

JOGTUDOMÁNYI
K Ö Z L Ö N Y

A BUDA-PESTI, NAGY-VÁRADI, KASSAI ÉS KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉD-EGYLETEK KÖZLÖNYE.

H E T I L A P

A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK, KÖRÉBŐL.

HETEDIK ÉVFOLYAM.

PEST.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

MDCCCLXXII.

TARTALOM.

Jegyzet. A mely cikkek különböző rovatok alá tartoznak, mindenik rovat alatt fellelhetők.

Szerkesztői nyilatkozatok.

Értesítés (Dr. Hoffmann Pal által szerkesztett jog- és államtudományi folyóiratnak a „Jogtud. Közlöny“-nyel lett egyesítése tárgyában)	89
Értesítés (a „Büntetőjogi Folyóirat“ című szaklapnak meg nem jelenhetése s illetőleg a „Jogtud. Közlöny“-nyel lett egyesítése tárgyában. — Lásd lapunk „Büntetőjogi Szemle“ című mellékletét)	—
Értesítés (a törvénykezésre vonatkozó „Rendeletek“ gyűjteménye tárgyában)	184

Államtudomány.

A hűbérrendszerről, tekintettel a magyar jogtörténetre. — Dr. Kuncz Ignác jogtanár urtól	169
Folytatása	179
Vége	187
A nemzetgyűlés adómegettagadási joga. — Dr. Mariska Vilmos, kassai kir. jog-academiai tanár urtól	216
A tőkérről. — Dr. Berde Áron, kir. jog-academiai igazgató urtól	235
Folytatás	243
Folytatás	246
Folytatás	252
Folytatás	260
Vége	267
A közigazgatási jognak, mint szaktudomány-nak elismeréséről. — Dr. Kuncz Ignác, jogtanár urtól	257
A nemzetközi jog történeti és tudományos fejlődése. — Dr. Apathi István, egyet. jogtanár urtól	266
Folytatás	274
Folytatás	282
Folytatás	293
Folytatás	302
Folyt. és vége	310
Jogtörténelmi fejlődése a városi életnek. — Dr. Kuncz Ignác, jogtanár urtól	340
Folytatás	348
Folyt. és vége	356

Árvaügy.

Körrendelet az árva és gyámhatósági ügyek tárgyában	43
Az örököségi eljárás és bírói illetősége. — Trávník Antal, budai kir. törvényszéki bíró urtól	89
Folyt. és vége	101
A kolozsvári ügyv. egyet. felirata az árva és gyámhatósági ügyekre vonatkozó körrendelet tárgyában	201
A gyámhatóság és az örökösödési bíróság. — Zlinszky Imre, kir. táblai p. bíró urtól	225
A gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatásköre az örökösödési eljárásban. — Trávník Antal, budai kir. törvényszéki bíró urtól	276
Folytatás	285
Folytatás	296
Folyt. és vége	305

Bányajog.

Az orsz. bir. ért.-nek a „bányaügyről“ szóló VII. czim I. fej. 1-ső §. c) pontjának törvényes magyarázata	52
Törvénytárgyazat az orsz. bir. ért. VII. fej. 1. §. c) pontja tárgyában. — Dr. Sipos Árpád, kir. jogacad. tanár urtól	61
Folytatás és vége	77

Büntetőjog.

A rendszeres törvényszéki orvosi állomásoknak életbeléptetéséről. — Dr. Grósz Lajos, osztálytanácsos urtól	3
A kir. ügyészségek utasítása. — Dr. Dardai Sándor-tól	33
Esküdtszéki tárgyalás	59
A kihágások feletti illetékes bíraskodásról. — Sebestyén Mihály, kir. ügyész urtól	63
Az igazságszolgáltatás érdekében letartóztatott elmebáborodottak elhelyezéséről. — XX.	66
A kassai ügyvédi egyesület emlékirata a bünvádi eljárás tárgyában	81
Észrevételek a bünvádi eljárás ideiglenes szabályozása tárgyában betervezett törv. javaslatra. — Dr. Groisz Gusztáv, kolozsvári egyet. jogtanár urtól	105
A bünvádi eljárásunk reformja. — Dr. Dardai Sándor-tól	109
Folyt. és vége	114
Észrevételek a bünvádi eljárást tárgyzó törvényjavaslat felett. — Dr. Csatsko Imre, legfőbb it. bíró urtól	120
Folytatás	128
Folytatás és vége	123
Börtönügyünk kérdése az európai congressuson. — Tauffer Emil, fegyházi igazgató urtól	132
Folytatás	139
Folytatás	148
Folytatás	152
Folytatás	168
Vége	175
A bünvádi eljárást szabályozó törvényjavaslat alkalmazása a gyakorlatban. — Stanik Lajos ügyvéd urtól	183
Mennyiben követhető el életbiztosító társulatok ellen fenytető csalás	176
Bünvádi feljelentés képviselőválasztási jegyzőkönyv hamisítása tárgyában	336
A porosz orvosi egészségügyi szervezet. — O. H.	257
Annak alkalmazása a mi viszonyainkra	365
Folyt. és vége	372
Az orvosi műhibákról. — Dr. Grósz Lajos, egészségügyi tanácsos urtól	364
Büntető jogszolgáltatásunk zavarai. — Mihályi József, pesti fenyítő járásbíró urtól	378
Büntethető-e a párbajra való kihívás? — Csorba Akos, ügyvéd urtól	374

Büntetőjogi Szemle.*)

(Külön mellékletek.)

A „Büntetőjogi Szemle“ célja. — Bauszner József h. ügyvéd urtól. — (1-ső szám).	
Folytatása. — (2-ik számban).	
Folytatása. — (3-ik számban).	
Folytatása. — (4-ik számban).	
Folytatása. — (5-ik számban).	
Vége. — (6-ik számban).	
A büntett tényálladékról. — (2-ik számban).	
Az elővizsgálatról. — (3-ik számban).	
A gyilkosság, az emberölés és a súlyos testi sértés tényálladékról. — (3-ik számban).	
Folytatása. — (4-ik számban).	
Vége. — (5-ik számban).	
A tolvajság, sikkasztás és rablás tényálladékról. — (5-ik számban).	
Folytatása és vége. — (6-ik számban).	
A büntető cselekvények osztályozásáról. — (6-ik számban).	

Egyetem.

Az egyetemről (az észjog tanszékének be-töltéséről)	67
Rector vagy Director álljon-e a felsőbb ta-nodák élén?	183
Az államvizsgálatok és jogi szigorlatok re-formja	244
A közigazgatási jognak, mint szaktudomány-nak elismeréséről. — Dr. Kuncz Ignác, jogtanár urtól	258
A kolozsvári egyetem. — Dr. Dardai Sándor-tól	301
Szakértekezlet az egyetemi oktatás ügyében	324
A kir. jogacademiák tanárainak felterjesztése a közoktatásügyi miniszterhez	360

Egyletek.

I) Jogászggyűlés.

A III-ik jogászggyűlés elé terjesztendő indit-ványok előkészítéseül kitűzött kérdések	45
Ki legyen a jogászggyűlés elnöke? — Dr. Dardai Sándor-tól	265
Értesítés a német jogászggyűlés tárgyalásai-ról. — Dr. Sipos Árpád, kir. jogacad. tanár urtól (Lásd a „Vegyes“ rovatában)	—
A III. magy. jogászggyűlés állandó bizottsá-gának jelentése	281
A magyar jogászggyűlés. — Dr. Hoffmann Pál, egyet. jogtanár urtól	317
A magy. jogászggyűlés tárgyalásai:	
Az első szakosztály tárgyalásai. — Dr. Hoffmann Pál urtól	325
A második szakosztály tárgyalásai. — Dr. Apathi István urtól	329
A harmadik szakosztály tárgyalásai. — Dr. Dardai Sándor-tól	333

*) Ezen czim alatti mellékleteket Bauszner József ur, egy külön önálló büntetőjogi folyóirat kezdeményezéseül szerkeszté. Szerk.

	Lap.
A negyedik szakosztály tárgyalásai. — Dr. Busbach Péter urtól	338
A IV. jogászgűlés elé terjesztendő indítványok előkészítéseül kitűzött kérdések	337
A magyar birodalom jogászaihoz	350
A maros-vásárhelyi jogászegylet rendes ülési tárgyalásai	351
A maros-vásárhelyi jogászegylet közgyűlése	376

a) Indítványok:

Dr. Schnierer Gyula urtól a keresk. csőd külön szabályozása tárgyában	143
Dr. Csatkó Imre urtól a büncselekvények hármas felosztása ellen	143
Gyárfás István urtól az árvaügy országos rendezése tárgyában	144
Dr. Neumann Armin urtól a bizonyítékok szabad méltánylása tárgyában	194
Boor József urtól a köteles-rész mellőzése iránt	194
Dr. Környei Ede urtól a feltételes szabadon bocsátás tárgyában	225

b) Vélemények.

(Külön mellékletekben).

Szabó Miklós a pesti kir. tábla elnökétől	85
Dr. Schnierer Gyula osztálytanácsos urtól	88
Dr. Brode Lipót h. ügyvéd urtól	94
Czenhe József h. ügyvéd urtól	95
Zlinszky Imre k. r. táblai p. bíró urtól	101
Margitai Dezső h. ügyvéd urtól	109
Dr. Teleszky István h. ügyvéd urtól	113
Glósz Ernő h. ügyvéd urtól	115
Bovankovits József legfőbb ít. bíró urtól	129
Folytatása	134
Vége	139
Kozma Sándor kir. főügyész urtól	133
Toth Lőrincz semmitőszéki bíró urtól	137

II) Ügyvédi egyletek.

A kassai ügyvéd-egylet évi közgyűléséről	43
A napp-váradai ügyv.-egyl. felirata a bírósági személyszaporítás tárgyában	69
A buda-pesti ügyv.-egyl. felirata a bírósági személyszaporítás tárgyában	72
A kassai ügyv.-egyl. emlékirata a bűnvádi eljárásnak az esküdtzéki intézmény alapján leendő szabályozása tárgyában	81
A buda-pesti ügyv.-egyl. felirata a bírói letétek kezelése tárgyában	82
A kolozsvári ügyv.-egyl. felterjesztése a bírósági végrehajtók intézménye tárgyában	185
A kolozsvári ügyv.-egyl. felterjesztése a bírósági személyzet szaporítása tárgyában	19
A kolozsvári ügyv.-egyl. felirata az árva és gyámhatósági ügyekre vonatkozó körrendelet tárgyában	201
A kassai ügyv.-egyl. felirata a bírósági személyzet szaporítása tárgyában	269
A kassai ügyv.-egylet üdvözlő felirata dr. Pauler Tiv. igazságügyi miniszter urhoz	328
A szathmár megyei ügyv.-egyl. felirata az igazságügyi miniszter urhoz	351

Értekezések.

A nyilvános és közvetlen szóbeliség gyakorlati szempontból. — Rudnyanszky Bela, kir. táblai bíró urtól	1
Folytatás	10
Folytatás	19
Folytatás	34
Codicatio — Dr. Csatkó Imre, legfőbb ít. bíró urtól	47
Folytatás	65
Folytatás és vége	71
Szemle a jogászgűlések munkássága s eredménye felett. — Toth Lőrincz, semmitőszéki bíró urtól	53
A magánjogi codificatióról. — Dr. Rentmeister Antal, pozsonyi kir. jogacad. tanár urtól	111
Folytatás	117
Folytatás	125
Folytatás	153
Folytatás	161
A heretikus iacens jogi természete. — Dr. Farkas Lajos, n-szebeni jogacad. tanár urtól	133
Folytatás	141
Folytatás	149
Vége	155

Törvényes és szabad bizonyítási elmélet. — Dr. Apáthi István, egyet. jogtanár urtól	177
A törvényes örökösés a magyar jogban. — Dr. Katona Mór, n-szebeni kir. jogacad. tanár urtól	193
Folytatás	202
Folytatás	209
Folytatás	214
Folytatás	222
Vége	229
A traditio, mint a dologbani jogok szerzősmódja. — Dr. Kuncz Jenő, hit. ügyvéd urtól	237
Folyt. és vége	245
A törvényes osztályrész jogi minősége. — Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiro urtól	249
Folyt. és vége	258
A nemzetközi jog történeti és tudományos fejlődése. — Dr. Apáthi István, egyetemi jogtanár urtól. (Lásd az „Államtudományok“ rovatában)	—
A vadászati jog és annak korlátai. — Dr. Kuncz Ignác, pécsi jogacademiai tanár urtól	284
Folytatás	295
Folyt. és vége	304
A porosz telekkönyvi és jelzálog-törvény alapelvei. — Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiro urtól	314
Folytatás	320
Folytatás	331
Folytatás	335
Folyt. és vége	339
A részvénytársulatok s a törvényhozás. — Dr. Matlekovics Sándor, keresked. minisztr. titkár urtól. (Lásd a „Váltó- és kereskedelmi jog“ rovatát)	—
Az esetlegességi elvről. — (Die Eventualmaxime). — Dr. Ziskay Antal, győri kir. jogacademiai tanár urtól	353
Folyt. és vége	362

Jogirodalom.

A halálbüntetés kérdése, tekintettel az általános jogfejlődésre s hazai viszonyainkra. Irta Várady Mihály — Die Principien des Rechts und die Todesstrafe von L. R. Randau. — Birálva Dr. x x y urtól	13
A római óalkotmány jogtörténeti jelentőségében tárgyalva. Irta Dr. Sággy Gyula, egyet. jogtanár. — Birálva Dr. Ziskay Antal, győri jogtanár urtól	95
Irománypéldák. Az új polg. törv. rendtartáshoz, tekintettel az e. f. törvszékek és járásbírók rendezésére. Közzé teszi a „Jogt. Közl.“ szerkesztősége. — Birálva Dr. Apáthi István, egyet. jogtanár urtól	107
Magyarország közjoga. Irta Dr. Korbuly Imre, jogtanár. — Birálva Dr. Kuncz Ignác, jogtanár urtól	121
Folytatás	129
Államismeret. Irta Dr. Pisztory Mór, győri jogtanár. — Birálva Dr. Dobranszky Péter, kolozsvári jogtanár urtól	139
Folytatás	146
Folytatás és vége	150
Válasz Dr. Kuncz Ignác birálatára. — Dr. Korbuly Imre jogtanár urtól	158
Folytatás és vége	166
Válasz Dr. Dobranszky Péter birálatára. — Dr. Pisztory Mór, jogtanár urtól	173
Kézikönyv a bírósági végrehajtók számára. Irta Dr. Dárday Sándor — A bírósági végrehajtók kézikönyve Irta Zlinszky Imre. — Birálva Dr. Apáthi István, egyet. jogtanár urtól	190
Viszonzválasz Dr. Pisztory Mór urnak — Dr. Dobranszky Péter, jogtanár urtól	197
Folytatás és vége	206
Társadalmi bajaink, különös tekintettel az öngyilkosságra. Irta Dr. Dobranszky Péter jogtanár ur. — Birálva Dr. Concha Győző egyet. m. tanár urtól	210
Magyarország közjoga. Irta Dr. Korbuly Imre. — Birálva rendszer és módszer szempontjából Dr. Kuncz Ignác, pécsi jogtanár urtól	218
Hingenau utolsó műve. — Birálva Dr. Sipos Arpad, kir. jogacad. tanár urtól	248
Reflexiók Dr. Concha Győző birálatára. — Dr. Dobranszky Péter, jogtanár urtól	268
Folyt. és vége	277

A magyar büntetőjog és eljárás. Irta Kórr Alajos, kir. táblai bíró. — A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve. Irta Kautz Gusztáv, jogtanár. — Birálva Dr. Grosz Gusztáv, egyetemi jogtanár urtól	288
Büntető jogtan. Irta Körösy Sándor jogtanár. — Birálva Dr. Schnierer Aladár, egyet. jogtanár urtól	307
Válasz Dr. Schnierer Aladár birálatára. — Körösy Sándor, jogtanár urtól	366

Közigazgatás.

Az igazságügyminiszter körirata a bíróságokhoz	6
Rendelet a bírói letétek kezelése tárgyában	14
A kir. főügyész körrendelete	17
A bírói letétek kezeléséről — Dr. Dárday Sándor-tól	25
Utasítás a kir. ügyészségek számára	29
A kir. ügyészségek utasítása. — Dr. Dárday Sándor-tól	33
Körrendelet az árva- és gyámhatósági ügyek tárgyában	43
A bírósági végrehajtók utasítása. — Zlinszky Imre, kir. táblai p. bíró urtól	45
Utasítás a bírósági végrehajtók számára	49
A buda-pesti ügyv.-egyl. felirata a bírói letétek kezelése tárgyában	82
A törvényelőkészítő bizottság. — Dr. Dárday Sándor-tól	213
A pestvárosi közgyűlés mint bíróság	326
A pesti kir. fenytő-törvényszék elhelyezése	327

(Külön melléklet.)

A „Jogtud. Közlöny“ 17-ik számához.

Szolgálati utasítás az első folyamodású bíróságok számára.

Statisztika.

A pesti kir. váltótörvszék ügyforgalmi kimutatása 1871. évben	32
Legfőbb ítélőszéki részletes kimutatások 1871 évről	68
A semmitőszék részletes kimutatása 1871. évről	76
A nemzetközi statisztikai congressus házszabályai	219

Törvényhozás.

Az igazságügyi költségvetés tárgyalása	5
Az igazságügyi miniszterium és az átmeneti intézkedések. — Dr. Dárday Sándor-tól	9
Még néhány szó az ügyvédi rendtartás vizsgálható erejéről. — Dr. Plósz Sándor, pesti kir. törvszéki bíró urtól	20
A pestvárosi telekkönyv kérdése. — Zlinszky Imre, kir. táblai p. bíró urtól	37
Törvényjavaslat a pestvárosi telekkönyv átalakításáról	83
A törvényelőkészítő bizottság tervezete	208
A törvényelőkészítő bizottság. — Dr. Dárday Sándor-tól	213
A választási törvényről. — Dr. Kuncz Ignác, jogtanár urtól. (Lásd az „Értekezletek“ rovatát.)	—
Ueber den Entwurf eines allg. privatrechtlichen Gesetzbuches für Ungarn	309
Törvényjavaslat a magyar állampolgárságról. — Dr. Hoffmann Pal, egyet. jogtanár urtól	343

Törvényjavaslatok.

(Külön mellékletekben.)

1-ső szám. Javaslat a törvényszékek illetőségéhez tartozó bűnvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról	
2-ik szám. Folytatása	
3-ik szám. Folytatása, és a javaslat indokolása	
4-ik szám. Indokolás	

Törvénykezés.

Mennyiben semmisíthető meg a bírói árverés. — Kálley Ede, kir. táblai bíró urtól	4
A bírói letétek kezeléséről. — Dr. Dárday Sándor urtól	25

	Lap.
A pesti kir. járásbírók perbeli illetőségéről	28
A peressé vált hagyaték biztosításáról és kezeléséről való bírói gondoskodás. — Dr. Imling Konrád ügyvéd urtól	41
A bírósági végrehajtók utasítása. — Zlinszky Imre , kir. táblai p. bíró urtól	45
Zárlat elleni kifogás jogorvoslat-e? — x y z	48
Lehet-e váltót a köztörvényi bírónál beperelni? — Külley Ede , kir. táblai bíró urtól	59
Egy illetőségi kérdés a végrehajtás stadiumában. — Külley Ede , kir. táblai bíró urtól	74
Az örökösödési eljárás és bírói illetősége. — Travnik Antal , budai kir. törvényszéki bíró urtól. — (Lásd az „árvaügy“ rovatát)	—
Észrevételek a semmitörvényszék egyik döntvényéhez. — Hrabóczy Gyula -tól	104
A földadó, mint az ingatlanok becsértékének alapja. — Stanik Lajos ügyvéd urtól	107
A bírósági végrehajtók mint kézbesítők	115
Bírói árverés megsemmisítésének joghatálya kiterjedhet-e harmadik személyeknek jó hiszemben szerzett jogaira? — Foulke és társa new-yorki ügyvéd-től	136
Az ítéletek végrehajthatóságáról. — Bez helyi Ödön , kir. törvényszéki bíró urtól	137
A váltó telekkönyvi bejegyzéséről. — Zlinszky Imre , kir. táblai p. bíró urtól	163
Elrendelhető-e a telekkönyvi kiigazítás egyedül a helyszínelésileg bejegyzett fél nyilatkozata alapján. — Bosnyák László telekkönyv-vezető urtól	172
Az ítéletek végrehajtásáról. — Virágh Kálmán , kir. törvényszéki bíró urtól	183
Örökösödési jogeset. — Pósfay Károly , kir. táblai bíró urtól	189
A lemenő leánygyermek örökösödési jogának megszorításáról. — Dr. Misner Ignác , h. ügyvéd urtól	240
Birtokrendezési eljárás az ország erdélyi részében. — Dr. Csávás Gyula , k. kincstári urad. ügyész urtól	254
Végrehajtás közpénztárban levő pénzekre. — Dr. Singer Ignác , kir. törvényszéki bíró urtól	321
A pestvárosi közgyűlés mint bíróság	326
A végrehajtási eljárás és a bírói letétek kezelése. — Dr. Singer Ignác , kir. törvényszéki bíró urtól	342
Elévülési jogeset. — Dr. Imling Konrád , h. ügyvéd urtól	347
A végrehajtási jog elévülése és a végrehajtás megújítása a ptr. 378. §-a szerint	369

Az italmérési jog és a cégbejegyzések. — Dr. Singer Ignác , kir. törvényszéki bíró urtól	373
Az ágy- és asztaltól elválasztás jogi hatálya protestans egyházjogi szempontból. — Sztehlo Kornél ügyvéd urtól	377

Váltó- és kereskedelmi-jog.

A kereskedelmi jegyzékek közzétételének jelentőségéről	27
A bizomány-üzlet jogelvei. — Dr. Stiller Mór , h. ügyvéd urtól	39
Az ipartörvényről. — Dr. Matlekovics S. , egyet. m. tanár urtól	40
Folytatás	92
Folytatás és vége	195
Lehet-e egy váltót a köztörvényi bírónál beperelni? — Külley Ede , kir. táblai bíró urtól	59
A kamatok megítéléséről csődeljárásnál. — Külley Ede , kir. táblai bíró urtól	65
A makacssági végzés kihirdetéséről. — Külley Ede , kir. ítéltő táblai bíró urtól	80
A csődeljárásra vonatkozó kancelláriai rendeletek érvényéről. — Külley Ede , kir. táblai bíró urtól	94
A pótosztályozásról a csődeljárásnál. — Külley Ede , kir. táblai bíró urtól	103
A csődnitási kérvény kézbesítéséről. — Külley Ede , kir. táblai bíró urtól	106
Könyvkivonati követelésre vonatkozó két jogi kérdés. — Külley Ede , k. táblai bíró urtól	121
A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya	157
Folytatás	164
Folytatás	171
Folytatás	181
Folytatás	195
Folytatás	205
Folytatás	223
Folytatás	231
Folytatás	250
Folytatás	259
Vége	286
A váltó telekkönyvi bejegyzéséről. — Zlinszky Imre , k. táblai p. bíró urtól	163
A rendes és sommás váltóeljárás. — Köneczöl József , kir. törvényszéki bíró urtól	307
Váltó-jogeset. — x y z	315

A részvénytársulatok s a törvényhozás. — Dr. Matlekovics Sándor , keresked. miniszr. titkár urtól	345
Folytatás	353
Folyt.	355
Folyt.	361
Folyt.	371
Vége	378

Vegyesek.

Báró Raule Ferencz † 1871. nov. 15-én	8
A magyar jurisprudentia apologiája	44
A kir. táblai pótírák	67
Ihering felolvasása a bécsi jogászegyletben „Ueber den Kampf um das Recht“	87
Lapszemle (<i>Sebestyén Pál</i> észrevételei a bünvádi eljárás tárgyában)	86
A jog- és államtudományi muszótár	104
Az osztr. ügyvédi kamarák fegyelmi hatósága	124
A kereskedelmi szakbírókáról, dr. Stern Alfréd értekezése	131
Szontagh Kálmán † 1872. ápril 23-án	132
Ügyvédi nevelés Anglia- és Amerikában. — Foulke , new-yorki ügyvéd urtól	160
Folytatása és vége	167
A new-yorki polg. törvénykezés vázlata. — Foulke , new-yorki ügyv. urtól	199
A börtönügyi nemzetközi congressus	209
Folytatás	227
Halottak teteméhez kinek van tulajdonjoga? — Foulke , new-yorki ügyvéd urtól	235
Közjegyzői gyűlés Prágában	248
Habeas corpus parancsok Amerikában. — Foulke , new-yorki ügyvéd urtól	266
Értesítés a német jogászegylet tárgyalásairól. — Dr. Sipos Árpád , kir. jogacad. tanár urtól	268
Folytatás	271
Folytatás	278
Folytatás	290
Vége	299
A n.-yorki polgári törvénykezés. — Foulke , new-yorki ügyvéd urtól	291
Lapszemle	315
Lapszemle	422
Gneist , a berlini egyetem rectorának megnyitó beszéde	344
Jury. (Új törvényjav. a francia esküdtszék alakítása tárgyában)	352
Az egyházi büntető és fegyelmi jog gyakorlására vonatkozó porosz törvényjavaslat	352
Az új francia esküdtszéki törvény szövege	359
Az igazságügyi miniszter programja	368

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye
EGYESÍTVE A „THEMIS“-SZEL.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés“ tartama alatt napoként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A nyilvános és közvetlen szóbeliség, gyakorlati szempontból.

Széher Mihály ur a „Pesti Napló“ mult évi 100—103. számaiban, a magyar polgári perrendtartás iránt akkortáiban közrebocsátott „előadói javaslat“ megjelenése alkalmából „szóbeliség és közvetlenség“ cím alatt egy cikksorozatot tett közzé, melyre — tudtommal — eddig még senki sem felelt tüzetesen. Némikem, e cikkek megjelenésétől fogva mindig eszemben volt, hogy irántuk csekély nézeteimet nyilvánossá tegyem; de, hivatalos és magán tennivalóim annyira elfoglaltak, hogy — e célból — csak most juthatok írásztalomhoz.

Nagyon óhajtanám, ha ezen cikkeket, melyek Széher urnak jogszolgáltatásunk terén szerzett valóban dús gazdag tapasztalatairól tanuskodnak, s melyeket azért, — kétségkívül igen nagy érdeklődéssel olvashattott is mindenki, szórul-szóra ideiktathatnám a végből, hogy azokkal, miket alább mondandó vagyok egymás mellett parallel szembeállítva lehetnének; de ezt, ezen érdekes cikkek nagyobb terjedelme miatt nem tehetvén, csak mindazokat, a kik jelen igénytelen soraimat elolvasásra méltatják, szíves jóindulattal kérni vagyok kénytelen, hogy előbb, Széher ur érintett cikkei újra, és gondosan olvassák el. Előre is biztosíthatom őket: hogy ezen utóbbiak figyelmes elolvasása, a mint élvezetes, épen oly épületes tanulmány nyúl fogják megjutalmazni fáradságukat.

A jogszolgáltatás iránti gyökeres reform szükségességének érzete nálunk — tudvalevőleg — felszínre hozta — a divatozott írásbeliség ellentétéül, a nyilvános és közvetlen szóbeliség eszméjét; erre, a most is érvényben levő polgári törvénykezési rendtartás a két első lépést — úgy- a hogy meg is tette; először az által: hogy az egyes bíróságok körében, behozott hozánk „valamiféle“ (?) eljárást, melyet azon rendtartás „szóbelinek“ és „közvetlennek“ elkeresztelt; — és másodszor az által: hogy a bíróságok termeinek ajtait a közönség, mint „hallgatóság“ előtt úgy alant, mint fent megnyitván, rá mondta: hogy ennyiben nálunk, a „nyilvánosság“ is meg van alkotva.

Azonban, az illetén nyilvános és közvetlen szóbeliségtől — nem igen tapasztaltunk valami különösen bő áldásokat; — megszületett tehát az „előadói javaslat“ is, mely a nálunk — miként épen most taglaltam — már meglevő (?) nyilvános és közvetlen szóbeliséget, a még hiánzó áldásokra nézve is termékenyvé tegye.

Ezen körülmények, — melyek egyébiránt — ha egyebet nem, azt legalább mindenestre eredményezték, hogy általuk, a civilizált külvilág szerinti valódi

reformnak — nálunk is már elodázhatlan szükségessége törvény által is elismertetett s konstatált atott, — egy-némely enbert, azt t. i., aki a dolog mibenlétéről behatóbban nem gondolkodott, félrevezette; — ezek ugyanis elhitték: hogy nálunk a nyilvános és közvetlen szóbeliség csakugyan létezik már, mit az „előadói javaslat“ tökéletesíteni, s azon fokra emelni van hivatva, miként az, a kulturnemzeteknél létezik.

Csodálkozással tapasztalom a „Pesti Napló“ fentérintett cikkeiből, hogy a körülmények ily felületes szemügyrevétele Széher urat magát is félrevezette; s meglepetve látom: hogy Széher ur is elhitte, miszerint a dolog csakugyan úgy van, a mint előbb a polgári törvénykezési rendtartásról, utóbb pedig az előadói javaslatról, — ezen saját szerű két csoda-ikergyermekről, azok megszületésekor, — tulreményeikben igen boldog apáik — regéltek.

De hát, — ezen körülményben egy roppant fallácia létezik, mely mindazon szépet, jót, élvezetést, és tanulságost, amikkel különben Széher ur gyönyörű cikkei telvék, halomra dönti, s minden, a kérdésben forgó célra vonatkozó gyakorlati használhatóságuktól megfosztja.

Ő, ugyanis, miután elhitette magával: hogy a fentebb taglalt két műben, t. i. a polg. tvk. rendtartásban, s az „előadói javaslatban“ a nyilvános és közvetlen szóbeliség tudása-fájáig eljutott, jóhiszeműségében — érdemesnek sem találta tovább kutatni a dolog mibenlétét; hanem, dús gazdag tapasztalatai szépen rendezett tárházából előszedve a legbecsesb érveket azok felhasználásával beható összehasonlítást tett az érdekelt javaslat, s a mi mostani törvénykezési eljárásunk vagyis a polg. tvk. rendtartás között, s azok feletti szembetűnő hiányaiból azon következtetést vont le: „hogy tehát a nyilvános és közvetlen szóbeliség, mint intézmény — maga az, mely csak a theoretikusok álomlátásában lehet jó, — s észlelődesi eredményeként megállapította: hogy ezen intézmény nem nekünk való, — hogy ehez a mi viszonyaink nem alkalmazottak; — hogy tehát mi, a kulturnemzetek ezen specialitása után ne is vágyakozunk.“

Szóval: Széher ur elé a polg. tvk. rendtartás és az „előadói javaslat“ odaállított egy kártyavárat, ő arról elhitte: hogy az azon Gibraltár, mely felől, mint egy csodás erősség felől, a világon oly sokat beszélnek az emberek: — elővesz egy Alvinczy-korbelisépen damaszcirozott kováspuskát, azzal a kártyavárat izeire szétrobbantja, — és most jó indulattal óva inti a magyar világot: hogy a Gibraltári vár nem ér semmit; hogy az — jó lehet talán az angolnak, de ha jó is, csak azért lehet jó, mert annak ahoz való — nadrággombja is van, — hogy tehát mi a Gibraltár-féle várak után

ne is vágyakozzunk, — jobbak annál a mi középkorbeli sárfészekünk, — mert — ime — ő a Gibraltárt, egy durrantással légberöpítette!

En, Széher ur cikkei megjelenését, megvallo, a jogszolgáltatás terén szükséges gyökeres reform, s mindazon szellemi és anyagi jobblét érdekében, mely ily reformnak — mindenütt a világon — nyomában sarjadzott fel, valóságos szerencsétlenségnek tekintem.

Valjon ki volna az országban, a ki Széher ur neve, s személye iránt ne a legnagyobb tisztelettel viseltetnék? — ki volna, a kiben nem élne azon, mintegy valóságos hit: hogy Széher urat — felszólalásaiban, nem az ephemer ragyognívágyás, hanem azon indokolt öntudat ihleti csupán, melyet csak az alapos szakműveltség mellett hosszú évek során szerzett tapasztalatgazdagság nevezhet joggal sajátjának? — ki volna, a ki Széher urnak — amugy sem gyakori felszólalásaiban egyéb mást keresne, mint csupán az iránti legtisztább meggyőződését: hogy — méltán sulyteljeseknek ismert szavaira szükség van? — ki volna, a ki Széher urat más valamely téren akarná keresni, mint a szellemi és anyagi jobblét előmozdítását feliratául viselő józan haladás zászlai körül?

Ha valakiben, bizonyára én bennem él e meggyőződés, s ezen hit — egész teljében.

De hát épen, Széher urnak ezen kiváló tulajdonai azok, melyek a „Pesti Napló“-féle cikkeknek oly fénykört kölcsönöznek, mely engem azon aggodalommal tölt el: hogy azon kárhóztató ítélet, mely ezen cikkek-ből a nyilvános és közvetlen szóbeliség, és így — szerintem, az egyedül lehetséges gyökeres reform ellen lemenyödörög, magát, az ezen magasztos elvek iránt itt-ott táplált jó vélelmet is kompromittálhatná, s alkalmas lehetne arra: hogy az igazságügy terén rég sóvárgva várt reform kiszámíthatlan kárával, az irányadó körök is általa tévutra vezetessenek.

Engem tehát, ki e téren annak daczára is évek óta hallgatok, hogy egy, annak idején történt — de „numerice“ legyőzött felszólalásom helyességét, — ime, a naptár minden napja által mindinkább igazolva látom, a fentebbi aggodalom s azon kötelességérzet indít a jelen sorok megírására: hogy bármely, általam különben igen magasan tisztelt tekintélylyel is szemben kifejezést adjak azon erős meggyőződésemnek, hogy az országnak természetes joga van követelni, miszerint jogszolgáltatása terén az alapos reform ne pusztá szó, — ne — tehetetlenségünket határainkon túl messze hirdető sajnálatos primitív experimentáció, — ne nevetséges, vagy talán helyesebben mondva, ne — könyekre érdemes satyra, hanem egyszer valahára — már valóság is legyen!

Megvallo: hogy nékem felette sajnálatosan esik, Széher urat is, az én feltétlen tisztelem oly kiváló tárgyát — azok táborában találni fel, kik a nyilvános és közvetlen szóbeliségnek, az igazságügyi reform ezen egyedüli panacaeájának — oly erős ellenesei; — kiket én, — nem tehetek róla — de nem vagyok képes osztályozni másként, mint csak úgy, hogy vagy nem ismerik azon intézményt, mely ellen harcolnak, s e szerint vakokként ítélnék soha sem látott színek felől, — vagy, hogy ismerik azt — de ez esetben roppant felelősséggel terhelik lelkök ismertetét, mert már ez esetben, — az én legszentebb meggyőződésem szerint, — csakugyan nem lelkesíti őket a harcra más, mint aljas önérdek, — nem egyéb, mint a reakció sárga dühe, nem egyéb, mint a vágy, zavarosban halászni, — nem egyéb, mint a lázas kór elirigyelni tőlünk, miszerint nekünk is legyen valami kapaszkodónk, hogy a kulturnemzetekhez egyszer már mi is — a haladás mezején valami-

ben hasonlitsunk, s hogy azok intézményei jótékony-ságának gyümölcseit mi is élvezzük, és hogy oly biztosítékokat mondhassunk sajátainknak, melyeknek nyomában a szellemi és anyagi jobblét felvirágozik.

Igaz, hogy Széher ur, érdeklett cikkei végén nyíltan bevallja: hogy ő, a nyilvános és közvetlen szóbeliség intézményét úgy, miként az külföldön él, nem ismeri.

De hát ez nem elég. Mert szakembereink között csakugyan alig létezik még egy, a kitől több joggal meg volna várható, hogy tanulmányozzák, és ismerjék azon szak-intézményeket, melyek Salzburgtól kezdve a világ végéig a szomszédos kulturnemzeteket oly roppant fölényben részesítik, s felvirágzásukat eredményezték, mint épen Széher urtól, a kit a hazai, de már általánosan elavultnak ismert jogszolgáltatás terén évek hosszú során át volt köztiszteletre — s becsülésre érdemes működése oly önálló, s anyagilag megáldott körülményekkel jutalmazott, hogy ő időt s költséget találhat magának, rendszeresen évenként több hónapra meglátogatni a külföldi fürdőket, a külföld fővárosait a világkiállításokat stb. — Ilyféle kirándulások alkalmával csakugyan eszébe juthatna Széher urnak betekinteni azon külföldi bíróságok egyike-másikának, melyeknek kapui előtt épen véletlen elhalad, tárgyalási termeibe; megtehetné: hogy ismerősül megszerezne magának ott valamely előkelő ügyvédet, vagy bírói hivatalnokot, kik bizonyára a legnagyobb készséggel tárnák fel előtte, egy negyedóra alatt, a tudományos haladás azon vívmányait, melyek ma már az összes művelt világ tulajdonait képezik. — Avagy, ha a hosszas működés díjául jól kiérdemelt rekreáció néhány hetét az ilyenféle csekélységekkel megzavartatni sajnálja, az unalmas hosszú téli esték egyikén — hogy az idevágó roppant halmazu litteraturából hosszas idézetekkel unalmas ne legyenek, ha egyebet nem, megalapozhatná a „Code de procedure civile“-t, mely egyébiránt a művelt világ minden nyelvén kapható; — megolvashatná: Parquin „die französische Gesetzgebung“-ját, — Leonhardt „das Civilprocessverfahren des Königreichs Hannover“-ját, — miket nálunk is már a könyvkereskedők — leszállított áron is árulnak. Megolvashatná Halmossy Endrének ily című, még 1866-ban megjelent igen nagybecsű művét: „A nyilvános és szóbeli polgári peres eljárás elvei“; — megolvashatná azon sok olvasottsággal, s alapossággal irt jeles cikksorozatot, melylyel a „Törvénytörvény“-i csarnok, ugyancsak 1866-ban, a nyilvános és közvetlen szóbeliséget ismertette, — és csak úgy, ha eként meggyőződött arról, hogy tulajdonképen miről van szó, kellett volna Széher urnak, az „előadói javaslat“ írója számára, az oly magas becsű tapasztaltság gazdag tárházából előszedett velős argumentumokkal kijelölnie azon helyes utat, s irányt, melyen annak, hogy biztos czélt érjen, haladnia kellett volna, — vagy békét kellett volna hagynia a vitának. — De, semmi esetre sem lett volna szabad Széher urnak, már csak nevével fogva is nagysúlyó felszólalását, — bárha jó indulattal, a mérlegbe vetve, akaratlanul is kezét nyújtania a reakció azon sötétlelkiismeretű embereinek, kiket, hogy mennyire becsülok, csak az imént megmondottam.

RUDNYÁNSZKY BÉLA,
k. táblai bíró.

(Folyt. köv.)

A rendszeres törvénytörvényeski orvosi állomásoknak életbeléptetéséről.

Az országos jogászgyűlés ez évi határozatában egyhangulag kimondotta az állandó törvénytörvényeski or-

vosi állomások szükségét; ha mégis néhány sort szentelek ez ügy bővebb megvilágításának, azt a netalán felmerülő egyes kételyek elosztatására teszem.

Azok, kik ez állomásokat szükségeseeknek nem tartják Angol- és Franciaország intézményeire hivatkoznak, mellőzve és szorgosan kerülve a hozzánk úgy mint viszonyainkhoz e tekintetben sokkal közelebb eső nagy német birodalom összes államait, melyek mindenikében már hosszú évek során az igazságszolgáltatás legnagyobb javára működnek az állandólag alkalmazott törvényszéki orvosok.

De egyuttal figyelmen kívül hagyják azon nevezetes körülményt is: hogy éppen azon államok törvényszéki orvosi tekintélyeik, melyekre hivatkoznak, a francia Devergie és Tardieu, az angol Taylor; már évek óta küzdenek az állandó törvényszéki orvosi állomások szervezése mellett. Devergie a párisi egyetem orvostörvényszéki tudomány tanára „Médecine légale” című munkájának 13., 15. és 16. lapjain következőleg nyilatkozik:

„Nálunk a szakértők választása egészen a törvényszék hatalmában van, a büntető perrendtartás 43., 44. és 81. szakaszai e tekintetben széles szabadságot hagynak. Az történik ennek folytán, hogy az orvostörvényszéki munkálatok a bírák saját házi orvosaira, vagy azokra bízottak, kik mint gyakorló orvosok jó hírben vannak. Azonban egyrésztől lehet valaki igen jó gyakorló, de igen rossz törvényszéki orvos, másrésztől tudjuk azt, hogy a szerzett magángyakorlati hírnév nem mindenkor igazoltatik az érdem és tudományosság által”

„Ha Német vagy Olaszországba tekintünk, más rendszert találunk. Ott physicusok nevezete alatt e célra alkalmazott orvosok teljesítik az orvostörvényszéki vizsgálatokat.

Miért ne fogadnák elezt Franciaországban is, hol a törvényszéki orvosi állomások régibb időkben léteztek.”

A hirneves Briand és Chaudé „Manuel complet de médecine légale” munkájában 20. d. lapon következőket olvassuk:

„az orvostörvényszéki vizsgálatok Frankhonban mindaddig nélkülözni fogják a szükséges pontosságot, szabatoságot és világosságot, míg minden törvényszék valódi törvényszéki orvosokkal nem lesz ellátva, kik különös tanulmányaik által már előre birtokában vannak a törvényszékek és esküdtek bizalmának.”

A nagy tekintélyű angol törvényszéki orvos Taylor „az orvosi jogtudomány elvei és gyakorlata” Balogh Kálmán tanár által magyarra fordított művében 2 és 3. lapokon olvasható:

„Valaki az orvosi vagy sebészi gyakorlatra igen alkalmas lehet, de azért még sem képes orvosi tanúként működni a törvény az orvostól azt kívánja, hogy nemcsak gyakorlatában legyen jártas, hanem némileg még azon ismeretei is meglegyenek, melyek különösen az emberi tanu körébe tartoznak.”

Midőn tehát ily nyilatkozatokkal találkozunk, úgy valóban nehezen érthető, miért kíván valaki hazánkban oly eljárást meghonosítani, melynek helytelensége ellen a például felhozott államok legjelesebb szakembereik folytonosan küzdenek, s melynek következtében az igazságszolgáltatás Franciaországban és Angliában eddig is tetemes károkat szenvedett.

A törvényszéki orvostan saját elkülönített egészet képez, mely nemcsak az orvosi és természettudományokkal, de egyszersmind sok tekintetben a jogtannal is szoros összefüggésben van, úgy hogy a valódi törvényszéki orvosnak a büntető törvénykönyvet és el-

járást éppen úgy szükséges ismernie, mint a bírónak az orvostörvényszéki vezérelveket.

Már előre is könnyen feltehető, hogy a magángyakorlattal foglalkozó orvos egészen más irányt követ, s a mindennapi tapasztalás tanítja, hogy a tág gyakorlattal bíró orvos szorgosan kerül az orvostörvényszéki teendőket, — már pedig úgy a polgári szabadság eszméjével, mint a jogi fogalmakkal ellenkezik bár kit is büntetések által valamely tudományos munkának készítésére kényszeríteni; ilyennek tekintendő az orvostörvényszéki vélemény, és éppen nem alkalmazhatók ennek megszerzésére azon jogszerű kényszerítő rendszabályok, melyek a közönséges tanu ellen fogamatba vétethetnek.

Ily véleményben vannak: Heffter (Lehrbuch des Criminalrechtes. §. 626.) Mittermaier (Das deutsche Strafverfahren I. rész 93. §.) s a híres angol jogtudós lord Campbell is elismeri, miszerint jogában áll az orvosnak a törvényszéki orvosi működésre felhívást elfogadni vagy visszautasítani.

Ha már egyrésztől a magángyakorlattal foglalkozó orvosok nagy része nem foglalkozik az orvostörvényszéki tanok tanulmányozásával, de másrésztől megfogható okokból nem is akarja drága idejét a törvényszéki orvosi működésre fordítani: mellőzhetlen kötelessége az államnak gondoskodni arról, hogy az igazságszolgáltatás jól telfogott érdekében minden törvényszék saját szakértői közegével azaz: törvényszéki orvosával bírjon, úgy mint az a mivel Európai államok legnagyobb részében már régóta meg van állapítva.

A törvényszéki orvosnak, úgy mint a bírónak a közönség irányában bizonyos függetlenséggel kell bírni, melyet csak úgy érhet el, ha fáradozásaihoz mért fizetésben részesítettven nem kénytelen magángyakorlatának szélesítése céljából a közönség kegyét vadászni.

Azt mondhatná valaki: teljesítsék az orvostörvényszéki munkálatokat a megyei vagy városi főorvosok, úgy mint ez divatban van.

Mi következik ebből? az, hogy a főorvosok, kik az orvosrendőri teendőkkel nagy mértékben el vannak foglalva az első legfontosabb törvényszéki vizsgálatnál jelen nem lévén, ez közönségesen egyetlen járási orvos vagy többnyire sebész által vitetik végbe s így jönnek azután létre azon látteleetek és vélemények, melyeknek egyrésze a „Borsszemjankó”-ban és „Üstökös”-ben lát napvilágot, s melyek csak azért veszélyeztetik ritkábban az igazságszolgáltatást, mert a józan tapasztalt gyakorlott magyar bíró ítéletének alapjául el nem fogadtatnak.

A törvényszéki orvosi állomások életbeléptetése a tudományos haladásra is öröndetes jótékony befolyást fog gyakorolni, mert ösztönül fog szolgálni azoknak, kik ez állomásokat elnyerui ohajtják, hogy az abba vágó tanokat alaposan sajátukká tegyék.

Az állandó törvényszéki orvosok ezenkívül kötelesek lesznek az általuk véghezvitt vizsgálatokról ki-merítő pontos naplót vezetni, mi ismét a tudomány javára váland.

Némelyek azon aggodalomban vannak, miszerint azon esetben, ha minden törvényszéket saját orvosával kell ellátni, hiányzani fognak a megkívántató mennyiségű szakképzett egyének.

Ez aggodalom azonban nem alapos, mert a megyei és városi főorvosok úgy mint a járási orvostudorok között sokan vannak kik saját szorgalmuk és folytonos gyakorlat által az orvostörvényszéki tanokban jártasságot szereztek maguknak, ezekből tehát a szükséges mennyiségű törvényszéki orvosok bizonyára szemelhetők.

A jövőre nézve pedig javaslatba hozta az orszá-

gos közegészségi tanács az ugynevezett „tisztai vizsgák“ szervezését, melynek feladata leendő mindazokat kik tisztai orvosok kívánnak lenni, ebbeli képesséjükre nézve megbírálni, s csak azok fognak e vizsgák nyomán képességi bizonylattal elláttatni, kik az orvos-törvényszéki és orvosrendőri tudományokban jártaságuknak kellő bizonyítékait szolgáltatatták.

A királyi törvényszékek egész szervezete is szükségessé teszi, hogy azok saját orvosaikkal rendelkezhesenek, mert a megyei és városi hatósági orvosok a saját hatóságuk körébe eső teendők következtében a leggyakrabban gátolva lesznek a törvényszéki felhívásoknak eleget tenni, miből azután az igazságszolgáltatás nagy kárára mulasztások és rendetlenségek erednek.

Nem kétlem, hogy a szóban levő intézmény, melynek üdvössége, a mivelt világ összes szakértői és hazánk jogtudóinak nagy gyűlése által is el van ismerve, hazánkban rövid idő alatt életbe fog lép-tettetni.

Dr. GRÓSZ LAJOS,
közegészségi tanácsos; egyet. m. tanár.

Mennyiben semmisíthető meg a birói árverés?

Miként minden birói cselekménynél, úgy a birói árverésnél is oly lényeges formasértés foroghat fenn, mely törvény szerint az eljárás megsemmisítését maga után vonja.

Ha p. o. az árverés egy még jogerőre nem emelkedett árverési végzés alapján, avagy az árverés közzététel körüli szabályok mellőztével megtartatnék, ily esetekben az árverési eljárás megsemmisítése jogosan kérhető.

De azon kérdés merül itt fel, kiterjed-e ezen megsemmisítés joghatálya harmadik személyeknek jó hiszemben szerzett jogaira is, avagy szoríthatatnak-e a vevők az árverésen általuk megvett tárgyaknak visszaadására?

Korábbi években előfordult azon törvénykezési curiosum, hogy a volt hétszemélyes tábla váltó osztálya egy árverést megsemmisítvén, az elárverezett tárgyaknak a vevőktől visszavételét és újbóli elárvereztetését elrendelte.

Valjon sikerült-e ezen tárgyaknak a vevőktől visszaszerzése, és mi módon? arról nekem tudomásom nincs. Pedig érdekes volna ezt tudni, mert megvallom, nekem ezen visszaszerzés jogszerű formájáról még fogalmam sincs.

Ha a végrehajtó bírónak a vevőket, noha azoknak lakása az árverési jegyzőkönyvben feljegyezve nincs, feltalálni sikerül, ha a vett tárgyak még birtokukban vannak, és ha azokat a vevők önként visszaadni hajlandók: akkor — persze — az árverés újbóli megtartása mi nehézséggel sem jár.

De mi történjék akkor, ha a vevők fel nem találhatók? Nyomozó levelet, vagy hirdetményt csak nem lehet ellenők kibocsátani. Ily különös eljárásnak törvényeinkben mi nyoma sincs, eltekintve attól, hogy annak sikere nagyon is kétes.

Vagy mi történjék akkor, ha a vevők feltaláltak ugyan, de közülök az egyik vagy a másik azt adja elő, hogy a vett tárgyat valakinek kit megnevezni nem tud, már eladta?

Avagy mi történjék akkor, ha egyik vagy a másik vevő a vett tárgyat visszaadni vonakodik? Használtassék-e karhatalom, vagy indíttassék-e a vevő ellen a tárgy visszaadására irányzott kereset? Hol találjuk törvényeinkben az e körüli eljárás iránt zsinórmértékek csak árnyékát is?

Azonban nemcsak a visszaszerzés nehézsége, és az e körüli eljárás hiánya, hanem főképp a jogszerűség szempontja követeli azt, hogy a vevőknek a vett tárgyakra jóhiszeműleg szerzett jogai épségben hagyatassanak, mert ez oly átalános jogelven alapszik, mely még lopott tárgyaknak jóhiszemű birtokosai irányában is érvényesíttetik, kik feleletre csak azon esetben vonhatók, ha a lopott tárgyak megszerzése körül vigyázatlanok voltak.

Ezen elvet öszhangzólag mondták ki a pesti kir. tábla és a legfőbb ítélőszék egy nem rég előfordult eset alkalmából, melyben a végrehajtó bíróság által fogatosított árverés megsemmisítése azon az alapon kéretett, mert annak megtartásakor végrehajtást szenvedett már csőd alatt állott, az árverést tehát tekintettel arra, hogy a lefoglalt tárgyakra nézve az

illetőség a csődbíróságra átment, egy nem illetékes bíró fogatosította.

A harmadik személyek jóhiszeműleg szerzett jogai sértetlenségének felső bíróságaink általi kimondását, mely elv eddigelé törvénykezésünkben gyakran megsértetett, örömmel üdvözljük, és csak azt óhajtjuk, hogy bíróságaink azt a jövőben is következetesen alkalmazzák.

De a fentmondottakból azon kérdés merül fel, vajlon egyáltalában lehet-e egy árverést törvényes semmiségi okok alapján megsemmisíteni?

Igenis lehet, de csak harmadik személyek jóhiszeműleg szerzett jogainak épségben hagyása mellett.

Ehez képest a megsemmisítésnek a dolog természetéhez képest más foganatja nem lehet, mint: hogy egy az árverés körül hibát vagy mulasztást elkövetett bírói tag elleni kártérítési keresetre jogalapot szolgáltat.

KÜLLEY EDE,
királyi táblai bíró.

Az igazságügyi költségvetés tárgyalása.

Közöljük egész terjedelmükben azon országgyűlési beszédek, melyek a codificatio kérdését tárgyalták.

Chorin Ferencz: T. ház! az igazságügyminiszter ur egy az eddigiéktől lényegesen eltérő költségvetést terjeszt a képviselőház elé! Ezen eltérés fő indoka abban rejlik, hogy a bíróságok és kir. ügyvédségek szervezése folytán a törvénykezés egy új fázisba lép, és így tehát, ha valaha, úgy jelenleg czélszerűnek, sőt szükségesnek mutatkozik azon rendszert vizsgálat alá venni, mely az igazságügyminiszteri reform nagy művénél eddig követetett, az általa eddig előidézett eredményekre ráutalni, midőn ezt tenni megkísérteném, egyszersmind röviden kifogom fejteni azon okokat is, melyek bennem azon meggyőződést keltik fel, hogy sem az eddigi, sem a jelenlegi eljárást nem tartom olyanoknak, a mely az igazságszolgáltatás terén az anynyira szükségelt reform-korszakot inauguralni képes lenne. Mielőtt azonban beigazolni megkísérteném, hogy az eddigi ösvényen haladva az igazságszolgáltatás javítását még remélni sem lehet, hogy azon modor, melyben a t. igazságügyminiszter a kinevezéseknél eljár, véleményem szerint, téves, — egy megjegyzést kell előre bocsátanom.

En az igazságügyi codificatio bírálatánál kiindulási pontul és mérvadóul nem a hozott törvények számát fogadom el, hanem véleményem szerint döntő csak az lehet, vajjon uralkodik-e a hozott törvények közt egység és szerves összefüggés, mennyire felelnek meg azon czélnek, melynek elérésére alkotva lettek, mennyire fejlesztik a nép élőjogerétét, mennyire biztosítják annak ellenőrzési jogát. Mert ha a hozott törvények nem a népben élőjogeret kifolyása, ha a codificatio azon tévhitben ringatja magát, hogy minden általa összeférczelt javaslat már büvérőnél fogva — az életben gyökeret ver — az hozhat ugyan jó vagy rossz törvényt, de soha olyant alkotni nem fog, mely a népelettel összeforrva maradandósággal birs az igazságszolgáltatás reformját létesíteni képes lenne. Ha ily szempontból is vizsgálattik a lefolyt korszak eredménye, ha nem azok beltartalma tekintetik mérvadóul, akkor lehetetlen kétségbe vonni, hogy azon program elérésére, melyet a volt igm. ur f.állított, úgyszólván mi sem történt, s hogy a hozott törvények többségénél nem az igazságszolgáltatás érdekei, hanem politikai szempontok voltak döntők és irányadók. Nem szádékozom, t. ház, a volt igazságügyminiszter eljárásának részletezésébe bocsátkozni, részint azért, mert annak hiányai nálamnál szakavatottabb képviselők által kitüntetettek, részint pedig, mert a multak tévedéseiről a jelenlegi igazságügyminiszter urat felelőssé tenni nem lehet, annyit azonban kénytelen vagyok megjegyezni, hogy ma, midőn Európa-szerte még oly államokban, melyek absolut módon kormányoztatnak, az igazságügyi törvényhozás reform irányában halad, s midőn azon meggyőződés, hogy a régi állapotok tarthatlanokká váltak, oly általánossá lett, hogy még Oroszországban is a szóbeli és esküdtégi eljárás van honosítva, nálunk eddig nemcsak misem történt, hogy a jogtudomány újabb vívmányai hazánkban is honosításának, hanem bátran és minden tulzás nélkül merem állítani, hogy a hozott törvények többsége ezen czélt nemcsak meg nem közelíti, hanem ellenkezőleg attól csak távolabb ejt bennünket. Azon tagadhatlan ténnyel szemben, hogy az utóbbi években oly kevés történt az igazságügyi reform érdekében, hogy mi még mindig a Bach-korszak codificationalis morzsáin rágódunk,

lehetetlen e mulasztások nagy részeért az igazságügyi codificatio tervezetlenségét nem okozni, mely nemcsak a törvények ziláltságát eredményezte, hanem azonfelül a képv. házat arra kényszeríti, az ugys szűkre szabott idejét a beterjesztett törvényjavaslatok silányságainak javíthatására fordítani. Mindezeket nem azért hoztam fel, hogy recrimináljak, hanem annak beigazolására, hogy az eddigi rendszerrel vétkesen szakítani kell, ha az igazságszolgáltatást újabb és újabb fluctuációnak kitenni nem akarjuk, ha azt nem akarjuk, hogy mindazon vívmányok bizonytalan időre elhalasztassanak, sőt elodáztassanak, melyek nem az élet elvont tanai, hanem az évek hosszú tapasztalatai szerint az igazságszolgáltatás javításának egyedüli eszközét képezi.

Az igazságügy-reform első, sőt merem állítani, nélkülözhetetlen kellékét az képezvén, hogy a t. igazságügyminiszter egyszer valahára — miként ez Komárom város érdemes képviselője által egy emlékeztető beszédben már kifejtve lett — egy állandó codificationalis bizottság szervezésére a kellő intézkedéseket mielőbb megtegye. Szervezze a bizottságot bármilyen alapon úgy, hogy ennek tagjai kizárólag a törvényalkotás földatánának szenteljék idejüket, mert nincs veszélyesebb az állam fejlődésére nézve, mintha különösen az átalakulás fontos, sőt visszavárhozhatatlan pillanatában az ország codicatorai nincsenek tisztába az iránt, mi eszközök és mi uton szándékoznak tulajdonképpen a sülyedt jogi állapotok emelését kezdeményezni, midőn egyöntetű reformok helyett, melynek minden egyes része az egészbe beilleszthető lenne, összeférczelt javaslatokkal vélnék a bírói működés szükségének eleget tenni, midőn az egyik kéz épít, a másik szüntelen lerombolja a félíg készet, mert ily ország jogviszonyai soha megállapodásra jutni nem fognak, ily ország soha oly intézményekkel birni nem fog, melyek a tovább fejlődésre biztos kiindulási pontul szolgálhatnának. Ha ily állandó codificationalis bizottság szervezve lenne, akkor nem volnánk azon sajátságos helyzetben, hogy a szakférfiak majdnem egyhangulag a hozott törvények nagy részének hatályon kívüli helyezését — mint az igazságügyi reform első nélkülözhetetlen kellékét követelnék. Ily törvény pl. az 1868-ban alkotott perrendtartás, mely habár az írásbeliség és szóbeliség sallangjaival czifráztatott is fel, mégis csak az írásbeli eljárásokra van fektetve azon eljárás, mely a középkor rothadt állapotainak kifolyása, mely ma már a reactio és visszaesés jellegű tekintetik, melyet ma minden állam kiküszöbölt, mint olyat, mely a régiség lomtárába való.

Nagy tévedés lenne, ha a t. miniszter ur e perrendtartást gyökeres átdolgozásával az írásbeli eljárást továbbra is kiindulási pontul tekintené és összes törekvése oda legyen irányozva, hogy ezen eljárás hazánkban egyszer valahára kiküszöböltessék, mely fő akadály annak, hogy az igazságszolgáltatás nemzeti életünkben gyökeret verni nem képes fél rendszabályokkal a létező hiányokon többé javítani nem lehet, mi már ma egy válpontra értünk, hol nem az a kérdés, hogy a leélt korhadt fatörzs ágait ismét körülnyessük, hanem az, hogy igazságszolgáltatásunkban a 19-dik század vívmányait honosítani akarjuk-e vagy nem; szóval, írásbeli eljárás-e vagy valódi szóbeliség és közvetlenség: a régi jog fontartása, hogy az igazságszolgáltatás egy privilegialt kaszt tulajdonát képezze-e, vagy hogy a nép közvetlen részvéte ellenőrzési joga e téren is életbe tétessék.

Jól tudom azt, hogy a gyökeres reform pengetése nem mindenki előtt népszerű, mindig voltak és lesznek oly férfiak, kik a haladást azon phraziával akarják akadályozni, hogy a nép arra még éretlen. Ha ily emberekre hallgatnánk, akkor minden korszerű átalakulás már eleve eltemetve maradna.

Miben állnak azon akadályok, én részemről nem tudom. Némelyek szerint abban, s úgy látszik, az igazságügyminiszter ur e nézetben szintén osztozik, hogy nincs polgári törvénykönyvünk. Én e felfogást részemről alaposnak indokoltnak el nem ismerem. Angolország példájától eltekintve. Franciaországban az igazságszolgáltatás egyik minta országban a szóbeliség és közvetlenség akkor honosított meg, mielőtt a Code-Napoleon életbe lett volna Hannoverben, Braunschweigan, mely kis országok sokat tettek az igazságügyi reformok érdekében, a szóbeliség és közvetlenség nemcsak polgári törvénykönyv hiányában, hanem zilált jogviszonyok közt és az ügyvédek és bírák ellenmondásai dacára honosított meg, és mégis néhány év alatt ügyvédek és bírák vetélkedtek az eljárás magasztalásában, melynek segítségével az igazságszolgáltatás reformja gyorsan honosult meg. Nálunk ügyvéd-egyletek, jogászgyűlések — s ez dicséretükre legyen mondva — egyhangulag követelik és sürgetik folyton a szóbeliség és közvetlenség életbeléptetését, és az igazságügyminiszter ur mindent

elkövet, hogy ezen eljárás meghonosítása elé újabb és újabb akadályokat gördítsen. (Ellenmondás jobbfelől.) Be fogom bizonyítani. — Nem a p. t. k. hiányai az, mi a reform utjába áll, — hanem igenis azon bírósági szervezés, mely minden alapos statisztikai adatok hiányában létesített, és melyek a törvényhozás legjobb meggyőződése szerint 2 év múlva gyökeres revisió alá lesz kénytelen vonni, akadályozza az experimentatio azon rendszerre, melynek az igazságügyminiszter ur elődjénél mindig szemtanui voltunk, midőn majd a fenyítő jog korlátozásával, majd a perrendtartás novelláris javításával vélik azon talismánt fellelhetni, mely az igazságszolgáltatás javítását eredményezni fogná. (Helyeslés balról.) A polgári törvénykezés terén t. ház e szerint a legjobb akarattal sem észlelhetett haladást, de annál szomorubb eredményre jutunk, ha a büntető törvénykezés minőségét veszszük vizsgálat alá. E téren valóságos középkori állapotokkal birunk még. Nincs törvény, mely a büntények fogalmát, az azokra szabandó büntetéseket szabályozná; nincs büntető törvénykönyvünk, mely a vizsgálatot, a perbe fogadást, az ítélethozatalt részletesen szabályozná; és ha megfontolom miként tartatnak nálunk a bírvizsgálatok, mily hanyagul nyomoztatnak a bűnjelenségek mily könnyelműen járnak el a büntéletek hozatalánál, valóban aggódnom kell a személyes szabadság és a társadalom biztonságáért, melyek ily intézmények által folytonosan veszélyeztetve vannak. Ezen állapotok tarthatlanok és sürgős intézkedést igényelnek, mert ha valahol, úgy a büntető igazságszolgáltatás terén szükséges, hogy az a kor civilizációjával, a nemzet erkölcsi érzületével és az állam többi intézményeivel szoros összehangzásban álljon. Lehet-e pedig nagyobb ellentétet képzelni, mint állanunk többi intézményei és a büntető igazságszolgáltatás között, és nem valóságos szegénységi bizonyítvány-e az igazságszolgáltatásra nézve, hogy a törvényhozás kényeztetve érezte magát az ország egy nagy részében a személyes szabadságot felfüggeszteni és egy királyi biztost oly nagy hatalommal felruházni, mely a jogállam fogalmát illusoriussá teszi. (Helyeslés balról.) Ismétlem, ily állapotok tarthatlanok és sürgős intézkedést igényelnek, azért nagyon kérem a t. igazságügyminiszter urat, hogy azon büntetőtörvénykönyvi javaslatot, mely már több mint egy éve a miniszteri bureauban van felülvizsgálat végett, befejezéséhez siettetni méltóztassék. Ha az állandó codificationalis bizottság szervezve volna, melynek tárgyai kizárólag a törvények alkotásával foglalkoznának, nem volnánk jelenleg azon látványnak szemtanui, hogy a codificationalis működés hónapokon át szünetel, és akkor a közvélemény igényeinek kielégítésére a leg-ürgösebb törvényjavaslatok egynehány hét alatt összefércelve terjesztetnek a ház elé. Jól tudom azt t. ház, hogy a jelen ülésszak ideje sokkal rövidebb, mintsem hogy a ház oly fontos organicus törvényjavaslatok tárgyalásával foglalkoztatnók, de okvetlenül elvárom és remélem, hogy a t. igazságügyminiszter ur ígéretéhez képest a büntető eljárásról szóló törvényjavaslatot a képviselőháznak tárgyalás végott mielőbb bemutatni fogja, hogy ezen eljárást a kutatási rendszer kiküszöbölésével a vádló rendszere, a szóbeliség és közvetlenségre fogja fektetni, s hogy a személyes szabadságot mind a bírói, mind a rendőri önkény ellen biztosítani fogja, mely végre is az alkotmányos élet életfeltételét és zárkövet képezi.

Ily tényekkel szemben, t. ház, melyeket csak röviden voltam bátor jelezni, midőn sem a polgári, sem a büntető törvénykezés terén haladást nem észlelhetek, midőn a kitűzött célhoz nemcsak közelebb nem értünk, hanem ellenkezőleg attól csak távolabb jutottunk; ily viszonyok közt jogosan állítom, hogy az eddigi rendszeren szakítani kell, ha igazságszolgáltatásunk folytonos ziláltsága által az államélet consolidálását akadályozni nem akarjuk. Mindezeket nem azért hoztam fel, hogy talán recrimináljak, hanem annak beigazolására, hogy gyökeres reform igazságszolgáltatásunkban egy égető szükségé vált. Azért hozom fel, mert én szükségesnek látom, hogy itt e házban az igazságszolgáltatás átalakulásának égető szüksége minduntalan hangsúlyoztassék. (Szóló ezután áttér a kinevezések eszközésénél követett eljárás bírálatára.)

Hodossy Imre:

A mi Chorin t. képviselő ur beszédének első részét illeti örömmel mondom, hogy velo sok tekintetben egyetértek; nevezetesen a részben, midőn kinyilatkoztatja, hogy igazságszolgáltatási szempontból csak úgy haladhatunk, ha az igazságszolgáltatási törvényeket együttvéve mintegy szerves egészet fogjuk tekinteni. Ezeket összefüggésben kell codificálni és a codificatiók egy akként szervezett szakértő-testület által kell eszközölni, mely a feladatnak megfelelni képes. Ezt sürgettem én az 1869—70. és 71-diki költségvetések tárgyalásának

alkalmával. — Örvendek, hogy a képviselő ur is egyetért velem abban, hogy mennyire szükséges az, hogy a codificatio munkáját siettessük. — Ezt az igazságszolgáltatás azon érdekein kívül, melyeket a képviselő ur is felemlített, még nagyon sürgetik a budget tételek is, t. i. azon költségek, melyekbe az igazságszolgáltatás kerül, melyek évről-évre nagyobbakká lesznek, évről-évre a budget felemelését teszik szükségessé, minden évben kénytelenek vagyunk, mert minden évben több bírót vagyunk kénytelenek fizetni, — ezt pedig az teszi szükségessé, hogy a perek száma évről-évre nagyobbodik, a mi mindig így fog lenni, míg codificatióink rendbe nem jő, míg nem lesznek oly törvényeink, melyek szerint helyesen lehessen a bíróságoknak megoldani az ügyeket.

Kezemben van egy kimutatás arról, hogy a kir. Curiánál az ügyek száma 1861 óta miként szaporodott. 1861-ben ugyanis az ügyek száma a kir. táblán 10,784 darab volt, 1862-ben 21 ezer, 1863-ban 26 ezer, 1864-ben 33 ezer, 1865-ben 36 ezer, 1866-ban 41 ezer, 1867-ben 42 ezer, 1868-ban 46 ezer, 1869-ben 59 ezer, 1870-ben 71 ezer és 1871-ben decz. 10-ig 79 ezer.

Ezen kimutatás azt mutatja, hogy az ügyek száma 1862—1871-ig négyszer annyira emelkedett, mert az 1861-ik évet nem akarom számba venni, minthogy a kir. tábla az év közepe táján állítottott fel, — tehát az 1861-ki nem biztos. — 1862—1871-ik az ügyek számának négyszeresét mutatja fel. — Ennek következménye az, hogy 64-ben körülbelül 60 bírót alkalmaztunk a kir. táblánál, ma pedig 135 a bírák száma a kik ott foglalkoznak, vagyis 75 bíróval többet kell ma fizetni.

Ily körülmények közt azt hiszem fontos feladat kutatni, hogy mi idézi elő, hogy a perek száma annyira szaporodik. Sokszor hallottam indokolásában azt hozni fel, hogy az bizonyos perlekedési viszketegség, mely az ország lakosságában van. A törvényhozás maga is némileg ezen szempontból látszott kiindulni akkor, midőn nagyobb büntetést szabott azokra, kik egyenlő ítélet ellen további jogorvoslással élnek. — Én azonban azt tartom, hogy ezen indoklás nem egyéb egy felületes frázisnál és hogy itt a baj sokkal mélyebben gyökerezik. Ugyanis nem lehet feltenni azt, hogy Magyarországon több ember legyen ki passióból vesztegeti pénzét és idejét arra, hogy perlekedjék, mint más országokban, és valamint más országokban úgy itt is bizonyosan azon emberek összegének csak igen csekély törtszáma lesz, a ki azt teszi. — Igaz, hogy nálunk sok oly kérdés iránt foly a per, mely iránt más országokban talán nem fordul elő. — De miért? Azért mert amaz országokban az egyes jogi kérdések már tüzetesen vannak a törvényben megoldva, és nincs ok, a miért azok a bíróság elé huzoltassanak, holott nálunk a legtöbb kérdésre nézve nincs oly világos törvény, mely azt megoldaná és azért kénytelen az illető azt a bíróság elé vinni, hogy annak megoldását előidézzék. Ha nálunk bármely ügy a legjelesebb jogi tudor elé vitetik, a legtöbb esetben azt kénytelen mondani, hogy egyéni nézete szerint, az ügy így vagy úgy áll, de mind a mellett a legkevesebb esetben sem képes rámutatva egy világos törvényre azt mondani, hogy az illetőnek csakugyan igaza van, vagy nincs igaza. A jogtudor azt fogja mondani: „az ügy világos ugyan, de hogy a legfőbb bíró miként fogja azt a maga nézete szerint megoldani, nem tudom.“ A fél ennél fogva mégis kísérti a pert, mert reméli, hogy az illető bíró egyéni nézete ügyének talán kedvező eldöntése felé fog hajlani. Azt hiszem tehát, hogy ebből is kitűnik, hogy a sok bíró alkalmazásának egyik oka az, mert nincsenek oly törvények, melyek a jogi kérdéseket már előzetesen eldöntnék.

Azt is hallottam, indokul a perek számának emelkedésére nézve felhozni, hogy nálunk a forgalom az üzlet, vagyon emelkedik, és hogy az ezzel jár, valamint hogy az más országokban is így emelkedik. Hogy ez más országokban így volna, arról én nem tudok semmit; sőt az ellenkezőjét, látom egy statisztikai kimutatásból, a mely kezeim közt van és a melyben a württembergi viszonyokra nézve vannak ilyen adatok, t. i. a perek számára nézve 1846-tól 1867-ig. Ebben azt látom, hogy ott 1846-ban volt 16,000; 1847-ben volt 10,000; 1848-ban volt 17,000; 1849-ben volt 16,000; 1850-ben volt 18,000; 1851-ben volt 19,000; 1852-ben volt 18,000; 1853-ban volt 17,000; 1854-ben volt 15,000; 1855-ben volt 16,000; 1856-ban volt 13,000; 1857-ben volt 12,000; 1858-ban volt 12,000; 1859-ben volt 13,000; 1860-ban volt 12,000; 1861-ben volt 13,000; 1862-ben volt 14,000 stb., szóval 21 évi kimutatás szerint a perek száma 12,000 és 19,000 között variál. Nem mutat folytonos emelkedést, hanem hol alább száll, hol felebb emelkedik a nélkül, hogy azt lehetne mondani, hogy az folytonosan gyarapodik és a különbség a legkisebb és legnagyobb

szám közt, csak a legkisebb számnak fele, holott nálunk a legnagyobb szám a legkisebb számnak négyszeresét képezi. Ez másutt nincs így, ez nálunk kivételes jelenség.

Még kevésbé lehet azt állítani, hogy a forgalomnak és üzletnek emelkedése természetesen maga után vonná e körülményt, és hogy ezekkel természetes arányban állana ezen emelkedés, mert ez ellenkezőleg áll. Ezen kimutatásban ugyanis, melyet a curiai ügyekre nézve kaptam, külön vannak felsorolva a váltóügyek. A váltóügyek a legszorosabb kapcsolatban vannak a forgalommal. Lássuk, milyen iten az arány. 1862-ben a váltóügyek száma volt 8600; 1863-ban volt 5600; 1864-ben volt 5700; 1865-ben volt 6700; 1866-ban volt 6200; 1867-ben volt 6000; 1868-ban volt 5500; 1869-ben volt 4092; 1870-ben volt 3500 és 1871-ben 3300.

Tehát azon ügyek, melyek az üzlettel és forgalommal legszorosabb forgalomban vannak, ugyanakkor a mikor a többi perek száma mindig emelkedett számban nem csak emelkedtek, de sőt csökkentek 8600-ról—3300-ig. Mind ez oly bizonyíték, mely kézzel foghatólag bizonyítja, hogy a perek száma emelkedésének oka abban rejlik, hogy nincsenek codificált törvényeik oka mondom abban van, mert ime a váltóügyek azon egyedüli ügyek, melyekre nézve codexünk van 1840-től; s ezen ügyek számban apadnak ugyan akkor, midőn a többi ügyek száma annyira emelkedik. Nehéz is szólni a mi igazságszolgáltatási állapotainkról a nélkül, hogy az ember azon gyanuba ne essék, hogy exagerál. (Zaj! Haljuk!) De azt hiszem, hogy e részben nem is szükséges már sokat szólni. Engedelmet kérek, hogy példát hozok fel. E napokban megkeresttem egy németországi fél által, hogy egy néhány magyarországi vasuti részvényt amortizáltassam, a melyeket elvesztett, — sürgette is ezen választ, de én nem merek válaszolni, mert különben kénytelen leszek írásbeli documentumot kiadni arra nézve, hogy igazságszolgáltatásunk nem nyújt módot arra, hogy közhitel papirokat, a melyek elvesztek megsemmisíthessünk. Ezt csak példaként hozom fel, hogy mennyire vagyunk ily primitív kérdésekre nézve is.

Csak arra akarok visszatérni, hogy ha a perek száma így fog emelkedni, mint eddig, mi lesz annak következménye budgetünkre? Ma 135 bíró van a kir. táblánál, tehát 75-tel több, mint 64-ben.

Ennyibe kerül csak a kir. táblánál az, hogy nincsenek codificált törvényeink. Ha már most az első foku bíróságoknál szintén ily arányban fog emelkedni a perek száma, akkor budgetünk oly számokat fog felmutatni egy pár év múlva, a melyeket mi fedezni valóban képesek nem leszünk. Azon számokkal szemben, hogy csak a kir. táblánál a most alkalmazott bíráknak fizetése évenként azért kerül többbe, mert nincsenek codificált törvényeink, valóban kisszerűnek tűnik fel a felett vitatkozni, hogy a codificatióra 30 vagy 50 ezer ft fordítások-e.

K ü l ö n f é l é k .

(Az igazságügyminiszter körirata a bíróságokhoz.) Az első folyamodású királyi bíróságoknak az 1871-ik évi XXXI-ik törvénycikk által megállapított szervezete, a jövő év első napján lévén életbelépendő: lelkem legbensőbb és legerősebb érzelmei ösztönöznék, hogy ezen epochalis napon üdvözljem a tisztas bírói kart, mely az országgyűlés bölcsesége által elhatározott nagy intézménynek életet és erőt lesz adandó.

A bírósági szervezet inkább mint minden más törvény vagy intézmény, azzá válik, a mivé azt, törvény alkalmazására hivatott személyek teszik; áldásos a hazára és annak polgáira, biztosítéka az alkotmánynak, a köz- és magánjognak, a békének, a rendnek és személynek: ha a bíró magasztos feladatát felfogva, mint az állam élő lelkiismerete, páncélozva minden jogtalan befolyás ellen, mindenik esetben a törvényt emeli érvényre; átok a hazán és annak polgárain, ha, mitől isten óvjon, az elvetemült bíróság akár a hatalmasok kívánságára, akár a sokaság ephemer zajára, meghamisítja a törvény ígét!

Az 1869. IV. törvénycikk megadta mindazon biztosítékokat, melyeket egy bölcs, előrelátó és szabadelvű törvényhozás megadhat arra nézve: hogy a bíró minden irányban független, egyedül a törvénynek legyen alárendeltje, s hogy a törvénynek ne csak közege: hanem áthatott lelkes bajnoka, oltalmazója és tántoríthatlan hű kifejezője legyen; a mit azonban a törvény nem adhatott meg: azt a tisztas bírói kar hivatásér-

zetéből várja a haza; várja, y biráiban az erény és a tudomány a buzgalommal egyesül, e hármas forrásból terjedjenek szét a jognak és szabadságnak elvei; várja, hogy egy fenkölt szellemű, tudós és erényes magistratus, lelkiismeretes éberséggel örökösök a jog bástyáin, hogy az önkény és erőszak, a szenvedély és a kapzsiság, egymás ellen harczoló érdekek, a kérlelhetlen bíró által megzússzanak és viasszorítottassanak a törvény korlátai közé; várja, hogy a társadalomnak a törvényben, valamint a fennálló intézményekben, és a joggyakorlatban kifejezett akarata legyen azon erős határvonal, mely mindenkit egyaránt szabályoz mindenkinek egyaránt kijelöli jogterületét.

Ezen nagy feladat medását urunk és királyunk első rendben az elsőfolyamodásbíróknak, általa a legóvatosabb körültekintéssel kinevezett bírói tagjaira bízta, s ő felségének e nagy horderejű elhatározása körül, alkotmányos felelőssége mellett, az igazságügyminiszter gyakorolta a törvényben meghatározott befolyást.

A legkegyelmesebben levezett bírák, logyen szabad ezt föltennem, a legnagyobb erőttel fogtak törekedni, hogy ő felsége legmagasabb, és másztelő bizalmának, valamint a haza méltó várakozásának teljes megfeleljenek; mely feltevés és várakozás annál jogosult, minthogy az, a kinevezettek köteletségének teljesítésével állkozik; s mert e köteletség teljesítése a bíróra nézve csak nem válhatik veszélyessé vagy válságossá, sőt alaptörvényeink kezeskednek róla, hogy minden kitüntetés, mely őt izes, habár fáradságos pályáján érheti, a köteletség s egyedül a köteletség egyenes ösvényén található fel. Urunk és királyunknak, valamint a felelős kormányának soha szem elől nem téveszthető feladatát fogja ugyanis képezni, hogy a bírók magasztos hivatása gyakorlatánál, a kormány-hatalommal szemben ne legyen alkalma választatni a köteletség vagy önfeláldozás között s válságos helyzet meredekére soha se oríttathassék: de másrésztől a bírák jellemzilárdsága és erőe legyen az eléggé erős kezes-ség arra nézve, hogy a rendbő fételtelenségnek sem fog sikerülni szövetségesévé s notalárjűrvényellenes kicsapongásainak törvényesítőjévé aljasítani a bírói hivatás fenségét.

Csak így, a közhatalom teteményeseinek a törvény által szabályozott magatartása, erőre és köteletségérzete által oltalmazható a köz-mind az egyi szabadság; ez az alkotmánynak életföltétele, megszilárdulásának és fejlődésének lételeme; ebben foglaltatik egyszersmind azon láthatatlan erkölcsi erő, mely a társadalom különböző osztályai, az életkörök különböző ö-ztőnei, törekvései, hatásai és viaszthatásai közepette az állam irányzatát tartósan biztosítja, a gyakran ellentétes áramlatot a haza közérdekének előmozdításában egyesíti.

Nem czélom részletezni az eredményeket, melyek a jó bíróságtól az államra hárulnak századok változatlan tapasztalata, a polgárosult nemzetek példája mutatja, hogy az esetben, ha tartósan következetesen, változatlanul fentartatik a törvény, ha nincs menedék a törvényszegés számára s nincs lehetőség, hogy a bűn kikerüljön a törvényhatalmát, ha minden erő, minden tekintély, minden fufang megfőrik a törvény kezelőinek szilárd jellemén és éles belátásán: az ész igazolja s a tapasztalás megerősíti, hogy ez által megrik a merénylet, s a bírák erénye megtisztítván a közszellemet, egy erkölcsi társadalmat ha nem terem, de annak teremtéséhez s fejlesztéséhez nagy mértékben járul hozzá.

Kiszámíthatatlan a haszon, melyet az állam és a társadalom egy helyes bírósági szervezetből merit, s melyben kitűnő bírái által részesíttetik; a jó bíróság végtelen sok áldásban viszonzozza az államnak a gondot, melyet ez annak létrehozatalára fentartására fordított, úgy, hogy midőn az és alkotmányos törvények, a bírák sérthetlenségét állapítják meg, ezen gondos előintézkedést, a jó bíróság magának az alkotmány sérthetlenségének biztosításával viszonzozza.

Mindennek föltétele azonban, a köteletségérzetnek folytonos és fokozott működése; a tudomány és az erény, mely a bíró megállapításai, ítéletei számára, az erkölcsi tekintély eléggé nem becsülhető fölényét; a nép tiszteletét megszerzi, s meggyőzőleg és megnyerőleg hat a közönség szellemére.

Nagy tévedés volna azt hinni, hogy a bíró elvonult csendes tevékenységében, mintegy kiszakítva a társadalomból, a közönség véleményét és ítéletét, sőt annak becsülését is megvetheti. Távol attól, hogy a közbecsülést nélkülözhetné a bíró: épen ebben gyökerozik hivatásának erkölcsi hatása; és épen ezért törekednie kell, hogy azt magának s azon tisztes testület számára, melynek tagja, s azon nagy eredmé-

nyekért, melyek ebből az államra hárulnak megszerezze, és föntartsa.

E becsülés azonban nem áll a pillanatnyi népszerűség, a közönség tetszésének muló nyilvánulásában, s nem szereshető meg a gyöngeségek, a tévedések vagy bűnök legyezgetése és jóváhagyása által: a becsülés melyet a bíró megszerezni és feltékenyen megőrizni törekedik a népnek tapasztalásból származó azon meggyőződésében áll, hogy az, amit a bíró magasztos hivatása gyakorlatában, mint a haza törvényét kihirdet, az soha sem tartalmazza a bíró rokon- vagy ellenszenvét, egyéni véleményét vagy akaratát: hanem minden részében, a haza meghamisítatlan törvényeinek jól értett és helyesen alkalmazott rendelete, vagy pedig a törvény alapelvének helyesen le származtatott valódi folyománya.

A becsülés ezen neme legfőbb és legdrágább kincse a bírónak, melyre nélkülözhetlen szüksége van a bírói intézménynek, mely becsülés azonban egyedül a munka és az önzéstelen-ség, a tudomány és az erény kizárólagos jutalma s legyenek meggyőződve, hogy ezen méltó jutalmat soha sem tagadja meg a felvilágosodott közszellem az erény, a tudomány és szorgalom egyesülésétől.

Voltak és vannak Magyarországnak nagynevű és nagy-tiszteletű bírái, a kik a legkiválóbb tulajdonokat magukban egyesítve nemcsak jelesek, hanem jeleseknek el is ismertotnek. E kitűnő nagy férfiak példájára utalom az ujonnan alakított kir. törvényszékek tagjait; tekintsék azon jeleseket, a kik má már csak a haza hálás emlékében élnek, mint saját őseiket a kiknek erényeit utánozniok — azokat pedig, a kik élnek, mint vezéreiket, a kiknek törekvéseivel egyesülniök kell, hogy megszerezzék a most alakított bíróságok számára azon díszet, melylyel az eddigiek bírtak és bírnak; s hogy gazdag eredményekben igazolják az áldozatot, melyet a törvényhozás a bíróválasztás jogáról való lemondás ezen ősi, és nem tagadhatom, kedvessé vált, sokszor hasznosnak mutatkozott szokásnak és jognak feláldozása által, az igazságügynek hozott.

Igaz, hogy a legjobb bíróság sem képes egymagában, a jogállam kívánalmait a törvénykezés terén teljesíteni; az igaz-ügy élő organum és organismus egyszersmind, melynek üdvös működésre mindenik tagnak életerős tevékenysége szükségeltetik; tagadhatatlan az is, hogy törvényeink és intézményeink sok tekintetben hiányosak; hogy sokat kell még teremteniük, sokat kiegészíteniük, sokat átalakítaniuk, míg igazságügyünk ket mindenben a haladottabb nemzetek színvonalára emeljük; de legyenek meggyőződve a tisztelt bírák, hogy a kormány szünetlen tevékenységét foglalkoztatja az igazságügyi követelmények kielégítésére irányzott törekvés, s hogy részint rendszeres törvénykönyvek készítése, részint az égető szükségeknek megfelelő szabályok által, szakadatlanul habár zajtalanul törekszik a kormány kezdeményezősi feladatát, minden irányban teljesíteni. De addig is míg mindaz megtörténik a minek meg kell történnie, azon meggyőződés, azon tudat vezérli a kormányt, hogy a törvényeinkben foglalt alapelveknek alkalmazása és kifejtése által a jó bíróság pótolhatja a hiányt: a mint ellenkezőleg a legjobb törvény nem akadályozza meg a rossz bírót, hogy ne vetkőztesse ki szelleméből a törvényt, s ne hamisítsa meg a jogot!

Törvényeink hiányossága mindazonáltal nem jelenti azoknak, vagy a kötelező szabályoknak teljes hiányát, s nem jelenti, hogy a szabály helyett a bíró eszméje, akarata válhatnék ítélletté. A mely perczben ez utóbbi csempésztetnék be a törvénykezésbe: azonnal megszűnnék uralkodni az elv, a bíró törvényhozóvá emelné magát, s a hatalom jogkörének felforgatásával bizonytalananná, értéktelenné válnék a jog! Epen e téren a törvény elemzése, magyarázata, kifejtése és alkalmazása körül tartsák szem előtt az új bíróságok tagjai, a régen megállapított elvek és tételek tekintélyét, a helyes gyakorlatnak nagybecsű eredményeit; őrizkedjenek a tulemelkedéstől, saját tehetségük tulbecsülésétől; ne feledjék, hogy habár az elmélet termékenyíti a gyakorlatot, és a tudomány gyakran kipótolja a törvények hézagát; ne feledjék el soha, hogy nem minden új elv egyszersmind helyes elv, s a jogtudomány nem egyedül az új tanok tudásában, hanem egyszersmind létező jogi intézményeik, a jog gyakorlat fejlődésének buvárlatában, a kor szentesítette tételek és igazságok, a helyesnek bizonyult régi elvek ismeretében is áll; különösen pedig ne feledjék el a tisztelt bírák: hogy ott, hol a törvény betűje szól: ott, minden igazság, minden jog, minden tekintély, a törvényben és a törvény mellett áll; tartsák e tekintetben szem előtt Cicero azon arany mondatát: „vereque dici potest: magistratum legem esse loquentem, legem autem mutum magistratum!”

Ha ezt szem előtt tartják a bírák; ha hivatásukat a törvény szavai és szelleme szerint gyakorolják; ha a bírói széken úgy, mint a kül érintkezésekben, mindazt, a mit tesznek, és a mit mellőznek, a hivatás érzete, állásuk komoly méltósága vezérli; ha távol a szenvedélyektől, az izgalmaktól, idejüket a tanulmánynak s a tökélyesbülésnek szentelendik: akkor azon epochalis nap, melyen hazánk első folyamodású bíróságainak ujjaalakítását ünnepeljük, egyszersmind törvénykezésünk új felvirágzásának örök emlékeztető nagy napjává válik; s nemcsak a jelen kor fogja hálaadóját tiszteletben leróni a bírák iránt, hanem a késő nemzedékek is hálásan fognak visszaemlékezni azon jeles férfiakra, a kik az újjászületés rögzös pályáján uttörők, vezérek az alapítók voltak.

És most engedjék kifejeznem azon ohajt: hogy a fejedelm és a haza megvalósítvássák a reményt, melyet az újonnan szervezett bíróságokba helyeznek; s engedjék meg, hogy e hitben üdvözöljem ezen királyi törvényszék s az ennek területéhez tartozó járásbíróóságok egybegyűlt tagjait, s egyszersmind biztosítom őket: hogy egyszerűségükben és lelkes fáradozásukban, a haza kormánya által erélylyel és hatálylyal fognak támogatni.

Kelt Pesten, 1871. évi decz. hó 28-án.

Bittó István, s. k.

(Dr. báró Raule Ferencz.) Az ausztriai bíróság egyik első disze nincs többé; a bécsi kereskedelmi törvényszék ünnepelt elnöke dr. báró Raule Ferencz ő exzellenziája f. é. nov. 24-dikén életének 75-dik évében halt meg.

A cs. kir. igazságügyminiszterium főnökei és a bécsi bíróságok elnökei minden rangu bírókkal, a Reichsrath mindkét házának jelesei és mindazok, kik az intelligenzia aristokratához tartoznak, a mindenki által tisztelt ausztriai bírónak koporsóját örök nyugalomra kísérték.

Ezáltal ők a bírói állás méltóságát és a boldogult kitűnő tulajdonait életrevaló törekvésének nagyszerű eredményét valamint ritka nagyságu jellemét, tisztelték; tisztelték azt ki egy zord ifjuság kimondhatlan nehézsége, mindig gyengélkedő egészsége s visszatetsző külseje dacára, mint egy kis cseh mezővárosban született szabómester fia a bírói hierarchia legmagasabb polczára emeltetett, sőt ausztria császár belső titkos tanácsossává is lett.

Raule 1755. év okt. 4-dikén Schweinitzban Budweis mellett igen szegény szülőktől származott. Összes vagyonuk egy kis házikóból állt, melyhez egy burgonyatermésre alkalmas kert tartozott és 12 gyermek, kik az apának szabómesterségére és az anyának bábaságára való ügyességére voltak utalva.

A kis Ferencz gyermekségében csak a cseh nyelvet beszélte. A szülők belátták, hogy az élelmes fiú a cseh nyelvvel a budveisi kerület határaiból ki nem jöhet, ezter elkerülendő egy német polgári családhoz adták.

Nyolcz éves korában az elemi iskolákat bevégezte. No de most? A helység lelkipásztora okos ember lévén, kit az élénk gyermek érdekelt, a gyermeket pártfogásába vette és a linzi kapuczinusok zárdájába ajánlotta.

Egy zsák burgonyával, egy darab rozskenyér és egy zacskó tallér? Ah dehogy! — budveisi borsó volt mindaz, mit a szegény szülők gyermeküknek utravalóul adhattak.

De Ferencz elégedett volt. A linzi tanárok csakhamar megkedvelték, és midőn Althann gróf fia számára, ki a negyedik gymnasiumi osztályt végzé, correpetitort keresett, a gymnasium praefectusa, őt, mint az ifjú gróf tanulóársát, ajánlá.

Az ifjú gróf oly nagy haladást tett, hogy alig egy év leforgása alatt, osztályában Raule után második lett.

Az öreg gróf, az ifjú tanító-tanulót magához vette, mely által tanulmányai folytatása megkönnyebbült és iskoláit, beleértve a bölcsészetet, Linzben, a jogot pedig a bécsi egyetemen végezte. Itt az ifjú Raule, ki eközben a philosophiai tudori rangját elnyerte, a váltó és kereskedelmi jogtanárnak dr. Wagner V. kegyét is megnyerte, ki őt Bécs legelőkelőbb házaiba, ezek közt az akkor mindenható államtanácsos báró Münch-Bellinghausen-nak, fia számára a jogtudományok correpetálására ajánlotta.

Mihelyt Raule (1842.) a jogi tudori címet is elnyerte, mint gyakornok a cs. kir. kereskedelmi és váltótörvényszék szolgálatába állott és egyuttal Wagner ajánlatára a bécsi egyetemen helyettes tanárnak lett kinevezve.

Rövid idő alatt a kereselmi és váltótörvényszék tanácsossává, az igazságügyi törválykötő bizottság előadójává lett a váltó és kereskedelmi szan.

1836. évben alsó-ausztr főtörvényszéki tanácsosnak nevezetett ki és 1840. évben e új váltórendszer kidolgozására hivatott fel, 1845-ben perendkívülieg minden folyamodvány nélkül, valóságos csir. udvari tanácsosnak lett kinevezve. — Midőn 1848. évi Bach S. igazságügym. lett, egy osztályfőnöki állással kiva meg Raulét, mit azonban ő visszautasított, de 1850. évi Schmerling unszolására a kereskedelmi törvényszék elnökét elfogadta. A brüni, grázi feltörvényszéki elnöki hivatala visszautasította, minthogy ő tanulóvárosából magát számüznem akarta.

A bécsi kereskedelmi törvényszék erélyes és ügyes vezete Raulnak a kormány tisztét és elismerését oly mérvben nyerte meg, hogy a Leopold-re keresztjével tiszteltetett meg és ezenkívül örökös lovagga avatott fel.

1865. év vége felé kiküldött a kormány, a Nürnbergben összeülő konferenciához, melygy általános német kereskedelmi törvénykönyv szerkesztésével volt megbizva.

Mily nagy becsé van ezen törvénykönyvnek, mint a jogtudományi tanulmányok gyűzsének és a kereskedelmi forgalom hiányai kielégítése tekintében, ezt bizonyára nem kell felemlíteni.

Ismeretes Raulnak befősa és kitűnő érdeme, hogy létrejött ezen a német iurispncziát tisztelő legjelontéknyebb mű. Raule, a német jogak tekintélyei által a konferencia elnökévé választott, és hhatatlan érdemeinek elismerésül a vaskoronarend nagy keretjével és az ausztriai bírósággal tüntettetett ki.

Ugyanakkor hasonló okokból a bajor király a sz. Mihály érdemrend nagy keresztjével tielte meg.

Midőn arról volt szó, hogy Ausztria egy tudományosan képzett s egyuttal gyakorlati jószót küldjön a Drezdába összegyűlt konferenciába, mely egy általános német kötelmi jogot dolgozzék ki, dr. b. Krausz bizatt meg egy hármas kijeleléssel. Ő azonban oda nyilatkozott, hogy a hármas kijelelést el kell kerülnie minthogy ezen nagy műsora Ausztriában csak egy ember képes és ez az általa kijelelései kereskedelmi törvényszék elnöke báró dr. Raule.

A kormány az indítványt fogadta és Raulét, mint megbizottját a drezdai konferenciára elküldé. Midőn Raule ő felségétől bucsu audienciát veta császár így szólott hozzá: „Istennel utazzék ön, fájt neim, önt ismételve a családtól mefosztani, de nem tudtam késebb embert küldeni, az állam kívánja öntől ezen áldozatot.”

Midőn Raulét ezen confrenczia egyhangulag elnökévé választotta, a császár 1862 év december 8-dikán az exzellenziás czimmet összekötött valóságos belső titkos tanácsosi méltósággal ruházta fel.

Azon fontos törvény szerkesztése már be volt fejezve és csak azon volt, hogy a német kormányoknak szentesítés végett előterjesztessék, mit az 1866 évháborús mozgalmak lehetetlenné tettek.

A császár a konferencia elnökének a nagy mű létrejöttéhez kifejtett tevékeny működésért legmagasabb köszönetét nyilvánítá; Porosz, Szász, Württemberg és Hessen kormányai legmagasabb rendjük nagy keresztjeivel diszitették fel.

Nem sokára Raule a maguny életbe vonult vissza és nagy érdemeinek utolsó elismerésül egy cs. kir. felsőtörvényszéki elnöki czimmet ruházattatott fel.

A mindenki által tisztelt egyéniség f. é. nov. 24-dikén halt meg. Ausztria valamint Németország igazságügyi- és jogtörténelme tisztelettel fognak nevérol megemlékezni, mint olyanról, ki a bírói hivatalnak mintaképe volt szilárd jelleme, tudománya tevékenysége és humanismusa által.

(Gerichtshalle.)

TARTALOM: A nyilvános és közvetlen szóbeliség, gyakorlati szempontból, Rudnyánszky Bélától. — A rendszeres törvényszéki orvosi állomásnak életbeléptetéséről, dr. Grósz Lajos-tól. — Mennyiben semmisíthető meg a bírói árverés? Külley Ede-től. — Az igazságügyi költségvetés tárgyalása. — Különfélék. — Melléklet egy fél iv curiai határozatok.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt napoként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: Az igazságügyi miniszterium és az átmeneti intézkedések, dr. Dárday Sándortól. — A nyilvános és közvetlen szóbeliség gyakorlati szempontból. (Folytatás.) Rudnyánszky Béla, kir. tábla bírótól. — Jogirodalom. — Törvényezik az 1871. XXXI. törvényzikk életbe léptetésére szükséges intézkedésekről. — A m. kir. igazságügyminiszter 23,295. sz. alatt kiadott rendelete a bírói letétek kezelése tárgyában. — Különfélek.

MELLÉKLET: Egy fél iv curiai határozatok.

Az igazságügyi miniszterium és az átmeneti intézkedések.

Az ország minden részeiből érkeznek hozzánk megkeresések, melyekben, eltekintve attól hogy keserves kifakadásokkal élénk színekben visszatükrözik a létező zavart, — tőlünk kérnek felvilágosítást a történt intézkedések mibenlétéről, gondolván, hogy mi itt a székhelyen tájékozva lehetünk a kormány s illetőleg az igazságügyi miniszterium intentioi iránt. E jámbor feltevés nekünk s hihetőleg a többi szaklapársainknak is keserű recriminatiokra adhatna alkalmat; mert velünk még azon miniszteri rendelet tervezete sem közöltetett, melynek kibocsátására az igazságügyi miniszter a törvényhozástól felhatalmazást kért.

A szakközönség véleménynyilvánításának ezen megvetéseért szomorú elégtételt nyújtott ugyan azon babeli zürzavar, mely a képviselőház emlékezetes ülésében a miniszter javaslatát megbuktatá; de szomorú ezen elégtétel, mert a káröröm e neme saját rovásunkra esik.

Nem akarjuk ugyan a siker biztonságát állítani az esetben sem, ha a közvélemény még oly hangosan nyilatkozhatott volna az átmeneti intézkedéseknek rendeleti uton eszközözendő szabályoztatása mellett; de tagadhatatlan, hogy parlamentaristörvényhozásnál a közvélemény lényeges tényező már az oknál fogva is, mert a törvényhozó testületeket nem vezérli a szentlélek malsztos s csalhatatlan sugalata.

Ha tehát a kormány bizalom kérdéseként veti fel eljárásának helyeseltetését, — valjon mire vél támaszkodhatni a szakközönség véleménynyilvánításának megvetése mellett? Mi bizonyára becsüljük az öntudat érzetét, de csak az egyénben, nem pedig a kormánynál, mely végrehajtója legyen a közakaratra. Horváth Boldizsár a törv. rendtartás életbeléptetésekor, az átmeneti intézkedéseket tartalmazó rendeleti tervezetét, jóval korábban nyilvánosságra hozta, és az csak jelentékeny módosításokkal lépett hatályba. A bíróságok rendezése kérdésében pedig ugyancsak Horváth Boldizsár, a meggyőződése ellen egyhangulag nyilvánuló jogász közvélemény előtt meghajolt és a törvényhozás is kénytelen volt a 25-ös bizottság tervezetét feláldozni.

Most a kormány nem úgy járt el s ime következménye abban áll, hogy a törvényhozás teljesen tájékozatlan lévén a miniszteri előterjesztés lényege iránt, — azt egy rideg elv felállítása mellett elveté; a szakközönség pedig csak az országgyűlés tárgyalásai nyomán jutott annak értésére: hogy a peres magánjogi érde-

kek védelme huzamos időre lehetlenítetik, azon idő leteltével pedig az ellenfél boszus szaklatásainak lesz kitéve, úgy hogy majdnem minden folyamatban levő peres ügynek utbaigazítása a seminisitőszék és esetleg mindannyi felebbviteli törvényszék közbeneső határozatait fogja igénybe venni. Ez a definitiója a mostani situációnak, mely helytelenül neveztetik juristitiumnak, de hatályában a folyamatban levő peres ügyekre nézve, moratoriummal combinált juristitiumként jelentkezik, a nélkül hogy anyagi joghatálya meghatározva lenne. A törvényhozás megtagadta az igazságügyi miniszttertől azon felhatalmazást, hogy a feloszlatandó bíróságok előtt folyamatban levő peres ügyekre nézve az új bíróságokat rendeletileg utasítsa a határidők félbeszakítására és új határnapok kitűzésére, s e helyett a lejáró határidők tekintetében moratoriumot, az új határnapok kitűzése helyett pedig e részbeni juristitiumot decretált s így valóban úgy járt el, mint azon gazda, ki a tetőről lelövi a verebet s ezáltal felgyújtja házát.

A miniszteri rendelet továbbá gondoskodott volna a felek azon jogának fentartásáról: hogy azon bíróságok illetékessége ellen, — melyhez peres ügyük az ő hozzájárulásuk nélkül áttétetett, — kifogást emelheszenek, habár a per tovább haladt azon stadiumnál, a meddig az eljárási szabályok szerint az illetőség elleni kifogás megtehető. A törvényhozás azonban nem hallgatva a szakemberek intéseire, — elvetette még azon módosítványt is, mely a felek abbeli jogsérelmeinek orvoslását lehetővé tette volna. Avagy talán azt véli a törvényhozás legegyszerűbbnek, hogy a peres felek a bíróság illetéktelensége ellen semmiségi panasszal keressenek orvoslást? Eltekintve azonban, hogy a törv. rendtartásban meg vannak határozva azon esetek, melyekben a per folyama alatt felmerülő bírói illetéktelenség elleni kifogás tekintetbe veendő, és ha fel is tennők, hogy a semmisítőszék a rendkívüli helyzet tekintetbe vételével a nem szorosan azon törvény szabványai alá sorolható illetéktelenségi kifogásnak helyt adna, — nem hiszszük, hogy a törvényhozás, határozata azon következményének tudatával birt volna. Nyíltan emeljük e vádat, noha törvényhozás ellenében a lehető legsúlyosabb vád az, hogy cselekvényének s illetőleg annak horderejének öntudatával nem birt.

Ha már most tekintetbe vesszük, hogy mindezen joghátrányok a köztörvényi eljárás mellett is oly érzékenyen, a gyors igazságszolgáltatásra oly zsidbasztólag hatnak, — mit szóljunk akkor a váltóeljárásról, hol a határidők s határnapok óra számra méretnek! Ha törvényhozásunk a kereskedői hitel ér-

dekeik oly kiméletlenül tapossa, valjon akkor jogosan titkózhatunk-e meg a szomszéd bécsi orsz. fenyítő törvényszék azon határozatán, mely bukás esetében vétkekes gondatlanságként róvja fel: a magyarországi kereskedők részére való hitel-engedélyezését. Vajha figyelemmel kísérnék honatyáink a külföldi s nevezetesen a belga s franczia sajtót, melyben méltán szemünkre lobantják azt, hogy mi a legmélyebb béke idején oly eszközökhöz nyulunk, minőkhöz más államok csak a legvérszteljesebb háboru idejében folyamodnak, — s ezért törvényhozásunk bölcseségéről azt mondják: „hogy hadat üzent a külföldi hitelnek.“

A pesti váltó s kereskedelmi törvényszék legjobb akarattól áthatva, még mielőtt a törvény kihirdettetett volna, tehát csupán hírlapolvasás alapján, bizonyos elvi megállapodásokra törekedett, melyek az üzlet-világ nagy öröme, távolról sem felelnek meg a törvény intencióinak. És úgy mint a váltó- s kereskedelmi törvényszék, — a többi bíróságok is kénytelenek leendnek önmagukon segíteni. — Hogy azután 102 törvényszék és 360 járásbíróság a változott illetékességi körök mellett mily gyönyörű összhangzásba fogják hozni a perrendtartás, peren kívüli eljárás, fenyítő, váltó- és csőd-eljárás stb. szabványait, a bár törvényileg, de minden áthidalás nélkül félbeszakított határidők anyagi joghatályával; és hogy mily lélekemelő és bizalmat gerjesztő fog lenni az igazságszolgáltatásnak a kir. bíróságok által akkép inaugurált gyorsítása, hogy már az első határnapkiütés vagy halasztási végzésük (természetesen ide nem értve a már január hóra kitűzve volt határnapokat) — felfolyamodások és semmiségi panaszokkal lesznek megtámadhatók, -- azt ez alkalommal nem akarjuk ecsetelni.

Hogy a jogászai közönség mily kevéssé van tájékozva az eddig még napvilágot sem látott törvény hatálya iránt,*) — azt bizonyítják a pesti bíróságoknál sok ezer meg ezerre menő beadványok száma, mert mindenki fél, hogy jogait veszélyeztetné, s ezért követi a törvény rendes útját tekintet nélkül moratorium, juristitium s egyéb beneficiumra, melyet felhasználni és kizsákmányolni csak a rozlelkű ellenfél fogja feladatául tekinteni. A bíróságok pedig, melyek még legnagyobb részben az átvétel terhes munkájával vannak elfoglalva, — látják a munkahalmaz áramlatát, mely munkaerejüket elfojtja, mint ha ép eleven testtel eltemetnének.

Ime ez hü vázlata és perspectivája helyzetünknek, melyen a kormány többé nem segíthet, noha a bíróságok táviratilag ostromolják az igazságügyi miniszteriumot. Azon hir volt ugyan elterjedve, hogy ama ominosus törvény szentesítését ő Felsége megfogja tagadni, és hogy a kormány, rendeleti tervezetét törvényjavaslat alakjában fogja ismét a ház elé terjeszteni.

Ha a kormány a bírósági szervezés szellemi munkarészt nem az utolsó pillanatra halasztotta volna s így még idő lenne arra, hogy a törvényhozás, hibáját felismerve, azt jóvá tegye, — úgy hangosan követelnők a kormány javaslatának törvényesítését. Így azonban egy újabb alkotandó törvény visszaható ereje csak „megkoronázása“ volna a zürzavarnak.

Valóban érdekes volna megtudni, hogy mit művelt az igazságügyi miniszterium legislatív osztálya, hol évek óta foglalkoznak a bírósági szervezés epochális művének előmunkálataival, — hogy az azután utóvégre átmeneti intézkedések nélkül léptethessék életbe.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

A nyilvános és közvetlen szóbeliség, gyakorlati szempontból.

(Folytatás.)

II.

Azt mondtam fentebb: hogy Széher ur fallaciája „in adjecto“ óriási akkor, midőn ő az „előadói javaslatot“ s a mi mostani eljárásunkat összehasonlítva, az eredmény abszurditását maga a nyilvános és közvetlen szóbeliségnek nálunk alkalmazhatóságára következteti.

Meg lehet Széher ur győződve: hogy, (miként egyébiránt alantabb bővebben kimutatni fogom.) a mi mostani eljárásunk, még csak a leghalványabb árnyéka sem a nyilvános és közvetlen szóbeliségnek; épen úgy, mint a hogy Széher ur kifejezést adott cikkeiben azon indokolt — erős meggyőződésének: hogy, a ki a törvénykezési eljárást azon „előadói javaslat“ szerint rendezné, szerencsétlenné tenné a jogszolgáltatás segélyére szorult egyeseket, és szerencsétlenné tenné magát a társadalmat is; mert ott, épen azon megczáfolytalan okoknál fogva, melyeket Széher ur a gyakorlat teréről oly kézzelfoghatólag megtaglalt cikkeiben, rövid idő alatt, épen semmiféle igazságszolgáltatás sem léteznék.

De azért mégis igen nagyon téved Széher ur, a midőn azon körülménynek: hogy másutt (Salzburgtól kezdve a világ végeig mindenütt) a nyilvános és közvetlen szóbeliség a legmeglepőbb eredményeket gyümölcsözte, s gyümölcsözi folyvást, ott keresi indokait: hogy — ugymond — „más országoknak rendezett közigazgatási viszonyai vannak, s van Codexük is, mely évtizedek óta egyforma alkalmazásban levén, rendelkezése s a kigombolyított jogi tényálladéokra alkalmazása többé nem vitás.“

A mi a közigazgatási viszonyok rendezettségét illeti, az — meggyőződésem szerint, oly viszonylatban áll a jogszolgáltatás reformjához: mint a fentebbi, (nem mondom legtálálóbb) példában, az angolok uniformisának nadrággombja a Gibráltári várhoz; — a mi pedig Széher ur azon hiedelmét illeti: hogy a nyilvános és közvetlen szóbeliség behozatalát minden áron előbb a codex megalkotásának, s évtizedek hosszú során át megállapodásának kellene megelőznie, az csak azt tanúsítja: hogy valamint Széher ur azon „közigazgatás“féle nagy szavakat nem tudná közelebbről indokolni, ép úgy, arról: hogy a nyilvános és közvetlen szóbeliség valjon tulajdonképen hol, s minő körülmények között született meg? egyetlen egy perczig sem gondolkodott.

Alantabb, szólni kívánok én is a közigazgatásnak, a törvénykezéshez (vagyis inkább megfordítva) levő viszonylatáról, — valamint előfogom adni leplezetlenül a codex iránti csekély nézeteimet is; most azonban az van a soron, hogy kiemeljem, miszerint a nyilvános és közvetlen szóbeliségnek a világ minden szöge-zugában egyiránt aratott vívmányokat, távolról sem a közigazgatás előzetes rendezettsége, vagy a codex évtizedeken keresztül volt megállapodottsága biztosította, hanem ezen intézménynek saját magának ellenállhatlan s önállón teremő belereje maga, mely semmiféle kultámaszra nem szorul, hanem inkább még a legelkészítetlenebb, s legháládatlanabb sivár talajban is megnemesíti a faktorokat, s nemes gyümölcsöket terem — mindenütt, a hol csak gyökeret verhet.

Tekintsük csak a nyilvános és közvetlen szóbeliség legelső bölcsőjét:

A világ egyik törvénykezése sem mutatott oly borzasztó torzalakat, mint a nagy forradalomig, a franczia. Tudjuk a történelemből: hogy, majdnem — a

*) Ma jan. 9-én közli a hivatalos lap e törvényt, melyet sietünk még lapunk mai számába felvenni.

mennyi departementje van ez országnak jelenleg, haddan ugyan annyi, vagy még több volt benne a külön souverain grófság, herczegség, ország, — melyek mindegyike külön történelmileg fejlett önmagában. A későbbi foglalatások, adnektálások s bekebelezések egyesítették ugyan a földet magát, de nem a szokásokat s privilegiumokat, s ezek közt különösen nem a törvénykezést; — melyekhez az uralkodók nyulni, vagy az erő hiánya miatt nem bátorkodtak, vagy mert egyoldalú népszerűsége is volt szükségük, nem akartak. Maradtak tehát, és teremtek bojtorjánokat a régi privilegiális intézmények kölöncei — ezerféle hydra-fejekkel, mindenfelé. Egyben azonban egyformák voltak e miniatúr országocskák, abban t. i., hogy uralkodóiknál a pénz mindig szűken levén, azok az igazságszolgáltatást tekintették azon meglehetősen tejlő tehénnek, melynek tölgyeihez — a szűkebb időkben — folyamodni jól esett. E tekintetben a pénzügyi operáció abban állott: hogy jó pénzért derűre-borúra adományoztatott az igazságszolgáltatás joga, mely azután — mint például nálunk a közelmúlt időkben is a patika- vagy posta-jog, bizonyos családokhoz, vagy bizonyos vagyonokhoz tapadt (gyökeres) jog lévén, tárgya lett adás-vevésnek, örökségnek, végrehajtásoknak, ki- és alhaszonbérleteknek, elzálogításoknak stb.

Hogy mi fejlett ki ebből, azt mi — magyarok, saját történelmünknek egypár sötét lapjából ismerhetjük, melyen — borzadályllyal olvassuk most is, hogy miként volt az ország állapota akkor, midőn II. Endre király alatt az adók, só- és aranyaknak stb. az izmaelitáknak voltak országszerte kihaszonbérelve.

Az igazságszolgáltatási jog izmaelita bérlője Franciaországban, épséggel semmivel sem volt különb, mint volt II. Endre alatt nálunk, midőn az adókat, só- és aranyaknakat haszonbérlete. A bírót nem érdem, nem tudomány juttatta bírói székébe, hanem azon jog, hogy készpénzen megvásárolta hivatalos állomását; — fizetése nem volt, hanem csak azon, — s oly összegű ugynevezett sportulák képezték fizetését, melyeket, s a mily összegben csak lehetett, a felektől kizsarolhatott magának. — Hát az ügyvédi kar?! Ugyan valjon, milyen becsben állhatott, s milyen önérzettel működhetett az izmaelita bíróárendás kegyelméből, a szegény felek ereiben még valahogy megszorult néhány csep maradványon hízalódó prókátor!?

Azt hihetné Széher ur cikkei után valaki, hogy hát mégis, talán codex volt a francziának, mely szövevényül szolgált a felek s bíró számára e sötét időkben; — avagy talán: hogy a közigazgatás volt annyira rendezett, miszerint az, jótékony hatással enyhíthette a jogszolgáltatás borzasztó voltát!

Csalódnék, a ki e tekintetben is enyhülést keresne a szegény francia nemzetnek azon korbéli szomorú élményeire. Franciaország területén akkor, — a mint a tudományos szakirodalom utóbb megállapította, nem kevesebb, mint 360 — mond: „háromszázhatvan“ — különféle szokásos, vagy felette hiányos írásbeli statutális helyi-törvény létezett, a közigazgatást pedig csak épen úgy az izmaeliták bírták haszonbérben, mint a törvénykezést. — A közigazgatásnak a törvénykezéstől elválasztása is francia-találmány ugyan, de későbbi. — A nagy forradalom találta azt is fel a nyilvános és közvetlen szóbeliséggel ugyanazon egy szempillantásban, — ezzel tehát, egy ugyanazon töről egyszerre fakadt ikertestvér.

Láthatja ezen előterjesztésből mindenki, mennyire borzasztó lehetett az igazságszolgáltatás Franciaországban a forradalmig, s hogy a forradalom utóbb is oly rettenetes erőhatalommal tört ki, miszerint a vér

már mintegy saját önmaga ellen is fellázadva, csak száz- és százezer honpolgár vérének patakaként lecsapolásával csillapulhatott, s hogy a bekövetkezett öldöklések és szerencsétlenségek hosszú sora meghaladt mindent, a mit előbb siralom nevezet alatt csak ismert a történelem: ahhoz, a többi jelentékeny faktorok között a közigazgatási adminisztrációnak, s a jogszolgáltatási viszonyoknak fentebb ecsetelt iszonyu torzalakja is nem csekély quotienseel járulhat.

A forradalom proklamáltatott, s legott vas-sarkokkal szétgázolt mindent a türhetlen viszonyok között; — a vezetők pedig feltették magukban, hogy megmutatják, miszerint Franciaország már holnaptól kezdve másfolyan lesz, mint a milyen tegnap volt. Összejöttek tehát, s azon, a világtörténelemben oly nevezetes 1789-ik évi aug. 4-iki éjszakán — melyet Mignet, igen találóan, a bünök s visszaélések Bertalan-éjszakájának nevezett el — átfutván a közigazgatás és jogszolgáltatás valamennyi ágazatait, különösen a jogszolgáltatásra vonatkozólag ezen elveket állapították meg:

eltörlése a törvénykezési és közigazgatási hivatalok vásárolhatóságának; — ingyen jogszolgáltatás, vagyis a sportulák eltörltetése; — a bírák fizetése állampénztárból; — a jogszolgáltatásnak a közigazgatástól különválasztása; — úgy a polgári, mint a fenyítő ügyek tárgyalásánál nyilvánosság és szóbeliség, — ez utóbbiakban esküdtszéki eljárás; — minden honpolgárnak a törvény előtt egyenjogusítása stb.

Ezután, egy falragasz-hirdetményben egy lakonikus rendeletet bocsátottak közre, hogy a bíróságok a közönség előtt a tárgyalási termek ajtait rögtön nyissák meg, s az ügyvédek minden irkafirkálástól eltiltván, ítéleteiket a felek közvetlen szóbeli előadásai alapján nyomban hirdessék ki.

És, — megszületett a nyilvános és közvetlen szóbeliség, — s születésének legelső szempillantásától kezdve, óriási hatalmasságként lépett fel a gonoszság, — a rapszodia, — a bírói önkény, — a bírói és ügyvédi tudatlanság — és mindazon sötétségtáplálta halálos bünök ellen, melyeket a gonoszság posványából különben a guillotin sem lett volna képes gyökeresen kipusztítani.

És, — születése legelső szempillantásától kezdve folytonosan általános bámulat tárgya lett e csodaszülött a világon, melyet a „tudomány“, jobban mondva — „reakció“, ugyan már-már szelidíteni, igazabban: törpíteni iparkodik; de mely ott is végzetlenül hálás, a hol csak egy kis életképességet engednek is neki; leghalásabb pedig épen ott, a hol leginkább hasonlónak hagyták — eredeti meztelenségéhez.

Lássuk most ez intézmény tovaterjedését a világon:

I. Napoleon megcsörtette diadalmas fegyvereit Európaszerte, s azon országokba, a melyeket meghódítva világbirodalmához csatolt, a nyilvános és közvetlen szóbeli törvénykezési eljárást, a szuronyjog erőhatalmával behozta. Történt ez, legelőször is a rajna balpartján, mely Franciaország követelt „természetes határain“ belől esett. De a lipcei világháború, Napoleon uralmának végett vetett, a bécsi békekötés pedig Németországnak visszaadta a tőle Franciaországhoz elanektált országrészeket, melyeket azután Poroszország, Bajorország, Hessen-Darmstadt, stb. visszanyertek.

Ismerjük a történelemből az I. Napóleoni amaz elkeseredett harcot a német és francia között, — mit egyébiránt egy év előtt, — csak hogy megfordított szerencsével, — saját szemeink előtt ismétlődve lezogni láttunk. — Valóban azt hinné az ember, hogy az a német, kinek Napóleon ellenségként hágott a nya-

kára, — kivel azt, hogy ellensége neki, évekig irgalom nélkül érezte, — kit a lehetőségig zsarolva, megfosztott fegyverszerencséje dicsőségétől, önállóságától, történelmi nevétől, sőt még műkincseitől is, I. Napóleon megbukása után mit sem fog találni sürgősebbet, mint azt, hogy a hódító gyűlölt nevével együtt, annak erőszakkal behozott intézményeit is gyökerestől kitépje. — Csalódnánk, ha ezt hinnők. — A porosz, bajor, hesszen, stb.-féle reakció egész hatalmával sem volt képes többé a nyilvános és közvetlen szóbeliség intézményét elragadni a Németországhoz visszacsatolt rajnavidéki néptől, mely, mint egy ember állott talpra, hogy megtartsa s megvédje maga számára emez intézményt, melyben, a jogszolgáltatási reform egyedüli teljes megvalósulását ismerte fel.

Azóta ez intézmény folytonosan szemlátomást tért foglal, pedig épen nem lehet állítani, hogy az obvious német jogtudósok valami különös pártfogásban részesítették volna. — Igaz, hogy ellene sem igen agitáltak valami erősen; mert hát ahoz, hogy tehetnék volna, hiányzott náluk is a megállható argumentum. — A mit most is még tehetnek ellene abból áll: hogy kevés kivételt leszámítva, mintha csak összebeszéltek volna, „ex odio gentis” — agyonhallgatják irgalom nélkül, a lehetőség szerint. — Innen van, hogy még a legujabb s legterjedelmesebb német jogi encyclopadiákban is csak felette keveset találunk ez intézmény felől, s a mit azoknak már ignorálniuk is épen lehetetlen, azt, holmi izetlen római és ónémet jogtörténelmi illusztrációkkal iparkodnak „eltudákosítani.”

Ez alatt, a nyilvános és közvetlen szóbeliség, mint azon jó bor, mely czégérre nem szorult, — mit sem törődve azzal, hogy a franciaellenes német szaktudós ugynevezett jogász uraknak tetszik e vagy sem, a mindennapi gyakorlati élettel szövetkezve, napról-napra mindujabban ül diadalokat, — úgy, hogy ma már belgiumot, svajczt stb. nem említve is, nemcsak a franciaellenes egész Németországot hajtotta uralma alá, hanem meghódolt neki maga Oroszország is, mely ez intézményt már katonai bíróságainál is meghonosította — pedig, a tulkonzervatív Oroszországot aligha vádolhatja valaki arról: hogy másért fogadott volna el egy francia forradalmi intézményt, mint csupán azért, mert annak gyakorlati fölényét tovább tagadni már részéről is lehetetlen.

Nincs is az összes művelt világnak most már oly szögzuga, ahol ez intézmény, mint a jó házi kenyér, ne volna otthonos; — azt már csak Ausztria és Magyarország nélkülözik. De — ime, azon Komerc, kit mi a pesti Landesgericht elnökéül ismertünk, s ki felől igazságos ellenségei is őszintén bevallják: hogy a jogszolgáltatás terén, — mint szakférfiu, párját ritkító valóságos tünemény volt, Lajthántul igazságügyi miniszterre emelkedvén, a politikai okoknál fogva csak igen rövid időre nyulhatott minisztersége alatt is legelső gondja az volt: hogy az igazságügyet ez alapon reformálja; — a nyilvános és közvetlen szóbeliségre fektetett polgári perrendtartást tehát saját maga megfogalmazván „Referenten-Entwurf” czimzet alatt a szakvilág elé terjesztette, — mely azonban, a lomtárból eddig még, bárha számtalan új fénypontokat tartalmaz, — szönyegre nem került; talán azért: mert a német-bécsiek nem úgy gondolkodtak a német Komerc intézményei felől, mint haddan a rajnavidéki németek az ellenséges francia szuronyok hegyéről vett nyilvános és közvetlen szóbeliség intézménye felől. Ez egyébiránt természetes is, mert Lajthántul, a nép rovására a reform dicsőségét irigylő miniszterutódok intézkedtek, a rajnavídeken ellenben saját boldogulására, a kenyérszükségét józanul felismerő népmaga.

Ugy tett a rajnavidéki nép a nyilvános és közvetlen szóbeliséggel, mint napjainkban a hatalmasságok a monitorokkal, gyutüspuskákkal, mitrailliusökökkel. — Nem kérdezte honnan jö, hol termett bölcsője-faja; — jónak találta, s hasznára fordította.

A francia állapotok vázolásából nincs egyéb hátra, mint hogy megjegyezzem még, miszerint a fentebbi lakonikus falragaszos prdts utóbb tudományos tárgyalás alá is kerülván, annak alapján megalkottatott az alaki jogszolgáltatás terén most már világszerte mintaképül elfogadott „Code de procedure civile”, mely, mint törvény, Franciaországban, 1807. évi január 1-vel lépett életbe, — ezt követte — a világ összes jogbölcséinek tisztelet- és csodaálat tárgya, „az emberi bölcsesség egyik legmúltóbb s legmagasabb cmlékjele”: a rövid 4 hó alatt teljesen elkészült „Code civil”, vagy „Code Napóleon” azon év szept. 3-án; — utánna jött a „Code de commerce” 1808. jan. 1-én; — ezt követték végre a „Code pénal” és a „Code d’instruction criminelle” 1811-ik évi jan. 1-én.

E szerint, láthatja mindenki, hogy a nyilvános és közvetlen szóbeliséget megalkotott perrendtartás épen nem részesült azon szerencsében, hogy születését — szentjánosként, valamiféle rendezett codex, vagy rendezett közigazgatási viszony megelőzte volna; — sőt ellenkezőleg, — épen ezt, egymagát dobta ki legelőször is a nagy forradalom csodásan gyakorlatilag gondolkodó agyveleje Minervaként a világba, hogy szeltesse egymásután — előre — le a 360-féle codexecskék hydrafejeit, és inkább ő legyen szentjánosa, az utánna nyomban következő nagy — alaki és anyagi — törvényreformációnak.

Szolgálhatnék egyéb példákkal is, különösen Németország több államainak történetéből, a hol a jogi reformhoz, a Codexet sokkal megelőzőleg, a nyilvános és közvetlen szóbeliség behozása által tették meg — tapintatos logikával, s azért kitünő szerencsével is, — a legelső lépéseket. Így volt ez Hannoverben is, melynek jogszolgáltatása azóta, Németországban mintaképül szolgál. A ki e tekintetben kétkednék, azt Chorin Ferencz képviselő urnak, az igazságügyi költségvetés fölötti vita alkalmával az országgyűlésen mondott s a „Jagt. Közl.” ez évi 1-ső számában is közlött jeles beszéde elolvasására utalom.

És most, mielőtt e cikket befejezném, szabad legyen tisztelettel kérnem Széher urat, sziveskedjék velem kissé széttekinteni a világ geographiáján:

Akar látni Széher ur nemzetet, mely a nyilvános és közvetlen szóbeliséget a legmeglepőbb sikerrel, épen a további codificáció utrörőjeül behozta codex és rendezett közigazgatás nélkül, sőt mindezeknek épen leghorzasztóbb rendzetlensége közepette egész a hihetetlen-ségig korumpált s tudatlan bírói és ügyvédi kar mellé, sőt épen ezek „szörnyűségeinek” rögtönös fékezésére?

Ott van Franciaország!

Akar látni nemzetet, magasan műveltet, — szabadot, — gazdagot, — mely ez intézményt magának meghonosította?

Ott van Amerika, Belgium, Svajcz, Porosz- és Szászország!

Akar látni nemzetet, mely tán a bélét metszetné ki inkább, semhogy beismerni kénytelen, miszerint a francia forradalom egyik intézményét ülteti át magához; de azért mégis meghonosította a nyilvános és közvetlen szóbeliséget, mert bölcsen felismerte: hogy csak ez az egyetlen lehető alapos reform a jogszolgáltatás terén, mely ellen dacolni annyi, mint a szellemi fölség, — mint a honpolgárok személy- és vagyonbiztonságára

isten által adott legmagasztosb ovadék, — szóval: mint felvilágosult, szabadságra törő századunkban — maga a lehetetlenség ellen viselni háborút?

Ott van egész Németország; — a hol a közkatona, míg az első két órában a „Wacht am Rein“-t dölölve örökdi a francia határon, a másik két órában — az örségről lett felváltatása után, — a nyilvános és közvetlen szóbeliséget paragraphizálja!

Akar látni Széher ur nemzetet, melynek — míg nyomoruságában — ökrével együtt egy vonalban húzza az igát: az exekutor, hátából veri ki kancsukával az adót, — de azért a törvénykezési eljárásban mégis élvezi a nyilvános és közvetlen szóbeliség áldásait?

Ott van Oroszország!

Akar látni nemzeteket, melyeket most édesgetnek még csak be a civilizáció boldogító jármába, s erre a legelső lépésül is, a törvénykezési eljárás körüli nyilvános és közvetlen szóbeliség intézményét használják?

Ott vannak Angliának, Franciaországnak, Spanyolhonnak stb. ázsiai, afrikai, amerikai és ausztráliai — minden képzelhető bőrszínű s műveltségű gyamatai: — a papnák, a hottentottok, a tűzfoklakók, az indiánok, a négerek stb. — a földkerekségének minden forró és hideg égöve alatt!

Ugyan valjon mi — saját szerencsétlenség tehát: hogy számunkra, magyarok számára, — e hosszú sorozatban: a művelt, szabad, gazdag belgától kezdve egész az aligember-papnákig, nem találkozhatnak hely valahol? — sziveskednék Széher ur — ez irányban kissé megnyugtató — valóban igen súlyos aggodalmait.

RUDNYÁNSZKY BÉLA,
k. táblai bíró.

(Folyt. köv.)

Jogirodalom.

A „Törv. Csarnok“ 1871-ki 100-ik számában „jogirodalmi ismertetések“ rovat alatt a halálbüntetésről írott két munka van ismertetve; az egyik: A halálbüntetés kérdése tekintettel az általános jogfejlődésre s hazai viszonyainkra. Irta: Várady Mihály. Pest, 1871; a másik: Die Principien des Rechts und die Todesstrafe von L. R. Randau. Pest, 1871.

Ismertető mindkét munkát, azoknak dicséretes tulajdonait kiemelve, mindazoknak, kik komolyan gondolkozva társadalmunk égető kérdései felett, társalmi életünk kifejlődési mozzanatai, a jog és jogfejlődés alakulásai iránt valódi érzékkel s érdekeltséggel bírnak, ajánlja.

Mi is hajlandók vagyunk elismerni, hogy az említett munkák oly bő olvasottságra és komoly tanulmányozásra mutatnak, minővel jogi irodalmunkban gyakran találkozni óhajtunk; ámbár azoknak minden állításait és következtetéseit, különösen a végeredményt illetőleg nem osztjuk. Ezen az illető jeles írók nem fognak megütközni; miután ők is mondják, hogy a halálbüntetésről nézetek, annak el vagy nem fogadását, illetőleg mind az, alapelvekre, mind a végeredményre nézve eltérők. Nem is hozzájuk intézzük jelen sorainkat, kik, mint valódi művelt tudósok, feltenni lehet, az ellen véleményét nyugodtan meghallgatni, és komolyan megbírálni képesek.

Ila ismertető ismertetésében a művelt tudóshoz illő komolyságot és illedelmet megtartotta, és e szerint a halálbüntetés elleneséről nyilatkozni igyekezett volna, akkor ez alkalommal tollunkhoz nem nyultunk volna. De miután ismertető az 1870-iki magyar jogászgyűlést támadja meg, s arról illetlen, sértő kifejezéseket használva, emlékezik meg hivatva érezzük magunkat e soroknak írására.

Ismertető a tavali jogászgyűlésnek éretlen nyegleségéről szól általában, s aztán azt mondja, hogy ezek között a legkiválóbb helyet foglalta el az, mit a halálbüntetés alkalmazása ellen dörgedezett; továbbá a halálbüntetés eltörléséről határozatot éretlen enunciatumnak nevezi.

Arra nézve, hogy ismertető a halálbüntetésnek pártolója nincsen észrevételünk; mert, hogy valaki a halálbüntetésnek pártolója vagy ellenese legyen, az az egyéni meggyőződéstől függ, minek létrejöttére több körülmények lehetnek befolyással.

Ezek közt nem csekély befolyásu lehet az, hogy mily ter mészeti hajlamu, kedélyü valaki; mert a más ember sorsáni részvételre, s a szerencsétlen feletti szánakozásra hajlandó, később lesz a halálbüntetés ellen, mint a mellett nyilatkozni; míg ellenben az olyan, ki természeténél fogva keményebb szívű, részvétre és könyörre nem annyira, hanem inkább uralomra, ha csupán csak félelmet gerjesztő eszközökkel is hatalmat gyakorolni hajlandó, — később leend a halálbüntetést pártolni.

Az uralomra és szigorra kész hajlamból támadt elfogultság aztán lehet oka annak, hogy az ily elfogultak a halálbüntetés ellen felhozni szokott érveket kellő figyelemre nem méltatják, az azokat tartalmazó munkákat nem olvassák; minek folytán aztán nem csodálkozhatni, ha tovább is makacsul ragaszkodnak megrögzött eszméikhez, és nem képesek méltányolni, sőt hajlandók gunynyal illetni mindazokat, kik a halálbüntetés ellen alapos és megezőfolthatlan érvekkel harcolnak.

Az ily eljárás már akkor sem helyeselhető, ha az egyesek irányában vitetik végbe; de épen kárhoztatandó az, ha oly tiszteletre méltó és a jogász világban tekintélyes gyülekezet ellen történik, mint egy egész országnak jogászaiból álló jogászgyűlés.

Hogy ismertető a magyar jogászgyűlésnek tanácskozásait és határozatait éretlen nyegleségnek merészeli nevezni, ezt egyedül tudatlanságának, vagy megfoghatatlan elbizakodottságának lehet tulajdonítani.

Tudatlanságának: mert ha őt az 1870-ki jogászgyűlés érdekelte, s annak tagjai névsorát olvasta volna, tapasztalhatta vala, hogy azok közé számíttatott az ügyvédeknek, jogtanároknak, bíráknak kitünőbb és számra nézve is tekintet érdemlő része, melyről bátran elmondhatni, hogy az a magyar jogtudományosságot méltóan képviselte. Ha mindennek daczára ismertető a jogászgyűlésnek határozatait éretlen nyegleségnek mondja, még menthetőbb, ha tudatlanságból tette, nem tartván érdemesnek tudomást szerezni magának arról, hogy kik voltak a jogászgyűlésnek munkás tagjai.

Vagy talán ismertető a tudományosságnak oly magas fokán képzei magát, hogy mindaz, mit a jogászgyűlés határozott, előtte éretlen nyegleségül tűnik fel. De ha így, akkor ismertető igen nagy hibát követett el azért, hogy a jogászgyűlési tanácskozásokban részt nem vevén, nem igyekezett inkább böles tanácsával a jogászgyűlést az általa nyegleségnek nevezett eljárását megóvni, s azt az általa ismert valódi tudományosságnak terére vezetni, miért bizonyosan a jogászgyűlésnek nemcsak, hanem az egész jogtudományosságnak halás köszönéjét érdemelte és nyerte volna meg az okból is, mert a jogászgyűlés nem tartja magát hibázhatatlannak, és a jogtudomány oly magas fokon állónak, honnan már további haladásnak nem volna helye.

Hogy ismertető különösen azt, mit a jogászgyűlés a halálbüntetés alkalmazása ellen dörgedezett az ő műveltségi fokát tanúsító kifejezése szerint szinte éretlen nyegleségnek elnevezni méltóztatik, ez azt engedigyaníttatni, hogy ismertető a három napig tartó vitatkozásban részt nem vett; mert ha igen, akkor meggyőződhetett volna, hogy valamint a halálbüntetés mellett, úgy az ellen a használható alapos érvek majdnem mind felhozattak, s azok tapasztalati adatokkal is támogatattak, és valóban sajnálandó, hogy azok gyorsító hiányában ki merítően közölve nem lettek.

A halálbüntetés körüli vitatkozást nyegleségnek mondani sértő azonban nemcsak a magyar jogászokra, hanem mind ama számos kitünő jogász és bölesészre nézve, kik Beccaria-nak a jogtudományba időszakot képező munkája után a halálbüntetésről irtak. De e tekintetben is csak tudatlansággal lehet némileg ismertetőt menteni; mondom némileg, mert ha ismertető a tárgynak teljes ismeretével nem bír, akkor ily modorban a halálbüntetés ellenesét ne bélyegezze; ha pedig ama számos, tekintélyes írókat, kik a halálbüntetésről és különösen az ellen irtak, ismeri, akkor azok működését nyegleségnek nevezni aligha meri. A legujabbak közül, kik a halálbüntetés ellen jeles munkákat irtak, csak némelyeket akarunk itt megemlíteni; mint: a holdogult Mittermayer; Berner; Benyer; Mehring; Glaser; Hetzel; Geyer; Lucas stb.

Szinte nem látszik ismertető tudni azt, hogy a halálbüntetést ellenzó írók száma napról napra szaporodik. Ama munkáknak, melyek Beccaria idejéről azaz: „1764-től 1870-ig a halálbüntetéséről“ megjelentek, száma 521; ezek közé a halálbüntetés ellen nyilatkozik 332, mellette pedig csak 189.

Nem látszik ismertető azt sem tudni, hogy már jelenleg is több országban van a halálbüntetés törvény által mellőzve. Így: Észak-Amerika 14 államban, Szászországban,

Oldenburgban, Anhaltban, Bremában, New-Chatelben, Portugalban, Toscanában, Rumániában. Samarinóban, legujabban Zürichben; és hogy Hollandiában a kormány maga tett indítványt 1869-ben a halálbüntetés eltörlése iránt, mit indokolt is, kimondván, hogy a halálbüntetésnek rendes társadalmi állapotban többé nincs joga létezni; hogy a hatályos szabadság büntetés jobban eljleszt a büntetettől, mint a halálbüntetés; hogy nem a büntetéseknek nagysága, hanem annak bizonyossága bír ijesztő hatással.

Más országokban a törvényhozás a halálbüntetésnek fentartását vagy mellőzését komoly tanácskozásnak tárgyává tette, és a népképviselők Németországban, sőt majdnem egész Európában 10 év óta a halálbüntetés eltörlése mellett szavaztak. Különösen az észak-németországi szövetségi gyűlésben a 30 milliót számító német nemzet képviselői közül a halálbüntetés ellen szavazott 118 mellette csak 81; s egyedül Bismarck hatalmas befolyásának tulajdonítatik, hogy az északnémet szövetség számára 1870-ben hozatott büntető törvénykönyvben a halálbüntetés, mely a porosz 1851-ki büntetőtörvénykönyvben még 14 büntett ellen volt kimondva, a 80-ik és 211-ik §§-okban két büntetetre meghagyatott; az előbbi §. szerint a fejedelem elleni gyilkosság és gyilkossági kísérlet, az utóbbi szerint a közönséges gyilkosság ellen. *)

Úgy látszik ismertető azt is elfelejté, hogy az 1843-ki magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatban a halálbüntetés mellőzve van, és hogy e javaslatot az 1840-ki országgyűlés által a nemzetnek minden osztályából választott legjelesebb országgyűlési tagok készítették; kik nem csak az akkori külföldi büntető-jog-tudománynak és törvényhozásnak állását tökéletesen ismerték, s annak megfelelő törvénykönyvet alkottak, hanem ismerték egyszersmind a magyar népnek műveltségi fokát, jellemét, szokásait, intézményeit, és mégis azoknak többsége a halálbüntetésnek mellőzése mellett nyilatkozott.

Nem látszik ismerni az érveket, melyeket az említett választmány tagjai a halálbüntetés mellett és ellen használtak, mely utóbbiak által a halálbüntetés mellett felhozni szokott érvek megcáfoltatnak. Érdemesnek tartom itt különösen hivatkozni arra, mi a halálbüntetés népszerűségét és példásságát illetőleg az országos választmánynak 1841-ik decz. 22-ik napján tartott 13-ik ülési jegyzőkönyvében monadtik, t. i.: „Ha a népszerűség itt annyit jelent, hogy e büntetés mint érdemlett viszhangra talál a népben, hogy ennek értelme mintegy igazolja, különösen némely esetekben a halálbüntetés alkalmazását, ezt Magyarországra nézve nem állithatni. Nem egyszer fordult bizonyos lelkesedéssel a szánakozás érzelmével a tömeg a vesztőhely felé, és kívált oly esetekben, ha a halálra ítéltetett talán kellemes külseje, ifjúsága sat. által is benyomást tesz a nézőkre, a megfenyítendő büntettről egészen megfedkezvén a nép, azért, mert bátorságot lát benne, őt hősnak, vagy mert ártatlannak mutatkozik, azt épen áldozatnak tekinti. Innét sokszor a néppositsnak egyik kedvencz tárgya a kivégeztetett rabló és ennek dicőitését, nem pedig az általa elkövetett büntől írtózatot, nem az erkölcsi leczkét, melyet a bünyfenyítésből merithetni, tárgyzza az ének. Hogy ily körülmények közt e büntetés példásnak nem mondhatni, világos. Több országokban indítvány tétetett, miszerint a kivégzésekre nyilvánosan, hanem a közönségtől elzárkózott helyen történjének, mi szinte azt bizonyítja: hogy a halálos büntetést a mellette nyilatkozók körül is sokan nem tekintik példásnak.“

Ha mindezeknek figyelembe vétele mellett ismertető mégis azt meri állítani, hogy a halálbüntetés ellen szólni, vagy mint ő mondja: d ö r g e d e z n i, é r e t l e n y e g l e s é g, akkor az 1870-dik évi jogászgyűlés is nyegleiséget követett el akkor, mikor a halálbüntetésről vitatkozott, és végre a szakülésben nagy szótöbbséggel, a teljes ülésben pedig 80 szavazat ellen 105 szavazattal az alkotandó büntetőtörvénykönyvben a halálbüntetésnek mellőzését határozatilag kimondotta; azonban bátrán állithatni véljük, hogy az előadott előzmények után, indulat és pártosság nélkül gondolkozó férfiu oly megvető ítéletet mondani nem fog, s valóban megfoghatlan, s megrovást érdemlő, hogy a tudománynak szentelt szaklap oly sértő kifejezést használ.

A Ráday-féle commissariatusra nézve megjegyezzük, hogy az nem ohajtandó valami intézmény, és jól rendezett államban mellőzhető is; azonban világos tanuságot nyújt az arról, hogy a közbiztonságot helyreállítani és fentartani lehet halál-

büntetés nélkül is, enyhébb és czélszerűbb eszközökkel; a mint-hogy a Ráday-féle commissariatusnak erélyes és a közbiztonságra nézve eredménydús eljárása folytán még egy büntetett sem végeztetett ki.

A statarium is a közbiztonság tekintetéből nélkülözhetőknek látszik annyiban, a mennyiben az a halálbüntetéssel van kapcsolatban; mert a megzavart közbiztonságnak helyreállítása és fentartása ott is, hol a statarium hirdette van, nem annyira a halálbüntetés alkalmazásának, hanem inkább más czélszerű rendőri intézkedéseknek tulajdonítható; melyek, ha az államban rendszerint alkalmaztatnának, statariumra alig volna szükség. Ebbeli nézetünk egyez az 1840-ki országos választmány nézetével, mi az említett jegyzőkönyvben ekkép van kifejezve: „a rögtönítélő (statarialis) törvényszékeknek bíraskodása a halálbüntetés hathatósága ellen szolgál erőseggül azt tanusítván, hogy a halálbüntetés, mit a rendes ítélőszékek is szabnak, magában a rend fentartására nem elegendő. Ha a statarialis rendszabálynak van némi sikere a közbiztonság helyreállítására nézve, az nagyobb részben a büntetés rögtöní olvételének, és a rendőrség felvigyázatának, mely ily rendkívüli körülállások között éberebb szokott lenni, tulajdonítható.“

Végre legyen szabad még megjegyeznünk, hogy a bírálat a tudományosság előmozdításának egy nélkülözhetlen mozzanatja, mint ez a külföldi előhaladott irodalom eléggé tanusítja; de kell, hogy az indulat és részrehajlás nélkül alaposan, az ellenkező állításokat igazolva, a netalán szükséges megrovásokat illő homolysággal és mérsékléssel indokolva gyakoroltassék. Ily bírálati eljárás nálunk is kétségtelenül üdvös hatású leendne; de nem az ily dorongszerű, melyben nem az érvek szólanak. Ilyféle ismertetés vagy bírálat az igazságot nem tünteti elő, hanem árt inkább, mint használ.

Dr. x+y.

Törvényezikk

az 1871. XXXI. törvényzikk életbeléptetésére szükséges intézkedésekről.

(Kihirdetett az országgyűlés mindkét házában 1871. decz. 28-án.)

1. §. A kir. vegyes bíróságoknak az 1870. XV. t. cz. a) pontjában megállapított felebbviteli bírósági illetősége a pesti kir. táblára ruháztatik.

2. §. A pesti kir. első folyamodásu váltótörvényszék előtt, ennek feloszlatásáig illetékesen megindított azon perekben, melyekre a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek hatásköre, az 1871. XXXI. t. cz. 26. §. a) pontja szerint jövőre nem terjed ki: az illetőség a további eljárásra nézve is a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszékre ruháztatik.

3. §. A feloszlatandó bíróságok előtt folyamatban levő polgári és bűnyügyekben, a peren kívüli birói eljárás tárgyát képező ügyekben törvény által meghatározott vagy biróilag kitűzött határidők és határnapok, ha 1872. évi január 1. napjáig le nem jártak, azokra nézve 1872. évi január 1-től január 31-ik napjáig lefolyó idő számításba nem vehetetik.

Azon bűnvádi ügyekre nézve, melyek a Szegeden jelenleg működő delegált bíróság előtt folyamatba tétettek, vagy a már megindított vizsgálatok alapján folyamatba fognak tétetni, az illetőség az aradi kir. törvényszékre ruháztatik.

4. §. Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

Kelt Bécsben, ezer nyolczszáz hetvenegyedik évi decz. hó huszonhatodikán.

Ferencz József, s. k.

(P. H.)

Gr. Lónyay Menyhért, s. k.

A magyar királyi igazságügyminiszter

23295. sz. alatt kiadott rendelete a birói letétek kezelése tárgyában.

Az 1871. XXXI. t. cz. 28. §-a értelmében a birói letétek a kir. adóhivatalokban lévén őriztetendők, s a törvény ezen rendelkezése folytán a birói ügyvitel tárgyában 1869. ápril 29-én kiadott igazságügyminiszteri rendeletnek a hivatalos pénzkezelésről szóló VIII. fejezete nem lévén többé alkalmazható, az érintett rendeletnek ezen fejezetét a 138. §. első bekezdésének és a 139. §. kivételével hatályon kívül helyezem.

A pénzkezelés tekintetében az ekként eltörölt szabályok helyett az 1868. 54. t. cz. 6. §-ban nyert felhatalmazás alapján alább következő szabályokat léptetem életbe:

*) Mittermajer. Die Todesstrafe. Heidelberg, 1862. Hetzel: Die Todesstrafe in ihrer culturgeschichtlichen Entwicklung. Berlin, 1870.

Az ügyviteli szabályok 138. §-nak második bekezdése szintén módosulást szenved, a mennyiben az abban hivatkozott 136. §. helyett jelen szabályzat 10. §-a alkalmazandó.

1. §. A kir. adóhivatalok mint letéti hivatalok — hivataluk ezen ágára nézve a bíróságoknak alá rendelvek s kötelesek azoknak végzéseit és meghagyásait teljesíteni.

2. §. A kir. adóhivatalok a bírói letéteket a többi pénztári tárgyaktól elkülönítve, tűz és betörés ellen biztos és kettős zárral ellátott szekrényben őrzik, melynek kulcsai közül egyik a hivatali főnök, a másik pedig az ellenőrködő pénztári tiszt kezére bízatik.

3. §. A pénztári kezelésért és a könyvvitel helyességéért a hivatali főnök s az ellenőrködő pénztári tiszt egyetemleges felelősséggel tartoznak; miért is eskü tésnek le arra nézve, hogy a letéti utasítás szabályait pontosan s lelkiismeretesen megtartandják, s az illető bíróságtól letéti ügyekben veendő meghagyásokat hiven és pontosan teljesítik.

4. §. A letéti hivatal kiadmányai a főnök s az ellenőr által irandók alá, s a hivatalos pecséttel ellátandók.

5. §. Bírói letét gyanánt szolgálhatnak: készpénz, közkötelezvények, magán adóslevelek, más fontos pénzürtéket képviselő okiratok, valamint ékszerek és drágaságok.

6. §. Minden bíróságnál letéti napló vezetettetik, a következő rovatok szerint:

a) az első rovatba jő a folyó szám, az év kezdetétől végéig;

b) a másodikba a letéti bejelentvény napja és iktató száma;

c) a harmadikba a letető neve s az ügy rövid tartalma;

d) a negyedikbe a letét misége, körülírása és összege;

e) az ötödikbe a letéti hivatal átvételi elismerése, a letéti utalvány keltének és saját naplócikkének kitétele mellett;

f) a hatodikba a kiutalási rendelet átvételének napja s az illető naplócikk száma.

A két utolsó rovatot a letéti hivatal az átvétel, illetőleg a kiutalás alkalmával tölti ki.

7. §. A bíróságok kötelesek letéti naplójuk másolatát minden évnegyed végével az igazságügyi miniszteriumhoz felterjeszteni.

8. §. Ha valaki készpénzt, állami s egyéb közkötelezvényeket, értékpapirokat, magán adósleveleket vagy más pénzürtéket képviselő okiratokat, avagy ékszert és drágaságokat bírói kézhez akar letenni: ezt az illető bíróságnál írásbeli beadmány vagy jegyzőkönyvbe foglalt nyilatkozat után jelenteni be.

9. §. Kizárólag írásbeli bejelentésnek van helye akkor, ha valamely bírósági tisztviselő hivatos eljárása folytán tartozik valamit letétbe helyezni.

10. §. Bírói kiküldöttek pénzt vagy átvett értéktárgyakat 24 órán túl nem tarthatnak maguknál, hanem kötelesek azokat rögtön az adóhivatalba szállítani s jelentésüket a letételt igazoló nyugtávánnyal a bírósághoz azonnal benyújtani.

11. §. A bejelentésnek magában kell foglalnia: a letető nevét, polgári állását és lakhelyét; továbbá pontos megjelölését és körülírását a letétbe helyezendő tárgynak, valamint a letétel célját is.

12. §. A letéti tárgy misége a következőkép jelölendő meg:

Készpénznél kiteendő, vajjon a letétel aranyban, ezüstben, váltó (apró) avagy papírpénzben történik-e? az előbbieknél azonfölül az érnek különfelesége szerint jegyzékbe foglalandók, a papírpénz ellenben a bankjegyek nevei szerint részletezendő.

Kincstári utalványok és más, az állam által kibocsátott kamatozó értékpapírok névleges értéküknek s a letétel napjaig járó kamatoknak pontos kitételével jelölendő meg.

Egyéb közkötelezvényeknél a minőség, a kamatláb, a darab és sorsszám, a kelet; továbbá a név, melyre, s az összeg, melyről azok kiállítva, az előmutatóra szóló kötvényeknél pedig a kamatszelvek száma, a lejárat napja s a szelvény-utalvány is pontosan megjelölendő.

Magán-okiratoknál az okirat jogi természet, a kelet, a kiállító neve, az összeg, valamint a kamatláb, szóval mindazon ismertető jel kiteendő, a mely annak más hasonló okirattól való megkülönböztetésére szolgálhat.

Ha mellékletek is csatolvák, azok ugyanily módon pontosan körülírandók.

Az ékszerek és drágaságok szám, minőség, alak és lényeges ismertető jelek szerint, értékük kitétele mellett leirandók.

13. §. Az írásbeli bejelentés két példányban és egy felzettel ellátva a törvényszék elnökének, járásbíróknál pedig a járásbírónak nyújtandó át. Az elnök vagy a járásbíró a beje-

lentést beiktattatja s a mennyiben a letétel elfogadtatik: a bejelentvény egyik példányát a letéti hivatal számára, a letéti utalvánnyal ellátatja, melyben a bejelentés napja s iktatói száma határozottan megjelölendő.

A letéteményező a letétnek az adóhivatalban leendő elhelyezésére felzetileg utasítottatik, s felhivatik egyszersmind, hogy e végre a bíróságnál személyesen vagy igazolt képviselője által jelentkezzék.

Mihelyt a fél letéteményezés eszközzése végett ekként jelentkezik, a letéti utalvány a bírói letéti naplóval együtt a bírói kiküldött által megküldetik a letéti hivatalnak.

Ha a bíróság a letételt nem találja elfogadhatónak, — az elutasítás indokai a féllel azonnal közlendők.

14. §. Ha a letéti bejelentés élő szóval tétetik, — az elnök vagy járásbíró jegyzőkönyvet vétet fel, azt az iktatókönyvbe bevezetteti, s a mennyiben a letét elfogadtatik: az írásbeli bejelentésekre nézve előírt kellékekkel ellátott két felzet állittatik ki, a melyek a bejelentés másodpéldányát, illetőleg annak felzetét helyettesítik.

15. §. A letéthivatal a bírói kiküldöttől a letéti bejelentvényt, a rávezetett utalvánnyal együtt átvevén, a letéti bejelentvény s a bírói utalvány tartalmával való szoros összeegyeztetés mellett a féltől a letéteményt átveszi s az adatoknak teljes összhangzása esetében azt saját naplójába bevételezi és saját naplócikkének bejegyzése mellett a bírósági letéti napló illető rovatában nyugtatja.

Továbbá a bejelentvényt, valamint szóbeli bejelentés esetében a felzetet illető napló-cikkéhez csatolja.

16. §. Ha a letét átvételénél oly nehézség vagy akadály merül fel, mely a letéteményező által, a letéti utalvány értelmének megfelelően rögtön el nem hárítható, a letéti hivatal erről az illető bírósághoz azonnal jelentést tesz s tartozik annak további utasítását bevárni.

17. §. Az adóhivatal e letét-bevételtől a letető félnek a neki kézbesített felzethez ragasztandó s a hivatali főnök, valamint az ellenőrködő pénztári tiszt által aláírandó és a hivatal pecsétjével ellátandó átvételi elismervényt állit ki, mely elismervény a letétemény kiszolgáltatása alkalmával minden esetben az adóhivatalnak visszaadandó.

18. §. Ha posta útján vagy küldöncz által érkezik a bírósághoz valamely letéti tárgyat magában foglaló lepecsételt avagy egyébként lezárt csomag vagy levél, az iktatói szám a borítékra vezetendő s a letéti tárgy a borítékon kívül olvasható adatok szerint a letéti naplóba bejegyzendő, s felbontatlanul az adóhivatalba rögtön elküldendő.

A letéti hivatal azután csomagot vagy levelet a postai szolga jelenlétében felbontja, a tartalmat a boricékon olvasható adatokkal összehasonlítja; az átvételt a postai vevényen elismeri, s a letétnek könyveiben való bevételezése s a letéti naplóban nyugtatása iránt intézkedik; valamint a csomagban netán található írásbeli bejelentvényt a bírósághoz visszaküldi.

A bíróság ezen bejelentvényt az illető iktatói szám alatt teljesen bevezettetvén, a letéti utalványt az adópénztári hivatalnak utólagosan megküldi, vagy a körülmények által parancsolt kellő intézkedéseket megteszi.

Hasonló módon kell eljárni az esetben is, ha a bírósághoz postai utalvány vagy értesítvény érkezik, mely esetben a postahivatalnál lévő pénzüsszeg vagy értéktárgy átvétele a bírói kiküldött s az illető adóhivatali tiszt által közösen eszközöltetik.

19. §. Semmit sem szabad a letétből kiadni a bíróság utalványozása nélkül. E szabály alól kivételt képeznek az előlegezett díjak, a melyek felvételére az elnök a kiküldöttnek utalványt ad.

20. §. A bírósági utalványnak magában kell foglalnia:

a) az iktatói- s letétszámot;

b) megnevezését ezen félnek vagy meghatalmazottjának, a ki a letét kivételére fel van jogosítva;

c) a letét körülírását még akkor is, ha annak csak bizonyos része adatnak ki;

d) azon utasítást, melyet a letét kivételénél az utalványosnak teljesítenie kell.

21. §. A bírói utalványozásról mind a folyamodó, mind netáni ellenfele is értesítettetik, a letéthivatal pedig csak akkor, a midőn az utalvány jogerőre emelkedett.

22. §. A bírói kiutalás a letéti napló átküldetése s a félnek egyidejűleg értesítése mellett történik.

A letéthivatal a bíróság letéti naplójának hatodik rovatát a 6. §. f) pontjához képest kitölti s a letétet az utalványos szabályszerű nyugtájára kiszolgáltatja.

Ha az illető fél a letéthivatalnál ismeretlen, személye

azonosságát teljesen hitelt érdemlő két tanu által tartozik igazolni, a kik a letét hivatali főnök és ellenőr, vagy legalább azok egyike előtt ismereteselek.

23. §. Ha a letét posta útján küldendő el, a birói utalványon kívül még a kiadmány tisztázata s fogalmazványa, valamint mellékletei is átküldendőek a letéti napló kíséretében a letéti hivatalhoz.

Ez utóbbi az ügydarabb át vételét a letéti napló utolsó rovatában elismeri, s abba, valamint a fogalmazványra is illető kiadási naplócikkének számát be, illetőleg rávezeti, s a fogalmazványt a letéti naplóval együtt a bírósághoz visszaküldvén, postára-tételt hivatali pecsétje alatt eszközli.

Saját igazolása végett pedig a postai vevényt illető naplócikkéhez csatolja.

24. §. A bíróságnak minden elintézésénél pontos és tüzetes tudomással kelletvén birnia az egyes letéti tömegek állásáról, — a mennyiben a nála fekvő iratok erre nézve eléggé megbízható felvilágosítást nem nyújtanának, minden egyes esetben tartozik a letéti hivatali könyveket és naplókat megtekinteni.

25. §. A letéti hivatal, a nála fekvő iratokról csakis a bíróság engedély mellett adhat ki másolatokat az illető feleknek.

26. §. A törvényszéki elnök, illetőleg járásbíró tartozik minden héten egyszer a letéti hivatal naploit az adóhivatal helyiségeiben megtekinteni és azokat saját letéti naplójával összehasonlítani s a netalán felmerülő eltéréseket kiegyenlíttetni.

Azonfelül az adópénztári kezelés és könyvelés helyességéről — s a letétek megőrzésére fordított kellő gondoskodásról köteles magának évenként szabályszerű rovancsolás útján többször meggyőződést szerezni s tett észleteit az illető pénzügyi igazgatósággal közölni.

27. §. A m. kir. pénzügyminiszter által a birói letétek őrzése és kezelése tárgyában a kir. adóhivataloknak kiadott „Utatis” a jelen rendelet kiegészítő részét képezi.

28. §. A kir. adóhivataloknál őrzött letétek után járó őrzési díjak a következő szabályzat szerint szedettek:

I. Az őrzött tárgyak becsértéke után, tekintettel az őrzési idő tartamára is, a becsérték minden forintjától az őrzési díj:

a) a készpénz és ékszerek után	
1 évi időtartamra	1 1/2 kr.
1 éven felül 5 évi tartamra	1 kr.
5 „ „ 10 „ „	1 1/2 kr.
10 „ „ 15 „ „	2 kr.
15 „ „ „	3 kr.

Árvák, s gyámság és gondnokság alattiaknál azonban ezen illeték 2 uj krt meg nem haladhat;

b) értékpapírok után, melyek forgalom tárgyát képezik, az előbbi pontban megállapított díjnak felel jár.

II. Oly tárgyak, melyek után csak az őrzési idő tartama szerint jár illeték:

a) jogi okiratokért	
5 évi időtartamra	30 kr.
5 éven felül 10 évi időtartamra	60 kr.
10 „ „ 15 „ „	90 kr.
15 „ „ „	1.20 kr.
b) minden egyéb irat és oklevélért:	
5 évi időtartamra	12 kr.
5 éven felül 10 évi időtartamra	24 kr.
10 „ „ 15 „ „	36 kr.
15 „ „ „	48 kr.

Kelt Pesten, jan. hó 2-án 1872.

Bittó István, s k.

K ü l ö n f é l é k.

(A pestvidéki kir. tvszék megnyitása.) Az 1872. évi január 1-én, a belvárosi főegyházban tartott isteni tisztelet után, a tvszék teljesülése, a kir. Curia és kir. Itélőtábla küldötteinek jelenlétében, Nagy Károly elnök és miniszteri biztos által következő beszéddel nyitott meg:

Tisztelt hivaltársak!

„A mivel világ itélete szerint az országok miveltségének hőmérője az, hogy mily lábon áll benne az igazságszolgáltatás; sőt boldogult fejedelmünknek, I-só Ferencznek, ismeretes jelmondata szerint az igazság az ország alapját képezi, melyen

annak társadalmi rendje, polgári szabadsága, fenállása és állandósága nyugszik.

Honunkban, fájdalom, a jogszolgáltatás hőmérője eddig alacsony fokot mutatott; mert itthon a justitia tespedése iránti panaszok egymást érték, külföldön pedig színtelen ok miatt hitelünk annyira megcsökkent, hogy a szomszéd Osztrákhonban vétkes gondatlanságul rótták fel a kereskedőnek azt, ha Magyarországra hitelezett.

Azért a törvényhozás 1868-ban kezdett és azóta egymást követő intézkedései által csak a közszükségnek engedett, és a közbajt akarta orvosolni, midőn a birói függetlenséget törvényre avatva, az alsóbb jogszolgáltatást a törvényhatóságok elégtelen ellátása, fegyelme és biztosítéka alul kivevén, ugyan azt magának az állodalomnak ellátása, fegyelme és garantiája alá helyezte.

Azonban a törvényhozás ezen intézkedése a justitia újja alakítására csak az első lépés volt; s a további lépéseket a mi feladatunk képezi: lelkiismeretességünk és munkásságunk által oda működni, hogy világtalan isten-asszonyunk cultusza, a törvénytisztelet, minden egyes honpolgárnak a véérébe menjen át.

Ö Felsége e tvszék vezetésének feladatát az én kezeimbe tette le, és én ezen feladat megoldásához azon szándékkal fogok, hogy a tvszéki jogkereső közönségében meggyökereztessem azon hitet, miszerint az új bíróságokhoz jogsérelme orvoslásáért, bármind fél ellenében, bizalommal fordulhat.

Az új tvszék megnyitásának emlékére. Önökhöz intézett szavaimat azzal zárom be, hogy működésünkre és annak szerencsés eredményére Isten áldását kívánom.

Ezután Zimányi Alajos tvszéki bíró az elnököt üdvözlölvén, ennek befejezésével az igazságügyi miniszter urnak az új bíróságok megnyitása alkalmára ugyan ezekhez intézett emlékirata olvastatott fel, mely lelkesüléssel fogadtatott, és előbb a tvszék birói és ügyészégi tagjai, azután az elnök, a tisztí esküt letették, s ezen utóbbi miniszteri biztosi minőségét megszüntnek nyilvánítván, a vendégektől elbucszott.

(Ügyvéd-egylet alakulása Pécsen.) Reök Lajos pesti ügyvéd, ujév napján egy barátságos értekezletre hívta meg ügyvédtársait. Az ügyvédek szép számban jelentek meg s a tanácskozás tárgyát egy ügyvédi-egylet alakítása képezte. Az értekezlet elnökségére Reök Lajos, jegyzőségre Szibert Nándor urak kértek föl. Rövid tanácskozmány után határozatba ment az egylet megalakításának szüksége, továbbá hogy az egylet a pécsi kir. törvényszék egész területére szolgáljon. Együttel Bánffay Simon elnök, Danitz Antal, Haksch Emil, Erreth J. és Fekete M. tagokból álló bizottmány küldetett ki az alapszabálytervezet kidolgozására, melynek elkészültével az alakuló gyűlés fog megtartatni, melyre a baranyamegyei összes ügyvédi kar meg fog hivatalni.

(Az egyetemi tanács) legutóbbi üléséből valahára a kor eszméinek megfelelő hirt veszünk. A gyűlés ugyanis Toldi indítványára kimondotta, hogy az eddigi tudori esküforma átalakíttassék és pedig akként, hogy a latin nyelv helyét az eskü magyar nyelven fogalmaztassék; továbbá, hogy minden vallásfelekezet számára egyenlő esküminták készíttessék.

(Jogirodalom.) A római ősi alkotmány jogtörténeti jelentőségében tárgyalva. Irta: dr. S á g h y G y u l a egyet. jogtanár. Kiadja: Eggenberger acad. könyvkereskedése. Jelen munka, egy 14 nyom. ivre terjedő monographia, melyre t. olvasóink figyelmét egyelőre felhívjuk, míg beltartalmát tüzetesebben fogjuk tárgyalni.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Seuffert's J. A., Archiv der Entscheidungen der obersten Gerichte in den deutschen Staaten. Neuer Abdr. 39 Hft. Lex.-8. (5 Bd. S. 481—560.) München, Oldenburg.

Siebenhaar's Archiv f. deutsches Wechselrecht u. Handelsrecht. Neue Folge. Red. von Frhr. v. Bernwitz. 2. Bd. 4 Hfte. (a 6—8 B.) gr. 8 Leipzig, B. Tauchnitz.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.	Szerkesztői iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A királyi főügyész körrendelete. (Szerk.) — A nyilvános és közvetlen szóbeliség gyakorlati szempontból, (Folytatás.) Rudnyánszky Béla, kir. tábla bírótól. — Még néhány szó az új ügyvédi rendtartás visszaható erejéről, dr. Plósz Sándor, Pest belvárosi aljárás-bíró. — A bírósági végrehajtókról, dr. Dárday Sándortól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Egy fél iv curiai határozatok.

A királyi főügyész körrendelete.

Ma az év első napján életbelépő bírósági szervezettel egyidejűleg életbelép a kir. ügyészség intézménye is, s a magyar kir. igazságügyminiszter azon szolgálati utasítását, mely a nevezett intézmény működésének s ügyvitelének módozatait részletenként tárgyalja, ezen első körözüvényem csatolmányaként veszik a kir. ügyész urak.

A kir. ügyészség, mint a törvénykezési reformok egyik legkiválóbb mozzanata, — habár annak jellege az egykori tiszti közügyész functióból épen nem ismeretlen is előttünk, lényegének összegét véve, mégis elannyira új, hogy mielőtt az a törvényhozás intencióinak megfelelőleg a hazai közönség által jogszolgáltatásunk egyik erős oszlopául elismertetnék: arra van utalva, hogy előbb működésének meggyőző hatásával keressen talajt s verjen gyökeret a közvéleményben.

Az 1871. XXXIII t. cz., mely a kir. ügyészség felállításáról szól, sokkal általánosabb, minthogy benne az intézmény lényegének körvonalainál egyebet találhatnánk. Büntető törvénykönyvünk, büntető eljárási szabályaink, melyek az ügyész teendőit szabatosan, gyakorlatilag kimutatnák, — nincsenek; s ha vesszük azt, hogy maguk azon előre haladottabb országok is, melyek ezen intézmény áldását, már hosszabb idő óta élvezik, annak hivatása iránt véglegesen megállapodva még korán sincsenek, mondom, ha mindezen körülményeket tekintetbe vesszük: úgy nem fogja senki időnkivülinek tarthatni, ha én most hivataloskodásom első napján, a midőn önöket bajtársi szeretettel üdvözlöm, — vonatkozással a mellékelt utasításokra, egyuttal önök előtt a magyar kir. ügyészség eszméje, hivatása és annak az igazságszolgáltatás organismusában kijelölt teendői felett, nézeteimet nyilvánítom.

A magyar kir. ügyészség működési köre, úgy mint azt az 1871. XXXII. t. cz. megállapítja lényegesen, sőt majdnem kizárólagosan a büntető törvénykezésre és eljárásra van szorítva.

Ezen intézkedésében a törvénynek a magyar iurisprudenciában is, azon elv jut teljes érvényesülésre, mely szerint az állam főcéljának, a jogrendnek megvédésére, a jog megvalósítására mindenekelőtt maga az állam van hivatva.

Épen ezért nem ügyfél, nem is pusztán közvádoló a magyar kir. ügyész, hanem az állam igazságszolgáltatásának oly önálló közege-tényezője, mely közvetlen az államtól nyert felhatalmazása folytán, a midőn a bünt és bűnt üldözőbe veszi, — függetlenül, egyedül az anyagi igazság érdekében küzd és fáradozik.

A magyar kir. ügyész ezen feladatának megoldásá-

hoz, kötelmeinek és jogosultságának alapját az 1871. XXXIII t. cz. 17. §-ban találja.

Ezen szakasz pontozataiban mindazon teendők jelezve vannak, melyek a büntettek nyomozása, az elővizsgálat szemmeltartása a személyes jog védelme, a vádemelés és a jogorvoslatok igénybe vétele körül a kir. ügyészre várnak.

Fontos, alig kimerithető momentumok a büntető eljárásban mind, de a melyeket itt részletezni nem, hanem mint az ügyészi körre vonatkozókat, csak némely főbb vonásaikban érinthetnek.

A királyi ügyész egyik főteendői közé tartozik a büntető eljárás kezdeményezése.

Ez magában foglalja azon hivatást, mely szerint a kir. ügyész a feljelentéseket elfogadja, a szükséges felderítéseket eszközöli, s ott, a hol indokolva látja, — az eljárást megindítja.

Az ezen irányban teendő lépéseknél, a kötelességmulasztástól, a késedelmezéstől, mely az egész büntető törvényszerű elintézését eleve tönkre tenné, épen úgy óvakodni fognak a kir. ügyész urak, mint a sürgőségtelen rémlátástól és bűnhajhásztól.

A kir. ügyész a feljelentések gomolyában óvatosan keresendi a szálat végeit, nyomoz, de nem üldöz, s a meglett ösvényen való továbbhaladást a törvény által hivatott bírósági közegnek engedi át. (1871. XXXIII. 21. §.)

A büntető vizsgálat czélszerű vezetésénél közreműködés nem oly feladat, mely a magyar fenyítő perben ismeretlen volna. A lényeg ott van régebb táblai pereinkben, — új csak a forma.

Azonban e téren az államügyészség s a vizsgáló bíróság jogkörei, oly közel érintkeznek, hogy az összeköttetés elkerülése végett, lehetetlen már most nem figyelmeztetni a kir. ügyész urakat, hogy az illetéktelen beavatkozás vádjára, okot soha ne szolgáltatassanak.

Az 1871. XXXIII. t. cz. 19. 20. §-ai kijelölik a határokat s azokban a vizsgálat ténye kizárólag a bíróságnak van fenn tartva. A kir. ügyész tehát indítványában megjelölheti az adatokat, irányt mutathat a bírónak, azt figyelmezteti, — de nem kötelezheti s nem utasíthatja.

A kir. ügyészek, ha nem is legfőbb, de mindenestre egyik legkomolyabb kötelme a közvádlo teendők.

Most a midőn, még csak remélünk és várunk oly intézkedéseket, melyek büntető eljárásunkban legalább némi egyöntetűséget hoznak, a közvádlo hivatásra vonatkozólag alig mondhatók egyebet, néhány irányelvvel.

Szorítkozzanak önök vádbeszédeikben a vád megállapítására, kiegészítésére s a törvények alkalmazására. De mellőzzék a szónoklat azon pompáját, — mely a tárgyilagosság szűkebb határai közt soha meg nem fér; azon pathos, mely visszaélve a fegyverek egyenlőtlenségével, a vádlottal a győzelem kedvéért dialectikájával összezuzza, meghurczolja.

A kir. ügyész az állam képviselőjében nem peres fél, a ki ellenesen minden áron diadalmaskodni akar, hanem közege azon erkölcsi hatalomnak, a mely igazságot kutat és követel.

Szenvedély és érzelgőség megengedhető tán a védelemnek, de a vád csak egyszerű, szabatos és komoly lehet.

A mi a kir. ügyészség jellegét leginkább kifejezi, — az a kiváló szabadság a perorvoslatokkal való élésben.

A törvény 17. §-a nyíltan kimondja, hogy az ügyész a vádló, a vádlott javára is felelbezzhet.

A törvény e néhány szóban az intézménynek egész eszméjét fejezi ki.

Ha valaki a fentebb elmondottak után, még mindig kételkedett volna azon, hogy a kir. ügyész szemben a bírósággal és vádlottal nem ügyfél, hanem magának a jogszolgáltatásnak önálló tényezője: azt bizton utalhatjuk az érintett szakaszra, mely a kir. ügyészt arra hívja fel, hogy minden magánérdektől, minden önző céltól szabadon, keresse az igazságot és legyen őre a törvénynek.

Mielőtt a magyar kir. ügyészség törvényes attribútumai felett, rövid szemlénket befejeznők, önként merül fel a kérdés, — valjon a törvényhozás akkor, a midőn ezen intézményt teremté, — annak hatáskörét csakis a fenyítő eljárásra akarta-e szorítani, vagy tán ezenfelül azon hatalmi körrel is ellátta, — melynek talapzatán más mivelt országokban ezen intézmény oly fényesen magasodik ki, az egyéb jogi institutiók tömegéből.

Szerintem a törvényhozás számunkra csak az elsőbb említett szerény, de bizonynyal legfontosabb állást jelezte ki.

Midőn azonban már maga ez egy feladat is ily nagy és nehéz, csak üdvös lehet, ha az nincs mellékes feladatuk által nehezítve, vagy célja elérésében akadályozva.

Ámde, ha törvényhozásunk a törvénykezés közigazgatásának hatalmát az összes törvénykezés szabályos menete feletti ellenőrködést nem adta is az ügyészség kezeibe, jelelt ki mégis több oly teendőket a kir. ügyészek elé, melyek a szorosán vett büntető eljárás körén kívül esnek.

A miniszteri utasítás, nevezetesen, határozottan meghagyja a kir. ügyészeknek, hogy a törvénykezési ügykezelésben mutatkozó szabálytalanságok miatt, előterjesztést ha kell, — feljelentést tegyenek.

Ezen megbízás természetes folyamánya az ügyészség fegyelmi ügyekre vonatkozó törvényben megírt hatáskörének.

Ez egyike azon attribútumoknak, a melyet mig némelyek a legfényesebb tulajdonságul vallanak, mások ismét az intézmény sötét árnyoldalaként tekintenek.

A magyar kir. ügyészség ez irányban való működésétől ne várjon soha dicsőítést, de ne féljen az ez oldalról jöhető odiumtól se.

Ha a kötelesség hű teljesítése nem vétethetik érdemül, ugy még kevésbé lehet az megalázó. A ki a hibát, tévedést, a roszakaratot hivatásszerűleg ellenőrzi, vagy ha kell, annak megfékezésén nyíltan fáradozik; az nem a hatalom vak eszköze, hanem ellenkezőleg a hatalom-

mali visszaélés legbiztosabb eszközének, a kémkedésnek megsemmítője.

Nevezetes részét képezendi még önök hivatásának a hatósági börtönökre való felügyelet. A felügyelet szó egyszerű értelme eléggé definiálja az ezen iránybani álláspontot.

Ismerve hazai viszonyait, a kir. ügyész urak figyelmét épen nem kívánom a még eléggé meg nem határozott filantrop elméletek magaslatai felé terelni, hogy azután szem elől téveszszük a gyakorlati szükségeket.

A hatósági börtönöknél, a fogság tartama, a helyiségek minősége, az eszközök csekély volt a mellett, nincs sem helye, sem ideje, a theoretikus kísérleteknek.

De a mely ügyész kivivandja azt, hogy a felügyelete alatti, börtönökben rend, tisztaság uralkodjék; a ki a fegyenczek egészséges ételmezését, a betegek ápolását, — a fegyenczeknek és vizsgálati foglyoknak, nem, kor és erkölcsi fokozat szerinti elkülönítését, állandó rendszer képen keresztül viendi: azeleget tett — s hivatását becsülettel töltötte be.

Végül nem mulaszthatom el, hogy az ügyész uraknak a kimutatások készítésében, különös figyelmet és pontosságot ne ajánljak. A nulla dies sine linea, — itt legfőbb segítség,

A statisztika, ha nem szabatos, — semmi; ha pontosan készítik, — valódi szövétneke a kutató tudománynak.

A lehetőleg gondoskodva van, hogy a legújabb, legezlszerűbb rovatminták adassanak az ügyészség rendelkezésére. Midőn e rovatok kitöltendők lesznek, bizonyosan szem előtt fogják tartani a kir. ügyész urak, hogy teljesítendő munkálatuknak az a rendeltetése, hogy a büntető jog, a börtönügy irodalmának s a törvényhozás ez irányban való alkotásainak szolgáltasson biztos alapokat.

És most, midőn teendőink körvonalozását befejezem, engedjék meg önök, hogy egész átalánosságban némelyeket még mondhassak helyzetünk s állásunk jövődjére nézve.

Nehéz felette a feladat, melylyel szemben állunk.

Új intézmények, még akkor is, ha létre jöttöket a közérzület rokonszenve előzte meg, — az elismerést a köztisztéletet csak hosszabb idők során vihathják ki.

Ne táplálják önök a reményt, hogy azon ösvényen, melyre ma léptek, — nem fogják szintén ott találni mindazon röögöt, mindazon töviseket, melyek az uttörők lépéseit megnehezítik.

Mindez ne csüggeszsze önöket.

Ha majd a hivatal nehéz és járatlan utain a teendők súlyát még bizalmatlanság és a félreértések is nehezíteni fogják, gondoljanak arra, hogy önök egy epochális átalakulás nagy művéhez hivatnak fel, munkásokul urunk királyunk által.

Ne feledjék el, hogy ezen intézmény, mely önök által nyer életet, jelzője a többi, korszerű törvénykezési reformok eljövételének.

Nyerjenek erőt azon tudatból, hogy ezen institutióban már a modern állam eszméje nyilatkozik, és hogy ezen intézményben van letéve záloga annak, hogy Magyarország is a jogállamok közé sorakozik.

Ha van a feladat nehézségében a hivatás kiváló voltában, bátorító és felemelő: ugy önök a lankadás perczeiben e forrásnál megtalálандják az enyhülést, — mig nem a fáradozás jutalmát a jobb elismerése s a kötelesség teljesítésének öntudata elmaradhatlanul meghozandják.

A kir. főügyész * urnak fentebbi körirata igazolja azon bizalmat, melyet az ő személyébe helyeztünk. Szép szókra ugyan

nem igen építenénk, ha azoknak őszinteségéről nem lennénk meggyőződve. De különben is „*verba volant, scripta manent!*“ Fogadjuk tehát becses zálogul a főügyész urnak nyilvánosságra hozott köriratát, mely ihlett szabadelvűségével meghódíthatja még a nemzet bizalmát azon intézménynek, melynek törvényes alapja oly ruganyos, hogy a bizalom csak egyénhez s egyénekhez lehet kötve, — hol törvényes garanciák szükségét érezzük.

Van azonban e körrendeletnek egy homályos foltja, és ez azon passus, mely a börtönökre való felügyeletet érinti.

A kir. főügyész ur azt mondja: „a k. ügyész urak figyelmét épen nem kívánom a még eléggé meg nem határozott (?) filantróp elméletek magaslatai felé terelni, hogy azután szem elől téveszszük a gyakorlati szükségeket“ — továbbá, „hogy az eszközök csokélya mellett, nincs sem helye, sem ideje a theoretikus kísérleteknek.“

Valóban nem hittük, hogy nálunk „a filantróp elméletek“ követésének és „a theoretikus kísérleteknek“ veszélye oly nagy, — hogy azoktól a hivatott közegeket hivatalos intézés alakjában eltüntetni szükséges lett volna. Szerk.

A nyilvános és közvetlen szóbeliség, gyakorlati szempontból.

III.

Főntebb kimutattuk: hogy a nyilvános és közvetlen szóbeliségnek eredetileg sem az volt a rendeltetése, hogy az apró kövecskékből s forgács darabkákból lassankint fölemelkedő jogszolgáltatási reform idylli épületének szelíd tetőzetül szolgáljon; hanem — ellenkezőleg, hogy a legalsóbb fenéig megposhadt jogszolgáltatásnak legyen javító lángostora, — mely életre, önértékes tevékenységre rázza fel a büntenger iszapjában elalélt tényezők még lehető életképességét; s mely, a mint egyfelől a bünfészket, s ronda fajzatjait a világosság ellenállhatlan sugaraival örökre ölje ki, ugy, másfelől védője, s jutalmazója legyen a kitünő ész és becsületesség érdemeinek. — Szóval, hogy válaszsza el a színaranyat a salaktól, s bánjék el, mindegyikkel — azok érdeme szerint.

Még pedig ezen küldetést rögtön kell vala teljesítenie; mert, hogy a metamorphosis apránként, évek hosszú során át történendő lassu létesülését bevárni már nem volt idő, a nagy forradalmat megelőzőtt franciaországi jogszolgáltatási viszonyokból főntebb láttuk.

Hogy e tekintetben — miként teljesítette feladatát, azon különbség tanúsítja, mely Franciaországban az ezen intézmény működésének legelső szempillantása s az azt közvetlenül megelőzőtt tegnap közt azonnal, mint egy bővös tenyércsattanásra beállott; — s tanúsítja azon elismerés és vonzerő, mely ezen intézmény irányába az összes művelt világban nyomban, oly osztatlanul nyilatkozni kezdett, s nyilatkozik — még a legfranciaellenesebb külföldi határok közt is folytonosan.

Ezen ellenállhatlan büverőt nálunk, — miként főntebb is megérintettem, sokan, mindenféle körülményekben keresik a világon; — s a kiknek ezen intézmény nem kell, mohó összehasonlításokat tesznek a mi egyéb intézményeink s a nyilvános és közvetlen szóbeliséget maguknál meghonosított kulturnemzetek intézményei között, s bámulatossá találatkonysággal kapkodnak fel minden mutatkozó különbséget, még ha a dologra egyáltalában nem tartozik is; — s azután, mintha csak arról volna szó, hogy a mi mostani — „famózus“ (!) vagy legalább maradható jogszolgáltatásunk helyébe, melyet minden áron konzerválni lelkiismeretes dolog, valaki egy — még sehol sem látott és nem tapasztalt theoretikus agyafurtságot ültetni, s azzal az igazságot kereső felek mostani „boldog“ (!) helyzetét zavarnak kitenni, s egy pusztá ujitási örvénynek feláldozni szándékoznak: görcsös merevültséggel összekapaszkodnak a magát rég túlélt multtal, s az ügynek azzal hisz-

nek tenni jó szolgálatokat, hogy szemlátomást helytelen műveleteiknek még helytelenebb „quod erat domonstrandum“-ául azt hozván ki: miszerint „ezen intézmény nekünk nem való“ jogszolgáltatási reformunk roppant kárával konspirálnak ezen ártatlan, a világon mindenütt csak jót és hasznost eredményezett intézménynek nálunk lehető meghonosodhatása ellen.

Én, Széher ur érdekelt cikkére ezen, most érintett szempontból is szándékozom — egyik következő közleményemben visszatérni; — mert ő szerinte is, a nyilvános és közvetlen szóbeliségnek nem csupán azon egyedüli hibája van: hogy az, állítólag nehézkes gépezeténél fogva mintegy impraktikabilis volna; hanem — ami fölötté feltűnő, — ő, ily reformot, a mi mostani jogszolgáltatásunkkal szemben egyáltalában szükségesnek nem is talál. Ezuttal azonban, egyelőre, ezen intézménynek, phisikai praktikabilitására fogok csupán vonatkozni, s megkísérlem — szintén a gyakorlat világánál bebizonyítani: hogy igen is, épen ezen intézmény az, mely azon, hogy ugymondjam, „gyermekded egyszerűség“-nek felel meg, melyet Széher ur szerint is óhajtván vár a világ, s mely épen ezen egyszerűségénél fogva, a mint egyrészt szövétneket gyűjt a felek s a bíró munkájára, s azoknak működését oly átlátszóvá teszi, mint a szorgalmas méh munkálkodása üvegborító alatt, másrészt, a peres ügyek elintézését gyorsítva lehetővé teszi: hogy a jogszolgáltatás magával a praktikus étellel tarthasson egyforma lépést nem pedig mint most, a sebes szárnyakkal röpködő élet után sajnálatos messzetávolban kullogva, a legtöbb esetben pusztá regisztraturája legyen a jogi sebeknek, melyekhez, midőn a végítélet, s végrehajtás a gyógyírt fogná meghozni, meghozza ahoz nem ritkán az „utolsó kenetet“, mert a beteg, a hoszu — de czéltalan gyógykezelés alatt már — kiadta lelkét. — S megkísérlem bebizonyítani: hogy ezen intézmény az, mely a mint egyrészt a jogszolgáltatás gyógyszerét a valódi betegek számára a legnagyobb készséggel, s a legalkalmasabb szükséges időben folyvást nyitva tartja, ugy másrészt biztos diagnózissal rendelkezik a szemérmetlen „álkoldusok“ felismerésében s elriasztásában, kik az írásbeliség ferdeirányú philantropizmusán élődskedve a jogszolgáltatás szent intézményének szívjáka életnedveit; — kiket tehát ezen intézmény, mérges parazytákként gyomlál ki, s ekként az igazságügyet ezen parazyták — a rapszodia, és huzavona lealacsonyító szolgálatából kibontakoztatva, a jogeseteket a valódi szükséglet mértékére szállítja le, s ekként is a bíróságokat azon sisyphusi, de czéltalan munkától megszabadítja, melylyel azok most előzőnölve vannak, de melynek elpusztítása — a mint a jogszolgáltatás szentségének, s a polgárok helyes jogérzete emelésének érdekében áll, ugy azt: hogy a bíróságok a praktikus szükségletnek haszonnal s eredménnyel szentelhessek tevékenységüket, lehetővé teszi, — s végre: megkísérlem bebizonyítani, hogy ezen intézmény egyedül az, mely mig most a jogszolgáltatás költségei, kivált az ugynevezett bagatel-pörös ügyeknél már egész a türhetlenségig magasak, s a pörös tárgyak értékével épen semmi arányban nincsenek, egyedül képes egyrészt a becsületes és ügyes munkát kellően jutalmazó, másrészt olcsó jogszolgáltatást teremteni a közönség számára.

Széher ur, s az „előadói javaslat fogalmazója is, ugy tekintik a dolgot, hogy a nyilvános és közvetlen szóbeliség megalkotása csak annyiból áll, hogy a helyett, miszerint most az elsőfolyamodásu, és főtörvényszékek-nél a referensek extraktusból referálják a tömérdek pöröket, zuditsuk be tanácsstermekbe a perlő feleket, s tanukat és szakértőket stb.; — konstatáljuk velök protokollariter a pörös eset tényálladékát, s a támadó és

védelmi érveket; és, miután a protokollum, azon vajdasok között, melyeket Széher ur leirt érdekelt cikkeiben, oly móddal elkészült, hogy abban mindenik fél, Ádamtól kezdve mostanig, isment bőbeszédűséggel lededukált argumentumaira nézve — mindent, a mi csak szemének, szájának tetszik, megtalálhat, mondassunk ítéletet a bíróval.

Szóval, hogy azon nyilvános és közvetlen szóbeliséget (!), mely bennünket jelenleg az egyes bíróságoknál (s eddig a fennállott szalgabírói bíróságoknál is) a polgári tk. rendtartás alapján boldogít (!), ültessük át a törvényszékekhez, királyi táblához, legfőbb- és senmitő törvényszékhez is.

Ha ekként járnánk el, az esetben, — miként egyik fentebbi cikkemben is megérintém, de itt az alább mondandókkal szoros összefüggése végett ismételnem kell — nem honosítanók meg a kulturnemzeteknél honos nyilvános és közvetlen szóbeliséget, — hanem, behoznánk egy törvénykezési eljárást, mely legfőleg csak oly módon hasonlítana amához, mint az emberhez a majom, melyről egy jeles természetbuvár azt jegyezte meg, hogy meg van ugyan benne az ember minden bűne, de — minden emberi erény nélkül; — a mi eljárásunkban is ez esetben meg volna ugyan az írásbeliség minden bűne, de a szóbeliségnek minden erénye nélkül.

De — hát, induljunk el valahára kutatni amaz erényeket, — ama vonzerőt, mely ezen intézményt oly becsessé, — oly nélkülözhetlenné teszi a kulturnemzetek előtt, s alapítsuk meg a különbséget az, és azon eljárás között, melyet Széher ur cikkeiben megtámadott.

Mielőtt mégis ezen épen nem hálátlan kincskeresési utunkra elvándorolnánk, mintegy uti ellátásul, tiszta, egész a fenékgig ható felismerését, s önérzetes tudomását kell a táskánkba tenni a „nyilvános és közvetlen szóbeliség“ etymologikus értelmének.

Akaratos szándékossággal óhajtottam itt kiemelni az „etymologikus értelmezést;“ mert már arra is láttam elég sajnos példát, hogy egy igen avatottnak képzelt tekintély, nálunk a „közvetlenség“ meghonosodását abban állította megleényegesültnek: hogy a polg. tk. rendt. által behozott pertári perfelszerelésnél a felek, illetőleg ügyvédek közvetlenül adják be, s veszik át perirataikat. (!) Ez, természetesen, csak a „közvetlenség“ etymologikus értelme felfogásának teljes hiánya vagy összezavarása folytán volt állítható; — minélfogva jelenleg az van a soron, hogy ez iránt tökéletesen tisztába jöjünk magunkkal.

A „nyilvánosság“, „közvetlenség“ és „szóbeliség“, egy, olyszerű háromságot képez ezen egész egységes rendszerben, hogy ezen háromság mindegyikének ott külön szerves élete, — külön hivatása, külön rendeltetése van; mégis, ezen mindhárom — hogy úgy mondjam külön álló szerves lény, — akként támogatja, s egészíti ki egymást, mint egy óragépben a három főkerék; ha az egyik hiányzik, vagy csak megcsorbul is, az óra — életképességét elvesztette; oly különálló, s mégis az egész gépezet működéséhez elkerülhetlenül szükséges életszervek azok, mint az emberi lényben a lélek, s az öt érzék, — melyekből csak az egyik hiányozzék vagy hibás legyen is, nem lehet többé tökéletes emberről, hanem, legfőleg csak egy „béna koldus“-ról lehet szó.

Mindezt, az alább mondandók kézzelfoghatólag fogják bizonyítani. Most, — ezen cikk záradékaul — csak azt jegyzem még meg: hogy a „szóbeliség“ azon kéz, melynek segítségével, kiküszöböltetvén az írásbeliség nehézségei, gyorsan, egyszerűen s olcsón intézhetők el a felek ügyei; — a „közvetlenség“ azon lát- és hallatehetség, s illetőleg mind az öt érzék, melylyel a bíró a felek védveit s bizonyítékait, (tehát nem csupán a per

felszerelését,!!!) saját szemeivel, saját füleivel és saját többi érzékeivel észlelvén és fontolóra vevén, (nem pedig a tanuvallomás, szakértői szemle stb. felvételére egy diurnistát, a ki azt sem tudhatja, hogy a perben miről van szó, küldvén ki, azután pedig a bíró magának a legtöbb esetben fölötte hiányos jegyzőkönyveket, még hiányosabban extraktive referáltatván el,) lehetővé teszi: hogy a bíró a tényálladékok helyesen fogja fel, s annak folytán alaposan is hozhasson ítéletet; — s végre a „nyilvánosság“ az: mely mint az emberben a lelkiismeret, ellenőrizvén a felek, tanuk s bíró minden lépteit, azokat a megtántorodástól megóvjá, — a becsületes, értelmes és tiszta eljárást nyomban jutalmazza, s minden igaztalan megtámadás ellen védi, — a szennyes kezelést pedig, félnél, bírónál egyiránt, rögtön sujtja.

Tisztán fel kell tehát foguunk, s átértünk: hogy a pusztá „szóbeliség“, a közvetlenség és nyilvánosság nélkül, — a pusztá „közvetlenség“, a nyilvánosság és szóbeliség nélkül, — vagy a pusztá „nyilvánosság“ a szóbeliség és közvetlenség nélkül mit sem ér; mert a büvhatás — mint a Wolta-féle oszlopban — csak ezen mindhárom specialitás egyszerre összeműködésében rejlik.

Azt kell csak még megjegyezmem: hogy ezen taglalt háromság életképességül még az is követeli magának: miszerint mindháromnak érvénye, a per minden bírósági fokainál lehetőleg teljesen érvényesüljön; mert, ha ez nem történik, hanem, ha miként például most nálunk, a szóbeliségnek — úgy ahogy, csak az első bírósági fokon engedünk némi életjelenséget, a főlebbviteli fokon pedig már nem: szárnyaszegett sashoz fog hasonlítani ezen intézmény, melynek, a földtől alig két arasznyira ható repülési törpe erőlködései fölött — megeshetik ugyan szívünk, de csodálkozással hasztalan emelnek fejünket a fellegek felé.

RUDNYÁNSZKY BÉLA,
k. táblai bír.

(Folyt. köv.)

Még néhány szó az új ügyvédi rendtartás visszaható erejéről.

A „Jogt. Közl.“ mult évi 52 ik számában azon kérdést kísérlettem megfejtetni, vajon birhatnak-e az új ügyvédi rendtartásnak az elméleti és gyakorlati képzettség kimutatására vonatkozó szabályai visszaható erővel. Fejregetésemmek világosan ki is mondott fő célja volt, e kérdésnek jogi oldalról megoldására helyes nézőpontot nyújtani. A törvény időleges uralmának azon általános elvéből kiindulva, hogy az új törvény csak szerzett jogokra nem bir befolyással, s hogy az állapotok ellenkezőleg a törvény folytonos behatásának vannak alávetve, igyekeztem kimutatni, hogy az ügyvédség nem jog, hanem csak állapot, s hogy nevezetesen az ügyvédi képesítés által nem jog, hanem csak bizonyos cselekvési képesség szereztetik meg. Ezek alapján következtetesen azon eredményre jutottam, hogy elvileg az új ügyvédi rendtartásnak a képesítésre vonatkozó szabályai a régi törvény uralma alatt ügyvéddé képesítettettekre is kiterjesztendők, s hogy ezen szabálytól eltérés csupán méltányossági és célszerűségi tekinteteből, de ép azért csak az ezek által szabott határokon belül igazolható. Annak kimutatására végre, hogy a nézetem szerint helyes jogi felfogás az életbei átültetésre nem volna alkalmatlan, az előadott alapokon kísérletképen a törvény visszaható erejének korlátozására vonatkozó javaslatot közöltem.

Cikkem iránya, a mint az felületes áttekintéséből is látható, tudományos volt.

Megvallom, mikép tartottam attól, hogy a tudo-

mányos czél cikkemben felismertetni nem fog, s ha az megtámadásnak lesz kitéve, ez oldalról jövend, melyre ha kitüzött czélomhoz hűtlen lenni nem akarok, válaszolnom nem lehet.

Kettős örömet keltett fel tehát bennem, midőn cikkem után a tisztelt szerkesztőség rövid, de tárgyilagos észrevételezését olvastam, egyrészt, hogy iránymegjelölésre nem értetett, másrészt, hogy a fejtegetett eszmék kellően tisztázva nem lévén, munkám felesleges nem volt.

Oly megtámadásra, mely csak az igazság kiderítését célozza kellemes kötelességemnek tartom válaszolni, s úgy hiszem, a kölcsönösen elfogadott iránynál fogva nem eredménytelenül.

A t. szerkesztőség ép fejtegetésem lényegét támadja meg. Elismeri, hogy az, mit a jog és állapotok definitiójáról mondok, helyes, de nézete szerint a conclusio téves, mert ugymond: „a szerzett állapot más jog vagyis tény folytán létrejött jogviszony, melyre az új törvényhatással nem bír. Ha p. o. a törvény a nagykorúság elérésére a 25-ik életkort jelölné ki, úgy ezáltal a törvényt megelőzőleg 24-ik életkorában önjoguságot elért egyén, szabad rendelkezési jogáról nem fosztható meg. — Ugyanez áll az ügyködhetésről is; az előbbi törvény uralma alatt szerzett ügyvédi képesítés, mint szerzett állapot, tetteleg létrejött jogviszony, melyre az új ügyvédi rendtartás a képesítés tekintetében hatással nem bírhat.“

A jogot mint az akaratnak egy meghatározott személy akaratát, vagy egy meghatározott dolog feletti uralmát definiáltam.¹⁾

Mindenekelőtt ezen fogalom meghatározás bővebb kifejtését tartom szükségnek, és pedig annyi inkább, mert úgy hiszem, hogy már ezáltal meg fogom szüntetni a fennforgó nézett különbséget. Itt a jogviszony fogalmából kell kiindulnunk. Az összes tárgyilagos jog létezésének oka ugyanis bizonyos életviszonyok szabályozásának szükségében rejlik, egyedüli feladata ezen életviszonyokat szabályozni, megállapítani, hogy bizonyos életviszonyok minő jogi tartalommal bírnak. Minden oly jogszabály, mely közvetlenül nem jogviszonyt szabályoz, csakis azért képezi a tárgyilagos jog alkatrészét, mert léteznek jogviszonyok, melyekre közvetve vonatkozik.

A jog által szabályozott életviszonyok, azaz: jogviszonyok tartalma a jog (alanyi értelemben) és viszonyos kötelezettség. Jogról csak ott lehet szó, hol jogviszony létezik és fordítva. Jognak továbbá ép a viszony természeténél fogva mindig kötelezettség felel meg. A kiindulási pont mindig a jogviszony, s hogy a szabadság valamit tenni jog-e vagy nem, abból határozandó meg, vajon létezik-e alapul szolgáló jogviszony; hol ez nem létezik ott sem jogról, sem kötelezettségről szó nem lehet.

A jogviszony mint minden viszony tény folytán jön létre, mely meghatározza a hatást, melyet egyik tárgy a másikra gyakorolni fog, s illetőleg egyik személy akaratával a másik személy akaratára gyakorolhat. Ha a hatás megtörtént, a viszony megszűnik. A viszony lényegéhez tartozik tehát, hogy a jövendő hatás előre meg legyen határozva, továbbá, hogy az meghatározott egyének között létezék. A pusztán lehetőséget bizonyos viszonyba jöhetni, viszonyoknak nem nevezhetjük. Ha ezt teszszük, akkor következetesen azt kell

mondanunk, hogy minden létező, minden lehetséges viszonyban áll egymással, s ekkor azután a viszony fogalmát, miután arra más szükségünk nincs, el is vethetjük.

Ugyanez áll a jogról, mint a jogviszonynak részéről is.

Téves álláspontot foglalt el, és nagyrészt oka a részben még maig is uralgó fogalomzavarnak az észjogi iskola, mely az egyéni szabadság fogalmából kiindulva az embernek minden lehetőségre, azaz mindarra mi jogilag megtiltva nincsen, különös jogot tulajdonított. Ilyen jogok volnának, a joglétezési, táplálkozni, ide vagy oda menni, árult itt vagy amott vásárolni (osztr. p. tkv. 1459. §.), jogviszonyokba léphetni (jogképesség), jogi cselekményeket létesíthetni (cselekvési képesség) és sok egyéb, mely példákat egész a nevetségesig lehetne folytatni. Ezen jogoknak azután egy általános kötelezettség felel meg, t. i. a jogosítottat joga gyakorlatában nem háborgatni.

Mindezen jogok valóban nem egyebek, mint a személynek a tárgyilagos jog által elismert tulajdonságai, melyek jogilag csak annyiban jönnek tekintetbe, a mennyiben jogviszonyok tényezőivé válhatnak. A szemben álló általános kötelezettség pedig csupán erkölcsi, és a jog körébe csak meghatározott esetekben és csak annyiban tartozik, a mennyiben megszegése tényleg nyilvánul, vagyis, ha az állapotot sértő tény folytán a sértő és a sértett között jogviszony származik.

Az ugynevezett vele született jogokat az eszköztelményeiként felállíthatjuk ugyan, de azért azokat sem jogoknak neveznünk, sem azokkal ekként elbánnunk nem kell és nem szabad.

Hogy a kérdéses állapotok nem jogok, azonnal kitűnik onnan is, hogy azokat a jogok általános természetével fel nem ruházhatjuk. Így azoknál sem elévülésről, sem beperesíthetéről (Klagbarkeit) nem szólhatunk. Az osztr. polg. tkv., mely az akkori észjogi álláspontot foglalja el, ezen zavarban a „harmadik irányábani jogok“ monstrosus kifejezéssel segít magán, és az elévülést csupán ezekre szorítja.

Ugyhiszem, kimuttattuk volna, hogy a képesség magában véve nem jog.

Nem oszthatom tehát a tiszt. szerkesztőség azon nézetét, hogy a szerzett állapot már jog vagyis tény folytán létrejött jogviszony, mert minden állapot tény folytán jön létre (pl. a lét, a jogképesség, a születés által), de azért és ép azért, mert tény folytán és mint állapot jön létre nem jog, hanem állapot. Hogy a tisztelt szerkesztőség által választott példával éljek, a nagykorúság nem jog, hanem csak állapot, bár azon tény folytán jön létre, hogy valaki pl. 24 évet élt. Mert miben állana a nagykorúsági jog, hol volna a viszony, és kik között állana az fenn, és hol a viszonyos kötelezettség?

Ha a nagykorúságot jognak akarnánk tekinteni, úgy következetesen a serdületlen vagy serdült kort (nálunk a 12. 16. és 18. éves éltkort is) az ép ész, becsület, a férfi nemet sat. mind meg annyi jogoknak kellene tekintenünk.

Mint eltérő nézetet meg kell említenem, hogy Savigny (Syst. VIII. 415. l. és a jegyzetben idézett helyen) azon látszólagos ellentmondás által tévútra vezetve, hogy a *venia aetatis* az új törvény uralma alatt is megtartja erejét (minek oka abban rejlik, hogy privilegiumot az új általános törvény nem érint) a nagykorúságot szerzett jognak tekinti. Ki azonban Savignynak a jog és cselekvési képességre vonatkozó nyilatkozatait behatólag olvassa ép ezekből rájöhet a nagy jogtudós tévedésére. Szabadjon itt csak következő helyet idéznem: „Volljährigennnen wir Den, welcher die vollständigkeit durch das Alter erreichbare Handlungsfähigkeit besitzt;

¹⁾ Pótlólag megjegyzem, hogy az akaratnak valamely dolog feletti uralma, nézetem szerint, magában véve még nem jog. E részben azonban a kérdést nem illető discussiót kerülni akartam.

das ist also nur ein Name für gewisse rechtliche Wirkungen, für die Verneinung früher vorhandener Beschränkungen der Fähigkeit.“ (Syst. VIII. 136. lap. lásd még Syst. III. 106. §.) Savigny ezen tévedését méltán gáncsolja Unger, ki a nagykorúságot csupán állapotnak tekintti, melyre az új törvénynek behatást enged; a pozitív törvényhozásoknak eltérő intézkedéseit pedig jog politikai okoknak tulajdonítja, (Syst. I. 131. l.) melyekhez talán a meghozataluk idejében uralgó eszmeavart is számítani lehet.

Hogy minő eredményekre jöhetünk, ha az általános fogalmakat szabatosan meg nem állapítjuk, és az alkalmazásnál magát a fogalmat szem elöl tévesztjük, megmutatta egy nagyobb napilapban legközelebb megjelent cikk, mely a szerzett jog szempontjából az új ügyvédi rendtartásnak a gyakorlatot megkezdett jogvégzettekre sem akarna visszaható erőt tulajdonítani. Hogy hol legyen ezeknél a „jogviszony“ hol a „szellemi munka által szerzett jog“ belátni képes nem vagyok. Mi legyen ezen jognak tartalma? Kétségkívül a jogosultság az ügyvédi vizsgálatot az eddigi szabályok szerint letehetni. Ha ezen jogot felveszszük, úgy azt következetesen a joghallgatókra, sőt a gymasiális tanulókra is ki kell terjesztenünk. Vagy hol legyen a határ, hol a jog kezdődik?

Talán ott, hogy a gyakorlat által kinyilvánítatik a szándék, miszerint az illetző ügyvéd akar lenni? Ha igen, ki irányában történik e nyilatkozat, és ki köteleztetik ez által? Ezen eszmélet (?) azon szabályban találná kifejezését, hogy azon jogok, melyek gyakorlásának szándékát a jogosított ki nem nyilvánította még nem jogok, és viszont, hogy az akaratnyilvánítás valamely lehetőséget gyakorolni, jogot is ad. A szellemi munka által szerzett jogok a tisztelt szakközönség előtt úgy hiszem, ismeretlenek. Ime néhány példa. Jog valamit tudni, jog jó vizsgálatot tehetni, jog könyvet írni, jog magát tovább képezni stb. És az alkalmazásból. Az elemi tanuló szellemi munkája által szerzett jogánál fogva (mert a jogképességet tőle sem lehet megvonni) iskoláit a tanrendszer megváltoztatása esetében is az eddigi tanrendszer szerint végezheti. Ezek és hasonlóak a tudományban uralgó logika vas consequentiájával következnek a téves előzményből. A dolog valóban úgy áll, hogy a joggyakornok tanuló, az ügyvédi vizsgálat pedig ép oly vizsgálat, mint akár mely más vizsgálat. A gyakorlat a képzettség megszerzésére, a vizsgálat annak kimutatására szolgál. Az ügyködhetés, -- vagyis a cselekvési képesség egy bizonyos neme -- pedig, a képzettség alapján adatik meg a törvény, de nem a diploma által.

Említenem sem szükséges, hogy a tisztelt szerkesztőség a joggyakornokoknak szerzett jogot nem tulajdonít.

Azon elvet, hogy az új törvény csak szerzett jogokra nem hat vissza, úgy hiszem senki sem fogja megtámadni. De talán kétségbe vonatnék, az hogy ezen elv a kifejtett értelemben hazai jogunkban is el van fogadva és a nemzeti jogérzületnek megfelel. Ime a bizonyíték. A mint általában ismeretes az osztr. váltórendszabály a nőket is szenvedő váltóképességgel ruházta fel, melyet a magyar váltótörvény tőlük megtagad. A magyar törvények visszaállítása óta az új törvény ellentmondás nélkül alkalmaztatik az osztr. törvény uralma alatt váltóképességgel birt nőkre is. Előbbi törvényünk szerint mindenkinek (ki egyébként általában cselekvési képességgel birt) meg volt azon képessége, hogy pereit személyesen vihetze. A ptt. 85. §-ban a rendes perekben ügyvéd általi képviseltetést rendel, és ezen §. kiterjesztetik azokra is, kik az előbbi törvény uralma alatt éltek és a saját ügyekbeni ügyködhetési képességgel birtak. Az orsz. ért. (VIII. 2. és 3. §§-ai) az osztrák rendszer alatt ügyvéddé

képesítettektől új ügyvédi vizsgálatot követelt, daczára a kinevezés által nyert privilegiumnak. Tehát az ügyvédséget csak képességnek, állapotnak, és nem jognak tekintette. A végzett jogászoknak az ügyvédség elnyerhetésére szerzett jogot természetesen még kevésbé tulajdonított. (I. VIII. 4. §.) Az 1864. decz. 16-án kelt kir. udv. rend., mely az ügyködhetésre az ügyvédi oklevél kiállítását után betöltendő további két évi ügyvédi gyakorlatot kívánt meg, világosan csak a jövőre szolt ugyan, de ép abból, hogy ez világosan kimondatott, következtethető, mikép ez a dolog természete által adottnak, magától érthetőnek, nem tartatott. Az 1867. évi febr. 9-ről kelt legf. elhatározásnak, -- mely az ügyvédjelöltek joggyakorlatát mindkét államvizsgálat vagy a három szigorlat letételétől rendelte számíttatni -- vizsgálható erő tulajdonított, melyet az 1867. évi ápril 16-dikáról kelt igazságügyminiszeri rendelet korlátozott ugyan, azonban a mint világosan kimondatott csak méltányossági (tehát nem jogi) szempontból.

A kérdéses elv tehát hazai jogunkban is el van fogadva, bár az, ép az ügyvédségre nézve némi ingatagsággal alkalmaztatott.

Azon érvelésemet egyébiránt, hogy az ügyvédség nálunk csak a cselekvési képesség egy bizonyos neme, a tisztelt szerkesztőség is elfogadja, a mennyiben azt a nagykorúsággal hasonlítja össze. És helyesen, mindkettő állapot-jogviszony, tehát jog és viszonyos kötelezettség egyiknél sem létezik. Az ügyvédnek joga és kötelezettsége csak akkor támad, midőn pert vállal fel.

Ezek után a visszaható erő megállapítása csupán attól függ, hogy az ügyködhetés privilegiumon alapul-e? A szabadalomra ugyanis az új általános törvény vissza nem hat, s az a szerzett jogok tekintete alá esik. ¹⁾

Hogy nálunk az ügyvédség privilegium alapján gyakoroltatnék, tudtommal senki sem állította, s miután a törvény az ügyködhetés kellékeit csak általában állapítja meg, hiába is állítaná.

Egyebekben cikkemre és idézeteire utalok.

Dr. PLÓSZ SÁNDOR,
Pest belvárosi aljárásbíró.

A bírósági végrehajtókról.

Végre sok gáncsolás után az egyszer örömmel regisztrálhatjuk: hogy az igazságügyi miniszterium jó tanács iránti fogékonyságot tanusított. Értjük a végrehajtói intézmény életbeléptetésére vonatkozó miniszteri rendeletet, illetőleg utasítást, melynek lényeges tartalmáról a „Reform“ f. hó 11-ki számában egy úgy látszik illetékes helyről vett jól értesült cikkben irányadó felvilágosítással szolgál. -- Mi ugyanis lapunk m. évi decz. 26-ki számában megütközésünket fejeztük ki a fölött, hogy a végrehajtók és bírák közti viszony szabályozását nélkülözzük s így még az is kérdés tárgyát képezi, hogy jogosult-e a végrehajtó saját felelősege mellett segédek tartani, mert a kézbesítések eszközlésére képosítve lehet valaki, a kire a bíróság a végrehajtások foganatosítását nem bízhatja. Kifejezést adtunk továbbá abbéli nézetünknek, hogy a kézbesítések eszközlését a végrehajtó talán segédjei által is teljesítheti, míg a végrehajtások foganatosítását személyesen tartoznék eszközölni stb. Mint értesülünk a pesti váltó- s kereskedelmi törvényszék elnöke ez iránt felterjesztést is intézett az igazságügyi miniszteriumhoz s így a végrehajtók számára fentebbi értelemben adandó utasítás, a „Ref.“ szerint már a legközelebbi napokban el fog indulni a törvényszéki elnökökhöz. Ezen intézkedés kétségtelenül igen üdvös hatása leendő, mert csak ily módon

¹⁾ Cikkemben azon általános nézetet követtem, hogy a privilegium közvetlenül alanyi jogokat alapít. Hogy ezen tétel ily általánosságban felállítható-e, ide nem tartozik. Az új általános törvény a privilegiumra már csak azért sem hathat vissza, mert az új általános törvény csak a régi általános törvénnyel áll összeütközésben, s így magában, véve csak is azt szünteti meg.

remélhetjük, hogy a végrehajtói fontos állomásokra értelmes és kellő szakképzettségű egyének fognak vállalkozni. A kézbesítést eddig hivatalosok teljesítik; az bizonyos szolgai foglalkozás és tanult ember arra aligha vállalkozott volna, ha az illető törvénycikk ama passusa, mely a kézbesítést a végrehajtók kötelességévé teszi, úgy értelmezett volna, hogy a végrehajtónak magának kell ezt teljesíteni.

Azonban vannak a bírósági végrehajtókról szóló s nagy hevenyében elfogadott törvénycikknek még egynémely szakaszai, melyek bővebb értelmezést és még pedig helyes magyarázatot igényelnek, hogy ezen nálunk teljes új intézmény által, a végrehajtási eljárás gyorsasága, mint egyik főczél érvényre emeltessék.

Nem ismervén az utasítást tartalmazó miniszteri rendelet tervezetét, — sietünk vaktában is megtenni észrevételünket, mert „eső után nem kell köpeny.“

A 14. §. utolsó alineája szerint ugyanis „a végrehajtási cselekmény bevégezte után a bírósági végrehajtó 48 óra alatt tartozik beadni jelentését“ stb. Mit ért itt a törvény a „végrehajtási cselekmény bevégezte“ alatt? Ha a foglalási és becselési jegyzőkönyv a bíróságnak szintén külön bemutatandó, — az árverés iránti intézkedés csak akkor lenne eszközölhető, ha a jegyzőkönyv a bíróságtól a végrehajtóhoz visszaküldetett; ezen többszöri érintkezés pedig az eljárás gyorsaságát akadályozná, és különben is a ptr. 402. §-ával ellenkezőnek, melyszereint ingók elárverezésére nézve a kiküldött (már ozentul végrehajtó), ha hivatalból teljesíti az árverést, azonnal és önállólag intézkedni tartozik. Mi legalább nem látjuk annak okát, hogy a végrehajtó miért ne teljesítené azon teendőket, melyek eddig a kiküldöttre voltak bízva? Ellenkező esetben azonban mindenesetre szükséges annak körvonalozása, ép úgy mint a 14. §. második bekezdésében ki van mondva: hogy a bíróság határoz a végrehajtás folyama alatt felmerült tulajdoni és elsőbbségi igények felett, melyeknek előleges tisztára hozatala tudvalevőleg a ptr. 366. §. a szerint eddig a birói kiküldöttre volt bízva.

Nem kevésbé szükséges, hogy a végrehajtókról szóló törvény 15. §-ának végpontja akképp értelmeztesse: hogy a végrehajtó az általa átvett mindennemű értékekről alperesnek nyugtát adjon. A ptr. 400. §-a szerint ugyanis a végrehajtó az összeírt tárgyak közt talált készpénzt, értékpapirokat, vagy arany- és ezüst-neműeket és más drágaságokat megbecsülés után magához veszi, s azok letétele iránt hivatalból intézkedik; és a bir. ügyv. tárgyában kibocsátott rendelet 140. §-a szerint, senki sem tarthat magánál huszonnégy órán tul pénzt vagy letéteményül átvett értéktárgyakat. Azonban ne titkoljuk el magunk előtt, hogy a szabálynak megtartása a vidéken foganatosított végrehajtásoknál gyakran phisikai lehetetlenség, és hogy ettől eltekintve, a legtöbb visszaélés forrása itt rejlik. Igaz ugyan, hogy a végrehajtás tanuk közbejöttével eszközöltetik és a felvett jegyzőkönyv hitelt érdemlő közokiratnak tekintendő; de másrészt ép oly igaz, hogy vidéken a végrehajtást szenvedett fél s maguk a tanuk is gyakran sem írni, sem olvasni nem tudnak, és az önkénynek s visszaélésnek itt tág tere nyílt. A végrehajtó felelőségének ellenőrzésére hathatós eszközzel szolgálna, ha a lefoglalt értékekről alperesnek nyugtát adni köteleztetnék. Ezen intézkedés a nép bizalmát szerezne meg az új intézménynek és a nép áldani fogja azon időt, melyben az egykori szolgabírói zsarolásoktól megmentetett. Ellenben ha a végrehajtó, midőn alperesnek minden kincset magához veszi, (mely vidéki végrehajtásoknál többnyire csekély összegű készpénzből áll), neki azonban csak a napdíj illetmény kielégítéseül felvett néhány forintról, (tehát még csekélyebb összegről) ad nyugtát, — ez által a különben is gyanakodó pór nép bizalmát megnyerni nem fogja.

Végre részletes kormányi intézkedést igényel még a végrehajtók és bírák közti viszony szabályoztatása, különösen a végrehajtók foglalkoztatása tekintetében ott, hol törvényszékek székhelyén több végrehajtó nyert alkalmazást.

A végrehajtói vizsgálatok tárgya a törvény szövegében felsorolva nincsenek, s szerintünk helyesen, mert azok időről-időre változván, meghatározásuk az igazságügyi minisztériumra bízott. Reméljük legalább, hogy az igazságügyi minisztérium erről meg nem feleldkezett.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

K ü l ö n f é l é k .

Lapszemle. A „P. Lloyd“ f. hó 11-ki számában, nevezett lapnak ismert L. B. jegyű munkatársa feljajdul az igazságügyminisztériumnak 23,295. sz. a. (lapunk múlt számában

közlött) a birói letétek kezelése tárgyában kiadott rendelete ellen. E felszólalás némileg elkésett, mert az 1871. XXXI. t. cz. 28. §-a értelmében a birói letétek a kir. adóhivatalokban őrizendők s így a minisztérium csak a törvény végrehajtását eszközöli, — igaz azonban, hogy nem sok szerencsével.

Mi még annak idejében „az első folyamodásu kir. tvszékek rendezéséről“ szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával felszólaltunk az ellen, hogy a birói letétek a kir. adóhivatalok által kezeltesse; de akkor csak azon szempontból szólaltunk fel, mert az adóhivatali kezelés mellett a letett pénzeknek gyümölcsöztetését nehezen véltük realisálhatónak, míg eddig a takarékpénztárak versenyeztek a birói letétek előnyös s biztos elhelyezésében. Felszólalásunk az időben a bírósági szervezés nagy fontossága műköre mellett elhangzott és noha az említett miniszteri rendelet a birói letétek kamatoztatását egy árva szóval sem említi, — a „P. L.“ cikkirója ezt érintetlenül hagyva csak a kezelés nehézséges voltát gáncsolja, és felhívja az ügyvédi egyleteket, hogy tömeges remonstráció által a miniszteri rendelet alapjának, vagyis az 1871. XXXI. t. cz. 28. §-ának megdöntésére hassanak. E kérdést lapunk jövő számában tüzetesebben fogjuk tárgyalni, egyelőre pedig csak annyit akarunk megjegyezni, hogy a járásbírók székhelyein nem is léteznek mindenütt adóhivatalok; továbbá, hogy a miniszteri rendelet homlokegyenest ellenkezik a ptr. 383. §-ával, mely szerint a lefoglalt és birói őrizet alatt levő tárgynak a végrehajtó fél részére leendő kiadását a birói kiküldött eszközöli. Ugyanezt rendelte a birói ügyvitel tárgyában 1869. ápril 8-án kibocsátott szabályrendeletnek 104. és 148. §-a, míg a minisztérium újabb rendelete szerint a végrehajtó fél az őt megillető összegnek kiadását úgy szólván csak egy újabb sommás kérésset letárgyalása mellett szorgalmazhatja.

Érdekes a „P. Lloyd“ f. hó 12-ki számában a birói végrehajtókról szóló törvény illusztrációja, mely szerint hozzávető kiszámítás után a kézbesítések díjai évenként 1½ millióra rugnak! Ugyan jól illik ehhez a „Reform“ félhivatalos cikko, melyben a végrehajtói intézmény egyik előnye gyanánt tüntetik fel a tövénykezés olcsóságát. Pedig igaza van ennek is; csak egy feltétel kívántatik még hozzá, s ez a szóbeli eljárás.

(A budai kir. törvényszék) az átmeneti intézkedések tárgyában az 1872. évi január 8-án tartott teljes ülésében következőleg határozott:

A törvényhozásnak a folyamatban lévő perekbeni határidőkre nézve tett intézkedései felett minden egyes esetre alkalmazható felvilágosító értelmezés szükséges lévén: ezen kir. törvényszék a következő felvilágosító pontozatokat állapítja meg:

A felosztatott bíróságtól ezen kir. törvényszéknek átadandó és folyamatban lévő perekben, a per átvételéről a felek azonnal értesítettni fognak, s oly esetekben, midőn a tárgyalásra, vagy a perirat beadására január hó valamely napja volt kitűzve, a törvényszék a per átvételéről értesítéssel egyidejűleg új határidőt v. határnapot fog kitűzni.

Azon esetekben, midőn valamely fél a január hóban beadandó periratát önkényt behozandja, a pertárnok ezt elfogadni köteles, azonban az erre következő perirat beadására kitűzendő határidő a pertárnok által a törvényhozásnak a határidők iránt tett intézkedéséhez képest kiszabadandó.

Ha pedig a pertárban valamely perirat beadása mind a két fél megjelenése és egyetértésével történne, s új határidőt ily felek kölcsönös megegyezéssel szabnának ki, az ily határidők halasztás alá nem esnek; — feltétlenül megtartandók.

Azon esetekben, midőn valamely nyilatkozat vagy perirat bizonyos napok lefolyása alatt volt beadandó, mint p. o. felelőbizetés, semmisségi panasz, esküvételre nyilatkozat különféle igazolások, csődperekbeni észrevételek, válaszok s több ilyenek: a folyó évi jan. 31-kén tul annyi nap alatt leendő köteles az illető fél periratát, nyilatkozatát avagy keresetét beadni, a napja még annak beadására decz. 31-kén tul január hóra fennmaradt volna.

A felosztatott bíróságok által folyó január hó bármely napjára kitűzött árverések ezen kir. törvényszék által megtartatni nem fognak, azonban részint hivatalból, részint a felek újabb kérelmére az árverés foganatosítására új határidő fog kitűzteni.

A február hó valamely napjára kitűzött árverések, feltéve, hogy az árverési határidő kellőképp kihirdettetett, meg fognak tartatni.

A kielégítési és biztosítási végrehajtásokra vonatkozó kérvények s telekkönyvi beadványok, mihelyt a volt bíróságok-

tól az illető iratok átvéve lesznek, január 31-ke eltelte előtt is el fognak intéztetni.

Azon határidőkre nézve, melyeket már e királyi törvényszék tüzen ki, ha szinte ennek kézbesítése január hóban történék is, a törvényhozásnak a határidőkre nézve tett intézkedése ki nem terjed, s ezek folytán a perrendtartási további teendők kötelezettsége érvényben marad.

A büntető vizsgálatok fennakadás nélkül folytatattatni fognak; sőt a befejezett vizsgálatok alapján a bűnügyek végítélettel is el fognak láttatni, mielőbb az iratok átvétele befejeztetett.

Ezen határozat a pertrárnoknak, maga mihez tartása végett kiadandó, a törvényszék táblájára kifüggesztés, és a hivatalos lapba iktatás által közzéteendő.

Kelt Budán, a kir. törvényszéknek 1872. évi január 8-án tartott teljes tanácsüléséből.

(Értesítés.) A pest belvárosi kir. járásbíróság részéről ezennel közzétehető miszerint a fennállott sz. kir. Pest bel és lipótvárosi egyesbíróság ügyiratai átvétele mai napon befejeztetett. Együttal értesítetnek a felek, hogy az életbe léptetett lipótvárosi kir. járásbíróshoz csak az idéző végzéssel még el nem látott is a most nevezett járásbírószág illetőségi köre alá tartozó keresetek tétettek át, a többi folyamatban levő ügyek azonban a belvárosi járásbíróshoz átadva, általa fognak elintéztetni; következőleg ezen ügyekre vonatkozó beadványok e bíróshoz nyújtandók be.

A lipótvárosi bíróshoz áttett keresetek a kiadó könyvből mint átadott ügyek kivetettettek, egyébként az átadási jegyzék e bíróshoz megtekinthető.

Végre megjegyeztetik, hogy a fennállott sz. kir. Pest bel és lipótvárosi egyesbíróság által f. évi január havára kitűzött tárgyalások, a mennyiben az ügy felvételt mindkét fél kívánja, meg fognak tartatni.

(A pestvárosi telekkönyv) ügye, mint a „Ref.“ hallja, véglegesen elintéztetett. Az igazságügyminiszter ugyanis f. hó 12-én egy a főváros legelőbbkelő jogászaiból álló konferenciát hívott össze, melynek eléje terjesztette a pestvárosi telekkönyv ügyét megvitatás végett. Pest városa ugyanis tudvalevőleg az igazságügyminiszternél ismételt remonstrált az ide vonatkozólag fönálló törvények rája való alkalmazása ellen, s telekkönyvi ügyét külön akarta rendeztetni. A konferencia behatóan foglalkozott a kérdéssel, és a pro és contra vélemények meghallgatása után, az igazságügyminiszter igen helyesen s határozottan azon vélemény mellett foglalt állást, hogy a fönálló törvény alól Pest városának javára nem lehet kivételt tenni, annál kevésbbé, mivel ez csak a képviselőház engedélye útján történhetné, mely engedély kieszközlésére az igazságügyminiszter nem vél elég hathatós indokokat fellelhetni. (Azt elhisszük.)

(„Pest szab. kir. város fenyítő-törvényszéke mint polgári bíróság“) czim alatt lapunk mult évi folyamában (50. sz.) ismertetett és megvitatott jogeset tárgyában a pesti kir. ítélőtábla következő határozatot hozott:

„A pesti királyi ítélőtábla csalással vádolt Balázsi Ágoston bűnügyét, — melyben sz. kir. Pestváros fenyítő-törvényszéke 1871. évi november hó 11-én 6657. sz. a. kelt végzésével, Háy Józsefnek meghagyta, hogy a nála levő zálogházi bárczákat, az illető tulajdonosoknak, az azokra adott összeg befizetése mellett adja ki, több követelésével pedig Balázsi ellen utasította; — Háy Józsefnek 12176. sz. a. beadott felelkezés folytán, alább irt napon és helyen tartott nyilvános ülésében vizsgálat alá vévén, abban következő végzést hozta: — Miután jelen ügyben, a bűnösség kérdésében határozat még nem hozott, a magánjogi igények pedig a bűnösség jogkövetkezményei lévén, a felett külön határozni, a fenyítő-törvényszék hivatva nem volt, ennél fogva fentebbi szám alatt kelt végzése megsemmisítettik, és a törvényszék oda utasittatik, hogy ez ügyben a tisztí ügyész meghallgatása mellett, szabályszerűen intézkedjék.“ — Kelt Pesten, 1871. évi december hó 18-án.

Elvi jelentősége e végzésnek abban rejlik, hogy a büntető-bíróság a bűnügy elítélése előtt a polgárjogi kérdések iránt anticipando nem határozhat; a magánjogi igények tárgyában csak a bűnösség kérdésével kapcsolatosan, együttesen határozhat.

(A pesti királyi ítélő tábla tanácsainak összeállítása.)

(Életbelépett 1872. január 1-én.)

I. Polgári tanács.

Tanácselnök: Széll Kristóf. Birák: 1. Tölgyessy Károly, 2. Horváth Illés, 3. Lendvay József, 4. Buocz Kálmán, 5. Kiss Gusztáv, 6. Tóth Károly, 7. Szász László, 8. Orosz Antal, 9. Kiss Józsa, 10. Hettyey Gyula. — Tanácsjegyzők: Giczey Gyula, Concha Győző, Nyiri Aladár.

II. Polgári tanács.

Tanácselnök: Zsivora György. Birák: 1. Semsey Pál, 2. Csernák Béla, 3. Dobos József, 4. Szentmihályi István, 5. Rudnay István, 6. Pósfay Károly, 7. Okolicsányi Zsigmond, 8. Rimely Antal, 9. Paczolay László, 10. Papanek Sándor, 11. Weber Ottó. Tanácsjegyzők: Szabó László, Szentimrey Jenő, Lita Gyula.

III. Polgári tanács.

Tanácselnök: Urbanovszky Justin. Birák: 1) Barta Béla, 2. Polgár Ignác, 3. Csapó Pál, 4. Ruby Antal, 5. Csanády György, 6. Farkas Géza, 7. Szabó Albert, 8. Bartal Pál, 9. Lacza József, 10. Oberschall Adolf, 11. Németh János. Tanácsjegyzők: Major Béla, Dulovits Béla, Koós Emil.

IV. Polgári tanács.

Tanácselnök: Perlaky János. Birák: 1. Dimits Emil, 2. Mattyasovszky L., 3. Szabó Ágoston, 4. Máj Árpád, 5. Süteő Rudolf, 7. Maksziányi Károly, 7. Knorr Alajos, 8. Zlinszky Imre, 9. Németh Lajos, 10. Dècei Zsigmond, 11. Öeffner Ferencz. Tanácsjegyzők: Andrassy Gyula, Vajdaffy Emil, Draveczky Adorján.

V. Polgári tanács.

Tanácselnök: Daruvary Alajos. Birák: 1. Baló Mihály, 2. Kudlik István, 3. Posch Ágoston, 4. Csörghe László, 5. Janakovich Gyula, 6. Rudnyánszky Béla, 7. Lehoczky Kálmán, 8. Dáni Nándor, 9. Kautz József, 10. Kozma Zsombor, 11. Besán Mihály. Tanácsjegyzők: Burg Lajos, Piróth Károly, Retel Jenő.

VI. Polgári tanács.

Alelnök: Ráth Károly. Birák: 1. Haris György, 2. Desewffy János, 3. Lázár Mihály, 4. Barthodeiszky Gg., 5. Kaszay Zsigmond, 6. Vecsey Sándor, 7. Popovits Sándor, 8. Kálmánházy Béla, 9. Csók Bálint, 10. Weinmann Fülöp, 11. B. Vecsey Sándor. Tanácsjegyzők: Végh Ignác, Végh János.

VII. Polgári tanács.

Tanácselnök: Nyeiczkey József. Birák: 1. Illucz Oláh János, 2. Kállay Adolf, 3. Oswald Sándor, 4. Vespémy János, 5. Pasztély János, 6. Lipthay Kornél, 7. Kránitz József, 8. Novák Imre, 9. Eerdélyi Sándor, 10. Szerdahelyi Kár., 11. Wenczel Tivadar. Tanácsjegyzők: Perczel Gyula, Bannekovits János, Türk Szilárd.

I. Büntető tanács.

Tanácselnök: Szmracsányi János. Birák: 1. Plainer Antal, 2. Andrassovits Béla, 3. Kubinyi Zsigmond, 4. Bellaágh István, 4. Kun Sándor, 6. Sümeghy István, 7. Pálffy Zsigmond, 8. Tóthfalusi Miklós, 9. Mutsó Mihály, 10. Nádasz Márk. Tanácsjegyzők: Ragályi Kálmán, Gyurits Árpád, Jenny Antal.

II. Büntető tanács.

Tanácselnök: Szalay Ágoston. Birák: 1. Aszt Nándor, 2. Csik András, 3. Paiss Andor, 4. Derék István, 5. Körtvélyessy Mik., 6. Závody Albin, 7. Cimponeriu Ath., 8. Jakabfalvay Gyula, 9. Bolváry Gellért, 10. Braidsvér József. Tanácsjegyzők: Szilassy László, Simor János, Homolya Kálmán.

Urbéri tanács.

Tanácselnök: Fülepp Lipót. Birák: 1. Horváth László, 2. Csillag Benő, 3. Ostffy Pál, 4. Balázsovits Zsig., 5. Rosembersky Ant. Tanácsjegyző: Stoll Gábor.

Váltó tanács.

Tanácselnök: Mendelényi Ist. Birák: 1. Regner Tivadar, 2. Bay Sándor, 3. Pataky Ignác, 4. Külley Ede, 5. Guda György. Tanácsjegyzők: Saárossy Károly, Kern Aurel.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.	Szerkesztői iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A birói letétek kezeléséről. Szerk. — A kereskedelmi jegyzékek közzétételének jelentőségéről. — A pesti királyi járásbiróságok perbeli illetőségéről. — Utasítás a kir. ügyészségek számára. — Különfélék.

MELLEKLET: Egy fél iv curiai határozatok.

A birói letétek kezeléséről.

Nulla dies sine linea! Alig mulik el egy nap a nélkül, hogy az igazságügyi miniszterium a jogászközönséget valami kellemes meglepetéssel ne szerencséltené.

Lapunk előbbi számában említettük, hogy az igazságügyi miniszter által a birói letétek kezelése tárgyában kibocsátott rendelet alapjául szolgál az elsőfolyamodású bíróságok rendezéséről szóló 1871. XXXI. t. cikk 28. §-a, mely lakonikus rövidséggel ezt rendeli: „A birói letétek a kir. adópénztárakban őriztetnek”, — bizván ennek megfelelő kerestülvitelét a kormány bölcsességére. Mi természetesebb tehát annál, hogy az igazságügyi és pénzügyi miniszterium közös megállapodása szerint a kir. bíróságok és kir. adóhivatalok, a birói letétek kezelési módozata iránt összhangzó utasítással láttassanak el? Ez ép oly természetes, mint az, hogy midőn a kir. bíróságok f. évi jan. hó 1-én életbeléptetnek, — gondoskodva legyen arról, hogy az ezideig a municipális hatóságok által kezelt birói letétek az adóhivatalok által átvétethessenek. Azonban ugy az egyik, mind a másik feltevésben nagyon csálódnánk. Késéget ugyan nem szenved, sőt positiv tudomásunk van róla, hogy az igazságügyi miniszter idejekorán érintkezésbe tette magát a pénzügyi miniszterrel; mindazonáltal a bíróságok nem ismerik az adóhivatalok részére, és megfordítva az adóhivatalok nem ismerik a bíróságok részére kiadott utasításokat! Sőt mi több, igen sok járásbiróság székhelyén nem létező adóhivatal, — az illető járásbíró zsebében hordja a birói letéteket.

E részben tagadhatlanul a pénzügyi minisztert terheli a mulasztás sulyos vádja; az igazságügyi minisztert pedig legfeljebb annyihan, hogy magasztalt erélyessége úgy látszik nem éri fel Kerkapolyi passivitását, kire tökéletesen ráillenek R. B. t. barátunk cikksorozatából átvett azon jellemző tollvonások, melyek szerint pénzügyminiszterünk az igazságszolgáltatást meglehetősen tejelő tehénnek tekinti, melynek tölgyeihez folyamodni jól esik, de ha költségekről van szó, legjobban szeretné — úgy mint volt II. Endre király alatt az adókra nézve, — most az igazságszolgáltatás jogát, izmaelita bérlőnek haszonbérbe adni.

Elvben, tekintve az állam felelősségét, a biztonság szempontjából nem tehetünk alapos kifogást az ellen, hogy a birói letétek a kir. adóhivatalok által kezeltessenek, noha a gyakorlathól tudjuk, hogy e biztonság inkább a kincstár érdekében kerestetik, mint sem a felek érdekében; mert oly esetekben, midőn daczára a rémitő nehézkes felügyeletnek a felek tévedés vagy sikkasztás által megkárosulnak, — hossza s vége nincsen a hivatalos inquirációknak, melyeknek eredményétől függ

a kártalanítás kérdésének eldöntése, és nem egy esetet tudnánk felemlíteni, hol még a volt cs. kir. adóhivataloknál előfordult sikkasztások által megkárosult felek, mostanáig tehát 10—12 év mulva sem jutottak a birói letétképen őrizett pénzükhöz.

A birák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. VIII. t. cz. 19. § a szerint ugyan „mindazon károkért, melyek az 1869. évi 4. t. cz. értelmében kinevezett birák és bírósági hivatalnokok hivatalos minőségben elkövetett sikkasztásai által magánfeleknek okoztattak, az állam felelős”; hogy azonban a károsult magánfél, kárkereseti jogát az állam ellen mikép érvényesítheti, — azt az idézett §-tol jól távol, ugyanazon törvény 73. §-a mondja meg, mely ekkép hangzik: „A ki kárkereseti jogát a jelen törvény 19-ik §-a alapján az állam ellen akarja érvényesíteni, köteles igazolni: hogy a kártalanítás tárgyát az illető hivatalnok hivatalos minőségben vette át, vagy is: hogy az az átvételre vagy törvény, vagy törvényerejű szabályrendelet, vagy elvégre birói határozat által volt feljogosítva.

„A kárt követelő fél választásától függ: az állam elleni kárkereseti jogának érvényesítése végett az államot a kártalanítási anyaperbe, mint szavatost megidézni, vagy pedig, ha azt nem tévé, az állam ellen külön pert indítani. Az állam mindkét esetben a vádlott jogaiba lép, s oly perben, melyben sem mint szavatost, sem mint közvetlen alperes megidézve nem volt, kártérítésre érvényesen nem kötelezhető.”

Ez tehát az állam elleni kárkereset utja sikkasztás esetében. Egyébb visszaélések s mulasztások esetében pedig a 74. §. szerint „a magánfélnek kártérítési keresete az állam irányában elévül: ha az a kártérítési keresetet s illetőleg fegyelmi eljárást a kárt okozó cselekmény vagy mulasztás elkövetésétől számítandó egy év alatt meg nem indította.”

Az államnak ezen kártérítési kötelezettségét kielégítőnek véljük a bíróságok részéről elkövetett mulasztások s vétségek tekintetében; úgy szintén elegendő indoknak tartjuk arra nézve: hogy az állam, fentebbi felelőssége jogcímén a birói letéteknek saját közegei vagy is a kir. adóhivatalok általi őriztetését igényelhesse.

De ez esetben, míg a bíróságok által okozott kár tekintetében kielégítőnek véljük az állam szavatosságát, mert a bíró, hatáskörében független, önálló rendelkezési joggal bír, s ezért első sorban maga a bíró tartozzék összes vagyonával személyes felelőséggel, — addig a kincstár saját közegei vagy is a kir. adóhivatalok által őrizett birói letétek elsikkasztásáért s egyéb

megkárosításáért, a kincstár feltétlen felelősséggel tartozzék, ép úgy mint a postarablás vagy sikkasztás eseteiben.

Az állam szavatosságának csak ott van helye, hol a hivatalnok az államfenségi jog gyakorlásában működik. Ezen elv pedig a letétek őrzetere épenséggel nem alkalmazható.

Nem úgy mint N. N. járásbíróra, — bizatik N. N. adószedőre a birói letét; mert míg a bíró a vagyon és letét fölött ítél s határoz, — a kincstár közlegeire csak depositumként bizatik annak őrzete s kezelése, s ezért minden oly kárért, melyet nem a bíróságok, hanem a kincstár közlegei okoznak, helyes jogi fogalmak szerint, a kincstár feltétlenül első sorban tartozzék felelősséggel.

A német jogászgyűlés, mely helyes jogi elvek megállapításában bizonyára tekintélyt vívott ki magának, mult évi gyűlésén a fentebb vitatott kérdés iránt következő megállapodásra jutott: „Az állam és illetőleg a község feltétlenül és első sorban tartozik megtéríteni mindazon károkat, melyeket harmadik személy az állam, illetőleg község tisztviselőinek szándékos vagy vétkes kötelességmegszegéséből szenvednek.“ *)

Noha tehát a fentebb előadott indokoknál fogva megelégszünk a birói felelősségről szóló törvény értelmében az állam szavatosságával, az államfenségi jog gyakorlásában működő bíróságok ellenében; — de határozottan elégtelennek nyilvánítjuk azt az adóhivatalok kezelési személyzete tekintetében, kiknek vagyoni felelőssége legkevesebb garanciát sem nyújt. Pedig az idézett törvény 67. §-a szerint első sorban az illető adóhivatalnok tartoznék vagyoni felelősséggel, mert az idézett 67-ik §. szerint „a vagyoni felelősség kiterjed mindazon közigazgatási hivatalnokokra is, kik a peres vagy peren kívüli eljáráshoz tartozó polgári ügyekben, úgy szintén büntető ügyekben, hatósági cselekmények teljesítésére vagy birói meghagyások, illetőleg megkeresések foganatosítására hivataluknál fogva kötelezve vannak.“

Ime azt hiszem, bővebb indokolásra nem szorul azon állításom, hogy a birói letéteknek a kir. adóhivatalok általi kezeltetése inkább a kincstár érdekében kerestetik, mint sem a felek érdekében.

A felek érdeke már azáltal is szenved csorbulást, hogy a nehézkes adóhivatali kezelés mellett a birói letéteknek gyümölcsöztetése majdnem lehetetlenné válik. A különben is tulterhelt kir. adóhivataloktól nem követelhetjük, hogy a letéteknek biztos elhelyezéséről is gondoskodjanak; pedig az ebből származó kár mennyiségét (habár csak *lucrum cessans*-ról lehet szó) könnyen kiszámíthatjuk, ha meggondoljuk, hogy a Pest városi törvényszéknél a birói letétek évi forgalma 13 millió, a Pest vidéki tvszéknél 1½ millió és a budai tvszéknél is 1 milliót meghalad, az egész országban tehát a birói letétek évi forgalmát legalább is 50 millióra tehetjük, mely roppant összegnek kamatozás nélküli hevertetése igazán primitív nemzetgazdasági viszonyokat jelezne. — Az igazságügy-miniszteri rendelet mindazonáltal érintetlenül hagyta a birói letétek gyümölcsöztetésének kérdését, holott eddig a birói ügyvitel tárgyában 1869. évi április 8-án kibocsátott szabályrendelet 145. §-ában arról gondoskodva volt, s a szerint: „ha a letett pénzre nem volt rögtön szükség, tartozott a bíróság azt további rendelkezésig a takarékpénztárnál, vagy a magyar földhitelintézetnél elhelyezni.“ — Az e tekintetbeni intéz-

kedés tehát annál szükségesebb, mert eddig legtöbb törvényhatóság kezelte gyümölcsöztetőleg a birói letéteket, és p. o. Pest városánál 24 órán tul soha sem hevert valamely pénzösszeg fructuatio nélkül; vidéki törvényhatóságok pedig a vidéki takarékpénztáraknál helyezték el a letéteket.

Lehetetlenségnek tartjuk, hogy ezentul a birói letétek ne kamatoztassanak, mert sok százezerre sőt milliókra megy azon birói letétek összege, melyek évek hosszú során át letétképen kezeltetnek; sőt tetemes összegnek mondhatjuk azon letéteket, melyek a Bach-időbeli adóhivataloktól vétettek át s a törvényhatóságok által mai napig kezeltetnek.

Hosszu időre nyúló letétek, főleg a hagyatékok és csődtömegekből folynak be. A hagyatéki vagyon ezentul is csak annak letárgyalása után fog a bíróságok által az illető törvényhatóságok árvaszékének kiadathatni; már pedig addig is a hagyatéki vagy pláne az árvavagyon gyümölcsöztetés nélkül nem hagyathatik, különösen, ha tekintetbe vesszük az örökösödési eljárás lassuságát, midőn a ptr. 576. és 594. §§-ai értelmében az érdekeltek hirlapi hirdetvény által 1 évi határidőre idéztetnek meg.

Igaz ugyan, hogy sem a tulterhelt adóhivatalokra sem a tulterhelt bíróságokra nem róhatjuk a letétek gyümölcsöztető elhelyezésének gondját; sőt ez mind a felek, mind a kincstár biztonsága érdekében tanácsos sem lenne. *) Azt sem véljük czélszerűnek, hogy az adóhivatalok a vidéki takarékpénztárakkal lépjenek viszonyba; de nem kételkedünk, hogy bármelyik nagyobb pénzintézet egész készséggel vállalná magára a birói letétek gyümölcsöztetését, mi által sem a felek, sem a kincstár érdeke s biztonsága nem volna veszélyeztetve.

Eddig a birói letétek kezelését tárgyzó miniszteri rendeletet két szempontból tárgyaltuk, követelvén:

1-szor: hogy a kir. adóhivatalok által kezelt birói letétekért az állam ne csak szavatossággal tartozzék, hanem feltétlenül felelős legyen;

2-szor: hogy az oly roppant összegű birói letéteknek mi módoni gyümölcsöztetése szabályoztassék. **)

A 3-ik szempont, mely még a kérdéses rendelet bírálatánál fenforog, az a kezelés módozatának, úgy a felek, mint a bíróságok tekintetébeni nyomasztó nehézkes volta.

Nem akarjuk az e tekintetben a hírlapokban emelt ellenvetéseket ismételni, hanem néhány újabb adattal a rendelet gyakorlatlanságát s hasznavehetlenségét demonstrálni.

A miniszteri rendelet 19-ik §-a p. o. azt rendeli: „Semmit sem szabad a letétből kiadni a bíróság utalványozása nélkül.“ Ezen utalványozásnak kellékei is részletesen meg vannak határozva a 20., 21. és 22. §§-okban. Kérdjük már most, hogy mit tevő legyen a vizsgáló bíró, kinek a fenyítő törvényszék által a kir. adóhivatalnak letétbe adott érték-tárgyakra, a bünvizsgálat folyama alatt minduntalan szüksége van? Ha ehhez az egész kiutalványozási procedura megkívántatik, — akkor a vizsgáló bíró a vádlotthoz s tanukhoz minden héten csak egy kérdést intézhet! Ez azonban csak egy kis felejtékenység, mely a fenyítő törvényszékek letéteinek kezelése tárgyában kiadandó pótrendelet által jóvá tehető.

*) Figyelmeztetjük e tekintetben a kormányt azon visszaélésekre, melyeket a Bach-kormány idejében a „Bezirks-Richter“ urak elkövettek.

**) Mint hiteles forrásból értesülünk eziránt a pénzügyi és igazságügyi miniszteriumok közt már folynak a tárgyalások.

*) Lásd a 9-dik német jogászgyűlés határozatait a „Jogt. Közlöny“ mult évi 38-dik számában 282 l.

De e rendelet más tekintetben nemcsak hiányos s nehézkes, hanem törvényellenes is, a mennyiben a ptr. 383. §-ával ellenkezik.

Az ingóságokra vezetett végrehajtást szabályozó fejezetnek idézett §-ában ugyanis a hitelező gyors kielégítése tekintetéből az rendeltetik: „ha a tárgy birói őrizet alatt létezik, annak a végrehajtató fél részére leendő kiadatását a birói kiküldött hivatalos uton eszközözi.” — Ezzel összhangzásban a birói ügyvitel tárgyában érvényben volt szabályrendelet 140. és 148. §-ai ugyanazt rendelik, szó szerint ezt rendelvén: „ha a tárgyak végrehajtás utján foglaltattak le: mind a letétel, mind a kivétel közvetlenül történik, a birói kiküldött s a letét-hivatal közt.”

Ettől eltérőleg az újabb miniszteri rendelet 9-ik §-a szerint: „Kizárólag írásbeli bejelentésnek van helye akkor, ha valamely bírósági tisztviselő hivatalos eljárása folytán tartozik valamit letétben helyezni.”

Igaz, hogy ezzel némi ellentétben áll a nyomban reá következő 10-ik §. De hiszen egy 28. §-ból álló rendeletben csak nem tételezhetünk fel ellentmondást s még hozzá két egymásután következő §-ban! Ha pedig már a letéteményezés is oly nehézkes, akkor csak következetességet látunk abban, hogy a letét kiutalványozása rövid uton meg nem engedtetik.

Kérdjük azonban, vajon az igazságügyi miniszter jogosult-e a LIV. t. cz. 383. §-át rendeleti uton hatályon kívül helyezni? Ha nem, — s ez kétséget nem szenvedhet, — úgy jogtalanul kényszeríti a végrehajtató felet, hogy a részére letett összeg kiutalványozásáért folyamodjék, a fölött a bíróság határozzon, azután a birói utalványozásról mind a folyamodó, mind az ellenfele értesítessék, és pénzéhez csak akkor juthasson, ha megeli, hogy a birói utalvány jogerőre emelkedett.

Mentségül még azt sem fogadhatjuk el, hogy ezen nehézkes eljárás a végrehajtói intézmény meghonosítása által vált volna szükségessé, miután a végrehajtót nem lehetett ezentul feljogosítani birói letétemények kiutalványozására.

Ez esetben a mulasztás a birói végrehajtóról szóló törvényben rejlik, melyben említés sem tétetik a ptr. 383-ik §-ról. De ép ezért indítatva érezhette volna magát az igazságügyi miniszterium, hogy a végrehajtás utján befolyt letéti összegek kiadását a felek részére minél kevésbbé érezhetővé s nyomasztóvá tegye.

Ugyan mit fog szólni azon fél, ki p. o. árverés alkalmával megvett jószág vételárát birói kézhez lefizetni akarja, s eziránt folyamodnia kell, vagy Pontius-tól Pilátushoz lótni futni? No de erre azt mondhatná valaki, hogy a felek kényelme nem mérvadó! Azonban lehetetlenséget talán csak mégsem kívánhat a felektől? Pedig az merően lehetetlenség, ha p. o. a letett vételárból több hitelező volna kielégítendő, — a miniszteri rendelet 17-ik §-a pedig megkívánja: „hogy a letét-hivatal által a félnek (letevőnek) kiadott átvételi elismervény a letétemény kiszolgáltatása alkalmával minden esetben az adóhivatalnak visszaadandó.”

Foglaljuk tehát össze az igazságügyi miniszterium rendeletének bírálatát, — úgy elmondhadjuk, hogy az hiányos, nehézkes, törvényellenes s gyakorlati kivitele lehetetlen.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

A kereskedelmi jegyzékek közzétételének jelentőségéről.

E tárgyban a pesti kereskedelmi kamara következő emlékiratot intézett a m. kir. ker. miniszterhez:

A közérdek megkívánja, miszerint a kereskedési üzö személyek bizonyos jogcselekvényei kiváló nyilvánosságra hozásának, úgy hogy azok önhiba nélkül senki előtt titokban ne maradjanak. E célnak megfelel a kereskedői lajstromok intézménye. A mi a telek- és jelzálogkönyv, az ingatlanok forgalma és hitelére nézve, ugyanaz az ingó vagyon forgalma tekintetében a kereskedelmi lajstrom. Valamint mainapság a jelzálogjog egyedüli egészséges alapját a nyilvánosság képezi, úgy ez lassanként áthatja a kereskedői forgalom jogrendszerét is. Kitűnik ez azonnal, ha csak futó pillantást vetünk ama tartományokra, melyek újabb időben haladást mutatnak a kereskedelmi törvényhozás terén.

A francia törvény (Code de com. art. 2. 42. 66. 67. cikk) rendszerint bizonyos tényeknek a kereskedelmi tvszékeknl létező táblázatokba való beiktatását és nyilvános kifüggesztését a tvszéki kihallgató teremben elrendeli.

Franciaországban azonkívül az 1833. márczius 31-iki törvény a collectiv- és kültársulatok beiktatását, és a szerződések kivonatának nyilvános lapokban való közlését szabályozza, és az 1863. máj. 23-iki törvény „sur les sociétés á responsabilité limitée”, e társulatok tekintetében ugyanazt követeli.

Németországban az általános német kereskedelmi törvénykönyv a kereskedelmi lajstromok által, a nyilvánosságnak megszire menő egy rendszerét fogadta el.

Angliában a társulati ügyekre vonatkozó összes törvényhozás, nevezetesen pedig az 1862. aug. 7-iki legújabb társulati törvény a bejegyzések, és az így eredményezett nyilvánosságon alapszik.

A kereskedelmi jegyzékek és közzétételek rendszerint hasonlóképp följeljük Hollandia (23. cikk), Spanyolhon (22 cikk stb), Olaszhon (4. 7. 10. cikk stb.) Brasilia (6—9 cikk) törvénykönyveiben. Végre a kereskedelmi jegyzékek (Ragionbucher) rendszere több sveiczi kantonban is már évtizedek óta meghonosodott; így Zürich, Luczern, Baselstadt, Schaffhausen és St.-Gallen kantonokban. Sőt még Szorborországban is az 1860 iki kereskedelmi törvénykönyv behozta a kereskedelmi jegyzékek intézményét és az 5—7-ik §§-ban kimondja a kényszerbejegyzést.

Magyarországban ellenben a kereskedelmi jogszabályok o tekintetben még csak igen kezdetleges fokon állanak; mert törvényeink —

- 1) a kereskedelmi jegyzékek közzétételének jelentőségéről;
- 2) a czégek tartalmáról;
- 3) a régi és új czégek megkülönböztetéséről;
- 4) a fióktelepek czégeiről és arról, mennyiben engedhető meg netalán oly czég használata, mely nem felel meg a üzlet tényleges viszonyainak, valamint
- 5) az azok elleni eljárásról, kik jogtalanul élnek valamely czéggel, — oltekintve az 1840. XVIII. t. cz. 1. 41—43. §§-ainak az említett 1) és 2) pontra vonatkozó és magában véve hiányos intézkedéseitől, — semminemű határozatot nem tartalmaznak.

Egyedüli az 1840. törv. XVI. cikk. 9. §-a és ugyanazon évi törv. XVII. cz. 4. §-a rendeli el a házassági szerződések bejegyzését — be nem közzétételét — az esetre, ha az illetők az azokon alapuló igényeinek, netalán kitörő csődnél a jobb osztályba való sorozását érvényesíteni akarják.

E mellett nem hagyhatjuk említés nélkül az 1840. törv. XVI. cikk. már 1-ső §-ának ama helytelen megállapítását, melynek értelmében rendes kereskedőnek csak az tekintendő, ki kereskedelmi czéget bejegyezteti és üzletéről rendes könyveket vezet. E szerint tehát a legjelentékenyebb kereskedési üzlet főnökét ezen föltételek nem teljesítése esetére — miután a törvény szerint kényszerbejegyzésnek helye nincsen — a kereskedő elnevezés meg nem illetné; míg másrésről kis üzlettel bíró kereskedők is, ha csak nem tartoznak a házalók és vásárosok sorába (1840. XV. cikk. 2-ik r. 108. §-a és az 1840. XVI-ik cikk 22 ik §-a), azon esetre, ha czégeiket bejegyeztetik és könyveiket rendesen vezetik, törvényesen elismert kereskedőknek tekintendők.

A magyar kereskedelmi törvények a czégek és azok bejegyzését illető eme félszeg és hiányos, a kereskedői hitelt épen nem támogató határozatai a magy. kir. udvari kancelláriát az 1865-i jan. 21-i, 10,736. szám alatt kelt leirat kibocsátására,

a kereskedelmi cégek alakját, bejegyzését, változtatását és közvétételét és ezen cselekmény jogi következményeit illetőleg, indították, melynek tartalma részint az 1862. december 17-én Ausztriában életbeléptetett általános német kereskedelmi törvénykönyv némely cikkeivel, részint az azt életbeléptető rendelet némely §-aival lényegben megegyezik. — Ezáltal bizonyos egyformaság éretett el itt is, amott is a cégek s egyéb kereskedelmi jog természetű tények bejegyzése, és a beiktatásból eredő jogkövetkezmények tekintetében.

Noha e rendeletek sok kívánni valót hagynak, mégis a kereskedelmi jegyzékek intézmények szabályozásában nagy haladást tanúsítanak, és tetemesen kiegészítik a törvény e tekintetben igen hiányos intézkedéseit, miáltal a magyar kereskedő világ hitele nemcsak meg nem ingattatott, hanem lényegileg elősegített.

Egészen a legujabb időig a magyar kereskedő osztály joggal azon véleményben volt, miszerint az udvari kancellária fennidézett leirata, ha nem is mint törvény, de legalább mint rendelet jogerővel bír, mint az 1850-es évekből származott több császári királyi nyílt parancs és a fennállott udvari kancellária egyéb leiratai. Ezen rendelet megszüntetése vagy érvénytelenségéről eddigelé még nem volt szó, hisz a váltótvszékek még mindig ezen szabályrendelet értelmében vezetik a kereskedelmi jegyzékeket.

Az alólírt kereskedelmi és iparkamarát tehát nagy mérvben meglepte, midőn tudomására jutott azon alapos hír, hogy egy konkrét esetben a magy. kir. igazságügyminiszterium az udvari kancellária többször nevezett rendeletét többé fenn nem állónak nyilvánította.

A kereskedelmi jegyzékek intézménye a kamara felfogása szerint — és azt valójában úgy kell forgalmi életben igen fontos és jelentékeny egy szerepet játszik. E jegyzékből tudhat meg a kereskedő minden céget, ismerheti meg a cégeláírást, czimvezető nevét, a cégvezető aláírását, a bejegyzett kereskedelmi meghatalmazás megszorításait, minden kereskedői társulat cégét, annak tagjait, üzletvezetőit, annak feloszlását, a kereskedői csőd megnyitását stb.

Ha tehát az udvari kancellária fentebb rendeletei alapján a váltótvszékeknél életbeléptetett és általuk vezetett kereskedelmi jegyzékeknek semmi jogi jelentőség nem tulajdoníthatnák, úgy a kereskedői cégjegyzékbe helyezett bizalom megrendítették, a személyi és kereskedői hitel-kezeségi könyve megsemmisítenék; kérdésbe lennének vonva oly ügyletek, melyek a kereskedelmi jegyzékbe való bizalommal kötöttek meg; lehetetlen volna ezentul a kereskedelmi jegyzékbe iktatott tények alapján ügyletekbe bocsátkozni; a magyar kereskedői osztály megbízhatósága pedig aláásatnék. A kereskedelmi érdekek illetén félreismorését az alólírt kereskedelmi és iparkamara az igazságügyi miniszterium részéről nem várta volna.

Az alólírt kereskedelmi kamara, a kereskedelem és ipar érdekeinek képviselésére törvényesen hivatva, feljogosítottnak, sőt kötelezettnek érezi magát, oly intézmény fenmaradása érdekében felszólalni, mely hivatva van a kereskedelmi és iparosztály számára, a kereskedelmi összeköttetések jogalapjait nyilván tartani és köztudomásra juttatni.

Nagyon jól tudja ugyan a kamara, miszerint a cégügy és a kereskedelmi jegyzékek intézményének szabályozása csak a kereskedelmi törvénykönyv reformjával nyerheti általánosan kielégítő betetőzést, és hogy az a kereskedelmi törvénykönyv keretében tartozik: tekintettel azonban arra, hogy a kereskedelmi jegyzékek intézményének minél gyorsabb szabályozása az összes magyar kereskedelmi és iparosztályra nézve oly nagy jelentőségű, sőt, hogy az a kereskedői hitel tekintetében életkérdés képez;

tekintettel továbbá arra, hogy az ujonnan szervezett bíróságok az 1870-i IV. tvczk. 12. §-a és az igazságügyi miniszterium ama elvi határozata folytán, mely nekünk felszólalásra okot szolgáltatott, a cégügyet az 1871 i XXXI. trvczk. 27-ik pontja fonalán egyedül az 1840-i XVI. t. cz. szerint fogják kezelni;

tekintettel végre arra, hogy a cégügyre vonatkozó fentebb idézett rendeletekben foglalt szabályok sem felelnek már meg teljesen a mai követelményeknek és elégtelenek is, és hogy az ebből keletkezett bajok már rég fölkölték az óhajt újabb határozott szabályok megállapítása után: az alólírt kamara azon sürgős kérelemre érzi magát indíttatva:

Kegyeskedjék nagyméltóságod a kereskedelmi cégek intézményének szabályozása körül rendeletileg, vagy szükség esetében a törvényhozás útján mennél előbb a kellő intézkedéseket megtenni.

A pesti kir. járásbíróságok perbeli illetőségéről.

Szab. kir. Pestváros törvényhatósága 1869. évben a m. kir. igazságügyminiszteriumnál az 1868. évi LIV. törvénycikk 1. §-nak 5) pontja alapján három egyes bíróság felállításáért folyamodott.

A kérelmezett három járásbíróság felállítása alkalmával az igazságügyminiszterium az érintett egyes bíróságok törvény által nem szabályozott illetőségi körének meghatározását rendeletileg sem eszközölte. És így működésük megkezdésekor az e tekintetben felmerült nehézségek elhárítása céljából Pestváros hatósága statutarius jogánál fogva közgyűlési határozattal szabályozta az egyes bíróságok illetőségének körét. — Szabályozta akként: hogy az eljáró egyesbíró minden perbeli illetősége alá tartozó ügyben felmerült kézbesítési, szemle és végrehajtási intézkedéseket bármely egyesbíróság illetőségének területén is eszközöltetik. *)

Szab. kir. Pestváros hatósága ezen intézkedésnek szükségét az új perrendtartás nyomán keletkezett bírói gyakorlat eléggé igazolja.

Ezen hatósági határozat alapján az egyesbíróságok perbeli illetőségükhöz tartozó ügyekben bármely egyesbíróság illetőségéhez tartozó területen kézbesítés és tanúidézéseket, bírói szemléket, továbbá végrehajtásokat eszközölve eljárásuk semmiségi panaszszal támadtatott meg.

A m. kir. Curia semmitőszéki osztálya eljárásukat ugyan megsemmisíté. Utóbb azonban ismételve előfordult semmiségi panasz esetében a fent hivatkozott hatósági szabályzat felterjesztetvén, a semmitőszék előbbi határozatától eltérőleg, az eljárás ellen támasztott semmiségi panaszt elvetette, egyedül azon indokból, hogy közönséges törvény hiányában a hatósági határozat volt szabályzatul elfogadandó.

Azon indokok, melyek sz. kir. Pestváros hatóságát az érintett intézkedések megtételére vezérték, máig is fenn forognak, — s ezek körülbelől a következők:

Szem előtt tartván a perrendtartásnak a sommás ügyekre vonatkozó azon általános intézkedését, melynél fogva a megjelenési határidő, ha alperes helyben lakik, három napnál tovább nem terjedhet, (116. §.) különösen pedig tekintettel a lakbérleti ügyekre, melyeknél a bíróság a rögtön foganatosítandó költözöködsi ügyekben 24 óra alatt is tartozik eljárni, — a kézbesítések, általában idézések, ha nem ugyanazon bíróság közegei által teljesítenének, a törvény ezen határozott, s különösen a lakbérleti ügyekben a szükség által indokolt gyors eljárást lehetetlenítik.

Hozzájárul még a célszerűség indoka. Ha t. i. a helybeli kézbesítések eszközzése iránt a többi járásbíróságok volnának megkeresendők, nemcsak kétszeres, de oly ügyekben, hol több külön városrészekben lakó felek értesítendők, vagy tanúk idézendők, ugyanannyi külön megkeresés szükségeltetik, — holott az eddigi eljárás szerint az ügy menete egyszerűsítő van.

A tanukihallgatások vagy szemle tekintetében szabályozott eddigi eljárás mellett, az idézések kivételével, még azon nyomós indok harczol, hogy a perben eljáró bíró, ha a szemlé és tanukihallgatást maga eszközli, a per állásának ismereti folytán sokkal pontosabban járhat el, és közvetlen uton szerzett tapasztalása az ügy elbírálásánál sokszor döntő befolyást gyakorol, s így nemcsak az ügy érdeme, hanem a már fennebb kifejtett gyors eljárás lehető kivitele szenvedne hátrányt.

A sommás ügyekben a tanukihallgatás befejezése után az ügyben azonnal ítélet hozandó, ha tehát a tanukihallgatás iránt más helybeli járásbíróság kerestetnék meg, a tárgyalás nem csak elhuzatik, hanem egy felesleges tárgyalással is szaporítatik.

Hasonló eset fordulna elő az eskü kivételek körül.

*) Pestváros hatósága által 1869. május 12. és folyt. 13. tartott közgyűlési jegyzőkönyv kivonata.

Tárgyaltatott a szervező bizottmánynak f. évi 10,652. t. sz. közgyűlési határozat nyomán az egyesbíróságok szervezése tárgyában előterjesztett javaslata:

Mínthogy az egyesbíróságok személyzete a városi törvényszék kebeléből küldetik ki, azok ezentul is a törvényszék tagjai maradnak, következésképpen azon viszony, melyben a város minden tisztviselője ugy a törvényhatóság, mint annak egyes osztályai, s ezeknek főnökei iránt eddig létezett, továbbra is fennmarad.

Az egyes bíróságnak tisztii és szolgálai személyzete, az illető egyesbírónak, — akadályoztatása esetében helyettesének közvetlen felügyelete alatt áll; s minthogy mindnyájan ugyanazon egy törvényhatóságnak tisztviselői: a hivatalos levelezések kikerülésével egymás területén kézbesítéseket, tanukihallgatásokat, szemléket és végrehajtásokat közvetlen maguk eszközlik, illetőleg közegeik által eszközöltetik.

A végrehajtásokra nézve szintén a fennebb kifejtett indokok forognak fenn, a melyekben előforduló semmiségi panaszok részint a végrehajtást elrendelő határozat, úgy a végrehajtási eljárásra vonatkoznak. Ily esetekben pedig a semmiségi panasznak felsőbb bírósághoz való felterjesztése tekintetében illetőségi összeütközések támadhatnának, a mi által ismét csak az ügy befejezése késleltetik.

A királyi bíróságok életbeléptetése folytán a fent említett hatósági határozat érvénye megszűnt. — A mennyiben tehát a helybeli járásbíróságoknak a perbeli illetőségükhöz tartozó ügyekben szükségelt kézbesítés, tanukihallgatás, eskü kivétele, és végrehajtás eszközlése tekintetében illetősége rendelet útján szabályozva nem lett, ily intézkedés hiányában pedig a járásbíróságok a perrendtartás általános szabályait megtartani kötelesek, ezért a fentebb kifejtett okok nélkülözhetlenné teszik, hogy a m. kir. igazságügyi miniszterium által rendeletileg szabályoztassék, miszerint a pesti járásbíróságok perbeli illetőségekhez tartozó ügyekben szükségelt kézbesítéseket, idézéseket, tanukihallgatásokat, eskükivételeket, valamint szemlét és végrehajtásokat saját közegeik által foganatosíthassék.

* * *

Elismerjük az égető szükségletet, de bármennyire is méltányoljuk a felhozott okokat, — nem hiszszük, hogy az igazságügyi miniszterium a ptr. 60. §-ának módosítását rendeleti uton eszközölhetné. Ellenben reméljük, hogy a semmitőszék a bírósági szervezés által semmiben sem változott gyakorlati élet szükségleteit szem előtt tartva, — az utóbbi időben követett gyakorlattól nem fog eltérni.

Szerk.

U t a s í t á s

a királyi ügyészségek számára.

1. §.

A kir. főügyészségeknél és a kir. ügyészségeknél üresedésbe jött állomásokra, a pályázatot — az igazságügyminiszter előzetes utasítása folytán — a kir. főügyész hirdeti ki.

E hirdetmény a hivatalos hirdlapra három ízben iktatandó be, s a jelentkezésre négy heti határidő tűzendő ki, mely határidő az első beiktatástól számítatik.

A királyi főügyészségre nem hirdettetik pályázat.

2. §.

A pályázati kérvények, a kir. főügyészhez, és pedig közhivatalban lévő pályázók részéről, hivatali főnökük útján nyújtandók be.

3. §.

Ha oly állomásra hirdettetett pályázat, a melyre a kinevezési jog, az 1871. XXXIII. t. cz. 3. és 4. §§. szerint ő Felségét vagy az igazságügyminisztert illeti: a pályázati iratok a pályázati határidő letelte után legfeljebb 14 nap alatt, a kir. főügyész által véleményes jelentésével az igazságügyminiszterhez terjesztendők fel.

Ha pedig a kinevezési jog a főügyészt illeti, ez köteles a megtörtént kinevezésről — a kinevezett egyén pályázati kérvényének s az erre vonatkozó okiratoknak felterjesztése mellett, nyolcz nap alatt az igazságügyminiszterhez jelentést tenni.

4. §.

Rendszerint csak az nevezetik ki az üresedésben levő állomásra, a ki azért, a pályázati szabályok megtartásával folyamodott.

5. §.

Ha oly egyén neveztetik ki a kir. ügyészséghez, a ki kineveztetésekor nem volt államhivatalban: az fizetését, szolgálati pótlékát és lakbérét a hivatali eskü letételének napjától kapja; ha azonban a kinevezett, eddig is államhivatalban volt: magasabb fizetését és pótlékát az előléptetést illetőleg az újabb hivatali eskületét követő hó első napjától, lakbérét pedig a legközelebbi évnegyedtől kezdve kapja.

6. §.

A kir. főügyész fizetését az igazságügyminiszter, a kir. ügyészség többi tagjainak valamint az ügyészségi segéd- és közelő- s a szolgaszemélyzetnek fizetését pedig, a kir. fő-

ügyész utalványozza; az utalványozási rendelet azonban, az igazságügyminiszteri számvevőség útján küldetik meg az illető adóhivatalnak.

Ugyanazon módon történik a fizetések és egyéb illetmények kifizetésének megszüntetése is.

Sürgős esetekben mindazonáltal a megszüntetés az igazságügyminiszterium, illetőleg a kir. főügyésznek egyenesen az adóhivatalhoz intézendő rendelete útján eszközözendő.

Mindazon esetekben, melyekben a fizetés és az illetmények kifizetését, a kir. főügyész szünteti meg: erről 8 nap alatt a megszüntetés után, az igazságügyminiszterhez jelentés teendő.

7. §.

A kir. főügyész nyilvántartja a területén létező összes ügyészségi személyzetet.

E célból a kir. ügyészség minden egyes tagja köteles hivatalba lépése alkalmával, hivatali főnökének a személyi táblázatot, két példányban az I. minta szerint beadni, melyhez a táblázatban felsorolt tételeket igazoló okmányok melléklendők.

E táblázatok minden tételét a kir. ügyész, illetőleg főügyész a bemutatott okmányokkal összeegyezteti, a netalán szükséges helyreigazításokat eszközli, s azután az okmányokat az illetőnek visszaadja.

Az ő Felsége s az igazságügyminiszter által kinevezett ügyészségi tagok személyi táblázatának egyik példánya az igazságügyminiszterhez terjesztetik fel, másik példánya pedig a kir. főügyésznél őriztetik.

Ez utóbbinál őriztetik a kir. ügyészségek többi személyzete személyi táblázatának egyik példánya is; a másik példány pedig az illető hivatali főnökénél marad.

E táblázatba bevezetendő az illetőnek hivatali állására vonatkozó minden további változtatás, mely okból köteles mindenik hivatali főnök, alárendelt személyzete valamelyik tagjának hivatali állására vonatkozó minden változásról a kir. főügyészt, — ez utóbbi pedig az igazságügyminisztert, jelentéssel haladéktalanul értesíteni.

Ha valamelyik kir. ügyészségi hivatalnok máshová helyeztetik át vagy más államhivatalba lép: személyi táblázata új hivatali főnökéhez küldendő.

8. §.

A kir. főügyész saját hivatali személyzetének, s a kir. ügyészeknek évenként hat heti szabadságidőt engedélyezhet; az elsőfolyamodású tvszékeknél alkalmazott kir. ügyészek pedig, a nekik alárendelt személyzetnek egy évben 14 napi szabadságidőt engedélyezhetnek; a kir. ügyészek által engedélyezett szabadságidőt a kir. főügyész hat hétre kiterjesztheti, s ha a kir. ügyész a szabadságot megtagadta: felfolyamodás esetében a kir. főügyész határoz.

A királyi főügyész az igazságügyminisztertől kér szabadságidőt.

9. §.

A kir. főügyész engedélye nélkül egyik ügyészségi főnök sem távozhatsz el hivatali székhelyéről, sőt hivatalos kiküldetés esetében is, ha távolléte három napnál tovább tart, és helyettese nincs, köteles távollétéről a kir. főügyésznek jelentést tenni.

10. §.

Joggyakornok felvétele a kir. főügyészt illeti. Joggyakornokul azonban csak az vehető fel, a ki az előszabott összes elméleti államvizsgákat sikerrel letette.

Fizetési joggyakornok csak annyi nevezhető, a hány engedélyezve van, díjtalan azonban annyi, a mennyit a közszolgálat érdekével megegyeztetethetőnek tart.

11. §.

Jutalmazások és segélyezések a kir. főügyész ajánlata alapján, csak az igazságügyminiszter által engedélyeztetnek.

Jutalmaztatásban a kir. ügyészségnek csak azon tagjai részesíthetnek, a kik rendes teendőiken fölül más hivatali munkát is végeztek.

Segélyezés a kir. ügyészségek oly vagyontalan egyéneinek engedélyeztetik, a kik hivatalos teendőiket pontosan és szorgalommal végzik, s véletlen szerencsétlenség következtében, önhibájuk nélkül rendkívüli kiadásokra kényszerítettettek.

Fizetési előlegeket, a fizetés egy negyed részének erejéig

és husz havi részletekben való törlesztés mellett, a fentebbi pontban meghatározott feltételek mellett az igazságügyminiszter engedélyez: a kir. főügyész által kinevezett ügyészégi személyzetnek azonban — a fenn meghatározott esetekben, a kir. főügyész engedélyez fizetési előleget.

12. §.

Az 1869. IV. t. cz. 8. §. b-f pontjaiban úgy 9—13. §-aiban kijelölt kizárási okok a kir. ügyészség segéd- és kezelő személyzetére is kiterjednek.

13. §.

A kir. főügyész a hozzáutasított teendőket vagy maga, végzői, vagy helyettesei által — belátása szerint eszközözendő munkafelosztás szerint végezteti.

14. §.

A kir. főügyész az igazságügyminiszterhez jelentéseket terjeszt fel, az ügyészekhez pedig rendeleteket küld.

15. §.

A kir. főügyész jelentéseit és rendeleteit rendszerint maga írja alá; akadályoztatása esetében pedig, a rangban első helyettese által helyettesítettik.

16. §.

A kir. ügyészek jelentéseiket a kir. főügyészhez terjesztik fel; közvetlenül az igazságügyminiszterhez csak az ettől kapott rendelet folytán tehetnek felterjesztést.

17. §.

A 15. §. rendelete a királyi ügyészekre és a melléjük rendelt alügyészekre is irányadó.

18. §.

Ha valamelyik tvszék mellé nem neveztetett ki kir. ügyész: a kir. ügyészség vezetésével megbízott alügyész, jelentéseit a kir. főügyészhez, s a 16. §. esetében az igazságügyminiszterhez közvetlenül terjeszti fel.

Ha valamelyik tvszék mellé kir. ügyész nélkül több alügyész alkalmaztatnék: a kir. főügyész jelöli meg, hogy a hivatal vezetése melyik alügyészt illeti.

Az ily alügyészt a többi azon tvszéknél alkalmazott alügyészek, — s az ügyészégi személyzet irányában — azor hatastör illeti, a melylyel egyébként a királyi ügyész van felruházva.

19. §.

A kir. ügyészség tagjai kötelesek a tudomásukra jutott azon büntetendő cselekményeket — a melyek miatt a büntető eljárás megindítására magánvádló följelentése nem szükséges, a bíróságnak följelenteni, s arra ügyelni, hogy a nyomban szükséges vizsgálati intézkedések (24-ik §.) azonnal foganatosításának.

Ily esetben azonban mindenekelőtt különös gonddal tartoznak megvizsgálni: hogy a tudomásukra jutott, vagy a nekik följelentett cselekmény vagy mulasztás képezi-e valamely büntetendő cselekmény tényálladékát. Alaptalan üldözések és zaklatások szigorúan kerülendők.

20. §.

Ha alaposan lehet tartani, hogy a büntett nyomai, vagy a büntettes felfedezésére vezethető nyomok elháríttatnak, illetőleg megváltoztatnak, vagy hogy a büntettes megszökik: kötelessége a kir. ügyészeknek a bíróság által teendő intézkedés, az előnyomozások teljesítésére, a tényálladék fölvételére s a létező állapot változatlan fentartására, úgy szintén a büntett elkövetésének súlyos gyanújával terhelt egyének letartóztatására, valamint az ezek lakásán, rejthelyén, sőt a rajtuk vagy náluk létező tárgyak, különösen pedig a büntett elkövetésére használt eszközök és szerek megvizsgálására és lefoglalására, a községi törvényhatósági vagy állami közbiztonsági közökeket, a legsürgősebben, sőt táviratilag is megkeresni.

Ily esetben kötelessége a kir. ügyészégi tagnak — a mennyiben az előnyomozásnál személyesen jelen volna — 1871. XXXIII. t. cz. 21—22. §§. azokhoz, a kik a büntett elkövetésére, annak körülményeire vagy a büntettesre vonatkozólag felvilágosítást adhatnak, — a szükséges kérdéseket a közbizton-

sági közöke által intéztetni, s felügyelni, hogy az eljárásról ugyasintén a megkérdezettek nyilatkozatáról hű jegyzőkönyv véteessék fel.

Hasonlóul kötelessége a királyi ügyésznek oly büntetteseknek letartóztatása iránt, a kik a vizsgálat elől, vagy elíteltetésük után megszöktek: ha azok hollétéről tudomást nyert, a fennebb meghatározott módon intézkedni.

Az ezen szakaszban elősorolt eljárásról tartozik a kir. ügyész, 24 óra alatt intézkedni s a mennyiben maga is a helyszinre ment volna, az előnyomozati eljárás befejezte után a bíróságot értesíteni.

21. §.

A nevezetesebb bűnvádi esetekről, különösen azokról, a melyekre nézve az illetőség az 1871. XXXI. t. cz. 25-ik §-a szerint, a pesti és a marosvásárhelyi kir. törvényszékre ruházott: tartoznak a kir. ügyészek, azonnal mihelyt ily büntett elkövetésének tudomására jutnak, a kir. főügyészhez, ez pedig köteles az igazságügyminiszterhez jelentést tenni.

Ugyanez követendő, a pesti kir. tábla területén, ha az 1847. XVIII. t. cz. 5—9. §§-ban megjelölt valamely sajtóvétség, a marosvásárhelyi kir. tábla területén pedig felségsértésnek, a felség és uralkodó ház tagjai megsértésének vagy közcsendháborításnak sajtó utjáni elkövetése forog fenn.

22. §.

Egyébb fontosabb esetekről, különösen a gyilkosságokról, rablásokról és gyujtogatásokról, melyek egy hónapban a bűnfenyítő tvszéknél felmerültek, kötelesek a kir. ügyészek minden hó végével a főügyészhez körülményes jelentést tenni, a ki egyes esetek iránt külön időszaki jelentéseket is rendelhet el.

23. §.

A 21. és 22. §-ban elősorolt büntettek eseteiben, kötelesek a kir. ügyészek, a vizsgálat folyama alatt felmerült lényegesebb mozzanatokról, saját eljárásuk és tett indítványaik közlése mellett a kir. főügyészt értesíteni s ezen értesítő jelentésben egyszersmind az eljárás várható eredménye iránt indokoltan nyilatkozni.

24. §.

A büntető vizsgálat folyama alatt, mindenik büntető perre vonatkozólag kötelesek felügyelni az ügyészek: hogy a törvény és a gyakorlat szabályai megtartassanak; mi végett kötelességükben áll a vizsgálat állásáról maguknak, akár a vizsgáló bírónál, akár a bíróságnál, az iratokba való rövid utoni betekintés által meggyőződést szerezni s indítványokat tenni.

Különösen ügyeljenek fel az ügyészek, hogy az előleges letartóztatás és a vizsgálati fogság elrendelése, úgy a kezességre bocsátás körül a törvényes szabályok megtartassanak, s hogy a letartóztatás vagy a személyes fogság elrendelése esetében a bírósági határozat a letartóztatottal közöltessék, s ez felelősségi jogával élhessen.

Vizsont kötelességük a kir. ügyészeknek arra is ügyelni, hogy azon esetekben, melyekben a letartóztatás vagy a vizsgálati fogság a törvények, a fennálló szabályok, vagy a gyakorlat szerint elrendelendő: a vádlottnak szabad lábba hagyása által, a vizsgálat eredménye ne hiúsíttassék meg.

25. §.

A vizsgálat folyama alatt, az erre vonatkozó indítványt vagy a tanúkihallgatási illetőleg a szemle-jegyzőkönyvbe iktatja az ügyészégi tag, vagy külön jegyzékben terjeszti elő; vagy pedig — a mennyiben indítványa a vizsgáló bíró által mellőztetnék: az ennek adandó utasítás végett a bírósághoz folyamodik.

Indítványaiban iparkodjék az ügyész csupán oly tények vagy körülmények kiderítésére vonatkozó adatokra szorítkozni, melyeknek kiderítése, a büntetendő cselekmény tényálladékának megállapítása, vagy a bűnösség bebizonyítása, vagy a súlyosító és enyhítő körülmények világosságra hozatala végett szükségesek.

Szem előtt tartandó egyébiránt, hogy a vizsgálat főlöleges indítványok által ne bonyolítottassék, sem a szükségnél tovább ne terjesztessék ki. Ezen szabály különösen szem előtt tartandó az esetben, ha vádlott letartóztatva van, s ártatlanságának kiderítése alaposan remélhető.

26. §.

Ha azonban a vizsgálóbíró jár el késedelmesen vagy követ

el szabálytalanságot, köteles a kir. ügyész az orvoslás iránt a tvszékhez folyamodni, s esetleg a kir. főügyészhez jelentést tenni.

27. §.

Döntő határozatot a vizsgálat fölött, a kir. ügyészség mel-
lőzésével a tvszék nem hozhatván: a befejezett vizsgálati ira-
tok, a tvszéki előadó véleményével együtt a kir. ügyészhez
teendők át, a ki végindítványát vagy az előadói véleményre
jegyzendő hozzájárulással, vagy a mennyiben nézete ettől vagy
a lényegben, vagy valamely lényeges indokra nézve eltér: kü-
lön előterjesztésben, de legfeljebb 30 nap alatt megtenni, s az
iratokat végindítványával együtt a tvszékhez visszaküldeni
tartozik.

28. §.

Indítványában, eljárásában s a felebbvitel tekintetében
a kir. ügyész a törvény, s a mennyiben különösen utasított:
a kir. főügyész vagy a hivatali főnök utasítását tartozik kö-
vetni.

Az utasításra vonatkozólag szabadságában áll ugyan az
ügyészségi tagnak észrevételeit megtenni: azonban a megha-
gyott intézkedés foganatosítását nem szabad felfüggesztenie,
sem pedig a reá bízott teendőt visszautasítani.

29. §.

A bírák és a bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló
1871. VIII-ik törvénycikk szerint a kir. ügyészséget illető ha-
tóságot tartoznak ezek erélylyel és buzgóan — azonban min-
den helytelen zaklatástól óvakodva gyakorolni.

Minden hivatali büntetről, akár bírói, akár közigazgatási
tisztviselő ellen merüljön fel — ugyszintén minden az 1871.
VIII-ik t. cz.-ben szabályozott fegyelmi eljárás alá tartozó
esetről, kötelesek a kir. ügyészek azonnal, mihelyt oly eset tu-
domásukra jut, a kir. főügyészhez jelentést tenni.

30. §.

A 23-ik §-ban foglalt intézkedés a hivatali büntettek
és fegyelmi eljárásra is kiterjed.

31. §.

A börtönök fölötti felügyelet az 1871. XXXIII. t. cikk
25. §-a szerint a kir. ügyészségre lévén ruházva, az ezen tör-
vényben megállapított köteleességeken fölül, tartoznak még a
kir. ügyészek, a törvényszéki börtönöket gyakran, a járásbí-
rói fogházakat pedig legalább minden harmadik hóban
megvizsgálni, s a rabok, illetőleg foglyok czélszerű elhelyezé-
séről, azok élelmezéséről és kellő foglalkoztatásáról, a fennálló
szabályok megtartása mellett intézkedni, a mennyiben pedig
hiányok merülnének fel: azokat a királyi főügyésznek felje-
lenten, s mikénti elhárításukról javaslatot terjeszteni elő.

A börtönök állapotáról havonként, a fogházak állapotá-
ról pedig mindenik évnegyedben jelentés teendő.

32. §.

A ügyészek a jogérvényesen kiszabott büntetés végrehaj-
tásának eszközöltetése mellett a megítélt kárnak, továbbá a bün-
vádi eljárási s a rabélelmezési költségeknek behajtását is törvé-
nyes uton eszközlik.

E czélból a tvszék, illetőleg a fegyházi igazgatóságok a
bűnvádi eljárási s a rabélelmezési költségek kimutatásait az
illető ügyészeknek megküldik.

Ily behajtott költségek az illető kir. adóhivatalnak szol-
gáltatnak át s erről az igazságügyminiszterium számvevősége
értesítettik.

33. §.

Az egy évnél hosszabb börtönbüntetésre elítélt fegyen-
czeknek a fegyházakba való elszállíttatását a kir. főügyész köz-
vetíti, kihez a szabályszerű értesítő jegyzékek az ítéletek máso-
lataival s az elszállíttatást igazoló orvosi bizonyítványokkal
felszerelve terjesztetnek fel.

34. §.

Megkegyelmezési kérvények fölött a kir. ügyész a tény-
álladék rövid s szabatos előadása mellett véleményt ad, és a
törvényszékhez átteszi, a ki azt az összes iratokkal és saját vé-
leményével a kir. főügyészhez felterjeszti; ez az ügyet saját
véleménye kíséretében az igazságügyminiszter elé terjeszti.

35. §.

A kir. ügyészek készítik a büntetőügyi statisztikai ki-
mutatásokat; s addig is, míg ez iránt részletes utasítással lát-
tatnak el az e czélból szükséges előjegyzéseket pontosan tar-
toznak teljesíteni.

36. §.

A kir. ügyész a bírósági ügykezelésben észrevett szabály-
talanságokra a bíróságot figyelmeztetni, és a mennyiben ez
azokat meg nem szüntetné, a királyi főügyészhez jelentést
tenni köteles.

Ugyszintén a tudomására esett fegyelmi vétségek meg-
torlása végett hivatalból intézkedni köteles.

37. §.

A kir. ügyész a törvényszéki vizsgáló bírák előtt folya-
matban levő összes bűnvizsgálatokról a II. számú minta sze-
rint lajstromot vezet, melyben minden bűnvizsgálat bevezetendő.
A sorszám minden évben egyen kezdendő meg. Ezen lajstrom
egyek rovatai pontosan kitöltendők.

A sorszám a bűnvizsgálati napló fejezetén feljegyzendő.

38. §.

A járásbíróóságok előtt folyamatban levő bűnvizsgálatok
fölötti felügyelet az által gyakoroltatik, hogy minden egyes
vizsgálatról a III. sz. minta szerint egy napló vezettetik, mely
folyó számmal megjelöltetik. Ezen naplóba a vizsgálat állása
időnként pontosan bevezetendő, és a hó végével az összes naplók
a még folyamatban lévő bűnvizsgálatokról a kir. ügyészhez be-
küldendők; a ki azokat átvizsgálja, jegyzeteit a naplóba beve-
zeti, az észrevett hiányok orvoslása iránt intézkedik, szükség
esetében az eredeti bűnvizsgálati iratokat megtekintés végett
bekívánja.

Ezen vizsgálatokról az ügyészek szintén jegyzéket vezet-
nek egyes járásonként a fenebbi minta szerint.

A naplók három nap mulva visszaküldendők.

39. §.

Azon bűnügyekre nézve, melyekben a járásbíróóság bírói
hatósággal bír, a kir. ügyész az ellenőrzést az által gyakorolja,
hogy a járásbíróóság az ezekről vezetett kimutatást, minden hó
végével a kir. ügyészhez beküldi, a ki azt az átvizsgálás után
azonnal visszaküldi és a járásbíróósággal észrevételeit közli, vagy
az észrevett hiányok orvoslása iránt egyébként intézkedik.

40. §.

Mindenik ügyészségnél a IV. sz. minta szerint egy iktató-
könyv vezetetik, melybe a beérkezés sorrendje szerint minden
hozzája intézett beadvány, és a beadványt helyettesítő hivata-
los jegyzőkönyv beirandó.

41. §.

Az iktatóhivatal vasár- és ünnepnapokon 3, egyéb na-
pokon pedig 5 órán át nyitva tartatik.

Ezen órákat a hivatalfőnök határozza meg és a hivatal
ajtájára kifüggeszteti.

42. §.

Az iktató az ügyészséghez címzett ügydarab átvételét
meg nem tagadhatja, sőt a hivatalos órákon kívül érkező dara-
bok átvételét sem utasíthatja vissza, és sürgős esetben ezeket
azonnal a hivatalfőnöknek vagy helyettesének kézbesíti.

43. §.

Az iktató köteles az ügydarabokat haladéktalanul iktató
számmal ellátni és a félnek kívánatára az átadandó felzetmá-
solaton a beadást bizonyítani.

44. §.

Az iktató által beiktatott ügydarabot visszavenni nem
lehet.

45. §.

Bepecsételten érkező ügydarabok kivétel nélkül a hiva-
talfőnöknek vagy helyettesének átadandók; a ki azon darabo-
kat, melyek visszatartását szükségesnek nem látja az iktatának
visszaadja.

A visszatartott ügydarabokról külön jegyzék vezetendő.

46. §.

Az iktatókönyv mindennap bezárandó, és a hivatalfőnök által aláírandó, a ki ez alkalommal a kiosztást is eszközli.

47. §.

Az iktatókönyvről szabályszerű névjegyzék vezetendő az V. sz. a. minta szerint.

48. §.

Az irattárban az iratok csomókban őriztetnek. Az ugyanazon ügyre vonatkozó iratok, habár külön iktatószámaik volnának: egybefüzetnek, és ugyanazon irattári számmal jelöltetnek meg. Az egyes csomók folyó számokkal láttatnak el, és az ugyanazon egy csomóban őrzött iratok egyen kezdődő külön számmal jelöltetnek meg, és mindegyik ügydarab hátára az irattári jelzés rávezettetik oly módon, hogy tört szám alakban felül a csomó száma, alant az irattári szám iratik ily módon: $\frac{1}{4}$ azaz: az első csomóban 4. szám alatt.

A rendeletek egy külön csomóban együtt őriztetnek, és ezekről időrendszerinti jegyzék vezetendő.

49. §.

A kezelőszemélyzet vásár- és ünnepnapokon 3, egyéb napokon pedig 7 órán át és sürgős teendők esetében a hivatalfőnök rendeletére ezen órákon túl is köteles a hivatalban dolgozni.

Ha több irnok rendeltetett az ügyész mellé: egyikét irodavezetőnek rendeli ki.

A másolásokat az irnok és a melléje netalán rendelt díjnak végezi.

50. §.

A kiadmányokat az ügyész vagy helyettese írja alá, és vagy közvetlenül a hivatalszolga által, vagy posta illetőleg a bíróságok útján kézbesitetnek.

51. §.

Mindegyik ügyész intézkedik, hogy a határnapok kellőleg nyilván tartassanak.

52. §.

Az ügyészek minden év elején legfeljebb január 15-ig ügykimutatást terjesztenek föl a főügyészhez, a ki azokat saját ügykimutatásával együtt, évi jelentése kíséretében, az igazságügy-miniszterhez felterjeszti.

Pesten, 1872-dik évi jan. hó 1-jén.

Bittó István, s. k.
igminiszter.

K ü l ö n f é l é k.

(A közjegyzői törvényjavaslat) megbirálására Szabó Miklós kir. táblai elnök vezetése alatt enquette küldetett ki, mely legközelebb bevégezte munkálatait. Az elnök a törvényjavaslatnak végleg megállapított szövegét tegnap nyújtotta át az igazságügyminiszternek. Mint a „P. N.” hallja, legközelebb az ügyvédrendtartás is el fog készülni, és így a két törvényjavaslat egyidejűleg fog ő felsége jóváhagyása, ugyyszintén a törvényhozás elé terjesztetni.

(A debreczeni ügyvéd-egylet) az igazságügyminiszterhez kérvényt intézett, melyben az ügyvédségi rendezést, a jegyzői intézmény behozatalát s a kir. tábla feloszlását kívánja.

(A pesti kir. váltótörvényszék ügyforgalmi kimutatása 1871-ik évben) 1870-ik évről hátralék: 190 ügydarab; 1871-ik évben érkezett: 90,340; összesen: 90,530; ebből elintéztetett az év folyamában: 90,132; hátralékban maradt: 398 darab, melyek a mult év utolsó napján érkeztek s a folyó év első hetében elintéztettek. Per volt: 13,604; ezek közül elintéztetett ítélet által: 2145; egyezség által 1075; makacssági végzéssel: 6744; másnemű végzéssel: 3640; végrehajtás rendeltetett biztosítási: 4480; kielégítési: 7568; összesen: 12,048; tanácsülés tartatott: 414; tárgyalás volt: 18,393.

(A budai kir. törvényszék) a hagyatéki ügyek csak azon eseteire nézve nyilatkoztatta ki magát illetékesnek, és pedig egész területére nézve, melyek ingatlan, vagy ingó és egyzersmind ingatlan vagyona vonatkoznak. A hol ellenben a hagyaték csupán ingó vagyomból áll, a járásbíróságokat tartja illetékesnek a törvényszék. E szerint a halálesetek bejelentései is az erre hivatott közegek részéről a hagyaték minőségéhez képest az illető bírósághoz intézendők.

(Helynévtár.) Magyarország s Erdélyről betűsoros helynévtárt szerkeszt Mikár Zsigmond. A könyv közhasznú érdekekkel bír, mert kellő rovatokkal ellátva, minden egyes helynél, sőt legkisebb pusztánál is kitünteti, hogy az melyik megye, járásbíróság és törvényszékhez tartozik. Egyforma megnevezési helyeknél, melyek hazánkban százakra mennek, az előbbi szolgabírósági járás is oda van jegyezve, mi által a legcsekélyebb tévedhetés is mellőzve van; ajánlható onnélfogva minden egyesnek, főleg pedig a birói és az ügyvédi kornak.

(Wrabélyi György), ki mint jogászgűléseink „enfant terrible”-ja ismeretes, és kinek humorizáló jó kedvét Horvát Boldizsár is megénekelte, a nyitrai törvényszékhez jegyzővé neveztetett ki. Az utolsó jogászgűlés tagjai jól emlékeznek még azon latin toastra, melyet Wrabélyi a disztrakoma alkalmával Bittó István igazságügyminiszterre mondott, kívánván: ut in coordinatione sit infallibilis! Wrabélyin mulik most, hogy ezen jó óhajítás legalább saját személyét illetőleg teljosedésbe menjen.

(A m. k. igazságügyminiszterium) 1121. sz. a. kiadott körrendelete az összes törvényszékeknek (budapesti kir. keresk. és váltótörvényszéknek) és járásbíróságoknak.

Az 1871. XXXI. törvénycikk végrehajtása tekintetében rendelem:

I. Czikk.

A fenállott elsőfolyamodásu bíróságok által kitűzött s az 1871. XXXI. t. cz. hatályba lépte után, 1872-ik évi január hó 31-ik napjáig lejárt határnapok helyett, a kir. bíróságok által uj határnapok tűzendők ki, s erről a felek értesitetendők.

II. Czikk.

Azon polgári perekre és ügyekre nézve, melyekben az eljárásra és ítélethozatalra az 1869-ik évi jun. hó 1-ső napjáig bíróküldés rendeltetett, ha azok elsőfolyamodásilag ítélettel még nem intéztettek el, a bíróküldés megszűntnek nyilvánítatik, s ezen perek és ügyek az illetékes bírósághoz haladéktalanul átteendők.

Ezen szabály alól kivétnak azon polgári perek, melyek valamely büntető perrel lévén kapcsolatban, bíróküldés folytán azon bíróság előtt vannak folyamatban, mely előtt a bűnvádi per foly.

Kelt Pesten, 1872. jan. hó 9-én.

Az igazságügyminisztertől.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Stadelmann, W., Anleitung zur Verabfassung ortspolizeilicher Vorschriften auf Grund d. Polizeistrafbgesetzbuches, der Gemeindeordng. d. Heimatgesetzes, Aufschlaggesetzes u. Gewerbsgesetzes m. Entwürfen zu solchen f. jeden einzelnen Gesetzesartikel. (2., vollständig neu bearb. Aufl. der Druckschrift: „Die Polizeivorschriften der Ortsbehörden.“) gr. 8. (VII, 165 S.) Bamberg, Buchner.

Stahl F. J., die Philosophie d. Rechts. 2 Bd. A. u. d. T.: Rechts- u. Staatslehre auf der Grundlage christlicher Weltanschauung. 4. Aufl. 2 Abthlgn. gr. 8. Heidelberg 1870. J. C. B. Mohr.

Statistik der Rechtspflege im J. 1869. f. das Grossherzogthum Sachsen-Weimar, das Herzogth. Sachsen-Coburg-Gotha, die Fürstenthümer Schwarzburg-Rudolstadt, Schwarzburg-Sondershausen, etc., sowie die General-Geschäftstab. d. Gesamt-Oberappellationsgerichts zu Jena, hrsg. v. A. Vollert. gr. 7. (122 S.) Jena, Fr. Frommann.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyölés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A kir. ügyészségek utasítása. Szerk. — A nyilvános és szóbeli közvetlenség gyakorlati szempontból. Rudnyánszky Bélától.
MELLÉKLET: Egy fél iv curiai határozatok, és egy fél iv rendeletek.

A kir. ügyészségek utasítása.

Lapunk előbbi számában közöltük az 52. §-ból álló igazságügy-miniszteri utasítást, melyhez hozzá szólni az egyszer különös örömeinkre szolgál, mert noha még nagy számú és fontos aggályaink vannak, melyek az említett utasításban megoldásukat nem lelnek, de félreismerhetlen a kormánynak azon törekvése, hogy a kir. főügyész köriratában hangsúlyozott elveket érvényre juttassa. Őszintén bevalljuk, hogy legkevesebb sem taplálunk vérmes reményeket ezen lehető összhangzás iránt s így annál inkább örvendünk a kormány emelkedettebb álláspontjának, mert minél kevésbé fog egyrészt arra törekedni, hogy a kir. ügyészség által a bíróságokra kormányhatósági fölényt gyakoroljon, s másrészt minél szigorúabban fogja ezen közegei által a törvények pontos végrehajtását s illetőleg a törvényes szabványok szoros megtartását ellenőriztetni, — annál könnyebben s biztosabban fog gyökeret verni azon jogi intézmény, melynek multja hazánkban nem a törvények, hanem egy idegen hatalom jogtipró kormányrendeleteinek kénytelen fogantatásában állott.

Nehéz, felette nehéz feladat vár az ügyészekre, kik törvény nélkül, avagy elavult törvények mellett hivatnak: az igazság őrői lenni!

A miniszteri utasítás hiányai is főleg abban kerekednek, hogy sok, igen sok sarkalatos elvi kérdés csak a törvényhozás útján vagy is az alaki büntetőjog körében nyerheti törvényszerű megoldását. Ezért a lehetetlenséggel határos, sőt veszélyes problémának tartottuk az államügyészség intézményének meghonosítását, az azzal válhatlan kapcsolatban levő büntető eljárás reformja nélkül. Mindaddig csak a kormány intenciójától függ, hogy az „igazság őrői” a kormányzat politikájának szolgáláivá tegye, minek szükségét ép akkor érezi, midőn a kormányzat az igazságos törvénykezéssel meg nem fér. Ki biztosítja ez országot ily jövő ellen, törvényes garanciák nem létében?

Valóban megfoghatatlan, hogy nemzeti kormányunk öt évi működés után is összes polgárainak személyes szabadságát törvények által nem korlátozott bírói önkényre kénytelen bízni, s törvényhozásunk ezen öt év alatt csak is a testi büntetés eltörlésével — csupán szemérmességből tapasztott egy foltot a „criminalis praxis” legfájósabb részére.

Igy tehát megéltük a jogi képtelenségek országában azt is, hogy a közbírói kir. ügyészség intézménye az írásbeli eljárásra fektetett fenyítő törvénykezés mellett léptettetett életbe. Hogy ezen intézménynek az elavult fenyítő eljárásunkkal való összhangzásba hozatala, olyanai áthidalást igényel, hogy az átmeneti intézkedéseknek voltaképpen egy korszerű fenyítő eljárást szabályozó törvény alkotásában kellene állani, — azt már a mult évben ismételve hangsúlyoztuk. Ezért a nem

rég ezelőtt a hírlapokban elterjedett azon hír: hogy egy az igazságügy miniszteriumban készült s 3—400 §-ból álló törvényjavaslatban foglaltatik a fenyítő eljárás szabályozása, — reményt keltett bennünk, noha mint a megégetett gyermek a tüztől, úgy irtózunk a provisorius rendtartásoktól, mióta az ideigl. törv. rendtartással, — mely az e lapok akkori szerkesztőjének bábasága mellett látott napvilágot, — őszintén bevallva: kudarcot vallottunk!

Azonban a fenyítő törvénykezés nem esik egy szempont alá az írásbeli polgári peres eljárással, mert míg ennél „forma dat esse rei”, addig a fenyítő eljárásban örök időktől fogva az anyagi igazság felderítése szolgált végcélul, és az alaki büntető jog nem jogok kereshetése, hanem kétségbe sem vont emberi jogok védelmére szolgál eszközül. Itt tehát a hiányos törvény is, a mennyiben csak az önkény korlátozását célozza, jobb a semminél, vagy is annál, a mit hazai műnyelven „criminalis praxis”-nak szeretünk nevezni, de valódi nevével megnevezve nem egyéb mint „bírói önkény.”

Hogy pedig a törvénykezés terén a kormányhatóság felügyeleti joga mily közeli rokon-fogalma a kormányzati önkénynek, — azt legjobban bizonyítja azon körülmény, hogy ugy a kir. főügyész ur, köriratában, mint a kormány az ügyészekhez intézett utasításában, szükségét érezték azon meghagyásnak: „hogy alaptalan üldözések és zaklatások szigorúan kerülendők.”

A felelős kormány tehát még annak gyanuját is el akarja magától háritani, hogy a kir. ügyészséget holmi politikai üldözések és zaklatásokra felhasználná. Igen, de ne felejtjük, hogy fehér lap van adva a kormány kezébe és az 1871. évi XXXIII. t. cz. 7. §-a, melynek alapján a kir. ügyészség bármely tagjától az ügyészi megbízást bármikor elvonhatja. Ezen közvetlen és feltétlen alárendeltségnek hű kifejezése az ügyészi utasítás 28. §-a, mely ekkép szól:

„Indítványában, eljárásban s a felebbvitel tekintetében a kir. ügyész a törvény, s a mennyiben különösen utasított: a királyi főügyész vagy a hivatali főnök utasítását tartozik követni. Az utasításra vonatkozólag szabadságában áll ugyan az ügyészségi tagnak észrevételeit megtenni: azonban a meghagyott intézkedés fogantatását nem szabad felfüggesztenie, sem pedig a reá bízott teendőt visszautasítani.”

E szerint tehát kétséget sem szenved, hogy a kormány a kir. ügyészt nemcsak a vizsgálat megindítására, hanem netalán már megtett indítványok visszavételére is utasítja. Kérdés marad azonban: vajon a kir. ügyész saját egyéni meggyőződésének a bíróság előtt is adhat-e kifejezést, avagy csak „in camera caritatis” teheti-e meg észrevételeit a felsőbb utasítás ellen? Ennek hordereje valóban komoly megfontolást igényel, ha meggondoljuk, hogy a kir. ügyész a bíróságtól teljesen független, s így a

kormányának hatalmában leendő bármely bünvádi eljárást közigazgatási úton megakasztani, ha viszont a bíróság nem kötelezheti a kir. ügyészséget a büntett üldözésére, mit még az absolutistikus francia államügyészség intézménye is megtűr (1810. ápril. 10-ki törv. art. 11.).

Nem kevésbé veszélyes az ügyészi utasítás 27-dik §-ának azon rendelkezése: „hogy a befejezett vizsgálati iratok, a törvényszéki előadó véleményével együtt teendők át a kir. ügyészhez.“ Ezen rendelkezés, mely meggondolatlanul lett az osztrák ügyészi utasításból átvéve, — törvényellenes, a mennyiben az 1871. XXXIII. t. cz. 19-dik §-ával ellenkezik, mely szerint: „az ügyész a törvényszék tanácskozásánál és szavazásánál jelen nem lehet.“ A vizsgáló bíró, kivel a kir. ügyész érintkezik, nem lehet egyuttal tvszéki előadó, ki már ítélő, szavazó bíró s ezért ez utóbbinak véleményére id est szavazatára az ügyésznek befolyást engedni a törvény értelmében nem szabad. Nem szabad még a czélból sem, hogy a közvádlónak információjára szolgáljon, mert ez ellenkezik a közvádló és védő közti teljes paritás elvével. A kir. ügyész ez esetben informálva volna a bíróság intentiójáról és arra fordítja gondját, — a védő pedig észre sem venné a közvádló legerősebb támadását. Lapunk m. évi okt. 24-ki számában említettük már, hogy az államügyészség irányában legtöbb ellenszenvet keltenek azon kedvezmények s előnyök, melyekben a védők ellenében részesítenek. Caveant consules, nehogy ártalmára legyenek az intézménynek, midőn hasznára kedvezményt nyújtanak.

A bírói függetlenség érdekében továbbá korlátozva szeretnők látni az ügyészség azon jogát, hogy az iratokba bármikor betekintést szerezhessen (§. 24.). A törvény fentidézett azon szabványa, hogy az ügyész a törvényszék tanácskozásánál és szavazásánál jelen nem lehet, — illusoriussá válik, ha az ügyész az ítélet hozatala után a tanácsjegyzőkönyv megtekintésével szerezheti meg magának a kívánt értesülést. Ezen jogával csak a bíróság ellen emelt fegyelmi panasz esetében élhessen, mert az általa szorgalmazott bűnügy elítélésénél a bíróság fölött a kormány nevében gyámkodni, az a bíróság függetlenségével össze nem fér.

Az ügyészi utasítás körébe tartozott volna szintén az ügyészség és magánvádlók közti viszony szabályozása s pedig annál is inkább, mert e tekintetben törvényes utmatást nélkülözünk.

Az ügyészi utasítás 20-dik §-a, mely a kir. ügyészség és a rendőri közegek közti viszony szabályozását, továbbá a kir. ügyész részére a büncselekvények iránti előnyomozások határát közvonalozni igyekszik, — egy szóval sem rendeli azt, hogy a kir. ügyész tartozzék tett intézkedéseiről a bíróságot azonnal értesíteni, s ezáltal kellemetlen collisiók fogják a bíróság s ügyészség egymáshoz viszonyát megzavarni. Nem akarunk a személy szabadságáról s a házi jogok szentségéről hangzatos phrazisokat szélnek bocsátani, de óvakodjunk attól, hogy azokat a bírói hatalmon kívül még az ügyészi önkénynek is feláldozzuk!

Áttérünk már most az ügyészi utasításnak azon pontozataira, melyek feltétlenül hálás elismerésünket érdemlik. Ide tartozik a mint már fentebb említettük a 19-dik §. második bekezdése, továbbá a 24-dik §. második s harmadik ugy szintén a 25-dik §. egész terjedelmében.

Főleg pedig őszinte örömmel kiemeljük a 25-dik §. azon rendelkezését, mely a kir. ügyész és vizsgáló bíró közti összeütközés esetében a kir. ügyészt a vizsgáló bírónak rendeli alá, s nem megfordítva, mint azt az osztrák büntető rendtartás 64-ik §-a rendelte. *)

*) Ergibt sich zwischen einem Untersuchungsrichter und dem Staatsanwalte in Beziehung auf die Untersuchung oder einzelne Amtshandlungen in derselben eine Meinungsverschiedenheit, so hat der Erstere die Entscheidung des Gerichtshofes einzuholen. (Strf. Pr. Ord. VII. Hptst. §. 64.)

Egyuttal megemlítjük, miszerint hiteles forrásból értesülünk, hogy rövid idő múlva, nem ugyan a hírlapok nyomán fentebb említett törvéynovella, — hanem egy annál sokkal rövidebb és csak a rögtöni szükségnek megfelelő törvényjavaslat fog napvilágot látni, melyre nézve egyelőre csakis a késedelem iránti sajnálatunkat nyilváníthatjuk.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

A nyilvános és közvetlen szóbeliség, gyakorlati szempontból.

IV.

Mindannyiszor el kell mosolyodnom, valahányszor azon — már divatosná válni kezdő vádat hallom ellenünk: hogy „a magyar emberben nagy a perkedési viszketég.“

Ezen vádat különben azok használják csak, akik épenséggel nem ismerik az emberi természetet, mely semmi égalj alatt, és semmi kulturai fokon nem tagadja meg magát. Nemis egyéb e vád, saját tehetetlenségünknek azon kiáltó szegénységi bizonyítványánál: hogy a helyett, miszerint intézményeink bölcs javításában keresnők a mások által kézzelfogható sikerrel alkalmazott gyógyszert, beérjük azzal, hogy az önmagához mindig s mindenütt ugyanazonos emberi természet egy általános gyarlóságának specialiter magunkra diktálásában a hibát feltaláltnak magunkkal elhittetjük.

Pedig nincs egyébként, hanem csak úgy van: hogy a kulturnemzetek közt is az ember, fővonásaiban csak ember marad mindvégig; — ott is áll az, a mit réghajdan megmondtak már e fajról: „homo est lupus hominis;“ — ott is, a közélet piacznán forgó emberek nagy zöme, egyrészt, ha csak teheti, szeret kifogni embertársán, s szeret magának előnyöket biztosítani embertársa jogainak rovására is; — míg másrészt, az ekként hátrányba szorult embertárs ott sem igen szeretigyáván, vagy nagylelkűleg cserbenhagynisértett, vagy sértetteknek vélt jogait.

Peranyag, és per, van tehát a kulturnemzeteknél is elég; — sőt a mennyire ott a kereskedés és forgalom hasonlíthatatlanul fejlettebb fokon áll, mint itt: amott a peranyag és per — természetesen, még több is, mint minálunk.

Hogy ott mégis, a bíróságok nem fuldokolnak a tehetetlenség zátonyában restanciákkal eltemetve, — hanem, hogy ott a praktikus jogi élet szükségével lépést tudnak tartani folytonosan; és hogy ez nem is kerül amott oly szálnalmat gerjesztő erőlködésekbe, miszerint a bírótól, a hivatal „phisikuma“ azt követelje, hogy lemondva arról, miszerint legyen családtag, apa, gyermek, honpolgár, sőt tán még ember is, reggeltől éjszakáig, s megfordítva éjszakától reggelig dulakodjék — láttehetősége legutolsó csöpijét is rásajtolva pennája hegyére — a soha ki nem merithető aktatenger meregetésével: azt, a közjegyzőség intézményének czélszerű segédkezésén kívül, köszönik legfőképen a nyilvános és közvetlen szóbeliségnek, mely e tekintetben, az egyedül csak általa érvényesülhető legbiztos, s legtermészetesebb garanciákkal rendelkezik. — Ezen garanciák között a legelső helyet foglalja el:

I. Azon bölcs „munkabeosztás“ melyet egész teljében, csak a nyilvános és közvetlen szóbeliség enged megvalósulni.

A közélet maga is tanúsítja: hogy minden emberi törekvésnek egyik legfőbb feltétele a bölcs munkaosztás; — tagadhatná-e tehát valaki: hogy annak a jogszolgáltatás terén is szükségképen — a legmeglepőbb eredményeket kell felmutathatnia? — Nem leszen e szerint há-

látlan dolog, ha az újabb praktikus élet ezen egyik legjelentékenyebb elvével, a mennyire tárgyunkra, a jogszolgáltatásra vonatkozik, közelebbről megismerkedünk.

Ma már sem a gyakorlati jogtudomány nem tartja czélszerűnek, sem a naponkiut követelőbbben előtérbe nyomuló jogszerűségi elvet nem elégíti ki, sem a nemzetgazdasági viszonyok nem engedik meg, hogy valamely államnak minden bírósága valamennyi bírói teendőknek egyetemes omnibusza legyen. A praktikus jogtudomány tehát kezébe vette azon kérdést: vajon a bölcs munkabeosztás nagy elvét nem lehetne-e a gyakorlati jogszolgáltatás terén is haszonnal alkalmazni? — és a nyilvános és közvetlen szóbeliség segítségével, neki ezt, még pedig meglepő eredménnyel, megoldania, csakugyan sikerült is.

Ezen kérdés, négy előzetes kérdésnek szerencsés megoldásától függött; vajon t. i.

1-ször: miféle természetűek azon jogügyletek, melyeket a gyakorlati élet felszínre hoz?

2-ször: vajon miféle, s miként alakítandó bíróságokra van szüksége egy államnak, a jogéletben előforduló ügyletekkel szemben?

3 ször miféle hatalmi körrel ruháztassék fel egyik másik bíróság? — és

4-szer; miféle ellenőrzési intézkedések szükségesek ahhoz, hogy a bíróságok, a számukra megnyitott hatalmi kört teljesen betöltsék, vagyis, hogy a hozzájuk utasított ügyeket lehető legtökéletesebben oly módon elintézzék, miszerint azokat — utánok, másik, harmadik, vagy éppen negyedik bíróságnak is azután újból intéznie szükséges ne legyen?

Ami ezen kérdéseket illeti: mindenütt a világon egyformán úgy tapasztalták, hogy:

a) a közélet felszínre hoz, még pedig igen nagy mennyiségben, bizonyos apró (ugynevezett bagatell) ügyeket, milyenek a személyes, és ingóságok irántiak, például 100 frankig, (40 ftig), melyeknél rendszerint a nép legalsó, legszegényebb osztálya van érdekelve, — s melyeknél, jogászilag megvitatandó kérdések éppen nem, vagy alig fordulnak elő.

Ezen ügyek elintézését az újabb praktikus jogtudomány, az 1838-ik évi május 25-iki francia törvény mintájára, egyetlen egy „békebíró“ czimzetű bírónak teszi le bizalomteljesen kezeibe, végérvényes elintézési hatalommal. Azoknál az ügyvédi képviselőt kizárva ugyan nincs, de csak „permissive bizatik a felek tetszésére a nélkül, hogy annak költségei pervesztés esetében is, az ellenfélnek terhül felróhatók volnának; — a felebbezés pedig teljesen ki nem zárva; sőt, a békebíró ilyes ítéletei ellen még csak semmisségi panaszt sem lehet emelni más okért, mint kizárólag csak azért, ha a békebíró, hatalmi körét netalán túlhágtá volna.

b) vannak ügyek, melyek az előbbiekénél, magasabb értékük miatt már nagyobb jelentőségűek; milyenek például a 100 franktól 200 frankig (40 ftől 80 ftig) terjedő személyes, vagy ingóságok iránt keresetek; — vagy a melyek természetüknél fogva sürgősek, melyek: az utasok és vendéglősök, — az előbbiek s a fuvarosok, — a gazda s a cselédek vagy munkások, — továbbá a bérlők s haszonbérlők között viszonylagos ügyleti szerződéseikből felmerülő ügyek, — valamint a mezőrendőriek, — a becsületsértések, — a tetteges bántalmak végettiak, (a mennyire felperes által nem inkább a fenytő ügyut választatik); — az egy évi időközben elkövetett birtokháborítások irántiak, melyeknél a tulajdonjog minden praejudiciuma nélkül egyedül csak az utolsó birtoklás adja meg az elintézés irányát, stb.

Ezek elbírálása körül, bár kisebb fontosságu, de már jogilag megvitatandó kérdések is előfordulhatnak; azokat tehát egyetlen egy bíró kezeibe véglegesen letenni már kevésbé mutatkoznék tanácsosnak a jogbiztonság érdekében.

Ezeket tehát, még pedig az utóbb elsoroltakat, az érték magasságára minden tekintet nélkül, az újabb jogtudomány, elsőbíróságilag, szintén az egyes bíróhoz utasítja ugyan, de ennek ítéletétől már felebbezést is enged az illető kerületi törvényszékhez, — de csakis ehez, és nem tovább; hol tehát azok — 3-as tanácsban, végérvényesen elintéztetnek. Ezen ügyek számára — e szerint, esetleg, vagyis felebbezés esetében 4. bíró megfontolása van a feleknek rendelkezésükre megnyitva; — s az ügyvédi képviselő itt sem kötelező.

c) Vannak valamivel ismét nagyobb jelentőségű ügyek; — például a személyes ügyek 200 franktól végtelenig, — a 200—1500 frankig (80—600 ftig) terjedő kártérítések, vagy ingóságok, — továbbá oly ingatlanok iránti ügyek, mely ingatlanoknak egy évi jövedelme 60 frankot, (24 ftot) nem halad meg. Ezek, még erősb megfontolás szükségességét védelmeztetik, s ezeket már a kerületi törvényszékek kezdik, és minden felebbezés kizárásával, önmagok végérvényesen el is intézik, — rendszerint 5-ös tanácsban. (A francia bírósági ügyvitel iránti törvények a bíraskodó tanácsok tagjainak csak a minimumait határozzák meg; így, a VIII-ik év ventós 27-iki törvény, a kerületi törvényszékről azt rendeli: hogy kevesebbel, mint 3. bírói taggal, nem ítéltetnek.)

Mind ezen ügyek, az a) pont alatti bagatell-ügyek kivételével, sommásaknak neveztetnek, s nevezetüknek megfelelő, alább nyomról nyomra tüzetesen megbeszélendő sommás elbírásban is részesülnek. — Ellenben

d) a többi peres ügyek, t. i. a 600 fton fölül kártérítési, és ingóságok stb., továbbá: a 24 ft évi jövedelmen fölül ingatlanok iránti perek azok, melyek mint „rendesek“, fontosságuknál fogva már a legmagasb államjogszolgáltatási gondozást teszik szükségessé. Ezek, az illető kerületi törvényszéknél, kötelező ügyvédi képviselő mellett, 3-as tanácsban kezdődnek, felebbezés esetében pedig, az illető főtörvényszékhez, de nem felebb, vitetnek, hol, számukra 7-es tanács, összesen tehát 10 már magasabb állású bíró megfontolása áll nyitva. Végre

e) valamennyi törvényszék fölött a semmitűszék áll, mely akkor segédkezik csak, midőn az ítélet ellen felebbezésnek nincs helye; — de távolról sem azon feladattal: hogy a fölött örökdjék, vajon az alantas bíróságok kellő bírói tagszámmal voltak-e konstituálva? (mert hiszen ez fegyelmi dolog, — arra a fegyelmi bíróság való, miszerint az alig képzelhetőleg kötelességeiről annyira megfeledezett elnököt, hogy még csak a szenátusát sem alakította meg a törvényben előszabott módon, rögtön „ad audiendum“ maga elé idézve, hivatalától azonnal felfüggeszse); — valamint — ugyan — még csak azon föladattal sem: hogy a bírói kompetencia fölött örökdjék, a §-usok labirintusaiból a jogszolgáltatás szabadabb röptére nehézkessédjék, s rendszerint, midőn a sértett törvénynek szerez érvényt, azon adósnak legyen kénytelen pártjára kelni, a kinek a védelemre már éppen semmi megállható argumentuma sem lévén, egyedül a per huzavonájában keres és talál magának ahoz szövetséget, hogy — „fizetni nem akar;“ — hanem — igenis — azon magasztos föladattal, mit I. Napoleon tűzött ki a francia semmitűszék megalkotása diplomájában: hogy „a törvény országszerte egyértelmű alkalmazásának legfőbb öre, s az elnyomott igazságnak legvégső menhelye legyen.“

A fentebbi 4-ik kérdésre, vagyis arra vonatkozólag: hogy vajon miféle ellenőrzési intézkedések szükségesek ahhoz, hogy a bíróságok a számukra megnyitott hatalmi kört teljesen betöltsék? az újabb gyakorlati jogtudomány azzal felel: hogy hasonlíthatatlanul czélszerűbb, ha a honpolgárok élete, becsülete s vagyona fölött rendelkező jogszolgáltatás saját magoknak a honpolgároknak

bizatik ellenőrzésére, mert ezt, mint az „oculus domini“-t, száz föllebezés sem pótolhatja. De, hogy ezen ellenőrzés gyakoroltathassék, természetesen szükséges: hogy az eljárás „nyilvános“ legyen; — szükséges továbbá: hogy „szóbeli“ is legyen az, mert csak eként érti meg a peresfelek védveit, a nyilvánosság; — és szükséges végre, hogy a bizonyítékok felvétele a felek, a hallgatóság s a bíró előtt „közvetlenül“ történjék, mert a nyilvánosság csak ekként győződhetik meg a bizonyítékokra fektetett ítélet helyességéről, s alaposságáról.

Valjon kicsoda volna az, a ki ezen munkabeosztás bölcsességét kétségbevonni vállalkoznék? — Avagy nem — végtelenül fölséges eredménye-e az a dolgok lényegében mélyen buvárkodó gyakorlati jogtudománynak, hogy az intézendő ügyek természetét komoly tanulmány tárgyául téve, a mint azokat, egyrészt jelentőségükben fokunkint emelkedni látja, épen így emeli fokunkint másrészt az azokban ítéletet mondandó bírák számát, s a bíróságok magasabb fokozatát, és így, vélelmezni kellő magasabb, érettebb értelmiségét is?! —

Ezen itt feltüntetett munkabeosztás mellett, az az iránti beható tanulmányok sikerdus eredményeül: hogy valjon egyik-másik bíróság vállalai, annak, az igazságügyi organizmusban elfoglalt fokozati állásához képest is mit bírhatnak meg? — minden bíróság természetszerű munkakörét pontosan kiszabva látjuk; épen így látjuk továbbá azt is: hogy itt minden bíróság, bizonyos szükségletnek felel meg; mert a hozzá utasított teendőket, a nyilvános és közvetlen szóbeliség legcsalhatatlanabb s legbiztosabb ellenőrködése mellett saját maga, esetleg felelbbviteli bíróságával közreműködve, (mely t. i. ezen rendszerben az elsőbírósággal — miként alább látni fogjuk — mintegy egy ugyanazon bíróságot képezi) aként elvégezvén, hogy utánna ugyanazon teendőket már más bíróságnak újból végeznie nem kell: ez által az álladalomnak is összes jogszolgáltatási terhéből a reá kiosztott adagot véglegesen leemeli.

Vessünk most egy futó tekintetet, jelenlegi írásos eljárásunk munkabeosztására.

Emitt, a főntebb körvonalozott munkabeosztásról tulajdonképen szó sem lehet, és nincsen is. Itt egyebet nem látunk, mint: hogy bizonyos ügyek — még pedig nem is mondhatnám, hogy valami kitűnő jogphilosophikus elvek szerint osztályozva — majd az egyes, majd a társasbíróságok előtt kezdődvén, felapelláltatnak vég nélkül a királyi táblára, onnan a legfőbb ítélőszékre, s onnan — miután az ügy az alsóbbfoku bíróságoktól is vagy 3-4-szer megjárta már a semmitőszéket, újból felhurcoltatnak a semmitőszékhez.

Nálunk tehát, a 2-3. fős perek derűre borura járák a királyi táblát, a legfőbbítélőszéket, s a semmitőszéket; — sőt ezen magasfoku törvényszékek csakis ily ügyekkel vannak előzőnölve, — s az ilyes ügyek eszközlik azután, hogy ezen magas törvényszékek, a természet-szerűleg hozzájuk tartozó ügyekkel is renstancziában maradni kénytelenek, vagy, hogy restancziájuk ne legyen, — majdnem embertuli oly erőfeszítést kénytelenek áldozatul hozni, mely azon határon is, mit az állam igazságos méltányosság mellett követelhet hivatalnokától, messze kívül áll.

Én a mult hetekben, több hasonló ügy között egy pert referáltam a kir. táblán, melynek tárgya 8 itcze rozs és 6½ kr. készpénz volt, a legközelébbi napokban pedig egy másikat, mely egy idegen szőlőben, a szőlőtulajdonos által meglőtt ebnek 8 ft 50 kr. becsértékét tárgyzta. — De ezen szerencse nem az én magam saját külön specialitása csupán; — kollegáim is referálgatnak ilyeszerű

pereket, a sok közül például — a multkor egyik, egy, a szomszéd kutyája által agyonmart malacz 1 ft becsértékének megtérítése irántit, — sőt mondhatom, hogy a mikor valamelyikünk 10-15 pert előadás végett bejelent, a között 2-3. bizonyosan — azon alapon: hogy valaki mást a korcsmában gazembernek nevezett „becsületsértési“, vagy pláne, azon alapon: hogy azt meg is ütlegette, „kisebbhatalmaskodási!“

Nálunk tehát az egyesbíró, saját teendőim kívül végzi a békebíró teendőit is; — a kerületi törvényszékek, saját teendőiken kívül végzik a békebíró, és egyesbíró teendőit is; — a királyi tábla, saját teendőin kívül újból végzi mindazt, a mit a békebíró, egyesbíró, és kerületi törvényszékek már el végeztek; — a legfőbbítélőszék, saját teendőin kívül ismét végzi mindazt, a mit a békebíró, egyesbíró, kerületi törvényszékek és királyi tábla már elintéztek; a semmitőszék pedig, mintha csak azon, a világon eddig mindenütt egyformán érvényesnek ismert axiomra erőszakos megtörésére teremtetett volna: hogy valami nem azért „legfőbb“ ám, mert fölötte már semmi sincs; — a véle koordinált legfőbb ítélőszék fölé emelve, a helyett: hogy magasztos állásához képest az anyagi törvény országszerte egyforma értelmeztetése, és minden honpolgár számára egyforma alkalmaztatása fölött örködni hivatásához tartoznék, egyetlen egy nyakaszegett, szerencsétlen külformasági §. fölötti kisszerű örködés törpe szerepére kárhóztatva, az anyagi törvény egyöntetű alkalmaztatása fölötti örködéstől egyenest el van tiltva. (!!!)

Sehol a világon nem alázták meg oly sajnálatos kisszerűségig, a semmitőszék nagyszerű eszméjét, mint nálunk; — de sehol sem is találunk a világon oly ropant bátorságra, hogy csak megkísérlették volna is a legfőbb ítélőszéknek és semmitőszéknek — ezen két különvált magas princípiumot képviselő intézménynek két külön testületben, egy ugyanazon igazságügyi organizmusba összeházasítását. Hogy a legfőbb ítélőszék egyszersmind semmitőszék is legyen, annak lehetőségét az az előtt vélünk is közös osztrák eljárás megmutatta; a francia eljárást elfogadott többi művelt Európa meghonosította a semmitőszék eszméjét, de legfőbb ítélőszék nélkül, — Amerika ellenben, a legfőbb ítélőszéki eszmének hódolt meg, de semmitőszék nélkül.

Nem czélom ezuttal ezen két princípium közötti különbségeket taglalni; csak — futólag, három rövid kérdést állítok fel idevonatkozólag:

az legyen-e a semmitőszék feladata, hogy — miként mindenütt a világon: az anyagi törvénynek országszerte egyforma alkalmaztatását biztosítsa? — ha igen, akkor valjon mire való mellette a legfőbb ítélőszék?

Vagy az legyen-e annak feladata, hogy — miként csupán csak nálunk látjuk, és sehol sem másutt a világon: a perfelszerelés és perintézés apró kisszerűségeire ügyelgessen? — ha igen; akkor, miután a legfőbb ítélőszék ítéletei is alávétvék neki, nem kiáltó bizonyítéka-e ez azon elv minden áron való fentartása iránti hiu erőlködésnek, mely ellen pedig ma már az összes jogvilág kérlelhetlen irtóháborút visel: „hogy az anyagi jog — minden áron alá legyen rendelve a formáságnak.“

Avagy végre, talán — a semmitőszék legyenalárendelve a legfőbbítélőszéknek? — Azt a furcsaságot még csakugyan nem próbálta meg a világon senki sem: hogy a semmitőszék „közbeeső forum“ legyen; — bennünket is óvjon isten, hogy valamiképen megpróbálnók!

(Folyt. köv.)

RUDNYÁNSZKY BÉLA,
k. táblai bíró.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A Pestvárosi telekkönyv kérdése. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiro-tól. — Pestváros közönségének emlékirata a képviselőházhoz. — A bizomány-üzlet jogelvei. Dr. Stiller Mór-tól. — Az ipartörvényről. Dr. Matlekovic S.-tól. — A peressé vált hagyatéki biztosításról és kezeléséről való bírói gondoskodás. Dr. Imling Konrád-tól. — Körrendelet. — Különfélék.

MELLEKLET: Egy fél iv curiai határozatok.

A Pestvárosi telekkönyv kérdése.

A czimben foglalt kérdés jelenleg közérdekű lévén, s valószínűleg rövid idő alatt a törvényhozás elé fogván kerülni, nem lesz érdektelen ezen kérdés mivoltát és az ellenérdekű nézeteket, melyek a kormány és a városi hatóság között felmerültek, röviden áttekinteni.

E végre szabad legyen egy kis történeti visszajelentést vetnünk a telekkönyvek Magyarországbani behozatala s az azt követő eseményekre.

Tudvalévő dolog, hogy 1848 előtt Magyarországbán telekkönyvek nem léteztek s csak betáblázások eszközöltettek az 1840. XXI. t. cikk szerint, melyek a megyékben általánosak, a sz. kir. városokban azonban specialisak voltak, mindkét esetben a kötvény táblázattal be, mely a hitelezőnek — úgy a hogy — elsőbbséget biztosított, zálogjogot azonban oly értelemben, mint azt az osztr. polg. törvénykönyv szabályozta, nem adott.

E törvény alapján adatott ki az 1849. évi decz. 28-án kelt utasítás, mely szerint a betáblázási könyvek a járásbíróságoknál voltak vezetendők, s azon vidékeken, hol a telekkönyvek behozva nem lettek 1861. évig ezen rendelet alapján betáblázási könyvek vezetettek.

Kivétel történt azonban némely városokra nézve, melyeknek föld- és betáblázási könyvei megvizsgáltatván, miután azok oly rendeseknek találtattak, hogy a dologbeli jogok szerzésére nézve az 1855. decz. 15-én kelt rendelet szabályai szerint teljesen alkalmasak voltak, e városok oda utasítottak, hogy földkönyveiket úgy a tulajdon, mint a zálogjog szerzése tekintetében ezen rendelet szerint vezessék. Ezen városok közé tartozott Pest városa is.

Mi volt e rendelet célja, melylyel bizonyos rendezett városok telekkönyvei más vidékétől megkülönböztettek, s telekkönyveik a telekkönyvi rendtartás szerint a telekkönyvi hatóságok által vezetendőknek kimondattak? Alig hiszem, hogy valaki azon véleményben lehetne, hogy ez azért történt, miszerint e városokban a bekelezések nagyobb formalitással történjenek, de joghatályuk azonos a járásbíróságok által vezetett betáblázási könyvekben történt bejegyzésekkel. — Ennek sem értelme, sem célja nem lehetett volna, hanem e rendelet célja az volt, hogy tekintve a nagyobb városok forgalmát, s így azt, hogy ezekre a tulajdon és hitel biztonsága lét kérdése: ezen két tényezőt nélkülözni a rendes telekjegyzőkönyvek behozataláig ne legyenek kénytelenek.

De azon idő alatt, míg Pest városában a telekkönyvek eként vezetettek, jutott-e valakinek eszébe állítani, hogy a tulajdonjog szerzésére nem kívántatik a telekkönyvi bejegyzés, vagy a pestvárosi telekkönyvekben

történt bejegyzések joghatályára nézve lettek-e a bíróságok 16 év alatt különbséget a helyszinelés alapján készült telekkönyvekbe történt bejegyzésektől? Én legalább az ellenkezőt tudom, t. i. hogy azoknak mindenben egyenlő joghatály tulajdonított, s hogy a szerzett jogok azért mert nem a helyszinelési utasítás értelmében készült telekjegyzőkönyvekbe vezetettek be, kérdésessé soha sem tétettek.

Mi alapon kívántatik tehát e jogállapot megingatni? az 1855. évi decz. 15-én kelt pátens alapján? — mit tartalmaz ezen pátens idevonatkozó első része, a hirdetmény utjání felszólításra nézve?

1. Hogy mindazok, kik a telekkönyvek hitelesítésekor léteztek, vagy legalább a hirdetmény hatályossága előtt szerzett tulajdon, zálog vagy szolgalmi joggal fogva kiigazítást vélnek javukra érvényesíthetni, azt bejelentsek.

E pontnál lesz helyén a pestvárosi telekkönyv s más helyszinelési munkálatok között rövid párhuzamot vonni.

Ki jegyeztetett a helyszineléskor a birtoklapra? — a birtokos és pedig rendszerint a tetteleges birtokos, tehát e jegyzőkönyvekben nem a tulajdonjog, hanem a birtokjog állapított meg, azért képezi az maig is a kiigazítás tárgyát, s nem alkalmazható e felvételeire a 3 évi elbirtoklás a polg. törvénykönyv 1467 §-a alapján.

A telekkönyveknek Pest városában a telekkönyvi rendtartás értelmében történt vezetése óta pedig a bekelezés által tulajdonjog szereztetett, s az csak is ez uton volt szerezhető.

Itt a lényeges különbség?

Miként történik tehát, mily eljárás, s bizonyítékok alapján a kiigazítás?

A bekelezés teljesen mellőztetik s a kiigazítás oly módon vétetik-e eszközzésbe, mintha az meg sem történt s csak a birtokos vétetett volna fel? s így a jogelőd ellen érvényesíthető jogok kiharnak-e arra is, ki attól jóhiszenüleg szerezte tulajdonjogát, s már tán el is birtokolta? mi célja volt akkor a telekkönyvek rendszeres vezetéseinek? vagy a bekelezés érvényességét kell a kiigazításnál megtámadni, s így a közigazgatási per tulajdonképen törlési perré válik, — mi célja van akkor a hirdetményi felhívásnak, s hogy lehet törlési per ott, hol a bejegyzés bekelezés gyanánt el nem foglaltatott?

De vegyük gyakorlatban a dolgot: 1871-ben valaki egy 1858-ban bekelezett tulajdonos jogát megtámadta, mert N. N., kitől ez utóbbi a házat szerezte, azal intézkedni nem volt jogosítva, e kérelmével minden bíróság által elutasított, mert a tulajdonos joga jóhi-

szemüleg szereztetvén, az a telekk. rendt. 150. §-a értelmében többé meg nem támadható. 1872-ben azonban kiigazítást kér az elutasított fél s az nékie megadatik! hová fog ez vezetni?

A telekkönyvi rendelet birtokjogot, melyet nem is bíróság, csak az egyes helyszínelési bizottságok állapítottak meg, enged megtámadtatni, s most az kiterjesztetni czéloztatik az — in optima forma szerzett — tulajdonjogra.

Ez az idézett rendeletnek sem tartalma, sem szelvényéből nem következik.

2. Ugyancsak a telekkönyvi rendelet 3. §. 4) pontja azok követeléseit rendeli a határidő alatt bejelentetni, kik betáblázás által elsőbbségi jogokat nyertek.

Alkalmazható-e ez a pestvárosi telekkönyvre, mióta az a pátens értelmében vezetett? bizonyára nem; mert azóta nem betáblázás, hanem bekebelezés eszközöltetett s ezáltal nem elsőbbségi, hanem valóságos zálogjog szereztetett.

Midőn tehát a telekkönyveknek a pátens értelmében vezetése megengedett, annak más értelme és célja nem lehetett; minthogy az abba történt bejegyzések az idézett rendelet I. része szerinti eljárása alól elvonassanak, de nézetem szerint a rendeleti birtokjog kiigazításáról s betáblázás által nyert elsőbbségről szólván, ennek szabályai a bekebelezés által szerzett tulajdon és zálogjogra nem alkalmazhatók.

Ezekből kifolyólag — véleményem szerint — a hirdetmény kibocsátása Pestvárosára nézve nemcsak hogy nem alapszik a telekkönyvi rendeleten, hanem annak szabályaival és céljával ellenkezik.

Indokul felhozatik az is, hogy ez más hasonló körülmények között lévő városokban is így történt, a fentebbiekben kifejtett nézet szerint ott sem kellett volna megtörténnie, de ha már megtörtént az a törvényhozást nem akadályozhatja abban, hogy másként ne intézkedjék, főleg, midőn a fővárosra nézve ily életkérdés forog szóban, mely kiható lehet az egész országra, mert ha véletlenül külföldiek be nem jelentett követeléseit kitörtétnének, ez a külföld előtt amugy sem fényes oldaláról ismert jogviszonyainkat ismét oly színben álltaná elő, mely a hitelt évekre megsibbaszthatná.

A mint azonban a fentebbiekből kiderül, én csak és egyedül, csakis a telekkönyvi rendelet értelmében szerzett jogokról szólok, melyek nézetem szerint és pedig a tulajdonjogok a B., a zálogjogok a C. lapra átvézetendők lennének, mi annak rendje szerint megtörténhetik, mert ott, hol a bevezetés nem elég szabályos, az iratok kellő utmutatást adnak.

Ellenben mindazon birtokjogok, melyek eredetileg (akár 1855. előtt, akár azután) a bíróság közbenjötté nélkül vétettek fel, s ezen alapon helyszíneltettek, kiigazítás tárgyát képezik.

Szintugy a régi betáblázások (melyek tehát a telekkönyvi rendelet hatálya előtt keletkeztek) jelzálogilag átkebelezendők, s a C/a lapra igtatandók.

A hirdetmény tehát csak ezen utóbbi jogokra vonatkozhatik.

Ezen eljárás felel meg — nézetem szerint — a telekkönyvi rendeletnek, s azon intézkedés céljának, mely szerint a telekkönyveknek a felhívott rendszabály s tekintve a polg. törvénykönyv rendeletei értelmében továbbvezetése megengedett, s ezen eljárás mentheti meg a város hitelét oly rázkódtatástól, melynek következményei az egész országra súlyos kihatással lehetnének.

ZLINSZKY IMRE,
királyi táblai pót bíró.

(Együttal közöljük az e tárgyra vonatkozólag Pestváros közönsége által a képviselőházhoz intézett emlékiratot.)

Mélyen tisztelt képviselőház!

Pestvárosban, az 1840. XXI. t. cz. folytán, hatóságilag készített telekkönyv, az anyagi s alaki törvényeknek időközben történt változásai mellett is egész mostanig fentartatott, s az abba bevezetett tulajdoni, zálog s egyéb jogok, úgy az egyesek, valamint a hazai s külföldi pénzintézetek, és a bírói hatóságok által is teljes törvényes érvényűeknek ismertettek.

Sőt midőn az 1855. decz. 15-iki akkori igazságügyminiszteri rendelet, hazánk egyéb községeira nézve, az új telekkönyvet behozta, a pestvárosi telekkönyv, előbbi alakjában akkor is meghagyatott, hanem attól fogva ezen telekkönyv, az érintett telekkönyvi rendelet II. része értelmében, tehát ugyanazon szabályok szerint kezeltetett, mint a más községekbe behozott új telekkönyvek.

A magy. kir. igazságügyminiszterium mindazáltal, városunk számára az új alaku telekkönyvet elkészítetvén, folyó 1872-ik évi jan. hó 8-án 496. sz. a. kelt rendeletével arról értesít bennünket, hogy az új telekkönyv közzétételét elrendelte, hatályba léptének napjával f. é. márcz. hó 1-jét kitűzte, s a közzétételre és további eljárásra a pesti kir. tvszék utasította.

Ezen tvszék pedig az új telekkönyv megnyitása iránti hirdetményt már hirlapilag is közzétette, az abban megjelent tulajdoni igények bejelentésére a megnyitás napjától számított 8 hónapi, — a zálog s egyéb tehertertelek átkebelezésére pedig egy évi határidő tűzvetvén ki.

Városunknak ezen kimondhatlan fontosságu ügye a legelkiüsmertesebb ovatosságot és gondosságot tevéen kötelelességünk.

Már 1870 ben, midőn még a telekkönyv készítése teljesen be sem fejeztetett, aggodalom támadt bennünk az iránt, hogy: ha városunkban az új telekkönyv behozatalánál az 1855: decz. 15-iki telekkönyvi rendelet I. része alkalmaztatik; s ahhoz képest eddigi telekkönyvünk hatályon kívül helyezettik, az új telekkönyvbe bevezetett tulajdonjog 8 hónapig bizonytalanul válik, követelések átkebelezését pedig egy egész évig lehet kérelmezni, — ez városunkra nézve a legsúlyosabb állapotot idézné elő, mert a telekkönyv illetén behozatalának az lenne következménye, — hogy 8 hónapig városunkban ingatlant eladni nem lehetne, senkinek sem lehetvén bátorsága olyan ingatlant megvenni, melyről nem tudná, hogy az az eladó tulajdona-e? — továbbá az lenne következménye, hogy pesti ingatlanra egy évig kölesönt venni sem lehetne, senki nem hitelezhetvén olyan ingatlanra, melyről a hirdetményi egy év utolsó napjáig nem tudhatja, valjon nem fognak-e még újabb, és újabb terhek átkebelezés végett bejelentetni?

Ha tehát városunkban ily hosszú időn át; a tulajdon és hitel forgalom megakasztatnék, ez által nemcsak a város örvondetes fejlődése s kiépülése, valamint a törvényhozásilag elrendelt sugárut és körut létesítése elé gát vettetnék, hanem országos érdekű iparunk s kereskedelmünk is, a legértékényebben megkárosíthatnék.

A telekkönyvi rendelet végrehajtásából származható ezen káros következmények által felriasztva, azon alázatos kérelemmel járultunk tehát a nagyméltóságu magy. kir. igazságügyi miniszteriumhoz, hogy városunkat az érintett csapástól megóvni s a telekkönyvi rendelet I. részét, akár rendeletileg, akár ez iránt alkotandó — külön törvénnyel megváltoztatni, s ennek folytán nálunk az új telekkönyv behozatalát akként fogantatni méltóztassék, miszerint: eddigi telekkönyvünkben a tulajdoni, elsőbbségi, zálog és minden egyéb jogok, az új telekkönyvbe, — ennek megnyitása előtt — hivatalból átvitessenek.

Indokoltuk ebbéli alázatos kérelmünket, a már említett körülményeken kívül főleg azzal, hogy:

Nálunk teljes érvényű telekkönyv már van, miért is itten telekkönyvet alkotni — mint ez a megyei községeknek történt — nem szükséges, hanem nálunk, a már meglevő telekkönyvek csupán forma tekintetében átváltoztatásáról, s a többi községek telekkönyvével e részben is egyenlővé tételéről lehet csak szó. Elmondtuk továbbá, hogy:

Az eddigi telekkönyvbe bevezetett, s törvény szerint megszerzett tulajdoni hitel s egyéb jogokat megsemmisíteni vagy veszélyeztetni, — a pusztá formabeli átváltoztatás kedvéért — egyáltalán nem lehet, de nem lehet főleg épen a telekkönyv érdekében sem, miután a telekkönyvnek célja, nem a jog megtámadása, hanem a jognak biztosítása. — Előadtuk még tovább, hogy:

Habár áll az, miszerint az új telekkönyv behozatalának

egyik eredménye az, miszerint abba a megszűnt, de az adós késlekedése miatt ki nem táblázott, tehertételek át nem vitetvén, ez által az illető ingatlanok teherállapota tisztázatik, — ez azonban magában is csekély jelentőségű dolog, mely teljesen megsemmisül azon roppant hatású ténnyel szemben, hogy ha a telekkönyvi tételek hivatalból át nem vitetnek, nemcsak a megszűnt tételek maradnak ki, hanem kimaradhatnak, sőt tapasztalás szerint ki is maradnak, a hitelező elvétele vagy egyéb körülményei miatt, valósággal fennálló tehertételek is, minek következtése az lehet, hogy az ilyen kimaradt követelés teljesen elvész, minek pedig a törvényes telekkönyvi biztosítás mellett megtörténni nem szabadna.

De meg a toher állapotnak ilyen tisztázása mellett Pesten, talán egy-két ezer megszűnt tehertétel a telekkönyvből kimaradna, — úgy de ezen okból szükséges és megengedhető, hogy a többi valósággal fennálló százezernyi tehertétel biztonsága is felzavartassék, és ezekre nézve a hitelezők fáradsággal s költséggel terheltessék, sőt esetleg az átkeblzési határidő elmulasztása miatt kárba is döntessék.

Egyébiránt az adósnak most is megvan s ezentúl is meglesz módja megszűnt tartozását törvény szerint kitöröltetni, — ha ő ezt nem teszi, azért kedvezést — kivált mások jogainak rovására — nem érdemel, — A telekkönyv tisztázása úgy is csak pillanatnyi eredményt szül, miután az új telekkönyvben is lesznek mindjárt kezdettől fogva megszűnt, de ki nem törölt tételek, s így az sem fog soha tisztán állani. — És elmondtuk még azt is, hogy:

Ha a tulajdoni igények bejelentésére s az átkeblzésekre a telekkönyvi rendeletben előírt hirdetményi eljárás követetik, akkor a bíróság százezernél bizonyosan több ilyen ügygyel fog elárasztatni, miben mindannyiban idézési végzés, tárgyalás, ítélethozatal leendő szükséges, sőt számtalan ügy felsőbb bírósághoz belebezettetik, és így a bíróságok tömérdek munkával, a felek pedig költséggel és fáradsággal terheltetnek, — a mi mind elmellőzhető volna, ha a különben is senki által kétségbe nem vont, és így újabb bírói elintéztést sem igénylő eddigi telekkönyvi jogok — az új telekkönyvbe hivatalból átvézetnének.

A nagymélt. magy. kir. igazságügyi miniszterium előterjesztésünket, indokainkat s kérelmünket a részben kegyes is volt figyelmére méltatni, hogy a pestvárosi új telekkönyv közzététele iránt 1870. június hó 25-dikén kelt rendeletében kimondotta, miszerint:

„azon esetben, midőn a telekjegyzőkönyvbe tulajdonosul ugyanaz jegyezett be, a ki mint ilyen már a régi városi telekkönyvbe is be volt jegyezve, a bejegyzett tulajdonjog, csak a telekkönyvi rendelet II. része szerint támadható meg, és birtokigazítási keresetnek nincs helye.“

A hitelezők követeléseinek biztosítása tekintetében pedig annyit enged meg a tisztelt miniszteri rendelet, hogy:

„átkeblzés tárgyai csak azon terhek lehetnek, melyek az 1840. XXI. t. cz. hatályba lépte után szerkesztett városi telekkönyvbe felvéttettek.“

Ámbár tehát a nagymélt. magy. kir. igazságügyi miniszterium, az imént idézett pontokkal, s a rendeletében foglalt egyéb eljárási szabályok tekintetében is a telekkönyvi rendelethöz már oltért, mindazonáltal még mindig fennhagyta azon lehetőséget, hogy azon számos esetben, a hol a két telekkönyv valamely ingatlanra nézve különböző tulajdonost tüntet fel, a tulajdonjog megkárosíttassék, — s fenhagyta az ilyen ingatlanra nézve azon súlyos körülményt is, hogy az a hirdetményi 8 hónap alatt adásvevés tárgyát nem képezheti, s arra ezen idő alatt kölcsönt szerezni sem lehet, — mi mind nem történnék, ha minden ingatlanról az eddigi telekkönyvi tulajdonos iratván az új telekkönyvbe, hirdetményi eljárásnak a tulajdonjogokra nézve, egyáltalán nem lenne helye.

Továbbá a kölcsön s egyéb tehertételek biztosságát, a tisztelt miniszteri rendelet a részben megóvni kívánja ugyan, hogy azok csak azon esetben legyenek az új telekkönyvbe átkeblzhetők, ha már az eddigi telekkönyvbe is bevezetve voltak, az ennél még sokkal fontosabb biztosságot azonban, azt t. i. hogy ezen tehertételek az új telekkönyvbe hivatalos uton bizonyosan át is vitessék, a tisztelt rendelet meg nem adja, e részben a telekkönyvi rendelethöz eltérni nem kíván, — hanem fentartja általában az átkeblzési eljárást, mi által az eddigi telekkönyvileg biztositott jogok jövőre veszélyezve lesznek, mi által városunkban az ingatlanokra alapított, s az egész országra kiható hitel egy egész évre megzavartatik, s mi által a bíróságoknak oly tömérdek munka, a feleknek pedig oly sok aggodalom, fáradság és költség okoztatik, — a mi ismét mind

elkerülhető volna, ha alázatos kérelmünkhez képest, az eddigi telekkönyvbe bevezetett s még fennálló tehertételek az új telekkönyvbe, ennek megnyitása előtt, hivatalból átvézetnének.

Minthogy tehát az 1855: decz. 15-diki telekkönyvi rendeletnek az új telekkönyv életbeléptetésére vonatkozó I. része városunkra egyáltalán nem alkalmazhat, — minthogy továbbá ezen telekkönyvi rendeletnek azon módosítása, melyet a sokszor tisztelt igazságügyminiszteri rendeletben találunk, az eddigi telekkönyvünk által nyújtott jogbiztosságnak hitel s forgalmi viszonyainknak, valamint egyéb fővárosi érdekeinknek meg nem felel, és így reánk nézve megnyugtató nem lehet; — minthogy végre a telekkönyvi rendelet, habár azt az ideiglenes törvényszabályok némi pótlásokkal fentartották is, különben is csak átmeneti ideiglenes szabálynak tekinthető, melyet a mélyen tisztelt törvényhozás az annyira fontos országos telekkönyvi ügy elrendezésénél bizonyosan gyökerestől meg fog változtatni.

Mindezeknél fogva ezen, városunkra nézve életkérdést képező s az említettek szerint már közzé tett hirdetmény folytán sürgőssé vált ügyünkben, bátorkodunk a mélyen tisztelt képviselőház elé azon alázatos esedézzel járulni:

Méltóztassék kegyesen intézkedni, miszerint azon tekintetből, hogy a Pestvárosban eddig törvényes érvénnyel fennálló telekkönyv, az ország többi községeire nézve behozott telekkönyvi rendszerrel alaki tekintetben is egyenlővé tétessék, s ezen alaki átváltoztatás, a törvény rende szerint szerzett telekkönyvi jogok veszélyezése, s a főváros hitelének és forgalmának megrendítése nélkül megtörténhessék, e városra nézve az új telekkönyv készítése s közzététele iránt fennálló szabályoktól, azon eltéréseknek legyen helye:

hogy az új telekkönyvbe az ingatlan tulajdonosul az vezetendő be, a ki az 1840: XXI. t. cz. folytán szerkesztett városi telekkönyvben mint tulajdonos ki van tüntetve;

hogy ezen eddigi telekkönyvbe bevezetett, s törvény szerint még fennálló betáblázott, bekeblezett, előjegyzett, vagy feljegyzett minden tétel, az új telekkönyvbe, az illető ingatlan tulajdoni s illetve teher lapjára, hivatalból átvézetendő legyen,

hogy az új telekkönyv ekként elkészülvén, megnyitásának napja közhirrre tétessék; a megnyitás napjától számított hat hó alatt minden érdekeltnek joga legyen arra, hogy az előbbi telekkönyv bármely vételének, az új telekkönyvbe netán hibásan történt átvézetése, vagy ebből lett kihagyása ellen felszólalhasson, s az előbbi telekkönyv által igazolt jogállapothoz képest, kiigazítást kérhessen; ezen hat hó eltelté után kért kiigazítás azonban csak a felszólalási kérvény benyújtásáig szerzett telekkönyvi jogok épségben tartása mellett történnék;

hogy az imént említett felszólalás folytán a bíró, a kijelölt hibát, ha az csak átvézetési tollhiba volna, s ez más telekkönyvi érdekeltnek jogát nem érinti, hivatalból kiigazítsa, ha pedig a kiigazítás mások jogát érintené, azt a fennálló eljárási szabályok értelmében az érdekeltnek meghallgatása után intézze el;

hogy a fennebb kijelölt hat hó folyama alatt tett felszólalás, s ennek folytán teljesített eljárás, bélyeg és illetékmentes legyen,

hogy a pestvárosi új telekkönyvnek életbeléptetése egyebekben a fennálló szabályok értelmében történjék;

Vége pedig, hogy mindaddig, míg a mélyen tisztelt Országgyűlés ezen alázattal előterjesztett ügyünk s esedezésünk fölött véglegesen határozni méltóztatik, a pestvárosi új telekkönyvnek megnyitása elhalasztassék s ezen elhalasztás közhirrre tétessék.

Pestváros közönsége.

A bizomány-üzlet jogelvei.

XII.

D) A bizományi jogviszony megszűnte.*)

Az okok, melyek folytán a megbízó és bizományos közti jogviszony végét éri, különfélék.

Megszűnik e jogviszony a megbízásnak vissza-

*) Sajnáljuk, hogy ezen a lapunk múlt évi folyamában megkezdett cikksorozat befejezése csak most jutván kezűkhöz, — azt előbb nem közölhattuk.

vonása által a megbízó részéről. Erre a megbízó jogosítva van mindaddig, míg a megbízás teljesítése a bizományos által eszközzésbe nem vétetett. Mindenesetre megtéríteni tartozik a megbízó a bizományosnak a visszavonásig általa a megbízás érdekében tett szükséges költségeket. Természetes, hogy a visszavonás csak akkor joghatályos, ha a bizományos a megbízás folytán harmadik személyek irányában nem vállalt volna kötelezettségeket; tehát csak re integra. De ép oly természetes, hogy a bizományos az esetben, ha a visszavonás kellő időben érkezett hozzá, a megbízást többé nem teljesítheti. *)

A bizományos részéről is véget érhet a bizományi jogviszony fölmondás által. A bizományos jogosítva van a neki adott megbízást fölmondani, de szintén csak a megbízó kára nélkül. Idétlen fölmondásért, illetve, ha a fölmondás oly időben s oly körülmények közt történik, a midőn már a megbízó a bizományra költséget tett, vagy véglegesen intézkedett s azt kára nélkül vissza nem veheti, a bizományos minden igazolható kárért felelős.

Valjon a bizományi viszonyt a felek egyikének közbenjött halála fölbontja-e, vitás. Kik a bizományban szorosan a polgárjogi megbízás elveit látják irányadónak azt állítják, hogy a halál fölbontó erővel bir minden körülmények közt.

Ellenben, kik a bizományban egy sajátlagos, a kereskedői viszonyokból felmerült jogviszonyt látnak a halálnak ezen bontó erőt csak akkor tulajdonítanak, ha az a bizományos személyében esik meg.

Mi ez utóbbi nézethez csatlakozunk, miután a bizományosra nézve az egyszer adott s elfogadott megbízás irányadó s általa teljesítendő, ha a teljesítés közben a megbízó halála közbe jönne is. A bizományos halála által mi is fölbontottnak tekintjük a bizományi viszonyt s el nem ismerhetjük a bizományos örököseinek kötelezettségét, a bizományt teljesíteni. De nem áll ez a megbízó közbejött halála esetében, miután az egyszer adott megbízás reá és örököseire nézve kötelező.

Elvégre a bizományos közbejött csődje is a bizomány további fenálltát megszünteti, de nem, nézetünk szerint a megbízó csődje.

A csőd alá került azon jogi állapotba jut, hogy ő saját nevében vagyoni kötelezettségeket nem vállalhat. Már pedig a bizományos saját nevében bár más számára köt ügyleteket; miből világos, hogy csőd alá került bizományos a bizományt nem teljesítheti; ellenben a megbízó csőd alá kerülése által, nézetünk szerint, a bizomány meg nem szüntetik és az által a bizományos nem mentethetik föl azon kötelezettség alól, hogy a bizományt teljesítse. A megbízó tömege be fog lépni azon jogviszonyokba, melyeket a csődkiütés alkalmával a bizottmánynak lett megadása folytán megteremtve talált; a bizományt vissza nem vonhatja, hacsak a bizományosnak a bizomány teljesítése érdekében és megkezdésében eszközölt fáradozásait s költségeit meg nem téríti.

(Vége.)

Dr. STILLER MÓR,
ügyvéd.

A z i p a r t ö r v é n y r ől.

I.

A magyar törvényhozás végre Magyarországon is meghonosította az iparszabadságot.

Az iparszabadság fontosságát mai korunkban bőven

*) Az 1840. XVI. t. cz. 40. §.: „Mihelyt a megbízó vagy a bizományos a bizományt fölmondották, a bizományos ezen árukból semmit többé el nem adhat.”

fejtegetni nem szükséges. Az összes civilisált világ már ledöntötte azon korlátokat, melyek az iparosokat a szabad verseny tere elől elzárták; a czéhrendszer utolsó foszlányaival együtt száműzve lett a nagy ipar, a gépek, a gyárak mellett a czéhek által ugy sem védett kézműipar országából; ismét az időnek egy bálványa dőlt le, melyet az elmúlt korszak zilált állapota felemelni szükségesnek látott, s mely körül az iparosok összeseregleni czélszerűnek találtak, mely azonban a mostani korszak haladásával élénk ellentétben csak hátramarádást szülhetne.

Az iparszabadság fontossága s az ellene felhozatni szokott érvek amugy is eléggé ismeretes elősorolása helyett, tekintsük inkább az iparszabadság fejlődését törvényhozásunkban.

Ismeretes, hogy hazánkba az ipart a szomszéd németek és olaszok hozták; ezek voltak első kézműveink, ezek voltak első bányászaink; tudjuk, hogy első királyaink a külföldieket különböző előnyökben részesítették, hahogy hazánkban letelepedve ipart űztek; tudjuk, hogy az ipar gyújtópontjai, a városok többnyire németajku lakosokkal bírtak; tudjuk, hogy Erdélynek iparos lakossága most is majdnem kizárólag szász; hogy Magyarország felső vidékein szintén német elemek képezik az iparos elemet. Ily körülmények közt mi feltűnőt sem látunk abban, hogy nálunk is ugyanazon intézményekkel találkozunk az ipar téren, mely intézmények a szomszéd Németországban a czéhrendszer által meghonosult.

A czéhrendszer nyomaival már a legrégibb időkben találkozunk. Már a 13-ik században látunk egyes czéheket működni. Sőt már Nagy Lajos uralkodása alatt a czéhek reformjáról volt szó; ugyanis „1376-ban Lajosnak azon parancsára, hogy az erdélyi szász czéhintézetek megjavíttassanak, a szász közönség előljárói s a hét szék követei, az erdélyi püspök s egy királyi biztos előülése alatt összegyűlvén, következő czéhszabályokat alkottak: — Minden czéh évenként tartozik kebeléből két czéh mestert választani, kik eskü által köteleztessenek a művek eladásában az ország vagy városrendelte igaz mértékkel való élés fentartására ügyelni s azt sürgetni, igaztalanságot czéheikbe semmi tekintetből sem türendők, s büntetlenül nem hagyandók. Kötelességökhöz tétetik továbbá a czéheket évenként négyszer az ugynevezett kántorbőjtök táján összehívni s a czéh szerkezetnek netalán mutatkozó hibáit és hibáit czélszerűleg meg-orvosolni. A ki a szász közönség kereskedésében résztvenni akarna, tartozzék a czéhek valamelyikébe beállani, meghatározott díjt letenni és a czéh szabályoknak magát alája vetni. Csak ezen feltételek mellett legyen szabad a czéhbeli tagoknak műveiket mind a piacon, mind a háznál áruba bocsátani, annyi legényt és inast fogadni, mennyit mesterségük üzésére szükségesnek látnak. Együttal több mesterséget tíz márka birság alatt senki se bátorkodjék űzni. Azon czéh pedig, mely kebelében más szabályokat alkotni vagy a meghatározottaknál magának több jogokat elsajátítani vagy valakinek a szász nép benszülöttei körül czéh-egyesületbe felvételét elégséges okon kívül megtagadni merészkednék, husz ezüst márka birság alá vettessék. (Horváth Mihály: az ipar és kereskedés története Magyarországon a középkorban 87. l. — Szokolyay István Czéhek és Iparszabadság 19. l. —)

De valamint eredeti hazájukban, ugy nálunk is a czéhek eredeti céljuknak, a decentralisált testületi szellemnek csak addig felelhettek meg, míg az egyes iparosok érdeke e decentralisatiót, vagy inkább monopolisált állapotot egyéb társadalmi intézményekkel szemközt legalább menthetőnek tüntette fel. És már akkor is

oly visszás következményeket mutat fel a czéhrendszer, melyek napról napra nagyobbodtak, míg végre azon kevés életre valót, mit a czéhek magukban foglaltak, a visszaélések tömege teljesen elfojtotta s nem maradt más hátra, minthogy a fa, mely gyümölcsöt nem hoz, kivágtassék és a tüzre dobottassék.

Nálunk is, mint egyebütt, a czéhek tulmagasra csigázták az ipari cikkek árait, nálunk is az ugynevezett kontárokat (nem czéhbeli mesterembereket) üldözték, nálunk is körülárkolták az egyes mesterségek határait, s jaj volt azon mesterembernek, ki mestersége határát túllépte, nálunk is meg volt határozva az inas, a legény, a vándorlási idő, nálunk is a remekelés napirenden volt, szóval nálunk is mindazon visszaélések mutatkoztak, melyek az iparszabadság követelése alkalmával a czéhrendszer bünlajstromában már három évtized óta minden közgazdasági kézikönyvben fellelhetők. És mind e vizsázásokhoz járult még a különböző nyelv és nemzetiség, valamint a különböző vallás, melyek mind új elszigeteltségre szolgáltatott alkalmat. Külön német, külön magyar, külön tót s ismét külön katolikus és külön kálvinista czéhek szakították szét az iparosokat.

Lássuk közelebből e viszonyokat a történet szövetke mellett.

Már az 1444., 1446. és 1482-ki évekről fenmaradt czéhsszabályzatokban következő határozatokat találunk: — A czéhből kizáratott s mesteri jogait elveszté: ki mestertársának legényeit elcsábítá; ki legényeivel közös haszonra dolgozott; ki a munkabér fölötti tanácskozásokat legényeinek fölfedezte. A vándorlegény tartozott magát a czéhmesternél minden városban, ha csak keresztül utazott is, bejelenteni és ez intézte el, hol nyere munkát vagy szállást. A mesteri jogot megnyerni akaró valamely remekmű által tartozott ügyességét tanusítani s azonkívül a czéhbeli tagokat megvendégelni. P. az üveges sok apró, elébe adott üvegdaraboknak egy hét alatti mesterséges elrendezésére szorítottatott; a képfaragó egy rőfnyi magasságu szobrot készített valamely szilárd anyagból, az aranymives bizonyos arany vagy ezüst mennyiségből meghatározott hosszúságu sodronyt, a festő négy arasznyi nagyságu megaranyozott desztán valamely emberi ábrázolatot stb. A kontárok a városból kiltattak, s a lakosoknak nyilvánosan meghagyatott, hogy ilyenek által semmitse készíttessenek. Egy mesternek sem volt szabad készítményeit egyébkor mint a nyilvános vásárok idején áruba bocsátani. Egy polgárnak sem volt szabad a megrendelt munkát valami alaptalan ürügy alatt a mestertől elvenni s másiknak adni; azon mester, ki így munkát vállalt föl, elveszté mesteri jogát stb. (L. Horváth u. o. 140. l.)

Az egyes czéhek által felcsigázott árak szabályozását a megyei közgyűlések árkimutatás által akarták elzensúlyozni; így történt 1563-ban, midőn az országgyűlés az országgyűlésre s a koronázási ünnepre, hogy tulságos árral senki ne nyomassék, árjegyzéket bocsátott ki; — 1538. a körösi gyűlésen Horvátországban szintén ismerünk egy ily jegyzéket, — 1629-ben Máramarosmegye egy ily árjegyzék kibocsátásánál határozottan mondja: — „mikoront lattuk és eszükben vöttük volna azt nyilván, hogy az Mesteres mives ember, sőt minden rendek az ő sorsukkal és állapottyokkal, illendő nyereségekkel meg nem eligednének a közönséges tarsaságnak napi foglalkozására és nyilván való karara újabb újabb módot és regulat hozvan be, kiki az ő mesterseget csak merő kereskedésre fordítana, az ő mives azon igiezeknek mentől fellyeb nyeresegnek örülván eladhadna; — teczcze az minekünk hogi ez modnelkül való szertelen nagy abusust tollalnuok a reghi keresztieni usust pedig

helyre allatnuok . . . így végeztünk és limitáltunk.“ (L. Lugosi József az új magy. muz. 1857. évf. I. 455. l.)

Dr. MATLEKOVICS S.,
egyet. m. tanár.

A peressé vált hagyaték biztosításáról és kezeléséről való bírói gondoskodás.

(Ptrs. 588. §-a.)

A polgári törvénykezési rendtartás leggyengébb részei, leghiányosabb intézkedései közé bizonyára azok tartoznak, melyek a perenkívüli eljárásra vonatkoznak. Bámulandó különösen azon felületesség, melylyel az annyira fontos örökösödési eljárás 36. §-ban összefoglalatik. Ezen felületesség mellett azután természetes, hogy a gyakorlatban felmerülő számos kérdésnek megoldását a törvényben hiába keressük, és hogy a törvény némely szakasza többféle értelmezést enged, míg más szakaszokban intézkedések oly következményekre vezetnek, melyek a törvény intenciójában nem lehetnek.

Az 1869. évi „Jogt. Közlöny“ 38. számában a ptrs. 580. §-át taglalás alá vevén, azt állítottam, hogy hagyatéki ingatlanoknak az örökösök nevére való bekebelezése előtt hirlapi hirdetménynek kibocsátása nem szükséges akkor, ha a kizárólagos örökösödési jog a bekebelezési kérvényben kellőleg tisztára hoztatott.

Erre dr. Schnierer Gyula ur az ugyanazon évi „Jogt. Közl.“ 42. és 43. számaiban a hirlapi hirdetménynek feltétlen szüksége mellett lándzsát tört, nézetemet még azon esetre is megtámadta, ha „de lege ferenda“ akartam volna a létező törvény kritikáját írni, és azon eredményre jutott: hogy mindenkor, a hányszor ingatlan birtoknak az örökösökre való átiratásáról van szó, a kizárólagos örökösödési jog igazolása után okvetlenül hirdetmény bocsátandó ki.

Ennek ellenében minden replikálás nélkül is elégtételt nyertem. A magyar kir. semmitőszék ugyanis, a ptrs. 9. címének módosításairánti javaslatában (l. az 1871. évi „Jogt. Közl.“ 6. számát) oda nyilatkozott: „miszerint a ptrs. 580. §-ának azon rendelete, hogy az örökösök hirdetvény által idézendők, csak azon esetre volna szorítandó, ha az örökséget nem az örökhagyó egyenes leszármazói, vagy nem végrendeleti örökösök egy minden külkelekkel ellátott végrendelet alapján igénylik;“ okul adván, hogy akkor, ha az örökhagyónak egyenes leszármazói vagy végrendeleti örökösei jelentkeznek örökösökül, az örökjog nyilvánvaló; hogy az, a ki törvény vagy végrendelet ellenében öröklési igényt támaszt, az amugy is csak per után érvényesítheti (? ptrs. 587. §.), a mi előtte hirdetvény kibocsátása nélkül is nyitva áll; és hogy azért ezen esetekben szükségtelen a hirdetvény, s a feleknek ok nélküli költséget okoz.

De ezen indítványban a semmitőszék módosítványát nem ajánlotta a törvény oly intézkedésének, mely azt mindenekelőtt igényli, s melynek helytelenségéről a ptrs. életheleptetése óta már számos gyakorlati esetben meg kellett győződni. Érttem a ptrs. 588. §-át.

Ezen törvényszakasz szerint „a peressé vált hagyaték biztosításáról és kezeléséről — ha ez iránt az érdekeltek közt megállapodás nem történt, a bíróság mindaddig gondoskodik, míg az örökség átadása jogérvényes ítélet folytán nem eszközölhető.

Felőlő itt már az, hogy a törvény az örökség átadását csak „jogérvényes ítélet“ folytán mondja eszközölhetőnek; holott a ptrs. 287. §. és 345. §. b) pontja szerint végrehajtásnak, tehát az odaitélt jog birtokbavételének helye van akkor is, mikor helybenhagyta a másodbíróság az első bíróság határozatát, habár amannak határozata ellen a felebbezés beadatott; mely általános szabály alól csupán a 287. §-ban említett, és oly ügyekben ítéletek vétetnek ki, melyek a 25. §-ban felsorolva. Különbség van tehát jogérvényes és végrehajtható ítélet között; ez tágasabb fogalmu amannál; és mivel kétséget nem szenved, hogy az, kinek az örökség első- és másodbíróságilag megegyezően oda ítéltetett, habár az ellenfél a harmadbírósághoz felebbezett, a ptrs. 345. §. b) pontja alapján a másodbírósági ítélet végrehajtását, tehát az örökség neki leendő átadását kívánni jogosítva van; és hogy ez esetben, hol pedig jogérvényes ítélet még nem létezik, a bíróságnak a peres hagyaték biztosításáról és kezeléséről való gondoskodása megszűnik: világos, hogy a ptrs. 588. §-ának szerkezete hibás, hogy ez a törvény oly általános szabályával ellenkezik, mely a törvény alkotásakor elvként felállítva, s mint ilyen a törvényhozó testü-

letben tüzetesen megvitatta lett; hogy e szerint ama §-ban „jogérvényes ítélet“ alatt végrehajtható ítéletet kell érteni, és hogy — ha többi tartalma meg is marad — a szöveget ilykép minden esetre ki kellene javítani.

A bíróság a hagyaték biztosításáról és kezeléséről gondoskodik akkor, ha a hagyaték „peressé vált“, és ha a biztosítás és kezelés iránt az érdekeltok között megállapodás nem történik; azaz mindazon esetekben, hol ellenkező igényekkel többen jelentkeznek örökösökül, közöttük egyesség és a hagyaték kezelése iránt megállapodás nem sikerül, s egy vagy több közülök az 587. §-hoz képest a per útjára utasítatik.

Igyekeztem ugyan egy örökösödési ügyben érvényesíteni azt, hogy a hagyaték biztosításáról és kezeléséről való bírói gondoskodás csak akkor foghat helyet, ha a perre utasított fél okmányokkal vagy más bizonyítékokkal a bíróság előtt legalább valószinűvé tette, hogy öröklési igényei alaposak. hogy öröklési jogát végrendelet, szerződés vagy törvény támogatja és hogy öröklési joga valószínűsítésének csak az előleg szerződés szerint még alaposabb, kétségtelenebb joggal bíró másik örökös félnek ellentmondása áll útjában (l. például az orszb. ért. I. 166. és 167. §§-ait).

Az eljáró bíróság ezen érveim folytán a hagyaték biztosítását meg is tagadta; a kir. semmitőszék azonban 1869. évi decz. 30-án 3495. sz. a. azt határozta: hogy — miután a hagyatéki peressé vált, annak megbirálása és elitélése pedig, valjon a kérdéses hagyaték ellen támasztott örökösödési igények alaposak-e vagy sem, a per érdeméhez tartozik, annak okáért a kérdéses hagyaték biztosításáról a bíróság a ptrs. 588. §-a határozott rendelkezéshöz képest gondoskodni tartozik.

E szerint a hagyaték biztosítása és kezelése iránt bírói gondoskodás kieszközlésére elég örökösnek egyszerűen jelentkezni és perre utasítást kérni. Öröklési jognak lehetőségét, árnyékát sem szükséges kimutatni a végett, hogy a hagyaték a nyilvánvaló és birtokban lévő örökösök rendelkezése alul évekig elvonathassék! Valóban csudálkozni lehet azon, hogy vállalkozó ember nem akadt még, a ki bármely tetemes hagyatékra öröklési igényeket üzletszerűen bejelent, ez által a hagyatékot az örökösök birtokából és kezelése alul elvéteti, és ezektől ilykép a törvény biztosította jogáról (?) lemondása fejében pár-pár ezer forintot kicsikar.

A peres hagyaték biztosításáról és kezeléséről való bírói gondoskodás tehát föltétlenül elrendelendő, ha ezt a perre utasított egyik fél kívánja. Kérdés már most: miképp történik ezen bírói „gondoskodás“? A törvényben ezen kérdésre hiába keresünk határozott feleletet. De miután az örökösödési perekben nem követelési, hanem a hagyaték alkatrészeire vonatkozó tulajdonjog képezi a vita tárgyát; és miután azt, kinek a peressé vált hagyaték odaitéltetik, a hagyatékból az örökség megnyitla óta befolyt jövedelem is illeti: annál fogva a hagyatékról való bírói gondoskodás nem másképp fog eszközöltetneti, mint zárlat alkalmazása, zárgondnok nevezése, és csak egyes esetekben — ha a hagyaték tán csupa készpénz, értékpapír és drágaságokból állana — a hagyatéknek letétképen bírói őrizet alá vétele által, a mi különben a zárlattal egyhatályu. A törvényes biztosítási intézkedések másodikát, a szorosabb értelmű biztosítást itt alkalmazni semmiképp sem lehet, mivel ez „lejárát követelés“ esetében a követelést fedező zálog szerzése által történik; holott a peres hagyaték tulajdona forog kérdésben, és a hagyaték nem más vagyon mint zálog által, hanem saját állagára és jövedelmeire nézve biztosítandó.

Hogy zárlat alkalmazandó a peres hagyatéknál, ez kiteszik a törvény azon szavaiból is, hogy a bíróság gondoskodik a peressé vált hagyaték nemcsak biztosításáról, hanem „kezeléséről“ is; mely meghagyásnak pedig csak a hagyatékot felelősség alatt kezelő zárgondnok rendelése által felelhet meg.

Ha már most a peres hagyaték biztosításáról és kezeléséről való bírói gondoskodás zárlatot jelent (és ily értelemben nyilatkozott a semmitőszék is), akkor mi sem volna jogosabb, minthogy a hagyaték lezárolásának elrendelése hasonló előfeltételekhez legyen kötve, mint bármely más zárlatnak decretálása.

Ha valamely tulajdoni, használati vagy birtokjog vitássá válik, zárlatot a ptrs. 324. §-a szerint még csak oly feltételek alatt rendel a bíróság: „ha a felmutatott bizonyítékokból alaposan vélelmezhető, hogy a panaszlottnak tetteges birtoka nem jogos alapon nyugszik, a kérelmezőnek ellenben ahhoz jogos igénye van; és egyzersmind kimutatatik, hogy zárlat alkalmazása nélkül a tárgy értéke veszélyeztetnék, a kérelmező jogai egészben vagy részben meghiusíthatnának.“

A hagyaték lezárolását azonban ki lehet eszközölni a nélkül, hogy a birtokosnál erősebb örökjognak lételet vélelmezhetővé tenni, s a nélkül, hogy kimutatni kellene, miszerint a hagyaték értéke veszélyeztetve van, ha zárlat nem alkalmaztatik; mert hiszen a semmitőszék kijelentése szerint „annak megbirálása és elitélése, valjon a hagyaték ellen támasztott örökösödési igények alaposak-e vagy sem, a per érdeméhez tartozik.“ Fellelphet valaki a törvényes örökös ellen a külső kellekkel nyilván el nem látott végrendelettel; megtámadhatja valaki a végrendeleti örökösöt elévült örökösödési igényekkel; és meg lehet a bíróság győződve arról, hogy a felperesi igények alaptalanok, hogy azok bejelentése nem egyéb mint gonosz szándéku bosszantás, — daczára mind ennek felperes pusztá, indokolatlan kérelmére a hagyaték lezárolását el kell rendelnie.

De legalább annyiban biztosítja a törvény a hagyaték birtokosát az annak lezárolásából bekövetkező hátrányok ellen, hogy úgy mint a zárlatnál, az abból felmerült költségeket a zárlatot kérő fél tartozik előlegezni (333. §.), hogy a zárlat elrendelésére és a zárgondnok személyére vonatkozó kifogásokkal lehet élni (327. §.), hogy azt, ki a zárlatot kérte, az ennek folytán bekövetkező kárra nézve biztosíték adására lehet szorítani (332. §.)?

Véleményem szerint úgy kellene lenni; mert ha a hagyaték biztosítása és kezeléséről való bírói gondoskodás alatt zárlat értendő; ha a bíróság felperes kívánatára a hagyatékot birtokosától elvonni és zárgondnok kezelésére bizni tartozik, — akkor nem látom be annak okát, miért legyen megfosztva a birtokos azon jogoktól, melyek őt megilletik akkor, ha törvénytelen birtokában lévő más, nem hagyatéki tárgyakra kéretett volna a zárlatnak elrendelése. E tekintetben hagyatéki tárgyak és más tárgyak birtoklása között különbséget nem talállok. Még az is, a ki nyilván roszhiszemülog jutott valamely tárgynak birtokába, ha erre ennek visszakövetelése alkalmából zárlat kéretik, az említett jogokkal élhet; hogyan lehessen ezen jogoktól megfosztani az örökhagyónak gyermekeit, kik a hagyatékot jóhiszemüleg birtokba vették, ha a hagyaték ellen valaki tán szemlátomást alaptalan örökösödési igényekkel fellép és a hagyaték lezárolását kieszközli?

A kir. semmitőszék azonban más véleményben van.

Azon hagyatéki ügyben ugyanis, melyből a fennírtott semmitőszéki határozatot idéztem, felperesek kifejezetten a hagyatékra zár alá vételét kérték. A midőn az eljáró bíróság a semmitőszék határozatához képest a zárlatot elrendelte, egyuttal kijelentette, hogy a zár elrendelésére s a zárgondnok személyére vonatkozó kifogásaimat a bíróságnál beadhatom (327. §.).

Ezt megtettem és kifogásaimban többek között azon okból, mivel a zárlatból felmerült költségeket azon fél tartozik előlegezni, ki a zárlatot kérte; és mivel a hagyatéki tetemes vagyonnak feleim kezelése alóli elvonása által az előreláthatólag hosszú per folyama alatt nem csekély károk fognának keletkezni, — a zárlat fentartásának esetére, hivatkozással a ptrs. 332. és 333. §-aira, kértem a zárgondnok díja és feleim kárait nézve felpereseket készpénz vagy értékpapirokbani biztosítéknak bizonyos zárhatáridőn belül leendő letételére, a zárlat feloldásának következményei alatt kötelezni.

Az ezen kifogások fölötti tárgyalás folytán az eljáró bíróság azon kérelemnek, hogy felperesek biztosíték letételére szoríttassanak, helyt nem adott; de kötelezte őket „a mindon közönséges év vagy esetleg meghatározandó időtartam lefolytával megállapított kezelési költséget és gondnoki díjat előlegképen megfizetni.“

Ezen végzés ellen felperesek semmiségi panaszt használtak, én pedig a ptrs. 332. §-a alapján felebbezéssel éltem; a mire a semmitőszék 1871. évi jan. 20-án 13,812. sz. a. kelt határozatával felebbezésemet egyszerűen visszaadta rendelve, a semmiségi panasznak helyt adott, és „az eljáró törvényszék előbbi végzésnek azon intézkedését, mely szerint alperesek figyelmeztettek, hogy a zárlati kérelemre és a gondnok személyére vonatkozó kifogásaikat benyújthatják, minden következményeivel és így a neheztelt végzéssel együtt megsemmisítette“ azon okból: „mert a királyi semmitőszéknek 3495. sz. alatt kelt határozatával az eljáró törvényszék a peressé vált hagyatékra biztosítása iránt a ptrs. 538. §-a alapján intézkedés megtételére utasítottván, azzal hogy az illető feleket meghallgatta, miután pedig köztök megállapodás nem történt, hivatalból intézkedett és gondnokot nevezvén ki, a létező hagyatéki vagyonnak a gondnok felelős kezelése alá történt átadásáról felvett jegyzőkönyvet tudomásul vette, — a törvény által elő-

szabott és hatásköréhez tartozó biztosítási eljárást véglegesen befejezte."

E szerint a peressé vált hagyaték birtokosa a hagyaték-
nak zár alá vételét nemcsak meg nem akadályozhatja, hanem
a zárlat foganatosítása után is meg van fosztva azon jogoktól,
melyek bármely más vagy birtokosát a felmerülő költsé-
gek és károkra nézve adandó biztosíték iránt megilletik az el-
len, ki a vagyont lezárolását kérte; és így megeshetik, hogy
ha azután az örökösödési per 3—4 év múlva annak, ki a zár-
latot kieszközölte, elutasításával jogérvényesen eldől, az örökös
nemcsak hogy pótlást nem kap az öt illető hagyaték-
lezárolásából felmerült kárért, mely talán életszerencséjének leron-
tásával egyenlő, hanem még a hagyatéki gondnoknak díjait is
ő tartozik fizetni!

Nem inkább megfelelő volna-e a jogbiztonság kívánalmai-
nak, hogy — előre bocsátván, miszerint a hagyaték, ha az
örökhagyó halálakor már másnak jogszzerű birtokában nem
volna, előleg a minden küllélékkel ellátott végrendeletben ki-
nevezett örökösnek, vagy végrendelet nem léteben az örökha-
gyó egyenes leszármazóinak kezelésére bízandó, — a ptrs.
588. §-a olyképp szóljon:

Ha a hagyaték birtokosa ellen, vagy az örökhagyó egyenes
leszármazói, vagy végre egy minden küllélékkel ellátott végren-
deletben kinvezett örökös ellen örökösödési igényekkel per
utjára utasítatik valaki, és ha a perossé vált hagyaték biztosí-
tása és kezelése iránt az ellenfelek között megállapodás nem
történt, akkor felperes a hagyaték- vagy az általa igényelt
hagyatéki résznek zár alá vételét kívánni jogosítva van. De tar-
tozik ez esetben mindazon feltételeket teljesíteni, melyekhez a
7. czim I. fejezete szerint a zárlat elrendelése és foganatosítása
kötve van; és viszont alperest mindazon jogok illetik, melyek
ugyanazon fejezetben annak részére biztosítvák, ki ellen a
zárlat elrendeltetett és foganatosított.

Dr. IMLING KONRÁD,
h. ügyvéd.

K ö r r e n d e l e t.

Az árva- és gyámhatósági, valamint a gond-
noksági ügyekben, a bírói és az 1870: 42. t. cz. 8. §-ban
szabályozott árvaszéki hatáskörök iránt kételyek merülvén fel:
ezek elosztatása s egyöntetű eljárásnak megállapítása végett, az
1869: IV. t. cz. 25. §-ban gyökerező felhatalmazás alapján, a bel-
és igazságügyi miniszterek által egyetértőleg a következők
rendeltetnek.

I. Cikk.

Kiskorúak, távollévők, elmobetegek, továbbá a tékozlók-
nak nyilvánítottak részére, valamint az országos fegyintézetben
levő fegyenczek gyermekei részére gyámot, illetőleg azok va-
gyonának kezelésére gondnokot az árvaszék nevez ki.

Ezen intézkedés azon esetben is áll, ha a bíróságok bör-
tönében létező fegyencz vagyonának gondnoki kezelése, vagy a
törvény vagy a fenálló szabályok szerint szükségessé válik.

II. Cikk.

Nagykorúaknak gondnokság alá helyoztetése iránt azon-
ban a határozati jog a bíróságot illeti.

III. Cikk.

Az örökösödési eljárás megindítása és vezetése az 1868:
54. t. cz. VII. fejezete szerint is az illető bíróság hatáskörébe
tartozván, mindaddig míg a hagyatéki tárgyalás, vagy az örö-
kösödési per nincs befejezve, az árvaszék csak annyiban intéz-
kedik, a mennyiben az illető bíróság részéről az 1868: 54. t. cz.
575. és 576. §§-ok értelmében, az 560. §. a) és b) pontjaiban
említett személyek képviseltetése, vagy az 586. §. értelmében a
létrejött egyezségnek gyámhatósági jóváhagyása végett meg-
kerestetik.

IV. Cikk.

A hagyaték- az 1868: 54. t. cz. 563. §-ban körülírt elő-
leges biztosítása, a halálosét felvételével megbízott közigazgatási
közvegek iránt, — a bírói intézkedés megkezdésével azonban
mindaddig míg a hagyatéki tárgyalás, vagy az örökösödési per
jogérvényesen nem intéztetett el: a hagyatéki vagyont biztosítá-
sáról és kezeléséről, valamint szükségessé téve zárgondnok rende-
léséről az 1868. 54. t. cz. 568. és 588. §. §. értelmében az illető
bíróság tartozván gondoskodni, a gyámság vagy gondnokság

alatt álló örökösök tartása és ellátása iránt az árvaszék meg-
hallgatása mellett, a hagyatéki bíróság intézkedik.

V. Cikk.

Ha az 1868: 54. t. cz. 587. §-a értelmében a gyámság
vagy gondnokság alatt állók utasítatnak per utjára: a perre
utasító végzés az árvaszéknek kézbesítendő s ez köteles a kis-
korúak vagy egyébként gondnokoltak gondnokát a szükséges
intézkedések megtételére utasítani. — Gondnok nem léteben
köteles az árvaszék, a kiskorúak vagy egyébként gondnokoltak
jogainak megvédésére a törvényhatóság ügyészét utasítani.

VI. Cikk.

Az öröklött ingatlanoknak, az örökösök nevére leendő be-
kebeleztetését az 1868: 54. t. cz. 581. §-a értelmében az eljáró
birtokbíróság mindenkor hivatalból eszközöli.

VII. Cikk.

Mihelyt a hagyatéki vagyont, vagy annak a gyámság és
gondnokság alattiakat megillető része, a hagyatéki bíróság ré-
széről az árvaszéknek átadatik, vagy az örökösödés esetén kívül,
gondnok kirendelése végett a bíróság által megkerestetik: azon-
nal kezdetét veszi az árvaszéknek az 1870: 42. t. cz. 8. §-ban
körvonalozott árva- és gyámhatósága, mely kiterjed a gyámol-
tak vagy gondnokoltak személyére — illetőleg vagyonára,
a gyámok és gondnokok ellenőrzésére, és a számadások meg-
vizsgálására, s mingaddig tart: míg a gyámság vagy gondnok-
ság jogérvényesen nem szüntettetik meg.

VIII. Cikk.

Ha a számadással tartozó gyám vagy gondnok számadását
a rendes időben nem adná be, köteles az árvaszék azt szükség
esetében az 1868. 54. t. cz. 518. §-a értelmében indítandó fel-
hívási per utján számadástételre szorítani. Ha pedig a benyuj-
tott számadások átvizsgálása alkalmával hiány, vagy a gyámol-
tak, avagy gondnokoltak terhére eső valamely kár fedeztetik fel,
felelősség mellett köteles az árvaszék a gondnokoltak károsí-
tásának megakadályozása, illetőleg a gyám vagy gondnok fele-
lősségre vonatása végett, akár polgári, akár bünvádi uton a
szükséges lépéseket megtenni s szükség esetében a netalán biz-
tosítottalan tömegnek haladéktalan biztosítása iránt kellőleg in-
tézkedni.

IX. Cikk.

Kiskorúaknak nagykorusítását illető ügyek elintézése a
magyar kir. belügyminiszteriumra száll át.

X. Cikk.

Az örökbefogadások és törvényesítések továbbra is az
igazságügyminiszterium hatásköréhez tartozván ezekre nézve
határoztatik, hogy a mennyiben kiskorúak érdekei is fonn fo-
rognának, ezen ügyek az illető árvaszék meghallgatása mellett
intézendők el.

Kelt Buda-Pesten, 1872. évi jan. hó 30-án.

Tóth Vilmos, s. k.

Bittó István, s. k.

K ü l ö n f é l é k.

(A kassai ügyvéd-egylet) 1871. decz. hó 30-án tartotta
meg az évi rendes közgyűlést.

Az elnöki jelentés visszapiantást vetvén a lefolyt évi
működésre az egylet tevékenységének nem sok mozzanatát so-
rolhatta fel. — A tartott 9 rendes ülés tárgyai közül kiemelte
főleg az ügyvédi rendtartás javaslata feletti torjedelmes tanács-
kozást, s továbbá az egyes bírák illetékességének szándékolt
kiterjesztése ellen kezdett is sikert aratott agitációt. — A kir.
bíróságok életbeléptének előestéjén megemlítette továbbá, hogy
a kassai ügyvédegylet egyike volt azoknak, kik igazságszolgá-
latásnak a közigazgatástól való elválasztását, a bírák helyha-
tósági választásának megszüntetését, a bírói függetlenség és
elmozdíthatatlanság kimondását minden alkalommal sürgették,
ezen oly rég táplált vágyak teljesültek s a kassai ügyvédegylet
azon öntudattal nézhet elébe a hazai igazságügy szebb jövőjé-
nek, hogy annak megalkotásához egy porzemmél ő is járult.

Ez elnöki jelentés után a számvizsgáló bizottság jelentése
elfogadtatván, — a választás eszközöltetett:

Elnök lett Szent-Lélek Gyula, alelnök Juhász Mi-
hály, titkár Korányi Károly, pénztárnok Demeter Titusz,
könyv- s levéltárnok Ruszinko Zeigmond, választmányi ta-

gok: Glósz Ernő, Szerényi Ede, Brósz Jonát, Teleky Péter, Saád Lajos és Kleckner Alajos, a számvizsgáló bizottság tagjaul megválasztottak: Steer Ferencz, Antal Emil és Engelmann Gyula.

(A magyar jurisprudentia apologiája.) Több nyomtatott iv terjedelmét igényelnék a kir. törvényszékek elnökeinek hozzánk beküldött megnyitó beszédei, melyek utóvégre is csak egy és ugyanazon themát variálják. Azonban eltérőleg a többiekől, Halmágyi Sándor a n.-enyedi kir. tszék elnöke a magyar jurisprudentiának apologiát szentelt, és épen ezért eléggé érdekesnek tartjuk beszédének ezen részét kivételképp közölni a mint az csakugyan is kivételt képez az elnöki megnyitó beszédek közt.

Hazánk eredménydus történelme — ugymond — nagyobb részt vész és vihar közt folyt le. Államalkotó erőnk a multban a legnagyobb tűzpróbák ment keresztül. Az önfentartás küzdelmének majdnem folytonos láncolata alig engedett közbe egy-egy futó alkalmat kellő gondot fordíthatni a hazai kulturai érdekek ápolására. Mindazonáltal a miveltségre törekvő szellem nálunk a legnehezebb időkben, vész és vihar között is mindig építgetett alkotgatott és — hála érte a gondviselésnek — az áldott emlékü elődöknek, kik bámulatos látnoki tehetséggel ismerték fel a távol jövő feltételeit — nálunk meg van teremve már az alap arra, hogy a korigényekkel szemben helyzetünket elég bátorítónak találjuk; csak egy hazafias erőfeszítés s a béke áldásai kellene ahhoz, hogy növekedő tekintéllyel rendre egészben felfejlődjünk a kulturáramok sorába résztvenni a nemes versenyben s ezzel igazolni létezésünk jogát.

Nekünk vannak kulturai, vannak humanisticus és socialpolitikai fejleményeink és intézményeink, melyekre ha nem is kérkedőleg, de nyugodt öntudatossággal hivatkozhatunk, s bármily mostoha legyen is irányunkban a rosulértésültek vagy az irigység szenvedelmé által elfogultságba ejtettek bírálata, tény az, hogy a magyar királyság kulturhistoriája a komoly vizsgáló előtt oly adatokkal tüntet fel már a legrégibb időkől, a minőkkel a legcivilisáltabb nemzet se szégyenlhetné magát.

Egy nemzet geniusának emelkedettsége különösen két dologról ítélhető meg.

Egyik az alkotmány, másik az igazságszolgáltatás.

A mi amazt illeti, soha tőlünk el nem fogja vitathatni senki a dicsőséget, hogy alkotmányos intézmények megalapítása dolgában az európai continens valamennyi nemzetét megelőztük. Az európai kulturhistoria egyik legszebb, legrégibb, legérdekesebb actája épen a magyar királyság alkotmányában található fel. E tekintetben csupán Albion fiai tudtak megelőzni. A magyar királyság magna chartája, az Andreanum diploma, már 1222-ben megvolt s megnyitotta a tért a polgári szabadság és kulturai élet fejlődésére. Az angolok magna chartája 1215-ből való. Mindössze hét évi különbség!

A mi az igazságszolgáltatást illeti, mi nemes megelégedéssel hivatkozhatunk arra, hogy a magyar királyságban már a legrégibb időkben királyaink és törvényhozásunk intézkedései folytán oly jogelvek és oly jogintézmények honosultak meg, a melyek a culturelet és humanistikus irány követelményeit magasabb szempontokra mutató arányban elégitették ki.

A régi idők igazságszolgáltatását s arról mérve magát a felvilágosodottság mértékét, semmi se jellemzi inkább, mint a büntető hatalom gyakorlása. Mig a külföldön száz meg százanként máglyán égették az ártatlanokat azon vád czimén, hogy boszorkányok vagy varázslók bűnébe estek, addig a magyar királyságban még csak e vádczim jogosultsága is ipso jure semmisnek nyilvánított. Mig a XVII-dik század végén a bambergi püspök kerületében hatszáz, a würzburgi püspök kerületében kilencszáz „boszorkány“ égettetett meg máglyán. A magy. királyságban ellenben már a XII. évszázad elején (1100) kimondatott s törvénynyé vált, hogy: „De strigis, quae non sunt, nulla fiat quaestio!“ E bölcs az európai korszellemet megelőző törvényvel ellenkező törvény soha se is lón nálunk kimondva. Az egész corpus juris hungaria egyetlen törvényczikket se foglal magában a boszorkányok és varázslók üldözése és megégetéséről.

A mi hazai jogtörténelmünk, s illetoleg kulturhistoriánkban nem kevésbé érdekes adat az, hogy nekünk Verböczy hármaskönyvében már a XVI-dik század elején állam- és magánjogi codexünk volt, mig Európa többi nemzetei egész a mult század

végeig a kanoni és római joggal segítettek magukon. A porosz Landrecht csak a mult század utolsó éveiben jött létre. A francziák Code Napolconja 1804-ben, a bajor törvénykönyv 1811-ben, az osztrák polg. törvénykönyv 1812-ben lón életbeléptetve.

Igaz ugyan, hogy a mi Verböczynek a korszellem rég tulszárnyalta, s ma már nem felel meg a polgárisult társadalom igényeinek. De ama korban, midőn e törvénygyűjtemény keletkezett, az egy meglepő remekműnek volt tekinthető, s tény, hogy azzal megszereztük a jogot, hogy elmondhassuk: nekünk körülbelül háromszáz évvel előbb volt codexünk, mint a külföldnek.

(A buda-pesti ügyvédi egylet) 1872. január 21-ki évi közgyűlésén a rendes belkezelési ügyek mellett, a következő választási eredmény hirdettetett ki:

Tisztikar: Horváth Károly, elnök. Dr. Busbach Péter, alelnök. Dr. Siegmund Vilmos, titkár. Polgár Mihály, pénztárnok. Bogdány Lajos, ellenőr. Engert Tivadar, könyvtárnok. Gaal Ernő, ügyész.

Választmányi tagok: Dr. Apáthy István. Dr. Bellaagh József. Bogisich Lajos. Dr. Bróde Lipót. Dr. Csacsakó Imre. Dr. Csukássy Károly. Dr. Dárday Sándor. Deszkás Gusztáv. Dr. Friedmann Bernát. Funták Sándor. Dr. Gerlóczy Gyula. Dr. Győry Elek. Dr. Held Kálmán. Janitsek József. Dr. Környei Ede. Dr. Lovik Adolf. Dr. Mannheimer Ignác. Morlin Imre. Ifj. Muraközy László. Nagy Károly. Pósfay Károly. Pleskott Henrik. Rupp Zsigmond. Dr. Schnierer Gyula. Simon Florent. Szabó Albert. Dr. Szelenyi Károly. Dr. Szilágyi Dezső. Dr. Szontagh Kálmán. Váraday Károly. Egyleti közlönynyé a „Magyar Themis“ választatott. Horváth Boldizsár egyleti alapító tagnak az ügyvédi kar és különösen a buda-pesti ügyvédi egylet irányában szerzett érdemeiért jegyzőkönyvi elismerés fejeztetett ki, dr. Pauler Tivadar pedig az egylet tiszteletbeli tagjává választatott.

(Tárlózat a bírósági szervezés terén). A jász kun-kerületi városok eddig elsőfolyamodásu tszéki jogokkal voltak fölrüházva, — e szerint az ügyesbajos egyének helyben nyertek igazságszolgáltatást, s meglehetősen gyorsassággal, — a telekkönyvi hatóság szinte helyben székelt, így ez érdekekben is helyben talált orvoslato.

Az ujonnan föállított tszéki szervezettel a majsai ügyek négy részre vannak elosztva, ugyanis Majsza belügyei telekkönyvileg Halashoz, törvényszékileg Szabadkához, Majsza birtokához tartozó jakabszállási pusztára nézve telekkönyvileg Félegyházhoz, tszéki eseményekre Kecskeméthez csatoltatott. — Ezek folytán az evangelium szavai „Diviserunt sibi vestimenta mea“ szerint, bár könyörgő folyamodással járultunk a magas kormányhoz Félegyházhoz való csatoltatásunkért, mint-hogy mint szellemi, mind anyagi tekintetben a két rosz között jólétünk érdekei ehhez csatolvák, mégis elosztatánk, s szétszaggattatánk. — Már most kérdés: a majsai hagyatéki ügyek, és minden helyi birtokokra nézve fölmerülő peres ügyek hol, és melyik tszék által lesznek elintézendők? Vagy talán mind a két törvényhatóság által?

(Fenyítő-törvényszéki intézkedés.) A pesti kir. tszék fenyítő osztálya m. hó 27-én elhatározta a kapitánysághoz egy átiratot intézni, melyben ennek kötelességévé tétetik, valamely büntény vagy kihágás miatt letartóztatottakat tüstént a tszéknek átadni a nélkül, hogy elővizsgálatot eszközölne; továbbá felhatalmazott: a letartóztatottak ingóságait leltározatni, megbecsülni és a tszéknek átadni, végre utasított, hogy senkit, a ki büncselekménnyel van gyanusitva, szabad lábra ne állitsion.

(Egy adat,) hogy ügyvéd-nemzet vagyunk. Alsó-Ausztriában, beleértve Bécs városát is, van összesen 400 ügyvéd. Mennyiben néhány évvel ezelőtt hivatalos kimutatás szerent nevezett területen csak 76-tan voltak, sokan megijedtek a nagymérvű szaporodástól. Nekünk csak Buda-Pesten van 650 ügyvédünk s az egész országban nem kevesebb, mint 3000 és egynehány száz: még sem ijedünk meg.

Melléklet: Magyar törvénykönyvek, törvénykezési és jogtudományi munkák legújabb kiadásokban, melyek Heckenast Gusztáv pesti könyv- és lapkiadó által kiadattak és az egész országban minden hiteles könyvtárúsnál kaphatók vagy megrendelhetők.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászggyűlés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A harmadik magyar jogászggyűlés stb. — A bírósági végrehajtók utasítása. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbíró-tól. — Zárlattelni kifogás jogorvoslat-e. x+y. — Utasítás a bírósági végrehajtók számára. — Rendelet stb. — Különfélék.

MELLÉKLET: Egy fél iv curiai határozatok.

A harmadik magyar jogászggyűlés

elé terjesztendő indítványok előkészítéseül az áll. bizottság következő kérdéseket tűzte ki.

A magánjogból.

1. Fentartandó-e jövőre vagy sem azon törvénybeli intézkedés: mely szerint a nőnembeli személyek korukra való tekintet nélkül egyrészt férjhezmenetelükig kiskorúaknak tekintetnek, másrészt pedig a férjhezmenetel pusztá ténye által a nagykorúak jogaiba lépnek.

(Véleményezésre, és e kérdés tárgyában a jogászggyűlés elé terjesztendő indítványok formulázására felhivattak: Tóth Lőrincz, Teleszky István és Czenthe József urak.)

2. Kivánatosnak tekinthető-e, hogy a hazai magánjogban szabályozott özvegyi jog és özvegyi örökösödés, mint a törvényes özvegyet illető örökösödési nemek továbbra is fentartassanak? ha igen, mily alakban? ha nem: miként volnának az özvegyet illető törv. örökösödési igények szabályozandók?

(Véleményezésre, és e kérdés tárgyában a jogászggyűlés elé terjesztendő indítványok formulázására felhivattak: Wenczel Gusztáv, Wawrik Béla és Vida Lajos urak.)

A váltó és kereskedelmi jogból.

3. Kivánatosnak tekinthető-e a forgalom érdekében, hogy a magyar váltójognak azon intézkedése, mely szerint a váltóbekeblezés vagy előjegyzés folytán váltói minőségét elveszti, (1844. VI. t. cz. Id. törv. szab. III. 5. §.) hatályon kívül helyeztessék, esetleg az alkotandó új váltótörvénybe fel ne vétessék?

(Véleményezésre, és e kérdés tárgyában a jogászggyűlés elé terjesztendő indítványok formulázására felhivattak: Tóth Elek, Bróde Lipót és Glosz N. urak.)

4. Ha a harmadik magyar jogászggyűlés elfogadná a második jogászggyűlésről fenmaradt azon indítványt, hogy a részvénytársulatok alakításához az állam engedélye nem szükségeltetik: vajon a részvénytársulatok bejegyzése s ennek közzététele egy e célra külön felállítandó közigazgatási hatóság (office of register), vagy pedig a kereskedelmi ügyekben bíraskodásra hivatott rendes törvényszékek által volna-e eszközölendő?

(Véleményezésre, és e kérdés tárgyában a jogászggyűlés elé terjesztendő indítványok formulázására felhivattak: Schnierer Gyula és Dauscher Antal urak.)

A büntető eljárásból.

5. Elfogadható-e azon elv, hogy a védőnek a közvádóval feltétlen egyenjogúsága legyen? — vagy ha

nem: a kettőnek jogai közt, a bünper különböző stádiumában, mily különbségek állitassanak fel?

(Véleményezésre és e kérdés tárgyában a jogászggyűlés elé terjesztendő indítványok formulázására felhivattak: Kozma Sándor, Funták Sándor és Schnierer Aladár urak.)

6. Megengedtessek-e általában, vagy bizonyos korlátozással, hogy a magánvádó a közvádó helyébe lépessen, illetőleg ennek szerepét átvehesse? Ha igen: a per minő stádiumában, minő feltételek mellett, minő büntetésre méltó cselekvények tekintetében, és miként lenne a köz- és magánvádó egymáshoz való viszonya szabályozandó?

(Véleményezésre, és e kérdés tárgyában a jogászggyűlés elé terjesztendő indítványok formulázására felhivattak: Bovánkovics József, Ritoók Zsigmond és Kautz Gusztáv urak.)

A polgári eljárásból.

7. A bíróság legyen-e szigoruan kötve a felek által felhozott bizonyítékokhoz? vagy pedig azonkívül követhessen-e más bizonyítékokat is a felektől?

(Véleményezésre, és e kérdés tárgyában a jogászggyűlés elé terjesztendő indítványok formulázására felhivattak: Apáthy István, Bakos N. és Margitay Dezső urak.)

8. A szóbeliség és közvetlenség alapján behozandó polg. perrendtartásban engedtessek-e tér az iratok előkészítésének, mily hatálylyal és mily mérvben?

(Véleményezésre, és e kérdés tárgyában a jogászggyűlés elé terjesztendő indítványok formulázására felhivattak: Szabó Miklós, Herczegh Mihály és Fischer Lajos urak.)

A bírósági végrehajtók utasítása.

E várva-várt gyermek tehát megszületett, várva-várt volt részint azok által, kik ettől reménylették, hogy a végrehajtói hivatalnak csak hasznát szedjék, terheit azonban másra ruházzák, — de várva-várt más szempontból is, t. i. hogy kiegyenlítendi azon kétségeket és az ezekből eredő nézet-különbségeket, melyek a végrehajtó és a bíróság működési körét illetőleg, tekintettel a végrehajtói törvény 14. §-ára felmerültek. — Ezen utóbbi pontra nézve azonban várakozásunk nem teljesült.

De mielőtt erre nézve nézeteimet, s illetőleg az utasítás hiányait előadnám, nem mellőzhetem el felemlíteni, hogy — nézetem szerint — csak helyeselhető, miszerint az utasítás nem engedett tért, azon némely

résről egyéni tekintetknél fogva felmerült ohajnak, miszerint a kézbesítés eszközzésére a végrehajtó segédet is tarthasson; — helyeselni kell ezt:

mert miután a törvény 13. §-a a bíróság székhelyén eszközözendő kézbesítéseket a végrehajtó által rendeli teljesíteni, alig lenne indokolható az, hogy az utasítás ettől eltérő engedményeket tehetett volna, — legalább én az utasításnak, a törvénnyel szemben, ily tág kört adni nem mernék, — de ettől eltekintve is:

A végrehajtók általi kézbesítés a felekre tetemes költségeket ró, melyek főleg kisebb összegű pereknél igen érezhető terhelést okoznak, ha figyelembe vesszük, hogy egy perben a kézbesítések 3—4 ft költségbe kerülnek; méltányos tehát, hogy ezen tetemes költségért legalább pontos s teljesen hiteles, a törvény által kizárólag erre rendelt közeg által történjék a kézbesítés; mert ha a végrehajtóknak ezt szolgálja által teljesíteni engedtetnék meg, méltán kérhetnék a peres felek a kézbesítési díjak indokát; mert azért, hogy valamely közegeknek jövedelmet szerezzünk, a polgárokat céltalan költséggel terhelni indokolt semmi esetben sem lenne; s akkor kár lett volna az eddigi eljárástól, mely szerint a kézbesítés a szolgálja által teljesített, eltérni, ha csak az egész intézményt, úgy mint Franciaországban, üzletté alacsonyítani nem akarjuk.

Nem mondom, hogy ezen idővel könnyíteni nem lehet az által, hogy a végrehajtóknak, a vizsgát letett jelöltek, a bíróság engedélyével, segédekül leendő felfogadása megengedtetik, mint p. o. Bajorországban, de előbb az intézménynek megszilárdulni s oda kell fejlődnie, hogy legyenek, kik azt a jövő reményében, életpályául választják s így segédekül alkalmas egyének találkozzanak. — De szolgálja pótolni magát a végrehajtót épen állása hitelének és tekintélyének rovására történnek, s a törvényben kimondott felelősséget illusiussá tenné.

E részben tehát csak helyeselni lehet, hogy az utasítás a törvénytől eltérőleg intézkedni tartózkodott. — De nem helyeselhetjük, hogy több oly lényeges pontokra, melyek a fentebb említett 14 §. folytán a perrendtartásnak a végrehajtási eljárásra vonatkozó határozatait illetőleg méltán kétely tárgyai lehetnek, — nem intézkedett.

Az idézett szakasz szerint ugyanis a végrehajtó a végrehajtás befejezte után 48 óra alatt jelentését a kiküldő bíróságnak bemutatni tartozik, míg a perrend szerint a kiküldött, ha ingókra történt a végrehajtás, csak az egész eljárás befejezte után tette meg jelentését. Ezen különbség kételyekre adhat okot, főleg következő esetekben:

1. Ha a végrehajtás közpénztárban vagy bírói letétben lévő pénzre intéztetik, a polg. törvk. rendt. 386. §-a szerint a kiküldött a letiltást s a kielégítés idején a kiutalványozást is ugyan ő eszközli.

Kérdés támad tehát, hogy ha a kiküldött letiltásról jelentését megteszi, a kiküldő bíróság ezt egyszerűen helybenhagyólag tudomásul veszi, s az iratokat a végrehajtónak, további eljárás végett visszaadja-e? vagy a jelentéstétel folytán a további eljárás, s így az utalványozás is őt illeti, mely utóbbi vélelem mellett szól még a letéti utasítás 19. §-a, mely szerint a letétből csak a bíróság van utalványozni jogsítva, míg az előbbi vélemény mellett a törvk. rendt. 386. §-a harcol.

Ez különböző eljárásra fog alkalmat adni s könnyen zavarba hozandja a pénztárakat is.

2. Hason eset van, a midőn a végrehajtás magánkövetelés átruházása vagy lefoglalása által eszközöltetik (387. §.) s a részben merülhet fel kétség, hogy az átruházási záradéknak a kötvényre vezetése s illetőleg

a 390. §. szerint a kiküldött köteleességévé tett azon eljárás, hogy bekeblezett kötelezvény foglalása esetén, a jelzőlog s tekintve engedmény bekeblezését eszközölje, a végrehajtó által a foglalás folytán tett jelentés alapján a bíróságot illeti-e? vagy ez a jelentést csak tudomásul veszi s az e részbeni intézkedések a végrehajtó által teljesítendőek?

Mindenesetre azonban hátrányos, hogy a végrehajtó jelentését megtevéen e mellett a kötvényt bemutatni tartozik, s így a foglalás bejegyzése s kivált ha átruházás történt, az engedmény bekeblezése, mely eredeti kötvény nélkül nem is foganatosítható, haladékos szenved a bíróság további intézkedéseig, — mi könnyen a követelés veszélyeztetését vonhatja maga után.

3. A bírói ügyviteli szabályok 197. §-a szerint a kiküldött a felek meghallgatása mellett jogosítva van számosabb vevő versenyének reményében az ingókat valamely alkalmasabb helyre elszállítani.

Ez is kérdés tárgya lehet, hogy ez intézkedés a teendő jelentés folytán a bíróságot vagy a végrehajtót illeti-e?

Részemről ugyan, azon véleményben vagyok, hogy a bíróság tiszte egyedül a végrehajtás tudomásul vételében s illetőleg helybenhagyásában áll, a további teendők a végrehajtót illetik; — miután azonban ez már most is másként magyaráztatik, helyén lett volna egy szerény szakasz által az utasításban nemcsak a kételyeket eloszlatni, hanem a könnyen felmerülhető semmisségi panaszoknak is elejét venni, — hiszen az utasításnak ez lenne egyik kiváló feladata.

Továbbá a felek érdekében, a végrehajtási költségeket illetőleg találunk egy nagy hézagot az említett utasításban, ugyanis: a polg. törvk. rendtartás 353. §-a szerint:

„Bíróságok, melyek dologi törvényhatóságot nem gyakorolhatnak, ha valamely ingatlan vagyponra rendelték el végrehajtást, annak foganatosítása végett mindig az illető dologi bíróságot tartoznak megkeresni.“

E szakasz az eddigi szokás szerint úgy alkalmaztatott, hogy a megkeresett törvényszék a végrehajtás foganatosítása végett a szolgabíróat kereste meg, mi által a feleknek tetemes költség kiméltetett meg. Ez azonban jövőre nem történend meg, hanem a törvényszék az oldala mellett alkalmazott végrehajtót küldendi ki, ki mért földekre terjedő utat tenni s több napi időt tölteni lévén kénytelen, uti költségei és napdíjai által a végrehajtási költség tetemes mennyiségre fog szaporodni, mi mellőzhető lett volna, ha az utasítás kimondja, hogy ily esetben a végrehajtással az illető járásbíró végrehajtója bizandó meg; ez annál szükségesebb lett volna, mert itt épen a sommás, tehát kevesebb összegű perek érdekelvék, — melyekben eként a kézbesítés költségei mellett a végrehajtásnak ily költséges módon eszközözendő foganatosítása oly súlyos terhet nyom a peres felek vállaira, melyért azok méltán panaszkodhatnak fognak.

Végre hiánynak tartjuk, hogy az utasítás a végrehajtói vizsga tárgyában semmi szabályokat sem tartalmaz, s így oly tág tér van engedve, mely a legkülönbözőbb eljárások és ebből kifolyólag számos panaszok kutfejévé válhatnak.

ZLINSZKY IMRE,
királyi táblai pót bíró.

* * *

Ugy tudjuk, hogy az igazságügyi miniszterium egyáltalában nem volt hajlandó a bírósági végrehajtók számára külön utasítást rendeltényi uton kibocsátani; ezért lapunk f. é. 3-dik számában örömmel regisztráltuk azon hirt: hogy az igazságügyi miniszterium jó tanács iránti fogékonyságot tanusítva, utó-

végre mégis elhatározta magát, a végrehajtói intézmény életbeleptetésére vonatkozó rendelet kiadására.

Mi nem is mulasztottuk el a kormányt jó előre, úgy szólván vaktában egynemely nehézség megoldására figyelmeztetni, mert jól tudtuk, hogy a rendeleti tervezet közzétételére idő sincsen, a mint csakugyan febr. 6-án jelent meg azon miniszteri rendelet, mely azt rendeli: hogy a végrehajtói intézmény febr. 1-én léptetendő életbe!

A többi között lapunk idézett számában a végrehajtói vizsgálatokra vonatkozólag szóról-szóra ezeket mondtuk: „A végrehajtói vizsgálatok tárgya a törvény szövegében felsorolva nincsenek, *) s szerintünk helyesen, mert azok időről időre változván, meghatározásuk az igazságügyi miniszteriumra bízott. Reméljük legalább, hogy az igazságügyi miniszterium erről meg nem feledkezett“. — Most már csak azt remélhetjük, hogy e hiányt pótrendelet által pótolandja.

Felhívtuk továbbá az igaz. miniszteriumot azon kételyek elosztatására is, melyek a p. t. r. 402. §-a tekintetében felmerültek, miután azon szakasz értelmében az ingók elárverezésére nézve a kiküldött (tehát a végrehajtó), ha hivatalból teljesíti az árverést, azonnál és önállólal intézkedni tartozik. — Ugy szintén kételyek fognak felmerülni a biztosítási foglalatást tárgyaló 343. §. tekintetében, mely szerint a biztosítási eljárásnál árverésnek egyedül akkor van helye, ha a lefoglalt ingóság kár és megromlás veszélye nélkül el nem tartható s e fölött a végrehajtó bíró a felek, és szükség esetében szakértők meghallgatása mellett azonnal tartozik határozni. — Az igazságügyi miniszterium azonban a bírósági végrehajtók hatáskörét kiterjeszté ugyan a zárlati s biztosítási foglalatásra, de egy szóval sem említi, hogy a bírósági végrehajtót ugyanazon hatáskör illeti meg, mely eddig a bírói kiküldöttre volt bízva. Ezzel pedig minden nehézség meg lett volna oldva, miután a bírósági végrehajtókról szóló 1871. LI. t. cz. 14. §-a csak is a költségek megállapítása és a tulajdoni s elsőbbségi igények tisztára hozatala tekintetében korlátozta a bírósági végrehajtók hatáskörét.

Mi is osztjuk tehát cikkíró urnak azon nézetét, hogy a mennyiben a törvény a bírósági végrehajtók hatáskörét nem korlátozta, azok az eddigi bírói kiküldötteknek a polg. törv. rendtartásban szabályozott jogkörével bírnak. Szerk.

C o d i f i c a t i o .

Törvénykezésünk szomorú állapotát több évi bírói gyakorlatom folytán ismervén, azon meggyőződésre jutottam, hogy ez állapotot csak rendszeres törvénykönyvek által mellőzhetjük; tapasztalván egyszersmind, hogy az alkotandó törvénykönyvek javaslatainak készítése körül az illetők nem czélszerű eljárást követnek, már 1868-ban a „Jogt. Közlöny“-nek nov. 29-én megjelent 48-ik számában dr. Haus volt penti jogtanár után e cím alatt: „A büntető törvényhozásnak technikai módszeréről“ közöltem egy cikksorozatot.

Most, midőn nemcsak a sajtóban, hanem az országgyűlésen is a codificatio és egy állandó codificáló bizottságnak felállítása sürgettetik, czélszerűnek vélem erre vonatkozólag közölni a nálunk is nagy tekintélyű Mittermaier-nek nézetét, melyet a codificáló állandó bizottságnak felállításánál figyelembe venni méltó volna.

Mit Mittermaier mond, az leginkább a büntető törvénykönyv javaslatainak készítésére vonatkozik, de általános nézetei más törvénykönyvi javaslatnak készítésénél is alkalmazhatók.

*) A törvényjavaslat 3-ik §-ában a vizsga tárgyaikkép voltak meghatározva:

A szóbeli vizsga tárgyai: a jelen törvény s az ennek alapján kiadandó utasítás tartalmán kívül a polg. törv. rendtartásnak, valamint a váltó és csódtörvényeknek a bírói végzések és ítéletek különböző nemeire, azok tartalmára és kellékeire; továbbá a kézbesítések, kiküldetések, végrehajtásra, a leltározásra vonatkozó szabályai; ugy szintén a váltóvégrehajtások tárgyában 1868. ápril. 8-ára 998. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendelet.

Az írásbeli vizsga tárgyát az illető fogalmazási képességének megbirálása képezi, tekintettel azon számveteli és írásbeli teendőkre, melyek a bírósági végrehajtónak szolgálatához tartoznak.

Mittermaier így szól: a törvénykönyvek alkotása körül mutatkozó érdekeltségnél fogva különös figyelemre méltó ama kérdés, hogy miként készítsenek legczélszerűbben a törvénykönyvek (Codexek). Az e körül mutatkozó nehézségekről, és különös figyelembe veendő viszonyokról annak, ki törvényhozással nem foglalkozott, nincsen fogalma.

A codificáló bizottság tagjainak száma ne legyen igen nagy; mert ellenkező esetben a nézetek különféleségekor a szavazat megnehezítettetik. Dr. Haus öt tagot kíván oly formán, hogy három gyakorlati, kettő elméleti képzettségű egyén legyen. A bizottság választ elnököt és előadót. Azonban minél számosabbak a szavazók a codificáló bizottságban, annál inkább lehet számítani arra, hogy a munka alaposan és kellőleg fog megfontoltatni, feltéve mégis, hogy a bizottságba csak kitűnő tagok választatnak; mert ha a bizottságnál a közepszerűségnek is befolyás engedtetik, akkor szótöbbséggel gyakran oly határozat fog létre jönni, mely méltánylást nem érdemel.

A codificáló bizottságnak többsége, tehát nem kizárólag gyakorlatilag képzett férfiakból álljon; mert itt nem tankönyv készítéséről van szó, és mert a gyakorlatiak (praktikusok) képesek leginkább a hozandó törvényeknek hiányosságát felismerni.

Azonban a gyakorlatilag képzett férfiak is olyak legyenek, kik, a mennyire foglalkozásuk engedi (s épen ebben fekszik a nehézség) -- haladva a tudománnyal az újabb jogi irodalom olvasása által képesek gyakorlati észleleteiket, különösen a külföldi törvényhozásokra vonatkozva, megvilágítani.

Ezenkívül megkívántatik, hogy a codificáló bizottságnak tagjai a bizottsági ülések idejének tartama alatt vagy legalább azok, kik a törvénykönyvi javaslatnak, vagy e részének kidolgozásával megbízattak, minden más foglalkozástól felmentessenek és magukat egészen csak a törvénykönyvi javaslat készítésére szentelhessék. Törvényhozási munkák a szellemnek nyugalmat igénylik, mit nem szabad különféle foglalkozások által megzavarni; nem szabad már azért sem, hogy a bizottsági tag a jelenlegi törvényhozásnak állásával, a jogtudomány mostani színvonalával, vívmányaival megismerkedhessék, és az előforduló nehéz kérdések felett elmélkedhessék. Mellék órákban, midőn a szellem már más foglalkozás által kifáradt, törvényhozási munkát alaposan végezni nem lehet.

Ama gyakorlatiak, kik a codificáló bizottságnak tagjaiként választatnak, olyak legyenek, kiknek alkalmuk volt, az életet különféle gyakorlati oldalról megismerni. Így például a büntető-törvénykönyv készítésénél használtassanak azok, kik a büntető ügyekben mint vizsgálók, előadók, bírák működtek; czélszerű az olyanoknak is alkalmazása, kikhez a kegyelemérti folyamodványok jutnak, mert ők a törvényhozásnak hiányát vagy szigorúságát észlelhetik.

Mindegyik gyakorlatitól azonban, ki a codificáló bizottsághoz választatik, megkívánja Mittermaier, hogy a tudománnyal előre haladjon, a tudomány és elmélet iránt tisztelettel viseltessék s ama szerencsétlen előítélet által elfogulva ne legyen, mely szerint a gyakorlatiak az elméletnek követelményeit bizonyos gögből a szobatudósság korcs-szüleményeinek tekintik, és azt képzelik, hogy ha az adott tényeket a fenálló törvények alá vonni képesek, már nagy praktikusok; és ha valami rövid kivonati munkát könnyedén átlapoztak, azt gondolják, hogy már a tudomány állását ismerik!

A gyakorlatiak mellett a codificáló bizottságban, habár kisebb számban oly férfiaknak is kell lenni, kik hivatásuknál fogva kötelezvék a jogtu-

dománnyal foglalkozni, és azt minden ágazataiban tanulmányozni. Világos, hogy a gyakorlatnak, ha az még oly buzgó is, alig marad ideje a tudománnyal úgy haladni, hogy annak minden productumát (Erzeugnisse) tanulmányozhassa, a forrásokkal megismerkedhessék és a külföldi törvényhozásokat is ismerje. A gyakorlóknak szelleme, foglalkozásainak természete szerint inkább az egyesre irányul, míg a tudományosan művelt egyén inkább az elveket keresi. A gyakorlók nézeteinek, kik tapasztalataik bőségéből egyes eseteket s észleleteket közölnek, kik tett indítványokat úgy bírálják meg, mintha azok felett nekik, mint bíráltnak, ítélniök kellett, ezek nézeteinek közlése és egybevetése a theoretikusok véleményeivel, kik inkább mindent alapelvekre visszavezetni és minden indítványt azok szerint megbírálni szoktak, — az a törvényhozási bizottságban jótévéleg hat.

Ama kérdést illetőleg: hogy ki legyen előadó? a válasz az: hogy előadónak oly férfi alkalmazandó, ki elméleti és gyakorlati ismeretekkel bír; ha pedig ilyen nem található, akkor az elméleti férfi legjobb előadó leendő az általános határozatoknál (általános résznél), és péld. az egyes büntetteknek a fogalom meghatározásánál; de itt a gyakorlóknak kellő ellenőrzése szükséges; az eljárás iránti törvényjavaslat készítésénél pedig alkalmasabb a gyakorló.

Legcélszerűbb, ha mindenekelőtt a törvényhozási bizottság, a készitendő javaslatnak alapelvei és irányadó kérdései felett tanácskozik és határoz, mint például: a büntető-törvényjavaslatban meghatározandó: a rendőri és büntető hatalom és eljárás közti határvonal; mely büntetés-nemek fogadtassanak el (halál-büntetés, testi-büntetés legyen-e?); mennyiben kell a szabadság-büntetést a javító rendszerre alapítani, és miképen kell azt fokként felállítani (mint: fogság, dologház, fegyház); mely alapelvek állittassanak fel a bírósági mérvelés (Ermessen) iránt, például: leszállhat-e a bíró a minimumon alul; mily rendszerben adassanak elő az egyes büntettek, stb.

Ha mindezek felett a törvényhozási bizottság már határozott, akkor lehet a büntető-törvénykönyvi javaslat egyes részeinek elkészítését egyes tagokra bízni, például: egyik készítse az általános részt, egy másik az állami büntettekről részt, egy harmadik a büntetteket melyek leginkább a tulajdönt támadják meg stb. Ha az egész terv és előkérdések iránt a törvényhozási bizottságban az egyetértés eléretett, akkor a törvénykönyvnek többek általi elkészítése célszerű.

Igen jó az is, ha például: ama tagjai a bizottságnak, kik előadónak vannak kijelölve, egy szorosabb testületet képeznek, mely mindegyik előadónak munkálatát előbb tanácskozás alá veszi, és hol az előadók eszméiket egymással közlik és megvitatják; kiknek elkészült munkái aztán a törvényhozási bizottság tanácskozásainak alapját képezik. Az egész bizottság eme tanácskozásainak és szavazatainak eredménye aztán szerkesztendő, s itt célszerű leendő az egésznek szerkesztésével egy férfit bízni meg, már azért is, hogy az egész munka egyöntetű, jól összefüggő és a nyelvbéli kifejezés egyenlő legyen.

A tehetségek, mint mindenütt, úgy a codificáló bizottságban is nem egyenlően lesznek a tagok közt felosztva; lehet az egyik termékenyebb, eszmedusabb, tehát új indítványokat fog tenni; a másik bír tehetséggel szigorúan bírál; a harmadik bírhat ügyességgel másoknak különböző véleményei közül hosszabb vitatkozás után a helyes, és gyakran a szélsőségeket közvetítő véleményt feltalálni, s egy negyedik talán ügyes a tiszta és határozott logikai előadásban, s ennél-

fogva különösen alkalmas a szerkesztésre. Az ily tehetségeknek összműködése elősegíti az egész munkálatot.

Ha az előadott módon az egész törvénykönyvi javaslat elkészült, lehet azt csak az egész bizottság előtt tanácskozás és határozás alá venni. Mielőtt azonban ez történnék, a bizottsági tagoknak időt kell engedni, hogy a javaslatot tanulmányozhassák, s ez időközben a javaslatot a bíróságokkal és más szakértőkkel véleményadás végett közölni kell.

A tanácskozást és szavazást illetőleg szabályul kellene tekinteni, hogy a szerkesztéssel nem kell nagyobb gyülekezetben foglalkozni, mert a szerkesztés a legnagyobb szellemi nyugalom mellett sikerülhet csak, s a gyülekezetbeni ide-oda beszélés zavart okoz. A bizottságnak tanácskozása az anyagin kívül, mint például: a fogalomnak hibás kiterjesztésére, a büntetési szabványok szigorúságára, a szerkesztés hiányaira is kiterjedhet; a bizottsági tagok a hibákat kiemelhetik, új indítványokat tehetnek, csak hogy ha a hiba elismertett és nem talál más indítvány mindjárt döntő helyeslésre, akkor az ügy az előadók különös bizottságához utasíttassék, kik nyugodtan gondolkodzanak s új nézeteiket egymással közölik, és megállapodásra jutván, a szerkesztett új javaslat az egész codificáló bizottság tanácskozásának tárgyává tétessék. Csak ily eljárásnál lehet időt nyerni, és valami derekas munkát előállítani.

A codificáló bizottság és a miniszter közti közlekedést az által lehet fentartani, hogy az általános elvek feletti tanácskozásokban a codificáló bizottságnál a miniszter is részt vesz, a törvénykönyvi javaslat egyes részeinek elkészítésénél pedig, a mint valamely részt az előadott módon a codificáló bizottság elfogadott, azt a bizottság elnöke vagy előadója a miniszterrel közli, és ha a miniszternek a közölt javaslati részekre változást vagy módosítást igénylő valami észrevétele van, azt az elnök vagy előadó a bizottsággal kellő figyelembevétel végett tudatja. Ez uton a miniszter egyszerűen a bizottságnak nézeteiről, vezérlő indokairól magának elegendő tudomást szerezhet, minélfogva ő aztán a javaslat feletti tanácskozásokat a törvényhozói testület előtt biztos kézzel vezetheti.

Dr. CSATSKÓ IMRE,
legf. ít. bíró.

(Folyt. köv.)

Zárlatelleni kifogás jogorvoslat-e?

Perrendtartásunk zárlatról szóló intézkedése oly hiányos félszeg és egyoldalú, hogy határozatlan jobbra balra magyarázható szabályaival a bírót könnyen megtéveszti, sokszor egy rossz akaratú zártkérő folyamodására valakit kihallgatás nélkül kiforgat veritékkel szerzett vagyonából, habár ideiglenesen, de az ily zárlat mindig vesztére vezet a zárt szenvedőnek, mert míg az feloldatik s e feloldás jogerőre emelkedése késleltetése végett a felsőbb bíróságok retortáin a rossz akaratú zártkérő ellen keresztül harcoltatik, — a közbejött tanuhallgatás, bírói szemle s a huzavonásnak ezer neme, mind a késleltetésre felhasználtván, egy, néha két év is betellik, míg a zárlat jogérvényesen feloldatik, — az alatt a zárlat alávetett elbukik, vagyoniilag tönkre jut, kötelezettségeinek eleget tenni nem bír, hitele feloldatik, s az orvosság késő jön akkor, ha a beteg már elhalt! azután fel nem támasztja őt sem az ellenfél ellen elrendelt bünvádi eljárás, — sem a jogérvényessé vált zárlatot feloldozó végzés. Az a kérdés: hogy lehessen e bajon segíteni? — mely ezer és ezer családot áldozatul dob az ellenfél többnyire jogtalan támadásának.

Különösen ingatlan vagyont, mely zsebre úgy sem tehető, melynek nyilvános hitellekkönyve van, hol mindenki érvenyesítheti jogait, tehát a követelő fél is biztosíthatja magát kihallgatás nélkül nyakrafőre zárlat alá venni, mindig felesleges zaklatásnak tartom. — Egészen másként áll ez az ingóságokból álló vagyonnál.

A törvény azt mondja, — a zárlat az ellenfél meghallgatása nélkül rendeltetik el.

Bíróságaink e kifejezésnek a legszigorubb magyarázatot adják, és daczára, hogy a törvény fentebbi szavai nem mondják miszerint mindig és minden esetben az ellenfél meghallgatása nélkül, ők mégis az ellenfelet soha meg nem hallgatják, pedig az a 24 óra, mely alatt e meghallgatás megtörténhetik, a zárt kérenek nem tesz annyi kárt, mint a zárt szenvedőnek azon egy év, mely alatt a zárlat alól jogérvényesen feloldatik.

A semmitőszék érzi régóta e törvény hiányos voltát, iparkodik segíteni e törvény hiányát, mert napról napra tapasztalhatja, hogy a törvény tökéletlenségét fölhasználva a rossz akarat egész családokat tesz semmivé, s a semmitőszék vétót nem mondhat, mert kezelába a törvény zavaros §§-nak köteleivel van megkötözve.

E törvény alkalmazásánál azonban a semmitőszék is téves felfogásból indulva járt el, midőn a nélkül, hogy a törvény világosan rendelné, — a zárlatot megrendelő-végzések elleni semmiségi panaszokat visszaveti, s azt mondja, hogy ez ellen jogorvoslat a kifogásolás!

Pedig a törvény mondja ugyan, hogy zárlatot megtagadó végzés ellen semmiségi panasznak van helye; de nem mondja azt, hogy a zárlatot elrendelő végzés ellen nincs semmiségi panasznak helye.

A semmitőszék a törvény e hégagát úgy pótolja, hogy a semmiségi panaszt visszavetvén, jogorvoslat gyanánt a kifogások beadását jelöli ki.

Es épen ezen fogalomban rejlik a legnagyobb baj a zaklatottra, ki hiába hordja tenyerén igazait, hiába látja be maga a zárt elrendelt bíróság, hogy földre volt vezetve, hazug előadások által megtévesztve, hiába látja be, hogy a zárlatot elrendelni nem kellett, — jogorvoslat nincs, mert a kifogásolás, melyre a semmitőszék utalja, nem jogorvoslat.

Jogorvoslatot a felsőbb bírónál keresünk, ez felebbvitel, melynek csak két neme van, t. i. felebbezés és semmiségi panasz (274 és 275. §.), nem pedig kifogások beadása által történik.

Kifogások nem jogorvoslatként vannak engedve a törvény által, hanem azért, hogy ha a zárlat az ellenfél meghallgatása nélkül létre jön, alkalma legyen a zárt szenvedettnek oly bizonylatokat bemutatni, miket a bíróság nem ismer, s miknek alapján már a zárfozanatosítás általi kárra nézve intézkedés történhessék, a zárgondnok személye elleni kifogás megtétethessék stb., de e kifogások beadása nem panasz az első bíró határozata ellen, hanem csak védelem, az ellenfél zárlati kérvényének kitételei és állításai ellen, melyre még első bírósági végzés hozandó, tehát jogorvoslatnak épen nem tekinthető.

A 274. §. világosan azt mondja: „a ki magát valamely bírói cselekmény által sértve érzi felebbvitel útján (tehát felebbezés vagy semmiségi panasz 275. §.) kereset orvoslást a mennyiben ezt a jelen törvény nem tiltja“.

Tiltja-e a jelen törvény azt, hogy a zárlati végzés ellen semmiségi panasszal eljünk? — felelet: nem tiltja; tiltja hogy tanuhallgatás, bírói szemle, határidő kitűzés stb. ellen semmiségi panasszal eljünk, — de a zárlatot elrendelő végzés ellen a semmiségi panaszt nem tiltja, sőt a 274 és 275. §. szerint világosan megengedi, kijelentvén, hogy a ki magát valamely bírói határozat által sértve érzi, felebbezéssel vagy semmiségi panasszal élhet.

A semmitőszék tehát csak a közigazság követelményének hódol akkor, ha eddigi felfogását e kérdésben az élet naponkinti gyakorlati eseményeihez módosítja, s nem ad a törvénynek szigorubb magyarázatot, mint melyet a konkrét eset követel, és maga a törvény megtűr.

Azon joghátrány, melyet notalán a zártkére szenved, össze sem hasonlítható azon károkkal, mik a zártszenvedőre hárulnak, ha a jogorvoslat utja elzáratik előle, — pedig el van zárva, mihelyest a kifogásolás utja jelöltetik ki számára jogorvoslatul a 274 és 275. §. ellenére, mely uton aztán holnapok, évek mulva fejeztetik be az ügy.

Azon körülmény vettethetné fel itt, hogy ha a semmitőszék ez irányban fogná fel jövőre a törvényt, — annak eredménye lenne a töméntelen semmiségi panasz a zárlatok ellen; — de e körülmény nem elég ok arra, hogy valaki elzárassék törvény nem tiltotta jogorvoslatától, — s ismét csak a kifogásolást tartasuk — elég tévesen — jogorvoslatnak, — mert az igazságszolgáltatás rendeltetése az, hogy senki előtt az igazság kapuja be ne zárassék! — az alaptalan semmiségi panasz ugy is megtorolható lévén bírsággal, miért legyen tilalom alá vetve az oly

semmiségi panasz, melynek jogosultságáról a semmitőszék meggyőződik!

x + y.

U t a s i t á s

a bírósági végrehajtók számára.

Az 1871. 51. t. cz. 29. §-ában nyert felhatalmazás alapján rendelem:

1. §. A bírósági végrehajtókról szóló 1871. 51. t. cz. életbelép 1872. évi jan. hó 30-ik napján.

Addig pedig, míg a végrehajtók hivatalaikat nem foglalják el: a kézbesítések és végrehajtások sok az eddigi közegek által teljesítettnek.

2. §. A bírósági végrehajtók számát minden egyes kir. tszék, illetőleg járásbíróság területére nézve, az illető tszék meghallgatása után, a hatósági terület kiterjedésére, s az ügyek mennyiségére való tekintettel az igazságügyminiszter állapítja meg.

3. §. A megüresedett állomás pályázat útján töltetik be. A pályázatot az illető tszék elnöke hirdeti ki, s a hirdetményt mind a hivatalos lapban, mind a tszéki és járásbíróági helyiségeken kifüggesztés által teszi közzé.

A jelentkezésre 15 napi határidő tűzendő ki, mely a hirdetménynek a hivatalos lapban való közzétételétől számítottatik.

A pályázati kérvény a folyamodó által sajátkezűleg írva, és kellőleg felszerelve, az illető tszéknél nyújtandó be, a mely azt saját véleményével és javaslatával együtt az igazságügyminiszterhez terjeszti fel.

Államhivatalban lévőknek pályázati kérvénye az illető előjáróság útján küldendő a tszék elnökéhez.

A bírósági végrehajtói állomásoknak első betöltésénél pályázat nem hirdetendő:

4. §. A bírósági végrehajtók, hivataluk elfoglalása előtt, a tszék elnöki által eskettetnek meg, s a következő esküt teszik le.

En esküszöm az igaz és mindenható istenre, hogy Ő császári és apostoli királyi Felségéhez első Ferencz József urunk és királyunkhoz, Ő Felsége uralkodó-házához, Magyarországhoz, és ennek alkotmányához bármi viszonyok közt hű maradok, a törvényeket és rendeleteket megtartom; a hivatali titkokat senkinek fel nem fedezem, a bíróságok iránt engedelmességgel viseltetem; hivatalos meghagyásaikat a törvény és a felső rendeletek értelmében lelkiismeretesen teljesitem; tisztemben pontosan, hiven és serényen eljárók. — Isten engem úgy segéljen!

5. §. A bírósági végrehajtó köteles az eskütelétel alkalmával névaláírását annyi példányban átadatni az elnöknek, hogy egy példány a tszéknél maradjon, és a tszék területén létező mindegyik járásbíróságnak egy-egy példány jusszon.

Mindenik aláírás a végrehajtó hivatalos pecsétjének lenyomatával látandó el, s a tszék elnöki által hitelesítendő.

A hivatalos pecsétet a végrehajtó saját költségén tartozik megszerezni.

A hitelesített példányok szétküldését a tszéki elnök eszközözi.

A felesketett bírósági végrehajtó nevei, székhelyük megjelölésével az illető tszékhez tartozó terület valamennyi községében közzéteendők.

6. §. A bírósági végrehajtói vizsga bármelyik tszék előtt letehető.

A vizsga nyilvános.

Ha a tszék képesítettnek találta a jelentkezőt: ez a képességi fokozatnak meghatározása nélkül mondandó ki, s erről bizonyítvány adandó; ellenkező esetben a jelentkező a vizsga ismétlésére utasítandó.

A vizsga ismétlése az előbbeni vizsga napjától számítandó három hó lefolyása után engedhető meg.

7. §. A bírósági végrehajtónak nem szabad:

- a) a részére kijelölt székhelyen kívül lakni;
- b) lakhelyén kívül irodát tartani;
- c) azon bíróság területén kívül hivatalos cselekményt végezni, mely mellé végrehajtónak kineveztetett.

8. §. A bírósági végrehajtónak nem szabad a feleket bíróságok vagy hatóságok előtt képviselni, azoknak a peres vagy a poren kívül bírói elintézés tárgyát képező ügyekben az ellenfélnél, vagy azoknál, a kik a per, illetőleg ügy által érdekelve vannak, közbenjárni; nem szabad a felek érdekében kérvényeket, vagy periratokat szerkeszteni.

Ezen szakasz rendelkezése alul kivétetik az eset: ha a bírósági végrehajtó a megjelölt cselekményeket saját, vagy vele harmadizig rokonságban vagy másodizig sógorságban levő személyek ügyében teljesíti, a mennyiben ezáltal más törvény rendelete nem sértetné meg.

9. §. Nem szabad a bírósági végrehajtónak azon tárgyat, melyre hivatalos működése vonatkozik, egészen vagy részben, habár határozott árért, magához váltani.

10. §. A bírósági végrehajtók teendőinek az egyes végrehajtók között, képességeik szerint, lehetőleg egyenlő arányban való felosztása a bíróságra bízatik.

Ennek folytán a bíróság a végrehajtók egy részét csupán kézbesítésekre, más részét csupán végrehajtásokra és kézbesítésekre is alkalmazhatja.

11. §. A bírósági végrehajtó állásának megszűnte, ugyszintén a bírósági végrehajtónak más bíróság mellé való áthelyeztetése esetében is, a tvszéki elnök, illetőleg járásbíró intézkedik, hogy a folyamatban levő ügyiratok más bírósági végrehajtónak adassanak át, és az előbbi végrehajtóra bízott teendők fennakadás nélkül teljesíttessenek.

Befejezett ügyekre vonatkozó iratok, ugyszintén a bírósági végrehajtó állásának megszűnte, vagy máshová való áthelyeztetése esetében az összes iratok, könyvek, s a hivatalos pecsét azon bíróságnál tétetnek le, melynél a bírósági végrehajtó alkalmazva volt. Egyszersmind a bírósági végrehajtói könyv a tvszéki elnök, illetőleg járásbíró által berekesztetik.

12. §. Az 1871. LI. t. cz. 12. §-ának b) pontja szerint, a végrehajtás polgári ügyekben a bírósági végrehajtó hatásköréhez tartozván, ebből kifolyólag a csődtömeg összeírása, mint szintén végrehajtási eljárás, valamint a hagyaték leltározása is, az idézett tvczikk 14. §-ában foglalt megszorítás mellett, a bírósági végrehajtó által eszközöltetik.

13. §. A tvszék székhelyén létező összes bíróságok, az azon székhelyen alkalmazott bírósági végrehajtóknak közvetlenül, más bírósági végrehajtóknak ellenben csak illetékes bíróságaik útján adhatnak megbízásokat.

Közvetlenül a felperestől csak a 1868. 54. t. cz. 260-ik §-ában meghatározott esetben fogadhat el megbízást a bírósági végrehajtó a kézbesítés eszközzésére.

14. §. A bírósági végrehajtók eljárásukban mindenekelőtt kötelesek maguknak meggyőződést szerezni azon személy ugyanazonosságáról, a melynél a kézbesítés vagy végrehajtás teljesítendő.

Kötelesek továbbá hivatalos eljárásuknál igazolványukat mindig maguknál tartani, és azt az illető fél kívánságára előmutatni.

15. §. A bírósági végrehajtók, a hatáskörükhöz tartozó teendőket személyesen kötelesek végezni.

Az irodai munkák teljesítésére tarthatnak maguknak irnokot is, a ki egyszersmind az érkező meghagyásokat is, mindazonáltal a bírósági végrehajtó felelősségére, átveheti.

16. §. Ha valamelyik bírósági végrehajtó szabadsággal el távozik, vagy beteg, az illető tvszék elnöke más bírósági végrehajtót helyettesít; vagy a mennyiben ez lehető nem lenne, ideiglenesen a bírósági segédszemélyzet valamely tagját bizza meg a bírósági végrehajtói teendőkkel, ez utóbbi azonban az eljárási díjakra igényt nem tarthat.

17. §. Ha a bírósági végrehajtó a reája bízott teendők teljesítésében bármi ok miatt akadályoztatik, erről azon bíróságnak, a melytől a megbízást vette, haladéktalanul jelentést tenni, e bíróság pedig a 15-ik §. értelmében leendő helyettesítés iránt rögtön tartozik intézkedni.

18. §. A helyettesítés ideje alatt a helyettesített bírósági végrehajtó nem működhetik.

A helyettes a könyveket és lajstromokat folytatja, s az aláírásokat a helyettesített bírósági végrehajtó pecsétje mellett, azonban saját neve alatt, s a helyettesítési rendelményre való hivatkozással, mint helyettes teljesíti.

19. §. Az 1871. 51. t. cz. 8-ik §-ának rendeletei a végrehajtók által fölvetett okiratoknál is alkalmazandók; kiigazítás oka az okiratban megjegyzendő.

Számtételek, melyek ingatlanoknál a végső ígéretet, vagy a zárösszeget, vagy az elvállalt kötelezettség összegét tüntetik elő, betűkkel irandók.

20. §. A kézbesítendő ügydarabokat a bírósági végrehajtó az illető elnök vagy járásbíró által meghatározott időben és helyen, elismervény mellett, a kézbesítési iverkkel, együtt veszi át, és a kézbesítést késedelem nélkül köteles eszközölni.

21. §. A végrehajtói díjak azon fél által előlegezendők, kinek kérelmére eszközöltetik a hivatalos cselekmény.

Ha pedig a hivatalos cselekmény eszközzése hivatalból rendeltetik el, a bíróság végzésben mondja ki, hogy a költséget ki tartozik előlegezni.

22. §. Ha a végrehajtói díjak nem fizettetnek az erre köteles fél által: a bíróság a végrehajtó kérelmére fizetési meghagyást ad, s ennek sikertelensége esetére a díjaknak végrehajtás útján behajtását rendeli el.

23. §. A bírósági végrehajtónak hivatalos cselekményeért a törvényben megállapított díjakon felül egyéb jutalmat nem szabad elfogadni, s ha az 1871. LI. t. cz. 24—27. §§-ban, a teljesített eljárásért szabályozott díjon felül, felülfizetés vagy egyéb jutalom adatott volna neki, köteles azt legelőbb három nap alatt a tvszék elnökének, illetőleg a járásbírónak, a fölülfizetés vagy jutalom gyanánt kapott összeg vagy tárgy átszolgáltatása mellett följelenteni.

A bírói letétnek az adóhivatalba való vitelért s az ezzel összekötött teendőkhöz az 1871. 51. t. cz. 24. §-ának b) pontjában meghatározott díj illeti a végrehajtót.

24. §. Azok részére teljesített hivatalos cselekményekért, a kiknek az 1868. 54-ik t. cz. 90. §. értelmében a bíróság rendelt képviselőt: a végrehajtót eljárási díj nem illeti; utazási költségei azonban, — a mennyiben a cselekmény másképen nem teljesíthető, az állam pénztárából az elnök illetőleg a járásbíró által fizettetnek.

Az állam által fizetett összegek az esetben, ha az illető megnyerte a pert: a befolyó összegből első helyen levonandók, és az állampénztárnak megtérítendő.

25. §. A bírósági végrehajtó könyvét az 1871. 51. t. cz. 9. és 10. §-ainak határozatai értelmében az I. sz. a. minta szerint vezeti.

Ezen könyvben a folyó szám minden év elején a 1-ső számmal kezdetik.

Ugyanezen folyó szám alatt köteles a bírósági végrehajtó, az összes iratokat csomókban rakva őrizni, és az ugyanazon ügyre vonatkozó iratok külön borítékban együtt tartandók.

Ha a végrehajtó az ügy befejeztével az iratokat a megbízó bíróságnak átadja, köteles ennek napját a jegyzet rovatában kitenni, és az átvételről szóló elismervényt az iratok helyére tenni.

Ha a bírósági végrehajtó könyve megtelt, vagy ha azt nem akarja tovább használni, az bezárandó, és a netalán üresen maradt oldalak keresztülhuzandók.

Csak ennek kimutatása mellett szolgáltatathat ki a tvszéki elnök új könyvet.

Az elnök a kiszolgáltattott új könyv lapszámait, valamint a bírósági végrehajtónak nevét, kinek részére az kiszolgáltattott, a hitelesítési záradékban megemlíti, és a keresztülhuzott zsinórt a tvszék pecsétjével lepecsételteti.

26. §. A bírósági végrehajtó a végrehajtói könyvön kívül köteles még vezetni a II. III. IV. és V. sz. alatti minták szerint:

- a) a kézbesítések lajstromát,
- b) az átvett értéktárgyak jegyzékét,
- c) a határnapok lajstromát,
- d) névmutatót a végrehajtói könyvhöz.

27. §. A bírósági végrehajtó könyveiből és irataiból csak az érdekelt feleknek adhat kivonatot.

28. §. A tvszéki elnök és a járásbíró végrehajtó iratait és könyveit bármikor betekintheti.

29. §. A bírósági végrehajtó hivatalos pecsétjét olzárva köteles tartani.

30. §. Minden hivatalos okirat, mely a bírósági végrehajtó által kiadatik, általa sajátkezűleg irandó alá és pecsétjével látható. Kézbesítési iverknél és jelentéseknél azonban a pecséttel való ellátás nem kívántatik.

Pesten, 1872. jan. 29.

Bittó István, s. k.,
ig. min.

R e n d e l e t

a bilincsnek mint elővigyázati, biztonsági és fegyelmi eszköznek alkalmazása tárgyában.

Az 1871-ik évi LII-ik t. cz. 5. §-ában foglalt felbatalmazás alapján rendelem, mint következők:

I. Cikk.

A bilincs, mint elővigyázati biztonsági eszköz csupán a kikerülhetetlen szükség esetében lévén alkalmazható: azon esetben, ha az elővigyázati és biztonsági tekinteteknek más módon, különösen az örök szaporítása által eleget lehet tenni, bilincset nem szabad alkalmazni.

II. Cikk.

Ha a bilincs alkalmazása mellőzhetetlen volt, az azonnal leveendő, mielőtt az annak alkalmaztatására okot szolgáltatott szükség megszűnt.

III. Cikk.

Elővigyázati és biztonsági szempontból alkalmazandó a bilincs, ha a letartóztatott egyén:

a) huzamosabban indulatoskodik, vagy a közhatóság közegeinek ellenáll, vagy másokat ellenállásra lázit; ha szökni vagy kitörni akar; vagy ha szökésre vagy kitörésre számított előkészületeket tesz;

b) ha a bilincs alkalmaztatása, a letartóztatott egyén veszélyes léleklapota miatt, vagy saját magának, vagy másoknak biztonságára szükséges;

c) szállítás közben, ha az őrség olégtelen, s a fogoly visellete, előélete, vagy a helyi viszonyok különösen óvatosságot és elővigyázatot tesznek szükségessé, különösen ha a fogoly éppen át, vagy pusztán keresztül, folyó mellett, vagy rosz hírben álló csárda vagy oly hely közelében szállítandó, melyen a közbiztonságra nézve veszélyes egyének szoktak tartózkodni.

IV. Cikk.

A bilincs mint fegyelmi fenyték rendszerint csak akkor használandó, ha a fegyelmi fenytékoknak más neme, például a megintés, dorgálás, a kedvezményeknek, mint: a külön-élelmezés, magán-munka, látogatások, levélírás, olvasás, — megvonása, vagy a kenyérre és vízre való szorítás, sötét kamara stb. már azelőtt hatálytalanul alkalmaztatott, vagy ha a fogoly rögtön megfélemezésére a közönséges fegyelmi büntetések olégteleneknek mutatkoznak.

V. Cikk.

Bilincsel fenytendő a fogoly minden esetben, ha szökési kísérletet tett, vagy megszökvén, elfogatott; ha a felügyelő tisztviselő, vagy más hivatali személyek ellen, a polgári s katonai örök, vagy szolgák, a munkabérlők, élelmezők vagy ezek személyzetéhez tartozó egyének ellen tetteles merényletet követett el, vagy másokat ily merényletre vagy pedig egyáltalán valamelyik felügyelő tisztviselő, ör, vagy a börtön-helyiségben állásánál fogva foglalkozó személy ellen izgatott, ha a felügyelettel megbízott tisztviselő röndeletének ellenszegült, vagy a megállapított házi rendszabály ellen durván kifakadt, ha másokat a rendszabályok ellen, vagy pedig kitörésre, szökésre, ellenállásra izgatott, ugyszintén ha más foglyot tettelesen bántalmazott.

Bilincsel fenytethető azon fogoly is, a ki a börtön-épületet, vagy a börtön felszereléséhez tartozó tárgyakat, vagy munkaeszközöket, anyagokat, vagy a rajta levő ruhadarabokat, habár első ízben, de szándékosan megrongálta.

VI. Cikk.

A bilincsnek mint elővigyázati, illetőleg biztonsági eszköznek alkalmaztatását a vizsgálat alatti foglyokra nézve a vizsgáló bíró (járásbíró) rendelheti el.

Valamely fogolynak elszállíttatása közben azonban, ugyszintén közvetlenül elfogatása után, sürgős szükség esetében, a közbiztonsági közegek, sőt az illető ör is alkalmazhatják a bilincset. Ily esetben mindazonáltal azonnal leveendő a bilincs, mielőtt a fogoly rendeltetése helyére megérkezett.

VII. Cikk.

A bilincsnek mint fegyelmi büntetésnek alkalmaztatását a kir. ügyész, járásbíróknál a járásbíró, az országos fegyházakban pedig az igazgató rendelheti el.

Sürgős esetekben, különösen lázítás, kitörés, személyes megtámadás, szökési kísérlet eseteiben, a fogház-felügyelő, vagy a börtönör is alkalmazhat bilincset, köteles azonban erről a kir. ügyész, illetőleg a járásbíró, haladéktalanul értesíteni.

VIII. Cikk.

Kihágás miatt elítélt foglyokra a bilincs mint fegyelmi büntetés nem alkalmazható.

IX. Cikk.

A bilincselés egy havi tartamnál hosszabb időre nem rendelhető el.

X. Cikk.

Annak elhatározása, hogy a bilincse éjjelre és nappalra, vagy csak éjjelre; továbbá a lábra és kézre, vagy csak a lábakra

téessék-e, végre: hogy éjjelre szorosabb bilincselés alkalmazassék-e, tekintettel az illetőnek egyéniségére, s a cselekmény sulyára, — a bilincselés elrendelésére jogosított tisztviselőt illeti.

XI. Cikk.

A bilincselés alkalmazásánál lehetőleg tekintettel kell lenni arra, hogy a bilincs sulya a fogoly neméhez, korához és testalkatához mért legyen.

Rendszerint azon bilincs, mely nőkre, vagy 20 éven aluli egyénekre, ugyszintén gyenge testalkatu, vagy hajlott-korú férfiakra tételik, ha egyszerű: lánczczal együtt 17 lattól 1 fontig és 12 latig: ha pedig kettős a bilincs: a lánczczal együtt 1 fonttól és 7 lattól 1 fontig és 27 latig terjedhető sulyal bírhat.

Azon bilincs pedig, mely ép és erős testalkatu, meglett férfiakra tételik, ha egyszerű: lánczczal együtt 1 fonttól és 28 lattól 2 fontig terjedő, s ha kettős: lánczczal együtt 4 fontig terjedhető sulyal bírhat.

XII. Cikk.

Sérülések kikerülése végett szükséges, hogy 48 óránál tovább tartó bilincseltetés esetében, a bilincs alatt bilincs-alj alkalmazassék, mely a bilincsek lejjebbcsuszását akadályozza.

A nehezebb bilincseknek mind alsó, mind felső széleinek; kifelé hajlitottaknak kell lenniök, hogy a lábat ne vágják; a kettős bilincs között vasazat vagy lánczolat, a bilincsek zárfo-gantyujával együtt 1½ láb hosszú legyen, hogy a fogoly ily állapotban is szabadon lépdelhessen. Ha csak az egyik lábán hordoz bilincset a fogoly: a bilincs lánczát vagy az azon függő másik bilincset, könnyebbség végett a nadrágtartóhoz s illetőleg a szoknya derékkötőjéhez, a csipő körül akasztva viselheti.

XIII. Cikk.

Ha egészségügyi tekintetből az orvos a vas levételét javasolja: az azonnal levétetendő, s ha a fogoly fegyelmi büntetését még nem állotta ki, s a félbeszakított bilincseltetés folytatása szükségesnek mutatkozik: egészsége helyreálltával a bilincs ujra alkalmazandó.

XIV. Cikk.

A kurtavasra verés, és a földhez lánczolás csak a végső kényszerűség ritka eseteiben engedhető meg, s egy folytában egy napon át legfőlebb hat órán át tarthat.

XV. Cikk.

A fegyelmi eljárásnál jegyzőkönyv veendő fel, s a határozat írásba foglalandó. A határozat ellen azonban felebbezésnek nincs helye.

XVI. Cikk.

Mindazon letartóztatottokról, a kik irányában a bilincs akár mint elővigyázati, vagy biztonsági eszköz, akár mint fegyelmi büntetés alkalmaztatott: a fogház- vagy börtönfelügyelő által pontos jegyzék vezetendő.

Pesten, 1872. jan. 26-án.

Bittó István s. k.,
ig. min.

K ü l ö n f é l é k.

(A magy. tud. akadémia) mult heti ülésében Tóth Lőrincz „szemle a magyar jogászgyűlések munkássága és eredménye fölött“ tartott értekezést. — A jogászgyűlés, — ugymond értekező — a jogi reformok fontos emeltyűje. Az igazságügy-miniszterre nézve igen szükséges, hogy egy tekintélyes testület álljon háta mögött, mely őt támogatja, mert ha e tárcza véletlenül gyarló kezekbe kerül, jogügyünk okvetlen satnyulásnak indul. — A lefolyt jogászgyűlésre átmenvén, akkép adja elé a gyűlések folyamát, — hogy azon kérdésre, valjon a gyűlések megfeleltek-e feladatuknak? „nem“-mel kellett válaszolnia, mert alakulásának elemeinél fogva a jogászgyűlés enunciatumait Magyarország jogi közvéleménye hű képének nevezni nem lehet. — Végre a békebírói intézményre vonatkozott indítványt tárgyalta s ígérete szorint a jogászgyűlésen tárgyalta mindannyi indítványt fogja egyenkint tüzetes bírálat alá vonni. — Legközelebb közlendjük a fentebbi értekezést egész terjedelmében.

(Botrány.) Hogy Ráth Mór, a törvények és rendletek tárának kiadója, mily botrányos monopoliumot üz, azt a következő adatok tanusítják:

Ráth Mór ur az első folyamodású kir. tvszékek és járás-bíróságok területköreinek kimutatását 1 ft 30 krért árulja, holott az egy krajczárnyi szerkesztési költségébe sem kerül, mert tudvalevőleg, az igaz. miniszterium költségvetésében foglaltatik a törvények s rendeletek társ szerkesztőjének 2200 fnyi fizetése. — Ugyanezen helynévtár sokkal czélszerűbb berendezéssel s kettős tartalomjegyzékkel ellátva Manz bécsi könyvkereskedő kiadásában is megjelent, és a „Gerichtshalle“ s „Gerichts-Zeitung“-ban hirdeti: hogy az nála 50 krért kapható! Mi tehát kénytelen vagyunk 1 ft 30 krért megvenni a hivatalos kiadást, míg azt külföldön idegen nyelvre lefordítva, — tehát tetemes szerkesztési költség befektetése mellett 50 krért árulják!!

E mellett Ráth Mór ur, nehogy a könyvkereskedéseknek provisiót keljen fizetni, csak önmaga kereskedésében árulja a hivatalos kiadást és a vidéki könyvkereskedők azt csak is a készpénz előleges beküldése mellett szerezhetik meg. Ezen, a kormány által protegált zsáfárkodásnak természetes következménye aztán, hogy a vidéki jogász közönség drága pénzért sem szerezheti meg magának a törvények s rendeletek hivatalos kiadását. Állításunk igazolásául szolgáljon a következő levél:

Tek. szerkesztőség!

Igen lekötelné a vidéki ügyvédi kart, ha alkalmilag azon visszaélés ellen, a melyet Ráth Mór a rendeletek és törvények kiadás körül elkövet, erőlesen felszólalni sziveskednék.

Ugyanis én s velem együtt több kartársam egy vidéki könyvkereskedő utján, — a kinek soliditására kezeskedem, — megrendeltük még 1871-ik év elején az 1871-iki rendeletek társát és az 1871-i törvény gyűjteményt, s tekintve, hogy Ráth ur kiadásaiért az árt előlegesen bekívánja, a pénz neki fel is küldetett, — mégis mindeddig a hirdetett 10 füzet 1871-ki rendelettárból, mai napig csak 4 füzet jelent meg, a törvénytárból pedig az utolsó füzet július havában küldetett szét; azóta számos sürgetés daczára még felvilágosítást sem vagyunk képesek nyerni, s ha a könyvkereskedőt sürgötjük s erőles föllépésre nógatjuk, csak azt a feleletet kapjuk, hogy Ráth köztudomású gorombasága mellett azon veszélynek tenné ki magát, hogy ez egyáltalán semmit sem küldene.

Ez oknál fogva kénytelen vagyok a tek. szerkesztőséget, mint az ügyben leginkább illetékeset, fölkérni, hogy azon visszaélés ellen, a melyet egyrészt a kormány akkor elkövetett, a midőn a törvények és rendeletek hivatalos kiadását Ráth Mór-féle emberre bízta, ez, ugyszintén ez utóbbi eljárása ellen is, — erőlesen felszólalni sziveskedjék.

A mint a tek. szerkesztőség igen jól tudja, a törvény és rendeletekre leginkább a kihirdetésük után van szükség, ha a közönség azokat a kihirdetés után egy évre kapja, bátran sajtó-takaronak használhatja, arra pedig kissé drága.

Maleter Rudolf, ügyvéd.

(Az orsz. bir. értekezletnek a „bányaügyről“ szóló VII. czim I. fej. 1-ső §. c) pontjának törvényes magyarázata.) A szab. Dunagőzhajótársaság, a salgó-tarjáni kőszénbánya részvény-társulat, az egyesült m. gőzhajózási társulat és a pesti kőszénbánya s téglagyár-társulat a képviselőházhoz intézett kérvényben törvényhozási uton adandó magyarázatot kértek: „az országbirói értekezlet“ határozmányainak VII. „a bányügyekről“ szóló részében I. fejezet 1-ső §-ában előforduló bírák és bíróságok által különféleképp értelmezett c) pont felett, mely azt tartalmazza, hogy „a törvényhozás mikénti rendelkezéseig a földbirtokos beleegyezése nélkül kőszénkutatásra való engedély, annál kevésbbé bányászati adomány a bányahatóságok részéről senkinek ne adassék.“

S így magyarázatot kértek ezen nyílt kérdés felett, hogy a „földbirtokos beleegyezését“ oly vállalkozó is tartozik-e kieszközölni, ki az országbirói értekezletet megelőzőt időben nyert szabad kutatási engedéllyel az általános bányatörvény 34-ik §-a értelmében a kőszénkutatás legalább is kettős vájnamérték adományozására nyert igényt.

Kérelmezők az országbirói értekezlet 1-ső részének 19-ik §-ára hivatkoznak, melyben kimondatik, hogy azon intézkedéseknek visszaható erejük nincs.

Az ügyállás teljes megvilágítása szempontjából megjegyzendő: miszerint az ált. osztrák bányatörvény, mely 1854. évben rendeleti uton érvényesített, a magyar birodalom társ-

országában és a királyhágon-tuli részében ma is teljes érvényben áll, s úgy annak az országbirói értekezlet intézkedései által 1861. évi jul. 28-án történt némely részbeni korlátozása csak is a királyhágon-inneni részre vonatkozik.

Azon bányatörvény korlátozása előtt — bizonyos körre szorított — szabad kutatási engedélyt és annak alapján a bányadományozására jogot nyert vállalkozó nem köteleztetett a földbirtokos beleegyezését kieszközölni és az év végével szükségessé vált engedélyt a kutatás folytatására, vagy a bányászati adománt akadálytalanul megnyerte, ha a szabad kutatás első engedélyezése, sőt már a szabad kutatás bejelentése által a b. törvény 34. §-a értelmében az adományozásra nyert igényt fentartotta és biztosította azáltal, hogy a szabad kutatási engedélyt a bányahatóság előtt évről évre meghosszabbította, mi törvény szerint meg nem tagadható azon kutatótól, ki a költséges feltárási munkálatokat a bányatörvény 174-ik és következő szakaszai értelmében mindenkor folyamatban tartotta, vagy magát a metalláni mulasztások iránt igazolta.

És ezen a m. kir. helytartóság, mint országos főbányahatóság által 1862-ki 60,353. sz. és az udvari kancellária által 13,622. sz. leiratokkal is megerősített értelmezés megfelelt a bányatörvény szellemének, megfelelt az az országbirói értekezlet intézkedéseinek is, kiválól azok A) anyagi része 1-ső §-ában hangsúlyozott „közhitel és jogfolytonosság“ követelményeinek; a földbirtokos joga pedig megővözt azáltal, hogy az idézett törvény 1-ső §. b) pontja szerint a vállalkozó a bányavárat bér gyanánt köteleztetett a földbirtokosnak kiszolgáltatni, kinek a nagy áldozattal és kitartással évek során át folytatott költséges kutatások sikere által — jól értelmezett érdeke is előmozdittatik, birtoka értékének nagy mérvbeni fokozása ez uton saját áldozata nélkül eszközöltetvén.

De a törvény szellemének, a közhitel és jogfolytonosság követelményeinek megfelelő értelmezés és eljárás helyébe ellentétes lépett 1863-ik évben, midőn a m. kir. helytartótanács és az udvari kancellária nem tekintve azt, hogy a földbirtokos beleegyezése az országbirói értekezlet hatálya előtt szerzett bányajogosítványokra nézve utólagosan annál nehezebben szerezhető meg, minél nagyobb a siker, mely a kutatási nagy áldozatok árán biztosított, 71,228., illetőleg 5664. számú, egymással mindenben egyező leiratokkal a földbirtokos beleegyezésének utólagos beszerzését kötelességgé tette, megszávozván így a bányahatóságok, a bírák és bíróságok közt szükséges egyöntetű eljárást, bizalmatlanságot keltvén és ezáltal a feljogosított szabad kutatók tevékenységét — az iparfejlesztés nagy kárával — megzsibbasztván.

A képviselőház ezen kérvény tárgyában f. évi jun. 20-án tartott ülésében következő határozatot hozott: „Mindezek használatlanná teszik a törvényes eljárásban mellőzhetlen egyöntetűségnek, az 1848-ki törvények által megszüntetett urbéri kapcsolatból fennmaradt jog és birtokviszonyok rendezéséről“ alkotott 1871-ki törvény 84-ik §-a szellemében leendő helyreállítását; mivel azonban itt nem törvény magyarázata, hanem káros rendeletek érvényeinek egyszerű megszüntetése forog kérdésben, a kérvények kellő intézkedés végett az igazság-, földmivelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterekhez áttétetnek.“

(A kolozsvári egyetem.) Mint halljuk, a kolozsvári egyetem csakugyan tetté válik, a kormánysszéki épületbe, mely hajdan jezsuitakolostor volt, fogják azt elhelyezni. Az épületnek külön álló emeletes előrésze kicsiny, míg a hátulsó rész — egy nagy terem kivételével — cellákból áll, s az 50-es években bőrtönül használtatott.

(Kereskedelmi cégek bejegyzéséről.) A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi miniszterium kebelében a „kereskedelmi cégek bejegyzéséről“ szóló törvényjavaslat a „Pesti Napló“ szerint elkészülvén, a végleges megállapítás céljából egy vegyes bizottság hivatott meg, mely Fest Imre államtitkár elnöke alatt a kereskedelmi miniszterium helyiségeiben folyó évi február hó 16-án délután 3 órakor tartandja első ülését.

(Kitüntetés.) Talián János nyug. hétszemélylőnek, a birói pályán tett negyvenhat évi hű és buzgó szolgálatai elismerésül ő Felsége a másodosztályú vaskorona-rendet díjmentesen adományozta.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: Szemle, a jogászyülés s munkássága eredményei felett. Tóth Lőrincz m. akad. r. tag-tól. — Lehet-e egy váltót a köztörvényi bírónál beperelni? Külley Ede kir. tábl. bíró úrtól. — Különfélek.
MELLÉKLET: Egy fél iv rendeletek tára.

Szemle

a jogászyülések munkássága s eredményei felett. *)

Midőn hazai jogéletünk terén oly jelentékeny tényező lép fel szerepelni, mint a magyar jogászyülés, a jogi közvéleménynek ez illetékes közege: működésének irányát s eredményeit nem lehet figyelmen kívül hagyni a m. akadémiában, míg ennek kebeléből a jogtudomány s annak képvisellete ki nem zárható. Ámbár tehát, egyáltalában nem kecségettem magamat, hogy ezen most már három szaktudományi lap, s a haza majd minden nagyobb városában fenálló ügyvédi egyletek által a legdicséretesebb buzgalommal mívelt téren valami újat mondassak, s csak azzal sem, hogy a mit mások elmondtak, azt jobban elmondjam, — bátor leszek mégis az eddigi két jogászyülés eljárása, munkássága, s tárgyai s eredményei felett rövid szemlét tartani, e tárgyak közül az érdekesbeket bővebben is felemlíteni s talán majd külön

*) T. Szerkesztő ur! A m. akadémia második osztályának febr. 5-iki ülésén a magyar jogászyülések munkássága s eredményei felett tartott előadásom, a „Pesti Napló”-ban, s némely egyéb lapokban is oly tökéletesen, és szavaimat olferdítő kivonatokban közöltetett, hogy én az azokban foglalt állításokat magaménak el nem ismerhettem. A lapok tudósítói hihetőleg a távolság s hangom erőtlensége miatt nem érthették meg előadásomat, de nekem ímét óvást kell tennem az ellen, hogy számba oly állítások adassanak, melyeknek értelme nincs, vagy a melyeket épen nem mondtam, vagy legalább másképen mondtam. Azon lapok is, melyek nem mentek oly messze állításaim olferdítésében, mint a „P. N.” tudósítója, annyiban még sem közölték hiven előadásomat, a mennyiben azt összefüggéséből teljesen kivetkezették, s különösen kiemelve belőle azt a mit élesebbnek, s így érdekesebbnek s piquantabbnak véltok, az egészen színezetét s jellemét megmástitották. Szívesen kérem tehát mindazokat, kiket e tárgy netalán érdekel, hogy ítéletüket az előadás felett annak egész kiterjedésében leendő megjelenéseig felfüggeszteni méltóztassanak. Az akadémiai gyűlésekben történteknek ilyennemű közléséből valóban semmi haszon s tanúság sem árad az olvasó közönségre, de annál több kellemetlenség a compromittált akadémiai előadóra, s ezen panaszommal nem állok már egyedül. — A megjelent tudósítások legnagyobb részében úgy állítottam a közönség elé, mintha a jogászyülések felett határozottan kárhóztató ítéletet mondtam volna, holott azok felől meleg rokonszenvvel s méltánnyal nyilatkoztam, s épen az őszinte ügyszeretet mondatta el velem megjegyzéseimet, melyekben épen azon eszközök jelöltetnek ki, miktől e gyűlések magas kifejlődését s hatályosabb működését reményelem. — Ön, tisztelt szerkesztő ur! nagyon le fog kötelezni engemet, s talán az ügynek sem teendő rossz szolgálatot, ha fololvásádomnak bevezetését, mely a jogászyülések általános jellemzését foglalja magában, egész kiterjedésben s hamisítatlanul közölni szíveskedik.

Tisztelettel vagyok önnek alázasat szolgálja

Tóth Lőrincz,
m. akad. rendes tag.

értekezésekben is felkarolni, elsőbbséget adva azoknak, melyeket legközelebb a törvényhozás asztalán látni alapos reményünk van, milyenek különösen: a közjegyzőség s ügyvédség rendezése, és a szóbeliség s nyilvánosság rendszere a törvénykezésben. Mostanig halasztottam e szemlét, mert az 1870-ik évi első jogászyülést még csak első kísérletnek tekintettem, melyet mint kezdő művész szereplését, szigorubb bírálat alá venni nem véltem illőnek, s várni akartam, míg az örömdetes kezdeményezés gazdagabb fejlődésnek indul.

A jogászyülés, mely 1870. év szept. első s 1871. év ugyanazon havában második találkozásra s eszmecserére jött össze a fővárosban, az országgyűlés s kormány székhelyén, a jogi reformnak, mely a társadalmi haladás s átalakulás egyik nagy oldalát képezi, kétségkívül igen fontos új emeltyűje, — nem csekély mozdító erővel járulható azon célhoz, hogy törvényhozásunk lassan forgó, a szükséges teendők zürzavaros tolongásában, a rendezést váró lom tömegében akadozó kerekai gyorsabban s a kellő irányt megtalálva mozogjanak előre a kitűzött nagy feladat felé.

A hazai igazságszolgáltatás kór állapotát érezi s panaszolja minden, kire sorsa rá mérte a bajlódásnak ezen nemét. A perlekedő felek, az ezeket képviselő ügyvédek, s a tökéletes eljárás és hiányos törvények békoiban szenvedő bírák szája tele van keserű panaszszal. Mindenki reform, mindenki segély után kiált. A döntő körökben pedig egyéb nagy gondok s ezernemű szükségek közepette, közjogi s pártviták tengerében, — valljuk meg — nem nagy rokonszenv s előszeretet mutatkozott e mostoha gyermek, a justitia iránt, melynek elhanyagolása pedig rémitően boszulja meg magát százféle szomorú eredményben. Az igazságszolgáltatási reform szükségének érzete általános, de ha arról van szó: hol kezdjük azt? mely oldalról ragadjuk meg a dolgot? melyik a teendők alphája a nagy terjedelmű, gazos mezőn? mily irányban induljunk az akadályverseny pályáján? csak sajnálatos kapkodásra s megállapodott tervezés hiányára találunk. — Ha az önismeret szép erényét gyakorolni akarjuk, be kell vallanunk, hogy hazánkban nemcsak az ipar-, a művészet, a természettudományokban, hanem mindamellett, hogy annyi jogásunk van, mint aránylag sehol, s az ország prókátor-országnak gnyoltatik, a valódi jogtudományban is sajnálatosan hátra maradtunk, s 1848 előtt a Corpus Juris s a „Centuria Dubietatum” tömkelegén, azóta pedig holmi bécai oomentárokon túl csak igen kivételesen emelkedtünk. Nagy szükség tehát, hogy a jogtudományt a korszerűség magaslatára felvivni törekedjünk, sohasem felejtve e törekvés közben különös viszonyainkat, melyek tekintetbevétele nélkül életre való törvények nem születhet-

nek, és ismét nemzeti sajtáságainkat, melyeket csak korcs akarhat mellőzni, s idegen fogalmak és szokások árjában elmosni. — Szükséges, hogy a törvényhozás úgy, mint a kormány e téren érdekeltiségre s tevékenységre serkentessék, s az irány, melyben az egészséges, életerős jogi reformnak megindulni s haladni kell, szabatosan kijelöltessek.

Az igazságügyminiszterre nézve, kinek tárczája gyűlölt koldus-tarisznyának tekintetik a vasutak s consortiumok jelen aranykorában, midőn egy Langrand-Dumonceau vagy Stroussberg többet nyom, mint egy D'Aquesseau vagy Henrion de Panscy, s a börze ura megvető gunymosolylyal néz le az igazságszolgáltatás anyagi szükséggel küzdő martyrjaira — pedig ezen vállalatoknak is lelke s élete a hitel, mely jó törvénykezés nélkül nem képzelhető — az igazságügyminiszterre nézve, ha jó szándékai s nemes tervei vannak, nagyon is kíváncsós, hogy oly tekintélyes jogi testület álljon háta mögött támogató szavazatának sulyával, kifejezett ohajtásának erejével, mint az általános jogászgyűlés; ha pedig ezen tárcza netalán gyalog kezekbe kerülne, a mi, hazai viszonyaink közt, hol a minden oldalról alkalmatok egyéniség, az egyesült jogászok s közigazgatási, codificátori és szónoki tehetség különben is ritka tünemény, s e kevesek egy része is kizáratik politikai tekintetek s holmi előítéletek által, és elriasztatik azon szép nemzeti szokásunk folytán, hogy a miniszteri tárczákat, gyakran minden ok nélkül, csupa kedvtelésből, szenvedélyesen megmarjuk, a törvény értelmében eljáró igazságügyminisztert gyilkosnak, a reformok útján haladót communistának nevezzük, — a mi, mondom, ily viszonyok közt könnyen előfordulható eset, — annál kíváncsós, hogy legyen a hazai jogi közvéleménynek efféle hatalmas nyilatkozata, mely neki irányadóul, s a vélemények hullámos tengerén, hol eligazodni nem tud, delejtűül szolgáljon. A miniszter, kit ily közvélemény nyilatkozatai támogatnak s erősítnek, sokkal bátrabban s határozottabban léphet fel úgy a kormánytanácsban, mint az országgyűlésen; mert alig képzelhető kormány és törvényhozó test alkotmányos országban, mely több száz hazai jogtudós, s részint tekintélyes és független jogtudós egyhangulag, vagy nagy többséggel s indokoltan kifejezett véleményének befolyásától érintetlen maradhatna, s annak sodra elől fel sem vevőleg kitérhetne. Befolyást fog ez gyakorolni kétségkívül a nemzeti képviselőre is, melynek a nemzeti akarat kifejezőjének, — s a kormányra, melynek ezen képviselőben nyilatkozó nemzeti akarat, s különösen az igazságügyminiszternek a hazai jogi közvélemény hű végrehajtójának kell lenni, mely közvélemény természetesen nem a pincze-gátorokban s a kortestanyákon, hanem a legtermékenyebben s legérthetőbben a haza minden részéből összesereglett magyar jogászok, bírák, ügyvédek, jogtanárok s írók kifejezett s indokolt nézeteiben nyilatkozik.

És mennyire szükséges, hogy a képviselőház is lelkiismeretesen meghallgassa s figyelmére méltassa ezen indokolt szakértői nyilatkozatokat! — Mennél kevésbé bir leginkább földbirtokosokból, mezei gazdákból, volt derék táblabírákból s ismét urfiakból álló, de valódi, a jogi s törvénykezési állapotok jelen zürzavarában magukat biztosan tájékozni tudó, elméletileg s gyakorlatilag kiművelt jogászokból csak igen kis részében alkotott képviselőházunk, a jogi s törvénykezési codificatio körében a kellő mennyiségű s minőségű legislatív tényezőkkel: — annál kíváncsósabb, hogy az országnak összesített jogász közvéleménye hallassa nyilatkozatait s figyelmeztesse a mélyen tisztelt törvényhozó testet e téren teendőire, azok mikéntjére s az irányra, melyet kövessen, ha az igazságszolgáltatás egyházát szilárd ala-

pokra építeni s kívül-belül czélszerűen berendezni akarja.

A jogászgyűlés kitűzött czélja, nagyobb kiterjedésben ugyanaz, a mi, részben, a már több helyen fenálló ügyvéd-egyleteké is: a jogászokat tudományos téren, szorosabb személyes érintkezésre és eszmecserére egyesíteni, a hazai jog szükséges átalakítására s fejlesztésére befolyást gyakorolni, különösen a szabadelvű jogreformok helyes létesítését előmozdítani. — Eszmeébresztő, gondolatfejtő, termékenyítő találkozások ezek, melyeknél legfontosabb s legüdvösebb következtetéseket ígér azon szervezet, hogy itt az elmélet és gyakorlat emberei, kik különben az életben elkülönözve működnek Themis egyházának különböző részeiben, e gyűléseken összejönnek, s karöltve és válllvetve munkálkodnak a jogi reform műveinek létrehozásában, a jogi haladás terén felmerülő érdekes kérdések megoldásában, s a teendők sorrendének, logikai egymásutánjának — mitől a szerencsés eredmény nagyrészen függ — meghatározásában. A tanárok, az írók kifejtik elméleteiket, tanulmányaikat a legujabb tudományos haladás legmagasb színvonalán; a bírák s ügyvédek előadják, a mit a gyakorlati élet, a tapasztalás czeralaku változatainak szemléletéből merítették. Az elméleti tudománynak, melyre egyébiránt nemcsak tanárok s írók, hanem újabb időben fiatalabb bíráink s ügyvédeink közül is sokan lelkesen törekednek, ily egyesülése a gyakorlattal s tapasztalással, e két tőnek testvéries egymásra hatása szülhet csak valami igazán czélszerűet s életrevalót, s teremhet érett, izes gyümölcsöket az élet számára, mert míg amaz kijelöli az általános elveket, s a hasonlító jogtudomány világánál megismerteti más népek haladásait, imez okosan és tapintatosan alkalmazza azokat az élet s különösen a magyarországi élet szükségleteire. E sokoldalú, kimerítő, minden oldalt felvilágosító eszmecserében — tudós tanárok között, kik talán épen most érkeztek haza a német egyetemek látogatásából, — a miniszterium kiküldöttei között, kik nem rég tanulmányozták Westminster hall s a Palais de Justice szokásait, s helyszínen vizsgálták p. o. a közjegyzőség, államügyészség, a törvényszéki végrehajtók rendszerét, vagy azon finom különbségeket, melyek az újabb rendszereknek alapul szolgáló francia eljárás eredeti alakja, s az attól eltérő javított kiadások közt a Rajna-parton, vagy Hannoverben, Genfben stb. észlelhetők; — a dunai táj, a magyaralföldi sík; a kárpáti bércek s a sajtáságos Erdély bírái s ügyvédei között, kik saját vidékeik népeinek érintetét, szokásait, szükségait alaposan s részletesen ismerik, s a szép elméletek lelkesült hírnökeinek eszményképeit a valóság criteriumán fogják keresztül hajtani, s olykor álmodott egükből a sáros és rögzös föld bár nem oly szép, de szilárd színére szállítani, — mindezen elemek s tényezők által kellőképen elkészítve s kidolgozva, oly egészséges, tartósságot ígérő, életerős, a hazát lakó összes népfajok szükségének megfelelő jogi eledel fog létrejöhetni, melyet sem az igazságügyminiszterium codificáló osztálya, sem a cathedrák ugynevezett „Panden-fresserei“ egymagukban soha létre nem hoznának, sem pedig a jogászokból csak kis részben (s e sorban is, a bírák kizárása folytán csupán ügyvédekből) álló törvényhozó test oly alaposan megvitatni s oly életrevaló alakban megteremtteni bizonynyal nem volna képes. A sok nyelvű, sok népfajú ország minden részéből egybesereglett, — debreczeni és szegedi tősgyökeres magyar, Királyhágón tuli székely és román, temesvári szerb, árvai tót, szepesi német, pozsonyi és soproni és pesti középponti, a népfaji elővéleményekben kevésbé elfogult s inkább cosmopolita irányu jogászok hatalmas eszmecseréje kétségkívül legjobb mód az ellentétek

kiegyenlítésére, s az egyoldalú, szűkkeblű felfogások, vidéki előítéletek s balvélemények kiirtására, de egy-szersmind a figyelemre méltó provinciális szempontok megismertetésére, melyeket könyvekből nem lehet meg-tanulni, sem német egyetemekről haza hozni.

Nincs tehát az iránt semmi kétségem, hogy ily egye-temes jogászgűlések életbeléptetése szerencsés ötlet volt, s az a pesti ügyvédi egyletnek, melynek kebelében az indítvány megszületett, méltánylandó érdeme; meg vagyok győződve, hogy jól szervezett s feladatukban buzgó ügyszeretettel eljáró ily jogászgűlések, bírák, ügyvédek s tanári és írói erőkből átalakulva, az elmélet és gyakorlat kölcsönös összehatása, az eszmék minden oldalú kifejtése s a kormány rokon célzatainak erőtel-jes támogatása által, legtöbb sikerrel fogják előmozdít-hatni a törvényhozás nehéz feladatainak megoldását a jogreformok sokágu utain. Ha e gűlések jól szervezvék, ha szabályaik, melyek szerint eljárának, indítványoznak, tanácskoznak, czélszerűek, ha feladatukat helyesen tü-zik ki s tapintatosan teljesítik: tekintélyük, súlyuk, befolyásuk az eredményekre nem maradhat el; mert a nemzeti jogi öntudat valódi képviselőinek fognak te-kintetni.

E szempontból indulva, találtam én illő s korsze-rűnek, hogy itt az akadémia második osztályának kebe-lében is, mely egyebek közt a jogtudományt is magában foglalja, melegen üdvözljük a társulati működésnek a jogtudomány terén fellépett első nagyobb közegét, a magyar jogászgűlést.

Azonban ismétlem, hogy ezen gűlések nagy obb-szerű üdvös hatása csak azon feltétel alatt várható, ha szervezetük s eljárásuk olyan, melynél fogva ők a ma-gyarországi jogi közvélemény, a nemzeti jogi öntudat valódi s hamisítatlan képviselőinek tekinthetők.

Kérdés tehát (mert ettől függ tekintélye, szavának súlya és hatása): Magyarország jogi közvéleményének, a nemzeti jogi öntudat hű képviselőjének tekinthető-e az ekkorig megtartott jogászgűlés, miként azt a két első ízben megalakulva láttuk?

Nem mernék határozottan igent mondani.

Igaz, hogy a jogászgűlések elég népesek voltak, s ezt kétségkívül jó részben azon czélszerű alapszabálya-nak köszönhetni, hogy a jogászgűlések állandó székhelyévé a főváros jelöltetett ki, s az ezzel ellenkező indít-vány megbukott. Ide mindenki örömetst eljő, megnézni egyuttal az amerikai gyorsasággal létre jövő haladásokat, nagyszerű új építkezéseket, sok embert, a jogász-gűlésbeni részvételen kívül, egyéb érdek és vonz; a szükséges segédeszközök, könyvtárak stb. itt találhatók csak fel. Ha a jogászgűlés vándorgűléssé alakulna, mint a természetvizsgálók s orvosok, és mint a történet-buvárok gűlései: nehéz lenne valamely kisebb város-ban, az ország egyik vagy másik zugában, népesebb gűlést összehozni, pedig a jogászgűlési enunciatiók súlya s fontossága nagy részben attól is függ, hogy a szám, melytől azok keletkeznek, jelentékeny s tekintélyes legyen. Az ellenkező mellett pedig semmi ok sem szól, mint a természet s történettudósok vándorgűlé-seinél, kik egyes vidékek természeti viszonyait ohajtják szemmel látni s tanulmányozni, vagy a levéltárakat, családi s közhelyi oklevél-gűjteményeket szeretik meg-vizsgálni s tudományuk érdekében kizsákmányolni.

Igaz az is, hogy az alapszabályok alkotásánál figyelem fordítottatott arra, hogy éretlen rögtönzések meggátoltassanak, s az indítványok csak kellő megfon-tolás után válhassanak a jogászgűlések nyilatkozataivá. Tárgyalás alá csak oly indítványok kerülhetnek, melyek a gűlés megnyitása előtt legalább három hóval küldet-nek be, a központi bizottsághoz, s ezáltal megbiráltattak,

kinyomattattak s a tagoknak előlegesen megküldettek, hogy ezek a tárgyakkal megismerkedhessenek, azokat tanulmányozhassák, felettük elmélkedhessenek s a vitat-kozássra előkészülhessenek. Továbbá a teljes ülésben, csak oly tudományos tartalmu indítványok vétethettek tárgyalás alá, melyek a szakosztályokbani érdemleges tárgyaláson már átmentek. E bölcs szabályok azonban csak egy oldalról lehettek üdvös hatással, a mennyiben t. i. rögtönzött határozatok, kellő előleges megfontolás s megvitatás nélkül nem hozathatnak, azért igen helyes volt a szabályokba ígatott azon újabb javítás, hogy a központi állandó bizottság hatása ne csak negatív le-gyen, a tárgyalásra alkalmasoknak nem talált indítvá-nyok visszautasítása által, hanem egyszersmind pozitív is, t. i. gondoskodása arra is kiterjedjen, hogy az egye-sek által nem indítványozott, elfelejtett, azonban már teljesen megérett jogi kérdések szőnyegre kerüljenek, s maga a központi bizottmány által indokolva, s véle-ményezéssel kísérve, napirendre tűzessenek. E javítás nélkül nem volna biztosíték arra nézve, hogy a jogász-gűlés, feladatához képest, mindig a legfontosb kérdé-sekkel az égető szükségekkel foglalkodjék, s munkála-taiban arányos, összhangzatos, az étellel összefüggő s egyenlőpést tartó rendszert kövessen, a mit tekintélyé-nek megsemmisítése nélkül el nem mellőzhet. Ezentul tehát a vezető központi testületnek feladata lesz az egye-sek által mellőzött indítványokat pótolni s a reform-törekvéseknek harmonikus irányt és arányt adni.

A jogászgűlések tehát népesek voltak, azonban a megjelentek névjegyzéke azt mutatja, hogy az nagy számban, tulnyomó volt a pesti s vidéki fiatal ügyvédek eleme, s a tanácskozásokban, néhány tudós egyetemi s akadémiai tanáron, s a jogirodalomban már ismertebb néven kívül, ezen elem játszott a főszerepet, a mi az illetőknek kétség kívül becsületükre válik, de tekintve az egyetemi jogász-gűlések fentebb vázolt főfeladatát, hogy t. i. azok a magyarországi jogi közvélemény lehető leghivebb s egyszersmind legte-kintélyes b képviselői legyenek, még sem előnyös körülmény. Az első magyar jogász-gűlésre aláírt tagok száma 1687, a másodikon 1568 volt, s ezek közt majdnem egyharmada buda-pesti lakos; kik közül a szakosztályokba mintegy 5—600-an iratták be magukat, de természetesen ezek is csak mérsékeltébb számmal voltak jelen a döntő szak-osztályi gűlésekben, melyek véleménye a teljes ülések-ben már ritkán módosul. — A főtörvényszéki bírák nagy része be volt ugyan írva a tagok közé, ezáltal tanusítani kívánván a jogász-gűlés eszméjének és céljának méltatását; de igen kevés kivétellel épen nem vett részt a tanácskozásokban; nem vett részt ugyanazokban a legte-kintélyesebb, s így legtapasztaltabb ügyvédek igen nagy része. — Az öregebb, nagy tapasztalású vidéki jogászok közül kevesen jöttek el; ezek már nem örömetst hagyják oda tüzhelyeiket; a Pesten lakók is, főleg a bírák gátolva voltak a tetteleges részvételben, hivatalos óráik össze esvén a gűlések óráival, mert nem volt gondoskodva, hogy nagy törvényszéki szünetidő engedessék e néhány napra vagy a jogász-gűlés ülései ne tartassanak egyazon órákban a bírák hivatalos üléseivel; mert így, ha ezek talán szakaszthatnának is néhány délutáni órát a rész-vételre, nem fognak erre élénk kedvet érezhetni, miután a tanácskozásokban csak az vehet részt alaposan és ter-mékenyen, a ki azoknak fonalát kezdettől fogva végig figyelemmel kíséri, s kezei közt tartja. — Néhány pesti vezértagon kívül tehát leginkább fiatal vidéki jogászok-ból állt a gűlés, kik örömetst ragadják meg e kedvező alkalmat, hogy néhány napot a fővárosban tölthessenek; s ezeknek élére állott néhány beszédesebb egyéniség, s egy-két előkelő tanár, kik közül csoportosultak hű tanít-

ványaik. — Már lehet-e oly gyűlést, melyben bíró alig-alig volt látható, s az az egy-kettő is ki ott olykor megjelent, inkább csak a statisztika szerepét vitte, — hol tehát a legtekintélyesebb, a döntő jogász-elem, a bírák testülete, alig-alig vett részt, s épen nem nyilatkozott — Magyarország jogi közvéleménye nyilatkozatának mondani? lehet-e ily gyűlések enunciatumának oly sulya s tekintélye, mint lenne azon gyűlés, melyen a bírák, a döntések teremői, a pótló törvényhozók, nagy mértékben vettek volna részt? — Az eddigi jogász-gyűléseken, a naplószerint, csak igen keveset szólottak, — a legfontosabb kérdésekben, milyen p. o. a szóbeliség, a halálbüntetés kérdése mondhatni, épen nem nyilatkoztak az ország legtekintélyesebb gyakorló juristái s jogtudományi írói; hiányzottak számosan a legtekintélyesebb nevű s multu ügyvédek közül; jelen voltak ugyan, mint elnökök, de nem vettek részt a tanácskozásokban, hanem csak parádé beszédeket tartottak a döntő szavú vezérek; s így, egy-két tudós egyetemi tanáron s ezek néhány jeles tanítványán s egy-két pesti natabilitáson kívül, kiket pedig senki sem fog, minden alapos és tiszteletreméltó tudományuk mellett is, Magyarország jogi közvéleménye kizárólagos képviselőinek mondhatni, főképp néhány vidéki nevezetesség vitte a szerepet s érvényesítette több kevesebb bölcsességét. *)

Igy lévén a dolog, az eddigi jogászgyűlésekről, minden előszeretettel mellett ezen üdvös kezdeményezés iránt, lehetetlen még azt állítani, hogy már most teljesen megfeleltek ama nagy célnak, melyre hivatvák, hogy t. i. a hazai jogi közvélemény valódi képviselőinek tekintethessenek, s mint ilyenek, a törvényhozásra s kormányra is erősebb hatást gyakoroljanak.

Ehhez járult az alapszabályokban fekvő azon már említett nagy hiány, hogy a gyűlés minden tagja, minden rendszer s összefüggés nélkül, szeszélye és ötlete szerint, tarkánál tarkább indítványokat tehet; a központi bizottmány fel van ugyan ruházva azon joggal, hogy a nem-alkalmasnak talált indítványt visszautasíthassa, de mindenki gondolhatja, hogy ezen jogával nem egy könnyen él, mert végre is minden egyes reform-indítvány magában jó és üdvös, a legtisztább jó szándékkal tétetik, s nehéz azt csupán azért, mert van még jobb és sürgetőbb szükségű visszautasítani a nélkül, hogy a kormány önkénykedéssel ne vádoltassék, s haragot ne vonjon magára, s különben is mindenkinek jogában áll a visszautasított indítványt kinyomatni, kiosztatni s annak tárgyalását kívánni. Az indítványozás ily szabad tetszés és szeszély szerinti korlátlanlansága mellett azonban mégis érezhető volt a nagy baj, melyen csak a második jogászgyűlésen lett célszerűebb új rendszabály által, a jövődre nézve segítve, hogy míg egyrészt, e szabad

indítványozás útján, melyről egyes tagokat megfosztani nem lehet, s melyet csak az egyének eszélyessége s illemérzete korlátozhat, felesleges vagy nagyon is kora indítványok kerülhetnek szőnyegre, — a mi elég sajnós, időrabló calamitas; másrésztől mégis nem volt biztosítva, hogy azon eszmék s indítványok, melyek megvitatására s megérlelésére legnagyobb szükség van, el ne mellőztessenek. E két tényező, t. i. az indítványozási korlátlanlanság, s az egyesek részéről mellőzött fontos és célszerű indítványok pótlását eszközölő gondoskodás hiánya szülte azon rendszeretlenséget s tarkaságot, mely az eddigi jogász-gyűléseken feltűnik.

Az első jogász-gyűlésre bejelentett s annak három napján, a négy szakosztályban tárgyalt indítványok, következők:

I. Az első szakosztályba sorozottak, hová a magán-jog tartozik:

1) indítvány a törvénytelen gyermekek jogi állapotának rendezésére;

2) a polgári házasság tárgyában;

3) az osztrák polgári törvénykönyv ideiglenes viszszaállítására;

4) a vasuti vállalatok kártérítési kötelezettsége iránt.

II. A második szakosztályba tartozók, melynek köre a váltó- s kereskedelmi jog, tengerjog s nemzetközi jog; hová azonban a nem szorosan ide tartozó csődtörvény is sorozva lett:

5) indítvány a váltó s kereskedelmi jog egyenlősítése, s

6) hiteltörvényeinknek cosmopoliticus szellemben leendő átalakítása iránt;

7) ujonnan alkotandó csődtörvény tárgyában.

III. A büntetőjog s eljárás és börtönügygel foglalkodó harmadik osztályba tartozó:

8) indítvány a halálbüntetés megszüntetése tárgyában; végre

IV. A negyedik szakosztályhoz utaltak, hová a bírósági szervezet, a polgári törvénykezési eljárás, jogtanulmány, jogtörténelem és törvénykezési statisztika lettek beosztva;

9) indítvány a közjegyzőség honosítása tárgyában;

10) az ügyvédség rendezése iránt;

11) a békebíróság honosítása tárgyában;

12) a szóbeliség és közvetlenség behozatala tárgyában, s

13) az egyetem s jogakadémiák rendezése tárgyában;

tehát 13 tudományos indítvány! megdöbbentő szám, nem azért, mert a babonás 13, hanem mert e tizenhárom tárgy egyenkint oly fontos s nagy horderejű a maga nemében, hogy mindegyik egy maga elegendő a jogászgyűlés egész idejét s erejét igénybe venni, s megretten az ember a gondolattól, hogy mind e tárgyat rövid három nap folytán, előbb a szakosztályi, majd a teljes ülésekben ki kelljen meríteni, irántok alaposan határozni, a határozatokat gondosan indokolni, s azzal, a mi eredményül mutatkozik, az európai tudomány piacán pirulás nélkül fellépni, e 13 tárgy hátamögül, melyek mindegyikéről egész könyvtárak vannak megírva, melyek bármelyike egy egész törvényhozási idénynek megfeszített munkásság tárgyául szolgálna, azon rémkép bukkan fel, hogy nagyon sokat markolva, keveset szorítva, a szigorubb ítészet szeméi előtt alig lesz kikerülhető az elhamarkodás és felületesség kudarcza.

Menjünk tovább.

A második jogászgyűlésen még több, u. m. 16 indítvány gördítették a tanácskozásnak e teher alatt fájva csikorgó asztalára, és ugyan

magánjogiak:

*) Bocsánat! de az előadás e részét észrevétel nélkül nem hagyhatjuk. Nem hagyhatjuk pedig észrevétel nélkül azon oknál fogva, mert a jogászgyűlés tekintélyének rovására hozatik fel oly körülmény, melyért nem a jogászgyűlés, hanem a főtörvényszékek bírái s azok elnökei s tanácselnökei érdemelnek megrovást!

Mi tehát ennek ellenében csak ismételtetjük azon megjegyzést, melyben (lapunk mult évi 41 és 42. számában) kifejezést adtunk azon közmegebotránkozásnak, melyre a kir. curia és kir. tábla elnökei, al- és tanácselnökei már távolmaradásuk által is elegendő okot szolgáltatnak, s melyet még a jogászgyűlés napjaira kitűzött tanácsülések megtartása által tetézték, minthogy ezáltal a főtörvényszéki bírák legnagyobb részét a közreműködhetésben gátolták.

Qui bene distinguit, bene docet!

A mi pedig a szereplőknek fentebbi jellemzését illeti, — miután teljes készséggel nyitottuk meg e lap hasábjait az igen tiszt. értekező urnak igazolására, — nem akarjuk egyuttal megítélni: hogy valjon a kívánt célt mennyiben érte el.

Szerk.

- 1) a jogi személyekről;
- 2) arról, hogy az adósnak munka- vagy szolgálatbérére a hitelező részére csak akkor vétethessék foglalás alá, ha a munka vagy szolgálat már teljesítve lett, s a bérfizetés napja lejárt;
- 3) az eskü mint bizonyítéknak, úgy a polgári mint büntető eljárásban, mellőzéséről;
- 4) ezzel ellenkezőleg, indítvány az iránt, hogy a bíróság a kifogásttevő vagy bizonyítani akaró félnek esküt ítélhessen oda arra nézve, hogy a kifogással vagy felajánlott bizonyítékkal nem a per elhuzása czéljából él;
- 5) a törvényes örökösödés külön szabályozásáról;
- 6) ismét, a tavalyi ez iránti indítványt felmelegítve: a törvénytelen gyermekek jogi állapotának rendezése iránt;
- 7) a hitbizományi intézmény eltörlése, s végre:
- 8) a jelzálogi egytemlegesség s a fő- és mellék jelzálogi intézmény megszüntetése iránt;
- kereskedelmi jogi:
- 9) indítvány az iránt, hogy részvény társulatok alapításához államhatósági engedély ne kívántassék;
- büntető jogiak:
- 10) indítvány a törvényszéki orvosok iránt;
- 11) esküszéki eljárás honosítása iránt politikai s főbenjáró bűnügyekben;
- 12) a büntető jogi elévülés szabályozása, s
- 13) a büntető jogi illetőség tárgyában;
- 14) az iránt, hogy a büntetbeni marasztalásnak semmi egyéb joghátránya ne legyen, mint a mi az ítéletben kimondatik;
- a törvénykezési szervezet s eljárás köréből:
- 15) a közjegyzőségi kényszernek, mint jogtalannak s czélszerűtlennek, mellőzéséről, s
- 16) az egyes bíróságok illetősége tárgyában.

Nagy részint kevésbbé fontos, kevésbbé általános érdekű tárgyak, mint az 1870-iki gyűlés nagyszerű indítványai; de a szám ismét ijesztő, — mert, — eltekintve attól, hogy ezek közt is vannak oly óriások, mint az esküszék, a törvényes örökösödés kérdése, — sokkal több, mint a mennyit a jogászgyűlés szellem gyomra három-négy nap alatt megemészthet.

És azután mily tarkaság, mily mozaik, a mint kinek-kinek épen eszébe ötlött, olvasás, vagy napifoglalkozás közben, vagy fennforgó érdeke által parancsolva!

Valjon mit szólott volna ehhez a teendők sorrendére oly nagy súlyt helyező bölcs Széchenyi István gróf, ha történetesen most élő jurista lett volna? hogy p. o. indítványok tétetnek s tárgyalatnak a jogi személyekről, a törvényszéki orvosokról, az országbírói értekezletnek a törvényes örökösödésre vonatkozó egyes szabály megváltoztatásáról, a törvénytelen gyermekek jogi állapotának rendezéséről, a büntetőjogi illetőség s elévülésről, a készülöben levő polgári s a büntető törvénykönyvek egyes kiszakasztott s épen nem különösen sürgős és égető pontjaira nézve, midőn még általában nincs oly perrendtartásunk, mely mellett gyors, olcsó és alapos igazságszolgáltatás lehetséges lenne; nincsenek büntető törvényünknek, vagy inkább gyakorlatunknak oly rendelkezései, melyek mellett kormányozni s a rendet fentartani lehetne; nincs törvényünk, mely a rágalmazók által szabadon marcangolt becsületet megvédené stb.

Mindezen említett indítványokban el kell ismernünk a tiszta jó akaratot, a szabadelvű, nemes irányzatot, s azok tárgyalásánál a szorgalmat, és sokak részéről az alapos szaktudományosság kitünő nyilatkozatait; de míg az indítványozások s tárgyalásokban indokolt sorrend nem követtetik, folyvást nyomni fog bennünket az aránytalanság, a harmonia hiány kellemetlen érzete.

El kell ismernünk azt is, hogy a nagyszámu indit-

ványok tarka során sok nem csak divatos, hanem divat alá nem eshető tiszta aranyeszme is, — mint: szóbeliség, esküdszék büntető ügyekben, ügyvéd-reform, közjegyzőség, halálbüntetés eltörlése, stb. szinte szőnyegre hozattak; de nem lehet eltitkolnom azon tapasztalást, hogy e nagy kérdések, kevés kivétellel, azon meddő általánosságban tárgyalattak, mely jó alkalmat ad a phrazisok embereinek mondókáik feltalálására, de vajmi kevés életre való gyümölcsöt terem. Fellépett sok fiatal szónok, s a magyar szónoklati hajlam elég nagy mértékben áradozott; az elemek, melyek az országgyűlésen nem érvényesíthetők ékes szólásukat, örvendő ragadták meg az alkalmat e kis jogász országgyűlésen kitűnhetni! s őszinte örömmel láttuk, hogy sokat tanultak, egyes tárgyakra alaposan elkészültek, hogy általában sokkal többet tudnak, európai mértékkel mérve mint boldog emlékezetű jurátusaink s a régi rókaprémés táblai ügyvédek segédei; de tagadhatlanul lehetett hallani, a mutatkozó kitünőbb tehetségek során, sok üres, meddő szereplést is, s főleg oly általános igazságokat, miket már minden gyermek tud. Igaz ugyan, hogy a jogászgyűlések szokásos feladata, főképen nagyobbyszerű jogi elvek kinyilatkoztatásában fekszik, mi által az ily elveknek azután oly súly s tekintély adassék az összes jogi értelmiség támogatása folytán, hogy ennél fogva bizton lehessen remélni, hogy e nagy és üdvös elvek, a tudomány s irodalom terén elismeretve s a gyakorlat emberei által is szentesítve, az életben, a törvényhozás terén is elismerésre fognak találni. Ez azonban, véleményem szerint nem azt jelenti, hogy ezen elvek csak meddő általánosságban, formulázás s hazai viszonyainkra alkalmazás nélkül mondassanak ki. Ily eljárásnak kevés haszna lenne. P. o. csak ennyit mondani ki: szükséges a békebiróság! kívánatos a szóbeliség! — kevéssel több, mintha semmit se mondanánk. Ellenben azt mondani ki: Magyarország viszonyai közt is, a fennálló nehézségek daczára behozandó, mert üdvös eredményeket ígér a békebiróság, a szóbeliség, így vagy amúgy szabályozva, formulázva, ez és amaz tényezőkkel együttesen, vagy azok nélkül is, s ez alakban lehet azt, a hazai viszonyok közt is, veszély nélkül életbeléptetni stb.; ennek azután van haszna s értelme. — Véleményem szerint tehát, nyereségnek nem tekinthető az aféle általános nyilatkozat, hogy a törvénykezésben a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság rendszere ajánlatik, hogy szükséges a békebirósági intézmény, hogy a törvénykezési épület betetőzése s megkoronázása az ügyvédreform s több eféle. Ezeket már mindenki hallotta, olvasta, a ki egy kevéssé jogász, sőt csak általában művelt ember is, ki a közügyek iránt némileg érdeklődik. A megfajtott nehézség, az alaposan s minden oldalról megvitatandó kérdés abban áll: hogyan keljen mindezen, másutt üdvösöknek talált intézményeket hazai viszonyainkra alkalmazni, hogy e soknyelvű, sok „népfaju“ pártokra szaggatott sajátos viszonyok közt élő hazában is oly jótékony eredményeket idézzenek elő, mint azon idegen országokban, hol más viszonyok közt áldást-árasztólag diszlenek. — S ez az, a mit a jogászgyűlési tárgyalások nagy részében nélkülöztünk a mit a magyar jogászgyűléstől különösen követelünk; s ha némely tárgyak, (mint p. o. a halálbüntetés, a polgári házasság kérdése, stb.) hazai viszonyainkra különös vonatkozással tárgyalattak is, mások ismét, mint p. o. szóbeliség behozatalának nálunk annyi aggodalmat keltő kérdése oly könnyeden suhant át a magyar gyűlésen, mintha Séher Mihály tisztelt barátomnak a „Pesti Napló“ 1871-iki folyamának 100—103. számaiban gyakorlati szempontokból előadott nehézségeiben, melyek megczáfolásában Rudnyánszky Béla épen most fáradozik a „Jogt. Közl.“ hasábjain; épen semmi sem volna felvilágosítani s megczáfolni való.

Igy tehát az eddigi jogász-gyűlések eredményeül ezuttal leginkább csak azt emelhetjük ki, hogy az üdvös kezdeményezés megtörtént, a termékeny eszmecsere megkezdett, az ország minden részének jogászai, kiket egymástól Duna s Tisza, Táttra és Mátra választ el, ismerkedtek egymással; fiatal vagy eddig ismeretlen tehetségek kifejtésére s megismerésére alkalom nyújtott; a magyar jogügy e gyűlésekben állandó közeget nyert, mely ugya tudomány mint gyakorlati élet kívánalmait időnkint hangsúlyozhatja, a jövő magvai tehát elhintettek, s nem kétlem, hogy gondos ápolás alatt felfognak virágozni és majdan érett s zamatos gyümölcsöket hozni. — Azon magas cél, hogy az egyetemes jogász-gyűlésben kifejezett hazai jogi értelmiség zöme, tekintélyes nyilatkozatai által, kellő befolyást nyerjen a kormányra, a törvényhozásra, a jogi reformok életbeléptetésére, — a mit az elmélet embereinek, a tanárok s íróknak a gyakorlat embereivel, a bírák s ügyvédekkel egyesülésétől méltán lehet várni, — hogy döntő hatással legyen az irányok kijelölésére, s mintegy utmutatást adjon világító toronyként a jogbiztonság kikötőjébe igyekező, hányszor hajónak, — e nagy és magas cél még csak ezután kell elérnie, ha majd e kellő szervezettel ellátandó gyűléseken az ország főbírái, a hazai ügyvédek legtekintélyesebbjei, s az egyetem és jogakadémiák összes kitűnő tanárai viendik a vezérszerepet; s ha egyesek szeszélyéből vagy fontoskodási viselkedéséből kiindult, terv nélküli indítványok mellőzésével, központosított vezetés alatt, megfontolt bölcs sorozat egymásutánja szerint, azon eszmék fognak a kellő világosságba állítani, melyeket a kor, s a szükség megérlelt, és pedig nemcsak általános szempontokból tekintve, hanem hazánk különös és sajátos viszonyaihoz alkalmazva, melyeket a törvényhozásnak figyelmen kívül hagyni sohasem szabad ha alkotásait azon veszélynek kitenni nem akarja, hogy az elültetett növény csak nyomorult s rövid üvegházi diszlésnek örvendjen, de élet erős gyökeret, a neki nem való talaj és éghajlat mostoha befolyása miatt, sohasem verhessen. Mert az országoknak megvannak saját geográfiai fekvésükben s történeti multjokban alapuló viszonyaik, s a nemzeteknek is valóban meg van saját, önfentartási ösztönük által táplált geniusuk, bármiut mosolygárak ez utóbbi felett, magasra vont szemöldökkel, azon cosmopolita tudós urak, kik már nemcsak a váltó s kereskedelmi jogot akarják cosmopolitai szempontból reformálni s általánosítani, a mi igen helyes s dicséretes törekvés, — hanem a családi s örökösödési jogot is, a mi már alázatos véleményem szerint, egyáltalában nem óhajtható.

Mielőtt ezen általános észrevételeket befejezném: kéntelen vagyok még sajnálkozásomat nyilvánítani azon gondatlanság felett, mely a jogászgyűlési indítványok, s némely, pedig tekintélyes gyűléstagok nyilatkozatai egy részénél, a használt nyelvnek nemcsak szabadsága és diszessége, hanem épen grammatikai helyessége s érthetőségi tekintetében is, felőlő volt. — Csak egy-két idézetet ennek bizonyítására a mint az évkönyvet épen felütöttem:

„Hazánk ügyvédi karának rendezésénél alapfeltételül kitűzteni óhajtnám az ügyvédségnek függetlenségét, szakképzettségét, önállóságát és a szabad gyakorolhatási jognak élvezetét; ezek nélkül indítványomnak célirányos keresztülvitelének törvénykezésünk életmezéjébe foganattal sikeres beplántálását nem képzelem.“ (1871-ki évk. 3. füz. 248. l.)

„E mellett nem akarnám korlátoztatni az önjogi személyek szabad szerződésképeségét, és e szabadságot kiterjeszteni még az úgy nevezett és a gyakorlatban ki-

vihetetlen maradt de quota litis szerződésre is.“ (Ugyanazon 249. l.)

„Tapasztalásból meritve a tudomást, hazánkban az ügyvédi állás nem szép színben tüntettetik elő; ez szomorú; nézzünk az életet ábrázolni szokott színpadra, s a magyar ügyvéd szerepe nem irigylendő, holott a francia mindig mint jellemes egyén szerepel stb.“ (Ugyanazon 250. l.)

„Nyilvánvaló, hogy az eddigi kivétel, mesterséges s találmanyszerű (?) s csupán formális bizonylatokra fektetett egyoldalú (?) írásbeli eljárás megszűnével, ennek helyébe egy természetesebb s oly rendszer lépne, mely kapcsolva a bírónak azon jogával, hogy az előterjesztett alaki bizonylatokon túl, még az illető feleknek saját személyeit látván, élő szavát hallván, egyuttal az azon kifejezését s a tagok jellemző s a fennforgó ősz- vagy nem hangzó mozdulatait is szemléltetné, s ugyanakkor, midőn az illetők saját ügyökben és saját ügyök által leginkább érdekelvők stb.“ (1870-iki évk. 27. l.)

„Nem szükséges tulhajtott képzeletekben a nyilvánosságot egy általános gyógyszer gyanánt minden bajok ellen tekinteni; a nyilvánosság mellett sem lézen hiány közönyös bírák és káros ügyvédekben.“ (Ugyanazon 30 l.)

„Tekintve, hogy a magánjogi peres és nem peres, továbbá a büntető jogügyek törvénykezési első folyamodási ellátása végett a hazai kormány részéről hozatott javaslatba Magyarország és Erdélyre nézve csak 136 királyi törvényszék stb.“ (Ugyanazon 31. l.)

A mennyiben ezen teendők ellátása napjainkban terhes munka, melyet az illetők aránylag kevesen, de fizetésért teljesítik.“ (Ugyanott).

„A m. jogászgyűlés jelentse ki, miszerint kívánatosnak tartja, hogy az eskü a polgári ügy a fenytető eljárásban mellőztessék, és az igazságnak bemonddása a polgári becsület kezességén bizonyosítottassék.“ (1871-ki évk. 1. füz. 7-ik lap.)

Az erkölcsi tökéletesedésre törekvésnek szempontjából az igaz- és valóságot az igazságért magáért szabadon és őszintén csakis a polgári becsület kezességén lehet bemonddani, az eskünek lekötése alatt soha. (Ugyanott 8-ik lap.)

„Ezen indítvány irányában azon netáni észrevétel vagy kifogás ellen, hogy különösen a hitelintézetek elvonják kezüket oly idegen tőkére vonult gazda elől, azon tapasztalásból meritett tényt hozom bizonyossággal fel, hogy mindazon egyetemleg adósok, kik sanyaruságukban valaha ilyen ügyletbe bocsátkoztak, tökéletesen hitel nélkülivé vállva, nagyobb részben tönkre jő vagy terjed; mert nemcsak magával van baja a folyó fizetések iránt, de mindig találkozó adós társainak hanyagsága vagy esetleges egyéb balsorsa őt az egyetemleges szoros kapcsánál fogva részesévi teszi, mi különben őt más állapotban nem érintené stb. stb.“ (1871-iki évk. 1. füz. 20. lap.)

Mit szól ezekhez a Nyelvőr? mit szólna, ha vezérszerepet vivő francia jogászok így írának vagy beszélének francziául, a nyelv tisztaságára s szabadságára annyira kényes francia nemzet? — E nyelvészeti csodabogarak, ezen s még sokkal több elkövetett bűn a magyar nyelv szelleme ellen, ily művelt és tudományos körben újabb szomorú bizonyossága annak, hogy mindinkább tompul s veszendőbe megy nálunk a helyes nyelvérzék; s ily gyakorlóság, ha némi mentséget találja is abban, hogy jogászaink, saját magyar jogirodalmunk szegénysége mellett, leginkább idegen nyelvű, különösen német könyvekből meritik tanulmányaikat, legalább azoknál, kik neveik után ítélve született magyarok, csakugyan komoly megrovást érdemel. S én itt az akadémia

kebelében, melynek fő feladata a magyar nyelv tisztasága felett is örködni, azon reményemnek adok kifejezést, hogy jövőben a magyar jogászgyűlés indítványai — s indoklásaiban, melyek különben sem a naponkint több hasábot megtöltő journalistai mohó sietségével s ideges zaklatottságával iratnak, hanem a melyeknél elég idő marad a szavak s kifejezések megfontolására, nemcsak ily irgalmatlan tépázása a nyelvnek fog kikerülni, hanem a jogászhoz, a szóbeliség ohajtott rendszerének küszöbén álló ékesszóló jogvédhez illő szabatosságra, kerekedségre, sőt diszre is kellő gond fordítatik.

Még azonban rosztalnom kellett ezen feltűnő gondatlanságot a nyelv tisztaság s nyelvcsin irányában: dicserettel kell kiemelni azon higgadt, pártatlan szellemet és tárgyilagos felfogást, mely ment volt minden személyeskedéstől, s méltó azon komoly testület férfias jelleméhez, mely a tudomány és igazság embereiből alakult.

Lehet-e egy váltót a köztörvényi bírónál beperelni?

A vtk. II. r. 18. §. szerint minden váltóper a váltótvszékek illetősége alá tartozik.

Hasonló intézkedést tartalmaz a polgári törvénykezési rendtartás 26. §. Ugyanennek 94. §. szerint pedig: „minden peres ügy, mely az előbbi §-ban a sommás eljárásra, vagy a 25. és következő §§-ban említett kivételes bíróságokhoz utasítva nincs, a rendes eljárás alá (17. §.) tartozik. És sem a sommás eseteket elősoroló 93. §., sem a rendes eljárásra vonatkozó §§. váltóügyeket nem emlitenek.

Vége a tv. rendtartás 51. §. szerint: „a bíróságok kötelesek az illetőségekhez nem tartozó kereseteket és másnemű beadványokat hivatalból visszautasítani.”

Bizonyára sokan lesznek, kik ezen §§. egybevetéséből alaposan vélik azt következtethetni, hogy egy váltót sem a sommás, sem a rendes bírónál, hanem csak a váltóbíróknál, illetőleg a buda-pesti kereskedelmi és váltótvszéknél, valamint a kir. tvszékeknél mint kereskedelmi és váltótvszékeknél lehet beperelni, és hogy a sommás, illetőleg rendes bíró ilyenemű kereseteket hivatalból visszautasítani köteles.

Pedig mennyire csálódik, ki a fentebbi §§-ból ily következtetést von!

Qui bene distingvit, bene docet.

Ha valaki a váltójog szerinti váltókeresetet ad be az összeghez képest a sommás, illetőleg rendes bírónál, ettől azt kívánván, hogy a váltójog szerint határozzon, ezt nagyon helytelenül cselekszi, és a sommás, illetőleg rendes bíró a tv. rendt. 51. §-hoz képest más nem tehet, minthogy ily váltókeresetet el-, illetőleg a váltóbíróshoz utasítson, mert az iránt, „van-e felperesnek alperes ellen váltójogi keresete, tartozik-e alperes a kereseti összeget a váltójog rendelkezéseihez képest biztosítani, avagy bírói kézhez letenni, avagy kifizetni? illetékesen csak az e célra külön felállított váltóbírók határozhatnak.”

De ha a váltótulajdonos váltójogairól önként lemondván, a váltót csak rendes kötelezvénynek tekintetni kívánja, hanem a váltójog, hanem a köztörvény szerint igazságot kér, mi teljes szabadságában áll, mert a jogról önként lemondani sehol a világon tiltva nincs, és nem is lehet; és ha ezek szerint ily váltóhitelező nem váltókeresetet, hanem az összeghez képest vagy sommás keresetet az illető bíróságnál, vagy rendes keresetet az illető polgári tvszéknél bead: ily keresetelintézésre más, mint a sommás, illetőleg rendes bíróság hivatva nem lehet. Sőt az se vezesse ezen bírói tévuttra, ha ily kereset hibásan nem sommás, avagy rendes keresetnek, hanem váltókeresetnek nevezetné, mi bizony gyakran fordulhat elő, mert a kifejezésbeni szabatosság nem képezi egy magyar prókator erős oldalát. A „váltókereset” elnevezése még korántsem minősíti a beadott keresetet a váltójog szabályai alá eső váltókeresetté. Itt egyedül a beltartalom határoz, az t. i. vajjon felperes a váltójog, avagy a köztörvény szerint kérést igazságot.

Az ellenkező eljárás sok anomaliákat idézne elő.

Például egy váltónak nevezett 100 fról szóló oklevél alapján az alperes személyes bírója előtt sommás kereset adatik.

be. A járásbíró a beperlett okiratot külalakja és elnevezése után váltónak tekintvén, s annak megbírálására, vajjon az csakugyan váltó-e vagy sem? hivatva különben sem lévén, a beadott és szerinte váltóra vonatkozó keresetet illetéktelenség tekintetéből hivatalból visszautasítja. Felperes erre kérdéses okirat a váltóbírósnál perli be, mely azonban úgy találja, hogy a váltónak nevezett oklevél a váltó minden kellékeivel ellátva nincs. Ez is tehát a kereset elintézésére magát illetéktelennek tartván, azt szintén visszautasítja. Bead tehát egy harmadik keresetet, ezuttal ismét a járásbíróhoz fordulván, ki meglehet, hogy a váltóbíró határozatát respectálván, a keresetet most már elfogadja; de az is megtörténhetik, hogy azon szempontból indulva ki, miszerint saját végzését meg nem másíthatja, azzal ellenkezőleg többé nem határozhat, a keresetet jogerőre emelkedett első végzésére hivatkozálag ismét visszautasítja. Ez esetben felebbezés útján kénytelen felperes sérelme orvoslását keresni. Mennyi idő telik el, míg az ügy ily körülmények közt a törvény kerékvágásába kerül? Mennyi kár háramolhatik ezen késedelemből felperesre, kinek adósa ez alatt végrehajtások, csődkiütése által fizetéseképtelenné válhatik, avagy vagyonát roszelektű eljárás által hitelezője elől elvonhatja? És ki ellen, mily uton keressen ily ide-oda hurczolt fél kárpótlást?

Mily siralmas volna ily állapotja a jogszolgáltatásnak? És mily gyakran fordulnának elő ily esetek, ha az itt kifejtett nézetek általános érvényre nem emelkednek?

Avagy tegyük fel azon esetet, hogy a járásbírónál beperlett oklevél a váltó minden kellékeivel el van ugyan látva, de a váltóhitelező váltójogairól önként lemondván, csak a köztörvény szerint kíván igazságos szolgáltatni. Ily esetben se legyen a járásbíró a kereset elintézésére illetékes? Kényszeríthető-e a hitelező a váltójog alkalmazására? Ez oly eljárás volna, melynek párját sehol a világon nem találunk.

Mindezekből az következik, hogy a kezdetben idézett §§. csak „a váltójog alapján beadott, de korántsem minden keresetre, mely váltóra, vagy annak látszó oklevélre vonatkozik, értendő.”

KÜLLEY EDE,
kir. it. táblai bíró.

K ü l ö n f é l é k.

(Esküdtszéki tárgyalás.) Az első esküdtszéki tárgyalás óta (1867-ben) nem vetettük magunkat alá önkéntesen az ily tárgyalás kínjainak, ex offo pedig a martyrság e nemében nem részesültünk. Nem értjük mi itt martyrság alatt a vádlottak glóriáját, mert a hazánkban sajtószabadságot bátran állíthatjuk párhuzamba akár az angol, akár az észak-amerikai sajtószabadsággal. Kínos azonban az esküdtek s a hivatalból szereplők, úgy szintén a hallgatóság helyzete; kínos pedig a helyiség elégtelensége folytán. Valóban sem az ország sem a nemzet méltóságával össze nem fér, hogy itt a kormány székhelyén az államfenség joggyakorlatára nem találtak méltóbb helyiséget, mint egy volt kurtakocsmának első emeleti termét, mely oly alacsony, hogy tél kövén is csak 50—60 emberből álló közönség megjelenése folytán a légkör oly fulasztóvá válik, hogy vérmes testalkotású esküdtkre nézve e polgári kötelességének teljesítése életveszélylyel jár. E helyiségnek szükség parancsolta — szabályellenes berendezése ellen már többször felszólaltunk de hasztalanul. Igaz ugyan, hogy ez országban senki sem fogja akár az esküdtszéki akár a köztörvényi bíróságok mintaszerű berendezését, akár a törvénykezésünk tökéletességét tanulmányai tárgyává tenni! de legalább ne tegyük magunkat nevetségessé. Ám lássuk a helyiség berendezését. A bíróság egy keskeny asztalnál foglal helyet, és nemcsak ugyanazon asztalnál, hanem a bírósággal egy vonalban s szorult szomszédságban foglalnak helyet a közzvádló és jegyző, — úgy hogy ki személyismerettel nem bír, azokat is itélő bírónak kell tartania. — Az esküdtek padjai pedig úgy vannak s másképp e helyiségben nem is lehetnek elhelyezve, hogy a törvényes rendelet azon szabványa, miszerint az esküdtek elkülönített helyen foglaljanak helyet s visszavonulásukkor a külvilágtól oly szigorúan legyenek elzárva, hogy szobájuk ajtaja elé őrt állíttatni rendel, — merő illusio. Sőt számukra külön szoba sem lévén berendezve, addig míg a bíróság szobájában tanácskoznak, a törvényt alkalmazó bíróság kénytelen a felfüggesztett ülés tartama alatt a közönség előtt ásitozni, — gondosan kerülvén a vele ugyanazon asztalnál helyet foglalt közzvádlóval való nem hivatalos érintkezést. — Ezen berendezés kiegészítésül szolgál a védő és vádlott számára felállított két ugynevezett „Katzentisch”-li, s ezzel a tér any-

nyira el van foglalva, hogy a gyorsíró s szükség esetében alkalmazandó tolmács részére alig lehet széket elhelyezni; a tanuknak pedig ez esetben ügyes tornászoknak kell lenni, hogy egész a bíróság színe elé hatolhassanak. — A helyiség diszéről és a hallgatóság kényelméről nem is akarunk szólni.

Igen természetes, hogy az ily helyiségben az ünnepélyes méltóság emelésére még az angol bíró parókája, vagy a francia bírák diszöltönye (la robe) sem volna célhoz vezető, s ezért alig méltányolhatjuk elegendőképen a sajtóbírók elnökének érdemeit, ki a tárgyalásoknak tapintatos vezetése mellett, bizonyos keneteljes ceremóniával pótolja a külviszonyok mosztohaságát.

Attérve már most a kir. főügyész által a „Zastawa“ című lap szerkesztője ellen indított sajtóper tárgyalására, őszintén mondva korántsem a tárgy érdeke vezetett bennünket az esküdtszéki terembe, mert hiszen a sajtóbírói esküdtszéki tárgyalások nálunk a legkritikább esetben bírnak jogászai érdekekkel. Különösen rágalmozás miatt indított sajtóperreknél az elítélést csak elvi kérdésnek tekintjük, a mennyiben a morális satisfactióra és nem a bűnhődésre helyezzük a fősúlyt. Mi ugyanis a sajtóvétségek fogalmának tüzetesebb kifejtésére vonatkozólag két német különböztetjük meg a sajtóvétségeknek t. i. a) oly sajtóvétségeket melyekben maga az incriminált cikk vagy egyéb közlemény képezi a bűntényt, mint p. a sajtó útján elkövetett lázítás*) felségsértés, hűtlenség stb. eseteiben és b) oly sajtóvétségeket, melyeknél csak az incriminált nyomtatványból következtetett folyamán képezi a vétség állagát mint p. rágalmozásnál, becsületsértésnél stb. Ez utóbbi esetekben ugyanis nem maga e közlemény, hanem csak az abból levont s akár magánszemély akár hatóság ellen irányzott célzatos gonosz szándék képezi a vétség tényálladékát. Ezen elmélet szolgál az angol jogban az ugynevezett „Libell“ és az arra fektetett libelláris eljárás alapjául. Az 1848-ik évi törvényhozás ugyan nem fordíthatott sok időt a különféle elméletek elsajátítására, miután a sajtótörvény csak pillanatnyi szükség kielégítésére szolgált; mindazonáltal a fentebbi megkülönböztetésnek nyomára akadhatunk az 1848. évi sajtótörvényben is, a mennyiben az 1848. XVIII. t. cz. 18. §-a értelmében csak a fentebb a) alatt felsorolt sajtóvétségek nemei képeznek a közzévaló által hivatalból üldözendő bünesetet; ugyanazon törvény 19-ik §-a szerint pedig a fentebb b) alatt felsorolt vétségek eseteiben a közzévaló csak az illető testület (törvényhatóság avagy kormány) által hozott határozat folytán indíthatja meg a megtorló keresetet.

A sajtóvétségek elméleti és illetőleg azok fogalmának meghatározása a büntető jogtudomány legnehezebb s ennél fogva legvitásabb kérdései közé tartozik, s ezért kívántuk a sajtóvétségek nemei közt fentebb jelzett lényeges különbséget bár csak röviden s futólagosan is feltüntetni, hogy az újabb időben alkotott sajtóbírói hatóságoknál a törvényt alkalmazó bíróság figyelmét arra felhívjuk.

Ezt pedig az esküdtszéki intézmény érdekében tesszük mert ép azon mérvben a mily üdvösnek tartjuk azt a sajtószabadság védelmére, ép oly mérvben sajnós volna, ha az esküdtszéki a sértett becsület s a sajtó útján elkövetett egyéb visszaélések ellen kellő védelmet nem nyújtana; s mi igen könnyen bekövetkezhetnék akkor, ha a közzévalók tulbuzgóságából kifolyólag, a kiszabandó büntetés magas tételére irányzott indítványaik elfogadása esetében, a törvénytalkalmazó bíróság vas szigora által azt eredményezné, hogy az esküdtszék csak a legkritikább esetben fogná a „vétkesség“ kimondásával a sértett becsületnek az erkölcsi elégtételt megadni.

A f. évi febr. 15-én letárgyalt sajtóper tárgyat a „Zastawa“ m. évi jul 9-iki számában megjelent cikk képezte melyben Andrásy gróf és a magyar kormány azzal gyanúsítatik, hogy Mihály fejedelem meggyilkolásában része lett volna.

Nincs szándékunkban a tárgyalás menetét reprodukálni, mert e téren a napi lapokkal nem is versenyezhetünk. Szorítkozunk tehát tisztán csak a vád s tárgyalásának jogi szempontból való megvilágítására. — A fentebbi vád tárgya első tekintetre az angol jog s eljárás szerinti „Libell“ fogalma alá esik; a hazai 1848: XVIII. t. cz. 10. §-a értelmében pedig nem képezvén hivatalból üldözendő sajtóvétséget, a közzévaló csak a kormány s

illetőleg az akkori magy. miniszterelnök meghagyása s megbízása folytán járhatott el. Ezen körülményről ugyan a vádlóval szemben említés sem tétetik, de a közzévaló tisztjében maga a kir. főügyész ur járt el, ki ez alkalommal legelőször jelent meg az esküdtszék sorompói előtt. A védő részéről a közzévaló illetéktelensége ellen kifogás nem tétetett s így valószínűen az iratokból merítette meggyőződését az iránt, hogy a közzévaló nem hivatalból, hanem a sajtótörvény 19. §. értelmében a sértett törvényhatóság határozata folytán indította meg a keresetet. A kir. főügyész első szereplése volt tehát az indító ok, mely minket ezen esküdtszéki tárgyaláshoz vezetett. Nem szükséges ugyanis bővebben elemeznünk, hogy a kir. főügyésznek fellépése, — miután ő ez idő szerint az egész magyar kir. ügyészség vezetésével van megbízva, — figyelmet érdemlő jelentőséggel bír. Elméleti vitatkozást azonban a védő (Dr. Friedmann Bernát) ur, kétségbeesett erőfeszítéssel sem idézhetett elő, mindazonáltal e jogi s politikai jelentőséget nélkülöző tárgyalás folyamából is a kir. főügyész szereplésének jellemzésére két momentumot emelhetünk ki: 1-ször azon kiméletes majdnem tiszteletteljes hangot, melylyel a „Zastawa“ igen tisztelt szerkesztőjét vádolta. A kir. főügyész maga is a nyilvánosság küzdterén, mint a sajtó egyik régebbi bajnoka ismeretes, s így nemcsak magát tisztelte meg a fentebbi hivatalos előzékenységgel, hanem kellő tapintatot is a tanúsított a fenforgó esetben, melynél a nemzeti gyűlölség vádjá elől kellett kitérnie; ezen tapintatot még inkább tanúsítja 2-szor az által, hogy a büntetés kimérésére nézve indítványozási jogával sem élt, hanem azt a törvényt alkalmazó bíróság bölcsességére bízta, maga részéről mintegy megelégedvén a „vétkesség“ kimondásával nyert morális satisfactióval. Nem minden célzás nélkül emeltük ki ez utóbbi körülményt, melyből a fentebb előadottak során a kir. ügyészség közegei a kellő tanulságot maguk részére levonhatják!

Együttal még egy mellékes körülményre nézve kell észrevételet tennünk; feltűnt ugyanis előttünk a gyorsíró meghíttelése s ebből folyólag azt kell következtetnünk, hogy a pesti sajtóbírói hatóságnál állandó gyorsíró alkalmazva nincsen avagy jobban mondva: „nincsen többé alkalmazva“, — mire esetleg csak a semmisségi panaszok elősegítése szolgálhatott indító okul!

(A pesti fenyítő-törvényszéknél) e napokban folyt le az első bankjegy-hamisítási per. Az elővizsgálat a kir. táblánál volt, a jelentést és ítéletmondást a kir. tvszék végezte. A tényállás következő: Weiss József, Steiner Jánostól egy szekér fárt 5 ftot kapott. A bankjegy gyanus levén, a pécsi ember elvitte a pécsi kapitánysághoz, hol biztosították, hogy a bankjegy hamis. Steiner kérdőre vonatott, honnan kapta a bankjegyet, mire ez Weiss József peterdi lakost említé. De az is jó hiszemben vette mástól, s így a kutatások darabig sikertelenül folytak. Rövid idő múlva azonban Krumböcz Gusztáv, Menczel Alajos pécsi fényképész segédje jelentkezett a kapitányságnál és elmondá, hogy gazdája műhelyén egy félig elkészült bankjegyet talált, melyet a hatóságnak be is mutatott. Erre házmotózás rendeltetett Menczel lakásán, s itt megtalálták a bankjegyhamisításhoz szükséges készleteket. A fényképész ellen azonnal megindították a per. Vádlott azt hozta föl, hogy ő a bankókat lefotografizta ugyan, de a matricákat csak magának tartá meg, mi azonban őszintén valótlannak bizonyult, miután még több kiadott 5 ft is előkerült. A kir. tvszék vádlottat a kétévi vizsgálati fogságon kívül még kétévi fogságra ítélte el.

(Helyreigazítás.) Lapunk utolsó számában a magy. jogászygyűlés elé terjesztendő kérdéseket tartalmazó közleményünkben a véleményezésre felhívott urak sorából a szedő elnézése folytán kimaradt dr. Szweteny Miklós a budapesti kereskedelmi kamara titkára, ki a 4-dik sorszám alatti kérdés iránti véleményadásra, s illetőleg azon kérdés tárgyában a jogászygyűlés elé terjesztendő indítvány formulázására felkérletett. — Továbbá a 7-dik kérdésnél „Bakos N.“ helyett olvasandó Babos K. ki mint a magy. kir. semmitőszék nagytekintélyű tagja kéretett fel azon a szóbeli peres eljárás köréből felvetett fontos kérdés iránti véleményezésére. — Együttal lapunk 6-ik számában a 42 lapon foglalt értelmetzavaró sajtóhibát igazítjuk ki; ott ugyanis az első hasáb 18 sorában „az előleg szerzett meggyőződés szerint“ helyett az áll: „az előleg szerződés szerint“.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgyűlés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: Törvénytárgyalás. Dr. Sipos Árpád kir. jogakadémiai tanár urtól. — A kihágások feletti illetékes bíraskodásról. Sebestyén Mihály kir. ügyész urtól. — Codifikáció. Csatskó Imre legf. ítélősz. bíró urtól. — A kamatok megítéléséről a csődeljárásnál. Kulley Ede kir. táblai bíró urtól. — Az igazságszolgáltatás érdekében letartóztatott elmeháborodottak elhelyezéséről. xx. — Különlék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Törvénytárgyalás

az orsz. bír. ért. VII. fej. 1. §. d) pontja tárgyában.

A köszénbányák vállalkozói, illetőleg szabadkutatói és a földbirtokosok között az orsz. bír. ért. óta vitássá vált azon kérdés: vajon a földbirtokos beleegyezését oly vállalkozó is tartozik-e kieszközölni, ki a köszénre még az orsz. ált. bányatörvény értelmében mint szabad-ásványra zártkutatmányi engedélyt nyert?

E kérdés a mult hóban országgyűlési tárgyalás alá is került és a „Jogt. Közl.“ m. heti számában közölte a képviselőháznak e kérdés tárgyában hozott határozatát.

Időközben pedig az ellenérdekű felek részéről egy emlékirat intéztetett az igazságügyminiszteriumhoz, hol ezen kényes természetű ügy végeldöntés alatt áll, s így ezen jelenleg még nyitott kérdésnek publicisticai megvitatása, a törvény magyarázatára csak üdvös hatása lehet.

E kérdésnél azonban sokan vannak anyagilag érdekelve, s ezért merőn az elvi kérdés körében maradok, és a felek érveire csak ott folyamodom, hol ez a kérdés világossága miatt szükséges. Az 1854-i bányatörvény behozatala előtt és a Miksa-féle bányarendtartás hatálya alatt az ásvány-szenek a földbirtok tartozékát képezték, úgy hogy ilyes bányavállalathoz a földesur beleegyezésének kinyerése mulhatlanul szükséges volt. Az 54-i bányatörvény a köszénre „fenntartott ásvány“ nevezete alatt szabad-ásványnak nyilvánította,¹⁾ és a földesur rendelkezése alól elvonta; minthogy azonban a földbirtokosok ily módon a telektulajdonra vonatkozó jogaikban sértve érzék magukat, a földesuraknak — a törvény életbeléptétől számítva — öt évre azon kedvezmény lett megadva, hogy birtokaikon csak ők kutathassanak és nyithassanak bányát, és másokat abból kizárhassanak.²⁾ E kedvezményi idő egészen 1859. okt. hó végéig tartott,³⁾ mikor azonban megszűnván, számos vállalkozó kért és nyert szabadkutatási engedélyt, mert ez most már nem függött többé a földesur beleegyezésétől. Az ásvány-szenek ezen szabad jellege egészen az országbírói értekezlet határozatainak hatályba léptéig tartott; az értekezlet tudvalevőleg a köszénre ismét a telektulajdon alkatrészének nyilatkoztatta, és az ált. bányatörvény 284. §-ában a földbirtokosnak a köszénre adott, de már lejárt kedvezményi időt ismét „felélesztette“, még pedig oly módon, hogy a „földbirtokos beleegyezése nélkül köszénkutatásra való engedély, annál kevésbbé pedig bányászati adomány senkinél ne adassék.“⁴⁾ Együttal pedig

ép oly helyesen, mint igazságosan és méltányosan megállapította, hogy földbirtokos nevezete alatt kit kell értenünk.

Ezen — különben ismert — körülmények előrebo-
csátása szükségesnek mutatkozott a fenforgó kérdés megértésére. Azon idő alatt, mely az 1859. okt. végével lejárt kedvezményi időtől az 1861. július havában ismét felélesztett kedvezményi időig eltelt, vagyis azon közel két évi idő alatt, mi alatt köszén szabad-ásvány volt, igen számosan kértek és nyertek szabadkutatást az ország különböző vidékein fekvő köszéntelepekre.¹⁾ A szabadkutatók által birtokban és feltárási munkálatokban tartott köszéntelepekre nézve a kutatási jog időtartamát a zártkutatmányosok évről-évre meghosszabbították. Az adományozás azonban még hátra volt. Erre nézve pedig 1862-től napjainkig különböző értelmű rendeletek bocsátattak ki; így a volt helytartótanács²⁾ és az udvari kancellária³⁾ 1862-ben kibocsátott rendeleteikben — mint főbányahatóságok — az o. b. ért. 1. §-át akként értelmezték, hogy azon zártkutatmányosok, kik a köszénre (1859-től—1861-ig) mint szabad-ásványra szereztek zártkutatmányt, azok az adományozásra nézve nem kötelesek a földbirtokos beleegyezését kinyerni. Megnyerhetik az adományt a földbirtokos akarata ellenére is, mint a főbányászat szabad-ásványainál. Hanem a következő évben ugyanazon főbányahatóságok már más véleményben látszának lenni, mert 1863-ban kiadott leirataikban, az említett zártkutatmányosokat odaalták, hogy ha adományt akarnak nyerni a zártkutatmányban tartott köszéntelepekre, csak szerezzenek meg mégis a földbirtokos beleegyezését.⁴⁾ Ugy kellett történni, hogy e főbányahatósági eltérő rendeletek folytán zavar támadt; nem kutatom, mely vállalkozók, zártkutatmányosok meg földbirtokosok között merültek fel differenciák ez ügyben, hanem valószínű, hogy a földbirtokosok, főleg ott, hol a köszénkutatmány igen kedvező eredményt ígért, vonakodtak egyáltalában átengedni telkeiket, vagy pedig csak magas áron voltak hajlandók ez áldozatra. Felmerültek-e már ezen esetek, vagy csak tartani lehetett tőlük, avagy pedig az ellenmondó rendeletek, és bírói gyakorlatban ohajtottak bizonyosságot nyerni? nem tudom, tény azonban — közönyös, hogy mily indokból — miszerint: a pesti köszénbánya és téglagyár társulat, az egyesült magyar gőzhajózási tár-

¹⁾ Emlékirat az igazságügyminiszteriumhoz benyújtva, néhány osztorgomi lakos által. 9. l.

²⁾ 60,353 862. sz. r.

³⁾ 13,622 862. sz. n.

⁴⁾ 71,228 863. sz. helytartótanácsi és 5664 863. sz. kancelláriai rendelet k

¹⁾ L. Át. bányatörvény 8. §-át.

²⁾ Át. bányatörvény 284. §.

³⁾ Orsz. bírói ért. VII. 1. §. c) f) pontok.

⁴⁾ Orsz. bírói ért. VII. c) pont.

sulat, a cs. és kir. dunagőzhajózási társulat és a salgótarjáni kőszénbányatársulat 1872. jan. hó 11-én kérvényt nyújtottak be a képviselőházhoz, melyben magyarázatot kérnek az orsz. b. ért. VII. 1. §-ának d) pontja, illetőleg azon „nyílt kérdés“ felett: vajon a földbirtokos beleegyezését oly vállalkozó (zártkutatómányos) is tartozik kieszközölni, ki a kőszénre, mint szabad-ásványra szerzett zártkutatómányt, s ki ezáltal legalább is egy kettős-vájnámérték adományozására nyert igényt?

A képviselőház a „törvényes eljárásban mellőzhetlen egyöntetűség“ szükségét belátta ugyan, mivel azonban úgy vélekedett, hogy itt nem a törvény magyarázata, hanem káros rendeletek érvényének egyszerű megszüntetése forog kérdésben, — a kérvényeket kellő intézkedés végett az igazság, — és iparminiszterhez tette át.¹⁾

Mivel több rendű „káros rendelet“ van e tárgyban, melyek történetesen egymással homlokegyenest ellenkeznek, mivel továbbá a minisztereknek van fenhagyva az ellentétes rendeletek közül azokat megszüntetni, melyeket károsoknak tartanak, s így az egyértelmű rendeletek megszüntetése az ellenkezőben hangzó intézkedések érvényben hagyását, más szavakkal a törvény magyarázatát fogja eredményezni, ugyanazért publicisticai megvitátást érdemlő, eldöntés előtt álló nyílt kérdés még jelenben is az:²⁾

vajon azon zártkutatómányosok, kik 1859. okt. hó végétől egész 1861. jul. haváig a kőszénre mint szabad ásványra zártkutatómányt szereztek, kötelesek-e adományozás esetére a földbirtokos beleegyezését kieszközölni vagy nem?

Vannak kik ezen kérdésre határozottan igenlőleg válaszolnak. Az okoskodás és érvelés, mivel ezen választ támogatni lehet, körülbelől következő:

Az országbirói értekezlet világosan visszaadta a telektulajdonosoknak a telkük alatt levő kőszéntelepek feletti rendelkezési jogot, és ezen jog az id. törv. szabályok hatályba lépésével azonnal foganatot nyert. Természetes, hogy a földbirtokosok ezen felélesztett joga a már teljesen megszerzett bányászati jogosítványt érintetlenül hagyja; azonban ez csak azoknak kedvez, kik a többször említett 2 év alatt adományt szereztek. A törvény nem bir ugyan visszaható erővel, s az újabb törvény a régi törvény uralma alatt szerzett jogokat nem érinti; azonban szükséges, hogy a jogok valóban megszerzettek (jura quesita) legyenek, mert a merő lehetőség bizonyos jogokat szerezni, nem esik a fentebbi szabály alá.³⁾ Már pedig valóban megszerzett jogosítványnak csak az adományozás által megszerzett bányászati jogosítványt lehet nevezni, mert bányatulajdon csak az adományozás folytán nyerhetni,⁴⁾ ellenben a kutatás nem ad tulajdon, hanem csak jogot nyújt a keresésre, és lehetőséget arra nézve, hogy annak alapján a turzó később adományozást kérhessen.⁵⁾

¹⁾ L. a „Budapesti Közlöny“ 1872. 29. számában képviselőház 425. ülésének jegyzőkönyvi kivonatát.

²⁾ E tárgyban: Pisuth István, Schwarcz József, Burány János esztergomi lakosok és kőszénbányabirtokosok egy emlékiratot nyújtottak be, melyben épen ellenkező álláspontjairól fejtegetik a kérdést, mint a fentebb elősorolt kérvényező társulatok.

³⁾ L. Unger „System d. öst. Privatrecht's“ I. köt. 119. l. A mi áll az új törvényről, az áll az ismét helyreállított törvényekről (lex restitutoria) is. (V. ö. Unger „System.“ I. köt. 115. l. 5. jegyz.)

⁴⁾ L. Bányajogom 189. 211. 212. l.

⁵⁾ L. Gräunzenstein „Das allg. öst. Berggesetz.“ 129. s köv. 88. 89. l. V. ö. Bányajogom 181. 182. lapjait.

Ezek szerint nem lehet a szóban forgó esetre mondanivaló, hogy arra nézve az újabb törvénynek nincs visszaható ereje; a mint a kőszénre nézve is érvényesek azon adomány által szerzett tulajdonjogok, mik azon 2 év alatt szerezettek, melyek alatt a kőszén szabad-ásvány volt, és érvényben maradnak még akkor is, hogy ha a telektulajdonos akarata ellenére adományoztattak is, mert valóban megszerzett jogok, úgy épen ellenkezője áll ennek a kutatásra nézve, mivel ez nem valóban megszerzett bányajogosítvány, nem bányatulajdon. A kutatómányi jog maga azon törvény szerint ítélendő meg, mely alatt kiadatott, ellenben az így kinyert tuzás alapján nem lehet valamely adományozást még az újabb eltérő törvények uralma alatt is oly feltételek mellett követelni, a minő alatt azt a régi törvény alatt kiadták volna, más szavakkal: deczára annak, hogy a zártkutatómány a régi törvény uralma alatt szereztetett meg, és annak elvei szerint ítélendő meg, az annak alapján kérelmezett adományozás kérdésénél az újabb (eltérő) törvények rendelkezéseit kell követni. Ugyanazért bár a kőszén szabad korszakában szerzette is valaki a zártkutatómányi jogot, mert ez által még csak azon feltételes lehetőség birtokába jutott, hogy majdan kérhet adományozást, de tényleg adományozást nem szerzett, ugyanazért még az ily adományozások és az új törvény szerint adandók ki. Miért is, ámbár 1859. nov. 1-től 1861. júliusig szerezhetett ugyan bárki zártkutatómányt a földbirtokos akarata ellenére is, az adományozásnál azonban a földbirtokosok javára ismét felélesztett kedvezményi idő után kötelezve vannak a telektulajdonos beleegyezését kieszközölni.

Igaz ugyan, hogy a bányatörvény legalább egy kettős vájnámértéket biztosít minden zártkutatómányosnak a kőszén turzásnál;¹⁾ hanem erre az a válasz, hogy az országbirói értekezlet szabályai e §-nak a kőszénre vonatkozó részével ellentétben állván, — amaz mint újabb törvény ezt mint régít hatályon kívül helyezi.²⁾ Azonfelül nem minden alap nélkül lehet megjegyezni, hogy a kutatónak nyújtott igény, mely a zártkutatómányost fém-bányászatnál legalább egy, kőszénbányászatnál pedig két vájnámértékre terjedő igénynyel ruházza fel, nem annyira a földbirtokos, mint a szomszédos szabad turzók tulajdonságai ellen van irányozva. A szabadkutató nem köteles ugyanis kutatómányi köre határain belül maradni az adományozás kérdésénél,³⁾ azonban viszont ő is tőrtni tartozik, hogy valamely szomszédos turzó vájnámértéke az ő kutatási körébe fektetessék, nehogy azonban a zártkutatómányos ezáltal rövidséget szenvedjen a fentebbi igény a szomszédos turzók korlátozása végett van a zártkutatómányosnak biztosítva van. Tehát a biztosított vájnámértékre való igény nehezen nyújt érvet a zártkutatómányosok javára.

Körülbelől ezek azon érvek, miket előhozhatni akkor, ha igenlőleg akarunk felelni ezen kérdésre: kötelesek-e a zártkutatómányosok a földbirtokosok beleegyezését kieszközölni?

Hogy a kérdéshez még csak az egyik álláspontjairól szóltam, az látható. A szabadkutatók álláspontjáról, és az ellentétes érvek egybevetésének eredményéről tehát jövő alkalommal.

Dr. SIPOS ÁRPÁD,
királyi jogakadémiai tanár.

¹⁾ Át. bányatörvény 34. §-a.

²⁾ Az idézett emlékirat 6. l.

³⁾ Át. b. t. 35. §-a. V. ö. Bányajogom 199. lapjait.

A kihágások feletti illetékes bíraskodásról.

Az erdélyországi sajtó legközelebbi időben sokat vitatkozott azon kérdés felett: ha valjon a m. kir. igazságügyi miniszter urnak f. évi jan. 28-án 1800. sz. a *) az erdélyi részek kir. járásbíróságaihoz a „kihágás“-ok átvétele s illetékes további lejárata iránt kiadott rendelete az ebben idézett 1869. évi IV. t. cz. 1-ső §-nak megfelelő-e? s a mint hirlapi közleményekből s magánúton is értesültem, több törvényhatósági főnök a belügyminiszter urhoz felterjesztést tett a végett, hogy járási tisztviselők által az erdélyi részekben eddig gyakorolt ezen fenyítési jog, a fent említett rendelet visszavonásával, továbbra is hatáskörükben meghagyassék.

Mind ott, mind itt oly érvelésekkel állottak elé, melyek nézetem szerint sem az általánosan érvényre jutott jogi nézpontok, sem a tényleges törvény, sem a gyakorlati czélszerűség előtt a bírálatot meg nem állhatják. A két első körülményre vonatkozólag elég egyszerűen az 1869. év. IV. t. cz. 1. §-ának szavait idéznünk, mely szerint: „Az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítetik. Sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.“ Hogy pedig ezen „kihágás“-ok feletti bíraskodás az igazság szolgáltatás körébe tartozik, minden jogelméleti okoskodás nélkül elegendő ismét egyszerűen az erdélyi részekben törvényhozásilag érvényben álló osztr. btk. azon körülményeire a figyelmet felhívunk, hogy következményeiben a „vétség“ és „kihágás“-ok közt különbséget nem állított fel, s hogy az azokat megalkotott törvényhozói hatalom csak a bíraskodási illetékesség megkülönböztetése végett mutatta be a btkvben külön elnevezések alatt, s míg a társas törvényszékekhez utaltakat „vétség“-eknek, addig az egyesbírák által fenyítendőket „kihágások“-nak czímezte el, s hogy akkor sem tagadta meg ezen elvet, hogy ezen „kihágás“-ok feletti bírói eljárás az igazságszolgáltatás keretébe tartozik, midőn az 1858. év. jun. 20-án kiadott cs. kir. nyiltparancs a kihágások neve alatt előforduló fenyítendő cselekvények vagy mulasztások egyrészét (mert többeket a járásbíróságoknál érintetlenül meghagyott) a tisztán közigazgatósági hatóságok és rendőrségi közegekhez áttette, — kitetszik nemcsak az idézett ny. p. bevezető

*) K ö r r e n d e l e t

Több oldalról kétség támadt az iránt: valjon az osztr. büntető törvénykönyv több §§. alá eső, s az 1858. jun. 20-án kelt legfelsőbb császári nyiltparancs alapján, a közigazgatási hatóságok illetőségéhez utasító kihágási esetek fölötti bíraskodás a kir. járásbíróságoknak a bünvádi ügyekre nézve 1871. XXXI. t. cz. 16. §-ában szabályozott hatáskörébe megy-e át? avagy továbbra is a közigazgatási közegek teendői közé fog-e tartozni?

Minthogy a közigazgatási közegeknek ezen u. n. fenyítvényi hatósága sem az osztrák büntető törvénykönyv, sem pedig a büntető eljárás szabványaiban nem gyökerezik, hanem, a mint az az 1858. jun. 20-ki rendelet bevezetésében is határozottan kimondatik, az abban felsorolt, és azelőtt szintén a rendes bírói hatáskörbe tartozott kikágási esetek fölötti bíraskodás az eljárás egyszerűsítése és gyorsítása céljából ruházott csak át a közigazgatási hatóságokra; — ujabban azonban az egyidejűleg f. é. jan. hó 1-én életbeléptetett 1869. IV. t. cz. 1. §-a által a közigazgatás az igazságszolgáltatástól szorosan elkülönített, s ezen törvényi intézkedés folytán a fentebb hivatkozott rendelet hatályon kívül helyezettnek tekintendő: ennél fogva utasítom a királyi járásbíróságokat, hogy a mennyiben eddig még nem történt volna, a fentebb említett kihágásokra vonatkozó ügyiratoknak a m. évi decz. hó 12-én kibocsátott átvételi „Utasítás“ I. rész B) szakaszának c) pontja értelmében leendő átvétele végett az eddig illetékes rendőri közegekkel tegyék magukat érintkezésbe.

Miről tudomás végett egyuttal a kir. tvszékek is értesítetnek.

szavaiból, de határozott bizonyítékot szolgáltat erre a bpr. 9. §-ának második kikezdése: „különös rendeletek határozzák meg, hogy a büntetőtörvény második részében előforduló kihágások közül, melyek felett kelljen a fővárosok s egyéb helyek rendőri kerületében, a büntető törvényhatóságot első folyamodásilag az ott kirendelt biztonsági hatóságnak a járási bíróság helyett gyakorolnia. A kihágások ezen nemei felett azonban a biztonsági hatóságok, mint a büntető bíróságok helyét pótló hatóságok... kötelesek eljárni“, s így a már akkor kilátásba tett bekövetkezheto intézkedés részére a biztonsági hatóságokat a büntető bíróságok helyét pótló közegekkül jelezte.

Ezek következtében kétségtelen, hogy a tételes törvényeknek teljesen megfelelőleg járt el a m. kir. igazságügyi miniszter ur akkor, midőn az 1869. évi IV. t. cz. 1-ső §-a végrehajtásául a közigazgatási és rendőri közegek által eddig gyakorolt fenyítési jogot a btkvbe felsorolt kihágások felett megszüntette, s azt az 1871. XXXI. t. cz. 16. §-ára utalva a kir. járásbíróságok hatáskörébe tette át.

Lássuk már most azt, ha valjon az alispáni előterjesztésekben leginkább hangsúlyozott gyakorlati czélszerűségnek, körülményeink közt inkább megfelelő-e az, ha ezen kihágások feletti fenyítési jog a közigazgatási és rendőri közegek kezeiben hagyatik? Hogy erre vonatkozólag nézeteinket előadhassuk kénytelenek vagyunk a lehető röviden figyelmébe idézni olvasóinknak azon fokozatos intézkedéseket, melyek a kihágásokat a mostani hatóságokhoz áttérték s röviden felemlíteni az azt megelőzőleg fenn állt bírói hatóságokat s bünvádi eljárást.

Az 1852. szept. 1-től kezdve Magyarországra (erdélyi részeivel együtt) behozott s mai napig az erdélyi részekben, még 1861. éven innen is, az utóbb alkotott törvények által csak is némi eltérésekkel módosított osztr. btkv. az ott elősorolt büntetendő és fenyítendő gonosz cselekvényeket és mulasztásokat „büntény“, „vétség“ és „kihágás“ elnevezése alá csoportosítja. Az 1853. év. jul. 29-én folytatólag behozott s azóta az erdélyi részekben hasonlólag hatályban álló büntető eljárás 10 és 15. §§. szerint „büntény“ és „vétségek“ felett eljár, határozott s ítéit első bíróilag 1861-ig a cs. kir. kerületi s ezzel egyfokon állott s csak is még bizonyos büntényekkel megbízott cs. kir. országos törvényszék, míg a 9. §. szerint a járási bíróságokat illette a határozás s ítéleteik végrehajtása azon kihágások tekintetében, melyek az általános btkvben mint ilyenek jelölve ki. Ezen hatáskörben mozogtak is a cs. kir. kerületi és országos törvényszékek, valamint a cs. kir. járásbíróságok egész 1858. év augusztus utolsó napjáig. Miután azonban az 1858. jun. 20-án kelt cs. kir. ny. p. a „kihágások“ tulnyomórészét a cs. kir. járáshivatalok és fővárosi rendőrségekhez utasította, ugyanezen ny. p. 1-ső §. rendelkezései szerint azon év szept. 1-től ezek által láttattak el. Ily állapotban vette át az igazságszolgáltatást az 1861. alkotmányosan választott tisztikar, s így adta ez azt át az 1862. beállott provisoriumnak. De már ekkor kerületi, országos törvényszékek, „járási hivatal“, „vegyes járásbíróság“ s „városilag kiküldött bíróságok“ nem léteztek, míg ellenben a fenn idézett btkv. és bpr. hatályban fenntartva volt.

Ennek következtében 1862. szept. 23-án 5734. eln. sz. a. az erdélyi volt udv. korlátnak a cs. kir. törvényszékek jogkörét a megyei, vidéki, széki és városi ideigl. törvényszékre, a fennállott cs. kir. nagyszebeni országos törvényszéknek bünfenyítő ügyekben fennállott kivételes teendőit egy M.-Vásárhelyt külön felállított büntető törvényszékre, később a marosszéki s nagyszebeni ideigl. törvényszékekre ruházta; miután pedig a korlátnokság

által felállított ideigl. egyesbírák az 1861. év előtt fenn állott „cs. kir. járáshivatal mint bíróság“ neve alatt elfordult vegyes politikai és bírósági hatóságok jogkörével nem bírtak, s az ezek által gyakorolt dologi bíraskodással felruházva nem lettek, s csak is az 1861. ugynevezett „városilag kiküldött bíróság“-ok hatáskörébe léptek, a bpr. 62. §-ában adott önállósággal nem is voltak feljogosítva büntény és vétségek feletti vizsgálatok teljesítésére, hanem csak a társas törvényszéknél működő vizsgáló bíró megkeresését fogantatosították. A közigazgatási tisztviselők hatáskörökbe vették a fenn említett kihágások feletti eljárást, valamint a „kiküldött megyei és városi egyes bírák“ is azon kihágások feletti bírói hatáskört, melyet a kihágások egy része felett az 1858. ny. p. után is az akkor fenállott cs. kir. vegyes járásbíróságok gyakoroltak. Ily illetékesség mellett találta az ujon felállított kir. törvényszék s kir. járásbíróság a büntény, vétség és kihágásokat.

A büntető eljárással pedig felemlítjük a következőket: A bpr. 2. §-ban kivan mondvá az, hogy: „a büntető bírósági üldözés hivatalból történik, kivévén azon eseteket, melyekben a törvény azt különösen valamely érdekelt fél kérelmétől teszi függővé“ a btk. viszont a 419, 463, 467, 495, 496, 497, 503 és 505. §§-saiban felsorolja az eseteket, melyekben csak is a sértett fél kívánságára gyakoroltatik a bírói megfenyítés. A bpr. 300. §-sában elővannak sorolva azon személyek kiket a bírói határozat ellen felhívás illet s folytatólag a bpr. 301. §-ban azon megszorítást teszi, hogy „a megkárosított vagy általában az általa ki magánjogi igényeiben magát sértve érzi vagy ennek örökösei által a felebezés valamely büntető ítélet ellen, de csak annyiban tétethetik, a mennyiben abban a magánjogi igények felett vagy épen nem történt határozat, holott a törvény szerint ezek fölül határozni kellett volna, vagy a mennyiben magukat az ezek iránt hozott határozat tartalma által terhelve érzik.“

Addig, míg a btkvben felsorolt összes kihágások a járásbíróságok által kezeltettek (1858. aug. végeig) a bpr. 2. §-ának megfelelőleg (a hivatalból üldözésnek) a bpr. 30. §. g) pontja gondoskodott arról, hogy a hivatalból üldözés érvényesülhessen, mert itt az államügyész teendői közé sorozta azt, hogy: „jogában áll, a kihágások miatt a törvényszék kerületében fekvő járási bíróságoknál vezetendő vizsgálatokba beletekinteni s ezeknek határozatai ellen felebezéssel élni, valamint általában az iránti észrevételeit a felsőbb hatóságok tudomására juttatni“, de midőn az 1858. jun. 20-ki ny. p. életbelépetts az abban elősorolt kihágásokat minden folyamodásban a közigazgatási hatóságokhoz juttatta, a hivatalból üldözés elvét ezekre nem hagyta fel, s így a közigazgatásra ruházott bíraskodás ellenőrzés nélkül maradt, mert az államügyésznek nem állt itt a betekintés jogkörébe s felhívással nem élhetett, ellenben ezen ny. p. 5. §. rendelkezése a bpr. 300. §-nak fenn elősorolt intézkedését érvényben tartván, a sértett fél a bűnösség kérdése és a büntetés mértéke iránt hozott ítélet ellen felhívással szintén nem élhetett.

Az 1858. jun. 20-án kelt ny. p. létesítette tehát azt, hogy habár a btkvben mind oly merényletek és mulasztások sorolvák fel, melyek a közbiztonságot még pedig nagyobb fokban támadják meg s a cselekvények, melyek általában büntethetők fontossági viszonyuk és hátrányos befolyások szerint fenytendő (btk. 274. §.) tekintet nélkül a magán sértett egyén akarására — mégis az ily tények legnagyobb részének meg vagy meg nem fenytése a közigazgatási tisztviselő tetszésétől függ. Ily körülmények között azután nincs mit csodálkoznunk, hogy

az alispáni feliratok s hírlapi viták a szolgabírói „tekintély“-t annyira hangsúlyozzák, mert csakugyan fenn állott az még pedig ezen ügyekre vonatkozólag a közbiztonság hátrányára legszomorítóbb alakban. „Nem az általok gyakorolt bírói jogkörben alkalmazott szigor“, hanem biztos tudata annak, hogy a kieszközölt lehető enyhe fenytés, sőt akárhányszor a magán sértett féllel létesített béke következtében hozott felmentő ítélet többé felsőbb hatóság vita tárgyává nem tétethetik, eredményezte a hangsúlyozott „tekintély“-t. S vajjon tarthatja-e ezt valaki a közbiztonság érdekében kívánatos állapotnak? s lehet-e ily eljárást czélszerűnek állítani? Nem hihetem, hogy a közrend érdekeit csak kevésbé érző hordók reá adnák szavukat, s az igenlés csak azon oldalról jöhet, hol nem a közjó áll mindek felett.

Azt hozzák fel továbbá a közigazgatási ezen jogkört védők, hogy a szolgabíró, miután a járási községet gyakran beutazza, hamarabb vesz az ily kihágásokról tudomást, s a sértett fél hosszadalmas ut nélkül eszközölheti a sértőnek megfenyítését, s hogy tekintve a tárgyalásnál előirt ugynevezett bünyfenytő lajstrom kivonatos összeállítását, az eljárás gyorsabb és rövidebb. Hogy mily csekély azon fenytő ítéletek száma, melyek a kihágás elkövetése helyén keletkeztek, elég egyszerűen az 1867-ik éven innen szerzett tapasztalásra utalni. Ha 22 község volt járásában, a legtöbb esetben 21 község lakóinak ha sérelmét orvosolni akarta, el kellett a 22-ik községhez menni hol, a szolgabíró lakott; vagy ha a sértett fél nem ment panaszra, a falusi előjáróság előtt meg a szolgabíró fél év múlva tán ott is megfordult, annyi kihágást „békéltek“ el, hogy a község lakói látván, hogy pénzzel mindent jóvá lehet tenni, a merényletek oly számmal s fokozatosan súlyosabban csoportosultak, hogy midőn a megzavart közbiztonság már a bünyfenytő bíróság közvetítését nem nélkülözhetette, még elfelejtett merényleteket kellett vizsgálat tárgyává tenni, s hogy ily késedelmes fenytések a büntető igazságszolgáltatás semminemű elméletének meg nem felelnek, s hogy még az igazságszolgáltatás iránti felfogást is tévutra vezette, azt bárki sajnosan tapasztalhatta.

Azt pedig, hogy irástudatlan egyének vallomásait s állításait, akkor midőn minden ténykörülmény igazolása egyéb bizonylatok hiányában, két tanút feltételez, egy tisztviselő hitelessé tehesse, a „bünyfenytő lajstrom“ minden egyszerűsége mellett sem pártolhatom, s e részben a járásbíróságok részére a kihágások feletti tárgyalásra előirt sommás jkvben nemcsak több kezességet találok, de a tény álladékokat s alanyi bizonyítékokat áttekinthetőbben tünteti fel.

Igaz ugyan, hogyha a belügyminiszter ur az 1864-ik évi IV. t. cz. 1. §. megfigyelésével a közhatóságok szerkezeti munkálataiból ezen fenytési teendőket kitörölte volna, a megyéknek kevesebb járási tisztviselőre lett volna szükségök, s 6 évig nem kellene ily nagyszámu járási tisztviselőt igen sokhelyen feleslegesen tartani, de csak ezen alárendelt pénzügyi kérdés nem ejtethet el rendeleti uton egy már törvényhozásilag szentesített elvet, még akkor sem, a mi jelen esetről nem áll, ha a czélszerűség mellette szolana.

Ha azonban ennek daczára az alispáni feliratok az igazságügyi miniszter urat — mit alig hihetek — rendelete visszavonására bírná, az esetben nézetem szerint mulhatlanul fel kellene a törvényhatóságok tisztügyi szeit a bpr. 30. §. g) pontjában az államügyészeknek adott hatáskörrel ruházni, s a járási tisztviselőket a bpr. 436. §-ban irt kimutatások szerkesztésére szorítani.

Kolozsvártt, 1872. febr.

SEBESTYÉN MIHÁLY,
kir. ügyész.

Codificatio.

II.

Az 1848-ki 5-ik t. cz. által a büntető és javító rendszer kidolgozása és kimerítő véleményadás végett külvizsgálatot tartó országos választmány, mely tagjainak száma 51 volt, az előbbi cikkben előadott nézetekkel megegyező és tanulságos eljárást követett.

Ugyanis az 1841. decz. 2-ik napján tartott II. ülésben, mielőtt az összeállítandó alválasztmányok munkájukat megkezdenék, szükségesnek látszott, az alválasztmányi munkálatokban szabályul szolgáló főelveknek az egész országos választmány által leendő megállapítása, és hogy az eljárás hamaritassék egy választmánynak kinevezése, mely az egész munkálatban előfordulható elveket minden véleményadás nélkül összeírja, és az egész választmány elé terjeszse. E kisebb választmány 7. tagból állott.

A III. ülésben mint első kérdés tanácskozás alávetett: ki gyakorolhatja a büntető hatóságot? mely kérdésnek eldöntése, az 1848. év előtt fenállott különféle büntető hatóságok miatt igen szükséges volt.

A IV. ülésnek tárgyát képezték a következő kérdések: szükségesek-e a törvényhatósági börtönökön kívül még több oly kerületi börtönök, melyekbe több törvényhatóságok elítelt rabjai elzártnak? a kerületi börtönökben milyen rendszer hozassék be, a magánrendszer-e, a hallgató vagy dolgozó? a letartóztatottak az elítéltektől külön tartassanak-e?

Az V. ülésben a börtönrendszerek fölötti vita folytatván, a magánrendszer lett elfogadva.

A VI. ülésben határozatott: hogy a magánrendszer dolgozó legyen, és pedig kényszer munkával kapcsolva; hogy a büntetés tartama határozza meg, kik jöjjenek a kerületi, kik a törvényhatósági börtönbe; a javítási és tanító elem a börtönöknél figyelembe vétele, bizonyos munka-szakma allapitassék meg, a „munka-árának egy részét“ a rab kapja, a megállapítandó börtönrendszer részenként hozattassék be. — Ezek a börtönrendszerre vonatkoznak.

A VII. ülésben a büntető törvénykezést illető elvek vétettek tanácskozás alá. Itt első kérdésként vétett fel, ki ítéljen a tény kérdése felett esküdtszékek vagy más bíróság? Az e kérdés iránti tanácskozás folyt a VIII., IX. és X. ülésben is.

A XI. ülésben tanácskozás tárgyai voltak: szükséges-e a vádlottak polgári állapota szerint különböző illetőségű büntető bíróságok felállítása? különösen a nemeseket, rkath. egyházi személyeket, katonákat illetőleg? összeütközés esetében mi határozza meg az illetőséget? kihez tartozzék a rendőri nyomozás? ki teljesítse a közvádlói tisztet? kinek hatóságában legyen bűnvizsgálatot tenni? a perbefogásnál védelme a vádlottnak legyen-e? ki ítéli el a perbefogatást, vagy esküdtszék, közgyűlés, vagy törvényszék? vádló vagy faggató rendszer fogadassék-e el? a perbefogás ügyében van-e felelősség helye? minő esetekben tagadtassék meg a vádlottnak a szabadságban védelme? van-e a vádlottra nézve kezesség helye?

A XII. ülés tárgyai: a bírák választassanak-e? (igen); a perbeli eljárás nyilvános legyen-e vagy nem? (igen); szóbeli legyen az eljárás felelősséggel; vádlott a felelet adásra nem kötelezhető; vádlott is tehet kérdéseket a tanukhoz; a bírák vitatkozása és szavazása ne legyen nyilvános; a szavazatok egyhangúsága nem kívánatik; felelősség mind a formára, mind az érdemre nézve legyen; a közvádló és vádlott megújithatják a pert.

Az anyagi büntető törvénykönyvet illetőleg a XIII. ülésben tanácskozás alávetett a halálbüntetés megtartásának, vagy mellőzésének kérdése; a többség a halálbüntetésnek eltörlése mellett nyilatkozott, a veretés büntetése pedig egyhangulag eltöröltetni határozatott; az örökös (holtiglani) fogság a többség által elfogadtatott; a büntetésnek minimuma a büntető törvényben kimondva ne legyen; az elévülésnek helye legyen; a magán kárpótlási kereset a büntető keresettel együtt járjon.

Ezeknek megállapítása után a XIV. ülésben határozatott, hogy két tanácsra oszoljék az országos választmány olyképp, hogy az egyik az építendő hatósági és kerületi börtönök mennyisége és minémisége, és az egész intézetnek belső elrendezése iránt, folytonos figyelemmel a költségekre s azoknak honnan való pótlására, de a börtön fegyelmének elmellőzésével, mint a mely később kidolgozandó, adjon javaslatot; a másik pedig a bűnök és büntetések-könyvének, s a büntető eljárásnak tervét készítse. Az első tanács allott az elnökkel 12 tagból, az utóbbi pedig az elnökkel 23 tagból.

Megjegyeztetett egyszersmind, hogy ha a tanácsok eljárása közben oly kérdések fordulnának elő, melyek elhatározása az országos választmány elébe tartoznék, ezek bejelentessenek.

A büntető törvénykönyv és büntető eljárás javaslatának kidolgozásával megbízott alválasztmány ismét két felé osztott, az egyik a büntető törvénykönyvet, másik a büntető eljárást dolgozta ki, miről a XV. ülésben tétetett jelentés.

Az alválasztmányban elkészült munkák kinyomtatva az országos választmány tagjainak az összes tanácskozások megkezdése előtt kiosztattak.

Az összes választmány tanácskozásainak menete és megállapodásainak eredménye a XVI. és következő üléseknek jegyzőkönyveiben olvashatók, s ezeknek olvasása igen ajánlható, mert azokban sok fontos s érdekes kérdés az azokat mind pártoló, mind ellenző érvek előadása mellett alaposan van megvitatva; így különös figyelmet érdemelnek mai nap azok, mik a börtönrendszerekről a 4—6 ülésben; az esküdtszékekről a 7. és köv. ülésben; a halálbüntetésről a 13. ülésben előhozattak.

Tanuságos szinte az, mi 2. sz. alatti különvéleményben az esküdtszékek mellett foglaltatik.

Dr. CSATSKÓ IMRE,
legf. ít. bír.

A kamatok megítéléséről a csődeljárásnál.

A csődtörvény 49. §. szerint: „tartozik a követelő ugyanazon keresetlevélben, melyben követelését előadja, annak a beadás napjáig követelhető minden járulmányait is beigtatni, s ekképen követelésének addigi egész mennyiségét pontosan kiszámítva előadni.“

Ezen pontos kiszámítást a kamatokra vonatkozólag évek hosszú során át akképp értelmezték, hogy a csődkereset beadása napjáig követelt kamatok összegét szám szerint is kell kitenni, nem találtatván elégségesnek, ha a lejáratról a beadás napjáig járó 6% kamatok megítélése kértetett.

Ezen szigorú értelmezés megfelel tán a törvény betűjének, de két-évkivül ellenkezik a törvény szellemével; mert a törvényhozás fentebbi rendeletével mást nem akarhatott elérni, mint azt, hogy a bíró a követelés mennyisége iránt tisztában legyen, ennek pedig a kamatokra nézve elég van téve az által, nem kitétetik, hány százalék és mely naptól kértetik megítéltetni; az ekképp kitett kamatmennyiségben összeg szerinti kiszámítása nem a valódisági ítélet, hanem a végrehajtás tárgyát képezvén.

Igy történik ez a csődön kívüli valamennyi keresetnél, és semmi ok nincs arra, hogy a csődeljárás e tekintetben kivételt képezzen.

Ezen felfogás újabb időben magának utat törvén, már több alsó és felső birói határozatokban nyílt kifejezést nyert. Különösen a pesti kir. tábláról mondhatom, hogy ezen kérdést egy idő óta következetesen ily értelemben dönti el.

Ezen kamatok gyakran nagyobb összeget tesznek ki, melytől a csődhitelezőt a törvény szelleme ellenére, minden ok és szükség nélkül, merő czopfós felfogásból elűzni, sem a szigorú joggal, sem a méltányossággal meg nem egyez.

Kíváncsinos volna tehát, ha ezen újabb felfogás a gyakorlatban általános érvényre emelkednék.

A csőd folyta alatti kamatok kérdésében újabb időben a felső bíróságoknál ellenkező határozatok keletkezvén, erről is akarok néhány szót szólni.

Az osztályozásról szóló 91. §. végpontja így szól: „magában értetődővé, hogy a csődületi pernek megnyitásától fogva minden megítélt követelésektől a kamatok is járandók.”

A törvénynek ezen szavai alapján a pesti kir. tábla a csőd folyta alatti kamatokat oly esetben is tartja az osztályozási ítéletbe felveendőkné, melyben azoknak megítélése a csődkeresetlevélben külön nem kértet, s ennek folytán a valódisági ítéletben irántok határozat nem is hozatott. Ellenben a legfőbb ítélőszék ily esetben a csőd folyta alatti kamatok iránti igénynek azon az alapon nem ad helyet, mert a bíró a fél kérelmén túl nem mehet.

Nincs jogász, ki ezen utóbbi jogi tétel általános érvényét el nem ismerné; csak hogy ez nézetem szerint korántsem alkalmazható oly igénynél, melynek teljesítése magától értetődik, és melynek már a keresetlevélbeni határozott kifejezésétől a felet a törvény világos szavai egyenesen felmentik.

Hogy pedig a csőd alatti kamatok ily igényt megalapítanak, erre nézve a fentidézett két szakasz határozott szavai előttem minden kétséget kizárnak. Mert míg egyrészt a 49. §., mely tüzetesen elősorolja, miket kelljen a keresetben kérni, csak „a beadás napjáig követelhető minden járulmányt” kitétetni rendel, — másrészt a 91. §. határozottan rendeli, hogy „minden megítélt követelés után a csőd folyta alatti kamatok is járandók,” tehát oly esetben is, midőn ily kamatok a keresetben külön nem kértettek, és a valódisági ítéletben külön meg nem ítéltettek; és ezt az idézett §. világosan magától értetődő dolognak nyilatkoztatja ki.

Ezen két szakasz egymást öszhangzóan kiegészíti. Amaz meghatározza, mit kelljen a valódisági ítélet alapjául szolgáló keresetben kérni, következő mi felett kelljen a valódisági ítéletben határozni? emez pedig pótlólag rendelkezik azon járulmányról, mely amabban halgatással mellőztetik, az osztályozásra vonatkozólag ugyanis magában értetődő dolognak kijelentvén, hogy minden megítélt követelés után a csőd alatti kamatok is járnak, tehát az osztályozási és később a kifizetési ítéletbe még akkor is felveendők, ha irántok a valódisági ítéletben határozat nem hozatott, mi a fentebbiekhez képest, ha a kérdéses kamatok a keresetben nem kértettek, miután a kereset az ítélet alapjául szolgál, meg sem történhetett; a keresetben pedig ezen kamatokat külön kérni a fél nem tartozott, mert ezt a 49. §. nem kívánja, és mivel az osztályozásra vonatkozó 91. §. a csőd folyta alatti kamatok iránti igényt úgy is magában értetődőnek kijelenti.

Másképp állana a dolog, ha a 49. §. rendelkezése a csőd folyta alatti kamatokra is kiterjedne. Ekkor birna a valódisági ítélet és az ennek alapjául szolgáló kereset ezen kérdésre is döntő befolyással, s a csőd alatti kamatok csak azon esetben volnának az osztályozásba felveendők, ha a kereset alapján a valódisági ítéletben megítéltettek. De ily esetben nem is lett volna szükséges kérdéses kamatokról az osztályozás iránti szakaszokban rendelkezni, az osztályozási ítéletnek ezen kérdésben is csak a valódisági ítélet, ennek pedig csak a kereset szolgálhatván alapul.

En tehát a királyi tábla felfogását tartom helyosnek, jogosnak és a törvénnyel megegyezőnek.

KÜLLEY EDE,
kir. it. táblai bíró.

Az igazságszolgáltatás érdekében letartóztatott elmeháborodottak elhelyezéséről.

Előfordul, hogy valaki elmeháborodott állapotban oly cselekedetet követ el, mely az emberi társadalom törvényes rendébe ütköztvén, fenytés alá tartozik; azonban tekintve azt, hogy az illető a cselekvényt a helyes észjárását kizáró csaleszme

uralma alatt követte el, az igazságszolgáltatás nem mond reá ítéletet, mely őt a véghezvitt büntetért sújtaná, — hanem annak igenis kötelességében áll, hogy az elmeháborodottat, ki magát a személy, vagy vagyon, vagy mindkettő biztonságára nézve veszedelmesnek mutatta, szoros őrizet alatt tartassa.

Megtörténik, hogy valaki a büntetért ennek jelentősége egészen helyes tudatával vitte véghez, de annak végrehajtása után tébolyodottá lett; az ilyen tettesre az elkövetett cselekvényért járó büntetést kiszabni nem szokták, azon felvetelből indulva ki, hogy csak olyan embert lehet fenytetni, ki a fenytés célját érteni, s annak súlyát a maga terjedelmében érzni képes; azonban ha ítélőszékek az ilyen embereket nem is büntetik, hasonló okból mint az első sorbeliek letartóztatják.

Végére harmadszor megesik, hogy a bűnös eszének teljes birtokában vétkozett, s helyeseszü volt midőn a fenytő ítélet reá kimondatott, az ítélet kimondása és foganatosítása után azonban elmeháborodottá lesz, miáltal a fenytő ítélet reá nézve értelmetlenné válik, s így odajut, hol a második sorbeliek már az ítélethozatala előtt voltak, minél fogva reá ugyanazon eljárást kell alkalmazni mint azokra.

Minden olyan államban, hol a felvilágosodás és műveltség előrehaladt, a fenytő eljárás alá tartozó elmeháborodottakat nem börtönökben szokták elhelyezni, hanem tébolydáknak tartóztatják le azokat, s itt csak arról akarunk szólni, valjon helyes-e, hogy az ilyen elmeháborodottak olyan tébolydáknak tartassanak, hol másnemű tébolyodottak is vannak egyszerűen gyógyítás, vagy ha gyógyíthatlanok — kellő ápolás végett, s kikre semminemű cselekvény se súlyosodik, mi fenytő eljárás tárgyát képezhetné.

Részünkről ezen kétrendbeli elmeháborodottak összekeverését célszerűnek nem tarthatjuk; így

1) a gyógyítás alá tartozó egyszerű tébolyodottaknál még nincs kihalva a helyes öntudat és az erkölcsi érzet, sőt remény lehet annak többé-kevésbé teljes visszaszerzésére, tehát ha nem egész gyógyulásra, legalább kisebb-nagyobb javulásra, mire csak káros hatással lehet annak tudata, hogy bűnnel vádolt tébolyodottak velük egyenlő színvonalra helyeztetnek, megeshetik, hogy rögeszméik, melyeket még netán bizonyos mértékben fékezni képesnek, egészen korlátlanokká lesznek, már pedig a tébolyodottnak céljában nem állhat, hogy a rosszabbulára még alkalom nyújtassék.

2) Az egyszerű tébolyodottak családait minden esetre kellemetlenül érinti, ha rokonaik, kiket célszerű gyógyítás, illetőleg ápolás alá akarnak helyezni, olyanokkal laknak egy fedél alatt, kik bünyfenytő eljárás alatt állanak. Ez pedig az intézet hitelére nincs kedvező befolyással.

3) Végül az igazságszolgáltatás érdekében letartóztatott elmeháborodottak tébolydáiban vannak ugyan, hanem mindamellett foglyok, épen úgy mint a rabok, kik más betegség miatt — ennek tartama alatt — rész-sülnek kórházi ápolásban, s az igazságszolgáltatás kijátszására tág tér nyitattik akkor, midőn a bűnnel vádolt elmeháborodott oly viszonyok között van, mint a tébolyodott, ki csaleszmében él ugyan, de ezek őt oly cselekedet elkövetésére nem birták, mely a büntető törvény fenyteti szokott. A bűnnel vádolt tébolyodott gyógyíttassék és ápoltasék, mint ezt szenvedő állapota és ez emberségesség megkívánja, a külvilágtól azonban teljesen elkülönítve kell maradnia, mint elkülönítve marad a más betegségben levő rab, midőn gyógyítatik. A vádlottaknak a tébolydáknak való elhelyezése nem kedvezmény, melylyel visszaélni tettető valódi bűnösök könnyen hajlandók lennének. hanem egyszerűen betegek iránti emberséges eljárás, mi mellett megengedni soha se szabad, hogy az igazságszolgáltatás jelentősége és komolysága valamiképp kijátszható legyen; már pedig oly tébolydáknak, melyek egyszerű elmeháborodottak részére alkotvák, a szükségképpen követett szelidebb rendszer miatt a bűnnel vádolt tébolyodottak irányában soha se lehet kifejtteni azon szigort, melyet a dolog természete megkívánna.

A nyugot nagy államai, a fejtegetett indokokból kiindulva, gondoskodtak arról, hogy a bűnnel vádolt tébolyodottak más elmeháborodottaktól egészen elkülönítve tartassanak. Így van ez Franciaországban a Bicêtre-ben, legnagyobb tökélyben pedig Angolországban a broadmoor-i tébolydában, hová egyedül bűnnel vádolt elmeháborodottak jutnak, s ki egyszer annak falkerítésének kapuin bevitetett, az a külvilágra nézve teljesen elveszett, mert még hullája sem adatik ki, hanem eltemettetik az intézet körében.

Néhány hónap előtt említettük, hogy a lipótmezei tébolyda igazgatóságra, a dolgok állását szem előtt tartva, annak szükségét sürgette, hogy a bűnnel vádolt elmeháborodottak ne az

említett intézetben helyeztessenek el. Ezen ügyet akkorában bővebben nem taglaltuk, azon hitben lévén, hogy rajta minden további akadály nélkül — mint a nevezett intézet érdekében megkívánt sürgős korszerű követelményen — minél hamarabb segítve lesz, s hogy ezen tárgyban jelenleg terjedelmesebben felszólalunk, azért tesszük, mert most, midőn az 1872 költségvetés meg fog határozatni, a bajon való segítség végett a megkívánt intézkedéseket meg lehetne indítani.

Az elkülönítés szükséges, s építtessék bár a bűnnel vádolt tébolyodottak részére egészen külön tébolyda, vagy egyelőre alakíttassék át a meglevő fegyházak egy része olyan intézetté, minden esetre pénzbe fog kerülni, midőn azonban szükséges beruházásról van szó, akkor a krajczáros gazdálkodás a legnagyobb pazarlás, s a fukarkodás a legnagyobb hiba. xx.

K ü l ö n f é l é k.

(Az egyetemről.) Hir szerint a következő 5 pályázó versenyez az észjog tanszékeire: Dr. Schnierer Aladár kassai jogtanár; dr. Werner Rudolf pécsi jogtanár; dr. Kogler volt kassai jogtanár; dr. Schaffer pozsonyi jogtanár és dr. Kudelka n.-váradai jogtanár. Az irodalom terén csak a két első bir ismertebb névvel s azokat olvasóink is ismerik egyes jeles apróbb dolgozataikból; a többiek ellenben mindekkoráig életjelét sem adták lételüknek, noha épen az utóbbiak az idősebbek. Kudelka péld. 30 évi tanári működése alatt még csak egy árva monographiát sem produkált, pedig épen a jogtanárok volnának hivatva az iskola szűk falain kívül is, a határt nem ismerő tudomány és paragon heverő szakirodalmunk fejlesztésére. Nem is hiszszük, hogy egy Pauler kormányzata alatt az egyetem oly inproductiv egyének quiescentiájává tévessék, és az egyetlen egy magyar egyetem tanszékeire semmivevással lehessen sikerrel pályázni. Különösen az észjog, a jogbölcselet, azon tudomány, mely legkevésbé fér össze a maradisággal.

(A kir. tábl. pótírák) intézménye egyike azon félszeg ségeknek, melyek bizonyítják, hogy mindent csak félig teszünk meg! A kir. táblai bírák mostoha ellátását akarván javítani, azoknak fizetését nem tulságosan, de kielégítően feleltük; nyomban reá azonban kitaláltuk a pótírák intézményét, s így most vannak jól fizetett táblabíráink, de vannak olyanok is s pedig fele részben, kik sokkal rosszabban vannak fizetve mint valaha kir. táblai bírák fizettettek, úgy hogy egy pesti al-járásbírónak fizetése felér egy II.-os osztr. kir. tábl. pótíró fizetésével! Valóban az anomáliák országában élünk. Annak idejében midőn a pótírák intézményét behozták, azzal indokolták, hogy csak a roppant halmaz hátralék feldolgozására szükséges kisegítőként alkalmazott első foly. bíráknak tekintendők, kik a nem sokára bekövetkező bírósági rendezés alkalmával fognak kellő alkalmazást nyerni, s akkor fog a kir. tábla rend. bíráinak végleges létszáma is meghatározatni. — E napokban interpellációra adott alkalmat a kir. tábl. pótírák helyzete, kik rossz anyagi ellátásuk mellett még sorsuk s jövőjük felett is bizonytalanságban lehetnek, — tekintve azon elbánást melyben a kir. váltótvszékek bírái részesültek. — Közljük a miniszter válaszát, mely a következő:

Igaz ugyan, hogy az utóbbi időben a kir. tábla teendői tetemesen megapadtak, de ezen körülmény csak ideiglenes természetű jelenségnek tekinthető és nagy részben abban lel magyarázatát, hogy a felosztott első folyamodású bíróságok, létezésük utolsó időszakában lanyhábban dolgoztak és az új bíróságok részint az átvétel, részint a kezdet nehézségeivel lévén kénytelenek küzdeni, működésüket teljes erővel még nem kezdték meg.

Ez megmagyarázhatóvá teszi, hogy a kir. táblára felérkezett ügyek száma tetemesen megapadt, s így a kir. tábla teendője is kevesbedett. Azonban előrelátható az, hogy az első folyamodású bíróságok működésének teljes folyamatba léptével a kir. táblához felküldendő ügyek száma az előbbi számot el fogja érni. Nincs azon helyzetben, hogy a kir. tábla tagjainak végleges létszámára nézve már most határozott véleményt mondhasson; azonban arra emlékezteti a házat, hogy már a költségvetéshez beadott indoklásában némi kilitást nyújtott a kir. tábla tagjai létszámának leszállítására nézve, midőn kimondotta világosan azt, hogy a hátralékok előhaladt feldolgozása folytán már most is lehetségesnek tartja a kir. tábla tagjainak létszámát apaeztani, mit az által vél leginkább eszközölhetni, ha a másodosztályú pótírákat megszünteti.

Igéretéhez képest az azóta megürült állomásokat nem töltötte be s a jövőben üresedésbe jövőket sem fogja betöl-

teni. A végleges megszüntetésre vonatkozólag törvényjavaslatot csak akkor terjeszthet elő, midőn valamennyi másodosztályú pótírói állás meg fog ürülni. A mi az első osztályú pótírák fizetését illeti, mely csekélyebb a rendes pótírák fizetésénél, miután a fizetések kiegyenlítésére nézve Bobory a költségvetés tárgyalása alkalmával, midőn ennek helye lett volna, indítványt nem terjesztett elő, arra kéri őt, hogy ebbeli szándékának valószínűségét a jövő évi költségvetés tárgyalásának alkalmára tartsa fenn. Addig is azonban kénytelen tiltakozni azon felfogás ellen, melyet Bobory interpellációjában kifejezésre juttatott, mintha a pótírák azért, mert csekélyebb fizetésben részesülnek, bárminő csáboknak lennének kitéve, vagy a nagyobb fizetéssel ellátott bíráknak pressiója alatt állának. A pótírák ismerik a függetlenségüket biztosító törvényt, mint kell, hogy ismerje Bobory, s meg lehet győződve róla, hogy a pótírák tudják, hogy előmenetelük nem a magasabb fizetéssel ellátott bíráktól, hanem munkaképességüktől és ügybuzgalmuktól függ.

(A buda-pesti ügyvédi egylet) f. hó 14. és 15-én tartott rendes ülésében a negyedik szakosztály által a letétkezelés tárgyába bemutatott felirati tervezetet en bloc, a pesti bíróságok személyzetének szaporítását sürgető felirati tervezetet pedig csekély módosítással elfogadta és az igazságügyi miniszteriumhoz felterjesztetni rendelte. (E feliratokat legközelebb egész terjedelmükben közlendjük. Szintugy elfogadtattak a második szakosztálynak — az egyleti évkönyvben is közzétett — megállapodásai a személyfogság megszüntetése folytán szükségessé vált törvényhozási intézkedések tárgyában kisebbségben maradt következő indítványok is határozattá emelteték: „A hitelező szabályszerű végrehajtási jegyzőkönyvvel igazolván, hogy megítélt követelésének kielégítésére fedezeti alapot nem talált: fizetés teljesítésére elmarasztalt adásától hat hónapig terjedhető fogság-büntetésének terhe alatt a felfedező eskü és az iránti letételt is kívánhatja, hogy adósa neki jövődőlbeli keresetének bizonyos hányadát mindaddig átszolgáltatandja, míg a hitelező teljes kielégítést nem nyerhet.“ Végül a harmadik szakosztály abbéli megállapodása felett, hogy „polgárjogi mulasztások nem képezhetnek fenyítő törvény szerinti büntető cselekményt“, — a rendes ülés napirendre térvén, elfogadta a nevezett szakosztálynak abbéli megállapodását, hogy „a csődbíróságnak bűnügyi illetősége megszüntetendő.“

(A pesti királyi ítélőtábla) teendői rendkívül megsaporodtak az által, hogy a kihágási ügyekre nézve az első folyamodású törvényszékek másodbíróságként többé el nem járván, azok felebezés esetére egyenesen a királyi táblához terjesztettek fel. Hogy tehát a királyi tábla a növekedő ügyforgalom daczára a bejött ügydarabokat a kellő időben feldolgozhassa, s ne legyen kénytelen a bűnpereket kiegészítés és pótlások végett ismételve visszaküldeni, a királyi tábla elnöke azon indítványt tevő az igazságügyminiszternek, miszerint utasítaná a kir. törvényszékeket: 1. hogy az idegen nyelven szerkesztett ítéletek mellé hiteles magyar fordítást csatoljanak; 2. hogy a bűnperek kivonatát s az előadó-íveket is felterjeszszék; 3. hogy a tanácskozási jegyzőkönyv mulhatlanul mellékeltesse; 4. hogy az ítélet záradékában a felebező úgy, mint az, ki azzal nem akart élni, megneveztesse; 5. hogy az iratok mellett a vádlott erkölcsi bizonyítványa is feltalálható legyen; és 6. hogy azon körülmény, valjon vádlott szabad lábon vagy fogva van-e, és ez utóbbi esetben mióta, tüzetesen bej. lentessék.

(Hirdetmény), mely a Pest szabad kir. városában felvott új telekkönyvre nézve 1872. évi jan. 17-én 363 T. K. sz. a. kibocsátott hirdetvény visszavonása és megszüntetése tárgyában közzététetik.

A pesti kir. tvszék mint telekkönyvi hatóság részéről közhírré tétetik; miszerint a nagyméltóságú m. kir. igazságügyi miniszteriumnak 1872. évi febr. 6-án 1654 J. M. E. sz. a. kelt rendelvénye folytán a pestvárosi új telekkönyv hatályba léptetésére vonatkozólag a hirdetmények az 1872. évi jan. 8-án 496 J. M. E. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelettel elrendelt közzététele felfüggesztetvén, ennek folytán ezen kir. tvszék mint telekkönyvi hatóság által az 1872. évi jan. 17-én 363 T. K. sz. a. ugyanezen telekkönyv közzététele tárgyában kibocsátott hirdetvény ezennel visszavonatik és megszüntnek nyilvánittatik.

Kelt a pesti kir. tvszéknek mint telekkönyvi hatóságnak 1872. évi febr. 12-én tartott üléséből.

SÁRKÁNY, s. k.
elnök.

DORNER ZOLTÁN,
jegyző.

Legfőbb ítélőszéki áttekintő részletes kimutatások 1872-dik évről.

1870-dik évi hátralék 3356	B e j ö v e t e l						Elintézés					Hátralék				
	1871-dik év	Polgári	Ur-béri	Váltó	Bün-tető	Össze-son	Polgári	Ur-béri	Váltó	Bün-tető	Össze-sen	Polgári	Ur-béri	Váltó	Bün-tető	Össze-sen
	Január havában . .	756	40	26	443	1265	1264	34	23	288	1609	2777	26	5	204	3012
	Február havában . .	592	46	38	334	1010	1552	32	40	396	2020	1817	40	3	142	2002
	Marczius havában . .	972	63	38	505	1578	1738	62	26	446	2272	1051	41	15	201	1308
	Aprilis havában . .	1202	58	30	273	1563	1149	62	16	342	1569	1104	37	29	132	1302
	Május havában . .	993	34	38	414	1479	1403	50	58	331	1842	694	21	9	215	939
	Junius havában . .	1109	55	40	351	1555	1266	54	24	458	1802	537	22	25	108	692
	Julius havában . .	1036	46	26	409	1517	976	23	41	367	1407	597	45	10	150	802
	Augustus havában . .	1156	33	18	326	1533	502	21	18	290	831	1251	57	10	186	1504
	September havában . .	918	46	25	253	1242	613	48	23	285	969	1556	55	12	154	1777
	October havában . .	865	49	30	326	1270	1229	63	28	353	1673	1192	41	14	127	1374
	November havában . .	866	25	21	209	1121	1396	49	29	249	1723	662	17	6	87	772
	December havában . .	713	30	25	209	977	1145	42	30	254	1471	230	5	1	42	278
	Összesen	11178	525	355	4052	16110	14233	540	356	4059	19188	230	5	1	42	278

A hátralékok részletezése.

1871-ik év	September	October	November karácsony	D e c e m b e r h ó																															Össze- sen	
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31		
				n a p j á r ó l																																
Polgári	3	10	5	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	1	—	2	2	—	—	7	19	16	39	12	18	2	1	21	17	21	28	—	—	230	
Urbéri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	2	—	—	—	5	
Váltó	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Büntető	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	7	—	31	—	—	42
Összesen	3	10	5	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	1	—	2	2	—	—	7	19	16	41	13	19	2	1	24	25	23	59	—	—	278	

Konoksági büntetések fokozata, esetek és értékmennyiség szerint.

A bírságok fokozata	Január	Február	Mar-czius	Aprilis	Május	Junius	Julius	Augusz-tus	Sep-tember	October	Novem-ber	Decem-ber	Esetek száma	Ezeknek megfelelő bírság ösz-szege
	h a v a b a n													
300 frt.	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	3	900
200 frt.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	200
100 frt.	2	6	2	2	1	2	2	2	—	—	3	4	26	2600
60 frt.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	60
50 frt.	4	8	11	3	5	7	2	2	3	6	12	5	68	3400
40 frt.	1	1	—	1	—	2	1	1	1	—	1	3	12	480
30 frt.	1	—	—	1	1	2	—	—	1	2	1	—	9	270
25 frt.	10	33	25	8	16	15	12	4	8	24	23	11	189	4725
20 frt.	6	7	3	8	16	7	10	3	4	13	5	8	90	1800
15 frt.	—	3	5	1	3	6	2	1	2	4	5	7	39	585
10 frt.	12	13	10	13	26	21	19	15	10	33	23	21	216	2160
5 frt.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	5
Esetek összege	36	71	58	38	68	62	49	28	29	83	73	60	655	17185
A bírság havi mennyiségének összege	960	2180	1970	1225	1405	1505	1065	665	630	1910	1950	1720	655	17185
	f o r i n t													

Felelős szerkesztő : Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A n.-váradi ügyvédi-egylet felirata stb. — Codifikáció. Csatskó Imre legf. ít. bírótól. — A buda-pesti ügyvédi-egylet felirata stb.
— Egy illetőségi kérdés a végrehajtás stadiumában. Külley Ede kir. ít. táblai bírótól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A nagy-váradi ügyvédi-egylet felirata

a m. k. igazságügyi miniszterhez, a n.-váradi kir. tvszék és járásbíróóság személyzetének szaporítása tárgyában.

Nagyméltóságú m. kir. igazságügyi Miniszter ur!

Az elsőfolyamodású bíróságok rendezéséről hozott törvényvégrehajtásához sok szép reményt kötöttünk.

Nem kelt Nagyméltóságod előtt fejtegetnünk, hogy az igazságszolgáltatást a társadalmi és állami élet minő kiváló tényezőjeül tekintjük. Gyors és biztos igazságszolgáltatás a személy és vagyonszolgáltatás; a polgári szabadsággal az állami élet ezen alapfeltételeivel elválatlan kapcsolatban áll. Ha az igazságszolgáltatás lazul, a nyers erő és fordulat uralma terjed. Erkölcsi, közgazdasági, hitelügyi viszonyaink sürgősen követelik a rendezett, pontos és biztos igazságszolgáltatást.

Az elsőfolyamodású bíróságokról hozott törvényvégrehajtásától vártuk a megoldást.

Azonban már most, az elsőfolyamodású bíróságok működésének kezdetén, kényszerülve érezzük magunkat azon meggyőződésünknek adni kifejezést, hogy legalább a n.-váradi kir. tvszék és járásbíróási létszám mellett habár a bíróság tagjainak kitűnő képessége feláldozásra kész szorgalma s buzgósa előttünk ismeretes, jogos várakozásunk teljesülni nem fog.

Ha az elsőfolyamodású bíróságoknál, az általunk itt észlelt baj, a személyzet rendkívüli csekélyisége országos, akkor úgy látszik nekünk, hogy a bíróságok rendezésénél a gazdálkodási elv uralkodott az igazságszolgáltatási elv felett. Ha az általunk itt észlelt baj csak helyi és nem országos, akkor a bíróságok rendezésénél nem voltak ismerve vagy tekintetbe véve azon statisztikai adatok, melyek egyesbíróási területek ügyforgalmát előtűntették volna.

Egyik mint másik esetben az orvoslás sürgető szükség.

Hazánk közgazdasági viszonyai közt bármennyire igyekeznie kell a magyar kir. kormányának a megtakarításokon, lehetetlennek tartjuk, hogy a bűnhődés veszélye nélkül az igazságszolgáltatásnál gazdálkodni képes legyen. Ha az igazságszolgáltatáshoz szükséges munkaerő nem adatik, s ha a munka nem díjaztatik, hogy alkalmas — mondhatnánk: legalkalmasabb erők megnyerhetők legyenek; a törvény uralma nem leendő biztosítva, s ennek következménye a társadalmi élet minden mozgalmára visszahat, eredményében épen a vagyoni emelkedést is lehetleníti, a melyért pedig áldozatul hozatott.

A másik esetet, hogy t. i. a szervezés kellő statisztikai adatok hiányában, vagy is adatok mellőzésével vitetett keresztül, alig lehetne feltennünk, ha épen a n.-váradi tvszék és járásbíróási személyzeti létszámának

és ügy forgalmának más tvszékek létszámához viszonyítása ezen feltevésre nem vezetne.

Ismerve azon ügyforgalmat, melyet a n.-váradi tvszék és járásbíróóság területén lakó népesség nyújt, meggyőződéssel állithatjuk, hogy annak ellátása ezen bíróságok jelenlegi személyzetével abszolút lehetetlenség. A n.-váradi tvszéki és n.-váradi járásbíróási terület népessége az egész országban a legnagyobb, s ha már csak a lakossága száma vitetné is arányadól, ezen tvszék és járásbíróásnak az ország minden tvszékei és járásbíróásai közt a legnagyobb személyzettel kellene birnia. Tekintve még, hogy a tvszéki terület 326,000. lélekre menő népességgel nemcsak egyszerű többségben van más tvszék területe népessége fölött, hanem a közvetlenül utána legnépesebb tvszéki terület lélek számát, a kaposvári kir. tvszékét 40,000-el, a temesvárit és nyitrai 52,000-el, a sopronit 96,000-el, s a pestit csaknem 120,000-el, a többi tvszéki területek lakossága létszámát pedig kétszeresen, háromszorosan és többszörösen is mulja felül, — a n.-váradi járásbíróási terület népességét pedig egykét járásbíróáson kívül a többi meg sem közelíti; csak a lélekszám után ezen bíróságoknak más tvszékek és járásszemélyzetét nem egyszerűen, hanem többszörösen kellene felül mulnia, a mi azonban nem így van, mert, hogy egyik legközelebbi tvszéket hozzuk hasonlatba: a debreczeni tvszékhez, melynek területe összes népességét, a n.-váradi 180,000-el mulja felül, ugyan annyi ülnök van beosztva, mint a n.-váradi tvszékhez, és, — ismét csak például hozva fel, — a székelyhidi járásbíróóság, melyhez 45,000 lakosság tartozik, ugyan annyi személyzettel bír, mint a n.-váradi, melynek illetősége 110,000 lélekre terjed ki.

Ha ez adatokhoz azon tényezőket számítjuk, melyek az ügyforgalomra befolyással vannak, az aránytalanság még k-dvezőtlenebb színben tűnik elő.

A n.-váradi tvszék s illetőleg járásbíróási területéhez tartozik a 30,000 lakossággal bíró s csaknem kizárólag ipar kereskedés s általában üzlettel foglalkozó N.-Váradváros. Az ipar és kereskedés által szült forgalom adja a jogügyek legnagyobb számát, forgalom ily központjára mint N.-Várad köttetik igen sok esetben a kötelezettség teljesítése s a teljesítés helye által szabályozott bírói illetőség folytán számtalan oly ügy hozatik a n.-váradi tvszék s járásbíróás elé, melyekben a szerződő felek személyi illetékeség tekintetében más bíróságokhoz tartoznak. Változó kereskedelmi ügyekből és áru szállítási szerződésekből a városban a peres ügyek oly száma származik, milyen számot a főváros kivételével, — hol azonban ily ügyek külön tvszék illetőségéhez vannak utalva, — bizonyosan az ország egyik tvszéke sem mutathat fel. Ezen állításunk bizonyítására szóló adatott

szolgáltat az átadási munkát. Maga N.-Várad város tvszékétől s egyes bíróságától, — hol a bírósági szervezésig a főbíró és 5 tanácsos több jegyző és tiszteletbeli jegyző foglalkozott a törvénykezéssel, a kir. tvszékhez 645 rendes 103 csőd; s a járásbíróshoz 820 sommás per adatott át elintézetlenül. A n.-várad járásbíróshoz ügy forgalmát szertelenül növeli e mellett azon körülmény, hogy N.-Váradon községi bíróság nem lévén, a legcsekélyebb szóbeli panaszok a járásbíróshoz el hozatnak, s tapasztalásunkból bizonyíthatjuk, hogy N.-Várad város volt bíróságánál e szóbeli panaszok meghallgatása és elintézése egy tvszéki tag minden idejét igénybe vette.

A népességi és ügyforgalmi viszonyok tekintetbe vétele mellett állíthatjuk ezek után, hogy tudomásunk szerint egyetlen tvszék és jbiróság sincs az országban mely személyzettel mostohábban lenne ellátva mint an.-várad.

De nem a viszonylagosan csekély számból következtetve tartjuk a tvszék és járásbíróshoz létszámának szaporítását szükségesnek, hanem mert meg vagyunk győződve, hogy ha a tvszék s járásbíróshoz tagjai, mindent elfognak is követni, mi emberileg lehető, a miben nem kételkedünk, az ezen bíróságokhoz utalt ügyeket elvégezni nem fogják, mert az absolute lehetetlen.

A n.-várad kir. tvszékhez ki van nevezve egy elnök és 10 bíró, — de minthogy a tvszéki elnök minden más teendő mellett a tvszéki ülésekben mindig nem elnökölhet, s minthogy a bünyenítő, váltó-kereskedelmi, telekkönyvi és polgári ügyek különfélesége és tömege két tanácsnak csak nem folytonos együtt ülését kívánja, s e szerint egy bírói tagnak az elnök helyettesítése leendő feladata; ennél fogva előadónak 9 bíró számítható. A váltó és kereskedelmi ügyek ellátása egy bírót az eddigi tapasztalás szerint kétségtelenül igénybe vesz. A telekkönyvi ügyeket, ha az eddigi beadványok számából ítélünk, s az ily beadványok számát egész évre 8000-re tesszük, már két bírósági tag el nem végezheti, legalább az eddigi tapasztalások szerint egy telekkönyvi előadó 4000 ügydarabot még eddig el nem intézett. Számítva mégis a telekkönyvi ügyek csak két bírót a bünyenítő ügyekre ismét csak két bírót, mennyit az, a majd nem mindennapi bünyenítő ügyi tanácsulást, a vélemény készitést és vizsgálatot tekintve, kétségtelenül igényel, — a polgári, csőd, urbéri és perenkivüli ügyek ellátására maradna 4 bíró.

A kir. tvszék csak folyamatban levő elintézetlen polgári pert 1251 folyamatban levő 120 csődügyet s 81 urbéri pert vett át. E számból a 4 előadóra egyenkint 312 polgári, 30 csőd- és 20 urbéri per jut. Csak egy polgári pernek kivonatozására, ahhoz az ítéleti terv elkészítésére a per előadására általánosságban 1 napot számítva, — pedig ennyit általánosságban legalább kell számítani, — az átvett s már ítélet alá megért perek elitélése az egész évet igénylené, tehát az egész év alatt 17,000—18,000-re tehető polgári beadvány elintézetlenül, hátrányban maradna.

Vagy mellőzve e pereket, ha minden előadó legalább folyó ügyekben 2000 polgári számot elitélve, — a mi eddig aligha történt, — a 4 bíró elitélhetne 8000 számot, tehát felét sem az új érkezvényeknek, s ezenkívül minden per ítéletlenül maradna. És itt mig csak számításba sem vettük a perenkivüli ügyeket, melyek egy bírói tag összes munkásságát fogják igényelni.

És ha ezen itt vázolt eredménynél még lehet szomorubb kilátása egy bíróságnak, az a n.-várad járásbíróshoz, hol 1231 folyamatban levő át vett sommás pernek elitélésére, ezenkívül mintegy 2500 át vett folyó ügy elitélésére, s a folyó évben érkezett és érkezendő 14,000—15,000-re tehető beadvány ellátására egy jbiró és 3 aljbiró lenne hivatva. E személyzettel tárgyalattak a sommás perek, melyekből — ha ugyan tárgyalásra kerül

— 3 vagy 4 per betárgyalása egy bírónak csak nem egész napját, sokszor egész napját igénybe veszi, s hogy ily sommás tárgyalásokkal mennyire el van mindennap látva, ennek elég bizonyosága, hogy a kir. járásbíróshoz somnás perekben, melyekben a határidői helyben 3 napra kellene kitűznie, — már kénytelen az időszertint ápril hónapra tűznie ki, minthogy előbb mindennap tárgyalással van elfoglalva. Ezen személyzetnek kellene ezen járásbíróshoz a kihágásokat vizsgálni és itélni, hagyatéki ügyekben a szükséges bírói intézkedéseket teljesíteni, s eddig csak a N.-Várad város területén előjött kihágások vizsgálatával s elitélésével a volt városi tvszék kebeléből kiküldött egy bírói tag, s a szintén e város területén felmerült hagyatéki ügyekkel szintén egy bírói tag volt elfoglalva.

Meg vagyunk győződve, hogy Nmúltságodnak csak ismernie kell ez adatokat s a helyi viszonyokat, és a személyszaporítás általi segély nem marad el. Nem lehet feltennünk, hogy célzatosan, az igazságszolgáltatás rovására, a gazdálkodási elvemeltetnék uralomra, annál kevésbbé lehet ezt feltennünk, mert a bírósági kiadásokat a bélyeg és illeték bevételek eddig is fedezték, most pedig, midőn a végrehajtói intézmény behozatott, s a végrehajtókat kizárólag az ügyfelek fizetik, — melylyel az igazság szolgáltatás semmi esetre nem lett olcsóbbá, hanem jelentékenyen drágult, — még inkább fogják ezen bevételek a törvénykezési kiadásokat fedezni. De ha ez nem volna is így, az államnak feltétlen kötelessége lenne az igazságszolgáltatás szükségletét fedezni, s az igazságszolgáltatást jövedelmi forrás eszközeül nem tekinteni.

Mélyen meg vagyunk győződve, hogy Nmúltságod, ki az ország igazságügyének rendezésére vállalkozott, nem nézheti közönynyel, hogy legyen az országnak egy jelentékeny része, melyben az igazságszolgáltatás épen akkor, midőn annak biztosítékait hittük föltalálni, be-tüntettessék, hogy a most szervezett bírósági intézmény elleni elégtelenség magva elhintessék és gyökeret verjen, s hogy maguk a bírósági tagok érdemeitlenül a közönség bizalmát veszítsék, s a megbízhatatlan munka tömege által mint egy oda legyenek utalva, hogy miután az ügy alapos tanulmányozására idővel nem rendelkezhetnek, — az alaposság rovására csak a számok elitézésén igyekezzenek.

Meg vagyunk arról is győződve, hogy Nmúltságod ismervé az általunk felfejtett helyi viszonyokat látni és érezni fogja, hogy a segély szüksége égető és halaszthatatlan, mert mindennap tömeggel növekedik az elitézést váró ügyek halmazza, mindennap több-több időt vesz el a sürgető ügyfelek zaklató kérelmezése, mindennap több-több elégtellen távozik a törvénykezési épületből, sürgetésének eredménytelenségét látva, s naponkint nő a törvénytapolódók önhitt serege, kik ellen nem lehetett igazságszolgáltatást eszközölni.

Az igazságszolgáltatás ügye által mint annak közvetítői közlelő érdekelve lévén, s az általunk jelzett eredmény bekövetkeztének biztos tudatában nem mulaszthatjuk el Nmúltságodat bizalommal és bensőséggel kérni, hogy általánosságban az igazságszolgáltatás elvét a gazdálkodási elv uralma alól fölmentem, különösen pedig a n.-várad kir. törvénytészék és járásbíróshoz bírói s kezelői személyzetének létszámát a kimutatott szükségletnek megfelelően is lehető legsürgősebben szaporítani kegyeskedjék!

Kelt a n.-várad ügyvédegyletnek 1872. évi febr. 24-én tartott választmányi üléséből.

NAGY JÓZSEF,
a n.-várad ügyvédegylet elnöke.
RITÓÓK ZSIGMOND,
a n.-várad ügyvédegylet jegyzője.

Codificatio.

III.

A codificatio nehézségei, törvényjavaslatok feletti tanácskozásoknál képviselő gyűlésekben.

A népképviselői gyűlések alkotmányyszerű közreműködésének a büntetőtörvénykönyvi javaslatok feletti tanácskozásoknál kétségtelen előnyei: hogy a nép a törvénykönyvvvel jobban megismerkedik; egyes határozatoknak szellemét és alapját jobban megismeri, egyszersmind a nép által és annak különféle osztályaiból választott képviselők közbejöttével a népnek nézetei és a polgári élet szükségletei jobban megismertetnek és megvizsgálatnak, s a bírák a törvény magyarázatának fontos eszközeit nyerik.

A büntetőtörvénykönyv körüli tanácskozásnál vannak oly tárgyak, melyek felett a nem jogász is józan emberesszszel szerzett tapasztalatai folytán fontos megjegyzéseket tehet, míg más oly kérdések jönnek elő, melyekről csak a jogász, ki a törvényeket s azok alkalmazását, valamint a jogtudománynak álláspontját ismeri, ítélhet alaposan. A műszavaknak nem ismerete, melyeket a jogtudós tagok használnak a nem jogászoknál szinte nehezíti a szavazást.

A nehézségek, melyek a törvénykönyvek feletti tanácskozásoknál a képviselőházakban előfordulnak, leginkább háromfélék. Származnak azok I. a tanácskozások természetéből vegyes és különböző elemekből alakult gyűlekezetekben, melyeknek határozatai szótöbbséggel hozatnak; II. ama viszonyból, hogy két kamarának (háznak) kell özműködni és megegyezni a végre, hogy valami határozat úgy tekintessék, mint mindkettőnek határozata; III. az államkormányhozi viszonyból.

I. Az első alatti nehézség feltűnik:

1) ha a véletlennek befolyását a szavazatok többségénél figyelembe vesszük. A szótöbbség a szavazáskor a kamarában mutatkozó aránytól függ, mi könnyen a törvénykönyv szellemével összeütköző káros ellenmondást okozhat. Például: ha egy későbbi az előbb már hozott határozattal összefüggő határozathozatalánál más személyek és más pártbeliek vannak együtt.¹⁾

2) Vegyes (nem szakértő) gyűlekezeten több oly határozat jöhet elő, mely csak bizalmon, melylyel a tagok bizonyos nagy tekintélyű tag iránt viseltetnek, alapszik, különösen oly kérdéseknél, mikről nem jogász alaposan nem ítélhet, vagy olyaknál, melyek politikai nézetekkel vannak kapcsolatban. Az ily tekintélyes tagnak, kit mások követni megszoktak, véletlen távolléte gyakran váratlan határozatot idéz elő a szavazásnál.

3) Más nehézség abból támad, hogy több tag egy bizonyos kérdés feletti véghatározatnak az egész javaslat rendszerével összefüggését át nem látja, s azért az indítványra szavaznak a nélkül, hogy átlátnák a következményeket, mik abból folynak. Ez leginkább megtörténik ott, hol valami jogtudományi kifejezés, vagy tudományilag vitás kérdés fordul elő²⁾, vagy hol bizonyos minősítés miatt szigorubb büntetést kellene kimondani, mikor a kamrai tagok többnyire csak egyes feltűnőbb esetekre gondolnak, melyekben a büntetést jogosnak tartják, de meg nem fontolják, hogy az általános kifejezés arra fog vezetni, miszerint a törvény másoly esetekre

is fog alkalmaztatni, melyekre a szigorubb büntetés nem illik.

4) A szavazásnál különös befolyást gyakorolnak a kamarákban előhozott, vagy a szavazók előtt ismeretes jogesetek; a nem jogász-tagok igen könnyen oly esetek által indíttatnak a szavazásra, melyek legközelebb nagy feltűnőséggel vitettek végbe, vagy a melyekbe a szavazó magát bele képzei, mintha ő maga lett volna megtámadva, megsértve;¹⁾ vagy melyek feltűnő körülményekkel behatóan adatnak elő.

5) Vegyes gyűlekezeteknél különösen a büntetés nagysága körüli szavazatok gyakran aggodalmas eredményt fognak szülni; részint azért, mert némelyek súlyosító körülmények közt végbevitt valami eset iránti bosszúságuknak nagy befolyást engednek, ha a megbüntetésről van szó; részint mert a nem jogászoknál az elrettentési elméletnek még mély gyökere van, minél fogva azok a szigorú büntetésseli fenyegetéseket célszerűeknek tartják; részint mert a fentemlitett szokás egyes esetek által határozatra indíttatni, könnyen oly büntetés kiszabásokra vezet, melyek a szem előtt forgó esetekben jogosak lehetnek ugyan, de melyek sok más esetekben, melyeket a bíró az általános kimondott büntetőtörvényt alkalmazni tartozik, helytelenek.

6) Az egyes törvényekkel szövegezése, fogalmak meghatározása körül könnyen aggodalmas határozat keletkezik a kamarákban; mert meglehet, hogy bizonyos kifejezéseknek értelme, melyek különféle értelemben szoknak használtatni, több képviselőnél nem világos, vagy megtörténhetik, hogy valami szó nem jelöli meg határozottan azt, mi a törvényben szándékoltatik²⁾, s ennek folytán osztán a szándékolt eseteknél több vagy kevesebb esetet lehet a törvény rendelete alá vonni.

II. Más nehézségek, melyek akadályozzák, hogy minden szavazók érdekeinek és meggyőzésének megfelelő törvénykönyv jöhessen létre, gyakran abból erednek, hogy két kamarának kell özműködni. Lehetetlen elkerülni, hogy a kamaráknak nézetei bizonyos pontokban egymással ellentétben ne legyenek, kiváltképp politikai kérdéseknél és a büntetések mérvénél; nem ritkán tapasztalni, hogy az első kamarában az elrettentési elméletnek sok pártolója van és a hibás aggodalom, a kegyelmezési jogot korlátozni oda vezethet, hogy ama határozatoknál, melyek enyhébb büntetésre vagy a bírói mérlegezés kiterjesztésére irányulnak, a beegyezést megtagadják. Ennek következménye az, hogy ha a második kamara a javaslat felett már havokig tanácskozott és határozatokat hozott, az első kamrat, ha a javaslat hozzá kerül, sok czikkre nézve a második kamra határozatait nem fogadja el. Ez által nemcsak sok idő vesz el, mert a javaslatnak az egyik kamrától a másikhoz vándorolni kell, hanem gyakran hátrányos eredmény áll be, mert a kamarák nézeteinek különbözősége mellett, ha mindegyik határozatai mellett marad, a törvénykönyv iránti egyesség meghiúsul; vagy az egyik kamra, nehogy az országnak sok költséget hiányba okozzon, és hogy a hazát amaz előnytől meg ne foszssa, melyet a törvénykönyvtől várhat, végre engedni és a másik kamra határozatait meggyőződése ellenére is elfogadni kénytelen. Ama meggyőződés, hogy jobbnak reményében, a jót, mit a jelen kínál, nem kell veszélyeztetni, és hogy a most elnyerhetőt nem kell elutasítani azért, mert mindent el nem nyerhetünk, vigasztalja azokat, kik ily esetekben a két kamra nézeteinek egyesítését óhajtják. De hogy ez által némi haladásról, mit másként elérni

¹⁾ Itt fordítván lehet helye. Megtörténhetik, hogy valami kérdésnek bizonyos értelemben eldöntése iránt akkor sürgettetik a szavazás, mikor az ellenkező nézetben levő képviselők nincsenek jelen.

²⁾ Például: mi a folytatott büntetés?

¹⁾ Például: a pusztán lakó, ha pusztán elkövetett büntettről van szó; a gyümölcsfákat tenyésztő, ha a károsítás gyümölcsfákon vitetett végbe.

²⁾ Például: gyujtogatás fogalmazásánál jogot.

lehetne, le kell mondani; hogy a törvénykönyvnek összhangzata is ellenmondó határozatok által szenvedhet, világos.

Aggodalmas dolog az, ha a kamrák oly esetben, midőn megegyezni nem tudnak, azt határozzák, hogy a két kamra határozatai körül a legczélszerűbbet a kormány válaszssa. Ily eljárás által tulajdonképen az alkotmányosság elve szenved, mely szerint a törvény kifolyása legyen a három törvényhozói közeg összhangzó akarátának. A nép bizalma is könnyen csökkenhet, ha látja, hogy a kormányfőhatározatoknál, melyekre nézve az egyik kamra egyhangulag és áthatatosan valamit határozott, mégis a másik kamra nézeteihez csatlakozik.

III. Legfontosabb ama viszony, mely az állam-kormány és kamrák közt a büntetőtörvény körüli tanácskozásokat és véghatározatokat illetőleg létezik. Tagadhatlan, hogy a törvénykönyvnek egy szerves egészeknek, és minden határozataiban jól összefüggésben lónak lennie kell. Azok, kik a javaslatnak a kormány által gondos vizsgálat folytán jóváhagyott alapelvek szerinti elkészítésével megbíztatvák, minden pártnézetten felül állanak, s úgy járjanak el, miszerint a szükséges összhangzat abban meglegyen. A kormány által a javaslatnak a kamrák előtti védelme végett megnevezett biztosok igyekezni fognak a kamrai tanácskozmányokban a javaslatnak rendeleteit védelmezni, míg a kamrákban azok, kik eltérő indítványokat tesznek, s ez indítványokat védik, véleményöknek támogatásul érveket hoznak fel, és a kamra tagjait részükre megnyerni igyekeznek. Ámbár a nézeteknek ez ellenkezése, és az ellenkező érveknek mérlegezése az igazságnak felderítésére szolgálhat, és a bíróságok ez által a törvény magyarázatánál fontos anyagot nyernek, mégis aggodalmassá válhatik a dolog, mi okból a kamrák előtti vitatkozásoknak a törvény magyarázatánál használata körül a legnagyobb óvatosságot kell használni.

Az említett nehézségeket leginkább az által lehet elmellőzni, és a kamrákban a törvénykönyv iránti tanácskozásokat legrövidebb idő alatt kellőleg előkészíteni, és vezetni, ha

1) a törvénykönyvi javaslatoknak bírálata, átvizsgálása bizottságok által a rendes országgyűlési időszakon kívül történik, nehogy az országgyűlési teendők sürgőssége a javaslat feletti tanácskozásoknak menetére hátrányosan hasson.

2) Lényegileg könnyítetik a dolog, ha a házszabályok ama határozatot foglalják magukban, hogy az első és második kamrának bizottságai a vizsgálatot közösen eszközöljék; mert így a kamrák tagjainak nézetei jókor nyilvánulnak és a vitatkozás közben a véleményeknek kölcsönös kicserélése lehetséges, úgy hogy csak egy jelentés leendő szükséges, melyben az egyik kamra bizottságának eltérő indítványai a többségnek határozatához csatolhatók; minek az előnye van, hogy a két kamra nézeteinek eredménye a tanácskozásoknál együtt látható.

3) A kamrákbani tanácskozások rövidítésére szolgál, ha a bizottságba sokan, és olyak választatnak, kik előláthatólag a kamrákbani tanácskozásokban nagy részt fognak venni; mert miután ily tagok kénytelenek már a bizottság üléseiben véleményüket nyilvánítani, elmellőztetik a veszély, hogy a kamrákban teendő váratlan indítványok által részint nagy viták idéztessenek elő, miket elkerülni lehetett vala, ha az ily indítványokat a bizottsági tagok bírálata alá vehették volna; részint helytelen szavazások okoztatnak, mik csak azért támadnak, mert a kamrai tagok előkészülve nem voltak.

4) A kormány megbízottjainak a bizottság tanács-

kozásaibani részvéte mindjárt a kezdettől fogva lényeges, mert ez által leghamarabb lehet a javasolt határozatoknak igaz értelmét megállapítani, kölcsönös egyetértést előidézni, és a törvénynek összhangzatát megmenteni.

5) Ha a kamrákban oly indítványok tételnek, mik a javaslatban lényeges változást okoznak, akkor czélszerű, ha az indítványok pártoltatnak, azokat mindjárt a bizottsághoz utasítani, hogy itt megvitattassanak és azokról jelentés tétessék.

6) Ha új indítvány felett létesül határozat, akkor a kamrákban mellőzni kell a szerkesztést, hanem azt a bizottságban a kormány bizottjaivali egyetértésben kell eszközölni, és a kamráknak osztán előterjesztteni, hogy ekként a nyelvnek egyformasága eléretessék, és ellenmondások mellőztessenek.

7) Ha a házrendszabályzatban oly határozat hiányoznék, mely szerint ha az egyik országgyűlésen valami törvényjavaslat feletti tanácskozás be nem fejeztetnék, az amaz állapotban, melyben a legutolsó országgyűlésnek befejezésekor volt, a legközelebbi országgyűlésen ismét elővételnek és folytattassák; mert másként sok idő vész el, ha a javaslat, mely létre nem jött, feletti tanácskozásokat ismét előlről a legközelebbi országgyűlésen az alkotmányos eljárás szabályainak megtartásával kell megkezdeni.

(Vége.)

Dr. CSATSKÓ IMRE,
legf. ít. bíró.

A budapesti ügyvédi egylet felirata

az igazságügyminiszterhez, a pesti kir. bíróságok személyzetének szaporítása tárgyában.

Nagyméltóságú Miniszter ur!

Feszült figyelemmel vártuk az első folyamodásu bíróságok szervezési munkálatának keresztülvitelét, mint a belreformok egyik legfontosabb és az állami élet minden rétegeit átható művet. Midőn azonban a kész munkálatot magunk előtt láttuk, mint a hazai igazságszolgáltatást kereső felek érdekeinek hivatott képviselői, kötelességünknek ismertük azt, különösen pedig a minket közvetlenül érdeklő pesti első folyamodásu bíróságok részére megállapított létszámot beható vizsgálat alá venni; s fájdalommal kell mondanunk, hogy ezen utóbbi jelen állapotában a főváros legégetőbb szükségletének sem felel meg. Már pedig a külföld az egész ország jogszolgáltatását legnagyobb részt Pest városa után ítéli meg; mert míg a vidéki bíróságok előtt inkább helyi ügyek fordulnak meg, addig a pesti e. f. bíróságok nagy mennyiségben foglalkoznak oly ügyekkel is, melyek a külfölddel érintkezésből erednek.

Ezek tehát hazafiui kötelességünkkel teszik Nagyméltóságod figyelmét fölhívni a hiányokra és azoknak gyors és kellő orvoslását kérelmezni.

A tapasztalt és máris érezhetővé vált hiányoknak általánosságban kiemelése helyett, bátorkodunk azokra tüzetesen rámutatni.

A pestvárosi tvszékhez egy éven át beérkezett ügydarabok száma Nméltóságod előtt a hivatalos kimutatások folytán ismert levén, azok az ügyforgalmat kellő világlatba helyezik. Így a pestvárosi tvszék polgári és telekkönyvi osztályához 1871. évben beérkezett összesen 90,058 ügydarab.

Ezen nagymennyiségű ügy elintézésére Pest városa majd kétszerannyi egyént alkalmazott, mint van a pesti kir. tvszéknél jelenleg; ugyanis a fönnebb kitett 90,058 ügydarab elintézésére alkalmazott Pest város hatósága egy elnökön kívül 11 tanácsnokot, 14 jegyzőt és 13 toll-

nokot, tehát összesen 39 egyént; míg a pesti kir. tvszék polg. osztályánál jelenleg 6 bíró és 5 jegyző van; e mellett nélkülözi az egyszerűbb s könnyebb tárgyak elintézésére alkalmas, és bírói képességet nem is szűkséglő — segédszemélyzetet, minőssel a korábbi tvszék például a tollnokokban birt. Holott ily állomások föllállításának az a jó oldala is volna, hogy a bírói pályára készülő ifjak számára iskola nyitatték, kik tapasztalt bíró oldala mellett magukat e nehéz állásra kiképezhetnék és azon gyakorlatot, melyre szükségük van, s melyet az új bíró nem ritkán az ügyek rovására szerez meg hosszabb idő alatt: ily állásban tökéletesen elsajátíthatnák.

A pestvárosi tvszék ama nagyobb- de korántsem bőséges személyzete mellett, mégis 1871-ben minden tvszéki tanácsnokra átlag 2500 ügydarab esett, s dacára hogy minden egyes bíró mellett még egy tollnok is volt alkalmazva: azok a nekik kiosztott munkával annyira el voltak halmozva, hogy elismerést érdemlett szorgalmuk mellett sem elégíthették ki a közönség igényeit, mert a lassu ügymenet ellen elég gyakori volt a panasz.

Ezen egymás mellé helyezett számok folytán azon következtetésre jutunk, hogy az ujabban kinevezett bírói személyzet csekély létszáma nem lesz képes amaz óriási munkával megküzdeni. És ezen nézetünket nem változtatja meg azon körülmény sem, hogy a csődök egy része áttétetett a kir. keresk. és váltótörvényszékhez valamint, hogy a gyámi ügyek a városi hatóságnál visszahagyattak; mert az ország összes vasuti, valamint Újpest telekkönyvei, továbbá a pénzügyi tvszék teendői s a katonai tvszékhez tartozott peres, hagyatéki és gyámi ügyek nagy részének, nem különben a kisajátítás tárgyát képező ügyeknek a pesti kir. e. f. tvszék illetékessége alá vonása által, úgy szintén a forgalom növekedő élénkségénél fogva az ügyek száma nem hogy csökkenést, de sőt szaporodást fog mutatni.

A mi különösen a gyámi és gondnoksági ügyeket illeti, melyek 1871-ben a hivatalos kimutatás szerint 20,374 számra rugtak, ezek elesése tulnyomó részben csak látszólagos, mert mind azon tisztán hagyatéki ügyek, melyeknél kiskorúak vannak érdekelve föltétlenül, valamint azon ügyek is, melyeknél nagykorúak vannak ugyan érdekelve, de bírói beavatkozást kérelmeznek, továbbra is a bíróság és nem a tanács teendői közé fognak tartozni; továbbá ezen elkülönítésből eredő és a városi tanács, valamint a kir. tvszék közt elkerülhetlen kölcsönös megkeresések stb. az ügyek számát még inkább szaporítani fogják.

Nem szabad e helyütt felejtenuünk, hogy a bírák teendője az ügydarabok földolgozásával korántsem méríthetik ki, mert e mellett tetemes időt kell tölteniök az ülésekben, továbbá a tanúk és szakértők kihallgatása, különösen pedig a nálunk oly nagy jelentőséggel bíró perkivonatolással stb.

Ezek világos képét nyújtják annak, hogy a bíróságok a jelenlegi leszállított erővel nem lesznek képesek eleget tenni annak, a mit a volt bíróságok fokozottabb erővel is voltak képesek meggyőzni.

A pesti kir. tvszék fenytő osztálya az azt személyesen vezető elnök gondoskodása folytán némileg jobban láttatott ugyan el, mint a polg. tvszék, de másrésről átvett több, mint negyven érték-papír hamisítási ügyet, s a mint tudjuk itt is egy-egy bírónak megközelítőleg 100 hátralékos ügy osztatott ki.

A pesti kir. tvszék személyzetének kellő szaporítása tehát oly követelménye a közvéleménynek, melynek jogosságán kételkedni sem lehet.

A lapokból vettünk tudomást arról, hogy a pesti kir. tvszék személyzete három bíró kinevezése által szá-

porittatik. Ilyen szaporítás azonban nem tölti be ama nagy hiányt, melyet jelen előterjesztésünkben kiemelünk, és csak elhalaszthatja de nem orvosolja a bajt.

A kir. kereskedelmi és váltótörvényszék területi illetékessége szűkebb lett ugyan, de ezáltal a váltóügyek száma nem fog jelentékeny csökkenést szenvedni, mert a váltóüzlet a váltókat Pestre, mint nagyobb forgalmi helyre vonja és fizetési helyül — mely az illetékességet is szabályozza — e hazánkban legnagyobb pénzpiacz és forgalmi hely fog jövőre is kijelöltetni. Továbbá a bejegyzett kereskedők csődje a buda-pesti kir. keresk. és váltó tvszék illetékessége körébe utaltatván, a terület-vesztés által beállhatott és egyszerű eljárú váltóügyek megfogyasát ezek teljesen kiegyenlítik. Ugy hogy bátran mondhatjuk, miszerint e törvényszék munkaköre kevés vagy talán épen semmi változást sem fog szenvedni, míg ellenben a bírák és jegyzők száma az ujjabb szervezésnél tetemesen csökkentetett.

A mi pedig a járásbíróságokat illeti, itt a kezelő személyzet elégtelensége kiválólag magára vonja figyelmünket. Ugyanis, ama három írnok és itt-ott alkalmazva levő két díjnok, tehát az összesen öt egyénből álló kezelő személyzet az iktatási, kiadási levéltár ellátási, értesítés adás, tisztázási stb. munkák elvégzésére teljesen elégtelen. Továbbá arról sem lett gondoskodva, hogy az ügyviteli szabályok 237. §. rendelkezéséhez képest a bírák mellett jegyzőkönyvvezetők is alkalmaztassanak, kik a tárgyalás folyamában a bíró által kinyomozott tényállást tollba-mondás útján jegyzőkönyvbe vezessék. Pedig e mechanicus munkát maga a bíró nem végezheti, mert őt a tárgyalás vezetése a tényállás kinyomozása módfelett igénybe veszi; de szabályellenes is volna, mert az ügyviteli szabályok szerint a tárgyalási jegyzőkönyv a feleken kívül a bíró és jegyzőkönyv-vezető által is aláírandó. Miután tehát a tárgyaló bírák maguk a jegyzőkönyvet nem vezethetik: kénytelenítve lesznek a tárgyalások megkezdésével az öt egyénből álló kezelő személyzet közül négyet a jegyzőkönyv vezetésére be-rendelni, és ekkor marad a kezelői teendők ellátására csupán egy személy; mely esetben ismét a bírák szorgalma a kezelő személyzet elégtelenségénél fogva válik hatálytalanná, mert a bírák által földolgozott peres ügyek a kiadóhivatalokban fognak összehalmozódni.

Továbbá a törvény értelmében a bíróság levéltárból veendő másolatok a bíróság levéltárnoka által hitelesítendők; nézetünk szerint az írnokká kinevezett egyén bírói pecsét alatt hitelesítést nem eszközölhet, nem lévén a járásbírónak jogában kezelő személyzetének valamelyikét oly teendők ellátására alkalmazni, ki kineveztetésénél fogva arra jogosultsággal nem bír; s ha mégis tenné, ez semmiségi panaszokra stb. adna okot. — Ezen, továbbá a kezelő személyzet fölötti fölügyelet céljából egy kezelő hivatali főnökre (tiszt) mulhatlan szükség volna, mert a járásbíró, ki a tárgyalásokkal van legnagyobb részben elfoglalva, sem a kezelő személyzet fölött kellő fölügyeletet nem vihet, sem a kezelő személyzet köréhez tartozó illetlen hitelesítéseket nem teljesíthet.

Már pedig járásbíróságaink ügyforgalmok tekintetében akár hány vidéki tvszékkal párhuzamba helyezhetők, a hol pedig a kezelő személyzet fölött igazgatók és tisztek állanak.

Nézetünk szerint tehát járásbíróságaink kezelő személyzetének kellő szaporítása mellett, oda egy segédhivatali főnök is okvetlenül szükségeltetik.

A Pestvárosra területére kinevezett bíróságok személyzetének elégtelensége folytán támadt aggályainkat ezekben bátorokdtunk röviden, főbb vonásokban előterjeszteni

Tökéletlen törvényeink és a személyzet elégtelen-

ségéből eredő lassu ügymenet mellett a külföldnek hazánkkal való érintkezése mindinkább lazulni, és ennek folytán a hazai kereskedelem és ipar, mely épen lendülő félben van, kibontakozásában tetemesen akadályoztatni fog. E körülmény tehát sok tekintetben figyelemre méltó.

Megjegyezzük még, hogy hazánkban az igazságszolgáltatással fölmerülő állami kiadások a peres felekre vetett és bélyegben szedett adó által már nagy mértékben fődöztetnek, holott ha ezek nem fődöztetnének is, az államnak a jó és gyors igazságszolgáltatás előmozdítása végett egyéb jövedelemből fődözendő kiadások által is azt létesítenie kellene.

Az igazságszolgáltatás ügye tehát rámutat azon forrásra és összegre, melyet az teljesen igénybe vehet, s mely összeget az államnak, ha csak a polgárok legfontosabb érdekeit elhanyagolni nem akarja: azon célra kell fordítania, melyért azokat igénybe vette. Oly takarékoság, mely egy egészséges igazságszolgáltatás rovására történik, az ipar, kereskedelem és közvagyonosodás terén sokszorosan megboszulja magát.

Azon alázatos kérelemmel járulunk tehát Nmúltóságod elé, miszerint a jelzett hiányok figyelembe vétele mellett a pesti első folyamodású bíróságok bírói, segéd és kezelői személyzetét legalább azon létszámra kegyeskedjék, és pedig mi hamarabb szaporítani, mely számmal azok a szervezés előtt bírtak, mert jelen állapotban az ügydarabjai között egyedül álló bíró, ha a legmegfelelőbb szorgalommal dolgozik, és betegeskedés által abban soha félben nem szakíttatik is, ha nem csupán a munka mennyiségére, hanem annak belső értékére is súlyt kíván fektetni és minden ügyett oly lelkiismerettel dolgoz föl, melyet tőle állása, esküje, a közönség várakozása és Nmúltóságod is megkíván, akkor az erő hiánya miatt körülötte föltornyosuló hátralekók néma, és a közönség jogosult fölszólamlása hallható kifejezője leend a bírósági személyzet elégtelenségének.

Egy illetőségi kérdés a végrehajtás stadiumában.

A végrehajtásoknál gyakran történik, hogy a foglalásnál több végrehajtató, s nem ritkán több kiküldött végrehajtó találkozók.

Erre vonatkozólag a váltóvégrehajtási rendelet 24. §. ezt mondja: „A kiküldöttek közül más megállapodás hiányában azon kiküldött, ki a foglalást már megkezdette, és ha a foglalást még egyik sem kezdte meg, az fogja az összeírást valamennyi végrehajtató javára ugyanazon egy jegyzőkönyvben teljesíteni, a kinek kiküldetése a legkorábbi.”

Szóról szóra ugyanezt mondja a polgári törv. rendtartás 371. §. Ennek 372. §-a pedig az árverésre vonatkozólag azt mondja, hogy: „az árverést azon kiküldött eszközli, a ki a foglalási jegyzőkönyvet felvette; de az árverés idejéről s helyéről valamennyi kiküldöttet, s valamennyi végrehajtató felet szabályszerűleg értesíti.”

Ha a végrehajtásokat egy és ugyanazon bíróság rendelte el, illetőleg ha a végrehajtók egy és ugyanazon bíróságtól nyertek megbízást, ily esetben természetesen az illetőség kérdése szóba sem jöhet.

De mi történjék akkor, ha a végrehajtások egy és ugyanazon végrehajtást szenvedő ellen különböző bíróságok által rendeltettek el, s a foglalásnál találkozó végrehajtók különböző bíróságok alá tartoznak, melyek közül például az egyik váltó, — s a másik köztörvényi bíróság? Valjon ily esetre is alkalmazandók-e a fentidézett rendelkezések?

Én azt hiszem, hogy igen.

A törvény e részben mi különbséget sem tesz, és helyesen nem is tehetne, ratiója ezen intézkedés körül az lévén, hogy a fenforgó igények és a zálogelsőbbségi kérdés elintézése, valamint a foglaltatók kielégítése körül egyöntetű intézkedések megtétele sem különböző, hanem csak egy bíró-

ság illetősége alá tartozik. Itt az eljárást kettészakítani annyira volna, mint egy chaost teremteni, melyben sem a felek, sem a bíróságok magukat ki nem ismernék.

De ha ez így áll, akkor ebből mi következik?

Az, hogy azon végrehajtó, ki a fentebbi rendeletek szerint a foglalási jegyzőkönyvet felvette, jelentését csak azon bíróságnál adhatja be, melytől megbízást nyert, eljárásáról csak ennek lehetvén köteles felelni. Ha tehát ezen végrehajtó a köztörvényi bírótól nyert megbízást, ennek fog jelentést tenni, habár a foglalás nemcsak köztörvényi, hanem váltóvégrehajtatók részére is eszközöltetett. És viszont, ha a végrehajtó váltótörvényi bíróság által lesz kiküldve, a jegyzőkönyvet ennek fogja bemutatni, habár a foglalás nemcsak váltó — hanem köztörvényi végrehajtatók részére is eszközöltetett.

Az, hogy a foglalási jegyzőkönyvet természetesen csak azon bíróság intézheti el, s általában a további végrehajtási lépéseket a foglaltatók kielégítéséig csak azon bíróság teheti meg, melynél a zálogelsőbbségi jegyzőkönyv bemutatattott.

Az, hogy az egész végrehajtási eljárás körül zsinórmértékűt csak azon törvények szolgálhatnak, melyek szerint azon bíróság, melynél a jegyzőkönyv bemutatattott, eljárni és határozni hivatva van. A váltóbíróság tehát a köztörvényi foglaltatókra vonatkozólag is a váltótörvény, ellenben a köztörvényi bíróság a váltófoglaltatókra nézve is a köztörvény szabályait szerint fog eljárni, másképpen ez nem is lehetne, egyrésztől azért, mivel az eljárás csak így lehet egyöntetű; másrésztől azért, mert a váltóbíró csak a váltótörvény, a köztörvényi bíró pedig csak a köztörvény kötelezi. Így történik ez ugyanezen okokból a váltóvégrehajtási rendelet 11. és 80. §§. szerint azon esetben, midőn a váltóvégrehajtási ingókra és ingatlanokra, vagy csupán ingatlanokra elrendeltetett, itt is az egész eljárás a köztörvény szerint eszközöndő lévén.

De azt mondhatná valaki, hogy ezen eljárás által a váltóhitelezőre jogtalanul hátrány, és esetleg a köztörvényi foglaltatóra illetéktelenül előny háramlanék, ha amaz a köztörvény szerint, emez pedig a váltótörvény szerint jogszolgáltatást nyerne.

És ezt tagadni nem is lehet. Csakhogy ennek nagy jelentősége nincs, miután ezen előny, illetőleg hátrány lényeges jogokat nem érint. Több végrehajtások találkozása esetében a zálogelsőbbség képezi a főkérdést, mely úgy a váltó — mint a köztörvény szerint egyforma elintézését nyer. Ugyanez áll a legtöbb felmerülhető kérdésre nézve, mert a végrehajtási eljárás szabályai — kivéven némely határidőket, és a felelőviteli törvények némely intézkedéseit — mindkét törvénytől majdnem szóról szóra ugyanazok.

Valjon a váltóperbeli fél perorvoslatát 24 óra helyett 15 nap alatt, a köztörvényi perbeli fél 15 nap helyett 24 óra alatt adja-e be? ez valóban sem a váltóhitelezőnek jelentékeny hátrányt nem okoz, sem a köztörvényi foglaltatónak nagy előnyt nem nyújt. Már az kellemetlenebb a váltóhitelezőre nézve, hogy a köztörvény szerinti perorvoslat folytán az ügy befejezése tovább késik; a köztörvényi perbeli félre nézve pedig, hogy a váltóeljáráshoz képest a perorvoslatra kevesebb forum rendelkezésére áll, mint a köztörvény szerint; a mi viszont ellenfélre nézve oly előny, minőt a különben őt illető köztörvényi eljárás neki nem nyújtana.

De mindezek tekintettel arra, hogy a végeredmény úgy a váltó — mint a köztörvényi eljárás által egyiránt biztosítva van, lényegtelen körülmények, melyek az eljárás egyöntetőségének mulhatlan szükségével szembe korántsem állíthatók.

Még egy másik esetről kell itt megemlékeznem, melyben az itt kifejtett eljárást szintén követendőnek tartom.

Ezen eset az, hogy ha több foglaltató, kik különböző bíróságoktól végrehajtási végzéseket nyertek, nem egy időben, hanem akkép találkozik, hogy az egyik oly tárgyakat foglaltat le, melyek egy másik végrehajtató részére már korábban lefoglaltattak.

Ily esetről a törvény nem rendelkezik. Az a kérdés tehát, melyik bíró tegye meg ily esetben a foglalás utáni végrehajtási lépéseket? Valjon mindegyik-e önállóan az általa elrendelt és foganatosított végrehajtásra vonatkozólag, avagy közülök az, mely az összes foglalásokra nézve a további végrehajtási intézkedések megtételére az egyöntetű eljárás tekintetéből leginkább hivatva van?

Ha az első történik, mi következik ebből?

Az, hogy a lefoglalt tárgyakra vonatkozó tulajdoni és elsőbbségi igényeket a különböző bíróságok előtt külön kell érvényesíteni. Egy per helyett tehát kettő indíttatik, mi a költ-

ségeket, melyek pedig tudvalevőleg igényperekben ritkán szoktak megtérítettetni, nem kevésbé szaporítja.

Ebből ismét a következtethetik, hogy egy és ugyanazon fél az igénypert a váltóbíró előtt megnyeri, míg ugyanazon tárgyakra nézve a köztörvényi bíró előtt indított igényperben pervesztessé lesz.

Történhetik az is, hogy a gyorsabb eljárást követő váltóbíró a lefoglalt tárgyak elárverezését elrendeli, és az árverést foganatosítja, míg a köztörvényi bíró előtt, ki ezekről mit sem tud, az ezen tárgyakra vonatkozó igényper még javában folyik, kinek e szerint ezen tárgyakra vonatkozó minden további intézkedése nem egyéb, mint a levegőbe vagdalódzás.

Ezek valóban oly visszaesések, minőknek egy helyes jogszolgáltatásnál előfordulniuk nem szabad.

És ezek csak úgy kerülhetők ki, ha a fentközlött első esetre vonatkozó törvények hasonlatosságánál fogva itt is „az összes foglaltatásokra vonatkozó további intézkedések jogköre azon bíróságra átmegy, mely a foglaltatás eszközésénél a többieket megelőzte.

Itt csak a megelőzés határozhat, és korántsem a végrehajtás minősége, valjon t. i. az egyik vagy a másik váltó — avagy köztörvényi végrehajtás-e?

A zálogelsőbbség tekintetében az új polgári törvénykezési rendtartás életbeléptetése óta a váltó- és köztörvényi foglaltatás közt semmi különbség sincs. Amazt tehát csak azért, mert váltóvégrehajtás, emez irányában a bírói illetőség és eljárás körül különös tekintetben részesíteni szerintem nem helyes.

Pedig ezt tette nem rég a semmitőszék, mely egy oly végrehajtási ügyet, melyben az első foglaltatások köztörvényiek voltak, csak azért, mert a későbbi foglaltatások közt váltóvégrehajtások is vannak illetékes elintézés végett a pesti királyi tábla váltóosztályához áttette.

Ezen osztály az áttett ügyet köteleességszerűen elintézte ugyan, de mindnyájan azon nézetben voltunk, hogy ezen ügy nem a váltó, hanem a köztörvényi bíraskodás alá tartoznék.

KÜLLEY EDE,
kir. it. táblai bíró.

K ü l ö n f é l é k.

(Lapszemle.) Tárgyhalmaz miatt nem lettünk utóbbi időben kellő figyelemmel lapunknak ezen állandó rovatára, de másrészt a napilapok is sokkal inkább más irányban voltak elfoglalva, sem hogy jogi érdekű szemlére bő anyagot szolgáltatott volna. — Vissz térve azonban a „P. N.“ f. é. 25. és 26. számára, azokban Sebestyén Pál a pesti kir. tszék bírja „Glossá“ elnevezése alatt taglalja az 1871: XXXI. t. cikket, melyben az első foly. bíróságok hatásköre és illetősége szabályoztatván, „a tszéknek büntető osztályának illetősége alá csak azon ügyeket rendelte“, melyek addig a fennálló törvények és törvényes gyakorlat szerint bünvádi eljárás alá tartoztak.

Ezen rendelkezés által tehát fentartattak a váltó- és csődtörvényeknek, „a váltóhamisítás és hamis bukás körüli“ eljárásra vonatkozó elavult szabványai, noha azon könnyen lehetett volna segíteni. Most tehát a bünvádi eljárásra vonatkozó s már munkában levő novellában kell a mulasztást helyre ütni.

Az 1844. VI. tcz. 28. §-sa a váltóhamisítás körül, ahhoz képest, a mint ezen hamisítás ténye a per folyama alatt vagy peron kívül merül fel, kétféle eljárást és kétféle bírói illetőséget állapít meg.

1-ször is azon esetben, midőn valamely váltó hamissága, vagy moghamisítása a váltóper folyama alatt merül fel, megengedi, hogy ezen büntény felett, az 1840. XV. tcz. II. R. 8-ik fejezetében körülírt bizonyítási eljárás szerint, az eljáró váltótszék hozzon ítéletet, s azt rendeli továbbá, hogy a hamisítás tényének ily uton és módon történt, s minden irányban kötelező helyreállítása után, az erre vonatkozó iratok, a bűnös kinyomozása, és a büntetés kiszabása végett az illető büntető bírósághoz tételesenek át.

2-or. Azon esetben pedig, midőn valamely váltóhamisítás peren kívül derül ki, azt rendeli, hogy ezen hamisítási esetről, a tárgyi tényálladék helyreállítása is, a rendes bünvádi eljárás alá, az illetékes büntetőbírói illetősége alá s hatásköréhez tartozzék.

Ezen eljárás pedig, nemcsak törvénykezési általános szabályzatokba ütközik, hanem a közigazgatás szolgáltatás alapelveivel is, több oldalról világos ellentétben áll.

A közigazgatás szolgáltatás alapelveivel ugyanis meg nem egyeztethető az, hogy ugyanazon minőségű bűncselekvény fe-

lett egy államban két egymástól lényegesen s eredményeiben is különböző bizonyítási eljárás szerint hozassék ítélet, továbbá hogy ezen eljárás egyik vagy másik módja, a véletlentől vagy bizonyos esetekben, egyik fél akaratától, a másik fél joghátrányára tételesen függővé, és végre hogy a tárgyi tényálladék, mely ily esetekben rendszerint a tettesre következtethető kiindulási pontul szolgál, az alanyi tényálladéktól különböző bizonyítási eljárás szerint s más bíróság által állapíttassék meg.

Az idézett 1840. XV. t. cz. II. R. 99. §-a szerint ugyanis a váltó valódisága vagy hamissága teljesen helyreállíttatik, ha a váltótszéki szakértők a váltón foglalt aláírást az aláíró más kéziratál összehasonlítva, az első esetben azt ezekkel megegyezőnek, az utóbbi esetben pedig attól különbözőnek véleményezik, és ha az első esetben a bizonyító fél megesküszik arra, hogy az aláírás tudtára és meggyőződése szerint valódi, az utóbbi esetben pedig, ha az aláírást tagadó fél tesz le esküt arra, hogy az aláírás, tudtára és meggyőződése szerint hamis.

A gyakorlatban lévő bünvádi eljárásnál azonban, az ily szakértői vélemény, mint csak az összehasonlításul szolgáló irások és aláírások közti hasonlatból vagy különbözetből vont, de nem pozitív tudomáson alapuló, pusztán gyanítás, jogszerű bizonyítéknak annál kevésbé vétethetik, mert a tapasztalás eléggé igazolja azt: hogy az alkalmazott szakértők, több esetről, egy ugyanazon tárgyra nézve is, egymással és gyakran az egyik bíróságnál alkalmazottak a másik bíróságnál alkalmazottakkal, ellenkező véleményben vannak, és mert az ilyenemű csalásoknál biztosan sohasem tudható az, hogy a váltóadós, a váltóaláírás utólagos eltagadhatására s hitelezőjének megkárosítására, már a váltó aláírásánál nem készült-e az által előre, hogy aláírását annak sajátosságait elferdítette. A hitelező vagy adós, mint az ügy kimeneteléből közvetlen hasznát vagy kárt várható érdekelt felek pedig, bünvádi uton esküre nem bocsátatnak, s valómásaiknak, az aggályos tanukénál, több bizonyító erő nem tulajdoníttatik.

E szerint tehát azon bizonyítékok, melyek a váltótörvény szerint, az aláírás valódiságát vagy hamisságát teljesen helyreállítják: a gyakorlatban lévő büntető eljárás szerint jogszerű bizonyítékot nem képeznek.

Mint hogy pedig ez általános ismert dolog, megtörténhetik s meg is történik, hogy a váltó hamis voltáról, a hitelező vagy a váltóadós már a per megindítása előtt értesül s egyik vagy másik csak azért hallgat és csak azért bocsátja az ügyet per alá, mert a körülményekhez képest az ott használt bizonyítási eljárást a bünvádnál kedvezőbb eredményének hiszi.

De mindezekről elvontan észszerűleg nem is indokolható az, hogy az esetleg beperelt váltó a hamisítás körüli eljárásra nézve, a be nem peresítettétől s egyéb okiratoktól különböző eljárás alá miért volna veendő?

Ezekhez járul még azon körülmény is, hogy ezen eljárás mellett, a hol a büntető bíróság illetősége csak a váltótszéki ítélet jogerőre emelkedésével kezdődik; a váltó perbeli felperes a bünvádi eljárás megindíthatását, polgári jogorvoslatok közbevetésével, hosszú időre megakadályozhatja, s a netán szükség-lendő büntető bírósági előintézkedéseket (előleges letartóztatást megghusíthatja, a mint ezt Szalay Zsigmond, Ráday László, Baumann Zsigmond, országazerte ismert váltóhamisítási esetei is elég világosan megmuttatták.

Ezen előadott okokat is viszonyokat tekintve tehát, a váltóhamisítás körüli hazai eljárásnak, a közigazgatás szolgáltatás követelményeinek megfelelő változtatását elodázhatlan szükségnek tartom.

Nézetem szerint az 1844-ik VI-dik t. cz. 28 ik §-ában előírt eljárás következőleg volna módosítandó:

„Ha a váltóper folyama alatt a beperesített váltón foglalt aláírás vagy aláírások valódisága tagadásba vétetik, vagy ha a váltón látható és a váltókötelezettek joghátrányára szolgálható igazítás, törlesztés vagy vakarás tapasztaltatik, s ezek valószínűsége, az alkalmazandó szakértők véleménye által is támogatattik ezen jogos gyanuok alapján köteles az eljáró tszék, a további eljárás felfüggesztésével s minden közbevetendő perorvoslat mellőzésével, a kifogásolt eredeti váltót, a hamisításra vonatkozó iratok közlése mellett, további illetékes eljárás végett, a székhelyén lévő büntető tszékhez azonnal hivatalból áttenni.“

(Folyt. köv.)

(Kinevezések.) A kir. igazságügyminiszter Hanrieh Lajos igazságügyminiszteri fogalmazó-segédet a kir. Curia legfőbb ítélőszéki osztályához fogalmazónak, segéd-fogalmazónak: Stojánovics Dusan végzett jogászt nevezte ki.

K I M U T A T Á S A

a m. kir. semmítőszék 1871. évi ügyforgalmának, a pesti és marosvásárhelyi kir. táblák területei szerint elkülönítve százalékos kivetéssel együtt.

B e a d v á r y o k

E l i n t é z é s e k

B e a v á n y o k															E l i n t é z é s e k															
1871-dik évben elintéztetett	az elintéztetett ügyek közül tarozik		semmiségi esetek				semmiségi panasz emeltetett				folyó beadványok				semmiségi panasz emeltetett				érdemlegesen elintéztetett		vegyes elintézést nyertek és pedig				pénz- bírság					
	a ma- a pesti rosvá- kir. sárhe- telő lyi kir. tábla	a ma- a pesti rosvá- kir. sárhe- telő lyi kir. tábla	össze- sen	hivatalból észlelt	melyek ellen		össze- sen	végre- hajrást megelő- ző	végrehajtási hagyatéki	sajtó-ügyekben	össze- sen	kegyelmi ügyekben jelentések hivatalos kiegészítési ügyekben első bírósági összeütközés különféle	össze- sen	I II III			össze- sen	semmiségi panasznak hely ada- tott a semmiségi panasz elvetetett, vagy visszautasítatott	össze- sen	kiegészítés elrendeltetett az átm. intézk. VI cz. 6. és 7., a IX cz. 1., 2., 3. pontja értelmében más bírósághoz áttételtett különféle										
					egyedül semmiségi felebbezéssel összekö- tött semmiségi	panasz emeltetett								sóm- ren- más des	sóm- ren- más des	zat ellen														
16395	13104	3291	12409	513	10725	1171	12409	5419	2832	3726	427	15	3986	22	2662	35	1267	12409	6830	4522	608	459	11684	4272	7412	4711	2990	289	1492	16660 forint
	16395			12409 →				12409 →						← 3986 →					← 12409					11684			4711		4711	658

Százalékokban

100 %	79.87	20.13	100% 04.48	86.50	19.2	100% 43.57	22.70	29.85	03.73	00.10	100% 00.58	66.79	10.87	31.76	100% 54.86	36.44	104.89	03.71	100% 56.57	63.43	100% 63.46	16.15	30.39							04.01
	100%		100%			100%					100%				100%				100%				100%							

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgylés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: Törvénymagyarázat az orsz. bir. ért. VII. fejr. 1. §. d) pontja tárgyában. Dr. Sipos Árpád, kir. jogakadémiai tanártól. — A makacsi végzés kihirdetéséről. Küllay Ede kir. it. táblai bírótól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok és Rendeletek.

Törvénymagyarázat az orsz. bir. ért. VII. fejr. 1. §. d) pontja tárgyában.

(Vége.)

A már előadottakból kitűnik, hogy az elvi kérdés eldöntése főleg attól függ: mikép értelmezzük a fenforgó esetben a törvények visszaható erejéről szóló jogszabályt? Erre hivatkozik mindkét fél. A kérvényező társulatok, melyek a kérdést szőnyegre hozták, e jogszabályt említik fel kérelmük indokául,¹⁾ az esztergomi emlékirat szerzői pedig az ellen fordítják okoskodásuk élet. Mit lehet felhozni azon állítás támogatására: hogy a kutatás nem valóban megszerzett bányászati jogosítvány, hanem csak feltételes lehetőség jövődöbeli megszerzésre? azt már fentebb előadtam; most már a szabadkutatók álláspontjából szölok a kérdéshez.

Ha az eldöntés alapjául szolgáló azon kérdésben: Valóban megszerzett jog-e a kutatás? — tájékozni akarjuk magunkat, akkor mindenekelőtt a kutatás jogi természetét szükséges megismernünk.

A szabadkutatás jelen bányajogrendszerünkben azon bányászati jogosítvány, melynek alapján a zártkutatmányos kizárólagos jogot nyer a szabadturzási kör határain belül telepeikben levő ásványokat felkeresni, e célból korlátlan számú kutató vajúsokat tenni, s a f. kvényeikben feltalált ásványokat annyira föltárni, hogy azok alapján tulajdonjogot vagyis adományozást nyerjen.²⁾ Ez a zártkutatmány; ebben egyuttal körvonala-ozva vannak azon jogok is, miket a szabadkutatás által megszerez a vállalkozó.

Világos, hogy a zártkutatmányos bányászati tulajd-ont nem szerez, mert tulajd-ont csak adományozás által nyerhetni; téves azonban — nézetem szerint — azon állítás, hogy a szabadkutatás csak a keresésre s az avval kapcsolatos cselekmények véghezvitelére adna jogot, és így nem volna egyéb, mint merő, feltételes lehetőség jövődöbeli megszerzésre. A bányatörvény világosan feltűnteti a szabadkutató előtt, hogy mire tarthat számot a kutatási munkálatok befejezése után; úgy szölvá kilátásba helyezi az adományozást, sőt még az adományozandó vájnamértékek számát is meghatározza, mikre nézve „igénynyel” bir a szabadkutató. Igaz, hogy ezen „igény”, mely főmbányavállalatoknál egy, köszénbányavállalatoknál pedig két vájnamértékre, ötven öltre mélyezett kutatóakna (Schuristollen) létében pedig a fentebbi mértékek kettesére terjed, még függőben van; a

feltétel, melytől az adományozás függ — a köztekinteten kívül — a vajústérdemlőség (Abbauwürdigkeit) megállapítása és kitűntetése.¹⁾ A szabadkutató tartozik a feltalált ásványtelepet „oly módon feltárni”, hogy abból meglehessen itél- ni azt: vajon a telep fossziliákban oly gazdag-e, hogy okszerű művelés mellett nemcsak a reáförditott üzemi költségeket fogja fedezni, hanem még némi jövedelmet is nyújtand? Köteles a feltárási munkálatokat annyira vinni, hogy a bányajárás alkalmával már oly ásványismei jelenségek mutatkozzanak, mik az adományoztatásra vagy annak megtagadására kellő alapot nyujtsanak. A vajústérdemlőség tehát az adományozás feltétele, s kik szabadkutatást nyernek, ezzel megszerzik az igényt a biztosított számú vájnamértékekre, mely igény teljesedése a vajústérdemlőség feltételétől van függővé téve. Itt mindjárt meg kell jegyez- nem, hogy a zártkutatmányos részére biztosított vájnamértéki igény a szomszédos szabadkutatók ellen van főleg megállapítva, de mindenki ellen érvényesíthető levén, valóságos abszol+ természetű jogosítvány jellegével bir, mi a zártkutatmányost a szomszéd turzók, a földtulajdonos és minden harmadik személy ellen egyaránt megilleti. Helytelen tehát azt következtetni: hogy ezen igény eleynészett, mert a szabadkutató ezen igényt nem szerezte meg a földbirtokos, hanem csak a szomszéd turzók ellen, s így a földbirtokos visszanyer- vén a telke alatt levő köszéntelepek feletti rendelkezési jogot, ezen igény, mely eredetleg sem ellene irányult, az ő tulajdonjogát nem érintheti, miért is a turzók részére igényt megállapító rendelkezései az át. bányatörvénynek a köszénre nézve hatályon kívül vannak helyezve. Hogy ez okoskodás helytelen, azt az igénynek, mint kétségen felül abszol+ természetű jogosítványnak jellege eléggé megmagyarázza. A köszénnek, mint szabadásványnak korszakában kinyert zártkutat- mányok által megszerzett igények kétségtelenül fennmaradtak, s a földbirtokosok javára ismét felélesztett kedvezmény (tulajdonjog) által legkevésbé sem lettek érintve. Igen közel áll ezen érveléshez azon ellenvetés: hogy ezen igény azért mégis csak feltételes lehetőség a megszerzésre, mert annak útjában állhatnak mindennemű köz- és magántekintetű aggályok, a vajústérdemlőség hiánya stb. s így ezt már megszerzett jognak tekinteni nem lehet, miért is az országbírói értekezlet határozatai által ezen nem megszerzett jogok érintve, sőt megsemmisítve vannak. Igaz, hogy a vájnamértékekre nézve a zártkutatmányos által szerzett igény a köz- és magántekintetű aggályokon kívül a vajústérdemlőségtől van függővé téve, de ezen felfüggesztő feltételek csak azon

¹⁾ L. a „Budapesti Közl.” f. évi 29. számát.

²⁾ V. ö. az által. bányatörvény 13. 22. 34. §§-ait. L. Bányajogom 181. skl.

¹⁾ L. az át. bányatörvény 44. §-át.

jelentőséggel bírnak, hogy ha beállanak, az igény azonnal érvényesíthető, ha pedig nem, akkor a feltételesen szerzett jog elenyészik. A jog tehát meg van szerezve, hanem csak érvényesítése van bizonyos jövőbeli körülménytől függővé téve, mert abban körülbelül egyetértenek a legjelesebb jogászok: hogy a feltételhez kötött jogok megszerzetteknek tekintendők, s épen abban különböznek a lehetőségtől, várományoktól stb., hogy az előbbieknél a jog már meg van szerezve, s csak érvényesítése függ, s az így szerzett jogok későbbi ellenkező tartalmu törvények vagy szabályok által érintve nincsenek.¹⁾ Érvényesítésük, gyakorlásuk, fenállásuk tisztán feltételeikkel vannak összefüggésben; újabb feltételek, megszorítások azokat egyáltalában nem érintik. Világos, hogy azok zártkutatómányosok, kik a köszénnek mint szabad-ásványoknak két évre terjedő korszakában szereztek szabadkutatási jogot, a fenálló feltételeket ismerve, a törvény biztosításában bizva, jóhiszeműen bocsátkoztak a köszénbányavállalatokba, és a zártkutatómány kinyerése által előttük ismert feltételek mellett szereztek meg az igényt az egy vagy két kettős vájnamértékre; ezen igény gyakorlása más szavakkal az adományozás kinyerése függhet azon feltételektől, melyeknek terhe alatt a jogosítványt megszerezték, de semmi körülmények között valamely újabb feltételtől. Ilyen újabb feltétel a telektulajdonos beleegyezésének kieszközlése, mely akkor, midőn a zártkutatómányosok a turzási jogot szervezték, nem létezett a törvényes feltételek között, s mely talán, ha fenállott volna, a legtöbb vállalkozót visszaríasztotta volna; a vállalkozók csak azon köz- és magántekintetű aggályokat kötelesek legyőzni, mik bontó feltétel gyanánt állanak az adományozás útjában, és a vájást érdemlőséget kötelesek kimutatni, mely felfüggesztő feltétel az adományozás *conditio sine qua non* — ja, de semmi újabb feltételnek teljesítésére nem kötelezhetők. Röviden egybefoglalva azt, mit szoros bányajogi szempontból e kérdésre nézve mondhatunk, az eredmény következő:

a zártkutatómányosok, kik 1859. nov. 1-től az országbírói értekezlet határozatainak érvényre jutásáig a köszénre mint szabad-ásványra szabad kutatást nyertek, ez által a törvényesen biztosított számú vájnamértékekre igényt vagyis feltételes jogot szereztek. Minthogy azonban a jog ily esetben valóban megszerzettnek tekintendő, s csak érvényesítése van függővé téve, minthogy a szabadkutatók jóhiszeműen, előttük ismert feltételek alatt bocsátkoztak a vállalatokba, ugyanazért joguk vagyis igényük vájnamértékekre nézve az újabb törvény által érintve nincs, s annak érvényesítése tisztán csak a feltételektől, még pedig a szabadkutatás megszerzése idejében fenállott feltételek bekövetkeztétől függ, miért is a fentebbi zártkutatómányosok olynemű újabban felállított feltételeknek, minő a földbirtokos beleegyezésének kieszközlése, teljesítésére nem szoríthatók.

Még egy pár megjegyzést kell tennem, bár a kérdés megvilágítására — szoros bányajogi szempontból — a már felhozottak elegendő anyagot nyújtanak.

Jelen esetben a *lex resitutória* célját is figyelembe kell venni. Az országbírói értekezlet határozatai azon korban jöttek létre, midőn a hatalom hazánk alkotmányának érvényét mereven tagadta, a nemzet pedig jogait követelte. Jogeljátszás amott, jogfolytonosság volt emitt a jelszó. A törvénykezés egész rendszere, mely akkor érvényben volt, hazai törvényeink mellőzésével, kormányrendeletek által lett behozva; ez ellen épen oly ellen-

szenvel viseltetett a nemzeties szellem, mint az alkotmánytalan intézmények ellen, s a mit a közjogi téren a jogfolytonosság érdekében kívinni akart, azt a hazai törvénykezés terén ki is vitte. A jogfolytonosság elvének e téren érvényt szerzett, a mennyiben az osztrák törvények által mellőzött hazai törvényeket ismét hatályba leptette. Az országbírói értekezlet ezen intézkedéseit csak ott nem vitte keresztül következetesen, hol ennek a változott viszonyok a hitel és jogbiztonság állottak útjában; így hagyta továbbra is érvényben az urbéri telekkönyvi és bányarendtartásokat, miután a 48 előtti álláspontra való visszatérés a lehetetlenségek sorába tartozott. Az 54-i bányatörvényben azonban volt egy intézkedés, mely a köszénre, régebben a telek tartozékát, szabad ásványnak nyilatkoztatta; ez a telektulajdon lényeges megszorítása, míg pedig nem törvényhozási intézkedés, hanem kormányrendelet által. Az országbírói értekezlet nem érezvén magát hivatva, hogy egy a tulajdont érintő, s csak a törvényhozás illetékességéhez tartozó intézkedést elfogadjon vagy törvényerőre emeljen, visszatért a 48 előtti álláspontra, s a köszénre ismét a telek tartozékának nyilvánította. E rendelkezés célja volt tehát: az önkényes rendeletek által megsértett tulajdonnak előbbi állapotába való visszahelyezése, s ünnepélyes tiltakozás a magán tulajdon sérthetlensége mellett. Nem lehetett azonban célja a már szerzett jogok megsértése, mert ez megtorlás leendett, mi a hitel és jogbiztonság hangsúlyozásával furcsán illett volna egybe; a minthogy például a köszénre adományozást nyert vállalkozók tulajdonjogait nem is tette senki kérdés tárgyává. A törvény célja a telektulajdont illetőleg csak jövőre vonatkozott, és a jelenre csak a magántulajdon sérthetlenségének szerzett elvi győzelmet; a hol azonban a magántulajdon sérelmével a fenálló rendeletek alapján valaki jogosítványt szerzett, ott már a megtörténtet nem történné tenni és a tényleges jogállapotot megsérteni nem lehetet. Ily jogsérelem követhetett el azok ellenében is, kiknek telkük alatt elterülő köszéntelepére beleegyezésük nélkül szabad kutatást szereztek a bányavállalkozók, a jogsérelem itt is megtörtént már, folytatott a kutatási munkálatok által, tetéztetett a kutatás közben kinyert széntermeték felhasználása által ott, hol erre a zártkutatómányos a bányahatósági engedélyt kieszközlötte. E jogállapotot, melynek létrejötte jogsérelemmel alapult, nem lehetett megváltoztatni, mert az ellenkezett volna a jogbiztonsággal, mert kívül esett volna a törvény célján lévén annak célja a jogsérelem meggátlását a jövőben. Amint látjuk, a telektulajdonos akarata ellenére adományozott köszéntelkek tulajdonát senki sem akarja kérdésessé tenni, már pedig azoknak létrejötte szintén sértette a magántulajdont, és ha az ily zártkutatómányosok és adományosok jogállapotát a jogsérelem szempontjából vesszük figyelembe, közöttük semmi különbség nincs, mert úgy a kutatás, mint az adományozás kinyerése által a telektulajdonoson elkövetett jogsérelem egyaránt teljesen mondható; már pedig ha a teljes jogsérelem mellett létesült egyik jogállapotot nem akarjuk érinteni, bajos indokolni azt, hogy mi módon lehetne megakadályozni azon zártkutatómányosokat az adományozás kinyerésében, kiknek szabad kutatásuk megszerzése, meggyakorlása a telektulajdont már helyrehozhatlanul megsértette, s kik ez elvi sértés által jogot nyertek az akkor érvényes, de később szinte érvényben tartott bányarendelet által az adományozásra. A törvény célját tekintve, ily eredményre jutok.

Igy kell magyaráznom a törvényt, ha annak szavait, szellemét és célját tekintem. Lássuk az ellenkező magyarázat gyakorlati következményeit.

Tehát — tegyük fel — a törvénynek jelen esetben

¹⁾ L. Windscheid „Lehrbuch d. Pandektenrechts“ 74. 75. lap. V. ö. Unger „System d. öst. Privatrechts“ I. köt. 120. 121. s köv. lapjait.

van visszaható ereje, mert a kutatás nem teljesen szerzett jog, vagy is más szavakkal, a zártkutatómányos köteles kieszközölni a telektulajdonos beleegyezését, ha adományozást akar nyerni. Két alternatíva áll előttünk. Vagy hitvány telepet mutat a feltárás, vagy gazdag reményt prognosztizálnak a feltérési jelenségek; első esetben (nincs kétség benne) a telektulajdonos nem igen fogja vonakodni telkét átengedni, de a bányavállalkozó alig ha venné igénybe a földbirtokos engedékenységét, s nehogy még többet veszítsen, felhagyva az üzemmél, második esetben már hajlandó lenne a zártkutatómányos a bányavállalatba mélyebben bocsátkozni, hanem ekkor már a telektulajdonos vagy egyáltalában nem, vagy csak igen magas áron egyeznék abba, hogy a zártkutatómányos adományozást, illetőleg tulajdont nyerjen. Ez igen természetes; minél kedvezőbb jelenségek mutatkoznak, annál erősebb az inger a telektulajdonosban arra, hogy beleegyezését megtagadva a feltárt kőszéntelep hasznát önmagának biztosítva. A telektulajdonos ezen felfogása, ha nem is valami erős igazság nagy méltányossági érzetről, de mindenesetre gyakorlatias érzékről tanuskodik, mely az ő szempontjából igen természetes; de mi történnék ily esetben azon zártkutatómányossal, ki jóhiszeműen lévén, erőteljesen neki látott a feltérési munkálatoknak: tárnákat, aknákat vájtatt, ácsolatról, szállító szerekről stb. gondoskodott, egyszóval az adományozás biztos reményében nagymérvű beruházásokat tett? A felelet csak az lehet, hogy ha a zártkutatómányos nem tudja kieszközölni a telektulajdonos beleegyezését és így az adományozást, abba hagyhatja a vállalatot, és kimutatott beruházásait a vonakodó földbirtokos tartozik megtéríteni, átvevén a bányavállalatot a zártkutatómányostól. Más expediens nincs; hogy minden kárpótlás nélkül adja át a feltárt telepet a földbirtokosnak, ezt — gondolom — senki sem kívánhatja, hogy továbbra is folytassa a zártkutatómányos az üzemet, s még többet ruházzon be akkor, midőn reménye sincs adományt, tulajdonjogot nyerni, ennek ismét nincs értelme. Hátra van tehát a kárpótlás melletti átadás útja; de ennek gyakorlati kivitele elé ismét akadályok gördülnek. Először is nehéz megoldani azon kérdést, hogy mi lesz akkor, ha a telektulajdonos szegény ember és a kárpótlási összeget még a legalacsonyabb mértékben véve is fel — nem képes előteremteni? És ez nagyon gyakran előfordulhat, sőt a megtagadás jobbadán a szegény és műveletlen földbirtokostól fog származni, kitől a gazdasági közérdek helyes felismerése nem igen várható; a kissé vagyonos művelt földbirtokos, ha számot vet magával, és kénytelen belátni, hogy sem szakképzettsége, sem tőkéje nincs arra, hogy nagyobb bányavállalatba bocsátkozzék, nem igei fogja megtagadni beleegyezését, ellenben a műveletlen ember, ki mesés kincseket vél rejleni telke alatt, ily belátásra csak kivételes esetben képes, szegénysége pedig ösztön arra, hogy a más által felfedezett kincseket kizárólag maga javára aknázza ki. Megtagadja beleegyezését, bár önmaga nem képes művelni a bányát, és nem tudja kiteremteni a kárpótlási összeget, mely gyakran százezereket meghalad; hát ekkor mi történik? Erre csakugyan bajos felelni a nélkül, hogy következtetlenség ne legyünk a telektulajdonos teljesen szabadrendelkezési joga iránt. Lássuk a másik alternatívát. Tegyük fel, hogy a vonakodó telektulajdonos képes a kárpótlási összeget megtéríteni; miből fog állani-e kárpótlási összeg? Csupán a beruházási és feltérési költségek magukban véve még nem tekinthetők kárpótlási összegnek. A zártkutatómányos olyan vállalkozó, ki a különböző termelési erőket közreműködés végett egyesíti, s az esetleg előforduló veszteséget viseli; kockázatot többet és merészebben mint a termelés bármely más

ágánál működő vállalkozók. Ha az eredmény kedvezőtlen a telektulajdonos bizonyára nem kívánja a feltárt silány telepet birtokába venni, s a kutató nagy veszteség mellett megtarthatja, ha pedig kedvező, akkor bizonyosan követeli a földbirtokos, de ekkor a reá fordított üzemi és beruházási költségek nem kárpótolják a kockázatot szabadkutatót; mert ha ez állana, akkor a szóban forgó esetben a kőszéntutatók, mint vállalkozók csak veszíthetnének, de soha sem nyernének, legjobb esetben is kockázatuk fejében csak beruházási költségeiket kapván meg. Ez annyit tenne, mint a jóhiszemű, sokat kockázatot zártkutatómányosok által kikapartatni a tüzes gesztenyét a földbirtokos javára! A hol tehát a földbirtokosok megtagadják az átengedést, s a turzó által feltalált, feltárt, művelhető állapotba helyezett telepet maguknak akarják tartani, ott a beruházási költségeken kívül a nagy kockázat és fáradság díjául magáért a telepért is kárpótolni kellene a bányavállalkozót, mert a telektulajdonos mit sem kockáztatna, csak a kész bányaműbe ülne bele! A kárpótlási eljárás e neme jelen bányarendszerünk előtt ismeretlen. A francia bányajogban, melyben a felfedező (l'inventeur) nem bír az adományozásra kizárólagos igényrel, hanem a földbirtokosban vagy harmadik személyben versenytárral bírhat, szükséges volt ez esetről gondoskodni; van is gondoskodva. Azon leljog (Finderrecht), melyet a porosz és német bányajogok kizárólag a felfedezett ásványtelepre állapítanak meg a kutatónak, a francia bányajogban visszautasítás esetén a kártalanítási összegre vonatkozik, mely a turzónak kiadásait és fáradsági díját téríti meg, egyúttal azonban felfedezett ásványtelepért is jár.¹⁾ Ugyanígy van ez a belga bányajogban is, hol a bányatanács által bizonyos állandó fokozat van megállapítva az ásványok különféleségéhez képest.²⁾ E kártalanítási szabályok ott, hol a turzó nem bír abszolút igényrel a felfedezett ásványtelepre, szükségesek; nálunk azonban ismeretlenek, sőt mivel a szabad kutatónak bizonyos számú vájuamérték kizárólag biztosítva van, — feleslegesek is. Bányajogrendszerünk kizárván az ilyen mű kárpótlási módozatot ismét fenakadnánk, ha csak hátrányos igaztalanságot nem akarnánk elkövetni. Ilyen chaosznak nézünk elébe, ha a törvényt akképp magyarázzuk, hogy a kőszéntutatók a telektulajdonos beleegyezésének kieszközölésére kényszeríthetők.

Szerencsére a törvényt helyesen csak a fentebb előadott módon lehet magyarázni. Valaki azt kérdehetné: nem lehet-e e kérdést elintézetlenül, függőben hagyni, szükség-e az ellen érdekek ügyét így élére állítani? hisz a kőszéntutatók elvárhatnának még egy pár évig, míg a javaslat törvény lesz, az majd felszabadítja a kőszént, s akkor megnyerhetik az adományozást, addig pedig prolongálják a kutatási időt. Ezen felmerülhet a nézet ellen következőket jegyzem meg. Először is ez annyit tenne, permanenssé szilárdítani azon ellenmondó gyakorlatot, mi a törvénykezés és a bányaiügyi adminisztratív terén fenáll, és mellözni az óhajtott egyöntetűséget. Másodszor ez úgy tünne fel, mintha a zártkutatómányosok sorsát függővé tenné a jövő törvényhozás esélyeitől, holott bármit határozzon is a törvényhozás a kőszénre nézve, e kőszéntutatók igényeit és jogait sem erősebben nem teheti, sem nem gyengítheti. Végül nem szükség bővebben bizonyítani, hogy a vállalkozók hitele és iparcéljaik nagyon kíváncsossá teszik azt, miszerint azok mielőbb adományosok és bányatelekkönyvezett tulajdonosok legyenek, mert míg sorsuk függőben van, sem ők

¹⁾ Code de mines. art. 16. („à la charge de rembourser les dépenses de l'inventeur etc.") V. ö. dr. Achenbach „Das französische Bergrecht“ 226—227. l. L. Bányajogom 202. skl.

²⁾ Például ólomércztelepért 20,000 frank jár a találonak. L. B. jog. 202. l. 8) id.

nem hajlandók nagyobb mérvű beruházásokra és erőteljesebb kibányászásra, sem nem élvezhetik az iparvállalatoknál és üzleteknél annyira szükséges hitel áldásait.

Egyöntetűség a törvénykezési és bányai politikai gyakorlatban, jogbiztonsági, hitel és iparügyi célok egyaránt kívánatosak teszik a kérdés eldöntését, melyben a közénkutatók jogaira nézve a jövő törvényhozás határozatai ugy is közönyösek. Természetes, hogy ez eldöntés, — tekintve bányatörvényünk szövegét, szellemét, célját s a határozat gyakorlati következményeit, — csak olynemű lehet, mely a zártkutatókat, kik a kedvezményi idő eltelté után az országbírói értekezlet határozatainak hatályba léptéig turzási jogot szereztek, felmenti azon kötelelem alól, hogy a telektulajdonosok beleegyezését az adományozásra kieszközölni tartozzanak.

Dr. SIPOS ÁRPÁD,
királyi jogakadémiai tanár.

A makacssági végzés kihirdetéséről.

A fenállott pesti kir. o. b. váltótvszék a makacssági végzések kihirdetése körül évek hosszú során át azon gyakorlatot követte, hogy a kihirdetésre csak a felperest idéztette be kézbesítő szolgálta által, míg az alperest arra csak akképen hívta meg, hogy a kihirdetés ideje iránti értesítést a tvszék fekete táblájára kiszégeztette.

Mint mondják, ezen gyakorlat azon felfogásból keletkezett, hogy a makacsságnak a tárgyalásnál, melyre az alperes is szabályszerűen beidéztetett, a tárgyaló bíró részéről történt kiküldetése is nem egyéb lévén, mint a makacsságból leendő marasztalás kihirdetése, a makacssági végzésnek újabb szabályszerű kihirdetése feleslegesnek mutatkozik.

De miért érvényesítették ezen felfogás csak a meg nem jelent alperes irányában? E mellett miért találtatik szükségesnek, hogy a megjelent felperes a makacssági végzés kihirdetésére törvényszerűen beidéztessék? Erre valóban nehéz volna törvényben alapulni, avagy csak észszerű okot is feltalálni.

És lehet-e a makacssági végzés kihirdetését anticipálni, azaz: oly végzést kihirdetni, mely még nem is létezik?

És a meg nem jelenésnek multhatlan következménye-e a makacssági elmarasztalás? Nem mondja-e a vtk. II. r. 96. §., hogy a megjelenés elmulasztása oly beismerésnek tartatik, mely „csak az ellenfél állításait bizonyítja be, a nélkül, hogy keresetjogát is megállapítaná, melyet a bíró csak az állításnak a tétlenségnek a törvényre alkalmaztatása után határozhat el.” Ha tehát felperes keresetjogát nem igazolta, a most idézett §-hoz képest keresetétől el kell őt mozdítani, habár alperes a tárgyalásra meg nem jelent is. Ily esetben a tárgyaláskori előleges makacssági kihirdetés és alperesnek utólagos felmentetése valóban furcsán illenek össze.

Lehet-e továbbá egy jogerőre még nem emelkedett végzés alapján végrehajtást kérni? Pedig miként minden bírói határozat, ugy a makacssági végzés is csak a szabályszerű kihirdetés avagy kézbesítés után válhatik jogervényessé. Mily szabálytalan, jogtalan, törvénytelen eljárás az, ha egy fél, ki az első idéző végzésen kívül mi bírói meghagyást sem kapott, kinak a marasztaló végzés, melyben kötelességévé tétetik, hogy bizonyos kötelezettséget 24 óra alatt különbeni végrehajtás terhe mellett teljesítsen, szabályszerűen, sem nem kihirdette-tett, sem nem kézbesítettett, menyköcsös gyanánt rögtön végrehajtással megtámadtatik. Ily fél jogosan támadja meg a végrehajtási végzést, és ha a jogsérelem orvoslása végett a felső bíróhoz fordul, ez törvényszerűen mást nem tehet, mint hogy a folyamatot végrehajtási kérelmével azon okból elutasítja, mert a sem nem kihirdetett, sem nem kézbesített makacssági végzés még jogerőre nem emelkedett.

Ime, ily visszasságokat idézhet elő, ily következményeket vonhat maga után a fenállott pesti váltótvszék által követett kérdéses gyakorlat.

Óva intem az új bíróságokat e példa követéséről.

Tartasuk magunkat a határozott, világos törvényhez jelesül váltóügyekben a vtk. II. r. 126. §. rendeletéhez, mely szerint:

„mind a perdöntő végzések, mind az ítéletek, ha azok a felek vagy ügyviselőik jelenlétében hozatnak, nekik azonnal kihirdetnek, ha pedig azok hozatalakor jelen nincsenek, a tvszék őket egy rövid és 24 órát meg nem haladható időre maga eléibe rendeli, s akkor, ha meg nem jelenének is, a kihirdetés minden esetre megtörténik.”

E törvény világosság, határozottság tekintetében mi kívánni valót sem hagy fen.

Nem tesz az különbséget makacssági és más perdöntő végzések közt, nem tesz különbséget miként józanul nem is tehetne fel — és alperes közt.

Különbség nélkül azt rendeli, hogy a határozat hozatalakor jelen nem lévő felek annak kihirdetése végett egy kitűzendő határidőre a tvszék elébe rendelendők.

Nem elégséges tehát a makacs félnek a makacssági végzés kihirdetését csupán a bíróság fekete tábláján értésére adni: őt is ép ugy, mint ellenfelét egy a kézbesítő által kézbesítendő meghívás által a kihirdetésre be kell rendelni.

KÜLLEY EDE,
kir. it. táblai bíró.

K ü l ö n f é l é k.

(A m. kir. legfőbb ítélőszék tanácsainak összeállítása.) Életbelépett 1872. febr. 11-én. I. Polgári tanács. Tanácselnök: 1. Popp Vazul László. Birák: 2. Hengelmüller M. 3. Kovács István. 4. Ocsvay Ferencz. 5. Dr. Suhajda Ján. 6. Raisz Szilárd. 7. Szentgyörgyi Im. 8. Gál János. 9. Hegedűs Pál. 10. Lassel Ágoston. 11. Bovánkovits J. 12. Marschalko Leó. 13. Csacsó Imre. 14. Ferenczy Ferencz. 15. Wlad Lajos. 16. Kossalkó János. Tanácsjegyzők: 1. Damokos László. 2. Tőkés Ferencz. 3. Dósa Im. kisegítő.

II. Polgári tanács. Tanácselnök: 1. Lukács Ignác. Birák: 2. Balásy Antal. 3. Jamniczky Lip. 4. Vajkay Károly. 5. Karap Ferencz. 6. Monaszterly Sán. 7. Czorda Bódog. 8. Engelmayer Ant. Tanácsjegyzők: 1. Szijjártó Zsigmond. 2. Sándor Géza kisegítő.

III. Polgári tanács. Tanácselnök: 1. Szabó Samu. Birák: 2. Németh János. 3. Somossy Ignác. 4. Beöthy Zsigm. 5. Herczeg Sándor. 6. Faur János. 7. Nagy Sámuel. 8. Nagy Imre. Tanácsjegyzők: 1. Fay Antal. 2. Végh Ignác kisegítő.

IV. Váltó és polgári tanács. Tanácselnök: 1. Zsoldos Ign. Birák: 2. Fogarasy Ján. 3. Hersich Ign. 4. Cserneczky Jós. 5. Wettstein Antal. 6. Bernolák Károly. 7. Csorba Sándor. 8. Rauchhofer Józ. Tanácsjegyzők: 1. Filep Kálmán. 2. Sándor G. kisegítő.

I. Büntető tanács. Tanácselnök: 1. Bónis Sámuel. Birák: 2. Szutsits Károly. 3. Vadnay Lajos. 4. Popovits Márk. 5. Osztrovsky Józ. 6. Zuvich József. 7. Blaskovich Kál. 8. Mihályi Gábor. Tanácsjegyzők: 1. Fillenbaum F. 2. Végh Ign. kisegítő.

V. Urbéri és II. büntető tanács. Tanácselnök: 1. Mihajlovits Miklós. Birák: 2. Somoskeőy Ant. 3. Gr. Bethlen Gábor. 4. Dapsy Vilmos. 5. Puskáriu János. 6. Végh Ignác. 7. Toppeler Károly. 8. Gellén József. Tanácsjegyzők: 1. Hlavács István. 2. Dósa Im. kisegítő.

(A pesti királyi ítélő tábla) teendője a „P. N.” szerint rendkívül megsaporodott az által, hogy a kihágási ügyekre nézve az elsőfolyamodású törvényszékek másodbíróágként többé el nem járván, azok felebbezés esetére egyenesen a királyi táblára terjesztetnek fel. Hogy tehát a királyi tábla a növekedő ügyfolyalom dacára a bejött ügydarabokat a kellő időben feldolgozhassa s ne legyen kénytelen a bünperket kiegészítés és pótlások végett ismételve visszaküldeni, a királyi tábla elnöke azon indítványt tevő az igazságügyminiszternek, miszerint utasítaná a királyi törvényszékeket: 1. hogy az idegen nyelven szerkesztett ítéletek mellé hiteles magyar fordítást csatoljanak; 2. hogy a bünpercek kivonatait s az előadó ikeket is felterjeszessék; 3. hogy a tanácskozási jegyzőkönyv multhatlanul mellélékeltessek; 4. hogy az ítélet záradékában a felebbező ugy, mint az, ki azzal nem akart élni, megneveztessek; 5. hogy az iratok mellett a vádlott erkölcsi bizonyítványa is feltalálható legyen; és 6. hogy azon körülmény, valjon vádlott szabad lábon vagy fogva van-e, és ez utóbbi esetben mióta, tüzetesen bejelentessék.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászyulés” tartama alatt naponként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ert.	Szerkesztői iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A kassai ügyvédi-egylet emlékirata a képviselőházhoz, a bünvádi eljárásnak az esküdtstéki intézmény alapján leendő szabályozása tárgyában. — A buda-pesti ügyvédi-egylet felirata az igazságügyminiszterhez, a bírói letétek kezelése tárgyában. — Törvényjavaslat a Pestvárosi telekönyv átalakításáról. — Különlék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok és Törvényjavaslat.

A kassai ügyvédi-egylet emlékirata a képviselőházhoz, a bünvádi eljárásnak az esküdtstéki intézmény alapján leendő szabályozása tárgyában.

Mélyen tisztelt képviselőház!

Az alkotmányos szabadság egyik legfőbb követelménye a személyes szabadság. Senki sem meri tagadni azon törvények nagy horderejét, melyek a sajtó, a gyülekezeti stb. szabadságot biztosítják, mindazonáltal sokkal fontosabbaknak tartjuk azon törvényeket, melyeket az egyéni szabadság védbástyáit képezve meghatározzák azon eseteket, melyekben s azon formákat, melyek szerint valamely állampolgár szabadságától ideiglenesen, sőt élethossziglan megfosztható és élete is elvehető, szóval, melyek a bünvádi eljárás szabályait alkotják, — mert míg azok inkább az állam lakóinak egyes osztályaira, ezek a nép nagy zömére s mindennapi viszonylataira vonatkoznak, mert míg azok oly jogokat írnak körül, melyekkel élni lehet, ezek oly intézkedéseket tartalmaznak, melyeknek bárki akaratán kívül alárendelve van.

Fontosabbnak, szükségesebbnek tartjuk mi a bünvádi eljárási törvényt a polgári törvénykezési rendtartásnál is, mert mellözve, hogy ez csak a vagyoni érdekekre vonatkozik, amaz pedig az ember legbecsesb kincse a szabadság, a becsület és élet felett határoz, — polgári pernél bármily hiányos legyen a törvény, a felek ellentétes érdekei többnyire a törvényben jártas képviselők által van minden oldalról megvitatva, kifejtve, s így azok inkább találnak módot felek jogainak megóvására, — míg ellenben a bünvádi pernél a jogban járatlan vádlott a hatalommal rendelkező állammal és annak a jogi ismeretek fegyverével felruházott közegével állván szemben, jó formán csak ügyének befejeztével folyamodhatik a jogi védelemhez, és mily hiányos nálunk e védelmi mód is, erre nézve elég legyen megemlítenünk, hogy ez máig is írásbelileg a jegyzőkönyvbe ígtattatik, s a bíróságok jó akaratától függ azoknak elolvasása.

A polgári törvénykezési eljárásról gondoskodást a törvényhozás már 1867. évben elkerülhetlenül szükségesnek tartotta s az 1868. 54. t. cz. által ez iránt intézkedett is, ellenben a bünvádi eljárás máig is parlagon hever.

A bünvádi eljárás fontosságát belátta a magyar törvényhozás mindenkor, s kiváltképen midőn ez iránt 1791. és 1827-ben bizottságokat küldött ki, midőn az 1840. V. t. cz. által kiküldött országos választmány az akkor világhírűvé vált javaslatot dolgozta ki.

Majd nem egy századdal ez előtt karolta fel tehát a törvényhozás e tárgyat, s nem lehet el nem pirulnunk

azon gondolatra, hogy míg ezelőtt a törvényhozástól nem függő akadályok tették ebbeli működését sikertelenné, az ufolag megnyílt s e tekintetben semmi akadálylyal sem küzdő alkotmányos törvényhozás öt év óta gondjait az állami élet majd minden tényezőire kiterjeszté ugyan, de e tárgy felett, daczára a királyi trónról tett ígéretnek, daczára a kormány számos biztosításainak, mindeddig nem intézkedett, holott már időközben az abszolút uralom egy oly bünvádi eljárást is léptetett életbe, mely bár koránsem felelt meg a jogtudomány követelményeinek, annak mégis sokkal magasabb fokán állott, mint az ugynevezett praxis criminalis által megállapított jelenlegi bünvádi eljárás.

Alig vonja inkább valamely jogi intézmény magára a művelt külföld figyelmét mint épen a bünvádi eljárásé. Gyakran felmerülnek honunkban is nevezetes sőt világhírű bünvádi esetek, melyek az egész művelt Európát izgalomba hozzák, — és melyeknek a napi sajtó minden mozzanatát őrszemmel kíséri.

Az ily esetek tárgyalása azután a hazai culturállapotot a külföld előtt nem a legkedvezőbb színben tünteti elő. Csak nem rég ama híres fejedelmi gyilkosság ügyében, a kis Szerbia, a török állam egyik tartománya, rövid idő alatt teljes nyilvános szóbeli eljárás mellett döntött, míg annak állítólagos jelenetezője a fejedelmi vádlott felett hazai bíróságaink hosszadalmas írásbeli eljárás utján évekig tengődtek.

Ily körülmények mellett történhetett meg azon botrány, hogy egy külföldi bíróság a tanuvallomásra csak azért nem helyezett semmi súlyt, mert a tanu magyar bíróság által hallgattatott ki.

Valóban közelebbi szemügyre véve a nálunk divatozó bünvádi eljárást, azt találjuk, hogy abban legfőbb szabály a szabálytalanság és bírói önkény, mert a 17-ik században törvényellenesen meghonosított praxis criminalis határozatait jogász mai nap komolyan figyelembe nem veheti, itt az osztrák törvény uralmából maradt némely reminiscencia, ott az egyéni felfogásnak kitett észjogi alapelvek, amott a helyenkint változó gyakorlat, majd a tudományos és nem tudományos alapokon nyugvó bírói belátás az irányadó.

Egyik leginkább életbevágó momentum e téren a vizsgálati fogság, s alig merjük megvallani, hogy nálunk arra nézve, mikor lehet valakit kihallgatás és elítélés előtt tartóztatni, nincs törvény és szabály.

Már az arany bulla s később a h. t. k. I. r. 9. sz. biztosította ugyan a legfőbb nemesi kiváltságok közé sorozott személyes szabadságot s bárha az orsz. bíróiért.

e nemesi kiváltságot az egész népre kiterjesztette, — mind azon által tagadhatatlan, hogy ezen szabványok a mai kor bonyolodott jogviszonyai a bünesetek ezernemű változatai között gyakorlatilag alig foganatosíthatók, s azért bíróságaink azokat nagyrészt elavultnak tartva, alig alkalmazzák.

A kir. ügyészeknek adott miniszteri utasítás pótolni kívánta ugyan e hiányt, azonban ez csak a kir. ügyészeknek s nem a bünvádi vizsgálat többi közegeinek is szól.

Azon esetek, melyekben valaki előlegesen letartóztatható, azon tisztviselő, ki az elfogatási parancsot kiadhatja, a kihallgatásnak időpontja, vagy jogorvoslat, a kezesség melletti szabad lábra helyezés feltétele, — melyek az előleges letartóztatást ellensúlyozhatnák, törvényileg szabatosan meghatározva nincsenek, s innen van, hogy alárende t közegek büntelen egyénekét saját kényük szerint, hónapokig vizsgálati fogság an tarthatnak, avagy a törvény által épen nem védett házi jog megsértésével, a családi szentélyt feldulva, ok nélkül idegen lakokba törhetnek, a nélkül, hogy ily merénylet ellen jogorvoslat vagy kellő feleletre vonás léteznék.

Hasonló hiányokkal találkozunk az eljárás minden fokozatán. Sem a vizsgáló bíró, sem a köz- s magánvádlo, sem a védő jogköre megszabva nincs. Mindenki belátása szerint cselekszik, s a bünvádi per minden rendszer és összhang nélkül a személy s vagyoni biztonság legnagyobb hátrányára nyomtalan utakon tévedez.

Még csak azt említjük meg, hogy már Oroszországba is az esküdtszéki intézmény hozatott be, s nálunk még a szóbeli végtárgyalás is hiányzik.

Az ítélő bíró a vádlottat, a tanukat nem is látja, ítéletét nem azok élő szavaiból, hanem az igazság kiderítésének általánosan elismert rovasára csak leírt vallo-mások holt betűiből meríti.

A védelem a vizsgálati eljárásnál egészen ki van zárva, s annak befejezte után csak írásban adatik elő, melynek mint említők felolvasása a bíróságok jó akaratára van bízva.

Némely bíróság csak feloldó és elmarasztaló ítéletet hoz, más a tudomány által rég elvetett ab instantia ítélet hozatalt is gyakorolja.

A felelbezés határideje majd 3,8 vagy 15 nap. Némely bíróság a két egyenlő ítéletet végrehajtja, s megtörténik, hogy a rövidebb fogságra ítélt vádlott a legfőbb ítélőszék általi felmentéséről akkor értesül, midőn már büntetését kiállotta.

Alig lehetne mind azon visszaélést, visszasságot felsorolni, mely az igazságszolgáltatást a bünvádi téren a törvény hiánya miatt lehetlenné teszi, mely a haza polgárainak vagyonát, személyes szabadságát, becsületét, életét örökös veszélynek teszi ki, és az ország jó hírnevét a külföld előtt elhomályosítja.

Miután bíróságaink a jogtudomány igényei szerint szerveztettek s az államügyészség behozatott, lehetetlen azokat továbbra is ily elavult intézményekhez kötni.

Ily bizonytalanság, ily törvény nélkülség e közegek tekintélyét és működését alapjában megrendíti, eljárásukat előre is gyanúsításnak s folytonos vádnak teendi ki, másrészt pedig azokat könnyen visszaélésre ragadhatja, s így az oly sok áldozattal és küzdelemmel kivívott rendszer üdvös hatását csirájában megsemmisítheti.

Mint az igazságszolgáltatás szerény képviselői, hivatásunk kötelmeinél fogva esedezünk tehát a mélyen tisztelt képviselőház előtt:

Miszerint a bünvádi eljárást az esküdtszéki intéz-

mény alapján minden más tárgy előtt törvényileg szabályozni méltóztassék.

Kelt Kassán, a kassai ügyvédegyletnek 1872. febr. 17-én tartott rendes üléséből. A mélyen tisztelt képviselőháznak legalázatosabb szolgálai, az egylet nevében,

SENT-LELEKY GYULA, s. k.

elnök.

KORÁNYI KÁROLY, s. k.

titkár.

A budapesti ügyvédi egylet felirata

az igazságügyminiszterhez, a bírói letétek kezelése tárgyában.

Nagyméltóságú Miniszter ur!

A bírói letétek kezelése tárgyában kiadott igazságügyi miniszteri rendelet gyakorlati szempontból oly komoly aggodalmakra szolgáltat okot, hogy hivatásbeli kötelességünknek tartjuk ezeknek azon célból kifejezést adni, miszerint Nagyméltóságod a rendelet nélkülözhetlen módosítását eszközölnöbe venni, sőt magának az 1871. XXXI. t. cz. 28. §-ának megváltoztatását is a törvényhozásnál indítványba hozni kegyeskedjék.

Mindenekelőtt nem tartjuk összeegyeztethetőnek az 1871. XXXI. t. cz. 28. §-át a törvényhozás által kimondott azon elvvel, hogy a törvénykezés a közigazgatástól teljesen elválasztassék; mert midőn a letétek kezelése a törvény által kizárólag az állam közigazgatási hatóságának rendelkezése alatt álló közegekre bízott, az ezek feletti felügyelet pedig a miniszteri rendelet által a bíróságok elnökeinek illetve a járásbíróknak tétetett kötelességévé, a két különböző elem újabb összműködése rendeltetett oly téren, a hol a miniszteri rendelet szerkezete folytán az összeütközések könnyen felmerülhetnek és a felekre kimérhetlen hátrányokkal járandnak. E visszás helyzeten pedig nem változtat a miniszteri rendelet 1. §-a legtávolabbról sem, mert az adóközegeknek a bíróságok alá helyezését, úgy mint az e szakaszban kimondatott, megsemmisíti a 26. §., melynek értelmében a bíróságok, illetve elnökeik visszaélések tekintetében önállóan nem intézkedhetnek, hanem azok megszüntetése végett közvetve a pénzügyminiszter közbenjárását kénytelenek igénybe venni.

Eltételezve tehát attól, hogy egyáltalán nem helyesíthető a letétek kezelését az állam közigazgatási közegeinek feltétlen kényére bízni, a törvény rendelkezése már elvi szempontból is helytelen, és a felekre nézve, különösen a fővárosban, annyi idővesztéssel és szükségtelen alakisággal jár, hogy annak mielőbbi megszüntetése égető szükségé vált.

A pesti törvényszék évi letéti forgalma körülbelül 14 millió ftra rug és ezen összeg a letétek kezelését szabályzó miniszteri rendelet díjszabásának első tétele szerint is, évenként több mint 35,000 ftot jövedelmez letéti díjakban.

A pesti kir. adóhivatal annyira tul volt terhelve eddig is tüzetesen szakmájába vágó teendőkkel, hogy a felek a legcsekélyebb fizetést is alig teljesíthették egy fél nap lefolyása alatt! Most még körülbelül 14 millió ftnak annyi nehézkes alakisággal kapcsolatos kezelése bízott reá, a nélkül hogy személyzete a legkisebb mérvben isszaporított volna és így elképzelhető, hogy pesti kir. adóhivatal épen a letétek kezelésnek, mint reá nézve tökéletesen mellék-teendőnek, legtávolabbról sem lesz képes megfelelni. Hogy ebből a felekre mennyi hátrány, mennyi tényleges kár fog háromolni, azt alig lehet részletezni.

Mindezeknek elhárítása végett, véleményünk szerint, legcélszerűbb lenne legalább Pestre nézve egy önálló és kizárólag az elnökök felügyelete és ellenőrzése alatt

álló külön letéti hivatal felállítása, melynek aránylag csekély kezelési költsége a fennebb felszámított letéti díjakból busásan fedeztetnék és mely a hozzáférhetőség és egyszerű kezelés tekintetében minden méltányos igénynek megfelelne, kivált ha a letétek körüli eljárás alábbi ajánlatunkhoz képest egyszerűsítették.

A vidékre nézve is okvetlen szükséges a letéthivatalok tekintetében gyökeres változást eszközölni, mert ha csak a járásbiróságokat tekintjük is, azoknak tekintélyes száma oly helyen székel, hol adóhivatal nincsen és így a felek még azon költséges kellemetlenségnek is vannak kitéve, hogy egy pár forintnak letétele végett járhatlan utaikon mértföldekre utazgatni és napokat elvesztegetni kénytelenítettnek, — ha a letét körüli eljárást szabályzó utasítás nehézségein keresztül estek is.

Ezen nehézkes eljárás egyébiránt az, mely a felek érdekeivel legszembeszökőbben ellenkezik.

A pénzletétel maga már végzetlen sok bajjal és idővesztéssel van összekötve, az utasítás 8. 12. 13. 15. 16. 17. §§. ugyanis annyi céltalan és felesleges alakíságot állapítanak meg, hogy alig képzelhető zaklatottabb ember, mint az, ki ez utasítás alapján kénytelen pénzt letenni; a mellett hogy a fennforgó körülményeknél fogva a letevő soha sincsen arról biztosítva, hogy a letétel célját, azaz: az ellenfél igényei biztosításának elhárítását elérje vagy sem.

Az utasítás azon jogilag teljesen tarthatlan felfogásból látszik ugyanis kiindulni, hogy mihelyt valaki készségét jelenti ki arra nézve, hogy addig is míg ellenfelének követelése vagy igényei, esetleg saját ellenkövetelése vagy ellenigényei bírósággal megállapítatnak, ezeket a követelés vagy igény értékének vagy tárgyának letétele által biztosítani kívánja, azáltal már jogilag megszabadul az ellenfél biztosítási végrehajtása alól, holott ezen eredményt törvény szerintsakis a tényleges pénzletétel által érheti el; miután pedig az utasítás szerint a pénzletételre jelentkezés és a valóságos letétel között az eljárási nehézségek miatt tetemes idő telik le és a bíróság kétszer is vétetik igénybe, míg valaki pénzt tényleg letehet, nagyon is kétséges, hogy a letétel célja a fél által elérhető-e vagy sem.

Míg ellenben ha megengedtetnék, hogy a fél és pedig minden különben is teljesen felesleges külön consignatio mellőzése mellett, pénzét közvetlenül a letéthivatalban leteheti, s az ott nyert nyugtát folyamodványilag bemutatja a bíróságnak, — mint az Pest város törvényszékénél eddig is szokásban volt, — az eljárás egyszerűsítve, gyorsítva és így miután idézvénnyel és kiküldötti díj nem fizetett, minden tekintetben olcsóbb is lenne, a fél temérdek bosszúságtól, a bíróság pedig teljesen céltalan eljárástól megmenekülne.

Igaz, hogy a bírói letét el- vagy el nem fogadása felett ily eljárás mellett a bíróság csak utólagosan határozna, de miután a tapasztalás eddig azt igazolta, hogy bírói letét visszautasítása a legkritább esetben fordul elő, ennél fogva ezen különben is lényegben nem nagy fontosságu és joghátrány nyal nem is járó eltérés a merev alakíságtól, a felek érdekeinek megóvása által teljesen indokoltnak tekinthető.

Ha ekként a pénzletétel egyszerűsítették, egyszerűbbé válhatnék a pénzkivétel is, mely az utasítás 17. 22. §§. szerint majdnem a lehetetlenséggel határos, midőn a kivételhez az utalványozó végzés helyett a letételről kiadott és legtöbb esetben a kivételre jogosítottnak birtokában sem levő elismervény kiadása is kívántatik. Egyszerűbb és az elnökök és egyesbírák méltóságával összeférőbb lehetne az ellenőrzés módja is, mely az utasítás 26. §. szerint jelenleg a lehető legterhesebb és legkevésbé célra vezető.

Csak nagy vonásokban akartuk jelezni az előadottakban, mennyire zaklató és kivihetlen azon eljárás, melyet Nagyméltóságunknak a letétek tekintetében kiadott rendelete megállapított, meg vagyunk azonban győződve, hogy már az előadottak is elég nyomatékkal bírandnak arra nézve, hogy Nagyméltóságod úgy a rendeletének alapjául szolgált törvényezikk, valamint maga e rendeletnek gyökeres módosítását elkerülhetlen szükségesnek tekintendi.

Legyen szabad tehát reméllenünk, hogy ez elkerülhetlen módosítások gyors keresztülvitele mielőbb fel szabadítandja a feleket és képviselőket azon aggodalmak súlya alól, melyeknek őszinte kifejezést adni kötelességünknek tartottuk.

Legmélyebb tisztelettel stb.

Törvényjavaslat*)

a pestvárosi telekkönyv átalakításáról.

A pestvárosi telekkönyv átalakításánál és tovább vezetésénél az általános telekkönyvi rendeletek irányadók az alábbi §§-okban foglalt eltérésekkel.

1. §.

Az új telekkönyv birtoklapjai a helyszinelési felvétel és befejezett hiteles felmérés alapján szerkesztendők.

2. §.

Tulajdonosul az vezetendő be, a ki az eddigi telekkönyvben mint ilyen van kitüntetve.

A tulajdonlapon törvényszéki végzés folytán bejegyzett előjegyzések, — per- kisajátítási- és egyéb feljegyzések hivatalból vezetettnek át.

3. §.

Ha a helyszineléskor felvett tetteges tulajdonos nem egyuttal telekkönyvi tulajdonos, ugyszintén ha a telekkönyvben oly korlátolások fordulnak elő, melyeket a tulajdonos el nem ismer, vagy megszünteknek állit: a kiküldött bizottság az érdekelt feleket meghallgatja és előleges tárgyalás után határoz. E tekintetben a szükséges adatokat hivatalból megszerzi, a tényállást helyszini vizsgálat és nyomozás által felderíti, a tárgyalásról jegyzőkönyvet vezet, s egyáltalában ugyanazon eljárást követi, — melyet az általános telekkönyvi rendeletek — a birtok igazítási bejelentésekre nézve előszabnak.

Ily tárgyalásoknál oly felek részére, kiknek holléte vagy utódai ismeretlenek, a bizottság hivatalból gondnokot nevez, és ez iránti végzését a hirlapi köröztetés mellőzésével a törvényszéki táblára kifüggeszti.

4. §.

Az eddigi telekkönyvbe bejegyzett összes terhek hivatalból vezetettnek át az új telekkönyvbe, és pedig azon sorrendben, a mint a régi telekkönyvbe bevezetvők.

Ezen árkebelezésnél a következő szabályok tartandók meg:

a) Árkebelezés tárgyát csak azon terhek képezik, melyek az 1840. 21. t. cz. alapján készült telekkönyvbe be lettek vezetve;

b) A terhek a mennyiben még törölve nem lettek, avagy önmaguktól meg nem szüntek, egész terjedelmükben járulékaikkal is minden fenálló felülkebelezésekkel együtt azon mód szerint vezetendők át, mely egyáltalán

*) E tervezet egy több tagokból álló bizottság által fog tárgyalatni.
Szerk.

a fenálló telekkönyvi szabályok szerint a terhek bejegyzésénél irányadó, és a mennyiben tökéletlen a bevezetés, a hiányzó adatok az okmányok megtekintése és szükség esetében a felek meghallgatása által is hivatalból pótolandók.

c) Ha valamely tehertételi bejegyzés határozatlan vagy érthetlen, a bizottság módjoni átvezetése iránt a felek előleges meghallgatása után határoz;

d) az eddigi telekkönyvben előforduló 1868. év előtti adó és illeték hátraléki bejegyzések közül csak a fenállók vezettetnek át; miért is a bizottság az ily bejegyzett adó és illeték hátralékokról kimutatást készít, és ezt a városi illetőleg pénzügyi hatósággal hivatalból közli oly czélból, hogy ez abban a fenálló tételeket kintüntesse; ha a megkeresett hatóság a közléstől számítandó három hónap alatt a kimutatást vissza nem küldi, az adó és illeték hátralékok az új telekkönyvbe hivatalból át nem jegyeztetnek.

e) Telki szolgálomak és terhek a birtoklapon tüntetendők ki.

5. §.

Az átalakítást a törvényszék által kiküldött egy vagy több bizottság eszközli. Mindegyik bizottság áll egy bíróból és két telekkönyvi hivatalnokból.

A helyszínen eszközlendő bizottsági felvételeknél a bírói tagon kívül egy telekkönyvi hivatalnok és egy a városi képviselő testület által kiküldött bizottsági tag vesz részt.

A bizottság határozatait a felekkel közli, és azok ellen a meg nem elégedő fél a 6. §-ban érintett határidő alatt felszólalást adhat be a törvényszékhez.

6. §.

Az új telekkönyv elkészítése után a tvszék hat havi határidőt tűz ki, oly felszólalások beadására, melyek az átvezetésnél netalán becsusztott hibák, kihagyások és a bizottság által elrendelt bevezetések kiigazítását tárgyalják.

A hirdetmény közzétételénél és a felszólalások fölötti tárgyalásoknál a törvényszék az általános telekkönyvi rendelvénnyel I. részében foglalt szabályok szerint jár el, és vita esetében a jegyzőkönyvi eljárás szabályai irányadók.

Ezen határidő lefolytaig a törvényszék a telekkönyvi beadványokat a régi telekkönyv alapján intézi el, és hiteles kivonatok is csak a régi telekkönyvből adatnak.

Az elkészített új telekkönyvi lapokba az időközben elrendelt birtokváltozások és teherbejegyzések szintén bevezettetnek.

A felszólalási határidő lefolyta után a régi telekkönyv hatályba lép, melynek alapján a megszűnt tételek kihagyásával a végleges telekkönyvi betétek kötetekben szerkesztendők.

7. §.

A felszólalási határidő lefolyta után a hitelező szóbeli kértére az átkebelezés megtörténte az általa felmutatott okmányon bizonyítandó.

8. §.

A tulajdonnak vagy a tulajdon fölötti rendelkezésnek korlátozásai, ha ezek nem a birtokviszony jogi minőségén alapulnak, hanem csak bizonyos személyre vonatkoznak, ugyancsak a bizonyos személy nevére bejegyzett elő vagy visszavásárlási joghasználati és lakás szolgálatom, az örökösök beleegyezése nélkül is kitörölhetők, ha a jogosult halála hitelesen kimutatattatik.

Kikötmények, életjáradékok és haszonélvezeti jogok törlése, az örökösök beleegyező nyilatkozata nélkül csak akkor rendelhető el, ha a jogosult elhalta óta három év már lefolyt.

9. §.

Ha az ingatlan tulajdonosa valamely tehertétellel nézve azt állítja, hogy az már kielégített, vagy egyéb módon megszűnt, és ezt valószínűvé teszi ugyan, azonban erről a törvényes kellékekkel ellátott okiratot felmutatni nem képes, és a bejegyzett jogosultnak, vagy elhalálása esetében összes jogutódainak tartózkodási helyét nem ismeri: akkor a törlés kérhető, azonban a tulajdonos köteles:

a) a jogosult ismeretes jogutódait bejelenteni, és egyúttal kinyilatkoztatni, hogy ezeken kívül mások előtte nem ismeretesek;

b) a kitűzendő tárgyalási határnapra az ismeretes jogutódok egyenkint, az ismeretlenek valamint az ismeretlen tartózkodású jogosultak pedig hirdetmény útján együttesen megidézendők azon hozzáadással, hogy a meg nem jelenők a tehertétel iránti igényükkel kizáratnak, és hogy az a telekkönyvben ki fog töröltetni;

c) a megjelent felek által netalán előadott ellenvetések elhárítása és a hozandó törlési végzés jogerőre lépte után a törlés fogantatosítandó;

d) a hirdetményi határidő 60 napnál rövidebb nem lehet, és az ismeretlen tartózkodásnak vagy ismeretlen jogosultak részére egy gondnok rendelendő.

10. §.

A 8. és 9. §§-ban felsorolt törlési kérvények fölött a törvényszék jár el, és a mennyiben a felszólalási határidő lefolyta előtt beadatnak: egy hirdetménybe a közzététel több tételre nézve is felvehető, és az elrendelt törlések a régi telekkönyvben is kitüntetendők.

11. §.

Az ezen átalakításnál a felszólalási határidő lefolyta előtt megindított tárgyalások és azokra vonatkozó beadványok, idézések és kézbesítések, bélyeg- és díjmentesek.

12. §.

A város köteles a hiteles felmérés egy példányát a törvényszéknek átadni és az átalakítás költségeihez annyiban járulni, a mennyiben a fenálló szabályok szerint az ország egyéb községei a helyszínelés költségeihez járultak.

13. §.

Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

Indokok.

A kormány a képviselőház által megbízott a pestvárosi telekkönyv átalakítása tárgyában törvényjavaslat beadására, és irányelvül kimondta: „hogy a Pest városában eddig törvényes érvénnyel fennálló telekkönyv az ország többi községeire nézve behozott telekkönyvi rendszerrel alakításkor egyenlővé teendő, és ezen átalakításnál az új telekkönyvbe az ingatlan tulajdonosául az vezetessék be, ki az 1840. 21. t. cz. folytán szerkesztett telekkönyvben, mint tulajdonos ki van tüntetve s az addigi telekkönyvbe bevezetett törvény szerint még fennálló, betáblázott, bekebelezett, előjegyzett vagy feljegyzett minden tétel az új telekkönyvbe az illető ingatlan tulajdoni, illetőleg teherlapjára hivatalból vezetessék át.”

A kormány a törvényjavaslat elkészítésénél e szerint az alapul veendő irányelvek előszabva lévén, azokat a részletes intézkedéseknél is szem előtt kellett tartania.

1. §.

Ezen intézkedés szükséges, mert a birtoklap a telekkönyvnek alapja. Az országban fennálló telekkönyvi rendszerrel az új telekkönyvet csak akkép tehetjük egyenlővé, ha a birtoklapon a birtokot a telekk. rend. 51. §. határozatai szerint vesszük fel, és minthogy csak a helyszínelési felvétel és befejezett hiteles felmérés felel meg azon kívánalmaknak, csak ezek tüntetik fel a fekvőségek mostani természetbeni állapotát, és biztosítják ezeknek természetbeni létezését és az eddigi telekkönyvnek megfelelő térképet valóban csak idealiter lehetne készíteni: a birtoklap szerkesztésénél okvetlenül csak azokat lehet alapul venni, és pedig annál is inkább, mert a képviselőház határozata is a birtoklapra nézve eltérő eljárást nem rendel, és mert a mostani városi telekkönyvben a birtok a telekk. rend. 51. §. határozatai szerint megjelölve nincsen.

2. §.

Ezen rendelkezés első bekezdése a képviselőház határozatából vétetett át.

Második bekezdése pedig természetszerű corolariuma; mert az ily feljegyzések a tulajdonos rendelkezési képességét korlátozzák.

3. §.

Ezen szakasz rendelkezései a mostani városi telekkönyv egyik lényeges hiányosságán segítenek, — ugyanis számos ingatlan létezik, melyek a tetteleges tulajdonos nevére átírva nincsenek, és oka leginkább abban rejlik, hogy a tetteleges tulajdonosok oly okmányokat nem bírnak felmutatni, melyek alapján a telekkönyvi rendelvénnyel II. része szerint az átírást kieszközölhetnék, sokan közülök éveken át költséges pert folytatnak, és ily úton sem bírnak magukon segíteni.

Ha új telekkönyvet akarunk behozni, az ily visszajárást figyelmen kívül nem hagyhatók és a törvényhozás intézkedése elkerülhetlenül szükséges. A szakasz rendelkezéseinek helyesége pedig a következőkből tűnik ki:

1) a telekkönyv a jogok biztosítására van behozva; e célnak nem fog megfelelni, ha a birtok és tulajdonlap tisztába hozatala lehetetlenné tétetik, mert az ily ingatlanra a megszerzés ugyszólván beszüntetik. Azért is az általános telekkönyvi szabályok a telekkönyv behozatalánál a birtok és tulajdonlap felvételét a tényleges állapot szerint hivatalból eszközöltetik.

Ha már a pestvárosi telekkönyvnél a tulajdonlap szerkesztésénél rendszerint nem a tényleges tulajdonost vesszük föl, ennek mégis módot kell nyújtani, hogy valahára az ingatlant saját nevére átírhasa; és minthogy a telekkönyvi rendelvénnyel erre vonatkozó 148. §. értelmében ezen átírás ki nem eszközölhető, tulajdoni per után pedig az már fogalmánál fogva nem érvényesíthető, ilyféle bizonyítvány kiadására pedig a bíróság törvény szerint feljogosítva nincsen, és így a fennálló törvényes rendeletek alapján az ily fél jogát egyáltalán érvényre nem emelheti, nem marad más hátra, mint az ily tulajdonosnak megengedni, hogy jogát a telekkönyvi rendelvénnyel I. része és az annak 21. §-ban említett helyszínelési utasítások által előszabott eljárás szerint érvényesíthesse, mely eljárás annál is inkább megengedhető, mert a tárgyalásnál minden érdekelt fél meghallgattatik és kellőleg képviseltetik.

2. Ugyanazon tekintetek forognak fenn oly korlátozásokra, melyek többnyire az ösiségi nyilvántartás életbeléptetése előtt lettek bejegyezve és ennek határozatai folytán maguktól megszüntek. Az ily bejegyzések nem törölhetők a telekk. rend. 148. §. alapján: azért is ezekre nézve a telekk. rend. I. részében előszabott eljárást kell megengedni, azon különbséggel, hogy az általános telekk. rend. szerint a korlátozás által jogosult fél volt köteles a bejelentést beadni, holott itten a korlátozott tulajdonos köteles az eljárást megindítani.

3. A helyszínelésnél a tetteleges tulajdonosok ebbeli ígényeiket a bizottság előtt bejelentették, és a telekjegyzőkönyvet ki aláírták; ha már az új telekkönyv alapján ezen felvétel el nem fogadtatik, a helyszíni felvétel mégis bejelentésnek tekintendő, miért is ennek alapján a bejelentési tárgyalás minden esetre megindítandó.

4. De ezen eljárás megfelel a képviselőházi határozat rendelkezéseinek is: mert ezek szerint csak az eddigi telekkönyvbe bevezetett törvény szerint még fennálló — minden tétel vezetéke, az már pedig a fent említett tételek törvény szerint már megszüntek, és törvény szerint érvényüket elvesztették; ha pedig a képviselőház az átjegyzést szóról-szóra akarta volna elrendelni, csak azt rendelte volna, hogy az eddigi telekkönyvbe

bevezetett és eddig nem törölt minden tétel vezetendő át. A képviselőház tehát határozatának meghozatalával a jelzett vizsszágokon segíteni, és egyúttal a telekkönyvet akkép kijavítani ohajtotta, hogy az az országban fennálló általános telekkönyvi rendszerrel valószínű összhangzásba hozassék.

5. A birtokváltozások bejegyzése sok tekintetben közérdekkel bírván, erre a tagosítások folytán szükségessé vált telekkönyvi átalakításoknál is tekintettel kellett lenni, és az erről szóló rendelet 19. §. világosan kötelességévé teszi a hitelesítő bizottságnak, hogy az ily bejelentéseket átvegye és az okmányokban tapasztalt hiányokat a felek és közéleti előjárók meghallgatása mellett felderítse; és is azon eljárás követtetik, mely a pestvárosi telekkönyv átalakításánál is javaslatba hozatik.

4. §.

Ezen szakasz első bekezdése a képviselőház határozatából van átvéve. A további rendelkezések csak ezen határozat azon kívánalmainak tesznek eleget, miszerint az új telekkönyv az országban fennálló általános telekkönyvi rendszerrel összhangzásba hozassék, és csak a törvény szerint fennálló tételek vezettessenek át, különösen:

a) ezen rendelkezés szükséges, mert az 1840. évben készült telekkönyvbe ugyan a régi betáblázási könyvekben előforduló terhek hivatalból át lettek vezetve, azonban a mennyiben kihagyások történtek, a kihagyott tételeket a hitel megrendítése nélkül elsőbbségi jog nem illetheti, azért is minden kétely elhárítása indokából ezt világosan ki kellett mondani;

b) az átvezetés szóról-szóra nem történhetik, mert a bevezetés többnyire nem felel meg a fennálló telekkönyvi rendszer kívánalmainak, miért is oly célból, hogy a teherlap bevezetése az ország egyéb közsegeire nézve fennálló telekkönyvi rendszerrel összhangzásba hozassanak, azokat kellőleg át kell idomítani, és a mennyiben netalan a bevezetés tökéletlen, az adatok megszerzéséről is kellett gondoskodni, így p. o. a régi tételeknél nincsen bevezetve a kamatláb, holott az 1840. 21. t. cz. szerint eszközölt betáblázás elsőbbséget ad a tőkére és kamatra, az egyetemleges lekötélés sincsen kitüntetve a régi tételeknél stb.;

c) ily tételt az új telekkönyvbe változatlanul át nem vezethetjük: miért is azt minden esetre tisztába kell hozni, és a mennyiben érvényes csak a fennálló telekkönyvi rendszerben előszabott módon történhetik annak átvezetése;

d) alig van ingatlan, melyre ily régi adóhátralék bejegyezve nem lenne, és pedig legtöbbnyire az 1851. év előtti időből származnak, melyek fennállását alig hiszi valaki, melyek azonban mégis léteznek terheknek tekintendők, és az ingatlan hitelképességét megakasztják, minthogy már az 1868. 21. t. cz. 89. §. szerint a bekebelezett adó és illeték követelések kifizetése esetében a kikebelezést a kincstár hivatalból eszközölni köteles jelen esetben is az átvezetést csak a fennálló hátralékokra kellett kiterjeszteni, és ezek kijelölését a hatóságnak meghagyni;

e) ezen rendelkezés átvétetett az erdélyi telekkönyvi rendtartás 59. §-ból, mert az ily teher a birtok minőségét jelzi és így legcélszerűbben a birtoklapon tüntetendő ki.

5. §.

Az átvezetés hitelességének biztosítására különbizottság kirendelése legcélszerűbbnek mutatkozik, mely a telekkönyvi hatóság egyéb teendőitől elkülönítve és önállóan végezi az átalakítást, úgy hogy egyik a másik által munkásságában fel nem tartóztatik. A bizottság eljárását felebbezésekkel meg nem akadályozhatni, azonban a meg nem elégedő feleknek mód van nyújtva, hogy a bizottság határozatai tudomásukra jutassanak és azok ellen felszólalhassanak.

6. §.

Minthogy az átalakításnál mégis történhetnek hibák: ezek kiigazítására okvetlenül felszólalási határidőt kell szabni, és tekintve, hogy a bizottság a legnagyobb pontossággal jár el, és hogy mindenütt a felek meghallgatásával történik a kétes kérdések eldöntése: hat havi határidő e célra elegendőnek mutatkozik.

A második bekezdés rendelkezése szükséges, mert a telekkönyvi rendelvénnyel II. részében előszabott eljárás nem alkalmazható.

A harmadik bekezdés rendelkezése elhárítja azon aggodalmat, hogy az átalakítás és a felszólalás ideje alatt a hitel meg nem rendíthetőség, a birtokszerzés és hitelezés fenn ne akadjon.

A negyedik bekezdés rendelkezése szükséges oly célból, hogy a felszólalási időlefolytá után az új telekkönyv azonnal életbeléptethessék, és hogy az új telekkönyv nemcsak a régi telekkönyvből átvezetett, hanem az időközben is előfordult új tételeket magában foglalja. — Minden a mi a régi telekkönyvbe bevezettetik a felszólalási idő lefolytáig, egyúttal az újtelekkönyvi lapokban is kitüntetik; azonban az a mi az új telekkönyvi lapokba bevezettetni rendeltetik, nem tüntetik ki egyúttal a régi telekkönyvben, minthogy az ily bevezetés érvénye még csak a felszólalási határidő lefolyta után kezdődik, és a régi telekkönyvbe csak olyasmint vezethető be, a mi azonnal hatályba lép.

Az utolsó bekezdés rendelkezése szerint a régi és új telekkönyv folytonossága ki van mondva és minthogy a felszólalási határidő lefolyta után a telekkönyv egyúttal rendezve lesz, elrendeltetik egyúttal a végleges betétek szerkesztése, melyek az ország többi részeiben behozandó betéteknek is mintaképül foglalkozni.

7. §.

A hitelezőnek módot kell nyújtani, hogy az átkeblezés megtörténtéről magának hiteles bizonyítékot szerezhessen.

8. 9. §§.

Ezen szakaszok nagyjából át vannak véve az erdélyi telekkönyvi rendts. 79. a. és 155. a) §§-okból, és szükségesek, mert sok teherrel előfordul a városi telekkönyvben, melyek már megszűntek és melyek törlését a felek nem eszközölhetik.

10. §.

Az ily törlés feletti eljárás már a tvszék illetőségéhez tartozik és a törlés egyúttal a régi városi telekkönyvben is keresztül vezetendő. Azon hivatalos eljárás mely a 3. §. szerint a birtokigazításoknál helyt foglal, itten már nem szükséges, és a 8. 9. §§-okban előszabott eljárás az új telekkönyv hatályba lépte után is alkalmazható. A felszólalási határidő lefolytáig csak a hirdetésmegnyezésre nézve engedtetik meg kivétel, nehogy tömeges hirdetésmegnyezéseket kellett kibocsátani, és hogy a bejelentett tömeges törlések egy hirdetésmegnyezébe vétethessenek fel.

11. §.

Ezen bélyeg és illetékmentesség az általános telekkönyvi rendelvén 49. §-ban foglalt rendelkezésnek felel meg.

12. §.

Minthogy az 1. §. szerint a birtoklap a hiteles felmérés alapján szerkesztendő, arról is kell intézkedni, hogy ennek egyik példányát a tvszék megszerezhesse.

A költségek iránti intézkedés azon okon alapszik, hogy az átalakítás az ország egyéb községeiben keresztül vitt helyszínelést pótolván, és némileg az 1870. évben befejezett helyszínelés folytatása lévén, méltányos, miszerint annak kiadásait is ugyanazon mérvben viselje a város, a mely mérvben azt egyéb községek is viselték.

K ü l ö n f é l é k.

(Lapszemle.) Lapunk 10-ik számában közöltük Sebestyén Pál pesti kir. törvényszéki bíró urnak a váltóhamisítás körüli eljárásra vonatkozó észrevételeit; áttérünk most azon észrevételekre, melyek a hamissággal párosult, vagy vétkezes gondatlanságból származott vagyonbukások körüli eljárásra vonatkoznak. Hazánkban ugyanis azon eljárás tekintetében ez idő szerint az 1844-dik VII. t. cz. és az 1863-ik évi márcz. 10-én 38(5. sz. a. kibocsátott kir. udvari rendelet szolgálnak — helyenkint — irányadóknak.

A bíróságok egy része ugyanis a provisoriumban követett eljárást, az alkotmányos állapot visszaálltával is, egyformaság tekintetéből, czélszerűbbnek tartván követni: eljárásuk alapjául továbbra is az idézett udvari rendeletet tartották meg irányadónak, s ezen eljárásra magukat annál inkább feljogosítva hihették, mert ezen eljárás, a magyar kir. igazságügyi miniszteriumnak 1867-ik évi okt. 30-án, 10,647. sz. alatt kelt leiratával is, helyeseltetett.

A bíróságok többi része azonban, az érvényben levő pozitív törvénytől eltérő felsőbb rendeleteket, a fenálló jogelvekhez képest elfogadhatónak, a követhetőknek nem tartván: szorosan

az 1844. VII-ik t. cz. rendeleteihez ragaszkodtak, s ezen eljárás mellett annál inkább megmaradtak, mert a kir. Curia — az idézett miniszteri rendelettel ellenkezőleg — a mint ezt, a f. évi febr. 8-ik 363. sz. a. kelt határozata is igazolja, — törvényosnek, s követendőnek csak ezt tartotta.

Az idézett törvény és udvari rendelet azonban, azon felül, hogy az alkalmazott elvekre s az eljárásra nézve is egymástól eltérnek, — egyenkint is, többféle — s egymással különböző eljárást rendelnek.

Ugyanis:

1-ször. Az 1840. XXII. t. cz. 126., 127., 128. és 129-ik §-ait megváltoztató 1844. VII. t. cz. 5. §. azt rendeli, hogy azon esetben:

ha a bukott akkor, midőn ellene a hitelezők csődületet kértek, a bíróság idézésére sem maga, sem képviselője által meg nem jelent,

vagy a bíróság ítéletének következtében akár értékbeli állapotát a 12. §. értelmében felfedezni;

akár bukásának okait a 125. §. szerint előadni elmulasztotta;

vagy végre a 128. §. szerint teendő bírói vizsgálat alkalmával, a bíróság meghagyására nem nyilatkozik;

vagy meg nem jelenik: a bíróság a követelések valósága felett a 74. §. szerint hozandó ítélet alkalmával tapasztalván, hogy a megítélt követeléseknek összege a tömeg értékét meghaladja, azonnal ítélet által kimondja, hogy a bukás hamissággal párosult. (126. §.)

Rendeli továbbá: hogy ha az előadott esetekben, a perügyelő, vagy a hitelezők, a szoros vizsgálatot kérték; a csődbíróság ezt elrendelvé, a bukott meghallgatásával a kebeléből kiküldendők által, — vagy az illető büntető hatóság közbenjöttével — teljesíteti, s ez alkalommal a bukott kereskedelmi könyveit és levelezéseit, ha kívántatik, a bukott személyes jelenlétében átnézet, s a tapasztaltakat, valamint a beadott vizsgálatot bírói megfontolás alá veszi.

Midőn pedig a bíróság a csődöt hamissággal párosultnak vagy vétkezes gondatlanságból származottnak kimondja, az illető büntető bíróságot a bukott elleni büntető per megindítására felszólítja, s egyszersmind elhatározza, hogy a bukott jövőre váltókat ki nem adhat stb., s ezen ítéletét országshírre közzé teszi.

A büntető per megindítását elrendelő ítéletről a 126. §. eseteiben, felelbezésnek nincs helye, stb.

Ezen törvény a bukás okainak, minden csődnitásban hivatalból kinyomozását nem kívánja, s azon esetben sem rendel vizsgálatot, ha a csőd egyezség által megszüntetettik.

2-ször. Az 1863. márcz. 10-ki udvari rendelet azonban a bukás okainak kinyomozását, minden csődnitásban meg kívánja, s ha ennek hamissággal párosultsága vagy vétkezes volta kitűnik a bünvádi eljárást rendeli el.

Csőd folyama alatt pedig, midőn a bukás hamis vagy vétkezes volta a tett nyomozásokból kiderül, azt rendeli, hogy a csődbíróság a hamis bukás lételetét még a követelések valódisága iránti ítélete előtt mondja ki, s a nyomozás eredményét, a fenytő bírósággal további eljárást véget közölje.

Azon esetben pedig, midőn a csődhitelezők, követeléseik egy részének elengedése mellett, a közadással kiegyeztek s a csődnitástól vagy folytatástól elállnak; azt rendeli, hogy a fizetési tehetetlenség okai hivatalból nyomoztassanak ki, és e tekintetben az eljárás az alaki fenytő törvények szerint történjék.

Ezen törvény és udvari rendelet az alapul felvett elvekre és eljárásra nézve egymással lényegesen különböznek; a törvény a hamis vagy vétkezes bukás bűncselekvénye feletti ítélethezást, mind tárgyi, mind alanyi tekintetben az illető polgári csődbíróság (jövőre tehát bejegyzett kereskedőknél a váltó és kereskedelmi tvszék) illetősége alá rendeli, s a büntető bíróság teendőjeül csak a büntetés kiszabását tartja fen, még pedig míg a fenálló törvényes gyakorlat ellenére megengedi azt, hogy a tény és bűnösség kérdése felett, makacssági esetekben is hozathassék ítélet; addig a büntetés kimérése iránti bünvádi eljárásra egy hosszadalmas, s a csődbíróság ítélete után legfeljebb csak az enyhítő és súlyosító körülmények megvitatására szorítkozható — büntető pert rendel, — továbbá, a csőd- és büntető-bíróság illetősége közt még a büntetés kimérését is megosztja, s a jövőbeni váltóképtelenség stb. kimondását a csődbíróság jogköréhez sorolja s megengedi, hogy a büntetésnek ezen része az országshírre közzé tett ítélet által, még a büntetés többi részének kimérésére rendelt bünvádi eljárás megindítása előtt, végre is hajthatassék.

Az 1863-ik márcz. 10-én kelt udvari rendeletre s az erre vonatkozó miniszteri leiratra pedig még csak azt jegyzem meg, hogy ezen udvari rendelet kiindulási alapul az 1723. évi 12-ik törvényezikket választván, ebből azon elvet vonta ki, hogy Magyarországban a család minden körülmények közt hivatalból üldözendő cselekményt képez, s ezen elv alapján elrendelte azt is, hogy nemcsak a vagyonbukás, hanem ezenkívül minden fizetésbeállítás esetében is, a bűnvádi eljárás hivatalból megindíttassék.

Ezen okoskodás azonban már alapjában is téves, mert:

a) a kiindulási alapul felvett 1723. évi 11-ik t. cz. nem a közönséges értelemben vett csalásokról, hanem a magán- vagy hivatalos iratok hamisítása által elkövetett azon közbűntényekről — szól, melyek tágabb értelemben a hűtlenség esetei közé tartoznak. — Ezen két bűntényt csak az ausztriai büntető törvénykönyv elavult fogalmai azonosítják; a magyar törvények, valamint az újabb büntető jogtudomány- és törvényhozás azonban azokat egymástól lényegesen megkülönböztetik s különálló bűntényeknek tekintik, — mert habár a hamis okirat készítésénél is a valóság elferditésére s eltitkolására (álmítására, hitegetésére, csalódás vagy tévedés előidézésére stb.) történik számítás — de ezen bűntény indoka és célzatai a közönséges csalástól sok esetekben lényegesen különböznek, s azok közvetve vagy közvetlenül nemcsak kizárólag a magánvagyon jogot, hanem a közhitelt is sértik, s ezenfelül az eset minősége szerint a közbűnténységet is veszélyeztetik, — s azért is a hamis okirat-készítés büntetőjének tárgyát — általánosságban véve — a közhitel s a fentebb idézett törvény szerint a közbűnténységet és közrend veszélyeztetése s ezen közjogok sértése a közönséges csalások tárgyát pedig a magánvagyon jog sértése képezi, s miúgy az utóbbiaknál, a tény csak a valóságos károsítás beálltával tekintetik bevégezettnek s több codex szerint büntethetőnek, addig a magánvagyon jog sértésére számított hamis okiratkészítésénél is a hamisítás, az eredménytől eltekintve, már magában véve is önálló és befejezett bűntényt képez stb.

b) mert a közönséges csalás Magyarországon, az abszolút korszakot kivéve, nemcsak hogy hivatalból üldözendő cselekményt soha sem képezett, hanem ezen bűntény az ide nem sorolható és különálló bűntényeknek is tekintett váltó — s egyéb okirathamisításokat, hamis bukást, hamis esküt, hamis mértékkel élést stb. kivéve, törvényileg definiálva s az ily magánügyleteknél előforduló csalási eseteknél a tény jogi beszámíthatóságát s következményeit illetőleg, a büntethetőség tekintetében az olváasztó vonal meghatározva sem volt soha, és mivel ez általánosságban nagyon bajos dolog is s ezenkívül a jogi beszámíthatóság is sok esetben csak relativ lehet, éppen azért az ily csalási esetek a gyakorlati téren is nem hivatalból, hanem csak az illető sértett fél kérelmére jöttek és jöhetnek is bűnvádi eljárás alá;

c) mert végre a fizetésbeállítások, csőd esetén kívül Magyarországon büntethető cselekményt soha sem képeztek s a német államokban is az ilyenmű fizetésbeállítások csak bizonyos különös körülmények hozzájárultával, s leginkább csak kereskedők irányában vétethettek vizsgálat alá.

Ezen elősorolt okoknál és viszonyoknál fogva tehát a hamis bukás körüli különféle eljárásoknak egyöntetű, s az általános eljárási alapelvekhez idomított szabályozása szinte elodázhatatlan szükségnek tekintethetik.

Ezen szabályozásnál pedig különös tekintetet érdemlőnek tartom azt: hogy a csődnitás, a fenálló ipar- és kereskedelmi törvényeket s viszonyokat tekintve, magában véve csak a kereskedők, gyárosok, közkereseti társaságok, iparvállalatok és részvénytársaságok vagyonbukásainál tekintethetik, ha nem is a bűnösségre, de mindenesetre a vétkeességre gyanuokul, és mivel a vagyonbukás sajátképen csak bizonyos számú magánszemélyek irányában képez vagyon jog sértést, a közhitelre pedig veszélyeztetőleg és sértőleg csak a kereskedők, gyárosok stb. csődjeinél hat: ezeknél fogva a bűnvádi eljárásra nézve is, a kereskedők, gyárosok stb. — és más foglalkozású személyek vagyonbukásainál megkülönböztetés volna teendő, még pedig olyformán, hogy kereskedők, gyárosok, közkereseti társaságok, iparvállalatok és részvénytársaságok csődjeinél — minden tekintet nélkül arra, hogy törvényeszerűleg bejegyezve vannak-e vagy nem, a bűnvádi eljárás minden előforduló esetben hivatalból, más foglalkozású egyének csődjeinél pedig csak a hitelezők vagy csődperügylő kérelmére indíttassék meg.

(A bécsi jogászegylet) f. hó 19-ki ülésében Ihering tanár ur felolvasást tartott. A híres tanár, kit számos nagybecsű irataiban a bámulatos tudományosság mellett a finom tapintat jellemzi, melylyel a jogintézményeket eredeti alapjaikra vissza-

vezetni, azokat a nemzet állami, sociális s gazdasági viszonyai- ból magyarázni tudja, igen érdekes kérdést választott értekezésének tárgyául:

„A jogérti küzdelem“-nek volt czimezve.

Sajátságos, mondja értekező, a jogban csak a békének s rendnek képét szoktuk keresni, — úgy mint a tulajdonban az élvezetét, — de úgy ítélve a felszínen maradtunk; — hatoljunk be mélyebbre, ott találjuk a küzdelmet — a munkát.

Egyoldalú Savigny nézete, ki a jogot mint a nyelvet a nemzeti meggyőződésen alapuló békés fejlődés gyümölcsének nevezi; nem elvont igazságok a jogszabványok: melyek ha egyszer gyökeret vernek a nép életben, ezer meg ezer érdek fűződik hozzájuk, rájuk mint megannyi jegecedési pontra támaszkodva. Minden új igazság már most, mely a jogrendszerben kifejezésre jutni törekszik, egy halmaz érdekbe nyúl be (s csak hosszú küzdelmek árán), melyek megátalkodott ellentállásra készülnek, úgy hogy valamint az anya csak fájdalmak közt szüli gyermekét, így kinos tusák után nyer létet a nemzetek joga — de meg is szilárdul e tűzpróbában.

Küzdelmek tárgyát képezi a jog az egyesek magánviszonyaiban is, a jogsértés nagyobbára vagyonunk megtámadása — annál makacsabb tehát az ellentállás a sértett részéről, minél nagyobb faktort képezett vagyonában személyes fáradsága; — a történet s a mindennapi élet e téren az ellentéteknek legváltozatosab képe. De a vagyoni érdek magában nem elégséges a keserű tusáknak magyarázatára, melyeket jogsértések oly gyakran idéznek elő, — ha egy 10 ft értékű tárgyat elvesztettem az erdőben, bizonyosan nem fogok 20 ftot annak felkutatására költeni, s mégis a legkisebb megütkezés nélkül mindennap tapasztaljuk, hogy a jogában sértett fél a legnagyobb áldozatokra kész, — nincs nyugta, míg a sérelem meg nem orvosoltatott.

E talányszerű jelenség, magyarázata igen egyszerű: az ember jogával azonosodik — az utóbbi közt képez, melynek középpontja ő, annak alanya. Minden csapás, mely annak valamely pontjára méretik, végig fut a többi tagokon s fájdalmasan megrázkódtatja a gyupontban levő személyt.

A ki férfi, ilyenkor gyorsan kész elhatározásával; egész énjével fellép a küzdőterre, érezve, hogy benne maga a törvény tekintélye is meg van támadva, hogy ő magasabb érdek védője. E szempontból tekintve, valóban tragicus alak Kleist „Michael Kohlhaas“-ja, vagy Shakespeare „velencei kereskedőjében“ Shylock személye.

Nem különbös az államra, valjon meg van-e polgáraiban ezen — jogát dacosan megóvó — erély; ez erély maga a jogi érzet s a törvény legbiztosabb őre, — s mely nép megtanulta az igazságot a magánügyekben győzelemre vinni, az szabadságát, alkotmányát belzsarnokok, becsületét küllellenségek ellen szeplőtlen fényben fogja megőrizni. Alig jut azért a tv.-hozásnak s kormányának fontosb feladat, mint ébren tartani a polgároknak e szigorú jogérzetet, e harczkedvet. Nélkülözhetőnek látszik talán e fáradság, miután legerősebb rugó már maga a személyes érdek. Igen, de e természettől erős érzet eltompul, ha a szabadság elnyomatik, ha a törv. nem minden polgárt egyenlő védelemben részesít, ha a jogüldés nehezítették, bizonytalanná tétetik; az előbb ruganyos szellem akkor meghajol, a sértett eredménytelen költséges fáradozástól vagy éppen boszútól tartva, szolgalelkűleg eltűri a kárt, a gyalázatot, s ha vannak aztán még is egyesek, kik férfias arccal lépnek a jogbitorló elébe, úgy járnak az általános közönyösségben mint a harcban a néhány bátor, ki, ha a nagy tömeg futásnak eredt, önfeláldozással helyt állni törekszik. Jaj pedig oly nemzetnek, melyben a jogérzet kihalt — feltarthatatlanul berohan az a feneketlen örvénybe.

Értekező erre áttért a római nép jogtörténetére s abból előbbi érvelését megvilágító néhány igen érdekes vonást közölt. E nemzet, fénykorában aszabad köztársaság idejében, igen finom jogérzékkel bírt; — e korszakbeli jogszabványai a békés polgárt lehető legőköleltetesebben megvédik, pontosan elválasztva azonban a szándékossággal vagy pusztán hanyagságból, a jó s rossz hiszemben elkövetett sértéseket. Ott hol álnokság káröröm rejlik a sértésben (egészen eltekintve a büntetőjog eseteitől) kérelhetetlen szigorral fenyíti a jog s rendzavarót, mint az „activ judicati“, az „activ legis Aquiliae“ s számos más esetekben a konok tagadóra mért poena dupli, a bizalommal visszaélő socius-t, mandatarium-t, depositarium-t, tutor-t erő becsatlenségg a bíró békés kiegyenlítésre szólító parancsát (arbitrium judicis) nem követő ellen elrendelt „juramentum in litem“ stb. tanusítja.

S ily szigor alkalmazásában nem pusztán az érdek kérdése, de mellette sőt első sorban a sértettnek szerzendő személyes elégtétel vezetett a törvényhozót. Bizonyosága ennek már

azon körülmény, hogy az „act. vindictam spirantes“ nem különben a querela inofficiosa testamenti (mert ebben is az örök-hagyó által a mellőzött elkövetett kegyetlenség volt a kiindulási pont) egyenesen csak magát a sértett félt illeték, továbbá hogy csak akkor származott abból kereseti jog, ha azon jogsérelmeket tényleg személyes bántalmaknak, (injuriá-nak) vette; — másrészt azonban, mielőtt személyesen belépett az actióba, tehát a litis contestatio-tól kezdve az igény szilárd alapot nyert s innen számítva már az örökösökre is átszállt. — De ezen — szabad nemzethez — méltó felfogás nagy viszontagságokon ment át a császárság zsarnoki légkörében. A férfias önértet helyébe gyáva szolgálkúság lépett, az erkölcsi romlottság kíséretében az igazság iránti közöny is terpeszkedett: a jogsérelmek ellen irányzott szigorú rendszabályok egymásután mellőzteték, — csak kevés nyomát találjuk fel Justinian törvényhozásában — s ha már e felett sajnálkozásunkat ki kell fejeznünk, mit mondjunk jelen jogállapotunkhoz? Mi Justinian álláspontját is már rég meghaladtuk. Korunk csupa álméltá-nyosságból csak nem védelem nélkül hagyja a becsületes polgárt; — a nehézkes holt formákhoz kötött bizonyítéki eljárás, az alpereseknek általánosan engedett előnyös helyzet, nem különben a perek lassúsága s költséges volta számtalan esetben illusoriussá teszi a kereseti jogot. Törvényhozásunk mint egy jutalomdíj tűz ki a tagadó alperesek számára, — ki tagad, legjobb esetben, teljesen menekül, a legrosszabban p. o. arra ítéltetik, a mivel a per kezdetén is tartozott. Ne csodálkozzunk azért a perek lassúságán napjainkban; — a rómaiaknál honos tagadási büntetések üdvös hatásukat most sem tévesztetnek el.

Jogunk mai fejlődésében az első pillantásra sejteti velünk, hogy nagyjából a gyakorlati élettől távol álló szobatudósok műve. Irányunk ferdesége legjobban tükröződik vissza az u. n. vétlen önvédelem intézményében; a tudomány azt a legujabb időig szükséges rosznak szerette bélyegezni, a jogászok vetélykedtek azt minél több megszorításnak alá vetni; — megfontolást kivántak a felhevülés pillanatában, valjón a megtámadt jog felér-e az ellentállásból ne talán származható kárral vagy sem, — a becsületet nem is engedik megvédeni vagy ily jogot leglegfelebb néhány kiváltságos osztálynak tartottak fel. Némely állam oda jutott, hogy a gyávaságot polgári kötelességgé tette. Szónok egy Hollandiában újabb időben előfordult esetet említ, mely kolkhatatlan benyomást tett reá. Egy katona a kocsmában ok nélkül megtámadtatik; szóltanul odébb áll, a támadó üldöző s másodsor megróhanja, a katona még egyszer kitér; a harmadik támadást azonban bevárja s a viadalban ellenfelét leteríti: fejére halálbüntetés lőn kimondva, — mert harmadszor is kellett volna futásnak indulnia. Szónok e büntetést gyilkosságnak mondja s borzadályal fordul el egy theoriától, mely így eredményre vezet.

Szónok a viharos tapssal fogadott előadását azzal végezte: „a jövőnek feladata bemenetelt szerezni a jogérzetnek a jog minden intézményébe, — az alaptalan sértéseknek meg nem torlása a gyávasággal azonos, mely, ha arra az állam intézményei kényszerítenek, a személynek s a közjónak egyaránt beláthatatlan kárára szolgál“, — azért ha Herbart a jogot a viszálytöli idegenkedésből származtatja, szónok azt, tekintettel a kifejtettekre a küzdelem iránti hajlamra alapítja.

(A pesti kir. tvszéknél) a bírósági végrehajtói intézmény tetteleg életbelépett, s a kinevezett bírósági végrehajtók teendői a kir. tvszéknél f. évi márcz. 9-én tartott teljes ülésében Bogisich Lajos alelnök előterjesztése folytán következőleg osztatnak fel:

a teljesítendő végrehajtás, leltározás s egyéb kiküldetésekkel rendszerint megbizatnak:

1. Horváth Károly, 2. Már István, 3. Péczel János, 4. Grünschnek János, 5. Drumár János, 6. Csorba József, 7. Fadyas Gyula, a teljesítendő kézbesítésekkel, s a körülményekhez képest kiküldetésekkel rendszerint megbizatnak: 1. Bayer Antal, 2. Vrabely György, 3. Soltész Endre, 4. Kassalik József, 5. Döme Károly, 6. Gabriel Károly, 7. Döbe Nándor, 8. Talián Gyula, 9. Lipóczy György, 10. Kutka János, 11. Augusztini Übald, 12. Csonka Gyula, 13. Milutinovits Felix.

Az ekként beosztott bírósági végrehajtók utasittatnak, miszerint naponkint délelőtt 11—12 óráig a tvszéki végrehajtói helyiségben a felek jelentkezésének elfogadása s hivatalos

irataiknak átvétele végett pedig a kebelbeli kiadóhivatalban jelenjenek meg; egyszersmind a naponként délutáni órákban érkező sürgős hivatalos cselekmények fogadosithatása céljából naponkint délután 4—5 óra között sorrend szerint azon bírósági végrehajtók közül, kik csupán kiküldetésekre, valamint azok közül is, kik rendszerint kézbesítésekre használtatnak, egy-egy megjelenni köteles, a megjelenési sorrend, valamint a kézbesítés végett kiadandó tárgyaknak aránylagos beosztása a kebelbeli kiadóhivatal főnök kötelessége leendő.

(Beküldetett.) Midőn elismeréssel kell egyfelől emlékeznünk az igazságügyi miniszterium azon intézkedéséről, mely-nél fogva az új bírói szervezet folytán életbelépett elsőfolyamodású bíróságon számára részint az ügykezelés egyöntetűsége céljából, részint a tömeges kiállításal járó jutányosság tekintetéből közvetlen megrendelés útján állítottak ki, s bocsáttattak használatra többnemű nyomtatványok; másrészt nem lehet visszatartani a nyomtatók felszólalást a kiállított nyomtatványoknak ugy nyelvezeti, mint alaki hibái ellen.

Alig van ugyanis néhány közöttük, mely a gyakorlati igények s egy a miniszterium kebeléből kiinduló intézkedéshez jogosan kötött követelményeknek teljesen megfelelne.

Mert a nyomtatványok nyelvezetét tekintve, aligha nem valamely régi kalendáriom szerkesztő állította össze azokat, oly izetlen irmodor s a magyarnyelv elleni erőszak ri ki belőlök. Alakjukra nézve pedig, mint a fogalmazványul szolgálók, kezelésre alkalmatlan félveken lévén kiállítva, — ugy azok valamint a vovényívek és iratjegyzékek, melyeken a hatóság s a tárgyfelfeljegyzésének hely sem hagyatott, már alakjuknál fogva is teljesen használhatatlanokul tűnnek fel. A legtöbb minta a gyakorlatban nem is lelend használatot; a legszükségesebb végrehajtási — és megkeresvényi nyomtatványok pedig a minták közt fel nem találhatók.

Hihetőleg Kassai Adolfnak híres mintázatai szolgáltak előképekül; miután ugy látszik: sem a miniszteriumban nem találkoztott gyakorlati egyén a minták összeállítására, sem olyannak felkeresése nem tartatott szükségesnek.

Csak azért szólalánk fel, ha a tisztelt szerkesztő ur helyet ad e soroknak, hogy az igazságügyi miniszterium a hiányokra figyelmessé tétetvén, a czélszerűtlen nyomtatványoknak kétség-telenül tetemes összegbekerülő többszörözése a minták kijavításáig lehetőleg megakadályoztassék. Egy kir. járásbíró-tól.

(Az egyetemről.) Az észjog megüriült egyetemi tanszéke-re, mint már említettük, 5 pályázó jelentkezett. A tanszék betöltésére legilletékesebben s szabályszerűleg első sorban a jogtanári kart illetvén meg az ajánlás (propositio) joga, — a facultás részéről, mint értesültünk, következő propositióban történt megállapodás: 1) dr. Schnierer Aladár kassai jogtanár; 2) dr. Werner Rudolf pécsi jogtanár és 3) dr. Kogler volt kassai jogtanár.

(A pesti kir. főügyészséghez) főügyészi helyettesé dr. Löw Tóbiás igazságügyminiszteri fogalmazó neveztetett ki. Dr. Löw neve ugy a politikai, mint a jogi, főleg közjogi irodalom mezején eléggé ismert a nagy közönség előtt, szereplése az első jogászggyűlésen jogászokréinkben is feltűnést keltett. A főügyészség egy kitűnően művelt jogi s publicistikai talentumot nyert benne. E kinevezéshez mind az igazságügyminiszternek, mind a főügyészségnek gratulálhatunk.

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápr.—jun.) 3 frt.
Félévre (ápr.—szept.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgylés” tartama alatt napoként.

Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: Levél a szerkesztőhöz. Hoffmann Pál-tól. — Az örökösödési eljárás és birói illetősége. Travnik Antal, budai kir. tvszéki bíró-tól. — Az ipartörvényről. Matlekovics Sándor, egyet. magántanár-tól. — A csődeljárásra vonatkozó kancelláriai rendeletek érvényéről. Küllej Ede, kir. it. táblai bíró-tól. — Jogirodalom. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok és Törvényjavaslat.

Tisztelt szerkesztő ur!

A „Jog- és államtudományi folyóirat” kiadó-tulajdonosának értesítése szerint ezen folyóiratnak további megjelenése a viszonyok mostohasága által lehetetlenített, — felkérem igen tiszt. szerkesztő urat! sziveskedjék ezen közleményemet azon kijelentés mellett becses lapjában közzétenni: miszerint én s a velem egyesült t. munkatársak a „Jogt. Közlöny”-höz csatlakozunk.

Tisztelettel vagyok stb.

Pesten, 1872. márcz. 25-én.

Hoffmann Pál.

Az örökösödési eljárás és birói illetősége.

Alig léptek életbe az ujonnan szervezett kir. bíróságok, alig kezdték meg működéseiket és már is tapasztalni, hogy örökösödési ügyekben, különböző törvényszékek területén, különböző s egymástól eltérő eljárás uralkodik s így kir. bíróságainknál ugyanazon szakadozottság kezd lábra kapni, mely eddigi municipalis bíróságainkat olyannyira bélyegezte.

Nem tehát valami tudakossági vágy, hanem a törvény iránti tisztelet és a hazafiuság érzete, késztette a közlőt arra, hogy tollat ragadjon és az illetőket ezen különböző s eltérő eljárás káros következményeire figyelmeztesse.

Az 1871. évi 31. t. cz. az örökösödési eljárás illetékességére nézve különösen nem intézkedvén; ezen körülmény, tekintettel arra, hogy a városokban a gyámhatósági osztályok által ellátott hagyatéki ügyek, a rendes bíróságok hatáskörébe estek, arra indította a kir. törvényszékeket, hogy szervező üléseikben a hagyatéki eljárás illetőségét discussió alá vegyék, minek az lett eredménye: hogy különböző megállapodások történtek, és a törvényszékek és járásbírók illetősége eltérőleg lett megállapítva a szerint, a mint az egyik vagy másik nézet vergődött többségre.

Nem akarjuk kutatni, valjon mennyiben voltak hivatalva a törvényszékek, saját és a járásbírók illetékességét a birói teendők egész sorozata tekintetében megállapítani. Mi egyszerűen constatáljuk azon megállapodásokat, melyek részint értesülésiünk, részint tapasztalatunk szerint egyes törvényszékeknél létre jöttek s melyek szerint most a törvényszékek és járásbírók eltérőleg működnek:

1 ső megállapodás szerint: a törvényszék ille-

tőségéhez tartoznak mindazon hagyatékok, hol ingatlanok is találtatnak; ellenben a járásbíró csak azon hagyatékokat látja el, melyek csupa ingóságokból állanak;

2-ik megállapodás szerint: a törvényszék székhelyén, vagyis a városi hagyatékokra nézve, a törvényszék akkor illetékes, ha a hagyatékban ingatlanok is találtatnak; s így az ugyanott székelő járásbíró csak azon városi hagyatékok körül jár el, melyek csupán ingóságokból állanak.

Ellenben a törvényszék székhelyén kívül vagyis a vidéken előforduló hagyatékokra nézve, a hagyatéki javak minőségére való tekintet nélkül, mindig a járásbíró illetékes, akár a törvényszék székhelyén székel a járásbíró, akár máshol a vidéken.

3-ik megállapodás szerint: a hagyatéki tárgyalás, a hagyatéki javak minőségére való tekintet nélkül, kizárólag a törvényszék hatásköréhez tartozik; a járásbíró a hagyatékok tárgyalására egyáltalában nem illetékes.

4-ik megállapodás szerint: az előleges intézkedések megtétele egész a peruttra való utasításig bezárólag, a helyre és a javak minőségére való tekintet nélkül, mindig a járásbíró illetőségéhez tartozik.

Ellenben a törvényszék hatásköréhez következő teendők soroltattak:

a) a t. rendt. 580. és 581. §§-ban előirt hirdetvényi eljárás megindítása, az ennek folytán netán támasztott örökösödési igények tisztába hozatala és az örökségi ingatlan javak tulajdonjogának való bekebeleztetése;

b) a t. r. 583. §-ban előirt sommás utu osztály, ha a hagyatékban ingatlanok is találtatnak, vagy pedig az ingókból álló hagyaték 300 ftoz túlhalad;

c) a t. r. 590. §-ban körülirt esetben az osztály megtétele és az örökség átadása, az örökségi javak minőségére és értékére való tekintet nélkül;

d) az örökösödési perben hozott ítélet folytán az örökség átadása.

Ezen megállapodások egymás mellett meg nem állhatván, egymástól egészen eltérők, következésképpen a birói illetékesség is a hagyatéki ügyekben az egyes törvényszékek területén, különböző.

Tekintve pedig, hogy ezen négy rendbeli megállapodás közül, csak az egyik birhat alappal, a többi három pedig azt nélkülözvén törvényellenes, törvényes alapot nélkülöző eljárást pedig a kir. bíróságoknál tünni nem szabad;

tekintve továbbá, hogy ezen eltérő illetékesség s eljárás a törvény iránti tiszteletet a népnél aláása s azt zavarba hozza;

tekintve végtére, hogy a bíróságok saját megállapodásaiktól — surlódások előidézése nélkül — többé nem léphetnek vissza: égető szükséggé vált, hogy ezen különböző eljárásnak törvényhozás útján vége vettessék, és az egész országban egyöntetű és törvény szerinti eljárás állíttassék helyre.

Ha az örökösödési eljárásról szóló a törv. rendt. VII. fejezetében foglalt intézkedéseket jól megakarjuk érteni, akkor a magyar örökösödési eljárás alapját, kiindulási pontját s annak lényeges alkotórészeit kell szemünk elé tüntetni.

A magyar törvények szerinti örökösödési eljárásnak egészen más az alapja és kiindulási pontja, mint az osztrák törvények szerinti hagyatéki eljárásnak, melyre az 1-ső és 2-ik nézet szerinti megállapodás pártolói hivatkozni szeretnek; az osztrák törvények szerinti hagyatéki tárgyalásnak alapja az örökség elnyerése, mint-hogy az osztrák törvények szerint az örökség elnyeréséhez nem elegendő az öröklési jogczim, hanem a ki az örökséget birtokba venni akarja, annak kötelessége az örökség elfogadása iránt nyilatkozni és az örökséget a bíró által magának átadatni (á. p. t. k. 797., 799. 819. §§.).

Ellenben a magyar törvények szerinti örökösödési eljárásnak egyedüli alapja és kiindulási pontja: az örökségnek a kiskorúak, gyámoltak és gondnokoltak, továbbá a távollévők és ismeretlen tartózkodású örökösök részére való biztosítása, mert ezek saját jogaikat megvédeni nem képesek; avagy a nagykorú örökösök akaratja (t. r. 560. §-a); magyar törvény szerint, sem örökségi nyilatkozat, sem birtokba való bírói átadás nem szükséges, hanem az örökös csupán a fenn lévő örökjogánál fogva válik tulajdonosává az örökségnek és azt közvetlenül birtokba veheti.

A magyar örökösödési eljárásnak sulypontja a leltározásban, és a mennyire az örökösök jelesen testvérek és unokatestvérek örökségi, részeikre nézve meg nem egyezhetnek, — a bírói osztályban fekszik.

A leltározást törvényhozásunk soha nem tekintette bírói hanem gyámhatósági cselekménynek; ellenben a meg nem egyező örökösök közti osztály perenkívüli ugyan, de mindig bírói teendő volt (P. I. tit. 45. 1836. 14. 1840. 13. ideigl. törv. szab. 170. §-a.).

Minthogy pedig törvényeink szerint a gyámhatóságot soha a bíróságok, hanem a törvényhatóságok gyakorolták (1715. 68. 1723. 105. 1765. 26. 1836. 9. 1848. 11.), ugyanazért a hagyatékok biztosítása körüli eljárás is s avval összefüggő teendők mindig a törvényhatósági közegek hatásköréhez tartoztak; jelesen megyékben az alispánhoz vagy szolgabíróhoz esküdttel együtt, — városokban az árvabizottmányokhoz, a jobbágyi hagyatékokra nézve pedig a helybeli bíróhoz két esküdttel és jegyzővel együtt (1715. 68. 1765. 26. 1836. 9.).

Ezen elvből indult ki az országbírói értekezlet is, midőn id. 1. szab. XIV. fejezetében az öröklés körüli eljárást nem a törvényszékekre, hanem az árvaszékekre bízta, az örökség körüli minden intézkedések megtételét a járásbeli szolgabíró s ott, hol gyámiszolgabíró volt, ennek kötelességévé tette; — jelesen a járásbeli szolgabíróhoz tartozott a leltározást eszközölni és szükség esetében zárgondnokot rendelni (163. §. utolsó kikezdése) a távollévő örököszt a megnyílt örökségről, hírlapi hirdetés által tudósítani, a feleket bizonyos hatánapra meghívni, előttök a netaláni végrendeletet kihirdetni s köztük az egyesség kísérletét megtenni, ha ez nem sikerülne, azon felet, kinek igényét kevesebb törvényes vélelem támogatja, a per útjára utasítani s az örökséget a per bevégezteig egyik vagy másik fél kívánatára, gondnoki kezelés alá helyezni (166. §.).

Az árvaszékek ellenben kötelessége volt, az osztályt hivatalból egyesség útján eszközölni, ha ez nem sikerülne, azon felet, kinek igényei mellett kevesebb törvényes vélelem harcol a perútjára utasítani s ennek befejezteig a biztonsági felügyelést az örökség felett folytatni (165. §.), kötelességévé tétetvén azonban az árvaszékek oda törekedni, hogy a fenforgó vitály az 1836. 14. és 1840. t. cz. szabta eljárás útján lehető rövid idő alatt kiegyenlítettessék (170. §.).

Az árvaszékek végtére az is kötelességévé tétetett, hogy ha a perre utasított fél az 1836. 14. és 1840. 13. t. cz. szerinti eljárásban vesztes lett, vagy a pert a kitűzött határidő alatt még meg nem indította volna, — az örökséget a többi érdekletteknek átadni (170.).

A törvénykezési rendtartás, — azon elvnek fentartása mellett, hogy az öröklés körüli eljárás, illetőleg az előleges intézkedések megtétele, a gyámhatóság teendői közé tartozik — VII. fejezetében mindazon intézkedéseket, melyeket fentebb elősoroltunk s melyek az ideigl. törv. szab. szerint járásbeli s illetőleg gyámi szolgabíróhoz tartoznak, megyékben a járásbeli szolgabíróhoz, városokban pedig a városi törvényszékhez, illetőleg annak gyámhatósági osztályához¹⁾ utasította (t. r. 562. §.); ellenben az árvaszékek fent elősorolt teendőit megszüntette, azon okból, mert azok részint feleslegesek voltak, részint pedig az árvaszék hatásköréhez egyáltalában — jogi fogalmak szerint — nem tartoztak, mint p. a peressé vált hagyaték, a per eldöntése után avagy meg nem indítása esetében az örökösök közt való felosztása s átadása.

A törvénykezési rendtartás az 1836. 14. és 1840. 13. t. cz. szerinti eljárást megszüntetvén, helyébe a t. r. 583. §-ban előírt sommás utu osztályt hozta be s ezt a rendes bíróra bízta.²⁾

Végtére a törvénykezési rendtartás a hagyatékhoz tartozó ingatlan javak bekebelezése iránt is változást tett, mert az ugynevezett birtokbizonyítványnak kiadását (id. t. szab. 168. §.) megszüntetvén, a telekkönyvi hitel fentartása tekintetéből a t. r. 580. és 581. §§-ban előírt hirdetvényi eljárást hozta be, és az ingatlanok tulajdonjogának hivatalból való bekebelezését elrendelte.

Térjünk már most át az örökösödési eljárás egyes alkotórészeire.

Az örökösödési eljárás három főrészt osztható.

I. Az első részhez tartoznak az előleges intézkedések, vagyis mind azon teendők, melyek az örökség peressé váltaig teljesítendők, s így, ha az örökség peressé nem válik, ezen előleges intézkedések az egész örökösödési eljárást kimerítik.

II. Az örökösödési eljárás második részét képezi az ugynevezett hirdetvényi eljárás, vagyis egyesség esetében az ingatlanoknak hivatalból való bekebeleztetése s végtére a

III. A harmadik részhez tartoznak a peressé vált örökség körüli teendők.

¹⁾ Hogy a városi tvszékek nem mint bíróságok, hanem mint gyámhatóságok jártak el az örökösödési ügyekben bizonyítja maga a törvény szövege, hol az mondatik „városokban a tvszék illetőleg annak gyámhatósági osztályához intézendő“ (t. r. 562. §.) mert ha a törvényhozó a tvszék kifejezés alatt a tvszék mint bíróságot értette volna, akkor következtelen volna és maga magának ellenmondana, mivel ugyanazon teendőket egyuttal a tvszékhez mint bírósághoz, s egyuttal a gyámhatósághoz is utasítaná. — Hogy a törvényhozó azon kifejezést „törvényszék“ használja, az onnan ered, mert tudjuk, hogy sok városban, különösen pedig kisebb városokban külön gyámhatósági osztály nem létezett, hanem ennek teendőit maga a tvszék végezte.

²⁾ Lásd: Törvényjavaslat a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában. Előterjesztés IX. 5. p. 35. l.

I. Az előleges intézkedések.

Az előleges intézkedésekhez tartoznak következő teendők:

- a) Haláleseti felvétel;
- b) a hagyaték előleges biztosítása;
- c) a végrendelet kihirdetése;
- d) a hagyományosok és végrendeleti végrehajtók értesítése;
- e) leltározás és az örökség biztosítása;
- f) az ismeretlen hitelezők összehívása, ha ezt az örökösök kívánják;
- g) az illető gyámhatóság értesítése;
- h) a távollévő s ismeretlen tartózkodású örökösök hírlapi hirdetésén általi megidézése;
- i) az osztályos egyesség megkísértése s ha az sikerül;
- k) a gyámhatóság helybenhagyásának kieszközlése és az örökségnek átadása s illetőleg az ingatlan javak tulajdonjogának megkeresés útján való bekebelezetése. Ha pedig az egyesség nem sikerül;
- m) peruttra való utasítás, és
- n) per folyama alatt az örökség biztosításáról s kezeléséről való gondoskodás, ha ezt az érdeklettek kérelmezik.

Az előleges intézkedések illetékessége tekintetében a törvényhozó a t. r. 562. §-ban világosan és határozottan azt mondja ki: „hogya a törv. rendt. VII. fejezetében foglalt intézkedések a hagyatéki javak minőségére való tekintet nélkül, megyékben az illető járásbeli szolgabíró, városokban a törvényszék, illetőleg annak gyámhatósági osztálya illetékességéhez tartoznak.“¹⁾

Ez oly világos, hogy azt még a laikus is megértheti.

A törv. rend. t. 37. §-a utolsó kikezdése pedig azt mondja: hogy az örökösödési ügyekben egyes bírák hatásköre az előleges intézkedésekre és biztosításra terjed ki.

Vegyük már most ezen előleges intézkedéseket s azok iránti illetékességet egyenkint bírálat alá:

a) Haláleseti felvétel. A haláleset felvétele és a hagyaték előleges biztosítása községekben a községi előjárók, városokban pedig az arra kirendelt közegek köteleességévé tétetvén, azoknak a törv. rendt. 562. §. határozottan meghagyja, hogy halálesetek felvételéről szóló jelentést megyékben a 37. §. elvei szerint — vagyis az örökhagyó utolsó rendes lakása, vagy ha az országon kívül halt el, a legutóbbi lakása és ha ezt sem lehetne kitudni, a hagyaték holléte szerint — illetékes járásbeli szolgabíróhoz, városokban pedig a törvényszék s illetőleg annak gyámhatósági osztályához intézzék.

Az egyesbírónak pedig az ügyviteli szabályok harmadik czime 258. §-a köteleességévé teszi, „hogya minden haláleseti feljelentést az ezen §. szerint vezetendő jegyzék első rovatába, ideje és iktatói száma szerint iktassa be.

Nem tesz itten a törvény semmiféle különbséget ingó s ingatlan közt, hanem intézkedése kiterjed bármily

¹⁾ A törv. rendt. VII. fejezetében a törvényhozó minden egyes intézkedésnél, melyet a járásbeli szolgabíró, vagy városi tszék, illetőleg annak gyámhatósági osztályához utasít, ezen bíróságok tekintetében mindig azon általános kifejezést használja, „b í r ó s á g“; — Ellenben ott, hol valami teendőt más bírósághoz utasít, ezen bíróságot vagy saját specíficus nevével megnevezi, vagy legalább a bíróságot úgy jelöli ki, hogy illetékessége iránt legkisebb kétely sem lehet, így a törv. rendt. 580. és 581. §§-ban „birtok-bíróság“ — 583. §-ban „személyi és birtok-bíróság“, 590. §-ban „azon bíróság, mely az örökösödési per elintézésére illetékes lett volna“ — említettik.

hagyatékra, a hagyatéki javak minőségére való tekintet nélkül.

b) A végrendelet kihirdetése. A törv. rend. 564. §-a azt rendeli, hogy a végrendelet az eljáró bíróságnak bemutatandó s általa kihirdetendő, eljáró bíróságnak pedig csak az tekinthető, mely a haláleseti felvétel átvételére és elintézésére hivatva van, következésképp megyékben a járásbeli szolgabíró, városokban pedig a törvényszék, mint gyámhatóság.

c) A hagyományosok és végrendeleti végrehajtók értesítése. Ez a végrendelet hirdetésének folyamánya levén, csakis az eljáró bíróság által eszközölhető.

d) A leltározás és a hagyatékban biztosítása. E tekintetben a törvény nem csak nem tesz különbséget a hagyatéki javak között, sőt ellenkezőleg a t. r. 562. és 574. §§-ban világosan rendelik, hogy ha az örökhagyó javai több bíróság területén, illetőleg több megyében fekszenek, ez esetben is az eljárás megindítása és vezetése a 562. §-ban említett bíróságok, t. i. járásbeli szolgabíró vagy városi törvényszék, illetőleg gyámhatósági osztály jogköréhez tartozik, és az ily különböző területen fekvő javaknak leltározása megkeresés útján eszközölendő.

e) Az ismeretlen hitelezők összehívása. Ezt csak azon bíróság teljesítheti, mely a leltározást eszközölte és a hagyaték körül eljár.

f) A gyámhatóság értesítése. Ezt is csak azon bíróság teljesítheti, mely előtt a haláleseti felvétel tárgyalatik. Hasonlóul

g) A távollévő s ismeretlen tartózkodású örökösök megidézése csak a haláleseti felvétel alapján történhetik.

Az egyesbíró mindezen intézkedéseket az ügyviteli szabályok 258. §-a szerint vezetendő jegyzék második rovatába beiktatni köteles.

h) Az egyesség megkísértése. Itt sem tesz a törvény különbséget ingó s ingatlan javak közt, sem pedig nem utasítja az egyesség megkísértését az eljáró bíróságon kívül más bírósághoz, hanem egyenesen az eljáró bíróságnak az egyesség megkísértését meghagyja, a törv. rend. 582. és 585. §§-ban világosan rendelvén, hogy mihelyt az 560. §. eseteiben az ott említett személyek képviseltetéséről gondoskodva van; vagy a különben nagykorú örökösök egymás közt ki nem egyezhetvén, valamelyik érdekelt fél a hivatalos beavatkozást kérelmezi, a bíróság köteles valamennyi érdekeltet egy kitűzendő határnapra megidéztetni és közöttök az egyességet, még pedig ha az eredményhez remény mutatkozik, ismételve megkísértetni.

Sőt az ügyviteli szabályok harmadik czime 243. és 257. §§-ai az egyesség megkísértését világosan és határozottan az egyesbíró hatásköréhez utasítják.¹⁾

Ha az egyesség sikerül:

i) A gyámhatósági jóváhagyás kieszközlése. Erre a t. r. 586. §. világosan utasítja az eljáró bíróságot, de folyik ez magából a dolog természetéből is.

k) Az örökség átadása s az ingatlan javaknak hivatalból való bekebelezetése. Az ingó örökségnek átadása az eljáró bíróság által, a dolog természetéből folyik. Az eljáró egyesbíró köteles az ü. v. sz. 258. §-a szerint vezetendő jegyzék harmadik rovatába, azon körülményt, hogy az eljárás egyesség s átadás által elintéztetett, bevezetni. Az ingatlan javak hivatalból való telekkönyvi

¹⁾ A m. kir. Curia, mint semmitőszék 1869. évi nov. 8-án 2940. sz. a. hozott határozatában szintén azt mondta ki: „hogya ha a hagyatékban ingatlanok is találtnak, az egyességnek előleges megkísértése mégis az 562. §. szerint illetékes járásbeli szolgabíró teendőjéhez tartozik.“ Lásd a „Jogt. Közl.“ 1870. évi folyam 18-ik mellékletét 202. sz.

bekebelezése, vagy pedig ott, hol telekkönyvek nincsenek, azoknak átadása akkép történik, hogy az eljáró egyesbíró, az osztályos egyeszséget tartalmazó jegyzőkönyvnek közlése mellett az illető telekkönyvi hatóságot a t. k. r. 60. és 84. §. c) pontja alapján megkeresi.

Ha az egyeszség nem sikerül:

1) Perutra való utasítás. A perre való utasítást is a t. r. 587. §-a az eljáró bíróságnak köteletségévé teszi és az ügyviteli szabályok harmadik czime 257. §-a rendeli, hogy a perre utasítás végzés mellett történjék.

Az eljáró egyesbíró köteles a perutasítást az ü. v. sz. 258. §. szerint vezetendő jegyzék harmadik rovatába beiktatni.

m) A per folyama alatt az örökség biztosításáról és kezeléséről való gondoskodás. Ezt is a t. r. 589. §-a az eljáró hagyatéki bíróság köteletségéül teszi. De magából a dolog természetéből is folyik, hogy azon bíróság, mely a hagyatékot leltározta s így a hagyatékot ismeri s melynél a hagyatékra vonatkozó összes iratok találtnak e részben legcélszerűbben intézkedhetik.

Ezek szerint tehát nem csak a t. r. 562. §-a, hanem az itt kifejtett egyes intézkedésekre vonatkozó törvényes szabványok és ügyviteli szabályok által, kétségen kívül van helyezve, hogy a t. r. VII. fejezetében foglalt, fent elősorolt, ugynevezett előleges intézkedések a hagyatéki javak minőségére való tekintet nélkül meggyekben a járásbeli szolgabíróhoz, városokban pedig a törvényszék, illetőleg annak gyámhatósági osztálya illetékességéhez tartoztak.

Tekintve már most, hogy az 1871. évi 31. t. cikk az örökösödési eljárás tekintetében külön nem intézkedik, hanem 15. §-ban szabálykint mondja ki, hogy az eddig a járásbeli szolgabíró illetékességéhez tartozott peres és perenkívüli teendők, ezentúl a kir. járásbíró-ság hatásköréhez tartozzanak, ugyanazért minden kétségen kívül áll, hogy a fenn elősorolt előleges intézkedések a kir. járásbíró-ság hatásköréhez tartoznak, azokat sem véve ki, melyek a városi hagyatékokra vonatkoznak; mert tekintve, hogy a városi törvényszékek ezen teendőket nem mint bíróságok hanem mint gyámhatóságok teljesítették, ellenben a törvényszékek, mint bíróságok, a hagyatéki ügyek ellátására soha hivatva nem voltak, hatáskörükhez ezen ügyeket a törv. rend. egyetlen egy §-a sem utasítván, ezen előleges teendők nem a kir. törvényszékekre, hanem csak is azon bíróságokra mehettek és mentek át, melyek a t. r. 37. §-a utolsó ki-kezdése szerint az előleges intézkedések megtételére hivatvák s melyek illetőségéhez az egész országban a hagyatéki tárgyalásoknak legalább is $\frac{9}{10}$ része tartozik.

Az előleges intézkedéseknek s azok illetékességének ekképi kifejtése után, menjünk már most át az örökösödési eljárás 2-ik és 3-ik részének fejtegetésére.

(Vége köv.)

TRAVNIK ANTAL,
budai királyi törvényszéki bíró.

A z i p a r t ö r v é n y r ő l.

II.

Nemcsak a helyhatóságok, hanem maga a törvényhozás is figyelmet fordított a czéhek visszaéléseire; jelesen meghagyatott a megyéknek, hogy a czéhek visszaélései ellenében árszabásokat léptessenek életbe. Így az 1655. 31., az 1659. 71. t. cz. Elrendeltetett továbbá az 1715. 79. t. cz.-ben, hogy az ügyes új mesteremberek a czéhekbe minden megszorítás nélkül is tűrhető fizetés mellett felvétessenek, és hogy a czéhekben a törvénnyel ellenkező intézkedései megszüntessenek. Az 1723. 74.

törv.-cikkely határozottan kimondja, hogy a czéhek azon kézműveseket, kik czéhben nem létezvén, a városokban földesuraik számára üzik mesterségüket, erőszak-tétel büntetése mellett (sub poena violentia) foglalkozásukban ne háborítsák. Az 1729. 10. törvénycikk már ismét a czéhek részéről abban lát nagy kihágást, hogy azok ön-hatalmukból fiók-czéheket állítanak fel, s azokat kiváltságokkal felruházzák, hogy a közönség kárára különféle határozatokat (statuta) hoznak, hogy a társulatba való felvétel alkalmával tulságos taksákat követelnek, s így a kézművesek számának szaporodását erőnek erejével gátolják; hogy a czéhekből a magyarokat (nationalitas) kizárják, s így szabadalmaikkal visszaélnek: — e visszaélések meggátlása czéljából elrendeltetik, hogy az ekként kihágó czéhek, ha egyes esetekben a helytartótanáctól vádoltatni fognak, czéh-kiváltságuktól megfosztassanak vagy egyébként példásan megbüntettessenek. — Mária Terézia a czéhek visszaéléseit megszüntetendő, minden czéhhez egy városi tanácsnokot rendelt biztos gyanánt.

II. József az ipar terén is teljesen radicalis volt. 1784-ben a különböző időkben keletkezett szűkkeblű intézkedéseket mind megszüntette, jelesen, hogy az akatholikusok a czéhből kizárva (1733 óta) — vagy hogy az akatholikusok csak is a helytartótanács engedelmével és tudtával voltak felvehetők a czéhbe (1647), — hogy az akatholikusok a kántorbőjti misék és az urnapi körmeneteknél résztvenni tartoztak (1761), — és hogy csak azon esetre, ha katholikusok már nem léteztek, voltak ezen akatholikus czéhtagok városi tisztviselőkké választ-hatók (1750). — A visszaélések azonban máris oly nagy fokra hágtak, miszerint egyes hiányok mellőzése a bajon nem segített, és József császár 1786-ban a czéheket mind eltörölte és kivétel nélkül mindenkinek teljes szabadságot adott mesterségének szabad gyakorlataira. E rendelet azonban a fejedelem egyéb számos radicalis intézményeivel együtt 1790-ben visszavonta s így a czéhek ismét fenmaradtak továbbra is.

A czéhek visszaélései továbbra is napirenden voltak és folyvást új és új reform-rendeleteket tettek szükségessé. I. Ferencz 1802. febr. 5-én új czéh-szabályzatot adott ki, melyben a czéhviszonyok teljesen szabályoztattak. De már az 1807-iki országgyűlésen a rendek figyelmüket a czéhekre fordították s azt kívánták, hogy a mesteremberek és kereskedőknek a mindennapi élelem-szükségletek kielégítésére szükséges szerek után ne huzanak szerfelett nagy nyereséget a fogyasztók kárára és a czéhviszonyok rendezése czéljából az országgyűlés folyama alatt bizottságot rendeltik ki. Sőt már az országgyűlésen voltak többen, kik a czéheknek azonnali megszüntetését sürgették; ezeknek nézete szerint a rendeletek, melyek eddig kibocsáttattak, mind sikertelenek és hatálytalanok voltak. Ezen nézettel szemközt a czéheknek még egyideig fentartása mellett felemlítették a következő okokat: — nem célszerű már most megszüntetni a czéheket, mert a szomszéd tartományokban még léteznek, sőt virágznak és az ebből keletkező versenyt iparosaink czéhek nélkül ki nem állhatják; mert továbbá czéhek megszüntével külföldi mesterember, ki már a czéhrendszer tagjaként jő be az országba, ez intézményben többé támaszt nem lelve, nem telepedhetik le s a belföldi viszont a külföldön nem talál támaszt és segélyt. Ennélfogva nem a czéhek megszüntetését, hanem helyesebb szervezetét követelték. Jelesen a czéhek kinövéseit kell elhárítani, ily kinövések gyanánt tekinthetni a következőket: — a czéhbe nehezen lehet jutni; a czéhek mellé rendelt biztosok nem járnak el kötelességük szerint, a czéhek a közjó vagy legalább a többség javával ellenkező rendelkezéseket tesznek stb. Az ügy végre a publico deputációhoz tétetett át, hol szerencsésen el is

aludt. (Lásd az 1807-ik országgyűlés jegyzőkönyvét 402. l.)

Az általános panasz orvoslása végett 1813-ban a helytartónács „generales articuli cehales“ czim alatt bocsátott ki egy szabályzatot, melyről Szokolyay (idézett művének 138. lapján) mondja: „egy valóságos czéhcodex, melyben intézkedések vannak a czéhnek minden részei és eljárásai felől, meg vannak benne érintve minden visszaélések és rosztak, melyeket akár a mesterségek gyakorlatára, akár a közönségre hárítani szoktak. És vannak közöttük igen, igen szép rendelkezések, szép javítások. Nevezetesen a 11. és 14. cikk felmenti sok esetben a legényeket a vándorlás terheitől, — az 1. cikk megengedi az inasnak, ha mestere vele rosszul bánnék, azt mással cserélhetni fel, — a 16. cz. tiltja a kérő csavargást, — 17. cz. az ugynevezett korhely hétfőt (blauer Montag) tiltja el, — a 22. és 23. cz. a remekről szólnak, és meghatározzák, hogy az korszerű legyen, olyan, melyet könnyen el lehet adni, némelyek tőle felmentessenek, — a 26. cikkben a mesteri jog taksája 25 ftban állapittatik meg.

A czéh-szabályzatokat indönként újabb és újabb helytartósági rendeletek a korviszonyokhoz alkalmazni akarták, a visszaesságok mindazáltal folytonosan nagyobbakká lettek. (L. Kaszics J.: — A magyarországi mesterembereket, ezeknek legényeit és tanítványait nemkülönben a mesterczéheket illető kegyelmes kir. rendelkezések kivonatai. Bécs 1835.)

Az újabbkori haladással szemközt a czéheknek hazánkban is tért kellett engedniük a gyáriparnak; hacsak a fogyasztók nagy számát a kézmívesek önkényének kitenni, s őket az újabbkori haladás által oly jótékonyakká lett gyárak működésétől megfosztani nem akarta volna: — a törvényhozásnak a gyáriparról is kellett gondoskodnia s így teljesen szabad elvek elismerése mellett létezik az 1840. XVII. törv. cikk, mely a gyárakról szól.

Igy maradt iparügyünk 1848-ig. A szabadság ezen első napjaiban a törvényhozást sokkal fontosabb teendők foglalkodtatták el, semhogy az iparügy rendezése kerülhetett volna szóba; de másrészt Klauzál Gábor akkori kereskedelmi miniszter belátta, hogy a czéhek mostani szerkezete mellett hazánk iparviszonyai a korral egyenlő lépést nem tarthatnak, s ennél fogva 1848. jun. 9. 1530. sz. a. egy „a czéhsszabályokat módosító rendelet“-et adott ki (megjelent 1861-ben külön lenyomatban Lampel Róbert-nél); ezen rendelet 107. §-ból áll és csak ideiglenes rendelet volt; e rendelet lényege röviden következő: a tanulók (kik ezentul inas szóval nem illethetők) csak is a mesterségnél alkalmazhatók, de nem házi szolgáltatattételre, s a tanuló viszony egyes módozatai pontosan körülsszabattak (1—9. §§.); a segédek felmentettek a czéhrendszer alatt volt nehézkes szállásolási kényszer alól, s mindenki szabadon kereshetett helyet és mestert; a mester és segéd közötti viszony szabad egyezkedés tárgya; a napimunka legnagyobb terjedelme körülményesen meghatározott; s a segéd szerződéses viszonyának megszüntetése körülíratik (10—26. §§.). — A segédek szállói iránt melyek a czéh-elöljáró felügyelete alá helyezettek, — valamint a kórházi pénztárok; a remek bizottmány hivatása és működése foglaltatik (27—75. §§.); — saját kézre de segéd nélkül mindenki működhetik, s e tekintetben a czéhek által nem korlátozható (76—82. §§.), — végül az iparügyekből keletkezheto egyenlenségek elintézésére egy külön mérnökszék alakítása is rendeltetett el, mely a czéhmester elnöklése mellett három mester és három segédből áll és üléseit vasárnaponkint tartja.

Ez állapotban találta az iparügyet az absolut-kormány.

Az absolut-kormány uralma alatt az iparügy lénye-

ges változáson ment keresztül; az állapot, a melyben a függetlenségi harcz legyőzése után iparügyünk állott, az absolut-kormány alatt nem talált védelemre; Klauzál rendeletét, mint a független magyar kormány rendeletét, figyelembe nem akarta venni, az előbb fennállott viszonyokat továbbra is érvényben tartani pedig már azért sem lehetett, mert a szomszéd osztrák tartományokban kormányrendeletek által az iparügy legalább némileg az újabb felfogás szerint idomittatott át, s így a magyar viszonyok, melyeket pedig a kormány mindenkép az osztrák tartománybeliekkal egyenlökké kívánt tenni, egészen sajátsszerűek maradtak volna.

Ennél fogva 1851. febr. 6-án egy helytartósági rendelet bocsátott ki, mely „ideiglenes utasítás a kereskedelmi és iparviszonyok szabályozása czéljából“ czim alatt Magyarországon az iparügyet szabályozta. E rendelet utóbb a Vajdaság- és Bánságban, Horvát-tórtországban és Erdélyben is meghonosítottatott. A czéhrendszerhez képest ezen iparszabályzat előhaladás gyanánt tűnik fel, habár kétséggkivül a tulságos állami beavatkozás mellett határozottan engedélyezési rendszer jellegével bír. A vezérelvek, melyek e szabályzatot átlengik, következők:

Vallás vagy nemzetiség különbsége tekintetéből, valamint a szülék születése és állása miatt, senki sem zárathatik ki valamely kereskedelmi vagy iparfoglalkozás megtanulásától vagy üzésétől.

A kereskedésnél s az iparnál a szabad verseny elve érvényes; úgy hogy mindenki, ki a törvényesen kiszabott feltételeknek megfelelni képes, egyszersmind törvényes igénynyel is bír az illető jog elnyérésére s más kereskedő vagy iparos károsodás miatt emelt panaszát figyelembe nem vehetni. Ugyanez áll a czéhileg üzött iparokra nézve is, s a czéheknek a czéh czim nem ad jogot valamely iparüzleti jognak új folyamodókra átruházása ellen tiltakozni.

Ezen elvek kétséggkivül már a haladás elvei és a felvilágosodott engedélyezési rendszert leginkább jellegezik. Ez ugyanis tulemelkedik a czéhek önző szándékán és a kiváltság elvé megszüntetvén, a hatóságtól teszi függővé az ipar üzését.

A rendelet szerint szabad, korlátozott és engedélyezett ipar létezik.

A szabad iparokhoz tartozott: a vászonszövés, a di-vatáruság, varrás, himzés, csipkeverés, vattakészítés, kömetsszés, zománczozás, a viaszfejérités és más hasonló természetű iparok; — ezen iparokat a hatóság azon egyszerű bizonyítványa mellett lehetett gyakorolni, hogy az iparüzés nála bejelentetett, anélkül hogy külön személyes minősítést kellett volna kimutatni.

A korlátozott iparokhoz soroltattak következők: ács, aszuffüves, csatornatisztító, cserepező, gyógyszerész, gyógykovács, husfüstölő, paczalos, kolbászkesztő, kéményseprő, kömíves, kövezetrakó, kutmester, mennyezetrakó, mészáros, pástétomsütő, lepény-, mandulás- és mákossütő, pecsenyesütő, sebészeti iparos, borbély, serfőző, sütő, vendéglős és mindennemű italmérő; — ezen iparok engedélyezésénél a helybeli szükség s a létező iparágak közt helyes arányon kell tekintettel lenni; de még ezen elvnel is a hatóságok hivatása figyelemmel lenni arra, hogy az illető iparosok a korlátozott szám folytán egyedárui hatalmat ne gyakorolhassanak.

Engedélyezett ipar volt végre a többi most fel nem sorolt iparág; ezen iparok gyakorlására a hatósági engedély csak meghatározott feltételek kimutatása mellett adatott meg. A feltételek, melyeknek kimutatása megkívántatott, következők voltak: nagykorúság, jó erkölcs és feddhetlen életmód, gyakorlati képesség. Ez utóbbinak bebizonyítása végett be kellett mutatni az iparág rendes megtanulásáról nyert tanulási bizonyítványt, és ki kellett

mutatni legalább jól töltött 6 legény és vándorlasi évet. Némely iparoknál e feltételeken kívül még külön kellékek is követeltettek; így az egészség fentartására vonatkozó iparoknál bizonyos gyógy- és természettudományi ismeretek; építési iparágaknál az építészet, a rajzolás stb., azonkívül némely iparágaknál (illatszer, arczenőcs, kávépótszer stb.) a készítés módjának egészségi tekintetből való előleges megvizsgálást, — másoknál pedig a telepnek tűzrendőri vizrendőri, egészségrendőri szempontból való megvizsgálása rendeltetett el. — Ezekből is ki lehet venni, hogy a rendszer súlypontja a hatósági engedélyezésre fektetett.

MATLEKOVICS SÁNDOR,
egyet. magántanár.

A csődeljárásra vonatkozó kancelláriai rendeletek érvényéről.

Nem régen egy tekintélyes állású bíró kétségét fejezte ki az iránt, vajon fennáll-e még az 1864. évi jul. 28-án 13,529. sz. a. kelt kancelláriai rendelet, melylyel ugyanis a csődeljárásnál a felebbezési határidő 15 napra kiszabott?

Ezen incidens, úgy a gyakori tapasztalat, hogy az első bíróságok a csődtörvény 96. §-ban kitűzött 3 nap, illetőleg a 104. §-ban kitűzött 24 óra után beadott felebbezési beadványokat mint elkészteteket visszautasítják: engem arra indított, hogy néhány szóval megvitassam azon kérdést, vajon általában a csődeljárásra vonatkozó kancelláriai rendeletek még jelenleg is érvényben vannak-e? Ezen kérdés megvitatása illetőleg az ez iránti felvilágosítás már azért is mutatkozik időszerűnek, mert a legújabb bírói szervezés sok oly új erőket hozott a bírói karba, kik vagy érintett rendeletekről tudomással sem bírván, vagy azon nézetben lévén, hogy azok a csődtörvény rendeletei ellenében alkalmazásba nem jöhetnek, a bírói határozatoknál zsinórmértékül csak az utóbbiakat veszik, miket pedig a törvénykezési gyakorlat már évek óta nem létezőnek tekint.

A polgári törvénykezési rendtartást bevezető rendelet XVIII. tcz. szerint „a folyamatban lévő ügyekben mind az eljárás, mind a perorvoslatok és hivatalos cselekvények, — a mennyiben jelen rendelet kivételt nem tesz, — azon törvények szerint itélendők meg, a melyeknek hatályba lépte alatt eszközöltettek.”

Továbbá a XIX. tcz. 1) pontja szerint: „az 1861. évi ideigl. törvénykezési szabályoknak a csődügyekre vonatkozó intézkedései, valamint az ezek által fentartott korábbi törvények és rendeletek érintetlenül maradnak.”

Ugyanezt mondja ki a polg. törv. rendtartás 45. §., melynek végpontja szerint: „csődügyekben az eljárás az e részben fenálló törvények által szabályoztatik.”

Ha még megemlítem azt, hogy az igazságügyi miniszterium mindjárt életbelépte után egy rendeletben a fenálló udvari kancellária által kiadott rendeleteket további intézkedésig fentartotta, valamennyi törvényeket és rendeleteket véltem elősorolni, melyekből szerintem kétségtelenül kitetszik, hogy a csődeljárásnál minden a réginél maradt, hogy az újabb törvényhozási intézkedések azon egy betűt sem változtattak.

A mely csődper tehát az osztrák törvények uralma alatt keletkezett, az az osztrák csődrendszabály, és az annak kiegészítő részét képező osztrák perrendtartás szabályai szerint intézendő el; nem állván ennek útjában a törv. rendtartást bevezető rendelet XIX. tcz. 4) pontja, mely ott, hol azelőtt az osztrák perrendtartás alkalmazásba jött, most e helyett az új polg. törv. rendtartást alkalmaztatni rendeli: mert ezen pont a csődügyekre, melyekről a XIX. tcz. 1) pontja, — még pedig éppen homlok-egyenest ellenkező irányban intézkedik nem vonatkozhatik.

Jelenleg is érvényben vannak tehát a csődeljárásra vonatkozó kancelláriai rendeletek, melyekkel a magyar csődtörvény részben módosított, részben pótolta.

Nem tartom feleslegesnek ezek közül azokat, melyeknek alkalmazása leginkább előfordul, itt különösen elősorolni.

Leggyakrabban, t. i. minden felebbezésnél előfordul a kezdetben idézett rendelet, mely szerint csődügyekben hozott bármely határozatok ellen a felebbezést határozat kihirdetésétől, illetőleg kézbesítésétől számítandó 15 nap alatt kell beadni; mely határidőbe azon idő is beszámítandó, mely alatt a felebbezési beadvány a postán megfordult, mert a felebbezési határidőnek 24 órától, illetőleg 3 napról 15 napra kiterjesztése éppen azzal

indokoltatott, „hogy a csődbíróság székhelyétől távolabb lakó fél felebbezését az érintett határidők alatt gyakran be sem nyújthatja.”

Gyakran előfordul az is, hogy a kincstári ügyészség adó és illeték iránti követeléseit a bejelentési határidő után jelenti be, mely esetben sok tvszék a keresetlevelet a csődtörvény 50. §. alapján mint elkésve beadottat visszautasítja; ellenére az 1862. évi ápril 10. 2789. sz. a. és 1862. évi okt. 7-én 13,330. sz. a. kelt kancelláriai rendeleteknek, melyek megengedik, hogy ily követelések mint pénzügyi hatósági határozatokban alapulók, és így valódiság tekintetében a csődbíróság előtt meg nem támadhatók az osztályozásig bármikor bejelentethetnek.

A hamis és vétkes gondatlansággal párosult bukások esetei is fájdalom? gyakoriak, melyeknek kinyomozására és megtorlására az 1863. évi márcz. 10-én 1260. sz. a. kelt kancelláriai rendelet szigorú intézkedéseket tartalmaz. Rendeli különösen: „a bukás okait hivatalból is kinyomozni, és ha annak hamis vagy vétkes volta bebizonyíttatik, vagy az súlyos gyanuokkal támogatattik, a bukott ellen bűnvádi uton, szükség esetében azonnali befogatás mellett eljárni.” Rendeli továbbá: „a mennyiben a nyomozásból kiderül, hogy a bukás hamissággal vagy vétkes gondatlansággal párosult, a bejelentett követelések valódiságáról hozandó ítéletet be sem várva, a hamis bukás lételetét az 1844. évi VII. tcz. 5. §. nyomán kimondani, és a nyomozás eredményét haladék nélkül a fenytő bírósággal további szigorú eljárás végett közölni;” ekkép módosítottván a csődtörvény 126. és 127. §. azon rendelete, mely szerint a bukás okai iránti határozat a valódisági ítélet hozatala alkalmával hozandó.

Itt megjegyzem, hogy ezen kancelláriai rendelet alkalmazása esetében is a bukás okai feletti határozat csak a bejelentési határidő eltelte után hozathatik azon okból, mert a csődtörvény 126. és 127. §-hoz képest a hamis illetőleg vétkes gondatlansággal párosult bukás csak annyiban mondhatik ki, a mennyiben a bejelentett követelések összege a tömeg értékét meghaladja, mit pedig csak a követelések bejelentése után megtudni lehet.

Ezek azon fontosabb kancelláriai rendeletek, melyek csődtörvényünk kiegészítő részét képezik, melyek a törvénykezési gyakorlatban a legújabb időkig különösen a felső bíróság által következetesen alkalmaztatnak, és melyeket jelenleg elejteni annyi volna, mint érvényben álló, törvényt módosító rendeleteket, számos évi törvényes gyakorlat, sőt magát az ezeket fentartó törvényt egyenesen megsérteni.

Szolgáljon ez az új bíróságoknak jóakaratu figyelmeztetésül, nehogy ellenkező értelemben hozott határozatok sértett fél perorvoslatok használatára kényszeríttessék.

KÜLLEY EDE,
kir. it. táblai bíró.

Jogirodalom.

A római ősalkotmány, jogtörténeti jelentőségében tárgyalva.

Dr. Sággy Gyula m. kir. egyetemi jogtanártól.

Oly munkát mutatunk be t. olvasóinknak, mely minden árnyalatu nagyobb politikai közlönyeinkben ismertette, kellő figyelemre méltatva volt már ugyan, mindazáltal lapunk feladatahoz képest mi sem mellőzhetjük, sőt kötelességünknek tartjuk, ezen munkát, a mennyire lapunk szűk kerete megengedi, behatóan és részletesben annál is inkább ismertetni, mert a fenczimzett munka hazai irodalmunk oly becses termelése, mely kiváló figyelmet és az olvasó közönség részéről meleg pártolást érdemel.

Mindenekelőtt azon felett örömdetes jelenséget constatjuk, hogy ujabban minálunk is a fiatalabb nemzedék a jog történelmi tudományoknak a múlt század közepe óta a tudományok őshazájában, Németországban folytatott művelésének nagy fontosságát és gyakorlati hasznát felfogván és átérzvé, tevékenységét és szellemi erejét egész odaadással a jogtörténelmi tanulmányoknak szenteli.

Felette örömdetes ezen jelenség különösen hazánkban, hol tudvalevőleg tisztán az abstract tudomány körén belül mozgó és a gyakorlati életre közvetlenül ki nem ható szakmunkák kiadása felette nagy nehézségekkel küzdök, és az illető szerzőt nemcsak hogy semmi anyagi előnnyel nem kecsegteti, hanem éppen ellenkezőleg tőle úgy anyagi, mint szellemi nagy áldozatokat igényel és szükségel.

Hogy daczára ezen mostoha viszonyainknak szerző az összes római jogfejlődést, tehát úgy az alkotmány mint magánper-

és büntető jog fejlődésének szerves menetét tárgyzó, 4—5 kötetre terjedő munkának kidolgozására szánta össze erejét és minden szabad idejét, egyedül oly felfogásnak tulajdoníthatjuk, mely szerint mai nap a mívelt jogász előtt közönyös nem lehet, hogy mily multja volt valamely jognak, miként fejlődött az a jelen polczig, a helyzet szükségéi mily változásokat hivatkozott; továbbá, hogy valamely jogintézménynek valódi jelentőségét, értelmét, célját, okait csak akkor deríthetjük fel, ha annak történeti fejlődését ismerjük. Szerzőnek különösen nyílt bő alkalmja ily felfogást és erről mély meggyőződést szerezhetni Németországban, midőn ő a korábbi években az örökemlékü Eötvösünk, mint vallás és közoktatási m. k. miniszter által a híres heidelbergi egyetemre a római jogban leendő kiképezetést véget kiküldetett.

Mily felette becses nyereség lenne hazai irodalmunkra nézve a szerző által czélzatba vett munkának sikeres kidolgozása, kitetszik, ha figyelembe vesszük, hogy eddigelé csak egyetlen egy oly irodalmi művel dicsekedhetünk, mely az összes római jogtörténetét felöleli és a korszinvonlán áll (Hoffmann); ezen munka azonban minden jelessége daczára azon okból, ment a jogtanuló ifjuság kézi használatára irányult czéljánál fogva a részletekre ki nem terjedhet, a tudományos szükséglet minden igényeinek meg nem felelhetvén hazai ugy jogi, mint politikai tudományunk érdeke sürgősen követeli az oly tartalmu és terjedelmű munkának megjelenését, mely körülményesen és részletesen megismertetné azon állami szervezetet is, mely a római állam nagyságnak, nemkülönben a jogmivelés és haladás mai napig és minden korra alapját és kiindulási pontját kétségkívül képező római jogtudomány keletkezésének és virágzásának egyik főtenyezője vala. Ilyetén munka, eltekintve azon megbecsülhetlen előnytől, hogy hazai jogtanuló ifjuságunk édes anyanyelvén gyűjthetné a római jogtudomány termékenyítő kinöseit, elősegítené szellemi függetlenségünket a külföldtől, nevezetesen a német jogirodalomtól, melyek e részben teljes alávetettjei lenni és anyagilag is adózni mindekkoráig kénytelenek vagyunk. Mindezeknél fogva lehetetlen, hogy szerzőnek a többször említett tartalmu munkának kidolgozására irányzott buzgó törekvését és fényes sikerrel tett kísérletét megérdemlett olismeréssel és méltánvállalással, örömmel ne fogadjuk, őt hazafiai szeretettel a munka folytatására ne buzdítsuk, továbbá hazai mívelt közönségünket fel ne híjuk, hogy annak leendő megjelenését meleg pártolást által elősegíteni el ne mulasztja.

Ez alkalommal említett munkának csak egyik töredékét azonban önálló mű gyanánt kidolgozott és 211. lapra terjedő részét mutatjuk be t. olvasóinknak. Ezen rész a római jogtudomány első t. i. a királyok korszakát tárgyzza; kellő világításba helyezi és felderíti azon állapotokat, melyekből később a köztársasági kor, ezen a római állam és alkotmány fejlődés legfényesebb és nemes hazafiai érényektől legtündöklőbb, a római jogtudomány szempontjából legnevezetesebb időszaka fejlődött ki.

Tekintve, hogy az ezen korszakra vonatkozó eredeti források bizonytalanok, ellenmondók, hézagok, mysticus regékből állók és így kevésbé megbízhatók, — biztosabb és határozottabb adatokkal csak romának a gallok általi feldulása óta bírván, — tekintve, hogy az imént mondottak folytán e korszakra vonatkozólag a jogtörténetek között a vitás kérdések egész seregével találkozunk, további bebizonyításra nem szorul azon állításunk, hogy e korszak jogtörténete a római jogtörténelem egyik legnehezebben tisztázható része, és hogy szerző rendkívüli nehézségekkel járó feladattal küzdött meg. Ezen korszak jogtörténetének eikeres megírására nemcsak a források és irodalmi eszközök alapos és bő ismerete, hanem egyszerűen éles és átható ítélzeti, szigorú következtetésséggel kombinálva tehetség és önálló gondolkodás mulhatlanul szükségeltetik. S habár e nehéz feladat megoldására szerző biztos támpontokat talált az általa nagy szorgalommal felhasznált irodalmi művekben, u. m. a római történelem terén maguknak kiváló és maradandó érdemeket szerzett Niehbur, Mommsen, Ihering, Puchta, Sveglér, Valter, Esmarsch, Lange, Huschke, Götting, Gerlach, Danz, Becker-Marquardt, Raumer, Rubinó stb. és Hofmanunk nagy becsü történelmi munkáikban, s habár továbbá ezen munkák segítségével már biztosabban lehetett használnia, a mint használta is, Dionysius, Livius, Plutarchus, Gellius Varro, Festus, Plinius, Servius, Appianus, Tacitus, Svetonius, Cicero, Gajus, Paulus, Ulpianus stb. reánk maradt munkáit, nem különben a digestákat, mindazonáltal ha a források és az azokat feldolgozó történészek véleményei iránt fennebb tett megjegyzéseink figyelembe vétetnek, nem lehet tagadni, hogy szerzőnek a fent elősorolt írók munkáinak szorgalmas felhasználásával feladata könnyebb lett ugyan, de az annak megoldásával járó nehézségek elhárítva

még sem lőnek. A jogtörténészek anyagi eltérő véleménye, az eredeti források oly csekély megbízhatósága, sok kérdésre nézve teljes hiánya mellett, ha valami pozitív létrehozni akarunk, a feldolgozandó anyag tiszta és világos áttekintése, a feletti teljes uralom, alapos tájékozás és önálló felfogás mindenkor elkerülhetlenül szükségesek. S e tekintetben szerző teljes sikert és dicsegetes elismerést biztosított magának. A kérdéses munkának gondos és figyelmes átolvasása után azon meggyőződésre jutottunk, hogy szerző feltétlenül egy tekintélyhez sem csatlakozik; az eddigi kutatások eredményét éles bonczkés alá vevén az eredeti kutforrásokkal elmélyességgel és elmeéllel összehasonlitja, önállólág elemez, combinál, következtet, okoskodásai-ban tárgyi alapok és pozitív tényekből indul ki, vagy vizsgálódásait olyanokra visszavezetni iparkodik, elfogadja azon nézetét, mely az akkori római viszonyoknak és felfogásnak legmegfelelőbb. Észleletünk igazolására utaljuk az olvasót például, az első fejezetnek azon részére, melyben a római állam keletkezéséről szólván Götting ellenében czáfolhatlan érvekkel kimutatja, hogy Róma Alba Longának gyarmata nem lehetett, hanem az az akkortájtban Itáliában épen nem szokatlan secessiók következtében keletkezett. Továbbá a II-dik fej. 25—41-ki lapjaira, a hol a gentes és decuriák Niehbur, Valter, Puchta, Sveglér stb. által vitatott azonosságát Ihering, Mommsen stb. nyomán megátadja és e nézet alaptalanságát bebizonyítja. De még inkább a III. fejezet 11-dik jegyzetére, melyben a királyi hatalom természetéről és alapjáról értekezvén Rubinó nézetét, hogy a római ősalam theocratia volt volna, dönthetlen argumentumokkal megczáfolja; hasonlóképen Mommsen, Sveglér, Gerlach stb. nézeteit, kik vitatják, hogy a római államforma absolut monarchia volt; nemkülönben Mommsen, de különösen Lange ellenében kimutatja, hogy a királyi hatalom alapját és indokát az atyai hatalomból származtatni nem lehet. Mindezek ellenében indokolt véleményét abban összepontosítja, hogy a római államforma alakilag tekintve mindenesetre választási és korlátozott, a republikai legfelsőbb magisztratushoz igen közel álló, mindazáltal a modern alkotmányos monarchiától különböző, sajátzerű monarchia vala; a királyi hatalom alapját és indokát Iheringet követve a hadi fegyelem szükségének érzetében keresi, mely felfogás a rómaiak harc- és hódításra vágyó természetöknek logikább megfelelő. Az idézettek által — pedig elősorolhatnánk még számos más vitás kérdéseket, például még a VI-dik fejezetből azok, köztük Mommsen nézetének czáfolatát, kik Livius és Dionysius után a cliensek és plebejusok között semmi különbséget nem tesznek, és azokat azonosoknak tartják — elegendőleg van indokoltva azon állításunk, hogy szerző vakon egy tekintélynek sem hódol, hanem önállólág vizsgál, és ha valakinek nézetét elfogadja — és ezt legtöbb esetben Iheringre nézve észleltük, — ez esetre hozzájárulását tüzetesen és önálló védekkel indokolja.

Önálló vizsgálódásaival tulnyomólag a munka jegyzeteiben találkozhatni; megállapodásainak eredményét a szövegben oly világosan és egymásból logikai következtetésséggel folyó összefüggésben adja elő, miszerint e részben is, a kíváncsúnak teljesen megfelel. A munkának ez utóbb említett structuráját annyiban czélszerűnek tartjuk, mennyiben az által t. i. a jegyzetekben foglaltak által kiválólag a szakemberek — a szöveg által pedig a kezdők, a tanulók érdekét s így kettős érdeket elégít ki.

Azon czélból, hogy zárszavaink teljesen indokoltva jelenkezzenek, ohajtanák a szóban lévő munkának tartalmát nagyobb terjedelemben ismertetni és észrovételeinket pontról pontra megtenni, ezt azonban közönyünk kiszabott terjedelme meg nem engedvén, kénytelenek vagyunk e tekintetben lehető legkevesebbre szorítkozni. Ez oknál fogva a következőkben a munkának csak igen rövid vázlatát közöljük még.

A munka tartalma hét fejezetre oszlik. Az elsőben szerző Róma megalapításának idejét, keletkezési módját, geographiai és ethnographiai viszonyait, és lakosságának alkatreseit, u. m. a három néptörzst (tribus, Luceres, Sabines) ezeknek egymás iránti állását, egyesülésük menetét és azon viszonyt ismerteti, melyben Róma a többi latin városi község-állam irányában állott. A II-ik fejezetben familiának fogalmáról, a pater familiás hatalmáról, familia agnatica és gensnek természetéről, keletkezésük módjáról, az azok közti különbségről, a gens tagjai közti viszonyról, a három néptörzs curiák és decuriákra való felosztásáról, ezeknek politikai jelentőségéről és szervezetről értekezik; végül következtetésképen lehozza, hogy a római ősalam politikai szervezete a családi viszonyokon nyugodott ez által ez utóbbiak politikai jelentőséget nyervén. A III-ik fejezetben tüzetesen tárgyalja a királyi hatalom termé-

szotét, alapját, comitia curiata és senatus általi korlátozását, a királyi hatalom terjedelmét, a király háztartását; ismerteti továbbá a király által kinevezett hivatalnokokat egyenkint, ezeknek hatalomkörét, a király és egymás iránti állását, a senatus szervezetét, alkotmányi jelentőségét és hatáskörét úgy a királyi szék betöltése, mint annak üresedése esetében — a királyválasztás módját, tekintettel annak legfőbb papi állására, végül a comitia curiata hatáskörét, ügyrendjét, szavazás módját, megkülönböztetve ezeket a vallási jellegű ügyek elintézésére hivatott comitia calatától stb. A IV-dik fejezetben ismerteti a viszonyt, melyben a vallás az állam irányában állott, ez után a vallási szervezetet, ennek közegeit egyenkint, végül magát az isteni tiszteletet, különösen pedig az ennek tárgyát képező sacra publica és privata. V-ik fejezetben a hadügy szervezetéről szól. E fejezetben ismerteti továbbá a birtokviszonyokat, ezeknek három nemét különböztetve meg: a) a vallási czélókra szánt földterületet, b) a nemzet közös vagyonát képező ager publicust, és végre c) az egyes családoknak örökülajdonul átengedett u. n. heredia. Legnagyobb fontosságuk és különös figyelmet érdemlők a VI. VII. fejezetek. Ezen két fejezetet a munka legsikerültebb és legfőbb jelentőséggel bíró részének tekintjük. Ugyanis a VI. fejezetben a clientela eredetét, fejlődését, mibenlétét, patronusai és a plebejusok iránti viszonyait, a cliensek és plebejusok közti hasonlatosságot és egyszersmind úgy eredetük, mint a patriciusok iránti viszonyukból folyó különbözéseiket, mindaddig míg e két népelem egymásba tényleg bele nem olvadt, a mi már Numa alatt vette kezdetét, azonban végleges befejeződését csak Servius Tullius alatt nyerte, midőn t. i. mindkét elem egyenlő politikai jogokkal felruházott, — oly ügyes combinációval és szakavatottsággal ismerteti, miszerint hamarjában nem ismerünk oly munkát, nemcsak hazai, hanem a külföldi irodalomban sem, melyből a cliensek és plebejusok egymás, valamint a patriciusok iránti viszonyaikkal oly kevés fáradsággal és oly behatóan lehetne megismerkedni, mint épen a szerzőnek ismertett munkájából; pedig ezen viszonyok helyes ismerete a római alkotmány és jogfejlődés alapos felfogására. jelesen a később bekövetkezett osztályharcok kellő megértésére és méltánylására — nélkülözhetlen. Hasonlót mondhatni a VII. fejezetről, melyben szerző mindenekelőtt a jelenkorra tanulságos módon és élénk színekkel a római néposztályok közjogi viszonyait ecsetelvén, a plebejusok és az ezekkel ez időkben lényegileg már egyensorsu cliensek a commerciumban való eddigi részesülésük elégtelenségét és ezzel kapcsolatban a politikai jogokban részesítésük szükségességét mutatja ki. Kiemeli, hogy mindezt már Tarquinius Priscus átlátta és felismerte, és hajlandó is volt a helyzet szükségai által parancsolt reformokat mielőbb megvalósítani, azonban nemereséit a vallás és papok tekintélye mögé huzódott patriciusok rövidlátó szűkkeblősége — uralkodása alatt még elég erős és képes volt meghusítani; mindazáltal annyit mégis birt kivinni, hogy számos tekintélyes plebejusi családok a patriciatumba, sőt a senatusba is felvették, úgy hogy ezen újonnan felvett családok (gentes minores) a tribusok már egész felét tették ki. Ezen intézkedés azonban az ekkor már nagy erkölcsi és anyagi tekintélyre emelkedett plebejusok és a helyzet igényeit többé ki nem elégíthette, ez időben már magára az állam érdekére nézve égető politikai szükséggé vált a plebejusokat a patriciusokkal egy politikai testté összefűzni és egyesíteni, köztük az egyensúlyt czélszerűen létrehozni és biztosítani. A kor eme kíváncsi és feladatát F. P. utódja Servius Tullius nagy állambölcsességgel felfogván, az elődje által szándokolt, azonban meghusított és a tényleges viszonyokhoz helyesen alkalmazott új alkotmány létesítését határozta el és azt életbe is léptetni törekedett. Ezen új alkotmány, mely alapja maradt az egész köztársasági kor ideje alatt a politikai szervezetnek, a vagyon, nevezetesen a földbirtok tulsúlyára és az érettebb kor fokozottabb befolyására volt fektetve. A patriciusok korábbi jogai abban nomcsak sértetlenül fenntartottak, hanem tulsúlyuk is biztosított, annak keretbe egyszersmind a plebejusok is felvették. E célra új népgyűlés u. n. comitia centuriata szerveztettek, ezek mellett a régiebb comitia curiata a patriciusok számára továbbra is fenntartván. Mily terjedelemben lépett életbe ezen új alkotmány már Servius Tullius alatt, biztosan meghatározható nem lévén, szerző a kérdéses alkotmányt részletesen és behatóan azon állapotban ismerteti, a mint az a köztársaság kezdetén fennállott, el nem mulasztván a jegyzetekben az ezen alkotmány körül fonforgó vélemény különbségeket kellő figyelemre méltatni és bírálni. Ezután kiemeli, hogy nagy tévedés volna hinni, miszerint ezen a történelemben servius-i alkotmány név alatt ismeretes politikai szervezetben már Servius Tullius idejében a plebejusok és patriciusok között az egyenjogúság nagy elve valószínűleg volt; ennek kivívása a plebsnek még századokat igénylő hosszú küzdelmébe került; itt egyenkint felsorolja azon még nagy jelentőségű jogi különbözéseket, melyek ez időben a plebejusok és patriciusok közt fennállottak. Ezzel összefüggésben tárgyalja a comitia centuriata szervezetét, hatáskörét, üléseit stb. és a comitia curiata iránti viszonyát; figyelmen kívül nem hagyván a Servius Tullius által behozott egyéb magánjogi és vallási újításokat. Végül előadja Servius Tullius kimúltát, a róla olnevezett alkotmánynak megdőlését, Tarquinius Superbus tronra léptét, kormányzatának hátrányait és előnyeit, befejezésül T. S. és családjának száműzetését, ennek okait, a királyság eltörlését s annak helyébe a köztársaság behozatalát.

Ezen aránylag rövid ismertetésünkkel, azt hisszük, teljesen igazoltuk a bevezetésben kifejezett abbéli megjegyzésünket, hogy az ismertett munka az olvasó közönség kiváló figyelmét és meleg pártolását méltán megérdemli. Pártolást érdemel névszerint a szakemberek részéről, kik a munka jegyzeteiben további munkálkodásukhoz becses anyagot lelnek; továbbá a jogtanulók részéről, a mennyiben ezek a munka szövegében a római jogban a leghomályosabb kérdések iránt minden nehézség nélkül tájékozó felvilágosításokat szerezhetvén, a római jogtanulásában sikeresebben és gyorsabban haladhatnak; pártolást érdemel továbbá a politikusok részéről, mennyiben előttük közönyös nem lehet az egykori, egész világrészekre kiterjedő, nagyszerű római állam politikai szervezete, illetőleg ennek fejlődése; végre a történészek és történettanítók részéről ide értve még a középtanodai tanárokat is. Ily tömeges pártolás által lehetségessé lenne téve a munka további folytatása; a mi fennebbi indokolásunk szerint hazai tudományunkra nézve nemcsak kívánatos, hanem szükséges is. Mindezt annál is inkább remélhetjük és elvárhatjuk, mert a kérdéses munkának bolti ára csak 1 ft 50 kr.

Győr, 1872. évi márcz.

Dr. ZISKAY ANTAL,
jogtanár.

K ü l ö n f é l é k.

(Értesítés.) A jogászi közönség részvétlensége folytán a viszonyok mostohasága lehetetlenítvén a „Jog és államtudományi folyóirat“ további megjelenését, — tisztelettel értesitem annak t. cz. előfizetőit: hogy a beküldött előfizetési pénzt posta fordultával visszaküldöm.

Heckenast Gusztáv.

(Az igazságügyminiszterium) által a kir. bíróságok használatára bocsátott nyomtatványok czélszerűtlensége s nyelvzete egy kir. járásbíró által kifogásoltatott. Utólagos értesülésünk szerint azoknak szerkesztése egyik igen tisztelt munkatársunkra bízott, ki azokat megbírálas végett készséggel bocsátotta rendelkezésünkre. Lapunk jövő számában tehát tüzetesebben fogunk azokról szólni.

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:

Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:

Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápr.—jun.) 3 frt.
Félévre (ápr.—szept.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: Észrevételek a bünvádi eljárás ideiglenes szabályozása tárgyában beterjesztett törvényjavaslatra. Dr. Groisz Gusztáv, kir. ny. rendes jogtanár-tól. — Az örökösödési eljárás és bírói illetősége. Travnik Antal, budai kir. tvszéki bíró-tól. — A pótosztályozásról a csőd-eljárásnál. Külley Ede, királyi ítélő táblai bíró-tól. — Észrevételek a semmitőszék egyik döntvényéhez. Hrabóczi Gyula-tól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok és Törvényjavaslat.

Észrevételek

a bünvádi eljárás ideiglenes szabályozása tárgyában
beterjesztett törvényjavaslatra.

Midőn az igazságügyminiszter ur által a bünvádi eljárás ideiglenes szabályozását tárgyzó, a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslatához hozzászólók és arra vonatkozólag nézeteimet közlöm, teszem azt főképen azon okból, mert azon meggyőződésre jutottam, hogy a törvényjavaslat alkotásánál lényeges tekintetek majdnem egészen figyelmen kívül hagyattak, s nem vétettek számításba létező oly viszonyok, melyeknek elmellőzése kétségen kívül eredményül azt tüntetné fel, hogy a megalkotandó törvény segítene ugyan talán némely égető bajokon az ország egyik részében, de bizonyára sok bajt, sok zavart okozna az ország egy másik területén.

Ki csak futólag is áttekinti e törvényjavaslatot, meggyőződhetik azonnal arról, hogy abban a pesti és a marosvásárhelyi kir. ítélőtábla területein létező viszonyok megkülönböztetése nagyon is felületesen fordul elő, ugyannyira, hogy alig ha tévedek, midőn azt állítom, hogy e törvényjavaslat szerkesztésénél, alkotásánál, mondhatni kizárólag a pesti kir. ítélőtábla területén létező viszonyok vétettek tekintetbe, mi minden kétséget kizárólag kitűnik az igazságügyminiszter urnak a képviselőház f. é. márczius 14-ki ülésében tett nyilatkozatából, midőn felfejtette azon indokokat, melyek őt e törvényjavaslat előterjesztésére birták, s melyek mondhatni kizárólag csak a pesti kir. ítélőtábla területén létező viszonyokból merithetők.

Már pedig a két kir. ítélőtábla területén létező viszonyok különböző voltára épen lényeges tekintet fordítandó, mert tagadhatatlan, hogy merőben különböző állapotok, egészen eltérő viszonyok, különböző eltérő intézkedéseket is igényelnek.

De vegyük bírálat alá a létező viszonyokat. A pesti kir. tábla területén törvények által szabályozott bünvádi eljárás, mely rendszeres egészet képezne, teljességgel nem létezik, azon praxis pedig, mely kifejlődött, oly sok felé ágazott, hogy ennek alapján most, az imént szervezett törvényszékektől egyöntetű eljárást várni valóban a lehetetlenségek közé tartozik; — tény tovább az is, hogy épen a most körvonalozott állapotnál fogva a bünygyi igazságszolgáltatás — anyagi büntetőjogi codificatióknak is merő hiányában — csakugyan azon fokra szállott, hogy ezen térnek további elhanyagolása a legveszélyesebb következményeket szülhetné. Erre tekintettel valóban örömmel kell fogadni a törvényjavaslatot, mely — a nélkül, hogy a végleges és gyökeres

reformot elodázná — az adott viszonyok között a lehető legalább megteszi, a legégetőbb bajokon segíteni igyekszik, s a pesti kir. ítélőtábla területén kétségen kívül a jelenleg létezőnél hasonlíthatatlanul jobb bünvádi eljárást fog létesíteni.

Egészen különbözök azonban a bünygyi igazságszolgáltatás tekintetében a viszonyok a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén, mert itten van codicált büntetőtörvény (1852. május 27-ről), van továbbá szintén rendszeres büntető perrendtartás (1853. jul. 29-ről).

Ennek felemlítése által korántsem akarom azt állítani, mintha a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén, a bünygyi igazságszolgáltatás tekintetében mi kívánni való sem maradna, csak jelezni kívántam az álláspontot s ez által feltüntetni azon különbséget, mely e tekintetben a két kir. ítélőtábla területén létező viszonyok között tényleg fennáll.

Minthogy pedig ezek szerint tagadhatatlan a viszonyok közötti igen nagy különbség, ép úgy kétségtelen az is, hogy a törvényhozásnak e tekintetbeni intézkedéseiben is igen nagy különbségnek kell létezni, ha egyáltalában a cél az, hogy a létező állapotokon javítsunk, és nem kizárólag az, hogy az egész ország területén az eljárást egyöntetűvé tegyük, azaz: ugyanazon egy törvény által szabályozzuk.

Ha arról lenne szó, hogy a bünvádi eljárás gyökeresen reformáltassék, ha a bünvádi eljárást tárgyzó egy rendszeres, kimerítő törvénykönyvi javaslat fekédnék előttünk, akkor bizonyára nem találkozánk józan belátásu jogász, ki a magyar birodalom területén két különböző bünvádi eljárási törvénynek alkotását ohajtáná, — de a létező viszonyok között — én legalább — csekély belátásom szerint nagyon is téves eljárásnak, hogy ne mondjam, veszélyesnek, károsnak tartom, ha az igazságügyminiszter ur által előterjesztett törvényjavaslat, — mely nem rendszeres egész s nem is kimerítő, mely nem is gyökeres reformot, hanem csakis ideiglenes szabályozást czéloz — a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére is kiterjesztetnék, úgy a mint az az igazságügyminiszter ur által előterjesztetett.

Egy novella által — minő a kérdésben forgó törvényjavaslat — lehet segíteni oly terület viszonyain, hol rendszeres codicált törvény nem létezik, mert lehet megállapítani általános elveket, melyek szerint eljárni kell, a nélkül, hogy a létező viszonyokban collisio támadjék, a nélkül, hogy minden lépten kételyekre, bizonytalanságra alkalom szolgáltatassék. Novella által lehet segíteni továbbá oly terület viszonyain is, hol codicált rendszeres törvény létezik, de itt csak akkor, ha egy-

felől a codificált törvénynek csak egyes határozmányai netalán elavult intézkedései módosíthatnak, másfelől pedig, ha egyszersmind a novellában kijelöltetnek határozottan mind azon czikkelyei a codificált törvénynek, melyek a novella folytán történt módosításnak megfelelőleg hatályon kívül helyezettnek, vagy legalább lényegesen megváltoznak, mert csak így lesznek kikerülve a kételyek, csak így lehet elejét venni az igazságszolgáltatás terén oly megmérhetlenül káros hatású bizonytalanságnak.

De korántsem eredményez javítást codificált törvényvel szemben egy oly novella, mely nemcsak egyes határozmányokra vonatkozik, hanem mondhatni az egész bünvádi eljárást felkarolja, különösen akkor, midőn, mint a szönyegen lévő törvényjavaslat csak általánosságban van tartva nagy részben, hol pedig részletekbe bocsátkozik, annyira nem kimerítő annyira hiányos, hogy a kétségeknek a bizonytalanságnak magvát — szemben a codificált törvényvel — már magában hordja.

A következőkben megkísérlem fennebbi állításaim jogosultságának kimutatását a törvényjavaslatból magából, tekintettel a maros-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén érvényben lévő büntető perrendtartásra, előre bocsátván azon megjegyzést, hogy miután jelen felszólalásomnak főczélja azt kimutatni, hogy az előterjesztett törvényjavaslatnak, illetőleg az ennek alapján alkotandó törvénynek a maros vásárhelyi kir. ítélőtábla területére leendő kiterjesztése nem kívánatos, sőt épen sok tekintetben káros volna, fejtegetéseimben — mellőzve ez alkalommal a törvényjavaslat egy cikkelyeinek szigoruan tudományos bonczolgatását — már csak a rövidség kedvéért is csupán arra szoritkozom, hogy kimutassam a legfeltűnőbb kételyeket, melyek előállhatnak, s kimutassam különösen azt, hogy a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén jelenleg érvényben lévő bünvádi eljárás — néhány alább megjelölendő intézkedés kivételével — inkább nyújt biztosítékot a büntügyi igazságszolgáltatás jóságára, mint a szönyegen forgó törvényjavaslat.

I. Már a törvényjavaslat I. fejezete, — mely az általános szabályokat foglalja magában — alkalmas adatokat szolgáltat állításaim bizonyítására.

A 2. §-ban ugyanis kimondatik azon általános elv, hogy a bünvádi eljárás rendszerint hivatalból indítandó meg, a 4. §-ban pedig megállapíttatnak az ezen általános elv alóli kivételek.

A 2. §-ban nyilvánított általános elv ép úgy van kifejezve a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén hatályban lévő bprts. 2. §-ban, de ezen elv alóli kivételek az 1852. máj. 27k-i büntetőtörvényben a törv. jav. §-ban foglaltaktól egészen eltérőleg vannak megállapítva, a menyiben egyfelől nemcsak e törv. jav. 4. §-ban említett esetek, hanem még több más eset is olyannak nyilvánítatik, melyekben csak is a sértett fél kérelme folytán van bünvádi eljárásnak helye, — de másfelől a törv. jav. 4-ik §-ban említett esetek is másképen határozottatnak meg; így p. o. a házasságtörés, — melyről a 4. §. említést tesz — az 1852-ki btk. 502. §-a szerint csak is kihágásnak nyilvánítatik, következőleg egyáltalában nem tartozik a törvényszékek hatásköréhez az a feletti bíraskodás; a törv. jav. 4. §. b) pontja alatt foglaltakra nézve pedig az 1852-ki btk. 189. és 463. §§. csak annyit mondanak, hogy egyfelől a házastársak, szülők, gyermekek s testvérek között, — mig közös háztartásban élnek — történő tolvajságok és sikkasztások csak kihágáskép tekintendők, s mint ilyenek is kizárólag a család fő kívánatára vétethetnek bírósági üldözés alá.

A különbség tehát szembevetendő.

Ha már a törvényjavaslat alapján alkotandó törvény

a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére is kiterjesztetnék, mindjárt kétség támadna az iránt:

a) valjon a t. j. 4. §-a, — daczára annak, hogy maga a törvényjavaslat, már czime szerint csak is a törvényszékek illetőségéhez tartozó bünvádi eljárás szabályozására van hivatva, — megváltoztatta-e az 1852-ki btk. 502. §-át, s ha igen, a házasságtörés czentul a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén nem kihágásnak, hanem vétségnek, vagy épen bünténynek tekintessék, s így a törvényszékek illetőségéhez tartozik-e az a fölötti eljárás? — Továbbá:

b) valjon, — daczára annak, hogy a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén érvényben lévő 1852-ki btk. 189. és 463. §§. a vő- vagy meny-, ipa vagy napa ellen elkövetett tolvajságok és sikkasztásokat az általános szabály alól nem veszi ki, és a többiekre nézve is a kivétel csak azon feltétel alatt áll, ha az illetők közös háztartásban élnek, — ezután, ezen törvénytől eltérőleg, a t. j. 4. §-a legyen irányadó a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén? — Végül:

c) valjon, oly esetek gyanánt, melyekben csak magánvádló kérelmére lehet eljárni, ezután a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén is, csak is a t. j. 4. §-ban említett esetek tekintessenek-e? bárha az érvényben lévő 1852-ki btk. több ily esetről tesz említést?

Ezek mindnyájan oly kérdések, melyek a szóban forgó t. javaslatnak a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére leendő kiterjesztése esetében annyival is inkább és jogosultan fognának felmerülni, minthogy a t. j. tulajdonképen cziménél fogva csakis az eljárás szabályozására van hivatva, s annak folyamában mégis oly kérdések is tárgyalatnak, melyek rendszerint, s különösen a m.-vásárhelyi királyi ítélőtábla területén is az anyagi büntetőjogban nyerik megoldásukat.

Ezek észrevételeim röviden s a lényegre nézve a t. j. I. fejezetét illetőleg, miután minden egyes §-ra — ez alkalommal — már az idő rövidsége miatt sem terjeszkedhetek.

II. A t. javaslatnak II-ik, — az illetőségről szóló — fejezetére vonatkozólag kiemelem általában azt, hogy abban egyfelől oly intézkedések is foglaltatnak, melyek szorosan véve nem az alaki, hanem az anyagi jogba tartoznak (t. j. 7. §. és 17. §. utolsó bekezdés) és különösen a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területét tekintve, az itten hatályban lévő 1852-ki btk. 37—41. §§-ban határozottan szabályoztatnak is, — másfelől pedig, hogy ezen fejezetben a birói hatáskör a birói illetőségtől nemcsak, hogy nem különböztetett meg szigoruan, sőt az illetőségre vonatkozó szabályok is — bárha nagyobbára a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén hatályban lévő 1852-ki bprtsból vétettek át, nincsenek oly kimerítően és minden kétséget kizárólag megállapítva, mint az említett 1853-ki bprts. 38—51. §§-ban. Ugyan ez áll a birói személyek s a királyi ügyészség tagjai kizárására (t. j. 15. §.) vonatkozólag is, különösen az ily esetben követendő eljárást illetőleg, melyre nézve a t.-j. egyáltalában nem intézkedik.

III. Az előnyomozást és a vizsgálatot szabályozó III-ik és IV-ik fejezetet illetőleg, — előrebocsátván azt, hogy a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén már az új bírósági szervezet életbelépte előtt is a törvénykezés az adminisztratiótól szigoruan elválasztva volt, s így ezen elvnek megfelelőleg az 1853-ki bprts.-ban határozottan körvonaloza van, hogy mi és mennyi az, a mit előnyomozások czime alatt az adminisztratív közegeknek teljesíteni lehet és szabad, — kiemelvén továbbá azt is, hogy — egyebeket mellőzve — p. o. a közbiztonsági hatóságoknak azon hatásköre, mely szerint a gyanus egyén letartóztatását, illetőleg feltartóztatását és elővezettetését

sét eszközölhetik, az 1853-ki bprts. 151. és különösen a 152-ik §§-ban sokkal határozottabban van körvonalozva, mint a t.-jav. 20-ik §-ban, — végül utalván azon körülményre is, hogy a IV-ik fejezetben szabályozott vizsgálati eljárás épen azért, mert egész átalánosságban van tartva, s csak is tág körvonalakban jelöli meg a vizsgálóbíró teendőit, ellenben az 1853-ki bprts. 60—163. §§. részletesen és kimerítően utasítják a vizsgálóbírót, — mi különösen hazánkban, hol tökéletesen gyakorlott, minden tekintetben alaposan készült bírókban — tisztelet a kivételeknek — épen nem bővölkedünk — igen kíváncs, — teljes meggyőződés az, hogy a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére nézve addig, — míg e téren gyökeres reform lesz eszközölhető, — az 1853-ki bprts erre vonatkozó határozatai, továbbra is változatlanul fentartassanak, s csakis azon intézkedéseknek a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére való kiterjesztésével bővítessenek, melyek a vizsgálati fogságban létező vádlottnak biztosíték (cautio) melletti szabadlábra helyeztetésére nézve a törv.-jav. 44—47. §§-ban foglaltatnak.

IV. A törvényjavaslatnak V-dik, vagy is a bírói szemlérel és szakértőknek szóló fejezetét, illetőleg bárki egyszerű összehasonlítás útján könnyen meggyőződhetik arról, hogy az nagy részben nem egyéb, mint kivonata, — s valljuk meg őszintén, nem mindig sikerült kivonata — az 1853-ki bprts 77—101. §§. tartalmának; ez korántsem akar szemrehányás lenni, mert tagadhatatlan az, hogy az 1853-ki bprtsnek épen idézett cikkelyei igen helyes intézkedéseket foglalnak magukban, a jót felhasználni pedig mindig tanácsos, bárhol találtassék is az; — az sem hiba — a fennforgó viszonyok között és a t.-javaslat célját — az ideiglenes szabályozást — tekintve, hogy az idézett cikkelyek csak kivonatilag vétettek át, mert a törv.-jav. egész szerkezetéből látható, hogy a szándék csak oda megy, hogy általános elvek állapíttassanak meg, mi a részletezést már eo ipso kizárja; hogy pedig a kivonatozás nem mindig sikerült, az a kivonatozásnak a legtöbb esetben szomorú sorsa, min azonban — legalább nagygyűlésben — egy alapos és lelkiismeretes revisió által segíteni lehet.

De minthogy elvitázhatatlan tény az, hogy az eredeti mindig jobb szolgálatot tesz, mint a kivonat, különösen ha a kivonat valósággal csak az, s így elvi módosítást nem foglal magában, természetesen célszerűbbnek vélem, ha a törvényhozás útján litesítendő gyökeres reform időpontjáig a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén az e tekintetben fennálló szabályok is érintetlenül megtartatnak.

V. A törvényjavaslatnak a házkutatásról, a személmotozásról és lefoglalásról szóló VI-ik fejezetének intézkedéseit, — tekintettel arra, hogy azok által, különösen pedig a törvényjavaslat 64-ik §-nak második bekezdése által a házi jogot s az egyéni szabadságot szemben az 1853-ki bprts 104-ik §-ával, inkább látom biztosítotttnak, — a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére is kiterjesztendőnek vélem, megjelölve észrevételeim zárpontjában ennek kiviteli módját is.

VI. A tanukról szóló VII-ik fejezet olyannyira összevont s ennél fogva oly hiányos, hogy az 1853-ki bprts 112—133. §§. továbbá a 269—271. §§-ban foglalt kimerítő intézkedésekre tekintettel semmi szükségét annak nem látom, hogy ezen fejezet a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére is kiterjesztessék, annyival is kevésbbé, minthogy azon fejezetnek csak egyik §-a tesz lényegesebb módosítást a tanunak a vizsgálat alkalmával való megesketését illetőleg, mely módosítást, — megvallom — csekély belátásom szerint nem tartom minden kifogáson felül állónak. — A t. j. 73-ik §-a ugyanis azt mondja ki elvül: „hogy a tanuk nem eskethetők meg a

vizsgáló bíró által, kivéve, ha valamelyik súlyosan beteg, vagy ha külföldi volna, vagy egyébként alaposan vélelmezhető, hogy a végtárgyaláson nem fog megjelenni; ugyszintén azon esetben, ha vádlott szökésben van, s a tanuknak megesketése a büntett tényálladéknak, valamint vádlott bűnösségének megállapítása végett, vádlott előállításának bizonytalansága tekintetéből szükséges.“

Az 1853-ki bprts ellenben a 131-ik §-ban e tekintetben azon szabályt foglalja magában: „hogy a vallo más berekesztése után, mindegyik tanu, ki a dologra nézve valami fontost vallott, vagy a kire nézve a vizsgáló bíró a megesketést szükségesnek tartja, a felőli teljes bizonyosság szerzése végett, hogy előtte semmi közelebb tudva nincs, ugy szintén a sértett fél is köteles vallomására megesküdni; — a megesketés azonban elhagyandó, vagy további felvilágosításig elhalasztandó, ha annak alapos aggály áll ellene.“

Midőn a törvényjavaslat 73. §-nak és az 1853-ki bprts 131. §-nak ezen elvileg eltérő intézkedéseit eredményekben figyelembe veszem, s vizsgálom ezek mindenike mellett és ellen harczoló okokat, azon meggyőződésre jutok, hogy a bűnvádi eljárás természetével, céljával és a vizsgálati eljárás követelményeivel inkább megegyeztethető, a vizsgálat gyakorlati eredményére sokkal üdvösebb az 1853-ki bprts 131-ik §. intézkedése. — Mert szembetűnő, hogy a fő indok, melynek alapján a t.-jav. 73. §. a tanuk megesketését a fő tárgyalásra kívánja halasztatni, az, hogy az eskütétel csak a legvégső esetben, azaz: csak akkor következze be, ha arra elkerülhetlen szükség van; — s ez helyes is kétségtelenül, mert az eskü igen gyakori alkalmazása bizonyára végeredményben képes meggyengíteni azon alapot, melynél fogva az eskü bizonyíték gyanánt elfogadtatik. Mindazonáltal nemcsak ily általános nézpontról bírálendő meg e kérdés, hanem tekintetbe veendő a gyakorlati élet követelménye, s a bűnvádi vizsgálat célja is. Hogy egyebet, ne emlitsék, valjon nem fordul-e gyakran elő azon eset, hogy a vizsgálóbíró egy tanu kihallgatása alkalmával, a tanu egész magatartásából, a tett vallomásból azon meggyőződésre jut, hogy azon tanu többet tud a kérdésben forgó ügyről, mint eddig vallott, s hogy a további vallomása alapján talán annál biztosabban, sikerebben folytathatná a vizsgálatot? Ily körülmények között a t.-jav. 73. §-a szerint nincs mód, mely által a vizsgálóbíró magának teljes megnyugvást szerezhetne arról, hogy nem hallgatott-e tanu valamely fontos körülményt el; ellenben az 1853-ki bprts 131. §-a alapján felszólítja a tanut tett vallomásának eskü által való megerősítésére, előre bocsátván a hamis eskü következményeire vonatkozó figyelmeztetést, és a gyakorlati életből merített tapasztalatok szolgálnak kezességül arra, hogy számtalan esetben a tanu vallomását fontos körülményekkel egészítette még ki, s így lehetővé vált, a vizsgálatot gyorsabban és sikerebben keresztül vinni, míg a t.-jav. 73. §-nak alkalmazása esetében igen gyakran előfordulhatna azon eset, hogy az eskü bevétele csakis a végtárgyalás alkalmával próbáltathatván meg, a tanu lelkiismerete itten ébred fel, ez alkalommal egészíti még ki előbbi vallomását fontos körülmények felemlítésével, melyek alapján a vizsgálat kiegészítését kellend elrendelni, a végtárgyalást pedig elnapolni.

És ezen felül, ha valamely tanu a vizsgálóbíró előtt ügydöntő vallomást tett, a tanu megesketésének a végtárgyalás idejére való elhalasztása igen káros következményü lehet sok esetben, mert az ember napjai — még ha kihallgatásakor a legjobb egészségnak örvendett is — nincsenek biztosítva, s igen gyakran előfordulhatna e miatt — de más előre nem látható körülmények folytán

is — hogy a végtárgyalás alkalmával azon tanuvallo-másnak eskü általi megerősítése többé nem volna lehetséges, ennek folytán azon tanuvallo-más teljes bizonyerejűnek nem tekintethetnék s meghiusulhat az egész vizsgálat.

Ezért, s még több más, a dolog természetéből folyó okokból czélszerűbbnek vélem az 1853-k. bprts 131. §-nak intézkedését, annyival is inkább, mert egyfelől itten is gondoskodva van arról, hogy a tanu megesketése csak valóságos szükség esetében eszközöltessék, másfelől pedig azon meggyőződésben élek, hogy magának a vizsgálatnak keresztülvitele, melynek czélszerű eszközölésétől az állam és egyesek boldogsága függ, sokkal fontosabb ügy, mint azon kérdés eldöntése, valjon az eskü a tanukihallgatása után azonnal, vagy csakis a végtárgyalás alkalmával vétessék-e be, s így ha azon nagyhorderejű ügyet — a vizsgálat keresztülvitelét — a vizsgálóbíró tapintatától, ügyességétől és lelkiismeretességétől lehet függővé tenni, akkor a tanu megesketésének szükségessége vagy szükségtelensége feletti elhatározást is nyugodtan reá bízhatjuk.¹⁾

VII. A t.-jav. VIII. és IX. fejezetéről — (vád alá helyezés — közvetlen megidéztetés) — kevés megjegyezni való van, — mert mi az elsőt, a vád alá helyezésről szólót illeti, az kimerítőbben, s rendszeresebben van meghatározva az 1853-k. bprts 192—212. §§-ban, — miről bárki egyszerű összehasonlítás útján magának meggyőződést szerezhet — s különösen a befejezett vizsgálati eljárás alapján hozandó határozatok és az ezek ellenében használható jogorvoslatok tekintetében a most idézett §§-ban több biztosítékot látok az államra úgy, mint az egyes polgárokra nézve, s az hiszem, hogy szemben a t.-jav. 75. §-ban foglaltakkal, az 1853-k. bprts szabályai szerinti eljárás gyorsabb is.

Tekintve pedig a közvetlen megidéztetés eseteit szabályozó IX. fejezet intézkedéseit, s összehasonlítva ezeket az 1853-k. bprts 188. §. határozataival, — melyek szintén az eljárás rövidítését czélozzák, — erős meggyőződésem, hogy az 1853-k. bprts 188. §-a több garantiát nyújt a bünvádi eljárás alaposságára nézve a t.-jav. 84. §-ban említett körülmények között is, a mennyiben ily esetekben sem engedi az ügyet egyenesen és közvetlenül a végtárgyalás stadiumára áttétetni, hanem csak is a vizsgálatnak — a rendes esetekben alkalmazandó formalitások mellőzésével — gyorsabb befejezését rendeli.)

VIII. A törvényjavaslatnak a végtárgyalásról szóló utolsó fejezetére vonatkozólag szükségesnek tartom, két körülményt kiemelni, — azt egyfelől, hogy ezen fejezetben a végtárgyalást szabályozó meghatározások a végtárgyalás alapján hozandó ítélet ellen engedélyezett jogorvoslatokra vonatkozó intézkedésekkel együttesen adatnak elő, mi bizonyára nem rendszeres eljárás, — másfelől pedig azt, hogy a végtárgyalás szabályozását magában foglaló intézkedések — lényeges kihagyásoktól eltekintve — az 1853-k. bprtsből vétettek át; — mindkét, körülmény azon megállapodásra vezet, hogy e tekintetben sem forog fenn annak szükségessége, hogy a t.-jav. 88—114. §§-ai m.-vásárhelyi királyi ítélőtábla területére is kiterjesztessenek, annyival is kevésbbé, mert ekkor, a t.-jav. 1. §-ra tekintettel, kétféle szabály léteznék, melyek ugyan lényegben egymással megegyezők, de lényegtelenebb részben eltérők volnának, úgy, hogy ezen — bárha lényegtelenebb — eltérésekből mégis kételyek merülhetnének fel.

¹⁾ A tanuk megesketését illetőleg, részünkről pártoljuk a törvényjavaslatban foglalt szabványt. E kérdéshez azonban még bővebben fogunk szólni. Szerk.

A törvényjavaslat 107. §-nak első bekezdésében foglalt azon meghatározást mégis, mely szerint a vádlott vagy elítélendő vagy felmentendő, — kissé határozottabban formulázva — óhajtanám a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére is kiterjeszteni, az e területen e tekintetben eddig fenálló szabályok egyidejűleg leendő megszüntetése mellett.

Az idézett 107. §. szerint ugyanis vádlott vagy elítélendő vagy felmentendő; — ez azonban nem tekintendő elég határozott formulázásnak, minthogy felmentettnek tekintendő kétségen kívül az, ki büntetlennek nyilvánítottatik, és az is, ki bizonyítékok elégtelensége miatt mentetett fel csak a vád alól. A 107. §-ból nem lehet biztosan megállítani a törvényjavaslat erre vonatkozó intentióját, de ha — mit felteszek — az intentió az volt,¹⁾ hogy a vádlott vagy bűnösnek, vagy büntetlennek nyilvánítottassék, s a harmadik eset — bizonyítékok elégtelensége miatt való (ab instantia) felmentés — kizárva legyen, akkor örömmel fogadom a 107. §. első bekezdésének tartalmát, s lelkemből óhajtom annak a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére való kiterjesztését, mert megvallom, mindig egyik lényeges bajnak tekintetem az 1853-k. bprts 287. §-nak azon intézkedését, mely szerint a vádlott, — ha ellene a gyanúnak legkisebb árnyéka forog is fenn — bárha ellene a bizonyítást még megközelítőleg sem lehet helyreállítani, csak bizonyítékok elégtelensége miatt menthető fel, s ezáltal megbélyegeztetik, egész életére sujtatik a nélkül, hogy bűnössége bizonyítva lenne, mi az igazságosság elvével aligha megegyeztethető.

Ezek észrevételeim a törvényszékek illetőségéhez tartozó bünvádi eljárás ideiglenes szabályozását tárgyzó törvényjavaslatra, melyek alapján igénytelen véleményem abban összpontosul:

1) A törvényjavaslat, illetőleg az annak alapján megalkotandó törvény I—X. fejezetében mellőztessék minden vonatkozás a maros-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére;

2) Alkottassék a maros-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén létező viszonyokra tekintettel egy XI-ik fejezet következő szerkezettel:

XI. FEJEZET.

A maros-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén követendő bünvádi eljárás.

§.

A maros-vásárhelyi kir. ítélőtábla területén, a bünvádi eljárásban — az alább megjelölt kivételekkel, — továbbra is a fennálló szabályok követendők.

§.

Az 1853-k. büntetőperrendtartásnak a vizsgálati fogság megszüntetését szabályozó 161-ik §-a kiegészítésül jelen törvény 44—47. §-nak intézkedései kiterjesztetnek a m.-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére is, annak kijelentésével, hogy a 44. §-ban említett 41. §. b) c) és d) pontjai helyett az 1853-k. büntetőperrendtartás 156. §. b) c) és d) pontjai értendők.

§.

Az 1853-k. büntetőperrendtartás 104—111. §§. ugyanszintén a 287. §. hatályon kívül helyeztetnek s ezek

¹⁾ A törvényjavaslat indokolása szerint az intentio csak ugyan az volt. Szerk.

helyett a házkutatások, a személymotoszás és a lefoglalásra nézve jelen törvény 64—69. §§-ban foglalt intézkedések a maros-vásárhelyi kir. ítélőtábla területére is kiterjesztetnek, — a hatályon kívül helyezett 287. §-ra tekintettel annak kijelentésével, hogy jelen törvény 107. §-a szerint az ítélet által vádlott vagy elítélendő, vagy nem bűnösnek nyilvánítandó.

Berekesztem ezen úgy is már hosszúra nyult észrevételeimet, melyeket az ügy fontossága és az elhamarkodás káros következményeire tekintettel szükségesnek véltem nyilvánítani s még csak azon óhajásomnak adok kifejezést, vajha okul szolgálnának szavaim a szönyegen lévő törvényjavaslatnak további komoly tanulmányozására, vajha sikerülne az ennek alapján alkotandó törvény útján a bűnvádi igazságszolgáltatás terén oly sok égető bajon segíteni, addig is, míg emberi fogalmak szerint tökéletes a kor igényeinek és tudomány mai álláspontjának megfelelő büntető codex-et alkothatunk.

Kolozsvárt, 1872. márcz. 23-án.

Dr. GROISZ GUSZTÁV,
királyi nyilvános rendes jogtanár.

Az örökösödési eljárás és birói illetősége.

(Vége.)

II. A hirdetvényi eljárás.

Erről sok mondani valónk nincsen, mert a t. r. 580. és 581. §§-ban világosan és határozottan körül van írva, mely esetben van a hirdetvényi eljárásnak helye, ki a bírása, mely feltételekhez van kötve, mily módon történik és mi a célja; csak azt tartjuk kiemelendőnek, hogy ezen eljárás egy különálló actus az örökösödési ügyekben, melynek elővételére azon birtokbiróság illetékes, melynek területén a hagyatékhöz tartozó ingatlan fekszik, vagyis a hirdetvényi eljárást mindazon birtokbiróságnál kell szorgalmazni, melynek területén a hagyatéki ingatlan található. E szerint tehát a hirdetvényi eljárást eszközölő birtokbiróság soha hagyatéki bíróságnak nem tekinthető.

III. A peressé vált hagyatéki körüli teendők.

Itt mindenekelőtt fontos annak megkülönböztetése, hogy kik között vált vitássá a kérdéses hagyatéki:

- a) testvérek és unokatestvérek, vagy pedig
- b) más örökösök között; továbbá
- c) valjon a testvérek és unokatestvérek csak az osztályrészeik mennyisége iránt nem tudnak megegyezni, vagy pedig
- d) más ellentétes örökösödési igényeket, vagy más örökösödési jogcímen (t. r. 584. §.) támasztanak-e igényeket?

Ha a testvérek és unokatestvérek, csak az osztályrészeik mennyisége iránt nem tudnak megegyezni, ez esetben a t. r. 583. §-ban előírt sommás utu osztálynak van helye, ha ellenben más vitás kérdések jelesen fent a b) és d) alatt említett esetek forognak fenn, ott a vita csak rendes peruton az örökösödési per bírása által dönthetők el.

A sommás utu osztály megtételére illetékes bíróság, vagy

- a) személyi, vagy
- b) a birtokbiróság (t. r. 583. §.).

Személyi bíróság illetékes akkor, ha a hagyatéki csupán ingokból áll.

Birtokbiróság pedig az esetben, ha a hagyatéki ingatlanok is találtnak.

Mindhogy pedig személyi bíróság a tvszékek és az egyes bíróságok által is gyakoroltatik, hogy a sommás utu osztály személyi bíróság illetősége megállapíthatassék, a hagyatéki értékre kell tekintettel lenni, s így, ha az ingóságokból álló hagyatéki 300 ftnyi értéket túl nem halad, a sommás utu osztály megtételére az egyes bíróság lesz illetékes, mivel az személyes keresetekben a t. r. 93. §-a szerint csak 300 ftig bíraskodhatik, ha pedig a hagyatéki értéke 300 ftot túl haladó, ez esetben a sommás utu osztály megtétele mindig a tvszék hatásköréhez tartozandó.

Midőn tehát az egyes bíróság által a t. r. 585. §-a szerint megkísért egyeségnél a folek ki nem egyezhetnek, és sommás utu osztálynak van helye, akkor az egyes bíróság, ha a sommás utu osztály megtételére illetékes, azt maga eszközli, ha pedig a

sommás utu osztály megtétele a törvényszék hatásköréhez tartozik, akkor ezen körülménynek feljelentése mellett az összes hagyaték tárgyalási iratokat a tvszékhez felterjeszti.

A sommás utu osztályon kívül még egy osztályról intézkedik a t. r. 590. §. ha t. i. a perre utasított fél a keresetet a kitűzött határidőben be nem adta, akkor bármelyik érdekelt fél, az örökösödési per bírójánál s így jelenleg kizárólag a királyi tvszéknél folyamodhatik, az osztályért, minek folytán a tvszék köteles az osztályt a többi érdekettek közt a perre utasított fél igényeire való tekintet nélkül megtenni, és nekik az örökséget átadni. Itt tekintetbe nem jön, sem a hagyatéki érték, sem a hagyatéki javak minősége, mert a t. r. 37. §-ban előforduló örökösödési per bíróság közti különbség megszűnt, miután minden kir. tvszék már most egyaránt mind személyi, mind birtokbiróságot gyakorol.

Jóllehet az elől felsorolt 1-ső 2-ik és 3-ik nézetnek illetőleg az azokon elapuló bírósági megállapodásoknak tarthatatlansága már az eddig mondottakból is kitűnik, mégis nem lesz felesleges mindazon eltérő nézetekre nézve még külön megjegyzéseket is tenni.

1-ör. Ama nézet, hogy a hagyatéki tárgyalás, illetőleg előleges intézkedések megtétele ha ingatlanok is találtnak a hagyatéki tvszéket, ellenben ha ingokból áll a hagyatéki a járásbíróságot illeti, — a törvényben legkisebb támpontot nem talál, nincs az egész törvénykezési rendtartásban egy árva §. sem, melyből ezt kiokoskodni lehetne. Ama indoklást, hogy a tvszéket mint birtokbiróságot a hagyatéki tárgyalás az ingatlanokra nézve megilleti, maga a törvény megczáfolja, mert az előleges intézkedésekben előforduló egyetlen dologi cselekményt is, t. i. a hagyatéki ingatlanoknak leltározását megbocsátását és lezárását a t. r. 18. §-a birtokbiróság hatásköréhez tartozó dologi cselekmények közül kiveszi, és ezen dologi cselekményeket a t. r. 562. és 574. §§-ban megyékben a járásbeli szolgabíróhoz városokban pedig a gyámhatósághoz utasítja. Nem támogatja fonti nézetet azon körülmény sem, hogy a hirdetvényi eljárásra mindig a birtokbiróság illetékes, mert a hirdetvényi eljárás egy külön álló actus, az, az előleges intézkedések sorába nem tartozik, s erre annyi birtokbiróság illetékes a hány birtokbiróság területén az ingatlan fekszik, már pedig csak nem lehet állítani, hogy ezen birtokbiróságok közül mindenik illetékes volna a hagyatéki tárgyalására.

De nem támogatja ezen nézetet a t. r. 37. §. sem, mert ezen §. az örökösödési perek illetőségéről intézkedvén, utolsó kikezdésében az előleges intézkedéseket világosan az egyes bíróság hatásköréhez utasítja.

De továbbá, nem támogatja fenti nézetet a t. r. 583. §. sem, mert sommás utu osztály az előleges intézkedések sorába nem tartozik, hanem mielőtt a sommás utu osztály indíthatnák, előbb az egyeszési kísérletnek meg kell történnie.

De végtére nem támogatja ezen nézetet a t. r. 586. §-nak utolsó kikezdése sem, mert ennek végső szavai csak oda utasítják az egyeztető bíróságot, hogy a t. r. 581. §-a értelmében járjon el, t. i. mikép a birtokbiróság is, telekkönyvi bekebelezés végett a telekkönyvi hatóságot (akkoron) megkeresni köteles volt, ekkép az egyeztető bírónak is el kell járni, t. i. a telekkönyvi hatóságot a hagyatéki ingatlan bekebelezése végett megkeresni; mire az egyes bíróság is mint hagyatéki bíróság a t. k. r. 60. és 84. §. c) pontja szerint jogosítva van, s a telekkönyvi hatóságot ezt teljesíteni köteles.

Ezen 580. §. utolsó kikezdése tartalmából még az is következik, hogy hol az egyeszési bírói közbenjárás mellett és pedig 560. §. eseteiben létre jött, ott a hirdetvényi eljárás megindítása nem szükséges, mert az idézett 586. §. nem az 580. §-ra, mely a hirdetvényi eljárást rendeli, hanem csak is a 581. §-ra hivatkozik, melynek intézkedő része, csak az ingatlan bekebelezetéséről szól.

A t. r. 580. §-a ama bevezető szavaiból „habár bírói közbenjárás nélkül egyeztek is ki“ az vehető ki, hogy ezen §. szabványai csak a nagykorú örökösökre alkalmazhatók és nagykorú örökösök, habár bírói közbenjárás mellett is egyeztek ki, mindő a hirdetvényi eljárásért folyamodni, stb. 580. §. a) és b) foglalt feltételeknek eleget tenni tartoznak, mivel a bíróság, ha a nagykorúak nem tudnak megegyezni, a t. r. 582. §-a értelmében a nagykorúak közt csak egyeszési köteles megkísérteni, a nélkül, hogy nekik az örökösödési jog megvizsgálásába s megállapításába, valamint más előleges intézkedések megtételébe kellene bocsátkoznia.

Különösen pedig, ha az osztályos egyeszési folytán is, t. i. a hol a kiskorúak is közbenjárnak, a hirdetvényi eljárásnak volna helye, ez esetben is, az egyeztető egyes bíróság az 581. §-

értelmében az ingatlan bekobeleztetése végett a birtokbíróslíroz fordulna, mely azután az 580. és 581. §§-ok értelmében járna el.

De eltekintve az ügynek törvényes oldalától, már a cél-szerűségi szempontok, teljes erővel harcolnak fenti nézet ellen, jelesen:

Ha a törvényszékeknek mindazon hagyatékokat kellene tárgyalniok, melyekben ingatlanok is találtnak, mely hagyatékok az egész törvényszék területén felmerülő összes hagyatékoknak több mint $\frac{2}{3}$ részét teszik ki, akkor ezen hagyatékok tárgyalása a törvényszéknél összpontosulván, az által nemcsak a tulajdonképi fontosabb bírói teendők igen nagy hátrányt szenvednének, hanem ez a felek roppant terheltségével is volna összekötte.

A hagyatéki ügyek ugyanis halasztást nem szenvedhetvén, azokkal több törvényszéki bírónak kellene foglalkozni, miáltal más fontosabb bírói teendőkől elvonatván, a hagyatéki eljárás, mely leginkább meghagyásokból, utasításokból, levelezésekből, tárgyalásokból, számolgatásokból stb. áll — az egész idejüket kimeritené, s így a tulajdonképi fontosabb bírói teendők nagy hátramaradást szenvednének. Ez által felforgattnék a törvénykezési rendtartásnak ama alapelve, melynél fogva a t. r. a törvényszéki bírakat számtalan iratok elintézésétől mentesíteni akarta, hogy az érdemleges határozatokra több időt fordíthassanak, s mely elv a peres és a végrehajtási eljárásban egészen keresztül van véve.*)

De ezen törvényszéki hagyatéki eljárás a felek roppant terheltségével is volna összekötte, mert az egyesség minden hagyatékra nézve, és pedig sokszor ismételve is megkísértendő levén, s arra valamennyi érdekeltet megidézni kellettén, az érdekelteknek az egész törvényszék területéről kellene a törvényszék székhelyére zárandokolniok, és sokszor történné, hogy öt, hat, örökösnek is egy alig 20 ftnyi értékű irtvány vagy viskó miatt kellene mértőföldnyi utat p. o. Német-Prónáról, Nyitrára tenni e, s így nemcsak az egész örökség az utiköltségre rámenne, hanem még hegyébe rá is kellene fizetni.

De ezen egyességi kísérletet, a törvényszék, ha az t. i. hatásköréhez tartoznék, a járásbíróslíra nem is bízhatná, részint azért, mert a törvényszék csak a törvény által megengedett esetben, mint p. o. végrehajtásnál küldheti ki a járásbíróslírt, részint pedig azért, mert egyik bíróság valamely hatásköréhez tartozó jogcselekménynek elővételt, más nem illetékes bíróságra át nem ruházhatja.

De a takaréklíosság és a munka helyes felosztásának elvével sem egyeztethető meg, hogy a nagyobb fizetéssel ellátott és feltevőleg nagyobb előkészlítséggel bíró törvényszéki bírák a fontosabb törvényszéki teendők helyett, oly teendőkkel foglalkozzanak, melyeket a kisebb fizetéssel ellátott fiatalabb bírói erők is elvégezhetnek.

2-or Ama nézet tarthatlansága, melynél fogva a törvényszék székhelyén előforduló hagyatékoknál, ha a hagyatéklíban ingatlanok is találtnak, a törvényszék, különben pedig az ott széklíó járásbíró illetékes — már a fent mondottak által ki van mutatva. Azonkívlí ha ezen nézet állana, az halomra dönténé és absurdumra vezetné a legujabbi törvényeinknek jelesen az 1871. évi 31. t. cz. ama, a modern jogi fogalmakon nyugvó elvét, hogy „hason foku bíróságlíoknak hason hatásköre s illetéklísege legyen rendes bírói ügyekben.“

Azon nézet követőí azon érvt hozzáklí fel, hogy miután ugymond a t. r. 562. §-a szerint városokban a hagyatéklí tárgyalás a törvényszék, illetőleg annak gyámhatóságlí osztályához tartozott, az 1871. 31. t. cz. 18. §-a pedig mindazon peres és perenkívlí teendőket, melyek eddlí a városí törvényszéklíekhez tartoztak, a kir. törvényszéklíekhez utasítja; ugyanazért a városí hagyatéklíok tekintetében ha bennünk ingatlanok is találtnak, csak ís a törvényszéklíek lehetnek illetékesek.

Ha ezen nézet állana, akkor annak ís kellene állania, hogy a kir. törvényszék a székhelyén előforduló halálózásoknál nemcsak azon hagyatéklíokra nézve, hol ingatlanok ís találtnak, hanem az összes s csak íngóságokból álló hagyatéklíok tekintetében ís illetékes volna mert a törvény az előleges intézkedéseknél a hagyatéklí javak között különbséglíet nem tesz, és a városí törvényszéklíek az összes városí hagyatéklíokat minden különbséglí nélkül tárgyalák.

És ha a fenti nézet és érvelés állana, akkor következtetesen még tovább kellene menni azt mondani, hogy a kir. törvényszéklíek nemcsak a székhelyükön előforduló hagyatéklíokra nézve,

hanem mindazon területükön létező városok összes hagyatéklíaira nézve ís illetékesek, hol azelőtt városí törvényszéklíek léteztek, mert a kir. törvényszéklíekhez nemcsak azon városí törvényszéklíeknek teendőí tartoznak, hol a kir. törvényszék széklíek, hanem a területén létező minden városí törvényszéklíeknek ügyeí. E szerint például a budai kir. törvényszékhez tartoznának nem csak a budai, hanem az ó-budai és sz.-endrei, pozsonyi törvényszékhez nemcsak a pozsonyi, hanem a sz.-györgyi, bazíni, modoi, somorjai összes hagyatéklí tárgyalásob, mert ítt mindennütt városí törvényszéklíek léteztek.

Ezen nézet és a törvénynek ílyképi magyarázata pedig absurdumra vezetné magát a törvényt, mert azon körülmény, hogy a városokon kívlí a kir. járásbíróslíok a hagyatéklí ügyek ellátására ílletékesek, megdönthetlénül állván, a kir. törvényszéklíi ílletéslísege, sőt a kir. járásbíróslíoké ís, egész bábelít képezne; — volnának ugyanis törvényszéklíek, melyeknél az összes hagyatéklí tárgyalás összpontosulna például a pesti kir. törvényszék, és volnának ísmét törvényszéklíek, melyek ílletéslíseglíhez a hagyatéklí tárgyalás egyáltalában nem tartoznák, például zsolnai, alsó-kubíni stb. törvényszék mível ezen törvényszéklíek területén oly városok nem léteznek, melyek ezelőtt rendes városí törvényszéklíekkel bírtak. Éí ísmét volnának törvényszéklíek, melyek azon a helyen, hol széklínek, hagyatéklí tárgyalási ílletéklíességlí nem bírnának, hanem ezt csak ís egy más területükön feklíó városban gyakorolhatnák, például a szeniczi törvényszék, mível Szenicznék városí törvényszéklíe nem volt, ellenben Szakolcza város olyannal bírt. Hasonlóulí volnának járásbíróslíok melyek ílletéslíseglíhez a hagyatéklí tárgyalás egyáltalában nem tartoznák, például a pesti járásbíróslíok, és ísmét volnának, olyanok, melyeknél az összes hagyatéklí tárgyalási eljárás összpontosulna, például gödöllíóí, nagykátai stb. járásbíróslíok.

Végtére volnának járásbíróslíok, melyek a területükön létező lakosság egyklí részére nézve hagyatéklí tárgyalási ílletéklíességlíel bírnának, a másklí részére nézve pedig őket az nem ílletné, például a budai, ó-budai és szt.-endrei járásbíróslíok, mível ezek csak a községlíbeli hagyatéklíokat tárgyalnák, míután a városí hagyatéklíok a törvényszékhez tartoznának.

Már most csak tán nem fogja valakí állítani, hogy az 1871. t. cz. 18. §-a ílyen ílletéklíességlí chaost, ílyen anomalíákat felállítani, vagy a néposztályok tekintetben még most ís íly különböztetéseket fentartani akart volna, mert akkor a törvényhozó az 1871. 31. t. cz. alapelvét, hogy egyfoku bíróságlíoknak egyforma hatásköre legyen, maga forgatta volna fel, és oly bírói ílletéklíességlíet alapított volna meg, melynek semmí racionálíbis índoka, semmí jogí alapja nincsen.

Az 1871. t. cz. 18. §-a csak a szoros érteklímben vett bírói teendőket vagy csak ís azon ügyeket, melyek a városí tvszéklíek mínt bíróságlíok jártak el, a kir. tvszéklíekhez utasítatván, a többí teendők, melyeket a városí tvszéklíek végeztek, a kir. tvszéklíekre nem mentek át.

Mínthogy pedig a városí tvszéklíek a hagyatéklí tárgyalásokat nem mínt bíróságlíok, hanem mínt gyámhatóságlíok végezték, ugyanazért ezen hagyatéklí tárgyalások sem mehettek át a kir. tvszéklíekre, hanem csak ís a kir. járásbíróslíokokra, mert tekintve egyrészt, hogy a tvszéklíek mínt bíróságlíok az előleges intézkedéseklí megtételére, a törv. rendt. szerint egyáltalában nem ílletékesek, másrészt pedig ezen intézkedéseklí megtétele a t. r. 37. §-a szerint az egyesbíróslí hatásköréhez tartozklí, a városí gyámhatóságlíok által eddlí ellátott ebbelí intézkedéseklí, nem mehetek át oly bíróságlíra, mely azok elővételére nem ís ílletékes, hanem mentek át azon bíróságlíra, mely azok ellátására szabályklínt hívatva van.

Ezek szerint tehát a városí tvszéklíek, ílletőleg gyámhatóságlíok által eddlí ellátott hagyatéklí teendőklíre nézve az 1871. évi 31. t. czíklínek, nem a 18., hanem csak ís 15 §-a álkalmazandó, melynek és a törv. rendt. 37. §-a alapján, már most a kir. járásbíróslíok helyre való tekintet nélkül, az előleges intézkedéseklí megtételére kízárólag ílletékesek.

3-or: Ama nézet, hogy a hagyatéklí tárgyalások eszközlíseglíre egyedül a tvszéklí van hívatva, már a fentebblíekben találja czáfóslíát, különben ezen nézet nagyon ís paradoxonnak tűnklí fel. Az ílportunitatísi índokok, melyek ezen nézet ellen harcolnak, ugyanazok, melyeket a 2-ík nézetnél kifejtettünk.

4-er: A negyedíklí nézet tehát az, melyhez mí ís teljes meggyőződésünkkel csatlakozunk, mível a mondottak s bevágó törvényekkel ígazoltak szerint — egyedül a törvényen alapszklí, s ennek keresztül vítelével egyöntetúséglí hozatnák be az egész országban; ezen nézet a kifejtett elvek és törvényszabványok

*) Lásd. Törvényjavaslat a polgári perrendtartáshoz. Előterjesztés. III. 6. p. 19. l.

szerint következésképp osztja fel a hagyaték körüli teendőket a kir. járásbíróságok és a kir. tvszékek között.

I. A kir. járásbíróságokhoz tartoznak:

A) Az előleges intézkedések helyre és a hagyatéki javak minőségére való tekintet nélkül; ezek pedig következők:

- a haláleseti felvétel elintézése;
- a végrendelet kihirdetése;
- a hagyományosok és végrendeleti végrehajtók értesítése;
- leltározás és az örökség biztosítása;
- az ismeretlen hitelezők összehívása;
- az illető gyámhatóság értesítése;
- a távollévő s ismeretlen tartózkodású örökösök összehívása hírlapi hirdetés által;
- az osztályos egyezség megkísértése; s ha ez sikerül;
- a gyámhatósági jóváhagyás kieszközölése;
- az örökség átadása s az ingatlanoknak való bekebelezetése megkeresés útján.

Ha pedig az egyezség nem sikerül:

- perutrá való utasítás;
- per folyama alatt az örökség biztosításáról s kezeléséről való gondoskodása.

B) Sommás utu osztály.

A t. r. 583. §. jelzett sommás utu osztály, ha a hagyaték ingóságokból áll és értéke 300 ft-on tul nem halad.

II. A kir. törvényszékek hatásköréhez tartoznak.

1-ör: A t. r. 580. és 581. §§-ban előírt hirdetvényi eljárás megindítása és a hagyatéki ingatlanok tulajdonjogának az örökösökre való bekebelezetése.

2-or: Sommás utu osztály megtétele, ha a hagyatékban ingatlanok is találtnak, vagy pedig az ingóságokból álló hagyaték értéke 300 ft-on tul halad. (t. r. 583. §.).

3-or: Az osztály megtétele és az örökségi javak átadása azok minőségére és értékére való tekintet nélkül, ha a perre utasított fél keresetet a kitűzött határidőre be nem adott. (590. §.).

4-er: Az örökösödési perben hozott ítélet folytán az örökségnek az illetőknek való átadása.

Ezekkel ki van merítve az egész örökösödési eljárás.

TRAVNIK ANTAL,
budai királyi törvényszéki bíró.

A pótosztályozásról a csődeljárásnál.

A csődeljárásnál tudvalevőleg azon esetben, midőn a felső bíróságok oly követelést ítélt meg, melyre nézve az első bíróság a követelőt elutasította, a magyar csődtörvény 102. és következő §§-ai szerint pótosztályozásnak van helye.

Arra nézve, mit tartalmazzon ezen pótosztályozás, a törvény oly világos ugyan, hogy kétség hozzá alig férhet: mégis gyakran tapasztaljuk, hogy az elsőbíróságok ezen pótosztályozási munkálatok körül a törvény egyszerű és világos rendelkezéseihez nem alkalmazkodnak.

Az idézett 102. §. ugyanis azt mondja: „hogy a felsőbb ítélőszékeket megítelt követelések is az osztályozásba soroztassanak“.

E szerint mi a teendő?

Az, hogy a perügylő az első osztályozás érintetlen hagyásával csak az újonnan megítelt követelésekre vonatkozólag egy pótosztályozási javaslatot készítsen.

Ebben tehát csak az iránt teendő javaslatot, hogy az újonnan megítelt követelés az első osztályozásnál sorozott követelések közt hova soroztassék; mi mindössze egy pár sorból álló beadmányt képez.

A bíróság részéről pedig az a teendő, hogy az első osztályozási ítélet érintetlen hagyásával csak az újonnan megítelt követelések osztályozása iránt határozzon.

És mit tesz gyakran a perügylő? mit a bíróság?

A perügylő a pótosztályozási javaslatba az összes, úgy az elsőbírósigilag, valamint a felső bíróságok által is megítelt követeléseket veszi fel. A bíróság pedig ezen javaslat folytán szintén az összes követelések osztályozása iránt határoz.

Ha ezen munkálatokban az első osztályozáson — az újonnan megítelt követelések kivételével — változás nem történik: az egész dolog jelentőséggel nem bír; legfeljebb kár a felesleges munkáért, s alaki kifogás alá esik ily eljárás annyiban, a mennyiben az elsőbírósig által is megítelt követelésekre nézve,

melyek a pótosztályozás tárgyát nem is képezik, különböző kelet és számok alatt, gyakran különböző bírák hozzájárultával helytelenül két ítélet hozatik.

De már az megbocsáthatlan hiba, ha a második ítéletet oly követelésekre nézve is, melyek a pótosztályozás tárgyát nem is képezik, az első osztályozástól eltérés történik.

Pedig ez is történt már egy nagy csődperben, melyben 80 és egynéhány követelés bejelentetett, s a valódisági és osztályozási ítélet ellen mintegy 10 felebbezés beadott. A felső bíróságok előbb a valódisági kérdést eldöntvén, mielőtt az osztályozási ítélet felülvizsgálatába bocsátkoztak volna, az első bíróság által mellőzött és elsőbírósigilag megítelt követelések pótosztályozása végett a csődper az elsőbírósigához visszaküldötték. És mit tesz az elsőbírósig? A fennírt hibába esik, az első osztályozási ítéletet, mely pedig több fél által megtámadtatván, elsőbírósigilag még felülvizsgálandó lészen, nem létezőnek tekintvén, az összes követelésekre nézve új osztályozási ítéletet hoz, és ebben oly követelésekre nézve is, melyek a pótosztályozás tárgyát nem is képezik, és melyekre nézve az első osztályozási ítélet elsőbírósigilag még felülvizsgálandó lesz, ezen első osztályozási ítélettől egészen eltérőleg határozott.

Mi volt ennek természetes következménye?

Az, hogy a pesti kir. ítélőtábla ezen ítéletet megszüntette, és az elsőbírósigot a csődtörvény 102. és következő §§-aiban körülírt eljárás szoros megtartására utasította.

Mennyi munka, fáradság és idő ment ekképen, a felek nem csekély kárára, veszendőbe?

Óvakodjanak az újonnan szervezett törvényszékek ily hibától!

Ez alkalommal még egy másik kérdésről akarok néhány szót szólni.

Egyszer egy pótosztályozási ítélet ellen, melyben nemcsak az újonnan megítelt követelések soroztattak, hanem melybe a többi követelésekre vonatkozólag az első osztályozási ítélet szószerinti szövege is átvétetett, oly fél adott be felebbvitelt az elsőbírósig által is megítelt és osztályozott követelésére nézve, ki az első osztályozási ítéletet annak idejében nem felebbezte.

Ezen esetre vonatkozólag akadt oly nézet is, mely szerint ily felebbvitel elfogadandó volna.

Én ezt tévesnek tartom, és azt hiszem, hogy az első osztályozási ítélet mindazokra nézve, kik annak kihirdetése után 15 nap alatt felebbezéssel nem éltek, jogerőre emelkedett, s így annak habár a pótosztályozási ítéletbe helytelenül újból felvett kimondványai ellen több felebbezéssel élni nem lehet.

KÜLLEY EDE,
kir. ít. táblai bíró.

Észrevételek a semmitőszék egyik döntvényéhez.

A m. kir. Curia semmitő osztálya 1871. decz. 12-én 14,791. sz. a. következő elvi jelentőségű határozatot hozott: „Az, hogy valamely határozat hozatalánál több bíró vett részt, mint a hánynak jelenléte a törvény szerint a határozat érvényességére mulhatatlanul megkívántatik, a prts. 297. §. 9) pontja alá vonható semmiségi esetet nem képez.“

Az ügy, — melyben a most említett határozat hozatott — röviden a következő: L. János felperesnek özv. S. Péterné ellen 50 ft s járuléka Debreczen város tvszéke előtt indított perében a nevezett tvszék 5147/70. sz. a. hozott ítéletével felperest keresetével elutasította, ki is ez ítélet ellen felebbezett. A pesti kir. ítélőtábla jelen ügyben hivatalból semmiségi esetet észlelt, mivel az e. f. tvszéknél a t. r. t. 5. §-a ellenére az ítélet hozatalban elnökön kívül három szavazó bíró vett részt. E szerint — minthogy a t. r. t. 297. §. 9) pontjának esete forog fen — az iratok a semmitőszékhez lettek felterjesztve. A semmitőszék pedig ez ügyben a már fent említett határozatot mondta ki; „mert — így szól az indoklás — az, hogy az ítélet hozatalnál az elnökön s két bírón kívül egy harmadik is részt vett, nem helyeselheto s a bálytalanság ugyan, de a prt. 297. §. 9) pontja alá nem vonható s ekként hivatalból figyelembe veendő semmiséget, — mely csak akkor áll be, ha az ítélet hozatalára kevesebb számú bíró foly be, mint a mennyi a prt. 5. §-ában meg van állapítva, — az itt fen forgó esetben nem képez.“

Lássuk mit mond a prts. 5. §-a. „Érvényes határozat hozatalra az elnökön kívül minden e. foly. tvszéknél 2., — a második bíróságnál 4., — s a magy. kir. Curiánál 6 bíró tag jelenléte kívántatik stb.“

A 297. §. pedig a 9) pontban mondja: „Semmiségi panasznak helye van, ha a bíróság a határozat hozatalánál nem volt szabályszerűleg alakítva.“ (5. §.)

E szerint világosan áll előttünk mind a két szakasz. Az 5-ik szakasz határozottan csak arról szól mennyi bírónak kell a határozat hozatalánál részt venni, s így nem szól arról, hány bíró nem vehet abban részt. Ily határozott kijelentés mellett egyebet a §-ból nem lehet kimagyarázni, mint azt, hogy a meghatározott számnál nem lehet sem több, sem kevesebb az ülésben illetőleg a határozat hozatalánál.

Nincsen e szerint szabályszerűen alakítva a tanács, ha p. o. abban az elnökön kívül csak egy vagy három szavazó bíró vesz részt. Szabálytalanság az egyik úgy mint a másik létszám.

Hogy pedig szabálytalanság, még pedig nem helyeselhető szabálytalanságnak a bírónak kelletlenül nagyobb száma, azt a semmitőszék is elismeri; s így, ha azon szabálytalan eljárást semmiti meg, midőn kevesebb bíró hozza a határozatot, mint a mennyi az 5-ik §-ban meg van határozva, következtetés a másik eljárást csak nem helyeselhető szabálytalanság kimondani; mert ez annyit jelent, hogy a tvszék valamennyi tagja is részt vehet a tanácsülésben, ha kedvök úgy tartja, s egyéb bajuk nem lehet, mint egy kis nem helyeslés, a mi bizony — kivált, ha az érdek úgy hozza magával — még nem nagy baj.

Logikai szempontból véve tehát szerény nézetem az, hogy ne legyen szabad a tanács ülésben több szavazó bírónak részt venni, mint a mennyit a törvény meghatároz; támogatja pedig ebbeli nézetemet még az is, hogy az 5-ik szakasz ellenkező megengedhetőségre bizonyosan magában foglalta volna e szöveget „legkevesebb stb.“

De mellettem szól még a jogügyi bizottságnak jelentése is (lásd a „Jogt. Közlöny“ 1868. évi 41. számát) a midőn a prtási 5. §-ának 3. 4. 5-ik sorából a legalább szót mindenütt kitörölnönek véleményezi, a mely kijavítás ez értelemben, mint látjuk, megis történt.

De eltekintve a logikai interpretációtól vegyük pusztán a törvény célját.

Tény az, hogy a törvény senki kárát sem akarja, sőt inkább igyekszik kinek-kinek javát, érdekét megvédeni a törvény s a jog határain belül.

A semmitőszéknek két célja van: 1) felügyelni arra, hogy a bírák alkalmazzák magukat a fennálló törvényekhez, midőn valamely ügyben eljárnak; 2) megóvni a peres feleket a törvénytelen eljárás káros következményeitől.

Midőn pedig meglelt határozva hány bíró vegyen részt a határozat hozatalánál, ez azon okból történt, hogy a bírói tesztület tudja magát mihez alkalmazni, hogy a felek meg legyenek óva az igazságtalan határozat hozataltól.

Midőn a semmitőszék kimondta jelen elvi jelentőségű határozatát, különösen ez utóbbira fektette a súlyt. Azonban vagyok bátor megjegyezni, hogy csak egy oldalról vannak a felek megvédeni, nem értem épen a jelen esetre, hanem általában. Ugyanis: Igaz, hogy több bíró jobban vitatja meg az ügyet s alaposabb határozatot hozhat, mintha egy vagy két bíró hozza azt, kivált áll ez bonyolodottabb ügyekre. De történhet az is, hogy p. o. valamely ügyben az elnökön kívül három bíró vesz részt a tanácsülésben, holott csak kettőre volt szükség a törvény szerint. Történhet úgy is, hogy a kérdéses ügyben egyhangulag hoznak határozatot, ez esetben még nincsen baj,*) de kérdem mi történik akkor, ha A. bíró — ki egyuttal előadó is — p. o. felperes javára ad be véleményt és B. bíró az ellenkező meggyőződésen van s ezt érezve C. bírót — kit ez utóbbi meggyőzött — hozza magával a tanácsülésbe és A-t leszavazza? Hiszen ezt lehet tenni, kivált ha az elnök szemet huny, mert jelen semmitőszéki határozat értelmében csak nem helyeselhető eljárás, de semmiséget még nem von maga után.

De kérdem még azt is, hogy mi történik akkor, ha p. o. az e. f. törvényszéknél négy bíró szavaz, szavazat-egyenlőség

esetében a határozat per majorem elnöki szavazat hozzájárulásával mondatik ki? — Hol leli indokolását az ilyen eljárás, midőn szavazat-többség után hozatik határozat?

Igaz, hogy erre lehet azt is felhozni, hogy a sérelmes félnek még fenn marad a felebbezés utja. Hanem ez által ismét olyasmi van előmozdítva, a mire a feleknek egyáltalán nincsen nagy szüksége, t. i. a pernek huzavonása, az ezzel együtt járó jogi hátrányok s a perköltségek szaporodta.

Ha tehát semmisnek mondatik ki az oly határozat, mely hozatik csonka tanácsülésben, semmisnek volna kimondandó a másik alternativa is; mert a kellőnél nagyobb számú tanácsban hozott határozat vagy egyhangulag lett kimondva, vagy szótöbbséggel. Az első esetben nincs arra szükség, hogy több bíró vétsék igénybe, s nincsen arra szükség, hogy pusztán nem helyesléssel visszaélésre adassék alkalom; a 2-ik esetben pedig a hozott határozat a felekre nem megnyugtató, s így nem felel meg az igazságszolgáltatás követelményének, kivált ha az joghátránnyal perhuzavonással s nagyobb perköltséggel van egybekötve. A midőn tehát az 5-ik §. pusztán a kívántató létszámot határozza meg s így nem szól arról, lehet-e több vagy kevesebb bíró a tanácsülésben, s midőn a prtás 297. §-a kijelenti, hogy semmiségi okot képez az, ha nem az 5-ik §. értelmében alakul valamely határozat hozatalánál a bíróság az elérendő cél, a czélszerűség s az igazságszolgáltatás követelménye úgy hozza magával, hogy semmis legyen az oly határozat, melyet a kellőnél több vagy kevesebb bíró mondott ki.

HRABÓCZI GYULA.

K ü l ö n f é l é k .

(A jog- és államtudományi műszótár) szerkesztéte örövendetes módon halad. Eddig összesen 3825 műszó lett elfogadva s ezek közt igen sok új és sikerült műszóval fog a magyar jogirodalom gazdagodni. Az előadók közül eddig dr. Apáthy István a váltójog köréből 383; dr. Garay Dezső a törvénykezési rendt. köréből 28; dr. Hatala Péter az egyházi jog köréből 149; dr. Matlekovits Sándor a közgazdaság és tengerészeti jog köréből 783; dr. Németh József a családjog köréből 219; dr. Óváry Kelemen a csöndületijog köréből 76; Schiffner Gyula a pénzügyi igazgatás köréből 938; dr. Schnierer Gyula a kereskedelmi jog köréből 574; dr. Takáts Lajos a kötelmi jog köréből 75; dr. Wenzel Tivadar a bányajog köréből 226; és Zlinszky Imre a dologi jog köréből 368 műszót terjesztett elő megállapítás végett.

(A bejegyzett kereskedők) nejei hozományának, mely eddig a váltótszék hatásköréhez tartozott, ezentul a városi tanács hatáskörébe menvén át, a buda-pesti keresk. és váltótszék az erre vonatkozó hitbizományi jegyzőkönyvet áttette a tanácshoz, melynek levéltárában az ezentul kezeltni fog.

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:

Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:

Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápr.—jun.) 3 frt.
Félévre (ápr.—szept.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám.)

*) Az idézett döntvény csak is ily esetre vonatkozik, mint ez az indokolásnak ezen passusából „hogy az itt fennforgó esetben semmiséget nem képez“ — világosan kitünik. Szerk.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgylés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A bünvádi eljárásunk reformja. Szerk. — A csőnyitási kérvény kézbesítéséről. Külley Ede, királyi ítélő táblai bíró-tól. — A földadó, mint az ingatlanok becsértékének alapja. Stanik Lajos, ügyvéd-től. — Jogirodalom. Apáthi István, egyetemi jogtanár-tól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok és Indokok.

A bünvádi eljárásunk reformja.

A bünvádi eljárás ideiglenes szabályozása tárgyában beterjesztett törvényjavaslat indokolásának olvasása azon benyomást gyakorolja az olvasóra, mintha a magyar felelős miniszterium csak rövid néhány hét előtt jutott volna a kormányhoz, és szégyenítő bünvádi eljárásunk tekintetében súlyos felölösségének érzete által indítva, a vagyonbiztonság, nem kevésbé a polgári és személyszabadság érdekében, — legsürgősebb feladatának tekintené a bünvádi eljárás szabályozását.

Öt évi tétlenség után jutott tehát a kormány annak tudatára: hogy itt rögtön kell valamit tennie!

Jogi reformtörekvéseinknek ezen jellemvonása valóban végzettszerű!

Épen így jártunk el a bírósági szervezésnél. Hangoztatva lettek éveken át a legmerészebb elméletek; majd arról volt szó, hogy kizárólag a társasbírósági, majd arról, hogy kizárólag az egyesbírósági rendszerre fektetessék a bírósági szervezés; — míg végre azon eredményhez jutottunk, hogy a volt municipális bíróságok korlátolt számban királyi bíróságokká lettek alakítva, s így az egész bírósági szervezés nagy horderejű jogi reformja, — egy monstruosus közigazgatási műtét-ként fog jogtörténelmünkben szerepelni.

Igy járunk most a bünvádi eljárás reformjával!

Egy tollvonással eltöröltük az osztrák bünvádi eljárást, hogy azt 12 év múlva 118. §-ban kivonatilag restitáljuk s notabene ép oly időben, midőn az osztrák tartományokban azt az ódonságok lomtárába vetve, — egy a kor szellemének és a tudomány színvonalán álló bünvádi eljárással felcserélik.

Ila így haladunk, — úgy aggódva kell a jövő elébe néznünk, melyben szomorú távlat nyílik lelki szemeink előtt.

Köztudomásu dolog péld. hogy a mozgalmas 48-as évek után az egész ausztriai birodalomban eltöröltetett az esküdtszéki intézmény s erre legnyomatékosabbérvül az hozatott fel: hogy Magyarország kultur-állapota lehetetleníti ezen intézményt, az egységes jogszolgáltatás pedig a centralisáció leghatalmasabb eszköze lévén, — ezen eszményképnek még az osztrák esküdtszéki intézménynek is aldozatul kell esnie!

Mi azóta megszabadultunk az idegen uralom járma alul, de viszont Ausztriát sem gátoljuk haladásában, és azt hittük 1867-ben, hogy ezen elvállás, kölcsönös buzdító vetélkedést fog eredményezni a jogi reformok terén.

S ime mit tapasztalunk? Azt, hogy Ausztria csakugyan bebizonyítja: miszerint Magyarország alantabb

foku műveltségi viszonyai által volt gátolva a jogi haladás röptében, mert a legzilahabb alkotmányi viszályok közepette is komoly törekvést nyilvánít a korhadt inquisitorius bünvádi eljárás mellőzésével, az esküdtszéki intézményt újból visszaállítani; — míg ellenben mi, a magyar alkotmány helyreállításának ötödik évében, a félrevertett osztrák bünvádi rendtartás foszlányos rongyaival takargatjuk mesztelenségünket!

Vagy nem követtünk-e hasonló eljárást a polgári törvénykezés szabályozásánál?

Akkor azonban legalább a szükség parancsolta rögtönzés szolgálhatott mentségül. Mivel indokolhatja azonban az igazságügyi miniszterium 5 évi tétlenség után a mostani, fentebb jelzett rögtönzést? Nem egyébbel mint tehetetlenségével.

Az igazságügyi miniszteriumban hiányzott és hiányzik még most is az öntudatosan iránytadó egységes akarat. Az igazságügyi miniszterium, mostani szervezésében nem is tekinthető tulajdonkép kormányi, hanem csak közigazgatási hatóságnak, mely ép úgy képezhetné a belügyi miniszteriumnak egyik szakosztályát, mint annak idejében a magy. kir. helytartótanácsnak volt egy ugynevezett jogügyi szakosztálya, mely, mint azt egy a legrégebb, valamint a közel múlt időből tudjuk, — a törvénykezés terén törvényt pótló szabályrendeletek kiadásában lelé egyik főfeladatát, és az ország ebbeli szükségleteinek fedezésére az udvari kancellária vitte a „Hoflieferans” szerepét.

Egy mély igazság rejlik azon tanban: hogy a jelenkor helyes felfogásához s kellő megértéséhez elkerülhetlenül szükséges a történelmi múltnak ismerete.

Szenteljünk tehát a mostani bünvádi eljárásunk reformjának helyes megítélhetése végett, egy visszapillantást a jogtörténelmi múltba. A corpus juris második részében foglalt „forma processus iudicii criminalis seu praxis criminalis” tudvalevőleg nem egyéb mint egy fordítása ama, az 1656. év decz. 30-án Osztrákországban elrendelt bünvádi eljárásnak, mely Magyarországon soha sem vált ugyan jogérvényessé, de minthogy a 17-ik század végétől kezdve a corpus juris összes kiadásaihoz csatolva volt, — mindeddig a hazai bünvádi eljárásunk alapjául szolgált, avagy legalább tagadhatlanul arra lényeges befolyást gyakorolt.

Ime tehát, ha a jogforrások csak némi felületes ismeretével birunk, a történelmi alapon nyugvó bünvádi eljárásunk nyomára akadhatunk, és legujabban az alkotmányos kormány fogott hozzá a lomtárba vetendő osztrák bünvádi eljárásnak hazánkban meghonosításához! Ez a nemzet genius, melyet szeretünk a történelmi

jogunk szüzsies önszületésében keresni, — voltaképen azonban az elbizakodott tehetetlenség okozta hátramaradás!

Ez uton jutottunk öt év alatt azon eredményhez, hogy vannak most ideigl. törvényszékeink; ideigl. perrendtartásunk és lesz ideigl. bünvádi eljárásunk is; anyagi törvényeink pedig épenséggel nincsenek, és mintha csak még hiányát sem éreznők, jóformán még hozzá sem láttunk a munkához.

Nem akarjuk kutatni e viszonyoknak sem okait, sem okozóit, hanem lehető objectivitással akarjuk tárgyalni a kormány által büntető törvénykezésünk terén követett jogügyi politikát.

Még a mult évben a kir. bíróságok szervezése és az államügyési intézmény életbeléptetése alkalmával ismételve hangsúlyoztuk: hogy a kormánynak mulhatlanul kell segitenie az ugynevezett „criminalis praxis“ végtelen zürzavarán és részünkről azt hittük, hogy a kormány legcélyszerűbben oldhatná meg e problémát, ha oly módon, mint a sajtóügyi eljárás szabályoztatott, — a közbünvádi eljárás szabályozására is felhatalmazást kérne a törvényhozástól.

E helyett azonban a kormány a fentebb jelzett, rög-tönzött törvényjavaslatot terjeszté a törvényhozás elé és semmi sem képes jogszolgáltatásunk siralmas állapota tekintetében az igazságügyi miniszterium öt évi tétlenségét hangosabban kárhoztatni, mint azon örömrzhet, melylyel a művelt Európa küszöbén, a biblia Lázár koldusaként felszedjünk az osztrák törvényhozás zöld asztaláról lehulló morzsálat!

Igenis örömrzettel üdvözljük, móhon kapunk rajta, — mert éhezünk!

E szempontból kell megitélnünk a törvényszékek illetőségéhez tartozó bünvádi eljárás ideiglenes szabályozását; de az ország és nemzetünk reputatiója érdekében ünnepélyesen kell az ellen tiltakoznunk, hogy törvényhozásunk annak csak tárgyalásába is bocsátkozzék! Egyszerűen csak a jogügyi közigazgatás szempontja alá kell sorolnunk azon ugynevezett törvényjavaslatot, és csak mivel a kormány rendeletileg nem segíthetne a nélkül, hogy a törvényhozás körébe vágjon, — ezért kell a törvényhozásnak is a fölött határozni; de hogy valamit tenni kell, annak szükségét bármily pártszenvedély sem fogja eltagadhatni.

Nézetünk szerint a legmegfelelőbb törvényhozási intézkedés abból állana, ha a beterjesztett törvényjavaslat alapján országgyűlésileg kiküldött 15-tös bizottság által fölülvizsgált munkálat olykép, mint az országbírói értekezlet a bíróságoknak követésül ajánlatná.

Fentebb említettük, hogy az ugynevezett „praxis criminalis“ is soha sem vált hazánkban jogérvényessé, avagy jobban mondva: törvényessé, s így most csak újabb alapra fektetnének a criminalis praxis.

Ezzel csak jelezni akartuk az igazságügyi miniszterium által beterjesztett törvényjavaslat iránti álláspontunkat. A javaslat részletes és érdemleges bírálatát pedig csak lapunk jövő számában közölhetjük.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

A csődnyitási kérvény kézbesítéséről.

Nem régen a pesti kir. táblánál több eset fordult elő, melyeknél azon kérdés merült fel, mikép kelljen a csődnyitási kérvényt panaszlott részére oly esetben kézbesíteni, midőn az hon nem találhatik?

Az említett két esetben a csődnyitási kérvény panaszlott hon nem létében két tanu előtt a lakás ajtajára szegezve, az elsőbírósgok ezt rendes kézbesítésnek vették, minden további intézkedés nélkül a kitűzött tárgyalást megtar-

tották, és panaszlott ellen a megjelenés elmulasztása alapján a csődöt elrendelték.

A kir. tábla azonban más nézetben volt, érintett felszegzését rendes kézbesítésnek nem tekintette, és ennél fogva a csődnyitási ítélet feloldása mellett új idézést, új tárgyalást rendelt el.

Nagy horderejű ezen kérdés a panaszlottra nézve, ki a nem rendes idézés folytán jogtalanul nemcsak a védelemtől, és a csőd elrendelése esetében a vagyonról rendelkező jogától fosztatik meg, hanem az 1844. évi VII. t. cz. 5. §., illetőleg 126. §-hoz képest azon esetben, ha a bejelentett követelések összege a tömeg értékét felül haladja, a hamis bukkás súlyos következményeinek is kitétetik.

Lássuk tehát, mily törvények szolgálnak ezen kérdés eldöntésénél zsinórmértékül.

Van oly nézet is, mely szerint csődügyekben csak a csődtörvények és azokra vonatkozó törvényes rendeletek alkalmazhatnak, azokban tehát más eljárási törvényre hivatkozásnak még oly kérdésekre vonatkozólag sincs helye, melyekről a csődtörvények, illetőleg rendeletek nem intézkednek, melyeket tehát az ezen nézetben levő bíró csak bölcs belátása szerint fog elintézhetni.

Ilyen kérdés a kézbesítés kérdése is, mely iránt csődtörvényeink mi rendelkezést sem tartalmaznak.

Mikép döntenek el ezt a fentebbi nézetet osztó bírák, ezt ők tudják. Minden esetre csak tarka lehet ezen elintézés az ország különböző részeiben, mert épen a bölcs belátásra czéloz azon ismeretes mondat: „quot capita, tot sensus.“

Én e nézetet nem osztom. Én a bölcs belátástól mint ítéleti alaptól úgy félek, mint a tüztől. De lehet is azt tűznek tekinteni, mert elégszer égette meg vele a magyar Themis kezét, lábát. Le is járta az magát tökéletesen. A jelen kor igényeinek ily ingatag alap már meg nem felelhet.

Ha csődtörvényünk teljes eljárási törvény volna, ha t. i. az eljárás minden phasisaira kiterjedne, akkor természetesen én sem lehetnék más nézetben, minthogy csődügyekben csak a csődtörvény szabályai alkalmazhatók.

De a dolog nincs így.

A csődtörvény csak magát a csődeljárást szabályozza. De a peres eljárás szabályait, melyek pedig a bejelentett követelések megitélésénél nélkülözhetlenek, egyes intézkedéseket kivéve, nem érinti. Nem szól például a felek képviseléséről, nem a kézbesítések miként eszközzéséről, nem a bizonyítékokról stb.

Az ezek körül felmerülő kérdéseket a bölcs belátás szerint elintézni, és a rendes eljárási törvényt, mely mindezek iránt tüzetes szabályokat tartalmaz, mellőzni, nem létezőnek tekinteni: ez valóban oly eljárás, melyet én meg nem foghatok.

Nem-e természetes, magától értetődő, kézen fekvő dolog ily kérdéseket azon szabályok szerint elintézni, melyeket a rendes eljárási törvény, mely a csődeljárásnak kiegészítő részét, alaptörvényét képezi, melyre emez csak úgy szólván reáépült, előír?

Ha igen, akkor vitassuk meg azon további kérdést, melyik azon eljárási törvény, mely kérdéses esetekben a csődperekben is alkalmazásba veendő, valjon az új polgári törv. rendtartás, avagy az azt megelőzőtt eljárási törvény-e?

Az új polg. törv. rendtartás csődügyekben nem alkalmazható, mert az azt bevezető rendelet XIX. cz. 1) pontja szerint: „csődügyekben az 1861. évi ideiglenes törvénykezési szabályok, valamint az ezek által fentartott korábbi törvények és rendeletek érintetlenül maradnak.“

Mit mondanak pedig ezen id. törv. szabályok?

A IV. fej. 24. §-ban azt, hogy: „a magyar csődtörvény ujlagos hatályba léptének napja előtt már megnyitott csődök az eddigi szabályok szerint tárgyalandók és fejezendők be.“

Az I. fej. 88. §-ban pedig azt, hogy a váltótörv. II. r. 8. 9. 10. 12. 13. és 14. fejezetei és az 1844. évi VI. t. cz. ide vonatkozó határozatai némi kiegészítésekkel a köztörvényi eljárásnál is zsinórmértékül szolgálnak.

A IV. fej. 24. §. szerint tehát az osztrák törvények uralma alatt keletkezett csődperben az osztrák csődrendszer szabály, és az annak kiegészítő részét képező osztrák polgári perrendtartás alkalmazandók.

Az új polg. törv. rendtartást bevezető rendelet XIX. cz. 1) pontja, úgy az ideigl. törv. szabályok I. fej. 88. §. erejénél fogva pedig csődperben oly kérdésekre nézve, melyek iránt a magyar csődtörvény nem intézkedik, a v. k. II. r. fentidézett fejezetei veendő k zsinórmértékül.

Az itt fejtegetett esetre vonatkozólag tehát szerintem a vtk. II. r. XIII. fej. 207. 208. és 210. §§. rendeletei alkalmazandók.

Ezek szerint oly esetben, midőn panaszlott el ugyan nem utazott, de hon nem találta, „a kézbesítő nála írást hagy, melyben tudósítja, hogy következő napon egy kitűzött órában a kézhez szolgáltatás végett nála megjelenend, és ha panaszlott akkor sem találta otthon, az idéző levelet két tanu jelenlétében annak aajtására szegezi. Ily esetben a kézbesítés kellően megtörténtnek tekintetvén, további bírói intézkedés nem szükségeseltetik.

De ha panaszlott hazuról hosszabb időre eltávozott, az idéző levél a panaszlott családja, családja vagy ügyviselőjének az idézésről szóval történt értesítése mellett azonnal két tanu jelenlétében szintén az ajtóra szegezendő ugyan: de ily esetben panaszlott részére gondnokot kell kinevezni, kivel a tárgyalás azon esetben, ha maga a panaszlott személyesen vagy ügyviselője által meg nem jelenne, megtartandó, és ki általában a csődnitítás kérdésében panaszlott törvényes képviselőjének tekintendő.

KÜLLEY EDE,
kir. it. táblai bíró.

A földadó, mint az ingatlanok becsértékének alapja.

A ptr. 424. §-ában az mondatik: „hogyan földadó alá eső ingatlanoknál az összes állami földadó százszoros mennyisége képezi a becsértéket.“ Ez mindenesetre czélszerű intézkedés, a monnyiben az általa régebben divott, gyakran sok idővesztéssel és költséggel járó helyszínelési becslést feleslegessé teszi.

A végrehajtató a ptr. 428. §-a szerint onnélfogva köteles az árverési folyamodványban a becsértéket igazoló hivatalos okiratot bemutatni. -- A gyakorlatemberei azonban tudni fogják, hogy az ilyen okirat megszerzése milyen nagy nehézségekkel jár, mert az illető ingatlanok földadóját kitüntető B. tabella a kir. adóhivataloknál sokszor nincsen meg, miután a legtöbb esetben a községi jegyzőknél vagy adóvégrehajtóknál hever, sokszor pedig az adóhivatalbeli tisztviselők azzal is állnak elő: „hogyan valamely ingatlannál a földadó százszoros mennyiségét kitüntető hivatalos okirat kiadására nézve a pénzügyi minisztériumtól semmiféle utasítással nem bírnak.“ Ennek következtében aztán hónapokig is elhúzódik, míg a szükséges okmány megkapható.

A ptr. 424. §-ában foglalt intézkedés tehát az igazságszolgáltatásra és közvetlenül a végrehajtási eljárásra vonatkozólag csak akkor lehet üdvös hatása, ha a kir. adóhivatalok a területükön fekvő ingatlanok után járó földadó kimutatását mindig kezöknél tartják és a jogvédők megkeresésére a hivatalos becslési okiratokat azonnal kiszolgáltatják; a mennyiben pedig erre nézve a kir. adóhivatalok utasítással nem volnának ellátva, a magy. kir. igazságügyi minisztérium sürgős feladatainak egyikét képezné a pénzügyi minisztériumot az ez ügybeni eljárás szabályozására felhívni, mert egy czélszerű törvény csak foganatosítása által nyilváníthatja jótékony hatásait.

STANIK LAJOS,
ügyvéd.

Jogirodalom.

Irománypéldák. Az új magyar polgári törvk. rendtartáshoz, tekintettel az e. f. kir. törvényszékek és járásbíróóságok rendezésére. Közzé teszi: a „Jogt. Közl.“ szerkesztősége. Kiadja Heckenast Gusztáv. 1872. Ára 2 ft 50 kr.

Egy munkát kívánunk a tiszt. olvasó közönségnek bemutatni, melynek szerzője — mert azt hisszük, hogy valakinek csak kellett szerkesztenie, — a „Jogt. Közl.“ szerkesztőségére bízta, hogy productumát a nagy világha bevezesse. Nem akarunk ugyan a szerző indokai kutatásába bocsátkozni, mindamellett feljogosítottaknak tekintjük magunkat abbéli nézetünknek kifejezést adni, hogy valamint az apátlan gyermeknek a világ csak rendkívüli tehetségei miatt szokta megbocsátani, hogy a világra jönni merészelt, — úgy a szerző nélküli munkáknál

is, ezeknek kiváló tartalma, ritka jelentősége mentheti csak ki homályba burkolt származásukat.

Egyébiránt bármi birta is szerzőt arra, hogy nevét elhallgassa, hogy munkáját a „Jogt. Közl.“ szerkesztősége által közzé tétesse és Heckenast Gusztáv által kiadassa — a mi jóformán ugyanaz — nem vonakodunk egész őszinteséggel kijelenteni, miszerint a munkát, habár az tudományos értékre igényt nem tarthat, nem tekintjük oly jelentőségnélkülinek, hogy az a megismertetést meg ne érdemelné.

Mielőtt a munka ismertetésére áttérnénk, ki kell jelentenünk, hogy nem tartozunk azok közé, kik a legsikerültebb minta iránt is lelkesülni bírnának; egyrésztől sajnáljuk azon ügyvédek, de különösen azon bírói közegeket, kiknek mintára van szükségük; másrésztől a mintában pulvinar diabolit látunk, mely nagyon alkalmas arra, hogy a gondolkodás és önálló producálásra különben sem nagy hajlamot érző bírói géppé aljassítsa; a tapasztalás eléggé igazolta már, hogy az oly bíró, ki minden lépten-nyomon a Schim melekhez folyamodik, végkép fenakad, ha mintái közt utasítást nem talál; ez pedig vajmi gyakran megtörténhetik, miután a legjobb gonddal egybeállított mintatár sem képes a jogszolgáltatás körül előforduló minden esetet kimeríteni.

Fájdalom, nálunk még soká fognak a Schim melek szerepelni; azok kiküszöbölése a jövő generationnak van fenntartva; mert addig, míg az ujonnan kinevezett bírák nagy része magát a bírói teendőkhöz belegyakorolja, míg a bírói közegek kinevezésénél nem a folyamodók képessége, hanem egyes tekintélyesebb képviselők ajánlata lesz irányadó, a Schim melek szükségese, sőt nélkülözhetlenek lesznek.

E szempontból tekintve az előttünk fekvő munkát, az mindenesetre megérdemli, hogy megismertessük s egyuttal vizsgálat alá vegyük, mennyiben felel meg a most jelzett feladatnak.

A munka a törv. rendt. rendszerét, követve az első czim alatt a bírósági szervezetre, bírói hatáskörre és illetőségre vonatkozó példákat tartalmazza, tekintettel lévén az 1871. XXXI. t. cz. által megváltozott bírósági szervezetre; a második czim alatt az ügyfelekre, különösen a felperességre, alperességre és képviselőre vonatkozó példákat; a harmadik czim alatt az eljárásnál általában, különösen pedig a sommás és rendes eljárásnál előforduló példákat; a negyedik czim alatt a bizonyíték és ennek egyes nemeit tárgyzó példákat; az ötödik czim alatt a bírói határozatok és azok kézbesítése tekintetében szükséges példákat; a hatodik czim alatt a felebbvitel, felebbezés, semmiségi panasz, igazolás és perújítást tárgyzó példákat; a hetedik czim alatt az előleges biztosítási intézkedések körül előforduló példákat; a nyolczadik czim alatt a végrehajtást általában; továbbá az ingókra, ingatlanokra intézett végrehajtást és a tulajdoni és elsőégi igényeket tárgyzó példákat; végre a kilencedik czim alatt az eljárás eltérő módjait felvilágosító példákat.

A mi magukat a példákat illeti, egyrésztől czélunktól messze vezetne, ha azokat egyenkint vizsgálat alá venni kívánánk; másrésztől nem felelnénk meg feladatunknak, ha véleményünket csak általában mondanók el; ugyanazért középutat tartva, a mellett hogy észrevételeinket a példákra általában megteszszük, ki fogunk terjeszkedni lehetőleg több példa részletes ismertetésére.

Készséggel constatáljuk általában, hogy szerző lehetőleg minden fontosabb kérdésre ad példáival gyakorlati utmutatást; azonban, nézetünk szerint, nem volt elegendő az egyes példák-nál a törvénykezési rendtartás §§-ainak sorrendjét követni; a munka teljességéhez szerintünk mulhatlanul szükséges lett volna egy kimerítő betűrendes tárgymutató, mert a ki a törv. rendt. intézkedéseit ismeri, a ki az egyes §§-ok jelentősége iránt tisztában van, az úgy is ritkán szorul a példákra; ellenben annak, ki a példákra szorul, nagy könnyűségére szolgáló, ha a betűrendes tárgymutatóban talál utbaigazítást.

A mi a stílust illeti, az általában elég világos és érthető, habár a magyarság tekintetében sok kívánni valót hágy, és alapos gyanút gerjeszt az iránt, hogy szerző sokkal kényelmesebb dolognak tartotta egyetmást német példatárakból lefordítani, mint a formula önálló elkészítésével vesződni. Ez állításunk igazolására logyen elég csak néhány példát felhoznunk. Így a 7. lapon következő mondat fordul elő: „a további eljárás a ptrs 8. §-nak b) pontja szerint megállapítatik s erről a felek kihirdetéssel és Z. M. gondnok felperes végzéssel értesítetnek; a 9. 10. lapokon pedig, és mindenütt, hol a felek ügyvédeire történik hivatkozás, körülbelül következő stílyzálással találkozunk: „ügyvéd Furfang F. által kép-

viselt K. felperesnek, ügyvéd Selymes András által védett O. alperes ellen“ stb., a 27. lapon következő olvasható: „egyik a másinak sem testének, sem lelkének nem kell“; továbbá: „mindkét fél odautasított, hogy megjelenjenek“; a 133. lapon: „az alperes által a követelés fenállása iránt mellőzött tagadás hallgatag beismerésnek nem vehető“ stb. E néhány példával korántsem merítettük ki stylaris kifogásainkat, s csak igazolni kívántuk azt, mit e részben fentebb általában mondtunk.

Az egyes példákra nézve nagyban következők kifogásaink:

A törv. rendt. 11. §-ához tartozó példa (11. lap) teljesen elhibázott; mert a szóbeli kereset felvétele és annak tárgyalása egy és ugyanazon actus nem lehet; a kereset ép úgy, mint annak tárgyalása külön jegyzőkönyvbe veendő fel;

miután tudunkkal a törv. rendt. 144. és 145. §§. a jegyzőkönyvi tárgyalásról és nem sommás eljárásról rendelkeznek, a 82. lapon lévő elintézésben hibásan történik a kereset elutasítása végett hivatkozás a fentebbi §§-ra.

A 102. lapon levő végzés utolsó bekezdésében ítéletről van szó, holott a határozat homlokán e szó áll: „végeztetett.“

A 103. és 107. lapon olvasható idézvények szabályellenesek, mert a tanunak és szakértőnek sem szabad eleve tudni, kinek, minő ügyében idéztetik meg; ha a törv. rendtartásnak nem az volna intentiója, hogy a tanuk az ügyről eleve ne értesíttessenek, — úgy felesleges lett volna azt rendelni, hogy a felek végzésileg, a tanuk pedig egyszerű idézvény által hivassanak meg a kihallgatásra.

Nem kimerítő a 202. §. értelmében szerkesztett jegyzőkönyvnél a tanu általános vallomása; ennek a most érintett §-ban foglalt minden egyes kérdésre ki kell terjedni.

A 174-ik lapig terjedő ítéleti példákban szerző az indokokat mindenütt a „mert“ szócskával jelezi, s pedig helytelenül, miután az indokok, mint ilyenek, jelölendők meg mindig az ítéletben. Az érintett hibát szerző később helyre hozza ugyan, de a bírói határozatokat tárgyzó példáknál abba ismét beleesik, mi által a zavart csak növeli.

Ugyancsak az ítéleti példákra vonatkozólag kivétel nélkül, mint hiányt kell azon körülményt kijelölnünk, hogy szerző az új bírósági szervezet s az 1869. IV. t. cz. 2. §. világos rendelete daczára, az ítéleti formulákat nem e szavakkal: „Ő felsége a király nevében“ kezdi. Az ügyvédi díjak a törv. rendt. 252. §-a értelmében magában a határozatban lévén megállapítandók, azoknak olyképeni megállapítása, mint ezt szerző a 252. §-hoz készített mintában teszi, a törv. rendtartással homlokegyenest ellenkeznek. Egészen új nemét a bírói ítéletnek mutatja be szerző a 256. §-hoz tartozó mintában, melyben a fél karhatalmi végrehajtással fenyegettetik. (?) Az ily extravagantiák nagyon könnyen megzavarhatják jogszolgáltatásunk járatan közegét, tehát szorgosan mellőzendők volnának oly munkában, mely arra van rendelve, hogy vezérfonalul szolgáljon.

A semmiségi panaszra az ellenfél a törv. rendt. 299. §-a értelmében egyedül jegyzőkönyvileg nyilatkozhatván, habár a 221. lapon lévő azon elintézés, melyben felperesi ügyvédnek meghagyatik, hogy a semmiségi panaszra 3 nap alatt nyilatkozzék; ez elintézés egyébiránt helytelen hivatkozást és pleonasmust is tartalmaz, midőn a nyilatkozást a félnek a 111. §. sulya alatt, de egyszerűen azon kijelentéssel hagyja meg, hogy különben a semmiségi panasz nyilatkozata nélkül fog felterjesztetni.

Miután a biztosítás a törv. rendt. 341. §-a szerint a végrehajtás szabályai szerint eszközölnöd, önkényt következik, hogy a biztosítási kérvény petituma nem állhat a biztosítás meghagyásának kérelmezésében, mint ez a 254. lapon lévő beadványi példában történik; ugyancsak a törv. rendt.-nak most érintett §-ában foglalt kijelentéshez képest, és tekintettel a 348. §. rendelkezésére a biztosítási kérvényben, különösen, ha ez ítélet alapján adatik be, a végrehajtás alá veendő tárgyak minősége és holléte is kijelölendő, mit a 255. lapon levő formulában nélkülözünk, miért is azt, mint hiányost kell kijelölnünk.

Ily alakban még tovább fűzhetnők észrevételeinket, azonban azt hisszük, hogy a felmutatott példák által is már eléggé igazoltuk, hogy a munkában lévő minták ellen alaposan emelhetők kifogások.

Daczára a jelzett hiányoknak őszintén kívánjuk, hogy a munka minél nagyobb keletnek örvendhessen; miről egyébiránt alig lehet kétség, mert a munka kiállítása s annak ára, (2 ft 50 kr) tekintve a terjedelmet, eléggé mérsékeltnek mondható.

APÁTHI ISTVÁN.
egyet. jogt.

K ü l ö n f é l é k .

(A bécsi egyetem) a jövő, 1872/73-diki tanév október helyett szeptemberben nyitattik meg, ellenben julius helyett már áprilisban fog bezáratni. Ezen rendszabálynak kettős célja van. Először a deákok nem lesznek kénytelenek a 73-diki nyarat, melyben a vilákiállításnál fogva roppant költséges lesz az élet, Bécsben tölteni; másodszor pedig a néhány ezer deák eltávoztása által ugyanannyi ezer szoba lesz üres és fog az idegenek rendelkezésére állni, a mi a lakáshiányt lényegesen enyhíteni fogja. Egy csapással tehát két legyet ütnek.

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:

Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:

Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápr.—jun.) 3 frt.
Félévre (ápr.—szept.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám.)

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, egyetem-utca 4-ik sz. alatt megjelent és minden hiteles könyvkereskedésben kapható:

A törvénykezési rendtartáshoz tartozó

I R O M Á N Y P É L D Á K gyűjteménye.

Közzéteszi a „Jogt. Közlöny“ szerkesztősége.

400 lap fűzve ára 2 ft. 50 kr.

Megrendelések, melyek a kiadóhivatalhoz intéz-
tetnek, bérmentve küldetnek el.

A törvénykezési rendtartásnak szükséges kiegészítésül szolgál ezen irománypélda-gyűjtemény, mely a törv. rendtartás fejezeteinek és szakaszainak sorát követve, leggyakorlatibb és célszerűbb alakban nyújtja mindazt a mi a perrendtartás szabályainak példákkal való felvilágosítására s megértésére szükséges.

Ezen példánytár ajánlatára elégségesnek tartom annak felemlítését, hogy ugyanazon módszert követte a volt eperjesi cs. kir. orsz. főtörvényszék által, — az osztr. cs. kir. igazságügyminiszterium jóváhagyásával közzétett irománypéldák gyűjteménye.

Felelős szerkesztő: Dr. DARDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászegylet” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bermentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A bünvádi eljárásunk reformja. Szerk. — A magánjogi codificatióról. Dr. Rentmeister Antal, pozsonyi kir. jogakadémiai tanártól.
— Észrevételek a bünvádi eljárást tárgyzó törvényjavaslat felett. Dr. Csatskó Imre, legf. ítélőszéki bíró-tól. — A bírósági végrehajtók mint kézbesítők. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok és Rendeletek.

A bünvádi eljárásunk reformja.

II.

Anyagi büntetőjog hiányában, vajmi nehéz a bünvádi eljárást szabályozni! Ez majdnem oly nehéz feladat, mint tőkealap nélkül, a bankügy rendezése.

Lapunk előbbi számában visszapillantva a jogtörténeti multra, kimutattuk bünvádi eljárásunk reformjának genesisét. Az anyagi büntetőtörvénykönyv létesítése tekintetében azonban sokkal komolyabb törekvések eredményeinek nyomára akadunk. Így már az 1799/1 évi 67. t. cz. által lett egy országos bizottság kiküldve a büntetőtörvénykönyv kidolgozására. E javaslat azonban, mely már az 1792. évre összehívandó országgyűlés elé lett volna terjesztendő, csak néhány év után került ki a sajtó alól, de tárgyalásra sohasem került. Az 1825 — 27-diki országgyűlés 8-ik t.-czikkelye által ugyan egy országos bizottság lett kiküldve, hogy az 1799/1-diki országos bizottságnak dolgozatát átnézze, s a legközelebbi országgyűlésnek ebbeli véleményét előterjeszsze. Ekkor azonban egy új javaslat kidolgozása határozott el, mert mint Szalay László mondja: „az 1799/1 év óta 30 évi visszahaladás után amaz nagyon is szabadelvűnek tetszett. Az új javaslat, az osztrák büntetőtörvények alapnézeteinek a honi szokásokkal összeolvasztására törekedett, mely kísérlet épenséggel nem hozhatott jó gyümölcsöket.” — Ezen új javaslat az 1832/6-ki országgyűlés rendjele elé terjesztetett, de ismét nem vétetett tárgyalás alá. — Végre azon országos bizottság, mely az 1839/40 évi 5-ik t. cz. által börtönrendszeri javaslat kidolgozása végett kiküldetett, elkerülhetlenül szükségesnek találta egy, büntettek s büntetések, valamint a büntető eljárásra szolgáló törvénykönyv kidolgozását. Így jött létre az 1843-ki büntetőtörvénykönyvi javaslat, mely mai napig is nemzetünk büszkesége, — de a kormány azt mindekkoráig, még tárgyalás alá nem vette, és egy későbbi történetíró talán ismét azt fogja megjegyezni: „hogy 1843. óta 30 évi visszahaladás után nagyon is szabadelvűnek tetszett.”

Eddig tehát az országgyűlés iniciatívája folytán jutottunk három büntetőtörvénykönyvi javaslathoz; mióta azonban törvényhozásunk a kormánytól várja a kezdeményezést, — öt év alatt a legutóbb említett javaslathoz állítólag célba vett revisiójáról, avagy legalább annak irányzatáról tanuskodó vázlat sem látott még napvilágot.

Anyagi bünt. törvény nélkül pedig a bünvádi eljárást szabályozó törvényjavaslat egy élettelen csontváz, mely egyik kezében a halálbüntetést jelző kaszát tartja és

a másik kezében levő rablánczczal csörgedez, a nélkül, hogy e haza polgárait a tilalmakat tartalmazó törvénytáblákra utalhatná. Ki túlzásnak tartja e képletet, — azt a t.-javaslat 41. §-ának a) pontjára utaljuk, mely szerint vizsgálati fogság rendelhető el: ha a büntett, melynek elkövetésével valaki vádoltatik, a fenálló törvények szerint halállal vagy a gyakorlat szerint öt évi börtönnel büntetendő. — Ki fáradságot vesz magának a corpus juris elavult törvényszerű intézkedései közt lapozgatni és az azokban foglalt temérdek sokaságu fejvesztő rendelkezésekről tudomást szerez, ¹⁾ — az meg fog győződni arról, hogy a t.-javaslat fentebbi szabványát nem lehet phrazisnál egyébnek tekinteni. Ezen törvényhozói ihlettséghez méltó exposé-t foglal magában már a javaslat 1-ső §-a, mely szerint az egész törvény csupa kivételekből fog állani!

Mindazonáltal örömmel fogadjuk a törvényjavaslatot, mert az, az anyagi büntető jog merő hiányában is, legalább a legégetőbb bajokon fog segíteni a mennyiben a jelenleg létezőnél jobb s egyöntetű bünvádi eljárást fog létesíteni.

A mondottak által csak azt ohajtjuk elérni, hogy a javaslat törvény erőre ne emeltessék, mi által a végleges és gyökeres reform elődáztnék.

Tagadhatlan ugyan, hogy a t.-javaslatban néhány igen lényeges reformieszme talált kifejezést, de csak általános elvekként lévén megállapítva, a gyakorlatban nem fognak mindig üdvös eredményhez vezetni.

Így péld. a bizonyítékok erejének mérlegelése a bizonyítási rendszer elejtésével teljesen a bíróság szabad meggyőződéséhez levén kötve, ezen elvnek az egész eljárással s rendszerrel, nevezetesen a felebbvitel szóbeli tárgyalásával kellene szerves összefüggésben állani, mert az első fokú bíróság szabad meggyőződésének követése mellett, a bűnösség kérdésében való felebbezés jogi kép telenséggé válik. — Az új osztr. bünv. eljárási t.-javaslat ezért a fentebbi elv elfogadása mellett következetesen kizárja a bűnösség kérdésében való felebbvitelt és annak csak is a büntetés kiszabása tekintetében ad helyet. Az osztr. jav. ezen rendelkezése csak is annyiban eshetik kifogás alá, hogy a fentebbi elvnek szigorú következtetésséggel párosult keresztülvitelénél, azon esetekre nézve, melyek nem esnek az esküdtszék illetősége alá, — a

¹⁾ Így péld.: II. Lajos kir. törvényeiből a VI. törv. 23. p. a külföldi pénzbehózkodat elevenen megégetni rendeli! — Bünvádi eljárásunk fenthivatolt szakasza tehát legalább is felesleges teendő a keresk. miniszteriumban készült részvénytársulati törvényjavaslat tárgyalását.

polgárbiróság (Schöffengericht) intézményét honosíthatná meg, mely tekintetben az osztrák juristák törekvéseinek őszintén sikert kívánunk.

Ezen, a bizonyítékok erejének szabad meggyőződés szerinti mérlegeléséből önként folyik a t.-javaslatban foglalt azon másik reform-eszmének valószínűsítése, mely szerint bizonyítékok elégtelensége miatti felmentésnek többé helye nem lehet.

Feltétlenül helyeselhető még az 1853-ki osztr. bprts ellenében azon újítás, mely szerint a tanuk nem eskethetők meg a vizsgálóbíró által, hanem rendszerint csak a végtárgyalás alkalmával. E kérdés tekintetében indokolt válaszzsal tartozom dr. Groisz Gusztáv kolozsvári jogtanár urnak, ki lapunk 14-ik számában közzétett nagybecsű értekezésében a többi közt a szóban levő t.-javaslatnak fentebbi intézkedését határozottan ellenzi.¹⁾

A tanuk megesketezése tárgyában a különféle törvényhozások három eltérő módozatot követnek, ugyanis:

1) a tanu vagy a vizsgálat folyama alatt eskedtetik meg és a végtárgyaláskor csak letett esküjére emlékeztetik;

2) vagy megeskedtetik a tanu mind a vizsgálat, mind a végtárgyalás alkalmával; vagy végre,

3) csak a végtárgyaláskor eskethető meg.

Az első módszer követetik az 1849-ki porosz és az 1853-ki osztrák bünvádi eljárás szerint, de ez ellen igen nyomatékos ellenvetésnek tekintem azt, hogy a vizsgálat folyama alatt letett eskü nem gyakorolja a tanura azon hatást, mint a nyilvános végtárgyaláskor a vádlott jelenlétében leteendő eskü; de ellenkezik a szóbeliség és közvetlenség alapelveivel is, hogy a döntő vallomás iránti eskü letétele más valaki előtt, mint az ítélőbíró előtt eszközöltessék; továbbá alig lehet kétségbe vonni, hogy a vizsgálat alkalmával megeskedetett tanu az igazság rovására is nagy nehezen fogja vallomását módosítani nehogy a lelkiismeretlenség és könnyelműség vádjának tegye ki magát; végre hogy azon eljárás követésénél fölösleges nagy számban eskedtetnek meg a tanuk, kik közül talán egyik vagy másik a vizsgálat további folyama alatt még a bűnrészesség gyanuja alá is esik.

A második, vagy is a kétszeri eskü letételének módja követetik az angol és francia (code d' instr. crim. art. 75. 317.) és a bajorországi (1848. törv. 157. §) bünvádi eljárásban. Az eskü letételének e módját azonban úgy látszik a t. tanár ur sem helyesli, a mennyiben elismeri: „hogy az eskü igen gyakori alkalmazása bizonyára végeredményben képes meggyengíteni az alapot, melynél fogva az eskü bizonyíték gyanánt elfogadtatik.“

Ezért a legújabb törvényhozások, nevezetesen a szász, bádeni és württembergi bünt.-prtások a harmadik módszert követik,²⁾ mely a jelen t.-javaslatunk 73. §-ban szintén elfogadásra talált, és részünkről csak helyesléssel fogadhatjuk.

Ezzel azonban kimerítettük a jelen törv.-javaslatban foglalt reform eszméknek felsorolását s midőn azoknak kiemelésével védelmére kelünk, — senki sem fog célzatos rossz akarattal gyanusíthatni.

A t.-javaslatban azonban oly újítások is foglaltatnak, melyeket reform törekvések alá sorolni nem lehet.

¹⁾ A tiszt. tanár ur azonban felszólalásának súlyát főleg arra fektette, hogy a t.-javs. hatálya Erdélyre ki ne terjesztessék, és örömmel constataljuk, hogy felszólalása nem volt hatálytalan, mert a 15-tös bizottság, a tárgyalásának kezdetén eziránt felmerült indítványt elvetette, — de mint értesülünk, utóbb csakugyan elfogadta azt.

²⁾ Lásd a Szászországi 224. és 282.; az oldenburgi 114. és 267.; a bádeni 115. és 234. §. végre a württembergi 157., 158. és 303. — Sőt már az osztrák-országi 1867-ki bprts t.-javs. 168. és 243. §-ban ugyanazon rendszer lett befogadva.

Igy péld. a IX. fejezetben tárgyalt közvetlen megidézést a végtárgyaláshoz egészben nem ellenzük, — de tekintve egyrészt rendőrségünk fejletlenségét, másrészt a nemzetiségi gyűlölések esetleges elfajulását, — a közvetlen végtárgyalást csak azon esetre véljük megszorítandónak: ha a bűncselekmény tényálladékát maga a vádlott beismeri. Ezen tul nem terjed még a sokat korholt angol és amerikai államokban ugynev. közvetlen feny. elítélés sem; s csak is addig mertek menni Poroszországban és egyéb tartományokban;¹⁾ de azon tulterjeszkedni, annyit jelentene, mint a statariális büntető jogszolgáltatásnak egy új nemét meghonosítani.

A házkutatás, személymotozás és lefoglalást tárgyaló VI. fejezet sok tekintetben előnyösen eltér ugyan az 1853-ki osztr. bprtástól, de korántsem emelkedik a már az osztrák alkotmány korszakában 1862 ik évben hozott törvény-novellák (Gesetz zum Schutze des Hausrechtes und zum Schutze der persönlichen Freiheit) magaslatára. Különösen rut reactionarius irányu a 68. §. második bekezdése, mely szerint a bűnvizsgálat érdekében merő gyanu alapján mások által harmadik személyhez, avagy a t.-jav. szavai szerint „bárkihez intézett levelek, távsürgönyök, csomagok, vagy küldemények lefoglalhatók.“ — A t.-jav. ezen szellemét dr. Busbach Péter tiszt. barátunk érdem szerint jellemzé a „P. L.“-ban, és örömmel értesülünk, hogy a 15-tös bizottság e részben lényeges módosításokat tett.

Feltűnő továbbá a végtárgyalásoknál az elnöknek engedett azon tág hatáskör, mely szerint nemcsak a tárgyalás vezetése és a fegyelem fentartása bízott reá, hanem az egész bizonyítási eljárás az ő bölcsességére van bízva, oly mérvben, hogy a tvszéki bírák az ítélet hozatalán kívül csak statiszták szerepét játsszák. Ez annál feltűnőbb mert nincsen összhangzásban a fentebb említett s általunk mint reform eszme üdvözölt azon rendszer-változással, melynél fogva a vizsgálat a maga valódi céljára vagyis az adatok megszerzésére szorított; a való megállapítása pedig a tanuk megesketezésével a végtárgyalásra tartatott fenn. Ha már most a bizonyítékok használatának meghatározását az elnökre és nem a tvszékre bizzuk, — akkor bátran az ítélet hozatalát is egyedül ő reá bízhatnók. A végtárgyalásról szóló szabványok különben az osztr. bünprtsból vétettek át, de még ott is, noha a bizonyítási eljárás súlya a vizsgálatra van fektetve, a 200 §. f) pontja szerint a használandó bizonyítékok megállapítása, a tanuk és szakértők megidézése nem az elnökre, hanem a bíróságra van bízva.

Igaz, hogy a törvényhozások a tekintetben, kire bizassék a használandó bizonyítékok megállapítása és a tanuk s szakértőknek a végtárgyaláshoz megidézése, — a legeltérőbb intézkedéseket tartalmazzák.

A legtöbb (régibb) törvényhozás a közvádló és vádlott által javaslatba hozott bizonyítékok szükséges voltának meghatározását a bíróságra bizza.²⁾ Némely újabb törvényhozás azonban mint péld. a württembergi bprts 274. és 283. szakaszaiban, és a bádeni 1863-ki t.-jav. 217. és 218. §§-ban a közvádlónak feltétlen és korlátlan jogot ad az általa szükségesnek vélt bizonyítékok használatára,³⁾ csak hogy a törvényszék nincsen ahhoz kötve és azonkívül is idézhet meg tanukat s szakértőket; a vádlott által megidézett kért tanuk s szakértők megidézése felett pedig, lényeges körülmények felvilágo-

¹⁾ L. Mittermaier „Gesetzgebung und Rechtsübung im Strafverfahren 444. l.

²⁾ Planck: Systematische Darstellung des deutschen Strafverfahrens 121 l.

³⁾ Schwarze ezen módozatot a vádló-rendszer követelményeképp állítja fel.

sítására való tekintettel a bíróság határoz; de nemely törvényhozás e tekintetben a vádlottnak s illetőleg védőjének szintén korlátlan jogot enged, ha és a mennyiben azok megidézését a vádlott maga s saját költségén eszközösi (Lásd a szász bprts 261. és a württembergi bprts 286. szak.)

Ime tehát azon ötletre, hogy a bizonyítékok használatának meghatározása az elnökre bízassék, — arra eddig még egy törvényhozás sem jutott s így ezen ujtás curiosumképen a magyar törvényhozásnak jutna osztályrészül.

Még egy lényeges ujtást tartalmaz a t.-jav. a mennyiben csupán a sértett fél feljelentése és kívánsága folytán üldözendő büneseteket rendkívülieg megszorítja. (Lásd a t.-jav. 4. § t.)

A t.-jav. szerzője e tekintetben az indokolásban azt mondja:

„Nem került ki ugyan a figyelmet, hogy ezeken kívül vannak még egyéb büntetendő cselekmények, melyek miatt máshol a bünvádi eljárás megindítása csak a sértett fél indítványára engedtetik meg; mint például az erőszakos nemi közösülés — ha a sértett 14 éves korát már meghaladta; továbbá a család tagjai ellen elkövetett testi sértés. Nyomatékos hangok emelkedtek az utóbbi időkben, melyek a csalást és a sikkasztást is egyáltalában, csak a sértett fél indítványára tartják bünvádi uton üldöztethetőnek; azonban mindezen kérdések részint bizonyos előfeltételekkel vannak kapcsolatban, melyek a büntetőtörvénykönyv körébe tartoznak; részint pedig tekintettel a jelen törvényjavaslat feladatára és céljára — mint messzebb terjedő reform-kérdések ezuttal mellőztettek.“

Dehogy mellőztettek! Ezzel a t.-jav. szerzője csak a magy. büntetőjogszolgáltatásbani feltűnő járatlanságát tanúsítja, mert különben tudnia kellene, hogy épen a mi fenyítő törvénykezésünk a csalást feletti tag értelemben tekinté magánbüntetettnek A t.-jav. tehát korántsem mellőzte e kérdést, mint messzebb terjedő reform-kérdést, hanem ép ellenkezőleg tvkezésünket az egyik végtől a másikba ejti. Ugyanez áll a család tagjai ellen elkövetett testi sértés kérdésére nézve még pedig oly mérvben ha ugyanis szabad legalább törvényeink szellemére oly régi elavult törvényekből következtetést vonni mint p. Szt. László 13. és 20. cikkéből, mely szerint ha valaki paráznaságban talált feleségét megöli s ezért a nőnek atyafia ellene bíróság előtt fel nem lép, csak Isten előtt számoljon tetteért. — No hanem annyira nem akarjuk felcsigázni igényeinket, hogy törvényszerkesztőinktől a magyar jogforrások tanulmányozását is követelnők!! de legalább ne fenhéjazzunk „messzebb terjedő reform-kérdéseknek szükség parancsolta mellőztetései“ midőn egyenesen hazai törvénykezésünk és törvényeink szelleme ellen vétünk.

Végre nem hagyhatjuk érintetlenül az e t.-javaslatbani bírói illetékességek határozatlanságát. A code penal óta ugyanis mindinkább átalánossá vált hármas felosztás (crimes, délits és contraventions) tudvalevőleg közbelső jogi tarthatlansága mellett azon processuális előnyt nyújtja, hogy annak alapján kényelmes módja nyílt a bíróságok bünvádi illetékességének meghatározására; sőt Hye szerint ezen előny szálga az azon chablon szerű felosztásnak egyedüli indokolásául.¹⁾ Mi ezen alappal nem bírván, a t.-jav. ennél fogva meg sem kísérti a törvényszékek és járásbírók illetékességi körének körvonaloását. Fenmarad tehát az eddigi gyakorlat, mely szerint a törvényszék illetékes mindazon esetekben, me-

lyekre nézve a járásbírók nem illetékes és viszont a járásbírók illetékes azon esetekben, melyekben a törvényszék nem illetékes! Anyagi büntetőjog hiányában nehéz feladatnak ismerjük ugyan a bírói illetékesség szabályozását, de a nehézség öt évi téflenség után mentesül nem szolgálhat.

Midőn e sorok a sajtó alól kikerülnek, az országgyűlés 15-ös bizottsága hihetőleg már befejezte a t.-jav. tárgyalását. Ha azonban — mit valószínűséggel feltételezhetünk, — a törvényhozásnak ideje sem leendő, annak sorsa felett határozni, kérdés, vajon a kormány saját felelősségére vállalhatja-e a t.-jav. ideigl. életbeléptetését? Mint már lapunk előbbi számában kijelentettük: nem viseltetünk valami nagy féltékenységgel az igazs. miniszterium jó hírnevének, — hanem csak törvényhozásunk reputációjának fentartása iránt! Ezért ohajtjuk e t.-jav.-nak bármilyen jó módján eszközölhető életbeléptetését, ha törvényhozásilag nem történik. Adassék ki a bíróságoknak azon ajánlattal: „valeat quantum valere potest.“ A mostani eljárásnál mindenesetre jobb eljárást fog eredményezni.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

A magánjogi codificatióról.

Hiába! Csak nincs párja Magyarországnak! A mieinkhez hozzáfogható állapotokat hiába kerestünk, akár szomszédainknál, akár az egész földkerekségen.

Átalán véve igen eredeti és talpraesett gondolatja volt a báró Prónaynak, midőn hazánkat Európa zsebkiadásának nevezte. De nagyon sántikál e hasonlat, ha azt műveltségi, tudományos és irodalmi állapotainkra alkalmazzuk. Ha hazánk valóban az volna, a minek ama hasonlat szerint lenni kellene, egy mikrokosmosa világ-részünknek, ha igazán magában rejtene az európai művelt nemzetek népi és állami életének minden jelentős elemeit, nem lehetne, hogy a szaktudományoknak is minden nemében fel ne mutatná nemzetünk a politikai szereplése, fiainak száma és területi határainak szélességéhez mért arányos haladást. Már pedig látjuk, hogy a nemzeti önrendelkezés teljes élvezetében, midőn igazán urai vagyunk sorsunknak, közművelődésünk érdekei, melyek ezelőtt is oly mostoha sors átká alatt tengődtek, mily csekély ápolásnak örvendenek holott szervezkedési törekvéseinkben épen ez volna a legkiválóbb figyelmet érdemlő pont. Minden igazi hazafira kinos azon csekély áldozatkétség és érdekltség szemlélete, mely minden tisztán a közművelődésre vonatkozó törekvéseinkre bizonyos gyarlóság bélyegét súti, s titkos aggodalom szállja meg lelkiünket, vizsgálván ama téflenség okait, mely mialatt az anyagi és politikai érdekek egész közéletünk egyetlen mozgató elemévé, csaknem egyedüli célja s központjává látszanak alakulni, tudományos irodalmunk mezejét rémes pusztasággá változtatta. Mig egyfelől a napisajtó a politikai pártélet és hatalmi nagyravágás e drágán fizetett, elkényesztetett udvarlója valóságos „zsiros tultengés“-ben szenved, ugy tekintélyében, mint családtagjai számában évről-évre gyarapodván, az alatt a tudományok terén, névszerint a jogtudomány körében, a nyilván meglévő és sokszor hangoztatott szükség s többszöri kísérletek dacára sem birtuk csak oda is felküzdeni magunkat, hogy a roppant számú jogász közönségnek jelen viszonyaink közt a tájékozhatóság körüli fokozott szükségét kielégítő nagyobb szerű folyóirati közeget teremtsünk.

De mit mondok! Hogy a jogász-közönség igényeinek megfelelő folyóiratunk, hogy állami s nemzeti lé-

¹⁾ Motiven-Darstellung zu dem Entwurfe eines neuen Strafgesetzes für den österr. Kaiserstaat 1867.

tünkhez méltó jogi irodalmunk nincs?! Mikor annak szükségét oly kevesen látszanak felismerni, s még kevesebben részvételökkel s némi pártfogással támogatni. Ezzel összefüggésben áll aztán az a tapasztalás, hogy a tisztán tudományos érdekű és iskolai dolgok rendezése csak bizonyos nagyuri leereszkedéssel intéztetik, s ott is, a hol a törvényhozás részéről behatásos tárgyalása, ha csupán csak finansziális szempontból is, mi most a főtérképet, — elkerülhetlen, inkább csak a pártérdek tekintetéből s politikai célok szolgálatában, kivált a szüntelen ajkunkon forgó szabadelvűség ragyogtatása kedvéért. — Nálunk, valljuk meg csak igazán, az iskolaügy körül mutatkozó némi buzgólkodás, nem mondhatni lángját csak füstjét nem az értelmi haladásnak valódi ügyszerét és tiszta meggyőződésből folyó felkarolása keltette, hanem inkább a német győzelmek világrázó hatásai s ama civilizáció végső consequentiáitól való rettegés, melylyel most a gyorspuska szuronyhegyén kínálják meg Európa különböző nemzetiségeit, s melynek hullámainál a dicső emlékeztető Dessewffy gróf szavaival beszélve, utóvégre is eláznék nemzeti önállóságunk s magyaros mivőlésünk talaja, ha ellene alkotmány-törvényeink és állami szerződéseknél erősebb gátot emelni képesek nem volnánk. Ne felejtjük el soha, hogy a mi nemzetünk élete sincs biztosítva a gondviselés hitelbankjában, s hogy életét nem conserváljuk csupán azzal, ha egyiptomi mumiaként a nemzetiségi s egyéb — törvényokmányok lapjaiba burkoljuk.

Azonban semmi gyanusítást sem érdemelne kevésbbé e sorok írója, mint azt, ha őt valaki az intelligencia és civilizáció czimére fektetett s annak pajzsa alatt folytatott, egy idő óta divatos erőszakos politikának inádozója vagy csak bámolójának tartaná; minthogy ellenkezőleg szerinte is nem érhetne volna nagyobb csapás századunkat, nem különösen a kisebb államokat, mint a német fegyverek győzelme. De azt még sem szabad s nem is lehet elvitatni a német nemzettől, hogy a tudományt, mint a közjólét és állami hatalom szilárdításának egyik tényezőjét mindenkoron úgy szerencsés, mint balsorsu viszonyok közt sokkal határozottabban ismerte fel és jóval bensőbb meggyőződéssel, mondhatni hogy néha a lelkesedés szárnyain emelkedő erélylyel juttatta érvényre, teljesebb mértékben mint bármelyik szomszéd nemzet.

Különösen Poroszország, Németország mostani vezérállama volt az, mely midőn a jelen század elején egy iszonyu csapás által földre sujtva, a végenyészet szélén látta magát, e bukásából ismétli felegyenesedése s meggyógyulásának legjobb szerét a nemzet politikai életének felelevenítése mellett legfőképp a tudományok felvirágoztatása, s e téren a vezérszerep magához ragadásában ismerte fel. Valóban hódolatra készítő hazafiúi erénynek s lelki nagyságnak példáját adták ekkor a nemzet államférfiai tudósai váltetett munkásságuk ama kitarásával, nagyratörő lelkesedések amaz önzetlensége által, a melynek erejével az ország fővárosában felállított egyetemet egész Németország tudományos életének központjává igyekeztek avatni. Majdnem komikus benyomást teszen reánk, s mosolyra készített az akkor kicsi államocská kormányberekének kicsinyes fontoskodása, midőn olvassuk, hogy az egyetem szervezése, a tanárok, névszerint Niebuhr és Savigny meghívása a király elnökele alatt tartott teljes minisztertanácsban határozottatott el. Ugyan melyik magyar miniszter merné holmi professorok kinevezésével vagy hasonló potomságokkal incommodálni sokat zaklatott ügyértársait? Persze hogy sokkal fontosabb egy állami actió a nagykikircsi bankconcessió, a békás-patakmenti vasutengedély, meg az egerbegyi kerület képviselőválasztása! Minek is beszé-

lünk erről? Hiszen kimondotta a balpárt nagy vezére a népiskolai törvényjavaslat tárgyalásakor, hogy Magyarország egyáltalában nem áldozhat többet az iskolára. Hogy is telnék még nagyobb áldozat az ezer még ezer köblös apró földesuraktól, a sok szegény vasutvállalkozó és bankállapítótól?!

No de ne szóljunk arról, a mihez nem értünk s nincs is hozzá semmi szavunk. Idején lesz már a codificatióról is megemlékeznünk, nehogy ránk idézze valaki az össze vissza hadarászó írókra alkalmazni szokott kritikát: hogy beszélnek de rebus omnibus et quibusdam aliis.

A napi sajtó, mely hazánkban nemcsak a politikai kérdések vitatását és általános haladási eszmék terjesztését közvetítő tényezőként, hanem a mi másutt ritkább dolog, némikép a szaktudománybeli irodalmi dolgozatok rakhelyéül is szolgál, a meynyiben tudományos értekezések, ismertetések, bírálatok, kivonatok s effélék rendes rovataihoz tartoznak, — ismételten utalt legujabban is arra a sajtószertű jelenségre, hogy nálunk a közkormányzati és kivált törvénykezési téren megkisértett mélyebbre ható reform intézkedéseket oly ritkán szokta követni a minden oldalról óhajtott siker; és valóban, sok igazság volt egyik tekintélyes lapunk panaszos kifakadásaiiban, midőn kimutatni igyekezett, hogy másutt a törvényhozás utján történő reform, mihelyt hatalmasan indult meg folyama, a társadalmi életmedrében elavult állapotok maradványaiból felgyült szemetet hirtelen szokta elsodorni, s így az állam testét felüdíteni, vérkeringését felfrissíteni: holott hazánkban minden újabb reform csak azt látszik eredményezni, hogy a társadalmi élet elhagyva régi iszapos partjait, a zavaros hullámmat eddig épen állott termékeny földet temessen mélyébe. Ha a régít változtatjuk, sem a régítől nem birunk szabadulni, se magunkat az ujnak békés birtokába helyezni. Mikor pedig valami egészen újat akarnánk létesíteni, ritkán találjuk el a valóban czélszerűt, még ritkábban a viszonyaink követelték legjobbat. Nem a correct gondolat és az ennek megfelelő akarat az, a mi nálunk az új állapotoknak tüzi ki az irányt, mert a létező állapotok mindig kifognak a legjobb szándékon. Az élet itt folyvást corrigálja a törvényt, a törvény pedig vajmi kicsi mértékben idomítja az életet. Oka pedig, hogy legjobb akaratunk mellett is a tehetetlenség békóit vagyunk kénytelenek magunkkal hurczolni az, hogy legfontosabb reform munkálatainkat, ha a legügyesebb és legavatottabb kezekre bízatik is a formulázás munkája, nem szokta megelőzni ama általános előkészület, és szélesebb körökre kiható ismertetés és megvitatás, mely egyedül lehet minden nagyobb-mérvű újításnak utegyengetője s feltétele sikerének. Körülbelöl el is van már ismerve, hogy a szoros szaktudománybeli ismeretek hiánya bajaink egyik főoka. S így a jogtudomány silány állapota meg fogja hiúsítani a codificatio sikerét is, ha az létrejön.

E nézetemnek beigazolása a szerkesztés alatt lévő anyagi magánjogra vagyis egy létesítendő „általános magyar polgári törvénykönyvre“ nézve képezi czélját a következő soroknak, melyekben, valamint a fejtegetéseim végén javaslatba hozott teendőinkben oly tárgyat hoztam a szakértő olvasó közönség elé, melyet behatásos figyelemre és vizsgálatra lapjainkon tudtommal még nem méltatott senki.

Igaz ugyan, hogy, a mint másképp nem is lehetett, leendő törvénykönyvünknek feladatáról, a jogelmélethez való viszonyáról, várható üdvös hatásairól a teljes — tudományos meggyőződés és erős bizalom hangján értekezik az „általános indokok“-ban a magánjogi törvénykönyv tervezetének tisztelt szerkesztője Hoffman Pál tanár ur. De épen az ő nézetei azok, melyekkel, eltekintve attól, hogy némely állítását egymásközt sem igen birom

összhangoztatni, lényeges pontokban egyet nem érthetnek, s a magánjogi codificatio ügyének jövője iránt táplált reményeit tulvérmeseknek, hazafiúi érzelmeinek optimizmusában ringatózó csalékony hitnek tekintem.

Ne gondolja azonban senki, hogy én talán a magyar Thibaut ellenében a mindenároni ellenmondás ugorkafájára kapaszkodva a nagy Savignyt szeretném — — paródiázni. Állításaim érveit részben maga az általános indokok t. szerkesztője, részben törvénykezési és jogirodalmi állapotaink több évi megfigyelésében tett észlelteim szolgáltatják.

Egyik szaklapunk, a „Törvénszéki Csarnok“ szerkesztője nemrég a codificatio — és törvénykezési reformmunkálatoknak szentelt cikksorozatban — melynek olvasása indította leginkább e sorok íróját a codificatio iránti gondolatainak közlésére — a codificationalis kísérletek, főképp pedig a bírói szervezetnek szerinte teljességgel elhibázott voltát az intéző személyek ügyetlenségének, a kivitel meggondolatlan ferdeségeinek tulajdonítja. A „tegnapról mára született codicatorok“ eljárásában az elvegyesség hiánya, a folytonos ingadozás, foltozgatás, a tervszerűen átgondolt rendszeresség mellőzése — ha hitelt adunk szavainak — szükségképen megghiúsította összes működésök eredményeit, s hogy a bírói szervezet máris egészen elhibázottnak tekinthető, azt szerinte csak annak kell tulajdonítanunk, mert a szükséges adatokat számba se vették, s az egész szervezést csupán egy financiaiális rendszabály gyanánt vitték keresztül. E nézeteket és vádjait végtére mind abban foglalja össze a nevezett cikkíró, hogy az egész reformmunkálatnak nemcsak kiviteli módja, hanem maga a kiindulás pontja és alapja is elhibázott; minek az volna felfogásom szerint a végső conclusioja, hogy tehát az e célra fordított munka és költség legnagyobb részében kárba ment. A milyen határozottan kell immár az érintett cikkekben a codificationalis munkálatokkal megbízott minisztériumbeli tisztviselők ellen intézett személyes megítámadás és szertelen kritika tekintetében minden solidaritást visszautasítanom, mely kifakadások csak újra erősitettek meg engem már régóta táplált abbéli meggyőződésemben, hogy a kiméleteket nem ismerő pártszellem kiírthatlan kórallapotaink egyik legnagyobbika, mely a hivatással bíró munkaerők közös munkásságára egyesülését folyton gátolja s a haza és nemzet nagy kárára teljesen paralizálja. — ép oly kevés meggondolásomba kerül másfelől, magamat a dolog érdekében a szerző nézeteinek álláspontjára helyezni; oly különbséggel mindazonáltal, hogy e felfogás a dolgok valódi állása iránt csak némiképp és mintegy felényig így mondja ki az igazságot. — A törvénszerkesztési munkálatok alapja ugyanis nem lett csupán elhibázva vagy rosszul választva, hanem ilyen alapot feltalálni, vagyis egy biztos sikerhez vezetőt választani az ez idő szerinti körülmények között általában aligha lehet. Áll ez pedig épen az anyagi magánjog tekintetében még jóval inkább mint a többi szóban levő munkálat közül akarmelyikre nézve.

Az ismeretes európai törvénykönyvek majdnem mindegyike rendkívüli viszonyok és világrázó eseményeknek meg az ezeket előkészítő eszmék hatásának köszöni létét.

A francia törvény a világot felforgató forradalomnak, mely miután soha nem látott rombolás örvényében a lejárt kor minden kincsét s minden salakját elnyelte volna, meg nem emészthetvén, a mit elnyelt, — kiadta magából a code civilt. Az olasz törvénykönyv az egy évezred óta tervelt, most megvalósult nemzeti egységnek elsőszülött gyermeke. A porosz és ausztriai törvénykönyv a francia forradalmat előre jelző ama rekkenő

légkör nyomása alatt jött létre, mely az akkori bölcsélet eszmeködéből ereszkedett le Európára. — A magyar codex ellenben csak azért készül már most, hogy általa, ha lehet, a törvénykezési állapotok nyomorúságaitól szabaduljunk. Ezt legalább a múlt évben megjelent törvénykönyvi tervezet élén, volt igazságügyeink részéről közzétett „figyelmeztetés“ szavaiból bátran lehet következtetni.

Mikor a fent elősorolt külföldi törvénykönyvek készültek, igen sajátos, részben tulajdonságok, részben egészen tarthatatlan fogalmak s elméleti tanelvek uralkodtak az alkotandó törvénykönyvek rendeltetés- és az általuk eszközendő gyakorlati eredményekről; oly elméletek, melyek leginkább okozták azt, hogy ama törvényművek „hosszabb érvényre“ képeseknek nem igen bizonyultak s „egyedül beltartalmukból folyó szellemhódító és életkielégítő“ erőnek hiányában voltak. — Azt tartották akkor a jogról, hogy az csupán csak a türekésző és szemlélődő ész munkálkodásának csinálománya, a törvényhozó felvilágosodott önkényének műve, ki azt ma így, holnap amúgy alakíthatja, rendeletei és szabásai szerint a jogéletet ilyen vagy amolyan formába gyurthatja. Szóval ezen a bölcselkedő ész teremtő mindenhatóságában csucosodó tannak nem kevesebb volt a praetentioja, mint azt követelni, hogy a gyakorlati élet úgy tánczoljon a mint fűtül neki a törvényhozás, mintha bizony új törvényekkel az emberek is újjászületnének. A történeti hagyományokat és minden idő-szentesítette viszonyalakulatokat semmibe sem véve, pusztán a magára hagyott ész combinatióiból vélték a legtökéletesebb törvénykönyvet teremthetni, mely az általános népboldogság evangéliuma a gyors és legjobb igazságszolgáltatásnak volna palladiuma. Buckley, a hírneves angol író akkor írhatta volna emlékeztető szavait, hogy a múlt iránti tisztelet legnagyobb akadály a jövőbeni haladásnak; legalább úgy cselekedtek mindenütt, mint ha e jelszó után indulna az egész világ, annál gyorsabban gondolkodni előre haladhatni, mentől több romot hagynak maguk mögött. Az észnek ama kinyilatkoztatását, az örök igazság és jog igéjének e látható megjelenését, melynek tanait a törvénykönyv paragraphusain dogmákká lennének változtatandók, észjognak nevezték, melynek ha igaz forrását felfedezni sikerül, e tan hívői hite szerint abból okvetlenül az általános jólét malasztja árad vala ki az emberiségre.

A codexszerkesztésnek ily csudás és bűvös-erejű hatásában úgy látszik még nálunk is sokan hisznek. Mert hogyan hihetné másképp az igazságügyi miniszter, hogy jogéletünk zavarai egy polgári törvénykönyv hiányából erednek, s hogy ennek kibocsátásával meg fognának szűnni?

De maga az 1848-ki országgyűlés is hódolt a rög-tönzött codexek üdvözítő hatalmába vetett hitnek, a XV. t. cz. alkotásánál nyilván azon feltevésből indulván ki, hogy a kidolgozandó polg. törvénykönyv a magyar nemzetet a legrövidebb úton szilárd jogállapotok ígéret-földjére fogná kalauzolni. Más legis ratióját, legalább igénytelen felfogásom szerint, nem bírom felfedezni azon rendeletnek, hogy a minisztérium mindjárt a legközelebbi országgyűlésnek terjeszse be a kész törvénykönyv javaslatát; nem is tekintve itt e rendeletet saját-szerűleg jellemző azt a naivságot, hogy a törvénykönyv kidolgozásának az ősiség teljes és tökéletes eltörlésének alapján kellene történnie, azaz: oly alapon, mely nincs, mert mindössze is csak annyiból áll, hogy az ősiség megszűnt.

A mi azonban több ennél, a jogtudomány régiség-tarába való ama ócska felfogásnak még a mostani képviselőházban is akadt egy lelkes lovagja, ki mellette régi

magyar vitézséggel csakugyan harczra kelt. Ha nem csalódom, nemes Biharvármegye egyik érdemes honatyja (avagy tán honatyája? Commendálok t. Szarvas Gábor ur szíves figyelmébe) igyekezett capacitálni a tisztelt házat arról, hogy milyen könnyű és háladatos feladat épen nálunk és épen most az a codificatio, melylyel legjobban és legrövidebben úgy végezhetnénk, ha-hogy a külföldi törvénykönyveknek a nálunk márugyis hasonlóan alakult viszonyokra vonatkozó cikkei kiszemelve, azokat minden huzavona nélkül országos törvénytárunk lapjain állandó szállásra fogadnók. Ha így áll a dolog, akkor valóban nem látom át, mire való a törvényhozókat oly nagy számmal a törvény — nem szerkesztés csak összehordás munkájával zaklatni. Hordassák inkább gazdag repczeterméseket a nyomtató gépre, s szenteljék fáradozásuk gondjait inkább azon hasznos állatok nevelésére, melyeknek híres fajtái különösen Szalonta környékén tenyésznek oly szépen.

De lássuk már milyen az az alap, a melynek valóságga már felépülni készül a szerkesztés alatt lévő magy. polg. törvénykönyv. Vizsgáljuk és elemezzük azt, a mit tekintetben az „átalános indokok“ a szakértő közönséggel közölnek.

Előadván Hoffmann Pál tanár ur ezen át. indokok 7—8. lapjain, még pedig egészen helyes felfogással párosult ritka szabatosággal a 48-ki átalakulást előkészítő vagy egy negyed évszázadokon át folyt szellemi tusák eszméletbeli tartalmát, megmutatván az azokból kisugárzó eszmék és gondolatok azon egy cél felé vezető irányzatát, a polgári törvénykönyvnek az általános reformtörekvéssel összhangban álló alapjául vagyis kutforrásául kijelenti: a magyar törvényhozásnak kijelentett intentióit, jelen magánjogi életünk viszonyalakulatait és a jogtudomány legújabb fejleményét. — Tehát a törvényhozás intentióit, melyek a 48. előtti mozgalmak veszéreszmei és magának a 48-iki törvényhozás szavaiból és tételeiből folynak; a gyakorlati jogélet tényleges alakulását, melynek a jogi életviszonyok „közvetlen, eleven és szabad szemleletéből“ szerezzük ismeretét, végre a jogtudományt, melynek birtokába természetesen csak úgy juthatunk, ha tanait elsajátítjuk, tételeit és elméleteit öntudatunkba felvettük.

Ha valóban léteznek ilyen forrásaink, melyek alapján magyar codexet, azaz: codificatiót e szónak műtani értelmében alkotni képesek vagyunk, ha t. i. ez alapokon valóban az „egész magyar általános magánjogo“, mindenestől, mi ahhoz tartozik, formulázni“ képesek lesznek, ez esetben fentebb kimondott nézetem nem egyéb, alaptalan állításnál, jobban mondva: csupa merő tagadásuál. A mennyiben ellenben sikerülne kimutatnom, miszerint ez állított kutforrások a mondott célra vagy absolute hasznavehetetlenek, vagy legalább a feladat nagyságához képest egészen jelentéktelenek, hogy tehát kutfői minőségek csak valamely bár kimenthető, de mégis csak csalódásból eredő képzelmenyén alapszik, mely a dolog igaz állását hamis világításban tünteti elénk — akkor, úgy tartom, bevittam állításom valóságát. — Mit kellene pedig tennünk, ha szerény véleményem szerint a jelenben még nem létesíthető codex tervéről kénytelenek volnánk egyelőre lemondani, erre nézve a gyenge tehetségeimtől kitelhető nézeteimet cikkem vége felé hozom szóba.

(Folyt. köv.)

Dr. RENTMEISTER ANTAL,
pozs. kir. jogakad. tanár.

Észrevételek

a bűnvádi eljárást tárgyzó törvényjavaslat felett.

A jelen törvényjavaslatot készítőkről azt kell feltennünk, hogy szándékuk vala az által a bűnvádi eljárásban nálunk mutatkozó hiányokat pótolni, bizonytalanságot s eltéréseket megelőzni, s így eszközölni, hogy a bűnvádi eljárás céljának: a bünteteket és bűnöket felfedezni és érdemek szerint büntetni, megfelelhessen. Ki ez üdvös célnak létesíthetése körül fáradozik, elismerést érdemel, ha talán az arra szolgáló legcélszerűbb eszközöknek feltalálása és megállapítása nekie nem sikerült is teljesen. De a nézetek és eszközök különfélesége mellett nem is reménylhetők, hogy akár egyes személynek, akár valami testületnek sikerüljön oly törvényjavaslatot készíteni, mely mindenki kívánságának megfelelően.

Az ily siker még kevésbé reménylhető ott, hol a jogügyek rendezése csak kimerítő rendszeres törvényjavaslatok (Codexek) által reménylhető; mert ily állapotban nehezíti az eljárást annak meghatározása is, valjon a sok hézag és hiány közül, melyik az, mely előbb volna pótolandó, s e végre mely eszközök választandók, nehogy azok a további jogállapotnak kifejlődését és javíthatását nehezítsék.

Tagadhatatlan, hogy a jelen törvényjavaslat sok jót foglal magában; hogy az sok hiányt pótolni, sok bizonytalanságot és eltérést a bűnvádi eljárás körül eltávolítani képes; de nézetünk szerint vannak annak hiányai, miket kimutatni akarunk a végett, hogy azok, ha a törvényhozás által is felismertetnének, eltávolításnak és jobbakkal pótlással; s ezt tesszük a nélkül, hogy az illető munkásoknak érdemből legkevesebbet is megtagadni szándékoznánk.

Miután a büntető bíróságoknak ügyi illetősége a büntethető cselekvényeknek minőségétől függ, az áthágások*) az egyesbíróság, a többi büntethető cselekvények pedig a törvényszék illetősége alá tartozván; miután továbbá a büntethető cselekvények minősége szerint a bűnvádi eljárás különböző szokott lenni, mert rövidebb az áthágásoknál, hosszabb, körülményesebb a többi büntethető tetteknel; jobbnak látjuk a törvényjavaslat címét ekkép szerkeszteni: Törvényjavaslat a törvényszékek illetőségéhez tartozó büntethető cselekvények körüli bűnvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról.

A törvényjavaslat címének olvasásánál felmerül a kérdés: hogy mely büntethető cselekvények azok, melyek a törvényszékek illetőségéhez tartozó bűnvádi eljárás alá tartoznak? Erre ugyan azt lehetne felelni: hogy, miután nálunk az újabb törvények (1871-ki 31 ik t. cz.) szerint bűnvádi ügyekben elsőbíróságilag a járásbíróságok és a törvényszékek járnak el, a mely bűnvádi ügyekben nem a járásbíróság járhat el, azok a törvényszékek eljárása alá tartoznak.

De itt ismét felmerül a kérdés, hogy hát a járásbíróság bűnvádi eljárása alá, mely ügyek tartoznak? E kérdésre megfelel ugyan némileg az idézett 1871. 31-ik t. cz. 16-ik §-a, de nem minden kétséget elhárítólag; mert az a) alatt azt mondja, hogy azon büntetendő cselekmények esetében, melyek fölött a törvények és törvényes gyakorlat szerint az eddig fenállott egyesbíróságok ítéltek, a járásbíróság jár el és ítél.

E rendelkezés csak akkor nyugtathatna meg, ha a törvények és a törvényes gyakorlat szerint bizonyos volna, hogy mely büntethető cselekvények azok, melyek eddig az egyesbíróságok hatásköréhez tartoztak?

A bűnvádi eljárás alá tartozó áthágásokat a törvényes gyakorlat és felsőbb rendeletek az egyesbíróságnak illetősége alá sorozták ugyan, de azt, hogy mely büntethető cselekvények tekintendők áthágásoknak, úgy mint ez az illető cselekvényekre és az ellenük kiszabandó büntetésre nézve a külhoni büntető-törvénykönyvekben meghatározva lenni szokott, még nem határozták; miből az egyesbírák illetőségének bizonytalansága, s ebből ismét az az iránti eltérések származtak. Ezt legjelesebb íróink is elismerik. L. P a u i e r: Büntetőjogtan. 525. §. 4).

A járásbíróságok és a törvényszékek illetősége közötti határvonalnak bizonytalansága tehát továbbra is fennmarad.

*) Áthágásokat mondunk, mert ezt jobb és az „Übertretung“ szónak megfelelőbb kifejezésnek tartjuk. Kihágás inkább Austretung. Ki=aus, péld. kimenni=ausgehen, kitenni=ausstellen, kihágni=austreten stb. Át=über, péld. átmenni=übergehen, áthágni=übertreten. De nem is mondjuk: kihágtam a törvényt, hanem áthágtam azt.

1. §. E §. feltűnő, mert mindamellett, hogy a fenálló szabályok és a gyakorlat hiányossága és célszerűtlensége el van ismerve, mi a jelen törvényjavaslatnak készítésére is adott okot s alkalmat; mégis a fenálló szabályok és a gyakorlat továbbra is, és pedig szabályként követendőkné mondának, a jelen törvényben foglaltak pedig csak kivételképen tekintendők. A hiányos és hibás tehát tovább is szabály legyen, a jobb pedig csak kivétel.

Feltűnő e §. még azért is, mert az általános törvényhozási gyakorlatat ellenkezik; ugyanis rendszerint a hozott törvényeknek adatik meg a szabályként kötelező erő, az előbbi szabályok és gyakorlat pedig csak kivételkép hagyatnak meg érvényben annyiban, a mennyiben azokkal ellenkezőt nem rendel a törvény.

Igaz, hogy a gyakorlatban a törvény egyrészről, a szabályok és gyakorlat másrészről egymást kiegészítik, de nézetünk szerint célszerűbb volna az 1-t §. így szerkeszteni: a bünvádi eljárásban a fenálló szabályok és a gyakorlat továbbra csak annyiban követendők, a mennyiben a jelen törvény mást nem rendel.

Az 1. §. szerkesztésére talán az adott okot, hogy miután Erdélyre is, hol a rendszeres osztrák büntető törvény és eljárás van még érvényben, a jelen törvényjavaslatot kiterjeszteni szándék, az erdélyi bünvádi állapotnak jobban megfelelni látszott kimondani, hogy a jelen törvényjavaslatban foglaltak csak kivételt képezzenek, a fenálló (törvényes) szabályok és gyakorlat pedig továbbra is követendők.

4. §. E §. határozottan kimondja, hogy mely esetekben van helye a sértett magános fél feljelentése és kívánsága folytán a bünvádi eljárásnak; ebből kifolyólag a §-nak rendelete több esetre ki nem terjeszthető. Már ha e §-t Erdélyre is ki akarjuk terjeszteni, a minthogy ez akarat a 3. §-ból kitűnik, akkor kérdés támadhat az iránt, hogy a bünvádi eljárás megindítása feltételeztetik-e Erdélyben továbbra is a sértett fél panaszától amaz esetekben, melyekben az őt az osztr. büntető-törvénykönyv szerint illette, vagy Erdélyben a jelen törvényjavaslatnak törvénynyé válta után az illető sértett félnek panaszától függő eljárás szinte csak a §-ban felhozott esetekre fog e szorítani? A pesti és a maros-vásárhelyi kir. táblai területek közt különbséget téve, ezt világosan ki kellene mondani. L. Csatskó: az ausztr. 1853. jul. 19-én hirdetett btöperrendtartás magyarázata. Pest, 1854. 1-ső R 25-ik köv. 1.

5. §. 1-ső p. Itt a kir. főügyész indítványának visszavonására határidőt, kellene szabni; mert ha az előnyomozás bevégeztével a vizsgálat valaki ellen már megkezdett, s ennél fogva az a kérdés alatti büntettel alaposan gyanúsítottnak tűnik fel, annak érdekében lehet megkívánni, hogy az ellene megindított vizsgálat befejeztessék és büntelensége bírói ítélet által kimondassék. Nem látszik tehát jogosnak és méltányosnak lenni, a kir. ügyész indítványának a vizsgálat megkezdése, sőt befejezése utáni, de az ítélethozatal előtti visszavonásától a bünvádi eljárás megszüntetését feltételezni. Az ily utoni megszüntetés iránt az illető vádlott is ki volna hallgató.

6. §. Itt jogcselekménybe vevő az, mi a büntetett és áthágások közti határvonalra nézve Magyarországot illetőleg fent előadatott. A maros-vásárhelyi kir. táblának területén az ott érvényes osztrák büntető-törvénykönyv az említett büntetett tettek határvonala iránti kétségei loszlatja.

7. §. E §-nak negatív intézkedése Magyarországra nézve volt szükséges, mert az Erdélyben érvényes osztrák büntető törvénykönyv a tizenhárom éves alóli gyermekek, ki által és mikénti megfenyítéséről a 237. 269. és 270. §§-ban rendelkezik.

15. §. 4. p. E rendelkezés csak oly szabálynak tekintendő, mely kivételt enged; mert jöhet elő eset, melyben a törvényszék előtti tanácskozás közben oly kétségek merülnek fel, melyeket csak a vizsgáló bíró, ki az egész ügynek folyamát, annak minden mozzanatait ismeri, képes felvilágítani, a mikor a vizsgáló bírónak részvételét a törvényszéki tanácskozáshoz kizárni, annyi volna, mint az ügy tisztába hozatalát nehezíteni vagy akadályozni. Az érdekeltségi és célszerűségi okok csak azt kívánják, hogy a bíró a törvényszéknek azon ügyben, melyben mind vizsgáló bíró járt el, határozat hozatalában részt nem vehet.

A vizsgáló bíró által a törvényszék előtt tett felvilágító nyilatkozatok jegyzőkönyvbe foglalandók.

17. §-hoz hozzáfűzendő még: ha az illetékes hazai bíróság által büntetendő tett miatt a büntetést már külföldön büntetést szenvedett, ez annak beszámítandó.

19. §. Az 1. pontban említettökre nézve is nem volna e célszerűbb általában mondani úgy, mint a 2. pontban említettökről mondatik, hogy tartoznak a bármely uton tudomásukra

jutott büntetéseket sat. A különbség csak az legyen, hogy mindkét rendbeliek tartoznak: a tudomásukra jutott büntetéseket feljelenti, a 2. pontban elősoroltak azon felől még a bűntettet, valamint a tetteseket nyomozni is.

A büntettek feljelentése például: a községi előjárásánál, vagy a helyben levő más bírósági vagy közigazgatási hatóságnál nem-e minden állam-polgárnak kötelessége?

23. §. Miután a kir. ügyészség tagjai ott vannak, hol törvényszék, tehát a vizsgáló bíró is létezik; miután továbbá a 19. §. 2. ptja szerint a büntettekről feljelentések sürgős esetekben a járásbírósnál is teendők, alig fogja magát oly eset előadni, hogy a kir. ügyész a büntett színhelyén hamarabb jelenjék meg, mint a vizsgáló vagy a járásbíró, minél fogva, és még azért is, hogy a kir. ügyésznek és vizsgáló bírónak teendői össze ne zavartassanak e §. 1-ső pontja egészen mellőzhetőnek látszik.

E nézet mellett szól az 1871. 33. t. cz. 21. §-nak 2. bekezdése, mely szerint a kir. ügyész az előnyomozások megtételére az illető közegeket megkeresheti.

A 25. §-nál e passus. „vagy a kir. ügyészség tagja által kívántatik“ elmaradhat; mert a következő §-ban ki van mondva, hogy a kir. ügyészségnek jelenkező tagja az előnyomozásra nézve indítványt tehet! s itt elég általában mondani, hogy a vizsgáló bíró megteszi a §-ban elősoroltakat, a mennyiben azok szükségesek, mit az eljárás ez állapotában csak a vizsgáló bíró fog belátása és meggyőződése szerint elhatározni. A kir. ügyészségi tagnak kívánsága tehát magában itt nem elegendő. Itt valamit más §§-okban is az ügyészség tagjai alatt az 1871. 33. tcz. 2. §-ában elősoroltakat kell érteni a 25. §. végén. E §-ban egyúttal célszerű volna intézkedni arról, hogy az előnyomozáshoz letartóztatottat meddig lehet letartóztatni? Természetes, hogy ha a büntett elkövetése iránti gyanu, mely miatt valaki letartóztatott, megszűnik, akkor ez szabadon bocsátandó; ha pedig az említett alapos gyanu el nem oszlik, akkor a letartóztatott ellen a vizsgálat is ezzel együtt a 30. §. szerint a további letartóztatás vagy szabad lábra helyezés iránt határozat hozandó. Minden szükségtelen szabadság-korlátozás el mellőzése tekintetéből tehát intézkedni kell, hogy az előnyomozás gyorsan befejeztessék, s ez után a vizsgálat és azzal kapcsolatos kérdések iránt indokolt határozat haladéktalanul hozassék.

(Folyt. köv.)

Dr. CSATSKÓ IMRE,
legf. ít. bíró.

A bírósági végrehajtók mint kézbesítők.

Ama felséges tan: az agyonbeszélés tana, fájdalom! nem létezett még akkor, a midőn a bírósági végrehajtók intézményére vonatkozó törvényjavaslat az országházban tárgyalatott; mert bizonyosan akadt volna egy szál juridicus ember, a ki azon törvényjavaslatnak azon részét, mely a kézbesítést a végrehajtókra bizza, agyonbeszélte volna.

A végrehajtók alig kezdték meg a kézbesítési eljárást, és máris számtalan panaszra adnak okot. E panaszok nem annyira az ő eljárásuk, mint a törvény s ennek a bíróságok részéről lett talán túlszigorú alkalmazása ellen emelkednek.

Nem helyeselhetjük ugyan kitűnő jogászainak egyik által hivatalos uton az igazságügyminiszterhez állítólag tett azon indítványt, melyben az igazságügyminiszter arra kéretett, hogy engedje meg, mikép a bírósági végrehajtók saját felelősségük mellett s nevük alatt általok felfogadandó egyének — szolgálk által teljesíthetessék a kézbesítést; nem pedig azért, mert a minisztertől, ki a törvény végrehajtására van hivatva, azt, hogy a törvényt, annak lényege ellen magyarázva, hajtsa végre, kívánni nem lehet. Hiszen a kézbesítést csak hittel szolgáló egyén és személyesen teljesíti, és senki egy harmadik személy eljárása valóságáról hivatalos s hiteles beonyaságot nem tehet, a mire bírói ítéletet lenne alapítható.

De nem helyeselhetjük azon eljárást sem, a mely módon és mérvben a bírósági végrehajtók a bíróságok által megbízottak a kézbesítésekkel.

Mert hogy azért, mert a bírósági rendszer változáson ment keresztül, mely miatt az új bíróságoknak újabb határidőket kellett és ki tudja még meddig kellend kitűzni, az ügyvédek s felek kézbesítési díjjal terheltecsenek, pedig azon végzéseket is a végrehajtók által kézbesítetté, terhelhetnek, sem az igazsággal, sem a törvénnyel meg nem egyeztetendő.

Oly végzések is végrehajtók által kézbesítettnek, a melyek

semmi jogkövetkezménnyel nem járnak, s így a felekre nézve alig bírnak oly értékkel, hogy reájok nézve a fizetett 40—80 kr., sőt nem ritkán forintokra is rugható kézbesítési díjakat megérnék.

Értesítik p. o. a képviselőt, hogy felebbezése vagy semmi-ségi panasza felterjesztett, hogy évek előtt mindkét félnek talán a tárgyalásról elmaradása, vagy egyéb ok miatt irattárba teendő per csakugyan az irattárba tétetett; hogy a más bíróságtól beérkezett tanuhallgatási jegyzőkönyv, — a még bevárandók beérkeztéig — az előiratokhoz csatoltatott; sat. sat.

A telekkönyvi törvény s pénzügyi törvények rendelik egyfelől, hogy árverés alkalmával minden actusról minden telekkönyvileg érdekelt személy értesíttessék, másfelől pedig, hogy a kir. adóhivatal a bekebelezésekről tudósíttassék.

Már most, ha egy személy mint foglaltató a telekkönyvi egyetlen tulajdonos ellen árverést kér, mi köze annak e tekintetben a telekkönyvi tulajdonos alperesnek talán 20—40 hitelezőjéhez; miért adóztathatik ez az alperes egyéb hitelezői részére történendő kézbesítésekért is? Hiszen a törvény nem is szabja meg, hogy ezek részére a végrehajtató példányokat adjon, sőt ellenkezőleg csakis a végrehajtást szenvedett felek részére rendel példányokat.

Hát a pénzügyi törvény rendeletéhez mi köze lehet a telekkönyvi hatósághoz folyamodó félnek? Miért volna ő terhelhető kézbesítési díjjal azért, mert azon hatóságnak értesíteni kell hivatalból a pénzügyi hatóságot a bekebelezésekről s az iránt, hogy p. o. a sorrend megállapításánál adókövetelését jelentse be.

Ott vannak a csődhagyatéki és gondnoksági ügyek, a melyekben majdnem ritkán a kézbesítési díjak a tömeget fogják túlhaladni; vagy néha-néha — tömeg hiányában, a perügylő, tömeggondnok tartozik majd a díjakat megfizetni?

Ezen viszásságon s bajokon segíteni a bíróságok vannak hivatva, mert a végrehajtók alkalmazását rendelő törvény nemcsak nem tiltja azt, hogy némely értesítések más személyek, mint végrehajtók által teljesíthetessenek, sőt nem is rendeli, hogy minden határozatnak ezek által kell kézbesíttetni, s mert a szolgaszemélyzet, viszonyítva az előbbi létszámhoz, talán éppen oly számmal van alkalmazva a bíróságoknál, mintha a végrehajtók kézbesítésre hivatva nem is volnának. Az által kell pedig ezen segíteni a bíróságoknak, hogy állapítsák meg minden egyes esetben, hogy egyik vagy másik határozat a végrehajtó vagy szolga által kézbesíttessék.

E tekintetben követésre méltó példát mutatott már a miniszterium székhelyén Budapesten létező kereskedelmi és váltótörvényszék, a mely folyó évi febr. 22-én kelt „belkezelési szabályzat”-ban a hatáskörén belől keresztlivihető könnyítések eddigelé megállapította s a nélkül, hogy tudtunkkal bárholonnan ellenmondásra talált volna, fogamatba is vette. Ezen szabályzat szerint a következő kézbesítéseknek h. szolgák által díjmentes közlése rendeltetett el:

„Sommás marasztaló és óvásközlési végzések kézbesítéséről szóló revények elintézési! más bíróságok értesítései a bp. keresk. és váltótörvényszék által elrendelt tanuhallgatás vagy szemle határnapjáról; már kihirdetett ítéletek és perdöntő végzések; kiadási; iratoknak felsőbb bírósághoz felterjesztését tudató végzések; nem szorgalmazott végrehajtásról szóló jelentések elintézése; árverési jelentésekre hozott végzések ha vétel-árfelosztási tárgyalás nem tüzetik ki; más hatóságok értesítései a bp. keresk. és váltótörvényszék által elrendelt végrehajtások tárgyában (rendszerint); más hatóságok által beküldött végrehajtási jegyzőkönyvek és pénzüsszegek iránti végzések nem történt kézbesítéséről szóló jelentések elintézése a végrehajtás folyamában, ha azokra nem a végrehajtató fél szolgáltatott okot; csupán csak kézbesítéseket tartalmazó megkeresések; kereskedői könyvek hitelítése; váltójegyzők óváskönyveinek megvizsgálása felett hozott végzések; mindazon határozatok, melyeknek kézbesítését törvények világosan nem rendelik, vagy pedig ezt a határozat természete nem kívánja; továbbá melyek csupán tudomásul szolgáló egyszerű elintéztést tartalmaznak, a nélkül, hogy a kézbesítésnek különös jogi hatálya volna, pl. csődnyitási határozat (bukott kivételével), id. tömeggondnok és perügylő javaslatba hozatala végett határnapot tudató értesítés; végzések, melyekben a csődügylőségnek (perügylő, tömeggondnok és csődválasztmány) a tömeg kezelése vagy a csődper vitelére sat. utasítás adatik; általában mind-

azon határozatok, melyekben a felek csupán az iratok felterjesztéséről vagy irattárba helyezésétől értesíttetnek; végre végzések vagy értesítések, melyek helybeli hatóságoknak vagy tisztviselőknél (a mennyiben ezek érdekelt felekül tekintendők nem lennének) kézbesítendők.”

E rendelkezését a körültekintő budapesti kereskedelmi s váltótörvényszéknek nem ajánlhatjuk eléggé a vidéki járásbíróságoknak, különösen pedig a kir. törvényszékeknek figyelmébe.

K ü l ö n f é l é k.

(A magyar jogászggyűlés) állandó bizottságának f. hó 11-én tartott ülésében dr. Schnierer Gyula urnak „a kereskedői csődnek külön szabályozása” tárgyában tett indítványa, véleményezés végett kiadott dr. Szvetenay Miklós a pesti kereskedelmi kamara titkára és Janitse József a budapesti keresk. s váltótvszéki bíró urnak; előadól pedig felkérte dr. Óváry Kelemen egyet. magántanár. — Dr. Csatskó Imre urnak „a bűncselekmények hármias felosztása ellen” tett indítványa, véleményezés végett kiadott dr. Groisz Gusztáv kolozsvári jogtanár és dr. Friedmann Bernát ügyvéd urnak; előadól pedig felkérte dr. Csukássy Károly pesti kir. alügyész. — Együttal az áll. bizottság által kiüzött 6-ik kérdés feletti véleményezésre dr. Kautz Gusztáv győri jogtanár ur felmentési kérelme folytán Chorin Ferencz ügyvéd ur kértett fel. — Gyárfás István urnak „az árvaügy rendezése” tárgyában tett indítványa, véleményezés végett kiadott Dalmady Győző pestmegyei árvaszéki elnök; Horváth Lajos ügyvéd, Travnik Antal budai kir. törvényszéki bíró és Zlinszky Imre kir. táblai pótbíró urnak; előadól pedig dr. Schnierer Gyula osztálytanácsos ur kértett fel. Végre dr. Környei Ede urnak a mult évi jogászggyűlés alkalmával tárgyalás alá nem került „a munkabérek lefoglalása” tárgyában tett indítványa újból véleményezés végett kiadott dr. Plósz Sándor pesti kir. tszéki bíró; Chira N. kir. járásbíró és dr. Busbach Péter ügyvéd urnak. A mult évből visszamaradt indítványok előadói pedig újra felkértek.

A jogászggyűlés napjai f. évi szept. hó 22, 23, 24, 25. és 26-ára tűzettek ki. Ugyanis f. évi szept. 22-re az ismerkedési estély; 23-án teljes ülés és osztályülések; 24. és 25-én osztályülések, végre 26-ára a zárulás. Együttal elhatározta: hogy a budapesti bíróságok és feltörvényszékek elnökei annak idején írásbelileg és az áll. bizottság elnöke után felkértek, hogy a jogászggyűlés tartama alatt tszéki ülések ne tartassanak.

Rendező bizottság tagjaival a mult évi rend. bizottság tagjai újból felkértek.

(Az elsőfolyamodásu bíróságok számára kiadott szolgálati utasítást) lapunk legközelebbi számában közlendjük.

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY”-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:
Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:
Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápr.—jun.) 3 frt.
Félévre (ápr.—szept.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny” kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászgynlés” tartama alatt naponként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.	Szerkesztői iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A magánjogi codificatióról. Dr. Rentmeister Antal, pozsonyi kir. jogakadémiai tanártól. — Észrevételek a bűnvádi eljárást tárgyazó törvényjavaslat felett. Dr. Csatskó Imre, legf. ítélőszéki bírótól. — Könyvkirovati követelésre vonatkozó két jogi kérdés. Külle y Ede, kir. it. táblai bírótól. — Jogirodalom. Dr. Kuncz Ignác, jogtanártól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok és egy iv „Szolgálati utasítás.”

A magánjogi codificatióról.

(Folytatás.)

Vegyük elő egyenkint és egymás után a magyar tkönyv praesumtiv forrásait.

A legelső kutforrásról, a törvényhozás kijelentett intentióiról maga az általános indokok t. szerzője is bevallja (a 8-ik lapon, 4-ik pont), hogy „ezen főelvek” — t. i. hogy legyen a törvénykönyv tisztán magánjogi, ment minden közjogi vegyülettől, legyen a teljes jogegyenlőséget elismerő és azt biztosító, valamint a vagyonforgalom és egyéni rendelkezés szabadságát megalapító, s végre hogy legyen általános, átfogó — nagyszerűségök és helyességök daczára sem adják meg a készitendő törvénykönyvnek eszmei tartalmát, a nyagát, hanem mindössze is csak az ezt átható szellemet.” — E bizony betű szerint igaz. A mi a törvénynek csak szelleme, lelke lehet, abból semminemű vegybontás vagy összetétel ki nem teremti annak testét, húsát és csontjait, t. i. az egyes paragraphusokat.

Elég baj az, hogy találkoznak materialisták, kik magát az ember lelkét és szellemi tehetségeit is csak a testi szervek oszmüködése eredményeként tekintik; de hogy megforditva pusztá szellem anyagot teremthetne, a legtudósabb theologusok sem állítják, kivéven ők e részben egyedül a teremtő Ur Istent, ki azonban a magyar codex alkotásába seinmi esetre sem fog beavatkozni. Hagyjuk tehát ezt a forrást (?), melyből se viz, se bor, se semminemű más termékenyítő „anyag” nem folyik alá a magyar codificatio pusztá térségére, csak szellem, mely annyiban emlékeztethet a spiritusra, hogy szintén könnyen elpárologhat, ha az alapos tudomány palackjában a pontos jogszolgáltatás dugójával le nem fojtjuk.

Ne vegye azért rossz néven tőlem az ált. indokok t. szerzője, midőn kimondani merem, hogy ő „a törvényhozás kijelentett intentióival” csak a 48-ki törvények iránti, tisztesség és conventionalis udvariasság parancsolta ama hódolatának adóját kívánta leróni, mely nélkül még ez ideig Magyarországon sem irót sem politikust akár innen, akár onnan, úgy jobbról, mint balról képzelni sem szabad. Ez pedig nagyon helyesen van így. Kevesen vagyunk. Tiszteljük elődeink tetteiben önmagunkat, s önmagunk tetteivel őket, ha egyben másban tul teszünk is rajtok. A mink van, s a mik vagyunk, mind nekik köszönhetjük.

Minő és mennyi anyagot merithetünk a második forrásból, jelen magánjogi életünk viszonyalakulataiból?

Nincs kétség benne, hogy régi magánjogi rendsze-

rünk eltörlése óta sok új, azelőtt egyáltalán nem ismert intézményt szívott fel magába jogéletünk, tulnyomólag, kivált a tiszta vagyonjog körében az ausztriai törvénykönyv alapján sennek közelebbi meghatározásai szerint. Így p. o. bizonyos, hogy a szolgalmak (servitutes) egyes fajaikkal együtt a gyakorlati jogélet elismert, érvényben levő intézményei, alakulataihoz tartoznak, jóllehet róluk, ha jól emlékszem, még a derék Frank is állítja, hogy a magyar jog egyáltalán nem ismeri. A telekkönyvi intézménnyel a tabularis zálogjog és a telekkönyvezésre fektetett jogszerzés másnemű intézményei is meghonosultak nálunk, annyival is inkább, mert mindezen intézményeket az országbírói értekezlet munkálata továbbra is meghagyta érvényökben. Ide tartozik a köteles részre vonatkozó jogigény, mely világos és teljes tudattal, mintegy ünnepélyesen avatztatott fel a magyar örököségi jogrendszer egyik, nem tudom kiegészítő vagy csak kapcsolts részévé, míg ez utóbbi eljárással ellenkezőleg más törvényhozási tárgyak, teszem a törvényes öröklés szabályai, hogy úgy mondjam, szándékos oppositióból az ausztriai jog ellen a megszüntetett törvénytől lényegesen eltérőleg, régi magyar jogunkkal inkább megegyező módon, de csak általános körvonalakban lettek formulázva. Mindazonáltal ezen intézmények pusztá létezése és általános elismertetése még oly anynyira nem szolgáltatathat anyagot a magyar törvényszerkesztőnek, mint a hogy az őszi vetés, ha szépen kikelt is, még nem eladni való termés. Ha a codex számára forrásnak tekintenők ama jogintézmények lételét, úgy cselekednénk, mint az az ember, ki tollat adván egy kis gyermek kezébe, azt hinné, hogy ez már most írni tud. Toll és tinta eszközei ugyan az írásnak és bizonyos értelemben annak „forrásai”, de sok tanulás, gyakorlat és ügyesség kell még hozzá, hogy avval írást hozzunk létre, s ekkor is az egyes egyének szerint milyen különbözöt! A jogrendszert alkotó egyes intézmények általános ismeretével se meggyünk messzebb, mint a törvényhozás elismert intentióival. „Mert valamint a jogintézmények és jogeszmék . . . nem deducálhatók egyszerűen egymásból, úgy nem lehet néhány irányeszméből és főelvből mindazon részleteket levezetni, melyek az egész illető jogi életkört fedeznék.” — A csak általán megalakult, meglevő jogintézményeket, melyeknek műszaki megnevezése csak egy-egy általános jogi fogalomnak abstract megjelelése, ép oly joggal tekinthetők a törvénykönyv paragraphusai anyagának, mint a hogy a mármarosai bércek kösziklái Szeged városa építkezési anyagkészletének mondhatni. Darabokra apritva ellehet azokat kisebb-nagyobb részletekben oda szállítani; de sok idő és nagy munka kell, míg a köszalakat ősi tanyájoktól a

Tiszán leszállítván Szegeden egy falrakásba beilleszthetik. Az alatt pedig, míg ez történik, úgy tartják az építésszek, nem lehet megkezdeni a munkát.

Jól tudom én itt milyen ellenmondással és czáfolattal kell szembe szállanom. — Hiszen nemcsak általán befogadott jogintézményekről van itt szó, arról a mit a németek Rechtsinstitutnak neveznek, amakisebb-nagyobb kiterjedésű körzetekről, melyek több kevesebb jogviszonyt az általános elvek szempontjából történő szabályozással összefoglalnak, ekként ejogviszonyokat egymásközt az összetartozás és együvévalóság kapcsába hozván. Itt, mint a törvénykönyv készítésére szolgáló forrásról valóságos viszony — nem csupán intézmény alakulatról van szó, azaz: individualis jelleggel megalakult egyes jogi testekről, melyek a jogintézmények peripheriájában egymásután felmerülvén, oly anyagot szolgáltatathatnának, melynek jogi természetét és tartalmát megvizsgálván, rávezettünk a jogintézmény központjából kisugárzó elvi szabályzatra, sőt ez uton az a priori constructio egy nemével előre is meghatározhatjuk azon jogesetek és viszonyok megítélésére alkalmazandó zsinórmértéket, melyek még csak ezután fog produkálni a jogélelet.

Azt hiszem, nem fonákul folytam fel, a mit Hoffmann Pál ur az egyes jogviszonyoknak különállásuk és összességükben való „közvetlen, eleven ésszabad szemléletéről“ mondott. — Elismerem én azt is, hogy jogéleltünk terét is ellepik a szabadon fejlődő és eltűnő hasonló viszonyok, mint a szomszéd mivellet nemzetek jogéleletét. Mint szunyogot a napsugara, úgy éleszti azokat a jogélelet melege, végnélküli színváltozásban, örökös keringésben. E viszonyok jogi természetét vizsgálni, azok iránt a majdani megalakítást és megállapítást előkészítő jogi meggyőződéshez jutni lehet is, kell is, és történik is ez nálunk mindennap a jogszolgáltatás ezer meg ezer kérdéseinél. — De ki az széles Magyarországon, a ki nekünk megmondhatná, hol van az a könyv, az a „döntvénytár“, melyből kitessek, hogy ezen viszonyok miképp alakultak, miben állapodott meg azok iránt máris a közjogmeggyőződés; ki az ügyvéd, az a tudós nagy bíró, legyen egyébiránt bármily magas állású, ki akár csak egyetlen egy jogintézmény körzetébe eső viszonyokat, szemlélődése által mintegy leszegezve azokat, úgy megfigyelte volna, hogy azokat mint bizony megállapítottakat, az egész intézmény constructiójára elégséges anyagul és forrássul velünk elfogadtathatná? — Ha egyes ember teszi e megfigyelést, mi garantíánk van, hogy az általa abstrahált szabályok mind már tárgyilag létező és elismert viszonyokból származnak, s hogy ő az objectiv megalakultságnak nem substituálja egyéni nézeteit, vélekedését? Ha pedig többen teszik vagy tették, nem szükségkép az a fatalis helyzet fogna-e beállni, hogy éppen arra nézve mit lehessen már megalakult viszonynak tekinteni, mit nem, az egyik ilyen, a másik amolyan véleményt nyilvánítana? És mit lehetne arra nézve külső bizonyíték gyanánt felhozni, hogy az egyik vagy másik jogviszony tekintetében ilyen vagy amolyan szabály, a szabály alól pedig ilyen amolyan kivétel jutott külső érvényi elismerésre?

Nem nagyon hizelegnék a törvénykönyvi tervezet tisztelt szerkesztőjének, ha azt merném ráfogni, hogy ő az általános rész¹⁾ kidolgozásában valami nagyon sokat merithetett a magyar magánjogról irt ismeretes munkákból. Maradnak tehát a felsőbb bíróságok ítéletei,

¹⁾ Ezen általános rész egyes tételeinek bírálati rostálgatásától ezuttal szándékosan tartózkodom. Később valamikor talán ilyennemű ismertetésre is igénybe veszem majd a szerkesztőség szíves engedelmeiből e lapok hasábjait.

döntvényei, melyek némiképp a szokásjog nyilatkozványaiként tekinthetők. De ezen ítéletek és döntvények, melyek indokolása dagályos, bonyodalmas fogalmazásával vajmi sokszor emlékeztet a régibb időben divatban volt német ítéletek érthetetlen monstrosításaira, bizony nagyon sovány táplálékot fognak nyújtani az anyagi magánjog szerkesztésének! — Mondja meg nekem valaki p. o. az ausztr. p. tkönyv 367. §-ában elősorolt kivételes esetek, melyekben a tulajdonos tulajdoni jogát, ha azt bebizonyítja is, nem érvényesítheti, elvannak-e ismerve hazánk jogéleletében? Mennyiben, mimódon és mi által? — Ha attól, kire maga a tulajdonos bizta holmiját, én azt jóhiszemben megvettem, serre engem a dolog visszabocsátására a tulajdonos megperel, állítván, hogy a dolog nem volt az eladóra bízva: kinek kell bizonyítani? Neki-e, hogy nem bizta a dolgot az eladóra, vagy nekem, hogy igenis arra volt bízva?¹⁾ Van-e eset a már megalakult magyar jogban, midőn az idegen dolog kiadására elmarasztalt alperes az érte adott vételár megtérítését követelheti?²⁾ Tegyük fel, hogy a kir. Curia akár ismételt is, és világosan úgy ítél, miszerint az adás vevésnél kikötött lex commissoria visszaható erővel bír, s a feltétel beálltakor a vevő által a dologra nézve tett intézkedések mind (visszafelé) elvesztik érvényüket, tehát nem csupán személyesen (azaz: kötelemszerűen) legyen kötelezve a vevő a dolgot visszaszerezni, vagy azt a reá fektetett terhektől megszabadítani. El volna-e ezzel ismerve általánosan a feloldó feltételek visszahatása? Vagy a felfüggesztő feltételekre nézve is? Kell-e tehát magyar jog szerint, ha valaki egy felfüggesztő feltétel alatt neveztetett ki örökösül, a feltétel beálltát az örökhagyó haláláig visszavinni; vagy időközben a törvényes örökség foglal e helyet, mint a saxoniai törvény szerint akként, hogy a rokonörökösök az időközben huzott hasznokat megtarthatják? — Hát a végrendeletekhez kötött lehetetlen meg tilos feltételekkel hogy vagyunk? Ugy mint az ausztr. törvény 698-ik vagy pedig mint a szászországi törvénykönyv 2125. §-a rendeli?

Mindezen csak úgy vaktába felhozott esetek és kérdésekre nézve szeretném ismeri akár a legtekintélyesebb magyar jogászoknak nem annyira véleményét, mint azt, hogy az eziránti véleményüket a positiv, a megalakult magyar jog álláspontjából mivel tudják indokolni.

Röviden összefoglalva nézetemet a mostani magánjogi állapotunkról: az úgy tűnik fel előttem, mint a német magánjogi állapotok a római jog receptioja kezdetén. Ekkor pedig nem igen lehetett volna ott codificatióra gondolni.

Mind ezek után megengedem mégis, hogy állításomat a „viszonyalakulatoknak“ a codex szerkesztéséhez hasznavehetetlen voltáról némelyekre nézve teljes evidentiáig talán még most sem bizonyítottam be. Legyen szabad reménylenem, hogy a most következő soroknak lesz elég meggyőző erejük.

A római jog szelleméről irt nagyhirű munkájának valamelyik szakaszában körülbelöl a következő hasonlatban adja elő Ihering a r. jog előhaladott koras a mostani mivellet nemzetek jogállapota közti különbség lényegét. Akkoron a jog ugyszólván a műipar egy kitünő tökélyre vitt ügyességgel termelt czikke volt; melyet a folyton növekedő kereslethez képest egyre növekedő mennyiségben állítottak elé. Olyan cikk,

¹⁾ Ezen esetről különösen intézkedik a zürichi törvénykönyv. Szakértő olvasót alig kell arra figyelmeztetni, milyen nagy ama megkülönböztetésnek gyakorlati fontossága: hogyan változnak a per kimenetelének esélyei a szerint, a mint a fel- vagy alperesre hárul a bizonyítás terhe.

²⁾ Ilyen esetről megemlékezik p. o. a szászországi codex.

melynek mint a mindennapi kenyérnek mindenki érzi szükségét. A jog szabatosau kimért formákban és jelenségekben mindenütt az ember szeme előtt állott, s hű kíséreként mindenhová követte őt. Most, rendezett állapotok közt láthatlanul mint a lég veszi körül s hatja át életünket; anyaga úgy megkönnyült s meghigult, formái már oly nyulékonyak s hajlósak, hogy tevékenységünkben legkevésbé sem alkalmatlankodik nekünk és létezését is alig vesszük észre. Mit akart evvel mondani Ihering nem szükséges annak bővebben magyarázni, ki a római jogot és fejlődését ismeri.

Nálunk is jobbadán olyanforma most a jognak állapota, mint másutt, már t. i. a mennyiben általános jellege szemben a r. joggal szóba jön; de az a jogi levegő, melyben élünk, még sokféle idegenszerű elemekkel, a politikai és társadalmi talajból felgöngyölő párával van eltelve, mely ködössé, egészségtelenné teszi azt. Ekkép mintegy más anyagokban lekötve lévén még jogunk, elébb meg kell tisztulnia minden salakjától, hogy oly tömörülésen és cristallisation mehesen keresztül, mely a jog általános alakulási törvényeink, de egyuttal a sajátos hazai viszonyaink előidéztek különös feltételeknek is megfeleljen. De éppen ez az alakulás, törömülés és tisztulás az, a mi még nem történt, és nem is történhetik meg oly gyorsan; már csak az idő rövidsége és a jogrendszerek többszöri egymást erő változtatásai folytán sem. Hiszen tudjuk mindnyájan, hogy ilyen rendszerváltozás mint árvíz lepi el a jogélet mivelés alatt levő földjét, s mikor elapad az ár s hozzáfognak ismét a szántás-vetéshez a munkások, elein csak sárban s iszap között kell gázolniok. — Vagy talán éppen a codificatio maga eszközölhetné nekünk ez eredményt, ha czélszerűen intéztetik és eszélyesen? Vagyis éppen a codificatio folyama alatt mehetne végbe az a bizonyos viszonyalakulat?

Tökéletesen magamévá teszem Hoffmann Pál urnak a codificatióról, — ellentétben az u. n. incorporatióval, melynek természetéről és feladatairól kivált Sintenis értekezett alaposan — felállított definitióját, mely szerint az mint összefoglalása és ujoni formulázása jelenkezik az összes (magán) jognak, a mint az a törvényalkotás pillanatában a törvényhozás illetőleg a törvénykészítők tudatában volt és azontul érvényre van hivatva. Kétségtől tökéletesen találkozok felfogásom az ált. indokok t. szerzőjével abban is, hogy éppen az „ujoni“ formulázásra fektetem itt a fősúlyt, sőt — hogy a tulságig sok szót ne szaporítsak — bevallom, hogy a codificatióval bizonyos önállósággal, a souverain tetszés egy nemével járhat el a törvénykészítő. De mégis világosan van megigérve, hogy a viszonyalakulatra való tekintettel fognak élni a magyar p. tkönyv szerkesztői; e jogukkal hogy tehát a formulázás teljes szabadsága mellett is az anyag megválasztásában a lehetőségig a gyakorlati jogélet szolgáltatja, készlethez fogják tartani magukat. Ebben az eljárásban már okvetlenül sajátstéri akadályokba kell ütközniök.

Gyulai Pál Vörösmarty Mihálynak életrajzában azt mondja halhatatlan költőnkéről a magyar nyelv tökéletesítésére volt befolyását és az általa közhasználatba hozott új szóalkatokat emlegetvén, hogy a költő művészi alkotásainak tetőpontjára érkezvén érezte magában, hogy a magyar nyelv geniusa korlátlan hatalommal ruházta fel őt, birodalmában tenni, a mit jónak lát. — Tegyük fel, hogy a magyar ország istenasszonya hasonló teljhatalmat ad a maga országában a törvénykönyvi tervezet szerkesztőjének: felvenni abba mindent, mit jognak és jogosnak lenni gondol és azt a hatalom szentesítése által külsőleg elismert tekintélyvel uralkodó törvény érvényére emeltetni. Nézzük az ennek alapjáni eljárást a

törvénykönyv egy valamelyik fejezetének fogalmazásában, mely aztán példa gyanánt szolgálhat a többire nézve is.

A szerkesztő ur körültekintve megalakult viszonyaink mezején talált egy-két bírói ítéletet, vagy a p. perrendtartás és egyéb törvényeink §§-ai közt egy-egy tételt, mely ama fejezet illetőleg az ott tárgyalt jogintézmény körébe látszik vágni. Ezek mint már megalakult határozatok egyszerűen és további vizsgálat nélkül azért nem vehetők fel, mivel, — minden irányaiban — megalakultnak csak az a joghatározat tekinthető, melynek alakja és kihatása minden oldalról világos, melynek tehát viszonyát a többi ugyanazon intézményhez tartozó tételekhez kellően minden irányban átértette a szerkesztő. A szerkesztő tehát kénytelen lesz, az ama fejezetben tárgyalt intézmény kimerítő szabályozásához szükséges valamennyi jogtételt egyszerre áttekinteni, s azután minden egyes felveendő §. tartalma iránt határozott megállapodáshoz jutni. Minthogy pedig lehetetlen feltennünk, hogy a magyar codex legalább a kitünőbb fontosságú szakaszokban soványabb akarna lenni a külföldi tvkönyvek akármelyikénél — miről az általános rész terjedelme is tanuskodik —, azért a felveendő határozatok mennyiségbeli és minőségi zsinórmértékét is csak ezen törvénykönyvek határozatai fogják szolgáltatni. Azaz: ha ezeknek egy-egy határozata az illető intézmény szerves alapos kifejtéséhez szükségesnek, czélszerűnek tetszik, ha azt, tekintettel a jogtudomány fejleményeire némiképp scripta ratiónak kell tartani; abból kiindulva, hogy a mi másutt teljesen észszerű és igaz, nálunk sem bizonyulhat fonák és tévelyesnek, — igen természetes, hogy nem fog vonakodni, azt a törvénykönyv szövegébe felvenni. Így azután nem a magyar jogélet viszonyalakulatai, hanem az idegen codexek § ai fognak törvénykönyvünk legfőbb forrásul szolgálni, mert az egész fogalmazási mivelet észrevétel nélkül azon csalódás hatása alatt álland, melynek következtében az alatt, hogy alakult viszonyokból a megfelelő szabályt hiszik származtatni, valósággal éppen megfordítva az történik, hogy (másutt) megalakult szabályokból következtetnek oly életviszonyokra, melyek nálunk még nincsenek meg s talán csak ezután fognak képződni. Nem a létező állapotokat szilárdítjuk meg s fejtjük ki ekként czélszerű törvényekkel, hanem oly szabályoknak szerezünk törvényes érvényt, melyekhez illő életviszonyokat még keresni kellene. — Nagy csalódás azt hinni, hogy minden, a mi a tudományos gondolkodás foruma előtt rationabilis, világos, tagadhatlan és hasznosnak látszó, már csak ez oknál fogva a reális életben is igaz és nélkülözhetlen.

Ne képzelje senki, — mire már fentebb is figyelttem a szíves olvasót, — hogy én itt a folyamatba tett magyar magánjogi codificatio ellen oppositiot akarnék csinálni, csak azért, hogy csinálhassak, a mire persze szép példát lehetne találni; ne gondolják azt, hogy csak erőltetve előre kigondolt fufangos érvekkel, korhadtt elméletek tarából szedett rozsdás fegyverekkel rontok neki a tvkönyv eszméjének. Engem ellenkezőleg éppen a tapasztalás és a gyakorlati jogélet szemmeltekintése, a mennyiben szerény viszonyaim közt látkörömbe esik, azután meg a codificatio terén éppen legujabban felmerült felette tanulságos példák vittek azon meggyőződésre, hogy jelenleg önnön erőinkből nem birunk egy jóra való tvkönyvet létesíteni, s hogy viszonyaink közt merőben kikerülhetlen, azaz: óvatossággal „kerülendő veszély“ (h. össze az Átal. ind. 9. lapján a 2-ik pontot), melynél fogva oly szabványok vétetnek fel a tvkönyvbe, a melyeknek megfelelő viszonyalakulat jogi életünkben vagy éppen nincs, vagy melyek jogintézményeink összhangzatát (??)

megzavarnák. "Mert éppen a trvkönyv tartalmát teljessé és kimerítővé tevő részletes formulázások adnának majd összehatásukban oly színezetet és zamatot a törvénykészítési műveletnek, mely azt idegenszerűvé, élvezhetlenné fogná tenni a nemzeti jogéletben. Avagy nem elég intő példa gyanánt áll előttünk a törvénykezési rendtartás esete? Alig hogy megszületett a törvény, már általános volta a panasz hiányai felett, általános a meggyőződés megváltoztatásának szükségéről. Pedig a perjogban csak többet merithettünk volna a gyakorlati jogéletből, mint az anyagi jogban. Evvel nem a szerkesztőket akarom vádolni, a minthogy ellenkezőleg beismerem, hogy p. o. a tervezett általános rész oly tudományos készütségről tesz bizonyosságot, mely előtt kalapot kell emelni. De vannak viszonyok, melyek erősebbek mint az emberek, és ezekhez tartozik nálunk a törvényhozás, melynek nehézségeivel a legnagyobb tudomány is bajosan tud megküzdni.

(Folyt. köv.)

Dr. RENTMEISTER ANTAL,
pozsz. kir. jogakad. tanár.

Észrevételek

a bűnvádi eljárást tárgyazó törvényjavaslat felett.

(Folytatás.)

A vizsgálóbírónak felelőssége nézetünk szerint az eljárásnak czélszerűsége iránt elegendő kezességet nyújt.

A 30-ik §. 4-ik ponthoz. Hogy a vádlott csak akkor fog folyamodni a törvényszékhez, ha ellene a vizsgálat vagy ezzel együtt a letartóztatás is elrendeltetett, természetes; a kir. ügyész pedig az 1871. 33. t. cz. 17. §. e) pontja szerint mindig folyamodhatik a vizsgálóbíró határozata ellen a törvényszékhez, ha az e határozattal nincsen megelégedve; tehát különösen akkor is, ha a kir. ügyész a büntető igazságszolgáltatás érdekében a további bűnvádi eljárást megszüntetendőnek indítványozta, a vizsgálóbíró pedig a (különös) vizsgálatot a vádlott (gyanusított) ellen megindítandónak határozta. A kir. ügyész tehát mindenkor a törvényszékhez folyamodhatik, ha a határozat az ő indítványával meg nem egyez.

U. o. 5. p. Az előadottak szerint a kir. ügyész akkor is felelbezzhet a kir. táblához, ha a törvényszék határozata meg egyez a vizsgálóbíró határozatával.

A kir. ügyész által használandó orvoslatra nézve azonban a felelbezzések körül alkalmazandó következő elvet kell figyelembe venni: két bíróságnak összhangzó határozata elegendő biztosíték a határozat jogosságára nézve. A vizsgálóbíró határozata ellen akkor fog a kir. ügyész perorvoslattal élni, ha az az ő indítványával meg nem egyez; ha a kir. ügyésznek felelbbvitele folytán a törvényszék a vizsgálóbírónak határozatát helybenhagyja, akkor két bíróságnak egyező határozata elegendő biztosítékot ad a határozat helyességéről, és ez esetben a további felelbbvitel nem látszik szükségesnek. Ha pedig a tvszék a vizsgálóbírónak a kir. ügyész indítványával ellenkező határozatát megváltoztatja és a kir. ügyész indítványa szerint határoz, akkor a kir. ügyésznek nem leendő oka tovább felelbezzni, mert indítványának elég tétetett.

Az, hogy a kir. tábla határozata ellen orvoslatnak nincsen helye, helyes; mert, miután ily esetben már három bíróság határozott, t. i. a vizsgálóbíró, a törvényszék és a kir. tábla, két egyenlő határozat fog jelen lenni, mi elegendő biztosíték levén a határozat helyességéről, további orvoslat felesleges.

A 31-ik §-hoz. Miután a vizsgálóbírákat a törvényszéki elnök jelöli ki, nem látjuk okát annak, hogy az előnyomozás befejezte után, mit járásbíró is teljesíthet, a vizsgálattal a törvényszék, és nem szinte az elnök bizza meg az illető járásbírókat. Az eljárás gyorsaságával is jobban megegyez az, hogy a vizsgálattal a törvényszék elnöke bizza meg a járásbírókat.

A 33-ik §. 4-ik ponthoz. Melyek azok a fenálló szabályok, melyekre hivatkozás történik? Erdélyre nézve tudjuk azokat, mert az ott érvényes osztr. büntető perrendtartásban foglaltatnak; de Magyarországot illetőleg, hol találhatók azok?

34. §. Az, hogy a vádlott kihallgatásánál a kir. ügyész

jelen nem lehet, de jelen lehet minden más vizsgálati tennél, már az 1871-ki 33-ik t. cz. 19. és 20. §§-aiban ki van mondva.

U. o. 2-ik pont. A vizsgálatnál a czélszerűség, szükségesség az irányadó; arról pedig, hogy valami vizsgálati cselekvény czélszerű vagy szükséges-e? a vizsgálóbíró határozzon, mint a ki eljárásáért felelős. Mi tehát nem látjuk helyesnek kimondani, hogy a vizsgálóbíró tartozik a kir. ügyész indítványainak helyt adni. E kifejezés „a mennyiben nem törvényellenesek“, t. i. az omlított indítványok, nem hárítja el az aggodalmat; mert a teljesíttetni kívánt vizsgálati cselekvény, például: bírói szemle, házkutatás lehet nem törvényellenes, a mennyiben azt általában a törvény megengedi, de lehet az egyes esetben szükségtelen, czélszerűtlen, mit az eset körülményeit teljesen ismerő és felelős vizsgálóbíró bíráljon meg. A szükségtelen, czélszerűtlen vizsgálati cselekvény a vizsgálat alatti irányában a kellemetlenséget s üldözést szaporítja, és a vizsgálat gyorsaságát hátráltatja, mindezt lehetőleg mellőzni kell.

Az, hogy minden vizsgálati cselekmény foganatosítása előtt a kir. ügyész a vizsgálóbíró által értesítendő, oly szabályt foglal magában, melynek, a vizsgálatnak czélszerű gyors menete és befejezése miatt, mindig eleget tenni nem lehet; tehát e szerint a szöveget bővíteni kellene ekként: azok foganatosítása előtt azonban, a mennyiben azt a vizsgálatnak czélszerű gyorsasága megengedi, a kir. ügyész a vizsgálóbíró által értesítendő.

Eme §. végén jó volna még kimondani, hogy az átadott vizsgálati iratokat a kir. ügyészesség meddig tarthatja magánál; nehogy az ily iratoknak a kir. ügyészességnél visszatartása által a vizsgálatnak eredménye veszélyeztessék.

41-ik §. Hogy a vizsgálati fogság elrendelése, úgy az elfogatási parancs (39. §.) is a vizsgálóbíró által hozott és indokolt határozat alakjában adathatik ki, az mintegy magából értetik; jó volna mégis ezt a §-ban világosan kimondani. Az indokokat a vádlott ellen fenforgó gyanuok képezhetik.

41-ik §. a) pont. Itt méltán ama kérdés támadhat: vajlon mindazt, ki oly tettel gyanusított, mely legalább öt évi börtönnel büntetendő, mindig vizsgálati fogságba kell-e helyezni? Lehetséges, hogy az, kit az ily büntetést elkövetéséről gyanu terhel, büntetlen; lehetséges továbbá az is, hogy ily vádlottnál a jelen §-ban b) c) d) alatt elősorolt körülmények fenn nem forognak. Ezeknél fogva tehát az oly vádlottat, ki bűnössége behizonyításának esetében öt vagy több évi börtönnel volna büntetendő, csak akkor kellene vizsgálati fogságba tenni, ha ezenkívül még a b) c) d) alatt előadott körülmények közül valamelyik fenn forog.

44-ik §. A biztosítékadás által bizonyosságot akarunk szerezni arról, hogy a szabadlábra helyezett vádlott, ha a bíróság részéről kívántatni fog, mindig pontosan meg fog jelenni. Ebből következik, hogy biztosíték melletti szabadon bocsátásnak nincsen helye ott, hol sem szökési vagy meg nem jelenési, hanem más indokból rendeltetett a vizsgálati fogság.

47. §. E §-nak rendelkezését nem helyes elhelyeznünk annyiban, a mennyiben a szerint a biztosítéknak egy része az állam-pénztár javára esnék. Ez ferde felfogásra és gyanúsításra adhat okot, mintha ily uton az állampénztár gazdagodnék. Az állampénztár a kapott pénzüsszeget kétségtelenül valami közczélra fogja felhasználni, de czélszerűbbnek látszik e közczél különösen megjelölni, például: hogy a biztosítéki összegből az állampénztárnak javára esendő rész megnevezendő közbiztonsági czélokra használtassék.

Ha a vádlott az általa okozott addigi bűnvádi eljárással az államnak költséget okozott, tartozik ezt az államnak megtéríteni; nem volna tehát jogtalanság a biztosítéki összegből e költségeket különösen levonni.

Ezek szerint a jelen §-t így lehetne szerkeszteni: A biztosíték első rendben a büntetett által károsított vagy sértett félnek, második rendben az okozott eljárási költségek tekintetéből az államnak kártalanítására fordítandó; a fennmaradt összeg pedig közbiztonsági czélokra használandó.

A 48. §. 2-ik pont rendeletét nem helyes elhelyeznünk. Nézetünk szerint az ily színelőket is csak akkor lehet vizsgálati fogságba tenni, ha az ezt megengedő törvényes okok (41. §.) fenforognak.

49. §. E §. azt látszik csak figyelembe venni, ha a vádlottnak vallomása eltérő a büntársak vallomásától vagy a sértett fél vagy valamely tanu nyilatkozatától; nem pedig amaz esetet is, midőn a büntársak vallomásai és a tanuknak nyilatkozatai, nem tekintve a (fő) vádlott vallomását, egymástól eltérők; ez

utóbbi eltérések szinte alapos okot nyújthatnak az utóbbi nevezettek közti szembesítésre.

Ha tehát a vizsgálóbírónak szükséges hatalmat adni arra, hogy akkor is eszközölhessen szembesítést, a bűntársak vagy tanúk közt, ha azok vallomásainak tisztába hozatala, s így a vizsgálat céljának elnyerhetése végett azt célszerűnek látja, akkor azt e §-ban, ennek szerkezetét bővítve, előadni kell.

(Folyt. köv.)

Dr. CSATSKÓ IMRE,
legf. ít. bír.

Könyvkivonati követelésre vonatkozó két jogi kérdés.

I.

Néhány év előtt a fennállott váltófeltvzések egyik teljes ülésében nagy vita támadt azon kérdés iránt: lehet-e könyvkivonati követelés veszélyeztetése alapján biztosítási végrehajtást kérni?

A váltóvégrehajtási rendelet 3. §. négy esetben ad a véghatározat hozatala előtti biztosítási végrehajtásnak helyet.

Ezek közül kettő a jelen kérdésre vonatkozik.

Az a) alatti: „midőn valószínűsége forog fen annak, hogy a követelés azon idő alatt is, míg véghatározat hozathatik, veszélyeztetve van.“

És a d) alatti, mely szerint: „oly keresetknél, melyek kereskedési könyvek által bebizonyítandók, ha mindamellett, hogy a bizonyító könyvek vagy azoknak törvényesített kivonatai bemutatattak, s törvényszorúeknek találtattak, a kereset ellen még is kifogás tételhet.“

A többség azon nézetben volt, hogy miután könyvkivonati követelésről csak ezen utóbbi, t. i. a d) pont szól, ily követelés alapján csak ezen d) pont esetében lehet biztosítási végrehajtást kérni és elrendelni.

Ellenben a kisebbség, melyhez igénytelen személyem is tartozott, azt vitatta, hogy miután az a) pont csak általában követelésről szól, és a követelés minőségére nézve legkisebb különbséget sem tesz, könyvkivonati követelésnél is ép úgy, mint minden más követelésnél, annak veszélyeztetése esetében a biztosítási végrehajtás elrendelhető. A törvény rendeletétől eltekintve kiemelte továbbá azon méltatlanságot, mely abban fekszik, ha a könyvkivonati követeléssel fellépő fél még a legerősebb jogezem mellett, t. i. a veszély esetében is a biztosítás jogától megfosztatik, midőn ezen joggal említett esetben minden más hitelező szabadon élhet.

Azonban a többség döntött, és az ő felfogásához képest hozattak a legujabb időkig az e kérdés körüli ugy alsó, mint felsőbbbírósi határozatok.

Most azonban a koczka fordult. A pesti kir. tábla váltóosztályának többsége a fennállott váltófeltvzések kisebbségének nézetét osztja, s ennél fogva egy nem rég előfordult eset alkalmából egy elsőbírósi végzés, melylyel a veszély alapján kért biztosítási végrehajtás megtagadtatott, másodbírósiágilag megmáltatott, és a kért biztosítási végrehajtás a váltóvégrehajtási rendelet 3. §. a) pontja elrendeltetett.

Legujabb időben a budapesti kereskedelmi és váltótvszék is ily értelemben határozott, és a végrehajtást szenvedett által felebbezett, ezen határozatát a pesti kir. tábla helybenhagyta.

Üdvözlöm a bírói felfogásnak ezen kedvező fordulatát, és a fentelősorolt kisebbségi érveket még csak azzal toldom meg, hogy a végrehajtási rendelet 3. §. a véghatározat előtti biztosítási végrehajtás jogalapjául négy esetet állítván fel, ezen esetek bármelyike forogjon is fen, a biztosítási végrehajtás elrendelendő; hogy miként például egy váltókövetelésnél nemcsak az a), hanem a b) és c) pont esetében is a biztosítási végrehajtásnak helye van, ugy egy könyvkivonati követelésnél is nemcsak a d), hanem az a) b). sőt a mennyiben a számvitel az adós által aláírva volna, a c) pont esetében is koll, hogy annak helye legyen.

II.

A könyvkivonati követelésre vonatkozó másik kérdés, mely esetleg már gyakran vita tárgyát képezte, az: vajon lehet-e ily követelés alapján valaki ellen csődöt kérni?

Vannak, kik azt vitatják, hogy miután a habár hitelesített könyvkivonat, illetőleg a kereskedői könyvek csak fél bizonyíték

erejével bírnak, azok a csődnitási kérelem jogalapjául nem szolgálhatnak.

Ezt is ép oly szűkkeblű, igazságtalan és a törvénnyel meg nem egyező felfogásnak tartom, minő a fentvitattott első kérdésnél az ellenvélemény.

Üssük fel a csődtörvényt, és azonnal szembe tűnik az 5. §. b) pontjának azon passusa, mely szerint: „a csődület megnyitását pedig kérheti bármely hitelező.“

Azt hiszem, hogy azon kereskedőtől, ki könyvkivonati követeléssel fellép, a hitelezői cím csak el nem vitázható.

Azt hiszem, hogy a „bármely“ szó oly határozott, hogy az semmiféle kivételt nem tűr.

Azon körülmény, hogy a könyvkivonat a panaszlott fél tagadása esetében csak póthittel kiegészítendő fél bizonyíték erejével bír, őt sem hitelezői minőségétől, sem a csőd-kérés jogától meg nem foszthatja.

A panaszlott általi beismerés esetében minden további bizonyítás szüksége önként elesik. A követelés valódinak tekintendő, és a kért csőd, feltéve, hogy a többi kellékek is fenforognak, mulhatlanul elrendelendő.

A mi pedig a tagadás esetét illeti, valjon többet bizonyít-e egy tagadott váltó avagy kötelezvény, mint egy tagadott könyvkivonat? Tagadás folytán amazoknál ép úgy, mint emennél a valódiság bebizonyításának köteleessége a követelő félre hármlik.

De lesznek tán, kik hivatkozással a fentebbi passust követő ezen szavakra: „habár oly kötelezvénylyel vagy váltóval lépne is fel az adós ellen, melynek kitűzött fizetési ideje még le nem járt“, azon körülményből, hogy itt a könyvkivonat megemlítve nincs, azt következtetik, hogy könyvkivonat alapján csődöt kérni nem lehet.

Szerintem ez nagyon helytelen következtetés volna.

Ezen szavak a „bármely hitelező“ kifejezésnek nem megszorítását, hanem ellenkezőleg kiterjesztését foglalják magukban. Azt fejezik ki ugyan is, hogy a csődnitási kérelemnél nemcsak lejárt követeléssel, miként a keresetknél, hanem még le nem járt követeléssel is fellépni lehet. Kitűzött fizetési idővel ellátott kötelezvények és váltók csak példaképen vannak felemlítve, miután ezek leggyakrabban előfordulnak. Ezt nem így venni, hanem a csődkérés jogát kizárólag a fentérintett kötelezvényekre és váltókra szorítani annyi volna, mint a csődnitási kérelem jogalapját nemcsak a könyvkivonatokról, hanem a felmondásra szóló kötvényektől, bonoktól is stb., mint melyekben a lejárat idő szintén kitéve nincs, megtagadni. Ily abszurdumot pedig a törvényhozásról feltenni józan észszel nem lehet.

Ezen érvekkel — ugy hiszen — meggyőzően kimutattam azt, miszerint könyvkivonati követelés alapján szintén lehet valaki ellen csődöt kérni és elrendelni.

KÜLLEY EDE,
kir. ít. táblai bíró.

Jogirodalom.

Magyarország közjoga. — Irta: Dr. Korbuly Imre, jogtr.

(Alaptörvényeink s az ő szerződés. *)

Mióta gróf Cziráky, Pauler és Récsi, közjogi irodalmunk ezen első rangú csillagai, kimondották, hogy az ő szerződés, mint egy magániró hitelességén alapuló történeti adat, nem sorolható alaptörvényeink közé, mert a törvénynek lényeges attributumai nem származtathatók egy magánirónak bármennyire hebizonyított hitelességéből, hanem egyedül az alkotmányyszerű jogalkotó hatalom tekintélyéből: azóta ugy látszott, hogy a vita az ő szerződés alaptörvényi jellegét illetőleg be van fejezve, s hogy a tudományos tevékenység további feladata egyedül a fentebb kimondott tételnek részletesebb kifejtésére szorítottatott. Azt hihette volna mindenki, hogy az e tekintetben kijelölt irány helyessége felett többé lándzsát törni nem fogunk, hanem megosztatlan erőnket ezen iránynak a jogtörténet és joghölcsészet segélyül hívása melletti továbbfejlesztésére fordítandjuk mindnyájan, s nem a felett versengünk, valjon a kijelölt ösvényen haladjunk-e vagy nem, hanem a felett, miként lehet ezen ösvényen legtöbb sikert kivívni, miként lehet

*) Kutforrások: Gr. Cziráky, Consp. iur. publ. Pauler, s Sz. István-társ. encykl.-ban érték Récsi Közjoga. Virozsil ung. Staatsr. Korbuly Közjoga. Hajnik, magy. alkotm. és jogt. Weber, világtört.

az első rangu tudósaink által kijelent gazdag eret a tudomány javára kiaknázni?

Korbulynak mult évben megjelent közjoga, mely egyébiránt több tekintetben igen érezhető hiányt pótol, fenti, hitünkéből kiábrándított bennünket.

Korbuly szerint az ő szerződés alaptörvény, mivel nemcsak a névtelen jegyző hitelességét „józan észszel” többé kétségbe vonni nem lehet, hanem azért is, mivel annak minden egyes pontját alkotmányunk ezredéves fejlődésének bármelyik szakára visszatrükrözi. Indokok, melyek igazsága felett egy magyar történész sem kételkedik. De az azokból Korbuly által az ő szerződést illetőlog vont következtetés el nem fogadható.

Korbuly az ő szerződés alaptörvényi jellegének bizonyítására az említettekön kívül felhossa, „hogy az ország alkotmánya írott alaptörvényeken kívül és mellett sarkalatos szokások jogok által is meghatározottatik.” Más szavakkal: hogy szokások alakjában is keletkeznek alaptörvények. — Ezen tételnek sem indokát el nem lehet fogadnunk, sem (ha mindjárt az indok megállana is) az abból következtetést az ő szerződés alaptörvényi jellegére. Mert szokások alakjának közvetítése mellett keletkezett alaptörvényünk ugyan elég van, de ezek akkor váltak csak befejezett alaptörvénynyé, midőn hiteles írott jogi alakot nyertek. Alaptörvényünk, mely most is szokások jog, nincs. A szokások jog egyedül az alaptörvény keletkezésének legelső stadiuma lehet, bár nem szükségképpen az. — Továbbá az ő szerződés azon elvei, melyek ezredéves államéletünknek valóban lényegét és sarkelveit képezik, szokások jogot sem képeznek, hanem alkotmányunk történeti organicus fejlődésének törvényei. Mindezekről részletesebben a következőkben.

Hogy az ő szerződésre nézve a jelen kérdéssel tisztába jöjhessünk, mindenekelőtt az alaptörvény lényeges kellékei megállapítandók.

Ily kellék kettő van: egy anyagi és egy alaki.

Az alaptörvény anyagi kelléke, hogy az alkotmánynak szerves életében kiváló szerepet játszó, fenállásának és fejlődésének kiváló tényezője legyen. Alaki kelléke, hogy írott jogot képezzen, vagyis, hogy akár a törvényhozó, akár a gyakorlat által, de mindenestre expresse vagy tacite kifejezett köztekintély által megállapított hiteles szövege legyen.

Az alkotmány szerves életében nevezetes szerepet játszanak azon törvények, melyek valamely lényeges fontosságú tárgyra, p. o. az országalkatra, az államterület közjogi viszonyaira, az egyéni szabadságra, stb. vonatkoznak; valamint azon törvények is, melyek nem az alkotmány egyik vagy másik kiváló jelentőségű intézményére, hanem az összes alkotmányrendszerre vonatkozva, annak biztosítását közvetlen feladatuknak már eredeti rendeltetésöknél fogva ismerik s az összes politikai szabadság felett kiterjesztik védszárnyaikat. Ezen utóbbi szempontból tehát alaptörvények közé sorolandók mindazon törvények, illetőleg szerződések, melyek alkotmánybiztosítékot szorosabb értelemben képeznek; péld. koronázási hitlevél.

Mindezek alaptörvények a közéletbeni nagy jelentőségöknél fogva, tehát anyagi szempontból.

Korbuly, ki egyedül ezen anyagi mozzanatot tartja lényeges kelléknek az alaptörvényben, hazánk alaptörvényeit három osztályba sorolja; u. m. I. „az ország uralkodási és kormányalkatára vonatkozó, II. annak alkotmányát, szabadságát biztosító és megszilárdító, s végre III. a vallásszabadságot biztosító törvények.”

A III. pontra nézve csak röviden annyit, hogy helyesebb lett volna nem pusztán a vallási szabadságot, hanem az ember szellemi életének, összes szellemi tevékenységének, névszerint a tan- és sajtószabadságnak is említése. Mert a szellemi élet szabadságában a vallás-szabadság is bennfoglaltatik. A szellem szabadsága a törzs; lelkiismereti, sajtó és tanszabadság annak ágai, nyilatkozási formái, egy közös anyának gyermekei. Korbuly maga is alaptörvényeink közé sorolja ez oknál fogva az 1848. 18. és 19. törvényezikkeit. Azon ellenvetés volna tehető, hogy a tan- és sajtószabadság alkotmánybiztosítékot képezvén, a II. pont rovata alá tartoznak. Amde akkor a vallásszabadságot is a II. pont rovata alá s az alkotmánybiztosítékok közé kell sorolni. A 17-ik században a vallásszabadságért hazánkban lezajlott küzdelmek és a vallásszabadságot biztosító békekötések politikai jelentősége valjon elmarad-e a sajtószabadság politikai jelentőségétől? Ha a magyar alkotmány és az absolutismus küzdelmeinek mérlegébe a sajtószabadság súlya a nemzet javára nem vettetett volna, kérdem: léteznék-e akkor mainap hazánkban alkotmány. Meglehet, léteznék egy oktroirozott alkotmány ősi intézményeink romjain, de semmi esetre sem virá-

goznék itt azon történeti alkotmány, melynek szakadatlan fejlődése egy ezredévet átöl, s melyet az angol mellé önérzettel helyezünk.

Sokkal lényegesebb, s az alaptörvényeknek Korbuly által felhozott mindhárom rovatára vonatkozó körülmény az, hogy az alaptörvények határának e rovatokbani körvonalozása merőben abstract, s egészen nélkülözi a történeti fejlődés szempontjából megvilágítást. Pedig Korbuly is hangsúlyozza, hogy alkotmányunk főelvei egy alkotmánylevélbe összefoglalva nincsenek, hanem a nemzet jogalkotó szelleme által az idők folyamán hozattak létre. A magyar alkotmány, mint történeti fejlemény az ideal és réal egysége, miként azon raphaeli fresco-festmény a vatikánban, melyen Plato kezét ég felé terjeszti, mint eszméi hona felé, míg Aristoteles a földre, kutatása hazájára mutat. Valamint ama festményen e két nagy bölcsész együtt megjelenve az emberi tudásnak két irányát képviselik: ugy nekünk is e két irányt egyesíteniünk kell, valahányszor a tudomány ecsetével egy történeti organismust ismertetni akarunk. Azt mind a történet, mind a bölcsészlet magaslátáról, mind az eszme, mind a tapasztalás álláspontjáról meg kell világítanunk. A tudomány a valót keresi, valóságot pedig sem az eszme, sem a történet magában nem képez, hanem csak a kétőnek egysége és szerves élete. — Lássuk a dolgot példák által in concreto.

Vegyük az 1741. 8. törvényezikket nem szelleme, hanem tisztán betűje és eredeti rendeltetése szerint. Kik e törvényt 1741-ben alkották a nemesi adómentességnek s az „onus non inheret fundo” elvének biztosítására, kétségkívül azt hitték, hogy alaptörvényt alkotnak. Hitték ezt a törvény betűje s annak közvetlen értelmére nézve, mint ezt az adómentességi elvének az országgyűléseken, különösen az 1729-kin, oly nagy hévvel folytatott vitatása, s magának az idézett törvénynek erélyes szövegezése bizonyítja. Nem is szenved kétséget, ha őseink az 1741. 8. at II. Endre korában alkották volna, az alaptörvényt képezték volna a magyar közjog organicus fejlődésének akkori stadiuma szempontjából; mert akkor közjogunknak egy életerős, belsőleg indokolható, s a korszellemével is egyező elvét fejezte volna ki. De a 18-ik században, midőn a magyar nemzet állami öntudata a korszellem által termékenyítve a régi álláspontot mindinkább elhagyta, s mint egy missiójának öntudatára ébredő nemzet nagy eszmék felé emelkedett, oly korban, midőn az összes közviszonyok és szükségletek megváltoztak a modern állam kifejlődése alapján: az 1741. 8. t. cikk nem a nemzeti geniusnak volt kifejezése, hanem a rendek szükség-lüségének; nem volt az egyéj eredeti alkotása szerint, (mert azon eszmét, melyet később a jogtudomány fejlesztő hatalma adott neki, itt érintetlenül hagyjuk) mint mesterkelt támogatása egy privilegiumnak, mely gyökerei által már sehonnan sem kapott tápelemeket. Ezen törvény az 1715. 8-czal együtt, bár mindkettő igen fontos tárgyakra vonatkozáván, abstract szempontból alaptörvénynek tekinthető, a történeti fejlődés szempontjából csak negative képez alaptörvényt, a mennyiben céljával éppen ellenkező hatást szült. Mindkettő élére állította a nemesi privilegiumokat, és éppen ezáltal csakhamar világossá lőn tarthatlansága oly állapotnak, mely nemcsak a modern állam föfeltételeivel ellentétet képezett, hanem igazságtalan is volt, egyik osztály vállaira kizárólag terheket róva, a másikat az állam és jogéletből folyó összes előnyök kizárólagos élvezetét biztosítva. Ily törvényeket, melyek nem a történet talajából sarjadnak fel, s a jogeszmének is egyenes tagadását képezik, vonatkozzanak azok bármily fontos tárgyra, alaptörvénynek nem lehet tekinteni. Száraz ágai ezek alkotmányunk élő fájának.

Mily fontos az alaptörvény kellékeinek történeti megbírálása, kitűnik még a következőkből. Az aranybulla alaptörvény; mivel a nemzeti jogalkotó geniusnak erőteljes kifejezését képezi fejlődésének akkori stadiumában, főleg a hűbéri Európával szemközt. De alkottatott volna csak az aranybulla a 18-ik században, midőn az nem a fejlődő, az akadályokon diadalmaskodó nemzeti geniusnak, hanem a hátramaradás csökönőségének lett volna kifejezése, szemközt és ellentétben a modern Európával, bizony nem mutatnánk arra annyi önérzettel, mint alaptörvényünkre s politikai életrealóságunk legszebb bizonyítványára, s pirulva tűrnők Grossing és Gusterman cynicus támadásait. — Sőt az alaptörvény eszméje az alkotmánynyal lépést tartva, szintén fejlődik és különböző phasisokon keresztül megy. Az aranybullának is alaptörvényi jelentősége igen változó volt. Midőn koronázás alkalmával dicsőült II. András király törvényei (az ellenállási záradék kivételével) királyi szent eskü alakjában megerősítettnek, bizonyára király és nem-

zet egészen másra gondol, mint hatszáz évvel ezelőtt II. András és nemesei. Az aranybullának hajdani értelme antiquitas, de nem az annak fejlődő eszméje.

Mindez bőven igazolja, hogy az alaptörvény kellékeit abstract szempontból megállapítani nem lehet, hanem mind a jog eszmei, mind annak történeti oldalát tekintetbe kell vennünk.

(Vége köv.)

Dr. KUNCZ IGNÁCZ,
jogtanár.

K ü l ö n f é l é k.

(A jog- s államtudományi magyar műszótár) szerkesztésére alakult társulat, mely kiváló ügybuzgósággal törekedett az égető hiányt pótló munka létesítésére és eddig minden csüörtökön a „Jogt. Közl.” szerkesztőségében tartá bíráló üléseit, ezen üléseket a jövő őszi elhalasztotta.

(Börtönügyünk kérdése az európai congressuson.)

A németországi fegyintézeti hivatalnokok szakközlönyének utolsó füzetéből (Blätter für Gefängnissskunde) idézzük a következő sorokat: „Az egyesült államoknak az 1870. év őszi Cincinában tartott börtönügyi értekezletén elhatározottat oda hatni, hogy Európában egy börtönügyi congressus tartassék, s hogy az azon való képviselőre minden nemzet felhívassék. Wines ur, a National Prison Association titkára, a congressus szervezésével megbízott, s ugyan ő az Egyesült-Államok elnöke által ez ügyben ad hoc biztosul kinevezetett.

A congressus a folyó év júl. hó 3-án Londonban fog megtartani. Anglia, Franciaország, Hollandia, Belgium, Poroszország a részvételt megígérték s a német kormányok mindenike felkérte a képviseltesre.”

A napilapokból értesülünk, hogy a magyar kormány is képviseltetni fogja országunkat.

Az egyes országok küldötteivel, a congressus bizottmánya által 70 kérdés közöltetik, oly célból, hogy az azokra adandó feleletekből az illető ország börtönügyi viszonyai feltűnjének, s hogy az ezek folytán kifejtett tények, viszonyok, nézetek s ohajok, a congressus tárgyalásainak alapját képezhessék.

A kérdések a fenn idézett szaklapban olvashatók. Azokra helyesen felelni, nem tartozik a könnyű dolgok közé. Börtönügyünket reformálni akarjuk s gyengéinket bevallani nem szégyen. Nehezebb azonban ohajainknak kifejezést adni; a kínáló eszközök — rendszerek közül egyet választani; az elméletet a gyakorlattal viszonyaink sajátosságai szerint szerencsésen s üdvhozóan egyesíteni. A kérdések ezen oldalára legbiztosabban oly módon adhatnánk feleletet, ha azok előbb eszmecsere, vita tárgyává tétetnének. Ez megtörténhetnék vagy hírlapi téren, vagy egy értekezleten, melyre az igazságügyminiszter a börtönügy terén elméletileg vagy gyakorlatilag foglalkozó szakembereket meghívna.

A hírlapi téren az eszmecsere azonnal megkezdhető lenne. Jelen cikk írója, a feltett kérdésekre a következő feleleteket adná:

1. Kérdés. Országuk valamennyi börtöne egy központi hatóság felügyelete alatt áll-e?

Ezen központi hatóság maga gyakorolja-e az egész adminisztratív hatalmat, avagy átenged-e abból valamint a helyi hatóságnak s mily mértékben?

1. Felelet. Magyarországon az igazságügy egész folyamata s így a börtönök felett is egy központi hatóság: az igazságügyminiszterium gyakorolja a főfelügyeletet. Az országos fegyintézetek felett a felügyeletet közvetlenül maga a miniszterium viszi s a vizsgálatokat esetenként saját kebeléből kiküldött hivatalnokok, mint biztosok által gyakorolja. A királyi első fegyintézetek mellett levő börtönökre a miniszterium a kir. főügyészek illetőleg az ezeknek alárendelt kir. ügyészek által ügyeltet.

A rend, tisztaság és fegyelem ellenőrzése ezekhez tartozik.

A gazdasági ügyek intézése péld. élelmezési s szállítási szerződések jóváhagyása a miniszteriumnak tartatott fenn.

Az autonom municipiumok mellett levő közigazgatási s rendőri fogházak gazdasági ügyei, a belügyminiszterium hatósága alá tartoznak.

A tulajdonképeni börtönök vagyis országos fegyházak felett tehát a helyben levő hatóságok felügyeleti joggal nem bírnak.

Ezen szervezet Magyarországon csak a folyó évben fejlődött ki teljesen s a szervezés még befejezve nincs, mert hiányzik az egész alkotmány zárköve: az ország valamennyi börtönének

főfelügyelősége. Ennek élén egy oly embert kell látnunk, ki magában szaktudományt, e terén szerzett gyakorlatot, s ember szeretetet egyesít. A kellő s lehetőleg önálló hatáskör tőle meg nem tagadható. A főfelügyelőség hivatalnokai csakis szakértők közül s lehetőleg a gyakorlat embereiből választandók.

2. Kérdés. A szabadság büntetések különféle fajtái szerint, hányféleké a börtönök?

Magyarországba a szabadság büntetések külön fajtái a gyakorlatban nem honosultak meg. Törvényeink a fogság s börtön között (Gefängnis-Kerkerstrafe; emprissonnement, reclusion stb.) szoros határvonalat nem szabnak, és bíróságaink ítéleteiben az iránt különbséget nem tesznek. Mindezekért a kihágások miatt elítéltek s a büntettek miatt elmarasztaltak számára külön fogházak nincsenek, sőt a vizsgálat alatt levő foglyok, az ország legtöbb börtönében az elítelt rabokkal egy helyütt, közösen vannak elzárva.

Az egyetlen különbség börtöneink között abban áll, hogy az egy évnél hosszabb tartamu szabadság vesztesre ítélt egyének az országos fegyintézetekbe szállíttatnak, hol a javítás szelleme honol, míg a többi rabok a királyi tvszékek mellett levő börtönökben tartatnak.

3. Kérdés. Mily elvek szerint alkalmaztatik a közös fogság s a magán elzárás rendszere?

Börtöneink még mindig a közös rendszer szerint szervezvék. A magán fogságnak az országos fegyintézetekben nyemi alkalmazást, a melyekben minden fegyencz büntetési idejének kezdetén 6 hétig elkülönítendő lenne. E szabály azonban itt sem valósítható egész terjedelemben, mert kellő számú s célszerűen berendezett magánzárkák az országos fegyintézetek többjében is hiányzanak. A lipótvári országos fegyintézetben a szabadság büntetések nyemi részben az irhoni rendszer elvei szerint foganatosíttatnak s az eredmény teljesen megfelelőnek mondatik.

A tvszéki fogházak egy nehánya a magánrendszer elvei szerint épült ugyan, de azokban a magánrendszer nem hajtatik végre, sőt gyakran az erkölcsileg legkártékonyabb eljárás alkalmaztatik, t. i. egy magán zárkába két egyén záratik.

4. Kérdés. Mily eredmények éretnek ol e két rendszer által?

Melyiket tartja ön jobbnak, s ezen véleményét mivel indokolja?

Magyarországban csak a közös rendszerről levén szó, annak eredményeit csak roszaoknak nevezhetjük. Bizonyítja ezt azon szomorú körülmény, hogy az országos fegyintézetekben letartóztatott raboknak 50—60 százaléka visszaeső egyénekből áll!!

A tvszéki börtönök, melyekben sem munka, sem tanítás honosítva nincs, az erkölcs rontás undok tanyáinak nevezhetők. Az ily módon foganatosított büntetés az egyének sokjára nem büntetés, mert annak súlyát nem érzik, másokra ellenben nem igazságos büntetés, mert az államhatalom őket ily módon büntetve a testi és lelki teljes megromlás veszélyének teszi ki, s ez által nemcsak őket, de a társadalmat is érzékenyen sújtja.

5. Kérdés. Mily alpból tartatnak fenn a börtönök?

Mennyiben járulnak a foglyok munkájuk által fentartásuk költségeihez?

Felelet. A királyság összes börtönei az e célra országgyűlésileg megszavazott országos jövedelmek s adókból tartatnak fenn.

A királyi törvényszékek mellett levő börtönökben, alig tiz börtönt kivéve, az elítelt rabok illetőleg ezek közül néhányan, csak a tisztogatási munkákat végzik, vagy a tvszék szükséglete számára tüzelőfát vágnak, kereseti célból nem foglalkoznak, s így munkájuk jövedelmével fentartásuk költségeihez sem járulnak.

A fenálló hét országos fegyintézet mindenikében, az ott letartóztatott egészséges s munkaképes rabok folytonosan dolgoznak, valamely mesterség üzésében oktatást nyerne; jövedelmező munkát folytatnak s munkájuk jövedelmével a fentartásukra fordított költségnek egy részét megtérítik. Azonfelül ha a rabok tulajdon vagyonnal bírnak, — abból kötelezettek a rabtartási költséget megtéríteni.

Hogy az összes börtönök miibe kerülnek, s hogy a börtönökre fordított költségekből mennyi térített meg, leghelyesebben feltünteteti az 1872-ik évre készített állam költségvetés, melynek adatai következők:

Az ujonnan alakított 103 tvszék és 360 járásbíróság mellett fenálló börtönöknél a rabtartási költségek 660,000 ftra. a fűtés, világítás s tisztítási költségek 30,000 ftra, a személyes járandóságok (a várnagyok, börtönőrök, orvosok s lelkészek

fizetése) 481,090 ftra, s így az összes költségek 1.171,090 ftra irányoztattak elő.

Az ezen kiadást netalán apasztó bevételek az állam költségvetésben nincsenek felsorolva.

A hét országos fegyintézetekre nézve s a határőrvidéki börtönökre az összes személyi járandóságok . 191,217 fttal
az összes dologi kiadások 581,574 fttal s
így a rendes költségek egészben . . . 772,791 fttal
lettek felvéve.

Fedezetet csakis az országos fegyintézetek nyújtanak, összesen 58,529 fttal, a miből 44,200 ft, mintegy 2500 fegyencz munkájának tisztá jövedelmét képezi. Leszámítva tehát a fedezetet az előirányzott kiadásból, a második sorban említett fegyintézetek s börtönök 714,262 ft valódi kiadást illetőleg állami pótlást igényelnek, s így Magyarország összes börtönei 1.885,352 ftba kerülnek.

(Folyt. köv.)

(Az osztr. ügyvédi kamarák fegyelmi hatósága.) A hivatalos „Wiener Zeitung“ f. ápril 9-ki száma egy törvényt közöl, mely Ausztriában az ügyvédek s ügyvédjelöltek felett gyakorlandó fegyelmi eljárást megállapítja. A nevezett törvény, mely 5 szakaszban az ügyvéd felett gyakorlandó felügyeletről, a fegyelmi tanácsról a fegyelmi eljárásról, a fegyelmi tanács határozatai ellen alkalmazható jogorvoslatokról, s ama határozatok végrehajtásáról szól — az önkormányzat elvének alkalmazása az ügyvédi kamarákra.

Rendeli ugyanis, hogy minden ügyvédi kamara saját kebeléből egy 3 évenként megnyitandó 9—15 tagból álló fegyelmi tanácsot s egy ügyészt válaszson az ügyvédi kar tekintélyének hitelének s méltóságának fentartatás feletti örködsre, s hogy ennek minden az illető kamarának bejegyzett ügyvéd s ügyvédjelölt fegyelmi tekintetben alá legyen rendelve.

Fegyelmi büntetések:

a) írásbeli megdorgálás;
b) pénzbírság 300 ft erejéig — a község szegény alapja javára;

c) eltiltás az ügyvédi gyakorlattól, — de nem egy éven túl ügyvédjelöltekre a gyakorlat idejének meghosszabbítása vagy a helyettesítési jognak elvonása;

d) kitörlés a jegyzékből.

A ekkép kitörült csak 3 év lefolytával vétethetik fel újból a jegyzékbe — az illető kamara azonban, melynél ő azt sürgeti, bizalom hiányából azon túl is tagadhatja meg tőle a felvételt.

Ha a fegyelmi tanács azt tartja, hogy valamely ügyvédet terheli fegyelmi vétség a büntetőtörvény alá esik, arról az illetékes tvszéknél tartozik jelentést tenni, addig pld. mig ez az ügyben nem határozott, a fegyelmi eljárást nem kezdheti meg.

A fegyelmi tanács hivatalból lép fel, mihielyt önészlelés, feljelentés vagy panasz folytán valamely ügyvéd, illetőleg ügyvédjelöltnek fegyelmi vétségéről vett tudomást. E tekintetben kötelessége az ügyésznek az ügyvédi kar tekintélyének fentartása, s az ügyvédek kötelességének pontos teljesítése felett örködni, s minden ezzel összeütköző az ő tudomására került esetben a fegyelmi eljárás megindítása iránt a fegyelmi tanácsnál a kellő lépéseket megtenni. Utóbbi arról valjon vádlott ellen hely adandó-e a fegyelmi eljárásnak vagy sem szavazattöbbséggel határoz — minden jogorvoslat kizárásával. Határozatáról, ha az igenlőleg hangzik vádlott s a kamara ügyésze értesítendő, ellenkező esetben azonkívül még az állami főügyész s panaszemelő; az első esetben az elővizsgálatnak megtételére vizsgálati biztost nevez a fegyelmi tanács, egyuttal tárgyalási határidőt tűz ki. E biztos bírói szemléket vehet fel, kihallgathatja a vádlottat, nem különben tanukat s szakértőket s ez iránt az illetékes tvszékeket is megkeresheti (miután csak az illető kamaránál bejegyzett ügyvédek s ügyvédjelöltek tartoznak a vizsgálati biztos, s a fegyelmi tanács előtt tanuvallomásokat tenni). A szóbeli tárgyalás nem nyilvános; de résztvehet abban vádlott által nevezett 3 bizalmi férfi s az ő beleegyezésével a kamarának minden tagja.

Vádlottnak jogában áll kettőt a fegyelmi tanács tagjaiból indokolás nélkül visszavetni.

Ha vádlott tartózkodási helye ismeretlen s ő képviselőt nem nevezett, akkor védelmével az ügyvédi kamara valamely tagja bizandó meg.

A fegyelmi tanács határozata hozatalánál pusztán meggyőződését tartozik követni, ítéletében a vádlottat az ellene

felhozott vád alól vagy teljesen felmenti vagy abban bünösnek jelenti ki, egyuttal kiméri a reá alkalmazandó büntetést s az általa viselendő költségek összegét. Az azonnal kihirdetendő ítélet írásban kiadások vádlottnak az ügyvédi kamara ügyészének, nem különben az illetékes felvtszék állami főügyészének.

A fegyelmi tanács ítéletei s végzése ellen a legfőbb tvszéknél felebbezésekkel s panaszokkal lehet élni; amarra csak az elmarasztalt, erre bárki, ki a fegyelmi eljárás által jogaiban sértve érzi magát, (de csak úgy ha a fegyelmi tanács a fegyelmi eljárás megindítását megtagadta) van jogosítva.

Az ügyvédekre (ügyvédjelöltekre) kimondott fegyelmi büntetések egy az ügyvédi kamara bizottsága által vezetendő könyvbe iktatandók; az elmarasztalt 3 éven át tanusított kifogástalan magaviselet folytán annak kitörését szorgalmazhatja. A hozott ítéletek végrehajtásáról — szükség esetében a tvszékek segítségével — a bizottság gondoskodik.

Az igazságügyér bármikor számot kérhet a fegyelmi tanácsok működéséről s az épen folyamatban levő ügyek állásáról. Az ügyvédi kamara bizottsága tartozik a fegyelmi tanácsnál befolyt feljelentések, nem különben az eldöntött, s a még folyamatban levő ügyek jegyzékét az igazság ügyérrel évenként közölni. Utóbbi az ügyvédi kamarák fegyelmi tanácsát fel is oszlathatja, de csak úgy, ha egyuttal új választásokat rendel el.

E törvény, mely az ügyvédi kamarákat igen nagy autonómiával ruhazza fel hatalmas fegyver lesz ezek kezében az ügyvédi kar tekintélyének méltóságának megörzésére, s bizton lehet várni, hogy az Ausztriában most is nagy tiszteletben s előnyös anyagi helyzetben részesülő ügyvédség — közvetve pedig maga a jog — melynek amaz katonasága — nyerni fog ez új rendszabály által.

(A magyar kir. igazságügyminiszter) 8148. sz. a. kelt rendelete a kir. törvényszékek és járásbíróságokhoz. A felsőbb bíróságokhoz fölterjesztett perek okirataira nézve tapasztalt gyakori bélyeghiányok, illetőleg bélyegekkeli visszaélések folytán, az 1868. XX. t. cz. 80. §-ban megállapított felelősségre való figyelmeztetéssel, utasítatnak a bíróságok, hogy a bélyeg-törvény- és a törvényesített bélyeg- és illetéki szabályokban foglalt kötelességeiknek átalában, különösen pedig az ítéleteknek, s a szóval bejelentett fellebbezéseknek is a törvényes bélyegekkal való ellátása, ezek átbélyegzése, a felek által használt bélyegek megvizsgálása, a felek előleges figyelmeztetése és szükség esetében a lelet fölvétele tekintetében pontosan eleget tegyenek.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, egyetem-utca 4-ik sz. alatt megjelent és minden hiteles könyvkereskedésben kapható:

A törvénykezési rendtartáshoz tartozó

I R O M Á N Y P É L D Á K gyűjteménye.

Közzéteszi a „Jogt. Közlöny“ szerkesztősége.

400 lap füzve ára 2 ft. 50 kr.

➔ **Megrendelések, melyek a kiadóhivatalhoz intéz-
tetnek, bérmentve küldetnek el.**

A törvénykezési rendtartásnak szükséges kiegészítéseül szolgál ezen irománypélda-gyűjtemény, mely a törv. rendtartás fejezeteinek és szakaszainak sorát követve, leggyakorlatibb és czélszerűbb alakban nyújtja mindazt a mi a perrendtartás szabályainak példákkal való felvilágosítására s megértésére szükséges.

Ezen példánytár ajánlatára elégségesnek tartom annak felemlítését, hogy ugyanazon módszert követte a volt eperjesi cs. kir. orsz. főtörvényszék által, — az osztr. cs. kir. igazságügyminiszterium jóváhagyásával közzétett irománypéldák gyűjteménye.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: **Heckenast Gusztáv**. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászegylet” tartama alatt naponként.

Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ert.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A magánjogi codificatióról. Dr. Rentmeister Antal, pozsonyi királyi jogakadémiai tanártól. — Észrevételek a bünvádi eljárást tárgyzó törvényjavaslat felett. Dr. Csatskó Imre, legfőbb ítélőszéki bírótól. — Jogirodalom. Dr. Kuncz Ignác, jogtanártól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A magánjogi codificatióról.

(Folytatás.)

Hosszadalmas mutogatásba bocsátkozni, avégből, hogy kisüthessük, miszerint a törvény és törvénykönyv a jogtudományból veszi eredetét, vagyis, — szélesebbre nyújtva állításunk alapját —, hogy mindennemű jogi határozat, szabály, végzemény stb. már magában is tudományos természetű valami, a mennyiben az mindig emberi gondolkodásban, okoskodásban, észbeli ítéleten alapszik; olyan felesleges és hiába való fáradozás volna jogismeretekbe avatott közönség színe előtt, mintha természettudósok nagy gyűlésében azt kezdené fejtegetni valaki, hogy a vaját és turót tejből csinálják. — A jogtan és jogelmélet nemcsak abban az értelemben forrása a törvénynek és törvénykönyveknek, hogy ezek szerkesztéséhez, helyes fogalmazásához elméleti ismeretek, tudományosan iskolázott gondolkodás szükséges; hanem a törvénykészítés műveletét mint olyat is, történjék az bár milyen rögtönözve, vagy szokatlan, hirtelenében felmerült tárgyakra vonatkozólag, úgy kell tekintenünk, mint a tudomány kifejtésének egy nemét, mint a gyakorlati bölcselkedés egyik módját, azt fejezvé ki általa a törvényhozó, mit kell legcélszerűbben a felmerült állami vagy társadalmi kérdésben tenni, miként lehet a szabályozás alá fogott viszonyok felett helyes rendelkezéssel az akarat uralmát biztosítani, t. i. az élet mozgalmának határozott irányt kitűzni, azokat a rend és szabályosság korlátai között megtartani. Forradalmi szenvedélyek hevében vagy rémuralom böszült viharai közepett kibocsátott törvényei a tényleges hatalomnak is bizonyítják e felfogás helyességét; mert ezek is csak azt fejezik ki, hogy a helyzet emberei mit tartanak legcélszerűbb eszköznek a válságos pillanat nehézségeiből menekülni, miképen fogják fel ők az adott körülmények közt a társadalmi lét feladatait, mit tanultak, mit tudnak, és miként bölcselkednek az emberi dolgokról. Szóval, minden idők és minden helyek törvényhozása és tételes joga nem egyéb, mint összesége a gyakorlati életphilosophia próbát kiállott vagy még csak próbára bocsátandó elveinek, ítélete és tudománya az emberi értelemnek az e földön dolgok helyes rendezetéről. Mentől többet foglalkoznak tehát az emberek a jog természetének kipuhatolásával; minél behatóbb a létező jogrendszer egész szervületének és részleteinek ismerete, elméleti kifejtése: annál tökéletesebb lehet a törvényhozás; annál számosabbak lesznek a nagy feladatainak megoldására alkalmas eszközök. Minthogy pedig nem szenved semmi kétséget, hogy a jogtudomány, melynek századok óta a legkitünőbb elmék szentelik munkásságukat, napjaink-

ban már a tökély és nagyság csudálatra méltó fokára emelkedett fel, nem is lehet alapos kételyünk a felett, hogy e haladáshoz mért arányos tökélyű törvénykönyv létrehozatalára is képesítve van korunk; ámbár a tudomány ezen örvendetes állapotában is, vagy talán éppen annál fogva „egyik legnagyobbsszerű és egyuttal legnehezebb feladványa marad az emberi szellemnek” egy törvénykönyv elkészítése, mint ezt helyes tapasztalattal ismételtén beismerte a tervezet szerkesztője maga is.

Nem lehet tehát belátni okát, gondolhatná valaki, miért ne lehetne nekünk is, becsületes szándék, komoly igyekezet, ügyyszerető buzgalom mellett már a jelenben is egy jóra való, és viszonyainknak megfelelő törvénykönyvet teremtenünk a modern jogelmélet alapján; és természetesen vannak is köztünk sokan, kik, mint p. o. a törvénykönyvi tervezet bírálója a „Magyar Themis”-ben, teljes meggyőződésökből ily hitet vallanak. Csak hogy ők nem látják, hol van a dolog bibéje és nagy fenakadása.

A modern jogelmélet alapján igenis lehet törvénykönyvet szerkeszteni, ha van lángelméjű ember, ki a tudomány magas ormain állva, a jogelmélet minden rejtekeibe beavatva, szellemének teremtő erejét a codex §§-aiban önti ki. De nekünk nemcsak általában kell egy valaminő vagy bárminő modernisált codex; hanem kell határozottan és világosan szólva, magyar codex. A tudomány és jogelmélet tehát, melyből azt meríteni akarjuk, csak nem lehet tán másféle mint szintén magyar. Már pedig olyan magyar jogtudományt, oly sokoldalú magyar jogirodalmat, oly részletes és kimerítő magyar jogelméletet, melyből egy nagy rendszeres törvénykönyvet, a tudomány legjavának szálon szedett bokrétáját, lehetne előállítani, én, igazán megvalva, nem látok sehol. Mind t. Hoffmann Pál tanár urnak, mind az ő műve bírálójának, dr. Teleszky István urnak összevágó nézete szerint*) a magyar magánjogi codexnek mindekelőtt kimerítőnek kellene lennie, kimerítőnek oly annyira, hogy mellette semminemű pótlékára se legyen szükségünk, se a szokásjogra, se döntvényekre, se statumokra. De mondja meg nekem valaki, hogy lehessen a törvénykönyv kimerítő, gazdag tartalmu, mikor annak főkutforrása, a magyar jogelméleti tudomány olyan csekély?! Avagy azt szabad-e hinnünk, hogy a mint német pénzzel magyar vasutat lehet építeni, úgy a német jogtudományból lehet csinálni magyar tör-

*) Lásd az ált. indokok 3—4. lapját, és a „Magyar Themis” 6-ik számát.

vényt is? Intézzük csak ily módon a dolgot; reánk illenek azután majd a római jogtudós im ezen szavai: *Quod ex re nostra fit, nostrum esse verius est*; csak hogy egy kis variánszal és negatív fogalmazásban ilykép: *Quod ex re aliena fit, nostrum non esse certum est*.

Hogy én azt miképen merem állítani, hogy egy kimerítő, vagy mondjuk inkább, csak kielégítő törvénykönyv feladatainak megoldását hazai tudományunk erejével még most fel nem érjük? És hogyan érezhetem én azt előre, hogy tisztán német szaga lesz annak a törvénykönyvnek, mely a magyar jogász-világ ölében már-már életre ébredez?

E kérdésre — mellőzve itt mindazon mellettem szóló nyilatkozatokat, melyek a törvénykönyvi tervezetre vonatkozólag máris napfényre kerültek, de melyek részben a tervezet szerkesztőjének személye ellen intézett méltatlan és illetéktelen kritikát involválnak, — e kérdésre mondom röviden, és ha szabad felfogásom helyességéhez egy kis bizalommal viseltetnem, talán elég szabatosan is azzal felelhetnék: hogy a legjobb törvénykönyv is, mely a legkimerítőbb és leghivebb subsumtióra törekedik és a lehető legtalálóbban reprodukálja a jog minden elveit, még sem oldhatja meg azt a feladatot, hogy belőle egyenesen és csakis belőle lehessen eldönteni az ezer alaku változatokban felmerülő minden jogesetet. Ezt olyan terjedelmű könyv sem tenné elérhetővé, milyen volt Justinian cs. *codex*e vagy pandektá-j, mely törvénykönyvnek tudományos megmunkálásából is merültek fel oly kérdések feles számmal, a melyekre abban világos intézkedést nem találni. — Azt mondhatnám továbbad, hogy minden törvénykönyvnek szükséges nélkülözhetlen kiegészítése az élő haladó tudomány, melynek talajából ha kitépik a törvénykönyvet, elszárad mint a fáról törött ág, paragraphusai pedig lesznek jogászgyermekek játékaul szolgáló vesszők. Mert minden törvénykönyv mellett, mint valódi és közvetlen jogforrás, a tanelmélet működik, habár a néző publikum előtt láthatatlan, hogy úgy mondjam, csak a színpalak mögötti szereplése van is, mely olyan összetartó kapcsot alkot mindazonáltal a jogélet nagyszerű drámájában, mint az ókori tragédiában a chór. Valamint ez nem veszen részt a szereplő hősök *actió*jában, hanem csak mint az emberi tettek és szenvedélyek erkölcsbírósa érezteti hatalmát a jelenetek felett; úgy a tudomány is kénytelen ugyan bevégzett tény gyanánt elfogadni a törvény szövegét, de azért egyedül ő képes megítélni annak becsét, előkészíteni üdvös működését, alkalmassá tenni arra, hogy új viszonyok, váratlan benyomalmak közt is fenakadás és következtelenség nélkül tölthesse be rendeltetését. — Végtére pedig azt hozhatnám fel döntő érvül, hogy éppen mindezen tekintetben magyar magánjogi elméletünk mind mélységre, mind külterjességre még sokkal gyengébb lábon áll, sem hogy a törvénykönyv mellett neki jutandó feladatot méltán megoldhatná, már csak azért sem, mert számtalan a törvényszöveg mellett felmerülő vagy éppen annak határozataiból majdan kicsirázó kétes kérdések és elintézetlenül hagyott jogesetekre nézve összes jogi irodalmunk semmi felvilágosítást nem adhat. — Hogy egy rendszeres *codex* készítésének, azután pedig az elkészült törvénykönyv helyes alkalmazásának első és pedig megelőző feltétele a jogász közönségben elterjedt alapos elméleti ismeret, s nem megfordítva; az olyan igazság, melyet tagadni mai napon már a kinevettetés veszélye nélkül alig lehet.

Mindezeknél fogva nem titkolhatom el, hogy saját-szerű benyomást teszen bizonyára minden figyelmes olvasóra, midőn az általános indokok ide vonatkozó

részében oly nézetekkel találkozok, melyek a most közlött kétségtelen igazságok álláspontjából az elfogulatlan kritika előtt alig állhatnak meg becsülettel.

Miután ugyanis a 11-ik lapon igen helyesen lett kifejtve, hogy jelen viszonyaink közt, ha törvénykönyvet akarunk létrehozni, nincs mást mit tennünk és semmi választásunk, mint az, hogy egy önálló (azaz egy kitelhetőleg eredeti, miként inkább szeretném nevezni, egy igazán magyar) törvényt szerkeszteni, mivel egyes törvényekkel, vagyis novelláris törvényszerkesztési módokkal egész jogállapotunk kétségteljes és tarthatatlan voltán mit sem segíthetnénk, incorporációval pedig azért nem boldogulnánk, mert 1848 után nincs nálunk mit incorporálni; miután továbbá a 14-ik lapon beismerte a t. szerző, hogy az általános részbe tartozó kiváló fontosságú tanokat még egyszer sem fejtette ki a hazai tudományos irodalom, s hogy az életbeléptetendő magyar magánjogi törvénykönyv sem oly hathatós előzményre és segédforrásra nem támaszkodhatik, minő Némethonban a római jog alapján képződött közönséges jog (*gemeines Recht*), sem nem számíthat, legalább közel jövőben, bizton kifejtő és kiegészítő elméleti és gyakorlati kezelésre, úgy, hogy ellenkezőleg maga a jogelmélet és joggyakorlat mentől határozottabb és kimerítőbb jogmegállapítást sürget: — mindezek után és mindezek ellenére abban a végkövetkeztetésben állapodik meg, melynél fogva hazánkban úgy a tudomány, mint a gyakorlat a törvényhozástól várja saját felvirágzására és javulására a lendületet és az eszközöket. (?) — Várni csak várhatja, de teljesedni bizony nem igen fog e várakozás, mert az csak minden eddigi tapasztalás ellenére történhetnék; való-ságos *hysteron proteron*, *filius ante patrem* volna. Ha nincsen virágzó, minden irányban tevékeny irodalom és jogelmélet; ha nincsen alapos tudományosság szellemétől áthatott gyakorlat, mely a szükséges anyagot szolgáltatva egy jó törvénykönyv készítésére képesít bennünket: akkor hiába reméljük és in infinitum várhatjuk egy tudomány és tudományszerű *praxis* hiányában készült *codextól*, hogy a tudományt és *praxist* ez teremtsen meg.

Sokkal fontosabbnak tartom az eddig felhozott érvek után is ezt a szóban forgó tárgyat, sem hogy az eddigiekkel elintézettnék tekinthetném; s ez a kitünő fontossága elég méltónak tünteti fel arra, s elég igazolásul szolgálhat nekem arra nézve, hogy még behatóbban foglalkozzam vele.

Nagy kár, hogy az örökhírű Savignynek az idétlen és elkorázott törvénykészítést roszaló intelmeit nálunk nem vették kellően fontolóra, mielőtt a magánjogi *codificatio* megindítása határozatba ment. — Nem mintha azt akarnám evvel mondani, hogy kormányunk jobban cselekedett volna, ha Savignynek a jelen század elején oly nagy erélyvel és páratlanul mély belátással hirdett tanácsát követve a *codificatio* tervétől egyelőre és hosszú időre egészen elállandott; ámbár nagyon figyelemre méltó körülmény az, hogy a jogtudomány e nagy mestere, kiről a tanszékét elfoglalt utódja azt a dicsőséget zengi, hogy hozzá hasonlót nem fogunk látni többé, — jónak látta az 1814-ben először megjelent munkáját, rendithetlen tudom. meggyőződéséhez ragaszkodva,*) még 1840-ben is 3. kiadásban változatlanul kinyomatni. De annyi bizonyos, hogy az ezen emlékezetes munkában foglaltakból a magyar törvénykönyv kérdésében is sok tanulságot merithettek volna. Bátran mondhatjuk ugyan, hogy azok az okok, melyeknél fogva ő akkoron saját hazájában egy általános törvénykönyv behozatalát elle-

*) Lásd Savigny: *Vom Beruf unserer Zeit für Gesetzgebung* előszavát 1828-ból.

nezte és károsnak tartotta, ma már legnagyobbbrészt megszűntek, s hogy ama feltételek, melyektől ily vállalat sikerét függőnek hitte, a mai Németország tudományos viszonyaiban legnagyobbbrészt valóban beteljesedtek; a mi jelen viszonyainkra mindazonáltal az ő akkori érvei és figyelmeztetései nagyon találók, s azt hiszem, nem felettébb mély belátás s csak egy-egy jelentősb pontnak kiemelése szükséges, hogy erről meg lehessünk győződve.

Ha semmi más érdeme sem volna is az idézett tudós munkának, egymaga az a jelessége is maradandó becset biztosítana számára, hogy Savigny abban ellenálhatlan argumentumokkal bevitatta azt az állítását, mely szerint törvénykönyv és elméleti tankönyv között nincs semmi lényegbeli tartalmi differentia, csupán az a külsőleg a munkához hozzájáruló, tehát magában véve csak esetleges különbség, hogy magánjellegű jogkönyvet kiki saját tetszése szerint csinálhat, törvénykönyvet pedig csak a közhatalom megbízásából, s hogy amazt saját belső bece s hasznavehetősége, ez utóbbit pedig az állam külső hatalma tartja meg érvényben, illetőleg tekintélyben. Jól mondja ennél fogva Hoffmann tanár ur is, hogy „csak formulázás az egész“; csak hogy e fogalmazás, mint törvénykönyv, abszolút (azaz kizáró) hatalommal felruházandó fogalmazvány szerepében jelenkezik. — Mint a német néptörzsek és városok hajdani közjogi és állami viszonyai közt az u. n. Volksrechte, úgy nálunk 1848 előtt Verböczy hármaskönyve tökéletesen töltötte be a törvénykönyv rendeltetését, jóllehet nem kevésbé ez, mint amazok tisztán magánjellegű jogkönyv volt. Az élet számba sem vette ezt a különbséget, melynek a mostani fogalmak szerinti felismeréséhez hiányzott akkor minden előzmény és motívum. Törvénykönyv és magános író által készült jogkönyv, minkettől az összes érvényben lévő jognak összeírása és feljegyzése lévén, amannak ez utóbbi felett csak az az egy elvitázhatlan fölénye van, mely itt valóban odiosum privilegiummá fajul, hogy létrehozatala sokkal nehezebb, s hogy a benne, mint pusztán emberi műben elkerülhetlen hiányok, botlások és tévelyek sokkal, de sokkal károsabbak, veszedelmesebbek.

Ebből már annyi világos, hogy: először is törvénykönyv elkészítése csak azért, mert törvénykönyv, nem eredményez okvetlenül nagyobb hasznot és nyereséget a jogéletnek, mint egy elméleti jogkönyv, sőt lehet, hogy a törvénykönyvnek olyanok a hiányai, melyeknél fogva életbeléptetése inkább hátramenés, mint haladásnak nevezhető; másodsor, hogy törvénykönyv jósa és tökéletessége mellett semmivel sincs több garantiánk, mint ugyan oly körülmények között készült elméleti munkával szemben; s végre, hogy ott és oly időben, a hol nem birtak még eddig jó és az egész érvényes jogot felkaroló elméleti munkát létrehozni, még jóval kisebb kilátás van egy jóra való és a valóban létező viszonyok és szükségnek megfelelő codificatiót létesíteni.

Ha már most a mondottakat jelen irodalmi tudománybeli állapotainkra alkalmazzuk, kevés észszel is felérhetjük, hogy voltaképen még egészen hiányoznak a feltételek, melyek a törvénykönyv készítésének és életbeléptetésének sikerét biztosítják. — Eltekintve ugyanis attól, hogy a magyar jogirodalmi könyvészet olvasó közönségünk kicsi száma, de igenis nagy részvétlensége miatt, közállapotaink folytonos hullámlása és számos más okoknál fogva sem mérközhetik sem a jelenben, sem közel jövőben nem igen fog mérközhetni a szomszéd nemzetek, kivált a németek irodalmával; — jól tudjuk, hogy egy oly munkát sem tudunk felmutatni, mely a roppant szélességű magánjogi tanelméletet akár csak tömörített összefoglalásban olyképen tükröztetné vissza,

hogy abban az egész magánjogi rendszer hű képét, az elmélet vitás, controversus oldalát is megismerhetnők. Nem kell ugyan „pandektenfressereknek“ lennünk, kiktől annyira irtózik a magyar tud. akadémiának az az érdekes tagja, aki minap oly szigorú bírálati szemlét tartott jogászgyűléseink felett; de alapos részletes elméleti ismeretek jogászközönségünk körében okvetlenül szükségesek, ha más okból nem, azért, hogy részletenkint és minden pontra nézve illetékesen meghatározhassuk, ama roppant tanelméleti anyagkészletből mit lehet, mit kell felvennünk, módosítanunk országos és vidéki viszonyaink sajátosságaira való tekintetből; szükséges ez az alapos elméleti tudomány a törvénykönyv okszerű alkalmazásához, szükséges arra, hogy törvénykönyvünk felett annak idején magyarázatot, commentart, fejtegetést irhassunk; mert honnan vegyük a magyarázatot, fejtegetést, ha nincs elméleti tudományos készletünk? Hogy van a németeknek, az nekünk nem használhat semmit mindaddig, míg mi is aránylag annyit nem tanultunk, mint ők, míg anyanyelvünkön és anyanyelvünk szerves növesztésével ezt az egész gondolatvilágot magába fel nem vette, magával nem asszimilálta az élő nemzedék. — Egy nemzet csak annyit tud, mennyit nyelvében már kifejezni tudott.

Mi jelenleg, valljuk meg őszintén legalább önmagunknak, s írjuk fel törvényhozásunk csarnokaira a delphii oraculum önmegismerést parancsoló jeligéjét — mi magánjogelméleti ismereteinkben olyképen függünk a német irodalomtól, mint ez maga függött ezelőtt a közönséges német jogforrásaitól, névszerint a római corpus juristól. Azért ellenezte Savigny leginkább a törvénykönyv tervét, mert az ő korában nemcsak ez a codex nem volt még teljesen kiaknázva, számos jogelméleti kérdés még nem elegendőleg tisztázva és megállapítva, számos jogtétel a jogforrásokban homályosan tévesen felfogva; hanem maguknak a Németországban érvényes jogforrásoknak egymáshoz viszonya is ingatag, határozatlan. Törvénykönyvet ő szerinte nem lehet csinálni a semmiből, egy tabula rasából, a létező jog tényleges forrásai és alapjainak egyszerű felrögzítésével. Mert az a nemzedék, mely azt létrehozza, nem vetközhetik ki egészen eddig megszokott nézeteiből, ismereteiből, minél fogva e nemzedék tudománybeli gyarlóságai mind megannyi gyarlóságai a törvénykönyvnek fognának szükségképen napfényre s érvényre jutni. Jelenünk és multunk műveinkre ott is ráütik bélyegöket, a hol azt szándékosan és határozottan el akarjuk törölni.

Mi tudjuk azt, hogy épen az u. n. általános tanokkal, a magánjog leglényegesebb, tisztán jogász, technikai elemeivel nem foglalkozott még irodalmunk, mi tehát beismerjük, hogy ezen általános elméletekkel legelsőbbben is magának a törvénykönyvnek segélyével fogunk mintegy ex professo megismerkedni, mely e szerint e tárgyra nézve egyuttal törvény- és elméleti tankönyvül is lesz tekinthető; mi mindezek szerint a szabályszerű eljárásnak ellenkezőjét akarjuk követni, a mennyiben midőn mások az elméletből kiindulva jutnak el a codexhez, mi úgy indítjuk meg munkálkodásunk menetét, hogy elsőbbben törvénykönyvet szerkesztvén, ennek révén kívánunk jogtudomány birtokába jutni. És mégis ily eljárás mellett alig jut eszébe valakinek, arra figyelmeztetni, hogy az csaknem kikerülhetlenül fogja meghozni a fentebb jelzett minden visszasságokat és veszélyeket, melyek törvénykönyvek készítésével szoktak járni.

Mikor nem jó idő jár a törvényszerkesztés munkájára, a németek többször idéztem nagy jogtudósának tanácsa szerint, el kell azt halasztani oly időre, mikor a codificatiót tervező nemzeti értelmiség a feldolgozandó anyagnak tudomány útján tökéletesen urává lett. Tanácsának megerősítése végett, ámbár valóban nincs szük-

sége rá, hogy maga mellé tekintélyre hivatkozzék, Verulami Bacot idézi, az empirismus e hatalmas előharcosát, kinek bölcséleti rendszere abban feneklik, hogy minden tudomány és megismerés egyedül megbízható útja a tapasztalás, csakis a tapasztalás és mentől több, mentől nagyobb tapasztalás. *) Baco azt sürgeti, hogy ha valamely korszak emberei belevágnak a codificatio munkájába, legyenek tapasztaltabbak, legyenek tudósabbak és belátóbbak minden előttük való korszaknál. Ha nem volnának, hiába fognának beszélni a törvény szavaival nemzetökhöz. Nem fognak megértetni, nyelvök meg lesz kötve: „sermocinantur tamquam e vinculis”; rabjai lesznek saját munkájoknak.

Igy ha mi is ki nem bontakozunk korlátolt tudományos belátásunk békóiból, a németektől szellemi dependentia uralmából; a német irodalomnak és e mellett saját törvénykönyvünknek is rabjai leszünk. Rabjai azon ételemben, hogy mint nap körül a bolygó csillagok, egész irodalmunk, jogi oktatásunk az egy törvénykönyv körül fog forogni; s ezek útja csak vajmi ritkán fog összehágní vagy akár csak egy irányt tartani az egyetemes jogtudomány keréknyomaival. Mi lesz pedig az ily állapot káros hatása, könnyen lehet belátni, de másokkal is megértetni. Ott, hol kizárólagos köterővel felruházott törvénykönyv nincs, hamis, téves jogelméletek sok ideig minden hátrány nélkül tarthatják fenn látszólag uralmokat az irodalomban, a tanszéken; mihelyt hibás voltak felismertetik, a helyes elveknek engednek helyet; a gyakorlati élet pedig a szükség szerint elébb is tul teszi magát rajtuk, kiheveri a bajt, mint az erős alkotású test egy-egy dőzsöléssel átvirrasztott éjszaka kikapásait. De ha a törvény maga az ő szentesítésével állandósítja meg az ily tévelyeket — a mint a fentebbiek szerint egyik-másik kérdésre nézve nem is lehet másképp; — az ily hamis elmélet mint rákfene rágódik a gyakorlat és jogtudomány testén. Hiába próbálkozik meg vele a tudomány, hiába vesztegeti rá erejét és idejét az irodalom: littera scripta manet! A tévelyekkel való bajlódás absorbeálja azt az igyekezetet és munkaerőt, mely az igazságnak továbbfejlesztésében sokkal nagyobb áldást hozhatott vala az életre. Ilyenkor aztán beteljesedik az, hogy a holtak uralkodnak az élőkön.

Jó például szolgálhat erre kicsiben az ausztriai jog azon határozata, hogy kétes esetekben, ha sem a törvény szavai, sem az u. n. jogi és törvényhasonlatosság szerével nem lehet megoldani a kérdést, a természetes jogelvek szolgáljanak zsinórmértékül (V. ö. az ausztr. ptk. 7. §-át). Meunyt bibelődtek vele, hogy e rendelkezésbe valami positiv, határozott tartalmat magyarázhasanak bele! Ki a természetjogot, ki a római vagy a közönséges német magánjogot, ki ismét a concret tényálladék körülményeit értvén ama természetes jogelvek alatt. És mi volt e fáradságnak eredménye? Semmi; legalább semmi olyas, a mit nem tudnánk, ha ama határozat a törvénykönyvben nem is találtatnék.

(Folyt. köv.)

Dr. RENTMEISTER ANTAL,
pozsz. kir. jogakad. tanár.

Észrevételek

a bünvádi eljárást tárgyazó törvényjavaslat felett.

(Folytatás és vége.)

51. §. Az értetik ugyan, hogy e szabályok a vizsgáló bírónak adatnak, de pontosabb leend a kifejezés, ha ezt világosan kimondjuk a 3-ik sorban ilyképen: a vizsgálóbíró a tárgy

*) Baco új korszak kezdetét jelző bölcséleti rendszerének ismertetését lásd Erdélyi János jeles értekezésében a „Buda-pesti szemle” 13-ik kötetének 4-ik és köv. lapjain.

minőségéhez stb. — Így mondani mindenütt, hol a „bíró” alatt vizsgálóbíró értendő, világosabb, határozottabb.

57. §. Nehogy egészen a vizsgálóbíró önkényére látszások bizva lenni a határidőnek, mely alatt a szakértő véleményét beadni köteles, kitűzése, jó volna a végén hozzá tenni: a vizsgálóbíró által kitűzendő legrövidebb határidő alatt onnek átadni.

61. §. A 3-ik pontban jó volna hozzáadni: „A hulla-szemlénel, minél mindenekelőtt a hullának a megholtatli azonossága megállapítandó, a vizsgálóbíró” stb.

62. §. 2-ik pontban. Megvizsgálandó különösen az is: vajjon az észlelt sértések akkor ejtettek-e a gyermekben, mikor az még élt; mert lehetséges, hogy a gyermek élve született, és az anya testén kívül való továbbélésre képes is volt, de akkor már nem élt, mikor a rajta észlelt sértések végbevitettek; ez pedig lényeges befolyású körülmény.

73. §. E §. szerint szabályként van kimondva, hogy a tanuk a vizsgálóbíró által meg nem eskedhetők; miből azt lehet következtetni, hogy a tanuk a végtárgyaláskor lesznek megeskedtetendők; miből ismét következtethető, hogy a jelen törvény a bünvádi eljárásban fő- és döntő súlyt a végtárgyalásnak tulajdonít, s a mi a végtárgyalásig történik, az csak előkészület, s olyakra terjesztendő ki leginkább, miket a bünvádi eljárás célja megghiusításának mellőzése végett tenni mulhatlanul kell. Ezt tanusítják a jelen §-ban előszámlált esetek is. melyekben kivételképen a tanuknak megeskedtetése a vizsgálóbíró által megengedtetik.

Mint hogy pedig a bünvádi eljárásban fő- és döntő súly a végtárgyalásnak tulajdonittatik, a mi addig történik pedig csak előkészület: az egész előkészület a lehető legrövidebben és gyorsabban volna teljesítendő, s a tanuk például csak annyiban kihallgatandók, a mennyiben kitűnjék, hogy azok a felforgó esetben tudomásuk szerint tanuságot tehetnek; a további körülményes hallgatás pedig a végtárgyalásra halasztandó. A tanuknak a vizsgálóbíró általi körülményes, hosszas kihallgatása tehát rendszerint feleslegesnek látszik; miután a törvény szerint a tanu a vizsgálat folyama alatt meg sem eskedtetetvén, annak a vizsgálóbíró előtt tett vallomása nem is bizonyít, és bizonyító erővel csak akkor fog birni, ha a tanu a végtárgyaláskor kihallgattatván, mikor a vizsgálóbíró előtt vallomását meg is változtathatja, meg fog eskedetni.

Fontos, bonyolódott esetek kivétel képezhetnek; de rendszerint előfordulni szokott esetekben nem volna a bünvádi eljárásnak hátrányára a vizsgálatot legrövidebb uton végezni, az esetről tanuságot tehető egyéneket megtudni, legrövidebben kihallgatni, és a mellőzhetlen szemlének, házkutatásnak stb. teljesítése után az ügyet a törvényszékhez beküldeni. Mintául szolgálhat e részben a rögtönbíróági eljárás, hol az elővizsgálat csak a legszükségesebb és halaszthatlan adatok gyűjtésére szorítkozván, a dolognak tisztába hozatalát a rögtönbíróágilag eljáró törvényszék teljesíti. Az előadott megjegyzésnek némileg elég van téve a 84-ik §. rendelete által.

74. §. E részben, mi pedig a legfontosabb, mert egyedül döntő, nagy hiány volt eddig, de fog maradni ezután is; és a legfontosabb bírói teendő minden törvény általi szabályozás nélkül továbbá is a bírói bölcs belátásra bízatik; mi már csak azért sem biztos vezérlő, mert az oly mozzanatoktól függ, mik a bírakban különféleképp szoktak mutatkozni, mint például: tudomány, gyakorlat, felfogás, ítélőtehetség stb. Azért sajnálható, hogy a bizonyítékok bizonyító erejéről a törvényjavaslatban mi sem foglaltatik.

Mentségül az hozathatik fel, hogy a bizonyítékok bizonyító erejének törvény általi megállapítása nem oly csekély dolog, hogy arról oly rövid törvényjavaslatban, mint a jelen, kimerítő, biztosan vezető szabályokat lehetne felállítani. Ez egy bő és kimerítő büntető perrendtartásnak leszen egyik legnehezebb, mert igen sok vitás kérdéseknek megoldását magában foglaló, feladata.

78. §. Ha a tanuk a vizsgálat alkalmával tett vallomásaikra a vizsgálóbíró által megesküdtetnének, akkor a megszüntetési határozathozatalánál a tanukat a törvényszék eleibe idézni nem volna szükség; elegendő leendvén ily esetben a megesküdtetett tanuk vallomásainak felolvasása.

E körülmény egy érvül használható fel arra nézve, hogy a tanuk a vizsgálóbíró előtt tegyék már le az esküt vallomásaikra; nehogy a törvényszék kénytelen legyen azokat a megesküdtetés végett maga eleibe idéztetni.

79. §. Az e §-ban feltételezett lehetőség is arra mutat, hogy a vizsgálatot csak a legszükségesebb adatoknak gyűjtésére kell szorítani, abban minden hosszadalmasságot mellőzni;

mert végre is nem az határoz, mi a vizsgálati iratokban foglaltatik, hanem az, mi a végtárgyaláskor a törvényszék előtt ki-fejlik és igazoltatik.

87. §-nál ama kérdés támadhat: hogy a közvetlen megidézést elrendelő határozat ellen van-e helye a perorvoslatnak, mint a vád alá helyezettési határozat ellen, melynek helyét az pótolja? Hihetőleg nincsen, mert az a 84-ik §. szellemével és céljával ellenkezni látszik.

89. §. A 7-ik pont szerint a jegyzékbe, mit az előbbi pontok szerint, mind a kir. ügyész, mind pedig a vádlott készíthet, foglalt tanuk és szakértők kivétel nélkül az elnök által megidézendők, s azokon kívül még azok is, kiknek megjelenését a végtárgyaláson az elnök szükségesnek tartja.

A 8-ik pontban pedig az mondatik, hogy a kir. ügyész vagy vádlott által előterjesztett jegyzékben megnevezettek közül csupán csak azok nem idézendők meg, a kiknek valamása vagy nyilatkozata jelentéktelennek mutatkozik. Az előbbi pont szerint úgy látszik, hogy a felett: valjon az ily valamás vagy nyilatkozat jelentéktelennek mutatkozik-e? az elnökre bízni szándékolatik az elhatározás; de ha így, akkor az előbbi pontnak határozata, mi a vádlottra nézve egy fontos biztosítékot foglal magában, meghiúsíthatatik: az elnöktől függően végre az, hogy kit akar a végtárgyalásra megidézteni.

Ama körülménynek, hogy a jegyzékben foglalt tanuk és szakértők nyilatkozatai jelentéktelenek-e vagy sem, megbirálásánál az önkény minden gyanúnak elhárítása végett czélszerű volna a vizsgáló és előadó bírónak, kik az ügy állását ismerik, véleményét is meghallgatni. Czélszerű volna egyszer mind a vádlottat figyelmeztetni, hogy mi lényegest sem tudó tanuknak megidézését ne sürgesse, mert ezáltal csak az ügynek gyorsabb elbirálhatását és az általa megtérítendő eljárási költségek szaporítását fogja eszközölni.

90. §. A végtárgyalás elhalasztása felett mindenkor az illető törvényszéki előadónak előterjesztése folytán a törvényszék határozzon; az elnök által gyakorolható önkény iránti minden gyanúnak mellőzése tekintetéből.

91. §. 2-ik pont. Itt is czélszerűbbnek látszik, ha az illető előadónak felvilágosítása folytán a törvényszék határoz.

99. §. Nem szoktak mondani a ujtó és enyhítő körülmények, hanem: súlyosító és enyhítő körülmények; t. i. a betudást és bűnösséget súlyosbító vagy enyhítő körülmények; a mint ez a 104. §-ban előfordul.

104. §. Az elítélés, minek eredménye az ítélet, két különböző részt foglal magában: az egyik a bűnösségről, a másik pedig, ha a vádlott bűnösnek találattik, a büntetésről határoz. Mi tehát megfelelőbbnek tartjuk azt mondani, hogy a kir. ügyész, a mennyiben a büntetendő cselekvényt mind tárgyilag, mind alanyilag bebizonyítva tartja, vádlottnak bűnösségét kéri a bíróság által kimondatni, elítélését helyett.

107. §. Minthogy itt csak általában mondatik, hogy az ítélet által vádlott vagy elítélendő, vagy felmentendő, a felmentő ítélet pedig az eddigi gyakorlat szerint kétféle lehet, t. i. bizonyítékok elégtelenségéből, vagy pedig bizonyítékok, vagy tényálladék hiányából végkép felmentő, vagyis a vádlottat bűntelennek nyilvánító: a jelen törvénynök 1-ső §-a szerint, hol a felmentő ítéletek közti különbség megemlítve nincsen, méltán feltehetni, hogy a felmentő ítéletnek a szokott két alakban kimondhatása továbbra is megmarad.

Valjon a felmentő ítéletnek mindkét faja továbbra is meghagyassék-e, vagy pedig az utóbbinak meghagyásával az előbbi, t. i. a bizonyítékok elégtelenségéből felmentő, megszüntessék-e, oly fontos és vitás kérdés, hogy azt bővebb megfontolás és tanácskozás után lehet csak czélszerűleg megoldani.

110. §. 3-ik pontban. „Kihirdetése három napon elhalasztható” helyett jobbnak látszik mondani: „Kihirdetése három napig elhalasztható.”

109. §. E §. ügyes jegyzőkönyvvezetőt feltételez, ki képes legyen a tárgyalás folyamában egyszerü hallás után megítélni, mi fontosabb körülmény. Vagy talán az elnök intő jeleivel figyelmeztesse a jegyzőkönyvvezetőt, mikor jegyezze fel a hallottakat. A fontosabb körülményeknek a végtárgyalásról vezetett jegyzőkönyvbeni pontos feljegyzése a mostani felülvizsgálati módnál igen szükséges. A tanulság ebből az, hogy az ily jegyzőkönyvvezetésre ügyes egyéneket kell alkalmazni.

3-ik pont. E pont szavai szerint nem tudhatni, valjon a kir. ügyész meghallgatásának lesz-e annyi eredménye, hogy a felmentett vádlott továbbra is, például: a felsőbb bíróság

által hozott ítéletnek a törvényszéknél kihirdetéseig letartóztatassék? E pontnak megállapításánál ama jognézet látszik érvényre jutottnak, hogy a vizsgálati fogságban levő, de ítélet által felmentett vádlottat tovább letartóztatni nem szabad. A kir. ügyésznek meghallgatása tehát azt eredményezheti csak, hogy az ily felmentett vádlott biztosíték mellett, vagy a nélkül téessék-e szabad lábra; de nem azt, hogy az ily vádlott továbbra is letartóztatassék. Ezek szerint a szöveget világosabban kellene szerkeszteni.

114. §. „Hogy az ítélet végérvényessé vált” helyett mondani szoktuk: „hogy az ítélet jogérvényessé vált.”

115. §. E §-ból azt lehet következtetni, hogy a kir. táblának és a Curia legfőbb ítélőszéki osztályának a büntetések tekintetében csak enyhítési joga van. Ily jogkorlátozás nem helyeselhető; mert miután a bünvádi eljárásnak egyik fő célja az, hogy a vádlott bűnösségének foka szerint bünhődjék, és lehetséges, hogy az alsóbb bíróság igen enyhén ítél, meg kell adni a felsőbb bíróságoknak a büntetést súlyosbíthatási jogot is. Azzal, hogy a felsőbb bíróságoknak csak joguk van a törvényszék által kiszabott büntetést enyhíteni és nem súlyosbíttani, alkalom adatnék a törvényszéknek bizonyos esetekben az enyhe büntetést mintegy kierősíkolni, tudván, hogy a felsőbb bíróságok az általa kiszabott büntetést nem súlyosbíthatják. De ily gyakorlat mellett a királyi ügyésznek felelbevetési joga is eredménytelenül válhatnék.

Észrevételeimet amaz ohajtással fejezem be, hogy azok, ha alaposaknak találattak, a törvényjavaslatnak javítását ki-eszközölni szerencsések legyenek.

Egyébiránt a törvényjavaslat is tanúság arra, mily nehéz dolog a törvényalkotás; mi legalább azt az emberi szellemi működés legfontosabbikának tartjuk, hol oly sokféle szellemi tehetség, tudomány és gyakorlat által szerzett képzettség kívántatik, hogy azt egyes emberben összesítve alig találhatni. A törvényalkotás körül egy több tagból álló testület működhetik csak czélszerűen. Ez oly elismert állítás, hogy arról kételkedni sem lehet.

A codificációról mi a „Jogt. Közl.”-nek f. évi 7., 9. és 10. számaiban Mittermaier szerint nézeteket közöltünk, miknek kellő figyelembe vételét az e dologban döntő véleménynyel bírónak ajánljuk.

Dr. CSATSKÓ IMRE,
legf. it. bír.

Jogirodalom.

Magyarország közjoga. — Irta: Dr. Korbuly Imre, jogtr.

Alaptörvényeink s az ősz szerződés.

(Vége.)

Az alaptörvény formai kelléke az írott jogi alak. Ez általában minden alkotmányra nézve érvényes elv. Péld. az angol alkotmányban is alaptörvények gyanánt csak írott jogok soroltatnak fel.

Az írott jognak azonban számos alakjai vannak, melyek részint minden európaillag művelt nép multja, vagy jelenében előfordulnak, részint egyes népeknek sajátosságai közé tartoznak.

Ezen írott jogi alakok közül, melyekben keletkezhetik alaptörvény, azt abstract elv gyanánt, mint általánosan érvényes igazságot kimondani nem lehet; mivel az írott jog ezen formáinak fontossága és szerepe a népek politikai és jogi életének eseményeivel a legszorosabban összefüggően, igen különböző, és csakis történeti alapon megállapítható.

A magyar alkotmány alaptörvényei az írott jognak minden formáiban keletkezhetnek, kivéve a kormányrendeletek és helyhatósági statumokat. A végrehajtó hatalom műszerveinek szabályrendeletai alaptörvényt nem képezhetnek, részint mivel azok nem elvi jelentőségű momentumokat állapítanak meg, hanem az alkotmányban kimondott elvek részletesebb meghatározása és foganatosítása képezi feladatukat, részint mivel az alaptörvények azért bátyázzák körül az alkotmányt, hogy a végrehajtó hatalom a törvényesség ösvényén gyakoroltassék. — Ellenben az írott jog többi hazai formái alaptörvényeink sorában előfordulnak, névszerint: okleveles szerződés, országos törvény, szabadságlevél, jogkönyv (iura regni scripta) alakjai. — A szerződési alaknak, mint lényeges kelléknek követelése, sem az állami alapkötés elméletéből nem folyik, sem a magyar állami és jogélet multjával nem egyezik.

Az írott jogi alak azonban elengedhetlen, s a szokásjog sohasem képez alaptörvényt. Ugyanis alaptörvénynek csak azt szabad tekintenünk, mire a nemzet jogi öntudata is alaptörvényi jelentőséget fektet. Az írottjogi alak hiányából pedig biztosan lehet következtetni, hogy az illető intézményre a nemzeti jogi öntudat alaptörvényi jelentőséget nem fektetett. Mert a mit a nemzet jogalkotó tevékenysége egy ezreden át fel nem jegyzett, azt bizonyára sarkalatos jelentőségűnek nem is tekintette.

Ezen tétel megcáfíthatlan igazság gyanánt tűnik szemünk elé, ha meggondoljuk, hogy a nemzetek egyetemes törekvése a fontosabb állami és jogi fejlemények feljegyzésére irányult mindig. Szokás alakjában az állam és jogéletnek nem egy sarkalatos jelentőségű intézménye merült fel; de hitelesen, köztékintély mellett fel is jegyeztették az az első kedvező alkalommal, és nem bízott sokáig annak érvénye a szokás kevésbé szabatos alakjára.

Írottjogi szabatosabb alakot azonban magánirói tekintély sohasem állapíthat meg, s nem ruházhatja azzal fel a szokásjogi fejleményt. Hanem vagy azt, mit magániró feljegyzett, mivel a feljegyzés a dolog lényegének megfelelőleg történt, később törvényes gyakorlat alakjára nézve is, mint írott jogot, megerősíti, vagy a törvényhez közvetlenül feljegyzti azon szokásjogokat, melyeket lényegesen fontosaknak tart. A Hk. I. R. 9. cz. valamint a Hk. II. R. 3. cz.-ben foglaltatott elvekre az alaptörvény a l a k i jellegét három század gyakorlata ütötte. Alaptörvények azok nem Verböczy magántekintélyénél fogva, (pedig e tekintély ugyancsak tulszárnyalja az Anonymosét), hanem mivel a közélet Verböczy feljegyzését hallgatag szentesítette, egy magániró szavait írottjog hitelességével felruházta, s így mi szokásjog gyanánt feljegyeztetett, az a praxis által írottjog színvonalára emeltetett. Az is gyakran megtörtént, hogy szokásjogok a törvényhez által feljegyeztettek, s írottjogi alakkal közvetlenül felruháztattak, alaptörvénynyé váltak. Ez a magna chartának, ez az arany bullának keletkezési története.

A nagyobb fontosságú szokásjog hiteles feljegyzésére irányuló ezen egyetemes törekvést azon mértékben látjuk fokozódni, a mely mértékben az alkotmány terén viharok keresztül zúgnak, vagy az alkotmányt veszélyek fenyegetik. Rómában a patriciusok és plebejusok harca a 12. táblai törvényt eredményezte. Nálunk az olygarchia és nemesség harca az aranybullát, a Jagellok országglásának gyászos emlékü bonyodalmi a hármas könyvet.

A magyar nemzet történetében az alkotmányos küzdelmek és veszélyek kiválólag szerepelnek. Indokokkal, melyek alaptörvények alkotását parancsolták, végzetünk nagyon bőven megáldott, vagy megvert, bennünket. Mint a közélet classicus népei, mindig pártoskodtunk, tultengésében szenvedtünk oly tulajdonoknak, melyeknek hiánya másutt a közélet fátyláját csaknem kioltotta. A 16-ik századtól a 18-ikig a continens az alkotmányos szabadságnak egyetlen szigetét képeztük az absolutismus árjainak közepette, ma a hunscytha fajnak egyetlen képviselői vagyunk a művelt emberiségben, körülvéve a nemzetiségek tengere által. A legnehezebb küzdelmeket kellett folytatnunk alkotmányunkért, nemzeti létünkért. Folyton odaütött a történet geniusa, hogy minden kedvező alkalmat biztosítsunk végett megragadjunk.

A magyar nemzetnél ez oknál fogva a sarkalatos szokásjogi fejlemények feljegyzésére irányuló törekvés is fokozottabb, mint más népeknél. Minden kedvezőbb korszakban, mely alkotmányunk megkísérlett elnyomását követte, közéletünk sarkelveinek félre magyarázhatlan világos kimondását országos törvény, sőt szerződés alakjában első feladatunknak ismerték országgyűléseink. S ha ez iránybani törekvésük nem mindenkor sikerült is egészen, mégis legalább jelentékeny részben. II. József országglási politikájának meghiusulta után a legfontosb alaptörvények egész sora keletkezett, melyek nagy részben régiek tartalmuk szerint, csak formájuk új.

Mindezeket figyelembe véve, azt, mit a nemzeti genius egy ezredév jó és balszerencséje közt írásba foglalni érdemesnek nem tartott, azt, mit az alkotmány lényeges intézménye, vagy védsáncza gyanánt soha nem tartott, tekinthetjük-e alaptörvény gyanánt?

A szokásjog tehát soha sem lehet alaptörvény, míg szokásjog marad. Hiányzik abban azon alak, melyben a nemzeti genius kijelenti, hogy valamely intézményt, vagy elvet alaptörvényül tekint, s arra alaptörvényi súlyt fektet. Tacite fontos dolgokra nézve nyilváníthatjuk akaratait a magánéletben is, hanem egész életünkre kiható intézkedéseket mégis csak e x p r e s s e szoktunk végezni. Még inkább áll ez a közéletben, hol millió ember sorsáról van szó, s a kimondott elv

századokra kihat. Azért a „tacitus consensus populi“, bár különben annak jogalkotó hatálya teljes, alaptörvényt mégis létre nem hozhat, hanem az alaptörvényt az étellel közvetítve, azt eszközli, hogy az alaptörvény eszméje a történettel lépést tartva, az étellel folyton összeköttetésben maradjon az alkotmány rendszerének életűs tényezőjét képezi. Mert nemcsak a gyakorlati élet mindennapi kérdéseiben, névszerint jogüggyek eldöntésénél áll: consuetudo est optima legum interpretatio; hanem áll ez a történetben, vagyis a legmagasabb szempontból vett gyakorlati életben, s minden gyakorlati érdekek organicus foglalatjában. Mert a szokás jogot a történeti organismus magaslátáról is megvilágítja, s nemcsak a bírónak egyes ítéletek hozatalánál, hanem az államférfiúnak is a népek élete kormányzásánál kalauzul szolgál.

A szokás tehát köztös szerepet játszik az alaptörvények rendszerében; 1) anyagot nyújt alaptörvények alkotására, 2) az étellel közvetíti az alaptörvényt (teszi ezt különösen a szokásjognak azon ága, mely jogászjognak nevezetik). De a szokásjog soha sem alaptörvény. Ha tehát az ő szerződés szokásjogot képezne is, akkor sem volna az alaptörvény. Vannak ugyan a magyar közjogban nagy jelentőségű szokások, de alaptörvény jelentőségével bírók nincsenek. Pl. a koronázás szertartásait szokásjogok szabályozzák, de hogy a koronázásnak a főhatalom átszállásától számítva hat hó alatt meg kell történni, vagy hogy törvényt csak a koronás király szentesíthet, hogy az alkotmány koronázási hitlevél és királyi sz. eskü által biztosítandó, mind ezt írott alaptörvények mondják.

Azonban, ha szokásjogi formában keletkezhetnek is alaptörvény, még akkor sem képezne ilyent az ő szerződés, mely nem szokásjog, hanem közéletünk organicus fejlődésének törvényei közül a leglényegesebbeket tartalmazza. Az ő szerződés tehát nem formaszerinti jogtételeknek, hanem tényeknek, t. i. elvi jelentőségű belső tényeknek foglalatja.

Hogy politikai történetünk ezen törvényeivel már őseink jogi öntudata is a vezérek korában tisztában volt, arról Anonymus hitelesen tanuskodik. Mert a történetirók tényekről (név szerint jogi tényekről is) hitelesen tanuskodhatnak. De tanuságuk, legyen az bármily hiteles, jogi törvényt formailag nem állapíthat meg. Már pedig arról, hogy őseink fennőbbi tiszta öntudatuknak alkotmányunk alapelveit illetőleg mily jogi formában adtak jogilag authenticus kifejezést, azt sem a névtelen meg nem mondja, sem másunnan nem tudjuk. Latinul bizonyára nem.

Az ő szerződés tehát nem jogi, hanem történeti törvény. A törvények e két kategóriáját pedig jól meg kell különböztetnünk. A viszony köztük következő:

A történeti törvény a tényleges élet törvénye, azt nem ember, hanem a történet szelleme alkotja, annak codex-e a világtörténet. Az ember által alkotott jogi törvénynek, írottnak és nem írottnak, leglényegesebb feladata a történeti törvényt jogi formában kifejezni, a végzettszerűt a szabad akarat színvonalára emelni, a tényleges igazat jogi igazság szentségével megerősíteni. Mert a történeti törvény a történeti végzet. A történeti törvényen ellenkező törvényhozások hasonlóké oly emberhez, ki a vasúti sínekre állva akarná megállítani a sebesen robogó vonatot.

A történet törvényeinek fontosságát félre nem ismerjük, de azért jellemöket ne gazdagítsuk oly attributummal, mely ott nem foglaltatik. A történetnek vannak alaptörvényei, a népek életérdeke parancsolja, hogy ezek az alkotmányok is alaptörvényei legyenek; de azzá csak akkor lesznek, ha jogi formába öntetnek. Ellenkező esetben nincs jogi életök, hanem csak tényleges. Az ily állapot mindenesetre nagy szerencsétlenség, mert ez esetben a nemzet organicus élete és a jogrendszer ellentétben vannak.

Az ő szerződés elvei politikai életünk organicus fejlődésének alaptörvényei. Hála égnek, ezen elvek jogi formában is erőteljes kifejezésre jutottak. Egy uralkodóház örök joga, a nemzet önkormányzati joga nemcsak tényleges történelmi, hanem jogi és alkotmányos törvények is. Csakhogy ezen elvek és intézmények nem Béla király névtelen jegyzőjének ő szerződése alakjában, nem is a hatköszer alakjában képeznek jogi alaptörvényt, hanem azon alakban és módon, a mint király és nemzet közegyetértésével a pragmatika sanctióban, az 1791. 12-ben stb. megállapítottak.

Tudjuk, hogy az ő szerződés elvei már a vezérek korában kétségtelenül rendezett állami és jogi szervezetünk alapvonalait képezték. Ez tény, mely ellen epéskedni lehet, de azt megcáfíolni nem lehet. Némelyeknek gyönyörére lenne, ha őseink

jogot nem ismerő vadakul bizonyulnának, s mi arról nem tehetünk, ha a gyönyörtől a történeti igazság megfosztja őket, sem arról, ha őkink kardjai oly igen élesek valának, s ama régi sebek fájalmát az utódoknak annyi szenvedése sem feledteti. — Mindezek tények, melyeket ismerünk. De azt nem tudjuk, hogy a Hétmagyar vért ontva, mily, szövegére nézve meghatározott, s a nemzet közölete által fentartott formáiban a jogi törvénynek tevéle államépületünk alapköveit. Ugyanazért épen nem ellenmondás és nem „furcsa következetesség“ az ő szerződést alkotmányunk történeti kiindulási pontjául tekinteni, és mégis annak alaptörvényi voltát tagadni.

Jogtételeben, de különösen alaptörvényben az alaki momentum oly fontos, hogy törvények, melyek tartalmukra nézve az alkotmány vezérelveit képezik, vagy legalább ezen vezérelvek történeti fejlődésének egy nevezetes phasisát jelelik, alakjukra nézve felelősenységbe menvén, kötelező erejüket veszítették. Pedig ezen törvényeknek a törvényhozó által eredetileg megállapított hiteles alakját mai nap is (hála a Kovachichok és mások buvárlatainak) bírjuk. Miként volna alaptörvény az ő szerződés, melynek eredeti jogi alakjáról a nemzet jogi öntudata annyira megfélekezett, hogy azt még a régiségbuvárnak sem sikerült feltalálni. A nemzet minden csepp vérében érzé ezen elveket, s így nem tartotta szükségesnek az ősi alakzatok fentartását.

Pécsett, 1872. ápril 15-én.

Dr. KUNCZ IGNÁCZ,
jogtanár.

K ü l ö n f é l é k.

(A minisztertanács), mint a lapok írják, az utolsó napokban több ízben a codificationalis osztály szervezésével foglalkozott. E tekintetben határozat is hozott, s a kabinet tanácskozásainak substratumát képező javaslat el is fogadtatott. A codificationalis osztály az összes miniszteriumnak alárendelt közeg leendő, s áll egy elnökből, 5 rendes tagból, s két titkárból, kikhez után egy könyvtárnok s a kezelési személyzet járul. Ezenkívül a codificationalis osztálynak külső tagjai is lesznek, kik ugyyszólván egy állandó enquetot fognak képezni. A rendes tagoknak miniszteri tanácsosi rangjuk és fizetésük leendő. Az osztálynak foladata leendő, az illető szakminiszter utasítása s az általa megállapított elvek szerint vagy törvényjavaslatot készíteni, vagy a szakminiszteriumban már elkészített javaslatot az iránt megvizsgálni, — valjon mindenben megegyezik-e a többi hazai törvényekkel, s ha új szövegezés szüksége mutatkoznék, e tekintetben véleményt adni. A törvényjavaslatok alapelveinek megvitatásánál vagy a szövegezés megállapításánál mindig azon miniszter elnököl, kinek ressortjához tartozik az illető javaslat. Mint halljuk, a minisztertanács határozataiban azon fölfogásból indult ki, miszerint a codificationalis osztály szervezete csak akkor felelhet meg valódi céljának, ha ez osztály egész jogköre minél jobban összhangzatba hozatik az egyes szakminiszterek parlamenti felelősségökből folyó jogai-val, s azt azáltal vélte elérendőnek, ha minden miniszter saját törvényei szövegezésénél döntő befolyással bírand. E szervezet életbejöttetése, melyről csak azt kívánjuk, hogy minél hamarabb történetik, mindenesetre nagy hézagot töltene be.

(A budapesti ügyvédi egyesület igazgató-választmányának) f. hó 20-án tartott ülésében létrejött megállapodásokból a következőket emeljük ki: felolvasztatván a pesti hazai első takarékpénztár igazgató választmányának átirata, mely szerint nevezett intézet közgyűlése az ügyvédi egyesület segélypénztárának 100 főt utalványozott, ezen ajándékért a választmány köszönete átiratilag kifejeztetni rendeltetett; a m. kir. pénzügyigazgatóság az iránti nyilatkozatra kérvén fel az egyesületet, hogy „egy bizonyos ügyvéd a működő s pereket vállaló ügyvédek sorába tartozik-e vagy nem?“ ezen megkeresésre átiratilag válaszolni határozottatott, hogy a választmány az illetőnek foglalkozásáról tudomással nem bírván, ez iránt annál kevésbé nyilatkozhatik, mivel az illető az egyesületnek nem tagja; Murinvi Endre egyleti tagnak egy állítólag zugirásattal foglalkozó egyén elleni feljelentése a választmány által az egyleti alapszabályok 1. §. értelmében az igazságügyminiszteriumhoz folirat mellett áttétetni rendeltetett: titkár bemutatván a könyvtári lajstrom nyomtatott példányait, azoknak a tagok közötti szétosztása elrendeltetett; Dr. Tachmintis orvosnak segélyezésérti kérvényének az egyleti alapszabályok értelmében hely nem adatott; elnök indítványára a súlyosan beteg és nyo-

masztó anyagi körülmények között sinlódó Seregi Józsa egyleti tag részére a segélypénztárból a segélyezési szabályok 1. 2. és 8. §§. értelmében 50 ft utalványoztatott, egyttal az egyleti tagok adakozásra felkéretni határozottatván, e czélból a választmány nevében kiadandó aláírási iven kibocsátása rendeltetett el; adományok gyűjtésére: Dr. Apáthy István, Bogisich Lajos, dr. Busbach Péter, dr. Dárday Sándor, Engert Tivadar, dr. Friedmann Bernát, dr. Környei Ede, Morlin Imre, Nagy Károly, Pleskott Henrik, Simon Flórent és dr. Siegmund Vilmos választmányi tagok határozattal felkérteni. Dr. Siegmund titkár ivére még az ülés folyamában a segélypénztárból utalványozott 50 ft beleértésével, a jelenvolt választmányi tagok által 187 ftra rugó összeg jegyeztetett.

(A kereskedelmi szakbiróságokról.) A bécsi kereskedelmi reformegylet-ben közelebb igen érdekes értekezést tartott dr. Stern Alfréd ügyvéd a vasut-forgalmi ügyekben állítandó kereskedelmi választott bírósági szabályzat tervéről, melyben nemcsak a tervezett szorított, hanem főképp arra fektetett súlyt, hogy a kereskedelmi bíráskodásra legalkalmasak a kereskedelmi szakbiróságok; a választott bíróságok azoknak csak helyettesei, s csakis azoknak hiánya ad lételt ezeknek s egyszersmind bővebben fejtegeti e kettőt.

Mint hogy a mi viszonyaink közt is ezek szüksége érezhető, s minthogy az említett szabályzat megállapításába mi is befolytunk: alkalmasnak véljük dr. Stern Alfréd értekezését röviden ismertetni.

Tagadhatlan, — mondja értekező — hogy bármily jó törvények által biztosított jog haszontalan, ha nincs mód annak kellő érvényesítésére; a kereskedőnél pedig az idő pénz levén, a gyors és rögtöni eljárás hatalmas tényező, hogy jogát csakugyan kellőleg érvényesítse.

A kereskedők egymás közt felmerülő kérdéseinek eldöntésére nálunk úgy, mint Poroszországban is érezék szükségét az állandó kereskedői választott bíróságoknak; s ilyek Bécsben, Pesten, Berlinben, Stettinben s másutt Poroszország nagyobb kereskedelmi városaiban léteznek is. A rajnai tartományban azonban a Code de commerce érvénye s a kereskedelmi törvényszékek, mint kereskedői szakbiróságok, intézménye e század elejétől áll fenn.

A kereskedői szakbiróságok intézménye nem új. Már IX. Károly francia király 1563. novemberi kibocsátványában összehívja a nagyobb városok kereskedőit, hogy a kereskedők felett kereskedők ítéljenek, s a kereskedők közt felmerült perek és vitás kérdések, (noha nekik egymás iránt bizalommal kell lenniök), a nélkül, hogy az alaki törvények teljes pontossággal megtartatnának, lehetőleg gyorsan elintéztessenek. 1790. jun. 25. rendelet e szakbiróságok szervezését, a bírának, kik szintén kereskedők, kereskedők által leendő választását határozza meg; ugyanerről intézkedik az 1790. aug. 16. törv. 12. c., melynek lényegökben ugyanazon szabványai az akkor teljes érvényben volt Code de commerce-be is átmentek. (4. k. 1. cz.) Hogy az ily, kereskedők által választott kereskedő-bírákból álló bíróság működése, mivel az eléje terjesztett vitás kérdés felett rövid eljárás után ítélhet, igen üdvös hatása; értekező több példával bizonyítja.

Az ily szakbiróság és választott bíróság között a különbség a jogforrás és a jogszolgáltatásban van. A szakbiróságok a törvény alapján működnek, a felekre kötelezők, s a bírák, noha az illető testületek által választottak, a törvény által nyerik állásukat; míg a választott bíróságok csak a felek önkényes alávetésére támaszkodnak, s ennél fogva a bírák mindig többé-kevésbé a felek szabad választásától függnek. E különbözőséből lehetne tán némi következtetést vonni a működésre, hanem hisz abban kell az egységet elérniök, hogy mindkettő bírái szabadon, a bizonyítékok alapján belső meggyőződésük szerint a törvénnyel megegyezőleg ítélnek.

A vasut-forgalmi választott bíróság alakítása azonban — mondja értekező — sokkal több nehézséggel jár, mint a kereskedelmié; ugyanis azon tényezők, minők: mindkét fél állásának azonossága, ugyanazon érdek-osztályba tartozása, az üzletnél egy helyi egyesülése, közös bizottság (a tőzsdei) alá tartozása, melyek az ily egyes választott szakbiróságok alakítását megkönnyítik, ez esetben hiányzanak. Az ily választott bíróságok alakítása venné igénybe azt a nem rövid időt, melyet a rendes bíróságok eljárása emésztene meg; s így igen kétes előnye volna a választott bíróságnak a rendes felett, vagy tán épen e mögött maradna annak működése. Minthogy azonban az ily választott bíróság csak alakításában lassu menetű; értekező bizonyos rend megállapítását ajánlja, mely az alakítást lehető

könnyű és gyorsá tenné, pl. évenként bizonyos névsort állapítani meg, melyből bizonyos sorrend szerint vétetnének a választott bírák. Második nehézség abban merül fel, hogy e választott bírák nem törvénytudók is, hogy tehát szakjokban helyesen ítélnének, a nélkül, hogy ítéletök a törvényvel megegyező volna. Értekező ezen úgy vél segíthetni, hogy e bíróság élére oly férfit állíttatnék, ki törvénytudó, s ki egyedül arra ügyelne, hogy a bírák eljárásuk és ítéletükben a törvényvel megegyezőleg működjenek.

Az ily választott bíróság előtt azonban a bizonyítás módjának meg kellene változnia. A forgalomból eredett veszteségért a feladó, vagy a vevő az osztr. kers. törvény 427. §-a szerint csak akkor követelhet teljes kárpótlást, ha a károsodás a vasuti személyzet roszakaratu cselekvése folytán történt; az osztr. prt. 104. (trv. rtsunk 152.) §-a szerint pedig az állító bizonyítson: az ily rendes eljárásnál azonban az roszakaratot bebizonyítani nemcsak felette nehéz, de mindenképp igen hosszadalmas. Ily esetben, úgy hiszi értekező, az állandó választott forgalmi bíróság, nem hagyván csupán az állítón a bizonyítás terhet, a leghelyesebb és szabatosabban járhatna el. Értekezését így zárja be: „Az állandó kereskedői választott bíróságok határozatai ne vélelmen, önkényen, hanem, mint az állam által felállított szakbírók, a törvényen alapuljanak. Az igazságot szabad meggyőződéssel kell felkutatni és megállapítani, a jogot a törvény szerint kimondani; s azt a jogot, mely a jelen tvénykezési viszonyok közt tényleg nem nyerhető, azt a jogot fogják a választott bíróságok megítélni.“

(A m. igazságügyminiszter) f. é. ápril 15-én kelt rendeletével a szentesi és lévai kir. járásbírókat f. é. jul. 1-étől; a bánffi-hunyadi, erzsébetvárosi, dicső-szent-mártoni, szászrégeni és szász-sebesi kir. járásbírókat később közzé teendő naptól kezdve tlkvi hatósággal ruházta fel: a rozsnyói kir. járásbíró és tlkvi hatóságát f. é. május 15-étől saját járására szorította, s a rőczei járást a rimasombati királyi törvényszék tlkvi hatósága alá helyezte.

(Halálozás). Zabari Szontagh Kálmán jogtudor, Budapest legtekintélyesebb és kitünőbb ügyvédeknek egyike, a magyarhoni ág. hitv. ev. egyház-egyetem vallás-ügynöke s pestvárosi képviselő f. hó 23-án, tevékeny és érdemdús életének 41-ik évében, tüdővészben meghalt. Béke hamvaira.

(Börtönügyünk kérdése az európai congressuson.)

(Folytatás.)

6. Kérdés. A fegyintézeteki igazgatók s a börtönöknél alkalmazva lévő hivatalnokok ki által neveztetnek ki?

Hivatal viselésük hány évre terjed?

Felelet. Valamennyien az igazságügyminiszter által neveztetnek ki, s hivatalukat mindaddig viselik, míg arra tesztileg, elmeileg s erkölcsileg képeseknek tartatnak.

7. Kérdés. Mily tehetségekkel s tulajdonokkal bírjanak önnek nézete szerint a fegyintézeteki igazgatók és hivatalnokok?

A jelenleg alkalmazottaknak legnagyobb része bir-e ezen tehetségek s tulajdonokkal?

Felelet. Bármely rendszer önmagában holt gépezet s ez nem javít.

A hivatalnokoktól függ az intézet szelleme, mely hathatósabb a benne alkalmazott legerőszakosabb eszközöknél is.

Az igazgatóban nélkülözhetlenül megkívántatik, hogy őt e pályára a hivatás érzete vezérelte legyen; hivatás és feladata iránti lelkesülés nélkül rendet és fegyelmet tarthat ugyan, de a javítási szellem hiányozni fog az intézetből. Ezért a fegyintézeteki igazgatói állomás más téren szerzett érdemek jutalmául nem szolgálhat; szigorú becsületesség, rendíthetetlen kötelesség érzet, szilárd akarat erő, önmegettagadás, emberismeret, magas mivelttség, felebaráti szeretet, fogékony szív, erkölcsi és személyes bátorság tartozzanak jelleméhez. Szükséges továbbá, hogy szakmájának tudományos oldalát is teljesen ismerje; mert csak az lehet jó igazgató, ki másoknak tapasztalatait is nem rest magáévá tenni. Kíváncsinos továbbá Magyarországon az is, hogy az igazgató jogi ismeretekkel bírjon, hogy a gondjaira bízott intézetben az állam érdekeit megvédni, s a keze alá rendelt fegyenczek számtalan jogi viszonyaiban nekik tanácsot adni képes legyen.

A többi hivatalnokokban is az ügyszeretet, hivatás, fele-

baráti szeretet, becsületesség, teljesen józan életmód, fáradhatlan munkásság, s nem közönséges mivelttség is nélkülözhetlenül megkívántatnak, mert ők vannak hivatva az igazgató szellemének valóítására. Alkalmatlan eszközökkel a várakozásnak megfelelő művet létrehozni nem lehet.

A fent jelzett tulajdonok legnagyobb részével az országos fegyintézetekben jelenleg alkalmazott igazgatók csakugyan bírnak. A többi hivatalnokok nagyobb száma a tőlük megkívánt tulajdonokkal szintén bír.

8. Kérdés. Vannak-e fegyintézeteki igazgatókat és hivatalnokokat képző tanintézetek?

Ha nincsenek, óhajtaná-e ön ilyenek felállítását?

Magyarországon ily tanintézetek nincsenek s ilyenek felállítása szükségesnek, de gyakorlatinak sem mutatkozik. A börtönügynek elméleti s illetőleg tudományos oldala oly tágas, hogy a felolvasásoknak egy bizonyos köre arról igen kevés s csak a kezdetre elégséges fogalmat nyújthat. Igen is óhajtható, hogy a közszolgálati pályára készülőknek figyelme ezen szolgálati tételre is felhívassék, de erre legczélsebbnek látszik, ha az egyetemen s az akadémiákon, a börtönügy kérdése a hallgatóknak bővebben előadatnék; kivihető lenne ezen eszme talán úgy, ha ilyen intézeteknél egyik tanár hetenként két vagy több órán át e tárgyról tartandó önkényes s mindenki által látogatható felolvasásokra vállalkoznék. Külön tanintézetek felállítása Magyarországon nem volna gyakorlati, mert az ország mind azon egyéneknek, kik ezen intézetet jó sikerrel elvégezték, e téren alkalmazást adni nem tudna s e nélkül a tanintézet csak hamar tanulók nélkül maradna. De ezen tanintézetből kész fegyintézeteki hivatalnokok nem is kerülnének ki, mert ehhez gyakorlat s tapasztalat is szükséges, ez pedig csak is egy fegyintézetben szerezhető meg. Haszonnal honosítható lenne azon eljárás is, hogy a fegyintézeteki igazgatói állomásért folyamodók a fegyintézeteket kormányzó legmagasb hatóság előtt a börtönügy elméleti kérdéseit tárgyzó vizsgálatnak vetessenek alá, s egy általán ily állomásra senki véglegesen ki ne neveztesse, a ki a börtönügyről való teljes tájékozottságának bizonyosságát nem adá.

Ha az ország fegyintézeteit ily igazgatók kormányozzák, s ha a kormány e börtönügyet fejleszteni akarja, erre legczélsebb eszköz abban talál, ha az igazgatókat Európa nevezetesebb fegyintézeteinek tanulmányozására kiküldi. Ily tanulmányozási alkalom a jelenleg alkalmazott fegyintézeteki igazgatók közül egynek nyújtott.

A kir. tvszékek mellett levő kisebb fogházak tisztaságát, rendjét, kezelési pontosságát s általában ezen fogházak rendszerét igen előmozdítaná azon intézkedés, mely szerint az ezen fogházakra felügyelő kir. ügyészek és várnagyok a hozzájuk legközelebb eső országos fegyintézet megismerésére utasíttatnának, a várnagyok pedig még egy különös oktatásban részesíttetnének oly módon, hogy a számukra kijelölt országos fegyintézetekben egy bizonyos, talán egy-két heti időre megjelenvén, ott az igazgatóktól elméleti s gyakorlati oktatást nyernének. Ezen intézkedés igen kevés költséggel s a börtönügyre kiváló haszonnal érvényesíthető lenne.

(Folyt. köv.)

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:

Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:

Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápr.—jun.) 3 frt.
Félévre (ápr.—szept.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca, 4-ik szám.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyrnélés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A hereditas iacens jogi természete. Dr. Farkas Lajos n.-szebeni kir. jogakad. ny. tanártól. — Az ipartörvényről. Dr. Matlekovits Sándor, egyet. magántanár. — Birói árverés megszüntetésének joghatálya kiterjedhet-e harmadik személyeknek jó hiszomban szerzett jogaira? Dr. Foulke és Társa new-yorki ügyvédek. 149. Broadway. — A ítéletek végrehajthatóságáról. Bez helyi Odön kir. tvszéki bírótól. — Jogirodalom. Dr. Dobránszky Péter, jog- és bölcsészettudor kir. jogtanártól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A hereditas iacens jogi természete.

Az u. n. hereditas iacens, nyugvó, vagy mint még nevezni szokták, fekvő örökség tana. a jogdogmatika egyik legérdekesebb és épen azért sokat is vitatott szülménye.

Mi történjék a hagyatéki vagyonnal azon esetben, ha az eddigi urát, melynek személyisége össze- és fentartá, elveszti, és még kétséges, valjon van-e jogos utód vagy nincs?

A practikus római elme ugyan mindjárt, midőn ezen állapot jogi szabályozásának szükségessége először felmerült, tisztában volt a kérdés megoldásának természetes módjával. A minek ura elveszett, mondja a római jogász, az uratlanná lesz: res hereditariae, antequam aliquis heres existat, nullius in bonis sunt, — sine domino. De mivel ezen uratlanság tulajdonképen csak lát-szólagos, és inkább csak abban áll, hogy még nem tudhatni, valjon az egy, vagy több meghívott közül melyiknek igénye világos, kétségtelen, nem veendő az a szó szoros értelmében, azaz: a hagyaték nem a „senkié“: nec potest relictus videri, s ezért egyelőre maga a jog által uraltatik: iure continetur.

Azonban a dolog ezen egyszerű megoldása a későbbi időben már nem találtatott eléggé művészinak, az iskolába beillőnek. Gondoskodni kelle tehát, hogy arról az élet egyszerű öltönye mielőbb eltávolíttassék és valami módon iskolaképesse tétethessék. Csakhamar el is készült az új dogma a következő indokolással: Ha a hagyaték, persze mindig a kérdéses állapotban gondolva, uratlan vagyon; akkor az részeire bomlik és szükségkép foglalás tárgyát képezi: már pedig ez a társadalom alapja, a családok veszélyeztetése nélkül meg nem engedhető. Igaz, hogy meghalt urát az új alany kikerüléseig meg nem holtrá tenni már nem lehet. Azonban a theoria f. ladata az élet hiányait pótolni, persze valami rajta kívül létezővel, a mi ismét nem lehet egyéb, mint valami feltevés, fictio. Ezen uton nyert a hagyaték azután, mint látni fogjuk, egy képzelt urat, alanyt, azaz: tulajdonképen semmit, mert a minek alapja csak a képzelet, arról azt ugyan komolyan nem állíthatni, hogy több, mint a mi nem létez.

A költészet vonzó tulajdonságát tagadni nem lehet, azért nem csoda, ha annak a folyton „rideg valóság“ utján haladó jogász sem állhat ellent, s szívesen engedi át magát ő is néhány perczre a képzelet világának. Így történt körülbelül, hogy az oly képzeletdús dogma az elhunyt örökhagyó civilistikai hallhatatlanságáról a legújabb jogtudomány bajnokai tulnyomó többségétől

is készséggel felkarolva lőn, s némelyike annyira phantasiájának hatalma alá került, hogy elmélete szemléletén egyik kitünő jogász megütődve kiált fel: Schütteln wir uns, und fassen wir uns in unserem gesunden Herzen zusammen, dass wir den klaren Blick wieder gewinnen, den uns Nebelgestalten versperren wollen.

És csakugyan ne feledjük, hogy a dogmákat mi csináljuk, és hogy „grösserals wir, sind die Dinge.“ Lásuk tehát e tárgyat közelebbről.

I.

Kiváló fontosságot nyer a családi kötelék és a vagyon azon időpontban, midőn eddigi uralkodó alanyához viszonya, a természet kimaradhatatlan követelménye folytán, a halál által megszakasztatik.

A családi élet kifejlődésének első korszakában a vagyon további sorsa alig lehet kétséges. Az elhunyt családfő a család természetes, teljhatalmu képviselőjeül tekintetik, az ő személyében a család központosul. Elcsúszván ez, a család joga ismét önként önállolag lép elő, míg a családtagok közül újra kiválik valamelyik, melynek személyében a család gység előbbi élő alakját ismét megtalálja. A vagyon alanya itt tulajdonképen tehát nem is változhat; mert midőn az új családfő az előbbinek helyét elfoglalja, ezt nem talán egy az elhunyt által ráruházott jog folytán teszi, hanem mint a patriarchalis család kiegészítő, egyenjogú tagja, csak mintegy saját, felszabadult jogának ad élő alakot: a mi változott, az csak a család jogait gyakorló organum; a halál tehát csak alkalom, de nem szülő oka az ő jogutódságának, a miért is itt örökösödésről jogi értelemben tulajdonképen szó sem lehet. *)

*) Az újabb tudomány az örökösödés ezen módját az u. n. családi elv szerintinek nevezi, mely főleg a germán jogban birt érvénnyel. Hogy azonban az államélet első fejlődési szakában a rómaiaknál is ezen elv volt uralkodó, a következő okok alapján állíthatni: 1) A „potestas“ ismeretes fogalma szerint igaz ugyan, hogy a pater familias személye nemcsak a család központját képezi, hanem hogy benne az egész család feloldzik a vagyonának, a „herediumnak“, egyedüli alanya csak a „heres“ (heres); ő a „caput“, ő bír egyedül jogképességgel kifelé. De kétségtelen az is, hogy habár a vagyonra nézve a családfő életében az egyes családtagok akaratképessége annak potestas által elnyomatik, mindazáltal nem semmisül meg, hanem csak tétlenségre szoríttatik: „etiam vivo patre quodam modo dominus“ ok azok mint Gaius mondja (II. §. 157. és fr. 11. D. de lib. inst. 28, 2.), és „quum pater familias moritur, quotquot capita ei subjecta fuerint, singulae familias incipiunt habere“ (fr. 195. §. 2. D. de V. S. 50. 16.). 2) A vagyon családi termé-

Azonban, midőn a nép jogérzéke a természeti állapotból már a cultura lépcsőjére emelkedik; az élet, kezdetleges kötelekeiből, kibontakozva mintegy művészalakot nyer, és így a súlypont is már az ember egyediségébe esik, életviszonyai saját akarata által rendezett kisvilágot képeznek: szükségképen változik azon helyzet is, mely az ember halála után a vagyona nézve beáll. Mert nem többé egy csak a közös jogot gyakorló szerv, hanem maga a jogosított esik el, elesik maga a vagyon alanya, és így az, ki tán utána jő, már szükségkép, más, új alany. Az alanytalanná lett vagyon átszállása egymás személyre, mint új alanyra, már jogszerezés, azaz: örökösödés szoros értelemben, ez utóbbi örökös, ki az elhunytat képviseli. *)

A mig tehát a családi elv uralma alatt a haláletet a vagyon eddigi helyzetén mitsem változtat, az utódra nézve ür pillanatig sem támadhatván, már maga a család adván az ok természetes láncolatát; addig az egyediségi elv szerint a családfő halálával az eddigi jogalany esvén el, a vagyon éltető, mozgató eleme, ez bizonyos mozdulatlan, nyugalom állapotába kerül, mintegy önmagára, alanytalanságra szorul, melyet a római így ír le: „hereditas iacet“, „bona iacent“, minek

szete mellett szól a dolgok legrégibb osztályozása: in res mancipi és nec mancipi, mely nem egyéb, mint az elidegenítési jog legszűkebb korlátozása, miután a res mancipi tulajdonának átruházása csak a felette körülményes és nehézkes mancipatio útján történhetett, az in iure cessio sokkal későbbi eredetű levén, s mint tudva van, a perrendtartásból kölcsönzött. Res mancipi volt pedig különösen az, mi egy patriarchalis család fentartására nélkülözhetetlen, Ulpián állítása szerint (Fragm. XIX. 1.) . . . praedia in Italico solo, tam rustica, qualis est fundus, quam urbana, qualis domus; item iura praediorum rusticorum, velut via, iter, actus, aqueductus; item servi, et quadrupes quae dorso colove domantur, velut boves, muli, equi, asini; vagyis mindaz a mi „res familiaris.“ (Gai II. §. 18. 19.) Már pedig az átruházhatási mód hiánya leginkább szól az elidegeníthetlenség mellett. 3) Erre mutatnak még a szántóföldekre nézve használt kifejezések is mint: heredium, ius hereditarium, locus heredum, loca hereditaria (Varro de re rust. 1. 10.), de még inkább az egész vagyonról, különösen épen ha arról haláletetén volt szó, használt elnevezések, mint „familia“: „familiae appellatio varie accepta est, nam et in res et in personas deducitur“ (fr. 195. D. de V. S. 50. 16.); „... familiam suam idest patrimonium suum (Gai. II. §. 102.); „agnatus proximus familiam habeto“ (Cicero de invent. 2. 50.) stb. 4) Hogy az örökösök a pater familias halála után a patrimoniumot közös tulajdonnak hagyták, a mit ismét azon körülményből tudunk, hogy az osztálykereset, az u. n. actio familiae erciscundae csak a XII. tábla-törvény által hozatott be azon esetre, ha az örökösök valamelyike netalan mégis osztályt kívánna (Gai II. §. 219. Dig. 10. 2.). De nem kevésbé az agnatusok szükséges gyám, illetőleg gondnoksága a családi vagyon érdekében a nők és serdületlen suusok felett. Csak a tizenkét tábla-törvény után, főleg pedig az állami életbe felvett új elem a plebs sajátos jogi helyzete és befolyása folytán veszti el a „familia“ szó előbbi értelmét és lesz szokásossá a „bona“ és „pecunia“ kifejezés, tárgynak a vagyon szabad mozgását akadályozó kötelekek, jut érvényre az önálló egyed szabad rendelkezési akarata, amár még mindig a családi tekintetek által befolyásolt nehézkes rítusok kíséretében, miknek csak a praetori jog vet véget. (L. Voigt, J. jus natur. d. Römer, II. 155. ol. Vering, Röm. Erbrecht 43, 44. old. Köppen System d. heut. röm. Erbrecht, 4 és köv. old. Kanzte, Cursus d. r. Rechts 5806.)

*) Ellentétben a családi elvvel az örökséget ekkép rendező elv: egyediségi elvnek (individualprincip) nevezetlik. A kettő között fenebb említett lényeges különbségből indulva ki, állítható, hogy ott, hol a családi elv az uralkodó, tulajdonképen csak a törvényes örökösödésről lehet szó, és hogy csak az egyediség kifejlődésével, midőn az ember vagyonkörében már teljesen szabadon mozog, vagyis vagyona már magánvagyon, s így magán akarától is függő, és ott is, hol annak az ő halála utáni sorsáról van szó, egyedül ezen akarat jelölheti ki az utódot, lehet végrendeleti örökösödésről beszélni.

nyomán azután az újabb terminologia magát a hagyatéki vagyont is ezen állapotában „hereditas iacens“, nyugvó, vagy fekvő örökségnek nevezé el. *) Hogy azonban ezen nyugvás nem a közönséges értelemben veendő, mert ez a vagyonrendeltetésével a gazdasági és forgalmi életben össze nem férne, mondani felesleges. Minőnek kell tehát azt venni, mit akarhat vele a jogtudomány kifejezni, hogy illeszthető az a jogélet folyton mozgó, élő rendszerébe?

Ambár a római jog, mint alább látni fogjuk, a vagyon vagy hagyatékn nyugvás ezen kivételes állapotát azonnal annak legtermészetesebb oldaláról fogta fel, eredeti felfogása mellett mind végig megmaradt, mégis annak némely sajátos nyilatkozatára támaszkodva az újabb jogtudományban korán lábra kapott azon, jelenleg a még uralkodó vélemény, hogy már a római jogtudományban is a hereditas iacens jogi természetéről három, illetőleg négy különböző nézet található.

Az egyik, és pedig a közönséges vélemény szerint is legrégibb, az örök hagyó halála után a meghívott örökös által még birtokba nem vett hagyatékot uratlan vagyonnak, res nullius-nak állítja; így fr. 1 pr. D. de rerum divisione 1, 8: — res hereditariae, antequam aliquis heres existat nullius in bonis sunt; fr. 3 pr. D. de peculio 15, 1: . . . nullius in potestate sit; fr. 1 pr. D. de success. edict. 38, 9: . . . ne bona hereditaria vacua sine domino diutius iacerent; fr. 6 D. expil. herev. 47, 49: . . . rei hereditariae furtum non sit, sicut nec eius, quae sine domino est; fr. 13. § 2 D. ad leg. Aquil. 9. 2: Siseruus hereditarius occidatur, quaeritur, quis Aquilia agat, quum dominus nullus sit huius servi. E nézet Labeo által is képviselve, az egész vagyonra úgy mint egyes részeire nézve, még Justinian törvényhozásában is tulnyomó. **)

Egy másik későbbi nézet szerint a res nullius-féle elmélet a jogrend követelményének meg nem felelhetvén, a felmerült nehézségek elhárítása végett a jog itt fictióhoz volt kénytelen nyulni, személyesítvén magát a hagyatékot, mit rendesen így fejez ki: „domino loco habetur hereditas“ (fr. 15 pr. D. interrog. 11, 1; fr. 1 §. 1 D. si is qui test. lib. esse juss. 47, 4; fr. 13. §. D. quod vi aut clam 43, 24.), vagy pedig mint fr. 22. D. fidej. 46, 1: hereditas personae vice fungitur sicuti municipium et decuria, et societas; fr. 61 pr. D. a. r. d. 41, 1; L. 9. Cod. de pos. 34: „hereditatem dominam esse, defuncti locum obtinere.“

A harmadik nézet szerint a hereditas iacens szintén nem uratlan dolog, de az nem is személyesítendő, mert abban a meghalt örökhagyó személyisége tovább is él azt össze- és fentartja: „hereditas personae defuncti . . . vice fungitur“ (fr. 116. §. D. leg. et fidej. I); „heredi-

*) A római jogi forrásokban csak az említett összetett kifejezések „hereditas iacet“ (fr. 13. §. 5. D. quod vi 43, 24; fr. 5. §. 20. D. ut in poss. leg. 34, 4) és „bona iacent“ (fr. 1 D. de b. p. furios. 37, 3; fr. 1 pr. §. 12 D. de success. ed. 38, 9; fr. 4. §. 17 D. de fid. lib. 40, 5) fordulnak elő. Azonban már a glossátorok használták a hereditas iacens kifejezést, a mint ezt mutatják: Gl. ad fr. 20. §. 3 D. de H. P. 5, 3, verb. hereditati; gl. ad fr. 116. §. 3 D. de leg. I. ut servo hereditario; gl. ad fr. 73. §. 1 D. de V. O. 45, 1. v. nullam.

**) A hires Mühlenbruch Glück terjedelmes commentárjában maga ismeri el ezt; ő azonban Gaius commentárjának egyik helyére (II. §. 57) támaszkodva azon nézetben van, hogy a res nullius-féle nézet eredetileg oly messzire ment volna, miszerint a hereditas iacens foglalat (occupatio) tárgyát is képezte, és hogy csak Hadrian császár alatt, valószínűleg az u. n. Scitum Juventianum által nyilvánított ezen szerzőmód érvénytelenség, és később Marc Aurél által ismételve büntetés terhe alatt is tiltott. Glück, Ausführliche Erläuterung der Pand. 43. k. 46 és k. old.

tas personae vicem sustinet . . . defuncti“ (§. 2 I. her. inst. 2, 14). E nézet megpendítője Ulpian szerint, mint Ihering alább idézett művében állítja, Julian volt; különösen pártolá azt Florentin; Gaius (fr. 31. §. 1 D. de her. inst. 28, 5) úgy látszik ingadozott: „creditum est, hereditatem dominam esse, defuncti locum obtinere.“

Voltak végre olyanok is, kik a hereditas iacens alanyának a jövő örökös személyét képzelik és pedig azon okból, mivel a hagyaték mindazon jogok és kötelezettségekkel együtt, melyek ahhoz a nyugvás ideje alatt kerültek, úgy száll át az örökösre, mintha ez mindjárt az örökhagyó halálával foglalta volna azt el: heres et hereditas tam et si duas appellationes recipiunt, unius personae tamen vice fungitur (fr. 22. D. de usurp. 41, 3); és fr. 24. D. de nov. 46, 2: . . . stipulatio — transit ad heredem, cuius personam interim hereditas sustinet. Erre céloz Ulpian is a fr. 34. D. de rer. dom. 41. 1, nyilatkozatában. *)

(Folyt. köv.)

Dr. FARKAS LAJOS,
n.-szebeni kir. jogakadémiai ny. r. tanár.

Az ipartörvényről.

(Vége.)

III.

Az említett rendszer mindazáltal a czéheket fentartja továbbra is. Az utasítás ugyanis a mesterségeket czéhbeliekre és nem czéhbeliekre osztja; ha ugyanis bizonyos mesterségnél czéhek léteztek, azok czéhbelieknek neveztettek. A czéhek azonban megfosztattak előbbi szűkkeblű jellegüktől s alapelvül állítottatott föl: hogy a czéhek csupán szabad kézműzeti, jótékony és vallásos célok elérése s iparrendőrségi felügyelet végett tartanak fenn ott, hol léteznek; azokat azonban az iparrendszer ellenében semmi kizárólagos jog nem illeti, azonfelül az egyes czéhek czéh cikkelyei csak annyiban bírnak érvénynyel, mennyiben sem az általános iparrendszerrel, sem az ujonnan megszabott czéhrendtartással nem ellenkeznek.

Minden iparos jogosítva van a közönséges napszamosok és munkásokon kívül saját és nem más iparbeli legényeket és tanítványokat tartani; — az üzletéhez megkívántató nyers anyagokat és félgyártmányokat megszerezni; — azon község területén, melyre üzletjogot nyert, üzletét egy helyről a másikra átvinni; — azon területen belül, melyre iparjogot nyert, készítményeit mind házában, mind lakásán kívül egy (de csak is egy) nyilvános árulóhelyen árulni. **)

A haladás, mely a gépek, a gyárak a közlekedés fejlődése, számos találmány meghonosodása folytán az ipar terén általában mutatkozott, az iparrendszapályok által felállított korlátok súlyos voltát mindinkább érezhetőbbé tette s általános lett az ohaj az iparszabadság meghonosítása után. A mozgalom, mely az ipar terén a külföldi törvényhozásoknál mutatkozott, s mely lassan-lassan az iparszabadságot meghonosította, kihatott hozzánk is, és így történt, hogy 1859. decz. 20 án bocsáttatott ki egy nyílt parancs, mely 1860. május 1-től kezdve az egész birodalomra, s így Magyarországra nézve is az iparszabadságot léptette életbe.

*) L. különösen. Glück, Ausführ. Erl. d. Pand. 43. k. 46. és k. old. Windscheid. Lehrb. d. Pand. 531. §. Arndts, Pandek. §. 465. Sinteris, Das pract. gem. Civ. III. k. 158. §. Keller, Pand. Vorl. 456. §.

**) L. Récsi Emil: Közigazgatási törvénytudomány kézikönyve IV. köt. 48. és köv. lapok, — és Matlekovits Sándor: Magyarország törvényei s országgyűléseinek működése 118. l.

Ezen nyíltparancs szerint az ipar vagy engedélyezett, vagy szabad. Engedélyezett iparok a következők: — mindazon iparok, melyeknek tárgya irodalmi vagy művészeti termékek gépi vagy vegyészeti uton való többszörözése vagy a kereskedés ily tárgyakkal; — ily ipartermékekre alakuló kölcsönintézeti és olvasókabineti vállalatok; — időszaki személyszállító vállalatok; — azoknak ipara, kik közhelyeken személyszállító eszközöket mindenki használatára készen tartanak vagy szolgáltatni kínálnak, mint bérszolgák stb.; — a hajózási ipar; — építőmesterek, kőművesek, kőfaragók és ácsok ipara; — a kéményseprők ipara; — a csatornatisztítók ipara; — fegyverek, lőszertárgyak készítése és árulása, különösen a puskaművesek ipara; — tüzművészeti anyagok és tüzművészeti tárgyak készítésének árulása; — viselt ruhákkal és használt ágyakkal, viselt fejérműekkel, régi ékszerek és fémesszközökkel való kereskedés (zsibárus ipar); — továbbá zálogra kölcsönadás; — mérgek és gyógyfűvek árulása; — a vendéglői és ital-mérési ipar.

Minden egyéb ipar teljesen szabad és egyszerü bejelentés mellett üzhető; a bejelentés alkalmával az illető hatóság iparjegyet ad az iparosnak, s ez alkalommal bizonyos magasságu ipardíjat is fizet az illető iparos. Minden iparosnak joga van a termékeinek tökéletes előállítására szükséges minden munkát gyesíteni és az erre megkívántató segédmunkásokat más iparból is tartani; azonkívül saját iparbéli czikkeit, ha maga nem is állította volna azokat elő, szabadon eladhatja. Az árszabások megszüntettek, csak bizonyos iparoknál tartattak fenn továbbra is.

Az iparpatens azonkívül a fenálló czéheket mint czéheket megszüntette, de kötelességévé tette a fenálló czéheknek, hogy mint ipartestületek (ha czéh elnevezésével is) továbbra fennmaradjanak, s minden egyes iparost kötelezte, hogy a czéhbe, illetőleg az ipartestületbe belépjen s annak terheit viselje.

Ily állapotban találta a magyar független miniszterium 1867-ben az iparügy állását. Ekkor több törvényhatóság tekintet nélkül azon zavarokra, melyek az iparszabadság elvének félrevetése a hat év óta meghonosult új rendszernek ignorálása által az összes közgazdaságban keletkezhettek, ismét visszaakart térni az előbbi állapotra, sőt némelyek egyenesen Klauzál rendeletét kívánták ismét föléleszteni. Ekkor a földművelési, ipar és kereskedelmi miniszter 1867. július 27-én kelt és Győr sz. kir. városához intézett kiadványában *) nyilatkozta, hogy addig is, míg az iparügy a törvényhozás által gyökeresen fog rendeztetni, az 1859-ki patens elvei fognak irányadóul tekintetű; de megígérte egyszersmind, hogy az ipartörvény tárgyában a szükséges javaslatot el fogja készíttetni.

A miniszterium csakugyan hozzá is fogott a törvényjavaslat szerkesztéséhez és több enquéte után 1869. nyarán a lapoknak, valamint a kereskedelmi és ipartestületnek egy törvényjavaslat tervezetét küldötte meg s a javaslat iránt a közvélemény nyilatkozatát kérte. A journalistica épúgy, mint az említett testületek több rendbeli megjegyzései alapján némileg módosítva, a javaslat az országgyűlés elé még ugyanazon évben terjesztett; itt hosszabb ideig figyelem nélkül hagyatott; de időközben az ország minden vidékeiről, különösen az iparosok részéről kérvények érkeztek be az országgyűléshez, melyek általában az iparszabadság ellen szólnak s még azon kevés szabadelvű intézkedést is, melyet a javaslat magában foglalt, sokalták.

*) L. Rendeletek tára 1867. év 107. szám 243. l.

A javaslat 1870-ben adatott ki az osztályoknak, s azokból lényeges változásokkal került ismét a ház elé. A májusban bekövetkezett miniszterváltás s az országgyűlés egyéb fontos teendőkké váló elhalmozottsága folytán mindazáltal a javaslat nem tárgyalatott a képviselőházban, hanem ismét hosszabb ideig, s pedig 1871. szept. haváig szünetelt. Ekkor elhatározatott, hogy az ipartörvény legközelebb tárgyalás alá vétessék s e célból egy tizenöt tagból álló bizottság választott, de egyúttal kimondatott, hogy a bizottság javaslata egyenesen a ház elé fog terjeszteni s azonnal tárgyalatni.

Igy jutott végre november hóban a javaslat a képviselőházban tárgyalás alá s immár törvényerőre emeltetett. Ezzel befejeztem az ipartörvény jogtörténelmi fejlődésének előadását.

MATLEKOVITS SÁNDOR,
egyet. magántanár.

Bírói árverés megsemmisítésének joghatálya kiterjedhet-e harmadik személyeknek jó hiszemben szerzett jogaira?

Jelen cikk írására egy mellékes érv nyújtott alkalmat, melyet Külléy Ede. királyi táblai bíró ur a „Jogtudományi Közöny“ f. é. jan. 2-ki számában használt, de konkrét esetből merített tapasztalatunk szerint a magyar törvénykezésben mindekkoráig még csak írott malaszt lehet.

Tisztelt bíró ur azon nézete: „miszerint az árverés megsemmisítésének a dolog természetéhez képest más foganatja nem lehet, mint hogy az árverés körül hibát vagy mulasztást elkövetett bírói tag elleni kártérítési keresetre jogalapot szolgáltat“ öszhangzásban áll az angol és amerikai (értve az egyesült államokat) végrehajtási eljárással is. Itt minden járásnak megvan a maga Sheriff-je, ki alseriff-jeivel, mind polgári, mind bünygyekben az egyedüli végrehajtó, és ha hibát vagy mulasztást követ el, a sértett félnek felelős. E hivatal nemcsak fontos, mert hiszen Lord Coke szerint — a törvény élete és minden per életének gyümölcse a végrehajtás, — de jövedelmező is, (New-Yorkban a Sheriff tiszta jövedelmét évenként százezer dollárra becsülik); miért is köteles elegendő biztosítékot adni, mielőtt hivatalát át veszi; s épen ez az, mint Magyarhonban is mindenképp felett szem előtt kellene tartani, t. i.: hogy a kiküldött bírói végrehajtó vagyoniilag felelős személy legyen, mert különben bármilyen józan szabály alkottatnék is a végrehajtásra nézve, annak alkalmazása a felek vagy vevők kárára meg fog hiusulni. — Már itt csakugyan nem találkoznék vevő, ha attól tarthatna, hogy ma holnap, a Sheriff hibája miatt, a megvásárolt holmit elveszik tőle; ez gyakorlatilag lehetetlenné tenné a végrehajtást legtöbb esetben. — Ha akadály gördítették a Sheriff elébe igény vagy más ok miatt, oly esetben ő kíván biztosítékot („bond of indemnity“) a végrehajtást szorgalmazó féltől, melyet megkapván, eladja a lefoglalt tárgyakat, és ha azután pereltetik és hibája miatt elmarasztalják, a végrehajtó félnek kártérítheti magát; de a Sheriff elleni per eredménye harmadik személyeknek jóhiszemben szerzett jogaira hatálytalanná nem bír.

Erre nézve a tisztelt bíró ur oly helyesen fejté ki véleményét, hogy alig lehet kételkednünk, miszerint azon mellékes érv is, mely értekezésünk tárgya, a magyar közjogról ne merített volt, t. i.: hogy a vett tárgyakon jóhiszeműleg szerzett jogok épségben hagyatása oly általános jogelvonás alapszik, „mely még lopott tárgyaknak jóhiszemű birtokosai irányában is érvényesíttetik, kik feleletre csak azon esetben vonhatók, ha a lopott tárgyak megszerzése körül vigyázatlanok voltak.“

De ha ez törvény Magyarhonban, akkor a magyar közjog e részben, előrehaladt nemzetek jogfogalmával elvi ellentétben áll.

E nemzetek ingó jószágra vonatkozó törvényei egyik általános és sarkalatos elve: hogy akaratja ellen senki sem fosztható meg tulajdonától, sajátjukká tévén a római jog azon szabályát, mely szerint „nemo plus juris in alium trasferre potest, quam ipse habet.“ Mit azon nemzetek „eladás“ alatt értenek, az nem több, mint: hogy a jóhiszemű vevő az eladó jogába lép; mivel pedig a tolvajnak a lopott tárgyhoz épenséggel semmi joga sincsen, magától követ-

kezik, hogy legkisebb jog sem hárulhat általa a jóhiszemű vevőre, és a tulajdonos a lopott tárgyat visszaszerezheti a nélkül, hogy elővigyázata ily esetben mértékadóul szolgálhatna.

E törvény a kereskedelem felvirágzásából és az ingó vagyon közlekedés és kényelem szülte értékéből nőtt ki magát; szóval, a haladás gyermeke. A középkori törvények kevés gondot fordítottak a vagyon e nemére, és a jóhiszemű birtokost védtek, még azon esetben is, midőn a tulajdonos erőszakkal fosztatott meg vagyonától. Heinemann szerint Németország különféle részeiben még a múlt század első felében is voltak esetek, hol az eladó által kölcsön- vagy bérbevett, vagy nála letéteményezett, de általa tulajdonított tárgyak a jóhiszemű vevőnél meghagyattak az eredeti tulajdonos irányában is; holott tudjuk, hogy századunkban ily törvényszolgáltatáson méltán feljajdulna az egész mévelt világ.

A római jog midőn érettségéhez közeledék, a „rei vindictio“ féle keresetet adá a jóhiszemű vevő ellen; és a Code Napoleon is határozottan mondja, hogy ingók eladása nem jogosult személy által semmiség. (Code Civil III. art. 1599.)

Egyesült államokban e törvény oly honos, hogy csupán egy kivétele van, t. i.: pénz, bankjegy és bankutalvány, ugy nem különben váltó és értékpapírosokra nézve, ha a tulajdonos fizetendő és üresen hátíratolva. Ily papíros, még ha ellopott volna is, jóhiszemű vevőjéhez ragad, mert ez a hitel és forgalom elutasíthatlan követelménye; ily papíros pénz nem, mely e tekintetben más ingó vagyontól különbözik.

Angliában fenebbi kivételen kívül még egy másik is létezik, mely azonban London városára ki nem terjed, t. i.: hogy oly tárgyak, melyek kirakó vásáron („market overt“) eladatnak, a jóhiszemű vevő által megtarthatók még ha lopott tárgyak lennének is. E kivétel azonban külön szokáson alapszik és a nyilvános kirakat által igazolható. De hogy mennyire féltékeny az angol bíró e részletes eltérés szoros magyarázatára, kitűnik a következő esetből: A. ólmot szállít Southwarkba eladás végett. Southwark rendes piac ólom eladására. B. vizálmási raktáros Southwarkban, ki egyszersmind ólommal is kereskedik. B. átveszi az ólmot és eladja C-nek a nélkül, hogy eladására feljogosítva lett volna. C. jóhiszemű vevő, ki az ólomért megfizet. A. nem helyesli az eladást és keresetet indít C. ellen az ólom visszaszerzése iránt; s a tudós Lord Ellenborough visszaitéli az ólmot A-nak, mert az árucikk tulajdona a raktáros cselekménye által nem változhatott; és mert Southwark Londonnak egyik külső része lévén, a kirakó vásári kivétel nem alkalmazható.

A mondottak röviden ebben foglalhatók össze: „hogy az ingó vagyonhoz jogozim csupán a tulajdonos akaratával, vagy pedig a törvény működése folytán ruházható által; és hogy a jóhiszemű vevő csak és egyedül azon esetekben védhető az eredeti tulajdonos irányában, hol ez utóbbi saját cselekménye által tulajdoni vagy rendelkezési jog külső jelvényeivel (indicia) látta el az illetőt, kitől a jóhiszemű vevő jogozimét származtatja.“

New-York, 1872. ápril. 8-án.

FOULKE és TÁRSA
new-yorki ügyvédek
149. Broadway.

Az ítéletek végrehajthatóságáról.

A törvénykezési rendtartás 345. §. körvonalozza azon eseteket, melyekben végrehajtásnak van helye, különösen pedig a jelzett §. b. pontja szerint, ha a másodbíró az első bíróság határozatát helyben hagyta, és ha a helyben hagyó határozat semmiségi panaszszal meg nem támadtatott, — az urbéri, arányosítási és tagosítási ügyek, valamint másnemű a fő- és pótszüket megítélő határozatok kivételével — a végrehajtásnak helyt ad.

Tekintettel azon körülményre, hogy a telekkönyvezett ingatlanok iránt hozott bírói határozatok végrehajtása a törvénykezési rendtartás 413. §. értelmében a törvény szavával élve, akként történik, hogy a bíróság a tulajdonjog telekkönyvi bekebelezése s egyszersmind a végrehajtónak a kérdéses jószágba és jogba való behelyezése iránt a végrehajtási végzésben intézkedik, vagyis gyakorlatilag a végrehajtási kérvény egy példányának áttétele mellett az illetékes telekkönyvi törvényszéket a tulajdonjognak végrehajtató javára leendő bekebelezése iránt megkeresi, s így a két egybehangzó határozat alapján végrehajtató által beadott kérvényhez képest az érintett 345. §.

b. pontja értelmében elrendelt végrehajtás folytán megkeresett telekkönyvi törvényszék a tulajdonjogot végrehajtató javára be is kebelezte. Végrehajtató nyert tulajdonjogát időközben mint feltétlen telekkönyvi tulajdon eladni jogosítva lévén, azt el is adja, voró vétel után nyert tulajdonát saját nevére telekkönyvezteti. Végrehajtást szenvedő a már végrehajtott két egybehangzó bírói határozat ellenébe a törvényes határidőben a harmadbíróshoz felebezési jogorvoslattal él és esetleg a harmadbíróshoz saját hatáskörében a két egybehangzó határozatot megváltoztatva, végrehajtató felperest keresetével elutasítja. Ily eset fordult elő ép most, mely szerint ugyanis a végrehajtást szenvedett a harmadbíróshoz határozat alapján visszégrehajtást van jogosítva kérni.

Azon kérdés merül fel tehát mindenekelőtt, vajon miként lesz a kért visszégrehajtás fogadosítható, mennyiben már akkor a kérdéses tulajdon telekkönyvileg végrehajtást szenvedővel szemben egy harmadik jóhiszemű és jogszerű tulajdonosra ment által, miután a telekkönyvi rendtartás tárgyában kiadott, s ez idő szerint is érvényben hagyott 1855. évi december hó 15-én kelt nyiltparancs értelmében harmadik jóhiszemű telekkönyvi tulajdonos többé meg nem támadható!

Ily és más hasonló hiányok orvoslása égető szükségéggé tüntet fel a polg. törv. rendt. már több ízben kilátásba helyezett revisióját.

BEZHELYI ÖDÖN,
királyi törvényszéki bíró.

Jogirodalom.

Államismerettan.

Irtta: Dr. Pisztory Mór, győri kir. jogtanár stb

(Megjelent Pesten, 1872. Aigner Lajosnál.)

E munka ismertetése és elemzése alkalmával szerző ama sokra jogosító nyilatkozatának idézésével indítom meg az eszmeharcot, hogy „műve hiányainak mentegésére nincs mit felhoznia, mert meggyőződése szerint, a ki a nyilvánosság elé lép, az köteles magát a bírálat teljes szigorának alávetni, bármily kedvezőtlen legyen is az.”

Annál elismerésre méltóbb, mert nem messze van még hátunk megett az idő, midőn annak, a ki az elemző kétely és tudományos ítéset tisztító tüzet gerjeszté, valóságos irodalmi hasáskodással kelle találkoznia.

Ha már — hál az erélyes kezdetnek — megindult tudományos életünk légkörében is az a mennydörgés és villámlás, melynek üde, éltető és tenyésztő hatását máris érezzük ama dermedtség után, mely előbb a tudományos dogmai megkövülések lidércszülyával minden új eszmét és mozgalmat már fogamzásában agyonnyomott.

Buckle szelleme jár-kezel közöttünk, s mindentől, a mi igazsággal kérkodik, előbb a jellegzet és ismérveket kéri elő, melyekkel magát igazságnak legalizálhatja.

E szellemben vezetem elő en is a fenn hivatolt munkát. a melyre a munka szerzője is felhív azon ohájában, hogy bárcaak „figyelmeztetné őt a bírálat műve hiányai- és gyarlóságaira, hogy e figyelmeztetést a mű folytatolagos feldolgozása alkalmával előnyére és hasznára fordíthatná.

Szerző „Államismerettan” címén első füzetét bocsátá közre azon munkájának, mely a nyilvánosságra hozott tervrajz szerint I-ső kötetében az állam és alkotmány fogalma és lényegének kifejtését kíséri meg, II-ik kötetében az állam- és politikára vonatkozó elvek fejlődésének történetét III-ik kötetében, végre az államkormányzat elveinek vázlatát fogja hozni.

Az előttünk fekvő füzet 26. §-ban foglalkozik az állam fogalma- és lényegének kifejtésével. Szerző tárgyalása folyamában az államot szétbontja alkotó elemeire: a terület- népi- és államhatalomra. Mindezen tényezők jelentőségét, szerepkörök természetét és határait egyenként elemzi.

E nagy vonásokban adott ismertetés után megkezdem a hivatolt füzet tartalmának elemzését azon tárgyilagos-sággal, melyet a tudományos meggyőződés követel:

Szerény észrevételeim vonatkozni fognak: a munka 1) címe; 2) módszere; 3) rendszere; 4) meghatározásai (definiíciói); 5) szövegének szerkezetére; 6) szerte-szét fekvő állításokra; 7) a munka előnyeire.

Szerző munkáját „Államismerettannak” nevezi. Oly elnevezés, melyet eddig sem a tudomány, sem az élet nem

ismert. Szerző ezen elnevezést csak úgy odaveti munkája homlokára, a nélkül, hogy ez ujtás szükségét csak egy szóval is indokolná és igazolná; nemcsak, de még azon értelmet sem határozza meg, melyet „Államismerettannak” ön maga tulajdonít; hanem aként, mint ha az már — Isten tudja mióta — a tudományos forgalom tárgyai közé tartoznék.

Mi azonban — megvalljuk — nem értjük sem az elnevezés tartalmát, sem a tudományba való behozatalának szükségét.

Az „Államismerettan” ugyanis vagy mind azon fogalmak, elvek és elemzések ismeretét akarja jelenteni, melyek az államra bármely tekintetből (péld. erkölcsi, jogi, erőlyi, történeti szempontból) vonatkoznak; vagy csak szűkebb értelemben az állam lényege és fogalma körüli meghatározások és fejtegetések ismeretét. Az első jelentésében az „Államismerettan” nem lenne kevesebb, mint valamennyi jog- és államtudományok összege; az utóbbi értelmezésben pedig teljesen összeesné az Államtannak szerző által is adott definiíciójával.

Minélfogva, ha már új nevet hozott be a szerző a tudományba, jogosan megvárható, hogy ha nem indokolja is az új keresz név szükségét, legalább adjon határozott értelmet annak, a mit különben így az égből aláhullva, senki sem ért. Mindaddig tehát, míg az új irodalmi polgárnak megállapított értelme és saját teste nem lesz: e magzatot a tudomány nem adoptálhatja; mert erre nem elég jogczim a moró ujtási viselkedet, hanem észszerű indokokat várunk.

Különb beállhatna az eset, hogy az önkényes elnevezések elszaporodása oly bábeli zürzavart szülhetne, melyben beszélénk, hadakoznánk, de meg nem értenők egymást.

Ezek szerény észrevételeim a munka címére vonatkozólag.

A munka módszerét tekintve, a szerző kimondja, hogy ő a természettudományi módszert használja. Szétszórt nyilatkozataiból azonban kitűnik, hogy szerzőnek e módszer lényege- és természetére vonatkozó fogalmai igen ingadozók.

Kit ne lepne meg ugyanis szerzőnek a természettudományi vagy inductiv módszer ellen Bluntschlival együtt intézett ama kifogása, hogy az csak olvas és mászál, szellemi működést pedig nem kíván (!)? E legkevésbé sem várt nyilatkozat arra a kedvezőtlen következtetésre jogosíthatná az embert, hogy szerző még nem kísérelt meg tényeket használni fel alapul igazságok keresésénél; mert ha ezt tette volna, akkor igen is gyakorlati tudata és meggyőződése volna arról, hogy mily szellemi erőfeszítés kell ahhoz, míg az ember a szükséges tényeket oly csoportok- és viszonyításokba hozza, hogy a vallomás melyet valamely igazság mellett tenniök kell, már a tények néma ajkaiból kivethető legyen.

A „megmázslás és megolvasás” magában véve — elfogja ismerni a szerző — nemcsak neminductiv, hanem egyáltalán semmiféle módszer, hanem eszköz és mérték az inductiv módszer kezében, ellentétben a deductiv (synthetikai) módszerrel, melynek eszköze: az elvont és sokszor önkényes feltevés — mértéke: a ruganyos körülbelől. Helyesen jegyzi meg Wagner, (Bluntschli Stwbuch X. Bd. 469. l.) hogy a merő technikai tevékenység eredményei csak holt anyag ama szellemi művelet nélkül, mely azokat felhasználni tudja. Ha a szerző meggondolta volna, hogy az inductiv módszer alkalmazása mily óriási technikai és szellemi műveletekkel jár; ha tudná, hogy egy igazság vagy törvény inductiv módon felderítésére a jelenségek és tények felkutatása, észlelése, ez észleletek gyűjtése és osztályozása, bírálat, a megbírált észleletek csoportosítása, aztán számmiveletek, rovatosszeállítások szükségesek, hogy ily munkálatok útján uthassunk az ok-szerűségi viszony és a jelenkező törvény megállapítása- és feltüntetéséhez; ha — mondom — mindezt meggondolta volna: nem tévedt volna ama könnyelmű állításra Bluntschlival együtt, hogy az inductiv módszer csak mászál és olvas, szellemi működést pedig nem kíván.

Hiszen csak nem akarja talán a szerző magával elhithetni, hogy mind ama műtéteket, melyeket valatosan érinték, a mászálás és olvasás merő technikai munkája már kimeríti, vagy hogy ezen műtéteket maguk a tények és nem az emberi szellem végezi! Azért csak cum grano salis az inductiv módszer dehonatásával; mert az emberi szellem működését kétségbe vonni, sőt még Bluntschli módjára leélelni is lehet, de elvitatni joggal ép oly kevésbé lehet, mint a mily tény, hogy igazságok buvárlatához összes — úgy természeti, mint szellemi — erőinkkel járulnunk kell, legyenek bár a tényezők, melyek

vállain igazságokhoz emelkedni törekszünk a külvilág vagy beltermészetünk egyenjogú tényei.

Különös szerzőnek azon indokolása, a miért ő a természettudományi módszer által lehozott „elveket” természettörvényeknek nem nevezi, ez ugyanis szerzőként „egy volna azon szóval: örök igazság.” E megjegyzés — nézetem szerint — egyrésztől nem indok, másrésztől tény az, hogy minden felfedezett igazság valósággal örök igazság; mert az igazság csak nem lehet oly természetű, hogy bizonyos ideig igazság, azután meg nem igaz-ág. Ha a körülmények idővel úgy változnak is, hogy a felderített elv és igazság tényleg nem érvényesül, az igazság azért mégis igazság marad, és mint olyan jelenkezik is, mihielyt a megfelelő körülmények külsőleges nyilvánulását is provokálják.

Határozatlan és nem érthető beszéd az sem, midőn szerző az államra vonatkozó elvekről azt állítja, hogy „nem lehet azokat a természet örök és változhatatlan törvényeivel egészen azonosoknak venni”; egészen nem, — hát meddig? talán félig, vagy bizonyos hányadrészig?

Ha már a természettörvények és társadalmi törvények különbözőségéről szól a szerző, legalább jellemezni kellett volna e különbözőséget.

A természetben ugyanis minden szigorú kényszerűséggel áll be, míg a társadalomban nem; és ez onnan van, hogy a merő természeti (physikai) lényeknek akaratjuk, erkölcsi és szellemi erők, melyekkel a természet kényszerítő törvényeinek opponálhatnának vagy legalább azokat módosíthatnák, nincsenek; az embernek azonban akaratja, erkölcsi és szellemi tehetségei vannak, melyekkel, ha éppen föl nem függesztheti is a felette álló törvényeket, de legalább mint „cause accidentelle” (Quételet) módosíthatja, irányozhatja és ugyászólván hatásaikon uralkodik. Ez, nézetem szerint, a lényeges különbség alapja természeti és társadalmi törvények között.

Hogy ki volt az első, a ki azt állította, hogy az emberi társadalom változhatatlan természettörvények alatt áll, azt szerző nem jól tudja. Szerző szerint ugyanis a francia statisztikusok lettek volna az elsők, kik ezt állíták.

Tény azonban, hogy nem a statisztikusok, sem valamely államférfi, nem politikus, sem nemzetgazdász (Oettingen: Moral statistik 99. l.) nem volt, az, a ki ez igazságot először kimondá a múlt század közepe táján, hanem egy szerény de lángelméjű porosz theológus Süßmilch J. P. aki 1742-ben megjelent munkájának egyenesen homlokára tűzé a tételt, hogy az emberi nem változásaiban is isteni rend uralkodik („Göttliche Ordnung in den Veränderungen des menschlichen Geschlechts“ u. s. w.) És habár Süßmilch mint a nagyszerű tény első öntudatos felfedezője buvárlati eszközeinek korlátoltsága — és theologiai életnézetéhez képest nem fixirozta is oly szabatosan a talált igazságot, mint azt századunk óriási eszközei és haladása mellett a statisztikusok tevék, mégis „isteni rendje” alatt (az emberi nem életében) lényegesen azon igazságot értette és derítette ki, melyet ma már a társadalom természeti törvényeiben kifejtve ismerünk.

Quételet, Dufau és a többi belga és francia, valamint német statisztikusok mindannyian már a Süßmilch vállain állanak, a mennyiben a termékeny eszmét, a kifejtés- és igazolásra váró alapigazságot Süßmilchtől örökölték. (Ld. Wagner: Bluntschli Stwbuch X. köt Statistik.)

Nem talál szerzőnek ama felfogása sem, hogy Quételet az emberek physikai élete felett uraló törvényeket igyekezett volna felderíteni.

E törekvés már magában nem is társadalmi, hanem pusztán phiziológiai természetű lett volna; holott Quételet például az irodalmi, a költői munkásság neme és mérvéből egyenesen azon törvényekhez törekedett felemelkedni, melyek az emberek és emberiség szellemi életét uralják. Quételet korszakot teremtő munkájában (sur l'homme) éppen azon kérdés megoldására vállalkozott: vajjon az emberi cselekvények törvényszerűek-e? És mert ő kutatásai alapjául az emberek összességét tehát tömeges észleteket vett, már nem különösen az ember physikai, hanem az államra forró embertömeg társadalmi életének törvényeit kereste. (Sőt Quételetnek systéme socialja egyenesen a társadalom természetrajzának kísérlete.)

Attérek ezek után a munka rendszerének szellőzésére.

A munka rendszere nagyban és általában helyes. Szerző az állam fogalmát és lényegét szándékozával kifejtteni, igen természetesen kezdi meg tárgyalásait az állam keletkezésével. Leírja azután Mohl Encyclopaediájából az ember különféle életcéljait és hozzálat az állam fogalmának meghatározása- és lényegének fejtegetéséhez, aként, hogy az államot alkot

elemei: a terület-, nép-, és államhatalomra bontja szét és ezek jelentőségét az államéletben egyenként taglalja.

A rendszer részletes keresztülvitelében itt-ott érezhető, ugyan többé kevésbé ártatlan következtetések és és pleonasmusok, de a rend összhangját (egészben véve) nem zavarják. Így a szerző saját feltevése szerint az állam fogalma és lényege addig meg nem határozható, míg azon törvények, melyek szerint az állam keletkezik és fejlődik, nem ismerjük. Én úgy gondolom azonban, ha az államot egyáltalán mint természet-szerű létezőt tekintet (időre való tekintet nélkül) lényegénél akarjuk megfogni: akkor előbb nem fejlődésének törvényeivel, hanem alkotó elemeinek természetével kell megismerkednünk.

Ha ezen elemek: a nép, a föld, az egységes szervezet természetét elemezzük, akkor aztán logikai szükségképséggel állanak eléink azon törvények, melyek az állam elemeinek természetét, azok egyenkénti vagy együttes nyilvánulásait, tehát magát az állam természetét és lényegét meghatározzák. Ugy hogy csak miután az állam alkotó elemeinek természetével tisztába vagyunk, akkor juthatunk el logikai rendben az állam lényege- és fogalmához.

Szerző e logikai rend ellenére előbb az állam fogalmát adja, a mely pedig saját feltevése szerint is csak elemei, illetőleg keletkezésének törvényei után szabható meg. Tehát még ismeretlen természetű elemekből rakja össze az állam fogalmát, vagyis ismertet ismeretlen tényezőzők által. Amjő. Állítsa fel előbb szerző az állam fogalmát úgy, hogy azt utánkövetkező elemzésekkel magyarázza és állapítsa meg; de akkor ne kösse ön magát az állam fejlődése törvényeinek előremenő kiderítéséhez, mert különben következetlen lesz önnön álláspontjához, a mint tényleg következetlen is. No de ez csak egy kis logikai botlás, a mi akárkin könnyen megeshetik, kivált ha hirtelenkedik.

Pleonasmusról is szólottam a rendben és állításomat igazolja az egész 24-ik §., mely valójában nem egyéb, mint már ledarált dolgoknak újja örlése. Az állam és társadalom közötti viszony ugyanis már előbb (az 5-ik §-ban) tárgyalva volt, minélfogva az államhatalom és egyház közötti viszony új, különálló fejtegetés tárgya logikailag nem lehet; mert az állam hatalom az államban, az egyház pedig a társadalomban már befoglaltatik.

(Folyt. köv.)

Dr. DOBRÁNSZKY PÉTER,
jog- és bölcsészettudor,
kir. jogtanár.

K ü l ö n f é l é k.

(A dr. Stremayr,) osztrák oktatásügyér által kiadott új szigorlatrend szerint a jog- és államtudományi szaknál ezentúl, nem mint eddig négy, hanem, mint Magyarországon már régebben csak három szigorlat fog követelni. Az egyházjog, melyből eddig csak az vizsgáltatott, a ki annak külön tudorágát akarta megszerezni, kötelezett vizsgálati tárgy lett mindenkire nézve és külön tudorágát többé nem képez. A hűbérjog, mint elavult, a vizsgálati tárgyak köréből kiküszöböltetett; ellenben a német jog mint új tárgy felvétellett. Az első szigorlat tárgyai: római, egyház és német jog; a másodiké: osztrák polgárjog, kereskedelmi és váltójog, osztrák perrendtartás és osztrák büntetőjog; a harmadiké: általános és osztrák államjog, közjog, nemzetgazdász és pénzügytudomány. A szigorlatok mindegyike, valamint a tudori rangra emelés hatvan forintba kerül. Az eddig fenállott államvizsgákon semmi változás nem történt.

(A börtönrendszer) javítása érdekében az észak-amerikai államok kezdeményezése folytán Európában tartandó nemzetközi congressusra nézve a magyar kormány elhatározta, miszerint ezen congressuson Magyar- és a Horvát-Slavonországot külön egy-egy küldött által fogja képviseltetni, s hogy ezen küldendők megnevezése végett a miniszterelnökség az illető szakminiszteriumokat már meg is kereste.

(A pénzügyminiszterium) a birói letétek gyümölcsöztetését elhatározván, az ezen tárgyan legközelebb kiadandó rendelet tervét az igazságügyi miniszternek megküldötte; hasonlóképpen a pesti birói letétemények kezelésére egy fiók adóhivalt állított fel Pesten.

(A talált kincsek) körüli eljárás szabályozására a közoktatásügyi miniszterium egy szabályrendeletet bocsátott ki, egyszersmind a bel- és pénzügyminiszteriumokat is felkérte, hogy ezek a közigazgatási és pénzügyi közegüket közreműködésre utasítsák.

(Hitelezők kifizetése a végkielégítésből) Az 1868. évi LIV-ik törvénycikk nem intézkedett arról, hogy ha egy hivatalnok végkielégítéssel a szolgálatból elbocsátatik, a végkielégítés 300 forintot meghaladó részéből mi módon elégíttesenek ki a hitelezők. Minden miniszterium különböző eljárást követvén e tekintetben, a közlekedési miniszterium kérdésére ezen ügyet az igazságügyminiszter oda döntötte el, hogy a végkielégítés 300 frtot meghaladó része a hitelezőknek azon sorrendben szolgáltatassék ki, melyben a fizetés legfoglalása el van rendelve, tekintet nélkül arra, csupán csak a fizetésre, vagy egyszersmind a végkielégítésre is elrendeltetett a végrehajtás.

(A kisajátítási esküdtszék) első tárgyalása pénteken ment végbe. Az esküdtszék a következő tagokból állott: Merluzi Matyás, Bürgermeister Antal, Herczel Antal, Horváth Karoly, Eisler Ferencz, Feleki Miklós, Dörschug Antal, Kochmeister Frigyes, Szalay István, Walthier Ágoston, Kralovánszky István, Czetzner Károly. Az esküdtszéki eljárás tárgyát a pestterésvárosi kétszív-utczában 726. sz. alatt fekvő, a Fürst-féle örökösöktulajdonát képező telekből s házból álló ingatlanság képezi, mely a sugárut vonalába esik, s mely iránt a kisajátítási eljárás már megindított s a felszólalás tekintetében már be is fejeztetett. A felszólalás alkalmával a közmunkatanács becsélése ellen a tulajdonosok kifogásokat tettek, s ezek alapján a kárpótlási összeget az ajánlott 16,934 frt helyett 34,000 frtban kérték megállapíttatni, arra is hivatkozván, hogy ezen ingatlanságot, még mielőtt a sugárutról szó lett volna, Mellinger Miklósnak 32,000 frton eladhatták volna. A közlekedési miniszteriumot, mint felperest Ghyczy Gyula, ügyvéd képviseli. A miniszteri megbízott kérte, hogy a kárpótlási összeg 26 164 forintban állapíttassék meg. Az esküdtszék 34,000 frot ítélte meg.

(A pesti munkások hűtlensége pere,) melyben vizsgálat alá huszonnyolczan vonattak, s a főügyesség által csak hatnak vád alá helyezése indítványoztatott, f. hó 1-én elsőbírósa-gila, s pedig egynek kivételével mindnyájának fölmentésével folyt le. E fölmentésről jogászai szempontból pillanatig sem lehetett kételkedni; mert oly egyének ellen, kik némi hangzatos phrasis által elkapitva, ugyanazokat hangoztatták anélkül, hogy tudnák, mit jelentenek, nem lehet az állam felforgatási törekvések vádját emelni. Az ügyességnek is át kelle ezt látnia, s feltehető, hogy előterjeszté felőbb helyen véleményét, miszerint nincs alapja a hűtlenségi vádnak, s az egész csak egyesülési és gyűlekezési jogunk zűlétsága és türeltségéből ered, s általában a rendőrség körébe tartozik. A vád azonban emeltetett: de a kir. törvényszék még a fensőbb rendeletből működő ügyesség irányában is megtartotta függetlenségét. A felmentő ítélet az indoka, hogy „ezen büntény tényálladékának hiányából” a vádlottak felmentetnek, és pedig mivel „a social-democrata elnevezésnek egyénenként és testületileg, szóval, írásban és nyomtatványokban történt nyilvános használata, a munkás-egylet iskolájának ezen czímmel folruházása s a munkás-egylet külföldi nemzetközi social-democrata-egyletek mintájára tervezett szervezése s a felsőbb helyen megerősített alapszabályoknak ezek által áthágása miatti illetékes intézkedés a közigazgatási, s különösen a rendőrségi organumok jogköréhez tartozik.” és „tekintve az egymáshoz arányosítva a vádkép felhozott bűnmerénylet tényezőit, t. i. egyrészt Magyarországnak az állítólagos bűnmerénylet objectumát képző s a népképviselőre alapított államszerkezetet, államhatalmi viszonyait, az uralkodó jogfogalmakat s az ezeken alapuló összes politikai társadalmi és birtok viszonyokat, s továbbá a vádban kijelölt czélt, t. i. a communisták népállamának Magyarország fenálló államszerkezete s jogállapota erőszakos megbuktatásával leendő felállítását; másrészt pedig ezen büntény alanyaiul kijelölt egyéneknek politikai, socialis és értelmi tekintetbeni jelentéktelenségét s hatásuknak legfőlebb egy utczai kravall inscenirozására terjedhető szűk körét, és a vád szerint az állítólagos bűnmerénylet elkövetésére használandott eszközök, t. i.: fenálló összes köz- és magánjogi intézmények megsemmisítését czélzó, communisticus és social-democrata tendenciák minőségét, ezen felállított viszonyok közt vádlottak a vádban körülírt büntény elkövetésére képesített alanyoknak az állítólagos óriási bűnmerényletre használandott silány eszközök pedig ezen tény elkövetésére alkalmas eszközöknek sem tekinthetnek.” az egy évig tartott vizsgálati fogságot csak is az ügyesség hátrányára magyaráztatja. Akármilyen volt a kormány indoka, hogy-e vádat indíttassa; az eléggé jellemzi ez egész ügyet, hogy az ügyességnek nagy öröklődésébe került nem a vád alapjának a találása, hanem csak találgatása. Az ily alapon nyugvó perek mellé, meglehet, még más hasonmásokat is kapunk a választásokra vonatkozó rendelet következtében, s ezek különösen hasonló törvényt magyarázat mellett bizton várhatók.

(Börtönügyünk kérdése az európai congressuson.)

(Folytatás.)

9. Kérdés. Mily nyugdíjban részesülnek a szolgálat képtelenné vált igazgatók s fegyintézeti hivatalnokok?

Felelet. A fennálló nyugdíjazási szabályok szerint ép oly ellátásban részesülnek, mint a többi államhivatalnokok, azaz: 40 szolgálati év után egész fizetéssel nyugdíjaztatnak, de ha 10 évet, noha éltek folytonos veszélyeztetésével még nem szolgáltak, s ha saját és családjuk szerencsétlenségére ezen idő alatt, a folytonos és éjjelnappali terhes szolgálat által megtörve, avagy egy dühöngő mindenre elszánt fegyencz által megszurva a további szolgálatba alkalmatlanná válnak, egy vagy kegyelem útján: Két évi fizetéssel mint végkielégítéssel ellátva, elbocsátatnak. Az állami tanintézeteknél működő tanárok, 30 évi a fegyintézeti hivatalnokénál sokkal könnyebb szolgálat után, teljes fizetéssel nyugdíjaztatnak, s ezenkívül minden 10 évi szolgálat után mindig fokozatosan nagyobbodó fizetésben részesülnek.

10. Kérdés. Mily különbség áll fenn a fogság (emprisonement) börtön (reclusion) és kényszer munkára való elítéltetés között?

Felelet. Büntető törvényeink s törvényes gyakorlatunk a szabadságbeli büntetéseknek e három nem szerinti elkülönítését nem ismeri, s különösen a kényszer munkára való szorítás, önálló büntetést nem képez. A börtön (carcer) súlyosabb esetekben, a fogság (arrestum) enyhébb esetekben mondatik ki, sőt büntető gyakorlatunk számtalan példát mutat fel, midőn a vádlott a törvényszék által „börtön-fogság”-beli büntetésben marasztalatik el.

11. Kérdés. Alkalmaztatik-e a börtönökben a fegyenczek osztályozási rendszere? Miben áll ez? Mily eredményeket mutat fel?

A királyi törvényszékek mellett lévő kisebb börtönökben, a fegyenczek erkölcsi minőségén nyugvó osztályozás nem létezik. A hely szűke s a szobák csekély száma miatt valószínűsíthető sem lenne.

A pesti királyi főügyész által legújabbban elrendeltetett, hogy a férfiak a nőktől, a gyermekek a felnőttéktől s a vizsgálat alatt levők a elítéltektől lehetőleg elkülöníttessenek, de ezen igen czélszerű intézkedés az ország legtöbb börtönében egész következetességgel nem lesz valószínűsíthető.

Az országos fegyintézetekben, melyek mindenike vagy csak is férfiak, vagy csak is nők befogadására szolgál, a fegyenczek a büntetés kezdetével kiállandó 6 hétig terjedhető magán fogság után a következő osztályokra különíttendők el: Első osztályba osztandók a 24 évnél fiatalabb fegyenczek; a másodikba a 24 évnél idősebbek, a harmadikba a visszaeső büntetettek. Ezenkívül a házszabályok által az igazgatóra bízatik, hogy a műveltebb osztályokhoz tartozó fegyenczek számára külön osztályt, továbbá, ha a javítás érdeke megkíváná, még egyéb osztályokat is állíthasson.

A házszabályok által határozottan megkívánt 3 osztály, mindenik országos fegyintézetben valószínűsíthető van, sőt ismerünk egy országos fegyintézetet, melyben a fegyenczek az ottani hivatalnokok ügy buzgalma folytán, s a rendelkezésre álló nagyobb térnek felhasználásával, a fenn említett három osztályon kívül, még tisztán az egyének erkölcsi minőségére alapított 10 osztályra különíttetnek. Ezen osztályozás erkölcsi tekintetben a legjobb hatást mutatja fel; egyrészt azért, hogy a jobb erkölcsűek végleges megrontásának gát vették, másrészt azért, mert a még némi szorgyenérzettel bíróknak kebelében, a jobb utáni törekvésnek vágya felébresztetik s folyton sarkallatik.

12. Kérdés: Megrövidíthetik-e a fegyenczek szorgalom s jó magaviselet által büntetési idejüket, s mily elvek szerint történik ezen megrövidítés?

Felelet: Magyarországon ez ideig a fegyencz csak legfelsőbb kegyelem útján nyerhet büntetési idejéből elengedést. A feltételes szabadonbocsátás üdvös intézménye még honosítva nincs.

13. Kérdés: Nyernek-e munkájuk jövedelméből osztalékot? Milyent? Nagyobbitható-e ezen osztalék jó viselet által?

Felelet: A fegyenczek munkakedvük ébresztésére, de főleg azon czélból, hogy kiszabadulásuk után rögtön ellátás nélkül ne maradjanak, — munkájuk után bizonyos kisebb vagy nagyobb pénzbeli jutalmat kapnak. A munkadíj telítetében a fegyenczek három osztályba osztatnak a következő elvek szerint:

az első osztályba osztatnak azok, kik valamely mesterségben már annyira jártasak, hogy önállóan hibátlan és jó munkát képesek előállítani s ezenfelül kitűnően jó viseletűek;

a második osztályba azok soroztatnak, a kik valamely mesterségben tökéletes képzettséggel ugyan még nem bírnak, de kellő utmutatás és felügyelet mellett elfogadható munkát készítenek, és különben magaviseletük jónak mondható;

a harmadik osztályba tartozik minden fegyencz mindaddig, míg mesterségben annyi jártasságot szerez, a mennyi a második osztályba való felvételhez — a jó viselet feltétele mellett — megkívánatik; továbbá minden fegyencz, kit az igazgató rossz viselete miatt ezen osztályba sorol vagy leszállít.

Minden fegyencz az általa végzett munkának az igazgatóság által kiszámítandó tiszta jövetelméből egy megállapított hányadban részesül és pedig: az első osztályban $\frac{1}{4}$, a második osztályban $\frac{1}{6}$ részben; a harmadik osztályba sorozottak jutalmazást nem kapnak.

Az osztályozást a munkavezetők ajánlatára személyes meggyőződés után az igazgató havonként eszközli.

14. Kérdés. Mily jutalmak engedélyeztetnek ezenkívül a fegyenczek igyekezetének sarkalására?

Azon jutalom, hogy az egyén a munkájával keresett összegnek bizonyos részét, hasznos dolgok beszerzésére, szükségben szenvedő hozzá tartozóinak segélyezésére, könyvek s néha egy meszely bor vásárlására már a fegyintézetben elkölthesse.

15. Kérdés. Mily kihágások fordulnak elő, a házszabályok ellen leggyakrabban?

Felelet. Tunyaság a munkánál, s a felügyelő személyzet elleni goromba magaviselet vagy engedetlenség.

16. és 17. Kérdés. Melyek a fegyelmi büntetések s a kimért fegyelmi büntetésekről vezetetik e pontos jegyzék? Fegyelmi büntetések a következők: a megintés, dorgálás, kedvezmények elvonása, alsóbb munka díj osztályba való leszállítás, az élelmezésben való megszorítás, bőjt, egyszerű s szigorított magánelzárás, egyszerű s szigorított magánfogság, lábbilincs, kurta vas és földhöz lánczolás, s végül kényszeröltöny (dühöngőknél). Az országos fegyintézeteknél minden büntetés, a fegyelmi jegyzőkönyvbe pontosan beigtattatik.

18. és 19. Kérdés. Minden börtönnél s minden vallásfelekezetre vannak-e lelkészek alkalmazva s miben áll teendőjük?

A törvényszékek mellett levő börtönöknél rendes lelkészek alkalmazva vannak, hanem minden felekezethez helybeli lelkésze látogatja meg néha a városban levő börtönt, ott néha isteni tiszteletet tart, s a meghaltakat eltemeti. Dícséretes kivételként 2—3 nagyobb városról felemlíthető, hogy az ottani lelkészek némelyike a fegyenczeknek vasárnaponként vallás-erkölcsi oktatást is ad.

Az országos fegyintézeteknél minden vallás-felekezet számára rendes lelkészek alkalmazvák, kiknek hivatása a fegyenczek vallási és erkölcsi javítására irányul. Ez okból isten ígéinek hirdetésen és illetőleg a szentségek kiszolgáltatásán kívül, még különös kötelességük a fegyenczekkel egyenként foglalkozni, lelki állapotukat megismerni, és az illetők kedélyéhez alkalmazott erkölcsi oktatás által őket megtérésre indítani és a javulás útjára vezérelni.

20. Kérdés. Mily befolyást gyakorol önnek nézete szerint a vallási oktatás a fegyenczek javulására?

Felelet: A fegyenczek legnagyobb része a nép alsó osztályához tartozván, mint ilyen: cselekedetei számára egy bizonyos mintát, mely után azokat alkalmazza, a vallásnak költői képleteiben leginkább s legkönnyebben talál. Elvont igazságot, a gondolkodásnak gyermekeségi fokán álló ész meg nem ért, s ezért a józan materialismus tételeinek öntudatos uralma, népünk ezen osztályánál csak későbbi kor vívmánya lehet. A vallás, mely az igazság, erkölcs s felebaráti szeretet tanait hirdeti: az állam létezését előmozdítja, s így az egyénnek jólétét is biztosítja; az igazság, erkölcs s felebaráti szeretet ismeretének s élénk érzetének hiánya: a bűnnek, a társadalmi nyomornak szülő anyja. E hiány főleg a fegyházak népességénél észlelhető, s ezért a vallási oktatás a javításnak fő eszközül szolgál, de a vallásttanító sohase feledje, hogy polgárokat kell nevelnie s nem barátokat. A vallási oktatásnak eltévesztett iránya, a fegyintézetekben különösen káros hatása lehet.

21. Kérdés. A fegyintézet tiszti személyzetéhez nem tartozó férfiak s nők bebocsátatnak-e a foglyokhoz oly célból, hogy azok erkölcsi javításán munkálkodjanak?

Sem idegen férfiak, sem idegen nők a fegyintézetekbe ily célból be nem bocsátatnak, mert a javítási működésnek terv s bizonyos megállapított irány szerint kell lenni, s ezt a fegyintézetek kormányzata alá nem tartozó egyéneknek ellenőrizni nem lehetne.

22. Kérdés. Vannak-e a börtönökben vasárnapi iskolák?

Felelet. A királyi törvényszékek mellett levő börtönökben nincsenek; az országos fegyintézetek többjében, a vasárnapok délutánjain a hivatalnokok által és saját buzgalomból kifejlesztve a fegyenczek részére közhasznú ismeretek felől előadások s felolvasások tartatnak.

23. Kérdés. Mily szabály áll fenn a fegyenczekre levelek írása s elfogadása tekintetében?

Felelet. A fegyenczek csak hitveseiknek és legközelebbi rokonaiknak írhatnak levelet, és pedig csak az intézet előjárójának különös engedélye mellett. Minden fegyencznek negyedévenként rendesen egy, rendkívüli esetekben több levél írását lehet megengedni. A fegyenczek által irt, vagy hozzájuk címzett leveleket az igazgató elolvassa, s ha tartalmukat aggálytalanak tartja, postára adja, illetőleg a fegyenczcel közölteti; ellenkező esetben megsemmisíti, vagy a büntetési idő letelteig a fegyencz egyéb irományai közé teszi.

24. Kérdés. Jó hatást gyakorolnak-e a fegyenczekre, barátaikkal való levelezéseik?

Ez a magyarországi fegyintézetekben szabály szerint nincs megengedve; az igazgató által fontos okok miatt megengedett kivételes esetekben, az ilyen levelezés a fegyenczre rendesen megnyugtató hatással bír.

25., 26., 27-ik. Kérdés. Barátaik látogatását fogadják-e a fegyenczek? Mily szabályok léteznek a látogatások fogadása tekintetében? Ily látogatások egy hivatalnok jelenlétében fogadtatnak-e, s ezen hivatalnok csak a személyre ügyel-e, avagy a társalgás folyamatát tárgyat is figyelemmel kell hogy kísérje? Erkölcsileg jó vagy rossz hatást gyakorolnak-e a látogatások?

Felelet. A fegyenczek barátaik látogatását nem fogadják. Negyedévenként megengedhető, hogy a fegyenczet rokonai meglátogathassák. A beszélgetés egy az igazgató által kijelölt hivatalnok jelenlétében, s csak az ez által értett nyelven hangosan folytatandó. Illetlen viselet vagy beszéd meg nem engedtetik. Az ily módon rendezett látogatás, a fegyencz erkölcsi erejének támogatására s javára szolgál.

28. Kérdés. Mily nagy azon fegyenczek aránylagos száma, kik a fegyintézetbe való beszolgáltatásukkor olvasni tudnak?

Felelet. Az összes fegyenczek 33%-ka tud s 67% nem tud olvasni.

(Folyt. köv.)

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:

Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:

Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápr.—jun.) 3 frt.
Félévre (ápr.—szept.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca, 4-ik szám.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A hereditas iacens jogi természete. Dr. Farkas Lajos n.-szebeni kir. jogakad. ny. tanártól. — A III-ik magyar jogász gyűlés közleményei. — Jogirodalom. Dr. Dobránszky Péter, jog- és bölcsészettudor kir. jogtanártól. — Különlélek.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A hereditas iacens jogi természete.

(Folytatása.)

II.

Az újabb jogi irodalomban leginkább azon nézet talált követőkre, hogy a hereditas iacens épen oly jogi személy, mint valamely municipium, decuria, vagy societas. A megszokott nézet jogosultságát először a nagy Savigny támadta meg (1840-ben), s miután Puchta ismét Savigny nézete ellen kelt ki, a szunyadó vita újra igen élénk életre ébredt,*) minek folytán több e tárgyat behatólag tárgyaló jeles értekezés támadt, melyeket azonnal röviden ismertetünk.

Savigny ismeretes kitűnő rendszerében**) a jogi személyekről szólván, az akkor uralkodó véleménynyel ellentétben állítja, hogy a hereditas iacens a jogi személyek közé még a tiszta római jog szerint sem számítható, mert hogy az egy helyen (fr. 22. D. de fid. 46. 1) a testületekkel hasonlított össze, ennek csak is az az értelme, hogy valaminőt, úgy itt is fictio alkalmaztatik. De ezen fictio is a hered. iacensnél azon két esetben, (Ulp. XXII. §. 9. fr. 31. D. de her. inst. 28. 5) midőn arra szükség van, egészen más okokból történik és más következtetése is vannak mint a testületeknél szükséges fictionnak. A fictio a hered. iacensnél a rómaiak által csakis a netalán a hagyatékhöz tartozó rabszolgák szerzésének lehetségesítése végett, hogy t. i. megmondhatni lehessen valjon a szolga általi szerződmód a civiljogtól követett kellékekkel bir-e, alkalmaztatván: ránk nézve, kiknek rabszolgáik nincsenek, a római jog ezen nyilatkozata értelemmel nem bir. A hereditas iacenssel tehát legegyszerűbben és legtermészetesebben úgy bánhatunk el, ha a hagyatéki vagyont az örökhagyó halála időpontjától annak az örökös általi megszerzéséig úgy tekintjük, mint valamely most ugyan még ismeretlen, de egyszer szükségkép ismertté leendő ur vagyont, kire azután mindaz vonatkozand a mi közbe eső időfolyamán a hagyatékkal történik. Határozott roszalásra talált azonban e nézet mindjárt kezdetben.

Puchtánál, ki mindenekelőtt a források ily kor-

*) A hereditas iacens personificatioját állító jogi dogma fellelhető a Savigny megelőző jogi iratokban is tüzetesen méltatva. Így Hübschnél: Disp. inang. iure hereditatis iacentis exhibens (Viteb. 1682); Eberhard (Meier): De iure hered. iacentis (1695); Bensen (Friese): De cura hereditatis iacentis (1717). Majons: Disp. jur. tom. II. disput. 36; Finestres: Praelectiones Cervarienses ad tit. de acquir. vel amit. heredit. Pars. 1, cap. a 2 (1750).

**) System d. heut. Röm. Rechts. II. k. 102. §.

látolt magyarázata ellen tiltakozott, egyenesen erőszakoskodásnak nevezvén a Savigny által nekik tulajdonított értelmet, az örökjog egész szerkezete, mint mondja, az örökhagyó személyiségének képzelt fenmaradását követelvé. Mert az örökösödés által nem egyes vagyoni viszonyok, hanem egy egész vagyon ruháztatik át az örökösre, a „vagyon pedig nem objectív fogalom” csak alany által létezhet, melyre az egyes vagyoni viszonyok vonatkoznak. Hogy tehát még az örökhagyó halála után is vagyonról szólhassunk, a hagyatéknak alany adandó, ezt pedig ismét épen csak azon fictio által érhetni el, hogy a hagyatékat az elhunyt alany személyiségét fenntartja. Csak ez által lesz lehetséges az egész vagyon átszállása az örökösre, mert különben az elhunytjának obligatioi, melyek személyétől elválaszthatlanok, halálával szükségkép megszűnnének. Hozzá teszi még Puchta, hogy a helyes következtetés megkívánja, miszerint nem csak vagyon, hanem az örökhagyó személyisége is a hagyatékat tárgyaúl vétessék, s mint olyan, az örökösre átmenjen és abban oly szerződmódoknál, melyekre az örökös a maga személyében képtelen; tovább is tevékeny legyen.*)

Puchta ezen elmélete roppant hatással volt; nézete úgy szólva communis opinio lett, és még ma is igen számos hivatást számílal. A képzelt személyre nézve azonban nevezetes eltérés mutatkozik. Így különösen

Iheringnél.**) A személyesítés szükségességét ő is elismervén, kérdezi, kit kell képzelnünk azon személyiség alatt, mely az örökhagyó halála után is fennmarad? Valjon az örökhagyó azon személyisége-e ez, mely vagyontól független volt és önmagának vagyont teremthet? (Ihering „actuelle Persönlichkeiten”-nak nevezi). Bizonyynal nem, feleli Ihering, és azonnal hozzá teszi, hogy ez annak csak „lerakódása” (Niederschlag), azon jogviszonyok foglalatja, melyeket az leülepitett, — a „lényegesült személyiség” (substantiierte Persönlichkeiten). És ezen substantialis személyiség ismét valjon

*) „Es ist denn auch nichts unrichtiger, als die gewöhnliche Vorstellung, welche die faktische Vermischung, die unter den Gütern des Erben, und den erbchaftlichen eintreten mag, als eine rechtliche aufgefasst, und die Confusion, die durch die Erbfolge in Beziehung auf die einzelne Rechte bewirkt werden kann, für eine Confusion der Erbschaft als Gesamtheit und des Vermögens des Erben hält, wodurch es gehoben würde, dass das Erbrecht in dem Augenblicke, wo es entstehen soll, seinen Gegenstand verlöre.” (Pandekten 447. §.) Miro Rudolf azt jegyzi meg (n. f.), hogy Buchta itt már jogosan tulzónak nevezhető. Pedig nézetem szerint ő az uralkodó véleménynek csak szükségképi folyományait nevezi meg, miket mások jónak látnak elhallgatni.

**) Abhandlungen aus d. r. Recht. Nro. 3.

talán az örökhagyóban elvesztett actualis személyiségét és az örökösben újra keletkezött magában egyesíti-e, tehát egyelőre új cselekvő alany? Nem; mert nem az itt a feladat, hogy új actualis személyiség teremtsék, mely azután magának vagyont alkot, hanem az a meglevőt összetartsa és az örökösre átvigye. A lényegsült személyiség tehát a hagyaték nyugvása alatt önálló léttel bír. Mi pedig ezen itt képzelt személyiség? személy vagy dolog? A felelet erre az, hogy a substantialis személyiség fogalmát nem szabad az ismert fogalmakra visszavezetni, egészen új valami az, azaz: az örökjoknak tulajdona. A jogi személyekhez tartozik ugyan, de a többi közül korlátolt köre által tűnik ki és célja, hogy dologgá váljék. „Eine juristische Person ist etwas anderes, als was sie hat; sie ist auch, wenn sie nichts hat, und kann, ohne etwas zu haben, etwas erwerben. Dagegen ist die hereditas iacens nichts weiter, als was sie hat; sie ist garnicht, wenn sie Nichts hat; sie kann etwas erwerben nur durch das, was sie hat.

Scheurl*) azonban ismét Puchtahoz csatlakozik és szemben Iheringgel állítja, hogy egyedül Puchta felfogása tartható helyesnek, jöllehet némi módosítással. Ő ugyan is azt mondja: az által, hogy valamely elhunytnak vagyona a halál folytán hagyatékká lesz, e pillanattól az fogva olyba veendő, mintha az elhunyt személyiségét önmagában hordaná. Ennek következtében a hered. iac. mindenesetre „képzelt“ („fingirte“ és ő e szóra súlyt fektet) alánnyal bír, és éppen ezért képességgel is bír nemcsak mint vagyon magát fentartani, hanem egyfelől gyarapodni, másfelől esetleg kötelezettségek vállalása által apadni is. A delatio és adquisitio nál és nem pusztá jogtárgy az, hanem oly vagyon, mely az örökhagyó személyét viselvén, alany és tárgy egyuttal. Az örökös az örökhagyó személyiségét magába felveszi ugyan, is ezen értelemben megy át a hagyaték is vagyonába; de ez nem az örökhagyó személyiségének megszűnése, mert a hagyaték a megszerzés után is megtartja előbbi tulajdonságát. A hagyaték tehát vagyon, képzelt alánnyal, habár különben éppen oly vagyon mint a többi. Nem is a fictio által támad e vagyon, hanem ennek célja itt csak az, hogy az az enyészettől megóvassék; nem is valamely eszme személyesítése e fictio hanem csak az elhunyt személyisége fennmaradásának feltevése, és éppen ez okból nem sorozható a hered. iac. a jogi személyek közé.**)

Schirmer, ki e tárggyal szintén tüzetesebben foglalkozott,***) a képzelt személyt a hereditas iacensben szintén elfogadja és ennek az örökhagyó személyiségét veszi, mert ez legfőbbképen ott lép előtérbe, hol a polgári szerzősmódról van szó, midőn az örökhagyó commerciuma forog kérdésben: az örökség fennmara-

dása és szerzési képessége azonban az örökhagyó elhunyt személyiségétől független. Azonban mégis ő is kételkedik, hogyan maradhatnak fenn az elhunytnak követelései és tartozásai, ha személye elesett? De „singula jura a defuncti persona non effectu et reapse tenentur, sed vi ac potestate in ea quasi inclusa et praeformata sunt!“ Az örökhagyó személye nem az örökséget uralgó, hanem egy „a felett lebegő“, mely az „universum jus defuncti“, melyben mint annak része az elhunytnak potestása is a rabszolgák felett, tovább él.

Ezen határozatlan s összefüggetlen kísérletnél sokkal figyelemre méltóbb

Vering fejtegetése,*) ki „lelkiisméretes gondossággal“ gyűjt össze minden adatot, melylyel a hereditas iacensnél elkerülhetetlen fictiót támogathassa. Szerinte az elhunyt örökhagyó személyiségének a hagyatékban képzelt fennmaradása, függetlenül annak anyagi életétől, elmaradhatatlan követelménye volt a római örökösödési rendszernek éppen úgy mint az újabb jogének. A római jogban mellette szólt a családfő vagyonjogi állása, a nép jogérzűlete, felfogása, mely egész a legkésőbbi időig megtartá befolyását, a mint ő ezt a családi személyi és vagyoni viszonyok összefüggő kifejlődésének történetével igyekszik bebizonyítani. Az újabb jogban a hereditas iacens a jogi személyek közé kívánja soroltatni, habár az némely sajátságai által a közönséges jogi személyektől némileg különbözik is.**)

Vége különösen említendő még e helyen

Keller, ki nagybecsű pandektáiban e tárgyat különösen kiemeli, s az uralkodó véleményről nem kis mértékben tér el.***) Keller a hereditas iacens „mintegy“ („gleichsam“) jogi személynek veszi, mert szerinte a legnagyobb ferdeség volna azt a valódi jogi személyekkel egy sorba helyezni. A vagyon alany nélkül, csak holt vagyon lehet, mely növekvés és fejlődésre teljesen képtelen. A vagyonnak tul kell élnie birtokosának halálát, s az örökös midőn örökségébe lép mintegy a vagyonnak életét folytatja, mely a nyugvás ideje alatt szunnyad. Vezetni, hogy abban az elhunyt birtokos személyisége is „mintegy“ elrejtve van, de ez csak azért, hogy a jövő örökösnek szolgáljon javára, és így magyarázandó azon római tétel, hogy a hereditas iacens a jövő örökös képviseli. Leghelyesebb pedig szerinte Göschel (780. §.) eljárása, midőn ez mindkét kifejezést (t. i. hogy a h. i. az örökhagyó személyiségét folytatja és az örökös képviseli) akként egyesíti, hogy „az örökség képviseli az örökhagyót az örökös helyett és ennek részére.“

Jegyzet. A fentebb elősorolt különösen Savigny ellenes nézetek találhatók a szokottabb római jogi német tankönyvekben, az osztrák író Unger kitünő rendszerét is ide értve (VI. k. 7. §.), melyeknek felsorolásával azonban olvasónkat ez uttal nem fárasztjuk, némelyekre úgy is alább vonatkozván. A mi honi íróinkat illeti a felvett tárgyat tudtomra közölök egy sem fejtegette tüzetesebben. Dr. Hoffmann Pál egyetemi tanár Pandektáiban (166. §.) azon nézetben van, hogy a fekvő örökség „eszmebeli személynek tekintendő, mely a meghaltét képviseli. Ez . . . az örökségi dolgok tulajdonosának tekintetik. Az örökös fölléptével e jogi személyiség ismét elenyészik; ellenben az örökhagyónak személyisége tovább is meglevőnek tekintetik — az örökösben, ki amazt képviseli. Mert habár az örökség tetteleg beleis olvad az örökös vagyonába, mégis sok tekintetből

*) Scheurl. Die Erbschaft vor und nach ihrem Übergange an den Erben. Beiträge Nro. 1.

**) Ihering azon ellenvetésére, hogy e felfogás szerint (mely mint láttuk alapjában Puchtaé) az örökösnek két vagyona lenne, az ember pedig csak egygyel bírhat, azt feleli Scheurl: „Der Erbe erwirbt das Vermögen des Erblassers, so dass es eine Universitas bleibt, aber dieses Vermögen ist Bestand theil seines eigenen Vermögens geworden, es ist mit seinem Subject nun von dem durch die eigene Persönlichkeit des Erben beherrschten Rechtsgebiete umschlossen . . . Das vormalige Rechtsgebiet der Hereditas ist ein Stück des Rechtsgebietes des jetzt allein diese ursprünglich gesonderten Rechtsgebiete beherrschenden Persönlichkeit des Erben: „heres et hereditas unius personae vice fungitur.“ . . . Die hereditas ist gewissermassen „mediatisirt“ könnte man sagen“. (L. Scheurl . m. 42. 43. old.).

***) Schirmer. De tribus regulis juris in hereditate iacente observatis, earumque pud veteres usu commentatio (1852). Később megjelent örökösödési jogáról alább lesz említés.

*) Vering: Römisches Erbrecht in historischer und dogmatischer Entwicklung.

**) V. ö. különösen idéz. m. 43. és k. ol. és különösen 65. és k. ol.

***) Keller, Pand. Vorles. 456. §.

szükséges, hogy a kettő jogilag megkülönböztetve maradjon, mi azonban nem gátolja, hogy az örökhagyó, az örökség és az örökös azonos személylyé lesz.“

Mások ellenben egyszerűen felemlítik, hogy az a jogi személyekhez tartozik, mely az elhunyt örökhagyó képzelte személyiségét viseli. Így Vécsei (Rómajogtan 184. §.), Bozóky (Római jog inst. tank. 199. §.). Ily nézetben látszik lenni Wenzel G. (magy. és erd. magánjog rendsz. I. k. 134. és 135. §.), míg másoknál mint p. Suhajda m. p. anyagi m. jogi rendszerében arról említés sem tétetik, ugyszintén Dozsánál (Erdélyh. jogt.) sem. Tudomásom szerint nem említi azt régibb íróink közül sem Kelemen, sem Vajda. Unger osztr. jogi író szerint a hered. iacens jogi személyiségét az általános osztr. ptk. kétség nélkül elismeri (Syst. VI. 7. §.), s talán ezért állítja Baintner is (Az ausztr. ált. magánjog alap. 24. §.) annak jogi személyiségét.

(Folyt. köv.)

Dr. FARKAS LAJOS,
n.-szebeni kir. jogakadémiai ny. r. tanár.

A III-ik magyar jogászgűlés közleményei.

Inditvány

Dr. Schnierer Gyula miniszteri osztály-, tanácsos urtól:

a keresk. csődnek külön szabályozása tárgyában.

Tekintve, hogy hazánkban a csődöknek leginkább két neme fordul elő, ugymint egyrészt nagy- és kisbirtokosok csődjei, másrészt kereskedők és iparosok csődjei, mely két neme a csődöknek — úgy a vagyon mint a bejelentett követelések jogi tulajdonsága, továbbá a bukást előidéző okok, nem különben a csődmegszüntetésnek közönséges módjai, végre a bírói illetőség tekintetéből — egymástól lényegesen eltérő természetű és ennél fogva különböző elvek szerint megítélendő és eltérő eljárás szerint kezelendő; tekintve továbbá, hogy az alkotandó új kereskedelmi törvénykönyv hivatva van a kereskedelemről és az üzletforgalomból származó összes jogviszonyokat szabályozni, mely viszonyokhoz kétségkívül a kereskedőnek fizetés képtelenségéből származó jogi következmények is tartoznak; —

mondja ki a magyar jogászgűlés:

hogy az alkotandó új magyar kereskedelmi törvénykönyvben a kereskedői csőd is, a kereskedelmi jogviszonyokhoz mért külön határozmányok által szabályoztassék.

Inditvány

Dr. Csatskó Imre legf. ítélőszéki bíró urtól:

a büntető törvénykönyvnek tárgyát képező cselekvényeknek három osztályozása tárgyában.

A büntetőtörvénykönyvnek tárgyát képező büntethető cselekvények felosztásának: büntettek, vétségek és áthágásokra, nincsen biztos s következetesen keresztül vihető alapja; az a bírósági illetőség meghatározhatása végett nem szükséges, és mellőzendő azért is, mert az az iránti kérdésnek eldöntése, valjon a büntetendő cselekvény: büntett, vétség vagy áthágás-e, felesleges vitákra szolgáltathat okot.

A közjogrend fenntartása végett fenytendő tettek vagy olyak, melyek jogokat közvetlenül sértenek meg péld. lopás, rablás, gyilkosság sat. vagy olyak, melyek még jogsértést nem foglalnak magukban, hanem jogsérelmet vonhatnak maguk után, péld. sebes lovaglás, kosizás oly helyen, hol sok ember szokott jelen lenni;

tűzzel vigyázatlanul bánás sat. — Ez utóbbiféle tettek a rendőrség köréhez tartoznak; azoknak eltiltása és mikénti megfenyítése a rendőri fenytő törvényhez tartozik.

A jogsérelmek a tettesnek akaratját tekintve vagy gonoszságból t. i. a jogsérelm létesítésére irányozott egyenesen akaratla vitetnek végre, vagy ily akarat nélkül, de a tettesnek mégis betudhatók, mert kellő vigyázat, megfontolás mellett azokat mellőzni lehetett volna. A gonoszsági sérelmek, büntettek sorosb értelemben, az utóbbiak: vétségek.

E felosztás a tettek természetében találja alapját, és lényeges különbséget okoz a betudásra, a büntetésnek fajára s nagyságára nézve; minélfogva a vétségekről oly jogsérelmeknél, melyeknél előfordulhatnak, különös §§-okban intézkedni volna czélszerű.

A gonoszságnak fokát tekintve, egyes esetektől elvontan, a jogsérelmeket osztályozni nem lehet, mert kisebb sérelem nagyobb, nagyobb sérelem kisebb fokú gonoszsággal lehet kapcsolatban.

A büntettnak nagysága, súlyossága nem szolgáltat biztos alapot a jogsérelmeknek osztályozására büntetthez és vétséghez; mert a büntettnak nagysága belsőleg a gonoszságnak fokától, külsőleg pedig az okozott sérelem nagyságától függ. De a gonoszságnak foka és az okozott sérelem nagysága nincsen mindig egyenes arányban egymással; mert kisebb fokú gonoszságból nagyobb, nagyobb fokú gonoszságból kisebb sérelem támadhat; például: emberölés, lopás.

Ez fogva oknál nem czélszerű a büntethető tetteket aként osztályozni, hogy bizonyos tettek csak büntettnak tekintessenek, péld. rablás, vagy vétségnek, mint csalás; itt a gonoszság, ravaszság, de a kár is lehet nagyobb; de akként sem, hogy ugyanegynemű tettek bizonyos fokig vétségnek, azonfelül pedig büntettnak minősítsessenek, péld. lopás legyen majd büntett, majd vétség vagy áthágás; mert a foknak meghatározása csak önkényi leendő, biztos állandó alap nélkül.

Főtekintet a büntett s annak megfelelő büntetés nagyságának megszabásánál az akarat gonoszságára legyen; s ennek meghatározására a küljogsérelm biztos alapot nem nyújt; aza tettnak körülményei és a büntettes egyénisége szerint állapítható csak meg. Gonosz szándékból elkövetett lopást, csalást áthágásnak minősíteni és péld. fogságnak kisebb fokával fenytetni, nincsen a tettnak minőségéből levonható, s abban foglalt indok; mert gyakran nem a csaló vagy tolvaj érdeme, hogy nagyobb kárt nem okozott.

Az aljasindok szintén nem nyújt biztos alapot arra, hogy a büntető törvénykönyvben bizonyos jogsérelmek, mint aljas indokból származottak büntettek, mások pedig vétségekké minősítsessenek; mert ugyanegyféle büntett származhatik különféle és nem mindig aljas indokból, péld. emberölés a házasságtörésen kapott nőn; lopás nyomasztó szegénységből.

A büntethető cselekvényeknek osztályozása a szerint, hogy büntettek becstelenítő, a vétségek pedig nem becstelenítő büntetéssel fenytítsessenek, nem helyeselheto; mert oda kell hatni czélszerű oktatás, nevelés által, hogy minden törvény-áthágás már magában becstelenítőnek tartassék, és a becstelenítés foka a büntetésnek tartama által fejeztessék ki; de a végre nem szükséges, hogy a büntetések közt aként téessék különbség, miszerint péld. börtön becstelenítő, fogság pedig nem az. E szerint a fogság elegendő, büntetttől tartóztató okot nem foglalna magában.

A végre, hogy a népben elterjedjen ama nézet, mely szerint egy büntetés, börtön, becstelenítő, fogság pedig nem az, különálló helyiségeknek kellene lenni a börtön.

tönre és fogságra elítéltek számára; hol a bűnhönczők egy fogdában vannak letartóztatva, ott a nép külömbiségét a börtön és fogság közt tenni alig fog.

A büntetőtörvénykönyv tárgyát képező cselekvényeket aként osztályozni büntettek, vétségek és áthágásokra, miszerint a büntetteknek mind a vizsgálatnál, mind az elítélésnél, a kiszabandó súlyos büntetés miatt nagyobb óvatosság és több biztosíték kívántatnék, mint a kisebb büntetéssel fenyegetett vétségeknek, vagy áthágásoknál, szintén nem helyeselheto eljárás. Mert általános jogkivárat az, hogy senki büntetlenül ne bűnhödjék, péld. szabadságától még akármily rövid időre meg ne fosztassék, s az egész büntető eljárásnak úgy kell rendezve lenni, hogy a bűnvétkező cselekvény és annak végrehajtója kitudassék, s az büne szerint, de a büntelen ne büntetessék. A vizsgálatnál és ítélethozatalnál tehát minden esetben kellő óvatosságot biztosítékot a büntető eljárás céljának valósitása végett megtartani kell.

Ha a közjogrend fenntartása tekintetéből a közmeggyőződés az volna, hogy a büntető eljárás nem lehet céljának megfelelő, hacsak a ténykérdésének megállapításába a nép (esküdtek, választottak) által be nem folyik; akkor a jogosság megkivánja, hogy a legkisebb büntethető cselekvényeknél is a népnek befolyás engedessék. Hasonlóképen: a büntető hatalom gyakorlata testületi bíróságra volna ruházandó a legkisebb jogserelmeknél is, ha a közmeggyőződés szerint a jogosságot csak testületi bíróság által lehet kiszolgáltatni.

Nem helyeselheto oly intézkedést, mely szerint az ugynevezett büntetteknek (nagyobb büntetéssel sújtandó cselekvényeknél) a ténykérdés körül esküdtek használtassanak, mert azok nélkül szigorú pontos részrehajlatlan jogszolgáltatás nem remélhető; az ugynevezett vétségeknek pedig az esküdtek kizárásával egyedül jogtudó, és kinevezett bírák járjanak el; az áthágások felett pedig csak egyesbíró tárgyaljon és ítéljen. Egyenlő jogvédelemben részesítendő lehetőleg a jogállamban mindenki.

Az eljárás minőségét és a bíróságot attól feltételezni, hogy a tett büntett vagy vétség-e, még azért is nehézséggel jár, mert a vizsgálat kezdetekor még gyakran nem is tudhatni, valjon a tett büntettnek vagy vétségnek leend-e minősithető.

A bírói illetőségnek meghatározhatása végett sem szükséges; a büntetőtörvénykönyv tárgyát képező cselekvényeket büntettek, vétségek és áthágásokra felosztani még akkor sem, ha elfogadtatik ama nézet, mely szerint büntettek felett 5 tagból, vétségek felett 3 tagból álló bíróság áthágások felett pedig egyesbíró ítéljen.

Mert az illetőségnek e szerinti meghatározásánál a büntetés faja és nagysága sokszor irányadóul vétetik oly formán, hogy péld. ha a tett ellen nagyobb mint 5 évig tartó szabadságbüntetés van a törvényben szabva, annak vizsgálata és elítélése egy 5 tagból álló bíróságnak illetősége alá tartozzék; ha a tett ellen 6 óról egész 5 évig tartó szabadságbüntetés van kimondva, az egy 3 tagból álló bíróságnak illetősége alá tartozzék: ha pedig a tett ellen egész 6 hóig terjedhető vagy rövidebb büntetés van a törvényben rendelkezve, akkor az ily tettek felett egyesbíró ítélhessen.

Egyébiránt a bírói illetőségnek meghatározása nemis az anyagi büntetőtörvénykönyvbe tartozó intézkedés; itt elég kimondani azt, hogy mely büntethető cselekvény ellen péld. lopás, csalás, rablás, mely legmagasabb büntetés szabható, s e szerint aztán az illetőségi szabály alapján minden egyes esetben a bíróságnak kell meghatározni, valjon az elkövetett cselekvény az ő ható-

sága alá tartozik-e? s ezt teendi, figyelembe véve ama legnagyobb büntetést, melyet a törvény rendelete szerint mutatkozó ténykörülményekhez képest kiszabhatni fog.

Az illetőség iránt támadható nehézségek elhárítása végett célszerű úgy intézkedni, hogy ama büntethető cselekvények felett, melyek az egyesbírósnak illetősége alól kivételnek, ugyan egy törvényszék ítélhessen, a kiszabandó büntetés nagysága szerint 5 vagy 3 tagból álló tanácsban; a vizsgálatot minden ily büntethető tettek iránt a bíróságnál működő vizsgáló bírák teljesítvén, a vizsgálat bevégeztekor, a főtárgyalás elrendelésénél már elegendő biztonsággal lehetend elhatározni, hogy a főtárgyalás 3 vagy 5 tagból álló tanács előtt történjék-e.

Ily rendezésnél biztosabban remélhető, hogy a büntetés a tetteknek súlya szerint bizonyos megállapított arányban fog kiméretni, mintha azoknak illetősége több önálló törvényszékek közt van megosztva.

Mindezekon felül még az is javasolja a büntetőtörvényhez tartozó cselekvényeknek hármass osztályozását mellőzni, hogy ekkép megszüntessék egy ok, mely a bírák közti vitára adhat alkalmat az iránt, hogy a kérdés alatti tettet minek: büntettnek, vagy vétségnek nevezék-e, a mi pedig csak igen mellékes dolognak vehető: mert födolog az, valjon a vádlott a neki tulajdonított büntethető cselekményben bűnös-e, vagy sem; és ha bűnös, mily büntetéssel fenytendő? Pél. az ítéletben kimondassék, hogy bűnös lopásban, csalásban sat. és a fennforgó súlyosító és enyhítő körülmények figyelembevételével ily s ily büntetéssel büntetendő; súlyos vagy könnyü testi sértésben bűnös és ilyen büntetésre ítélendő. Felesleg mondani talán sok vita után, hogy a lopás, csalás, testi sértés sat. büntett-e vagy vétség, vagy áthágás. Így a gyilkosról is elég mondani gyilkosságban bűnös és elítéltetik ily büntetésre (15—20 évi börtönre).

Mindezeknél fogva mondja ki a magyar jogászgylés, hogy a büntetőtörvénykönyvnek tárgyát képező tetteknek hármass felosztása: büntettek, vétségek és áthágásokra felesleges, az alkotandó büntetőtörvénykönyvben mellőzendő; itt elegendő a tettet általában megnevezni, mint gyilkosság, testi sértés, lopás, rablás, csalás sat. és a büntetést fokozata szerint meghatározni.

Indittvány

Gyárfás István kir. ügyész urtól:

a hazai árvaügy országos rendszeréről.

Tekintettel arra, hogy hazánkban az árvaügyek kezelése igen tetemes hiányokat mutat fel még azon legjelesebb megyékben is, hol nem elégedve meg a törvény e részbeni hiányos intézkedéseivel, a humanismus nemes érzelmeivel párosult hazafiság az árvaügy rendes és lelkiismeretes kezelésének elérése végett nemcsak célszerű szabályokat alkotott, hanem azoknak végrehajtását is eszközölni igyekezett s felügyeleti jogát éber figyelemmel gyakorolta;

Tekintettel továbbá arra, hogy a mai árvaügyi pénzkezelés igen költséges, és legnagyobb részben az árvák jövedelme által fedeztetik, a mennyiben gyámi hatod cím alatt, nemcsak az 1715. 68. tcz. által megengedett gazdasági, hanem az ugyane törvény által világosan megtiltott kamatbeli jövedelemből is fedeztetik a gyámi fizetés és kezelési költség; — ezenkívül az abszolút kormányrendszerből az alkotmányos viszonyokba átgymarmatosított tartaléktőkeképzés is több megyékben gyakorlatban van, mely ismét gyámi kiadások, elveszett árvapénzek visszapótlása, sőt másként elhelyezni nem

tudott vagyontalan árvák tartására is fordítottak; s ez cimek alatt a különben is kereső szüléiktől megfosztott szerencsétlen árvák jövedelméből elvont fillérek száz meg százezer forintba mennek, s így a szegény árvák jövedelme egy részét minden igazság és méltányosság ellenére, részint maga a csak hiányaiban kitűnő gyámi kezelés, részint a velők az árvaság keserű érzetében osztozó vagyontalan testvéreik tartása emésztí fel;

tekintve ezenkívül azt, hogy mindemellett az elvesztés behajthatlanná vált árvapénzek tetemes összegre mennek, s a még 1848. előtti időbe felnyúló biztosítatlan árvakölcsöntőkék összege az egy millió frtot bizonyosan túlhaladja, s az annyira dicsért összesített kezelés mellett is a nagykorúvá lett árvák részére kiutaltványozott tökékek több százezer forinttal több évek lefolyása után is ki nem fizettetvén, egyes árvák e követelésüket félnyi áron is alól egyes nyereszkezőknek eladni kénytelenek;

tekintve azt, hogy annyi országos törvények, kormányi intézkedések, helyhatósági szabályok, s önzetlen hazafiak buzgó munkássága mellett az árvaügy hazánkban századok mulva is a legtöbb törvényhatóságoknál rendetlen, szabálytalan: azon eredményre kell jutnunk, hogy e sok szabálytalanság oka nem a törvények, intézkedések hiányosságában, nem az ezeket végrehajtó közegek mulasztásában, hanem magában a százados árvaügyi rendszerben keresendő.

Minélfogva tisztelettel indítványozom:

Mondja ki az orsz. jogászygyűlés határozatilag annak szükségességét, hogy a most hazánkban fenálló hiányos árvaügyi rendszer teljes mellőzésével az árvaügy országos rendezésénél a francia család tanács rendszere, fenálló hazai intézményeink s nemzeti viszonyainkhoz mért kellő átídomítás mellett fogadtassék el.

Addig is azonban, úgy a gyámi hatod, mint a tartaléktöke, mely az árváktól elvont fillérekbe alakulván, alapszámlán jogtalan, igazságtalan s mélytánytalan, a közgyámiilag kezelt árvavagyonokra nézve eltöröltetvén: minden árvaügyi tisztviselők egyedül és kizárólag községi vagy állami pénztárból fizettessenek.

Hogy annyival részleghajlatlanabbul ítélhessünk egyik vagy másik rendszer éleirevalóságáról, vizsgáljuk meg mindegyiknek alapelveit.

A mai hazai árvaügyi rendszer századok munkássága alatt sem volt annyira tökéletesíthető, hogy általa az árvák szellemi és vagyoni érdekei kellően megóvatassanak, mert maga e rendszer alapján hibás.

A mai rendszer alapelve az állam legfőbb hatalma; a család tanácsai rendszernek pedig azon természeti viszony, mely az egy családhoz tartozókat a közelebbi vagy távolabbi vérség, egy nem vagy nemzetségből származás kötelékeivel legszorosabban összecsatolja.

A mai rendszernél az államhatalom főgyámsági joga és kötelessége azon távol s e miatt ritkán előforduló örökösödési viszonyon alapul, mely szerint törvény által meghatározott esetekben egyes kihalt személyek után az állam ezek vagyonában örökösödik, — a család tanácsai rendszernél a családtagok között a legközelebbi vérség fokozatai szerint fenálló, s ennek folytán naponként felmerülő törvényes örökösödési jog van azon már a régi népek primitív jogszerkezetében is szokásban volt kötelességgel egybekötve, hogy családjuk árvaságra jutott kiskorú tagjainak szellemi és anyagi gondviselését az elhalt szülők helyett eszközöljék. Ennek természeti igazságát hazai törvényünk is rég belátta (htk. I. r. 116. cz.) midőn a családokban a gyámsági kötelesség sorozatát az örökösödési s vérségi jog elsőbbségéhez kötötte; azon-

ban nemcsak az árvaügyi kezelés s felügyelet gyakorlását, hanem az árva érdeke feletti jogérvényes intézkedési jogot magának fentartotta, s így a csak kötelességgel terhelt gyámokat egyedül az állami intézkedések végrehajtóivá tette.

Hogy azonban ez eljárás mily viszás és önkényes volt, mutatja az, hogy sem a szigorú porosz, sem a szelidebb osztrák és magyar gyámi eljárás a család tagjainak véleménye meghallgatását bizonyos fontosabb esetekben nem nélkülözheti. S ha e fontos esetek az árva családi viszonyainak beható részletes ismeretét igénylik, s ha ennek szükségességét tények igazolják, miért nem bizatik közvetlen a család tagjaira az egész gyámi intézkedés? Ha a fontosabb esetekben megkérdezzük, a kevésbbé érdekes ügyekbeni intézkedéstől mi okon és jogon zárjuk el azon családtagokat, kik közel viszonyuknál fogva az árvák dolgait legrészletesebben ismerhetik? miért vagyunk idegenek hódolni a családi vérség természeti viszonyának? miért ne sietnénk a családokat természeti ősi jogaikba visszahelyezni, s ezeket az örökösödés jogából kifolyó nemes kötelességgel is terhelni, s ennek teljesítésére kötelezni?

Mai gyámrendszerünket részletesen ösmerjük, ennek ellenében tekintsük meg a francia család tanácsot főbb vonalaiban.

A francia úgy, mint a római és magyar jog végrendeleti, törvényes és rendelt gyámokat ösmer. Mihelyt árvaeset fordul elő, az a békebírónak bejelentetik, ki a hat legközelebbi rokonnal pénzbírság terhe alatt család tanácsba összehívja, melynek elnöke és szavazó tagja a békebíró. Ez nem hatóság, állandó testület, hanem egyes esetenként hivatik össze, s feladata az árva ügyeiben részint döntőleg határozni, részint véleményt adni.

Mindenekelőtt e tanács gyám kinevezéséről gondoskodik, s a kinevezett gyám ellenőrzése végett rendelt ellengyámot, ki azon ágból választatik, melyhez a gyám nem tartozik.

A kiskorú árvát gyámja vagyonára nézve törvényes zálogjok illetvén, tartozik a gyám a kezelés szempontjából e jelzálogi bekebelezést saját ingatlan vagyonára, vagy az egészre, vagy a család tanács által kijelölt részre a gyámság elvállalásának napjától fogva haladéktalanul eszközöltetni, különben mint csaló, személyfogságban marasztalható el, — s hogy e bekebelezés megtörténjék: erre az ellengyám kártérítés terhe alatt felügyelni tartozik; sőt ha mindketten e kötelességöket elmulasztják, az államügyész által erre szoríttatnak, de kérhetik a bekebelezést a kiskorúak, valamint ezek rokoni is.

A gyám és ellengyám kinevezésével egyidejűleg a család tanács elhatározza, hogy az árvának, mely ingó és ingatlan vagyona eladandó, s hozzávetőleg meghatározza az árva évi kiadásaira s javai kezelésére fordítható összeget, az ezt meghaladó jövedelmet pedig a gyám — különbeni megtérítés terhe mellett — hat hó alatt tőkésíteni tartozik.

A kinevezett gyám a kiskorú árva vagyonát jó család apaként kezelni, kártérítés kötelezettsége mellett, tartozik.

Kineveztetése után legfeljebb tíz nap mulva a gyám a már alább lezárolt árvavagyont az ellengyám jelenlétében leltározza, az ingóságokat köztisztviselő által nyilvánosan elárverezteteti.

Számot adni a gyám akkor tartozik véglegesen, midőn kezelése véget ért, s ekkor a család tanács által az árva részére tett hasznos kiadásai megállapíttatnak. A család tanács azonban még kezdetben meghatározza, hogy időközben is mikor legyen köteles a gyám az ellengyámnak az árvavagyon állapotát előterjeszteni, de a mi évenként csak egyszer történhetik. Ezt az ellengyám

gondosan megvizsgálja, s ha szükségesnek véli, a család-tanácsnak jelentést tesz. Azonban az ellengyám a gyámi kezelésbe beavatkozni sem jogosítva, sem kötelezve nincs.

A szabályszerűen összealkotott család-tanács azon határozatai, melyek az árva személyére s vagyona kezelésére vonatkoznak, feltétlenül jogérvényesek.

Egyedül a következő fontosabb esetekben terjesztendő e határozatok az első folyamodásu törvényszék jóváhagyása — homologatio — alá:

1. ha az árva részére kölcsön vétetik fel,
2. ha valamely ingatlan vagyona eladandó,
3. ha ingatlan vagyona jelzáloggal terheltetik,
4. ha a gyám az árva nevében egyezséget — peralkut — köt,
5. ha az árvára szállott örökség el vagy el nem fogadása,
6. ha ajándékozás el vagy el nem fogadása,
7. ha az árva ingatlan vagyonaira vonatkozó kereset migindítása vagy ez iránt perbefogadás,
8. ha az árva nevében osztálykérés,
9. ha elmezavar esetében tilalom alá helyezés esetei forognak fenn.

Mindezen esetekben az első folyamodásu törvényszék az államügyész meghallgatása után a család-tanács határozatát vagy megerősíti, vagy visszautasítja, vagy újabb felvilágosítás végett visszaküldi.

Ezek szerint a család-tanács intézményénél a főgyám-ságot nem az állam, hanem az elhalt szülő jogaiba lépő család teljesíti, s az árvaügybe befolyanak: a gyám, ellen-gyám, kik végrehajtó közegei a békebíró elnöklete alatt álló család-tanácsnak, a kijelölt fontosabb esetekben felügyeleti jogát az állam az első folyamodásu törvényszék és az államügyész által gyakorolja.

Ezekből látható, hogy a család-tanács rendszerben az elhunyt szülők hatalma, jogainak s kötelességeinek teljes összessége ugyanazon családnak, melynek ők tagjai valának, de melynek tagjai hátrahagyott kiskorú árvák is, életben maradt tagjaira száll, ez árvák szellemi és anyagi érdekeiről egész gondoskodás a legerősebb természetű viszony, a vérségi összeköttetésből kifolyó szeretetben találja fel legerősebb támaszát s biztosítékát, itt az állam beavatkozása leginkább abból áll, hogy az illető családot a törvény hatalmával kötelessége teljesítésére szorítsa.

Kik e rendszernek ellenei, azok azt kötelesek igazolni, hogy a család-tanácsnak maga az alapeszméje nem helyes, hanem hogy az állam főgyámságának közegei általában több érdekekkel a viszonyok helyesebb ösmertével, nemesebb buzgalommal és több haszonnal jártak és járnak el az árvák javára, úgy de ennek ellenkezőjét századok óta elvitázhatatlan tények czáfolják meg, míg arra nem volt eset, hogy azon államok, melyek a család-tanácsrendszert elfogadták, arról ismét lemondtak volna.

Itt tehát az idő, hogy eltérve az állam főgyámsági jogán alapuló mai rendszertől, kövessük a természet szent szavát, adjuk vissza elidegeníthetlen jogait, jelöljük ki legnemesebb kötelességeit a családtagoknak, kik ezeket kellő ellenörködés s kártérítési felelősség érzete mellett bizonyosan családjuk árváinak legjobban ösmert, becsületesen felfogott s lelkiismerettel ápoltt érdekei előmozdítására fogják, más mivel államok példájára, hazánkban is felhasználni.

Fogadjuk el a család-tanácsot, hazai viszonyainkhoz mért átídomítás mellett, árvaügyünk országos rendezésénél alapulvul!

Jogirodalom.

Államismerettan.

Irta: Dr. Pisztory Mór, győri kir. jogtandár stb.

(Megjelent Pesten, 1872. Aigner Lajosnál.)

(Folytatás.)

Következnek észrevételeim a meghatározásokra (defini-tiókra).

Szerző előszavának zársoraiban kijelenti, hogy munkája I. és III. kötetét aként igyekezett szerkeszteni, hogy a tanuló ifjuság azokat kézikönyvül használhassa. Egy tanulási célra irt munkától — felfogásom szerint — joggal meglehet várni egyebek közt, hogy a munkába tartozó fogalmak és elvek lehozása és megállapítása szabatos és világos legyen, tehát ment minden a dologhoz nem tartozó eszmei kirándulásoktól, de a lényeges és jellemző ismérvek hangsúlyozásával olykép, hogy minden ép elméjű ember agyvelőzuzódások nélkül megértse, a mit érteni kíván: különben nem tanulhat a tanulási célra szánt munkából. Am lássuk minő sikerrel működött szerző e téren.

„Állam alatt több családnak, valamely meghatározott földterületen egy bizonyos főhatalom alatti állandó együttlétét értjük.“ Így határozza meg szerző (a 12. lapon) az állam fogalmát. E meghatározásnál szerző nem gondol két — szerintem — lényeges mozzanatra. Nem gondol először arra, hogy az államban nemcsak családok, hanem családon kívül álló tagok is lehetnek és léteznek tényleg; nem tesz továbbá említést az állam céljáról. Ha később (a 14. lapon 6.) azt állítja is, hogy azon cél, melyet az államnak elérni kell, az állam természetesen fejlődése miatt meghatározni nem lehet, ezzel nemcsak nem tölti be definíciójának hézagait, de egyenesen halálos vágást mér azon tudományra, mely az állam céljának meghatározása és ismerete nélkül nem élhet.

Mire való akkor a politika, ha az állam célja meghatározhatatlan? Hiszen e tudomány épen az állam is mert céljaihoz képest keresi és ajánlja a célok elérésére szükséges és alkalmas eszközöket? Hogy tudhatja a politika, valjon alkalmas és célszerű-e valamely eszköz, ha épen az állam sajátlagos céljait nem ismeri? A cél épen mértéke és ismérve az eszközök célszerűségének. A cél meghatározása tehát az állam fogalmából kimaradhatatlan, hacsak felfüggeszteni nem akarjuk azon tudományt, melynek művelésére maga a szerző is vállalkozott. Ha absolute államról beszélünk, természetes, hogy betű szerint meg nem határozhatjuk a célt, melyet az állam tagjai elérni törekednek, hanem akkor egész általánoságban azt mondjuk, hogy az emberek államban összes élet céljaik megvalósíthatása végett élnek; de ha speciális államról van szó, akkor a különféle államfajok sajátlagos céljait igenis meglehet, sőt meg kell határozni, úgy a mint azt Mohl Encyclopaediájában annyi sikerrel megkísérlé; mert — mint mondom — célhatározás és ismeret nélkül a politika eszközökét és módokat nem ajánlhat; de még maguk a különféle állam-fajok épen a sajátlagos célok és alapeszmék által különböznek egymástól lényegesen. Szerzőnek azon megjegyzése, hogy az állam célját azért nem lehet meghatározni, mert az természetes fejlemény — nem bir győző súlyal.

A hangyák és méhek társas élete természetes fejlemény ép úgy mint az emberek társas élete.

Azon tény tehát, hogy az emberek és állatok társas élete természetes fejlemény, magában véve azt jelentené, hogy állam, hangyaboly vagy méhkas teljesen egyenlő szervezet és lényeg. A dolog azonban úgy áll, hogy míg az állatok a természet kényszerítő törvényének v a k o n és ö n t u d a t l a n u l hódolva élnek társas életet: az ember bár szintén természeti törvény parancsa következtében, de ö n - és c z é l t u d a t o s a n él állami életet.

A természet az embernek ép úgy parancsol, mint a hangyának. A hangya nem gondolkozik, nem tapasztal, nem észlel, nem akar, mert n e m t u d, mert nincsenek tehetségei e szellemi miveletekhez; az ember azonban ama miveletekre alkalmas tehetségekkel és erővel bir, úgy hogy a tapasztalás és észlelés tény- és észleges alapjain belátja, hogy természete szükségletei úgy fedezhetők, lénye céljai úgy közelíthetők meg, tehetségei úgy alkalmazhatók a legjobban, ha szerves egészszé forr olykép, hogy e mellett egyénisége még sem megy tönkre, sőt inkább érvényesül a különböző egyéni és társadalmi életkörökben; mert biztosítva és gyámolítva van az állam fedező paizsa által.

Ebben különbözünk a hangyáktól.

Az öntudatos élet és célzott szervezkedés, meg az önleltározást szülő belső motivumok azon jellegek, melyek — dacára annak, hogy az ember is a természet törvényeinek uralma alatt áll — lényegileg megkülönböztetnek minden emberéletet az állattól, és ez által sajátlagos ismervét képezik az államnak; minél fogva a cél megjelölése az állam fogalmából ki nem hagyható. (Különböztetéséről a szerző helylyel-helylyel maga is szól, így az 57. lapon is, a hol a társadalom alapját a szabad egyesülés jogában rakja le.)

Szerintem tehát — hogy ne csak romboljak, hanem építsek is — az állam oly emberek állandó és egységes szervezete, kik meghatározott területen közös főhatalom alatt összes életcélljaik elérhetése végett együtt élnek.

Nem mulasztatom el, hogy vonatkozó észrevételeket ne tegyek, szerző az állam fogalmának fejtegetése alkalmával elejtett állításaira.

A 11. lapon azt mondja szerző, hogy „az állami élet a családi életnek folytatása“. A szerzőnek — tudom — van családja, de a szerző és családja továbbá államban él. Kérdem: hogy egyeztetni össze a tagadhatatlan tényt éppen idézett állításával? A szerző úgy van, mint az, a ki az erdőtől nem látja a fát, a fától meg az erdőt. Hisz az állam nem hogy folytatása volna a családnak, de annyira tele van családdal, hogy az államot maga szerző — talán tény nyomása alatt — egyenesen „családok összességének“ tartja.

Azon tény, hogy az államban családon kívül álló tagok is lehetnek, szintén nem jelenheti azt, hogy az állam a család folytatása, hanem ama tágabb keretű fogalmat igazolja, miszerint az állam, úgy az egyének mint a családok estársaságok, szóval minden állapotú és életkörü emberek foglalata.

A 13. lapon 5) a szerző azt állítja, hogy a jog az államéletből fejlődve ki, az állam megelőzi a jogot. Én más nézetem vagyok.

Az állam nem hogy megváltozhatná az ember természetét, de sőt maga is egy természetes fejlemény, mely arra való, hogy az ember természetébe oltott tehetségek és erőhatványok érvényesítését és kifejtését elősegítse. Semmiből semmi sem lesz. Ha a jog mint értelmi hatvány és mint érzet benne nincs az emberben a természettől már az állam előtt, az államban sem jelentkezhetnek.

E felfogást — bár eléggé következtelenül önmagához — a szerző is osztani látszik azokon a helyeken, a hol az emberrel született egyéni jogokról (55. l.) beszél, nevezetesen a 49-ik l. is, a hol az embernek oly jogaira hivatkozik, „melyek minden államjog felett állanak, és az ember természetében gyökerezve az embert mint embert sem mint az állam tagját ill-tik meg“, sőt „az ember azokat az államal szemben bírja“.

Felfogásom szerint mindenütt, a hol ember emberrel viszonyzatba jön, ha még állam nem is létezik, már szükségessé válik a viszony szabályozása, különben az érdek ellentétes esetelege az erők önkényét, vagy Hobbes szerint, mindenkinek háborúját mindenki ellen provokálhatná.

Azonban mi rendezheti elismert tekintélyek és írott §-ok hiányában az emberek viszonyát, ha azon belső jogi érzet és tudat nem, mely az emberrel születik? A jog tehát nem az államban, hanem ott támad és nyilvánul külsőleg is, a hol ember és ember között viszony keletkezik. És ez kétségekívül lehet már az államélet előtt is.

Menjünk át a társadalom fogalmának meghatározására.

„Társadalom alatt foglalatajt értjük mindazon tényleg létező társadalmi köröknek, melyek az államon belül feltalálhatók“.

Mi az alma? Az alma azon almadarabok foglalata, melyekből az alma áll. Nem hasonlít-e két definíció egymáshoz?

Társadalom-társadalmi körök. Idem peridem! Meg-e szodagály: „tényleg létező körök“, „melyek feltalálhatók“, pusztán betűket, de nem gondolatot tartalmazó pleonasmus!

De a szerzőnek nemcsak definíciója nem definitio, hanem a társadalom lehozása is ellenmondásra van fektetve. Szerző ugyanis azon okoskodásból indul ki (a 18-ik lapon), hogy az állam nem teheti azt, hogy a lakosokat egyéni céljaik elérésében elősegítse; mert az egyes egyéni célok egymással ellentétben vannak; ennek folytán az államlakosságnál egy új neme fejlődik ki az együttélésnek. „Az egyes ember — ugyanis — a maga egyéni céljai és érdekei elérése végett más hasonló célokkel egyesül“, és így jönnek létre a társas körök.

De ha az „egyéni célok egymással ellentétben vannak“ — kérdem: kik azok a „hasonló célok“, a kik egyesülnek? Az

érdekelletétek abszolút feltevéséből szerző érdekegységet hoz ki!

Nézetem szerint szerző az érdekelletétek feltevésével csak szükségtelen bajt csinált magának; mert hogy ellentétek folytán társaság, tehát összhang keletkezik, olyan, mintha a tűzből víz, a vízből meg tűz támadna.

Hanem egyszerűbb, természetesebb és tényszerűbb azon állítás, hogy vannak rokon érdekek emberek, ezen egyéneknek egyesülése a végett, hogy céljaiknak elérésére közösen közreműködni tartozzanak, képezi a társaságot. Valamennyi társaságok összege az államban pedig — a társadalom.

Megcsudálni való különbség az is, melyet szerző állam és társadalom közt azon pontban (a 23. lapon) tesz, melyben az állam feladatául a polgárosodás tökéletesítését, a társadalom feladatául pedig az anyagi és szellemi művelődést tartja. Mintha a polgárosodás tökéletesítésében benne nem volna szükségkép „az anyagi és szellemi művelődés“ (Ld. Guizot: hist. de la civil. en Europe; Buckle: hist.)

E helyen csak a következő megjegyzéseket még!

Az egyéni jogok elemezésénél (55. l.) midőn szerző a lelkiismeretszabadság és állam közötti viszonyt fejtegeti, kifejezett egy határkövet, mely megszabja a vallásnak az államban a netovábbot. Nézetem szerint a lelkiismeretszabadságnak is lehet külső korlátja. Az államban ugyanis az állammal, meg nem férhető vallási meggyőződés és hittételek gyakorlati követését megengedni, egyet jelentene az állam öngyilkosságával. Azért az állammal való megférhetőségbe helyezném a lelkiismeretszabadság gyakorolhatóságának feltételét.

A 19-ik §, mely az államhatalom fogalma és kellékeiről értekezik, valóságos gyűjteménye az ellenmondásoknak.

A társas élet a felek között felmerülhető viszályok kiegyenlítését teszi szükségessé. E tételből szerző következőleg igyekszik az államhatalmat leszármaztatni: „a ki legelső birt annyi tapintattal, hogy a kettő közötti viszályt kiegyenlítse, az gyakorolta az első államhatalmat“.

Én azonban következőleg gondolkozom: az államhatalom léte és gyakorolhatóságának előfeltételét az állam léte képezi. Az államban pedig — jól tudjuk — nem az, a kinok kedve kerekedik, habár „érzi is az erőt és tapintatot“ magában, az államhatalom birtokosa és gyakorlója, hanem a kit az állami szervezetben a közakarat arra különösen meghívott, vagy a kit mint olyat elismert. Az állam szervezett viszonyokat jelent, ily viszonyok között pedig nem az önbizalom, hanem a közbizalom, nem az önkakarat, hanem a közakarat és erő rendelkezik az államhatalom képviseltetése és gyakorlása iránt.

Államon kívül az önbizalom, az önerő gyakorolhat ugyan hatalmat, viszályokat egyenlíthet ki, és ennek folytán „természetes tekintély“ is emelkedhetik, hanem e hatalom kórántsem állam hatalom még, csak egyszerű egyéni hatalom, mely emberek között az államban is előfordulhat és tényleg tömegesen előfordul is a nélkül, hogy azokat megannyi államhatalomnak lehetne tekinteni.

Az államhatalom szerintem ép oly természetes fejlemény, mint az állam, azon egyszerű okból, mert az államnak alkateleme. A mint az együttlét szüksége szerves összeletet teremt, szükségkép keletkezik az államhatalom is; mert az egész szervezet alapszemjének ténylegesítése, a közakarat megfelelő keresztül vitele, az összes tömörítése és kellő alkalmazása, a közérdekek egységes képviselése és fedezete önkényt és természetesen az államhatalomhoz vezetnek. Az államhatalom tehát nem bizonyos „tekintély fokokénti kifejlődésének eredménye“ — mint szerző felteszi — hanem az állammal egész teljében egyszerre előálló jelenség.

Szerző (a 121. lapon) elég következtelenül önmagához, a társadalomnak „oly óriási életerőt“ tulajdonít, mely „a hiányzó szervet a főt (az államhatalmat) saját élettereje által előteremti“. E szerint nincs szükség bizonyos tekintély sem „fokonkénti fejlődésére“, sem arra, hogy „egységes közakaratot létesítsen“ — ama tekintély, hanem inkább a társadalmi közakarat saját erejével teremt elő szükséges végrehajtó közegét.

Még egyet! Szerző az államot sem az akarat, sem az ész művének nem tartja (13. lap 5.), mégis azt mondja egy helyen (a 83. lapon), hogy államról csak ott lehet szó, hol egy bizonyos tekintélynek sikerül egységes és általános elismert közakaratot létesíteni. Oly ellenmondások, melyekből kibontakozni, hasztalan kínlás.

Különböztetés az államhatalomnak nemcsak leszármaztatása erőszakos, hanem definíciója sem teljes; mert államhatalom alatt nemcsak az egységes államakaratot kifejező és érvényesítő erők és tehetségek összegét, de egyszersmind ezen erők és tehetsé-

gek alkalmazására hivatott közeget is értjük. Az erők és tehetségek magukban véve nemcsak hogy államhatalmat, de semmiféle hatalmat sem képeznek, valódi hatalommá az alkalmazó és felhasználó közeg által lesznek.

Az államhatalom jogcímének megállapítására vonatkozólag csak megjegyzem, hogy óvatosnak kell lenni a Fröbel-féle szövegekkel; mert ha a szerzővel minden szabatosabb elemzés nélkül csakugy odavetjük, hogy az államhatalom jogcíme a „tények hatalmában és a dolog természetében” keresendő: megtörténhetik, hogy a „tények hatalma” alatt az ököl hatalmát érthetik, a „dolog természetét” pedig a győztes hatalom önkényének logikája fogja meghatározni. Nem jó az önkény malmára hajtani a vizet!

(Vége köv.)

Dr. DOBRÁNSZKY PÉTER,
jog- és bölcsészettudor,
kir. jogtanár.

K ü l ö n f é l é k.

(A büntető eljárás) körül rendszeres törvény hiányában minduntalan felmerülő viaszások és bonyodalmak némi szabályozó intézkedést mellőzhetlenül szükségessé tévén, az igazságügyminiszter az ideiglenes bünvádi eljárásról szóló törvényjavaslatot, — mely tudvalevőleg a képviselőház tizenötös bizottsága által tárgyalás alá vétetett s némi módosításokkal elfogadott, törvénynyé azonban a képviselőház üléseinek végszakában nem emeltethetett, — nem ugyan kötelező szabályként, de az eljárás egyöntetűsége érdekében követésre ajánlatos zsinórmérték gyanánt a kir. bíróságokkal és a kir. ügyészségekkel a tizenötös bizottság szövegezésében közölte, és ez alkalomból a belügyminisztert felkérte, hogy a törvényhatóságokat a bíróságok, valamint az ügyészségektől e részben hozzájuk érkezett megkeresések teljesítésére utasítsa.

(A kisajátítási esküdtsek tárgyalásai.) A f. hó 7-én tartott tárgyalásnál felperes: a közm. és közlek. miniszterium képviselője Jordán Imre. Alperes: Doctor Albert fényképész, képviselve dr. Neuhofer János által. A per tárgyat Doctornak a kétszerecsen-utcában levő 1370. alatti háza képezi. A közmunkatartás ezért 23,331 frtot ígért, Doctor 31,000 frtot követelt. A tárgyalás folyamán felperes képviselője megjegyezte, hogy a ház azért jövedelmez többet, mint más ott levő hasonló házak, mert abban rossz hírű nők nyilvános üzletet tartanak. Az esküdtsek tagjai megnézték a házat, és 9 szavazattal 3 ellen 32,000 frtot szavaztak meg. Alperes képviselője három napi gondolkodási időt kért, míg elhatározza, benyújt-e semmisége panaszt. — A harmadik, f. hó 10-én tartott tárgyalásnál pedig felperes: a közlekedési miniszterium megbízottja: Ghyczy Gyula. Alperes: Kolhbacher Mária, Paulina, Emilia, férjezett Kudlich Ágostonné, Kolhbacher Johanna, férjezett Dusinszky Sándorné; megbízottjuk: Széki Antal. A tárgyalás tárgyat alperesek a városligetben 120. — 130. sz. a. fekvő ingatlanának kisajátítása képezte. A becslés alkalmával felperes által 21,097 frt ígértetett, miután a tegnapi ülésen a tényálladék az elnök által előadatott, a miniszteri megbízott kijelenti, hogy az első alkalommal ajánlott összeget 22,208 frtra emeli, mely összegben a tulajtonosok egy év előtt megnyugodtak. Alperes mindezek ellenében 40,000 frtot kér. Az előadottak után az esküdtsek szemlét kérvén, a szemle elrendeltetett, s az ülés ez időre felfüggesztetett. A szemléről visszaérkezett esküdtsek 9 szavazattal 3 ellenében 30,000 frtban szabták meg a kisajátítási összeget.

(Egy régi pör tárgyalása.) A budai királyi bünyfenyítő törvényszéknél jelenleg egy bünper intéztetik el, mely négy év óta a pesti megyei hatóság és a budai törvényszék között iránta főnforgott illetékességi vita miatt függőben maradt, most azonban a királyi törvényszékek rendezése után a királyi ügyészség részéről erélyesen tárgyalatik. Azon egyének pöre az, kik ezelőtt négy évvel Ó-Budán egy kihágás alkalmával a Fuchs-féle házat ugyszólván rommá tették, és azonfölül egy embert veszélyesen megsebesítettek.

(Bünyfenyítő folyóirat) hirdet Bauszner József, ügyvéd s volt államügyész előfizetést, első három füzetre 1 frt. 30 krral, s július elejétől havonként két füzetnek megjelenésével 5 frttal, egész évre 10 frttal. Ha figyelembe vesszük, hogy nálunk ép a fenytő törvénykezés legkevésbébb műveltetik, s a jogirodalom és fejtegetés ép ez ága a legelhagyottabb s legelhanyagoltabb, őszint örömmel üdvözljük e folyóiratot, mely a

tespédés helyett, bárha csak kevésbé élénk, de azért elismerésre nem kevésbé méltó mozgásmat van hivatva előidézni. S hogy a házagpotló és nálunk már rég sajnosan nélkülözött folyóirat e feladatának meg is fog felelni, biztosít az ígért, hogy „kizárólag bünyűgyekkel foglalkozik, a fenytő törvénykezés gyakorlati alkalmazását fejtegeti a jelen büntető jogtudomány követelményeihez képest,” de biztosít a szerkesztő, Bauszner József tudományos szakképzettsége a fíradhatlan ügybuzgalma. Ajánljuk a szakközönség figyelmébe.

(Börtönügyünk kérdése az európai congressuson.)

(Folytatás.)

29., 30., 31. Kérdés. Vannak-e a fegyházakban iskolák? Mily feltételek alatt, s mily viszonyok között bocsátatnak a foglyok iskolába? Mily tantárgyak adatnak elő? Mily előmenetel észlelhető?

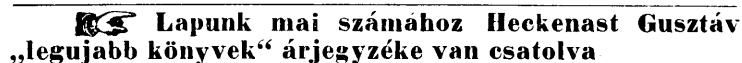
Felelet. A királyi törvényszékek mellett levő börtönökben iskolák nincsenek, az országos fegyintézetekben vannak, sőt ez utóbbiakban 2—3 osztályból állanak. Minden 26 éven alóli fegyencz iskola köteles; azonban az ennél idősb fegyenczek is saját óhajításukra vagy az illető lelkész kívánságára tanításban részesítendők, a mennyire ezt az iskolai helyiség engedi. Mindenik osztály hetenkint 5 órai oktatást nyer. Tantárgyak: az olvasás, írás, számtan, a földmivelésben és állattenyésztésben, valamint a természettannak és a magyar királyság földleírásának elemeiben való népszerű oktatás.

A tanítás sikere még kedvezőbb mint az gyermekeknél szokott lenni. A tanításban részesülők $\frac{8}{10}$ -énél gyorsabb s tisztább felfogás észleltetik mint a gyenge koruaknál, s az első nehézségek legyőzése, az elemek elsajátítása után a tudvágy is nagyobb, noha az is áll, hogy a fennmaradó $\frac{2}{10}$ -énél a tunyaság legyőzése alig meggyőzhető akadályokba ütközik, s az ugyan e számba foglalt oly egyéneknek, kikben a tehetség hiányzik, ennek utólagos megnyílását reményleni alig lehet.

32. s 33. Kérdés. Vannak-e az intézetekben könyvtárak? Mily könyveket tartalmaznak? Sokat olvasnak e a fegyenczek? Mily könyveket szeretnek különösen? Mily hatást gyakorol az olvasás reájuk?

Felelet. Az országos fegyintézetekben a könyvtárak alakítása megkezdett ugyan, de a beszerzett s ajándékba nyert könyvek száma a fegyenczek élénk olvasási vágyának kielégítésére nem elég. A könyvtárak: hasznosan mulattató, a mezei gazdaságra vonatkozó, ipari kérdéseket tárgyzó, földrajzi és vallásos tartalmu nagyobbrészt régi művekből állanak, s az első neműek a fegyenczek által kiválóan olvastatnak. A jó könyvek olvasása az ismereteket terjeszti, s így a fegyenczekre is jótékonyan hat, de ezenkívül gondolkozásukat helyes irányra vezeti, őket a rosznak szülőjétől: az unalomtól megóvjá, s így egy elégséges számú jó művekből álló könyvtár a fegyintézetben a javítási czél valósíthatására nélkülözhetlen eszköz, s a magán elzárás alkalmazása mellett elkerülhetlenné ismertetik.

(Folyt. köv.)

Lapunk mai számához Heckenast Gusztáv „legújabb könyvek” árjegyzéke van csatolva

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY”-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:

Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:

Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápr.—jun.) 3 frt.
Félévre (ápr.—szept.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny” kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca, 4-ik szám.)

Felolós szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ert.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A hereditas iacens jogi természete. Dr. Farkas Lajos n.-szebeni kir. jogakad. ny. tanártól. — Jogirodalom. Dr. Dobránszky Péter, jog- és bolcsészettudor kir. jogtanártól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A hereditas iacens jogi természete.

(Folytatása.)

III.

Tekintsük már most ezen, mint látszik figyelmünket mindenesetre megérdemlő jogi viszonyt, saját álláspontunkról.

Kétségtelennek látszik mindenekelőtt, hogy az örökösödési jog már természeténél fogva is, önmagában véve, a valamely személyiség körül consolidálódott vagyonnak annak halála utáni fennmaradását követeli; mint az egész jognak, úgy ennek is nép a természetes jogérzületében kell gyökereznie, és nem mesterkélten módosítottatni, mert ez annyi volna, mint az örökjognak tárgyat teremteni s ezt aztán a nép nemzeti jogtudalmában gyökerezőnek decretálni.

Hogy a hagyaték, mint vagyonegész tekintve, a halálkor folytán eddigi urát elvesztvén és az örökös birtokbavétele által még újat nem nyervén, már a tiszta római jogforrásokban is egyelőre senki tulajdonát nem képezőnek vétetik: világosan kimondja a fr. 1. pr. D. de div. rer. 1, 8, hol Gaius mindenkétséget kizárólag így szól: — res hereditariae, antequam aliquis heres existat, nullius in bonis sunt; és fr. 1 pr. D. succ. ed. 39., 9, melyben hasonló értelemben nyilatkozik Ulpian: Successorium edictum idcirco propositum est, ne bona hereditaria vacua sine domino diutius iacerent, továbbá fr. 13. §. 5. D. quod vi aut cl. 43, 24: — quod eo tempore nemo dominus fuerit;*) vagyis, hogy az egyelőre uratlan, alanytalan dolog, res nullius, mely latin kifejezés a tárgy természetének tökéletesen megfelel. De kétségtelen dolog az is, hogy ezen időleges uratlanság a vagyonnak, mint olyannak jogi helyzetén mitsem változtat, azaz: nem válik az egymástól szétváló vagyonhalmazból, aggregatummá, hanem eddigi benső egységét megtartja, és a jog uralma alatt, melynek elismerése folytán létet nyert, marad: a hagyatéki adósságok tehát, bár az adós elesett (fr. 11. pr. D. de pec. const. 15. §. fr. 9. D. de naut. foen. 22, 2), hasonlóképpen a hagyatéki követelések, ha a hitelező vész el (fr. 3. §. 6. fr. 22. D. de neg. gest. 3. 5), még meg nem szűnnek, mert az uratlanság még nem jognélküliség, mit Javolenus a legvilágosabban fejez ki, mondván: „inter hereditarium servum et eum, qui proderelicto habetur, plurimum interest, quoniam alter hereditatis jure

retinetur; és fr. 38. D. destip. servt 45, 3. — nec potest relictus videtur, qui universo hereditatis jure continetur.*) Ezt bizonyítja továbbá azon körülmény is, hogy akkor is, midőn e nézet még látszólagos ellennézet nélkül állott, azt hogy a hagyatéki dolgok foglalás tárgyát képezték volna, jogosan senki sem állithatta.***) Elismertetett tehát már kezdetben, hogy az elhunytnak jogai, mennyiben személyétől nem elválaszthatlanok, habár a meghatározott jogi alany hiányzik, fennmaradnak. Sabinus állítása is, hogy valamely hagyatéki követelésért kezeskedő a hagyaték birtokbavétele előtt is beperelhető „quia omni modo dare oportet“ (fr. 10. D. 36. 5) nem jelenthet egyebet, mint éppen, hogy az uratlan követelés jogosultsága önmagában is fenáll, ugyancsak azon körülmény is, hogy a hagyatékhoz tartozó rabszolga nem instituáltathatott, jóllehet az „testamenti facti tempore nullius sit.“ (fr. 64. D. de her. inst. 28. 5.).

Azon felfogás, hogy a nyugvó hagyaték vagyonegész, „universitas rerum“, és így a római jogászok is azt csak annyiban nevezték uratlannak, a miként ez más valamely universitas dolgairól is elmondható (Arndts Pand. 465. §.), a fentebbi állítás lényegével nem ellentétes, s azért ellene sem bizonyíthat. Az összdolgot (universitas rerum) ugyanis, mint egészet, éppen csak az abban foglalt részek alkotják, melyek ha nem léteznének a vagyonegész sem létezhetnék, és nem különösen a hereditas iacens, mely Ihering fentebb említett állítása szerint is éppen az által különbözik a „többségi“ jogi személyektől, hogy az semmi egyéb, mint csak a jóból áll, és „sie ist garnichts, wenn sie Nichts hat.“ Midőn a római jog a hereditas iacens, mint oly vagyonegész jelöli meg, mely a hagyatéki jogok és kötelezettségek összességét foglalja magában, és ezeknek a nyugvás ideje alatt alanya: éppen csak azon eredeti nézetnek ad ismét kifejezést, hogy a hagyaték egy időre nullius sit, azaz uratlan, alanytalan dolog. Ha az egyes részek például servus hereditarius, mint uratlan dolog létezhet, a nélkül, hogy pro derelicto vétethetnék, miért ne az egész, azaz a részek összességükben? De nem is azért nevezi a római jog azon részeket különösen a hereditas részeinek,

*) V. ö. még fr. 3. pr. D. pec. 15, 1; fr. 13. §. 2. D. ed leg. Aquil. 9, 2; fr. 6. D. expil. her. 47, 19; fr. 9. §. 1. D. j. d. 23. 3.

*) Így V. ö. még különösen fr. 11. pr. D. de pec. const. 13, 5, kifejezését: „debita pecunia constituta est.“ és fr. 10. D. ut. leg. 36. 3: „quia omni modo dori oportet legatum.“ Az idézett helyek alapján, mondja Brinz (Lehrb. d. Pand. 154. §.): „herrenlos ist noch nicht „rechtlos“,“ sonst wären die res sacrae, da sie res nullius sind, rechtlos.“ hasonlóan Windscheid, Lehrb. d. Pand. 531. §. 5. j. Schirmer, Handb. d. r. Ebr. 3. §.

**) Gaj. II. 52 – 58. §. V. ö. Brinz i. m. 58. §.

hoggy talán ez által tegye tehességessé létezésüket, hanem főképp, hogy rámutasson, miként mint vagyont képezve jönnek jogilag tekintetbe, és másrésről azon érzettől is vezetve, mely, minthogy a vagyon, azaz: jogok és kötelek összessége, természetes állapota nem az alanytalanság, vagy ha tetszik uratlanság, mindenképp ur, alany után néz.

Mindenesetre találhatni a római jogforrásokban oly kitételeket is, melyek első tekintetre azon meggyőződést kelthetik fel bennünk, hogy már a római jogászok is a nyugvó hagyatékban valamely képzelt személyiséget, alanyt fogadtak el („domini loco habetur hereditas“);*) leggyakrabban pedig azon konkrét, kifejezéssel, hogy a dominus, ki gyanánt a hereditas iacens „fungál“, az örökhagyó („hereditas personae defuncti vice fungitur“)**) és egy helyen, hogy az a jövő örökös***): de mindezek épen nem egyebek mint képletes kifejezések, kifejezései azon alanytalanság megszüntetési utáni vágnak, és egyuttal, mint helyesen jegyeztetett meg, azon kíváncsolomnak, mely a hagyaték általi szerzés bizonyos eseteinél a módok meghatározhatására nézve beállhatott. Ámbár ez itt is felesleges gondosság, mert annak ami valakit kell, hogy képviseljen, szükségképp már magának is kell léteznie. De mindezek távol állnak a Puchta-Scheurl-féle alanyalkotástól, s a források egyáltalában nem említik sehol, hogy a hereditas iacensnek valamely alanya lenne.****)

Hoggy az u. n. gestio negotiorum, mely mindig bizonyos személy érdekét tételezi fel, a hered. iacensnél, daczára alany nélküliségének, lehetségesnek tartott, annak oka igen természetes. Mert igaz ugyan, hogy minden érdek tulajdonképpen véve mindig valamely személyes indulat (affectus) alapszik, és ez a nyugvó hagyatéknál hiányzik (ezért az ügyeire nézve szokásos megkülönböztetés is: negotia hereditaria): de ki fogja tagadni, hogy az örökösnek, ki okvetetlen kikerül, nagyon is érdekeben áll, hogy a h. i. ügyei vitettek legyen?

*) fr. 15. pr. D. interr. 11, 1; fr. 1. §. 1. D. si quis test. lib. esse iuss. 47, 4; fr. 13. §. 5. D. quod vi aut el. 43, 24; fr. 22. D. fidej. 46, 1; fr. 61. D. a. r. d. 41, 1; L. 9 C. depos. 4, 34.

**) p. fr. 116. §. 3. D. leg. et fidec. I; §. 2. J. her. inst. 2, 14.

***)) fr. 22. D. de usurp. 41, 3; különösen határozottan fr. 24. D. de nov. 46. 2.

****)) „Sofort halten auch wir für nicht ausgemacht, mondja e kifejezésekről Brinz, dass die römischen Juristen in diesen Vorstellungen etwas fingiert haben wollten; ist es Grundton derselben, dass die hereditas i. die Stelle eines dominus vertrete, so kann darin volle Wirklichkeit liegen. Denn wenn in Fällen, wo sonst ein dominus nothwendig ist, das Dasein einer her. iac. ausreicht, so kann man in Wahrheit sagen, dass die h. i. für einen dominus gelte, und wohl auch einmal abkürzend hinwerfen, dass sie domina sei, ohne deswegen die Grundanschauung zur Fiction zu verflüchtigen.“ (Pand. 154. §.). De különben is közelebbről tekintve a kérdéses szólásmódokat, személyiségről alanyról szó se lehet; mert „persona“ nem fejez ki személyiséget. Ki nem ismeri a „persona servi“-t? Persona az emberi individuum külső alakját jelöli, színészt, ki bizonyos egyeniséget akar felmutatni, legszorosb értelemben pedig mint tudva az álarcot, melyet a színész ekkor használ. Personam alicuius sustinere, vicem personae alicuius sustinere, világosan valamely személy utánzását, azaz: látszólagos személyt. Midőn tehát ez a hagyaték az örökhagyóhoz viszonyára alkalmaztatik, az által koránt sincs az mondva, hogy a hagyaték az elhunytat jogilag képviseli, legkevésbé pedig annak halála vagy további életéről akar valamit mondani. Ha valaki egy elhunytat ruháját magára ölti, bizony ez által az még nem lesz élő, mondja Windscheid (Kritische Ueberschau I. k. 192. old.). V. ö. különben: Köppen i. m. 209—10 old. és Windscheid: Die actio d. r. Civilr. 236. old.

Vége az annyit vitatott tétel: „heres quando-cumque adeundo hereditatem iam tunc a morte successisse depuncto intelligitur“ (fr. 45. D. de A. v. O. H. fr. 193. pr. D. de R. J.) sem foglal magában fictiót; nem az mondatik itt, hogy „a morte ad ius intelligitur“ hanem hogy „successisse intelligitur“, azaz: az örökös csak az elfogadás után leendő a hagyatéki dolgok tulajdonosa (fr. 8. D. de R. J.), a nélkül, hogy az elfogadásnak e tekintetbeni visszahatásáról itt szó volna.*)

(Folyt. köv.) •

Dr. FARKAS LAJOS,
n.-szebeni kir. jogakadémiai ny. r. tanár.

Jogirodalom.

Államismerettan.

Irtá: Dr. Pisztory Mór, győri kir. jogtanár stb.

(Megjelent Pesten, 1872. Aigner Lajosnál.)

(Vége.)

És így könnyen megeshetnék, hogy a szerző, ki pedig a „Legitimität“ elvét maga is gáncsolá, saját eszme-menetével akarata ellenére is egy oly törvényszerűséget elvot pengethet, melyet az erőszak karhatalma szuronyhegyen állíthat fel.

Még csak egy definitióra kívánok reflectálni.

„Viszonylagos népszám — a szerző szerint — a létközegnek aránya a lakosság számához.“ Ez egyszerűen nem áll; mert relatív népszám alatt minden vélemény különbség nélkül a népszám arányát bizonyos terület-nagysághoz, például 1 □ mértföldhöz ért tudomány és gyakorlat egyaránt.

Általános népszám pedig az állam egész területén élő emberek összege. Így: a 15.417,327, mely a magyar korona országaiban levő emberek összes száma, a t a l á n o s, a 2753 pedig, mely azt jelenti, hogy az említett korona országaiban 2753 lélek esik egy □ mértföldre, v i s z o n y l a g o s népszám.

Ezek szilárd fogalmi meghatározások, melyek körül véleményelágazások nem is lehetnek. A népszámot természetesen lehet a létközeghez is viszonyítani és még számos más dologhoz, de az eként nyerendő fogalom nem fogja azt jelenteni, a mit a forgalomban levő „viszonylagos népszám“ megkülönböztetésül az „általános népszámtól“ jelent.

A munka szövegének szerkezetére is vannak mondani valóm.

Nemcsak a munka szövege egészben, de az egyes szakaszok szövege is úgy jelenkezik előttünk, mint egy mozaikkép, mely tarkábbnál tarkább színű elemekből van összerakva, úgy, hogy a szervezet elemei nem folynak össze észrevétlenül egy tömör egészszé, hanem a forradás kiütő helyei mindenütt mesterséges munkáról, nem pedig természetes fejleményről tanuskodnak. A szöveg ugyanis hemzseg idézésektől, polemizáló megjegyzésektől, történeti reflexióktól, melyeknek a szövegben, főképp tanulásra szánt tudományos munkáknál, helyök nem lehet. Mert ily munkákban — nézetem szerint — a t u d o m á n y, mint már az eszmék, fogalmak és elvek tusájából diadalmasan kikerült és határozottan megállapodott eredmény tárgyalandó.

E végből azonban szabatos fogalmi meghatározások, minden bonyodalmat kerülő elvi fejtegetések, a módszer következetes alkalmazása, a rendszer szerkesztés keresztülvitele, a tudomány fogalmi, elvi történeti fejlődésének és irodalmának világosan folyó feltüntetése válik szükségessé.

A nézethullámok összetörölésért szerte széjjel a szövegben annál kevésbé vártuk, mert szerző előszavában határozottan biztat azon ígérettel, hogy megindított munkája II. kötetében az állam — és politikára vonatkozó elvek fejlődésének történetével egészen külön szándékozik irodalmunknak kedveskedni.

De ha már a vélemények harcza magával ragadta és kirántotta a szövegezés rendes kerékvágásából legalább — mint szokás és czélszerű — a források — és nézetekre nem a szövegben, hanem jegyzetekben kellett volna utalni; ez által elkerülheté vala ama darabosságot, mely a szövegben nélkülözhetlen rendet összeszaggatá — úgy szólván rendetlen tette.

Csak hogy többet elő ne soroljak, a 12—17, 26—28, 69—71,

*) V. ö. Schirmer, Handb. dr. r. Erbr: I. §. 3.

77, 80, 85, stb. lapokon egyébbel sem találkozunk, mint irodalmi nevekkkel és szóról szóra lenyomott nézetekkel. Ugy hogy szerző Mohl, Bluntschli, Frantz, Eötvös, Krause, Lanreut meg még egy néhány kedvencz német író műveiből összeszedett idézetekkel mondatja el „államismeretiana” megjelont füzetének tekintélyes részét, minélfogva az egész munka inkább egy hirlapokból több vagy kevesebb csinnal és ügyességgel összeállított tudományos cikksorozat, mint szerves és önálló egységre törekvő tudomány hatását gyakorolja az olvasóra, a ki inkább mulat és szórakozik, mint tanul és okul.

Ez az eset különösen a tanulóknál állhat be, kik a rájuk zuduló vélemény halmaz közepette sokszor egészen magukra hagyva állanak és találgatni kénytelenek: vajjon melyik hát a valósággal megállapított és uralkodó vélemény? Már pedig a tudománynak nem talányokat, hanem igazságokat kell közvetíteni.

Még csak itt-ott fel-felbukkanó állítások szellőzéséhez néhány szót!

A munkában több helyütt érezhetővé válik az államélettan — (statisztika) és eredményeire vonatkozó fogalmak zavara. Így a 78. lapon is, a hol szerző azt állítja, hogy a statisztika óriási haladása kimutató, hogy a népek nemcsak történeti fejlődéssel (!) bírnak, hanem physikailag is bizonyos élettörvényeknek vannak alávetve. Ez tény, azonban olyan, melyet már a modern statisztika léte előtt is tudtak, a többi állam-, és főképp természettudományok, és lényegesen physiologiai igazság, melyet ennélfogva nem a statisztika, mint állam-, hanem a physiologia, mint természettudomány derített ki.

Statisztika amaz egyszerű és természetes igazság feltalálásához nem kellett, hanem mihelyt a physiologia és anatomia uról tanuskodtak, hogy az egyes ember physikuma élettörvények alatt áll: ez igazságot csak ki kellett terjesztetni az emberekből álló államra azon tételben, hogy az állam vagy nép is élettörvényeknek hódol physikailag; mert az állam az emberi életnek csak egy módja, mely nem függesztheti fel az emberindividuumok felett uráló természeti törvényeket, hanem csak azok hatását irányozhatja, módosíthatja.

Itt tehát nem a statisztikától tanultunk, hanem inkább maga a statisztika is a természettudományoktól tanult. A statisztika azonban azon tényt derítette ki, hogy az államéletben is (a mely pedig emberi, tehát erkölcsi és értelmi erőök mozgalma és hatásának külföldi közege egyszerűsége) hasonló törvényszerűség uralkodik, mint minő természeti világban.

De ez egészen mást jelent, mint a mit a szerző mondott és érteni látszik. Jó lenne a statisztika haladásának és eredményeinek ismerete végett, ha az, a ki statisztikáról akar írni a modern statisztikusoknak, mint: Quételet, Dufau, Moreau de Jonnés, Guerry, Legoyt, Heuschling, Wappäus, Stein, Engel, Wagner, Rümelin, Drobisch, Knios stb. nemcsak neveivel találkozni, hanem azok valódi tudományos termékeit is tanulmányozni; akkor talán nem teremnének gombaszerűleg és oly improvizáltan, mint tapasztaljuk, a „nagy” munkák, melyek nagyokká legtöbbször csak a papírolevelek számától lesznek, hanem a mit írának irodalmáraink, ha ugyan lassabban is, az alapos és eredeti is lehetne.

Ha már most összegezzük mindazon észleleteket, melyekhez elmozdításaink folyamán a tudományos meggyőződés vezetett el: azt találjuk, hogy szerzőnek egyáltalán a fogalmak lehozása és megállapítása kevés szerencséje van: de annál erősebb oldala az összerakás és elbeszélés tehetsége, melynek kelleme, könnyed irmodor áll rendelkezésére.

Az állam, a társadalom, az államhatalom fogalmainak le származtatása és meghatározása igen-igen nehézkes és hiányos; de annak ügyes, érdek feszítő elmondásánál, hogy minő szép gondolatai vannak Bluntschli, Mohl, Eötvös, Lanreut, Frantz és másoknak, a szerző oroszán-oldala sokszor valódi bravurokat arat. Különösen az eszmék és elvek fejlődésének fejtegetése, tehát a történet az az elem, melyben a szerző leghivatottabban és legavatottabban látszik mozogni, mely tény mindenestre szép várákozára jogosít a következő II.-ik kötet iránt.

A munkában sok szép nyers anyaggal találkozhatni, a mely — sajnos! — csak összehordva van, de feldolgozva és consumálva nincs. Sok helyütt elszórogatott felületes állításokból — az tűnik ki, hogy a szerző esetében tapogatózik. Beható, mély, elmozgó, fölemészto és alkotó tanulmányoknak igen-igen

gyér nyoma van.*) Innen az ellentétek és következetlenségek hemzsege. Hinc illae lacrimae!

Szóljunk őszintén és nyíltan, úgy a hogy azt a barát az igazságvá és jóakaró baráttól, a tudomány mindenek felett álló érdeke az itész lelkiismeretétől méltán megvárhatja; mert hiszen ép az a cél, hogy használjunk egymásnak is, a tudománynak is.

A szerző fiatal ember és kezdő író. Nézetem szerint a nyílt és lelkiismeretes beszéd az ilyeneken fog legjobban, különösen, kik — mint a szerző — még kéri is az őszinte bírálatot. Elveikben megcsontosult, nagyságuk hitében elvakult „tekintélyek” egyrésztől fogva vannak multjok termékei által, de másodsor érinthetetlenek, és ép ezért javíthatlanok, jól tudván, hogy ha kritikát ismernek el maguk felett, akkor sokszor álgloriájuk nymbusából a hétköznapi egyszerűségek lomtárába hullhatnak. Rájok nézve az érinthetenség és csatlakozhatatlanság exequálása a lenni és nem lenni kérdése.

Hanem másként áll ez a fiatal kezdővel, kinek lelkét a munkavágy tüze feszíti, és a ki, mint szerző, méltánylandó szerénységgel azon gondolatban gyürkőzik neki a termő munkának, hogy homunculi sumus.

Szerzőnek azt ajánljuk, hogy ne hirtelenkedjék munkája további közlésével, hanem tanulmányozza és emészte meg előbb a mérvadó tudományos irodalmat, neveztesen a francia, angol és olasz irodalmi termékekre is legyen figyelemmel, melyek mellett I. füzetében csak egy lóhalálából vágatott el. Aztán ne arra helyezze a súlyt, hogy sok szép idegen gondolatot csoportosítson, hanem igyekezzék nagyreményű tehetségeit úgy használni fel, mint a méh, a mely innen is, onnan is, még a csalánvirágból is, alakító és alkotó hatalommal egy egészen új és saját terméket állít elő, — a mézet. Ez ugyan lassu, észrevétlen, de annál halásabb, édesebb és terménydusabb munka. A német, angol, francia irodalom korifensait ily munka állította a Pantheon boltozata alá.

Nem egy pillanat, nem is egy év, hanem évek éjjelnappal összetett munkája biztosíthat hasonló nagyszerű aratást, nem pedig a hólyag-fuvás pillanatnyi mestersége.

Jó volna, ha irodalmunk többi „fiatal óriásai” is, kiket könnyű volna megnevezni, megszívelnék e figyelmeztetéseket; ne rohannának oly „szent dühhel” mások vorejékének termékeire, hogy azokat „hézagpótlás” végett a hazai irodalomnak elorozzák. A cél nem szentesíti az eszközöket! Az az Isten, a kit a magyarok Istenének nevezünk, nekünk is adott egy kis józan ész, és ha nemzeti zenénk és költészetünk csarnokában saját eszméink dallosai pengetik a magyar lantot: ne legyen a magyar tudomány csarnoka az, hová a magyar idegeneket állít az oltároknak, maga pedig csak az uszályhordó szolgálai munkáját végzi.

De ha eddig kést kelle forgatnom, melyet vállalatom természetem adott kezembe, nem tehetem az igazság és mélytánylat érdekében, hogy gázoljam a sum cuique tribuendi kötelességét.

A munkának — mint minden emberi műnek — a bokros hiányok és télszégességek mellett dicsérendő előnyei is vannak.

Oly szépen és behatóan tárgyalja szerző ugyanis a társadalmat és társadalmi jogot, hogy az honi irodalmunkban keresi párját. A forrástanulmányokkal parhuzamos egyéni feldolgozás — az ugyan ritkán is — de helyely-helyelyel önálló eszmemenet- és termékeny fejtegetésekben nyilvánul, és egyszerűsémint feljogosít azon várákozára, hogy a kezdett nehézségein áttörő erő idővel izmosul, ruganyosabb, termékenyebb, rendben, eszmekörben, önállóságban gazdagabb lesz, és így még élvezhetőbb eredményeket fog a munka további folyamában termelni.

E jogos várákozás, de sajátlag a munkának tényleges és élvezhető előnyei azon jogcímek, melyekre bátran hivatkozunk, midőn azt úgy a jogtanulóknak mint általában az érdekelteknek szives figyelmébe ajánljuk.

Kolozsvártt, 1872. márcz. hóban.

Dr. DOBRÁNSZKY PÉTER,
jog- és bölcsészettudor,
kir. jogtanár.

*) E pontban tehát teljesen más nézetem van, mint szerző ama kritikusanak, a ki a „Jogtudományi Közönyben” nemrég, a szerzőnek épen munka szorgalmát tuncatá ki. Sőt a szerző említett recensense, ki magát nagyon is a dolgok felületén mutatá be, igen jól járna, ha valamely szak-erő kissé belemártaná a dolgok mélyébe is, hogy tapasztalatot szerezhetne magának arról, miszerint az igazság épen mint a gyöngy a mélyben, a fenéken található.

K ü l ö n f é l é k.

(Börtönügyünk kérdése az európai congressuson.)

(Folytatás.)

34. Kérdés. A tisztáltságot levezető csatornáknak helyes berendezése folytán egészségeseknek mondhatók-e a börtönök?

Felelet. Az országos fegyintézetek nagyobb részt régi várak, kastélyok, zárdák s egyáltalán eredetileg nem fegyintézeti célra emelt épületek lévén, azokban helyes csatornázási rendszer nem létezik.

Ujabbán fáradozik ugyan ilyennek létesítésén a kormány, de a régi épületek csatornázása alig lesz tökéletes.

35. Kérdés. Mily mennyiségű víz használtatik fel a fegyenczek szükségletére? Jó minőségű-e az?

Felelet. Az országos fegyintézetekben, hol az intézet s a fegyenczek tisztaságára kiváló gond fordítottatik, egy fegyencz szükségletére (beleértve a főzést, mosást s fürdést is) naponként, mint egy 3 akó s 14 itcze víz használtatik fel.

A víz minősége 6 országos fegyintézetben kitűnőnek s egyben kevesebbé jönnek, de azért élvezhetőnek mondható.

36. Kérdés. Jól vannak-e a fegyintézetek szellőztetve?

Felelet. A szellőztetési rendszer az egyik országos fegyintézetben jónak nevezhető, a többiben hiányosnak. Egy második fegyintézetben a szellőztetési rendszer átalakítása legközelebb várható.

37. és 38-ik Kérdés. Mily eszközökkel biztosítottatik a börtönök a fegyenczek tisztántartása?

Felelet. A királyi törvényszékek mellett levő börtönhelyiségek s az azokban letartóztatott egyének tisztántartása a legnagyobb nehézségekbe ütközik.

Ezen helyiségek a legtöbb törvényszék mellett oly szűkek, hogy a foglyok azokban majdnem egymás háján vannak. Ehhez járul igen sok helyt a szobák sötétsége. Meszelní és sikáltatni igen ritkán lehet, mert nincs hely, hova azon időre a foglyokat bezárni lehetne. A csavargó, piszkos, rongyos és férg-kkel teltlen beszállított egyének megfürdőzésére igen sok helyt kádak nincsenek. Fehérruha készlettel a börtön raktára a legszűkebben van ellátva; a vizsgálati foglyok néha heteken át tiszta ruhát nem válthatnak. Mindezeknek következménye: a börtönök s a foglyoknak kisebb vagy nagyobb mérvű tisztáltsága.

Az országos fegyintézetekben uralgó kényes tisztaság, a legszigorubb vizsgálat is kielégít. Itt a fegyenczek rendszeren fürösztetnek, hetenkint tiszta fehérruhát, kéthetenként tiszta ágyneműt, évenként kétszer a szalmazsákba friss szalmát kapnak. Havonként megnyíratnak s hetenkint megborotváltatnak. A helyiségek évenként meszeltetnek, s minden 14 napban kiskáltatnak.

39. Kérdés. Hogy vannak az ürítő helyek berendezve?

Felelet. A királyi törvényszékek legtöbbjénél, az egyes börtönoszobákba facebrek vannak beállítva, a mi sem az egészség, sem a szeméremre kedvező hatással nincs.

Az országos fegyintézetekben mindenik szobának egyik szeglete fallal, néhol deszkával van elzárva, s az így alakított fülkébe van a zinnből készült s vízzárral ellátott ürelék edény behelyezve. Az edény a folyosó falába vágott kis ajtón át vétetik ki a fülkéből. Ezen berendezés tökéletesnek nem nevezhető ugyan, de legalább az egészségre s a szeméremre káros hatást nem gyakorol.

40. és 41. Kérdés. Mivel világítottatik s mivel fűtetnek a háló termek s a magánzártak?

Felelet. Világításra mindenütt vagy növényolaj vagy fagygyugyertya használtatik. Az egyik országos fegyintézet az u. n. Meiszner-féle légfűtéssel melegítettetik, a többi országos fegyintézetekben az egyes szobákba vaskályhák helyezvék s ezek fával fűtetnek.

42. és 43. Kérdés. Mily anyagból áll a fegyenczek ágya s mily részekből áll egy teljesen felszerelt ágy?

Felelet. A királyi törvényszékek mellett levő börtönök többjében sem ágy, sem prics nincsen. Nehány szalmazsák a földre helyeztetik s ez képezi a teljesen felszerelt ágyat. Más börtönökben az egy ölszélességű s az egész szoba hosszát elfoglaló padra helyeztetnek egymás mellé a szalmazsákok, a kik a padon nem férnek, azok a földre fekszenek. Sok börtönben minden fogoly részére egy takaró-pokrócz is adatik, de lepedő ritkább helyen.

Az országos fegyintézetekben mindenik fegyencz használatára egy fából készült szétszedhető prics van kijelölve, melyek egymástól legalább 2 1/2 láb távolságra állanak. A pricsen egy szalmazsák, egy szalmavánkos, ágy lepető, s nyáron egy vékonyabb, télen egy vastagabb pokrócz fekszik.

44. Kérdés. Hány óra fordítottatik munkára, hány a pihenés s hány az alvásra?

Felelet. A napnak 24 órájából az országos fegyintézetekben 9 1/2 óra fordítottatik munkára, 2 1/2 óra engedtetik evés és pihenésre, 3 óra tanulásra, 1 óra sétára s 8 óra alvásra.

45., 46., 47. és 48. Kérdés. Hol s miként ápoltatnak a beteg foglyog? Mily betegségek fordulnak leggyakrabban elő? Mennyit tesz a betegek aránylagos száma? Hány százalékot tesz a halálozás?

Felelet. A királyi törvényszékek mellett levő börtönökben a kisebb betegségben szenvedők a börtön helyiségeiben, a nagyobb betegek a legközelebbi nyilvános kórházban ápoltatnak.

Az országos fegyintézetekben a betegek számára külön kórház van berendezve, s a betegek állandóan alkalmazott házi orvos által gyógyíttatnak. A fegyintézetekben leggyakrabban a következő betegségek fordulnak elő: Tuberculosis pulmonum, Febris intermittens, Scrophulosis. A betegek száma az egészséges fegyenczek létszámának mintegy 8—10% át teszi; a halálozási százalék a fegyintézetek szerint változik; vannak országos fegyintézetek, melyekben a halálozás 2%-ot meg nem halad; másik országos fegyintézetekben 10%-ig, s egy harmadikban 13%-ig emelkedik.

49., 50., 51. és 52. Kérdés. Ismertetik-e a börtönökben a kényszer illetőleg meddő munka s a termékeny (productiv) munka közötti különbség? Mely productiv munkák üzetnek az egyes börtönökben? Jó hatásnak bizonyul-e a kényszer, illetőleg meddő munka, s csökkentie ez a visszaesők számát? Mily hatást gyakorol a kényszer munka erkölcsileg s mily hatással bír a fegyenczek egészségre?

Felelet. A magyar fogházakban a meddő s termelő munka közötti különbség nem ismertetik. Meddő s ily értelemben vett kényszermunkák nem üzetnek, mert általános nálunk a meggyőződés, hogy a meddő munka javító nem lehet. Midőn a fegyencz tudja, hogy dolgozásának eredménye nincs, hogy csak arra van szánva, hogy inai fárasztassanak, s hogy izzadsága folyjon, természetesen elkövet mindent, hogy magát kimélje, s kibújja oly feladat alól, melyet úgy is csak önnön kárára teljesítne, a nélkül, hogy ezzel másoknak használjon. Midőn így egy gépnél is lejjebb alacsonyíttatik, hihető-e, hogy erkölcsileg javulni emelkedni fog? Az angol fogházakban divó tap-malom által, még az sem éretik el, hogy a fegyencz a mult feletti töprengéstől elvonassék és önálló gondolkozásra serkentessék a jövőről; sőt ellenkezően: elbutíttatik s elfásul.

A magyar fegyintézetekben csak termelő munkák üzetnek és pedig a következők: szabó-, cipész-, asztalos, bodnár-, kérekgyártó-, esztergályos-, könyvkötő-, lakatos-, kovács-, bádogos-, kötélgyártó-, takács mesterség, pipagyártás, szalma-kalap és aranyozott ráma készítés.

(Folyt. köv.)

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:

Kiadja:

Dr. Dárdai Sándor.

Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápr.—jun.) 3 frt.
Félévre (ápr.—szept.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca, 4-ik szám.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj: —
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A magánjogi codificatióról. Dr. Rentmeister Antal, pozs. kir. jogakad. tan. A hereditás iacens jogi természete. Dr. Farkas Lajos n.-szebeni kir. jogakad. ny. tanártól. — A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvezetés e két nemének joghatálya. — Jogirodalom. — Dr. Korbuly Imre, pozs. kir. jogakad. ny. rendes tan. — Különfélek.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A magánjogi codificatióról.

(Folytatás.)

Milyen fontossága van az általános elméleti ismereteknek rendszeres törvénykönyv birtokában levő országokban is, mennyire függ a codificált jog gyakorlati alkalmazásának minden sikere az iskolában és iskolán kívül szerzett elméleti tudomány alaposságától, tehát az irodalom és tanszék jelességétől; arra nézve legtöbbet éppen azoktól tanulhatunk, a kik századunkban úgy a jogtudománynak általán, mint a codificatiónak különösen is elismert legnagyobb mesterei: a németektől.

A poroszoknál sok évig érvényben állott már a Landrecht, a törvénytörvények a szerint ítélték; de — mirabile dictu — egyetlen egy németországi, s különösen magán a berlini egyetemen sem tartottak abból felolvasást, sem tanszék nem létezett számára. — Igen helyes, czél- és okszerű eljárás is volt ez, akár mint csudálkozzunk is rajta. Mi újat fogott volna tanulhatni a jogászai pályára készülő növendék a törvénykönyvből, a mit nem nyujthattak legalább is éppen oly jól a tudós előadások, a jogtan részletes kifejtését tartalmazó tankönyvek? Ez az eljárás némileg ama hirhedt török hadvezér tetteire emlékeztet ugyan, ki az alexandriai könyvtárt katonáival porrá égettette; mert, úgy mondá, abban a sok könyvben vagy ugyanaz van, a mi a korábban, s ekkor mind fölösleges, vagy más valami van benne, s akkor kárhozatra való. Mindazonáltal a porosz iskola-ferfiak akkori gondolkozása nemcsak logikai, hanem gyakorlati hatásaiban a német tudományra nagyon üd-
vös is volt

A Landrecht oly iszonyu munkaaldozattal és csak a németektől kitelhető alapossággal kidolgozott egy törvénykönyv. hogy e részben a mai napon létező vagy ezelőtt akárhol létezett törvénykönyvek egyikét sem lehet vele hasonlítani tenni. Erről, hogy többet ne mondjunk, bizonyágot tesz az a körülmény, hogy a római corpus juris tüzetes és nagy gondnal készült kivonatából előállott első tervezet létrejöttétől, és ennek a kamarákban, tartományi gyűléseken, bizottságokban és a kormányzások kebelében történt sokszoros és ismételt megvitatása és tárgyalásától fogva a véglegesen megállapított szöveg elfogadásaig felgyult anyagtömeg rendszereszetten 88 nagyrétű kötetre rugott. Mindamellet is, daczára az ilyen páratlan alaposságnak s valóságos casuistika túlságaiiba átesapott részletességnek, bizonyos volt, hogy a törvénykönyv nem foglalhat magában

többet, mint a tanelmélet, mint az egyetemes jogtudomány. A ki tehát alapos és sikeres elméleti kiképzetésben részesült, evvel együtt a törvénykönyv egész anyagtartalmát is mintegy szellemi birtokába vette. A mely pontban a haladó tudomány tulszárnyalta már az írott jogot, ott kárba veszett volna a tévelyek kutatására vesztegetett inproductiv munka; a hol pedig az uralkodó helyes elmélettel megegyezett a szöveg, szükségtelen ismétlés lett volna az annak §§-ain való kérdés. Ez oknál fogva a porosz törvénykönyv olvasását és a vizsgatételt belőle csak az elméleti tanulmány teljes bevégezése után, az ügyvédi és bírói pályán alkalmazást keresőktől kívánták meg.*)

Mit mondjunk ily élelmes és a józan ész javasolta eljárás szemléleténél mi saját hazai tanrendszereinkről? Minden akadémiánkon régtől fogva, mint külön tantárgy adatik elő a magyar magánjog és elég bőkezűen is vannak számára kiszabva az előadási órák. De mintha csak szembekötösdit játszanának vele, úgy tapogatnak utána mindenfelé, s úgy szólva, minden szomszédos tanszakok zugaiból keresik össze a kopott ruhadarabokat, hogy ezekkel vézna testének száználmas szegénységét takarhassák. A mit magyar jog czége alatt árulnak, annak egy része teljesen elavult, s elvesztette jogfejlesztési erejét, a valóságban létező viszonyok alakítására alkalmas támaszt már nem szolgáltatathat; tehát a jogtörténetbe való. Az előadatni szokott anyag egy másik részét teszik azok a viszonyok, melyek 1848 előtti viszonyainkból folyólag a magánjoggal összekapcsolvák ugyan; de igazi voltak szerint közjogi természetűek, s ennél fogva a közjogba, sőt ennek is csak történetébe tartozók. Ismét egy további része magyar magánjogunknak — a házasságot tárgyazó rész katolikus honpolgárok házassága tekintetében — nem más, mint tiszta egyházi jog, mely ebben a materiában magánjogunknak csaknem egyedüli forrása. S a mi ezek levonása után fennmarad, abból ismét jókora, de sőt igen tetemes mennyiséget kitevő anyag az usztriai törvényből kerül ki és pedig kétféleképen; vagy mint határozottan recipiált jogintézmény, vagy csak amugy pongyolán, ad normam: ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes, csupán csak a magánjogi írók szakállára hitelezett tekintélynél fogva, kiknél oly nézettel találkozunk gyakran, hogy a mire nézve törvényeink nincsenek, abban az ausztriai tkönyv rendelkezése szolgálhat szabályul. Szó sem fér ugyan hozza, és semmi kételynek nem lehet helye arra

Lásd Savigny i. m. a 144—146. lapon.

nézve, hogy hasadozó és sok réssel tátongó magánjogi épületünkbe elég disztelenül belerakott ezen az idegen-szerű anyagon kívül vannak abban még más becses és tartósságot ígérő oszlopok is, melyek az eredeti nemzeti jogalkotás szilárd talapzatára lévén állítva, szerencsésen megküzdöttek eddig a körülöttük dúló pusztulással, s kellő gond és ügyes támogatás mellett ezentul is épen fennmaradhatnak; minél fogva eszem ágában sem lehet tagadni, hogy nem egy nemzeti eredetű, magyaros szabású intézményt találhatunk magánjogunk sivár rónaságán is, melyet századunk irgalmatlanul egyformásító törekvései özönletéből könnyen megmenthetünk, s eredetiségében nemzeti önlétünk diadaljeleként önállóan tovább fejleszthetünk; mindazonáltal épen ez az a pont, a melyen jó ideje nem látunk oly haladást, mely szép jövővel és sikerrel kecsegtetne. Ide kell tehát mindenneke előtt kitartó szorgalommal irányozni törekvéseinket, nyomozni, kutatni, éles szemmel minden hantot vizsgálni, melyet jogtörténeti kutatásunk ekéje felhány, míg a saját földünkben elásott kincset egészen meg nem leljük. Mindenekelőtt tanulmányi rendszerünket kell akként módosítani, úgy megtisztítani kinövéseitől, hogy ne két-három tanszakmabeli előadáson nagyrészt csak egy; azon tárgy és anyag adassék elő, hanem hogy az idő becsét méltányló munkássággal, az összehasonlító jogtudomány felkarolása, az európai anyajogok forrásainak tanulmányozása, nem „második kézből” kölcsönvétele által valódi tudomány, részletes jogismeretek terjedjenek el, hogy azt az otthonosságot szerezzük az elméletben, mely legerősebb támasza sikeres tevékenységünknek a praxisban. Így emelkedhettünk fel addig a magasságig, a honnan beláthatjuk mind a magunk, mind a mások egész birtokát. Így saját munkánk kiérdemelt jutalmául az egyetemes miveltség jog-szerű osztályrészeséivé tesszük magunkat, s abból kijut majd, a mihez igaz jussunk lesz, egy jóra való törvénykönyv is számunkra. Ekkor aztán nem lesz nehéz feladat magyar codexet szereznünk; azt iskoláinkban a többi tanok harmonikus egységének keretébe felvehetjük, mint a porosz törvényt is felvették az egyetemi szakok tankörébe, mikor a trkönyv tanulása nem lehetett többé, hogy úgy mondjam, ártalmára a törvénytudománynak, a mi akkor történt, midőn az egész jogtudós világ felett már derengeni kezdett azon meggyőződés hajnala, hogy a trkönyv nem több annál, a minek századunk nagy jogtudósa a codicált törvényeket általában tekinteni kívánta: egy érdekes és nyomatékos jogtörténeti factum, egy kis nyugvó pont a jogalakulás soha fel nem tartóztatható mozgalmaiban, egy kis sziget, ha hozzá szabad tennem, melyet a jogfejlesztés egy vulkanicus kitörése a jogtudomány határtalan tengerének felszínére varázsolt.

Első feladat tehát, hogy korszerűleg rendezzük egész tanodai rendszerünkkel együtt jogi tanintézetünket; ebben a földben majd magából terem meg, a mire szükségünk van. Ha az alapos képzettség kiterjed a jogélet terén működő honfiak minden osztályaira, a hazafias erénytől nemesült közremunkálás meghozza a népszerű törvénykönyvet, s az egyetemes jogisme honában othonos tudósainkban olyan közege lesz jogéletünknek, mely, mint az elmélet, szokás és törvényszéki gyakorlat megtestesült megjelenése, a törvénykönyv §§-ait meg fogja eleveníteni és közvetíteni azoknak az életre üdvös hatását. Ezzel pedig oly tárgyra akartam utalni, melyet törvénykezési állapotaink közt a legsajnálatosabb hiánynak kell tekintenem: t. i. jelenlegi elméleti oktatásunk és joggyakorlatunk, az elmélet és élet közti viszony fonák tarthatatlan voltára.

Olyan impraktikus valamit, minő rendszerint a jogi

iskoláinkban szerzett elméleti képzettség, s olyan tudománytalant, milyen tulnyomólag a mi praxisunk, alig lehet képzelni. Tudományunknak az élettel s ennek amavval ugyszólván semmi köze. Itt természetesen nincs helye ezt bővebben kifejteni és okaira visszavezetni; sőt méltányosan ítélve s mindent megfontolva, személyeket és körülményeket számba véve, nincs is erre szükségünk, mert csodálkozni kellene, ha másként állana a dolog. De azért mégis bizonyos, hogy ez így tovább nem maradhat. A németeket azon hajlamukban, mely őket a jogtudományban is sokszor elvont speculációk és aprólékos meddő kutatáshoz vonzotta, a gyakorlati terén leginkább az tartotta meg, hogy az egyetemek jogi fakultásai mint ítélőszékek perekben is működtek s különféle alkalmakból véleményadásukkal a rendes törvényszékek ítélőhozatalára voltak befolyással. Ez az intézmény valamint egyrészt összetartó kapcsot képezett az elmélet és gyakorlat között, s az egyetemi előadások netáni doctrinarismusanak elvette a fulánkját; úgy másrészt a római jog külső határait megállapítván, a particularis jellegű német területi jogokat is tudományosan kifejtván s egymás közt valamint a római joggal is bensőbb érintkezésbe hozván, megvetette alapját a most u. n. közönséges német jognak, melyből leginkább kölcsönözték anyagukat az újabb codificatiók. Később, az igaz, visszasságokra vezetett az egyetemi karok ilyen működése, és veszélyeztette azok tudományos hivatását is, a mennyiben ugyszólván ítélőkészítő és véleménygyártó műhelyekké aljasodtak egyes facultások; miért is a jelen korban csaknem egészen felhagytak evvel az egész intézménnyel. A ki azonban körültekintett a német jogirodalomban és ismeri a kitünőbb írók gyakorlati irányát, tudja, hogy ott még most is milyen viszonyosságban van a praxis és a theoria. A legkimerítőbb elméleti tan- és kézikönyvek sokszor magas állású bírói tisztviselőktől valók; tisztán gyakorlati irányu munkák megfordítva jeles tanárok tollából származnak. Ilyen kedvező állapotot nálunk is minden áron kellene létesíteni; kezdeményezésnek máris azt lehetvén tekinteni, hogy a pesti egyetem egyes kitünő tanférfiai ülnöki joggal bírtak az ország első rangu törvényszékén. Ilyes valamit igénytelen nézetem szerint az országban létező többi tanintézetnél is be kellene hozni, ha előbb nem, a már sokáig úgy sem halasztható rendezés alkalmával. Ha nagyobb mérvű hasznót nem eredményezne is azonnal az ily rendszabály, kettős irányban semmi esetre sem maradna el jó hatása. — Az előre törekvő tanároknak út és mód nyílnék ekként kiképezni magukat és anyagot gyűjteni olyan előadásokra, melyeket a külföldi egyetemeken practicum collegiumnak neveznek. Ezek, inkább a hallgatókkal bizalmas eszmecsere és fesztelen beszélgetés, semmint a szabatos tudományos alakba vont előadás formáiban a feladott egyes jogesetek elemzésével és eldöntésével foglalkozván, a hallgatókat elméleti ismereteik gyakorlati alkalmazására szoktatják, ítélő tehetségeiket élesítvén, a jogi tanulmányoknak felettébb gyümölcsöző gyakorlati irányt adnak. E mellett pedig ama rendszabály bizonyára nagyon megkönnyítené bírósági tisztviselőknek a tanpályára való áthelyeztetését s viszont kitünőbb tanférfiaknak a gyakorlati bírói pályára történendő áttérését, a mi bizonyos esetekben a közügynek csakis hasznára lehet.

Dr. RENTMEISTER ANTAL,
pozs. kir. jogakad. tanár.

(Folyt. köv.)

A hereditas iacens jogi természete.

(Vége.)

III.

A dolog természetét ily hiven visszatükröző római felfogás a jogtudomány jelen stadiumában kétségkívül csak pártolóra találhat, elvetendő lévén ott minden mesterkéeltség, hol a természetes állapot a jog követelményeinek megfelel.

Mai jogfelfogásunk szerint ugyanis a nyugvó hagyaték uratlansága, helyesebben, alany nélkülsége még kevésbé, mint a római jogrendben, akadályozhatja annak mint vagyonegésznek fenmaradását s azon képességét, hogy jogaiban növekvést vagy új követelések szenvedőleges vállalása által apadást tapasztaljon.

A hagyaték vagyonegész. Miből áll pedig a vagyon, annak egésze?

Az által, hogy a jog bizonyos életviszonyokat mint valamely személyt illetőket elismer, azok jogviszonyokká lesznek, melyekből nekik megfelelő jogok, illetőleg harmadik személyek kötelezettségei azoknak sértésétől tartózkodásra szülemenek. Ezen jogviszonyok az alapjukul szolgáló életviszonyok különbféleségéhez képest azután közelebbi meghatározást nyernek és lesznek: személyi-, családi- és vagyoni (dologi és kötelezettségi) jogviszonyokká, mely utóbbiak összesége: a vagyonegész. Mint egyáltalában minden magánjognak keletkezésénél, úgy a vagyonjogokéinál is a főszűl mindig azoknak a jogrend általi elismerésére fektetendő, azaz: arra, hogy a jog megengedi, miszerint valamely személynek bizonyos, meghatározott tárgyozi viszonyában ennek akarata olyképp nyilvánulhasson, hogy azt a többi akaratok is elismerni tartozzanak. Ezen elismerésnek már természeténél fogva a vagyonjogoknál olyanoknak kell lennie, hogy ne csak annak javára szolgáljon, kinél azok éppen keletkeztek, hanem abban a jogosult egyszersmind azon hatalmat is nyerje, hogy az egyszer szerzettet másra is átruházhassa. Minden következő birtokosnak az átruházottban tehát csak ugyanazon joga van, melylyel az előbbi birtokos birt, vagy másképp, az egyszer létrejött jog megszűnéseig mind csak ugyanaz marad, habár viselője, alanya közben változik. *) A jog tartalmát képező cselekvény lehetősége ennél fogva nem egy bizonyos, változhatatlan személyre szorított, nem egy bizonyos alanynak akarhatása, hanem egy a jog által általában elismert, meghatározott akarhatás, mely egyediségét és más elismert akarhatástól különbözőségét egyrésztől specialis tartalmában, másrésztől pedig a jog azon tényében bírja, mely által bizonyos körülmények, életviszonyok alapján jogi létet nyert; vagy más kifejezéssel élve: a jog tartalma valamely személy végett ugyan, de nem ezáltal létezik. **) Ha pedig ez így áll, akkor a jogok azon idő alatt is létezhetnek, midőn a személy, alany, mely végett először létet nyertek, megszűnik, és még egyelőre nincs megállapítva az, kire átmenendők lesznek. A jogtény maga, melyen a jog tartalma alapszik, az elismerő jog által itt még nem vétetik vissza; az egyszer elismert akarhatás tovább is tart, s így maga a jog. — Beismerni kénytelen ezt mind e nézeteknek különben ellensége, Neuner is jeles munkájában, állítván, hogy már az ember életében is jogainak és kötelezettségeinek tulajdonképeni alanya nem csupán ő maga, hanem inkább „esz-

ményi vagyona“, azaz: „vagyonekéssége“ (Vermögensfähigkeit).*)

Alkalmazván már most a mondottakat a vagyonegészre jogi értelemben, azaz: az egyes jogok és kötelezettségek összegére, nem lesz nehéz belátni, miként ennél is az azt egységgé alakító középpont tulajdonképen nem az emberben, hanem önmagában, azaz: a jog által vele összekötött azon elismerésben fekszik, hogy az azt alkotó részek nem csupán mint egyes különvált jogok és kötelezettségek, hanem mint vagyonegész jönnek egyuttal jogi tekintetbe. Az összetartozás fogalmára nézve különben aztán mindegy, minő szempont által vezettetett a jog annak alakításánál; teheti ezt a jog bizonyos tekintetekből valamely személyre vagy meghatározott célra. „A jog mindig bírhat annyi souverainitással, mondja Windscheid, hogy jogok és kötelek összeségét alakíthassa, s ezzel mint meghatározott egységgel bányhasson.“**) Így a hereditas iacensnél kimondja a hagyatéki jogok és kötelezettségek összetartozóságát és fenmaradását a nélkül, hogy az interim egy meghatározott alanyé lenne, tisztán annak céljára, rendeltetésére való tekintetből, mely tudvalevőleg nem lehet más, mint: a successio, átszállása a hagyatékra az elhunytak jogos utódjára.***) Ezen cél tekintetéből nem bányhat a jog sem a különben uratlan vagyonnal másképp, mint más bizonyos személy vagyonával és ezért megtarthatja az mindazon sajátosságait, melyekkel előbbi alanya halála előtt birt.

Midőn az uralkodó nézet annyira üldözi ezen időleges alanytalanságot és oly kitartó képzeleterővel követeli még folyvást a költött személyiség elfogadását a nyugvó örökségben, feledni látszik, hogy itt a tételes jogon kívül más alap el nem fogadható, melyből egyedül szabad az azt szabályozó elveket levonni.****)

*) V. ö. Neuner, Wesen u. Arten der Privatrechtsverhältnisse. 13. §. 91. old. és 15. §. 106. és k. old. Kiváló figyelmet érdemel ezen jeles tanár finom megkülönböztetése itt az u. n. anyagi (reall) és eszményi (ideell) vagyonegészről.

**) L. Kritische Ueberschau i. h.

***) Brinz, Pand. 228. §. 1000 old. „In dieser (h. iacent) haben wir jedenfalls ein Vermögen vor uns, das was immer seine Bestimmung o. sein Zweck sei, nicht verbraucht u. überhaupt nicht verwundet werden darf, sondern so lange, als es nur überhaupt hereditas iacens ist, aufbewahrt werden muss“. (V. ö. ezen író remek kritikáját az uralkodó nézet felett u. o. 226. §. 979. és k. old.) Továbbá Demelius „Die hereditas iacens wird nicht nur als Vermögen aufrecht erhalten, ohne einer Person zu gehören, sondern zu dem Zweck wieder Personvermögen zu werden, u. deswegen auch in der Zwischenzeit einem Personenvermögen gleich.“ (Jahrbücher für d. Dogmat. IV. k. 134 old.)

****) A bölcsészeti jog, tudvalevőleg, nézetünket éppen támogatja. De a jogra sem lehet itt hivatkozni, mert mármint főnébb is megkísérlém kimutatni, a róm. jog az alanytalanságot a her. iac.-nél már a legrégibb időtől fogva elismeré; és tévé ez nemcsak a nyugvó örökségnél, hanem a captivitásnál is, a captivus vagyonjogai is, sőt a visszatérés feltétele alatt még családjogai is, tehát tiszta személyjogai, bár egyelőre alany nélküliek, mindaddig fentartandóknak nyilvánítottván, míg a jus postlimum intézménye szerint vagy előbbi alanyukra szállnak vissza, vagy pedig a lex Cornelia szerint a fogságba esés időpontja a halálánál vétetvén, vagyona hagyatékká és az azután mint a közönséges halálesetnél vagy örökösödés tárgyává lesz, vagy pedig csőd útján nyorend új alanyt. A közbeeső időre nézve ezen esetekben valamely képzelt alanyról sehol nem történik említés. Rabszolgák és családgyermek az azon kilátás folytán, hogy a vagyon fogságba esett urat ismét visszanyerheti, kaphatnak ugyan érvényes jogügyleteket, azonban ezen jogi cselekvények mindig csak a lehető, jövő és nem valamely jelenleg létezőnek vett dominus javára történnek, innét azoknak feltételes érvénye. V. ö. fr. 18. §. 2. D. de stip. serv. (45, 3). Az időleges uratlanság tehát ép oly kevésbé lehet ok a pozitív római jog szerint a jogok és kötelezettségek megszűnésére, mint a mai jogrend szerint.

*) Ez a jogutódság fogalmából szükségképp foly, mert különben az auctor és successor jogának hasonlóságáról igen, de nem ugyanazonosságáról szólhatni.

**) V. ö. Kierulf, Theorie d. g. Civilr. 154. old. Ihering, Geist d. r. R. I. k. 204. old. Windscheid, Dio actio stb. 234. old.

Mire való itt az oly nagy phantasiát kívánó fictio; miért a természetes dolgot rá nem illő kényszeröltönybe erőszakolni? Vagy talán ha azt mondjuk: a nyugvó hagyatéki vagyon jogi személyiség, tehát az abban foglalt részek az egész vagyonéi: egyebet mondunk-e, mint azt, hogy a vagyon a senkié (res nullius)? Ami csak az önmagáé, az bizony a senki másé. Midőn itt fictio után nyulunk, a tényeket a theoria elvont szabályai előtt kényszerítjük meghajolni, a helyett, hogy az alájuk nem hajló kivételes életviszonyokra nézve a szabályt változtatnók némileg, attól kivételt képezvén. Képzeliük lenni azt, ami nincs és nem lenni azt, ami van, ámbár tudjuk, hogy ez a tényállást mássá nem teheti; ha az elhunyt örökhagyót élőknek képzeljük, azért bizony nem kevésbé marad ő halott, és a neki tulajdonított jogok és kötelezettségek egy halottnak tulajdonítottak.

Különbén nem hagyhatjuk említés nélkül azon körülményt sem, hogy tulajdonképen a jogi fictionnak sem az a feladata, hogy ott, hol semmi sincs, valamit teremtsen, vagy valaminek létezését, tehát tárgyunknál a vagyon fenmaradását, lehetővé tegye; mert mint Brinz igen találóan megjegyzi: „Durch die Fiction wird nichts möglich. Was selbst keine Wirklichkeit hat — wie alles was fingirt wird — kann nicht als Ursache von dem, was werden und sein soll, gedacht werden.“ (Pand. §. 155. 666 old.). A hereditas iacensnél a költés által jogalany szerzendő, melyre az, mint vagyon, támaszkodhassék. Azonban azon fictió, hogy az „domina“ vagy „domini loco“ vétessék, nem szerez számára alanyt, hanem magát teszi azzá.*)

Mindezekből már eléggé kitűnik, hogy az uralkodó nézet tulzott aggodalomban szenved, midőn a nyugvó hagyatéknak mint vagyonegésznek fenmaradását csak valamely költött személy rendkívüli hatalmától várhatja.

Épen ily fölösleges e megszokott personificatio, ha a végett történik, nehogy az elhunynak kötelezettségei megszűnjének.

Valamely obligatio két személy között nem csupán ezek egyikének akarata által keletkezik, szokták közönségesen mondani, hanem mindkettőé által, azaz: az által, hogy a hitelező épen ezen adósnak hitelezője, az adós épen ezen hitelezőnek adója akar lenni. Nem lehet e személyek egyikének vagy másikának helyére mást tenni azon akaratnak mellőzése nélkül.

De mi erre, a fenebb a jogviszonyok, illetőleg jogok keletkezéséről nyilvánított alapszabályból kiindulva, ismét csak így válaszolhatunk.

Miben áll valamely obligatio? A római jogászok az obligatiót realizálhatása szempontjából fogván fel, azt a hitelező részéről mint acciót (pl. fr. 8. §. 11. Dad set. Velej. 11, 1; fr. 10. D. de A. E. et V. 19, 1), az adóséról, mint annak akaratjára vetett jogibilincset („vinculum juris“) tekinték, melynek folytán az azután a meghatározott tétéményre kényszeríthetetik (pr. J. de obl. 3, 13; fr. 3 pr. D. de O. et A. 44, 7). Hogy azonban ezen jellemzésben a római jogászok csak azon alakot akarták mintegy szemléltetővé tenni, melyben a „jus obligationis“ feltűnik, de nem annak tárgyát, tartalmát

kimeríteni, ezen kételkedni nem lehet.**) Az obligatio ugyanis lényegileg csak azon hatályok szerint határozható meg, melyekben az a hitelező és adós vagyonában nyilvánul, mivel vagyonjogi természetét és különbözőségét más vagyonjogoktól leginkább itt tüntetheti fel. E tekintetben igaz, hasztalan keresnénk a római jog forrásokban róla legalis definiciót, találunk azonban mindenestre oly nyilatkozatokat, melyek az obligatio ilyenmü meghatározását könnyűvé teszik. A kötelezettség által e helyek szerint a creditornak vagyonába mindig valamely követelhetés megy át: bonis adnumerabitur etiam si quid est in actionibus, habetur quod peti potest;**) azaz: jog az adósnak a jog által lekötöttnek elismert oly cselekvényére, melynek pénzértéke van; mert csak erre átváltozva mondhatni azt vagyonrésznek, az adós cselekvénye különben akarata kifolyása lévén és ez által személyével oly lényeges kapcsolatban, hogy azt vagyonához passiv minőségben tartozónak venni nem lehet.***) Egy meghatározott obligatio tehát nem egyéb azon jognál, melynek alapján az adós vagyonából a bizonyos részérték követelhető. És ez által ki van jelölve az obligatio azon hatálya is, melyet az vagyonában nyilvánít. Egy pénzérték keletkezik ugyanis ebben, mely, mivel azt a hitelező jogánál fogva, mint saját (aes suum) követelheti, nem vehető tulajdonképen az adós vagyonához tartozónak, „quia id ei abesse videtur, in quo obligatus est“ (fr. 28. D. de neg. gest. 3, 5), hanem csak mint „aes alienum“ jöhet már tekintetbe: „aes alienum est, quod nos aliis debemus“ fr. 213. §. 1. D. de V. S. 50, 16). És ebből ismét csak az következik, hogy már a római jogászok sem tartották az obligatiót lényegileg véve valamely alany elválaszthatlan minőségének (qualitas), mivel azonban nem azt akarjuk mondani, hogy nincsenek oly kötelezettségek, melyek csakugyan nem egyebek ennél, melyek tehát az alany megszűntével elenyésznek, de épen ez az ok is aztán, hogy azok a hagyatéki vagyon részeinek nem vétetnek.

És e római felfogást mai jogéletünkben ismét csak támogathatjuk, mert kiváltképen ma mondhatni el, hogy „Die obligatio ist die Seele des Vermögens, sie kann geradezu das mobilisirte Vermögen genannt werden.“****) Hogy a napjainkban mindig nagyobb tért foglaló pénzgazdasággal járó forgalmi hitel egyáltalában lehetségessé legyen, az obligatiók nem szoríthatók elválhatatlanul azon személyekre, kik között először keletkeznek, mert különben ép oly bizonytalanok volnának, mint azon személyek élettartama. De kinek is jutna eszébe az obligatióknál a tétémény személyi részére oly fősulyt helyezni? Mi legalább nem vonakodunk magunkat itt is a fenebb elmondottakhoz tartani, állítván, miként azon obligatiók, melyek valamely személy különös tulajdonsága által tartalmukra nézve erre nem isorálvák, ettől lételüket illetőleg mint vagyonrészek függetlenek, s azon jog által, mely keletkezésüknél közremunkált, időleges alanytalanság esetében is fenttarthatók minden további fictio

*) V. ö. Salkowski, Zur Lehre v. d. Novation n. r. Recht. 1. §. 2—4. old.

**) fr. 49 D. de V. S. 50, 16; fr. 91 D. eod. fr. 143 D. eod. fr. 15. D. de R. J. 50 17.

***) Modestinus ezen mozzanatot határozottan kiemeli az adósról adott következő meghatározásában: „debitor intelligitur is, a quo invito exigi pecunia potest“ (fr. 108 D. de V. S.). Még határozottabban szól Ulpian a fr. 9. §. 2. D. de sta. lib. 40, 7; „ea enim in obligatione consistere, quae pecunia lui praestarique possunt.“ Ezért is tartatik ma már általában a cselekvény e tulajdonsága az obligatio lényeges kellékének. L. Kuntze Curs. d. R. R. 594. §.).

****) Kuntze i. m. 591. §.

*) Hasztalan kutatnánk a római jogban is ily értelme után; mert hogy a római jogász így argumentált volna: mivel jogelv, hogy jogok alany nélkül nem létezhetnek, a positiv jog szerint azonban a hagyatéki jogok az örökös elfogadásáig alany nélkül is fenmaradnak, ennél fogva szükséges, hogy a közbeeső időre alany képzeltessek; ezt kimutatni nagyon nehéz volna. „Niemals haben die röm. Juristen die Fictionen als ein theoretisches Hülfsmittel gebraucht um Bestimmungen, die mit bestehenden Rechtsprincipien in Widerspruch stehen, mit denselben in Einklang zu bringen.“ (Koppen. Syst. d. h. r. Erbr. 2. §. 79. jogy.)

nélkül. „Was die Jurisprudenz mit den gegebenen Mitteln und Begriffen zu Wege bringen kann, dafür soll sie keine besonderen benützen.“

Jegyzet. Hogy az itt elmondottak után a hereditas jacens jogi személynek nem tartjuk, felesleges említeni. De a fictiót különben pártolók között is merev nézet-különbség uralkodik e contra nézve ugyannyira, hogy Keller a legnagyobb ferdeségnek tartja annak a jogi személyek közé való sorozását. „Es wäre eben so schief und haltlos die h. jac. eine juristische Person zu nennen, als wenn man z. B. die Embryo unter diesen Gesichtspunkt behandeln wollte.“ (456. §.) Így a többi közül Kuntze is állítja: „Die hered. jac. kann nicht jur. Person sein, weil der ganze Typus derselben durch den Unterschied vom individuellen Willen bedingt ist; daher wo eine Rechtssphäre sich mit dem Willenskreis eines Individuums völlig deckt, wäre es nicht rationell, den Begriff der jur. Person herbeizuziehen.“ De azért mégis „Die echte jur. Person ist nicht individuelle reelle Person, die h. i. dagegen eine individuelle fingierte Person.“ Kuntze, Excursus 384 old. Azért tehát csak ajánlható továbbra is Ungernek e tekintetbeni operációja, mely sem több, sem kevesebb, mint: „Zurücksubjektivierung des objectivierten Vermögens.“ Valóban „schütteln wir uns.“!

Dr. FARKAS LAJOS,
n.-szebeni kir. jogakadémiai ny. r. tanár.

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

A kérdés, vajjon a szabadító elévülés a jog természet szerű megszüntetési módjai közé tartozik, vagy csupán mint eszélyességi szabály a tulajdonjog épségének rovására törvényesített, a mely kérdés körül századok óta pro és contra annyi felhozott, e helyütt, hol váltójogi elévülés és mulasztásról lesz szó, nem bír, véleményem szerint, fontossággal; egyrészt mert minden párt elismeri, hogy a váltójogi elévülés tételes intézmény, habár sok váltójogi író szerint a váltójog: összoge a kereskedők közt századok óta keletkezett szokásoknak, s így az elévülésnek már természeténél fogva nem lehetett más forrása, mint tételes intézmény; másrészt pedig azért, mert a váltójogi elévülés nem érinti a magánjogi viszonyt, mely a váltószerződésnek alapul szolgált; más szavakkal: a szabadító magánjogi elévülés különbözik a váltóitól alapjára és hatályára nézve; míg amaz azon jogi vélelmet idézi elő, miszerint az egykor támadt kötelezettség egyik vagy másik módon elenyészett, kiegyenlített, tehát míg amaz a magánjogi kötelezettséget, mint olyant érinti: emez t. i. a váltójogi elévülés a váltószerződésnek alapul szolgáló magánjogi viszonyt érintetlenül hagyja, és csak a váltójogi követelést, mint olyant, szünteti meg, miért is rendszeren, a magánjogban, a váltójog törvényeihez viszonyítva köztörvényben megállapított, erre vonatkozó szabályok a váltójogban nem alkalmaztatnak; és mert továbbá a váltójogban nem nyer kifejezést a fentebbi kérdés megoldásából folyó következmény: vajjon az elévülést szükség — vagy csupán politikailag alkalmoszerűnek tekintjük, vajjon azt csupán a tételes jogban megérintett esetekben, vagy általában minden jogokra alkalmazni, következményeit észtani kényszerűséggel következtetni, vagy kivételként legszűkebb körökre szorítani igazságosnak véljük, mert a váltójog maga kivételes polgári jog lévén, ugyis ezorosan kell rendeleteihez alkalmazkodni.

És velősen mondja egy váltójogtudós a „Jogtudományi Közlöny“ 1868. 19. l.

A jurista nem szereti elfogadni azt, hogy a természet: jog, mert szerinte a jogi világ a természettől és az időtől különválasztva és ennek felette áll, s azért a célszerűség által javasolt elévülést is csak alköntösben, vagyis úgy nevezett jog fictio által és alatt engedte bevezetni a jogélet csarnokába. — Ezen fictio általában elfogadott formája ez: hogy „a ki egy bizonyos időn át jogával nem él, az arról lemondani vélelmeztetik.“

A váltótörvénynek, a maga céljához képest nemcsak hogy a váltószerződési jogokat szoros formákhoz kell kötni;

hanem a váltótörvény már magában is csupán kivételi törvény, mely egyedül és közvetlenül positiv váltójogi rendeleteken alapszik, és mind a természeti, mind a közönséges polgári magán-törvényekkel csak annyiban marad közvetett összekötetésben, a mennyiben a positiv váltótörvények abból kivételt nem formálnak. *) És Grotius mondata: nihil fit a tempore, quamquam nihil non fit in tempore, sehol sem alkalmazható jobban, mint a váltójogi elévülés és mulasztásra, mert a váltójogi elévülésnél és még inkább a mulasztásnál méltán állithatni: nem az idő az, mely megszünteti a jogot, hanem csak bizonyítási eszközül szolgál azon közbenjött körülményeknek, miből a váltójog enyészett a tételes törvények szerint következtethetni.

Célom, a hazai jog szerint, tekintettel azonban a német és francia törvényhozás intézkedéseire, — közetkező kérdéseket tárgyalni:

I. Mi különbség van a váltójogi mulasztás és elévülés között?

II. Minő esetekben van helye a váltójogi mulasztásnak?

III. Mily joghatálya van a váltójogi mulasztásnak?

IV. Minő esetekben van helye a váltójogi elévülésnek? és végre

V. Mily joghatálya van a váltójogi elévülésnek?

I. Mi különbség van a váltójogi mulasztás és elévülés közt?

Noha a mulasztásnál, valamint az elévülésnél a jog bizonyos idő eltelté miatt szűnik meg, a váltói jogok megszűnése ezen két neme közt jogilag mégis különbség van:

1) A váltójogi mulasztásnál a váltói kereset keletkezése, azaz: feltételes jognak feltétlenné leendő átalakítása gátoltatik meg azért, mert az e jog fentartására megállapított cselekvények, a törvény által kijelölt időben nem teljesítettek; — a váltójogi elévülésnél azonban a már létező kereseti jog szűnik meg azért, mert a törvény által meghatározott idő alatt érvényesítve nem lett. **)

E megkülönböztetés által magyarázható meg azon körülmény, hogy a mulasztásnál a legyőzhetetlen akadály is csak nagyon ritka esetekben szolgál kifogásul, mint ezt alantabb látni fogjuk, mert ha valamely jog létesülése feltételtől függ, a jog csak a feltétel bekövetkezésével létesül.

2) A váltójogi mulasztás folytán csak a viszkereseti jog enyészik el, de soha az egyenes váltójogi kereset az elfogadó és a saját váltó kibocsátója ellen; — az elévülés által azonban nemcsak az előzők elleni viszkereset, hanem az elfogadó, illetőleg a saját váltó kibocsátója elleni váltójogi kereset is megszűnhetik.

Itt azonban megjegyzendő, hogy ezen különbség egész következetességgel csak a magyar váltótörvény és a francia code de commerce szerint áll fen, mert a német törvényhozás ismer egy esetet, a hol mulasztás által a váltójogi kereset az elfogadó, illetőleg a saját váltókibocsátója ellen is elenyészik. — Az ily mulasztás a telepített váltóknál követhet el, a hol, ha a váltótulajdonos a váltót a településnél be nem mutatja, váltójogi keresete egészen megszűnik. — (Köz. ném. vrendsz. 43. és 99. §.)

3) Az eljárásra nevezve a váltójogi mulasztást hivatalból köteles a bíró vizsgálni, mert a váltójogi kereseti jog ezen váltójogi cselekvénytől feltételezve lévén, az nem létezik. ha a váltói cselekvények meg nem történtek. A bíró a keresőt keresetével, mint olyannal, mely hatásköréhez nem tartozik; egyszerűen elutasítani fogja; — másképen van ez a váltójogi elévülésnél; mert ez kifogás tárgyát képezvén, ha a kereset alapjául szolgáló váltó már elévült volna is, a keresetlevelet az eljáró bíróság által, a felek ellenvetése nélkül hivatalból vissza nem utasíthatja, hanem arra tárgyalást rendelni köteles. ***)

4) Egy további különbség a váltójogi mulasztás és elévülés közt az, hogy míg a mulasztás kifogásul csak úgy szolgál, ha az a váltóból, óvásból, vagy az óvás közlésére szolgáló okmányokból kitűnik, vagy ezen okmányok egészen hiányzanak: az alatt az elévülésből származó kifogásokat, minden más okmányok és bizonyítási eszközök által lehet bebizonyítani.

Ugyanis általában elfogadott elv az, hogy az egyszer megszűnt váltójogok többé föl nem élednek, — ki van ez a vtk. I. r. 77. §-ában is világosan mondva. — Ez azt rendeli,

*) Sárvári T. „A váltójog alapelvei“ című munkája 94. lp.

**) Dr. Apáthi: magyar váltójog 193. l. Blaschke: W. R. 176. és 285 l.

*** Ftk. 1863. 492. és 8696. sz. a. Szeniczai: Váltó és esod. III. füzet 19. lap.

Kittka: Erlaut. über die östr. W. O. 98. l.

Dr. Apáthi: Közöns. n. Váltójog. 379. l.

miszerint késvesztett váltót senki sem fogadhat el, kivéven az intézvényszerzettet, mert az intézvényszerzettnek úgy sem lévén viszkerezeti joga, elfogadása által az elenyészett jogok nem élednek fel, sőt, a mint alantabb bebizonyítandó, lát után bizonyos időre szóló késvesztett váltót az intézvényszerzett sem fogadhat el minden feltétel nélkül; névbecsülő által késvesztett váltó el nem fogadtathatik olyképen, hogy viszkerezeti jogai létesülnek, mert a mulasztás által ezek elenyészvén, többé nem élednek fel.

Ha ezen elv áll, úgy a fent állítottam nézet, hogy az elévülés beállta minden más bizonyítási eszközzel bizonyíthatatik is, fentartandó, mert más különben hogy fogná a perbefogott előző bebizonyítani, — ha ez valóban megtörténne, — hogy felperes a viszkerezeti váltót már a viszkerezet megindítására meghatározott határidő után váltotta magához és a váltó akkor, midőn felperes magához váltotta, már elévült volt, minek folytán az abból folyó viszkerezeti jogok megszűntek, mert az utolsó váltóbirtokos személyében történt elévülés által nemcsak a közvetlen vagy legközelebbi előző szabadul fel a váltó kötelezettség alól, hanem valamennyi előző. — Ezen utóbbi állítás véleményem szerint világosan van kimondva a vtk. I. r. 160. szakaszának b) pontjában, e szavakkal: „A viszkerezet megindítására nézve fén kitett határidők:

b) A forgatóra nézve, ki a váltót a viszkerezeti határidő alatt stb. váltotta magához, a kifizetés után következő első naptól kezdve számíttatik.”

Ily értelemben határozott a berlini ftsz. 1858. nov. 11-én kelt ítéletében. — Az indokokban mondatik: ámbátor az utolsó váltóbirtokosra nézve megállapított elévülési rendszer különbözik attól az elévülési rendszertől, mely a beváltó forgatóra nézve hozatott be, mert amarra nézve az elévülés már az óvás felvétel napjától kezd folyni, a beváltó forgatóra nézve a beváltás, illetőleg a per bejelentés napjától számíttatik az elévülés határideje, — mégis ezen két elévülési rendszer oly szoros összefüggésben van, hogy az utolsó váltóbirtokos személyében történt elévülés minden előzőt felszabadít. — Mert, — folytatattik az indokolásban, — ha ezen két elévülési rendszer egymástól egészen független volna, azt kellene állítani, miszerint a viszkerezet folytatása meg nem engedhető, ha az óvás felvétele óta az elévülési határidő lejárt; de, mert ezen két elévülési rendszer szoros kapcsolatban van, a folytatólagos viszkerezésre nézve az elévülés csak a váltó magához váltási, vagy a perbejelentési napjától kezdődik, a mely szoros kapcsolatnál fogva kell továbbá állítani, miszerint az utolsó váltóbirtokos személyében történt elévülés által az előzők kötelezettségek alól felszabadulnak. — Ily értelemben nyilatkozik a francia törvényhozás tekintetében Pardossus, mondván: a beváltó, ha a reá nézve kedvező kifogással nem élt, és a váltót beváltotta, ő viszkerezetet nem folytathat, s kára rajta szárad.*)

Ezek folytán kétséget nem szenved, hogy a folytatólagos viszkerezett által tett azon kifogásnak, miszerint az utolsó váltótulajdonos személyében elévülés történt, hely adatik; — de miután ezen kifogás helyessége sem a váltóból, sem pedig az óvásból ki nem tűnik, és e tekintetben a vtk. különös intézkedéseket nem tartalmaz, szükségképen azt kell állítani, hogy ezen bizonyítás minden más módon, mint a váltó és óvás által is, eszközölhető.

(Folyt. köv.)

Jogirodalom.

Válasz dr. Kuncz Ignácznak „Alaptörvényeink s az ő-szerződés” című s a „Jogt. Közlöny” f. é. 17. és 18. számaiban megjelent cikkére.

„Magyarország Közjoga” című igénytelen művemből, — melyet egy évvel ezelőtt, megjelenése alkalmával, nemcsak a szakirodalom és a politikai lapok örömmel üdvözöltek,**) hanem a közönség is oly kedvező fogadásban részesített, hogy az ezerötven példányból álló első kiadás nem egészen egy év alatt elfogyván, annak rövid időn második javított kiadása fog sajtó

alól kikerülni — dr. Kuncz pécsi jogtanár jónak látta egy-ét kiragadni s ez által művemet azok előtt, kik azt nem olvasták, egy kissé tökéletlen alakban mutatni be.

Ezen körülmény dacára sem szólaltam volna fel, egyrészt azért, miután művemről, mint említettem is, már egy évvel ezelőtt szakférfiakról és tekintélyes írók tollából eredő kritikák, valamint művem kelendőse is,*)) mely komoly irányú és tudományos tartalmu műveknél mindig a leghelyesebb kritika szokott lenni, eléggé nyilatkoztak, másrészt azért sem, mert művem sajtó alá rendezett, s az alól nem sokára kikerülendő második kiadásában az ő-szerződésre nézve — művem első kiadásában elfoglalt állásponttól némileg eltérve, de ugyancsak abban felhozott érvek alapján — én is kijelentettem, hogy jö-lehet az ő-szerződés tartalma, egészen eltekintve is a névtelen jegyző hitelességétől, csakugyan olyan, hogy annak tartalmánál fogva az alaptörvények közé sorozhatásáról és valóságáról épen nem kételkedhetünk, s csakis a szigorun vett alaki kellék, az írott jog alakjába való folytatás hiánya, mely miatt azt az alaptörvények közé szorosan véve nem sorozhatjuk; mindazonáltal annak mint a magyar alkotmány valóságos alapjának, melynek főbb elvei századokon át, mielőtt írott alaptörvényeink lettek volna csakugyan kötelező erővel bírtak és irányadók valának és csak később lettek szabatosan formulázott írott törvény alakjába öntve — fontossága és kellő méltánylása az alaptörvények tárgyalásánál nem mellőzhető; — nem szólaltam volna fel, mondom, ha Kuncz cikében egyszersmind művemre vonatkozó világos tévedésekkel, hogy ne mondjam ferditésekkel és az igazsággal nem egészen összeférő állításokkal is nem találkozott volna.

Jelen felszólalásomnak célja tehát nem a polemia; hanem mig egyrészt és leginkább Kuncznak művemre vonatkozó tévedéseit kiigazítani s épen nem objectiv eljárását, melynél fogva művemből helytelenül idézni nem átalított s melynél fogva legerősebb argumentumom gyanánt igyekszik feltüntetni oly körülményt, melyre érveimet épen nem alapítottam, kimutatni, másrészt az ő-szerződésre nézve művem első kiadásában elfoglalt álláspontomat a maga valódi alakjában bemutatni szándékom.

Kuncznak művemre vonatkozó egyik és legfőbb tévedése abban áll, hogy szerinte én az összes alaptörvényeket három rovat alá sorozom és hogy „az alaptörvények e rovatokbani körvonalozása merőben abstract s egészen nélkülözi a történeti fejlődés szempontjából megvilágítást.” — Ki művemet olvasta, tudni fogja, hogy K. ezen állítása, gyöngéden szólva, az igazsággal nem egészen arányban áll és hogy ennél fogva minden ezen állítására épített okoskodása is mint alap nélküli egészen megsemmisül. Ki fogom mutatni.

Ugyanis én művemben, melyről odavetőleg K. is szíves volt megjegyezni, hogy „több tekintetben igen érezhető hiányt pótol,” közvetlenül az alaptörvényekről szóló 27. és 28. §§-kat megelőzőleg, a mű terjedelméhez aránylag elég bőven, a magyar állam eredetének rövid vázlata után előadom a 23-dik §-ban alkotmányunk keletkezését és állapotát a vezérek korában, a 24. §-ban átalakulását és fejlődését az Árpád-házi királyok alatt, a 25. §-ban tovább fejlődését a vegyes házból származott királyok idejében és a 26. §-ban viszontagságait a Habsburg királyok korszakában, és csak ezek után következik a történeti fejlődés eredménye gyanánt levezetve az alaptörvényekről szóló 27. és 28. §., mely utóbbi elején még világosan ki is jelentettem, — midőn az 1848 előtti s három rovatban felhozott alaptörvények ismertetése után az 1848-ki és újabb törvényeink által eszközölt átalakításokat megszabó újabb eredetű alaptörvényekre tértem át, — hogy „alkotmányunk ezredéves fejlődésének főbb eredményei gyanánt felhozott s annak mintegy sarkpontjait jelölő alaptörvényeken nyugodott 1848-ig a magyar alkotmány” stb.

Ebből és az idézett §§-ok elolvasása után bárki is meggyőződhetik, hogy én a történeti fejlődés lehetőleg hű előrebocsátása után és annak fonalán soroltam fel az alaptörvényeket; és a 27. §. még egyszeri, de figyelmesebb elolvasása után Kuncz is meggyőződhetik és kénytelen lesz bevallani, hogy én csak az 1848-ig hozott alaptörvényeket soroltam fel három rovatban, — csak ezeket, de nem, mint Kuncz tévesen állította, összes alaptörvényeinket; és így azon ellenvetése, hogy a tan- és sajtószabadságot is a III-ik s illetőleg a II-ik rovat alá kellett volna sorolnom, valamint minden ezen tévedésére alapított további

*) Cour de droit commercial 434. sz.

Ugyan ezt állítja Faelliet: Manuel de droit fr. c. d. e. 186. cz. 3. l.

**) Lásd a „Jogt. Közlöny” és „Magyar Themis” 1871-iki évfolyamait; ugyszintén a „Pesti Napló” 1871. május 17. sz., a „Reform” 1871. júl. 25. sz. megjelent terjedelmes ismertetéseket; a „Buda-pesti Közlöny” 1871. évi 88. sz. foglalt kritikás stb.

*) Daczára azon körülménynek, hogy művem első kiadásával egyidejűleg jelent meg Récsi közjogának harmadik és Hegedüs-Cziráký-féle közjognak szintén egy újabb kiadása.

okoskodása is elesik; mert „ruente fundamento, ruit et superaedificatum.“

Igenis, én a történeti fejlődés fonalán vezetett s csakis 1848-ig alkotott alaptörvényeinket foglaltam a nevezett rovatok alá, s midőn ezt tettem, nem abstract szempontból indultam ki, hanem egész egész s-on át a történeti fejlődést előre bocsátva, midőn ezek után az alaptörvényekre áttértem, kijelentettem a megelőző §§-ra való világos hivatkozással, hogy:

„Közjogunk, mint fentebb láttuk, ezred éven át véghez ment történeti fejlődés eredménye lévén: alkotmányunk főbb pontjai egy okmányba, ugynevezett alkotmánylevelbe összefoglalva, arravonatkozó törvényeink codificálva nincsenek; hanem a mint a nemzet szelleme, jogalkotó ereje által alkotmányunk az idők folyamában fejlesztve, módosítva, majd korszerűleg átalakítva lett, az e tekintetben koronkint hozott törvények is egyéb országos törvényeink közt vegyesen foglaltatnak s közölők nem különböző alakzatuknál, hanem egyedül fontosabb közjogi tartalmuknál fogva tűnnek ki. Innen megfogható, ha közjogi íróink azoknak elősorolásában egymástól szétágazó véleménynyel bírnak. Legczélszerűbb e tekintetben törvényhozásunk fejlődésének és a dolog természetének megfelelő vezérelveket, mint azt többen tették is, állítani fel.“ És miután felemlitem, hogy én a Pauler által felállított vezérelveket tartom leghelyesebbnek, így folytatom: „E két vezérelvet tartva szem előtt alaptörvényeink elősorolásában, lássuk mindenekelőtt az 1848-ki átalakítást megelőzőleg hozottakat, melyek három főcsoportba foglalhatók“ stb.

Tévedt tehát Kuncz, ismételtelen kijelenthetem, midőn különbséget nem téve állította, s csonka idézésével bizonyítani is igyekezett, hogy én alaptörvényeinket az általa kifejtett anyagi kellékre tekintve három osztályba sorozom. Csak az 1848-ig hozott alaptörvényekkel tettem ezt; de legyen Kuncz megnyugodva, ezt sem egészen a magam feje után tettem; hanem azon általa is tisztelettel kiemelt tekintély után indulva, ki közjogi irodalmunk terén is valóban hervadhatatlan babérokat szerzett, és ki az alaptörvényeket tárgyalván, az 1848 előtt hozottakat szintén különböző s lényegére nézve ugyanazon rovatok alatt sorolja fel, mint én, ki, miután főleg kézikönyvet irtam, könnyebb elsajátíthatás és áttekinthetés végett, egyenesen az ő példája után indultam. Így a nevezett tekintély is — Pauler — az uralkodási és kormányalkatra vonatkozó, valamint a vallásszabadságot biztosító stb. és egyéb 1848 előtti alaptörvényeinket külön-külön rovatok alá foglalja. Ennél fogva Kuncznak azon különben alaptalan vádja, hogy az alaptörvények kellékeit abstract szempontból állapítottam meg, közvetve ugyanazon tekintély ellen van emelve, kit ő is közjogi irodalmunk elsőrangú csillagai közé kénytelen sorolni. Különben az alaptörvényeket már Cziráky, utána Hegedüs és Suhajda, valamint Virozsil is bizonyos rovatok szerint sorolták fel, és sokkal helyesebben, mint Récsi, ki egymásutáni chronologicus rendben, de igazán minden történeti megvilágítás nélkül sorolta fel az összes alaptörvényeket *).

Ha én csupán abstract szempontból indultam volna ki alaptörvényeink elősorolásában, úgy különbséget nem tehettem volna az 1848-ig hozott és azóta alkotott újabb alaptörvényeink között; hanem vagy az összes alaptörvényeket soroltam volna fel az említett rovatokban — mint rólam Kuncz tévesen állítja is, — vagy pedig felsoroltam volna azokat chronologicus rendben a-tól z-ig, mondván: ime ezek az alaptörvények Magyarországon, — mint ezt Récsi is tette; kinek ezen osztályozására nézve Löw T., a második kiadás rendezője, megjegyzi: „el nem hallgathatjuk azon meggyőződésünket, miszerint történeti fejlődéssel bíró közjogban ezen osztályozás idegenszerű.“ — Hogy vajjon helytelenül jártam-e el, midőn a történeti fejlődés lehetőleg terjedelmes és hű előrebocsátása után és tekintettel arra, hogy 1848-diki és újabb alaptörvényeink, az uralkodási és kormányalkat lényegileg változatlan megtartása mellett alkotmányunkat csak czélszerűen átalakították, az 1848-ig hozott alaptörvényeket könnyebb áttekintés és elsajátíthatás végett bizonyos rovatok alatt soroltam fel, mint ezt csekélységgemmel össze sem hasonlítható tekintélyek is tették, annak megítélését a t. olvasó közönségre bízom.

Egyébiránt mutassa meg nekem Kuncz — Cziráky, utána Hegedüs és Suhajda, Virozsil és Récsi műveiből, illetőleg ezeknek az alaptörvényekről szóló fejtegetéseiből, hogy vajjon volt-e

ezek közül valamelyik úgy különösen az alaptörvények elősorolásában, mint műveikben egyáltalában, a történeti fejlődésre nagyobb tekintettel, mint én — s „erit mihi magnus Apollo!“ Mert csak egy kis elfogulatlanság kell hozzá minden jó akarat nélkül, hogy Kuncz ur is belássa, miszerint én, művem mint kézi könyvnek keretéhez aránylag és azonkívül, hogy abban az összes újabb viszonyokat is felőlelem, a hazai rendszeres közjogi művek íróinál a történeti fejlődésre, az irodalomtörténetre és forrásokra jóval nagyobb tekintettel voltam; és nemcsak művem első fejezete van az alkotmány történeti kifejlődésének szentelve, — mely fejezet körében vannak a történeti fejlődés fonalán vezetett alaptörvények is tárgyalva, — hanem később is, midőn az egyes alaptörvények és közjogi intézményekről művem illető helyein szó van, a történeti fejlődés és megvilágítás is mindenütt ott található. Ennélfogva a miket a történeti fejlődésre nézve Kuncz mintegy ellenem felhoz, felesleges szószaporítás; mert a ki művemben lapozgatni fog, meggyőződhetik, hogy e tekintetben sokkal határozottabban ugyanazt vallo, a minek fontosságáról épen nem quadráló példákkal engem meggyőzni akarna. Vagy nem jogosan kérdezhetném-e Kuncztól ellenem felhozott eme szavainál: „az alaptörvény eszméje az alkotmányt lépést tartva, szintén fejlődik és különböző fázisokon keresztül megy“ — hogy ugyan nem művemről kölcsönözte-e a mondottakat, hol ugyancsak az alaptörvényekről szóló 27. §-ban foglaltatik alaptörvényeinkre nézve, hogy alkotmányunk, a mint a nemzet szelleme, jogalkotó ereje által az idők folyamában fejlesztve, módosítva, majd korszerűleg átalakítva lett, az e tekintetben koronkint hozott törvények is“ stb.

De legyen elég ennyi! — A felhozottakból is megítélhetni már, hogy mennyiben állhat meg Kuncznak azon tévedésen, ha nem felületességen alapuló vádja, hogy én összes alaptörvényeinket három rovat alá sorolván, az alaptörvényekről felfogásom merőben abstract és teljesen nélküli történeti fejlődés szempontjából a megvilágítást?!

Dr. KORBULY IMRE,

(Vége. köv.)

pozsonyi kir. jogakad. ny. rend. tanára.

K ü l ö n f é l é k.

(Ö felsége a király) a m. igazságügyminiszter előterjesztésére R a y o s Lyubomir, verseczvárosi volt tszéki bírót a verseczi kir. tszékhöz bírónak, — M a t u s k a János unghmegyei volt tszéki ülnököt az akna-(alsó)rahói kir. járásbíróshoz járásbírónak kinevezte.

(Magyar igazságügyminiszter) a mezőturi kir. járásbíróshoz saját járásának területére f. é. július 1-étől kezdve telekkönyvi hatósággal ruházta fel.

(A kir. jogakadémiák újjászervezése) küszöbön van. A vallás- és oktatási miniszterium ugyanis a kir. jogakadémiákhoz egy körrendeletet bocsátott, melyben a tanári testületeket felszólítja, hogy még a legközelebbi országgyűlési ülészek előtt készítsék el az illető tanintézetek vázlatos történetét alapításuktól a mult tanév végéig, megemlítvén különösen, hogy minő volt a koronkint kibocsátott felsőbb rendeletek értelmében a tanrendszer, kik voltak kitünőbb tanáraik, tekintettel irodalmi működésükre is, vannak-e ösztöndíjaik s minők, és hozzácsátolván a legutolsó hat évi statisztikai kimutatásokat. A beérkező jelentések alapján a miniszter ur az országgyűlésnek egy főjelentést fog beterjeszteni ebbeli indokolt javaslat kíséretében. Midőn ezen örvendetes hirt regisztrálnók, nem hallgathatjuk el abbéli óhajtasunkat, bár csak gyökeresek lennének a célbavett reformok, s a miniszter ur bár csak tenné az elhatározó lépést jogi tanintézeteink már évek óta szellőztetett hiányainak gyökeres orvoslására. Egyik alapfeltétele a toendő intézkedéseknek, említett tanintézeteinknek mindenekelőtt államintézeteknek declarálása és facultási rangra emelése. E nélkül minden egyéb reform lehetetlen!

(A kolozsvári kir. egyetem) hír szerint csakugyan még folyó évi november havában megnyitátnék. Ezt egész határozottan mondta gróf Mikó kolozsvári választóinak, s szerinte a kormány legközelebb ki fogja bocsátani az ide vonatkozó rendeleteket. Azonban forrón óhajtuk, hogy e nagyhorderejű lépés is üdvösen, jól átgondolt törv. szerint, ne félrendszabályokkal tétessék. Ily félrendszabály, sőt nagy hiba volna, ha, mint hire jár, az egész actus egyszerűen abban állana, hogy egyelőre csak a bölcsészeti és theologiai kar biggyasztátnék a mostani jogakadémiához és orvos-sebész tanfolyamhoz, úgy

) V. ö. Conspectus j. p. R. Hung. T. 1. 9—14. lap, hol Cziráky az alaptörvényekről a közjog forrásainál értekezik; Virozsil: Jus. p. R. H. Spec. IV. §. 29. l. 10—12.; Récsi Magy. közjoga 2. k. 17. §.

hogy tulajdonképen az egész egyetem nem volna egyéb, mint a mostani két intézetnek egybekapcsolása és átkeresztelése. Isten mentsen meg ilyesmitől. Salto mortale-t kell tennünk!

(Korbuly Imre jogtudor) akadémiai tanár, „Magyarország közjoga“ című jeles művéből az első kiadás — nem is egész év lefolyta alatt — teljesen elfogyván, azt most második kiadásban javítva és bővítve bocsátja közre s nem sokára ki is kerül a sajtó alól. Hiszszük, hogy e kiadás méltó fogadtatásban s érdemlett pártolásban részesül. — Ugyan-e szerzőtől fog nem sokára a „Magyarország közigazgatása és a magyar igazgatási jog rendszere“ két kötetben megjelenni. E mű jogirodalmunkban eddig tátongó ürt képező szakot karol fel.

Ügyvédi nevelés Anglia- és Amerikában.

Sokszor volt már alkalmunk e tárgyról értekezni látogatóinkkal. A negyvennyolcadiki menekültek és a jelen elágazott közlekedési eszközök közelébb hozván Magyarhont Amerikához, nem csoda, ha oda át is az amerikai intézmények iránti érdek növekedik. Készséggel megfelelek tehát t. szerkesztő ur felhívásának, midőn a czimben foglalt viszonyok rövid vázlatát nyujtom becses lapja olvasóinak.

Művelt társadalom művelt törvényt feltételez, s mivel a törvényszolgáltatás gépezetének egyik nélkülözhetlen része az ügyvéd, kell, hogy lehető legnagyobb gond fordítassék nevelésére.

Megszoktuk már a közéletben azon megjegyzéseket, mintha a jogi pálya csupán a furfangosság iskolája lenne holmi nyerészkedési vágyak kielégítésére. Ez bizonyára rágalom azokra nézve, kik a jogban az igazság örök elveit keresve, azt mint tudományt tanulmányozzák, terjesztik és kezelik. Hogy a szorgalom és kitartás e pályán is meg hozza a maga gyümölcsét, az — tekintve az emberi tevékenységet és elméleti munka fensőbbiségét, csak hasonló oknak hasonló eredménye. Valljuk be azonban, hogy vannak — még pedig nagy számmal, kik tenebbi megjegyzésre méltó okot szolgáltatnak, kik alig láttak iskolát, durvák és tudatlanok, és a kiket többnyire politikai befolyás csempészett be ügyvédek sorába. Ezek az ugynevezett „pettifoggers“, kik vagy korteskedés vagy fonák gyakorlatból élődnek. Sajnos, hogy a testnek kóros részéből az ép tagok a is kiterjed a fájdalom

Anglia közjoga észak-amerikai angol telepvényesek által az új világrészben is meghonosítottván, helyén lesz elébb az angol ügyvédi karról értekezni.

A hármasegy királyságban vannak tisztán közjogi ügyvédek, és olyanok is, kik a római jogot végezték; utóbbi szükséges, ha az illető a méltányossági, tengerészeti vagy egyházi törvényszékek előtt akarna gyakorolni.

Egyetemi képzettség a közjogi szakmában nem általános, mert nem kötelező. A viner-i közjogi tanszék, mely bölcsője volt Blackstone kitűnő Commentárjainak (1750), ugyszinte az oxford- és cambridge-i közjogi tanszékek utóbbi években már csak neveikről ismervék. A jogtanulók kedvencz gyűldéi az úgy nevezett „Inns“ (szállások — hospitia), melyek évszázadok előtt magán-szállodák voltak Westminster közelében, hol a közjogi törvényszék már a „Magna Charta“ által állandósított meg (1215).

Ide szálltak rendszeren azon nemes ifjak, kik a törvényszék tartama alatt a bíróságnál foglalkoztak. E szállodák idővel jognöveldekké alakultak többnyire alapítványok folytán; a „Middle- & Inner Temple“ s a „Lincoln & Gray“-féle szállások a legnevezetesebbek. Közjogi tanárok és ügyvédek e helyiségekben szakonként felolvasásokat tartanak, melyek rendszeren jó vacsorával végződnek; öt felolvasás egy határidőt képez, és az illető hallgató tizenkét határidő betöltése s a megfelelő számú vacsora megemésztése után, minden további vizsga, nélkül közjogi ügyvédnek felavattatik. Blackstone ideje előtt tanulási rendszer egyáltalában nem létezett a közjogi ezakmában; nagy férfiak mint More, Coke vagy Holt tartottak ugyan felolvasást, de a tanuló kénytelen volt vagy utmutató nélkül tapkodni a rendezetlen tárgy halmazában, vagy pedig — a mi legtöbb esetben történt — elkedvetlenül a teher nehézsége alatt.

Angliában a joggyakorlók két különálló s mégis egybe tartozó osztályra oszolva; az egyik jogtanácsosok (Counsellor, Serjeant vagy Barrister), a másik jogszorgalmazók (Attorney vagy Solicitor)-okból áll. Az első képezik az ügyvédi kart

(Bar), melyhez az utóbbiak nem tartoznak; az első soha sem érintkeznek feleikkel közvetlenül, állásuk quiddam honorarium, miért is ha előlegesen nem veszik meg díjukat, kereseti joguk nincsen; minden értekezés, utasítás, próbagyűjtés stb. szorgalmazó és fél között történik, s a Counsel csak a szerint kezeli az ügyet, a mint az neki a szorgalmazó által készült vázlatban előterjesztetik. Törvényszéki terem sorompóján belől ülni és tárgyalni a Barrister kizárólagos joga; első sorban rendszeren a kir. ügyészek (Queen's Counsel) foglalnak helyet, utánuk a fiatalabbak és úgy tovább; minden következő sor magasabb az előttevalónál úgy, hogy az utolsó sorban ülők többi kar társaik fejei felett tárgyalnak. Kir. ügyész megkülönböztető jele a selyem palást (gown) és a selyem kesztyű, míg az ifjabb Barrister gyapju vagy más sima szövettel kell, hogy beérjen.

Szorgalmazók, kik rendes vizsga után bocsáttatnak e pályára, a mondott sorompón kívül és a jegyzővel szemközt egy padon ülnek, hogy a Barrister-eknek szükség esetén tudósítással szolgálhassanak.

(Folytatjuk.)

FOULKE és TÁRSA
new-yorki ügyvédek
149. Broadway.

(Börtönügyünk kérdése az európai congressuson.)

(Folytatás.)

53. 54. és 55. Kérdés. A börtönökben honosított termelő munkák a fegyintézetek igazgatóságok által házilag üzemnek-e avagy vállalkozóknak adatnak-e át? E két rendszer közül, melyiket tartja ön jobbnak s miért? Ha a munka kibérlése több módon gyakoroltatik, melyiket tartja ön előnyösebbnek.

Felelet. Az országos fegyintézetek közül háromnál a kezelési szükségletek teljesítése, a fegyenczek ellátása s a fegyenczek munkaerejének hasznosítása, a már régebben kötött szerződések folytán, még egyes vállalkozóknak bérbe van adva. E rendszer azonban sem anyagilag, sem erkölcsileg nem felelt meg a vállalkozásnak; anyagilag nem, mert sokba került; erkölcsileg pedig azért nem, mert ugyan azon bérlőnek lévén átadva a fegyenczek élelmezése, ruházása, munkáltatása s egészségi ápolása, a bérlő, ki ebben csak pénzüzletet lát, felszámításába foglalja úgy az élelmezést, mint a munkát, s ha a ruházásnál veszt, az élelemnél nyer, minthogy kevésbé jövedelmező munka mellett az őt terhelő fenntartásban keresi kárpótlását. Továbbá a fegyenczet csak munkagépnek tekinti s mindent elkövet, a mi által dolgoztathatja, a fegyintézet tulajdonképeni céljainak hátrányára is. Végre állása oly súlylyal ruházza fel a fegyintézet ügyeit illetőleg, hogy befolyása oda is kiterjed, hol semmi keresni valója sincs. Mind ezen szempontok folytán kormányunk a házi kezelés honosításán törekszik, s ezt a szerződések leltetével mindenik országos fegyintézetben honosítandja.

56. 57. és 58. Kérdés. Mennyire megy azon foglyoknak száma, kik a fegyintézetbe való beszállításuk előtt, egy bizonyos rendes kereset-módhoz nem értettek? Megtanulnak-e ezek a fegyintézetben valamely ipar ágat? Lényegesnek tartatik-e a büntetése idő alatt a fegyenczet megtanítani arra, hogy önmagát fenntartsa s mily módon igyekeznek ezt elérni?

Felelet. Azon egyének száma, kik a fegyintézetbe való beszállításukkor rendes kereset módot nem ismertek, az összes fegyenczek 47%-át teszi. Az országos fegyintézetekben a fegyenczekkel való bánásmódnál az egyének szellemi, erkölcsi s anyagi viszonyai mindig tekintetbe vétetnek, s így a fegyenczek lehetőleg mindig egy oly munkához osztatnak be, melyhez kedvet éreznek, s melynek szabadulásuk után hasznát vehetik. A tapasztalás azonban azt bizonyítja, hogy a letartóztatottak közül igen kevesen akarnak valamely mesterséget megtanulni; a biztatásokra azzal felelnek, hogy szabadulásuk után amugy is csak a pásztor - mesterséget „fogják folytatni“ avagy béresként szolgálni, minek fáradjanak tehát mesterségtanulással. Igen sok példa van továbbá arra, hogy még azok is, kik a fegyintézetben, valamely mesterséget jól megtanultak, azzal kiszabadulásuk után nem foglalkoznak. Mindezekért hazai fegyintézeteinkben a főszűl nem a kézműiparra, hanem a földmívelésre fordítandó, annál is inkább, mert a letartóztatott egyének legnagyobb száma a földmives osztályhoz tartozik. Az önfenntartásra az egyének a rend, munkában való szorgalom s a takarékoság ösztönének ébresztése s táplálása által szoktattatnak.

(Foly. köv.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt napenként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A magánjogi codificatióról. Dr. Rentmeister Antal, pozs. kir. jogakad. tan. — A váltó tellekönnyvi bejegyzéséről. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiro. — A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvezetés e két nemének joghatálya. — Jogirodalom. — Dr. Korbuly Imre, pozs. kir. jogakad. ny. rendes tan. — Különlélek.

MELLÉKLET: Rendeletek.

A magánjogi codificatióról.

(Folytatás.)

A codificatio sikeres kivitelének van még egy, általam mindeddig egy szóval is alig érintett tényezője, melynek, ha ugyan már magában is elég szembeszökő a jelentősége, a magyar magánjogi codificatióra nézve épen rendkívüli, minden más, magát a tudományos tekintet is csaknem felülmúló fontosságot kell tulajdonítanom: értem a nyelvet.

Vajjon nyelvünk, melyet derék Brassaynk egy alkalommal „katonásan léptető, csörtető”-nek nevezett el, épen e mellett a törvénykészítési szempontból nagy előnyt ígérni látszó tulajdonsága mellett is megért-e már oda, hogy egy törvénykönyv tartalomköréhez tartozó minden jogi eszme és gondolat kifejezésére, minden ide vágó észtani finom különbözet és fogalmi elemzésnek szabályosan tiszta, törvényhez illően éles, de e mellett a nép értelméhez szólnak érthető s világos előadására alkalmasnak tarthassuk, — azt se határozottan állítani, se kereken tagadni nem merem: nemcsak azért, mert nyelvészeti és nyelvezeti kérdésben semmi bírói vagy bíráló szavam nincs; hanem inkább annak okából, hogy ha nyelvünket e feladat megoldására feltétlenül képesítettnek állítanám, alighanem fejöket ráznák maguk a codificatio legmelegebb pártfogói is. Hiszen kinek ne jusson eszébe, hogy codificatiónk megindítása épen abba az időbe esik, mikor egy magyar jogtudományi műszótár elkészítése sem vált még bevezetett ténynyé, mikor a nyelv tisztaságának megőrzésére s az „idegen nyelvekkel való érintkezés következtében természetesen korcs kifejezések kiküszöbölése” céljából szükségét látja a magyar tudom. akadémia egy külön folyóiratot indítani meg, a mit kétségtelen jelül lehet tekinteni annak, hogy az irodalmi nyelv terén reánk viharozó germanismus áradatának veszélyeit az illetékes körök világosan kezdik felismerni. Kérdem pedig mindenkitől, kinek nyelvérzéke bizonyos fajta tudományos munkák olvasásán még nem szenvedett hajótörést, mely téren nagyobb és gyakoribb a német nyelvvel érintkezésünk, mint épen jogtudományi irodalmunkén? s hol látszanak szélesebb nyomai a nyelvkorcsosodásnak, mint itt?

Ha ellenben tagadnám nyelvünk máris megérett voltát, vajjon nem ellenségeink malmára hajtánám-e a vizet, kik nem ismernek nagyobb örömet és élvezetet annál, ha civilisatiójuk negédes hánytorgatása közben gonyolódva mutathatnak reá, szellemi haladásunk előmozdítására tett kísérleteink szerény eredményeire; kik, mintha irigyelnék némely hazai íróinknak e téren aratott

babérjait, oly kimélően nyilatkoznak a magyarországi codificationalis kísérletek felett, hogy azokon ő szerintök nevetni igen, de komoly ítéletet felettök hozni józan ember nem képes; .ha határozottan merném állítani, hogy nyelvünk még egyáltalán nem érte el a codificatiohoz szükséges tökélyt, könnyen oly gyanuba foghatnának, hogy egy nézetben vagyok azokkal, kik mint törvénykezési jelen állapotainkból való menekülésünk legegyszerűbb biztos eszközét azt ajánlhatják, hogy csak fogadjuk vissza megint az ausztriai törvénykönyvet, mindenestől, a mi avval jár. Ezek, ugy látszik, nem gyanítják, mit insinuálnak ilyen ajánlattal a magyar jogászi közönségnek. Annak elfogadása nem volna más, mint egy nemzet életében felmerült pillanatnyi nehézséggel megalkudni a nemzet méltóságérzetének árán.

Vannak a bécsi napi sajtónak oly emberei is, kikben meglehet a Magyarországon letűnt dicsőségek feletti bánat azt a rögeszmét érlelte, hogy a magyar törvényhozás általános rendszeres codificatióra nemcsak most, de jövőben is teljességgel képtelen; okul azt hozván fel, hogy a magyarok még semmi sajátjukul tekinthető önálló jogi elméletet ki nem fejtettek soha. — Mondanom sem kell, hogy a mint merő rágalomnak tartom ezt a multa nézve, ugy bizony reményem, hogy meg fog szégyenülni e lenéző ráfogás a jövőben is. Elég képességek lesz nekünk a codificatióra, ha a nemzet fiainak számához képest annyi tudományos műveltség terjed el köztünk, mennyivel más művelt nemzetek birnak. Az igaz, hogy oda még csak ezután kell eljutnunk, s céljainknak megfelelő elég önálló jogelmélettel dicsekedhetünk majd, ha tudományos belátástól vezérlet szabad választással határozhatjuk meg, az egyetemes jogismeretek nagy kincsalmazából mit tarthatunk meg sajátunk gyanánt, mit kell, és mikép szükségünkhez idomítva változtatni vagy újból alkotni. Ha ezekben eltaláljuk kellő tapintattal a helyes középutat, elég eredeti és politikai helyzetünkhöz mértén elég önálló lesz a törvénykönyvünk; de elengedhetlen megkívántatóság mind ehhez az, hogy fogalmazása és külső alakja is olyan legyen a törvénynek, mely a sok drága gyöngyökkel ékeskedő nemzeti irodalomhoz méltó és a külföldi törvénykönyvek ebbeli jelessége mellett becsülettel megálható mű gyanánt tüntesse fel azt. Szóval, olyan mű legyen az, melyet mint a nemzet értelmi tehetségének összesített erejéből létesült műalkotást nyugodt lélekkel bocsáthatunk a 19-ik század tudományos kritikájának bírói széke elé.

Még egyszer meg kell itt jegyezni, hogy a stylistikát, a nyelvezet iránytani correctnességet szerintem minden

egyéb kelléknél előbbvalónak kell tekintenünk; miért is magától értetődik, hogy messze vagyok attól a gondolatától, mintha a felhozottakkal kimerítettem, vagy akár csak úgy, a mint hozzá illő, megvilágosítottam volna ezt a fontos kérdést. Sokkal avatottabb toll kellene ehhez s az enyémnél hasonlíthatatlanul mélyebb belátás és biztosabb tájékozottság a magyar nyelvismeret még elég csavargós utjain. Mellőzve tehát e tárgy további vitatását, csak két pontra akarok még futólag utalni, s azt a törvénykönyv szerkesztésébe befolyó tényezők figyelmébe ajánlani.

Először is jól cselekednének, ha a tervezetet nem jogtudós magyar jeles nyelvészek által is, még pedig esetleg ismételt ízben is megbíráltatnák. Másodszor pedig kíváncsok, hogy mindazokat, kik a munkához bármiként hozzájárulnak, lelkesítő gondolatként oly hazafias kötelességérzet szállja meg, minél fogva minden erejüket kell szentelniük oly mű megteremtésére, mely, ha irodalmi becse szerint megítélve, betölti rendeltetését, a négy folyam közt tartósabb biztosítékul szolgálandó a magyarság hatalmi fölényének, mint bármily eszéyes országlás könnyen forduló szerencséje. Végre pedig, minthogy ilyen fontosságot helyezek a törvénykönyvi szöveg nyelvi helyességébe, nem tagadhatom meg magamtól, szavaim igazolása végett ezuttal is Savignyra hivatkozni, ki a miénknél oly annyira gazdagabb irodalomnak örvendett német nyelvről is ezeket mondotta:

„Egy nyomatékos dologról kell még (a törvénykönyvek szerkesztése kérdésében) megemlékeznünk. Azt kérdelem ugyanis mindenkitől, ki a törvénykönyv méltóságához mért helyes szókifejezés iránt nem közönyös, s a nyelvet nem aljas eszköznek, hanem művészi alkotás közegének tartja, vajjon van-e nekünk (t. i. németeknek) máris olyan tökéletesen kifejtett nyelvünk, melyen törvénykönyvet írni lehetne? Én magam ugyan távol vagyok attól, hogy kétségbe vonjam a dicső német nyelv alkotási erejét; de épen azt a tényt, hogy e nyelvet ama feladat megoldására még nem használhatni, annak tekintem jeléül, hogy a gondolatfejtés e körzetében (azaz: a törvényhozásban) még hátra vagyunk. „Hadd fejlődjék csak tudományunk gyorsabb léptekkel, majd megválí azután, mily üdéséget és hatékony életerőt fejleszt majd magából a nyelv is.“ Sőt még többet mondhatok: azt hiszem, hogy ezen a téren újabb időben még hátrább mentünk, mint a hol voltunk ezelőtt. Nem ismerem én a 18-ik századból oly német törvényt, mely a kifejezés erejére és komolyságára V. Károly bünyefenyítő törvénykönyvével mérközhethék.“ — Ez a helye az argumentumokban kifogyhatlan nagy tudósnak jutott legelsőbbben is eszembe, mikor kevés idővel Hoffmann Pál ur tervezetének megjelenése után olyanforma ismeretéseket olvastam róla, melyek holmi csuvasz nyelvről, érthetetlen szólabirinthusról beszéltek; sőt közkedvesgü (?) egyik éleclapunk szokott módja szerint, jelesebb hazánkiai tudományos törekvéseinek nem nagy buzditására, mint gunyolódásra alkalmas tárgyat kapván fel a dolgot, arra ajánlkozott, hogy ama tervezetet kettős tiszteletdíj fejében magyarra akarja lefordítani.* — Csak a ki egy kis gondnal nézett széjjel jogi irodalmunk mezején, képes megérezní az ilyen fajta kritikába, meg lehet, hogy akaratlanul csepegtetett keserűségnek egész mivoltát. Hiszen mit tehet róla a szerző, hogy előtte még senki sem egyengette hazánkban a magánjogi codificatio utjait! Hogyan lehet józanul őt vádolni, ha, miután csak egymaga, saját eszének bárdjával volt kény-

telen a magyar m. jogi tudomány rengetegén át a codificationnak utat törni, ez az ut még egy kissé járhatatlan; járhatatlan azoknak is, kik kritikájok szekerén csak úgy könnyedén és kényelmesen szeretnének végig robogtatni rajta. — Régen énekeltek arról már a költők, hogy más-más színben tükröződik vissza minden ember agyában ez a kerek nagy világ. Ugyanezt lehet mondani a nyelv kezelési módjáról is, melyet egyéni sajátosságában stylusnak nevezünk. Mit tehet róla a szerző, ha magára hagyott gondolkozása eszméinek épen ilyen kifejezésére készteté őt? Ha egyénisége és tanulmányainak iránya, mivolta ilyen sajátzerű vagy szabálytalan formában rakatta le vele gondolatait? — Ha sok helyt visszatetűzők a magyartalanságai, vigasztalhatja magát azzal, hogy nem válik szégyenünkre, ha járatlan, ismeretlen helyen kalauz nélkül eltévedünk; s ha csakugyan van a csuvaszból valami ebben a dologban, én azok részén sejtem azt, kik egy embert hibáztatnak azért, a mi tulajdonkép, és igazán mondva az egész értelmiség mulasztása.

Ide s tova már ideje, hogy ezt az eszmefuttatást — annak tekintem fejtegetéseim összegét — valahogy végpontjához vigyem.

Nagyon lehet, hogy értekezéseim során nem mindenütt, vagy tán épen ritka helyütt sikerült az a sima és átlátszó előadás és logikai szoros egymásután az érvelésben, mely az ilyen természetű skeptikus vizsgálódásnak lejobban biztosíthatja a meggyőző hatást. Annyira azonban mégis bizom érvelésem és mutogatásaim világosságában, hogy feltehessem, hogy a szíves olvasó nézeteim irányával és végcéljaival körülbelől tisztában lehet. Ezek pedig egyáltalán nem oda ütök ki magukat, hogy közlött cikkeimet úgy tüntessék fel, mint az egész magánjogi codificatio terve ellen intézett támadást, s engem mint a törvénykönyv létesítésére irányzott törekvések megvetőjét, ki csak a létező állapotokban talál dicsérni valót. — Ez már csak annál fogva sem lehetek, mert sehol sem állítottam, hogy egy törvénykönyv csakis rossz valami lehet és silány mű. Lehet az tagadhatatlanul sikerült, jó munka is; s ilyenre ha szert tehetünk, ez a legnagyobb nyereség volna reánk nézve az én nézetem szerint is. Ilyen szerencsés fordulata a dolognak a fentebb körülményesebben kifejtett okoknál fogva ugyanis világos jele volna annak, hogy tudományos miveltségünkkel eljutottunk már oda, hova eljutnunk kell, ha akár törvénykönyvvvel, akár a nélkül czélt érni akarunk. ▲ mit tehát a codificatio ügyében még megelőzőleg tennünk kell, arra nézve a következőkben foglalhatom össze véleményemet.

Először is óvakodni kell minden rögtönzés és siettetéstől. Mentől több időt engednek a kritikának nyilatkozni, minél több bizottmányi, szakosztályi stb. tárgyaláson esik keresztül a tervezet, s annak egymásután kiadandó részei, annál biztosabban jut felszínre és daldalra a valódi szükségjeinknek megfelelő törvényhozói gondolat. Mentől több rostán eresztjük át, annál kevesebb a buza között a pelyva. Azért egyesíteni kell minden a nagy feladat megoldásához használható erőt; s hazafi-kötelessége mindenkinek hozzá szólni a dologhoz, a ki ért hozzá. Bármily parányi legyen egyes ember ereje és a közös célhoz járulásának eredménye, a legutolsó napszámosnak is van része abban az érdemben, mely megilleti azokat, kik egy nagyszerű épület emelésére közreműködtek. Muló, halandó lény minden egyes, de minden időre szóló hatása lehet a legkisebb adománynak is, ha azt a szellemi tőkét növeli, melynek kamatozása biztosítja a nemzeti jólét tartósságát.

Szükséges továbbá, mint már megjegyzém, hogy a készítendő törvénykönyvnek ne csak tudományos tar-

*) Egyik szaklap (M. Th.) úgy látszik a B. M. ajánlatára komolyan vállalkozott.

talmára, a jogászi technikára legyen ügyeletünk; hanem nyelvezeti tisztaságára, csínosságára is. A megvesztegetetlen magyaros nyelvérzék megmentéseért küzdő jeles tudós férfainknak határozó befolyást kell engedni a szöveg végleges megállapítására. Habozás nélkül kell kimondanom itt azt a véleményemet, hogy az új törvénykönyvnek inkább lehet megbocsátanunk egy szelid kis botlást egyik-másik definitió szabatosságában, egy-egy ártatlan hézagocskát a felvett tételek logikai rendezetében, itt-ott egy intézkedésnek szükségtelen ismétlését, vagy a nem éppen legeslegújabb theoriának megfelelő fogalmazását, mint a nyelv szabályos alkatán erőszakot tevő germanismust, a nyelvérzékét kárpadra vonó korcs kifejezést és magyartalan szólásokat. Nagy és nehéz feladat, az igaz, a gondolatoknak tudományunk kíváncsi szerinti tökéletes és a magyar nyelv szerves törvényességével összhangzó hibátlan kifejezést a törvénykönyvben mindvégig eltalálni. De a dicsőség is annál nagyobb lesz, ha sikerül az ilyen nehézséggel szerencsésen megküzdünk.

Kivaló fontosságú dolog, jogi tanodáink végre valahára megindítandó végleges átalakítása, s a jogi irodalomnak, minden kitelhető módon, ha kell, áldozatok árán is eszközöndő előmozdítása. Ha e téren nem történik semmi, vagy ha az új szervezésnek is ugyanazok lesznek irányadó elvei, melyek mellett az országos jogászggyűlésen egy doctor juris oly nagy hévvel szállott ki a síkra, arról akarván kapacitálni a jogászi értelmiség egybegyűlt zászlóvivőit, hogy ha nem is éppen a legjobb karban vannak akadémiáink stb., legyünk megelégedve avval, hogy ifjúságunk oly szép számmal végezván évenként a jogi tanfolyamot, ennél fogva oly helyzetben van, hogy jogkenyeret kereset szert tehessen, — akkor nem megyünk semmire, sőt a törvénykönyv sem fog kirántani bennünket a veszteglés jelen állapotából.

Az irodalom emelése alatt pedig azt a feladatot értem, melynél fogva tanuló ifjúságunk tagadhatlanul igen megnehezült helyzetben az által kell segíteni, hogy a tudományok egyes ágaiban anyanyelvén irt könyvekből alapos, és az élet mind elméleti, mind gyakorlati igényeit kielégítő ismereteket szerezhessen, megszabadíttatván ekként abból a kénytelenségből, hogy tanulni vágyó nemes kíváncsiságának kielégítése végett seregesen külföldre zarándokoljon. — Tudja azt mindenki, hogy az iskola és az iskolai előadások, ide értve a legjobbakat is, nem csínálhatnak a tanulóból teljesen kiképzett tudóst; csak a legjobb utat jelölhetik azok, melyen csüggedés nélkül haladva, a tudományok országába juthatni. De honnan vegye a tanuló a szükséges támaszt fáradalmas vándorlása közben, ha hazai irodalmunkban nem találja azt? Nem egyedül állok ezzel a figyelmeztetéssel a közmíveltség érdekét szíven hordozó közönség színe előtt. Fiatalságunknak tanulás végetti tömeges kivándorlását már elsőrangú lapjaink is mélabús elmélkedések tárgyává tették nem egyszer, s mindannyiszor abban végződött az e feletti sópáncodásuk, hogy mindenkorig így nem maradhatunk. De hogyan lehet segíteni a bajon? Kevéssel érem be feleletül. Solidaritást, szorosabb csatlakozást, nemes versenyt kell kelteni ebben az irányban is; minden hasznavehető irodalmi erő és tehetség között. Szokatlan helyzetek ugyanolyan intézkedéseket igényelnek. Irodalmunk emelése végett valóságos rendszeres szervezési kísérletet kellene tenni az irodalmi tényezőkkel. Tervszerű munkafelosztás, hogy kinek-kinek saját hajlamai és tanulmányai szerint jusson a feldolgozandó anyagból; kitartó, nem ide oda kapkodó munkásság a hazafias kötelesség érzetével párosulva a legörvendetesebb eredményeket teremtheti meg.

Hatalmas lendületet nyerne jogi oktatásunk, tör-

vénykezésünk és összes codificatióink ügye, mint fentebb is érintém, az elmélet és praxis valami módon létesítendő összeköttetése, s közrehatása által. Biráinkra és ügyvédeinkre itt nagy feladat vár, de szép jutalom is. — Olyan szerzőktől való jogtani rendszeres munkákra van jelenleg nagy szükségünk, kikben széles elméleti tudománnyal tapasztalatban gazdag gyakorlat párosul. Ha jövőben is csak a ritka jelenségekhez fogjuk számíthatni, hogy főbb rangú biráink s kiünőbb ügyvédek nagyobb mérvű írói tevékenységre szánják el magukat, ha hátat fordítanak minden irodalmi törekvésnek, akik a törvénytörvénykezési hivatalok küszöbén átléptek s nem teszik gyümölcsözővé jogszolgáltatási tapasztalataik kincsét az irodalom segélyével; nem lehet kilátásunk arra, hogy megszünjék valamikor az elszigeteltségnek az a meddő állapota, melyben vannak most az iskolai termek és a törvénykezés csarnokai. Különösen pedig nem tudom belátni, hogy a magánjogi codificatio hogyan fogjon nagy sikert felmutathatni, ha a terveket és javaslatokat éppen a gyakorlat emberei nem méltatnák beható vitatkozás és bírálati rostálgatásra.

A mit itt mint a codificatiohoz szükséges megkívántató előzményekről és vele járó kiegészítéseiről elmondtam, ahhoz jól tudom, hogy sok szó férne még; s hiszem, hogy köszönetre méltó szolgálatot tenne az ügynek, aki a csak nagyjából megpendített kérdések felett tüzelesebb eszmecserét indítana, s a kiviteli módokat is jobban megvilágítaná. Én a magam elé tűzött feladathoz képest megelégedhetem egyelőre azzal, hogy röviden jeleztem a tényezőket, a melyeket a törvénykönyv kidolgozásában a jó siker kockázatát nélkül a számból kihagyni nem szabad; s most, jóllehet cikkem sorát jó módjával berekesztetnek tekinthetném, még egy irányban kell tovább szönnöm azok fonalát, hogy a legújabb törvényhozások köréből vett egynehány példával, s illetőleg ilyen példaesetek részletesebb taglalásával egyik-másik kihívónak tetszhető állításomnak olyan erősséget szerezzek, mely képes legyen azokat is nézeteim felé téríteni, kikben talán mindaz, a mit mondtam, csak az elvont okoskodások rendszerint hamar muló benyomásait idézte elő.

Dr. RENTMEISTER ANTAL,
pozs. kir. jogakad. tanár.

(Folyt. köv.)

A váltó telekkönyvi bejegyzéséről.

Az országbirói értekezet által megállapított ideiglenes törvénykezési szabályok V. részének 5. §-a szerint:

„A telekkönyvileg bekeblezett vagy előjegyzett váltó váltói minőségét elveszti és közönséges kötvénynak tekintendő.”

Ezen szakasz lételet az 1844. VI. czikk. 22-ik §-ának köszönheti, mely a betáblázott váltóra nézve mond ki hasonló jogkövetkezményt, s ezt az országbirói értekezet a telekkönyvi intézmény mellett is alkalmazta, a nélkül azonban, hogy a telekkönyvi rendeletnek teljes érvényükben fentartott intézkedéseit kellőleg figyelembe vette volna.

Ugyanis: a telekkönyvi rendelet szerint, az osztr. polg. törvénykönyv e részbeli szabályaival egyezőleg, a zálogjog — mint minden telekkönyvileg bejegyezhető dologbeli jog — csak oly okmány alapján szereztethetik, melyben a követelés jogcíme határozottan befoglaltatik, s így ha a váltóra e részben kivétel létezik, annak oka egyedül az okmány váltói minőségében lehet, melyre a törvény több rendbeli kivételeket állapított meg, így nevezetesen azt is, hogy a jogcím felemli-tése abban nem igényelhetik, ámde ha a váltó váltói minőségét a bejegyzés folytán elveszti s csak egyszerű kötvénynak tekintendő, mint ilyen azonban, még ha a bekeblezési engedély reá vezetettik is, a zálogjog szerzésére nézve a telekkönyvi rendelet szerint megkívántató kellékekkel nem bír, miként történhet annak alapján mégis telekkönyvi bejegyzés?

Az ideiglenes törvénykezési szabályoknak fentebbi semmi esetben sem correct intézkedése bíróságaink nagy részét azon következtetésekre vezette, hogy

a) az ideiglenes törvénykezési szabályok fentebbi szakasza által kimondatott; miszerint a váltó alapján zálogjog szerzhető; tehát annak bejegyzése, jöllehet a váltóban a követelés címe nem foglaltatik meg, nem tagadható;

b) miután azonban ugyanazon törvényes szabályok szerint: a váltó a bejegyzés által elveszti váltói minőségét és közönséges kötvényné tekintendő, nem tartozik a telekkönyvi hatóság köréhez annak váltójogi érvényét vizsgálni, vagy is ha az nem váltóképes személy által van is elfogadva, — de az elfogadó magát köztörvényileg kötelezni jogosítva van — (p. o. a nagykorú nő) a bejegyzés megadandó, másrészt az egyetemleges kötelezettség nem a váltójog, hanem a köztörvény szabályai szerint bírálendő meg, vagy is ha több a váltójog szerint egyetemlegesen kötelezett egyén (p. o. két elfogadó) fordul elő, a bejegyzés nem egyetemlegesen, hanem csak mind-egyikre aránylag esendő részére (pro rata) vagyis a követelés annyi részére, a hány kötelezett van, (p. o. kettőnél felére) esz-közlendő.

Ezen eljárás — véleményem szerint — teljesen zavarttá teszi a fogalmakat; mert ezek után valóban nem tudni, hogy miután a váltó a közönséges kötvény kellékeivel nem bír, a váltójog szerint szükséges kellékek pedig nem vétetnek figyelembe, mily kellékekkel kell birni a váltónak, hogy bejegyzés alapjául szolgáljon.

Ebből kifolyólag én az ideiglenes törv. szabályok fentebbi szakaszából más következtetést vélek levonhatni; mert:

a fentebbi törvény-szakasz ugyan megengedi a váltó bejegyzését; de csak is a váltónak és nem oly kötvényné bejegyzését, melyben a törvény által megkívánt több lényeges kellékek hiányoznak. Jöllehet tehát a váltóbejegyzése által annak ezen minősége elvesz; de mert a bejegyzés, a váltó alapján, csak is azért van megengedve, mert az váltó, köteleessége a telekkönyvi hatóságnak megvizsgálni, hogy a bejegyzés alapjául bemutatott okmány váltó-e valóban? mert ha az akár a váltó kellékeit, akár a kötelezett személyek képességét tekintve nélkülözi a váltótörvény által meghatározott kellékeket, nem lesz többé váltó, hanem egy oly kötvény, melynek váltó ereje soha sem volt, s mely ennélfogva a bejegyzés által azt el sem vesztette, de nem is tartozik azon kiváltságos okmányok — a váltók — közé, melyek alapján, a törvény rendes szabályaitól eltérőleg, bejegyzés lenne engedélyezhető.

Miután e szerint a váltó bejegyzésénél, annak váltói minősége és érvénye veendő bírálat alá, az ebből folyó jogok és kötelezettségek is — mennyiben a bejegyzés elrendeléséhez igényeltetik — a váltótörvény szerint bírálendók meg; mert az okmány, midőn a bejegyzési kérvény mellett beadatik váltó, s az illető annak alapján zálogjog szerzésre azért tartja magát jogosítottnak; mert az okmány, melynek alapján jogot kíván szerezni váltó, az csak is ezen szempontból jöhet bírálat alá; tehát a kötelezettek váltó képessége, valamint az egyetemleges kötelezettség is, csak a váltó törvény alapján határozandó meg.

Ezen utóbbi pontra, t. i. az egyetemleges kötelezettségre, nézve különösen megjegyzendőnek tartom, hogy ez a fentebbi elv alapján annál is inkább csak így dönthető el helyesen,

mert: az egyetemleges kötelezettség magából a váltójogból foly s így annak a váltó kiállítása alkalmával különös megemlézése oly felesleges lenne, mint a jogczim kitüntetése; s az, hogy e kötelezettség ellen köztörvényi uton kifogás tehető, épen oly kevésbé nyomós ok, mint a jogczim hiánya; mert ez utóbbiból származó kifogásait is jogában áll az illetőnek, köztörvényi uton előterjesztetni, s a bejegyzés ezen lehető kifogások folytán még sem tagadtatik meg.

Vagyis: összevonva a mondottakat, ha váltó alapján bejegyzés kéri, az csak annak váltói minőségére tekintettel engedhető meg.

Hallottam e nézet ellen azon ellenvetést is, hogy:

miután a telek. rendt. 62. §-a szerint a telekkönyvi bejegyzések hatályossága a kellőleg felszerelt kérvény beadása napjától veszi kezdetét, a váltó, mielőtt bejegyzés végett benyújtott, már elvesztette váltóerejét. E nézet azonban, véleményem szerint nem helyt álló, mert ha az illető váltóhitelező benyújtott kérvényét, mielőtt az elintéztetett volna, visszavonja, követelését még váltójogi eljárás útján érvényesítheti, mi ha a váltó már benyújtásakor váltóerejét elvesztette volna, nem lenne eszközölhető, de ha a váltó már benyújtásakor váltóerejét elvesztette, — mi alapon engedtetik meg a bejegyzés? mint kötvény nem bír a szükséges kellékekkel; mint váltó azonban érvényét veszítvén, bejegyzés alapjául szintén nem szolgálhat.

A váltó tehát váltóerejét nem a bejegyzési kérvény be-

adása, hanem bejegyzése napjától kezdve, illetőleg midőn a bejegyzési záradék arra reávezettetik, veszt el.

Ezen elvből kifolyólag megoldást nyer azon további kérdés is, hogy elévült váltó alapján szerzhető-e zálogjog?

Azok, kik a váltót már midőn bejegyzés alapjául szolgál kötvényné tekintik, természetesen igenlőleg válaszolnak. Az én fentebb kifejtett nézeteimből kifolyólag azonban erre a válasz határozottan tagadó; mert — az előadottak szerint — a váltó alapján csak is azért lévén zálogjog szerzhető, mert az váltó, ha mint váltó elévült, s így váltói minőségét elvesztvén, már ezen oknál fogva is közönséges kötvényné válik, mely váltói minőségénél fogva, miután azt elvesztette, mint kötvény azonban, mert a bejegyzésre szükséges kellékekkel nem bír, a telekkönyvi bejegyzésre alapul nem szolgálhat.

ZLINSZKY IMRE,
királyi tábla pótbíró.

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

(Folytatása.)

I. Mikülönbség van a váltójogi mulasztás és elévülés közt?

5) A közönséges ném. v. rendsz. 42. cz. az óvást a viszkereket feltételeül tekinti ugyan, de nem zárja ki, hogy azt akár a kibocsátó, akár pedig valamelyik forgató a váltóbirtokosnak elengedje, illetőleg ötöt az óvás kivételétől felmentse; — de a magyar váltótörvény szerint sincsen ez megtiltva,¹⁾ és tekintve, hogy a váltótörvény kivételes jog, tehát a hol nem intézkedik, a köztörvény elvei jönek alkalmazásba, itt is azon közjogi elvek szerint, hogy „contractus contrahentibus legem ponit“ bátran lehet állítani, hogy valamin a német törvényhozás, ugy a magyar váltótörvény szerint is, noha az óvás a viszkereket feltétele, azt akár a kibocsátó, akár pedig valamelyik forgató a váltóbirtokosnak elengedheti; azaz: ötöt az óvás kivételétől felmentheti.

Ebben az értelemben nyilatkozik Pardessus is;²⁾ ellenben nem bír foganattal a váltóadás a tekintetben lemondása, miszerint ő a váltó-elévülési kifogással nem fog élni, valamint az olyan szerződés is semmis, a melyben az elévülési idő meghosszabbítása vagy rövidítése céloztatik.³⁾

Ezen okoskodás azonban a francia törvényhozás intézkedései szerint nem áll, mert a cd. de com. 189. cz. értelmében az elévülés külön okmányban („acte séparé“) történt elismerés folytán félbeszakittatik, arról akár az elévülés előtt, alatt, akár az elévülés után lemondhat.⁴⁾

6) A váltójogi mulasztás által ugy a biztosítási, mint kész fizetési viszkereket szüntetik meg; az elévülésnek azonban csak a készfizetési, illetőleg a fődös elleni kereset van alávetve, mert a biztosítási viszkereket a lejáratig korlátlanul indíthatik.⁵⁾ Pardessus szerint a biztosítási viszkereket is ugyanazon határidőnek van alávetve, mint a készfizetési viszkereket.⁶⁾

7) Egy további különbség a váltójogi mulasztás és elévülés közt az, hogy váltójogi mulasztást valaki elkövethet még mielőtt a váltó kapcsolatába lépett, a mi az elévülésnél nem gondolható. — Ugyanis a vtk. 75. §-a szerint, ha az intézvénnyezett, vagy utalványozott elleni óvás megtételekor közbenjárók jelentkeznek, kik a váltót valamelyik előzőre névbecsülésből elfogadni készek, elsőbbsége annak van, ki által, ha a fizetés teljesítettik, legtöbb kötelezett leend felmentve kötelezésétől.

Ha ezen sorrend meg nem tartatott a névbecsülő a vtk. 84. §-ának 3-ik pontja értelmében elveszti viszkereket a hátrók s kibocsátó ellen. — Ugyanily hátrány éri a névbecsült, ha sorrendet nem tartván, a váltót kifizeti. (vtk. 113. §.).

Ily intézkedéseket tartalmaz a k. ném. v. rendsz. 64. cz. és a cd. de com. 159. cz. habár az előbbi szerint a sorrend meg nem tartásából folyó joghátrány nem oly nagy, mint a vtk. fentidézett szakaszok szerinti; — az utóbbi szerint azonban ezen mulasztás csak köztörvényi uton tartandó meg.

Az itt érintett joghátrány a névbecsült csak úgy sujtja, ha az, hogy a sorrend meg nem tartatott, óvásból világlik ki, mert másképen a mulasztást nem lehetne bebizonyítani.

¹⁾ Dr. Apáthi: magyar váltój. 132. l.

²⁾ Cour de droit commercial 425. sz.

³⁾ 1840. XV. t. cz. I. r. 208. §. Dr. Apáthi köz. n. váltójog. 377. l. Blaschke: W. R. 282. l. Archiv f. d. W. R. 14. k. 198. l. és 13. k. 220. l.

⁴⁾ Pardessus id. m. 340. és 433. számok.

⁵⁾ Külley: Anyagi váltójog 156. §. Blaschke: id. m. 278. l. 8. jegy.

⁶⁾ Cour d. droit com. 432. sz.

A mulasztást a névbecsülő az által követi el, hogy az óvást nem veszi figyelembe, meg nem tekinti, vagy nem fejt ki kellő szorgalmat, miszerint tudakozódjék: vajjon nem akarja-e más valaki, a váltókötelezeteknek előnyös feltételek mellett az elfogadást, illetőleg a fizetést teljesíteni.

Ezen mulasztást a névbecsülő, még mielőtt a váltókapcsolatba lép, követi el, mert abban a perczben, midőn a váltót elfogadta, illetőleg kifizette, a joghátrány már beállott volt, miután midőn elfogadás vagy kifizetés által a váltókapcsolatba lép, bizonyos cselekvést tesz, abban a perczben mulasztást nem követelhet el, a mulasztást tehát az előtt kellett elkövetnie.

Igaz ugyan, hogy csak a tény az, mely a névbecsülőre veszélyt hoz; de ebből csak azt lehet következtetni, miszerint a tény nélkül, minden e tekintetbeni mulasztása hatály nélküli lett volna, de nem azt, hogy a mulasztás akkor történt, midőn már váltókapcsolatban volt; mert szerény véleményem szerint, mulasztást akkor követ el valaki, ha valamit nem tesz, abba hagy, mit máskülönb tennie kellene, de kérdem, mit kellett volna a névbecsülőnek tennie, hogy ezen joghátrányt ne szenvedje; ő semmire sem volt köteles elfogadása, illetőleg kifizetése előtt; — de, mondhatná valaki, a névbecsülő az által követte el a mulasztást, hogy nem azt becsülte meg, kit egy harmadik, az óvás szerint megbecsülni akart; — ez azonban a dolgon mitsem változtat, mert erre azt lehet felelni, hogy épen ezen mulasztás is a váltókapcsolaton kívül történt; más szavakkal: a közbenjárónak az elfogadást, illetőleg fizetést, mielőtt a szóban forgó névbecsültért ajánlotta, egy másikért kellett volna azt ajánlani, de ezen ajánlat elmulasztása a névbecsülő által szintén még akkor történt, midőn még a váltókapcsolatban nem volt.

Ezek folytán, vagy azt kell mondani, hogy ezen jogmegszüntető mód nem tartozik se az elmulasztás, se pedig az elévülés általi jogmegszüntető módokhoz, a minek igen fontos következményei lehetnek; vagy pedig azt kell állítani vagyis inkább constataálni, miszerint váltójogi mulasztást valaki, még mielőtt váltókapcsolatba lépne, követhet el, minek azonban váltójogi hatálya, a dolog természeténél fogva, csak abban az esetben van, ha az illető a váltókapcsolatba lép. — A névbecsülő által elkövetett e tekintetbeni mulasztását a mondottak folytán szemlélvén: a fentidézett erre vonatkozó francia törvényhozás intézkedéseit igazságosaknak és a dolog természetének inkább megfelelőbbeknek találándjuk.

8) A váltójogi mulasztás és elévülés közt azon különbség van, hogy a váltójog elévülésével a váltó forgathatósága is megszűnik. — Ha tehát valamely váltóból eredő viszkereseti jog elévülés által elenyészett, az tovább forgatni és forgatás által, — habár csak a váltó elévülése utáni forgatók irányában is, — újabb viszkereseti jogot létesíteni nem lehet, mert megszűnő egyszer a váltóviszkereseti ereje, ez többé föl nem éled; — ellenben oly váltó, mely mulasztás folytán veszítette viszkereseti erejét, továbbá is forgatható, és noha azok irányában, kik ellen a viszkereseti jog a mulasztás által megszűnt, többé már fel nem éled; mégis újabb viszkereseti jogot, azok ellen, kik a váltót a mulasztás után forgatták, létesíteni lehet.

Ezen itt felállított elvek, bebizonyításra szorulnak, noha a váltótörvényünkben nincsen szakasz, mely ezeknek ellent mondana, de több fiziki határozat ezen elvek ellen látszik lenni, mi azonban, közelebbi szemlélődés által nem olyannak nyilvánul.

Ugyanis, a fizkékek által 1862. évi 7284. sz. a., és 1863. é. 3651. sz. a. hozott ítéletekben azon nézet jutott érvényre, hogy a lejárat utáni forgatmány a forgató és forgatmányos közt csak közjogi viszonyt szül. — Ezen ítéletek azonban a fent állítottakat nem érintik; sőt azon állítást, hogy elévülés után a váltót, a forgató ellen váltójogi kötelezettséget szülő forgatmányval, nem lehet forgatni, megerősítik, miután elévülés csak a váltó lejáratát után gondolható; — de annak sem mondanak ellent, hogy a késvesztett váltót forgatni lehet, mert bennök, valamint egy újabb, a hétszemélyes tábla által 1866. nov. 24-én 566. sz. a. hozott határozatban is, csak a lejárat utáni forgatmányról van szó, a mely váltótörvényünk szerint azért érvénytelen, mert a váltólejáratával a váltóforgalma befejezettnek, a további forgathatás megszűntnek tekintendő, a váltóból származó jogok annál végződven, kinél a váltó lejáratkor van.*)

De az, hogy lát után bizonyos időre szóló késvesztett, saját vagy idegen váltó a lejáratig jogérvényesen ne forgattathassék, sehol sincsen kimondva, a miután a törvény e tekintet-

ben különbséget nem tesz, nekünk sem szabad különbséget tenni.

Hogy a lejárat előtt a késvesztett váltót is lehet váltójogi hatálylyal forgatni épen a fent említett, htb. által 1866. nov. 24-én 566. sz. a. hozott határozatból következtethető, a melynek indokai mondatik: „tekintve, hogy a váltótörvénykönyv I. r. 104. §-nál fogva az itten megjelölt váltót a kiszabott fizetési határnapon fizetés végett bemutatandók, és így az ez után történt átruházások már csak engedmény, nem pedig forgatmány erejével bírnak, következőleg a törvénynek mindazon szabályai is, melyek egy harmadik jóhiszemű személy viszonyairól szólnak, névszerint pedig, valamint az I. r. 29. §. és az I. r. 33. §. tisztán és kizárólag csak lejárat előtti átruházásra, illetőleg forgatmányra érthetők, ugy az I. r. 123. §. is csak lejárat előtti törvényes és jólelkű birtokosra vonatkozik.”

Különb, ki van ezen elv mondva a vtk. 77. §-ában is, a hol a késvesztett váltót elfogadni megengedtetik, és mi különbség volna a késvesztett váltó elfogadója és forgatója közt, mind a kettő csak kötelezettséget vállal, a mit minden váltóképes személy tehát az elv szerint „volenti non fit injuria.”

Továbbá, ha azt mondanók, hogy a késvesztett váltót tovább forgatni nem lehet, ez a mulasztóra egy újabb hátrány volna, mely a törvény által szentesítve nincs.

Ezek folytán kétségtelen, hogy a késvesztett váltók lejárat előtti forgatói forgatmányosaiknak váltójogilag lekötöztetve vannak; és ámbátor a mulasztás által megszünt viszkereset fel nem éled: a váltónak új viszkereseti ereje támad, a melyet a késvesztett váltó forgató ellen érvényesíteni leendő.

A váltójogi mulasztás és elévülés e tekintetbeni különbsége, véleményem szerint a következőben rejlik:

Mint fennebb megérintett: mulasztás által a feltételes jognak feltétlenné leendő átalakítása gátoltatik meg, tehát a viszkereseti jog csak akkor létesül, ha a feltételek bekövetkeznek, de míg ezen feltételek be nem következnek, viszkereseti jogról szó sem lehet, ha tehát mulasztás történt, nem jog szűnt meg, mert ilyen nem létezett, hanem az alkalom jogot létesíteni, de a feltételes jog, mely a szerződés alkotásánál született, a szerződésben tovább is fennmarad és a mulasztás által meg nem szüntettetett; ezen körülmény azonban a váltóbirtokosra nézve lényegtelen, mert ő az alkalmat, az időpontot, mulasztása által egyszer fel nem használván, többé nélkü, ily alkalom nem nyílik; de újabb forgatás által újabb alkalom támad, a váltószerződésben még most is szunyadozó feltételes jogot feltétlenné átalakítani; magától értetődven, hogy csak annak részére, kinek az alkalom erre megnyílt, és arra vonatkozólag, ki által megnyílt. — Másképen áll ez azonban az elévülésnél; itt a már feltétlen, létező jog szűnik meg, mely többé fel nem éled, a miért elévült váltót forgatni nem lehet, akár elévült legyen a feltétlen viszkereseti jog, akár pedig az elfogadó, illetőleg a saját váltó kibocsátó elleni kereset.

A köz. n. v. rendsz. 16. cz. értelmében nemcsak az im kifejtett esetekben lehet a forgatásnak helye, hanem a késvesztett váltót lejárat után is lehet váltójogi hatálylyal tovább forgatni, de a törvényszerűleg óvatolt váltót a lejárat után tovább forgatni, a fent idézett 16. cz. értelmében, nem lehet.

Ezen megkülönböztetés által mindenkinek feltűnő rejtélyes intézkedést Blaschke (W. R. 144. l.) úgy törekszik felvilágosítani, hogy azt egy szokásból eredettnék véli, melyre a lipcei tanácskozmányban hivatkozás történt.

A fent állítottam elv szerint azonban, szerény véleményem szerint, a köz. n. v. rendsz. 16. cz. intézkedései igen világosak és természeteseek;

mert a késvesztett váltó elévülésnek nem lehet alávetve; a lejárat után tehát minden gond nélkül forgatható, miután forgathatósága viszkereset elévülése által meg nem gátoltathatik, és így egész 3 évig, míg a váltó az elfogadó ellen is olévül, forgatható váltójogi hatálylyal bír; — de az óvatolt váltót a lejárat után forgatni nem szabad, nem szabad pedig azért, mert az ily váltónál az elévülés beállhat, a midőn, a fentebbi elvek szerint a forgatás érvénytelen, azaz: a forgatók közt váltójogi kötelezettséget nem szül, minok következtében a váltóügyletekben nagy zavar támadhatna; — ezeket és számtalan szabályokat, melyek a lejárat utáni óvatolt váltó forgathatósága czéljából szükségeseek lettek volna, elkerülendő: a köz. n. v. r. a lejárat után az óvatolt váltó forgatását megtiltja, azaz nem tulajdonít neki váltójogi hatályt, miután az ily váltó az elévülésnek alá van vetve, a ekkor a forgatásra a váltó többé nem képes. — Ezen megkülönböztetésnek egy másik fontos következménye az lenne, hogy a telepített váltó, — melynél a fizetés végetti bemutatás a telepeánél elmulasztott, a hol a váltóból eredő jogok az elfogadó,

*) Dr. Apáthi: magy. váltój. 113 l.

illetőleg a saját váltó kibocsátója ellen sem érvényesíthetők, — ily esetben t. i., ha késvesztett is, tovább forgatható volna, a melynél ugyanazon szabályok volnának alkalmazandók, mint általában a lejárat utáni forgatmánynál.

Még megjegyzendő, hogy a váltójogi elévülés és mulasztási jogvesztés egyszerre nem állhat be, az elévülésről többé szó nem lehet arra a jogra nézve, mely váltójogi mulasztás által enyészett el.

Ez azonban csak szabályként veendő, és habár a hazai és francia váltójog elvei szerint ezen szabály alól nincsen kivétel, van ilyen a köz. ném. v. rendsz. szerint.

Ennek 16. cz. ugyanis megengedi a lejárat utáni forgatmányt, és rendeli „ha valamely váltó a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő lefolyta után forgattatik, a forgatmányos a netalán meglevő elfogadásból, az intézvénnyezett ellen származó jogoknak, és azon előzők elleni viszkereseti jogoknak lép birtokába, kik a váltót lejárat után forgatták.”

Az ily váltó forgatója tehát szintén váltójogilag van lekötelve és egy ily váltó az elévülési határidőn belül bármikor bemutatható és fizetés hiánya miatt a lejárat utáni forgatók elleni viszkereset elvesztése terhe mellett, óvatolandó.*)

Ezek folytán könnyen történhetik, miszerint az elévülési határidő utolsó napja a bemutatásnak is szolgál lejárat napul, melyen a viszkereseti jog elvesztése terhe mellett a váltó bemutatandó lett volna, mely nap, ha elmúlt, és a birtokos a váltót be nem mutatta, a váltó, az egy perczben bekövetkezett váltójogi mulasztás és elévülés folytán, megszűnt váltójogi erővel bírni.

Azonban az itt mondottak, csak úgy értendők, hogy a váltójogi mulasztás és elévülés egy időben állottak be, hogy a váltóból származó különféle jogosítványokat megszüntessék; de semmi esetre sem akarom azt mondani, hogy van eset, melyben ugyanazon egy jog megszüntetésére mulasztás és elévülés, habár külön határidőben, befolyhatnának.

(Folyt. köv.)

Jogirodalom.

Válasz dr. Kuncz Ignácznak „Alaptörvényeink s az ősszerződés” című s a „Jogt. Közlöny” f. é. 17. és 18. számaiban megjelent cikkére.

(Vége.)

II.

Már fentebb érintettem, hogy az ősszerződésre nézve művem második kiadásában mondhatni ugyan azon álláspontot foglalom el, melynek helyességét Kuncz cikke második részében — egy-két szerintem el nem fogadható állításának kivételével — kellő alaposággal tárgyalja; különbség közöttünk talán csak az, hogy én az ősszerződésnek, melyet — hogy gróf Cziráky szavaival éljek*) — tartalmánál fogva igen helyesen az alaptörvények közé sorozhatni, míg alakjánál fogva alig, fontosságát épen az alaptörvények tárgyalásánál kiemelni s azt kellőleg méltányolni okvetlenül szükségesnek tartom.**)

E tekintetben tehát Kuncz cikke ellenében csak azon észrevételem van, hogy ő művem első kiadásában az említett tárgyra nézve elfoglalt álláspontomat valóban igen furcsán, sőt joggal elmondhatnám, hogy nem a legjobb akaratral mutatta be. Kuncz említett cikke első részében ugyanis e tekintetben a következők foglaltatnak: „Korbuly szerint az ősszerződés alaptörvény, mivel nemcsak a névtelen jegyző hitelességét többé kétségbe vonni nem lehet, hanem azért is, mivel annak minden egyes pontját alkotmányunk ezredéves fejlődésének bármelyik szaka visszatükrözi,” és „az ősszerződés alaptörvényi jellegének bebizonyítására az említettek kivül felhossa még, hogy az ország alkotmánya írott alaptörvényeken kívül és mellett sarkalatos szokásjogok által is meghatározatik.”

Ezen idézetből következik tehát, hogy a Kuncz által felhozottak összes érveim voltak az említett kérdésben. De nem

ugy van; mert ezek részben érveim nem is voltak. névszerint nem a névtelen jegyző hitelessége, melyet Kuncz legerősebb argumentumom gyanánt tüntetett fel; hanem — és ebből Kuncz objectiv (?) eljárását is megítélhetni — ellenkezőleg a következőket állítom: (idézek műemből.)

„Hogy az ősszerződés feljegyzőjének hitelességétől eltekintve, tartalmánál fogva alaptörvénynek bizonyul, az a következőkből kitetszik: először, az ősszerződést nem a névtelen jegyzőnek hitelességére alapítom, mert visszatükrözi annak egyes pontját alkotmányunk ezredéves fejlődésének bármelyik szaka s tartalmát olyannak bizonyítja, mely lényegére nézve alkotmányunkban minden időben fenállva, eredetére nézve a honalapításra viendő vissza. Erre nézve, a névtelen jegyző személyét teljesen mellőzve, vegyük vizsgálat alá annak csak lényegesebb pontjait” stb. itt következik e pontok tartalmának és érvényének írásba való feljegyzés nélkül is bizonyítása a magyar alkotmányban. „De továbbá másodszor (így folytatom, s ez a második argumentumom) kétségbevonhatlan tény, hogy hazánk már a királyság felállítása előtt bizonyos alkotmány és törvényekkel bírt, mert erről az őseinkkel egykori írók, nevezetesen a teljes hitelt érdemlő Konstantin császár, ránk hagyott adtaikban tanuságot tesznek, és mert maga sz. István is törvényeiben saját őseire, a honfoglaló apákra és azok szokásaira hivatkozik. Ez alkotmány és törvények pedig, melyek jöllehet írásba vésvé, annál szilárdabban és biztosan fennmaradtak, tartalom tekintetében ugyanazok valának, melyeket Béla kir. névtelen jegyzője, főbb pontjaiban feljegyzett.” Ezek voltak argumentumaim; melyekhez megjegyzés végett hozzá tettem, hogy: „ehhez járul végtére az, hogy magának a névtelen jegyzőnek hitelességét is ítésetileg többé kétségbe vonni nem lehet” stb.

Azt, hogy „szokás alakjában is keletkezhettek alaptörvények” nem állítottam; hanem csak azt, — és ezt Kuncz ellenében most is állítom — hogy az alkotmány keletkezésére nem szükséges, hogy az eredetileg is írásba foglaltassék; és hogy csakugyan ezt állítottam, ha talán kifejezéseim correctek nem is voltak, arról mindenki és így Kuncz is meggyőződhetik és illetőleg meggyőződhetett volna, ha ezen, az ősszerződés tárgyalásánál különben is a jegyzetben felhozott, megjegyzésem után következő idézetet is elolvasta volna, melyben Rönne, a porosz államjog híres írójának ezen szavaira hivatkozom: „Im engeren Sinne versteht man unter Verfassung eines Staates ein umfassendes geschriebenes Staatsgrundgesetz (Verfassungs-urkunde), welches mit mehr oder minder Vollständigkeit wenigstens die Hauptzüge des geltenden konstitutionellen Staatsverfassungs-Rechts enthält. Ein solches gehört indess keinesweges zum Wesen einer Staatsverfassung; vielmehr kann das Verfassungs-Recht eines Staates, wie jedes andere Recht, ein geschriebenes, oder ungeschriebenes sein; letzteres auf Gewohnheiten und Herkommen bestehend.” Egyébiránt ezen kifejezést „sarkalatos szokásjog” szerencsétlenségemre Récsitől kölcsönöztem, kit következetlenségről méltán vádolhattam; mert ő, mig az ősszerződést, melyet a magyar alkotmány alapjának ismer, melyet Pauler is „alapszerződésnek” nevez, nem sorolta szorosan véve az alaptörvények közé a jogi kellék hiánya miatt, addig a Hk. I. R. 9. cz. és II. R. 3. címét azok közé sorozza a következő argumentumnál fogva „nem azért, mintha a Hk. eme helyei az említett sarkalatos jogoknak létet adó törvény gyanánt volnának tekinthetők, hanem mint az ország régi s állandó gyakorlatára szerint sarkalatosaknak tartott szokásjogok feljegyzése.” Miután pedig Récsi nem teszi hozzá azt is, hogy ezen feljegyzésnek háromszázados gyakorlat adta törvényes tekintélye leginkább az, mi az említett helyeknek alakilag is az alaptörvények közé soroltatását eszközli, következetlenséggel nem ok nélkül vádoltatott.

Még csak kevés megjegyezni valóm van Kuncz ur cikkére.

Nem fogadhatom el részemről Kuncz ur okoskodását a negatív alaptörvényekről; ilyeneket nem ismerek, — mert 1848. előtti azon alaptörvényeink, melyekkel 1848-ki és újabb törvényeink ellenkező határozatokat tartalmaznak, ma már érvénytelenségben nem bírnak, mig 1848. előtt azzal teljes mérvben bírtak. Így p. az 1791. 13. törvénycikkelyt az 1848. 4. és 5. t. cz. egészen hatályon kívül helyezték. Negatív alaptörvény annyit jelentene, hogy írott alaptörvény erejét szokás is megdönthetné.

Nem fogadhatom el, sőt veszedelmesnek tartom azon állítását, hogy „a magyar alkotmány alaptörvényei az írott jognak minden formáiban keletkezhettek a kormányrendeletek és helyhatósági szabályok kivételével.” Nevezetesen az alaptörvény ma már alkotmányos országokban és nálunk is csak az alkotmányos

*) Archiv. für d. W. R. 6. k. 85., 13. k. 137. l., 14. k. 201. l. Wolf: Archiv. f. d. W. R. 13. k. 160. l. Wolkmar és Lövy: Allg. d. W. O. 42. l. Brauer: W. O. 42. l. Blaschke: W. R. 145. l. Dr. Apáthi köz. n. váltójogt. 206. l.

*) Quidam leges inter fundamentales principe quodammodo loco collocant condiciones, de quibus Majoribus nostris conventum fuisse, Anonymus tertatur velut pactum Regni fundamentale, scite omnino istud, si tenor praeceise earundem, vix vero si essentialia legis attributa respiciantur.” (Czirák Conspr. e. F. I. 9. lp)

**) V. ő. művem második javított és bőv. kiadás. 30. §-ával.

törvényhozás útján létrejött törvény alakjában keletkezhetik csupán és nem többet a Kuncz által felhozott akár privilegialis, akár jogkönyv alakjában, melyeknek ideje lejárt annyira, hogy főleg privilegiumoknak közjogi intézmények létrehozására, sőt fejlesztésére sem lehet semmi legkisebb befolyása. Különben nincs is alaptörvényeink közt egy sem, mely privilegialis uton jött volna létre; mert az aranybullát ugyan az akkori kor fogalmaihoz képest nagyobb ünnepélyesség okáért privilegialis alakban adta ki a király, de azt a magyar jogtörténelem valóságos országgyűlési végzetménynek, és pedig méltán, tekinti.

Vége Kuncznak következő állításait: „az írott jogi alak hiányából biztosan lehet következtetni, hogy az illető intézményre a nemzet jogi öntudata alaptörvényi jelleget nem fektetett“, és hogy „szokás alakjában az állam és jogéletnek nem egy sarkalatos jelentőségű intézményre merült fel; de hitelesen, köztekintély mellett fel is jegyeztetett az az első kedvező alkalommal és nem bízott sokáig érvénye a szokás kevésbé szabatos alakjára“ — sem hagyhatom minden észrevétel nélkül, mert a jogtörténelemből s épen a hazai jogtörténetéből is ezzel több tekintetben ellenkezőt tanulhatunk; azt t. i., hogy bizony a nemzet jogi öntudata írott jogi alak hiánya nélkül is nem egy nagy fontosságú közjogi intézményre századokon át alaptörvényi súlyt fektetett s nem az első kedvező alkalom, hanem a szükség volt legtöbbször létoka a történeti fejlődés folytán létrejött legtöbb alaptörvénynek. Egy példa ezt a legjobban fel fogja világosítani. Így p. a koronázást a nemzet a királyság felállítására óta mindig fontosnak és minden király által mulhatlanul megtartandónak ismerte, a nélkül azonban, hogy majdnem 7 száz éven át szükségesnek látta volna írott alaptörvényben szabni elő a koronázásnak elengedhetlen megtartását, — ez iránt határozottan és írott alaptörvényben csakis 1687-ben intézkedvén, midőn az elsőszülöttségi fiági örökösödés megállapításával szemben szükségesnek látszott egyszersmind egyik feltételként a koronázás mulhatlan megtartását megszabni; pedig már 1687. előtt is nem egyszer lehetett volna kedvező alkalm a nemzetnek ezen pusztán szokáson alapuló intézményt, melynek mindig oly nagy fontosságot tulajdonított, írott törvény alakjába foglalni. Tehát nemcsak a kedvező alkalom, hanem e mellett különösen a szükség adott léte legtöbb alaptörvénynek. A koronázás szükségességét — hogy még egy példával szolgáljak — kimondta már az 1687. 2. és 3. t. cz., valamint később az 1723. 1. és 2. t. cz. is; de miután ennek dacára II. József tíz éven át sem koronáztatta meg magát, az 1791-diki törvényhozás szükségesnek látta alaptörvény erejével a koronázás idejét is meghatározni.

Legvégül pedig azon észrevétellel zárom be soraimat, hogy valamint minden ügyben legszebb és egyedül helyes a részrehajlatlan és igaz eljárás, úgy különösen tudományos kérdések és vitákban az objectív és elfogulatlan eljárás, melyet pedig Kuncz ur művem irányában nem egészen tanusított, az egyedül hasznos, helyesülhető és illő.

Dr. KORBULY IMRE,
pozsonyi kir. jogakad. ny. rend. tanár.

K ü l ö n f é l é k.

(Dr. Concha Győző) jeles fiatal íróársunk a politikából egyetemi magántanárrá lett képesítése folytán az oktatásügyi miniszter által e minőségben megerősített.

(A német nemzetgazdák) congressusa ez évben aug. végén tartatik meg Danzigban. Napirenden lesznek: 1) Utépítés és utivám, előadók dr. Taucher és Rickert. 2) Ingenyoktatás, előadók dr. Wolf és dr. Oppenheim. 3) Bankjegy és papírpénz, előadók dr. Wolf és dr. Braun. 4) A munkások részesülése az üzleti nyereségben és munkás-segélypénztárak, előadók Oppenheim, Prince-Smith, Emminghaus és Rickert. 5) Vasuti politika, előadók dr. Dorn és Meyer. 6) A kereskedelmi jog fejlesztése, előadó dr. Braun.

Ügyvédi nevelés Anglia- és Amerikában.

(Folytatás.)

Társadalmi életben e különbség még sokkal kirívóbb. Nemességhez legközelebb álló osztályt a Barrierek képezik, ezek sorából nevezetnek ki minden fensőbb bíró az országban, és botrány nélkül a fenső rendből nőülhetnek is, míg a szorgalmazó alsóbb osztályu embernek tekintetük mind műveltségére, mind állására nézve.

Utóbbi években történtek kísérletek a jogoktatás és gyakorlat átalakítására, s egy bizottság is érkezett ide Angolhonból mult 1870-ik évben, hogy az amerikai jognevelést és gyakorlatot saját szemével vizsgálhassa; de vajjon mennyit tanult e részben leányától az anya, azt azon átalakítás fogja mutatni, mely Angliában jelenleg minden oldalról sürgettetik.

Az egyesült államokban az ügyvédi pálya mindenkinek nyitva áll, a ki 21-ik évét meghaladta, jó magaviseletű polgár s az ügyvédi vizsgát letette. Itt osztály különbség nem létezik, valamint nem létezett akkor sem, midőn még angol uralom alá tartoztak az egykori amerikai telepek. A kivándorlók közös sorsa majd szónoki padra, majd ekére utalta az ügyvédet, mely változatosság maiglan is egyik jellemző vonása az amerikai közéletnek. Akadémiai neveltség nem kívántatik a jelölttől, ámbar nagy számmal találatnak, kik classikus neveléssel bírnak. Ez általában elismert hiány, dacára azon kitűnő oktatásnak, melyben az itteni ifjúság minden falusi iskolában részesül; de mivel az ország vezér célja: növekedés és terjedés, még nem jutott el azon pontra, hogy a kenyérkeresést szűkebb korlátok közé szorítsa. Így történik, hogy telepedtebb államok többet igényelnek a jelölttől, mint azok, hol minden embernek először is csak uttörőnek kell lenni. Ügyvédekre nézve minden állam saját törvénynyel bír; mi a newyorki államról szönlendünk.

A newyorki törvényhozás mult évben elrendelte, hogy a jelölt három évi joggyakorlatot mutasson ki, mielőtt ügyvédi vizsgára bocsátatik; ezelőtt csak egy évi joggyakorlat kívántattott. A vizsgáló bizottság főtörvényszéki bírák — vagy ezek által kinevezett három előkelő ügyvédből áll, kik évenként négyszer tartanak vizsgálatot. A vizsgálat nyilvános s három különféle napon tartatik a főtörvényszék teremében és a jogtudomány minden ágára kiterjed. Az új törvény behozatala előtt meglehetősen engedékeny volt a vizsgáló bizottság, melynek következménye lön, hogy az ügyvédek száma csak Newyork városában mintegy öt ezerre szaporodott. A mondott törvényt megelőzőtt vizsgán száznál több volt a jelöltek száma, míg a mult apriliei vizsgára csak tizennégyen jelentkeztek. Vizsgálat után azok, kik elegendő próbáját adák előmenetelüknek a főtörvényszék előtt felesküdtetnek, az ügyvédi lajstromot aláírják és gyakorlatra bocsátattnak.

Az eddig említettek egyetemi tanfolyamot nem végeztek; azok kik egyetemi oklevéllel bírnak, bizonyos előnyökben részesülnek. A törvényhozás figyelmét ugyanis ki nem kerülhetette azon valóság, hogy a rendszeres jognevelés szakavatott tanárok vezetése alatt, a t u d o m á n y forrásaira utalja a tanulót, a hol szelleme tápot és pallérozást nyer, mi által a jogász nem csak érdemesb örjévé válhatik az emberi jog- és a polgári szabadságnak, hanem jelleme is emelkedvén és szilárdulván, a törvény szolgáltatás tisztább kezelésére nagyobb biztonságot nyújt; miért is a törvényhozás mindazokat, kik egyetemi oklevéllel bírnak, ügyvédi vizsga letétele alól felmentette.

Lássuk most, mi az a tanrendszer, mely az illetőket oly nagy kedvezményben részesíti? s erre nézve a newyorki „Columbia College“ jogiskoláját veaszuk mintaképül.

A jogi tanfolyam itten két évből áll. Első évben a municipalis jog általában, valamint a kötvényekre s az ingók és ingatlanokra vonatkozó törvények, második évben pedig a méltányossági, kereskedelmi, tengerészeti és büntető jog, továbbá a pervitel, bizonyítás és gyakorlatról szöllő törvények adatnak elő. Ezzel kapcsolatban a római jog alkalmazásban lévő részei, ugyszintén az alkotmányos törvény és az orvosi jogtudomány is tárgyaltnak. A joghallgatók délelőtti és délutáni osztályra oszolvák; azok, kik délelőtt nem lehetnek jelen, délután részesülnek ugyanazon előadásban. Szombaton nincs előadás, ezen kívül mintegy négy órát tölt a hallgató tanárjaival naponta. — Könyvtárakban nincs hiány, a nyelv angol, az iskolai díj száz dollár évenként. Az oktatási modor felette czélszerű; a tanár leczkét ad az osztálynak napról napra, például 30 lapot Blackstoneból; a tanuló aztán figyelemmel átolvasta ezt és következő napon megjelenvén, a tanár két-három kérdést intéz minden tanulóhoz a teremben, mely közben a szönyegen lévő tárgyat magyarázza. Ez által kétféle czél éretik el: először a tanuló naponta közlekedvén tanárjával, mutatja, mennyire halad, és másodsor nyilvánosan kérdezettvén, már a becsvágy is ösztönzi, hogy figyelemmel kövesse a kérdések fonalát és enaját szavaival adja elő azt, a mit könyvből szörol szóra megtanulni lehetetlen. Valóban az előadási óra kellemes társalgáshoz hasonlít inkább, mint száraz észlelődéshöz. — E gyakorlat után a municipalis jog tanára saját jegyzeteiből mintegy félórányi felolvasást tart, melyet a tanuló leír és sajátjává tesz, ez lévén

mesteri kivonata azon jogelveknek és sarkalatos szabályoknak, melyek betanulása nélkül a hallgató nem lehet jogász.

Minden pénteken próbatörvényszék tartatik. Az igazgató-tanár kiosztja a tárgyat nyomtatványokon hét nappal a tárgyalás előtt és kinevez hat tanulót, kettőt a felső és négyet az alsó osztályból, kik sorsot húzván egymás között, három a felperes és három az alperes védője lesz. A tanár maga mellé vevén két felső osztálybeli tanulót segédbíróknak, a tárgyalásnál elnököl, s a tárgy megvitatása után, először is az osztály szavazatát, aztán a segédbírók véleményét kéri s végtére saját ítéletét mondja ki. Ezenfelül a tanulók bizonyos egyleteket is képeznek, hol esténként összegyűlve a kiadott jogi kérdéseket megvitatják. Vannak esetek, midőn ezen egyletek kihívják egymást vitára; ilyenkor képviselők választatnak minden egyletből, és a vita nyilvánosan folyik az igazgató tanár elnöklete alatt, ki aztán a szónokok érdeme szerint a győztes egyletnek átadja a dicsőség palmáját.

A jelöltek két évi tanfolyam elteltével, vizsgára bocsátatnak, mely három egymásra következő napon tartatik nyilvánosan bírák és ügyvédek jelenlétében; minden tanuló e vizsga alkalmával háromszor hivatik fel, s megfelelően, Baccalaureatusi czímet és oklevelet kap, melynek alapján a főtvszék előtt feloskedtetik és ügyvédi gyakorlatra bocsátatik.

Megjegyzendő még, hogy pályázati díjak is vannak 250, 200 és 150 dollárral. A tanév lefolyta előtt mintegy két hóval az illető tanárok kiadják a tárgyat melyről a pályázók értekezést (Essay) írnak. E munkálatok bizonyos napon benyújtandók, midőn a pályázók együttesen megjelenve, az eléjükbe terjesztett kérdésekre a tanár jelenlétében, írásbeli feleleteket adni kötelesek. E feleletek fenebbi értekezéssel együtt, egy titkos bíráló bizottmányhoz utasítottak és az eredmény a zárünnepély alkalmával nyilvánosan kihirdetetik.

Van New-Yorknak kitűnő alapra fektetett ügyvédi egylete is gazdag könyvtárral, a melyben tudomásunk szerint egyetlen angol vagy amerikai szakmű sem hiányzik. — A közjog bírói döntvényekben lévén letéve, csak gyűjteményből merittetik. Angolországi gyűjtemények az ugynevezett évkönyvekkel „Yearbooks“ kezdődnek, melyek II. Edward idejében (1307—27) keletkeztek. Angol törvényszéki döntvények New-York államban 1775-ik é. ápr. 19-ig (függetlenségi harc Lexingtoni csatája) auctoritás, azontul csak argumentum. Amerikában a harminczhét állam közül mindegyikének vannak saját tvszékei, míg a nemzetközi, tengerészeti, csődületi és közös alkotmányi kérdésekre nézve egyesült állami tvszékek bíráskodnak. Állami tvszékek döntvényei az illető államon belől auctoritás, a testvérállamoké csak argumentum; Egyesült államok legfőbb tvszékének döntvényei alkotmányos kérdésekben auctoritás, többire nézve csak argumentum. Tudni való, hogy minden egyes államban valamennyi tvszék döntvényei hivatalos gyűjteményekben (Reports) kiadvák, képzelhető tehát, hogy összevéve mindezen gyűjteményt és hozzátéve az angolországit, mily könyvhalmaz közé jutunk ha precedensekre van szükségünk. Csodálkozik a világ, hogy a római jogtudósok iratai több szekerre való terhet képeztek; hány szekér rakodhatnék meg, a mi gyűjteményeinkkel? A különbség csak az, hogy amazok szétosztan találtattak a tudósok kezei közt, míg ezek a legnagyobb rendben — mutatókkal ellátva — diszítik jogi könyvtárainkat.

FOULKE és TÁRSA
new-yorki ügyvédek
149. Broadway.

(Börtönügyünk kérdése az európai congressuson.)

(Folytatása.)

59. Kérdés. A rövid ideig tartó büntetési idő alatt elkövetett kisebb vétségekre gyakrabban ismételt fegyelmi büntetések, bírnak-e jó eredménnyel?

Felelet. A fegyelmezeti igazgató állása egy család apaéhoz legtalálhatóbban hasonlítható. Mint ilyen fenytése-jogával csak szükség esetén s csak a fenytített egyén javára éljen. Bocsásson meg tizszer, míg egyszer büntet, s a gyakori büntetés helyett, igyekezzék inkább a kihágás elkövetésére vezető alkalmat elzárni, mert a büntetésnek gyakori ismétlése ennek megdöbentő jellegét s így annak jó hatását is elveszti.

60. és 61. Kérdés. Mily nagy a visszaesők aránylagos száma? Súlyosabban fenytitnek-e a visszaesők?

Felelet. A visszaesők aránylagos száma az összes fegyeneczeknek 50—60 százalékát teszi. A bűnbe való visszaesés, a büntetés kimérése alkalmával, hazai fenytítő gyakorlatunk szerint, súlyosító körülményül tekintetik. A visszaesők az országos fegyelmezetekben is szigorubb elbánás alá esnek, a mennyiben a büntetési idejük első hat hónapjában végzett munkaért jutalmazást nem kapnak s a megengedett kedvezmények élvezetétől az egész büntetési idő alatt kizáratnak.

62. Kérdés. Fennáll-e még Önöknél az adóssági fogság? Az adósság miatt fogva levők, oly bánásmódban részesülnek-e mint a büntények miatt elítélt egyének?

Felelet. Magyarország törvényei az adóssági fogságot többé nem ismerik.

63. Kérdés. Miben rejlik az Ön hazájában Önnek nézete szerint a büntények fő oka?

Felelet. A büntények fő oka Magyarországon a népnevelésnek eddigi hiányosságában keresendő. A fegyeneczek egész számát, tekintve, abból mintegy 60% lopás és rablásért, 20% ember ölésért, 10% véres verekedésért van elítélve, s csak 10%-at tesz a másnemű büntényekért elítéltek száma.

(Folyt. köv.)

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:

Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:

Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápr.—jun.) 3 frt.
Félévre (ápr.—szept.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca, 4-ik szám.)

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, egyetem-utca 4-ik sz. alatt megjelent és minden hiteles könyvkereskedésben kapható:

A törvénykezési rendtartáshoz tartozó

I R O M Á N Y P É L D Á K gyűjteménye.

Közzéteszi a „Jogt. Közlöny“ szerkesztősége.

400 lap füzve ára 2 ft. 50 kr.

Megrendelések, melyek a kiadóhivatalhoz intéz-
tetnek, bérmentve küldetnek el.

A törvénykezési rendtartásnak szükséges kiegészítésül szolgál ezen irománypélda-gyűjtemény, mely a törv. rendtartás fejezeteinek és szakaszainak sorát követve, leggyakorlatibb és czélszerűbb alakban nyújtja mindazt, a mi a perrendtartás szabályainak példákkal való felvilágosítására s megértésére szükséges.

Ezen példánytár ajánlatára elégségesnek tartom annak felemlítését, hogy ugyanazon módszert követte a volt eperjesi cs. kir. orsz. főtörvényszék által — az osztr. cs. kir. igazságügyminiszterium jóváhagyásával — közzétett irománypéldák gyűjteménye.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyulés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Ullói-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelesek
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A hűbérrendszerről tekintettel a magyar jogtörténetre. Dr. Kuncz Ignác, jogtanár. — A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvezetés e két nemének joghatálya. — Elrendelhető-e a telekkönyv kiigazítása egyedül a helyszínelésileg bejegyzett fél nyilatkozata alapján? Bosnyák Lászlótól. — Jogirodalom. Dr. Pisztor Mór, ny. rend. jogt. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curia határozatok.

A hűbérrendszerről tekintettel a magyar jogtörténetre.

A hűbéri viszonyban alanyi és tárgyi momentum megkülönböztetendő.

Nem azon értelemben különböztetem meg a két momentumot, mint ha azokat a hűbérrendszer korának jogi öntudata is megkülönböztette és rendszeres törvények által szabályozta volna. A középkorban, midőn az elvek tiszta öntudata és következetes alkalmazása még nem létezett, s ugyanazért az intézmények fejlődésében bizonyos határozatlanságot, sőt látszólagos ellenmondásokat találunk, a középkorban az említett megkülönböztetések rendszeres keresztülvitele lehetlen volt. Teszem e megkülönböztetést azért, mivel a hűbérrendszer világtörténeti nagy befolyása, az annak folytán kifejtett elvek, eszmék s intézmények csak e két momentumra, mint kutatóforrásra visszavezetve világíthatók meg teljes mértékben.

Az alanyi momentumban szemléljük az embernek emberhez, mint ilyenhez ragaszkodását. Holott az ókor csak a polgárnak polgárhozi ragaszkodását ismerte. Cultur-vivmány egyik és másik minőségnek érvényesítése. Az ember a polgár minősége nélkül csak képességeire nézve különbözik a puszták vad állataitól, a polgár az ember elismerése nélkül csak látszólag különbözik a rabszolgáltól.

Továbbá az alanyi momentum alapjellemtvonása a kölesönösség a hűbérur és hűbérek között. A hűbérurnak nemesak jogai, hanem kötelességei is vannak hűbérnőke iránt. A vasall követi őt a csatába, de védelmeztetik is általa az ököljog kicsapongásai ellen. A hűbéri kapocs, alanyi oldalára nézve, nem ur és szolga közti viszony, hanem viszony szabad és szabad ember között, kiknek mindegyike bírájogi és politikai rendből folyó előnyök teljességével, azaz: teljes concret jogalanyisággal. Ezen viszony ugyan a társadalom magasb érdeke szempontjától, a nemzet s az emberiség álláspontjáról nézve a dolgot, nem kifejtett szabadság, de csirája oly szabadságnak, melyet az ókor nem ismert, csirája az ember és polgár szabadságának. A hűbérrendszer a maga idejében és helyén ép oly szükséges lépcsője volt a szabadság fejlődésnek, mint később, midőn annak gyökerei a társadalom létviszonyaiból tápelemeket már nem szihattak, mikor a társadalmi, jogi és politikai élet hullámai annak szük korlátaival tulesaptak, s ennél fogva az alkotmányt szélesb alapon kellett felépíteni. — akadályos lett a történeti fejlődés ösvényéni organicus haladásnak.

A hűbéri kapocs tárgyi momentumának, melynél fogva a tulajdon felosztott fő- és használati tulajdonra, jogtörténeti horderejét csak úgy méltányolhatjuk teljes mértékben, ha tekintetbe vesszük, miszerint ezen felosztás nem pusztán a magánjogi tulajdonra alkalmaztatott a germán népeknél, mint a hűbérrendszer népeinél, hanem a „gewere”, — azaz: oly tulajdonra, melynél fogva a szabad és fegyverképes germán a földjén létező személyek és dolgok felett uralommal bírt, s földjének határain belül mintegy souverain ur volt. A tulajdon, mely az említett módon felosztott, nemesak a magántulajdon attributumaival bírt, hanem a fejlődő államfenség elemeit is tartalmazta. Ez azon közvetítő mozzanat, melynél fogva az eredetleges értelemben magánjogi fogalom az összes államéletet átkaroló hűbérrendszerré fejlődött. A politikai élet nem vonatott volna, vagy legalább nem oly mértékben a hűbérrendszer keretén, ha a hűbéri kapcsolat tárgyilagosa oldala közhatalmi elemeket, bár mint magánjogokat, nem tartalmazott volna. Ugyanazért bár kétségtelen, hogy a hűbéri kapocs lényegéhez elegendő volt, miszerint annak tárgyilagosa momentumában tisztán magánjog osztott fel az allag- és használatrai vonatkozás szerint, de csak oly hűbéri kapocs, melynek tárgya közhatalmi elemeket is tartalmazott. képezte láncszemét a hűbérrendszernek, mint politikai szervezetnek, csak ily hűbéri kapcsolatban találjuk a hűbériség összes sajátságainak azon teljességét, mely világtörténeti fontosságra emelkedett, azon kor társadalmát hűbéries társadalommá tette.

Mind azon körülmény, hogy a hűbéri kapocs közjogokat hálózott körül, mind a hűbéries államszervezet, mely ama körülményből következett, a modern állam álláspontjáról tekintve kétségtelenül nagy viszasság. A hűbérrendszer, korunk szemüvegén tekintve a dolgot, a decentralisatio, anarchia és felosztás tényezője. Csakhogy az intézményeknek minden bírálata, mely nem a történeti környezet álláspontjáról történik, a legképtelenebb anachronismus. A hajdankor intézményeinek üdvös hatását a szerint kell mérlegelni, a mint azok contribuáltak az eszméknek a történetben végbemenő szerves fejlődésére. S ezen szempontból méltányolnunk kell a hűbérrendszert, mint sok egyebet, mi korunkban viszasság volna; mert az a germán népeknél haladás volt a társadalmi lét alsóbb fokáról ugyanannak magasabb fokára. Bár a hűbérrendszer fejlettebb viszonyok közt főleg közjogi szempontból tartozik a lehetetlenségek közé, mégis kétségtelen, hogy a maga korában a germán népek közjogi életének felvirágzására, s az állameszne kifejlődésére igen sokat tett. Ez volt a talaj, melyben a

germánoknál a politikai lét gyökerei elágaztak. Ama földtulajdonból, mely az államfenség elemeit is tartalmazta, merítette erejét az állami főhatalom mint a társadalmi rendnek sarkköve. Valamint a hűbéri kapocs alanyi momentuma a germánoknál a szabadság kifejlődésének volt emeltyűje; úgy annak tárgyilagos oldala a társadalmi rendnek volt nélkülözhetlen formája. Ime a hűbérrendszer körében is, mint mindenütt, a szabadság és rend karöltve, mint ikertestvérek jelennek meg. Tanulság, mely azok ellen beszél, kik a rend és szabadság fogalmait ellenmondásba hozni szeretik, hogy ezen ellenmondást majd a kényuralom, majd az anarchia javára zsákmányolják ki, s kik általában arra használják a történelmet, hogy abból sophismákat merítsenek sophismák igazolására.

A hűbériség kultur-történeti méltánylásánál néhány tévedéssel találkozunk.

Bluntschli így nyilatkozik: „Der Lehensstaat kann vorzugsweise ein Rechtsstaat genannt werden.“ Ez éles, de nem találó guny a jogállam ellen. A felhozott indokok is részint a jogállam felreértésén, részint a történetnek és eszményinek összezavarásán alapulnak. A jogállamban a közjólétnek elve nincs elhomályosítva, csak hogy az nem tekintetik célul, hanem eszközül a jogeszmé valóítására. Továbbá a jogállam nem mereven megállapított jogi rend, (starre festgegliederte Rechtsordnung), hanem állami eszménykép, mely változhatlan ugyanazon oknál fogva, melynél fogva minden eszme, minden bölcsészeti igazság örök és változhatlan. De éppen e változhatlan eszmék lehelnek organicus életet a történetbe, mely nem egyéb, mint az ideálnak szerves fejlődése. A jogállam csak mint ideál változhatlan; de annak az emberiség történetében megvalósítása örök fejlődés és haladásnak van alárendelve. A fejlődésnek ezen folyamatát fel nem tartóztatják sem India kasztjai, sem China falai. Épen az eszmény az, mely megakadályozza a jogi rendnek merevségét, stagnációját, az eszmény feszíti az emberi törekvések vitorláit. A politika ugyan eleveníti az állami fejlődést, de a jogi rend tulajdonképi életeleme az eszmény.

Másokat a hűbérrendszer kulturai jótékony hatása kápráztat. Azonban nagy tévedés azt állítani, hogy egész Európa, jelesen hazánk is hűbérileg volt szervezve; vagy pedig, hogy azon népek, melyek hűbéri szervezettel nem bírtak, nem tartoztak a középkori műveltség tényezői közé. Ily abszolút érvényre az európai kulturában soha semmiféle rendszer nem emelkedett, s míg e kultúra egészséges leendő, nem is emelkedhetik. A hűbérrendszernek sok helyen lényege nyert megvalósulást, másutt csak külső formája, némely helyen e rendszer az összes társadalmat átkaroló háló volt, másutt csak töredékesen jelenik meg, itt-ott előcsillámlik más a hűbériségtől lényegesen különböző elvek szövevényében.

A hűbérrendszer kultur-történelmi méltánylásánál ütközünk azon a fenekbivel merőben ellenkező nézetbe, hogy nincs emberiségi művelődés, mint egészet képező és folyton-folyvást emelkedő organismus, hogy szomorú sorsunk hasonló a tenger hullámai által hányt hajóéhoz, mely egyik percben magasra emeltetik, hogy a másikkban annál mélyebbre süllyessék. E pessimismus védői szeretnek ujjal mutatni azon körülményre, hogy a görög és római magas műveltségre a hűbérrendszer chaoticus kora következett. E nézet védői azonban a történet véres felszínénél mélyebbre nem tekintenek, nem látják a történetben fejlődő eszmék hatalmát, mely egy Etelét, egy N. Károlyt a felszínre hoz, egy hun, egy frank birodalmat alkot és leront. Az ő szemeikben a világtörténet eszményei nem organicus fejlődés összefüggő jelenségei, ha em egy nagyszű épületnek szert hullott romjai.

Ők az ókor civilizációjának legkifejlettebb stadiumát a modern európai kulturának bölcsőjével hasonlítják össze, egy férfi tehetségei mellé egy gyermek tehetségeit állítják. S innen következtetik, hogy az ember a hány lépést előre megy, ugyanannyit hátrasiklik. A két kulturai rendszernek összehasonlítása csak akkor nem képtelenség, ha mindegyik kulturának ugyanazon fejlődési stadiumát vesszük. Kétségkívül dicsően ragyogott az ókor napja pályájának tetőpontján, de a modern kultúra elhomályosítja annak fényét. Ez azonban csak úgy érthető, ha az ókori kulturának tetőpontja mellé a modern civilizáció fejlődési útjának nem akármely pontját, hanem szintén tetőpontját állítjuk. Eljutottunk-e már e pontra? más kérdés. Nézetem szerint nem; mert civilizációnkban nagyszámu eszmék még csak bimbóban vannak, s még századok választják el azokat teljes kifejlődésüktől. — Tény, hogy a népvándorlás, szövetségben a nyugati kereszténységgel, s az ókori műveltséggel, az eszmék fejlődésének oly magaslatára tört utat, melyről a görög és római szédülve nézett volna le saját intézményeire. Tény, hogy a népvándorlás, s annak nyugat-európai szülőtte, a hűbérrendszer az antik műveltségnek csak korhadt részét semmisítette meg; de nem egészséges elemeit, (mert physikai erő morális erőt soha le nem győzhet) annak fényére csak pillanatnyi homályt vetett. Amde a felhő, is, midőn termékenyíti a mezőket homályt vet a napra. Így termékenyítette s új elemekkel gazdagította a népvándorlás vihara s a hűbérrendszer az emberiség kulturáját.

A jelenségek lényegének és horderejének tiszta és alapos ismeretére azok indokaiból jutunk. A hűbérrendszernek fő- és mellék-indokait kell megkülönböztetni. Annak főindoka volt a germán népek magánjogi felfogása, melynek a közjogot alárendelték. Voltak más körülmények is, melyek magukban véve talán létrehozhatták volna a hűbéri kapcsolatot, talán annak a földbirtokviszonyok körébeni magánjogi nagy jelentőségét is kifejléhték volna: azonban a hűbérrendszert, mint az államélet formáját, magukban véve is egyedül nem alkothatták volna soha; hanem mint mellék-okok az említett főindokkal szövetkezve annak létrejövetelét nagyban elősegítették.

A mondottak és mondandók megvilágítása végett emlékezetbe hozom itt a köz- és magánjog, a polgár és ember egymáshoz viszonyainak fejlődési stadiumait.

I. Az ókorban a közjogi felfogás absorbeálta a magánjogot, az állampolgár minősége az ember minőségét. Az állam hatalma a görögöknél kiterjedt mindenre. Az állameszme nemcsak formailag, hanem anyagilag is kutterforra volt a személyiségnek. Ugyanazért a személyiség létezésének nemcsak közjogi, hanem magánjogi, sőt tisztán erkölcsi irányzataira nézve is az állam feltétlen rendelkezése alatt állott. A rómaiaknál is csak haladás történt az állam természetes hatásköre felé; de a cél még igen távol volt. Azon nép, mely a magánjog formai tökélyére nézve mai napig utolérhetlen, a jogalanyiség súlypontját a polgárban kereste és nem az emberben, nem azon naturalis ratióban, melynél fogva a rabszolga is jogalany lett volna. A római polgár eszköze volt a római világbirodalom nagyszerű eszméjének, s így személyében az öncélú lény nagyon alárendelt szerepet kellett, hogy játszhassék.

II. A germán népek tekintetben az antik jogi rend ellenlábosai voltak, főleg azon korig, melyben a római jog szellemi fenségének meghódolni kezdettek. Az egyént, mint ilyent, az emberi természet és méltóságnál fogva érvényesítették. Sőt tovább mentek. Náluk a közjog a magánjogi felfogásnak alárendeltetett, náluk a közjog magánjogi formákban és elvek szerint fejlődött;

ha az ideal szempontjából nézzük a dolgot, mondhatjuk: náluk a közjog magánjoggá silányult, az államfenség elemei magánjoggá törpültek, nem képeztek köteleiséget, csak jogot, melynek kuforrása a jogosult „én“-je volt. Van-e a despotismusnak ennél borzasztóbb neme? Bizonyára szerencsések vagyunk mi, hogy jogtörténetünkben a zsarnokság e neme nem képezett szükségképiséget, és így mellőzhető volt. De szükségképiség volt az a germánoknál, sőt szükségképiség volt az emberiségre nézve. Mert hiszen minden népnek kultur-missiója emberiségi érdekekre vezet a gondolkozót. Az emberiségnek szüksége volt ezen magánjogi egyoldalúságra, hogy ellensúlyoztassék az ókor közjogi egyoldalúsága. Az ókor elfeledkezett az emberről, hogy az állampolgár magasztos eszményképét alkossa meg. A római birodalom romjain megtelepült germán népek elfeledkeztek az állampolgárról, hogy megalapítsák az ember azon önálló érvényét, melyre azóta legdicsőbb intézményeink építettek fel.

III. Az ujkor létesíti az egyensúlyt a köz- és magánjogi felfogás közt; de a mű még távol van a befejezéstől. Ki van jelelve az irány, melyben majd öntudattal, majd öntudatlanul a béke virányán s a harc zivatarjain keresztül halad a társadalmi, politikai s jogi rend, azonban az ezen irányban történt nagyszerű átalakulások még nem merítették ki korunk feladatát. Sem azon nagy elv nincs teljes mértékben érvényesítve, hogy a politikai jog egyszersmind köteleesség, sem az egyéni szabadságnak az állameszméveli teljes összhangzatba hozatala még nem sikerült. Bö tere nyílik itt még a haza és emberiség iránti szeretet által lelkesített munkásságnak. De felveszem ismét a hajdankor szövétnekét.

Dr. KUNCZ IGNÁCZ,
jogtanár.

(Folyt. köv.)

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

(Folytatása.)

II. Mino esetekben van helye a váltójogi mulasztásnak:

A váltójogi mulasztások esetei következők lehetnek:

1. Ha az elfogadás végetti bemutatásban késedelem történt, oly váltóknál, melyeknél a váltótörvény a bemutatást megrendeli.

Ily váltók a következők:

A) A lát után bizonyos időre szóló váltók. Ezek, miután lejáratuk a bemutatástól számittatik, következő határidőkben bemutatandók:

- a) a fizetés helyén kelteket 8 nap alatt;
- b) más helyeken pedig, de mégis Magyarországon és a hozzá kapcsolt részekben, ugyszinté Erdélyben, vagy az ausztriai birodalom örökös tartományaiban kelteket 2 hónap alatt;
- c) az ausztriai birodalom határán kívül az európai szárazságon, vagy szigetekben kelteket 6 hónap alatt;
- d) Ázsiának és Afrikának fekete és középtenger melléke vidékein és szigetein kelteket 8 hónap alatt;
- e) egyéb itt világosan nem érdeket tartományokban kelteket egy és fél év alatt. — Vtk. I. r. 53. §.

Ezen, a törvény által megállapított határidők azonban csak oly esetben alkalmazandók, ha a felek más határidő fölött, a melyben a váltó bemutatandó legyen, nem gondoskodtak, ha tehát a váltóban ily határidőről gondoskodva volna, a váltóbirtokos köteles magát a váltóban megállapított határidőhöz tartani.¹⁾

Ezen szakasz csak oly váltókról szól ugyan, melyek Magyarországon fizetendők, de e szakasz által előírt határidők oly esetben is megtartandók, ha külföldön fizetendők.²⁾

Ezen nézet, szerény véleményem szerint, indokolt, mert ezen szakasz csak oly váltókról intézkedik, melyek belföldön

állítottak ki, mivel ha külföldön kiállítottak, azok bemutatási határidejök, az I. r. 4. §. értelmében, a külföldi törvények szerint itélendők meg, ha pedig a váltó belföldön állított ki, a bemutatás t. i. elfogadás végetti és lát után bizonyos időre szóló váltóknál mindig ezen törvények szerint lesz megítélendő, habár a váltó külföldön fizetetik.

Továbbá, miután a törvényhozónak a váltótörvények alkotásánál, többek közt az is célja, miszerint, a kereskedelem és ipar előmozdítása tekintetéből a váltótörvények sokáig kötve ne maradjanak;³⁾ még több érdeke lehet a fent idézett rövid határidőket arra az esetre kiszabni, ha a váltók külföldön fizetendők, mint ha azok külföldiek által belföldön fizetendők, mert abban az esetben a belföldi tőkek mindaddig kötve maradnak, míg a váltó elfogadva nincsen.

Az érintett határidők mindig a váltó keltétől számítandók; — erről bővebben alantabb.

Az, hogy a bemutatásra kitűzött határidő utolsó napján meddig lehet a bemutatást eszközölni, a törvényben nincsen meghatározva.⁴⁾ — Vildner szerint, a bemutatási határidő utolsó napján a bemutatást esteli egész 12 óráig lehet (a bemutatást) eszközölni. — Ezen állítása igazolására a következőt hozza fel: a törvény a zsidók ünnepeit megelőző napon a bemutatást délutáni három óráig engedi meg; miből a contrario következtethető, hogy nem ünnep előtti napon az, esteli egész 12 óráig, jogilag eszközölhető.

Dr. Apáthi — magy. váltójog 82. l. — erre vonatkozólag így nyilatkozik: „Hogy a bemutatásnak a szokott üzleti órákban kell történni, a dolog természetéből következik.“ — Ezen, a dolog természetéből folyó szabály, szerény véleményem szerint, a bemutatási határidő utolsó nap előtti napokra vonatkoztathat csak, mert a bemutatási határidő utolsó napja a váltóéletében majd oly szerepet játszik, mint a lejárat nap, a mely utóbbira nézve a vtk. I. r. 109. és az óvatolásra a 127. §§. oly intézkedéseket tartalmaznak, melyek nem egészen a dolog természetéből látszanak folyni.

Mielőtt e kérdés további tárgyalásába bocsátkoznám, még egy másik kérdést kell megpendítenem.

A vtk. I. r. 56. §-a a fölött intézkedik, miszerint a zsidó szombat- vagy ünnepnapot megelőző napon a zsidó csak délutáni 3 óráig köteles váltónyilatkozatokat tenni; — itt felmerül a kérdés: köteles-e a váltóbirtokos, abban az esetben, ha a bemutatási határidő utolsó napja szombatot vagy a törvényben megállapított zsidóünnepet megelőző napra esik, és a váltó zsidónál bemutatandó, köteles-e ebben az esetben, mondom, megelégedni, miszerint a váltót csak délutáni 3 óráig mutathassa be, mit ha délutáni 3 óráig nem tesz, késedelembe von? vagy hivatkozhatik-e, per analogiam, a törvény által általában az ünnepeknél engedett kedvezményi elvre, hogy t. i. valamint akkor, ha a bemutatási határidő utolsó napja ünnep napra esik, a váltócselvényt az ünnep után teheti, úgy abban az esetben is, ha ilyen utolsó bemutatási határnap a zsidó ünnep előtti napra esik? mert ebben az esetben szinte gátoltatik jogai gyakorlásában, ha nem is egész nap, de mégis a nap egy tekintélyes részében, mit, a zsidó ünnepétől eltekintve, tőni nem köteleztethetnek?

Utóbbi, hogy a váltóbirtokos hivatkozhasseék az ünnepeknél engedett kedvezményre, véleményem szerint, nem lehet állítani, mert, eltekintve attól, hogy az ünnepekre vonatkozó rendeletek kivételt képeznek, azon általános elvből, hogy a váltó a törvényben meghatározott napon mutatandó be, és kivételes intézkedés per analogiam juris ki nem terjesztetik, — azért nem lehet állítani, mert ez a törvényhozó szándékában nem volt, mert, ha ez a törvényhozó szándékában lett volna, ezt határozottan kinyilvánította volna az által, hogy az 55. §-ban azon napok közé sorolta volna, melyekre ha a bemutatási határidő utolsó napja esik, azt t. i. a bemutatást a következő köznapon lehet eszközölni; és a 56. §-ban azt, mondaná ki, hogy az ily ünnepek előtti napon a bemutatónak a szabadságában áll a váltót délutáni 3 óráig bemutatni, mit azonban ünnep napon nem tehetne.

De más részt, igazságtalan volna a keresztény váltóbirtokost kényszeríteni a bemutatást, másnak ünnepe miatt, 3 óra előtt eszközölni, mit ha nem tett, késedelmosként tekinteni és öt viszkerezetétől elűtni; és mind ezt saját hibája nélkül kellene szenvednie, mert jogilag ő a bemutatást később is tehetne volna és csak mások gördítették akadályt elébe.

¹⁾ Vildner: Com. d. ung. Wechsel- u. Credit-Gesetze 53. §. Kurvasi: Váltójogtan 78. l.

²⁾ Vildner: id. m. I. r. 53. §.

³⁾ Sárvári: Magyar váltótörv. alapelvei 80 s k. l. Vildner: f. id. m. I. r. 53., 52. és 67. §§.

⁴⁾ Vildner: f. id. m. I. r. 56. §.

Ezen itt felmerült nehézségek azonban csak abban az esetben maradnak olyanok, ha a bemutatási határidő utolsó napján a bemutatást egész nap vagy legalább az üzleti órákban lehet teljesíteni; ha az mondanék ki, hogy ily napon a bemutatás csak déli 12 óráig tehető; mind ezen kérdések önmaguktól elesnének, mert, ha a bemutatási határidő utolsó napja egy zsidóünnep előtti napra esnék is, ezen körülmény semmi kivételes intézkedésnek alá nem volna vetve, miután ezen a napon a váltó rendesen 12 óráig volna bemutatandó.

Ezek folytán véleményem szerint, csakugyan azt kell állítani, hogy az elfogadás végetti bemutatás a bemutatási határidő utolsó napján csak déli 12 óráig eszközölhető, a mint ezt a 109. és 127. §§. a fizetési bemutatás és óvás kivételénél meghatározzák; és e tekintetben nincsen különbség a bemutatási határidő utolsó napja és a váltó lejárat, illetőleg óvás felvétel napja között, a miért a határidő utolsó bemutatási napon az elfogadási nyilatkozatot az intézvénnyezett csak déli 12 óráig köteles adni, mert az ezen idő utáni bemutatás késedelemnek tekintetnek. — Ámde, kérdezhetni, ha a bemutatás a bemutatási határidő utolsó napján csak déli 12 óráig tehető: miért rendeli az 56. §. hogy az izraelita az elfogadás iránt csak délutáni 3 óráig köteles nyilatkozni? hiszen a mondottak szerint köznapon is csak déli 12 óráig köteles azt tenni.

Ezen kérdés azonban jelentőséggel nem fog birni, ha meggondoljuk, hogy ezen szakasz az 55. §-ra vonatkozik, a melyben zsidóünnepnek elősorolva vannak, melyben azonban az 56. §. rendeletének helye nincsen, mert benne egész ünnepek sorolvák elő, és más részt az 56. §. rendelete azért nem vétethetett fel az 55. §-ban elősorolt ünnepek közt, mert ez nem is szükséges, miután, ha a bemutatási határidő utolsó napja ily ünnep előtti napra esik, a bemutatásnak úgy is csak déli 12 óráig helye lévén, az ily nap tökéletesen hasonló a többi köznapokhoz; de nem annál kevésbbé kellett a törvénynek e napról is intézkedni, a mennyiben az ily nap a bemutatási határidőn belül esik, ki kellett mondani, hogy a zsidó az ily napon csak délutáni 3 óráig köteles nyilatkozni, és a bemutató, ha 3 óra után bemutatta a váltót és ez el nem fogadtatik, óvást fel nem vehet, de ez által a bemutatónak igazságtalanság nem tétetik, mert az elfogadást még az ünnep után kieszközölheti.

Kitűnik, ezen nézet helyessége továbbá abból is, hogy az I. r. 103. §. a látra kelt váltókat, fizetés végett, a lát után bizonyos időre szóló váltóknál, elfogadás végetti bemutatásra kiszabott határidő elforgása előtt, rendeli bemutatni;

kétségtelen ugyanis az, hogy a látra szóló váltó utolsó fizetés napja az, a mely lát után bizonyos időre szóló váltóknál a bemutatási határidő utolsó bemutatási napja;

kétségtelen továbbá az is, hogy a fizetést a fizetés napján rendszerint déli 12 óráig kell teljesíteni.¹⁾

Az is bizonyos, hogy a lát után bizonyos időre szóló váltók fölött, el nem fogadás esetében, csak a bemutatási határidőn belül lehet jogérvényesen óvást felvenni.

Nem kevésbbé bizonyos az is, hogy a 109. §. rendelete, a látra szóló váltókra is kiterjed, ha a fizetés végetti bemutatás a határidő utolsó napján történik, mert kivételt csak a vásári váltók tekintetében enged, tehát az is bizonyos, hogy a látra szóló váltókat az 53. §-ban megállapított határidők utolsó napján fizetés végett csak déli 12 óráig lehet joghatályval bemutatni.

S miután a látra és lát után bizonyos időre szóló váltók közt e tekintetben különbség nincs, mert a váltótörvényben ilyen nem foglaltatik, ugyanazt kell ezek tekintetében állítani mi e tekintetben a látra szóló váltókra rendeltetik, t. i. hogy az utolsó napon csak 12 óráig lehet elfogadás végett jogosan intézkedni.

(Folyt. köv.)

Erendelhető-e a telekkönyv kiigazítása egyedül a helyszíneléssel bejegyzett fél nyilatkozata alapján?

Midőn a fentebbi kérdést felvetem, s ahhoz hozzászólni óhajtok, teszem ezt azért, mert még oly megyékben is, a hol a telekkönyv egy évtized óta fen áll, a kiigazítások napirenden vannak, az azok körüli eljárás pedig a telekk. rend. I. részének illető §§-ban nemcsak hogy minden kizárólag tisztára volna körvonalazva, hanem inkább mondhatni annyira határozatlan, miszerint nem csoda, ha felek és bíróságok egyaránt s

még ma is tájékozatlanságban vannak az eljárás iránt. Hisz maga a telekk. rend. 47. §. is azt mondja, hogy a „kimerítő utasítások külön fognak közzététetni“, jelölve annak, hogy az akkori törvényhozó sem tartotta elégségesnek a már addig megadott utasításokat az I. rész szerinti eljárás foganatosítására. Tudjuk azonban, hogy ezen utasítások a beállott változások miatt nem láttak napvilágot, — s maradt a bíróságokra a tapogatódzás.

De nehogy tulmenjek a kellő kereten, előre bocsátom a megtörtént — konkrét esetet, hogy aztán arra tehessem meg észrevételeimet, nem lévén czélom rendszeres fejtegetésbe bocsátkozni oly dolgoknak, melyek az enyémnél avatottabb tollat is kifárasztanak.

Az eset következő: J. J. és neje S. M. közösen lettek a helyszíneléskor X. község 396. számú tjkbe bejegyezve. A hirtvétenyes határidő lejártá után 6. évvel S. M. kiigazítási kérvényt nyújt be férje J. J. ellen az illető telekk. hatósághoz, állítván, hogy a birtok kizárólagos sajátja, és hogy férje tévesen jegyeztetett be; ogyszersmind fölmutatja férjének nyilatkozatát, melyben az állittatik, hogy a kérdéses ingatlanok nejeének más községbeli eladott öröksége árán vásároltatván, azok kizárólag nejét illetik, s ennél fogva beleegyeznek, hogy saját nevének kitörlésével a telekkönyv kizárólag neje S. M. nevére igazítás-sék ki.

Az elsőbíróság figyelembe véve azt, hogy J. J. ellen ennek a tjkben kitüntetett birtokilletőségére annak idején átkeblezések történtek, s hogy ezen átkeblezések alkalmával tartott tárgyalásokba J. J. személyesen is befolyt, az átkeblezést megengedte, s ezzel a birtoktelvétel helyességét önmaga elismerte, a mivel pedig mostan kiállított nyilatkozata ellenkezik; — továbbá, mert a támasztott igénynek alapul szolgáló más okirat fel sem mutatott, sem a helyszíneléskori tényleges birtoklás nem igazolt: oda utasította igénylőt, hogy záros határidő alatt okmányilag támogassa igényét, valamint igazolja azt, hogy már a helyszíneléskor volt a kizárólagos birtokban.

Ezen végzés ellen az igénylő által közbevetett felfolyamodásra a kir. ítélőtábla 1870. jan. 21-én ^{12941/869} sz. alatt a következő végzést hozta:

„Jelen kérelem a telekk. rend. I. része szerinti kiigazítási ügyet képezvén, tekintve, hogy „a másik helyszínelő közös telekk. birtokos a kért kiigazításba szabályszerű nyilatkozatával beleegyezett; az tehát a telekk. rend. 25. §-a szerint el is rendelendő; ezen indokból az elsőbírósági végzés megváltoztatik, és az X. községi 396. sz. tjkv. J. J. nevének törlése és a kiigazítási kérvény benyújtásáig bevezetett nyilvánkönyvi jogok ép-ségben hagyása mellett S. M. egyedüli nevére kiigazítani rendeltetik.“

Ezen határozat szerint tehát „a helyszínelő birtokosnak szabályszerű nyilatkozatban adott engedélye már magában elégséges, hogy annak alapján, habár a birtokjog van is megtámadva, az igénylő javára a telekkönyv kiigazítás-sék.“

Az itt kimondott elvet semmi szín alatt sem találom helyesnek, ámbár nem tagadom, hogy az idézett 25. §. homályos szerkesztésbe, legalább első látszatra, beillik a fenebbi határozat. Legyen szabad ellenkező nézetemet a következőkben kifejteni:

Hogy a helyszíneléskor csak birtokjogok, a tényleges birtok képezte tárgyát a felvételnek, az minden szakavatott előtt ismeretes; a tulajdonnak elbírálását a helyszínelő közegekre bízni nem is lehetett volna. Hogy azonban a helyszínelő sem csak úgy „potyára“ jegyzett be valakit a telekjegyzőkönyvbe, — azt látni fogjuk az alábbiakból is, — hanem megvoltak reá kellő utasításai, hogy a bejegyzést minek az alapján tegye.

Voltaképen hát mi is az a telekkönyv kiigazítása általában? — Véleményem szerint nem más, mint az, hogy a telekjegyzőkönyv a bíróság által hozassék oly állapotba, mint a minőnek azt a helyszíneléskor, az erre nézve megadott utasítások szigorú alkalmazásával szerkeszteni kellett volna. — A mi tehát a birtokjog avagy a tényleges birtok kinyomozása tekintetében állott a helyszínelőre nézve, állnia kell a kiigazításkor a bíróságra nézve is; annál inkább pedig, mert a tkvi rendt. bevezetésének 6-ik pontja szerint, a kiigazítás sem más, mint a telekkönyv szerkesztésének csupán kiegészítő azon része, mely már „bírói eldöntést“ igényel, mint bírói cselekmény tehát a helyszínelő eljárásánál is alaposabb kutatást feltételez; és mert a tkvi rend. 21. §-a világosan mondja, hogy ha valamely fél a telekkönyvi munkálatokban előforduló bejegyzvények által magát jogaiban sértve érzi s e miatt felszólal — úgy „e részben a tkvi hatóságra nézve is, a mennyiben a fél igénye terjed“, „a helyszínelési ügyletre nézve kibocsátott utasítások elvei és határozatai szolgálnak zsinórmértékül.“

¹⁾ Vtk. I. r. 109. §.

Lássunk csak néhány szakaszt ezen utasításokból. Jelesen az 1853. ápr. 18-án kelt igazságügyminiszteri rendelet 9. §-a így szól: „A fekvő javak fölvételének a felek által bemutatott, vagy a bizottmány által hivatalos úton közölt urbéri irományok, vagy az utolsó birtokszabályozás felőli hiteles okiratok és térképek alapján, a telekadó — ideiglenes földkönyveinek segítségével vételével kell történnie.“

10. §-a: „Ha bizonyos ingatlan javakról már az új törvények szabálya szerint birói leltárak, becsük, vagy leírások vétettek fel, ezek a telekkönyvmunkálatoknál segédadatokul használandók.“ 20. §-a: „A bizottmány köteles mindegyik földbirtokos vagy képviselője előadásai szerint, a 9. és 10. §§-ban kifejezett segédadatok alapján, azon fekvő javakat, melyek annak részére külön telekkönyvjóságot felveendő, kinyomozni.“ 21. §-a: „Ha a földbirtokos által birtokcizme bebizonyítása végett okiratok (adás-vevési, vagy záloglevelek, ítéletek stb.) terjesztetnek elő, ezeknek a birtokcizmet, vagy a birtokjogi minőségét tárgyzó lényeges tartalma a jegyzőkönyvben velős rövidségben előadandó“, stb. továbbá: „Ha valamely birtok különös jogi minősége okmánszerűleg vagy más kétségtelen módon bebizonyíttatik“ stb. 22. §-a: „Ha a birtokcizim okmánszerűleg be nem bizonyíttatik, a bizottmány csupán a tényleges birtokviszonyt köteles kinyomozni, és a tényleges földbirtokost mint illetet bejegyezni. Ezen kinyomozásnál a bizottmány különösen arra köteles ügyelni, hogy oly valaki, ki valamely telekkönyvi jóságot csak mint haszonbérlet, bérnök, gyám, zárnok vagy igazgató bírlal, tulajdonképeni fölbirtokosként ne tekintessék és ne jegyeztessék be.“ 23. §-a: „A távollévő vagy ismeretlen tulajdonos részére, a bizottmány egy részrehajlatlan s a helybeli birtokviszonyokkal ismeretes egyént köteles képviselőül kirendelni, ezzel a nyomozásokat megtenni“ stb. 25. §-a: „Mindenki, s különösen a községi választmány hívatta van a bizottmányt a kiskorúak és gondnokság alattiak jogaira figyelmeztetni.“ 26. §-a: „Ha valamely földbirtokos a birtokállapota fölvételénél közremunkálást megtagadja stb. úgy az ő költségére és veszélyére egy az ő birtokviszonyaival ismeretes és részrehajlatlan egyén a bizottmány által rendeltvény mellett képviselőül nevezendő, s a tárgyalás ezzel folytatandó.“

Ezen szakaszok oléggé kimutatják azt, hogy a helyszínelőnek mire kellett támaszkodnia, midőn a telekkönyvjóságot szerkesztette, — minő szerepe volt ezen eljárásnál az okiratoknak — más kétségtelen módoni bizonyításnak, — minő a községi választmányoknak és kirendelt képviselőknak, — volt-e helye a kinyomozásoknak és segédadatok beszerzésének.

Ha való tehát az, a mit fenebb mondtam, hogy a telekkönyv kiigazítása abból áll, hogy az a bíróság által hozásék oly állapotba, mint a minőnek azt a helyszíneléskor — az imént idézett adatok alapján — szerkeszteni kellett volna; — és hogy a kiigazítás csak kiegészítése a telekkönyv szerkesztésének (tkvi rendt. bevezetés 6-ik pont); a melynél a bíróság a helyszínelési ügyletre nézve kibocsátott utasítások elvei és határozatai nyomán köteles eljárni (tkvi rendt. 21. §-a):

akkor az hiszem kétséget nem szenvedhet, hogy a bíróság a végre, hogy a telekkönyvet kiigazíttassa, nemcsak jogosítva, de kötelezve van, az igénylő feltől igazolványainak bemutatását kívánni, legyenek ezek bárminők; s ha egyáltalán nem támogathatja az igényt okiratokkal (a mi vajmi ritka eset lehet, mert hisz a telekkönyvek behozatala előtt sem éltek az ősfoglalás korát, és a mely esetben a helyszíneléskor legalább a községi választmányi tagok — szomszédok stb. bemondása szolgált a bevezetés alapjául) — úgy legalább a községi bizonyítványt tartozik felmutatni arról, hogy igen is ő volt a tényleges birtokos, mert ezen községi bizonyítvány — mint a községi birtokviszonyokkal szükségképen ismeretes községi testületet képviselő elöljárók hivatalos okmánya — a kiigazításnál vagyis a telekkönyvszerkesztés kiegészítésénél pótolja azt, a mi a telekkönyvszerkesztés első szakában vagyis a helyszínelésnél egyéb adatok hiányában volt bár leggyengébb alapja a birtok felvételének, — értene a választmányi tagok bemondását.

Aztán figyelembe kell venni, hogy a helyszínelőnek a fenebbiekre alapított munkája ellen a törvény már fentartotta a kiigazítást; a midőn azonban már a bíróság veszi át a szerkesztés folytatását, munkájának olyannak kell lenni, hogy az ellen újabb kiigazításnak szüksége többé fen ne forogjon. Ha tehát már a helyszínelő sem jegyzett be birtokosként valakit, a ki nála egyszerűen mint ilyen jelentkezett, — a kinek eljárásánál pedig a tévedést vagy rossz szándokú bejegyeztetést

még a tárgyalások egész nyilvánosságára is korlátozta — annál kevésbé teheti ezt a bíróság.

Már pedig úgy cselekszik, ha a helyszínelésileg bejegyzett félnek egyszerű nyilatkozatára és minden más igazolvány nélkül rendel birtokkiigazítást; mert a bejegyzett fél — nézetem szerint — a kiigazítás iránti beleegyezésének nyilvánítására lehet csak hivatva, nyilatkozata csak arra szolgálhat bizonyítékul, hogy a birtok nem az övé, — de hogy kivüle melyik az a harmadik személy, a kit illet, annak bizonyítására ép oly kevésbé illetékes, mint községének bármely egyes tagja. Ha ő maga sincs jogszerűleg bejegyezve, s a birtok nem övé, ebből épen nem következik, hogy mert nem az övé — tehát másnak adhat birtokjogot; nyilatkozata saját maga ellen bizonyíték, — de az igénylő javára nem az.

Ha tehát a bejegyzettnek nyilatkozata nem vétehetik többnek, mint a mi, t. i. mint egyszerű kijelentése annak, hogy a birtok nem sajátja, s részéről a kiigazítás ellen nem gördít nehézséget; és ha a bíróság mégis pusztán ily nyilatkozat alapján elrendeli a kiigazítást: akkor az efféle kiigazítás — vagyis az igénylő birtokjogának birói eldöntése (tkvi rendt. bevezetés 6-ik pont) — voltaképen nem alapszik máson, mint ugyanannak azon, kérvényileg előadott pusztá állításán, hogy a birtok sajátja, mely kérvényről pedig tudjuk, hogy nem is szükséges sajátkezűleg aláírva lennie, tehát más valaki tudtán kívül is nyújthatja azt be; sigy a birói eldöntés kevesebb alappal bír a helyszínelési bejegyzésnél, mely legalább is a községi választmányi tagok bemondására alapított.

Végre pedig minden kiigazítás alapja a telekkönyv rendt. 3. §-a 1-ső pontja, a mely pedig világos arra nézve, hogy kiigazítást csak is az kérhet, a ki „már a telekkönyveknek a községi hitelesítésekor létezett vagy legalább még a hirdetvény hatályossága kezdetének napja előtt szerzett jogra“ alapítja igényét. A bíróság tehát legalább is arról köteles meggyőződni, hogy létezik-e ama feltétele a kiigazításnak — a korábbi szerzés és birtoklás? mert e nélkül azt sem tudja, hogy van-e annak — nem is mondom alapja — de egyáltalán helye? nem pusztán átiratás szándékoltatik-e a kincstár igényeinek kijátszásával? avagy a hitelező igényeinek csorbitására? vagy ha többen (p. o. testvérek) ugyanazon jogalapon volnának jogosítva a kiigazításra, azonban csak egy kérvényez s a többi elhallgatja, de a nyilatkozat is csak ez egynek javára szól: helyén lesz-e az efféle kiigazítás? Már pedig mindezek az okmányok bekívánásával a legtöbb esetben kideríthetők, tehát a bírósági intézkedés sincs a tévedéseknek oly mértékben kitéve, mint különben.

Feltéve pedig, hogy a fenebbi rossz szándokú esetek forognának fen, — a téves kiigazítás (!) ellen mi lesz a netáni jogszerű igénylő jogorvoslata, a ki csak a helyszínelésileg bejegyzett ellen kérhet a kiigazítást. Mert az érvénytelenítési kereset csak bekeblés ellen irányulhat (tkvi rendt. XIV. fejezet), a kiigazításnak pedig mint telekkönyvszerkesztésnek semmi köze a bekebléshez, mely a II. rész szerinti eljárásra tartozik.

Nézetem tehát oda járul, hogy midőn az igénynyel birtokjog támadtatik meg, a kiigazításra soha sem elég a bejegyzettnek engedélye, de ha már a kérvénnyel fel nem mutattnak — úgy bekívánandók az igénylő félnek mindennemű igazolványai; elengedhetetlen pedig a községi bizonyítvány, mely legalább a helyszínelés kori tényleges birtoklást igazolja.

BOSNYÁK LÁSZLÓ.

Jogirodalom.

Válasz dr. Dobránszky Péter urnak a „Jogt. Közlöny“ f. 6. 19. 20. és 21. számaiban megjelent bírálatára.

Kedves barátom!

A „Jogt. Közlöny“ hasábjain „Államismerottan“ czimű munkámra irt bírálatodra nem válaszolnék, ha az utolsó közleményben munkám elleni nemes dühödben annyira nem mentél volna, hogy művem egy korábbi, épen nem részre hajló bírálatját, — kinek ki létét ma sem tudom — arról nem vádolod, hogy épen nem szakértő és jó volna, ha „valamely szakértő bele-mártaná őt a dolgok mélyébe.“ Engedd meg tehát, hogy én is bemártsam magamat bírálatod mélyébe, hogy lássa a közönség minő bírálat az, melyet te, a dolog mélyébe behatolt ember, irtál.

Mindenekelőtt munkám módszerét támadod meg és fél hasábon tul terjedő polemiát kezdesz Bluntschlinak általam

szóról szóra idézett mondata ellen; ez a lecke Bluntschlinak szól, és engem nem fog vissza riasztani a kitűnő állam-bölcs szavai és mondatainak idézésétől a jövőre nézve sem. — Megtámadsz továbbá, hogy nem következetesen alkalmazom az inductív módszert, és mégis legnagyobb hibának azt tartod, hogy mindjárt a 12. lapon az állam fogalmának meghatározásánál nem szólok egyuttal az államcélról, de egyuttal az inductív módszer nem értésének tulajdonítod, hogy már 12. lapon államfogalomról beszélek. Pedig éppen az inductív módszer következetes alkalmazása parancsolta, hogy az állam fela-datáról és jellegéről a legutolsó §-ban beszéljek és e helyütt, hol az állam alkatelemeit vizsgálom, kiindulási pontul „a társas összélet azon állapota t jelöljem meg, mely mindenütt léte-zett, hol a történet államokról beszél.” Ezen állapot képezi inductív vizsgálataim kiindulási pontját, mint azt az általa-d idézett sorok után közvetlenül következő sorokból olvashattad volna. Azt mondd továbbá, hogy az állam célja az összes em-beri célok megvalósítása. De nem éppen ezen állítás képezi-e munkám kiinduló pontját (2. §) és vizsgálódásaim végered-ményét a 23. §-ban? Nincs tehát miért aggódnod, hogy majd hogyan írom a politikát. A politika nem is az államcélok el-érésére szükséges eszközök tana, hanem az állam élet tana és gyógy tana: e kettő egymást kiegészíti és adja a valódi politikát; mert államcélokat elméletileg megállapítani és azok számára eszközöket keresni annyi, mint az élettan ismerete nélkül meghatározni a betegséget és a törvénykönyvbe (Recept-buch) felírni rá az orvosságot. Ilyen politikát én legalább nem fogok írni.

De legérdekesebb része bírálatodnak minden esetre az, melyben a társadalom definitiójáról értekezel. „A társadalom foglalatja mind azon tényleg létező társadalmi köröknek, melyek az államon belül feltalálhatók.”

Ezen fogalommeghatározás felett nagyon szépen élczeltél, de különös, hogy élczeid végeredménye a következő definitió: „Valamennyi társaságok összege az államban — a társadalom.” Hogy mi különbség van e két definitió között, azt valóban szeretném tudni.

Megvallom, igen jóízűen nevettem, midőn bírálatodban szememre lobbantottad a belső rendszer hiányát, a következet-lenségeket, pleonasmusokat és phrasisokat. Hogy te művemben belső rendszert nem találsz, azon én nem csodálkozom, mert te egy 220 oldalra terjedő könyvet írtál, mely se §-okra, se bár-miféle részekre felosztva nincs, csak úgy következik egyik sor a másik után, és a mű tárgya: az öngyilkosság, a vallás, a szí-nészet, a templomépítés, a regényirodalom elfajulása, a párbaj, a prostitúció, a nő-emancipáció, a nő-huszárok, a fényűzés, a világpolgárság, a képviselőjelöltek politikai programja, Apuleius röpirata, a török háború, a tatárjárás és a mennyor-szág! — Ezen munkáról azután magad mondd az utolsóban, hogy „a munka minden ízén oly szerves összetartozás vonul át, hogy talán nem is lett volna célszerű az eltagolás.” A kinek olyan fogalmai vannak a belső szerves összefüggésről, az az én munkámban bizony nem is lesz képes meglátni az összefüggést.

Pleonasmusok és ellenmondásokról is beszélsz; a „társadalmi bajaink”-ban ezekre nézve is szolgálhatok mutatóvá-nyokkal.

„Könnyen szökdelve itt lebeg a ballett. Egy rózsaszínű szörny, mely bűnös kéjre hív.” Társ. bajaink 47. l.

„Tüze a „café chantants”-ok ragályos deszkáival, melye-ken a meztelen szemtelenség dalolja coupletjeit és a kánkánok ördögi lába tombol!” 105. l.

„A ki magát megcsonkítja, hogy alkalmatlan legyen ka-tonának, azt megbünteti a törvény, de a ki magát megöli s ez által egyáltalán képtelenné lesz valamennyi polgári kötel-meinek teljesítésére, az büntetlen marad.” 129. l. (Tehát a halottat is meg kell büntetni?)

„Azt gondoltátok, hogy a becsületért becsületesen szabályszerűleg vívunk? Csalódás! Egy másra rohannak, minden szabály ellenére vagdalják és gyilkolják egymást, a míg csak vértócsákba nem ful vad dühök és erejük.” 57. l. Nagyon jó lett volna azt is megmondani, hogyan kell tehát „becsülete-sen” vívni (fogpiszkálással, vagy gombostűvel tán?)

Hát még ha elmondanám társadalmi reform eszméidet, melyek szerint: „Törvényben... kell megállapítani azon er-kölcsi mértéket, melyet minden színésznek és színésznőnek meg kell ütni.” 51. l.

Mely szerint a nőtlenek fokozódó adó által a házasság életre kényszerítenek (104. l.) és a bejövő adóból a bukott adós-ságai fizetessenek!

Mely szerint „nem a vakot, sántát és nyomorékot” kellene a háborúból otthon hagyni (107. l.) stb. stb.

De nem folytatom tovább, mert hiszen nekem jelen soraim-mal nincs más célom, mint kimutatni, hogy mennyire voltál illetékes bírálója munkámnak.

Munkám mult év szeptember havában már közkezen for-gott. A bírálatok még mind október és nov. hóban jelentek meg és azokból igen sok bátorítást és biztatást meríték a jövőre. habár nem is mondhatom magamról, mit te a „Kolozsvári Közlöny” hasábjain megjelent cikkeidről mondani merészelsz, „hogy azok a lelkes közönség által tüntető (!) figyelemre méltattak,” de azért nyugodt önértékeléssel tekintek vissza a szak-értőbb egyének bírálataira, melyek művemről megjelentek.

Megnugvásomra szolgál még végre az események azon véletlen találkozása, hogy veled ép ez időben ugyanazon pesti tanszék elnyerésére pályázzván, e körülményben lelhetem bírá-latodnak titkos rugóját.

„Ma a Machiavellik fénykora van.” „Mindenki el akarna nyelni mindent.” (Társ. bajaink 45. l.)

Győr, 1872. május 26-án.

Barátod

Dr. PISZTORY MÓR,
ny. rendes jogt.

K ü l ö n f é l é k.

(Ö felsége a király) a m. igazságügyminiszter előter-jesztésére: törvényszéki bíráknak és pedig: az oraviczabányai tvszékekhez: Ratkovszky Károly nyugalmazott járásbíró; a nagy-kanizsai tvszékekhez: Skublits Pál zalamegyei volt árva-széki ülnököt; a csik-szeredai tvszékekhez: Nagy Sándor kézdi-vásárhelyi aljárásbíró; a nagy-váradi törvényszékekhez: La-katos Károly biharmegyei árvaszéki ülnököt, Csató Ferencz nagy-váradi aljárásbíró, Szücs Lajos margitai aljárásbíró; az aradi törvényszékekhez: Fischer Miklós aradi aljárásbíró, Harsányi Pál szegedi ügyvéd; a jászberényi tvszékekhez: Dósa Imre legfőbb ítélőszéki segédjegyzőt; a nagy-károlyi tvszékekhez: Lipcsey Kálmán megyei volt fő-ügyészt; továbbá a kassai járásbíróshoz járásbírónak: Ma-darász János kassai ügyvéd; albiráknak, és pedig a szent-endrei járásbíróshoz: Jankovics Dénes semmitőszék: segédfogalmazót; az adonyi járásbíróshoz: Zúber Kálmán tvszéki telekkönyvvezető segédet; a ceglédi járásbíróshoz: Darázs Dániel volt tvszéki vizsgálóbíró; végre alügyészek-nek, és pedig a rimaszombati tvszék mellé: Kubinyi Aladá-ügyészgyakornokot; a nagy-beckerekai tvszék mellé: Almásy Elek nagy-beckerekai aljárásbíró; az aradi tvszék mellé pedig Sátor Jenő köz- és váltóügyvédet nevezte ki.

(Ö felsége a király) a m. igazságügyminiszter előter-jesztésére Kamócsy Pál adonyi aljárásbíró a székesfehérvári, Drágai György szászka aljárásbíró pedig a lugosi járásbíróshoz saját kérelmekre hasonmóságban áthelyezte.

(Magyar igazságügyminiszter) a vingai járásbíróshoz saját járásának területére f. évi augusztus hó 1-jétől kezdve telekkönyvi hatósággal ruházta fel.

(Dr. Katona Mór) nagy-szebeni kir. jogakadémiai hely. tanár s szakképzett fiatal író a magyar magánjogból egyetemi magántanár lett képesítése folytán az oktatásügyi miniszter által e minőségben megerősítettet.

(A kolozsvári egyetem) felállítására vonatkozó szabály-rendelet közelebb érkezett Bécsből ö felsége által szentesítve; közzététele legközelebb várható. Nem tudjuk ugyan tartalmát vagy csak lényegét is e szabályrendeletnek; szeretnők azonban, hogy ne fakultásokra szakgatott a kadémiá, hanem fakultás-szervezetű egyetem felállítását eszközölje.

(Az Internationale) ügyében Berlinben legközelebb tartandó értekezletekre a magyar kormány Fabinyi Theophil semmitőszéki bíró urat, — kit Bittó igazságügyér közel leendő lelépése folytán mint szakembert ez állásra candidál a hir — küldötte ki, ki már Bécsbe utazott, hogy a mai nap folyamában ott tartandó előértekezleten részt vegyen. Onnan az osztrák megbízott kíséretében megy Berlinbe.

(A kir. curiának) tegnap tartott összlésében hirdette-tett ki ö felségének egy legmagasb elhatározása, melyben meg-engedi, hogy Kovács István, a curia legfőbb ítélőszéki osztá-lyának bírája, hosszas és hű szolgálatainak elismerése mellett, tekintettel elaglott korára, állandó nyugalomba helyeztessék.

(Börtönügyünk kérdése az európai congressuson.)

(Vége.)

63. Kérdés. Miben rejlik az ön hazájában önnek nézete szerint a bűntények fő oka?

Felelet. A bűntények fő oka Magyarországon a népnevelésnek eddigi hiányosságában keresendő. A fegyenczek egész számát tekintve, abból mintegy 60% lopás- és rablásért, 20% emberölésért, 10% véres verekedésért van elítélve, s csak 10%-et tesz a másnemű bűntényekért elítéltek száma. A tolvajok mindnyája tudja ugyan, hogy lopni nem szabad, s hogy azért megfenyítették, de hogy a lopás egyszersmind erkölcsi rossz is, arról igen sokan fogalommal sem bírnak; a 60% tolvaj közül legalább is 20% ily szerencsétlenekből áll; egy más 10% az együgyű gondolkodás folytán az elcsábítás áldozata s csak a tolvajok feléről lehet elmondani, hogy tettének erkölcsi súlyát ismerve lopott. Az emberölésért elítélteknek legnagyobb számát a magyar ajku megyék fiatalsága szolgáltatja. Bűntényük színhelye a kocsmá. Rosz tulajdonuk a legénykedés, betyárkodás, mely szintén a kellő oktatás elhanyagolásában találja szülő okát. Az ily egyéneket a szigorú büntetés csakhamar megtöri s visszaesőkké a legkritikább esetekben válnak.

64. Kérdés. Mily arányban van a férfi s a nő-nem a börtönökben képviselve?

Felelet. A nő-nemnek a bűntényekben való részesülése hazánkban igen kedvező, mert a fegyenczek kétszámából alig 8% esik a nő-nemre.

65. és 66. Kérdés. A börtönökben fő czélnek tekintik-e önöknél a fegyenczek javítását? Általában véve jobb-e avagy rosszabb a fegyenczek kiszabadulásukkor, mint milyenek voltak a beszolgáltatás idején?

Felelet. A királyi törvényszékek mellett levő börtönökben a fegyenczek javítására célzó eszközök a kellő mérvben nem alkalmaztatnak. Az orsz. fegyintézetek tekintetében a házzsabályok határozottan mondják, hogy „feladatuk a szabadságvesztésre ítélt egyéneknek ítéleteik határozataihoz képest, fogva tartani s egyszersmind gondos felügyelet, beható oktatás, folytonos munka és példás rend által azok erkölcsi javítását eszközölni.”

Ezekhez képest a törvényszéki fogházakban rövidebb időre letartóztatott egyének nagyobb része a fogházat erkölcsi tekintetben romlottabban hagyja el, mint a hogy oda bekerült, míg az orsz. fegyintézetekből szabaduló egyéneknek elég nagy száma javultan vagy legalább megtörődötten távozik. A szerzett tapasztalatok oda mutatnak, hogy az orsz. fegyintézetekből évenként kiszabadultak közül 34% javultan s 30% legalább törődötten hagyja el ezen intézeteket; a fennmaradó szám azon egyénekre esik, kikről meg van állapítva, hogy nem távoztak jobb erkölccsel, mint milyennel bekerültek.

67. Kérdés. Történtek-e arra vonatkozó lépések, hogy a kiszabaduló fegyenczek visszaesésének meggátolása szempontjából, számukra a munkaszerzés könnyíttessék? Mi történt e részben s milyenek az eredmények?

Felelet. Ismerünk ugyan több példát arra, hogy egyes nemes gondolkodású egyének a kiszabadult s javultnak jellemzett fegyenczet pártfogás alá vevén, neki munkát adtak vagy szerzték, de ily czállal bíró egyelet eddigelő hazánkban nem alakult. Külömben Magyarország oddigelő oly ritka népesedéssel bír s munkás kezűkre oly szükség van, hogy a ki dolgozni valóban akar: munkát mindig talál. A fegyenczek között hallani lehet ugyan néha azon mentéget, hogy a munkahiány s az emberek részvétlensége miatt voltak kénytelenek ismét a bűnpályára lépni, de a fegyintézeti igazgatóknak alkalom nyílik meggyőződnie, hogy ezen egyének legnagyobb része vagy tunya, vagy azon éhhetetlenek közé tartozik, kik megvárják, hogy a sült galamb szájukba repüljön.

68. Kérdés. Alakultak-e fegyencz óvó-egyletek? Van-e több ilyen egyelet; hogy és mily eredménnyel működnek azok?

Felelet. Eddigelő fegyencz óvó-egyletekkel sem bírnak; néhány a nemes ügy iránt lelkesülő egyén, megkísérli ugyan ilyen egyeletnek alakítását, de valamennyinek fáradozása sikertelen maradt.

69. Kérdés. Milyenek találja ön a foglyok élmezését minőségileg s mennyiségileg?

Felelet. E kérdésre adandó válasznál, különbséget kell tennünk az országos fegyintézetek s a királyi törvényszékek mellett levő börtönök között:

Az orsz. fegyintézetekben honosított étlap megállapításánál az igazságügyminiszterium által az orsz. egészségügyi

tanács véleménye kikérte s az így nyert szakértői vélemény alapján állapított meg az étkek s az azokhoz tartozó kellékek mennyi- és minősége. Az orsz. fegyintézetekben tehát s tekintettel arra, hogy az egvének naphosszat dolgozni kell — mindenki kap oly és annyi ételt, a mennyi egészségének fenntartására szükséges. Az étkek a legegyszerűbbek ugyan, de táplálóak és izletesek. A mi ez utolsó kelléket illeti, a valóságban tartozunk annak kimondásával, hogy ott, hol az étkek az intézet által házilag főzetnek, azok izletesebbek, mint a többi helyeken, hol a fegyenczeket válnakozók látják el étkekkel; a lehetetlenségek közé tartozik ugyanis reászorítani a válnakozót, hogy ő a megállapított kellékekből mindig csak legjobb s legfinomabb minőségűeket használjon fel.

A királyi törvényszékek mellett levő börtönökben a foglyok étke mennyiségileg kevésnek s minőségileg is hiányosnak nevezhető.

70. Kérdés. Meg van-e ön elégedve az önöknél uralgó börtön-rendszerrel? avagy ha nincs megelégedve, mily változtatásokat óhajt?

Felelet. Az eddigi kérdésekre adott feleletekből kitűnik, hogy honunkban a börtön rendszer igen szomorú, egy civilizált államhoz nem illő s továbbra tarthatatlan állapotban van. Az országos fegyintézetek az 1868. év óta eszközölt nagyobb s erélyesebb reformok folytán, megfélelnék ugyan a szerényebb óhajoknak, sőt a bennük uralgó élénkjavulási szellem s javítási irány, több talán nagyobb fényvel épült külföldi intézetet is háttérbe szorít, de ezt összesen csakis hét országos intézetről mondhatjuk el, holott a fegyenczek legnagyobb része, a királyi törvényszékek mellett levő börtönökben van letartóztatva.

A börtönügy reformja egy az összes hazai börtönök felett álló „főfelügyelőség” (General-Inspectoratus) szervezésével lenne megindítandó. Ezen hatóság a következő személyzetből állana: Egy a börtönügyi viszonyokban, ugy elméletileg, mint gyakorlatilag teljesen jártas, a külföldi s a hazai viszonyokat teljesen ismerő, erélyes „országos főfelügyelő”-ből, ki csak is az igazságügyminiszter, illetőleg helyettese: az államtitkárnak alárendelve, a rendes folyó ügyekben önállóan, a nagyobb fontosságúakban ellenben fellebbvalóinak előre kinyert beleegyezése után intézkednék. Feladatához tartoznék: a börtönügy emelésére minden lehető elkövetni; e részben a miniszter utján a törvényhozásnak előterjesztéseket tenni, az adminisztratív uton valószínű reformokat erélyvel keresztül vinni; magát az adminisztrációt rendezni s a főfelügyeletet minden irányban pontosan gyakorolni, illetőleg gyakoroltatni.

Ezen egy ember által meg nem győzhető teendőiben segítségére lennének az „országos felügyelők,” és pedig nézetünk szerint öt: négy orsz. felügyelő Magyarországnak tág értelemben vett négy kerületére, s az ötödik Erdélyre. Ők lennének az orsz. főfelügyelőnek tanácsosai és szándékainak végrehajtói. Nélkülözhetlenek még ezen hatóságnál: egy orvos, az egészségügyi kérdésekben adandó véleményezés és ellenőrzés végett, ugyszintén egy mérnök-építész, az összes építési és épület javítási ügyeknek czélszerű és egy behangzó vezetésére. A főfelügyelőséghez tartozik végül: a kellő számú fogalmazói személyzet; a számvevői osztály s a kezelő személyzet.

A börtönügy története megmutatta, hogy a börtönügy valamely országban csak akkor kezdett emelkedni, midőn omelésére csak egy tisztán ezzel foglalkozó hatóság lett életbe léptetve. Míg a börtönök kormányzata egy miniszterium kebeléből intéztetett, ott a börtönügyi kérdések más természetű ügyek miatt legtöbbször háttérbe lettek szorítva; az irány a befolyásra jutó férfiak nézete szerint igen gyakran változik; a személyzetnek szerfoletti változása miatt szakemberek nem képződnek; sőt az adminisztratio is az ugyanott előforduló más nemű szintén igen fontos ügyek miatt lassu. Ezek mind oly lényeges momentumok, melyek minden nagyobb mérvű reformot lehetlenné tesznek. Ezt minden kormány belátta, s a mely államokban a börtönügy rendezve lett, ott mindenütt egy vagy más néven nevezett „General-Inspectoratus”-t találunk. Tovább menve a teendők sorában:

Börtönünk felosztása a büntető jog s a büntetési czél kívánalmainak megfelelően nem mondható. Jelenleg csak törvényszéki börtönök s országos fegyintézetekkel bírnak s ezekben minden fajú s rendű foglyokkal. E részben a rendezés iránti nézeteink röviden a következőkben állanak:

Állapítsunk meg jövőre a büntető igazság szolgálatára rendelt három-féle börtönt: I. Törvényszéki fogházat. II. Kerületi börtönt. III. Országos fegyintézetet.

A törvényszéki fogházak a vizsgálati eljárás szempontjából s a letartóztatottak kölcsönös erkölcsrontásának meggátolá-

sáért, a magán rendszer szerint szerveztetnének. Ezen fogházak csak vizsgálati foglyok s három hónál rövidebb ideig tartó szabadságvesztésre ítélt egyének letartóztatására szolgálnának. A vizsgálati foglyoknál javításról szó sem lehet, mert még nem lehet tudni, vajon van-e szükség reá; három hó pedig oly rövid büntetési idő, hogy ez a javítás rendszeres munkájára a legtöbb esetben elégtelen; ezen okok miatt itt a főfigyelem a kölcsönös erkölcsrontás meggátolására lenne irányzandó. A javítóan ható elemek közül, alkalmazhatók lennének a következők: az illető községbeli tanító és lelkész vagy segédlelkész vallás-erkölcsi oktatások tartására volna buzdítandó, díj nélkül vagy némi tisztelet díjért. Kíváncos volna némely egyszerű s nagyobb jártasságot nem igénylő munkáknak honosítása. Ezen kérdés a legtöbb bajt okozná ugyan, de a legrosszabb viszonyok között is a közönség talán megnyerhető lenne oly módon, hogy a magánosok által beadott munkák eleinte díj nélkül avagy csekély jutalomért végeztetnének.

A raboknak a jelennél jobb élelmezése emberiségi szempontból szükséges. Elkerülhetlen: a rend és tisztség pontos fentartása. Végül szükséges, hogy a házirendet, a foglyok s rabokkal való bánásmódot egy felsőbb helyről kiadott rendszeres utasítás szabályozza, hogy így a fogság súlya ne változzék fogházankint, az illető börtön mesterek felfogása s tetszése szerint. Ha ezen terv nyomán, csak a fennirt foglyok tartatnának a királyi törvényszékek mellett levő fogházakban, azok többjében igen sok tért nyernénk rendszerünk kivitelére s lehetővé válnék, hogy a szükséges építkezések vagy nagyobb átalakítások, az ország pénzügyi erejének kimélésével évek során eszközöltessenek.

Hogy azonban a királyi törvényszékek mellett levő fogházak ily módon s pénzügyi viszonyaink tekintetbe vétele mellett lassankint gyökeresen reformáltathassanak, szükségesnek látszik mindenekelőtt a körületi börtönök felépítése, a három hónapnál több s három évnél kevesebb ideig tartó szabadságvesztésre ítélt foglyok számára. Nézetünk szerint az ország egyes vidékeire elosztott 10 körületi börtön, mindenik 300—400 emberre berendezve, a jelen szükségletet teljesen kielégítené. Építhetők lennének ezen börtönök oly rendszerre, hogy minden fogoly egyéniségének s erkölcsi állapotának kívánalma szerint, legalább 8 hónapig terjedhető magán fogságnak alávethető legyen, mely idő után avagy előbb, sőt néha az egyén tulajdonai szerint később is, a közös rendszerű fogság következne, erkölcsi alapokból kiinduló osztályozással. Hogy ezen intézetekben a vallás-erkölcsi, iskolai és műszaki vagyis mesterségekből való rendszeres oktatásra különös súly fektetették: az magától értetik.

Végül három vagy szükség esetén négy országos fegyintézetet tartanánk fenn a három évnél hosszabb büntetési időre ítélt fegyenczek számára s itt az irhoni börtön-rendszer olveit valószínűk, azaz a büntetés végrehajtását a következő fokozatok szerint eszközölnék: 8 hónapi avagy szükség esetén több ideig tartó magán fogság a büntetési idő kezdetén; ezután közösen végzendő munkáltatás éji elkülönítéssel; harmad ízben egészen közös rendszerű fogság az írlandi közvetítő intézetek mintájára s végül feltételes szabadon bocsátás.

Ezek volnának röviden a körvonalok, melyek szerint hazánk börtönügyét a mi belátásunk s nézetünk szerint legcélszerűbben rendezni lehetne.

Ezen program részletes kifejtése s indokolása, a tárgynak terjedelme miatt, jelen szaklap hasábjain ezuttal alig foglalkozhat helyet.

TAUFFER EMIL,
a lipótvári orsz. fegyház igazgatója.

(Mennyiben követhető el életbiztosító társulatok ellen fenytető család?) Eczim alatt a „Gerichtshalle“ Dr. Fialától érdekes közleményt hoz, melyet lényegében ismertetni el nem mulaszthatjuk. Kiindulási pontja s egyszersmind indító oka Dr. Fialának az esete, hogy a „Janus“ és „Gresham“ társulatok egyik ügynökének ellene támasztott fenytető ügyében védőül működött. E tényállás ez. E nevezett társulatokhoz 1869- s 1870-ben a zwittai kerületből oly tömeges biztosítás érkezett, hogy egy intézett egy év leforgása alatt körülbelül 80,000 frtnyi biztosítási pénzeket vett be. E biztosítások legnagyobb részt harmadszemélyekre történtek. Nemsokára azonban halálesetek jelentettek be s a társulatok a biztosítóknak

fizetni kénytelenítették. Mivel azonban alig a biztosítás után s igen számosan haláloztak; meghatalmazottjukat vizsgálattal bízták meg, s ekkor kiderült, hogy csupa beteg biztosítottak és pedig az ügynök és orvos összműködésével. A meghatalmazott Dr. K. egyszerű felszólítással nem bírván a már kifizetett összegeket s a „Polizze“-ket visszakapni, a harmadbiztosítók, ügynökök, s az orvos ellen bünyfenytető vizsgálat indított s a végtárgyalásnál, noha Dr. Fiala főképp azt iparkodott bebizonyítani, hogy a család ily neme nem értetik a bünt. trkönyv illető szakaszai alatt, az általa védett ügynökre rá mondták a bűnt. „Ausziában — folytatja Dr. Fiala — mindeddig sem létezik a biztosító és biztosított egymás közti jogi viszonyait szabályzó törvény, s csak az egyes társulatok alapszabályainak szabványai mérvadók s az osztrák polg. trkönyv csekély intézkedése a szerencse-szerződésekről. A biztosítási szerződéseknek 1288. §-ban felállított meghatározása szerint, mivel ily szerződés alapjául bizonyos bekövetkezendő károsodásnak a biztosító intézet által átvállalását állítja fel, első pillanatra azt hinnők, lehetlen az ily intézetet megkárosítani, hisz a biztosítás abban áll, hogy a biztosított a kárt, mely őt érne, a biztosítóra tolja; tehát már a szerződéskötésnél volt a biztosító károsodását célzó szándék. Ez okoskodás azonban még sem teljesen alapos.“ Hogy csak ugyan nem így van, például oly esetet hoz fel, hogy a „Hungaria“ a biztosítottnak a biztosítási összeget teljesen kifizette; de azt, ki a biztosított házat felgyújtotta, kártérítési perbe fogta. — Az első bíróság megítélte felperes keresetét; a bécsi másod- és harmadbíróság azonban felperest elutasította. Sem felperes nem bizonyíthatta be, hogy alperes nélkül a ház nem égett volna le a szerződéses idő alatt, s így alperes köteles a kártalanításra, sem alperes nem tudta volna az ellenkezőt bebizonyítani, hogy a fizetés alól felmentések. Ez eset és az életbiztosítási közt dr. Fiala azt az analogiát látja, hogy az életbiztosító társulat sem bizonyíthatja be soha, miszerint ha egészségest biztosít, az élél a biztosítási összeg befizetésére netán szükséges 15 évig is, míg a beteg nem; mert azt, hogy azaz egyén tovább élt volna, ha egészséges állapotában biztosított, mint betegen, tul van a bizonyíthatás határán, s pedig csak ennek bebizonyíthatása esetén léphet fel a biztosító társulat kártérítéssel ügynöke és az orvos ellen. A társulat például ugy számított, hogy az orvos által tett előterjesztés alapján az egyén eddig meg eddig fog élni; s ha előbb halt el, akkor az orvos és ügynök felelős, feltéve, hogy tudták, mikép előbb fog elhalni. Ekkor a tényálladék s a kártérítendő összeg meg van állapítva a valószínűsége, s a bíróság el- és megítélheti, ha egyáltalán szolgálhat fenytetőbíróági ítélet alapjául a valószínűség!

(Vége következik).

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:

Kiadja:

Dr. Dárdai Sándor.

Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (jun.—szept.) 3 frt.

Félévre (jun.—decz.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca, 4-ik szám.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgylés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: Törvényes és szabad bizonyítási elmélet. Dr. Apáthi Istvántól. — A hübérendszerről tekintettel a magyar jogtörténetre. Dr. Kunz Ignác, jogtanár. — A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvezetés e két nemének joghatálya. — Az ítélet végrehajthatóságáról. Virágh K.-tól. — A bűnvádi eljárást szabályozó törvényj. alkalmazása a gyakorlatban. Stanik Lajóstól. — Különfélek.

MELLÉKLET: A III. magyar jogászgylés közlémenyei.

Törvényes és szabad bizonyítási elmélet.

A harmadik magyar jogászgylés hivatva lesz a törvényes és szabad bizonyítási elmélet felett bírálatot mondani. Azt hiszem, nem leendő felesleges e tárgybani nézeteimet kifejteni.

Mielőtt azonban ezt tennem, szükségesnek tartom megjegyezni, miszerint én részemről azon kérdésnek, hogy a bizonyítás mily elmélet szerint szerveztessék, különösen, melyik elméletnek adassék elsőbbség, egyedül a közvetlen szóbeliség mellett tulajdoníthatok jelentőséget. Az írásbeli eljárás ugyanis bármily alakban szerveztessék is az, lényegileg mindig a tárgyalási elven alapulván, a feleket teszi a peressé vált jogviszony urává olyképen, hogy a bírónak arra, a periratok befejezése előtt, csak közvetett befolyást enged; az írásbeli eljárásnál a bíró a felek kérelméhez van kötve el annyira, hogy oly bizonyítékot, melyet a felek nem használtak, figyelembe nem vehet, oly bizonyítást, melyet a felek nem ajánlottak rendszerint el nem rendelhet. A dolog természetében fekszik tehát, hogy az írásbeliség mellett a bíró a materialis igazság megállapítása végett azon bizonyítékokhoz kénytelen alkalmazkodni, melyeket a felek használtak, vagy ajánlottak, s hogy hatásköre e részben mindössze odáig terjeszthető, mikép a felesleges bizonyítást kizárhatja, a nem teljesnek kiegészítését elrendelheti. Ez által azonban a tárgyalási elv lényegén változás nem történik, a felek rendelkezési joga nem csorbíttatik, mert az írásbeliség mellett is, hacsak a szabad cognitiót kizárni nem akarjuk, a bizonyítékok materialis értéke feletti határozatot mindig a bíróra kell ruházni.

E megjegyzés után áttérek magára a tárgyra, mely nézetem szerint a közvetlen szóbeliség rendszerében oly eminens fontossággal bír, miszerint teljesen megérdemli, hogy a magyar jogászgylés e kérdés tekintetében nyilatkozzék.

A per bírása, minden peres jogviszony elintézésénél kettős feladattal áll szemben; egyrésztől vizsgálnia kell, hogy a pernek alapját képező tények mennyiben tekinthetők valóknak, másrésztől meg kell állapítania azon következményeket, melyek a peressé vált jogviszonyra nézve a törvény alá subsummált tényekből folynak. Tevékenysége tehát kiterjed a pernek ugy ténybeli mint jogkérdésére.

A jogkérdés eldöntése a fenálló törvények ismeretét tételezi fel, melylyel ma, midőn a jog már tudományyá vált, rendszerint csak jogvégzett bírák rendelkeznek. Ellenben a ténykérdés helyes megoldása magában véve

semmi törvényes ismeretet nem tételez fel, mert rendszerint specíficus jogi természettel nem bír. Innét van, hogy némely törvények a ténykérdés feletti határozatot jogot nem végzett bírákra ruházzák, minek első nyomai már a római perben feltalálhatók, mely in judicio a ténykérdés feletti határozattal jogtudós bírákat ruháztott fel.

Ez azonban korántsem azt jelenti, mintha a ténykérdés kevésbé fontos lenne; sőt nézetem szerint mind két kérdést egyenlően fontosnak kell tekinteni, miután az ítélet alapossága egyenlő mértékben a ténykérdés helyes megállapításától és a törvény helyes alkalmazásától van feltételezve. Tévedés volna tehát azt hinni, hogy a bíró feladatának már teljesen megfelelt az által, ha határozatát a tényálladék alapján úgy, mint azt létezőnek acceptálta, a törvénynek megfelelőleg hozta, tekintet nélkül arra, vajjon a határozat alapjául szolgáló tények valóké, vagy valótlanak. A peres eljárás célja a materialis igazság kiderítése s annak megállapítása; a bíró tehát a polgári eljárás célja által kijelölt feladatának csak úgy fog megfelelni, ha a materialis igazság kiderítését és megállapítását hivatásszerű kötelességének tekintti, ha a peressé vált jogviszony feltti határozatában a kétségtelen módon megállapított materialis igazságot juttatja diadalra.

A ténykérdés most jelzett fontosságából önként következik, hogy a polgári peres eljárás célja első sorban attól van feltételezve, minő eszközök állnak rendelkezésére a materialis igazság kiderítése végett, vagyis miként hozatik a bíró azon helyzetbe, hogy a peressé vált tényeket létezőknek, vagy nem létezőknek tekinthesse?

A most jelzett cél elérésére kettős mód kínálkozik. A törvény egyrésztől meghatározhatja azon szabályokat, melyek szerint a tényeket valóknak, vagy valótlanknak kívánja tekintetni; másrésztől felmentheti a bírót a formák bilincsei alól, reá bizván, hogy meggyőződését a legalkalmasabbnak mutakozó módon szabadon állapíthassa meg. Azon szabályok összesége, melyek a bizonyítási eszközöknél, ezek külső alakját tekintve előre meghatározott kellékeket és tulajdonságokat kívánnak olyképen, hogy ezek hiányában a tényeket valóknak nem tarthatja, azok mellett pedig tekintet nélkül személyes meggyőződésére, bizonyos tényeket valóknak köteles elfogadni, — törvényes bizonyítási elméletnek neveztetik. Ezzel szemben áll a szabad bizonyítási, vagyis azon elmélet, mely a bírót a materialis igazság megállapításánál bizonyos formákhoz

nem köti, tehát őt a fenforgó bizonyítékok szabad méltánylására jogosítja fel.

Miután a kitűzött kérdésre adandó válasz az érintett két elmélet feletti bírálattal azonos, — feladatommak úgy vélek legjobban megfelelni, ha nézetemet az érintett két elmélet tekintetében elmondva, véleményként az érvek és ellenérvek egybeállításából merített következtetést mutatom be.

Minden pozitív elmélet ellen először is azon kifogás emelhető, hogy általa a cél, mely miatt felállítatik, el nem érhető. A törvényes bizonyítási szabályoknak az volna rendeltetésük, hogy az egyéni — bírói — tapasztalást általánosan helyesnek bizonyult tapasztalással helyettesítve, gyakorlati alkalmazásukban minden kétségen felül helyes eredményre vezessenek, e helyett azonban a törvényes szabályok egyes esetekre alkalmazva gyakran oly eredményre vezetnek, melynek helyességét nemcsak a bíró, de általában senki sem ismerheti el, ki a fenforgó esetet sajátosságai szerint képes megbírálni. A törvényes szabályok tehát a legtöbb esetben gátolják a bírót az igazság felismerésében, s ezért károsak; a mennyiben pedig a gondolkodás törvényei szerint is helyes eredményre vezetnek, feleslegesek.

Rendesen azt szokták a törvényes bizonyítási elmélet védelmére felhozni, hogy habár a törvényes szabályok általában tapasztaláson alapulnak, miután minden egyes ember nem képes saját tapasztalásai alapján e szabályokat magának megalkotni, — szükséges hogy a törvény azokat az általános tapasztalás alapján eleve megállapítsa. Ez érvelés azonban közelebből megtekintve korántsem bír oly jelentőséggel, mint első pillanatra látszik. A törvényes szabályok ugyanis egyenként tekintve annyira általánosak, részben oly trivialis tapasztalati tételeket tartalmazznak, hogy azokat minden ember, ki általában szellemi tevékenységet fejt ki, magának rég megalkotta, vagy azonnal megalkothatja; és ha ez áll, úgy a törvényes szabályok a bíróra nézve, kit hivatása folytonos szellemi tevékenységben tart, ki azon körülményeket, melyekből a tapasztalati tételek merítvők, részleteikben folytonosan észlelheti, — teljesen feleslegeseknek mutatkoznak.

Egyébiránt ha elfogadhatnám is a most megczáfolt érvelés helyességét, a törvényes bizonyítási elméletnek még mindig megmarad azon rossz oldala, hogy a valódi tényállás kiderítését sok esetben meggátolva, a bizonyítási eljárás végcélját, a materialis igazság kiderítését lehetlenné teszi. „Senki sem fogja tagadni,“ — mondja Savigny — „hogy igen nehéz, sőt lehetlen az igazság veszélyeztetése nélkül általánosan érvényes bizonyítási szabályokat alkotni. A törvényhozó nem képes oly szabályt felállítani, mely mereven alkalmazva az igazságot semmi irányban sem veszélyeztetve a bírói ítélet alaposságát minden esetben garantírozhatná.“ És valóban, ha megfontoljuk egyrészt, hogy a tények elbírálásánál az okok és ellenokok végzetlenül különbözők lehetnek, másrészt, hogy a törvény ez okoknak csak csekély részét meritheti ki, — meg kell vallanunk, hogy a bizonyítékoknak törvényes szabályok szerinti méltánylása végeredményében mindig kétséges marad. A törvényes bizonyítási elmélet nem azért sérti és sértheti az igazságot, mintha az általa felállított tapasztalatok helytelenek volnának, hanem mert a törvényhozó a szabályok bizonyos mértékére kénytelen szorítkozni, s intézkedéseibe minden tapasztalati adatot fel nem vehet, azok viszonyait meg nem határozhatja.

De ha a törvényes bizonyítási elméletnek a tapasztalásból merített tételei ellen joggal emelhető kifogás — még inkább megtámadható azon szabályok helyessége, melyek a tapasztalásra vissza nem vezethetők; pe-

dig a törvényes bizonyítási elmélet részben ily szabályokból is áll. E szabályok káros voltát alig szükséges bizonyítani, s elég e részben azon körülményre hivatkozni, hogy a törvényhozót az érintett szabályok felállításánál rendszerint oly melléktételek vezérlik, melyek az igazság kiderítésével semmi viszonyban sem állanak. Ide tartoznak különösen a pozitív törvények azon intézkedései, melyek a tanuskodási képességet bizonyos momentumoktól teszik függővé, vagy e képességet bizonyos momentumok miatt elvonják; midőn például a tanuskodási képességet bizonyos kortól teszik függővé, vagy midőn valakit bizonyos büntett elkövetése miatt a tanuskodástól kizárják. E szabályok az igazság kiderítésének egyenes akadályai, a jogérvényesítést megnehezítik, sőt sok esetben lehetlenné teszik; e mellett — az utóbbi esetben — még azon képtelenségre vezetnek, hogy a büntetés hátrányával nem a tettet, hanem a polgári peres felet sujtják, midőn ezt a bizonyítási eszközt ekként megfosztják. Ez ellenében azt lehetne ugyan felhozni, hogy a bizonyítéktól megfosztott fél végső esetben az eskühez folyamodhatik. Nem vagyok ugyan azon nézetnek pártolója, mely az esküt mint bizonyítási eszközt a polgári peres eljárásból kizáratni javalja; de az eskü fontossága és bizonyító ereje érdekében határozottan kívánom kell, hogy az, mint bizonyítási eszköz, minél ritkábban használtathassék, hogy a polgári peres felek, a célszerűtlen bizonyítási szabályok miatt, ne kénytelenítenek minden csekélység miatt az eskühez folyamodni.

A törvényes bizonyítási elméletnek egy másik nevezetes hátránya abban áll, hogy a bíró annak hosszabb kezelése mellett megszokja a peres jogviszonyra nézve fontosnak revelansnak csak azt tekinteni, miről a törvény intézkedik. E körülménynek tulajdonítható azon tapasztalás, mely szerint a bíró akkor is, ha a bizonyítékok materialis értéke felett szabadabban határozhat, azok bírálata alól magát könnyen felmenti, megelégedvén annak vizsgálásával és megállapításával, hogy a fenforgó eset azok közé tartozik-e vagy nem, melyek a törvény szerint teljes vagy nem teljes bizonyítékot állapítanak meg.

De legfényesebben igazolja a törvényes bizonyítási elmélet tarthatatlanságát annak gyakorlati alkalmazása. Bár mint szerveztessenek is a bizonyítási szabályok, bár mi hü kinyomatát képezzék is a törvényes bizonyítási elméletnek, azok magukban véve soha sem elegendők, és in ultima instantia igen sok esetben a bíró belátására kénytelenek utalni, ezzel egészítvén ki a soha ki nem merithető tapasztalásból vett törvényes szabályok hiányait. Ha megengedem is tehát, hogy a törvényes bizonyítási elméletnek lehetnek előnyei, ez előnyök a bizonyítási szabályok gyakorlati alkalmazásában, mely mindig hiányos marad, teljesen elenyésznek szemben azon hátrányokkal, melyeket fentebb jeleztem, s melyek az általános pozitív intézkedések által soha ki nem merithető bizonyítási szabályokkal járnak.

A törvényes bizonyítási elmélettel miként érintetem szemben áll a szabad bizonyítási elmélet, mely nézetem szerint valódi értékére legbiztosabban az által vezethető vissza, ha az ellene és mellette harczoló érvek teljes subjectivitással állíttatnak szemben egymással.

A világon mindennek megvannak árny- és fényoldalai, tehát a szabad bizonyítási elméletnek is, mely ellen a törvényes bizonyítási elmélet védői rendszerint azt szokták felhozni, hogy a bírói önkénynek tárt kaput nyit az által, hogy őt minden törvényes ellenőrzés alól felszabadítja, — miután ugyanis a meggyőződés felett vitatkozni nem lehet, a bíró a szabad bizonyítási elmélet mellett, mely a subjectivitás ingatag tala-

ján alapszik akkor is, ha öt melléktekintetek vezérelték, biztosan hivatkozhatik szabad meggyőződésére. A törvényes bizonyítási szabályok tehát, melyek folytonosan alkalmazva a bírónál a szorgos és beható bírálatot második természetű tesz, ha egyéb hasznuk nem volna, meggátolják azt, hogy a bíró a bizonyítékok vizsgálatánál elhamarkodva, nagy felületesen járjon el.

Ez ellenvetésnek azonban ugyanaz a hibája, mint magának a törvényes bizonyítási elméletnek, az t. i.: hogy alaptalan általánosításon nyugszik. Ugy hiszem, senki sem fogja azt állítani akarni, mikép a bírói karban általában oly nagy a corruptió, oly nagy a könnyelműség és felületesség, hogy e rossz tulajdonságok ellenében általános szerre volna szükség. Meglehet, sőt valószínű, hogy valamint a római, úgy a későbbi törvényhozások is koruk sajátosság viszonyai által indítottak arra, hogy a jogszolgáltatás némi garantiájául a törvényes bizonyítási szabályokat felállítsák; jelenleg azonban, midőn hasonló motivumok fen nem forognak, nem volna észleyes a törvényes szabályokat fentartani s ez által mindazon előnyöket, melyek a jogszolgáltatásra nézve a tényállás szabad elbírálásából erednek, nem létező rossz miatt feláldozni. Én a bírói kar iránt sokkal jobb véleményben vagyok, hogy sem annak kötelesség-érzetét a törvényes bizonyítási szabályok megszüntetésével veszélyeztetve látnám. Azon állás, melyet törvényeink a bírónak biztosítanak, sőt a bírói foglalkozás magában véve sokkal több garantiát nyújt a visszaélések ellenében, mint a formal theoriának minden korlátai.

E mellett nem tévesztendő szem elől, hogy a bírói önkény ellenében legbiztosabb óvszerül maga a közvetlen szóbeliség elvére alapított eljárás szolgál. A közvetlen szóbeliséggel jár a nyilvánosság és azon garantiák közt, melyek az eljárás alaposságát czélszerű bírósági szervezet mellett lehetőleg biztosítani képesek, kétségen felül legfontosabb a nyilvánosság, mert legbiztosabb mód a bírói functio ellenőrzésére. Míg ugyanis egyrészt a feleket megvédi attól, hogy a bíró a peressé vált jogviszony elbírálásánál más mint az objectiv igazság által vezéreltessék, másrészt biztosítja őket arról, hogy a bíró az előtte lefolyó ügyet azon figyelemmel kíséri, mely az alapos ítélethozatalhoz mulhatlanul megkívántatik. A bíró, kinek minden visszaélése, minden mulasztása az általános kritikának van kitéve, minden esetben és minden körülmény közt óvakodni fog a közvéleményt maga ellen felzudítani.

Egy másik ellenvetés, mely a szabad bizonyítási elmélet ellen felhozati szokott, abban áll, hogy ha a bíró mindig csak pusztá meggyőződése alapján ítél, az eljárásban minden komolyabb tudományosság megszűnik. A törvényes bizonyítási elmélet mellett ugyanis a bíró minden egyes tényt általános szabályokra törekszik visszavezetni; míg ellenben a pusztá meggyőződése szerint ítélő bíró elégnék tartja tetszése szerint azon tényeket felhozni, melyek benne bizonyos meggyőződést állapítottak meg. Ez okvetlen lelki tunyaságra vezet, mely a bírói tevékenységnek csak hátrányára lehet.

Ez ellenvetés nézetem szerint teljesen elhibázott, nemcsak azért, mert a bíróról olyasmit tételez fel mint létezőt, mit előbb igazolni kellene; hanem azért is, mert kiindulási pontját épugy, mint a már megczáfolt ellenvetésnek a bírónál feltételezett hüny, t. i. a kötelességről megfelelés képezi. E mellett különbséget tesz a két elmélet közt, a nélkül, hogy az irányadó pontra nézve a két elmélet közt különbséget igazolna. A bíró ugyanis az egyik elmélet szerint úgy mint a másik szerint az igazságot egyedül az által állapíthatja meg, hogy a concret esetet az általános szabályok alá subsummálja; csak hogy a törvényes elméletnél a szabályokat a tör-

vény szolgáltatja, a szabad bizonyítási elméletnél pedig a bíró maga alkotja meg azokat. Az érintett ellenvetés tehát nagyon is sokat bizonyít, mert megtámad minden tapasztalati tudományt, azt a tudatlansággal azonosítván, holott minden tapasztalati tudomány alapját a szabad meggyőződés képezi.

Nem is említve azt, hogy az újabb törvényhozások a mennyiben a polgári peres eljárást a közvetlen szóbeliség elvei szerint rendezték, a bizonyítékok szabad méltánylását emelvén érvényre, pálczát törtek a törvényes bizonyítási elmélet felett, hogy saját polgári törvénykezési rendtartásunk, mely a közvetlen szóbeliséget csak előkészíteni kívánta, a bizonyítékok szabad méltánylásának jogosultságát nemcsak a sommás, hanem a rendes eljárásban is elismeri, — legyen szabad még egy szerintem nem minden jelentőség nélküli körülményt kiemelni. Ha a formal theoria könnyebben és biztosabban vezet az igazság megállapítására, miként történhetett, hogy e meggyőződés a tudomány férfait nem egyesítette ily általános szabályok felállítására? és ha ez nem történt, nem mondható-e joga-n, hogy a tudomány az általános bizonyítási szabályok felállítását nem helyesli? Én azt hiszem, hogy a tudomány e részbeni nyilvánulásai birnak annyi súlylyal, mint a törvényes bizonyítási elmélet mellett buzgó azon juristák véleményei, kik nézetüket alig képesek mással, mint a megszokásból eredett előítélettel támogatni.

Dr. APÁTHI ISTVÁN.
egyet. jogt.

A hűbérrendszerről tekintettel a magyar jogtörténetre.

(Folyt.)

A hűbérrendszer a germán népek magánjogi felfogásának tulnyomóságából vette eredetét.

A népvándorlás hullámai csendesülni kezdettek, a századokig viharzott nagy eseménynek napjai megvalának számlálva, nem külső okoknál fogva, mint hiszik a felületesek, hanem a történeti fejlődés belső ereje folytán, mely nagy eseményeket szül, s miután azokat keresztül vezeti a gyermek, ifju, férfi és agg koron, azoknak enyészvét feltartóztatatlannal magával hozza. Igazságtalan a vád, melylyel a maguk korában jótékony intézmények feloszlása miatt az azon idők eseményeinek élén álló emberek sujtatni szoktak, mint igazságtalan volna az orvost vádolni, hogy halhatatlanságot nem adhat. Másrészt nem mindenkor megérdemlett dicséret, melylyel halmoztatnak azok, kiket szerencsés végzetők a társadalmi rend felvirágzásának korába helyeztek. Nem érdem, hanem szerencse az, ha valaki körül egy szebb kor hajnala elhinti a dicsőség nimbusát. Az egyének érdeme, ha követi az életnek azon törvényeit, melyek codificatiója a világtörténet; de egyén se nem alkotja, sem meg nem változtatja azokat. A népvándorlás csendesülni kezdett, mert betöltötte rendeltetését; mert kifejtette azt, mi méhében volt. Mindenki érezni kezdé a rendnek s szilárdabb társadalmi formáknak szükségességét. Hozzáfogtak tehát a népek a rend felépítéséhez. Lélektani szükségképesség, hogy a rendnek elemeit s formáit meglevő eszméik és fogalmaik köréből merítették; mert másunnan meríteni k abszolút lehetlenség volt. Ámde a germán népeknél a közjogot magánjogi elvek s fogalmak absorbeálták, tehát a társadalmi rend megvalósítása is náluk csak magánjogi alapon volt lehetséges.

Csak néhány tényt hozok fel ennek bizonyítására, ha ugyan bizonyítás e tekintetben szükséges. Hogy a gewere a főhatalom elemeit tartalmazta, Phillips nyomán

már fenebb említettem. Ez ama magánjogi felfogásnak legszembetűnőbb megtestesülése. Ha a történet philosophiájára alkalmazható, mit Spinoza mond, hogy t. i. a bölcsészetnek „szembetűnőleg igaz elvekből“ kell kiindulni és „mennyeiségtani következetességgel folytonosan haladni: ¹⁾ úgy tagadhatlan a gewere körében a közjognak magánjogi felfogása; úgy tagadhatlan, hogy a gewere azon jellegéből nagyszámu intézmények matematikai következetességgel folynak, s ezek között a hűbérrendszer is.

A nemesség a germán felfogás szerint nemesi vérben állott, annak kutfeje tehát az egyén volt; míg a hun-scytháknál a nemességnek, mint laurea virtutisnak kutforrását a közügy körüli érdem képezi. A középkor ily sarkalatos intézményének ily különböző felfogása egyfelől dúsgazdag kutforrása más különbségeknek, melyek a germán és hun-scytha, jelesen magyar jogélet közt kifejlődtek, másfelől bizonyítéka egyszersmind annak, hogy a germánoknál a magánjogi felfogás volt azon örvény, mely az élet minden jelenségeit magába sodorta; való, nem azért, hogy azokat összerombolja, hanem, hogy századok múlva tökélyesítve és önálló fejlődésre képesítve visszaadja az utó-kornak.

A régi germánok államéletének Tacitus nyomán constatirozott formái nem voltak annyira kifejlődve, hogy a magánjogi felfogást kizárták volna. A népvándorlás viharai egyfelől ama régi államintézményeket sokkal inkább megviselték, hogysem azokra a társadalmi rendet a népvándorlás utáni időkben közvetlenül építeni lehetett volna, másrésről egyént egyénnek szövetségére utalva, az emberek, mint ilyenek társadalmi nyomatékát nagyban kifejtették.

Nagy Károly birodalma a germánok közjogi felfogását szintén nem bizonyítja. Maga e birodalom, melyben az államfenség átszállása a magánjog elvei szerint történt, s melynek területe az uralkodó gyermekei közt, mint valamely családi birtok feldaraboltatott, nem nyugodott tisztán közjogi alapon. Azonfelül megjegyzendő, hogy N. Károly lángszelleme és vas-keze igen sokat tett, mi nem a germán geniusnak volt kifejtése, hanem a római culturának felelevenítése, s mit a germán felfogás N. Károlylyal együtt temetett el. Mit N. Károly közjogi jelleggel létesített, u. m. a grófságok a hűbérrendszer keretében lassanként örökösökké lettek, s a családok magán-birtokában lassanként magánjogi jelleget nyertek, a német birodalom feloszlásának tényezőivé váltak; míg nálunk a megye az állami egység talpköve maradt, melyet az olygarchia koronkinti hazafiatlansága s féktelensége, s mi e féktelenséget lehetővé tette, magának a nemzetnek koronkinti demoralisatiója, a politikai s társadalmi kapocsnak koronkinti meglazulása sem volt képes felforgatni.

A hűbérrendszer egész lényege és közvetlen hatása annak eredetére mutat. Miként némely források a beléjük ejtett tárgyakat kékéreggel vonják be: úgy a hűbérrendszer híven eredetéhez, mindent, mi keretében volt, magánjogi felfogással vett körül.

A közjognak ily magánjogi felfogásából egyébiránt nem pusztán a hűbérrendszer vette eredetét. Ugyanazon tényből következett a földesuri hatalom is. Miután az államfenség elemei magánjogot képeztek, s a földesurat illették, a jobbágy nem lehetett egyéb, mint magántulajdon. A hűbérrendszer s a földesuri hatalom a magánjogi felfogásnak, mint közös törzsnek ágai. De azért ezeket azonosítani tévedés. A földesur és jobbágya közti viszony nem feudális viszony, s annak maradványai nem feudális maradványok. A hűbérrendszer nyomasztóbbá

tette a jobbágy állapotát, mert hiszen a rokontermészetű intézmények egymást szükségkép elmozdítják. De az intézmények egymásrai kölcsönös hatásából, azoknak szerves összefüggéséből nem következik azonosságuk. Ama társadalmi elem, melyet a földesur kastélyával, a jobbágyok a várszerűleg megerősített kastély lábainál elterülő falujukkal, a lelkész, mint az önkényt mérséklő, a szenvedőt vigasztaló közvetítő, képeznek, érdekes és tanulmányra méltó kép, de nem eleme a hűbéri társadalomnak, nem láncszeme a hűbérrendszernek. Ezen elem, ezen láncszem a hűbérurat és hűbérnököt összekötő hűbéri kapocs, nem pedig a földesur és jobbágy közti viszony. A jobbágy önállólag és saját nevében nem volt és nem is lehetett a hűbérrendszer keretébe felvéve, mivel nem volt szabad ember, s így a kölcsönösség elvéből ki volt zárva. Neki csak kötelességei voltak, időnkint kötelességei sem, mert lehetnek-e kötelességei az igavonó állatnak? A hűbéri viszony nem alkotja a jobbágyi viszonyt. Arra, hogy a hűbérnöknek jobbágyok felett földesuri hatalma legyen, hogy ő azok személye — és javainak korlátlan hatalmu ura legyen, e hatalomnak a föld használati tulajdonával együtt, mint ennek kiegészítő része a hűbérur által kellett reá átruháztatnia. Hogy pedig a hűbérur azt átruházhassa, ama hatalommal birnia kellett. A földesuri hatalomnak, vagy annak, miből a földesuri hatalom később kifejlődött, tehát már a hűbéri kapcsolatot megelőzőleg kellett létezni, különben az a vasallra át nem ruházathatott volna. A hűbéri kapocs csak azt hozta magával, hogy a jobbágy feletti despotismus átment egyik kézből a másikba, hogy míg előbb a hűbérur szeszélyétől függött a jobbágy, a hűbéri viszonyban felváltotta őt a vasall, s lett felette élethatalmú ura. A jobbágy feletti hatalom tehát magánjogi forgalomnak lett tárgya a hűbéri kapocs közvetítésével. — A felett azonban, hogy e magánjogi forgalom a jobbágyi állapot árnyoldalait nagy mértékben kifejtette, kételkedni csak azon kornak, s általában a viszonyok egyetemes fejlődési törvényeinek teljes ignorálása mellett lehetne.

A hűbérrendszer felvirágzásának a kifejtett főindokon kívül számos mellékokai is léteznek. Ezek közül mintegy kimagasul az egyén és egyén közti ama kapocs, mely kíséret, comitatus (Gefolgschaft) neve alatt ismeretes. Principes pro victoria pugnantes, comites pro principe. E szavakból kettő tűnik ki: 1) hogy ama fegyveres csapatok célja nem magasb politikai érdek, hanem a harci dicsőség volt, és kétségkívül a zsákmány is: materia munificentiae per bella et raptus; 2) hogy ennél fogva a princeps és comites szövetsége tisztán magánjellegű. Nem az államért, hanem egymásért harcoltak, még pedig oly odaadással, miőt a görög és római csak hazája irányában tudott kifejtetni. Ezen egyén és egyén közti kapocs a becsület védpaizsa alá volt helyezve, és a legdúsabb erélyű közszellem által felkarolva. Jam vero infame in omnem vitam ac probrosum superstitem principi suo ex acie recessisse. Ugyanezen mozzanatok, ugyanazon elvek fokozottabb mértékben és sokkal inkább kifejlődve feltalálhatók a hűbéri kapocsban. A vasall szintén hűséggel tartozott hűbérura iránt, s szintén a harczba követte őt, s a becsület, mely egyént egyénhez fűzött a comitatusban, a fényes lovagkört alkotó. A hűbéri kapocs is magánjellegű, miként a Gefolgschaft. A viszonyok hatalma tett változtatásokat, de ezen változások nem homályosították el a két fejlemény jogtörténeti összefüggését. Egykor a princeps bőkezűségétől annak kísérei a harci paripát követelték, s a vérengző és győzedelmes dárdát, egykor a lakomák és készülékek szolgálták bér gyanánt, később, midőn a társadalmi formák szilárdulni kezdtek, midőn mindenki állandó helyen megtelepedett, a föld használati tulajdona adatott jutal-

¹⁾ Purgstaller, bölcsészeti története.

mul; minek következtében a princeps és comes közti viszonyt szükségképen módosították a birtokrendezés elvei is. A comes, midőn vasallá lett a mannok (homines) sorába lépett, mint mások, kik idegen birtokon megtelepedtek. Csakhogy míg az udvari és szolgálati jog embereiben a „mann“ minősége csaknem kizárólagossággal birt: addig a vasall egyszersmind szabad ember volt.

A beneficiális rendszer mint alak foglal helyet a hűbérrendszer indokai közt, s mint ilyen nagy szerepet játszott annak kifejlődésében. Csakhogy a beneficium alakjában más, a hűbérítől lényegesen különböző viszonyok is nyertek alkalmazást, és kifejlődést. Ugyanazért a beneficium lényeges kelléke a hűbéri kapocsnak; de viszont nem mindenütt létezik feudum, hol beneficiummal találkozunk.

A hűbérrendszer kifejlődésének felhozott indokai annak fejlődésére belsőleg hatottak, annak mintegy gyökereit képezték. Ugyanannak mellék-okai közt fordulnak elő olyanok is, melyek külsőleg mozdították elő annak elterjedését, pl. a személy- és vagyonbátorlét hiánya, melynél fogva sokan egy hatalmasabbnak ajánlották föl allodiumokat, hogy azt kezeiből hűbér gyanánt vegyék, (commendatio) s annak védszárnyai alá menekültek; vagy pl. a pénznek hiánya, melynek folytán harci szolgálatokért föld, vagy más élvezmény adatott jutalmul. A tudományban jól meg kell különböztetnünk az alakot és tartalmat. Ezen elv hangsúlyozása nem felesleges, midőn azt oly sokan nem méltányolják és még többen rosszul alkalmazzák. Különösen áll e megjegyzés a hűbérrendszer s a magyar jogtörténet egymáshoz viszonyáról. Hányszor olvassuk, hogy a magyar alkotmány 48-ig hűbéries alkotmány volt. Hányszor hallunk beszélni 48 előtti magánjogunk hűbéri maradványairól. Ki a hűbériesség szavát ajkaira veszi, annak sohasem kellene elfeledkezni Guizot azon megjegyzéséről: „Après avoir constaté l'universalité de la forme féodale, il faut donc se bien garder d'en conclure l'universalité du principe féodal et d'étudier indifféremment la féodalité partout où on en rencontre la physionomie.“

A hűbérrendszer leglényegesebb tartalmi momentuma abban áll, hogy annak keretében a közhatalom magánhatalommá törpült. Alaki jelenségei közül pedig részint a földbirtoknak a beneficiális rendszer értelmébeni szervezésére utalok, részint a hűbéries monarchiában ama pyramisszerű államszervezetre, melynek csucsán a fejedelem, mint legfőbb hűbérur (le seigneur des seigneurs) állott, ki akaratát saját vazalljaival tudatta, ezek azt tovább adták saját vasalljaiknak, s így a fejedelmi akarat részint közvetlenül, részint közvetve az összes népre nézve irányadó lön.

Dr. KUNCZ IGNÁCZ,
jogtanár.

(Folyt. köv.)

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

(Folytatás.)

B) A vásári váltók; a hazai vásárokról szóló váltók iránt, az elfogadás végetti bemutatást illetőleg, a vásárok időszakához képest következők határozatnak:

a) azokat, melyek egy napnál tovább nem tartó vásárokról szólnak, bemutatni nem szükséges;

b) azokat, melyek tovább, egész 8 napig tartó vásárokról szólnak, a vásár első napján kell bemutatni;

c) azokat, melyek 8 napnál tovább tartó vásárokról szólnak, a vásár első hetében kell bemutatni, de ez berekesztőleg szombatiig akár mikor történhetik. — (Vtk. I. r. 57. §.)

Itt azon kérdés merül fel, vajjon a vásári váltók, csak az 57. §-ban megállapított napokon mutathatók be, vagy ezen napok csak azon határidőt jelölik ki, a meddig a bemutatás tör-

ténhetik, de nincsen kizárva az, hogy ezen véghatáridő előtt bármikor a váltó bemutatassék?

Szerény véleményem szerint, e kérdés úgy döntendő el, hogy csak a törvényben meghatározott napokon lehet a váltót eredménytel bemutatni, de ezen határidő előtt nem;

mert az 57-dik §-a kivételt képez az 52-dik §-ban ki mondott azon általános elvből, hogy olyan váltókat, melyeknek lejáratú idejük nem a bemutatástól számítatik, elfogadás végetti bemutatni nem szükséges. — A törvényhozó, midőn az 57-dik §-t alkotta, azon nézetben lehetett, hogy a vásári váltók a vásáron kapott vagy bevett pénzüsszegeken fizettetnek ki, és hogy a vásár elején már tudomásuk lehet a fizetőnek, képes lesz-e fizetni vagy nem; ha ezen nézet helyes, úgy természetes, hogy a bemutatást csak akkor lehet sikerrel eszközölni, mikor az intézvényszerű erre felelni képes, t. i. a vásáron. — Mily rossz szolgálatot tenne tehát a váltótulajdonos az előzőknek, ha a váltót ugyan bemutatná, de oly időben, melyben az intézvényszerű még eléggé informálva nincsen, vajjon képes lesz-e a váltót kifizetni vagy nem, a minek természet-szerű következménye az volna, hogy az elfogadást megtagadja?

Ennek folytán azt kell állítani, miszerint az 57. § a vásári váltók bemutatását csak a vásári napokon engedi meg, de nem a vásár előtt, mert ez a vásári váltók természetéből foly.

De a törvény szavaiból is kitűnik, hogy a bemutatás csak a vásár alkalmával tehető eredménytel, mert az 57. §. b. és c. pontjaiban „kell bemutatni“ kifejezést használ; de ezen kifejezéssel a törvény nemcsak azt akarja rendelni, hogy a vásári váltót elfogadás végetti, különbeni viszkereset elvesztése terhe mellett, kell bemutatni; hanem azt is, hogy az ily váltó a vásár előtt be nem mutatható, mert máskülönben a törvény így nyilatkozott volna: „a mennyiben a vásár kezdete előtt bemutatás nem történt, annak a következő határidőben kell megtörténni stb.“

C) Bemutatandók továbbá oly váltók is, melyek bemutatását a váltóbirtokosnak a megbízó hagyja meg, habár lejáratuk nem a bemutatástól számítatik.

Azonban ily mulasztás következménye csak köztörvényi uton egyenlítettethetik ki. — (Dr. Apáthi: Magyar váltójog 77. lap).

A német törvényhozás e tekintetbeni intézkedései következők:

A) A tulajdonos elfogadás végetti csak azon váltókat köteles bemutatni, melyek lát után bizonyos időre szólnak. — Az ily váltókat, a forgatók és kibocsátó elleni váltójogi kereset elvesztése mellett a váltóban foglalt különös határozatokhoz képest, és ilyenek hiányában a kibocsátástól számítandó 2 év alatt kell elfogadás végetti bemutatni.

Ha valamelyik forgató, ily váltón hátratahoz különös bemutatási határidőt kapcsolt, váltójogi kötelezettsége elenyészik, ha a váltó ezen határidő alatt elfogadás végetti be nem mutatott. — (Köz. ném. v. rendsz. 19. cz.)

A német törvényhozás tehát eltér a magyarétól, a mennyiben egy határidőt állapít meg a bemutatásra, tekintet nélkül a hely közel vagy távolságára; de megegyez először abban, hogy ezen határidők csak úgy alkalmazandók, ha hogy a felek másképen nem intézkedtek, a kibocsátó és forgatók szabadságában állván ezen határidőt meghosszabbítani, vagy megroví-díteni. — (Bauer: W. O. 16. l. — Blaschke: W. R. 157. l.)

Másodszor, a német törvényhozás intézkedései megegyeznek a magyar törvényhozás intézkedéseivel a tekintetben is, hogy ezen határidő minden belföldön kiállított és bel- vagy külföldön fizetendő váltó bemutatásánál megtartandó; — ezen nézet, mely „locus regit actum“ elvén alapszik a lipcei tanácskozmányban 15 szavazattal 4 ellen elfogadott. — (Archiv f. d. W. R. 5. köt. 378. l.)

Megegyeznek továbbá abban is, hogy ezen határidő a 18. cz. szerint azonnal kezd folyni és a váltó azonnal bemutatható. — (Archiv f. d. W. R. 1. k. 400. s. k. l.)

A kibocsátó által a váltóra vezetett bemutatási határidő, minden további birtokosra kötelező; ellenben valamelyik forgató által a váltóra vezetett ily nyilatkozat, csak ezen forgatóra nézve bír hatással. — (Kitka: Erläuter. d. d. W. O. 285. l. — Blaschke: W. R. 157. l.)

A lát után bizonyos időre szóló váltóknál a francia törvényhozás is megkívánja a bemutatást.

A francia ktk. I. k. VIII. czime 160. cikke következőt rendel:

Az oly váltót, mely a continensről, vagy az európai szigetekről intézvényszerűtök és az állam európai tartományaiban,

lőtra, vagy lát után bizonyos időre fizetendő, köteles a váltóbirtokos az előzők elleni, és ha a kibocsátó fedezetről gondoskodott, az ez elleni viszkereset elvesztése terhe mellett a kelettől számítandó 6 hó alatt elfogadás, vagy kifizetés végett bemutatni; ha a váltók a levantai vagy az afrikai északi partok kikötőire, vagy innen európai helyekre intézvők 8 hónap alatt; ha Afrika nyugati partjairól a jöreménység fokáig bezárólag, vagy Nyugat-India száraz földjéről, vagy szigeteiről Franciaország európai birtokaira vagy viszont; továbbá Európának száraz földjéről és szigeteiről nyugati Afrikának francia birtokaira, vagy Nyugatindianak száraz földjéről és szigeteiről intézvők, egy év alatt; végre oly váltóknál, melyek Kelet-India száraz földjéről és szigeteiről Franciaország európai birtokaira és megfordítva vagy Európának continenséről és szigeteiről Franciaország kelet-indiai birtokaira és kereskedési helyeire intézvők 2 év alatt.

Tengeri háboru alatt a 8 hónapi, egy és két évi határidők megkétszerezettek.

A francia törvényhozás eltér e szerint mind a hazai, mind a német törvényhozás intézkedéseitől, a mennyiben szerinte a külföldön kiállított váltókra is a 160. cz. rendelete kiterjed; de eltér a bemutatási határidők megállapításában is, és Franciaországban kiállított és ugyanott fizetendő ily váltók bemutatásáról egyáltalában nem intézkedik.

Ezen szakasz rendelete csak akkor alkalmazandó, ha a felek másképen nem intézkedtek. — (Pailliet: Manuel de droit français c. d. e. 160. cz. 4. p.)

A váltó a kiállítás után csak egy bizonyos idő lefolyta után mutatható be, mert szükséges, hogy a kibocsátó értesítette legyen az intézvénnyezettet, tehát mielőtt ez meg nem történhetett, a váltót nem lehet bemutatni, és ha a birtokos ezt mégis tette: a szükségtelen költségek végett köztörvényi uton bepelelhető. — (Pardessus: Cour de droit com. 359. sz.)

ad B) A vásári váltók bemutatására vonatkozólag a köz. n. v. rendsz. 18. cz. rendeli, miszerint az ily váltókat, a vásár helyén törvényesen meghatározott bemutatási időben lehet csak elfogadás végett bemutatni, és el nem fogadás esetében óvatoltatni.

A vásári váltók bemutatására nézve tehát egészen eltérő, s az egyes helyek szokásaiban, vagy vásári intézményeiben szabályzott elvek szolgálnak zsinórmértékül.

Ezen intézkedés a magyar törvényhozás e tekintetbeni intézkedéseivel megegyez, a mennyiben a vásári váltót csak a meghatározott bemutatási időben lehet sikeresen elfogadás végett bemutatni. — (Koch: W. R. 155. l. — Blaschke: W. R. 155. l. 9. jegy.)

A német törvényhozás e tekintetbeni különös intézkedései következők:

Ausztriában: az 1850. jan. 25-én k. bev. patens 3. §-a rendeli: belföldi vásárokon fizetendő váltókat a vásár kezdete előtt, s ha a vásár 8, vagy több napig tart, annak második fele előtt elfogadás végett bemutatni nem lehet.

Itt megjegyzendő, hogy Erdélyben, — miután a bevezető nyílt parancs 2. §-a értelmében Erdélyre ezen bevezető törvény rendeletei ki nem terjednek, mert az ausztriai ált. p. tör.-könyv Erdélyben 1850-ben hatályban nem volt — de akkor a magyar vtk. sem volt ott alkalmazásban; — tehát ott az 1673. ausztriai v. r. 37. §-ának erre vonatkozó rendeletei jönnek alkalmazásba. — (Blaschke: W. R. 200. l.)

E szerint erdélyi vásáron fizetendő váltók, ha a vásár 4 hétig tart, elfogadás végett az első hét 7-ik, és ha 4 hétnél kevesebb ideig tart az első hét 4-ik napja előtt be nem mutathatók.

Bábeli v. r. 21. §. értelmében a vásáron fizetendő váltók a vásár beharangozása utáni napon elfogadandók és a 14. §. szerint a bemutatás ezen nap előtti napon teendő.

Boroszlói vásári és váltórendsz. 37 — 38. §§. szerint boroszlói vásárokon a bemutatás a vásár első hetében hétfőtől péntekig d. e. 10 órákor történhetik.

A braunschweigi 1849. jan. 11-én k. bev. p. 4. cz. szerint az ottani vásárokon fizetendő váltóknál elfogadás hiánya miatti óvás a vásár első hetében csak hétfő után tehető.

Az elbingi v. r. 49. cz. szerint az ottani vásáron fizetendő váltókat az első, második vagy harmadik napon kell bemutatni.

Az 1850. febr. 26-án k. frankfurti (a m. m.) bev. törvény 1. §. szerint az oly váltókat, melyek a vásár első hetében fizetendők, e héten szerda előtt elfogadás végett bemutatni s elfogadás hiánya miatt óvatolni nem lehet. — Az oly váltókat, melyek általában a vásárra, vagy ennek második, vagy harmadik

hetére szólanak, elfogadás végett bemutatni s elfogadás hiánya miatt óvatolni csak a második hét szerdáján lehet.

Az 1832. frankfurti (az O. m.) vásári rendsz. 7. §-a szerint, a vásári váltók a vásári hét 4-ik, vagy 3-ik napján mutatandók be.

A porosz Landrecht 863. és 865. §§. szerint Königsbergben a bemutatási határidő a vásár első napjával kezdődik és 5-ik nap esteli 6 órákor végződik.

Az 1849. ápr. 29-én k. szászországi bev. törv. 3-ik §-a szerint: lipcei vásári váltóknak csak azok tekintendők, melyek bizonyos lejárat nap kijelölése nélkül, egyszerűen valamely lipcei vásárra, ugyanott fizetendők. — A bemutatási határidő az ily váltókra nézve, a fizetésre kijelölt vásár beharangozása utáni napon kezdődik.

A porosz Landr. 866. §-a szerint Magdeburgban a bemutatás napja a fizető hét 3-ik vagy 4-ik napja.

Megemlítendő még a lipcei v. r. 29. §. és Botzen város törvényrendeletei I. fej. 2. §-a az iránti rendeletei, hogy ha a vásár elhalasztatik, az arra szóló váltók is elhalasztottaknak tekintendők, melyek tehát elfogadás és fizetés végett csak akkor mutatandók be, midőn az elhalasztott vásár megtartatik, habár ez esetben az intézvénnyezettnek szabadságában áll ily váltókat a rendes lejáratú időben is beváltani.

Váltók, melyek vásárra intézvők ugyan, de a vásár helyén a bemutatásra ily rendeletek nem léteznek: az általános elv alá esnek, és az ily váltót a tulajdonos bármikor bemutathatja. — (Blaschke: id. m. 160. l.)

Mind ezen particularis, valamint a magyar törvényhozás intézkedései szerint, az elfogadás végetti bemutatást a vásár kezdete előtt sikeresen nem lehet tenni; nem szenved azonban kétséget, miszerint vásár kezdete előtt történt elfogadás is teljes kötelezettséget szül.

Fent idézett particularis rendeletekben annyiban van eltérés a hazai jog e tekintetbeni intézkedésektől, a mennyiben a vásári váltók bemutatása nem feltétele a viszkeresetnek, tehát az általános azon elv, hogy a váltótulajdonos a váltót elfogadás végetti bemutatni nem köteles: a vásári váltókra is alkalmazandó. — (Blaschke: id. m. 159. l. — Dr. Apáthi: köz. n. váltójogt. 140. l.)

A francia törvényhozás a vásári váltók elfogadásáról külön nem intézkedik, ezek tehát, valamint más meghatározott lejáratú ellátott váltók elfogadás végetti bemutatására nem szorulnak.

ad C) A köz. ném. v. rendsz. 24. cz. 2. pontja rendeli, miszerint: A telepített váltó kibocsátója a váltóban az elfogadás végett bemutatást megrendelheti. — Ezen rendelet nem teljesítése, a kibocsátó és forgatók elleni viszkereset elvesztét vonja maga után.

A 24. cz. rendelete azonban a telepített saját váltó kibocsátására nem alkalmazható, mert a 98. cz., mely a sajtóváltókról intézkedik, a 24. cz. rendeletét nem érinti, ignorálja. — (Kitka: Erlaut. d. W. O. 294. l. — Blaschke: id. m. 155. l. 8. jegy.)

A német törvényhozás ezen intézkedése eltér a magyarétól, mert e szerint a kibocsátó ily nyilatkozata a viszkeresetet meg nem gátolná, és csak köztörvényi kártalanítást vonna maga után.

A francia törvényhozás e tekintetbeni intézkedése tökéletesen megegyezik a magyaréval, és a kibocsátó, vagy valamelyik forgató ily nyilatkozata csak köztörvényi kártalanítást állapítana meg. — (Pardessus: Cour de droit commercial 358. sz.)

2-szor. Mulasztás áll be, ha a fizetés végetti bemutatásban késedelem történik.

Fizetés végett a váltót lejárat napján kell bemutatni; ez a fizetést előkészítő azon cselekvény, mely által az intézvénnyezett a váltóbeli összeg kifizetésére szólíttatik fel; mert a bemutatás feltétele a már létező váltójogi követelés teljesítésének.

A magy. vtk. I. r. 104. §. ez értelemben intézkedik, mondván: Egyéb e honban fizetendő váltók a kiszabott fizetési határonapon lesznek fizetés végett bemutatandók.

E szakasz csak a belföldön fizetendő váltókról intézkedik, mert a fizetés végetti bemutatás, belföldön történendő cselekvény lévén, honi törvények szerint ítéendő meg, míg ellenben külföldön fizetendő váltóknál a váltócselekvények, s így a fizetés végetti bemutatás is, azon hely törvényei szerint teljesítendők, melyben a fizetés történik. — (Vildner: id. m. 104. §.)

(Folyt. köv.)

Az ítéletek végrehajthatóságáról.

A „Jogt. Közl.” 19. számában előadott jogesetből a p. t. r. 345. §-ának hiányosságára következtetni nem lehet, sőt inkább részéről üdvös intézkedésnek tartom azt, hogy ha már a felelősség két egybehangzó ítélet ellen minden — még a legcsekélyebb jogesetben is meg van engedve, az legalább a végrehajtást ne gátolja. Sőt inkább, tekintve hazánk specialis viszonyait, melyek törvényhozásunkat az alaptalan felelősségeknek pénzbírság általi korlátozására kényszerítették, üdvösnek tartanám a francia perrendtartás példájára, csekélyebb jogeseteknél a fellobbezési fórumok megszorítását.

Az idézett jogesetre vonatkozólag megjegyzendőnek tartom, hogy annak, ki telekkönyvi jogokat szerezni kíván, önmaga iránti kötelessége, elődjének jogcímét magából a telekkönyvből kipuhatolni.

Ha már most a cikkben érintett harmadik személy a telekkönyvből azt látta, hogy elődjének jogcíme bírói ítéleten alapszik, miért nem várta be ezen ítélet jogerejét? és ha be nem várta, egyedül önmagának tulajdoníthatja az ügy azon természetes lefolyását, hogy a viszvégrehajtás, tekintet nélkül szerzett jogaira, — foganatosíttatni fog.

Még csak cikkíró utának azon nézetére van észrevételem, mintha a telekkönyvi utasítás harmadik jóhiszemű telekkönyvi tulajdonosok jogait megtámadhatlanoknak nyilvánítaná. Fájdalom, hogy nem nyilvánítja! de sőt ezen utasítás 148. §-a a jóhiszemű szerző nyugalma három egész évig az úgynevezett „eredeti érvénytelenségi kereset” ezen telekkönyvi monstrum lehetőségével háborgatja.

Szerintem, — s ezen nézetemet mindenki osztani fogja, kinek a telekkönyvi hitele szíven fekszik, — a jóhiszeműleg jogszerűen és törvényes formák közt szerzett telekkönyvi jognak megtámadhatlannak kell lenni annyiban, hogy a bekebelezés jogerejének bekövetkezése után az ily jogot a telekkönyvi jogelődre vonatkozó semminemű keresettel megtámadni ne lehessen; kivéve természetesen, ha a kereset oly alapon indíttatnék, mely telekkönyvileg ki van tüntetve.

Azért, ha telekkönyvi intézményünk, a törvényhozás e mostoha gyermeke megéri valaha, hogy jó telekkönyvi rendtartásunk lesz, óvakodjunk, hogy abban a jóhiszemű szerzőnek ezen ve-zélyeztetése több más ferde kinövésekkel együtt, (péld. csak az oly sok zavart okozó egyetemleges jelzőlogok intézményét hozom föl, mely már több művelt állam telekkönyvi rendtartásából ki van küszöbölve*) helyet ne foglaljon.

VIRÁGH KÁLMÁN,
kir. tszki bír.

A bünvádi eljárást szabályozó törvényjavaslat alkalmazása a gyakorlatban.

Gr. Scherr-Thosz Arthur, Zürckl József et a huszti kir. tszéknél család és sikkasztási bűntény miatt bepanaszolván, a vizsgálat folyamában kitűnt, miszerint nevezett magánvádoló panasza alaptalan, minek következtén a folyó 1872. évi április 20-án 259. sz. a. kelt ítélettel: „Vádlott az ellene emelt vádalól tárgyi tényálladék hiányából felmentetett, s panaszoló gróf lehetőségeivel s követeléseivel a polgári perutra utasított.”

A fenebbi ítélet ellen magán vádló felelősségét beadván, az elfogadtatott és a kir. ítéletáblához felterjesztetni határozott.

Mint tudva van az igazságügyi miniszterium a törvény-székek illetőségéhez tartozó bünvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról szóló 1872. évi február 29-én kelt törvényjavaslatot, zsinórmentékül követni rendelte. Ezen törvényjavaslat 111. §. pedig következőleg szól: „A jelen törvényben külön meghatározott eseteken kívül felelősségnek csak ítélet ellen van helye. A felelősség joga a kir. ügyészt és vádlottat, a jelen törvény 4. §-ban meghatározott esetekben azonban egyszorsmind a magánvádlót is illeti. A károsított csupán az esetben felelősséghet, ha ő káráinak megtérítését a bünvádi eljárás folyama alatt követelte, s az ítéletben megállapított összeggel meg nem elég szik, a azonban kártérítési igényeinek a polgári bíróság előtti érvényesítésére utasítottatott, az ellen felelősséghet nem használhat.”

*) Tudunkkal eddig csak Hamburgban és Mecklenburgban, más államokban mindenütt fenáll. Szerk.

Minthogy azonban sem a kir. ügyész, sem vádlott az első-bírói ítéletet nem felelősséghet és a hivatkozott törvényjavaslat 4. §-ban elősorolt közelebbi rokonok között elkövetett bűneste-tek itt fen nem forognak és magán vádló azonfelül lehetőségeivel a polgári bíróság előtti érvényesítésére utasítottatott, világos hogy jelen esetben a magán vádló részéről felelősséghet helye nem lehet, annál kevésbbé, miután az említett törvényjavaslat 111. §-ban lefektetett elv minden művelt nemzet büntető jogában általános érvényre emeltetett, melytől hátramenés nélkül nem szabad elmaradnunk, ha bünvádi eljárásunk zűrzavaros chaosából menekülni akarunk. A kifejtett érveknél fogva az elsőbíróságnak panaszoló grófnak felelősséghet ennél-fogva feltétlenül kellett volna visszautasítani.

Az erősnek néha könnyű a szegény ártatlanul üldözött embertársunkat tönkre tenni és polgári becsületétől megfosztani, de azt megint jóvá tenni nincs többé hatalmunkban.

STANIK LAJOS,
ügyvéd.

K ü l ö n f é l é k.

(Dr. Apáthi István) a magy. kir. egyetemen a polgári törvénykezés és váltójog tanára, a magy. kir. kereskedelmi miniszter által megbízott a kereskedelmi törvénykönyv kidolgozásával, utasításul adatván neki, hogy a magyar jogászggyűlés határozatahoz képest, a német kereskedelmi törvénykönyvet vegye munkálatának alapjául. — Dr. Apáthi, ki „a váltójog rendszere” című munkájával legelső volt, ki a váltójogot magyar nyelven mint tudományt művelé, és kinek tanárrá lett kinevezetése óta az egyetemi ifjuság is a váltójogot mint tudományt kezdi megismerni, — kétség-telenül legilletékesebb a kereskedelmi törvénykönyv tervezet-ének szerkesztésére. Legörvendetesebb azonban, hogy a ker. miniszter ur, — ki az első jogászggyűlés II-ik szakosztályában a kérdéses tárgyra vonatkozó indítványok tárgyalásakor személyesen megjelent és a vitákat élénk figyelemmel kísérte, meggyőződésében az ott nyilvánuló érvelések által megalá-ndíttatván, a jogászggyűlés határozatát jelölé ki a kormány elfo-gadtott álláspontjaul. A jogászggyűlés eszményi feladatának diadala ez, mely egyuttal alapos reményt nyújt a jogász köz-véleménynek az igazságügyi miniszter elleni győzelemre! Tudvalevőleg ugyanis a folyó évi (III.) jogászggyűlés már a szóbeliség és követelenségre fektetett törvénykezés némely alapelveinek megvitatásába fog bocsátkozni, mely alkalommal az igazságügyi miniszternek a képviselőházban vallott törvény-hozási politikája előreláthatólag beható bírálat tárgya leend.

(Rector vagy Director álljon-e a felsőbb tanodák élén?) Az „Oesterreicher Oekonomist” című folyóirat f. évi máj. 18. án kiadott 20-dik száma a fentebbi cím alatt egy cikket tesz közzé, melyet azon oknál fogva, mivel hazai főtano-dáink, jelesen a kir. jogakadémiákra is szólhat, ezennel t. cz. olvasóinkkal is közölni kívántunk, annyival inkább, mert a mi-nap megalakított országos közoktatási tanácsban minden néven nevezendő tanoda, csak a jogakadémiák nincsenek képviselve, noha ezeknek rendezése immár elodúzhatatlan, a jogakadémiai tanároknak a rendezés kérdésénél való hozzájárulása pedig nemcsak fölőtte méltányos, sőt elkerülhetetlenül szükséges is.

A kérdéses cikk im a következő:

Ama vita, vajjon valamely felsőbb tanoda jobban fejlőd-hetik-e állandó igazgató, vagy a tanárok által szabadon válasz-tott rector alatt, az egyetemeken már régóta, a műegyetemeken a legújabb időben a rectorátus javára döntetett el; — a legfőbb kathegoriába tartozó szaktanodáknál, minőknek a gazdasági tanintézeteknek (s tegyük hozzá jogakadémiáinknak) lenniök kell, vagy legalább kellene, a harc még nincsen eldöntve.

Melyik institutio szabadabb elvű? Az abszolút kormányu államokban privilegiált igazgatósági rendszer-e, vagy az alkot-mányos vagy köztársasági kormányformával bíró államokban mindenütt győzedelmeskedő rectoratusok rendszere?

Valamint a műveltség magasabb polczán álló népeknek csak a népképviselői parlamentből kiinduló kormány lehetséges; míg barbár törzseknek az absolutismus vasvesszeje jól esik: — ép úgy valamely jóra való, az igazi tudományosság ápolására törekvő tanintézetnél is csak a rectoratus lehet az egyedül igaz-ságos, egyedül tartós intézmény; míg oly társulatnál, melynél a tagok többsége távol van attól, hogy tekintélyrel bírjon vagy birni akarjon, melynél mindig valami igazgatni, vezetni és el-dönteni való van, egy „igazgatóság” olykor-olykor czélszerű lehet.

A tanszékek függetlensége, a tudományos férfiak működésének bármilyen megnyomoritásnak alá nem vethető önállósága, az „igazgatóságot” nemcsak teljesen fölöslegessé teszi — hisz adminisztrációra egyszerű segédhivatalnok is elegendő alkalmas — hanem épséggel káros, vagy legalább is veszedelmes.

A tanári testület és az igazgató közötti folytonos czivakodás a mindegyiküket megillető hatáskör fölött, oly czivakodás, mely uralomvagyó vagy korlátolt igazgatónál (milyeneknek itt-ott csak lenniök kell) a tanárookra nézve elviselhetetlen nyügre válik; — az egyes egyénekre vonatkozó hivatalos akták és tanácsulési jegyzőkönyvek véleményes jelentés kíséretében felterjesztésének kizárólagos joga, mely az állandó directort minden tanintézetnél gyanússá teszi; — azon sértő magatartás, melyet a director az alatta álló tanárok irányában tanúsít az által, hogy felsőbbségét velük minden alkalommal megéreztetni; mindez megszűnik artalmassá lenni, ha az igazgató egyéniség évenként változik.

Ha pláne az oktroyált igazgató rosszul van kiszemelve — minek megítélése azonban mindig csak akkor lesz lehetséges, ha az illető már hosszabb idő óta működött — akkor a tanintézet évekig tartó irreparabile damnum-ot szenved.

Három eset képzelhető:

1) Az igazgató kitűnő tekintély, fényes névvel energiával bír.

2) Az igazgató nem tűnik ki az alatta álló testület tagjai közül.

3) Az igazgató tudományos tekintetben jelentékeny egyéniség, szellemileg a tanárok többségének színvonalát meg sem közelíti — de megbízható adminisztrátor.

Mind a három esetben az igazgató csak káros lehet.

Az első esetben azon lesz ő, hogy a tanintézetnek egy neki sajátos irányt adjon, reá befolyást gyakoroljon, és mivel az ő neve az intézethez van kapcsolva — az ő egyéniségét az iskola programjává tegye; ez azonban nem hasznos semmiféle fötanodára, pedig ez az eset mind a három közül a legkedvezőbb.

Egy közepszerű igazgató meg nem lehet nyereség az intézetre nézve, mert hogyan lehessen a permanenssé nyilvánított közepszerűség az intézet élének áldáshozó?! Ha van esze — inkább mire sem fog törekedni, ha oktalán, csakhamar lehetlenné teendí magát.

A harmadik eset, midőn az igazgató épen csak azért igazgató, mert jó hivatalnok; egyébkép azonban a tanári testület színvonala alatt áll — a tanári testületre nézve megaláztatás, elviselhetetlen nyü, melytől az iskola rendszerint csak az uralkodó szolgálati idejének elteltével menekül. Ezen eset Ausztriában (exempla sunt odiosa) a leggyakoribb és fájdalom még mai nap is garázdálkodnak számos efajta diszpéldányok.

Mindhárom esetben egészen másképp áll a dolog, ha választott rector igazgatja az intézetet.

Rectorra ritkán választatik meg valamely a harmadik kategóriába tartozó egyéniség; ha mégis megeshet, a szerencsétlen epocha rövid idő múlva véget ér, az iskola újból szabadon lélegzhetik.

A második és első kategóriába tartozók pedig, ha a rectorrára megválasztatnak, rövid hivatalkodásukat arra fogják felhasználni, hogy mindennek előtt lehetőleg az intézet érdekében működjenek, mert csak ez által fűzhetnek nevükhöz hálás emléket.

Fontos és mai nap többé sehogysem mellőzhető körülmény továbbá, miszerint celebritások nem kénytelenek egy igazgató alá rendelt állomást elvállalni, másrészt pedig ily férfiak meghívása az igazgatóság szikláján hajótörést fogna szenvedni.

Bizonyos továbbá, hogy a tanszékek egy rector alatt álló tanintézeteknél sokkal gyakrabban dicső fejlődést tapasztalnak, mint midőn egy adminisztrátor tartja a gyeplőt.

Ha példákat akarnánk idézni, vagy szakférfiaktól származó véleményeket, melyeket e kérdés körül, főleg a rectorátus mellett nyilvánítottak felsorolni, hasábokat tele írhatnánk — az igazgatósági rendszert immár senki sem meri nyilvánosan feszegetni vagy védelmezni.

Szűkkeblőség — a burokrácia eme jellemző vonása — és a fötanoda élete és magasabb céljainak nem-ismerése szokott még itt-ott egy directort installálni; de már ideje volna, hogy ez állapot véget érjen s a tudomány igazolt követelményei illetékes helyen meghallgattassanak és figyelembe véssenek.

(**Ő Felsége a királynak**) f. é. jun. 11-én kelt kibocsátványában a bánáti határőrvidék s a titeli zászlóalj terület polgárosítását elrendelvé, e területen három (karánsebesi, fehértemplomi és pancsovai) kir. tszék és hat járásbírószék szerveztetik. A felebbviteli hatóság ezután a pesti kir. tábla, illetőleg a kir. Curia lesz. Közigazgatási tekintetben Karánsebes, Fehértemplom és Pancsova városok külön municipiumok lesznek, a többi terület pedig hat, u. m. ó-orsovai, fehértemplomi, károlyfalvi, alibunári, kubini és pancsovai szolgabírói járásra osztatik.

(**A németbirodalmi jogászyülés**) ez évi gyűlhelye majna melletti Frankfurt, hol 1872. aug. 25-én veszi kezdetét és három napig tart. Napirendre tűzettek a következő kérdések: I. A tartományi törvények helyes alkalmazása fölötti határozathozatal bizassék-e a tartományi legfőbb törvényszékekre és csak a birodalmi törvények helyes alkalmazása fölötti határozat illesse-e meg a birodalmi legfőbb törvényszéket, avagy ez utóbbinak illetőségi határai mikép vonandók? II. Helyes-e, hogy az árverés folytán az elárverezett ingatlanságot terhelő jelzálogok esedékesekké váljanak? III. Kereskedelmi ügyektől is eltekintve, a szerződések érvényessége legyen-e független az írásbeli alak megtartásától? IV. Bűnügyekben a tanuzási kötelezettség míg a vizsgálat bizonyos személy ellen nem irányul, el ne ismertessék? Bűnügyekben legfőbb fokban a törvényszék és esküdtszék helyébe lépjen-e egy — jogászok és laikusokból összeállított társasbírószék? és ebben e két elem, mily számarányban legyen képviselve.

(**A kolozsvári egyetem**) felállítására alkalmából kiadott pályázat szerint rendes tanárok 2000 ftnyi fizetés, a 300 ftnyi lakbér illetéket s 300 ftnyi évtizedes fizetési pótlékot, a rendkívüliek 1000—1200 ft fizetést és 250 ft lakpénzt kapnak. A pályázatnak a jog- és államtudományi karnál betöltendő tanári állomásokra vonatkozó része következő: Az egyetemes európai és a hazai jogtörténelem, a magyar és erdélyi magán és bányajog. Az osztrák magánjog, a törvénykezési eljárás, a váltó- és kereskedelmi jog. A római jog. Az észjog és encyclopaedia. A büntető jog. A magyar közjog. A közigazgatási és pénzügyi törvény isme. A kath. egyházjog és hűbérjog. A statisztika. Az alkotmányi és igazgatási politika. A nemzetgazdaságtud és pénzügytan. Protestans, görög keleti és unitárius egyházi jog. — Pályázati határidő folyó évi aug. 10-ke. — Az egyetem ügyében Lónyay és Pauler miniszterek f. h. 12. Kolozsvárra utaztak: Mészáros oktatásügyminiszterium osztálytanácsos pedig ott hosszabb ideig fog maradni, hogy az 1872. októberben leendő megnyithatáshoz a kellő intézkedéseket megtegye.

Értesítés.

Lapunk mai számához csatolt melléklettel befejeztük a 1871. évi rendeletek gyűjteményét, mely külön tárgymutatóval ellátva, a laptól elkülönítve beköthető. — Azon t. előfizetőink tájékoztatása végett, kik netalán megütköztek e közlemények lassúságán, — utalnunk kell a hivatalos „rendeletek tára” botránysos hanyagságu kiadására! A múlt évi rendeletek tárának utolsó füzeté ugyanis csak néhány hét előtt jelent meg; a folyó évi rendeletekből pedig mindekkoráig (5 hó alatt) egy sor sem látott még napvilágot, holott ép ezen évfolyamban a bírósági szervezet következtében több oly rendelet lett kibocsátva, melyek oly szükségesek mint a mindennapi kenyér. Mi nem tehetünk az igazságügyi miniszterium ezen léhasága ellenében egyebet, mint ismételve felszólalni Ráth Mór sáfarkodása ellen, és részünkről iparkodtunk a sükségnek az által némileg megfelelni, hogy néhány fontosabb rendeletet a hivatalos kiadást megelőzőleg a fölapban közöltünk.

 Melléklet: Előfizetési fölhívás a „Jogtudományi Közlöny”-re 1872. II-dik félévi folyamára.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Ullói-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A kolozsvári ügyvédi-egylet felterjesztése „a bírósági végrehajtók” intézménye tárgyában. — A hűbérrendszerről tekintettel a magyar jogtörténetre. Dr. Kuncz Ignác, jogtanár. — Örökösödési jogeset. Pósfay Károlytól. — Jogirodalom. Dr. Apáthi Istvántól. — Különfélék.

MELLEKLET: Curia határozatok. — A III. magyar jogászyülés közlémenyei.

A kolozsvári ügyvédi-egylet felterjesztése „a bírósági végrehajtók” intézménye tárgyában.

Nagymélt. magy. kir. igazságügyminiszter ur!

Nagyméltóságodnak elődjét a miniszteri székben, Horváth Boldizsár volt igazságügyminiszter urat, miniszteri állomása elfoglalása óta azon vágy lelkesítette, hogy törvényhozásunk által a szóbeliség és közvetlenség elveire fektetett polgári perrendtartást minél előbb léptesse életbe, mert azon helyes és alapos meggyőződést táplálta, hogy csak is ezen gyökeres és üdvös törvénykezési reform fogja igazságszolgáltatásunkat a cultur államok színvonalára emelni, a jogkereső közönség méltányos igényeit kielégíteni és a külföld bizalmát nekünk megszerezni.

Ebből folyólag feladatának tekintette, oly előkészítő törvényhozási intézkedéseket eszközölni, melyek az érintett intézmény alkatrészét képezvén, annak beözatala felteteleül szolgálnak.

Azon előkészítő intézkedések közé tartozott a többiek között a bírósági végrehajtókról szóló törvényjavaslat is, melyet 1870. január hóban hozván nyilvánosságra, nem sokára azután az országgyűlés elé terjesztett.

Ezen törvényjavaslat tárgyát képező intézmény sehhol sem hiányzik, hol szóbeliség és közvetlenségen alapuló perrendtartás van hatályban, ott azonban, hol tisztán írásbeli peres eljárás divik, sehhol sincs alkalmazásban és gyakorlatban.

Noha nálunk a társasbíróságoknál a már magát túlélő írásbeli eljárás uralkodik egész merevségében és következetességében; mindazonáltal az idézett törvényjavaslat múlt év végével törvényerőre emeltetett és hatályba léptetett, s a bírósági végrehajtók nemcsak a végrehajtások teljesítésbe vételére, hanem a kézbesítések eszközzésére is hivatvák, mely szolgálatok teljesítéseért díjak vannak számukra megszabva.

A mint azonban működésüket megkezdették, a jogkereső közönség legott súlyosan érezte azon anomaliát, hogy fenálló polg. perrendszerünkbe különösen mint kézbesítők beékeltek.

Mert az írásbeli eljárás mivolta hozza magával, hogy a feleknek jogaik érvényesítése folyamában számos beadványt kell bíróságokhoz beadniok, a mi igen természetesen számos kiadványozást von maga után.

Ha a felosztott kolozsmegyei és Kolozsvár sz. k. városi törvényszékek, nem különben a városi és gyalui egyesbíróságok ügyforgalmát vesszük tekintetbe, vala-

mint azt, hogy az ezen bíróságok helyébe lépett kolozsvári királyi törvényszék és járásbíróság ügyforgalma amazokéhoz képest bizonyára nem fog csökkenni, de sőt igen valószínűleg szaporodni; a legmérsékeltebb számítás szerint felvehetjük, hogy czimzett új bíróságaink iktatói jegyzőkönyvei 30,000 beadványt fognak kimutatni.

Ennyi beadvány kiadványozásai kézbesítéseért, azon gyakorlat szerint, melyet a végrehajtók bevettek, hogy t. i. minden kiadvány egyes példánya után az egész 30, illetőleg 20 kr. díjt szedik, és ezenfelül még ők is szaporítják a kézbesítendő végzések számát, a kolozsvári kir. bíróságok területén a feleknek legalább 15,000 frt kézbesítési díjt fog kelleni fizetniök.

A mennyire hihetlennék tetszik ez annyira igaz és épen ezért megdöbbenő nagy összeg, mely annyival inkább súlyos és elviselhetlen teherképen nyomja a jogkereső közönséget, mert azon eredmény, a mi ezen ropant költsékezéssel létesítettik, avval semmi helyes arányban nem áll.

Ezen körülmények teszik a tisztelettel alólírt ügyvédegyletnek hivatásából folyó elodázhatlan kötelemévé, hogy Nagyméltóságodhoz azon kéressel folyamodjék, hogy eszközölni méltóztassék, mikép a peresfelek ezen nyomasztó tehertől megszabadíttassanak, mely kérelmet a következő okokkal támogatja.

Az igazság szolgáltatás egyik elengedhetlen kelteke, hogy a nagy közönség tetemes pénzbeli áldozatok nélkül férhessen hozzá és ekként lehetőleg megkönnyítve legyen, hogy a jogi állam egyik alap feltételét t. i. a jogot és törvényt mindenha érvényre emelhesse.

Ha figyelembe vesszük, hogy a törvénykezési költségek bonyodalmas és szövevényes írásbeli eljárásunk mellett máris jelentékenyek a bélyegekre és az ügyvédekre fordítandó nélkülözhetlen költségek miatt; kétség alá nem jöhet, hogy ha az érintett költségek még a kézbesítések által okozott nagy mérvű kiadásokkal is szaporíttatnak, az igazságszolgáltatás oly drágává és terhessé lesz téve, hogy a közönség nagy zöme távol kell, hogy tartsa magát a törvénykezési csarnoktól, melyről azt kell, hogy feltegye, miszerint törvényhozásunk azt csak földi javakkal dúsan megáldott perlekedő felek számára rendezte be és tartja nyitva.

Már pedig ez törvényhozásunk s kormányunknak sem feladata, sem célja nem lehet, és ennél fogva bizvást feltehetjük, hogy a kevésbbé vagyonos feleknek is alkalmat és módot kíván nyújtani, hogy megtámadott jogaikat törvényszerűleg érvényesíthessék.

Ehhez járul még, hogy a kézbesítések mivolta és

eredménye, semmi tekintetben arányban nem áll azon nagy, tetemes és terhes költsékezéssel, mi a végrehajtók ingerentiája miatt rájuk fordítandó.

A bírói kiadványok kézbesítése ugyanis alárendelt kezelési teendőt képez, mit a legegyszerűbb ismeretekkel bíró egyén is helyesen és megfelelően elintézhet.

Mióta nálunk rendezett törvénykezési viszonyok léteznek, mindig u. n. törvényszolgák teljesítették a kézbesítéseket, és nem lehet állítani, hogy azokra nézve képteleneknek vagy alkalmatlanoknak mutatkoztak vagy bizonyultak volna be.

Mert arról levén szó, hogy a feleknek szóló bírói kiadványokat valósággal kézhez szolgáltatassák és hogy ezt hitelesen tanúsítsák; közönséges becsületes-séggel és a mint fenébb érinteni szerencsénk vala, csekély ismeretekkel ebbeli feladatuknak megfelelhettek, és meg is feleltek.

Nem éreztük annak szükségét, hogy magasb állású és a miveltség magasb fokán álló tisztviselők teljesítsék, a szóban forgó teendőket.

És így, ha a kézbesítéseket ezentúl is törvényszolgák végeznék, ebből legkisebb hátrány sem származnék, vagy tekintetre méltó érdekek kockázata nem következne be.

De sőt azt állithatjuk, hogy szembeötlő előnyt vonna maga után. Mert a mi a feleknek a bírói végrehajtók ingerentiája mellett egy éven át 15,000 frtba kerülne, törvényszolgák használása mellett 1600 frttal volna fedezhető, a mi nemcsak a fentisztelettel felfejtett azon oknál fogva, kell hogy a latban nyomjon, mert a perlekedési költségek apadnának, hanem azért is, mert a józan politika nem engedi meg, hogy a különben is erősen igénybe vett adózók fizetési képessége egy új nagy teherrel, mely sem nem szükséges, sem nem méltányos csökkentessék.

Ha Nagyméltóságod kérelmünk teljesedésbe vételét eszközésbe venni méltóztatnék nem kellene, hogy attól tartson, miszerint szerzett jogok elvonása által a bírói végrehajtóknak sérelmet fogna okozni. Mert ezek legnagyobb része a miveltőbb különösen a jogvégzetek osztályához tartozván, szívesen menekülnek oly teendők teljesítésétől, melyek a közönség általános felfogása szerint szolgáknak való levén, derogál oly egyéneknek, kik a társadalomban magasb és tiszteletre méltóbb állást foglalnak el és kívánnak elfoglalni.

Ezért restellik és szégyenlik is a kézbesítési szerepet és örömmel üdvözlnek azon törvényhozási intézkedést, mely őket ezen rájuk nézve lealázó hivatás alól feloldozná.

A végrehajtókon kívül a közönség is hálával fogadná, ha törvényszolgákra ruháztatnék a kézbesítési tisztt, mert ez uton egy aránytalan és nyomasztó teherrel szabadulna.

Feltéve azonban, hogy felfejtett kérésünk teljesedésbe vételének legyőzhetlen akadályok állanának útjában; ez esetben a végett folyamodunk Nagyméltóságodhoz, hogy a jogkereső közönség nyakán marasztott nyomasztó tehernek a törvényen alapuló enyhítését szerezni méltóztatassék.

A tisztelettel alólirt ügyvéd-egylet ugyanis azon a nézeten van, hogy az 1871. 51. t. cz. 24. §-ban megszabott kézbesítési díjak nem annyiszor fizetendők, a hány példánya van valamely végzésnek, hanem tekintet nélkül a végzések példányaira egyszer minden végzésért, a mint ez a törvényben világosan ki van fejezve.

Bírói végrehajtóink díjszedési gyakorlatukat úgy kezdték és folytatják, hogy a törvény világos intézkedésével ellenkezőleg, minden végzés egyes példányaiért külön követelik és veszik be a díjakat.

Egyletünk több rendbeli tagja ezen szabályellenes díjszedés megszüntetése végett az idézett tv. cz. 18. §- és az 1872. január 29. kelt miniszteri utasítás 23. §-a alapján a 1/2 alatt tisztelettel csatolt kérvényt nyújtotta be a kolozsvári tekintetes kir. törvényszékhez, mely azonban egyebet nem eredményezett mint a bélyegtörvény 58. §-ával homlokegyenest ellenkező, képzelt bélyeg hiány miatti leletet, holott azt hisszük, hogy a címzett tek. törvényszék feladata lesz vala kijelenteni, vajjon csakugyan szabályellenes díjbeszedés terheli-e a végrehajtókat.

Azonban nemcsak ezen sokszoros díjszedés terhelő, hanem az is, hogy oly végzésekért is vesznek díjt, melyekért az nem jár. Ilyenek felfogásunk szerint, az átkeblezési ügyekben kiadott végzések, melyekért azért nem jár díj, mert a midőn az átkeblezési kérések bélyegmentesek, a kiadandó végzések kézbesítése is díjmentes kell hogy legyen.

Továbbá ügygondnoksági ügyekben azon végzések kézbesítéseért is, melyek az ügygondnok kérése folytán adatnak ki, ettől díjt követelnek.

Ehhez járul, hogy oly végzéseket is kézbesíttetnek végrehajtók által, melyek semmi jogkövetkezménnyel nem járnak.

Ilyenek a felebbezés vagy semmiségi panasz felterjesztéséről szólók, vagy azok, melyek arról értesítik a feleket, hogy az iratok valamely ok miatt levéltárba helyeztetek, vagy hogy valamely beérkezett tanúkihallgatási jegyzőkönyv az előiratokhoz csatoltatott.

De ezeken kívül a végrehajtók a végzések számát, a nélkül, hogy a törvényben arra kényszerítő ok forogna fen, szaporítják. A végrehajtási foglalás és becslés megajjtásáról vagy arról, hogy valaki a lefoglalt ingóságokra igényt támasztott, a feleket értesítik s a végrehajtótól annyszor vesznek be 20 krt., a hány felet értesítenek.

Az igények bejelentésére felhívó hirdetményt kifüggesztvén, erről a feleknek végzéseket kézbesítenek s végrehajtást vezető fél a hirdetmény kifüggesztéseért járó 50 kr. díjon kívül, még végzési díjakat is kell hogy fizessen.

Kitűzvén az árverést, erről is értesítik a feleket felperes rovására s bevégezvén az árverést, hogy ez megtörtént, s hogy az iratok a bírósághoz terjesztettek fel, újból végzést adnak ki, melyekért a végrehajtónak újból kell a díjt fizetni.

De legnevezetesebb díjszedési mivelete a végrehajtóknak abban áll, hogy azon végzésért, melyet a végr. cselekmény teljesedésbe vétele alkalmával adósnak vagy adósoknak kézbesítenek, szinte díjt vesznek, holott a kézbesítés össze esik a végrehajtási cselekménnyel, melyért 1—2—3 frtot, mint végr. díjt kapnak.

Ha a tisztelettel felfejtetteket Nagyméltóságod fentolóra venni méltóztatik, nem lehet kétségünk az iránt, hogy azon visszaszolgáltatást, melyet a végrehajtók a kézbesítési díjak vételénél a felek tulságos megterheltesére követnek részint szabályozni, részint megszüntetni fogja, különösen pedig, hogy a bíróságokat utasítani fogja, hogy a felek megkönnyítése végett a nálók alkalmazott s igen csekély mérvben elfoglalt törvényszolgákat csekély jelentőségű valamint átkeblezési nem különben ügygondnoki ügyekben kiadott végzések kézbesítésére használják, mert az 1871. 51. törv. czikk nem szabja elő, hogy minden kézbesítésre végrehajtókat kell alkalmazni, s nem tiltja azt, hogy némely értesítések más személyek mint végrehajtók által teljesítesse, s mert a szolgaszemélyzet viszonyítva az előbbi létszámhoz, oly számmal van alkalmazva a bíróságoknál, hogy a legkisebb fenakadás nélkül kézbesítések teljesítésére is használható.

Engedje még meg Nagyméltóságod, hogy ugyan csak a bírósági végrehajtóknak a végrehajtásoknál előszabott eljárására, mely nézetünk szerint más törvényes rendelkezésekkel nem egyezik, tiszteletteljes megjegyzésünket megtehessek és azon eljárási intézkedések módosítását kérjük.

Az 1868. 54. t. cikknek 8. czime az ingóságokra intézendő végrehajtásnál a végrehajtónak köteleességévé teszi, hogy a kielégítési végrehajtás különböző cselekményeit a kiküldő bíróság mindentovábbi beavatkozása nélkül végezze, és minekutána az árverést foganatba vette és a vételért az illetőknek kiadta, eljárásáról az iratok bemutatása mellett jelentést tegyen.

A bírósági végrehajtókról szóló törv.cikk 14. §-a azonban azt szabja elő, hogy a bírósági végrehajtó a végrehajtási költségek megállapítása végett a jegyzőkönyvet a bíróságoknak köteles bemutatni és a végrehajtási cselekmény bevégezése után 48 óra alatt tartozik jelentését azon bírósághoz beadni, a melynél alkalmazva van.

Ezen rendelkezések vagy ellentétben állanak a törvénykezési rendtartás vonatkozó rendelkezésével vagy ezeket abrogálják.

Mindkét esetet sajnósnak és a jogkereső közönségre nézve hátrányosnak találjuk.

Mert a végrehajtási jegyzőkönyvnek és az illető végrehajtási cselekményről szóló jelentésnek mindannyiszor történendő bemutatása a hányszor a végrehajtás folyama alatt költségek merülnek fel, vagy valamely végrehajtási cselekmény foganatba lett véve; megakasztja a végrehajtás folyamát és visszaterel azon régebbi sajnó törvénykezési állapotra, melyben a végrehajtások azért, mert ezek minden egyes actusát jelentés mellett a bíróságnak be kellett mutatni és a továbbiak folytatásával mindaddig várni, míg elintézték nyertek; a hitelező kárára bosszantólag hosszúra nyultak. Még azon esetben is, ha a bíróságok száma úgy az ítélő, valamint kezelő személyzetre nézve szaporíttatni fog, a mint hogy kell is, hogy szaporíttassék, ha némileg kielégítő ügymenet létesítése czéloztatik; egy pár hét bele fog telni, míg a betérjesztett végrehajtási jegyzőkönyvek és jelentések elintézve a végrehajtóhoz vissza fognak kerülni.

Ekként bizonyos, hogy hónapokra terjedő késleltést fognak a végrehajtási ügyek szenvedni. Ehhez járul még, hogy az ingóságokra vezetett végrehajtási árverés esetében, vagy az illető bíróságoknak fog kelleni vételárfeosztást tartani vagy újabb késedelem fog felmerülni.

A vételért ugyanis a végrehajtó nem oszthatja ki, illetőleg a hitelezőt nem elégítheti ki, mert az árverési költségeket nem állapíthatja meg, a mi nélkül pedig kielégítés nem eszközölhető.

Másrészről a pénz sem szabad magánál tartani, hanem köteles azt azonnal a bírósághoz beadni. Ez mi helyest a pénz hozzá beérkezett, tartozik azt letetbe helyezni.

Ezek folytán két cselekmény válik szükségessé. Az egyik abban áll, hogy az árverési jegyzőkönyvet a bíróság elintézi s rendelkezik, hogy a begyűlt pénz hová fordítandó. Az ebbeli végzésnek jogerőre kell emelkednie és ennek utána következik a másik, nem épen egyszerű s nem formalitás nélkül járó pénz kivétele a letéti hivatalból.

És ezen huza-vona, késedelmes és bonyolódott eljárás azért kell, hogy bekövetkezzék, mert a bírói végrehajtókról szóló törv.cikk ugyszólva per incidentem, lényeges módosítást eszközöl a törv. rendtartáson.

Ezen anomaliákat és az azokból folyó aggodalmain-

kat azért vagyunk bátrak Nagyméltóságod előtt felfejteni, hogy a törvény végrehajtási jogánál fogva arra nézve módot találni méltóztassék, hogy a törvénykezési rendtartásnak a végrehajtásra vonatkozó rendelkezései, melyeket a törvényhozás bizonyára a felfejtett aggályos és hátrányos módra megváltoztatni, illetőleg elrontani nem akart, érvényben és hatályban maradjanak.

Mindezek folytán esedezzünk Nagy méltóságod előtt:

Méltóztassék eszközölni, hogy a bírósági végzések kézbesítése addig, míg a szóbeliségre és közvetlenségre fektetett polg. perrendtartás életbe fog léptetni, az állam által fizetendő törvényszéki, illetőleg bírósági szolgálókra ruháztassék, esetleg intézkedni, hogy a bírósági végrehajtók által gyakorlatba hozott kézbesítési díjszedés szabályoztassék s a végrehajtók mellett a törvényszolgák is használtassanak kézbesítések teljesítésére, valamint, hogy a törv. rendtartásnak az ingóságokra vonatkozó végrehajtási intézkedései teljes mérvben, érvényben fenmaradjanak.

Kelt a kolozsvári ügyvédegyletnek 1872. ápril 21. tartott rendes üléséből.

KOVÁRI MIHÁLY,
egyleti titkár.

A hűbérrendszerről tekintettel a magyar jogtörténetre.

(Vége.)

A magyar állam- és jogtörténetben a hűbérrendszer anyagi momentumát kifejlődve sehol nem találjuk. A nemzet geniusa századokig erőlyesen küzdött azon elv ellen, mely a közhatalmat magánhatalommá tette. E küzdelem eredménye az aranybulla s a megyerendszer, melynek védpaizsa alatt keresett menedéket a nemes a hűbéri uralomra törekvő olygarchiai önkény ellen. Csakhogy az aranybullával is megtörtént, mint sok más intézménnyel, hogy azon kor, mely azt alkotta, annak legkevésbébb hasznát látta. De később annak gyökerei mélyen elágaztak a nemzet életében, és erőteljes törzsen megtörték a hűbéri és patrimonialis kísérletek. Fa volt az, melynek gyümölcseit nem az ültetők, hanem a hálás utókor szedte. A székesfehérvári napok, melyek az ország állami egységének oly erőteljes kifejezést adtak, azon törvényeink, melyek tiltják, hogy hivatalok és méltóságok a családoknak magánjog értelmében örökségül adományoztassanak, Nagy Lajos 1351. azon törvénye, mely szerint minden magyar nemes ugyanazon jogállással bír, mindenkiben, ki a hűbérrendszer természetét, lényeges tartalmi jellemvonásait ismeri, rendíthetlen meggyőződést alapítanak az iránt, hogy nálunk a hűbérrendszer anyagi momentumuma nem létezhetett.

De a hűbériség külső alakja is, mint rendszer soha át nem karolta jogéletünket, hanem töredékesen nyert megvalósulást főleg a védrendszer körében. Nálunk a hűbériség nem volt a társadalmi rendnek formája, hanem a honvédelem eszköze. Hűbért képezett péld. a várjobbágy birtoka, csak hogy a várkatona a királynak, mint ilyennek, és nem mint magánembernek volt vasallja.

A magyar földbirtokrendezés sulypontja azonban nem a várföldek, hanem a nemesi birtokban feküdt, s a nemzet jogalkotó geniusa a nemesi birtok szervezésében nyilvánult. Ámde a nemesi birtok sem, mint a szállások eredménye, sem mint a donacionalis rendszer következménye, soha a hűbéri forma korlátai közé nem szoríttatott, nem volt az beneficium, hanem teljes tulajdon; s annak korlátozásai akár eredtek a sz. korona joghatóságából, akár a családtagok jogközösségéből, akár a

leges amortisationis-ból, sohasem vezettek a tulajdon fölöstására, fő- és használati tulajdon megkülönböztetésére.

Hogy a teljes tulajdon mellett az adományrendszer körében hűbérek is fordultak elő kivételkép, az könnyen megmagyarázható részint abból, hogy hazánk története folyton organicus összeköttetésben állott az európai állam és jogtörténet irányzataival, anélkül, hogy ezen iránylatok kivetkőztethették volna azt fejlődésének önállóságából alkotmányából, részint megmagyarázható az említett jelenség a középkor szelleméből, mely a különféleségnek, s a particularismusnak annyira kedvezett. Midőn a társadalmi életben hiányzott a solidaritás és egyöntetőség, akkor a jogélet, mely a társadalmi életet vagy követi, vagy megelőzi, de attól sem egyik, sem másik irányban külön nem válhatik anélkül, hogy abból ki ne haljon az élet, szintén nem lehetett egyöntetű. De épen ezen körülménynél fogva szórványosan előforduló jelenségeket nem szabad általánosítani, kivételekből nem szabad rendszerre következtetni.

A banderialis rendszerben félreismerhetlenek a hűbérrendszer képének vonásai; de abban sem találhatók a hűbérrendszer elvei. Méltán figyelmeztet Szalay, hogy épen a banderialisrendszer korában virágzott fel a megye, és fejlődtek ki a törvényhatóság eszméjének lényeges attributumai. Az Anjou-királyok sokszor családi politikát követtek; de ebből nagy hiba lenne következtetni, hogy az országhatalom hűbéries magánhatalommá vált erőteljes kezökben. Ama családi politikának a magyar nemzet nem volt tárgya, hanem tényezője, öntudatos szövetségese. A magyar nemzet lovagiasságából könnyen megérthető, hogy önkényt sokat megtett azon fejedelmek magánérdekében, kik az ország dicsőségét és hatalmát újra felemelték. Azonban az említett uralkodóház családi politikáját délen vagy északon, de mindenkor az ország kebelén kívül törekedett érvényesíteni; mert az országban csak az ország érdekei valának érvényesíthetők. N. Lajos dicsősége a nemzet dicsőségén alapszik.

A mondottakban egy fényes pontját látjuk a magyar és angol alkotmánytörténet közti hasonlatosságának. Angliában ugyan a hűbériség külalakja, mint rendszer elfogadtatott. I. Vilmos törvénye minden magánbirtokot hűbéreknek nyilvánított, s a király főtulajdoni jogát arra nézve fentartotta. De a hűbérrendszer elvi és tartalmi oldala az angol alkotmányban sem gyökerezett meg. A közjog ott is, mint nálunk, mindig közérdeket tárgyzó kötelesség volt. „Ein fernerer Charakterzug des englischen Adels, durch den er sich sehr zu seinem Ruhme von dem französischen und zum Theil auch von dem deutschen Adel unterscheidet, verdient besonders hervorgehoben zu werden. Schon in der Zeit, als die Barone die einzige politische Macht im Staate waren, hatten sie nie bloss sich, und ihre eigenen Rechte im Auge, sie fühlten sich frühzeitig als eine nationale Körperschaft, welche den Beruf habe auch im allgemein öffentlichen Interesse die Rechte des Volkes zu schirmen, und für seine Freiheit zu sorgen.“ Ezen szavakat a magyar alkotmányra is alkalmazta volna a tudós német író, ha alkotmányunk történetét elfogulatlan szemekkel tanulmányozta volna, ha elfogulatlanul olvasta volna az aranybulla azon tételét, mely a nemesség szabadsága mellett hangsúlyozza a nem nemességnek sz. Istvántól eredő szabadságát is, ha tekintetbe vette volna az 1435. végzemény ezen szavait: praelatorum, baronum, nec non nobilium regni totum corpus ejusdem regni nostri repraesentantium, s más törvényeink hasonló nyilatkozatait.

Azon tényre, hogy Magyarország soha sem volt a hűbérrendszer értelmében szervezve, állam- és jogtörténetünknek számos nagyfontosságú jelensége visszavezethető. Ezek közül csak egyet említek föl e helyen.

Volt idő, midőn Európára nézve az absolutismus azon neme, melyet XIV. Lajos, francia király legtokéletesebben kifejtett, a haladásnak szükséges lépcsőjét képezte, midőn az Európa nagy részében malum necessarium gyanánt alkalmaztatott is. Hogy Magyarország (valamint Angolország is) e tekintetben szerencsés kivételt képezett, annak köszönhető, hogy nálunk a hűbériség lényege soha sem volt képes meghonosodni.

Ugyanis a hűbéries monarchia meg a modern parlamentararis monarchia közt oly óriási a különbség, hogy egyik a másikra közvetlenül nem következhetett a népek történetének ugrást nem tűrő szerves fejlődésében. A kettőt az absolutismusnak kellett közvetítenie, s az azok közötti nagy hézagot mintegy áthidalnia. Elkerülhetlen volt oly rendszer, mely sokkal tökéletesebb volt a hűbéries monarchiánál, sokkal tökéletlenebb a parlamentarismusnál. A hűbéries államokban annyira szét volt darabolva az államhatalom, hogy előbb az absolutismusnak kellett helyre állítani az állami egységet, s csak azután volt megvalósítható a nemzeti önkormányzat. A hűbéris államokban annyira alá volt rendelve a közjog a magánjognak, hogy előbb az absolutismus által kellett emancipáltatnia, s csak azután volt szabályozható a politikai szabadság elvei szerint. Ez volt az absolutismusnak cultur-missiója a hűbérrendszer országaiban.

Magyarországban azonban, mely nem volt hűbérisleg szervezve, az absolutismusnak soha sem volt cultur-missiója. Nálunk nemcsak az létezett, a mit az absolutismus adhatott: állami egység, és közjogi felfogás, hanem oly kincsünk is szállott át a hajdankorból, melyet az absolutismus megsemmisített volna: politikai szabadság. A középkori magyar monarchia és a modern parlamentararis rendszer között nem létezik oly nagy űr, melyet az absolutismusnak lett volna hivatása betölteni. A modern alkotmányosság alapelvei mind feltalálhatók alkotmányunk multjában, csak hogy fejlődésöknek formái kezdetben még határozatlanok, változékonyak, tökéletlenek. A magyar alkotmány sokat szenvedett külső nyomás alatt, de saját belsejében a mai népképviselői rendszer megvalósítása végett nem volt szükséges a hatások és visszahatások hullámainak azon hosszú sora, mely annyi európai államban ketté szakította a történeti organicus fejlődés fonalát. A legtöbb európai államban a mai alkotmány a középkorival semmi közvetlen összefüggésben nincs. Ellenben a mai magyar alkotmány középkori politikai szabadságunknak direct, az absolutismus minden közvetítése nélküli tovább fejlődése.

Annak, hogy a hűbérrendszer nálunk gyökeret nem verhetett közvetlen indoka intézményeinkben keresendő, melyek ama rendszernek egyenes ellentétét képezték. Ezen intézményekhez tartozik a már említettekén kívül első sorban állam- és jogéletünk alapköve: a vérszerződés, mely nem magán- és magánember közti szerződés volt, hanem szerződés uralkodóház és nemzet közt.

Végso indoka annak, hogy a magyar jogélet a hűbériség békóiba soha nem veretett, hiánya annak, mi a germán népeknél a hűbérrendszer főindokát képezte, hiánya a közjogot absorbeáló magánjogi felfogásnak. A magyar nemzet geniusa soha a közjogot alá nem rendelte a magánjognak. A hun scytha népek közjogi felfogása kezdettől fogva termékeny volt közjogi intézmények létrehozásában. Innen van, hogy a hazáért harczoltak és nem egyénekért. Innen van, hogy midőn a társadalmi rendet felépítették, ennek elemeit és formáit

közjogi eszméik és fogalmaik köréből merítették. Közjogi alapra fektették az államépítéletet, mi a hűbérrendszer elterjedését lehetlenné tette.

A mondottak bennünket a magyar nemzet kulturái, különösen álladalmi missiójának magaslatára emelnek. Azon körülmény folytán, hogy a hűbérrendszer nálunk soha el nem terjedhetvén, az abszolutizmus államjogunk fejlődésében soha szükségképeséggé nem vált, sőt annak belső ereje által kizárattott, ki nem látja be, hogy valamint missiónk volt az európai műveltséget a keleti barbarizmus csapásai ellen évszázadokon keresztül megvédelmezni: úgy missiónk volt nem kisebb mértékben Európa alkotmányos szabadságát a nyugati abszolutizmus ellen oltalmazni. Ha azon századokban, midőn a középkori szabadságok és privilegiumok mindenütt Európában vagy az abszolutizmusnak voltak kénytelenek helyet engedni, vagy anarchiában feloszlottak, Európa két pontján Angliában és Magyarországon nem világított volna folytonosan az alkotmányos szabadság fátyla: úgy az európai nemzetek politikai ereje még századokig tepsedett volna az abszolutizmus békóiban, vagy annak nyomása alatt elhalt volna, nagy-szerű feladatának betöltése is sejtelve nélkül. Ki nem látja be, mily nagy érdemei vannak a magyar nemzetnek abban, hogy ő felsége többi örökös országai jelenleg alkotmányos birok. Ha Magyarország egykor hűbérileg lett volna szervezve, és ennek folytán az abszolutizmusnak nálunk is ki kellett volna fejlődnie, e missiót soha nem tölthették volna be.

Az állameszme emberiségi eszme. Annak minden momentumait teljesen egy nép sem fejt ki. Annak megvalósítását az egyes népek különféle irányban és mértékben eszközlik. Ily módon a nemzetek együtt véve karolják csak át az emberiség érdekeit, csak együtt véve depositariusai az állameszme teljességének. Az állameszmének minden oldalú organicus kifejlődésére szükséges, hogy mindegyik nép kifejtse annak azon elemeit, melyeknek magvait a végzet azon nemzet jogi és politikai geniusában elhintette. Mind a german, mind a hun-scytha népeknek meg van saját állami missiójuk. Ez az oka, hogy a german és hun-scytha népek az állameszme fejlődését egymástól lényegesen különböző stadiumok és formákön vezették keresztül. Kinek-kinek kiosztotta szerepét a történet szelleme, mely szerepet a világese-mények színpadán el kell játszanunk. Ugyanazért sem a philosophiai eszme teljességét nem értik, sem a történeti organismus törvényeinek magaslatán nem állanak, kik culturmissiót kizárólag az indo-germán törzsekre tulajdonítanak. Az események láncszemeit lehet ignorálni, (a mi tudatlanság, vagy hálátlanság); de nem lehet széttörni. A népek közt kulturái szempontból nem lehet felállítani a kast-rendszer bástyáit. A népek különféle állami missiója azok politikai önállásának végső jogalapját képezi, és e missiónak betöltése a függetlenség megtestesülése. E nélkül a függetlenség üres szó, mely csak a tudatlant kápráztatja.

Nem felesleges jelen értekezést azon tanulsággal bezárni, hogy valahányszor a magyar nemzet missióját betöltötte, s erélyesen küzdött a hűbérrendszer ellen, ben jólétnek örvendett, külső hatalom és dicsőségnek; valahányszor megfellekedett missiójáról, s hűbérileg intézkedések megkísérlését tűrte, mindannyiszor súlyos csapások érték; míg más nemzetek élete ugyanazon hűbérrendszer körében erőteljes fejlődésnek indult. A hűbérrendszerrel ma már semmi bajunk; de jövőben is van missiónk, a míg e missión függ szemünk, addig a balsors bármily súlyos csapásai alatt sem fogunk összeroskadni.

Dr. KUNCSZ IGNÁCZ.
jegyző.

Örökösödési jogeset.

„Leszármazók nélkül elhalt örökhagyó által hátrahagyott, reá elhalt atyjáról háromlott javak tekintetében, az életben lévő anyát, az apai oldalakonok a törvényes örökösödésben csak annyiban zárják ki, a mennyiben az örökhagyóra atyjáról háromlott javak az atyjai ágtól eredtek. — ellenben, az örökhagyóra atyjáról háromlott azon javakra nézve, melyek az azon atyja által szereztettek, az életben lévő anyát — és nem az apai oldalakonokat illeti a törvényes örökösödés.”

(Országb. ért. szab. 10—12. §§-hoz.)

Kiskoru Barsi György 1866-ban elhalálozván, az erre már előbb elhalt édes atyjáról háromlott összes javak tekintetében, melyek részint az atyára annak nagyatyjáról szállt — részint az atyja által szerzett javak voltak, az atyai oldalakonok a kiskoru örökhagyó életben lévő édes anyja ellen indított örökösödési perben, az atyai oldalakonok az összes hagyatéki javakat az alapon kérték maguknak megítéltetni; mivel az orsz. ért. szab. 10. §-a szerint, „leszármazók hiányában az apa és anya azon érték erejéig hivatvák az öröklésre, mely tőlük vagy águktól az örökhagyóra háromlott; az apai ágról származott vagyona az apára, az anyai ágról eredt vagyon pedig az anyára száll vissza,” — az örökhagyó által hátrahagyott összes javak azonban arra 1857-ben elhalálozott édes atyjáról illetőleg nagyatyjáról háromlottak, következésképpen azonban a törvényes örökösödés őket, kik az örökhagyó atyjának legközelebbi rokonai, illeti, — alperes anyja részéről ellenben, felpereseket keresetüktől egyéb felhozott okokon kívül, főképpen az okból kérte elmozdítani; mivel felperesek az örökhagyónak nagyatyjától leszármazott oldalakonokai, az orsz. ért. szab. 12. §-a szerint pedig, „az öregapát és öreganyát, illetőleg az ezektől leszármazott oldalakonokat az örökösödés csak azon esetre illeti, ha sem szülők sem tőlük leszármazott oldalakonok nincsenek” — ő azonban az örökhagyónak édes anyja — életben van, tehát felpereseket örökösödés nem illethet.

Felperesek elsőbírószálgilag 1870. aug. 9-én hozott ítélettel keresetüktől elmozdítottván, részükről ezen elmozdító ítélet ellen használt felebbezés folytán, a pesti kir. ítélőtábla ³⁴¹¹⁷/1870. sz. a. 1871. június 27-én következésképpen ítélt:

„Az eljárás tsz. ítélete, a mennyiben a C) alatti szegszárdi 2298. számú tjkben felvett 3945. hr. számú „kénytelen szigeti” rét iránti felperesi keresetet leszállította, — továbbá, a mennyiben a C) alatti szegszárdi 2298. számú tjkben felvett leányvári borházból, úgy a D) alatti 256. számú tjk. felvett harczi 1554. hr. számú szőlő és borházból örökhagyót tulajdonjogilag illetett jutalékára nézve indított keresetüktől felpereseket elmozdította, — úgy nem különben, a mennyiben a perköltségeket kölcsönösen megszüntette, helybenhagyatik: — a mennyiben pedig a G) alatti szegszárdi 2969. számú tjkben felvett 6930. hr. számú szőlő felére nézve felpereseket keresetüktől szinte elmozdította, az elsőbírószálgilag ezen rendelkezése oda módosítottatik, hogy „felperesek az ez érdemben alperes ellen indított keresetüktől elutasítottatik; — ellenben, a mennyiben felpereseket az E) alatti szegszárdi 231. számú tjkben felvett házról és 24 telekből örökhagyó kiskoru Barsi Gy. tulajdonjogilag illetett 1/2 résznyi jutalékára, valamint a H) alatti ingóságokra nézve alperesnél ellen intézett keresetüktől szinte elmozdította. — s a mennyiben az F) alatti harczi 120. számú tjk. felvett 778. hr. számú szőlőből örökhagyó kiskoru Barsi György hagyatékához tartozó 1/2 részre nézve felpereseket alperesnél ellen indított keresetüktől elutasította. — megváltoztatatik: és felpereseknek, mint az örökhagyó kiskoru Barsi György apai ágbeli nagyszülők után leszármazott legközelebbi oldalági vérokonoknak, a közös nagyatyjáról Barsi János-ról az örökhagyóra háromlott E) F) H) alatt jelzett hagyatéki értékek 1/2 része törvényes örökösödésen alapuló örökségi illetőségképp tulajdonjogilag odaítélte, alperesnél felpereseknek ezen örökségi vagyont, a rajtfekvő 488 ft 50 krnyi tartozási teher 1/2 részének, vagyis 390 ft 80 krnak felperesek részéről alperesnél történendő lefizetése kötelezettsége mellett, tulajdonjogi birtokukba bocsátani, illetőleg a tulajdonjogi haszonvételt átengedni köteleztetik.

„A mi az elsőbírószálgilag ítéletének felpereseket a C) alatti leányvári borházra és D) alatti szőlőbirtokra nézve keresetüktől elmozdító rendelkezését illeti, — ezt azért kellett helyben hagyni: — mert eltekintve attól, hogy alperesnél ezen javakhoz való közszerezői jogát vitatja, felperesek szerint is, ezen az örökhagyóra édes atyjáról Barsi Györgyről háromlott hagyatéki vagyon, örökhagyó nevezett édes atyjának szerzeményi vagyona volt, ennél fogva tehát ezen vagyon nem tekintethető az apai

ágtól származott vagyonnak, az abban való örökösödésre nézve, az öröklött vagyont illetőleg a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödése tekintetében az orsz. ért. szab. által elfogadott azon törvényes örökösödési alapelv, melynél fogva az örökhagyóra egyik szülőjéről származott vagyonban ugyan azon szülői ágon lévő rokonok — a másik szülőt, illetőleg annak ágán lévő rokonokat a törvényes örökösödésben kizárják, alkalmazásba nem jöhet, — hanem alkalmazásba kell jönni, a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödési joguk megállapításánál irányadóul szolgáló azon általános örökösödési alapelvnek, melynél fogva, az örökhagyó közelebbi törzse, illetőleg attól leszármazott oldalrokonok, a távolabbi törzset, illetőleg attól leszármazott oldalrokonokat, az örökösödésben kizárják, — ennek folytán pedig, a jelzett hagyatéki vagyonban, mely az édes atyja által szereztetett, és nem az apai családi ágtól háromlott az örökhagyóra, az örökhagyó édes anyját, mint véle legközelebbi vérrokont, és nem a véle távolabbi fokon rokonságban lévő felpereseket, illeti a törvényes örökösödés.

Ellenben, az E) F) H) alatti hagyatéki javak $\frac{1}{3}$ része erejéig felperesek törvényes örökösödési jogát megállapítani kellett.

Mert az E) F) alatti telekkönyvi kivonatokból, de az alperesileg 3. 5. sz. alatt boperesített okiratokból is kitűnik, hogy a kereseti E) alatti $\frac{1}{2}$ ház és $\frac{1}{4}$ telek, valamint az F) alatti szőlőbirtok az örökhagyóra a felperesekkel közös apai nagyatyjáról háromlottak, — hogy pedig a H) alatti ingóságok hasonlóképp ily jogitermészetűek, alperesnő a per során maga az által igazolta, mivel azokat hasonló tekintet alá veendőknak jelzte, mint az E) alatti telki birtokot.

Mert, a mennyiben a közös testvérek Mihály és János, 3. szám szerint az örökhagyó édes atyja által örökségi illetőségük egy része erejéig kielégítettek, ezen kielégítés miatt az E) alatti telek az örökhagyó édes atyja szerzeményévé nem vált, — hanem, a két osztálycs testvérnek az örökhagyó édes atyja és Barsi József által kifizetett 1100 vftnyi összegnek fele, vagyis 550 vft a telken fekvő apai beruházásnak tekintendő, — valamint, a Barsi Évának 5. szám szerint örökségi illetősége fejében a 4. férjfi utód által kötelezett 520 ftból örökhagyóra esett 150 pftnek 4. szám szerint alperesnő részéről történt kielégítése miatt, sem váltak a jelzett hagyatéki javak apai szerzeményévé, hanem az örökhagyó által fizetendő 150 pftnyi összeg szinte csak a hagyatéki jelzett javakba történt beruházásnak tekinthető, a mennyiben pedig az örökhagyó illetőleg alperesnő a Barsi Évának fizetendő 520 pftből 4. szám szerint saját tartozási illetőségén fölül fizetett, ezen felesleg fizetett összeg erejéig a közös kötelezettséget elvállalt társai ellen viszkereseti joga támadt, — úgy nem különben, a Deli Jánosnak anyai nagyatyja utáni örökségi illetősége fejében 8. szám szerint 200 ftnak történt kifizetése folytán sem keletkezett örökhagyónak több joga, minthogy az által a kifizetett 100 ftnyi részösszeget, mint a hagyatéki vagyont terhelő beruházást igénybe vegye.

A miért is, az E) F) H) alatti hagyatéki javak, az örökhagyóra annak atyai nagyatyjáról, tehát a felperesekkel közös törzsről háromlott oly vagyonnak tekintendő, melyeken az örökhagyó édes atyjának illetőleg alperesnőnek 488 ft 50 kr-ra rugó beruházása fekszik.

Ehhez képest az apai nagyatyjától, tehát a felperesek ágán lévő közös törzsről származott hagyatéki jelzett vagyonban a törvényes örökösödés felpereseket, mint a jelzett hagyatéki vagyonban örökösödésre hivatott legközelebbi vérrokonokat, alperesnő kizárásával illetvén, — felpereseknek ezen hagyatéki javakhoz való örökösödési jogukat, és pedig $\frac{1}{3}$ rész erejéig, miután Barsi József saját $\frac{1}{3}$ résznyi illetőségét keresetbe nem vette, bírósággal megállapítani kellett. Figyelembe nem vétetvén alperesnőnek a per során vitatott özvegyi jog, özvegyi és hitestársi örökösödési igény alapján a kereseti javakhoz formált birtoklasi tulajdonjogi védvei; miután az 1866-ban elhalálozott kiskoru fia után hátramaradt hagyatéki javakban való örökösödés — és nem örökhagyó 1857-ben elhalálozott édes atyjának, alperesnő férjének, hagyatéki javaiban való örökösödési jog bírálata van szőnyegen, gyermeke után pedig alperesnőnek sem özvegyi joga, sem özvegyi, illetőleg hitvestársi örökösödési joga nem lehet.

Ezen ítéletet felperesek — és alperesnő felbbezván, ennek folytán a magyar kir. Curia, mint legfőbb ítélőszék, a kereset tárgyában 1872. május 14-én 3042. sz. a. következő ítéletet hozott:

„A kir. ítélőtáblának ítélete a C) D) F) és G) alatti telekkönyvekben foglalt birtokokra, úgy a H) alatti csupán ingókra

szorítókozó, így az alperes tulajdonának felperesek által is elismert alsó kert és tanyái szőlőre ki sem terjeszkedő; végre a per költségekre vonatkozó részeiben indokaiól helyben hagyatik; ellenben az E) alatti tjkönyvben foglalt fekvőséget, valamint a felpereseknek megítélt birtokrészekben fekvő befektetéseket illető részében megváltoztatik, és felpereseknek az E) alatti birtok örökhagyó ifju Barsi Györgyöt felében illető részéből a $\frac{1}{3}$ tulajdonjogilag csak oly megszorítással ítéltetik meg, hogy felperesek annak $\frac{1}{4}$ -ét alperesnek holtá napjáig özvegyi joggal, s így haszonélvezetül meghagyni, és alperesnek befektetések címén 466 ft 40 krt a birtok átvételével egyidejűleg megfizetni kötelesek.

PÓSFAL KÁROLY,
kir. táblabíró.

Jogirodalom.

Kézikönyv a bírósági végrehajtók számára. Tekintettel az elméleti vizsga és gyakorlat igényeire. Írta Dr. Dárday Sándor. Pest, kiadja Heckenast Gusztáv 1872. A bírósági végrehajtók kézikönyve. Gyakorlati utmutató a bírósági végrehajtók köréhez tartozó törvénykezési ügyekben, iromány-példákkal, írta Zlinszky Imre a pesti kir. ítélőtábla pótírája. Pest, kiadja Pfeiffer Ferdinand.

Két oly munkát kívánunk a t. olvasó közönséggel megismertetni, melyeknek rendeltetése az ujonnan szervezett végrehajtóknak fontos teendőik ellátásánál irányadóul szolgálni, nemcsak az által, hogy a végrehajtók hatáskörét megállapító törvényeket és rendeleteket egy egészbe összeállítják, hanem az egyes teendőket részint az azokra vonatkozó jogszabályok fejtegetésével, részint pedig gyakorlati példákkal illusztrálják.

Miután a két munka egymástól eltérő rendszerbe van foglalva, azt hisszük, nem leendő czélországban azoknak külön-külön ismertetést szentelnünk, fentartván e mellett jogunkat szerény észrevételeinket mindkét munkára megtehetni.

Dárday ur munkájában egy rövid bevezetés — talán előszó? — után közli a bírósági végrehajtókról szóló 1871. 51. t. czikket és az igazs. miniszteriumnak 1872. jan. 29. kelt utasítását a végrehajtók számára. Ezek után következik a munka I. része, mely magában foglalja a polg. törv. rendtartásnak a bírói határozatok kézbesítésére, a biztosítási intézkedésekre, a végrehajtásra, s az örökösödési eljárásra vonatkozó intézkedéseit, illetőleg ezeknek azon részeit, melyek a végrehajtók körébe eső tárgyakat és teendőket szabályozzák; a törv. rendtartás most érintett intézkedései mellett közli szerző ur az igazságügyminiszteriumnak a váltóvégrehajtások tárgyában 1869. ápril hó 8-án kelt rendeletét, és előadja a csődeljárásból azon teendőket, melyeknek ellátásával a végrehajtók bízandók meg. A törv. rendtartásnak érintett intézkedéseit szerző ur elméleti fejtegetésekkel és az egyes §§-kat felvilágosító jegyzetekkel kíséri.

A munka II. része az irománypéldákat tartalmazza, a végrehajtói funkciók körébe eső cselekvényeket illetőleg.

Pótlékképp szerző ur munkája végén közli a szolgálati utasítást az elsőfolyamodású bíróságok részére, és az igazságügyi miniszteriumnak a bírói letétek kezelése tárgyában kelt rendeletét.

E rövid ismertetésből láthatja a t. olvasó, hogy szerző ur lelkiismeretesen egybe állítja azon jogszabályokat, melyek a végrehajtók hatáskörét s az ebbe eső teendőket megállapítják, hogy a bírósági végrehajtók szerző ur munkájában feltalálják mindazon törvényeket és rendeleteket, melyeket fontos hivatásuk betölthetése végett egyenkint és összesen ismerniök kell.

Midőn e futólagos ismertetés után készséggel constatáljuk, hogy szerző ur munkájával a bírósági végrehajtóknak hasznos gyakorlati szolgálatot tett, s hogy munkáját nemcsak a gyakorlatlan, de a bírói teendők e nemében jártassággal bíró közegek is sikerrel használhatják, — nem veendő rosz néven szerző ur, ha munkája elméleti részére nézve őszinte és egészen objectív észrevételeinket megteesszük, nem gátolván bennünket e tekintetben azon concessio, melyet szerző ur az „Iromány példák“ ellen emelt észrevételünknek tett az által, hogy jelen munkáját saját firmája alatt bocsátá a nagy világba.

Miután szerző ur munkáját azok számára is írta, kik az elméleti vizsga letétele által a végrehajtói képesítést megszerezni kívánják, — azt hisszük, joggal el lehetett volna várni szerző urtól, hogy munkája e czéljára is kellő tekintettel legyen. Ez azonban nem történt, mert eltekintve attól, hogy szerző ur munkájában némely törvényes intézkedések az elméleti fejtegetést teljesen nélkülözik, hogy tehát a vizsgára készülők e rész-

K ü l ö n f é l é k.

(A kolozsvári ügyvédi-egylet felterjesztése a bírósági személyzet sürgős szaporítása tárgyában.) Nagyméltóságú m. kir. igazságügyi miniszter ur! Alig 4 hava, hogy az ujonnan szervezett kir. törvényszékek s járásbíróságok működésüket megkezdették s már is azon sajnos tapasztalatra jöttünk, hogy a kolozsvári kir. törvényszék és járásbírósnál a jelenlegi személyzettel a gyors és pontos igazságszolgáltatás a szó szoros értelmében lehetetlen.

Ha tekintetbe vesszük, hogy az állam célja az új bíróságok szervezésénél nem lehetett más, mint az egyöntetűség mellett a gyors és pontos igazságszolgáltatás s hogy ezen cél törvényszékünk és járásbíróságunknál a jelenlegi személyzettel nemcsak el nem érhető, de sőt az ügymenet teljes fenakadását is tarthatni, egyletünk kötelességének tartja nagyméltóságod magas figyelme a baj sürgős orvosolhatása végett a tapasztalt hiányokra felhívni.

A kolozsvári törvényszéknél szerzett adatokból kitűnik, hogy a kir. törvényszékhez folyó évi április hó 26-ig beadott:

a) telekkönyvi ügy	2385
b) polgári ügy	5825
c) bűnügy	1125
d) urbéri ügy	660
e) pénzügyi ügy	486
f) pertári ügyek	283

Összesen 10764

Már maga ezen tekintélyes szám eléggé mutatja, hogy a kinevezett törvényszéki személyzet nincs arányban az óriási munkával s ha ohez vesszük azt, hogy a kolozsvári kir. törvényszék területén az urbéri rendezés még csak 31 községben van befejezve, 147 község pedig még rendezetlen, de sőt ezek közül 127 községben még meg sem kezdetett s ha figyelembe vesszük továbbá, hogy az eddigi urbéri törvényszék három bíróval és megfelelő személyzettel is csak igen kevés községben bírta az urbéri rendezést befejezni, jelenleg pedig az összes urbéri ügyekre csak egy referens van, szükség a bírói személyzet szaporítása, mert csak így remélhető az urbéri szabályozás gyorsabb keresztülvitele.

De különösen szükségesnek véli egyletünk, hogy a bírák mellé kellő számmal neveztesse ki jegyzők és joggyakornokok, egyrészlől azért, mert a currens ügyek ellátása a bírák tetemes idejét veszi igénybe, holott pedig ezeket jegyzők és joggyakornokok is elláthatják, de másrészlől kívánatos ez azért is, hogy legyen tér nyitva a fiatal jogász-nemzedéknek a bírói gyakorlat megszerzésére s legyen honnan időszakonként a bírói kart gyakorlott bírákkal ellátni.

Szerfelett érezhető a hiány a kezelő személyzet s illetőleg az irnokokban is, mert a legtöbb esetben a már ellátott ügydarabok hónapokig hevernek a kiadóhivatalban s különösen érezhető ezen hiány a telekkönyvi osztálynál, a hol egyszerű bekeblezések elintézésére még hónapok sem elegendők, mert a január hóban beadott ügyek még most négy hó múlva sem adattak ki.

Már most vegyük azon számtalan eseteket a hol 3 vagy 4 óra elfogadott váltók adatnak be bekebleztetés végett, mire a zálogjog bekebleztetik és illetőleg a váltó bekeblezési záradékkal ellátva kérelmezőnek kézbesítetik, már rég lejárt a fizetési határnap, miáltal a felek a legnagyobb jogsérelemnek vannak kitéve.

Ily eljárás mellett a különben üdvös telekkönyvi intézmény célja tökéletesen el van tévesztve.

Áttérve a kolozsvári kir. járásbíróságra, jóllehet, hogy egész január hóban törvényszünet volt, mégis folyó évi április 26-ig 5057 száma volt s így egész valószínűséggel feltehetjük, hogy ez évenként fel fog 14—15 ezerre menni.

Nem mulaszthatjuk el felemlíteni azt is, hogy a kolozsvári járásbírósnál átlag véve esik egy napra 20 tárgyalás s hogy nem kevesebb mint 455 bűnügyi vizsgálatot vett át, nem is véve a napról napra felmerülő újabb eseteket s ha ezekhez vesszük a szintén illetékessége alá utalt kihágásos és hagyatéki ügyeket, melyek évenként szintén több ezerre mennek s melyek gyors elintézését igényelnek, kétséget nem szenved, hogy a jelenlegi bírói személyzet minden jóakarata és igyekezete dacára sem fog megfelelni teendőinek.

De különösen felhívjuk nagyméltóságod figyelmét a járásbírószági kezelő személyzetre, mert e tekintetben a zugolodás már általános. A kinevezett három irnok közül az egyik igató, másik kiadó, a harmadik végül levéltárnok, ezenfelül ugy ezen

ben szerző ur munkája mellett is teljesen tájékozatlanok maradnak, a munkában lévő elméleti fejtegetéseket, melyek melleleg mondva nem mindig legcorrectebbek, kielégítőeknek nem találjuk. Szerző ur elméleti fejtegetéseiben más munkák után indult, s ez magában véve nem nagy hiba lenne; de nagy hibának kell tekintenünk azt, hogy a munkákat, melyek után indult minden összefüggés nélküli kivonatban reproducálja, mi által a járatlanokat — a helyett hogy őket tanítaná — csak confundálja. A meztelenül oda vetett definitiók megértése az ismeretek bizonyos fokát tételezi fel, melylyel csak elméletileg képzett juristák bírnak; ilyeneknek pedig alig tekinthetők azok, kik a végrehajtói képesítvényre csak a leteendő vizsga alapján érdemesítettnek. Szerző urnak arra nézve, hogy elméleti fejtegetései rendeltetésüknek megfeleljenek, az egyes intézményeket kellően tárgyalni kellett volna; oda kellett volna törekednie, hogy a vizsgára készülők munkájából annyi elméleti ismeretet sajátíthassanak el, a mennyi a jogszabályok helyes alkalmazását remélni engedi. Ezt szerző ur munkájával elérni nem fogja, s ép azért fejtegetéseit kielégítőeknek nem tarthatjuk.

A mi az irománypéldákat illeti, azok egészben elég sikerülteknek mondhatók s nagy hasznára leendnek azoknak kik a végrehajtói teendőkben még kellő jártassággal nem bírnak. Részükről ugyan jobban szeretnők, ha végrehajtói irománypéldákra nem szorulnának, mert nem találhatunk sok garantiát az oly végrehajtóban ki a hatásköréhez utasított teendőkkel járó fogalmazványokat csak chablon után képes kellő formába önteni.

A munka kiállítása csinos és ára (2 ft) nem tulságos.

Zlinszky ur munkájában, mely három czimre oszlik, az első czim alatt a végrehajtói intézmény általános ismertetését, illetőleg annak eredetét, fejlődését, hasznát és fontosságát tárgyalja és közli a bírósági végrehajtók szervezetére vonatkozó törvényeket és szabályokat — talán rendeleteket? mert szerintünk a törvény sem más mint szabály; — a második czim magában foglalja a törvénykezési eljárás nemeinek és közegeinek rövid ismertetését; végre a harmadik czimben a végrehajtók különös teendői jelesen a kézbesítések polgári peres ügyekben, váltó — telekkönyvi és perenkívüli ügyekben; az előleges biztosítási intézkedések; a végrehajtási eljárás polgári peres és váltóügyekben, a bírósági végrehajtók teendői csőd- és hagyatéki ügyekben tárgyaltnak. Az irománypéldák a munka szövegében az egyes teendőknel fordulnak elő.

Miként a t. olvasó láthatja Zlinszky ur is kellő lelkiismeretességgel állította egybe azon jogszabályokat, melyek a végrehajtói teendőket megállapítják; munkájával tehát, gyakorlati szempontból hasznos szolgálatot tett a bírósági végrehajtóknak; és miután munkája kizárólag gyakorlati utmutatón kíván szolgálni, igen természetes, hogy elméleti fejtegetéseit a kritika csak bizonyos jó akarattal veheti boneczkése alá. E jó akarat mellett is azonban kénytelenek vagyunk ószintén kijelenti, miszerint Zlinszky ur munkája a mi a rendszer telenséget illeti minden képzeletet felül mul. Vannak e munkában fejezetek §§-ok nélkül, és a §-ra való felosztás ott is, hol ilyen előfordul, oly minden összefüggés nélküli, hogy a munka, a rendszert illetőleg, ziláltabb akkor sem lehetne, ha az egyes ivokat valaki álmában rakta volna egymás mellé. A törvénynek egyes intézkedései, különösen a végrehajtásnál, nem egymás mellett, nem egy egészbe vagy természetes csoportokba foglalva, hanem minden harmonia nélkül állítatnak össze, s néhol a minták közé szurva fordulnak elő; mindez a munkának sajátságos, egészen szokatlan alakot kölcsönöz, mely mindennek, csak rendszeresnek nem mondható.

Ellenben a törvény egyes intézkedéseinek értelmezései — mint gyakorlati utmutatás — elég világosak, a célnak teljesen megfelelők, ép ugy, mint az irománypéldák, melyeknek mindegyikében szerző ur alapos gyakorlati ismeretei tükröződnek vissza.

A bevezetést, különösen pedig a végrehajtói intézmény eredete és fejlődéséről szóló fejezetet (I) szivesen elengedtük volna szerzőnek; e fejezet ép ugy illik be bevezetésnek, mint a kis tükör geographiának.

A kiállítás csinos és a munka ára teljesen megfelelő.

Dr. APÁTHI ISTVÁN,
egyet. jogt.

írnokok mint a díjnokok egyszersmind a tárgyalásoknál is alkalmaztatnak mint tollnokok, ez okból annyira igénybe vannak véve, hogy az ellátott ügydarabok leírására nincs physical idejük s valóban sajnos, de tény, hogy a helybeli ügyvédek hetenként egy-két napra saját írnokait kényszerítvük az ellátott ügyek leírása végett felküldeni s mindamellett a panasz és zugolódás nagy része mégis az ügyvédet éri, mert a dolgok menetét nem értő laicus az ügyvéd hanyagságául rója fel ügye késedelmes ellátását.

Vidéki kartársainktól nyert értesítések folytán ugyancsak jelen felterjesztésünkben felsorolt hiányok nagy részt a többi kir. törvényszékek és járásbíróságoknál is fenforognak.

A fenebb elősoroltak folytán teljes tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat:

Méltóztassék úgy a bírói mint a kezelő személyzet sürgős szaporítása által a kedélyeket megnyugtadni s a bajt mielőtt nagyobbra nőne orvosolni.

A kolozsvári ügyvédegylet 1872. május 12-kén tartott rendes üléséből.

Kövári Mihály,
egyleti titk.

(Mennyiben követhető el életbiztosító társulatok ellen fenytető család?) (Vége.) Ha az ügynök és orvos csakugyan ártani vagy szándékkal szolgáltatott az intézetnek a hamis adatokat, kérdés, mennyiben állapítható meg az ily ravasz félrevezetés s mennyiben követett el az ügynök és orvos büntethető csalást. Erre legalkalmasabb mérték a H y által fogalmazott új büntetőtörvény indokai s az igazságügyi bizottság erre vonatkozó módosítványai. Ezek szerint a kérdés, vajjon valamely család fenytető, vagy csak polgári eljárás alá tartozik-e általában elvileg nem, csak esetenként dönthető el; mert főképp a megcsaltnak egyéniségét kell tekintetbe venni. Általában a fenytető eljárás tárgyát csak oly család képezheti, mely csak különös gondosság és rendkívüli figyelem mellett akadályozható meg. Ez áll a biztosító intézetekre nézve is. Csalás, pedig fenytető eljárás alá tartozó család, ha pl. az anyakönyvvezető s orvos halotti bizonyítványt állítanak ki; mert ez közokmány s azért teljes hitelű: ha az ügynök és orvos hamis adatokat küldnek a társulatnak, szintén család; de büntető eljárás alá tartozó család csak akkor, ha ez adatokkal szemben a társulatnak a szerződésük előtt az igazság beigazolására tett lépése eredményre nem vezethetett volna. Különben ha az orvosi bizonyítvány hamis, valódi szakértelemmel már az abban előforduló kifejezésekből is kivehető a család, mit az igazgató orvosnak kell észrevennie; s ha az intézet a biztosítási szerződést mégis megkötö, az egyképp tartoznék fenytető eljárás alá, akár selyem helyett kartont venne. Vagy ha valami tuberkulosis egyént biztosítana, s az rövid időre rá csakugyan abban meg is halna; ismét nem büntető eljárású család ez; a társulatnak módja van meggyőződnie, vajjon nem hamis adatokon kötötte-e a szerződést; s ekkor nem fogja kifizetni a biztosítási összeget, hanem egyszerűen alapszabályai értelmében semmisnek fogja a szerződést nyilvánítani. E tagadó példákban ellenzőleg következtetve megállapítható biztosító-társulat ellen elkövetett büntethető család. — Végül felemlíti Dr. Fiala a harmad-személyek által kötött biztosításokat, melyeknél a szerződő fél részéről teljesen hiányzik az életfentartási ösztön, sőt inkább célja az illető biztosítottak napjait kicsapongás és rendetlen élet által mennél inkább rövidíteni. Az ily biztosítások, minő pl. az adósnak a hitelező által biztosítása, mint az erkölcselenség és pazarlás előmozdító, általában roszalásra találnak. Ha az ily szerződéseket a társulat csak könnyedén megkötö s megcsalatik, nincs joga senki ellen felhívni a büntető bíróságot; mert ezeknél a dolog természeténél fogva kettős gondosságot és figyelmet kell kifejtenie. — Oly eseteknél, minő a jelen is, — mondja Fiala — az eldöntésre figyelembe veendő az oszt. polg. trkönyv 1268. és 1291. §-ai, s a szerződések egyszerűen érvényteleneknek nyilvánítandók; mert ez eseteknél az oszt. polg. trkönyv nem hivatkozik, mint legtöbbszörre, semmi megfelelő büntetőtörvényre, s ez elég bizonyíték, hogy a polgári eljárás alá tartoznak. Az pedig nem lehet a törvény eljárásnál határozó, hogy a biztosító-társulatok alapszabályai az oszt. polg. trkönyv 1291. §-át túllépik, midőn nem elégszenek a szerződés eredeti érvénytelenségével, s némi költség levonása után megsemmisítésével; hanem jogot formálnak arra is, hogy az érvénytelen szerződés szerint befizetett részléteket is visszatarthassák.

(Teleszky István) nagyváradai ügyvéd, a jogászgyűlésről igen előnyösen ismert jogi tehetség, vidéki jogászaink egyik legkitűnőbbje, Hódmezővásárhelyen képviselőjelöltnek lépett fel. — Üdvözljük őt e téren, s hisszük, hogy tehetségeivel nagy hasznára lesz a törvényhozó-testületünknek. A jövő országgyűlésre számtalan s igen fontos jogi reform várakozik, s a jogi kapacitásokban nem igen bővelkedő országunkban Teleszky István igen hasznos egyén lehet. — Csak azt sajnáljuk, hogy — mint beküldött program-beszédéből látjuk — a közjogi opponálásra akarja erejét pazarolni.

(Fabinyi Teofil) semmitőszéki bíró megköszönte az igazságügyi miniszterium részéről megtiszteltetését, mely szerint az internationale ügyben Policei-Comissarius-ként szándékolta Berlinbe kiküldetni. Megütköztünk mi is a napi lapok azon közleményén, hogy egy oly magas állású bíró, — kit a hir mint igazságügyi-miniszteri jelöltet is említ, — policialis praeventiv szabványok megállapításában való részvételre kizemeltetett. Egyébiránt ügyes számítás lehetett az, mely Fabinyi még élesebb látásán hajótörést szenvedett. Ajánljuk tehát azon kiküldetésre László Sigmond, Berczelly Jenő, vagy Vezekényi János osztálytanácsosok egyikét Csemegi Károly igazságügyi helytartó ur figyelmébe.

(Igazságügyi kormányzás.) A bűnvádi eljárást szabályzó törvényjavaslat mely a kir. törvényszékeknek követésül rendeletileg ajánlatott, — sem a kir. it. táblával, sem a kir. curiával hivatalosan nem közöltetett, minek következtében a kir. it. tábla előbbi törvényes gyakorlatához ragaszkodva máris több esetben az első folyamodású törvényszékek eljárását megsemmisítette és főbenjáró bűnperekben az írásbeli eljárást rendelte el. — Ime tehát bekövetkezett az általunk megjövendölt zavar. Ez csak természetes folyamánya annak, midőn jog és törvény helyett egyéni szeszély vél uralkodhatni.

(A pesti bíróságok személyzetének szaporítása tárgyában) a fővárosi ügyvédi kar monstre-petitiót készül az igazságügyminiszterhez, esetleg az országgyűléshez beadni; mert a tetemesen felszaporodó ügyeket legjobb ügykezetők mellett sem bírják elintézni. A váltó és kereskedelmi törvényszéknél és a belvárosi járásbírósnál a restanciák ezerekre mennek, s a személyzet elégtelensége miatt oly hosszú határnapokat kell tüzni, minők épen e két bíróságnál eljárásuk természeténél fogva továbbra meg nem engedhetők. Nem jobban áll a pesti királyi törvényszék s a többi járásbíróságok, s a nagy hátralékok minden lehető gyors igazságszolgáltatást lehetlenné tesznek. Ez állapot tovább nem hagyható; mert így a bírósági szervezet olé tűzött cél elérhetlen marad; de főképp nemcsak Pest, hanem az egész ország hitel és forgalom tekintetében tetemes kárt szenved. Segíteni kell e bajon még az új országgyűlés összeülése előtt; mivel addig a bajból felszámíthatlan károk keletkeznek. Az igazságügyminiszter a törvényhozás által nyert felhatalmazását itt foganatosítsa; mert a szükség valóban parancsolja.

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:

Kiadja:

Dr. Dárdai Sándor.

Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (jun.—szept.) 3 frt.

Félévre (jun.—decz.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca, 4-ik szám.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A törvényes örökös a magyar jogban. Dr. Katona Mórtól. — A III. magyar jogászyülés közleményei. — A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya. — Jogirodalom. Dr. Dobránszky Pétertől. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curia határozatok. — A III. magyar jogászyülés közleményei.

A törvényes örökös a magyar jogban.

Az örökjog, mely az egyént túlélő vagyoni viszonyokat szabályozza, két alapeszmére mint sarkelvekre vezethető vissza, a törvényes¹⁾ és végrendeleti örökösre.

E két irányzat, mely az egész örökjog rendszerét betölti, szoros kapcsolatban áll a családjoggal, a menyiben nem egyéb, mint a családnak vagyoni körben való feloszlása. Azonban különböző a hatás, melyet a családjog e két irányra gyakorol.

Mert míg a végrendeleti örökösésnél, melynek fő jellegét az egyén szabad, korlátlan intézkedése képezi vagyona fölött, épen a család erkölcsi természetéből folyó tekintetek tesznek bizonyos korlátozásokat indokoltakká, ezen korlátlan akarat ellenében, mint a szükség-örökösöknek nyújtott köteles rész; addig a törvényes örökösésnek épen ellenkezően a család mint végegység és ebből származó rokonság legsajátabb bázisa, kiinduló pontja, mely az egészet áthatja, szabályozza. Ott tehát a családnak szerepe a korlátozás, itt meg az egyedüli mozgató és az egészet átfogó elem.

Ha e két hatalmas tényező egymás mellett való fejlődését fürkészve, az emberiség őskorába visszamenünk, azon, különben a dolog természetében rejlő tényre jutunk, hogy az ősnépeknél ugy szólnán kizárólag a törvényes, azaz: a családi örökös foglalt helyet. Mert a család képezvén mindon, még oly primitív államszerkezetnek is alapját, a vallás, mely e korban a jogi rendezés helyét is pótolta, ezt védelem és szentesítésben részesíté. E korban, midőn az egyén fogalma még csirájában szendergett, hol a személyiség fő attribútuma a vallás- és állammindenhatóságában olvadt fel és enyészett el, a család és ennek érdekei hatották át és töltötték be az egész államéletet úgy, hogy az egyén ezzel szemben jelentőségre nem vergődhetett.

Csak lassan, hosszú küzdelem és harc' után, mely az emberiség cultur-haladását is jelzi, birt az egyén a család- és vallás szabta kötelék merev békőiből kibontakozni, melyet aztán a római nép erőteljes szellemi és különösen jogrendező képessége teljes diadalra juttatott

¹⁾ Midőn az Orsz. Ért. terminológiájától eltérve a „végrendelet-nélküli” örökös helyett a „törvényes”-t használok, csak a gyakorlat által immár szentesített elnevezést követem; el kell ugyan ismerni, hogy a fogalom meghatározására egyiránt helyes mindkettő, de utóbbi nyelvünknek sokkal természetesebb, hogy ne mondjam, szabályszerűbb alkotása, mint amaz, könnyed kiejtésű és gördülékeny is.

úgy, hogy a személy szabad rendelkezése tulsúlyra vergődött.

A középkorban mindazáltal újból a családiság eszméje lön az örökös gyű- és központja. A feudalismus egyebütt, nálunk meg az ősiség a család- és vérségi összeköttetésnek és ezzel a törvényes örökösnek oly hegemoniát nyújtott a szabad rendelkezés rovására, hogy ez utóbbi csak mellékes, sőt mondhatni esedékes tényezővé vált; azonban most is úgy, mint egy ezreddele előtt, a római jog, különösen a pandekta jog hódítása nyomán, a józan egyensúlyt a két tényező közt helyreállítá, ledöntvén egyenlősítő tendenciájával minden utban álló gátot és korlátot.²⁾

Ezen vázlatos áttekintésből kiderül, hogy úgy a szellemi szunnyadás, mint az első ébredés korában a vérségi kapocs határozottan fölényen birt a szabad akarat nyilvánítása fölött, de tapasztalható az is, hogy minden haladást jelző momentum a vérségen alapuló viszonyt lazábbá téve, az egyén önállóságának kedvezett.

Azonban nincs okunk attól tartani, hogy ily formán, az örökös haladással lépést tartva, a családiság összekötő ereje valaha teljesen megszűnend; megtartja az fontosságát mindig, mert ennek alapja, a szeretet és vonzalom azok iránt, kiknek életet adtunk, vagy kiknek azt köszönhetjük, oly mélyen van énünkbe plántálva, annyira összeforr egész ethikai valónkkal, hogy az csak az emberrel együtt veszt ki, mert az erkölcsi természet törvényei szintoly ellenállhatlanok, szintoly abszolút hatásuak, mint a phisikai világéi.

A család tehát — ezen vérségi viszony, mely a merőn állatias ösztönszerű állapotnál magasb vonatkozás — az egész örökösnek, de kiválóan a törvényesnek képezi alapját; legyen bár a végső akarat az egyén szabad rendelkezésének színébe burkolva, leginkább a fajszeretet az, és nem az önkény vagy vak-szeszély, mely azt vezéreli.³⁾

Téves tehát minden oly nézet, mely a törvényes örökösben nem lát egyebet, mint oly nagy és átalá-

²⁾ Lásd ez iránt bővebben: Gans: Das Erbrecht in weltgeschichtlicher Entwicklung oder das römische Erbrecht in seiner Stellung zu vor- und nach römischen 4 B. 824—1836. Magyar kivonatban Tóth Lőrincz A magyar örököséi jog szelleme és alapelvei, más jogokkal hasonlítva. Magyar Akadémiai Ért. 60 és köv. évfolyam.

³⁾ Szépen mondja Ihering: Geist des röm. Recht-jében: Die Testamente treten nicht als Widersacher, sondern als Dienerinnen der Familie in der Geschichte des Rechts auf. I. köt. 190 és köv. lap.

nosan tartott végrendeletet,⁴⁾ melyet a törvényhozás in subsidio felállít, azok számára, kik önmaguk nem rendelkeznek, mibe aztán az örökhagyó, mint vélt akaratába, hallgatag belenyugszik. Mert nem a vélelmezett akarat szerepel a törvényes örökösben, hanem azon családi összeköttetés szülte vonzalom s szeretet, mely az ezen köteléken belül állókat összefűzi s általánosságban tapasztalható is, miért észszerűen nem is lehet az örököségi rendet messzebbre nyújtani, mint addig, mennyire ezen kötelék ereje terjed;⁵⁾ ezt azonban kiérezni igen finom tapintatot igényel, mert ez az idő szerint változik, nagyobb egy patriarchalis szerkezetben, mint egy gyorsan lüktető állami életben. De teljesen elhibázott s értelem nélkül való az, midőn az örökösnek semmi határ nem szabatik, mert ez által az örökös sokakra szerencse-játékká fajul.⁶⁾

A mi végre a törvényes örökös rendjét illeti, melyben a család- és rokonbeliek egymás után következnek, ilyen kétféle létezik, a római és a germán örököségi rend.

A római jogban izek—gradus—szerint van az örökös megállapítva, a közelebbi izen levők kizárják a távolabbat, így a lemenők után a szülők, ezek után utódaik stb. A germán örököségi rend pedig az ág—linea szerint van⁷⁾ rendezve — parentela rendszer; itt először a lemenők után a szülői ág, aztán a nagyszülői ág stb. következik.

Ezen általános renden kívül esik a házastársi örökös, mely sem a római, sem a germán jogban nem volt harmonice kifejtve; csak hazai jogunk tesz e tekintetben becses kivételt, mely az anyát és özvegyet rendkívüli pietás tárgyává teszi s ez által felül áll az összes európai hason intézkedéseken, miből érdekes cultur-históriai következmények vonhatók.

A tárgyalási módszer a kritikai lesz; alapul véve az Országb. Értekezletnek örökösre vonatkozó szabályzatát, vizsgáljuk, mennyire felel az meg a modern jogtudomány követelményeinek, mik a hiányok benne és a fogyatkozások, hozzá csatolva még tájékoztatul az újabb s nevesebb törvénykönyvek hason szabványait is.

(Folyt. köv.)

Dr. KATONA MÓR,
n. szebeni kir. akad. jogtanár.

A III. magyar jogászgyűlés közleményei.

Indítványok:

Indítvány Dr. Neumann Ármán ügyvéd urtól Székes-Fehérvárott.

Tekintve, hogy a törvényes bizonyítási szabályok a ténykörülmények kiderítését akadályozzák, mert valamely peres ténykörülmény valódisága csak is az egyéni lelkiismeretes logikai gondolkozási tevékenység útján található;

Tekintve, hogy a törvényes bizonyítási theoria ezt maga is elismeri, a mennyiben a polgári perben az anyagi igazság helyett az „alaki“ igazság kiderítését mondja a bíró feladatának és így az igazság fictióját állítja a valódi igazság helyébe;

⁴⁾ Ez az álláspontja még Teleszkynek is, a jogász-gyűlés elé terjesztett indítványában. Lásd különben Unger: System VI. köt. Erbrecht 4. §. 1. jegyzet.

⁵⁾ Lásd Ahrens: Naturrecht oder Philosophie des Rechts auf dem Grunde des ethischen Zusammenhanges von Recht und Cultur. 6. kiad. 248 és köv. lapokon.

⁶⁾ Ahrens: Ugyanott.

⁷⁾ Legtisztabban látható az ági örökös az osztrák polg. törvénykönyvben; különben hazai jogunkban is ez van elfogadva.

Tekintve, hogy a törvényes bizonyítási szabályok csak a dogmatisáló scholasticus canoni jog befolyása alatt keletkeztek, mert a régi „ordo judiciorum privatorum“ — mely minden polg. perrendtartás mintaképeül szolgálhat — törvényes bizonyítási szabályokat nem ismert;

Tekintve, hogy az által, miszerint a törvényes bizonyítási theoria egy sajátlagos igazságot hirdet, a jog csakis egy beavatott jogászi czéh privilegiummá vált, mely körülmény azonban nemcsak a jogot a nép jogi meggyőződésétől elidegeníti, hanem a jogszolgáltatást is egyik fontos és nemes feladatának kivitelétől — t. i. a népnevelés egyik kiegészítő része lehetni, — megfosztja:

Tekintve, hogy az újabb törvényhozások a szóbeliség és nyilvánosság meghonosítása által tudva vagy tudatlanul a törvényes bizonyítási szabályok alóli kibontakozást célozzák;

„Mondja ki a jogászgyűlés elvben, hogy a polgári perben a bíró a bizonyítékok szabad méltánylása mellett hozzá ítéletét.“

Indítvány Boor József ügyvéd urtól Komáromban.

Mondja ki a jogászgyűlés: hogy minden honpolgár szabad akaratjából kifolyó korlátlan végrendeletet tehet, köteles-rész mellőzésével.

Indokok:

A midőn azon eszme keletkezett, miszerint embereknek vagyonukról végrendeletet tenni szabad, nem szenved kétséget, hogy ezen eszme alapja a szabad és korlátlan rendelkezhetőség jogában feneklett, a mint azt a természet maga és minden embernek saját különös viszonyai óhajtják és parancsolják.

Minden jog a természetességben keresi és találja legjobb megfejtését. A midőn esküdt ítélt, saját természetes eszének tulajdonittatik a csalhatatlanság, a midőn a falusi írni és olvasni nem tudó bíró ítélt, szintén természetes esze szerint jár el; a törvényalkotó végre szintén csak azt kívánja érvényre juttatni, mi legtermészetesebb.

Valahányszor kérdésbe jön egy végrendelet, az örökösök vagy hagyományosok a legnagyobb szigorral ragaszkodnak hozzá, még akkor is, ha positiv törvény szabályaival össze nem fér.

Ha tehát végrendelettel megengedtetik, igen természetes, hogy annak alapjául minden végrendelkező szabad akaratja és természetes esze alkotta igazságot kell tekinteni. Szükséges ez leszármazó örökösök nélkül ép úgy, mint azok mellett elholtaknál. Mert:

a) Nem képzelhető törvényes korlátok mellett tökéletes végrendelet, a mennyiben minden ember nem tudja a törvényt, mi által sok költséges, rokonok közt viszály magvát elhíntő perek szükségkép előidéztenek, mi által egyes hazapolgároknak és az államnak a perek szaporítása által szükségtelen kiadások okoztatnak.

b) A leszármazó örökösök, vagyis gyermekeket vagy unokákat a szülő rendkívüli okok nélkül az örökösödésből ki nem zárja, mert a természetes igazság őt arra fel nem hatalmazza és mert a világ ítéletének magát a végrendelkezők nélkül ki nem teszi. Ha tehát egy végrendelkező gyermekeit a hagyatékban részvételből kizárta, tette azt alapos, előtte tudva lévő okokból, melyekre nézve őt holtá után mintegy felelősségre vonni egy szabadságot ismerő államnak jogában nem áll.

c) Mert meg vagyok győződve, hogy ezen szabad szellemből kifolyó természetes elv mellett a végrendeletteleknél az örökhagyók részéről szabatosabb és igazságosabb eljárás fog követtetni és a honpolgároknak az erkölcs hatalma nagy mértékben felébresztetik.

Indítvány a magyar jogászggyűlés alapszabályai 14-ik §-nak módosítása iránt Dr. Murinyi Endre ügyvéd urtól Pesten.

Az állandó bizottság tevékenységi köre a mult jogászggyűlésen oly kiterjesztést nyert, hogy e bizottsághoz utalt teendők nagyobb részét nem Pesten lakó tagok is végezhetik, s így a helyben nem lakás a bizottsági tagságra nézve többé akadályul nem szolgálhat. Indítványozom tehát, hogy az alapszabályok 14. §. első bekezdése, (mely most így szól: „Az állandó bizottság Buda-Pesten lakó 30 tagból áll, és a teljes ülés által évről évre választatik.”) ekép módosíttassék.

„Az állandó bizottság áll 30 Buda Pesten lakó és 15 vidéki tagból. A 45 tagból álló bizottság a teljes ülés által évről évre választatik.”

Az ötödik bekezdés, (mely most így szól: „A szavazás mind a 30 tagra egyszerre történik.” ekép módosítandó:

„A szavazás egyszerre történik mind a 45 tagra: de a 30 Buda-Pesten lakó tag nevétől a 15 vidéki tag neve a szavazati iven külön elkülönítendő.”

Az f) alatti bekezdés utolsó pontjánál ezen szavak szurandók közbe: „Buda-Pesten lakó” és ekkor e pont vége ekép fog hangzani: „Határozatai érvényéhez megkivántatik, hogy az ülésekre minden Buda-Pesten lakó bizottmányi tag meghivatott s legalább tíz megjelent legyen.”

Indítvány Tomcsányi Mór törvényszéki elnök urtól Thuróc-Szt. Mártonban.

Az alapszabályok 14-ik §-ának első bekezdését így indítványozom módosítani:

„Az állandó bizottság 60 tagból áll, és a teljes ülés által, évről évre választatik.”

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

(Folytatás.)

Könnyebb áttekintés végett a váltókat, lejáratuk tárgyalásánál 4 osztályba csoportosítom, a szerint, a mint bennök a lejárat általában nincs meghatározva, vagy az, egy bizonyos a kibocsátás után történendő cselekvény által, vagy a kibocsátás alkalmával határoztatik meg, vagy végre lejáratuk vásárra szól.

A) A látra és tetszésre szóló váltókban a lejárat határidő nincsen meghatározva; — ezek tekintetében a vtk. 103. §-a rendel miszerint látra kelt váltókat fizetés végett minél előbb, legfeljebb azonban az 53. szakaszban az elfogadás végetti bemutatásra kiszabott határidő elforgása alatt, be kell mutatni. — Tetszésre kelt váltóknak bemutatása semmi határidőhöz kötve nincsen.

E szerint különbség tétetik látra és tetszésre szóló váltók közt: ezek semmi határidőhöz kötve nincsenek, s így ezeknél késelelem a fizetés végetti bemutatásnál nem is létesülhet, még azon esetben sem, ha a tetszésre szóló váltó kibocsátója fizetés végetti bemutatásra bizonyos határidőt szabna, melyen belől, a tulajdonos köteleztetnék a váltót bemutatni; mert ily esetben a tetszésre szóló váltó jellegét elvesztené, s látra szóló váltóvá fajulna.

Látra szóló váltók fizetés végetti bemutatásánál mind az alkalmazandó, mit a lát után bizonyos időre szóló váltók elfogadás végetti bemutatására az 53. §. rendel; — tehát, hogy a tulajdonos ezen határidőket csak akkor köteles megtartani, ha a kibocsátó, illetőleg egyik forgató másképen nem intézkedett; hogy ezen határidők megtartandók akár bel-, akár külföldön fizetendő váltóknál, feltéve, hogy belföldön kiállítottak; hogy végre, a bemutató, a fizetésre meghatározott bemutatási határidő utolsó napján a fizetést csak déli 12 óráig kérheti; ezen határidő után fizetés hiánya miatti óvást jogeredményen fel nem voht.

A német törvényhozás erre vonatkozó intézkedései következők:

A látra szóló váltó a bemutatáskor jár le. — Az ily váltó, a forgatók és a kibocsátó elleni váltójogi kereset elvesztése mellett, fizetés végett, a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest, ily meghagyás hiányában pedig a kiállítás után 2. év alatt bemutatandó. — Ha valamely forgató ily váltón hátrátához különös bemutatási határidőt kötött, annak váltójogi kötelezettsége megszűnik, ha a váltó ezen határidő alatt be nem mutatott. — (Köz. ném. v. rendsz. 31. cz.)

A köz. n. v. rendszabály szerint, tetszésre szóló váltók érvénytelenek. — (Borchard: Archiv f. d. W. R. 1. k. 36. l. — Blaschke: W. R. 72. l. 12. jegy.)

Ausztriában azonban a tetszésre szóló váltók érvényesek. (Ministeri rend. 1858. nov. hó 2-án Birod. T. L. 197. sz.)

A tetszésre szóló váltók látra szóló váltókként bírálandók meg, és így a köz. n. v. rszabály 31. cikkének rendelete azokra is kiterjed. — (Gelpke: Zeitschrift f. Handelsr. 1. kötet 190 l. — Blaschke: id. m. 71. l. — Külley: Magyar váltótörvény 103. §.)

A német törvényhozás e tekintetbeni intézkedése megegyez a hazaival, a mennyiben a köz. n. v. rendsz. 86. cz. értelmében, a törvényben megállapított, a fizetés végetti bemutatása körül, a lejáratkor teendő cselekmények, és határidő megtartására vonatkozó rendeletek csak a belföldön kiállított, és ugyanott fizetendő váltóknál alkalmazandók; a mely általános szabályból kivételt képeznek a látra szóló váltók, melyeknél, a fizetés végetti bemutatása körül azon elvek alkalmazandók, melyek a lát után bizonyos időre szóló váltók, elfogadás végetti bemutatásánál alkalmazásba jönnek, t. i. hogy a belföldön kiállított látra szóló váltók, melyek akár bel-, akár külföldön fizetendők, a bemutatási határidő a belföldi törvények szerint lesz megbírálandó. — (Archiv f. d. W. R. V. k. 378. l. — Blaschke: id. m. 157. l.)

A francia törvényhozás tetszésre szóló váltót nem ismer; — látra szóló váltók fizetés végetti bemutatását azon határidőkhöz köti, melyeket a lát után bizonyos időre szóló váltók, elfogadás végetti bemutatása tekintetéből megállapított. — (Font idézett: Cod. de comm. 160. cz.)

B) A lát után bizonyos időre és felmondásra szóló váltók lejáratá, egy bizonyos a kibocsátás után történendő cselekvény, azaz elfogadás végetti bemutatástól számítatik.

A magy. vtörvény eltérőleg a külföldi törvényektől felmondásra szóló váltókat is ismer; ez a vtk. 68. §-ban van megérítve.

Azon körülmény, hogy a 89. §-ban, — mely a lejáratot, vagyis azon időt határozza meg, melyre valamely váltó kiállítva lehet, a felmondási határidőt a törvény nem említi: nehézséget nem szül, mert a felmondásra szóló váltók egészen úgy bírálandók meg, mint a lát után bizonyos időre szóló váltók, a miért ezen szakasz, külön felemlíteni a felmondásra szóló váltókat, feleslegesnek tartotta, mert ugyis ezen szakasz c) pontja alá vonandók. — (Vildner: f. id. m. 89. és 95. §§. — Külley: id. m. 68. §.)

A lát után bizonyos időre szóló váltók lejáratá az elfogadás napja, vagy az ezt követő naptól számítatik a szerint, a mint a váltó lát után egy vagy több hónapra, egy vagy több évre, egy negyed, egy fél vagy $\frac{3}{4}$ évre, vagy a mint lát után egy vagy több napra, fél, egy, vagy több hétre, fél, egy vagy több usóra van kiállítva. — Az usót a 95. §. 14. napban állapítja meg. — (Ezen felosztás a vtk. 91—95. §§-ból foly.)

Ugyanis, a 91. §. rendel miszerint: lát után bizonyos időre kelt váltók lejáratá az elfogadást követő első naptól számítatik, — ugyanezt rendel a 92. §. a kelet után bizonyos időre szóló váltóknál. — A 94. §. rendel miszerint: ha a váltóban kitűzött fizetési határidő több hónapokra terjed, a fizetés a kitűzött utolsó hónapnak ugyanazon napján teljesítendő, melyen a kelt utánra szóló váltó kiadatott, vagy a lát után bizonyos időre szóló elfogadtatott; ha pedig az utolsó hónapban, a napok száma kevesebb, minden esetre annak utolsó napján; — a 95. §. ugyan ez áll oly váltókra is, melyek több évekre szólnak.

A törvény nem emlit ugyan heteket és usókat világosan, de ez nem is szükséges, mert minden esetre az általános fogalmu „bizonyos idő” tekintete alá esik, míg ellenben a „hónap” és „év” kifejezésekben nem foglaltathatik.

Ezen intézkedés által a törvényhozó tökéletesen megfelelt azon törvényhozási főelvnek, miszerint a törvénynek világosnak, könnyen érthetőnek s hosszú bonyodalmas kiszámításoknak elejét vevőnek kell lenni. — Az I. r. 209. §-ban a törvény kimondotta, miszerint minden e törvényekben kitett határidők a gergelyi kalendarium szerint számítandók; — ezen intézkedés

üdvösségéről meggyőződve leszünk, ha tekintetbe vesszük, hogy hazánkban divó különböző kalendarium sok perlekedésre adott volna okot, ha nem mondatott volna ki a törvény által, hogy ezek a lejárat kiszámításánál tekintetbe nem vétetnek. — Ezen elv szempontjából alkottattak a fent idézett 91—95. §§. is, és felállított az elv, hogy hónapok és évek, melyek kalendarium után könnyen kiszámíthatók, a kiállítási, illetőleg elfogadási napon, — azok, melyek más határidőhöz vannak kötve, szinte könnyű kiszámítás végett, a kiállítási, illetőleg elfogadási napot követő napon, kezdenek folyni. — Ezen utóbbi elv, hogy a határidő a kiállítási, illetőleg elfogadási napot követő napon kezd folyni, szinte könnyebb kiszámítás végett állapított meg, mert a bizonyos idő, mely a váltóban kitétetik a naphoz, melyen kiállított, illetőleg elfogadtatott egyszerűen hozzá adatik és ezen határidő utolsó napján lesz a lejárat nap.

Ki van ezen elv határozatlan mondva a 94. §. 2. pontjában, mert noha rendesen a hónap 30 nappal számíttatik, itt a könnyebb kiszámítás tekintetéből kivétel tételik. — Ugyan ez következik a 93. §. rendeletéből, mely a fél hónapot kivétel nélkül 15 napban állapítja meg, noha vannak hónapok, melyeknek fele csak 14 nap.

A német törvényhozás e tekintetbeni intézkedései következők:

Azon váltók, melyek lát vagy kelet után bizonyos időre szólnak, a lejárat ideje esik:

1) ha a határidő napokban határozott meg, a határidő utolsó napjára; a határidő számításában azon nap, melyen a kelet után fizetendő váltó kibocsátott, vagy a lát után fizetendő elfogadás végett bemutatott, nem számíttatik be;

2) ha a határidő hetekben, hónapokban, vagy több hónapra terjedő időközben (évben, félévben, negyedévben) határozott meg, a fizetés hetének vagy hónapjának azon napjára, mely neve, vagy száma szerint a kibocsátás vagy bemutatás napjának megfelel; ha pedig ezen nap a fizetés hónapjában hiányzik, a lejárat ideje a fizetés hónapjának utolsó napjára esik. — Ezen kifejezés „fél hónap“ 15 napi időköznek tekintetik. Ha a váltó egy vagy több egész hónapra és egy fél hónapra szól, a 15 utoljára számítandó. — (Köz. n. v. rendszab. 32. cz.)

A szokásos váltót a német törvényhozás nem ismeri. — Egyes német államok azonban intézkednek az usó váltókról is, a mennyiben ilyenek külföldről bevitetnek, illetőleg oda intézvék.

Az 1850. jan. 25. k. bajorhoni bev. törvény 3. cz.-e az usót 14 napi időköznek tekinti.

Az 1849. ápr. 25. k. szászországi bev. pát. 4. §. az usót 14 napi időközben állapítja meg.

Az 1849. aug. 3. k. weimari bev. pát. 2. cz.-e az usót 14 napi időközben állapítja meg.

A francia cod. de commerce rendeli: Lát után, vagy usó után bizonyos időre kelt váltók lejáratát, a bemutatás, vagy az elfogadás hiánya miatt felvett óvás napja határozza meg. — 131. cz.

Az usó 30 napot jelent, melyek a váltó kiállítási napját követő naptól számíttatnak. — A hónapok a Gergely-féle naptár szerint számíttandók. 132. cz.

A cod. de commerce ezen intézkedése, véleményem szerint, megegyezik a magyar törvényhozás e tekintetbeni intézkedésével az iránt, hogy miképen számíttassék ki a lát után bizonyos időre szóló váltók lejárat, mert a 132. cz. 2-ik pontja kimondja az elvet, miszerint, azon határidők, melyek úgy mint hónapok, tehát $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ egy vagy több év a kalendarium szerint könnyen kiszámíthatók, az elfogadási nappal kezdődnek; ellenben a lát után bizonyos időre szóló olyan váltók, melyeknek határideje napok, hetek vagy usóknak van meghatározva, az elfogadási napot követő napon kezd folyni, a 132. cz. első pontja értelmében; — de eltér az usó időköz meghatározásában, melyet 30 napban állapít meg.

C) Azon váltók, melyek lejárat határideje már a kibocsátásnál állapítottatik meg:

a) bizonyos napra, vagy

b) kelet után bizonyos időre szólnak.

A napra szóló váltók határozott naptári időre szólnak.

A kelet után bizonyos időre szóló váltók lejárat határidejének meghatározásánál ugyanazon elvek és rendeletek, melyek a lát után bizonyos időre szóló váltóknál, alkalmaztatnak, azzal a megkülönböztetéssel, hogy a kelet után bizonyos időre szóló váltók lejárat határideje a keletől számíttatik.

D) A vásári váltók lejárat tekintetében a vtk. 97. §-a rendeli, miszerint:

A vásárookra kelt váltók lejárat különbözik, nevezetesen:

a) egy napi vásárookra szóló váltók a vásár napján; b) egy napnál tovább, 8 napig terjedő vásárookra szólók a vásár utolsó napjáig; c) 8 napnál hosszabb vásárookra szólók a vásár második hetében szerdaig lejárnak.

A német törvényhozás erre vonatkozó intézkedései: A vásári váltók a vásár helyének törvényei által meghatározott fizetési időben, és ily meghatározás hiányában a vásár törvényes befejezése előtti napon járnak le. — Ha a vásár csak egy napig tart, a váltó lejárat ezen napra esik. — (Köz. ném. v. rendszab. 35. cz.)

Ha valamely vásár elhalasztatik, ezzel a fizetési nap is elhalasztatik. — (Dr. Apáthi: köz. n. váltójogt. 75. l.)

Azon esetben, ha a vásár általában nem tartatik meg, a váltó azon napon jár le, melyen a vásár megtartása esetében fizetendő lett volna.

Ausztria az 1859. jan. 25-én kelt bev. pát. 4. §. egy napi vásárookra szóló váltók a vásár napján; — egy napnál tovább, 8 napig terjedő vásárookra szólók a vásár törvényes utolsó nap előtti harmadnapon lejárnak.

Az augsburgi v. r. IV. fej. 7. §. ottani vásárookra intézett váltók a vásár befejezése előtti fizető napon fizetendők.

Braunschweig: Az 1849. jan. 11. k. b. pat. 4. §. szerint a vásári váltók lejárat az első hét szerdájára esik.

Boroszló: a vásári váltók kifizetése a második hétbe keddtől csütörtökig délelőtt 9 órakor történik. — (Boroszlói v. r. 37. cz.)

Az 1850. febr. 26. k. Frankfurt a M. melletti b. p. 2. §. szerint oly váltók, melyek általában vásárra, vagy a vásár fizető-hetére szólnak, a vásár harmadik hetében kedden kifizetendők, vagy óvatolandók. Oly váltók, melyek a vásár első, második, vagy harmadik hetére szólnak, az illető hétben kedden kifizetendők, vagy óvatolandók.

Az 1832. Frankfurt az O. melletti vásári rendsz. szerint a fizetésnek a fizető hétben keddtől a hét negyedik napjáig kell történni.

A porosz Landrecht 863. és 865. §§. szerint königsbergi vásári váltók a fizető hét negyedik, vagy 5-ik napján esteli 6 óráig kifizetendők.

Az 1849. ápr. 25. k. szászországi b. p. 5—6. §§. szerint a lipcsei vásárookra vonatkozólag a következőt rendeli: Leipziger Messwechsel verfallen in der Jubilate- oder Michaelismesse Donnerstag nach Ausläutung der Messe, in der Neujahrsmesse den 12-ten Januar, und wenn dieser an einem Sonntag fällt, am folgenden Tage. Bei Wechseln, welche in einer Leipziger Messe mit Bezeichnung einer der Messwoche einem bestimmten Wochentage zahlbar gestellt sind, ist unter „der ersten Woche“ die vor Einläutung der Messe oder sogenannte Böttcherwoche, unter der „zweiten“ die darauf folgende — eigentliche Messwoche, unter der „dritten“ die Woche nach Anläutung der Messe zu verstehen. Lautet ein Wechsel schlechthin „zahlbar in der Messwoche“ so versteht man darunter die Woche zwischen Einläutung und Ausläutung der Messe.

A francia törvényhozás intézkedése a vásári váltók lejárat tekintetében:

A vásárra szóló váltók a vásár napján jártak le, ha a vásár egy napig tart; ellenkező esetben pedig a vásár befejezésére rendelt nap előtti napon. — (Cod de commerce 133. cz.)

3-szor. Mulasztás létesül, ha az elfogadás, vagy fizetés végetti bemutatás nem az illetékes személynél történik.

A személyek, kiknél a bemutatásnak történni kell, a váltó neme és tartalma szerint, következők:

a) Az intézvényezették és elfogadók;

b) szükségbeli utalványozottak;

c) névbecsülők és

d) saját váltókibocsátója.

A) Az intézvényezettre vonatkozólag a vtk. 59. §-a rendeli: a váltót elfogadás végett magánál az intézvényezettnél, vagy az elfogadásra meghatalmazott képviselőjénél, milyenek a bejegyzett társaságokban a címvezető tekintetik; azonban a bemutató, ha elfogadásra meghatalmazott áll elő, a meghatalmazás igazolását megkivánni köteles. — Továbbá a vtk. 101. §-a:

A váltót kifizetés végett legelőbb az elfogadónál kell bemutatni, legyen az bár tulajdonképi elfogadó vagy csak névbecsülő.

Ha a váltó bejegyzett társaságra intéztetik, de ennek címvezetője nincs, a váltó a társaság minden egyes tagjának mindaddig bemutatandó, míg egyik tag elfogadja, illetőleg kifizeti, mert ebben az esetben a társaság minden egyes tagja intézvényezettnek tekintendő, a kiro a vtk. I. r. 62. §. rendelete alkalmazandó, hogy t. i. „Ha több intézvényezett ezen szócska-

val „és“ kötteték össze, a váltót elfogadás végett mindeniknél be kell mutatni.“ — (Vildner: f. id. m. 62. és 101. §§.)

Az intézvénnyezettnek a váltót fizetés végett még akkor is kell bemutatni, ha korábban az elfogadást megtagadta. — (Dr. Apáthi: Magyar váltójog 89. és 168. lapok.)

Szerény véleményem szerint ezen állítást csak egy kis módosítással fogadnám ell.

Ugyanis a 99. §. rendeli: Ha valamely váltó részben, vagy épen nem fogadtatik el: az előzőkre nézve, a mennyiben elfogadva nincsen, az óvás tétellel azonnal lejárt. — A 138. §. pedig: A viszkereket (mely alatt fizetéseit is kell érteni) következő feltételeken alapul a) Ha a váltó elfogadása, vagy kifizetése egészen vagy némely részben megtagadtatik. — Kétséget nem szenvedhet, hogy ezen szakasz készfizetési viszkerestről is szól, mért itten a fizetés megtagadásából eredő viszkerestről is van intézkedés, ily esetben azonban a vtk. 154. §. b) pontja értelmében készfizetési viszkerestről adatik hely.

Ha tehát az elfogadás megtagadtatik: készfizetési viszkerestről van helye; de hogy lehetne a törvény ezen rendeletét toganatosítani, ha azt állítanók, miszerint: az egyszer elfogadás végett már bemutatott és el nem fogadott váltót, a birtokos köteleztetik a váltóban kitett lejárat napon ismét bemutatni, mert ebben az esetben a készfizetési viszkereket-jogát meg kellene tagadni.

Lehet azonban eset, a midőn az intézvénnyezettnek a váltót a lejárat napon ismét kell bemutatni, még abban az esetben is, ha korábban az elfogadást megtagadta; ez akkor történik, ha a váltó névbecsülésből más, mint az intézvénnyezett által elfogadtatott, a mikor a vtk. 82. §. értelmében viszkerestről nincs helye; — ily esetben a lejárat az intézvénnyezettől a bemutatást ismételni kell a vtk. 65. §-ában kimondott azon elv szerint, hogy a bemutatás annál eszközölendő előbb, ki által, ha fizet, több kötelezett szabadul fel. — (Vildner: id. m. 101. §.)

Ily értelemben: az intézvénnyezettnek a váltót fizetés végett még akkor is kell bemutatni, ha korábban az elfogadást megtagadta.

Hogy a telepített váltó elfogadás végett szintén az intézvénnyezettnek, nem pedig a telepesnél bemutatandó, a 73. §-ból tűnik ki.

A német törvényhozás e tekintetbeni intézkedései következők:

A váltótulajdonos a váltót az intézvénnyezettnek elfogadás végett azonnal bemutathatja. — (Köz. n. váltórendszabály 18. cz.)

A telepített váltó elfogadás végett az intézvénnyezettnek mutatandó be. — (Blaschke: id. m. 161. l.)

A telepített váltónál, ha az elfogadomány mellett telepes megnevezve nincsen, úgy a bemutatás a telepen ugyan, de az intézvénnyezettnek történik. — (Köz. n. v. r. szabály 43. cz.)

Hogy a váltófizetés végett az intézvénnyezettnek mutatandó b, a köz. n. v. rendsz. 41. és 43. cikkeiből kiviláglik.

Az intézvénnyezettnek a váltót fizetés végett még akkor is kell bemutatni, ha korábban a fizetést megtagadta; és csak ezután kell és lehet a szükségbeli utalványozottakhoz, a mennyiben ilyenek a váltón megnevezve volnának, fordulni. — (Karvasy: Váltójogt. 103. l. — Külley: Magy. váltótörv. 101. §. — Blaschke: id. m. 198. l.)

A francia törvényhozás intézkedései szerint, a váltó elfogadás kifizetés végett az intézvénnyezettnek bemutatandó. — (Cod. de com. 123., 124. és 125. cikkek.)

Továbbá rendeli a 159. cz.

Ha az intézvénnyezett, ki ellen a váltóelfogadás hiánya miatt óvatoltatott, fizetésre ajánlkozik, minden közbenjáró előtt elsőséggel bír.

B) Szükségbeli utalványozottaknál a váltót, a dolog természeténél fogva csak akkor lehet bemutatni, ha ilyenek a váltón megnevezve vannak.

Hogy mikor köteleesség a váltót, különbeni viszkereket elvesztése terhe mellett, a szükségbeli utalványozottaknál bemutatni, arról a vtk. 64. §. intézkedik, rendelvén: Ha az intézvénnyezett a váltót az intézőre névbecsülésből sem fogadná el, az óvás a 60. §. értelmében tüstént megteendő, és az előzőkkel közlendő, azonfelül a bemutató köteles a váltót óvás tétel után a helyben levő szükségbeli utalványozottnak lefelebb következő köznapon ugyane végből bemutatni és a 65. §.

Több szükségbeli utalványozottak közül a váltót annál kell előbb bemutatni, ki korábbi kötelezettnek utalványozottja; ha pedig ezen elsőbbség a váltóból ki nem tetszenék, a bemutató sort tetszése szerint tarthat.

E szerint, a váltóbirtokos, mielőtt az elfogadás megtaga-

dása miatt viszkeresettél élhetne, a váltót elfogadás, illetőleg fizetés végett a szükségbeli utalványozottaknak bemutatni köteles, s pedig bizonyos sorrend megtartása mellett.

Ha valamelyik szükségbeli utalványozott, vagy az intézvénnyezett — bár névbecsülésből, a váltót elfogadta, azt tovább bemutatni nem szükséges. — (Dr. Apáthi: Magy. váltójog. 140. lap.)

A ném. törvényhozás e tekintetbeni intézkedései következők:

Ha az elfogadás hiánya miatt óvatolt váltón, a fizetési helyre szóló szükségbeli utalvány létezik, ez esetben mielőtt biztosítás kérethetnék, az elfogadás a szükségbeli utalványozottól követelendő.

Több szükségbeli utalványozottak között elsőség azt illeti, ki által, ha a fizetés teljesítettik, legtöbben szabadulnak meg a kötelezettségtől. — (Köz. n. v. rendsz. 59. cz.)

Ha az intézvénnyezett által ki nem fizetett váltón vagy ennek másolatán a fizetési helyre szóló szükségbeli utalványok, vagy valamely névbecsülési elfogadás léteznék, a tulajdonos a váltót fizetés végett, legfeljebb a fizetés napja után második köznapon, minden szükségbeli utalványozottnál és névbecsülési elfogadónál bemutatni, és az eredményt a fizetés hiánya miatti óvásban, vagy ennek függelékében feljegyeztetni köteles. — (K. n. v. rendsz. 62. cz.) (Folyt. köv.)

Jogirodalom.

Viszonzulás az „Államismerettan“ szerzőjének.

A „Jogtudományi Közlöny“ 24-ik számának „Jogirodalmi“ rovata egy nyílt levelet hozott, melyet Dr. Pisztory Mór győri jogtanár ur intézett hozzám „válaszként“ „Államismerettanára“ vonatkozó bírálatomra.

Kedveseim leveleit, melyekben szívök és lelkök kincseit: a szeretetet és hűséget küldik számomra, legdrágább javaim közé sorolom; azonban bármely édesen érint is a megszólítás: „Kedves barátom!“ sem a modort, sem a hangot nem helyeslehetem, melyben levelező ez alkalommal üdvösségét kereste.

Nem helyeslehetem azt, mert tisztelem a nyilvánosság iránt sokkal bensőbb, mintsem magánérdekű egyéni hangulat, baráti dorgálás, személyes beszélgetések terévé aláznom azon irodalmi vállalatot, mely nem „levelezési lap“, hanem az élet és tudomány közérdekű szövegírója; nem helyeslehetem levelező modorát és eljárását, mert felfogásom szerint a „Jogtudományi Közlöny“ nem arra való, hogy abban barátok, ismerősök és czimborák pajtáskodó hangon tolják a nagy közönség elé piczi személyeiket, hanem a „Jogt. Közl.“ a szak körébe vágó eszmék, elvek és igazságok hivatott küzdtere, melyen ennél fogva soha a személyek magánügye, hanem mindig a tudomány és gyakorlat közügye, mindig az eszmék és igazságok foglalhatnak helyet és állást. Hogy még határozottabban szóljak, a „Jogt. Közlöny“-ben nem a személyek, hanem az eszmék küzdelmének van jogosultsága — legalább szerény feltevésém szerint.

És mert legjelentékenyebb szakközlönyünk irodalmi hivatásáról ily foglaim vannak, nemcsak nem helyeslehetem Dr. Pisztory Mór győri jogtanár ur levelező modorát és hangját, de az ellen a magam csekély nevében a tudomány komolysága és méltósága, az eszmeharcz tárgyilagossága és üdvössége az irodalmi foglalkozás megvesztegethetlensége és férfiasága érdekében ezennel tiltakozom. Tiltakozom ezen és hasonló modor ellen annál inkább, minél szomorubb tapasztaljuk, hogy napjaink irodalmi mozgalmaiból a tárgyilagosság, az üdvös eszmeharcz, a részrehajlatlan ítélet mindjobban kivész, a közérdekű és tanulságos fejtegetések helyére a magánérdek kicsinyes szőrszálhasogatásai tolakodnak, az eszméket és igazságokat doronggal ostromolja a személyeskedő gyanúsítás és bántalmazás, — ismétlom, tiltakozom az ellen, hogy a tárgyilagosságot eszmeharczot a sértegető személyeskedés, a jellemes kritikát a csókolózó pajtáskodás terére hurcolják. (L. Keleti: Hazánk és népe. 383. l.) Ezen eljárás épúgy sérti az irodalmi morál törvényeit, mint a mily mértékben terjeszti az irodalmi illemtelenséget és elfajulást, a mennyiben pulya nyelvtölgessé, gyerekes kötekőzködéssé fajtanítja a férfias komolyságot, a hamis becsvágyat az igazi érdemnek, a páváskodó hiúságot a megvonuló szerénységnek, a vak önhitteget a tisztán látó magabizáltságnak, a henczegést a férfiaságnak, a lázittas szenvedélyeket a józan észnek kényurává emeli.

Ha e sajnos irány fájdalmat kelt és kárhoztatást érdemel félkvesztett politikai hírlapirodalmunkban, annál nagyobb méltatlankodással kell azt visszautasítani tudományos szakközölyeink teréről, melyeknek nem a rombolásnak kelleve támogató kart nyújtani, de még inkább a semmiből is teremteni, hogy elárvelt közmívelődésünk bajaiból valahára fellábadhassunk!

Ezek azon okok, melyek engem — már ha fáj is! — kényszerítenek, hogy a hozzám intézett és boros kancsó mellé jobban illő hangot („nevetést,“ gyanúsítást, „fogpiszkálódást,“ stb.) e helyen el ne fogadjam, hanem azt, a mi kettőnk mint barátok érdekel, ott, a hol helye van, magán levélben intézzük el; a tudományos és közérdekű eszmeharczra nézve pedig megtartsam azon modort és hangot, melyet tőlem az irodalmi illem, a tárgyúség, az igazság törhetlen szeretete, a tudományos harc férfiassága és a „Jagt. Közlöny“ komolysága méltán megkíván; mert nekem ugyan amicus Plato, amicus Aristoteles, amicus Pisztory . . . sed magis amica veritas. Csak is azon helyeken, a hol holmi (testszerzi) görösös rángatózások, mint a nevetés, vagy személyi gyanúsítások hozatnak fel ellenérvül, leszek kénytelen ezek illetéktelensége és illetlensége ellen felszólalni.

A „Jagt. Közlöny“ 19, 20, 21-ik számaiban Dr. Pisztory ur „Államismeretant“ ismertetéme elemeztem, mely alkalommal elmondam szerény észrevételeimet a munka 1) címe; 2) módszere; 3) rendszere; 4) meghatározásai; 5) szövegének szerkezete; 6) szerte-szétfekvő állítások; 7) a munka előnyei körül.

A mint én észleltem, hazai irodalmunkban a „bírálatok“ rendesen egy általános minta szerint szoktak készülni. A bíráló ugyanis, a ki — tudvalevőleg — legtöbbször barátja és kegyeres pajtása az ítéset bonczkése alatt fekvő munka szerzőjének, néhány felületes szóval ismertetni szokta a munkát, e mellett helybe-közbe ártatlan és mondvacsinált szemrehányásokat tesz, hogy a fölöltött „tárgyilagosság“-nak hivatalos köpenye alul ki ne kandikáljon valamikép a pajtáskodás kaczerkodó szelleme, és miután ezen pirongatóriumoknak, melyek bőségesen fel vannak pántlikázva a „buzdítás“ „enyhitő körülményeivel“ és a „nagyreményűség“ bájos czírozatásaival, miután mondom ezen „kukullóriumoknak“ vége van, megárad a betanult dicsőítés Saphoszerü mondkájá, és alkalmunk nyílik gyönyörködni egy ujdonsült „lángész“ tüzenél, mely annyi „önállósággal“ és eredetiséggel honosítja be irodalmunkba X. vagy Y. külföldi „tekintély“ „nagy művét,“ hogy irodalmunkban (melyben minden, de minden a világon „hézagot pótol“) kétségkívül „régén érzett hézagot pótol.“ Erre aztán jön ostorcsapónak a reklám, egy kis ajánló utilevél és a „bírálatnak“ — vége!

Ezen recept szerint szokott legalább is tekintélyes számú „bírálat“ készülni, mely aztán természetesen a legjobban izlik a szerelmi áradásokkal előntött szerzőnek, de a mely eljárás annyira is elkényezteteti irodalmárainkat, hogy a ki e mintát meg nem tartja, hanem belebocsátkozik a munka érdemeleges elemzésébe és ítéletét nem az érzelem hivatalosan szerelmeskedő, hanem a józan ész tárgyilagosan hangján mondja ki: el lehet rá készülvé, hogy azt a szerző roszakarójának fogja tekinteni, lelkébe mártja kémlelő kezét és „titkos rugókat“ keres benne. Innen van, hogy „a legbecsületesebb törekvés gunynyal találkozik, a legsilányabb, de merész férczelés bizton pöffeszkedik. Ezért nincs kritikánk, s mert kritika nem létezik irodalmunkban, hanyatlik ez maga is.“ (Keleti: Hazánk és népe 383. lap.)

A ki irodalmi és egyáltalán mívelődési viszonyainkat tanulmányozza, fájdalmasan érzi e tény nyomását összes szellemi életünkre, de annál mélyebben érzi egyszersmind a lelkiismeretes és tárgyilagosa munka szükségét és kötelemét. Ezen kötelességérzet vitt engemet arra, hogy a feljebb nevezett munkát legjobb belátásom és lelkiismeretem szerint elemezzem, meggyőződve arról, hogy az igazságot csak úgy termeljük és tenyészítjük a legsikeresebben, ha nem a munka szerzőjére, hanem a munka tartalmára vagyunk figyelemmel; mert a személyhez a tudományos eszmecserének nemcsak köze nincs, de sőt mihelyt személy vegyül a harciba, már a részrehajlás, a személyes „tekintetek“, az igaz szó bátortalanságának veszélye fenyegeti az eszmék és igazságok kívánatos diadalát.

En tehát személyre való tekintet nélkül vettem elő a munkát és határozott rendben elemezzem azon tételeket és tanokat, melyek helyességét sem észszerű, sem tényleges okokkal és adatokkal támogatva nem találtam, ezen elemzések végeredményeiül aztán mindannyiszor kifejtém saját indok-

kolt nézetemet. A ki elemzéseimet figyelmére méltatá, emlékezhetik, hogy én indokolatlanul egyetlen érdemeleges ítéletet sem hoztam, sem jó, sem rossz értelemben, hanem mindig okát adtam ítéletemnek. Így kimutattam — nézetem szerint, mert mindaddig semmiben sem vagyok megczáfólva, — kimutattam a következőket:

1. „Államismeretant“ indokolatlan és jogosultság nélküli tudomány-czim, sem értelme, sem keletkezési alapja nincs;

2. Bluntschlinak az „Államismeretant“ szerzője által (nem idézett, hanem) elsajátított ama megjegyzése az inductiv módszer ellen, hogy az csak olvas és mázsál, szellemi működést pedig nem kíván, alaptalan;

3. szerző nemcsak nem jellemző a társadalmi és természet-törvények közti különbséget, de sőt felületesen szétszört észrevételeivel alapot adott azon feltevésre, hogy e különbség lényegével tisztában nem volt;

4. szerző azon állítása, hogy a francia statisztikusok lettek volna elsők, kik tudatára jöttek azon ténynek, hogy a társadalmi élet is természet-törvények uralmának hódol, nem áll, mert Süsmilch porosz tábori pap fejezte ki ezen igazságot 1742-ben legelőször;

5. téves szerzőnek azon felfogása, mintha Quételet az emberek physikai élete felett uraló törvényeket kutatta volna, mert Quételet a társadalmi élet törvényeit kereste;

6. szerző Mohl Encyklopaediájából egyszerűen leírta az ember különféle életcéljait;

7. szerző saját feltevése ellenére állapította meg az állam fogalmát, tehát nem következetesen járt el, a mennyiben magát az állam fejlődése törvényeinek előremenő kiderítéséhez kötö, de az állam fogalmát mégis e törvények közlése előtt határozza meg, úgy, hogy rá nézve még nem létezett és nem ismert elemekből rakta össze az állam fogalmát; ez nem is inductiv eljárás, minél fogva azon módszer ellen dolgozott, melynek hívéül vallá magát;

8. az egész 24. §. egy nagy pleonasmus, mert ismétlése és variációja az 5. §-nak;

9. hiányos és hibás az állam definitiója, mert belőle az államcél ki van hagyva; hibás, mert csak családokból állónak tartatik az állam. Szerző e lap 24-ik számában azt mondja, hogy hisz épen az államcél körüli gond képezi munkája kiinduló pontját (2. §.) és vizsgálódásai végeredményét (23. §.). Szerző szerint: „állam alatt több családnak valamely meghatározott földterületen egy bizonyos főhatalom (tekintély) alatti állandó együttlétét értjük.“ Kérdem: hol van ezen definitióban csak egy szó is, melylyel az államcél legalább érintve volna? Vagy talán a definitió még ki fogja magát nőni a 23. §. táplálékán? Én azt gondoltam, hogy az állam definitiója a 4. §. (12. lap.)-ban egyszer mindenkorra volt adva, mert e §. címe: „az állam fogalma;“ de hát úgy látszik, hogy „még jönni fog egy“ új §. „az állam fogalmáról,“ talán azért, hogy a 24. §. ne szégyenkezzék társatlan egyedüliségében az 5. §. mellett;

10) téves azon felfogás, hogy „az állami élet a családi életnek folytatása,“ mert állam is létezik, család is egyuttal, sőt az állam tele van családokkal;

11. természetellenes és következetlen azon állítás, hogy az állam megelőzi a jogot, mert az állam is az emberrel született jogeszmé és jogérzet forrásából meritheti a jogot, e forrás pedig az emberrel keletkező, az államéletet megelőző embereknél is megvolt, különben a semmiből nem lehetne jog;

12. a társadalom definitiója nem definitió, hanem circulus vitiosus, e mellett lehozása ellenmondásra van fektetve. Szerző a 24-ik számban közölt válaszában azt mondja, hogy ő nem lát különbséget az ő és az én definitióm között. Sajnálom, de nem tehetek róla, — a látképesség — tudjuk — különböz! Az én definitiómból egyetlen egy szót nem lehet elvenni, a szerző definitiója szódagály- és pleonasmusban uszik „tényleg létező körök“ = „feltalálható“ körök. Aztán én előbb a „társaság“ fogalmát adtam és ezen ismeretes fogalom segítségével állapítottam meg a társadalom fogalmát. Továbbá én a társaság és ezzel együtt a társadalom létét az érkrokonságra alapítottam, szerző pedig az érkellentétességre, vagyis tüzből és vízből alkotá képzelmi lényét. Ez a különbség definitióink között. (Ugy-e mily nevetséges? Ezen lehet aztán „jóüzien nevetni“ annak, a ki egyébben nem talál oltalmat és menedéket);

13. érthetlen az állam és társadalom feladatai között abban tett különbség, hogy az állam a polgárosodás tökélyesülését, a társadalom pedig az anyagi és szellemi mívelődést tartja feladatának. E két feladat közt nincs különbség, a társadalom és állam célja közös, csak eszközeik, utaik mások;

14. a lelkiismeretszabadság külső korlátja az állammal való megférhetőségben van, szerző ezt munkájában nem érinté;

15. a 19. §. tele van ellenmondásokkal. Helytelen az államhatalom leszármaztatása, mert az egyéni hatalommal azonosított; hiányos az államhatalom definíciója, mert nemcsak az erő, a nyers, élettelen eszköz- és anyagkészlet, hanem annak jogos alkalmazója és képviselője egyszersmind az államhatalom;

16. szerző az államot sem az ész, sem az akarat művének nem tartja, mégis egy bizonyos tekintély által létesítendő közakaratról teszi függővé létesülhetését (83. lap.). Ez ellenmondás!

17. szerző az államhatalom jogcímét, a „törvényszerűség” elvét csak általános, jobbra és balra is magyarázható észrevétellel jelölte meg. Ez nemcsak nem elég, de sőt veszedelmes is lehet, mert az önkény és ököljog malmára hajtja a vizet;

18. a „viszonylagos népszám” fogalmának „meghatározása” teljesen rossz!

19. a munka szerkezete darabos, rendetlen, polemiával, pleonasmusokkal és idegen írók szóról-szóra lenyomott nézeteivel van tele, így: a 12—17, 26—28, 69—71, 77, 80, 85 stb. lapokon;

20. a statisztika és eredményeinek zavart fogalmára mutat, hogy szerző a 78. lapon azon tény felderítését a statisztikának tulajdonítja, hogy a népek physikailag is élettörvényeknek hódolnak; mert ez nem statisztikai, hanem physiologiai igazság. A statisztika nem physiologia, hanem társadalmi természettan (physique sociale) Quételet szerint, vagy nézetem szerint helyesebben — államélettan. A statisztika nem a népek testszervezetének (physikai) törvényeivel, hanem a népek állami, társadalmi szervezetének élettörvényeivel foglalkozik. Ez egészen más! Ezen és hasonló gyengéit mutattam fel az „Államismeretnek”, és is hivatkozom a nyilvánosság előtt álló „Jogt. Közlöny” 19, 20, 21 számaiban levő közleményeimre, hogy egy ítéletet sem ejtettem okadatolás és bővebb kifejtés nélkül, úgy, hogy önkényes feltevésekkel vagy irányzatos gáncsolásokkal senki sem vádolhat jogosan.

(Folyt. köv.)

Dr. DOBRÁNSZKY PÉTER,
kir. jogtanár.

K ü l ö n f é l é k .

(A new-yorki polg. törvénykezés vázlata.) Perszaporítás, halasztás és sok esetben eredményvesztés, főleg a felelőviteli és végrehajtási rendszertől függ. Ha nem untatjuk e lap olvasóit, elmondjuk, minő szabályt tartalmaz e részben a new-yorki perrendtartás.

Ítélet vagy végzés, mielőtt elsőfolyamodási bíró által kimondatik, végre is hajtható. A nyertes fél ügyvédje mindjárt az ítélet vagy végzés beiktatása után, saját és az illető bíró neve alatt végrehajtási rendeletet bocsát ki, melynek folytán a Sheriff-et vagy Marshal-t mi sem akadályoztathatja a végrehajtás eszközésében, kivéven ha a pervesztett fél felelővítés az ítéletet vagy a végzést, biztosítást ad nem csak a marasztalási összeg, — hanem a felelőviteli költségekre nézve is.

Felelővétel és végrehajtás az imént említett biztosítás adásánál kétféle intézkedést igényel, ha az első törvényessé tenni, az utóbbit pedig felfüggeszteni kívánja a pervesztett fél; ha felelővítetik az ügy, a felelővítő kell, hogy biztosítást adjon az ellenfél felelőviteli költségeért, de ekkor még a végrehajtás fel nem függesztetik, ha csak külön biztosítást nem ad a végrehajtási összegért is. Felelőviteli költség-biztosítás 500 dollárig terjedhet, mely összeg vagy készpénzben leteendő a bíróságnál, vagy kötvényben két kezes által aláírva, kiknek vagyoni állapotáról, mielőtt a bíró jóváhagyná a kötvényt, meggyőződést szerezhet a nyertes fél.

Ha az ítélet pénzfizetést rendel, a végrehajtás meg nem akadályozható, ha csak a marasztalási összeg le nem tétetik a bíróságnál, vagy a fenőbbihez hasonló kötvény nem adatik oly kezesek által kiállítva, kiknek mindegyike legalább kétszer annyi vagyonnal bír, mint a mennyit a végrehajtási összeg fizetése kívánna.

Ha okmány vagy különös ingó vagyon átadása rendeltetik, az okmányt, illetőleg az ingóságot kell a bíróságnál letenni, vagy két kezes által kiállított kötvényt adni oly összegben, minőt a kérdésben forgó vagyon értékéhez képest a bíró megszab.

Ha valami okmány kiállítása rendeltetik az ítélet által, azon

okmányt rendesen kiállítva kell a bíróság jegyzői hivatalában letenni.

Ha ingatlan jószág el- vagy átadása rendeltetik, a két kezes nemcsak a birtok rendes kezelése, — hanem az időközbeni haszon megtérítéséről is kell, hogy biztosítsa az ellenfél egy a bíró által előre meghatározandó összegben; ha pediglen zálogbirtok eladását egyúttal a netaláni hiány fizetését is rendelné a felelővített ítélet, ez esetben a kezesek által kiállított kötvény az imént említett hiányt is kell, hogy fedezze.

Kivéven a kisebb rendőri bírákat, kiknek bíráskodásuk csak ingókra és csak 250 dollárnyi értékig terjed, — bíróságaink collegialis-ak, azaz: több tagból állók. Első sorban a tszék csak egyesbíró és jury — a tisztán jogi kérdéseknél csak a bíró előtt tartatik. A felelővittel aztán ezen egyes bírótól ugyanazon tszék három bírása elébe történik, kik nem vizsgálják a jury által talált tényeket, hanem csupán az eljárásnál fenforgott jogi kérdéseket, és bizonyítékot a jurynak adott bírói utasítással együtt; miért is felelővítési tárgyalásoknál esküdtszék nem alkalmaztatik.

A két fél ügyvédje kidolgozván egymással a tényállást, az egész per a felelővített pontokkal együtt kinyomatik, és ez képezi a felelővítési csomagot. Ha a tényállás elkészítésében meg nem tudna egyezni a két ügyvéd, akkor annak megállapítása az első bíró közbenjöttével történik; és mikor az ügy a felelővíteli bíróság naptárán meghallgatásra kitűztetik, a két ügyvéd megjelenvén, megvitatják a kérdést az érintett három bíró előtt, és a másodbírósi ítélet meghozatik.

A pervesztett fél innen felelővítethet a szorosan ugynevezett felelővíteli tszékre (Court of Appeals) mely nem első folyamodási bíróság. E törvényszék számosabb bíróból áll, és az ügy ide is csak oly uton terjesztetik fel, mint már elébb is említettük. A tárgyalás kitűzése és a két részről argumentum meghallgatása után, a felelővített ítélet vagy végzés helyben hagyathatik, módosíthatatik vagy megsemmisíthetők.

Meg kell jegyezni, hogy itt csak oly végzésekről van szó, melyek a peres tárgy érdemét érintik vagy lényeges jog felett döntenek; más végzések nem felelővítethetők.

FOULKE és TÁRSA, newyorki ügyvédek.

(A magyar jogászyűlés állandó bizottsága) június 24-én tartott ülésében Tomcsányi Mór és Dr. Murinyi Endre uraknak az alapszabályok módosítását tárgyzó indítványai napirendre tüzetni rendeltettek; Dr. Környei Ede urnak a feltelem szabadon bocsátást tárgyzó indítványa elfogadtatván, véleményezésre Dr. Kudelka József, Dr. Bozóky Alajos, Dr. Schäffer Vilmos jogtanár és Tauffor Emil fegyhazi igazgató urak határozottak felkérteni, előadóvá pedig Dr. Dárday Sándor ur választatott; Boor József urnak a köteles rész megszüntetését tárgyzó indítványa elfogadtatván, véleményezésre Dr. Farkas Lajos jogtanár és Dr. Környei Ede ügyvéd urak határozottak felkérteni, előadóvá Dr. Emmer Kornél törvényszéki bíró ur választatott. A bizottság által kitűzött s általunk már közölt kérdések folytán beérkezett indítványok előadóivá a következő urak választattak: az első magánjogi kérdés tárgyában Dr. Roxa Pál pesti ügyvéd, a második kérdés tárgyában Fábry Gyula tszéki bíró; a váltó- és kereskedelmi jogból kitűzött első kérdés tekintetében Dr. Apáthy István egyetemi tanár, a második kérdés tekintetében Dr. Matlekovits Sándor keresk. miniszteri titkár; a büntető eljárást tárgyzó első kérdésre nézve Dr. Löw Tóbiás kir. főügyési helyettes, a másodikra nézve Sebestyén Pál tszéki bíró; a polgári eljárásból kitűzött első kérdésre nézve — valamint az e tárgyban Dr. Neumann Ármán ur által beadott és elfogadott különálló indítvány előadóivá Dr. Kovács Gyula, fony. tszéki aljegyző, a második kérdésre nézve pedig Dr. Busbach Péter ügyvéd. A gyorsirati felvételekkel újra Dr. Fayer László ur bizatott meg. Végre határozottak, hogy az évkönyv I. és II. füzeté jövőre egyesítettvén, az indítványok és vélemények egy füzetben adassanak ki.

(O felség a király) a magyar igazságügyi miniszter előterjesztésére Makay Sándor krassómezei alispánt a lugosi kir. törvényszék elnökéve nevezte ki.

(A jogi szakoktatás reformja ügyében) a m. kir. tudomány-egyetem jogi kara egy kiváló horderejű indítványt fogadott el. A kar ugyanis legközelebb, az egyetemi reform kérdésének tárgyalásakor, Hoffmann és Lechner tanár urak azon indítványát magáévá tette, mely szerint a jogi karban a bírósági és közigazgatási pályára készülő ifjak illető szakmájukból külön szakvizsgákat tehetnek. Eddig tudvalevőleg mindenkinél, bármilyen pályára készült is, ugyanazon vizs-

gákat kelle tennie. A kar határozata szerint az egyetem reformjának megvalósítása után ez másképp lesz. A jog- és államtudományi szakok jövőre is egy karban maradnak egyesítve, melyben a hallgató négy éves tanfolyamot végez, s a jogi és államtudományi tárgyakat egyaránt hallgatja. De ha például közigazgatási pályára készül, akkor vizsgálatot csak azon tárgyakból köteles tenni, melyek e pályával benső összefüggésben állanak. Ilyenek például a magyar közigazgatási jog, a pénzügytan, államszámvitel tan stb., melynek azonban nem abstract elméleti szempontból, hanem létező hazai viszonyaink gondos tekintetbe vételével fognak előadatni, s e szempontok szerint lesznek a szakvizsga tárgyai. Örömmel üdvözljük a jogi kar határozatának bölcs irányát, mely módot igyekszik nyújtani arra, hogy szakművelt adminisztratív hivatalnokaink számát lehetőleg szaporítsuk. Az első m. jogászgyűlésen hasonló irányu indítvány tárgyalatott, csak hogy az gyökeresebb reformok létesítését célozta. Valóban nem is értjük, miért köteleztessék a hallgató négy éves tanfolyamban az összes jogi és államtudományi tárgyakat egyaránt hallgatni, s csak egyik vagy másik szak körébe vágó vizsgatétele alól mentessék fel. Nem lehetne a fentebbi alapelv elfogadásával a tanrendszert is összhangásba hozni? Ismét egy félrendszabály alkottatnék, melynek hátrányos következménye kézzel foghatólag abban álland, hogy az egyet. ifjuság egyaránt lazán veendi úgy a jogi, mint államtudományi kiképzést, és csak utolsó percben, t. i. a vizsga letétele előtt fogja magát az egyik vagy másik irányban elhatározni, anélkül, hogy kezdettől határozott irányban keresné kiképeztetését.

(A bűnvádi eljárást szabályozó törvényjavaslat) a kir. ítélő tábla mult heti teljes ülésében — mint értesülünk — követésül elfogadtatott.

A pesti királyi ítélő tábla tanácsainak összeállítása.

Életbe lépett 1872. július 1-én.

I. Polgári tanács.

Tanácselnök: Széll Kristóf. Birák: 1. Tölgyesy Károly 2. Burián Imre 3. Ferenczy János 4. Horváth Illés 5. Lendvay József 6. Kiss Gusztáv 7. Tóth Károly 8. Kovács János 9. Szász László 10. Orosz Antal 11. Kiss Józsa 12. Hettyey Gy. Tanácsjegyzők: 1. Giczey Gyula 2. Röck Gyula 3. Nyíry A.

II. Polgári tanács.

Tanácselnök: Zsivora György. Birák: 1. Semsey Pál 2. Csernák Béla 3. Dobos József 4. Szentmihályi István 5. Rudnay István 6. Okolicsányi Zsigm. 7. Vecsey Sándor 8. Rimely Antal 9. Glanzer Károly 10. Paczolay L. 11. Papanek Sándor 12. Weber Ottó. Tanácsjegyzők: 1. Szilassy László 2. Szentimrey Jernő 3. Lits Gyula.

III. Polgári tanács.

Tanácselnök: Urbanovszky Jusztin. Birák: 1. Barta Béla 2. Polgár Ignác 3. Csapó Pál 4. Ruby Antal 5. Pósfay Károly 6. Csanády György 7. Farkas Géza 8. Szabó Albert 9. Bartal Pál 10. Oberschall Adolf 11. Németh János. Tanácsjegyzők: Dulovits Béla, Kiss Gábor, Koós Emil.

IV. Polgári tanács.

Tanácselnök: Daruváry Alajos. Birák: 1. Dimits Emil 2. Mattyasovszky L. 3. Szabó Ágoston 4. Máty Árpád 5. Süteő Rudolf 6. Lacza József 7. Zlinszky Imre 8. Németh Lajos 9. Décsey Zsigmond 10. Oeffner Ferencz. Tanácsjegyzők: 1. Concha Győző 2. Vajdafy Emil 3. Szalay Pál.

V. Polgári tanács.

Tanácselnök: — Birák: 1. Caló Mihály 2. Kudlik István 3. Hettyey István 4. Pósch Ágoston 5. Csörghé László 6. Janovich Gyula 7. Rudnyánszky Béla 8. Lehoczky Kálmán 9. Dáni Nándor 10. Kautz József 11. Knorr Alajos 12. Keömléy Pál 13. Kozma Zsombor 14. Besán Mihály. Tanácsjegyzők: Burg Lajos, Piroth Károly, Retel Jenő.

VI. Polgári tanács.

Alelnök: Ráth Károly. Birák: 1. Hajdu Laj. 2. Dessewffy János 3. Lázár Mihály 4. Barthodeiszky Gy. 5. Kaszay Zsigm. 6. Popovits Sándor 7. Körtvélyes Miklós 8. Hadzits Lázár 9. Csók Bálint 10. Weiman Fülöp 11. Blaskovits István 12. Vecsey Sándor. Tanácsjegyzők: Végh János, Simor János, Tóth Frnő.

VII. Polgári tanács.

Tanácselnök: Nyeiczkey József. Birák: 1. Illucz Oláh János 2. Agoraszto Miklós 3. Kállay Adolf 4. Oswald Sándor 5. Veszprémy János 6. Pásztélyi János 7. Liphay Kornél 8. Kránitz József 9. Ercsey Zsigmond 10. Erdélyi Sándor. 11. Szerdahelyi Károly 12. Wenczel Tivadar. Tanácsjegyzők: Draveszky Adorj., Bannekovits János, Türk Szilárd.

I. Büntető tanács.

Tanácselnök: Szmezsányi János. Birák: 1. Plainier Ant. 2. Andrássovics Béla 3. Kubinyi Zsigmond 4. Bellaágh István 5. Kun Sándor 6. Sümeghy István 7. Pálffy Zsigmond 8. Bernáth József 9. Tóthfalusy Miklós 10. Mutsó Mih. 11. Nádaszky Márk. Tanácsjegyzők: Ragályi Kálmán, Revitzky Ambró, Roskoványi László.

II. Büntető tanács.

Tanácselnök: Szalay Ágoston. Birák: 1. Aszt Nándor 2. Csik András. 3. Paiss Andor 4. Derék István 5. Závodý Albin 6. Cimponeriu Ath. 7. Battagliarini Pál 8. Bornemissza Antal 9. Novák Imre 10. Jakabfalvay Gyula 11. Bolváry Gel-lért 12. Braidschwer József. Tanácsjegyzők: Gyurits Árpád, Homolya Kálmán, Latinovits János.

I. Urbéri és vegyes tanács.

Tanácselnök: Fülep Lipót. Birák: 1. Horváth László. 2. Csillag Benő 3. Buócz Kálmán 4. Ostffy Sándor 5. Balázsovits Zsigmond 6. Rózenberszky Antal 7. Kámánházy Béla, Tanácsjegyzők: András Gyula, Stoll Gábor, Rhorer Victor.

I. Váltó tanács.

Tanácselnök: Mendelényi István. Birák: 1. Regner Tiv. 2. Bay Sándor 3. Pataky Ignác 4. Külley Ede 5. Guda Gy. Tanácsjegyzők: Saárosy Károly, Kern Aurel.

Előfizetési felhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-RAL.

Szerkeszti:

Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:

Heckenast Gusztáv.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (jun.—szept.) 3 frt.
Félévre (jun.—decz.) 6 frt.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca, 4-ik szám.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászgylés” tartama alatt napoként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.	Szerkesztői Iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelesek a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A kolozsvári ügyvéd-egylet felirata az árva- és gyámhatósági ügyekre vonatkozó körrendelet tárgyában. — A törvényes örökös a magyar jogban. Dr. Katona Mór, n.-szebeni kir. akad. jogtanártól. — A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya. — Jogirodalom. Dr. Dobránszky Péter, kir. jogtanártól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curia határozatok. — A III. magyar jogászgylés közleményei.

A kolozsvári ügyvéd-egylet felirata az árva és gyámhatósági ügyekre vonatkozó körrendelet tárgyában.

Nagymélt. magy. kir. igazságügyminiszter ur!

Nagyméltóságod a belügyminiszter ur ö nagyméltóságával egyetértőleg az árva- és gyámhatósági, valamint gondnoksági ügyekre nézve folyó évi január hó 30-án egy körrendeletet méltóztatott kibocsátani, mely a többek között a kiskorúaknak nagykorúsítását illető ügyek elintézését a belügyminiszteriumhoz, az örökbefogadásokat pedig az igazságügyminiszterium hatásköréhez utalja.

Ezen intézkedések az erdélyi részek törvénykezési viszonya szempontjából komoly aggodalmakat keltettek fel a tisztelettel alólirt ügyvédegyletben, melyeket Nagyméltóságod előtt kifejezni hivatásából eredő hazafiui kötelemének tartja.

Nagyméltóságod nagyrabecsült figyelmébe ajánljuk azon körülményt, hogy nálunk hatályban levő polgári törvénykönyv a nagykorúsítás és örökbefogadás teendőit világosan a bíróságok hatásköréhez tartozandóknak nyilvánítja. Ha ezt tekintetbe vesszük: a fentisztelt körrendelet bevezetési tételében kifejezett azon keletkezési okot, hogy t. i. az árva- és gyámhatósági ügyekben a bírói és az 1870. XLII. t. cz. 8. §-ában szabályozott árvaszéki hatáskörök iránt kételyek merültek fel, annál kevésbé tarthatjuk igazoltnak, mert bíráink és árvaszékeink a fenidézett törvény világos rendelkezései mellett egy perczig sem lehettek s lehetnek kétségben az iránt, vajjon mely hatóság hatásköréhez tartoznak a kérdéselt teendők, — mert továbbá az 1870. 42. t. cz. 8. §-ában világosan meg van szabva, hogy az árvaszékek azon ügyekben intézkednek, melyek a rendes bírói illetőségéhez nem tartoznak; ebből azt kell következtetnünk, hogy a hivatolt törvényezikk bíróságainkat a szóban forgó teendőkre nézve törvényen alapuló hatáskörükben megtartotta.

De más okoknál fogva sem hozhatjuk az idéztük körrendeletet fenálló törvényeinkkel összhangzásba.

Az 1869. IV. t. cz. élén ugyanis azon alaptörvény van kifejezve, hogy az igazságkiszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítettik.

A nagykorúsítás és örökbefogadás jogi természetüknél és mivoltuknál fogva kétségtelenül a magánjog körébe tartoznak, mely okból azokat a mivelt világ minden törvényhozása a magánjogi törvénykönyvben szabályozza.

Nálunk is a polg. törvénykönyv intézkedik róluk tüzetesen és meghatározza, hogy a bíróságok teendőiről képezik.

A midőn a fentisztelt körrendelet azokat a bíróságok illetőségéből kiveszi és részben a bel-, részben a igazságügyminiszterium hatásköréhez utalja: e tekintetben az igazságkiszolgáltatás és közigazgatás között fenálló határvonalat megszünteti.

Egy más igen fontos és ugyancsak az idézett 1869. IV. t. cz. 20. §-ában kifejezett alaptörvénnyel sem egyeztethetjük össze a körrendelet szóban forgó intézkedéseit.

Azon törvényszakasz szerint nem lehet senkit illetékes bírájától elvonni.

Fenálló törvényeink a kiskorúak nagykorúsítására és az örökbefogadásokra a bíróságokat nyilvánítván illetékeseknek; önként következik, hogy nagykorúsítás és örökbefogadások elintézése végett az illetőknek azon joga nyílik, hogy illetékes bírájukhoz folyamodjanak.

Ezen jogot azonban a fentisztelt körrendelet tőlük elvonja, arra kényszerítvén őket, hogy a bel- illetve igazságügyminiszteriumhoz, mint közigazgatási hatóságokhoz forduljanak.

Ezekhez járul még egy más aggodalom, az t. i. hogy a felek a nagykorúsítás és örökbefogadás körüli jogaik érvényesítésében azon törvényes kedvezménytől esnek el, hogy netaláni sérelmek orvosoltatása végett két esetleg három folyamodási bíróságot vehessenek igénybe.

A tisztelettel felfejtetteken kívül még czélszerűségi okok sem harcolnak a körrendelet szóban forgó intézkedése mellett.

A kérdéselt teendőket ugyanis közel 20 éve, hogy a bíróságok intézik nálunk, a nélkül, hogy valaha e tekintetben számbavehető panasz merült volna fel.

Ha már most tény az, hogy akár a nagykorúsítás, akár az örökbefogadás esetei forognak fen, ezek elintézése bizonyos tényleges körülmények eruálását és kiderítését teszi szükségessé, melyeket csak is valamely első folyamodási hatóság eszközölhet és ha kétséget nem szenvedhet, hogy az ekként eljáró és a szükséges adatokat beszerző hatóság egyuttal hivatott is arra, hogy azok alapján határozzon is: felsőbb hatóság, mely sem az esetre vonatkozó körülményeket, sem az illető személyeket autopsziából nem ismeri, rendszerint nem is fogja oly helyesen és czélszerűen az illető eseteket elintézhetni, mint elintézhetné az eljáró első foku bíróság.

Nagyméltóságod becses figyelmébe ajánljuk még

azt is, hogy a felek a körrendelet intézkedései mellett tetemes idővesztéssel lennének megterhelve.

Mert ha kérvényeiket az illető miniszteriumnál beadják ez azokat legott nem intézhetné el. Kénytelen lenne az eset körülményei kiderítése végett a beadványt a kérelmes lakhelyéhez képest illetékes hatósághoz elküldeni. Minekutánna ez a teendőket teljesítette terjesztethetné csak vissza az ügyiratokat. Ekként egy elintézési actus helyett három válik szükségessé. Hogy ezen le- és felküldözés, le- és felírás tetemes időt vesz igénybe, felfejtenünk nem kell.

Tény az, hogy a mit az első bíróság néhány nap, vagy egy-két hét alatt megfelelően és helyesen végleg elintézhette, az a fentisztelt körrendelet rendelkezései mellett hónapokat fog igénybe venni, a mi által a felek érdekei bizonyára érezhető hátrányokat szenvedhetnek.

Ha még fontolóra vesszük, hogy gyakran fordulnak elő oly esetek, melyekben a nagykorúsítás sürgős és ugyyszólvá rögtöni elintézése égető szükséges, ha meggondoljuk, hogy ez az igen tisztelt miniszteriumok ingerentiájánál fogva merőben lehetlen; igazat fog nekünk adni Nagyméltóságod, ha a kérdéselt intézkedéseket igazságszolgáltatási haladásnak nem tekinthetjük.

Megemlítendőnek véljük még, hogy a felek egy vagy más nagykorúsításnak vagy örökbefogadásnak nagy fontosságot tulajdonítván, önmegnyugtatóságuk végett személyesen kívánják az intéző hatóságot informálni esetleg az ügy elintézését sürgetni. A tisztelt körrendelet oly esetekben arra kényszeríti a feleket, hogy Pestre utazzanak, a mi az itteni lakosoknak, az erdélyi részeknek a központtól való távol fekvése miatt nemcsak tetemes fáradságot, hanem még tetemes költséget is okozna.

A tisztelettel előrebocsátottakban foglaltatnak azon érvek, melyeknél fogva alólirt ügyvédegylet Nagyméltóságodnak a belügyminiszter ur ö nagyméltóságával egyetértőleg kibocsátott körrendeletét sem a fenálló törvényekkel, sem a célszerűség és opportunitàs tekinteteivel össze nem egyeztetheti.

És ezen okok nyomatéka és sulya adott bátorságot arra, hogy aggodalmainkat Nagyméltóságod előtt őszinte nyíltsággal kifejezván, azon kérésünket terjeszszük elő, hogy az említett körrendelet IX. és X-ik czikkeiben foglalt intézkedéseket az erdélyi részekre nézve hatályon kívül helyezni méltóztassék, mert ha az 1869. IV. t. cz. 19. §-a alapján bíróságaink azon helyzetbe hozatnának, hogy állást foglaljanak a gyakran tisztelt körrendelettel szemben, illetőleg bírálatot mondjanak annak törvényessége felett, úgy vagyunk meggyőződve, hogy aligha lesznek képesek abban a törvényesség megkiváncsító kellékeit feltalálhatni, a mit mi sem előidézve, sem bekövetkezve látni nem ohajtanánk, mert miniszteriumainknak általunk is megőrizni és fentartani kívánt tekintélyét csorbíthatná.

Tisztelettel megjegyezzük még azt is, ha Nagyméltóságod az egész körrendeletet az erdélyi részekre nézve megszüntetni méltóztatnék, ez törvénykezési viszonyainkban legkisebb hézagot vagy hiányt sem idézne elő, mert fenálló törvényeink mindazon esetekre, melyek abban szabályozvák, kimerítő, határozott és világos intézkedéseket tartalmaznak.

Mindezeknél fogva esedeziünk Ngyméltóságod előtt:

Méltóztassék eszközölni, hogy az 1872 január 30. kibocsátott bel- és igazságügyminiszteri körrendelet, esetleg ennek IX. és X. czikkei az erdélyi részekre nézve hatályon kívül helyeztessenek.

A kolozsvári ügyvéd-egyletnek 1872 május hó 12. tartott rendes üléséből.

KÖVÁRI MIHÁLY,
egyleti titkár.

A törvényes örökös a magyar jogban.

(Folytatás.)

A törvényes örökös megnyilta.

1. §.

A törvényes örökös magyar jog szerint, megegyezőleg az általános jogelvekkel, akkor áll be, midőn az örökhagyó végrendeletet egyáltalában nem tett, vagy ha tett is, az valamely kellék hiányának következtében már magában semmis vagy legalább érvényteleníthető, helyet foglal a törvényes örökös még végül akkor is, ha a végrendeleti intézkedés nem meríti ki az egész vagyoni állapotot, azaz: bizonyos vagyoni részek dispositio nélkül maradnak, mely részekre aztán a törvényes örökös nyílik meg.¹⁾

A magyar jog az örökös rendjére nézve nem a római, hanem a germán származású ági (parentel-) rendszert fogadta el.²⁾

E szerint tehát először a lemenők, ezek után a felmenők s a tőlük származó oldalrokonok örököséről — aztán a hitvestársi, özvegyi örökös és az özvegyi jogról — a törvénytelen gyermekek állapotáról, végre pedig a fiskus örököséről fogunk szólni.

¹⁾ Ellentétben a római jog azon merev szabályával, hogy: nemo pro parte testatus, pro parti intestatus decedere potest; mit a római jogon sarkalló főbb codexek is mindnyájan — s nagyon helyesen — mellőztek. Indoka ezen absolut intézkedésnek az volt, hogy a római jog az örökösben nemcsak az utódot kívánja feltüntetni, hanem a kimuló személyiségének tovább folytatóját is; ez pedig csak a successio in universum jus által volt elérhető, holott az újabb felfogás a vagyont nem hozza a személylyel ily szoros kapcsolatba.

²⁾ Lásd az Országb. Ért. 9—12. §§-ait.

A lemenők örökösése.

2. §.

Az örökhagyó minden vagyona a tőle származó törvényes gyermekekre száll, és pedig a nemre való tekintet nélkül, egyenlő részekben, más szóval a gyermekek fejenként (per capita) örökölnék. Ha egyike a gyermekeknek törvényes utód nélkül elhal, akkor az ő osztályrésze a többi örököséhez járul, azokét növeszti (jus accrescendi); ha pedig hagyott maga után törvényes utódot — vagy többet is — ez esetben őket illeti mindaz, mi szülőjüknek — kinek helyébe lépnek — kijárt volna: t. i. egy gyermekrészt, miben ők megint fejszám szerint osztzkodnak. Az unokák tehát törzsenként (per stirpes) örökölnék.

Ez a dolognak szabályszerű menete. De mi történik akkor, ha az örökhagyó egyik gyermekét valamely okból kitagadja?¹⁾ Mily hatása és következménye van ily kitagadásnak az unoka jogaira?

Mielőtt ezen kérdésre egyenes választ lehetne adni, szükséges megállapodásra jutni az iránt, mily alapon jut az unoka az öreg szülék hagyatékához. — Igen elterjedt volt azon nézet, hogy az unokák az ugynevezett képviselő (jus repraesentationis) útján és által nyerik azt, mi szüleikre nézendő volt; azaz: hogy az unoka, szülője jogaiba lépve annak jogait érvényesítve, követelheti azon osztályrészt, mely szülőjét illette volna.

Igy fogva fel a képviselőt, mint helyettesítést, a felelet könnyű; mert a jogos kitagadás folytán a jogalap is megszűnt, melyen az unoka követelendő volna; kitagadott szülője képében s jogaival tehát csak a nagy semmi az, mit örökölnék.

Azonban ily értelmezése a képviselői jognak, mely ugyan századokon át uralkodott, alapjaiban téves; ezen tévedés pedig a római jog, de különösen Justinian 118. novellája első fejezetének félreértéséből származott, hol

azon kifejezést „in locum proprii parentis succedere” úgy magyarázták, hogy azon képviselés, a szülő helyébe lépés a jogra vonatkozik, holott a szöveg csak portiót, osztályrészt említ, miben az unokák szülőjüket képviselik. Ezen téves álláspont azonban, melyre Glück első figyelmeztetett a század elején, ma már a meghalottakhoz tartozik. Eltekintve ama fejezet magyarázati indokaitól, egyedül a törvényes örökösök alapelveinek vizsgálása is reásegít a helyes megoldásra.

A családnak mint egységes közös vérségnek a fogalma az, mi a törvényes örökösöknek alapjául szolgál; már pedig az unoka szintugy vére az öreg apa vagy anyának mint a gyermek: egy a vér, egyenes a folyam, nincs köztük fenakadás, csak a távolság teszi a különbséget. Az unoka szintugy descendense az öreg szülőnek, mint a gyermek; ha tehát ez meghal, általa a rokoni kapocs az összeköttetés nem szakad meg, hanem az unoka atyja kiesése folytán csak közelebb jut az örökhagyóhoz, atyjának helyébe lép, de nem képviselőt, hanem vérség következtében, nem azért, mert atyja kiesett, hanem azért, mert ő unokája az örökhagyónak, örököl annak hagyatékában, nem atyja jogai, hanem saját jogainál fogva mint unoka, ki szinte direct leszármazó.

A repraesentálás tehát nem vonatkozhatik a jogra, mert nincs az unokának rá szüksége, hanem helyesen használható az, ha alatta azon vagyonrészt (portio) értjük, melyet a gyermek kiesése után az unoka, annak osztályrészeként az örökhagyó többi gyermekeivel szemben igénybe vehet.

De más érvek is harcolnak ezen merev képviselői felfogás ellen, így természetes jogérzetünk és a méltányosság.

Mindenekelőtt jobb érzésünket sértene az, ha az atya bántalmazva saját szüleit, kitagadtatnák, és ezen kitagadás miatt az unokát is megfosztva kellene látnunk öreg szülei vagyonától holott ő ártatlan, s ama keserűség, melyet a kitagadás okai előidéznek, semmi vonatkozással nincs hozzá, hanem egyedül illeti azt, ki bántalmazta, melyek személyiségével szorosan összefüggnek, talán természeti hajlamaiban rejlők, a kitagadásra okot adott. De az öreg szülők által táplált vérségi szeretet s ebből eredő gyengéd viszony is homlokegyenest ellenkezik oly intentióval, mely az ártatlan unokát, saját vérét, ok nélkül sújtani akarná vagyoniilag, annál is inkább, mert nem nehéz megakadályozni, hogy a kitagadott gyermeknek javára ne lehessen az unokára szálló vagyon, s ez által a kitagadás meghiúsuljon. Így a code civil 730. §.²⁾

Végre utalunk azon viszás következményekre, melyek a képviselői elv hibás fölfogása és alkalmazásából erednének. Így pl. ha az örökhagyónak egyetlen gyermeke van, kit teszem erkölcsstelen magaviselete miatt kitagad; ez most nem lehet örököse, de van egy unoka ezen gyermek után. Mi természetesebb, hogy az unoka jussan az örökségbe, mint egyenes utód, holott a jus repraesentationis általunk hibázottatott értelmezése szerint ezt az egyenes utódot megelőzné bármely távol álló félíg-meddig elidegenült rokon s felforgatva látnánk általa egy ezredeken által meggyökeredzett örököségi jogelvet, melyet a phisikai világban is tapasztalunk az esés törvényénél, hogy t. i. a vagyon, míg lemenők vannak, nem mehet vissza felé!

Ezen itt kifejtett tudományos megállapodásnak megfelelően az nevezetesebb új codexek. Így a zürichi 2048. §.³⁾ és a szász 2278. és 2599. §§.⁴⁾ a kitagadottat olyba veszik, mintha az örökhagyó előtt halt volna el. Hasonlót látnunk a code civilnél is. Ellenben az osztr. polg. törvénykönyv 541. és 780. §-ai, kapcsolathoz a 732. §-val kétségtelenné teszik, hogy szerzői még a hi-

bás és merev repraesentationis tan iskolájában növekedtek, mert a méltatlan és a kitagadott utódjait csak ha az örökhagyó előtt parensük valóságban elhalt, részesíti a hagyatékban.⁵⁾

Tekintve ezek után hazai jogunkat, e részben törvényes enunciatiónk nincs, sem a törvénytár, sem az Országb. Értekezlet szabályaiban. A mi a doctrinát illeti, ez is homályban hagyja a dolgot, mert habár mind Wenzel⁶⁾, mind Suhajda⁷⁾ felemlítik a képviselői jogot, de nem tudhatni, vajjon minden hibás consequentiával együtt vallják-e azon tant, vagy pedig nem észelve annak horderejét, csak mint a multnak utóhangjai veendőek?

Hasonlóan vagyunk a birói gyakorlatra nézve is, mely minálunk törvényt-pótló; de minden keresés mellett sem birtam hasonló esetet kiböngészni, melyre decisio kelt volna, pedig alig gondolható el, hogy ily eset elő ne fordult volna.

A kitagadás esetén kívül még az örökségi lemondásnál⁸⁾ is fontossá válik a képviselő mikénti fölfogása. Itt ugyanis a törvényes örökös akár ingyen, teszem testvérei javára, akár pedig kárpótolván az örökhagyótól, lemond örököségi jogáról, kilép az örökösök köréből, úgy hogy számára az örökösödés meg sem nyílik. Ha az örökhagyót tuléli a lemondó, nehézség nincs a dologban; ha azonban ellenkezően a lemondó hal meg előbb, akkor már kérdést szenved, kötelezi-e az unokát a lemondás? Szem előtt tartva azt, mit már előbb kifejtettünk, hogy az unoka az öregapai hagyatékban nem atyja örököségi jogánál, hanem saját jogánál fogva mint unoka s nem mint atyai örökös részesül, hogy az ő örököségi joga önálló s atyjától független, miért is az atya érvényesen csak a maga örökjogáról mondhatott le,⁹⁾ azt kell felelnünk, hogy: nem kötelezi! Minek aztán még azon üdvös következménye is van, hogy megakadályozza a netán lelketlen apát mindazon hasznosuló speculatioiban, melyeket gyermeke örökösödésével azon esetben üzne, ha magának nem volna reménysége az örökség megnyíltát megérni; természetes viszont, hogy az unoka mindazt, mit lemondó atyja kárpótlás fejében kapott, saját osztályrészébe beszámíthatni tartozik, ha saját örökjogát érvényesíteni akarja.

A római jog az ily örökségi lemondást egyáltalában tiltotta.¹⁰⁾ A francia code civil 799. §-a hasonlólag.¹¹⁾ Ellenben a zürichi törvénykönyv 2131. és 2132. §§-ai a közönséges tant követi;¹²⁾ azonban a 2133. §. családi érdekek szempontjából némi eltérést foglal magában.¹³⁾ A szásztörvénykönyv 2561. §-a szintén ez állásponton van.

Az osztrák polg. törvénykönyv azonban 551. §-ban itt is a régi tannak hódolva, a lemondást az unokára kötelezővé teszi, nem ismervén el az unoka önálló örökjogát.¹⁴⁾

Hazai jogunkra nézve nincs semmi mondani való, hiányozván mind törvényes intézkedés, mind pedig elméleti fejtegetés. Döntvényre sem találhatni.

¹⁾ A magyar jogban ugyanis — ellentétben a római jog (L. 14 C. de test. 6. 23.) a zürichi codex 2042. és 2043. §§-ai és a szász cod. 2595. §-ának intézkedésével — nem szükséges, hogy a kitagadás formászerű végrendeletben eszközöltessék; mert régi jogrendszerünk az ősieken a Harm. könyv 52. és 53. címzei nyomán csak osztálynak (ad divisionem hereditatum compollere) nem pedig kitagadásnak adott helyet, mihez pedig végrendelet nem kívántatott, ha csak megvoltak a törvényes okok; de meg az osztr. polg. törv. könyv, mely a praxisban nálunk sok tekintetben meghonosult, sem kívánja meg a formászerű kitagadást. Lásd Unger: Erbrecht 83. §.

²⁾ Az eredeti szöveg így szól: Les enfans de l'indigne, venant à la succession de leur chof, et sans le secours de la représentation, ne sont pas exclus pour la faute de leur père; mais celui-ci ne peut, en aucun cas, réclamer sur les

biens de cette succession, l'u m fruit que la loi accord aux péres et méres sur les biens de leurs enfans.

³⁾ A törvény így szól: Ist ein Erbe vom Pflichttheile ausgeschlossen, so wird es sowohl mit Rücksicht auf die gesetzliche Erbfolge als die Grösse der Pflichttheile für die bleibenden Erben gehalten, wie wenn der ausgeschlossene Erbe den Tod des Erblassers nicht erlebt hätte.

⁴⁾ 2278. §.: Im Falle der Unwürdigkeit eines Erben ist die Erbfolge so zu bestimmen, als wäre der Unwürdige vor dem Erblasser gestorben. 2599. §.: Ist ein Pflichttheilberechtigter rechtmässig enterbt, so gilt er als vor dem Erblasser gestorben.

⁵⁾ Lásd Unger: Erbrecht 33. §. 1. jegyz.

⁶⁾ Lásd Magyar magánjog rendsz. II. köt. 319. l.

⁷⁾ Lásd Magyar polg. mag. rendsz. 434. l. 2. kikezdésnél: az első izen levők fejénként, a többi izen levők törzsonként „képviseleti jognál fogva“ örökölnék.

⁸⁾ Erbverzicht, jól megkülönböztetve az örököségi szerződéstől, Erbvertrag.

⁹⁾ Regula juris: nemo plus juris in alterum transferre potest, quam ipse habet.

¹⁰⁾ Lásd L. 34. D. paet. 2. 14. — L. 16. D. de suis et legit 38. 16. — L. 3. C. de collat. 6. 20.

¹¹⁾ 791. §. szövege: Un ne peut, même par contract de mariage, renommer á la succession d'un homme vivant, ni aliener les droits eventuels qu'on peut avoir á cette succession.

¹²⁾ 2131. §.: Wenn Jemand durch Erbvertrag mit dem Erblasser auf sein gesetzliches Erbrecht Verzicht geleistet hat, so wird durch den Verzicht, so weit er reicht, das erbrechtliche Verhältniss des Erben in der Weise zerstört, dass die Erbschaft weder ihm selbst, noch wenn er den Tod des Erblassers erlebt, seinen durch ihn vermittelten Nachkommen anfällt. 2132. §.: In der Regel kann Niemand mehr als sein eigenes Erbrecht Verzicht leisten. Eine Verzichtleistung eines Erben für seine Kinder oder Erben ist unzulässig, insoweit diese ein selbstständiges Erbrecht geltend machen können.

¹³⁾ 2133. §. így szól: Eine Ausnahme machen die Erbverzihte und Ausrichtungen ehelicher Nachkommen des Erblassers zu Gunsten anderer ehelicher Nachkommen desselben, bei welchen im Gegentheil im Zweifel anzunehmen ist, dass die Verzichtleistung auch für Kinder oder Erben des verzichtenden Familiengliedes verbindlich sei.

¹⁴⁾ Lásd Unger: Erbrecht §. 30.

3. §.

Egy további kérdés a leszármazók örökösésénél az: vajjon ha az örökhagyó életében még egyik-másik gyermekének vagy unokájának önálló háztartás vitelére vagy egyéb célokra előre már vagyonából valamit juttat, tartozik-e azt a törvényes örökösés megnyitakor az illető utód az örökségi masszába visszabocsátani, vagy más szóval: betudandó-e amaz előleg neki osztályrészébe?¹⁾

Erre a tudomány úgy mint az egyes törvénykönyvek egyhangulag igenlő feleletet adnak. Természetes is ez, ha meggondoljuk, hogy az atya gyermekeit egyenlő mérvben szeretve, egyenletesen is akarja mindegyiket vagyonában részesíteni, különben végrendelet útján ettől eltérő akaratát kinyilvánította volna; de meg a szoros igazság is hozza magával, hogy a felnőtt és immár szabad szárnyra eresztett utódok, ha a többivel újból egyenlően akarnak osztozkodni, előbb mindazt bocsássák vissza a tömegbe, mit abból az örökhagyó éltekor ugyan még, — de mindenesetre a közös hagyatéknak csökkenésével, a többi testvérek rovására előre kaptak, különben az egyensúly a gyermekek közt nagyon megzavartatnék. Elismeri ezt elvben a magyar jog is, így a Hárm. könyv bár homályos I. 99. cz. 4. §. és III. 29. cz. 1. §. és az ezt magyarázó decz. 7. és 37. divis succ.; továbbá a jobbagyók örökösésére vonatkozólag az 1840. VIII. t. cz. 2. §., azonban annak részletezésébe, hogy mi tulajdonképen az, mi a közösbe bocsátandó, sem a törvényhozás, sem doctrina nem bocsátkozott. Birósági döntvény sincs az újabb időkben.

El van ismerve a tudományban, hogy a beszámítás csak a törvényes örökösésnél foglal helyet,²⁾ ellentétben a római joggal, mely azt Justin. 18. novellája 6. f. alapján a végrendeleti örökösésre is kiterjeszti; ennek indoka az, hogy a végrendelező az adott előleget úgy is felveheti a kiszabandó részébe az egyesnek. Kétségtelen az is, hogy csak a leszármazók, nem pedig az özvegy avagy a felmenők kötelesek minden előleget részükbe felszámíttatni, ha csak nem kapták kifejezetten ajándéknak az előleget; és erre még akkor is kötelezvék a lemenők, ha az előre kapott dolog már tönkre ment vagy elveszett, sőt az unokának azt is be kell tudatni, mit parense ugyan kapott, de attól reá nem szállott.³⁾

Nehezebb már annak a megállapítása, részletezése, mi legyen betudandó? és itt már divergálnak nemcsak a tudósok nézetei, hanem az egyes törvénykönyvek intézkedései is.

Általában azt lehet mondani, hogy mindaz visszaszolgáltatandó, betudandó, mi valamely leszármazónak, akár gyermek, akár unoka, önállóságrajutás céljából adatott; így mindaz, mi a fiúnak kiházasításra vagy a leánynak férjhez menetelére, valamely hivatal elnyerésére, üzlet vagy kereskedés megindítása, vagy folytatására adva lön; szintugy az is, mi a fiu adósságainak kifizetésére ment, ha róla adóslevelet nem adott. De határozottan nem tudandó be a hagyomány,⁴⁾ valamint az egyes gyermeknek nevelési vagy magasabb iskoláztatási költségei; ellenben vitás, betudandó-e vagy nem a nagyobb hikipzésre célzó utazási költségek, czimek, diszfokozatok, tudorság elnyerésére fordított kiadások.

Legrészletesebben intézkedik a beszámításról a szász törvénykönyv egy önálló fejezetben 2354—2371. §., melynek első szakasza talán tulságosnak is mondható.⁵⁾ Középuton marad a zürichi, 1908—1912. §-ban szólván a betudásról.⁶⁾

Szükséges még azt is törvényileg megállapítani, mely érték számítandó be, az-e, melylyel a dolog birt, az örökhagyó átadásakor, vagy pedig az, mely az örökhagyó halálakor létezett? Az előbbi helyesebb, a mellett szólnak célszerűségi okok is; ugyanis ha az örökhagyó halálozásakor érték szolgálna zsinórmértékül, akkor minden gyarapodás növekvés úgy szinte kár és romlás is azon időponttól számítandó, mi kétségtelen sok kellemetlenséget és perpatvart idézne elő, mit ily közeli rokonoknál világos és egyszerű intézkedés által megakadályozni a törvényhozás hivatva van.

Helyeslendő végül azon intézkedése is a szász törvénynek, melynél fogva senki sem tartozik többet bocsátani a közös tömegbe, mint mennyit az őt illető osztályrész kitesz, azaz: ha látja, miszerint az előre nyert előleg többre rúg, mint az őt illető rész, akkor lemondhat az örökségről.⁷⁾

¹⁾ A római jogban collatio, németül Einrechnung, Einwerfung, Anrechnung, francziául Rapport nyelvünkben beszámítás, betudás, felszámítás (Hoffmann Pandekták) szavak szolgálnak ezen fogalom jelölésére; mindezek ellen ugyan nem lehet kifogás, mennyiben a fogalmat helyesen fejezik ki. A baj csak az, hogy nálunk a compensatio is betudás, beszámítás (Suhajda: Magánjog 134. §.) hozzá járul, hogy a büntető jogban is szerepel a beszámítás (imputatio) mi által a terminologia nagyon ingadozóvá lesz.

²⁾ A szász törvénykönyv 2371. §. így szól: Die Einwerfung findet nicht statt bei der Erbfolge aus einem letzten Willen, oder aus einem Erbvertrag.

³⁾ Zürichi törvénykönyv 1911. §.: Die Pflicht einzuwerfen, welche auf dem Sohne und der Tochter ruht, insofern sie Erben werden lastet auch auf den Enkeln, wenn diese zur Erbfolge kommen, und zwar auch dannzumal, wenn der darin liegende Werth den Enkeln nicht zugekommen ist. Ezzel ellentétben a szász codex 2358. §.: Entferntere Abkömmlinge haben dasjenige

einzuwerfen, was der ihnen vorgehende nähere Abkömmling einzuwerfen gehabt hätte, wenn er zur Erbfolge gelangt wäre, sind verpflichtet einzuwerfen, was sie vor oder nach dem Wegfall des ihnen vorgehenden näheren Abkömmlings an zur Einwerfung geeigneten Gegenständen von dem Erblasser erhalten haben.

⁴⁾ Habár a code civil 843. §. a többiek közt ezt is a tudandók közé sorolja: Tout heritier, même bénéficiaire, venant à une succession, doit rapporter à ses coheritiers tout ce qu'il a reçu du défunt par donation entre-vifs, directement ou indirectement: il ne peut retenir les dons ni réclamer les legs à lui faits par le défunt, à moins que les dons et legs ne lui aient été faits expressement par préciput et hors part ou avec dispense du rapport.

⁵⁾ A 2354. §. így szól: Abkömmlinge, welche Eltern oder Voreltern vermöge der gesetzlichen Erbfolge beerben, sind gegenseitig verpflichtet, dasjenige einzuwerfen in die unter ihnen zu theilende Erbschaft, was sie von dem Erblasser bei dessen Lebzeiten zur Ausstattung, zur Gründung oder weiteren Einrichtung einer besonderen Haushaltung, zur Gründung oder Fortsetzung eines eigenen Gewerbes, zur Uebnahme eines Amtes, zur Erwerbung eines Ranges oder Titels, zu Reisen, zum Behufe ihrer Ausbildung, zur Erlangung der Befreiung von der Militärpflicht erhalten haben.

⁶⁾ A zürichi codex 1908. §.: Wenn ausgestattete Kinder neben andern Kindern ihr Erbrecht geltend machen wollen, so müssen sie den Kapitalwerth der vom Vater empfangenen Aussteuer und des erhaltenen Heirathgutes oder der sonstigen vom Vater her erlangten Ausstattung in die Verlassenschaft einwerfen. Az 1912. §.: Erziehungskosten für einen Sohn oder eine Tochter, auch wenn dieselben in ausgezeichnetem Masse verwendet worden sind, brauchen in der Regel, so weit nicht der Vater durch letzten Willen oder auf andere Weise eine abweichende Bestimmung getroffen hat, nicht eingeworfen zu werden.

⁷⁾ 2361. §.: Ein Abkömmling ist nicht mehr einzuwerfen verpflichtet, als der ihm gebührende Erbtheil beträgt.

5. §.

Mielőtt a lemenők örökölését befejezném, egy eszmét kívánok megpendíteni.

Előbbi jogrendszerünkben, mint köztudomásos, a jogegyenlőtlenség elvénél fogva a finem a leányok fölött rendkívüli kedvezményekben részesült. Ez történeti előzményekben nemcsak magyarázatát, hanem indoklását is leli; de nemcsak nálunk volt ez így, hanem a legtöbb germán fajnál.¹⁾ Az ősiség eltörlése és adományi rendszer megszűnése következtében az Országb. Értekezlet a két nem közt teljes egyenlőséget állapított meg az öröklésre nézve s úgy látszik, hogy ez rokonszenvre is talált. Szoros jog szempontjából ez ellen kifogás nem is tehető, annál inkább, mert a jelen kulturális fejlődést jelző törekvések emez egyenlőséget nemcsak magánjogi, hanem még közjogi téren is érvényre emelni akarják.

Tekintve azonban azt a körülményt, hogy hazánk vagyoni élete nagy részben mezőgazdaságon alapul, melynek egészséges fejlődése kívánatos teszi, hogy a nemzetgazdasági elvek a törvényhozás előtt akkor, midőn a fekvő vagyon állapotára oly mélyenható öröklődési törvények hozatnak -- kiváló figyelemben részesüljön, kérdés támadhat, vajjon ezen egyenletes osztály az öröklésben nem idéz-e elő a fekvő javakra oly visszasságokat, melyek a helyes egyensúlyt a birtokarány közt megzavarni képesek? Újabb időben ugyanis a kis birtok, hová különösen a volt jobbágytelkek tartoznak, oly fenyegető mérvben apróztatik fel, hogy méltán tarthatni oly állapotoktól, melyek szomorú következményeit több állam már sinyli; s pedig egyik fő oka a birtok feldarabolásnak a testvérek egyenlő osztozkodása. Mert több testvér jutván az örökléshez, egyike sem lesz képes még kedvező hitelviszonyok közt sem a többit kielégíteni; így pl. egy 30 holdas jobbágytelek után marad 5 gyermek; a felek fundus instructus-

sal együtt 6000 frtra becsültetik. Ezen összeg jut most közös osztályba. Ha egyik gyermek megtartja a telket, kénytelen saját része levonása után a többinek 4800 ft. kifizetni, mit a legkedvezőbb gazdasági viszonyok s olcsó hitel mellett sem képes, miért ha az egész nem akarja veszélyeztetni eladja felét, később talán megint felét; hát még ha adósság és özvegy is marad!

De nemcsak a nemzetgazdának van oka a tulságos feldarabolástól félni, hanem a komoly politikusnak is. A kis birtokos osztály képezi alkotmányos államban a szavazók zömét, s ez eléggé szem elé tünteti, a tény fontosságát, semhogy további következtetés volna szükséges.

Birtokfeldarabolási tilalom vagy egyéb mesterséges eszközök, mert károsak nem segítenek a bajon; csak természetes korlátok által, melyeket az öröklés szabályozása nyújt, lehetne biztos sikert aratni.

Nem volna-e tehát tanácsos, ha ily tekintetekből a törvényhozás kimondaná, hogy a leány ne kapjon teljes egyenlő részt a fiuval, hanem valamivel kevesebbet pl. a leánynak járó négy rész után a fiu kapjon ötöt; aztán meg a fiuk jogosítva legyenek a fekvő birtokot valódi becsáron alul pl. az érték $\frac{1}{8}$ -ától $\frac{1}{5}$ -ig való levonásával megtartani.

Indokolását találja még ezen felfogás abban is, hogy a férfi már a természettől magasabb szellemi és testi erők és képességekkel ruházott fel, több gondfordítatit nevelésére, nagyobb az öröm születésénél, mert ő van hivatva, önállóságra jutva családot alapítani s mint család-fő fenntartani a fajt, a törzset, míg a nő, habár rendeltetése nem kevésbé fontos, sőt magasabb, mégis csak a családon belül, mint tag van hivatva szereplésre.

Igen részletezve s alapos indoklás kísértében van ezen eszme keresztülvive a zürichi codexben,²⁾ s ez az egyedüli is, mely a római jog merev egyenlősítő tendenciájának ellenállni birt; kívánatos volna, ha minálunk ez iránt a jogászvélemények nyilvánulnának, s eszmecsere után megvitattatnék, mennyiben volna ez viszonyaink között alkalmazható.

¹⁾ Lásd Siegel: Das deutsche Erbrecht, valamint egyáltalán nagy rokonságot mutat előbbi jogrendszerünk a germán joggal.

²⁾ Az 1895—1908. §§-aiban.

(Folyt. köv.)

Dr. KATONA MÓR,
n. szebeni kir. akad. jogtanár.

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

(Folytatás.)

Az elfogadás végetti bemutatást a szükségbeli utalványozottnál — miután az csak a biztosítási vizskereset feltétele, — jogai sérelme nélkül a lejáratig elhalaszthatja. (Dr. Apáthi: köz. ném. váltójogt. 279. l. — Blaschke: id. m. 178. l.)

A sorrendet illetőleg, melyben a bemutatásnak történni kell, különbség teendő. Ha az utalványozók sorrendje a váltóból kivehető, a bemutatásnak az utalványozás sorrendje szerint kell történni, tehát több utalványozott közül, annál kell a váltót legelőször bemutatni, kit korábbi előző jelölt ki. — Ha a váltóban nem tűnik ki, hogy az utalványozás kitől származik, valamint akkor is, ha egy s ugyanazon személy több utalványozottat, de bizonyos sorrend meghatározása nélkül jelöl ki, a váltóbirtokos a bemutatást tetszése szerinti sorrendben teljesítheti. (Archiv f. d. W. R. IV. k. 316 sk. l. — Dr. Apáthi: K. n. váltójogt. 285. l. — Brauer: W. O. 108. l. — Blaschke: id. m. 179. l.)

Ezek szerint a német törvényhozás e tekintetbeni intézkedése tökéletesen megegyez a magyaréval.

A francia törvényhozás e tekintetbeni intézkedése a code de commerce 173. cikkében foglaltatik, mely a szükségbeli utalványozottnál bemutatást rendeli.

Ha a kibocsátó vagy valamelyik forgató magát jelöli ki szükségbeli utalványozottnak a bemutatást ezeknél nem szükséges eszközölni. — (Pardessus: Cour de droit commercial 421. sz.)

Ha valamennyi szükségbeli utalványozott nem ugyanazon az egy helyen volnának, a midőn mindnyájuknál az óvást, — megtagadás esetében — egy okiratba nem lehet felvenni, ezen körülmény az óvásban feljegyzendő, különben, mulasztás követtetik el. (Pardessus: id. m. 422. sz.)

C) Névbecsülnél csak fizetés végetti bemutatás történhetik, mert a névbecsülő fogalom az elfogadás végetti bemutatás megtörténtét föltételezi. — Névbecsülő az, ki a váltót viszkerezeti jogok fentartása mellett, a váltót névbecsülésből, akár az intézőre, akár valamelyik forgatóra, elfogadta.

Hogy a névbecsülnél a váltót fizetés végett be kell mutatni, kitűnik a vtk. 108. §-ából, mely rendeli: ellenben az utalványozott, vagy közbenjáró az általa elfogadott váltót, ha a fizetés végetti bemutatásban késedelem történt, kifizetni többé nem köteles. Ezen rendelet az intézvénnyezetre is kiterjed, ha a váltót csak névbecsülésből fogadta el. (Vildner: id. m. 108. §.)

A német törvényhozás erre vonatkozó rendelete következő:

A névbecsülnél elfogadó, az elfogadás a névbecsült minden utódai irányában váltóilag van kötelezve. — Ezen kötelezettség elenyészik, ha a névbecsülésbeli elfogadónál a váltó fizetés végett legfeljebb a fizetés napja utáni második köznapon be nem mutatattatik. (K. n. váltórendsz. 60. cz.)

A francia törvényhozás intézkedései: elfogadás hiánya miatti óvás esetében, a váltót egy harmadik, a kibocsátó, vagy egyik forgató érdekében, névbecsülésből elfogadhatja. (Cod de com. 126. cz.)

A névbecsülnél bemutatás szükségét a cod de com. 173. cikke fejezi ki.

D) A saját váltó kibocsátójának is kell, lát után bizonyos időre szóló váltót „látomozás” végett bemutatni. A vtk. 68. §. mely e tekintetben intézkedik azonban megkivánja, hogy az ily váltó forgatott legyen, máskülönben azt bemutatni nem szükséges. Ugyan ezen szabályok tartandók meg a felmondásra szóló váltóknál a 68. szakasz értelmében.

A saját váltó kibocsátójának, fizetés végett minden saját váltót be kell mutatni.

Ez leginkább a vtk. 100. §-ban van kifejezve, melyben mondatik: minden váltót fizetés végett az abban kitűzött fizetési helyen be kell mutatni, és a fizetés felvétele végett a fizetőhöz elmenni. — Az iránt ugyanis, hogy a saját váltó kibocsátója a váltó egyenes adóssa, kétség alig van, legfeljebb az iránt támadhat kétség, vajjon a saját váltó kibocsátója nem köteles-e a váltó tulajdonosát felkeresni, hogy a váltót kifizesse? De ezen kételyt is feloszlatja az idézett szakasz, mert határozottan rendeli, miszerint a fizetés felvétele végett a fizetőhöz kell elmenni, s a váltót bemutatni, különbséget nem téve saját vagy idegen váltó között.

Meghatározottabbak e tekintetben a német törvényhozás intézkedései, így a köz. ném. v. rendszabály 98. cikk 3-ik és 6-ik pontjában hivatkozás történik a 19—20., 41—42. cikkeire, melyekben az elfogadás és fizetés végetti bemutatás szabályoztatik, azon módosításokkal, melyeket a saját váltó természete megkíván.

Nem különben a francia törvényhozás erre vonatkozó rendeletei:

Az idegen váltóra vonatkozó rendeletek, melyek a váltóbirtokos jogait és köteleseit tárgyalják a saját váltókra is alkalmazandók. (Cod de com. 178. cz.)

(Folyt. köv.)

Jogirodalom.

Viszonzás az „Államismerettan” szerzőjének.

II.

Ezen tárgyilagossá és szigorúan a dologhoz ragaszkodó elemzésekkel szemben megint csak tárgyilagossá és a dologra tartozó ellenfejtetések és ellenérveknek lehet jogosultsága, azonban a helyett, hogy az „Államismerettan” szerzője ezen a tanult emberekhez egyedül illő és a józanok ítéletében egyedül illetékes módot használta volna; a helyett, hogy igyekezett volna a felmerült kételyeket a tudomány igazságainak verőfényével eloszlatni, munkája megtámadott tételei mellett a tudom-

mányos önvédelem és bátorság férfias erejével megküzdeni, a helyett egyszerűen megretirál, feladja várát a védelem és ellenállás komoly kísérlete nélkül, és míg őt az ellenfél minden posztóiból kiveri és kergeti, ő annak a képzelmével bizonyítja magát futása közben győzelmét, hogy az ellenfél gyenge, semmis, „nem illetékes bíráló.” Vajjon nem emlékeztet-e ez azon hírhedt hősré, aki sajátos győzelmét ekként hirdeté torokszakadtából: törököt fogtam, de viszen?! Ilyen kibuvó, retiráló, félrebeszélő taktikával szeretné szerzőnk elámitani azt, a ki nem lát; mert a helyett hogy czáfolgatásokba bocsátkoznék, azt teszi, hogy kiragad néhány nem is hiven idézett tételt „Társadalmi bajaink” című munkából és azok egyszerű közlése és lekaczagása által már azt gondolja, hogy megczáfol minden munkája ellen indokolva emelt ellenvetést, nemcsak, de sőt azt hiszi, hogy ezen époly kényelmes, mint egyszerű fogással már „kimutatá”, hogy én nem is voltam és lehettem „illetékes bírálója” az ő munkájának. Nem mondhatom azonban, hogy egy egészen új és győzhetetlen érve ne lett volna szerzőnek, sőt ezt be kell mutatnom; mert az irodalomra nézve egészen új nyeresemény, ez a hatalmas érve szerzőnknek azon előnyös sajátosságokkal is bír, hogy véghetetlen szelleműs és esztetikai érv, — a nevetés. Azt írja ugyanis szerzőnk, hogy „igen jóízűen nevetett”, midőn bírálótomban a belső rendszer hiányát, a következtelenségeket és pleonasmusokat lobbantam szemére. Ő nevetett! Kicsoda?!

Dr. Pisztory Mór stb. vagy három soron át! No már ez más! Ez aztán ellenérv. Mikor egy „világraszóló irodalmi tekintély” a szemébe mondott ellenokokra úgy felel, hogy „nevet”, persze akkor elnémul minden és a nagy űrben csak a nagyszerű kaczagás világrendítő hatalma mozgatja a napot, holdat és a csillagokat! Jupiter tonans, Pisztory ridens! Tudja meg tehát ország-világ, hogy ezután, ha ellenérvekre volna szüksége, de nem tud rájuk szert tenni; akkor ne veszen ország-világ hallatára! Ezen drasztikus ellenszer aztán halomra dönti az ellenfél hadoszlopait, mint egykor a biblia trombitásai Jerikó falait! A leghatalmasabb, a legszebb és legszelleműsőbb ellenérv — a nevetés június 11-ike óta irodalmi nagyhatalommá lett, székhelye — Győr!

De még egy más agyonzúzó érve is volt az t. i. hogy úgy parirozta a munkája ellen emelt rendhiány indokolt észrevételét, hogy elbeszélé kaczagva, miszerint az én külön lenyomatban is megjelent cikksorozatom „sem §-okra, sem részekre osztva nincs, csak úgy következik egyik sor a másik után.” (Tehát ne következék egyik sor a másik után, hanem közbe-közbe §-ok és fejezetek legyenek?!) Ezen nagyszerű ötletére látszik szerző hatalmát alapítani, a honnan rám a halálos vágást mérhetni.

Am legyen! elfogadom, hogy munkám szerkezete nem jó, daczára annak, hogy az én munkám monográphikus természetű; daczára annak, hogy kelotkezése történetét a 216—217. lapon épen a magam által is érzett kiány utólagos mentségül elbeszéltem; daczára annak, hogy munkám csak egy újságból egyszerűen lenyomott cikksorozat, újságban pedig sem §-at sem fejezeteket vagy szakaszokat nem szoktak a cikkek élére írni; daczára annak, hogy munkám csak készülöben lévő „Államélettanom” egyes alkalmilag kitépott lapjaként szállinkózott a közönség elé; daczára mindezeknek, tegyük fel, a mint azt az „Államismerettan” szerzője szeretné, hogy munkám egészen rossz; kérdem bizonyít-e ezen feltevés még ha tény volna is a mellett, hogy az „Államismerettan” jó és kritikán felül áll; megvan-e ezzel czáfolva mindaz, a mit indokolt a felhozott az „Államismerettan” gyarlóságai felmutatásaira?!

Ha az „Államismerettan” szerzője csak azzal tudja bizonyítani műve tökélyeit, hogy az én munkámat rosznak és nevetésnek tartja: ezzel nem sokra mehet, mert ha én irigyelném az ő hatalmas argumentumait semmi sem volna könnyebb, mint egyszerűen nekem is egyet kaczagnom és minden indokolás nélkül viszont azt állitanom, hogy az ő munkája rosz. Ámde ezen kényelmes, tartalmatlan, önhitt, indokolatlan, nem tudományos fogás csakis fogás marad, mely sem oszt, sem szoroz, — nem pedig győző érv. Érveknek csak érvek, eszméknek csak eszmék állhatnak ellenébe; a kitérés, a Bodóné-féle félrebeszélés semmi egyéb mint jellemző hátrálás arra nézve, a ki vole él.

Bírálatomban az „Államismerettanról” volt szó és nem egyébről, ez tehát a tárgy. Az én munkám a nyilvánosság terén van, épugy mint az „Államismerettan” a kinek tetszik bírálja meg, majd akkor aztán — ha kell! — állók elébe; ha megtud győzni valaki munkám gyarlóságairól és valami jobbra tud tanítani, szívesen és hálával fogadom a jobbat bárkitől; mert én mindenkit illetékesnek és hivatottnak tartok igazságok terme-

lésére, a ki arra képes és nem helyezem kritikán felül magamat. Addig, míg ez nem történik, legyen jogom hinni, hogy egy banális nevetés nemcsak nem kritika, mely illetékes és dönt, hanem irodalmi éretlenség és illetlenség.

Olyan szíjmalomharczok, mint a minőket az „Államismerettan“ szerzője egy tudományos szaklapban az egész ország színe előtt „gombostűvel“ és „fogpiszkálóval“ vív, a bölcsők és fabábuk hősei között rendkívül nagyszerűek- és korszakalkotóknak tűnhetnek fel, de a tudomány nehéz pánczéllához szokott mellről a „fogpiszkálók“ hadrontó bajnoka bölcsőjébe hul vissza, a honnan épen játszani és „nevetni“ kelt fel. Elégge szomorú különben, ha egy jogtanár szükségesnek találja kérdezni: vajjon minő fegyverekkel lehet „becsületesen“ párbajt vívni! Szomorú, ha erkölcsös jogérzete eszébe nem juttatja, hogy más „becsületes“ — mert jogos — párbaj már ma nem folyhat, mint a bíró előtt a jog törvényes fegyvereivel.

Az „Államismerettan“ szerzője e lapok 24-ik számában mutatványt közöl irodalmi meghihetősége mellett; ha „nagy“ munkájában is oly híven idézé a forrásokat, mint az említett számban e sorokat: „a nőtelen fokozódó adó által a házasság életre kényszerítenek és a bejövő adóból a bukkott adósságai fizetessenek“: akkor tudományos hitelével is tisztában vagyunk. Más ártatlan embernek a pénzével fizetessék megadóztatás útján a bukkott adóssága! Ez olyan ötlet, melyre csakis egy „nevető ember“ jöhet. Ezen famozus idézethez sem hozzá nem adok, sem tőle el nem veszek, csak kérem üsse fel munkám („Társadalmi bajaink“) 104—105-ik lapját az, a ki meg akar ismerkedni az „Államismerettan“ szerzőjének tudományos hitelével és megbízhatóságával.

Az „Államismerettan“ szerzője e lapok 24-ik számában újból megismertet bennünket tudományos fogalmainak állapotaival. Am halljuk! Szerinte a „belső rendszer“ a §-ok és részekre való osztásban áll — a mint szavaiból kivehetők. Hát a külső rendszer miből áll akkor? Én azt gondolnám, hogy valamely tudományos munkában a belső rendszert a tárgyak okozati összefüggése, az eszme — és tárgyrokonságból folyó kötelék, a vezéreszmék által irányzott belső logikai egymásután határozza meg, nem pedig a magukban semmit sem mondó §-ok és szakaszok külső jelei, úgy hogy szerintem valamely munkában §-ok és szakaszok nélkül is lehet belső rend, míg a §-ok és szakaszok külső jelei által észlelt rend lehet merő látványos, igazán külső, de nem a belső rend. És ha így gondolkozunk, az én munkámban van belső rend, mert egyik gondolat, egyik tárgy szüli és alkotja másikat, okra okozat következik, ellenben nagyon félek, hogy az „Államismerettan“ „belső rendszere“ a §-ok külső jeleiben találja boldog megelégedését, különben nem hemzsegne a munka belső szorokzatában az oda nem való idegen nézetcsoporthok, polemiák, pleonasmusok stb. hangyabolya.

Különben azt gondoltam, hogy az „Államismerettan“ bírálatomra tülemelkedő szerzője, a ki — mellesleg legyen mondva — nagyon hosszú című statisztikai kultag és a statisztika tanára, ha a statisztika fogalmaival nem is, legalább a politika fogalmaival igyekezett tisztába jönni, hanem halljuk, mit mond ő: „A politika nem is az államcélok elérésére szükséges eszközök tana, hanem az állam élettana és gyógytana.“

Én, már bármily „illetéktelen bírálójának“ tartson a szerző, megmondom, hogy az államtudományok egyes ágainak fogalmi és tárgykörével nincsen tisztában. Mi az államélettan? Azon államtudomány, a mely megismerteti az állam tényleges szervezetével, összes állapotait, rávezet az állami életműködés okai és törvényeire. Ezen tudomány az államélettan vagy statisztika. Ha baj vagy orvosolni való betegség van az államban, a statisztika, mely az állapotokat ismerteti, mondja meg hol és mi a baj; az államgyógytan vagy politika aztán megismerkedvén a bajokkal és ezek okai, kezében hordja a gyógykönyvet (Receptbuch), melyben megvan, hogy melyik bajnak mi a legjobb orvossága és ehhez képest ajánl aztán eszközöket és gyógyszereket. De ha a politika mint államgyógytan ezt teszi, hogy lehet ugyanegy mondatban azt állítani, hogy a politika nem az államcélok elérésére szükséges eszközök tana, hanem az állam gyógytana? Hiszen ez másszavakkal annyit tesz, hogy a politika nem az államgyógyszerek tana, hanem az állam gyógytana, vagy még rövidebben: a politika nem gyógytan, hanem gyógytan! A szerző tehát nem érti önnönmagát, nem tudja, hogy az a mit különböző szavakkal mondott el, ugyanegy értelmet rejt magában. Persze, hogy az ilyen szerzőnek nem akárki lehet „illetékes“ kritikusa, az ilyenekre Mohl Róbert nem is a tudományos kritikát tartotta illetékesnek. (Geschichte und Literatur der Staatswissenschaften III. Band 668. S.) Nem

én mondom, hanem Mohl, hogy: „Nicht die literarische Kritik, sondern die Gesundheitspflege hat solche Schriftsteller ins Auge zu fassen.“ Szerző láthatja, hogy én e mondatot nem fogadom el, mert különben nem foglalkoznám vele, hanem hagynám annak, a ki a „nevetést“ és másféle bajokat szokott gyógyítani; csakis épen azért hoztam fel, hogy megértessem vele, miszerint egy kis önmagabaszállás, az önhittség és kicsinylés zabolázása, mélyebb, behatóbb, meggondoltabb munka az önimádás emberének sem fog ártani; mert az a szemüveg csalni talál, melyen át magunkat látjuk a világ középpontjának és a képzelődöt oda találhatják utasítani, a hova Mohl elégge méltatlanul Lüderet küldte. A csalatkozhatlanság emberének mi ezután som lábsókkal, hanem bonckéssel felelünk! A tudomány, a gondolatszabadság nem Róma, a hol a dogmákat csinálják. A tudomány egyetlen dogmája a dogmátlanság. A tudomány birodalmában pápa nincs, a bírálat fölé álló ember a tudomány hazájában csak bitorló lehet, a kinek aztán meg is mondjuk, hogy merre van az ország útja! E néhány szót jogom volt a bírálat feltétlen jogosultságának érdekében mondanom, akkor, a midőn az önhittség a bírálat és érvek illetékessége ellen emeli homlokát.

De még egy felvilágosítással tartozom. Szerző azt mondja, hogy az állam élettana és gyógytana egymást segítik és kiegészítik. Én többet mondom: minden tudomány segíti és kiegészíti a másikat, ezt jól tudjuk, a nélkül azonban, hogy szerző módjára azonosítanók az élettant a gyógytannal és e kettő vegyülékéből politikát componálnánk; mert mindakettőnek megvan szakszerű sajátossága, saját tárgya és területe, melyen munkálkodik. Ha van összefüggés közöttük, az azon solidaritásban áll, mely valamennyi tudományág között szervileg fenáll, a menyiben mindenik tudomány ugyszólván kiegészítő és segéd tudománya a másiknak, olyanformán mint például a gyomor a fejet és viszont ez a gyomort támogatja és kiegészíti a nélkül, hogy ezen kölcsönhatás ténye már ok volna a fej és gyomor azonosítására, — már ha akadnának is olyanok, a kik e két rész között nem látnának különbséget magukra nézve. Jó lesz tehát a tudomány fogalmaival egy kissé tudományosabban és óvatosabban bánni!

Szerző roppantul nehezteli, hogy munkám 216-ik lapján a jogos és férfias önértet hangján irtam. Ha szerzőnek a tényekre alapított nyilatkozat nem tetszik, kérem méltassa figyelmére azon irodalmi ismertető és bíráló közleményeket, melyek munkámra vonatkozólag („Társadalmi bajaink“) megjelentek, és ha igazságos: akkor be kell vallania, hogy én csak nyilvános tényeket szerényebb hangon konstatáltam, mint a minőre jogosult lehettem volna. Ne higgyen nekem, hanem olvassa ol a „Budapesti Közl.“, a „Pesti Napló“, a „Reform“, a „Delejtű“, a „Fővárosi Lapok“, a „Szabolca“, a „Nagyvárad“ és más lapok recenzióit és nyilatkozatait munkám felett és meg fogja látni, hogy nem volt alapja és joga engemet „merésznek“ nevezni. Arról nem is szólok, hogy minő halmazát vagyok kész bármely pillanatban felmutatni azon üdvözlő és kitüntető magánleveleknek, melyekkel munkámért hazánk legkitűnőbb szakemberei és legelőkelőbb államférfiai megtisztelték. Hivatkozhatnám hazánk legelső államférfiai egyikének egy előkelő testület előtt nem rég mondott kitüntető nyilatkozatára is, ha annak itt helye lehetne.

Ezzel talán be is zárhatnám soraimat, ámde az „Államismerettan“ szerzője a következő diszes mondatokkal tisztelte meg „kedves barátját“: „Megnyugvásomra szolgál még végre az események azon véletlen találkozására, hogy veled épp ez időben ugyanazon pesti tanszék elnyerésére pályáznál, e körülményben lehettem bírálatodnak titkos rugóját. Ma a Machiavellik fénykora van. Mindenki el akarna nyelni mindent.“

Szeretném mindenekelőtt tudni, hogy mi köze van ezen mondatoknak az „Államismerettanra“ vonatkozó bírálatomhoz; szeretném tudni, hogyan tartozik ez a tárgyhöz? Én „Államismerettan“ bíráltam meg és a szerző „titkos rugókról“ beszél. Ehhez nem kell kommentár! De aztán e mondatokban oly metsző gyanúsítás foglaltatik, mely nemcsak annak fáj, a kit a gyanúsító „kedves barátjának“ nevez, hanem sértő a „jogtudományi Közlöny“ érdemes szerkesztőjére is, mint a ki a közérdekeknek szentelt lapját épen nekem ez alkalommal, talán különös összeheszelés folytán, magam melletti korteskedéssal átengedte volna, és így velem egy követ fujna; de ezen felül a gyanu nem épen megtiszteltetés azokra nézve sem, a kik a pályázók illetékessége felett hivatvák ítélni. Azt hiszem, hogy nemcsak a magam meggyőződését fejezem ki, midőn biztosítom a gyanúsítót, hogy ha cikkimnek valami hatása lehet a pályázatra: akkor azokban az igazság és a tudományos irány ereje

gyakorolhat csupán hatást, nem pedig bármelyikünknek „szép” szemei. Azt hiszem, hogy tudományos hangon, pártatlan tárgyilagossággal tartott fejtegetéseim legalább is bírnak annyi jogerővel és illetékességgel hivatott bíránk előtt, mint a szerző férfitlan „nevetése”, illetlen „fogpiszkálódása”, sértő gyanúsítása, melyekkel az ország színe előtt nem átalotta magát bemutatni. Különben szerző csak örülhet az alkalomnak, hogy országos „nevetésével” és gyanúsításával bebizonyíthatta egyik különben is parányi versenytársának a törpeségét és illetéktelenségét, egy versenytárral kevesebbje van és így biztosabb — a siker. De ha már ennyire semmivé tett végzetes nevetésével, legalább szeretném tudni, miért nevez engem Machiavellinek és olyanak, a ki mindent el akarna nyelni?

Azért, hogy egy országosan kihirdetett pályázat folytán, bel- és külföldön évekig tett szaktanulmányaim, kétféle tudori oklevelem és egy egész halmaz bizonyítvány alapján, gyakorlati munkálkodásom: szaktanári és szakirodalmi működésem, és a statisztikából való egyetemi magántanárrá képesítem alapján, pályázni merészek azon országos állomásra, melyre ő is pályázik?! Ezért vagyok én Machiavelli?!

Am itéljék meg a józanok: megérdemeltem-e ezen felmagasztalást azért, mert becsületos munkám után én is élni és haladni töreksem, mint más ember.

De már most férfiúi jellemem egész méltatlankodásával utasítom vissza a bántó és alaptalan gyanúsítást; mert legalább 20 emberrel, köztük a pesti egyetem több derék tanárával is betudom bizonyítani, hogy az „Államismerettan” bírálatát még 1871-ik év nov. havában, tehát ezelőtt 8 hónappal, beküldtem Pestre a „Jogtudományi Folyóirat” számára. Hogy e bírálat közlése mind ez ideig elmaradt, annak a „Jogtud. Folyóirat” megszűnése volt oka, ennek következtében ment át e bírálat a többi kéziratokkal együtt a „Jogtud. Közöny” szerkesztőséghez, mely a felett saját legszabadabb tetszése szerint rendelkezett. Ezen állításom igazságának tanubizonyosságául bátorodom e lapok érdemes szerkesztőjére hivatkozni.

De hiszen minden igazolás részéről szükségtelen tulajdonképen, mert az „Államismerettan” szerzőjének hónapokkal előbb megírtam egy levélben, hogy „Államismerettanára” bírálatot írtam és régen beküldtem Pestre. Ezen levelemre olyképen válaszolt az „Államismerettan” szerzője, hogy megköszönte levelében, hogy oly figyelemre méltatám munkáját. E levél kezmenél van. És most ugyan-e bírálatért nemcsak illetéktelennek és Machiavellinek nevez, de még „titkos rugókkal” is gyanúsít. Tehát saját meggyőződése és tudomása ellenére gázol „barátja” becsületében és gyanúsítja azt. Minderre pedig nem is önnönmagáért vállalkozott, hanem mint nyíltan kimondá, egyik bírálója védelméért. Eszembe jut a landsbergi esküdszék egy esete, mely előtt a vádlott ügyvéde védelem helyett még csak jobban bajba keverte védenéjét, midőn ehhez aztán a tárgyalás végén azon kérdést intézték: van-e még valami mondani valója? azzal felelt: igen, enyhítő körülményeket kérek ügyvédem számára!

Ezek voltak provokált mondani valóim. Lehet, hogy e sorok újból nevetést fognak kelteni a cynismus ajkán, de hisz vannak oly emberek, a kik mindenben nevetnek — szegények! En részemről, midőn épen a „kedves barát” inquisitori kézzel kotorász lelkemben és gyanakodó arccal „titkos rugók” után kutat, e méltatlan bánásmódon nemcsak nevetni nem tudok, de mély fájdalom nyílik át szívemen a baráti bizalmatlanság és gyanakvás maró fulánkjai nyomán.

Kolozsvárt, 1872. június 15-én.

Dr. DOBRÁNSZKY PÉTER,
kir. jogtanár.*)

K ü l ö n f é l é k.

(A törvény előkészítő bizottság) tervezetéről következő hirt olvasunk a napi lapokban. A betérjesztendő törvényjavaslat 12 paragrafusból áll és e hó 4-én nyerte meg a legfelsőbb jóváhagyást. Az 1. §. meghatározza, hogy a bizottság az összminiszteriumnak közvetlen szerve és személyi tekintetben

*) Ha a viszonzás hosszabb lett, mint a válasz volt, az annak tulajdoníto, hogy én nem „fogpiszkálóval” és „nevetéssel” szoktam elütni a dolgot, hanem érveléssel és okoskodással felek meg arra, a mire provokálva vagyok.

Dr. D. P.

a miniszterelnök alá van rendelve. A bizottságot fogják képezni: egy alelnök (6000 frt fizetéssel és 1000 frt lakpénzzel); 5 rendes tag minisztertanácsosi ranggal (kettő 5000 frt, három 4000 frt fizetéssel és mindegyik 600 frt lakp.); két titkár (az első osztálytanácsosi rangon 2500 frt és 500 frt lakp. a második mint miniszteri titkár 1800 frt és 400 frt lakp.); egy kezelő hivatalnok (1200 frt és 300 frt lakp.). Szükség esetén szakértők hivatnak meg, kik rapididjakat huznak.

Törvényjavaslatok fölötti határozat hozatal, alapelvek és organicus szabályzatok megállapítása valamint a szöveg meghatározása alkalmával azon miniszter elnököl, kinek rovatába az illető törvényjavaslat tartozik (2. §.) egyéb esetekben a 6. §. szerint az alelnök elnököl.

A bizottság feladata a 3. §. szerint az volna, hogy a miniszter utasításának értelmében és az általa kitűzött elvek alapján törvényjavaslatokat és végrehajtási szabályzatokat alkosson, vagy pedig az egyes szakminiszteriumokban készített tervezeteket az összhang a rendszer egyöntetűségének a külalak és terminológiának fentartása végett átvizsgálja és véleményezésével ellátja. Továbbá az illető miniszter kívánatára alapelveket is állapítson meg és erre vonatkozó törvényjavaslatokat készítsen. Ezenfelül hatáskörébe tartoznék a nemzetközi szerződések és jogkérdések anyagainak megvizsgálása. Végül véleményt adna minden felmerülő fontosabb közigazgatási kérdésre nézve.

A szolgálati eljárásra nézve a 4. §. következő eshetőségeket alapít meg: Ha az illető szakminiszter az alapelveket előlegesen meghatározta és a bizottságtól a törvény szövegét kívánja, ugy ez előbb az alapelvek fölött ad a miniszternek véleményt; ennek eldöntése után a bizottság a törvény szövegezéséhez lát. Vagy más esetben a miniszter az alapelvek megállapítását kívánja a bizottságtól. Vagy ha a miniszter egy kész törvényjavaslatot ad át, ugy a bizottság ezt a fenálló törvényekkel összehasonlítva megbírálja és ítéletét azután írásban közli.

A szöveg végmegállapítása a 5. §. szerint csak összülésben történhetik. A szöveg indokolásával együtt a miniszter kezébe megyen, ki ha jónak látja még szakértők enquéttét hivatja egybe. Az ily enquéten a bizottság tagjai hivatalból vesznek részt. Az enquéte határozmányai a minisztert nem kötelezik.

A 6. §. az elnök hatáskörét írja körül; a 7. §. a napirendről és ülésidőről szól, a 8. §. megjelöli a jegyzőkönyv vezetésének módját. A 9. §. szerint a bizottság nemcsak a miniszterek és minisztertanács módosítványai fölött gyakorol véleményezést, hanem ugyanez történik a felső- vagy alsóház lényegesebb módosításaival és indítványai. A 10. §. értelmében a bizottság a kodifikáló bizottság könyvtárát használhatja. A 11. 12. §-ok végül kimondják, hogy a bizottság költségei a miniszterelnökség budgetjébe vétetnek föl és hogy a miniszterelnök fog is intézkedni a helyiségek, cselédség és egyéb berendezés felől.

(A börtönügyi nemzetközi congressus) Londonban megnyitott. Carnarnow tartá a megnyitó beszédet, melyben különösen hangsúlyozá azt, hogy a megjelont képviselők minél szűkebb körre terjeszkedjenek munkálkodásukban, csak így lehetvén biztos a gyakorlati eredményt elérni. A jelenlegi börtönügyi viszonyokat illetőleg a javíthatatlan bűnösök ismételt megbüntetése ellen nyilatkozott. Ezáltal ugymond a bűn elkövetése nem akadályoztatik meg. Birminghamban a lefolyt évben 350 gonosztevő ítéltetett el, kik közül mindegyik legalább 15-ször volt fogva. A gonosztevőknek e javíthatatlan osztálya előtt a fogság elvesztette félelmes voltát, s ezekre nézve, bármily súlyosnak lássék is, az élethossziglani fogságot tartja egyetlen eszköznek, melylyel azok a bűnök elkövetésétől visszatartóztatnak. Erre lord Harromby üdvözlé a megjelenteket, kemény szavakban emlékeztvén meg az angol kormány közönyéről, melyben a congressust részesíté. Ezzel az első ülés véget ért.

(„Ügyvédi Értesítő”) cím alatt Réső Ensol Sándor pesti köz- és váltó ügyvéd hetilapot készül megindítani, melynek célja lesz az ügyvédek, ugyszintén az ügyes bajos embereket a felső folyamodásu törvényszékeknél folyamatban levő pöreikről értesíteni. A pályázatokról és más egyéb üresedésben levő állomásokról valamint a helyben és vidéki ügyvéd-irodákban nyerhető alkalmazásról is tudósításokat fog adni. Az új jogi munkákat és közölni fogja. Aug. 4-én indul meg és azután vasárnaponként fog megjelenni: évnegyedre 1 ft 50 kr. az ára.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászegylet” tartama alatt napoként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A törvényes örökös a magyar jogban. Dr. Katona Mór, n.-szebeni kir. akad. jogtanártól. — Jogirodalom. Dr. Concha Győző, egyetemi magántanártól. — Kinevezés.

MELLÉKLET: Curia határozatok. — Büntetőjogi szemle.

A törvényes örökös a magyar jogban.

(Folytatás.)

Felmenők örökösése.

5)

Leszármazók hiányában az apa és anya hivatvák öröklésre, mindenik azon érték erejeig, mely tőlük vagy águktól származott, akár végrendelet folytán, akár anélkül; az apai ágról származott vagyon az apára, az anyai ágról eredt vagyon pedig az anyára szállván vissza.

Ha a hagyatékban azon vagyon, mely az örökhagyóra az apai és anyai ágon szállott, ki nem kerülne: az apa és anya a hagyatékban azon érték arányában osztoznak, a mely tőlük vagy águktól az örökhagyóra származott.

Ellenben ha a hagyaték túlhaladna azon értéket, a mely az örökhagyóra az apai és anyai ágról került: ezen szerzemény a hitvestársra száll, ennek nem léteben pedig az apa és anya közt két egyenlő részre oszlik.

Ha az apa vagy anya, vagy közülök már egyik sem élne: a magyar törvények értelmében az apát az apai, az anyát az anyai ágon leszármazott oldalrokonok képviselik.¹⁾

Ezen intézkedéshez két megjegyzést kívánok tenni. Először, hogy a javaknak visszahátrómlása, vagyis azon os german jogi elvnek: „paterna paternis materna maternis”²⁾ felmelegítése oly retrograd lépés, az ösiségnek oly erőltetett életbevaló galvanizálása,³⁾ mely sem a körülmények által hallgatag, sem pedig az Országb. Értekezlet által kifejezetten eléggé indokolva nem volt, valamint sehol az újabb törvényhozás magáéva nem tette.

Ha ezen intézkedés indokait keresve figyelemmel végig kutatjuk az Országb. Értekezlet tanácskozásait, mi közbevetve legyen mondva, nem könnyű feladat,⁴⁾

¹⁾ Lásd Országb. Ért. 10. és 11. §§.

²⁾ Lásd bővebben Walther: Deutsches Privatr.

³⁾ Mint Dr. Teleszky helyesen megjegyzé rá. Jogászegylet Ért. 1871. I. köt.

⁴⁾ Minden tartozó tisztelet mellett a tekintélyek iránt, kénytelen vagyok bevallani, hogy — egy-két kivételével — oly gyenge jogász felfogást eláruló, oly eszmeszegény beszédek, mint milyenek az Orsz. Értekezleten tartattak, holott egyesülve volt ott jogászkarunk színe java — egy ily nagy gyülekezetben nem könnyen találhatni. — Csodálni kell, mily kevesen fogták fel tisztán régi jogrendszerünk alapfogalmait s mily kevesen látták be azon gyökeres változásokat, miket az ösiség eltörlése előidézett! Mily nagy volt az elfogultság s

azt találjuk, hogy azon harmadik, Horváth Boldizsár volt igazságügyi miniszter által beadott különvéleménynek, melyet alapul vett aztán a „közvetítő javaslat,” (mihez az Országb. Értekezlet is hozzá járult,) főérve abban rejlik, hogy „az 1848. XV. (ösiséget eltörlő) törvényezikk horderején tulterjeszkedni nem lehet, s egyelőre csak azon oknak és célnak kell megfelelni, mely az 1848-iki törvényhozók szemei előtt lebegett; ezen ok és cél pedig a jog- és birtokbiztonság s a közhitel megóvása.” Ha ezen tekinteteknek elég lett téve, akkor a feladat megoldása sikerült s tovább haladni az ösiség eltörlésében fölösleges.⁵⁾

Ezen gyülekezet nem tartotta tehát az ösiséget teljesen eltörlőnek, hanem csak részben, mennyiben „a jog és birtokbiztonság s közhitel megóvása” azt szükségessé teszi, holott a XV. törvényezikk 1. §. azt mondja: Az ösiség eltörlése ezennel elvileg kimondatván rendeltetik:

1. §. A miniszterium az ösiség teljes és tökéletes eltörlése alapján a polgári törvénykönyvet ki fogja dolgozni.

Kérdem, részbeni eltörlés ez? Képzeltető-e ennél tüzetesebb kifejezés az iránt, mit a törvényhozás akart? Nem radicalis, az összes jogrendszerre kiható eltörlés „lebegett-e az 1848. törvényhozás szemei előtt” midőn e szavakat jegyezte a törvénykönyvbe?

De az Országb. Értekezlet nem akart tulszerénységében „a magyar nemzet geniusától (?) eltérni, nem akart tulcsapongni azon cél korlátain, melyért az ösiség eltörlése a magyar törvényhozás által kimondva lön” nem akart octroyálni s rá octroyálta a 48-iki törvényhozásra, hogy az csak részben törölte el az ösiséget, s így jött létre egy „ridiculus mus” felelevenítve a modern jogtudományban már rég elavult elvet a 48-iki törvényhozás czégére alatt.⁶⁾

A másik megjegyzés meg abból áll, hogy ezen a magyar nemzet geniusában levő visszahátrómlás által a javaslattevők s így az Orsz. Értekezlet is önmagukkal jönnek ellenkezésbe. Ugyanis az Országb. Értekezlet

előítélet saját jogunk — s az ellenszenv a polg. törvénykönyv iránt épen a gyakorlati férfiak részéről; mennyire remegtek a közvélemény s az octroy elől, míg Deák Ferencz fel nem szólalt, mert hiányzott az igazi jogászi öntudat, s végre, mi legmeglepőbb, mily mérvben mutatkozott a destructiv szellem ott, hol a rend kiváló őrei — jogászok — ültek!

⁵⁾ Lásd Országb. Értekezlet I. köt. 96—97. lapon.

⁶⁾ Hogyan indítványozhatta ezt Horváth Boldizsár, ki földosztogató communista gyanujában állott, ki a józan haladának oly hő barátja, nehéz megérteni.

8. §-ban kimondja, hogy a leszármazó egyenes örökösöknek és ezek nem léteben az örökhagyó szülőinek törvényes osztályrész (portio legitima) jár; ezeket tehát szükségbeli örökösöknek tekinti, kiket végrendelet által sem lehet a hagyatékából ok nélkül teljesen kitudni.

Lássuk most ennek consequentiáit: pl. Z., ki anyja után tetemes vagyont, atyja után mitsem kapott, meghal utód nélkül. Ha végrendeletet tesz akkor őt túlélő szülőjének legalább vagyona felét mint törvényes örökrészt tartozik hagyni. De ha Z. nem tesz végrendeletet, akkor a vagyon visszaszáll oda, honnan jött, az Értekezlet 10. §. folytán; s így, ha az anya, kiről örökhagyóra a vagyon szállott, már nem élne, akkor az egész hagyaték nem az apára, hanem valamely távoli nem tudom hányad ágoni anyai rokonra száll, az apa pedig, kinek mint szükségbeli örökösnek még a végrendeletből is kijár a köteles rész, üresen marad. Egyrészt kényszeríti a végrendeletet, hogy édes szülőjéről gondoskodjék, másrészt meg oly szabványt állít föl, mely attól a szülőt megint megfosztja.

Mily durva anomalia ez! Csakhogy így szokott az lenni mindig, ha valamely ép jogrendszerbe egy idegen elavult elemet akarunk becsempészni. Kiri az onnan, s disharmoniát szül, mert a jogrendszer nem valami gépies, hanem organicus egész, melynek megvannak szintén fejlődési törvényei, miknek ignorálása vagy át-hágása nem marad büntetlenül.

De gyanítható, mi indította tárgyi érvek hiányában e tisztes gyülekezetet ezen egész horderejében alig sejtett elv elfogadására!

Tóth Lőrincz egyik szokás szerint költőies(?) beszédében⁷⁾ a „szent családiság eszméjét“ megóvando, a „gyűlöletes s a nemzet geniusával ellenkező“ osztrák örökösödés törvényt, melyet az albizottság alapos indoklás kíséretében tovább is fentartandónak vélt, de különösen annak 737. §-át lerántotta s ez utóbbit úgy tünteté fel, melyből „képtelenségek“ jönnek ki. Ezt a példát hozta fel: egyős magyar család leánya férjhez megy egy külföldi katonatiszthez; lesz gyermeke, ez örökösödik meghalt anyja ösi jószágában, a gyermek is meghal; a német törvény szerint a jószág átmegy a gyerekekről a külföldi atyára; ez most elvesz egy másik idegen nőt, ettől ismét lesznek gyermekei s az ösi magyar családnak századokon át birt vagyona végkép idegen kezekre, azon gyermekek kezére jut, kiknek neve legnagyobb disharmoniában van azon magyar család nevével (tetszés), s végre is csak nemzedékek folytán nyeri meg azon magyar zománczot, melyet kiirtani ugyancsak nem akarnánk. — S hogy alapos a gyanu, miszerint ezen példa hatása alatt fogadta el az Értekezlet a visszahárolást, onnan is kitünik, hogy Wenzel tanár, mint az Országb. Értekezlet tagja, egyenesen ezt a példát hozta fel indokul, midőn a jogász-gyűlés I. szakosztálya az öröklött és szerzeményi vagyon közt tett különböztetésnek elejtése fölött tanakodott és az Országb. Értekezlet megtámadva lön.

És kérdelem, mi ebben a példában a sértő? az-e, hogy az atya örököl gyermeke után, vagy az, hogy egy idegen katona tisztnek jut az ösi jószág? Supponáljunk ezen példában az idegen katonatiszt helyébe egy jónevű — mert hisz mi a nevek is sokat adunk — magyar embert, és megszűnt az odium, igen helyesnek, természetes jogérzetünk sugallatának fogjuk tartani, hogy az apa örököljön fia után,⁸⁾ azon apa, ki a szent (czent)

családiság feje, ki a gyermeknek létet adott, ki hozzá vérségi köteléknél fogva legközelebb áll.

Valóban csodálni kell, hogy lehet épen azon férfunak, ki folyton a családiság eszméjét hangoztatja, egy ily természetes viszonyon alapuló jogelvet megdönteni akarni, oly kicsinyes, hogy erősebb szót ne mondjak, indokból, mint az, hogy egy idegennek zárva legyen az út egy ösi fészekbe beülhetni.

Mindezek tehát nem érvek, vagy legalább nem olyanok, melyek ily a modern joggal összeütközésben álló intézkedést kellően indokolnának.

Fontosabb kérdés már az, vajjon a visszahárolás csakugyan a magyar genius s a magyar nép jogi felfogásában gyökeredzik-e? mint néhányan⁹⁾ állíták.

Erre az 1871. évi jogász-gyűlés megadta a választ, midőn Dr. Teleszky oda irányuló indítványát, hogy a törvényes örökösödés rendje az örökség tárgyát képző vagyonok minőségének különbségeit nem tekintve, tehát az öröklött s szerzett vagyonokra nézve egyformán határozandó meg, egyhangulag elfogadta;¹⁰⁾ mert habár Tóth Lőrincz 1872. febr. 5-én a tudományos akadémián a magyar jogász-gyűlés munkássága és eredménye fölött tartott értekezésében azon végeredményt hozta ki, hogy az eddigi jogász-gyűlés Magyarország jogi közvéleményének nem tekinthető, a közeljövő fogja őt legkézzel-foghatóbban megcáfolni.

Dr. KATONA MÓR,

(Folyt. köv.)

n. szebeni kir. akad. jogtanár.

Jogirodalom.

Társadalmi bajaink különös tekintettel az öngyilkosságra.

Irta Dr. Dobranszky Péter jogtanár. Kolozsvár 1872.

Jog- és állam-tudományi irodalmunk terén a legközelebbi időben örömdetes termékenységre vagyunk tanui, s a vidéki jogakadémiák tanárai nem kis részben osztottnak e kedvező eredmény dicsőségében.

Hajnik J. „Magyar jog s alkotmány története“; Lányi „Alkotmány története“; Kautz Gusztáv „Büntető joga“ és Stein fordítása; Mariska V. „Pénzügy tana“; Korbuly J. „Közjogi kézikönyve“; Sipos A. „Bányajoga“; Fésüs Gy. „Államszámviteltan“ fordítása; Pisztor „Államismerettana“; Dobranszky „Társadalmi bajaink“ című röpirata rövid időközökben követék egymást.

Dobranszky munkájával a napi sajtó eleget foglalkozott; engedje meg tehát, hogy hozzá komolyabb szempontból szólhassunk.

Dolgozata a legcsodálatosabbak egyike, melyet valaha olvastunk, szelleműs apercuk találkoznak benne a locus communisok ijesztő seregével, a tett, a cselekvés, a munkálódás magasztaltatik benne, s szerző a hiábavaló üres beszéd, szószaporítás fölött oly körmondatokban, oly szóbőszéggel, elkopztatott phrázisokkal mond halálos ítéletet, hogy az ember mást nem gondolhat, minthogy a szóbőszég, a phrázis kovácsolás, az üres beszéd annyira felháborítá, hogy e fölötti felindulásában akaratlanul a bombasztanak, a phrázisnak emelt emléket jelen röpiratával; a hitet kívánja vissza a társadalomnak s elitéi azokat, a kik azt nyelvükön hordozzák; Darwint, Häckelt, Büchnert, Carnerit idézi többször olvasóinak, kiket főleg a „nagy közönség“ köréből remél, tán hogy belőlök hitet merítsenek? a női emancipációt védi s a színésznőktől conduite listát kíván erkölcesekre, előéletükre, szóval a legellentétes dolgok találkoznak benne, s az ember oly lapokon, hol a statisztikai számok fölötti reflexiók következnek, sokszor feuilleton, vagy Aszalay-féle röppentyüket vél olvasni, s egészben véve a könyvet, ugyan néha boszankodva, hogy szerző az embert oly ostobának tartja, miszerint: Szeresd felebarátodat... Megfogya bár, de törve nem... Ehret die Frauen... s e féleknél az író citálni szükségesnek látja (l. 172, 181,

⁷⁾ Lásd Orsz. Ért. I. köt. 221 sk. lap.

⁸⁾ Nam pater filio et e contra filius patri, quidquid rerum et bonorum potest acquirere jure naturali tenetur, mondja Verböczy Trip. Pars prima tit. 53. §. 10.

⁹⁾ Lásd Dr. Vida és Schreiner véleményeit Teleszky indítványa fölött Jogászgyűlés Évk. II. köt. 1871.

¹⁰⁾ Lásd Jogászgyűlés Évk. III. köt. 1871.

196. l.), — azon benyomással teszi le, hogy az hiába iratott, mert a tudomány embere ujat nem talál benne, a nagy közönség részére pedig azon eszmék, óhajok érdekében, melyeknek a dolgozat kifejezést kölcsönöz, külön-külön nagy regényeket, szindarabokat kellett volna írni, mert az a mit szerző a párbaj, a színházak demoralisatója ellen vagy a nőemancipáció mellett ír jelen alakjában is, előszóval elmondva, számíthatna hatásra, de így kétségbe vonjuk, hogy mottója célját is elérje; ha szerző a nagy közönségben az általa, melegen felkarolt eszméknek propagandát akar csinálni, rendezzen, vagy legalább kísértésen meg meetingeket, tartson felolvasásokat, hol az élő szó közvetlen hatalmával inkább elérjé a célt, hogy a nagy közönséget felrázza, mint ha még egy ily röpiratot ír. Szerző, azt hiszem, maga sem úgy írta röpiratát, hogy azzal valami újat, ismeretlent kívánt nyújtani a világnak, az öngyilkosság, a párbaj, a nőemancipáció, a hitetlenség, a közerkölciség a saját mindennapi fejtegetéseinek tárgya, itt tehát főleg formailag várhattunk újat, s az lehetett a kérdés, mennyire tud szerző olvasóinak lelkére beszélni, mennyire tudja őket magával ragadni; erre nézve azonban a szerző által választott utat, mint fenebb is jelzém, teljesen elhibáztattnak találom, s e részben úgy a külföld, mint honi közéletünk tapasztalatára hivatkozom.

Nagy horderejű, a társadalmat átalakító, a társadalmi előítéleteket kiírtó eszmék pályafutásuk elején a tudomány komoly fegyvereivel lépnek a világba, s ha a győzelmet Minerva templomában diadalmasan kivívták, a nagy közönség nyelvét, ízlését értő popularizátorok, a tett emberei, a kiket a lelkesítés isteni nemtője vezet, szereznek azoknak — azon formákban, melyek legjobban megközelítik az emberiség minden részének szívét, legjobban bírnak az akaratra hatni, — általános keletet.

Szerző eszméi voltak már Minerva templomában, jelenleg fenecsetelt pályafutások második szakát élik; most tehát a popularizálás, a lelkesítés ideje áll be, s követi-e szerző e részben az eddigi tapasztalatok utmutatását. Nem. Ő a tudományos harcot veszi fel újra, legalább a tudomány minden külsőségét, zafrangját, jelszavát összehordja a tudomány által tulajdonképp már eldöntött kérdésben, mi által a nagy közönségre elveszti hatását, a tudomány álláspontján álló olvasó pedig, mert újat nem talál, sietve fog rajta átszaladni, ezen a szóártól elöntött elme-futtatásokon, melyek bármily sok esprit-t löveljenek, rá nézve, mint nem a dolog mélyével foglalkodók érdek-telenek leendnek. Mit gondol szerző, vajjon a nagy közönségre az ő párbaj elleni sorai vagy Ferrari drámája „A párbaj” hat-e inkább, avagy a néger rabszolgaság sorsát Beecker Stove Harriet „Tamás bátya kunyhója” nem enyhíté-e jobban mintha arról, a szerzőéhez hasonló, különben igen cinosan írt elme-futtatást tett volna közzé; vajjon Laboulaye mi okból választá a regény alakot Páris en Amérique és Prince Canicheben? Eötvös is bizonyára tudta, miért írta a komoly „Reform” mellett a „Falujegyzőjét,” s a „Magyarország 1514-ben“.

J. St. Mill meetingeket tart a nőemancipáció érdekében, Vogt, Büchner városról városra jár, hogy a materialismus tanait terjeszsze, Vámbéry Angliába megy középpázsiai politikáját terjeszteni.

És azután a megvitatott, jobban mondva a felvetett kérdések tömege? Legalább harmincz nevezetes társadalmi kérdésről van szó a 220 lapos könyvecskében. Hisz ezek mindenkinek legalább is egy olyan könyv kellene, mint a milyenben szerző ezeket mind elvégzi.

Ezen alaphiány daczara Dobránszky röpiratát figyelemre méltónak találom.

Legfőbb érdemét előttem az a közvetlenség, az a belső, a lélek mélyéből jövő érzés képezi, melylyel beteges társadalmi állapotaink diagnózisát adja, s a lelkesedés, a buzgalom, melylyel azok gyógyítására javaslatokat tesz. A munkán látszik, hogy szerző nem azért írt, mert általában valami tárgyról írni kívánt, hanem mert ezen tárgyról írni belső szükséglet ösztönözte. Dolgozatának ez a vonása képezi előttem annak legfőbb becsét, s ha bár lelkesedése gyakran tulságokra ragadja is, nem csatlakozhatom egyik bírálójának jellemzéséhez, hogy Dobránszky rajongó, legalább munkájában arra nem látok elég próbát; mert bár a rajongók tulajdonsága, hogy az életet rögtön átalakítani akarják, arra mindentfele badar, s utóljára is célhoz nem vezető eszközöket javasolnak, s eféle hajlamok Dobránszky urnál is mutatkoznak, például: hogy többet ne emlitsék az agglegényesség kiírtása, a színésznők moralitásának kimutatására vonatkozó javaslatait, a keserűséget, melylyel a szép szarvas marhák, lovak, juhok tenyésztőit kecsegtető

praemiumokat tekinti, holott egészséges gyermekeket nemző szülők ilyenekre nem számíthatnak; ezen s hasonló komikus, mert Dobránszky ur által a legnagyobb komolysággal tett reform eszközök ajánlgatása csak azt mutatja, hogy fiatal emberrel van dolgunk, kit heve elragadtott, ki várni nem tud, kit a társadalmi bajok szemlélete nemcsak negative kritikára, hanem positiv ténykedésre sarkalt, s ha itt tévedett — az emberiség előzői sorsában osztozkodott.

Munkája érdeméül kell felemlitenünk azt is, hogy specialis kérdést tűzött maga elé, mi nálunk ritkaság, hol a kézikönyvgyártás mestersége van divatban, habár specialis tárgyat nem is dolgozta fel azzal a részletességgel, mely óhajtatandó lett volna, s tágabb látkörét, a munkájában mutatkozó magasb szempontokat csak is sejtetni engedé s épen a felvetett kérdések nagy tömegénél fogva azt a részletekben érvényesíteni nem tudta.

Végül nemzetiségi álláspontját sem hagyhatom dicséretes érintés nélkül; Dobránszky ur ismerni látszik a külföldi irodalmat, mint műve mutatja több külföldi koryphaeussal volt érintkezésben, anélkül hogy sok, egy pár külföldi íróba bepillantott ifjú óriásunk kozmopolita lázát osztaná, sőt a nekünk főleg most annyira szükséges nemzetiségi elvnek a közélet, a tudomány terén lelkes harcosaként mutatkozik.

Ha szépen folyó, bár néhol kissé neveltséges pathos s felesleges dagályossággal átvont stíljét, mit tanáraink, s komolyabb íróinknál ritkán találunk, felemlitem, elsoroltam műve előnyeit.

És most lássuk a munka hibáit. Eltekintve a választott modernak, véleményünk szerint legalább, helytelenségétől, Dobránszky a társadalmi pathológiában a kórtünetek bonczolásánál mindig a felszínen jár elszámolja az eredményeket, az okokat, az okok megfajlásával azonban adós marad, vagy nem keresi ott a hol kellene.

Mindenekelőtt a társadalom fogalmának csak félig-meddig szabatosb körvonalozását nélkülözzük, ezzel relative nem mondtunk még ki nagy megróvást, hisz a társadalom tudománya még oly új, a fogalmak annyira kuszáltak, s ha azt látjuk, hogy elsőrendű tekintélyekkel szereplő férfiak, mint Mohl például a Wachtparadet, mit Dobránszky ur maga is eléggé hangsúlyozva vetett Pisztórnak szemére, ki Mohl definitióját vette fel Államismeretében, — tán igen is nagy igényekkel lépünk fel, ha Dobránszky nál, ki a tudományos világban jelen művével tartja bevonulását, ezt megróva említjük. Értsük meg egymást; mi nem jó, nem igaz definitiót követeltünk volna, ily követelménynyel az emberi észfejlődés menetének történetét látszanánk ignorálni; évszázadok kelleneek míg egy fogalom, mely valamely létezőt alaperőit s jellemző tulajdonságait foglalja össze, az igazságot megközelítőleg bírja elhagyni a tudomány vegyműhelyét. De definitiót vártunk, legyen jó vagy rossz, mert hogy lehossan kísérleteket tenni, ha az elemeket nem ismerjük, ha a tárgy, melyen vizsgálódní, kísérleteket tenni akarunk ismeretlen quantitas.

S íme mi az eredménye e hiánynak.

Mindjárt az előszó VI. l. mint tévelyt látjuk oda állítva a felfogást, hogy az anyagi erők lennének azok, melyek a társadalomban főleg hullámokat vetnek. Ha Dobránszky ur praocise körvonalozza álláspontját, megmondja, milyen erők küzdtere a társadalom. Vajjon az anyagiak és szellemieké-e avagy ezek egyikké-e, melyiket illeti meg a suprematia mindjárt tisztán megértettük volna levezetéseinek menetét, kijelelhettük volna annak ugrásait, holott az általa követett módszer miatt nem lehet tudni ezen erők melyikének tulajdonítja a döntő szerepet, minden lap telve van annak dicsőítésével, ami az anyagi gyarapodásra vezet; a munka, mely végre csak is az anyagi természet korlátoltsága által válik az emberre szükségessé, a hosszú képményes gyáraknak a munkáscsában steriotypé visszatérő alakjai, hiszem az anyagi erők körébe, s nem a hit országába valók; a nőemancipáció csak eléggé anyagi kérdés célja, döntő eleme a nőknek az emberiség műhelyében egyenjogu versenyzökkénti elfogadása, minek eredménye lesz ugyan a nők szellemi, erkölcsi haladása, de az eredmény vis agense anyagi, mert a nők erkölcsi sülyedése épen az által van adva, hogy anyagi létfenntartásukra nézve teljesen a véletlennek a sorsnak vannak oda vetve, az anyaga meghódításától, a munkától elzárva. Az állandó hadseregek megszüntetését erősen hangsúlyozza Dobránszky, ennek főjelentősége pedig financiai és gazdasági részében rejlik, a morálhozi vonatkozása tán az igazság rovására tuloztatott, mert a katona állásánál fogva sokkal erkölcstelenebb nem lesz, s ami a törvénytelen ezületesek nagy számát illeti garnison helyeken,

ez csak azt bizonyítja, hogy ott több a nemzésre legképesebb, arra leghajlóbb korban levő egyén, mint másutt, mert eddig a törvénytelen gyermekeknek civil és katonai nemzők szerinti statisztikája ismeretlen; különben is e részben nem érdek nélkül a Landwehr rendszerrel s rövid szolgálati idővel bíró német államok törvénytelen gyermekeinek összehasonlítása a hasonnemű francia viszonyokkal; de elfogadva még azt is, hogy az állandó katonaságban a főszempont a morálé, kérdelem mi által árt a katonaság a morálnak? Az által, hogy az önálló háztartás alapíthatása, tehát az anyagi életbe vágó dolog gátoltatik.

Nem akarnék félre értetni nem akarom a morált, a vallást a szellemit, azon nagy jelentőségükből kivetkeztetni, melylyel az emberiség sorsában egy a történet tanúsága, mint az elvont, tiszta ész követelménye szerint birnak, de általában az anyagi erőknél nagyobb jelentőséget vagyok kénytelen vindicálni a társadalom életfolyamában.

Előttem a társadalom, ha mint nyugvót mint egy perczre megállottat képzelem, az embereknek anyagi és szellemi érdekeik szerint egymással szemben álló csata rendes tűnik fel, mint működő pedig ezen érdekek tusáját jelenti, azon célzattal, hogy a folytonos tusa helyett legyen meghatározott biztos állapot és pedig vagy olyképen, hogy a gyengébb ereje annyira paralyzáltassék, hogy ily tusától jövőre félni ne kellessék, vagy pedig hogy a nyugalom, a béke a társadalmi osztályok közt ezek ellentétes érdekeit kiegyenlítő compromissum által jöjjön létre.

Minthogy pedig legközvetlenebb, lét vagy nem lét fölött határozó érdekeink mindenekelőtt anyagiak, s az anyagi létezés előfeltétele a szelleminek, előttem az anyagi erőknél a társadalombani supremátiája minden kétségen felülnek látszik.

Dobránsszky ur ellenkező álláspontjának tulajdoníthatjuk, hogy az öngyilkosság okainak kutatásában is sokkal több jelentőséget tulajdonít a vallásnak mint az anyagi létviszonyok kedvezőtleniségének.

Dobránsszky munkájának egész jellege vissza tükröződik abban a mit a vallásról ír; van sok ellentét, népboldogítási vágy, a fölötti türelmetlenség, hogy a jelen egyszerre nem alakul át, s a legmélyebb érzés mellett a dolog lényére nézve a fölszinen maradás.

Dobránsszky ur hitet, vallást óhajt társadalmunknak, mert a hit fentart, megelevenít, de azt mondja többet nem kell hinni, mint a mennyire az embernek bizonyítékai vannak; igen, de hát ha semmiféle bizonyítékaink nincsenek? Quid tunc? Ez fából vaskariká.

Ma nem hinni, egyszersmind dolgozni, ez korunk dicső hitvallása! (53. l.) De miért apostrophálja hát a népet, a munkásokat (38. l.) a kik dolgoznak, azért hogy nincs hitük, hisz csak annyit kell hinnünk, a mennyire bizonyítékaink vannak, hátha a munkásoknak ily bizonyítékai nincsenek?

Szerzőnek korunk hitetlensége feletti jajveszéklését, türelmetlenségét nem értem; ez bizonyos ideig minden siránkozás daczára meg nem szüntethető állapot; a régi hit megingatott, helyébe nem lépett a tudomány, mert ez mint mindig, most is controvers; új hit alakulására pedig a jelen generációk nem alkalmasak.

Hamár szerző a hitetlenségről akart írni, miután hazai társadalmi bajainkkal foglalkozott, miért nem bonczolta inkább a mi specialis magyar vallási viszonyainkat, miért nem utalt inkább ezeknek kóros állapotaira. Nálunk sem hit nincs, sem azt legalább a felsőbb osztályokban helyettesítő philosophia. Viszonyaink e részben főleg nagyon sajnálatosak. Mária országa vagyunk, elmegyünk a püspökök, kanonok és plébánosokhoz ebédekre, szinleg igen jól vagyunk velök, álláspontjaink óriási távolságának külsőleg semmi nyoma, az élesség, mely Francia- és Németországban a valláspártiakat a szabadgondolkodóktól elválasztja — pedig mi magyarok mind az utóbbiak családjához tartozunk — nálunk ismeretlen, a hagyományos magyar türelmesség, tulajdonkép a szellemi érdekek iránti apathiát jelent; az evangélikus és református vallásuaknál világi és pap egyaránt hívő keresztények, előbbieket nagy buzgalommal kezelik az eklézsia dolgait, a lutheri és calvini symbolumok még mindig fennállanak, pedig valójában nincs semmiféle hit, s a Filó Lajos hitvallásu papok s világiak igen könnyen meg lennének számálhatóak, hanem mindamellét nálunk igen élénk hitélet van, — ha a hírlapoknak a conventek s tractusok gyűléseiről dagályos reportjeit tekintjük, sokkal élénkebb mint Poroszban, Né-

metország mélyen s keresztényien vallásos protestánsai közt, vagy a hol Guizot hirdeti a keresztény alapdogmákhoz szívós ragaszkodással hű vallási elveit.

Ezen viszás állapotokról nem szól semmit Dobránsszky, pedig vallási ügyeinkben itt van a fő baj; Kolping atya megjegyzése, midőn Buda várából Pestre letekintve azon szavakra fakadt: Hisz ez pogány város! nagyon jól illik összes vallásos viszonyainkra, s az az angol missionárius, ki itt protestáns propagandát akarva csinálni, s törekvései sikertelenségét látva, azt mondá: Magyarországra ugyan ne jöjjön missionárius! Megy ő is innét, Olaszországba, Franciaországba vagy a vadak közé, mindenütt vannak a missionáriusnak chance-ai, de Magyarországon! — hogy lennének, hisz nem hisz senki semmit! nagyon is fején, találta a szeget; kívül buzgó vallásosságot mutatnak — belül pedig tökéletes hit hiány van, s ez mindig nagy, organicus hiba, midőn a forma ellepzi, a helyett hogy mutatná a lényegét.

Szerzőnek nem hagyhatom érintetlenül pessimismusát sem, előtte a nemzetközi viszonyok a Machiavelli korabeliek! Ugyan komolyan mondta-e ezt! Nem azt akarom állítani, hogy a nemzetközi érintkezésekben elértük az ideált, de hogy az internationalis viszonyzatokban roppant haladásokat tettünk, csak az elfogultság fogja tagadhatni.

Mit szóljak szerzőnek a nőtlenséget illető fejtegetéseiről, annak meggátlására tett javaslatairól; ezek a nevetségesbe játszanak át; ő boldogot boldogtalant háziasít, büntetni akarja az agglegényeket, fogcsigorgató halállal ijesztgeti a fiatalságot. De kérde, nősilhet-e minden ember — nem látja szerző a nősilés anyagi akadályait, s nincsenek-e szívbéliek is; nem a legmélyebb érzésű férfiak maradnak-e sokszor nőtlen állapotban, idézzem-e neki közéletünk sok kipróbált bajnokát?

Nem hagyhatom érintetlenül szerző egy nagy tévedését előhaladásunk gátjait illetőleg, ő itt 48 előtti földesuri viszonyainkra különös súlyt fektet, azokat mint a nyugot európaiknál szomorubbakat, kivételeseket tünteti fel; de kérde, volt-e valaha a mi jobbagyságunk oly szomorú állapotban mint a francziák taillable de haute bas-jai, avagy Németország röghöz kötöttjei? Minden jogtörténész habozás nélkül nemmel fog felelni.

Végül még Dobránsszky urnak a társadalom és az egyén közti határvonalat illetőleg tett, jobban mondva elejtett megjegyzéseire kell véleményemet kimondanom. Igaz, a politikai tudományok, legnehezebb kérdése az állam, a társadalom, az egyén közti határoknak kijelölése, de Dobránsszky ur a két utolsónál főleg egészen összekuszálja a határvonalakat; nála az egyén egészen beleolvad a társadalomba, önállóságát, cselekvő jellegét elveszti; passiv szerepet kap; holott egészen ellenkezőleg áll a dolog, mert épen az egyén activ tényező, s a társadalom passiv léteget, ha összeségében, egészében tekintjük, t. i. vagy állapotok, uralgó eszmék combinációja, vagy a mennyiben egyes osztályai activ szerepet vesznek, nem az osztályok szerepelnek, mert osztály csak név, abstractió, gyűjtő név, mely egyéneket jelent, a kik hatnak, cselekesznek.

A társadalom az egyéni viszonyok eredménye, állapot, s mint egész nem organice szervezett léteget, ebben különbözik épen az államtól, melylyel pedig majdnem összeesik, ha pedig létének minősége activ jeleget ölt, és szervezetet mutat, a cselekvőség az egyénben rejlik, s a szervezet nem egységes, hanem mindig csak az ellentétes érdekűek osztály szervezete, melyek organice nem függnék egybe, sőt ép egymás megdöntésére céloznak, mi ha nem így volna a társadalom, azonos lenne az állammal.

Ezeket akartam szerzőnek elmondani. Legvégül pedig engedje remélnem, hogy a társadalmi tudományok terén nem sokára ismét találkozunk.

Dr. CONCHA GYÖZÖ,
egyetemi magántanár.

K i n e v e z é s.

(Ö felsége a király) a magyar miniszterelnök előterjesztésére a folyó évi június 4-én kelt elhatározással felállíttatni engedélyezett törvényelőkészítő bizottsághoz alelnökké F a b i n y i Theophil, a m. k. curia semmitőszéki osztályának bíráját; tagokká Szilágyi Dezső igazságügyi min. tanácsost eddigi rangjának megtartása mellett, és Zichy Antal pesti tanker felügyelőt min. tanácsosi ranggal és czimmel; s titkárrá Gondol Dániel m. pénzügym. titkár osztálytanácsosi ranggal és czimmel kinevezte.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A törvényelőkészítő bizottság. Dr. Dárdai Sándortól. — A törvényes örökölés a magyar jogban. Dr. Katona Mór, n.-szebeni kir. akad. jogtanártól. — A nemzetgyűlés adómegettagadási joga. Dr. Mariska Vilmos, kassai kir. jogakad. tanártól. — Jogirodalom. Dr. Kuncz Ignác, pécsi jogtanártól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curia határozatok. — A III. magyar jogászyülés közleményei.

A törvényelőkészítő bizottság.

A törvényelőkészítő bizottság szervezése végre ténynyé vált, s ezzel egy sokat vittatott kérdés, mely országgyűlési vitát tárgyát is képezte, — megoldást nyert.

Ez alaki kérdés megoldása azonban korántsem azonos a feladat megoldásával, vagyis a siker biztonságával.

A kormánynak ugyan tisztában kellett lenni azon feladat iránt, melynek megoldására ezen új intézményt életbelépteték; — kérdés azonban, vajjon a kormány helyesen fogta-e fel azon végezt, melynek elérésére nemcsak mi, hanem bátran mondhatjuk hogy velünk az egész jogász közvélemény, a törvényjavaslatok előkészítésére egy központi közeg létesítését sürgette s pedig már évek óta türelmetlenül sürgette.

A codificationális bizottság szervezésének kérdése ugyanis hasonlítható volt már a mesebeli tengeri kigyóhoz, a mennyiben a parlamentáris budgettárgyalás viharos hullámcsapásai által évenként felszínre került, hogy azután nyomban ismét eltűnjék, míg valamely hajótörést szenvedő törvényjavaslat által időközönként újból felszínre nem hozatott.

Tanulmányosnak véljük tehát az ezen immár megtestesült eszme genesisát recapitulálni, és annak nyomán fogunk talán ez új intézmény feladatának megfejtésére jutni, — a mi valóban nem könnyű dolog.

Azt, hogy a törvényalkotás nehéz munkája képezi kormányfőnk leggyöngébb oldalát, azt ők maguk is beismerik, mert hiszen épe gyöngöség érzete szülte kormánykörökben a codificationális avagy most tágabb értelemben ugynevezett „törvényelőkészítő” bizottság szervezésének eszméjét.

Olvasóink emlékezni fognak arra, hogy Horváth Boldizsár még az 1870-ki költségvetés tárgyalása alkalmával codificationális célokra 50,000 ftot követelt az országgyűléstől, s akkor egyuttal kifejté egy codificationális bizottság szervezése iránti tervét, mely terv szerint ama bizottság az igazságügyminiszter vezetése alatt egy oly különálló központi közeget képezett volna, mely egyuttal a többi szakminiszterek javaslatait az alaki tőkély, főleg pedig az egyöntetű jogi törvényhozás (Rechtsgesetzgebung) szempontjából vette volna bírálat alá. De az országgyűlés azon nézetből indult ki, hogy miután nemcsak az igazságügyminiszter, hanem mindannyi miniszter szakkörében a törvényalkotás nagy halmazára várja megoldását, és a ház elé terjesztett törvényjavaslatok alaki hiányosságán kívül, szembeötlő a terv-

szerü összeműködés hiánya, — ezért célravezetőbb egy oly központi közeg felállítása, mely a miniszterelnöknek alárendelve, az összes miniszteriumnak legyen a spiritusa.

Kevés ember volt képes e két terv közti lényeges különbség horderejét megérteni inkább csak személyes kérdésnek tekintették, melynek éle Horváth Boldizsár ellen van fordítva. Tény az, hogy Horváth Boldizsár e kérdésben lett saját pártja részéről az első vereségnek kitéve, állítólag mert urbéri törvényjavaslatai miatt a ház többségének kegyét veszítette.

Az országgyűlés a codificationális célokra követelt összeget a miniszterelnök kezelésére bízva szavazta meg, és így lett egy nagy fontosságú kérdés beható tárgyalás nélkül és csak a budgettárgyalás alkalmával per tangentem érintve, a fentebb említett irányban elintézve.

Felszólaltunk az ellen mi, és a napilapokban mások is; de nem mintha fontosságot tulajdonítottunk volna azon személyes kérdésnek: hogy a törvényelőkészítő bizottság kinek legyen közvetlenül alárendelve s illetőleg annak vezetése a miniszterelnök avagy az igazságügyminiszterre legyen-e bízva? hanem mert meddőnek, sőt épenséggel lehetetlennek tartottuk valamely pollylott testületnek sikeres működését. Ellenben óhajtottuk az oly testület létesítését, melynek feladata lett volna a jogi törvényalkotás, és mely egyszersmind mindannyi a ház elé terjesztendő törvényjavaslatot, a többi szakminiszteriumok köréből részint állandóan kijelölt, avagy esetről esetre a tárgyalandó javaslat természete szerint az illető szakminiszter által kijelölendő több tag által kiegészítve, — e törvényjavaslatokat az alaki tőkély és az összhang fentartása s illetőleg a meghatározások egyöntetűsége céljából átvizsgálta volna.

Közbeesvén azonban az igazságügyminiszteri személyváltozás, az ismert „ad hoc”-féle jelszó alig engedé reményleni, hogy a jogügyi törvényhozás politikájára nézve oly nagy horderejű kérdés, igazságügyminiszter nélkül, vagyis oly igazságügyér nélkül nyerjen megoldást, ki tudományos meggyőződésében gyökerező rendszer szerint, az alkotandó törvényjavaslatok egymásutánja iránt tervszerű megállapításra jutott.

Nem titkoljuk tehát, hogy a törvényelőkészítő bizottság felállítása és életbeléptetése ez időben meglepetésünkre szolgál s pedig annál inkább, mert annak szervezete a jogász közvélemény által elítélt alapra fektetett.

Győzött az eltérő nézet azon szószólója, ki aligha ment az aspiratio gyanuja alól, mely aztán igen érthe-

tövé teszi a vágyat, hogy a törvényelőkészítő bizottság fölérjen más államok államtanácsi intézményével. Különben megfoghatatlan lenne azon váratlan esemény, hogy ezen a jogi törvényhozásra nézve oly annyira fontos ügy ép a mostani igazságügyminiszteri interregnum alatt lön eldöntve, mi által jóformán lehetetlenítették, hogy öntudatos célra törekvő szakértő az igazságügyi tárca elfogadására vállalkozzék, mert hiszen megfosztatott az alkalomtól, hogy a törvényelőkészítő bizottságot céljainak megfelelőleg szervezhesse. Legalább nem hiszszük, hogy valakinek kedve telhetnék abban: előbb a törvényelőkészítő bizottságot intentionálnak megnyerni s netaláni sikertelen küzdelem után a törvényalkotás nehéz munkáját tudományos meggyőződésbeli ellenfelére bízni.

Nem hiszszük, hogy ezen meddő küzdelem, és mások tudományos meggyőződésének követelt megtagadása mellett egyáltalában sikeres működés volna remélhető.

Természetesen az oly igazságügyi miniszter, ki midőn péld. a bírósági szervezés életbeléptetése céljából az országházban 4 heti juristicum indítványoztatott, — azt sem tudta, hogy miről van szó; s a ki a bűnvádi törvényjavaslat bizottsági tárgyalásában csak fejbolintással vett részt, — az oly igazságügyér érvelésünk factorát nem képezi. De ha péld. ép ezen miniszter utódja a szóbeliségre fektetett perrendtartást nem tekintené a reform munkálatok „koronázásának,” hanem azok alapjának, — minő helyzetbe jutna az, ha a most szervezett törvényelőkészítő bizottság tagjai véletlenül a szóbeliség esküdt ellenségei volnának s mint olyanok azt tanulmányuk tárgyává soha sem tették, mint ezt Széher Mihály magáról s így bátran mondhatni, hogy egy egész tekintélyes párt részéről őszintén bevallotta. Hasonló ellentétek pedig ezerszámra merülhetnek fel az anyagi polgári, büntető és kereskedelmi jog köréből. Így péld. legközelebb a kereskedelmi törvénykönyv tervezetének alapjául a német kereskedelmi törvénykönyv lett elfogadva, a mit sokan a nemzeti genius ellen intézet merényletnek tartanak. Avagy hogy részletesebb példával éljünk: tudvalevő hogy a német kereskedelmi törvénykönyv nem vette fel a biztosítási ügylet törvényszerű szabályozását, nehogy annak erőteljes fejlődését a törvény békóival lebilincselje; más törvényhozások pedig a legszükségesebb garantianak tekintették a biztosítási ügylet törvényes szabályozását s abban a kicsinyiesség végletéig haladtak. Ép ily vitás kérdés a rézvénytársulatok mikénti törvényes szabályozása, melynél minden egyes törvényszakasz nem pozitív szabványt, hanem csak elvet fejezhet ki és ép ezért maga a törvényalkotás az elvek megállapításától el nem különíthető. Ugy szintén az esküdszéki intézmény honosítása tekintetében annak egész fontossága és jelentősége a körül forog, hogy miképp honosítsák meg. Hát még mit szólunk az anyagi magánjog alkotásáról? Annak elveit megállapítani azonos volna az atlanti oceán kimerítésével, stb. Téves tehát azon fogalom, hogy a sarkalatos alapelvek megállapítására helyezhető a súlypont. Hiszen olvassuk el csak a rövid polg. törv. rendtartásunk czafrangos alapelveit és azokból p. o. a községi bíráskodás mint békebíráóság, a nyilvánosság és közvetlen perkezelés-féle hangzatos alapelvek, mivé törpültek az életben!?

Ha már most még tekintetbe vesszük, hogy a törvényelőkészítő bizottság feladata — legalább az e bizottságot alakító elemek után ítélve, korántsem fog a jogi törvényalkotás szűkebb körére szorítkozni; hanem feladata leendő, hogy az államélet és a közügyek egész terén lássa el a legislatio munkakörét, — úgy alig kételkedhetünk abban, hogy a törvényelőkészítő bizottságnak szervezése, annak mostani alakjában a kormány egyik

balfogásai közé tartozik, és hogy attól különösen a jogi törvényalkotás előbbre vitelét épenséggel nem várhatjuk.

Ha pedig a törvényelőkészítő bizottság hivatása nem egyéb, mint az, hogy a kormány legislativ munkálataiban az egységet „concertatio“ útján fentartsa, úgy örömmel üdvözljük ez intézvényt; de akkor a jogi törvényalkotás terén kifejtendő tevékenységet nem is ezen intézménytől várjuk, hanem csak is az igazságügyminiszteri személyváltozástól remélhetjük.

E szempontból felfogva a bizottság hivatását, annak eddig kinevezett tagjai közül csak kettő érinti közvetlenül azon hatáskört, mely bennünket közelebből érdekel. Tagadhatlan, hogy ezek részéről bár mely más hivatáskörnél magasabb mérvben az egyéni qualificatiótól függ sikeres munkálkodásuk. E tekintetben pedig a bizottság alelnöke Fabinyi oly kitűnő tehetség, ki előtt tisztelttel meghajlunk. Ő egyike azon személyiségeknek, kiket nem a mozgalmas politikai élet hullámcsapásai vetettek buborékként a felszínre. Ő nem olcsó népszerűség hajhászatával emelkedett e fényes polczra, melyre őt a jogász pálya futás minden ágazatában szerzett bő tapasztalatai kiválóan képesítik. — Szilágyi Dezső nélkül pedig mint egyik napilap mondá: ez intézményt képviselni sem lehetett. Mi is ép e terén véljük őt leghivatottabbnak, mert őt nem annyira produktív erejéről, mint inkább fényes ítései tehetségéről ismerjük.

A bizottság másik két tagjáról (Zichy Antal és Gondol Dániel) egyelőre nem akarunk szólni, mert mindenkiféle tárgyalagoságunkat kívánjuk megóvni. Ugy is elkerülhetlen hivatásbeli kötelességünk leendő, a bizottság munkálkodását éber figyelemmel és kérhetlenül szigorú bírálattal kísérni; ezért, nehogy igazságtalanok legyünk, nem akarjuk őket regény-irodalmi s egyéb művészi tehetségeik után megítélni.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

A törvényes öröködések a magyar jogban.

(Folytatás.)

Felmenők öröködése.

6)

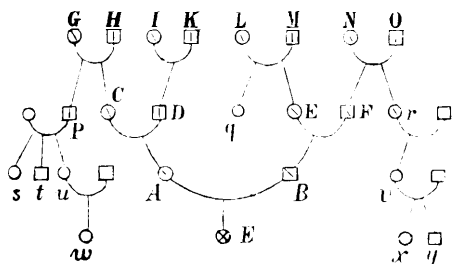
Sem szülők, sem tőlük leszármazott oldalrokonok nem lévén: az öregapát és öreganyát s illetőleg az ezektől leszármazott oldalrokonokat, s ha ezek sem volnának életben: az ösapát és ösanyát s illetőleg a tőlük leszármazott oldalrokonokat, s így sorba a további felmenőket s illetőleg az ezektől leszármazott oldalrokonokat illeti az öröklés ugyanazon elvek szerint, melyek a 9., 10. és 11. §§-okban megállapítsák.¹⁾

Ezen szakasz nyomán tehát a felmenők és azok utódaik öröködése végtelenig van terjesztve. Az ösiség fenálltakor, midőn a jogközösség képezte az öröködések alapját, ennek volt értelme, mióta azonban annak a család lépett helyébe, ésszerűen csak addig terjedhet a törvényes öröködések rendje, meddig a rokon szeretetnek, mint összefűző kapocsnak, élénk érzete meg van, az egymásiránti hajlam s összetartozás tudata mutatkozik; minden lépés, melyet a legislativa ezentúl tesz, nem belső erkölcsi szükségnek tesz eleget, hanem csak a szerencse-játéknak kedvez, s a hagyatékot annak hozza áldozatul.

Szerintünk a jelen életviszonyok közt igen elég, ha tekintve a kornak anyagi iránylatát és azon körülményt, hogy az újabbkori ipar s egyebek fejlődése folytán sokféle keresetmód nyílik, mely nemcsak a

¹⁾ Lásd Országb. Ért. 12. §.

rokonokat, hanem a szoros családtagjait is messze elválasztja egymástól, minélfogva a régi s patriarchalis életben még szilárd rokon köteleket mindinkább lazulni bomolni látjuk, ha ily viszonyok közt az örököségi rend az örökhagyó öreg szülői vagy legfeljebb az ősszülei és ezek maradékaira terjesztetik ki, vagy ha mégis szükségnek látszanék ezen ágon is tulmenni, akkor nemcsak jogi, hanem nemzetgazdasági okok is sürgősen követelik, hogy az öregszülőkön túl levő ág utódainak az ugynevezett képviseleti jog ne adassék meg feltétlenül, hanem csak azok hivattassanak az örökösökhöz, kik az örökhagyóhoz izszerint legközelebb állanak, pl.:

E. az örökhagyó. Szülei, öregszülei utódok nélkül elhalván, következik az ősszülei ág, hol csak q van még életben, mint legközelebb leszármazó, ez tehát kizárna mindazokat az örökségből, kik nálánál távolabb izüek mint s. t. u. és v. Ha most q meghal, akkor: s. t. u. és v. egyenlően örökölnék E. hagyatékában; s ha v. is meghalt volna, gyermekei x és y. nem lépnek helyébe, mint a képviseleti jognál fogva történik, hanem s. t. és u. által, kik az örökhagyóhoz izszerint közelebb állnak, kizáratnak.

Az Ország. Értekezlet tehát sem a jelen viszonyoknak nem felel immár meg, sem a tudomány követelményeit nem elégíti ki. Mert az által, hogy az örökösöknek semmi határt nem szab, a hagyaték iránt az esetben, ha ősdéd vagy még távolabbi ágnak nyílik meg az örökös, oly hosszas s bonyolított pert idéz elő, mely a bizonyításnak az ily távoli rokonsági viszony zavaros és összevissza ágazódásából eredő nehézségei nélkül fogva illusoriussá teszi az illetőkre azon kedvezményt, hogy a rokonsági kapcsolatba őket felvette.

Fokozódik a már úgy is nagy zavar a hagyatéki perben és pedig nem csekély mértékben azáltal, hogy a visszahárolás elve is közbelép; mert a mindennapi tapasztalás, hogy sokszor már nehézséggel jár annak a megtudása is, hogy az örökhagyó, melyik szüleitől kapta ezt vagy amant a vagyonrészt, mi az öröklött mi a szerzeményi nála, mert jelenben a fekvőség nem képezi úgy mint azelőtt majdnem egyedüli alkatát a vagyonnak. Hát még ha ezt kutatva fel kell mennünk az ősdéd-dédős szülőkhöz, kiknek már emléküik sem él többé. Beláthatni, hogy ez oly chaos, melyből kibontakozni épen nem lehet, ez fejt meg, hogyan tarthatott egy per az előtt egy-két századig is. Itt csak egy helyes megoldása van a dolognak és ez az, hogy a gordiusi csomót ketté vágjuk, egyszerű világos s a természetes rokonságra alapított örököségi rend megállapítása által, mely nem akarja túláradozó szeretetében a félvilágot rokonilag átölelni, mi által csak az ártalmas perpatvarkodásnak kedvezünk.

Annak pedig, hogy a képviseleti vagy másképp helyébe lépési jogot bármely távol álló ágra egyaránt s feltétlenül kiterjeszti, azon nemzetgazdaságilag káros oldala van, hogy rendesen az ily távoli rokonok annyira elszaporodnak, hogy a hagyaték köztük ugyszólván felmorzsolódik, porrá válik, úgy hogy — elviszi azt a szél s így sokszor tekintélyes javak megsemmisülnek.

Vessünk ezek után egy rövid szemlét a tételes külföldi intézkedésekre.

A római jogban lemenők hiányában az örökhagyó szülei s édes testvérei, utódaikkal együtt örökölnék; ezek után jönnek a mostoha testvérek s utódaik, végre a többi oldalrokonok.²⁾

A római joggal rokon a francia és a szász code. A code civil szerint 750. és 751. §-ai értelmében,³⁾ ha az örökhagyó mindkét szülője életben van, testvérei kapják a hagyaték felét, s a szülők is felét; s ha öt csak egyik szülője éli túl, akkor a másik szüle része is a testvérekre illetőleg a gyermekekre száll. Az édes és mostoha testvér közt az osztály úgy történik, hogy első 2 részt, második csak egyrészt kap.⁴⁾ Ezek után következnek az öreg szülők, az előbbihez hasonló osztályozásával a vagyonnak, utódaikkal concurrálva.⁵⁾ A tizharmadik izen túl megszűnik az örökös.⁶⁾

A szász code a lemenők után a szülők és nagyszülőket hívja meg az örökségbe; a közelebb a távolabbat kizárja; egyenlő távolságban fejenként örökölnék.⁷⁾ Ha nincs felmenő, örökölnék az örökhagyó testvérei és ezek utódai.⁸⁾ Ha ilyenek sincsenek, következik a többi oldalrokon, határtalanul, de a közelebb ág a távolabbat, valamint ezen ágon belül a közelebb iz a távolabbat kizárván,⁹⁾ mint fent láttuk a képviseleti elv megszorítását.

Legrészletesebben intézkedik a zürichi code: Le-

²⁾ Lásd Arndts: Pandekten 477. §. Hoffmann Pand.

³⁾ 750. §. Eu cas des prédérés des père et mère d'une personne morte sans postérité, ses frères securs ou leurs descendants, sont appelés à la succession à l'exclusion des ascendans et des autres collatéraux. 751. §. Si le père et mère de la personne morte sans postérité lui ont survécu, ses frères socurs ou leurs representans ne sont appelés qu'à la moitié de la succession. Si le père ou la mère seulement a survécu, ils sont appelés à recueillir les trois quarts.

⁴⁾ Le partage de la moitié ou des trois quarts devolut aux frères ou socurs, aux termes de l'article précédent, s'opère entre eux par égales portions, s'ils sont tous d'une même ligne: s'ils sont de lits différents, la division se fait par moitié entre les deux lignes paternelle et maternelle du défunt; des germains prennent part dans les deux lignes, et les utérins ou consanguins chacun dans leur ligne seulement; s'il n'y a des frères ou socurs que d'un côté, ils succèdent à la totalité, à l'exclusion de tous autres parens de l'autre ligne. §. 752.

⁵⁾ A défaut de frères ou socurs ou de descendants d'eux et à défaut d'ascendans dans l'une ou l'autre ligne la succession est dévolue pour moitié aux ascendans survivans; et pour l'autre moitié aux parens les plus proches de l'autre ligne. §. 753.

⁶⁾ Les parens au delà du douzième degré ne succèdent pas. §. 755.

⁷⁾ 2036. §.: Bei der Erbfolge der Eltern und Voreltern schließt der dem Erblasser dem Grade nach Nähere, den dem Grade nach Entfernteren aus. 2037. §.: Sind beide Eltern am Leben, so erben sie zu gleichen Theilen. Ist nur einer von ihnen vorhanden, so erhält dieser die Erbschaft allein. 2038. §.: Sind beide Eltern nicht mehr am Leben, so erben die Voreltern väterlicher und mütterlicher Seite, so dass die dem Grade nach Nächsten jeden Entfernteren ausschliessen, selbst wenn er auf der andern Seite steht. Mehrere desselben Grades theilen, wenn sie derselben Seite angehören, nach gleichen Theilen.

⁸⁾ 2040. §. Geschwister des Erblassers theilen die Erbschaft unter sich nach gleichen Theilen.

⁹⁾ 2042. §. Von den Seitenverwandten in der vierten Klasse gebührt demjenigen der Vorzug, welcher einen näheren gemeinschaftlichen Stammvater, oder eine nähere gemeinschaftliche Stammutter mit dem Erblasser hat, als die Uebrigen. 2043. §. Unter mehreren Seitenverwandten in der vierten Klasse schließt derjenige die Andern aus, welcher dem Erblasser dem Grade nach am nächsten steht; mehrere auch in dieser Hinsicht gleich nahe Erben zu gleichen Theilen.

menők után örökölnék a szülők, egyenlően;¹⁰⁾ ha már csak az egyik él, a másik osztályrésze utódainak jut;¹¹⁾ ha ilyenek nincsenek, akkor a túlélő szüle kapja az egész hagyatékot.¹²⁾

Ha nincs szüle életben, örökölnék a testvérek és ezek utódai a képviseleti jog alapján.¹³⁾

Ha a szülei ágról senki sincs életben, következik az öreg szülei ág.¹⁴⁾ A hagyaték megoszlik az atyai és anyai szülők törzse közt.¹⁵⁾ Ha az egyik törzs vagy oldal után vannak utódok, a másik után pedig nincsenek, akkor az egész hagyaték azokra száll.¹⁶⁾ A képviseletnek még itt helye van.

Ha ezek is kihaltak, következik az összülei ág, és evvel be is fejezi az öröködést.¹⁷⁾ Itt azonban a legközelebbi izen levő a többi kizárja, nincs tekintet az oldalra sem a képviseleti jogra.¹⁸⁾

Dr. KATONA MÓR,

n. szebeni kir. akad. jogtanár.

(Folyt. köv.)

A nemzetgyűlés adómegtagadási joga.

Valamint minden igazán alkotmányos ország közjogi életében, ugy kevés kivétellel a tudományban is általános elvül van elfogadva, mikép a népképviselők az egész államháztartás rendjének megállapításában egyenes befolyással kell, hogy birjanak, olyképen, hogy az adók kiírása és beszedése, az állami kiadások és bevételek szóval a költségvetésnek megállapítása, továbbá az államkölsönök felvétele s az államjavak elidegenítése a nemzetképviselőt hozzájárulásától legyen föltételezve. S ennek így is kell lenni, mert halhatatlan

¹⁰⁾ 1917. §. Sind keine ehelichen Nachkommen des Erblassers vorhanden, wohl aber seine beiden ehelichen Eltern noch am Leben, so fällt seine Verlassenschaft diesen zu. 1920. §.: Die gemeine Erbmasse wird im Uebrigen zu gleichen Theilen zwischen Vater und Mutter getheilt.

¹¹⁾ 1921. §. Ist nur der eine Theil der beiden Eltern noch am Leben, aber eheliche Nachkommen von dem verstorbenen Theile vorhanden, so erhält jener den ihm als Vater oder als Mutter gebührenden Erbtheil, und es fällt der Erbtheil, den der verstorbene Vater oder die verstorbene Mutter erhalten haben würde, den ehelichen Nachkommen derselben zu.

¹²⁾ 1922. §. Wenn nur entweder der Vater oder die Mutter den Erblasser überlebt hat, der andere Theil der Eltern aber vorher verstorben ist, und keine ehelichen Nachkommen von demselben vorhanden sind, so fällt die ganze Verlassenschaft jenem überlebendem Theile zu.

¹³⁾ 1925. §. Brüder und Schwestern von gleichem Stamme theilen den ihnen zufallenden Erbtheil gleichmässig. 1926. §. In der Parentelordnung der Eltern gilt unbeschränktes Eintrittsrecht und Stammtheilung.

¹⁴⁾ 1928. §. Sind weder eheliche Nachkommen des Erblassers, noch auch Erben innerhalb der Parentel der Eltern vorhanden, so beginnt die Erbberechtigung der Grosseltern des Erblassers und ihrer ehelichen Nachkommenschaft.

¹⁵⁾ 1929. §. Die eine Hälfte der Verlassenschaft fällt auf Seite der Grosseltern vom Vater her, und ihrer ehelichen Nachkommen, die andere Hälfte auf Seite der Grosseltern von der Mutter her und deren ehelichen Nachkommenschaft.

¹⁶⁾ 1930. §. Sind nur auf väterlicher, oder nur auf mütterlicher Seite Erben vorhanden, welche dieser Parentelordnung angehören, so fällt die ganze Verlassenschaft dieser zu.

¹⁷⁾ 1936. §. Sind weder Grosseltern noch Nachkommen von solchen vorhanden, so gelangt die Erbschaft an die Urgrosseltern und deren eheliche Nachkommen.

¹⁸⁾ 1937. §. In der urgrosselternlichen Parentelordnung findet keine Scheidung mehr nach der Vater- und Mutterseite noch nach den übrigen Stämmen statt. Die Verlassenschaft fällt ohne Rücksicht auf Stämme und ohne Eintrittsrecht jedem auf der nächsten Linie stehenden Erben mit Ausschluss aller entfernteren zu. Gleich nahe Erben theilen nach Köpfen.

Eötvösünk szavaival élve: „A polgári szabadságot a végrehajtó hatalom részéről fenyegető veszélyek ellen, semmi által sem biztosíthatni inkább, mint ha a törvényhozásnak jogot adunk megtagadni az adót, mi által a népképviselői minden eszközt elvonnak a kormánytól, melylyel hatalmát folytathatná,“ — és mert a nemzetképviselőnek döntő befolyása az állambevételek megállapítása és mirefordítása tekintetében nemcsak egyik leglényegesebb és leghathatósabb alkotmánybiztosíték, hanem sikerrel kecsegtető ellenszere a pénzügyek gondatlan kezelésének, legtermészetesebb akadály a kormány könnyelmű költsékezésének, egyik első feltétele az államháztartás körében is oly nagy fontossággal bíró nyilvánosság s az ebből folyó nagyszerű előnyök — mint a lelkiismeretes és pontos pénzügykezelés, a statusgazdasági sulygyen, a finánczkormányzat iránti bizalom és a szilárd államhitel — megvalósításának. Az adóztatás az alattvalók személyi és kiváltképen vagyoni viszonyaiba hatol. A magántulajdon ezen az egyéni fejlődés és közhaladás egyik legjelentékenyebb és legszükségesebb tényezőjének fontossága egyenesen követeli, hogy az államhatalom ezen messzekiható működését a nép közreműködésével gyakorolja, mivel az egyeseknek csak ez nyújt biztosságot a kormányi önkény ellen, csak ez védelmezheti a nép anyagi érdekeit azok irányában, kik azok megsértésére alkalom — és hatalommal rendelkeznek. De nagyobb megnyugvással, békétülés és megadással, szóval könnyebben is viselik a polgárok a reájuk nehezede adóterhet, ha a képviselőtestület szintén befoly annak megszabásába, mint ha a korlátlan hatalom egyoldalú kifolyása rakja a nép vállára. Képzeltető eset, hogy a tárgyilagoss adóerő korlátlan uralom alatt nagyobb, — habár ez is minél ritkábban fordulhat elő, a mennyiben a nemzetvagyonosság emelésére alkotmányos országban sokkal több tényező van — de az alanyi adóképeség vagyis az adózási készség ott, hol a nép maga fölött egészen vagy részben önmaga rendelkezik, mindig nagyobb.

Az eszélyesség tanácsa szerint azonban koránt sem terjedhet annyira az alkotmányossági elvnek követése az államháztartásban, mint ha a népképviselő önkényileg azon bevételi összegek megszavazását is megtagadhatná, melyek a kormányzat folytatására nélkülözhetlenül szükségesek. Mert mire vezetne ez? Arra, hogy maga az állam fenállása veszélyeztetné. Ha a nemzetgyűlés a beligazgatás, a törvénykezés, közoktatás, hadügy fenntartására nélkülözhetlen s a többi ily természetű az állam életfeltételeit képező kiadásoktól vonná el a szükséges összegeket, a kormányzást és ezzel együtt az ország fenállását tenné lehetetlenné. Az ily összegeknek megtagadása nem a miniszteriumot, nem a kormányt, hanem az egész népet, az országot sújtaná.¹⁾ S azért

¹⁾ Méltán mondhatja Eötvös (Uralk. eszm. Pest. 1854. 1. kiad. II. köt. 316. l.): „Hogy az adómegtagadás joga ugyanazon jelentőséggel bír az államra nézve, mint az öngyilkosság az egyesre nézve, melyet csak a kétségbeesés utolsó menedékének tekinthetni, s bizonyára nem oly eszközül, melylyel elégtűlt lételt szerezhetne, miből következik, hogy az adómegtagadási jog csak azért fontos jelenleg az alkotmányos államokban, mert az ily államokban mindkét r széről feltehető annyi észt, miszerint egyik sem hagyja oda jutni a dolgot, hogy e joggal valóban kelljen élni.“ — Bluntschli (Allgem. Staatsrecht. München. 1863. I. 529. l.) pedig: „Dass eine Verweigerung aller Steuern oder auch nur eines erheblichen Theils derselben bei der modernen Entwicklung des Staates einer völligen Lähmung des Staatskörpers gleich kommt, und wenn sie auch nur eine kurze Frist anhält, den Untergang der Staatsordnung nach sich zieht — ist anzuerkennen. Ein Recht, den Staat zu lähmen und zu tödten, kann aber einem einzelnen Gliede des Staatskörpers nicht im Ernste zugestanden, noch als ein Begriff des Staatsrechts vertheidigt werden.“

egyhamar nem lehet valamit inkább kárhóztatni, mint ha a nemzetképviselőlet vagy valamely politikai párt az állam élén álló kormányt az adómegtagadási jognak ily széles értelemben vett gyakorlása által akarja lemondásra kényszeríteni. Hiszen az adók nem a kormánynak szavaztatnak meg, hanem az országnak; a néptulajdonképpen nem a kormány, hanem önmaga javára ajánlja fel azokat. — Midőn a magyar képviselőházban az 1872-ik évre vonatkozó költségvetési javaslat tárgyalása alkalmával az ellenzék legszélsőbb árnyalata az adómegtagadást hozta indítványba, Ghyczy Kálmán ellenzéki pártvezér és hazánk egyik legjelesebb finansziere a képviselőház 1871. decz. 6-ki ülésében tartott beszédében nagyon helyesen emelte ki: „Hogy ha a miniszterium arra hatalmaztatik fel, hogy az államnak pénzeit vagy azok egy részét minden számadás nélkül kezelje, ez valóságos bizalmi szavazat; de a költségvetésnek oly módon megállapítása, hogy a miniszterium a szerint az állam pénzügyét számadás mellett kezelje, az az államháztartás elutasíthatlan igényei által követelt kényszerűség szüleménye, és egyáltalában nem bizalmi tény a kormánynon levő miniszterium iránt. Mert a költségvetés nem a miniszteriumé, hanem az országé.”²⁾

A korlátlan és önkényszerű adómegtagadás joga éppen azzal ütközik össze, miben a nemzetképviselőlet befolyása az államháztartásra igazolását és jogosultságát találja — az alkotmányosság lényé és céljával t. i. Az alkotmányosság lényé a statushatalmi jogok gyakorlásának több személyiség közötti olynemű megosztásában áll, hogy abban a különböző hatalmi ágakat képviselő személyiségek és organumok közül az egyik vagy a másik túlnyomóságra ne emelkedhessék, hanem az egyes főhatalmi működési körök egymást egyensúlyozva kölcsönösen összhangzó közremunkálódásukkal ugyanazon egy cél felé törekedjenek. A feltétlen adómegtagadási jog pedig kizárja az egyensúly tartósságát, romba dönti az alkotmányrendszer alapzatát, mert a népképviselőlet korlátlan hatalmat ragadván ez által magához, minden statushatalmi működést magában egyesít. Miután pénz nélkül nem lehet kormányozni, az adómegtagadási jognak önkényes gyakorlása ama kényszerhelyzetbe ejti a kormányt, hogy a népképviselők oly kívánalmainak is kénytelen eleget tenni, melyeknek teljesítése meggyőződése szerint az összeségre káros hatást eredményez, vagy pedig nem törődve a nemzetképviselőlet hozzájárulásával az állam fenállhatása érdekében alkotmányosértő eszközök útján fogja előteremteni a szükséges eszközöket. Akármelyike e két eshetőségnek egyiránt ellenkezik az alkotmányosság alapelvével.

Ha a törvényhozótestület tagjai valósággal a közvéleményt képviselik s a kormány az alkotmányosság elvéhez híven az országgyűlési többség szellemében tartozik eljárni, akkor ez a nemzetképviselőletnek egyszerű határozat alakjában nyilvánított nézetét éppen úgy fogja irányadóul tekinteni, mintha azt adómegtagadás alakjában közölte volna vele. Ha pedig a nemzetgyűlés

akaratán tulateszi magát, az adómegtagadás a népképviselőlet s a kormány között civódást idéz elő, a kormány az általa szükségessé tartott kiadásokból nem tágit, az ezek fedezésére megkivántató összegeket az adómegtagadás dacára megszerzi — és a nemzetgyűlés végre ebbe is belenyugodni kénytelen.

A középkorban egészen más jelentése volt az adómegtagadási jognak. A közönséges kormányzati kiadások a fejedelmi jószágok s a fenségi haszonvételek hozzájárulásából lőnek ekkor fedezve, az alattvalók járulékai csak annyiban vétettek igénybe, a mennyiben az említett bevételek nem voltak elegendők, vagy a mennyiben rendkívüli kiadások tették azt szükségessé. Az alattvalók adózásai ez időben csak rendkívüli s az országrendek önkényétől függő segélypénzek színével bírtak, s az adómegtagadási jognak feltétlen értelemben volt alapja. Mióta azonban az államhoz kötött igények szaporodásával a közszükséglet is mindjobban növekedett, mióta az országvédelme közkielégésen biztosíttatik, a törvénykezés, közigazgatás és nevelésügy nem az egyes helyhatóságok, patrimonialis bíróságok, illetőleg az egyház — hanem az állam által láttatik el; mióta továbbá az állami kötelekhez való tartozóság öntudatának ébredésével az általános közteherviselésnek kötelezettsége ugyszólván a nép vérébe ment át, az adók megszűntek segélyösszegek és pótlékok lenni, és mellőzhetlen bevételforrássá váltak, melyek nélkül az állam egy napon át sem állhat fen. Most nem a fejedelem, a kormány vagy a nép önkényétől függ az adófizetés a polgári együtt létezésben rejlő természeti szükségnek visszautasíthatlan következménye az.

Az alkotmányosság szellemével sehogy sem egyeztethető össze, hogy a kormányhatalom a polgárok jóvedelmével korlátlanul rendelkezék. Az adók megszavazása tehát méltán megilleti a nemzetgyűlést. Minthogy pedig az adómegtagadás joga természetesen kiegészítése a megszavazás jogának, úgy hogy e kettőt elválasztani gondolatban sem lehet — mert ha a képviselők nem tagadhatják meg a kormány által kért adókat, akkor nem lehet állítani, hogy megajánlási joggal bírnak: — az adómegtagadás joga magában véve kétségtelenül jogosult.

Történtek ugyan egyes országokban kísérletek, melyek a nemzetképviselőletet az államháztartás menetére megillető közreműködésnek gyengítését vették célba, de mindezek kipótolhatlan hiányt hagytak az alkotmányszervezetben hátra s a népjogok érzékeny csorbitásával jártak. A többi között az adómegajánlási jog már olyképen is alkalmaztatott, hogy a képviselőtestület jogosítványa az adómegtagadás jogának kizárásával csupán a kormány által előterjesztett költségvetés az általa javaslatba hozott adók, kölcsönök stb. jóváhagyására terjedt ki. Ily szűk magyarázatot ellenben semmikép sem lehet adni az országgyűlés jogosítványának, mert a mint a népképviselőlet részesülésének az általános törvényhozás körül csak akkor van értelme és becse, ha a meggyőződése szerint bármiféle okból kinemelőgítő törvényjavaslatoknak törvényerőre való emelkedését megakadályozhatja: a nemzetgyűlés közreműködése pénzügyi dolgokban, mint különösen a finansztörvény megalkotásában, adók megajánlásában kölcsönök fölvételében stb. éppen így magában foglalja ama jogosítványt, melynél fogva az illető pénzügyi törvényjavaslatához való hozzájárulását egyenesen megtagadhatja. Az adómegajánlás a képviselőtestület kötelessége, de lehetnek körülmények, melyekben szintén csak kötelességének fog eleget tenni, ha a kormány által javaslatba hozott egyik vagy másik pénzügyi intézkedésnek törvényerőre emelkedését, a költségvetési törvényjavas-

²⁾ Még élesebben ad ennek kifejezést Hock a nemrég elhunyt nagynevű finansztudós, mondván: „Die Steuerverweigerung als Zwangsmittel oder Misstrauensvotum gegen die Regierung bonützen, heisst nichts anderes, als ein öffentliches Zeugnis ablegen, man halte die Regierung für rechtschaffener und vaterlandsliebender, als die Volkvertretung, indem man voraussetzt, sie werde, damit die Ordnung des Haushaltes, die Ehre und der Fortbestand des Staates gewahrt bleibe und die Hunderttausende gerettet werden, deren Seyn an die ungestörte Erfüllung der Geldverbindlichkeiten des Staates geknüpft ist, in den strittigen Punkten eher nachgeben als die Volkvertretung.“ — Öffentl. Abgaben u. Schulden. Stuttgart 1863. 24. l.

lat valamely tételének érvényesítését, egyes statuskölcsonök felvételét meggátolja.

Említettük, hogy az adómegtagadás joga természetes kifolyása a megszavazás jogának, és hogy az elvontan véve már csak ezért is jogosult. De nem a feltétlen és teljesen önkényszerű megtagadási jog. Kérdés már most, hogy miként gyakorolhatja a nemzetgyűlés jogos befolyását az államháztartásra, a nélkül, hogy ez a főhatalmi ágak egyensúlyát s az ország fenállását veszélyeztetné. Erre nézve különféle módokat hoztak javaslatba, melyek követése által az adómegszavazási illetőleg megtagadási jogot korlátozni lehetne.

Egyesek (l. p. Rob. Mohl: Staatsrecht des Königreiches Württemberg. 2. kiad. Tübingen. 1846. I. köt. 624 sk. l.) a szükséges kiadásokat és adókat a megtagadási jog alól kiveendőknek tartják, imígy okoskodván: a népképviselőnek jogában áll ugyan a kiadásokat és adókat megtagadni, a szükséges kiadásokat és adókat azonban köteles megszavazni; a kormány csak a nemzetgyűlés által jóváhagyott szükségletet fedezheti ugyan csak az ez által megajánlott adókat szedheti be, de másoldalról jogosítva van a szükséges kiadások s adók helybenhagyását követelni a nemzetgyűléstől. — Annak meghatározására, hogy a gyakorlati államéletben jelenkező valamely kiadás szükséges-e vagy nem, lehetetlen általános érvényű szabályt felállítani, mert itt csak viszonylagos szükségességről lehet szó. Ily értelemben a kiadás szükségessége minden adott esetben attól függ, vajjon figyelemmel a rendelkezésre álló erőközegek — kiváltképen a nép adóerejére a kiadás által elérendő cél létesítése hoz-e annyi előnyt az egészre, mint mennyi áldozatba az illető szükséglet fedezése kerül. Miután e szerint a szükségesség megítélése minden egyes esetben az épen akkor fenforgó viszonyoktól függ, a kormány és a népképviselőt összekötőzése esetén ki fogja a szükségesség ismervét meghatározni? Erre azt felelhetné valaki, hogy ilyenkor egy a nemzetgyűlés s a kormány fölött álló független bíróságra kell a kérdés eldöntését bízni. Igaz, hogy egy ily bírói hatóság felállításával a feladvány alakilag meg lenne oldva, de egy ily hatáskörű bíróság a politikai lehetetlenségek közé tartozik, a mennyiben igen bajos volna annak oly módoni összeállítása, hogy ne jelenkezzék vagy a nép illetőleg a nemzetgyűlés vagy a kormány kifolyása gyanánt és mert a reá ruházott hatalomnál fogva a törvényhozás s az államhatalom fölé helyeztetnék.

Mások az állandó és mozgó költségvetés között akarnak különbséget tenni, s az adómegtagadás érvényesítésének lehetőségét csak ez utóbbira akarják szorítani. De az állandó budget sem lehet oly értelemben állandó, hogy annak minden egyes tétele változatlan volna, s így a képviselőtestület hozzájárulását ettől sem lehet elvonni.

Az egyedül helyes és a legtöbb ujabbkori államtudós által osztott nézet az, mely szerint az országgyűlés soha sem érvényesítheti józanul csupán azért adómegtagadási jogát, hogy a miniszteriumot megbuktassa, mivel ezt önálló bizalmatlansági szavazatával a nélkül is elérheti, és hogy a képviselőtestület kizárásával minden idegenszerű indoknak csupán államgazdasági tekinteteknek hódoljon akkor, midőn e fontos jogával élni akar. Ha tehát p. az országgyűlés az egyik vagy másik kiadási tételt igazolhatatlannak, fölöslegesnek vagy túl magasnak tartja, vagy ha valamely adónemet illetőleg más valamely bevételi forrást károsnak s így megszüntetendőnek gondol, közreműködése az illető kiadási tétel törlesztésére vagy leszállítására, egyes adónemek és bevételek megszüntetésére, ugyszintén ha szükséges más eszközök általi helyettesítésére bizonyára kiterjed. Az

adómegszavazás és megtagadás jogát azonban a köz- és államgazdasági érdekektől elütő politikai czélok esz- közeül nem szabad és józanul nem lehet tekinteni.³⁾

Dr. MARISKA VILMOS,
kassai kir. jogak. tanár.

Jogirodalom.

Magyarország közjoga, írta Dr. Korbuly Imre, jogtanár.

(Kritikailag megvilágítva rendszer és módszer szempontjából.)

Alaptörvényeinket illetőleg Korbuly közjogával szemközt már elmondottam nézeteimet. Korbuly szintén elmondotta saját nézeteit. Itéljen azok felett a tudományos közvélemény.

Miután azonban Korbuly rosz néven venni látszik, hogy én művének csak egy pontját érintettem, s azt mintegy az egész- ből kiszakítottam, ezennel sietek elmondani szerény véleménye- met az egész munkát illetőleg rendszer és módszer szem- pontjából.

Irodalmi művekre nézve, melyek korszakot alkotnak, a kritika főfeladata azt megállapítani, vajjon mennyire tökélye- sitették azon a tudomány illető ágának rendszerét?

Korbuly közjoga ezen művek közé nem tartozik. Nem jelez új korszakot közjogi irodalmunkban. A tudomány ter- jesztésének megfelelő közegét képezi, de a tudomány elő- menetelét nem eszközölte. Pedig erre közjogi életünk jelen korszaka kiválólag kedvező. Midőn korszakot alkotó törvények jönnek létre, megvárhatnók a megjelenő művektől, hogy ezen törvényeket ne csak dogmatikai módszer szerint ismer- sék, hanem azokat államéletünk történeti fejlődésének, belső és külső viszonyaink organicus életének magaslatáról megvilágít- sák, s így ama törvények jelentőségének színvonalára emelkedve szintén korszakotalkotó tudományos műveket képezzenek.

Miután azonban Korbuly közjoga ezen várakozásunknak meg nem felel, s egész mivoltára nézve a szó legszorosabb ér- telmében tankönyvet képez, a kritikának is azon kérdés meg- oldására kell szorítkoznia, vajjon mint tankönyv, mint pusztá ismeretterjesztő közeg megfelel-e az czéljának?

Tankönyvtől nem lehet feltétlenül követelni, hogy a rendszeren építsen, s annak fejlődését habár csak egy lépéssel is előbbre vigye. A tankönyv e tekintetben eleget tőn felada- tának, ha a tudomány illető ágában már kifejlett rendszer tö- kélyének színvonalán áll, és ezen színvonalra a tanulót is emelni képes. Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy a tankönyv a leg- jobb rendszert szolgálailag utánozza, hanem a legjobb rendszer előnyeit önállólal feldolgozva érvényesítse. Ha egyszersmind tökélytesíti is a rendszert, annál jobb, de ezt Korbuly munká-járól nem mondhatjuk. — Korbuly művét általában materialis felfogás jellemzi.

A tudomány formai momentumának elhanyagolása pedig leginkább a rendszeren, mint a mely lényegesen az alaki fogal- mak eredménye, látszik meg. Korbuly tankönyve a tanulót rendszer szempontjából a magyar közjognak oly álláspontjára helyezi, melyet már Récsi műve, sokkal kedvezőtlenebb iro- dalmi körülmények közt, tulszárnyalt.

Ugyanis a rendszer feladata nem pusztán a tudomány anyagát felosztani, s így mintegy a többség mozzanatára mu- tatni, hanem egyszersmind a tudományba, mint élő, fejlődő orga-

³⁾ Azok nézete ellenében, kik az adómegtagadási jog politikai czélokra történő felhasználásának akadályozása végett a népképviselőt eme fontos azt lehet mondani sarkalatos jog- osítványának tételes intézkedések általi megszorítását kívánják, igen helyesen jegyzi meg Marquardsen (Bluntschli. Staats- Wörterb. X. köt. 231. l.) „Dass etwas geschehen kann, ist noch kein Beweis, dass es je geschehen wird, und im Staatsle- ben kann man nicht mehr als im alltäglichen des Privatver- kehrs gegen Alles, was nicht unmöglich ist, Vorkehr treffen wollen. Eine gesunde Politik, welche ihr Motiv nicht in der erhitzten Fantasie von Exaltirten dieser oder jener politischen Schule sucht, noch ihre Lehren aus den vereinzeltten Ausschrei- tungen bethörter oder lang geknechteter Völker zieht, hat zu den staatstüchtigen Elementen der heutigen Kulturvölker bes- seres Vertrauen, und wird ihnen kein nothwendiges durch keine Surrogate irgend welcher Art zu ersetzendes Recht versagen, weil der Missbrauch desselben nicht ausser allem Bereich der Möglichkeit liegt.“

nismusha egységet hozni, vagy helyesebben szólva az ott tárgylag ugyis létező egységet megvilágítani.

Nem állítjuk, hogy az egység momentumát illetőleg Récsi műve a tökély tetőpontján áll. Azt is elismerjük, hogy e mű a részletes kivittel tekintetében igen sok kívánni valót hagyott. De azt soha senki elvitathatni nem fogja, hogy a magyar közjog némely sarkfogalmainak történeti alapon kifejtett organikus összefüggését úgy mint Récsi műve, eddig egy közjogi munka sem világította meg. Moglehet támadni annak egyes pontjait, ki lehet szakítani az egészek rendszeréből annak egyes részeit, és fellehet mutatni ezen részeket, mint hiányosakat, de az alapfelfogás genialitását megtagadni nem lehet. Récsi műve hasonlít az 1848. törvényekhez. Részleteire nézve befejezetlen és hiányos, alapvonalaira nézve nagyszerű és korszakot alkotó.

Korbuly a magyar közjogot három könyvre osztja:

Első könyvben Magyarország alkotmányát.

A másodikban Magyarországnak a pragmatika sanction alapuló viszonyát Ausztriához.

A harmadikban Magyarország közigazgatási szervezetét adja elő.

Ezen beosztás által Korbuly műve az egység momentumát a magyar közjog organismusában egészen mellőzi. Mig ugyanis Récsi az alkotmány és igazgatás fogalmát mély bölcsészeti felfogással megállapítván, azoknak egymáshoz viszonyát, az összes államéletre, jelesen, nemcsak a végrehajtó, hanem a jogalkotó hatalomra is vonatkozó benső szerves összefüggését kimutatja: addig Korbuly az igazgatás alaki forgalmának álláspontjáról a közigazgatási szervezet anyagi álláspontjára száll le, s a közigazgatási szerkezetet alkotmányos életünk keretéből egy könyv (II.) közbeszurása által egészen kiszakítja, s azt, mit az 1791. 10. Magyarország propria consistentiájának és constitutiójának nevez, s melyhez a legalis regiminis formát, s a diasteriumok független és önálló hatályát lényegesen sorolja, ezt Korbuly mintegy ketté hasítja. Pedig úgy látszik, hogy rendszerének kiindulási pontja 1791. 10. t. cz.

Az igazgatással, mint alaki mozzanattal, mely a közigazgatási joggal semmiképp nem azonosítható, Korbuly nem sokat bajlódik. S így e tekintetben is igazunk van, midőn állítjuk, hogy műve a materialis álláspontot sehol sem haladja meg. Az igazgatás az alkotmánytól úgy különbözik, mint „modus a re ipsa“, vagyis mint alak a tartalomtól, mint létezés a létől. Ugyanazért az igazgatás alaki szempontjának azon mellőzése, a magyar közjogot mint holt tömeget állítja a tanuló szeme elé, s e hiányon az igazgatási, vagy mint gyakrabban mondja: a közigazgatási szervezet kifejtése mit sem segít.

Korbuly módszerének is jelentékeny hiánya van. A magyar közjogban annyira lényeges történelmi módszerre nézve kívánok némi szerény észrevételt tenni.

Korbuly azt látszik hinni, hogy állam- és jogtörténeti külső tényeknek nagy halmaza az, miben a jogtörténeti módszer áll. A jogtörténeti módszernek azonban ennél sokkal magasabb feladata van, mely nem szorítkozik adatok felsorolására, vagy azoknak pusztán külső kapcsolatára. Ily felsorolás a történeti módszernek csak előcsarnoka. A történeti módszer a tényeket úgy tünteti föl, mint a történeti organismus belső fejlődésének alakjait, jelenségeit, s így azokat egy valódi élő rendszerre teszi. Korbuly régi intézményeinkkel szemközt sem omlelkedik a dogmatikai módszer álláspontjánál magasabbra. Ez pedig igen nagy tévedés. Semmi gyakorlati haszna nincs annak, ha régi intézményeinkre a dogmatikai módszert alkalmazzuk. Másrésztől gyakorlatilag a leghasznosabb tanulmányt végezzük, ha azon intézményekre a történeti módszert alkalmazzuk, vagyis azon intézményekből a történeti organikus fejlődésének törvényeit megtanuljuk, azon törvényeket, melyek nélkül jelenünket nem érthetjük, jövőnk felett öntudatosan nem intézkedhetünk. Nem a történet külső adatai, hanem politikai életünknek azokban rejlő törvényei képezik az államférfiura nézve azt, mi az iránytű a hajósa nézve. S kiváldog nekünk magyaroknak ily tanulmányra nagy szükségünk van.

Ebben rejlik oka annak, hogy Korbulyt terjedelmes történeti fejtegetései meg nem mentik az abstract állásponttól, miután jelenleg érvényes intézményeinket a multtal szerves összeköttetésbe hozni elmulasztja. A mint az eszme in abstract létezik az észjogban, úgy akarja azt, történetileg kifejtett intézményeinkre alkalmazni. Így például: Magyarország és Ausztria közt századokon át érdeksolidaritás fejlődött ki. Ezen érdeksolidaritást jogi alapra fektette és jogilag meghatározta a pragmatika sanctio. Korbuly ezen érdeksolidaritást egyszerűen a personal unio kaptájára akarja ütni. Holott történeti fejlemény

megvilágításánál mindig tekintettel kell lenni arra, hogy más a történeti logikája, más a bölcsész logikája. A magyar közjognak, mint tudománynak amaz államjogi kapcsolatra vonatkozólag feladatát képezi annak kinyomozása, vajjon történetileg mennyiben fejlettek ki abban akár a personal-unionnak, akár a real-unionnak jellemvonásai? Mert positiv tanulmánynál nem pusztán az eszme határozza meg a történeti fejleményt, hanem egyszerűsmind a történeti fejlemény is az eszmének megvalósulását.

Positiv tanulmánynál az észjog eszméit nem azon teljességökben keresem, a mint azok in idea léteznek, hanem keresem azokat úgy, a mint a népek jog- és államalkotó geniusza által meghatározottak, a mint azoknak öntudatából organikusán felsarjadztak. Külön tanultunk a természetben élenyről, könenyről, s a többi elemekről, de azért jól tudjuk, hogy ezen néhány elem in natura rendszerint nem tisztán, hanem ezerfélelekp alakulva fordul elé, és épen ezen alakulásban van a physikai természet élete. Így áll a dolog az erkölcsi világban is.

Korbuly művének egyes pontjairól most, midőn a j a v i t o t t kiadást várjuk, nem szólnok. A felett pedig, hogy műve oly nagy kelendőségnek örvend, mint szellemi életünk felvirágzásának egyik jelensége felett, őszintén örvendünk. Azt azonban el nem ismerjük, hogy a közönség részvéte, vagy részvétlensége valamely mű jelességének, vagy hiányosságának minden körülmények közt is legjobb bizonyítéka. Méltóztassék csak egy kissé körültekinteni. Korbuly műve, mint használható tankönyv, megérdemli, hogy kapós legyen. De írjon csak egy tisztán tudományos munkát, mely tankönyvül nem szolgál, s csakhamar meg fog győződni állításunk igazságáról.

Dr. KUNCZ IGNÁCZ,
pécsi jogtanár.

K ü l ö n f é l é k.

(Ö felség a király) m. igazságügyi miniszter előterjesztésre bírákká: a pesti törvényszékhez Vavrik Antal pestlipótvárosi aljárásbíró és Matavovszky Arthur posti fenyítő-járásbíró albirót; az aradi törvényszékhez Aknary Antal aradi aljárásbíró; az egri tszékhez Ollé László pétertársári járásbíró; a verseczi tszékhez Küchler Sebők krasomegyei árvaszéki elnököt; a kassai tszékhez Pulcz Imre volt sopronyi váltótszéki bíró; továbbá albirákká: a pesti fenyítő-járásbíróshoz Trázy Géza bars megyei volt tszéki ülnököt; a szvidniki járásbíróshoz Majer János sáros megyei volt szolgabíró; a vingai járásbíróshoz Veres Antal vingai ügyvédet; a szentesi járásbíróshoz Keresztes Nagy Sándor csongrád megyei volt esküdtet nevezte ki.

A nemzetközi statisztikai congressus ház-szabályait egy sz.-pétervári lap közzétette. A tagok akár francziául, akár oroszul beszélhetnek; de a nem franczia beszédek a tagokkal írásilag franczia nyelven is közlendők. A jegyzőkönyvek s egyéb iratok franczia nyelven szerkesztetnek. Az ülések nyilvánosak.

A felsőbbfoku bíróságok részére emelendő épület ügye ismét elhalasztott, mivel az eddigi bizottság az irányzat elkészítésénél a jelenlegi bírói szervezetet vette alapul, míg az irányadó körök azon meggyőződésben élnek, hogy miután a szóbeliség s illetőleg az esküdtzéki rendszer behozatala s ezek nyomán a pesti királyi tábla felosztása s a királyi Curia semmitőszéki és legfőbbbírószéki osztályainak egyesítése talán sokkal hamarabb, mint e szóban forgó palota felépítettett, napirondre kerülend: a palota helyiségeinek terfogatja s beosztása, valamint ebből kifolyólag a költség elő irányzatánál a fenebb jelzett rendszerváltozás figyelmen kívül semmi esetben sem hagyható.

A pesti kir. ítélőtáblának 1872-dik évi június havi ügykimutatásából a következő adatokat találjuk közlendőknek: beérkezett ugyanis ezen hóban 4791 darab polgári, 45 urbéri, 351 váltó, 1714 büntető, összesen tehát 6901 darab, ezekből e hó folytán elintéztetett: 4308 darab polgári, 38 urbéri, 242 váltó, 1521 büntető, összesen tehát 6109; maradt e hó végével elintéztetlenül 2468 polgári, 19 urbéri, 234 váltó, 1033 büntető, összesen tehát 3754; ebből kitűnik, hogy a királyi tábla június havában 792 darabbal kevesebbet dolgozott fel, mint a mennyi bejött, mi azon körülményben leli megfajtását, hogy a törvény által a bírónak biztosított évenként hat heti szabadságidőt a táblabírák nagy része június havában szokta igénybe venni.

A börtönügyi congressus.

A londoni nemzetközi börtön-congressusra vonatkozólag írják Londonból: A londoni börtönügyi congressus valóban „nemzetközi“ jelleggel bír, mert nemcsak majd minden nemzet

képviselői részt vesznek a congressus tanácskozásaiban, hanem még a különféle nemzetek képviselői saját anyanyelvüket használják nézeteik kifejtésére, mi aztán csínál bábeli zűrzavart, s ezen csak néhány tag azon elismerésre méltó fáradozása segít, miszerint tolmács gyanánt szolgálnak a congressuson. A napirend első kérdése:

„Mily nagy legyen az egy fegyházban elhelyezett fegyenczek számának maximuma“ fölötti vitát Eckert, a badeni fegyház tapasztalt igazgatója kezdte meg, s oda nyilatkozott, miszerint, a fegyenczek fizikai és erkölcsi hátránya nélkül nem lehet 500-nál több fegyenczet egy és ugyanazon fegyházban elhelyezni.

John Bowring ellenben azt vitatta, hogy csak nagy számu fegyencz közt lehet jó szervezet és fegyelem, s itt a jelentékeny megtakaritást sem lehet szem elől tévesztetni. Stevens (Belgiumból) az 500 maximum mellett emelt szót, míg Dr. Monats, ki több éven át fogházigazgató volt Indiában, az 1000 maximumot pártolta, mivel a kormányzati költségek 1000 fegyencznél sem magasabbak, mint 500-nál. Paterson (Krisztiania) a 300—400 maximumot pártolta, míg Nevatt, amerikai bíró s egyik londoni fegyház igazgatója a 2500 maximumban semmi akadályt sem láttak arra nézve, hogy az illető fegyházban jó kormányzat és rend legyen. Frey (Ausztria) megjegyezte, hogy meghatározott maximumot nem lehet fölállítani: mert itt minden attól függ, vajjon az illető fogház igazgatója képes-e minden egyes fegyenczczel személyesen érintkezésbe jönni.

A második kérdés következőleg hangzik: „Vajjon a fegyenczeknek erkölcsi jelleg szerinti osztályozása ajánlatos-e, vagy nem? Ezen kérdéshez különösen Dr. Marquardsen és Holtzendorff tanár szözlottak tüzetesen; s rá a szónokok legnagyobb része igenlőleg válaszolt. Ezen kérdés megvitatása után a fegyenczek testi büntetése kerülén szóba, míg Stevens és Steinmann (Bajorország) a testi büntetés ellen, addig a többi szónok a testi büntetés mellett nyilatkozott.

A congressuson jelenlevő nők közül eddig még egy sem vett részt a vitákban, s a congressus eddig még nem is hozott egy kérdésben sem érdemleges határozatot.

A congressus második ülésén Holtzendorff b. elnökölt. Az értekezletet Foresta gróf a deportatio célszerűsége és módja iránti kérdéssel nyitotta meg, és kijelenti, hogy részéről a deportatiót különösen az Angliában követett rendszer szerint igazságos célszerű büntetésnek tartja. — Wladimir tanár (Oroszország) igen bonyolultnak mondá e kérdést s azonfelül oly országokra nézve, minők például Svájc, Belgium vagy Németország, igen távol esőnek. Solohub gr. (Oroszország) a deportatiót csak akkor véli célszerűnek, ha az illető gyarmatok néptelenek és mivelési alkalmasak. — Következett a Sollohub gr. által felvetett második kérdés: vajjon a fogsági büntetések csak időtartamra nézve logysenk-e különbözök, más-ként pedig egyenlők, vagy pedig külön megnevezés és külön bánásmód foglaljon-e helyet? A gróf a börtönöket korházaknak tekinti erkölcsi betegek számára, melyekben a foglyot a tökéletes félépülésig vissza kell tartani. E tárgy felett azonban annyi vélemény nyilvánult, hogy elnök kényszerülve látta magát a vitát berekesztetni. A harmadik kérdés tekintetében: vajjon a fogsági büntetés kényszermunka nélkül teljesen meg nem romlott bűnösöknél alkalmazható-e? Chandler (Egyesült Államok) konstatálta, hogy ezen elv Pensylvaniában a legjobb eredménnyel alkalmaztatik. — Azon kérdésre, vajjon a le nem fizetett bírságokat és rövid fogsági büntetéseket nem lehetne-e szabad lábon teljesítendő kényszermunka által pótolni, Foresta gr. megjegyzi, hogy kisebb vétségeket bírságokkal kell fenytetni, ki pedig ezeket le nem tudja fizetni, megfelelő munkát tartozzék végezni, de a nélkül, hogy családjától elválasztatnék. Stevens (Belgium) azt hiszi, hogy ily eljárás nem felel meg a büntetés fogalmának. Végre maga Holtzendorff elnök tárgyalta a hatodik és legfontosabb kérdést; vajjon az élethossziglani fogság alkalmazható-e? s azon óhajátását nyilváníttotta, hogy e büntetési nem pótolja a halálbüntetést és a fogolynak kilátás nyitassék, miszerint jó magaviselet által visszanyerheti szabadságát. Több tag jelenté, hogy Amerikában és Angliában ily eljárás divik, de a kérdés nem vétetett bővebb megvitatás alá, mire Baker az elbocsátott foglyok felett gyakorlandó rendőri felügyelet legcélszerűbb módjáról értekezett. Szóló e rendszá-bály, s névszerint az Angliában szokásos eljárás mellett nyilat-

kozott, melynél fogva az elbocsátott fegyencz munkát kap és rendre szoktattatik. Stevens ellenkező nézetben volt, de a többség Backert pártolta, mire az ülés elnapoltatott.

A július 6-án tartott harmadik ülésben Hartings elnökölt. A két előbbi ülésről szóló jegyzőkönyv felolvasása alatt belépett Bruce belügyminiszter s miután az elnök által a gyűlésnek bemutatott, sajnálkozását fejezte ki, hogy bokros teendői miatt a congressust személyesen nem üdvözölhette. „De legalább köszönetet mondok azon idegen uraknak — folytatá, kik Európa legtávolabb részeiből, sőt még az alanti tenger tulsó partjáról is azért jöttek hozzánk, hogy tapasztalataikat velünk közöljék, s ily módon, a mennyiben hatalmukban áll, az összes országokat kisebb-nagyobb mértékben terhelő socialis bajon segítsenek. Reményem, miszerint ezen congressus minden részvevőkre nézve üdvös befolyással lesz. Ily nagy horderejű problemákat nem az elmélet, hanem egyedül a tapasztalatok segítségével lehet megoldani. Angliában a súlyos bűntények jelentékenyen gyérültek; reményem, hogy az idegen országok képviselői hasonlólt fognak jelenthetni, ez oly örömdetes haladás, melynek okait fűrkészni bár nehéz, de jutalmazó feladat.

A deportatio rendszerének eltörlése után, átalános volt a félelem, hogy a bűntények szaporodni fognak, s e helyett a fegyenczházak igazgatója konstatálhatta, hogy a bűntények száma évről évre apad. Miből magyarázzuk e sajátszerű tűneményt? Nem akarom állítani, hogy egyedül az államnak a bűntények megakadályozására, kipuhatólására megfenyítésére célzó rendszabályai idézték volna elő e kedvező eredményt, noha az új börtönrendszernek s a tökélesített rendőri intézményeknek megvannak kétségbevonhatlan előnyei. De a főérdem mégis azon nemeslelkű férfiaké, kik sok évi fáradszhatlan tevékenységük alatt ipariskolákat és javító intézeteket alapítottak s az elbocsátott fegyenczeknek keresetet szereztek. Mert ily módon nemcsak a bűntényekhez való visszatérés akadályoztatott meg, hanem a bűntény főoka: a végső szegénység is mellőzve lön. A nevelés utat tört jobb erkölcsi nézetek számára; az oktatás hasznos ismereteket terjesztett el, melyeket a világ valamelyik részében értékesíteni lehetett. Elriasztásra és javításra célzó eljárásunk tehát a legjobb gyümölcsöket termé, de vajlon a javítási rendszert pártolónak, vagy pedig azoknak, kik az elriasztási rendszert ajánlják, kell-e nagyobb eredményt tulajdonítani: azt csak oly gyülekezet, mint a jelen congressus döntheti el. A kormány, noha hivatalosan nincs képviselve, igen örömd a congressus létrejöttének, bő alkalmat nyujtand a tagoknak az itteni rendszer tanulmányozására s mindenkor kész hivatalos felvilágosításokat adni. — Reményem, hogy a tisztelt tagok meg fogják látogatni intézeiteinket, és azok berendezéséről, valamint az eljárásról tudomást fognak szerezni. A kormány nagy köszönettel veendi a bátor és igazságos kritikát, mert az eddig elért eredményekben nem nyugszik meg, hanem általuk csak újabb erőfeszítésekre érzi magát ösztönözöttetve.“ Ezen beszéd után, mely nagy tetszést aratott, a miniszter elhagyta a termet, mire az előbbi ülések jegyzőkönyvének felolvasása befejeztetvén, a congressus azon kérdést tárgyalta: „vajlon a botbüntetés alkalmazandó-e a fegyenczházi disciplinában?“ Stevens (Belgiumból), ki a kérdést fölvetette, határozottan a botbüntetés ellen nyilatkozott, mivel ez nem hogy javítaná, hanem ellenkezőleg még nem hogy javítaná, hanem ellenkezőleg még durvábbá, állatiassabbá teszi a fegyenczet. E nézetet az angol tagok kivételével, az egész congressus pártolta, Cane kapitány (angol) nélkülözhetlenné mondá a botbüntetést a fegyházi rend fenntartására. Aspinall azon meggyőződését nyilváníttá, hogy e büntetési nem ép oly elriasztólag, mint javítólag hat (!) Dr. Marquarden, a német birodalmi gyűlés tagja jelenté, hogy a botbüntetés a német hadseregnél végkép eltöröltetett.

Fulford őrnagy, a staffordi fegyház igazgatójának azon állítására, hogy korbács nélkül nincs mód a javíthatlan fogollyal elbánni, Hov asszony (Amerika) azt válaszolta, hogy a botbüntetés alkalmazását a fogházakban teljesen czétalanannak tekinti, mert a brutalis embert még brutalisabbá teszi. Igazságtalanság a megbecstelenített egyént még inkább megbecsteleníteni, s midőn már földön hever, újabb ütlegekkel kizozni. Jobb ha a fogolynak mondják, hogy Isten gyermeke, mint örökösen ismételni előtte, hogy vad állat.

(Folyt. köv.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgynölés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A törvényes öröködés a magyar jogban. Dr. Katona Mór, n.-szebeni kir. akad. jogtanártól. — A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség és a jogvesztés e két nemének joghatálya. — A gyámhatóság és az örökösödési bíróság. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbírótól. — A III. magyar jogászgynölés közleményei. — Különfélék.
MELLÉKLET: Büntetőjogi szemle. — Curiai határozatok.

A törvényes öröködés a magyar jogban.

(Folytatás.)

A hitvestársi öröködés.

(Successio conjugalis.)

7)

Ezen kölcsönös (reciproca) öröködésnek helye van: 1-ör a szerzeményi javakban, ha leszármazó egyenes örökösök nincsenek; 2-or az öröklött javakra nézve, ha sem leszármazó, sem felmenő, sem oldalagos örökösök nincsenek.¹⁻²⁾

Ezen intézkedés, mely a régi jog elvein sarkall, teljesen elhibázott, mert két szélsőség körül mozog: bizonyos esetekben igen is sokat, — sőt mindent a túlélő házasságra ruház, a szükség örökösök a szülék rovására s megrövidítésével, más esetekben pedig, éppen ellenkezően, teljesen megfosztja őt mindentől.³⁾

Lássuk közelebbről a dolgot. Ha az örökhagyó — leszármazói nem lévén — csak szerzeményi vagyont hagy maga után, midőn az ipar, találmányok s egyáltalán a kereset-forrásoknak sokoldalúsága következtében a szerzés s gyors gazdagodás módjai szaporodtak, igen gyakori, az Országban. Értekezlet első pontja szerint az összes hagyatéki javak, a másik túlélő félre szállnak;⁴⁾ az örökhagyónak netán még életben levő szülői pedig, kik a vérség kapcsán legalább is oly benső viszonyban állanak hozzá, mint házastársa, kik talán ép azért nem hagytak gyermekükre vagyont, mert mindent az ő alapos kiképezésére fordítottak s ez által szerzői képességét is lehetővé tették, egészen üres marokkal hagyatnak éppen öreg napjaikra; és ez annál viszásabb, mert az Országban. Értekezlet 7. §. a szülőknek még végrendelet esetén is biztosítja a törvényes örökrészt, pedig éppen a törvényes öröködés útján nyerendő osztályrész szabályozza a köteles részt is. S ha vizsgáljuk, mi vezet ily abnormis következményekre, újból meg újból azt találjuk, hogy mindennek oka az öröklött

s szerzeményi vagyon közt felállított különböztetés, ezen „a szent családíság eszméjét“ állítólag megőrző, de az örökhagyó szülőit cserben hagyó avult intézmény. Az Értekezlet ugyanis azt hitte, hogy hisz ezen esetben visszazáll a szülőkre az „ösi birtok“ mit gyermeküknek adtak, egyéb lehetőségekre nem is gondoltak, csak az ösi conserválására, és ezen ködkép meghozta gyümölcsseit.

Ez az egyik véglet; most lássuk a másikat. Tegyük fel — mit bizton lehet — hogy a házastársaknak nincsen szerzeményük. Meghal az egyik fél, éppen az, kinek szépeden volt öröklött vagyona. Mi történik most? Az öröklött vagyon visszamegy oda, honnan eredett, tehát egyik vagy másik szülőjére, s ha sem ezek, sem utódaik nem élnek, az öreg szülői ágra s így tovább. Ha volt öröklöttje a másik félnek, akkor még csak megjárja; de ha nincs, vagy ha volt is teszem, de azt közösen az örökhagyóval elköltötték, akkor bizony az Országban. Értekezlet nem segít rajta, a miatt földönfutóvá lehet,⁵⁾ mert házastársa öröklött vagyonában megelőzi őt bármely távoli „ágról szakadt“ oldal rokona az örökhagyónak. Csak akkor, ha már semmi néven nevezendő rokon nincs többé, csak ekkor szabad a túlélő házasságnak ama szentélybe lépni, melyet „öröklött vagyonnak“ ismerünk és bálványozunk; éppen hogy a fiskust megbirja még előzni a házasság!

Özvegyi öröklés.¹⁾

(Successio vidualis.)

8)

Ez iránti régebb jogszabványainkat az Országban. Értekezlet változatlanul visszaállította.²⁾

Helye van ezen öröködésnek, ha az özvegy nő elhunyt férje vagyonában lemenő kkel együtt jut az örökséghez. Az örökrésze az özvegynek pedig áll egy gyermekrészből, de csak az ingókban (hová azelőtt a nagyfonságú zálogbirtok is tartozott), mert az ingatlan a jogközösség által volt korlátolva. Különösen említi a Hárm. Könyv, hogy illeti az özvegy nőt: 1-ör kizárólag a jegygyűrű, (de nem a pecsét) a férj diszruhája, a kocsis és a hozzá tartozó hámas lovak; 2-or fe-

¹⁾ Lásd Országban. Érték. 14. §.

²⁾ Lásd Wenzel: Magyar magánjog II. köt. 332 sk. lap, hol történeti áttekintés is van nyújtva.

³⁾ Újabb tanúság ez arra, mily kevés hivatottság volt az Értekezletben a reorganizálásra, s mily kevésé látta és gondolta át intézkedése horderejét.

⁴⁾ Csak fele örökség útján persze, mert gyermek nem létben a szerzeményi javakra nézve törvényeink szerint a másik fele ipso jure illeti őt, mint szerzőtársat. Lásd Wenzel: Magánjog II. köt. 202 — 205. lap. Suhajda: Magánjog 371 — 372. lap.

⁵⁾ Ha csak nem éppen a nő az esetleg, kinek az özvegyi jog mégis nyújt férje vagyonában haszonélvezetet az oldalrokonok ellenében.

¹⁾ Lásd bővebben a történeti fejlődését is Wenzel: Magánjog II. köt. 326 sk. lap. Suhajda 337. l.

²⁾ Lásd Országban. Ért. 15. §.

l é b e n h a a z ö r ö k h a g y ó m é n e s e n e m ü t i m e g a z 50 d a r a b o t , a m á s i k f e l e a g y e r m e k e k é , m i n e k i n d o k á u l W e r b ö c z y a z t h o z z a f e l , h o g y e b b ö l a z ö z v e g y h i t b é r é t k é p e s e k l e g y e n e k k i f i z e t n i , n e h o g y a f e k v ö s é g e k h e z k e i l j e n n y u l n i o k ; 3 - o r v é g r e a f é r j s z e r z e m é n y é b e n i s r e n d e s ö r ö k r é s z e v a n ; h a a n ő m a g a i s k ö z s z e r z ő v o l t , u g y a k ö z s z e r z e m é n y f e l e n e m ö r ö k l é s , h a n e m a s z e r z é s t é n y e é s e r e j é n é l f o g v a i l l e t t e ő t . M e g j e g y z e n d ő v é g r e , h o g y a z , m i e z e n ö r ö k l é s u t j á n j u t a z ö z v e g y - n ő n e k , a z v a l ó s á g o s t u l a j d o n á b a m e g y e n á t .

Az özvegyi jog.¹⁾

(Jus viduale.)

9)

Az özvegy nőnek örököségi jogán felül még özvegyi jogot is nyújtott előbbi jogrendszerünk és ezt az Országb. Értekezlet egy fontos módosítással ugyan²⁾ szintén fentartotta. Ezen özvegyi jog áll a nőnek özvegyiségi idején át járó tisztességes lakás- és tartásból, s ha még újból férjhez megy, illő kiházásításból. Ezen joga azonban csak akkor jut érvényre, ha hozománya és hitbére iránt ki van elégítve, mert míg ez nem történt, addig férje összes javaiban törvényes zálogjoga van, mely még férjhez menetele által sem szenved változást.

Fontos továbbá az özvegyi jog hatására nézve az, van-e az örökhagyó után maradék vagy nincs. Ha nincs, akkor az özvegy az egész hagyaték hasznélvezetében marad, mert az Országb. Értekezlet előbbi jogunknak, a jogközösségben levő rokonokat illetett megszorítási jogát (restrictio) megszüntette. Ha megmaradnak gyermekek, akkor az özvegy, mint gyermekei természeti és törvényes gyámja, szintén benmarad az összes vagyonban, de ha a gyermekek felnövekedvén, gyámsága megszűnik, akkor ezek az özvegyi jog megszorítását kérhetik, csak hogy ki kell mutatniok, hogy a jövedelem tulmegy az özvegy rangja által követelt szükségleten. Ilyenkor, ha egyezség nem sikerül, a szokás az özvegynek egy gyermekrészt állapít meg; mely azonban szintén csak használata jut neki.

Az özvegyi jog megszűnik: 1. az özvegy halála által; 2. ha újból férjhez megy, mikor aztán illő kiházásítást kap kárpótlásul; 3. ha férje javaiból prédát üz, azokat pusztulni hagyja vagy eladósítja; végre büntetésül 4. ha családi okmányt vagy levelet elrejt eskü alatt sem fedezi fel.

Épen nincs helye az özvegyi jognak, ha az özvegy 1. házasság törést követett el, és férje azt meg nem bocsátá; 2. a nő hibája által előidézett elválás miatt; végre ha férjével adóslevelet irt alá, mert ekkor özvegyi jogát a hitelezőknek nem kell respectálni.

Itt még azon kérdésre kell felelni röviden: vajjon fentartható-e ezen a túlélő házasságra vonatkozó szabályzat magánjogunk rendszeres reformjakor is? Szerintünk nem! Mert habár vannak az özvegyi jog és örökösésben oly részletek, melyeket kegyeletünk feltétlenül helyesel, pl. hogy a nő elhunyt férje jegygyűrűjét, diszruháját örökölje, — mégis többnyire avult s a jelen viszonyok közt csak elvétve alkalmazható intézkedéseket tartalmaz, pl. a ménes s a jelen gazdasági élet új meg új alakulatait épen nem lehet ama szűk és ó keretbe foglalni; aztán még — mi a fő — fel van forgatva az alap, melyen úgy szólva egész jogrendszerünk, de különösen örökjogunk nyugodott s melyben gyökeredzett, t. i. az ősi és szerzeményi javak nagy fontosságu s következetes intézménye; mert az, mit az Országb. Értekezlet az öröklött és szer-

zeményi czimen helyébe tett, csak disharmoniát, visszásságot szül, mint a hitvestársi örökösésnél is láttuk; azért ez is újabb jogelvek szerint szabályozandó lesz.

10)

Az újabb törvénykönyvek a hitvestárs örökösése körül azt az elvet követik, hogy minél távolabbi rokonnal concurrál a túlélő társ, annál nagyobb örökrészben részesüljön.

Igy a száz törvénykönyv a hitvestársnak, ha lezármazókkal együtt jön az örököséshez, a hagyaték egy negyedét¹⁾ — ha pedig második vagy harmadik osztálybelivel örököl együtt — felét,²⁾ ha ezen osztálybeliek sincsenek már, akkor az egész³⁾ hagyaték neki jut. Igen terjedelmesen s a nő és férj kölcsönös örököséséről külön-külön intézkedik a zürichi, mely különösen minálunk sok rokonszenvre fog találni.

Mindenekelőtt az ágy és a házassági ajándék képezik kölcsönösen a hitvestársak örökségi tárgyát.⁴⁾

A nő, ha férje után lemenők maradtak, a hagyaték negyedét kapja hasznélvezésül,⁵⁾ ha még kiskorúak is vannak a gyermekek közt, ezek osztályrészét is használhatja, ha nevelésüket magára vállalja,⁶⁾ sőt ennek fejében a teljes koraak osztályrészének felét is visszatarthatja, míg csak teljes korba nem lép minden gyermek.⁷⁾

Ha a nő az örökhagyó szülői ágával együtt örököl, akkor választása szerint, vagy egy hatodát a hagyatékra tulajdonul, vagy pedig felét hasznélvezésre;⁸⁾ ha még az öreg szülei ággal jön össze,

¹⁾ 2049. §. Bei dem Ableben eines Ehegatten erbt von dessen Vermögen der überlebende Ehegatte ein Viertel, wenn er mit Abkömmlingen des Erblassers zusammentrifft.

²⁾ 2052. §. Wenn der Ehegatte mit Eltern, Voreltern, Geschwistern oder mit Abkömmlingen der Geschwister des Erblassers zusammentrifft, so erhält er die Hälfte der Erbschaft.

³⁾ 2053. §. Hinterlässt ein Ehegatte nur Verwandte der im 2026. §. unter 4 genannten Classe, so erhält der überlebende Ehegatte die ganze Erbschaft.

⁴⁾ 1946. §. Ueberdem ist die überlebende Ehefrau berechtigt das Bett des Mannes und die dem Ehemann zugekommenen Hochzeitsgeschenke zu begehren. 1956. §. In allen Fällen verbleiben dem überlebenden Ehemann die der Frau zugekommenen vorhandenen Hochzeitsgeschenke und das Bett der Frau.

⁵⁾ 1947. §. Wenn der verstorbene Ehemann eheliche Nachkommen hinterlässt, so fällt der überlebenden Ehefrau die Hälfte des von dem Manne hinterlassenen Hausrathes zu eigen zu, und ist sie, so lange sie im Wittwenstande verharrt, zur Nutzniessung des vierten Theiles der übrigen reinen Verlassenschaft ausser dem Hausrathe berechtigt.

⁶⁾ 1948. §. Sind noch gemeinsame minderjährige Kinder in der Haushaltung des verstorbenen Vaters zurückgeblieben, so ist die Mutter berechtigt, insofern sie die Pflege und Erziehung derselben auf ihre Kosten übernimmt, und ihr solche von der Vormundschaftsbehörde überlassen wird, bis zur Ausrichtung oder Volljährigkeit der Kinder, die auf dieselben fallenden Erbtheile zu geniessen und zu nutzen, jedoch ohne Abbruch der vormundschaftlichen Rechte der Verwaltung.

⁷⁾ 1949. §. So lange noch solche minderjährige Kinder in der Haushaltung der Mutter zurückbleiben und die Erziehung derselben von der Mutter übernommen ist, darf dieselbe auch die auf die einzelnen volljährigen oder ausgerichteten Kinder fallenden Erbtheile zur Hälfte fortgeniessen. Sind aber alle Kinder volljährig geworden oder aus der Haushaltung der Mutter ausgeschieden, so erlischt dieses erweiterte Recht der Mutter auf den Genuss ihrer Erbtheile.

⁸⁾ 1950. §. Wenn der Erblasser keine eheliche Nachkommen hinterlässt, aber Erben aus der väterlichen oder mütterlichen Parentel vorhanden sind, so erhält die überlebende Ehefrau den ganzen Hausrath zu eigen und nach ihrer Wahl den sechsten Theil der übrigen reinen Verlassenschaft zu eigen, oder so lange sie unverhehlicht bleibt, die Hälfte der reinen Verlassenschaft zur Nutzniessung.

¹⁾ Lásd különösen Wenzel: Magánjog II. köt. 228—232-ig lap. Suhajda: Magánjog 273—374. l.

²⁾ Lásd Orsz. Ért. 16. §. Első kikezdés.

vagy egy negyede a hagyatéknak tulajdonba, vagy két harmada használatra.⁹⁾ Ha azonban a nő újra férjhez megy, és gyermekei vannak, teljesen elveszti a haszonélvezetet, ha még nincsenek, akkor csak felét.¹⁰⁾ Végre ha semmi örökös nincs, a nő kapja az egész hagyatékot.¹¹⁾

A tulélő férj öröködése a nőével egészen párhuzamos, csak hogy reá nézve újra házassága esetén, ebből semmi hátrányok nem származnak; valamint hogy gyermekei létében nem mint a nő $\frac{1}{4}$, hanem egy harmadot örököl haszonélvezetül.¹²⁾

Az osztrák polg. törvénykönyv, mint közismeretű, mellőzhető.

A code civil a tulélő házastársnak, csak ha már törvényes örökös nincs, ad örökjogot az egész hagyatékban.¹³⁾

(Vége köv.)

Dr. KATONA MÓR,
n. szebeni kir. akad. jogtanár.

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

(Folytatás.)

4-er. Mulasztás történik, ha a fizetés végetti bemutatás oly személy által történik, kinek nem eléggé sikerül, a váltó jogos birtokát igazolni.

A fizetés végetti bemutatásra az van feljogosítva, ki magát, mint a váltó birtokosa igazolja, mert különben az adósnak nemcsak nem kell, hanem nem szabad fizetni, s miután birtokát nem tudja igazolni nincsen jogában a fizetést s ennek hiányában óvást felvenni: (Freitschke: Enciclop d. N. N. II. R. 126. l.)

Hogy a váltóbirtokos, mint igazolt birtokos vagy tulajdonos jelenkezzék, szükséges, hogy tulajdoni minőségét a hátíratok összefüggő és magához lenyúló sora által igazolhassa. (Vildner: id. m. 58. §. — Karvasi: id. m. 100 l. — Dr. Apáthi m. váltójog 89. l. — Blaschke: id. m. 191. l. — Pardessus: id. m. 399. sz.)

Ezen állítás helyessége különösen a mvtk. 58. §-ából tűnik ki, mely csak az elfogadás végetti bemutatásnál engedni, miszerint az elfogadás végetti bemutatás alkalmával bebizonyítani nem szükséges, hogy a váltó a bemutatónak tulajdona, vagy hogy ő a tulajdonosnak megbízottja; — miből a contrario a fentebbi állítás, hogy a fizetés végetti bemutatás csak az igazolt tulajdonos, vagy megbízottja által történhetik, következik.

Hasonló intézkedést tartalmaz a k. ném. v. rendszabály 18. cikke, melynek harmadik pontja rendeli: A váltó pusztá birtoka jogot ad a bemutatásra, és el nem fogadás esetében az ovatolásra.

⁹⁾ 1951. §. Sind auch keine zur elterlichen Parentel gehörigen Erben vorhanden, sondern kommt eine entferntere Parentelordnung zur Succession, so erhält die überlebende Ehefrau ausser dem ganzen Hausrathe nach ihrer Wahl entweder den vierten Theil der reinen Verlassenschaft zu eigen, oder so lange sie unverändert bleibt zwei Drittheile derselben zur Nutzniessung.

¹⁰⁾ 1953. §. Bei der Wiederverehelichung der Wittwe hört ihr Recht auf die Nutzniessung der den Kindern zugefallenen Erbtheile auf, und sind je nach Umständen im Interesse der Kinder neue Anordnungen von Seite der Vormundschaftsbehörde zu treffen. 1954. §. Ebenso vermindert sich die der Wittwe zustehende Nutzniessung je auf die Hälfte, wenn dieselbe sich wieder verhehlicht.

¹¹⁾ 1955. §. Ist keine erbfähige Verwandtschaft des Ehemannes vorhanden, so kommt das Erbrecht der überlebenden Ehefrau zu.

¹²⁾ Hinterlässt die verstorbene Ehefrau eheliche Nachkommen, so gehört dem überlebenden Ehemanne die Hälfte der von der Frau hinterlassenen fahrenden Habe zu eigen, und die Nutzniessung eines Drittheils ihrer reinen Verlassenschaft auf Lebenszeit, er verheirathe sich oder nicht.

¹³⁾ 767. §. Horsque le défunt ne laisse ni parens au degré successible, ni enfans naturels les biens de sa succession appartiennent au conjoint non divorcé qui lui survit.

Ily értelemben nyilatkozik Pardessus a francia törvényhozás tekintetében. — (Cour de droit commercial 418. szám.)

5-ör. Mulasztásnak van helye, ha a bemutatás, ugy az elfogadás, mint a fizetés végetti, nem az illetékes helyen tetetik.

Ez a vtk. I. r. 59. és 100. §§-aiban foglaltatik, ily szavakkal: A váltót elfogadás végett az illető személyeknél, a váltóban kitett lakhelyöknön kell bemutatni; — és, minden váltót fizetés végett az abban kitűzött fizetési helyen be kell mutatni. — Hozzá teszi a törvény a vtk. 100. §. végén „és a fizetés felvétele végett a fizetőhöz elmenni“. — Ebből az következik, hogy a bemutatásnak az üzleti helyiségében, ilyennek nem létében pedig lakásán kell történni.

E tekintetben kivételnek akkor van helye, ha a bemutatásra bizonyos helyiség van kijelölve, vagy ha a felek a bemutatás helye iránt külön állapodtak meg. — (Dr. Apáthi: m. váltójog 82. l. és 90. l. — Karvasi: Váltójogtan. 77. és 100. lapok — Küllei: 59. és 100. §§.)

A váltót fizetés végett, ha abban az adós lakhelyétől különböző van fizetési helyül kijelölve még akkor is, ha telepes megnevezése nincsen, nem az adós lakhelyén, hanem a kijelölt fizetési helyen kell bemutatni. — (Váltóftazéknek 1863. évi 7170. sz. a. kelt határoz. — Szenizey: Váltó és csődügy. III. füzet 24. l.)

A német törvényhozás e tekintetbeni intézkedése, mely a köz. ném. v. rendszab. 91. cikkében foglaltatik következő:

„Az elfogadás, vagy fizetés végetti bemutatás, óvás, másod példány követelése nemkülönböztetve valamely meghatározott személynél véghez viendő minden egyéb cselekvények, ezen személy üzleti helyiségében, ennek hiánya esetében lakhelyén teljesítendő. — Valamely más helyen, p. o. tőzsdén, ez csak a felek kölcsönös megegyezésével történhetik.

A rendelet, hogy az elfogadás végetti bemutatásnak az intézvénnyezett lakhelyén kell történni, szorosan veendő, és más helyen felvett óvás csak akkor birna érvénnyel, ha kifogás nem tetetnék. — (Archiv. f. d. W. R. II. köt. 123. l.)

A francia törvényhozás ide vágó intézkedése a cod de com. 173. cikkében foglaltatik, a mely rendeli: Az óvás felveendő.

Annak tudva levő, vagy legutóbb ismert lakásán, kinél a váltó fizetendő volt.

A váltó, mely valakire intézvénnyezettik, lehet egy harmadik személy lakásán fizetendő, még akkor is, ha ezen harmadik személy lakása ugyan azon helyben van, hol az intézvénnyezett lakik. — (Pardessus: id. m. 383. sz.)

Ha az, kinél az óvás felveendő, lakását változtatja, az óvást az új lakáson is fel lehet venni. — (Pailliet: Manuel de droit fr. c. d. e. 173. cz. 4. p.)

6-ör. Mulasztás létesül, ha elfogadás, vagy fizetés végetti bemutatásnál, nem oly okiratok mutattatnak be, melyekre a fizetést illet elfogadást jogosan megkivánni lehetne. — Ebben az értelemben rendeli a vtk. I. r. 70. §.

Az elfogadásban megkivántatik, hogy az eredeti váltóra, vagy másolatára jegyeztessék. — Ha tehát a váltótulajdonos nem a váltót, vagy másolatát mutatta be, minek következtében az intézvénnyezett a váltót el nem fogadja, vagy ki nem fizeti, a váltó tulajdonos nem panaszkodhatik, és viszkeresetét méltán vesztette el. — (Vildner: id. m. 70. §. — Karvasi: Váltój. 83 l. — Küllei: id. m. 97. §. — Apáthi: magy. Váltój. 84. l.)

Továbbá rendbeli a vtk. 120. §-a, ha a váltó egészen kifizetetik, a fizetőnek következő okleveleket kell általánban: a) az eredeti váltót és ha a zeredeti elfogadás és minden hátíratok nem egy példányon lennének feljegyezve, a többi példányokat vagy másolatokat is, melyekben az elfogadás, vagy eredeti hátíratok vannak egész végig; b) egyéb okleveleket, melyek a fizetést felvevő jogainak igazolására netalán szükségesek; c) az óvási okleveleket, ha és a mennyiben a fizetést csak azoknak kivétele után lehetett behajtani.

E helyütt felmerül azon kérdés, valjon a viszkeresetet magának fentartó fizető követelheti-e, miszerint a bemutató azon okleveleket is köteles neki kiadni, melyek az óvás közlését igazolják, a melyek nélkül viszkereset a magy. Váltójog szerint nem gondolható?

Erre a kérdésre egy ftszéki döntvény folytán tagadólág kell felelni. A hétszemélyes tábla 1865. 529. sz. Előadatot 1865. nov. 26-án a k. htb. váltó oszt. M. E. és S. brüni kereskedőknök — V. D. ellen . . . ft és jár. ir. indított váltójogi viszkeresetet tárgyazó perükben, — melyben az alsóbiróságok folpereseket keresetüktől egybehangzó végzéseik által elmozdítottak stb. az egybehangzó elsőbirósági végzéseket megsemmisítette, mert

felperesek a kereseti, az utolsó váltótulajdonos által 1865. július 1-én óvatolt és általok 1865. július 4-én beváltott váltónak beváltása idejétől számítva óvás közlési folyamodásukat 1865. júl. 6-án a bíróságnál beadták, és ez által az óvás közlésére nézve törvény szerint köteleességüket pontosan teljesítették, és pedig azért, mert arra, hogy az óvás a vtk. I. r. 140. §-a értelmében közöltesse a vtk. I. r. 139. §-a nem a már más által óvatolt váltót beváltó forgatót, hanem csak az óvást elsőben kivételű váltótulajdonost kötelezi, és azért, mert felperesek a fent érintett óvás közlési mód által a vtk. I. r. 160. §. b. és 204. §. c. és 138. §. c) pontjai rendeletének teljesen eleget tettek.

Azon alperesi ellenvetés, hogy felperesek a kivett váltó óvást ennek kivételétől számítva a törvényes rendes közlési idő alatt alperessel nem közölték, felperesek ellenében egészen érvénytelen, mert miután az óvást kivételű váltótulajdonos, az általa kivett óvást alperes kibocsátóval nem közölte, és azt tenni a vtk. I. r. 144. §. szerint jogosítva is volt, felperesekre, mint az óvatolt váltót beváltókra nézve a kivett óvást, annak kivételétől számítva, a rendes törvényes közlési idő alatt alperessel közleni fizikai lehetetlenséggé vált, ezen az óvást kivéző váltótulajdonos tetszésétől függő óvás közlése tehát felpereseknek jogait el nem enyésztheti; ugyanazért a folytatólagos tárgyalás az 1-ső bíróságoknak megrendeltetik.

E szerint tehát a kifizető, viszkeregete fentartása végett az óvásközlést ő maga teheti minden hátrány nélkül, minek folytán, ő a fizetést azért, hogy a bemutató nékie ily okmányt ki nem szolgáltat, vissza nem tarthatja.

A német törvényhozás e tekintetbeni intézkedése következő: (köz. n. vrendsz. 21.)

A váltó elfogadásának a váltón írásban kell történni. — Az elfogadás és fizetés végetti bemutatás csak az eredeti váltó vagy másodlata alapján történhetik jogérvényesen. — (Dr. Apáthi: k. n. Váltójog. 151. l.)

Ha azonban másolatra eredeti hátiratok vezetettek ez is felmutandó, a mennyiben az által a váltó jogos birtoka igazoltatik. — (Blaschke: W. R. 191. l.)

Továbbá rendeli a 83. cz. A névbecsülési fizetőnek a váltó és a fizetés hiánya miatt felvett óvás a költségek megtérítése mellett átadandó.

A francia törvényhozás nem rendeli ugyan nyíltan, hogy másolaton is történhetik elfogadás, de következtethetni lehet ezt a *code de commerce* 122. cikkéből, mely így hangzik. A váltó elfogadásának írásban kell történni. — (Freitschke: id. m. I. r. 68. l.)

Ily véleményben van Pardessus is *Cour de droit commercial* 367. sz. mondván:

Nem épen szükséges, hogy az elfogadás épen a váltóra vezetessék, lehet azt külön okiratra is vezetni, például levélben kijelenteni, miszerint a váltótulajdonosnál található váltót elfogadja.

A fizető csak akkor szabadul kötelezettsége alól, ha az elfogadott váltót kézhez veszi. — Ki oly másodlat felmutatása mellett fizet, melyen nincsen rá vezetve az, hogy „a másodlat kifizetése által az elsődlet is érvénytelen” (azaz: *a clause cassatoria* abba a helyzetbe jöhet, hogy kétszer kell fizetnie. — (Pardessus: f. id. m. 341. sz. — Pailliet: f. id. m. c. d. e. 147. cz. 2. pontja.)

7-er. Ugyancsak mulasztás követtetik el akkor is, ha szükség esetében óvás, vagy általában nem vagy az arra meghatározott időben és formában nem vétetik ki.

Az óvás kivétele formális ügylet; és ennek kivételébeni késedelem, vagy mulasztás jogvesztést idéz elő, noha a bemutatás, idejében meg is történt, a miért azt, mint a bemutatástól független mulasztást, külön kellett tárgyalni.

A váltóbirtokos köteles, bizonyos jog elvesztése terhe mellett magának arról, hogy bemutatási köteletségének eleget tett, a törvényben meghatározott idő alatt bizonyítási eszközt szerezni. — Ezen bizonyítási eszköz megszerzéséhez a törvény bizonyos formalitásokat köt, melyeket, ha a szerző, vagy a megszerzés elősegítésére hivatott egyén megsértene, a bizonyítási eszköz elveszti bizonyítási erejét, minek folytán képtelenné válik bebizonyítani, hogy a bemutatási köteletségének megfelelt.

Köteles, e szerint a váltóbirtokos óvást felvenni, minden esetben, melyben viszkeregeti jogai fentartása végett bizonyos váltójogi cselekvény véghez vitelére köteleztetvén, ennek megtörténtéről igazolási eszközt akar szerezni.

Az esetek, melyekben óvás felveendő következők lehetnek:

1) ha a váltó általában nem fogadtatik el, vagy ha az elfogadás feltételes vtk. 60. §.;

2) ha az elfogadó a lejáratit napot megmásítani akarja. 60. §.;

3) ha az elfogadó a fizetést más helyen, mint a mely erre a váltóban ki van tűzve, igéri fizetni. 60. §.;

4) ha több intézvénnyezett közt csak egy is az elfogadást megtagadja vtk. 62. §.;

5) ha az intézvénnyezett az elfogadás végett neki átadott váltót ki nem adja;

6) ha a lát utánra kiállított saját váltónál a kibocsátó, vagy idegen váltónál az elfogadó a bemutatás keltezését megtagadja 68. §.;

7) ha telepített váltónál a telep ki nem jelöltetik vtk. 73. §.;

8) ha az intézvénnyezett váltóképtelen;

9) ha a váltó névbecsülésből fogadtatik el vtk. 64. §.;

10) ha a váltó kisebb összegről fogadtatik el, mint a melyről szól vtk. 83. §.

11) ha az elfogadó, névbecsülő, vagy utalványozott a fizetést megtagadja vtk. 105. §.;

12) ha az, kinek a bemutatásnak történni kell, vagy a fizető nem található vtk. 130. §.;

Ily esetek előfordulhatnak, ha az illető meghalt vagy csődbe esett, a mely esetben, a váltó óvás azon személyeknél történik, kik a hagyatéki javak értékét képviselik vtk. 102. §.

13) ha az intézvénnyezett a lejárat előtt csőd alá kerül. — A curiának 1863. márcz. 23. és 26-án k. határoz. — (Dr. Apáthi: magy. Váltójog 123. l.)

14) ha az elfogadó a váltó lejárat előtt csőd alá esik. — A ftk. 1875. évi 2090. sz. a. k. határoz. — (Szenizey: Váltó és csőd ügy. 5. foly.)

15) ha a fizetés névbecsülésből történik.

16) ha az elsődlet, vagy eredeti példány gondviselője azt a váltóbirtokosnak kiadni vonakodik, vagy nem található. — (Dr. Apáthi: magy. Vtjog. 124. l.)

17) ha a bemutatás a megbízó által meghagyatik.

Az óvás kivételénél megtartandó formálilások megszegése által elkövethető mulasztások esetei is szemügyre veendők.

E tekintetben az idő, melyben az óvásnak történni kell, bir nagy fontossággal.

Azon váltók, melyeket elfogadás és a látra szóló váltók, melyeket fizetés végett, a kiállításától számítandó bizonyos meghatározott idő alatt be kell mutatni: elfogadás, illetőleg fizetés hiánya miatt ezen meghatározott idő elforgása előtt óvatolandók.

A fizetés hiánya végetti óvatolás csak a lejáratit napon déli 12 óra után vehető eszközösbe; és kivehető törvényszékek székhelyén a reá következő nap déli 12 óráig, egyebütt pedig a lejáratit naptól számítandó 8 nap alatt. — (M. vtk. 127. §.)

E tekintetben a vásári váltók kivételt képeznek, a mony nyiban ezeknél az óvás a lejáratit napon csak délután 4 óra után vehető fel vtk. 109. §.

Szerény véleményem szerint, a vásári váltót másnap d. u. 4 óráig lehet óvatoltatni, mert ezen 24 óra a váltóbirtokosnak azért engedtetik, hogy az óvatoláshoz megkívántató szükséges teendőket véghez vihesse; az eszközöket előteremtse stb; — ezen érvek a vásári váltóknál is alkalmaztathatók.

Ha azonban ily lejáratit nap ünnepre, vagy vasárnapra esik; az óvás kivétel a legközelebbi köznapon történhetik. — (Vtk. 110. §.)

A következő köznapon, szerény véleményem szerint az óvás déli 12 óra előtt is felvehető. — Ez annál kevésbé szenved kétséget, minthogy a htb. ismételve kimondotta. — (Küllei: magy. Váltój. 110. §.) miszerint a fizetési napon is déli 12 óra előtt felvett óvás érvényes.

Az óra iránt, melyben az óvás felvehető, s a m. vtk. különös intézkedést nem tartalmaz.

A német törvényhozás e tekintetbeni intézkedései következőben foglalható össze:

Az óvás főnevein kívül a köz. n. v. rendszabály, még ismer egy harmadik nemet, tehát 1) az elfogadás hiánya 2) a fizetés hiánya miatti és 3) a biztosítási óvást. — Ez utóbbi által az elfogadónál biztosság hiánya igazoltatik.

E tekintetben a k. n. v. rendszabály 29. cz. következőt rendel. Ha valamely váltó egészen, vagy részben elfogadtatott, az elfogadott összegre nézve biztosítás csak azon esetben kérettetik: ha az elfogadó csőd alá került, vagy ha csak fizetéseit szüntette meg; ha a váltó kibocsátása után az elfogadó vagyona intézett valamely végrehajtás siker nélkül maradt, vagy ha ellene valamely fizetési kötelezettség nem teljesítése miatt a személy fogság fogatosítása rendeltetett el. — Ha ezen esetekben az elfogadó által biztosítás nem adatik és e miatt ellene óvás vétetik fel, s az elfogadás, az óvás tanúsítása szerint, a

váltón netalán megnevezett szükségbeli utalványozottaktól sem eszközölhetik ki, a váltótulajdonos és minden forgatmányos az óvás kiadása mellett, előzőitől biztosítást követelhet (26—27-ik cikk.)

Ha egy váltó több személy által van elfogadva és egy vagy több közülük csődbe esik, ez a váltó hitelezőt még nem jogosítja biztosítást kérni. — (Archiv: f. d. N. R. 4. k. 96 l.)

A biztosítási óvásnak, melyet a k. n. vrend. megenged ugyan, de nem követel, az idegen váltó elfogadója és a saját váltó kibocsájtója ellen van helye, miért is a váltó elfogadása előtt nem történhetik. — Az óvás ezen neme egyedül annak igazolására szolgál, hogy az elfogadótól, illetőleg a saját váltó kibocsájtójától biztosíték nem adatott, miért is azon tények tekintetében, melyek az elfogadó, vagy kibocsájtó fizetési tehetetlensége megállapítására tartoznak bizonyítékot nem képez. — (Dr. Apáthi: k. n. Vjogt. 256 l. — Blaschke: id. m. 233. l.)

(Folyt. köv.)

A gyámhatóság és az örökösödési bíróság.

Az 1870. XLII. t. cikk a gyámhatóságot a törvényhatóságokra, illetőleg az azok kebelében alakítandó árvaszékekre ruházta, azonban sem e törvény, sem az annak kapcsában kiadott miniszteri rendelet nem fogta fel a gyámhatóság körét oly szellemben, mint azt tekintettel arra, miszerint ezen intézkedés által a gyámhatóság a bíróságtól teljesen elválasztatott, tekintettel a törvénykezési rendtartásnak az örökösödési eljárásra vonatkozó intézkedéseire, fel kellett volna fogni, minek következménye, hogy a gyakorlatba vett eljárás a mellett, hogy alapjában véve helytelen kettős munkát okoz, mennyiben ugyanazon munkával terheli a bírót és a gyámhatóságot.

A mostani eljárás szerint ugyanis:

A bíróság a végrehajtó által leltározatja a hagyatékot, s azután tárgyalja illetőleg ott, hol hivatalos beavatkozás esete forog fenn az osztályt megkísérli, ha az sikerül, átteszi a gyámhoz jóváhagyás végett, ez, ha csak nem nyilvánvaló, hogy a kiskorúak érdekei teljesen meg vannak védve, ismét saját közegei útján eszközölhet vizsgálatot, s annak alapján végre az osztályt helybenhagyván, az átiratás elrendelése végett átteszi a bírósághoz.

Ha ezen eljárást közelebbről megtekintjük, egyszerre szembeötlő lesz azon kérdés? hogy miért járt itt tulajdonképpen közbe a bíróság, mikor a kiskorúak érdekében a jóváhagyás s az ebből származó felelősség egészen s kizárólag a gyámhatóságra hárul.

Ez eljárás sem a p. törvk. rendt. alapelveiből, sem a gyámhatóság a bíróságtól történt elválasztása folytán eredett viszonyok természetéből nemcsak nem következik, hanem — merem mondani — ezzel határozott ellentétben áll.

A törvk. rendtartás alapelve, hogy örökösödési eljárás a bíróság által csak akkor indítandó meg, ha ezt a felek kérelmezik; tehát a feleknek jogukban áll örökrészeikre nézve ki egyezni, azokat ezen egyezségük szerint birtokba venni, csak a telekkönyvi átiratás van a telekkönyvi rendszer által igényelt alaki szabályokhoz kötve (580—581. §. §.)

Kivételt képez ezen eset alól, ha oly személyek vannak érdekelve, kik gyámság vagy gondnokság alá tartoznak, (560. §. a) pont — (a többi pontok nem tartozván feltett kérdésünk körébe, ezek mellőzendők) ennek természetes indoka abban rejlik, mert e személyek nem lévén önjogúak s így ki sem egyezhetvén örökrészeikre nézve, képviselőre volt szükségük, melyet a törvény a bíróságra ruházott, mely a 37. §. szerint a gyámhatóságot isgyakorolván, az osztály általa hagyatott helyben, kivéve némely ritkább eseteket, melyekben más bíróság gyakorolta a gyámhatóságot.

E helyzet azonban most teljesen megváltozott, az árvák a gondnokokban bírnak oly képviseléssel, mely és mely csak is egyedül van jogosítva érdekeikre felügyelni, illetőleg a nevökben kötött osztályt helybenhagyni.

Oly esetben tehát, ha az örökösök között — legyenek azok mind kiskorúak vagy kis és nagykorúak — örökrészeik mennyiségére és az osztályra nézve semmi nehézség sem forog fenn, s a tervezett osztályhoz a gyámhatóság is hozzájárul; mi szükség van a birói beavatkozásra, tán azért, hogy a bíró létesítse az osztályt, s a gyámhatóság azt jóváhagyás előtt felülvizsgálván, egy dologból kettő okoztassék?

Ha azon elvet alkalmazzuk, hogy birói közbenjárásnak csak azon esetben van helye, ha a felek osztályrészeikre ki nem egyezhetvén, ezt maguk kérelmezik, kétségtelenül azon

meggyőződésre jutunk, hogy ily esetben csak gyámhatósági intézkedés szükségére forog fenn s birói közbenjárás nem igényeltetik.

Mert nem teszi szükségessé többé a birói közbenjárás az, hogy oly személyek vannak érdekelve, kik a maguk jogait nem védhetik, s kik törvényszerű védője s tekintve a kiskorúak érdekeinek ellenőre a bíróság lévén, annak fellépése nem mellőzhető, mint hogy a kiskorúak érdekeit amúgy is a gyámhatóság védi, ha tehát annak jóváhagyásával barátságos osztály jó létre a bírósági közbenjárásnak, mely a kiskorúak érdekei védelmére felügyelni többé a nélkül sincs hivatva, sem célja, sem szüksége fenn nem forog.

Ezen elvből kiindulva tehát — nézetem szerint — a hagyatéki eljárás, a bíróság és a gyámhatóság körére tekintettel, következőleg lenne szabályozandó:

A hivatalbóli leltározás csak is a kiskorúak érdekében történik, ezt a gyámhatóság — saját közegeivel teljesíti.

A leltár bemutatván, a gyámhatóság a járási szolgabíró által megkísérteti az egyezséget, s ha ez sikerül, jóváhagyja árvaügyészét utasítja, hogy a hagyatékban az 580—581. §-ok értelmében, az osztályhoz képest eszközlendő átiratásáért az illető birtokbírósághoz folyamodjék, csatolván az örökjog beigazolására kellő okmányokat, a birói teendő tehát csak itt kezdődik, midőn az örökjog kimondatik és átadatik, s e részben kiskorúak és nagykorúak között különbséget tenni teljesen felesleges lenne.

Ha pedig az egyesség nem sikerül, a gyámhatóság kéri a hivatalos beavatkozást, s akkor a bírósági közbenjárás kezdődik, melyet, mint magától is értetik, a nagykorúaknak is jogában áll kérelmezni, ha a gyámhatóság intézkedéseibe bele nem nyugosznak, kik is ebből kifolyólag a birói leltározást is szorgalmazhatják.

Ezekből következő tehát, én a kiskorúakra úgy mint a nagykorúakra, a jelen viszonyok között, midőn a kiskorúak érdekei egy külön gyámhatóság által képviseltetnek, a birói beavatkozás szükségét csak is azon esetben látom fennforogni, ha a felek s illetőleg a gyámhatóság által képviselt kiskorúak között a barátságos osztály nem létesül, — vagyis midőn a gyámhatósági teendő megszűnik s két ellenérdekű fél állván szemben egymással, a birói teendő kezdődik.

Ez volna a határvonal, mely a gyámügyeknek a birói teendőktől elválasztása folytán, a két hatóság körét elkülöníti.

ZLINSZKI IMRE,
kir. táblai pótbíró.

A III-ik magyar jogászgűlés közleményei.

Indítvány

Dr. Környi Ede ügyvéd urtól Pesten,

az elítelt fegyenczek föltételeken szabadon bocsátása tárgyában.

Tekintve, hogy az 1840. évi V. t. cz. szerint a magyar büntető-törvénykönyv válthatatlan kapcsolatban legyen a büntető és javító rendszerrel;

tekintve, hogy a büntetés és javítás céljai legsikeresebben a szabadság-büntetés útján valóíthatók;

tekintve, hogy a jelen század első felében hazánkban több törvényhatóság fogházait a javító rendszer szerint átalakította, második felében pedig a magyar szent korona területén, egy évnél hosszabb időre elítelt férfi büntetéseik számára Vácson, Lipótvárott, Munkácson, Lepoglaván, Szamosújvárt, — a tíz éven túl vagy felségárulás, közhitelpapír hamisítás miatt elítéltekre pedig Illaván (Trencsén megyében), továbbá nőszemélyek számára Mária-Nostrában álladalmi költségen fegyházak felállítottak;

tekintve, hogy hazánkban a birói ítéletek által kiszabott, egy évnél hosszabb börtön- vagy fogság-büntetések (a magyar kir. orsz. fegyházak házszabályai szerint) az országos fegyházintézetekben hajtatnak végre;

tekintve, hogy országos fegyházintézeteinkben a szabadságvesztésre ítélt egyének, ítéleteik határozataihhoz képest fogva tartatnak s egyszeremind gondos felügyelet, beható oktatás, folytonos munka és példás rend által azok erkölcsi javítása eszközöltetik;

tekintve, hogy a most említett büntetési és javítási rendszer helyes alkalmazása a fegyenczek javulását és munkaszere-

tetre ébresztését biztosan remélni engedi; másrésről azonban hazánkban ez időben a tényleg igazolt javulás sem képesíti a fegyenczet arra, hogy az ítéletben kiszabott büntetésnek végkép kiállása előtt szabadon bocsáttassék; mert hazánkban a fegyencz csak akkor bocsáttatik szabadon, miután büntetését egészen kiállotta vagy kegyelmet nyert;

tekintve, hogy a kegyelmezés, midőn reményt gerjeszt abban, ki büntetettik: célját téveszti a büntetésre és javulást gátló elkeseredést szül, ha ezen remény meghiusul;

tekintve, hogy az ítélethozatalkor a büntetési időtartam a javulásra nézve biztosan még meg nem határozható és e tekintetvén helyes alapszabot tenni csak akkor lehet, ha a fegyenczek javulása a bűnhődéskor kétségtelen tényekben nyilatkozik;

tekintve, hogy a büntető ítéletek azonos büntettek megfenyítése körül rendkívül egyenlőtlenséget tüntetnek fel jelesen hazánkban;

tekintve, hogy a büntető hatalomnak a büntetés és javítás mellett magasztos osztályrészt jut a büntettest úgy adni vissza a társadalomnak, hogy fedhetlen, hasznos és munkás életet élhessen, miről napjainkban hazánkban alig lehet szó, mert ha a fegyencz a reá mért szabadságbüntetést kiállotta, ha tehetségesebb, a maga költségén oda mehet a hová tetszik, ha pedig szegényebb osztályú, eltolonczoztatik hovatarozása helyére és ezzel az állam véglegesen leveszi róla kezét; ellenben épen a szegényebb osztályt szabad költözködésében gátolja és reá a gyanu árnyékát vetve, becsületes keresetben útját állja;

tekintve, hogy az állam és magánosok vállvetett közreműködésére van szükség, miként a társadalom a megjavult fegyenczet keblébe visszafogadja; nem pedig mint nálunk történik, hol a munkaadó az ilyen megbélyegzett egyént rögtön elbocsátja, sőt gyakran elbocsátani kényszerítettik, mert a többi munkások egy volt fegyenczcel együtt dolgozni nem akarnak;

tekintve, hogy a most felsorolt bajok gyökeresen orvosolhatók: ha a fegyencznek ítéletileg megállapított büntetése tulajdonképp nem engedtetik el, csak teljes végrehajtása felfüggesztetik mindaddig, míg szükségesnek nem bizonyul mennyiben t. i. ő, ha javult szabadon bocsáttatik, de csak addig, míg magát jól viseli, ellenben a mint szabadságával visszaél, minden új ítélet nélkül ismét bezáratik és ítéletileg kiszabott büntetését végig szenvedni köteles;

tekintve, hogy ezen uton vagyis a feltételes szabadon bocsátás útján az elítelt fegyencz saját kezeibe letétetik sorsa, azaz: javulásra, jó viselethez, tanulási kedvre, munkásságra, szorgalomra ébresztetik, buzdíttatik; míg másrésről a fegyencznek rokonai, családja tagjai, barátjai, ismerősei, hatalmas pártfogói — községe előljárói és más jótékony emberek a kegyelmezésérti utánjárás helyett munkaszervezésről gondoskodásra fegyencz-egyletek alakítására s ilyen egyleti özműködésre — szövetkezni fognak: az elítelt fegyencz feltételes szabadon csak akkor bocsáttatván, ha ezt ő maga kéri és igazolná, hogy őt a község, rokonai, vagy az egylet vagy mások befogadják és szegényi segedelem nélkül jogos kereset útján magát fenntartani képes leendő;

tekintve, hogy a feltételes szabadon bocsátás intézményének természete hozandja magával, miként a munkaadó a hatóságnak mintegy oltalma alatt áll; ha tehát rossz magaviselet vagy károkozás miatt panaszt emel a fegyencz ellen, — ez ártó tehetségétől rögtön megfosztatik;

tekintve, hogy a szabadság visszavonhatása a feltételes szabadon bocsátott fegyenczet nyomtatékosan gyámolítandja azon eltökélésben, miszerint magát becsületesen viselje és ezáltal ama legkényesebb időszakban óvja őt a botlástól, midőn a fegyházból kiszabadulása után legtöbb alkalom kínálkozik neki a régi utra való visszatérésre, legtöbb csábításnak kell ellentállnia: szabadságának föltételeessége lévén a legfőbb ok, mely attól tartóztatja, hogy régi pájtásait és czimboráit újból fölkeresse;

tekintve, hogy a fentebbiekben csak felületesen megérintett indokokból jelen század második felében Nagy-Britanniában, Franciaországban, Portugáliában, Belgiumban, Porosz-, Bajor- és Svédországban, Hannovera, Nassau és Baden, a Swaiczban és Dániában a feltételes szabadon bocsátás intézményét áldásos siker követte, mennyiben az engedély visszavonása kevés esetekben vált szükségessé, másrésről a szabadon bocsátottak közül igen kevesen váltak visszaesőkké;

tekintve, hogy az ezen intézményhez fűzött előnyök folytán a szomszéd Ausztriában úgy az 1865. évi kormányi, valamint az 1867. évi miniszteri büntetőtörvénykönyvi javaslatban az elítelt fegyenczek szabadon bocsátása intézménye fölvetetett;

tekintve, hogy a szomszéd német birodalomban a fegyházi tisztviselők, tehát illetékes szakférjak, egységes közgyűlésükben már 1867. évben először és 1871. évben újlag és ekkor már statisztikai adatokkal indokoltan — az elítelt fegyenczek szabadon bocsátása mellett egyhangulag nyilatkoztak, hozzáadván: hogy ezen intézmény mint jogintézmény és nem kegyelmezésileg — a szabadságbüntetés helyesen szervezett végrehajtása keretében napjainkban mindenütt nélkülözhetlen;

tekintve, hogy ezen intézmény a szomszéd német birodalom büntetőtörvénykönyvébe tehát a jelenkor legújabb büntetőtörvénykönyvébe felvételre, nem az országfejedelmi kegyelem kifolyásaképp, hanem mint jogintézmény;

tekintve, hogy ezen jogintézmény mellett a jelenkori büntető jogtudomány és börtönügy első rangú tekintélyei külföldön (John Howard, Lieber, Hagemann, Pilsburg, Wayland, Wines, Sir Walter Crofton, Mary Carpenter, Stewens, Sailant, Van Bemmellen, Berden, Guillaume Orelli, Wegmann, Oskár svéd király, Cardon, G. Minghelli, Vainé, M. Beltrani Scalia, Mittermayer, Holtzendorf, Friedberg, Schwarze, d'Alinge, Ekert, Valentini, Fuesslin, Gneist, Wilke, Gross, Elwers, John, Lascker, Wirth, Fäustle, Stenglein, Gessler, Hye, Glaser, Wahlberg stb. stb.) és hazánkban (dr. Pauler Tivadar, Pulszky Ágost, Tauffer, Bozóky, Dárday, Friedmann stb.) a fegyenczek feltételes szabadon bocsátása mint jogintézmény mellett diadalmasan már harczoltak, illetőleg sikeresen harczolnak;

tekintve, hogy ezen intézménynek nem büntetési rendszer, sem jogelv a tárgya, hanem a szabadságbüntetés körül jelen adott esetben egy intézkedésnek hasznossága és alkalmazásáról van szó; minélfogva az elítelt fegyencznek föltételes szabadon bocsátása eszközzésbe vehető tekintet nélkül arra: vajon ő az ítéletileg kiszabott büntetés bizonyos részét a többi fegyenczekkel társaságban töltötte el, vagy egymaga a cellába zárva szenvedte ki a büntetést; tehát hazánkban honosításnak misem áll útjában;

indítványozom:

mondja ki a m. jogászszyűlés: a magyar büntetőtörvénykönyvbe — az elítelt fegyenczek javára a feltételes szabadon bocsátás jogintézményképp felveendő.

K ü l ö n f é l é k .

(Ő felsége a király) igazságügyi m. miniszter előterjesztésére a pesti kir. táblához tanácselnökké V a y k a y Károly legfőbb ítélőszéki bíró; bírákká K o z m a Zsombor, Bartal Pál, L a c z a József és O b e r s c h a l l Adolf pesti kir. táblai első-osztályú pótbírákat, s első-osztályú pótbírákká Mutzó Mihály, B r a i d s w e r József, O e f n e r Ferencz és W e n z e l Tivadar pesti kir. táblai második-osztályú pótbírákat nevezte ki.

(Ő felsége a király) igazságügyi m. miniszter előterjesztésére a curia legfőbb ítélőszéki osztályához bírónak D i m i t s Emil kir. táblai bíró nevezte ki.

(A kolozsvári egyetem.) Egy hónapja már, hogy a kolozsvári egyetem tanszékeinek betöltésére pályázat hirdettetett. Napilapjaink ezen, nemzeti közművelődésünk történetében nevezetes jelentőségű momentumot egyszerűen csak regisztráltak, anélkül, hogy fáradságot vettek volna maguknak e fontos ügyhöz egyik vagy másik szempontból hozzászólni, a meddig még nem késő.

Meg akarjuk tehát kísérteni mi, még pedig a mennyiben a jog és államtudományi kar tanszékeinek betöltéséről van szó, mint a mely bennünket közvetlenül érdekel.

A pályázat tudvalevőleg f. évi augusztus hó 10-én jár le. Beavatott egyének tudni akarják, hogy a tizenkét tanszék elnyerésére pályázók száma akkora lesz, hogy átlag véve 3—4 fog jutni egy-egy tanszékre, mert hir szerint csaknem mind-egyetik kir. jogakadémiától, püspöki jogliceumtól és protestáns jogtanodától fog több tanár pályázni, kikhez az eddig fennállott kolozsvári négy évfolyamu kir. jogakadémiánál alkalmazott nyolcz tanár, és néhány nagy-szebeni kir. jogakadémiai tanár fog szép contingenszt adni. A közoktatási miniszternek lesz tehát, kik közül választhasson!

Korábbi számaink egyikében azon óhajt fejeztük ki, hogy a felállítandó egyetem ne csupán az eddigi jogakadémia és orvos-sebész tanfolyam egyszerű átkereszteléséből álljon, s kivánságunk, ha a jelek nem csalnak, úgy látszik teljesedésbe akar menni, mert a ministerium csakugyan minden tanszékre különbség nélkül pályázatot hirdetett, tehát kimondotta az egész ország előtt, hogy nem köti meg előre kezét semmiféle irány-

an.b S ez nézetünk szerint is az egyedüli helyes eljárás, mely ez ügyben követhető. Most pedig csak azt óhajtjuk, hogy óvja meg a miniszter, kit mint fényes tehetségű, ékesszólású tanárt ismerünk, ezentúl is függetlenségét és biztosak lehetünk benne, hogy helyes tapintata csak oly egyéneknek fog kinevezés végett Ő felségének jánlani, kikről maga is lelke mélyéből meg van győződve, hogy helyöket becsülettel betöltendik, s az egyetemi tanszék fokozottabb igényeinek teljes mértékben megfelelőnek.

És erre valóban nagy szükségünk van!

Hazánkban szerencsétlenségünkre ez alkalommal is annyiféle ellentétes, s még hozzá a felállítandó egyetemével merőben összeütköző érdek készül érvényesíteni befolyását, úgy hogy ha valamennyinek sikerülne rést törni magának, jobb lenne, ha egyetemet fel se állítanánk. Már most is vannak, kik az egyetemi tanszék egyike vagy másika utáni aspirációjukat különféle, itt egyáltalában tekintetbe nem vehető, merőben esetleges körülményekre alapítják, s valóságos jogosultság színével követelik, hogy a kinevezendő tanárok közül okvetlenül erdélyi származásúaknak, magyaroknak, románoknak, székelyeknek, szászoknak, katolikusoknak, reformátusoknak, lutheránusoknak, unitáriusoknak, keleti hitűeknek, zsidóknak kell lenni, holott itt egyes egyedül a képesség és az érdem határozhat, mert a tudomány nincs kötve sem származáshoz, sem nemzetséghöz, sem valláshoz, hanem közjava az összes emberiségnek!

— **(A pesti magyar tudomány-egyetem jogi kara)** július 25-én tartott ülésében megejtetett a dékán és a rektor választók választása. — A dékán-választás csak a második szavazásnál vezetett eredményhez; első ízben dr. Kautz Gyula 5 szavazatot, dr. Lechner Ágoston 5-öt és dr. Konek Sándor 1 szavazatot kapott; a második szavazásnál dr. Kautz Gyula 11 szavazat közül 6-ot kapván, a jövő évre a jogi kar dékánjává megválasztott. A rektor választókra szavazott 11 tanár; megválasztottak dr. Takács Lajos 10 szavattal, dr. Hoffmann Pál 9-el, dr. Cherny József 9-el, dr. Sággy Gyula, 8 szavazattal. Rektor magnificus dr. Hatala Péter lett.

— **(A magyar jogászgűlés állandó bizottsága)** f. hó 25-én tartott ülésében napirendre tűzni határozta Mozzay A. és dr. Siegmund Vilmos ügyvéd uraknak az alapszabályok módosítását tárgyzó három rendbeli indítványait; a reformmunkálatok tárgyában előterjesztendő évi jelentés előadójává Horváth Boldizsár bizottsági elnök urat — a rendező bizottság póttagjává pedig dr. Környei Ede ügyvéd urat választotta, végre a német jogászgűlésnek a magyar jogászgűlés évkönyveit megküldeni határozván, ezeknek átirat kíséretében átadásával dr. Környei Ede ügyvéd urat bízta meg.

— **(A marosvásárhelyi jogászgűlet)** nagy gűlésén elnökké újra báró Apor Károly, szakszáltyai elnökké dr. Endes Gábor, Tribusz Andor, Vajda Simon és Elekes Pál, jegyzökké pedig Zigler Emil, Kozma Gyula, Kutty Albert és Vitályos Sámuel választottak.

A börtönügyi congressus.

A negyedik ülésben Berden (Belgiumból) indítványozta, hogy a congressuson képviselt nemzetek két-két tagjából alakított küldöttség közönetet mondjon a belügyminiszternek a szombati látogatása alkalmából adott felvilágosításokért s az engedélyért, hogy a congressus tagjai a fogházakat megsejmelhessék. (Elfogadtatik.) Hill azon kérdést veté fel: vajjon a fegyházi munkálatoknál a büntetésre vagy pedig az iparra legyen a kiválóbb tekintet, s ez utóbbi mellett nyilatkozik, minthogy ily módon a fogházak kevesebb költségbe kerülnének és a fegyeneczeknek eszköz nyújtatnék családja fentartására, anélkül, hogy az iparosoknak jelentékeny concurrentiájától kellene félniök. Fulford őrnagy (angol) tudatja, hogy a tolvajokat és iszákosokat erkölcsi eszközökkel lehetne javítani, s azért szükségesnek véli, hogy a fogház a rémület tárgya maradjon. Pittsburg tábornok Hill rendszerét pártolja, mely saját tapasztalása szerint Albany és Connecticutban igen jó sikerrel alkalmaztatott. Ugyan ezt constálja dr. Vines a 3000 fegyenecet tartalmazó moskvai börtönről. Himbert mindkét rendszer egyesítését ajánlja, miután a fogsági idő gyakran igen rövid valamely hasznos mesterség elsajátítására. Booring hevesen kikel a taposó malom (Tretmühle) ellen melyet a barbar korszak találmányának nevez. Nézetét Colville ezredes, a koldbath-földi fogház igazgatója is pártolja, mert 18 évi tapasztalásából azon

meggyőződést merítette, hogy a taposó malom a lusta fegyeneczel még inkább meggyűlölteti a munkát s azonfölül aláassa egészségét. Hasonló értelemben nyilatkozik dr. Movat, ki Indiában kifejtett 15 évi tevékenysége alatt tapasztalta, hogy a taposó malom, minden tekintetben káros hatást gyakorol, noha a fegyeneczek az érintett időszak alatt 500,000 font sterlinget kerestek meg ezen öldöklő munkával. Elnök dr. Frey (Ausztria) nevében tudatja, hogy Ausztriában az iparrendszer dívik, mire tekintettel a napirenden levő számos kérdésre, a vita e pont felett berekesztetett. Következett a kérdés: „Mennyire terjedhet a börtönfelügyelő illetékességi köre, és készítenek-e nemzetközi statisztikai jelentések?” A congressus egyhangulag elismerte az ily jelentések czélszerűségét és Leone Levi indítványozta, hogy az ügy néhány tagból álló bizottságnak adassék át, mely czíránt jelentést tegyen s egyidőre a congressust a „nemzetközi statisztikai társulatnak”-nak közelebb Pétervárotra tartandó üléseiről értesítse. Erre szönyegre került a „zsenge koru fegyeneczek irányában követendő bánásmód”. Carperter kisasszony később ígért erről kimerítőbb jelentést, s ez alkalommal csak a javító intézetek eredményeit ismertette, melyekről úgy ő, mint az utána szólók: Forte (Ohio), Vaucher Cremieux (Svajcz) Hendrickson (Washington) igen elismerőleg nyilatkoztak. Azon kérdésre: „Valjon a börtönügynél czélszerű-e a központi igazgatás?” Harringhs megjegyzi, hogy Angliában ez időszert a centralisatio é téren csak káros volna. Bather (Gloucestershire) attól tart, hogy a centralisáló rendszernél csakhamar túllépnek a kellő határokat. Stevens jelenti, hogy Belgium elfogadta a rendszert és Guillaume (Svajcz) szintén konstálja, miszerint hazájában a centralisatio felé hajlanak. — Ezzel az ülés bezáratott.

A f. hó 8-iki ülésben Markay báró elnökkölt. A tárgyalást Pétersen (Németország) nyitotta meg azon kérdéssel: „vajjon ama fegyeneczekre, kik büntetésük kitöltése után, újabb büntényt követnek el, szigorubb fegyelmi eljárás követhető-e?” — s e kérdésre tagadólág válaszolt, mert nézete szerint a súlyosabb büntetés megszabása a bíró kirekesztőleges jogai közé tartozik. Stevens szintén úgy vélekedett, hogy az ily fegyeneczekkel nem kell tulságos szigorral bánni, mert annak, hogy a bünbe visszaesetek, a legtöbb esetben nem annyira maguk, mint a társadalom oka. Frey (Bécs), Aspinall, s mások ellenkező nézetben voltak.

A július 9-iki ülésen Haines Dániel (New-Jerseyből) foglalta el az elnöki széket. Az ügyrend felvétele előtt Dr. Wines (Egyesült-Államok) 25 kérdést tartalmazó lajstromot nyújtott be megvitatás végett, mely azonban előbb ki fog nyomtatni s a tagok közt nézeteik megállapítása czéljából szétosztatni. A gűlés ezzel a napirendre térvén át, Murray Brovtr e azon kérdést tárgyalta: „mi módon lehetne az elbocsátott fegyeneczeknek keresetet biztosítani?” Nagy elismeréssel szöla fegyeneczek segélyezésére alakult egyletek tevékenységéről, melyek, bár magánjellegűek, az állam által is elismertettek és támogattnak. Ezen egyletek évenként 5500 fegyenecről gondoskodtak pénzsegély vagy foglalkozásszerzés által; a gyermekeket tengerészeknek képeztették ki, a kivándorlást azonban annak költséges volta miatt nem mozdíthatják elő. A vitában, mely a mértékletességi ügyre is kiterjesztetett, résztvettek: Alinge (Szászország), ki a János száz király által alapított egyleteket ismertette; Robin (Franciaország), ki földolagnak tekinti, hogy a fegyenec a fogsági idő alatt a moralban és hasznos mesterségekben nyerjen oktatást. Bayne Ranken, „az elbocsátott fegyeneczek támogatására” alakult londoni egylet tiszteletbeli titkára s több mások. — Mint legjobb eszközt a fegyeneczek rehabilitatiojára, (2-ik kérdés) Stevens (Belgium) a vallási oktatást és törvényes intézkedéseket ajánlotta. Roszolja, hogy Angliában az anglicán egyházhoz nem tartozó foglyoknak a vallási oktatást nélkülözniök kell. Ezen állításnak ellene mondanak Hastings és Pittington, mely utóbbi kiemeli, hogy ez időszert a hatóságok e czélra már katolikus lelkészeket is díjazhatnak. Hove asszony erősen hangsúlyozza, hogy a büntények nagyobbrészt csak az abnormis és igazságtalan társadalmi viszonyok következményei. Tiltakozik e kifejezés ellen: „megesett nők”, melyot gyakran használnak anélkül, hogy meggondolnák, miszerint minden ily nő tanubizonyiságot toz ugyanannyi férfi hasonló büntényéről. — Következett az „orgazdák” ellenében követendő eljárás kérdése, melyet Hill vetett fel. Mindnyáján, kik az o pont feletti vitában résztvettek, a legerélyosebb és legszigorubb rendelkezásokat ajánlják. Can e tekintetben különösen figyelmoz-

tetott azon törvény üdvös hatására, mely az érczeknek kisebb mennyiségben eladását tiltja, minélfogva az ily nemű tolvajlasi esetek száma 93-ról 64-re szállott alá. Azonfölül indítványozza, hogy az orgazda mindenkor kétszerte nagyobb büntetéssel sújtassék a tolvajnál. — A botbüntetésnek a fegyházakban leendő fentartását illetőleg, sir Crofton, Pitsburg tábornok (New-York) s több más tag oda nyilatkozott, hogy e büntetést fen kell tartani, de csak a legritkább esetben alkalmazni. Ezzel az ülés véget ért.

Este a congressus tagjai a londoni bizottság által rendezett banketten gyűltek egybe, melynél 11 óra körül Suffield lord és Probyn vezérőrnagy kíséretében a valesi herceg is megjelent, kinek a congressus kiválóbb tagjai bemutatattak. A herceg hosszasan társalgott Dr. Wines és Carperter Mari kisasszonnyal.

10-én a congressus két ülést tartott, melynek elsején Braze protestáns lelkész elnökölt. Carpenter kisasszony, a brüsseli javító intézet alapítója és vezetője hosszú és igen érdekes értekezést olvasott fel az iparral foglalkozó angol javító intézetek elveiről és eredményeiről. Figyelmeztetett arra, hogy a felnőtteket és gyermekeket egészen különböző bánásmódban kell részesíteni; az utóbbiakat csak iskolákban, soha fogházakban nem szabad nevelni. Anglia e tekintetben nagy előhaladást tett az 1854. reformtörvénnyel, mely a bírót felhatalmazta, hogy a 16 éven alóli fegyenczeket javulás előidézésére alkalmasnak ismert magán tanintézetekbe küldje, sőt még a szülőket is kényszerítse, hogy a tanköltségek fedezéséhez hozzájáruljanak. Ezen intézetekben a családi rendszer divik. Szóló sokkal czélszerűbbnek véli nemcsak erkölcsi, de pénzügyi tekintetben is, ha az állam az elhanyagolt gyermekek nevelésére áldoz s ily módon megóvjá őket a bűntények elkövetésétől, melyek folytán később eltartásuk éveken át költségeket okoz az államnak. Braze és Hove az Amerikában elfogadott eljárást ismertetik, melynek nyugati részében mindig akad munka a fegyencz gyermekek számára, kik szelid bánásmódban részesülnek. Különösen üdvös befolyást gyakorol tapasztalás szerint gyermekekre a kertészettel való foglalkozás. — Holtzendorff Angliának a kényszeroktatást, Németországnak pedig azon törvény elfogadását ajánlja, melynek értelmében a 12 éven alóli gyermeket nem a bíró, hanem a tanító fenyténé meg. Az idős fegyenczek a 18-ik évig javító intézetekbe helyezendők el, hol esetleg a 20-ik évig maradnának. Aspinall (Liverpool) igen helyesli az iskola-kérdés tüzetesebb megvitatását, mert nézete szerint czélszerűbb iskolázás által a még büntelent a rosztól megóvni, mint már elesettek számára javító intézeteket állítani. Általános helyeslés közt sajnálkozását fejezi ki, hogy a parlament csak ritkán foglalkozik ezen a társadalom jólétét oly közelről érintő kérdésekkel sideje nagyobb részét haszontalan pártkérdésekre fecsérli.

A második ülésben azon kérdés tárgyalatott: „vajjon a családi vagy pedig a iskolai rendszert kell-e elfogadni?“. A legtöbben a családi rendszert ajánlották. — E kérdésre: „mi történik a foglyok gyermekeivel?“ válaszoltatott, hogy Németországban és a continens legtöbb országaiban e gyermekekről az állam gondoskodik. Amerikában szintén az állam gyámoltjainak tekintetnek és magáncsaládoknál helyeztetnek el; időről időre hatósági közég látogatja meg őket és jelentést tesz állapotukról és magukviseléséről. Ezzel az ülés, melyen Ma key báró elnökölt, berekesztetett.

Kapcsolatban ezen ülésekkel, a Howard-egylet auspiciuma alatt összejövetel tartatott, melyben számos kongressusi tag vett részt; Holtzendorff (elnök) megnyitó beszédében sajnálatát fejezte ki, hogy a kongressus a halálbüntetés megszüntetését kitörölte programjából. Németországban, mely közelébb annyi fiát vesztette el, e büntetési nem eltörlése szorinte már csak időkérdés. Tallak, az egylet titkára, konstatalja, miszerint a halálbüntetés több német államban és Belgiumban néhány év óta de facto nem alkalmaztatik, több észak-amerikai államban végleg el van törölve, Hollandia, Portugal és Olaszországban pedig csak ritka esetben, felségértési bűntényekre mondatik ki. Svédországban sok év óta csak egyetlen kivégzés fordult elő. Különös — ugymond — hogy mindezen országokban a bűntények száma jelentékenyen apad. — Solohub (Oroszország) indítványozza: mondja a gyülekezet, hogy a társadalom úgy lesz legjobban megoltalmazva a gyilkosság ellen, ha a halálbüntetés eltörlése által tiszteletét tanusítja az

emberélet iránt. (Elfogadtatik.) Bellovs lelkész (Now-York) kijelenti, hogy előbb ellensége volt, most pedig hő pártolója a halálbüntetés eltörlésének, mert tapasztalta, miszerint az esküdtek gyakran inkább felmentik a bűnöst, semhogy halálítéletet mondjának reá. Ennek tulajdonítja a bűntények negy számát Amerikában. — Végül Murphy következő indítványa fogadtatott el: „az európai és amerikai nemzetek itt egybegyűlt képviselői végetlenül fájlalják a Fanciaországban utóbb végbement számos kivégzéseket és tiszteletteljesen figyelmeztik a francia kormányt azon intézkedésekre, melyeket az Egyesült-Államok kormánya a polgárháboru alatt a honárulókkal szemben fogatosított.“

A kongressus zárulása sir John Packington elnöklése alatt, az összes tagok részvevése mellett tartatott meg. Napirenden Bournat ur jelentése volt a kongressus francia osztálya felett. Szóló hosszasan értekezett a különböző börtönrendszerek czélszerűségéről. A tulajdonképeni jelentést illetőleg a kongressus elhatározta, hogy az kinyomassék, miután terjedelmes volta alkalmatlanná teszi a meghallgatásra. Ezt követőleg, Hastings felolvasta a nemzetközi bizottságnak a tárgyalásokra vonatkozó jelentését, melyben köszönet mondatik az angol kormánynak az adott felvilágosításokért, valamint azon készségért, melylyel a tagoknak a börtönök látogatását megengedte. A kongressus azonfölül elismerését fejezi ki a nőknek a tárgyalásokban való részvevéért és közreműködésért. E jelentés felolvasása után Hastings figyelmeztet, mennyire fontos, hogy pontos statisztikai táblázatok készíttessenek, s végül még az igen kicsiny börtönök czéltalanságáról szól. Carpenter kisasszony meg van győződve, hogy a kongressus új időszak kezdetét jelzi a civilizáció történelmében. A gyülekezet egyhangulag kimondta, hogy a bűnös fogsága alatt a társadalomba való visszalépésre kell előkészíteni és új, magasztos szerepet juttatott a nőknek, a saját nemükhez tartozó fegyenczek erkölcsi javításában, a mint is egyedül a nő ismerheti és ítéltető meg alaposan a nőfegyencz szellemi, erkölcsi és physikai hiányait. Povel indítványozza, hogy a congressus hétfőn és kedden üléseit újból fel vegye azon kérdés megvitatására: vajjon a halálbüntetés fentartandó-e vagy nem, mily büntetési nemmel lehetne azt helyettesíteni, s mily befolyást gyakorol az iszákosság a bűntények szaporodására? Elnök elismeri e kérdés pontosságát, de nem hiszi magát jogosítva a gyülekezetet vele feltartani. A jelentés erre egyhangulag jóváhagyatik. Végül dr. Wines és Manning érsek még indítványozzák: fejezze ki a kongressus köszönetét a Middle Temple társulatnak a terem nagylelkű átengedéseért, mire a kongressus a szokásos formalitások mellett berekesztetik.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, egyetem-utca 4-ik sz. alatt megjelent és minden hiteles könyvkereskedésben kapható:

A törvénykezési rendtartáshoz tartozó

I R O M Á N Y P É L D Á K gyűjteménye.

Közzéteszi a „Jogt. Közlöny“ szerkesztősége.

400 lap füzve ára 2 ft. 50 kr.

☞ Megrendelések, melyek a kiadóhivatalhoz intéz-
tetnek, bérmentve küldetnek el.

A törvénykezési rendtartásnak szükséges kiegészítéseül szolgál ezen irománypélda-gyűjtemény, mely a törv. rendtartás fejezeteinek és szakaszainak sorát követve, leggyakorlatibb és czélszerűbb alakban nyújtja mindazt, a mi a perrendtartás szabályainak példákkal való felvilágosítására s megértésére szükséges.

Ezen példánytár ajánlatára elégségesnek tartom annak felemlítését, hogy ugyanazon módszert követte a volt eperjesi cs. kir. orsz. főtörvényszék által — az osztr. cs. kir. igazságügyminiszterium jóváhagyásával — közzétett irománypéldák gyűjteménye.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A törvényes öröködés a magyar jogban. Dr. Katona Mór, n.-szebeni kir. akad. jogtanártól. — A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség és a jogvesztés e két nemének joghatálya. — A tőke. Dr. Berde Áron, kir. jogakadémiai igazgató-tanártól. — Különfélék.
MELLÉKLET: A III. magyar jogászyülés közleményei. — Curiai határozatok.

A törvényes öröködés a magyar jogban.

(Vége.)

A törvénytelen gyermekek állapota.

11)

A hazai jog számos hézagai közt egyik legkiválóbb, hogy a törvénytelen gyermekeknek egyáltalában semmi öröködést nem ad; csak tartás és nevelési költség az, mit igényelhetnek azoktól, kiknek származásukat köszönik. Ezen igény ugyan átszáll, mint egyéb adósság bizonyos korlátozások közt az utódokra is.¹⁾

Ezen ridegség, mely törvényeink szellemében nem fekszik,²⁾ némileg menthető volt a régi jogrendszer alatt, hol az ősi és adományi javak természete, a vér és jogközösség fogalmai az öröködést oly korlátok közé szoríták, hogy az enyhítő korszellem nem birt rajtuk áthatni. Azonban megbocsáthatatlan mulasztás volt az Országb. Értekezlettől, hogy nemcsak ignorálva a polg. törvény alapján meghonosult enyhébb gyakorlatot, hanem még az Európa-szerte elterjedt emberiesb iránylattal sem törődve, ezen rendezetlen s jogérzetünkkel ellentétes, valamint minden elfogulatlan gondolkodót indignatióval eltöltő állapotot tovább is fentartotta, holott egy rövid sor által sikerült volna ezen égető sebet behegeszteni az által, hogy legalább azon minimumot nyújtjuk a törvénytelen származásának, mit az osztr. polg. törvénykönyv nálunk meghonosított, t. i. hogy édes anyjuk után örökölnének.

Ezen bűnös feledékenység folytán oda jutottunk, hogy úgy szólva egyedül állunk az egész mivelt világgal szemben, megelőzve még Oroszország által is, kik a házasságon kívül nemzetteket még most is azon közép-korias előítélet és elfogultság szülte helyzetben hagytuk, melynél fogva létezésük oka büntetésre méltónak declaráltatván, nem a tett okozóit, hanem a gyümölcsöt, az ártatlan magzatot lakoltatjuk.

Nem szükség bizonyítani, hogy ezen „vértagadás” törvényesített állapota tarthatatlan, s a hazai közérzetben is semmi vázmaszt nem lel, miért általános kívánságnak adott Wenzel tanár kifejezést, midőn a legelső magyar jogászyülés elé azon indítvánnyal lépett, hogy a törvénytelen gyermekek jogi viszonya a XIX. század szellemében szabályoztassék. A jogászyülés ezen indítványt elvben helyeselte, habár formahiány

következtében discussióba bocsátható nem volt. A második jogászyülésnek e sorok írója terjeszté újból be ezen indítványt,¹⁾ azonban az eredeti indítvány ter- vén valamivel tulmenve, mennyiben nemcsak az anya és ennek rokonai után kíván a törvénytelen gyermek- nek öröködést nyújtani, hanem bizonyos (körülmények) megszorítások mellett az apa után is, úgy, hogy az anya és rokonai után a törvénytelen gyermek még az esetben is, ha az anyának törvényes házasságból gyermekei vannak, teljesen egyenlő mérvben osztózkodjék, ellen- ben az apa után, kizárva ez utóbbi rokonainak örökö- déséből, ha neki törvényes utódai vannak, a törvény- telen gyermek csak egy bizonyos hányadát pl. $\frac{1}{3}$ vagy $\frac{1}{4}$ -ét kapja annak, mi a törvényes utódnak jut; ha pedig ilyenek nincsenek, akkor a törvénytelen örököljé az egész hagyatékot, kizárva minden oldalrokont.²⁾

Az anyai öröködést a jogászyülés I. szakosztálya feltétlenül helyeselte; az atyai öröködsre vonatkozólag azonban számos indítvány, de kevésbbé nagyon divergáló nézet merült fel,³⁾ miért újból elnapolta az érdemleges nyilatkozást a szakosztály.

A fő-érv, mely az atya után öröklés ellen felhoza- tott, az volt, hogy ez által a család, ezen házasságon alapuló intézmény, melyre az örököds fektetve van, igen kitágul, eshetőleg alapjaiban megrendül, holottezen mozgatni nem szabad.

Ezek ellenében figyelembe kell venni, hogy a tör- vényhozásnak mindenekelőtt az a feladata, miszerint a felmerülő viszonyokat, a kor szükséges igényéhez mér- ten, előítéletől ment felfogás alapján, szabályozza. Ha már most meggondoljuk, hogy a statisztika tanúsága szerint,⁴⁾ a törvénytelen gyermekek nemcsak nálunk, de Európa-szerte, különösen pedig a városokban, folyvást szaporodnak, úgy, hogy a szülések felét, sőt többet is tesz némely helyen a törvényteleneké ki, minek oka kétségtelenül a családi tűzhely alapításának nehézségé- ben keresendő; ha hozzá tesszük, hogy ezen sarjadékok legtöbb esetben szülői gond nélkül, elhanyagott nevelés- ben részesülnek, minek folytán csak azon turbulens elemet

¹⁾ Miután Wenzel tanár ur arra többé hajlandó nem volt.

²⁾ Legfelebb örökhagyó szülőinek lehetne mérsékelt örök- részt a törvénytelen gyermek mellett adni; de a többi min- den esetre kizárná.

³⁾ Többi közt Bozóky tanár az atya utáni örököds csak azon esetre vélte megengedhetőnek, ha az apa a gyermeket nyilván elismeri.

⁴⁾ Lásd. Konek: Osztr. magy. államstatiszt. 100. l.

¹⁾ Lásd. Wenzel: Magánjog II. köt. 213. l.

²⁾ Lásd. Wenzel: Magánjog II. köt. 214. l.

növesztik, mely a társadalmi rendben ellenségét véli látni, és gyűlöli: ily szempontok, eltekintve az ügy emberies oldalától, már sürgősen követelik, hogy a baj orvosoltassék, felmenve forrásáig, atyasági kereset útján ¹⁾ módot nyújtani arra, hogy ne egyedül az anya vállán maradjon a teher, ki úgy is rendesen szegény, hanem háruljon az apára is; s a vérségi kapocs folytán örököljön is utána, csak hogy a társadalmi érdekek kellő megóvásával. Nem kell tartani attól, hogy ez által a család ingattatnék meg; mert a család történeti fejlődése is mutatja, hogy jogai mindinkább szorosb korlátok közé jutottak az idő követelménye szerint; mert míg az ókorban a család érdekében még a végrendelet is kizárattott, vajmi csekélységre törpült az le a köteles rész megállapítása által, sőt több államban még ezen utolsó várfal is ledőlt s a családi élet még sem bukott meg, hanem virágzik.

Ha már bizonyos viszonyokat az idők megteremték, létrehozta; ha bajok vannak, melyek talán nem tetszenek, vagy nem kívánatosak: úgy azokat nem az elodázás vagy ignorálás által tesszük jóvá, hanem oly intézkedések által, melyek a bajt gyökerében keresik fel. Szabad, sőt kell is a családi köteléken szükség szerint tágítani, nem szakad az szét, mert annak alapja erkölcsi természetünk, melynek formái változhatnak ugyan, de lényege mindig megmarad.

A törvényhozások intézkedéseit illetőleg a szász csak az anya és anyai rokonok után nyújt nekik örökösödést. ²⁾ Érdekes a zürichi, a mennyiben indokaiból az tűnik ki, hogy az eredeti szövegezésen minden forum javított a törvénytelen gyermekek helyzetén; különben az atya után ez sem ad helyt az örökösödésnek, ³⁾ csak az anya és ennek rokonai hagyatékában. 1939. §.

A code civil az atyasági keresetet ugyan megtiltja, de azoknak, kiket szülei elismernek, nagyobb mérvű örökösödést ad; így, ha törvényessel concurál, akkor harmadát azon résznek, mit egy törvényes kap; első águ felmenőkkel örökölve, felét; távoliakkal együtt pedig két harmadát kapja a hagyatéknak. ⁴⁾

A szent korona öröködése.

12)

A szent korona ügyvédjének öröködése ott, hol sem törvényes, sem végrendbeli örökösök nem léteznek, minden vagyonra különbség nélkül kiterjed. ⁵⁾

Tehát örökösödés s nem az államfenség alapján jut a fiskus a hagyatékhöz, s mint örökös tartozik a hagyatékon fekvő terheket és egyéb hagyományi adóságokat viselni; csak hogy ezen felelősség nem terjedhet a hagyatékek erején túl, mert a leltár hivatalból felveendő.

Ezen fiskusi örökösödés, mely régi érdekességéből különösen nálunk sokat vesztett, szerintünk egészen

¹⁾ Ezt a jogászgyűlés elfogadta.

²⁾ 2019. §. Ausserehelich Geborne haben nur ein Erb-recht an dem Vermögen ihrer Mutter, deren entfernteren Voreltern u. sämmtlichen Seitenverwandten von mütterlicher Seite, dieses Erb-recht steht ihnen zu, sie mögen allein vorhanden sein, oder mit ehelich Gebornen zusammentreffen.

³⁾ 1941. §. Gegenüber dem Vater und den väterlichen Verwandten steht den unehelichen Kindern kein Erb-recht zu.

⁴⁾ 757. Le droit de l'enfant naturel sur les biens de ses père ou mère légitime est réglé ainsi qu'il suit: se le père ou la mère a laissé des descendants légitimes, ce droit est d'un tiers de la portion héréditaire que l'enfant naturel aurait eu s'il eût été légitime; il est de la moitié, lorsque le père ou la mère ne laissent pas de descendants, mais de deux ascendants ou de frères ou sœurs; il est de trois quarts lorsque le père ou la mère ne laissent ni descendants ni ascendants ni frères ni sœurs.

⁵⁾ Orsz. Ért. 18. §.

mellőzhető is volna, az által, hogy helyébe a községet léptetjük, vagy a mostanihoz hasonló vagy pedig terjedtebb jogokkal.

Ezen irány a következőkben találja indokolását: A törvényes örökösödésnek alapja, mint láttuk, a család, és az általa közvetített rokonság; ez képezi a legközvetlenebb és legszorosabb viszonyt, ez a vérségi kötelék. Ezen kívül azonban létezik még egy általánosabb kapocs is, mely a családdal együtt egyéniségünk mivolta, kifejlése s vagyoni helyzetetésére nem csekély befolyással van, és ez a községi kapocs, azaz: bizonyos községhez való tartozásnak tudata. Csak ennek közvetítésével jut az állami egygyétartozás, a haza fogalma mint legfelsőbb társadalmi vonatkozás-e — kifejezésre. Ezen természetes, mindinkább kitáguló társas viszony-nak, mely egyéniségünk idomitását fokozatosan átveszi és előmozdítja, hűen adna kifejezést, ha rokoni kapocs megszűntével nem az államot, hanem a családi viszony-hoz közelebb álló s szűkebb körű községet tesszük azon hagyatékba örökösnek, melynek a szűkebb családi kör-ből nincs többé képviselője; és ez természetünk, mondhatnám, hajlamainknak is megfelelőbb; mert az egyén mindig irtózik a nagy összességben felolvadni, abban vagyoniilag elveszni, sokkal közelebb fekszik hozzá az, hogy a község lépjen hagyatékába, azon köz-ség, melynek talán tevékeny tagja volt, s melynek érde-kei az övével azonosultak.

De van egy másik, az előbbinél sokkal fontosabb körülmény, mely ezen intézkedést előttünk célirányos-nak képes feltüntetni. És ez a socialis és communisti-kus mozgalom.

Bárhogy vélekedjék kiki ezen társadalmi tenden-tiákról, annyi mindenesetre bizonyos, hogy az nem agyrém, ¹⁾ nem egy pár izgató vagy hóbotos egyén lázas fejének a szüleménye, hanem oly komoly és bete-ges társadalmi állapotot jelző baj, mely nem rég tanu-sítá, mit várhat tőle a rend s társadalom. Okai főleg a javak tulságos összehalmozódása és a merev abszolút tulajdoni viszonyok.

És ha jelentőségük daczára sem tudtak eddigelé csak valamelyes sikert is kivívni, ennek abban rejlik az oka, hogy szószólói az egyéni tulajdont támadták meg, azt törekvének lerontani, mi által még szívósabbá lett a ragaszkodás a tulajdon iránt, még elzárkózottabb a bajokkal szemben. Ez uton sikert aratni nem lehet, mert az egyéni tulajdonnal az álladalom alapjait for-gatnók fel.

Csak egy út van, mely az egyéni tulajdon szentsé-gének épentartása mellett a bajok elhárítását s lassu orvoslását képes eszközölni; ez pedig az örökösödési jog szabályozása. ²⁾ És pedig oly formán, hogy érintetlen hagyva a lemenők törvényes örökjogát, a község örökösödésének a felmenőkkel concurálva helytadunk, és pedig az örökjagától való távolsághoz mértén mindig ma-gasabb százalékban; vagy pedig egyszerűbben úgy, mi viszonyaink között, hol az egyebütt már hullámokat verő socialis kérdés még csak nyaldossa társadalmunk pártjait, helyesebb is, hogy rövidebbre fogni az öröklés rendjét, pl. az öreg szülei, vagy legfeljebb özsülei áig,

¹⁾ Elég tanuságul szolgál erre a higgadt tudomány embe-reinek nyilatkozata, így kiváltképen Stuart Mill, Stein, Kautz, de még inkább a diplomatiái uton megindult törekvés, hogy a socialistikus bajok s veszélyek elhárítására kölcsönösen téte-sék lépés, az Osztr.-Magyar- és Németország közt, mely utóbbiban bizottmány is állított fel, mely egyelőre a gyármunkások viszonyának szabályozása iránt a gyár birtokossal szemben tegyen indítványt.

²⁾ Lásd. Különösen Stuart Mill „Principles of Politic- Economy.“ II. köt.

és csak ezek nem létében adni helyet a községi örökösödésnek. Ezen hagyatékok aztán kiházasítás-, egyletek-, ápolók segélyezése-, s egyéb köz- és magán jótékony célokra lennének fordítandók; minek azon kettős jó oldala volna, hogy egyrészt a szegények, elaggottak s gyámoltalanok segélyezése az állam kezéből a községébe menne át, mely előbbi annak ugy sem képes, még nagy áldozatok árán sem, úgy megfelelni, mint a község, másrészt meg ez a községi szervezet egészséges s érdekek kapcsán alapuló fejlődését elősegítvén a tulságos hajlamot a centralismus felé ellensúlyozná, a nélkül, hogy korunkban a particularismus veszélyeitől kellene tartani. Annál inkább remélhető ezen iránynak a lassan felmerülő bajok ellenében jótékony hatása, mert a községi törvény életbeléptetésétől megvárhatni, hogy lesz jóra való közeg, melyet cselekvésre ösztönözni, de egyzersmind ellenőrizni is lehet.

Ezen iránynak hazánk régi jogrendszerében határozott hasonmására akadunk. Így látjuk, hogy a királyi fiskus ellenében a városokban a városi fiskus, a jászok és kunok kerületeiben az urafogyott vagyonban a községi fiskus örökölt; még inkább nyilvánult ez a turopolyai nemesek kölcsönös testvérré fogadásában, ¹⁾ úgy hogy bátran állithatjuk, miszerint ilyen törvényes intézkedés rokonszenvre találta.

A külföldi törvényhozások közül egyedül a zürichi akar ez irány felé közeledni, mennyiben kimondja, hogy uratlan vagyont ugyan az állam örökli, de azon reményben, hogy felét azon községnek adandja át, melynek kebelébe az örökhagyó tartozott. ²⁾

Dr. KATONA MÓR,
n. szebeni kir. akad. jogtanár.

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

(Folytatás.)

Az egyes esetek, melyekben óvás veendő fel, következők lehetnek:

1) ha a váltó általában nem fogadtatik el; vagy ha az elfogadás feltételes. 25. cz.;

2) ha lát utánra kiállított saját váltónál a kibocsájtó, vagy idegen váltónál az elfogadó a bemutatás keltezését megtagadja (k. n. vrendsz. 19—20. 98. cikkok.);

3) ha az intézvénnyezett elfogadaskor fizetésre képtelen, a mely esetben a váltóbirtokos az elfogadást elvetheti, biztosítási óvást vehet fel. — (Blaschke: id. m. 165. és 233. l.);

4) ha az elfogadó lejáratkor nem fizet, még akkor is, ha az elfogadás megtagadása miatt már előbb óvás vétetett fel, 41. cz.;

5) telepített váltónál, ha a telepes nem található, vagy nem fizet, 43. cz.;

6) ha az elfogadónál biztosság hiánya miatt viszkereket indítatik, s a szükségbeli utalványozott az elfogadást megtagadja 29. cz.;

7) ha az elfogadó, névbecsülő, vagy utalványozott a fizetést megtagadja;

8) azon elvesztett váltókat, melyek lejárat után forgatnak, a fizetés megtagadása végett óvatoltatni kell. Az idő tekintetében az ily óvatolás semmi korlátokhoz nincs kötve és az elévülési határidőn belől bármikor óvatoltathatik. — Bővebben fent 13. és 14. l.

E tekintetben egy müncheni 1861. jan. 12. k. ftszéki határozat azt mondja ki, hogy a telepített váltónál, a prolongationnak azon hatálya van, miszerint a lejárat utáni forgató visz-

¹⁾ Lásd. Wenzel: magyar magánjog II. köt. 274., 276. és 277. lapon.

²⁾ 1964. §. Wenn weder erbfähige Verwandte, noch ein überlebender Ehegatte vorhanden sind, so fällt das erblose Gut dem Staate zu in der Meinung, dass derselbe die Hälfte der reinen Verlassenschaft an die Gemeinde des Kantons abgibt, in welcher der Erblasser verburgert war.

kereset elvesztése terhe mellett köteles a váltót az új lejáratú napon bemutatni és fizetés hiánya miatt óvást felvenni. — (Archiv. f. d. W. R. 10. k. 43. sk. 1.)

9) ha az elsőlet, vagy eredeti példány gondviselője azt a váltóbirtokosnak kiadni vonakodik, vagy nem található 69. cz.

E tekintetben egy 1857. nov. 30-án kelt Hamburg ftszéki határozatban következő tétel állítottatott fel: az eredeti váltó ki nem adása alkalmával felveendő óvás azon idő lefolytaig eszközölhető, mely a fizetés hiánya miatti óvás kivételére megengedett. — (Archiv. f. d. W. R. 10. k. 10 sk. 1.)

A kellő időben felvett óvás a viszkereket nélkülözhetetlen feltétele lévén, csak oly esetben maradhat el joghátrány nélkül, midőn világosan elengedtetik, k. n. vrendse. 42.

A lát után bizonyos időre szóló váltóknál elfogadás hiánya miatti óvást akkor nem szükséges felvenni, ha az intézvénnyezett, azon szándoka kinyilatkozása mellett, hogy a váltót el nem fogadja, még a dátumot is a váltóra vezeti. — Ily esetben a viszkereket óvás kivétel nélkül is indítható, mert az, hogy a váltó el nem lett fogadva, valamint az, hogy a bemutatás kellő időben történt, a váltóból kitűnik. — A vr. 20. cikkke csak akkor rendeli az óvatolást ily váltóknál, ha az elfogadó a váltó elfogadása mellett a keltet nem vezeti a váltóra, minek folytán a lejáratot kiszámítani nem lehetne; a felhozott esetben ezen nehézség nem forog fenn, mert a lejárat napja ismeretes, miért a törvény ez esetben az óvás felvételét nem rendeli. — (Kitka: f. id. m. 292. sk. 1.)

Ellenkező véleményben van Haimerl, és szerinte, ebben az esetben is szükséges óvás, mert az óvás formális ügylet, melyet semmi más bizonyíték vagy okmány nem pótolhat. — (Anleitung zum Studium d. Wechsels. 104. sk. 1.)

Óvást nem szükséges felvenni oly váltó fölött, melynek egy vagy több lényeges keilke hiányzik, mert ily váltó kész vesztetté nem válik, minek az a következménye, hogy ily váltó alapján a forgatók ellen is kártalanítási pert lehet indítani. — (Berlini ftsz. 1855. máj. 18-án k. határozata.)

A kibocsájtó nem köteleztetik óvást a végett felvenni, hogy a lejáratról számítandó kamatok és költségek részére megítéltesenek, ha más bizonyítékai vannak arra, hogy a bemutatás körül semmit sem mulasztott el. — (Berlini ftsz. 1852. évi szept. 25. k. határoz.)

Azonban, ha óvást mégis felvett az elfogadó, köteles az óvás által felmerült költségeket is megtéríteni. — (Haimerl: id. m. 150. sk. 1.)

Az óvást rendszeren már a lejáratú napon lehet felvenni; de a váltóbirtokosnak jogában áll az óvást a lejáratú napot követő köznapon is, minden joghátrány nélkül tenni k. n. vrsz. 41. sz.

Az óvás kivételére engedett ezen két napot azonban kimeleti napoknak tekinteni nem lehet, mert a határidő egyedül a váltótulajdonos javára szolgál, a kimeleti napok pedig az elfogadónak engedett fizetési halasztást jelentenek, melyek a vr. 33. cikkének rendelete értelmében eltörölt. ttek. — (Dr. Apáthi: köz. n. váltójog. 236. sk. 1.)

A fent érintett azon szabály alól, hogy az óvás a lejáratú, vagy az azt követő napon tehető, és hogy a kimeleti napok eltöröltettek, következő kivételek vannak u. m.:

1) Ha valamely váltópiaczon közönséges fizetési napok léteznek, a fizetési napok között lejárt váltó kifizetése csak a legközelebbi fizetési napon teljesítendő, a mennyiben a váltó látra nem szól. Azonban a k. n. vr. 41. cz.-ben a fizetés hiánya miatti óvásra rendelt határidőt kiterjeszteni nem lehet. — vr. 93. cz.

Augsburgban ily közönséges fizetési napok csütörtök és hétfő. — Az 1850. jul. 25-én k. bajor b. p. 6. §.

Brémában ily közönséges fizetési napok: szerda és szombat. — Lipcsei: Conf. Protoc. 30. sz.

2) Ha a lejárat vasárnap, vagy valamely törvényes ünnepre esik, a fizetést csak a reá következő két köznapon lehet kérni, a mely időben az óvással is lehet csak élni. — (Dr. Apáthi: k. n. váltójog. 136. sk. 1. Kitka: id. m. 63. l. Haimerl: id. m. 148. l.)

Azonban a váltóadás beleegyezésével az óvást vasárnapon, vagy ünnepnapon is lehet érvényesen eszközölni. — (Kitka: id. m. 207. l.)

Az óvásfelvételi órát illetőleg, a szabály általában az, hogy az üzleti órákban veendő fel. — (Blaschke: id. m. 203. l.)

Tüzetben rendelkeznek e tekintetben a particuláris törvényhozások. — Így:

Anhalt-Bernburgban: az 1851. jan. 30-án k. törv. 3. §.

szerint óvásokat 9 és 6 óráközti időn túl csak az óvatolt beleegyezésével lehet felvenni.

Coburgban: az 1849. jun. 27-én k. bev. rend. 4 §-a szerint óvásokat esti 7 órán túl felvenni nem lehet, kivéve, ha az óvatolandó ebbe beleegyezik, mi az óvásban világosan kiemelendő.

Gothában: az 1849. ápr. 25. k. törv. 4. §-a azonos az idézett coburgi törvény 4. §-ával.

Frankfurtban: (a M. m.) az 1849. márcz. 4. k. b. t. 10. §-a szerint, óvásokat csak d. e. 9—2 és d. u. 2—5 óráig lehet felvenni.

Hamburgban: az 1849. márcz. 5. k. b. rend. 10. §-a szerint óvásokat esti 7 órán túl felvenni nem lehet, kivéve, ha az óvatolandó ebbe beleegyezik, mi az óvásban világosan kiemelendő.

Lauenburgban a köz. n. váltórendszabály 92. cikke következővel toldott meg, óvás csak esteli 7 óráig vehető fel, kivéve, ha az óvatolandó beleegyezik a későbbi óvás felvételébe, mi azonban az óvásban kiemelendő.

Ausztriában: és pedig a prágai piacon a fizetés hiánya miatti óvásokat a fizetés napján d. u. 1—5 óráig; a fizetési napot követő második köznapon pedig reggeli 9-től esti 5 óráig lehet felvenni; ezen időn túl az óvatolás csak az óvatolt beleegyezésével történhetik, mi az óvásban megjegyzendő; 1853. jul. 30. k. ig. miniszt. rend.;

a triesti piacon fizetés hiánya miatti óvásokat a fizetés napján d. u. 4—7, a fizetési napot követő második köznapon pedig d. e. 9—12 és d. u. 4—7 óráig lehet felvenni; más időben az óvatolt beleegyezésével lehet csak óvást felvenni, mi az óvásban megjegyzendő; 1854. márcz. 28. k. ip. m. rend.;

a lemergi piacon a fizetés hiánya miatti óvásokat a fizetés napján d. u. 3—5.; a fizetési napot követő második köznapon 9—1 d. e. és 3—5 d. u. lehet felvenni, ez időn túl csak az óvatolt beleegyezésével történhetik az óvás, mi az óvásban megjegyzendő. 1857. márcz. 25. k. ig. m. rend.

Poroszban: az 1850. febr. 15. k. törv. 4. §-a szerint óvásokat egyedül reggeli 9 órától d. u. 6 óráig lehet felvenni.

Szászországban: az 1849. máj. 25-én k. bev. t. 8. §-a szerint óvásokat csak reggeli 9 órától esti 6 óráig lehet felvenni.

A francia törvényhozás, valamint a német az óvás főnevein, t. i. az elfogadás és a fizetés hiánya miatti óváson kívül, a biztosítást is ismeri.

E tekintetben rendeli a cod. de com. 163. cikke: ha a saját váltó kibocsájtója, vagy az idegen váltó elfogadója, vagy az el nem fogadott váltó kibocsájtója csőd alá kerül, az előzők a mennyiben a váltó összeget azonnal ki nem fizetik, kötelesek annak lejáratkor leendő kifizetésére nézve biztosítékot nyújtani.

A szövegben „le porteur peut faire protester et exercer son recours“ mondatik, miből következik, hogy a váltóbirtokos nem köteleztetik a biztosítási óvást felvenni, hanem csak jogában áll.

A váltóbirtokos ezen jogával még oly esetben is élhet, midőn a váltót, a 163. cikkben megnevezett személyek csőd alá kerülésük után kapta. — Pailliet: Manuel de droit fr. cod. de com. 163. cz. 2. p.

Az óvási okiratot semmi más okirat által nem lehet pótolni. — Pardessus: id. m. 424. sz. c. d. e. 175. cz.

Az esetek, melyekben óvást kell felvenni, következők lehetnek: 1) ha a váltó általában nem fogadtatik el; vagy ha az elfogadás feltétele c. d. e. 124. cz. 2) ha a váltó kisebb összegről szól, fogadtatik el. 124. cz. 3) ha lát utánrakállított saját váltónál a kibocsájtó, vagy idegen váltónál az elfogadó a bemutatás keltezését megtagadja, a 122. cz. értelmében. — Pardessus: id. m. 420. sz. — Daniels. id. m. 232. l. — Vincens: De la législation commerciale II. k. 252. l. — 4) ha a telepített váltónál a telep ki nem jelöltetik, 123. cz. 5) ha az elfogadó elfogadalmá mellett elfogadási szándékát „elfogadom“ vagy hasonló értelmű szavak által ki nem nyilatkoztatja. — Pardessus: id. m. 365. sz. — Pailliet: id. m. c. d. e. 122. cz. 1. pont; — 6) ha az elfogadó lejáratkor nem fizet, még akkor is ha korábbi elfogadás hiánya miatt óvás már felvételre került — Pardessus: id. m. 424. sz. 7) — ha az intézvényszerű meghalt, vagy csőd alá került 163. cz. Ebben az esetben a váltótulajdonos nem köteles a lejáratkor újra óvást felvenni. — Pardessus: id. m. 427.

Ebben az értelemben nyilatkozik Pailliet is Manuel de droit f. cod. de com. 170. cz. 4. pont mondván: Csak egy eset van, a melyben a váltóbirtokos viszkereleti jogait megtartja, noha óvást idejében, azaz lejáratkor nem eszközölt, t. i. ha az elfogadó csőd alá nem került a 163. cz. értelmében. — 8) ha az elsőlet vagy eredeti példány gondviselője azt a váltótulajdonosnak kiadni vonakodik. — Vincens: id. m. II. k. 281. l. —

Daniels: 257. és 263. l. — 9) ha a váltó névbecsülésből fogadtatik el. 126. cz. — A gyakorlatban azonban az a szokás fejlődött, miszerint az intézvényszerű névbecsülésbeli elfogadása alkalmával óvás nem vétetik fel, de köteleztetik az elfogadó a névbecsülésbeli elfogadást az illetővel azonnal tudósítani. — Vincens: id. m. II. k. 297. l. — 10) ha az intézvényszerű az elfogadás végett neki átadott váltót 24 óra alatt ki nem adja, 125. cz. 11) ha az intézvényszerű nem található, 173. cz. 12) ha az elfogadó az elveszett váltót a lejáratkor fizetni nem akarja, 153. cz. 13) ha a bemutatást valamelyik megbízó hagyja meg. — (Pardessus: id. m. 382. és 358. sz.)

Az óvás felvételét csak akkor nem szükséges eszközölni, ha a kibocsájtó, vagy valamelyik forgató azt elengedte, mely elengedés a váltóra vezetve van. — (Pardessus: id. m. 425. sz.)

Az óvás felvételi időt illetően a cod. de com. 160. cikke rendeli, miszerint: A váltóbirtokos a lejárat napján köteles fizetést kérni. A 135. cz. a kiméleti napokat eltörli. — Az óvást a lejárat napot követő napon is lehet felvenni, 162. cz. ha azonban a lejárat napot követő nap ünnepnap, az óvást az ezt követő napon lehet még felvenni, 162. cz. de ha a lejárat nap törvényes ünnepre esik, úgy a fizetés végetti bemutatásnak az azt megelőző napon kell történnie. cod. de com. 134. Ebben az esetben, szerény véleményem szerint, az óvás az ünnepet követő köznapon veendő fel, mert ebben az esetben is, a lejáratot követő óvás felvételi nap ünnepre esik, a mely esetben a 162. cz. értelmében az óvást, az ezt követő napon lehet felvenni.

Az órát tekintve, melyben az óvás felveendő, a francia törvényhozás nem intézkedik.

8-szvr. Ha az óvás általában nem, vagy kellő időben és formában nem közöltetik, szinte mulasztás szülemlik.

Váltótörvénykönyvünk részben az ugynevezett értesítési, vagy német rendszert honosította. — Ennek lényege abban áll, hogy a viszkerelet feltételét, az előzőtt tudósítása az óvás kivételéről, képezi. — Ezen rendszer onnan veszi eredetét, és azon a nézeten alapul, miszerint a váltókötelezettnek érdekében áll a váltó sorsáról minél előbb értesülni, és tudomással birni; részben pedig az elévülési, vagy u. n. francia rendszer. — Váltótörvénykönyvünk előbbi rendszert nem vitte keresztül egész következetességgel, mert előbbi rendszer folytán, a viszkerelet megindítására rövid határidők kiszabása nem következetes; ez csak az elévülési rendszerből foly, melynek lényege az, hogy a viszkerelet foganatosítására rövidebb elévülési határidők szabhatók, melyeket a váltóbirtokosnak figyelembe kell venni, de egyebet tenni nem köteles, azaz a tudósítás nem feltétele a viszkereletnek, és hogy a váltóbirtokos a viszkereletnél sorrendhez nincs kötve, úgy hogy bármelyik előzőtt fizetésre vagy biztosításra szoríthat. — Midőn tehát a vtk. a viszkereletet sorrendhez nem kötö, ismét negligálta az értesítési rendszert, mert e szerint a viszkereletet per ordinem kellett indítani; tehát vtörvényünk a két rendszert összeolvasztotta.

Főtörvényszékeink a törvényt úgy magyarázzák, hogy az óvást csak azzal kell tudósítani, kit az utolsó váltóbirtokos közvetlen akar beperelni, nem kell tehát gondoskodni arról, hogy az is értesüljön a váltó sorsáról, kit más, mint az utolsó váltóbirtokos, fog fizetésre szorítani.

Fent egész terjedelmében idézett htb. 1865. évi november hó 26-án kelt határozata.

A német törvényhozás, szinte e két rendszer egy vegyülékét fogadta el, és az e tekintetbeni késedelmes csak köztörvényileg perelhető be, a mennyiben ezen mulasztás által egy harmadik kárt szenved; továbbá a késedelmes a nem értesített felperestől költségeket és kamatokat nem igényelhet.

A francia törvényhozás a tiszta értesítési rendszert fogadta el. — (Blaschke: W. R. 247. l.)

A hazai váltótörvény 138. §-a rendeli: a viszkerelet következő feltételeken alapul: c) ha azon forgatóknak és intézőknek, kik ellen a váltótulajdonos viszkereletet támasztani kíván, kollőkép tudokra adatott. — Az óvásközlés, mely a vtk. 139—140. §§. értelmében posta útján is eszközölhető, és egyszerű levélben az eredeti váltó másolata melléklése által történik. — (Ftk. 1864. évi 1808. sz. a. kelt határozata. — Szeniczai: Váltó és csődügy. 4. foly. 237. sk. l.)

A 140. §. rendeli továbbá, hogy ha a közlés posta uton eszközöltetik, az óvási oklevél azon idő elforgása után, mely kivételére van rendelve, a helybeli, vagy ha ott postahivatal nincsen, a legközelebbi első közpostával megindíttassék. — Ha pedig a törvényhatósági ut választatik, a folyamodás az illető helyen szinte a fentebbi idő után legfeljebb 48 óra alatt be nyújtassék.

Annak igazolására, hogy a közlés megtörtént, elég bebi-

zönyítani, hogy az arra vonatkozólag tett lépések megtörténtek, vtk. 141. §.

A német törvényhozás e tekintetbeni intézkedése következő: A fizetés hiánya miatti óvatolt váltó birtokosa köteles közvetlen előzőjét, az óvatolás után két nap alatt, a váltó ki nem fizetéséről írásban tudósítani; e végre azonban elegendő, ha a tudósítás az említett határidő alatt postára adatott. — Minden tudósított előző köteles a tudósítás vételétől számítandó fennebbi határidő alatt, közvetlen előzőjét hasonló módon értesíteni. Azon váltótulajdonos, vagy forgatmányos, ki a tudósítást elmulasztja, vagy azt nem közvetlen előzőjéhez intézi, a tudósítás elmulasztásából eredett kárt az összes, vagy az átugrott előzőknek megtéríteni köteles. Ugyanaz elveszti ezen személyek irányában a kamatokhoz és költségekhez igényeit, úgy, hogy csupán a váltó összegét követelheti. — (Köz. ném. vrendsz. 45. cz.)

Ha annak igazolása forog fenn, hogy az előző kellő időben írásban tudósított, e végre elegendő annak posta bizonyítványi kimutatása, hogy az érdekelt által a kérdés alatti előzőhöz a megnevezett napon levél küldetett, ha csak be nem bizonyul, hogy a megérkezett levélnek tartalma más volt. — Az írásbeli tudósítvány vételének napja is posta bizonyítvány által igazolható, 46. cz.

Ha valamelyik forgató a váltót a hely megnevezése nélkül adta tovább, ez esetben a fizetés meg nem történtéről ennek előzőjét kell tudósítani. 47. cz. Ezen cikk az 1849. márcz. 10. k. frankfurti bev. t. 8. §-a által úgy értelmeztetik, hogy ily értesítés a váltótulajdonos, vagy forgató szabadságában áll ugyan, de arra kötelezve nincs.

Értesítésre a saját rendeltetűre szóló váltó kibocsátója sem tarthat igényt, ha a váltót üres hátirattal adta tovább. A berlini ftszéknek 1859. ápr. 5. k. határozata.

Az értesítés, ha a váltó az ünnepet megelőző napon óvatoltatott, a legközelebbi köznapon történhetik 92. cz., de ez ki nem zárja azt, hogy az értesítő az értesítést ünnepnapon kedve szerint tehesse. — (Hamerl: id. m. 150. l.)

Az értesítés csak írásbelileg történhetik, még abban az esetben is, ha értesítő és értesítendő egy helyben laknak. — (Blaschke: id. m. 246. l.)

Ez azonban ki nem zárja a szóbeli értesítést is, ha erről az értesített okmányt ad. — (Brauer: Archiv. f. d. W. R. 13. k. 1. sk. l.)

A francia törvényhozás az értesítést a viszkereket feltétlenül szabja ki; e tekintetbeni intézkedése a cod de com. 165. cikkében foglaltatik.

Az óvás értesítése és a kereset indítása, két külön egymástól független formalitás, úgy, hogy az utóbbi nem válik szükségessé csak akkor, ha az előbbinek sikore nincs, miért is az egyik nem pótolhatja a másikat. — (Pardessus: id. m. 431. sz.)

Az értesítés a váltó másolata által, az óvás felvételét követő napon történik. — (Pardessus: id. m. 43. sz.)

Az értesítéstől a biztosítási viszkereket is feltételeztetik. — (Pailliet: id. m. c. d. e. 120. cz.)

9-er. Mulasztást követ el a váltóbirtokos akkor is, ha névbecsülés elfogadás esetében a biztosítási viszkereket fentartását az óvásba iktatni elmulasztja.

Erre vonatkozólag a vtk. 82. §-a rendeli: ha az elfogadó az elfogadást más előző becsületére ajánlana, vagy pedig valamely szükségbeli utalványozott, vagy közbenjáró ajánlana névbecsülésbeli elfogadást és a bemutatott biztosítási viszkereket fentartani kívánja, ezt a névbecsülésbeli elfogadásnál azonnal kijelenteni és az óvási oklevélbe iktatni köteles, különben elmulasztása lemondásnak tekintetik.

Ily intézkedés a német és francia törvényhozásban nem tétetik, a mi következetes is, mert a köz. ném. vrendszabály 61. cz.-e értelmében a váltótulajdonosnak ily esetben biztosítási viszkereket sincsen; — a francia törvényhozás pedig a névbecsülésbeli elfogadásnak e tekintetben semmi erő sem tulajdonít, mondván: a váltóbirtokos a névbecsülésbeli elfogadás daczára a közönséges elfogadás megtagadásából, s kibocsátó és forgatók ellen eredett jogait megtartja, cod. c. com. 129. cz.

Azonban a tulajdonos, csak közbenjárók névbecsülésbeli elfogadása daczára tartja meg a fenérintett jogait, mert ha az intézkényezett tett ily elfogadást, nem élvezi e jogokat. — (Pardessus: id. m. 287.) Ugyancsak ily megszorítás következik az utalványozott elfogadásából. — (Pardessus: id. m. 384. sz.)

10-szer. Mulasztást a névbecsülés követel, ha névbecsülésbeli elfogadását a névbecsülttel nem közli.

Ugyanis, a m. vtk. I. r. 131. §-ának f. pontja megkívánja, hogy az óvásban a névbecsülésbeli elfogadás, ha ilyen történt, megemlítsék; — a 138. §-ának c) pontja nem kívánja ugyan, hogy a névbecsültet is kelljen tudósítani, de pótolja ezt 115. §., mely rendeli: a névbecsülő a váltó kifizetése által mind azon jogokba lép, melyekkel a váltótulajdonos élhetne az elfogadó, a névbecsült és az előzők ellen, ha a fizetés meg nem történt volna, feltéve, hogy az óvástétel és annak közlése körül mindent, mit a törvény megkíván pontosan teljesített. — Az ily tudósításra, azonban a váltóbirtokos a 138. §. c) pontja értelmében nem kötelezhető, tehát ezt a névbecsülőnek kell tenni. — De hogy a névbecsülő ezt tehesse, szükséges, hogy ő az óvás birtokában legyen, miért is a váltó birtokosa a névbecsülőnek az elfogadás hiánya miatt feleltetést követő óvást kiszolgáltatni köteles, hogy a 115. §. rendeletének eleget tévén, a névbecsültet az elfogadásról törvényes időben tudósíthassa.

Hasonló intézkedést tartalmaz a köz. n. v. rendsz. 58. cz.-e: A névbecsülő elfogadó az elfogadás hiánya miatti óvást, a költségek megtérítése mellett, magának átadatni, és a névbecsülésbeli elfogadást az óvás függelékében megjegyeztetni köteles. — Ugyanez a névbecsültet az óvásnak átküldése mellett a megtörtént közbenjárásról tudósítani, és ezen tudósítványt az óvással együtt, az óvatolás napjától számítva 2 nap alatt postára adni köteles. — Ha ezt tenni elmulasztja, a mulasztás által okozott kárért felelős. — Ezen tudósításnak azonban nem kell írásban történni. — (Blaschke: id. m. 181. l.)

A francia törvényhozás is megkívánja a névbecsült értesítését. — (A cod de com. 127. cz.)

E tekintetben nincs különbség a szükségbeli utalványozottak és más közbenjárók közt. — (Pardessus: id. m. 386. sz.)

(Folyt. köv.)

A t ő k é r ő l.

A tőke fogalma alaki és tárgyi tekintetben.

1. A nemzetgazdasági írók a tőke fogalmára nézve nagyon különböző nézetben vannak; ez onnan ered, hogy nem tudják a tőke határát oly körvonal közé szorítani, melybe mindenkinek bele lehessen nyugodni. Némelyek, mint Smith, A. Rau, Mill stb., a nagyon és tőke fogalmát csak a dologi javakra szorítják; mások nemcsak a hitelt (Zachariä, Dietzel, Macleod), nemcsak a vagyonszerzésre alkalmas, szerzett személyi tohatségeket (Roscher, Schäffle), hanem a jó szokásokat, erkölcsöt, sőt magát az államot is tőkének nézik. Némelyek a közvetlen fogyasztás tárgyait nem tartják tőkének; de ha a tápszereket meggyűjtik, s azután munkások számára előlegezik, tőke gyanánt nézik; míg Hermann mindazon fogyasztási tárgyakat tőkének nevezi, melyek huzamos hasznóvétel után fogyasztatnak el. Vannak, kik a munkaerőben is tőkét látnak (Say J. B. Carey, Macleod) stb.

E különböző nézetek a nemzetgazdasági vezériróktól származnak s a nagy nézet-tarkaság mutatja, hogy a tőke elmélete még tisztázásra vár. E nézet-tarkaság a mi nemzetgazdasági irodalmunkban is visszatükröződván, e dolgozat célját elérni, ha a tőke lényegét körvonalozva, tisztább, egyöntetűbb tőkefogalom-alakításra támpontul szolgálhatna.

A tőke eszméje rendszeren valamely gazdasági hasznóvétel kutfejére vonatkozik; az ily kutfők eszményképe szavakban kifejezve, az alaki tőkét, vagy a tőkefogalom határozatát adná; melyet tárgytartalommal kitöltvén s ez által azt könnyebben felfoghatóvá tévén, a tőke lényege alakilag és tárgyilag elő volna tüntetve. E látszólag könnyű feladat megoldása nehezzé válik azáltal, hogy a tőke eszményképe összealkotására nem alkalmazható különbség nélkül minden hasznóhajtó kutfő; továbbá az által is, hogy az egyéni és nemzeti hasznóvételek, valamint ezek kutfői közt is lényeges különbségek vannak, s mégis az általános tőkefogalomnak mindenikre ráillőnek kell lenni.

Kisértsük meg a tájékozást.

A tőke alakilag véve.

2. Az ember gazdasági tevékenysége által egy világot alkotott. Ezt bátran embervilágnak nevezhetjük, mely a természeti világra van fektetve. Az ember világa építéshez az anyagot a természeti világból hódította és hódítja folytonosan, még pedig ennek ellenállása daczára. A természet e szerint az ember gaz-

dasági tevékenységének a tárgya, substratuma; egy tenger előtte, melynek fenekére vannak bemerítve az általa szükségelt használhatóságok, melyeket kényszerülve van kikutatni, azután kivenni világa számára. A természeti világ az emberrel mint ellenség áll szembe, és csak az, a mit belőle hatalma által magához köt, áll melléje vagyis szolgálatára.

E szerint a tőke fogalmát, mely az embernek segéde, neki hasznára dolgozik, szükségképpen az embervilágra kell szorítani.¹⁾ De az embervilágban két alkotó elem különböztethető meg; az ember, mint a gazdasági tevékenység kutfeje, s ennek terméke, a gazdasági javak; e két elem közrehatva, sőt egymásba átfolyva termeli, fentartja sőt tőkélyesbiti egymást, és a bámulatos őszhang csodaművét, az embervilágot alkotja.

Az ember, mint a gazdasági tevékenység fészke, sem mint összes tulajdonságainak egyeteme, sem részben, mint a munkaerő kutfeje, nem tartozhatik a tőkefogalom körébe; mert a tőkefogalomhoz éppen az van kötve, hogy az a javak szaporítására irányuló emberi tevékenységet pótolja, vagy ahhoz csatlakozva elősegítse és mind ezt ne csak hébe-korba, hanem tartósan. Ugyanazon erő önmagát se nem helyettesítheti, se nem segítheti. Ugyanazon munkaerő, például egy nemzet, mint collectiv alany, munkaereje nem lehet munkaereje is, tőkéje is egyszermind a nemzetnek; tehát a munkaerő, habár tartós kutfeje a haszonvételnek, nem tartozhatik a tőkefogalom alá.

A haszonvétel valamely emberi szükséglet kielégítése által nyilvánul; de az emberi szükségletek kielégítésének egyetlen jogos közege vagy módja a termelés levén, állíthatni, hogy a termelésben, illetőleg ennek termékei által háromlik előny vagy haszonvétel az emberre. A mi tehát a termelésnek tartós eleme, az a haszonvétel tartós kutfejének mondható. A tőke fogalmát tehát a természeti haszonvétel tartós kutfejéhez kell kötni. Valóban már Hermann,²⁾ s újabban Macleod és Düring tőkének nevezik mindazt, a mi tartós alapja valamely haszonvételnek. Azonban ez a tőkefogalomhatárzat annyiban hibás, hogy igen széles. A mi tőkefogalom alá tartozáshoz igényt akar tartani, annak egyfelől nem szabad magában a gazdaságot intéző hatalomban, az emberben fészkelni, tehát a munkaerő nem jöhet, mint Macleod akarja, a tőkefogalom alá; de másfelől a mi a tőkéhez tartozik, annak az embervilágból valónak kell lenni, tehát gazdasági tevékenység termékének. Az idéztük tőkefogalom alá pedig mind a munkaerő, mind pedig a természet ingyen adományai tartozhatnak, melyek pedig a már említettük okok miatt a tőkefogalom alul kizárandók.

Itt ismételve meg kell említenünk, hogy az általános tőkefogalomnak olyannak kell lenni, hogy az valamint a magán, úgy a nemzetgazdaság szempontjából igazolható legyen. Ez némi bajt okoz a tőkefogalom conceptiojánál; mert a magánember, cserére levén termékeivel utalva, tőkéi jelentőségét kiválólág az ezek által nyújtott termelési előnyök értékei által méri meg, azok használhatósága előtte csak mellékes dolog, az csak mint az érték emeltyűje bir jelentőséggel; míg az egész nemzet, mint collectiv egyéniség, a tőketermékek szükségkielégítő képességére vagy használhatóságára fekteti a fősúlyt. Amaz tőkével értékeket, ez használhatóságokat akar teremteni. Ez a körülmény utját állja annak, hogy a tőke által nyújtott haszonvételt további szétbontás tárgyává lehessen tenni.

Tekintettel a fennebb mondottakra a tőke alakilag így fejezhető ki: tőke minden termék, mely tartós termelő eszköze valamely haszonvételnek.³⁾

A tőke tárgyilag véve.

3. Az elvont formalis alkotás, főképpen a magukban is nehéz fogalmaknál, csak úgy válik érthetőbbé, ha reális tartalmat nyer; ezért fogalomhatárzatunkat a reális tökenemek elősorolásával kiegészítjük.

A föld, mint tőke.

a) A legfőbb tökenem kétségen kívül a föld, akár tartósága, akár az általa nyújtott haszonvételek nagyságánál fogva. Még is Roscher azt mondja, „nem helyeselhetem, ha Ganith (Systemes d'Economie politique. 1809. p. 243), Hermann (Staats-

wirthsch. Untersuch. Nro. 3.) és Dunoyer (Liberté du travail L. VI.) a földet a tőkéhez számítják. A telkek (Grundstücke) legfőbb gazdasági viszonyaik tekintetében a többi tökenemektől annyira különböznek s részben ez utóbbiakkal oly homlokegyenest (diametrisch) ellenkeznek, hogy azoknak a tőkék rovatába való helyezése csakis látszólagosan lehet. Ha a dolog a föld tekintetében úgy állna, mint Roscher véli, akkor vagy a tőkefogalom nem a tőke rondes eszméjét fejezi ki, vagy pedig a föld nem azon tulajdonságokkal bir, minőkkel mi közönséges emberek véljük, hogy bir. Roscher tőke definitiója (Capital nennen wir jedes Product, was zur ferneren Produktion aufbewahrt ist) szerint is lehetlen, hogy a föld a tőkéhez ne számíttassék.

A tőke gazdasági tevékenység terméke, de az a termő föld is. Ezt azonban nem úgy kell érteni, mintha a föld anyagát s a benne rejlő erőket és elemeket ember termelte volna; mindezek ingyen természeti adományok, melyeket az ember készen talált, azokat tehát termelnie nem volt szükség, s ha arra szinte képes lett volna is, esztelenség lett volna tőle áldozattal olyast termelni, a mi ingyen található. Csak hogy itt nem a föld anyagának s az abban rejlő erőnek a termeléséről van szó, hanem arról, ha vajjon a föld anyaga és erői önkénytelen, úgy szólva saját ösztönükből fejtenek-e ki termelő munkásságot, vagy pedig a gazdasági tevékenység felhívására, embertől jövő kényszerítés folytán teljesítette azt? Ekérdésre a felelet az emberi tevékenység javára kell, hogy kiüssön.

Midőn az ember e földön pályáját megkezdette, azkorántsem birt mostani ábrázatával, hanem az újvilágrészek őserdői képével, vagy minővel birnak még nálunk is némely határszéli erdőségek, hol az ember átalakító hatalma még nem érvényesült. Itt a csekély hajlású völgyekben a föld vizenyős, ingoványos, hegyoldalokon fákkal s más növényekkel borított; a mi az embernek közvetlen használhatna, az erdei gyümölcs vagy gomba, a felett gyakran a medvével kell osztotni és fáradtsággal megfizetni. Ama nagy különbség eszközésére, mely ily helyek s a telkesített földek közt létezik, mennyi gazdasági áldozat volt szükséges! A mivelt föld legmagasabb árán sincs megfizetve az a sok véres verejték és nélkülözés, melyet annyi nemzedék vállalt magára a földek telkesítése érdekében. Kolozsvár vidékén csak három év előtt is egy hold földnek csupán csak a kiirtása 60 frtba került, s ez volt akkor egy hold közép ára is. A tiszai vizártól mentesített földek holdja, habár a mentesítés munkáját a társulás hatalma gyámolította, 15 frtba került, ehez a védelem évi kiadásainak tőkésített összegét hozzávetve, oly összeg áll elő, mely megközelíti a szabályozás kezdetén divott árát egy hold földnek; hogy egészen utol nem éri, az természetes, mert az érdekletteknek még vállalkozói nyereséghez is joguk volt, mi nélkül a mentesítési munka tán elmaradott volna, s a mit a mentesített földek olcsóbsága folytán kaptak. Mindezt azt mutatja, hogy a földet meg kell hódítani, még pedig terhes gazdasági áldozatok árán, és hogy a föld használhatósága ezen gazdasági áldozatok ollenértéke.

A föld, őstermészeti állapotában, birja ugyan magában a termelést eszközölő elemeket és erőket; de ezek lappanganak, nyugosznak benne, mint a physikai lappangó meleg a testekben, s hogy nyugvó állapotukból munkálkodásba menjenek át, gazdasági tevékenység hatására várnak. Valamint az üvegben a villanyerőt a dörzsölési mozgás kelti fel, úgy a földben a vegy-erőt a különböző munkákban nyilvánuló mozgás, a föld dörzsölése ébreszti és irányozza munkásságra. S ha ez így van, akkor semmi se gátolja, hogy a termőföldet oly műhelynek tekintsük, mint bármely más műhelyt, a melyben minden emberi munka terméke, kivéve a műhely ősz anyagát. De ez így van minden más tőkénél, ezek anyaga és erői is ilyen természeti adományok.

„Mutassatok egy derék földet, mely munka nélkül nyert termő hatalmat, és én mutatok nektek értéknélküli termőföldet“ mondja Bascias, azt akarván kifejezni, hogy ha a föld-termő ereje akadályoktól menten lett volna az ember rendelkezésére bocsátva s ennek folytán az ember nem lett volna kénytelen a maga tevékenysége által abban lényeges változtatásokat tenni s mondhatni új alkotások útján tenni azt termő állapotba, a föld sem értékessé, sem egyéni tulajdon tárgyává nem válhatott volna, s mint olyan semmiképpen se volna tőke gyanánt tekintendő. A föld, őseredeti állapotában elgondolva róla mindent, ami benne és rajta gazdasági tevékenység műve, nem tőke, hanem tárgya, nyers anyaga a tevékenységnek. Ember és föld két ellentétes sarka, delejes pólusai az embervilágnak, melyek éppen azért, mert ellenkezők, vonzák egymást s egymásra gyakorolt hatásuk indítja meg a pezs-gőalkotás folyamatát,

*) System der Volkswirtschaft I. B. p. 77.

¹⁾ Ellenkező nézetben van Düring. Kritische Grundlegung der Volkswirtschaft. Berlin. 1866. p. 234.

²⁾ Staatswirthschaftliche Untersuchungen. München. 1870. p. 111.

³⁾ E fogalom alkotás csak szabatosabban fejezik ki azt az eszmét, melyet a tőkefogalomra nézve Kautz, „Nemzetgazdaságtan“-ára tett észrevételeim alkalmával közöltem. Lásd. Jogt. Folyóirat. III. füz.

melyből az embervilág kikristályosul. Az embervilágban, mint éppen a természetben, nem az egyenlőség, hanem megfordítva a különbözőség elve uralkodik s teremti az összhangot; különböző erők összeműködése nemzi az életet. Az ember a lényéhez kötött szükségletek által hajtatik reakcióra a föld ellen. A míg az ember kevés számával és miveltetésénél fogva, kevés szükségletet állított a földdel szembe; a míg minden egyes ember számára jutott a föld területéből egy négyszög mértföld: addig a vadászat, — a míg minden 10 számára ismét 1 négyszög mfdl, addig a vándor, — már élet segédforrásai a szükségleteket kielégíthették; de mihelyt az emberiség relatív száma nőtt, más intézkedésekre, más kombinációkra volt szükség a földdel szemben. Terjedelmileg azt nem növelhetvén, szolgálatait kellett sokasítani. Nagyobb pressio kifejtése által kellett benne hatályosabb természeti erőket felkelteni s ezekkel kombinálni tevékenységét. Ezen dispositioik utján sikerült a földet hasznóvételei tartós kuftejévé változtatni, vagyis tőkét alakítani.

De „a föld gazdasági természete a többi tőkék természetével homlokegyenest ellenkezik, azért annak a tőkék sorába állítása önkényes eljárás“ mondja Rosher. Mit teszen ez? azt, hogy az előhaladó miveltetés a rendes egyes tőkék értékét — a technikai javítások folytán — alászállítja s így minden egyes tőke jövedelme is kevesbül; habár ugyan előhaladó miveltetés okából az egyes tőkék egész mennyisége mind az egyesek, mind a nemzetek birtokában szaporodván, az egész tőkejövdelem növekszik; vagyis, általános kifejezéssel élve, a relatív tőkejövdelem csökken, míg az abszolút tőkejövdelem nő.

De ez a földtőke-jövdelemmel is egészen így van.

A nemzetgazdaságirók, s ezek közt Roscher is, abban tévednek, hogy nem egynemű elemeket hasonlítanak össze, hogy a földtőke abszolút jövdelemét hasonlítják más tőkék relatív jövdeleméhez; azt tévén fel, hogy valamely quantitative megmért föld minden időben, előhaladó nemzetgazdasági miveltetés esetében is, ugyanazon anstans elem marad. Pedig ez csalódás. A föld oly tőkének tekintendő, mint a hajdani jezsuiták épületei, melyeken mindig kiálló falfogak hagytak a további építkezés eszközölhetőségre. Később folytatván az építkezést, habár a nagyobb épület egy egészet mutatott, az már még sem a régi épület, hanem többször épült házrészletek kombinációja volt. Egészen analog eset fordul elő a földművelésben. A földben mindig lehet, sőt kell tovább építeni, régi építményekhez, javításokhoz újakat kell toldani; a több rendbeli javítások, ugyanannyi szábeállítások összefolynak ugyan egy egészszé, de azért nem tőkebe feledni, hogy az egész tőke több egyes tőkék kombinációja.

(Folyt köv.)

Dr. BERDE ÁRON,
kir. jogakad. igazgató-tanár.

K ü l ö n f é l é k.

— (Ö felsége a király) a m. közoktatásügyi miniszter előterjesztésére a pesti tudományegyetemnél a bölcsészeti jogtan, jog- és államtudományi encyclopaedia tanszékére dr. Kudelka József nagyváradi jogakadémiai ny. r. tanárt, az egyetemes európai és hazai jogtörténelem tanszékére pedig dr. Hajnik Imre, győri jogakadémiai igazgató-tanárt nyilvános rendes tanárokra nevezte ki.

— (Egyetemünk) igazolta a liberalisabbak reményeit. A rector-választásnál tíz szavazattal öt ellenében a szabadelvű-katholikus Hatala Péter választott meg rector magnificusnak az infallibista Dulánszky ellenében. A szavazás titkos volt.

— (A magyar jogászgyűlés) f. é. szept. 23-án nyitandja meg Pesten az akadémia dísztermében harmadik ülését. Az állandó bizottság Pest városát ezen ülésükre meghíván, felkérte, hogy a menüben a főváros hazafias érzelmű és vendégszerető közönsége, tekintettel a jogászgyűlés tudományos és közhasznú céljaira, a gyűlés díszét úgy, mint a múlt évben az idén is emelni hajlandó volna, e részben hozandó elhatározását az állandó bizottság kebeléből kiküldött rendező bizottsággal közölje.

(Halottak tetemeihez kinek van tulajdoni joga?)

Anglia, bár szakított a pápával VIII. Henrik uralkodása alatt, hierarchicus öntetű egyházát mégis megtartá a római szertartás sokaságával és az egyházi tradícióhoz való ragaszkodással együtt.

A püspökök elvetvén a pápa fensőbbiségét (supremacy) most már maguk részére követelték, mit a pápának megadni vonakodtak, állítván, hogy Istentől reájok ruházott apostoli hatalomnál fogva felkenetési és más szertartás következtében különös malasztot nyújtani képesek, mely a puritanusok tisztán bibliai tanával sehogy sem fért össze. — Ebből keletkezett a vallási üldözés Angolhonban és a non-conformisták csoportos kivándorlása Amerikába, hol minden ember saját lelkiismerete sugallata szerint imádhatta Istenét és imádhhatja jelenleg is.

A norman hódítás előtt (1066) a püspök és főispán vagy ennek távollétében a püspök és sheriff elnöklése alatt tartattak az öt angol-szászok megye törvényszékei, nem tévén különbséget a világi és papi bíraskodás között. De I. Vilmos, kinek jogát a kolostorok és az idegen papok támogatták, külön választá a törvénykezés két ágát és egyházi törvényszékeket (Curiae Christianitatis) alkotta, melyek kizárólagos illetőségéhez az egyházi jövedelmek, a házassági perek s a végrendeleti és hagyatéki ügyek tartoznak. A temetkezés és a holt test feletti intézkedés szintén oda tartozik, úgy, hogy az angol, köztörvény nem ad kereseti jogot az utódnak, ha valaki eldöde holttestemőit sirjából eltávolítaná, hanem igenis ad keresetet az ellen, a ki a sarkövet rongálná vagy elutasítaná.

Ezzel csak azt akarjuk mutatni, hogy vannak Angolországban még jelenleg is tisztán polgári ügyek, melyek az egyházi bíróság illetőségéhez tartoznak, s hogy az ottani felfogások szerint eldöde holttestéhez az utódnak tulajdoni joga nincsen.

Nem kis érdekeltiséget keltett tehát a következő eset, mely szükségessé tévé bíróság kimondani, vajjon az angol közjogban a holtakhoz tulajdonra nézve e nagy köztársaság népeire alkalmazható-e vagy sem.

New-York városa Beekman utcájának tágítását határozta el, mely célra nézve szükségessé vált a „Brick Presbyterian Church“ sarkertjéből 15 láb szélességű szelket kisajátítani. A sarkert vaskerítéssel volt ellátva és a becső bizottmány 28,00 dollárnyi összeget ítelt oda kárpótlásul. Az említett földszelket alatt 80 sirbolt találtatott, melyekben mintegy 100 holttest volt örök nyugalomra letéve. A templom előljáróság ezeket ládába rakatta és a teplot alá tétette. A 80 sirbolt körül tizenkettő bizonyos családokhoz tartozott, melyek a jelen ügyben kárpótlást követeltek; a többi holttest közül csupán egy ismertetett fel Smith Mária által, ez Sherwood Mózes holtteste volt, kinek leánya a mondott Smith Mária, új sirhely vétele és atyja maradványainak újbóli eltakarítása végett költséget követelt.

A főtörvényszék Ruggles Samu bíró urat küldé ki az ügy megvizsgálása és véleményének előterjesztése végett; ki azt találta, hogy egy tisztességes sirhely megvétele a „Greenwood“i sarkertben, vaskerítéssel és a szükséges temetkezési költséggel, 703 dollár és 57 centbe fog kerülni minden hallottért; az ügy törvényes olintézésére nézve pedig jogi nézetét következő pontokban adta elő:

I. Hogy jogilag sem a holttest, sem eltakarítása semmi nemű egyházi bíraskodás vagy papi hatalomnak alája vetve nincsen.

II. Hogy a holttest eltakarítása és megőrzése oly törvényes jog, melyet a bíró elismerni és megvédeni tartozik.

III. Hogy ezen jog végrendelkezés hiányában a legközelebbi rokint illeti.

IV. Hogy a holttestemhezzi védjog magában foglalja annak fentartási jogát külön eltakarítás által, valamint azon jogot is, miszerint az illető rokon a temetkezés helyét megválaszthassa s tetszése szerint változtathassa.

V. Hogy a legközelebbi rokon a költözés és tisztességes újra eltakarítás költségeit követelheti, ha a temetkezési hely közczélokra kisajátíttatnék.

A főtörvényszék e véleményét minden részében határozottá emelte, melynek alapjául szolgáló érvek körül szabadon néhány felemlitenünk.

Felemlítvén, hogy a sir, mint tisztán halotti nyughely, ép úgy, mint a lég vagy világosság, ha nem is tapintható vagy látható nagyon, de mégis tulajdönt képezhet, bírálat alá veszi az angol egyházi illetékességet, el nem ismervén, hogy e hatalom természete eredetileg papi lett volna, sőt kimondván, hogy a halottak eltakarítása a világi és bírói hatalomhoz tartozik, melytől azt fokonként elvonták az egyháziak. Ha senkinek sincs törvényes joga a holttesthez, mond a jeles bíró, úgy jogilag senki sem határozhatja meg annak nyughelyét és a kizárólagos megőrzési jog sem fog megilletni senkit. A fu egy percig sem fogja megtartani atyja tetemeit, sem a férj felesége

hulláját, és az atya nem lesz képes megvédeni leánya holttestét a merénnytől, s ha eloroztatnék, vissza helyezését nem követelheti. A dicsőült Hamilton Sándor tetemei, melyek városunk kebelében nyugosznak, lesznek „nullius in bonis“, és a Vernon-hegyi szent hamvak (Washington sirja) nyughelyükből kiragadtattván, pénzért fognak mutogatni és nem lesz senki, a ki sirboltjukba helyezesse vissza. Az angol bíró megvédené ugyan a sirkövet és a ruhát, melylyel a holttestemet betakarvák, de a hulla az egyházi bíró rendelkezése alá esnék. Vajjon melylyik érdemli meg inkább, kérde a t. bíró, a new-yorki fő, és méltányossági törvényszék oltalmát? nem sugalja-e a józan ész, hogy a sir mindenestől, a mi benne foglaltik, megőrzendő? És van-e törvényes szükség arra, kérde továbbad a jeles bíró, hogy e főtörvényszék az egyházi beavatkozás által megnyirbált angol közjog szűk hatálya és békös mozzanatával mérje saját bírói és orvoslasi cselekményét? vagy nincsen-e inkább ok arra, hogy tágasb hatalmát és nemesebb tulajdonait mint a felvilágosult méltányosság és ész törvényszéke, ily esetben érve-nyesítse?

A művelt nemzetek nagy törvényhozói különös figyelmet fordítottak halottaik védelmére. A görögök törvényei gondosan őrizték sirboltjaikban az egyéni magán jogot, és hasonló szellem lengi át a római jogtudomány tiszta értelmiségét és magas pallérozottságát. Ott van a „Sepulchri violati actio“ és ott Ulpianus praetor kijelentése, hogy „Cujus dolo malo sepulchrum violatum esse dicetur, in eum in factum iudicium dabo, ut ei ad quem pertineat, quanti ob eam rem aequum videbitur, condemnatur. Si nemo erit, ad quem pertineat, sive apere nolet, quicunque agere vellet, ei centum aureorum actionem dabo“ — ha pedig tudni akarjuk, hogy mi a „Sepulchrum“, ott találjuk, hogy „Sepulchrum est ubi corpus ossave hominis condita sunt.“

Az ős százszok elfoglalván az ötödik században a romanizált Britanniát, nem vádoltattak egy történetíró által sem, hogy a halottak iránt kevesebb tisztelettel viseltettek volna, mint a rómaiak, sőt ellenkezőleg a scandinaviai történet mondja, hogy ezen művelt százszok az ékesszólásu Odin által oktattak, miként kelljen a halotti sirt megbecsülni, ő lévén az első, a ki honfításait buzdítá halottak tiszteletére síremléket emelni, és a kitől a hétkirályság (Heptarchy) alapító három vagy négy századon át büszkén követelték leszármazásukat; nem való tehát, hogy ezen ős százszok elődeik holttestemeit uratlannak tekintették volna.

Hasonló nyomot találunk a Saxo-Grammaticus-nál, ki a Dánok kora törvényeit gyűjtötte. Ezek azt tartották, hogy az „alieni corruptor cineris“ megvetve és oltemetlen maradjon örökre.

A százszok szomszédjai a Frankok, Montesquieu szerint, nem csak száműzték azt, ki a holttestet fosztás céljából kiásta volna, hanem segélyzését is megtiltották mindaddig, míg a holtak rokonai a tettesnek megbocsájtottak.

Igaz, mond a t. bíró, hogy az angol kormány keretéből nem irtatott ki az egyházi elem, sem a reformatio, sem a protestans uralkodó házzali kötés által, de azon világrészben, mely a mi hazánkat képezi, az tökéletesen végbement. A szabadságszerető és istenfélő angolok eleget láttak és éreztek az egyházi illetékeségből, s egy széles és dúló oczeanon jöttek keresztül, hogy megszabaduljanak tőle minden időkre. Az új Angolország a nyugoti continens-en megfogja övni halottait polgári törvényszékei által, melyekre e jog az ősi romlatlan köztörvényből becses hagyományként szállott.

Diogenes és tanítványai, a cynikusok büszkesége abban rejlett, hogy a temetkezést megvetéssel nézték és nem gondoltak véle, akár tűz által válik hamuvá testük, akár pedig vadállatok, madarak vagy férgek által emésztetik fel; és egy modern francia bölcsezt is a sirt dicső semmiségnek, a holttestet pedig névtelen valaminek mondja; de a polgári jogtudomány Franciaországban nagyobb tisztelettel látszik viseltetni a holttestem iránt. Merlin Repertoire-jában „Sepulture“ czim alatt egy érdekes eset fordul elő, melyben a bíróság az 1720-ik évi dögvész áldozatául esett több ezer testet Marseilles szomszédságában bántatlan hagyni rendelte és az illető tér felszántását is betiltotta mindaddig, míg az említett holttestek porrá nem válnak. Az Advocate-General ékes be-

széde ez alkalomnál kiemeli azon általános tiszteletet, melylyel a nemzetek minden időben a sir iránt viseltettek; ámbár némi könnyelműséggel hozzáveti, hogy „C'est une vénération toujours révocable! et toujours subordonnée au bien public.“

Némely európai államokban a középkor félbarbár állapota megengedé a hitelezőnek adósa holttestét lefoglalni, s régentén Egyiptomban is a fiu elzálogosíthatta pénzkölcsönért atyja holttestét; de a mai jogtudomány annak lehetőségét kizárja.

Azon feltevés, hogy nem vagy az, a mit pénzzé tenni nem lehet, téves és nem ide tartozó. Itt a valódi kérdés nem a holttest piaci ára, hanem a megőrzés szent és velünk született jogáról forog, mely utóbbi követeli, hogy a holttest tisztoságosan eltakarítottassék és háborítlan nyugalomban biztosítottassék. Az angol egyházi jog azon tana, miszerint a gyermeknek szülei holttestéhez nincsen kizárólagos hatalma és különös érdeke, annyira ellenkezik minden felvilágosodott magánjogi fogalommal és oly kimondhatlanul visszaütő a valódi erkölcsi érzelm irányában, hogy annak alkalmazása örök szegényére válnék az amerikai jogtudománynak; illő tehát, hogy törvényszékeink maradandó alapra helyezték a dolgot, t. i. az emberi természet legmélyebb és tévedhetlen ösztönére.

A sirbani nyugvás joga szükségképen feltételzi a kizárólagos birtoklási jogot is. — Velünk nem egyezik azon angol vagy continentális szokás, hogy bizonyos idő elteltével más bérlet tartozunk bebocsájtani sirjainkba, sem azon olasz honi gyakorlat, hogy a holttest porráváltoztatását elősegítsük. Ugyanazon sirhozi jog mindaddig fennáll, míg a benne fekvő tetemek azonosíthatók.

Sírtamadás nem azért büntény, mert az által a halottak képzelt jogai sértvők, hanem azért, mert az élők elleni merény. A „conditio sepulturae“ sz. Ágoston szerint „magis vivorum solatio, quam subsidio mortuorum“ szolgál. Nem a holtakat, hanem a szerencsétlen bűnösöket illette azon rémitő büntetés, mely szerint a Jeruzsálemben lakók csontjai elszórattak „a nap, a hold és az ég minden seregei elé.“

New-York, junius 18. 1872.

FOULKE és TÁRSA,
new-yorki ügyvédek.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, egyetem-utca 4-ik sz. alatt megjelent és minden hiteles könyvkereskedésben kapható:

A törvénykezési rendtartáshoz tartozó

I R O M Á N Y P É L D Á K gyűjteménye.

Közzéteszi a „Jogt. Közlöny“ szerkesztősége.

400 lap füzve ára 2 ft. 50 kr.

☞ Megrendelések, melyek a kiadóhivatalhoz intéz-
tetnek, bérmentve küldetnek el.

A törvénykezési rendtartásnak szükséges kiegészítéseül szolgál ezen irománypélda-gyűjtemény, mely a törv. rendtartás fejezeteinek és szakaszainak sorát követve, leggyakorlatibb és czélszerűbb alakban nyújtja mindazt, a mi a perrendtartás szabályainak példákkal való felvilágosítására s megértésére szükséges.

Ezen példánytár ajánlatára elégségesnek tartom annak felemlítését, hogy ugyanazon módszert követte a volt eperjesi cs. kir. orsz. főtörvényszék által — az osztr. cs. kir. igazságügyminiszterium jóváhagyásával — közzétett irománypéldák gyűjteménye.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgylés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A traditio, mint a dologbani jogok szerzés módja. Dr. Kuncz Jenő, h. ügyvéd. — A lemenő leánygyermek örököségi jogának megszo-
ritásáról. Dr. Misner Ignác, h. ügyvéd. — A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség és a jogvesztés e két nemének joghatálya.
— A tőke. Dr. Berde Áron, kir. jogakadémiai igazgató-tanártól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A traditio, mint a dologbani jogok szerzés-módja.

A tudományos elmélet úgy, mint a római jog és a modern positiv jogrendszerek legtöbbjei, egyaránt követelik, hogy a dologbani jogok, vagy legalább egyes dologbani jogok derivatív szerzése traditio által közvetítessék.^{1—2)}

Traditio alatt értjük azon külső, érzékek alá eső cselekményeket, melyeknek célja, az elidegenítendő dolgot oly tényleges viszonyba hozni a szerzővel, hogy az a dologra physicailag hathasson (apprehensio, corpus).³⁾

A traditio jogi természete felett igen eltérők a nézetek.

A régibb iskolák szerint a traditio magában véve, (unda traditio) nem tekinthető a dologbani jogok keletkezési alapjának (Entstehungsgrund), hanem kell, hogy ahhoz még u. n. szerzési czim (titulus acquirendi) járuljon; értvén ez alatt a traditiót megelőzőtt jogügyleteket, pl. adásvevési, csere, ajándékozási, zálogszerződést stb. E tant a római jogforrások e tételére alapították: nunquam unda traditio transfert dominium, sed ita, si conditio aut aliqua justa causa praecessisset, propter quam traditio sequeretur. L. 31. pr. D. d. A. R. D. (41. 1.)⁴⁾

Ujabbi írók elvetik e tant; a traditiót mástól független és önmagában fenálló jogalapnak mondják; jellemző sajátosságát épen a causa praecedentstől való függetlenségében találják; és daczára annak, hogy külső cselekményekből áll, nem látnak benne egyebet, mint szerződést (u. n. dologbani szerződés, megkülönböztetésül a traditiót netán megelőzőtt adásvevési szerződésben foglalt u. n. kötelmi szerződéstől).⁵⁾

Vitás továbbá: vajjon a traditio minden dologbani

jognak szerzés-módját képezi-e, vagy csak némely dologbani jogok sajátja.

Igy péld. a római jog szerint kétségtelen, hogy tulajdon-átruházáshoz traditio szükséges,¹⁾ hypotheca szerzéséhez pedig nem.²⁾ Ellenben vitás, vajjon a servitus, emphyteusis és superficies traditio által szereztetik meg, avagy pusztán összhangzó akarat által minden további külső cselekmény nélkül;³⁾ — míg ismét az osztrák polgári törvénykönyv szerint a traditio minden dologbani jog közvetett szerzés módja.⁴⁾

Végezre nincs egyetértés az iránt, minők legyenek azon külső cselekmények, melyek folytán a traditio jog-érvényesen létre jön.⁵⁾

Nem feladatunk a különféle testi cselekmények alkalmas volta felett folyt vitákat előadni, hanem csak a traditio intézményének megismertetése céljából példaképen néhány tradicionális cselekményt elősorolni; tekintet nélkül arra, általánosan elismervék-e olyanoknak, avagy vitások.

Megtörténtnek tekintetik ugyanis a traditio:

ha a dolog a vevő kezébe adatik;⁶⁾

ha a háznak, vagy az elidegenített dolgot magában rejtő hüvelynek stb. kulcsai kézbesítetnek;

ha az eladó rendelkezési jogát igazoló okmányok átszolgáltatnak a vevőnek;

ha az elidegenített dolog a vevőnek megmutat-
tatik;

ha a vevő a dolgot megjelzi;

sőt elégségesnek tartatik, ha az ügylet a dolog jelen
létében köttetik meg.⁷⁾

A római jognak e tétele: non est enim corpore et actu necesse apprehendere possessionem, sed etiam occultio et effectus. (L. 1. §. 21. d. poss.) igen tág értelmű: úgy hogy e szerint a legkülönbébb cselekmények is egyaránt alkalmasak a traditio eszközzésére.⁸⁾

Ha már most valamely dolog elidegenítettik, és az

¹⁾ L. 20. C. d. pact. (2. 3.)

²⁾ L. 4. D. d. pign. (20. 4.)

³⁾ Unger: System 93. §. not. 6.

⁴⁾ 424., 425. stb. §§.

⁵⁾ Savigny: Besitz 14. §.

⁶⁾ Az osztr. ptk. szerint ezen átruházási mód a szabály, lásd 426. §.

⁷⁾ Savigny szerint ez volna a tulajdonképeni birtokszerzési tény. Besitz §. 15.

⁸⁾ Savigny, Besitz §§. 15, 16, 17, 18. és 19. — osztr. ptk. 426, 427, 428. §§. Preuss. Landr. I. Th. 7. Tit. 61. stb. §§. Szász polg. törvénykönyv 194—200. §§. Zürichi polg. törvénykönyv 489. §.

¹⁾ Traditionibus et usucapionibus dominia rerum, non nudis pactis trans feruntur L. 20. e. d. pactis (2—3.) — dor blosso Titel gibt noch kein Eigenthum, das Eigenthum und alle dinglichen Rechte überhaupt können . . . nur durch die rechtliche Uebergabe und Uebnahme erworben werden, das österr. allg. b. Gesetzb. §. 425.; — Preuss. Landr. I. Th. 10. Tit.; — Sächs. a. b. G.-b. §. 253., 466. — Züricher b. Gesetzbuch §. 646.

²⁾ Csak a code Napoléon és az annak nyomán készült törvénykönyvek nem ismerik a traditiót.

³⁾ Savigny: Besitz 14. §. — corpus d. h. die äussere Begebenheit, im Gegensatz dor inneren Thatsache; — ugyanott §. 19.

⁴⁾ Unger: System 72. §.; Savigny, Oblig. R. 78. §.

⁵⁾ Unger: Syst. 72. §. 30. j. és 92. §.; — Savigny: Oblig. R. 78. §. — kívált m. jegy.

elidegenítés alkalmával az elősorolt traditionalis cselekmények egyike használtatott, a vevő megszerzi magát a dolgot, és e dologra vonatkozó jogát minden harmadik ellen érvényesítheti. Ha ellenben a dolog szó — vagy írásbeli szerződés útján ugyan eladatott, de az átadási cselekmények nem alkalmaztattak, a vevő nem szerzi meg a dolgot magát, hanem csak igényt nyer a dologra, melyet ugyan az eladó ellen érvényesíthet, de minden harmadik ellen, tehát nem azon harmadik személy ellen, kinek a dolog az elidegenítő által, bár utóbb és jogtalanul, de traditio útján eladatott ¹⁾

Lássuk e tant néhány példa által megvilágosítva.

A-nak van egy várós szerte ismert szép paripája, melyet B. megszerezni óhajt. B. felkeresi e végből A-t, megegyezik vele a ló árában és lefizeti a vételért több tanu jelenlétében. A közönséges, azaz: nem jogász ember most azt hinné, hogy a ló B-nek tulajdona lett, és hogy A. a lóról többé nem disponálhat. Ámúlva hallja azonban a jogásztól, hogy nagy csalódásban él, hogy ellenkezésképp B. nem rendelkezhetik a lóról, hanem hogy ezt tehesse, szükséges, hogy A. a lovat B-nek birtokába bocsássa. Hogy mit kelljen B-nek tenni azon célból, hogy a ló neki tradáltassék: e kérdésére azt fogja neki a jogász felelni, hogy mindenekelőtt szükséges, hogy a lónak közelébe menjen. De hogy aztán mit tegyen vele: vajjon feluyergelje-e a lovat, ráüljön-e, avagy elég ha pusztán megtekinti, ²⁾ e kérdések felett valószínűleg a legjobb jogász is zavarba fogja jönni.

Egy másik eset.

Egy gazdag amerikaiak nyaralója van X. európai államban, hol a tulajdonszerzéshez traditio szükségeltetik, melyet New-Yorkban egy odavaló embernek elad. A vevő óvatosan kíván eljárni, ügyvédhez fordul. Az ügyvéd most azt tanácsolja neki, hogy utazzék el az eladóval haladéktalanul, végezzen el vele a nyaraló előtt bizonyos szertartásokat és ekkor biztos, hogy a nyaraló az ő tulajdona. Ha ezt nem tenné, azt kockáztatja, hogy az eladó a nyaralót ismét másnak adja el, az új vevővel a szükséges traditionalis actusokat a villa előtt elvégzi: és ekkor hiába minden törekvése, a nyaraló, melyet megvett, nem lesz az övé, hanem a későbbi vevő tulajdona marad.

Ezen példákból a traditio belső jelentőség nélküli jellege, és üres formalismusa már oly annyira kirí, hogy minden további commentálást bátran mellőzni lehetne. Ha mindazonáltal további vizsgálódások és fejtegetésekbe bocsátkozunk, teszszük, mert oly intézményt, mely évszázadok óta érvényben áll, és mely a jogrendszerben mindenkor oly fontos szerepet játszott, egy érintéssel halomra dönteni nem lehet. Szükséges lesz tehát azt, mit ez intézményről az imént állítottunk, bebizonyítani.

Mai nap ugyanis általánosan el van ismervé azon jogi alapelv, hogy a jogváltozások, melyek jogügyletek által szándékoltnak, egyedül az azokra irányzott akarat által jönnek létre, — hogy az akarat, jogviszonyok keletkezése — módosulása és megszűnésére nemcsak lényeges befolyással bír, hanem azoknak egyedüli oka. ³⁾

Mily ellenmondás létezik már most a fentebbi alapelv és részletes alkalmazásai vagyis azon jogtételek között, melyek a dologbani jogok származékos szerzés módját szabályozzák. ⁴⁾

¹⁾ Si ager executionis causa ad aliquem pertineat, non recte hac actione (vindicatione) agi poterit, aut equam traditus sit ager, f. 50. pr. Dig. de rei vind. (6. 1.) és o. ptk. 430. §.

²⁾ Tehát a pusztán személyes jelenlét Savigny: Besitz §. 15.

³⁾ Unger: System 78. §.

⁴⁾ ... der Vertrag bildet nur eine einzelne Anwendung des viel allgemeineren Rechtsbegriffes der Willenserklärung: Savigny. Obl. R. 71. §.

A felek szó-, vagy írásbeli szerződést kötnek, akaratuk egyesül az iránt, hogy egy meghatározott dolog, mely eddig az egyiké volt, ezentúl a másik fél tulajdona legyen, ezen akaratjukat kellőképpen nyilvánosságra hozzák: és ime, akaratjuknak még sem lesz hatálya, a kívánt eredmény létre nem jön, a dolog nem lesz a vevő tulajdona, hanem az eladóé marad mindaddig, míg a traditio létre nem jön, azaz: míg bizonyos külső cselekmények véghez nem vitetnek, melyek sem a felek akaratával, sem annak nyilvánításával összefüggésben nincsenek.

Es ezen ellenmondás meg nem szüntethető, bármely értelmezést is adjunk a traditiónak.

Ha a traditión kívül cselekményeknél egyebet nem látunk — miként a régibb iskola: indokolatlan marad, mért szükséges a jogváltozás létesítésére a kellőképpen nyilvánosságra hozott akarat tételményen kívül még valami.

Ha pedig a traditiot úgy értelmezzük, mi zerint az nem egyéb, mint szerződés (u. n. dologbani szerződés), tehát akaratnyilvánítás; akkor még nagyobb következetlenségbe esünk, mert ez esetben azt kellene állítani, hogy dologbani jogügyletekhez rendszerint két akaratnyilvánítás szükséges: t. i. a traditiónban foglalt dologbani szerződés, és az u. n. obligatorius szerződés, miként a traditio megtörténte előtt létrejött adásvevési csere, ajándékozási stb. szerződések elneveztetnek; — és csak kivételes szerződési esetekben, pl. alamizsna osztogatás vagy apró piaci vásárlásoknál kerülnének el a kettős szerződésben foglalt következetlenség; mert ezen nyomban teljesített jogügyleteknél a dologbani és kötelmi szerződés összeesik.

Azon esetben, ha a traditiónban szerződés, tehát akaratnyilvánításnál egyebet nem látunk, azonban még mindig indokolatlan maradna azon különös jelenség, mért kell az akaratnak dologbani szerződéseknél épen más cselekmények, és nem szavakban vagy betűkben nyilvánulni, holott pedig ez utóbbiak nemcsak rendesen szoktak akaratnyilvánításokra használtatni, hanem ezen célra a homályos és könnyen félre érthető traditionalis cselekményeknél hasonlíthatatlanul alkalmasabbak is.

Egyik másik, és pedig a legrégebbi időktől fogva elismert sarkelve a jogrendszernek az, hogy senki több jogot másra nem ruházhat, mint a mennyivel maga bír. ¹⁾

Ezen elv is halomra döntetik a traditio által. Mert, a traditio meg nem történvén, az elidegenítő ugyanazon jogot, melyet már egyszer elidegenített, és ilyképen arról lemondott, daczára annak jogérvényesen ruházhatja át egy harmadik személyre.

Persze elpalástoltatik e következetlenség azon tanelvvel, hogy a traditioig az elidegenítő tulajdonos marad, és a netán fenálló obligatorius szerződés az elidegenítő dologbani jogát nem alterálja.

De ezen tétel az ellenmondást meg nem szünteti; mert ha az elidegenítő egyszer akaratát kijelentette, hogy azon dolog, mely eddig az ő tulajdona volt, most másé legyen, már nem lehet mondani, hogy az eladó tulajdonjoga még fenáll; hacsak csak nem akarunk egy más következetlenségbe esni, azt állítván, hogy az eladó fenebbi akarat nyilvánításának hatálya nincsen.

Ha pedig nem akarjuk ignorálni azon haladottabb felfogást, mely szerint a jog nem mechanikailag egymás mellé sorozott szabályok holt tömege, hanem eleven szerves egész, melynek részei benső összefüggésben áll-

¹⁾ Nemo plus juris in alterum transferre potest, quam ipse habet.

nak és egymást kölcsönösen feltételezik: ¹⁾ akkor nem tekinthetünk oly intézményt indokoltnak, mely, miként a traditio, ellenkezésben állván a jog sarkelveivel, a jogi következetességet megszakasztja, és a rendszeres egységet megrontja.

Tagadhatlan, hogy a jogi következetességet teljes tisztaságban positiv törvényekben érvényre hozni nem lehet. Számosak ugyanis azon czélszerűségi momentumok, melyeket tekintetbe venni kell, és melyek kedvéért, gyakorlati nagy fontosságuknál fogva, a rideg jogi következetességet feláldozni szükséges. Ide tartoznak mindazon jogtételek, melyek nem a ratio juris, hanem az u. n. ratio legis vagyis törvény-politikai elvekben gyökereznek. Nevezetesen számosak lehetnek az esetek, melyekben a törvény az akaratnyilvánítás puszta tényével meg nem élégedhetik, hanem az akarat hatályához még egyéb kellékeket kíván meg, a forgalom, jogbiztonság stb. érdekében. Példák erre a végrendeletek, meghatalmazások, ajándékozások, váltók stb. kellékei, kiválólag pedig a telekkönyvi intézmény.

A mennyiben az akarat létele és nyilvánítása tényén felül jogügyleteknél sokszor megkívánt egyéb törvényes kellékek által — bár mennyire lényegtelenek is legyenek ezek elméletileg, gyakorlati haszon éretik el: indokoltak és helyeselhetők. És ha ugyanazt a traditióról lehetne állítani, a kifogás alá nem eshetnék.

De a traditiót törvény politikai tekintetek sem igazolják.

Voltak ugyan, kik a traditiót ezen szempontból vélték igazolhatónak; nevezetesen, kik azt állították a traditióról, hogy a forgalom biztonsága követeli: mert a dolgokra vonatkozó jogváltozásokat nyilvánosságra hozza. ²⁾

Ha traditio valóban azt eredményezné, haszna szembezőkö volna, és a forgalom ily intézményt nem nélkülözhetne.

Sajnos, hogy ez nincsen így. Ugyanis nem tartozik a traditio lényegéhez, hogy nyilvánosan menjen végbe, hanem jogérvényes, habár négy szem között is végeztek. Hogy ily esetben a nyilvánosságra nem igen hathat, tehát a forgalom biztonságát nem mozdítja elő, világos. De ha nyilvánosan is menne végbe a traditio, valóban primitív felfogás volna azt feltételezni, hogy a forgalomnak ezer meg ezer, alakot, helyet és birtokost minduntalan cserélő tárgyaira vonatkozó jogositványok a traditióval fogva a közönség által evidentiában fognának tartathatni.

Különböben a legdöntőbb bizonyíték arra nézve, hogy a traditio a forgalom biztonságát nem mozdítja elő, azon tény, hogy ingatlan dolgoknál mellőztetett és a nyilvánkönyvi intézmény által pótolgatott. Pedig a fekvőségek a forgalomnak oly tárgyai, melyek nagy értékek és nemzetgazdasági jelentőségöknél fogva a közfigyelmet kiváló mérvben magukra vonni képesek; — oly tárgyak, melyek aránylag gyéren kerülnek forgalomba, és ha elidegenítettek, oly ünnepélyes módon bocsátattak birtokba, hogy valósággal azt lehetett mondani, hogy a jogváltozás köztudomásra jutott.

Ha tehát a traditio ez esetekben nem mutatkozott alkalmasnak a forgalom érdekei megóvására, miként várhatunk ez intézménytől eredményt az ingóságokali forgalomban, hol a fenebb kiemelt előfeltételek teljeséggel hiányoznak.

Végre kitünik a traditio mellett felhozott érv alaptalansága még abból is, hogy a törvények a forgalom biztonságáról más intézmények által gondoskodtak. Ide tartozik pl. a bonae fidei possessor kedvezményei, — a specificatio általi tulajdonszerzés, a ptk. 367. §-ának rendelkezései stb.; mely intézkedések feleslegesek, sőt mellőzendők volnának, ha a traditio a forgalmat biztosítana.

Különböben majdnem bizonyossággal lehet állítani, hogy nem forgalmi értékeknél fogva lett a traditio a különféle jogrendszerekbe felvéve, — hisz e jogintézmény majd oly régi, mint a római jog in jure cessioja és mancipatiója, tehát oly kornak intézménye, melynek alig lehetett forgalma, de ha lett is volna, érdekeit közgazdasági ismeretek hiányánál fogva semmiképen fel nem ismerhette.

Azonban mielőtt e nézetünket részletesebben meg-alapítanók, szükséges lesz a dologbani jogok származékos szerzésére vonatkozólag néhány megjegyzést tenni.

A jogügyletek folytán eredt jogok keletkezése és fenállásának egyetlen alapja az akarat. Ha a felek akaratára oda irányul, hogy egyrészt bizonyos jog keletkezzék, másrészt pedig ugyanazon jog megszűnjék: úgy a jogváltozásra irányzott akarat az egyetlen ok, melynél fogva a jogváltozás bekövetkezik.

Az eltérés ezen alapelvtől, tehát a ratio juristól megengedhető ugyan, de csak ott, hol azt törvény politikai tekintetek, vagyis a ratio legis parancsolja. E szempontból dícséretes intézménynek kell mondani a nyilvánkönyvi intézményt, holott a fenebbi jogi alapelvvel egyenes ellentétben áll. De viszont, hol czélszerűségi indok fen nem forog, vagy a bár üdvös mellékczél az elvtől eltérést involváló jogszabály által el nem érhetik: a rendszer egységét megszakasztó eltérés a jogi következetességtől, mint ok nélküli, már egyszerű logikai törvényeknél fogva sem helyeselhető; de azért is elvetendő, mert mint kivétel nehezíti a jogismeretet, és mint alaptalan intézmény sérti a jogérzetet.

Ily nemü intézménynek bizonyulván a traditio, azt a törvényből kiküszöbölendőnek véljük.

A szerzett jogok biztosítása azonban gyakorlatilag szint oly fontos dolog, mint a megszerzés maga, és nevezetesen a dologbani jogok biztosítására vonatkozólag több oly körülmény veendő figyelembe, melyek másnemü jogoknál elő nem fordulhatnak, és melyek, ha nem is a traditio kifejlődésére, de talán érvényben tartására némi befolyással voltak.

Ugyanis, a dologbani jogok tárgya dolog (u. n. testi dolog; res; Sache;). A dolgok természeti tulajdonságaiknál fogva több osztályba sorozhatók. Vannak dolgok, melyek külsejük által annyira különböznek más, ugyanazon nemhez tartozó dolgoktól, hogy a hasonnemüektől mindenkor könnyen megkülönböztethetők. Ily tárgy pl. egy festmény, egy ház, egy mezei jószág stb.

Vannak ismét dolgok, melyeket természetes tulajdonságaiknál fogva más ugyanazon nemhez tartozóktól vagy nagyon nehezen, vagy épen nem lehet megkülönböztetni, pl. egy juhot a nyájtól, egyes pénzdarabot stb.

Az első nemük: jogászi egyéneknek (Individuen), az utóbbiak: jogászi mennyiségeknek (Quantitäten) nevezetnek. ¹⁾

Ha már most ilyen, természeténél fogva a mennyiségekhez tartozó dolog elidegenítették, az ugyan pusztán a szerződés létre jötte által fog megszereztetni, de a szerzett tulajdonjog a dolog felett csak úgy válik a szerzőre nézve gyakorlativá, ha a dolgot vagy oly tényle-

¹⁾ Unger: System §. 10. és 24.

²⁾ Stubenrauch b. G.-b. 425. §. allg. b. G.-b. §. 427. . . . indem man mit der Sache ein Merkmal verbindet, woraus jedermann deutlich erkennen kann, dass die Sache einem anderen überlassen werden ist.

¹⁾ Lásd. Unger. 50. §.

ges viszonyba hozza, hogy ahhoz kivüle más ne férhesen, (pl. ha a vásárolt dolgot azonnal magával viszi) vagy a mennyiben ezt nem tenné, ha a dolgot individualisálja, azaz valamely jellel látja el, melynél fogva az más ugyanazon nemhez tartozó dolgoktól megkülönböztethetővé (pl. ha a birkára, lóra jelt sült), tehát mint tulajdona felismerhetővé és ennél fogva birói uton is kereshetővé válik.

Egy példa az esetet megvilágosítandja.

Ha könyvkereskedésben könyvet veszek, kétségtelenül megszerzem a tulajdonjogot a megvett könyv felett, mihelyt az adás-vevési szerződés kötött és a könyvkereskedő között létrejött. De tulajdonjogom csak az esetben lesz gyakorlati, ha a könyvet vagy azonnal magammal viszem, vagy a mennyiben ezt nem tenném, ha valami a többi példányoktól megkülönböztető jellel ellátom, pl. nevemet rájegyzem.

Mert az első esetben a könyvtáros nem fogja könyvet másodszor elárusíthatni, vagy elsikkaszthatni; — a második esetben teheti ugyan, de a könyvön levő jel lehetővé teszi nekem a könyvet felismerni, és mint tulajdonomat visszakövetelni.

Oly dolgoknak akár megjelzés, akár más módoni individualisálása, melyek természetöknél fogva a menyiségekhez tartoznak, mindenesetre elég fontos momentum, és a mennyiben némely traditionalis cselekmény által hason eredmény idéztetik elő, a traditio sok esetben jónak bizonyult.

De a mennyiségű dolgok egyéniesítése nem azonos tény a traditíóval; mert eltekintve, hogy nem feltétele a dologbani jogok szerzésének, nem egyéb, mint óvatossági szabály, mely mintilyen ép oly kevésbé tartozik a törvénykönyvbe, mint pl. azon óvatossági szabály, hogy mielőtt valamely ingatlanra hitelezni, meg kell nézni a telekkönyvet; továbbá nem szükséges oly dolgoknál, melyek természetöknél fogva amugy is egyéni; végre nem kívánják a harmadik személyek, tehát a közönség és forgalom (l. polg. tvk. 427. §.), hanem pusztán a vevő egyéni érdekei.

Végre kiemelendő, hogy nem minden traditionalis cselekmény által idéztethetik elő a fennebbi eredmény, sőt inkább kivételesen csak néhány átruházási módok által. Így pl. a kézből kézbe való átadás, ezen alap formája a traditiónak, mely az osztrák polg. tvk. szerint ahol csak lehet alkalmazandó, mit sem fog használni az új tulajdonosnak, ki az átadás megtörténte után a megvett dolgot az eladónál hagyja: mert ha a dolog menyiség volt, okvetlenül elvész az új tulajdonosra nézve azon esetben, ha az eladó a dolgot ismét eladja, avagy elsikkasztja: mert nem fogván a dolgot más ugyanazon nemhez tartozóktól megkülönböztethetni, azt nem is fogja kereshetni.

(Vége köv.)

Dr. KUNCZ JENŐ,
h. ügyvéd.

A lemenő leánygyermek örököségi jogának megszorításáról.

Dr. Katona Mór „A törvényes örökös a magyar jogban“ című értekezésében, melyben törvényeink legkifejtettebb részének, az örököségi jognak számos hégzeit kitünteti, a lemenők törvényes örököséről szóló fejezetet egy új, a halottak sorából feltámasztott eszmével, rekeszti be.

Ugyanis kiindulva azon helyes szempontból, hogy hazánk vagyoni élete nagy részben mezőgazdaságon alapul, és tekintetbe véve, hogy a kis birtokoknak törpe birtokokká való fajulása a helyes egyensúlyt a birtok-

arány közt megzavarni, és parasztosztálynak politikai, mivelődési és vagyoni állását veszélyeztetni képes volna, a kis birtokoknak feldarabolását a lemenők törvényes örökösége tekintetében megállapítandó korlátok által véli megakadályozhatónak, és pedig oly formán, hogy a lemenő leánygyermek osztályrésze kisebbre szabassék a gyermekekénél és hogy az utóbbiak jogosítva legyenek a fekvő birtokot a valódi becsáron alól megtartani.

Czikkiró a jogászközönséget ezen eszméjének valósíthatása iránti véleményadásra hívja fel; legyen tehát szabad e pont körüli nézeteimet távol minden tudományos fitogtatás és auctoritásokra való hivatkozástól, kifejtennem.

A törvényes örökös a vérbeli összeköttetésen, a véregységen alapul; a leány ép úgy édes gyermeke szüleiének, mint a fiú, mindketten tehát szüleikhez ugyanazon rokonsági fokozaton állanak, és a jogczim, melyen törvényes örököségi joguk sarkal, egyenerejű.

Ezek folytán a vérbeli egység, a rokonsági fokozat, és ezek által közvetve az örökhagyó akarata képezik a törvényes öröklés, illetve az örökség mikénti felosztásának jogalapját, és az állam azon intézkedésével, hogy a leánygyermek osztályrészt kisebbre szabja, mint a fiukét, mintegy felbontja a vérbeli kapcsolatot, és jogtalanságot követ el az örökhagyón, ki az ugyanazon egy rokonsági fokon álló utódjait egyenlő előnyben akarta részesíteni, és még kirívóbb jogtalanságot követ el a leánygyermeken, kiknek kisebb osztályrészt juttat, mint az ugyanazon fokú fiutódoknak.

Czikkirónak eszméje valósíthatása mellett felhozott azon indokai, hogy a férfi már a természettől magasabb szellemi és testi erővel felruházott, hogy több gond fordítatik nevelésére, és hogy születésénél nagyobb az öröm, ép oly kevésbé nyomhatnak valamit a latban, mint azon érve, hogy a nő csak a családon belül van hivatva szereplésre. — Mert azon körülmény, hogy a férfi erősebb karral rendelkezik, vagy hogy nevelésére nagyobb gond fordítatik, őt nagyobb osztályrésze fel nem jogosíthatja, és a leánygyermek pedig meg nem rövidítheti, minthogy a vérbeli kapocs ezen tények által, még ha teljesen valók is volnának, sem nem gyengítetik, még kevésbé megszüntethetik.

Még kirívóbb színben tűnik fel a jogi életünkből gyökeresen kiküszöbölt elvnek újabb átültetése szemben az európaszerte érvényre emelkedett törekvéssel, mely egyenesen oda irányul, hogy a nők nagyobb műveltségben részesíttessenek, önállóságra való jutásuk lehetőleg elősegíttessék; már pedig ha az állam az árva leányokat azon eszköztől, melylyel önállóságra, műveltségre vergődhetnek, megfosztja, az által őket örökös műveletlenségre kárhoztatja és gyakran az erkölcselenség örvényébe sodorja.

Egy más káros hatása ezen elv alkalmazásának abban nyilvánulna, hogy anyagi korunkban, melyben a vagyon oly döntő szereppel bír, a férfunak felesége választásánál nemcsak annak szellemi és erkölcsi tulajdonaira, hanem egyszersmind vagyoni állapotára kell tekintettel lennie. — Az árva hajadonok csekély öröksége miatt a házasságok száma is apadna, mi által a kérdéses rendszabály ezen következményeinél fogva ismét csak az erkölcselenség és boldogtalanság forrásává válhatnék.

De különösen áll ezen megjegyzés a parasztosztályra nézve; a leánygyermek, míg szülei házában vannak, ép úgy tevékenyek a gazdaságban, mint a gyermekek, és annál sujtóbb rájuk nézve, ha ők, kik szülei vagyonának szaporításán a fitestvérekkel egyenlő mértékben

fáradoztak, emezeknél kisebb osztályrészt kapnak, és ez által nehezebben juthatnak házasságra.

A kérdéses elv életbeléptetése nemcsak jogtalansága és igazságtalan tartalmánál, hanem káros következményeinél fogva sem ajánlható.

Czikkiró ugyan ellenvethetné, hogy az ily fontos, életbevágó szabály alkotásánál a szoros jog nem lehet mérvadó, hanem igenis döntő a nemzetgazdasági szempont; de épen a következő rövid fejtegetés kétségkívülvé teendi, hogy a czikkiró által kitűzött célzélvénél alkalmazása által még távolról sem érhető el.

Mindenekelőtt constatálnom kell, hogy ő a leányörökösökre vonatkozó megszorító intézkedést nemcsak a földbirtokos osztályra, hanem egyáltalán minden lemenő leányörökösre akarja kiterjeszteni; ezekre vonatkozólag pedig a szőnyegen forgó rendszabály — mit czikkiró sem tagadhat — nemcsak jogtalan és káros hatású, de merően indokolatlan is; mert ha a leánygyermekiek földbirtokot nem örökölnék, az természetesen nem is darabolható fel, és ezen megszorító intézkedés minden célszerűségi, vagy más jogalapot a földbirtokot nem öröklő leányokra nézve nélkülöz.

Czikkiró továbbá különösen hangsúlyozza, hogy nyilait csak a lemenő leánygyermekiek ellen intézi, a felmenő, és oldalagos leányrokonokat pedig ezen jogfosztó rendszabálytól megkímélni akarja.

A gyakorlat ezerszer meg ezerszer tanusítja, hogy a földbirtok lemenők hiányában a felmenő vagy oldalrokonra is jut; ez esetben pedig, — eltekintve azon félszeg intézkedéstől, mely a távolabbi rokonokat nagyobb előnyben részesíti, mint a lemenőket, — a telkek feldarabolását semmi törvényes szabály meg nem gátolná, sőt a törvény maga magának ellent is mondana, amennyiben azt, mit egyszer czélszerűnek és szükségesnek tart, ugyanazon esetben szükségtelennek nyilvánítaná ki.

Ha továbbá fontolóra vétetik, hogy gyakran csupán lemenő leány- vagy csupán lemenő gyermekek örökölnék a földbirtokban, és hogy tehát ez esetben sem gátolható meg az érintett elv alkalmazása mellett a telkek felrészletezése, úgy hiszem, eléggé legyőztem a czikkiró által megpendített eszme jogtalanságát, tarthatatlanságát és czélszerűtlenségét, és nem tartok attól, hogy ezen elv nálunk alkalmazásba vétetnék.

Nem hagyhatom érintetlenül, hogy czikkiró az összes történeti fejlődéssel ellenkezésbe helyezi magát szándékolt ujtásával.

Midőn az ókor népei a műveltség alsóbb fokain tengődtek, a nő lenyűgözve, valódi szolga volt; de alig vett a műveltség a görögöknél és rómaiaknál magasabb lendületet, mindkét nemzet jogában, de főleg a római jogban azon elv jutott fölényre, hogy a nő a férfiuval a magánjog terén egyenjogúvá tétessék, és ezen elv az örököségi jogban helyes consequentiával keresztül is vitetett kivétel nélkül. — A betörő barbarismus romba döntötte az ó világot, és ezen romok közt az összes ókori műveltség és evvel együtt az érintett egyenjogósítási elv is sirját lelé. — Az ókori államok eltűntek ugyan az élet világából, de a mint újabb fejlődésnek indult a műveltség, a tetszhalálra ítélt egyenlősítési elv ismét feléledt, és magának jogosságánál fogva majdnem egész Európában ujjal diadalmasan érvényt szerzett; és czikkiró ezen elvitázhatlan igazság dacára az összes újabb jogfejlődés mellőzésével hazai jogunkra a barbarismus bélyegét akarja sütni.

Ezek után csodálkozásomat kell kifejeznem, hogy czikkiró ugyanazon értekezésében a legellentétesebb elveket használja állításainak támogatására. — Mig az itt érintett fejezetben egy rég elkorhadt, a gyakorlat és tudomány által károsnak bizonyított jogelv felélesz-

tését czélszerűnek mondja, addig ugyanazon értekezésének már következő fejezetében az országbirói értekezlet által fentartott szerzeményi és öröklött jóság közti különbség felett, hogy saját szavait használjam — így nyilatkozik: „Mily durva anomalia ez! Csakhogy így szokott ez lenni mindig, ha valamely ép jogrendszerbe egy idegen elavult jogelemet akarunk becsempészni.“ Kérdem én most, nem elavultak — nem idegen-e azon a zürichi codexnek a leányörökösöket megrövidítő intézkedései, és a czikkiró által kimondott szigorú ítélet nem lehetne-e jobb alkalmazást az itt tárgyalt elvére, mint az öröklött és szerzeményi jóság közti különbségre? és ültessük-e át hozzánk azon az összes jogrendszerünkkel éles ellentétben álló elvet csupán azért, mivel azt az egész művelt világból csupán a Schweizban alkalmazzák még?

Az eddigiek folytán egyszersmind kiderült, hogy ezen a leányörökösöket megszorító intézkedés a telkek feldarabolásának megakadályozásával semmi ok- és szükségyszerű összeköttetésben nem áll és hogy ezen cél elérését, más természetes uton kell megkísérteni. — Legyen még szabad ez iránti nézetemet rövid vázlatban előterjesztenem:

Állapíttassék meg törvényhozásilag, miszerint azon esetben, ha a hagyatékhöz tartozó földbirtok oly csekély volna, hogy minden egyes örökösre $\frac{1}{4}$ vagy $\frac{1}{8}$ telek sem eshetnék osztályrészü, a fiörökösök jogosítva legyenek a hagyatékot a valódi becsár megfizetése mellett oly formán megtartani, hogy mindegyikükre legalább $\frac{1}{4}$ vagy $\frac{1}{8}$ telek juthasson; ha pedig a hagyaték oly csekély volna, hogy belőle annyi $\frac{1}{4}$ vagy $\frac{1}{8}$ telek nem hasítható, a hány a fiörökös, ez utóbbiak közt az idősbtség döntsön; és ha csupán leányörökösök a jogosítottak, köztük ugyanazon osztályozási terv szolgáljon zsinórmértékül; ezen szabály természetesen mind a le- és felmenő, mind az oldalrokonokra volna alkalmazandó.

A valódi becsár megfizetéséből támadható nehézségek telekkönyvi bekebelezés, részletfizetés megállapítása, valamint más közelebb meghatározható módok által elháríthatók volnának; én jelenleg csak az elvet akartam főbb vonásaiban előadni, és kitüntetni, hogy a telkek feldarabolása a leányörökösöket megszorító intézkedés nélkül is megakadályozható volna.

Dr. MISNER IGNÁCZ,
h. ügyvéd.

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

(Folytatás.)

III. Minő hatálya van a váltójogi mulasztásnak?

A váltójogi mulasztás által a váltóhitelező jogai előző irányában egészen megszűnnek, vagy csak bizonyos tekintetben megszoríttatnak.

A mulasztás hatályának e különbsége a mulasztás kisebb, vagy nagyobb mérvén alapszik.

Mulasztás által a forgatók elleni viszkerezettel minden kártalanítási igény is megszűnik. — Az idegen váltó kibocsájtója azonban, a mennyiben gazdagodott, a mulasztás dacára kárpótlással tartozik.

A különbség abban rejlik, hogy a kibocsájtó az intézvénnyezettet fedezettel tartozik ellátni, mivel a forgatók nem tartoznak, habár a forgató is kötelezi magát az el nem fogadás esetére a váltót kifizetni mégis, ha a váltóbirtokos részéről mulasztás történt, felzabadulnak, mert részükről semmi egyéb mulasztás nem történt; — de egészen különböző a kibocsájtó e tekintetbeni helyzete.

Az idegen váltó kibocsájtója a váltó elfogadtatására, — a mennyiben ez tehetségében van — kötelezi magát. — Ezen kötelezettségét csak az által róhatja le, hogy az intézvénnyezettet elfogadási karba helyezi az által, hogy fedezettel ellátja, mi által

a váltótulajdonos irányában vállalt köteletségének tökéletesen eleget tett, miután többre nem is kötelezhette magát, mert morális pressiót gyakorolni az elfogadóra ő nem is képes; ha azonban a kibocsájtó, tehetségében álló nyomást az elfogadóra nem gyakorolja, t. i. fedezetet neki nem küld, ő is mulasztást követ el, s méltán sujtatik kártalanítással; és ha a váltótulajdonos mulasztása folytán viszkereket, sőt kártalanítási joga elvesztésével sujtatik, nem természetes és igazságos-e, hogy a kibocsájtó is, mulasztása folytán bünhődjék, legalább köztörvényileg? s mintegy megkövetőleg, annak szolgáltatasson elégtételt, kinek vétett?

Ennek tekintetbe vétele folytán lesz némileg megérthető váltótörvényünk 101. §-ában kimondott, részben tulszigoru szabály, mely szerint a váltótulajdonos elveszti viszkereketi jogát, ha a szükségbeli utalványozottak egyikénél is elmulasztja a bemutatást; mert fenebbi elv kevésbé szigorú alkalmazásával, a szükségbeli utalványozottnál bemutatás elmulasztása végett csak a névbeesült s követői elleni igény volna megszüntetendő. — (Ily értelemben nyilatkozik Sárvári: Magy. Váltótörv. alap elvei. 69. sk. l.)

Minden váltószerszödéseknek együtt egymásérti jótállása szükséges eszköz ugyan, hogy a váltó levélnek hitel szereztesék; de a mely mértékben nagyobbított biztosságot nyújt ez a későbbi tulajdonosoknak: ugyanazon mértékben az első váltószerszödekre tekintve, gátló befolyással van a váltóleveleknek forgékonyására, s így hitelére, ha azon mód, melyet az együtt egymásérti jótállás fogatba vétele végett gyakoroltatik, az előzőknek nem kedvező; miért is minden törvényhozás által elismert intézkedés az, hogy szigorú megkötés rendeltetik a váltóbirtokosnak minden késedelmére ellen, mely által a többi váltószerszödek kár veszélyének teszi ki. — Több törvényhozás ezen elmulasztások esetében csak a váltókoresetet enyészti el. Ezen bizonyíték nem elég.

A váltótörvények e tekintetbeni intézkedései oly szigorúak, hogy az ellenállhatlan akadály kifogásának nem adnak nyíltan helyet.

E tekintetben három csoportra oszolnak a nézetek. — Az egyik nézet követői a vis major végett történt akadálynak semmi befolyást nem akarnak engedni, s vitatják, miszerint az, semmi esetben sem szolgálhat kifogásul. — (Einert k. W. R. 377. l.) — Erre vonatkozólag mondja: A vis major elismerése a kiméleti napok elismerésére vezetett, mert a régi törvények oly akadályok létezését elismerik, melyek a váltóbirtokosnak a váltócselkvények véghezvitelét lehetlenítették; ennek folytán ők a kiméleti napok eltörlésével is helyt adnak ily kifogásoknak, mi azonban igazságtalanság az előzőkre nézve; az előzőkre hártják a balsors csapásait, noha az előzők köteleességüknek tökéletesen megfelelték; és kényszerítik őket a lejárat után is kötelezettségben maradni. — A többször használt „impossibilium nulla est obligatio“ itt nem alkalmazható, mert csak olyan valakire vonatkozhatik, ki valami lehetetlen cselkvény kivételére kötelezi magát másnak érdekében.

Ily értelemben nyilatkozott Thöl is a lipcsei tanácskozáni gyűlésben: Nagy bizonytalanság állana be a váltójogban, mert egyik bíró által másképpen alkalmaztatnék, mint a másik által. — (Igy Brauer: Allg. des W. O. 94. l. és Liebe: Allg. des W. O. 230. l.)

A másik nézet ennek éppen ellenkezőjét vitatja, hogy t. i. a törvényben a vis major hatásának hely adassék és érintessék meg a törvényben, hogy mily esetekben élhetni vele kifogásul. — (Ezen nézet a régi törvényekből merítették, pl. Altenburgi v. r. II. fej. 3. §.; Braunschweigi v. r. 11. §.; Brémai v. r. 5. §.; Jeveri v. r. 4. §.)

A harmadik nézet az, hogy legyőzhetetlen akadály minden esetre kifogásul szolgálhat ugyan, de az esetek a törvényben semmiképpen föl ne vétessenek, mert azt tenni igen bajos és csak zavarnak adna okot, tehát a váltójogban csak az ez iránti elv mondassék ki, és a többi a bíró bölcs belátására bizassék.

Ezen utóbbi elvet követte a magyar, a német és a francia törvényhozás.

Ugyanis, váltótörvény I. r. 67. §. a késedelem hatályáról intézkedvén, mondja: ha az elfogadás végetti bemutatásban stb. késedelem történt, annak, ki által késedelem történt, minden előzőre váltójogi viszkereketi teljesen elenyészett. — A törvény azt mondja, hogy annak, ki által késedelem történt, hogy tehát a mulasztás hatása alkalmazassék szükséges, hogy általa történt legyen a mulasztás, akár vétségből, akár vigyázatlanságból. — (Vildner: id. m. 67. §.)

Hasonló módon nyilatkozik váltótörvényünkről Mittermayer: Archiv. f. d. W. R. I. köt. 158. l. mondván: A törvény-

ben a vis major egyes eseteire mondassanak ugyan ki, hanem a törvényhozó által mondassék ki elvül, miszerint a bíró vegye figyelembe; úgy mint ez a magy. váltótörvények 67. §-ában kimondatik.

A német törvényhozást illetőleg, kimondá a lipcsei tanácskozáni gyűlés, (Conf. Protoc. 258. l.) hogy annak hely adatik ugyan, de 12 szavazattal 7 ellen elhatározta, hogy a vrendszabályba föl ne vétessék, mert annak eseteit felsorolni igen bajos lett volna; a mihez fogtak ugyan, de kísérletük nem sikerült.

A francia törvényhozás a legyőzhetetlen akadályból folyó kifogásról szinte nem intézkedik, noha a fent érintett mind a három nézet Locré Legislation XVIII. 78. l. szerint a conseil d'état-ban, melyben a többi között a cod de commerce fölött is tanácskoztak, szönyegre került.

A gyakorlatban azonban a force majeure-ből folyó kifogásoknak hely adatik: Igy a bourges-i keresktszék 1849. évi november 25-én kelt határozata kijelenti, miszerint a váltótulajdonos nem követett el mulasztást azért, mert a colera végett az óvást fel nem vette, mert ott hivatalnok, ki által az óvástételnek meg kellett történni, nem volt található és az, hogy köteles lett volna a váltóbirtokos más helyről oda vezetni: nem gondolható, mert senki sem vállalkozott volna oda menni.

Memorial du commerce 1850. 2-ik füzet és a Sein-Departements-i ktrvrszék 1848. november 22-én kelt határozata szerint az esős idő miatt visszatartóztatott váltóbirtokos, mulasztás elkövetésével nem sujtattott. — (Memorial du commerce 1848. II. köt. és Pardessus: id. m. 426. sz.)

Megeshetik, hogy vis major által valaki az óvás felvételében akadályoztatik. — Ily esetben nem igazságos a váltóbirtokost viszkereketétől megfosztani, miért is a törvényezékek az ily kifogásokat tekintetbe veszik. — (Pailliet: id. m. c. d. e. 168. cz. több ftszéki ítéletet hoz fel, a melyben a force majeure-nak hely adatik.

A váltójogi mulasztás következményeiről a vtk. 67. §. intézkedik, mely szerint a mulasztó jogait az előzők ellen elveszti és pedig a forgatók irányában kártalanítási keresete sem marad, míg az idegen váltó kibocsájtója irányában a köztörvényi kártalanítási keresete fenmarad; a saját váltó kibocsájtója és az idegen váltó irányában jogai érintetlenül maradnak.

Ezen szakasz rendelkezetei mind azon esetekben állanak be, midőn mulasztás követtetik el; következő kivételek mellett:

Ha a váltóbirtokos névbecsülési elfogadás esetében a biztosítási viszkereket fentartását az óvásba ígtattatni elmulasztja. — Ezen elmulasztás lemondásnak tekintetvén a váltóbirtokos biztosítási viszkerekettel nem élhet. 82. §.

Ha az elfogadás végetti bemutatásban késedelem történt a 67. §-ban elősorolt következményeken kívül, még azon következménye is van, hogy a váltót a 77. §. értelmében csak az intézvénnyezett fogadhatja el.

Ez azonban, szerény véleményem szerint, lát után bizonyos időre szóló váltóknál nem alkalmazható; mert ha ily váltóknál az elfogadás végetti bemutatásban késedelem történt, az elfogadó sincsen jogosítva az elfogadásra. — Ugyanis a 77. szakasz következőképpen hangzik: ha a bemutatásnál késedelem történt, a váltót elfogadni joga egyedül az intézvénnyezettnek vagy. — Az ok, hogy ily elfogadás névbecsülő által jogosan nem történhetik, abban rejlik, hogy az előzők kötelességei, melyek a késedelem folytán megszűntek, többé föl nem élendnek; — pedig ez törlnének, hogyha névbecsülőnek is megengednők, a késvesztett váltót elfogadni, miután a névbecsülőnek a névbecsült és előzői ellen viszkereketi joga van; — az intézvénnyezett elfogadásában azonban az előzőkre semmi veszély nincsen, mert az intézvénnyezettnek viszkereketi jogai általában nincsenek; — he ezen okoskodás helyes, ugy a lát után bizonyos időre szóló késvesztett váltók elfogadását az intézvénnyezettől meg kell tagadni, mert, ha ezt nem tesszük, könnyen megtörténhetnék, hogy a már megszűnt váltójogok újra felélednének; a 71. §. ugyanis rendeli: ha a váltó lejáratú ideje a bemutatástól számítandó, az elfogadás napja is kitétéssék, különben a fizetést a rendes lejárat előtt is bármikor meg lehet kívánni. — És a 72. §. „Azonban a bemutató, ha az elfogadás napja ki nem tétetett, viszkereketi jogainak sérelme nélkül a fizetés végetti bemutatást mindaddig halaszthatja, míg azon idő, mely akkor járna, ha az elfogadás a bemutatásra kiszabott határidő utolsó napján történt volna, el nem telik, és ha akkor a fizetés nem teljesítették, az iránt óvást tehet.“

Mily könnyen történhetnék ezek szerint, ha az intézvénnyezettnek megengednők, a lát után bizonyos időre szóló váltók elfogadását még akkor is, ha a váltók késvesztettek, hogy

az elfogadó a késvesztett váltót keltezés nélkül fogadná. el, minek folytán az előzők, — kik a mulasztás által kötelezettségüktől már felszabadultak, — újra viszkerezettel megtámadhatnának, ha lejáratkor az elfogadó köteletségének eleget nem tévén, — óvás vétetnék fel, a melyből az, hogy a váltó elfogadásakor késvesztett volt, ki nem tűnnék, mert az elfogadás mellé nincsen datum tévo; és a bíróság kénytelen volna a viszkerezetnek helyt engedni. — Ezen jogsérelmet kikerülendő, azt kell állitanom, hogy a 77. §-ban foglalt rendelet, lát után bizonyos időkre szóló váltókra nem vonatkozhatik, miután váltótörvényünkben oly rendelet, mely a késvesztett váltó elfogadjának a kelet kitételét különösen meghagyná, nincsen.

Ha a fizetés végetti bemutatásban, vagy óvatolásban késedelem történik, a váltót a névbecsülő sem tartozik kifizetni 108. §. — Azonfelül elveszti az elfogadó irányában a kamatokat a per tárgyalásáig és a perköltségeket. — (Htb. 1862. 311. sz. a. k. határozata.)

Ellenben egy 1865. május 18. 2280. sz. a. k. ftk. határozat szerint, melyet a htb. is helyben hagyott: a kamatok nem a kereset beadása, sem tárgyalása napjától, hanem a kereset kézbesítése napjától számítandók. — (Szeniczai: Váltó és csődügy. V. fol.)

Ha a bemutató a névbecsülésbeli elfogadást nem ellenzi ugyan, de a 75. §. értelmében a sorrendet meg nem tartja és ezen körülmény a váltó- vagy óvából kitűnik, beállanak a 67. §-ban megállapított hátrányok; ha azonban oly névbecsülő, kinél a sorrend meg nem tartatott és ezen körülmény a váltóból, vagy óvából kitűnik, fizetett, elveszti viszkerezeti jogát, mert az előzők akkor megszűnt kötelezettsége, midőn a sorrend meg nem tartatott, többé fel nem éled. — (A 77. §. értelmében.)

(Folyt. köv.)

A t ö k é r ő l .

(Folytatás.)

Már Senier megjegyezte s azt a nemzetgazdasági írók axioma gyanánt tekintik, hogy a szaporított munka és tőke ugyanazon földre alkalmazva aránylag kevesebb jövedelmet ad, mint adott ugyanannyi korábban alkalmazott munka és tőke. Ha bizonyos földterület, bizonyos mennyiségű gazdasági áldozat után 100-t jövedelmez, ugyanaz az áldozat másodszor alkalmazva ugyanazon földre, már csak 85-t jövedelmez. Ennek folytán az először tőkésített áldozatok relatív jövedelme is 100-ról $92\frac{1}{2}$ -re száll le ($\frac{100+0}{100+0} = 92\frac{1}{2}$), holott a két rendbe tőkésített, de egybefolyt munka és tőke abszolút jövedelme 185-re hagott. Ha a föld termékeire irányult szükséglet, akár a megszorodott belnépesség, akár a jobb közlekedési eszközök által közlekedés hozott különesség, akár a nemzetgazdasági fejlettebb cultura szülte szükséglet szaporodás folytán, további munka és tőke alkalmazásokat vesz igénybe, s ugyanazon földre harmadszor is ugyanannyi munka és tőke alkalmaztatik, mint alkalmaztatott először, vagy másodszor, most már a jövedelem szaporodás — minthogy a földre intézett növekedő hatással szembe a föld ellenálló hatása is arányosan szaporodik — a további jövedelem szaporodás csak 55 lesz. Ennek folytán a földbe egymás után háromszor tőkésített gazdasági áldozatok relatív jövedelemrészlete a közösen termelt abszolút jövedelemből csak 80 lett ($\frac{100+0+0}{100+0+0} = 80$); tehát az előhaladás, mely az újabb áldozatok hozzáát és tőkésítését lehetővé tette minden korábbi, a földbe befoktetett tőke relatív jövedelmét alászállítja, míg az azon tőkéket egymás után magába vett ugyanazon darab föld abszolút jövedelme lépcsőnként 100-ról 185-re és 240-re emelkedik. Mit mutat ez? azt, hogy a földdel összefort egyes tőkék relatív jövedelmét az előhaladó cultura leszállítja, míg azok közös vagy abszolút jövedelmét emeli, mint ez a közönséges tőkék jövedelmével szokott történni. A föld tőketermesztetének a felfogása, mely eddig minden előttem ismert nemzetgazdasági író figyelmét kikerülte, alkalmasnak látszik arra, hogy a föld tőkejellemét félreismerhetlenül feltüntesse s a földet a többi tőkék sorába segítse.

Felreértés tekintetéből megjegyzem, hogy a fennebb említett tőkejövedelem alatt a tiszta értendő és nem a nyers; mert a földtőkék nyers jövedelme, a megtett javítások után lehet,

hogy a gazdasági áldozatokkal párhuzamosan emelkedik, de a tiszta jövedelem nem, minthogy a közreműködő folyó munka a nyers jövedelemből mind nagyobb részletet vesz igénybe a cultura haladásával.

Az a tapasztalás, hogy a belterjes gazdaság inkább növeli a nyers, mint a tiszta jövedelmet, a fonebbi törvénynek csak más alakbani kifejezése.

S mivel a földtőke vázaltuk természete azt is megfejt: miért jövedelmezőbb a nemzetek műveletlen állapotában, azaz: midőn a földbe csak primitív gazdasági áldozatok vannak tőkésítve, a külterjes gazdaság, vagyis további gazdasági áldozatok megvonása a földtől; és megfordítva előhaladó cultura, tehát megszorodott tőkék esetében miért előnyösebb az intensio gazdaság; azt véljük, hogy mindezekben ki van mutatva, hogy a föld gazdasági természete a többi tőkék természetével nem hogy homlokegyenest ellenkeznék, sőt inkább egészen azonos.

De a föld, mint erdő és bánya-talaj tán mégis nélkülözi a tőketermesztet, mert annak építéséhez vagy javításához az ember gazdasági áldozatokkal nem járul. Az erdők eredetileg kétségen kívül ingyen természeti adományok, tehát mindenkié voltak, a közönség joga ezek iránt lohasznosabban fenállott és sok helyt fenáll ma is. A közönség joga, az ebből eredő közönség folytán, azok létezését veszélyeztetvén, az emberek józanabb ösztöne parancsolta az erdők érdekeinek más módu védelmét, a gondozás, védelem és ápolás munkája által. Ezt meghozta az önérdék, a mint a községbeli mindenki joga helyébe az egyének tulajdonjoga lépett. A gondozás és fentartás áldozatai első sorban az erdők faállományában tőkésítettnek, de minthogy ezeknek előfeltétele, conditio sine qua non-j a erdő-talaj, azok erre is átszállanak; mi által mind a faállomány, mind az erdőtalaj tőke természetet nyernek.

A mi a bányákat illeti, ezek a bányabeli ingyen természeti adományok által felhívott kutatás és foglalás, illetőleg kibányászás gazdasági áldozatai folytán lesznek tőkék, nem pedig mint Hermann véli, a bányás ásványkészlete miatt; mert ez a bányanyitás előtt is megvan, a nélkül természetesen, hogy a fel nem kutatott és meg nem épített bányát tőketermesztévé tenné.

De az oly föld, mely épületek, városi telkek stb. talajául szolgál, s mely gyakran számba se vehető gazdasági áldozatok fészke, nagy jelentőségű tőke, mi azt mutatja, hogy ha a föld tőkévé válik is, a tőketermesztet nem a gazdasági áldozatok alapján válik azzá. Nem kell azonban feledni, hogy a társadalmi munka jótékonyasága rendszeren vissza szokott sugárlani és melegét éroztetni oly egyes társadalmi tagokra is, kik valamely specíficus társadalmi munkában tevékony részt nem vettek. A magyar államhatalom főközegeinek Buda-Pesten lett összpontosítása, illetőleg az ezt eredményezte erőfeszítés e város azon telektulajdonosainak is javára vált, kik azon erőfeszítéshez közvetlen semmivel se járultak. A vasutak, csatornák, kikötők stb. érdekében kifejtett gazdasági áldozatok kiváló előnyt nyújtanak azoknak a magán embereknek is, kik pályaudvarok, kikötők stb. közelében telkeket birnak, habár maguk a közlekedési eszközökért sem munkát, sem tőkét nem áldoztak. Ez azt mutatja, hogy a társadalmi tevékenység magán tőkéket termelhet, a meglevők hatalmát fokozhatja, mint mind ezt a városi telkek-nél tapasztaljuk.

(Folyt. köv.)

Dr. BERDE ÁRON,
kir. jogakad. igazgató-tanár.

K ü l ö n f é l é k .

— (A törvényszéki kerületi orvosi intézmény) eszméjétől a minisztertanács eltért, mert ezen intézményt a jelen szervezetben nem találta a kitűzött célznak megfelelőnek.

Ennek folytán addig is, míg e tárgyban a törvényhozás határozni fog, a törvényszéki orvosi teendő teljesítésével minden törvényszéknél egy orvos tudor fog megbízatni, a ki „kir. törvényszéki orvos” címmel ruháztatik fel, s működéséért minden egyes esetben a meghatározott díjakban részesítettik.

Ugyanezen okból az igazságügyminisztorium a kerületi orvosi állásokra beérkezett összes pályázati folyamodványok visszaküldése iránt már intézkedett.

(A magyar jogászgűlés állandó bizottsága) felkérte a buda-pesti első folyamodású feltszékek elnökeit, hogy a jogászgűlés tartama alatt a kitűzendő hivatalos teendőket és üléseket lehetőleg akként sziveskedjenek beosztani, hogy a bírói karbeli jogászgűlési tagoknak a jogászgűlés tanácskozásaiban a tetteles részvétel lehetővé váljék. Ez utóbbi megkeresvényekre első Majláth György országbíró ur választott kijelentvén: „hogy az indokolt és általa is teljes mértékben méltányolt óhajnak teljesítésül f. é. szept. 23-tól ugyanazon hó 26-ig a m. kir. semmitőszék ülést tartani nem fog.”

(A magyar jogászgűlés évkönyvének) első füzeté, mely az indítványokat és véleményeket tartalmazza — augusztus közepén szét fog küldetni.

— (Az államvizsgálatok és a jogi szigorlatok reformja.) Az egyetem jogkari tanártestülete e f. évben utasítást nyert a közoktatási minisztertől, hogy az 1868-ik évben készített tanügyi reformjavaslatát ufolag tanácskozás és megfontolás alá vevén: tanácskozása eredményét a nevezett miniszteriumhoz terjessze föl. A tanártestület ennek folytán a nevezett reformjavaslatot ufolag tárgyalván, annak több pontjait továbbra is főtartandóknak, másokat pedig az ujab tapaszlatok folytán lényegesen módosítandóknak véleményezte; s tanácskozásainak eredményét a miniszteriumhoz fölterjesztette.

Egyetemünk rég óhajtott és sürgetett rendezésének küszöbén célszerűnek látjuk a tanártestületnek idevágó ujabbi véleményét olvasóinkkal főbb vonásaiban megismertetni.

A tanártestület az 1868-diki reformjavaslatának két szakaszában az alapelvek és tanerők iránt kifejtett elveihez, hogy t. i. minden egyes tantárgy előadására legalább két tanár alkalmazassék — továbbra is ragaszkodik.

A tanulmányok elrendezésére vonatkozó szakaszt illetőleg azonban lényeges változásokat hoz javaslatba a tanártestület.

A jog- és államtudományok két körének ugyanazon egy karban való együttes s collectiv képviseltetése s a két tudománykörzetnek módszertani szempontból kapcsolatos művelésének szükségességéről a tanártestület ma is ép úgy meg van győződve, mint négy évvel ezelőtt, midőn első reformjavaslatát készíté; mindazáltal a jog és államtudományok mai fejlettségére való tekintetből s tekintettel korunk ama követelményére, mely minden téren specíficus szakképzettséget igényel, mi csak a munkafelosztás elvén sarkaló szaktanítás mellett érhető el, a tanártestület a két tudománykörnek egy karban való közös képviseltetése mellett a vizsgálati rendszernek oly szervezetét óhajtja, mely az egyik vagy másik irányban kiválólag szerzett képzettségnek tanusítását lehetővé teszi.

E szempontból kiindulva a tanártestület, az államvizsgálatokat következőleg véleményezi szervezetni:

I. elméleti államvizsgálat három lesz: egy általános és két különös, melyeknek egyike a jogtudományi, a másika az államtudományi.

Az általános előbb teendő le, és csak utána a különös vizsgák egyike vagy másika úgy, hogy az illetőnek tetszésétől függ, vajjon mind a két vagy csak az egyik különös vizsgát tegye-e le?

Az általános vizsga tárgyai lennének: a bölcséleti jogtan, az európai jogtörténet, a római jog, végre a magyar közjogból az alkotmányjog.

II. A két különös államvizsgálat egyikének t. i. a jogtudományinak tárgyai: a magyar magánjog kapcsolatban az osztrák joggal; a polg. törvénykezés; a büntetőjog és eljárás; a váltó és kereskedelmi jog;

az államtudományinak tárgyai: a politika; a nemzetgazdaságtan, pénzügytan; magyar állam statisztikája; magyar általános igazgatási jog és a magyar pénzügyi jog elvei és főbb intézményei, végre az egyházjog.

Az általános vizsga a negyedik félév utolsó havának elejétől kezdve bármikor; a különös államvizsgálatok egyike vagy másika a hetedik félév utolsó havának elsejétől kezdve bármikor tehető le, a ki pedig a különös államvizsgálatok mindegyikét letenni kívánja, a harmadikra csak a 8-ik félévben, illetőleg annak utolsó hat hetében vagy azután bármikor bocsátható.

A vizsgálatok egész tanéven át a husvéti és őszi szünidőt kivéve: mindig nyilvánosan, az egyetem körén belül bizottmányok előtt tartatnak.

A bizottmányok tagjai: az egyetemi tanárok és azon szakférfiak, kik erre az egyetemi tanári kar ajánlata folytán a közokt. miniszter által évenként fölkeretnek. — A bizottmány elnöke mindenkor valamelyik egyetemi rendes tanár; a bizottmány áll az elnökön kívül még három tagból, kik közül egynek tanárnak kell lenni.

A vizsgálat tartamára nézve azon nézetben van a tanártestület, hogy az általános vizsgálat legalább egy óra, a különös vizsgák mindegyike pedig legalább ötnegyed óra hosszát tartson.

A vizsgadíjat a jelenlegi 8 frt 40 krról 12 frtra fölemelendőnek véli a tanártestület, mit a vizsgálotagok háromról négyre javalt szaporításával, valamint azon körülménnyel is indokol, hogy ezental minden jóllettel egyenkint külön-külön vizsgálat lesz tartandó.

A tanártestület az 1868-iki reformjavaslatban kifejezett azon kívánságához, miszerint a jogtudorság az ügyvédi vizsgálatra való bocsáttatás egyik föltételül tűzessék ki, jelenleg is teljesen ragaszkodik.

A jogtudorság rendezését illetőleg a tanártestület a szakmívelés igényeit azon mérvnél is irányadónak tekintvén, mely a mélyebb tanulmányozás megbírlására a szigorlatokban kínálkozik, a tudori fokot a karban képviselt különböző tudománykörzet szerint ketté osztandónak véli; ily elvállás mellett inkább remélhető levén, hogy a merő jogtani szakokra épügy, mint a merő államtudományi szakokra szorító szigorlaton annál magasabbra fokozható a jelölt irányában, úgy tekinve az egyes tanszakok terjedelme és összes irodalma, mint az általános tudományosság szempontjából fahasztható igény s így nagyobb biztosíték is kínálkozáva a tudori okmányoknak a valódi szakavatottság iránti kezességében.

A tanártestület tehát a jog- és államtudományok két tudori fokát és a szigorlatok oly szervezését ajánlja, hogy egy közös szigorlat mellett a jogtudorságra még két, az államtudományok tudorságára pedig még egy külön szigorlat kívántassék; a közös és mindig a két vagy egyik különöst megelőző szigorlaton oly tárgyak szerepeljenek, melyek mind a jogszakra, mind az államtudásra nélkülözhetlen előzményül és mindkettőben kívánt szakismeret alkatelemeül tekinthetők; az írásbeli értekezést, valamint a vitatkozást a tanártestület nem találja főtartandónak.

Mind a jogtudorság, mind az államtudományok tudorságára csak pályavégzett és jogérvényes végbizonyítvánnyal ellátott egyetemi joghallgató bocsáttatik.

A szigorlatok tárgyai e következők: az első közös szigorlaton, melyet, mint említők, mind a jog, mind az államtudományok tudorságát elnyerni óhajtónak ki kell állaniok, következő tantárgyak szerepelnek: bölcséleti jogtan az európai nemzetközi joggal; magyar közjog (alkotmányjog); a római jog.

A jogtudorság elnyeréséért második szigorlat tárgyai: az európai jogtörténet; a magyar magánjog és ausztr. polgári jog. A harmadik: a polgári törvénykezés, büntetőjog s eljárás; váltó és keresked. jog, bányajog.

Az államtudományi jogtudorság elnyeréséért kiállandó második szigorlat tárgyai: alkotmányi és korm. politika; nemzetgazdaságtan, pénzügytudomány; magyar állam statisztikája tekintettel Ausztriára s Európa főbb államaira; m. közigazgatási jog.

A szigorlatok csak ezen határozott sorrendben tehetők le; természetesen, hogy a jogtudor, ha még az államtudományokból is a tudori fokot kívánja elnyerni, az első szigorlatra már nem szorítható, valamint viszont az államtudományok tudora a jogtudorság elnyerésére csak a második és harmadik jogi szigorlat kiállítására köteleztetik.

Mindegyik szigorlat két órán át, és pedig mindig nyilvánosan tartatik.

A szigorlatban a dékán elnökle alatt azon tanárok vesznek részt, kik a szigorlati tárgyakat a karnál mint rendes tanárok képviselik.

A szigorlat eredménye fölött a szótöbbség határoz; ismétlésnek csak 3 hó letelte után lehet helye. Ugyanazon tudorság egyes szigorlatai közt legalább három havi időköznek kell közbejőnnie; egyhangu elfogadása esetében azonban e határidő a tanártestület által két hónapra leszállítható.

A kanoni jogtudorság iránt a tanártestület megnyugszik az eddig fónálló szabályzatban.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgűlés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A traditio, mint a dologbani jogok szerzés módja. Dr. Kuncz Jenő, h. ügyvéd. — A töke. Dr. Berde Áron, kir. jogakadémiai igazgató-tanártól. — Jogirodalom. Dr. Sipos Árpád, kir. jogakadémiai tanártól. — Különfélék. — A III. magy. jogászgűlés közleményei.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Büntetőjogi szemle.

A traditio, mint a dologbani jogok szerzés-módja.

(Folyt. és vége.)

Vizsgálataink kiegészítéséhez szükséges még azon kérdés megoldása: mi uton, módon eredt a traditio, miként vált az jogintézménynyé.

Ha kutatásainkban pusztán a modern törvényszerekre szorítkoznánk, könnyen mutathatnánk fel kielégítő eredményt, mert ezekről bizonyos, hogy a traditio intézményét egyszerűen recipiálták a római jogból, mely a legújabb időkig a legtöbb kultur államban nemcsak élő és érvényben lévő jog volt, hanem egyszersmind azon közös forrás is, melyből az újabb jogtudomány s ennek folytán, újabb pozitív törvényszerek tartalmukat meríték.

Felette nehéz lesz azonban a traditio eredetét a római jogban kimutatni, és pedig nemcsak, mert e kérdést érdeklőleg a jogforrásokban egyenes utmutatásra nem találunk; hanem kiváltképen azért is, mert a traditio a római jognak egyik legrégibb intézménye.

Azért legkevésbé sem arózzuk magunknak, hogy feladatunkat megdönthetlen módon és tudományos bizonyossággal oldottuk meg, hanem megelégszünk, ha azt, mit eredményképen felmutatunk, a valószínűség támogatja. Másrészt azonban nem tartjuk a megoldást lehetetlennek; mert a forradalmi és közgazdászati tudományok által felfedezett társadalmi és forgalmi törvénytörvényekben oly eszközökkel birunk, melyek segítségével a történet előtti korszakok homályát is eloszlatni képesek vagyunk.

A legrégibb római társadalmat — ha az emberek többségének szervezetlen együtletét társadalomnak nevezhetjük — mint a legprimitívabb társadalmi állapotot szükségképen munkafelosztás nélkül kell képzelni. Mert már a legcsekélyebb munkafelosztás is haladottabb állapot, mely mint ilyen egy létezett tökéletlenebb állapotot tételez fel.¹⁾ Az emberek termeltek, de csak azért, hogy terményeiket maguk fogyasztásuk, nem pedig hogy azokért mások terményeit becseréljék. Ily viszonyok között a vagyonjognak csak egy alakzata lehetséges: (testi) dolgoknak birókban tartása, vagy ha úgy tetszik, a tulajdon; mert a törvény nélküli állapotban birtok és tulajdon között különbség nem létezhetett. A tulajdonon kívül egyéb vagyonjogi alakzatok azért nem fejlődhetek, mert mindezek csereforgalmon alapulván, már munkafelosztást tételeznek fel.

¹⁾ Ro-cher: System: I. 56. s. k. §§. — 95. §. Schaeffle: System: 38. §.; — Carey: Törv. tud. VIII. fej. 11. §. és XXXIII. fej. 1. §.

Lassankint csereforgalom fejlődött.

Mint hogy azonban a „meam esse“-n kívül egyéb vagyonjog nem létezett, a forgalmi ületek csak abból állhattak, hogy dolog dologért adatott, vagyis tulajdon átruházásaért tulajdon ruházattott át.

De ezen ügyleteknek is a legprimitívabb alakban kellett köttetni. A cserélők ugyanis közvetlenül érintkeztek egymással, és azt, mit szándékoztak, nyomban realizálták (u. n. piaczi vásárlások, napi vételek).¹⁾ Időhatározások és mellék feltételek kikötései, azaz: hitellel járó ügyletek elő nem fordulhattak,²⁾ mert e nyers időkben hiányoztak azok feltételei, kivált a bizalom, melyet csak a nagyobb művelődés, nevezetesen a finomabb erkölcsi érzet, a rendszeres jogvédelem által eredményezett jogbiztonság, és legfőképen maga a kifejlettbb forgalom érdeke szül.

Mindezeket igazolják nemcsak az általánosan elismert társadalmi fejlődési törvények, hanem magának a római jognak legrégibb jogügylet-alakzatai: az in jure cessio, és mancipatio, melyeknek feltételei, hogy a felek jelen legyenek, és hogy az ügylet feltétlenül időhatározás nélkül, tehát egyhuzomban jöjjön létre,³⁾ világos bizonyítékai annak, hogy az az időbeli forgalmi ületek a fennebb említett piaczi vásárlásoknál egyelőre nem lehettek.

A római társadalomnak geograficus fekvése és azon progressív iránynál fogva, melyet fejlődésében vett, csak hamar idegen népekkel kellett érintkezésbe jönni, mely érintkezésből üzleti összeköttetések eredtek. Az érdek, melyet az üzleti összeköttetés szül, szükségesé tévé, hogy a rómaiak az idegeneket a kellő magánjogi védelemben részesítsék. E végből mindennek felett szükséges volt, hogy az idegenekkel létrejött ügyletek jogilag szabályoztassanak, vagyis hogy azon jogi szempontból relevans momentumok megállapíttassanak, melyek az ügyletnek érvényt és hatályt szereznek.

A rómaiak között eddig használatban volt jogügylet-formáknak, az in jure cessio és mancipationak idegenek általi használhatóságát tiltotta a római népnek sajátosság felfogás módja; — a formátlanul nyilvánított akaratnak kötelei ereje (mint causi obligandi) pedig ez időben jog

¹⁾ Stubenrauch Handelsrecht: 172. §. Schaeffle: System: 251. §.

²⁾ Lásd Stubenr. ten id.

³⁾ Actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem veluti mancipatio . . . L. 77. D. de R. J. (50. 17.) Dankworth H. Nationalöck. u. Jurispr. Handel. Stubenrauch: Handelsrecht §. 172.

elvvé nem fejlődhetett: mert az az időbeli piaci vásárlásoknál vagyis nyomban teljesített vételeknél a formátlan, sőt a legtöbb esetben hallgatag akaratnyilvánítás az egyidejűleges és szembeszökő átadási momentummal szemben többé, kevésbé háttérbe szorult; — a pusztá akaratnyilvánítás jelentősége egyáltalában csak akkor vállhatván szembetűnővé, ha az ügylet létrejötte és teljesítése nem egy időpontba esik, tehát csak a fejlődtebb forgalmi viszonyokat feltételező hitellel járó üzleteknél.¹⁾

Nem lehet tehát csodálkozni, ha azon időkben a dolog átengedése tekintetett a legfontosabb mozzanatnak, melytől az ügylet létele és hatálya függővé tétetett.

És ezen felfogást annál természetesebbnek fogjuk találni, ha meggondoljuk, hogy nyers, érzéki természetek csak azt képzelhetik maguknak fenállónak és létezőnek, mit érzékeikkel közvetlenül tapasztalnak, s mit ily módon eredni láttak; — továbbá, ha tekintetbe vesszük, hogy e formátlan piaci vásárlásoknál, mikből az idegenekkel forgalmi üzletek állottak, szüksége fen nem forgott annak, hogy az akarat, az elidegenítési és szerzési szándék határozott szavakban kifejezést találjon, sőt miután ez a különféle nyelvet beszélő felek között valószínűleg csak kivételes eset volt, igen természetes, hogy csak a teljesítés, vagyis a dolog átengedéséből lehetett akarat lételére következtetni.

Ily módon eredt a traditio és fejlődött a római jogintézményévé.²⁾

És az intézmény tökéletlensége és hiányai ez időkben — ha el is tekintünk e kor csekélyebb igényeitől — kevésbé voltak érezhetők, mint mai nap.

Az idegenektől Rómába importált áruk ugyanis csak ingók, és tekintettel az akkori közlekedés nehézségeire, csak könnyen szállítható dolgok lehettek. Ezen dolgokat ezen okoknál fogva könnyű volt nyomban fizikai hatalomba venni, tehát a szó szoros értelmében átadni (tradere.) Másrészt az akkori viszonyok között természetes bizalmatlanság és az idegenekkel csak alkalmoszerű üzleti összeköttetésnél fogva a vevőnek soha eszébe nem juthatott a vásárolt dolgot a vétel után is az eladó fizikai befolyása alatt hagyni, és az átadást csak jelképileg eszközölni.

Minden megváltozott.

A forgalom gyarapodott és intenzívebbé lett; minél fogva az in jure cessio és mancipatio nehézkes formáik miatt használhatatlannak lettek. Ennek az volt következménye, hogy a rómaiak a mancipatit és in jure cessiot eleinte részben, végre teljesen mellőzték,³⁾ és az idegenekkel fogalom által megszokottá vált és idővel rendszeres jogvédelemben részesített kényelmesebb traditit használták. És most a traditio oly dolgok átruházásánál is alkalmaztatott, melyeket a szó szerinti és eredeti értelemben átadni nem lehetett (pl. ingatlanokat); használtatott továbbá akkor is, midőn a vevőnek egyelőre nem is volt szándékában a dolgot fizikai hatalmába venni, mit a későbbi rendezettebb forgalmi viszonyok között bátran tehetett.

Mindezen esetekben az elidegenített dolog az ügylet létrejötte után is az eladónak fizikai rendelkezése alatt maradt; és minthogy a traditio által a vevő tényleg

physikai hatalmat nem nyert a dolog felett, elveszté az átadás régi jellegét, és azon jelentőség nélküli üres symbolismussá változott, minőnek a későbbi római jogban és annak nyomán az újabb törvényrendszerekben jelentkezik.

Dr. KUNCZ JENŐ,
h. ügyvéd.

A t ö k é r ő l .

(Folytatás.)

Társadalmi tőke.

b. A társadalmi tevékenység által termelt tőkék jelentőségénél fogva megérdemlik, hogy származásuk jelezése tekintetéből külön fajnevet kapjanak. Erre a társadalmi tőke elnevezés elég alkalmas. Közös jellege az idetartozó tőkefajoknak az, hogy a társadalmi munkától vagy viszonyoktól fogamzanak; de egymástól különböznek abban, hogy egy részök termelés által, a másik a vagyonmegosztás útján válik haszonvétel alapjává. Az első categoriába, vagyis a társadalmi termelési tőkékhez számíthatni: a termelésben alkalmazott új felfedezések és találmányok megővését, melyek vagy új használhatóságok termelésével, vagy a gazdasági áldozatok kevesbítésével válnak a haszonvétel alapjává; ilyenek a társadalmi szabad fejlődésben gyökeredző fekvés, fejlődő nagyobb városok közelében, vagy a városokban főhelyek, látogatott sétányok stb. szomszédsága stb. A társadalmi tőkék ezen osztálya keletkezésében és szaporodásában egyformán a nemzeti vagyon főbb kincsei közé tartozik, mert az előhaladás jelzője. A második categoriába az oly társadalmi tőkék tartoznak, melyek vagyonmegosztás útján válnak némelyekre nézve a haszonvétel alapjává, még pedig a társadalom intervenciója alapján. Az ily tőkék a privilegium, monopolium szóval a korlátozás termékei. Ilyen többek közt: a gyógytárjog, a kocsmajog, a védvám stb. De ilyen a szabadalmazott bank, zálogházi, takarékpénztári, biztosítási részvények is. Ezek a „többet venni, mint adni“ elvének alkalmazása által válnak a jogosultakra nézve a haszonvétel alapjává, s a mennyiben ezen elvet alkalmazzák, nem valódi termelés eszközei s így csak is fingált tőkék. S minthogy az által használnak némelyeknek, a mit másoktól elvonnak s mert az egyenlőtlen elosztás az egyenlően jogosultak egyikére nézve mindig hátrány, az ily tőkék alapja, mint a társadalom akaratától függő, ingadazó, s mint ilyen romlandó, gyakran egy tolvonásra megsemmisül.

Munkaeszközök és gépek mind tőkék.

c. Az ember sok szükséglettel, a képességeknek még több csírájával, de meztelen lett a földre helyezve, itt sok mindent talált készen, a mi üldöző szükségletei által neki használható volna; de e használhatóságokat felkeresnie, azután meghódítani, s többnyire még átalakítás vagy másnemű átváltoztatás útján elő kellett volna készítenie szükségei kielégítésére. A madár vagy a nyul gyorsabb, az ökör vagy vaddisznó erősebb volt nálánál, a halak a vízbe merültek előle. Valahányszor szomjas volt, mindig a távol eső forráshoz kellett fáradnia; hogy meztelen testét az időjárás viszontagságai fel ne omésszék, falevelbe kellett öltözködnie, hideg és meleg, eső vagy más időjárás okozta sanyaruság elől hálalángba vagy fa odvába kellett vonulnia, szóval a tőke nélkül képzelt embernek sokat kellett szenvedni és nélkülözni. Személyi hatalma, mely testi és szellemi erejében állott, csaknem tehetetlen volt a természeti ingyen adományokkal gazdagon felruházott földdel szembe. A föld minden gazdagsága közepette a föld ura, az ember volt a legnyomorultabb teremtmény minden mások között, mert nélkülözötte a tőkét, a munka azon termékét, mely alkalmas az embert a természet meghódítására reásegíteni.

A két szemben álló ellenség, az ember és természet közül a támadást mindig a természet intézi az ember ellen, a kit az önvédelem ösztöne indít arra, hogy ő is megkezdje a támadást a természet ellen. Saját gyengesége érzetében eszének fensőbb-ségét veszi igénybe, hogy ellensége, a természet hatalmát fordíthassa a maga előnyére.

Az előretörő, csaknem végtelenül tökélesbithető ész-erő segítségére megy az aránylag szűk határok közt gyarapítható testi erőnek, s ehhez meghódított természeti erőket csatol, azokkal mintegy fegyverzi, hogy ezt a haladásban magával párhuzamosan vihesse. Így lett rendre meghódítva az állaterő

¹⁾ Hisz a későbbi római jogban sem lett az akaratgyűlés vagyis pusztá consensus mint causa obligandi általánosan elismerve, — hanem csak kivételesen a négy u. n. consensualis szerződésnél. L. 7. pr. §. 1. 2. 4. D. de pactis (2. 14.); — Gay: III. 135—137. §. Savigny: Obl. R. 73. §. D.

²⁾ Quae (traditio) juris gentium est. Vat. fr. 47. §.

³⁾ Const. un. C. 7. 25. és Const. un. C. 7. 51.

a házi állatokban, a nehézségerő, a gőz- és villanyerő s más physikai és vegyerők a különböző szerszámokban, műszerekben, készülékekben, gépekben stb., melyekben az emberiség roppant természeti hatalmat bir meghódítva saját gyenge physikai ereje hatványozására. Az ember ezen meghódított természeti erőket vezetve a természet elleni actióra, mind több, meg több sikert viv ki magának a használhatóságok szaporítása által, melyek élvezeteit gyarapítják, ötlet magát és embervilágát tökélesbitik. Az ember, a ki ezek hiányában a természet rabja volt, ezek birtokában a föld ura lön.

De voltaképen miben áll az említett munkaeszközöknek, a nemzetgazdaság e legelismertebb tökenemeinek gazdasági szolgálata? Abban, hogy munkaerőt gazdálkodnak meg az ember számára. Néha egy munkával kettős szolgálatot tesznek az emberiségnek, ugyszólva kiveszik az ember közül a munkát s a személyi munkaerőt helyettesítvén, lehetségessé teszik annak, hogy más fensőbb érdekű munka végzésére irányuljon, ez az egyik előny; a másik, a termelés gazdasági áldozatait kevesbitvén s ez által a termékek árát leszállítván, az élvezetek gyarapodását, az emberi állapotok javulását eszközlik. Máskor a munkaerőt az által takarítják meg az embernek, hogy ő ezen tőkéket egyszer termelve, azokat többször, gyakran évtizedeken vagy századokon át használhatja javak termelésére nélkül, hogy kényszerülve volna azokat minden új termelésre újból készíteni, minek folytán a termelési gazdasági áldozatok is tetemesen kevesbülvén, az emberi állapotok javulása, az élvezetek olcsóbbulása és terjedése által nagy mértékben előhalad. Voltaképen tehát e tökenemok szolgálata, melyet az emberiségnek tesznek, kettős; megtakarítják a személyi munkaerőt és szórják az élvezeteket egyszersmind, s mint ilyenek, értékes és tartós forrásai a haszonvételeknek.

(Folyt. köv.)

Dr. BERDE ÁRON,
kir. jogakad. igazgató-tanár.

Jogi irodalom.

Hingenau utolsó műve.

(Ueber die Nothwendigkeit einer Revision des allg. öst. Berggesetzes vom 23. Mai 1854.)

Hingenau az osztrák bányatörvény szerkesztőinek egyike volt. Ha öt első munkájából (Handbuch d. Bergrechtskunde) akarjuk megítélni, nem tarthatjuk őt sajátképp tudományos bányajogtanárnak; e nézetet megerősíti Schneider prágai egyetemi bányajogtanárnak első munkájáról irt bírálata, továbbá saját vallomása. A porosz bányatörvénynek összehasonlító ismertetésében (Haimeri „Vierteljahrschrift“ 1866.), Hingenau ez új törvénynek előnyeit az osztrák bányajoggal szemben elismervén, e haladást az újabb bányajogtudományi irodalom figyelembevételének tulajdonítja, — és a tökély okát abban véli rejleni — mert „a porosz törvényt bányajogászok szerkesztették, az osztráknak szerzői pedig csak technikailag képzett tudományos bányászok voltak!“

Az elméleti jogtudományi és különösen bányajogtudományi ismeretek hiánya mellett azonban Hingenau a nemzetgazdaságban, kamerális tudományokban, a bányászat technikai ágazatában és a bányáipar viszonyaiban volt jártas. Ennyi segédismerettel birva és annyi encyclopedikus jogismerettel, mennyi egy jogtudornál feltételezhető, rendelkezve, mihelytannak tudatára jutott Hingenau, hogy e segédanyagszerek összekötő kapcsolatát a speciális bányajogtudományi irodalom tanulmányozása által szerkezheti meg, fáradhatlan szorgalommal ennek tanulmányozásához látott.

Időközileg megjelent cikkei mindinbább szélesebb isméről tanuskodtak, és munkás életének végén*) megjelent munkájában őt a legújabb bányajogtudományi irodalom színvonalán látjuk állani.

E munkát ismertetjük az alább következő sorokban. Ugy véljük nem lesz érdektelen hazánk bányajogászaire nézve. Hízen az osztrák bányatörvény még most is érvényben van nálunk, s ha épen revisio-ja előtt állunk, és már javaslatunk is van, — mindenesetre érdekes ismerni azon férfinak véleményét, ki a revidálendő törvény szerkesztésében részes volt, s ki annak hiányait a tudomány és gyakorlat tapasztalatai nyomán bírálja! Talán b. t. javaslatunk tárgyalása alkalmával hasznát vehetjük e nézeteknek?!

*) Meghalt 1872. május 23-án.

Szerző mindenekelőtt azon kérdést veti föl, vajjon kívánatos-e az 54-i bányatörvény revisiója? E kérdésre határozatlan igennel felel. Megemlíti indokul, hogy azon első javaslat, melyet 1849-ben szerző, Scheuchensteinel és Weiss csendben kidolgoztak, eredeti jellegéből az utólag beiktatott félrendszabályok, casuistikus bővítések, compromissumok által egészen kivetkőztetett, s ami jó és világos volt benne, azt a tiszta jognézetekben szűkölködő egyének szövegezése egészen megrontotta, s így e törvény, — bár a régi bányajogrendszerrel szemben haladást mutat, — mégis oly hiányos, hogy revisiója a bányajogtudományi irodalom és törvényhozás mai fejlett stádiumában kívánatos, és könnyen fogantatható.

A bányaur jog (Bergregal) szerző szerint nem képezheti mai nap már a bányajogrendszer alapját, mert valójában a bányaszabadság (Bergbaufreiheit) elvét látjuk alkalmazásban mindenütt; érthetetlen dolog „bányaurjogról“, — „fentartott ásványokról“, az „országfejedelem ásványokra vonatkozó jogáról“, — „országfejedelmi szabadságról“ (Landesfürstliche Freie) stb. beszélni akkor, midőn a törvény 12. §-a a fejedelem és állam bányavállalatait a magánvállalatokkal egyenlő törvény alá helyezi! (Hozzátehetette volna, — hogy a regáleszme folyománya gyanánt tekinthető azon intézkedés: mely szerint a szabadkutató nem rendelkezhetik a kutatás közben kinyert szabadásványokról, hogy a regál érdekében kísérelték meg a bányavám és a nemesfémek kényszerbevéltetésének fentartását!) Az említett 1849-i első javaslat — mint szerző kimutatja-e hibától ment volt, mert az ásványokat ugyan kétféleképp osztályozta: u. m. olyanokra, melyek a telek tartozékát nem képezik, és olyanokra, melyeknek tulajdona a felső tulajdonával azonos, de a regáleszmét mint alapot minden következményeivel együtt elveti (1. §. 849. jav.) Mint tudjuk, a magyar javaslat a bányaszabadság álláspontját foglalja el, mit szerző elismerőleg említ fel.

Az adományozható telkek maximuma képezi másod sorban szerző észrevételeinek tárgyát. Sem összesítésnél (Zusammenschlagung), sem adományozásnál nem tartja célszerűnek maximum meghatározását; ez a mindig nagyobb mérvben fejlődő bányáiparra nézve káros, és a 49-i első javaslat sokkal célszerűbben intézkedett, midőn telekmaximumot (Maximalfeld) nem állapított meg. (41. §.) E kérdésben azonban szerzőnek nem oszthatom nézetét; lehet, hogy nézetem és álláspontom helytelen, de bármennyit gondolkodtam is e kérdés felett, ép úgy elvetendőnek találtam azon rendszert, mely a maximumok megszüntetésével a latifundiák keletkezésére nyújt alkalmat, mint az, mely a minimumok megszüntetésével bányaproletárságot teremt; a nehézkes mértékegység pedig épen elvetendő, mert tarthatatlan, s a vállalkozót gyakran azon keserves dilemmába juttatja: hogy vagy kénytelen felhagyni vállalata terjesztésével, vagy felesleges költségekre kell bocsátkoznia. Röviden és okszerűen megállapított minimumok és maximumok tartok célszerűnek — mértékegység nélkül; tehát sem Hingenau-nak, sem az 54-i bányatörvénynek, sem az új magyar javaslatnak álláspontját nem helyeslem. Hazai viszonyainkat tekintve különösen nem. Hogy miért? annak kifejtése nem a könyvismertetés körébe tartozik; hanem ha t. szerkesztő ur megengedi és időm lesz, — nézeteimet e tárgy felett egy külön cikkben fogom közléteni.

Csodálatos, hogy Hingenau a vájástérdelemőség (Abbau Würdigkeit) felől nem szól semmit. A 849-i javaslat ezt — más kifejezés használatával — szintén az adományozás feltétele gyanánt említi; (lásd a 38. §. b) pontját, v. ö. a 21. §-t) magáéva tette-e Hingenau akkor e nézetet, és ha igen, nem változott-e meg nézete? utolsó munkájából nem tűnik ki.

Igen érdekes a bányatársulatokra és a közös bányaművelésre vonatkozó rész. Az osztrák bányatörvény tudvalevőleg a bányavagyonban való közösségnek két nemét ismeri; a közös bányatulajdon, melynél az egyes résztulajdonosok pro rata pro porte telekkönyvezett tulajdonosok, és a bányatársulat, melynél a tagok kuzáikkal részesek, telekkönyvezett tulajdonos gyanánt pedig a bányatársulat — mint jogi személy szerepel. Mihelyt a telekkönyvezett közös bányatulajdonosok száma 16-nál több, azonnal kötelesek bányatársulattá (Gewerkschaft) alakulni; ennek az intézkedésnek — mint Scheuchensteinel motivumaiból olvassuk — az szolgál indokul, hogy ily esetben már nagyon bajos a bányatelekkönyvet vezetni, — a mi mindenesetre elég gyöngéd figyelem a törvényhozás részéről a bányatelekkönyvi hivatal irányában! A mig tehát a közös tulajdonosok csak tizenhatan vannak, — addig fentarthatják a telekkönyvi közösséget; ez a közösség ismét két alakban jelentkezhetik u. m. egyszerű közös tulajdon alakjában, vagy közkerek-

seti társaság alakjában. Első esetben a tulajdon közösségére, második esetben pedig a közkereseti társaságokra vonatkozó szabályok nyerne alkalmazást. A törvényben ugyan ezen osztályozásnak vagy meghatározásnak nyoma sincs; a hol a törvény a közös bányabirtokról említést tesz, kifejezéseiben igen homályos, hol pedig a közösség határául a 16-os számot állítja fel, rendelkezéseiben rossz. A magyar javaslat — a porosz törvényt utánozván — kijelenti, hogy mihelyt valamely bányamű bármily szerzési czímon két egyén tulajdonába jutott, ezek együtt kötelesek bányatársulatot alakítani. Ez ugyan elég világos, mert ezzel ki van mondva, hogy közösség csak bányatársulat (Gewerkschaft) alakjában lehetséges, — hanem hogy ez egyuttal helyes is volna, — az már kétséges.

Alig lehet belátni, mondja Hingenau, hogy miért ne lehetne egyszerű közös tulajdon két testvér között, kik valamely bányaművet örökölték? Vagy miért ne alakíthatnának tetszésük szerint nyílt közkereseti bányatársaságot (Offene Erwerbagesellschaft), titkos tagokkal bíró társaságot (Commandit-Gesellschaft), részvénytársulatot (Actiengesellschaft), vagy a mi ez utóbbihoz leginkább hasonlít, attól azonban sokban különbözik, és a bányáipar terén leggyakoribb, — bányatársulatot (Gewerkschaft)? Röviden: nehezen motiválhatni azt, hogy miért nincs a közös bányatulajdonosok egyéni akaratára bízva a társulás és közösség alakjának megválasztása? Hiba volt az osztrák bányatörvénytől ezt nyíltan ki nem jelenteni; minthogy határozottan tiltva nem volt, gyakorlatilag — nem ugyan contra legem, hanem praeter legem — a közös tulajdon minden alakjával találkozunk a bányáipar terén. Vajjon a javaslatban mutatkozó hiba pótolható lesz-e? alig hihető, mivel a közösség nem egy alakja a bányatársulati intézmény általánosításának érdekében határozottan ki van zárva.

A felügyeletet tárgyazó intézkedésekre nézve azon helyes megjegyzést teszi, hogy a jelenlegi aránytalan bányarendészeti személyzet a felügyeleti és rendészeti §-oknak nem igen képes érvényt szerezni. E szakaszok irott malasztnak nevezhetők. Igaz ugyan, hogy Belgium, Németország és Franciaországban a tökélyesebb rendészeti szervezet dacára is sokkal több szerencsétlenség fordul elő, mint nálunk; ennek azonban oka bányászatunk fejletlensége, és mihelyt oly mélyebb rétegek, különösen pedig kőszénrétegek jönnek feltárás alá, mint a fent említett országokban, — a bányavészek krónikája nálunk is tartalmasabb lesz. A törvényben csak általános elveket kellene felállítani, a részleteket pedig külön rendészeti szabályrendeletek által kellene meghatározni.

A bányavállalkozó és a munkásszemélyzet közötti viszonyt illetőleg, különösen a tömeges munkaszünetelésről emlékszik hosszabban. A bányászatot mint veszélyes foglalkozást a tengerészettel és hadifoglalkozással hasonlítja egybe, és a hadsereg és tengerészet szigorú fegyelmére utalva, hasonló szigorú fegyelmet kíván a bányamunkások ellen is alkalmazni. Ezuttal azon a t. szerző sántikáló hasonlatával semmit sem mond; feledni látszik, hogy itt már társadalmi kérdéssel van dolgunk, melyet szigorú nem lehet megoldani. Azon nyomorult díjazás, mit a bányamunkások veszélyes, nehéz munkájukért kapnak, alig elég arra, hogy a megélhetést biztosítsa számukra; ezért látjuk azt, hogy a fővárosokban megindult, néhol divatos, néhol politikai jellegű munkásmozgalmak leggyakrabban Creuzt-ban, Chemnitz-ben, Esseu-ben és a többi nagy bányatelepeken ujulnak meg. Nem szükség mozgalom, politikai zavar, hogy a munkászavarok a bányavidékeken ismétlődjenek; az anyagi nyomor folyton szítja e lángot. Ez oly társadalmi kérdés, mit a bányatörvény egymagában meg nem oldhat; ámbár — mint Hingenau munkájában tovább mondja — segélypénztárak, társulások felállítása stb. e kérdés megoldására nem kis befolyással lehet. A társulási intézmény tökéletesítése egyébiránt már rég felismert szükség, s az előmunkálatok Ausztriában már meg vannak téve; nálunk köztudomásulag a javaslatban különös gond van a társulásokra fordítva.

Egy igen életrevaló eszmével találkozunk a munka további részében, s ez nem más, mint a sokszor hivatolt 49-i javaslatban foglalt, de a későbbi munkálatok által mellőzött: bányáiparkamarák intézménye; minthogy a bányamegyék intézménye nem születte azon eredményt, mit ez intézménytől vártak, e kamarák felállításának kérdését nálunk is figyelemre

lehetne méltatni. A bányamegyék intézménye nem zárja ki e kamarák felállításának szükségét.

Ezek után még a pénzbírságokról és a bányászati jogosítványokról emlékszik meg, s ezzel a munka első, fő részét befejezi.

A munka második része, mely már részleteket tartalmaz, szintén felette érdekes, mert a bányajogi irodalomnak 1854 óta megjelent termékeiben keresi és mutatja ki azon pontot, melyből a revisió minden egyes kérdésénél kiindulni czél szerű.

Mindjárt első helyen Gräunzenstein Gusztáv hazánkfianak munkájából látjuk idézve: az szabad ásványok felsorolása, a bányaszabadság, bányajárás, bányatársulatok, a bányavállalkozók egymás közötti viszonyára, a társulásokra, stb. vonatkozó általános és részletes megjegyzéseket, miknek tartalmát igazságát a gyakorlat azóta nagyon kimutatta. Itt teljesen méltányolva találjuk elhunyt jeles szaktudósunk észrevételeit és tudományos ismereteit. Ezután Schneider, Achenbach, Brassert, Klostermann, Veith munkáiból vannak részint a közönséges német bányajog, részint az osztrák bányatörvény egyes intézményeire vonatkozó közlemények idézve, s nevezett írók nézete támogatásul van felhozva az egyes reformkérdéseknél. A mű végén az 1849-i bányatörvényjavaslat eredeti szövege van közölve.

Dr. SIPOS ÁRPÁD,
királyi jogakadémiai tanár.

K ü l ö n f é l é k .

— **(Ö felsége a király)** igazságügyi magyar miniszter előterjesztésére: a kolozsvári törvényszékhez Péterffy Domokos abrudbányai kir. alügyészt; a nagyszébeni törvényszékhez Drotleff Vilmos ujjegyházi járásbíró; a trencsényi törvényszékhez dr. Singer Ignác ügyvéd; a gyulafehérvári törvényszékhez Györfy Titus gyulafehérvári ügyvéd; a pozsonyi törvényszékhez Vágfalvy László pozsonyi ügyvéd; a bajai törvényszékhez Bodnár Imre szabadkai kir. alügyészt; a lipótvárosi törvényszékhez Lavotta János lipótvárosi-miklósi ügyvéd; a kaszai törvényszékhez Hegedűs László kaszai pénzügyi ügyészt bírákká; továbbá az ujjegyházi járásbíróhoz Egyed Kálmán szászrégeni albíró, járásbíróvá; a végre az abrudbányai járásbíróhoz Fülöp Sándor törvényszéki jegyzőt; — a turóc-szt.-mártoni járásbíróhoz Dávid Ferencz megyei volt szolgabíró; az aradi járásbíróhoz Avarfy Gyula borosjenői ügyvéd; a világosi járásbíróhoz Hofbauer Zsigmond ügyvéd; a nagyváradai járásbíróhoz Fitzek József biharmegyei volt szolgabíró; a pécsváradai járásbíróhoz Materényi János pécsi törvényszéki jegyzőt; a makói járásbíróhoz Cserecsy Kálmán csanádmezei arvaszéki ülnököt, és a kézdí-vásárhelyi járásbíróhoz Fejér Károly bereczk-városi volt egyes-bíró, al-bírákká nevezte ki.

— **(Ö felsége a király)** f. évi aug. 1-én kelt elhatározásával megengedte, hogy Molnár István szabadkai törvényszéki bíró, a zombori törvényszékhez, — Halbendien Gusztáv világosi aljárásbíró pedig az aradi járásbíróhoz jelen hivatalukhoz hasonló minőségben áthelyeztessenek.

(Közjegyzői gyűlés.) Az osztrák közjegyzők f. é. szept. 20. 21. és 22-én Prágában gyűlést tartanak, melyre a meghívókat már szétküldötték. A gyűlés programja a következő: szeptember 20-án esti 8 órakor ismerkedési estély; szeptember 21-én reggeli 9 órakor nyilvános teljes, ülés; délutáni 1—4 óráig osztályülések; délutáni 5 órakor diszbeszéd; szeptember 22-én reggeli 9 órakor zárt teljes ülés a szakosztályi határozatok tárgyában; ezután Prága város és nevezetességeinek megtekintése. Az első teljes ülés napirendén állnak: 1) a gyűlés megnyitása a korelnök által; 2) a megjelentek üdvözlése a cseh közjegyzők együletének egyik tagja által; 3) elnök, alelnök és jegyzők választása; a választott elnök üdvözlő beszéde; 4) ünnepi beszéd; tárgya: a közjegyzőség nemzetgazdasági és társadalmi szempontból; 5) a szakosztályok alakulása. A tárgyalandó indítványok augusztus 15-ig Dr. Rilke Jaroslaw közjegyző urhoz Prágába küldendők be, melyeknek tárgyalásra el vagy el nem fogadása felett az ideiglenes bizottság határoz. A gyűlés tagja 5 ft tagdíj lefizetése mellett, minden oszt. közjegyző és közjegyző-jelölt lehet, ki e tagdíjat f. é. szept. 10-ig Rilke urhoz beküldi. A tagjegy vitelbérkedvezmény élvezetére is jogosít.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászegyülés” tartama alatt naponként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.	Szerkesztői Iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A törvényes osztályrész jogi minősége. Zlinszky Imre, kir. táblai pót bírótól. — A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya. — A tőke. Dr. Berde Áron, kir. jogakadémiai igazgató-tanártól. — Birtokrendezési eljárás az ország erdélyi részében. Dr. Csávássy Gyula, kir. kincstári uradalmi ügyész-től. — Különfélék.
MELLÉKLET: A III. magy. jogászegyülés közleményei.

A törvényes osztályrész jogi minősége.

I.

A hazai jog visszaállításával az ideiglenes törvénykezési szabályok 7. §-a által a halálesetére szabad rendelkezési jog leszármazó örökösök vagy szülők életben léte esetén azok törvényes osztályrésze által korlátoztatott.

A törvényes osztályrész benső indoka ugyanaz, a mi a köteles részé, t. i. a családi kötelék szentsége; mert legyen bármily szabadelvű valamely törvényhozás, a tulajdonjoggal rendelkezésre nézve alkotott szabályok tekintetében nem engedheti e jogot oly határtalanra fajulni, hogy a családi legszorosabb kötelék és szeretet megsértésére tért nyitván, a közjó hátrányára váljék.¹⁾

Az alapfogalom ezen egysége azon további következményt vonta maga után, hogy bíróságaink a törvényes osztályrészt a köteles részzel nemcsak alapfogalmára; hanem érvényesítésére nézve is teljesen azonos intézménynek tekintvén, a részletekben, melyekről az ideiglenes törvénykezési szabályok nem intézkednek, az osztrák jog előttük még élénk emlékezetben lévő intézkedéseit alkalmazták.

Én azt, miszerint az osztrák jog szabályai a törvényes osztályrész tekintetében a gyakorlatban általán recipiáltattak, csak is a fentebbi körülménynek tulajdoníthatom; mert hogy ezen eljárás a törvényes osztályrésznek az ideiglenes törvénykezési szabályok által felállított minőségéből nem következik, sőt azzal ellenkezik, e sorokkal kísértem meg bebizonyítani.

Az osztrák polg. törvénykönyv 784. §-a szerint ugyanis a szükséges örökösök a köteles résznek — a hagyaték bírósággal történt megbecslése alapján kiszámítandó pénzbeli értékére vannak szorítva; sem annak eladatását, sem a természetbeni osztályt (az 1844. jan. 31-én 781. sz. a. kelt udvari rendelvénnyel) igényleni jogukban nem áll.

Ezen szabály átment a törvényes osztályrésze nézve is bíróságaink gyakorlatába, commentatoraink közül védi ezen eljárás helyességét Suhajda is,²⁾ míg a többiek e fontos kérdést teljesen mellőzik.³⁾

¹⁾ V. Ö. Zeiler: Commentar zum östr. bürg. Gesetzbuche 3. Band 765. lap. Stubenrauch Commentar zum östr. bürg. Gesetzbuche II. kiadás. II. Band 93. lap. Unger Erbrecht 75. §.

²⁾ A magyar polgári magánjog rendezése IV. kiadás 424. §.

³⁾ Így Örkös Bálint, magyar magánjogában 114. lapon. Kallós Lajos a magyar honi polgári jog alapelvei II. kiadásában 274. 275. és 289. lapon. Wenzel Tivadar magyar

Hogy ezzel ellenkező véleményemet kifejtsem, vissza kell mennem a szükség-örökös intézmény eredetére a római jogban, mely után röviden áttekintvén, hogy mily alakban ment az át az európai újabb codexekbe, igyekszem a feltett kérdést megoldani.

A köteles rész intézménye fel volt véve ugy a régiebb, mint az újabb római jogba s utózára Justinianus 115. novellája által szabályoztatott.

A római jog alapelve, hogy mindenki szabadon rendelkezhet vagyonával, azonban tartozik a családi kötelék által közvetlenül hozzátartozó rokonoknak (a lemenők, felmenők és testvéreknek) bizonyos meghatározott részt (Justinianus előtt a vagyon $\frac{1}{4}$ utóbb $\frac{1}{3}$ és illetőleg $\frac{1}{2}$ részét) hagyni, ellenesetben végrendelete semmis volt s azt az örökösök „querela in officiosi testamenti” czimen indított perrel megtámadhatták.

A „querela in officiosi testamenti” alapja ugyanis az volt, hogy oly esetben, midőn az örökhagyó azon családtagokat, kik vele legközelebbi összeköttetésben állanak, — törvényes ok nélkül — megfosztja azon tisztességtől, mely az örökség által az örökösre származik, s e tisztességben más részesít; az a családra oly gyalázatot hoz, mely az emberi szívbe a természet által beoltott kegyelettel a legmerekvebben ellenkező, csak azon feltevésben lelheti megfajtását, hogy az örökhagyó végrendeletének idején elme zavarban (color insaniae) szenvedett. — A „color insaniae” volt alapja a „querela in officiosi testamenti”-nek, melynek is azon következménye lön, hogy a végrendelet, akár mellőztetett teljesen a szükségörökös, akár csak megrövidített köteles részében, érvénytelené vált s az illető teljes örökrészt követelhetette.

Azon számos nehézségek folytán, melyek ezen intézkedésből az által származtak, hogy a köteles résznek legkisebb megcsonkítása esetén a végrendelet teljesen megsemmisítettett, Justinianus az intézményt akként szabályozta, mint az a Pandecták szerint ott, hol azok érvényben állanak, ma is gyakoroltatik.

Ezen törvény szerint ugyanis megkülönböztetendő, hogy a szükségörökös csak megrövidített köteles részében a végrendelet által, vagy pedig teljesen mellőz-

magánjogában 419. 420. lapon. Putz: System des ungarischen Privatrechts. Wien. 1870. 336. lapon tárgyalja a törvényes osztályrész intézményét, a nélkül, hogy az abból származó igények mikénti érvényesítéséről szólanának. — Dr. Wenzel Gusztáv magyar magánjogának II. kiadása még nem haladt az örökjogig; s miután teljesen elfogyott I. kiadása nincsen kezimnél, ebbeli nézeteit, fájdalmom, nem ismerem.

tetett. Az első esetben a köteles résznek csak kiegészítését követelheti (activ supletoria); ezen igénye egészen személyes jog, s a közönséges elévülés szabályai alá esik. Ha azonban a szükségörökös a végrendeletben teljesen mellőztetett; akkor a végrendeletet egészen megsemmisítheti, s nemcsak köteles részét, hanem teljes örökrészt követelheti, azonban ha több szükségörökös van, s csak az egyik lép fel a törvényes örökös ellen, az ő javára szóló ítélet nem szolgál a perben nem állott többi szükségörökösök javára: vagyis csak a perben nyertes örökös örökrészt illetőleg semmisül meg a végrendelet, többi részeiben az érvényben, s így a végrendeleti örökös örökös marad, kivel a szükségörökös örököstárs s a hagyaték ellen nem személyes igényt, hanem valóságos örökjogot nyer, melyet a hagyatékban eszközöndő osztály útján is érvényesíthet.¹⁾

A köteles rész a római jogban tehát két különböző s egymástól eltérő minőségben nyilvánul. Alapja mindkét esetben az, hogy az örökhagyó tartozik meghatározott személyeknek bizonyos részt hagyni, s ha e személyeket megrövidíti, azoknak a kiegészítésre nézve az örökös ellen személyes keresetük van; míg ha teljesen mellőzi, a végrendelet válik érvénytelenné: ezen utóbbi esetben tehát nemcsak materialis jogot ad a köteles rész követelésére nézve, hanem formaszerinti örökjogot is; mennyiben a szükségörökös a végrendelet megsemmisítése által, örökrésze nézve, forma szerint is örökössé válik.

A köteles rész intézménye átment az európai törvénykönyvekbe is, csak hogy a köteles rész jogi minőségét illetőleg két egymástól lényegesen különböző alapon rendeztetett.

Az osztrák polg. törvkönyv (762. §.) a porosz (II. 391—480. §.) a szász (2564. §.) a római felfogást vették át a köteles rész jogi minősége meghatározásánál, mely elv szerint az örökhagyó vagyonával ugyan szabadon rendelkezhetik, de bizonyos személyeket bizonyos meghatározott részben e vagyonból részesíteni tartozik.

Lényegesen eltérnek azonban a római jogtól a további részletekben; mert

1) Bár a köteles részre jogosítottak mindezen törvények szerint²⁾ örökösöknek neveztetnek ugyan, azonban örökjoguk csak materialis s formaszerinti örökjoguk nincs; mert köteles részüket a végrendeleti örököstől követelhetik a nélkül, hogy a végrendelet ezért érvénytelenné válnék, s annak érvénytelenítése által a hagyatékuk őket illető részére nézve formalis örökjogot is nyernének. Az ő köteles részük terhe a hagyatékuk, melyet a végrendeleti örökös kielégíteni tartozik.³⁾

2) A köteles rész kiadásának módjára nézve a most említett három codex is eltér egymástól:

A szász polgári törvénykönyv szerint a szükségörökös köteles részét örökösödési osztály per útján követelheti; (2589. §.) e részben tehát hasonló joga van az örökössel, s így nem tartozik a köteles rész pénzbeli értékével megelégedni, hanem valóságos osztályt követelhet.⁴⁾

A porosz Landrecht szerint a szükség örökösö-

dés által a végrendelet nem válván érvénytelenné, a szükségörökös csak azon esetben van természetbeni felosztást s erre nézve a hagyatéki javak elárverezését követelni jogosítva, ha a végrendelet a hagyaték egyes tárgyairól nem intézkedett.¹⁾

Az osztrák polg. törvénykönyv azon elvet, miszerint a szükségörökös mellőzése nem teszi érvénytelenné a végrendeletet, s annak követelése csak hagyatéki teherként tekintendő legkövetkezetesebben vitte keresztül, mennyiben a szükségörökösöket köteles részükre nézve pénzben rendelte kielégíttetni; mert az abban elfogadott elv szerint az örökhagyó vagyonával szabadon rendelkezik s e rendelkezés a végrendeletet részben sem érvényteleníti; tehát a vagyon állagáról tett rendelkezései meg nem dönthetők, s a szükségörökösnek csak annyi joga van, hogy azon értékrészt, mely a törvény erejénél fogva a hagyatékot terheli, az örököstől követelhesse.²⁾

Más alapelv van a kötelesrész jogi minőségére nézve, a francia polgári törvénykönyvben (code Napoleon), a zürichi polgári törvénykönyvben s a hassiai polgári törvény iránti javaslatban felállítva, melynek alapelve a germán jogfogalomból veszi származását.³⁾ — Ugyanis míg a szász, porosz és osztrák törvények szerint az örökhagyó minden vagyonáról szabadon intézkedhetik, s a szükségörökösök a végrendeleti örököstől illetményüket csak mint a hagyaték terhére követelhetik, a nélkül, hogy az ő megrövidítésük vagy mellőzésük folytán a végrendelet, bármely részében is, érvénytelenné válnék, a code Napoleon, zürichi polgári törvények és a hassiai javaslat szerint: a köteles rész az örökhagyó vagyonának azon része, mely felett az végrendelkezni nincs jogosítva és ha mégis rendelkezik, ebbeli rendelkezése semmis, s azon rokonai, kiket a köteles rész illet, ezen vagyonra nézve mint törvényes örökösök concurrálnak a végrendeleti örökössel,⁴⁾ s így a szükségörökösök valóságos — materialis és formalis — örökjogot nyervén köteles részükre nézve, köztük s a törvényes örökösök között különbség nem létezik; tehát nem tartoznak a vagyon becsárának köteles részüknél megfelelő értékével megelégedni, hanem természetbeni osztályt s illetőleg ennek létesíthetése végett a hagyaték elárvereztetését is kívánhatják.⁵⁾

(Folyt. köv.)

ZLINSZKI IMRE,
kir. táblai pótbiro.

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

(Folytatás.)

A váltójogi mulasztás hatályára nézve a német törvényhozás intézkedései következőkben térnek el a magyar törvényhozástól.

A k. ném. v. rendsz. 43. cz. 2. pontja rendeli: ha a telepes ellen kellő időben az óvás elmulasztott, ez által nem-

¹⁾ Förster i. h. 83. lap v. ö.: Ewelt i. h. 558. lap.

²⁾ Kirchstätter: Commentar zum allgemeinen östr. bürgl. Gesetzbuche. Wien. 1868. 362. Unger: Erbrecht §. 78. 2) jegyz.

³⁾ Unger i. h. Bluntschli Privatrechtliches Gesetzbuch für den Canton Zürich 122. lap.

⁴⁾ Zürichi törv. 2022. §. code Napoleon 913. §. hassiai javaslat 133. szakasz.

⁵⁾ Jogaik a végrendeleti örökösökkel teljesen egyenlők. Így a francia törvény szerint ha a köteles rész fejében valamely feloszthatlan ingatlan vagyon csak részben adandó vissza, annak van joga a fekvőséget megtartani, kit abból nagyobb rész illet s a másik a reá eső rész pénzértékével tartozik megelégedni, ha tehát a szükségörököst illeti a nagyobb rész, ő nyeri a vagyont természetben. L. Stabel: Institutionen des französischen Privatrechts 238. lap.

¹⁾ L. Windscheidt, Lehrbuch des Pandektenrechts III. B. 144—145. lap. Baron: Pandekten 833. lap. Puchta: Pandekten 720. lap.

²⁾ A porosz Landrecht ugyan határozottan nem nevezi őket örökösöknek, de a gyakorlat szerint ilyeneknek tekintenek, egyébként vannak eltérő nézetek is. Lásd Förster: Theorie und Praxis des heutigen gemeinen preussischen Privatrechts IV. Band 53. lap.

³⁾ Unger: Erbrecht 334. lap. Siebenharr: Commentar zum sächsischen bürgl. Gesetzbuche 444—445. Ewelt: Das preussische Civilrecht I. kötet 557. lap.

⁴⁾ Siebenharr i. h. 44. lap.

csak a kibocsájtó és forgatók, hanem az elfogadó elleni váltójogi kereset is elenyészik. — Ezen szakasz hatálya csak akkor nyer kifejezést, ha a telepen telepvényes is volt nevezve, ha ilyen nem volt megnevezve és a fizetési bemutatásban késedelem történt, csak a viszkereket enyészik el. — (Blaschke: id. m. 193. l.)

Ily rendeletet tartalmaz a 99. cz. a saját váltó kibocsájtója tekintetében is.

E tekintetben tehát a német törvényhozás intézkedései szigorubbak a magyar vtk. e tekintetbeni intézkedéseinél; — ellenben azok enyhébbek emezeknél a következő esetekben:

A k. n. v. r. 45. cz. 3. pontja a tudósítás mulasztását nem tekinti oly mulasztásnak, mely folytán a váltójog elenyészne, s csupán az ebből eredt kár megtérítésével sújtja a mulasztót, továbbá elveszti ez a kamatokhoz és költségekhez igényeit, úgy, hogy csupán a váltóösszeget követelheti.

Ha az elfogadó egyszersmind forgató is, az értesítést nála nem szükséges eszközölni. — (Archiv. f. d. W. R. XI. 113. l.)

A 62. cz. 1. pontja kötelezi a tulajdonost a fizetés helyre szóló utalványok és névbecsülőknél a váltót bemutatni; a 2-ik pontja a hatásról rendelkezik, mely ennek mulasztása folytán beáll, és rendeli, hogy a mulasztó elveszti viszkerejét az utalványozó, vagy névbecsült és ennek utódjai ellen.

Továbbá a 3-ik pontja rendeli: ha a tulajdonos a más közbenjáró által ajánlott névbecsülési fizetést el nem fogadja, a névbecsültnek utódjai ellen viszkerejét elveszti és a 64. cz. 2. pontja: Azon közbenjárónak, ki a fizetést teljesíti, jöllehet a váltóból, vagy az óvásból világos, hogy más, kit e szerint elsőség illet, a váltót beváltani kész volt, viszkereket nincsen azon forgatók ellen, kik a más által ajánlott fizetés teljesítése által kötelezettségüktől felmentettek volna.

A francia törvényhozás e tekintetben következőleg intézkedik:

Ha a váltóbirtokos a fennebbi szakaszokban a látra, lát után bizonyos időre, vagy szokásra, keletre és kelet utánra szóló váltók bemutatására az óvás kivételére, vagy viszkereket megindítására meghatározott időket elmulasztja, elveszti minden igényeit a forgatók ellen. — (cod. de commerce 168. cz.)

Az intézvénnyel fennebbi esetekben akkor szabadul meg a kötelezettségtől, ha igazolja, hogy a váltólejáratkor fedezetről gondoskodott.

Ily esetben a váltóbirtokos csak az intézvénnyel ellen bir. keresettel. — 170. cz.

Az itt említett hátrányok a tulajdonost nem sújtják, ha a váltó kibocsájtója, vagy valamelyik forgatója, a bemutatásra, értesítésre és kereset indításra meghatározott idő lefolyta után, beszámítás, számadás, vagy más módon a váltó kifizetésére szánt pénzüsszeget megkapta. — 171. cz.

Ha valaki, a mulasztás dacára, a váltót kifogás nélkül kifizetné, csak saját kárára tenné, mert a kifizetett összeget se vissza nem igényelhetné, sem pedig a viszkereket nem folytathatná. — (Pailliet: id. m. cod. de c. 168. cz.)

Ha fizetés napján a váltóhitelező az adósnál nem jelentkezik; az adós az óvás felvételére kitűzött határidő lefolyta után az összeget az adós költségére bírói kézhez adhatja. — (Pailliet: id. m. cod. de com. 135. cz. 2. p.)

Hogy minő hatása van a mulasztásnak az idegen váltó kibocsájtójára, az elévülés hatálya tárgyalásánál fog bővebben tekintetbe vétetni.

IV. Minő esetekben van helye a váltójogi elévülésnek?

A váltójogi elévülésnek helye van:

1-szor, ha a váltóbirtokos viszkereketi jogait a törvényben megállapított határidőben nem érvényesíti.

Ezen határidő a vtk. 158. §-ában foglaltatik:

A viszkereket az illető törvényszéknél benyújtassék legfeljebb: a) hét nap alatt, ha a viszkereket ugyanazon egy helyben lakók közt támad.

Ezen rendelet csak úgy alkalmazandó, ha abban a helyben, vagy abban a megyében, a melyhez a hely tartozik, van váltótársak; ha azonban a felek az illető váltószék székhelyén kívüli megyében egy helyben laktak is; — miután a kereset egyik megyéből a másikba intéztetik, nem ezen szakasz a) pontja értelmében 7 nap alatt, hanem váltószék székhelyén kívül eső távolság szerint e szakaszban meghatározott idő alatt kell benyújtani. — (A htb. 1865. 307. sz. a. k. határozata. Szeicz: id. m. V. foly.)

b) 15 nap alatt, ha az a megyének egyik helyéből ugyanazon megyének másik helyére. — c) 30 nap alatt, ha egyik megyéből a másik szomszéd megyébe intéztetik. — d) 45 nap alatt, ha az országnak s hozzá csatolt részeknek bármely távolabb megyéből, vagy törvényhatóságából, vagy Erdélyből származik. — e) 60 nap alatt, ha Magyarország s a hozzácsatolt részek határain kívül, de az ausztriai birodalom határain belül fekvő tartományból származik. — f) 3 hónap alatt, ha Spanyol-, Portugál-, Svéd-, Görög-, európai Török- és Oroszországból, vagy a Közép- és Adriai tenger szigeteiből származik. — g) 2 hónap alatt, ha ezeken kívül az ausztriai birodalomhoz nem tartozó európai egyéb tartományokból származik. — h) 6 hónap alatt, ha Ázsiának és Afrikának a Közép- és Fokete-tenger melléki vidékeiről származik. — i) Másfél év alatt, ha ezeken kívül a földnek egyéb részeiből származik.

2-szor. Ha a váltóbirtokos igényeit a saját váltót kibocsájtó, vagy az idegen váltót elfogadó ellen, azon naptól, melyen a váltójog eszközésbe veendő lett volna, számítandó 2 év alatt nem érvényesíti. (Vtk. 203. §.)

3-szor. Ha a váltóbirtokos a kezes elleni keresetét azon idő alatt, mely a főadósra irányadó, nem indítja. Vtk. 204. §. A kezes kötelezettsége azon elévülési időhöz van kötve, mely a főadós kötelezettségére van meghatározva.

4-szer. Ha a forgató, ki a váltót viszkereket utján beváltotta, keresetét a 158. §-ban megállapított határidő alatt, a törvényben meghatározott időponttól számítva, be nem adja.

5-ször. Ha a névbecsülő, ki a vtk. 169. §-a értelmében ugyanazon törvények alatt áll, melyeket a váltó utolsó tulajdonosa követni köteles lett volna, — a fennebbi határidőket viszkereket beadására fel nem használja. — (Vildner: id. m. 157. §. — Dr. Apáthi: m. vj. 190. l.)

6-szor. Ha a kezes, ki a váltót a főadós helyett kifizette, a főadós, vagy azok ellen, kik ellen magának a főadós, ha a váltót ez fizette volna ki, váltójogi keresete lett volna: keresetét a törvényes határidőben meg nem indította. — Ezen határidő, ha az, kiért fizetett, elfogadó, vagy saját váltó kibocsájtója, azon naptól számítandó két év, melyen a váltójog ezek irányában eszközésbe veendő lett volna. — Ha az, kiért a kezes fizetett, forgató, vagy idegen váltó kibocsájtója, a kezesre nézve is a 158. §-ában megállapított határidők jönek alkalmazásba.

A törvény a kezesről nyíltan e tekintetben nem intézkedik ugyan; de miután a kezes a vtk. 50. §-a értelmében, ha a váltót kifizette, váltójogilag követelhet kármentesítést attól, kiért megfizetett és azoktól, kik ellen magának az adósnak, ha a váltót ő kifizette volna, váltójogi keresete lett volna; miután továbbá ezen váltójogi kötelezettség a kezes javára, a váltójog szelleme és céljánál fogva örökké nem tarthat, és miután végre a kezes e tekintetbeni jogai elévülése tekintetében különös intézkedéseket tenni semmi ok nem forog fen: szükséges per analogiam juris a kezes viszkereketi jogait a névbecsülő e tekintetbeni jogaival hatályukra és érvényesítésükre nézve egyformának kijelenteni, és ezt annál könnyebben tehetjük, minthogy több vjogtudós a kezes és névbecsülő közt semmi különbséget nem akar tenni.

Hasonló tekintetből kell még a következő váltójogi elévülésnek esetét felállítani:

7-szor. Ha a váltóbirtokos a 158. §-ban meghatározott határidőben keresetét a névbecsülésbeli elfogadó ellen folytatni nem teszi.

Miután a fizető névbecsülő a 115. §. értelmében mindazon jogokba lép, melyekkel a váltótulajdonos élhetne az elfogadó, a megbecsült és az előzők ellen, ha a fizetés meg nem történt volna; szükségképp nem lehetne őt oly időben fizetésre szorítani, melyben ő viszkereketi jogait többé nem érvényesíthetné, akár az elfogadó, akár az előzők ellen; — pedig ez történnék, ha el-lene, mint a közönséges elfogadó ellen, 1 évig lehetne keresetileg fellépni; s miután váltótörvényünk az elévülés tekintetében csak kétféle határidőt állított fel, a két évit és a 158. §-ban felállítottat, a névbecsülőre nézve szinte az utolsót kell szükségképp alkalmazni.

Az elévülési határidő kezdetéről a vtk. 203. és 204. §§-ai következőleg intézkednek: A váltójog elévülés által azon naptól számítandó 2 év alatt elenyészik, mely napon eszközésbe veendő lett volna. — Ennélfogva az elévülés ideje következőleg számítandó: a) a tulajdon váltót kibocsájtója, vagy az idegen váltót elfogadóra nézve a fizetés napjától kezdve; b) a kezesre nézve azon naptól fogva, melyben a fizetés attól, kiért kezességet vállalt, törvényesen megkívánni lehetett; c) egy korábbi előzőre nézve egy magánál későbbi, de a váltóhitelezőt megelőző forgatónak ellenében, azon naptól, melyen a váltót ezen

forgató beváltotta, vagy pedig fizetés végett megidézett. — Itt megjegyzendő, hogy ezen pont végszavai nincsenek összhangzásban a 160. §. c. pontjával, mely azt rendeli, hogy a viszkereket megindítására kiszabott idő a forgatóra nézve, ki a váltót későbbben váltotta be, csak azon nap után, melyen az ellene hozott határozat ítelt dologgá vált, következő első naptól számítottassék.

Az előzőre, vagy a névbecsült és ennek előzőire nézve a váltóbirtokosnak, illetőleg névbecsülőnek ellenében, azon naptól, melyen, ha a váltót óvatolták és az óvást postán közölték, az óvást tették; ha pedig a hivatalos utat választották, azon naptól, melyen az óvást kézhez adták, számítottatik az elévülés ideje.

Az előző főadósra nézve, a kezesnek ellenében, azon naptól, melyen a váltót jogosan kifizette, számítottatik az elévülés ideje.

Az elévülés a fizetés napjának déli 12 órájától számítottandó. — (Ftk. 1865. évi 944. sz. a. és a htb. által helyben hagyott határozata. — Szeniczai: id. m. V. foly.)

A német törvényhozás e tekintetbeni intézkedése következő: Az elfogadó elleni jogi kereset a váltó lejáratától számított 3 esztendő alatt évül el. A tulajdonosnak a kibocsátó s többi előzők elleni viszkereketi igényei (50. cikk) elévülnék: 1) 3 hónap alatt, ha a váltó Európában volt fizetendő, Islandot és a fárói szigeteket kivéve; 2) 6 hónap alatt, ha a váltó Ázsiának és Afrikának a Közép- és Feketetenger melletti partvidékein és ezen tengereknek az említett földrészekhez tartozó szigetein volt fizetendő; 3) 18 hónap alatt, ha a váltó valamely más, Európán kívüli országban, vagy Islandban, avagy a fárói szigeteken volt fizetendő. — A tulajdonos ellen az elévülés az óvás napjától számítottatik. A forgatónak a kibocsátó s a többi előzők elleni viszkereketi igényei elévülnék: 3 hónap alatt, ha a viszkereket Európában lakik, Islandot és a fárói szigeteket kivéve; 6 hónap alatt, ha a viszkereket Ázsiának és Afrikának a Közép- és Feketetenger melletti partvidékein és ezen tengereknek az említett földrészekhez tartozó szigetein lakik; 18 hónap alatt, ha a viszkereket valamely más, Európán kívüli országban vagy Islandban, avagy a fárói szigeteken lakik. — A forgató ellen a határidő, ha előbb fizetett, mintsem ellene váltókereset indított a fizetés napjától, minden más esetben pedig a keresetlevél, vagy az idézés kézbesítése napjától kezdődik. — (A köz. ném. vrendszabály 77–79. §.)

A névbecsült elleni váltójogi kereset abban a határidőben évül el, mely a kibocsátó és előzők tekintetében megállapított, tehát 3, 6 vagy 18 hónap alatt. — Az elévülési idő a felvett óvás napjától kezdődik, de ez be nem számítottatik. — (Blaschke: id. m. 278. l.)

Más nézetben van dr. Apáthi: k. n. váltójogtan 379. l. — Szerinte a névbecsült elleni váltójogi kereset is csak 3 év alatt évül el, és miután az ő kötelezettsége feltételes s feltétlenné csak az óvás által lesz, az elévülési idő a felvett óvás napjától kezdődik. — E szerint csak azon nehézség támad, hogy miképen lesz fogantatandó a köz. n. vrendszabály 63. cz., mely a névbecsültől a váltótulajdonos minden jogaiba lépteti a névbecsült, ennek előzői és az elfogadó irányában, mert ha a névbecsült 3 évig lehet fizetésre szorítani, ő ki ellen fogja váltójogait keresni?

A névbecsült mint váltókötelezett, nem mint meghatalmazott, vagy engedményes a váltókapcsolatban lévén, a névbecsültre nézve az elévülési határidő attól az időtől számítottatik, a melyben a fizetést tette. — (A bécsi ftsz. 1856. jul. 22. k. hat. G. H. 1856.)

A kezes ellen azon határidőben kell a keresetet benyújtani, mely a főadós ellen van megállapítva; — az elévülési határidő a kezes ellen akkor veszi kezdetét, mikor a határidő a főadós ellen kezd folyni. — (Blaschke: id. m. 148. l.)

Az adott biztosíték elévül egy év alatt, mely év a lejáratától számítottatik, ha a váltó alapján készfizetési kereset nem indított. 28. cz.

Ezen rendelet egy újabb elévülési határidőt állapít meg azon váltóbirtokosra nézve, ki biztosítékot kapott a lejárat előtt. — E szerint az ily előző a váltóbirtokos által egy egész évig beperelhető.

A francia törvényhozás e tekintetbeni intézkedései következők: A kereseti jog a kereskedők, vagy bankárok által kiállított, vagy kereskedői ügyletből keletkezett idegen és saját váltók tekintetében az óvás, vagy az utolsó eljárás napjától számított 3 esztendő alatt évül el, ha ítélet nem hozott, vagy a követelés másként el nem ismertetett. — (Cod. de com. 189. cz.)

Az elévülés a lejárat utáni naptól számítottatik. — (Pailliet: id. m. cod. de com. 189. cz. 3. p.)

A váltó elévül, ha a tulajdonos az 5 myriameternyi távolságban lakó adóst 15 nap alatt, melyek az óvástól számítottanak, bíróság elé nem idézi. 165. cz.

A fizetési hely távol vagy közelségéhez képest az elévülési határidők különböznek. 166. cz.

A forgatókra nézve a határidő a perbeidőzés napjától számítottatik. 167. cz.

Az elévülési határidő oly váltóknál, melyek nem óvatoltattak, vagy körülöttük más bírói eljárás nem történt a lejáratot követő óvási naptól kezdődik. — (Pardessus: id. m. 413. sz.)

Forgatóra nézve, ki a váltót bírói közbenjárás nélkül magához váltotta, az elévülési határidő az értesítés kézhez vételétől, ha értesítés nélkül váltotta be, a beváltási naptól számítottatik. — (Pailliet: id. m. c. d. e. 167. cz. 4. p.)

Ezen rendeletek a névbecsültre is kötelezők a cod. de com. 159. cz. értelmében.

A kezes elleni kereset elévül az alatt az idő alatt, melyben a főadós kötelezettsége megszűnik. — (Daniels: id. m. 138. lap.)

Az elfogadó által adott biztosítékrai jog megszűnik, ha a lejáratától számított 3 év alatt az elvesztett váltóbirtokos, ki nek javára ezen biztosíték adatott, igényeit nem érvényesíti. — (Cod. de com. 155. cz.)

(Folyt. köv.)

A t ö k é r ő l.

(Folytatás.)

Termelési anyagok, mint tőkék.

d. Tőkefogalmunk tárgytartalma gyanánt eddig a munka által áthatott földet, a rajta található és termelésre czélzó mindenféle építkezésekkel, továbbá a munka eszközöket és gépeket jeleltük meg; most még a gépekkel egyenlő gazdasági természetű haszonállatokon kívül tőkefogalmunk alá kell bevonnunk az értékes javak azon egész tömegét, melyeknek még alak-, szervezet- vagy helyváltoztatáson és raktározáson kell átmenniök, hogy szükségkielégítő tehetségeket egészen megkapják, vagy a szükséglettel találkozzanak. Ezeket a nemzetgazdaság általános névvel termelési anyagoknak nevezi; de bizonyos tekintetben társulási tőkének is lehetne mondani, a mennyiben ezek teszik lehetővé a munkamegosztás, helyesebben munkarendszeresítés alapján történő előnyös termelést; melynél a külön-külön gyenge egyes munkaerők magukat egymással kombinálván, ezen termelési kombináció által roppant munkaerő lesz minden egyes termelő számára megta- karítva. A mint látható, ezen tőkenemek a nemzeti vagyon azon nagy részét alkotják, mely keletkező félben, vagy fejlődésben van, tehát a nyert anyagokat és félgyártmányokat, melyek egyik vállalatból, ennek gazdasági áldozatait magukba felvéve, újabb gazdasági áldozatok felvétele végett más vállalatokba mennek át, míg valamennyi ily termelést üző egyes vállalatok gazdasági áldozatainak a felvétele által kész ipartermékeké fejlődnek. A gyapju például, mely a mezei gazda bevégzett terméke, nyers anyag gyanánt szolgál a fonógyárnak; ez munka- és tőkeáldozatot tevéen belé a fonás munkája által, azt fonál alakjában mint saját kész termékét bocsátja át a szövőgyárnak nyers anyagul, melynek kész posztója további nyers anyag gyanánt szolgál a nagy és részletkereskedőnek, s végül a szabónak, a ki a gyapju átalakítási munkáját bevégzi, s azt a szükségűl rendelkezésére bocsátja. Itt azt látjuk, hogy minden szakmunka a megelőző szakmunkák termékét további termelés alapjául használja, termelési eszközül, mely nélkül munkaerejét nem foglalkoztathatja; de azt is látjuk, hogy az eredetileg egyszerű tőke az egymásután fokozatosan következő szakmunkák gazdasági áldozatainak felvétele által mindinkább összetett tőkévé alakul; tehát ezen tőkenemekenél is ismétlődik az, a mit a földtőkénél láttunk, hogy a munkatárgy az egymásra üledő többtöbb munka és tőke áldozatok folytán intensívebb tőkévé válik. Mivel a mai emberiség minden javait a munkamegosztás elvének alkalmazásával termeli; elmondhatni, hogy a legtöbb munka terméke tőkéje, életfeltétele más munkáknak. Ha az egész nemzetet egységes egy alannak képzeljük, termelése úgy tűnik fel, vagy legalább úgy tűntethető fel, mint egy ezer meg ezer sugárok kapcsából álló nagy műfolyam, melybe mindenki belé veti azon termékeit, melyek ekkori állapotukban nem felelnek

meg szükségleteiknek, hol azok felolvadnak, újból szerveződnek, s mint új használhatóságok kerülnek abból ki. De, nem kell feledni, hogy a termelési folyamatba vetett termékek mindig valamely termelés áldozataival vannak terhelve, s azért értékesek; azokat tehát senkise veti be az ellenérték megkapása vagy legalább megkapásának biztos reménye nélkül. A kielégítés feladatának megoldása nem könnyű dolog, minthogy a termelési műfolyamba merített gazdasági áldozatok hozói ezekért egyenértékű kész javakat, vagy ezek teljes értékű zálogát legott, gyakran a bevetés előtt, akarják megkapni.

A pénz-tőke.

e. E feladatot a pénz használatbavétele könnyen és egyszerűen megoldja, mely általánosan olismert értékesítése könnyű megoszthatóságánál fogva nemcsak teljeshitelű mértéke a bemeztett értékeknek, hanem tökéletes záloga is azon javak megkapásának, melyekért hozni akarta mindenki gazdasági áldozatait a termelési műfolyamba. A pénz közbejövetele azon biztosság által, melyet a hozott gazdasági áldozatok ellenértéke kézbe adása után, minden munka és tőkeáldozatnak nyújt, nemcsak lelkesíti a tevékenységeket, hanem azok egymással kombinálását is elősegíti s ezáltal hatályosabbá teszi. A pénz tehát eszköze a termelésnek, de nem azért figurál tőke gyanánt, mintha in natura termelő haszonvétele alapja volna, mert mint ilyen az arany- és ezüst-kényelmi vagy fényűzési cikkekben alárendelt szerepet játszik; hanem mert összesítvén az egyes gazdasági áldozatokat egy közös célra és szétosztván gyorsan és igazságosan a közösen termelt javakból mindenki arányos részét, lehetővé teszi a hatályosabb társas termelést, s megkíméli ezáltal az egyeseknek tömérdek munkaerejét. A közönséges tőkék kül-természeti erővel, a pénz ezek mellett még emberi erővel is segíti a termelést; amazok munkaeszközei és munkaségei az embernek, a pénz mint termelési eszköz öre annak, hogy a fejlődésben levő javakhoz ragadt munka- és tőkeáldozatok a további fejlődés, szállítás vagy raktározás közben evidentiában tartassanak s értékükben meg ne másíttassanak. „A közönséges tőkék az emberiség gondolatait viszik belé a termelésbe, a pénz a tér által elválasztott embereket egyesíti közös termelésre“ (Hermann). A pénz e nagy jelentősége okozta, hogy a közélet, igen tévesen, kizárólag a ponthoz köti a tőke fogalmát, holott a pénz nem mint tulajdonképeni tőke, hanem mint tőkeközvetítő jóinkább tekintetbe; és csak annyiban játszik valódi tőkeszerepet, a mennyiben mint munkakímélő gép működik a társas termelésben.

A hitel mint tőke.

f. Az ember, mint látók, bír azzal a hatalommal, hogy saját gazdasági tevékenységét összekapcsolja azon embertársai tevékenységével, a kik vele egy időben élnek, de a kiktől a tér távolúsága elválasztja; ebből az összekapcsolásból előnyt is tud meríteni egyéni céljaira nézve. A múlt idők gazdasági áldozatainak nagy részét megtestesülve kapja az öröklött tőkékben, hogy saját gazdasági áldozatait azokhoz csatolván magát és embervilágát intenzívebb módon tökéletesbithesse; de vajjon hatalmában áll-e, hogy a jövődőt is szolgáltatassa a maga előnyére? hatalmában áll-e a jövőben kifejtendő gazdasági áldozatok eredményét már a jelenben haszonvétele alapjául alkalmazni? Kétségen kívül hatalmában áll ez is. Mert az, amit a hitel szó kifejez, nem egyéb, mint egy sajátoszerű csöre a jelen és jövő között, a mennyiben a jelen szolgálataiért az ellenszolgáltatásokat a jövő teljesíti; a hitelező jelenbeni, eladott vagyonát a kölcsönvő jövődöbeli vagyona fizeti meg. Ezen az uton — a hitel alapján — a csak jövőben kifejtendő saját gazdasági áldozatokat egy másnak már megtett, hasonló áldozatai helyettesítik, s a jövődöbeli érték a jelenlegi rendelkezés alá vonatik. Az ekképen áthozott értékek termelő vállalatok útján előnyös haszonvétele alapjaivá válhatnak bizonyos időre, tehát oly funkciót végezhetnek, mint a tulajdonképeni tőkék; e tekintetben tehát a hitelt Macleod helyesen sorozza a tőkék osztályába. E felfogás helyességéről a mindennapi élet ezerszer meg ezerszer tanuskodik. A mai nemzetgazdaság számtalan termékei, a nagy vállalatok művei létrehozásában a hitel, mint kiváló termelési eszköz, mint tőke működik közre. Nem kell azonban feledni, hogy a hitel csak vagyon feletti rendelkezési hatalmat teszzen át egyik gazdaságból a másikba; a mely hatalom előbb vagy utóbb visszahelyezendő lesz oda, a honnan eredett. A hitel által adott rendelkezési hatalom, helyesebben azon jó, melyre a rendelkezési hatalom vonatkozik, csak annyiban válik tőkévé, a mennyiben vagy termelő személyi képességek vagy gazda-

sági javak termelésére magul, tőkéül használtatik, hogy ekképen ne csak a rendelkezésre kapott tőkének és járulékaiknak érték szerinti visszaadhatása biztosíttassék, hanem ezeken felül a hitel segítségével eszközölt termelésből maga a vállalkozó is hasznot vehessen. Különben általában véve a hitel és a tőke nem azonos fogalmak. A tőke mindig eszköze a termelésnek, s a benne rejlő érték, értékes haszonvételek alapja, kútfeje gyanánt szolgál, míg a hitel oly szolgálat és ellenszolgálatot is foglalhat magában, melyek nem termelésre vonatkoznak. Ha egy nemzet vagy éppen az egy emberiség minden tőkebirtokos tagja, tőkének egész mennyiségét önmaga használna fel termelési célokra, tehát semmit sem bocsátana abból át egyik a másiknak rendelkezésére, természetesen hiteltőkék nem léteznének, míg a reális tőkék eleven munkásságban maradhatnának. De más körülmények is meghiusítják a hiteltőkék keletkezését, melyek a reális tőkék keletkezését és munkálkodását vagy nem érintik, vagy jóval csekélyebb gátló hatással érintik. Vegyük csak az állam hatalmának a viszonyát a hitel- meg a reális tőkékkel szemben. Mivel a hitelező idegen rendelkezésre bocsátott tőkéje értékének még akkor is tulajdonosa akar maradni, midőn a tőke maga az ő birtokából ki, és idegen birtokba belépett, azt akarja, hogy a tulajdonosi joga evidentiába tartassék s kellőleg méltányoltassék az illetők által, hogy végül a jog realizáltassék. Erre nézve nem tartja teljesen kielégítő biztosítéknak a kölcsönzőnek sem személyi képességeit, sem vagyoni állapotát, sem e kettőt együtt véve; hanem az egyéni biztosítékon kívül még társadalmi garantiára is gondol, s akar bírni a létező jogrendben, mely joga óréul az állam hatalmát állítja. A tőketulajdonos ennél fogva idegen rendelkezésre csak azon esetben bocsátja, ha az egyéni biztosíték háta mögött ott áll az állami is; miből kitűnik, hogy a hiteltőke-képződésre az állam és az állami jogrend iránti bizalom döntő befolyást gyakorol, úgy hogy a hiteltőke részben kétségen kívül társadalmi tőke; ellenben a reális tőkéknek sem keletkezésére, sem megsemmisülésére nincs ily mérvű befolyása az államnak, ezek nagyobb egyéni önállósággal bírnak, mint a hiteltőkék. Mind ez azt mutatja, hogy a tőke és hitelfogalma benső kapcsolatban vannak ugyan egymással, ugyanazon funkciót is végezhetik; de azért még sem azonos fogalmak.

Értéktermelő tőkék.

Az eddig elősorolt tőkenemek az eddig általánosabban elfogadott tőkefogalom teljes tartalmát tüntetik elé, azon különbséggel, hogy a földtőke és a hiteltőke van a munkásoknak előlegezni kellett önfentartási készlet helyébe állítva. E helyettesítés okait részben előadtam a földtőke és hiteltőke tőketermészete indokolásánál; a felhalmozott önfentartási készlet mellőzését alább fogom indokolni. Most még csak azt akarom ismételve megjegyezni, hogy az eddig felemlített tőkenemek mindnyájan az embervilágot alkotó, dolgok termelésére irányzott műeszközök az ember kezében, mindnyájan személyi munkaerőt megtakarító ségei a gazdálkodó tevékenységnek, ezt a kül, mondhatni, nyers természet erőivel és tárgyaival hatalmasbítván. Értékük egyszeri vagy többszöri haszonvétele után új dologi javakba megy át; ezeket tehát közös névvel értéktermelő tőkéknek lehet nevezni, megkülönböztetésül oly tőkék-től, melyek a nemzetgazdaság számára becsesebb tényezőt termelnek az értékénél.

Az élvezeti javak is tőkék.

g. Fennebb már kiemelttem, hogy az embervilág egyik alkotó eleme az ember által termelt javak sokasága és különbözősége; másfelől maga az ember o világ alkotója és fentartója. Darwin a természeti világról is azt állítja, hogy az bár lassan, s így alig észrevehetőleg, de tökéletesbül; azonban bármiképpen legyen ez a természeti világgal, az embervilágnál tudjuk, hogy az nemcsak tökéletesbithető, hanem tényleg tökéletesbül is, még pedig az ember tökéletesbülő hatalmának fogva. A tökéletesbülés a fogyasztás és termelés műfolyamai eszközlik; mert az embervilág egyik fő alkateleme se állandó productum, hanem mondhatni folytonos munkásságba levő processus, melyben a szakadatlan kikopás (kiválás) és helyreépítés küzdenek egymással, még pedig, hála az emberiség természetszerű vonalmának, rendszeren a helyreépítés győzelmével. Ebben áll az előhaladás. E műfolyam alól maga az ember, és nagyobb dimenzióban a collectiv egyén, az emberiség sincs kivéve. Ö maga is mind anyagában, mind erőiben fogyasztatik részint a kültermészet behatása, részint a szükségletek által reáért erőfeszítések által, s ha létezni akar, kénytelen önmagát erővel egye-

temben reproductió útján helyreépíteni. E helyreépítés azon javak fogyasztása által történik, melyeket a munka és tőke ráhatásai megérleltek emberi szükségletek kielégítésére, s melyek Smith A. szerint a fogyasztási készletet, mások szerint az élvezeti javakat alkotják a nemzetgazdaságban. A javak ezen osztálya azon feladatot nyeri, hogy részint assimilatio útján, emberi testrészekké magasztosuljanak, részint pedig, hogy azon lényt, mely életereje által a föld anyagainak a legnagyobb szervi alakot adja, védelmezzék létezésében az gyors kiválás, illetőleg elkapás ellen; tehát megtartás útján termeljük az emberben fészkelő munkaerőt.

Ha vizsgáljuk a szerepet, melyet a nemzetgazdasági írók csaknem egyhangulag az élvezeti javaknak juttatnak, úgy találjuk, hogy az a nemzetgazdaság tekintetéből egyenlő a nullával; ezek véleményük szerint a fogyasztásban megsemmisülnek, a nélkül, hogy valami alakban a nemzetgazdaság számára feltámadnának, vagy reproducáltatnának. Ők a munkaerőt mint adottat vagy létezőt tekintik, melynek, mint állandónak, nem volna szüksége tápszerek általi helyreépítésre, ruhaneműek és lakházak általi védelemre. Ha ezen kézzelfogható valótlanság való volna, ugyan mi értelme volna a fogyasztási javaknak a nemzetgazdaságban? Hiszen a termelés célja és indoka a fogyasztás, a fogyasztás célja pedig az ember, vagyis helyreépítése a perczenkint kiváló s így apadó emberi testrészeknek, a munkaerők e fészkeinek. S ha ez utolsót tagadjuk a munkaerők állandósítása által, mire volt benne a fogyasztás, az ez által felkeltett termelés, a termelés tényezői: a munka és tőke, szóval az egész nemzetgazdaság? A felelet erre az, hogy „a folytonos fogyasztás az egységesnek gondolt gazdálkodó alanyt képesíti a tevékenységben maradásra; de ez az eredmény is csak mellékes dolog; a végcél a létezés maga.“¹⁾ Egészen hasonló M a n g o l d t²⁾ nézete, ki a saját használatra szánt vagyont szintén élvezeti készletnek és nem tőkének tekinti; mert a mint mondja: „az ember nem azért él, hogy termeljen; hanem azért termel, hogy éljen; vagy is a létezés a cél, a termelés csak eszköze a létezésnek.“ Az igazság talán abban áll, hogy ha létezés végcélja az embernek, vagy a collectiv embernek — a nemzetnek, az csak a folytonos tökéletesbülés által biztosított létezés lehet; mert ha nem is folyamodunk Darwin amaz eszméjéhez, melyet ő, a létezésért folyó küzdelemmel jelöl meg, már a nemzetgazdaság által régóta tanított, s ugyanazon eszmét kifejező szabad verseny természete is azt a tanúságot nyújtja nekünk, hogy emberhez méltó egyéni és gazdasági létezés, az előnyökért egymással versenyző pályatársadalmában, csak az egyéni és gazdasági állapot folytonos tökéletesbítése által eszközölhető. A létezés védelmét csak az előhaladó tökéletesbülés teljesíti és biztosítja. Az embernek tehát, hogy létezzék, tökéletesbülnie kell, vagy legalább változásokat szenvednie. A változásban és a változás által van biztosítva létezése. A kiválás és helyreépítés műfolyamában áll az ember physikai létezése, mint a fellegi a gőzelpárolgás és gőzsűrűdés processusából. E műfolyam teszi lehetővé az emberre nézve, hogy a munkaerőgyarapodás és a munkaerőfagyás közti bilanx a gyarapodás, tehát az előhaladás javára üssön ki. És e műfolyam közege gyanánt az élvezeti javak szolgálnak.

Különben is abban, hogy a nemzetgazdasági írók a fogyasztási javakat a termelésnél nem méltányolják, ellenben a vagyonszétosztásnál számításba veszik, mint a munkaerő előállítás költségeinek jelentékeny elemét, s mint ilyennek a nemzeti jövedelemből tekintélyes részt juttatnak, nemzetgazdasági ellenmondás van; mert hiszen a mi a javak termelésére mint tényező nem foly be, annak nem lenne joga részesülni a termelt javakból. Ha pedig a munkabér fejlődése kikerülhetlenül igényli a munkások által fogyasztani kellett javak számbavételét, az esetben nem szabad tekintettel nem lenni a fogyasztási javaknak termelés körül végezni szokott funkciójára.

Roscher és Mill a meggyűjtött és a termelők számára előlegezni kellett, Hermann pedig általában a folyó fogyasztással elvont és készletre gyűjtött élelmiszerek tőketermészetűeknek ismerik el. De ha az élelmi szerek termelő természetűeknél fogva nem bírnak tőketermészettel, hogy válnak tőkévé csak az által, hogy egyik időből vagy helyről más időbe vagy helyre teszik át? Azt tagadni nem lehet, hogy a hely- és időváltoztatás a javak használhatóságát gyakran növeli, s a ki a szállítás haszonvétel alapjául használja, arra nézve minden áthe-

lyezésre szánt javak tőke gyanánt szolgálnak, de nem természet szerinti, hanem érték szerinti tőke gyanánt. Enézet vezethette fenemlített írókat arra, hogy a meggyűjtött élelmi szerekben tőkét lássanak, míg a meg nem gyűjtöttektől e funkciót megtagadják. Azonban, ha a tudománynak concessiót kell adni az élelmi szerek meggyűjtött részének a tőketulajdonság birtokára, tán helyesebb lenne azt az összes élelmi szereknek concedálni, nehogy a tudomány a részrehajlás vádjá alá essék.

Dr. BERDE ÁRON,
kir. jogakad. igazgató-tanár.

(Folyt. köv.)

Birtokrendezési eljárás az ország erdélyi részében.

Nem szándékom az 1871. évi 53-ik t. cikk kiegészítéséül behozott 1872. évi május 6. kelt birtokrendezési eljárást egészben kritika alá venni, erre több idő kellene, mint mennyivel rendelkezem; azonban nem mellőzhetem, hogy mint olyan, kinek hivatásszerűen a birtokrendezési ügyekkel naponta foglalkoznia kell, eddigi tapasztalataimat, a fen címzett eljárás gyakorlati alkalmazására nézve, nyilvánosság elé ne hozzam. Talán hozzá járul szerény észrevételem, s az annak alapján felkötendő eszmecsere annak eszközüléséhez, hogy ezen birtokrendezési eljárás mielőbb lényeges módosításokon fog átesni.

A f. évi május 6-án kelt birtokszabályozási eljárás épen azon kellékeket nélkülözi, melyekkel minden törvénykezési rendtartásnak, s így a birtokrendezési eljárási szabályoknak is, birnia kell, t. i. az olcsóságot, gyorsaságot és biztosságot, s akár az 1854. évi június 21-én kelt urbéri nyílt parancsot, akár Horváth Boldizsárnak 1868. évi okt. 12-én kelt utasítását tekintjük, a behozott új eljárási szabályok retrograd lépésnek tekintendők.

Mellőzöm az urbéri rendezés megengedhetősége kimondásáig előszabott eljárási szabályokat, s ezek fonalát csak ott veszem fel, hol a megengedhetőség kérdése jogerojü itélettel el levén döntve, már a felmérés is megtörtént, s így annak hitelesítése következik. Az 1868. évi okt. 12-én kelt urbéri utasítás 25-ik §-a szerint a kiküldött törvényszéki bíró a felmérések hitelesítésével egyidejűleg a felosztandó erdők és legelők osztályozását és becslését is eszközöltette, és pedig a volt földesur és egykori jobbágyok által egyenlő számban választott, s felesketett szakértők által. Egység nem sikerülése esetében a szabályozási terv hivatalból elkészítettén, s e felett az érdekelt felek meg hallgattatván, az ítélet azonnal meghozattathatott. Valamint az 1854. évi június 21-én kelt urb. nyílt parancs, úgy az 1868. évi okt. 12-én kelt miniszteri utasításban még uralkodott azon fontos, s az urbéri ügyek elbírálásánál sehogy sem nélkülözhető elv, hogy az urbéri eljárás inquisitorius eljárás; a törvényszék kiküldötte nemcsak az ügy felderítésére szükséges okmányokat szerezte meg hivatalból, de jelen volt az osztályozás- és becslésnél és személyesen szerzett tapasztalatai által az egész eljárást olyképen vezette, s a bizonyítékokat oly szorgosan gyűjtötte egybe, hogy az ítéletnek általa, mint rendesen az ügy előadója által leendő meghozatala felette könnyítettett.

Ugy látszik azonban, hogy az igazságügyminiszt. ujabban kiadott utasításánál a közvetlenség és hivatalbóli eljárás elvét, ha nem is egészen, de nagyrészen elejtette vagy legalább következetesen keresztül nem vitte. Jelen van ugyan ezen eljárás szerint is a kiküldött tszéki bíró, de épen az a baj, hogy a volt földesur megterhelésével igen is hosszasan van jelen, s hogy midőn a vezetése alatti munkák teljes befejezésével már ítéletet kellene kapnunk, a tulajdonképeni eljárás, t. i. maga a perlekedés csak most veszi kezdetét, s tetemes időt és sok költséget vesz igénybe. Hogy mennyire költséges és hosszadalmas az 1872. évi május 6-án kelt birtokrendezési eljárás, arról különösen akkor szerezhetünk magunknak tiszta fogalmat, ha annak egyes részleteit röviden felsoroljuk, kezdve azon időponttól, midőn a megengedhetőség kérdésében hozott ítélet jogerőre emelkedett; e szerint sorban következnek:

1. A község határának kijárása, az e körüli differentiák tisztázása, s a mérnök lehető bevezetése; első kiszállás.

2. Ha a felmérés megtörtént, annak hitelesítésére egy másik alkalmas mérnöknek bevezetése; második kiszállás.

3. Osztályozó és becselő bizottság választása, s ennek bevezetése; harmadik kiszállás.

¹⁾ Düring. Kritische Grundlage der Volkswirtschaftslehre p. 359.

²⁾ Volkswirtschaftslehre p. 125.

4. Az osztályozási és becslési munkálatoknak a tszéki tag által kinevezett szakértők közbejöttével hitelesítése; negyedik kiszállás.

5. Az érdemleges keresetlevél beadása után az egyezség megkísérlése, csakugyan a helyszínen; ötödik kiszállás.

6. Ha az ötödik pontban említett tárgyalás alkalmával az egyezség létre nem jöhetett, feleknek a törvénykezési rts. 130. §-a értelmében ügyvédet kell fogadniok, a pertári kezelés pedig 8 hónapot vehet igénybe.

7. Jóllehet pedig a felek által választott osztályozó és becselő bizottság, valamint az ennek munkálatait hitelesítő hivatalból kinevezett szakértők, feladatukhoz képest, a kihasítandó erdő, legelő, stb. illetmény nagysága tekintetében is nyilatkozhatnak, mindazonáltal az új birtokrendezési eljárás 53. §-a szerint más a perben hivatkozott szakértők kihallgatása is elrendelhető; hatodik kiszállás.

8. A hivatalból elkészítettet rendelt új kiosztási földkönyv és térrajz hitelesítése; hetedik kiszállás.

9. Birtokba vezetés; nyolcadik kiszállás.
Nem csodálkozom, ha ily hosszúra nyújtott, s tömérdek pénzbe kerülő eljárás mellett a birtokrendezések ellen eddig mutatkozott ellenszenv még fokozódott, mert Erdély birtokos osztályának legnagyobb része nem lesz képes a sokszoros kiszállás és alkalmazott szakértők költségeit fedezni, s ha igen, akkor a részére megmaradt erdő- vagy legelő területet, annak közönséges értékének lefizetésével vásárolja meg, más szóval megveszi drága pénzen saját tulajdonát!

A felhozottak után bátor vagyok azon kérdést felvetni: hogy mennyibe kerülhetne a legújabb behozott birtokrendezési eljárás szerint egy 20,000 holdas erdőterületnek urbéri szabályozása a volt földesurnak, s mennyi időt venne az igénybe? Eddig szerzett tapasztalataim alapján, s szem előtt tartva azon leggyakoribb esetet, hogy az egyezség megkötése nem sikerül, s szem előtt tartva törvénykezési viszonyainkat, megközelíthetőleg a következő számítást tehetem.

	Idő			Költség
	év	hó	n.	forint
a) A megengedhetőség kérdésében keresetlevél beadása, annak tárgyalása, okmányok előszerzése, ítélet hozatal és két felelőzés ellátása	1	6		120
Ügyvédi munkadíj				
b) Az erdőterületnek felmérése, s a vonatkozó munkálatok és földkönyvek összoállítása	2			
Minden hold felmérését legjobbesetben 40 krral számítva 8000 fr; a netaláni határperek vitelének, s ügyvédi kiszállásnak díjazása 50 fr; a tszéki bizottmány napidíja 60 fr; fuvarbére 30 fr (ezen eljárásra 10 napot számítva) összesen tehát				8140
c) A felmérések hitelesítése más mérnök által			15	
Mérnök napidíja és fuvarbére 210 fr; a törvényszéki bizottmány fuvar- és napidíja 120 fr;				405
Ügyvédi díj 75 fr., Összesen				
d) Osztályozó és becselő bizottmány munkálata	1	15		
Négy szakértőnek napi- és tiszteletdíja a bejárással együtt a 10 = 40 fr; 45 napra = 1800 fr; fuvarbérök összesen 120 fr; az ügyvéd fuvarbére és napidíja 250 fr; törvényszéki bizottmány napidíja 270 fr, fuvarbére 30 fr, összesen körülbelül				2470
e) Az osztályozás és becslési munkálatok hitelesítése eltart			20	
s a munkálatok teljesítése 3 szakértőt számítva, s egynök napidíját 10 frttal véve, esik egy napra 30 fr, 20 napra 600 fr; fuvarbérök 45 fr; törvényszéki bizottmány napidíja 120 fr; fuvarbére 30 fr, ügyvédi munkadíj 60 fr, összesen				855

	Idő			Költség
	év	hó	n.	forint
f) Az érdemleges keresetlevél helyszíneni tárgyalása			3	
Törvényszéki bizottmány napidíja 18 fr; fuvardíja 30 fr; ügyvédi munkadíj és fuvar 50 fr, összesen				98
g) Az érdemleges keresetlevél folytán beadandó periratok elkészítése és váltása		8		
Ügyvédi munkadíj				150
h) Ha a perben hivatkozott szakértőknek a helyszínen leendő kihallgatása elrendeltetnék			3	
Törvényszéki bizottmány napidíja és fuvarja 40 fr. Ügyvédi megjelenés és fuvar 50 fr; szakértők díjai és fuvarbére 60 fr; összesen				150
i) Az ítélet meghozatala és kétrendbeli felelőzés elintézése	1			
E körüli ügyvédi költségek				100
k) Az új kiosztási földkönyvs térrajz elkészítése		3		
Ezért mérnöki tiszteletdíj				250
l) A kiosztási földkönyv és térrajz hitelesítése igényel körül-belül			8	
Törvényszéki bizottmány napidíja 48 fr, fuvar 30 fr; hitelesítő-mérnök napidíja 96 fr, fuvar 15 fr; ügyvédi megjelenés és fuvar 40 fr, összesen				229
m) Birói bevezetés, határkörüljárás nélkül			4	
Törvényszéki bizottmány napidíja 24 fr; fuvarbére 30 fr; ügyvéd tiszteletdíja és fuvarbére 50 fr, összesen				104
Összesen =	5	8	8	13090

Igénybe venne tehát egy 20,000 holdas erdőterületnek szabályozása majdnem 6 évet, s kerülné 13,090 frba. Megjegyzendő azonban, hogy ezen számításnál a törvényszéki lépések egymásutánja, vagyis a törvényszék, illetőleg kiküldöttének megszakitás nélküli működése van alapul felvéve, mi azonban — tekintve a jelenleg életben levő tszékek tagjainak számát alig feltételezhető, s így a birtokrendezési per lefolyása bátran 7 évre tehető. A költségekre vonatkozólag szintén meg kell jegyeznom, hogy azok a helyi viszonyokhoz, az erdőterület különbségéhez, s más előre nem látott körülményekhez képest módosulást szenvedhetnek, s így az 1872. évi május 6-án kelt eljárás értelmében egy 20,000 holdas erdőterület szabályozásának költségeiül 12—13,000 frot bátran s nyugodt lelkiismerettel felvehetünk.

De menjünk tovább. Feltéve, hogy az alapul vett 20,000 holdas erdőterületü községben 1848-ban 500 urbéri telok létezett, s hogy ezen telkek száma után, s az 1848-ig élvezett erdei haszonvételek, s egyéb beneficiumok nagyságához képest, közép számításal 6 hold ítéltenék meg a szabályozandó erdőterületből, egy telekre jutna a volt urbéreseknek 3000 hold, s maradna a volt földesurnak 17,000 hold. Hasonlitsuk össze ezen területet a szabályozására kiadott 12—13,000 fr összeggel, s átlátjuk, hogy az el nem különített erdőterület mekkora kiadásokkal van terhelve, átlátjuk pedig különösen akkor, ha tekintetbe vesszük, hogy legközelebb is havasi erdőségek a kir. kincstár által holdanként 10 frjával szereztettek meg!

Ennyit az új birtokrendezési eljárás gyorsasága és olcsósága felől.

Hátra volna még az új eljárási szabályok által eszközöz törvénykezési biztosságról szólni; azonban, bár e tekintetben az érvényben volt 1868. évi okt. 12-én kelt urbéri utasításnak igen lényeges hiányai lettek a behozott új eljárási szabályok által pótolva, mindazonáltal (legyen szabad azon őszinte véleményemet kifejeznem, miszerint) az egész miniszteri utasítás szövegéből kivehető az: hogy annak szerkesztője sokat olvasott, sokat tanult ugyan, de urbéri ügyekkel gyakorlatilag keveset foglalkozott. Mutatja ezt azon körülmény, hogy az utasítás egyes szakaszai a természetes egymásután sok helyütt nélkülözik, s hogy némely esetben épen azon kérdéseket hagyják megoldatlanul, melyeknek magyarázatát a bíróra bizni nem lehet és nem szabad. E tekintetben nem akarván egyelőre az utasítás egész szövegére, s az abban megoldatlanul hagyott kérdésekre kiterjeszkedni, például csak a következőket hozom fel:

Az utasítás 43-ik §-a a teljesített osztályozás és becslés hitelesítéséről szól, mindjárt utána az arányosítást tárgyzó IV. fejezet következik. Ezt követi az utasítás 49-ik §-a, mely szóról szóra ezeket mondja: „az érdemleges keresetlevélben kérelmezendő a) a birtokrendezés tervének megállapítása“ stb. De kérdem: kinek kell ezen érdemleges keresetlevelet benyújtani? A volt földesurnak, egykori jobbágyoknak, vagy azon félnek, ki a megengedhetőség iránti keresettel fellépett? Erről az új eljárás egy árva szóval sem emlékezik, valamint nem emlékezik arról, hogy mi lenne tehát azon mulasztásnak következménye: ha a köteles fél részéről érdemleges keresetlevél be nem nyújtatnék? Ezen kérdés sokkal fontosabb, mint első pillanatra látszik, mert arra nézve, hogy az érdemleges keresetlevél a tszék által kellően megértessék, ahhoz az illetőfél által megítéltetni kívánt területnek szabályozási tervrajza is csatolandó, — már pedig ennek — a keresztülvitt előmunkálatok alapján leendő-mérnöki elkészíttetése ismét nem csekély költségbe fogna kerülni.

Továbbá eltekintve attól, hogy az osztályozás és becslésnek más szakértők általi hitelesítése, s így az erre fordítandó tetemes költség kikerülhető lett volna az által, ha a felek részéről egyenlő számban választandó osztályozó és becslő szakértőkhöz a tszék is hivatalból, s a közérdek képviselése szempontjából szakértőt nevez — az eljárási utasítás 41. és 43-ik §-ban a megválasztandó és biztosítandó kinevezendő szakértők számáról egy szóval sem tétetik említés, valamint nem arról, hogy azon esetben, hogy ha a felek által választott szakértők véleményei egymás között, vagy ezek és a hitelesítésre kinevezett szakértők véleményei egymással homlokegyenest ellenkeznének (mi igen gyakran megtörténhetik) ki fogja a gordiusi csomót ketté vágni? A tszék nem, mert ilyes tárgyakban szakértelemmel nem bírhat, de a legfennebb három tagból álló hitelesítő bizottmány sem, mert az, a még több tagból állott osztályozó és becslő bizottmány véleményét, a józan ész szabályai szerint meg nem döntheti! Ki tehát ez esetben a mutatkozó különbség elbírálására illetékes?

A behozott új eljárási szabályokban nincsen említés továbbá egy igen fontos, s az eljáró tszék ítéletének meghozatalára nélkülözhetetlen rendelkezésről. T. i.: köteles-e a tszék ítéletének meghozatala előtt a szabályozási terv elkészítésére az alkalmazva volt szakértőket meghallgatni, avagy ítéletét merőben peresfelek perbeszédeire alapíthatja? Véleményem szerint az osztályozás és becslésre alkalmazott szakértők a szabályozási terv elkészítéséhez mulhatlanul meghívandók, mivel a köz- vagy is nemzetgazdasági érdek peresfelek egyike által sem képviseltetvén, arra a bíróságnak hivatalból kell tekinteni.

Észrevételeimet egyelőre azon óhajással zárom be: vajha az érdéyi jogélet méltányos és gyors rendezésére és megszilárdulására különös fontossággal bíró ezen birtokrendezési szabályok iránt gyakorlatilag képzett jogtudósaink minél nagyobb érdeklődést tanusítanak, s annak hiányait bővebben felfejtve, a javítás útját egyengetni sietnének!

Dr. CSÁVÁSY GYULA,
kir. kincstári urad. ügyész.

K ü l ö n f é l é k.

— (**Habeas Corpus parancsok.**) Személyszabadság azon absolut jogok egyike, melynek élvezetében a törvény gondosan őrzi az egyént, míg az eszköz, mely biztosítja e jogot, alkotmányos institutiók sorában a legkitünőbb helyt foglalja el. Büszkén állíthatja az angol, hogy e jog vele született, de ép oly büszkén az amerikai is, mert szabad hazáját nem lakja halandó, a kire a habeas corpus jótékonyasága ki nem terjeszkednék.

A törvény kétféle orvoslott nyújt a személyszabadság elleni merényleteknél, elhárítási és kártalanítási orvoslott. Az elsőnek elérésére leghatásos eszköz a habeas corpus parancs, mely rövid sommás uton bármely törvényszéki bíró által intézhető azon személyhez, ki által a folyamodó letartóztatott, meghagyván neki, miszerint a letartóztatott testet (corpus) hala-

déknélkül a parancsot kibocsájtó bíró elébe állítsa és a letartóztatás okát is jelentse.

A parancs középkori latin elnevezése mély jelentőségénél fogva megtartott, noha többi szövege jelenleg angol. Az eredeti parancs következőképen hangzott: *Precipimus tibi, quod corpus A B in custodia vestra detentum, ut dicitur, una cum causa captionis et detentionis suae, quocunque nomine idem A B censeatur in eadem, habeas coram nobis apud Westminster — ad subjiciendum et recipiendum ea, quae curia nostra de eo ab tunc et ibidem ordinare contigerit in hac parte etc.*

Bíró elé állítván az illető, letartóztatásának oka legott megvizsgáltatik, s ha törvénytelen a letartóztatás, azonnal szabadon bocsátatik; ellenkező esetben pedig, ha csak oly bűntényről van szó, melyre halál vagy ennek megfelelő büntetés van szabva, a bíró által meghatározott kezesség (bail) mellett szabad lábra állíthatatik. Alkotmányos szabály, hogy tulzott kezesség ne követeltesse s ha a kezesség magasra szabott volna, kellő okok előadása mellett, ugyanazon vagy más bíró által alább szállíthatatik. Nem akarunk félreértetni! Ne higye senki sem, hogy a gonosztévő ez által könnyen kiküldetheti büntetését; visszaélés, mint minden emberi intézményben, itt is történhetik ugyan, de ez nem csorbitja a törvényes eszköz általános jótékonyaságát. A bíró a büntény minősége és a vád alaposágához képest, visszaparancsolhatja az illetőt fogságába, de ilyenkor a vádlott követelheti, hogy a legközelebb tartandó tszék előtt pereltessék.

Kérdezhetné valaki, mit értünk letartóztatás alatt. Törvényeink szerint a személyszabadság bármely törvénytelen korlátozása letartóztatás. A gyermek, ha törvényes gondviselői akarata ellen mások hatalmában tartatik, a besorozott kiskorú, tébolydában ok nélkül letartóztatott, avagy zárdákban akarata ellen visszatartott egyén, szóval személyszabadság korlátozásának minden neme, a letartóztatott vagy övéi kérelmére, habeas corpus parancs által sommás uton orvosolható. És e jog csak forradalom vagy ellenséges betörés alkalmából függeszthető fel, ha a nyilvános biztonság úgy kívánja.

Szabad intézmények e legdicsebbike az angol magna charta azon pontjából nőtte ki magát, mely rendeli, hogy nullus liber homo capiatur vel imprisonetur — — — aut aliquo modo destruat, nisi per legale iudicium parium suorum vel per legem etc.

A „legale iudicium parium suorum“ esküdteket jelent, kik bűnvádi eljárásnál két rendbeli jury-t képeznek. Az egyik a grand jury, mely 23 tagból áll. Ennek kötelessége az állam-ügyész által elébe terjesztett bűneseteket elővizsgálat alá venni s elhatározni, vajjon elegendő gyanu forog-e fenn a vádlott ellen, hogy az ügy tszék elébe terjesztessék. Ezek csupán a vádló részéről fogadnak el bizonyítékot és a 23 közül legalább 12 szavazat szükséges arra, hogy az illető vád (indictment) alá helyezzessék. — Erre perbe fogatván a vádlott, ügye a petit jury előtt tárgyalatik, mely 12 egyénből áll, kiknek egyhangulag kell a vere dictum-ot (verdict) kimondani, hogy a bíró a vádlott ellen ítéletet hozhasson. Ekként minden vádlott ügye 24 esküdt által intéztetik el mielőtt a törvény büntető szigora alkalmaztatik ellene; és ime ezt tartják az angolok és amerikaiak az egyéni szabadság legbiztosabb védfalának az önkény elnyomó uralma ellen.

FOULKE és TÁRSA,
new-yorki ügyvédek.

— (**Pest városa**) ez évben — ignorálja a jogászgyűlés tagjait. Mult évben ugyan a saját költségén rendezett ismerkedési estélyen üdvözölte a város a jogászgyűlés tagjait és két éven át küldöttségileg képviseltette magát a teljes üléseken, most azonban a képviselő-testületnek f. hó 14-én tartott ülésében Királyi Pál ur indítványára a jogászgyűlés állandó bizottságának meghívó átírata folytán, melyben nem mint alapok tévesen írták, anyagi segélyre kéretett fel a város közönsége, hanem arra, hogy: „a mennyiben tekintettel a jogászgyűlés tudományos és közhasznú céljaira, a gyűlés díszét úgy mint a mult évben emelni hajlandó volna, e részbeni elhatározását a rendező bizottsággal közölni sziveskedjék,“ a meghívás egyszerű tudomásul vétele mellett határozatott, hogy a város — ez évben a jogászgyűlés tagjai irányában a kormány példájára — semmit sem tesz; tehát egyszerűen ignorálja a jogászgyűlést.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászgynölés” tartama alatt naponként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.	Szerkesztői Iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A közigazgatási jognak, mint szaktudománynak elismerése. Dr. Kuncz Ignác, pécsi jogtanártól. — A törvényes osztályrész jogi minősége. Zlinszky Imre, kir. táblai pót bírótól. — A váltójogi muaszítás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya. — A töke. Dr. Berde Áron, kir. jogakadémiai igazgató-tanártól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Függelék az új törvénykezési rendtartáshoz.

A közigazgatási jognak, mint szaktudománynak elismeréséről.

Közmondássá vált, hogy Poroszország legutóbbi győzelmeit nem a tábornokok, hanem az iskolamesterek vívták ki. És ezen közmondásban az igazságnak nem csekély adaga rejlik. Azonban még sokkal több igazságot foglal magában azon állítás, hogy Poroszország győzelmeit jó közigazgatásának köszöni. De nemcsak a harczmezőn, hanem az összes anyagi és szellemi érdekek terén csak azon állam képes napjainkban versenyezni a többiekkel, melynek közigazgatása a modern társadalmi és politikai igényeknek megfelel.

Annál fájóbban érinthet minden honfikebelt a látvány, melyet a magyar közigazgatási élet nyújt. A magyarnak sok fényes tulajdona van. A közigazgatási jog egyik ágazatának, az alkotmányjognak terén kifejtett geniusa párját ritkítja a világtörténelemben. A magyar a jogfolytonosság classicus népe, s a politikai szabadság oltárára hozott nagy áldozatok által épen oly érdemeket vívott ki magának az emberiség irányában, mint bármely nép, mely eszméért küzd.

Ellenben a közjog másik ága, a közigazgatási jog leggyöngébb oldalunkat képezi. Fájdalmas, de igaz, hogy közönyt, sőt itt-ott ellenszenvet tanusítottunk eddig a rendszeres közigazgatás irányában, annyira, hogy nálunk előbb lehetett népszerűsége szert tenni rossz és rendetlen (patriarchalis!), mint jó és szigorú közigazgatás által.

Ez annyival nagyobb baj, mert a legközelebbi jövőben a közjog említett két ága közül a közigazgatási jog az, melynek valószínűleg nagyobb szerepet szánt a végzet. Az alkotmányos és az egyéni szabadság a történet szinpadán előtérben voltak egy századon tul. Nagy és nehéz küzdelem folyt, s a küzdelem nem volt eredménytelen. Napjainkban a nemzetek önkormányzati joga, s az egyének emberi jogai már a legyőzhetlen hatalmak közé tartoznak. A mű tehát e tekintetben be van fejezve. Nekünk tovább kell mennünk. Küzdelmünk nem lesz oly ragyogó, de azért nem kevésbé értékes. Elődeinké volt a veszély, a mienk a munka, ők vérüket hullatták, mi verejtékünket hullatjuk a közügy érdekében. — A politikai és egyéni szabadság terén sok nagy horderejű kérdés nyerte megoldását, sőt jó közigazgatásnak is egyik alapfeltétele a szabadság. Mindazáltal vannak nagyfontosságú kérdések, melyek a politikai és egyéni szabadság terén csak egy oldallal volnának megoldhatók, s melyek kellő elintéztést a közigazgatási jog terén várnak. Továbbá a politikai és az egyéni sza-

badtság terén némely vívmányokat szintén csak a közigazgatás érvényesíthet gyakorlatilag. A mely nép tehát napjainkban a közigazgatási szervezetre nézve hátra marad, az könnyen elvesztheti a fényes nevet, melyet a politikai és az egyéni szabadság kivívásában szerzett.

A jó közigazgatási szervezet mai fontosságának törvényhozásunk és kormányunk is tiszta öntudatával bír. A szoros értelemben közjogi teendők nagy halmaza daczára máris több nagy horderejű közigazgatási törvényünk van. Azonfelül nagyszámu kormányrendeletek törekednek kipótolni azt, mit részint az idők mostohasága, részint saját hibánk miatt oly hosszú időn át elmulasztottunk.

Azonban a legjobb közigazgatási szervezet holt betű, ha annak életét, s a nemzetjogi öntudatában meggyökerezését alapos szaktudomány nem közvetíti. Ez pedig csak akkor fog történni, ha közigazgatási szakképzettséggel nemcsak a magasabb állású tisztviselők bírnak, hanem azoknak nagy kara is, kik a néppel minden nap érintkeznek; nálunk tehát a törvényhatósági tisztviselők.

Minél siralmasabb állapotban voltunk eddig e tekintetben, annál öröndetesebb tény, hogy napjainkban már a közigazgatási jog, mint szaktudomány, elismerésben kezd részesülni.

A közigazgatásnak, mint szaktudománynak elismerése kettős irányban óhajtható: elméleti és gyakorlati irányban.

Seholsem gyakoribb, és mégis seholsem képtelenebb a theoria és praxis ellentétbe állítása, mint a közigazgatás terén. Hallunk beszélni kitünő közigazgatási kapacitásokról, kik pedig (szokták hozzá tenni) „soha jogi iskola küszöbét át nem lépték.”

Azoknak, kik így beszélnek, igen sajátságos fogalmuk van az államról. Igazuk volna, ha az államot úgy lehetne kormányozni, miut egy uradalmat. Akkor nem kellenének magasabb eszmék; elég lenne egy kis ügyesség, melynek megszerzését könnyítheti az iskola, de azt utóvégre a praxis is megadhatja.

Azonban a közigazgatási jog nem mesterség, hanem tudomány. Miután az állam magasabb missiója sehol nagyobb mértékben nem jelentkezik, mint a közigazgatásnak összes organismusában, ezen magasabb missióra pedig a közigazgatás intézményeit az elmélet vezeti vissza; annál fogva az elméletnek nélkülözhetlenségét jó közigazgatáshoz csak a legnagyobb bornírtág tagadhatja. Nagyon természetes, hogy a leglényegesebb politikai és társadalmi érdekeket, mint a theoretikusok felesleges scrupulusait, elhanyagolja az, ki ezen érdekek

jelentőségének sejtelmével sem bir. Az ilyeneknél a közigazgatás csak a közvetlen szemléltető eredményekre vonatkozik.

Másrészről azonban alapos theoretikus tanulmány után a praxis seholsem lényegesebb, mint a jogtudomány szóban forgó ágában. Ki csak egy napig közigazgatási ügyek elintézésével foglalkozott, az meg van győződve arról, hogy a közigazgatási képzettséget jogi és politikai szempontból a maga teljességében könyvből megtanulni nem lehet. Igen sok és fontos esetben a közigazgatási organum teendője nincs és nem lehet oly szabatosan meghatározva, mint a bírőé; amazt igen gyakran a józan tapintatnak kell vezetnie, melyet az elmélet csak előkészíthet, megadni azonban csak a gyakorlat és tapasztalás képes.

Miután tehát elmélet és gyakorlat összefüggése a jog- és államtudományok egy ágában sem bensőbb, mint a közigazgatási jogban, ugyanazért annak, mint szaktudománynak elismerése mind elméleti, mind gyakorlati irányban lényeges feltétele a jó közigazgatásnak.

Elméleti szempontból már eddig is történtek igen üdvös és öröndetes intézkedések ezen irányban, melyek a multhoz képest nagy haladást képeznek. A pesti egyetemen a közigazgatási és pénzügyi jog számára külön tanszék állíttatott fel, a kolozsvári egyetem tanrendében e tárgyakra kellő súly van fektetve, az akadémiákon pedig, hol a közigazgatási jog 1867 előtt nem is adatott elé, a mondott év óta a téli félévben hetekinti három óra e célra szenteltetik. Jövőben pedig e tekintetben rövid idő alatt a kor követelményeinek színvonalán fogunk állani. Előttünk fekszik az államvizsgálatok és jogi szigorlatok reformjavaslata („Jogt. Közlöny“ f. évi 33. számában), mely a közigazgatási szakképzettségre kiváló súlyt fektet. Köztudomásu jogakadémiáinknak facultassá leendő emelése, s így kétséget sem szenved, hogy a közigazgatási jog roppant tömege félévenkénti és hetenkinti három óra szűk keretébe szorítva nem marad sokáig.

A közigazgatási jognak, mint szaktudománynak ezen elméleti elismerése azonban örökre csak a intézmény marad, ha az a gyakorlati téren is hasonló elismerésben nem részesítetik gyakorlati államvizsgálatoknak behozatala által, melyek egy vagy két évi praxis után volnának leteendők magasabb közigazgatási tisztviselőkből alakított, s a belügyminiszterium legfőbb vezetése alatt álló vizsgáló bizottmányok előtt, az összes közigazgatási jogból és a pénzügyi jog főbb momentumaiból.

Egész özőne van ugyanis közigazgatási intézkedéseknek, melyek az elmélet tárgyát a legrészletesebb tanulmány mellett sem képezhetik; mert nem a tudományos ismeretre, hanem a gyakorlati jártasságra vonatkoznak. Már pedig ezen gyakorlati jártasság nélkül jó közigazgatási tisztviselőt gondolni sem lehet.

Az elmélet részint már megtette, részint a közel jövőben megteendő a magáét, vajha a praxis is a jó példát követné, annál inkább, mivel gyakorlati államvizsgálat behozatala jogi tanintézeteink fent érintett reformjának logikailag szükségképeni következményét képezi.

Ezen intézménynek a szakképzettség terjedésén kívül más jó oldalai is volnának, melyek közül csak törvényhatóságaink szempontjából egyet említek, azt t. i., hogy a törvényhatósági választási jognak némely felette káros, s a modern közigazgatás érdekeivel homlokegyenest ellenkező kinövései megsemmisítenének, ha pl. alispánná, polgármesterré, főjegyzővé, szolgabírává, stb. csak oly egyén volna kijelölhető, ki (azon esetet kivéve,

ha már eddig ily hivatalt viselt) mind az elméleti, mind a gyakorlati államvizsgálatot jó sikerrel kiállotta a közigazgatási jogból. Hiszen egy törvényhatóság vagy egy járás igazgatása bizonynyal igényel annyi képzettséget, mint egy hajónak igazgatása. Már pedig praxis és vizsgálat alapján kiállított hajós-oklevél nélkül csak egy tujt sem szabad kormányozni.

A gyakorlati államvizsgálat előtt praxis megszerzésére sok oldalú tapasztalással kínálkoznék egyebek közt a törvényhatósági tiszteletbeli jegyzőség, egy gyakorló iskola, mely mint ilyen 1848 előtt is a legjobb hirben állt.

Dr. KUNCZ IGNÁCZ,
pécsi jogtanár.

A törvényes osztályrész jogi minősége.

II.

(Vége.)

A kül-törvényhozások vázlatos előadása után áttérünk feltett kérdésünk tulajdonképi tárgyára, t. i. az ideiglenes törvénykezési szabályok e részbeni rendelkezéseire.

Az érintett szabályok 7. §-a következőleg szól:

„A végrendekezési jog leszármazó egyenes örökösök és szülők nemlétében minden öröklött és szerzeményi vagyona kiterjed; ha azonban leszármazó egyenes örökösök vagy életben lévő szülők vannak, a végrendelet ezek törvényes osztályrészét nem érintheti.“

„E törvényes osztályrész felét teszi annak, a mit a leszármazó örökösök az örökhagyó után ennek végrendelet nélküli halála esetén öröklének s a „végrendelet tehát erre nézve semmis“ a leszármazó egyenes örökösök s ezek nemlétében a szülők ezen fele résznek kiegészítését követelhetik.“

Elemezve az ezen szakaszban foglaltakat, abból következők állapíthatók meg:

1. A szabad végrendekezés csak azon esetben van megengedve, midőn egyenes leszármazó örökösök vagy szülők nincsenek;

2. ha azonban ilyenek életben vannak, az azokat illető törvényes rész a végrendekezés tárgyát nem képezheti, s ha az örökhagyó ezen fentartott részről mégis rendelkezett, ebbeli rendelkezése illetőleg ezen fentartott részre nézve tett végrendelete semmis.

Ugyanazon alapelv ez tehát a törvényes osztályrészre nézve felállítva, mint a zürichi és a francia törvénykönyvben, s így teljesen eltérő az osztrák törvény alapelvétől. Ugyanis:

A törvényes osztályrész nem oly vagyoneérték, melyet az örökhagyó bizonyos egyéneknek hátrahagyni tartozik, mint az osztrák törvény szerint, — hanem oly része a vagyonnak, mely felett nem szabad intézkednie; ha mégis intézkedik, ebbeli rendelkezései semmisek. — Tehát a szükségörökösöknek nemcsak materialis, hanem egyszersmind formaszerinti, s így teljes örökjoga és a hagyatéka azon részére, mely felett az örökhagyónak intézkednie nem állott volna jogában, valóságos dologbeli keresete van; mert midőn a vagyon egy része a család bizonyos tagjai részére fentartatik, ezek örökjoga, az örökhagyó halálával erre a törvény értelmében megnyílik, s ezzel azok az örökjog fogalmánál fogva, kizárólagos jogot nyernek.

Az osztrák törvény szerint, a köteles rész megsértése esetén a végrendelet fenáll, s a szükség örökös követelése, csak terhe a hagyatéknak, melynek kiegyenlítése a végrendeleti örökös terheli; s minthogy a végrendelet érvénye fenáll, ennek természetes következménye,

hogy a dolog állaga azé marad, kinek az hagyományoztatott; mert az örökhagyó vagyonáról szabadon intézkedhetett, s a szükség örökös illetményét csak készpénzben követelheti.

Ellenben a magyar törvény szerint a végrendelet azon része, mely a törvényes osztályrész felett intézkedett semmis, erre nézve tehát a végrendeleti örökös megszűnt örökös lenni, s mihelyt a végrendelet bizonyos részbeni semmisége kimondatik, s az ez által érdeklött vagyonra a végrendeleti örökös örökjoga megszűnik, a szükségörökös lesz örökössé, ki is örökjogánál fogva a végrendeleti örökössel concurrál. Ebből kifolyólag természetes, hogy semmis végrendelet alapján a vagyon állagának azon része, melyre nézve a végrendelet semmis volta ítéletileg kimondatott, a végrendeleti örökös tulajdonává nem válhat; hanem tulajdonává kell hogy váljék annak, kinek javára a végrendelet megsemmisített, vagy is a szükségörökösnek. — Nézetem szerint tehát magának a törvényes osztályrésznek a törvényben felállított alapelve sértetik meg, ha a törvényes örökös azon jogától, hogy törvényes osztályrészét természetben követelhesse, vagy ha a vagyon természetben fel nem osztható, annak árverés utján eladását kérhes-e, megfosztatik s arra szoríttatik, hogy a hagyaték azon részére nézve, melynek ő az örökös, az által, kinek az e részben megsemmisített végrendelet folytán örökjoga a vagyon e részére nézve megszűnt, e vagyon becsértékével magát kielégíttetni tartozzék.

Az ideiglenes törvénykezési szabályok ezen intézkedése teljesen összhangban áll ezen törvénynek az örökösödésre nézve követett egész rendszerével, mert a zürichi s francia törvények az által, hogy a vagyon egy részét a család számára fentartatni rendelték, azon elvből indultak ki, hogy a jól felfogott családi érzet eszméje kívánja, hogy a vagyon egyszersmind a család számára is szereztessék; s így annak legalább egy része, a tulajdonos halála esetére, a család részére fentartassék; — az országbirói értekezletben a családi vagyon eszméje még sokkal kirívóbban nyilvánult, s az ági örökösödés is azon eszmének kifolyása, hogy a családtól örökölt vagyon a családra szálljon vissza, ezen elvvel természetes következetességben áll az is, hogy a törvényes osztályrész, — mint a család számára fentartott vagyon, — minden mások kizárásával az örökösöket természetben illese.

Ezekből kifolyólag a bíróságok által — legnagyobb részben — követett azon gyakorlatot, mely szerint a törvényes osztályrészt természetben meg nem ítélik, hanem a szükségörökösöt arra szorítják, hogy annak becsértékével magát kielégíttetni tartozik, az ideiglenes törvénykezési szabályokkal határozottan ellentétben állónak tartom s egyedül csak annak kifolyásaként tekinthetem, hogy — mint rendesen — itt is az osztrák jog szabályai — minden kritika nélkül — átvétettek, minek következménye azután, hogy nálunk önálló, s a törvény szellemén alapuló joggyakorlat egyáltalán nem fejlődik.

ZLINSZKI IMRE,
kir. táblai pótbiro.

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

(Folytatás.)

Az elévülésnek félbeszakadása.

A félbeszakadás oly körülmény, melynek beálltával az elévülés joghatálya nem letesül.

Ily tág értelemben a félbeszakadásnál megkülönböztetjük a megszakadást és félbeszakítást szoros értelemben. — A különbség a kettő közt az, hogy a megkezdett elévülés a megaka-

dás eseteiben, addig míg az akadály tart, nem foly, és az akadály alatti idő be nem számíttatik; megszűnván azonban az akadály, az elévülés ismét tovább foly és az akadály előtti idő az akadály utánival összefoly; de az akadály által az elévülésnek kezdete is akadályoztathatik; míg a félbeszakítás mindig az elévülés megkezdését feltételezi és a félbeszakítás előtt lefolyt idő fűtbe megy és az elévülés ujonnan kezdendő.

Az elévülés félbeszakadására vonatkozólag a vtk. 205. §-a rendeli: Az elévülés ideje csak törvényes kereset indítása által szakítható félbe, azaz: ily cselekvés által az előbbi idő, melyben a váltójog nem használtatott, elévülési erejét elveszti.

Hogy azonban az elévülés kereset által félbeszakítottnak tekintessék, szükséges, hogy az minden törvényes kellékekkel ellátott és az illetékes bíróságnál indított legyen. — Vildner: id. m. 205. §. — Külley: id. m. 205. §.

A 205. §. folytán az elévülés akkor is félbeszakítottnak tekintendő, ha felperes kereset levelét, ítélet hozatala előtt visszavonja. — Ftk. 1863. nov. 18-án 8415. szám alatt kelt a htszb. által helybenhagyott határozata. — Szeniczey: id. m. 3. f. 19. l.

Megakadás tekintetében a vtk. 206. §-a rendeli: Az elévülés csak azon esetben és addig akad meg, midőn az igazgatókiszolgáltatás teljesen megszűnik, pl. háboru, vagy pestis idejében; de a megakadás előtti idő a megakadás utáni időhöz hozzá számítandó.

Ezen szünet az igatóhivatal bezárásával kezdődik és megnyitásával végződik úgy, hogy ezen közidő az elévülési határidőhöz hozzá adatván, együtt képezik az elévülési határidőt. — Vildner: id. m. 206. §.

Az elévülés idejét semmi magánegyezkedés által rövidíteni vagy meghosszabbítani nem lehet vtk. 208.

Ellenben lehet a lejáratú időt az elévülési időn túl is kiterjeszteni, azaz: a fizetési határidőt kelet után 4—5 évre is kitűzni, mert a váltójogi elévülés nem a váltó kiállításától számítatik, a lejáratú határidő pedig a törvény által sehol sem korlátoztatik. — (Ftk. 1864. szeptember 27-én 3918. szám alatt kelt határozata.)

Vildner szerint a 208. §. rendelete a rövidebb, mint 2 évi elévülési határidőre nem alkalmazandó, mert azokat két évi határidőre meghosszabbítani lehet — (id. m. 209. és 208. §§.)

A fizetési határidő meghosszabbítása a váltójogi elévülést, mely a lejáratától kezdődik, nem érinti, miután a fizetési határidő meghosszabbítása által a váltó lejáratában változás nem történik. — (Dr. Apáthi: magyar vjog 105. l. — Karvasi: vjog 114. l.)

Vildner a meghosszabbítást úgy magyarázza, hogy a lejáratú nap megváltoztatván, az elévülési határidő, a felek közös megegyezése által megállapított új lejáratú naptól kezdődik. — Ezen tan szerint azonban a törvény intézkedéseit illusoriussá lehet tenni.

A készfizetési viszkereget megindítása, a fizetési határidő meghosszabbítása által nem halasztatik el. — (Dr. Apáthi: magy. vjog 106. l.)

Lehet még helye a váltójogi elévülésnél az u. n. kényszerített, vagy szükségképeni megakadásnak; ez két esetben történhetik: 1-ször. Midőn nagy szerencsétlenségek következtében az álladalom a hitelezők javára megengedi, miszerint a váltójogok megóvására szükséges váltócselvényeket bizonyos ideig elmulasztathatják anélkül, hogy az elévülés, vagy mulasztás következményei beállnának; és 2-szor midőn ugyancsak az álladalom egyes (váltójogi) adósok részére az u. n. moratoriumot elrendeli, mely abban áll, hogy azon személyek bizonyos idő lefolyta előtt, semmi nemű lejárt adóssági követelés végett be nem perelhetők.

A német törvényhozás erre vonatkozó rendeletei: Az elévülés (77—79. cz.) a keresetlevél kézbesítése által és csupán arra nézve szakad félbe, ki ellen a kereset intéztetett. — E tekintetben azonban a per bejelentése a keresetlevél helyét pótolja: köz. n. vrendsz. 80. cz.

Ha a félbeszakítás perbejelentés folytán eszközöltetik, legjobban úgy történik, hogy a bejelentő a kereset másolatával, azon tszék által értesíti előzőjét, mely erre illetékes. — (Haimerl: id. m. 230. l.)

A 80. cz. rendelete, a 77—79. §§. vonatkozására daczára minden más esetben is alkalmazandó, hol elévülésnek helye van. — Blaschke: id. m. 281. l.

Az elévülés csak az ellenében tokintható félbeszakítottnak, ki ellen a kereset indított, vagy ki ellen a perbejelentés intéztetett. — (Apáthi: K. n. vjt. 385. l. — Blaschke: id. m. 282. l.)

Gyakorlatban érvényre jutott, hogy alperes távollétében

a hirdetmény kézbesítésnek tekintetik. — A berlini ftsz. 1858. évi határozatai. — (Archiv. f. d. W. R. 7. k. 412. l.)

Az elévülés csak kézbesítés s nem már pusztán kereset benyújtása által szakíttatik félbe. — Ezen intézkedés bel és külföldi írók által rosztaltatik. — A többi közt felhozzák, hogy a közjogban az elévülés már kereset indítása által szakíttatik félbe. — Itt csak azt vagyok bátor megjegyezni, miszerint ezen kérdés fölött a közjogban sincsen végleges megállapodás, a miért, egyebektől eltekintve, a váltójogban arra hivatkozni nem igen tanácsos. — Így az ausztr. polg. tk. 1497. §-a rendel: Az elévülés félbeszakíttatik, ha a jogosított által megpereltetik és a kereset kellően folytattatik. — Az „Uj törvénytar“ (1853. kiad.) magyarázóí erre vonatkozólag így nyilatkoznak: „A kereset csupán megindítása nem elégtet, hanem szükség, hogy az folyamatba is tétessék, szóbeli eljárásban a tárgyalás megkezdessék, írásbeliben pedig a keresetlevél végzés által ellátassék és az ellenfél nyilatkozata, melyben a keresetet világosan, vagy hallgatag beismeri, bekövetkezzék, vagyis mint szokás mondani: a per elváltatassék, litis contestatio.“

Erre vonatkozólag mond Hoffmann: — (Archiv. f. d. W. R. II. k. 357. s. k. l.)

Különben lehetetlen minden balesetnek elejét venni. — Ha a kereset pusztán megindítása az elévülés félbeszakítására már elégséges volna, kevésbé sietnének a kereset kézbesítésével, a mi nemcsak a váltóadás, hanem előzői kárára is lehetne; de másrészt a magánjogi keresetnél is, még nincs megállapodás a tekintetben, hogy a kereset megindítása már félbeszakítja az elévülést.

A váltóadás halála esetében azonban már a pusztán kereset indítás félbeszakítja az elévülést, midőn t. i. hiányzik a személy, melynek a kereset kézbesítették, mert lehet, hogy a hagyaték a kereset indítása alkalmával még nincs képviselve, vagy ha képviselve is van, a képviselő a váltóhitelező előtt ismeretlen maradt, mert a váltóhitelező nem kényszeríthető arra, miszerint tudomást szerezzen a hagyaték sorsáról; gyakran ily tudakozódásnak nincsen eredménye. — Ily esetben tehát a kézbesítést csak a hagyaték gondnokánál lehet és kell eszközölni; miután a legközelebbi ideiglenes hagyatéki gondnok maga a törvényszék, a kereset ehhez beadása kézbesítésnek tekintendő. — (Hoffmann: Archiv f. d. W. R. II. k. 357. sk. l.)

Reusban, Lipcsében, Braunschweigban és Altenburgban eltérőleg a ném. k. vrendszabálytól, a váltóhitelező halála esetében egy évig nyugszik az elévülés. — („Jogt. Közl.“: 1868. 239. l. — Külley: id. m. 204. §.)

Ha az elévülés a kereset kézbesítése által szakíttatik félbe, az csak a per egész befejezése után kezd ujjonnan folyni, de ha perbejelentés által szakíttatik félbe, az elévülés a per folyama alatt beállott szünettel megint kezd folyni. — (Bécsi ftk. 1859. szept. 28. kelt h. G. H. 1860.)

A berlini ftsz. 1859. ápr. 8. kelt határozatában különbséget el nem ismeri és mind a két félbeszakítási módnak, az itt érintett kézbesítés által történt félbeszakításnak adott hatályt, — tulajdonítja.

Hogy az elévülési időt magánszerződések által sem meghosszabbítani, sem megrövidíteni nem lehet, az újabbkori írók kevés kivétellel megegyeznek; — (Blaschke: id. m. 282. l. — Dr. Apáthi: k. n. vjt. 176. l. — Archiv f. d. W. R. 14. k. 198. l. — Kitka: id. m. 75. l. — berlini ftsz. 1853. maj. 3. kelt hat. — bécsi ftsz. 1859. szept. 28. kelt hat.)

Hogy arról, törvényszékieleg hitelesített szerződés által lemondani lehessen, az particuláris polgári törvényektől függ; így a berlini ftsz. 1860. szept. 4. kelt határozatában kimondotta, hogy lehet.

Ausztriában azonban ez meg nem engedhető, mert a polg. tk. 150. §-a nyíltan tiltja. — (Bécsi ftsz. 1859. szept. 28. k. határozata, G. H. 1860.)

Hogy a lejárát előtt történt meghosszabbítás által a lejárat nap megújul-e, vagy az érintetlenül marad, vitás;

Ugyanis, sokan azt állítják, miszerint a lejárát előtti prolongatio a lejárat, illetőleg fizetési napot megmásítván, az elévülés meg nem kezdődhetik az eredeti lejárat napon, mert az actio non dum nata lévén az elévülés feltétele hiányzik. — Haimeri: id. m. 230. l. — Stern: Archiv f. d. W. R. 4. k. 281. l. — Kheil: W. R. 240. sk. l.

Az ellenkező véleményük abban a nézetben vannak, miszerint a lejárat nap a váltó életében a legnyúgasz momentumoknak egyike, ahhoz vannak a váltóérdekletek cselekményei és jogai kötve, azt meghosszabbítás által megváltoztatni nem lehet. — (Blaschke: id. m. 204. — Dr. Apáthi: k. n. vjt. 176. l. — Brauer: Archiv f. d. W. R. 2. k. 18. l. — Kitka: id. m. 75. l.)

Az elévülés a csődtömegnéli bejelentés által is félbeszakíttatik, és ez által a k. ném. váltórendszabály 80. cikke módosíttatik. — (Berlini feltörvényszék 1856. július 5-én kelt határozata.)

A csődtömegnéli bejelentés az elévülést akkor is félbeszakítja, ha a csődügyekben külön bíróság jár el; de még ott is, hol a particuláris törvények szerint, a közadóst a csődület folyása daczára beperelni lehet, azonban azzal a megszorítással, hogy az a perügylőnek kézbesített legyen. — (Archiv f. d. W. R. 8. k. 321. l.)

Ha az elévülés félbeszakíttatik, az többé nem a váltójog rendeletei szerint, hanem a közjog értelmében ítélendő meg. — (Brauer: Archiv f. d. W. R. II. k. 118. sk. l. — Purgold: Archiv f. d. W. R. 10. k. 17. l. egy 1860. kelt Starkenbergi tartomány feltörvényszéki ítélete folytán. — Lipcsei Conf. Prot. 24. lap.)

A francia törvényhozás erre vonatkozó intézkedései a fent már idézett cod de commerce 189. cikkében foglaltatnak. — E szerint az elévülés már elismerés által is félbeszakíttatik, de ennek az elismerésnek minden esetre külön szerződés „acte séparé“ által kell történnie. — Továbbá, félbeszakíttatik az elévülés jogerőre emelkedett ítélet által.

A különbség a két félbeszakítási mód között az, hogy míg az acte séparé által történt félbeszakítás után az öt évi elévülési határidő a szerződés megtörténte időpontjától ujra kezd folyni; az alatt, ha a félbeszakítást jogerőre emelkedett, ítélet által történik, a 30 évi közönséges elévülési idő áll be. — (Pardessus: id. m. 340. sz.)

A különszerződés magára a váltóra is vezethető. — Ha az elévülési határidő előtt történt: a váltóadás részéről történt meghosszabbításnak tekintendő. — De az acte séparé az elévülési határidő lefolyta után is tétethetik teljes jog hatálylyal. — (Pardessus: id. m. 340. sz.)

Ha az óvás felvételről a meghatározott időben értesítés történt, — a melyet az előző megszabván, kinyilatkoztatja, hogy ő fizetni fog, s kéri hitelezőjét, hogy várjon, — ily esetben a vizskereset csak öt év múlva évül el, az óvás felvételtől számítva, vagy ha az ily ígéret, még a lejárát előtt történt, az ígérettevés napjától. — (Pardessus: id. m. 433.)

Az elévülés óvás felvétel által is félbeszakíttatik, mert ez bírói eljárás, mely az elévülést félbeszakítja. — De nem szakíttatik félbe az elévülés, ha az adós fizetéseit megszünteti. — (Pailliet: id. m. c. d. e. 189. cz. 3 p.)

Háboru esetében, az állam az 5 évi elévülési határidőt meghosszabbíthatja.

(Vége köv.)

A t ö k é r ő l.

(Vége.)

A tápszerek készletté gyűjtése, vagyis áthelyezése egyik időből vagy helyből a másikba, nem tőkésítési eljárás, hanem a józan gazdaság elvének alkalmazása; nem termelési, hanem szétosztási actus, már pedig a tőkének nincs köze a szétosztással, hanem csak a termeléssel. Ha a termelés gyümölcsei oly gyorsan fejlődnek, mint a fogyasztás szükségéi, ha mindennap legalább háromszor termene a föld kenyeret, vagy megfordítva, az ember csak egyszer éhezne meg egy évben, mint aratás egyszer van, az esetben a tápszerek meggyűjtése, s ily módoni biztosítása a fogyasztásnak nem is léteznék; de mert a termelés és fogyasztás periodusai nem esnek össze, mert aratás egy évben egyszer van, míg az élelmi szerek fogyasztása legalább is 1095-ször kell, hogy történjék, innen származik az élelmi szerek meggyűjtésének a szükségé; ez az eszély által parancsolt helyes beosztás ténye. Az élelmi szereknek, vagy általában a fogyasztási javaknak nem a meggyűjtés, hanem saját termelő természetök adja a tőketulajdonságot.

Az embervilág érdekére főfő kérdés, hogy e világ alkotója, fentartója és tőkésítője, t. i. az ember ne csak létezzék, hanem a tőkésítés által létezzék. Ez az embori erő gyanapódó reproductiója nélkül nem eszközölhető; az embri testet, a munkaerőt e csodálatos gépezetét, nemcsak fűteni kell az ugynevezett állati melegség fentartása tekintetéből, hanem egyszersmind folytonosan kijavítani, helyreállítani azon veszteségek indokából, melyeket kiválás útján ugyszólva perczenként szenved. A consumtio tárgyai az embri testtel szemben e kettős feladatot teljesítik, s e feladat teljesítése által az embri test, s

ez által a munkaerő termelő tőkéivé válnak, s így tárgyilag tőkefunktíót végeznek. E nézet a gondolkodó ész azon kíváncsiságának is eleget tesz, mely a tőke eszméjét valamely haszonvétel tartós alapjához köti. Az emberiség létezése és tökéletesbülése a fogyasztási javak létezéséhez és gyarapodásához van kötve; azoknak tehát az embervilágban folytonosan létezniök kell, és tényleg léteznek is, habár nem ugyanazon specifikus javakban, hanem azoknak a nemében, éppen mint az emberiség nem az egyének, hanem a nem állandósága által örök lételű; vagy mint a folyók nem ugyanazon vízcsappék helytállása, hanem a szakadatlan egymás helyébelépés által folytonosak. Ennélfogva általában véve az érlelmi szereket, ezek tartóssága kétségbe nem vonható, valamint az sem, hogy azokat az emberiség a legbecsesebb haszonvétel, a munkaerő-merítés alapja gyanánt tekinti; s ha alaki tekintetben a haszonvétel tartós alapjához kötjük a tőkefogalmat, úgy az érlelmi szerek is e fogalom keretében esnek.

A nemzetgazdaságtan eddigi eljárása, melyben csak a külvilág termelését s ennek tényezőit tekintette a nemzetgazdasági termelés körébe tartozónak, a munkaerő termelését s ennek tőkéit az ugynevezett fogyasztási javakat pedig abból kizárta, csak oly nemzetgazdaságot tart szem előtt, melyben csak a dologi javak szerepelnek az ember kizárásával. Ez az álláspont ma már nem megtartható; a mai nemzetgazdaság tárgya az ember, természetesen az általa alkotott világgal együtt, ma tehát a nemzetgazdaság feladata a javakat nemcsak a fogyasztásig, hanem a fogyasztásban odáig kísérni, míg azok az emberben magasabb szervi alakulást nyernek, ugyeszlva személy-méltóságra emelkednek fel. Ebből kifolyólag nem szabad csak a dologi javak termelését, megtartását és helyváltoztatását könnyítő műszerekre szorítani a tőketulajdonságot, hanem ki kell terjeszteni azon javakra is, melyek az emberi organizmusnak, vagy ezt uraló életerőnek szolgálnak segédeszközkül az emberi munkaerő termelésében.

Aztán azt sem kell szem előtt tévesztetni, hogy az élvezeti javak, a mint fogyasztatnak, munkaerőt termelnek; az ugynevezett termelő javak (a tulajdonképeni, közönséges tőkék) dologi javakat, de a dologi javak elébb vagy utóbb emberi fogyasztásra kerülven, szintén munkaerővé változnak át, míg a személyi munkaerő dologi javakba megyen át. Ez az átváltozás vagy körbe forgás folytonos. A személyi munkaerő és a dologi javak egymásba kölcsönösen átfolyanak, s a mi az egyiket közvetlen termeli, az közvetve termeli a másikat is. Ebből az tűnik ki, hogy az élvezeti javak termelven első sorban az embert s benne a munkaerőt, termelik közvetve a dologi javakat is. Termelés szempontjából tehát a fogyasztási javak éppen úgy jogot tarthatnak a tőketulajdonsághoz, mint bármely más osztályu javak. Az iskola, mely az ifjúság szellemi erőit fejleszti, a templom, mely a vallásos és erkölcsi érzést nemesíti, a színház, mely a nemes indulat és jellem barátaivá teszi, a képtár, mely a szép ideáljához ragad, a könyv vagy hírlap, mely ismereteinket gyarapítja, vagy a világ folyó eseményeit tárja fel előttünk, okulás vagy öntájékoztás végett, éppen úgy tőkék gyanánt tekintendők a nemzeteknek, mint az érlelmi szerek, melyek izom- és idegerőket termelnek és a ház, meg a ruha, melyek ezen erőket védik az idő előtti elfogyás ellen. Sőt a lakház ennél még többet is termel az emberiség javára. Ez egy zárt világot alkot a család számára, elzárva azt a községi vagy vidéki együttes vagy közös élettől, menhelyévé lett a családi erkölcsöknek, ovodája agyermeknevelésnek. A ház feltétele az emberi és társadalmi fennmaradásnak. „Az érlelmi szerek hiánya heveny-kór, mely megöli az életet, a lakhány idült haj, mely azt erkölctelenné, nyomorulttá degenerálja.” (Hermann.)

Értéktermelő és munkaerőtermelő tőkék.

4. Ha most a tőkefogalom keretében vont gazdasági javakra visszatérünk, jó ríszent ott találjuk azok egész összegét; kívül maradt az ember minden benne működő erővel és tehetségekkel egyetemben, úgy szintén a vele szembe álló külvilág természet. Ily tág terjedelmű körzete a tőkefogalomnak szokatlan a nemzetgazdaságban, s mégis kénytelen vagyok ez eljárás mellett maradni, akár ragaszkodjam a tőkefogalom általános eszméjéhez, akár a tőkének termelésre irányuló, akár munkaerőt kímélő vagy gyarapító funkciójához, akár együttesen mindenképpen.

Ha a tőkék közt csakugyan különböztetni kell, arra leghelyesebb alapul szolgálhat a tőkeproductumok mivolta. Mint már említettem, az embervilág általában véve két fő alkotóelemből áll; az egyik az ember által alkotott világ, a másik

maga az alkotó ember. Az embervilágot alkotó gazdasági javaknak kettős feladat jut: egyik, hogy az embervilágot, másik, hogy az embert termeljék; mindenkét természetesen az intéző ember vezérlete alatt és közreműködése mellett. Ez utolsó feladatot a teljesen bevégezett javak teljesítik, melyeket az emberi szükségletek magukhoz vonzanak, szolgálatukat az emberben és az ember körül végzik, használván neki számtalan szükségletei kielégítése s az ez uton keletkező kellemes érzése által azon állapotnak, melyről azt szoktuk mondani, „jó érzem magam”, ezeket az emberfejlődés tőkének lehet mondani; míg az embervilág azon más elemei számára, melyek a dologi javak termelésére irányulnak, az értéktermelő tőke elnevezése lenne fentartandó. Ha most a fogyasztási javakat akár élvezeti tőke, akár emberi munkaerőt termelő tőke név alatt külön csoportba foglaljuk, a nemzetgazdaság divó eredményéhez jutunk, mely az összes gazdasági javakat tőkék és fogyasztási keszlet csoportjára osztja. A tényleges különbség csak abban áll, hogy én a fogyasztási javakban is tőkét látok, minthogy teljes tőkefunktíót végeznek, s így a tőke általános keretében minden termelésre célzó gazdasági javakat bevonva, azok közt megkülönböztethetőnek vélem az értéktermelő tőkét az emberi munkaerőt termelő tőkéktől.¹⁾

E megkülönböztetés practikai következményeit, jelölen azt, mi befolyása lehet ily felfogásnak egy igazságos, a tudomány elveire alapított adórendszerre, mint nem a tőkefogalom revisióját célzó dolgozat körébe tartozót, mellőzve, megakarov vizsgálni, ha vajjon az emberi munkaerő a tőkefogalom keretében vonható-e?

A munkaerő tőke-e?

5. Az a nézet, mely a munkaerőt tőke gyanánt tekinti, nem új a nemzetgazdasági irodalomban. A francia írók közt kiváltképen Canard²⁾ és Say J. B.³⁾ e nézet pártolói; míg McCulloch⁴⁾ az embert magát oly gépnek nézi, melyen husz éven át gondosan kell építeni, s arra nem csekély javításai kiadásokat tenni, hogy munkaképessé váljék. Colten⁵⁾ a munkát tartja öseredeti tőkének; Carey⁶⁾ pedig a társadalmi ember azon munkáját, mely a munkamegosztás szerinti termelésben más embertársai munkájának segédeszközevé válik.

Abban semmi kétség sincs, hogy az ember eredetileg csupán munkaerejével kezdte meg pályáját a földön, s ennek hatalma által kezdte alkotni az embervilágot; ezért Smith A. joggal mondhatta, munka volt az öseredeti ár, mely a gazdasági javakért fiztetett. A munka terméke vagy gyümölcse az ember rendelkezése alatt okul szolgál további javak származtatására; mert az ember kombinálván működésbe hozott munkaerőt elébb létrehozott oly munkatermékekkel, melyek képesek őt javak létrehozását célzó tevékenységében gyámolítani, ez által munkássága sikeresebbé, termékenyebbé válik. De nyilván való, hogy a munkaerőt gyámolító javak, azaz: a tőkék maguk is eredetileg csak a munkától származnak, s ennélfogva nem lehet éppen helytelennek mondani, ha az angol nemzetgazdasági írók a tőkét gyakran meggyújtott, vagy állósított munkának nevezik, habár másfelől az is igaz, hogy a tőkék a munkán kívül még egyebet is foglalnak magukban, a mennyiben származásukra mint tényezők több emberi tulajdonságok folyanak ki a munkán kívül.

(Vége kov.)

Dr. BERDE ÁRON,
kir. jogakad. igazgató-tanár.

K ü l ö n f é l é k .

— (Ő felsége a király) a m. igazságügyminiszter előterjesztésére a szabadkai törvényezékhez bíróné Vári Szabó István halasi ügyvédet: továbbá albirákká: a bajnai járásbíró-sághoz Jaszenovics István köz- és váltóügyvédet; a tanási járásbíró-sághoz Pölt Károly tolnamegyei volt alszolgabíró; az ujvidéki járásbíró-sághoz Papik József köz- és váltóügyvédet; — végre a pénzügyi feltörvényezékhez számozeletti bíróné

¹⁾ Hermann (idéző munkában) „Nutzcapital” név alatt szintén a tőkéhez számítja azon élvezeti javakat, melyek csak többszori haszonvétel által fogyasztatnak el, pl. lakházakat, ruhát, butort stb. Ellenben az érlelmi szereket kizárja, mint nem tartós alapjait a haszonvételeknek.

²⁾ Canard. Principes d'économie politique. 1801.

³⁾ J. B. Say. Cours pratique. 1828.

⁴⁾ McCulloch. Principles of political Economy. 1825.

⁵⁾ Colten. Political Economy of the U. States. 1853.

⁶⁾ Carey. Die Grundlagen d. Socialwissenschaft. Adler Ferdinand. München. 1863.

Zsombory György semmitőszéki segédhivatali igazgatót nevezte ki.

— **(Ő felsége a király)** gr. Péchy Manó erdélyi k. biztost állásától felmentette. Ez által Erdély uniója Magyarországgal a közigazgatás terén ténynyé vált; hogy azonban mikor válik ez a jogi s törvénykezési téren, s általában itt mikor válik lehetségessé, ha e téren eddig tapasztalt haladásunkat tekintjük, beláthatlan távolság. Mert hiányos, rendszertelen, szinte egészben provisoriumot képező anyagi és alaki törvényeink alá a — bár idegen — de rendszeres törvények alatt levő Erdély szorítunk csakugyan nem szabad.

(A magyar jogászszyűlés állandó bizottsága) mult kedden tartott ülésében a fegyenczek feltételes szabadon bocsátását tárgyzó indítvány újabb előadójává Dr. Kelemen Mór igazságügyi miniszteri titkár urat, a nők teljes korát tárgyzó indítványok előadójává pedig Dr. Takács Lajos egyetemi magántanár urat választá; a szakosztályok megnyitására következő tagjait küldé ki: az elsőre Dr. Hoffmann Pál egyetemi tanár urat, a másodikra Dr. Búsbach Péter ügyvéd urat, a harmadikra Szentgyörgyi Imre legfőbb ítélőszéki bíró urat, anegyedikre Dr. Bróde Lipót ügyvéd urat; „napiközlönyül” a „Magyar Themis” választatott.

— **(Minisztertanács)** tartatott aug. 29-én több órán át, mely az országgyűlésnek teendő előterjesztések s a kormány több belügyével foglalkozott. A „P. N.” értesülése szerint szóba került a Bittó lemondása által megüresedett igazságügyminiszteri tárcza betöltése is, mélyről a legtarkább hírek keringenek. A nevek egész sorozatát hallottuk, írja a mondott, lap említeni, de nem akarunk följegyezni egyet sem, minthogy mindez emlegetés e pillanatban csakis conjectura. Állapotainkat jellemzi, hogy az egyes nevek hangoztatásánál mindenki kételyeit fejezi ki, vajjon az illető hajlandó lesz-e tárczát vállalni. A magyar miniszterség senkire sem lehet csábító; a legnagyobb szakismeretek és legjobb akarat mellett az önfeláldozás nagy mértéke is kell hozzá; s ki lesz az újabb „bátor férfiú”, azt találgatni is bajos. A hír azt is akarja tudni, hogy Pauler miniszter tárczát cserél, s a közoktatási ressortot az igazságügyivel cseréli fel; ez a hír is azonban csak combinatio.

— **(Jövedéki áthágás.)** Grád Mór, egy 40 éves, igen szegény családos ember sok éven át dohány-csempészettel foglalkozott, miért is az 1867. évben 10 havi börtönre ítéltetett. Újabbi időben ismét ezen tiltott üzlettel foglalkozván, rajta kaptatott, és ezért a királyi pénzügyigazgatóság által nem kevesebb, mint harmincezer harmincznyolcz forintban marasztaltatott el. Ezen óriási összeget persze le nem fizethette, azért is a büntetőtörvényszéknek adatott át, hogy ez a pénzbírságot fogsági büntetésre változtassa át. A királyi ügyész kiszámította, hogy ezen pénzbírsági összegnek, ha egy nap csak 5 forinttal számíttatik, egy 16 évi, 5 havi és 12 napi fogság felelne meg. A szűk évek is tekintetbe vétettek ezen számításnál. A kir. ügyész azonban csak 3 évi börtönt indítványozott. A törvényszék a vádlottat több enyhítő körülmény folytán hat havi fogságra ítélte.

Értesítvény

a Pesten 1872. évi szeptember 23—26-ig tartandó
harmadik magyar jogászszyűlés tárgyában.

I. Előleges napirend.

a) 1872. szeptember 23-án reggeli 9 órákor teljes ülés a magyar tudományos akadémia dísztermében.

1. Jelentés a jogreform terén felmerült jelenségekről. Előadja Horváth Boldizsár ur, az állandó bizottság elnöke.

2. Elnök és alelnök választása. (Négy jegyzőt az elnök választ.)

3. A mult évi számvizsgálók jelentésének elintézése.

4. A jövő évi 3 tagu számvizsgáló bizottság választása.

5. Az alapszabályok és tanácskozási szabályok módosítását tárgyzó indítványok tárgyalása, következő sorrendben:

a) Indítvány az alapszabályok 4. §-ának módosítása iránt, Mozgay Antal ügyvéd urtól Veszprémben.

b) Indítvány az alapszabályok 7. §-a második kikezdésének módosítása iránt, dr. Siegmund Vilmos ügyv. urtól Pesten.

c) Indítvány az alapszabályok 7. §-ának módosítása iránt, Mozgay Antal ügyvéd urtól Veszprémben.

d) Indítvány az alapszabályok 14. §-ának módosítása iránt, dr. Murinyi Endre ügyvéd urtól Esztergomban.

e) Indítvány az alapszabályok 14. §-ának módosítása iránt, Tomcsányi Mór törvényszéki elnök urtól Thuróc-Szt. Mártonban.

f) Indítvány az alapszabályok 17. §-ának módosítása iránt, dr. Siegmund Vilmos ügyvéd urtól Pesten.

5. Egy öttagu szavazatszedő bizottság kiküldése az elnök által.

7. Az állandó bizottság által elfogadott indítványoknak az illető szakosztályokhoz utasítása.

b) 1872. évi szeptember 23-án délután 3 órákor, 24-én reggeli 9 órákor déli 1 óráig és esetleg délután 3 órákor is, 25-én reggeli 9 órától esetleg d. u. 3 óráig:

Szakosztályi ülések

a magg. kir. egyetem jogi facultásának termeiben.

A szakosztályok megnyitására az állandó bizottság következő tagjai küldettek ki:

az I. szakosztály megnyitására dr. Hoffmann Pál egyetemi tanár ur,

a II. szakosztály megnyitására dr. Búsbach Péter ügyvéd ur,

a III. szakosztály megnyitására Szentgyörgyi Imre legfőbb ítélőszéki bíró ur,

a IV. szakosztály megnyitására dr. Bróde Lipót ügyvéd ur.

A szakosztályok első ülésén elnök, esetleg elnöki helyettes és két jegyző választása.

Szakosztályi tárgysorozat.

I. A második magy. jogászszyűlésről visszamaradt és előzetesen tárgyalandó indítványok.

1. Indítvány a jogi személyek fogalma és jogai tárgyában, dr. Bozók Alajos jogtanár urtól Nagyváradon. Előadó: dr. Teleszky István ügyvéd ur Nagyváradon. 2. Indítvány a jelzési egyetemlegesség megszüntetése iránt, Kopp Ferencz járásbíró urtól Szebenben. Előadó: Rupp Zsigmond törvényszéki bíró ur Budán. 3. Indítvány a részvénytársulatok alakítása tárgyában, dr. Herczka Emil ügyvéd urtól Pesten. Előadó: dr. Stiller M. ügyvéd ur Pesten. 4. Indítvány a munkabérek lefoglalása tárgyában, dr. Környei Ede ügyvéd urtól Pesten. Újabb vélemények: dr. Búsbach Péter ügyvéd urtól Pesten, Chira Elek járásbíró urtól Ó-Budán és dr. Plósz Sándor törvényszéki bíró urtól Pesten. Előadó: dr. Győry Elek ügyvéd ur Pesten.

II. Új indítványok.

1. Indítvány a hazai árvaügy országos rendezéséről, Gyárfás István kir. ügyész urtól Szabadkán. Vélemények: Horváth Lajos ügyvéd urtól Miskolczon, Trawnyik Antal törvényszéki bíró urtól Budán és Zlinszky Imre kir. tábl. pótbiro urtól Pesten. Előadó: dr. Schnierer Gyula osztálytanácsos ur Pesten. 2. Indítvány a kötelesrész mellőzése iránt, Boor József ügyvéd urtól Komáromban. Előadó: dr. Emmer Kornél törvényszéki bíró ur Pesten. 3. Indítvány a kereskedelmi csődnek külön szabályozása tárgyában, dr. Schnierer Gyula osztálytanácsos urtól Pesten. Vélemény: dr. Szweteny Miklós keresk. és ipar-kamarai titkár urtól Pesten. Előadó: dr. Óváry Kelemen egyetemi magántanár ur Pesten. 4. Indítvány a büntető törvénykönyvnek tárgyat képező cselekvények hármas felosztásának mellőzése iránt, dr. Csacskó Imre legfőbb ítélőszéki bíró urtól Pesten. Vélemények: dr. Friedmann Bernát ügyvéd urtól Pesten és dr. Groisz Gusztáv jogtanár urtól Kolozsvárott. Előadó: dr. Csukásy Károly kir. alügyész ur Pesten. 5. Indítvány a polgári perben a bizonylatok szabad méltánylása tárgyában, dr. Neumann Armin ügyvéd urtól Székesfehérvárott. Előadó: dr. Kovács Gyula törvényszéki jegyző ur Pesten. 6. Indítvány az elitelt fegyenczek feltételes szabadon bocsátása tárgyában, dr. Környei Ede ügyvéd urtól Pesten. Vélemények: dr. Bozók Alajos jogtanár urtól Nagyváradon és Tauffer Emil fegyházigazgató urtól Lipótvárott. Előadó: dr. Kelemen Mór igazságügyi miniszteri titkár ur Pesten.

III. Véleményes indítványok az állandó bizottság által kitűzött kérdések felett.

1. Véleményes indítvány a nők teljes kora tárgyában, Czenthe József ügyvéd urtól Miskolczon. Véleményes indítvány ugyanezen tárgyban, dr. Teleszky István ügyvéd urtól Nagyváradon. Véleményes indítvány ugyanezen tárgyban,

Tóth Lőrincz semmitőszéki bíró urtól Pesten. Előadó: dr. Takács Lajos egyetemi magántanár ur Pesten.

2. Véleményes indítvány az özvegyi örökösödés tárgyában, dr. Vavrik Béla törvényszéki elnök urtól Egerben. Véleményes indítvány ugyanezen tárgyban, dr. Vida Lajos ügyvéd urtól Pesten. Véleményes indítvány ugyanezen tárgyban, dr. Wenzel Gusztáv egyetemi tanár urtól Pesten. Előadó: dr. Rexa Pál ügyvéd ur Pesten.

3. Véleményes indítvány az váltói minőségnek bekeblezés általi érintetlen maradása iránt, dr. Bróde Lipót ügyvéd urtól Pesten. Véleményes indítvány ugyanezen tárgyban, Glósz Ernő ügyvéd urtól Kassán. Előadó: dr. Apáthy István egyetemi tanár ur Pesten.

4. Véleményes indítvány a részvénytársulatok bejegyzése tárgyában, dr. Schnierer Gyula osztálytanácsos urtól Pesten. Véleményes indítvány ugyanezen tárgyban, dr. Szwetenay Miklós keresk. és iparkamarai titkár urtól Pesten. Előadó: dr. Matlekovich Sándor kereskedelmi miniszteri titkár ur Pesten.

5. Véleményes indítvány a köz- és magánvádlo közti viszony tárgyában, Bovánkovics József legfőbb ítélőszéki bíró urtól Pesten. Előadó: Sebestyén Pál törvényszéki bíró ur Pesten.

6. Véleményes indítvány a védőnek a közvádlovali egyenjogúsága tárgyában, Kozma Sándor kir. főügyész urtól Pesten. Előadó: dr. Löw Tóbiás kir. főügyészi helyettes ur Pesten.

7. Véleményes indítvány a polgári perbeli bizonylatok méltánylása tárgyában, dr. Apáthy István egyetemi tanár urtól Pesten. Véleményes indítvány ugyanezen tárgyban, Margitay Dezső ügyvéd urtól Hajdú-Böszörményben. Előadó: dr. Kovács Gyula tszéki jegyző ur Pesten.

8. Véleményes indítvány az előkészítő iratok hatálya iránt, dr. Fischer Lajos ügyvéd urtól Kolozsvárott. Véleményes indítvány ugyanezen tárgyban, Szabó Miklós kir. táblai elnök urtól Pesten. Előadó: dr. Búsbach Péter ügyvéd ur Pesten.

c) 1872. évi szeptember 6-án reggeli 9 órakor, esetleg délutáni 3 órakor is teljes ülés magyar tudományos akadémia dísztermében.

1. A szakosztályok megállapodásainak, illetőleg a kisebbségi véleményeknek megvitatása és elfogadása, vagy visszautasítása.

2. A szavazatszedő bizottság jelentése alapján, az állandó bizottság tagjai tekintetében megéjtett szavazás eredményének kihirdetése.

3. Azon hónap meghatározása, melyben a jövő évi gyűlés megtartandó lesz.

4. A gyűlés beigazgatására vonatkozó esetleg indítványok tárgyalása.

II. Ünnepek és összejövetelek sorrendje.

1. 1872. évi szept. 22-én esti 7 órakor ismerkedési estély a „Hungaria“ szálloda felső termében.

2. Szept. 23-án kerti ünnepély az „állatkertben.“ Kezdeté esti 6 órakor.

3. Szept. 24-én esti 7 órakor dísz-előadás a nemzeti színházban.

4. Szept. 25-én 3 órakor díszebéd a „Hungaria“ szálloda felső termében.

5. Szept. 16-án esti 7 órakor bucsu-estély a „Hungaria“ szálloda felső termében.

Állandó találkozási hely úgy délben mint este, kedvezőtlen időben a kerti ünnepély elmaradása esetén is: a „Hungaria“ szálloda felső terme.

III. Szükséges tudnivalók.

A jogászygyűlés központi irodája (uri-utca) 8. sz. első emelet, a budapesti ügyvédi egyesület helyiségeiben) f. é. szept. 20-tól 26-ig bezárólag naponta reggeli 9 órától esti 5 óráig, 27-én pedig reggeli 9 órától déli 1 óráig leendő nyitva.

A jogászygyűlés hivatalos közlönye, a „Magyar Themis“, a jogászygyűlés tartama alatt naponként reggel jelenik meg és az ülési helyiségekben fog szétosztatni. A napiközlönyért díj nem jár.

A jogászygyűlés vidéki tagjai a magyarországi gőzhajók és vasutakon, különösen: a cs. kir. államvasuton (a Valkány-Perjamosi és Uj-Szöny-Bécsi és Anina-Oriviczai vonalaknak kivételével) f. é. szept. 18-tól okt. 2-ig, a dunagőzhajózási társulat hajóin szept. 15-től szept. 30-ig, a tiszavidéki vasuton szept. 18-tól okt. 5-ig, a cs. kir. szab. déli vasuton szept. 18-tól 1-ig, az első erdélyi vasuton szept. 17. okt. 2-ig, az egyesült

magyar gőzhajózási társulat hajóin szept. 15-től okt. 5-ig, a kassa-oderbergi vasuton szept. 18-tól okt. 2-ig, a magyar-keleti vasuton szept. 17-től okt. 4-ig, a magyar észak-keleti vasuton szept. 18-tól 30-ig, 50%-nyi vitelbérrelengedést élveznek az ide és visszautazás tekintetében, a mennyiben minőségüket az illető pénztárnaknál tagági jegyeik felmutatásával igazolndják.

A jogászygyűlési tagok részére a központi irodában jelvények adatnak ki, (fehérek szalagcsokor: „magyar jogászygyűlés“ — „Pest 1872. szept. hóban“ felirással) melyeknek a jogászygyűlés tartama alatti folytonos viselésére a tagok annál inkább felkérnek, mert e jelvények szolgálndnak az ülések és ünnepélyek, különösen a díszebéd, ismerkedési estély és az állatkerti ünnepély alkalmával rendszerint tagigazolványul. — A váltott tagági jegyek alapján kapják a tagok az évkönyvet és a napiközlöny számait; továbbá ezen jegyek előmutatása mellett a vitelbér leszállítási kedvezményben részesülnek; felkérnek azonban a tagok, hogy esetleges félreértések kikerülése végett tagági jegyeiket is folytonosan maguknál tartani, és kívánatra felmutatni sziveskedjenek.

Az állandó és rendező bizottság jelvénye: fehér-vörös szalagcsokor, „magyar jogászygyűlés“, — „Pest 1872. szept. hóban“ felirással.

A tagok kéretnek, hogy jelvényeiket tagjegyeik felmutatása mellett a központi irodában személyesen átvenni, és a szakosztályok névjegyzékébe leendő felvételüket legfeljebb az első teljes ülés bezártaig ugyanott eszközölni sziveskedjenek. A gyűlésre megjelent tagok névsora közzé tétetik.

Az évkönyv két kötetben jelenik meg, az első kötet tartalmazza az indítványokat és előlegesen küldetik meg a tagoknak, esetleg a jelentkezéskor Pesten fog a tagoknak kézbesíttetni a központi irodában, a második kötet tartalmazandja az összes tanácskozásokat gyorsírói feljegyzés után és utólag fog a tagoknak megküldetni. Az évkönyvért díj nem jár.

A hölgyek részvétel kölcsönözvén az ünnepélyeknek és estélyeknek legfőbb fényt és kedélyességet, felkérnek a családtagok, hogy az ünnepélyekben és estélyeken családbeliekkel együtt sziveskedjenek részt venni.

Az állatkerti ünnepély tekintetében intézkedés történt, hogy úgy a kimenet, mint a bejövét alkalmával elegendő társasági álljon a tagok rendelkezésére, melyek szabott áron közvetítendik a közlekedést éjen át is.

A díszebédhez a jegyek a központi irodában szept. 24-én déli 12 óráig előre váltandók; egy téríték ára (egy üveg asztali bor és kenyér beleértésével) 3 ft.

A színházi díszelőadáshoz a jegyek a szokott áráért a megelőző nap déli 12 órájáig előre válthatók a központi irodában.

További felvilágosítások a központi irodában nyerhetők, a kerti ünnepély részletei a napiközlöny első számában közöltnak.

Kelt Pesten, 1872. évi aug. 22-én.

Elnöki megbízásból

Dr. Siegmund Vilmos,
a harmadik magyar jogászygyűlés állandó
bizottságának titkára.

A német jogászygyűlés.

I.

(Látogatás Bruchsaalban; megérkezés, fogadtatás, jogász lakatya és ismerkedési estély).

Frankfurt, aug. 29.

A frankfurti német jogászygyűlésre Karlsruheból Heidelbergben át menvén, az utbaeső bruchsaali fegyintézetet is meglátogattam. A fegyintézet bejáratánál megjelenvén, utlevelemet mutattam elő; nemsokára az igazgatótól kinyertem az engedélyt s egy vezető kíséretében az intézet megt. kintésére indultam.

E lapok t. olvasó közönsége megbocsát, hogy ha a jogászygyűlési tudósítás előtt néhány sorban a jeles fegyhárról fogok megemlékezni. A fegyház négy óriási szárnyból áll, melyek sugáralakban ugyanazon központi épületből futnak ki; minden szárnyépület háromemeletes, s a központi épületből belátható.

A fegyház magánrendszer szerint van építve, s a foglyok mindegyike saját cellájában dolgozik. Egy pár ily cellában, melyek előtt csinos vaskarzat fut végig, voltam, s valóban meg voltam lepetve azon czélszerű felszerelés és berendezés által, melylyel minden cellában találkoztam: egy kis könyvtár, vízkorsó, mosdó, lebecsátható asztal, szekrény és ágy képezik a

sajátképi felszerelést. Kályha nincs a szobákban, mivel légfűtést használnak; a szobák elég tágasak, világosak, tiszták s jól vannak ventilálva. Egy cipész és egy asztalos czellájában voltam, amabban teljes suszter műhelyt, emobben pedig tökéletes asztalos műhelyt találtam, s ha a foglyok valamelyike nem tud mesterséget, a könnyebben megtanulható iparágak valamelyikére betanítják.

Mindazon tárgyakat, miket a foglyok készítenek, a fegyház igazgatósága elárusítja, s a vételár a fegyház alap javára esik, — azonban a foglyok is kapnak 1—4 irtig terjedő díjazást, mely félretétetvén, kiszabadulásukkor nekik átadatik. Minden szobában órarend határozza meg: a munka, fegyházi oktatás, vallás és más egyéb tanítás idejét, úgy hogy a fogolynak vasárnap délelőttöt kivéve — midőn $\frac{5}{4}$ órai pihenés van engedve, mindig vagy teste vagy szelleme van igénybe véve. Ennyit a munkáról és oktatóról.

A foglyok tiszta, terjedelmes szobákban levén, a betegség és halálozási arány igen csekély; e kedvező körülményben azonban bizonyára a jó, egészséges ételeknek és az emeletekre felvitt vízvezetésnek is van része. Különben a beteg fegyenczek részére kórház is van berendezve, s ezek a közönséges foglyok egészséges, erős ételénél valamivel könnyebben emészthető eledelt kapnak. A rendes eledel: naponta leves, jó adag fűzelék, igen tápláló kenyér, és minden másodnap egy jó adag hus.

Ha a fegyenczek munka vagy séta végett az udvarra ki-mennek, — lebecsült álarczot viselnek. Minden szárnyépület közelében egy egy sétat hely van építve, — melynek közepén a felügyelő tornya van, honnét minden fogoly sétatjára kilátás nyílik, e torony aljából pedig sugár alakban egyenlő hosszú közfalak nyulnak ki, s e falak közötti téren — sétatnak a fegyenczek — egyenkint, egymástól elkülönítve, egymással nem érintkezve. Mikor még a templom és oktatási terem fenállott, még az oktatás alatt is elkülönítve voltak a rabok egymástól, a meny nyiben a félkör alakban épített teremben külön kis páholykákban ültek, melyek közfalakkal voltak egymástól elválasztva. Ezt azonban egy fegyencz — czellájából kitörvén — felgyújtá, s most romban hever; jövő tavasszal újból felépítik.

A fegyház magas nyolcz szegletű bástyafallal van körülvéve; minden szegleten egy bástya és őrtorony van, melynek mélyében az ugynevezett sötét börtönök vannak. Az udvar, az épületek mind gázzal világítvák. A foglyok száma látogatásom napján háromszáz ötvenkettő volt, — kik mind egy évnél hosszabb fogságra vannak ítélve, s így a bádeni nagyhercegségben körülbelül minden 20,000 lélekre 4 börtönre ítélt jut.

A foglyok részére minden módon ügyekeznek kiszabadulásuk idejére egy kis segélyt összeszedni, a visszaeséstől megóvják, s egy évig rendőri felügyelet alá helyezik őket. A szép, nagy, mintaszerűen épített és berendezett fegyház általában jó benyomást gyakorol a kedélyre, — azonban mindazt, mit a merev magánrendszer ellen felhozhatni, bizonyára e fogháznak is hátrányait lépezi, s az Obermayer-féle, vagy az irtrendszernek a különböző rendszerek előnyeit egyesítő jóoldalt: az osztályozás, az átmenet stb. itt nagyon kevésbé vannak figyelembe véve.

A fegyház megtekintése után Heidelbergben keresztül Frankfurtba utaztam, s 28-án délelőtt megérkeztem. A pályaudvarban nagy hirdetések függtek, melyek mindegyike a Saalbau helyiségébe utasította az érkezőt, hol a rendező-bizottság ülésezett. A tagsági jegy előmutatása és a szükséges részvételi összegek lefizetése után egy alkalmi „Featschrift“-címmű könyvet adtak a különféle ünnepélyekhez szükséges részvételi jegyeken kívül, melyben: a jogászgyűlés alapszabályai, programja, napirendje, Frankfurt város tudományosan kidolgozott jogtörténete, a város nevezetességeinek leírása és térképe, a vendéglők címei stb. foglaltatnak. Igen helyes intézkedés ott, hol a jogászgyűlések minden évben más városban tartatnak.

A részemre kijelölt szállásra hajtván, ott a rendező bizottság egy tagja fogadott igen udvariasan, s szobámba vezetett. A ház egy új, kétemeletes épület, s a szállásoló bizottság által ez alkalomra kibéreltetett s egészen új butorokkal a legapróbb részletig felszereltetett; az alkonyatig folyton szóló csengetyűhang jelenté az egyre érkező, jókedvű, jogászokat, kikkel csakhamar megtelt az egész ház. Minthogy ez épületben Themis bajnokain kívül csak a házmester lakott, elneveztük jogász lak t a n y á n a k, s e néven ismerte azt az egész jogászgyűlés; különben a felszerelés és kényelem ellen nem igen lehet pana-

szunk, mert földszint egy tágas terem állott rendelkezésünkre; írószerekkel, hírlapokkal hirdetésekkel stb. pazarul ellátva.

Az ismerkedési estély a fényesen díszített „Saalbau“ nagy termében vette kezdetét esti 7 óra után; a terem szép tágas és magas, de a pesti redout-terem jóval díszesebb. Már ekkor mintegy 5—600 jogász érkezett a nagy német birodalom minden részéből, — Elaszt és Lotharingiát természetesen kivéve, — kik között: dr. Gneistot, dr. Köstlint, dr. Borchardt, — dr. Marquardsent és dr. Zachariä-t láttam a tanári karból; a bírói kar sokkal nagyobb arányban veszt részt, mint nálunk, mert a német feltörvényszékek majd mindegyikét képviselve láttam. Magyarország — nemcsak aránylag, hanem egyáltalában erősebben volt képviselve, mint Ausztria, találkoztam: dr. Környeivel, ki a magyar jogászgyűlés évkönyveinek átadásával volt megbízva, — dr. Gerlóczy Gyula műegyetemi tanárral, Kiss József kir. táblai ülnökkel, Pleszkott budai ügyvéddel, Feldl István dárдай ügyvéddel, dr. Friedmann Bernát pesti ügyvéddel (és nejeivel), jelen volt még Komáromból is egy jogász, továbbá Nagy Ödön nagyváradi k. törvényszéki bíró, és e sorok írója.

Természetes, hogy azonnal összeültünk, és egy csomó jovialis német kollégával azonnal ismeretséget kötve, élénk társalgásba bocsátkoztunk a két ország jogszolgáltatási viszonyai, jogrendszerei stb. felett, midőn végre a sajátképi ünnepély kezdődött.

Dr. Eckhardt frankfurti feltörvényszéki ülnök a szószékre lépett, s a helybeli bizottság nevében üdvözölte az egybegyűlteket; beszédében különösen kiemelte: hogy ha jogtudósok gyűlése valaha hivatalos volt arra, hogy azon jogi kérdéseket megfektse, — mik a jelenkorra nézve oly fontosak — és miknek helyes megoldása jogéletünk jövőjét szerencsésebbé teendő, mint a minő az a multban volt, — úgy a német jogászgyűlés bizonyára hivatottnak érezheti magát; a szellemi képzettség, az értelmi fejlettség feljogosítja arra, hogy minden kérdésben, mely illetőségéhez tartozik, tekintélyének erkölcsi súlyát mérlegbe vesse.

A csinosan előadott és megéljenzett beszédre dr. Schwarze drezdai főállamügyész válaszolt az állandó bizottság nevében; beszédében, mely vége felé kissé politikai és dicsekedő zamatot kezdett nyerni, hangsúlyozá: hogy bármily különbözők legyenek is a jogászgyűlés tárgyai és az azokra vonatkozó nézetek, abban azonban mindnyájuknak azon kell lenni, hogy mindent a német jog és azzal a német birodalom dicsőségével és méltóságával megegyezően alkossanak; a német jog, mit a jogászgyűlés egyenget és alkot, a német dicsőség, erkölcs, és becsület tükré legyen, s hiszi, hogy Frankfurt, a német jogfejlés, becsület és dicsőség városának légköre, melyben a jogászgyűlés mozog, folyton emlékeztetni fogja a tagokat, hogy ők a német jog és becsület apostolai, a nagy német birodalom valódi fiai stb.

Az öndicsőítéstől áradó beszéd, — mit mint gyengeséget egy ily nagy nemzetnél annál kevésbé vehetünk rossz néven, mivel más népek (talán kevesebb joggal) hasonló alkalommal szintén ily hangon szólnak, — lelkes éljenzést keltett.

Ezzel a hivatalos beszédok véget értek, s kiki sietett az asztalokhoz, s ügyekezett valamely keze ügyébe eső Ganymedet megvesztegetni, hogy ételhez vagy italhoz juthasson.

Midőn a bor és sör megoldották kissé a nyelveket s a társalgás zajosabb lett, következtek a toasztok, de igen csekély számmal és kevésbé sikerülve; dr. Bacher stuttgarti ügyvédnek toasztja csendes derűtséget keltett, mivel ez a jó ur Frankfurt város legnagyobb szülöttjét, Európa egyik legnagyobb költőjét, a rég elhunyt Goethe-t éltette. Bacher ural különben még az osztályuléseken is találkoztunk, hol egyre lőtte a bakokat, s bennem azon megnyugtató érzelmeket szilárdította meg: hogy nemcsak a magyar jogászgyűlésnek vannak clownjai, hanem a németnek is, csak hogy a mit nálunk több alak személyesít, az Bacher-ben egyesülve látszik lenni: az unalmaság, szereplési viselkedés, hosszadalmas laposság, provinciális fontoskodás és korlátolttság mind szánalmat és derűtséget keltő vegyületben vannak meg egyéniségében.

A derült hangulat, folyton növekedett, de az idő haladt, s társaimmal én is a jogászlaktanyára ballagtam, melynek kapusa kora hajnalig csaknem szakadatlanul nyitogatta az ajtót, a jó későn, rózsás kedélyhangulatban hazatérő jogászoknak.

Dr. SIPOS ÁRPÁD,
királyi jogakadémiai tanár.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgylés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: Ki legyen a jogászgylés elnöke? Dr. Dárday Sándortól. — A nemzetközi jogtörténet és tudományos fejlődése. Dr. Apáthi István egyetemi jogtanártól. — A tőke. Dr. Berde Áron, kir. jogakadémiai igazgató-tanártól. — Jogirodalom. Dr. Dobránszky Péter jogtanártól. — A kassai ügyvéd-egylet felterjesztése a bírósági személyzet szaporítása tárgyában. — Különléle.

MELLÉKLET: Büntetőjogi szemle.

Ki legyen a jogászgylés elnöke?

Ha e kérdésnek nem kellene elvi jelentőséget tulajdonítanunk; az esetben nem vonnók meg ezen a szakirodalomnak szentelt tért egy személykérdés megvitatásáért, bár mily élénken foglalkoztassa is az a jogászi közönséget. Oly időben azonban, midőn a jogügyek eddigi dillettáns kormányzata ellenében sulyt kell fektetnünk a jogászi közvélemény tömörülésére, — oly időben elvi jelentőséggel bír a jogászi közönség bizalmának nyilvánítása.

A mult évi jogászgylés a jövő iránti bizonytalansággal állott szemben. A kormányzatról leszorítva láttunk egy férfit, ki szellemi erejével lerombolta a hagyományos municzipális s patriarchalis jogszolgáltatás menhelyeit; ki meghódította részünkre a modern jogfejlődés alapját, és tudományos meggyőződésében gyökerező reformtörekvéseinek vázlatát nyújtá oly alakban, hogy azt felesleges Urunk s Királyunk trónbeszédéből mintegy szentesített ígéretnek vehettük s abban egy szebb jövő biztosítékát kereshettük. A habozás és ingadozás nélküli tetterő hiánya azonban elsodorta azon férfit, ki talán az eszmék varázserejébe bízva, figyelmén kívül hagyta a megfelelő anyagi munkakört; elsodorta azon férfit, ki nem tudta eszméit akarátának szilárdságával győzelemre vezetni. De csak az egyén esett áldozatul, eszméi nem. Eszméi élnek; mert hiszen azon eszmék, melyekkel a jogászi közönséget lelkesítette, — a kor eszméi voltak.

Ezt akarta a mult évi jogászgylés Horváth Boldizsár elnökké választásával minél hangosabban kifejezni. Nem a volt minisztert, — mely tévedés némi párhasonlást idézett elő; — hanem Horváth Boldizsárt, mint a szabadelvi reformeszmék lelkes ügyvédét illeték a harsargó üdvözlések. A jogászgylés felkarolta az elejtett államférfit, — ez uton akarván a jövő iránti bizonytalanság tekintetében a kormány értékre adni, hogy mely irányban számíthat a jogászgylés támogatására.

Azóta egy év lefolyása alatt bő alkalmunk lehetett volna tapasztalni, hogy a kormány mely irányban fogja jogfejlődésünk művét folytatni. Fájdalom azonban, csak a stagnatio dermesztő hatályát észleltük és ha az „illetékes” helyről eredő egy-két parlamentáris nyilatkozatot vesszük számba, — még a sötét reakció árnyalatától is kelle félnünk.

A jogászgylés szellemi küzdelel tehát hasztalanul küzdöttünk volna a kor eszméiért, míg a kormány intéző köreiben a bevallott képtelenség volt hivatva döntőleg

határozni a fölött, a mit a nemzet jogtudósai tudományos meggyőződésükként nyilvánítottak.

Ezért szükséges, hogy a jogászgylés újabb kifejezést adjon azon bizalmának, melylyel a Horváth Boldizsár által fönnem lobogtatott reformtörekvések zászlója alatt csoportosult! Ismétljük, hogy nem személyről, hanem elvekről szólnunk, melyeknek összegét Horváth Boldizsár nevében, mint programban egybefoglaltuk. Nem is magát Horváth Boldizsárt ajánljuk újból a jogászgylés elnökéül, mert a bírói kart illeti ez évben azon megtszítettetés, melyben az első jogászgyléskor a jogtanári és a második jogászgylés alkalmával az ügyvédi kar részesült.

A jogászgylés hivatás köréből ki van zárva a közvetlen befolyás gyakorlása akár a kormányra, akár a törvényhozásra. A jogászgylés mint testület sem kérényezési, sem felirati joggal nem él; tekintélyét egyedül a tudomány hatályába helyezvén. A tudomány fejlesztését a jogászgylés önczelul tűzte ki, mert a tudomány mint a napfény sugara egyaránt világít boldog és boldogtalannak; hasznosíthatja azt a törvényhozás és a kormány, a mint épen tudja, vagyis a mint azt hasznosítani képes.

Tekintve azonban, hogy utóbb volt igazságügyérünk elég bátorsággal birt, ismeretlen quantitások tekintélyére hivatkozva, a hazai jogászi közvéleménynyel szembe szállani; és tekintve, hogy az igazságügyi tárca ép most Pauler Tivadar személyében oly férfival lett betöltve, ki mint az első jogászgylésnek egyhangulag megválasztott elnöke, önmaga személyén mérlegelheti a közbizalom nyilvánulásának jelentőségét, — jelezzük újból a mostani elnöki választás által az üdvös haladás utját és emeljünk közbizalmunk piedestáljára egy férfit, ki, nemcsak szoros kapcsolathoz állott eddigi jogi átalakulásunk szellemi működésével, hanem kit most is a reformeszmék bajnokainak élén látunk. Szabó Miklóst, a kir. ítélő tábla elnökét, ki Horváth Boldizsár minisztersége alatt mint államtitkár a legislativ munkálatok élén állott és ki a küzdelmek sikertelenségét belátva, még Horváth Boldizsár lelépte előtt visszavonult, de azért mint legújabbban is a szóbeliség elvén alapuló polgári perrendtartás tárgyában „az előkészítő iratoknak hatályáról” előterjesztett jeles véleményével bizonyítá, hogy velünk harczol s illetőleg, hogy a jogászgylés által vallott elvek alapján küzd a csökönös tudatlanság szülte maradiság ellen, — Szabó Miklóst emeljük a jogászgylés elnöki székére!

Legyen egyuttal a jelzett irány tekintetében a kitünő szakférfiunk általunk óhajtott egyhangú megválasz-

tása ép oly intő szózat a kormányra nézve, mint a mily üdvös hatású lehet azon pártszínezet nélküli közmegelegedés, melylyel Bittó István lemondása fogadtatott.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

A nemzetközi jogtörténet és tudományos fejlődése. ¹⁾

Az emberi nem kulturfejlődésének legfontosabb eredményeként kétségen kívül azon tény jelenkezik, hogy a népek hosszú küzdelmek és keserű ellenségeskedések után meggyőződtek arról, miszerint lételük feltételét az erkölcsi és anyagi érdekek közössége képezi. Az államok souverainitása felett, melyek semmi földi tekintélynek alávetve nincsenek, s önmaguk szabják meg saját törvényeiket, — emelkedik ki az emberiségnek, mint azon egységnek magasztos eszméje, mely a sajátszerűen elszórt különféle népekből alakult ugyan, de erkölcsi világrendeltetésében egy közös célt ismer.

E magasztos felfogás érvényesítése kiválóan a jelenkor érdeme, mely egyrészt a jogegyenlőség valószínűsítésével a magánjog terén, alapfeltételeit biztosította az emberiség eszméjének; és másrészt az államoknak egymás iránti köteleességeik felismerésével, az egyéni jogok legbiztosabb garanciáját teremté. Valóban mi jelentőséggel bírnának a magánjogok, ha az állampolgárok a világforgalom jelen kifejtett alakjában, hazájuk határait elhagyva, jogaik érvényesítésénél egészen az idegen államok önkényétől függnének? Az egyéni jogok teljes érvényesítése csak úgy lehetséges, ha azokat az idegen államok territorialis hatalmán felül álló garanciák biztosítják.

És ez azon pont, melyen a magánjog a nemzetközi joggal érintkezik; az első közvetlenül az egyesek jogviszonyaival foglalkozik; a nemzetközi jog — *jus gentium*, *jus inter gentes* ²⁾, *droit international* ³⁾, *international law* ⁴⁾, *Völkerrecht*; — ellenben, mint az államoknak

¹⁾ Hugo Grotius: *De jure belli et pacis* (Barboyrac) Amstelædami, 1720.; Martens Charl. Bar.: *Guide diplomatique* Leipsic, 1832.; Rottek Carl v., Welker Carl: *Das Staats-Lexicon*. Altona, 1847.; Hinrichs H. F. W. *Geschichte des Naturu. Völkerrechts*. Leipz. 1848—52.; Joh. Ludw. Klüber: *Europäisches Völkerrecht* von Prof. Dr. Carl. Ed. Morstadt Schaffhausen, 1851.; dr. Ghillany F. W. *Diplomatisches Handbuch. Sammlung der wichtigsten europäischen Friedensschlüsse, Congressacten und sonstigen Staatsurkunden vom westphälischen Frieden bis auf die neueste Zeit*, Nördlingen, 1855—1868.; Henry Wheaton: *Historie des progrès du droit des gens, en Europe et en Amérique, depuis la paix de Westphalie jusque' à nos jours*, 4-ème édition. Leipzig, 1865.; dr. Aug. Wilh. Heffter: *Das europäische Völkerrecht der Gegenwart auf den bisherigen Grundlagen*, 5-te Ausg. Berlin, 1867.; Heinrich Bernhard Oppenheim: *System des Völkerrechts*, Stuttgart et Leipzig 1867.; dr. J. C. Bluntschli: *Das moderne Völkerrecht der civilisirten Staaten, als Rechtsbuch dargestellt*. Nördlingen, 1868.; dr. Franz v. Holtzendorf: *Encyclopädie der Rechtswissenschaft, in systematischer Bearbeitung*. Leipzig, 1870.

²⁾ E kifejezést legelőször Zouches R.: „*Juris et judicii feialis, sive juris intra gentes et quaestionum de eadem explicatis*“ című munkájában használta, hogy megkülönböztesse azt a római *jus gentium*-tól. Wheaton: *Historie* Tom. I. pag. 142.

³⁾ Wheaton e szó eredetét következőleg adja elő: „*Ce nouveau terme du droit entre les gens a été depuis adopté par le chancelier d'Aguesseau e depuis changé en celui de droit international, pour exprimer d'une manière plus significative cette branche de jurisprudence qui en general est désignée par le nom de droit des gens.*“ *Historie* az id. h.

⁴⁾ Bentham óta használva. Az angol és amerikai szó-lásmód szerint a *nation* szó annyit jelent, mint a németben *Volk* és a francziában a *nation*. Bluntschli: 54. l. jegyz.

egymásközi viszonyát megállapító, jogilag szükséges rend, vagyis mint azon jogszabályok összege jelenkezik, melyek szokás, kölcsönös megállapodás, vagy szerződések alapján a nemzetek és államok egymásközi jogviszonyait megállapítják és biztosítják. A nemzetközi jog tehát az államok közt a külső államjogot képezi ⁵⁾, ellentétben az államban megállapított jogviszonyokat szabályozó belső, tulajdonképeni államjoggal.

A közös emberi természet azon általános kapocs, mely a nemzeteket az emberiség összességében egyesíti. A nemzetek eredeti joguknál fogva követelhetik, hogy emberi természetük minden más nemzet által elismeressék. E jogot azonban nem látjuk a föld népeinél minden időben elismerve; ez elismerés csak bizonyos körökben, kiválóan pedig az európai keresztény államokban nyert öntudatos kifejezést; miért is a nemzetközi jog, mint kiválóan európai jog jelenkezik. A civilizált nemzetek vannak különösen hivatva és képesítve, az emberi nem általános jogérzetét kifejezni, s a civilizált államoknak, mint a nemzetközi jog képviselőinek és rendezőinek áll főleg kötelességükben, e jogérzet követelményeit teljesíteni, azokat érvényesíteni. Azonban habár Ázsiának, Afrikának és Ausztráliának messze lakó népeinél az európai nemzetközi jognak legprimitívabb és legszükségesebb tételei nyerne csak kétes elismerést, — nem lehet kétségbe vonni, hogy a nemzetközi jog Európa határait tulszárnyalva, előbb-utóbb általános joggá fog fejlődni épugy, mint általánosá lett az európai civilizáció, mely az egész ismert világot átövezi, habár nem mindenütt egyenlő formákban mutatkozik.

Ha a nemzetközi jog történeti fejlődését kutatjuk, vissza kell mennünk a világforgalom eredetére, miután minden érintkezés, melyben a nemzetek béke és háboru idejében egymáshoz állottak, bizonyos jogviszonyt tétel fel. A történelem kétségtelen tanúságot tesz arról, hogy az ókor barbár népeinél is létezett bizonyos — vallásos — tisztelet más nemzetek követői iránt; ⁶⁾ létezett vendégjog és szokásos volt a kölcsönös érintkezés végett követeket használni ⁷⁾, s annak biztosítékul szerződéseket kötni, a háborut békekötés által befejezni.

Az ókor nemzetközi joga azonban inkább negativ természetű volt, mely vallásos érzelmekből vette ugyan eredetét, de rendszerint a legellenségesebb exclusivitásban nyilvánult. A keleti világ theocraticus elve az idegen istenek tisztelőinek mi jogot sem tulajdonított, s az ó-szövetség papjai nem ritkán hirdették a szomszéd idegen törzsök kiirtását. Magában a mózesi törvényhozásban, a rabszolgaság tekintetében, nyilvánuló szelidebb felfogás mindössze csiráit képezi az emberi jogok elismerésének. A patriarchalis monotheismuson átviláglanak ugyan a testvérszeretet sugarai; de a jogérzet megállapítására alig tett többet a semminél.

⁵⁾ Heffter: idézett munkájában 1. l. Bluntschli szerint e megjelölés nem correct, miután a nemzetközi jog lényegileg általános természetű, s mint ilyen az emberiség jogaként jelenkezik. 53. l.

⁶⁾ Már a legrégebbi időben elvként ismertetett el, hogy a követen történt sérelem által az ezt küldő állam sértetik meg, s e sértés a jogos háboru okai közé számított. Dávid, ki Hannonhoz, az amoniták királyához, követeket küldött, hogy ennek édesatyja halála feletti sajnálkozását kifejezze, követeinek megsejtését véres háboru által boszulta meg. A perzsáknál a királyi követek, kik a külföldi államokkal érintkeztek, szent személyeknek tartottak.

⁷⁾ China, 64-ben Kr. e. küldé első követeit nyugotra. Hogy az indus fejedelmek is használtak követeket, törvénykönyveik igazolják, melyek a követséghez szükséges képességről s a követek kötelességeiről intézkedést foglalnak magukban. Az egyptomiaknál sem volt ritka a követek használása, kik ki-tűnő jogokat élveztek és szent személyeknek tartottak.

A classicus hellen nemzet, melynél az egyedüli jogforrást az állameszme képezte, a nemzetközi jogot valódi jelentőségében nem ismerte. A vallás, nyelv és kultúra közössége a hellen városok közt a nemzeti egység és testvériség érzetét megállapította ugyan; a hellen városok lakosai egymást testvéreknek tekintették; az amphyctionnak szövetsége¹⁾ kétségen felül egyik legkitünőbb mintája volt az államszövetségeknek; e szövetség, mely a szövetségesekek egymás, vagy idegenek közti viszályait külön e végre választott bírái által elintézte, mely a követési, hadizenési és békekötési jogot gyakorolta, mely végre a menedékjogot törvény által szabályozta, bizonyos tekintetben nemzetközi jelleggel bírt; e jelleget azonban csak a szövetség tagjaival szemben tartotta meg, s maguk e szövetség tagjai, a többi ugynevezett barbár népekben természetes ellenséget láttak, kik ellen a háboruban a cselelt és erőszakot jogos eszköznek tartották. A ki valamelyik államnak nem volt polgára, jog nélküli barbárnak tekintett; a tengeri rablás dicsőségnek tartott²⁾; a görögök azon szabályokat, melyeket az érintkezésben egyéb nemzetekkel a követek, a menhelyek, a szerződések és a hadviselés tekintetében követtek, nem azért tartották meg, mintha azok megtartására magukat jogilag kötelezve érezték volna; hanem mert e szokás a vallás, eskü, vagy az istenek oltalma alá helyezettnek tekintették, s annak megsértését a vallással ellenkezőnek tartották volna.

Tulajdonképeni nemzetközi jogot a rómaiaknál, a jogtudomány e genialis művelőinél sem találunk. A tizenkét tablás törvény eme szavai: *adversus nostem aeterna auctoritas esto*; továbbá a justiniani jogban is fenmaradt elv, melynél fogva azon nemzetek, melyekkel szövetség nem létezett, mint *hostes* tekintettek³⁾. eléggé mutatják, hogy a nemzetek jogai iránt a rómaiaknál sem találunk kedvezőbb felfogást, mint a helleneknél. A rómaiak nemzetközi joga — *commune omnium hominum jus*⁴⁾, vagy *quod apud omnes gentes peraeque custoditur*⁵⁾ — alig tekinthető egyébnek, mint a különböző nemzeteknél egyaránt divatozott, s nagyjából magánjogi dolgokat tárgyzó jogszabályok összegének. Oly nemzettől, melynek egyedüli törekvése a világ meghódítása s uralmának kiterjesztése volt, nem lehetett várni, hogy a nemzetközi jog lehetőségét elismerje, s azt összpolitikája ellenére

megállapítani törekedjék. Mindamellett nem lehet tagadni, hogy a rómaiaknál találunk első nyomaira a civilizált nemzetközi jognak⁶⁾. A rómaiak, mielőtt valamely nemzet ellen háborút indítottak volna, követelésüket követik — *feciales* — által jogi formában bejelentették, s a követelés megtagadása esetében a háborút ünnepélyesen megizenték. Habár a háboru alatt kegyetlenül és kímélet nélkül jártak el, a meghódított népek szokásait és vallását oltalmazták. Mindez később a császárság politikájában oszlott fel, mely a gyengébbek irányában nagyszerű és kíméletes, de világhódító tendenciájában, ha kellett, különösen vetélytársak ellen, megsemmisítő volt. E politika midőn messzeható gondolat az ismert világot, mint osztatlan egészet foglalja egybe, felemelkedett ugyan a humanizmus magasabb eszméjéhez, de a nemzetközi jog megállapítására azért nem vezethetett, mert célja nem a nemzetek közt létesítendő jogközösség, hanem Róma korlátlan uralmának biztosítása volt.

(Folyt. köv.)

A t ö k é r ő l .

(Vége.)

De mert a munkának mindent átható befolyását mindenki elismeri, tőkének kell-e azt, vagy az abban nyilvánuló munkaerőt nyilvánítani csak azért, mert az is termelő hatálya s az ember ezen erők hatalma által termeli gazdasági javait? Kétségen kívül nem. Az ember csak a benne nyilvánult összes erők bírása, csak minden szerveinek összhangzó kombinációja által ember; benne az idegerőt az izomerőtől, vagy a munkaerőt a tényleg nyilvánuló munkától csak gondolatban lehet izolálni; de tényleg soha az embernek megsemmisítése nélkül. S mi következik ebből? az, hogy a munkaerőt, vagy annak tényleges működését nem állíthatjuk az ember külön segédeszköze vagy tőkéje gyanánt. Az ember különböző alkatelemei szolgálják egymást s mindenik az egészet, de a nélkül, hogy egyik a másiknak, vagy az egésznek tőkéje volna. A tőke oly munkatermék, mely az embernek segédeszközüül szolgál a javak termelésében. S ha az embert úgy képzeljük is, mint egy bámulatos gépet, melyt növelni, vagyis építeni, javítani kell, de ki merné azt állítani, hogy az ember egész lényében emberi munka eredménye? A különböző tőkékben működő természeti erőket az ember hatalmába kerítvén, azokat saját céljaira tetszése szerint irányozza, de mondhatja-e, hogy az emberben működő erőket meghódította s azokat tetszése szerint irányozhatja? A geniusz, a lángész, a kiváló észtehetségek, az életirányt szabó hajlamok stb. aligha emberi munka termékei kizárólag; az ember tehát valamivel mégis több levén, mint csupán emberi munkatermék, s maga magának sem egészben, sem részleteiben munkaeszköze nem lehetvén, tőke gyanánt őtet szerepeltetni nem engedi a logikai következetesség, annál kevésbbé a nemünk iránt tartozó tisztelet.

Ha az ember, mint minden tehetségeinek, veleszületettnek vagy művelés által szerzettnek, egyeteme működteti erőit javak létrehozása céljából, az által csak termelő munkát létesít. A különbözőleg minősített tehetségek különböző munkatermékgyártást készítenek, s a különböző munkatermékek az emberek által különbözőleg becsültvén és jutalmaztatván, ez alapon a qualifiéalt és nem qualifiéalt tehetségek jogai kellő te-

¹⁾ Ily szövetség, mely eredetét Amphyctiontól Deucalion és Pyrrha fiától vette, Görögországban több volt, ezek legnagyobb része iránt azonban történeti adatokkal nem bírnak; legnevezetesebb a delphi szövetség volt, mely Görögország legtöbb államát egyesíté magában. E szövetségbe tizenkét görög állam küldött két-két követet, kik nagy ünnepélyességgel ültek össze a felmerült viták elintézése végett. Ha a vétkesnek talált nép a kiszabott pénzbírságot bizonyos időre meg nem fizette, annak kétszerese rovatott rá, s ha ezt sem fizette meg, a szövetség fégyverrel kényszeríté engedelmességre, mint ezt a tiz éves phociai, vagyis szent háboru példája mutatja. E szövetségről, melyhez később harmincz állam tartozott, még Antonin római császár idejében is tétetik említés.

²⁾ Oppenheim: 11. 12. 1.

³⁾ L. 5. §. 2. D. de captiv. (49. 15.) . . . nam si cum gente aliqua neque amicitiam, neque hospitium, neque foedus amicitiae causa factum habemus. Lásd továbbá l. 24. ugyanott, és Cod. VIII. 51. (50.)

⁴⁾ §. 1. Instit. (1. 2.) de jure nat. „Omnes populi qui legibus et moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi omnium hominum jure utuntur”; továbbá l. 1. §. 4. D. de just. et jure (1. 1.), „Jus gentium est, quo gentes humanae utuntur; quod a naturali recedere facile intelligere licet, quia illud omnibus animalibus, hoc solis hominibus inter se commune sit.”

⁵⁾ §. 1. Instit. (1. 2.); l. 9. D. de just. et jure (1. 1.) „Quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peraeque custoditur, vocaturque jus gentium, quasi quo jure omnes gentes utuntur.”

⁶⁾ A rómaiakat illeti kétségtelenül az érdem a nemzetközi jog első művelését illetőleg; ők alapították a collegium feciale-t, melynek feladata a nemzetközi jog körébe eső ügyek vezetése volt. A jus feciale joggal tekinthető a nemzetközi jog törvénykönyvének, melyben a háboru és békét, a szövetségeket, az idegen követekkel bánásmódot, s általában az idegen népekkel elintézendő államügyeket tárgyzó intézkedések foglaltattak. A mi ezen intézmény keletkezését illeti, a régi írók majd kivétel nélkül megegyeznek abban, hogy a collegium feciale-t Numa Pompilius alapította, kinek unokája Ancus Martius a collegium szabályait tetemes pótlásokkal kiegészítette. Livius (libr. I. cap. 32.) a feciale collegiumot Ancus Martiustól származtatja.

kintetbe vételt nyerne a nélkül, hogy egyiket, vagy mindenkét különböző jelentőségű tőkévé kellene bélyegezni.

De áll-e ez a társadalmi emberről? A társadalomban, mint tényekből tudjuk, az ember embertársát hatalmába keritheti, annak nemcsak munkaereje, hanem személye felett is szabadon rendelkezhetik saját céljai előmozdítására. Ez esetben az ember gazdasági tőkévé válik, s mint tudjuk, minden rabszolgatartó rabszolgáit tényleg tőke gyanánt is számítja gazdasági üzetében. De az embertőkék a civilizáció által el levén ítélve, azokkal a mai nemzetgazdaságnak nincs számolni valója. Azonban a társadalmi szabad ember is a munkamegosztás alapján munkája nagyobb részletével embertársai céljainak szolgál, s ennek folytán egyik ember munkaereje a másiknak eszközévé válván, azt lehet következtetni, mint ezt Carey tette, hogy a társadalmi nagy munkafolyamban egymást támogató egyes munkások munkaerejét tőke gyanánt kell, hogy tekintsük, oly tőke gyanánt, mely a népesség szaporodásával, a társulási hajlam és erő növekedésével gyarapodik, azok csökkenésével pedig fogy. Az a nézet, mely a munkaerőt a tőkefogalom keretébe vonja, még szilárdabb alapot látszik nyerni annak megoldása által, hogy vannak a mai társadalomban is oly emberek, kik jogilag ugyan szabadok, de gazdaságilag függő állapotban vannak; a kiknek önfentartásukra nézve egyedüli segélyforrásuk a munkaerőben állván és saját munkájuk gyümölcseinek megérését, illetőleg az előállítás és a szükségletehöz jutás bevégezését bevárni képesek nem levén, azt bérbe adni kényszerülnek s ennek folytán eszközeivé, tőkéivé válnak a bérbe adóknak. A bérért dolgozó munkások munkaereje tehát tőkejelleggel bírna, annnyival inkább, mert az a vállalkozónál is a pénz alakjában előlegezett önfentartási eszközök helyébe lép, s mint ilyen a termelés feltétele, tőkéje gyanánt szerepel.

Azonban, ha a javak létrehozására célzó emberi tevékenység az izolált embernél munka és nem munkaeszköz, az, a valószínűség teljes mértéke szerint, a társadalmi ember által fejtve ki, sem vetkezik ki a természetéből, megmarad tehát munkának, csak hogy jellege némileg fátolyoztatik a megváltozott viszony által. Vegyük csak a munkamegosztás szerinti termelést, s az ez által előidézett kicserélését a javaknak szemügyre. Ha valaki például, egész tevékenységét gabnatermelésre összpontosítja s termelt gabonája azon részletét, melyet saját szükséglete nem vett igénybe, más oly munkásoknak bocsátja rendelkezésére, a kik viszont az ő többi szükségleteinek a tárgyait bocsátják az ő rendelkezésére, itt nem tulajdonképeni munka, hanem tárgyhöz ragadott, már állósított munka, vagyis gazdasági javak cseréltetnek ki egymással; munkánk az általuk létrehozott munkaeredmények által használ egyiknek is, a másiknak is, de nem direkte a munka álta, s így a munka, mely közvetlen, tehát mint munka, át sem megy egyik vállalatból a másikba, munkaeszköze sem lehet egy idegen munkászernek. A mező gazda munkája nem munkaeszköze az iparos vagy kereskedő munkájának azért, mert a nyers anyagokba betelepült mezei munka munkatermék alakjában tőkéül szolgál az iparos munkájának, s ez felfogva az iparczikkek által viszont tőkéje a kereskedőnek. S ha a különböző szakmunkák combinatioja, a társadalmi élet és közreműködés folytán, kiszámíthatatlan előnyökben részesíti mindenik szakmunkást, ez tulajdonképen azt jelenti, hogy a társadalom életfeltétel minden egyes emberre nézve, épen mint a test egyes tagjaira nézve, a combináltság egy szerves egésze; de azt se, hogy sem jelenti, hogy egyik társadalmi tag munkája tőkéjévé válik a másik munkájának a combinatio folytán.

De a bérbe dolgozó munkás megfizetett munkája mégis talán tőke, mert eszköze a vállalkozó, vagy munkáltató céljainak? A nemzetgazdaság szempontjából a megfizetett munka itt is csak termelő tevékenység marad, csak az változik, hogy a munkás nem a saját termelte specifikus javakból kapja ki a munkáját illető részletet a termelésből, hanem korábban, tán mások által termelt javakból, még pedig a munkás szükségletei indokából, előbb, hogysem az általa termelésbe vett javak elkészülnének és hasznosíthatnának. Itt eltakarva hitel általi vásár történik, a mennyiben a munkás a munkában voltaképen termelőként javakat cserél már kész javakért, mert hogy neki a bér által képviselt javakat a munkáltató nem magáért a munkáért, hanem az ettől termelni remélt javakért adja, az bizonyos. De szintugy bizonyos az is, hogy a munkás és munkáltató cserevásárt végeznek, hogy pedig ez által a cserélő felek, vagy a cserélt tárgyak egyik a másiknak tőkéjévé válnak, azt állítani nem lehet. De menjünk tovább. A munkás azon előnyért, hogy munkája gyümölcset előbb kikapja és hasznosíthatja, hogy sem a munkájával segélyezett termelés bevégződnék, mintegy kár-

pótlásul s a kapott hitel biztosításául, lemond a munkáltató javára azon jogáról, hogy ő maga legyen intézője saját munkájának, de ezen cselekvény nem másítja meg a munka természetét; a munka feletti intéző változik, hanem a munka megmarad az, a mi volt, t. i. munka.

Azt sem lehet tagadni, hogy a munka megvételében nyereség vagy haszonvétel fordul elő; de ezt a nyereséget, mihelyt az alku a méltányos igények tekintetbe vételével történik, mind a két vásárló fél, t. i. munkás és munkáltató kapja; onnélfogva vagy mind a kettő kölcsönösen tőkéje egyik a másiknak, vagy pedig épen egyik sem az. A valóságot az utóbbi eset fejezi ki.

Ha mindezek mellett is a bérbe vett munkánál mindenképen tőkét kell találni, az bizonyosan nem magában a munkában, hanem a munkáért, tulajdonképen pedig a munka leendő termékeiért előlegezett javakban keresendő; a melyek még akkor is tőketermészetűnk, ha élvezeti javakban állanak.

E szerint nemcsak a társadalmi, hanem a bérért dolgozó ember munkája is kisiklik a tőkefogalom alól.

Dr. BERDE ÁRON,
kir. jogakad. igazgató-tanár.

Jogirodalom.

Reflexiók dr. Concha Győző urnak a „Jogtud. Közlöny“ idei 29-ik számában megjelent bírálatára.

Dr. Concha Győző egyetemi magántanár ur „Társadalmi bajaink“ című munkáját azon nem várt tiszteletben részesíté, hogy a „Jogtud. Közlöny“ idei 29-ik számú főívének nagyobb felét igénytelen munkám bírálatával tölté be. Concha ur ezen bírálatát következő sorokkal vezeté be:

„Dobránszky munkájával a napi sajtó eleget foglalkozott; engedje meg tehát, hogy hozzá komolyabb szempontból szólhassunk.“

Ezen nyilatkozat rám nézve több tekintetből értékes; értékes különösen azért, mert jogalapot nyújt azon várákozásra, hogy nem holmi szellemi komédiás izetlen feuilletoni handabandái fogják halálra kínozni a tudomány és igazság magasabb élveihöz szokott érzékeket; hanem egy igazságok- és alapokban dús okoskodás fogja elének tártani szellemvilágát, hogy eszmekincseivel felékitse és gazdaggá tegye a körébe vont olvasót. Eddigi recensenseim legnagyobb száma azon ezermesterek közül való volt, a kik mindent, de mindent tudnak a világon, és a kik a napi lapok tárczáiban mulattatják a közönséget; ezen ezermesterektől, a kik ép oly imposáns önteltséggel „bírálják meg“ a mély tudomány termékeit, mint bármely fűzfapoéta holdkörös verseit, a kik előtt mindegy: jogi, közgazdasági, statisztikai dolgozatok vagy beszély, regények, szindarabok; tőlük, kik egyenlő bravourral írnak a politikáról, művészetről, épugy, mint a lóversenyekről, vagy a spectral analysisről, szóval: mindenről és még valamiről, — ezen ezermesterektől természetesen tudományos dolgokban hasztalan vár az ember valami okulást, valami tanulságot; annál jobban esik végre valahára egy oly bírálóval találkoznom, a ki „komolyan“ ígérkezik, és a ki talán nem talál tulkövetelőnek, ha tőle, mint tudományos bírálótól, tanulni kívánnék valamit.

E lapok komoly terén nekem sem lehet szándékom, vagy jogom holmi tárczacikkírói elmefuttatásokkal szélmalom-harczokat vívni; hanem megkísérlem Concha ur bírálatából kiszemelni az érdemleges és tudományos vitára alkalmas helyeket, hogy hivatott küzdmezőn találkozhasanak a harcra kelő eszmék.

Concha ur szerint nagyon sok kérdéssel foglalkozom, „legalább is harmincz nevezetes társadalmi kérdéssel“; huszonhét sorral alább pedig szóról-szóra ezeket írta: „Munkája érdeműl kell felemlitenünk azt is, hogy speciális kérdést tűzött maga elé, mi nálunk — a kézikönyvgyártás hazájában — ritkaság.“ Hát már most mit higyek Concha urnak?! Egyszer megró, mert sok kérdéssel foglalkozom, másszor pedig megdicser, mert „speciális“ kérdést tűztem magam elé! Jó lett volna, ha kritikusom kritikusabban járt volna el és ne hitte volna el Ábrányi Emil ur a „Delejtű“ tárczáirójának szakállára azt, hogy sok kérdéssel foglalkozom. Munkámnak a címe következő: „Társadalmi bajaink különös tekintettel az

öngyilkosságra.“ Ezen czim — hogy megmagyarázzam annak, a ki nem ért magyarul — annyit tesz, hogy elősorolom, a mennyire tudom, társadalmi bajainkat; de nem azért, hogy egyenkint önálló fejtegetés tárgyává tegyem azokat, hanem azért, hogy kimutassam azon okozati összefüggést, mely összes társadalmi bajaink és az öngyilkosság között létezik. A ki figyelemmel olvassa át munkámat, fel kell ötlenni előtte azon ténynek, hogy minden egyenkint felvett társadalmi körtümenében az öngyilkosságnak egy-egy okparányát és tényezőjét keresem és mindig azt törekszem kimutatni, hogy az öngyilkosság rendszeren nem egyetlenegy oknak, hanem a társadalmi bajok egész okhálózatanak szüleménye. Midőn aztán részletesen elemezem az egyes társadalmi bajok és az öngyilkosság közötti okozati viszonyt, célzatom az volt, hogy kimutathassam az egyes társadalmi körjelenségeknek befolyását, ezen befolyás mérvét és irányát az öngyilkosságra. Munkámnak egyetlen egy tárgya van — az öngyilkosság, mely veres fonálként vonul át összes fejtegetéseimen; azon szempontok, melyek alatt a többi társadalmi bajokat szerepeltetem, csakis viszonyítások az öngyilkossághoz. Keresem — mint mondtam — azt, hogy minő okozati viszonyban áll minden egyes társadalmi baj az öngyilkossággal. Munkámnak épen ezen okozati viszony megállapítása, e viszony jellegének és intenzivitásának meghatározása képezi érdemleges tárgyát és feladatát. Munkám 10-ik lapján a következő sorokat írom: „Az öngyilkosság, mint minden emberi cselekvény, testi vagy belszerkezeti, majd kültermészeti és végre társadalmi tényezők közrehatásának szüleménye. Mindezen uráló körülmények okszerű viszonyzatban állanak az öngyilkossággal, — mint okozathoz.“ Munkám alapgondolata az épen idézett sorokban van. Ezen igazság tudományos megállapítása és tényezőinek feltüntetése az, a mire monográfiámban vállalkoztam; e vállalattal szigorúan tudományos térre, a morálistatisztika házában egészen miveletlen terére léptem; alapom, eszközeim, forrásaim, eljárásom szigorúan tudományos, csakis a modort, az irányt választám célzatosan úgy, hogy — ha lehet — ne csak a tudomány emberei, hanem minden magyar ember által megértessem magamat.

Concha ur azt is mondja, ésezt úgy látszik P.-től tanulta, hogy reformeszmém némoslyike nevétséges. Azoknak az olesó bírálóknak, a kiknek a nevetés az érvök, elmondtam mondani valómat a „Jogtud. Közlöny“ előbbi számaiban. Komoly és még a mellett tudományos embernek bármely eszmére minden indokolás nélkül azt mondani, hogy „nevétséges“, magában véve már nem tudományos, még kevésbbé férfias dolog. A tudomány még sokkal tudatlanabb, mintsem valakinek újabban felmerülő eszmék felett oka és joga lehetne nevetni. Ha valamely eszme nevétségesnek tűnik fel, ez még magában véve korántsem annyit tesz, hogy az valóban nevétséges is; be kell előbb tudományos eszközökkel bizonyítani valamely gondolat hasznavehetlenségét és nevétséges voltát, de valamely kritikaellones ember egyszerű nevetése még korántsem bizonyít a kinevetett eszme rovására. A tudományos vitákban nem nevetni szokunk, hanem eszmék ellen eszmékkel, érvek ellen érvekkel küzdeni.

Concha ur továbbá a „Hon“ Gy. A. nevü tárczacikkezőjével azt állítja, hogy munkámban csak eredményeket, okozatokat számlálók elő, okokat pedig nem. Fentebb már bőségesen kimutattam, hogy munkámban épen az okok és okozati viszony felderítésével foglalkoztam a legbősebben, erről egész monographiám tanuszkodik, különösen pedig utolsó munkám 10, 33—38, 27—30, 117—121. lapjaira. A ki ezen lapokon olvassa fejtegetéseimet, és mégis hajlandó azt állítani, hogy munkámban a tünemények okaira nem vagyok figyelemmel, az kézzel fogható tényeket tagad, tagadja azt, a mit saját szemeivel látott. Már pedig én arról nem tehetek.

Munkám hiányául emliti bírálóm, hogy a társadalom fogalmát nem definiáltam; mert ő azt gondolja, hogy ezen definitio nélkül „kísérleteket tenni lehetetlen, mivel a tárgy, melyen vizsgálódni, kísérleteket tenni akarunk, ismeretlen quantitas.“ Ez egészen félreértés, mert az én kísérleteim és vizsgálódásaim tárgya az öngyilkosság, nem pedig a társadalom; különben bírálóm felfogása munkám által tényleg meg van czáfolva, mert az öngyilkosság felett akadálytalanul tehetém és tettem is vizsgálódásaimat. A társadalmat, a mennyire az speciális céljaimhoz szükséges volt, jellemezni törekedtem, a mint azt bírálóm is elismeri.

Bírálóm azt is megrója, hogy én nagyobb jelentőségűnek tartom a társadalomban a vallást, mint az anyagi tényezőket. Concha ur ezen feltevését egyszerűen tagadom, annál is inkább,

mert Concha ur merő állításainál egyébbel nem tudná erősíteni ama feltevését. Öngazolásom végett legyen szabad kérdéses munkámból csak egypár helyet idéznem. A VI. VII. lapon következőket írom: „Voltak és vannak, a kik azt gondolják, hogy a társadalmi életben főképp az anyagi erők és tényezők azok, melyek hullámokat vernek. Ezen feltevés azon félszükséghez vezet az elmélet és gyakorlat embeiroit, hogy a tudományban és életben főképp az anyagi érdekeket kívántak felkarolni, vajmi keveset törődtek e mellett, sokszor csak egy kegyelempillantást vetettek a társadalom vallási, erkölcsi, szellemi állapotaira. Mintha az erkölcs és értelem, meg a vallás tényezők sem volnának a társadalomban! Én nem kívánom a szélsőségek példájára azt állítani, hogy a vallás-erkölcsi és értelmi állapotoktól függ minden, hiszen ez állapotok maguk is részben természeti okok és tényezők gyümölcsei, hanem tény, „hogy azok visszaható, képző és alkotó erővel bírnak az ember és társadalmak életében.“ Esorokban egy szóval sincs a vallás az anyagi tényezők fölé helyezve, csakis azt állítom, hogy a vallás és erkölcs is tényezők a társadalmi életben. Még részletesebben igazoltatnak a 198—200. lapon fekvő soraim. „Az igazság és jó nem oly gyöngyök, melyek uton-utfélen hevernek mint a kavics, hanem az erőfeszítő munka és az üdvös gondolatok tengernyi mélyén találhatók.

Dolgozni, buvárlani, izzadni, a mélységekbe bocsátkozni kell értök. Semmi sincs ok nélkül: a csudák — mesék! Dolgozunk és fáradnunk kell, hogy gazdagságot gyűjtsünk, hogy fedezhessük szükségleteinket; de a gazdagság időt és eszközöket ad arra, hogy szellemi és erkölcsi szükségleteinket is fedezhessük. A gyár és eke szorosan összefügg az erkölcsiiséggel, melynek földjét szintén csak izzadva lehet művelni; így jelentheti a gazdagság egyszersmind az erkölcsiiséget; mert a míg az embernek az után kell látnia fejszével és ásóval kezében, hogy mindennapi kenyerét megkeresse: addig sem idő, sem eszköz nincs a művelődésre, mert első a lét! A műveltséghez már félroított és megtakarított tőkék — nagyon kellenek. Dolgozzunk, hogy gazdagodjunk, gazdagodjunk, hogy művelődjünk, művelődjünk, hogy erkölcsünk és boldogságunk legyen.“

Már hangosabban lehetetlen volt kifejeznem azon rendkívüli súlyt, melylyel az anyagi tényezők a társadalomban bírnak; és ugyanezen szellem hatja át az egész munkát, csakhogy én nem tudok egyoldalú materialista lenni, hanem tényezőknek tartom a társadalomban a vallást, erkölcsöt, értelmi erőket is, olyannyira, hogy a társadalom üdvét nem egyetlen tényezőtől várom, hanem a vallási, erkölcsi, értelmi és anyagi erők összhangzó és együttható működésétől. Ezen összhang nélkül nincs üdv. Javak nélkül nem művelődhetünk, műveltség nélkül nem javulhatunk, erkölcsök hiányában megölik, kirabolják, meglopják az emberek egymást. Ezen üdvös összműködés hiányában az érdekek kívánatos összhangját az érdekek károkozó ellentéte, az egyetemes békét mindenkinek háboruja mindenki ellen fogja helyettesíteni. Ez az én álláspontom, nem pedig az, melyet Concha ur indokolatlannak nem tulajdonított.

Dr. DOBRÁNSZKY PÉTER,
jogtanár.

(Vége köv.)

A kassai ügyvéd-egylet felterjesztése a bírósági személyzet szaporítása tárgyában.

Nagyméltóságú miniszter ur! Mult évi június 15-én az igazságügyi tárca átvétele alkalmával egyletünkhöz intézett azon kegyes felhívása folytán, hogy a gyakorlati igazságszolgáltatás feletti örökösben a törvények előkészítésében közreműködjünk, mult évi június 24-én tartott rendes ülésünkől siettünk Nagyméltóságodat biztosítani, hogy nemcsak alapszabályainkban foglalt kötelemünkél fogva, hanem hivatásunk érdekében is egész odaadással s buzgalommal igyekvünk becses kívánatának megfelelni.

Már több ügyben volt alkalmunk ennek megfelelőleg Nagyméltóságodhoz járulni, de alig volt azok közt fontosabb, mint melyben jelenleg szót emelünk.

Méltán elismerjük, hogy Nagyméltóságodra azon munkában, melynek egyidőben százakra menő társas és egyes bíróságot kelle életre hívnia, — ember feletti feladat várt, s elismerjük, hogy úgy a szervezés, mint a kinevezés műve kedvező fogadtatásban részesült, azonban ezen első szervezés csak oly keretnek tekintettük, mely alapul szolgál a szükséghez ké-

pest további fejlesztésre, hogy ilyképen legújabb törvényeink által főbb alkatelemeiben a tudomány színvonalára emelt bírói szervezet az igazságszolgáltatás igényeinek s a közönség érdekeinek a gyakorlatban is megfeleljen.

Mi s általában a szakértők, kiknek az évről évre szaporodó törvénykezési ügyek minő s mennyiségét tanulmányozni alkalmunk volt, — mi hamar tisztában valánk azzal, hogy a kassai kir. tvszék és járásbíróshoz kinevezett bírák s tisztviselők a közeljövőben reájuk váró nagymérvű munkának a legfeláldozóbb buzgalommal sem lesznek képesek megfelelni, s hogy a felosztatott bíróságoktól átvett hátralékok roppant halmaza az új beadványok összetorlódását fogja maga után vonni, mindazonáltal ismerve a kezdet nehézségeit s várva a további intézkedéseket, csak határozott tények s kézzel fogható eredmény kiderítése mellett kívántunk Nagyméltóságodnál segítségért esedezni.

Ily tényekül jelenkeznek az alább jegyzett számok:

Folyó évi január 1-től július 1-ig egy fél év alatt, hozzáadva, hogy január hóban tényleg szünet volt, — a tvszéki ígatóba következő beadványok folytak be:

1) polgári	4537
2) bünyenyítő	767
3) pénzügyi	1176
4) telekkönyvi	2670

összesen 9150

A kassai kir. járásbíróshoz pedig:

1) polgári	4183
2) még be nem ígatott, a felosztatott bíróságoktól átvett perek	220
3) bünyenyítő	842
4) kézbesítések iránti megkeresések	1772

összesen 7017

a mi annyit jelent, hogy az év végével a tvszéknek majd 20,000 a járásbíróshoz 15,000 száma lesz.

Ha ehhez hozzá vesszük még, hogy a tvszék a váltó, hagyatéki s más tárgyalások s tanuhallgatásokkal, cégbejegyzésekkel stb. van elfoglalva, a járásbíróshoz polgári osztályánál 5 hónapon át 1000-nél több tárgyalás 200 tanuhallgatás tartott, hogy közjegyzői intézmény hiányában a hitelesítések, végül a panaszos felek kihallgatása mily temérdek időt vesznek igénybe, ugy azt hisszük, elég élénk vonásokban rajzoltuk le e bíróságok munkakörét.

E munka feldolgozására a tvszéknél hét rendes bíró neveztetett ki és egy szolgálattétel végett beosztott.

A jelenlegi ügyállásnál a 8 bírói állomás kellő munkabeosztás s ügybuzgalom mellett az ügyek kielégítő vitelére reményt nyújthatna azon esetben, ha ehhez a forgalmi szakban kellő segédszemélyzet — legyen az joggyakornoki vagy aljegyzői néven — járul, hogy legalább minden bíró mellé egy joggyakornok vagy aljegyző jusson. Ezek azután összeállíthatnák a perkivonatokat, fogalmazhatnak a közbeeső végzéseket, átiratokat, felterjesztéseket stb.

Ezen berendezésnek számos előnye volna.

Nagyobb ténny nyíthatnák a joghallgató fiataloknak, hogy tanulmányait végezve alkalmazást nyerend, ezzel főleg szegényebb sorsu ifjak volnának a bírói pályának megnyerhetők, kiknek leginkább kell küzdeniök a kezdet nehézségeivel s kike miatt a bírói pályától elidegenítvők; elérnének a kellő átmenet a tanulmány elvégzése és a hivatalba lépés között, mi jelenleg, midőn a bírói pálya a nagyobb fizetéssel s fontosabb teendőkkal ellátott jegyzőnél kezdődik, korán sincs biztosítva, — továbbá ezen ifjak a bírák felügyelete alatt gyakorlatilag kiképezve a bírói kar folytonos kiegészítésére megbecsülhetlen iskolául szolgálának, s végül ezek végezvén a kisebb fogalmazványokat, a bírák az érdemleges perek, a fontosabb bünesetek elitélése nagyobb gondot, több időt fordíthatnának, mert épen az a legnagyobb calamitás, az a legnagyobb viszásság, hogy a helyes munkafelosztás elveinek mellőztével a jogi képzettség magas fokán álló bíró idejének legnagyobb részét az idező, végrehajtási stb. végzések gépies kitöltése foglalja el, és e miatt a fontos perek, hagyatékok, bünesetek elintézésének el kell maradniok, — viszás ez pénzügyi tekintetben is, mert hiszen az 1700 ft fizetéssel ellátott bíró nagy részt azt végzi, mit fizetésének egy negyedével dotált gyakornok szintén igen helyesen elvégezhetne; épen olyan e rendszer, mintha a katonai szolgálat, őrállás, magasb tisztok által teljesítenék, közlegény pedig alig volna.

Ha tehát a tvszéknek ezen aránylag jelentéktelen segély megadatik s némileg a kezelő személyzet is szaporítatik, ugy reméljük, hogy itt az igazságszolgáltatás késedelmes volta miatt panasz nem lesz.

De legkirívóbb a helyzet türehtlen volta a kassai járásbíróshoz.

Nem szükséges e tekintetben csak arra hivatkoznunk, hogy ez első fél év alatt a 8 bírói állomással ellátott tvszéknél 9150, a három bíróval ellátott járásbíróshoz 7017 szám folyt be, melyek közül a legtöbb teendőt igénylő polgári beadványok száma 4183, a tvszék ebbeli beadványainak számát 4537 majd elérte, a bünyenyítő ügyek pedig azt majd 100 számmal felülhaladták.

Ehhez járul még, hogy e járásbíróshoz az egyik bíró csak a bünyvádi vizsgálatokkal és a kihágások elintézésével van elfoglalva, és ha e teendőinek csak megközelítőleg is megfelel, igen nagy munkát végzend, — miért a polgári, hagyatéki s már folyó ügyek, melyeknek száma az első félévben a főnebbiek szerint összesen 6175-öt tett, egészen a másik két bíró vállaira nehezülnek, kik ezenkívül naponként 8—10 tárgyalással, tanuhallgatással és hitelesítésekkel vannak elfoglalva.

A helyzet teljes felismerése végett még csak azt emeljük ki, hogy e járásbíróshoz területéhez 14 □ mértföldön egy élénk forgalommal bíró sz. kir. város, két mezővárosban és 70 községben 57,000 lakos tartozik, s hogy e járásbíróshoz törvénykezési teendőit ezelőtt 6 szolgabíró, 6 esküdt, egy főbíró, 2 jegyző s azonkívül Kassa városában a bünyenyítő vizsgálatot s a kihágások elintézését 2 városi tvszéki ülnök teljesítette.

Ugy véljük, felesleges többet előhozunk arra nézve, hogy e három, illetőleg két bíró a legfeláldozóbb munkássággal sem képes az igazságszolgáltatás igényeinek megfelelni, s innét van, hogy a sommás keresetekre 3 nap helyett 3 vagy 4 hónapra tüzetnek ki a tárgyalások és ugyanannyira a tanuhallgatások, majd ugyan ily idő közben intéztetnek el a felebbviteli és végrehajtási beadványok, — hogy a felosztatott bíróságoktól átvett hátralékok nagyobb részt maig is érintetlen csomagban pihennek, — hogy az oly fontos hagyatéki ügyek teljesen parlagon hevernek, és végül, hogy teljes képét nyújtuk e járásbíróshoz ügykezelésének, kiemeljük, hogy elegendő irodai személyzet hiányában a névmutató, az irattár rendszeren nem kezelhető, ugyanazon per iratai különféle helyekre jutnak, gyakran feltálatlanul elhanyagolnak s az elintézt ügydarabnak beiratása s kiadmányozása ismét heteket vesz igénybe stb.

Ilyen a kassai járásbíróshoz helyzete, mely bíróság pedig főleg hivatva volt a földnépnek gyakran mindennapi kenyerét tevő apróbb perlekedéseiben, a kereskedelem, az ipar s napi forgalom csekélyebb halasztást nem tűrő ügyeiben gyorsan s sommás uton intézkedni.

Lelkesült örömmel üdvözölte a nemzet legnagyobb része s főleg a szakértő közönség azon törvényeknek nagy küzdelmek utáni meghozatalát, melyek az igazságszolgáltatást a közigazgatástól elválasztják, melyek a bíróságot a municzipiumok köréből kiveszik, és reményteljesen és epedve várta azon időt, melyben bíróságaink rendezve, a kellő igazságszolgáltatás alapja letéve, és ez által a mult országgyűlés tevékenységének legkirívóbb eredménye a gyakorlatba megtestesítve lesz, — annál is inkább elborul lelkünk, ha immár tapasztaljuk, hogy a legmagasztosabb elvek, a leghelyesebb törvények az életbe átültetve ily viszás eredményt szűlnek, s hogy ezt talán oly pénzügyi tekintetek okozzák, melyek az igazságszolgáltatás állami fontosságával szemben semmi méltánylatot nem érdemelnek, tudva főleg ezt, hogy a jól berendezett törvénykezés saját költségeit igen busásan fedezi.

Meg vagyunk győződve, hogy Nagyméltóságod, ki a bírói szervezet óriási művét eddig is annyi bölcsességgel vezette, nem fogja engedni, hogy felső Magyarország fővárosának s nagy vidékének kereskedelme, ipara, forgalma a bíróság hiányos személyzete miatt szenvedjen, tönkre jusson, — meg vagyunk győződve, hogy Nagyméltóságod nem türendi, miszerint az alig életbeléptetett bíróságok önfeláldozó tevékenysége eredménytelenségre kárhoztatva, azok a legyőzhetlen akadályok leküzdésébe belefáradjanak, tetterejük ellankadjon, s az annyi reménnyel felkarolt bírói szervezet önhibája nélkül a közzvélemény rokonszenvét elveszítve, az a felosztatott municzipális bíróságok felé vissza sovárogon és ez által a mult országgyűlés legkitűnőbb vívmánya önmagától megsemmisüljön.

Egész bizalommal tehát oda járul kérelmünk:

Miszerint a kassai kir. tvszéknél minden törvényszéki bíró mellé egy aljegyzői vagy joggyakornoki, — a kassai kir. járásbíróshoz egy aljárásbírói s három aljegyzői állomást

szervezni s a kezelő személyzetet megfelelőleg szaporítani méltóztassék.

Kelt Kassán, a kassai ügyvédegyletnek 1872. évi július hó 6-án tartott rendes üléséből.

A Nagyméltóságu kir. igazságügyi miniszternek az egylet nevében legalázatosabb szolgálai

Juhász Mihály, s. k. alelnök,
Korányi Károly, s. k. titkár.

K ü l ö n f é l é k.

(Ö felsége a király következő sajátkezű kéziratokat bocsátotta ki):

Kedves miniszter Bittó!

A midőn önt saját kérelme folytán igazságügyi miniszteri állásától ezennel kegyelemben felmentem, egyersmind ezen minőségében, különösen a bíróságok szervezése körül tanusított sikeres és kitűnő tevékenységének elismerésül önnek a valóságos belső titkos tanácsosi méltóságot díjmentesen adományozom.

Kelt Budán, 1872. évi szept. hó 4.

Ferencz József, s. k.

Gróf Lónyay Menyhért, s. k.

Kedves miniszter Pauler!

Önt vallás- és közoktatásügyi miniszteri állásától, e minőségében teljesített hű és buzgó szolgálatainak elismerése mellett kegyelemben felmentvén, egyszersmind magyar miniszterelnököm előterjesztése folytán magyar igazságügyi miniszteremmé ezennel kinevezem.

Kelt Budán, 1872. évi szept. hó 4.

Ferencz József, s. k.

Gróf Lónyay Menyhért, s. k.

Kedves Trefort!

Magyar miniszterelnököm előterjesztésére önt ezenel vallás- és közoktatásügyi magyar miniszteremmé kinevezem.

Kelt Budán, 1872. évi szept. hó 4.

Ferencz József, s. k.

Gróf Lónyay Menyhért, s. k.

(Ö felsége a király) az igazságügyi magyar miniszter előterjesztésére bírakká: a pesti törvényszékhez Rupp Imre post-belvárosi járásbíró, Vörösmarty Béla semmitőszéki segédjegyző; a bajai tszékhez: Igmandy Károly szigetvári ügyvéd; a besztérczei tszékhez: Ránta László, a kolozsvári tszékhez beosztott urbéri tszékí potülnököt; a csáktornyai tszékhez: Zakáll Henrik járási szolgabíró; a körösbányai tszékhez: Kain Hugó marosvásárhelyi kir. fogalmazót; a miskolci tszékhez: Zahornáczy Bálint kassai ügyvéd; a nyitrai tszékhez: kiskéri Tóth Lajos ottani ügyvéd; a pozsonyi tszékhez: Jablonczy Zsigmond pozsonymegyei volt alispánt; a szegszárdi tszékhez: Gruber Iván szegszárdi aljárásbíró; a temesvári tszékhez: Christiáni Imre ottani ügyvéd és Cabdebó Lajos tszékí jegyzőt; a veszprémi tszékhez: Márton Antal megyei volt tszékí ülnököt és a zombori tszékhez: Zsulyevics Demjén megyei árvaszéki ülnököt; továbbá járásbíróvá a kun-szent-mártoni járásbíróshoz: Vildenauner János szolnoki albirót, és albirakká: a pesti lipótvárosi járásbíróshoz: Dörner Zoltán tszékí jegyzőt; a jászberényi járásbíróshoz: Áray Károly tszékí jegyzőt; a szolnoki járásbíróshoz: Csiky Lajos volt megyei tszékí ülnököt; a nagyváradi járásbíróshoz: Szabó György köz- és váltóügyvéd; a nagy-mihályi járásbíróshoz: Hoszpodár Mihály köz- és váltó-ügyvéd; a módosi járásbíróshoz: Gyertyánffy Ferencz torontálmegyei volt szolgabíró; a szegszárdi járásbíróshoz: Mikos Géza tolnamegyei aljegyzőt és a zentai járásbíróshoz: Baký Gedoon köz- és váltó-ügyvéd; végre alügyészekké és pedig az aradi tszék mellé: Lamberg Imre pesti ügyvéd; a trencsényi tszék mellé: Tomasics Pál ügyvéd és a kecekeméti tszék mellé: Török Zsigmond balassa-gyarmati ügyvédet nevezte ki.

A német jogászgylés.

(A megnyitó gyűlés; az osztályok alakulása és üléseik; kirándulás Homburgba, az állatkertben tartott hangverseny; disz-előadás a színházban.)

A jogászgylés ünnepélyes megnyitása ma reggel ment végbe a Saalban díszesen ékített nagy termében. A megnyitás — bár a programmba 9 órára volt téve — fél tizkor vette kezdetét, mivel a tagok kissé lassan gyülekeztek; a mondott időre azonban összevargódott, mintegy 500 jogász, s dr. Schwarze drezdai főállamügyész — az állandó bizottság megbízásából — a gyűlés megnyitása végett a szöszékre lépett.

Üdvözlő és megnyitó szavainak előrebocsátása után elnök-választásra hívta fel a gyűlést, s az állandó bizottság nevében dr. Gneist berlini egyetemi tanárt, a jeles író, a kitűnő jogászt s a német jogászgylés buzgó tagját ajánlotta elnökül.

Elvétele itt-ott egy pár bravo és hoch hangzott, és Schwarze átengedé helyét dr. Gneistnak, ki annak kijelentése után, hogy a megtsztlő választást elfogadja, köszönő beszédnek elmondásához fogott. Mielőtt beszédének rövid résüme-jét közölném, meg kell jegyeznem, hogy azon lanyha, csaknem hideg üdvözlés, melylyel a gyűlés a német jogászok és írók egyik legérdemesbikét az elnöki széken fogadta, — kellemetlenül hatott reám, mert megszoktam otthon, hogy az oly embert, ki emésztő szellemi munkásságával nemzetének dicsőséget és hasznót nyújt, — legalább ily alkalommal — meleg elismerést kifejező fogadtatásban részesítik.

A kellemetlen benyomás még tartott, midőn Gneist, — egy érdekes, szelleműs arcú férfi, köszönő beszédét elmondá; ebben kifejté, hogy e nagy megtsztlés nem az ő igénytelen személyét, hanem benne a német jogtudomány és irodalom egy szerény munkását jutalmazza, s azt annak nevében forró köszönettel fogadja. Volt idő, folytatá, midőn a jogtudomány fáklyavívó gyanánt szerepelt, hogy jogegységet hozzon létre, és ismét volt idő, — midőn az élet által létesített gyakorlat nevében új és új ellenkező pályára lépett, hol a tudománynak felletle nehéz volt őt követni; nehogy a jogtudomány egyik ága a másik megett nagyon hátramaradjon, mindkét iránynak eleget kell tenni, — s a gyakorlat és tudomány, a bírói tiszt és ügyvédek között folytonos eszmecserének, érintkezésnek kell lenni, — és ez a legközelebbi cél.

A beszéd után itt-ott ismét hallatszott egy-egy halk helyeslő nyilatkozat, de semmi élénkség sem mutatkozott. Igaz, hogy a beszéd nem is volt alkalmas arra, hogy gyújtó hatást gyakoroljon; halkan, egyhanguan s kissé scholasztikus szegletességgel előadva, egyszerű tartalma nem igen hozhatta lelkesedésbe a német jogászokat; azonban mégis melegebben fogadhatták volna, mert nekik bizonyára kellett tudniok, hogy Gneist, mint később tapasztaltam, — bár kissé hosszadalmas is — rendszeren jobb előadással bír, mint minővel első alkalommal produkálta magát.

Az elnöki székfoglaló beszéd után következett az osztályok alakítása; Gneist felolvasá azok neveit, kiket elnökök s jegyzők gyanánt ajánlott, s egy párszor kérdést intézett a gyűléshez: vajjon elfogadja-e az ajánlatot? mire mindannyiszor siri csend volt a válasz. Ha az előzményekkel és alapszabályokkal nem lettem volna ismerős, valóban azt hittem volna, hogy az osztályok elnökeit és jegyzőit az elnök nevezi ki, s csak udvariasságból kérde meg a gyűléstől: hogy meg van-e elégedve? Az elnökök jobbadán a főtörvényszékek tagjaiból, a jegyzők pedig az ügyvédi karból kerültek ki; — természetesen különös figyelem fordítottak a partikularizmus követelményeire.

Ezután jelenté Gneist: hogy dr. Wüchter Frigyes, kinek 50 éves tanári és tudori jubiläuma alkalmából az állandó bizottság nem régen üdvöt és szerencsét kívánt, — egy hozzá intézett levelében tájdalommal kinyilatkoztatja, hogy halmozott teendői a gyűléstől távol tartják.

Midőn a gyűlés ezt egyszerű hallgatással tudomásul vevé, — Gneist folytatá az elnöki előadványokat. Reflektált a multra is, egybe hasonlítván az 1871-ik jogászgylést az ideivel; amaz izgatott hangulatban, a közelmúlt nagy események behatása alatt ment végbe, míg az idén a hangulat már nyugodt, mert azon biztos öntudatban élnek a kedélyek, hogy azt, a miért a németek törekedtek, a mi ifjuságuk vágya, eszménye volt; a német haza egysége, teljesevébe ment, valóvá lön. A jogászgylésnek most már feladata, — következetességgel, kitartással és erélylyel azon feladat megfejtésén dolgozni, melyet részére a birodalmi alkotmány oly szépen kijelöl: az egységes jog teremtésén és létesítésén. A nép jólétét célzó munkák jelenté-

keny részét képezi a német közönséges jog helyreállítása; évszázadokig úgy birta azt a német nép, mint a nemzeti egység legerősebb kötelékét, s a legválságosabb időkben megőrizte, bár tökéletlenül, mert hiányzottak mellőle az éltető tényezők: a közös törvényhozás és gyakorlat. Hogy ennek dacára mégis oly hosszú időn át megőrizte a népegyeséges jogát, az leginkább bizonyítja ennek szükségét; a felburjánzó partikularizmus azonban változott jogállapotot teremtett, s ezen nem úgy lehet segíteni, ha egy közönséges kötelmi és követelési jog létesítetik, a polgári jog többi része pedig különleges marad, hanem ha már a közönséges anyagi és alaki büntetőjog létesítése által a jog épület szárnyai felemelkedtek, a homlokzatot is fel kell építeni — ha mindjárt az érzékenykedő partikularizmus ellenére is — egy közönséges német magánjog alkotásával, miből nem következik semmi veszély a német birodalomra, s az nem fog a centralisatio áldozata lenni, mint ezt eléggé tanúsítja a nemzet története: szívós jelleme, conservatív természete.

E beszéd nagy hatást keltett és aránylag élénk tetszésnyilatkozatokkal találkozott. És méltán, mert — bár a német politikai és egységi eszmék, meg a hatalmi tulsúly átérzenek rajta, mindamellett igen tartalmas és szépen volt előadva; az említett gyengeségre pedig szemet kell hunynunk, mert azzal minden alkalommal találkozánk, legtöbbször az élmélygésig tulhajtva.

Ezalatt a diszes páholyok és karzatok megteltek Germánia különböző részeiből az ünnepélyre összegyűlt szépekkel, Frankfurt hölgyeivel és polgáraival, s a gyűlés tagjai legalább szórakozhattak dr. Köstlinnek egy hosszú, halk hangon felolvasott, s mert nemértett, tehát unalmas jelentése alatt; a jelentés Németországnak utolsó évi jogfejlését tünteti elő a kritika által megvilágítva, mi nemcsak az összes meghozott törvények elolvasását, hanem azoknak mérlegelését is feltételezi. Rendkívüli fáradságot igénylő munka, mit Köstlin kitűnően oldott meg, s a miért az elnök köszönetet mondott neki; kár, hogy a halk előadás miatt nem lehetett érteni, s a jogászok — annak biztos tudatában, hogy az évkönyvből úgy is elolvassák — valóban nagyobb figyelmet fordítottak egymásra s a karzat szépeire, mint a jelentésre.

A jelentés bevégezte után az elnök köztudomásra hozta, hogy a jogtanulók engedélyt kértek az ülések látogatására, s hogy ő a jövődöbéli kollégáknak ezt örömmel megengedte.

Ezután előadja, hogy az 1870 ben megalakult magyar jogászygyűlés, mely 1600 taggal bir, évkönyveit megküldé és cserepéldányt kér; a kívánságot az elnök teljesítendőnek monda, egyuttal pedig a magyar jogászygyűlés évkönyveit ajánlja azok figyelmébe, kik a magyar nyelvben járatosak.

Gneistnak ezen szavaira derűlt ség keletkezett. Lehet, hogy egyéni felfogásom téved, de a megnyitó gyűlés ezen jelenetét kissé bántónak találom. A német jogászok — úgy látszik — ép oly komikusnak találják azon feltevést, hogy ők egy „kis, műveletlen“ nemzetnek nyelvét értsék és jogirodalmával, meg ügyeivel foglalkozzák, mint azon körülményt, hogy egy ily kis nép jogászygyűléseket tart. Gneistnak egyénisége és elnöki tiszte kizárják azon feltevést, hogy célzatosan szolgáltatott volna alkalmat a — szerintem gunyos — derűlt ségre, azonban mindenesetre tapintatlanság volt tőle a helytelen, humoros megjegyzést tenni. Hogy pedig nem alaptalanul vélekedem, az kitűnik azon körülményből, miszerint nyomban e jelenet után az elnök jelenté, hogy az olasz jogászygyűlés a német gyűlés tagjait meghívja; ez tiszteletteljesen tudomásul vétetett, pedig a magyar jogászkar bizonyosan áll a tudományosság azon nívóján, melyen az olasz, és ha a norvég vagy portugál jogászygyűlés küldötte volna meg évkönyveit, valószínűen nem nevettek volna, hanem illően tudomásul vették és megköszönték volna a megtiszteltetést, a mint kellett volna mienkkel is tenni, mert a megtiszteltetést — bármily alantállónak képzelt egyéntől jöjjön is az, illedelmesen fogadni a convenientia követelménye.

E kellomenlen kis intermezzo után, melyet a német kollégáknak alkalmilag szemükre is hánytunk, s melynek helytelenségét az őszintébbek és elfogulatlanabbak elismerték, — dr. Porchard pénztárnok tett jelentést az egylet vagyonáról, miből kitűnt, hogy az évi 3500 tallér kiadás dacára 7000 tallérból áll.

A megnyitó gyűlés ezzel délben véget ért, s minthogy az idő már nagyon előhaladt, az osztályok összeültek ugyan, de az érdekesebb és fontosabb tárgyalásokat másnapra halasztották;

mi módon folytak a két napi tárgyalások, arról következő levélben szölok.

A most említett körülmény azonban bennünket arra ösztönzött, hogy a pár órai időközött felhasználva, az első délutáni vonattal Homburgba ránduljunk, megtekintendők annak fő nevezetességét: a játéklarangot.

Homburg csinos főutczája, mely élénk forgalomban, fényben, ragyogó kirakatokban bármely fővárossal vetélkedik, valóban meglepi az embert; azonban nem soká nézegethettük az utca változatos szépségeit, mivel ebédre kelle sietnünk, s annak bevégezte után a játéklarangokba mentünk, hol négy nagy asztal körül minden rendű, rangu, koru és nemű személy tolongott. Kis leányok és gyámság vagy szülei hatalom alatt álló fiuk, vén nénék, a demi-monde diszes példányai, tisztos öreg urak és hölgyek a legszebb egyetértésben vesztgették pénzeiket.

Valóban csoda, hogy az ily kiváltságolt rablóbandát az államok eddig is megtűrték, s csak méltányolnunk kell azon intézkedést, mely ez év végére a barlangot megszünteti, s Homburg kétes eredetű fényének véget vet. A nyomasztó hatásu látvány után vonatra ültünk, és Frankfurtba érve azonnal az állatkertbe hirdetett hangversenybe mentünk.

Az állatkert, melyben az ünnepélyt a jogászygyűlés tiszteletére rendezték, Frankfurt egyik legszebb részében van. A bejárásig az ember csupa diszes nyaralók között halad, melyek előtt gyönyörű műkerek vannak; a széles ut gyalogjárdáját sötét gesztenyefasorok díszítik, s az uton végig száz meg száz kocszi rohog folytonosan.

Maga a kert nem oly terjedelmes ugyan, mint a pesti, hanem állatgazdaság tekintetében hasonlíthatlan; diszes berendezése, csinos sétányai, vízesései, szökőkutjai, tavacskaí festői változatokat képeznek.

A hangverseny tulajdonképp egy porosz gyalogezred zenekarának játékból állott. Megérkezésünkön már hemzsegett a kert a sok piros jelvényes jogásztól, kik úgy látszik itt is, (csak úgy, mint nálunk) szívesebben élvezik a tagsági minőséggel egybekötött előnyöket és tömegesebben látogatják az ünnepélyeket, multságokat, mint az üléseket; a különbség köztünk és a németek között abból áll, hogy ez utóbbiaknál a polgárság és a női közönség tömeges részvéte (minden ünnepélynél) fellette emelik a multságok díszét. Itt is tele volt minden zuga a terjedelmes kertnek.

A hangverseny hat órakor véget ért, s a közönség tödult a jogászygyűlés tiszteletére rendezett díjmentes diszeloadásra. A részvételi jegy kiadása alkalmával ugyanis minden tag nemcsak saját részére, hanem még családtagjai számára is kapott ingyen jegyet, még pedig az érkezés sorrendjében kiosztva; így történt, hogy kellő időben érkezve, jó elől kaptam kényelmes zártszéket, honnét az előadást és a közönséget egyaránt közelről élveztem.

A színház disztelen, csaknem magtárhoz hasonló külsővel bir, hanem belől terjedelmes, tágas és igen csinos; a közönség többnyire a jogászygyűlés tagjaiból és azok családjából állott, kikhez még Frankfurt előkelőbb polgárcsaládjai csatlakoztak.

A „makranczos hölgy“-et adták, még pedig igen ügyesen, s a felvonások között a jeles színházi zenekar játszott Weber-től, Schubert-től, Laehmanntól és Mendelsohntól igen szép darabokat, miknek mindegyikét élénk tapssal köszönte meg a hallgatóság.

Minthogy az előadás fél hétkor már kezdetét vette, igen természetes, hogy korán véget is ért, úgy hogy még színház után a közönség nagy része a „Saalban“ disztermébe vonult estelizni, hol ezuttal elég rossz szolgálat, silány választék, magas árak és a mit — Németországban levén — első helyen kellett volna emlitenem, — sör hiánya bosszantották a közönséget.

Másnap reggel már megkaptuk a jogászlaktanya irodájában a résztvevő jogászok névsorát összeállítva, az ujonnan érkezettek pótnévsorával együtt; mintegy 6—700 jogász vehet részt, melyhez a legnagyobb kontingenst Frankfurt szolgáltatja, közel száz taggal, miből azt láttam, hogy a részvételi aránylag távolról sem oly élénk, mint nálunk.

Vajjon ha a 10-ik magyar jogászygyűlést tartjuk, akkor is oly nagy lesz nálunk az érdekltség, azt a jövő mutatja meg.

Dr. SIPOS ÁRPÁD,
királyi jogakadémiai tanár.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgylés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A nemzetközi jogtörténet és tudományos fejlődése. Dr. Apáthi István egyetemi jogtanártól. — A gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatásköre az örökösödési eljárásban. Traynik Antal, budai kir. törvényszéki bírótól. — Jogirodalom. Dr. Dobránszky Péter jogtanártól. — A német jogászgylés. Dr. Sipos Árpád kir. jogakadémiai tanártól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A nemzetközi jogtörténet és tudományos fejlődése.

(Folytatás.)

A középkor a vadság oly fokával, annyi véres háborúval és mészárlással kezdődött, különösen az északi-keleti tengervidékek népeinél, hogy a szelidebb népszokásoknak még nyomára sem akadhatunk; a vadság e korban nemcsak a pogány népekkel szemben, hanem a keresztény államoknak egymással érintkezéseiben is észlelhető. A kereszténységnek volt fentartva e vadságot megtörni s a nemzetek kölcsönös érintkezésének más irányt, más alapot kijelölni. ¹⁾ A kereszténységnek az emberi szeretetre alapított tanai a nemzetek örökös ellenségeskedésének megszüntetését követelték, s az egyház, mint a keresztény eszmék képviselője, átvette a civilizálatlan népek művelésének magasztos feladatát. ²⁾ E hivatásának teljesítésében azonban nem volt képes a keresztény nemzetközi jogot megállapítani. A cánoni törvénykönyvben, — a Gratian-fele decretumban foglalt s a harcjjogra vonatkozó intézkedések kivételével ³⁾ — a nemzetközi jog tételei nem foglaltatnak. A pápák megkísérelték ugyan a nyugoti keresztény népek és ezek fejedelmei felett a békebírói szerepet maguknak vindicálni; nem ritkán bíráskodtak a fejedelmeknek egymás között, vagy népeikkel felmerült viszályaiban, ezeket majd egyezés, majd ismét ítélet által igazítván el. Hol azonban a közjog jött kérdésbe, a hatalmas pártok nem voltak hajlandók ügyeiket az egyházi bíróság elé vinni, s a pápák az e részben felmerült viszályokat sem megszüntetni, sem elhárítani képesek nem voltak. ⁴⁾ Ehhez járult még, hogy az egyház, míg egyrészt a hitet, mint a jogok alapját állítá fel, másrészt az államok jogosságát el nem ismeré; az egyház csak a kereszténység javára ismert békét és jogrendet, a pogányoktól, különösen a törökök- és saracenoktól nemcsak minden jogot megtagadott, hanem azok kiirtását, mint az istennek kedves dolgot, tette hívői kötelességévé. A középkor nemzetközi joga csak a keresztény fejedelmek, csak a pápa hűbéresei részére ismert jogokat. A pápa elajándékozta és felosztá a spanyolok és portugallok között az új világrészt; a vallásos spanyolok éppoly kevésbé tartották jogtalannak a vad népeket rabszolgákká aljasítani, mint az eretnekek elégetését s a nemkatholikus államokkal kötött szerződések megszegését. Azonkor azonban, mely

a nemzetek jogosult önállóságát el nem ismerte, mely az emberi jogokat elvben megtagadva, a hitetlen népek kiirtását, mint a kereszténység kötelességét, hirdeté az egyházi szószékekről, — a nemzetközi jog alapját meg nem vethette. Ha a nemzetközi jog az emberiség joga: úgy annak malasztjához nemcsak a keresztény vallás hívei, hanem a nemkeresztény népek is jogos igényt tarthatnak; mert emberi jogaiktól nem foszthatja meg őket azon véletlen körülmény, hogy az istenről és az isteni dolgokról a keresztény vallástól eltérő felfogással bírnak.

Nevezetesen, s a világ-eseményekre nézve minden tekintetben fontos szerepet játszottak a középkorban a germánok, kiknek szokásai és intézményei kétségtelen hajlamot tanusítanak e faj nemzetközi jogérzetéről. E jogérzet kifejtésének azonban mindenekfelett útját állta azon körülmény, hogy a germánok, miután vad szokásaikból kivetköztek, a pápaság és császárság egységével, a vallásos művelődéssel elsajátították a középkori római institutiókat és eszméket is, melyek természetes hajlamuk szabad kifejtését hosszabb időre meggátolták.

Miként a fentebbiekben láttuk, az ó-korban megvoltak a nemzetközi jog factorai, de hiányzottak annak tárgyai; azon momentumok, melyeket e kor felmutathat, nemzetiak voltak ugyan, de nem cosmopolitikusok. A középkorban ennek ép ellenkezőjét látjuk; amott az állam, emitt az egyház és sehol a népek, mint a nemzetközi jog természetes alanyai. A nemzetközi jognak azonban a népek jogain kell alapulni; annak nemcsak a béke és harcjjogának, hanem jognak a harcjjban és békében is kell lenni. Ily jog nem keletkezhetett oly korban, mely a nemzetek és államok jogosult önállóságát el nem ismeré; ily jog keletkezése csak akkor vált lehetségessé, midőn az egyes államok fejedelmei, a pápai uralom tulajkapásai ellen, nyomatékkel feltámadtak, midőn önállóságra törekedve, ténylegesen független államokat létesítettek, midőn az ekként keletkezett souverain államok egymással politikai érintkezésbe léptek, új államformákat teremtettek, s a kölcsönös érintkezés szabályozó rend szükségének öntudatos felismeréséhez jutottak. Ez irány, melynek eleje a baseli zsinat idejére vihető vissza, s nagyrésztben a reformatio győzelmének tulajdonítható, kiválóan a 16-ik század elején kezdett tért foglalni, midőn V. Károly császárnak minden leigázással fenyegető tendenciájával szemben IV. Henrik francia király — nagyszerű politikai terveit valósítandó — az európai államokat, a nemzetközi forgalom szabályainak kölcsönös megállapítása, a nemzetek egymáshoz viszonyainak rendezése, s a felmerülő viszályoknak békés úton leendő

¹⁾ Heffter: id. m. 10. l.

²⁾ Bluntschli: id. m. 12. l.

³⁾ Decretum Gratiani (II. 23.)

⁴⁾ Bluntschli: id. m. 13. l.

kiegyenlítése végett, egy államszövetségben egyesíteni törekedett.

A szerencsésen megkezdett irányt azonban csakhamar megzsibbasztá azon kárhozatos politika, mely Olaszországból eredve, Spanyolországban cultiválva majd minden európai kabinetbe beszivárgott, mely az eszközök megválasztása nélkül, saját érdekeit mások rovására érvényesítette, mely a szokásos formák megtartása mellett, tényleg minden jogalapot megtagadott. E politika, melynek jelszava volt: a cél szentesíti az eszközt, — míg egyrészt a nemzetközi jog fejlődését megátolta s a többi államok lételét veszélyeztette; másrészt a vitális érdekekben megtámadott államokat egymás közti szövetkezésre, s ekként egy hatalmas ellensúly létesítésére kényszeríté. Az önfentartásnak e jogosult küzdelmében érett meg az európai egyensúly eszméje, mely Európát megmenté ugyan V. Károly leigázásától, de egyszersmind új visszaélések, viszályok és háborúk forrásává lön, melyekben az államok és nemzetek jogai ismételt megtámadásoknak voltak kitéve. Ez főleg a 30-éves háboruban történt, melynek tartama alatt az elharapódzott barbárság az eddigi vívmányokat kétségen felül meghusitja, ha a wesztfáli békekötés e vadságnak véget nem vet.

A wesztfáli békekötés⁵⁾, jóllehet tárgyait nagyobb részt német ügyek képezték⁶⁾, miután azon lényeges

⁵⁾ A wesztfáli békekötés két részből áll, s pedig az 1648. évi október 14—24., a német császár és Svédhon között keletkezett osnabrücki szerződésből — *Iustrimentum pacis Caesareo-Svecicum sive osnabrugense*; — továbbá a német császár és Franciaország közt Münsterben 1648. évi október 24. kötött szerződésből — *Iustrimentum pacis Caesareo-Gallicum, sive monasteriense*. — Az első 17 fejezetre s ezek ismét §§-ra osztvák; az utóbbi ellenben 120 §-t foglal magában.

⁶⁾ Az osnabrücki szerződés részint vallási, részint területi kérdéseket szabályozott. Az első tekintetében megállapította, hogy a vallási kérdésekre nézve normal évül 1624 tekintetvén, a mennyiben magában a szerződésben más intézkedés nem foglaltatik, úgy az alapítványok tulajdona, mint általában a vallási viszonyok tekintetében az 1624. évi január 1-je szolgál zsinórmértékül. Megállapította tovább, hogy a birodalmi rendek a vallást illetőleg egészen egyenlők legyenek; ellenben az alattvalók, a mennyiben őket a normal év előtt szerzett jogok nem védik — kötelesek fejedelmük vallását követni; az oly alattvalók, kik a normal év után változtatták meg vallásukat, vagy más területről vándoroltak be, csak eltűntek (J. P. O. Art. 5. §. 34.) A területi viszonyok szabályozásáról következő megállapodások jöttek létre: a bajor herceg megtartotta a választó méltóságot (Kürwürde) Felsőpfalzban és Donauwörth városának birtokába jutott; ellenben lemondott Felső-Ausztria és 13 millió iránt támasztott igényeiről. A pfalzgróf visszanyerte az egész Alsó-Pfalzot, úgy mint ezt a cseh zavarok kitörése előtt birta. A würtembergi ház teljesen visszanyerte birtokait úgy Svábföldön, mint Elzász és Burgundban; hasonló történt a bádeni örgróf birtokaira nézve. Sveicz a német birodalomtól teljesen függetlennek nyilvánított. Svédország megnyerte külső Pommerániát, a bremai érsekséget, a verduni püspökséget és Rügen szigetét 5 millió tallér kárpótlással. A brandenburgi választófejedelem, miután a fentebb érintett országrészekről lemondott, kárpótlásul a halberstadti, camini és minden püspökségeket, a várományosi jogot a magdeburgi érsekségre és visszanyerte Svédországtól belső Pommerániát és Kolberget. A mecklenburgi hercegnek Wismár átengedéseért a schwerini és ratzeburgi püspökségek jutottak, a braunschwoigi háznak a jogutódlás az osnabrücki püspökségben biztosítván; végre Hessen-Cassel a hirschfeldi apátsággal és 600,000 tallérral elégtettet ki.

A münsteri szerződés azonfelül, hogy az osnabrücki okmányok Németországra vonatkozó több pontját ismétli, következő főbb intézkedéseket tartalmaz: Franciaország megnyeri a metzi, toul és verduni püspökségeket, melyek a német birodalomból kihalásztatván, örök időkre Franciaországba kelezetnek, átveszi továbbá Breisach és Pignerol városokat, Alsó- és Felső-Elzászt; az elzászi rendek, a strass-

változásokat, melyeket az európai viszonyok a 30-éves háború alatt szenvedtek, véglegesen szabályozta s ezek tekintetében több századon át irányadóul szolgált, méltán tekinthető az európai nemzetközi jog alapjának, sőt annak máig is egyik főforrását képezi. E békekötés egyik általános következménye volt, hogy az addig kevés figyelemre méltatott Svédország mint nagyhatalom lépett be az európai államok sorába, hogy Franciaország hatalmas tulsulyt nyert Európa felett, míg a teljesen kimerült Németország majd minden befolyását elvesztette; a német császárságot képező egyes államok jogot nyerve önálló szövetkezésre, azontul az európai bonyodalmakban mint souverain hatalmasságok szerepeltek, s tekintet nélkül az összbirodalomra, saját politikájukat követték.

A diplomatikai érintkezés új alakot nyert, mely abban nyilvánult mindenekelőtt, hogy Franciaországnak mindinkább növekedő befolyása következében, a francia nyelv divatozó diplomatikai nyelvnek elfogadtatott. Az 1648-ik évi szerződési okmányok és az 1697-ik évi október 30-án kelt ryswicki békeszerződés még latin nyelven szerkesztettek ugyan, de e nemből az utolsók voltak; az okiratok elavult stylusát kiszorították a kétértelműség és intrigueák, melyek kifejezésére az élő francia nyelv igen alkalmasnak mutatkozott. Egy másik nem kevésbé nevezetes következménye volt a wesztfáli békekötésnek az államok és nemzetek növekedő közlekedése, az érdekeknek mindinkább fokozódó kölcsönösége, mely az állandó követségek létesítésére, s ezzel együtt a követségi jog kifejtésére vezetett.⁷⁾

Az európai egyensúly szükségének megérlelésére nagy befolyással volt Franciaország törekvése, magának a többi európai államok felett tulsulyt biztosítani. Richelieu, Mazarin és Colbeét systemája, a pénzügyek és kormányzat rendezése által, egy magasabb államegyeséget létesített ugyan; de a hatalom tudata, s a francia universalismusnak, mely később cosmopoliticus propagandává fejlődött, egyoldalú kiképzése folytonos tagadását involválta a többi nemzetek és államok jogainak. Ugyanazért míg egyrészt a francia politika, a német birodalomnak, Európa e központi hatalmának felbomlása után, a német fejedelmek önzését kizsákmányolva, ezeket majd a semlegesség ürügye alatt, majd ismét külföldre ígéretekkel ligákra és szövetségekre birta, — másrészt az elnyomással fenyegetett államok Svédországgal szövetkeztek. Az egyes hatalmak merev önállósága szövetségek, garantiák és az interventionnak egyéb meg- és meg nem engedett eszközei által megtörtvén, míg a hatalmasabb államok maguknak mindent megengedtek, a gyengébbek egyesülésben kerestek az önkény ellen védelmet.

Míg a szárazföldön ekként a nemzetközi jog, az

burgi és baseli püspökök, Strassburg városa és a lützelsteini grófság a német birodalomhoz viszonyukban azontul is meghagyatván. Ellenben visszaadja Franciaország mindazon helyeket, melyeket hadseregei Németországban elfoglaltak, és Ferd. Károly főhercegnek 3 millió livres kárpótlást fizet.

⁷⁾ Habár állandó követségek már a 15. század vége felé fordultak elő, így XI. Lajos rendszeresen tartott képviselőt a stjamesi és burgundi udvarnál, — gyakrabban csakis a wesztfáli békekötés óta használtattak. Rottek és Welcker: *Staatslexicon* V. k. 626. I. Martens: *Guide diplomatique*. Leipsie, 1832. Tom. I. §. 1. „C'est depuis la paix de Westphalie et celle d'Utrecht, et plus encore à dater du ministère du cardinal de Richelieu, que l'Europe se trouve sous l'influence d'une foule d'agens diplomatiques mis en action perpétuelle par la politique remuante de ce ministre; et cet ordre de choses s'étant développé de plus en plus, les nations se trouvent aujourd'hui sur la surveillance constante et active de la diplomatie.“ L. ezenfelül Oppenheim: *id. m. 23. l.*

európai egyensúly szükségének mindinkább általánossá vált felismerése folytán, fejlődésnek indult, — a forgalom folytonos növekedése, az államok fokozódó szükségéi, egy más nem kevésbé fontos eseményt létesítettek, t. i. a tengerek felszabadítását. A colonial rendszer következtében, mely a tengert a piränei félsziget uralma alól kiragadá, különféle kereskedelmi szerződések keletkeztek, s az érintkezések e terén is szabályozást nyertek. Azonban épen Anglia, melynek e vívmányok köszönhetők, miután a hajózási acta által egy hatalmas hajórajt létesített, a tenger szabadságának csakhamar oly veszélyessé lett, mint Franciaország az európai egyensúlynak. A hatalom e tulkapása is úgy, mint a száraz földön, a tengeren szövetkezésre ösztönzö a többi államokat.

A háborúk hosszú sora után, melyekkel Európa örökösödési és ezekhez hasonló igények alapján elárasztott, — jött létre 1713-ban az utrechti békekötés⁶⁾, mely a már korábban keletkezett általános békeszerződések alapján, majdnem minden territorialis viszonyt, s ezzel együtt némileg a status quo-t is rendezte. E békekötés, mely a lunevilli — 1800, — és az amiensi — 1803. — békéig sértetlenül épségben maradt, felosztá a spanyol birtokokat, egyuttal megállapítván, hogy a spanyol és francia korona soha, még törvényes örökösödés esetében se egyesíthetessék; az angol parlament által alapított dynastiát törvényesnek elismerte; Poroszország királyi méltóságát és állítólagos igényeit a sveitzi hercegségekhez — Neuvchatel és Valengin — megerősítette; e békekötés folytán végre Angolhon megnyerte Giberaltart, Minorkát stb. Az utrechti békekötéshez csatlakozik fontosságban a hétéves háborút befejező hubertsburgi békekötés (1763. febr. 15.), mely a pragmatica sanctio elismeréséhez vezetett, de egyuttal Poroszországot európai hatalmassággá emel⁹⁾; továbbá a párisi békekötés (1763. febr. 10.), mely az atlanti tengeren tuli viszonyokat, különösen az északamerikai coloniák viszonyait szabályozta, Angolhon uralmát Canadában is elismervén és megerősítvén. Hasztalanul lett

megkísérelve az egyensúly rendszerét az oczeánontuli területekre is kiterjeszteni; Angolhon supraematiája mindinkább erősödött, s annak megtörése a dicsteljes függetlenségi harcznak volt fentartva.

A fentebbiek kiegészítésül kiemelendők még azon események, melyek a mult század végén északon történtek, s a szerencsétlen lengyel királyság háromszori felosztásával végződtek. Habár Lengyelország felosztása erőszaknál egyébnek alig tekinthető, s mint ilyen ki nem menthető, nem szenved kétséget, hogy a lengyel birodalom bukását legnagyobb mértékben ez ország szerencsétlen alkotmányának kell tulajdonítani. A királyválasztási jog, melyet a lengyelek 1370 óta gyakoroltak, szolgált indokul III. Ágost király halála után a három nagyhatalom beavatkozására; e beavatkozásnak eredeti célja nem volt ugyan más, mint Poniatowszky hg. trónraemlése, de később a berlini (1772. febr. 19.) és pétervári (1772. aug. 5.) egyezményekre vezetett, melyek alapján Lengyelország első felosztása 1773. aug. 21. és szept. 13. és 18-án végrehajtatott¹⁾. E nemzeti szerencsétlenség után a lengyelek azon meggyőződésre jutottak, hogy a birodalmat a végpusztulástól egyedül az ismert veto jog eltörlése mentheti meg. Az 1791. május 3-án kelt alkotmány a veto jogot eltörölte ugyan, de Lengyelországot a második felosztástól meg nem mentette. Porosz- és Oroszország már 1792-ben egész éven át alkudozott a második felosztás felett, melynek módzatai az 1793. jan. 4. kelt egyezményben állapítottak meg. Hiába tiltakozott a Grodnóba egybehitt országgyűlés e merénylet ellen, az orosz katonaság szuronyai által kényszerítve, 1793. évi szept. 25-én és okt. 16-án alá kellett írnia az átengedési okmányokat, melyek által Lengyelország második felosztása jóváhagyatott²⁾. A vérig megsértett lengyelek e jogtalanság ellenében az általános felkeléshez folyamodtak, mely Kosciuskó Tádé vezetése alatt reményt keltett ugyan a szerencsétlen nemzetben, de végeredményében csak a nagy dráma befejezését sietteté, mely Szaniszló Ágost (Poniatowszky) lemondásával — 1795. nov. 25. — és Lengyelország harmadik felosztásával végződött³⁾.

(Folyt. köv.)

Dr. APÁTHI ISTVÁN,
egyetemi tanár.

⁶⁾ Az utrechti békekötésnek egyes külön részeként következő szerződések keletkeztek: a) Franciaország és Anglia közt Utrechtben 1713. márczius 31. és ápril 11.; e mellett a most nevezett országok közt egy külön kereskedelmi és hajózási egyezmény is keletkezett; b) Franciaország és Portugallia közt Utrechtben 1713. ápr. 11.; c) Franciaország és Poroszország közt Utrechtben 1713. ápr. 11.; e szerződés mellett egy article séparé-ban ismerte el Francia- és Spanyolország a brandenburgi választó-fejedelmek királyi méltóságát; d) Franciaország és Savoya közt Utrechtben 1713. ápr. 11.; e szerződés 6. cikke biztosította a savoyai háznak a spanyol trónhozi jogot azon esetre, ha a király örökösök nélkül elhalna; e) Franciaország és Hollandia között Utrechtben 1713. ápr. 11., melynek kiegészítését egy kereskedelmi egyezmény képezi; f) XIV. Lajos VI. Károly között Rastadtban 1714. márcz. 7.; g) Franciaország és a német birodalom közt Badenben 1714. szept. 7.; h) Franciaország és Anglia közt Utrechtben 1713. ápr. 11.; e szerződés 6. cz. foglalja magában azon intézkedést, hogy Francia- és Spanyolország koronái sohasse egyesíthessenek; i) Spanyolország és Anglia közt Utrechtben 1713. júl. 13.; j) Spanyolország és Hollandia közt Utrechtben 1714. június 26.; végre m) Spanyolország és Portugallia közt 1715. február 6.

Ezen szerződések közt legfontosabbak a francia-porosz, továbbá a spanyol-angol békeszerződések.

⁹⁾ A hétéves háborúnak, mely egy millió ember életébe került, minden pusztítás és nyomor mellett, melylyel Európát elárasztá, nem volt más eredménye, mint az, hogy a békekötés alkalmával a viszonyok azon állapotba helyeztetek, melyben a háboru előtt voltak.

¹⁾ Az első felosztásnál Lengyelország elvesztette területének harmad részét, melyből Oroszország a lengyel Liefland, a witespki és miscslavi nádorságok, a poloczki és minski nádorságok egy része, vagyis összesen 1975 □ m. 1.800,000 lakossal; Ausztriának Lodomeria és Galliczia a bochniai és wieliczka-i sóbányákkal egészbe véve 1280 □ m. és közel 3 millió lakos; végre Poroszországnak lengyel Poroszkon, Pomerella Thorn és Danczig városok kivételével, vagyis 630 □ m. 600 ezer lakossal jutott.

²⁾ A második felosztás eredményeként nyerto Oroszország Ukraiát, Podoliát, Volhynia felét, a poloczki és minski nádorságok hátralevő részét és a novgorodi és brzeski nádorságok felét, összesen 4151 □ m. 3.055,500 lakossal; ellenben Poroszországnak osztályrésziül 1061 □ m. 1.136,300 lakossal, vagyis a poseni és gnezi nádorságok, Kalisch, Sieradz, Plock, Rawa egy része, a brzeski nádorság fele, Dobrzyn, Czenstochau vár Danzig és Thorn városok jutottak.

³⁾ A nagyhatalmaknak 1795. okt. 24-én kelt conventiója által a harmadik felosztás akként szabályoztatott, hogy Auszt. 834 □ m. területet egy millió lakossal nyert, és pedig a krakói vajdaság legnagyobb részét, a sendomiri és lublini nádorságokat, a brzoei nádorság, továbbá Podlachia és Massowia egy részét; Poroszországnak Massowia és Podlachia egy része, Kis-Lengyelország egy kerülete és a troki és somogitai nádorságok egy része, egészben véve 997 □ m. egy millió lakossal jutott; végre Oroszország megnyerto Lithvaniát, Volhynia egy részét, összesen 2030 □ m. 1.200,000 lakosával.

A gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatásköre az örökösödési eljárásban.

A pestmegyei központi árvaszék, f. évi június hó 11-én tartott ülésében, a tiszti ügyészség által bemutatott, az osztály egyezségei gyámhatósági jóváhagyására s a jóváhagyás feltételeire vonatkozó eljárási szabályok írásba foglalt tervét további eljárási alpjául elfogadván, ezen szabályokat egy-egy példányban az árvaszék minden tagjának kiadatni, és egy-egy példányban a megye területén működő kir. törvényszékeknek és kir. járásbíróságoknak, mint hagyatéki bíróságoknak is, tudomásvétel és az egyezkedő feleknek, az árvaszék álláspontjáról egyes esetekben való felvilágosítása végett, megküldetni elhatározta.

Kétségre nem vonható ugyan, hogy a címzett árvaszék ezen szabályok megállapításánál csak a kiskorúak javát tartotta szem előtt, s azoknak érdekét helyesen fogta fel: nem is szólnak hozzá, ha ezen szabályok az egyezkedő felek teendőire vonatkoznának, illetőleg a ha címzett árvaszék az alárendelt közegei, vagyis azok számára utasítást ad ki, kik az örökösödési eljárásban a kiskorúak, s illetőleg gyámoltak képviselőit hivatvák, őket kitanítván, mikép járjanak el a hagyatéki tárgyalásoknál, s miket tartsanak szem előtt, hogy a gyámoltak érdeke hátrányt s kárt ne szenvedjen és reájok nézve minél előnyösebb egyezség jöjjön létre; — midőn azonban ezen szabályokban a címzett árvaszék a megváltozott viszonyokat figyelembe nem véve a hagyatéki bíróságok irányában oly állást elfoglalni látszik, a milyont a fenállott megyei árvatszékek a létezett járási szolgabírák irányában elfoglaltak, s ezen álláspontból indulva, a kir. bíróságoknak mint hagyatéki bíróságoknak már előre utasításokat ad, s szabályokat ír elő, melyek megtartásától az egyezségei jóváhagyását feltételezi, midőn továbbá a címzett árvaszék a kir. bíróságoktól mint hagyatéki bíróságoktól oly teendők teljesítését is várja s illetőleg követeli, melyek egyáltalában, vagy legalább jelenleg a megváltozott viszonyoktól fogva, a bíróságok hatásköréhez nem is tartoznak; felhíva érezzük magunkat a szóban forgó eljárási szabályokhoz hozzászólni, és pedig részint azért, hogy a gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatásköre s illetősége iránt uralkodó tévnyezeteket megczáfoljuk és az eszmék tisztázását elősegítsük; részint pedig és kiválólag azért, hogy a gyámhatósági és a hagyaték bírósági teendőknek taglalgatása által, az illetőknek, jelesen pedig az ismét összeült országgyűlésnek figyelmét hívjuk fel azon abnormis, a gyámoltak érdekeit felottekép veszélyeztető állapotra, mely jelenleg az örökösödési eljárásban uralg, s mely az által következett be, hogy az örökösödési eljárás, vagyis az 1868. 54. t. cz. 9. cime 7-ik fejezete az 1870. 42. t. cz. 8. §-a és 1871. 18. t. cz. 23. §. határozványaival összhangzásba nem hozatott, jelesen pedig, hogy az osztályos egyezségei megkísérlése, mely jogi fogalmak szerint nem is bírói teendő, — a gyámhatóságokra nem bízott, és nem mondatott ki, hogy az 1868. 54. t. cz. 560. §. a) és b) pontja eseteiben, a hagyaték feletti felügyelet s annak kezelése iránti intézkedések, az 588. §-ban foglalt eset kivételével, — a gyámhatóságot illeti; mert míg egyrészt a hagyatéki bíró, — őt jelenleg a gyámhatóság gyakorlata nem illetvén s a gyámhatóság, illetőleg árvaszék alá rendelt közege — mikép ez előtt a járási szolgabíró a megyei árvatszéknek volt, — nem lévén, a gyámoltak érdekeinek megóvására az 1868. 54. t. cz. 9. cime 7-ik fejezetében foglalt intézkedéseken kívül, más sommi-féle intézkedéseket hivatalból nem tehet és nem köteles tenni; ugy másrészt a gyámhatóságnak is kezei köve vannak az által, hogy a hagyatéki tárgyalás folyama alatt, jelesen az egyezségei megkísérlésénél a gyámoltak érdekei felett közvetlenül nem örökösödhetvén, azoknak megóvására s előmozdítására kellőkép nem hathat; nemkülönben hogy az 1872. évi január 30-án 3091. sz. a. kelt bel- és igazságügyi miniszteri rendelettel, a hagyaték biztosítása és kezelése iránti — intézkedések megtétele, a hagyatéki tárgyalás tartalma alatt a hagyatéki bírósághoz utasítatván, ellenben pedig a gyámhatóság a hagyaték kezelésétől s az iránti intézkedések megtételétől, a hagyatéki tárgyalás tartama alatt — teljesen kizáratván, — a gyámhatóság a gyámoltakra szállott örökség biztosítása s kezelése iránt kellő intézkedéseket nem tehet; minek azon igen káros és hátrányos következményei vannak a gyámoltakra nézve, hogy a hagyatéki tárgyalásnál, illetőleg az egyezség megkísérlésénél a gyámoltak érdekei kellőkép nem óvatnak s nem mozdíttatnak elő és hogy a reájok szállott örökség a hagyatéki tárgyalás tartama alatt, nemcsak nem kezeltetik kellőkép, hanem minden eshetőségnél és veszélynek ki van téve.

Mielőtt a kérdéses árvaszéki szabályzat egyes pontjainak

taglalásába bocsátkoznánk, szükségesnek tartjuk, a gyámhatóságok és a kir. bíróságok mint hagyatéki bíróságok hatáskörét s illetőségét szabályozó törvényeket felemlíteni, s ezek alapján a gyámhatóságoknak és a hagyatéki bíróságoknak hatáskörét, teendőit, s egymás irányában álláspontját az örökösödési eljárásban kifejteni.

Mindenekelőtt sarkalatos törvény gyanánt fenáll az 1869. 4. t. cz. 1. §-a, mely a bíróságoknak a gyámhatósági teendők teljesítését, a gyámhatóságoknak pedig a bírói teendőkbe való beavatkozását határozottan tiltja, mely törvény következőkép hangzik: „Az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítetik. Sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.“

A gyámhatósági hatáskörre nézve következőket rendeli az 1870. 42. t. cz. 8. §-a. „Az árva és gyámhatóságot a törvényhatóságok fogják gyakorolni; ennél fogva kinevezik és ellenőrzik az árvagyámokat, megvizsgálják a gyámszámadásokat, felügyelnek az árvák vagyonára és nevelésére és intézkednek az árvák mindazon ügyeiben, melyek a rendes bírói illetőséghez nem tartoznak.“

Az 1868. 54. t. cikk 591. §. pedig következőket tartalmazza:

„Ha az örökös gyámság vagy gondnokság alatt áll, a gyámhatóság hivatalból köteles intézkedni, hogy az örökség biztosítását, s a mennyiben nyilvankönyvek tárgyát képezi, az örökös javára bekebeleztesse.“

A bírósági hatáskörre, jelesen a kir. járásbíróságok hatáskörére nézve ellenben következőket tartalmazza az 1871. 31. t. cz. 15. §-a. „A kir. járásbíróságok hatásköréhez egyelőre azon polgári peres, valamint perenkívül törvénykezési teendők tartoznak, melyeket a fenálló törvények és törvényes rendeletek az eddig fenállott egyes bíróságokhoz (jelesen a szolgabíró, városi bíró, kerületi főbíró és egyesbíróhoz) utasítanak.“

A kir. tszékek hatáskörét, rendes polgári ügyekre nézve, pedig következőleg határozza meg az idézett 1871. 31. t. cz. 18. §-nak a) pontja: „A kir. tszékek hatásköréhez tartoznak: a) mindazon polgári peres és perenkívüli teendők, melyek a polg. t. rendt. (1868. 54. t. cz.) szerint az eddig fenállott elsőfolyamodású társasbíróshoz (városi, megyei, kerületi, széki és vidéki tszék) tartoztak.“

Ezen törvényszabványok értelmében jelesen az 1868. 54. t. cz. 37. és 562. §§-ai, valamint a bírói ügyvitel tárgyában 1869. évi ápril 8-án kelt m. kir. igazságügyminiszteri rendelet 3-ik cime 257. és 258. §§-ai szerint az örökösödési eljárásban az egyesbíró s így a kir. járásbíróságok mint hagyatéki bíróságok hatásköréhez s illetőségéhez következők tartoznak:

- a) a haláleseti felvétel elintézése (562. §.);
- b) a végrendelet kihirdetése (565. §.);
- c) a hagyományosok és végrendeleti végrehajtók értesítése (567. §.);
- d) a hagyaték leltározása, s arra nézve, hogy az örökség foglalás, elrejtés vagy eltékozlás ellen biztosítva legyen, kellő ideiglenes intézkedések megtétele (568. t. köv. §§-ai);
- e) az ismeretlen hitelezők összehívása, ha ezt az örökösök kívánják (573. §.);
- f) az 560. §. a) és b) eseteiről, — a mennyiben az ott említett személyek törvényszerűen képviselve nem volnának — az illető gyámhatóság értesítése (575. §.);
- g) a távollévő s ismeretlen tartózkodású örökösök összehívása hírlapi hirdetmény által (576. §.);
- h) az osztályos egyezség megkísérlése (585. §.); s ha ez sikerül:
 - i) az egyezségnek gyámhatósági jóváhagyás alá terjesztése (586. §.) és
 - h) az örökségi ingatlanoknak bekebeleztetése megkeresés útján (586. §. utolsó kikezdése). Ha pedig az egyezség nem sikerül:
 - l) peruttra való utasítás (587. és az ügyv. szab. 257. és 258. §§.)
 - m) a peressé vált hagyaték biztosításáról és kezeléséről, — „ha ez iránt az érdekeltek közt megállapodás nem történt,“ — való gondoskodás (588. §.);
 - n) az 588. § ban körülírt esetben sommásutu osztály, ha az örökség csupán ingókból áll és értéke 300 ftot tul nem haladt (583. §.); és végül:
 - o) ha valamely örökhagyó törvényes örökösök és végrendelet nélkül halt el, a korona ügyészségének erről értesítése, az illető hagyaték törvényszerű biztonságáról való gondos-

kodás, és az érdekelteknek hirlapi hirdetmény általi megidézése (593. és 594. §§.)

A kir. törvényszékek hatásköre pedig az örökösödési eljárásban az idézett 1868. 54. t. cz. 9. czime 7. fejezete szerint következő teendőkre terjed ki, jelesen:

a) mint örökösödési bírósághoz tartozik 1-ször az 583. §-ban körülírt esetben sommásutu osztály megtétele és az örökségnek átadása, ha a hagyatékban ingatlanok is találtnak, vagy pedig az ingók értéke 300 frtot tulhalad (583. §.) és 2-szor az osztály megtétele s az örökség átadása az esetben, ha a perre utasított fél keresetet a kitűzött határidőre be nem adott (590. §.)

b) mint birtokbírósághoz tartozik: a hirdetvényi eljárás megindítása és a hagyatéki ingatlanok tulajdonjogának bekebelezetése. (580. és 581. §§.)

Az itt elősorolt teendőkön kívül más teendők nem tartoznak a kir. bíróságokhoz, mint hagyatéki bíróságokhoz az örökösödési eljárásban, s ezen törvényileg meghatározott birói hatáskört s illetőséget semmiféle szabályrendelet nem terjesztheti ki, s azon változást nem tehet, mivel az 1869. 4. t. cz. 28. §-a világosan és határozottan rendeli, hogy: „a bíróságoknak törvényben megállapított illetőségén — a törvényhozás útján kívül változtatni nem szabad.“ Ennek folytán tehát a kir. bíróságok minden oly teendőt, mely az 1868. évi 54. t. cz. által hatáskörükhöz s illetőségükhöz az örökösödési eljárásban utasítva nincsen, az 1869. 4. t. cz. 19. és 22. §§-ai alapján hivatalból visszautasíthatnak, sőt tartoznak visszautasítani.

A felemlített, a gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatáskörét s illetőségét szabályozó és teendőit meghatározó törvényeknek corollariumai e szerint következők:

a) hogy a gyámhatóság kötelessége az örökösödési eljárásban a gyámolt képviselése, érdekeinek megóvása és a reászallott örökség biztosítása tekintetében mindazon intézkedéseket megtenni, melyek a hagyatéki bíró illetőségéhez nem tartoznak; köteles tehát a gyámhatóság mindjárt az örökség megnyitásával a gyámolt érdekei s jogaira, valamint reászallott örökségre felügyelni, képviseléről gondoskodni, az örökség miképeni kezelése s biztosítása iránt, egyetértőleg a többi örökösökkel intézkedni, s a gyámolt képviselőjének kellő utasítást adni, hogy a gyámolt jogai csorbát ne szenvedjenek, s reá nézve minél előnyösebb egyesség jöjjön létre;

b) hogy a hagyatéki bíró a gyámoltak érdekében csak is azon intézkedéseket teheti és köteles megtenni, melyek az 1868. 54. t. cz. 9-ik czime 7-ik fejezetében előírva s fent elősorolva vannak; más ezen törvényben nem foglalt gyámhatósági teendők megtételére a hagyatéki bíró nem köteleztethetik, sőt nem is szabad nekie azokat teljesíteni, mivel a gyámhatóság hatáskörébe nem avatkozhatik; e szerint tehát a hagyatéki bíró nem köteles a gyámolt jogai felett hivatalból öröködni, s azokat a gyámolt nevében és képviselétében más örökösök irányában érvényesíteni, hasonlóul nem köteles és nem is szabad neki, míg a felek egyetértének, a hagyaték kezelésébe avatkozni, s az iránt a felek kérelme nélkül bár miféle intézkedéseket tenni;

c) hogy az örökösödési eljárásban az árvaszék csak is a gyámolt nevében járván közbe, s így csakis mint egyik érdekelt fél jelentkezhén, a bíróság s a többi érdekelt felek irányában, hatósága tehát csakis a gyámolt képviselőjének caelekvényeire s a gyámoltnak jutott örökségére terjed ki; következőleg sem a hagyatéki bíróságoknak, vagy más vele hasonjogu érdekelt feleknek utasításokat nem adhat s feltételeket nem szabhat, sem pedig a hagyatéki bíróságoktól végzéseinek foganatosítását, s a törvényben meg nem szabott teendőknek teljesítését nem követelheti; végtére,

d) hogy az egyezés megkísérlésénél a hagyatéki bíró, nem mint ítélő bíró, hanem mint egyeztető birói személy járván közbe, és az egyezés megkötésénél nem a törvény, hanem a felek akarata levén döntő; a bíró az egyezkedő felek jogainak bírálgatásába s megállapításába hivatalból nem bocsátkozhatik.

(Folyt. köv.)

TRAVNIK ANTAL,
budai kir. törvényszki bíró.

Jogirodalom.

Reflexiók dr. Concha Győző urnak a „Jogtud. Közlöny“ idei 29-ik számában megjelent bírálatára.

(Vége.)

Azt sem akarja elhinni Concha ur, hogy államközi állapotaink akár a Machiavelli korabeliek. Nem tehetek

róla, meglehet, hogy Concha ur igen sok szép és ideális dolgot tanult össze papíron az államközi és szjogból. A tudományban, az elméletkészítésben — nem tagadom — „roppant haladásokat tettünk“: azonban Concha ur rózsaszínű optimizmusa sem képes nem létezönek bizonyítani azon államközi gyakorlati életet, mely abból áll, hogy egy brutális diplomata kénye-kedve szerint tépi szét a leghatalmasabb államok által szentesített szerződéseket; egyik állam jobban feni kését mint a másik szomszédja torkára, hiszen csupa katonavilágot élünk, háboruk dülnek, gyilkosabbnál gyilkosabb emberarató gépeken törri az ember fejét; a csinek, a kijátszások napirenden vannak; ámitás ül az őszinteség trónján; minden „nagy uri“ mosoly és csók egy Judás-árulás. Ezek tények a gyakorlati életből, és nekem mint statisztikusnak nem a szépen kigondolt ideák, hanem az izmos tények után kell indulnom; ha bírálóm másként tesz: önrendelkezési jogával él.

Jobb szerette volna bírálóm, ha h a z a i hitbeli viszonyainkkal foglalkoztam volna, mint az egyetemes hitbeli állapotokkal. Az én tudományos céljaimra azonban annál szükségesebb volt az egyetemes hitbeli állapotok szellemével foglalkozni, mert én nem hitbeli állapotokat és speciális kanonok- vagy plébánostörténeteket akartam elbeszélni, hanem kutattam azon okozati viszonyt, mely a laza hitbeli állapotok és az öngyilkosság között van. Én nem a társadalmi állapotok történetével és rajzával, hanem azok genesisével és bölcsészetével voltam főképp elfoglalva. Az állapotok és okozatok nyomán én az okozati viszony után buvárkodtam. Tényekre csak azért volt szükségem, mert azok voltak vezetőim. Célom: okok, okozati viszony, okozati törvény felderítése volt.

1848 előtti földesuri viszonyainkat kivételeseknek nem állítam, mint Concha ur gondolja, hanem igenis azon nehézségek és akadályok közé soroztam, melyek a magyar nemzet mivelődéstörténelmi folyamában elgördíthetetlen sziklákként állottak, és ezen tény egyetlen jog- és mivelődéstörténész által sem tagadható.

Végül egy oly állítást hoz fel rovásomra Concha ur, melyről igazán kíváncsi volnék tudni, hol találhatott rá alapot munkámban. Concha ur állítása szerint én az egyént egészen beleolvastom a társadalomba. Én erről nemcsak semmit nem tudok, de azt jószerűn érteni sem tudom, hiszen társadalmat én egyéni önállóság és önrendelkezés nélkül képzelni sem tudok. Az állam azon egyöntetű szervezet, mely tagjait egy óriási testté forrasztja, de a társadalom épen az elemek önmozoghatósága, saját akarat-, érdek- és tettekora által nyer az államtól elütő sajátos jellegét. Arról tehát nem is álmodtam, hogy a társadalomba befuluszszam az egyént, hisz ezzel a társadalmat is megölném.

Különben jó, hogy a társadalom fogalmi körébe jutottunk, mert alkalmam nyílik Concha ur felfogására saját felfogásommal felelni. Concha ur kétféleképp „képzeli“ a társadalmat: nyugvó és működő állapotban. Én nem képzelek semmit, hanem tudom azt, hogy a társadalom emberekből áll épugy, mint az állam. A társadalomban ugyanazon természetű emberek, ugyanazon célok felé törekeshnek, mint az államban, mi hát a különbség a kettő között? Én azt gondolom, hogy különbség csakis a szervezet-, hatáskör-, eszközök-, utak- és módokra nézve lehet a kettő közt.

Az államban minden tag közös emberi célok folytán egy szerves egységgé lesz. Az állam egy nagy test, melynek tagjai nem külön, individualis célok értelmében működnek, hanem az egységes szervezet- és közös érdekeknél fogva egy nagy léteget tartanak fenn. Mindenkinek életszüksége a létbiztonság, következőleg mindenki katoná; mindenkinek szüksége van segédszerekre, hivatalokra, iskolákra stb. következőleg mindenkinek részt kell venni a közterhek viselésében. Ezek csak példák! Ezen közös szükség és közös természet közös, egységes szervezetet létesít. Máskép a társadalomban. Míg az állam teste csonka és tökéletlen, a tagok összesége nélkül: a társadalomnak eleme az önrendelkező, a külön szabad mozgalmi körrel, saját célokkal bíró egyén, az egyén vagy magában, vagy társulva azokkal, kik érdekokonságban állnak vele, hogy közös érdekeiket összetett munkával annál könnyebben és jobban szolgálhassák. Innen van az, hogy a társadalom nem egységes szervezet, nem is rendelkezik, mint az állam a tagok összes erejével valamely célra; hanem az érdekek elkülönítik az embereket, a rokon-érdekek természetesen összeállanak, minek folytán keletkeznek a hitfelekezetek, arisztokraták, iparosok stb. külön-különálló osztályai saját összetartó érdekeikkel, eszközökkel, közös törekvésekkel, hasonló szokások és erkölcsökkel. A társadalomban az ember saját egyéni természete, tulajdonságai, vonzalmai, vá-

gyai határozzák meg a kört, a melybe jut és él. A társadalomban egész lény az ember önléttel, önczállal, önrendelkezéssel, az államban az ember csak egy nagy szervezet kényszerű tagja kiegészítő, közreható természettel.

A saját életcélok szerint önmagában élő vagy érdekonaival társaságokat alkotó emberek összességét tartom én társadalomnak, valamely állam határain és szervezetén belül. Szerintem tehát a társadalom mindig emberek összege és sohasem „állapot”, mint azt Concha ur eléggé roszul „képzeli”.

Concha ur különféle dolgokat „képzeli” a társadalomról. Egyszer azt mondja, hogy ő a társadalmat „nyugvó” és „működő” állapotban „képzeli”. „Nyugvó” állapotban a társadalom az érdekek ellentéteit szembeállított emberek „csatarend”, „működő” állapotban pedig a társadalom az ellentétes „érdekek tusáját jelenti”. Concha ur azt mondja továbbá, hogy a társadalom „állapot” . . . A társadalom tehát Concha ur szerint csatarend, érdekharc, állapot a szerint, a mint ő magának a társadalomról különféleket „képzeli”. Tudhatjuk-e ezen képleges, képzelgős és határozatlan beszédből: mi a társadalom?

Csatarend, élő elemekből álló tömeg; érdekharc nem áll élő elemekből, hanem inkább átvitt értelemben az élő lények ellenséges és egymás ellen irányuló tevékenysége; állapot pedig létviszonyzat. Ime mily különböző fogalmak és lények, és mindezeket jelenti Concha ur szerint a társadalom.

A különböző fogalmak ily mérvű vegyülete tiszta fogalmi meghatározáshoz nem vezethet; annál kevésbé még, ha a talaj, melyen állunk, a képzelem ingoványos talaja. Concha ur a társadalmat „nyugvó” állapotban „képzeli”, de minek képzeli, „nyugvó” állapotban azt, a mi soha sincs és soha sem lehet „nyugvó” állapotban? Ezen képzelet a társadalom tényleges természete ellen való feltevés, mely csak természetellenes, és így hamis felfogáshoz vezethet. A társadalom élő léteget, mert emberekből áll, de ha élő, akkor azt nyugvó állapotban képzelni annyit tesz, mint az életet meghalva képzelni, ez pedig „fából való vaskariká”! Az élet épen a mozgásban, a szünni nem tudó tevékenységben nyilvánkozik. Ha az érverés megszűnt, ha a vérkeringés megállt: elköltözött az élet és a test hulla.

Concha ur másik feltevése szerint a társadalom „működő”, és ekkor az „érdekek tusáját jelenti.” Ha azt mondaná, hogy a társadalom az embereknek ellentétes érdekeik által előidézett harcát jelenti: ennek legalább értelme lehetne, mert emberek harcolhatnak, de az érdekek e harca csakis kép, mely valóságban semmi, annál kevésbé társadalom. Az érdekek nem élő lények, melyek harcot viselhetnek, mint az emberek, hanem csak létviszonyzatok, az ember tevékenységének rugói és céljai.

Vége Concha ur szerint a társadalom állapot. Épen így mondhatná Concha ur, hogy az állam állapot, az ember állapot stb.

A társadalom emberekből áll, az ember pedig nem állapot, a mi létezési viszonyzatot jelent, hanem élő lény: következőleg az emberek által álló társadalom sem állapot, hanem élő léteget, épen mint az állam.

Concha ur határozatlan és sok tekintetben érthetetlen feltevéseivel szemközt, tehát fentartom saját indokolt felfogásomat és meghatározásomat a társadalomról, annál is inkább, mert én nem a társadalom természetével ellenkező „képzelgéseiből” indulok ki, hanem a társadalom elemeinek természetére alapítom meghatározásomat. Ezen tényszerű, inductív eljárás már magában biztosítéka az igazságnak, míg a képzelemre alapított feltevés igazsága még alapokat és biztosítékokat kér.

Mit mondana Concha ur annak, a kitől például a föld definícióját kérné, ha ez így kezdene el okoskodni: hogy a földet definiálhassuk, képzeljük a földet „mint nyugvót, mint egy percze megállottat.” . . .

De ha a föld „egy percze” sem áll meg! ön mégis meg lenne elégedve, ha azt adnák feleletül: mindegy, ha nem is áll meg, de képzeljük, hogy megáll! . . .

No akkor el is képzelheti ön, minő igaz, minő tényhű és természetszerű lesz azon definíció, mely a meghatározandó tárgy természete ellen való feltevésre van alapítva. A tudományban különben „képzelni” egyáltalán nem szabad. A költészet és tudomány két egymástól különböző birodalom. Amott a felhőkön járó képzelem, itt a tények földjén járó ész az ur.

Én legalább így gondolom. Engedje ennél fogva nekem is remélni, hogy gondolataink a tudomány harcmezéjén újból találkoznai fognak. Per aspera ad astra!

München, 1872. augusztus 12-én.

Dr. DOBRÁNSZKY PÉTER,
jogtanár.

A német jogászgűlés.

(Az osztályok ülései s az ülések eredménye; a „Saalbau“-ban tartott diszessztély.)

Az osztályok ugyan aug. 29-én összeültek s megkezdék a tanácskozást, de a tárgyalások érdekesebb része mégis aug. 30-án ment végbe.

Mik azon kérdések, melyeket az állandó bizottság megállapított? úgy hiszem felesleges elsorolnom, mivel a lapok olvasóközönsége előtt ugy is ismeretesek, hanem — ezuttal a chronologicus sorrendet, a tárgyalások egyrésznének két napi tartama miatt nem követhetvén — az egyes osztályokra térek át.

Az osztályok száma négy volt, melyek közül az első és második — dr. Albrecht hamburgi kereskedelmi tszéki elnök vezetése alatt — egyesülten tarták üléseiket, s első sorban következő törvényhozási kérdést vették tárgyalás alá:

„Kíváncos-e az, — ha a kereskedelmi ügyektől eltekintünk is, — hogy a szerződések érvénye az írásbeli alak megtartásától független legyen?”

A civiljogban jól ismert kérdés. A szerződések érvénye, vagyis kötelező ereje: alapját a feleknek a jogügyltre irányzott megegyező akaratában birja; a jogügylet pedig azon alak, melyben az egyéni akarat — a jog által kijelölt határokon belül — jogalkotó tevékenységét kifejti; de — a tárgyi természetű korlátolásoktól eltekintve — az akarat a nyilatkozat alakja által is korlátolva van, mivel annak, — hogy a jogéletben jelentőséggel birjon, — külsőleg észrevehetőnek s az ügyletet mintegy állandóan bizonyítónak kell lenni. Ilyen alkalmas alak az akaratnyilatkozat részére a modern jogéletben az írásbeli alak; a porosz Handrecht minden esetben követeli: hol a felek írásbeli alakban egyeztek meg, hol ötven ezüst tallérnál magasabb érték az egyezmény tárgya, — továbbá nőszemélyek kezességéről, házasságok vagyonközösségéről és örökségek eladásáról szóló szerződéseknel; a Code civil — bár általában semmi alakisághoz sem köti a szerződések érvényét — mégis különös határozmányokban: az ajándékozás, házassági szerződés és jelzálogos egyezményeknel, röviden azon szerződéseknel, melyek a közjegyzőhöz tartoznak, továbbá a 150 frankot felülhaladó egyezményeknel hasonlóan írásbeli alakot kíván; az osztrák polgári tvkönyv: az ajándékozás-, közkereseti- és társasági szerződéseknel, továbbá a házasságok között halálesetén kötött szerződéseknel, a jelzálogos egyezményeknel stb. szintén az írásbeli alakot követeli. Így berni, zürichi, szász polg. törvénykönyvek és a dresdai javaslat oly szerződéseknel, melyeknek tárgya: jelzálogi bekebelezés, örökségi vétel, házassági vagyonközösség, vagy melyeknél a szerződés tárgyának értéke — az e törvények által különböző mérvben — meghatározott maximumot meghaladja, szinte írásbeli alakot követelnek.

A különböző törvényhozások tehát a magánjogtan által felhozott érveknek hódolnak, s a szerződések érvényét sok esetben az írásbeli alaktól teszik függővé; ezt szokták felhozni az írásbeli alakiság pártolói, s hozzátesszik, hogy a positiv törvények azért követelik az írásbeli alakot, mivel annak kettős előnye van: először, mert kétségtelenné teszi, hogy a felek komolyan akartak szerződni, és másodszor, a jogügylet egész tartalmára biztosítja a bizonyítás lehetőségét.

Az írásbeli alakiság ellenzői azonban nem alaptalanul azt mondják:

Hogy a jogügylet lényegének főmozzanata a felek akaratában rejlik, s az egészen mellékes kérdés: minő alakot választanak akarataik nyilvánítására.

Kit a törvény elég érettnnek tart arra, hogy vagyonáról rendelkezék, azt arra is fel kell jogosítani, hogy a belátása szerint a legalkalmasabbnak vélt alakot használja jogügyleteiben, mivel az ellenkező intézkedés gyámkodásra vezet. Az sem áll, hogy az írásbeli alak a jogügyltre nézve az akarat komolyságának biztosítékát képezi, mert nagyon is köztudomású dolog az, hogy az írásbeli alak főleg ott, hol a fogalmazásban jártas egyén kevésbé jártással áll szemközt, az előbbinek rosz szándéka mellett, nem szokta hiven kifejezni mindkét fél valódi akaratát.

Az írásbeli alak a csalás és hazugságra nézve ép oly alkalmas eszköz, mint a beszéd, s azon hátránnyal bir, hogy az egyezkedők alaki hibát követvén el, a jogügylet érvényre nem juthat, miből a rosz szándéku fél ismét előnyt húzhat, a másik szerződő fél rovására.

Kíváncos tehát, hogy ezen gyámkodó és terhelő alakiság általában ne legyen feltétele a szerződések érvényének, hanem

kivételkép ott, hol a jogbiztonság és a hitel kívánja, mint rendkívüli alakítás, a perelhetőség feltétele legyen.

Ily értelemben szólt a kérdésben a véleményadással megbízottak mindketteje: dr. Harum bécsi egyetemi tanár és dr. Feistmantel bécsi ügyvéd,¹⁾ kiknek — és pedig főleg az utóbbinak nézetéhez csatlakozott Kübel stuttgarti főtvszéki director, ki az előadói tisztelet teljesítette, ki különösen figyelmeztette az osztályt, hogy az ötödik német jogászggyűlés már kimondotta: miszerint a jogügyleteknek bizonyítására nem szükséges az írásbeli alak, s ha most az osztály a bizonyítás könnyebbségének indokából a perelhetőséget tenné az írásbeli alaktól függővé, — előbbi határozatát desavouálná. Már a hivatott határozat hozatalakor hangsúlyoztatott, — folytatá az előadó, — hogy minő tapasztalatok tanácsolják az írásbeli alakiságnak, mint a bizonyítás érvényességi felvételének elvetését, — főleg oly helyeken, hol mint pl. Poroszországban — az írásbeli alak kötelezően van előírva. A mint a kereskedelmi jogügyletek terén feladták az írásbeli alak kötelező voltát, ép úgy kívánatos, hogy elvonnák azt a közönséges magánjogéletben is, mivel ennek is van joga az akadálytalan, szabad mozgásra; mindamellett a hitel és jogbiztonság érdekében néhány fontos jogügyletben fentartandónak véli, még pedig úgy, hogy ezeknél a közjegyző hiteles közreműködése szükségeltetné, s az egyszerű írásbeli forma nem volna elegendő.

Ennek bevégeztével az előadó következő javaslatot terjesztette elő:

1. A szerződések érvénye — eltekintve a kereskedelmi ügyektől — nem függ az írásbeli alaktól;

2. A mennyiben azonban a jogbiztonság kívánja, kivételkép egyes szerződésekre nézve az írásbeli alak szükséges, még pedig törvényeszéki vagy közjegyzői tekintély mellett.

Az előadó indítványának második pontja élénk vitát idézett elő, s azt erősen megtámadta Makower (berlini ügyvéd), ki az első pontot szabály gyanánt elfogadni hajlandónak nyilatkozott; csatlakoztak hozzá Reinganum igazságügyi tanácsos, és Frank (ügyvéd Kölnből), és bár Gierse (Münchenből) védőlog szólalt fel az indítvány mellett, s Kübel ügyekezett kimagyarázni, hogy ő az írásbeli alak alatt nem valamely különös formularet értett, az osztály mindamellett elvetette az indítvány második pontját, az első pontot azonban Makower módosításával elfogadta, s az elnök a következő határozatot mondá ki:

„A szerződések érvénye — eltekintve a kereskedelmi ügyektől is, — szabályszerűleg nem függ az írásbeli alakiságtól.“

Ugyanezen osztály előtt került továbbá tárgyalás alá azon kérdés:

„Vajjon kívánatos-e, hogy a német polgári perrendtartásba a civiljury intézménye behozassék?“

Az előadói tisztelet dr. Marquardsen, erlangeni egyetemi tanár teljesítette; szép, világos, érthető s mindig a tárgyra vonatkozó előadásában megérintette, hogy a civiljogügyek elintézéséhez több szakértelem szükséges, mint a mennyi a büntető ügyekben a ténykérdés megoldásához elég, hogy továbbá a büntető eljárásban az esküdtzék politikai intézmény természetével is bír, és a polgári szabadság egyik biztosítékául tekinthető, míg a civiljury jogintézményénél ily indok annak behozatalát nem támogatja. Mindamellett határozottan nem törpálczát az intézmény felett, — hanem a kérdés fölvetését időelőttinek tartja, — a mennyiben még a jogászggyűlés nem határozott a felett: vajjon az esküdtzéki intézménynek, vagy a Schöffengerichteknek meghonosítását tartja-e czélszerűbbnek? Addig pedig míg a jogászggyűlés ki nem nyilatkoztatja, hogy az esküdtzéki intézményt általában behozandónak tartja, — addig a szóban forgó kérdésben sem lehet határozni, mivel ez anticipálná az esküdtzéki kérdést, miért is az előadó a következő javaslatot tette:

„Tekintettel arra, hogy ez idő szerint a kérdés eldöntéséhez szükséges előkészület hiányzik, s hogy annak eldöntése azon épen jelenleg szellőztetett kérdésnek — vajjon bűnügyekben az esküdtzék helyébe nem volna-e czélszerű a Schöffengerichteket behozni — mikénti eldöntésétől függ, az osztály e kérdésben nem határoz.“

Ez indítvány ellen ugyan történt felszólalás, mindamellett az osztály belátván azt, hogy — egyéb hátrányoktól eltekintve — az is megtörténhetik, miszerint ugyanazon intézmény felett egy nap kétféleképp határozhatnak, — Marquardsen indítványát elfogadta.

Az egyesült osztály előtt még dr. Jaques bécsi ügyvéd

indítványának kellett letárgyaltatnia. Az indítvány tudvalevőleg a következő volt:

„A német jogászggyűlés meggyőződéséeként kimondja, hogy egy közös váltójog behozatala az összes európai, valamint az északamerikai Egyesültállamok számára, megfelel a tudomány mai állásának, és a nemzetközi kereskedelmi forgalom és hitel követelménye. A jogászggyűlés megbizza az állandó bizottságot, hogy ez értelemben emlékiratot intézzen Németország és Ausztria kormányaihoz a végből, hogy ezeknek kezdeményezése folytán egy nemzetközi delegált kongresszus létesíttessék, s a közönséges váltójog kodifikációja eszközöltessék.“

Az előadó — dr. Borchardt (Berlinből) — ajánlotta az indítványt oly melegséggel, a minő az ő halk, flegmátikus, vonatatott előadásától kitelt, — ajánlotta, mint olyat, melynek helyességét, czélzaserűségét mindenki belátja, s melynél a szűkeblű partikularizmusnak el kell némulnia; hanem az indítvány második részét elvotendőnek nyilatkoztatta, mivel a jogászggyűlésnek egy független, önálló testületnek kell lennie, melynek semmiféle kormánynyal sem szabad egyenes összeköttetésben lennie.

Erre dr. Jaques az indítvány megtámadott részét visszavonta, s az osztály az első részt ajánlandónak nyilatkoztatván, az ajánlással dr. Borchardt bíz meg, az egész indítványt azonban a teljesülésben való tanácskozás alá bocsátotta.

A harmadik osztály ülései voltak a legérdekesebbek, mivel az esküdtzék és a sajtóügyre vonatkozó indítványok ott kerültek szőnyegre, a tágas szép terem, hol az ülések tartattak, mindkét nap zsufolásig megtelt, a karzatokon öreg és ifjú hölgyek meg urak hallgatták a vitát, lent pedig az ajtó előtt a szorongásig tolultak össze azok, kik már beférni képesek nem voltak.

Első sorban a következő kérdés került tárgyalás alá:

„Követeli-e a sajtószabadság s elégséges-e a közbiztonság tekintetéből, hogy a sajtó utján elkövetett büntetésre méltó cselekvényeknél a közönséges büntető törvények és büntetőjogi elvek kivétel nélkül alkalmaztassanak? avagy bizonyos főpontokban (s esetleg melyekben?) tételesen-e kivételek, és minő kivételek szükségesek a) a sajtószabadság érdekében a közbiztonság hátránya nélkül, — b) a közbiztonság érdekében?“

Előadó volt dr. Jaques bécsi ügyvéd, ki igen folyékony, sőt nagyon is gyors előadással, jó organummal bírván, hosszadalmassága és vizenyőssége daczára is le tudta kötni hálás feladata megoldásánál a közönség figyelmét.

A sajtókérdésnek hosszú története van. Már az első jogászggyűlésen föl volt vetve az állandó bizottság által, de 1866 óta pihen; ebben eddig semmi veszély sem rejtett, mivel ekkor a kérdés inkább elméleti természettel bírt, most azonban — tekintettel a német birodalmi törvényhozásra — már gyakorlati jelentőséggel bír. Itt áttért előadó a véleményekre és pedig különösen dr. Glaseréra, — melyben különbség van téve a sajtóképi és nem sajtóképi sajtóvétségek között; a sértések például — nevezett véleményadó szerint — nem a tulajdonképi vétségek közé tartoznak, míg a bűnös tettek elkövetésére izgató közlömények a sajtóképi sajtóvétségek kategóriájába tartoznak. Előadó folemlíté, hogy e megkülönböztetésben semminemű elvet nem lát, mi a törvényhozás által felhasználható, — a mit legfényesebben bizonyít azon körülmény, hogy Glaser tanár maga sem élt ezen megkülönböztetéssel, midőn mint egyszerű képviselő a sajtótörvény novellájának tervezetét kidolgozta. Jaques szerint dr. John, — a másik véleményadó — sem állít fel semmi kielégítő elvet, s ha ő az előadó, ilyet keres, azt az egyeseknek és a közönségnek a szabad véleménynyilvánításra vonatkozó szükségletében véli megtalálni, a mi különben az államra nézve is szükséglet, mivel ez által napfényre jő az, minek fejlődése az államnak hasznos. A véleménynyilvánítás közegének, a sajtónak mindenesetre korlátozva kell lennie; de ki állíthatja fel e korlátokat és ki szabhatja meg a határokat? Nem a közigazgatás vagy rendészet, hanem a törvény és annak végrehajtói, a bírák.

A határvonalnak azon ponton kell felállítva lenni, melyen túl a becsületsértés, rágalom vagy bűnre való izgatás veszik kezdetüket; hanem ebből épen az következik, hogy semmiesetre sem a präventív, hanem csak a repressive rendszer lehet jogosult. A kérdésnek ipar természetű része az ipartörvények által van szabályozva, hanem ebben is felfedezhető egy präventív természetű rendszabály, melyet helyeselni és megengedni nem lehet, és ez az iparjogositványnak elvonása bírói határozat által.

Ha tehát azon kérdést veti fel, hogy, folytatá az előadó, hogy mit kell mellőzni? Következően lehet válaszolni: präventív rendszabályok gyanánt tekinthetni: a concessio-t,

¹⁾ L. dr. Feistmantel véleményét „Verhandlungen d. 10. Juristentagen.“ 112—121. l. V. o. dr. Harum véleményét u. v. az 59—62. lapokon.

biztosítékot (Cautio) és bélyegadót elrendelő intézkedéseket, miket pedig könnyen nélkülözhetni, — mint ezt Hollandia, Anglia, Belgium, Amerika stb. országok példája a legszébben bizonyítja; különösen az új világrészben történt, mint ezt Toqueville munkájából (La démocratie en Amérique) tudjuk, — hogy a biztosítékok, bélyegek stb. eltörlése bizonyos mértékben a sajtó decentralisatio-ját idézte elő, minek jótékony hatását senki sem fogja tagadhatni.

Az eddig előadottak alapján előadó következő javaslatot terjesztette elő:

A sajtó termékeinek előállítás, eladása, a colportage stb. tisztán a birodalmi ipartörvény alá tartoznak; a sajtó által elkövetett, valamely törvényellenes tény miatt az iparjogositványt bírói ítélet által elvonni nem lehet. A praeventiv rendszernek alapelvéből folyó minden további korlátozás, minők: a concessio, biztosíték, bélyeg, ideiglenes vagy végleges felfüggesztése az időszaki folyóiratoknak, a köteles példányok átadása, a postaküldési jogositvány elvonása stb. — elvetendő.

Ezzel a kérdés első része az előadó által befejeztetett.

Az indítványra vita következett: Rubo ügyvéd azt találta, hogy ezen indítvány az anyagi büntetőjoggal, melyre az osztály illetősége szorítkozik, semmi összefüggésben sem áll, az ipartörvényhez pedig az osztálynak semmi köze, miért is azt indítványozta, hogy az osztály e kérdésben ne szavazzon, hanem esetleg térjen át a napirendre.

Bingnor minisztertanácsos (Karlsruhe-ból) megengedé, hogy ez alakilag így van, de a dolog érdemében egyetértett a referenssel, mire szavazás következén, az osztály nagy többsége Rubo indítványa ellen nyilatkozott s magát a kérdésben — úgy, a mint az felállítva volt, — illetékesnek nyilatkoztatta.

A referens még néhány megjegyzést tett végszavában, mit következőkben foglalhatni egybe:

Ha a jogászggyűlés arra akar szorítkozni, hogy a repressiv-rendszer mellett nyilatkozzék, a praeventiv szabályok egyeseivel specialis elítélésétől pedig tartózkodik, — akkor mit sem tesz. Több mint 30 éve, hogy a repressiv rendszerről beszélnek az emberek, és mit mindent nem értenek e fogalom alatt?

Erre következett a szavazás, még pedig az indítvány minden pontjára külön; minden pont mellett óriási többség nyilatkozott, s Jaques fentebb közlött indítványa az elnök által az osztály részéről elfogadottnak jelentetett ki, mi megtörténvén, a referens a sajtótermékek lefoglalásának kérdését kezdte szelöztetni.

Az előleges lefoglalás — történjék közigazgatási vagy bírói uton — semmi esetben sem védhető, nemcsak azért, mivel oly tekintélyek törnek pálczáat felette, mint Mohl, hanem azért főleg, mivel következő indokok hozhatók fel ellene:

1. A lefoglalás jogának gyakorlata a legnagyobb visszaélésekre nyújt alkalmat, különösen politikai zavarok idején igen veszélyes fegyver a közigazgatási és bírói közegek kezében.

2. Minden lefoglalás a tulajdonos jogainak és érdekeinek megtámadása.

3. A lefoglalás bírói elrendelése, előzetes tárgyalás és védekezés nélkül, ellentétben áll a tszék hivatásával.

4. A lefoglalás a büntetés kiszabása az ítélet előtt.

5. A lefoglalás által okozott károk megtérítése legtöbb esetben lehetetlen, mert nem létezik kártalanítás azon élő gondolatokért, mikből makulaturát csinálnak.

6. A lefoglalás vagy előzetes, vagy célátalan, s ez utóbbi esetben az állam méltóságával ellenkezik az, hogy közegeit kutatásra, keresésre indítsa, hogy néhány példány újságot vagy folyóiratot összeszedjenek.

7. A lefoglalás jogának megszüntetése veszélyt nem okozó intézkedés, mivel a megkezdett perrel a további elterjesztés úgy is be van szüntetve; azon ok, hogy a lefoglalás okvetlenül szükséges a büntetés tárgyának biztosítása végett, — nem fogadható el, mivel e célra elégséges egy példány is. Holland, Angolország, Amerika és más államok példái eléggé mutatják, hogy a lefoglalás a közbiztonság érdekében nem szükséges.

A mint Jaques előadását a többség tetszése között elvégezte, felállott dr. Zachariae, és sajnálkozását fejezte ki mindekelőtt a felett, hogy az osztály nem a tulajdonkép kitűzött kérdést tárgyalja. A sajtónak ő is a lehető legnagyobb szabadságot kívánná, és sem adminisztratio, sem rendőri intézkedéseket nem akar, hanem azt sem tartja czélszerűnek, hogy a sajtó részére oly privilegiált állást biztosítsanak, hogy irányában a közönséges jogtételek kötelező voltát is megszüntessék; a referens által felhozott érvek csak a visszaélések ellen képeznek

érveket, de nem a lefoglalás ellen. Szónok befejezésül utal azon esetekre, melyekben levelek foglaltatnak le, pedig ez eljárást senki sem ítéli el (?!).

Ezen államtanácsosi zamatu beszéd után még többen szólottak a vita tárgyához: Louz (bécsi ügyvéd) alaki tekintetben az előtte szólót, érdemileg azonban az előadót pártolá, Frenzel (drezdai ügyvéd) pedig határozottan a referens javaslatának elvetését ajánlá, s csak azt kívánná megállapíttatni, hogy minő határidő alatt lehet a lefoglalást fogyanatosítani; így például ő a nyomtatvány megjelenésétől számított 10 napot tartaná legczélszerűbbnek. Bingner miniszteri tanácsos Zachariae-t pártolja s a lefoglalás szabályozását tartaná szükségesnek.

A vita mindinkább lapossá kezdett válni; Bacher is hozzá-szólott a kérdéshez, másokkal együtt azon hibát követvén el, hogy a kérdést politikai oldaláról próbálgatta szellőztetni; végre ismét a referens jutott szóhoz és válaszolt a támadók érveire.

Mindenekelőtt az ellen tiltakozott, hogy a szónokok némelyike politikai kérdést csinált a vita tárgyából, holott itt nem arról van szó: liberális vagy antiliberalis legyen-e az osztály? hanem arról, mi képezheti annak leghelyesebben tiszta jogi meggyőződését. Zachariaenek válaszul, megjegyzé, hogy javaslatával a kitűzött kérdés körében maradt. Alaptalan azon felhozott érv, hogy a lefoglalás által a sajtóvétséget meggátolhatni; ez csak a senki által sem pártolt praeventiv rendszer mellett szól, a repressiv rendszer mellett azonban a vétség a ki-nyomatás és terjesztés által már el van követve, és így, ha a sajtóvétségek létrejöttét akarnák meggátolni, vagy a praeventiv rendszerre kellene visszatérni, vagy pedig minden nyomdát rendőrállomássá kellene változtatni. A lefoglalás röviden: büntetés, mely az ítéletet megelőzi.

A referens zárszavai után annak javaslata szavazás alá bocsátatott, s az osztály roppant többséggel következő határozatot hozta:

A nyomtatványok előleges lefoglalása közigazgatási uton nem engedhető meg.

A bírói uton való lefoglalás kérdésében, a mi tulajdonkép a vita tárgyát képezte, igen csekély többség nyilatkozott a mellett, hogy a lefoglalás ezen neme is mellőztessék.

Következett azon kérdés megvitatása: minő mérvben tekintessenek felelősöknek és mily módon büntetendők a sajtótermékek létesítésében részes személyek?

Az előadó itt hangsúlyozta, hogy mit lehet felhozni egyrészt annak bizonyítása mellett, miszerint a sajtóvétségek a közönséges büntényekkel egy tekintet alá esnek, kifejtetts másrészt az ellenérveket: a sajtónak azon sajátos jogát, mely az anonymitásban áll, s reflektált egyuttal ebből folyólag a bizonyítás nehézségeire vagy lehetetlenségére, mi a valódi vétkes kiderítését és büntetését illuzóriussá teszi. Midőn az egybeállított érvekből és ellenérvekből a következtetést megtette, s hosszú beszédét befejezte, — az elnök kérésére fordult az osztályhoz, s azon áldozatért esedezett, hogy mondjon le a szólási szándékozók serege szólási jogáról; ez hatott, mivel néhány kéréselhetlen szónokot (köztük Bachert) kivéve, kiktől azonban sem pro, sem contra ujat nem hallottunk, s kiket a hallgatóság türelmetlenül lezugott, — a tagok nagybárra elállottak szólási joguktól, s az elnök a nagy többség által hozott határozatot következőben mondá ki:

A sajtóvétségek a közönséges büntetőjogi és fenytő-eljárás szabályok szerint ítélandók meg; azonfelül a köteles figyelem elmulasztásának esetére külön büntetések határozandók.

Mint fogadta a közgyűlés és a közvélemény az osztálynak tagadhatlan szabadelvű határozatát, mit tartok a határozat egyes pontjairól, azt majd a zárközgyűlésről irandó közleményben adom elő; most csak azt említem meg, hogy dr. Jaques, ki az osztály határozatait szörnyen látszott féltetni minden vitától, egyuttal azt is indítványozta, hogy az osztály saját határozatait egyszerű elfogadás végett ajánlja a közgyűlésnek, így remélvén, hogy e kérdésben a közgyűlésen vita sem lesz. Ez indítvány, bár dr. Schwarze a csekély többséggel elfogadott bírói lefoglalás pontjára nézve kivételt kívánt volna tenni, — szintén elfogadtatott.

Igen helyes volt, hogy az elnök a vitákat nem engedte hosszúra nyulni, mivel még hátra volt a legérdekesebb kérdés.

Dr. SIPOS ÁRPÁD,
királyi jogakadémiai tanár.

(Levelezés.) Löcséről Dr. B. M. jegyű levelet vettünk, melyet csak az esetben találunk közölhetőnek, ha annak írója magát megnevezni hajlandó.

Felölös szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgylés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A III. magy. jogászgylés állandó bizottságának jelentése. — A nemzetközi jogtörténet és tudományos fejlődése. Dr. Apáthi István egyetemi jogtanártól. — A vadászati jog és annak korlátai. Dr. Kuncz Ignác jogtanártól. — A gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatásköre az örökösödési eljárásban. Travnik Antal, budai kir. törvényszéki bírótól. — A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya. — Jogirodalom. Dr. Groisz Gusztávtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A III. magy. jogászgylés állandó bizottságának jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Mult évben módosított alapszabályaink 14. §-ának d) pontja szerint az állandó bizottságnak kötelessége „a magyar jogászgylésnek évenként jelentést tenni, hogy fenállása, illetőleg utolsó gyűlése óta a hazai jog átalakítása s fejlesztése, különösen a szabadelvi jogreformok helyes létesítése körül mi történt a törvényhozás terén.”

Az első ily nemű jelentést ezennel előterjesztvén, kell, hogy ez a jogászgylés fenállásának egész idejére vonatkozzék; sőt miután a jogászgylés létrejöttét csak kevéssel megelőzve, az alkotmányos törvényhozásnak új korszaka vette kezdetét, a tárgy összefüggésénél fogva ezen újabb törvényhozás egész idejének mozzanatait figyelembe vennünk elkerülhetlen.

Az osztrák jogrendszernek összefüggésükből kiszakított maradványai, a korpus jurisnak rég elmúlt időviszonyok számára alkotott egyes szabványai, s az ezek mellett maradt házagok pótlására számított, de teljesen elégtelen udvari cancelláriai rendeletek együttlve nyújtják igazságszolgáltatási viszonyaink azon szomorú képét, melyet alkotmányos törvényhozásunk új korszaka előtalált.

Nem kell Önök előtt fejtegetnünk, hogy ily viszonyok közt, a hol a jogkérdések egy része a törvényben megoldva épen nincs, más része iránt ellentétes, és ismét más része iránt elavult szabványok állanak fen, az igazságszolgáltatás állapota tarthatatlan.

Ezen állapoton segíteni volt a feladat, melynek megoldását az ország a törvényhozástól várta.

Hogy hozzászólhassunk, mennyiben és miként teljesült e várakozás, rövid szemlét kell a törvényhozásnak azóta tett igazságszolgálati intézkedései felett előrebocsátanunk.

Nem lehet feladatunk mind felsorolni azon igazságszolgálati törvényeket és rendeleteket, melyek 1867—1868 óta hozattak, s azon előmunkálatokat, melyek az igazságszolgálati törvényhozás céljából azóta készítették; hanem — alapszabályainkhoz képest — azokat kell kiemelni, melyek „a hazai jog átalakítására és fejlesztésére, s különösen a jogreformok létesítésére irányozták.”

A lefolyt öt év kezdetén a miniszterium meghatalmazással kezdte meg működését. Meghatalmazás mellett adtak ki a sajtvétségek esetében követendő eljárást s a székelv urbériséget szabályozó, valamint a telekkönyvi intézményt Erdélyben meghonosító rendeletek is, — ily

meghatalmazás folytán lön kiterjesztve, továbbá az első rendelet Erdélyre némileg javított alakban ugyan, — de úgy látszik, a meghatalmazás korlátai miatt — áthalt több javítások nélkül.

Az 1848-ban eltörlött urbéri s analog viszonyok végrendezése egyik fő tárgyát képezte a lefolyt időszaknak. Az urbéri örökváltságért országos alapból adandó kárpótlás, a szőlőbirtok után járó tartozások megváltása, a vadászati jog szabályozása, s ami mindháromnál fontosabb, az urbéri kapcsolatból fennmaradt jog s birtokviszonyok rendezése nevezetes előhaladást képeznek e téren. Bár még nem egy fontos kérdés megoldásra vár: a telepítvényi, az udvar telki jogviszonyok rendezése, az italmérési jog eltörlése, melyekre nézve javaslatok tettek ugyan közzé, de további törvényhozási lépés nem történt.

A közlekedési eszközök óriás mérvű szaporodása s a főváros rendezése, a vasutak és csatornák külön összpontosított telekkönyvezéséről szóló, valamint két kisa-játítási törvény hozatalára szolgáltatnak alkalmat. — Az ipar és kereskedelem szükségletének kiegészítésére két törvényen, t. i. az uzsora törvény eltörlésén és a pesti áru és értéktözsde, valamint a vidéki termény és gabnacsarnok külön bíróságainak visszállításán s egy bányatörvénykönyv javaslatának elkészítésén felül mi sem történt. E részben a többi munkálatok az előkészület szakánál tovább nem jutottak.

A vegyes házassági válóperekről rendelkező törvényt még eddig nem követte a polgári házasság behozatala, mely a felekezetek különbségéből eredő válaszfalakat a házasságra nézve egyedül képes megnyugtatólag az egyes felekezetek sérelme nélkül elsimítani.

Az ideiglenes törvénykezési rendtartás nagyobb terjedelmet vett, több időt foglalt el a törvényhozás tevékenységéből, mint a mennyit a szükség kielégítése, mely létrehozta, megkivánt, s talán közvetve némi akadályára szolgált a szóbeli eljárás mihamari behozatalának.

Az árva- és gyámügyek a törvényhatóságok hatáskörébe tettek át, a nélkül, hogy az ügy kielégítő rendezést nyert volna.

Egy külön csoportot alkotnak azon törvények, melyek igazságszolgáltatásunk rendezésének maradandó alkatrészeiként hozattak. Ilyen a bírósági hatalom gyakorlásáról szóló törvény, mely a bíróságok rendezésének alapelveit előre megállapítja, s melyhez a szervezési törvényeknek egész sora járult. Ilyenek az első bíróságok rendezéséről, a kir. ügyészségről, a bírák s bírósági hivatalnok felelősségéről, a bírák áthelyezése s nyugdíja-

zásáról szóló törvények, s végre a többi fenálló intézményekkel való kellő összhang nélkül, a birói végrehajtók intézménye is.

E törvények alapján az első bíróságok szervezete a befolyt évben meg is történt: s ha azokban, mik e körül történtek, nagyobb figyelem, szigorubb válogatás s több tapintat kívánatos lett volna is; az tagadhatatlan, hogy azzal az igazságszolgáltatás rendezése egy jelentékeny lépéssel haladt előre.

A fenebbi intézkedések kiegészítéseül voltak szánva az ügyvédi rendezést s a közjegyzői intézmény behozatalát tárgyazó javaslatok. De az életbeléptetés e törvények meghozatala előtt történt, s azok még ma sem terjesztettek a törvényhozás elé.

Azon javaslatok közül, melyek igazságszolgáltatásunk legrendezetlenebb ágára, a büntető törvénykezésre vonatkoztak, csak egy — a büntető törvény és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről szóló — vált törvényvé. A javaslat, mely az eljárás ideiglenes rendezéseül készült, maradt, a mi volt, s ma már a fejlődés fonalát ennek mellőzésével kell venni.

Már 1869-ben megkezdett a magánjogi törvénykönyv kidolgozása. E munkálat azonban, a kezdetnél kifejezett ígéretek daczára, általános részt tartalmazó előadói javaslatnál félben szakadt.

Tagadhatatlan, hogy az igazságszolgáltatásra vonatkozó fent elősorolt munkálatok száma tetemes; valamint azt is készséggel elismerjük, miszerint a már megalkotott törvények nagy része határozott reformirány eredménye: nem hallgathatjuk el azonban azon észrevételünket, miszerint egyrészt ezen eredmény mennyiség tekintetében is messze elmaradt attól, a mit igazságszolgáltatásunk igényel, s a mit 5 év alatt végezni lehetett volna; másrészt pedig, hogy a törvényhozás e működésében fel nem ismerhető a tervszerűség s egy meghatározott logikai egymásután.

Sajnálattal constatáljuk egyébiránt azt is, hogy a törvényhozási előmunkálatok teljesítésére még ma sincsenek a kellő erők a feladathoz mért számban kikeresve, s hogy hiányzik a szervezet is, mely nélkül ez erők összpontosítása s egybehangzó működése nem is képzelhető. Azon elszigeteltség, azon ziláltság, mely az előkészületi szakban létezik, nagyrészt oka ugy a munka lassu haladásának, valamint tervszerűtlenségének is.

Ugy látszik, az eddigi munkálatoknál nem volt irányadó annak tudata, miszerint igazságszolgáltatásunk állapota nem kiegészítést, nem egyes reformokat igényel, hanem egy teljes jogrendszer megalkotását követeli és sürgeti.

Ezen tudattól vezéreltetve törvényhozásunk, vagy arra határozta volna magát, hogy egyelőre egy általános provisoriumot létesít, s a végleges alkotást aztán annál nyugodtabban, s annál több gondnal eszközölné, vagy pedig arra, hogy közvetlenül a véglegesen megállapítandó igazságszolgáltatási jogrendszer munkálatához fog; de úgy az egyik, mint a másik esetben, úgy a provisoriumra, valamint a véglegesre nézve gondoskodott volna kellő munkaerővel rendelkező közegről, mely egész tevékenységét ezen nagy feladatnak szentelve, tetemesen gyorsította volna a működést, ezen tudattól vezéreltetve, előre meghatározott alapelvekre fektetve s tervszerűleg az egész jogrendszerre terjesztette volna ki munkálkodását; az egyes munkálatok életbeléptetésére nézve pedig, a mennyiben ez egyszerre meg nem történhetett, egy bizonyos logikai egymásutánt tartott volna meg.

Ezen eljárás mellett minden későbbi alkotás az előbbieknél, mint ugyanazon előre megállapított rend-

szer részeinek, kiegészítése leendett, s az utolsó egy új jogrendszer betetőzése lett volna.

Ezen eljárás azonban nem követtetett, s most az egyes munkálatok töredékeknek tűnnek fel, melyek közül sok egy-egy helyes eszmét, egy-egy helyes intézkedést tartalmaz ugyan; de melyek sem igazságszolgáltatásunk állapotát egészben véve nem javították, sem pedig biztosítékot nem nyújtanak arra nézve, hogy az ezentúl létesítendő jogrendszernek maradandó alkatrészeit fogják képezhetni.

A jelentést tevő állandó bizottság nem érezheti magát hivatva a törvényhozás elé programot szabni; annyit azonban megjegyezhetni vélünk, miszerint összpontosítandó több munkaerővel, s nagyobb erélylyel az egész jogrendszert átkaroló tervszerű munkálkodás volna kifejtendő, hogy igazságszolgáltatásunk kisegíttessék jelen állapotából.

Bizzunk a törvényhozásnak a közjóra irányzott gondoskodásában, hogy megteendi azon intézkedéseket, melyek e részben szükségesek, belátván bölcseségével, miszerint a helyes igazságszolgáltatás nemcsak az anyagi és erkölcsi gyarapodás alapfeltételét, hanem minden polgári és politikai jogok főbiztosítékát is képezi.

Pest, 1872. évi szeptember.

A III. magyar jogászggyűlés állandó bizottsága.

A nemzetközi jogtörténet és tudományos fejlődése.

(Folytatás.)

Valamint a társadalmi téren általában, úgy a nemzetközi jog terén is mélyen beható és következményekben nagy horderejű változásokat idézett elő a francia forradalom s az azt követő császárság. A mindenható imperator ignorálva a népek jogait s az államok önállóságát, hatalma érzetében azokat mint uratlan vagyont, önkénye szerint, feldarabolá, vagy egyesíté, a mint ezt érdekeiben jónak találta; azonban a kultúra ez időben már oly haladást tett, a jogérzet oly mély gyökeret vert, hogy azt rövid időre elnyomni, de elfojtani nem lehetett. Az elnyomott népek és államok, feltámadva jogaik eltiprása miatt, a hatalmas imperator ellen koalíciókban kerestek védelmet, s felgyújtva a felébredt hazafiság érzetétől, az európai egyensúlyt némileg újra helyreállították. Miután Napoleon viszonyai az 1814. ápril 11. egyezmény által¹⁾ szabályoztattak, az egyesültek siettek Franciaországgal a békét véglegesen megkötni, az ország határait megállapítani, s Európa politikai viszonyait, az általános kongresszusig, legalább főbb momentumaikban, szabályozni. Mindez az 1814-k. máj. 30-án kelt (első) párisi békekötés²⁾ által történt, melynek egyik legfontosabb határozatát a német álla-

¹⁾ Ezen egyezményt, mely a császári család tagjainak életjáradéka iránt is intézkedik, Napoleonnak következő nyilatkozata előzte meg: Les puissances alliées, ayant proclamé, que l'Empereur Napoleon était le seul obstacle au rétablissement, de la paix en Europe, l'Empereur Napoleon, fidèle à son serment, déclare, qu'il renonce pour lui et ses héritiers aux trônes de France et d'Italie et qu'il n'est aucun sacrifice personnel, même celui de la vie, qu'il ne soit prêt à faire, à l'intérêt de la France. Fait au palais de Fontainebleau le 11. Avril 1814. Napoleon. Ghillany, id. m. I. r. 249. l.

²⁾ Franciaország e békekötés által sokkal több kedvezésben részesült, mint azt különösen a sokat zaklatott Németország remélte. Az egyesültek attól tartván, hogy a visszahegyezett Bourbonok állását megnehezítik, ha a régi francia területet megcsonkítják, meghagyták a határokat, úgy, mint ezek 1792. jan. 1-én szabályoztattak.

mok foederatív-szövetségének létesítése képezi. Ez intézkedés által, mely tulajdonképeni jelentőséget a bécsi kongresszuson, a német viszonyok szabályozása alkalmával, nyert, az egyesültek közvetve a birodalmi főhatalom visszaállítása, tehát Németország egyesülése ellen, nyilatkoztak.

A párisi első békekötés 22. cikkében foglalt azon megállapodáshoz képest, mely szerint az európai viszonyok szabályozása végett két hónap múlva Bécsbe kongresszus volt egybehívandó, — alakult meg az érintett békekötést aláírt hatalmasságok képviselőiből azon nevezetes kongresszus, mely 1815. jun. 9. kelt egyezményében ³⁾ megállapítván az európai új államrendszert, egyuttal letette alapját azon elveknek, melyek az európai nemzetek érintkezéseinél azontul irányadóul szolgáltak. A bécsi kongresszusban megállapított elvek érvényesítése és gyakorlati alkalmazása végett keletkezett 1815. szeptember 26. Ausztria, Porosz- és Oroszország között a szent szövetség, ⁴⁾ mely azonban a helyett, hogy a kor igényeire ügyelve, a nemzetközi jogot ennek természetes bázisára, a nemzetek természeti jogára, alapította volna, azt a keresztény vallásra kívánta visszavezetni, midőn IV. Henrik eszméit acceptálva, tagjait arra kötelezte, hogy magukat egy nagy keresztény család tagjainak tekintsék, melynek feladata a nemzetek érintkezéseit kölcsönösen megállapított elvek alapján intézni, s a viszályokat békés uton kiegyenlíteni. ⁵⁾ E kísérletet azonban magától érthetőleg a kívánt eredmény nem követhette. A vallás egyesíti az embert az istennel; a jog pedig az embereknek egymáshoz viszonyait szabályozza: a nemzetközi kérdéseket tehát nem a vallás tanai, hanem egyedül emberi elvek alapján lehet megoldani. Egyik állam sem nyer a többiek ellen több jogot az által, hogy a keresztény vallás elveit követi; valamint

a szin, úgy a vallás sem lehet befolyással az emberek és nemzetek jogaira.

Mit a bécsi kongresszus elvileg megállapított, azt 3 évvel később az aacheni declaratio csak megerősítette. E declaratióban az európai 5 nagy hatalom uralkodói világosan kijelentették, hogy sem egymással, sem a többi nemzetekkel érintkezéseikben a nemzetközi jogtól, melynek alapjául a szent szövetség elveit tekintik, el nem térnek, hogy ennek alapelveit az államok függetlenségének, s az állandó békességnek egyedüli biztosítékául tekintik. ⁶⁾ Ezen idő óta a nagyhatalmak több ízben megkisértették az államok feletti biráskodást maguknak vindicálni, sőt az általános rend és béke fentartása végett a nem érdekelt államok belügyeibe is avatkoztak, mint ezt a troppau és laibachi, ⁷⁾ továbbá a veronai ⁸⁾ kongresszusok tanúsirják. E kongresszusoknak, melyekre főképp a nápolyi, szicíliai és görög mozgalmak szolgáltak indokul, céljuk volt az egyes országok alkotmányaiban minden oly változtatást, és pedig fegyveres erővel is meggátolni, mely nem a legitim hatalom önkényes beleegyezésével történik. ⁹⁾ Ezen törekvések azonban, melyeknek Anglia határozottan ellene volt, anélkül, hogy a nemzetközi jognak hasznára lettek volna, csak arra szolgáltak, hogy a continentalis államok közt új reactiót idéztek elő, hogy az államok önálló fejlődését egy időre elnyomták, s az eszélyes politika és kormányzat helyett, igen veszélyes policialis rendszert létesítettek. E reactió következményének tekinthető az 1830. évi francia forradalom, továbbá Belgium és Lengyelország felkelése, melyek a nagyhatalmak szövetségét lassankint megtörték, s azok beavatkozását azontul lehetlenné tették.

(Folyt. köv.)

Dr. APÁTHI ISTVÁN,
egyetemi tanár.

³⁾ A bécsi kongresszus határozatai legnagyobb részben a fejedelmek érdekeivel foglalkoznak, ezek szabályoztatván az 1—107. cikkeiben az egyes országok területeinek meghatározásával, illetőleg a különféle igények kiegyenlítésével. A nemzetek érdekeit a 108—117. cikkeik tárgyalják, megállapítván, hogy a hajózás az oly folyókon, melyek két ország közt határt képeznek, vagy melyek különböző országok területét szelik át, szabad legyen. „du point où chacune d'elle devient navigable jusqu'à son embouchure“ (art. 109.). A kongresszus ezenfelül intézkedett a rabszolgakereskedés eltörlése iránt is, egy nyilatkozatot bocsátván ki 1815. febr. 8-án a hatalmakhoz, melyben a rabszolgakereskedés mint elvetendő jelöltetik, s annak mielőbbi eltörlés: sürgetett tik, maga az eltörlés időpontja az egyes államokra bízván. Az egyezmény utolsóelőtti (120.) cikkében a hatalmasságok kijelentik, hogy habár úgy a tárgyalásoknál, mint az okiratoknál kizárólag a francia nyelv használtatott, e körülmény egyik államot sem kötelezi arra, hogy a diplomáciai értekezésben e nyelvet használja.

⁴⁾ A szent szövetség Ausztria, Porosz- és Oroszország közt keletkezett ugyan, de annak 3. cikkében világosan ki lett jelentve, hogy azon hatalmak, melyek a szerződők elveit osztják, a szent szövetségbe a legnagyobb készséggel felvétetnek. A pápa és a porta kivételével minden hatalmasság fel lett szólítva a hozzájárulására, minek folytán az európai államok Anglia kivételével a szent szövetségbe be is léptek.

⁵⁾ L. M. l'Empereur d'Autriche, le Roi de Prusse et l'Empereur de Russie déclarèrent solennellement, que le présent acte n'a pour objet, quo de manifester à la face de l'Univers leur détermination inébranlable, de ne prendre pour règle de leur conduite, soit dans l'administration de leurs états respectifs, soit dans leurs relations politiques, avec tout autre gouvernement, que les préceptes de cette religion sainte, préceptes de justice, de charité et de paix qui, loin d'être uniquement applicables à la vie privée, doivent au contraire influencer directement sur les résolutions des princes, et guider toutes leurs démarches, comme étant le seul moyen de consolider les institutions et de remédier à leur imperfections. Ghillany: mid. 384. l.

⁶⁾ Declaration d'Aix-la-Chapelle, le 15. Nov. 1818. Les souverains en formant cette union auguste, ont regardé comme la base fondamentale, leur invariable résolution de ne jamais s'écarter, ni entre eux, ni dans leurs relations avec d'autres états, de l'observation la plus stricte des principes, du droit des gens, principes, qui dans leur application à un état de paix permanent, peuvent seule garantir, efficacement l'indépendance de chaque gouvernement et la stabilité de l'association général. Ghillany: I. r. 414. l.

⁷⁾ A kongresszus Troppauban ült össze 1829. okt. 20-án és tartott az évi nov. 20-ig; később, midőn a kongresszusban való résztvételre a nápolyi király is felszólított, s megjelenését megígérte, a tanácskozás Laybachba tétettek át s 1821. jan. 6-tól az évi május 12-ig tar ottak.

⁸⁾ Már a laybachi kongresszus alkalmával elhatározta a három északi nagyhatalom, hogy a spanyol és görög ügyek rendezése végett egy év lefolyása alatt és pedig valamelyik olasz városban összejövend. Habár Metternich Bécsbe öhajtotta a kongresszust, annak helyöül Verona választatott. A spanyol ügyeket az által rendezte a kongresszus, hogy Franciaország fegyveres beavatkozása mellett a forradalmat elfojtotta, a rendet a régi absolut monarchicus alapon helyreállította.

⁹⁾ E törekvés világosan ki van fejezve Ferencz császárnak a nápolyi királyhoz 1820. nov. intézett levelében: En vous décidant à cette délibération commune, nous n'avons fait que nous conformer aux transaction de 1814. 1815. et 1818. transaction dont V. M. ainsi que l'Europe connaît le caractère et le but, et sur lequel repose cette alliance tutélaire un peuement destinée à garantir de tout atteinte l'indépendance politique et l'intégrité territoriale de tout les Etats, et à assurer le repos et la prospérité de l'Europe par le repos et la prospérité de chacun des pays dont elle se compose. Ghillany: II. r. 424. l.

A vadászati jog és annak korlátai.

A vadászati jog mind jogtörténeti, mind gyakorlati szempontból tüzetes tanulmánynak igen érdekes tárgyát képezi, nem pusztán magában véve, mint a nemzetgazdasági termelésnek magánjogi és közigazgatási szempontból szabályozott egyik ága; hanem egyszersmind azon kérdéseknél fogva, melyekkel részint hajdan összefüggött, részint napjainkban is összefügg.

Világot vet a vadászati jog középkori rendezése azon kornak összes jogi felfogására, különösen a birtokviszonyok fejlődésének elveire és formáira.

Volt a vadászatnak a történelem színpadán társadalmi és politikai jelentősége is, a mennyiben a kiváltságos rendek és jobbágyságok közötti társadalmi és politikai surlódásoknak nem utolsó tényezői közé tartozott, mint azt a francia forradalom tanúsítja leginkább.

A személy állásának (status) meghatározására, vagyis a konkrét személyiség fejlődésére szintén kihatott a vadászati foglalkozás. A királyi vadászok az udvarnokok sorában mint szakértők foglaltak helyet. Sőt a vadászati foglalkozás a nemesi privilegiumok színvonalára is képes volt emelni a honfit. (Venatores regii de sz. Gál.)

Még napjainkban is a vadászati jog elvi jelentőségű momentumokat érint, egyfelől t. i. az egyéni szabadságot s a tulajdon szentségét, másfelől a nemzetgazdaság és társadalom magasabb érdekeit, s a ketőnek egymáshoz viszonyát.

Jelen igénytelen értekezésben először a vadászati jognak alapjával (s ennek folytán azon kérdéssel: kit illet a vadászati jog), azután ugyanannak korlátaival foglalkozom.

A társadalmi műveltség legalsó fokán, midőn az emberek vadászat és halászatból élve, s nyájaikat legeltetve állandó lakhely nélkül idestova költöztek, a vadászati jognak alapja a vadállatoknak azon állapota, melynél fogva azok az uratlan dolgok közé tartoznak, s így elsajátításnak (occupatio) tárgyai. Nagy tévedés azonban az ily állapotban levő állatokat a napsugárhoz, tengerhez, levegőhöz hasonlítani. Mert az utóbb említettek res communes omnium, melyektől az uratlan dolgok lényegesen különböznek. Az előbbieket nem állanak, az utóbbiak nem is állhatnak senkinek tulajdonában.

Később, midőn az emberek állandó lakhelyen megtelepedtek, s ennek folytán a földtulajdon keletkezett, különböző mértékben és még különbözőbb formákban a vadászat mindenütt a földtulajdon tartozéka lett, a dolog természeténél fogva.

Ugyanis észjogilag a dolog következőleg áll:

A földtulajdon egyik lényeges eleme a földhasználat. Ámde vadászni a föld használata nélkül nem lehet. A vadászat a föld haszonvételének egyik ágát képezi. Sőt a vadászati jognak rendszeres gyakorlata a vadászterületnek bizonyos mérvbeni birtokbavételét teszi szükségessé. A birtok pedig szintén a tulajdon lényeges eleme lévén, a mondott körülmény is a vadászati jognak és földnek természetszerű összefüggését bizonyítja. Továbbá a vad állatok a földbirtokon tenyésztvén, egyéb terményektől jogilag különböző tekintet alá csak annyiban jönnek, hogy idestova barangolnak, s így gyakran egyik vadászterületről a másikra költöznek. Ezen körülmény ugyan szükségessé teszi, hogy a vadak birtokbavétele egyéb terményekétől külön törvények által határozassék meg, de nem képezheti akadályát annak, hogy a vadak, mint bármely más termény, a föld tartozékának tekintessenek, mindig azon jószágtest tartozékát képez-

vén, melyen birtokba vétetnek, s ezáltal a vagyoni jog körében önállólag kezdenek szerepelni. Ugyanazért a vadállatok, mint uratlan dolgok csak uratlan földön létezhetnek. Ellenben oly földön, mely akár közös, akár egyéni tulajdont képez, azok nem uratlan dolgok többé, hanem a földnek tartozékai.

Ezen észjogi elvek azonnal gyökeret vertek, mihelyt földtulajdon keletkezett. Azonban a történeti fejlődés számos rétegein kellett magukat keresztül küdeniük, míg legalább egyes jogrendszerekben teljes elismerést és érvényt vívtak ki.

A római jog e tekintetben is méltó szép melléknevére (írott ész). Annak a tulajdon teljességéből folyó elve szerint másnak földén a tulajdonos engedélye nélkül nem lehet vadászni. Mindazonáltal a rómaiak a vadászat szabályozása tekintetében egyoldalúak voltak; mivel azt csakis magánjogi szempontból rendezték. A társadalom és nemzetgazdaság ide vonatkozó érdekeinek magaslatára ők nem emelkedtek. Ugyanazért vadászrendőrségük nem is volt. Saját földén mindenki vadászhatott korlátlanul.

A középkorban igen sok akadálylyal kellett küzdenie a fenebb említett észjogi elvnek, mely szerint a vadászati jog a földtulajdon eleme, tartozéka. E felett senki sem csodálkozhatik. A népvándorlás reminiscenciái még élénkek valának, az egyéni szabadság jogi medréből gyakran kiáradozott, a társadalom, jog- és politikai élet formái csak lassan szilárdultak, csak lassan verhetett gyökeret a nézet, hogy a ki azelőtt idegen országok feladására száguldott, az most már idegen területen a vadat se üldözhesse. Ugyanazért a népvándorlás után még jó ideig fenállott a germán népeknél a „Freie Pirsch” elve. A bölcsészeti eszménynek megfelelőbb jogi rend első uttörői e tekintetben is a Karolingok voltak, kik egyes érdeket elzárták, s azokban a vadászatot kizárólag maguknak fentartották, s így legalább sajátjukra nézve a földtulajdon eszméjének teljesebb kifejlődését eszközölték.

Minél tökéletesebbek lettek a birtokviszonyok; s minél tisztább fogalommal birt a népek jogi öntudata a tulajdonról: annál inkább a vadászat is a földtulajdonosé lön osztatlanul, s mások abból kizárattak, az e tekintetbeni kivételek eltöröltettek. Péld. középkori jellegű régebbi vadásztörvényeink szerint a földtulajdonos birtokának csak felét zárhatta el. Ellenben mostani vadásztörvényünk (1872. VI. t. cz.) szerint azon elv, hogy a vadászati jog a földtulajdonjognak elválaszthatlan tartozéka, semmi megszorításnak alávetve nincsen magánjogi szempontból, csak rendőri tekintetben a vadászati jognak gyakorlása korlátoztatik; a birtoknak minden részéből ki van zárva az idegen vadászati jog. E tekintetben tehát hazai jogunk is az eszmény magaslatán áll.

Ezen elv mindazáltal korunkban sem részesül még általános elismerésben. Így Pfeiffer szerint a vadászati jog és a vadállat az összeség (Gesammtheit) tulajdona, s „mindenki egyenlően jogosítva van a vadászatra.” Szerinte is vannak ugyan a vadászatnak korlátai, hanem ezen korlátok tisztán a társadalom magasabb érdekein alapuló rendőri korlátok; a földtulajdonon alapuló magánjogi korlátokat ő nem ismer. Azért, hogy valaki másnak földén vadász, szerinte a földesurnak semmivel sem tartozik, hanem kizárólag az összeségnek, mert nem a földesurnak, hanem a társadalomnak jogát gyakorolja. — A fentiekből azonban világos, hogy ezen nézet a földtulajdon eszméjével ellenkezik, s nem egyéb, mint kíséreltet, mely odairányul, hogy modern nemzetgazdasági felfogásra alapítassék egy történetileg egészen más alapon gyökerező középkori fejlemény, t. i. a vadászregale, melyről azonnal bővebben szölok. Nemzetgazda-

sági érdekek sem követelik, hogy a földtulajdonnal szemközt és attól függetlenül vadászati szabadság oly módon állapítsák meg, mint pl. a bányászati szabadság hasonló irányban meg van állapítva.

Rau nézete szerint oly államban, hol régóta be van hozva a vadászati regále, a mostani birtokosok jogi sérelemlről nem panaszkodhatnak; mert ők birtokaikat a vadászati jog nélkül szerezték meg. — Ezen nézet a mindennapi jogi forgalom elveivel ugyan nem ellenkezik; de sem a jogtörténeti, sem a jogbölcsészeti kritikát ki nem állja. Jogtörténeti szempontból ugyanis megjegyzendő, hogy a hol régen hozatott be ezen regále, ott annak alapja az akkori birtokviszonyokban meg volt. Mainap ellenben egészen más birtokviszonyok között hiányzik ezen alap. Már pedig oly intézményeket fentartani, melyek a jog- és társadalmi életben belső indoklással nem bírnak, mesterségesen támogatni oly formákat, melyek hajdan a jogfejlődésnek tényezői voltak ugyan, ma azonban csak akadályai lennének, a jogtörténet tanulságaival homlokegyenest ellenkeznek. Jogbölcsészeti szempontból sem fogadható el Rau említett nézete; mert az államnak nemcsak feladata az enyém és tied gyakorlati kérdéseit a fenálló jogrendszer szerint igazságosan eldönteni, hanem egyszersmind az észjog elveit megvalósítani, s a jogrendszer az eszményhez közelebb vinni. Csak így fejlődik a nemzet jogi öntudata, csak akkor erősödik a törvény iránti tisztelet, és azon meggyőződés, hogy a törvényhozót nem önkény, hanem az örök igazság vezeti.

(Folyt. kov.)

Dr. KUNCZ IGNÁCZ,
jogtanár.

1 gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatásköre az örökösödési eljárásban.

(Folytatás.)

A mondottak előrebocsátása után, térjünk már most át a kérdésben forgó árvaszéki szabályzat egyes pontjainak megbirálására. ¹⁾

¹⁾ Kellő tájékozás tekintetéből szükségesnek tartjuk ezen árvaszéki szabályzatot egész terjedelmében közölni, melynek tartalma következő: Eljárási szabályok Pest-Pilis és Solt t. e. megyék árva és gyámhatósági szabályrendeletének 11. §-ához.

Az osztály-egyezségek gyámhatósági jóváhagyásáról és a jóváhagyás feltételeiről az örökösödési eljárásban. (1868. 54. t. cz. 9. cz. 7. feje.)

1. Egy rendes osztályegyezség magában foglalja az örökösödési jogot, foglalkozását, lakhelyét, halála idejét, azon körülményt: hagyott-e hátra végrendeletet, vagy örököszerződést, az egyezség megkötésének napját, az érdekelt és megidézett felek (örökösök, hagyományosok, hitelezők) nevét, a gyámság és gondnokság alatt állók gyámjának, gondnokának, esetleg ügygondnokának nevét, a személyesen meg nem jelent felek igazolt megbízottjának nevét.

Ezt követi a hagyaték követelési állapotának vagyis a hagyaték főbb alkateszeinek és az alkateszek értékének leltár szerinti kimutatása: a) készpénzben, b) időközben behajtott és be nem hajtott, de mindenesetre szabályszerű kötvényekkel fedezett hagyatéki követelésekben, c) értékpapirokban, d) ékszerekben és drágaságokban, e) különféle ingóságokban, s ha ezek időközben eladottak, a beszédett vételárban, f) telekkönyvi számaik szerint egyenként elsorolt ingatlanokban, s ha ezek időközben eladottak, a beszédett vételárban, g) a leltározás óta befolyt hagyatéki jövedelmekben, h) összes értékben.

Ezt követi a tartozási állapot kimutatása: a) a kiegyenlített hagyatéki adósságokban, b) ki nem egyenlített hagyatéki adósságokban, c) a hagyaték biztosítására és kezelésére fordított költségekben, d) eljárási költségekben, e) összesen.

Ezt követi a tartozási és követelési állapot összehasonlítása és a tiszta érték kimutatása.

Végül következik maga az osztályegyezség a hátrahagyott végrendelet, örököszerződés, vagy ha ezek felfedeztettek, úgy szintén végrendelet nélküli e halálozás esetében, a törvényes örökösödési szabályai szerint és ugyan: a) a jogosult örökösök számának és örökösödési jogcímének (végrendeleti, szerződési vagy törvényes öröklés) megállapítása, b) az osztályrészek aránya, tárgyai, értéke, c) az osztályrészek értéke közt felforgó különbség kiegyenlítésének módjai és feltételei, d) az osztályrészek által viselendő és még ki nem egyenlített hagyatéki adósságok aránya, e) a hagyományok kiadása vagy biztosítása körüli intézkedések, f) a nettó özegei és hitvestársi örökrész megállapítása, g) az özegei jog szabályozása.

Az 1-ső pont tartalma ellen nem volna kifogásunk, ha a gyámhatóság felettes hatósága volna a hagyatéki bíróságnak, s mint ilyen adja ki az 1-ső pontban foglalt utasítást; de miután a gyámhatóság nem felettes hatósága a hagyatéki bíróságnak és a hagyatéki eljárásban csak is mint érdekelt fél jelentkezik, — furcsának tűnik fel, hogy a fél utasítást s oktatást adjon a bírónak, mikép szerkesztsze a jegyzőkönyvet.

A szabályzat 2-ik pontja, ²⁾ a gyám- s gondnok rendeléséről szólván, az ugyanezen pont második részében kifejezett ama nézet, melynél fogva a hagyatéki bíró az időkimelés tekintetéből ügygondnokokat nevezhet ki a gyámolt részére, az árvaszék későbbi hozzájárulásának fentartása mellett, — a törvényben gyökeredzve nincsen; mert midőn a hagyatéki bíró a törvény által kijelölt esetekben akár az érdekelt felek, akár pedig a hagyaték részére gondnokot rendel ki, ehhez a gyámhatósági hozzájárulás nem szükséges, mivel ezen gondnok-rendelés a bíró hatásköréhez tartozik; a gyámolt részére pedig a bíró gyámot vagy gondnokot egyáltalában nem nevezhet ki, sem véglegesen, sem pedig ideiglenesen, részint azért, mert a gyámhatósági teendőkhöz nem avatkozhatik (1869. 4. t. cz. 1. §.); részint pedig azért, mert mindaddig, míg a gyámolt képviseltetéséről gondoskodva nincsen, a bíró az örökösödési eljárást meg sem indíthatja (1868. 54. t. cz. 582. §.); az esetben pedig, ha a gyámoltnak törvényes vagy a gyámhatóság által kirendelt képviselője ismételt megidéztetése dacára a tárgyalásnál meg nem jelennek, a hagyatéki bírónak jogában áll, ezen képviselő, úgy mint bármely más, a bírói meghagyásnak nem engedelmeskedő fél részére s költségére ügygondnokot rendelni; ezen ügygondnok-rendeléshez azonban a gyámhatóság utólagos hozzájárulása nem szükséges, mivel ezen ügygondnok-rendelés a bíróság hatásköréhez tartozik, következésképp abba a gyámhatóság nem avatkozhatik. (1869. 4. t. cz. 1. §.)

A mi a szabályzat 3—10 pontjaiban ³⁾ felemlített jogviszonyokat, törvényszabványokat, egyességi feltételeket és kö-

Az egyezséget bezárja a megjelent és az egyezségben résztvevő örökösök és felek, illetőleg gyámok, gondnokok, ügygondnokok, meghatalmazottak a mennyire lehet a községi közgyám, további az egyeztető bírósági személy aláírása. Gyámok, gondnokok, ügygondnokok, meghatalmazottak azon személyeket is megnevezik aláírásaikban, a kiket képviseltek.

²⁾ 2. A gyám és gondnok kirendelése iránt (polg. törv. rendt. 575. és 576. §§-ai) mindig az egyezség megkötéséig kell intézkedni, és az örökösödési eljárást csak akkor lehet megindítani, ha a javaslatba hozott gyámot vagy gondnokot az árvaszék már kinevezte. (p. t. r. 582. §.) Ügygondnokot azonban az időkimelés tekintetéből ily előleges kinevezés nélkül is alkalmazhat a bíróság az árvaszék későbbi hozzájárulásának fentartásával, akár a községi közgyám, akár a felek által javaslatba hozott más alkalmas községi lakos személyében.

³⁾ 3. A végrendelet és fiók-végrendeletek kellékeit az 1715. 27. t. cz. és az 1861. évi ideigl. törv. szabályok 5. és 6. §§-ai szabályozzák. A szóbeli végrendelet kellékei ugyanazok; azonban szükséges, hogy a tanuk a végrendelet tartalma és azon körülmények iránt, melyektől a végrendelet érvényessége függ, kihallgattassanak, és a kihallgatásról jegyzőkönyv véssék fel, azon hozzáadással, hogy a tanuk a végrendelet tartalmára szükség esetében esküt is késznek tenni. Az írásbeli végrendelet kihirdetendő a polg. törv. rendt. 564—567. §§-a szerint. Örököszerződéseket rendszerint házastársak kötnék. Érvényességükhez megkívánatik, hogy a végrendelet kellékeivel birjanak.

4. A törvényes osztályrészt (kötelesrészt) sem a végrendelet, sem az örököszerződés nem korlátozhatja. — A törvényes osztályrészt az 1861. évi ideigl. törv. szabályok 4. 7. 8. §§-ai szabályozzák. Kiskorúak törvényes osztályrészenek kiszámításához a leltári becserként alapul nem szolgálhat, hanem szükséges, hogy a tárgyalóbíró az egész hagyatéki vagyont, ingóságokat és ingatlanokat meghitelt szakértők által külön becsültesse meg, e becserként a hagyatéki követeléseket is adja hozzá, a törvényes osztályrészt ezen becsu alapján számítsa ki az örökösödő halálától járó jövedelmeivel vagy kamataival. Adósságok s más terhek, melyek még az örökösödő életéből valók, a tömegből leszámítatnak, de nem a hagyományok és más a végrendeletből származó terhek. A kitagadási esetek a 12. éven felüli gyermekekre és szülőkre nézve a II. K. I. r. 52. és 53. czimeiben soroltatnak elő. Örökbefogadott gyermek törvényes osztályrészt nem követelhet.

5. A végrendelet nélküli vagyis törvényes örökösödés az 1861. évi ideigl. törv. szabályok 9—12. §§-ban szabályoztatik, tekintettel az ősi és szerzeményi javakra. Kiterjed a törvényesített és örökbe fogadott gyermekekre is. Természetes gyermekek csak tartást és nevelést igényelhetnek s ez mint adósság szerepel.

6. Az egyezség csak a hagyatéki vagyonra, vagyis csak az örökösödő vagyonra és csak az ezen hagyatékra érdekelt felekre (örökösök, hagyományosok, hitelezők) szorítkozhatik. Élők vagyona feletti osztózkodás nem tartozik az örökösödési eljárás körébe. Két, h. rom hagyaték is csak akkor osztható fel ugyanazon egyezségben, ha az örökösök közt vérségi vagy házassági összeköttetés van, s örökösök ugyanazok.

7. Különös figyelem fordítandó oly esetekre, midőn úgynevezett vegyes árvák örökölnék, vagyis a szülőknél két házasságból származott gyermekei. Mindegyik árva csak a saját édes szülői vagyonában örököl — Ennélfogva az egyezségben külön mutattassék ki a két különböző szülő közös szerzeménye és külön osztály létesíttessék az édes apai és édes anyai, valamint a mostoha apai és mostoha anyai vagyonban az illető gyermekek közt.

rülményeket illeti, azokat a hagyatéki bíró az egyezség megkísérlésénél csak akkor és annyiban veheti tekintetbe, ha és a mennyiben azok a gyámolt képviselője részéről érvényesítettnek; mert a hagyatéki bíró, miután a bíróságokat a gyámhatóság gyakorlata többé nem illeti, s azok a gyámhatóság nevében s képviselőjében, mint ez előtt, többé nem járnak közben, az egyezkedő felek között különbséget nem tehet, következésképp az egyik fél mellett a másik fél irányában nem ügködhetik, hivatalból amannak jogait s érdekeit ez utóbbi irányában nem érvényesítheti, s egyezségi feltételeket valamelyik fél részéről a másik fél irányában nem szabhat; ez az egyezkedő felek dolga levén, s az egyezségnél a felek akarata határozóván, ha tehát valamelyik fél, s így a gyámolt képviselője is, emennek jogait nem érvényesíti, vagy azokról lemond, avagy előnyös feltételeket nem köt ki a gyámolt részére; a hagyatéki bíró őt e részben nem pótolhatja, mivel a gyámolt jogai feletti felügyelet s érdekei előmozdítása többé nem a bíróságok, hanem egyedül a gyámhatóságok hatásköréhez s köteletségéhez tartozván, következésképp a hagyatéki bíró a gyámoltat többé nem képviselhetvén, nevében s hivatalból fel nem léphet, jogait nem érvényesítheti s egyezségi feltételeket nem köthet ki részére. — A hagyatéki bíró eleget tesz köteletségének, ha az egyezkedő felek közt egyetértetlenség és felvilágosítólag, a törv. rendt. 585. és 586. §§., valamint a bírói ügyviteli szabályok 257., s illetőleg 243. §. értelmében eljár, a felek közt létrejött egyezséget jegyzőkönyvbe beigtatja, s azt a gyámhatósággal a kiskoru nevében leendő jóváhagyás végett közli.

A mennyiben az ekkép létrejött osztályos egyezségről nézve a gyámhatóság jóváhagyását megtagadná, köteles ebbeli indokait nemcsak a hagyatéki bíróval közölni, hanem a gyámolt képviselőjének is kellő utasítást adni s az irányt kitűzni, mely szerint a gyámolt jogait érvényesítse, s reá nézve előnyösebb egyezség létrehozását kieszközölni iparkodjék. — Ily esetben a hagyatéki bíró köteles ugyan ujlag az egyezséget megkísérteni, s ez alkalommal a gyámhatóság kívánságát a

8. A mit valaki szülőitől azok életében előre kikapott, vagy kiházasítás és adósságainak törlesztésére nyert, az beszámíttatik az osztályrészébe, ha csak be nem bizonyítottatik, hogy a mit kapott, ajándék vagy különös jutalom volt. Ily beszámításnak a törvényes osztályrész kiegészítésénél is helye van.

9. Végredelet nélküli öröklés esetében a természetben megtartott ingók és ingatlanok meghatározott hányadrészekben szállnak át az örökösökre, az osztályba jutott egyes tárgyak különös kijelölése nélkül, s ez esetben a hányadrészek (osztályrészek) értéke a leltár szerint számíttatik. De ha a hagyatéki javak nem aránylag osztatnak fel, hanem olyképp, hogy azok a nagykoruaknak jutnak, a kiskoruak pedig készpénzzel elégittek ki, habár csak részben is, — ez esetben mind az ingók, mind az ingatlanok meghitelt szakértők által újra megbecsültetnek és a kiskoruak készpénzbeli osztályrészei ezen becslés alapján számíttatnak ki, a leltári becslérték mellőzéseivel. Ily egyezség csak kivételesen köthetethetik és csak akkor, ha a kiskoru nézve a készpénzbeli kielégítés személyes körülményeinél, vagy az átengedett ingók és ingatlanok minémiségénél fogva előnyösebb, és az előny ki van mutatva. Azonban szükséges, hogy a vagyont természetben átvevő örökös, az egyezség gyámhatósági jóváhagyása után, az osztályrészt és az egyezség keltétől vagy ha a kiskoru osztályrészét már tetteleg birtokolja, a birtokbavétel napjától járó 7% kamatait a bíróság kezébe készpénzben azonnal lefizetni késznek nyilatkozzék, vagy oly kötvényt állítson ki, mely a kiskoru nevére szól, az egyezség keltétől, illetőleg a birtokbavétel napjától számítandó 7% kamatok, az átvevő ingatlan értékével háromszorosan fedezve lesz, ugyanarra az átvevő örökös tulajdonjogának bekebelezetése alkalmával egyidejűleg betábláztatik és félevenkénti törlesztés mellett, három részletben legfeljebb másfél év alatt a közégi árwapénztárba, vagy ha a kiskoru hamarabb eléri nagykorúságát, a nagykorúság elérével az ő kezébe teljesen lefizetetik.

Árwapénztári kötvény nem fogadtatik el, mert ily kötvény az árva és gyámhatósági szabályrendelet szerint csak az árwapénztárba tetteleg beírt és ott szabályszerűen bevételezett pénzek kikölesznéséről állíttathatik ki a kölcsöntvevő adós által.

Több helyen szokásban van, hogy az életben maradt házastárs a kiskorunak jutott házi butorokat és házi eszközöket a leltári becslértékben tulajdonul megtartja és a kiskoru részére biztosításul kötvényt állít ki. Ily kötvény nem fogadtatik el, hanem ez esetben is készpénz fizetésnek van helye a bíróság kezébe. Ha ez elmulasztatik, a bíróság azon ingókat a kiskorunak adja át tulajdonul, a szülőt, mint term. és törv. gyámot, csupán a kezelés illeti.

10. Az özvegyi jogot a H. t. k. I. rész 68. czime, az özvegyi öröksézt az I. rész 99. és 101. czime, a hozományt az I. rész 100. czime, a hitvesi öröksézt az 1861. évi ideigl. törv. szabályok 14. §-a szabályozza. Az özvegyi jog egyezség útján akképp is szabályoztathatik, hogy az örökösök átveszik tetteleg a vagyont, az özvegyet pedig, özvegyi jog czimén, bizonyos összegben egyszer mindenkorra kielégítik. Ha az özvegy és az örökösök egy házban, egy kenyéren megenni nem akarnak, vagy nem tudnak, és egyezség sem jöhet létre köztük a kielégítésre nézve, ez esetben az özvegynek a vagyonból külön rész adatik haszonélvezetül, a haszonélvezeti jog könyvi kitüntetésével. A közszerményről az I. r. 102. cz. rendelkezik. A volt jobbágyság özvegyeinek közszerményi, hozományi és haszonélvezeti jogait az 1840. 8. t. cz. 8. és következő §§-ai adják elő.

többi érdekelt feleknek előadni. De ha az egyezség a gyámhatóság által óhajtott irányban nem sikerül, ekkor a hagyatéki bírónak más feladata nincsen, mint a törvény szerint eljárni; és pedig ha az örökségnél csupán testvérek vagy unokatestvérek érdekeltek, és a vita tárgyat a törv. rendt. 583. §-ban körülírt eset képezi, köteles a hagyatéki bíró, vagy maga, a mennyiben a hagyatéki csupán ingókból áll és értéke 300 frtot tul nem halad, az osztályt sommás uton a törvényes örökösödés szabályai szerint és a leltár alapján megtenni, vagy pedig e célból, ha a hagyatékból ingatlanok is találhatók, vagy a hagyatéki értéke 300 frtot túlhalad, a törvényszékhez áttenni; avagy ha a vitás eset a trndt. 583. §-a szabványai alá nem esik, vagy pedig a vita tárgyat az 584. §-ban felsorolt körülmények képezik, — a feleket a trndt. 587. §-hoz képest a per útjára utasítani.

Kiemelendőnek tartjuk még a szabályzat 4. és 9-ik pontjában foglalt ama követelményt, melynél fogva az árvaszék kívánja, hogy oly esetekben, hol a kiskoru köteles része kiszámítása, vagy pedig osztályrészének kész pénzzel való kielégítése forog szóban, a hagyatéki bíró az egész hagyatéki vagyont ingókat és ingatlanokat meghitelt szakértők által ujlag külön becsültesse meg. Ezen kívánságnak legkisebb törvényes alapja nincsen, s annak teljesítésére a hagyatéki bíró egyáltalában nem köteleztethetik; mivel ily ujabbi becslést a törvény sehol sem ír elő, minthogy a törvény, jelesen a trndt. 568—574. §§-ai, valamint az ügyviteli szabályok 202. §-ban a hagyatéknak kellő megbecsültetéséről gondoskodván, s annak elővétele az érdeklött örökösök jelenlétében történvén, az ily módon s ezen törvényszabványok szerint felvett leltár és becslérték nemcsak a sommásutu osztálynál a trndt. 583. §-a szerint alapul szolgál, s a szerint az örökségi illeték is szabatik ki, — hanem ezen leltár és becslérték alaposnak, helyesnek és törvényesnek tekintendő mindaddig, míg az ellenkező ki nem mutattatik, következésképp az ujabbi becslésnek csak akkor lehet helye, ha a leltári becslés a felek hiányosnak kimutatják, vagy pedig ha az ujabbi becslés az összes érdekelt felek kívánják.

Ha ily ujabbi becslés az említett esetekben helyt foglalhatna, azt nemcsak kiskoruak, hanem a nagykoru örökösök is kívánhatnák, mivel épen oly jogokkal bírnak örökrészük tekintetében mint a kiskoruak; már pedig ily ujabbi becslésre nézve a törvény sehol sem intézkedik.

(Folyt. köv.)

TRAVNIK ANTAL,
budai kir. törvényszki bíró.

A váltójogi mulasztás és elévülés közti különbség, és a jogvesztés e két nemének joghatálya.

(Vége.)

V. Minő hatálya van a váltójogi elévülésnek?

Erre egyszerűen a vtk. 209. szakaszával lehet felelni: A váltójog megszűnt, s a váltótulajdonosnak fenmarad a váltó alapján szolgáló viszonyból eredő köztörvényi keresete.

Mielőtt ezen kérdés bővebb tárgyalásába bocsátkoznám, egy másikat akarok még megérteni.

Miért tárgyalatik a váltójogban az elévülés és váltójogi mulasztás hatályáról bővebben; ha a váltójogban az mondatnák, hogy az elévülés, illetőleg elmulasztás folytán a váltójog megszűnik, elég volna. — Minő érdeke van a váltójognak abban, hogy mi történjék, vagy ne történjék a váltóval, az annak alapul szolgáló viszony, mily kapcsolat van még a volt váltókötelezettek közt a váltójog megszűnése után, a váltóból, mint olyanból ugy som származik a köztörvény előtt érvényes jog-czim, és a köztörvény előtt ugys a váltónak alapul szolgáló jogviszony fog csak tekintetbe vétetni, akár létesült váltókötelezettség, akár nem; a felek pedig érdeküket felismerendik, és ha valaki az által, hogy a váltó megszűnt az lenni, egy korábbi, a váltónak alapul szolgáló viszonyból sértve, vagy károsodva van, és jogczimet bir felmutatni, melyet a váltó, mint olyan, ugy sem ad; jogát a köztörvény előtt keresni fogja: felesleges tehát, hogy erről a váltótörvény különösen intézkedjék.

Továbbá, miért mondja ki a váltótörvény, hogy a váltóbirtokosnak ez, vagy az ellen nincsen közjogi keresete. — A váltójog kivételes polgári magánjog. — Ha valakinek ily kivételes váltójoga van, a váltóbíró, ha ez iránt megkerestetik, érvényt fog noki szerezni, a mennyiben csakugyan olyan

bizonyul; máskülönben a váltóbirtokos elutasíttatik; miből azonban nem következik, hogy köztörvényi uton se érvényesíthesse jogát, sőt a váltóbírónak sem lehet ez ellen semmi kifogása, mert az illetőnek csak privilegiált joga nem volt, de lehetett köztörvényi közönséges joga, mihez a váltóbírónak semmi köze. — Ily szempontból tekintve a váltójogot, ennek 67. §. intézkedései feltűnők. — Gondoljunk egy összesítő esetre: A. mint kibocsátó B.-nek, mint intézvényesnek kölcsönként ad egy váltót; — B. forgatja a váltót C.-re, a ki a váltó összegét B. kezeihez át is adja. — A lejáratkor C. a váltó cselekményeket elmulasztván A.-t a köztörvény előtt kártalanítási czimen beperli, miután az intézvényezett a váltót azért nem fogadta el, mert fedezetet nem kapott, tehát A. a váltó összeggel gazdagodott; a gazdagodásnak azonban pozitívnek kell lenni, a felhozott esetben a kibocsátó egyébre, mint hitelezői jogainak atengedésére nem szorítható, mert ő csak ezzel a követeléssel gazdagodott; ezzel az átengedett követeléssel C. forgatmányos B. forgató ellen fog fordulni; már most kérdem, melyik bíró fogja alperes azon kifogását, hogy ő C.-nek forgatója, és ő, a vtk. 67. §-a értelmében köztörvényileg nem kereshető meg, mert ez a kölcsön, melyre C. keresetét alapítja a megszűnt váltónak alapul szolgált, tekintetbe venni? Minden bíró úgy fog itélni: te elismered, hogy a kibocsátónak adása vagy a kibocsátó követelését irányodban C.-nek átengedvén, az engedményesnek tartozol fizetni, a mennyiben ezt tenni A.-nak kötelezve vagy.

Ezen kérdés megoldása végett szerény véleményem szerint következők veendőek tekintetbe:

A vtk. I. r. 67. §-a csak kártalanításról szólhat, mert más alapon forgatmányos forgatótól soha sem követelhet valamit; — tegyük, hogy az előbbi példában C. forgatmányos elalott a forgatónak B.-nek házat; B. ezen házat az által fizeti ki, hogy A. által kiállított váltókat az adás-vevési összeg erejéig C.-re forgatja. — Ezen váltókat B. A.-tól kölcsönbe kapta. — C. a váltócselekmények megtétele körül mulasztást követvén el, ki ellen fordulhat? B. ellen, de mily czimen: adásvevési czim alapján nem fog boldogulni, mert B. azon ellenvétést fogja tenni, hogy a házáért értéket adott, ő maga is a váltót a váltóban kitett összegért kapta, és hogy a váltó értéket képvisel, melylyel a forgatmányos tökéletesen kielégítettett, hogy az érték, a melyet C. kapott, később értékét veszítette, nem az ő hibája, arról mit sem tehet. — Ha B. és C. között a viszony kölcsönből származik, — ha B. C.-nek váltót mint kölcsönt ad, C.-nek B. ellen semmi igénye nincs, ha C. pénzüsszeget ad B.-nek, és ezért B. C.-re váltót forgat: ezt vagy mint zálogot adhatta, a mit a váltóra vezetni kell, a mikor e viszonyt a zálogról szóló kivételes törvények szerint lesz megítélendő, — vagy a váltót a pénz összegért adta, a midőn adásvevési szerződés jött köztük létre; így lehet ezt folytatni, és minden jogviszonyra, mely forgató és forgatmányos közt létre jön, alkalmazni.

De minden jogviszonynál megmarad a forgatmányosnak kártalanítási keresete, ha a forgatója jogtalan gazdagodott; — hogy ez lehetséges, fenebb láttuk; — a 67. §. tehát, midőn rendel, hogy a forgatmányosnak nincs keresete az előzője ellen, csak a kártalanítási keresetet tartotta szem előtt, a mint ez a fenebbiekben kitanik: de ily kártalanítási keresetet a forgató ellen a 67. §. rendelete nem enged meg, — és ez nagyon természetes, mert tegyük, hogy B. a fenebbi példában az intézőnek a váltóértékét nem adta; B. forgatja a váltót C.-re és az értékét megkapja, ebben az esetben B. gazdagodik, és pedig annak folytán, hogy ő A.-nak, a kibocsátónak a váltó értékét nem adta meg; — de micsoda köze ehhez C.-nek. — A viszony, mely a forgatmányos és a kibocsátó közt egyrészt és a forgatmányos és az elfogadó közt másrészt, fenáll, egészen különbözik attól a viszonytól, mely a forgatmányos és a forgató közt van. — A kibocsátó és elfogadó viszonya a forgatmányoshoz egyenes viszony: a kibocsátó igéri a váltót mandatarissza, az elfogadó által fizetni: az elfogadó, szinte egyenes, közvetlen fizetésre kötelezi magát, ez szerződési czim, és a köztörvény előtt beperelhető akár a szerződés alapján, akár kártalanítási czimen; vegyük azonban szemügyre a forgatmányos és a forgató közti viszonyt, ez semmi esetre sem olyan, mely a köztörvény előtt kártalanítási czimet igazolna, mert a mely esetben történhetik az, hogy a forgató a váltó összeggel gazdagodjék, csak akkor, ha ő az előzőjének a váltó értékét meg nem fizette, ezen körülmény azonban egy harmadiknak, ki ezen előző által károsodik, semmi okot nem adhat arra, hogy őt kártalanítási czimen, a köztörvény előtt beperelhesse, B. forgató nem C. forgatmányos által, hanem azért gazdagodott, hogy ő a váltót A.-tól kapta, a mihez C.-nek semmi köze. — De, lehetne kérdezni, ha ez az okosko-

dás helyes, miért kell a törvénynek kimondani, hogy a forgató ellen köztörvényileg sem lehet fordulni: ez fölösleges intézkedés, mert a hitelező úgy sem tudna kártalanítási czimen pert indítani, mert ilyen nincs, a köztörvénynél csak bizonyos czimen alapuló igénynyel boldogulhatni? — Ez azonban nem szül nehézséget, ha szemügyre vesszük, hogy a kártalanítás, melyről a váltójogban szó van, különbözik a közjogi kártalanítástól, a mennyiben a váltójogi kártalanításnak csak akkor s annyiban van helye, a mennyiben s a midőn gazdagodásnak esete forog fen, de ha ily gazdagodás nem történt, kártalanításnak helye nincs, noha a hitelező valódi kárt szenved.

Ezen elv kevés kivétellel bel- és külföldi váltójogászok által el van ismerve.

Ezen elv az által sem tántorítható, hogy a 67. §. szerint a kibocsátó csak akkor szabadul, ha bebizonyítani tudja, miszerint kétségtelen követelése volt „s annak kielégítésére az intézvényezett a lejáratkor még elegendő értékkel bírt“, miből azt lehetne következtetni, hogy a kibocsátó, ha fedezetet küldött is, mégis köteles kártalanítást adni, ha az intézvényezett a lejáratkor elegendő értékkel nem bírt, s így noha nem gazdagodott, kártalanításra szorítható volna; mert ezen intézkedésből csak az folyik, miszerint a fedezet az intézményezett az elfogadás és kifizetésre képesítse, nem pedig holmi régi adósságokból álljon, melyeket nem fedezet céljából létesített, minek folytán az intézvényezett a váltót a lejáratkor nem volna képes fizetni; de ha a kibocsátó fedezetül az intézvényezettnek értéket adott, és ez a lejáratkor fizetésre képtelen volt: a kibocsátót nem lehet kártalanításra kényszeríteni, mert a fedezetről gondoskodván, nem gazdagodott.

És épen ezt akarja a vtk. 67. §. kimondani; miután a váltójogi kártalanítás a közjogi kártalanítástól úgy is eltér, a bíró arra a téveszmére is jöhetne, hogy a forgató ellen is lehet ily kártalanítási czimen pert indítani: a törvény kimondja, hogy nem lehet, mert ő közvetlenül a károsodott által soha sem gazdagodhatik, az ily gazdagodás csak a kibocsátó és elfogadó személyében létesülhet, mert a kibocsátó épen az által gazdagodik, hogy fedezetet nem ad a kifizetés eszközésére; az elfogadó szinte, ha fedezetet kapott és a váltót ki nem fizeti, közvetlen gazdagodik; — de épen ez nem történhetik akkor, ha egy forgató gazdagodik, mert az utolsó forgatmányos nem azért nem kapja a váltóösszeget, mert előzője a váltót kölcsönbe vagy más módon kapta, hanem az elfogadó vagy kibocsátó hibájából, miért is ő nem indíthat kártalanítási igényt a forgató ellen; de ezen elvet a váltótörvénynek fel kell állítani, a mit is híven tesz.

E szakasz ily értelmezése mellett a fenebbi kérdés magától elesik; a váltójog, feladatához híven, nem elegyedik a magán ügyek rendezésébe, és nem is állítja, hogy a forgatmányosnak semmi szín alatt sincsen keresete a forgató ellen, ha a váltójog mulasztás vagy elévülés által megszűnik; mert ez nem a váltótörvény feladata, ezt a köztörvényi bíró a közjogi elvek szerint fogja eldönteni, és kétséget nem szenved, hogy a fent felhozott példában, — hol a kibocsátó átengedi a forgatmányosnak a forgató elleni azon követelését, mely épen e váltóviszony alapján szolgált, — a bíró a forgatmányos részére fogná a kedvező ítéletet kimondani; mi más különben is a dolog természetének megfelelő.

De még világosabban van ezen nézet a német törvényhozásban kifejezve.

Ugyanis, a köz. n. váltórendsz. 83. cikke rendel: Ha a kibocsátó, vagy elfogadónak váltói kötelezettsége elévülés által, vagy az által, hogy a váltójog fentartására törvényesen megszabott cselekvények elmulasztattak, elenyézik ezek a tulajdonos irányában csak annyiban maradnak kötelezve, a mennyiben ennek kárával gazdagodnának. — Azon forgatók ellen, kiknek váltói kötelezettségük megszűnt, ily keresetnek nincs helye.

Itt mindenekelőtt ki van mondva az elv, hogy kártalanításnak csak annyiban van helye, a mennyiben az illető gazdagodott, a mi híven a gyakorlatba is átment, de ezen szakasz magában foglalja a magyar vtk. 209. §-ban foglalt elvet is, hogy a váltónak alapul szolgáló köztörvényi szerződésnek, a váltójog megszűntével is, hatálya meg nem szűnt, a mit azonban a váltótörvényhozás nem vélt szükségesnek kimondani, miután ez a köztörvény keretébe illik. — A kártalanítási elvet azonban ki kellett mondani, mert ebben eltér a köztörvénytől, a mint fenebb megértesített.

Ezen nézet szerint egy, a német törvényhozásban felmerült nehézség is megszűnik. — A német váltótudósok nézetükben szétágaznak a fölött, hogy lehet-e a kártalanítási keresetet a

forogatók ellen is indítani, vagy nem? — A kik tagadólág felelnek, a törvény száraz szavaira támaszkodnak; — az ellenkező nézetük a törvényt úgy magyarázzák, miszerint oly eset rendesen nem fordul elő, hogy a forogató gazdagodnék, minek folytán ily keresetnek a forogató ellen nincs helye; — (Archiv. f. d. W. R. I. k. 115. IV. k. 261. lap.) e szerint a törvény nem rendeletet, hanem elbeszélést tartalmaz, s első pillanatra mindenkinek kérdése támad, hogy miért rendelkezik a törvény a forogatók tekintetében, ha náluk gazdagodásnak helye nincs, azaz: nem gazdagodhatnak; — de a fent kifejtettek folytán, a törvénynek e tekintetbeni intézkedése igen célszerű és helyes, mert a törvény épen azt akarja kimondani, hogy jólehet a forogatók is gazdagodnak, gazdagodási, azaz: kártalanítási czimen ellenök pert még sem lehet indítani, mert ők nem a követő kárával gazdagodnak; de minden más czimen keresetet, melyet ellenök a köztörvény előtt érvényesíthetnek, akaratauk szerint indíthatnak, vagy nem, ez nem a váltótörvénybe való, mondván: Azon forogatók ellen, kiknek váltói kötelezettségek megszűnt, ily keresetnek, azaz: kártalanítási keresetnek nincsen helye, a fent érintett elvek szempontjából, de minden más kereset lehetőség szerint érvényesíthető.

Ezek folytán, szerény véleményem szerint, a magyar, valamint a német törvényhozás intézkedései szerint, nincs különbség a váltójogi elévülés és mulasztás folytán megszűnt váltókövetelésre nézve, mind a két megszűntető mód folytán fenmarad a hitelezőnek köztörvényi keresete mindenki ellen, ki magát a váltó által lekötöztette, a mennyiben erre kereseti czime van, miről a váltótörvény természeténél fogva bővebb rendelkezést nem tartalmaz; továbbá fenmarad a váltóhitelezőnek joga kártalanítási czimen keresetet indítani a közvetlen adósok ellen, t. i. a saját és idegen váltó kibocsátója és idegen váltó elfogadója ellen, és e körül a váltótörvény annyiban intézkedik, a mennyiben az ilyen kártalanítási keresetet csak közvetlen adós, de soha a forogatók ellen nem lehet támasztani.

A vtk. I. 209. §-ának, véleményem szerint, még az a célja is volt, miszerint az ausztriai 1763. okt. 1. v. r. azon rendelete ellenében, mely az elévült váltót még közönséges adóslevélnek tekintette, kimondva legyen, hogy a váltó, mely elévülés folytán megszűnt, közönséges váltólevélnek ne tekintessék, és a váltótulajdonos köteles legyen a causa debendit bebizonyítani.

A francia törvényhozás ide vágó rendeletei eltérnek a magyar és német e tekintetbeni intézkedéseitől, mert a szerint az elévülés a váltójogi követelést meg nem szünteti, és más hatása nincs, mint az, hogy az adós részére törvényes félpróbát a tekintetben állapít meg, miszerint az adósság kifizettetett, mely félpróbát esküvel kell kiegészíteni.

Az adósnak nem nyújt más előnyt, mint azt, hogy különös bizonyítás arra, hogy a váltót kifizette, nem szükséges. — A miért a váltóadós részéről történt elismerés által az elévülés félbeszakíttatik. — (Pardessus: id. m. 340. sz.)

Ha tehát a váltótulajdonos bebizonyítani tudja, hogy a váltó kifizetve nincsen, az elévülési határidő lefolyásának semmi hatása nincsen. — (Pailliet: Manuel de droit français, cod de commerce. 189. cz. 7. pont.)

Jogi irodalom.

I. „A magyar büntetőjog és eljárás“ kérdésekben és feleletekben. Szerkesztette Knorr Alajos, — köz- és váltóügyvéd stb. Pest, 1871. Eggenberger-féle akad. könyvkereskedés.

II. „A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve“, különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire is. Irta Kautz Gusztáv, jogtudor stb. Pest, 1871. Eggenberger-féle akad. könyvkereskedés.

Tudományos haladásunknak kétségtelen jele, hogy a tudományos irodalom terén mind többen-többen tesznek kísérletet; mutatja ez a tudományok iránti érdeklődésnek fokozódását, s bárha ritkán akadunk mindenben kielégítő, a tudomány magaslatán álló irodalmi munkásságra, bizonyára mégis előnyösöknek tűnnek fel e kísérletek, mert ez uton végtére is újabb meghonosul nálunk a komoly tudományos munkásság iránt való hajlam, a selejtes termékek túladásának pedig könnyen elejét veheti a komoly és szigorú, részrehajthatlan és igazságos bírálat.

Ha a magyar büntetőjog irodalmát tekintjük, be kell vallanunk, hogy az más nemzetek, más államok büntetőjogának irodalmához viszonyítva igen szegény, szegény különösen az újabb időkben, mert bárha e téren néhány igen becses munkát

mutathatunk is fel, még nagyon messze hátra vagyunk más államok büntetőjogának irodalmától.

Ily viszonyok között különösen arra tekintettel, hogy a magyar büntetőjog még nincs codificálva, minden olyan munkát örömmel kell üdvözlőnk, melyben a tényleg érvényben lévő magyar büntetőjog kimerítően, rendszeresen és a tudomány mai igényeinek is megfelelően tárgyalatik, különösen akkor, ha a munka akár rendszerében, akár tárgyalási módjában, akár pedig a világos előadásban előnyösen tűnik ki, s főleg, ha önálló gondolkodást is árul el.

A jelen ismertetés tárgyát képező két munka közül az első helyen felemlített már a szerző előszavából és a munka egész elrendezéséből láthatólag egy „repositorium“ akar lenni, melyből — szerző szavai szerint — „a jogtudomány ezen ágába vágó kérdéseknél úgy a gyakorlati jogász, mint a jogtanuló könnyű áttekintést és alapos felvilágosítást nyerjen“; — a másik munka ellenben, már címéből, de egész tárgyalási módjából is kitetszőleg mindenekelőtt tankönyv, különös tekintettel mindazonáltal a gyakorlati élet igényeire is.

Megkísérlem a következőkben mindkét munkát röviden ismertetni s mindkettőre szerény észrevételeimet nyilvánítani.

I. Knorr Alajos ur fenidézett munkájában „bevezetésül“ a magyar büntetőjog fogalmi meghatározását, annak felosztását, más jogoktól különbségét, a büntetőtörvény tárgyai és alanyai felemlítését s a magyar büntetőjog forrásai és segéd tudományainak igen rövid felsorolását előbocsátván, — az első részben az anyagi, — a másodikban pedig az alakai büntetőjogot tárgyalja, az első részt ismét két szakaszra osztván, melyek egyike (A. I—XXVII.) a büntettek és büntetésekről általában, — másika pedig (B. XXVIII—XXXVI.) a büntetésekről részletesen szól.

E munkánál mindenekelőtt az alkalmazott módszer tűnik fel, miután szerző, — mint már a munka címlapjáról is látható — a magyar büntetőjogot és eljárást kérdésekbe és feleletekbe foglalva ismerteti. Ha a büntetőjogot „a nép — vagy elemi iskolákban kellene tanítani“, szóval, ha az volna a cél, hogy gyermekekkel ismertessék meg a magyar büntetőjogot, s ezek számára választja vala szerző ezen cathecheticus vagyis Sokrates-féle módszert, kevésbbé lenne kifogásom, mert ezeknél az emlékező tehetség igen, ellenben az észbeli tehetségek nincsenek még annyira kifejlesztve, hogy más tanítási módor alkalmazása mellett egyelőre kellő sikert reményelni lehetne; bárha részéről még gyermekeknél is inkább szeretem az oly módor alkalmazását, mely mellett a gyermek észbeli tehetségei fejlesztésre van irányozva a főszű, s mely által a lehető leginkább eleje vétetik annak, hogy csak az emlékező tehetség gyakorlattassék, pusztá szavak elsajátíttassanak, az értelem ellenben ne fejlesztessék; — miután azonban szerző az előszóban tisztán kiemeli, hogy a magyar büntetőjogot és eljárást kérdésekben és feleletekben úgy a gyakorlati jogászok, mint a jogtanulókra tekintettel szerkesztette, feltette tehát, hogy munkáját felnőttek egyének fogják használni, az alkalmazott módszert nemcsak eltévesztettnek, sőt határozottan helytelennek és úgy a gyakorlati jogász, mint a jogtanulóra tekintettel szerfelett károsnak tartom; — e módszer ugyan is leginkább alkalmas azon — habár nem szándékolt — végeredményt létesíteni, hogy a jogtanuló az egyes kérdésekre vonatkozó feleleteket szőszesrít meg tanulva, azok értelmével, más kérdések és feleletekkel összefüggésével nem sokat törődik, szóval működni fog az emlékező tehetség, de egészen háttérbe szorul az ész működése; — nem állítom ugyan, hogy ezen végeredmény fog minden esetben bekövetkezni, de kétségtelen, hogy a nagy többségnél a veszély e tekintetben igen nagy, az ily veszélyt pedig kerülni kell, s legkevésbé szabad arra alkalmat nyújtani akkor, midőn e módszer különben sem igen alkalmas egy tudomány ismertetésére, miután az egyes kérdések korlátoltsága s azon körülmény, hogy a feleletnek csak is a kérdésre kell szorítkoznia, nem enged meg, hogy a tárgynak egybevágó részei kellő összefüggésben, kellő rendszerrel felemlíttessenek, s könnyű áttekintés adassék; ezen igények pedig nemcsak a jogtanuló, hanem ép úgy s talán még nagyobb mértékben támasztatván a gyakorlati jogász részéről, nem szenved kétséget, hogy az alkalmazott módszer a gyakorlati jogászra tekintettel sem felel meg a céljának.

De e módszer hiányaitól és veszélyeitől egészen eltekintve is, szerény véleményem szerint a kérdésben forgó munka nem felel meg sem a gyakorlati jogász, sem a jogtanuló igényeinek, s általa a magyar büntetőjog irodalma épen nem nyert semmit; — nem nyereség, nem előny e munka megjelenése a gyakorlati jogászra nézve, mert egyfelől nagyon is vázaltszerű, és nem kimerítő, a

első kiadás a Cur. határozatok című Munkács 142 lapja után

mennyiben az egyes kérdések csak röviden érintve vannak, de kellőleg kifejtve nincsenek; — másfelől pedig a munkában előforduló tételek elavultak, de mint ilyenek nincsenek feltüntetve, némelyek pedig másokkal ellenmondást képeznek, némelyek végül épen helytelen állítást foglalnak magukban.

Ezen állításaim igazolásul szolgáljanak — másokat mellőzve — az alábbiak:

Mindjárt az 5-ik kérdésre vonatkozó feleletben szerző azt mondja: „a büntető törvények természetiek . . . és tételesek;“ — nézetem szerint ezen felosztás nem helyes, mert magát a büntetőjogot, igaz, felosztjuk természetire és tételesre, de a büntető törvényt így felosztani már csak azért sem lehet, minthogy „törvény“ kifejezés alatt már eo ipso tételes jogot értünk.

A 7-ik kérdésre tartozó feleletben az foglaltatik: „hogyan büntető törvényeinknek a honnani minden polgárai, sőt az idegenek is, kik e honban tartózkodnak, alá vannak vetve, de csak akkor, ha már három hónap óta itt laknak.“ Igaz ugyan, hogy Verbőczy II. r. 5. cz. ilyeszerű meghatározást foglal magában; azonban épen a cím szövege és az abban felhozott példák tanúsítják, hogy azon tétel tulajdonképp csak az idegenekre vonatkozó tételes intézkedésekre alkalmazható, s nem oly általános értelmű, minőnek azt szerző feltünteti, mert más esetekre is alkalmaztatván az igazság eszméjével ellenkeznék, de az állami közbiztonság jelentékeny veszélyeztetését is idézné elő.¹⁾

A 23-ik kérdésre vonatkozó feleletben, a bűnkisérlet fogalma — nagyon hiányosan — említettén fel, az itten kifejtéssel tökéletes ellenmondásban áll a 26-ik kérdésre adott felelet 3-ik pontja; mert míg a 23-ik feleletben az mondatik, hogy „bűnkisérlet azon cselekmény, mely által valamely büntet megkezdett ugyan, de nem bír azon tulajdonokkal, melyeket a törvény azon tény fogalmára megkíván,“ — addig a 26-ik felelet 3-ik pontja alatt az foglaltatik, hogy: „a bűnkisérletre kivántatik, hogy meg legyen mindaz, mit a törvény megkíván arra, hogy valamely büntény létezzen.“

Nézetem szerint egészen helytelenül adja szerző az előkészületi cselekmények fogalmát is a 25-ik kérdésre adott feleletben; — mert ha minden további megkülönböztetés nélkül, — mint szerző azt állítja — előkészületek alatt oly cselekményeket értenénk, melyek a büntet létesíthetéseire vagy könnyebbíthetéseire vonatkoznak, akkor ugyan ezen fogalom alá volnának sorolhatók a kísérleti cselekmények is; kétségtelenül fel kellett volna szerzőnek említeni még azt is, hogy az általa említett cselekmények csak annyiban előkészületek, a mennyiben a célbavett jogsértéssel még nincsenek tárgyas okbeli összefüggésben.

Feltűnő továbbá azon tétel, mely a 27-ik kérdésre adott felelet 5-ik pontja alatt fordul elő; szerző ugyan is megelőzőleg a bűnkisérlet különböző osztályozását elősorolván, azt mondja: „kiképzett kísérlet, midőn a tervezett büntet nem sikerült ugyan, de mégis egy más büntény követtetik el, p. o. valakire rálöttek, hogy megöljék, s csak keze sértetett meg;“ — feltűnő mondom, e tétel, mert azt hiszem, hogy a büntetőjogban csak kisértés járhat el, elötte nem szenvedhet kétséget, hogy az adott esetben minősített bűnkisérletről nincsen szó, hanem jelen lesz a gyilkosság büntényének teljes kísérlete, a mennyiben a tettes mindent megtett, a mit csak tenni kellett, hogy büntetést létre hozhassa s még sem létesült a bevezetett büntény.

Ugy vagyok meggyőződve, hogy már ez elősorolt példák által eléggé igazoltam fenebbi állításomat, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy ezen téves állítások, ezen hiányosságok a legfontosabb tanoknál fordulnak elő, és ismétlődnek igen gyakran a munka további folyamában is.

Ily körülmények között természetes, hogy a munka, — mely tudományos becszel egyáltalában nem bír, mely nem egyéb mondhatni, mint Pauler: büntetőjogtanának rövid és nem igen sikerült kivonata, melynek szerkesztésénél az újabb irodalomra fordított figyelemnek nincsen nyoma, — a jogtanuló igényeinek sem felel meg, sőt épen a jogtanuló igényeivel ellentétben áll.

Végül kötelességem a részrohajlatlanság és igazságosság elveiből kifolyólag e munkára vonatkozólag azt megjegyezni, hogy annak második, a büntető jogi eljárásról szóló része — eltekintve az itt is alkalmazott, catheticus módszer hiányaitól — az első résztől előnyösen különbözik, mennyiben az eljárás kellő rendszerben, kimerítően és világosan van ismertetve; s

miután az eljárás lényeges befolyású s különösen a gyakorlati életben nagy fontossága, erre nézve szerzőnek kétségtelenül érdemül betudható az, hogy az eljárásról szóló szabályokat rendszerbe foglalva egybeállította.

II. A második helyen említett munkára, Kautz Gusztáv ur „magyar büntető jog és eljárás tankönyve“-ére áttérve, örömmel szolgál előre is kinyilatkoztathatni, hogy e munkát a magyar büntető jog irodalmára, úgy a gyakorlati jogász, mint különösen a jogtanulóra nézve határozottan nyereségnek tartom.

Szerző négy szakaszban (I. A magyar büntető jog ismerete és rendszere. II. A magyar büntető jog forrásai. III. A büntető jog segédkezerei. IV. A magyar büntető jog tudományos művelése) egy általános bevezetést bocsát előre, mely nemcsak teljesen megfelel céljának, de kiváló érdekléssel bír különösen azért, hogy szerző a II-ik, a magyar büntető jog forrásairól szóló szakaszban a magyar büntető törvényhozás történetének rövid bár, de minden nevezetes mozzanatát érintő vázlatát is adja.

A munka tulajdonképpeni tárgyát, a magyar büntető jogot, a dolog természetéből kifolyólag, szerző is két fő részre osztja, melyek közül az elsőben az anyagi, a másodikban pedig az alaki büntető jogot tárgyalja; — miután kezeim között a munkának négy füzeté van csak, melyekben az első rész foglaltatik, észrevételeimben is csak az első részre szorítkozhatom.

Az első rész első fejezetében — mely a büntető jog megalkotásáról szól — a büntető jogi elméleteket, az irodalomra mindenütt kellő figyelmet fordítva, ismerteti, az egyes elméletek mellett és ellen szóló érveket szabatos rövidséggel kiemeli, szóval említést tesz mindenről, mi e tárgyat illetőleg akár a jogtanulóra, akár a pedig e tudomány egyszerű kedvelőjére érdekléssel bírhat. — Talán említenem is felesleges, hogy szerző az emberi vagy polgári igazság elméletének híve.

A második fejezetben: I. A büntetett fogalma és nemei. II. A büntetett alanya, kellékei. III. A büntetett tárgya. IV. A büntetett cselekvény. V. A szándékosság és vétesség. VI. A bűnkisérlet. VII. A bünrészség. VIII. A bűnpártolás. IX. A büntetett megakadályozásának elmulasztása és a büntetett utólagos helyeslése. X. A bűnhalmazat, folytatólagos büntet és a bűnbe visszacsúszás; szóval a „büntet“ minden mozzanata teljesen kimerítő, az idevágó irodalom lelkiismeretes felhasználását feltüntető megismertetést találjuk, míg szerző a harmadik fejezetben a „büntetést“ tárgyalván, minden egyes büntetésről részletesen szól, a halálbüntetést határozottan ellenzi, a szabadság büntetés fejtegetésénél pedig röviden kiemeli a javító fogházak különféle rendszereit, feltünteti ezek bírálatát, s megismerteti az olvasót az erre vonatkozó gazdag irodalom legkiválóbb termékeivel, végül záradékol, különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire, előadja a törvényhatósági börtöneink rendezésére és a magy. kir. orsz. fegyintézetekre vonatkozó legújabb intézkedéseket.

Az általános rész utolsó vagyis negyedik fejezete ismét három cikkre van osztva, melyek közül az elsőben: „A büntetés alkalmazásának feltételei:“ I. A tényálladék és kiszámítás. II. A beszámítás általános szabályai. III. A beszámítás különös szabályai; — a másodikban: „A büntetés alkalmazásának feltételei:“ I. A büntető törvények kötelező ereje és magyarázata. II. A büntetés kiszabása; — a harmadikban végül: „A büntetés alkalmazásának megszűnése:“ I. A megszűnés módjai általában; II. A büntetés alkalmazása megszűntetésének némely módjai, különösen, mindenütt szakavatottsággal, régi hazai törvényeinkre, a gyakorlatra és az irodalomra tekintettel fejtegettetnek, és így e fontos tanoknak kimerítő átnézetét találjuk e munkában.

A büntetett és büntetéseikről részletesen tárgyaló különös részben követett rendszert legjobban vélem megismertetni, ha idézem azt, mit erre vonatkozólag szerző a 239. §-ban mond: „a különös részanyagát a fenálló büntető jogszabályok által büntetendőeknek jelelt egyes cselekvények képezik; tehát: fogalomhatározásai, melyekben a büntetett általános kellékei az élet különböző jelenségeire való tekintettel, különös ismertető jelekkel összekötöttébe hozatván, mintegy a valóság terére vezetettnek, az egyes bűncselekvények alkotó elemeik szerint közelebbi vizsgálat alá vonatnak, azok büntethetőségének különböző alakzatai kiemeltetnek, és így a büntetésnek a bíró által minden egyes esetben történendő kimérése tekintetéből az általános rész elvei által mintegy kiegyengetett tér, oly mérvű teljes kitöltését nyeri, hogy azon a bíró tökéletes biztossággal mozoghat, hivatásul csupán a felmerült esetnek összefüggő nyilvánult jelenségei szerint való egyénesítését bírván.“

Szerző ezen maga elébe tűzött rendszernek az egész különös részben mindenütt igyekezett eleget tenni, szóval a tudományos tárgyalás követelményeinek egészben véve megfelelt, s

¹⁾ L. Pauler: Büntetőjogtan I. 101. §. 1. jegyz. Kautz G. magyar büntető jog és eljárás tankönyve, 73. §.

A munkában alkalmazott irány, habár nem kifogástalan, mégis előnyösen tűnik ki főképp az által, hogy mindenütt világos, könnyen érthető, s a nélkül, hogy hosszadalmas lenne, még is a tankönyv céljának éppen meg nem felelő tulzott tömörségét kerüli.

Kolozsvártt, 1872. szept. 14.

Még két kérdés várt az osztály tárgyalására; az egyik: vajjon czélszerű-e, hogy a végrehajtási árverés folytán, az el-

árverezett telken fekvő valamennyi jelzőlog lejártnak tekintésék? — a másik: minő illetősége legyen az egyes bírónak a polgári ügyekben? Az elsőre nézve az állandó bizottságot bízták meg további vélemények beszerzésével, a másodikat egyszerűen elnapolták, — s az állandó bizottság belátására hagyták, vajjon a jövő országgyűlésen szőnyegre kívánja-e hozni.

Ezzel az osztályok tárgyalása véget ért. Este következett a diszvacóra, melyet Frankfurt polgárai adtak a „Saalbau“ nagy termében a jogászgyűlés tiszteletére; a szép terem pompásan diszitve és világítva, — a sok asztal pedig gazdagon terítve volt, a páholyokat Frankfurt szépei foglalták el, kiket a tudós és nem tudós jogász urak kitartóan látszóvezték. Az ünnepély kedélyességének emelésére egy zenekar és a frankfurti dalárda működtek közre.

A mint a terem megtelt, s az asztalok a jogászok által, — kik közül számosan családjaikkal jelentek meg, — el lettek foglalva, s a gyomor első szükségletei ki lettek elégítve, Frankfurt főpolgármestere felállott és a város nevében üdvözlé a jogászokat, s kinyilatkoztatta, hogy a város boldognak, büszkének érzi magát, hogy falai közt ennyi elméleti és gyakorlati jogtudós üdvözölhet; ezt obligát hoch követte; a józanabb gondolkodó pedig ha kiáltott is, tisztán szokásos illemnek tartotta a város üdvözlését, melynek közgyűlése egyszerűen megtagadta az ünnepélyek költségeit, úgy, hogy a fáradhatlan és elismerést érdemlő Local-Comité házról házra járva szerezte össze az ünnepély megtartására szükséges összeget.

Hanem válaszolni kellett, s válaszolt is Gneist, mint a jogászgyűlés elnöke. Mindezenelőtt megköszönte azon szívélyes fogadtatást, melyben a gyűlés tagjai részesültek, azután pedig Frankfurt fényes multjára utalt, s megjegyezte, hogy diplomáciai állását és jelentőségét elvesztette ugyan a város, hanem azért a nagy német birodalom egyedül üdvöztető kebelén boldog, nagy és virágzó lesz, s poharát Frankkfurt virágzásáért emelé.

Az ezután következett beszédek között dr. Schaffrath beszéde érdemel különös figyelmet. Tüzes, pattogó beszédmódja, mely a többi szónokok dagályos, hamis páthosszal előadott beszédétől egészen elütött, elarúl az öreg urban az egykori ellenzéki férfit; azon kezdé, hogy ő a 48-ki német birodalmi gyűlésnek, mely a szt. Pál templomban tartatott, tagja volt, s az ellenzékhez tartozott, mire az ifjabb nemzedék erős éljenzést kezdett, melyhez mi is őszintén hozzájárultunk. Frankfurt-nak történelmi multját s azon küzdelmeket emlegetve, mik a németegység érdekében a város falai között végbementek, — egyuttal elsorolta azoknak neveit, — kik a küzdelemben részesek voltak, s annak áldozatai lettek: a kivégzettek, bebörtönözöttek és száműzöttek neveit, s Frankfurt városáért, mely a németegység és szabadság küzdelmeinek színhelye, támogatója volt, emelé poharát.

A sok Hofrath, Regierungsrath, Ober-Appellationsrath, (Ober-Staatsanwalt fanyalognak hallgatta a kellemetlen beszédet, s meglátszott rajtuk, hogy erősen genierozza őket a mult emlegetése, a holtak vörös árnyainak felidézése, melyben elég szemrehányás foglaltatott a német hatalom urai ellen; hanem az ifjabb nemzedék, mely Németországban minden műveltsége dacára is csodálatosan keveset tud nemzetének 48 körül lefolyt történetéről, az előtte nagyrészt új dolgok hallatára egészen fellelkedett, s csak úgy tódult az öreg urhoz kocczintani. Rövid idő multán a termet körülfutó folyosón találtuk meg az öreget, s bemutatuk magunkat neki mint magyarok, a beszéd fonálát csakhamar a 48-as eseményekre fordítván. Pázmándyra és Szalayra emlékezett, hanem neveiket elfeledte, említette, hogy Pestről egy gunyiratot kapott, melyben egy kép is volt, s e kép Simson alelnök, Blum és az ő kivégzését ábrázoló; a 48-ki küzdelmek eredményeiről beszélván, azt mondá, hogy végre is mindkét nemzet — sok változással bár, de mégis — czélt ért: a német megkapta az egységet, a magyar az óhajtott önállóságot és szabadságot. Midőn azt mondtuk: „Deutschland künute vielleich eine grössere Freiheit ertragen,“ kissé elkomolyodott az öreg, hanem csakhamar felvidult, s az idővel biztatgató magát.

Ez alatt a terem belseje mindinkább mozgalmas kezdett lenni: a zenekar és a kitünő dalárda felváltva gyönyörködtek folyvást a közönséget, a dictiók csaknem egészen megszűntek, hanem annál élénkebb volt a társalgás mindenütt; sem hőség, sem füst ellen nem lehetett panasz, mert a kitünő ventilatio, mely óránként egy millio köbláb friss levegőt képes szolgáltatni, megmentette a közönséget minden kellemetlenségtől.

A mulatság mindinkább kedélyes lett; a tudós doctor

urak beleénekeltek a zenekar és dalárda dalaiba, s csak nehezen lehetett őket lecsillapítani, ha csendre volt szükség. Következett a dalárda egy pár szelleműs (kereskedő) tagjának komikus előadása, kik majd a jogászokat, majd az egyes államokat gunyolták ki, a közönség roppant tetszése mellett; később aztán a szójátékokat, komikus előadást couplet-ekkel fűszereztek, a mi már inkább sörházba, mint egy ilyen társaságba való volt. Hanem a közönség nagyon jól mulatott rajtuk.

Azonban nincs öröm üröm nélkül. A couplet-eknek kettős módon lett rosz következményük; valami közszájon forgó gunydalt talált az egyik dalár énekelni Bécsről, és a bécsiek, kik azt ugyan nem bánják, ha Ausztriát gunyolják és a fejedelmi ház hymnusának áriáin egy esetlen latin Carment dalolnak, szörnyen megapprehendáltak, annyira, hogy a localpatriotizmus e forrongásával szemben az elnök jónak látta engesztelő szavakat intézni hozzájuk, kijelentvén, hogy ők igen szívesen láttak vendégek, s egyáltalán nem volt szándéka őket sérteni senkinek. A másik kellemetlenség az volt, hogy egyik pinczér a Saalbau-t érintő gunyudalra füttyülni kezdett, s e miatt egy jogászszal szóváltásba keveredett, minek vége tettelegesség, a pinczér kilökése és elfogása lett; természetesen mindez nagy zaj és lármá közölt ment végbe.

Hanem a közönség nem hagyta magát zavartatni, — mulatott reggeli négy óráig, s csak hajnal felé oszlott a jó kedvtől és italtól mámorosan, minek utónyomai a másnap megtartott teljes ülésen is észlelhetők voltak.

Dr. SIPOS ÁRPÁD,
királyi jogakadémiai tanár.

A new-yorki polgári törvénykezés.

Tisztelt szerkesztő ur! Mióta olvastuk a kolozvári ügyvéd-egylet felterjesztését „a bírósági végrehajtók“ intézménye tárgyában, mintegy ösztönözve érezzük magunkat további ismertetések közlésére a new-yorki polgári törvénykezésből, azon reményben, hogy találkoznunk fognak közleményeinkben adatok, melyek a magyar törvénykezés jelen átalakításánál némi tájékozásul szolgálhatnak.

Felbbvitel- és végrehajtásról szoltunk a multkor, (Jgt. Közl. 27-ik sz.) és sajnáljuk, hogy az akkori vázlatot nem a mai czikkel kezdtük meg.

Sajátszerű az itteni pervitelnél:

1-ször. Hogy az illető bíróságnak a per függéséről mindaddig teljes tudomása nincsen, míg az ügy, perbeszéd után, a bírósági naptárra nem kerül. Kivételt csak oly esetek képeznek, melyeknél a bíró előleges intézkedése szükséges, például a „Lis pendens“ nyilvántartási előjegyzésénél, vagy előleges betiltás, letartóztatás és biztosításnál, avagy a tartási költség ideiglenes megszabásánál való perekben.

2-ször. Hogy minden kézbesítés, kivéven a személyletartóztatás-, vagyonfoglalás- és végrehajtási végzéseket, az ügyvéd vagy megbízottja által történik közvetlenül.

3-szor. Hogy a bírói végzések, rendelvények stb. ügyvéd által fogalmaztatnak és a bírónak, az ügyvéd meghallgatása után, vagy sok esetben a nélkül is, aláírás végett átnyujtatnak. Utóbbiakat ex parte végzéseknek nevezzük, melyek rendesen oly természetűek, hogy a féltől meg nem tagadhatók — matter of course.

A per azzal kezdődik, hogy a felperesi ügyvéd felhívást (summons) intéz saját neve alatt az alpereshez, mely vagy személyesen kézbesítetik az alperesnek, vagy ha magaviselete azt mutatná, hogy a kézbesítést kikerülni akarja, bírói végzés által, hírlap útján kihirdettetik. — E felhívás kellékei: a bíróság címe, a felek nevei, az ügyvéd hivatala és azon felszólítás, hogy alperes kézbesítéstől számítandó 20 nap a kibocsátó ügyvédnek válaszoljon, különben felperes ítéletet veendő a meghatározott kereseti összeg és költség erejéig.

Mihelyt ezen felszólítás alperesnek személyesen vagy kihirdetés által kézbesítetik, a per megindítottnak tekintendő és a bíraskodás (jurisdiction) veszi kezdetét, feltéve, hogy a felhívás kifogástalan. A bíróságnak tehát nincsen hivatalos tudomása az ügyről mindaddig, míg tárgyalás alá nem bocsátatik. Ekként lehetséges, hogy New-York városában azézer per van folyamatban ma, melyből ötezer a bíróság előtt forog, míg a többi vagy később kerül oda, vagy kiegyenlített a nélkül, hogy bíró elébe kerülne.

Már most tegyük fel, hogy alperes a kitűzött határidő alatt ama felszólítás következtében meg nem jelenik. Ekkor elővezszük a felhívás nálunk maradt példányát, hozzácsatoljuk a kézbesítési bizonyítványt, s a felperes keresetlevelét, továbbá

a felperesi ügyvéd hit alatti bizonyítványát a felett, hogy alperes meg nem jelent, valamint a költségjegyzéket és a marasztaló ítéletet is; mely csomaggal az illető bíróság jegyzői hivatalában megjelenvén, aláíratjuk és beigtatjuk az ítéletet a jegyző által, és végrehajtási rendeletet a Sheriff kezébe adjuk. Mindez pedig fél óra alatt elkészülhet a 21-ik napon, sőt vannak kisebb bíróságok, melyeknél 20 nap helyett csak 6 nap engedtetik alperesnek hasonló jogi következmények terhe alatt, melyek szerint végrehajtással fejeződhetik be az ügy a nélkül, hogy a bírónak csak egy tolvonásába is került volna.

De tegyük fel most, hogy alperes a kitűzött idő alatt ügyvédje által megjelent volna. E megjelenés, mely egyszerű írott tudósításból áll, kötelességévé teszi felperesnek keresetlevelét 20 nap alatt alperes ügyvédjének kézbesíteni, melyre ez utóbbi ellenbeszédét szintén 20 nap alatt nyújtja át, s ezzel vége szakad a perbeszédnek kivén, ha alperes feleletében ellenkövetelést állítana fel, melyre felperes 20 nap alatt válaszolni köteles, hacsak az ellenkövetelést beismerni nem akarná. — Időhosszabbítást az ellenügyvéd toties quoties adhat, s ha ok nélkül megtagadná, bíró útján eszközölhető.

Befejeztetvén a perbeszéd, felperes állításai ellenében alperes tagadása ténykérdést idéz elő (issue of fact), mely jury elébe tartozik, s a felek bármelyike által tárgyalásra feljelenthető. A feljelentés abból áll, hogy e szándékról tudósítatik az ellenfél 14 nappal azon törvényszéki ülészek előtt, a melyre az ügyet tárgyalás végett esküdtszék elébe felhozni akarjuk, átadván egyidejűleg az illető törvényszéki jegyzőnek a felek és ügyvédek neveit, és az utolsó perbeszéd kézbesítésének idejét a jury és gyorsíró díjjal együtt (az első 6, a második 3 dollár); mire a tárgy számot kap a törvényszéki naptáron, és ha reá kerül a sor, tárgyalatik.

A naptárnak két főrovata van, az egyik tisztán jogi, a másik ténykérdésekre; az első egyes bíró előtt a jury nélkül, utóbbiak egyes bíró előtt juryval tárgyaltnak.

Talán kérdezhetné a tisztelt olvasó, hogy mi az a tisztán jogi kérdés, mely külön elintéztést igényel peres eljárásunkban? Megfejtjük.

Alperes vevén felperes keresetlevelét, nem köteles a tárgy érdeméhez hozzászólni ellenbeszédében, ha azt találná

- hogy vagy a bíróság illetéktelen; vagy
- hogy felperes kereseti képességgel jogilag nem bír; vagy
- hogy más per van folyamatban ugyanazon tárgyra nézve ugyanazon felek között; vagy
- hogy hiányos a fel- vagy alperesek száma; vagy
- hogy különtartozó kereseti igények egybefoglaltattak (például némelyek ex contractu és mások ex delicto); vagy
- hogy a keresetlevelél nem tartalmaz elegendő tény arra, hogy jogos igényt képezhessen, még ha való lenne is.

Ily esetben alperes ellenbeszédadását megtagadja, értesítvén felperesi ügyvédet 20 nap alatt azon okról, melynél fogva a tárgy érdeméhez hozzá szólni nem akar (Demurrer). Ugyanez történhetik alperes ellenbeszédével is, ha oly ellenkövetelést hozna fel, a melyre a fenti okok bármelyike alkalmazható volna; mely esetben a felperes tagadná meg válaszát alperes ellenbeszédére, s ez jogi kérdést (issue of law) idézván elő, egyes bíró elébe hozatik, számot kap a naptáron és a ténykérdések előtt tárgyalatik. Ha az ellenbeszédet vagy választ megtagadott fél álláspontját fen nem tarthatná, költségbe elmarasztaltatik, engedély adatván neki 20 nap alatt perbeszédét benyújtani a tárgy érdemére nézve.

Kézbesítési bizonyítványok kiállítása akként mellőztetik a gyakorlatban, hogy a nálunk maradt iratpéldányra feljegyzi az ellenfél, miszerint másolatját rendes időben megkapta. Erre ugyan senki sem kötelezhető, de viszonylagosság tekintetéből alig tagadhatja meg valaki. Különben a kézbesítési bizonyítvány 12 $\frac{1}{2}$ centbe kerül, a mennyiben közjegyző által hitelesítendő.

Bélyeg peres eljárásnál nem használtatik.

New-York, 1872. júl. 25-én.

FOULKE és TÁRSA,
new-yorki ügyvédek.

(A bécsi legfőbb ítélőszék) egy újítást hozott be, mely képes lesz nagy mértékben előmozdítani ezen magas ítélőszék igazságszolgáltatásának egységét. A figyelemre méltó intézkedés a következő: Valamely jogkérdésnek minden oly eldöntése, mely a felek közt vitás vagy a tanácsban behatósabb megvitatás tárgya volt, a tanács határozata folytán külön lapra iratik,

lithografizotatik és egy-egy példánya a törvénykönyvek s íráskönyvek sorrendje szerint a tanácsstermek asztalán levő referatoriumokba igttattatik. Ezenkívül a döntvények egy-egy példánya a legf. ítélőszék tagjainak megküldetik. Ezen döntvénytár nem bír kötelező erővel az egyes tanácsok számára, hanem csak arra szolgál, hogy a tanácsok nevezetesebb döntvényei számára közvetítőül szolgáljon, s a legf. ítészék igazságszolgáltatását ugyszólván nyilvánosságban tartsa. Ha a döntvénytár nem is uralkodik a tanács felett, de annyi hatása mégis lehet, hogy a tanács felfüggeszti határozatát. Ha ugyanis egy későbbi tanácshatározat eltér a döntvénytárba felvett valamely határozattól, akkor ezen határozat végrehajtása felfüggesztetik és a kérdés nagyobbított 15-ös tanács elé hozatik. Ugyanezen eset forog fen, ha két tanács valamely még el nem döntött kérdés felett két egymásnak ellentmondó határozatot hoz és azoknak a döntvénytárba való bevezetetését elhatározza. A legnagyobbított 15-ös tanács döntvénye azonban valamennyi tanácsok számára kötelező és ez egy másik lajstromba, az úgynevezett „Judicaten-Buch“-ba igttattatik. Ezen beigtatás csak 21 tagból álló tanács határozata által szüntethetetik meg. — Ugy a döntvénytárba, valamint a „Judicaten-Buch“-ba igttatott döntvények az „Allg. Österr. Gerichts-Ztg.“-ban közzé tétetnek. — Poroszországban ezen intézmény már 1836 óta be van hozva, azon különbséggel mindazonáltal, hogy ott nemcsak a tanács határozata folytán, hanem az előadó írásbeli indítványára is bevezetetik a döntvény a gyűjteménybe.

(A m. k. igazságügyminiszter.) 27,834. sz. a. kiadott körrendelete a királyi törvényszékekhez.

A bírói letéti naplók átvizsgálása alkalmával tapasztaltatott, hogy némely kir. törvényszékek és járásbíróságok a felektől behajtott azon bírságpénzeket, melyeknek hova fordításáról a törvény nem rendelkezik, letétbe helyezik, mely eljárás által a letéti naplók átvizsgálása megnehezítettetik, illetőleg az átvizsgálás körüli munka tetemesen szaporítottatik.

Ennek megszüntetése céljából, s hivatkozva az 1870. évi ápril 25-én 2470. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendeletre, felhivatik a kir. törvényszékek, hogy az érintett bírságokat ne letétbe helyezze, hanem a helybeli, illetőleg legközelebbi adóhivatalhoz szolgáltatassa be; — azon bírságokat pedig, melyeknek hováfordítását a törvény meghatározza, a letétbe való utalványozás mellőzésével rendeltetésük helyére szállítsa.

Figyelmeztetik egyszersmind a kir. törvényszékek, hogy azon bírságokról, melyeknek hováfordításáról a törvény nem rendelkezik — a bírói ügyviteli szabályok értelmében pontos kimutatás készítendő, s félévenként ide felterjesztendő, s hogy oly bírói határozatok, melyekben törvénykezési bírságok állapítatnak meg, az 1871. évi szept. 25-én 15,216. szám alatt kelt igazságügyminiszteri rendelet értelmében az illető pénzügyigazgatóságokkal másolatban közlendők.

Pesten, 1872. szept. 7-én.

Előfizetési fölhívás

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-RE,

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-ral.

Szerkeszti:
dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:
Heckenast Gusztáv.

Előfizetési föltételek:

Negyedévre (okt.—decz. 1872) 3 frt.
Félévre (okt.—márcz. 1872—73) 6 „

Az 1872-ki január—juniusi folyam néhány kifo-
gyott száma ujra fog nyomtatni, s rövid idő alatt teljes
számban kapható leend.

Előfizetési ára egész évre (jan.—decz.) . 12 frt

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadóhivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-dik szám alatt.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászygyűlés” tartama alatt napenként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.	Szerkesztői iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A nemzetközi jog történeti és tudományos fejlődése. Dr. Apáthi István egyetemi jogtanártól. — A vadászati jog és annak korlátai. Dr. Kuncz Ignác jogtanártól. — A gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatásköre az örökösödési eljárásban. Travnik Antal, budai kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A nemzetközi jog történeti és tudományos fejlődése.

(Folytatás.)

Mielőtt az 1830-ki francia forradalom s ezzel összefüggő események nemzetközi momentumait tárgyalnók, mint fontos eseményt Görögország felszabadulását kell röviden érintenünk.

A görög felkelés, mely egész Európa meleg rokonszenvével találkozott és sikerét nagy részben e rokonszenvnek köszönheti, Oláhországban vette ugyan kezdetét, de első sikereit Görögországban aratta, hol a felkelők több tartomány elfoglalása után az epidaurusi nemzetgyűlésen (1821. jan. 15-én) (27), Görögországot önálló független államnak proclamálták¹⁾. Az 1822-ki veronai congressus²⁾ nemcsak el nem ismeré Görögország függetlenségét, sőt annak meghódolását követelte. A görög nemzet, miután a harcot hosszabb időn át változó szerencsével folytatta, magát 1825. aug. 2-án kelt nyilatkozatában Anglia védelme alá helyezte³⁾. A tanácskozások és értekezletek hosszú sora után, melyeknek az 1826. ápril 4. létrejött angol-orosz egyezmény⁴⁾ szolgált lényegileg alapul, a londoni conferentia 1830. febr. 3-án Görögország függetlenségét elismerte. Miután az alkudozások, melyek Leopold szász-coburg herczeggel, a korona átvétel végett folytak, meghiusultak, a nemzetgyűlés az 1832. márcz. 8-án kelt conferentiai határozatnak engedve, 1832. aug. 8-án Ottó bajor herczeget egyhangulag királynak választotta; maga az ország viszonya az Anglia, Francia- és Oroszország közt egyrészt és a bajor korona közt másrészt, 1832-ik évi máj. 7-én kelt szerződés által szabályoztatván⁵⁾.

¹⁾ A gyűlés Maurocordatos Sándor elnökle alatt Görögországnak egyuttal 107 czikkből álló, szabadelvű, de legnagyobb részben kivihetetlen alkotmányt adott.

²⁾ A görög kormány a veronai congressuson összegyűlt fejedelmekhez 1822. aug. 29. egy declaratiót intézett, melyben ezek támogatását, esetleg semlegeségét kérte ki, de siker nélkül; mert a congressus a görög kormány meghatalmazottját Metaxas grófot el sem fogadta.

³⁾ Habár Anglia ez ajánlatot el nem fogadta, követte Stratford Canning lord ez idő óta komolyan közbejárt a portánál a görögök érdekében.

⁴⁾ Ez egyezmény értelmében, mely Wellington közvetítésével jött létre, Görögország a törökbírodalomhoz tartozó országgá lett volna alakítandó, mely a portának egyszer mindenkor meghatározandó tributumot fizetend ugyan, de önválasztotta organumok által kormányoztatik, e mellett szabadkereskedést és vallásszabadságot élvez.

⁵⁾ Az egyezés több pontjai következőkbe foglalhatók: Görögország a három nagyhatalom által garantizott függet-

Az 1830. évi forradalom, mely Franciaország belsőjében a polgári elem teljesebb képviseletét eredményezte, a külpolitikában az angol-francia szövetség által új politikai ideákat teremtett, melyek a benemavatkozás elvében nyertek kifejezést. A francia forradalmat rohamosan követő európai események a szent szövetség elveit lassankint tarthatlanokká tették ugyan, a párisi és bécsi szerződések által örökösöknek proclamált megállapodások mindinkább vesztek jelentőségüket; azonban a benemavatkozás elvét sem sikerült azonnal minden irányban teljesen keresztülvinni. Ennek ellenére keletkezett 1834. ápril 22-én a négyes szövetség⁶⁾, mely a nyugati négy nagyhatalmat Izabella spanyol és Maria da Gloria portugalli királyné érdekében compact szövetségben egyesíté, a keleti kabinetek teljes kizárásával; a benemavatkozás elve ellenére nyerte meg Belgium függetlenségét. A londoni conferentia, mely 1830. nov. 4-én I. Vilmos király kívánságára jött össze, mindjárt kezdetben Belgium függetlensége mellett nyilatkozott; hasztalan hivatkozott Hollandia azon körülményre, hogy Belgiumot az Angliának átengedett coloniák kárpótlásul kapta, — a conferentia, miután időközben Leopold szászcoburg herczeg a belga kongresszus által királynak megválasztott, 1831. nov. 14-én megállapodását 24 cikkbe foglalva oly kijelentéssel közölte a felekkel, hogy a további ellenségeskedést minden kitelhető eszközzel meggátolandja. Hosszu és több ízben félbeszakított alkudozások és tanácskozások után, melyeknél a főnehézséget a Belgium által elvállalandó államadóssági quota képezte⁷⁾, miközben Franciaország

len monarchicus országot képez (4. cz.); Ottó megszabadása esetében a trón fivéreire száll, de a bajor és görög korona egy főn nem egyesülhet (8. cz.); Ottó bajor járadékainak háborítlan élvezésében megmarad. A 8. cikket a nagyhatalmak 1833. ápril 30-án oda módosították, hogy a korona a fiágot s pedig az elsőszülöttség során illesse, s a leányágra csak akkor szálljon át, ha az 1832. máj. 7-én kelt szerződésben kijelölt herczegek férfitódok nélkül halnának el; hogy a görög korona más állam fejedelme által se egyesíthetessék. Miután a most érintett szerződések az uralkodó vallása iránt nem intézkedtek, Anglia, Francia-, Orosz-, Görög- és Bajorország az 1844. nov. 20-án kelt londoni tractatumban akként állapodtak meg, hogy a korona csak görög-katholikus utódra szállhat. Glillany: II. r. 383. s köv. l.

⁶⁾ Anglia, Francia-, Spanyolország és Portugallia közt. Alkalmat e szövetségre a Don Carlos által a spanyol és Dom Miguel által a portugalli trón tekintetében emelt igények szolgáltattak.

⁷⁾ Hollandia azt követelte, hogy Belgium az egyesülés ideje óta (1814.) keletkezett közös államadósságok és kamatai

fegyveres beavatkozáshoz is folyamodott¹⁾, jött létre végre a londoni conferentiának 1839. jan. 22-én kelt határozata folytán, az évi április 19-én a végleges békekötés, melyben az 1831. nov. 15-én megállapított 24 cikk minden oldalról elfogadtatott²⁾. Ez események fényesen igazolták, hogy a benemavatkozás elve mily nehézségekkel jár gyakorlati kivitelében. Franciaország, mely ezen elv hirdetője volt, maga vétett az ellen, midőn a spanyol, portugál és belga dolgokba beavatkozott.

Az 1848. évi eseményeknek egyik legfontosabb következményét képezi, hogy a rövid életű francia köztársaság után egy Napoleonida lépett a francia trónra, és pedig egyenes ellentétben az 1814-ki szerződéssel³⁾. Az új császárság képviselője, kinek trónraléptét az európai hatalmak a szükségesnél nagyobb gyorsasággal ismerték el törvényesnek, a politika terén igazi machiavellismussal ismerte el, vagy tagadta meg a létező nemzetközi alapokat, a szerint, a mint ezt tervei és dynastiája érdekei kívánták. Ez érdekből ujtá meg a nyugoti szövetséget, melynek alapján Francia-, Törökország és Anglia közt az 1854. márcz. 12-én kelt szerződéssel új szövetség létesített⁴⁾. Ez új szövetségre támaszkodva 1854. márcz. 28-án a keleti háborút megizente, Oroszország supraematiáját megtörte, s magának jó időre az európai események vezetésében az irányadó szerepet biztosította.

A keleti háborút befejező párisi békekötés — 1856. márcz. 30. — melynek tanácskozáisaiba Napoleon nemcsak a nem érdekelt Poroszországot⁵⁾, hanem Piemontot is bevonta, — rendezte egyrészt Törökország ügyeit, másrészt megállapította a nagyhatalmak viszonyát egymáshoz. E békekötés⁶⁾ továbbá Törökországot — bizonyos belső reformok feltétele mellett⁷⁾ — az európai nemzetközi jog keretébe felvette; Oroszország protectorátusát a dunai fejedelemségek felett megszüntette, ille-

fejében évenként 8.400.000 hol. forintot fizessen, s hogy ez összeget az elszakadási időre utólagozza.

¹⁾ A francziák 1832-ben az antwerpi citadellát 48.000 emberrel Gerard tábornagy alatt ostrom alá vették; miután azonban a hollandok vitéz küzdelem után a várt feladták, a francziák azt csakhamar ismét elhagyták.

²⁾ E békekötés értelmében mindkét ország független királyságot képez; Hollandia Németalföldi királyság címet vesz fel; megtartja a luxemburgi nagyhercegség keleti részét Luxemburg várral együtt, a nyugoti részt az ugynevezett Luxembourg Français-t Belgiumnak engedi át, ellenben visszanyeri Limburg egy részét Maastricht és Benloo várakkal. A Belgium által fizetendő évi járadék, mely 1839. január 1-én veszi kezdetét, 5 millió hol. forintban állapított meg.

³⁾ *Traité entre l'Autriche, la Russie et la Prusse d'une part, et Napoleon Bounaparte de l'autre, signé à Paris le 11. April 1814. Art. I. L'empereur Napoleon renonce pour lui ses successeurs et descendans, ainsi que pour chacun des membres de sa famille, à tout, droit de souveraineté et de domination, tant sur l'Empire français et le Royaume d'Italie, que sur tout autre pays.* Ghillany: I. r. 294. l.

⁴⁾ E szerződésben, melyet a nyugoti hatalmak a Törökország részéről, a keresztényeknek engedendő reformok feltétele alatt kötöttek, világosan megállapították, hogy Törökország a nyugoti hatalmak nélkül Oroszországgal semmiféle, még előleges békekötést sem köthet.

⁵⁾ Poroszország a conferentiához csak akkor hivatott meg, mikor az 1844. júl. 13-án, a dardanellák tekintetében kötött, s Poroszország által is aláírt szerződés tanácskozás alá vétetett.

⁶⁾ A párisi békekötés 34 cikket foglal magában; ehhez járult még 3 külön conventio és pedig: a dardanellák elzárása iránt 4 cikkel; a hadihajók száma iránt, melyeket Oroszország a Fekete-tengeren tarthat, 3 cikkel; végre az Aland szigetek iránt, melyeknek megerősítéséről Oroszország lemondott.

⁷⁾ A békekötés 9. cikke szerint arra kötelezte magát a porta, hogy alattvalóinak sorsát, tekintet nélkül a vallás és fajra, megjavítandja.

tőleg azt közös protectorátus által helyettesítette⁸⁾; Moldva-Oláhszágnak később — 1859-ben — bekövetkezett egyesítését előkészítette; a dunatorkolatokat — az 1815-ben kelt hajózási acta szabályai szerint — a világkereskedésnek megnyitotta⁹⁾, s a Fekete-tengert, minden nagyobb hadihajó kizárásával, semlegesnek nyilvánította¹⁰⁾.

A keleti háború alatt gyakran érezték a nagyhatalmak azon hátrányokat, melyek a semlegességet, a kalózkodást és a tengerzárt — blockade — szabályozó általános megállapodások hiányából a nemzetközi forgalomra nézve erednek. A nagyhatalmak tehát egy rég érzett szükségét pótolták, midőn a kereskedés biztosítására az 1856. április 16-án kelt conventiót kötötték¹¹⁾. Az északamerikai államok e conventiónak első cikkét, mely a kalózkodást eltörli, nem fogadták el; midőn azonban 1861-ben a polgári háború kitört, s a déli államok szabad kalózleveleket adtak ki az északi államok ellen, ez utóbbiak 1861. április 24-én kijelentették, hogy a párisi conventió első cikkét is érvényesnek elismerik.

Mint a jelen kornak egyik legfontosabb nemzetközi ténye említendő fel az olasz királyság létesítése, nemcsak azért, mert e tény által Piemont az európai nagyhatalmak sorába lépett, hanem azért is, mert az a nemzetiségi elv gyakorlati érvényesítése és elismeréseül tekinthető.

Az olasz-osztrák háború által történtek az első lépések az 1861-ben önállóságra emelkedett Olaszország létesítésére, melyek a königgrätzi csatával fejeztettek be. A német szövetség megszűnt, helyet adva a német birodalomnak. A világtörténelmileg nevezetes kérdések, melyeket a diplomácia erőlködéseinek megoldani nem sikerült, az olasz, dán és német hadjáratokkal rövid idő alatt elintéztettek. Végre az északamerikai polgári háború minden kétségen felül helyezte, hogy a népek érdekei Európa határain túl is kiterjedjenek.

Ezen, háborúkban oly gazdag korszak, cosmopolitikus jelentőségű vívmányokkal is gazdagította a nemzetközi jogot; mint ilyenek emelendők ki: az 1864. aug. 22-én kelt genfi conventio azon megállapodása, mely a sebesültek sorsával foglalkozik; a magántulajdon sértetlenségét sürgető agitatio, mely Amerikában, s a Hanza városokban erőlyesen folytatva, az 1866. háboruban nyert először sikert ígérő elismerést; az 1868. decz. 11. kelt pétervári conventio intézkedése a robbanó lövegek mellőzését illetőleg.

Az 1871. évi márcziusban befejezett londoni conferentia határozata, a nemzetközi jog szempontjából, szintén nevezetes intézkedéseket tartalmaznak, a mennyiben egyrészt a Fekete-tengernek a párisi szerződés által biztosított semlegességét megszüntetik; másrészt a dunatorkolatok, — az egész dunai delta — semlegességét megújítják, s azt egyszersmind az európai nagyhatalmak garantiája alá helyezik.

Hogy végre a francia-német háború, mely Napoleon detronizálásával, de egyuttal a világ egyik legmiveltebb nemzetének teljes levérésével végződött, a nemzetközi jog szempontjából roppant jelentőséggel bír,

⁸⁾ Art. 22—29.

⁹⁾ Art. 16—21.

¹⁰⁾ Art. 11.

¹¹⁾ E conventio 4 cikkből áll, melyeknek szószerinti szövege következő: 1. La course est et demeure abolie; 2. Le pavillon neutre couvre la marchandise ennemie, à l'exception de la contrebande de guerre; 3. La marchandise neutre, à l'exception de la contrebande de guerre, n'est pas saisissable sous pavillon ennemi; 4. Les blocus, pour être obligatoires, doivent être effectifs, c'est-à-dire maintenus par une force suffisante pour entendre réellement l'accès du littoral de l'ennemi. Ghillany: III. r. 50. l.

hogy az következményeiben előbb-utóbb nagyszerű benyomalmakra fog vezetni, — arról a versailli előfeltételek alapján 1871. évi máj. 10-én megkötött frankfurti¹⁾ békekötésnek véssterhes feltételei után ítélve kétség alig lehet. Franciaország nemcsak roppant területet veszített²⁾ e békekötés folytán, hanem az 5 ezer millió hadikárpótlással³⁾ oly terhet volt kénytelen elvállalni, melynek lerovása az ország materialis tönkrementje nélkül alig képzelhető. És ha megfontoljuk, hogy mind e szerencsétlenséget nem a nemzet maga idézte elő, hogy a következményeiben oly véssterhes bukást, a soha ki nem menthető könnyelműséggel, magán és nem nemzeti érdekből, kezdett háboru okozta; — nem lehet nem óhajtunk, hogy a nemzetek a sorsuk feletti határozást olyképp biztosítsák maguknak, miszerint a könnyelmű és lelkiismeretlen politika ne üzhessen játékot milliók lételével.

A nemzetközi jog forrásai ennek tudományos fejlődésével oly benső összefüggésben állnak, miképp azokat e helyütt érintetlenül hagyni is lehet.

(Folyt. köv.)

Dr. APÁTHI ISTVÁN,
egyetemi tanár.

A vadászati jog és annak korlátai.

Minden intézmény alapos tanulmányához három momentum tekintetbe veendő: az abstract eszme, a korszellem és a nemzeti genius. Az utóbbi kettő az elsőnek történeti fejlődését közvetíti. — A nemzeti genius és a korszellem egymással össze nem zavarandó, mint az gyakran történik. Kik a kettő közt különbséget nem tesznek, azok rendszerint a legellenmondóbb szélsőségekbe tévednek. Mert néha a hajdankornak rég elavult nézetét a nemzet jellemével zavarják össze, s midőn az ős időkből átszállott formát buzgón védik, akadályozzák a lényegnek, t. i. a nemzeti jellemnek korszerű fejlődését. Így keletkeznek a vizözön előtti álláspontok. Máskor a nemzeti genius életerős sarjait is, mint ócskaságokat szánják lomtárba, s alkotnak tabula rasát. E két tévedés a jogélet tengerén a scylla és charybdis, melyeket a vadászati jog történeti megvilágításánál, valamint minden történetileg kifejtett jogintézmény bonczolásánál gondosan kell kerülnünk.

A középkorból eredett, s a modern vadásztörvények megegyeznek abban, hogy a vadászati jog általában a földtulajdon tartozékának tekintik. Ellenben különbözőnek részint az által, hogy a középkori törvények ezen elvet csak igen hiányosan, a modern vadásztörvények pedig következetesen megvalósítják; részint az által, hogy a forma is, melyben ezen elv alkalmazást nyert, egészen más volt a középkorban, egészen más napjainkban. Ugyanis ezen forma, a köz- és magánjogot sokféleképpen összezavaró középkorban, az állam földesuri jogán gyökerező reáljog volt, s így a vadászat, mint az állam földtulajdonának eleme, képezte a föld tartozékát. Ellenben napjainkban, a köz- és magánjog alapos és tiszta megkülönböztetésének korában, midőn a földbirtokviszonyok a közjogi bilincsektől emancipáltak, a vadászati jog, mint magánjog, mint az egyest illető magán földtulajdon eleme képezi a föld tartozékát.

¹⁾ A frankfurti békekötésnek, melyhez Bajorország, Württemberg és Baden 1871. évi máj. 15-én járult, kiegészítő részét képezik a keleti vaspályát tárgyozó pótczikkék.

²⁾ Versailli praelimináriák I. és a frankfurti békekötés I. czikkei.

³⁾ Versailli prael. I. cz.

A középkor jogi öntudatának egyetemes jellemvonása, hogy a földbirtokot az államtól származtatta, vagyis attól, ki az államot képviselte, nyugoton főhűbérurától, hazánkban a királytól és a szent koronától. Ezen koreszme megvalósítása azonban mindenütt a nemzeti jogalkotó genius befolyása mellett történt. Ugyanazért ámbár a koreszme azonos volt a germánoknál és a hun-scytháknál, mindazáltal megvalósulásának formái igen különböztek: nyugoton a hűbér-, Magyarországon a donationalis rendszer fejtett ki.

Miután a földtulajdon eredetileg mindenütt az államé volt, nagyon természetes, hogy a földtulajdonnak lényeges tartozéka, a vadászat szintén az államot illette eredetileg mindenütt. Ebben megegyezett a germán és magyar felfogás. A vadászati jognak ezen közös alapon gyökerező további kifejlődésére nézve nagy különbség támadott a hűbérrendszer és adományrendszer népei közt. A hűbérrendszer szerint a hűbérur a hűbérnöknek csak a tulajdon egy részét adta, a többit fentartva magának. Az adományrendszer szerint a magyar király a magyar nemesnek teljes tulajdont adott. A germán népeknél tehát igen gyakran megtörténhetett, hogy midőn a tulajdont a hűbérrendszer értelmében megosztották, s ezen megosztásnak számos formáit létrehozták, a hűbérur a vadászati jogot is a tulajdon azon részéhez csatolta, melyet magának fentartott. Ellenben hazánkban ily fentartás annál inkább kizárattott; minél inkább kifejtett és határozott jellemvonásokat nyert a donationalis rendszer, és minél inkább érvényre jutott abban a nemzeti felfogás. A nemesi tulajdon teljességénél fogva, annak haszonvételei és tartozékai (quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus) között a vadászati jog is értetett.

A mondottak következménye az lőn, hogy nyugoton lehetővé vált a vadászati regálénak önálló, az egyesek magántulajdonától elkülönített fejlődése. A vadászat ott kapcsolatban maradt az állam földtulajdonával; gyakran átruháztatott ugyan magánosokra; de ezeket nem mint földesurakat a magán földbirtoknál fogva, hanem külön adománynál fogva illette. Ellenben hazánkban törvényes elvvé vált, hogy a vadászati jog a földesuré, mint ilyené a birtoknál fogva. Vagyis nyugoton a vadászat az állam regáljoga maradt (jura regalia majora, höheres Regal), nálunk pedig a kisebb királyi haszonvételek (regalia minora) közé tartozott, még pedig azok közé, melyek megszerzéséhez külön kir. privilegium nem kívántatott. Egyébiránt kivételek a germán népeknél is fordultak elő. Így Rau említi, hogy Norvégiában a földesurat illette a vadászat.

Hogy a vadászati regálénak alapját csakugyan az állam fő-, illetőleg eredetleges tulajdona képezte, bizonyítja a mondottakon kívül azon körülmény is, hogy a vadászati regale azon felfogással, mely a földtulajdon állami adományból származtatta, lépést tartva fejtett ki, s később ugyanazon felfogással karöltve indult hanyatlásnak. A gewehre és a szállás, s a szállásból eredett egyéni tulajdon kizárta a vadászregalét épen úgy, mint a modern földtulajdon.

A regáljog általános jellemvonása, hogy valamely jövedelmező társadalmi foglalkozás az államnak kizárólag fen van tartva. Ezzel azonban a vadászati jognak, mint regálénak lényegét ki nem meritettük, mert a regalék a történeti fejlődés számos phasisain menvén keresztül, nemcsak tárgyuk és céljukra, hanem formájukra nézve is igen különböztek. A regáljognak abstract eszméjéhez a középkorban igen sok sajátság tapadt, melyek tekintetbe vétele nélkül a középkori vadászregalét érteni nem lehet. Jelesen a középkori regalék épp úgy, mint a jogéletnek más momentumai, azon korban köz-

és magánjogi jelleget egyesítettek magukban. Ezen ket-
tős jelleg azonban nem tartozik a lényeghez, mint azt
Bluntschli állítani látszik, s jól megkülönböztetendő
a regale eszméjétől. Köz- és magánjog sokféleképp egy-
beszövődött a földtulajdon terén is, a nélkül, hogy ezen
állapotot a földtulajdon eszméjéből lehetne származtatni.
Mindazáltal másrésről kétségtelen, hogy vannak
egyres tárgyak, melyekre a regale eszméjét csak azon
középkori formájában lehetett alkalmazni; melyek en-
nélfogva csakis a középkor talajában verhetnek gyöke-
ret, mert csakis a köz- és magánjog egybeszövődésében
lelik alapjukat. Ezen regalék közé tartozott a vadászat
is. Közjogi jelleggel bírt az, mert a középkori felfogás a
földbirtok kutforrásává az államot nem mint magánjogi,
hanem mint közjogi alanyiságot az állam jogrendező
hivatásánál fogva tette. Tehát a vadászat is ezen minő-
ségben volt az államtulajdona. Midőn pedig a vadászati
regale magánosoknak adományoztatott, magánérdekben
gyakoroltatott, s így egyes emberek közt a vadászatra
vonatkozó magánviszonyok keletkeztek, akkor a vadá-
szati regale magánjogi jellegét nyerte.

A vadászatnak, valamint egyéb jogoknak ily alak-
bani szabályozása a középkor létviszonyaiban mélyen
gyökerezett. Oly korszak volt az, midőn általában a köz-
és magánszabadságot az állam adományára vitték vissza.
A történeti fejlődés állatlétrehozott szükségképpiség
volt az, hogy midőn az állameszme a népek öntudatá-
ban még igen fejletlen volt, és belső erő hiányában szen-
vedett, külsőleg támogatassék az oly módon, hogy az
államtól származtatták nemcsak a politikai jogokat,
hanem az egyesnek személyiségén alapuló magánjogot
is. Midőn a rendet és jogigazságot képviselő fejedelmi
hatalom az olygarchiai önkénynek naponta ki volt téve,
szükségesnek látszott, hogy ezimék helyett az uralkodó
által adott privilegiumokból származtassék mind a köz-,
mind a magánszabadság. Eszmék nem voltak képesek
védeni a gyengét és korlátozni azokat, kik az ököljoggal
homályosították el lovagi kardjukat. Az eszmék világát
zordon lelkük nem ismerte. A privilegiumok betűje
hármily tökélytelen, de legalább kézzelfogható korlátot
szabott az önkénynek. — Így a földtulajdon és annak
minden tartozékaira nézve is állott: „so weit Brief und
Siegel reichen, so weit reichen auch die Befugnisse
der Stände.“

(Vége köv.)

Dr. KUNCZ IGNÁCZ,
jogtanár.

A gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatásköre az örökösödési eljárásban.

(Folytatás.)

A szabályzat 11-ik pontjában¹⁾ szinte oly követelmények-
kel lép fel az árvaszék a birtokbíróságok irányában, melyeknek
alapját a fenálló törvényekben, bármiképp forgatjuk is azokat,

¹⁾ Ingatlanok birói eladására a birtokbíróság, illetőleg a tlkkönyvi
hatóság illetékes, a polg. törv. rendt. 18. 425. 426. és 462. §§-ai értelmé-
ben. Arra, hogy a hagyatéki ingatlanok árverési eladása az örökjog birói
elismerése és a hagyaték birtokbírósági átadása előtt a kiskoru örökösök
részéről gyámhatóságilag engedélyeztessék, a birtokbíróság megkeresése
szükséges, mert csak akkor lehet biztos az árvaszék az iránt, hogy az el-
adó örökösök örökjoga és tulajdonjoga nem lehet kétség tárgya, és a tu-
lajdonjog átiratása az örökhagyó nevére az eladó örökösök, illetőleg a
vevő nevére megtörténhetik. — A megkereséshez az egyeztető bíróság
jegyzőkönyve is mellékeltessek, melyet az érdekelt felekkel, az azonnali
eladás szándékáról, az eladás szükségének okairól és az árverési feltéte-
lekről a megkísérlett egyezés eredményeképp felvett.

Ha az örökösök az ingatlant a birtokbírósági átadás előtt adás-
vételi szerződés mellett már eladták, e szerződés a hagyatéki eljárás be-
fejezése, vagyis a polg. törv. rendt. 581. §-a szerinti átadás előtt csak akkor
hagyható jóvá, ha azt a birtokbíróság mutatja be, annak igazolásával, hogy
az eladás a fenforgó körülmények közt szükséges volt, és hogy a szerző-
désbeli vételárnál többet árverezési uton nem lehetett volna elérni.

schol sem találjuk, és csodálkozásunkat kell kifejeznünk az
iránt, hogy a címzett árvaszék a törv. rendt. 37. 562. 574.
585. §§-ait, továbbá az ügyviteli szabályok 3-ik cizme 257. és
258. §§-ainak, s illetőleg az 1871. 31. t. cz. 15. §-ának határozma-
nyait figyelem nélkül hagyva, Pestmegye területén székelő
törvényszékeket is, e megye területén előforduló hagyatékok
tárgyalására illetékes hagyaték tárgyalási bíróságoknak tartja.
A törvényszék csak is mint osztóztató bíróság, és mint ilyen
csak két esetben lép fel az örökösödési eljárásban, és pedig az
583. §-ban körülírt sommás utu és 599. §-ban foglalt osztály
esetben; egyéb a törv. rendt. 9. cizme 7-ik fejezetében foglalt
intézkedések az örökösödési eljárásban, a megye területén elő-
forduló hagyatékokra nézve, kizárólag az egyesbíró hatáskö-
réhez s illetőségéhez tartoznak a törv. rendt. 562. §-ának vi-
lagos határozványa szerint.

A törv. rendt. 580. §-ában előírt hirdetményi, s illetőleg
581. §-ban foglalt átkebelezési, valamint a 462. §. szerinti ön-
kénytes árverezési eljárásnál a törvényszék nem mint örökösö-
dési bíró, hanem mint birtokbíróság járván el, illetőségéhez
tehát nem tartozik oly esetben, a hol a hagyatéki tárgyalásnak
helye van, s a hagyatéki bíróság közben jár, sem az örökö-
sök örökjogát, sem pedig az örökhagyó tulajdonjogát bizonyos
ingatlanra constatálni; ez a hagyatékot tárgyaló bírónak köte-
lessége; hasonlóul nem tartozik a birtokbíróság köteletségéhez
az átkebelezés vagy önkénytes árverezés engedélyezéséhez
szükséges adatokat megszerezni, az árverés czélszerűségét in-
dokolni, s annak engedélyezését végett a gyámhatóságot meg-
keresni; ez mind dolga azoknak, a kik az átkebelezést vagy
elárverezést kívánják; és pedig:

Ha a hagyatéki tárgyalás folyama alatt, vagyis a hagyat-
éki tárgyalásnak befejezése előtt valamely ingatlan elárvere-
zésének szüksége fenforog, s illetőleg annak eladatását az örö-
kösök kérelmezik, ez esetben sem a birtokbíróság, sem a ha-
gyatéki bíró, hanem az érdekelt felek, kik az eladást szorgal-
mazzák, kötelesek az eladás szükségességét vagy előnyösségét
indokolni és kimutatni, ebbeli kérelmüket az árverési feltéte-
lekkel együtt, vagy külön beadványban, avagy jegyzőkönyv il-
leg a hagyatéki bírónál előterjeszteni, s egyuttal a vételár hová-
fordítása s illetőleg mikénti kezelése iránt nyilatkozni, s e rész-
ben indítványt tenni. A hagyatéki bíró feladatához tartozandó
tehát csakis ily kérelmet, annak kifejezése mellett, hogy az
illetők örökösödési joga és a telekkönyvi állapot tisztában van,
— a gyámhatósághoz az érdekelt gyámolt nevében való hozzá-
járulása végett áttenni; — annak visszaérkezése s illetőleg a
gyámhatóság hozzájárulása után pedig a birtokbíróságot, az
árverési feltételeknek, s a vételár hová fordítása iránti megál-
lapodásnak közlése mellett, az önkénytes árverés eszközöltetése
iránt megkeresni.

Ezen megkeresés folytán a birtokbíróság elrendeli az ön-
kénytes árverezést, azt foganatosítja, s a vételárra nézve a
megkeresés, s illetőleg az érdekelt örökösök megállapodása
értelmében intézkedik; az ingatlant pedig a vevőre, mihelyest
ez az árverési feltételeknek eleget tett, hivatalból átkebelezeti
(törv. rendt. 462. 458. stb. §§-ai).

Hasonló eljárásnak van helye a szerződés melletti eladá-
soknál is, itt szintén az érdekelt örökösök kötelesek az eladás
szükségességét vagy előnyösségét, az eladási szerződésnek elő-
terjesztése mellett a hagyatéki bírónál előadni és kimutatni; a
hagyatéki bíró pedig köteles ezen szerződést az előadott indo-
kokkal együtt a gyámhatósággal, a gyámolt nevében jóváha-
gyása végett, — közleni; és a jóváhagyás esetében, a tkönyvi
átiratást a vevő nevére megkeresés útján a birtokbíróságnál

A vevők a vételárt a bíróság kezébe az árverési vagy a szerződés-
beli feltételek értelmében mindenesetre lefizetni tartoznak, és tulajdon-
jogot a megvett ingatlanra csak ezen feltételek teljesítése után sze-
rezhetnek.

Az így eladott hagyatéki vagyonban, illetőleg annak vételárában
számszerűtlen osztály létesül, melyet az eljáró birtokbíróság tesz át jóvá-
hagyás végett.

Minden más esetben gyámoltakat vagy gondnokoltakat illető ingat-
lanok eladása, vagy a már megtörtént eladás gyámhatósági jóváhagyása
iránt, csak az örökjog birtokbírósági elismerése és az ingatlanok birtok-
bírósági átadása után lehet intézkedni.

A volt gyámhatóságok által a hagyatéki eljárás folyamában elren-
delt és foganatosított árverések hatályára és következményeire nézve az
1869. márcz. 30-án kiadott és a polg. törv. rendt. életbeléptetésére vonat-
kozó átmeneti szabályok 18-ik czikke irányadó.

12. A telekkönyvek tárgyát képező dolgok szerzésére vagy elidege-
nitésére vonatkozó okmányok az osztr. polg. törvénykönyv szerint bíráltat-
nak meg (ideig. törv. szab. 21. §-a). — Ez áll azon jogokra és kötele-
zettségekre nézve is, melyek az osztrák törvények fenállása alatt 1861.
jul. 23-ig keletkeztek (1861. jul. 23-ki országbírói körlevél).

kieszközlőni. A vételár lefizetése és hováfordítása a szerződés feltételei, s illetőleg az érdeklettek ebbeli megállapodása szerint történik.

Az esetben pedig, ha az ingatlanok a létrejött osztályos egyezség alapján az örökösökre átkebelezendők; köteles a hagyatéki bíró, mihelyest az egyezség gyámhatóságilag jóváhagyott, s a hagyatéki iratok a gyámhatóságtól hozzáértek, az érdeklött örökösök örökjogának bírói elismerése és a hagyatéki eljárás befejezése, s illetőleg az ingatlanok átadása iránt végzést hozni, s az ingatlanok iránti tulajdonjognak az egyezség értelmében leendő bekebelezése végett, a birtokbiróságot a törv. rendt. 586. §. utolsó kikezdése értelmében megkeresni; a birtokbiróság pedig tartozik ezen végzés és megkeresés alapján az ingatlanokat az örökösök nevére a t. k. r. 60. és 84. §-a c) pontja értelmében átkebelezni. Végkérdés midőn a felek közt megkísérlett osztályos egyezség nem sikerül, és a törv. rendt. 583. §-ában körülírt sommás utu osztálynak helye van, ez esetben az osztóztató bíróság, ha az osztály megejthetése és az osztályrészek átadhatása tekintetéből az ingatlanok eladását szükségesnek tartja, az ingatlanok eladására, a nélkül, hogy a gyámhatósági hozzájáruláshoz kötve volna, az 1840. 8. t. cz. 4. és következő §§-ai értelmében intézkedik, ehhez képest az ingatlanokat átkebelezteti, és a vételárt a törvényes örökösödés szabályai szerint felosztja.

A szabályzat 13-ik pontja²⁾, mely az örökség biztosítása, kezelése és átadására vonatkozik, az egész szabályzat leglényesebb részét képezvén, szükségesnek tartjuk ezen pontot tüzetesebben bírálat alá venni.

Ezen pontban az árvaszék, támaszkodva az 1872. évi jan. 30-án 3091. sz. a. kiadott bel- és igazságügyminiszteri rendeletre, az örökség biztosítását és kezelését a hagyatéki bíróságok hatásköréhez tartozónak tekinti, s a bíróságok e részbeni teendőiket elősorolja.

Lássuk azonban, vajjon a fenálló törvények a hagyaték-
nak kezelését a hagyatéki tárgyalás tartama alatt, s így a szabályzat 13-ik pontjában foglalt teendőket, a hagyatéki bíróságok hatásköréhez s illetőségéhez utasítják-e? s így tekintettel az 1869. 4. t. cz. 1. 19. 21. és 22. §§-ai, valamint az 1868. 54. t. cz. 7. és 8. §§-ának szabványaira, vajjon a hagyatéki bíróságok ezen teendőket teljesíthetik-e, és tartoznak teljesíteni?

A hagyatéki bíróságok, — mikép fentebb kifejtettük, — csak azon teendőket tartoznak teljesíteni az örökösödési eljárásban, melyeket az 1868. 54. t. cz. 9. czime 7. fejezete hozzájuk utasít.

Ha már most ezen törvényezikken átmegyünk, azt látjuk, hogy a hagyatéki bíró az örökösödési eljárásban, csak a követ-

kező esetekben köteles a hagyaték biztosításáról s esetleg kezeléséről gondoskodni.

1-ször, ha az örökség foglalás, elrejtés vagy eltékozlás veszélyének van kitéve; ez kitűnik az 568. §. szövegéből, mely következőleg hangzik: „Az 560. §. eseteiben köteles a bíróság a leltározást haladékl nélkül eszközölni, s arra nézve, hogy az örökség foglalás, elrejtés vagy eltékozlás ellen biztosítva legyen, a kellő ideiglenes intézkedéseket megtenni, s szükség esetére zárgondnokot rendelni.“

Ezen bírói intézkedésnek tehát csak akkor van helye, a) ha az örökösök távol vannak, és a hagyaték vagy minden felügyelet nélkül, vagy pedig oly kezekben létezik, a hol az elrejtés, foglalás vagy eltékozlás veszélye fenforoghat; ezen esetben a hagyatéki bíró az örökség biztonságáról ideiglenesen, t. i. addig gondoskodik, míg a jogosultak vagy személyesen, vagy pedig meghatalmazottjaik által nem jelentkeznek, és a hagyaték miképi biztosítása és kezelése iránt nem intézkednek; és

b) ha a hagyaték valamely örökös birtokában van, a többi örökösök pedig az elrejtés, eltékozlás vagy foglalás veszélyétől tartva, a hagyatékknak bírói zár alá vételét kérelmezik.

Ezek szerint tehát az idézett 568. §. határozványainak corollariumai: aa) hogy ezen §. csak az érintett esetekben és csak is a hagyaték állaga biztosítását, vagyis a status quo-jának fentartását rendeli; és bb) hogy mindazon esetekben, a hol a hagyaték elrejtés, eltékozlás vagy foglalás veszélyének nincsen kitéve, vagyis minden oly esetben, a hol az örökség az örökösök kezében létezik, és senki közülök a hagyaték biztosítását és kezelése iránti intézkedést nem kérelmezi, a hagyatéki bíró hivatalból a hagyaték biztonságáról gondoskodni nem tartozik, és a hagyaték kezelésébe egyáltalában nem avatkozhatik.

2-ször. A második eset, melyben a hagyatéki bírónak a hagyaték biztonságáról és kezeléséről gondoskodnia kell, a törv. rendt. 588. §-ában van körülírva; mely §. ekképen szól: A peressé vált hagyaték biztosításáról és kezeléséről, ha ez iránt az érdeklettek közt megállapodás nem történt, a bíróság mindaddig gondoskodik, míg az örökség átadása jogérvényes ítélet folytán nem eszközölhető.“

Ezen törvényszakasznak corollariumai tehát: aa) hogy ha a hagyaték nem peres, annak biztosítása és kezelése iránti intézkedések megtétele — az 568. §-ban körülírt, fentemlített esetek kivételével, — a hagyatéki bíró hatásköréhez egyáltalában nem tartozik; — bb) hogy a peres hagyatékra nézve is, a hagyatéki bíró, a hagyaték biztosítása és kezeléséről csak azon esetben gondoskodni köteles, ha ez iránt az érdeklött felek közt megállapodás történt, és végtére cc) hogy a hagyaték biztonságáról gondoskodás s kezelése iránti intézkedések megtétele az érdeklött felek jogához tartozik.

3-ször. A harmadik eset, melyben a hagyaték biztosítása és kezelése iránti intézkedés a hagyatéki bíró kötelességeül tétetik, a törv. rendt. 593. §-ban szabályozva van; mely §. következőképen hangzik: „Ha valamely örökhagyó törvényes örökösök és végrendelet nélkül halt el, erről a korona ügyész mindjárt a haláleset beérkezéssel hivatalból értesíttessék. — A bíróság illetően hagyatékknak biztonságáról a fentebbi szabályok megtartása mellett gondoskodik.“

Az itt felsorolt a törv. rendt. 568. 588. és 593. §§-ában foglalt eseteken kívül a hagyatéki bíró sem kötelezve, sem pedig jogosítva nincsen, hivatalból a hagyaték biztosításáról gondoskodni, arra felügyelni, vagy kezelésébe bocsátkozni, s az iránt bármiféle intézkedéseket, az érdeklött felek kérelme nélkül megtenni; és pedig azért, mert törvényeink az ugynevezett fekvő örökséget (haereditas jacens) nem ismervén, és az örökség iránti tulajdon szerzését s az örökségnek birtokba a kezelé alá vételét az örökségnek bírói átadásától függővé nem tevén, — az örökös mindjárt az örökhagyó halálával ipso jure az örökség tulajdonosává válik, következésképpen őt az örökség feletti felügyeleti és kezelési jog, mindjárt az örökség megnyitásával illeti; mely törvényadta jogtól az örökös megfosztani, azt a bírónak átruházni, s így e részben a bírói hatáskört kiterjeszteni, semmiféle szabályrendelettel nem lehet, mivel a bírói illetőséget a hatáskört a törvényhozás útján kívül kiterjeszteni nem szabad. (1869. 4. t. cz. 21. §.)

Mindezekből látjuk, hogy a hagyatéki bírót csak kivételes esetekben illeti a hagyaték biztosítása és kezeléséről gondoskodás, de még azon esetben is, midőn a hagyatéki bíró a hagyaték biztonságáról és kezeléséről gondoskodni tartozván, a hagyatékot bírói zár alá veszi, és zárgondnokot rendel, — az érdeklött feleknek nemcsak jogukban, hanem kötelességükben is áll, a hagyatékknak a zárgondnok általi miképi kezelése iránt

²⁾ 13. A bíróságok hatáskörét és a hatáskör terjedelmét az örökösödési eljárásban a bel- és igazságügyminisztereknek 1872. jan. 30. 3091. sz. a. együttesen kiadott rendlete szabályozza. E szerint a hagyatéki vagy a biztonságáról és kezeléséről egész az átadásig a tárgyaló bíróság tartozván gondoskodni, önkényt értetik, hogy e hatáskörbe az árvaszéknek beavatkozni nem lehet. — A hagyatéki vagyon biztosításához és kezeléséhez tartozik: hogy a tárgyaló bíróság a hagyatéki követeléseket, melyekről az örökhagyónak kötvénye nem volt, — még az egész megkötése előtt behajtsa, vagy legalább alkalmas kötvényt állítson ki rólok, a romlás veszélyének kitétt, vagy meg nem őrizhető ingóságokat nyilvános árverésen készpénz fizetés mellett eladja, vagy a közsegi előjáróság által eladassa, az csokosokat a hagyatéki adósságok valódisága és mennyisége iránt kihallgatva, az elismert és sürgős adósságokat a készpénzből, behajtott követelésekből, eladott ingók vételárából kifizesse. a kifizetett tételekről nyugtákat, esetleg törleszi engedélyeket vegyen, azon követeléseket, melyek iránt egyezség nem jött létre, a törvény útjára utasítsa, a hagyatéki épületeknek a közsegi előjáróság általi tűzárk biztosítását ellenőrizze, az ingatlanok házi vagy haszonbéri kezeléséről gondoskodjék, a hagyatéki gondnokot az érdeklött felek közbenjöttével megszámloltassa, a fel nem használt készpénzt takarékpénztárba tétesse és azon esetben, ha a hagyaték értéket meghaladó adósság teher van, a hitelezőkkel kiegyezést kísértessen meg, szükség esetében az 1840. 22. t. cz. 5. §-hoz képest a csőd megnyitása iránt intézkedjék.

Az árvaszék hatósága ugyanazon miniszteri rendelet 7-ik cikké szerint akkor lép életbe, ha a hagyatéki vagyon, vagy annak a gyámság és gondnok-ság alattiakat megillető része a bíróság által az árvaszéknek átadatik, vagyis az átadási végzés az árvaszékkel közöltetik, egyidejűleg a bíróság kezében levő és fenmaradt készpénz vagy takarékpénztári könyv, a kiskorúaknak jutott, s mindenesetre a nevükre bíróilag átruházott hagyatéki kötelezvények, ugyazinten az értékpapírok, ékezők és drágaságok az árvaszékhez átküldetnek, vagy ha a készpénz, illetőleg takarékpénztári könyv a közsegi árvapénztárban már elhelyeztetett, ennek bevételezése a közsegi gyám elismervényével kimutatattik, a természetben megtartott ingók a gyámnak vagy gondnoknak jegyzék vagy leltár kivonat mellett kezelésre átadottnak és e jegyzék az árvaszéknek is megküldetik, az ingatlanok telekkönyvi átírása pedig elrendeltetik, ugyanakkor a hagyatéki eljárás folyama alatt azokra nézve netán kötött haszonbéri szerződések vagy azok biztosítására és kezelésére vonatkozó más okmányok az árvaszékhez áttétetnek.

felügyelni, és a tapasztalt hiányokat az eljáró hagyatéki bíróságnak feljelenteni.

Már most tekintettel arra, hogy miután a gyámhatóság az örökösödési eljárásban, a gyámoltak nevében és képviselőként, mint hasonjoga érdekelt fél jelentkezik, a gyámhatóságot ennél fogva mindazon jogok és köteleességek illetik, melyeket a törvény más érdekelt feleknek enged, s illetőleg rájuk szab; — tekintve továbbá, hogy az 1868. 54. t. cz. 591. §-a világosan meghagyja, hogy „ha az örökös gyámság vagy gondnokság alatt áll: a gyámhatóság hivatalból köteles intézkedni, hogy az örökség biztosíttassék;” — tekintve továbbá, hogy az 1870. 42. t. cz. 8. §-a határozottan rendeli, miszerint: „a törvényhatóságok az árvák vagyonára és nevelésére felügyelni, s az árvák mindazon ügyeiben intézkedni kötelesek, melyek a rendes bíró illetőségéhez nem tartoznak;” tekintve végtére, hogy az imént idézett törvényszabványok, az örökség után gyámoltra szállt vagyon feletti felügyelet, s annak kezelése kezdetének időpontját a hagyatéki eljárás befejezésétől függővé nem teszi, következésképp az örökség után szállt vagyonra nézve a gyámhatósági felügyelet s kezelési kötelezettség mindjárt az örökség megnyíltával kezdetét veszi: — mindezeknél fogva kétségen kívül áll, hogy a gyámoltra örökség után szállt vagyon biztosítása és kezelése iránti intézkedések megtétele, és pedig mindjárt az örökség megnyíltával s így a hagyatéki tárgyalás tartama alatt is, törvényszerint nem a hagyatéki bíróság, hanem egyedül a gyámhatóság hatásköréhez tartozik; következésképp az árvaszéki szabályzat 13. pontja első kikezdésében elősorolt teendőket, nem a hagyatéki bíróságok, hanem az árvaszék a többi örökösökkel egyetértőleg, s a hagyatéki bíró közbenjárása mellett, teljesíteni köteles, és a hagyatéki bíróságok az árvaszék ezen hatáskörébe, az 1869. 4. t. cz. 1. §-a rendelkezésére képest, be nem avatkozhatnak. Ezekből folyólag tehát, mihelyt a hagyatéki bíróságok a hagyatéki vagyont nem kezelik, azt a szabályzat 13. pontja második kikezdésében körülírt módon át sem adhatják.

(Vége köv.)

TRAVNIK ANTAL,
budai kir. törvényszéki bíró.

K ü l ö n f é l é k.

A III. magyar jogászggyűlés. A megnyitó teljes ülés f. évi szept. 23-án dél előtt 9 óra után nyitott meg a magyar tudományos akadémia disztermében, mely majd teljesen megtelt tagokkal. Dr. Hoffmann Pál, az állandó bizottság alelnöke, mint elnök üdvözlö az összegyűlt tagokat, mint a kik ügybuzgalommal nemes célra és közös érdekek emelésére törekednek. Ezután dr. Siegmund titkár felolvassa az állandó bizottság jelentését, melyet már közöltünk. Boór József komáromi ügyvéd óhajtja, hogy e jelentés a törvényhozó testület elé felirat alakjában terjesztessék; mi azonban az elnök és Tóth Lőrincz felszólalása után, s mivel a gyűlés még nem is volt határozatképes, elejtetik, s a gyűlés a jelentést tudomásul veszi. Dr. Búsbaeh Péter pesti ügyvéd, elnöknek Szabó Miklóst, a pesti kir. tábla elnökét ajánlja, mi általános éljenzéssel fogadtatik, s Szabó Miklós egyhangulag választatik elnöké, s Nagy József n.-váradai ügyvéd alelnökké.

Szabó Miklós elnök megköszöni a bizalmat, s mély értelemmel és kitűnő szakavatottsággal kidolgozott s szerényen előadott beszédben fejtegeti a jogászggyűlés hivatását. Most, midőn mindenütt izzó közjogi s nagy társadalmi kérdések foglalják el az elméket, szükséges, hogy a szakférfiak egyesüljenek, s hazánk törvénykezését a modern jogállamnak s a kor követelményeinek megfelelőleg rendezni törekedjenek, ha nemzetünk az európai nemzetek sorában akar létezni. A jogreform szükségét szinte senki sem tagadhatja; de a kivitelben a vélemények igen is szétágazók. Ezért szükséges a jogászggyűlés, hogy az elmélet és gyakorlat emberei e jogreform célszerű kivitelét egyesülten elősegítsék. Nem szabad pótlásokkal megelégedni; mert ezek elodázzák a gyökeres ujnak létesítését. Szavait kitartó munkásságra és lankadatlan buzgalomra buzditással végzi, melyeket a gyűlés általános élénk helyesléssel fogad. Nagy József alelnök is megköszöni a bizalmat. Mozzay Antal az alapszabályokra vonatkozó indítványát a jogászggyűléseknek felváltva Buda-Pesten és Kolozsvárou tartására nézve, ugyszintén Tomcsányi Mór turóc-szt.-mártoni tszéki elnök módo-

sítványát a gyűléseknek vándorgyűlésekké tétele iránt, a gyűlés elveti. Mozzay másik indítványa, hogy az indítványok indokolva, dr. Siegmund oly módosítványával, hogy legalább négy hónappal a gyűlés előtt küldessenek be; továbbá dr. Murinyi Endre esztergomi ügyvéd indítványa az állandó bizottságnak 15 vidéki taggal bővítése iránt, s dr. Siegmund az alapszabályokra vonatkozó indítványoknak a gyűlés előtt négy hónappal s írásban beadása iránti indítványa elfogadtatik, s a jelen ülésszakra beérkezett indítványoknak szakosztályokba sorozása után elnök a gyűlés tanácskozásait befejezeteknek jelentette, s a tagok 12 órakor eloszlottak.

A szakosztályok tárgyalásait a jogászggyűlés évkönyve gyorsírói feljegyzések alapján közlendi, s ezért e helyen csak is a szakosztályok megállapodásait közöljük, a mint azok a szeptember 26-án tartott zár-közgyűlésben elfogadtattak.

Teleszky István mint előadó ajánlja dr. Bozóky Alajos indítványának az I. szakosztályban elfogadott következő pontját a teljes ülésnek elfogadására: „A jogi személyek létrejöttének és megszüntetésének feltételei a törvényben általános szabályok által határozandók meg s e végből az államhatalomnak (hatóságnak) esetről esetre való közreműködése, illetőleg különös államengedély nem szükséges,” mely dr. Hoffmann Pál elejtési indítványa ellen 40 szavazattal 35-tel szemben elfogadtatik.

Dr. Stiller Mór előadó ajánlja dr. Hertzka Emilnek II. szakosztályban elfogadott következő indítványát elfogadásra: „Mondja ki a magyar jogászggyűlés elvképen: hogy részvénytársulatok és ezekhez hasonló intézetek alapításához az államhatóság különös engedélyezése nem kívántatik.” A többség elfogadja.

Zlinszky Imre előadó Gyárfás István indítványának az I. szakosztályban elfogadott következő részét: „Mondja ki az orsz. jogászggyűlés határozatilag annak szükségességét, hogy a most hazánkban főnálló hiányos árvaügyi rendszer teljes mellőzésével az árvaügy országos rendezésénél a család tanács rendszere főnálló hazai intézményeink s nemzeti viszonyainkhoz mért kellő átidomítás mellett fogadtassék el.” Elfogadtatik.

Dr. Óváry Kelemen előadó ajánlja dr. Schnierer Gyula II. szakosztályban elfogadott következő indítványt elfogadásra: „Mondja ki a magyar jogászggyűlés: hogy az alkotandó új magyar kereskedelmi törvénykönyvben a kereskedői csőd is, a kereskedelmi jogviszonyokhoz mért külön határozmányok által szabályoztassék.” Elfogadtatik.

Dr. Csukássy Károly előadó ajánlja dr. Csacskó Imre III. szakosztály által elfogadott következő indítványát elfogadásra: „Mondja ki a magyar jogászggyűlés: hogy a büntető törvénykönyvnek tárgyat képező tetteknek hármasszoros főlösztása: büntetkekre, vétségekre és áthágásokra főlösztés és az alkotandó büntető törvénykönyvben mellőzendő; itt elegendő a tett átálában megnevezni, mint gyilkosság testi sértés, lopás, rablás, csalás stb. és a büntetést fokozata szerint meghatározni.” Elfogadtatik.

Dr. Kovács Gyula ajánlja dr. Apáthy Istvánnak IV. szakosztály által dr. Neumann Armin indítványtevő ellenében elfogadott következő indítványát: „Mondja ki a magyar jogászggyűlés, hogy a közvetlen szóbeliség elutasíthatlan követelményének tartja, miszerint a bíró a polgári peres eljárásban a felek által használt bizonyítékokhoz ne köttessék, hanem azoktól más bizonyítékokat is követelhesen.” A teljes ülés ezen indítvány felett dr. Garay Dezső indítványára napirendre tért.

Dr. Takács Laj. előadó ajánlja az I. szakosztály által elfogadott következő indítványt elfogadásra: „Mondja ki a jogászggyűlés: hogy a nagykorúsággal összekötött jogok mindkét nembeli személyeknél egyenlően meghatározandó életkor betöltésével, vagy az ezt helyettesítő nagykorúsítási engedéllyel szerezhetők meg; a nőre nézve a férjhezmenetel ténye által az atyai vagy gyámi hatalom megszűnik, és az esetben sem éled fel, ha a nő özvegyiségre jut; végre a házasságban élő nő cselekvési képességében csak a házassági viszonyból folyó, a házassági vagyonjogban körülírandó megszorítások által korlátoztatik.” Egyhangulag elfogadtatik.

Dr. Apáthy István ajánlja dr. Bróde Lipótnak II. szakosztály által elfogadott indítványát, „a váltói minőségnek bekebelezés általi érintetlen maradása iránt,” mely elfogadtatván, elnök a gyűlést az idő előrehaladottsága miatt, délutáni 3-óráig felüggeszti.

Délután 3 órakor elnök a már igen meggyérült gyűlést ujra megnyitván, dr. Dárday Sándor előadó ajánlja dr. Környei Edének III. szakosztály által egyhangulag elfogadott követ-

kező indítványát: „Mondja ki a magyar jogászgylés: a magyar büntető törvénykönyvbe az elítelt fegyenczek javára a föltételes szabadon bocsátás jogintézménykép fölveendő.“ Egyhangulag elfogadtattott.

Dr. Búsbach Péter előadó ajánlja a IV. szakosztály által elfogadott következő indítványt: „Mondja ki a szakosztály, hogy a szóbeliség és közvetlenség elvére fektetett polg. perrendtartásban a pert előkészítő iratok váltása a feleknek a tárgyaláshoz elkészítése céljából, a legszükségesebbig leszállított számban megengedhető ugyan, de azok a per érdemének elbírálásánál figyelembe nem jöhetnek.“ Elfogadtatik.

Dr. Vida Lajos ajánlja az I. szakosztály által elfogadott következő indítványt: „Mondja ki a jogászgylés, hogy özvegyi jogunk és öröklésünk mint a törvényes özvegyet illető örökösödési nemek továbbra főn nem tarthatók, hanem azok magánjogi codexünkben férjes-nőn kölcsönösen illető törvényes örököségi joggal lesznek pótlandók, fokozatosan emelkedő hányadokban, a szerint, a mint kevesebb vagy több gyermek, vagy ezek hiányában közelebbi vagy távolabbi rokon van velük együttöröklésre hiva“, mely egyhangulag elfogadtattott.

Dr. Matlekovits Sándor előadó ajánlja dr. Schnierer Gyulának a II. szakosztály által elfogadott következő indítványt: „Mondja ki a jogászgylés, hogy azon esetre, ha a törvényhozás a részvénytársulatokra nézve az engedélyezési rendszer mellőzésével a bejegyzési rendszert honosítaná meg, e bejegyzésre a kereskedelmi ügyekben a bíraskodásra hivatott bíróságokat tartja legilletékesebbeknek.“ Elfogadtatik.

Dr. Löw Tóbiás ajánlja Bovánkovics Józsefnek a III. szakosztály által dr. Dárday Sándor, dr. Löw Tóbiás és dr. Friedmann Bernát módosításában elfogadott következő indítványt: „Bűnvádi esetekben a vád-emelés kizárólag a közvád-lót illeti, s a sértett fél annyiban vehet részt a tárgyalásban, a mennyiben kárpótlást követel magánjogaiban szenvedett veszteségeért; a midőn pedig az egyesek sértett érdeke van tulajdonban, a közvád-ló csak akkor veheti a tárgyat üldözés alá, ha azt az, kinok jogköre sértőleg érintetett, a közvád-lótól kívánja. Ha a közvád-ló az ügyet nem tartja alkalmasnak a bűnvádi eljárásra s azért a vádemelést magától elutasítja, vagy az ügy folyama alatt visszalép a vádlástól, a vagyonában, becsületében vagy testi épségében sértett fél vagy jogutódjai, jogosítva vannak az ügyet magánvádlói minőségben ügyvéd által képviseltetni!“

Ez utóbbi esetben a közvád-lónak a vizsgálat cselekményeire törvényileg engedett befolyása a magánvádlóra nem terjeszthető ki s annak jogosítványai csak a vizsgálat befejezése, illetőleg a vád alá helyezés kérdésének eldöntése után élhet.

Becstelenítési és rágalmozási ügyekben szabadságában áll a sértett félnek a vádat személyesen vagy közügyvéd által a közvád-ló mellőzésével is képviselni.“ Elfogadtatik.

Vége a gyűlés 50 tagja írásbeli indítványára elhatározott, hogy „a jövő 1873. évi jogászgylés május hóban és lehetőleg a pünkösdi ünnepek idején fog megtartatni.“

A német jogászgylés.

A jogászgylés utolsó napján megtartott zárülés igen győren volt látogatva, s a megjelent hallgatónak ép úgy lehetett olvasni arcukról a bágyadtságot és unalmat, a mint a szereplőkön meglátszott, hogy óhajtanának mielőbb tul lenni az egész dolgon.

Néhány felszólalást leszámítva, valami említést érdemlő vita nem is támadt, hanem az osztályokban hozott s e lapok olvasó közönsége előtt már ismert határozatokat változatlanul elfogadták. Kivételt egyedül a sajtókérdés képezett; mert a felett aránylag élénk vita fojlett ki, melynek eredménye egy alakilag ügyetlenül hozott és méltán kárhóztatható határozat lett. A vitának hosszadalmas leírásától őrizkedem, s csak annyit említek meg, hogy Jaques és társai védtek az osztály határozatát, Kühne, Stänglein és mások pedig erősen megtámadták annak azon részét, mely a sajtótermékeknek bírói uton leendő lefoglalását elvetetni javasolja.

Az osztálynak már ismertetett határozatával a német sajtó csakugyan meg lehet elégedve, mert ha a német birodalom törvényhozása az abban foglalt elvek alapján fogná a sajtótörvényt moghozni; valószínűleg Németország bírna Európában a

legsabadelvűbb sajtótörvényvel. A határozat első pontja, mely a sajtó-iparjogositvány elvonását, továbbá a biztosítékot, concessiót, bélyeztet, felfüggesztést, köteles példányok beszállgatását, postaküldési jogositvány megvonását stb. mellőztetni javasolja, — szabadelvűség tekintetében mi kívánni valót sem hagy hátra, s föl kell tennünk, hogy a német jogászok bizonyára eléggé ismerik az ottani irodalmi viszonyokat; tudják, hogy ha az akadályok elhárítása a szó nemesebb értelmében vett irodalom mellett a gaz és burján tenyésztését is elősegíti, az csak rövid ideig tarthat, mert a valóban művelt, nem botrány-szerető német közönség helyes érzéke idegenkedve fordul el a politikai kalandoroktól épen úgy, mint azoktól, kik a családélet szentelyeiben akarnák irodalmi működésük számára a tárgyat keresni. Föl kell tennünk — ismétlem, hogy a közönséget ilyenek ismerik a német jogászok, s ha ez így van, s abban bizhatnak, hogy az egyes kinövéseket maga a sajtó fogja orvosolni; — akkor az osztálynak a közgyűlés által is elfogadott határozatát (1. pont) csak elismeréssel üdvözlöztetjük.

A második pont, mely a sajtótermékek lefoglalásának kérdését tárgyalja, s olhamarkodott komikus megoldást nyert, igényli tulajdonképen figyelmünket. Az osztály kimondotta, hogy a sajtótermékek lefoglalása sem rendőri, sem bírói uton nem engedhető meg; ez kétségtelenül szintén szabadelvű határozat, hanem minden mellette harczoló érvek daczára, sok szó fér hozzá. Természetes, hogy az előzetes rendőri lefoglalás semmikép sem menthető, hanem a bírói határozat által elrendelt lefoglalás mellett nem alaptalanul fel lehet hozni: hogy a sajtó ez által mintegy a törvény fölé van helyezve, hogy a szerző vagy más felelős személy megbüntetése még magában véve nem elégséges a magánbecsület vagy az állam megtámadott biztonságára nézve, szükséges a vetséget tartalmazó nyomtatvány még meglevő készleteit megsemmisíteni, mert különben ezek forgalomba hozatala, nem ellenőrizhető utánnyomása a sértést vagy lázítást mintegy folytonossá teszik. Teljesen sikerületlen ellenvetés az, mintha ezáltal visszatérne a bíraskodás azon eljáráshoz, mely az élettelen tárgyakat is, mik a büntény elkövetésénél eszközül szolgáltak, büntette és semmisítette, mivel az ily közönséges büntényeknél használt eszközök és a sajtótermékek között lényeges különbség van; a sajtótermékek ugyanis magukban tartalmazzák az állami vagy egyéni biztonságot fenyegető vagy sértő támadásokat, tehát a szóbelileg elkövethető vétések mintegy állandósítva vannak bennük, s egyszerű torjesztésük, forgalomba hozataluk quasi befejezi és állandósítja a büntényt. E termékek nem egyszerű eszközök, s azokkal nem is hasonlíthatók egybe, az meg épen anomália, hogy a bíróság valamely sajtótermék tartalmát törvényellenesnek, sértőnek vagy lázítóknak találja, a mellett azonban a meglevő készlet meghagyása s terjesztésének elnézése által mintegy megengedi, hogy a büntény káros következményeiben permanens maradjon.

„A lefoglalás a büntetés kiszabása az ítélet előtt“, — hangoztatá Jaques; ez érv azonban a modus procedendi változtatásával elesik s egészen semmis, ha a bírói lefoglalást csak a sajtótermék szerzőjének, vagy az azért felelős személynek bírói elitélése után tartjuk megengedhetőnek.

A vita folyama alatt s magántársalgás közben ezen érvelést lehetett azoktól hallani, kik „a közönséges jogszabályokkal szemben a sajtót nem óhajtják privilegiumban részesíteni.“ Az osztálynak ezen határozata tudvalevőleg csak elnöki „itio in partes“ segélyével nyert többséget, s közgyűlésen ismét erősen megtámadtatván, a kifáradt védők és hallgatók annyira belefáultak, hogy — csak hogy a vitának vége legyen — inkább „az egész második pontot elejtették“, s ezzel olyanformán vetették vissza az osztály határozatát, „mintha nemcsak a bírói uton leendő lefoglalást, hanem még az előzetes rendőri lefoglalást is pártolnák az osztálylyal szemben“, a mi igen furcsán hangzik egybe az elfogadott első pont szabadelvű intézkedéseivel.

Csak mikor már meg volt a határozat, s végét érte a közgyűlés; akkor vették észre a roppant baklövést, és daczára annak, hogy az egyik frankfurti újság gratulált a jogászgylésnek, miszerint divatos szabadelvűség által nem veszélyeztetni reputációját, — szörnyen restelték, hogy „tul löttek a célon“, mintegy frankfurti jurista szellemdúsan megjegyzé. Ha azonban igazságosak akarunk lenni, be kell vallanunk, hogy ezt az eredményt nem akarták, s az osztály határozatának leghevesebb ellenzői is mindig kijelentették, hogy az előzetes rendőri lefoglalást feltétlenül elítélik, s támadásait csak a bírói lefoglalás mellőzése ellen intézték, s miután a határozat még ezen uraknak a várakozását is fölülmulta, privative elkezdődtek a recriminációk.

Első sorban Jaques-t okolták. Minek beszél annyit, hogy a hallgatókat úgy kifárasztja, hogy azoknak mindegy már akármit határozzanak, csak egyszer vége legyen; kárhoztatták: az elnököt, miért nem választotta el élesen a 2. pont két részét, — Kühne-t, miért indítványozta a második pont elejtését egészben, s végül ami legeredetibb: szidták a Local-comité-t, miért rendezett előtte való este olyan fényes mulatságot, hogy Themis bajnokai — tisztelet a kivételeknek — majd mind Katzenjammerben sinlődve jelentek meg a közgyűlésen!

A harmadik pontot változatlanul elfogadták. Ha a közönséges anyagi és alaki büntetőjogi szabályoknak a sajtóvétségekre való alkalmazása alatt azt értik, hogy az állam — és egyéni érdekek különös, szigorubb büntető szabályzatot nem igényelnek, akkor ez a határozat helyes, de ha a mellett még a kötelezett figyelem elmulasztásának czimén a szerzőn vagy pl. a szerkesztőn kívül még másokat is kívánnak büntetni, úgy a határozat nézetem szerint nagyon is megtámadható. Épen a jogászyűlésen oly erősen hangsúlyozott anonymitást fejté azt meg, hogy a szerzőt nem mindig lehet büntetni, s azért szükséges más valakit felelőssé tenni, ki a terjesztésben vagy többszörözésben segédkezet nyújtott; hanem egy személy büntetése azután elégséges is: vagy a szerző, vagy a szerkesztő, vagy — ha ezek egyike sem fedezhető fel, a nyomdász bűnhődjék; de hogy (mint némely sajtótörvényben van) sorba büntessék mindnyáját ugyanazért az egy vétségért, az semmi esetben sem indokolható.

A sajtótermékek egyszerű létrehozása magában véve soha sem vétség, bármi képezze is azok tartalmát, mivel ha a szerző azokat elzárja, e egy példányt sem bocsát a nyilvánosság elé, akkor sajtóvétségéről szó sem lehet; a sajtóképi vétség a terjesztés és forgalomba hozatal által fejeztetik be, a miből logikailag az következik, hogy nemcsak a többszörözés, hanem a terjesztés körül tevékeny egyéneket is be kellene a büntetendőkhöz közé sorozni, s így a szerzőtől kezdve a nyomdász és kiadó át a szedőgyerekig és kihordóig mindenki fenytendő lenne!

Hogy a többszörözésben és expeditió-ban részes egyének a közönséges büntényeknél szereplő büntétsákkal nem esnek egy tekintet alá, azt bővebben bizonyítani sem kell; már csak azon körülmény is nagyban különbözvé teszi az előbbieket az utóbbiakról, hogy (soha rosznak nem vélelmezhető szándékkal) egyszerű vállalatot létesítenek vagy pedig munkát teljesítenek, melynél magasabb szellemi képzettség volna szükséges annak megítélésére, hogy melyik kézirat tartalmaz törvényellenes dolgokat?!

A felelősség tehát csak a szerzőt, vagy ha ez ismeretlen, a felelős szerkesztőt vagy kiadót (esetleg nyomdászt) érheti, miért mulasztották el a bűnös egyéniségének kiderítését? de kettő egyszerre nem bűnhődhet ott, hol csak egy a vétke. Hiba, hogy a harmadik pont homályos szövegezése ilyen feltételes bírálgatásra nyújt alkalmat.

A közgyűlés a sajtókérdés befejezése után az esküdtszék kérdéseére tért át, melyben az osztály határozata nagy többséggel elfogadtatott. Érdekes jelenet volt, midőn a vita folyamán Schwarze kijelentette, hogy meg van győződve, miszerint a német jogászközönség pár év múlva a Schöffengerichteket fogja pártolni, s a hallgatók tömege egyhangulag kiáltá „csak tessék várni”; a többi tárgyakon hamar áthaladtak, s az osztályok határozatainak elfogadása után a közgyűlés a szokásos befejező beszédek után jó későn szétoszlott.

Igy ért véget a tizedik német jogászyűlés, mely oly sok és szép reménnyel kecsegtetett, s oly középszerű eredménnyel végződött. Ez ítéletet bátran kimondhatjuk, ha a tárgyalás alá bocsátott kérdéseket a meghozott határozatokkal egybehasonlítjuk.

Tulajdonképen a gyűlés főérdeme: az egyetemes váltó és kereskedelmi jog behozatalának ajánlásában, továbbá az esküdtszéknek a Schöffengerichtek intézményével szemben kijelentett pártolásában áll, — oly határozatok, mik más alakban a magyar jogászyűlésen már régebben szintén kedvező megoldást nyertek; ha a többi határozatokat tekintjük, azt fogjuk látni, hogy a szerződések írásbeli alakja s a legfőbb bírói itélőszék hatáskörének megállapítása felett hozott határozatok

részint csekély fontossággal és érdekekkel, — részint inkább politikai, mint jogi jelleggel bírnak. A sajtókérdés — mint láttuk — teljesen elhibáztatott, a többi kérdések pedig függőben hagyattak, — s így ha a most adott rövid vázlaton áttekintünk, — jogosan ismételhetjük, hogy a gyűlés eredménye középszerű, minek okát a legfontosabb és érdekesebb kérdésnek (a sajtókérdésnek) hibás megoldásában leljük. Záradékkul még meg kell említenem, hogy a bécsi, heidelbergi és más egyetemek kitűnő tanárai, továbbá számos az elméleti irodalom és bírói gyakorlat terén egyaránt — kitűnő jogász hiányzott a gyűlésről, s talán ennek lehet tulajdonítani, hogy a második és ki tudja hányadrendű tehetségek annyit szószátyárkodtak.

A mi még hátra volt, — az már tisztán a mulatságnak volt szánva. Délután négy órakor kezdődött a „Pálmakertben“ a nagy diszebed, melyhez azonban már korán (két órakor) kitűdült a közönség, hogy az ebéd bekövetkeztéig a kert szépségeiben gyönyörködjék. És e kert valóban megérdemli a figyelmet, mert a művészen rendezett virágágyaktól kezdve a díszes csarnokig és pálmaligetig, minden a műkertészeti és műépítészeti remeke; a gyönyörű üvegházban díszes, óriási pálmákból valóslágos liget van, s a tropikus növényzett látása, a mesterkelt vízesések moraja s a buja, nedves, kábitó illat csaknem elhite-ték az emberrel, hogy a forró nap alatt, nem pedig a hurkák és bankárok városában vagyunk.

Mig körültekintettünk a kertben, melyhez most már az állatkeret fogják csatolni, s a barátságos kertészől megtudtuk, hogy a kert eddig többé került 500,000 ftnál, hogy egy részvénytársulat tulajdonát képezi, és bár semmi jövedelmet sem nyújt, részvényei mindamelllett felülfizetéssel kelnek, — elérkezett a négy óra. Siettünk helyet foglalni, s csakhamar megkezdődött az ebéd, mely a roppant mennyiségű étel és ital fogyasztáson s a temérdek emészthetetlen diction kívül semmi érdekest vagy feljegyezni valót nem nyújtott; sokkal érdekesebb volt az ismerkedés, bucsuzás, társalgás és a termet körülfutó karzaton ülő sok szép hölgy szemlélgetése. (Zárjel között legyen mondva, nálunk a szép hölgyek kevésbbé lelkesítik a jogászközönséget jelenlétükkel, mint Németországban.)

Meg kell még említenem, hogy egy zenekar is működött, melynek proramja egy német latin verses könyvvel mindenkinek terítéke mellett nyugodott. A zenekar egyszer elkezdte az osztrák császári ház himnuszát huzni, mire mi azt gondoltuk, hogy engesztelő áldozat a megsértett bécsiek részére; hanem csakhamar rázendült a közönség énekkara, s a himnuszárián egy sületlen „carmen novum“-ot kezdtek énekelni. Meglehet, hogy ebben sincs semmi, hanem már én itt is abban a véleményben vagyok, hogy egy barátságos hatalom fejedelmi házának himnuszát így kiszatirizálni akkor, midőn azon állam alattvalói közül számosan tagjai a gyűlésnek s jelen is vannak, — nem nagy illemérzékre mutat. Hanem a bécsiek — bár közvetlenül őket érdekelte a dolog — azért nem haragudtak; ártatlan tréfa, nincs benne semmi, biztosítanak bennünket, kik csak közvetve voltunk érintve. Hanem azért a „Heil dir im Siegeskranz“ paródiáját nem énekeltek.

Késő este volt, midőn a fényesen világított kertből, szíveslyes bucsuvételek között, eltávoztunk.

Másnap volt a rüdersheimi kirándulás, melyen azonban, minthogy az nap Kölnig mentünk, részt nem vettünk; hanem az indóháznál jelen voltunk, midőn a jogászvonat elindult, s még egyszer kezét szorítottunk azon számos derék német kollégával, kikkel megismerkedtünk.

Midőn gyorshajónk Rüdersheim előtt elhaladt, a kikötő partján s a vendéglők előtt láttunk néhány jogászt, s mint később megtudtuk, ott egy társas ebédet rögtönöztek, melyen Gneist, Schwarze s az elváhatlan Jaques is jelen voltak. Kedélyes felköszöntések természetesen nem hiányoztak; Jaques természetesen nem hallgatott, hanem poharát emelé: Németország, és Ausztria-Magyarország emelkedéséért s szoros barátságuk megszilárdulásáért, mely „egyedül képes minden kelet felől jövő revanche — politikát meggátolni.“

Dr. SIPOS ÁRPÁD,
királyi jogakadémiai tanár.

 Lapunk mai számához a „Magyar Ujság“ politikai és közgazdasági napilap előfizetési felhívása van csatolva.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomtatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A kolozsvári egyetem. Dr. Dárday Sándortól. — A nemzetközi jog történeti és tudományos fejlődése. Dr. Apáthi István egyetemi jogtanártól. — A vadászati jog és annak korlátai. Dr. Kuncz Ignác jogtanártól. — A gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatásköre az örökösödési eljárásban. Travnik Antal, budai kir. törvényszéki bírótól. — A rendes és sommás váltóeljárás. Könczöl József kir. törvényszéki bírótól. — Jogirodalom. Dr. Schriener Aladár jogtanártól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A kolozsvári egyetem.

A kolozsvári egyetem felállításával hazánk művelődési történetének oly pontját jelzük, melynek jelentősége országunk és nemzetiségünk szűk körét messze túlhaladja. A kolozsvári alma mater a tudománynak keletfelé legtávolabb eső telepítvénye, és mint olyan, egyuttal hivatva van világtörténeti hivatásunk betöltésének leghatalmasabb emeltyűje lenni. Értjük pedig ezen emeltyű alatt a tudomány hódító erejét!

Fegyverek győzelmeit a véráldozatok özöne sem képes tartósan biztosítani. Fegyveres győzelmek biztosítása többnyire aránytalan viszonyban áll a sikerhez; míg ellenben a tudomány és szellemi erők vívmányai, népeket ellenállás nélkül meghódít és az idegen hódító befolyásának lebilencselve tartja. A világtörténet tanúsága szerint fegyveres erőn alapuló nagyhatalmu tartományok alig éltek túl alkotójukat; mint ezt a sok példa közül nemzetünk történetében is Attila birodalmán igazolva látjuk.

A mi végpusztulástól s enyészettől megóvta nemzetünket, azt sokan vajmi helytelenül és ferdén tulajdonítják törhetlen s szívós nemzeti jellegünknek, holott ép ellenkezőleg a keresztény vallás és az európai államintézmények iránti fogékonyságunk mentette meg a magyar fajt Európa e harcmezéjén azon pusztulástól, — mely más, nálunknál sokkal hatalmasabb népfajoknak, egyedül rideg nevét engedé a világtörténet véres lapjaira feljegyezni.

A multnak e tanulságai alapján tehát jövőnk biztosítékát is egyes egyedül szellemi művelődésünkben kereshetjük. A tudomány hódító erejével kell mindenekelőtt legyőznünk saját hazánkban az idegen elemeket, melyek a szellemi fölény hatálya alól nem menekülhetnek. Ez uton fogunk azután a keleti népfajokra oly befolyást gyakorolni, mely állami és nemzeti létünk biztosítása mellett az európai civilizáció közvetítésében álló világtörténeti hivatásunk eléréséhez fog vezetni.

A kolozsvári egyetem felállításának ezen külterjes jelentősége mellett ép oly jogosult reményeket táplálunk a tudománynak belterjes életerős fejlődése iránt.

Ez ideig ugyanis hazánkban a tudomány csak is mint kenyérkeresetre célzó szakoktatás ápolatott. A behatóbb történelmi tanulmányokon kívül alig észlelhetjük komolyabb tudományos törekvések jeleit, minek okát kétségtelenül a buzdító alkalom hiányában kell keresnünk. A magy. tud. akadémia, — a történelmi szakosztály kivételével, — rég megszűnt a szak-

tudósok ambitóját felkelteni, s ha az akadémia fényes dunaparti palotája nem lehetetlenítene, — úgy a nemzet már meg is felejtkezett volna azon ugynevezett tudós társaság létéről. A jogtudomány terén legalább bátran állíthatjuk, hogy az utóbbi években bármely provinciális ügyvéd-egylet, több és sikeresebb ügybuzgóságot tanusított a magy. tudományos akademiánál. — A különböző felekezeti jogtanodák pedig egymás közti versenyre nem is kelhetnek, a mi könnyen érthető, ha megfontoljuk: hogy azoknál a legelső tanári qualificatióként a hitfelekezet jön tekintetbe. — Maradt tehát az 5—6 kir. jogakadémia részére a pesti egyetem, melylyel versenyre kelni, az eltérő szervezeten kívül még a viszonyok és fegyverek egyenlőtlen volta is lehetlennitett.

Ez volt jogoktatásunknak a jogtudomány művelési helyetti szomorú, — de hű vázlata!

Daczára annak azonban, ép az utóbbi években örvendetes fejlődésnek indult szakirodalmunk, mely eléggé bizonyítja, hogy a kóros szervezete állapot regenerációját nem az elemek hiánya hátrálja.

A kolozsvári egyetem felállítása ez irányban egy haladási lépést jelez, de ez csak az első lépés, mely gyökeres reformot még nem jelent, — csak ígér. Ezen új egyetem szervezeti körüli eljárás némileg hasonlít a bírósági szervezés műveletéhez, melynek gyökeres reform nélküli jelentősége abban állott, hogy a municipális bíróságok kir. törvényszékekké alakítottak. A kolozsvári akadémia is egyelőre gyökeres reform nélkül a pesti egyetem mintájára szervezetet. Itt is tehát, mint a bírósági szervezésnél, a szervezet jelentősége jóformán csak a kinevezések sikerültében culminál. Egyelőre tehát csak is e szempontból bírálhatjuk meg az új közoktatásügyi miniszter első haladási lépését, és örömmel üdvözölhetjük őt, mert kétségtelenül új szellem lengi át működését, mely a jövő tekintetében legszebb reményekre bátorít.

Azonban koránt sincsenek a kinevezések iránti igényeink teljesen kielégítve, mert őszintén bevallva, „a speciális helyi viszonyok kellő méltánylatának érzetével” mi legalább nem birunk, s ezért szerettük volna, ha kizárólag csak a tudomány érdekei lettek volna irányadók. Már pedig Bozóky, Sipos és Werner ellenében csak is a helyi érdekek lehettek döntő befolyással. Hogy elfogultság nélkül szólunk, semmivel sem igazolhatjuk inkább, mint azon tiszteletteljes elismeréssel, melylyel Berde Áron és Groisz Gusztáv tanárurak kinevezését fogadjuk, kik a kolozsvári jogakademiának diszei voltak. Az újabb tanerők közül csak dr.

Jenei Viktor, udvarhelyi főtanodai tanár urat nem ismerjük, ki az észjog és encyclopaedia tanszékére lett kinevezve. A többiekről pedig nevük felsorolásával is eleget mondanánk e szaklap olvasó közönsége előtt, mert tehetségeiket e lap hasábjából is ismerik. Korbuly Imre pozsonyi jogtanár a hazai szakirodalom terén (közjog) már valósággal babérokat aratott. Farkas L. n.-szebeni jogtanár, nem rég a „haereditas jacens“-ről irt értekezésében is oly genialis önállóságot mutatott, mely különben hazai romanistáinknak tudvalevőleg nem épen a legerősebb oldala. Plosz Sándor pesti kir. törvyszéki bírónak kinevezése nemcsak a kolozsvári egyetemre nézve, hanem a hazai törvénykezés tudományos művelése tekintetében megbecsülhetlen nyereség. Concha Győző alapos tudományu képzettségét pedig még az ő ellenfelei is készséggel elismerik. Végre Óváry Kelemen-t, bár az egyetemleges európai és hazai jogtörténelem tanszékére való különös qualificatio nélkül, de mint jeles tehetségű fiatal író és egyetemünk buzgó magántanárát ismerjük.

A statisztika tanszéke nincsen még betöltve, s így reméljük, hogy Pisztory Mór győri jogtanár is még helyet fog foglalni a fentebbi ifju törekvő liga sorában.

A mondottak alapján tehát öszintén szerencsét kívánunk a közoktatásügyi miniszter urnak sikerült kinevezéseire. Szerencsét kívánunk az új egyetemnek is, mely a pesti egyetemnek méltó vetélytársa és szellemi művelődésünk hathatós tényezője leend.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

A nemzetközi jog történeti és tudományos fejlődése.

(Folytatás.)

Valamint az erkölcsi törvények, úgy a nemzetközi jog tételei tekintetében sem létezik írott codex; a nemzetközi jog szabványainak csak egy része alapul megállapodásokon és írott szerződéseken; azok legnagyobb része a nemzetek általános szokásaiban, és jog és jogtalanság egyenlő felfogásában, s az ebből keletkezett gyakorlatban gyökerezik. A nemzetközi jog teljes codicálása megkísérletet ugyan, de sikertelenül. Ily kísérletnek tekinthető a francia nemzetgyűlésnek 1792-ben kelt határozata a nemzetközi jog megállapítása iránt, melynek kivitelével Gregoire abbé lett megbízva. Ez tervét 1795-ben huszonegy tételbe foglalva bemutató, de a convent, politikai okoktól indítva azt elejté ¹⁾.

¹⁾ Nem leendő érdektelen e javaslatot, mely a Moniteurnek 1795. évi 217. számában jelent meg, főbb vonalaiban megismerni. Art. 1. Les peuples sour entre eux dans l'état de nature; ils ont pour lien la morale universelle. Art. 2. Les peuples sont respectivement indépendans et souverains, quel que soit le nombre, d'individus qui le composent, et l'étendue du territoire qu'ils occupent. Art. 3. Un peuple doit agir à l'égard des autres comme il desire qu'on agisse à son égard. Art. 4. Les peuples doivent en paix se faire le plus de bien, et en guerre le moins de mal possible. Art. 5. L'intérêt particulier d'un peuple est subordonné à l'intérêt général de la famille humaine. Art. 6. Chaque peuple a droit d'organiser et de changer les formes de son gouvernement. Art. 7. Un peuple n'a pas le droit de s'immiscer dans le gouvernement des autres. Art. 8. Il n'y a de gouvernement conforme aux droits des peuples, que ceux qui sont fondés sur l'égalité et la liberté. Art. 10. Chaque peuple est maître de son territoire. Art. 11. La possession immémoriale

A nemzetközi jog egyes tételeinek igazolására szolgál a történelem ²⁾, a tudományos férfiak tekintélye ³⁾, továbbá az egyes törvényszékek ítéletei ⁴⁾, a mennyiben ezek nemzetközi jogkérdések felett bíraskodnak; az e tekintben keletkezett határozatok azonban, bármily törvényszéktől származzanak is, magukban véve a nemzetközi jog tételeinek igazolására nem elegendők. Különös fontosságot tulajdonítanak az angol publicisták törvényszékeik ítéleteinek; az ily nemzeti auctoritások azonban, a nemzetközi jog terén, csak akkor nyernek jelentőséget, ha az eldöntött jogkérdés tekintetében, más nemzetek törvényszékei is hasonló véleményt vallanak ⁵⁾.

Legfontosabb forrásai a nemzetközi jognak kétségen felül az európai államok szerződésai ⁶⁾, mint az államok és ezek kormányainak közös megállapodásai. Ily szerződéseket a nemzetek történetének minden korszakában találunk. A rómaiaknál és a középkorban azonban a szerződések nem annyira a nemzetközi jog szabályainak megállapítása, mint inkább az uralkodók magán érdekei végett keletkeztek, s a népek és államok jogait, melyek mint áru tekintettek, nem tárgyalták. Az ókor legtöbb szerződése az actualis érdekeken túl nem terjeszkedett, s vagy a legyőzött fél teljes leigázására, vagy csak rövid tartamu békekötésre vezetett; a középkorban — a reformációig — keletkezett szerződések pedig általában az uralkodók magánérdekei biztosításával foglalkoznak. Fontosságot, a nemzetközi jog szempontjából, az államszerződések az egyházi szakadás óta nyertek, alapelveket és megállapodásokat létesítvén. Eleinte

établit le droit de prescription entre les peuples. Art. 14. Le bannissement pour crime est une violation indirecte du territoire étranger. Art. 16. Les ligués qui ont pour objet une guerre offensive, les traités, ou alliances qui peuvent nuire à l'intérêt d'un peuple sont un attentat contre la famille humaine. Art. 17. Un peuple peut entreprendre la guerre pour défendre la souveraineté, la liberté, la propriété. Art. 19. Les agens publics que les peuples s'envoient sont indépendans des lois du pays on ils sont envoyés, dans tout ce qui concerne l'objet de leur mission. Art. 20. Il n'y a pas de préférence entre les agens publics de Nations. Art. 21. Les traités entre les peuples sont sacrés et inviolables.

A nemzetközi harezjog első codificatiojának tekinthető azon utasítás, melyet dr. Lieber Ferencz new-yorki tanár az északamerikai államok hadserege részére készített. Ez utasítás, mely 157 §-t foglal magában, miután előbb egy bizottság által megvizsgáltatott, Lincoln elnök által elfogadtatott.

Hasonló kísérletnek tekinthető dr. Bluntschli heidelbergi tanár urnak: Das moderne Völkerrecht der civ. Staaten, als Rechtsbuch dargestellt, — című kitűnő munkája, melyben az egész nemzetközi jogot, szabatos rövideggel, törvénykönyv alakjában tárgyalja.

²⁾ Wheaton: Elements du droit internat. Tom. 1. pag. 28.; Grotius: Prolog. §. 46.

³⁾ Wheaton: id. m. 25. l.; Heffter: 17. l. Grotius: Libr. I. c. I. §. 14. Probatur autem hoc jus gentium pari quo jus non scriptum civile: usu continuo et testimonio peritorum. Igen helyesen jegyzi meg Bluntschli: Völkerr. 61. l. hogy Hugo Grotius leginkább a bölcs férfiakra hivatkozott, ő maga pedig tekintély lett az utókorra nézve. Ha ma Wheaton és Phillimore, Wildmann és Kent, Heffter és Oppenheim valamely jogtétele nézve egyetértenek, e jogtétele szerződés nélkül is hajlandó lesz mindenki, mint modern nemzetközi jogot tekinteni.

⁴⁾ Wheaton: id. m. 27. l.; Heffter: 17. l.

⁵⁾ Heffter: 17. l.; Grotius: Prolog. §. 46. Nec spernenda iudicia, praesertim consentientia: jus enim naturae ut diximus aliquo modo inde probatur, jus vero gentium non est ut aliter probatur.

⁶⁾ Wheaton: id. m. 25. l.; Bluntschli: Völkerr. 58. l.; Oppenheim: Syst. des Völk. 5. §.; Heffter: 9. és köv. l.; Klüber: 3. §.

e szerződések inkább az államok belügyeire vonatkoztak; a politika azonban csakhamar kiterjeszté azokat a külügyekre is, hogy a vallási belviszályok alapján magának előnyöket biztosítson, anélkül, hogy az állami vallás érdekeire mindig lelkiismeretes figyelemmel lett volna. Nagy befolyást nyert ez időben az európai ügyekre a kereskedelmi politika is, mely azokkal a colonialis érdekeket egyesítette, s ez által az európai államokat a legtávolabb világrészek ügyeivel solidaritásba hozta. E kor legfontosabb szerződése közé tartozik kétségen felül a wesztfáli békekötés nemcsak azért, mert az új államrendnek alapját és a diplomatiának ugyszólván kezdetét képezi, hanem mert e szerződésben találjuk első jelentékeny nyilvánulásait azon törekvésnek, melynek célja volt kölcsönös megállapodás útján jogokat megsemmisíteni, országokat szétदारabolni és egyesíteni¹⁾, a mi azelőtt csak erőszak útján és háborúk segítségével történt.

Ez idő óta az államok politikai tevékenysége fokozódott, s az egyes cabinetek minden alkalmat felhasználtak, hogy egymás felett egyezmények, vagy szerződések útján maguknak előnyöket szerezzenek, s az európai egyensúlyt mesterségesen fentartsák. A beavatkozási politikai fénykorát ülte, s az európai egyensúly ürügye alatt az államok belügyeire is lényeges befolyást gyakorolt. Alig telt el évtized a nélkül, hogy a nagyobb államok congressust, vagy conferentiát ne tartottak volna, a miben, a feudalállamok megszűnte után, senki által sem gátoltattak. A politikai intrigueák székhelye a semleges Holland székvárosa volt, hol a nagyobb államok formális politikai játékot űztek, s a szövetségeket, a körülményekhez képest, előkészítették, megkötötték, vagy megváltoztatták. Ezen időben, sőt még a tizenharmadik század nagyobb részében is, a szerződési praxisnak alapja politikai calculus volt, az európai egyensúly fentartása érdekében; a diplomacia az említett célból az egyes állam ügyekben nem a szoros jog szerint, hanem bizonyos mérséklettel járt el, mindenben és mindenütt a status quo lehető biztosítását tartván szem előtt.

A most jelzett irányon lényeges változást idéztek elő II-ik Frigyes határozott politikája, és az események északon, hol Lengyelország felosztása egész sorát nyitotta meg az erőszakoskodásoknak, melyek kapcsolatban a francia forradalommal és a császárság hódító háborúival, Európát évtizedeken át tartó küzdelmekbe sodorták, s a szárazföld térképét teljesen megváltoztatták. Az érintett erőszakoskodások azonban csak természetes következményei voltak az elcsenevezett államéletnek, s azo gyógyíthatatlan tespedésnek, melyben a német birodalom egészben és részeiben szenvedett; az elavult formáknak meg kelle semmisülni, hogy újaknak helyt adva, lehetségessé tegyék azon óriási fejlődést, melyet e század eseményei Európa számára kijelöltek. Miután azonban Napoleon, az elavult intézményeket összetörve, missióján túl ment, az európai államok, önfentartási ösztönüktől indítva, a francia hatalom túlterjeszkedése ellen egyesültek, hogy az államalakulásnak új formát adjanak. Az 1814. és 1815-iki, valamint az ezeket követő szerződések új alapot teremtettek a nemzetközi forgalom részére, s ekként az újabbkori nemzetközi jognak főforrásaivá lettek.

A most érintett szerződések kiegészítéseit tekintetű a nagyhatalmak gyakorlata, az európai ügyeket

congressusok és conferentiák²⁾ útján elintézni. E gyakorlat eleinte leginkább a forradalmak elnyomására s a status quo fentartására irányult; később azonban, különösen a juliusi forradalom óta az államok rendezését is átvette, mint ezt Belgium és Görögország példája mutatja. Az e részbeni gyakorlat abban állott, hogy a hozott határozatok jegyzőkönyvbe vétettek, a többi hatalmakkal közöltettek, s declaratiók³⁾ által közétették, mi által a nemzetközi törvényeknek új forrásai s állandóbb tartalmu szabályai keletkeztek.

Legfontosabb tárgyait az érintett s a múlt század közepe óta keletkezett szerződéseknek a napoleoni continentál⁴⁾ rendszer, a rabszolgakereskedés elnyomása⁵⁾, a semleges felek jogai a tengeren, a tengerzár teljes fentartása⁶⁾, továbbá a kereskedelmi, vám és ezekhez hasonló ügyek képezik. Mindezen szerződések közt alig van egy, melynek megkötésénél minden európai hatalom részt vett volna; vannak azonban olyanok, melyek az irányadó hatalmak által megkötve, később a többi hatalmak által is elismertettek, mint ez a wesztfáli békekötéssel, a bécsi, acheni és párisi congressus határozataival történt⁷⁾.

²⁾ A congressusok és conferentiák lényegileg abban különböznek egymástól, hogy az elsők végleges határozatok hoztatnak, az utóbbiakon ezek csak előkészítettnek; ugyanazért a congressusban csak határozatképes személyek vehetnek részt.

³⁾ Az első példát erre az acheni congressus szolgáltatta, melynek határozatai a többi fejedelmekkel az 1818. nov. 15-én kelt declaratio útján közöltettek. A l'époque où la pacification de l'Europe est achevée par la resolution de retirer les troupes étrangères du territoire Français, et où cessent les maux de précaution que des événements déplorable ont rendus nécessaires les ministres et plénipotentiaires de . . . ont reçu de leurs souverains l'ordre de porter à la connaissance de toutes les cours de l'Europe les résultats de leur réunion à Aix-la-Chapelle sat. Ghillany: I. r. 414. l.

⁴⁾ Napoleon a continental-zár eszméjét Amerikától kölcsönzö, habár az, mit ő tett, lényegesen különbözött a bostoni hazafiak szándékától. Az amerikaiak, hogy egy politikai indokai miatt gyűlölt adózástól meneküljenek, önként lemondottak a megadózott tárgyak használásáról; nem a gyűlölt Anglia iránt, hanem a hazaszeretet dictálta a rendszabályt, melyet hazáfi elhatározás s nem kényszer tartott érvényben. Napoleon intézkedése a hatalmas kényur parancsa volt, mely tendenciájánál fogva hadi kényszereszközként jelentkezett. A francziák már a poroszok ellen indított háború kitörése előtt, az általuk megszállva tartott kikötőkben levő angol árukat összeírták, s azokat részben lefoglalták, részben pedig csak nagy váltáság mellett adták ki. Ezt követte az 1806. nov. 21-ki decretum, mely a continental-rendszernek alapját képezte.

⁵⁾ A bécsi congressusnak 1815. febr. 8. kelt declaratioja.

⁶⁾ Lásd a 24. lapon 5. j. alatt idézett párisi egyezményt.

⁷⁾ Azon gyűjtemények közül, melyek az összes európai államokat érdeklő szerződéseket magukban foglalják, kiemelendők: Poller Cph. Collectio praeceptorum tractatum pacis ab anno 1647—1666.; Leibnitz G. W. Codex juris gentium diplomaticum Hannov. 1693. 1724. et Guelpherb. 1747.; Ugyanattól: Mantissa cod. juris gentium d pl. Hannover. 1700. 1724. et Guelpherb. 1727.; Bernard Jaques: Recueil des traites de paix, de trêve, de neutralité, de suspension d'armes, de confédération, d'alliance, de commerce, de garantie ect (jus qu' à 1700) à Amsterd. et à la Haye. 1700.; Dumont Jean: Corps universel diplomatique du droit des gens, contenant un recueil des traités d'alliance, de paix, de trêve, de neutralité, de commerce, d'échange, de protection et de garantie ect. faits en Europe de puis Charlemagne jusqu'à présent (depuis 800—1731) à Amsterd. et à la Haye. 1726—1731; Ugyanattól: Supplement au corps universel diplomatique ibidem 1739. par S. Barbeyrac. Jean Rousset et Jean-Yves de St. Priest; Schmaus Joh. Jac. Corpus juris gentium academicum (1096—1731.) Lipsiae 1739; Wenck F. A. Codex juris gentium recentissimi (1735—1772.) Lips. 1781. 1786. és 1795.; Martens de G. F. Recueil de principaux traités d'alliance, de paix, de trêve, de neutralité, de commerce, de limites, d'échange ect. (1761—

¹⁾ E részben elég az osnabrücki békeokmány 6. 10. 11. 12. 13. 14. és 15. cikkre; továbbá a münsteri szerződés 4. 8—35. 48—50. 70—77. §§-aira utalnunk. L. Ghillany: I. r. 10. s köv. l.

Az eddig érintett általános szerződéseken kívül bizonyos tekintetben a nemzetközi jog forrásait képezik még azon specialis szerződések, melyek egyes államok közt, nagyobb részt kölcsönös érdekeik előmozdulása végett keletkeztek, s hasonlólag a nemzetközi jog oltalma alatt állanak. E szerződések, ha nem is adnak jogot arra, hogy más államok ellenében érvényesíttessenek, mindamelllett egyes esetekben az általános jogérzet igazolására szolgálhatnak.

(Folyt. köv.)

Dr. APÁTHI ISTVÁN,
egyetemi tanár.

A vadászati jog és annak korlátai.

(Vége.)

Napjainkban a feudális és donationalis rendszer romokban hever. A magánjog a személyiség alapján, privilegiumoktól függetlenül fejlődik. Nincs szükség többé arra, hogy az állam által képviselt jogi rend, egy óriási commendatio által támogattassék, melynél fogva a középkori felfogás nemcsak a birtokot, hanem még az egyesnek jogalanyiságát is az államra vitte vissza, hogy így azt ez állami kapocsból, bár ezerféleképp elhomályosítva, származtatván, az állam védszárnya alá helyezze. Ma az állameszménél fogva állunk összes magánjogainkra nézve az állam védelme alatt. Csak jogtörténeti szempontból származtatjuk a birtokot a sz. koronától. Gyakorlati szempontból a birtokviszonyok a magánjogi forgalom terén önállóság fejlődnek. Ugyanazért a vadászati regale középkori formájában ma már a legnagyobb anachronismus lenne.

Azonban némelyek a vadászati rendőrség megóvásában keresik alapját annak, hogy a vadászatról napjainkban is az állam kizárólag rendelkezék, vagyis, hogy az nemzetgazdasági régált képezzen. Elv, mely több állam törvényei által gyakorlatilag is irányadó tekintetbe vétetett; azonban igen mélyen vág az a tulajdon eszméjébe. A rendőri cél ugyan elérhető az által, ha a vadászjegyek (Jagdkarten) a fenforgó körülmények szerint drágábban, vagy olcsóbban adtnak el, vagy a vadászkutyákra nagyobb, vagy kisebb adó vettetik ki, azonban jól megjegyzendő, hogy a magántulajdont és az abban foglaltató jogokat rendőri szempontból szabad ugyan korlátozni, szabad ezen jogok gyakorlásának módját és alakját meghatározni, de ezen jogok vagyoni értékét a tulajdonostól elvenni, a magánvagyoni körből az állam jövedelmei közé áttenni nem szabad. Az állam megtilthatja péld. az erdőirtást, de a megengedett favágás jövedelmeit, az erdőnek az okszerű gazdaság korlátain belüli használatát, a tulajdonostól el nem veheti. Így áll a dolog a vadászattal is. A rendőri érdekek tehát alapját nem képezhetik a vadászati regalénak. A vadászjegyek eladása, és azoknak fenemlített

módoni alkalmazása a törvényelőtti egyenlőséggel is ellenkezik. Mert az által a gazdag ember ép úgy megszerezheti a más földjén vadászati jogot, a tulajdonosnak beleegyezése és kárpótlása nélkül is, mint hajdan a földesur a jobbágy földjén.

Áttérek a vadászati jog korlátaira.

Midőn még állandó lakhelyek és birtokviszonyok nem léteztek, a vadászati jognak egyéb jogi korláta nem volt, mint az egyéni szabadságnak hiánya, mely egyzersmind a fegyverviselés jogának hiányát is maga után vonta. A kinek nem volt szabad fegyvert hordani, az nem is vadászhatott. A szabad embert illette a fegyver, s a szabad emberéi valának a vadászat veszélyei és diadalai. Az erdők rengetegében a vadakkal csatázva edzette izmait és bátorságát a népcsatákra, melyek Európa vérrel kövérített földén mostani állam és társadalmi rendszerünket megalapították. Akkor tehát fegyverjog és vadászati jog a személyi jogon alapuló legbensőbb összefüggésben volt. Ellenben nagyon tévedett azon állam, mely a vadászati jog gyakorlását a 19. század első tizedébe fegyverengedélyhez kötötte. Mert a vadászrendőrség és fegyverrendőrség benső összefüggésben nincsenek. Egyiknek személybátorlét, másiknak az anyagi érdekek szolgálnak alapul. A vadászati jognak fegyverengedélyhez kötése, vagy a vadászrendőrséget megsemmisíti, és a vadak kiirtására vezet, vagy pedig (ha a vadászati érdekek fegyverengedélyek megadásánál kellő tekintetbe vétetnek) a fegyvertartás és viselés felettébb megszoríttatik, s a vétlen önvédelem joga számos esetben a nagybirtokos privilegiumává válik, mint kinek egyedül szabad vadászni, s így egyedül szabad fegyvert tartani, melyet a jus inculpatae tutelae határain belül a rabló ellen is alkalmazhat.

A középkorban a vadászatnak két korláta volt:

1. Egyik a földtulajdon, és pedig kettős módon, t. i. mint az állam főtulajdona, és mint magántulajdon. Kifejtve volt fentebb, hogy az állam főtulajdonából a vadászati regál származott, s így a magános csak állami adománynál fogva vadászhatott. A magántulajdon a vadászatnak oly országokban volt korláta, melyekben az a földesurat, mint illyent megillette a földtulajdonnál fogva. Így hazánkban a földesur birtokának felére, a megye közvetítése mellett, vadászati tilalmat állíthattott fel.

2. A vadászatnak másik középkori korláta volt a rendiség. A vadászat általában arisztokratiai mulatságnak tartatott. Sajátságos, hogy az uralkodó osztály a társadalom legalsó fejlődési phasisának tevékenységét fentartotta magának, mint nemesi foglalkozást; ellenben a művelt társadalom lényeges attributumait, ipart és kereskedést, mint nemeshez nem illő, sőt szolgai munkát megvetette. Pedig nem a vadászskalandokban, hanem az ipar és eszmék terén munkásságban fekszik a valódi nemesség, az anyagi és szellemi munkásságnak társadalmi érvénye- és felvirágzásában a szabadság legerősebb garantiája.

A vadászati jognak közigazgatási és rendőri szempontból korlátozását régi törvényeink nem ismerik. A földesur birtokában akármikor vadászhatott, a fajzás ideje alatt is. Csak idegen tulajdonra nézve, tehát nem a társadalom, mint egész, hanem az egyes birtokos egyéni érdekében volt megállapítva a fajzás ideje, s állott fen magánjogi szempontból ezen idő alatt vadászati tilalom.

Napjainkban a vadászati jog korlátai részint magánjogiak, részint rendőriek. Ugyanazért a vadászati törvény mind a magánjog, mind a közigazgatási jog tárgyát képezi.

1801.) a Göttingue (1791—1801.); Ugyanattól: Supplement au Recueil de principaux traités ect. précédé des traités du 18-e siècle Antérieurs à cette époque et qui ne se trouve pas dans le Corps universel diplomatique de N. M. Du Mont et Rousset, et autres recueils généraux de traités, Göttingue 1802—1820; Martens Ch. de et Cassy F. Recueil Manuel et pratique de traités, conventions et des autres actes diplom. Leip. 1846—1857; Bonjeau et Odon: Nouveau cours de diplomatie, ou recueil univ. des traités. Paris 1847. Ghillany F. W. Diplomatisches Handbuch. Nördlingen 1855—1868. Lásd ezenfelül Klüber: Völkerrecht, im Anhang; Mohl: Geschichte der Literatur der Staatswissenschaft. A jelenkor nemzetközi szerződéseinek gyűjteményét tartalmazza az Aigidi és Klauhold által 1861 óta kiadott „Staatsarchiv.“

Magánjogi okok, különösen a földtulajdon, napjainkban a vadászati jogot nagyobb mértékben korlátozzák, mint a középkorban. Ennek legfőbb oka az intenzívebb mezőgazdaság.

Magánjogi szempontból két momentumot említünk:

1. Hogy azon elv, mely szerint a vadászat a földtulajdon elválaszthatatlan tartozéka, teljes elismerésre jutván, saját földbirtokán csak a tulajdonos, vagy az, kinek az jogot, vagy engedélyt adott, gyakorolhatja a vadászatot;

2. Hogy a vadak által okozott kárért azon birtokos, vagy haszonbérlet felelős, kinek vadászterületén a vad tenyészik.

Miután tehát a vadak által okozott károk megtérítése magánjogi szempont alá esik, ugyanazért az osztrák vadásztörvény azon rendelete, miszerint ily károk megtérítése a politikai hatóságok körébe tartozik, ellenkezik a közigazgatás és törvénykezés belső elkülönítésével.

Közigazgatási, vagyis vadászrendőrségi szempontból a vadászat korlátait úgy kell megállapítani, hogy a társadalom érdekei és az egyéni szabadság kellő összhangzatba hozassanak egymással.

Ezen korlátok kettős célra irányulnak: 1. hogy a vadállomány (Wildstand) legcélszerűbb mérvre megtartassék, vagyis, hogy a vadak kiirtása és tulpaporodása megakadályoztassék; 2. hogy a vadászrendőrség foganatosítása biztosítottassék, és a vadászat közigazgatási ellenőrzése lehetővé, illetőleg könnyebbé tétessék.

A végett, hogy a vadak állománya csorbitatlanul fentartassék, következő korlátok léteznek:

1. Vadászterületeket egyedül nagyobb kiterjedésű földbirtok képezhet.

2. Fajzás ideje alatt a földtulajdonost is kötelező vadásztilalmak állanak fen.

3. Meg van határozva a vadászat módja.

Nagyobb vadászterületek felállítása által a földtulajdontól a vadászati jog el nem választatik, a kisebb birtok szempontjából sem. Mert ezen korlátozás nem a vadászati jog tulajdonára, hanem annak gyakorlására vonatkozik. A legkisebb birtokos is tulajdonosa marad a vadászatnak saját területén, csak hogy azt önállólag nem gyakorolhatja. A vadászatból befolyó jövedelemben azonban birtokaránylag osztozik. — A magyar vadásztörvény a vadászterület minimumát 100, az osztrák 200 holdban állapítja meg.

A fajzás tekintetében tilalom csak a szoros értelemben vad állatokra vonatkozik, melyek t. i. jogilag vadállatok, azaz: önálló tulajdon tárgyát nem képezik. Ellenben vadaskertekben, minthogy az azokban lévő vadállatok már úgy is bezárva, fogva vannak, bármikor lehet vadászni. Az ily vadászat jogilag nem is képez vadászatot, mert az elejtett vadak állapotán jogilag semmi változás nem történik az elejtés által. Azok már az elejtés előtt is birtokba voltak véve az által, hogy elzárva tartattak bekerített helyen. Mindazáltal az ily vadnak nyilvános árulása, vagy étlapra jegyzése sem engedhető meg, mert így a tilalom kijátszására tárt kapu nyitnának.

A vadászat módját illetőleg, az osztrák vadásztörvény megengedi csapdáknak, hurkoknak, farkasvermeknek alkalmazását, csak hogy biztonsági szempontból, kár, vagy szerencsétlenség elhárítása végett, mindenki által felismerhető jelek alkalmazandók. Hazai törvényünk szerint — a nemzet jellemének is megfelelő — csak löfegyverrel, vagy lóháton, bárminő ebek használatával lehet vadászni.

A vadászati rendőrség foganatosítása és a közigaz-

gatási ellenőrködés könnyítése szempontjából igen célszerűek azon vadászjegyek, melyeket az osztrák vadásztörvény ismer. Csak hogy ezen vadászjegyeket, melyek az ellenőrzés könnyítése, tehát az eljárás szempontjából is nem a vadászati jog korlátozása végett léteznek, és így tisztán alakijuk jelentőséggel bírnak, jól meg kell különböztetni azon fenebb már említett vadászjegyektől, melyek a vadászati regale gyakorlásának eszközei. Az első a magánjogi alapon létező, és a rendőri korlátokon belül önállólag gyakorolható jognak, az utóbbiak az államot illető, s az állam által egy bizonyos vadászkerületre nézve eladott jognak bizonyítékai. A rendőri szempontból behozott vadászjegyek kivételére nem csak kötelezve, hanem jogositva is van az, kit földtulajdonánál fogva önállólag gyakorolható vadászat illet. Az állam követelheti, hogy ezen alakszerűségnek a vadászat tulajdonosa eleget tegyen, de ha ez az önállólag gyakorolható vadászati jogot bebizonyította, a vadászjegy neki meg nem tagadható. Ellenben a regáljog végett behozott vadászjegyet csak az veheti igénybe, kinek a vadászat az állam által eladatott. Ugyanazért a földtulajdonnak, s a vadászrendőrségnek modern felfogásával ellenkeznék, ha a vadászjegyek után takarékszedetnének. Sőt bélyeg, vagy bármiféle jogilleték sem szedhető azoktól, mivel közérdekben adatnak ki, s a vadászat tulajdonosa egyénileg azok által mit sem nyer; mert joga sem több, sem erősebb nem leszen az által magánjogi szempontból, s általában a vadászjegyek a vadászatra vonatkozó magánjogi viszonyokat (pl. tulajdonos és haszonbérlet között) érintetlenül hagyják. Jogilletéknek tehát azokra nézve semmi alapja. De viszont azon vadászati jogért, melynek alapján a vadászjegy kiadatik, az állam sem felelős magánjogilag senki irányában, mert a vadászjegy az önállólag gyakorolható vadászat rendőri feltételeinek létét állapítja meg, s a felhozott magánjogi viszonyoknak (pl. birtok, haszonbéri szerződés) érvényére, vagy érvénytelenségére nem vonatkozik, s a közigazgatás és törvénykezés elkülönítésének sérelme nélkül nem is vonatkozhatik.

Dr. KUNCZ IGNÁCZ,
jogtanár.

A gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatásköre az örökösödési eljárásban.

(Vége.)

A szabályzat 14. pontjára ¹⁾ az a megjegyzésünk, hogy az egyezség a bírói ügyviteli szabályok 257. §-a szerint jegyzőkönyvileg a haláleseti felvétel, leltár s a többi bevágó hagyatéki iratok alapján vétetvén fel, ezen jegyzőkönyv kiegészítő része a hagyatéki tárgyalási iratoknak, s azokkal együtt egy egészet képez, következőleg az egyezség, mint egy önálló okmány mellékleteiről szó nem lehet.

¹⁾ 14. Az osztály egyezség mellékletei:

a) a haláleseti felvétel, az 1869. évi bírói ügyviteli szabályok 199. §-a által előírt alakban;

b) a leltár a polg. törv. rendt. 571. és következő §-ai szerint a bíróság, vagy a bírósági végrehajtó által kiállítva;

c) az ingóságok eladásáról felvett árverési jegyzőkönyvek;

d) a kifizetett adóssági tételekről szóló nyugták, számlák, visszaváltott adósslevelek és hasonló, valamint a ki nem fizetett tételek fenállását igazoló kötvények, váltók hit. másolatai;

e) a netán kirendelt hagyatéki gondnoknak az örökösök közbenjöttével megvizsgált számadása a hagyatéki bevételeiről és azon kiadásokról, melyek a hagyatéki biztosítására, kezelésére vagy a terhek törlesztésére fordítottak

f) az ingatlan tkönyvi kivonata és ha ebből az tűnik ki, hogy még nincs átírva az örökhagyó nevére, az adásvételi szerződés, átadási okirat. birtokbizonyítvány, általában azon okmány, melyen az örökhagyó telekkönyvon kívül szerzett joga alapszik, és mely őt a telekkönyvi tulajdonossal összekapcsolja. Ha a hagyatékat a birtokbíróság tárgyalja, vagy az egyezséget az t-zi át jóváhagyás végett, elég annak megemlítése a megkereső határozatban, hogy a telekkönyvi jog tisztában van;

A szabályzat 15. pontját²⁾ illetőleg, a törvény sehol sem írja elő, hogy a hagyatéki bíróság köteleességéhez tartozik, a hagyatéki iratokat a gyámhatóság részére a hagyaték költségére lemasóltatni. Egyébiránt a dolog természetéből folyik, hogy a hagyatéki bíró mindazon iratokat, melyek a gyám rendelkezésre, és a gyámolt személyére és vagyonára vonatkoznak, milyenek a haláleseti felvétel, végrendelet és leltár, eleve korán közlendő a gyámhatósággal; a mennyiben tehát ezen iratok másolatban nem közöltetnének, a gyámhatóság feladatához tartozand, mind ezen iratokat, mind pedig az egyezséget, annak helybenhagyása alkalmával, valamint más szükségelt okmányokat is, maga számára saját közegei által lemasóltatni.

A szabályzat 16. 17. és 18. pontja³⁾ az árvaszék belső kezelésére vonatkozóan, azok taglalása feladatunkon kívül esik; csak az utolsó pontra ismételve kell megjegyeznünk, hogy Pestmegye területén előforduló hagyatékok tárgyalására, jelesen az egyezségek megkísérlésére és megkötésére, egyedül és kizárólag a megye területén működő kir. járásbíróságok lévén az 1868. 54. t. cz. 37. és 562. §§. illetve az 1871. 31. t. cz. 15. §-a szerint, hivatta; ugyanazért a megye területén működő kir. törvényszékek nem lesznek azon helyzetben, hogy az osztályos egyezségek létrehozásánál közbenjárjanak, következőleg a pestmegyei árvaszéknek sem leszen alkalmá, a kir. törvényszékek előtt létrejött osztályos egyezéseket jóváhagyni, s azokhoz visszaküldeni.

Befejezésül még egyszer nyilváníthatjuk azt, hogy a jelenlegi állapot az örökösödési eljárás tekintetében abnormis, és a gyámoltak érdekeit felettéleg veszélyeztető, de ezen állapoton semmiféle szabályrendeletekkel, hanem csak a törvényhozás által, és pedig csak úgy segíthető, ha addig is, míg a perenkívüli eljárás véglegesen szabályoztatik és a gyámügy országos rendezése végfeloldást nyer, egy novelláris törvény által az 1868. 54. t. cz. 9. c. VII. fejezete, az 1870. 40. t. cz. 8. §. és 1871. 18. t. cz. 23. §-a határozmányaiával összhangzásba hozatik, vagyis, ha az örökösödési eljárásban, jelesen a törv. rendt. 560. §. a) és b) pontja eseteiben, mindazon teendők, melyek a gyámoltak érdekeinek megóvására és előmozdítására szolgálnak és a jogi fogalmak szerint bírói teendőknek nem tekinthetők, a bírósági teendőktől elválasztatnak, és kizárólag a gyámhatóságokhoz utasíttatnak. Ily teendőknek tekintendők következő teendők:

g) tetteles birtok eldarabolás eseteiben, az eldarabolandó vagy bejegyzendő birtokrészek alakjában, tértértékének szabályszerű vázraza minden érdekelt fél és a községi előjáróság által is aláírva;

h) a személyesen meg nem jelent felek meghatalmazó levelei;

i) a végrendelet, fiók-végrendelet kihirdetéséről szóló jegyzőkönyv, az örökszerződés, a házassági szerződés, a hozományt igazoló okiratok, általában mindazon okmányok, melyek az osztályra befolyással vannak;

k) szabályszerű becslevelek, ha a kiskoru a törvényes osztályrészre (kötelesrész) szorított, úgy szintén akkor is, ha készpénzben kapja ki osztályrészét természeti vagyon helyett.

²⁾ 15. A haláleseti felvétel, leltár, végrendelet és az osztályegyezség az eredeti példányokon kívül egy-egy másolatban is megküldendő, a mennyiben ezek közül egyik vagy másik már korábban például a gyámrendelés végetti megkeresés alkalmával meg nem küldetett volna. E másolatok szükség esetében a hagyaték költségén szerzendők meg a költség az osztályegyezségben az eljárási költségek címe alatt számítható fel. A közlött másolatok az árvaszék irattárát illetik. A haláleset felvétel az árva személyére vonatkozó gyámhatósági felügyelet érvényesítése esetleg gyámrendelés végett akkor is megküldendő, ha semmi vagyon nem maradt.

³⁾ 16. Feltételes jóváhagyásnak van helye, ha a létrejött és gyámhatóságilag elfogadható megállapodások teljesítése, például az osztályrésznek készpénzben való kifizetése, vagy kötvény kiállításával leendő fedezése az egyezség jóváhagyásától van felfüggesztve. A feltétel arra vonatkozik, hogy a kötelezettség az örökség bírói átadása előtt teljesítették. Ez mind a végzésben, mind az osztályegyezségre vezetett jóváhagyási záradékban kifejeztetik. Ha az egyezségbeli megállapodások egyike vagy másika el nem fogadható, arra nézve pótegyezségnek lesz helye, mely a tulajdonképeni egyezségre vezetettik folytatódásként.

17. Ha az egyezség mellett kiskorúak részéről, vagy a községi árva-pénztár részéről kiállított szabályszerű törlési nyugta is van, valamelyik hagyatéki adósság megszüntéről, ezen törlési nyugta is jóváhagyási záradékkal ellátva küldetnek vissza.

18. Jóváhagyó végzés mintája:

A budai kir. járásbíróság (törvényszék) előtt néhai Antalffy János ténylegi lakos és igazolt tulajdonos hagyatékának örökléséről a törvényes örökösödés szabályai (a hátrahagyott és kellően kihirdetett végrendelet vagy a hátrahagyott örökszerződés) szerint 1872. május 1-én létrejött egyezség, mint olyan, melyben a jogosult örökösök száma és jogcíme, továbbá az örökösrészek aránya, tárgya és értéke helyesen van megállapítva, özv. Antalffy Jánosné szül. Kis Klára, term. és törv. gyám által törvényszerűen képviselt kiskoru örökösök Antalffy Gyula és Béla részéről, az 1868. 54. t. cz. 586. §-a értelmében, gyámhatóságilag jóváhagyatik és jóváhagyási záradékkal ellátva, az összes hagyatéki iratokkal, a bírói átadás eszközölése végett, a megkereső kir. járásbíróshoz (törvényszékhez) végzés mellett visszaküldetnek.

ságokhoz utasíttatnak. Ily teendőknek tekintendők következő teendők:

a) a hagyaték feletti felügyelet, annak biztonságáról gondoskodás és kellő kezelése iránti intézkedések megtétele, a mennyiben a hagyaték nem vitás és az érdekelt felek közül valamelyik a hagyaték bírói zár alá vételét nem kérelmezi;

b) a hagyatéki terheknek liquidálása és netáni kifizetésük iránti intézkedések megtétele, a mennyiben kifogás nélküliek és vita tárgyát nem képezhetik;

c) az osztály egyezségek megkísérlése, megkötése és foganatosítása;

d) a hagyatéki kimutatás szerkesztése és az örökségi illeték megszabása végett, az illető pénzügyhatósághoz való beterjesztése.

Ezek folytán tehát a hagyatéki bíróság teendőihez tartoznának az 560. §. a) és b) pontja eseteiben csupán következő teendők:

a) leltározás, melynek elővétele napjáról köteles volna a hagyatéki bíró eleve korán a gyámhatóságot, illetőleg az e végre kirendelt közeget értesíteni, s a leltározáshoz meghívni; mindenesetre a leltározást az illető gyámolt képviselője jelenlétében (a mennyiben törvényes, vagy végrendeleti vagy kirendelt gyám vagy gondnok létezik) eszközölni; megjegyeztetvén, miszerint a haláleseti felvételére kirendelt közegek kötelesek volnának a törv. rendt. 562. §-ban előírt jelentést nem csak a hagyatéki bírósághoz, hanem egyzersmind a gyámhatósághoz, s illetőleg e végre kijelölt közegehez beterjesztetni;

b) a hagyaték biztonságáról való ideiglenes gondoskodás, de csak azon esetben, ha a törv. rendt. 563. §. esete fenforogván, a hagyaték elrejtés, tékozlás és foglalás veszélyének ki volna téve, s annak biztonságára nézve a gyámhatóság, s illetőleg közege részéről rögtöni intézkedés nem történhetné; de ezen esetben is a hagyatéki bíró, a hagyaték biztonságáról csak addig gondoskodnék, míg a gyámhatóság e részben kellőleg nem intézkedhetné;

c) végrendelet kihirdetése és a hagyományosok és végrendeleti végrehajtók értesítése;

d) a távollevő és ösmeretlen tartózkodású örökösök hír-lap utján megidéztetése;

e) a hagyatékra támasztott igények, vagy a hagyatéki eljárás folyama alatt az örökösök közt felmerült vitás kérdések, — a mennyiben perenkívüli uton elintézhetők, — megbírlása és eldöntése;

f) az egyezség esetében, az érdekelttek az örökségi jogának bírói constatalása és okmányozása;

g) az ingatlanoknak az egyezség alapján az illető örökösökre, s illetőleg a mennyiben a hagyatéki eljárás tartama alatt eladattak, — a vevőre való átkebelezése iránti intézkedés megtétele, illetőleg e végett a birtokbíróshoz intézendő megkeresés;

h) a peressé vált hagyaték bírói zár alá való vétele, ha ezt valamelyik érdekelt fél kérelmezi;

i) a törv. rendt. 583. §-a esetében sommás utu osztály megtétele és az örökség átadása, a hagyatéki javak minőségére való tekintet nélkül; olyképen, hogy ha a hagyatékban ingatlanok is találatnának, azoknak telexkönyvi átkebelezése iránti intézkedés megkeresés utján teendő, illetőleg e végett a birtokbíróshoz megkeresendő volna;

k) az éppen érintett 583. §-a esetén kívül, jelesen pedig a t. r. 584. §-a eseteiben peruttra való utasítás;

l) az osztály megejtése és az örökség átadása, a mennyiben az osztály bírói ítélet alapján hajtandó végre.

Az örökösödési eljárás illetőségére nézve, kimondandó volna, hogy a hagyatéki eljárás kivétel nélkül a kir. járásbíróshoz tartozik, ez által nemcsak a jelenleg fenálló anomalia az illetékeség tekintetében szüntetnék meg, hanem az egyöntetűség és a hagyatéki ügyek sebesebb elintézése éretnek el; ezen állításunk bővebb indokolása tekintetében hivatkozunk a „Jogt. Közl.” f. évi 13. és 14. számaiban irt értekezésünkben kifejtett jogi és czélszerűségi indokokra.

TRAVNIK ANTAL,
budai kir. törvényszki bíró.

A rendes és sommás váltóeljárás.

A törvényszékeknek fölterjesztéseik, — az ügyvédi egyletek s a peres felek panaszaik egymást érik a magy. kir. Igazságügyi ministeriumnál, s a fölterjesztések főleg azzal indokoltatnak, hogy a bírói személyzet csekély, a munka pedig sok s ennélfogva a baj csak a személyzet szaporításával leendő orvosolható.

Szerény nézetem szerint a főnebb irt baj orvoslásának van más módja is, az t. i., ha ott a hol lehet — az eljárás egyszerűsíteni fog.

Ily egyszerűsítés volna az, ha az 1840. t. cz. II R. 62 §-ban körül irt sommás eljárás kivétel nélkül minden váltókötelezetre kiterjesztetnék.

A váltóeljárásnak ily értelembeni módosítása igen indokolt volna; mert:

tapasztalásból tudhatjuk, hogy a rendes eljárásban kitűzött tárgyalások alkalmával 100 eset közül 95-ben az alperes vagy nem jelenik meg, vagy ha megjelenik, — oly aprólékos kifogásokat terjeszt elő, — melyek az érvényes váltó ellenében éppen semmi nyomattal sem bírnak, — elvetésük indokolása azonban a bírónak drága idejét veszi igénybe.

Ha meggondoljuk, hogy a főnebbi ügyekben a tárgyalás vezetéséhez egy bíró s egy tollvezető jelenléte megkívántatik s noha a tárgyalási jegyzőkönyvhöz s ítélethez gyakran nyomtatványok használhatók, még is, hogy az ítélet s indokok szerkesztése valamint az ítélet kihirdetése az illető bírónak s törvényszéknek mennyi idejét veszi igénybe; — kell, hogy azon meggyőződésre jussunk, — miszerint ott, hol a váltó érvényessége nem támadtatik meg — az előbb említett idővesztés teljesen indokolatlan.

Annak bebizonyítására, hogy a váltói rendes eljárás rendkívül hosszadalmas — eseteket tudnék fölhozni, — melyekben a szomszéd megyebeli váltóadás ugyan egy követelésért háromszor idéztetett meg azon okból, mert dacára annak, hogy a megjelenésre mind annyiszor 12 nap adatott, — alperes csak a 3-ik megkeresés folytán idéztetett meg szabályszerűleg.

Nem szabad továbbá felednünk, hogy ügyvédek nagy ritkán mulasztják el kifogásokkal élni, ha erre alkalom nyújtatik; — miben ha esetleg egy gyöngébb védelem a 2-od bíróságnál nem reményelt figyelemben részesült, ez őket kifogásaik megtételére rendkívül fölbuzdítja.

Igy p. o. néhány hó előtt egy mészáros a pápai kir. törvényszék előtt váltótartozásaért bepereltetett, — s alperes a tárgyaláskor kifogásképp előterjeszté, hogy hitelezője tőle több ízben húst vásárolván, a hús árával tartozását részben már törlesztette; a hitelező tagadása ellenében alperes tanukra hivatkozott. — Az eljáró kir. törvényszék nem látván az eredeti váltóra följegyezve a részletés törlesztéseket a tanukihallgatás mellőzésével alperest a váltón foglalt összegben elmarasztalta; a pesti kir. ítélő tábla ellenben alperes fölebbezése folytán az elsőbíró ítéletét föloldotta s a kért tanukihallgatást elrendelte.

Az előre bocsátottak után kérhető bár ki is, hogy hol fűdözhető föl ezen eljárásnál azon szigorúság és következetesség, — mely az 1840 XV. t. cz. I R. 1. 16 45. s többi §§-ban kifejezve van.

A sommás eljárás kivétel nélküli behozatala miatt észszerűleg senki sem panaszkodhatnék; a magyar váltójog már 32 év óta hatályban lévén, — mindenkinek elég ideje volt a váltókötelezettség természetével megismerkedni.

A sommás végzés elleni kifogások megtételére elég alkalmat nyújt az 1840 t. az. II R. 70. §-a melynek abbéli hiányossága, hogy a kifogások megtételére 24 órát szab, de ehhez a postán történendő küldéshez megkívántató időt (mely sok esetben különböző lehet) hozzá számítani engedi, — egyidejűleg oly módon volna pótolható, — ha a kifogások benyújtására helyben lakónak 48 óra, — ugyanazon megyében lakónak 4 nap, — távolabb helyeken lakónak pedig 8 nap engedtetnék,

A telekkönyvi hatóság az eladónak egyszerű aláírása alapján urodalmakat keblez a vevő nevére, s a törvényszék egy váltó alapján, — melynél a kötelezett fél aláírásának valódisága épp azon az alapon föltételeztethetnék, — az elmarasztalás előtt meghallgatni tartozik az adóst.

Nem szeretnék valakit védelmétől megfosztatva látni, — de más oldalról erős hitem, hogy senki sem helyeselteti, — hogy váltójogunk szigorát s az eljárás gyorsaságát a rendes eljárásról szóló §§-okban akarjuk a külföldnek bemutatni.

Kereskedőink a Bécsben fizetni kötelezett váltóik alapján fizetési meghagyást kapnak, — ugyanazok magyarországi adósaik ellen rendes eljárást.

KÖNCZÖL JÓZEFF,
királyi törvényszéki bíró.

Jogirodalom.

Büntető jogtan. — Irt: Körösy Sándor, pápai jogtanár.

Legközelebb ily című munka jelent meg:

„Büntető jogtan több kül- és belföldi források után jogtanuló ifjúságunk, bíránk s ügyvédek használatára.“ — Szerzője: Körösy Sándor a pápai főtanoda nyilv. rendes jogtanára, ki e műben a büntetőjogtudomány elveit kapcsolatban a hazai fenytőjog intézményeivel élénk terjeszti.

A tárgynak világos, majdnem kelletlenül népszerű előadása s a rendszer egyszerűsége jellemzik e művet, melynek főelőnye az egyes anyagok összefüggő — az egésznek átnézetét s tanulmányozását könnyítő tárgyalásában áll.

Ezen előny kiemelése után kötelességünk a mű hiányait a tudomány szempontjából felfedezni. Az első, miért Körösy ur megróvást érdemel az, hogy a szakirodalom terményeit nem használta fel azon kiterjedésben, s oly szorgalommal a mint a tudomány magasabb szempontjából méltán követelhetni. Különös előszeretettel a szerző Berner Frigyes iránt látszik viselkedni, de több fontos kérdésnél tőle ismét elpártol s ilyenkor rendszerint a régibb iskola, álláspontját foglalja el.

Definíciókban a szerző több helyütt önállóságra látszik törekedni, de fájdalom, nem mindig jó sikerrel; fogalom meghatározásai gyakran nélkülözik a kellő szabatoságot, — sőt itt-ott, igen hibásak...! Ily fogyatkozást találunk például ott, hol szerző a szándékosság lényegét ismerteti. „Szándékosan“ — úgy mond ő — „cselekszik az, ki oly cselekvényre határozza el magát, a melyről a cselekvés idejében tudja, hogy törvényellenes.“ — A szándékosság ily tágkörű fogalom meghatározása hibás és tévutrazető, mert ez a könnyelműségből vettékességet (luxuria) is magába zárja.

Abból ugyanis, hogy a tettes a cselekvényt mint törvényellenest felismerte, még korántsem következik, miként az előidézett bűnös eredményt neki minden esetre mint szándékost lehetne beszámítani. Egy példa fogja ezt felvilágosítani: valamely béres a csürben pipára gyújtván tüzvész okozott. Kérdőre vonatva, megvallja a tettes, hogy a veszélyes cselekvény elkövetésekor annak tilalmas voltát jól tudta, sőt arra is emlékezett, hogy e tilalom pár nappal azelőtt dobszó mellett a faluban ki lőn hirdetve; mivel azonban munka mellett a csürben dohányozni rég megszokta volt, sőt e tekintetben még soha baj nem érte, azon reménnyel kecsgettette magát, hogy e cselekvénynak most sem lesz káros hatása. Így tehát szerencsájában bizva követte el ő a törvényellenesnek ismert cselekményt. Ha jelen esetre azt alkalmazzuk, mit szerző a szándékosságról mond, úgy fogjuk találni, hogy az adott fogalom meghatározás teljesen és szórul szóra ama könnyelmű béresre is illeszkedik, — őt e szerint tehát szándékos gyújtogatónak kellene itélni! — Már e példából kétségtelenül kitűnik, hogy a szerző fogalom meghatározása hibás. De midőn ezt itt megrójuk, nem mulasztjuk el Körösy ur némi mentségeül felhozni, hogy e hiba, fájdalom a német szakirodalomban is nagyon el van terjedve. A szerző most megbírált definíciójához hasonlóan értelmezik a szándékosságot: Bauer, Henke (Handb. I. 346.) Kleinschrod (Entwickelungen I. 14. §.) Haebler (Grundsätze I. 32. l.) Schützo (Lehrbuch d. deut. St. R. 127. l.) stb. ¹⁾

Alapos kifogás alá kerül a gonosz szándék osztályozása is; a szerző itt legelőször a határozott és határozatlan szándékot (dolos determinatus et indeterminatus) különbözteti meg, s ez helyes is, de feltűnő, hogy a határozatlan szándéknak ismeretes subdivízióját, mely szerint az vagy világos (d. alternativus) s eshetőlegesen (d. eventualis) osztatik, a szerző egészen mellőzi.

Elhallgatván e lényeges különbséget nagy bőkezűséggel találja fel szerző a régi iskola által megkedvelt meddő classificatiókat. Ott találjuk mindenekelőtt a tettelőző és tettekő-

¹⁾ A szándékosság helyes definícióját adják: Jarke (Handb. I. 186. l.) Oersted (Grundregeln 228. l.) Koropack (alt. Archiv für Crim. R. W. IV. 27. l.) és Geib (Lehrb. II. 242. l.). Mindezek szerint dolos az akarat elhatározása valamely cselekvényre, melynek bűnös eredményét a tettes előidézni akarta.

vetkező szándékot (dolus antecedens et subsequens). E megkülönböztetésnek nincs értelme, mert a szándék mindenkor szükségképp tettelöző, a „tettre következő” dolus pedig, — mint ez a szerző által felhozott példából is kitűnik — soha nem existálhat! Megismerkedünk továbbá a folytonos és félbeszakasztott, a nyilvános és rejtett, közvetlen és közvetett szándékkal. A régi Scholasticismus ama ismertes elvét követve: „divisionum tot genera, quod ad aspectus totius” nem lenne nehéz ily osztályozást in infinitum folytatni. De vajlon nyeresimény-e az a tudományra nézve, ez más kérdés!

Megróvást érdemel az is, mit szerző vétkességéről mond: „A vétkes vigyázatlanságból eredő tettek alatt azon cselekményeket értjük, midőn törvényteleniséget tenni nem akartunk, mindamellett tettünköl vagy mulasztásunkból oly törvénszegés származott — a melyet ugyan mi előre nem látunk, de gondosság mellett kellett volna, vagy legalább lehetett volna látnunk.”

Fölöslegesekek sőt értelemzavarók e definitio utolsó mondatában előforduló szavak: „vagy legalább”. A köteleességet: valamely bünös eredményt fölismerni s az arra vonatkozó képességet nem szabad a definitióban disjunctive s alternative egymás mellé állítani, mert kötelezettség képesség nélkül észszerűen nem képzelhető; a hol pedig megvolt a képesség: a bünös eredményt eleve fölismerni, ott meg van a kötelezettség is a cselekvény veszélyes minőségére reflectálni. Az adott fogalom meghatározás még más tekintetben is hibás. A szerző szeme előtt ugyanis csak azon eset lebegett, midőn a tettes a cselekmény minőségét a kellő reflexió alá venni elmulasztá s enelfogva nem ismerte veszélyesnek azt, mit veszélyosnak felismernie kellett volna. — De egészen megfeleltkezett a szerző azon esetről melyet könnyelműségből származó vétkességnek (luxuria) szoktunk nevezni, és melynek lényege abban áll, hogy a tettes a cselekmény nem akart jogsértő eredményének „bekövetkeztetését” belátta ugyan, de mivel ennek elkerülhetlenségét s szükségképp bekövetkeznie nem kell — elmaradását remélte.

Rendkívüli eszmezavart találunk, ott hol szerző a vétkeség fogalmi kellékeit taglalja; szerinte megkivántatik a vétkeség fogalmához: a) „külselekmény, b) törvényellenes cselekmény és c) oly cselekmény, melyet elkövetni nem akartunk.” Már ez megbocsáthatlan hiba! Ha a cselekményt nem akartuk elkövetni, ha tehát azt eszméletküli állapotban, vagy feltétlen kényszer hatása alatt követtük el, lehet-e akkor azt nekünk bünül felróni? — A harmadik kelléket inkább így kellett volna kifejezni: c) „megkivántatik oly bünös eredmény, melyet előidézni nem akartunk.” A cselekményt a vigyázatlanságból vétkező is követi el akaratosan, akaratán kívül csak az eredmény fekszik, — mely a cselekvényhez csatlakozott. Ezen igazságot a szerző szom elől téveszté!

A bünrészesség tanában szerző az itt-ott felületesen tárgyalatik.

A 71-ik lapon szerző azt állítja, hogy mulasztás által bünkísérletet nem lehet elkövetni, — ez mint általános szabály kifejezve bizonyos tekintetben igaz is, de nem szabad azon kivételtől megfedekezni, mely az ugy nevezett anyagi büntényekre, t. i. azon bünös tettekre vonatkozik, melyek bevégzéséhez a törvény bizonyos külső eredményt megkiván; ha ily büntényeknél a szándékos mulasztás daczára a bünös eredmény elmaradt, bünkísérlet forog fen.²⁾ Például: az anya törvénytelen gyermekének halálát akarván előidézni, szántszándékkal elmulasztja azon ápolást, mely az ujan szülött gyermek életének fentartására mulhatlanul szükséges, — a gyermek mindazonáltal, — mert a szomszédok rajta könyörültek, — életben marad. Ily esetben a gyermekölés kísérlete minden kétségen kívül áll.

A bünrészesség tanában szerző az alanyi akarat momentumát a tárgyi okozatosság elvével iparkodik összegegyeztetni. — Bünszerző szerinte az: „kinek akaratában s innen következő tevékenységében a bünselekmény (jobbán a büntény) létrejöttének elegendő oka rejlik.”³⁾ Azon ismerv,

mely e fogalom meghatározás utolsó részében foglaltatik — felette bizonytalan, mert a bünös közreműködés számos, talán legtöbb eseteiben — a bíró nem lesz képes elhatározni: vajlon kinek külműködésében rejlett a büntény létrejöttének elegendő oka? Több közreműködő személy közül némelyiknek tevékenysége első pillanatra igen jelentéktelennek látszhatnék ugyan, de tüzetesebben vizsgálva a dolgot — talán azt fogjuk találni, hogy e személy ténykedése nélkül a főtettes bünös tervét semmiképp ki nem vihette volna. Például: „A” lopni akar, „B” a szükséges álkulcsokat készíti. — Lehet-e itt komolyan állítani, hogy a bün létrejöttének elegendő oka „A”-ban rejlett?

Bünsegéd a szerző szerint az: „ki más által tervezett bünselekvény (jobbán büntény) létesítését szándékosan előmozdítja és megtestesíteni segíti.”

Ez által két jelv, — alanyi és tárgyi — van megalapítva, mely szerint a bünsegédi minőség megítélendő. Az első jelv az: hogy a segéd a büntényt nem maga tervezte légyen; a második jelv szerint pedig megkivántatik, hogy a segéd csak oly kültevékenységgel járult légyen a bünkövetéshez, mely által ő a szerző működését előmozdította, elősegítette; vagy más szavakkal mondva, kell, hogy a segéd tevékenysége szemben a szerzőével, csekélyebb tárgyi jelentőséget tüntessen fel. Minthogy azonban e két jelvnek nem kell szükségképp és mindenkor összetalálkoznia, következik, hogy a bünsegély fenébbi fogalom meghatározás nem lesz minden képzelhető esetre alkalmazható. Meglehet például, hogy a ki a büntényt maga tervezte, csekélyebb jelentőségű kültevékenységet gyakorol, mint azon másik személy, ki amannak szándékához csatlakozik. Például: „A” kilopás által fára akart szert tenni, e célból „B”-nek közreműködését vette igénybe. — Ez utóbbi a terv kivitelénél többet tett, mint „A”, kinek érdekében a lopás véghez vitetett, — tegyük hogy míg „A” csak őrt állott, addig „B” a fát székerekre rakta s azt „A” lakására szállította. Ily esetre az adott definitió nem illeszkedik; „B”-t ugyanis bünszerzőnek nem lehet tekinteni, mert a büntényt nem ő határozta el, de bünsegédnek sem, mert nem pusztá előmozdító, elősegítő működést, hanem ennél sokkal külterjesebb s jelentékenyebb tevékenységet fejtett ki.⁴⁾ A bünszövetségre nézve a szerző Szokolay hibás definitióját sajátította el. „Több személynek előre és határozottan a végetti egyesülése, hogy valamely czélba vett büntetett egymás kölcsönös segélyével elkövessenek bünszövetségnek neveztetik.” — A szerző nem vette észre, hogy e szavakkal nem a bünszövetséget (complot), hanem általán a „büntényrei közreműködést” (vagyis bünrészességet concursus ad delictum) értelmezé, s épen azért feltűnő az e fogalom meghatározásból vont következtetés is. „Az ily szövetekezés természetéből folyik, hogy a szövetezők mindegyike a czélba vett tettet akarja és saját érdekében szándékolja.” A bünszövetség lényegéből e következmény csak akkor folyik, ha annak fogalom meghatározásában azt felvesszük, hogy a szövetezők a büntényt közösen czélba vették légyen.

Midőn eddiglen a mű hiányait és fogyatkozásait rézhrehajlatlanul feltárni köteleességünknek ismertük, nem akarunk az egész felett feltétlenül pálcát törni, hanem örömet elismerjük, hogy vannak a munkának egyes részei, melyek a szerző helyesebb felfogásáról és komolyabb szorgalmáról tanuskodnak. A mű sikerültebb részei közé tartozik: a büntető jog megalapítása és a büntetőjogi elméletek megismertetése. — Helyesen meg van oldva továbbá a tárgybani tévedés s az elvítésre vonatkozó kérdés. A szerző, kie tárgyban Köstlin véleményéhez csatlakozik, találóan czáfolja meg Geib ellenkező hibás véleményét. — Igen alaposan értekezik szerző az elévülésről is csak kár, hogy ide vágó elmékedései, más fontos anyagok tárgyalása szűk keretéhez semmi arányban nem állanak.

Dr. SCHNIERER ALADÁR,
jogtanár.

K ü l ö n f é l é k .

(A magyar jogászyülés) áll. bizottságának szept. 27. tartott alakuló ülésében elnökké: Szabó Miklós; alnökké Hoffmann Pál; titkárrá Siegmund Vilmos és pénztárnokká Morlin Imre urak választattak. Együttal kiküldetett egy albizottság, mely a jogászyülés iránti érdekeltség emelése és a kérdések kitüzése tárgyában fog javaslatot tenni.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

²⁾ L. Zachariae (vom Versuche I. 42. §)

³⁾ E részben a szerző Feuerbach nézetét látszik követni.

⁴⁾ A bünszerzőségnek és bünsegélynek e két össze nem egyeztethető jelv szerinti meghatározása a tan- és kézikönyvekben nagyon elterjedt, ezt találjuk pl. A begg (Lehrb. 118. l.) Schütze (Lehrb. 155. l.) és Paulernél (b. jogtan. I. 142. §). Kizárólag a tárgyi ismerv szerint határozza meg e fogalmakat. Jarke (Handb. I. 229. l.) és legújában Geyer (Holztendorffnál II. 376.) Az alanyi ismervet juttatják érvényre Köstlin és Berner.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgynélés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelesek
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: „Ueber den Entwurf eines allgemeinen privatrechtlichen Gesetzbuches für Ungarn.“ — A nemzetközi jog történeti és tudományos fejlődése. Dr. Apáthi István egyetemi jogtanártól. — A porosz telekkönyvi és jelzálog törvény alapelvei. Zlinszky Imre, kir. táblai pót bírótól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

„Ueber den Entwurf eines allgemeinen privatrechtlichen Gesetzbuches für Ungarn.“

Magánjogi törvénykönyvi tervezetünk általános részére vonatkozólag a felirati cím alatt Behrend berlini egyet. jogtanár által szerkesztett „Zeitschrift für die Deutsche Gesetzgebung“ című folyóiratban, Schroeder bonni egyetemi jogtanártól egy rövid bíráló ismeretetés jelent meg, melyet egész terjedelmében az alábbi fordításban közlünk. *)

Magyarországban a 16. században megjelent úgynevezett „Tripartitum“ kivételével hiányzik bármilyen egységes törvénykönyv. Verböczy volt ama munkának szerzője, melynek teljes címe következőleg hangzik: „Tripartitum juris consuetudinarii regni Hungariae.“ Művét a magyar országgyűlés elfogadta és a kir. szentesítést is megnyerte, de közbejött politikai zavarok folytán az alaki érvényességéhez megkivántató pecsételés elmaradt. A gyakorlat mindazonáltal e munkát recipiálta. Egy későbbi, az 1791—91-ik években II. Lipót alatt tett codificationális kísérlet eredménytelen volt. Az időlegesen, vagyis az 1853. évben Magyarország területére is kiterjesztett oszt. polg. törvénykönyv pedig az alkotmány helyreállításakor 1861. évben ismét hatályon kívül helyeztetett. A volt igazságügyért Horvátot illeti az érdem, hogy a codificatio ügyét újból s erélyesen felkarolta. Ő a római jog pesti egyetemi tanárát dr. Hoffmann Pált bizta meg egy javaslat szerkesztésével, mely javaslatnak első része e cím alatt: „Általános magánjogi törvénykönyvnek tervezete Magyarország számára. I. Közlemény. Általános rész“ a múlt évben Pesten nyomtatva megjelent. A miniszter egy felhívást bocsátott közre e törvényjavaslatnak megírására, hogy azután 1872. évi július 1-től kezdve a javaslatnak végleges szerkesztéséhez hozzáfoghasson.

Szerző az előszavában, az általa használatba vett törvénykönyveket, melyekből a fontosabb párhuzamos helyeket mindenütt javaslatának megfelelő szakasza mellett közli, — rövid bírálat alá vonja. Igen kedvezőt-

lenül nyilatkozik a francia polgári törvénykönyvről, s ítéletének ezen elfogulatlansága annál nagyobb elismerést érdemel, mert Magyarországon létezik egy erős párt, mely a francziaság hív imadásában az üdvözölhetőség egyedöli módját, a valószínűleg legnagyobb részben csak névleg ismert „code civil“-ben keresi. Hogy a javaslatnak az oszt. polg. törvénykönyvre kiváló figyelmet kellett fordítani, azt úgy az állami, mint a szomszédi kapcsolat tevé szükségessé. Meleg elismerés szavaiban emlékszik meg szerző a porosz általános. Landrecht-ről, különösen azonban lehető szorososan csatlakozik a zürichi kanton magánjogi törvénykönyvéhez és legalább az eddig megjelent általános részben még inkább a szász királyság polg. törvénykönyvéhez. A kötelmi jog tanát illetőleg szerző nevezetesen a dresdai javaslatot (des deutschen Obligationenrechts) vonta tanácsul.

A rendszer, melyet követ, a mai nap általános használatban levő: általános rész, vagyonjog (dologbeli és kötelmi jog), családi jog és örökjog.

Az általános részben a javaslat egészen a szász polg. törv. könyv rendszerét követi. Az első fejezet szól a magánjogi szabványokról („über privatrechtliche Bestimmungen“); a második a személyekről („von den Personen“) és pedig az I. szakasz a természeti, a II. a jogi személyekről; a harmadik fejezet szól a dolgokról („von den Sachen“); a negyedik a jogokról („von den Rechten“); az ötödik a cselekvényekről („von den Handlungen“) és pedig az I. szakasz a jogügyletekről („Rechtsgeschäfte“), a II. a tilos viselkedés („rechtswidrige Handlungen“); végre a hatodik fejezet a jogok védelméről („vom Schutze der Rechte“). E hat fejezet összesen 225 átszámlált §-t tartalmaz. Szerző, munkájának e nagy terjedelmét és a tanmódos határozmányoknak német olvasó előtt feltűnő mennyiségét, melyek nézetünk szerint törvénykönyvbe nem valók, — a magyar jurisprudentia jelen állapotával mentegeti, miután ott a tudomány nem úgy mint Németországban, hogy a törvényhozásnak hathatósan előmunkált volna, hanem megfordítva a törvényhozástól várja felvirágoztatásának impulsusát; arra is hivatkozik a szerző, hogy a római jog Magyarországon nem volt recipiálva s ezért sokat kellett a törvénykönyvbe felvenni, a mi Németországban mintegy magától értetik. Ha azonban eltekintünk ezen tanmódos szabványoktól, melyek mindazonáltal a szerző részéről felhozott indokoknál fogva, bizonyos jogosultsággal birhatnak, — úgy a Hoffmann-féle javaslat teljes elismerésünket érdemli. A szabványok szabatosak, tiszták és mentek túlzott kasuistikától, a mellett tartalmilag, habár nem valami nagy eredeti-

*) Dr. Schroeder tanár ur a javaslat tartalmát egy a bonni egyetemen tanuló jogász segítségével ösmeré meg, és lapunk szerkesztőségéhez intézett szíves leveiben figyelemztetett becses bírálatának megjelenésére. Kedves kötelességet teljesítünk tehát midőn neki honi legislation érdekében tanusított fáradoalmáért s egyuttal szívélyes figyelmeért köszönetet nyilvántunk. Szerk.

ség által kiválók, de mindvégig egészségesek és mai jognézetünknek megfelelőek.

A magánjogi törvényhozás viszonyát a régibb particuláris jogokhoz, úgy szintén a szokásjog hatályát, a javaslat nyílt kérdésként tárgyalja, a meynyiben több egymással ellentétes szabványt vagylagosan (electiv) egymásután helyez. Törvények, kihirdetésük után 15-ik napon érik el joghatályukat. Annak megvizsgálása, hogy valamely törvény alkotmányszerűleg jött-e létre, a bíró feladata. A nemzetközi magánjogot érintő szabványok a mai tudomány alapján állanak.

A személyekről szóló fejezetből kiemelendők a holtta nyilvánítási szabványok. Tíz évi hirvesztéséig a holtta nyilvánítás igazoltnak veendő a nyolczvanadik életévvel, harmincz évi hirvesztéséig elégséges, tekintet nélkül bizonyos életkorra, úgy szintén három évi időköz, ha az illető halálveszélyben forgott. A holttnak nyilvánítás csupán jogvédelmet állapít meg. Az ellenbizonyítás, avagy annak igazolása, hogy az elhalálozás más időben történt, fenhagyatik. Ki abból igényt támaszt, hogy a hire vesztett egyén bizonyos időben még élt, vagy elhalt, annak az elhalálozás időpontját be kell bizonyítani, e tekintetben azonban a szász polg. törv. könyv 35 §-át követve, egy, a vélelmezendő élettartamot magában foglaló mortalitási táblázat által támogatattik. Születési és halálozási jegyzékeként külön hivatalos jegyzékek (Civilstandsregister) vezetendők; addig egyelőre az egyházi könyvek szolgáljanak azon célokra. A nagykorúság a betöltött 24. életévvel kezdődik. A rokonsági ízek számításában a római jogot követi. A jogi személyekről szóló tan, lényegében megegyez a zürichi polg. tkönyv határozataival. Azon szabványnál, hogy jogi személy vétséget nem követhet el és hogy ennél fogva mindig csak annak képviselőjére hivatott eljáróit avagy tisztviselőit terheli a felelősség (59 §.), helyesen volna egy a német birodalmi felelősségi törvénnyel (Haftpflichtgesetz) azonos szabvány alkalmazandó.

A javaslatnak további tartalmából legyen még kiemelve, hogy a 3. fejezetben az érdekebecsünek (Affektionswerth) nagyobb tekintetbe vétele lép fel, azon esetben t. i., ha az, megelőző jogügyletek által, mint reális érték lön bizonyos szerződésekből elismervé. (91. §.) A 6-ik fejezet (a jogok védelméről) oly processualis szabványok sorozatát is tartalmazza, melyek a szerző nézetétől eltérő véleményünk szerint, magánjogi törvénykönyvbe nem tartoznak.

A nemzetközi jog történeti és tudományos fejlődése.

(Vége.)

Miként fentebb kifejtettük, a nemzetközi jog egyik forrását annak tudományos művelése s a tudósok véleményei, illetőleg ezeknek tudományos művei képezik. Az ókor e tekintetben egyetlen összefüggő munkát sem mutathat fel.

A középkor moraltheológiai és jogtudósai a természet-, nemzetközi, mózesi, görög- és római, a császári és pápai jogot teljesen egybezárták. A római jog sok államra és népre kiterjesztetett, ellenben a germán jog inkább helyi és nemzeti maradt. A canoni jognak általánosabb tendenciája volt mint a rómainak, de a természetjog meghatározásában eltértek egymástól. A római jog mindenre alkalmazta a természetjogot, a mi az égből és földön élt; a canonjog a törvényt és evangéliu-

mot tekintette a természetjog alapjának, bizonyos tekintetben azonban a polgári jogot is mint isteni dolgot tárgyalta. A középkori bölcészek és jogászok, nehogy eretnekeknek tartassanak, kénytelenek voltak a scholasticus moraltheológok nézetének hódolni; a bölcészek meglegedtek Aristoteles tizenegy erkölcsével, s a jogászok mindent a császári és pápai jogra vezettek vissza. A clerus nem tűrte meg a jognak oly fejtegetését, mely érdekeivel ellenkezett, s a politikát, melyet a pápaság kizárólagos jogának tekintett, mindenkinél gyanúsította.

Ily körülmények közt, s az általános jogérzet teljes hiányában, a nemzetközi jog tudományos fejlődése haldást nem tehetett, s a középkori morálbölcselet kiképzésének mindössze az volt eredménye, hogy a jogérzet hiányának felismerésére vezetett.

Azon eseményekkel, melyek az ujkor kezdetét képezik, a nemzetközi forgalmat tárgyzó jognézetekben is lényeges változás történt, mire első sorban a vallás-életet teljesen megújító reformatio gyakorolt befolyást. A reformatio midőn a személyiségen gyökerező egyéni jogoknak, s ezekkel együtt a lelkiismeret szabadságának kiterjesztésére törekedett; midőn az államnak az egyháztól függetlenségét, a katolikusok javára is előkészíté, — a nemzetközi jog tudományos fejlődésének új lendületet adott. Ehhez járult, hogy a szellemi világ fejlődésével a geographiai látkör is tágult; a keletindiai ut, s az atlanti ocean keleti részeinek felfedezésével a tengeri kereskedés új célt nyert; a távolfekvő világ-részek terményeinek behozatalával az életszükségletek egész új sora támadt, melyek a civilizált népek életmódjában bizonyos egyformaságot szültek.

Ezen eseménydus időszakba esik azon küzdelem, melyben az önmagán alapuló modern állam, szemben a dogmaticus és feudális nézetekkel függetlenségét vitta ki. A pápaság hatalmával egyidejűleg veszté el a német római császárság universalis jellegét. Mint lassan lehulló fátyol mögött, emelkedik ki a most érintett események után, óriási nagyságában az újabb kor; az állam felől, melynek céljaiban a politika világosan felismerhető tárgyra talál, új alapfogalmak keletkeznek; a nemzetközi forgalomnak, megváltozott alapokra fektetett elmélet szerinti fejtegetésére, az első kísérletek megtételnek. E fejtegetések tárgyát majd az uralkodók igényei, majd a rabszolgaság jogosságának megállapítása képezték. Francisco Victoria ¹⁾ azért írta *Relationes theologicae de jure belli* című munkáját, hogy az új világ-rész birtokához támasztott igényeket bírálat alá vegye; Dominico Sota ²⁾ vizsgálat tárgyává tette *De justitia et jure* című munkájában a háború jog következményeit, tekintettel a legyőzött népekre, hogy az ekként nyert következtetés alapján, a rabszolgaság megengedhetőségét igazolja; ugyane tárggyal foglalkozik Francisco Suarez ³⁾ *De legibus ac Deo legis latore* című munkájában; Ayala Boldizsár ⁴⁾ a római *jus feciale* alapelveit emeli érvényre *De jure et officiis belli* című munkájában. E spanyol írók míg a keresztény foglyok irányában a rabszolgaságnak, mint a hadi fogság következményének jogosságát tagadták, azt a pogány és hitetlen népek irányában fentartják; különbséget tettek a külső ellenség és lázadók közt, mire alapul főleg a németalföldi függetlenségi harc szolgált.

A katolikus spanyol írók fentebb jelzett tendenciájával szemben, üdvös ellentétet képez azon felfogás

¹⁾ 1480—1546. Munkája legelőször 1557-ben jelent meg.

²⁾ 1494—1560.

³⁾ 1548—1617.

⁴⁾ 1548—1584. Munkájáról Grotius is dicsérőleg emlékezik meg. Proleg. §. 38.

mely a természet- s ezzel együtt a nemzetközi jog tárgyalásánál, a reformatio szellemétől lelkesített, német bölcsesek munkáiban nyilvánul.

Ez irány előharczosaiként Oldendorp János ¹⁾, Hemming Miklós ²⁾ és Winkler Benedek ³⁾ tekinthetők, habár ezek kiválóan a természetjoggal foglalkoztak, s a nemzetközi jogot csak mellesleg tárgyalták. Oldendorp ⁴⁾ a nemzetközi jognak a római jogászok által történt meghatározását critica alá véve, azt hiányosnak, félreértésekre vezetőknek találja; szerinte a nemzetközi jog alatt nem lehet mindig a természetjogot érteni; már Livius mondá, hogy a nemzetközi jog emberi jog; a természetjognak egyedüli forrása az értelem, melylyel isten az embereket megáldá. Hemming ⁵⁾ különbséget tesz a természet, nemzetközi és tételes jog közt; szerinte a nemzetközi jog az isten, vallás és biza iránti engedelmes-ségben áll. Winkler ⁶⁾ különbséget téve az isteni és emberi jog közt, az utóbbit természet- és nemzetközi jogra osztja fel; mindakettő forrását az emberi ész képezi. A nemzetközi jog az ész parancsa, mely az embereket a természetjog megtartására kötelezi; a fejedelmek is ennek uralma alatt állanak.

Mig Oldendorp, Hemming, Winkler és ezek követői Lessius, Stephani és Meiszner főleg a természetjoggal foglalkoztak, — Gentilis Alberik ⁷⁾, a természetjogot alig érintve, kizárólag a nemzetközi jogot tárgyalta. A harcujogról írt munkájában ⁸⁾ a háborút közfegyverek-keli jogos viadalnak nevezi, hol az igazság lehetlen, nincs jogos háboru; a háborunak jogosnak kell lenni, s ahhoz az emberek társadalma kívántatik; a hol ez nincs, háboruról szó nem lehet. A raklók nem viselnek háborut, mert az emberi társadalmon kívül állanak. Szól továbbá munkájában a cselről, a tiltott fegyverekről, a foglókorról, szökevényekről s ezek kiváltásáról, a men-védről, fegyverszünetről, a szolgaságról, mint a fogság következményéről, szóval mindenről, a mi a háboruval jár. Szól végre a népek szövetségeiről, s ezek megsértéséről, a nélkül azonban, hogy e tárgyakat bővebben fejtegetné. A nemzetközi jog szerinte nem az egyes népekre, hanem az egész emberiségre vonatkozik.

A reformatio idejében élt bölcsesek jognézete le-nyegileg ugyan még scholasticus, de már nem mereven

középkori; a középkori moralphilosophiából oly elemek fejlődtek ki, melyeket csak egybe kelle foglalni, hogy azok alapján új elvet lehessen felállítani. Ily elemeknek tekinthetők: a jog világos felismerése az emberi természetből, a társulási hajlam, s a jog származtatása e hajlamból. Ez elemek azonban, a helyett hogy egymással belső kapcsolathoz hozattak volna, egymás mellett maradtak; a jogászok és bölcsesek azok egységére és megjelölésére a kellő kifejezést nem bírták megtalálni. Ez egységnek Grotius Hugo ¹⁾ adott kifejezést, midőn kimondá: hogy a természetjog akkor is léteznék, ha feltennők, hogy nincs isten; ezzel a jog forrásául az emberi természetet jelölve ki, az érintett egységet elvéve emelte; e nyilatkozata őtet a természet- és nemzetközi jog teremőjévé avatta. Grotius a tengerszabadságáról írt gyakorlati munkáján kívül — *Mare liberum, seu de jure quod Batavis competit ad commercia Judicana* (1609) — melynek ellenszólvasául Seldenus János saját nemzete érdekében: *Mare clausum, sive de dominio maris libri duo*, című munkáját írta. — különösen kiemelendő: *De jure belli ac pacis* című munkája, melynek első kiadása 1625-ben jelent meg. Grotius halhatatlan munkájában különbséget tesz a változatlan, természeti és az önkéntes, tehát minden nemzetet, vagy azok egy részét illető jog közt. Főiránya volt a már létező, s egyes esetekben gyakorlott jogot, a mennyiben ez az erkölcsiiségnek megfelel, constataálni, a meg nem oldott kérdéseket pedig, általános jogelvek és tiszteletre méltó tekintélyek alapján, az erkölcsiiség követelményeinek megfelelőleg megoldani ²⁾. Mindezt azonban a nemzetközi jognak principális és éles körvonalozása nélkül teszi; így pl. a tulajdon és birtokjogot, a jogos háboru okainak fejtegetésénél tárgyalja. Grotius természetjoga inkább méltányosság mint szoros jog; az ő emberi joga még sok *jus divinum* mot foglal magában, melyet a szentírásból ³⁾ de egyszerű smind a classicus írókból ⁴⁾ vett citatiókkal illusztrál

¹⁾ Tanár volt Marburgban, született 1480. Hamburgban, meghalt 1567.

²⁾ Született a Laland szigeten 1513. meghalt 1600.

³⁾ Született Salzwedelben 1579. meghalt 1648.

⁴⁾ *Isagoge juris naturalis, gentium et civilis*. Per D. Joannem Oldendorpium. Coloniae excudebat Joannes Gymnicus. Anno 1539.

⁵⁾ *De lege naturae apodictica methodus, concinnata per Nicolaum Hemmingium. Wittenbergae. Anno 1627*. Ritka szép fametszvényekkel ékített munka.

⁶⁾ Benedicti Winklerii Soltquenensis principiorum juris libri quinque. In quibus genuina juris tam naturalis quam positivi principia et firmissima jurisprudentiae fundamenta ostenduntur, ejusdem summus finis ab oculis ponitur et divina auctoritas probatur. Lips. 1615.

⁷⁾ Született Ancona tartományban Castello di San Genesában 1551-ben. A protestans hit miatt Angliába menekült, hol 1582-ben az oxfordi jogi karnál tanár lett; meghalt ugyanott 1611. Munkái közül e helyütt kiemelendők: *De legationibus* L. III. Oxon. 1535., Hannover. 1596. és 1607.; *De jure belli commentationes* Lib. III. Oxon. 1588. Hannov. 1598. és 1612.; *De justitia bellica*, Oxon. 1590.; *Regales disputationes tres* Lond. 1605., Hannover. 1605., Alt. 1662. és Helmst. 1669.

⁸⁾ E munka grof Essexnek ajánlva 1612-ben következő címmel jelent meg: Alberici Gentilis J. C. Professoris regii de jure belli libr. III. Nunc primum in lucem editi. Ad illustrissimum Comitem Essexiae, Hannoveriae apud haeredes Guilielmi Antonii, 1612. E munka címe annyiban téves, hogy Gentilis munkájának első kiadása, mint a fentebbi jegyzetben érintve lett, 1588-ban jelent meg.

¹⁾ Grotius Hugo szül. ápril 10. 1583. Delftben. Midőn 16 éves korában Oldenbarnevelddel, a bataviai köztársaság követével, a francia udvarnál megjelent, IV. Henrik őt mint „Hollandia csodáját” mutatta be környezetének. 21 éves korában Holland, Seeland és Westfriesland főügyésze volt; hat évvel később mint Rotterdam város syndicusa, a hollandi státusos tagja lett. Viszontagságos életét, mely alatt a legnagyobb megtiszteltetésekben részesült, de fogságra is ítéltetett, Rostokban 1645. aug. 28-án végezte be.

²⁾ E munkájára, melyet az egész kereszténységnek ajánlott — *Ad principes populosque liberos orbis christiani* — alkalmat azon körülmény szolgáltatott, hogy a spanyolok Németalföld függetlenségét el akarták ugyan ismerni, de azt követelték, hogy a hollandiak az indiai kereskedésről mondjanak le. Grotius e munkájában nemzetközi szempontból védelmezi a szabad kereskedést.

³⁾ Munkája megírásának okait következőleg adja elő: *Ego cum ob eas, quas jam dixi rationes, compartissimum haberem, esse aliquod inter populos jus commune, quod et ad bella et ad bellis valeret cur de eo instituerem scriptionem causas habui multas ac graves. Videbam per christianum orbem vel barbaris gentibus pudendam bellandi licentiam: levibus aut nullis de causis ad arma procurri, quibus semel sumtis nullam jam divini nullam humani juris reverentiam, quasi uno edicto ad omnia scelera emissio furore stb. Proleg. §§. 28. 29.*

⁴⁾ *Librorum quos a Deo afflacti homines aut scripserunt aut probaverunt, auctoritate saepe utitur, cum discrimine antiquae et novae legis. Proleg. §. 48.*

⁵⁾ *Usus sum etiam ad juris hujus probationem testimoniis philosophorum, historicorum, poetarum postremo et oratorum, non quod illis indiscrete credendum sit; solent enim sectae argumento causae servire: sed quod ubi multi diversis temporibus ac locis idem pro certo affirmant, id ad causam universalem referri debeat: quae in nostris quaestionibus alia esse non potest, quam aut recta illatio ex naturae principii procedens, aut communis aliquis consensus stb. Proleg. §. 40.*

Bevezetésének bölcséleti részében, a természeti jogot az egyes emberek közti jogviszonyok végett állapítja meg, s az ekként nyert eredményt dialecticai közvetítés nélkül a nemzetközi jogra alkalmazza; ez uton azonban ép úgy, mint kora nem jutott államrendszerhez; habár a principii petitióban már az államok önállóságát emelé érvényre. Általában tanainak alapelveit nem az államban, hanem az emberi természetben keresi, melynek jogszabályai magukban felismerhetők¹⁾; a tételes jogot a hasznosságból és az egyezményekből deducálja, tehát hallgatagos szerződést tételez fel, mely a nemzetközi jogra is alkalmazható, miután szerinte az emberek minden társulatának, tehát az államoknak is saját joggal kell birniok. Grotius munkája, mely szerzőjének tudományosságáról és az államügyekbeni jártasságáról tesz tanúságot, majdnem minden európai nyelvre lefordított²⁾, s még a múlt században is a nemzetközi jog tulajdonképeni codexének tekintett.

Grotius legkitünőbb érdeméül tekinthető azon körülmény, hogy a nemzetközi jog tudományos művelésére az első impulsust adta, a nemzetközi jognak az államgyakorlatban mutatkozó egész körét önálló mai napig folyton művelt tudományáá emelvén³⁾.

Grotius különbséget tesz ugyan a természet- és tételes jog közt az emberiben, de nem az isteni jogban, tehát ez utóbbit illetőleg a középkori zavart meg nem szüntette; pedig a megkülönböztetésnek e részben is meg kell történni. Ezt tette Selden János⁴⁾, de ő is csak az isteni jogra szorítkozik, s az emberi jogot vizsgálódása tárgyává nem teszi. Csak Hobbes Tamás⁵⁾ fejti ki mindkettőt a társulási eszmével együtt. Tulzott és sokszor félreértett alapelvei azonuan, melyek minden tételes nemzetközi jog tagadásában culminálnak, kétségen felül veszélyt hozandnak a tudományra, ha azok Locke J.⁶⁾ és Cumberland Richard⁷⁾ által méltóan nem ellensúlyoztatnak.

¹⁾ Principia enim ejus juris, si modo animum recte advertas per se patent atque evidentia sunt, ferme ad modum eorum, quae sensibus externis percipimus, qui et ipsi bene conformatis sentiendi instrumentis, et si caetera necessaria adsint, non fallunt. Prol. §. 39. fine.

²⁾ Munkája hollandi nyelvre fordítottatott Harlemben 1637, jobban 1705-ben, francia nyelvre Courtin által 1537-ben, jobban Barbeyrac által jegyzetekkel ellátva, Amst. 1724.; angol nyelvre Londonban 1654., 1682. és 1715-ben, német nyelvre Schütz által 1704., később Frankfurtban 1709.; ezenkívül lefordítottatott dán és svéd nyelvekre is.

Grotius commentatorai közül kiemelendők: Felden, Graswinkel, Böckler, Tesmar, Obrecht, Osiander, Ziegler, Gronovius, Simon, Wächtler stb. Kivonatokat készítettek munkáiból: Grotius Vilmos, Kulpis G. A., Scheffer, Klenk, Vitriarius, Müller J. P.

³⁾ Hogy munkájának ez voltegyik főcélja, következő szavaiból tűnik ki: Simul et jurisprudentiam, quam antehac in muneribus pullicis, quanta potui integritate exercui, nunc quod mihi indigne e patriae tot meis laboribus ornata ejecto restabat, privatae diligentiae studio adjuvare volui. Proleg. §. 30.

⁴⁾ Selden János szül. Salvingtonban 1584. meghalt 1654. Mare clausum című munkáján kívül különösen kiemelendő a természet és nemzetközi jogról irt munkája, mely másodszor következő czim alatt jelent meg: Joannis Seldeni de jure naturali et gentium juxta disciplinam Ebreorum libri septem. Accessit huic editioni index accuratus. Cum gratia et privilegio S. C. Majestatis, Argentorati, sumptis societatis. Anno 1645. Az első kiadás 1649-ben Londonban jelent meg.

⁵⁾ Hobbes Tamás szül. Malmesburyban 1588. megh. 1679. Ide vonatkozó munkái közé tartoznak: Elementa philosophica de cive. Amstelodami 1647. és 1669.; Leviathan, sive de materia forma et potestate civitatis ecclesiasticae et civilis. Lond. 1651., és Amst. apud Joannem Blaer 1670.

⁶⁾ On civil gouvernement, összes munkáinak II. kötetében.

⁷⁾ De legibus naturalibus commentatio in qua simus refutantur elementa Hobbesii. Lond. 1672. Francziára fordította és jegyzetekkel kísérte Barbeyrac. Amst. 1744.

Azok, kik Grotius után, illetőleg ennek nyomdokain indulva, foglalkoztak a nemzetközi jog művelésével, két egymással ellenkező irányra oszlottak. Az egyik rész csak azt ismerte el jognak, mi a politikai és materialis érdekek által feltételeztetett, s szerződéses, vagy egyezmények által tényleg megállapított; a másik rész ellenben a létező intézményeket, az észjog követelményeinek hiányos alkalmazásaként tekintette, s a nemzetközi jogszabályokat annak elveiből állapította meg. Ezekhez járultak még más árnyalatok is, melyek majd a hatalmat tekintették egyedül irányadónak, majd ismét az isteni parancsolatokat vették a nemzetközi viszonyok alapjául. Az ethikai irány legtekintélyesebb képviselői Puffendorf Sámuel¹⁾ és Tomasius Keresztély²⁾ voltak; mindakettőnek azonban az volt hibája, hogy oly nemzetközi jogot állítottak fel, mely valójában nem létezett. Így Puffendorf a tételes nemzetközi jog formalis lételet tagadta, a követek és hadviselésre vonatkozó nemzetközi szokásokat önkényűeknek, az e részben keletkezett szerződéseket pedig ideigleneseknek tartotta.

Inkább a tételes jog és a szerződések szempontjából, de kellő tekintettel a természeti jog követelményeire, irták munkáikat Zuchaus Richard³⁾, Textor W.⁴⁾, továbbá Glafey Ad. Frigý.⁵⁾, kik a természetjog tételeit az újabb történelemből meritett példákkal iparkodtak megvilágítani. Zuchaus irányát követve és Grotius nyomdokain Wolf Keresztély Frigyes⁶⁾ rendszeres és világos munkát irt a nemzetközi jogról, anélkül azonban, hogy a tételes jogra kellő figyelemmel lett volna. Wolf munkája latin nyelven, tehát tudományosan levén írva, nem nyert oly elterjedést, mint annak gyenge fordítása és népszerűsítése Vattel Imre⁷⁾ által, ki e munkája által,

¹⁾ Puffendorf Sámuel szül. Chemnitzben Szászországban 1632., meghalt 1694. Munkái következők: Elementa juris naturae method. mathematica Lugd. Bat. 1660.; Jus nature et gentium. Lond. 1672.; bővítve a negyedik részszel Frankfurt. 1684. Ez utóbbi kiadás hatszor jelent meg, s német, angol, olasz és francia nyelvekre lefordítottatott; az utóbbi nyelvre Jean Barbeyrac által avec des remarques. Amst. 1706., 1712., 1734.; Párisban 1713., 1715.; Baselben 1732., 1759., 1771.

²⁾ Thomasius Keresztély szül. Lipszében 1655., meghalt 1728. Számos értekezésen kívül következő nevezetes munkákat irta: Institutionum jurisprudentiae divinae libri tres, in quibus fundamenta juris naturalis secundum hypotheses illustris Puffendorffii perspicue demonstrantur et ab objectionibus dissentientium liberantur, fundamenta itidem juris divini positivi universalis primum a jure naturali distincte secernuntur et explicantur. Halae, Magd. 1730. Fundamenta juris naturae et gentium ex sensu communi deducta, in quibus ubique secernuntur principia honesti, justici ac decori, cum adjuncta emendatione ad ista fundamenta institutionum jurisprudentiae divinae. Halae et Lipsiae 1705.

³⁾ Juris et judicii fecialis, seu juris inter Gentes et quaestionum de eo explicatio. Oxon. 1659.; Lugd. Bat. 1654.; Hagae 1659., 1759. s Moguntiae, 1661.

⁴⁾ Synopsis juris gentium. Basel 1680.

⁵⁾ Vernunft und Völkerrecht. Frankfurt 1723., 1746.; ugyanannak nemzetközi joga bővítve, Nürnberg, Frankfurt u. Leipzig 1752.

⁶⁾ Wolf K. Fr. szül. Breslauban 1679. megh. 1745. Munkái: Institutiones juris naturae et gentium. Hal. 1750., 1754. Német és francia fordításai következő czimek alatt jelentek meg: Chr. Joh. v. Wolfs Grundsätze des Natur- und Völkerrechts. Halle, 1754. 1769. Institutions du droit de la nature et des gens. Traduit du latin de Mr. Wolf avec des notes par Elle Luzac ac Leide 1772.; Jus gentium methodo scientifica pertractatum. Hal. 1749. E munkából egy francia kivonat következő czim alatt jelent meg: Principes du droit de la nature et des gens; extrait du grand ouvrage de Mr. de Wolf par Mr. Formey à Amsterd. 1758.

⁷⁾ Le droit des gens, ou principes de la loi naturelle appliqués à la conduite et aux affaires des nations et des souverains; par Emer. de Vattel à Londres (Neuchatel) 1758. et à Leide

mely valódi belértéssel nem bírt, az újabb korig elsőrendű tekintélyé emelkedett. Kevésbé jelentékenyek Bourlamaqui J. J.⁸⁾ és Rayneval Gerard⁹⁾ munkái, melyek a nemzetközi jogot, mint a természeti jog alkalmazását, tárgyalják.

Kant Immanuel az örök békét mint elérhetlen ideált tekintti, s azt lehetségesnek csak azon feltétel alatt tartja, ha a nemzetek republikailag szabadok lennének, egymással foederatív alkotmány által összeköttetésbe hozatnának, és sem állandó hadsereget, sem beavatkozást, sem államadósságot, sem végre a szabad országok és szabad néptörzsek közt területi viszályokat nem tűrnének. Kant és Fichte a nemzetközi jogot nem az állam és az államok jogára, hanem az általános népjogra állapítják. Hegel Frigyes a tiszta individualismuson felül emelkedve, a harczjogot az állam objectiv jogából indokolja.

A tételes nemzetközi jog sikeres mivelése, valódi forrásainak felismerésével, kezdődik. A nemzetközi jog forrásait főleg az államszerződések és egyéb közokiratok képezvén, annak valódi mivelését azok kezdték meg, kiknek a nemzetközi szerződések gyűjtésében, a kezdői szerep jutott. Azonban, mit e részben Leibnitz megkezdett, s mások sikeresen folytattak, csak anyaggyűjtés maradt, míg azt Moser J. J., habár az általános nemzetközi jogtól nagyon is elválasztva, rendszerbe önteni meg nem kísértette. Moser a történelem és gyakorlat szempontjából, de egyszersmind Bynkershoeck Kornél¹⁾ nyomán tárgyalja a nemzetközi jogot, öreg korában írván meg tételes nemzetközi jogát²⁾, mely alapjául szolgált Martens G. F., Günther G. K.³⁾, Saalfeld F.⁴⁾, Schmalz

1758. Párisban 1838. jegyzetekkel de Chambrier d'Orleires, Gf. Hautrive és Pirheiro-Ferreira; 1863. par Pradière Fodore. Németre fordította Schulin J. P. Frankfurt u. Leipzig 1760.; angolra Chitty J. követtekező cím alatt: Vattel: the law of nations 1834. 6. kiad. 1844.

⁸⁾ Principes du droit de la nature et des gens, par J. J. Bourlamaqui; avec la suite du droit de la nature, augmenté par M. de Felice à Yverdon 1766—1768. Újabb kiadása: Droit de la nature et des gens par J. J. Bourlamaqui. Nouv. edit revue par M. Dupin. Paris 1820. 1821. Kivonatát képezi a következő munka: Leçons de droit de la nature et des gens, par M. de Felice Yverdon 1769.

⁹⁾ Institutions du droit de la nature et des gens, par Gerard de Rayneval à Paris, 1803.

¹⁾ Quaestium juris publici libri duo. Lugd. Bat. 1734.; másod. kiad. 1772. Összes munkáit előszóval ellátva kiadta Vicat Phil. Lausanne (Coloniae All.) 1762.

²⁾ Moser Jan. Jakab munkái időrendben következők: Anfangsgründe der Wissenschaft von der heutigen Staatsverfassung von Europa und dem unter den europäischen Potenzen üblichen Völker- und allg. Staatsrecht, Tübingen, 1732. Entwurf einer Einleitung zu dem allerneuesten Völkerrecht in Kriegs- und Friedenszeiten, 1736.; Grundsätze des jetzt üblichen europäischen Völkerrechts in Friedenszeiten. Hanau 1750.; újabb kiadás Frankfurt 1763. Nürnberg 1777.; Grundsätze des jetzt üblichen europ. Völkerrechts in Kriegszeiten, 1752.; Erste Grundlehren des jetzigen europ. Völkerrechts. Nürnberg, 1778. Agg korában kezdte meg kimerítő munkáját: Versuch des neuesten europ. Völkerrechts, vornehmlich aus Staatshandlungen seit 1740., melynek X-ik kötetét 1780-ban fejezte be. Ehhez járultak még: Beiträge zu dem neuesten europ. Völkerrecht in Friedenszeiten, 1777—1780-ig öt kötet; Beiträge zu dem neuesten europ. Völkerrecht in Kriegszeiten, melyből 1779-től 1781-ig három kötet jelent meg; de a halál meggátolta a fáradságtól őreget e munkája befejezésében, mely kétségen kívül sok becses dolgot tartalmaz.

³⁾ Günther: Europ. Völkerrecht in Friedenszeiten, Altenburg 1783.

⁴⁾ Grundriss eines Systems des europ. Völkerrechts. Götting. 1809. Handbuch d. posit. Völkerrechts. Götting. 1822. és Tübingen 1833.

Th. A. H.⁵⁾, Klüber J. L., Schmelzing⁶⁾, Pölitz⁷⁾ és Zachariä K. S. rendszeres munkáinak. A legkitünőbb munkákat Martens¹⁾ és Klübert²⁾ írták, kik a nemzetközi jogot sok szellemmel tárgyalják, anélkül, hogy mindenben következtetések lennének. A bölcséleti nemzetközi jogra keveset ügyelve, nem képesek pozitív tételeiket magasabb elvekből indokolni. Sokkal terjedelmesebb Wheaton Henrik északamerikai követ munkája³⁾, ki egészben véve tényleges és gyakorlati szempontból indul ki ugyan, de a nemzetközi jogot, mint azon jogszabályok összegét tünteti fel, melyek a független államok társulatának természetéből következnek és ezek kölcsönös érintkezéseit megállapítják.

Mig Bentham Jeromos kicsi, de szellemes munkájában⁴⁾, a nemzetközi jogot éles kritikával kizárólag a hasznossági elvre s az államok kölcsönös érdekeire állapítja, — Heffter A. W.⁵⁾ tisztán jogi szempontból tárgyalja a nemzetközi jogot s munkájában, mely alakjára s tartalmára nézve a legkitünőbb tankönyvek közé tartozik, a gyakorlat igényekre is kellő tekintetet fordít. Heffter a jogban általában a személyek külső szabadságát, a nemzetközi jogban pedig az államoknak szabad és közös egyetértésből eredő akarat nyilvánítását ismeri fel; szerinte a nemzetek egymással érintkezéseikben a közös jog alól magukat fel nem oldhatják, ha saját léteüket és viszonyaikat a többiekkel megsemmisíteni, vagy veszélyeztetni nem akarják. Heffter felfogása, a mennyiben a nemzetközi jognak egyik fő részét emeli ki, teljesen jogosult. Azonban, ha a közös akarat jogokat létesíthet, azokat meg is szüntetheti; ez esetben azonban a nemzetközi jog, bármily kívánatosnak és szükségesnek mutatkozzék is az, mindössze csak önkényes jog volna. A nemzetközi jog azonban ily ingtag alapon nem nyugodhat, annak alapelveitől a világforgalom lehetősége van feltételezve, mely nélkül haladás nem képzelhető.

Végre nem lehet említetlenül hagyni dr. Bluntschli J. C. heidelbergi tanár legújabb munkáját: Das moderne

⁵⁾ Das europ. Völkerrecht. Berlin 1817., olaszul 1821., francziául 1823.

⁶⁾ Syst. Grundr. des pract. europ. Völkerrechts, Rudolst. 1818. Lehrbuch des europäischen Völkerrechts. Altenb. 1821.

⁷⁾ Pract. europäische Völkerrecht; Diplomatie u. Staatspraxis. Leipzig, 1824.

¹⁾ Primae liniae juris gentium europ. practici. Goettingen 1786.; Précis du droit des gens moderne de l'Europe fondé sur les traités et l'usage, à Göttingue, 1789, a második kiadás következő kiegészítéssel jelent meg: pour servir d'introduction à un cours politique et diplomatique. Gazdagon de félszenen commentálva Pirheiro-Ferreira (portugalli volt miniszter) által Paris, 1831. Vergé által commentálva 1858. és 1864. Az első kiadás angol nyelven következő cím alatt jelent meg: Summary of the law of Nations ect. translated from the french by Villiam Cobbet. Philadelphia, 1795. Einleitung in das polit. europ. Völkerrecht auf Verträge und Herkommen gegründet. Gött. 1795.

²⁾ Droit des gens moderne de l'Europe, avec un supplement contenant une Bibliothec choisie du droit des gens. Stuttgart, 1819.; Das europ. Völkerrecht. Stuttgart, 1821. Másod. kiad. Morstadtól. Schaffhausen, 1851.

³⁾ Elements of intern. Law. Lond., 1836., 8. kiad. Boston, 1866.; jegyzetekkel Lawrence-tól. Bost. Lond. 1863.; franczia kiadásban Lipce 1847.: negyed. kiad. ugyanott 1864. Histoire des progrès du droit des gens en Europe et en Amerique depuis la paix de Westphalie jusqu'à nos jours, negyedik kiadás. Lipce 1865. E két munkát egybefoglalta Lawrance W. B.: Commentaire sur les elements du droit international et sur l'histoire des progrès du droit des gens de H. Wheaton. Loipz. 1868.

⁴⁾ Principles of international law, összes munkáinak VIII. kötetében. Collected by Bowring. London, 1839.

⁵⁾ Das europäische Völkerrecht der Gegenwart, auf den bisherigen Grundlagen. Ötödik kiadás. Berlin, 1867.

Völkerrecht der civilisirten Staaten, als Rechtsbuch dargestellt, melyben a nemzetközi jogot törvénykönyv alakjában tárgyalva, annak szabályait Lieber Ferencz new-yorki tanár példájára, codificálni megkísérettette.

Dr. APÁTHI ISTVÁN,
egyetemi tanár.

A porosz telekkönyvi és jelzálog törvény alapelvei.

(Kiadott 1872. évi május 5-én életbelép 1872. évi okt. 1-én.)

I.

Az előttünk fekvő törvény, az európai újabb törvények között kiváló fontossággal bír; mert az ingatlanokra vonatkozó dologbeli jogokat egészen új alapelvekre fekteti; és azokat következetesen keresztül is viszi.

A telekkönyvi rendszer meghonosítása körül Poroszországot már eredetileg is kiváló érdem illeti; mert oly időben midőn a római jog cultusa virágjában dislett, midőn annak elveitől való eltérés a tudomány elleni merényletnek tekintett, a tulajdon és jelzálog jog nyilvánartatása végett a telekkönyvi rendszert meghonosította.

Már I. Frigyes és fia Frigyes Vilmos felismervén, hogy a római jog titkos jelzálogi intézménye a kor s a mindinkább előtérbe lépni kezdett nemzetgazdászati igényeivel homlokegyenes ellentétben áll, e bajon segíteni igyekeztek s erre nézve, a régi német „Auflassung“ s ezzel kapcsolatban kifejlett földbirtok és hitelkönyvi intézmény felé — melyet a római jog helyéből kiszorított, s csak tartományuk keleti részeiben s némely nagyobb városokban, de rendszertelenül, s úgy szólván lappangva s a tudományos világ által megvetve, állott fen — irányolt figyelmük.

Frigyes Vilmos ezen alapelvek szerint készíttette el azon törvényjavaslatot, mely 1722. évi febr. hó 4-én „Allgemeine Hypotheken und Concurs-Ordnung“ név alatt életbelépett, s mely szerint minden tulajdonos birtokának jogcímét kimutatni, s annak alapján birtokát telekkönyvileg nevére íratni tartozott; mert ennek megtörténte előtt arra zálogjogot nem engedhetett, továbbá a nyilvános jelzálogok érvénye azok telekkönyvi bejegyzésétől tétetett függővé.

E törvény üdvös hatását nem téveszthette el, s a nagy király által adott példa a többi német államokban is követésre talált, minek folytán nagy Fridrik e rendszert tökéletesítve 1750. évben Sileziában újabb alakban életbeléptette. Ezen új törvény alapján készült azután az 1783. évi december 10 ki telekkönyvi rendtartás, mely az 1794. évben életbeléptetett polgári törvénykönyv (Landrecht) behozatala után, ehhez idomítva, Poroszországban eddigelő érvénnyel birt.

E törvény célja volt:

a) hogy a birtok időnkénti tulajdonosa, tulajdonjogának czíme és a birtok vételára abból kitűnjék;

b) minden korlátolások és állandó dologbeli terhek (Real-Lasten) bejegyeztessenek;

c) minden tartozások, melyekre zálogjog engedélyeztetik, s oly dologbeli terhek, melyek csak ideiglenes jeleggel bírnak, külön rovatokban nyilvánartassanak.

Ezen elvek voltak az ingatlanokra vonatkozó dologbeli jogoknak, a telekkönyvi rendszer igényei szerint szükséges átalakításának első megindító, ezek szivárogtak át a többi német államokba is, melyek — habár legnagyobb részben a római jog érvényét fentartották — legalább a jelzálog rendszert, akként, hogy a zálogjog érvényét a bevezetéstől tették függővé, elfogadták.

A porosz telekkönyvi rendszer, mely számos évek során át, nemcsak kielégített minden igényt, hanem más államoknak is mintául szolgált, e század második felében rohamosan haladó események, s ezek által az anyagi igényekre nézve előidézett változások, s ebből fejlődött követelményekkel szemben többé helyt nem állhatott. — Már 1848. évben történt erre kezdeményezés, egy jelzálog törvényjavaslat elkészítése által, melynek előszavában a jogossági alapelv, mint felesleges munkát okozó mellőzendőnek jelentetett ki. A javaslat azonban a törvényhozás elé sem került, s a régi telekkönyvi törvény, időnként a felmerülő szükséghez képest kiadott rendeletekkel módosítva és bővítve hatályban maradt.

A kormány azonban a gyökeres reform szükséges voltát belátván 1864. évben a telekkönyvi rendszer s az ezzel kapcsolatban álló dologbeli jogok reformja tárgyában törvényjavaslatot terjesztett elő, mely azonban az igényeket ki nem elégítvén, 1869. évben terjesztett elő azon új javaslat, melynek nyomán — a jelen sorok folytán megismertetendő — törvény készült, mely 1872-dik évi május 5-én adatott ki s október 1. lépett hatályba.

E törvény alapelveinek megismertetése előtt, legyen szabad röviden előre bocsátani azon alapelveket, melyek ez idő szerint a telekkönyvi rendszerek alapjait képezik, hogy így azokkal e törvény elveit párhuzamba állítva, legyen feltűntethető azon különbség, mely e törvény s az eddig uralgó általános elvek között felmerül, s melyből kitűnend a valódi reform, mely a törvényben a kor követelményeisértént következetesen keresztül vive, valószínűleg utat tőrend a telekkönyvi rendszer átalakítására Európában többi államaiban is.

II.

A németországi nyilvankönyvi törvények két egymástól alapjukban lényegesen eltérő rendszerre oszthatók fel. Jeleül:

a) A telekkönyvi rendszerre, mely szerint minden az ingatlanra vonatkozó dologbeli jog, vagy legalább a tulajdonjog megszerzésére telekkönyvi bejegyzés igényeltetik;

b) a jelzálog rendszerre, mely szerint az ingatlan tulajdonosa nyilvántartatik — ugyan, ez azonban csak az ellene szerzendő jelzálogok érdekében történik vagyis a tulajdonosként bejegyzett fél terhére bekeblezett zálogjog, legyen bár a bejegyzett egyén vagy más a birtok valódi tulajdonosa, feltétlenül érvényesíthető, maga a tulajdonjog azonban a bejegyzés által meg nem szereztetik, sőt a bejegyzés — magában véve — annak bizonyítékául sem szolgál.

A két rendszer közötti elsőbbség előttünk, kik mióta nyilvankönyvi intézménnyel bírnak, a telekkönyvi rendszer előnyeit ismerni tanultuk, kérdés tárgya is alig lehet, s feltűnőnek látszik, hogy az még kérdésessé is tétethetik, pedig vannak a jelzálog rendszernek — mely legtekélyesebben Bajorországban van keresztülvive — számos hívei, kik a harmadik német joggyűlésen a nyilvankönyvi reform tárgyában beadott indítványok tárgyalása alkalmával, ezen rendszer mellett sikra is szállottak, de ott is tetemes kisebbségben maradtak, s nagy többséggel a következetesen keresztül vitt telekkönyvi rendszer ismertetett el egyedül czélszerűnek.

A jelzálogi rendszer hívei nem tudnak persze kibékülni azon változással, mely a telekkönyvi rendszer által a tulajdonjog egész elméletére származik, s jogi lehetetlenségnek tartják a tényleges birtokba adás nélküli tulajdonszerzést, melynél fogva a jog és tény egymással ellentétbe állhatnak.

Ezen nézet a porosz polgári törvény szerkesztőivel is fenforgott; mert habár a porosz régi telekkönyvi törvény határozottan megkivánta a dologbeli jogok bejegyzését, s arra a jogszerezőket pénzbüntetés terhe alatt is kötelezte, a „Landrecht“ megkivánta a szerzésre érvényes jogcím kimutatásán kívül a birtok tetteles átadását is, mely törvény a porosz legfőbb tszék által oda magyaráztatott, hogy a tulajdonjog tulajdonképen az átadás által szerzetetik, és oly esetben, midőn a tényleges átadása telekkönyvi állapottal ellentétben áll, nem a telekkönyvbe bejegyzett fél, hanem az tekintendő tulajdonosnak, kinek az tényleg átadott. — Tehát a telekkönyvi rendszer elvben ugyan fenállott, de a hozzá csatolt mellékintézkedések által, főleg a tulajdonszerzésre vonatkozólag, alapjában sértetett meg.

Hogy e viszás helyzet a tulajdonjog biztonságára nézve, hátrányos következményeket szült, bővebb indokolást sem igényel, s az ezek folytán származott szomorú példák indították kiválólag a javaslat készítőit — mint a törvény indokolásában (32. lap) kifejtik — arra, hogy határozottan a telekkönyvi rendszert fogadják el.

Jóllehet a javaslat ezen határozott és következetes intézkedése a porosz jogtudósok többjében aggályokat keltett, kik a tényleges átadás nélküli tulajdonszerzéssel kibékülni nem bírtak,¹⁾ a törvényhozás hű maradt a javaslat elveihöz, s kétség-

¹⁾ Így Ziebarth (Reform des Grundbuchsrechtes. Halle 1870.) főleg abban talál nehézséget, hogy a tulajdonjog lényege ezáltal megsérteszik, mert tényleges uralom nélkül szerzetetik tulajdonjog; s azért véleménye szerint, a tulajdonjog csak akkor volna bejegyzendő, ha a szerződő felek, ez iránti akarataikat oly határozott hozzáadással nyilvánítták, hogy a birtok tényleges átadása már megtörtént. — Részen hasonló aggodalmi vannak Bähr-nek (Die preussischen Gesetzentwürfe über Rechte an Grundvermögen. Jena 1870.), ki a tulajdonjognak, tetteles birtok nélküli átruházásában szintén nehézségeket, s abban, hogy az, ki valamely dologgal

kívül helyesen is; a könyveink megfelelő nyilvánkönyvi rendszer csak is ez alapsülhet, mert — mint igen találóan mondja Berger²⁾ — a csnak megfelelő telekkönyvek, nem pusztá bizonyítékai a bejelt jogoknak; hanem maga telekkönyv tere a jogi tények melyek csak is az ebbe történt bejegyzés által, s másutt sem nyilvánulnak a telekkönyvi joguk, létüket csak a bejés után nyerik s csak a kitörles által enyésznek el.

Ezen elv fogadato általán az újabb törvényhozások által³⁾ határozottan állta ezt orosz törvény is; mely szerint a tulajdonjog csak telekkönyvbejegyzés által szerezhető (1. §.) az ingatlanokra utkozó és dologbeli jogok harmadik személyek ellen rendelt csak akkor érvényesíthetők, ha a telekkönyvbe bejegyzettek (12.) a jelzálogjog (Hypothec) és birtokteher (Grunds) csak telekkönyvi bejegyzés által származik. (18. §.)

„Első alapelve a fenfor porosz törvénynek, hogy az a telekkönyvi rendszer alapjárain fektetve, s a telekkönyvi bejegyzés minden az ingatlanokra vonatkozó dologbeli jogok megszerzésének, rendszerint egyedüli módja.“

ZLINSZKI IMRE,
kir. táblai pótbíró.

(Folyt. kö)

Váltó-jogvet.

K. M. beperelt. G.-t a sopni k. bíróság előtt 56 ft miatt egy még érvény váltó alapjául peres a tárgyaláskor tagadta a követelés valóságát és fallását, különösen pedig a pénzösszeg leolvasás felperes a váon kívül más bizonyítékot nem hozván fel, arásbíróóság kesetével ítéletileg elutasította.

Erre K. M. ugn azon váltólapján pert indított a soproni kir. törvényszék előtt, a tárgyalás alkalmával alperes a járásbíróóság által kott elutasítóteletet hiteles másolatban becsatolván, azon kgrással élt, hogy ezen peres ügy fölött a járásbíróóság már émlges ítélet hozott, hogy tehát már ítélt dologgá vált tagadta a követelésnek fenállását; a tszék ezen kifogást tekintve nem vette, nem elmarasztalta alperest a kereseti követelés megfizetésében mivel alperes aláírásának valódiságát tagadta nem vette.

Alperes ezen vztést felebbezén a kir. tábla az elsőbíró-sági végzésnek megváltoztatása mlett felperest keresetével elutasította azon ítkből, miszent felperes az által, hogy váltókövetelését elsőben a soproni kir. járásbíróásnál beperelte, váltójogairól ként lemondott és azokat többé igénybe nem veheti.

Ezen végzést felebbezte felpes és a magyar kir. Curia a másodbíró-sági vég megváltoztatása mellett az elsőbíró-sági végzést indokainál va helyben hagyta.

Talán eléggé érdekes ezen öviden előadott jogeset a fölötti elmékedésre valjon ugyanon követelést több elsőfolyamodúsu bíróság ott lehet-e beprelni?

X+Y.
h. ügyvéd.

Lapszene.

Az „Ellenőr“ 15. ki szrában dr. Medve Kálmán reflectál a P. L. azo hirhede cikkre, melyben a jogászgyűlést ledorongolta, de „kímásnak vrtás, maga esik bele“. — A jogászgyűlés áll. böttségének jótését olvasva, azt hinné az ártatlan vidéki emlr — ugymon ezikkiró, hogy azon urak, kik említett jelenté készítették jóra való őszinte emberek

nem rendelkezik, sőt azok más lehet jog birtokában, tulajdonos lehessen, jogi ellenmondást lát elismeri azon a rendszer előnyeit s saukséges voltát, azért azt általában elfogadja, csak a részletekre lép fel külön javaslatlalt.

²⁾ Kritische Berage zur Thee des osterr. Privatrechts. Wien, 1856. 166. l.

³⁾ Így az oszt. ptkönyv 44. 451. 481. §-ai a zürichi 532. 691. 791. a szász 27. 387. §. (e törvény szerint a dologbeli szorgalom érvényéhez a bejegyzés azonban nem vántatik) a bajor javaslat 56. §. stb.

ugyan, de bizonyára az igazságügyminiszteriumnak, vagy általában véve a kormánynak az emberei, mert hiszen igaz, hogy megmondtak egyetmást őszintén a magyar igazságügyminiszterium működését, s a magyar igazságügy állását illetőleg, de egész nyíltsággal kitárni mind azt, amit obajtottak volna, — egész erélyvel, és a dolog állásához méltó éles színekkel festeni a magyar igazságügy szomorú állapotát — még sem merték ezen jó urak, félvén attól, hogy majd ők is meg fognak szlavytáltatni.

És ime, mindemellett a jó „Pester Lloyd“ neki rohan ezen jelentésnek, jöllehet neki mint a kereskedelmi, és így az igazságszolgáltatást legnagyobb részben használó osztály közlönyének fő-fő kötelessége lenne az igazságügyminiszteriumot napról napra zaklatni a helyes reformokért, s mindannyiszor felszólalni, a hányszor csak azt látja, hogy a magyar igazságszolgáltatás állapota nem hogy javulna, de sőt inkább hanyatlak.

Azt mondja ugyan a Lloyd, hogy hiszen ő sem látja rózsaszínben az igazságszolgáltatást, csak azt nem helyesli, hogy az állandó bizottság nem indokolta jelentését, minthogy t. i. ily módon csak politizált, holott neki, mint tudományos értekezletnek argumentizálni kellett volna, s hogy a jogászgyűlés mért nem tiltakozott ezen jelentés ellen, mely szerint semmi egyéb, mint minden eszme nélküli politikai philippica.

Hogy már ezen jelentés mennyire felel, vagy nem felel meg az állandó bizottság alapszabályszerű kötelességének, azt én vitatni nem akarom, e részben védje magát a bizottság; de azt nem hallgathatom el, hogy ha a magas igazságügyminiszteriumnak, illetőleg az ott szereplő férfiaknak szabad politizálniok, ha ezen jó urak a helyett, hogy az ország drága pénzéért hivatali kötelességükhöz képest a magyar igazságügy alapos átalakításán fáradoznak, — közjogi kérdések, s tudja isten minő reájuk nem tartozó dolgok meddő vitatásával pazarolják a drága időt, — ugyan miként lehet rosz néven vonni a magyar jogászgyűlésnek, mint a mely naponta érzi a súlyát annak, hogy az igazságügyminiszterium sokkal, de sokkal többet foglalkozik a politizálással, mint az igazságügy alapos tanulmányozásával és átalakításával. — Igen is tisztelt miniszterium, és t. Lloyd ur, ez nyíltan kimerem mondani, s azt hiszem, hogy nagyobb igazságot mondok az igazságügyminiszterium elleni ezen vádammal, mint mondott a Lloyd akkor, midőn a jogászgyűlést politikai clubb-nak, az évi jelentést philippicának nevezte, s nem áttallotta a magyar jogászgyűlést német nyelven szerkesztett lapjában az egész világ előtt compromittálni. — Lehet ugyan, hogy a jó Lloyd ur a „hivatott körök“ iránti nagy tiszteletből el sem olvasta ezen cikket; s ezen szép megtisztoltetés csak azon magas állásu kis urnak tulajdonítható, a ki 1866-ban „Törvényszéki csarnok“ hasábjain a felett értekezett egyvnehány emészthetlen cikkekben, hogy a hatalom jog-e? s a ki 1872-ben ugy látszik, hogy nagyon is érzi, és gyakorolja annak az ellenkezőjét, a mit 1866-ban tagadott, hogy t. i. a hatalom jog volna, — a mennyiben az általa nem tudom miként kiérdemelt hatalmat nemcsak arra használja fel, hogy a jogászgyűlést ledorongolja, s a nagyvilág előtt compromittálja, hanem arra is, hogy a hatalom puha és kényelmes székén és holmi közjogi és nemzetiégi kérdések vitatásával töltse idejét, a helyett, hogy a folyó év elején készített letéti rendeletéhez készítené isten kegyelméből a 6-ik pótrrendeletet vagy komolyan szólva teljesíteni hivatali kötelességét.

Ezen kitérés talán személyeskedésnek, talán illetlennek látszik a t. közönség előtt, de engedelmet kérek, ez a dologra tartozik, s hogy nem személyeskedés, az kitűnik onnan, hogy én a kérdéses kis urral soha életemben sem beszéltem, és a világon semmi okom nincs ellene személyeskedni, s csak is egyedül az bánt, miszerint ezen ur igen hamar elfelejtette, hogy a hatalom teljességgel nem jog, és hogy mindennap nem jut eszébe, miszerint azon hatalom, melyet ő kezében tart, nagyon is csak kötelesség, ha t. i. az ember hivatali állásának lelkiismeretesen megfelelni akar.

Hogy már a személyes kérdést egészen mellőzzem, s átérjek a jogászgyűlés évi jelentésére, ugyan kérdem a hivatott köröket, és a t. Lloyd urat is, mit értenek az alatt, hogy az állandó bizottságnak nemcsak gáncsolnia, hanem okadatolnia is kellett volna?

Hiszen ha azt kívánnak a most nevezettek, hogy a jogászgyűlés állandó bizottsága mindazon mulasztásokat felsorolja, melyek az igazságügyminiszteriumot terhelik, s ezekre nézve tüzetes véleményt mondjon, — hogy továbbá mind azon intézkedéseket részleteken bonozkás alá vegye, s azokat elméleti és gyakorlati szempontból megbírálja, melyeket a miniszterium ez ideig életbeléptetett, ez esetben a szó szoros értelmében állan-

dóva kellene válnia a bizottságnak, s dolgoznia egyik jogászyűléstől a másikig, még pedig éjjel nappal.

Avagy miként hiszik a hivatott körök és a Lloyd ur, hogy csak magára a polgári törv. rendtartásra nézve egy ilyen évi jelentésben kellőleg indokolt véleményt lehessen adni? holott annak csak az én ügykörömben felmerült hiányairól egy egész könyvet lehetne írni. — De tovább menve, s elővéve pl. a nagyszerű bírósági szervezést, lehetett és kellett e felett is részletesen s tudományosan vitatkozni? holott az egész ország, és az itt igazságszolgáltatást kereső külföld is nagyon jól tudja, hogy mióta a királyi bíróságok felállítvák, a hátralékok halmaza óriásira növekedett, hogy van eset rá, miszerint az áprilban beadott semmiségi panasz egy elsőrendű törvényszék által szeptember végén küldetik fel, hogy váltóperbeli felebbezések hónapokon át hevernek folterjesztetlenül s miért? — mert az igazságügyminiszterium egy pár irnok fizetését akarja meggazdálkodni akkor, midőn ezeket ad saját tanácsosainak, s elnézi, hogy azok a szakmájukhoz tartozó törvényjavaslatok kidolgozása helyett meddő politikai vitákkal töltik az időt.

K ü l ö n f é l é k.

(Bebel) az ismert nevű social-demokratának felségsértés miatt 9 havi fogságra és képviselői mandátuma elvesztésére történt elítéltetését a dresdai főtörvényszék helybenhagyta. Bebel fogsági büntetését Zwickaiban fogja kiállani, az elítéltetése által megürit képviselői állás pedig pótválasztás után fog betöltetni.

(A porosz egyház-politikai kérdések) megoldása tárgyában a kamra elé több törvényjavaslat fog terjesztetni. Az előkészített fontosabb javaslatok következők. Törvényjavaslat az egyházi hatalommal való visszaélés ellen; ez a papságot minden esetben felelőssé teszi, midőn egyházi intézkedések a magánember polgári becsületét sértik, vagy a polgári jogok szabad gyakorlásai pressió alá van vetve, vagy az államtörvény közvetve vagy közvetlenül megsértetik. Ezt kiegészíti egy másik javaslat, mely a főpapság fegyelmi jogát az alsó clerussal szemben szabályozza. Egy másik javaslat azon képességeket állapítja meg, melyekkel minden papnak alkalmazásba léptekor birnia kell.

Azután az egyházból való kilépés is törvény útján rendeztetik. Mihelyt valaki eddigi egyházból kilép, annak terhehez járulni többé nem köteles. Az egyházi vagyon kezelése az állam felügyelete alá helyeztetik s a kormánynak joga lesz megvizsgálni, valjon az egyes alapítványok jövedelmei valóban az alapítók által kitűzött célokra fordítatnak-e vagy nem? Hogy mindezen törvények gyakorlati megvalósítása biztosítva legyen, külön főtörvényszék fog az egyházi ügyekre nézve felállítani Berlinben. E törvényszék tagjai a bírói karhoz tartoznak s élethossziglan nevezetnek ki. Mindezekhez csatlakozik az obligatorius polgári házasság behozatalára vonatkozó törvényjavaslat.

(Ö Felsége) a vallás- és közoktatási magyar miniszter előterjesztésére dr. Kudelka József kinevezett egyetemi tanárnak ezen állásáról lemondását elfogadván, az ennek folytán a pesti egyetemnél megürit észjog, jog- és államtudományi encyclopaedia tanszékére nyilvános rendes tanárrá, dr. Schnierer Aladár kassai jogakadémiai nyilvános rendes tanárt nevezte ki.

Kelt Offenseeben, 1872. évi okt. hó 1-én.

Ferencz József, s. k.

Trefort Ágoston, s. k.

(Pályázat). (A „Közigazgatás“ következő pályázatot hirdet:) Hogy a közigazgatás, mint szaktudomány iránt az érdeklődést minél szélesebb körben felkeltjük; hogy hivatott erőinket tevékenységre, a közigazgatás mint szaktudománynak beható szakozások és tüzetes dolgozatok általi művelésére ösztönözzük, hogy fokozzuk a munkakedvet a közigazgatás köréből egyes fontosabb kérdések beható s gyakorlati becsű kidolgozására: szerkesztőségünk elhatározta, hogy egyes korszerű kérdések feldolgozására időről-időre pályadíjat fog kitűzni. Jelen

évre pályázatra tiz-tiz arany díjjal a következő négy tételt tűzzük ki: 1. A törvényhatóságok közigazgatási és önkormányzati szervek viszonyai a közigazgatási és önkormányzati hatalomhoz, beható tüzetességgel, ismertetve, tárgyalva és előadva törvényeink és statutumaink értelmében. 2. A községek mint közigazgatási és önkormányzati szervek viszonya a törvényhatóságokhoz tüzetesen előadva törvény és statutumaink értelmében. 3. A községügy helyi közigazgatásának korszerű reformja viszonyaink s tudomány állásának tekintetbe vételével. 4. Rendőrintézményünk korszerű reformja, különös tekintettel a fővárosban szervezett államrendőrségre. Pályázati feltételek: A pályázók első tételre a közigazgatás és helyhatósági önkormányzat fogalmának, alapelveinek tisztázását és tüzeti ismertetését célozván, a terjedelmes deductiók és nehézkelfő felmérésével, folytonos tekintettel törvényhozásunk vonakodó intézkedéseire, lehetőleg gyakorlati irányban írják meg második és harmadik tétel alatt jelzett reformjavatok főelem fordítandó arra, hogy azok a reorganisálni illott izmények, a tényleges viszonyok és a kor igényeinek tekintetével a gyakorlati életben kivihetők legyenek. A pályázatok a kor igényeinek megfelelők legyenek; terjedőik a pázó belátására bízatik, megjegyeztetvén, hogy a dolgozatok közlésre szánvák s ehhez képest óhajtható, hogy a terjedelmek ne legyenek. A pályázók igen kel irva, jelige alatt, a jeligés s az író nevét rejtő lelekkel együtt f. é. decz. hó elsejéig a „Közigazgatás“ szerkesztőségébe Pest, képiró utca 5. sz. a. címezve küldendők be. A beérkett pályadolgozatokat a szerkesztőség elismert szférákba állítandó bírálótestület elé terjesztendi. E bíráló-testület tagjainak nevei annak idején közölni fognak. A pályamunka bírálása, s a pályadíjak kiosztása még ez év december hónap okvetlenül megtörténik. A pályadíjnyertes levek a „Közigazgatás“ tulajdonává lesznek, pályadíj nem nyert, de ismerést érdemlett dolgozatok lapunk hasábjainak mellétén — szerzők beleegyezésével — szinte közöltai fognak. A pályázók csak lapunk előfizetői lehetnek. — A „Közigazgatás“ szerkesztősége.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-vatalában Pesten, egyetem-utca 4-ik sz. al megjelés minden hiteles könyvkereskedésben kaató:

A törvénykezési rendtartáshoz tartozó

I R O M Á N Y P Í L D Á K gyűjtemény.

Közzéteszi a „Jogi Közlöny“ szerkesztősége.

400 lap füzv ára 2 ft50 kr.

☞ Megrendelések, melyek a kióhivatalhoz intézetnek, bérmentve küldetnek el.

A törvénykezési rendtartásnak szükséges kiegészítéseül szolgál ezen irománypélda-gyűjtemény, mely a törv. rendtartás fejezeteinek és szakaszainak prát követve leggyakorlatibb és célszerűbb alakban nyújtja indadt, a mi perrendtartás szabályainak példákkal való felvilágosítására megértésére szükséges.

Ezen példánytár ajánlára elégségen tartom annak felemlítését, hogy ugyanazomódszert kövte a volt eperjesi cs. kir. orsz. főtörvényszék által — az orsz. cs. kir. igazságügyminiszterium jóváhagyásával — közzétett irománypéldák gyűjteménye.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik számlatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgylés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-ük szám alatt.

A kéziratok
bermentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A magyar jogászgylés, dr. Hoffmann Páltól. — A porosz telekkönyvi és jelzálog törvény alapelvei. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbirotól. — Végrehajtás közpénztárban levő pénzekre, dr. Singer Ignác, törvényszéki birotól. — Lapszemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A magyar jogászgylés.

Magyar jogászgylés?

Szükséges, hogy — mielőtt annak ez évi tárgyalásaira visszapillantánánk — megfelleljünk azon kérdésre, van-e jogászaink évenkénti gyűlésezésének nemcsak valami haszna, hanem közéletünk keretében oly külön-szerű feladata is, mely közvetlen létigazolásul és — kellő megoldási működés mellett — közérdeknek szolgál?

Mért hát Pickwick szelleme halhatatlan és ép úgy honos a Duna, mint a Themse mellett, és Themis papjai sem vértézvők mindenkor annak kísértései ellen. Mind-azáltal nem hiszem, hogy ama szellem létesítés vezérli jogászgylésünket, vagy hogy ez utóbbi nem egyéb, mint néhány elégedetlen ambitiosus emberkének secessiója. Pedig vannak az elégedetlenségnek, meg az am-bitiónak, sőt még a secessiónak is tiszteletre méltó esetei! Mint p. o. a nemzeti jólétet csorbitó és kellő orvos-lásban nem reszesülő jogállaportal való elégedetlenség; az az ambitió, mely Magyarország számára civilizált államnak legprimitívabb attributumát veszi igénybe, és tisztán szakbeli kérdések iránti közérhatása oly szak-terfiaknak, kik még az egyszeregynek is a politikai pártállás szerint való reguláztatásába immár halál-ig beleuntak.

De bátran és minden bizonylat nélkül mehetünk még egy lépessel odább, kivált miután ezen engedmenyre semmi súlyt sem fogunk fektetni: hogy a magyar jogá-szok egyesülésének valami haszna mindenestre van. És ezen megzafolthatlanul vélelmezendő hasznosság nem szorítkozik esupán a jogász urak által használt *normae, canonis et stabularii* érdekeire, hanem kiterjed kétség-kívül magukra a vélelmező, vitatkozó és szavazo jo-gász urak egyediségeire is, állig fogvan tagadtatni, mi-szerint éreit megfontolás után kitűzött és hónapokon át tanulmányozott kérdések szakszerű discutálása leg-alább a discussióban részt vevőkre nézve érdekes és ta-nulságos.

Ennek elismerését azon beismeréssel viszonozzuk, miszerint amabból még nem következik, hogy mi a jo-gászgylésben részt vevő több vagy kevesebb egyénre nézve hasznos, haszon önmagában véve és a közügyre nézve, és hogy — ha az volna is — kellőképen realizál-tatik is.

Az utóbbinak bebizonyítására nem annyira azért nem vállalkozunk, mert nem a magyar jogászgylésnek hivatása az, hanem mivel sajnálkozásunkra mindedig az ellenkezőt kelle tapasztalunk. Érezzük a magyar jo-

gászgylés ellen harczoló ezen gyakorlati érvnek súlyát, de nem szükséges, hogy ennek ellenére amannak léte-ét mentegessük. Kik mindenben azt tartva, hogy „der Sa-gen kommt von Oben,” lenézik a magyar jogászgylést, mivelhogy ennek eredményei miniszteriumi mannak nem hullanak a „választott nép” ölébe: azokat igény-telen soraink olvasásával nem kívánjuk fárasztani, annál kevésbbé, mert hitünk szerint a magyar jogászgylés azon kényes írású urak jóvoltá nélkül is majd esá-megállja helyét.

Ellenben be kelle helyütt bizonyítanunk, miszerint a magyar jogászgylés azon hiányok daczára, melyek három évi működése feltűtetett és egész őszinteséggel meg fogunk nevezni, közéletünkre nézve, kivált ez írás-szerint, csaknem nélkülözhetlen intézmény és abban való külön-szerű feladatának már eddig is jelentéke-mértékben eleget tön.

Nem fogunk pedig csak egy könnyeden végezni a dologgal, a német jogászgylésnek létezésére való ha-vatkozással a dolog könnyebb végét fogva meg; bár-épen ilyféle érvelés szokott leginkább hanni a magyar jogászgylést kicsinylő nagyságokra. Sőt lemondva az e hasonlatból vonható minden következtetéstől, akár azt is megengedjük, miszerint lehet: a német jo-gászgylés is felesleg s és jelentéktelen, vagy a német jo-gászgylés igenis szükséges és hasznos — nélkül, hogy ezért a magyar is az volna.

De midőn ekképen a magyar jogászgylés léteke-ét és feladatát kizárólag önmön saját-szerű viszonyaink ra keresni indulunk, nem hagyhatjuk érintetlenül azon mozzanatokat, melyek a német jogászgylésnek léteke-sének és működésének megítélésére nézve döntők, na-lunk ellenben vagy épen nem, vagy csak nagyon al-rendeiten j lenkeznek. Ilyek:

1) Németország nagy kiterjedése, mel, egyszer- központnak, az egész életműveletét felfogó fővárosnak hiányában a szakterfiak személyes érintke-ésé telette-megnehezíti. A termékeny és jeles jogirodalom, nemesat- egyesek, hanem mondhatni az összes jogászok által figyelemmel kísértetvén és szorgalmasan használtatván, segít ugyan ama hiányon is, de teljesen azt ki nem pó-tolhatja.

2) A gyakorlati jognak különfélesége és több (par-ticular) törvényhozástól függése. Igaz ugyan, hogy a jogtudomány, iskolában és irodalomban, bámulandó és örökkön emlékeztető erélylyel és sikerrel ellenállott a particularismusnak, és vagy kizárólag az u. n. közös (közönséges) jog művelésére szorítkozik vagy — mennyi-ben egyes rész-szerű joggal foglalkozik is — a közössel

való összefüggéséhez képest tünteti fel azt, ez által a jogegységet és azonos törvényhozási intézkedést hathatósan támogatva és provokálva; nem szenved azonban kétséget, miszerint a jogászgyűlések ezen, állami törekvésekkel is kapcsolatos áramlatot még közvetlenebbül előmozdítják. Hogy végre

3) egyes jogreformok létesítése és vitás, de eldöntésre érett fontosabb jogkérdések iránt a jogászai közvéleménynek tanácskozás útján megállapítása képezi a német joggyűléseknek is közvetlen feladatát és formszerű eredményét: köztudomású dolog. Kevésbé van tudva az, miszerint ezen utóbbi hatály is, bár mindvégig a tudományszerűséghez ragaszkodik, valójában mégis inkább politikai természetű. Még controversiákról nyilatkozásaival is olyannyira nem a tudományt akarja pótolni avagy regulálni, hogy ellenkezőleg éppen a tudományban immár megállapodott tantétel az, mit a gyűlés hivatva van enunciólni — kifelé, a törvényhozásokhoz intézett postulátumul. A jogászgyűlésen tudományt csinálni, avagy a tudományban még vitás kérdéseket III. Valentinianus módjára a jogászok megszavaztatása által eldönteni: ezen „Zumuthung“ a német nemzet nagy jogászeit nagyon mulattatná. Kiviláglik ebből, hogy a német jogászgyűlések határozatai egyebet, mint a mi a tudományban vagy amugyis már tisztán áll, vagy pedig a közvetlenül követendő gyakorlati jogpolitika egyes feladványát tárgyalja, nem tartalmazhatnak.

De hogy állunk már most a magyar jogászgyűléssel?

A felebb 1. és 2. alatt felhozott mozzanatok, melyek pedig nézetünk szerint a német jogászgyűlés fő létokát képezik, nálunk, legalább azonkép, fen nem forognak: marad tehát az, mi a 3. pontban említett. És valóban, ki csak felületesen szemlél, azt vélheti, miszerint jogászgyűlésünk az e pontban érintett feladatra kénytelen szorítkozni, tehát annak jelentőségéhez képest ítélendő meg. Mi azonban másképp fogjuk fel a dolgot, és pedig jogunk és jogállapotunk sajátosságai miatt.

Egyes jogreformok és jogkérdések?

Csakugyan a mennyiben cseppekből áll a tenger és megszámlálhatlan sokaságú egyes miségek képezik a világ-egyedet, az emberi felfogás és gondolat kifejezés pedig egy-egy időmozzanatban csak egyest vagy azt, mi — gyöngysoron átfűződő szalagként — többebb egygyétesen, képes megragadni: ennyiben jogot tárgyaló minden felfogás és kijelentés is szükségképp egyesre szorítkozik és a magyar jogászgyűlés sem képes többre — *sicuti figura docet*. De mit cselekszik az egyeseket bizonyos rendeltetésre kiválasztó kombináció? A kényelemnek és izlésnek megfelelő épület, a tudomány valamely ágával megismertető jeles irodalmi mű stb. a gondosan kiszemelt és előkészített egyes anyagokból támad, de nem támadhatna, ha a sok egyesnek gyűjtésénél és összetételénél a leendőnek eszméje nem tartatott volna szem előtt. Egészen más az, ha midőn kész és használható épületnek jókarban tartása, avagy jó szaktudományi munkának új kiadási javítása eszközölné: itt a felhasználandó egyes anyagoknak megválasztása és alkalmazása nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is sokkal csekélyebb munka, mivelhogy csakis ezen kevesebb egyes anyagokra szorítkozik és ezeknek mind külön-külön mikénti elhelyezése, mind pedig egygyé alakulása a kész egészben már adva van.

Nem élünk volna ezen kopott hasonlattal, ha nem fejeznék az ki leghivebben ama különbséget, mely egyrészt a mi jogunk és jogállapotunk, másrészt Németthon tartományainak jogai és jogállapotai közt felforog: ezekben a jog élő és ép egész, mely az élet

követelményeinek megfelel, tehát csak azt hozza magával, hogy az utóbbinak lassu fejlődéséhez képest koronként kiegészítették és tökéletesítették; nálunk ellenben a jog, legalább az, melyről itt szólnunk, t. i. az igazságszolgáltatás körében alkalmazandó, egy nagy rom, még pedig oly rom, melyből kétévten óta teljesen átalakult és meglepőleg erőteljesen fejlődő jogéletünk számára alkalmas és kényelmes hajlékot semmiféle toldozás és foldozás sem leszen képes előállítani. Vagy hogy még világosabban szóljunk: az az önmagát túlélt jogléteget, melyet az 1848-ki törvényhozás koporsóba tőn, a nélkül hogy életét teljesen kioltotta volna, mivelhogy a nyomdokaiba lépendő új organismus azonnali megalkotható nem volt; az a jogléteget, mely 1853-ban csakugyan megszűnt élni, 1861-ben a jogfolytonosságának félig való megmentése miatt, de jogéletünknek nagy kárára halottaiból — nem mondjuk feltámasztatott, mi csak a legbecsesb élet kioltása, azaz: teljes és visszaható erővel restitutio által történhetett volna — hanem mintegy felgalvanizáltatott és azóta ez élettelen, már több mint egy évtizedig tartó vonaglása által lehetőségét bizonyítja annak, mit a nagy német költő — igaz, hogy azon szellemmel „der stets verneint“ — a jognak sorsáról egyáltalában, tehát minden jogfejlődésről mondat:

„Vernunft wird Unsinn, Wohlthat Plage“.

Ezen jogléteget a legügyesebb sebészetszerű műtét sem leszen képes élettevékenységbe hozni, avagy éppen megifjítani és a jelen élet menetével párhuzamos fejlődésre gerjeszteni.

Nem tartozik ugyan ide, azon okokat taglalni, melyek miatt jogunkkal odáig jutottunk, hogy az élet követelményét amannak pusztá javítása és tovább fejlesztése által többé ki nem elégíthetjük, hanem hogy e végből kénytelenek vagyunk a multtal csaknem teljesen szakítani és mintegy *tabula rasa*-n alaphoz új jogrendet konstruálni; de annyi bizonyos, miszerint ezen, mindenestre nemzeti calamitásnak tartandó helyzet főokát százados mulasztásban kell keresnünk: hogy a mult század harmadik évtizede óta csaknem 1848-ig törvényhozásunk részéről — mindegy, akárkiné hibájából — alig történt valami, vagy bizonyára csak elégtelen sikerű arra nézve, hogy jogunk a gyorsan fejlődő korról és életviszonyokkal lépést tartson; lassu, de mégis kellő időben történő reformok által a fejlődés szakadatlansága a jogban és életben és az összhang e kettő közt fentartassék, és be ne álljon az, mi csakugyan megese, hogy t. i. az elavult jogrend és az ez által erőszakosan feltartóztatott életfejlődés közti küzdelem ez utóbbinak oly eruptiójával végződött, mely amazt teljesen romba dönté.

De akármi okozá ezen szomorú helyzetet, tény az; és ép oly veszélyes volna, ezen helyzetet szépitve, nem az annak megfelelő rendszabályokhoz, hanem palliatív eszközökhöz nyulni. Az eféle intézkedésekkel immár vallott hatalmas fiasco intésül szolgálhat ezen therapiának folytatása ellen.

Azonos lehet-e tehát a magyar jogászgyűlés feladata a németével? Egész nyíltsággal fejezzük ki abbéli nézetünket, miszerint a német jogászgyűlések, legalább Németthon mostani viszonyai mellett, a jog és törvényhozás legkisebb kárvallása nélkül megszűnhetnek, holt a magyar jogászgyűlések, föltéven, hogy éppen ecsetelt helyzetünknek mindinkább megfelelőleg működend-nek, nélkülözhetlen és pótolhatlan intézmény.

Megmondjuk mindkettőnek okát.

A mit a németthoni jogállapotok törvényhozástól igényelnek, az tudva van, még pedig nemcsak mint indeterminált szükséglet, hanem mint kielégítési módo-

zat is; tudatja azt nemcsak az életnek pusztá segélykiáltása, hanem a fenálló épséges jogrendnek determináló logikája is, a véghetetlenül productiv tudomány mesteri formulázása: a törvényhozás mindenütt kész anyaggal rendelkezik és munkája valójában csak a kötelező erőt kölcsönző alakszerűségnek megadásából áll. Sőt igen gyakran még erre sincs szükség, minthogy a praxis a tudomány impulsusainak csaknem szintoly készséggel engedelmeskedik, mint törvénynek. Egy szóval: Némethon bir épséges jogrenddel és productiv jogtudománnyal; ott a jogászggyűlések — merőben fényűzés.

Nálunk ellenben csak az életnek általános jajveszék-lése hallatszik: az egyes jogász ugyanazon laikusi kiáltással csatlakozik ahhoz, a szakirodalom egyszerűen regisztrálja azt. Mindenki tudja, mivelhogy érzi az általános hiányt, hogy a törvényhozásnak valamit, sokat kell tennie; de senki sem bírja megmondani, hogy mit és miként? És hogy teljes bábeli zürzavar legyen, az értelmetlenség a kormányt és törvényhozást vádolja, mert mindenhatónak tartja azokat a parancsszónak nemcsak kiejtése, hanem fogánata iránt is; mindenhatónak és mindentudónak; azok, kik — mivelhogy semmire sem képesek — semmit sem is tőnek a baj orvoslására, sárral esnek azoknak, kik legalább orvoslási kísérleteket tesznek, s ha ez még egy ideig folytattatik, compromittálva és elhasználva lesznek mindazok, kik más körülmények közt csakugyan képesek volnának valamire, és intact tekintélyben csak a véletlen tehetetlenség álland. E közt pedig hangzik a frázis! Frázis frázisra, nemcsak egyesek ajkáról és vezérczikkekben, hanem a törvényhozás termében is. Hangzatos szavakba, sokszor ellentétesekbe kapaszkodunk még mielőtt azokat megértők, és mert csodát várunk azoktól, sietünk már egyelőre is törvénybe íratni a jövőendő malasztót: kanonizáljuk a születendőt. — Nem folytatjuk a rajzot: mélyen fáj az! Röviden megmondjuk a nehézség okát: teljesen átalakult életünkhöz mért, alpból új jogrendre van szükségünk; ugyanazért annak megalkotásához a létező jogrend nem nyújt támpontot és — jelen életünkben gyökerező productiv jogtudományunk nincs.

Ki gyűjthetja meg ily körülmények közt az utmutató szövétnéket? Még legújabbban is azon esalódásnak engedők át magunkat, hogy holmi bürokratikus szervezményekkel segíthetni: az eredmény e reménynek hiúságát csakhamar kiderítendi.

A nehézség nem a részleteket, nem is a technikai munkát, a kivitelet, hanem a létesítendő jogintézmények és elfogandó főelvek meghatározását tárgyazza: amazokat, bár mai jogéletünkben gyökerező és irodalmilag kifejezett jogtudományunk nincs, egyes jogászaink szakképzettsége és tehetsége meggyőzhetné; de az utóbbiak meghatározására egyes szakferfiak tudományszerű izlése és véleménye nem vállalkozhatik, nem képes. Csak oly összeség, mely egyrészt a politikai áramlaton kívül áll és szorosan a szakszerűséghez ragaszkodik, másrészt a nemzetnek nemcsak szükségleteit, hanem jogörzületét is tisztultan felfogja: képes az igazságszolgáltatási jog egész vonalán létesítendő reformnak lényeges mozzanatait kielégítőleg és egyöntetűen megállapítani és ez által az egyes szakferfiak codificationalis munkásságának biztos alapot nyújtani.

Ez összeség a magyar jogászggyűlés.

(Óvást teszünk előre is minden félreértés ellen. Nem akarunk sem a magyar jogászggyűlésből quasiparlamentet csinálni, sem a törvényhozó-hatalmat korlátozni: az utóbbi alkossa meg tetszése szerint a törvényeket, a kormány készítse el legjobb tudomása szerint a tör-

vénnyavaslatokat és kezdeményezzen egész szabadsággal, a magyar jogászggyűlés határozatai pedig birjanak anynyi nyomatékkal, mennyit tartalmok ereje kifejtetni képes; de, úgy hisszük, hogy a kormány és törvényhozás a segedelmet igen-igen megköszönhetnék.

Azt se mondja senki, hogy a jogászggyűlések lassu működése eredményeinek figyelembe vétele késleltetné a codificatiót: tudtunkkal az eddig tartott három jogászggyűlés kijelentéseinek tárgyai iránt kormány és törvényhozás öt évnek leforgása alatt sem jött még saját elhatározáshoz, annál kevésbbé a megoldási munkálatok véghezviteléig. De ne is késlekedjenek a jogászggyűlés határozatainak bevarásával: ha sietni fog a kormány és törvényhozás, siethet a jogászggyűlés is, és mindenestre rövidebb munka az elfogadandó jogintézmények és főelvek megjelelése, mint egész törvénykönyvnek kidolgozása, megvitatása és a törvényhozási faktorok részéről való elfogadása. Sőt ha a jogászggyűlés valamely kijelentése késő is volna az illető törvény meghozatalára nézve, nem lesz az késő annak javítása tekintetéből.

Attól se tartsunk, hogy a codificatio teljes véghezvitelével a magyar jogászggyűlésnek mondott hivatása s így annak szükségessége is megszűnend. Ez esemény, igen jó lesz, ha már évtizedek múlva álland be; egyelőre jogászggyűléseink előtt hosszú sora az éveknek és üdvös működésnek nyílik meg. Ha pedig majdan a nagy feladat megoldva és hazánk jogállapota oly kedvező lesz, mint ma Némethoné: akkor ám szűnjenek meg a magyar jogászggyűlések, avagy tartassanak meg azok is — fényűzésből.

Hogy a magyar jogászggyűlés a mondott hivatásnak már eddig is tetemesen megfelelt: ezt tárgyalásai és határozatai kétségtelenné teszik. Itt csak a jelen cikksorozatunkban említendőkre utalunk. Mindazáltal az sem szenved kétséget, miszerint — ha a minden kezdettől kapcsolatos nehézségek és hiányok fen nem forognak — a siker még nagyobb lehetett volna.

Ezen fokozottabb hatály kifejtése iránt a III. magyar jogászggyűlés immár intézkedett és annak állandó bizottsága ez intézkedés foganatosításával épen most foglalkozik.

Igéretünkhöz képest egész őszinteséggel felemlítjük még az eltávolítandó nehézségeket és pótlendő hiányokat. Ilyek:

1) Mindenekelőtt és legfőképen, aránylag csekély száma — nem a jogászggyűlés nominális tagjainak — hanem a tárgyalásokban érdemileg résztvevőknek. Reméljük, hogy az állandó kizottságnak egy, a főtörvény-székek biráihoz, a jogtanárokhöz és az ügyvédi egyletekhez intézendő nyomatékos felszólítására ezen hiány többé nem fog mutatkozni.

2) Hogy a jogászggyűlés által tárgyalt kérdések (az u. n. indítványok) nem feleltek meg mindig azon feladatnak, melyet kifejtettünk. E bajon, a módosított alapszabályoknál fogva, az állandó bizottság könnyen segíthet.

3) A kitűzött kérdések megoldása iránti véleményezéseknek néha nem eléggé alapos volta, és

4) hogy a jogászggyűlés tanácskozmányaiban résztvevők néha sem ama kérdéseket, sem eme véleményeket — a mint teheték vala — eleve és kellőképen nem tanulmányozták, mi a tanácskozást nehezíti, a határozást csaknem lehetleníti. E két utóbbi hiányt csak az egyesek ügybuzgósága szüntetheti ugyan meg, de remélhető, hogy az állandó bizottság hazafias felszólítására a szükséges buzgóságban ezentul folytatkozás nem leend.

Áttrűnk már most a III. magyar jogászggyűlés tárgyalásainak méltatására, szakosztályonként.

(Folyt. köv.)

HOFFMANN PÁL.

A porosz telekkönyvi és jelzálog törvény alapelvei.

(Kiadatott 1872. évi május 5-én életbelépett 1872. évi okt. 1-én.)

III.

Az európai tudomány eddigelő a helyes nyilvánkönyvi intézményt, legyen az a telekkönyvi vagy jelzálog rendszerre alapítva, három alapelv következetes keresztülvitelétől feltételezte. Ezek

a) A jogossági alapelv (Legalitáts-Princip) vagy is, hogy a jogügylet a szerzésre érvényes czimen alapuljon, s a szerzett jog csak is azon esetben keblezhető be, ha a jogczim a bekeblezés alapjául felmutatott okmányból kitünik; miért is az okmány ezen belkelleke, a bejegyzés engedélyezésénél, az erre hivatott hatóság által megvizsgálandó.

b) A különlegességi alapelv (Specialitáts-Princip) azaz hogy a bejegyzés, bizonyos meghatározott birtokra, s számszerűleg kitett összegre nézve történjék.

c) A nyilvánossági alapelv (Publicitáts-Princip) vagyis hogy az ingatlanra nézve csak azon dologbeli jog bír hatálylyal, mely a telekkönyvbe belevén keblezve, a telekkönyv az ingatlan állását nyilvántartja, s a be nem keblezett jog harmadik személyek ellen nem érvényesíthető.

A jogossági alapelv, melynek fentartása, főleg a római jog elveinek, a telekkönyvi intézmény mellett is lehető megörzése iránt nyilvánult jogi közvélemény kifolyása volt, újabb időben többféle megtámadásoknak volt kitéve. melyek a dolog természetétől veszik eredetüket; mert valóban tagadhatlan, hogy a vagyon feletti szabad rendelkezés eszméjével ellentekszik, hogy midőn a tulajdonos vagyonát másra ruházni, vagy azt terhelni kívánja s ebbeli szándékát komolyan s a törvény által előírt ünnepélyességgel kijelenti, az állam, a helyett hogy arra állitana fel biztosítékot, miszerint a szerződő felek elhatározása, a dolog helyes megértése után, komolyan jelentetett ki, kényszeríti kimondani az okot, melynél fogva az átruházás történt, s ez által az ingó és ingatlan vagyon feletti rendelkezést, nemcsak a közérdek követelte, s a vagyon különböző minősége által indokolt alaki szabályok határa között; hanem magára az egyéni elhatározás indokára nézve is teljesen különböző szabályok közé sorította.

Tagadhatlan, hogy a dologbeli jogok megszerzése, az ingó s ingatlan vagyonnal különböző szempontok alá esik, de e szempontok különböző volta kiválólag a telekkönyvi rendszerben találja indokát; s azért a felállított különböző szabályokat tovább terjeszteni, mint azt a rendszer követelményei igénylik, magának a rendszernek válik hátrányára.

Epen a tapasztalás tanusítja, hogy a jogczim féltékeny vizsgálata, míg egyrésztől korlátozza a rendelkezési szabadságot, a telekkönyvi hatóságot az ügyek gyors menetét hátráltató reendőkkel terheli, másrésztől a telekkönyvi biztonságnak is hátrányára szolgál mert a jogczim ürügyül szolgál a megtörtént bejegyzések megtámadására, mi a telekkönyv biztonságát sérti meg.

Nem indokolja a jogalap kimutatásának szükségét azon, mellette felhozni szokott érv sem; miszerint ez által jogtudatlan egyének kijátszásoktól óvatnak meg, mert a ki kibír valakit játszani annyira, hogy töle hiteles helyen kiállított közokmányt szerez arra, miszerint vagyonát reá ruhazza, vagy azt javára terhelteni engedi, az megfogja tenni azt, ha a jogczim az okmány kelléke gyanánt iratik is elő; mert a ki csálni akar, el van látva erre minden utasítással, s e kelléket az okmányból kihagyni nem fogja.

Szintugy nem óvszer a jogczim az ellen, hogy a szükség örökösök törvényes osztályrésze, illetőleg a hitelezők igénye ajándékozás által meg ne sértsék; s illetőleg ha megsértett az átruházási okmányból kitünvén a jogczim a sérelem orvosolathassék; mert az ajándékozást adásvételi szerződés alakjába önteni, mindkét fél belegeyeztével könnyű dolog, s így egyk mint másik esetben csak annak perbeli bizonyítása által, hogy az átruházás ajándék volt, lehet az érvényteleníthető, mi akkor ha az okmány, melyben jogczim nincs, az ellenkezőt nem tanusítja, kétségtelenül könnyebb, mintha az adásvételi szerződés alakjába öntetvén, az ellenkezőről szolgáltat tanúságot.

Azok tehát, kiknek büns cselekvénye ellen kellene a jogczimnek óvszerül szolgálni, ezt könnyen kijátszák, s szenvednek végette a jóhiszemű felek, kik okmányaikba a jogczim beiktatását elmulasztván, szerzett jogaik bejegyzését nem érvényesíthetik.

Az állam kötelessége nem abban áll, hogy egyesek szabályos alakban kijelentett akarat nyilvánításának indokait kutassa; hanem hogy arról szerezzen meggyőződést, miszerint a telekkönyvileg jogosított akarat kijelentése önkényi s minden félrevezetés nélkül, az okmányban foglaltak megértésével történt legyen, s erre szervezzen hitóles és megbízható közegeket, melyek az illetőt nyilatkozatának horderejéről felvilágosítván, biztosabb alapot nyújtanak a bekeblezésre; mint a jogczimet magában foglaló és a tulajdonos kijátszására szövetkezett fél czimborái által előttemezett okmány.

A jogczim a mellett, hogy biztosítást nem nyújt, az által, hogy a telekkönyvi hatóság a jogosság vizsgálatával terhelte, az eljárást, melynek a gyorsaság s egyszerűség egyik főkövetelménye, nehézkessé s czéljával ellenkezőleg lassuvá teszi, mi annak eltörlésére nézve nevezetes indok.

A jogczim feltétlen követelménye az átruházásra való kellékek között újabb időben mindinkább háttérbe szorult, mert mindinkább felkezdtek ismerni azt, hogy a telekkönyvi intézménynek nem a jog, hanem a nemzetgazdaság követelményei adtak életet, az utóbbi kívánalmainak kell az intézmény szervezése körül döntőknek lennie.

Például szolgált erre Franciaország, melynek hiányos telekkönyvi rendszere tán minden poltjaiban megróvást talált s javítást igényel, csak azon intézkedés nem szült soha nehézséget s nem talált gáncsolásra, mely szerint a jelzálog-örök a bekeblezés alapjául szolgáló okmány anyagi kellékeit nem vizsgálják, például szolgált főleg s a javaslatoknál sok tekintetben alapul vétetett a mecklenburgi jelzálog rendtartás, mely a jogossági alapelvet teljesen mellőzve, ez alapon hozott törvényvel a jelzálogos ügyet teljesen kielégítőleg kezelte.

A jelzálogügy reformja a II. és III. német jogászgyűlésen is szóba kerülén, az ezen reformra vonatkozólag beadott két rendbeli indítvány, ¹⁾ több pontjai között, a telekkönyvi bejegyzések foganatosításánál a jogalap vizsgálatának mellőzését is javaslatba hozta, s az indítvány ezen részét, a felkért véleményezőknek egybehangzólag az indítvány mellett nyilvánítt véleménye alapján, ²⁾ a bizottmányi gyűlés is magáévá tette. ³⁾

A jogász közvélemény mindezen nyilvánítlásai is lassan birtak érvényt szerezni az újabb törvényhozásokban s valamin a száz polg. törvénykönyv, ⁴⁾ ugy — az 1864. évi decz. 14-én kelt — hannoverai jelzálog rendtartás ⁵⁾ a jogossági alapelvet határozottan fentartották.

A törvényhozás terén a nagyobb államok között az első határozott lépést Poroszország tette, a szőnyegen lévő törvényvel, mely minden telekkönyvi bejegyzést a tulajdonjogra (3. §.) valamint az ezt korlátozó dologbeli jogokra nézve (13. §.) egyedül a felek belegeyeztésétől teszi függővé a nélkül, hogy a jogügylet megkötését tanusító, s a jogczimet magukban foglaló okmányok bemutatása igényeltetnék. A zálogjogra pedig a jogczim kimutatása nem a bekeblezés létesíthetése végett; hanem csak azon esetben igényeltetik, midőn nemcsak a biztosítás; hanem az is, hogy az adós személyesen és mily czimen van le is kötelezve kitüntettetni kívántatik, míg a birtokteher (Grundschuld) bejegyzése, a tulajdonos pusztá kérelme alapján, az adóssági okmány előmutatása s a jogczim kimutatása nélkül történik; mint az alább bővebben látni alkalmunk leszen.

Ezekből láthatólag a fenforgó törvény egyik legsarkalatosabb alapelve, miszerint:

„A jogossági elvet határozottan mellőzte, s a bejegyzést egyedül az illető feleknek, szabályos uton s módon történt akarat kijelentésétől teszi függővé.” ⁶⁾

A különlegesség (Specialitát) a német nyilvánkönyvi rendszerekben, legyenek azok akár a telekkönyvi, akár a jelzálogi rendszer alapján szervezve, a különlegesség mint a helyesen szervezett nyilvánkönyv egyik mellőzhetlen alapelvéül tekintetik.

A különlegesség alapelve, a római jognak a jelzálogokra vonatkozó szabályai ellentétként állitott fel. A római jog szerint vannak, ugyanis általános, hallgatóságos jelzálogok, különleges hallgatóságos, nyilvános, korlátolt nyilvánosságu jelzálo-

¹⁾ L. Bornemann és dr. Mayer e részbeli indítványait.

²⁾ L. dr. Kerstoff véleményét a III. német jogászgyűlés tárgyalásainak I. kötet 73. és 84. és dr. Lühsen véleményét u. o. 85. 97. lapon.

³⁾ A III. német jogászgyűlés tárgyalásai II. kötet 192. lap.

⁴⁾ Szász polg. törvk. 376. 287. §.

⁵⁾ L. Bar. Das hannoversche Hypothekenrecht. Leipzig, 1871. 54. s. köv. lapok.

⁶⁾ A tulajdonjog bejegyzése önkényes eladás esetén a „telekkönyvben szóval előterjesztett” kérelem alapján történik (1. §.) más jogok a feleknek írásbeli közjegyzőileg hitelesített beadványai alapján kebleztetnek be. (Grundbuchs-Ordnung. 33. §.)

gok, melyek a magán jelzálogokat mind megelőzték, s többen közülök az adós minden vagyonát — a törvény erejénél fogva — terheltek. Hogy ily körülmények között a hitel biztosítva nem lehetett, magától értetlik.

A jelzálog könyvek alkalmával az általános titkos vagy hallgatóságos jelzálogok nem mindenütt töröltettek el, sőt a francia polgári törvénykönyv azokat nagy részben fentartotta, s számos német államok, melyben a római jog uralkodik, habár korlátozták, teljesen még többen máig sem törölték el.

A különlegesség elve — mint mondtam — ellentéte az általános jelzálogok elvének, vagy is annak kijelentése, hogy oly jelzálogok, melyek az adós minden vagyonát, a nélkül hogy az különlegesen megneveztetnék s a terheltes minden birtokra külön bejegyeztetnék, nem létezhetnek.

A porosz törvény a különlegesség elvét ily értelemben felrogyva, következetesen valósította is; bár az egyetemleges jelzálogokat, — melyeket az 1864. évi javaslat mellőzött — fentartotta (42. §.) ez által a különlegesség elvét nem sértette meg; mert mint a különlegességnek, fentebb annak eredetére tekintettel felállított meghatározásából kitűnik, nem az képezi annak lényegét, hogy egy tartozásért több birtok ne lehessen lekötve; hanem csak az, hogy általános vagy is oly zálogjog, mely nincs minden egyes birtoktesten kellőleg kitüntetve, érvénytelen. Ezen, mely eset — miután az egyetemleges jelzálogok minden terhelte birtokon kitüntetendők — azoknál nem forog fen, ¹⁾ s ennél fogva határozottan kimondhatjuk, hogy „a különlegesség alapelve a porosz törvényben teljesen és következetesen keresztül van vite.”

A nyilvánosság (Publicitát) alapelve, mint fentebb említettük — kiválólag abban összpontosul, hogy az ingatlanokat érdeklő minden dologbeli jogok, vonatkozzanak bár azok a tulajdonjog megszerzésére, korlátozására vagy terheltesére a telekkönyvbe bejegyzésnek; s illetőleg hogy a jogok csak is a bejegyzés által szereztesse és csak is a kitörles által enyésztesse el.

Nem kívánok e helyütt annak vitatásába bocsátkozni, hogy valjon célszerű e némely törvényhozások azon intézkedése, hogy bejegyzés által némely személyes jogok abszolút hatályt veszítsenek fel; ²⁾ mert az túl menne e cikk körén, s azért, mint ide tartozót, csak annyit kívánok megemlíteni, hogy nézetem szerint, ha ily jogok a telekkönyvre tulajdonjogra vonatkoznak, s azt korlátozzák vagy terhelik és abszolút hatályt veszítenek, a nyilvánosság követelménye, hogy azok a telekkönyvbe bejegyeztessenek, mert ha ez elmulasztatik a telekkönyv nem lesz hű tükré a birtokállásának, s illetőleg az azt terhelő azon jogoknak, melyek az új szerző ellen is érvényesíthetők.

E szempontból kiindulva a porosz törvény feladatának egyrészt teljesen megfelelt, mert a nyilvánosságot, a tulajdon és zálogra vonatkozólag, minden eddigi törvényeknél határozottabban érvényesítette, s nemcsak arra nézve tartalmaz határozott szabályt, hogy a tulajdonjog és zálogjog csak bejegyzés által szerzhethető, s a bejegyzés után azonnal érvényes, továbbá hogy elbirtoklás a telekkönyvi tulajdonos ellen helyt nem foglalhat, — másrészt az ingatlanokra vonatkozó más dologbeli jogokra nézve, a nyilvánosságot hasonló szigorral nem fogantatotta; mert elvileg ugyan kimondja, hogy a birtokra vonatkozó dologbeli jogok, melyek magánjogi alapon nyugszanak, harmadik személyek ellen, csak bejegyzés által nyernek (abszolút) hatályt, (12. §.) ezen szabály alól igen fontos jogokat jelesül: az elővásárlási jogot, dologbeli jogalkalmakat, bér és haszonbér további bizonyos haszonélvezeti jogokat kivesz, (12. §.) melyek bár abszolút, tehát a birtok harmadik tulajdonosa ellen is érvényesíthető, hatályt veszítenek, bejegyzésük még sem igényeltetik. Habár a törvényjavaslat indokaiban e kivétel a fenálló viszonyok által indokoltatik, ezen indokokat — miután a törvény e részére alább még visszatérünk — mellőzzük, s mint e helyre tartozót csak annyit jegyezzük meg: miszerint lehetnek

ugyan helyi viszonyok, melyek ez intézkedés célszerűsége mellett szólnak, de hogy általa a nyilvánossági alapelv sértetik meg, kétségbe vonni alig lehet.

Mindemellett is a nyilvánossági alapelv tekintetében is fontos haladást mutat a porosz törvény más európai törvényekhez képest, főleg a bekebelezések azonnali érvényének kimondása és az elbirtoklás kizárása által.

A telekkönyv hitele ez által megállapított, s valódi reform létesített, mely batran szakított azon hagyományos kételkedéssel, mely más törvényhozásokban tert nyerve, olynomű vizsgálatok intézkedéseknek szolgált alapul, mint p. o. az osztrák polg. törvénykönyvben foglalt azon rendelkezések, mely szerint a telekkönyvtulajdonos a maga birtokát birtokolta el, s harmadik személy csak akkor szerződhethet vele biztosan, ha az elbirtoklásra kitűzött 3 év lejárt.

A telekkönyv nyilvánosságát subjectiv tekintetben, vagyis hogy a telekkönyvet, kivétel nélkül, mindenkinek joga legyen megtekinteni, oly mervben meghonosítva látni alig fogjuk mint Ausztriában s illetőleg nálunk, hol nemcsak a telekkönyvek, hanem az okmány gyűjtemény is mindenkinek rendelkezésére áll. Németországban sokkal félénkebbek e részben a törvényhozások, pedig mint épen nálunk a legközvetlenebb példát mutatja, alig hiszem, hogy valasire hátrány származott volna a telekkönyv szabad megtekintésének megengedése folytán, míg annak megszorítása céltalan fáradságot, költséget s a felmerülhető akadályok folytán hátrányokat is szülhet. A porosz törvény azonban a többi német államok példája után indulván, a telekkönyv okiratgyűjtemény megtekintését csak annak engedi meg, kinek azok megtekintése jogos érdekében áll, mi felett a telekkönyvi hivatal főnöke, belátása szerint határoz.

A fentebbi folytán ezen intézkedését sem helyeselhetem a porosz törvénynek, s ennél fogva: „bár a nyilvánosság alapelvei illetőleg igen fontos reformokat honosított meg, azt nem vitte minden részeiben oly következetesen keresztül, mint többi intézkedéseit.”

ZLINSZKI IMRE,
kir. táblai pótbiro.

(Folyt. köv.)

Végrehajtás közpénztárban lévő pénzekre.

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. IV. t. cz. 5. §-ának azon rendelkezése folytán, mely szerint minden bíró az állampénztárból huzza fizetését; — minthogy az elsőfolyamodású kir. törvényszékek és járásbíróságok 1872. évi január hó 1-én bekövetkezett életbeléptetésével sokan, kik addig a megyei szolgáltatásban állottak, és a megyei pénztárból huzták fizetésüket, az ujonnan felállított kir. bíróságoknál nyertek alkalmazást bírói hivatalnoki minőségben: kételek merültek fel azirant, valjon valamely, 1872. évi január 1-ig a megyei szolgáltatásban állott, s a megyei pénztárból fizetést huzott, de az új szervezés alkalmával valamely törvényszékhez vagy járásbíróshoz kinevezett bírói hivatalnok megyei pénztárból huzott fizetésére 1872. évi január 1-je előtt kieszközlött, és ezen határronon túli több hónapokra kiterjedő végrehajtási foglalás kihatással bír-e ugyanazon adósnak 1872. évi január 1-je után az állampénztárból huzandó fizetésére is vagy sem? vagyis, maskep mondván: kiterjeszthető-e ily áthelyezett bírói hivatalnok megyei pénztárból huzott fizetésére kieszközlött és fogantatott foglalás ugyanannak az állampénztárból neki járandó fizetésére oly módon, hogy a már megtörtént foglalásról azon állami pénztár melyből az adós ezentul huzza fizetését, csak rendkívüli értesítetnék a polg. törv. rendt. 386. §-a értelmében, avagy pedig megszűntnek és érvénytelennek tekintendő az előbbi foglalás, úgy, hogy a hitelező köteles legyen, a végrehajtás elrendeléseért és fogantatásáért: újból folyamodni, mi mellett az is történhetik, hogy az újból folyamodni, dacára annak, hogy az adós ellen már előbb vezetett végrehajtást, más hitelezők, kik annak az állampénztárból huzandó fizetését időközben lefoglalták, megelőzik. — Igénytelen nézetem szerint azon feltevés, mely szerint valamely megyei hivatalnok fizetésére 1872. évi január 1-je előtt fogantatott, habár ezen napon túli időre is kiterjedő foglalást az adósnak az állampénztárból huzandó fizetésére egyszerűen kiterjeszteni nem lehet a helyes; mert utóvégre a hivatalnoknak fizetésére vonatkozó igénye nem egyéb mint magánkövetelése, melylyel 1872. évi jan. 1-ig a megyei ezentul pedig az állampénztár ellenében bír; már pedig, ha va-

¹⁾ Az egyetemleges jelzálogokat a különlegesség elvével ellentétben levőnek tartják: Mascher i. m. 672. lap. Schiener: a jelzálogi és telekkönyvi rendszerek elmélete. Pest, 1869. 48 l. Herczegh: a telekkönyvi törvény Magyarországon és Erdélyben Pest, 1872. 5. lap. Lásd ennek ellenében Hahn: Studien über das Landschaftswesen. Wien, 1866. 32. s köv. lap. Vida Lajos: Szemle a bel- és külhoni telekkönyvi rendszerek mezején és ugyanakkor a II. magyar jogászggyűléshez beadott véleményét az évkönyvek I. kötetében 87. lapon.

²⁾ Ilyenek nemcsak az osztr. polg. törvénykönyv, hanem a szász és zürichi törvények szerint is vannak — alább bővebben szólunk e tárgyról. — A személyes jogoknak abszolút hatályt való felruházása ellen felszólal különösen Axner: Das Publicitäts-Princip im österreichischen Hypothekenrecht. Wien, 1870. 66. lap.

Lapszemle.

lamely hivatalnok megyei pénztár elleni követelése létezni megszűnt, akkor az erre vezetett végrehajtás és kieszközölt foglalat hatálya — tekintve, hogy időközben az adás változott — át nem mehet a neki most az állami pénztár ellen támadt követelésére; következésképpen erre csak új végrehajtás és foglalat útján szerezhet elsőbbséget. Ez azonban csak egyéni nézetem, de hogy maguk a felsőbb bíróságok is ezen kérdés eldöntése körül különböző nézpontokból indulnak ki, sőt ugyanazon tényállás alapján egymással homlokegyenest ellenkező határozatot hoznak bizonyítja a következő két semmitőszéki határozat:

W. E. felperesnek, D. B. a fenállott T. . . . megye törvényszék telekkönyvi osztályánál alkalmazott hivatalnok mint alperes elleni, 300 ft és jár. iránti ügyében T. sz. kir. város fenállott egyes bírósága által alperes ellen elrendelt végrehajtás 1871. évi május 8-án foganatosítván, alperesnek a megyei pénztárból huzott fizetése, illetőleg ennek 300 ftot meghaladó többlete lefoglaltatott oly módon, hogy abból 1871. évi június havától kezdve, minden hónapban 25 ft levonandó, s a megyei pénztárból felperesi megbízottnak kiszolgáltatandó leszén. — Nevezett alperes 1872. évi január havában az ujonnan szervezett zs. . . . i kir. törvényszékhez lett áthelyezve, minek folytán felperes 1872. évi március 5-én 670. sz. a. az időközben ez ügyre nézve illetékessé vált t. . . . i kir. járásbírósághoz beterjesztett kérvényében előadván, hogy alperes a zs. . . . i kir. törvényszékhez történt áthelyeztetése folytán fizetését nem többé a megyei pénztárból, hanem a zs. kir. adóhivatalnál huzza, azon kérelmet terjeszti elő: miszerint a már foganatosított végrehajtás és foglalat jelenlegi fizetésére kiterjesztessék, és a zs. adóhivatal a levonások eszközzésére utasitassék. Ezen kérelemnek 1872. évi Március 7-én 670. sz. a. kelt járásbírósági végzéssel hely adatván, alperes ez ellen törvényes időben semmiségi panaszt adott be, melyben főképen azt hozta fel: „hogy a végrehajtás foganatosítása nem eszközöltetett a polg. törv. rendt. szabályai szerint, mert annak 350. §-a értelmében a t. kir. járásbíróságnak a zs. kir. járásbíróságot a végrehajtás foganatosítása végett meg kellett volna keresnie; mi azonban meg nem történt, minthogy neki a végrehajtást elrendelő végzés csak egyszerűen a hivatalos szolga által kézbesítetett.“ — Ennek folytán a semmitőszék 1872. évi ápril 18-án 3574. sz. a. határozatával a nehezelt végzést megsemmisítette, mert: „az 1871. évi május 8-án 91. sz. a. teljesített végrehajtás, miután alperes időközben a megyei pénztárból fizetést huzni megszűnt, elenyészvén, azt az alperesnek a zs. állampénztárnál utalványozott fizetésére egyszerűen kiterjeszteni nem lehet, hanem ez irányban a folytatóságos végrehajtás csak a polg. törv. rendt. 512. §-a értelmében rendelhető el, és a 386. §-a utasításához képest kiküldött által foganatosítható.“

Ellenben:

O. S. felperesnek — Sz. A. alperes elleni végrehajtási ügyében, melyben alperes ellen a végrehajtás szintén T. szab. kir. város egyes bírósága által foganatosítván, ez alkalommal alperesnek szintén a megyei pénztárból huzott fizetéséből havonkénti 25 ft lefoglaltatott, és melyben felperes, alperesnek ugyanazon zs. kir. tszékhöz történt áthelyeztetése folytán 1872. évi március 5-én 671. sz. a. kérvényével ugyanily módon, mint fenebb előadatott, a végrehajtást és foglalatot alperesnek a zs. adóhivatalnál utalványozott fizetésére kiterjesztetni kérelmezte, mely kérelemnek 1872. évi március 7-én 671. szám alatti végzéssel hely is adatott, alperes részéről ezen végzés ellen beadott, az előbbeni esetben körülírt semmiségi panasznak hű másolatát képező semmiségi panasz folytán a semmitőszék 1872. évi április 17-én 3573. sz. a. határozatával a semmiségi panaszt elvetette, mert: „az egész végrehajtási eljárás csak a zs. . . . adóhivatalhoz intézett meghagyásban állott, mely a végzésben foglaltatik, és ezen végzés panaszlonak szabályszerűen kézbesítetett is, külön jegyzőkönyv felvételének szüksége fen nem forog.

Igen óhajtható ezek szerint, ha a felsőbb bíróságok, különösen pedig az erre hivatott legfőbb ítélőszék ezen kérdésre nézve határozott megállapodásra jutna, azt „döntvény“ alakjában köztudomásra hozná, mert ez által az alsóbb bíróságok eljárásának is határozott irányt és utmutatást adna.

Dr. SINGFR IGNÁCZ,
törvényszéki bír.

Az „Ellenőr“ okt. 16-iki számában dr. Medve Kálmán folytatolag a végrehajtói intézményről szól, s arról azt mondja, hogy ezen intézmény a lehető legnagyobb képtelenség, a mi valaha egy miniszteriumtól kikerült, s hogy ilyes intézmény csak ott állhat fen, néhány hónap is, — a hol az igazságügyminiszterium bedugja füleit a számtalan panaszok előtt és politizál, vitatja a feliratot, a nemzetiségi kérdést, s tudja isten még minő reá nem tartozó dolgokat. — A kézbesítő intézmény ferdeségeit a pesti keresk. törvszék bizonyos szabállyal enyhítette, s ezért kérdi, ha nem ellenkezik ama szabályzat a törvénnyel; akkor miért nem gondoskodik az igazságügyi miniszterium arról, hogy az egész országban nyerjen foganatosítást; ha pedig törvénybe ütközik, hogy türetheti azt az igazságügyi miniszterium, mint a törvény végrehajtója? — Végre bizalmát fejezi ki czikkiró a mostani igazságügyi miniszter iránt, kinek a jogtudományokban való igazi és nagy jártassága, igen nagy biztosíték az iránt, hogy igazságszolgáltatásunk átalakítását helyes irányban vezetendi s lesz benne elég dicsvágy arra nézve, hogy nagy munkáját oly buzgalommal és erélylyel vezetendi, hogy annak hasznos gyümölcsét a jelenkor is fogja élvezetelni.

Megjegyzí továbbá czikkiró, hogy őt sorainak megírására nem ellenzékeskedési viszketng indította, — mert ő nem is pártember, hanem írta ama sorokat azért, hogy kimutassa, miszerint a jogászgyűlés állandó bizottsága a f. évi jelentéssel sokkal jobban megfelelt hivatásának, mint őt és fél évi működésével az igazságügyi miniszterium.

(Czikkiró urnak igen le vagyunk kötelezve, hogy a jogászgyűlés, s illetőleg az állandó bizottság védelmére kelt. A jogászgyűlés létalapja és egész erkölcsi sulya azon solidaritásban keresendő, melyben az a jogászi közvéleménnyel áll. — Nem hagyhatjuk azonban észrevétel nélkül czikkiró urnak ama kifakadásait, melyekkel az igazságügyminiszterium államtitkárját illette. Az igazság érdekében tartozunk Cs. K. urnak azon elégtétellel, hogy benne az igazságügyminiszteriumnak nemcsak egyik legmunkásabb, hanem egyuttal legmunkaképesebb tagját tisztelhetjük. Egészen más lapra tartozik azon gyanu, hogy ő az, ki sértett hiusága érzetében „nem átalotta a magyar jogászgyűlést német nyelven szerkesztett lapban az egész világ előtt compromittálni“. Nem hiszszük, hogy ő előtte titok lett volna a gyanunak ezen áramlata; de az csak most nyert nyilvános kifejezést. Elvárjuk tehát Cs. urnak nyilatkozatát annál is inkább, mert a jogászgyűlés irányában jelzett ama álláspontnak hivatalos avagy felhivatalos színezetét nem tartjuk valószínűnek. midőn a mostani igazságügyminiszter a jogászgyűlés tekintélyének emelésére minden alkalomkor buzditólag közreműködött. — Nem osztjuk czikkirónak abbéli nézeteit sem, melyeket a végrehajtói intézményre vonatkozólag nyilvánított. Mi a végrehajtói intézményt üdvös intézménynek ismerjük, s csak a kézbesítéseknek írásbeli eljárás mellett, végrehajtók utjání eszközzését tartjuk időszerűtlennek és oly terhesnek, hogy a törvény ebbeli hatályának felfüggesztését a törvényhozás sürgős feladatának tekintjük, a mint már annak idejében a törvény ebbeli következményeire figyelmeztettünk. Szerk.)

A pestmegyei árvaszék elnöke, Travnik Antal urnak lapunkban közölt cikksorozata ellenében, a „Hon“ f. hó 17-ki számában védi a megyei árvaszék által kibocsátott szabályzatot, hivatkozva az 1870. 42. t. cz. 10. §-ra, mely az árvaügyek elátására nézve az egyes törvényhatóságokban divatovó gyakorlatot fentartotta. Az árvaszék — ugymondja — az örökösödési és más idevágó törvényeket állította össze és a gyakorlatot formulázta. Ehhez teljes joga volt. A maga számára tette. Az pedig célszerűség kérdése, hogy a munkálatot a területén működő 25 különféle bírósággal is közölte, nem utasításképp, hanem tudomásul, mint megismertetését az árvaszék álláspontjának. — (Erre nézve csak azon megjegyzésünk van, hogy kereken tagadjuk az árvaszék jogosultságát bármiféle jogszokás formulázására, a mi azt jelentené, hogy az árvaszék, mint olyan, statumok alkotására volna feljogosítva, mely jog csakis a megye közönségét, mint törvényhatóságot illeti és ez esetben is csak annyiban, mennyiben a statutáris szabványok a tételes törvény rendelkezéseivel nem ellenkeznek, a mit pedig az árvaszék joggyakorlati formulázásáról szintén nem lehet állítani, s ép ennek kimutatása céloztatott a „Jogt. Közl.“ vonatkozott cikksorozatában, mely állításoknak czáfolatába Dalma dy ur

nem is bocsátkozik, hanem nagy bölcsen hallgat. Kár tehát valamely szaklappal csak amugy lóhátáról szóba állani, s ilyféle kifejezésekkel élni, hogy „akadt egy törvényszéki bíró, ki egy jogi szaklapban kétségbe vonta” és „a tudós cikkiró sok mindenféle s-t idéz, csak éppen arról nincs tudomása stb.” Legyen meggyőződve Dalmady ur, hogy azon cikkek, melyeket lapunkban közlünk, az ő elmélkedésének méltó tárgyát képezhetik. Sértett hiúság érzetével nem fog szolgálatára lenni a közügynek, pedig egy célra törekszünk, t. i. a hagyatéki eljárásnak mielőbbi törvényes rendezésére. Érdekes e tekintetben cikkirónak vázlata, melyben hazai törvénykezésünk ezen felettébb elhanyagolt részét az alábbi közleményben ecseteli. Szerk.)

A ki hagyatéki eljárásunkat figyelemmel kíséri, és az egyik bíróság eljárását, a másik bíróság eljárásával összeméri, bámulva kérdi: vajjon ezek mind más és más országnak, más és más törvények szerint működő bíróságai-e, vagy mindnyájan az édes magyar hazának ugyanazon egy magyar törvényhez alkalmazkodó közegei?

Soha még törvénnyel a sors kegyetlenebb játékot nem ismert, mint a törvénykezés különválasztása óta a hagyatéki eljárással üz. Valóságos paródiája az igazságszolgáltatásnak, mely szégyenünkre válik. Oly törvénnyel van dolgunk, melynek majd minden tétele egy talány. Minél többször és minél figyelmesebben olvassa valaki, annál jobban elvész a kétely és „bizonytalanság keresztutain.

Legnehezebb azon árvaszékek állása, melyek közül némelyik 19—20 járásbíróval és 5—6 törvényszékkel áll folyamatos összeköttetésben. Ők hagyják jóvá az osztályegyezséget, ha az örökösök közt gyámság és gondnokság alatt állók vannak, és ők veszik át további elhelyezés és kezelés végéig a vagyon, mely osztályrészüket képezi.

Ha minden járásbírósnak és minden törvényszéknek meg volna a maga saját árvaszéke, akkor menne a dolog valahogy, egy bizonyos megszokott kerékvágásban. Bíróság és árvaszék hamar összetörődnének. Amaz tudná magát mihez tartani az egyeztetés vezetésében, emez egyféle munkát kapna. Bizonyos kompromisszum jöne létre köztök, mely csupán kettőjükre vonatkozván, az eljárásnak rendes formát adna, mely más bíróságok másféle eljárásával nem így áll. Egy megyének csak egyféle felfogása. Mikép érvényesüljön e felfogás 19—20 járásbíróval és 5—6 törvényszék sajtófűjű és egymástól egészen eltérő gondolkodásával és cselekvésmódjával szemközt?

Vagy a bíróságoknak kell alkalmazkodni az árvaszék elveihez és igényeihez meggyeztetve kivétel nélkül, a mi nehéz dolog; vagy ennek kell magát a bíróságokra bízni és játéklapdajukká válnia, ma ilyen, holnap amolyan alakú, tartalmú és felszerelésű osztályegységek kényszerű jóváhagyása által, a mi ismét nehéz dolog.

A legképtelenebb jelenségeket látjuk, melyek riasztó világot vetnek hagyatéki eljárásunk nyomorúságára.

Legnagyobb része az osztályegyezségeknek vagy tárgyalási jegyzőkönyveknek minden kritikán alul áll! Anyagi és alaki törvényeink ismerete és a helyes eljárás érzéke meg sem csilámlik bennük. És ez oly megyében történik, hol az árvaszék az osztályegyezségek jóváhagyásáról és a jóváhagyás feltételeiről részletes szabályokkal látta el magát, és a szabályokat tudomás és az árvaszék álláspontjának megismerése végett mindegyik bírósággal közölte. Milyen lehet az eljárás másutt, hol ehhez hasonló intézkedések nem történtek, hol az árvaszék, mint valami sphinx, boburkolta magát a titokszerűség fátyolába, s az árvaszék gondolkodása felül tájékozatlan bíróságot apránként értesíti egyik másik osztályegyezségnek ő szerinte törvényszorú és szükséges kellékeiről, vagy hol az árvaszék mindent jóváhagy, mit a bíróságok felterjesztenek hozzá, akár járnak ezek egy úton és jó úton, akár pedig nem? (A pestmegyei árvaszék ugyilátszik komolyan revisorium forumként, s illetőleg felsőbb hatóságként tekint magát. Szerk.)

Még több baj van a hagyatéki eljárás azon részével, melyet átadásnak nevezünk. Ha az osztályegyezség egy rejtély, melyet kevesen oldanak meg jól és kielégítőleg, a hagyaték bírói átadása már valóságos titok, melyet senki sem ért meg.

Álljon itt egy pár példa a pestmegyei árvaszék tapasztalataiból. Van törvényszék, mely átadási végzésében csak az ingatlanokat adja át, az ingókat pedig nem, például a pestvidéki; van törvényszék, mely sem az ingatlanokat, sem az ingókat nem adja át, mert erre a járásbírósgot tartja illetékesnek, némelykor azonban az ingatlanokat mégis átadja, tehát egyszer így, mászor úgy határoz, mint például a budai; van törvényszék, mely sem maga nem teljesíti, sem a járásbíróra nem bizza az átadást, hanem a mint az osztályegyezséget megkapja,

azonnal mint telekkönyvi hatóság jár el, és az árvaszéknek is csak a telekkönyvi átíratásról szóló végzést küldi az összes hagyatéki iratokkal, mint például a kalocsai (ez tárgyaló bíróság is némelykor,) van törvényszék, mely mind az ingatlanokat, mind az ingókat ugyanazon egy végzésben maga adja át, mint például a kecskeméti. Minthogy az árvaszék azon bírósághoz küldi vissza a jóváhagyott hagyatéki iratokat, a melyik felterjesztette, megesik az is, hogy a járásbírósg az ingókat átadja, az ingatlanok átadása végett pedig a törvényszékhez fordul, és így az átadást két bíróság teljesíti, de az örökösöket csak az egyik igazolja: megesik az is, hogy a járásbírósg visszaküldi az iratokat az árvaszékhez s azt kívánja, adja át a hagyatékot az árvaszék. Van még czifrabb módja is az átadásnak, de elég ennyi.

Kinos ezt látni és nem segíthetni rajta. Örökös irkafirkában vész el a drága idő, melyet nem a bíróságok figyelmeztetésére, hanem az árvák nevelésére és annak rendje és módja szerint átadott és átvett vagyonuk biztos elhelyezésére, megőrzésére és kezelésére kellene fordítani.

K ü l ö n f é l é k .

(A kereskedelmi törvénykönyv tervezete,) melynek szerkesztésével dr. Apáthi István egyet. tanár ur bízott meg, — gyorsan haladva készül, miután szerzője az egyetemi szünet alatt teljes munkaerejét fordíthatá szép feladatának megoldására. — Az általános indokolásban szerző a tervezet keletkezésének rövid története mellett indokolva adja elő, hogy a német keresk. törv. könyv lett alapul véve.

Terv szerint a törvénykönyv következő 3 főrészből állana:

I. Rész. A kereskedőkről s azoknak mint ilyeneknek jogviszonyáról.

II. Rész. A kereskedelmi társaságokról s ezeket 3 főnemre osztja fel.

III. Rész. A kereskedelmi ügyletekről, ezeket kiegészítvén a német keresk. törv. könyvben nem szabályozott biztosítási és kiadói ügylettekkel.

Az első rész már készen van a 93. §-ra terjed, melyekben némi általános határozatokon kívül 7 czimet foglal magában. Az 1-ső czim szól a kereskedőkről; a 2-ik a keresk. jegyzékekről (Handelsregister); a 3-ik keresk. czégekről; a 4-ik keresk. könyvekről; az 5-ik cégvezetőkről és kereskedelmi meghatalmazottakról; a 6-ik a segédszemélyzetről és végre a 7-ik czim szól a keresk. alkuszokról.

A második rész 4 czimből fog állani, melyekből a két első czim szintén már készen van. Az 1-ső czim keresk. társaságokra vonatkozó általános szabványokat tartalmaz; a 2-ik czim pedig közkereseti társaságokról (Offene Gesellschaft) szól. — Tartalmához bírálólág még nem szólhatunk; annyit azonban állithatunk, hogy a folékony és könnyen érthető nyelvezet nagy előnyére fog szolgálni e törv. javaslatnak.

(A jog- és államtudományi műszótár) szerkesztésére alakult társaság a nyári idény alatt elhalasztott munkáját újból felvette és mult heti szerdai napon tartá meg a „Jogt. Közl.” szerkesztőségében első bíráló ülést, hol is ezután rendesen minden szerdán d. u. 5 órakor fogja működését folytatni. A tagok buzgósa reményleni engedi, hogy a jelentékeny mű még ezen téli időszakban befejeztetik. Az egyes szakelődők közül dr. Apáthi István a váltójog körébe és dr. Schnierer Gyula a kereskedelmi jog körébe eső műszókat már kimerítették. — A többi szakelődők tevékenységéről pedig a következő számunkban tesznek bizonyosságot: Schiffrer Gyula a pénzügyi igazgatás köréből 1094; dr. Matlokovits Sándor a közigazdaság és tengerészeti jog köréből 877; Zlinszky Imre a dologi jog köréből 369; dr. Wenczel a hányajog köréből 226; dr. Németh József a családjogköréből 219; dr. Hatala Péter az egyházi jog köréből 149; dr. Dárdai Sándor a büntető jog köréből 133; dr. Óváry Kelemen csözületi jog köréből 76; dr. Takáts Lajos a kötelmi jog köréből 75 műszót terjesztett elő megállapítás végett.

(Az árva-vagyon kezelése.) A „M. P.” egy „köztiszteltetben álló férfitól” Komáromból levelet közöl, melyben az árvaügyről szóló jelentés alapján következő botrányos dolgok foglaltatnak: E jelentés első része szerint 73 község hivatalos felterjesztésében a refrain az: hogy az árva-vagyon fölügyelet hiányában pusztul, sok be sincs jelentve, sok összeírva sincs; más helyeken a kiskorúak kezelik birtokukat, és így a segédszolga-

birák, kik kerületi gyámsággal ruháztattak föl, és fizetésük 300 frttal javítottatott fél év alatt, semmit sem tettek s egyetlen jelentést sem adtak be. A jelentés másik része szerint 123 ezer frt. árvapénztőkék hátralékos kamata: ebből nem a tisztí ügyészek, (mert ők feljogosítottak magánperes folytatására, tehát már dolgoztak volt,) hanem felkért magánügyvédek behajtottak 4000 frtot, van tehát hátralék 119,000 frt. Szép eredmény ez a 4000 frt, melynél az árvaszék és tisztí ügyészek fizetése kétszer is nagyobb. De mindez semmi a hivatalos jelentés azon passzusához képest, hogy 100,000 frtot jóval meghaladó árvatőke még kötelezőnnyel sincs biztosítva, sőt hogy ezzel kik tartoznak, még az is kipuhatolandó. (Ilyen a mi ázsiai közigazgatásunk).

(A törvényelőkészítő bizottság) költségeire 60,000 ft. volt előirányozva, a pénzügyi bizottság azonban csak 30,000 frtot szavazott meg. A miniszter ugyan előterjeszté a bizottság szervezési tervét, megadván hozzá a szükséges felvilágosításokat. A pénzügyi bizottság azonban tekintettel a képviselőház mult évi február havában hozott azon határozatára, mely szerint a kodifikációs munkálatokra megszavazott összeg nem valami rendszeresen szervezett hivatalnoki testület fizetésére rendeltetett fordíthatni, nem érezte magát hivatottnak a törvényelőkészítő bizottság költségeinek megszavazására, minekelőtte a miniszterium ezen fölállítandó intézményre nézve a törvényhozás intézkedését ki nem kérte. A dolog jelen állásában a bizottság a kodifikációs munkálatokra általánnyal szavaz meg, s azt azon összegben állapítja meg, mint a mult évben volt. Egyszersmind utasította a minisztert, hogy ha ilyenmő intézményt akar életbeléptetni, terjesztszen ez iránt előterjesztést a képviselőház elé, míg ez meg nem történik, a bizottság mint rendszeresített testületet nem fogadhatja el.

(A törvényelőkészítő bizottság) jelenleg a fővárosok rendezéséről szóló törvényjavaslat utolsó revisiójával foglalkozik. E javaslat a szünidők után fog a képviselőház elé terjesztetni. Ezután a katasteri munkálatokra vonatkozó törvényjavaslat kerül a bizottság elé; ezt pedig egy erdészeti törvény követi.

(Szakértekezlet az egyetemi oktatás ügyében.) A közoktatásügyi miniszter által az egyetemi oktatás ügyében összehívott szakértekezlet f. hó 16 án tartá az akadémia Kisfaludy termében első ülését. Jelen voltak: Csengery, Hoffmann, Horváth Mihály, Kautcz, Korányi, Markusovszky, Mészáros, Molnár Aladár, Rupp, Schwartz Gyula, Than, Tanárky, Toldy Ferencz. Az enquete elé terjesztett kérdések a következők:

1. Készíthetők-e oly általános törvényjavaslat, melyben az egyetemnek szervezésének lényegesebb kellékei megállapíthatnának, vagy pedig egy konkrét esetre, t. i. a pesti egyetem újjászervezésére vonatkozó törvényjavaslat dolgoztassék ki, ugyan, hogy annak általános és elvi intézkedései a kolozsvári egyetemre is alkalmaztassanak?

2. Mennyire terjeszkedjék ki a törvény ez egyetemnek szervezésének részleteire? Mely ügyeket s mely tárgyakat volna célszerű a törvényben rendezni, s melyeket a törvény alapján megállapítandó szabályzatokkal?

3. Hány s micsoda facultások állapíthatnának meg; különösen pedig tárgyalandó leend a theologiai facultás állása és rendezése a pesti egyetemnél?

4. Célszerű-e az egyetemeken polytechnicum facultásokat allítani fel?

5. Az egyetembe felvételhez szükséges előképzettség igazolására, az eddig gyakorlatban volt érettségi vizsgák tartandók-e meg továbbra is, vagy ezek helyére más, s minő intézmény hozassék be?

6. A tanszabadság miként szabályoztassék a törvényben — tekintettel a mostani gyakorlatra, t. i. a kötelezett tantárgyakra s a tanórák mennyiségének meghatározására?

7. A tandíjak kérdése.

8. A szigorlatok minő rendszere állapítandó meg, s különösen a doctoratusra szükséges vizsgák miként rendeztesenek?

9. A rendkívüli s a magántanárok állása s hatásköre miként praecisiroztassék a törvényben?

10. Miként volnának a jogakadémiák reformálandók?

A tegnap este tartott ülésben a négy első pont iránt jött létre határozat. Az első kérdésre nézve az határozottat, hogy egy általános elvi törvényjavaslat dolgoztassék ki, nem pedig specialis egyetemi törvény. A második kérdésre nézve a szak-

értekezlet a törvénybe felveendőnek tartja a karokat, az egyetemi hatóságot, hivatalokat, a tanrend fővonásait, a vizsgálati és szigorlati rendet, a felvételi vagy érettségi vizsgálatokat.

A harmadik kérdésre nézve: Négy kart vél felállítandónak: jog-államtudományt, orvosit, bölcsészeti-nyelvészetit, természettan, mennyiségtanit. A theologiat nemelyek olvástas-tandónak tartották az egyetemről; a pesti egyetemen lévő theologiai facultást, mint önálló intézetet a miniszter felügyelete alatt fentartatni óhajtván. Egyébiránt ez ügyben megállapodás nem jött létre.

A negyedik kérdésre akként válaszolt, hogy a polytechnikum felállítását az egyetemeken czélszerűnek nem tartja.

A vitában több szónok vett részt s több kérdést csak szavazattöbbség útján lehetett eldönteni.

Az okt. 17-én folytatott ülésben a tanszabadság iránti kérdés kerülőn tárgyalás alá, ennek szüksége általán elismertetett, e mellett azonban azon nézet is nyert nyomatékos kifejezést, hogy a tanszabadság nem lehet korlátlan s nem szabad annak a „tanulástól való mentesítés“-sé fajulnia. Kimondatott tehát, hogy a tanszabadságnak bizonyos korlátok közt kell érvényre jutnia. — Kérdés emeltetett, vajjon a tanárnak egy év alatt ki kell-e merítenie tantárgyát? A többség ez ellen nyilatkozott, mivel ez a felületességet honosítaná meg. A tanárnak mindenekelőtte arra kell törekednie, hogy a felvett tárgyat behatóan kezelje, tanítványait tanítási és gondolkozási módjával ismertesse meg, s másodsorban igyekezzék oda hatni, hogy a tantárgyat illetőleg kellő áttekintést nyújtson. A rendes tantárgyakat illetőleg az órák száma megállapítandó s a tanfolyam tartama is meghatározandó. Kíváncsnak jelezetett, hogy a tanárok és hallgatók közt a gyakoribb érintkezés helyreállíthatassék, mi névsor-olvasás, colloquiumok és évi vizsgák által eszközölthetnének. A tanpénzt illetőleg igen érdekes vita fejlődött ki, s az hosszabb discussió után egyhangulag fentartandónak mondatott ki.

(Dr. Pulszky Á.) egyetemi előadásait a „jogbölcséleti előtan“-ból ma délután kezdette meg. Az egyetemi ifjuságon kívül számos vendég hallgatta végig az előadást, melyben a jogbölcsélet fogalmát, e tudomány művelésének elméleti és gyakorlati értékét s jelentőségét fejtegette, új szempontokat is fel-említve. Az új tanárnak nagy buzditásul szolgálhat a ma aratott siker. Hallgatósága előadása után élénken megélenezte, s mi csak azt kívánjuk, hogy ozentul hetenkint háromszor tartandó előadásai alkalmával a figyelem és érdekeltség hasonló jeleivel találkozzék.

Előfizetési fölhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-RE,

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-ral.

Szerkeszti:
dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:
Heckenast Gusztáv.

Előfizetési föltételek:

Negyedévre (okt.—decz. 1872) 3 frt.
Félévre (okt.—márcz. 1872—73) 6 „

Az 1872-ki január—juniusi folyam néhány kifogyott száma újra fog nyomtatni, s rövid idő alatt teljes számban kapható leend.

Előfizetési ára egész évre (jan.—decz.) . . . 12 frt

A „Jogtudományi Közlöny“

kiadóhivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-dik szám alatt.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magyar jogászgylés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A magyar jogászgylés. Hoffmann Páltól. — A pestvárosi közgyűlés mint bíróság. — A pesti királyi fenyítő törvényszék elhelyezése. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Rendeletek.

A magyar jogászgylés.

II.

Az I. (általános magánjogi) szakosztály ez idén hat kérdéssel foglalkozott.

Ezek közül kettő („a jogi személyek fogalma és jogai” és „a köteles rész mellőzése” iránti) bizvást elmaradhatott volna: a fölültesen, mondhatni könnyelműen odavetett indítványok a reájok fordított időt és fáradságot meg nem érdemlik. El is ejtettek, még pedig az egyik teljesen, a másik egy a magyar jogászgylés hivatása szempontjából egészen jelentéktelen pontnak kivételével. Kíváncsok, hogy jövőben ily fajtájú indítványok már az állandó bizottság által visszautasítottassanak: a magyar jogászgylés hivatása sokkal fontosabb és bokrosabb, semhogy néhány napnyi idejét olyaknak akár csak elvetésére is pazarolhatná.

A többi négy kérdés közül kettő kiváló fontossága: „az özvegyi jog és örökösödés” és „a nőnembeliek kiskorusága” tárgyában. Mindkettőt az állandó bizottság tűzte ki. De a másik kettő („a jelzálogi egyetemlegesség megszüntetése” és „a hazai árvaügy országos rendezése” iránti) is eléggé jelentékeny.

E négyet tehát részletesen fogjuk ismertetni.

1. „Az özvegyi jog és özvegyi örökösödés” iránt mind az I. szakosztály, mind a plenum következő kijelentésben állapodott meg:

„Özvegyi jogunk és öröklésünk, mint a törvényes özvegyet illető örökösödési nemek továbbra fen nem tarthatók, hanem azok magánjogi codexünkben férjet — nőt kölcsönösen illető törvényes öröklési joggal lesznek pótolandók, fokozatosan emelkedő hányadokban, a szerint, a mint kevesebb vagy több gyermek, vagy ilyek hiányában közelebbi vagy távolabbi rokon van velök együtt öröklésre hivatva.”

Ila törvényhozásunk ezen kíváncsalomhoz képest intézkednék, úgy a mellett, hogy a kérdéses viszonyok nemcsak a mai jogélet követelményeinek, hanem nemzetünk sajátzerű nézetének is megfelelőleg rendezve volnának, egyuttal az ideiglenes törvénykezési szabályokból származó inconvenientiák egész csomóval csökkentetnének. Jelesül:

a jogegyenlőség elvéhez képest megszűnnének azon sokféle osztálykülönbségek, melyek az özvegyi jogosítványok dolgában jelenleg fenállanak;

maga a két házastárs (özvegy férj és özvegy nő) közt is jogegyenlőség létesülne, kölcsönös és egyenlő öröklési jogosítvány;

megszűnnének azon többrendbeli specialis jogosítványok, melyek régibb jogunk szerint az özvegy nőt illetik, s annak előtte czélszerűek lehettek, de jelenben indokolatlanok, sőt károsak;

az özvegyi örökösödés nem volna csupán egyes dolgokra és bizonyos vagyonalatrészekre szorítva, mi azt gyakran egészen értéktelenné teszi, hanem az elhunyt hitvestárs mindenféle vagyonára vonatkoznék.

Mindezek a III. magyar jogászgylés említett határozatának nagy horderejéről és czélszerűségéről tesznek tanúságot.

2. „A nőnembeliek kiskorusága” tárgyában a jogászgylés az I. szakosztály megállapodásához képest következőleg nyilatkozott:

„A nagykorúsággal összekötött jogok mindkét nembeli személyeknél egyenlően meghatározandó életkor betöltésével, vagy az ezt helyettesítő nagykorúsítási engedéllyel szerezhetők meg; a nőre nézve a férjhezmenetel ténye által az atyai vagy gyámi hatalom megszűnik, és az esetben sem éled fel, ha a nő (mielőtt a nagykorúság kezdetének időpontját elérné) özvegyiségre jut; végre a házasságban élő nő cselekvési képességében csak a házassági viszonyból folyó, a házassági vagyonjogban körülírandó megszorítások által korlátoztatik.”

Törvényhozásunknak ilyképeni intézkedése véget vetne a jelenkorban indokolatlan (nők feletti) nemi gyámságnak és egyenlőséget létesítene a két nem közt a kis- és nagykorúság dolgában; a házasságban élő nőnek cselekvési képessége pedig lényegien a házassági vagyonjogtól függvén, mely iránt a jogászgylés ezuttal nem nyilatkozott, csak ebbeli összefüggésének jelzésével volt érinthető.

3. „A jelzálogi egyetemlegesség megszüntetése” iránti indítványt az I. szakosztály behatóan tárgyalá ugyan, de egyelőre napirendre áttéréssel elejté, minél fogva a plenum elé sem kerülhetett.

Nem szenved azonban kétséget, miszerint azon nagy bajok és hátrányok, melyek eltávolítása végett a mondott indítvány tétetett, jogászgylésünkön újból szönyegre kerülendek, az orvoslás pedig a jelenleg fenálló jelzálogi rendszernek gyökeres átalakításában fog kerestetni.

4. „A hazai árvaügy rendezése” iránti indítványból az I. szakosztály és a teljes ülés csak a következő pontot fogadá el:

„Az árvaügy országos rendezésénél a családtanács intézménye fenálló hazai intézményeinkhez s a nemzeti viszonyokhoz alkalmazva fogadtassék el.”

Öszintén megváltjuk, miszerint ezen nagyfontosságú tárgynak éppen nem legjelentékenyebb részét érintő és azonkívül határozatlan kijelentésnek nagy értéket nem tulajdoníthatunk.

Áttekintvén ezen határozmányokat és azon beható, nagyrészen maradandó becsü véleményeket és tárgyalásokat, melyek amazokat megelőzők, nem habozunk abeli hitünket kijelenteni, miszerint az I. szakosztály és evvel összhangzásban a plenum, a magyar jogászggyűlés számára általunk igénybe vett hivatásnak ismét fényesen megfelelt. Kapcsolatban a két korábbi gyűlésnek általános magánjogunkat tárgyzó határozmányával, az idei kijelentések immár kivehetővé teszik azon körvonalokat, melyek szerint mondott jogunk legnagyobb nehézségekkel járó két részének, a család és örökjognak alakulnia kell; kétségtelen, hogy jogászggyűlésünk tervszerűleg halad elő munkájában, s hogy igen közel jövőben az e két jogrészre vonatkozó törvényszerkesztési direktiva megalkotva leszen.

HOFFMANN PÁL.

(Folyt. köv.)

A pest-városi közgyűlés mint bíróság.

„Kampf um's Recht“ című munkát irt Ihering legközelebb a tudományos világnak, Filaki Flink Károly pedig „unbewusst“ eljátszotta azt a pesti hatóságok előtt s a mely „Kampf“ még azon tekintetből is érdekes, mivel az nemcsak a közigazgatási bíraskodással áll összefüggésben, de mert hivatalos acták szerint egy örült emberről van szó. A dolog mindjárt a jogérti küzdelemmel kezdődik, a mennyiben emberünk Filaki Flink Károly szereplése elején egy a kir. ítélőtáblánál előadott pere referálása alkalmával állítólag garázdálkodott s e miatt nemcsak befogatott a kapitányság által, de, mint ki egy izben emberölést is követett el már beszámíthatlan állapotban — tán ekkor is a jogért küzdött?! — örültként korházba szállíttatott. Itt is örültnek constaltatott, de a confiseister Kerl itt is folytatta a küzdelmet — a jogért. Beadványokat fogalmazott a legfőbb instantiához — a miniszterelnökhöz (!) jogtalan letartóztatása miatt. Csak kiszabadulni kellett tehát neki, hogy hatályosan küzdjön a jogért s mindkettő meg is történt. Vádja Engelbach kapitánysági tollnok és dr. Hoffmann Károly ellen irányul, kik, minthogy őt letartóztatták illetve örültnek declarálták — hivatalos hatalmukkal visszaéltek. Úgye majdnem mindenütt megfordult, még csak a római pápa foruma hiányzik, melyet az igaz nem mostanában, de egykor „Bánkban“ is emlegetett nemes haragjában. Lehet, hogy Filaki Flink Károly o forumot is igénybe fogja venni bünvádi ügyében mai napság.

Eddig a dolog lehet neveltséges avagy szánalomra-méltó, de van ennek egy más oldala is, a mely jogi, s a mely miatt a mi hatóságaink szánalomra-méltók. Az ügy jogi oldala abban áll, hogy miután Filaki Flink Károly ur minden közigazgatási u. m. városhatósági, belügy, honvédelmi (mert katona is volt) és igazságügyi forumokat kimerített s hivatalos hatalommal visszaélés iránti panaszával ezektől elutasított — a pesti kir. törvényszékhez fordult, meglehet, hogy az érdemben alaptalan panaszával. E törvényszék vizsgáló bírója átírt Pest sz. kir. város tanácsához az iratok átküldése iránt és pedig mondhatni ugyancsak sokszor. Nagy nógatásra a város-tanács kiküldi jogügyi bizottmányát véleményezés végett s így kerül a megkeresési ügy a városi közgyűlés elé, „a mely az iratok átküldését megtagadta, minthogy hivatalnokai elleni feladási ügyekben csak magát tartja competensnek, lehetlenítettvén egyébként a helyes adminisztratió“ (!) Ily viszonyok közt, — midőn az autonomia köpenyül használtatik fel, arra, hogy a jogállam fogalmát lerontsa — mi volna más teendő, minthogy vagy „a hivatalos hatalommal visszaélés büntette“ egy alkotott vagy alkotandó codexből elvileg kitörültessek vagy hogy az igazságügyminiszter az 1869-ik évi IV-ik törvényezikk 1-ső §-ának alapján, egy a városi közgyűlésen feltett csákoval megjelölő kir. biztost küldjön ki, a ki az illető város-közgyűlési jegyzőkönyvből e juridikai monstrum — szöveget ünnepélyesen kitépje. Azt a mit egyszer egy amerikai egyes bíró alkalma-

zott, hogy t. i. egy városi tanács minden az ülésben résztvevő tanácsosát 24 óra alatt behajtandó pénzbírság terhe mellett kötelezte competentíája elismerésére — most már késő lenne s tán ellenkeznek a nemzet nem — anyagiass erkölcsi érzületével. A kir. biztost sokszor alkalmazták már politikai ügyekben, küldjenek ki egyszer egy illet legalább a magyar jog államért! Nem lehet egyébként ily baklövésért a városi közgyűlést vádolni egyedül akkor, midőn maga az országgyűlés is járt már elől e tekintetben példával; így midőn a Miletics elleni végrehajtási ügyet szavazás alá bocsátá s némely befolyásokkal szemben, t. i. azokéval, kik a bírói felelősségről szóló törvényt megalkották, a bírói felelősséget — mondhatni mint első — az akkori sajtóbíróság elnöke volt csak képes jellemzősággal megvédeni; — midőn továbbá a Berzenzei-féle kettős házassági bünvádra nézve a legislativa a helyett, hogy csak az eshetőleges politikai zaklatás indokából tagadja meg vádlott kiadátását, bemegy az érdembe s enuncialja, hogy a kettős házasság büntetnének még csak kísérlete sem forog fenn. Hisz egyébként a kormánnyal sincs különben; a belügyminiszterium mai nap is bíraskodik Erdélyre nézve az ausztriai büntető codex szerinti vétségek és kihágások tekintetében, figyelembe se véve azon igazságügyminiszteri rendeletet, mely azokra nézve a járásbíróságok hatáskörét állapította meg. Mert hisz hát — mondják a belügyminiszteriumban — ránk nézve csak saját főnökünk a belügyminiszter rendelete az irányadó. Csoda-e, ha ekkor az erdélyi törvényhatóságok követik az ilyen per excellentiam magyar nyelvtani magyarázatot!

Oly elvi dolgok ezek, melyeket az országbirónak még mai napság is a közigazgatási s bírói hatóságok közt felmerült összeköttetések tekintetében divatban lévő közbenjárása sem egyenlíthet ki, hacsak magyar módra a kérdéseket elcsinálni, nem megoldani akarjuk.

Figyelemre méltó, hogy az esetünkbeli város-közgyűlési megtagadó határozat létrejöttén pesti hirhadt jogászok működtek közre. Ajánljuk ez uraknak Bähr és Gneist a jogállamról címzett műveit, a hol kifejtve láthatják, miszerint a közsabadságnak érdekei nincsenek egyáltalán garantírozva a kiválólág befolyásolható autonomikus és törvényhozási testületek avagy elmozdítható közigaz. hivatalnokok bíraskodásában s hogy már a tudomány és gyakorlat réges-rég tul van azon, hogy még csak kérdés alá is helyezze valjon a hivatalos hatalommal visszaélés közigazgatásilag vagy bíróilag intéztessék el, sőt a tudomány részben a gyakorlat ennél már ugyancsak valamivel tovább is ment. Bähr a jogállam fogalmát ép abba helyezi, hogy a közigazgatás jogilag vitás esetei a rendes bíróságok által intéztessenek el.

A pillanatnyi szükséglet illetőleg egy közigazgatási practica nemcsak a tekintetből lenne szükséges, hogy az egyes miniszteriumok hatásköre szabályoztatnék akkor, midőn pl. a közigazgatási miniszter, egyben pénzügyminiszter is (alapítványi javak), a közgazdasági, oktatásügyeket is adminisztrál (földmívelés, gazdasági, érdeszeti iskolák és vizsgák), de mert a közigazgatási hatóságok és bíróságok hatásköre a vagyon és szabadság tekintetében is szabályoztathatnék, s nem lobogne fejünk felett bármely pártszínezetű minisztertanács kikérendő határozata boni vici arbitriumaként. Hogy egyébként a hivatalos hatalommal visszaélés tekintetében illetőségi kérdés alig lehet kétséges, erről a következőkben.

Vegyék csak például város-közgyűlési jogászaink, hogy hazánkban a rendes bíróságok már az adminisztratióval szorosan összefüggő jövedéki (illeték és fogyasztási adó) — ügyekben is bíraskodnak. — Hogy a miniszteri felelősségről szóló törvény kivételesen előbb a felsőházi bíraskodás marasztaló ítéletétől teszi függővé a miniszternek hivatalos eljárásából származó perbefogatását — tehát, hogy ez kivétel. (Mit szólnának ugyan a pestváros közgyűlési jogászok ahhoz, ha e kivételt Bähr úgy tekint, mint mely mellett a miniszteri felelősség illusorius!) Hogy a nemzet — képviselők bünvádi perbefogatása csak eshetőleges politikai zaklatás indokából van az ezen alapulható képviselő avagy főrend-házi határozathoz kötve. Tehát mindez csak eltérő, jogos politikai indokon alapulható intézkedés, melynek ellenkezője áll minden más esetben. Hogy nekünk van egy törvényünk, mely tiltja, hogy a közigazgatási hatóság bíraskodjék, a bíróság pedig adminisztráljon. Hogy a bíróság nincs kötve egy fegyelmi bíróság határozatához s nem is tekintendő az a bírói eljárásra nézve mint szükségképi prius.

Helyén van megemlékeznünk ez ügyben a pest-városi jogügyi bizottmány törvényismeretéről, a melynek informativ javaslat a törvényszéki megkeresés teljesítésére irányult.

Fájdalom, hogy mindennek dacára úgy törvényszék mint a kir. ítélőtábla a droit adminisztratív-nak hódolt. Tán ép ezen viszonyát a közigazgatásnak a jogszolgáltatáshoz emeli külső kifejezésre a sors midőn a pesti iustitiának a „kunyhóban“ szem közt a finanzverwaltung „palotájával“ ad helyet.

Te pedig Filaki Flink Károly — evvel végezhetjük szánelomból cikkkünket — folytasd a harcot s ha még a magy. kir. Curia mint legfőbb ítélőszék is úgy találja, hogy a jogi száműzetés sorsában kell téged részesíteni, ujtasd meg peredet s talán a végén nyersz — egy beszüntetési határozatot. S ha majd meghalsz foglalj majdan helyet Themis istenasszony jobbán.

A pesti kir. fenytő törvényszék elhelyezése.

Gunyhó és palota. A most készülő nagyszerű vámpépület tőszomszédságában van egy ronda, félig a föld alá sülyedt, mohfedte, roskadozó lebuja, melyhez képest a hajdani „Két pisztoly“ című zsványfészek valóságos uri lak, kastély volt.

Ez a romkörnyezte mocsár, a kir. kincstár tulajdona, s a ki arra vetődött s meglátta: csodálkozott rajta, hogy a kormány még ki nem pusztította ezt a miazmatelepet s nem töltötte ki ugyanavval a téglával, melyből a pusztán csak a szokás hatalma által fentartott falak állanak.

A ki ezen a vidéken megfordult, tudja, hogy a só- és dohánybevéltási ugynevezett épületről szólunk.

Ki hitte volna, hogy a főváros újjáépítése korszakában még találkozók ember, kinek eszébe jusson azt az épületet még tataroztatni; — hát még, hogy a főváros fenytő törvényszékét szállásolja oda?!

Ezt már mindenki barbárnak mondta volna.

Pedig, ha máshonnan nem tudnók is, elég világosan mondja a „Budapesti Közlöny“, hogy ez a kormánynak egészen komolyan elhatározott szándoka, megállapodása, a melyet stante pede végre is akar hajtatni.

És ugyan mi indíthatta erre a döntő köröket?

Tán ezt követeli az igazságügyi reform terén követett eljárás következetessége.

Avagy az elrettentési elméletnek hódolva, a híres ólomfedelekre emlékeztető vizsgálati foglalat akarunk berendezni? . . .

„Nincs pénz az igazságügyre!“ — Ezzel felelnék, valahányszor kormányunk mostoha gyermeke, az igazságügy, mely azonban az államkincstár legdusabb jövedelmi forrásai közé tartozik: legsürgetőbb szükségleteinek kielégítését követeli.

Ez volt a pénzügyminiszter nyilatkozata, melylyel a bíróságok újjászervezésén fáradozt huzsonötös bizottság munkálatát halomra döntötte, s az egész bírósági reformot nagyjában illu-soríussá tette, s ezen nyilatkozattal kell találkozunk ismét, most, midőn arról van szó, hogy az ország első fenytő törvényszéke — melynek jelen helyiségére nézve, a bérszerződés a jövő év tavaszán lejár — valahára tisztességesen elhelyeztessék.

S ilyenkor aztán nincs hatalom, nincs erély, nincs hang, mely súlyát illetékes helyen latra vesse: — mintha bizony igazságügyünk nem is volna képviselvo!

Tehát mire van pénz, ha az állam első rendű szükségleteinek méltó fedezésére nincs?

Avagy a jogszolgáltatás nem tartozik azok közé? . . .

Minden józan háztartásban első helyen állanak a szükségcs, második helyen a hasznos, harmadik helyen a fényűzési beruházások.

Mi már erősen benne vagyunk a fényűzési kiadásokban. Boulevardokat, sugárutat építünk, s a törvényszéknek bujdosnia kell mindenféle zughelyiségekben.

A központi posta- és táviradahivataloknak emelnek monumentális palotát a város középpontjában.

Arra van pénz.

A vámház bámulatos arányokban épül; pazar fényvel és kényelemmel lesz berendezve. Arra is van pénz. — Az egyetem nagyszerűen fogják átalakítani. A polytechnikumért fizetnek évi 42000 frtnyi árt. Minderre van pénz: de arra, hogy az állam büntető hatalmát gyakorló, a társadalmi rendet biztosító igazságszolgáltatás fővárosi intézetének, a pesti fenytő törvényszéknek, hivatásához méltó — vagy csak tisztességes és ha nem is kényelmes, de legalább czélszerű — helyisége, épülete legyen: arra nincs pénze a kincstárnak.

Pedig, hogy mennyire szükséges, hogy ép a fenytő törvényszék a város központjában, mindenki által megközelíthető és tiszteletetgerjesztő helyen és méltó épületben elhelyezve legyen: azt senkinek se kell bővebben magyarázni, kinek a jogszolgáltatásról fogalma van. Még a főtörvényszékek, hol félre nincs szükség, csak aktára, előbb felelhetnének meg hivatásuknak olyan rejtett kis épületben, mint a szóbeli közvetlen uton eljáró első folyamodási fenytőtörvényszék.

A pesti fenytőtörvényszéknek mostani helyisége is nyomorult, czélszerűtlen. Nincs ott tisztességes tárgyaló terem. Azok a szobák, hol a végtárgyalások tartatnak, alacsonyok, disztelenek, szűkek, silány a butor, mert nem férne ott el a kor kívánalmához mért berendezés, oly silány az mind, hogy az ott történő dolgokkal s az ott működő bírákkal valóban nevetéséges ellentétet képez a helyett, hogy a méltó öszbenyomás a törvénytisztetlet emelné, az igazságszolgáltatás tekintélyét előmozdítaná. A vizsgáló bírák szobái nem különíthetők el. Ott ácsorognak együtt: tanuk, vádlottak, szolgálk, örök; ott járnak kelnek a felek, az egyiktől a másikhoz. Hogy lehet ott figyelemmel vizsgálatot eszközölni?! — A bírák egy kis szobába vannak kaszarnyázva, együtt; olyan szobába, minő egy igazságügyminiszteri titkárnak derogálna. Ott dolgoznak olyan szűk kis asztalkáknál, melyeket Bach idején tán írásokok használtak. A börtönök elégtelének. Együtt vannak a foglyok összeszúfolva.

Ámde, ha — mint tervezve volt — a szomszédház is kibéreltetett volna s az adaptációk, úgy a mint tervezve voltak, s mint a háztulajdonosok saját költségükön eszközölni akarták megtörténtek volna, valahogy csak el lehetett volna egy ideig a fenytő tszék s remélt volna jobb dolgot a sokszor ígért igazságügyi palota idejétől.

A helyett azonban, hogy a fentecsetelt állapoton segitenének, egészségtelen és indecens helyre akarják szállísolni a törvényszéket. Biztos tudomásunk van róla, hogy szakértők hivatalosan figyelmeztették az igazságügyminiszteriumot, hogy az a hely, mely mephiticus nedvekkal van saturálva és patkányokkal tulnépesítve mind a hivatalnokokra, mind a foglyokra nézve egészségtelen. De nem is kell ahhoz szakértő: elég ahhoz egyszerű megtekintése a helynek, hogy az emberi természet visszaborzadjon a gondolattól, hogy ott ember lakjék.

Valóságos Ubryk-fészek.

Hátha most nyakra főre vakolni és építgetni kezdenek ott s májusban be kell költözni a vizes falak közé!

Rendőrségellenes!

Lelkiismeretlen dolog, a munkával ugyis elhalmozott bírákat és bírói hivatalnokokat, kik — mint az a pesti fenytő törvényszékről köz tudomásu — megfeszített szorgalommal, mondhatnók önfeláldozással működnek terhes hivatalukban ily egészségtelen helyre vinni. Tán bizony fürdőkötség telik ilyen megállapított fizetéseikből, melyek kimerésénél hasonló elvek érvényesültek, mint a törvényszéki épület eseténél!

De figyelmetlenség az a közönség irányában is. Az a hely téli-ősi időben sártól megközelíthetlen; környezete disztelen. kövezetlen, bordély-telepek által népesített. Ily épületes környezetben találják majd ott a fenytő tszéket.

Do hát szegények vagyunk. Nous n'avons pas de quoi! — Bizonyitja a törvényszéki gunyhó mellett magasló palota a vámház, mely ott kezdődik hol a leendő tszék mohos fedele a földből kinyul.

De igaz-e, hogy finanziaális raison van ebben a „megállapodás“-ban?

A „Bdp. Közlöny“ azt mondja, hogy van. Mi számítását feltűnően tévesnek találjuk.

Feltéve, hogy a háztulajdonosok 22,000 ft évi bért követelnek és három évre szóló szerződést. . . ez — úgy ír a „Bdp. Közlöny“, összeen 66,000 ft terhet háritott volna az államkincstárra.

Ebben csak az egy igaz van, hogy 3-szor 22000 = 66000. Más nincs. Mert ebből a 66000-ből különfélét kell levonni.

1) Annak a csárdának az átalakítását kell levonni. Nincs ott jó fal, nincs használható egy szál fa; szuette ablak és ajtórámak, a földézet el van rothadva. Ez az adaptáció 25—30000 frtba fog kerülni, akár milyen Ueberschlagot csináltak legyen az urak.

2) A sajtóbíróság és ferencvárosi járásbíróság, melynek a Rumbach-Székrenyessy házban illő helye lett volna, tovább is kerül évenként 4000 frtba = 12000 frt.

3) A sóház egyik részében létező hivatalnokokat másutt kell elhelyezni; bért kell érték fizetni s a hurczolkodást meg kell téríteni: az legalább 4000 frt.

4) A fenyítő törvényszék hurczolkodása — az időveszté-
séget nem is számítva, legalább 1000 frt.
Ez kerek összegben: 40000 frt.
A kintár terhe: 26000 frt.
Eddig fizetett évenként
8000 frtot, háromszor: 24000 frt.
Az egész veszteség tehát 2000 frt.
Egy évre 666 frt.

Ámde kérjük szabad-e ily piszkos financiaiális felfogás
által elragadtatni magát, ott, hol az igazságszolgáltatás érde-
keiről van szó, s hol a takarékoság az egész államéletre kár-
tékonyan kihat.

Azt a pénzügyminiszter urnak is meg kellene fontolnia,
hogy a törvénytisztelet terjesztésére neki ép úgy van szüksége,
mint bármely más miniszternek s hogy „Justitia regnorum
fundamentum.“

Csak hogy az a számítás, hogy akár egy fillért is megta-
karitnának „megállapodás“-uk végrehajtásával, optimisztikus
csalódás. Mert csak költsenek arra az „ideiglenes“ épületre:
a gyakorlat nem sokára megfogja mutatni, hogy minden beru-
házás, a mit ott tesznek, kidobott pénz.

Mihelyt bolygatni kezdik azt a roskatag viskót, összedől
az egész, s nem lesz vége a költekezésnek, és még sem lesz
benné köszönet, mert mindenki arra gondol, hogy ez csak pro-
visorium: megrendelő, pallér, kőműves, ács és lakatos.

Most kiszámítják, hogy egy és fél év múlva, meg lesz az
igazságügyi palota s úgy csinálnak mindent, hogy másfél évig
tartson. A palotát nem építik, míg a rendszer iránt nem lesznek
tisztában. Két év múlva azután, nem lesz se rendszer, se palota
se só-törvényszék, se — pénz, mert ilyen minden, provisoriu-
mokkal való gazdálkodás.

Azért akármiként történt legyen a „megállapodás“, el kell
azt ejteni, vagy meg kell akadályozni annak kivitelét. Akadá-
lyozza meg a képviselőház, azt a botrányt, hogy a jogszolgáltatás
itt, a fővárosban, ily módon pellengérré állíttassék vagy
ha másként nem lehet, hát tagadja meg a város az építési enge-
délyt s mutasson több fogékonyságot az igazságügy érdekei
iránt, mint azok, kik azt az állampénztár fejős tehenének
tartják.

K ü l ö n f é l é k.

(A pénzügyi főtörvényszék) eltörlése mellett szólaltak
fel közelebb napilapjaink s ezt azzal indokolták, hogy budgetünk
deficitje mellett a nevezett főtörvényszékre fordított évi 26,835
frtnyi összeg oly kidobott pénz, melyet akármicsoda közczélra
jobban lehetne fordítani, mintsem hat főhivatalnok s nyolcz al-
sőbbrendű hivatalnok gondtalan ellátására. Ugyan kérdezze
meg valamelyik képviselő ur a pénzügyi bizottság ülésén az
igazságügyminiszter urat, — ugymond a „Reform“, — hogy
hány ügydarabot végez ezen törvényszék egy esztendő alatt,
s ki fog tűnni, hogy öten se végeznek annyit, a mennyit egyet-
len járásbíró egy félév alatt elintéz. — Mi szolgálhatunk a „Re-
form“-nak is a kívánt adatokkal, mert biztos tudomásunk szerint
a pénzügyi főtörvényszékhez ez évben összesen 400 beadvány
érkezett, s így minden egyes darabnak elintézése az országnak
670 frtjába került!! De nincs semmi értelme a pénzügyi főtör-
vényszéknek szakbírátság szempontjából is, mert hisz első folya-
módú pénzügyi törvényszékeink nincsenek többé a bíróságok
rendezése óta, mely alkalommal azoknak teendője a kir. tör-
vényszékekre ruháztatott. A pénzügyi főtörvényszék tehát nem
egyéb, mint egy nagy anomalia!

(A kassai ügyvéd-egylet üdvözlő felirata dr. Pauler
Tivadar igazságügyi miniszter urhoz.) Nagyméltóságu
Igazságügyi Miniszter Ur! Üdvözljük Nagyméltóságodat a
miniszteri széken, meleg rokonszenvvel üdvözljük ottan ha-
zánk egyik legkitünőbb jogászát, az örökérdemű jogtanárt és
író, ki tanai s művei által mindnyájunk lelkében él és kihez
mint tagtársunkhoz egyetünk mindenkor a legbensőbb hajlam-
mal ragaszkodott.

De épen ezen őszinte ragaszkodás s mély tisztelet, mely-
lyel Nagyméltóságod iránt viseltetni számtalan okunk van, kö-
telességünk ké teszi egyszersmind férfias nyíltsággal kifejezni
igazságügyi viszonyaink felett nézeteinket.

Az 1869. IV. tetz. s az annak folytán alkotott törvények s
tett intézkedések által a birói szervezet elvi nagy részben a
a jogtudomány kívánalmaihoz képest megállapítottak ugyan,
de az annak alapján szervezett bíróságok még mindig a kezdet
nehézségeivel küzdenek az ország jogos várakozásának s az
által hozott tetemes pénzügyi áldozatoknak a kellő munkaerő s
részben munkakedv hiánya miatt alig felelnek meg; — remél-
jük, hogy Nagyméltóságod ismert buzgalmának és erélyének
lehetséges leendő mindenütt a megfelelő birói létszámot meg-
állapítani, annak folytonos betöltéséről gondoskodni s ha kíván-
tatik kellő szigorral is a munkásságot emelni.

Az anyagi s alaki jog terén, miként annak
Nagyméltóságod is ékes kifejezést adott, — a teendők oly
nagy halmazával állunk szembe, hogy azok felsorolása avagy
alkotásuk sorrendjének tüzetes meghatározása alig lehetséges,
mind azon által nem mulaszthatjuk el Nagyméltóságod kiváló
figyelmét különösen a hazai büntető igazságszolgáltatásra fel-
hívni, mely középkori állapotával egyrészt a jogbiztonságot ve-
szélyezteteti, másrészt az ország jó hírnevét a külföld előtt elho-
mályosítja, — engedje azon meggyőződést táplálnunk, hogy ezt
Nagyméltóságod tovább tünni nem fogja s azon fenkölt eszmé-
ket, miket főleg e téren művei s élőszavai által a hazai jogi
közvéleménybe átültetett, mielőbb gyakorlatilag valóítani se-
gitendi, s ha ehhez még a közjegyzői intézményt meghonosítani,
az ügyvédi rendezést keresztülvinni s a polgári anyagi jog te-
rén legalább a kötelmi és örökösödési jog iránt a forgalom s a
jogtudomány kívánalmainak megfelelő törvények alkotását
eszközölni s így a legégetőbb kérdések követelményeinek meg-
felelnie sikerülend, ugy Nagyméltóságod azon dicsőségnek, mely
a jogi téren eddigi működését kísérte, örök időre halhatatlan
emlékszobrot emelend.

Részünkről nem késünk kijelenteni, hogy mi Nagyméltó-
ságod nemes törekvéseit ugy a tényleges törvénykezés feletti
örködésben, mint a törvényalkotás művében csekély tehetsé-
günkhez képest előmozdítani mindenkor legszontebb kötelessé-
günknek tartandjuk.

Kelt Kassán, 1872. okt. hó 22-én.

A kassai ügyvéd-egylet nevében Nagyméltóságodnak
alázatos szolgálai

Szent-Lélek Gyula m. k. elnök.

Korányi Károly m. k. titkár.

(Az egyetem reformja) tárgyában egybehívott bizottság
legutóbbi értekezletében kizárólag a szigorlatok kérdésével fog-
lalkozott. Hoffmann Pál a jog és államtudományi kar szigorlatára
nézve a következő indítványt terjeszté elő: A mostani
három szigorlat helyébe két rendbeli szigorlatok lépne, a
pozitív jogokból két szigorlat, a doctor juris czim elnyeréséért,
és a közigazgatási jog- és statisztikából egy szigorlat, a nem-
zetgazdasági tudori czim elnyerése végett, mindkét tudorságnál
megkívánatnék azután még egy közös szigorlat a jog- és állam-
bölcsezet és a politikai tudományokból. — Az orvosi karnál is
mellőzendőnek mondatott a mostani kétrendbeli szigorlat,
melynek elseje az összes elméleti, második pedig az összes gya-
korlati tantárgyakat foglalja magában, hanem ezek helyébe
lépne rokonszakok szerinti szigorlatok. — A bölcsészeti kar-
nál a tudorság elnyerése végett a szakok csoportosítása ajánl-
tatott, ezzel szemben b. Eötvös Lóránt kívánságnak tartotta,
hogy a külföld példájára a szigorlat egy szakkól is elegendő
legyen a tudori czim elnyerésére.

A jogakademiákra nézve az értekező véleménye abban
összpontosult, hogy az állami jogakademiák mindenestre a
pesti jogi fakultás színvonalára emelendők és szervezetük min-
den hasonló (confessionalis) intézetekre nézve kötelező legyen,
ugy hogy azon akademiák, melyek ezen igényeknek megfelelni
nem tudnak, nyilvánossági jogukat elveszítsék vagyis meg-
szűnjének.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászggyűlés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A magyar jogászggyűlés. Dr. Apáthi Istvántól. — A porosz telekkönyvi és jelzálog törvény alapelvei. Zlinszky Imre, kir. táblai pót bírótól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Rendeletek.

A magyar jogászggyűlés.

A második szakosztály határozatai.

A legközelebb befejezett III. magyar jogászggyűlés második (váltó és kereskedelmi) szakosztályához következő indítványok illetőleg kérdések voltak utasítva:

1) „Kívátnak tekinthető-e a forgalom érdekében, hogy a magyar váltójognak azon intézkedése, mely szerint a váltó-bekebelezés vagy előjegyzés folytán váltói minőségét elveszti (1844. VI. t. cz. id. törv. szab. III. 5. §.) hatályon kívül helyeztessék, esetleg az alkotandó új váltótörvénybe fel ne vétessék?”

2) Mondja ki a jogászggyűlés: „hogy részvénytársulatok s ezekhez hasonló intézetek alapításához az államhatóság különös engedélyezése nem kívántatik.”

3) Mondja ki a magyar jogászggyűlés: „hogy az alkotandó új magyar kereskedelmi törvénykönyvben a kereskedelmi csőd is, a kereskedelmi jogviszonyokhoz mért külön határozmányok által szabályoztassék.”

4) „Ha a harmadik magyar jogászggyűlés elfogadná a második jogászggyűlésről fenmaradt azon indítványt, hogy a részvénytársulatok alakításához az állam engedélye nem szükségeltetik; vajjon a részvénytársulatok bejegyzése és ennek közzététele egy e célra külön felállítandó közigazgatási hatóság (office of register) vagy pedig a kereskedelmi ügyekben bíraskodásra hivatott rendes törvényszékek által volna eszközendő?”

E kérdések és indítványok, illetőleg az azok folytán keletkezett határozatok jelentőségét lehető rövidséggel megismertetni. képezi ez alkalommal feladatunkat.

1) Hogy váltótörvényünk alkotásánál hazánk specialis viszonyai fontos szerepet játszottak az iránt váltójogunk több intézkedései tesznek tanúságot. Ezek közé tartozik a magyar váltójog azon intézkedése is, mely szerint a bekebelezett vagy előjegyzett váltó kiváltságos minőségét elveszti. Midőn a III. magyar jogászggyűlés második szakosztálya az állandó bizottság által kitűzött kérdésre határozottan igennel felelt, nem oly igazságot enuntiaált, melyet másutt akár az élet, akár a tudomány vitatna; mindazonáltal enuntiaiója nálunk kétségtelen fontossággal bír nemcsak azért, mert egy általános elismert igazságot emelt érvényre, hanem azért is, mert egy nálunk eddigelé még gyökeresen ki nem irtott előítéletet kíván lerontani. Hogy törvényhozásunk 1840. és 1844-ben a kereskedelmi forgalom érdekeit különyszerűeknek tekintette, annál fogva a kereskedelmi forgalom minden mediumát a kereskedés körébe utalta, oly tévedésnek tekintendő, melyet akkori viszonyaink

nagyban és egészben kimenthetnek. A törvényhozás abból indult ki, hogy a földbirtok, s vele a földbirtokos osztály a kereskedéstől teljesen intact maradhat, s mert a váltót kizárólag a kereskedelmi forgalom szolgálatára rendelt fizetési mediumnak tekintette, a földbirtokos osztályt a szigorú váltóeljárás ellenében lehetőleg biztosítani kívánta. A törvényhozás továbbá abból indult ki, — és részben helyesen — hogy a váltó alapját a személyes hitel képezi; ez okból történt, hogy a váltóképességet megszorította, hogy a váltónak ingatlan javakra leendő előjegyzés vagy bekebelezés általi biztosítását kizárta, nem számítván és nem számíthatván arra, hogy e részbeni intézkedéseivel ellenkezésbe jöjjön a kereskedelmi forgalom igényeivel.

A tudomány és gyakorlat ma már egyaránt tisztában van az iránt, hogy a váltó, bár miként vélekedjenek is a tudósok annak jogi természete iránt, arra van rendelve, hogy a kereskedelmi forgalomban készpénzt helyettesítsen; hogy e rendeltetésénél fogva oly intézkedéseket kíván, melyek az általa képviselt összeg pontos beváltását lehetőleg biztosítják. Minél több materiális és formális garancia kínálkozik a váltó által képviselt összeg beváltására, annál nagyobb készséggel fogja azt a kereskedelmi forgalom fizetési medium gyanánt acceptálni.

Hogy a bekebelezés vagy előjegyzés a váltó értékét növeli, hogy az általa képviselt összeg beváltását fokozottabb mértékben garantirozza, azt hosszasan fejtegetni felesleges lenne. E tekintetben mindössze azon kérdés merülhet fel, hogy nem ellenkezik-e a bekebelezés vagy előjegyzés a váltó kétségtelen rendeltetésével. Igaz, hogy a váltó, mint a kereskedelmi forgalom fizetési mediuma nagyban és egészben a személyes hitelben találja alapját; azt sem lehet kétségbe vonni, hogy a kereskedelmi forgalom mozgékony természeténél fogva könnyen kezelhető, s egyszerű átruházási formákhoz kötött fizetési mediumot igényel; mindez azonban korántsem zárja ki azt, hogy a váltó által képviselt fizetési ígéret biztossága a formális szigorú oly neme által fokoztassék, mely a személyes hitel minden előnyeit nem pótolhatja ugyan, de végeredményében biztosabban vezethet a fizetési ígéret realizálására.

Ha a váltó, mint fizetési medium arra van rendelve, hogy a lejáratig készpénzt helyettesítsen, e rendeltetésről a bekebelezés vagy előjegyzés nemcsak el nem vonja, sőt annak teljesítésére fokozottabb mértékben képesíti. Oly esetben, midőn a váltó személyes hitelre nem támaszkodhatik, fizetési mediumná csak úgy válhatik, ha az általa képviselt fizetési ígéretet más garantiák bizto-

síttják. Ily garantiát nyer a fizetési ígéret a bekeblezés által, mely sok esetben egyedüli mód arra nézve, hogy a váltót azzá qualificálja, minek a kereskedelmi forgalom érdekében lennie kell.

De nem vonja el a váltót rendeltetése teljesítésétől az előjegyzés sem, melynek a szakosztály intentiója szerint csakis a váltó lejáratát után lehet helye. A lejárt, de ki nem fizetett váltónál, akár lett ovatolva akár nem, a fizetési ígéret beváltása elmaradottnak tekinthető; az ily váltót a kereskedelmi forgalomban fizetési mediumul többé senki el nem fogad, rendeltetésén tehát az előjegyzés által változás nem történik, de nem is történhetik. A lejárt, de ki nem fizetett váltónál az előjegyzés csak annyiban idéz elő változást, hogy a kétségessé vált fizetési ígéret iránt ismét bizalmat gerjeszt, hogy az ekként ismét értéket nyert váltónak újbóli forgalomba helyezését lehetővé teszi. Az előjegyzés tehát a kereskedelmi forgalomnak azon előnyt nyújtja, hogy ennek a már értékét veszített váltóban új fizetési mediumot szerez.

A kereskedelmi forgalom kivált kezdetleges emelkedésében sohasem bir felesleges fizetési mediummal, s mert a váltó a legjelentékenyebb fizetési mediumok közé tartozik, a törvényhozás emelkedő kereskedésünk legvitálisabb érdekei ellen vétene, ha oly intézkedéseket kívánna továbbra is föntartani, melyek a váltót rendeltetése teljesítésében bármi tekintetben gátolhatnak.

Részünkről csak örömmel üdvözölhetjük, a második szakosztálynak a teljes ülés által is elfogadott azon enuntiatióját, mely váltójogunk egyik tarthatlanná vált intézkedésének megszüntetését sürgeti. —

2) Az európai törvények a legrégibb időkig a részvénytársaságok jogi keletkezéséhez az állami jóváhagyást, mint feltételt kívánták meg. A törvények e részbeni intézkedéseinek célja általában az volt, hogy a részvényeseket és a társasági hitelezőket a lehető szédelgések ellen megvédjék, és elejét vegyék annak, hogy a részvények alapján összehalmozódó rendkívüli tökemennyiségek, melyek gyakran jelentékeny hatalmat képviselnek, az állam jólétét és az állami industriát veszélyeztető célokra fordíthatassanak.

Az élet azonban minden kétségen felül helyezte, miszerint az állami engedélyezés távol attól, hogy kitűzött céljának megfelelné, csak arra szolgált, hogy a szédelgést és a visszaéléseket megkönnyítse. A könnyen hívő közönség az állami engedélyezésben bizonyos garantiát látott a vállalat soliditására nézve; e garantiába bizva feleslegesnek tartotta a vállalat életképessége és igazgatása iránt közelebből meggyőződni. Az indokolatlan bizalom s az ellenőrzésnek ezzel járó hiánya tették azon sajnálandó jelenségeket lehetővé, melyek a részvénytársaságokat annyi szerencsétlenség kúttorásává tették.

Az emberi dolgok természetében fekszik, hogy az oly intézmények, melyek helyes és okszerű kezelés mellett legüdvösebbek, legkönnyebben szoktak visszaélésre felhasználtatni. E jelenség ott mutatkozik különösen, hol a gyorsan fejlődő forgalom a megszokott viszonyokba mélyen benyúló új intézményeket rohamosan létesíti. Ily esetben a lehető visszaélések ellenében, a mennyiben azok a közönség érdekeit érintik, csak egy biztos óvszer létezik, s ez magának a közönségnek saját ovatossága. Ez ovatosság szükségét az állam-engedélyezés nem növeli; minél inkább törekszik a törvényhozás egyeseket saját vigyázatlanságuk következményei ellen megvédeni, annál lassabban fog a közönségben az öngondosság szükségessége gyökeret verni; a lelketlen és ravasz vállalkozók annál könnyebben üzhetik veszélyes szédelgéseiket. Vannak idők, midőn a munka nélküli gazdagodás maníája általános lesz, midőn

az egyes projectánsok ravaszsága a közönség hiszékenységével találkozik; ily esetben nincs törvényhozás, mely a lehető visszaéléseket meggátolhatná; a praeventív rendszabályoknak ily esetben az szokott következménye lenni, hogy a szédelgés a törvényt kijátszva, új formákat terem, s rendszerint hosszabb ideig tart, tehát sokkal több kárt okozhat. Ecletans példát mutat erre Franciaország, hol az engedélyezési rendszer kijátszása végett milliárdokat képviselő commandit-részvénytársaságok alakítottak, melyek Franciaországban a szédelgésnek addig nem ismert fokát honosították meg.

Mindezt kétségen kívül fontolóra vették az újabb törvényhozások, midőn az állami engedélyezést, mint célhoz nem vezető és veszélyest megszüntették.

Hazánkban az engedélyezési rendszer törvény által nem volt ugyan behozva; a részvénytársaságok bemutatják a miniszteriumnak alapszabályaikat, mely azokat a bemutatási záradékkal ellátja. Ha mindamellett a jogászgűlés a 2) pont alatti indítvány tárgyalását és elfogadását szükségesnek tartotta, ezt szemben a kereskedelmi jognak küszöbön álló codificálásával azért tartotta és tarthatta szükségesnek, mert a tudomány és gyakorlat egyaránt jogos igényei azt követelik, hogy alkotandó törvényeinkbe oly intézkedések fel ne vétessenek, melyek helyeseknek és czélszerűeknek sehol sem bizonyultak. —

3) A harmadik pont alatti indítvány fontosságát senki sem vonhatja kétségbe, ha a kereskedelmi forgalom sajátságait, és az abból eredő viszonyok kivételes természetét némi figyelemre méltatja. A kereskedelmi forgalom alapját, éltető elemét a hitel képezi; ennek segítségével bocsátkozik a kereskedő oly mérvű ügyletekbe, melyeknek értéke tényleges vagyonát messze túlhaladják. E körülmény már magában véve teljes mértékben megkívánja, hogy a törvényhozás a kereskedelmi forgalomból eredő jogviszonyok szabályozásánál a közönségestől eltérő irányt kövessen. Ez iránynak most nemcsak a kereskedelmi forgalomból eredő ügyekre általában, hanem azon jogviszonyokra is ki kell terjednie, melyek a csődnyitás ténye által keletkeznek.

A tudomány újabb időben határozottan ellenére nyilatkozott ugyan azon felfogásnak, mely csődesetében az egyes követelések közt különbséget állít fel; azonban a törvényhozásnak nemcsak a tudománnyal, hanem a tények és viszonyok kéréreketlen logikájával is számolni kell, mert ezeket ignorálva jogilag helyes, de gyakorlatilag czélszerűtlen törvényt fog alkotni. Hogy a kereskedelmi csőd a közönséges csődtől lényegesen különbözik, azt egyebektől eltekintve, már azon körülmény is igazolja, hogy a fizetési tehetlenség okai a csőd most érintett nemeinél egy mástól lényegesen különböznek. A csődnek oka ugyanis rendszerint azon körülményben fekszik, hogy az adós javai tartozásainak kielégítésére nem elegendők; ellenben a kereskedőnél a csődnyításra már magában azon körülmény elegendő, hogy a kereskedő fizetéseit megszünteti, a mire okul nem mindig azon körülmény szolgál, hogy vagyona tartozásaival arányban nem állana. E körülmény már magában teljesen igazolja azon felfogás jogosultságát, mely a kereskedők csődjeit a közönséges csődökkel egyenlő szabályok szerinti kezelés alá helyezendőeknek nem tartja. Ehhez járul még, hogy a kereskedelmi jog bármily rendszer szerint épüljön is fel, a kereskedelmi viszonyból eredő kötelezettségek speciális természetét nem ignorálhatja, s azokat a közönséges kötelezettségektől megkülönböztetni kénytelen. Az anyagi jog ily intézkedése mellett azonban nélkülözhetlenné válik, hogy a kereskedelmi forgalomból eredő jogviszonyok csőd esetében is természetőknek

megfelelőleg, tehát a közönséges csődtörvénytől eltérőleg szabályoztassanak.

Hogy a szakosztály nem tartotta szükségesnek a kereskedelmi csődöt magában a kereskedelmi törvényben szabályozni, egyebektől eltekintve abban találja indokolását, hogy a szakosztály a csődeljárást lényegileg formális jognak tekintette, mely következetesen a kereskedelmi törvényben mint anyagi jogban helyt nem foglalhat. —

4) Miután a szakosztály elvileg kijelentette, hogy a részvénytársaságok alakításához állami engedély nem szükséges, a következetesség postulatának felelt meg az által, hogy az állandó bizottság részéről kitűzött s fentebb a negyedik pont alatt közlött kérdést megoldotta.

A tudomány és gyakorlat egyaránt elismeri annak szükségét, hogy úgy az egyes kereskedőnél, mint a kereskedelmi társaságoknál bizonyos jogviszonyok lehetőleg köztudomásra hozassanak. E publicitás közvetlen célja mindenekelőtt abban áll, hogy azok, kik kereskedővel vagy kereskedelmi társasággal üzleti összeköttetésbe lépnek, ezek jogviszonyai iránt maguknak biztos tudomást szerezhessenek. E végre szolgálnak a kereskedelmi jegyzőek, a kereskedő világ modern telekkönyvei, melyekbe a kereskedők és kereskedelmi társaságok jogviszonyai és az ezekben történt változások bevezettetnek.

Mig azonban a tudomány és gyakorlat a kereskedelmi forgalom lehető publicitása érdekében a kereskedelmi jegyzőket feltétlen szükségét constatálja, — a nézetek megoszlanak arra nézve, hogy e kereskedelmi jegyzőket a rendes bíróságok, vagy egy e végre szervezett külső hatóság által vezettessenek-e?

Feladatunktól messze vezetne bennünket, ha az érintett kérdés mikénti megoldására ajánlott módok mellett és ellen harczoló okokat egyenként felsorolnánk, ugyanazért elégnék tartjuk ez uttal azon okokat jelezni, melyek a szakosztályt arra indíták, hogy a kereskedelmi jegyzőket vezetését határozottan a rendes bíróságok körébe utalja. Egyrészt nem lehet kétségbe vonni, hogy úgy a közönség mint maguk a kereskedők és kereskedelmi társaságok peres jogviszonyaik tekintetében közvetlen contactusban a bíróságokkal állanak. Miután a peressé vált jogviszonyok elbírálásánál a kereskedelmi jegyzőket sok esetben kiválóbb szerepet játszanak, — a jogszolgáltatás biztonsága és gyorsasága egyaránt azt követelik, hogy a bíróság, mely a peressé vált jogviszony felett a jegyzőket alapján határoz, azon helyzetbe tétessék, hogy a jegyzőket akadálytalanul használhassa, mi természetesen csak úgy történhetik, ha azon bíróság, mely kereskedelmi viszonyból eredő perek felett határoz, egyúttal a kereskedelmi jegyzőket vezetésével megbizatik. Másrészt alig szenvedhet kétséget, hogy a kereskedelmi jegyzőket vezetésé magának az anyagi jognak, tehát a kereskedelmi törvénynek kellő ismeretét tételezi fel. Ez ismeretek s azok gyakorlati értékesítése biztosabban tehető fel azon bíróságnál, mely a kereskedelmi törvény szakadatlan alkalmazásával foglalkozik, mint egy oly hatóságnál, mely adminisztratív jellegénél fogva csak kivételesen alakíttathatnék törvénytudó tagokból. Végre: ha szabad azon hasonlatosságra utalni, mely a kereskedelmi jegyzőket és a telekkönyveket közt létezik, úgy joggal lehet elmondani, hogy valamint célelles lenne a telekkönyv vezetését adminisztratív hatóságra bízni, — czélt tévesztett dolog lenne a kereskedelmi jegyzőket vezetését a rendes bíróságoktól elvenni.

(Folyt. köv.) Dr. APÁTHI ISTVÁN,

A porosz telekkönyvi és jelzálog törvény alapelvei.

(Kiadatott 1872. évi május 5-én életbelépett 1872. évi okt. 1-én.)

IV.

Az általános alapelvek megismertetése után áttérünk az egyes jogok bekebelezésére vonatkozó részletes szabályokra:

A tulajdonjog. A törvény alapelveinek, s jelesül annak, hogy a porosz törvény szerint a tulajdonjog ingatlanokra csak bekebelezés által szereztethetik meg, kifejtésénél már elmondottuk azon alapelveket, melyek a tulajdonjog megszerzésére nézve a törvény által felállítottak. A tulajdonjog bekebelezésének, ezen elvek szerint, alapjául szolgál:

a) önkényes eladásoknál a telekkönyvi tulajdonos és az új jogszerző által, a telekkönyvi hivatalban tett azon szóbeli nyilatkozat, mely szerint a tulajdonos kijelenti, hogy tulajdonjogát átruházza, s az új szerző annak bekebelezését kéri, (1. 2. §§.) mely jogcselekvényre a régi „Auflassung“ kifejezés tartatott fenn.¹⁾

Ezen „Auflassung“ vagyis az illetőknek a birtok átruházását illetőleg tett nyilatkozata lépett a porosz törvény szerint eddig megkívánt átadás (traditio) helyébe, s ezen cselekvény képezi a tulajdonjog átruházás anyagi kellékét, mely alakilag a telekkönyvi bejegyzés által egészített ki, mely által a tulajdonjog abszolút kátályt s a telekkönyvi tulajdonos teljes rendelkezési szabadságot nyer.

A porosz törvény arra nézve, hogy a szerződő felek akaratkijelentését biztosan ellenőrizhesse, legcélszerűbbnek látta a régi német eljárást az által is érvényre emelni, hogy a tulajdonjog bekebelezését a feleknek a telekhivatalban szóval tett kijelentésétől teszi függővé.

E részben eltért a törvény a javaslatról, mely az átruházást szóval tett nyilatkozat, vagy hitelesített okmány alapján engedte volna meg. (Javaslat 2. §. V. ö. telekkönyvi elj. iránti javaslat 28. §-ával.)

Tagadhatlan, hogy ez a meggyőződés szerzés legközvetlenebb módja, s lehetnek oly viszonyok, hol ez czélszerűen s minden nehézség nélkül keresztül is vihető, nálunk azonban ez czélszerűtlen, sőt majdnem kivihetlen lenne, de nem is szükséges, ha a nyilatkozatok felvételére közhítelű személyek (közjegyzők) rendszeresíttetnek, kik a felek valóban s határozottan megtörtént akaratkijelentésére nézve biztosítékot nyújtanak.

b) Bírői határozatok, melyek által a tulajdonjog másnak odaitéltetik, s illetőleg a tulajdonos az „Auflassungra“ bírői határozat által köteleztetik, helyettesítik a szóbeli nyilatkozatot. (3. §.) Ily esetben tehát e határozatok alapján történik a tulajdonjog bekebelezése.

c) Ezen eseteken kívül a tulajdonjog átruházására az eddigi törvények tartattak fen, de a birtok átruházására csak akkor van az új szerző jogosítva, ha tulajdonjoga bekebelezetett.

Az örökösöknek azonban joguk van az öröklött jóságot átruházni, ha telekkönyvileg bejegyezve nincsenek is. (5. §.)

Ezen szakasz rendelkezései a bírói végrehajtási uton történt eladások és az örökösödésre vonatkoznak, a javaslat e részben részletes szabályokat tartalmazott, (13—15. §§.) a törvényhozás azonban ezeket mellőzte, mindamellett szigorúan megőrizte ezen esetben is azon alapelveket, hogy harmadik személyek irányában a jogok gyakorlatát (a bíróság elismert örökösödés esetét kivéve), a telekkönyvi bejegyzéstől tette függővé.

Hasonló következetesen van érvényesítve a tulajdonjog elenyészésére vonatkozó rendelkezés, mely szerint az csak kitörles által enyészik el, és hogy elbirtoklás által telekkönyvi tulajdon nem szereshető.

Azon viszás helyzet, mely a telekkönyvi intézmény mellett az elbirtoklás utjánai tulajdonszerzést megengedte, s melynélfogva a törvény magával jött ellenmondásba,²⁾ az újabb

¹⁾ A régi németeknél ugyanis a birtokváltozások az illető népbíróság (Schöffengericht) előtt bejelentettek, mely előtt az eladó tulajdonjogát kimutatni és annak átruházását nyilvánosan kijelenteni tartozott, mely eljárás „Auflassung“-nak nevezetett. Midőn a birtokváltozások mindinkább szaporodtak, ezek nyilvántartására rendszeres jegyzőkönyvek nyitattak, melyekben a birtok leírása foglaltatott, ezen könyvek idővel oly hitelességre emelkedtek, hogy a birtokváltozások ezekbe leendő bejegyzése az „Auflassung“ lényeges kelléke gyanánt tekintett. Az volt a telekkönyv alapja. L. bővebben Zlinszky Imre telekkönyvi rendtartás 2—3 lap.

²⁾ Így pl. az osztr. polg. tv. könyv 431. s következő §§-ában kimondja, hogy telekkönyvezett vagyona tulajdonjog csak bejegyzés által nyerhető, 1468. §-ában pedig 30 évi elbirtoklás utján is megszereshetőnek mondja a tulajdonjogot. V. ö. Schnierer i. m. 32—33 lap.

törvényhozásokban felismertették, s ezt mellőzni törekedtek. A zürichi polg. törvénykönyv ugyan még nem zárja ki feltétlenül a telekkönyvezett ingatlanok elbirtoklását; hanem azt a jog-szerűség és jóhiszeműségén kívül, magát a birtok természetét, valamint a bejegyzést illetőleg több rendbeli feltételektől teszi függővé.¹⁾ Határozottan e részben először a szász polgári törvénykönyv intézkedett, mely kimondja, hogy elbirtoklás által telekkönyvezett ingatlanokra tulajdonjog nem szereshető.²⁾

Ezen elv egyezik meg a helyes telekkönyvi rendszerrel; mert a telekkönyveknek a tulajdonjogra vonatkozó viszonyok hű tükrének kell lennie, mert a hitelnek csak így szolgálhatnak alapjául, ezen alap azonban megszűnnék hű és biztos lenni, ha arra lehetne eset, hogy a tulajdonos nem a telekkönyvbe bejegyzett, hanem egy harmadik egyén is lehet.³⁾

Következésképpen vette fel tehát a porosz törvény felállított alapelveihez képest az elbirtoklás kizárását, s e részben is a félrendszerbályokat mellőzve következetesen haladt kitűzött célja felé.

Igen fontosak továbbá e törvény rendelkezései a tulajdon keresetét illetőleg.

Tudvalevőleg az ingatlanokra vonatkozó tulajdonkeresetre való jogosultság, s annak mikénti érvényesítése, a telekkönyvi intézménynek merőben s főleg azon tekintetben ellentétben álló alapelve mellett, hogy a tulajdonjog tényleges birtoklás nélkül is megszereshető, sok eltérő magyarázatokra nyújtott annál is inkább tért, mert sem az egyes törvények commentatorai, sem a monographiák e kérdést tisztába hozni nem bírták, de azzal behatólag nem is foglalkoztak.

A telekkönyvezett ingatlanokra vonatkozó tulajdonkeresetre nézve némelyek azon nézetet kívánták érvényre emelni, hogy miután tulajdonkeresetet csak is a tulajdonos van jogosítva indítani; a telekkönyvezett ingatlanra pedig a tulajdonjog csak is bekeblezés által szereshető meg, csak az indíthat tulajdonkeresetet, kinek tulajdonjoga a telekkönyvbe be van bekeblezve.⁴⁾

Mások a tulajdonjoghózi czim alapján a telekkönyvi tulajdonos ellen is érvényesíthetni vélik a tulajdonkeresetet,⁵⁾ — ez utóbbi nézetet követi a gyakorlat is, melyben azonban e részben is számos nehézségek merülnek fel. Ugyanis:

a) Midőn a tényleges birtokos ellen a telekkönyvileg bejegyzett fél tulajdonjogának elismerése és a birtok átadása végett pert indít, van-e alperesnek joga, birtoka jogosságának beigazolásá végett oly tényekre hivatkozni, melyek a telekkönyvből ki nem derülnek, sőt azzal ellentétben állanak?

b) Ilyen a roszhiszeműség kérdése is, mely igen gyakran tárg értelemben magyaráztatik, s nem ritkán fogunk főbb törvényszékeink ítéleteiben is azon véleménynyel találkozni, hogy midőn valaki tudva oly vagyont szerez, mely előbb már másnak adatott el, ezen tényre már magában véve annak roszhiszeműségét állapítja meg.⁶⁾

Poroszországban is épen ily gyakorlat fejlődött ki, mely a tulajdonszerzést egészen ingatlaggá tette.⁷⁾

Már a javaslat állított fel elveket e részben, melyek az ellenök intézett tekintélyes megtámadások dacára,⁸⁾ nemcsak

el nem vették, hanem a törvényben határozottabb és szigorubb alakban nyertek kifejezést.

A törvény 4. §-a szerint ugyanis:

„A jogszerző abbéli tudomása, hogy másnak egy régebbi jogügylet folytán a telekkönyvi átruházáshoz (Auflassung) igénye volna, a tulajdonjog akadályául nem szolgál.“

„A bejegyzett tulajdonos, a bejegyzés erejénél fogva, jogosítva van, a tulajdonjogból származó minden kereseti jogokat érvényesíteni, s kötelezve az ellene, mint tulajdonos ellen intézett kereseteket elfogadni.“

„A tulajdonkereset ellen, alperes az elévülésre nem hivatkozhatik. Ha alperes felperestől vagy jogelődjétől valamely a tulajdonjog szerzésére célzott jogügylet alapján lépett az ingatlanság birtokába, ezen jogügyletből származó igények, nem a kereset elleni kifogás, hanem viszkereset útján érvényesíthetők.“ (7. §.)

„A tulajdonjog átruházása, bejegyzése és ennek következményei, a polgári jog szabályai alapján megtámadhatók; de harmadik személyek által, a telekkönyvi állásra tekintettel jó hiszemben szerzett jogok érintetlenül maradnak.“ (8. §.)

E néhány szakasz által igen sok kétely oszlatik el, mert:

1) A roszhiszeműség eltérő magyarázatai ellenében kimondotta, miként az, hogy a tulajdonjog-szerző annak tudtával szerzette a tulajdonjogot, hogy ahhoz másnak már van igénye, a roszhiszeműséget meg nem állapítja.

2) Szabályozza a telekkönyvi tulajdonos ellen, érvényesíthető kifogások módjait.

3) Határozottan kijelöli a tulajdonjogi bejegyzés megtámadhatóságának módjait.

4) A harmadik jóhiszemű szerzők jogait feltétlen védelemben részesíti.

Hasonlóan határozott szabályokat tartalmaz a jog fentartása tekintetében eszközölhető jogfeljegyzéseket (Vormerkung) illetőleg.¹⁾

Ily feljegyzésnek helye van:

a) az átruházáshoz vagy tulajdonjog bekeblezéshez jog fentartása végett. (8. §.)

b) oly esetben, ha a telekkönyvi tulajdonjog perrel támadtatik meg, oly végből, hogy a feljegyzést javára eszközölő fél azon hátránytól, miszerint a perfolyma alatt az érdeklített birtokra bejegyzések eszközöltesse — megóvassék, (9. §.) mert ez esetben, ha a felperes nyertessé válik a perben, a per feljegyzése után történt bejegyzések érvénytelenekké válnak.

Ilyenmü feljegyzések csak a per bírása által rendelhetők el; mi által a tulajdonos telekkönyvi tulajdonának oly hitelrontó háborítás által, mint nálunk a példátlanul kiterjesztett előjegyzés, s a pusztá kereseti felzet alapján szokásossá vált perfeljegyzések által, naponként kitéve van — megóvatik; mert a bíró határozatait, melyekkel a feljegyzést elrendeli, a felperesi igény vizsgálata után, s csak akkor, ha annak alapos voltát valószínűnek látja, rendelendi el.

ZLINSZKI IMRE,
kir. táblai pót bíró.

(Folyt. köv.)

K ü l ö n f é l é k.

(Ügyvédi naptárak.) Az Eggenberger-féle akad. könyvkereskedés kiadásában „Ügyvédek zseb-naptára“ jelent meg. Ára 1 frt. 20 kr. Heckenast G. kiadásában hasonló tartalmu „Határidő-naptár“ jelent meg. Ára 1 frt. 20.

(Filaky Károly) lapunk előbbi számában foglalt és az ő személyes ügyét érintő közleményünk azon kitétele által: hogy hivatalos akták szerint örült emberről van szó, — sértve érezvén magát, egy hozzánk beküldött terjedelmes de józan felfogást tanúsító nyilatkozatban ügyének egész tényálladékat adja elő, melyet azonban nem közlünk, mert reánk nézve a jogesetnek csak azon momentuma bír jogi érdekl, melyben a városi közgyűlés az ügyiratok kiadását megtagadta. Nem bocsátkozhatunk tehát azon további kérdés taglalásába: vajjon F. K. ellen csakugyan követett-e el hivatalos hatalommali visszaélés vagy sem? Ennek eldöntése a bíróság elé tartozik.

Szerk.

1) Ezek ugyan „Vormerkung“-nak neveztetnek a törvényben, de azonosak a mi telekkönyvi törvényeink előjegyzési intézményével; hanem természetük sok tekintetben inkább a mi feljegyzéseinkhez levén hasonló, e szót véltem czélszerűbbnek használni.

¹⁾ Zürichi tvkönyv 537. s köv. §§. V. ö. Bluntschli: Zürisches Sachenrecht 59. s köv. 1.

²⁾ Szász polg. törvénykönyv 279. §§.

³⁾ V. ö. Siebenharr: Commentar zum sächsischen bürg. Gesetzbuche 288. lap.

⁴⁾ Förster: Theorie und Praxis des preussischen Privatrechts. III. kötet 233. lap, mi az esetben, ha a bejegyzett tulajdonos jogtalanul szerzte tulajdonjogát, az ellene indítandó keresetet más czimre véli alapítandónak.

⁵⁾ Igy Stubenrauch: Commentar zum östr. bürg. Gesetzbuche I. kötet. 489. lap.

Winiwarter: Das österr. bürg. Recht systematisch dargestellt. II. k. 123—124. lap.

⁶⁾ Ezen nézetet igen alapos érvekkel czáfolja meg Axner: Das Publicitäts-Princip im österr. Hypotheken-Recht. 84. lap.

⁷⁾ Hartmann: Das preussische Immobilien-Sachenrecht czimű művében e részben hozott érdekes határozatokat közöl 45. s köv. lap. V. ö. Axner i. h.

⁸⁾ Igy Bähr, kinek a javaslatot bíráló művében foglalt indítványai közül több elfogadtatott, a bejegyzett tulajdonosok tulajdonjogának érvénytelenítését következő esetekben megengedhetők véli:

a) ha szerzési czimuk megtámadható bejegyzésen alapszik;
b) ha a szerzés alkalmával az ellenfél által előbb szerzett igények tudva voltak előtte;

c) Ha az átruházás viszteher nélkül történt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászgylés” tartama alatt naponként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.	Szerkesztői iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A magyar jogászgylés. Dr. Dárday Sándortól. — A porosz telekkönyvi és jelzálog törvény alapelvei. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbtírótól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Rendeletek.

A magyar jogászgylés.

A harmadik szakosztály határozatai.

A harmadik szakosztály körébe tartoznak a büntetőjogi s eljárási és börtönügyi kérdések.

Az idej jogászgylésen tárgyalta indítványok e szakmák mindegyikét érinték, de őszintén bevalljuk, hogy úgy az előkészületek mint tárgyalások menetei e szakosztályban voltak legkevesebbé kielégítők. E jelenségnek okát azonban ne keressük a csekély részvétben, mert maga e részvétlenség és közöny szintén csak okozatja egy mélyebben rejlő kórállapotnak. Hazánkban ugyanis a tudományosan képzett kriminálák száma még csekélyebb a tudományosan képzett civilistáknál is, mert a tudomány kenyér után jár, nálunk pedig a büntetőjog művelése hivatásbeli foglalkozást alig nyújtott. Sem ügyészi, sem védői kar nem létezett, a bírói karból pedig köztudomás szerint — kevés kivétellel — a gyengébb erők alkalmaztattak a kényelmesebbnek tartott büntetői szakban.

A szakosztály phisiognomiája teljesen visszatükrözté a fentebb ecsetelt viszonyokat, a mennyiben több jogakadémiai szaktanárral mellett, főleg az újabb kor szervezeteképp feltünő kir. ügyészi kar tagjai vettek részt a tárgyalásokban, míg a bírói és ügyvédi karból jóformán csak azok jelentek meg, kik az áll. bizottság valamely megbízatásának erkölcsi pressiója alatt állottak.

Tekintve azonban, hogy a tudományilag helyes kijelentések mérlegelésénél a szavazati számaránytól bátran eltekinthetünk, — vizsgáljuk meg közelebbről az idej tárgyalások eredményeit s pedig úgy a tudomány szerinti helyes irány, mint a gyakorlati fontos jelentőség szempontjából. —

Első indítványkép tárgyalta a bűncselekvények hármass felosztásának (büntettek, vétségek és áthágásokra) elvetése. E kérdésnek jelentőségét most, midőn büntető törvénykönyvünk alkotásának küszöbén állunk, mindenki el fogja ismerni. A jogászgylés az indítványt elfogadta s midőn a bárminemű osztályozást elvetendőnek nyilvánította, a tudomány szempontjából kétségekivül a leghelyesebb álláspontot foglalta el. A tudomány ugyanis a bűncselekvényeknek egyedül bel-lényegükben gyökeredző osztályozását ismerheti el helyesnek, a mi pedig az élet ezerféle alakulatainak szabályzatát jelentené, s ennek lehetetlensége igazolja azon fel-fogásunkat, hogy magát a tudományt codificálni nem lehet. A bűncselekvényeknek bel-lényegük szerinti osztályozása ép úgy lehetetleníti a hármass mint a kettős

osztályozást, mely utóbbi szerint az oly cselekvények melyek szándékos jogsértést foglalnak magukban, bűntény-t; az oly cselekvények pedig melyek gondatlanságból erednek, vétség-et képeznének. Példa gyanánt szolgáljon csak azon eset, midőn vétke gondatlanságból eredő vasuti összeütközés borzadályos nyomor és szenvedés oka lehet! Ezen egy példa elegendő arra, hogy bármily rendszeren alapuló osztályozást halomra dönt-sön. —

A második indítvány tárgyát képezte az ált. bizottság által kitűzött következő kérdés: Megengedtesse-e általában, vagy bizonyos korlátozással, hogy a magán-vádló a közvádló helyébe léphessen, illetőleg ennek szerepét átvehesse? Ha igen, a per minő stadiumában. minő feltételek mellett, minő büntetésre méltó cselekvények tekintetében, és miként lenne a köz- és magán-vádló viszonya szabályozandó?

E nagyfontosságú törvényhozási kérdés a szakosztályban korántsem lön oly beható gondtal tárgyalva, hogy az annak alapján megejtett kijelentést a tudományos capacitatio megrendíthetetlen eredményeként tün-tethetnők fel. A feltett kérdés helyes megfjtése céljából ugyanis mindenekelőtt annak tiizes tárgyalásába kellett volna bocsátkozni, hogy melyek azon sérelmek, melyek csak a sértett fél indítványa folytán vétethetnek üldözöbe. Ezzel kapcsolatban továbbá tisztába kellett volna hozni még azt is, vajjon a sértett fél az ama sérelmek tekintetében emelt panaszt visszvonhatja-e? Ezek nélkül a hivatalból eljáró közvádlónak, a sértett félhez való viszonyának meghatározásába bocsátkozni alig lehetséges. A szakosztály ugyan igen helyesen indult ki azon szempontból, hogy a közvádló nem peres fél, hanem a bíróval együtt az igazságot nyomozó közeg; de egészen más szempont alá esik azon kérdés, vajjon cél-szerű-e a vád emelésére kötelezett hivatali közeg, a vád emelésének kizárólagos jogával felruházni? A gyakorlati élet tanúsága szerint a közvádló nem mindig a legmelegebben hordja szívén a sértett magánfél érdekét; sőt ügyészi szervezetünk mellett, épen séggel nem lehetetlen az oly eset, melynél a sértett fél képviselte nem azonos a hivatali érdek képvisletével. A mondot-takból kitünik, hogy a vádlási rendszer az egész büntetőjognak és pedig úgy anyagi, mint alaki részével egymást kölcsönösen kiegészítő egészet képez, oly anynyira, hogy a vádlás szabályai csak a büntetőtörvény és fenytő eljárás rendszerével összhangzó kapcsolatban oldhatók meg. Nálunk azonban sem anyagi sem alaki büntetőjog nem szolgálhatott a szakosztály tárgyalásainak alapjául, s ezért kénytelen volt alapelvek kijelölése

helyett, az egész vádrendszer körvonalozásának pontozatába bocsátkozni, mely feladatnak a jogászgűlés lehetőleg szabadelvű irányban felelt meg a következő kijelentéssel:

„Bűnvádi esetekben a vádemelés rendszerint a közvádlót illeti, s a sértett fél csak annyiban vehet részt a tárgyalásban, a mennyiben kárpótlást követel magánjogaiban szenvedett veszteségeért; a midőn pedig az egyesek sértett érdeke van tulsúlyban, a közvádló csak akkor veheti a tárgyat üldözés alá, ha azt az, kinek jogköre sértőleg érintett, a közvádlótól kívánja. Ha a közvádló az ügyet nem tartja alkalmasnak a bűnvádi eljárásra s azért a vádemelést magától elutasítja, vagy az ügy folyama alatt visszalép a vádlástól, a vagyonában, becsületében, vagy testi épségében sértett fél vagy jogutódjai jogosítva vannak az ügyet magánvádlói minőségben ügyvéd által képviseltetni.

Ez utóbbi esetben a közvádlónak a vizsgálat cselekvényeire törvényileg engedett befolyása a magánvádlóra nem terjeszthető ki, s annak jogosítványaival csak a vizsgálat befejezése, illetőleg a vád alá helyezés kérdésének eldöntése után élhet.

Becstelenítési és rágalmozási ügyekben szabadságában áll a sértett félnek a vádat személyesen vagy ügyvéd által a közvádló mellözésével is képviselni.“

A napirend *harmadik* tárgyát képezte az állandó bizottság által felvetett azon kérdés: „Elfogadható-e azon elv, hogy a védőnek a közvádlóval feltétlen egyenjogúsága legyen?“

E kérdés képezhetne volna a szakosztály tárgyalásainak fénypontját; de az előkészítő írásbeli dolgozatok hiánya a tárgyalást lehetetleníté. A szakosztály nem is ejtő el a kérdést egyszerű napirendre való térés által, hanem annak beható tárgyalását a jövő jogászgűlésre halasztotta.

Mint *negyedik* indítvány került tárgyalásra a feltételes szabadon bocsátás kérdése, mely az alkotandó büntető törvénykönyvünkbe jogintézménykép volna felveendő.

Hírlapjaink ujdonsági rovatai naponként élénk szíben tüntetik fel, hogy fegyházaink mennyire felelnek meg a javítás céljának. Csaknem naponként olvashatjuk: hogy itt vagy amott egy példátlan merészséggel elkövetett rablás történt és x vagy y városkapitánynak vagy csendbiztosnak sikerült ezen vagy azon nem régen kiszabadult fegyenczben a tettest felismerni. Tagadhatlan, miszerint hazánkban a börtönügyi reform kérdése hanyatlásnak indult. A 40-es években sikerült néhány köztisztelőben állott hazafinak a nagy közönség érdekeltségét a börtönügy iránt felkelteni, mint ezt az egyes törvényhatóságok területén létező, — ugyszólván fillérenként gyűjtött összegekből épült, s tudomány akkori állásához képest a magánrendszernek megfelelő fogházak bizonyítják, a milyenek pl. Pozsonyban, Magyar-Óvárótt, Komáromban, Balassa-Gyarmaton, Aradon, N.-Váradon, N.-Becsikereken és még néhány helyen léteznek. Azóta hazánkban a börtönjavítás terén misem történt, ha csak ide nem számítjuk azon legújabb mozzanatot, mely szerint a kormányznak sikerült a fegyenczélelmzési költségeket előnyös bérletszerződések útján 30—35 krról, 22 krra leszállítani; avagy ha e mozzanatok közé nem soroljuk a kir. főügyésznek azon körlevélét, melyben a kir. ügyészeket intő: hogy ne engedjék magukat a humanitás érzetétől elragadtatni ¹⁾.

A jogászgűlést illeti tehát az érdem, hogy a börtönügyi reform eszmének hazánkban ez idő szerint oly kifejezést adott, mely legalább arról tesz tanuságot, hogy éber figyelemmel kísérjük a művelt nemzetek haladását.

A feltételes szabadon bocsátás mint jogintézménynek létesítése, a tudomány legújabb fejleménye. Ép ezért talán nem lesz felesleges az eszmének behatóbb tárgyalása, mert maga az egyszerű feltételes szabadon bocsátás még a kormány részéről is a legferdebb felfogásnak volt kitéve, midőn azt kísérlétkép hazánkban meghonosítandónak vélte ²⁾.

A feltételes szabadon bocsátás intézménye minden helyes irányu fogházjavítási rendszernek zárkövét képezi. Röviden elemezve ezen alapeszmének fejlődését, nem kell visszatérnünk az 1843-ki javaslatunk alapjául elfogadott magánrendszer javító hatásának igazolására, melyről a tapasztalat kimutató, hogy annak javító hatása ugyan kétségbevonhatlan, de e hatása nem igen messze terjed. A magánfogságban ugyanis a fegyencznek semmi alkalma sincsen rossz tett elkövetésére. Könnyű ott a javulás jeleit észlelni, hol a fegyenc minden csábítástól, minden roszzahajlástól megóvatik s elzáratik, mint valamely gyöngye növény, mely a melegházban zordon szélől megőriztetik. A magánrendszer szigorú megtörheti ugyan a gonosz hajlamot, de csak úgy, mint a vadállatok fogságukban meghunyászkodnak az állatkinzó korbácsa előtt; szabaduljanak ki azonban a fogságból, meneküljenek csak a szigorú fegyenceltől sismét felöltik bestialis természetüket. — Ezért a magánrendszer legfanatikusabb védői is belátták már: hogy a büntetés lejártával valami többnek kell történni a fegyenczek érdekében, mint a börtön ajtajának kitérása.

Ezen alapigazság felismerésével csak egy lépéssel kellett még tovább haladnunk, hogy azon nagy horderejű eszme öntudatára jussunk, miszerint a szabadságbüntetésre elítéltet nem szabad passivitásra kárhoztatni, hanem a büntetés mellett is meg kell hagyni neki azon lehetőséget, hogy önjegéből, önbecsületéből könnyíthessen sorsán és megjobbithassa helyzetét. Ezen lélektani érvelés szolgált az ir. avagy fokozati rendszer alapjául, mely a magánfogság stadiuma után a fegyencnek nagyobb szabadságot nyújt; kiteszi őt mindazon kísértéseknek, melyek az együttléttel járnak, s ekkép a magánfogság által megtört s javulásra ösztönzött fegyencztől erő igényel, eme kísértéseknek ellenszegülni, míg végre a fegyenc nem külső kényszer-eszközök folytán, hanem a fegyenczek önkarakata által követetik. E rendszernek azután egyik sarkalatos elvét mintegy zárkövét képezi azon intézmény: hogy a fegyenc jó magaviselete által feltételes szabadon bocsátás útján fogságának idejét megrövidítheti.

Az előadottakból kiki meggyőződhetett arról, hogy a feltételes szabadon bocsátás a fokozati börtönrendszer láncolatában oly kapcsolatot képez, mely a fogság és teljes szabadság közti átmenetet mintegy áthidalja. Hogy pedig csak is e rendszer biztosítja a feltételes szabadon bocsátás sikerét, azt eléggé igazolják ama statisztikai

napi (9) magánfogságra szánt zárkák berendezésével stb. Ellenben a kir. főügyészség úgy látszik megmaradt a fentebbi program mellett.

²⁾ A kísérlő ugyan csekély mérvben eszközöltetett t. i. 16 fegyenczre, de oly helytelen alkalmazással, hogy pl. egyik fegyencznek, ki 10 évi fogság idejéből csak annak felét töltötte el, a még hátralevő büntetés idejéből 2 év feltételes elengedtetett; mi élénken emlékeztet ama adomára, mely szerint egy életfogyti rabságra ítélt fegyencznek büntetéséből 10 évi fogság elengedtetett és a nehézség csak azután a számítási időpontra nézve merült fel.

¹⁾ Elismerjük ugyan az országos fegyházakban behozott „vegyes bérlet“-i rendszer okszerűségét az eddigi „General-Pachtung“ ellenében, valamint tudomásunk szerint némi szerény kísérletek is tétettek a fegyrendszer javítására, így péld. néhány

adatok, melyek szerint Angolországban ama fokozati rendszer hiányában a „ticket of leave“-val elbocsátott, vagyis feltételes szabadon bocsátott fegyenczek közül $41\frac{1}{2}\%$; Irlandban pedig csak 4% lett visszaesővé¹⁾.

A jogászgyűlés által elfogadott indítvány tehát e szempontból hiányosnak tűnik fel, a mennyiben logikai rendben előbb a meghonosítandó börtönrendszer iránt kellett volna megállapodásra jutnia. Másrésről azonban öröndetes haladást jelez a jogászgyűlés határozata, a mennyiben a feltételes szabadon bocsátást, mint jogintézményt kívánja alkotandó büntető-törvénykönyvünkbe felvételni, s ezzel a tudomány legújabb álláspontját foglalta el. Tagadhatlan ugyanis, hogy a feltételes szabadon bocsátás jogszerűen nem alkalmazható a büntények minden nemére, hanem minden egyes konkrét eset szoros bírálatát igényli. Téves felfogás az, mely a feltételes szabadon bocsátást merőben csak a fegyencz jó magaviseletétől teszi függővé²⁾. A büntetés célja nem áll kizárólagosan a javításban, hanem egyúttal a büntetett megtorlásában. Ha a feltételes szabadon bocsátás csak a fegyencz jó magaviseletétől tétetné függővé, — könnyen eredményezné azon téves felfogást, hogy az ítéletileg kiszabott büntetésnek csak egyik része szolgál az elkövetett büntény megtorlása s illetőleg engeszteléséül, míg a büntetés másik része által a fogságban rosz viselkedés bünhöztesése céloztatik. Ez által megrendítették az ítéletileg kiszabott büntetésben foglalt igazság eszméje, mert a bíróság a büntetést csak is büntény súlyos volta szerint mérlegelheti.

De ettől eltekintve, a feltételes szabadon bocsátás csak oly fegyenczeknél alkalmazható, kiknél a javulás igazolása okszerűnek mutatkozik, — így nevezetesen az erőszakoskodási és vagyon elleni büntettekénél; ellenben nem alkalmazható oly esetekben, melyeknél az elkövetett bűncselekvény oly annyira távol esik a tettes rendes élet- és tevékenység körén, hogy a büntetett ismétlése nem is valószínű, így pl. a szerelemföltétlsből származott gyilkosság, avagy a véletlenségből eredő emberölés stb. esetében.

A legújabb törvényhozások ezért magába a törvénykönyvbe iktatták a feltételes szabadon bocsátás intézményét és törvényileg szabályozták azon feltételeket, melyek alatt a feltételes szabadon bocsátás helyet foglalhat.

Ez a feltételes szabadon bocsátásnak, mint jogintézménynek jelentősége, és csak azt sajnálom, hogy a jogászgyűlés nem nyilatkozhatott egyúttal a nálunk meghonosítandó börtönrendszer iránt, mert mint fentebb lehetőséggel kimutatni törekedtem: csak is a fokozati (ir)-rendszer mellett bír a feltételes szabadon bocsátás azon üdvös hatással s nagy jelentőséggel, melyet annak minden körülmények közt tulajdonítani nem lehet.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

(Folyt. kov.)

A porosz telekkönyvi és jelzálog törvény alapelvei.

(Kiadott 1872. évi május 5-én életbelépett 1872. évi okt. 1-én.)

V.

Az ingatlanokra vonatkozó, harmadik személyek dologbeli jogai bejegyzését, illetőleg a porosz törvény — mint

¹⁾ Ezen adatokat dr. John annál hitelesebbnek mondja, mert még az angolok sem tudtak ezen számbeli kimutatás ellen bármily kifogást felhozni. — „Jogt. Közlöny“ 1868. évfolyam.

²⁾ Irlandban csak a gyilkosság miatt elítéltek vannak kizárva.

fentebb jelzettem — nem mondható elveihez oly következetesnek, mint többi részeiben:

mert jöllehet a 12. §. szerint az ingatlanokra vonatkozó dologbeli jogok (dingliche Rechte an Grundstücken), melyek magánjogi czimen alapulnak, harmadik személyek ellen csak bejegyzés által nyernek hatályt, s e hatályuk csak törlés által enyészik el, — már ugyanazon szakasz második bekezdése szerint: a törvényes elővásárlási jogok, telki szolgalmak, bér és haszonbér, ugy a bányatörvény 8. és 142. § ai alapján szerzett haszonbér jogok bejegyzése nem igényeltetik.

E részben ugy az 1869. évi javaslat; mint az annak alapján készült törvény az 1864. évi javaslatból, mely az oly szolgalmakon kívül, melyek a birtok jövedelmét nem csönkítják, minden egyéb jogok abszolút hatályát, a bejegyzéstől tette függővé — eltért.

Az 1864. évi javaslat ebbeli intézkedései ugyanis több rendbeli felszólalások tárgyai lettek, melyeknek engedett a törvényhozás is, s ebbeli kivételes intézkedéseit, a porosz polgári törvény elve s részint annak folytán, részint az ország viszonyai következtében származott követelményekre tekintettel, indokolja.

Lássuk tehát egyenként e jogokat; mint azok a porosz törvényben szabályozták, s ezzel párhuzamban a törvény indokait, melyek a javaslat előterjesztése alkalmával adtak ki.

1. A bér és haszonbér: a német törvényes elv szerint dologbeli jog, mely abszolút hatálylyal bír a nélkül, hogy annak bejegyzése igényeltetné, ha a bérlet a bérlőnek tényleg átadott, ¹⁾ ugyanezen elvet fogadta el a porosz törvény is, oly megjegyzéssel azonban, hogy a bérlet és haszonbérlet dologbeli joggá átadás vagy bekebelezés által válik, mihez a bérlet és bérbeadó közös bejegyzése kívántatik, az átadás s illetőleg bejegyzés előtt az illetőnek azonban csak személyes joga van. ²⁾

A porosz polg. törvény szerint tehát, a haszonbér vagy bér szintén bejegyezhető a telekkönyvbe, de ez abszolút hatályához csak akkor igényeltetik, ha a birtok a bérletnek tényleg még át nem adatott; mert ha az átadás már megtörtént, a bérlet joga ezen tény által is abszolút hatályt nyer.

Ámbar kétségtelen, — ezek szerint — hogy az új törvény ezen intézkedései, a fenálló magánjog szabályaival megegyezőleg létesültek, de ez a régiebb intézmény fentartását nem indokolja; mert az egész új törvény éppen azért jött létre; mivel a régi hiányos, s főleg, mert szabályai a helyes telekkönyvi rendszerrel, sok tekintetben, ellentétben állanak.

Hogy oly jogok bejegyzése, melyek az ingatlan tulajdon vagy haszonélvezeti jogát korlátozzák, a helyes telekkönyvi rendszer mellett feltétlenül igényeltetik, az újabb törvényhozások is elismerték, melyek a haszonbér és bér bejegyzését is, arra hogy az abszolút hatályt nyerjen, föltétlenül megkívánják (igy az osztrák 1095. §., a szász 1224. §., a zürichi 1512. §.), s a javaslat indokai is, a dolog ezen oldalát csak mellékesen érintik és a törvény intézkedéseit, inkább a fenálló szabálynak a gyakorlati szükség által kívánt fentartásával indokolják, azt adván elő: hogy a nagy városokban a gyakori szállás-változásoknál, ugy a falukon az egyes kisebb haszonbérek évenkénti változásai folytán a bérlet bejegyzése lehetetlenné válnék; s így a porosz törvény elvével ellenkezőleg a római jog azon elve, hogy a vétel a bérletet megszünteti (Kauf bricht Miethe) nyerne tényleg létesülést (lásd az indokok 45. lapon).

Ezen indokok azonban szerintem éppen nem helyt állók; mert minden helyes törvény szerint a bérlet, a tulajdonos változása esetén is felmondáshoz kötve, s a felmondási idő a bérletmennyre tekintettel határozatik meg (pl. a földelknélatás után, a lakásoknál a rendes költözködési idő), azért rövid tartamu bérletek bejegyzése nem igényeltetik, azok nem is terhesek a vevőre, s megszüntük nem jár kárral a bérletre, hanem a hosszabb tartamu bérletek azok, melyeknek bejegyzése igényeltetik azért, hogy a vevő láthaassa a megszorítást, melylyel a birtokot átveszi.

Különben, hogy az indokban a szállás és évi haszonbérek tekintetében felhozott aggodalmak nem alaposak, éppen a nálunk tehető tapasztalat igazolja.

2) A dologbeli (telki) szolgalmak. A fenálló porosz magánjog szerint (Landrecht 18. I. 22. §-hoz függelék 58. §.) bekebelezés nélkül is abszolút hatálylyal bírván, e törvénytől eltérni sem tartották az új törvény alkotói szükségesnek; mert abból, hogy eddigél azok bekebelezése mellőztetett, semmi

¹⁾ V. ö. Ziebarth: Di Real Execution und Obligation mit besonderer Rücksicht auf die Miethe. Halle. 1866. 248. s kov. lap.

²⁾ Förster: i. m. III. 176—177. lap.

hátrány sem származott, jelenleg pedig még kevésbé lehet tartani attól, hogy a dologbeli szolgalmak bejegyzésének mellőzése a földhitei hátrányára fogna szolgálni; mert éppen azon szolgalmak, melyek e részben legnagyobb hátrányt okozhatnának, mint a legeltetési és erdei szolgalmak, a közös birtokok felosztása által legnagyobb részben már megszűntek, s melyek még fenállanak is mielőbbi megszűntük közelkeltetésbe van helyezve, s éppen ezen oknál fogva a gazdasági közegek nyilatkoztak a dologbeli szolgalmak bekebelezése ellen.

Véleményem szerint ezen körülmények sem indokolják a törvény alapelvétől való eltérés szükségét, habár tagadhatlan, hogy az évek során át történt megszokás az illető ovatosságát oly irányban is kiterjeszti, melyre ellenesetben tán nem is gondolt volna, de másrésztől az sem vonható kétségbe, hogy midőn a porosz törvény kellő erővel és erélyel száll síkra a korhad, habár megszokott formák kiküszöbölése mellett, s ettől nem riadt vissza ott sem, hol főleg kezdetben lényeges nehézségektől tarthat, e tekintetek sokkal csekélyebbek, semhogy igazolhatnák azon alapelvétől való eltérést, mely többeken oly következetesen vitetett keresztül, s hogy hátrány nélkül keresztül vihető, a példa előttük állott azon államokban, melyek a dologbeli szolgalmak bekebelezését is kötelezőleg rendelik a nélkül, hogy ebből hátrányok származtak volna (így az osztrák polg. törvénykönyv 481. §. és a zürichi 691. §.)

3) A törvényszerinti elővásárlási jog vagyis azon jog, mely bizonyos személyeket, bizonyos birtok megvásárlására, ha az eladóvá tételik, más személyek előtt a törvény erejénél fogva megillet, a porosz törvény szerint szintén dologbeli jog a nélkül, hogy annak bekebelezése igényeltetnék. — E jog előbb igen terjedt volt; mint az a hűbéri viszonyok természetéből folyt, hűbér urak, örökber urak, szomszédok, rokonok stb. birtak ily elővásárlási joggal, ezeket azonban az 1850. évi márczius 2-án kelt törvény mind megszüntette, s jelenleg csak a közös tulajdonostársak, melyek testileg osztatlanul eszményi (ideális) részekben bírnak valamely vagyont, van egymás irányában kölcsönös elővásárlási joguk. És kisajátítás esetén, ha a kisajátított terület, a kisajátítás céljaira többé nem használható, azoknak, kiktől a birtok kisajátított, elővásárlási joguk van.

A törvény ezen rendelkezése azzal indokoltatik, hogy a tulajdonostársak a telekkönyvbe a nélkül is bejegyezve lévén, mindenki tudhatja, hogy azokat az elővásárlási jog — ha az nincs is bejegyezve — megilleti.

Ezen indok helyes s eléggé okadatolja azt, hogy a törvényes elővásárlási jog külön bekebelezése mellőztetett, mert az a telekkönyvből a nélkül is kitűnik. Kisajátításnál azonban az elővásárlási jog csak akkor lévén érvényesíthető; ha a kisajátított földterület e céljára nem használható, mi előre tudható nem lévén, a bejegyzés eszközölhető sem lenne.

Magától is értetvén, hogy a magánfelek közötti szerződés szerint kikötött elővásárlási jog, csak bekebelezés által nyer abszolút hatályt.

ZLINSZKI IMRE,
kir. táblai pótbiro.

(Vége köv.)

K ü l ö n f é l é k.

Pest, 1872 nov. 11.

Multi-multi heti számunkban a „pestvárosi közgyűlés mint bíróság” című cikkünkben alkalmunk volt a képviselőház némely incompetens bíráskodásáról (a Miletics- és Berzenczei-ügyek) is megemlékeznünk a magyar jogállamban. Az igazság úgy kívánja, hogy egy a képviselőháznak mai nap hozott határozatát, mely egy, a pesti kir. törvényszék fenytő osztálya, mint delegált bíróság előtt vizsgálat alatt levő bűnvádi ügygel kapcsolatos, mint a praecedens esetekkel ellentétben levő üdvös fordulatot — örömmel constatáljuk. A bűnvádi felmentés tárgyát egy képviselő-választás képezi a Bácskában. A jelöltek Vojnics Barnabás (jobboldali) és Pilaszonovics József voltak. A szavazás az utolsó szavazó Burger Pál szavazata előtt úgy állott, hogy Vojnics mellett 1440, Pilaszonovits részére 1441 egyén szavazott. Burger Pál szavazata leen-

dett tehát, mely a baloldali jelölt részére az abszolút többséget megteremtse. Tény az, hogy Burger szavazott; de vitássá vált, hogy kire adta szavazatát. A választó-bizottság Vojnics jobboldali jelöltnek írta be Burger szavazatát. Burger — midőn a választó-bizottság az egyenlő szavazás eredményét (1441—1441) kiküldtette, s ehhez képest újabb szavazást rendelt el — megjelent s kijelenté, hogy ő baloldalra szavazott, s így Pilaszonovits baloldali jelölt az, ki szavazata folytán képviselő lett. E correctiót természetesen a választó-bizottság szavazattöbbséggel elvetette kijelentvén, hogy újabb szavazást rendel el. Ennek határnapján a baloldal az újabb szavazásnál tiltakozása kijelentése mellett tartózkodott a szavazástól, s így történt, hogy Vojnics Barnabás jelent meg a képviselőházban mint képviselő. A dolgok ilyen állásában a baloldal nemcsak a képviselőháznál Vojnics verificálása ellen tiltakozott, de a baloldali jelölt Pilaszonovits a választó-bizottság némely tagja ellen a választási jegyzőkönyvek meghamisítása miatt hivatalos hatalommal visszaélés címén bűnvádi feljelentést adott be az igazságügyminiszteriumhoz s kérte a pesti kir. törvényszék delegálását vádja megvizsgálása elintézésére nézve, mit az igazságügyminiszterium tekintettel arra, hogy a bűnvádi törvényjavaslat ilyen delegationalis kérelemnek feltétlenül helyt ad, meg is tett. A pesti kir. törvényszék elég érélyes volt a bűnvádi feljelentésre nem hozni egy megszűntetési határozatot illetőség hiányában, de vizsgáló bírása által felhívta a képviselőházat a megbízó levélként bemutatott választási jegyzőkönyv, mint bűnjel kiadására, a mennyiben a vezetett választási jegyzőkönyvekben állítólag javítások volnának. A képviselőház mai ülésében e megkeresésnek helyt adott, ámbár már kiküldtette is járt Bácskában a választást megvizsgáló, s ez jelentését már be is adta a háznak.

E határozata a háznak felette meglepő volt reánk nézve, ha az eddigi ellenkező usust tekintjük annyival is inkább, mivel ez alkalommal nem mint az előbbieknél oly bűnvadról van szó, a mely a verificatio kérdésével — s melyre nézve a ház competentens — van összefüggésben. Míg fölötté megbotránkoztató volt mindenestre a Miletics-féle ügy fölötti szavazás, kevésbé a Berzenczei kettős házasságának elbírálása a képviselőház által, addig tán a jelen ügy némely pártolóra is talált volna sorainkban. De csak azt kérdezzük, miféle anomaliákra vezetett volna egy ellenkező képviselőházi határozat. A miniszterium mint a többség kifolyása a bírói és közigazgatási hatóságok közt felmerülő illetőségi összeütközések törvényileg hivatott elintéző bírása (!) analogice csak nem dönthette volna el a vitát, nem lett volna egyéb hátra, minthogy a képviselőház maga határozzon saját illetősége ügyében. A baloldal bizonyára e körülményt arra használta volna fel, hogy az államtanács felállítását vitassa meg elég hosszosan s időn kívül, s e mellett sem lett volna jelen bűnvádi feljelentés minden pártot megnyugtatólag elintézve. Most midőn a választási eljárásokat a kormány részéről maga egy tekintélyes kormányparti férfiú oly élénk kritika alá vette, midőn Vojnics Barnabás még nincs — mint tudjuk — az igazolt képviselők sorába felvéve: alig képzelhető ildomosabb eljárás, mint a képviselőháze.

A mi az ügynek elvi oldalát illeti: úgy tulajdonképen nincs is collisionnak helye. Ha a ház Vojnics Barnabást már igazolandozza is, akkor is hely lett volna a törvényszék megkeresésének adandó jogilag. Mert élére állítva a dolgot, hogy Vojnics Barnabást már igazolta volna a képviselőház s a törvényszék a választóbizottság némely tagját a hivatalos hatalommal visszaélés büntetében bűnösnek találja: nemcsak formailag nincs collision, mivel az egyik testület a választás érvényessége, a másik a hivatalos hatalommal visszaélés iránt határos, de anyagiilag is véve, lehet, hogy a képviselőház más incidentalis pontra alapíthatja verificationalis határozatát, minthogy okmányhamisítás, illetőleg hivatalos hatalommal visszaélés nem történt pl. a mint valószínűleg történni is fog, ha Vojnics igazolatik, hogy — mivel az első szavazás eredménye egyáltalán nem constatálható — a másodszor elrendelt szavazás szabályossága az irányadó. Különben legjobb esetben maga a ház sem tehetvén egyebet, minthogy a választást megsemmisítvén, újat rendelne el s az egésznek vége az lenne, hogy egy állítólagos hivatalos hatalommal visszaélés — büntetlen maradna.

 Lapunk mai számához a Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában megjelent legújabb könyvek árjegyzéke van csatolva.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászggyűlés” tartama alatt naponként
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A magyar jogászggyűlés. Dr. Dárday Sándortól. — A porosz telekkönyvi és jelzálog törvény alapelvei. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbirodtól. — A végrehajtási eljárás és a bírói letétek kezelése. Dr. Singer Ignác, kir. törvényszéki bírótól. — Jogtörténelmi fejlődése a városi életnek. Dr. Kunz Ignác, jogtanár. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A kérdések,

melyeket a negyedik magyar jogászggyűlés elé terjesziendő indítványok előkészítéséül az állandó bizottság f. hó 14-én tartott ülésében kitűzött*).

A magájjogból:

I. A kötelező polgári házasság iránt alkotandó törvényben engedtessek-e a házastársak életében a házassági kötelék felbontása és ha igen, minő okokból?

(Véleményezésre felkértek: Győri Elek pesti ügyvéd, Kovács Ferencz debreczeni jogtanár, Rentmeister Antal pozsonyi jogtanár és Sággy Gyula pesti egyetemi tanárurak.)

II. Minő rendszere a házassági vagyongjognak fogadtassék el az alkotandó magyar magánjogban?

(Véleményezésre felkértek: Farkas Lajos kolozsvári egyetemi tanár, Madarassy László kecskeméti k. ügyész, Manojlovits Emil semmitőszéki bíró, Takács Lajos pesti egyetemi magántanár, Vavrik B. egri törvényszéki elnök, Vida Lajos pesti ügyvéd és Wenzel Gusztáv pesti egyet. tanár urak.)

A kereskedelmi és váltójjogból:

III. Illess-e a kereskedő felelőségét kereskedői hitelezők ellenében vagyongjogi igényeire nézve előjog és ha igen, minő mérvben és minő feltételek alatt?

(Véleményezésre felkértek: Bróde Lipót pesti ügyvéd, Mannheimer Ignác pesti ügyvéd, Schnierer Gyula osztálytanácsos, Swetenay Miklós pesti keresked. és ipar-kamarai titkár és Tóth Elek legf. ítélőszéki bíró urak.)

IV. Minő elvek állapittassanak meg a viszkereseti jog érvényesítésére, ha e jog külföldről érvényesítettik belföldre?

(Véleményezésre felkértek: Apáthy Istv. pesti egyetemi tanár, Búsbach Péter pesti ügyvéd, Plósz

*) A vélemények határozottan formulázott indítványok kapcsán 1873. évi január 31-éig lesznek beadandók. A kitűzött kérdések egyébiránt a jogi tanintézetek és ügyvédegyleteknek is meg fognak küldetni oly célból, hogy nevezett testületek a kitűzött kérdéseket már előlegesen tárgyalván, ezek iránt az érdekeltséget szélesebb körben is felkeltsék. — A negyedik magyar jogászggyűlés ülésnapjai 1873. évi június 2. 3. 4. és 5-ére tűzettek ki: az ismerkedési estély e szerint 1873. évi június 1-én fog megtartatni. Az idői jogászggyűlés évkönyvének második kötete két füzetben rendeltetett szétküldetni, melyek elsője a tagoknak a jövő évi tagsági jegyekkel együtt a gyűjtők útján még f. é. dec. hóban lesz kézbe-irandó.

Sándor kolozsvári egyetemi tanár, Sipos Árpád nagyváradi jogtanár és dr. Stiller Mór pesti ügyvéd urak.)

A büntetőjjogból és eljárásból:

V. A sajtó számára szükséges szabadság megkívánja-e s tekintettel a közbiztonságra elegendő-e, ha a sajtó útján elkövetett büntetésre méltó cselekvényekre az általános büntetőtörvények és büntetőjjogi elvek kivétel nélkül alkalmaztatnak, vagy pedig a sajtószabadság avagy a közbiztonság megóvására kivételek és pedig melyek teendők?

(Véleményezésre felkértek: Dárday Sándor a „Jogt. Közlöny” szerkesztője, Groisz Gusztáv kolozsvári egyetemi tanár, Környei Ede pesti ügyvéd, Löw Tóbiás pesti kir. főügyész helyettes, Siegmund Vilm. a „Themis” szerkesztője, Szilágyi D. minisz. tanácsos.)

VI. Azon elv: hogy az igazságszolgáltatás a közigazgatástól teljesen elválasztandó, feltétlenül kiterjedjen-e a kihágásokra is, és ha nem minő módok mellett teendő kivétel?

(Véleményezésre felkértek: Chorin Zsigmond aradi ügyvéd, Csácskó Imre legf. itsz. bíró, Csukássy Károly pesti kir. alügyész, Schnierer A. pesti egyet. tanár és Sebestyén Pál pesti kir. trvszéki bíró urak.)

A polgári eljárásból:

VII. A közvetlen szóbeliség mellett a bizonyításnak mily rendszere fogadtassék el?

(Véleményezésre felkértek: Fischer Lajos kolozsvári ügyvéd, Herczeg Mihály pesti egyetemi tanár és Zlinszky Imre pesti kir. táblai pótbirodtól urak.)

VIII. A közvetlen szóbeli eljárásban minő jogorvoslatok engedendők meg?

(Véleményezésre felkértek: Kiss Józsa pesti k. táblai pótbiro, Tóth Lőrincz semmitőszéki bíró, és Vajkay Károly pesti kir. táblai tanácselnök urak.)

*) Miután az állandó bizottság által kitűzött ezen kérdésekre nézve a bizottság által közvetlenül felkérteken kívül, bármely jogászggyűlési tagnak is jogában áll indítványt tenni, ennél fogva figyelme tetnek a t. jogászggyűlési tagok, hogy a módosított alapszabályok 7. illetve 17. §-a értelmében csak oly indítványok kerülhetnek tárgyalás alá, melynek indokolva és a gyűlés megnyitását legalább négy hónappal megelőzőleg az állandó bizottsághoz beküldetnek. Ezek szerint — tekintettel arra, hogy a negyedik magyar jogászggyűlés üléseit az állandó bizottság határozatához képest 1873. évi jun. 2. 3. 4. és 5-én tartandja — az indítványok végző beküldési határideje 1873. évi febr. elsője.

A magyar jogászyülés.

A negyedik szakosztály ezidei tárgyalásai és határozatai.

Nálunk, hol egy egészséges és megnyugvást nyújtó igazságszolgáltatásnak minden feltétele — egyetlen egyet sem véve ki — hiányzik, — hol sem alaki, sem anyagi törvény, vagy a mi van részben-részben már elavult, részben soha sem felelt meg hivatásának, — hol a birói szervezés abból állott, hogy néhány ezer embert megtettek birónak, kit ép azon joggal megtehettek volna — csillagásznak vagy lyrai első énekesnek, — tisztelet a véletlenül bejutott és így csakis kivételt képező néhány hivatással bíró szakférfinak, — nálunk, ha komolyan javítani megvan az akarát: első feladat — mert mindent egyszerre végezni nem lehet — a törvénykezési eljárást szabályozni, és így az alaki törvényeket megalkotni.

A jogászyülés IV-ik szakosztályának jutott a feladat, a törvényhozás e részbeli munkáját részint a gyakorlati életből merített tapasztalatok, részint a tudomány vívmányainak értékesítése segélyével előkészíteni és megkönyíteni.

Komoly kérdéseket tárgyalt ezidén e IV-ik szakosztály, és míg egyrészt a véleményezéssel megbízott tagok sok gondnal és többen kitűnő alapossággal irt bírálatokkal és indítványaikkal emelték a tárgyalandó kérdések iránti érdeket, addig másrészt maga a szakosztály igen szigorú volt eljárásában és mintegy a fősúlyt a jogászyülési enunciatiók rendszerességére, logikai egymásutánjára fektetvén, különös előszeretettel állapította meg azon elvi kijelentéseket, melyek terjedtebb horderővel bírnak, és már a korábbi jogászyülések megállapítmányainak természetes kifolyásai, — napirendre tért pedig oly — magukban véve igen érdekes, sőt fontos — kérdések felett, melyek csak másodrendben jöhetnek tekintetbe, s e részben tán legszigorubb volt minden szakosztály közt.

A szakosztály ugyanis következő indítványok felett:

a) „a munka vagy szolgálati bér, ha ez a végrehajtást szenvedő munkás vagy szolga, illetőleg netaláni családja önfentartásának egyedüli eszközét képezi — csak egy harmadrész erejéig vétethetik foglalás alá; azonban o. é. háromszáz forint a végrehajtást szenvedő fél részére mindig fenhagyandó;“ és

b) „polgári perben a bíró a bizonyítékok szabad méltánylása mellett hozza ítéletét“ — napirendre tért.

Mindkét indítvány mellett és ellen igen érdekes, alapos, sőt — heves küzdelem folyt. Az elsővel már a porosz illetve észak német szövetség törvényhozása behatóan foglalkozott: foglalkoztatta az a 7-ik német jogászyülést is; utóbbi enunciatált is az elv mellett, mely részben eltérő formulázással volt előtte felállítva; de sokoldalú tárgyalások folytattattak még e kérdés felett a német jogirodalomban, s annak elvi része habár nézetem szerint határozottan jogi oldallal bír: mindazáltal viszonyaink közt annyira alárendelt érdekű, miszerint felette a napirendre térés közelebb fekvő s elsőrendű érdekekkel bíró indítványok javára, tökéletesen indokolva van.

Ez indítványnál lehetetlen hallgatással mellőzni dr. Plósz Sándor urnak kitűnő véleményét, mely az 1872. évi jogászyülési előmunkálatoknak kétségtelenül egyik állandó büszkesége leendő, mind a kérdés kimerítő tárgyalása, és mindazon anyag összehordása folytán, mely e kérdésre vonatkozással bír, mind végre azon megragadó alak és iránynál fogva, mely e vélemény ol-

vasását nemcsak tanulságossá hanem egyuttal vonzóvá, sőt gyönyörködtetővé teszi.

A második indítvány polgári perekben a bizonyítékok szabad méltánylása. Ezen kérdést dr. Neumann Armin ur véghetetlen előszeretettel tárgyalta a szakosztályban; és annyi tanulmányt s oly — azt merném mondani — ihletettséget tanusított nézetének kifejtése körül, hogy az osztály hosszan ennek varázsa alatt állott, és egy későbbi szónok — dr. Spitzer — a követő kezű rideg kifakadással hitte szükségesnek e hatás-megtörni: „nálunk proclamálnak mindenféle hangzatos és kellő liberalis eszméket; megered a discussio, belelicitáljuk magunkat a liberalismusba, és ellene szólni a nélkül, hogy az ember gúnynak vagy nevetség tárgyának tegye ki magát, alig lehet; keletkeznek azután ilyen határozatok kétségtelen súlyának nyomása alatt oly institutiók, melyek viszonyainkhoz nem illenek, melyek népünk és jogéletünk természetétől egészen idegenek.“ — Spitzer ur tévedett. A tárgy maga kétségtelenül fontos, az elv — ha a szóbeliséget és nyilvánosságot a közvetlenségi alapon életbe akarjuk léptetni — alkalmazásba fog vétetni; de ez idő szerint a kérdéses enunciatio indítványozása még korai volt. Nem ezen horderővel bíró kérdések állanak ma napirenden. Nekünk egyelőre még szélesebb terjedelmű s elsőrendű alapelvekkel kell foglalkoznunk; e meggyőződést táplálta a szakosztály, s ezért tért is ez indítvány felett napirendre.

Maradt még egy indítványa ezen szakosztálynak, t. i. az előkészítő iratok hatályáról.

Az első jogászyülés a közvetlenségi elv alapján behozandó szóbeli és nyilvános eljárás mellett nyilatkozott; ezen kijelentésének első sorbani folyománya volt az állandó bizottság által kitűzött kérdés az előkészítő periratok hatályáról.

Midőn nálunk a tudományos szakkérdések körül annyi figyelmetlenséget tapasztaltunk a csak legközelebb múlt időben oly oldalról, melytől ép az ellenkezőt, t. i. az állam igazságügyi intézményeinek a haladás alapjain reformálását joggal várhattuk volna: bizony mondom, jól esett a szóbeliség és nyilvánosság mellett azon lelkesült nyilatkozat, mely a legcompetensebb helyek egyikéről, a pesti kir. tábla elnökétől eredt; ki egész hévvel karolta fel ez ügyet, és mellette vélemény indítványában oly alaposan s annyi buzgalommal szállott sikra! Ha törvényhozásunk és kormányunk körében szakértő férfiak nyilatkozatai még bírnak jelentőséggel: úgy ezen vélemény, mind szerzőjének állása, mind érveinek dönthetlensége mellett kell, hogy figyelembe vétessék.

A szakosztály az előkészítő periratok hatályát körülírta, kijelentvén, miszerint „a szóbeliség és közvetlenség elvére fektetett polg. perrendtartásban a pert előkészítő iratok váltása a feleknek a tárgyaláshoz előkészítése céljából, a legszükségesebbig leszállított számban megengedhető ugyan, de azok a per érdemének elbírálásánál figyelembe nem jöhetnek.“

Mindhárom határozatát a IV. szakosztálynak a teljes ülés egyhangulag sajátjává tévé.

Ezekben öszpontosult a III-ik magyar jogászyülés IV-ik szakosztályának működése. Nevezetes kérdések, melyek komoly férfiak által, úgy az elmélet mint a gyakorlat nyújtotta érvekkel, beható tanulmányok alapján, pro és contra megvitattak és eldöntettek.

* * *

A munkásság foka, melyet egy nemzetnél tapasztalunk, szolgál hőmérőjeül annak életképessége tekintetében, míg a munka iránya — annak értelmiségét jelzi. Ugy a physical mint a szellemi világban egyetlen,

de csálhatlan tényezője van a fenmaradásnak — a tevékenység; tevékenység minden körben, minden téren. Tevékenység — a haladás, a felvirágzás létfeltétele. E meggyőződésnek bennünket át kell hatnia, ha mint nemzet e helyen, hová a gondviselés hozott, fen akarunk maradni. Ezelőtt a harcz, a véres pusztító harczbani kitartás, ma ismét harcz, de a béke, a tudomány, ipar és művészet terén kell harczot vívnunk. Egyik mint másik élethalál küzdelem. Amabban ezer éven át elvesztek egyesek, de a nemzet maga „megfogyva bár, de törve nem” életét megmenté; ebben megmaradhatnak ugyan az egyesek, ke kétségtelenül elmerül a nemzet, ha nincs elég erélye és kitartása a küzdőtéren.

A magyar jogászggyűlés a maga körében az elvek harczát indítá meg, s e tusában résztvesz mindaz, ki magában erőt, hivatást érez. Tisztázza jogi helyzetünket egyengeti az ösvényeket és az építési tért, egybegyűjti az anyagot, készíti a terveket körvonalaikban és részleteikben, a kivitel nem az ő hivatása. Ő egyszerűen önkényes munkás, ki ismereteivel és tapasztalataival a közösgyvet szolgálni kívánja, minden egyéb ambitio nélkül, mint, hogy ne mondassák: a szakemberek öszszegének támogatását az ország nélkülözni kénytelen. — Ohajtandó volna, miszerint ezen törekvés akkép fogatnék fel mint megérdemli; ohajtandó, hogy e példa más körökben is minél élénkebb követésre találjon.

Minket pedig, kik a munkára egész lelkesedéssel vállalkoztunk, ne rettentsenek vissza azon nehézségek, melyeket akár a tehetetlenség irigyei, akár az éretlenség nyomorékjai, akár a servilismus törpéi erőlködnek utunk elé gördíteni. A cél, mely bennünket egyesített, ma és mindig változatlanul egy marad: a hazának önzéstelen jó szolgálataink által felvirágzását előmozdítani. Áldozatot követel e munkásságunk, az igaz, de ezt meghozni soha sem vonakodtunk, hol a hazának érdeke követeli. Meghozza ez áldozat gyümölcseit is, és megjö az idő, mikor elégséggel tekinthetünk vissza működésünkre, mikor a most még zilált jogviszonyok rendezve, a tudomány szélesebb körben mély gyökeret verve, gazdagon gyümölcsöző sarjakat hajt, s büszkeséggel mondhatjuk: „quorum pars magna fui.”

Dr. BÜSBACH PÉTER.

A porosz telekkönyvi és jelzálog törvény alapelvei.

(Kiadatott 1872. évi május 5-én életbelépett 1872. évi okt. 1-én.)

(Vége.)

Legfontosabbak és részben majdnem egészen újak a törvénynek a jelzálogjog (hypotheca) és birtokteher (Grundschuld) bekebelezésére vonatkozó intézkedései.

A német jelzálog törvények, s tekintve az anyagi jogok ide vonatkozó szabályai, a zálogjogot a római jog elvei szerint minősítették, mely szerint az valamely követelés biztosítására nézve más tulajdonában szerzett dologbeli jog, mely ha a követelés megszűnik, vagy ha a jelzálogul lekötött vagyon a hitelező tulajdonává válik, s így a jog és kötelezettség egyesül, megszűnik.

Az első törvénykönyvek és jelzálog rendtartások ezen elvet a legszigorubbant fentartották, mindinkább kezdtek azonban azon meggyőződésre jutni, hogy a forgalom és ennek folytán a földhitelnek nagyobb mérvben szükségessé vált igénybevétele, a földhitel levelek szabadabb, s a hitelező személyétől független forgalmát tennék kívánatossá.

Legelső volt a rendzserestörvényhozások között Mecklenburg, mely a lovag jóságokra (ritterschaftliche Güter) és a városi birtokokra 1857. évben életbeléptetett jelzálog rendtartásában következő elveket lepte az érvényre:

1. A jelzálog nem csupán a személyes kötelezettség biztosítására szolgáló jog, hanem annak a jelzálog könyvbe történt

beiktatása által a földbirtok önálló dologbeli teherrel is terhelhető.

2. A jelzálog szervezése tehát nem feltételez mulhatlanul személyes kötelezettséget; hanem a felek tetszésétől függ a jelzálogot, mint kizárólag a földbirtokot terhelő követelést, vagy olyat, a melyért az adós személyesen is kötelezve van, bekebelezetni.

3. A földbirtok későbbi tulajdonosa — mint ilyen — a tartozásért személyesen nem kezeskedik.¹⁾

Ezen elvek által ki van mondva, hogy a jelzálog nem szükségképp járuléka a személyes kötelezettségnek, hanem attól egészen független is lehet s ha ilyen, csak a lekötött birtok szolgál kielégítési alapul, legyen az bár kinek kezében is.

A jelzáloglevél (Hypothekenschein) szabadon átruházható, s annak időnkinti tulajdonosa a hitelező jogába lép.

Ezen intézkedés kétségtelenül nagy haladás volt, mert mindaddig míg a jelzálog csak a személyes kötelezettség biztosítására szolgált, s attól elválasztható nem volt, a hitel a forgalomnak megfelelő biztos alapon nem nyugodhatott, mert nehézséggel járt annak átruházása s az engedményes ellenében, az adós a hitelező ellen érvényesíthető, a személyes kötelezettségekből származható minden kifogásait érvényesíteni jogosítva lévén, az követelésére biztosítva nem lehetett; s így a jelzálogilag biztosított követelés, s tekintve a jelzáloglevél, forgalom tárgyát nem képezhetette.

Az újabb törvényhozások — úgy látszik — meg voltak arról győződve, hogy a jelzálog nagyobb önállósággal lenne felruházandó, de ebbeli intézkedéseik, mint minden félszeg rendszabályok, nem vezettek a kívánt eredményre.

Igy az osztrák telekk. rendt. egy 1859. évi aug. 1-én kelt rendelettel bővített, mely szerint a rangsorozat egy még csak kötendő kölcsönre nézve, a telekkönyvben feljegyezhető oly végből, hogy a kölcsön megkötése esetén ennek elsőbbsége biztosíttassék, ily feljegyzés azonban csak 60 napig érvényes, s ha az alatt a kölcsön nem valósítatik, érvényét veszti.

E rendelet már azon alapfogalomra van alapítva, hogy az adós maga birtokán is tarthat fen bizonyos összeg zálog-elsőbbségét, de az elv határozottan keresztülvive nem lévén, bár a rendeletben foglalt szabály által az adósnak könnyebbítés nyújtatik, — az egész csak félrendszabály maradt.

A szász polg. törvény is tett e részben az eddigi gyakorlattól eltérő intézkedéseket, melyek a szabadabb mozgást célozták lehetővé tenni. Így: ha az adós valamely birtokán jelzálogilag biztosított követelést bevált, a zálogjogot saját nevére jegyeztetheti be (442. §.); továbbá oly esetben, ha az adós tulajdonos a hitelező személyével egyesül (confusio), nem szűnik meg a zálogjog érvénye (443. §.); hanem mindkét esetben tartozik a tulajdonos jogát másra átruházni, ellenesetben azt kényszer eladás esetén nem érvényesítheti.

Hasonló kedvezmény, hogy oly esetben, ha a jelzáloggal terhelt vagyon másra ruháztatik át, a hitelező jogosítva van az új tulajdonost perbe idézni a nélkül, hogy a személyes adóst is beperelni tartoznék.

Ezen kezdetleges intézkedések azonban mind csak előhírnökei valának azon el nem titkolható szükségesség elismerésének, mikép az e részbeni igényeknek az uralgó elvek többé nem felelnek meg.

Ez irányban kezdett nyilvánulni a közvélemény a II. és III. német jogászggyűlésen is, hol igen nagy pártolásra talált Bornemann és Mayer által előterjesztett azon indítvány, hogy a zálogjog a személyes kötelezettségtől függővé ne tétessék, s a tulajdonos kérelmére, az adóssági okmány felmutatása nélkül is, bekebelezessék. Ezen irányban működött a tudomány is, főleg a számos német folyóiratokban.

A porosz törvényhozás volt az első, mely az e részbeni szükséglet felismerve, már 1864. évben a kormány által beadott javaslatot, a jelzálog önállóságának elvére fektette²⁾, hasonló irányt követett az 1869. évi javaslat is, melynek alapján léteült az 1872. május 5-iki törvény.

A javaslat a jelzálog (Hypotheca) és birtokteher (Grundschuld) között nem tett megkülönböztetést, hanem általában rendelkezett, hogy a zálogjog a bekebelezett tulajdonos kérel-

¹⁾ Meibom: Das mecklenburgische Hypothekenrecht. Leipzig 1871. 99. lap.

²⁾ Az 1864. évi javaslat az ugynevezett önálló jelzálogot: Realobligatio-nak nevezi, melyet az 1869. évi javaslat — indokai szerint — azért mellőzött; mert a jelzálog, habár a személyes kötelezettségtől függetlennek tétetik is, mégis személyes kötelezettséget feltételez s csak a perut, tekintve a kielégítés módja szenved változást L. az indokok 18. l.

mére bekebelezendő a nélkül, hogy a bekebelezés alapjául szolgáló adóslévél bemutatása igényeltetné (Javaslat 205. §. 1. p.) továbbá kimondja, hogy a tulajdonosnak jogában áll saját nevére kebelezetni zálogjogot, mely ténye folytán a bejegyzett zálogjoggal szabadon rendelkezhetik; s az annak megfelelő összeget a végrehajtás esetén eszközözendő vételár felosztásánál, a maga javára, felszámíthatja.

A javaslat ezen intézkedése több oldalról lett megtámadva; így nevezetesen azon alapos megjegyzés tétetett ellene, hogy az adós, ki határozottan ki akarja fejezni, hogy csak egy bizonyos és meghatározott tartozásért pl. a hátralévő vételárért kíván biztosítékot nyújtani, ebbeli akaratát nem érvényesítheti, s az adósság keletkezését, illetőleg tehető kifogásaitól megfosztatik³⁾.

Más oldalról azért lett a javaslat ezen intézkedése megtámadva, mert a jelzálog fogalmát teljesen összezavarja. Jelzálog alatt is századok óta, személyes kötelezettség biztosítására szolgáló ingatlan vagyoni jog értetik, ettől tehát megkülönböztetendő azon terhe a birtoknak, mely a személyes kötelezettség, s az adósnak ebből származható kifogásai mellőztével csak is a birtokot terheli, s a hitelező csak is ebből szerezhet kielégítést, de még jobban megkülönböztetendők azon terhek, melyeket a hitelező saját birtokára kebelezet be oly végből, hogy azokkal rendelkezési jogát fentartsa.

Bremer, ki ezen ellentétet igen erősen kifejtette⁴⁾, ennél fogva megkülönböztetendők véli:

a) a jelzálogot, mely a személyes kötelezettség biztosítására szolgál:

b) a birtokterhet (Grundschuld), mely személyes kötelezettség nélkül csak is a lekötött birtokot terheli;

c) azon esetet, midőn a tulajdonos a maga nevére kebelezhet be bizonyos összeget, mely cselekvénye a két előbbi terhelési módtól lényegesen különbözik, mert az 1. és 2. alatti jog bejegyzésével már a birtok terhelhetik, s az a bejegyzés alkalmával, mint a tulajdonos ellen, harmadik személy által követelhető tartozás jelentkezik. Midőn azonban a hitelező saját nevére kebelezet be terhet, ez által még senki irányában sem vállal kötelezettséget; s az nem terhe, hanem a vagyoni egy bizonyos értékének képviselője, melyet a tulajdonos, a maga számára fentartott, hogy azzal rendelkezék.

Miért is mindhárom terhelést a telekkönyvben alaki-

³⁾ L. Bähr: Die preussischen Gesetzentwürfe über Rechte an Grundvermögen. Jena. 1870. 96. s. köv. lap.

⁴⁾ Bremer: Hypothec und Grundschuld. Göttingen, 1869. 23. sköv. lap. lásd ennek ellenében Bar: Der selbständige Character der Hypothec. Archiv. für die civilistische Praxis. Neu Folge Band. IV. 362. s. köv. lap.

Jogtörténelmi fejlődése a városi életnek.

A közép és ujkori városi élet, dacára annak, hogy a fejlődés igen különböző phasisain ment keresztül, mégis lényegére és életelvére nézve belső egységet képez szemközt az ókori városi élettel.

A modern európai városi életben ugyanis két fő mozzanat megkülönböztetendő meg. Az első abban áll, hogy az európai civilizáció keretén belül fejlődő valamennyi népnél a városi élet egy közös kutterrásból veszi eredetét, és lényére nézve azonos maradt később is. A másik főmozgás onnan merül fel, hogy a germán és a hun-scytha genius, mint egyebekre nézve ugy a városi életben is különböző irányban érvényesítette magát. E tekintetben nyugat és kelet Európa megkülönböztetendő.

A modern európai városi élet sem az ókori római városi életnek folytatását nem képezi, sem a germán, sem a hun-scytha genius által létre nem hozott, ámbár az említett három tényező annak fejlődésére nevezetes befolyást gyakorolt.

Modern városi életünk az egyetemes társadalmi élet talajában gyökerezik, a társadalmi életkeretében felsarjadzott egyetemes cultur-érdekek által hozott létre. Ebben lényegesen különbözik az ókori városoktól, melyek lényegökre nézve politikai létet képeztek. Athen, Róma mint államok keletkeztek és virágoztak.

Mihelyt a társadalmi élet a legprimitívebb álláspontot meghaladja, mihelyt a cultura magasabb érdekei ipar, kereskedelem, tudomány, művészet fejlődni kezdenek, a város, mint a cultur-élet lényeges formája, mindenütt megjelenik. Magasabb cultura nagyszámú embereknek közelebbi együttlétét teszi szükségessé. A kereskedelem, különösen a világ-kereskedelem alkalmas he-

tandó külön alrovatokba véli bekobelezetni, s ez által azok külön minőségét nyilvánvalóvá tenni.

A jelzálog és birtokteher megkülönböztetésének szükséges volta a törvényhozás által is felismertetett, s a törvénybenkeltő, mind a szerzési mód, mind az ahoz kötött következményekre nézve megkülönböztetett. E szerint:

1) A jelzálog (hypotheca) bejegyzéséhez a jogczim kimutatása és az adóslévél bemutatása igényeltetik (19. §. 1. p.), s ennek folytán az adós nemcsak a biztosítékul lekötött vagyonnal; hanem személyesen is le van kötelezve, s ezen személyes kötelezettsége a birtoknak szabad kézbeli eladása esetén a vevőre is átszáll. (41. §.)

A javaslat ezen utóbbi intézkedése azon alapelvből indul ki, hogy a hypotheca személyes kötelezettség nélkül át nem ruházható (52. §.); minthogy pedig az eladásnál ilyen eset fordulna elő, a személyes kötelezettséget az új vevőre is kiterjeszti; de ezen esetben a hitelező tartozik a tőkét 1 év alatt felmondani, s további fél év alatt keresetét az új tulajdonos ellen érvényesíteni; kicsiben annak személyes kötelezettsége megszűnik. (41. §.)

A jelzáloggal biztosított követelés behajtására indított kereset ellen érvényesíthetők mindazon kifogások, melyek a személyes kötelezettségre vonatkoznak, azonban a jelzálog harmadik tulajdonosa ellen ily kifogások csak akkor érvényesíthetők, ha azok előtte az átruházás alkalmával tudva voltak, vagy a telekkönyvből láthatók. (38. §.)

A jelzálogjog tehát alapelvére a nálunk érvényes osztrák jelzálogjog alapelveivel megegyezik, de a részletekben lényeges különbség mutatkozik. Ugyanis:

a) a nálunk érvényes osztr. polg. törvkönyv szerint, a birtok eladása esetén a személyes kötelezettség a jelzálogtól elkülöníttetik, s személyesen a régi hitelező marad lekötve, míg az új tulajdonos csak a birtok értékéig felelős;

b) a nálunk érvényes jog szerint az adós az engedményes irányában is élhet mindazon kifogásokkal, melyeket az eredeti hitelező ellen érvényesíteni lett volna jogosítva.

2) A birtokteher (Grundschuld) a tulajdonos kérelmére kebelezetetik be és sem a jogczim (a tartozás alapjának) bemutatása, sem az adóssági okmány bemutatása nem igényeltetik.

Midőn Németországban a jelzálogjognak a személyes kötelezettségtől leendő függetlonítése iránt a közvélemény mindinkább élénkebben nyilvánult, azon irányban is merültek fel ohajok, hogy ingatlanokra csak a birtoklóra szóló záloglevelek adassanak ki, melyek forgalom tárgyát képezvén, a hitelező által értékesíthetők a nélkül, hogy az adós ezek kifizetésével ter-

lyeken nagyszerű gyupontokat teremt magának, melyek a forgalom organikus rendszerében oly szerepet játszanak, mint a szív a vérkeringésben.

A város, mint a társadalmi cultur-életnek lényeges formája, minden cultur-népnél szükségkép előfordul.

Az ókori görögök és rómaiak társadalmi élete sem képez e tekintetben kivételt. Ott is a város volt hazája ipar, kereskedelem, tudomány s művészetnek. Csak hogy míg a modern városi itéletet ipar, kereskedelem, tudomány és művészet teremtette és virágoztatta fel, addig az ókor classicus népeinél a cultura ezen magasabb érdekei már készen találták a városi életet, mint hatalmas politikai fejleményt, melynek vélszárnyai alatt azok virágoztak. Az ó-kori városok már a hatalom jelentékeny fokán állottak, midőn azok falain belől még igen fejletlen volt a társadalmi műveltség, mely később azokat felékesítette külsőleg, de azok belső élettereje mindig a politikai létben öszpontosult. Róma akkor hanyatlott, mikor ott a társadalmi műveltség legmagasb virágzását érte el.

A társadalmi cultura által részint az ó-kori városok maradványaira, részint egészen újból alapított modern városi életre külsőleg számos tényező hatott. Ezen tényezők közül némelyek az európai civilizatio minden népeinél előfordulnak. Pl. a középkor városai mindenütt a honvédelem nagy fontosságú helyei voltak, s mint ilyenek erősített helyeket képeztek. Így általános külső jelenségeken kívül vannak mind nyugat, mind kelet Európa városi életének különös történelmi sajátosságai.

I. Nyugat-Európa. Bár a modern városi élet sehol sem képezte belsőleg folytatását az ó-korinak, mindazáltal nyugaton, hol a germán faj uralomra jutott, a városi életben oly vonásokra találunk, melyek szembeütőleg az ó-kori városokra emlékeztetnek.

Ily vonás, hogy a nyugat-európai városok egyszersmind

heltessék⁵⁾, mert a záloglevél tulajdonosa azt annak eladása által is értékesíthetvén, nem kénytelen az adósságot annak kifizetésére szorítani.

E kérdés a törvényjavaslat szerkesztése alkalmával is felmerült, azonban mint az indokok megjegyzik kivihetlensége, s inkább eszményi (ideális) volta felismertetvén⁶⁾, teljesen mellőztetett s kimondatott, hogy a bekebelezés csak bizonyos hitelező nevére történhet. (23. §.)

A birtokteher, mint az fentebbi meghatározásából látható ugyan, tartozás jellegével bir, melynek érvénye azonban nem a tartozás valódiságától, hanem csak a bekebelezés megtörténtétől, tehát külső alakiaságtól van feltételezve, ebből kifolyólag a birtokteherből származó keresetek ellen csak azon kifogások érvényesíthetők, melyeket alperes, felperes ellen, annak személyes viszonyait illetőleg van jogosítva érvényesíteni, vagy melyek a birtokteher-levélből (Grundschuldbrief) származnak, vagy végre oly tények, melyek felperes előtt a birtokteherlevél megszerzése alkalmával tudva voltak.

A törvény ezen rendelkezése által biztosított a jóhiszemű harmadik jogszerző, minden oly kifogások ellen, melyek notán csak az eredeti adós ellen lettek volna érvényesíthetők; s így az ingatlanságra adandó hitel megszilárdítását lényegesen előmozdította, de biztosította az adósságot is netáni csalások és kijátszások ellen, midőn azt felperes ellen személyesen, vagy az általa tudva lévő tényekből folyó kifogásai előterjesztésére felhatalmazta.

A törvény azon rendelkezését, hogy záloglevelek csak bizonyos névre és nem a birtoklóra állíttassanak ki, nem kívánta annyira szigorúan foganatosítani, hogy ez által a záloglevelek forgalmát megnehezítse. Ennélfogva:

a) megengedi, hogy a birtokterhek az új szerző megnevezése nélkül is átruháztassanak⁷⁾ (blanco Abtretung).

A záloglevél birtokosa ez által jogot nyer az üres átruházást valamely név beiktatása által kitölteni, vagy azt üresen tovább engedményezni, s jogot nyer az adós ellen dologbeli keresetet (dingliche Klage) indítani. (55. §.)

Az engedménynak kitüntetése a telekkönyvbe nem igényeltetik. A javaslat indokai szerint ez mellőzendőnek tartatott, mert a forgalmat nehezíti, s az adós, miután a hitelező a kamat

fizetésért úgy is jelentkezik, tudomást szerez róla, hogy kinek legyen adósa.

b) Jogában áll a hitelezőnek saját nevére is bekebeleztetni a birtokteher, s ez által, jogot nyer, a felett rendelkezni, s azt harmadik személyekre átruházni. — Kényszereladás folytán eszközrendő vételár felosztás esetén, a nevére bekebelezett birtokteher folytán származó követelését a tömeg ellen érvényesítheti (27. §.).

Ezen utóbbi intézkedésre nézve megjegyzendőnek tartom, hogy — nézetem szerint — az adós azon joga, hogy a nevére bejegyzett birtokterhek felszámíthatja és a tömeg ellen érvényesítheti, csak azon esetben foglalhat helyet, ha a tulajdonos nevére bejegyzett birtokteher más birtokterhekkel concurrál, oly esetben azonban ha utána jelzálogos hitelezők vannak bejegyezve, — miután azok irányában személyesen is kötelezve van — e joga a személyes kötelezettség által korlátoztatik; s csak a jelzálogos hitelezők kiellégítése után fennmaradó összegre lehet igénye.

A törvény ide vonatkozó intézkedései tekintetében megjegyzendő még:

1) a hitelezők egymás közti jogviszonyaira vonatkozó szabályok.

a) A hitelezők rangsorozatát a bekebelezés megtörténtének sorrendje határozza meg a bekebelezés pedig azon sorrendben eszközrendő, melyben a bejelentés a telekkönyvben megtörtént. — Ugyanazon nap történt bejegyzések egyenlő rangsorozattal bírnak;

b) az előbb bekebelezett hitelező elsőbbségét a később bekebelezett hitelezőnek átengedheti (355);

c) az utólag bekebelezett hitelezők, az előttük bejegyzett birtokteher érvényét csak az esetben támadhatják meg, ha a bejegyzés nem a tulajdonos engedélye, hanem végrehajtás folytán történt;

d) az ugynevezett „jus offerendi“ vagyis az utólag bejegyzett hitelezőnek azon joga, hogy előtte bejegyzett követelést beválthassa az új törvénybe fel nem vétetett. — Az indokok szerint annak fentartása felesleges lett volna, mert a római jog szerint csak az első jelzálogos hitelezőnek lévén joga a leköötött birtokra végrehajtást vezetni, a későbbi hitelező ha végrehajtási jogot akart nyerni, az előtte lévő hitelezőket ki kellett elégitenie, hogy így ő legyen elsővé, e törvény szerint azonban minden hitelezőnek van végrehajtási joga, e részben tehát a jus offerendi gyakorlási jelentőséggel csakugyan nem bir. Van azonban gyakorlati jelentősége az egyetemleges jelzálogoknál, midőn a csak egy birtokra bejegyzett hitelezőnek az előtte lévő s egyetemleg több birtokra is bekebelezett követelés beváltása érdekében állhat, hogy megmenekedjék azon veszélytől,

⁵⁾ Így Bekker: Die Reform des Hypothekenrechts Berlin 1867. című művében e részben egy egész tervet dolgozott ki, mely azonban valóban kivihetetlen intézkedéseket ajánl e részben.

⁶⁾ L. az indokokat 65. lap.

⁷⁾ Az üres átruházás ellen, az ebből könnyen származható kijátszások folytán is emeltettek aggályok, így Auer: Zur Reform der Hypotheken Gesetzgebung. 21. 22. lap, ezt főleg a paraszt gazdákra tartja veszélyesnek.

államok voltak. Pénzvoréssal éltek, önállólag gyakorolták az igazságügyi felszámolást, saját nevükben háborút viseltek, szóval államfenségi jogokat gyakoroltak, sőt fejlettebb államesszmével bírtak, mint a nyugat-európai hűbéri egyeduralkodók.

A nyugat-európai városi életnek a középkorszempontjából hangsúlyozandó másik nagy jellemvonása a közjogi felfogás a germánok magánjogi felfogásának nagy tengerében.

Hatalmas közszellem teremtette a városok középkori nagy szövetségeit (a lombard városok szövetségét a 12. században, a Hansa és rajnai szövetséget a 13-ik, a schváb városi szövetséget a 14-ik században).

Közjogi felfogás sugárzik ki a városok szervezetéből. A politikai szabadság, melyet a városi szervezet az egyes polgároknak biztosított, a közjogi felfogást tette szükségképpé, mert a magánérdekek ezerfelé ágaznak, s így a magánjogi felfogás csak ott képes a társadalmat összetartani, hol egynek érdeke feltétlenül irányadó; péld. azon társadalmi elemében, melyet a földesur jobbágyaival képezett, vagy a keleti despotizmusban. Szabad ember-eket csak a közérdek egysége képes egy politikai egészszé egybefűzni. Közszellem nélkül a szabadság lehetetlenséget kepez. A magánjogi felfogás ama városokat első nap felosztatta volna.

A nyugat-európai városok ezen államisága nem belső jellemény, hanem a kor létviszonyai által külsőleg gyakorolt kényszerűség eredménye. A nyugat-európai feudális zűlétség, a társadalmi és jogi particularizmus lehetővé tette jelentékenyebb városok politikai ambíciójának megvalósítását. A biztonság hiánya pedig a legtöbb esetben ugyanazt parancsolta.

A cultura magasb érdekei állami védelmet igényelnek szükségképpen. A középkori társadalom képes volt is magasb cultur-érdeket teremteni, de a nyugat-európai feudális poli-

tikai élet nem volt képes azt állami védelemben részesíteni. Tehát a városoknak kellett erről maguknak gondoskodniuk. Gondoskodtak azáltal, hogy állammá alakultak.

Ezen középkori városi köztársaságok közjogi felfogásán alapuló állami életüket nem fejthették ki a german geniusből, mert az a german geniusnak egyenes ellentéte volt, mely ellentét később véres harcokat szült. Nem lehet tehát a városok ezen állami attributumát másunnan származtatni, mint az ó-korból.

A german és hun-scytha népek egyebek közt azáltal is különböztek egymástól, hogy előbbiekre a rómaiaknál oly magas fejlettséget ért állameszme bizonyos varázsa-erővel bírt. A hun-scytha népek pedig a rómaiak politikai eszméitől függetlenül saját belső szellemi életükből fejlesztették ki állami életüket.

Ezen különbség is azon momentumra visszavezetendő, mely nemcsak a german- és scytha-törzsök más különbségeinek leggazdagabb kútfeje, hanem egyszersmind az utóbbi törzs különösen a magyar nemzet önálló világtörténelmi jelentőségének is alapja. E momentum megjelölésének Hajnik Imrének épen e tekintetben korszakot alkotó művéből idézzük: „a magyar a közélet terén érezte magát otthonosnak, a germán a magánélet terén, honnan a magyar jogi gondolkodása is inkább közjogi, a germán pedig inkább magánjogi volt.“

Igen szembetűnő tehát az indok, melynél fogva míg a hun-scythák államéletük fejlesztésében külső támaszt nem kerestek, s arra nem szorultak: addig a germán népek államéletüket római reminiscenciák nymbuszával törekedtek körülvenni, s közjogi színvonalra Róma intézményeinek segítségével törekedtek emelkedni.

Dr. KUNCSZ IGNÁCZ,
jogtanár.

(Folyt. kov.)

miszerint az előtte lévő hitelező magát azon birtok árából, melyre az ő zálogjoga is be van jegyezve fogja kielégíteni; s így követelése veszendőbe megyen. E célból tehát a jus offerendi fenntartása kívánatosnak mutatkoznék.

2) A zálogjog és birtokteher kitörlése a jogosított engedélye vagy az illetékes hatóság megkeresménye folytán történik (57. §.) ha a hitelező a törlésbe beleegyezni nem akar erre perrel szorítandó, s kérelmére ebbeli keresete a telekkönyvbe feljegyzendő (605).

Az adósnak ha a bekeblezett tartozását kifizette, vagy törlési engedélyt vagy a kifizetett tehertételnek nevére teendő átruházását követelhet (63. §.) az utóbbi esetben ő a tehertételt a telekkönyvben is maga nevére irathatja s azzal szabadon rendelkezhetik (64. §.). Kitörölt tehertétel helyett azonban új nem jegyezhető be, hanem a későbbi tételek nyernek fokozatos elsőbbséget. (62. §.)

Ezek alapelvei a porosz telekkönyvi törvénynek, melynek a kor forgalmi érdekeivel összhangzatos intézkedései indokoltá fogják tenni, hogy azokkal bővebben foglalkoztunk; mert az abban foglalt elvek valószínűleg kihatással lesznek a hazai jogreformnak e fontos tárgyban várható szabályozására is.

ZLINSZKI IMRE,
kir. táblai pótbiro.

A végrehajtási eljárás és a bírói letétek kezelése.

A bírói letétek kezelése tárgyában 1872. évi január 2-án kibocsájtott igazságügyminiszteri rendelet ép úgy mint a bírói végrehajtókról szóló 1871. évi 51. t. cz. és annak kapcsában a bírói végrehajtók számára 1872. évi január 29-én kibocsájtott igazságügyminiszteri utasítás avval összefüggésben álló egyes rendelkezései e lapokban különféle szempontokból lettek már megírva és megvitatva; és annak kimutatása mellett, hogy azon határozmányok úgy a polg. törv. rendt. mint a bírói ügyviteli szabályok némely szakaszaival merő ellentétben állanak — fel lettek tüntetve azon nehézségek, melyek azok gyakorlati alkalmazása folytán a végrehajtási eljárás, különösen pedig első stadiumának, vagyis a végrehajtási foglalás folyamán felmerültek; jelen cikk feladata ellenben utalni azon nehézségekre, melyeket a fenebb érintett újabb datumu törvényes intézkedések a végrehajtási eljárás — és pedig ingatlanokra nem kevésbé, mint ingóságokra vezetett végrehatásnál — utolsó stadiumában, nevezetesen az árverés foganatosítása s illetőleg befejezése utáni bírói teendők tekintetében teremtettek; oly nehézségek teremtettek; nehézségek, melyek elhárításáról mindenesetre gondoskodni szükséges. — A mi mindenekelőtt az ingóságok elárvereztetésére és az ezutáni teendőkre vonatkozó eljárást illeti, kétséget nem szenvedhet, hogy a fennebb jelzett szabályok életbeléptéig a végrehajtató kielégítése sokkal egyszerűbben és gyorsabban volt eszközölhető mint jelenleg: mert a polg. törv. rendt. 410. §-ának azon rendelkezéséből, mely szerint az ingók elárverezése után bejött pénz a netáni elsőbbségi bejelentvények elintézéséig letétben helyezendő, következik, hogy azon esetben, ha elsőbbségi bejelentvények benem nyújtattak miről a kiküldöttnek, tekintve, hogy az ingókra vonatkozó igénykeresetek és elsőbbségi bejelentvények a ptr. 467. §-a értelmében nála adandók be amugy is tudomással bírnia kell — az árverésen bejött összeg letétbe való helyezése szükséges nem volt, hanem a bírói kiküldött a végrehajtatót azonnal kielégíthette, a további intézkedéseket megtette és csak az egész eljárás befejeztével mutatta a kiküldő bíróságnak az összes iratokat és tette meg jelentését; — ha azonban a végrehajtató kifizetése azonnal, vagyis 24 óra alatt eszközölhető nem volt, akkor igaz, hogy a kiküldött az ügyviteli szabályok 140 ik §-a értelmében köteles volt a pénzt letétbe helyezni, de ez esetben is a letétel és kivétel közvetlenül történvén a bírói kiküldött és letéthivatal között, ez a végrehajtató gyors kielégítését semmiben sem akadályozta. — Ily gyors és célravezető eljárás jelenleg helyt nem foglalhat többé mert a bírói végrehajtókról szóló törvény 14. §-a szerint a bírói kiküldött helyébe lépett végrehajtó a végrehajtási cselekmény így az árverés bevégezése után is 48 óra alatt a kiküldő bíróságnak jelentést tenni; egyszersmind pedig az átvett pénzeket és egyéb értéket átszolgáltatni — tehát letétbe helyezni — köteles; és ezen átszolgáltatás, illetőleg letétbe helyezés kötelessége a végrehajtatót minden esetben terheli, daczára ugyan-

azon 14. §. abbeli rendelkezésének, mely szerint a letétbe helyezés a végrehajtó által csak az esetben volna teljesítendő, ha a pénzt úgy egyéb értéket a félnek vagy megbízottjának azonnal nem kézbesíthette, mert ezen azonnali kézbesítés és kifizetés esete most már nem is fordulhat elő, miután a végrehajtó ugyanazon 14. §. 2-ik kikezdése szerint a végrehajtási s így az árverés alkalmával felmerült költségeket is soha maga meg nem állapíthatja, hanem a jegyzőkönyvet a költségek megállapítása végett a bíróságnak bemutatni tartozik. — Jelenleg tehát a végrehajtó az árverés teljes befejezése után, még ha elsőbbségi bejelentvények be sem nyújtattak, a végrehajtót azonnal ki nem elégíthetvén, minden esetben köteles, eljárásánál még a kifizetés előtt a kiküldő bíróságnak jelentést tenni, az átvett pénzeket letétbe helyezni, és a bíróság tovább intézkedését bevárni; mely eljárás hosszadalmassága és nehezkes volta a végrehajtás gyors befejezését a felek hátrányára tetemesen gátolja annál is inkább, minthogy a végrehajtói jelentés bírói elintézése körül a követendő szabályok alkalmazása nem csekély befolyással bír az ügymenet lassítására. — Abírói végrehajtó ugyanis — ha meg is engedjük, hogy az árverésen bejött pénzt a letétek kezelése iránti rendelet nem 9. (mely szerint a letétel mindig írásban kellene bejelentenie) hanem 10. §-a utmutatásához képest közvetlenül az adóhivatalba szállíthatja — a letétet igazoló nyugtatvánnyal már ellátott jelentését a bíróságnak beterjesztvén, ez utóbbinak kötelessége, mindenekelőtt a letéti bírói elfogadása iránt intézkedni, és az adóhivatalt mint betéthivatalt a letét bevételezésére és átvételének a bírósági letéti napló 5-ik rovatában való elismerésére utasítani. — De ha elsőbbségi bejelentvények be nem nyújtattak, akkor a bíróságnak egyuttal az ily módon bevételeztetni rendelt pénz kiutaltványozása iránt is kell intézkedni, avagy megint kell utaltvány kibocsátani a végett, hogy a végrehajtó a letéti pénzt felvehesse; és a végrehajtató kifizetését foganatosíthassa; és így kénytelen a bíróság a letéthivatalt úgy szólván egy lélekzettel a letét bevételezése és egyszersmind annak kiadására utasítani; és ez még nem is történhetik egy és ugyanazon végzésben, mert a letéthivatal — az adóhivatalok számára kibocsájtott, és a letétek kezeléséről szóló rendelet kiegészítő részét képező utasítás szerint — nem foganatosíthatja a bevételezést és kiadományozást ugyanazon egy végzés alapján, hanem neki két külön végzésre van szüksége! Ime, ilyen eljárás szabályok megállapítása és gyakorlati foganatbavétele nemcsak, hogy a bírósági teendőket ok és cél nélkül szaporítja, a felek jogos érdekeinek kielégítését hátrálhatja, a végrehajtás menetét nehézkessé teszi, hanemeddiggi törvényeink rendelkezéseivel és szellemével is nyilván ellentétben áll.

Még nagyobb nehézségeket teremtett a letétek kezelése tárgyában kibocsájtott rendelet az ingatlanok elárverezése után teljesítendő bírói intézkedések tekintetében; mert a polg. törv. rendt. 452. §-ának tartalmához képest, a vételárfeosztás jogörre emelkedése után a telekkönyvi hatóság a felszámlított követeléseket a befolyt vételárból rövid úton kielégíti; a 455. §. szerint pedig „minden tétel kifizetése nyugta és eredeti adóslevél visszaadása mellett történik, és a vételárból ki nem került követelés részbeni kifizetése esetében az adóslevélre a történt fizetés feljegyzendő; — mindezek tehát oly teendők, melyek a telekkönyvi hatóság hatásköréhez tartoznak, és a jogörre emelkedett vételárfeosztási terv keresztülvitelével megbízott bírói tag kötelességei; ezeknek azonban a bíró a többször említett újabb szabályok életbeléptetése folytán meg nem felelhet többé, mert az árverés folytán bejött pénz a letéthivatalban elhelyezve lévén, arról a telekkönyvi hatóság közvetlenül nem intézkedhetik; és az ebből támadó nehézségen még azáltal sem volna segítve, ha a követelések kifizetésével megbízott bíróilag a helyett, hogy a követelők személyesen kielégítené, mindegyik részére utaltványt bocsátana ki, melynek alapján ez pénzt az adóhivatalnál felvehetné; — mert itt nem pusztán a követelések kifizetéséről van szó, hanem itt a nyugták kiállítására, az eredeti kötvények visszavétele, nemkülönben a teljes kielégítést nem nyert követelések tekintetében a részfizetésnek az adóslevélre való feljegyzése is forog kérdésben, mind oly intézkedések, melyek szorosán vett bírói teendők, és csakis a telekkönyvi hatóság által teljesíthetők, eltekintve attól, hogy az e körüli teendők, az adóhivatalok részéről, mint hatáskörükhez nem tartozók viszszautasítanak, és azok különben is csekély személyzetük és roppant elfoglaltságuk mellett nem lehetnek hajlandók, minden egyes hitelező jelentkezése alkalmával annak azonosságáról meggyőződni, tőle az eredeti okmányt átvenni, és általa nyugtát kiállítani, vagy a részletfizetést az adóslevélre feljegyezni! —

Am! a találékony emberi ész ezen nehézségen is tudott segíteni, és pedig oly módon, hogy a könyvi hatóság a követelések kifizetése céljából határnapot tűz ki, arra az összes hitelezőket idézi, azon hozzáadással, hogy a meg nem jelenő csak írásbeli folyamodvány útján fog pénzéhez juthatni, és ezen határnapon eszközli a telekkönyvi hatóságot képviselő bírói tag a követelések kifizetését a letéti hivatalban és a letéti hivatal főnökével közösen olyképen, hogy az utóbbi a kifizetés, az előbbi pedig a nyugták kiállítása, az eredeti adóslevelek átvétele és részfizetések feljegyzése körüli teendőket végzi! — Ily intézkedéstől mindenesetre siker várható, mert fel lehet tenni, hogy a pénz kiutalványozására kitűzött határnapról a hitelezők közül senki sem fog elmaradni: de ép oly bizonyos, hogy ezen eljárás törvénybe ütköző, mert a törvény a fenebb említett: határnap kitűzését nem rendeli, ilyenről említést sem tesz; törvényellenes azért is, mert a telekre törvényben nem gyökeredző terhet, milyennek tartandó az, az illető a határnapról való elmaradása esetén pénzt csak folyamodvány útján fogja kaphatni, róni nem szabad; és megsértetik végre a telekkönyvi bíró és a letéti hivatal főnöke fenebbiekben jelzett közös működésének megengedése és gyakorlatba vétele által az 1869. IV. tcz. 1. §-ának azon sarkalatos intézkedése is, „hogy az igazság szolgáltatás a közigazgatástól elkülönítetik.”

Azt hiszem tehát, hogy a gyakorlat által etekintetben fel-tüntetett bajokat törvény megsértése nélkül orvosolni másképp nem lehetne, mint a letétek kezelése tárgyában kibocsájtott rendelet czélszerű módosítása és a polg. törv. rendt. szabályaival való összehangzásba hozatala által, úgy hogy mindazon esetekben, melyekben a prdt. akár 441., akár pedig 452. és 455. §-ai szerint végrehajtás útján beszedett követelések bíróság utáni rendelése eszközöndő, azon rendeletben előírt hosszadalmas procedura mellőzésével lehetővé tétetnék, hogy a kifizetés a prdt. kifizetése szerint rövid úton történhessék, mi a végre haj-tási eljárás gyors befejezését is eredményezné.

Dr. SINGER IGNÁ CZ,
kir. törvényszéki bíró.

K ü l ö n f é l é k.

(Törvényjavaslat) a magyar állampolgárságról

1. §. Magyar állampolgárok:

1. a felsőges uralkodó-ház tagjai;
2. azon törvényes születésűek, kik magyar atyától, és azon törvénytelen születésűek, kik magyar anyától származnak, bárhol történt legyen is a születés;

3. azon törvénytelen születésűek, kik külföldi anyától származnak és magyar honfű, mint atyjok által törvényesítettnek;

4. azok, kiknek a mellett, hogy Magyarországon születettekül mutatkoznak, szülőik nem tudatnak;

5. azon idegen nők, kik magyar honfűvel törvényesen egybekelnek;

6. Horvát-Szlavonország polgárai. mihelyt azon szándékkal, hogy a különös magyar állampolgárságra szert tegyenek, rendes lakhelyüket Magyarországra teszik és abbéli szándékukat lakhelyük törvényhatóságának bejelentik.

2. §. A magyar állampolgári minőséget várományi jogon, de vissza nem hatólag és csak megtelepedés mellett igénybe vehetik:

1. volt magyar honfűnek idegen születésű gyermekei bármikor;

2. Magyarországon született és nevelkedett idegenek teljes kornságuktól számítandó egy év alatt.

Az igénybevétel mindkét esetben az illető egyén lakhelyének törvényhatóságához intézendő és az utóbbi által, ha ama kellékek igazoltattak, egyezően tudomásul veendő jelentkezés útján történik.

3. §. Máskülönb idogenek a magyar állampolgárságot megszerzik:

1. az ország bármely részében 10 éven át szakadatlanul tartott rendes lakhely által, feltevéen, hogy ezen idő alatt büntetett nem követtek el, a közterheket kellőképen viselték, honosulási szándékukat mindezen ténykörülmények igazolása mellett azon törvényhatóságnak, melynek területén laknak, bejelentik és ezek alapján a törvényhatóságtól, vagy annak elutasító határozata ellenében használt felfolyamodásra, a magyar kir. belügyminiszteriumtól honosulási igazolványt szereznek;

2. a magyar kir. belügyminiszteriumtól tiz tartózkodási év eltelté előtt is már kérhető, de csak tényleg és hosszabb idő óta az országban történt megtelepülés, valamint községi és törvényhatósági ajánlat alapján nyerhető adományozás által;

3. belügyminiszteri ellenjegyzéssel ellátott királyi közvetlen adományozás által.

Annak kimutatása, hogy a honosítandó eddigi államkapcsolatából elbocsáttatott, csak az esetben szükséges, ha a honosítandó oly államnak védköteles polgára, melylyel a védköteles szökevények kölcsönös kiadása tárgyában még érvényben lévő nemzetközi egyezmény kötött.

4. §. Az ilyképen (3. §.) honosított következő honpolgári esküt tartozik letenni, még pedig a 3. §. 3) pontjának értelmében a m. kir. belügyminiszter, máskülönb az illető törvényhatóság előtt:

„Én N. N., mint leendő magyar állampolgár, Magyarország törvényes királyának és alkotmányának alattvalói hűséget, törvényeinek mindenben engedelmességet, és honpolgári kötelességeim teljesítését fogadom.”

A honosítás csak ezen eskü letételével fejeztetik be, mely ugyanazért az állampolgári minőséget megállapító (3. §. 1. pont) avagy adományozó (3. §. 2. és 3. pont) oklevélén hatóságilag bizonyítandó.

A m. kir. belügyminiszterium és minden törvényhatóság azon honosítottokról, kik a honpolgári esküt előttük letették, illetőleg a 2. §. szerint honosulókról névjegyzéket vezetnek.

5. §. A honosítás kiterjed a honosítottak nejeire és törvényes gyermekeire is, mennyiben amaz sem törvényesen, sem tényleg tőle el nem vált, emezek pedig még kiskoruk és atyai hatalma alatt állanak.

6. §. A honosított nyomban a befejezett honosítással a köznséges állampolgári jogok teljes gyakorlatába lép, de nem szerzi meg azon jogokat, melyek Magyarországon bizonyos címhez avagy ranghoz kötvék, ha hasonlót előbbi hazájában viselt is volna.

7. §. A magyar állampolgári minőséget elveszti:

1. oly honleány, ki idegenhez nőül megyen;

2. idegenhez nőül menő honleánynak előbb született törvénytelen gyermeke, de csak az esetben, ha anyjának ezen férjhez menetele által törvényesítették és még teljes kora;

3. ki idegen hadseregbe lép, vagy idegen államban, nem pusztán szaktudományi vagy műszaki vagy consulsági közhivatalt vállal;

4. egyáltalában, ki idegen honpolgárságot szerez;

5. Magyarországból viseza nem térési szándékkal végkép kiköltözködik, mi azonban csak a védkötelezettség teljesítése előtt jogosan meg nem történhetik.

8. §. Ki 15 évig szakadatlanul külföldön tartózkodik, kiköltözködöttnek tekintendő kivévén, ha hazai közhivatal viselése miatt vagy tanulmányozás végett van távol.

9. §. A felsőges uralkodó ház tagjai a magyar állampolgárságot el nem veszthetik.

10. §. Az elvesztett magyar állampolgári minőséget visszaszerzi:

1. oly magyar születésű (1. §. 2. 3. 6. pont) honleány, ki idegenhez nőül ment (7. §. 1. pont) majd pedig özvegyiségre jutott avagy férjétől törvényesen végkép elvált, ugyszinte

2. ki születésénél fogva őt illető (1. §. 2. 3. 6. pont) magyar állampolgári minőségét jogszerű kiköltözködés (7. §. 5. pont) avagy egyszerűn más állampolgárságnak elfogadása (7. §. 4. pont) miatt elveszté vala: mihelyt Magyarországra visezater és szándékát, itt ismét állandóan megtelepedni, lakhelye törvényhatóságának bejelenti:

3. minden más csak a 3. §-ban meghatározott módok egyike által.

11. §. A 4. §-ban említett névjegyzékbe azok is felveendőek, kik a magyar honpolgári minőséget visszaszerzik.

(A magyar jogászgűlés állandó bizottsága) f. hó 14-én tartott ülésében a jogászgűlés iránti érdekeltség fokozása tárgyában előterj szttet javaslatot lényegében elfogadván; a főtörvényszékek, bíróságok, ügyészségek, jogi tanintézetek és ügyvédegyletek tagjaihoz erélyes felhívást határozott intézni, melyben ezek felszólíttatnak, hogy tekintettel a jogászgűlés hazafias és közérdekű céljaira, nemcsak a jogászgűlés tagjaivá legyenek, hanem annak tanácskozásaiban tetteleg részt is vegyenek és ezáltal a jogászgűlési enunciatiók tekintélyének és hatályosságának megerősítésére közreműködjenek. Ezen felhívás közvetítésére az elnök, illetve főügyész és igazgató urak fognak felkérteni; egyuttal az igazságügyi és közoktatási miniszter urak

is felkéretnek a jogászyülés czéljainak támogatására és előmozdítására; a felhívás a hírlapokban is közzététetik.

(**Államvizsgálati bizottságok a kolozsvári egyetemen**). A vallás- és közoktatási magy. kir. miniszter a kolozsvári egyetem mellett felállított államvizsgálati bizottsághoz, és pedig: I. a jogtörténelmi államvizsgálati bizottsághoz: elnökké: Züllich Istvánt, a kolozsvár-városi felosztott törvényszék volt elnökét, alelnökké: dr. Csiky Viktor, egyetemi nyilvános rendes tanárt, bizottsági tagokká: dr. Farkas Lajos, dr. Jeney Viktor, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Korbuly Imre, dr. Óváry Kelemen, Ladányi Gedcon és dr. Plósz Sándor egyetemi tanárokat, továbbá Jakab Elek országos levéltári igazgatót, II. a bírói államvizsgálati bizottsághoz: elnökké: dr. Groisz Guszt., egyetemi nyilvános rendes tanárt, alelnökké: dr. Haller Károly, egyetemi nyilvános rendes tanárt, bizottsági tagokká: dr. Concha Győző, dr. Csiky Viktor, dr. Farkas Lajos, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Óváry Kelemen és dr. Plósz Sándor egyetemi tanárokat, továbbá dr. Biró János kolozsvári egyes bírót, Sebestyén Mihály kir. ügyészt, Szentiványi Gyula kir. bírót, dr. Fischer Lajos, Frits Albert, Haller Rezső és Tamási Sándor h. ügyvédek, III. az államtudományi államvizsgálati bizottsághoz: elnökké: Berde Áron egyetemi nyilv. rendes tanárt, alelnökké: Simon Elek h. ügyvédet, bizottsági tagokká: dr. Concha Győző, dr. Jeney Viktor, dr. Korbuly Imre, dr. Vályi Gábor egyetemi tanárokat, továbbá Kodolyányi Antal; a kolozsmonostori gazdasági tanintézet igazgatóját, Jánosi László pénzügyigazgatósági tanácsost s Bokros Elek hites ügyvédet nevezte ki.

(**Gneist a berlini egyetem**) rectora az egyetem ez évi folyamát következő beszéddel nyitotta meg:

„Az, a mivé lett az egyetem, meg fog maradni későbbre is, habár a világ körülöttünk más alakot fog is öltetni. Alapítása óta az ország, város és birodalom megnagyobbodott, s a polgárok szerény lakásait a világváros palotái és nyaralói váltják fel. Németország újból világ hatalommá nőtte ki magát, míg Berlin a fejlődő világ város jellegét hordja magán.

Az állam hatalmi állásából viszonyosan a gazdasági élet is fejlődött, mely minket a mostani kor értelmében vett civilizáció fényében és gazdaságában részesít.

A lét harcza, valamint a jövedelem és élvezet támadt verseny foglalkoztatja kortársaink tulnyomó nagy részét és tereli az emberek gondolatmenetét új utakra. Állam és egyház, vallási és állami kötelék, tudomány és művészet érdekharczban állanak egymással.

Azon kérdés megoldásánál, hogy a tudomány ezen helyisége ily mozgalom hullámai között vajjon megmaradhat-e annak, a mi két generációra nézve volt, nem szabad feledni, hogy Németország azt, a mivé lett, sokszor ócsárolt idealismusának köszöni, s jövője is azon ellensúlytól függ, melyet ezen német jellemvonás a mostani társadalomnak kölcsönöz. A civilizáció jótékonyága és fénye értéktelen marad, ha nem szolgál emeltyűül a népszellem nemesítésére s az összesség erkölcs-szellemi emelésére. A német egyetemeknek magasztos szerep és hivatás jutott osztályrészül nemzeti nevelésrendszerünk fentartásában és fejlesztésében! Ennek mintegy központját képezik philosophiai fakultásaink. Ezen központokon képezzük ki tanító testületünket, s a különböző szellemi foglalkozású köröket, melyek fokként hatolnak be a társadalom rétegei és érdekeibe, a tudományt értékesítik és az élet realis szükségleteivel kötik egybe. Nem előre, hanem hátra fogunk haladni, ha legjelesebb embereink által alkotott ezen organismust a fokozatok átugrása által megbontjuk. Bármennyire is megfélelné némelyek kívánságának: az egyetemet nem tehetjük a felolvasások akadémiájává, az akadémiái fiatalság teljes humanistikus előkészítésétől nem állhatunk el, seminariumainkat és klinikáinkat nem terjeszthetjük ki az egyetem megnyomoritására, sem az iparszabadság rendszerét a szellemi munkára ki nem terjeszthetjük. Igaz az, hogy a szellemi munka körében alkalmazott szabad verseny külsőleg hasonló az iparszabadság nagy elvéhez, de nem kevésbé igaz, azon különbség is, a szellemi concurrentiának előfeltétele a megfelelő előképzettség.“

(**Tóvölgyi Titusz**) semmiségi panaszanak elvetését a m. kir. semmitőszék határozata következőleg indokolta: T. T. sem. panasza elvettetik, mert az 1867. márczius 17-ki kibocsátott törvényerejű ig. m. rendelet 6. 9. 10. és 11. §§-aihoz képest az esküdtzéki képességgel bírók névjegyzékének s a szolgálati

lajstromnak elkészítése az illető törvényhatóság feladatához tartozik, s e részben a sajtóbírósnak mi befolyás sincs fenahagyva, mert jelesül a 9. §. értelmében egyedül a törvényhatóság által kiküldött három tagu bizottmány van hivatva arra, hogy említett névjegyzéket átvizsgálja és ha abba oly egyének is vezettetek be, kik a törvényes képességet nélkülözik, e hibát kiigazítsa, míg a 12. §. a sajtóbírósgot kötelezi, miszerint előforduló sajtóvétségi esetekben az esküdtzék alakítását a vele közlött szolgálati lajstrom alapján eszközölje; mert e szerint a panaszló által felhozott azon körülmény, hogy az eljár esküdtzéknek egyik a szolgálati lajstromba vett tagja nem bir esküdtzéki képességgel, ha igazoltnak vétethetnék is, valamint a sajtóbírósgot nem terhelheti, ugy semmiségi panasz tárgyát egyáltalán nem képezheti; de jelen esetben semmiségi okul annál kevésbbé érvényesíthető, mivel vádlott visszavetési jogával akadálytalanul élt, sőt mint a végtárgyalásról felvett jegyzőkönyvből kitűnik, nemcsak a közvádlo és vádlott a hozzájuk intézett kérdésre határozottan kijelentették, hogy az esküdtzék alakítása ellen nincs kifogásuk, hanem az esküdtzék is felhivatván az iránti nyilatkozatra: nincsenek-e valamely törvényes ok által a szolgálattételben gátolva? ily okok fel nem hoztak. Az ügyiratok % alatt stb.

(**Tiszti névtár**) jelent meg, mely magában foglalja az igazságügyminiszterium, a kir. curia, a kir. ítélőtáblák, pénzügyi főtörvényszék, kir. főügyészségek, központi telekkönyvi hivatal, kir. törvényszékek, ügyészségek, járásbírósgok, magy. határőrvidéki törvényszékek és orsz. fegyintézetek összes szemlyzetének kimutatását. — E névtárt miniszteri megbizásból hivatalos adatok alapján Kakass Kálmán miniszteri segéd-foglalmazó állította össze és igen czélszerű beosztás mellett a tartalom betűsorozati jegyzékével és betűsoros névmutatóval van ellátva.

(**A kolozsvári egyetemen**) a jogi facultás nagyon népes kivált az első éves hallgatók jelentékeny számmal vannak. A bölesészeti karban a philosophiára és mathematicára legkzvebben iratták be magukat, a mi szomorú jelenség. Átalában hazánkban még mindig az a téves hit uralkodik, hogy a magyar ember csak jogásznak született, s innen van az, hogy aztán a legnagyobb rész a jogi pályára adja magát, sőt olyanok is jogra mennek, kik legesekélyebb hivatást sem éreznek a jog iránt. Ily felfogás mellett a kolozsvári egyetemnek nem nagy jövője lesz; philosophiai kar csak kettő van, s ha ezeknél sincs kellő számú hallgatóság — mit várhatnánk egy harmadik egyetem felállításától, s miként várhatjuk a hazai ódon viszonyok javulását és ujjaszületését?

Előfizetési fölhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY”-RE,

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-ral.

Szerkeszti:
dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:
Heckenast Gusztáv.

Előfizetési föltételek:

Negyedévre (okt.—decz. 1872) 3 frt.
Félévre (okt.—márcz. 1872—73) 6 „

Az 1872-ki január—juniusi folyam néhány kifogyott száma újra fog nyomtatni, s rövid idő alatt teljes számban kapható leend.

Előfizetési ára egész évre (jan.—decz.) . 12 frt

A „Jogtudományi Közlöny“

kiadóhivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-dik szám alatt.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A részvénytársulatok s a törvényhozás. Dr. Matlekovits Sándor, egyet. m. tanár és magy. k. keresk. m. titkár. — Elvülési jogeset, dr. Imling Károly ügyvéd. — Jogtörténelmi fejlődése a városi életnek. Dr. Kunz Ignác, jogtanár. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Rendeletek.

A részvénytársulatok s a törvényhozás.

Jelenleg midőn a részvénytársulati ügy átalában nálunk nagyobb figyelemre méltattatik és minden oldalról felmerül a kívánság ezen ügy rendezése irányában: helyszerűnek tartjuk a külföld legnevezetesebb törvényeinek e tárgyra vonatkozó intézkedéseit következőkben olvasóink elé terjeszteni.

I.

A részvénytársulati törvények rövid története.

a) Franciaországban.

Franciaországban a részvénytársulatok először a Code de commerce (37. és köv. §§.) által lettek szabályozva, mely törvény szerint részvénytársulat alakításához kormány engedély volt szükséges. 1862. máj. 15. Franciaország Angolországgal egyezményt kötött, melynek alapján az egyik országban törvényesen elismert társulatok a másikban is jogalanyok gyanánt működhetnek, s így az angol részvénytársulatok Franciaországban is kormányengedély nélkül szerepelhettek, tehát a külföldi (az angol) társulatok nagyobb kedvezményben részesültek, mint a honiak. E viszasság elhárítása tekintetéből az 1863. május 23. kelt törvény a részvénytársulatokat (société a responsabilité limitée) a kormányengedélytől felmenti, de egyuttal szorosan meghatározta a feltételeket, melyek mellett társulatok keletkezhetnek. E törvénynek határozatai lényegben átmentek a most érvényben álló törvénybe, mely 1867-ik július 24-én hozott.

Az 1867-iki törvénynek czime: Loi sur les sociétés. Feloszlik öt czimre (titre).

Az első czim: „des sociétés en commandite par actions” 1—20. articles. — A második czim: „des sociétés anonymes” 21—47. art. — A harmadik czim: „dispositions particulières aux sociétés à capital variable” 48—54. art., mely elnevezés alatt az u. n. közkereseti szövetkezetek (Genossenschaften) foglaltatnak. — A negyedik czim: „dispositions relatives à la publication des actes de société” 55—65. art. — Végre az ötödik czim: „des tontines et des sociétés d'assurances” 66—68. art. Ez utolsó czim a biztosító intézetek viszonyaira nézve azt határozza, hogy a tontinak és az életbiztosító intézetek ezentúl is a kormány felügyelete alá tartoznak, — holott a többi biztosító intézetek kormányengedély nélkül keletkezhetnek ugyan, de a feltételek, melyek mellett létesülhetnek, külön rendelet által fognak közhírré tétetni.

E rendelet csakugyan közzé is bocsáttatott 1868. jan. havában.

b) Angolországban.

Angolországban mára 14-ik században találkozunk részvénytársulatokkal, melyek külön törvény nélkül működtek. A 18-ik század elején, midőn a kereskedelmi és üzleti szellem nagyobb lendületet vett, részvénytársulatok kedvező alkalom gyanánt szolgáltak a különböző vállalatok létesítésére, s ez időből való ama híres szédelgési iránylat, mely nagy kereskedelmi válságban találta végét. Keletkeztek társulatok, melyeknek czélja a „mobile perpetuum”-nak feltalálása volt; — más vállalatnak tárgya a fűrészpornak mikénti felolvasztása volt, hogy az így felolvasztott fűrészporból hasadékok nélküli deszkák öntessenek stb. A törvényhozás most lett csak figyelmetessé a részvénytársulatok természetére s a szédelgést, mely az utolsó időben mutatkozott, az által vélte legczélszerűbben megszüntethetni, ha a részvénytársulatok keletkezését akadályoztatja. — Így létesült 1720-ban az u. n. bubble act, vagy a mint hivatalosan nevezetik, Acte George I. c. 18—C an act for better securing certain powers and privileges intended to be granted by his majesty, by two charters for assurance of ships and merchaudise at sea, and for lending money upon bottomry and for restraining several extravagant and unwarrantable practices therein mentioned.

E törvény tul szigoránál fogva alkalmazható nem volt, és mégis 1825-ig maradt hatályban, és csak akkor lett megszüntetve az acta Geo. IV. c. 91. által, (an act to repeal so much of an act passed in the sixth year of his late majestys King George I., as relates to the restraining several extravagant and unwarrantable practices in the said act mentioned and for conferring additional powers upon his majesty with respect to the granting of charters of incorporation to trading and other companies.) E törvény csak két szakaszból áll; az első a bubble act-át hatáson kívül helyezi, a második a királynak azon jogot adja, hogy részvénytársulatokat engedélyezhessen, s pedig szabadalom által, — 1837-ben ezen törvény is lényegesen megváltoztatott. Az 1837-ben hozott act I. Victoria c. 73. ugyanis nem tartja meg egyeztethetőnek, hogy minden egyes részvénytársulat alakulásánál királyi szabadalom adassék, s a nem oly ünnepélyes természetű királyi nyílt levelek (letters patent) alkalmazását rendeli el. A lényeg mindazáltal nem igen változott, a mennyiben a részvénytársulatok enge-

délyezése szintén a királynak tartatott fen. — A törvény azonban nem mondta ki azt, hogy részvénytársulatok, melyek ily nyílt levél nélkül keletkeznek, nem tekintetnek részvénytársulatoknak, nem szabott büntetést a nyílt levél nélkül keletkező társulatok alapítóira, s így csakhamar rendesen magánszerződés kötése után létesültek a részvénytársulatok. Kétféle természetű részvényvállalatok működtek tehát. Egyik nem nyílt levelek által szabályozott, a másik nem egyszerű magánszerződésre alapított. E különböző természet zavarokra adott alkalmat, melyek különösen 1844-ben voltak fellettel érezhetők, midőn a vasuti vállalatokkal való szédelgés tetőpontját érte. A törvényhozás tehát ismét gondoskodni kezdett, s létesült az 1844. szeptember 5. törvény (an act for the registration, incorporation and regulation of joint-stock-companies).

E törvény külön ellenőrzési hivatalt (office of registrar of joint-stock companies) állított fel, melynél minden joint-stock-companies-t, s ilyenek a részvénytársulatok is, be kellett jegyeztetni, s a társulatra fontos szerződési pontokat bejelenteni. Együttal kimondotta a törvény, hogy a registráknál való bejegyzés következtében minden egyes társulat a jogi személy természetét (body corporate vagy politic) nyeri el.

Az 1844-iki törvény körülbelül 12 évig minden lényeges változás nélkül maradt. A törvényhozás mindazáltal ezen időszak alatt sem volt tétlen. Így a társulatok liquidációjára vonatkozólag a „winding up act“ (7. és 8. Vict. c. 111.) a vasuti részvénytársulatok liquidációjára (8. és 9. Vict. c. 98.) stb. hozott törvény.

Mindezen törvények azonban a részvénytársulatok lényegét nem szabályozták. A részvényesek felelőssége nem volt korlátolt a törvény értelmében keletkezett részvénytársulatoknál, hanem csak azon részvénytársulatoknál, melyek külön privilegium alapján keletkeztek, s melyek a korlátolt felelősséget e külön privilegium által megnyerték. Egyéb részvénytársulatoknál a részvényesek nemcsak részvényők erejéig, hanem összes vagyonukkal feleltek. Az újabbkori fejlődés ezen állapotot tarthatatlannak tüntette fel, s így ismét szóba jött a részvénytársulatok szabályozása.

Ekkép létesült 1856-ban a joint-stock-companies act, melyben a részvényesek korlátolt felelőssége elismertetett, s az eddig a részvénytársulatokról hozott különböző törvények egy törvénykönyvbe foglaltattak. E törvény 1857. és 1858-ban módosított.

A különböző törvények 1862-ben ismét revideáltattak, s ekkor jött létre a nagyrészen most is érvényben álló „The companies act 1862.“

E törvény következő kilencz részre oszlik:

I. r. a társulatok s egyletek alakulásáról és bejegyzéséről.

II. r. a társulati tőke és a tagok felelősségéről.

III. r. a társulatok ügyviteléről és igazgatásáról.

IV. r. a társulatok liquidációjáról.

V. r. a bejegyzési hivatalról (registration office).

VI. r. a törvénynek alkalmazásáról azon társulatokra, melyek már a joint-stock-companies alatt keletkeztek.

VII. r. azon társulatokról, melyeknek meg van engedve, hogy a törvény alatt registráltassák magukat.

VIII. r. e törvénynek alkalmazásáról a nem registrált társulatokra.

IX. r. átmeneti intézkedések.

A törvény különböző természetű társulatokról szól:

1. társulatokról, melyeknek tagjai korlátlanul felelősek (unlimited company);

2. társulatokról, melyeknél a felelősség korlátolt, s pedig

a) a részvényösszeg erejéig korlátolt (company limited by shares);

b) melyeknél a tagok kötelezik magukat, hogy a társulat liquidációjánál meghatározott maximumig felelnek (company limited by guarantee);

3. társulatokról, melyeknél a korlátlan felelősség el van fogadva, s az alaptőke részvényekre oszlik (limited company, having a capital divided into shares);

4. társulatokról, melyeknél a részvényesek maximumig felelnek, az alaptőke részvényekre oszlik (company limited by guarantee and having a capital divided into shares).

1866-ban márczius havában Watkin felhívta ismét a parlament figyelmét ama szédelgésekre, melyeket a részvénytársulatok előidéztek. Szerinte jelenleg Angolországban 2200 részvénytársulat létezik 1000 millió font sterling alaptökével és vagy 750.000 részvényessel. 1862 óta pedig 3480 részvényvállalat 706 millió font alappal keletkezett, melyből mintegy 1280 már liquidált s jelenleg is nem kevesebb mint 42 millió font sterling összeget képviselő több társulat áll liquidatio alatt. E zavarok elhárítása tekintetéből bizottságot kér kiküldetni.

Ezen indítvány eredménye volt az 1867-iki companies act, a mely azonban nem egyéb, mint az 1862-nek póttörvénye. Meglehetősen terjedelmes. 47 cikkre oszlik. Legnevezetesebb határozata az, hogy előmutatóra szóló részvények kibocsátását engedi meg, a mely részvényeket eddig az angol törvényhozás nem ismert.

c) Németország.

Németország egyes államai a részvénytársaságokat többnyire állami engedélyezés alá vetették, és különböző intézkedéseket létesítettek a különböző időkben. Ezen egyes államok közül különösen Poroszország bír érdekekkel.

Poroszországban a részvénytársulatokra nézve kezdetben törvényes határozatok nem állottak fen, és az egyes társulatok csakis kormányengedély mellett keletkezhettek. Hogy e rendszernél — mely legtöbb esetben szűkkeblűséggel párosultan jelentkezett — a társulási szellem hatalmas támaszt nem talált, azt könnyen meg lehet ítélni, ha a létesült társulatok számára tekintünk. 1843-ban ugyanis Poroszországban csak 29 részvényvállalat működött.

Ez évben egy részvénytársulati törvény hozott (1843. nov. 9.), mely mindennemű részvénytársulatra vonatkozott, kivéve a vasuti társulatokat, a melyek az 1838. nov. 3-iki törvény alatt állottak.

Az általános német kereskedelmi törvény a kereskedelmi társulatok között a részvénytársulatokról is szól; s így Poroszország is, mely 1861. június 24. kelt bevezetési törvényével az általános kereskedelmi törvényt országaiban meghonosította: a kereskedelmi részvénytársulatokra az általános német kereskedelmi törvényt fogadta el.

Az általános német kereskedelmi törvény azonban tudvalevőleg ki nem mondja, vajjon a részvénytársulatok alakulásához kormány engedély szükséges-e vagy sem, hanem ezt az egyes államok törvényhozására bízta. A porosz bevezetési törvény e részben a kormányengedélyt tartja meg.

Midőn a kereskedelmi törvény életbelépett, a nem kereskedelmi részvénytársulatok még mindig az 1843-ki törvény alatt állottak; a hiányok, melyek a kétféle törvény uralma következtében mutatkoztak, már 1862-ben arra birták a kormányt, hogy az országgyűlés elé törvényjavaslatot terjeszsen, melynek célja volt, a keres-

kedelmi törvényekben alkalmazott szabályokat, a nem kereskedelmi részvényvállalatokra is lehetőleg alkalmazni.

A törvényjavaslat csak 1864. febr. 15-én lett törvénynyé, és nagyobb részben csakugyan a kereskedelmi törvény szabványait fogadja el. Az északnémet-szövetség keletkezése után azonnal szóba hozták a kereskedelmi törvénykönyv a részvénytársulatokra vonatkozó részének módosítását. És 1870. ápril 13. a szövetségi tanács elé nyújtott egy törvényjavaslat, mely a részvénytársulatok alakulására nézve igen szabadelvű. A törvényjavaslat a részvénytársulatok és a commandittársulatokról szól. E törvényjavaslat 1871-ben el is fogadtatott, s kiegészítő részét képezi a kereskedelmi törvénynek.

d) Olaszország.

A jelenleg Olaszországban érvényes részvénytörvény az 1865. június 25-iki kereskedelmi törvényben foglaltatik (Codice di commercio del regno d'Italia). E törvény lényegileg az 1842-ik évben érvénybe lépett sardiniai törvénynek új kiadása (codice di commercio albertino).

Az olasz miniszterium ugyan már 1862-ben szükségesnek érezte, hogy a kereskedelmi társulatok viszonyai törvény által szabályoztassanak, s már az említett évben törvényjavaslatot terjesztett elő a kamaráknak, a javaslat azonban akkor törvénynyé nem válhatott. Az olasz kamarák 1865. ápril 2-án azonban Mancini képviselőnek indítványa folytán felhatalmazták a miniszteriumot, hogy az albertféle kereskedelmi törvény főelveinek alapján készítsen és hirdessen ki egész Olaszországra egy egységes kereskedelmi törvényt. Az olasz miniszterium ezen utasítás következtében a legjelesebb szakértők egybehívása mellett készíttette az említett törvényt, melynek 106—187 szakaszai szólnak a kereskedelmi társulatokról.

Dr. MATLEKOVIS SÁNDOR,
egyet. m. tanár és magy. k. keresk. m. titkár.

(Folyt. köv.)

Elévülési jogeset.

(Ösiségi nyiltparancs. 9. §.)

Dr. F. J. megyei főorvos 1814. évi febr. 2-án házasságra lépett St. J. nemes származású hajadonnal. A házasság gyermektelen volt. A nő 1853. évi január 1-én, a férj 1868. június 7-én halt meg, az utóbbi 1867. június 9-én alkotott végrendelet hátrahagyásával, melyben előtte elhalt öccsének gyermekeit nevezte egész hagyatékának örököseivé.

A végrendeleti örökösök ellen az örökhagyó nejének oldalrokonai 1870. márczius 9-én örökösödési pert indítottak, s azt adták elő: hogy dr. F. J. mikor házasságra lépett, vagyonnal nem bírt, ellenben nejének hozománybeli és öröklött vagyona valami 80,000 oftra rugott. Ezen érték volt a házasság tartama alatt szerzett vagyonnak alapja (radix coacquisitionis), s a felül ezen vagyon fenntartását és szaporítását is egyedül a nő szorgalmának és takarékoságának köszönheti.

A nevezett házastársak 1848. November 26-án közös végrendeletet és 1850. febr. 8-án fiókvégrendeletet alkottak, s ezeket L. város levéltárában letették. Dr. F. J. azonban ezen közös vég- és fiókvégrendeletet nejének halála után 1859. aug. 29-én az austriai polg. tkönyv érvénye idejében a levéltárból kivette — elsikkasztotta.

St. J. oldalrokonai, annak halála után hozománybeli és öröklött vagyont dr. F. J.-tól megkapták ugyan. De St. J. halálakor érvényben volt törvényeink szerint a honoratiornak neje is közszerzőnek tekintetik, ha a szerzemény alapja az ő vagyona volt, és ezen esetben jogosítva van a közszerzemény

feléről rendelkezni, kivált ha a férj ehhez beleegyezését adja. St. J. csakugyan végrendelezett, még pedig férjével közös okmányban, tehát annak beleegyeztével. Dr. F. J. nejének végrendeletét az aust. polg. tkönyv hatálya idején elsikkasztotta, s így ennek 542. §-a értelmében a neje utáni öröklésre képtelenné vált. Ezek szerint a férj, mint a nő szerzeményének előbb helyen hivatott törvényes örököse az öröklési jogtól elesvén, ez most már a nő oldalrokonait illeti, s ezek ennél fogva oda szóló ítéletet kérnek: hogy alperesek tartoznak részükre St. J. szerzeménye fejében dr. F. J. hagyatékának felét 1853. jan. 1-től járó kamattal kiszolgáltatni és perköltségeiket megtéríteni.

Alperesek az érdembeli védelmet megelőzőleg felperesek öröklési igényét az ösiségi nyiltparancs 9. §-ánál fogva elévültnek és per útján többé nem érvényesíthetőnek állították.

St. Juditha ugyanis, a kinek örököseiképen indították felperesek a keresetet, 1853. január 1-én elhalálozván, felperesek öröklési igényei e napon keletkeztek; és miután azok iránt az örökösödési per akár processus successionalis, akár ad implementum testamenti címén nemcsak az ált. polg. tkönyv 1853. május 1-én történt hatályba lépte napjától számított egy év alatt nem, de hatályon kívül helyezéséig sem indított meg, ezen mulasztásnak az ösiségi nyiltparancs 9. §-ában érintett jogkövetkezménye beállott: az öröklési igények elenyésztek.

Feltéve már most, hogy felpereseknek történeti, különösen a nő hozományi és öröklött vagyonára, a közös végrendeletekre és azoknak a tulélő férj általi elsikkasztására vonatkozó állításai mind valók. kérdés: helyes-e az alperesek elévülési kifogása?

Összszuk a kérdést két részre:

Alkalmazhatók-e egyáltalában az ösiségi nyiltparancsnak elévülési szabályai közszerzemény körüli perügyekre? és ha igen,

alkalmazandó-e különösen a nyiltparancsnak 9. §-a a leirt perben?

A közszerzemény kétségkívül nem ösiségi jogviszony.

Minthogy pedig az ösiségi nyiltparancs czíme arra mutat, hogy alkalmazási terét az ösiségi viszonyok képezik, 9. §-ának rendelo közszerzemény iránti perre annál kevésbbé látszik alkalmazandónak, mivel 12. §-ában ki van mondva, hogy „a házastársaknak a házasság alatti közszerzeményhez törvényes közös tulajdoni joga a házasság kötésekor létezett törvények szerint ítélendők meg;“ az ösiségi patens előtti törvényeink pedig a közszerzeményi jog érvényesíthetőségének egy év alatti elévüléséről semmit sem tudnak.

Azon vélményben, hogy az ösiségi nyiltparancs 9. §-a csupán ösiségi jogviszonyokból származó perekről rendelkezik, Tóth Lőrincz is osztolni látszik „az ösiségi nyiltparancs ismertetése és magyarázata“ című munkájában (Pest. 1853. I. füzet 46. lap).

Más meggyőződést szerzünk azonban, ha tudván, hogy valamely törvény czímét képző néhány szóban nem mindig eükerül tartalmát elég szabatosan megjelölni, tekintetbe vesszük a következőket:

A patens bevezető szavai szerint az által „a fekvő javakhoz tulajdoni jog szerzését stb. — valamint (tehát egyebeken kívül) az ösiséget tárgyazó eddigi törvényes rendeletek és intézmények megváltoztatnak.“

A nyiltparancs 7. §-ában a végrendeleteknek külső formáságok tekintetébeni érvényéről; a 15. §-ban a tulajdonátruházások iránti szerződések érvényességére megkivánt alakzerűsegekről, tehát az ösiséggel semmi összefüggésben sem álló tárgyokról van szó.

Az aust. általános polg. tkönyvet kihirdető, az ösiségi patenssel ugyanaz nap kelt, habár érvényben többé nem lévő, de törvenymagyarázási célra e tekintetben még mindig szolgáló nyiltparancs XII. cz. 5. pontja szerint „a megszüntetett ösiség egyéb jogkövetkezményeiről, az általános ptkönyv behozatala előtt tett végrendeletek és kötött örökösödési szerződések hatályáról, továbbá az azon esetekben, hol az örökhagyó az által. ptkönyv hatályba lépte előtt halt meg, megtartandó törvényes örökösödési rendről szóló határozatok stb. — az ösiségi viszonyok szabályozása iránti törvényben foglaltatnak.“

Az ösiségi patens tehát a örökösödési viszonyokat általában is szabályozza, ezek tekintetében „az által. ptkönyv behozatával egybefüggőleg“ (l. a nyiltparancs bevezetésének végpontját) és azt előkészítve intézkedik; s annak 9. §-a korántsem vonatkozik egyedül ösi perekre, annál kevésbbé, mivel ily megszorítást a patens tüzetesen ki nem fejez; és mivel „processus successionalis, ad implementum testamenti“ stb. oly

perek, melyeknek tárgya nem szükségképp ősiségi jogviszony, hanem a melyek bármily örökösödés esetében indíthatók voltak.

Az ősiségi nyiltparancs 12. §-a szerint a házasság alatti közszerzeményhez törvényes tulajdoni jogai az, hogy a házasság kötésekor létezett törvények szerint ítélendő meg, ha t. i. a per a 9. §-ban kitűzött zárhatáridőn belül megindított. Az ily perben a közszerzeményhez tulajdoni jog kérdésében az előbbi törvények irányadók; de ez által ki nem vétettek a közszerzemény címén támasztandó örökösödési perek a 9. §-ban tartalmazott elévülési szabály alól, mert ily kivétel a törvényben kimondva nincsen. Ha az ilyen per a 9. §-hoz képest kollódióban megindított, a közszerzemény kérdése az előbbi törvények szerint döntendő el, — ha meg nem indított ezen idő alatt, akkor az igény elenyészik. Egyedül ez a 12. §. helyes értelmezése, és csak így egyeztethető össze ezen §. tartalma a 9. §. tartalmával.

Legvilágosabban kiderül végre az: hogy az ősiségi patens 9. §-ában említett perek megindítására kitűzött zárhatáridő a szerzemény örökséget tárgyozó perekre is, még pedig éppen ezekre vonatkozik, — ugyanazon patens mindjárt rákövetkező 10. §-ából. Itt ugyanis egytől egyig felsorolva azon perek, melyeknek tárgyat kizárólag ősi örökség képezi: processus antiquae successionis, ad exclusionem sexus foemine, ad aequalitatem juris stb. — Ezek az ősi örökösödési perek, és ezekre nézve az van kimondva, hogy az általános ptkönyv hatályba lépte napjától kezdve, az öröklési igény keletkezése időpontjának figyelembe vétele nélkül, többé egyáltalában meg nem indíthatók.

Hogy az ősiségi patens 10. §-ában az ősiségi jogviszonyokból származott, a 9. §-ban pedig egyéb örökösödési perek felsorolva, azt ama perek megnevezésének egyszerű átolvasása mutatja. Nem minden örökösödési, végrendelet teljesítése vagy érvénytelenítése iránti pernek kellett szükségképpen ősiségi jogviszonyból keletkeznie. Előbbi jogunk szerint is létezett szerzeménybeni törvényes örökösödés, szerzemény fölötti végrendelet, a mely körüli perek az ősiséggel semmiféle összeköttetésben sem állottak.

Ezek szerint az ősiségi patens iránya és célja kétségtelenül az: hogy az ősi örökösödési perek megindíthatóságát feltétlenül beszüntesse (10. §.), a többi örökösödési pereknek pedig zárhatáridőbeni megindítását s ez általmi előbbi bevégezéseket eszközölje (9. §.); s ezt a végett, hogy régi jogunk és az általános ptkönyv szerinti, egészen különböző örökösödési perek sokáig szőnyegen ne forogjanak, és ez által az általános ptkönyv által célba vett vagyonbiztonság és jogegyenlőség mielőbb helyre álljon.

Az ősiségi patens később tanulmányozás és gyakorlat ál-

tal ismertebbé válván, jogtudósaink sem kétkedtek többé, hogy annak alkalmazási terét nem kizárólag az ősiségi jogviszonyok képezik (l. például Suhajda „a magyar polg. törvénykezés rendszere” című munkájának illető helyeit).

Fontos érvek harcolnak azonban a mellett, hogy az ősiségi nyiltparancs 9. §-ának elévülési intézkedése a leírt jogesetre még sem alkalmazható.

Felperesek öröklési igényei ugyanis oly alapon, minőre most támasztatnak, úgy mondhatni közvetlenül nem St. J. 1853. január 1-én történt halálával keletkeztek, hanem csak az 1859. évi augusztus hóban, mikor dr. F. J. a nejevel közösen alkotott végrendeletet elsikkasztotta.

Ők öröklési igényeiket három körülményre alapítják: először arra, hogy St. J. vagyona volt a házasság alatti szerzeménynek alapja; másodsor, hogy dr. F. J. a közösen alkotott végrendeletet elsikkasztotta s ez által a neje utáni öröklésre érdemtelenné tette magát; és harmadsor arra, hogy az érdemtelen örökös férj elestével St. J. oldalrokonai hivatva az öröklésre. Mert ambar St. J. még 1853. január 1-én halt meg, mindaddig míg a létezett közös végrendeletből az ellenkező nem bizonyítottat volna, szerzeményi vagyonának egyetlen örökösül férje volt tekintendő; és csak miután ez a közös végrendeletet elsikkasztotta s ez által egyrészt a végrendeleti öröklés igazolását lehetlenné tette, másrészt pedig éppen ezen cselekménye folytán az öröklésre képtelenné vált, — éledt fel, illetőleg nyílt meg felperesek törvényes örökjoga St. J. szerzeményeiben.

Előbb lehetett felpereseknek a közös végrendelet alapján St. J. után végrendeleti örökjoguk, de ennek érvényesítését meggátolta dr. F. J. a végrendelet elsikkasztása által. Ezen végrendelet nekik ki nem hirdettetett, arról tudomásuk sem volt, és ha lett volna is, a kihirdetést nem követelheték, miután közös végrendeletnél mindkét végrendelező félnek halála bevárando, a végrendeletet a végrendelező életében kihirdetni, a végrendelező életében örökölni nem lehet.

Az elévülési idő tehát az 1859. évi augusztus hóig felperesek ellen nem folyhatott, annál kevésbbé, mert ők most nem végrendelet címén keresnek örökjogot, hanem keresnek törvényes örökjogot, melynek megnyílt éppen azon feloldó feltétel bekövetkezésétől függött, mely 1859-ben beállott az által, hogy az első rendű törvényes örökös neje végrendeletét elsikkasztotta, és ezzel magát a neje utáni öröklésre képtelenné tette.

Törvényes örökjoguk tehát csak 1859-ben, az érintett feltétel bekövetkezése folytán nyilván meg, azóta el nem évült.

De mindezen érvek sem menthették meg a felperesi igényeket az elévülés sorsától. Mert:

Jogtörténelmi fejlődése a városi életnek.

(Folytatás.)

Ha tekintetbe vesszük a germán királyok és népeknek a kifejtett iránybani kísérleteit: akkor a középkor nyugat-európai városainak államisága nem képezend szemeinkben elszigetelt jelenséget, s úgy fog az feltűnni, mint egyik nyilatkozata azon álláspontnak, melyet a germánok az antik kultúrával szemközt elfoglaltak.

A germán népek első nagyszzerű kísérlete ezen irányban N. Theodorik birodalma volt. Nagyszerű haladást közvetített ez a nyugat-európai emberiség életében, azonban az erőteljes germán elemet az ó-kori műveltség intézményeivel oly időben törekedett egyesíteni, midőn még ezen intézményeket létre hozott szellemi organismus mintegy végvonaglásban az enyészet karjai közt létezett. A keleti góth birodalom tehát nemcsak az ó-kor intézményeit vette át, hanem egy enyésző organismussal is belső összeköttetésbe jött azon nagyszerű elvnl fogva, hogy góthok és rómaiak a bírák különfélesége daczára „egy igazság övezzen.” Az ó-kor haldokló organismusa az enyészet örvényébe sodort egy ifjú erőteljes népet. Oly esemény, mely a leghatalmasabb argumentumot képezi Ethelének, mint Isten ostarának, uralkodói nagysága és a római birodalommal szemközt folytatott politikája mellett.

A népvándorlás lezajlása után még mindig megvoltak, diadalmaskodva az enyészet felett, az ó-kor nagyszerű szellemi vívmányai, de már rég elporlott az azokat létrehozott kulturai organismus. Ekkor tehát a keleti góthokat ért szerencsétlenség nélkül átültethetők voltak a rómaiak politikai kincsei a germán életbe. Át is ültetettek két irányban: egyik a nyugati római császárságnak N. Károly általi felújítása, másik a városok ál-

lami élete. A német birodalom felelevenítette a császári Rómát; a városok külsőleg legalább a köztársági Róma mintájára alakultak, a már kifejtett kényszerűségnél fogva.

Ez azon pont, melyen az ó-kori városi élet folytatását leli a modern városi életben. Város és állam azonossága sirjából feltámasztott.

Mindazáltal a középkor városi életében az ó-kori városi élet vonásainak csak külső folytatását szemléljük. A középkori városokban uralgott hatalmas közszellem rugói éppen nem emlékeztetnek az ó-kori Rómára. A hajdani Róma politikai életét a világ meghódításának ösvényén fejtette ki, s öntudatosan, vagy öntudatlanul összes belélete ezen eszmének tön szolgálót, fejlődésének minden tényezője ebben leli történelmi legitimitását. A középkori városok politikai élete ellenben a társadalmi érdekeket védő paizs volt a rabló lovagok ellen. A német városok kebelében is előfordul a patriciusok s alsóbb polgári rend küzdelme, de ezen az ipari fejlődésből támadt s főleg a céhek által, s az iparos legények „kemény öklei” által folytatott harczok ép oly felületesen emlékeztetnek az ó-kori Róma patriciusai — és plebejusai közt lefolyt küzdelmekre, mint ugyancsak a középkori városok consulai a hajdani Rómának a Deciusok, Regulusok és Scipiók által ragyogó consulátusára. — Az ó-kori városok köztársasági szerkezete politikai, a középkori városoké társadalmi fejlemény volt. Hogy az ó-kor népei a köztársasági alakhoz annyira ragaszkodtak, annak oka az államról fogalmukban mélyen rejtett. Hogy a középkori városok nem a monarchiai, hanem a köztársasági alakot kölcsönözték át Rómától, annak oka községi szerkezetök, mint egy helyen lakó emberek társadalmi érdeksolidaritásának kifejezése. Innen van, hogy míg az ó-kori köztársaságok a monarchiával elkeseredett harczot vívtak, addig a középkori városi köztár-

Nem állhat meg az, hogy felperesek öröklési igényei nem St. J.-nak 1853. január 1-én bekövetkezett halálakor, hanem közvetlenül csak az 1859. évi augusztus hóban keletkeztek volna.

Öröklési igények közvetve és közvetlenül nem támadhatnak, hanem támadnak azok mindig az örökhagyó halálának időpontjában. Itt tehát keletkeztek 1853. jan. 1-én, amikor tudniok kellett már felpereseknek, van-e és mi keresni valójuk van St. J. hagyatékából; tudniok kellett, hogy igényeik végrendeletre vagy törvényre támaszkodnak; és tudniok kellett, hogy ily igények — alapuljanak azok végrendeleten vagy törvényen, csak 1854. május 1-ig érvényesíthetők; mert hiszen az ősiségi patens 1853. jan. 1-én már ki volt hirdetve.

Felperesek azonban a törvényes zárhatáridőt elmulasztották; ez által kereseti joguk feltétlenül elévült, és semmiféle újabb tény által többé feléleszthető nem volt, tehát végrendeletnek utóbbi elikkasztása által sem.

Ha felpereseknek 1853. január 1-én öröklési joguk volt végrendelet alapján, semmi sem gátolta őket annak érvényesítésében a törvényes zárhatáridő alatt. Mert arra csak nem számítottak már akkor, hogy a végrendelet majd később el fog sikkasztatni, és ők uj jogcím, a törvény alapján fognak öröklési igényeket támaszthatni.

Felpereseknek ad implementum testamenti kellett 1854. május 1-ig pert indítani (patens 9. § a). Miután pedig ilyen pert ezen határidőn belül dr. F. J., mint az örökhagyó hagyatékának birtokosa ellen senki sem indított, St. J. végrendeletének 1854. május 1. után többé hatálya nem volt, annak alapján többé semmiféle igényeket sem lehetett támasztani, s így ezen végrendelet megsemmisítése következtében nemcsak elévült igények fel nem éledtek, hanem a megsemmisítés nem volt más, mint jogerő nélküli, érvénytelen iratnak elenyésztetése.

Feltételes öröklési igényről a jelen esetben ép oly kevéssé lehet szó, mint közvetett igényről. A végrendeleti örökjogban ily feltételek, a végrendelező által tett feltétel be vagy be nem következésétől függő öröklési igény létezik ugyan, de nem a törvényes örökjogban, melynek czimén a kérdéses per indítatott.

A dr. F. J. által állítólag elkövetett sikkasztás, melyhez a törvény bizonyos jogkövetkezményeket köt, egyáltalában is a feltételnek semmi köze nem volt, a feltételnek, mely csak végrendeletben vagy szerződésben valamely személy által bizonyos jogkövetkezmények hozzákötésével felállítható.

Fel nem tehető, hogy felperesek St. J. végrendeletéről 1848. november 26-tól 1854. május 1-ig tudomást nem nyertek

volna; és ha nem tudakozódtak utána, ez az ő hibájok. A végrendelet St. J. halála utáni azonnali kihirdetésének pedig semmi sem állott útjában; mert nem áll az, mintha közös végrendeletnél mindkét végrendelező fél halála volna bevárando. Ha dr. F. J. és St. J. közös végrendelete az utóbbinak halála után azonnal kihirdettetik, akkor a végrendelező életében senki sem örökölt volna, mégis; mert a közös végrendelet egy okmányba foglalt két végrendelet lévén, ha a közös végrendelet kihirdettetik, ennek csak a meghalt St. J.-tól származó tartama lett volna végrehajtandó; az életben maradt dr. F. J. végakarátját, habár előbbi végrendelete tudomásra jött, még mindig megmásíthatta.

Támogatja ezen véleményt az 1854. aug. 9-én kelt cs. nyiltparancs 61. §-a is, mely szerint „írásbeli végrendeletek (tehát valamennyi, a közösek ki nem véve), mihelyt az örökhagyó halála iránt kétség nem forog fen, azonnal felbonthatók és kihirdetendők.”

Végre ha igaz is volna, hogy felperesek örökjoga feltétel bekövetkezése folytán csak 1859-ben nyílt meg, igényeiket mégis már elévülteknek lehetne tekinteni; mert az ősiségi patens 9. §-a azt rendelvén, hogy az ott érintett öröklési igények előbbi jogok szerinti perekkel a ptkönyv hatályba léptétől számítandó egy év alatt megindítandók, — önként következnek: hogy azon esetben, ha ilyféle per megindításának halasztó feltétel állott útjában, a zárhatáridőül kitűzött egy év a feltétel bekövetkeztétől, jelen esetben 1859. augusztus 29-től számítandó.

A leírt jogesetből vont mindkét kérdést a bíróságok is igen előleg döntötték el.

Az eljáró törvényszék ugyanis 1871. július 21-én kelt ítéletével felpereseket keresetökkel elutasította és a perköltségekben elmarasztalta. Mert:

„felperesek öröklési igényei az örökhagyó St. Juditha 1853. január 1-én bekövetkezett halálával keletkezvén, miután ezen igényeiket az 1852. évi nov. 29-én kelt ősiségi nyiltparancs 9. §-ának rendelete szerint az általános ptkönyv behozatalától számított egy év alatt, azaz 1854. évi május 1-ig néhai dr. F. J. ellen nem érvényesítették, kereseti joguk a nyiltparancs idézett §-a szerint végkép elenyészett.”

Felperesek felebbezése következtében a kir. ítélőtábla 1871. évi nov. 14-én 32667. sz. a. következő ítéletet hozott:

„Tekintve, hogy ezen kereset megbirálásánál az ideigl. törv. szabályok 19. §-a által fentartott ősiségi nyiltparancs alkalmazandó, az eljáró bíróság ítélete indokaiból helyben hagyatik.”)

*) Ezen ítélet és a ptrs. 345. §. b) p. alapján alperesek a felperesek kérelmére lezárólva volt hagyatékuk zár aluli feloldása iránt folyamod-

saságok a monarchiai alakkal elvi ellentétbe soha nem jöttek, nem is jöhettek, mert a két elv különböző téren fejlődött. A monarchia miként mainap úgy a középkorban is politikai mozzanat volt, a köztársaság a középkori városok társadalmi érdekeinek volt a közösségi szerkezeten gyökerező alakja. Ugyanazért a középkori monarchiák s a városok közt érdekek összeütközéséből támadtak ugyan harcok, de elvi ellentét nem fejlődött ki. Sőt a városok a monarchiai hatalom támaszai voltak a hűbéri féktelenséggel szemközt. Az olasz városok, melyekkel Rótszakállu Frigyes harczolt, nem voltak oly ellenségesek a monarchiai elvnek, mint azon vasall, ki előtt a császár térdén állva könyörgött segélyért az említett városok ellen, és nyert mégis elutasító választ a végszükség pillanataiban.

Bár a nyugat-európai középkori városi élet a közjogi felfogásra alapított államiság által az ó-kori városokkal belső azonosságot épen nem képez, mindazáltal ezen jellemvonásnak igen nagy hordereje volt. Ezáltal azon tényezők közé lépett a városi élet, melyeknek köszönhető, hogy a középkori emberiség öntudatából a közjogi felfogás végkép ki nem halt, és hogy a magánérdekek kizárólagos uralma vagy általános feloszlást, vagy merev kasztrendszert nem létesített. Mert az egyén önálló érvénye bármily lelkesítő és magasztos eszme is fejlődésnek legitim határain belül, ha e határokat átlépve mint féktelen szabadság jelenik meg, szükségkép a társadalmi organikus élet kiirtására vezet vagy a feloszlás, vagy a stagnatio alakjában.

Az elsőre a kelták, az utóbbira az indusok szembetűnő példával szolgálnak. S az indusok ily irányu némely hajlamai a germánoknál is előfordulnak. Míg a magyar a személyes érdemben keresve a kitűnőbb jogállás alapját akként kiált fel a görög Barkalász vitétségének láttára: „ezt illetné meg, hogy patrici-

ussá s a hajóhad vezérévé neveztessek.”) addig a germán az emberek osztályzását „a természet közvetlen szabályzásának hirdette.”) s a nemesség alapját nem a közösségi érdemben, hanem az egyénben, t. i. vérenek tisztaságában kereszte. A hinduk hasonló felfogás alapján származtatták a brahmant Brahma szájából, a harczost annak karjából, a munkást lábából.

Hogy hasonló felfogás hasonló eredményre nem vezetett, annak oka nem pusztán a germán genius jelesebb misége, nem pusztán az éghajlatnak tetters fejlődésre és küzdelemre kényszerítő befolyása, hanem azon középkori tényezők, melyek a közjogi felfogás őrei valának. Ilyen az egyház, mely a magas eszmék iránti áldozatkészséget nemcsak szóval, hanem vértanúinak példájával is hirdette, a germán népek lelkében a közjogi felfogás első szikráját meggyújtotta. Ilyen a magyar nemzet, melyről e tekintetben már fentebb megemlékeztünk. Ilyenek a római reminiscenciák, s az azokat fentartott tényezők, ezek közt különösen a római-német császárság és a városok.

Ezerféle zaklatásnak volt kitéve a városi élet. Féktelen nemesek leplezetlen erőszakkal, vagy a nyílt erőszaknál is gonoszabb jogelvek leple alatt folyton üldözték a városi ipart. „Minden árucikk, mely a kocsirol leesett a földesur lett. Ha a tengely csak horzsolta a talajt, az egész teherre igényt tartottak.” Ily tettek, ily elvek a nyugat-európai városokat nagy elszántsággal folytatott véres harczokra indították. E harczok rugóit lélektanilag szempontból Guizot rajzolja: Rien ri irrite plus l'homme qu' d'être ainsi troubré d'unseon travail, et depouillé des fruits qu' il s'en était promis.”

E harczok igen gazdagok belső jelentőségben. Ez a munka

1) Horváth Mihály, Magyarország történelme I. 22. l.

2) Wenzel Egyet. mr. jogtört. 174. lap.

Felperesek újabb felebbezése folytán pedig a kir. Curia 1872. évi márczius 12-én 1199. sz. a. a kir. ítélőtábla ítéletét indokaiból — szótöbbséggel — helybenhagyta.

Dr. IMLING KONRÁD,
ügyvéd.

K ü l ö n f é l é k.

A magyar birodalom jogászaikhoz!

A magyar jogászggyűlés hivatásának: miszerint határozatai a jogi közönség közvéleménye kifolyásának tekintessenek s mint ilyenek a törvényhozásra is kellő befolyást gyakoroljanak, csak úgy felelhet meg kellő mérvben, ha a hazai jogásközönség azt nemcsak az által, hogy annak tagjává lesz, hanem tényleges részvételével is gyámolítja.

A horderő s a befolyás ugyanis, melyet a jogászggyűlés paragon heverő jogintézményeink reformja terén gyakorolni hivatva van: a tanácskozásokban tetteleg résztvevő tagok számától feltételeztetik; mert a tagok tekintélyes gyülekezete által kimondott határozat biztosíthatja csak, hogy a jogászggyűlés ne egyesek pusztá eszmecserejének, hanem a magyar jogászok közvéleményének illetékes tolmácsául tekintetvén, mint ilyen kiváló tekintélyt nyerjen, mely tekintély fogja viszont csak biztosítani, hogy a törvényhozás a magyar jogászggyűlést fontos tényezőként elismervén, ennek határozatait kellő tekintetbe vegye.

tak. Az eljáró bíróság azonban ezen kérelemnek a ptrs. 588. §-a folytán helyt nem adott, „mivel dr. F. J. hagyatéka peressé vált, a kir. ítélőtáblának ítélete felperesek által felebbeztetett, az örökség átadása és felosztása tehát jogérvényes ítélet által még eldöntve nincsen.“ Az ezen végzés ellen beadott semmisségi panaszt a kir. Curia, mint semmitőszék 1872. évi márcz. 20-án 2346. sz. a. elvetette. E szerint örököségi perben hozott két egyenlő ítélet alapján nem lehet kieszközölni, hogy a ptrs. 588. §-a folytán lezárt hagyatéka végrehajtási uton zár alól feloldassék! — Lásd: „Jogtudományi Közl.“ 1872. évi 6. számában „a peressé vált hagyatéka biztosításáról és kezeléséről való bírói gondoskodás“-ról közzétett cikkemet.

érvényének, mint cultur-eszmének harca volt az ököljog ellen, ez a közjogi felfogás harca volt a germán magánjogi felfogás tulcsapongásai ellen, az állami rendnek harca volt a hűbéri féktelenség ellen. A hajdani Róma fényes államéletének egy sugára ragyogott a rabló lovagok ellen csatázó polgárok homlokán.

E harcznak nagyszerű következményei lettek. Nemcsak a városok szabadságukat kivívták, nemcsak a polgári rendnek, mint önálló társadalmi és politikai tényezőnek léte napvilágra jött, hanem fejlett a közjogi felfogáson alapuló államesszme és államhatalom, melynek védpaizsa alá jutottak maguk a városok is, és a mily mértékben ez megtörtént, azon mértékben levetkezték állami jellegüket, mint már feleslegest és egyszersmind fenttarthatlant, s így teljesedett a városok államiségéről is, mit korunk nemzetgazdászata a védvámokról tart, hogy t. i. ennek „legfőbb elve miszerint önmagát feleslegessé tegye.“ Azóta a városi élet osztatlanul tulajdonképi missiója, a társadalmi cultura, ipar, kereskedelem, tudomány és művészet felvirágoztatására irányul.

A mondottakhoz képest a germán genius a nyugateurópai városi életre kétféleképen hatott: negative és positive.

Negative, mert a germán genius egyoldalúsága (a közjogi felfogás hiánya) tette lehetővé és szükségessé a római reminiscenciák felelevenítését a városban.

Positive kétféleképp: a) Belsőleg. A városok belső életében némely helyen a római, másutt a germán intézmények voltak tulsúlyban. b) Külsőleg, mennyiben a városok is az államhozi viszonyaikban a hűbérrendszer keretében valának illesztve (pl. birodalmi és nem birodalmi városok).

Dr. KUNCZ IGNÁCZ,
jogtanár.

(Vége köv.)

A magyar jog elodázhatlan reformja tehát minden jogásznak a közreműködést erkölcsi kötelességévé teszi, s e kötelesség megtagadása a szakértők befolyását szorítaná le azon térről, melyen épen a szakértelem csakis egyedül ez biztosíthatja a nemzet életképességét s biztosíthatja, hogy hazánk mint jogállam Európa országai között méltó helyet foglaland el.

E kötelesség teljesítését nemcsak a tudomány érdeke, hanem első sorban a hazafiság követeli különösen azoktól, kik mint jogi tanárok, bírák és ügyvédek a jog elméleti művelését vagy annak gyakorlati alkalmazását tüzték ki céljukul, és ezen célok minél sikeresebb valóítására egyleteket is alakítottak, melyekben elméleti és gyakorlati ismereteiket válllvetve értékesítik.

E nemes kötelesség teljesítésére hívjuk fel ismét a magyar birodalom összes jogászeit, bizton remélvén, hogy a magyar jogászggyűlés magasztos céljait a lelkesedés egész hevével felkarolandják, és az 1873. évi jun. 2-án összeülő negyedik magyar jogászggyűlésben ismét tömegesen sietendnek jogi reformunk nagy művének előkészítésénél tetteleg közreműködni. Kelt Pesten, 1872. évi nov. hóban. Szabó Miklós, s. k. a magyar jogászggyűlés állandó bizottságának elnöke. Dr. Siegmund Vilmos, s. k. a magyar jogászggyűlés bizottságának titkára.

Nyilatkozat!

Csemegi Károly urtól a következő sorok közlésére kersettünk meg:

„A „Jogt. Közlöny“ okt. 22-iki számában az „Ellenőr“-nek egy közleményét idézi, melyben az mondatik rólam, mintha én a „Pester Lloyd“-ban megjelent, a jogászggyűlésről szóló cikkre vagy befolyással lettem, vagy azt magam irtam volna. Ezzel szemben kijelentem, hogy én a „Lloyd“ ama cikkét nem irtam, s megírására nem voltam sem közvetlen sem közvetett befolyással.“

Pest, 1872. nov. 19.

Csemegi Károly.

A maros-vásárhelyi jogász-egylet,

f. nov. hó 14-én b. Apór Károly elnökle alatt tartott rendes ülést mintegy 40 tag látogatta. Tárgyalás alá Illyés Károly k. táblai pótbírónak a perkivonat kötelezettség eltörlése iránt beadott indítványa került.

Dr. Soos Kálmán, mint a szőnyegen forgó indítványnak a szakosztályban választott előadója, elfogadás végett a legmelegebben ajánlja.

B. Apór Károly k. táblai elnök az indítvány ellen szólal bár úgy látszik bajosan találhatni ez ülésben valakit, ki a perkivonat eltörlését ne pártolná. A jelenkor jellemvonása azt mondja a felületesség, mindenki mindenre vágyik, képességét nem tekintve; szóló 35 év óta ül a zöld asztal mellett, s azt tapasztalta, hogy helyes előadás perkivonat nélkül nem is lehetséges; azonban nem a papírról való leolvasást helyesli, s szóló is úgy szereti, ha az előadó nem olvas mindent, élénkebb a szóbeli előadás s sokat mellőz mi a perkivonatba be van téve, hogy az kerekded legyen mindenképen; de hogy a perkivonat szükség fölötti lenne, azt tagadja. Az indítványozó ur azon nézetben van, hogy csak azon bonyolult perekben, hol társelőadó rendeltetik, készíttessék perkivonat, ez nagyon ritka és equale avval, hogy perkivonat ne készíttessék. De ellenmondás, hogy fontos kérdésben a perkivonat fentartassék, mert ez vizsgálódóvá teszi, hogy mi fontos, és mi nem fontos és mi nem az, tehát a felállított elvet, indítványozó ur maga támadja meg. Gyakorlat kell jó perkivonat készítéséhez, s ez legszebb mezeje a fiatalok képzésének. Téves az állítás, hogy csak az elsőbírósnál tanul az ifju ember, tehát a 2-od és harmadbírósnál ne szolgáljon. — A régi táblai eljárásra is visszaemlékezvén szóló, felhossa, hogy a praxis legnevezetesebb része volt a felolvasás, de az első bírói perjegyzőkönyv felvételéből praxist meríteni nem lehet. A szóbeliségről is sokat hallott, s az rendezett államban helyén is van. De hazánk erre még nincs megérve, s a szóbeliségről nálunk álmodni sem lehet.

Bodolla János ügyvéd és jogász-egyleti alelnök. Élcezen, s derűtséget elédézölög emlékezik meg az egykori táblai felolvasásokról. A felső bíró nincs jogosítva, a felebbezés rend-

jén más sérelem fölött biráskodni, mint melyeket a felebbezésökben felhoztak, s épen azért a periratok kivonatolásának nincs sem értelme sem helye, s czélszerűtlen foglalkoztatása az a fiatalságnak, mert a perkivonatkészítés nem tesz szolgálatot sem a feleknek, sem az igazságszolgáltatásnak, az utóbbinak ellenőrzését nem képezi. — Azonban a felebbezés szövegezeit felolvasandóknak tartja, s azért indítványozót és véleményezőt arra kéri, hogy az indítványba következő módosítványt vegyék be, miszerint „az előadó kötelessége az indokolt felebbvitelt felolvasni,” mert az szolgál zsinórmértékül, és csak az lehet irányadó felsőbbíróság ítélőhatalmánál.

B. Apór felel Bodollának, kifejtett nézetét védi, s nincs azon véleményben, hogy csak a felebbezésben felhozott sérelmek lennének irányadók.

Gyárfás József törvényszéki bíró: Be kellene tiltani a perkivonatnak fölterjesztését a felső bírósághoz, hogy az a per áttanulmányozására legyen kényszerítve. A divatozó készítmód nagyon hiányos; pártolja az indítványt.

Pogány Károly táblai bíró nincs egy véleményben indítványozóval, mert species factit 1848 előtt is készítettek; a perkivonat a készítőkre nézve iskolául szolgál, és az idősebb és gyengébb emlékü bírúknak az előadásnál támogatóul szolgál, ezért ossza a mélt. báró elnök ur véleményét.

Dr. Székely József főügyési helyettes az előtte kifejtett nézeteket mind szélsőséggnek tartja, s az igazságot közepűt fedozi föl.

Következnek a zárbeszédok.

B. Apór Károly, mint külön véleményező, megjegyzi, hogy némelyik bíró a nyilvánosság mellett, közönség jelenlétében könnyen elfogulttá lesz, miután a nyilvánosság behozatott, a miniszternek erre nézve is intézkedni, orvoslást nyújtani kellett, s ez a perkivonat; nézetét megegyezve nem látja, s a perkivonat-készítési kötelezettséget fentartani kívánja.

Még egy kis vita támad a szavazás módjára iránt.

Ezután szavazásra kerülén a sor, az Illyés Károly indítványa a dr. Soos által eszközölt módosító szövegezésben 16 szóval 8 ellen elfogadtatik, Bodolla indítványa pedig 16 szavazattal 9 ellen elejtetett.

Az elfogadott határozati javaslat a következőleg szól:

„A bírói ügyvitel tárgyában 1869. évi április hó 19-én kihoztatott igazságügyminiszteri rendeletnek 60, 68. és 223. §§-saiban megszabott perkivonatot az előadó bírák csakis azon nagy terjedelmű és bonyolult perekből legyenek kötelesek készíteni, melyeknél az említett ügyvitel 221. §-sa értelmében az előadó mellé társelőadó is rendelendő; szabadságában áll azonban az előadóknak, ha szükségesnek látják, más perekből is kivonatot készíteni, s az előadás kötelemét annak, illetőleg az eredeti ügyiratok elhatározó jelentőségű helyeinek felolvasása által is teljesíteni.”

Az indítványnak és a jelen rendes ülési határozatnak a közgyűlésen leendő előadásával dr. Soos Kálmán bízott meg; báró Apór Károly kisebbségi véleményét szintén bejelentette, s azt a közgyűlés elébe írásban fogja terjeszteni. (Szék. Hir.)

(A szatmármegyei ügyvéd-egylet)

az igazságügyérhez felterjesztett üdvözlésében ekkép cselszövegezteli az ottani jogszolgáltatási viszonyokat: Körlevelében Nagyméltóságod egyletünket a nehézségek leküzdésére segélyül szolítá fel, ez örömdetes alkalmat megragadva, mint a gyakorlat emberei nem mulaszthatjuk el, hogy Nagyméltóságodat igazságszolgáltatásunk egyik kiáltó hiányára ne figyelmeztessük és annak mielőbbi orvoslását kérjük.

A kir. társzéknél Szatmáron és az ehhez tartozó járásbíró-ságoknál, valamint a Nagy-Bányán székelő társék és járásbíró-ságainál halommal hever az ügy; — a hátralék naponta szaporodik, hogy a közeledő újévnek csak azért adja át, hogy abban óriásira emelkedjék.

Kir. törvényszékünk és járásbíró-ságunk működő tagjainak szorgalma és igyekezetéről tisztelettel kell megemlékeznünk, de csekély számuk miatt a lehetetlent leküzdeni nem bírjuk.

Járásbíró-ságunk ügyforgalma következő:

Iktatóba érkezett polgári ügy 1872. okt. 10-ig 8550 db, elintéztetett 3367 db, hátralékban maradt 3184, hagyatéki és örökösödési ügy iktatóba érkezett 551, elintéztetett 22 db, hátralékba maradt 529 db. Bünyügyi: iktatóba érkezett 1187, elintéztetett 970, hátralékban maradt 217 db.

Királyi törvényszékünk részéről következőket adjuk elő:

I. Váltó és polgári ügyekből iktatóba érkezett 5861, elintéztetett 4727, hátralékban maradt 1134.

II. Jövedék és bünyügyekből iktatóba érkezett 4400, elintéztetett 2450, hátralékban maradt 1950.

III. A telekkönyvnel mult évi hátralék 472, iktatóba érkezett 7700, elintéztetett 6044, előadói hátralékban van 2128, bevezetés alatti hátralékban 1450, kiadmányozás alatti hátralékban 800 db.

Meggyőződhetik ebből Nagyméltóságod a kifejtett szorgalomról, meg arról, hogy ha személy szaporítás a bírák és segéd személyzetnél nem lesz, — meg fog akadni az igazságszolgáltatás, mely az állam épületének fő alapját képezi.

A szatmári kir. társzékbé bele olvadt a szatmár-megyei társék egyrésze, — a szatmárvárosi polgári, bünyügyi és telekkönyvi társék, a debreczeni váltótörvényszék egy része és a pénzügyi társék. — A képtelenséggel határos tehát, hogy azon munkát, melyet eddig 18 egyén végzett, ma végezze el ő, pedig ez az arány.

A szatmári kir. járásbíró-ságba olvadt a szatmárvárosi sommás bíróság, a szamosközi járás fő és 2. alkerülete, a krasznaközi járás fő és 2. alkerülete majd egészen, a mit tehát eddig 2 sommás bíró, 2 fő, és 4 alszolgabíró 6 esküdttel, tehát összesen 14 személy végzett, hogy végezhet el ma három ember.

Adatokat nyújthatunk Nagyméltóságodnak, hogy döcög gyors igazságszolgáltatásunk kereké a sommás eljárásnál!

Helybeliek közti pereknél, hol az 1868. 54. tcz. 116. §. sommás eljárásnál 3 napot szab határidőül, örömdenünk lehet, ha 3 óra megkapjuk azt.

Bérlet felmondásoknál szerencsét kívánunk azon társunknak, ki határidőt kaphatott akkor, midőn a bérlet már lejárt.

Kártérítési eseteknél, hol a szemle azonnal szükséges, jó ha akkor kaphatunk határidőt, midőn már új kár történt.

Kérdheti Nagyméltóságod, mi ennek az oka? Feleletünk igen egyszerű; mert annyi az ügy, hogy mindennap le van foglalva.

Ez a mi igazságszolgáltatásunk hü képe, ítélje meg Nagyméltóságod, mit lehet, — ha ez így marad — ettől várni. — Itélje meg Nagyméltóságod ez-e eszményképe az igazságszolgáltatásról, mit magának kitűzött.

Személyszaporítást kérünk törvényszékünk járásbíró-ságunk előadó tagjai és a segéd személyzetnél, hisz így elveszti tekintélyét a bíró és ügyvéd, elvesz a hitel és elő áll a nyomor és minden rosznak szülő anyja.

Bocsásson meg Nagyméltóságod, hogy örömdüvözlésünk mellé az égető hiányt feltüntetni parancsolta azon állásunk, melyet a bírák és nép irányába elfoglalunk: de hisszük, hogy Nagyméltóságod felhívása nem csupa szokás, hanem azon tudat érzete, hogy hiányok vannak és ezek orvoslása szükséges; e meggyőződés vezette tollunkat és reméljük, hogy ezen figyelem ébresztő felterjesztésünk siker nélkül nem marad.

Fogadja Nagyméltóságod őszinte szerencse kívánságunkat és engedje remélünk, hogy azon hiányok, melyeket az igazságszolgáltatás körül kijeöltünk, orvosolatlanul nem maradnak; Nagyméltóságod az igazságszolgáltatás fő őre, — hazánk hittele, — a bírák tekintélyének megőrzése nevében orvoslásért esedezünk.

A szatmármegyei ügyvéd-egylet megbízásából

Böszörményi Elek, m. k.
elnök.

Unger Gusztáv, m. k.
jegyző.

(A pesti kisajátítási esküdtszék) előtt az 1868: 56. t. cz. értelmében tárgyalt ügyek részletes kimutatása szerint a 1. évi május 3-tól nov. 8-ig bezárólag összesen 53 a sugáruti vonalba eső ingatlanság sajátított ki; — e célból 52 esküdtszék tartatott a pesti kir. törvényszék elnöke s alelnöke vezetésével. 1. A közmunka tanács által az 53 ingatlanságnak kártalanítási ára fejében az illető tulajdonosoknak — — — 2.114,995 ft ajánlatott. 2. A tulajdonosok által a felszólamlási határidő illető bizottság előtt ezen 53 ingatlanságért összesen — 3.744,105 ft követeltetett. 3. A törvény értelmében alakított kisajátítási esküdtszék által pedig — 3.048,656 ft 83 kr állapított meg. — Az összes ajánlat — s a követelt összeg közötti differencia tesz tehát — 1.629,110 ft. 4. A közmunka tanács által ajánlott s az esküdtszék által megállapított kártalanítási összeg közötti különbözet pedig — 933,661 ft 83 kr. Ezen 52 esküdtszéki ítéleteknél csupán 2 ellen nyújtott be sem-

miségi panasz, melyeket a semmitőszék elvetett és így mindannyi ítélet már jogerőre emelkedett sőt a pesti kir. tszéknél a sorrend megállapítás s kielégítési ügyek legnagyobb része szintén véglegesen befejezve van. Ezen eredményt tekintve, a kisa-játítási esküdtszék fölötté üdvös intézménynek bizonyult, ha meggondoljuk, hogy mily költséges és hosszadalmas perlekedésnek vetett véget.

† (Dr. Schilling Gusztáv) a jeles német bölcsész és tanár f. hó 17-én Gieszenben, 58 éves korában elhunyt. Békehamvaira!

(Jury.) A francia nemzetgyűlés a múlt héten tárgyalta az esküdtszéki intézmény átalakítására vonatkozó kormányi javaslatot. Erdekének tartjuk azon törvény pragmatikáját röviden jelezni. Eddig az 1848-ki vívmányok alapján az esküdtszéki listát egy bizottság készítette, mely bizottság a választott községi tanácsok tagjaiból alakult s elnöke volt egy kerületi kormánytanácsos, alelnöke pedig egy békebíró; ekkép tehát a bizottság legnagyobb részben a választási jogból vette származását. Továbbá 200 lakosra esett egy esküdt. Az új törvény szerint ama bizottság csak fele részben állana választott elemekből, másik részben pedig kormányhatósági illetőleg a vádló közegekből. A két fél összeütközése esetében az eldöntés a tszék elnökét illeti. Végre 200 helyett csak 600 lakosra fog esni egy esküdt.

Első szónok vala Desjardins, ki a törvényjavaslatot védte. Ha, — ugymond ő, — a választóknak joga van esküdtek lehetni, mint ezt az ellenzék állítja, ugy mindenestre még nagyobb joggal követelhetnek a vádlottak jó esküdtszéket. A választó testület azonban nagyobb részben nem áll oly elemekből, hogy azok jó bírák lehetnének. Az pedig nem fér össze a igazság eszméjével, hogy ők az esküdtszék padján a vádlottak kárán képeztessenek jó bírakká. Eme árnyoldalt kívánja a törvényjavaslat orvosolni. Kevesebb esküdt fog választatni, de felvilágosodott s független férfiakból. Hogy a kormányközegek közrehatásával a politikának engedtetnék befolyás, azt tagadja. Sőt ellenkezőkép arról van meggyőződve, hogy kisebb körökben a pártoskodás hatályosabb s így nagyobb befolyást gyakorolna az esküdtszékek alakítására, ha az a polgármesterek és községi tanácsokra bíztnék.

Ez ellen felszólalt Bertauld a caeni egyetem jogi facultás dékánja, ki a most élő francia jogtudósok egyik legkitünőbbje, kinek felszólalásáról napi lapjaink is megemlékeztek. Ő rosszabbnak tartja a javaslatot, mint mindent a mi történt mióta esküdtszékek léteznek; rosszabbnak tartja mint az 1827-ki törvényt és veszélyesebbnek, mint azt a mit a császári kormány létesített, mely nem merészelt annyira menni, mint a jelenlegi kormány. Engedjük csak a jurt kormányi közegektől függővé tenni és csakhamar oda fogunk érni, hogy nem esküdtek, hanem kormánybiztosok lesznek bíránk. — Ezen támadásra maga az igazságügyér Dufaure felelt, de ő nem bocsátkozott az előtte szóló érveinek czáfolatába, hanem felszólítá egyszerűen: készítsen jobb törvényjavaslatot, avagy adjon be egy módosítványt, miután meggyőződésének inkább megfélel, hogy a prefekt befolyása legyen döntő az esküdtszék alakításánál: Így majd legalább abban győnyörködhetünk, hogy az ellenzék függetlenebbnek nyilvánít egy prefektet, mint egy tszéki elnököt. — Beszédének folyamában nagy megütközést szült abbeli nyilatkozata, melyben igen csodálatosnak mondta az esküdtszéknek egynémely a kormány ellen intézett hirlapi czikkek fölötti büntelenek nyilvánító verdict-jét. — „Őn sérti az ország jogszolgáltatását!” kiáltá feléje Brissón képviselő. — Ime mily érzékenyen veszi a francia törvényhozó testület a jogszolgáltatás sérthetlenségét, minek ellenkezője nálunk napi renden áll.

Az általános vita befejeztével nagy többség (162 szavazat ellen) elfogadta a javaslatot tárgyalás alapjául. Mennyiben fog módosításokat szenvedni, arról ezideig még nincs tudomásunk.

(A pesti kir. táblának) kimutatása 1872. évi három évnegyedi tevékenységéről a következő főeredményt tünteti föl: a beadványok elintézendő összege az 1871. évi hátralékkal volt 57,697 ügydarab s ezek közt polgári 40,481, urbéri 450, váltó 2526, büntető 13,565. Ezek közül szeptember végeig elintéztett: 50,670, még pedig polgári 35,645, urbéri 442, váltó 2420, büntető 12,163 és így az összes hátralék, a bírák kettőztetett tevékenysége daczára is 7027 ügydarabot tesz.

(Az egyházi büntető és fegyelmi jog) gyakorlásának határaitól a porosz országgyűlés elé a következő javaslat terjesztetett:

1. §. Egy vallás hivatalnokának sincs jogában oly büntető vagy fegyelmi eszközöket alkalmazni, azokkal fenyegetni, vagy olyanokat hirdetni, melyek nem a kizárólag vallásos térre vonatkoznak, — sem kizárólag az egyházon vagy hitfelekezeten belül hatékony jog megvonását vagy az egyházból való kirekesztést illetik.

2. §. Egy vallás hivatalnoka sincs feljogosítva törvényesen megengedett büntető vagy kényszerítő eszközöket alkalmazni vagy kihirdetni oly tett elkövetése miatt, melyre az illetőt az államtörvények vagy illetékes hatóságának rendeletei kötelezik. Ép oly kevéssé van joga ily eszközökkel fenyegetni, azokat alkalmazni vagy kihirdetni, hogy általok valakit egy ilyen tett el nem követésére bírjon.

3. §. Egy vallás hivatalnoka sincs feljogosítva törvényesen megengedett kényszerítő vagy büntető eszközöket alkalmazni vagy kihirdetni az okból, — mert valaki közönséges választó vagy szavazó jogát bizonyos irányban gyakorolta, vagy nem gyakorolta. Ép oly kevéssé van joga ilyen eszközökkel fenyegetni, azokat alkalmazni vagy kihirdetni, hogy valakit ezen választó vagy szavazó jogok bizonyos irányban való gyakorlására bírjon.

4. §. Egy vallás hivatalnoka sincs feljogosítva törvényesen megengedett büntető vagy kényszerítő eszközöket az általok sujtott egyén megnevezésével nyilvánosan kihirdetni.

5. §. A ki az 1—4 §§-ok ellen vét, ezer tallárig terjedhető birsággal, vagy két évig terjedhető fogsággal büntetettik. Ezenkívül a közhivatalok — ide értetnek az egyházi hivatalok viselésére való képességnek egy évtől 5 évig terjedhető elvesztése is kimondható. A kísérlés is büntetendő.

6. §. E törvény értelmében a vallásfelekezetek hivatalnokainak tekintetnek mindazon egyének, kik az evang., vagy r. kath. egyházban, vagy más hitfelekezetben mint ezek közegei, papjai vagy hivatalnokai működnek.

E törvényjavaslat tárgyalása csak a Kreisordnung elintézése után fog napirendre kerülni.

Előfizetési fölhívás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY”-RE,

kapcsolatban a

BÜNTVÉNYTÁR-al.

Szerkeszti:
dr. Dárdai Sándor.Kiadja:
Heckenast Gusztáv.

Előfizetési föltételek:

Negyedévre (okt.—decz. 1872) 3 frt.
Félévre (okt.—márcz. 1872—73) 6 „

Az 1872-ki január—juniusi folyam néhány kifogyott száma újra fog nyomtatni, s rövid idő alatt teljes számban kapható leend.

Előfizetési ára egész évre (jan.—decz.) . 12 frt

A „Jogtudományi Közlöny”

kiadóhivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-dik szám alatt.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.	Szerkesztői Iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: Az esetlegességi elvről. Dr. Ziskay Antal, győri kir. jogakad. tanár. — A részvénytársulatok s a törvényhozás. Dr. Matlekovits Sándor, egyet. m. tanár és magy. k. keresk. m. titkár. — Jogtörténelmi fejlődése a városi életnek. Dr. Kunecz Ignác, jogtanár. — A porosz orvosi egészségügyi szervezet. O. H.-tól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Rendeletek.

Az esetlegességi elvről. *)

(Die Eventualmaxime.)

Az egymásután elve (Das Princip der Reihenfolge) és az esetlegességi elv, egymással ellentétben álló elvek s ezek határozzák meg azon sor és időrendet, melyben az eljárás fejlődik, nevezetesen azt, mikor és mily rendben eszközölködnek az egyes határnapokhoz, illetőleg határidőkhöz kötött perbeli cselekvények, különösen a rendes eljárásban. Hogy ezen elveknek világos fogalmát birhassuk, szükséges a perbeli cselekvényeknek természetét nevezetesen azon viszonyt vizsgálnunk, melyben a perbeli cselekvények egymással állanak.

Ugyanis ha a perbeli cselekményeket szemügyre vesszük, azt tapasztaljuk, hogy oly természetű cselekmények vannak, melyek egymással feltételező viszonyban állván, egymástól függnnek, egyik a másikat feltételezi. Ezen viszony nemcsak a feleknek kölcsönös, bizonyos vonatkozásban álló, hanem ugyanazonegy félnek saját cselekményeire nézve is észlelhető; így p. nemcsak a kereset feltétele az ellenbeszédnek illetőleg elleníratnak, ez ismét a válasznak stb., nemcsak valamely tény állítása feltétele a tagadásnak, ez ismét a bizonyításnak stb., hanem egyszersmind a kereset feltétele a válasznak, valamely tény állítása a bizonyításnak, a bizonyításra való ajánlkozás feltétele a bizonyítás felvételének stb. Látni tehát, hogy van bizonyos a dolog természete által meghatározott sorrend, melyben az eljárás fejlődik, melyben a perbeli cselekmények az eljárás természetszerű menetének megzavarása nélkül szükségkép előveendők és maga helyén eszközölködnek. „Ezen a dolog természete által meghatározott sorrend adja meg az egymásután elvének világos fogalmát.”

Ezen elv értelmében a bíró a feleknek meg nem engedheti, hogy a feltételezett cselekményt a feltételező előtt és viszont a feltételezőt a feltételezett után véghez vigyék; meg nem engedheti továbbá, hogy a felek a pernek már meghaladott stadiumára térjenek és pótolják később azt, a mi már korábban volt teljesítendő; meg

nem engedheti végre rendszerint a bíró, hogy a perbeli cselekvények anticipáltassanak. A hol azonban az anticipálás az eljárás természetes menetének megzavarása és a másik fél sérelme nélkül fogamatba vehető, habár az illető cselekmény szabály szerint az eljárás későbbi szakához tartozik, a feleknek szabadságukban áll, ha nekik úgy tetszik, olyat előbb mint sem kellene eszközölni; így p. tetszésüktől függ a bizonyítási eljárás rövidítése céljából az okirat másolat helyett a kereset-hez mindjárt az eredetit csatolni illetőleg azt a bíróságnál, a pertárban előre is letenni (ptr. 181., 185. §§.)*

Tovább vizsgálva a perbeli cselekményeket, azon meggyőződésre jutunk, hogy vannak ismét oly per-cselekmények, melyek a fentemlített természetű u. m. feltételező viszonyban nem állván, önállóan egymástól teljesen függetlenek; kölcsönös viszonylatuk egyedül arra szorítkozván, hogy együtt ugyan azon célra — a vitás jogigény megállapítására, illetőleg az elkövetett sérelem megszüntetésére — szolgáljanak, vagyis — mint mondani szokás — egymással ugyanazon cél felé concurrálnak; így pl. valamely jogot (keresetet, elleníratot) megállapító tények összessége, a halasztó és ügydöntő kifogások, többféle bizonyíték, valamely bizonyíték elleni kifogás és ellenbizonyítás, a perorvoslatok nevezetesen semmiségi panasz és felebbezés, igazolás és perújítás stb. egymástól nem függnnek, teljesen önállóak, kölcsönös viszonylatuk csak abban nyilvánulván, hogy ugyanazon célra egymással concurrálnak. Ezen természetű cselekvényekre nézve már nem szükséges, hogy successiv érvényesíttessenek és hogy ezekre is az egymásután elve alkalmaztassék; természetük és fenérintett viszonylatuk megengedi, hogy a közös célra valamennyi egyszerre, ugyanazon időben, uno actu felhasználtathassék. Ennélfogva a kérdés csak az, mi célszerűebb, valjon a successiv vagy egyidejű előadás? A polg. perjog tárgyát tekintve első pillanatra legtermészetesebbnek látszik, ha a felekre bizatik azon mód és sorrend megválasztása, melyben támadó és védő eszközeiket jogaik érvényesítésére felhasználják. Ámde ennek megengedése a pernek oly hosszadalmasságát idézi elő, mikép az által az igazságszolgáltatás azon elengedhetlen követelménye, hogy a per lehető leggyorsabban folyjon le, teljesen meg

*) Lásd Vetzelt Gem. deutsch. Civilp. 69—71. §§. Endemann h. cz. m. 156. §. Renaud h. m. 79. §. Osterloh h. m. 29. §. Schuster Civilp. 19. §. Glaser „Gesammelte klein. Schrift. über Strafrecht, Civil und Strafp. II. k. 299—300. §.” Regnard, De l'org. jud. et de la proc. civ. livre I. chap. II. Ökröss magy. polg. törv. 219—220. l. Herczegh h. m. 16—17., 364—365., 414—416. l. Groisz h. m. 136—138., 241—242. l. Apáthy h. m. 98, 143. l. Wenzel magy. és erd. magánjog I. k. 202. l. stb.

*) Habár ezen elvnek bővőbb kifejtése és a perviszonyokra való részletes alkalmazása felette érdekes, miként ezt Vetzelt i. m. 70. § a tanúsítja, mégis ez alkalommal ezen elvről csak annyiban emlékeztünk meg, a mennyiben annak fogalma, szemközt az esetlegességi elvvel, ez utóbbinak megértésére és kifejtésére szükséges.

hiusittatik, a jogok érvényesítése illusiórussá válik. Igen találó szavakban ad ennek kifejezést Vetzelt a következőkben: „Indess trägt die Gestattung des successiven Vorbringens die grosse Gefahr in sich, dass sie eine bequeme Gelegenheit bietet zur Verschleppung des Verfahrens. Ist es dem Verklagten um Verzögerung des Urtheils oder einem Advocaten um Ausbeutung eines Processes zu thun, so braucht er nur beliebige Scheingründe vorzubringen und über einen nach dem anderen ein umständliches Beweisverfahren einzuleiten. Dieser Gefahr gegenüber bedarf es Garantien, welche die Partheien zum Zusammenfassen ihrer Vertheidigungsmittel nöthigen i. m. 907. l.“ Kétségtelen tanúságot tézen Vetzelnék idézett nyilatkozatának alaposságáról a jogtörténelem, nevezetesen azon perrendtartások, melyekben az esetlegességi elv mellőzve és minden percesekekmenyre nézve kivétel nélkül az egymásután elve volt, irányadó u. m. a canon, a közönséges valamint más particuláris német és az 1848 előtti magyar perrendtartások, mindaddig míg az előbbieken ellenkező intézkedés nem történt.

Ennélfogva a per hosszadalmassága veszélyének elhárítása, úgy magán — mint közérdeknek biztosítása céljából — inter est rei publicae ut finis sit litium — az európai perrendtartások nagy többségében rendeltetik, hogy ugyanazon stadiumában concurráló, egyesíthető cselekmények nevezetesen bizonyítékok egyidejűleg teljesítendők illetőleg érvényesítendők, más szavakkal, mind egyik fél köteleztetik a támadás és védelem valamennyi rendelkezésére álló eszközét, melyek ugyanazon célra szolgálnak, együtt és egyszerre — uno actu — és eleve, a későbbi kizárás — praecusiv — terhe alatt felhozni, habár mindegyikük egyelőre nem szükséges is. „Ez az u. n. esetlegességi, másképp u. n. véletlenségi elv.“ Ezen elvből foly, hogy felperes már keresetében mindazon tényeket elősorolni és azok igazolására minden bizonyítékot felajánlani kénytelen, melyek igényének megállapítására előreláthatólag szükségesek és rendelkezésére állanak; ugyanczintén alperes is köteles védelmére szolgáló minden kifogást s általában minden védelmi eszközöket — ide nem számítva az u. n. előzetes eljárásnak tárgyát képező kifogásokat, milyen pl. a bírói illetőség elleni kifogás stb. — már ellenirátában előadni, melyeknek előadása a kereset folytán szükségessé vált; minthogy ellen esetben felperes válaszirátában, alperes pedig viszonzválaszában oly tényeket és bizonyítékokat, melyek a keresethez illetőleg az ellenirathoz tartoztak, de ottan felemlítetteti elmulasztottak, többé nem érvényesíthetné s így tovább. Ezen elv azon okból, mert minden állításnál és ténykörülménynél az esetre — in eventum, — ha ezek a perben az ellenfél részéről kétségbe vonatnának, a bizonyítékok eleve felajánlandók — a bizonyítás előlegezésének neveztetik; azon okból pedig, mert valamely állítás igazolására szolgáló és a fél rendelkezésére álló összes bizonyítékok együttesen felhozandók azon esetre, ha az ajánlatba hozott bizonyítékok közül egyiket, vagy másikat az ellenfél kifogása folytán alkalmazni nem lehetne, vagy alkalmaztatván a kívánt eredményhez, az állítás bebizonyításához nem vezetne — a bizonyítás halmazásának neveztetik. Hogy azonban az esetlegességi elv a bizonyítási eljárásra nem szorítkozik, hanem ép úgy mint az egymásután elve az egész eljárásra terjed ki, helyesen jegyzi meg Schuster mondván: „Übrigens versteht es sich von selbst, dass das Eventualprincip überhaupt die Cumulirung der vereinbarlichen Processhandlungen, also auch zum B. das Rechtsmittel wie Appellation und Nullitätsbeschwerden bezweckt, ja sogar sich im Stadium der Execution noch erkenntlich

macht.“ i. m. 22. l. Ennélfogva a bizonyítás előlegezése illetőleg halmazása (Beweisanticipation und Cumulirung der Beweise) csak folyománya az esetlegességi elvnek, nem pedig ezzel azonos fogalom; azon elnevezés csak annyiban fogadható el, a mennyiben az esetlegességi elvnek hatása főképp a bizonyítási eljárásban mutatkozik.

Az esetlegességi elvnek kétségtelen előnye különösen az írásbeli rendszernél tapasztalható; minthogy csak ezen elv alkalmazása mellett elérhető azon cél, hogy minden perirat magában egy egészet képező perbeli cselekvénynyé váljék, a per tartalma ugyszólván összpontosítottassék és annak áttekintése lehetővé tétessék. Igaz, hogy ezen egységesítés csak külső, a lakki, mert daczára annak, a per azután ismét részekre, szakaszokra oszlik; tapasztaljuk ezt nevezetesen a bizonyítási eljárásban, mely az esetlegességi elv alkalmazása mellett három részre u. m. a bizonyítás felajánlására, felvételére és érvényesítésére másképp bizonyítási tárgyalásra oszlik. *) Vetzelt eme szakaszokra oszlást találó szavakban a következőképp indokolja: „Damit aber die Cumulation der Beweise und die Verschiedenartigkeit der Beweismittel keine Verwirrung erzeuge und nicht ein Beweismittel das andere überhole, treten in gewissen Abstufungen Ruhepunkte ein, auf denen die gewonnenen Resultate gesammelt und für das weitere Verfahren feste Grundlagen geschaffen werden. Das Beweisverfahren wird dadurch in mehrere Abschnitte zerlegt, welche sich im Ganzen an die durch das Princip der Reihenfolge bestimmte Ordnung anlehnen,“ i. m. 920. l. De azon előnye az esetlegességi elvnek mégis fenmarad, hogy a per a concurráló cselekmények egyesítése folytán elláthatlan részekre való felosztásától megóvatik, és ez valamint az által, hogy az ellenfél az esetlegességi elvnek alkalmazása mellett mindjárt a per kezdetén tudja mindazon tényeket és bizonyítékokat, melyekkel szemben magát védelmeznie kell, továbbá hogy csakis ez elv alapján lehetséges a periratok számát elve meghatározni és szabályul kimondani azt, hogy két legfeljebb három periratnál többet egyik fél sem vehet igénybe — a pernek befejezése kétségkívül gyorsíttatik, a mi pedig, mint már mondtuk, nemcsak a magán — hanem közérdeknek is követelménye. Endemánn ide vonatkozólag ekképen ír: „Die Concentration des gesammelten Processmaterials ist doch nur eine äusserliche, während innerlich für die Beurtheilung die einzelnen Theile in ihrer Folge getrennt zu halten sind und zumal im schriftlichen Process getrennt gehalten werden können. Immerhin hat die Eventualmaxime im Zusammenhang mit der Praecusivität neben der blosen Zeitersparniss den Vorthail, dass sie die frühere totale Auflösung des Processinhaltes in einzelne Stücke verhütet und dessen Einheit, wenn auch zunächst auf rein formellem Wege wieder zum Bewusstsein bringt, i. m. 591. l.“

Ezen előnyök mellett az esetlegességi elvnek jelentékeny hátrányai is vannak, melyeket tekinteten kívül hagyni nem lehet; ugyanis minden esetre megfontolást igénylő körülmény „valjon czélszerű-e a feleket fárasztó és költséges előállítására és vitatására kényszeríteni oly bizonyítékoknak, a melyeknek szükségessége még nem nyilvánvaló; valjon igazságos-e elzárni a feleket a bizonyítástól azért, mert bizonyítékát valamely későbbi periratban, de még a per befejezte előtt hozta fel; a vagy

*) L. ezen felosztást az új magyar perrr. javas. 61—62. l. Ennek felvilágosításul vegyük pl. a tanukat; ezek t. i. a törvény értelmében maga helyén megneveztetnek és ez a felajánlás; azután kihallgattatnak és ez a bizonyítás felvétele; végre a foganatosított tanukihallgatás ellen észrevételeknek van helye és ez a bizonyítás érvényesítése, másképp bizonyítási tárgyalás.

elveszti-e az igazság győző erejét az által, hogy a kijelölt idő után, de még a per befejezte előtt érkezik.“*) Ehhez járulnak dr. Koczynsky jogtanárnak talán kissé túlzott, mindazáltal tagadhatlan, hogy sokban találó, következő észrevételei: „Allein der Schutz, den man gegen solches Verfahren (t. i. melyben az esetlegességi elv mellőzve van) in der Eventualmaxime gesucht hat, ist theuer bezahlt worden. Ist man ohne sie argem Missbrauch ausgesetzt, so kann man, wo sie gilt, auch im einfachsten, gewöhnlichsten Falle den drückendsten Umständen sich nicht entziehen. Beweisanerbietungen, zum Theil selbst Beweisführungen über Dinge, die vielleicht niemand bestreitet, directer Beweis und Gegenbeweis, Einwendungen aller Art, Streit über Thatfachen, Streit über Rechtsanschauungen das Alles drängt sich in denselben Streitschriften zusammen; die Klarheit und Uebersichtlichkeit geht verloren und an Raschheit wird zuletzt, wie die Erfahrung zeigt, wenig gewonnen.“**) stb.

Dr. ZISKAY ANTAL,
győri kir. jogakad. tanár.

(Vége köv.)

A részvénytársulatok s a törvényhozás.

(Folytatás.)

A francia, angol, német (a régi és az új) és olasz részvénytársulati törvényeknek elvei egymással összehasonlítva.

a) *Definitio.*

A francia törvényben a részvénytársulatnak (société anonyme) definitiója nincs.

Az angol törvényben szintén nem találunk definitiót.

A német kereskedelmi törvény a részvénytársulatot így definiálja: — Eine Handelsgesellschaft ist eine Actiengesellschaft, wenn sich die sämtlichen Gesellschafter nur mit Einlagen betheiligen ohne persönlich für die Verbindlichkeiten der Gesellschaft zu hatten.“ (207.) E definitiót az észak-német törvény meghagyta. Az 1843. valamint az 1864-ki porosz törvényekben nincs definitió.

Az olasz törvényben nincs definitió.

b) *N é v.*

A francia törvény szerint: a részvénytársulat neve nem lehet társadalmi név (nom social), nem jellelhető meg valamely részvényesnek nevével, hanem a társaság a vállalat tárgyától veszi nevét. (cod. com. 29. 30.)

Az angol törvény szerint a társulat nevére csak annyiban történik intézkedés, hogy a névhez még e szót „limited“ kell hozzá függeszteni, és hogy egyenlő nevű részvénytársaságok nem jegyeztethetnek be a részvénytársulati jegyzékekbe.

A német kereskedelmi törvény szerint: a részvénytársulat cégét rendszerint a vállalat tárgyától veszi. A részvényesek vagy más személyek nevei elő nem fordulhatnak a cégben. (18.)

Az olasz törvény szerint a részvénytársulat neve nem lehet társadalmi név, hanem a vállalat tárgyától kölcsönözendő. (129.)

c) *Mily feltételek alatt keletkezik részvénytársaság.*

A francia törvény határozottan kimondja, hogy részvénytársulat alakításához kormány-engedély nem

kell, (21.) kivételnek a tontinák s az életbiztosító-társulatok, melyek továbbra is a kormány engedélyezése és felügyelete alá tartoznak. (66.)

A társulat alakításához megkívántatik: a) magán vagy közjegyzői okmány, (21.) — b) az alaptőkének teljes jegyzése és az alaptőke negyedrészenek befizetése, — c) az alapítók kötelesek az aláírási ívet és az alaptőke negyedrészenek befizetését egy közjegyzőileg hitelesített nyilatkozatban (par une déclaration des fondateurs dans un acte notarié) bizonyítani. (1.) — Ezután d) alakuló közgyűlés tartható, s ha a közgyűlésen választott választmányi tagok (administrateurs) a választást elfogadják: — a társulat megalakult, (25.) — e) a megalakulás hónapjában a békebiróságnál (au greffe de la justice de paix) s a kereskedelmi törvényszéknél az alakulási okmányt, az aláírási ívet, a részvénytőke befizetett összegének kimutatását, a részvényesek névjegyzékét közjegyzőileg kellően hitelesítve be kell mutatni — és f) a társulat megalakulását a hivatalos hirdetések felvételére rendelt lapokban ki kell hirdetni. (55—56.) A részvényesek névjegyzékében fel kell említeni: a részvényesek vezetéke és keresztnévét, polgári állását, lakhelyét s az egyesek által jegyzett részvények számát. (55.) A hírlapokban közléteendő kivonatnak magában kell foglalnia: a társulat nevét és székhelyét, a társulat cégvezetőit, a társulati tőke nagyságát, a társulat működésének kezdetét, tartamát, ha a társulati tőke nemcsak készpénzből alakult, annak meghatározását mennyi a készpénz s mennyi az egyéb tőke, a tiszta nyere-égnek azon részét, mely a tartalék tőkére fog fordíthatni, végül azon időt, melyben a törvény által kívánt okmányok az illető hatóságoknál letétettek. (57. és 58.) Hogy a kihirdetés csakugyan megtörtént, ezt a hírlap egyik a nyomdatulajdonos által aláírt, a „maire“ által hitelesített s keltétől számított három hónap alatt az említett hatóságoknál kellően bejegyzett (en registré) példány bizonyítja (56.)

Az angol törvény szintén nem kíván kormány-engedélyt. A társulat alakításához következők kívátnak:

a) társulati memorandum (memorandum of association). A társulati memorandum azon alapszerződés, mely által az aláírók magukat a részvénytársulat alakítására és folytatására kötelezik. E memorandumnak ismét tartalmaznia kell 1. a társulat nevét — 2. a társulat feljegyzési hivatalának (registered office) helyét, — 3. a társulat tárgyát, — 4. annak kinyilatkoztatását, hogy a tagok felelőssége korlátozott, — 5. az alaptőke nagyságát és a részvények számát;

b) a társulati memorandumot valamennyi részvényesnek alá kell írni, s a részvényesek neve mellett a részvények számát is fel kell jegyezni, melyeket az illető elvállal. A részvényesek nevüket legalább egy tanu jelenlétében jegyzi, s e tanu a jegyzést előttemezi;

c) hogy a memorandum (s ha netán alapszabályok is vannak ezek is) a registrar of joint stock companies-nál feljegyeztessenek.

A német kereskedelem (régibb alakjában) törvény szerint (208.) részvénytársulat alakításához állami engedély (legtöbb államban a bevezető törvények az engedélyezést fogadták el, s csak a hanzavárosok engedték a részvénytársulatokat szabadon, kormányengedély nélkül alakulni) és törvényszéki okmányozás, valamint közhirre tétel kívátnatik. A kereskedelmi törvényszékeknél a társasági szerződés (Gesellschafts-Vertrag) és a kormányengedély a kereskedelmi lajstromba (Handelsregister) bevezetetik. A kihirdetésbe következő pontok veendőek fel: a) a társadalmi szerződés és a kormányengedélynek kelte, b) a társulat cége és széke, c) a

*) L. Ökröss: i. m. 220. l.

**) L. Glaser-nek f. i. gyűjteményét II. kötet. 299. lap.

vállalat tárgya és tartama, d) az alaptőke nagysága s a részvénye, — e) a részvények tulajdonosra vagy előmutatóra szólók-e, f) a kihirdetésekre szánt lapok vagy a kihirdetés módja. — Ha a kormányengedély vagy bejegyzés előtt a társulat nevében történnék valami, az illető üzletet foganatósítók személyesen és egyetemleg felelnek.

Az újabb kereskedelmi törvény szerint a részvénytársulat csak akkor tekintetik megalakultnak, ha a keresk. lajstromba bejegyeztetik; és a társaság alapszabályai egy lapban egész terjedelemben közzé tételnek. Hogy valamely társaság a kereskedelmi törvényszéknél bejegyeztessék, következőket kell kimutatnia: a) az alaptőke teljesen jegyeztetett, b) minden részvényes részvényeinek legalább 10% kát, biztosító társulatoknál 20% kát befizette, c) a felügyelő bizottság (Aufsichtsrath) a közgyűlésen a részvényesek által választva legyen, d) az első közgyűlés jegyzőkönyvét be kell mutatni. Ezen kívül minden részvénytársaságnak alapszabályokkal kell birni. — A bejegyzésen kívül a lapokban is kell hirdetni a társulat alakulását, és pedig egyik lapban az alapszabályokat egész terjedelemben, a többi lapokban csak kivonatilag kell közzébecsátani. A kivonatban a következő adatok legyenek: a) az alapszabályok (Gesellschaftsvertrag) kelte, b) a társaság czége és székhelye, c) a vállalat tárgya és tartama, d) az alaptőke nagysága és az egyes részvények száma, e) azon körülmény, vajjon előmutatóra vagy névre szólnak-e a részvények, f) a mód, mely általa társaság a közhirrőhozataalt eszközölni akarja és azon lapok megnevezése, melyekben a hirdetések eszközöltetnek.

Az olasz törvény szerint a részvénytársulat alakulásához a) kormány engedély kell, (156.) b) alakuló közgyűlést kell tartani, de e közgyűlés előbb nem tartható, míg az egész alaptőkének négy ötöde nincs jegyezve, és a jegyzett részvényekre legalább egy tizedrész nincsen befizetve, (135—136.) c) végre a társulat megalakulását a hivatalos hirdetményekre szánt lapokban közzé kell tenni. (161.) — E közzétételben következőket

kell felsorolni: a részvénytársulat tárgyát, a társulat ügyeinek vezetésével megbízottak számát és minőségét, a királyi engedély keltét, az alaptőke nagyságát, az elhelyezett alaptőkét és tényleg befizetett részét, a részvények milyenségét (vajjon előmutatóra vagy névre szólók-e), s ha a részvények több sorozatban állítatnak ki, a kibocsátott sorozatokat, ha kötvények kibocsátására van felhatalmazva a társulat, ezt is fel kell említeni, s végül a társulat működésének kezdetét és tartamát.

d) Hány személyből állhat a részv. társulat.

A francia törvény szerint részvény társulat hét személynél kevesebből nem alakulhat. (23.) — Ha a tagok száma hétnél kevesebbre száll, bár mely érdekelt fél, azon időponttól kezdve egy év múlva, midőn a tagok száma hétnél kevesebbre szállt a felosztatást kérheti. (38.)

Az angol törvény szerint a részvénytársulat legalább hét személyből áll; — ha a tagok száma hat hónapig hétnél kevesebb, mindegyik részvényes, ki e hat hónap után még tagja a társulatnak és a körülményről tudomása volt egyenkint felelős az ezen idő alatt a társaság által felvett adósságokért. (48.)

A német keresk. törvényben a részvényesek számáról nincs említés.

Az olasz törvényben szintén nem fordul elő külön határozat.

e) Alapítók.

A francia törvény az alapítókat egyetemlegesen és személyesen felelősekké teszi azon esetre, ha a társulat alakulásához szükséges intézkedéseket a törvény értelmében nem teljesítik. (42.) — Egyéb külön intézkedést e törvényben nem találunk.

Az angol törvény nem ismer alapítókat.

A német keresk. törvény szintén nem említi fel azokat.

Az olasz törvény szerint az alapítók (promotori)

Jogtörténelmi fejlődése a városi életnek.

(Vége.)

II. Keleti Európát sokszor kifejtett indokoknál fogva főleg a középkorban Magyarország képviselte a városi élet tekintetében is.

A magyar városi élet egyik főjellemvonása onnan merült fel, hogy a nyugateurópai, különösen németországi városi élet annak fejlődésére irányadó befolyást gyakorolt. Ezen tényre szemközt azonban nem szabad megfigyelésünk a hun-scytha törzsnek, mint szintén cultur-népnek, város alkotó képességéről.

A hun-scytha genius e tekintetben is önállólag képes volt fejlődni, minek folytán külső befolyástól függetlenül is jötték létre hazánkban városok. A városi élet, mint a magasabb culturérdek emberiségi formája nem képezheti egyik vagy másik nép szellemi életének monopoliumát, mint azt nyugati szomszédaink ezen és sok más tekintetben saját javukra állítani szeretik. Az eszmék teljes kifejlődésének eszközzésére nem is képes egy nép, hanem a különböző népek geniusuk különféleségéhez képest, más-más irányban nyilvánuló jelességeik és fényoldalukhoz képest az eszmének különféle mozzanatait, szerves életének különböző irányzatait fejtik ki. Ez az egyes népek az emberiségi culturához viszonya, ez az eszményi és tényleges világnak a történeti szerves fejlődésben álló azonossága. A világtörténet törvényei porrá zúzzák azon aristocratiai állást, melyet némely német tudósok az emberiségi érdekek képviselő tekintetében más népekkel szemközt elfoglalni szoktak. De különösen nekünk magyaroknak nem szabad bármely nép cultur-történeti privilegiumát elismernünk. Mert abban, hogy az eszmék történeti fejlődését, illetőleg önálló szerepünk van, mely nemcsak külsőleg a civilizációnak keletfelé terjesztésében nyilvánul, hanem belsőleg is a társadalmi, politikai és jogi

művelődés lényeges irányzatait öleli át, ebben fekszik állami-ságunk világtörténeti alapja.

Valamint áll ez általában, úgy áll különösen a városi életre nézve is, mely minden cultur-népnek szükségkép előfordul. E tekintetben nemzeti geniusunk befolyása nemcsak ott keresendő, hol az tiszta magyar városokban önállólag nyilvánult, hanem összes városi életünk rendszerében. Ennélfogva összes városi életünkben találkozzunk két tényezőnek szabályzó befolyásával: a nyugateurópai és a nemzeti elemmel.

Hogy a nyugateurópai befolyás városi életünkre oly nagy volt, annak oka könnyen érthető, ha tekintetbe vesszük, a modern városi életnek fennebb kifejtett lényeges tényezőit. A társadalmi cultura magasabb érdekei, különösen ipar és kereskedelem, melyeken nyugat virágzó városi élete alapult, valának kiválólag azon momentumok, melyekre nézve sz. István korában nyugat Európa már jelentékenyen tulszárnyalt bennünket, míg állam- és jogélet tekintetében nyugat Európa ily fölényrel épen nem dicsekedhetett. A germán népek államéletének fejlettebb formái alatt sokkal kevesebb állami képesség rejlett, mint mennyi sz. Istvánnak rendelkezésére állott. Ugyanazért, míg állam és jog tekintetében az európai korszellemhez és keresztény-germán alkotmány formáihoz simulás után is nemzeti geniusunk megtartotta uralmát: addig a városi élet körében tulsulyra nem vergődhetünk. A nagyobb műveltség mindig hódító hatalmat gyakorol oly népekre, melyek szellemi befolyásra fogékonyak.

A külföldi befolyás mellett azonban városi életünkre a nemzeti irány is rányomta jellegét, mi által az főbb vonásokban a nyugateurópai városi élettől lényegesen különbözik.

E tekintetben is kiindulási pontunk a germán és hun-scytha genius különbsége. Nyugaton a magánjogi felfogás és abból eredő hűbérrendszer lehetővé és szükségessé tette azt, hogy a városok állammá legyenek. A magyar nemzet köz-

személyesen felelősek azon kötelmekért, melyeket a társulat alakulása tekintetéből létesítettek, fentartva a társulat ellenében a viszkövetelés jogát, ha annak helye van. (132.) Az alapítók nem köthetnek ki saját számukra jutalmakat vagy bármi előnyeket, bármely alakban, még részvényekben vagy kötelezvényekben sem (134); a társulat leendő jövedelméből valamit, de ezt csak a közgyűlés beleegyezéssel. (134.) Nem tekinthető mindazáltal jutalmazásnak, ha az alapítóknek a valóban kiadott költségek visszatérítetnek. (134.)

f) Alapszabályok.

A francia törvény felemlíti ugyan az alapszabályokat (statut), de azoknak tartalmáról nem szól.

Az angol törvény szerint a részvénytársulatnak lehetnek külön alapszabályai, de nem kell külön alapszabályokat készíteni; ha vannak külön alapszabályai azokat paragrafusokra kell osztani, kinyomatni és egy alapszabályi példányt valamennyi részvény aláíró által egy tanu jelenlétében alá kell írni. (14, 15, 16.) — Azon esetben, ha nincsenek valamely társulatnak külön alapszabályai, vagy ha vannak is, de hiányosak a törvény mellé csatolt A) formular képezi az alapszabályokat. (15.) — E mérvadó alapszabályok szólnak: a) részvényekről (1—3) — b) a részvények befizetéséről (4—7) — c) a részvények alakjáról s átruházásáról (8—11) — d) a részvények elvesztéséről (17—22) — e) a részvényeknek stock-ra változásáról (23—25) — f) a részvénytőke nagyobbításáról (26—28) — g) a közgyűlésekről (29—34), — h) a közgyűlések üzlet rendjéről (35—43) — i) a tagok szavazati jogáról (44—51) — k) az igazgatókról (52—71) — l) az osztalékról (72—77) — m) a számolásokról (78—94) — n) a hirdetésekről (95—97).

Az általános német keresk. törvény szerint minden társulatnak legyen alapszabálya, mely (ott, hol az engedélyezési rendszer fogadtatott el) a kormány által megerősítettik. Az alapszabályoknak különösen következőket még kell tartalmazniok:

jogi felfogásán alapuló egységes államrendszer, mely inkább formái, mint lényére különbözött a modern államtól, a városi államot fölélegessé tette, mert a város nálunk a sz. korona védelme alatt állott, és államéletünk ki is zárta a városok államiságát, valamint kizárta az olygarchának territorialis függetlenségre irányzott elterjedését, mert csak egy megoszthatlan államfenséget ismert el, t. i. a királyi hatalmat.

Innen kettő következett:

1. Hogy a mi városaink, bár azok közül többen a rómaiak által alapítottak, mégis a római városok jogi és politikai életét külsőleg sem folytatták, s így az ó-korral azon összeköttetésben, mint a nyugatiak nem állottak. Mindazáltal a mi városaink is meghaladták a községi élet álláspontját, a mennviben lassanként törvényhatóságokká alakultak, s így jogéletünknek ép oly lényeges, mint tősgyökeres magyar formáját vették fel. A német országai városokban az utóbbi századok alatt kifejlett főnák szerkezet hozzáuk is átültetettvén, ezen és egyéb kedvezőtlen körülmények okozták, hogy sz. kir. városainkban a törvényhatósági eszme fejlődése, s az általa képviselt nemzeti irány 1848-ig nagyobb lendületet nem vehetett.

2. A nemzeti genius befolyása abban is nyilatkozik, hogy a nyugateurópai városok államtörténeti szerepének legfényesebb pontja, miszerint t. i. azok a háborúrendszer bilincseit szétörvelvén, az államezme fejlődését lehetővé tették, nálunk hiányzik. A miért a nyugateurópai városok küzdöttek (állami rend) az nálunk nemcsak létezett, hanem annak védelme alatt álltak maguk a városok is. A mi történetünk lapjain nem fordul elő a középkori városok szabadság harca. De ez nem a magyar városi élet árnyoldala, hanem a magyar államélet fényoldala.

Dr. KUN CZ IGNÁCZ.
jogtanár.

1) A társulat czégét és székhelyét, — 2) a vállalat tárgyát, — 3) a vállalat tartamát, ha meghatározott időre alakul, — 4) az alaptőke nagyságát és az egyes részvények nagyságát, 5) a részvények tulajdonságát valjon előmutatóra vagy névre szólnak-e, s ha különbözők, a különböző neműek számát, — 6) az elveket, melyek szerint a mérleg készítendő és a nyereség kiszámítandó, valamint a mérleg megvizsgálásának módját; — 7) az elnökség megválasztásának és összeállításának módját és a elnökség tagjainak vagy hivatalnokainak igazolására szolgáló alakot, — 8) a részvényesek összehívásának módját, — 9) a részvényesek szavazati jogának feltételeit, és a módot, melyben e jog gyakoroltatik, — 10) azon tárgyakat, melyek egyszerű szavazattöbbséggel el nem dönthetők, — 11) a társulat által eszközözendő hirdetések módját, és azon lapoknak megnevezését, melyekben a hirdetmények közzé teendők. (209.)

Az új törvény szerint: — minden részvénytársulat köteles alapszabályokat készíteni (Gesellschaftsvertrag). Az alapszabályokban ugyanaz említendő meg mit már az át. német kereskedelmi törvény kíván, s azonkívül még: — 12) egy felügyelő tanácsról (Aufsichtsrath) kell intézkedni.

Az olasz törvény említ ugyan alapszabályokat, de azok tartalmáról közelebb nem nyilatkozik. — Egyedül azt rendeli e törvény, hogy az alapszabályok írottak legyenek. (155.)

Dr. MATLEKOVIS SÁNDOR,
egyet. m. tanár és magy. k. keresk. m. titkár.

(Folyt. köv.)

A porosz orvosi egészségügyi szervezet.

Az orvosi szigorlatokon azon tárgyak, melyekre a tisztí orvosnak szüksége van, vagy épen nem, vagy csak igen röviden vizsgálatnak, s ez helyesen van így, minthogy azok nagyobb része, kik a szigorlaton megjelennek, gyakorló orvosokul készülnek, s aránylag kevés azok száma, kik azután tisztí orvosokká lesznek; ha azoknak — mint ez közönségesen történni szokott — a tisztí orvosi államások gyakorló orvosokkal töltetnek be, ezek azoknak kivételével, kiknek már előbb véletlenül alkalmuk volt a tisztí orvosi teendőkkel annyira mennyire megismerkedni, többnyire készületlenül lépnek új pályájukra, még pedig nem egyszer oly mértékben, hogy elnyort állásuk működésükörét egész terjedelmében, minden részletében. szóval teljes jelentőségében nem ismerik. Hogy ily körülmények között nem mindenkor találjuk a tisztí orvosi állásokat akként betöltve, mint a közügy érdekében óhajtanunk kell, azon csodálkozunk nem lehet, hanem egyszersmind az is igen természetes, hogy mindenkiben, kit a jó igazságszolgáltatás és a czélszerű orvosi rendszet érdekel, önként felébred a vágy a meglevő bajon minél gyökeresebben segíteni; ez pedig akként történhetik, ha legelőször arról gondoskodunk, hogy azoknak, kik magukat tisztí orvosokká akarják képezni, erre elegendő mód és alkalom nyujtassék, — s másodsor az illetőket arr kell szorítanunk, hogy minden alkalmat teljesen felhasználjanak, hogy jó tisztí orvosokká fejlődjenek. Az alkalom a tanulásra nyujtható az egyetem illető tanintézetiben, melyeknek szükségképen oly terjedelmeseknek és oly jól felszerelve kell lenniök, hogy a tömeges és czélszerű tanulásra módot nyujtsanak; a szorítás pedig a tanulásra legczélszerűbben szigorú tisztí orvosi vizsgák behozatalával történhetik meg. Nem lehet czélszerűen a tisztí orvosi vizsgák tárgyait a közönséges orvosi szigorlatokba beleiktatni, mert ezek a nélkül is elég terjedelmesek, s igen helytelen lenne azokat, kiknek se kedvük se szándékuk nincs a közügyet tisztí orvosokként szolgálni, arra kényszeríteni, hogy oly tárgyakkal tüzetesen foglalkozzanak, melyekre az életben szükségük nem lesz.

Németországban mindenhol a porosz tisztí orvosi vizsgarendszer van alkalmazva, s bátran mondhatni, hogy a német tisztí orvosok a szakbeli ismeretek akkora összegével bírnak és a készség oly magaslatán vannak, hogy jelesség tekintetében kitünő fokon állanak Európában, s példaként mutathatni reá-

juk, mondva, hogy itt nálunk is a képzettség oly foka felé kell törekedni. Igen világos, hogy ezen eredményt nem csupán a tisztviselői vizsga teszi, mert ez csak egy szem a célszerű intézkedések láncolatában, s az olyan vizsga csakis akkor vezethet eredményre, ha először a szükséges tanintézetekről a fentebbi módon gondoskodva van, valamint gondoskodva van arról is, hogy a tisztviselői állomások betöltésénél nem pártérdek, korteskedési talentum, rokonsági kötelék, barátsági tekintet, vagy bárminemű coteria határozzon, hanem egyedül a munkaképesség, értelmi fejlettség és szakképzettség vetetik tekintetbe. Az van Németországban, hogy annak, ki ottan valamelyik területen boldogulni akar, a három utóbbi tulajdonságot félreismerhetlenül be kell mutatnia, mit ha nem tesz, az előlemlített viszonyok őt semmire se segíthetik, mint általában azok a műveltség magas fokán álló államokban háttérbe vannak szorítva. Ezen irány Német-, nevezetesen Poroszországban mindenhol szigorúan keresztül van vize, s minthogy ekként minden állás a legértelmesebb és legmunkaképesebb egyénnel van betöltve, ki köteleességét minden részletében és mozzanatában teljesen ismeri, nemkülönben azt képes teljesíteni és teljesíteni is, az a hatalom azon fokára emelkedett, mely magas értelmi befolyását mindenhol ellenállhatatlanul gyakorolja.

Ezek előre bocsátása után közlöm a tisztviselői vizsgát, s azután meg fogom rá tenni észrevételeimet, minthogy az nálunk csak elvben és főbb vonásaiban alkalmazható, különösen annak tekintetbe vételével, hogy nálunk a közigazgatás a hatóságok, míg az igazságszolgáltatás az állam kezében van, holott Németországban mind a kettőt az állam gyakorolja.

1. §. Azon gyakorló orvosok, kik orvosi, sebészeti és szülészeti vizsgájukat „kitünően jó“ jeggyel végezték, két, azok pedig, kik „igen jó“ jegyet kaptak, három, míg a többiek annak letevése után öt év múlva a tisztviselői vizsgára bocsáttatnak.

2. §. A felfolyamodványok a vizsgához bocsátásra az orvosi, sebészeti és szülészeti képesítvény (képesítési bizonyítvány, Approbation) hozzácsatolása mellett a kir. tartományi kormánytól adatnak be, mely azt véleményes jelentése kíséretében az orvosi ügyérhez (ki egyszersmind vallás- és közoktatás-ügyér is) beküldi, s különösen a felett nyilatkozik, vajjon a jelölt mint tudományosan képezett orvos jó hirben áll-e, megszerzte-e betegeinek bizalmát és ügyfeleinek becsülését, s egyébként is akként viselte-e magát, hogy valamely közhivatal reáruházható legyen. A tábori orvosoknak ezen tekintetben a vezérőrvostól (General-Arzt) bizonyítványt kell benyújtaniok.

3. §. A vizsga a tudományos küldöttség (wissenschaftliche Deputation) előtt történik, s írásbeli, gyakorlati és szóbeli próbatétből áll.

4. §. Az írásbeli vizsgánál két tudományos dolgozatot kell készíteni, melynek tárgyai a törvényszéki orvostan és az orvosi rendőrség köréből valók; az utóbbi helyett azonban tárgyat vehetnek az orvosi statisztika, tábori orvostan vagy az egészség-tan köréből.

A feladványokat az orvosügyi tudományos küldöttség határozza meg, s az orvosi ügyér elé terjeszti, ki azokat a tartományi kormány útján a jelölthez juttatja.

5. §. A jelölt az orvosi ügyér által leküldött feladványoknak vétele után legkésőbb hat hónap alatt a dolgozatokat benyújtani tartozik, eskü helyett szolgáló azon nyilatkozattal, hogy az általa használt irodalmi forrásokon kívül, azok elkészítésénél semminemű idegen segélyben sem részesült. Azoknak füzve, a lapoknak számozva, továbbá tisztán és olvashatólag írva, végül pedig a használt irodalmi forrásoknak teljesen és részletesen fel kell jegyezve lenniök.

6. §. A hathónapi határidő eltelte után a dolgozatok megbirálás végett többé nem fogadtatnak el, kivén, ha az a kir. tartományi kormány különös ajánlatára kivételképen meg nem hosszabbított, mi azonban csupán csak egyszer történhetik meg.

Azon felfolyamodványok, melyeket a jelölt a határidő meghosszabbítása végett közvetlenül intéz az ügyérhez, nem vétetnek figyelembe.

Az, ki a hathónapi határidőt, illetőleg ennek engedélyezett meghosszabbítását meg nem tartotta, egy év előtt új feladványt nem kérhet, s ha dolgozatát a kellő időben ekkor sem nyújtja be, vizsgálatra többé egyáltalában nem bocsáttatik.

7. §. A határidőre benyújtott dolgozatok az orvosügyi tudományos küldöttség elé terjesztetnek, s ez által írásbeli bírálat kíséretében az orvosi ügyérnek visszaszolgáltatnak.

Ha a dolgozatok az igényeknek megfelelnek, akkor arról

a jelölt az ügyér által azonnal értesítettén, a többi vizsgálati cselekményekre bocsáttatik. „Ha a munkálatok középszerűek“ vagy „roszak“, akkor az írásbeli vizsgát ismételni kell, s a jelölt a bírálat minősége szerint három hónap vagy két év múlva a kir. tartományi kormányt három hónap, illetőleg két év elteltével kérheti, hogy új feladványokat kapjon. Másodszori ismétlés nem engedtetik meg.

8. §. A gyakorlati és szóbeli vizsgát az írásbeli vizsga kiemenetelének közlése után legfeljebb hat hónap alatt végezni kell, különben az írásbeli vizsga ismétlendő.

A vizsga a berlini charité-kórházban az orvosügyi tudományos küldöttség tagjai előtt egymásután következő lehetőleg két nap alatt tartatik meg.

Augusztus 15. és okt. 15-ke között semmiféle vizsga se történik.

9. §. A gyakorlati vizsgán a jelölt

a) a küldöttség egy tagjának jelenlétében egy elmeháborodottat vagy egy sértettet vizsgál meg, s az eset felett zár alatt azonnal látéletet állít ki véleményadással, tekintetbe véve a törvény határozatait;

b) a következő napon hullán tszéki bonczolatot végez, s a leletet a jegyzőkönyvbe mondatolja.

10. §. A szóbeli vizsga a 9. §. b) alatt említett gyakorlati vizsgával egy napon a tudományos küldöttség három tagja előtt történik, kiknek tetszésétől függ az egész államorvostan köréből — ideértve az állati rendőrséget is — a vizsgálati tárgyakat kiválasztani.

A gyakorlati vagy szóbeli vizsgához háromnál több jelöltet egyszerre nem bocsáthatni.

11. §. Mind a két vizsgáról jknyv vezetetik, melyben a vizsgálati tárgyaknak, nemkülönben minden egyes vizsga eredményéről a vizsgálók ítéletének és a vizsga végeredményéről az érdemcalculusnak benn kell foglaltatnia. Azt az orvosi ügyér elé kell terjeszteni.

12. §. Ha a gyakorlati vagy szóbeli vizsga elégtelen eredménnyel tartatott meg, annak a calculus szerint három vagy hat hónap múlva ismételtetni kell.

Második ismétlés nem engedtetik meg.

13. §. Az orvosi vizsgálatoknál általában előjövő calculusok „kitünő jó“, „igen jó“, „jó“, „középszerű“ és „rosz“ a tisztviselői vizsgánál is alkalmaztatnak. A három első calculus alapján a tisztviselői állás ellátására képességi bizonyítvány állítatik ki. A két utolsó calculus a jelöltnak elutasítását vonja maga után.

14. §. Ezen szabályzat azonnal életbelép úgy, hogy még azon jelöltek is, kik írásbeli dolgozataikat az 1825-iki december 1-jén kelt szabályzat határozatai alapján végezték, gyakorlatilag és szóbelileg az új szabályzat szerint fognak vizsgáltatni.

Azon jelölteknek, kik ama határozatok alapján dolgozataikat még nem készítették el, közvetlenül az egészségügyérhez forduljanak, ki el fogja engedni azon feladványok kidolgozását, melyek nem tartoznak a 4. §-ban foglalt feladványok sorába.

15. §. Az orvosi személyek államvizsgára vonatkozó 1825. decz. 1-jén kelt szabályzat 75, 76. és 77. §-ai érvényen kívül helyeztetnek.

Berlin, 1863. febr. 20-án.

O. H.

(Folyt. köv.)

K ü l ö n f é l é k.

(A polgári házasság.) Egy pozsonyi születésű egyén nem rég a bécsi hatósághoz felfolyamodott házassági kihirdetésért. A törvény értelmében utasított ennél fogva, hogy illetékességi hatóságától házassági engedélyt terjesztszen elő; ezt Pozsony városának tanácsa azonnal ki is szolgáltatva azon megjegyzéssel, hogy a magyar törvények értelmében érvényes házasság kötése, „mely alatt polgári házasság nem értendő“ fel van hatalmazva. Eddig 100-nál több esetben megtörtént a kihirdetés, midőn magyar állampolgárok ezért felfolyamodtak, mert a házassági engedélyben a magyar hatóságok mindig csak azt az általános kifejezést használták: „egy a magyar törvények értelmében érvényes házasság.“ A jelen esetben történt az először, hogy egy magyar hatóság határozottan kijelentette, hogy a polgári házasság intézményét a magyar törvények értelmében

el nem ismeri. Ez igen helyes eljárás ugyan, de a bécsi tanács az által kényszerülve látta magát a folyamodónak abbeli kérelmét, hogy a világi hatóság előtt kötendő házassága kihirdetessék, megtagadni. Az érdekes történet morálja pedig az, hogy annak, ki polgári házasságot akar kötni, expatriálnia kell magát. Így gondoskodik a magyar törvényhozás a magyar állampolgárok jogairól.

(A francia esküdtszéki törvény) azon szövegben, melyben elfogadtattott, a következő:

1. §. Senki sem teljesítheti az esküdti teendőket, azon ítélet megsemmisítése alatt, melyhez hozzájárult, ha nem töltötte be a harmincz évet, nem élvén a politikai, polgári és családi jogokat, és ha reá nézve a következő két §-ban foglalt képtelenségi vagy illetékességi esetek valamelyike fenforog.

2. §. Nem lehetnek esküdték:

1-ször. Azok, kik afflictiv és megalázó büntetésre vagy csak az utóbbira ítéltettek.

2-szor. Azok, kik a törvény által büntényeknek kijelölt büntetésre méltó cselekvényekért ítéltettek el.

3-szor. A golyóra vagy közmunkákra ítélt katonák.

4-szer. A háromhavi, vagy ennél rövidebb fogságra ítélték; hanem a sajtó- vagy politikai vétségek miatti elítéltek csak időleges képtelenséget szűlnek, melyről alább a 11-ik pontban lesz szó.

5-ször. A fogságra ítélték, tekintet nélkül annak tartamára, lopásért, zsarolásért, sikkasztásért, a büntető törvénykönyv 330. és 334-ik §§-aiban foglalt esetekért, a köz- és vallásos erkölcs megsértéseért, kóborlásért; végül azok, kik a Code pénal 134, 142, 143, 174, 251, 305, 309, 345, 362, 363, 364, 365, 366, 387, 389, 399. és 418. §§. esetében ítéltettek el.

6-szor. Azok, kik vád alatt állanak.

7-szer. A hivatalukból elbocsátott jegyzők, titkárok és miniszteri hivatalnokok.

8-szor. A nem rehabilitált hamis bukottak, „kiknek bukása akár francia törvényszékek, akár pedig külföldön hozott ítélet által mondatott ki, de mely Franciaországban végrehajtható.”

9-szer. Azok, kiknek az esküdti functiókat a büntető eljárás 396. és a büntető törvénykönyv 42. §§-ai megtiltották.

10-szer. Azok, kik ellen elfogadási rendelet adatott ki.

11-szer. Csak hat évre képtelenek, büntetésök kiállításától számítva, a bármilyen vétségért, a politikai és sajtó vétségeket sem véve, három havinál rövidebb fogságra ítélték.

12-szer. Képtelenek végül azok, kiket az 1838. jun. 30-ki törvény ilyeneknek mond.

3. §. Esküdt nem lehet: a követ, miniszter, az államtanács tagja, a számvevőszék tagja, al-államtitkár és miniszteri főtitkár, praefect és alpraefect, praefecturai tanácsosok, semmitőszék és felebbviteli törvényszék tagja, a polgári, vagy kereskedelmi törvényszék czimzetes vagy helyettes bírāja, a békebíró, rendőrbiztos, államaltal elismert valamely vallás papja, a szárazföldi, vagy tengeri rendes hadseregben tényleg szolgáló katonák, a vám-, adó- és távirtdai tényleg szolgáló hivatalnokok, a községi elemi iskolai tanító.

4. §. Nem lehetnek esküdték a bérszolgák és cselédek, valamint azok, kik nem tudnak francziául sem írni, sem olvasni.

5. §. Felmentetnek az esküdti kötelezettség alól: 1-ször. A hetven évesek. 2-szor. Azok, kik napi és kézimunkájok után élnek.

6. §. A jury évi névsora áll: Seine megyére 3000 esküdtből, a többi megyére nézve pedig minden 500 lakos után egy esküdtből, de úgy, hogy az esküdték száma sem 400-nál kevesebb, sem 600-nál több nem lehet.

A névsorba csak oly polgárok vehetők fel, kik az illető megyében laknak.

7. §. Az esküdték névsorának száma kerületek és cantonok szerint a nép számarányához képest osztatik fel. Ezen felosztás a praefect ítélete alapján történik, melyet ez a megyei bizottság, Seine megyében a főtanács meghallgatása után hozott, — minden év július havában. Párisban a felosztás a kerületek és városrészek szerint történik. A praefect közölve a békebíróval a felosztási ítéletet, közli egyszeremind vele a folyó évre kisorsolt esküdték névsorát.

8. §. Minden cantonban a békebíróból, elnökből, békebírói helyettesekből és az illető canton minden községe maire-jéből álló bizottság alakittatik, mely az évi névsort előkészíti.

A csak egy községből álló cantonokban e bizottság áll a békebíróból, helyetteseiből, a községi maireből és a községi tanács által kijelölt tanácsnokokból.

A több cantonra osztott községekben annyi bizottság van, a hány canton.

9. cz. Párisban minden városnegyedre vonatkozó előkészítő névsort egy bizottság készít, mely áll a kerület békebíráiból, egy békebírói helyettesből, mint elnökből, a kerület maire-jéből, vagy ennek segédjéből, egy községi tanácsosból, mely az illető városnegyedben választatik; továbbá, a most nevezett tagok által a megelőzőtt év folyamán működött esküdték sorából választott egyénekből, kik az illető városnegyedben laknak.

10. cz. Az előkészítő névsorok összeállítására hivatott bizottságok az illető összeírási kerület székhelyén gyűlnek össze a békebíró felhívására augusztus hó első tizennégy napjában.

A névsor két eredeti példányban állittatik ki, melyek egyike a békebírónál, másika a kerületi polgári törvényszéknél helyeztetik.

A közönség tudomást szerezhet magának az előkészítő névsorról 14 nap alatt azon időtől számítva, melyben e névsor a békebírónál letéttetik.

11. cz. 1. §. Az esküdték évi névlajstromát minden kerületre nézve egy bizottság állítja össze, melynek elnöke a tszék elnöke, tagjai békebírák és főtanácsnokok.

2. §. Egy főtanácsnok akadályoztatása esetére kerületi tanácsnok által helyettesittetik, két kerületi tanácsnok pedig, — akadályoztatásuk esetén — két legidősebb járási (canton) tanácsnok által helyettesittetik.

3. §. A saint-denisi és sceauxi bizottságok elnöke a szajnamegyei polgári törvényszék egy-egy bírāja, kit e végből a törvényszék elnöke nevez ki.

12. cz. A jelen törvény által említett minden esetben a mairet akadályoztatása esetén segédje helyettesíti.

13. cz. Az esküdték évi lajstromának összeállítására hivatott bizottság az illető kerület törvényszéki székhelyén ül össze legkésőbb szeptember hó folyamában a polgári törvényszéki elnök felhívására. E bizottság a névsorba oly egyéneket vehet fel, kiket a cantonalis bizottság nem irt be az előkészítő névsorba, a nélkül azonban, hogy ezek száma meghaladja a canton részéről beírtak egynegyedét. Jogában áll továbbá felélmelni, vagy leszállítani a praefect által a canton részére megállapított aránylagos contingenst, a nélkül azonban, hogy a leszállítás vagy felemelés meghaladja a canton contingensének egy negyedét, vagy megváltoztassa a kerület contingensének azamat.

Határozat szótöbbséggel hozatik, megoszlás esetében az elnök szava dönt.

14. cz. A kerület részére végleg megállapított névsor az ülés folyamában iratik alá és december elseje előtt az esküdtzék tartására megbízott törvényszékekhez küldetik el.

15. cz. Az esküdték rendes évi névsorán kívül még egy külön névsor is alakittatik minden évben, a helyettes esküdtök számára azon városban, melyben esküdtzék tartatik.

E névsor Páris részére 300, a többi megyék részére pedig 50 esküdtet foglal magában.

E névsort a kerületi bizottság állítja össze, hol az esküdtzések tartatnak.

Párisban minden kerületi bizottság 15 helyettes esküdt nevét magában foglaló névsort állit össze.

16. cz. A felebbezési törvényszék vagy az esküdtszéki törvényszék székhelye törvényszékének elnöke a departementok évi névsorát betűrendben állítja hasonlóképp állítja össze, a helyettes esküdték névsorát is ily rendben.

17. cz. A canton békebírája köteles értesíteni a felebbviteli törvényszék elnökét az évi névsorba beirt tagok halála, képtelensége vagy incompatibilitásáról.

18. cz. Minden esküdtszéki ülés előtt legalább 10 nappal a felebbezési törvényszék elnöke, oly városokban pedig, hol nincs ilyen, az illető főhely bíróságának elnöke sorsolják ki az évi névsorból nyilvánosan 36 esküdt nevét, kiknek nevei aztán az ülés névsorát képezik. Egyszeremind 4 helyettes esküdtet is kisorsol.

19. cz. Ha az ítélethozatalra kijelölt napon az esküdték száma hiányolt, vagy bármilyen más okból 30-nál kevesebbre apadt le, e hiányt a pótesküdtékek egészítették ki.

A 20. cz. a kötelezőeknek kellő okadatolás nélkül meg nem felelő esküdték ellen alkalmazandó bíróságot állapítja meg; a 21. cz. általános határozatokat foglal magában.

(A maros-vásárhelyi jogászegylet) III. szakosztálya a büntett által károsultak magánjogi igényeinek biztosíthatása tárgyában következő megállapodásra jutott:

„A büntett által károsult kártérítési s más magánjogi igényeinek, nem különben a bűnvádi költségeknek előleges biztosíthatása, a büntető végítélet előtt szükségesnek mutatkozván, annak kivételét a m.-vásárhelyi jogász-egylet következő módon és eljárás szerint tartja legcélszerűsőbbnek.“

„A vizsgáló bíró köteles, ha a büntettel gyanúsított ellen a különös vizsgálat megindítása már elhatározott, vagy ha a gyanúokkal támogatott bevallás megtörtént, káros vagy jogutódai kérelmére a vizsgálat rendjén kiderített magánjogi kártérítési igények és bűnvádi költségek erejéig gyanúsított vagyónában a biztosítást elrendelni, s annak a fenálló törvényekkel megegyező foganatba vétele végett az illetékes polgári bíróságot megkeresni, mely a megkeresvény tartalmához képest az elrendelt biztosítási intézkedéseket foganatosítani tartozik.“

„Ezen előleges biztosítási intézkedés, gyanúsított ingatlanaira a zálogjog előjegyzése, vagy hol telekkönyvek nincsenek a kár és költségterítési igények betáblázása által, ingókra nézve pedig, azoknak bírói zár alá vétele által eszközöltetik.“

„Ingóságokra azonban csak ingatlanok hiányában rendelhető el a biztosítás: de a biztosíték-nyújtásra kötelezettnek jogában áll ezen biztosítási intézkedések alkalmazása alól menekülni, vagy ha az már elrendelve és foganatosítva volna, lefoglalt javainak a biztosítás alól való fölmentését eszközölni az által, hogy a kár és költség terítési igényeket teljes értékben fedező készpénz összeget, vagy letétbe vehető kézi zálogot tesz le a vizsgáló bíró kezeihez, vagy végül a biztosítást kérő által is elfogadott jót álló kezeset állít.“

„Ha a gyanúsított ellen később a bűnvádi eljárás megszüntetetik, a vagyónára elrendelt biztosítási intézkedéseket is az eljáró bíróság egyuttal érvényteleníti s annak foganatba vétele végett az illetékes polg. bíróságot újból megkeresi, erről a felmentettnek kívánságára hivatalos bizonylat adandó ki.“

Az ily képen szerkesztett kijelentési javaslatnak a rendes gyűlés elébe való előterjesztésére Soos Kálmán ur kérését fel.

A IV. s z a k o s z t á l y pedig a kihágási jogsértések hatósági illetékessége tárgyában következő határozatot hozott:

„Az 1858. június 20-iki császári nyiltparancsban megjelölt kihágási jogsérelmek és törvényszegések addiglan, míg az igazságszolgáltatásnak elválasztása a közigazgatástól rendszeres törvénykönyv alapján tetteleg megtörténhetnék, elintézés végett késedelem nélkül a közigazgatási hatóságokhoz tétesse nek vissza. Azon esetben pedig ha a marosvásárhelyi jogászegylet ezen kijelentése ellenére is a kihágások bármely okból továbbra is a királyi járásbírók hatáskörében hagyatnának akkor ezek a közigazgatási hatóságokat teljesen kizáró illetékességgel ruháztassanak fel; s a nevezett kihágásokra nézve személyzetök annyira szaporíttassék, hogy a hatáskörükbe utalt kihágásokat ezen ügyek természetének megfelelő gyorsasággal elintézni képesek legyenek; s ép o czélból mindenestre az idézett cs. nyiltparancsban előszabott egyszerűbb fenyítvényi eljárást tartozzanak követni.“ Ezen határozatnak a rendes ülés elébe terjesztésével dr. Székely József bizatott meg.

(A kir. jogakadémiák tanárainak felterjesztése a közoktatásügyi miniszterhez.) Nagyméltóságú miniszter ur! A magyarországi kir. jogakadémiák évtizedek óta hangoztatott újjászervezésének kérdése immár elodázhatlan szükséggé válván, Nagyméltóságod is, mindnyájunk öröme és óhajunknak megfelelőleg ezen országos fontosságú kérdést az egyetemek újjászervezésével kapcsolatban elintézendőnek véli. — E czélból a szakférfiakból alakított egyetemi enquéte elébe tűzött tiz pont közül az utolsóban arra hivta fel az illetőket, adnának véleményyt: mikép volnának a jogakadémiák legcélszerűebben újjászervezendők? Öszintén megvalljuk, hogy némi aggodalommal néztünk az ezen pont fölött megeredendő tanácskozmány elé, mert habár egyetemi tanáraink itt többé — kevésbé ismerik ama fonák helyzetet, melybe az egymást felváltó kormányrendszerek a jogakadémiákat sodorták; mégis sajnosan nélkülöztük a szakbizottság névlajstromában a jogakadémiai tanárokat, kik épen mivel mindennap működnek, a mostani, mindnyá-

junk által helytelennek tartott szervezetben a legközvetlenebb felvilágosítást adhatták volna meg. — Azonban mindnyájunk kellemes meglepetésére a bár nélkülünk összealakított enquéte ugyanazon álláspontra helyezkedett, melyet mi is magunkénak vallunk, kimondván, hogy a királyi jogakadémiák a pesti és kolozvári egyetemek jogi fakultásaival teljesen egyrangú jogi fakultásokká alakítandók át, a felekezeti jogtanodák közül csak azok állhatván fenn továbbra is, melyek az államiak mintájára szervezkednek, sőt a mint értesültünk Nagyméltóságod is ezen nézetben van. — Midőn az egyetemi szakbizottság ezen nézetében mi is a magasabb jogi szakképzettség jövőjét biztosítva látjuk, s azt mint ilyent üdvözljük, azon remény lelkesít bennünket, hogy az akadémiáknak az egyetemi facultásokkal egyenrangú facultásokká leendő felemelése, a szó szoros értelmében, t. i. úgy az előadások megtartása, a jogi szigorlatok és tudorrá avatások berendezése s a tanuló ifjuság jogai s kötelességei, mint a tanárok rangja, fizetése és illetményei tekintetében eszközöltetni szándékolatik; annyival inkább, mert az anyagi viszonyok a főváros viszonyainál nem kedvezőbbek; megragadjuk az alkalmat Nagyméltóságod elé járulni, alázatosan esedezvén: engedné meg, hogy mi tisztelettel alólirottak is, mint az említett tanintézetek tanárai eme, bennünket legközelebből érintő fontos ügyben szintén fejezhessük ki meleg érdeklődésünket, és midőn az e tárgyban tett első elhatározó lépéseért hálánkat nyilvánítani bátorzkodnánk, egyszersmind arra kérjük Nagyméltóságodat, hogy a jogakadémiákat az enquéte által jelzett irányban mielőbb átalakítani, a végleges szervezés előtt pedig nekünk is az e tárgybani nézeteink nyilvánítására alkalmat nyújtani méltóztatnék. Mély hódolattal maradván. Pesten 1872. évi november 2-án. A pozsonyi kir. jogakadémia nevében: Dr. Rentmeister Antal s. k. Dr. Révfy László s. k. A nagyváradi kir. jogakadémia nevében: Dr. Kürthy János s. k. Dr. Bozóky Alajos s. k. A kassai kir. jogakadémia nevében: Dr. Klekner Alajos s. k. Dr. Fésüs György s. k. A győri kir. jogakadémia nevében: Dr. Milbek Károly s. k. Dr. Pisztory Mór s. k.

Naptár és Naplókönyv 1873-ra

minden könyvtárban kapható ezen cím alatt:

Határidő-naptár,

mindennemű hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdasítszek, utazók és üzerek számára. Kötve 1 frt. 20 kr.

Uj fali naptár.

Egész ív, ára 20 kr.

Nemzeti nagy képes naptár.

Szépirodalmi és ismeretterjesztő tartalommal. Számos képpel. Szerkeszti: Áldor Imre. Ötödik évfolyam. (168 l., 37 kép, 12 fehér papír-oldal.) Igen díszes borítékba fűzve 1 frt.

 Megrendelések, melyek legalább 2 forintot tesznek, s egyenesen lentnevezett kiadó-hivatalához a járulék beküldésével intéztetnek, vagy pedig postai utánvétel mellett kívántatnak, pontosan s bérmentve küldetnek szét.

Heckenast Gusztáv, könyvkiadó-hivatala,
Pest, egyetem-utca 4. sz.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bermentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A részvénytársulatok s a törvényhozás. Dr. Matlekovits Sándor, egyet. m. tanár és magy. k. keresk. m. titkár. — Az esetlegességi elvről. Dr. Ziskay Antal, győri kir. jogakad. tanár. — Az orvosi műhibákról. Dr. Grósz Lajos, közegészségi tanácsos. — A porosz orvosi egészségügyi szervezet. O. H.-tól. — Jogirodalom Körösi Sándor, jogtanártól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Rendeletek.

A részvénytársulatok s a törvényhozás.

(Folytatás.)

g) A részvény.

A francia törvény szerint: az alaptőke egyenlő részvényekre vagy részvényrészekre oszlik. (Code de com 34.) — A részvények, ha az alaptőke 100,000 frank 100 franknál, — ha 100,000 franknál nagyobb, 500 franknál kisebbek nem lehetnek. (1.) — A részvények és szelvényeik csak a részvényösszeg egynegyedének befizetése után adhatók el, és csak akkor jöhetnek forgalomba. (2.) — Előmutatóra szóló részvényt csak a részvénytőke felének befizetése után lehet kibocsátani, és ekkor is csak közgyűlési határozat folytán. (3.)

Az angol törvény a részvények nagyságára nézve mitsem határoz, a részvények 1867 óta előmutatóra is állíthatók ki (share warrants tobearer), de csak akkor, ha a részvényösszeg teljesen már be van fizetve. (az 1867. act 27. és 28.) Az angol törvény egyébiránt még azt is kívánja, hogy minden részvény külön számmal legyen ellátva (1862. 22.)

A német keresk. törvény a részvények nagyságára mitsem határoz; a részvények névre vagy előmutatóra állíthatók ki (207. ker. törv.); előmutatóra azonban csak akkor, ha a részvényösszeg teljesen be van fizetve. (222.) Az újabb törvény szerint a részvény ha névre szóló, legalább 50 tallér, — ha előmutatóra, legalább 100 tallér névértékű legyen. Biztosító-társulatok részvényei legalább 100 tallérúak lehetnek. Ha e rendelkezéssel ellenkező részvények bocsátatnak ki, azok semmiseknek tekintetnek, s a részvényeket kiadók egyetemleg felelnek. A részvények névértékét a társaság fenállása alatt sem le, sem fel nem lehet szállítani. (209. a.) — A többiben az általános német keresk. törv. határozatai döntenek.

Az olasz törvény a részvények nagyságára mitsem határoz; az alaptőke részvényekre oszlik (131.), a részvények névre vagy előmutatóra (alportatore) állíthatók ki; ez utóbbiak csak akkor, ha a részvénytőke teljesen be van fizetve. (135.)

h) Részvényesek.

A francia törvény szerint a részvény tulajdonát a társulat könyveibe való feljegyzés által is meg lehet szerezni.

Ez esetben az átruházás a könyvekben való aláírás által eszközölhető (c. d. e. 36.) Az eredeti aláíró a részvény tulajdonosával együtt a részvény összeg feléig fe-

lelős. (3.) A részvények egynegyedrészenek befizetése előtt forgalomba nem hozhatók. (3.) A részvényesek csak részvényük erejéig felelnek. (c. e. 33.) A közgyűlés előtt tizenöt nappal minden részvényes a társulat székén betekinthez a leltárba, a mérleg és a biztosok jelentéséből másolatot készíthet. (35.) Tiltva van a részvényeseknek csalárdul a közgyűlésen többséget alakítani. (13.) Egyéb határozott rendelkezések e törvényben nincsenek.

Az angol törvény szerint: a részvényesek részvényük erejéig felelnek. (38.) A memorandum aláírója legalább egy részvényre kap jogot. (8.) Az aláírónak felelőssége iránt, valamint a részvényesek egyéb viszonyairól a törvény nem intézkedik.

A német kereskedelmi törvény szerint: a részvényes a társulat könyveibe jegyeztetnek, s ha csak az alapszabályok mást nem rendelnek, a társulat beleegyezése nélkül át nem ruházhatók. Az átruházás hátíratolás által történik. (182.) A részvényesek csak részvényük erejéig felelnek. (219.) Ha a részvényesek a részvényösszeget vagy annak részleteit a meghatározott időben be nem fizetik, késedelmi kamatok fizetésére vagy szerződési büntetésre szoríthatók, egyuttal már fizetett részleteinek elvesztésével büntethetők. (220.) Az aláíró a részvényösszeg 40%-ig felelős, e felelőssége alól még a társulat sem mentheti őt fel. (222.) Az újabb törvény az általános német keresk. törvény határozatain nem tett változást.

Az olasz törvény szerint: a részvényesek részvényük erejéig felelnek. (140.) A részvény tulajdonjoga a társulati könyvekbe jegyzés által is megszerezhető. (149.) Az aláírók a részvényösszeg feléig felelősek. (152.)

i) A közgyűlés.

A francia törvény ismer alakuló közgyűlést (la première assemblée generale) és egyéb közgyűléseket. Az alakuló közgyűlést az alapítók hívják össze, a többi közgyűléseket az igazgatók; a biztosoknak (commissaires) is joguk van közgyűlést összehívni. (33.) Van e joguk a részvényeseknek közgyűlést követelni, arról a törvény nem szól. A közgyűlés tárgyai következők: a) az alakuló közgyűlés választja az első administratorokat és biztosokat, az administratorok azonban már az alapszabályokban meg lehetnek nevezve; az alakuló közgyűlés az alapítók által kiállított nyilatkozatot hitelesíti (verifier la sincerité de la déclaration des fonds); b) a közgyűlés általában a felett határoz, vajjon ha valamely részvényes nem készpénzt szolgáltat, hanem egyébbel járul a tár-

sulati alaptőkéhez, mily értékben vétessék e szolgáltatás; — határoz a felett vajjon és mikor bocsáttassanak ki előmutatóra szóló részvények; választja az administratorokat és a biztosokat; határoz az alapszabályok módosítása, a társulat tartamának meghosszabbítása vagy a társulat feloszlata felett. A rendes közgyűlés évenként legalább egyszer tartandó. Hány tag kívántatik meg a közgyűlés határozatképességéhez, azt az alapszabályok határozzák meg, (27.) legalább azonban mégis az alaptőke egy negyedrészt képviselő részvényeseknek jelen kell lenni; ha e szám nem jelenik meg, az alapszabályokban meghatározott idő múlva új közgyűlés hívandó egybe, mely a tagok számára tekintet nélkül határozatképes. (27.)

Az alakuló közgyűlésen, valamint más közgyűléseken, a nem készpénzbeli betétek (apports) meghatározása, az alapszabályok módosítása, a tartam meghosszabbítás vagy a társulat feloszlata feletti határozatokhoz a jelenlevő részvényeseknek legalább is a részvénytőke felét kell képviselni. A szavazati mód az alapszabályok által határozatik meg, (27.) az alakuló közgyűlésen mindazáltal minden részvényes legalább egy szavazattal bir, tiz szavazatnál többet egy sem gyakorolhat, a szavazatok száma az egyes részvényesekre nézve az alapszabályok szerint marad az alakuló közgyűlésen is. (27.) A határozatok szótöbbséggel hoznak. (28.) A jelenlevő részvényesek jelenléti lapra jegyeztetnek, (28.) e lapot a részvényesek báikor megtekinthetik. A közgyűlések kihirdetéséről és a jegyzőkönyv viteléről nem tétetik említés.

Az angol törvény általában csak közgyűlésről szól. (1862. év 49.) Közgyűlés évenként legalább egyszer tartandó; a közgyűlés összehívására, tartására és ügymenetére nézve az alapszabályok intézkednek. Ha az alapszabályokban nincsen intézkedés a közgyűlés összehívására, a közgyűlés összehívottnak tekintendő, ha minden tag hét nappal előbb írásban az összehívásról értesül; ha nincs intézkedés az iránt, ki hívja össze a közgyűlést, öt részvényes fel van jogosítva erre; ha nem intézkednek az alapszabályok a közgyűlés elnökéről, a közgy. tagok választanak elnököt; ha az alapszabályok a szavazati jogról nem intézkednek, minden tag egy szavazattal bir. (52.) Mik a közgyűlésnek tárgyai, arról a törvény nem szól. Az alapszabályok megváltoztatása a szavazatra jogosult tagok $\frac{3}{4}$ -nyi többsége által eszközlendő, az így hozott határozat egy tizennégy nap múlva tartandó e célra külön összehívott közgyűlés által helybenhagyandó, s ekkor lesz érvényes. (51.)

A német keresk. törvény szerint rendes és rendkívüli a közgyűlés. (238.) A közgyűlést összehívja az elnökség (Vorstand), (236.) összehívását kívánhatja a felügyelő bizottság (Aufsichtsrath) (225.) vagy egy vagy több a részvénytőke tizedrészét bíró részvényes. (237.) A közgyűlés tárgyai: a mérleg megvizsgálása, az osztalék meghatározása, (224.) az alapszabályok megváltoztatása, a társulati cél módosítása. A rendes közgyűlés az alapszabályokban meghatározott időben tartandó, (237.) azonkívül, ha a részvénytőke felére leszált, az elnökség köteles közgyűlést egybehívni. (240.) Az összehívási mód az alapszabályokra hagyatik, (238.) csak a közgyűlés tárgyát kell az összehívásban felemlíteni. — Mennyi részvényesnek kell jelen lenni, arról nem szól a törvény. A szavazati jog az alapszabályok által határozatik meg, ha mi nincs meghatározva: egy-egy részvény egy szavazatot ad. (224.) A közgyűlési határozatok szavazattöbbséggel hoznak; de a társulat tárgyának megváltoztatása és a fusio egyszerű szavazattöbbséggel el nem dönthető, ha csak az alapszabályok ezt nem ha-

tározzák. (215.) Ezen intézkedéseket az újabb törvény teljesen elfogadta.

Az olasz törvény külön szól az alakuló (habár nem külön névvel) közgyűlésről s más közgyűlésekről. (136.) Az alakuló közgyűlést az alapítók hívják össze; (136.) tárgyai: igazolása a befizetett részleteknek, az alapszabályoknak elfogadása és az igazgatók (amministratori) választása. Az alapszabályok meghatározzák mikor és mily tárgyak tekintetében tartandó közgyűlés, meghatározzák mennyi részvényesnek kell jelen lenni, hogy határozatképes legyen, s meghatározzák a szavazati módot. (143.) A közgyűlést összehívják az igazgatók, (amministratori) ha a részvénytőke felére leszált, az igazgatók közgyűlést összehívni kötelesek; (142.) ha a részvénytőke $\frac{1}{3}$ -ad részét képviselő részvényesek kívánják, az igazgatók közgyűlést kötelesek összehívni, ellenkező esetben a kereskedelmi törvényszék hívja össze a közgyűlést. (144.) A közgyűlést összehívó hirdetménybe a közgy. tárgyát meg kell nevezni. (145.)

Dr. MATLEKOVIS SÁNDOR,
egyet. m. tanár és magy. k. keresk. m. titkár.

(Folyt. köv.)

Az esetlegességi elvről.

(Vége.)

(Die Eventualmaxime.)

Mérlegezván az esetlegességi elvnek felhozott előnyeit és hátrányait, gondos megfontolás után azonedményhez jutunk, hogy a kifejtés alatt levő elv érintett kétségbevonhatlan előnyeinel fogva veszély nélkül nem mellőzhető ugyan, annak szigora azonban, miut minden perjogi elvnél okvetlenül enyhítendő, az alól kivételek mulhatlanul megengedendők¹⁾. És csakugyan az újabb perrendtartások ezen utat követik, nevezetesen a ptr. 156. §-a a) és b) p. értelmében a bizonyítékokat utólagozni lehet, ha a fél valószínűnek nem tarthatta, hogy előbbi periratában felhozott állítását az ellenfél tagadandja²⁾ vagy ha a fél kimutatja, hogy a felhozott bizonyítékot előbb használnia nem lehetett; az esetlegességi elv alóli kivételekhez tartozik továbbá, hogy a ptr. 230. § a szerint a főeskü még a válasz és viszonzválaszban kínálható; a bírói szemle, a pót- és becslőeskü akkor is elrendelhető, illetőleg megitélhetők, ha azok a felek által ajánlatba nem hozattak (221, 233—237. §), a mi egyszersmind a tárgyalási elvnek is megszorítását képezi. Továbbá későbbi periratban fel lehet hozni oly bizonyítékot, mely a megelőző periratban maga helyén

¹⁾ A perjogi szabályok természetét illetőleg nagy figyelemre méltók Regnard-nak következő sorai: „Si les règles de la procédure sont trop absolues, elles resserrent l'action du juge dans des limites trop étroites; il est à craindre qu'elles ne l'arrêtent sur ea voie des mesures les plus utiles et qu'elles ne tournent ainsi contre leur but, en obligeant à prononcer sans être instruit, et même contre sa conviction personnelle. D'un autre côté, si elles laissent à l'action des tribunaux ou des parties une trop grande latitude, elles ouvrent la porte à l'arbitraire, le plus grave de tous les abus; il n'y a plus dès lors dans l'administration de la justice ne ordre ni sécurité. Entre ces deux extrêmes également dangereux, il importe de déterminer le point ou la rigidité de loi doit s'échir, pour laisser au juge la liberté d'action i. m. 166. l.“

²⁾ Erre vonatkozólag ismét igen helyes Apáthy-nak (i. m. 143. l.) azon megjegyzése, hogy e kivétel nagyon alkalmas arra, hogy szabálylává váljék; mert egészen a fél discretiójára bizza, hogy mennyiben tartotta az ellenfél tagadását valószínűnek, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy ezen kivételes eseteket ptr. szerint csak okadatolni, és nem perrendtartásszerűleg bizonyítani szükséges. L. Groisz i. m. 242. l.

előterjesztett bizonyítékok jogi erejének fentartására szükséges. (134. 137. §.) Végre ha a felek az esetlegességi elv alkalmazásától elállanak — *volenti non fit injuria* — (Herczegh); itt azonban azon kérdés támadhat, vajjon az esetlegességi elv nem *lex cogens* természetű-e, vajjon van-e itt helye a felek az esetlegességi elvtől eltérő intézkedésének (Endemann).

Az esetlegességi elv, a mint az az eddig mondotakból kivehető, legszorosabban az írásbeliséggel és a tárgyalási elvvel függ össze és következetesen csak az imént említett eiveken nyugvó eljárásnál vihető keresztül. Ellenben a tiszta nyomozási elv- és a tiszta szóbeliséggel sokan feltétlenül összeegyeztethetlenné tartják; nevezetesen Osterloh i. m. 53. l. ekképen nyilatkozik: „Mit rein mündlichem Verfahren und mit der Untersuchungsmaxime ist sie (Eventualmaxime) unvereinbar“ hasonlóképp dr. Koczynszky i. h. „Freilich hängen Mündlichkeit und Ausschliessung der Eventualmaxime innig zusammen; erstere ist ohne letztere kaum durchführbar und selbst die Beschränkung der Eventualmaxime ist allerdings kaum erträglich“; továbbá Ökröss i. h. a következőket mondja: „Összeférhetlen ellenben az esetlegességi elv az adott fogalom szerint a szóbeli eljárással: mert a hol periratok nem léteznek, annak megbirálása sem lehetséges: hogy a fél előadása foglalja-e új körülményt vagy új bizonyítékot magában; a szóbeli tárgyaláson pedig az egész ügy új“ stb. Endemann ellenben a következő figyelemre méltó megjegyzéseket teszi: „Ganz anders steht die Sache für den Mündlichkeitsprocess. Hier kann man auch fordern, dass alle Einwendungen sammt der Einlassung zusammen vorgetragen werden; aber in der Bestimmung der Reihenfolge der Verhandlung und Beweisung . . . hat nothwendig der Richter wieder freiere Hand.“ 592. l. Hasonló értelemben ír Renaudis i. m. 186. l. és pedig ekkép: das Eventualprincip liegt auch dem durch die neueren Processordnungen eingeführten mündlichen Verfahren zu Grunde, wiewohl es daselbst nicht mit der nämlichen Consequenz wie im gemeinen schriftlichen Prozesse gehandhabt ist.“ Endemann és Renaudis szerint tehát az esetlegességi elvnek alkalmazása a szóbeli eljárásnál sem lehetetlen, csak hogy itt a dolog természeténél fogva eo ipso, az anyagi igazság javára enyhül, megszorításokat szenved. E megszorítások különösen a *praeclusio* alkalmazásában mutatkoznak. Ezen felfogással némely európai törvényhozásban is találkozunk, nevezetesen hannoverai prt. 196. 202. 242. §§.; bádeni 389. 370. §§.; oldenburgi 210. 211. 224. 226. §§.; magy. új javaslat III. k. I. cz. II. f. 16. §. és II. k. I. cz. II. f. 26. §.; végre jelenlegi sommás eljárásunk ptr. 115. 117. 127. §§.-ában stb., csak hogy figyelembe veendő, hogy az idezett ptr.-ok korlátozott és nem tiszta szóbeli rendszeren sarkallanak. A mi különösen a jelenlegi sommás eljárásunkat illeti, ebben az esetlegességi elv szintén szabályt képez, de korántsem oly szigorú, mint a rendes eljárásban, a hol a *praeclusio* nagy jelentőségű bir.

Az ügyfelek a sommás eljárásnál hasonlóképp kötelezve vannak, már első perbeszédökben a jogigényeik megállapítására szükséges bizonyítékokat és ténykörülményeket előadni, mindamellett a törvény nem ellenzi, hogy a bizonyítékok utólag egészen a tárgyalási jegyzőkönyv berek szétcséig bármikor felhozathassanak; sőt a törvény még tovább megy, a mennyiben a bírónak egyenesen kötelességévé teszi, hogy ha a tárgyilagosságot tényállást kellően kifejtve nem találja, ez esetre a feleket ismételve hallgassa ki, e végből szükség esetére a személyes megjelenést rendelje el és a hiányokat ez uton javítsa, illetőleg egészítse ki ptr. 115. 83. §§., mely

rendelkezések minden kétséget kizárólag, a nyomozási elvnek tulajdonságára mutatnak.

A mi az esetlegességi elvnek a nyomozási elv iránti viszonyát illeti, ha ezt a nyomozási elvet honosító, II. Frigyes porosz király által 1793. júl. 6-án életbeléptetett „Allgemeine Gerichtsordnung für die Preussischen Staaten“ cz. perrendtartás szempontjából vizsgáljuk, miután ezen eljárás szelleménél és célzatánál fogva minden alakiságnak ellene vala, az esetlegességi elv pedig, mint a formalismus kifejezését fogta fel, ugyanezért azt következetesen a tárgyalási elvvel együtt ki is küszöbölte, világos, hogy ezen felfogás, a nyomozási elvnek oly merev keresztülvitele mellett, az esetlegességi elv a nyomozásával teljesen összeférhetetlen. Más felfogás mellett nem áll, hogy az esetlegességi elv a nyomozásával semmiképp nem lenne összeegyeztethető; mert a nyomozási elven alapuló eljárásnál is lehet megkövetelni, hogy az ügyfelek támadó és védő eszközeik az esetlegességi elv értelmében egyszerre, uno actu előadják és érvényesítsék, a mi a per gyorsítása, az alanyi jogok igazi érvényesítése tekintetéből czélszerű, sőt szükséges is. A tiszta nyomozási elvvel csak a *praeclusio* maradt örökké összeférhetetlen és maga mivoltában keresztülvihetetlen.

Az esetlegességi elvnek eredetét és fejlődését tekintve, a következők jegyzendők meg: A rómaiaknál ezen elv ismeretlen vala. A támadás, illetőleg védelem eszközei *successive* adattak elő, azoknak sorrendjét a bíró határozta meg; rendszerint azonban először a halasztó, ezek után az ügydöntő kifogások érvényesítették. A per hosszadalmasságán segített az elévülés, a mennyiben az u. n. *judicia legitima* 18 hónap alatt, a *judicia imperio continentia* pedig az illető magistratus megszűntével évültek el. A justiniáni jogba az említett elévülés nem ment át, csak annyi rendeltetvén, hogy a perek 3 év alatt befejeztessenek, a nélkül azonban, hogy egyszermind minden pernek 3 év lefolyta utáni megszűnté kimondatott volna. Ezt követte 115 nov., melynek értelmében a bíró csak akkor hozott végítéletet, midőn a felek a vitatkozásról teljesen lemondtak, a netaláni visszaélések tekintetéből azonban az határozatott, hogy ha egyik fél a vitatkozásról lemond, a másiknak 3 egy havi, egymás után következő határidő adassék, melyeken mindazt előterjeszteni köteles, a mit jogai érvényesítésére még szükségesnek vél; azután pedig a per végítélettel fejeztessék be. A római jognak ezen intézkedéseit kezdetben a canon eljárás is követte, lényegileg azon különbséggel, hogy itt idővel kötelezővé vált előbb a halasztó, azután az ügydöntő kifogásokat érvényesíteni, és csak ezek után, midőn a keresetőség ítéletileg megállapított, kezdődött az érdemleges tárgyalás, a per mindkét szakában *successive* előadásnak lévén helye. Továbbá, hogy a végítélet minden körülmények között csak akkor hozatott, midőn mindkét fél a vitatkozásról lemondott. Ez azonban a perek végítetlen hosszadalmasságára vezetvén, később azon szokás fejlődött ki, hogy a bíró a feleket *praeclusio* terhe alatt mindannak egyszerre előadására kényszeríthette, a mit jogaik védelmére alkalmasnak vélnek: az erre kitűzött határidőt *terminus ad producendum omnia* nevezték. Ez eleinte csak a halasztó kifogásokra és a tanúk előállítására terjedt ki, az elmélet azonban az ügydöntő kifogásokra is magyarázta. Az ekkép létrejött *terminus ad producendum omnia* képezi tulajdonképp első csiráját az esetlegességi elvnek. Másrészt Vetzels, Schusters, Renaudis stb. szerint eredetileg a germán, nevezetesen a szászjogban fejlődött ki, a mennyiben ez utóbbiban a legrégebb idő óta a halasztó kifogások egyszerre, ugyanazon terminuson voltak összefoglalandók; ez után

a kereset vitatásába in eventum elv megtartása mellett kellett bocsátkozni. De voltaképeni teljes kifejlődését és kiképeztetését azon értelemben, a miut azt főnebb kifejtettem, 16-ik századtól kezdve fokozatonként — kétségkívül a canon, illetőleg szászjog befolyása alatt — a közönséges német perrendtartásban csak a múlt században nyerte; innét ment át más particuláris német, nevezetesen az osztrák perrendtartásba. Hazánkat illetőleg 1848 előtt — kivéve a II. József-féle perrendtartás időtartamát — alkalmazásban nem volt. Ez volt főoka a magyar perek oly hirhedt, egész évtizedek, sőt egész századokra terjedő hosszadalmasságának. Hazánkban épen úgy mint a canon, illetőleg régebben a közönséges német perrendtartásban az eljárás két szakra u. m. a kifogások és az érdemleges tárgyalás szakára oszlott, melyeknek mindegyikében a támadás és védelem eszközei successive adtak elő. A per hosszadalmasságán törvényeink az által akartak segíteni, hogy a 17-ik században több ízben rendeltetett, miszerint minden, még az u. n. longae litis processus is, egy vagy két év alatt befejeztessék; ez azonban eredményhez nem vezetvén, a perek befejezésének gyorsítása céljából az 1723. 38., 1729. 43. tcz. 11. §., 1792. 16. tcz. §-a által a kifogások körüli szóváltások száma 3-ra, az érdembeli szóváltások száma pedig 1729. 43. tcz. 12. §. szerint négyre lőn megállapítva, azonban ezen törvények sem tartattak meg, mert számtalan perben több szóváltást úgy az exceptivák, mint a meritumra nézve lehet találni. Ellenben az 1848 óta kazánkban hatályban volt polgári eljárások már a kifejtett elven alapultak, illetőleg a jelenleg hatályban levő 1868. 54. tcz., mint fenebb láttuk, szintén az esetlegességi elven nyugszik (ptr. 64. 68. 115. 134. 156. §§.) A legujabb perrendtartási javaslatunk kapcsolatban a szóbeliséggel járó természetes mérsékléssel az esetlegességi elvet hasonlóképp elfogadja alapul. (III. k. I. cz. II. f. 16. §. és II. k. I. cz. II. f. 26. §.).

Dr. ZISKAY ANTAL,
győri kir. jogakad. tanár.

Az orvosi műhibákról.

Orvosi műhiba alatt értetik: oly orvosi, sebészi vagy szülészeti eljárás vagy mulasztás, mely „minden erre czelző bűnös szándék nélkül” az orvosi, sebészi vagy szülészeti gyógykezelés alatt levőnek egészségére károsan hatott, vagy annak halálát idézte elő, s melyről szakértőileg kimutatható, hogy az orvosi, sebészi vagy szülészeti tanokkal úgy mint a korszerű tapasztalatokkal merőben ellenkezik.

Az orvosok, sebészek és szülészek felelőssége eljárásaikért és mulasztásaikért, jogos követelménye a társadalomnak, mely ez által a tudatlanságból, hanyagságból, vagy vakmerőségből eredő műhibák ellen oltalmat nyer.

A dolog természetében fekszik, hogy az ilyen büntetésre méltó cselekvények vagy mulasztások megítélésében a bíró majd nem egyedül a szakértői véleményre van utalva; e szakértői véleménynek és illetőleg felülvéleménynek kiállítására az országos közegészségi tanács alapszerkezetének 4. §. értelmében ezen testület teendőihez tartozik, miért is az ide vonatkozó esetek szakértői megítélésére nézve az országos közegészségi tanács mindenkor meghallgatandó.

Az orvosi műhibák tekintetében azonban hazai bíróságaink részéről nem ritkán oly téves felfogás észlelhető, hogy szükségesnek tartom e helyen azon bírói kéréseket kijelölni, melyek az orvosi műhibák szakértői megállapítására vonatkoznak.

Azon kérdések, melyeket az orvosi műhibák tárgyalásánál meg kell fejteni, következők:

1. „Létezik-e a fennforgó esetben műhiba, t. i. a tudomány szabályainak téves mellőzése?

Erre nézve legelőbb is azt kell kimutatni, helyes volt-e a kórisme — diagnosis — azaz felismerttetett-e a betegség minősége? és továbbá: bebizonyítható-e, hogy a kórismének helyessége dacára a gyógykezelés helytelen volt?

A kórisme helyességéről vagy helytelenségéről leggyakrabban felvilágosítást nyújt halállal végződő esetekben a bonczolás eredménye és ennek összehasonlítása a gyógykezelő orvos, sebész vagy szülész kórtörténetével, melynek minden esetben be kell mutatni, s mely a kihallgatási jegyzőkönyvet kiegészíti.

Annak bizonyítása, hogy vajjon a gyógykezelés helytelen volt-e a legtöbb esetben igen nehéz, vagy lehetetlen; mert az orvosi eljárásnak nincsen törvénykönyve, melynek szakaszait a gyógykezelő megtartani köteles lenne, és miután alig található két egymáshoz tökéletesen hasonló köreset s az orvosi művészet főleg abban áll, hogy a gyógyeljárás minden egyes betegnek egyéni tulajdonaihoz mérettessék: általános s minden esetben kötelező szabályok nem is létezhetnek.

Ezekből következik, hogy az orvos nem vonható felelősségre azon gyógymód miatt, melyet a beteg orvoslásánál követett, sőt még az sem állapíthatja meg az orvosi műhiba tárgyi tényálladékát, ha a gyógykezelő eltérve a közönséges gyógymódoktól, oly eljárást követett, melyet a beteg felgyógyulására sikeresnek tartott. Az orvosi tudomány nagy fejlődése teljesen meggátoltnék, ha az egyes orvosnak nem állana szabadságában a szenvedő emberiség érdekében minden oly eszközt felhasználni, mely által a végcél t. i. a betegnek felgyógyulása elérhető.

Vannak mindazáltal tanszabályok, melyek a tudomány elveiből s megállapított tudományos észleletekből meritvők, s melyekre sem gyógymód, sem pedig egyes orvosnak nézetei befolyást nem gyakorolhatnak. Az ilyen mellőzése vagy nem tudása minden esetre támpontokat nyújthat az orvosi műhiba elkövetésének bebizonyítására. Így például: minden orvosnak tudnia kell, hogy nagyobb sérült ütésből eredő vérzés nem csillapítható belső szerek alkalmazása által; minden szülésznek tudnia kell, hogy a gyermek keresztben fekvésénél azt nem lehet karjának huzogatása által kifejezni. stb.

2. „Mi által követtetett el a műhiba?”

a) tudatlanságból-e? azaz a közönséges orvosi ismeretek vagy kezelések nem tudásából?

b) vagy ezek alkalmazásának elmulasztásából? E kérdések megítélésénél legnagyobb ovatossággal kell eljárni s a műhiba csak akkor lesz megállapítva, ha bebizonyítható, hogy a fennforgó esetben a közönséges orvosi ismeretek vagy kezelések alkalmazása elegendő lett volna, a hiba elkerülésére.

A tudatlanság vádjának megállapításában tekintettel kell lenni a könnyen megtörténhető tévedésekre, melyekből már a leghiresebb tanárok és tudósok is követtek el műhibákat.

3. „Van-e okozati összefüggés a műhiba és annak következménye, t. i. a halál, maradandó kár vagy egészségkárosítás között?”

Ennek megfejtésénél a következőkre kell tekintettel lenni:

a) a kedvezőtlen eredmény épen úgy származhatik

már magából a betegségből, s így nem szükségképeni következménye a műhibának.

b) a rossz eredmény előidézésére közreműködő okok gyanánt befolyhatnak.

a beteg czélszerűtlen magatartása, az orvos rendeleiteinek mellőzése, egészségtelen helyen tartózkodás, ápolás hiánya, légköri káros behatások stb.

c) mindezek gyakran már magokban is elegendők a kedvezőtlen eredmény előidézésére, a nélkül, hogy arra a műhiba is befolyással lenne.

Dr. GRÓSZ LAJOS,
közegészségi tanácsos.

A porosz orvosi és egészségügyi szervezet alkalmazása a mi viszonyainkhoz.

(Folytatás).

Már a múlt számban említettük, miszerint nálunk a tisztiorvosi vizsgának másféleképpen kellene lenni, mint Németországban; ennek egyik okaként azt hozva fel, hogy míg a porosz tisztiorvosok az állam által úgy közegészségi és orvosrendőri, mint igazságszolgáltatási célokra használtathatnak, addig nálunk a hatósági tisztiorvos eredetileg csak az előbbi teendőket végezi, s az állam által kezelt törvényszéki orvostani ügyek ellátására kötelezve nincs; másrészt pedig az állam által kinevezett törvényszéki orvosoknak a hatósági felügyelet alatt álló közegészségügyi és orvosrendőri dolgokhoz semmi köze. Ez egyébiránt igen helyesen van így, s a német orvosi és egészségügyi szervezetnek minden esetre nagy hiánya, hogy a törvényszéki orvosi és egészségügyi teendők egy személyben összpontosítva, mennyiben a kerületi orvos nemcsak a kormány közegészségügyi és orvosrendőri tekintetben, hanem egyezersmind a törvényszékekkel szemben közhiteles szakértő. Mindnyájan ismerjük úgy a törvényszéki orvosi teendők nagy sokaságát és kiváló jelentőségét, valamint ismeretesek előttünk a közegészségügyi teendők hosszú sorozata és jelentékeny fontossága; ekként pedig nem szükség fejtegetnünk, hogy egy ember bajosan képes egyszerre megfelelni mindkét szakmának, melynek mindegyike egészen külön tanulmányt igényel, s részünkről természetesnek találjuk, ha a kerületi orvosok egyike hajlamánál fogva főleg a törvényszéki orvostant műveli, míg a másik főgondjának tárgyát a közegészségügyi képezi. A németek nagy tevékenysége, minden nehézség ellenében kitartó szorgalma, magasfokú értelmi képzettsége és szigorú kötelességérzete képes a küzdésre, s orvosi tisztviselőiknek — a törvényszéki orvostannak és közegészségügynek még a fejletlenség korábbi idejéből rújuk maradt természetellenes frigye daczára — hivatalos teendők pontos teljesítésén kívül szakuk tudományos művelésére is marad elég erejük és idejük; azonban kétségtelennek látszik, hogy munkásságuknak, különösen a közegészségügy terén nagyobb eredménye lenne, ha erejüket megszabtani nem kellene, hanem az egy irányban összpontosíthatnák.

Politikai okok hozták magukkal, hogy nálunk a hatóságok kezéből az első folyamodású bíróságok elvétele következtében mellékeredményként állott be azon czélszerű és hasznos ujtás, hogy a hatósági tisztiorvosoknál csak a közegészségi ügyek maradtak, míg a törvényszéki orvosi dolgok más kézbe jutottak. Ennek ilyenképeni történet csak örvendenünk lehet, s minden tekintetben fen kell tartanunk a dolgok ezen állását, melyhez nem fáradozások által vívmányként, hanem egészen véletlenül jutottunk. Ha tehát a tisztiorvosi vizsgát meg akarjuk honosítani, annak nem olyannak kellene lenni, milyen a poroszországi, hanem czélszerűbb lenne külön tszéki orvosi és külön közegészségügyi vizsga behozatala, minél fogva azon orvosok, kik az igazságszolgáltatás terén akarnak működni, csak az előbbi lennének kénytelenek végezni, míg a közegészségügyi és orvosrendőri teendőkkel megbízandó orvosok egyedül az utóbbira köteleztetnének: azonban — igen természetesen — mindenkinek szabadságában állana mindakét vizsgát letenni.

Tekintsük minden előtt a tszéki orvosi vizsgát, mely jelenleg — az igazságszolgáltatás most egészen az állam kezébe kerülve — minden nehézség nélkül behozható lenne. Ennek tárgyai lehetnének a tszéki orvostani elmekórtan és lélektan, s végül a méregtan.

Jelenleg egyetemünkön a tszéki orvostan, mint az állam-

orvostan egyik fele, a téli féléven keresztül — hetenkint öt órában — taníttatik, s a tanulók a Rókuskórházban történő bonczolatokra esetleg meghívotnak, — mondjuk, csak esetleg hívatnak meg, mert a bonczolásokat nem a tszéki orvostan tanára intézi, hanem azokon ő maga is csak mint vendég, s így mint egyszerű szemlélő jelenhet meg, holott a tanítás érdeke kívánná, hogy azok az ő felügyelete alatt végeztesse. A tszéki orvostani hallgatók kötelesek a bonczolásokon szorgalmasan megjelenni, továbbá kötelesek egy előttük történt bonczolás leletének leírására, s e felett vélemény szerkesztésére; az esetet tetszés szerint választják ki, nemkülönben a leletet tetszés szerinti idő alatt nyújtják be a tszéki orvostan tanáránál, ki azt átvizsgálja, s ha abban hiányokat talál, ezekre a tanulót figyelmezteti, továbbá ezt új lelet benyújtására szoríthatja, végül, ha a leletet rendben és kielégítőnek találja, ezt aláírja. Az orvosnövendék, midőn a tudori szigorlatokra jelentkezik, a tanár által aláírt bonczleletet átnyújtja, mert e nélkül azokra nem bocsáthatnák. A szigorlat a tszéki orvostanból egészen elméletileg történik, s egy negyed óráig tart. Ennyi az, mit az igazságszolgáltatás tekintetében orvosnövendékeinktől és szigorlóinktól kívánnak, s azon orvosoknak, kik a törvénykezés terén mint szakértők működni nem akarnak, hanem csak az orvosi gyakorlattal vagy más egyéb orvosi dolgokkal szándékoznak foglalkozni, minden esetre igen elégséges; azonban aligha elég azokra nézve, kik a tszékek előtt mint szakértők akarnak működni. Hogy pedig ez így van, arról bőven tanuskodnak azon ügyek, melyek tszéki orvostani felülvéleményezés végett a pesti egyetemi orvosi kar tanártestületéhez, illetőleg az országos egészségügyi tanácshoz küldetnek.

Az elmekórtannak nálunk tanszéke nincs, hanem az csak magántanárok által taníttatik, kiknek előadásait a tanulók nem látogatják oly számmal, mint ez kívánatos lenne, s arra nem is fognak mindaddig kellő figyelmet fordítani, míg az vizsga tárgyává nem tétetik. Ezen tannak minden orvos igen jó hasznát veheti ugyan, de nem tartanók czélszerűnek, hogy a tudori szigorlatoknak a nélkül is számos tárgya ujabbakal szaporíttassék, s azon orvostanulókra nézve, kik csak az orvosgyakorlati pályára készülnek, elégnék tartjuk a figyelmeztetést, hogy az életben az elmekórtan hallgatásának igen jó hasznát vehetik; ellenben azoktól, kik tszéki orvosokként akarnak működni, okvetlenül meg kell kívánni, hogy az elmekórtant kiválólag tszéki orvostani szempontból tanulják és alaposan ismerjék, minek elkerülhetlenségét kétségbe nem vonhatni, ha meggondoljuk, hogy a beszámíthatóságnál legtöbbször az orvos véleménye lényegesen szerepel, s hogy az kielégítő lehessen, a tüzetes elmekórtani ismeretek elkerülhetlenek.

A méregtanból az orvosi karnál jelenleg a gyógyszer-tanára szokott előadásokat tartani, mi részéről egészen magánvállalkozás, minthogy azok tartására kötelezve nincs; előadja pedig azt a nyári félév alatt hetenkint két órában akként, hogy az egyik félévben az ásványmérgeket, míg a másikban a növényországbelieket tárgyalja. Ezen előadások — tekintve, hogy a tárgy nem kötelezett — eléggé látogatottak, s a hallgatók száma évről évre szaporodik, mi arra mutat, hogy a tanulók a méregtani ismeretek megszerzésének szükségét érzik, hanem igen nagy baj, hogy a nevezett tanszék nem rendelkezik olegendó helyiségekkel és oly felszereléssel, hogy ottan a tanulók a méregtan körében — vegyi vizsgálatokat végezve és a megfelelő élettani kísérleteket téve — tömegesen dolgozhatnak. Mostanság legfeljebb egynek vagy kettőnek adhatni helyet; azonban ez nem lenne elég, mihelyt a méregtan vizsga tárgya lenne. A közönséges tudori szigorlatoknál elégséges ugyan, ha a méregtani a gyógyszer-tannal együtt vizsgáltatik; azonban az igazságszolgáltatás terén az orvosnak a méregtanból mindenesetre több ismerettel kell birnia, mint mennyivel a tudori szigorlatokon boldogulhat, minél fogva a tszéki orvosi vizsgán a méregtan szigorú vizsgálatát mellőzhetlennek véljük.

A mondottak után a tszéki orvosi vizsgák szükségét elismerve, ezek életbeléptetésére elkerülhetlennek tartjuk a következőket:

1. A törvényszéki orvostan tanszék olegendó tszéki orvostani anyaggal és intézettel láttassék el, nemkülönben — mennyiben szükséges — az eddiginél nagyobb, a szaporított teendőknek megfelelő számú segédszemélyzet adassék ahhoz.

2. Gondoskodni kell, hogy az elmekórtanból rendszeres, e tszéki orvostani szükségletnek megfelelő előadások tartassanak.

3. A méregtanból rendszeres előadások tartása, továbbá

elegendő tág és jól felszerelt dolgozda, hol a tanulók magukat a méregtani munkálatokban gyakorolhassák.

A vizsgáktól csak akkor lehet jó eredményt várni, ha a tanulásra elegendő tér és jó alkalom nyújtatik, mert e nélkül azok üres, legfeljebb boszantó formáságoknál nem egyebek.

A tvszéki orvostani vizsgák életbeléptetése esetében meg lehetne tartani a porosz tisztí orvosi vizsgák első cselekvényét, mely a 4. §. értelmében írásbeli dolgozat készítéséből áll, csak-hogy ezen vizsgáinknál mindkét tárgy a tszéki orvostan körébe tartoznék, még pedig úgy lehetne a feladványokat tenni, hogy ezek egyike a méregtan köréből lenne. Mindkét dolgozathoz ki kellene tűnni a jelölt által használt irodalmi forrásoknak, nemkülönben az önálló felfogásnak, melylyel a jelölt a feladott tárgyat kidolgozta; a méregtani munkálatnál pedig arra figyelni kellene, hogy abból a jelöltnek nemcsak tudományos képzettsége, hanem kézbeli ügyessége is kitűnjék. Ezen feladványok átvételére, átnyújtására és megíráására nézve a 4—7. §-ban foglalt intézkedésekhez hasonló szabályok lennének alkalmazhatók; azonban körülményeinknek megfelelő czélszerű kezelési módosításokkal.

A jó sikerrel letett írásbeli vizsga után a gyakorlati vizsga következne, melyre nézve a 8. §. első pontja egész terjedelemben, a 9. §. pedig azon módosítással lenne elfogadható, hogy a jelöltnek egy elmeháborodott, egy sértett és egy hulla felett kellene véleményét adni.

A szóbeli vizsgán a tszéki orvostan, elmekórtan és méregtan, ezek mindegyike $\frac{1}{4}$ órán át volna vizsgálható, s a 10. §. ennek megfelelőleg módosíthatnák, a 11—13. §-t pedig egész terjedelemben át lehetne venni.

Ezen vizsgán a jelöltnek több törvényszéki orvosi ismeretet kellene tanusítani, mint a porosz tisztí orvosi vizsgán; arra nézve azonban egészben véve nem lenne terheesebb, mennyiben a tvszéki orvostannal összeköttetésben nem álló közegészségi ismeretekkel nem kellene foglalkoznia.

A mi pedig ezen vizsga tartásának helyét illeti, ez csak ott lehet, hol megvan a szükséges tér és az elegendő anyag, ezzel pedig az állam máshol nem rendelkezik, mint az egyetemeken, minélfogva vélnök, hogy az igazságügyért az oktatásügyérrel egyetértésben a pesti és kolozsvári egyetemek orvosi karának dékánjait és az illető tanárokat bizná meg a tvszéki orvosi vizsga megtartásával.

O. H.

(Vége köv.)

Jogirodalom.

Válasz dr. Schnierer Aladár pesti kir. egyetemi tanár urnak a „Jogt.Közlöny“ f. évi 41. számában Büntetőjogtanomra írt bírálatára.

Dr. Schnierer Aladár ur Büntetőjogtanomat azon kitüntetésben részesíté, miszerint azt bírálat alá vétén, hiányait kimutatni igyekezett.

E kitüntetésért köszönettel tartozom. — Köszönettel tartozom pedig azért, mert őt nincs szerencsém személyesen ismerni, s így ha valami jót talált művemben az nem a pajtáság kéz-kezet mosóféle elv folyománya, hanem a mű többé-kevésbbé sikerült voltának általa is történt őszinte elismerése. — Köszönettel tartozom bíráló urnak azért is, mert bírálat hangja és irányából azt látom, hogy őt bírálat megírásánál sem irigység, sem részrehajlás nem vezette, s célja nem vala egyéb, mint nézeteit elmondani oly tárgyról, melyről mint látszik sokat olvasott, és önállólag gondolkozott. — Ily szakavatott, és részrehajlatlan bíráló irányában tartozom azzal a tisztelettel, hogy bírálatában foglalt némely nézetei és állításaira saját nézeteimet elmondjam. — Megtettem volna ezt azonnal, de hosszú ideig tartott súlyos betegségem e nemos köteleesség teljesítésében mindezideig meggátolt.

Bíráló ur művem előnyéül tünteti fel, hogy abban a különféle tárgyak világos, és egyszerű rendszerben vannak előadva, és hogy az egyes anyagok összefüggő, az egész átnézetét s tanulmányozását könnyítő modorban vannak tárgyalva.

Ha többet nem értem volna is el művem megírásával, mint a mennyit a szakavatott bíráló ur ítélete szerint elértem, már nem dolgoztam hasztalanul, s fáradságomat eléggé jutalmazva érzem. — Célom nem is vala egyéb, minthogy egy

valódi magyar irányu műben tanítványim, s általában a jogtanuló ifjuságnak a büntetőjog tanulmányozását megkönnyítsem.

Művem előnyös oldala mellett azonban bíráló ur abban hiányokat is felfedezhetni vélte. — Mint minden emberi műben úgy ebben is vannak hiányok. — Ámbár ezt elismerem, mindamellett bíráló ur némely állításaira bátor vagyok észrevételeket tenni. — Közöljük egymással eszméinket, mert az eszmecsere tisztítja azon félig átlátszó felleget, melyet az emberi gyarlóság homályos köde állít.

* * *

Bíráló ur megrovásra érdemesnek ítél engem azért, mert a szakirodalom terményeit nem használtam fel azon kiterjedésben s oly szorgalommal a mint azt a tudomány magasabb szempontjából követelhetni. E vádja részben alapos lehet, részben nem az. — Alaptalan annyiban a mennyiben ha művemet figyelemmel olvassa: meg fog győződni, hogy a szakirodalom terményeit legalább is elegendő mérvben használtam. mert különben nem volnának feltalálhatók művemben azon büntetőjogi elméletek, alapelvek, és jogintézmények, melyek az újabb külföldi szakirodalom vívmányaiul tekinthetők. — A művemben tett idézetek, de főleg a mű tartalma igazolják, hogy a kitünőbb külföldi e tárgyú műveket én is olvastam. — Az ő forráson, a római jogon kívül szétnéztem a német, francia és angol szakirodalom terén, s a mit tárgyamhoz szükségesnek véltem, fel is használtam. — Annyiban azonban bíráló urnak is igaza van, hogy különösen a német szakirodalom újabb termékeiből többet is felhasználhattam volna. — De kiment engem azon körülmény, hogy azon külföldi könyveket is, melyeket használtam, igen csekély fizetésemből elvont filléreimen hoztattam meg. — Azon felekezeti jogakadémia, melynél szolgálni szerencsém van, a jogirodalmi könyveknek nem nagy bővében van. — Azt hiszem, az egyetem, és a királynak nevezett r. kath. jogakademiák gazdag jogirodalmi könyvtárakkal bírnak, s az ott működő jogtanár urak e tekintetben is szerencsésebb helyzetben vannak. — Már csak e tekintetből is óhajtható lenne: vajha törvényhozásunk mielőbb rendezné a jogakademiákat is, és az egyetemen kívül, mely még mai napig nincs kimondva állami intézetnek, állítana fel állami jogakademiákat, melyekbe vallás-különbőség nélkül alkalmaztatnának mindazok, kik a jogtanári feladatnak minden tekintetben megfelelni képesek. — Egy jól berendezett jogintézetnek első kelléke lenne, hogy birjon oly könyvtárral, melyben az ő — és új idő forrásait feltalálhatna az, ki elég tehetség, szorgalom, és hajlammal bír arra, hogy a jogtudomány valamelyik ágát az emberiség és hazája javára irodalmilag gazdagítsa. — Egy jól berendezett jogakademiának második kelléke lenne, hogy a tanárok ne halmozassanak el erejüket felülmúló tantárgyakkal. Én például előadom a magyar magánjogot, a büntetőjogot és eljárást; a váltójogot és eljárást, a polgári perrendtartást, és a peres ügyeken kívüli eljárást.

Ezen tantárgyak közül egy is elég terjemű arra, hogy egy ember idejét igénybe vegye. (Bizony! Szork.) Valamint más terén: úgy itt is a helyes munkafelosztás vezethet sikerre.

Bíráló ur azt állítja, hogy definitióimban eredetiségre törekedtem, de nem mindig jó sikerrel. — Hibának állítja nevezetesen a szándékosság definitióját; erre is mentségemül hozza fel, hogy definitiómhoz hasonlólag határozták meg a szándékosság fogalmát Németország kitünő írói is. E meghatározásomat: „Szándékosan cselekszik az, ki oly cselekvényre határozza el magát, melyről a cselekvény idejében tudja, hogy törvényellenes“ bíráló ur hibásnak hiszi, és azt állítja, hogy ez a könnyelmű vétkességet is magában zárja. — Abból ugyanis — mondja bíráló ur, — hogy a tettes a cselekvényt, mint törvényellenest felismerte, még korántsem következik, hogy az előidézett bűnös eredményt neki mint szándékost lehetne beszámítani. — Ez állítását következő példával akarja felvilágosítani. Valamely béres a csürben pipára gyújtván tüzvész okozott. Kérdőre vonatva, megvallja a tettes, hogy a veszélyes cselekvény elkövetésekor annak tilalmas voltát jól tudta; sőt arra is emlékezett, hogy e tilalom pár nappal azelőtt dobszó mellett a faluban kihirdettetett; mivel azonban munka mellett a csürben dohányozni rég megszokta volt, sőt e tekintetben még baj soha nem érte, azon reménnyel kecsegtette magát, hogy e cselekvénynek most sem lesz káros hatása. — Így szerencséjében bizva övete el a törvényellenesnek ismert cselekvényt. Ha jelen esetre alkalmazzuk — mondja bíráló ur — mit szerző a szándékosságról mond, úgy fogjuk találni, hogy az adott fogalom meghatározás teljesen és szóról-szóra ama könnyelmű béresre is illeszke-

dik, s őt e szerint szándékos gyújtogatónak kellene ítélni!

Megbocsásson a bíráló ur, de én még most is azt hiszem, hogy a szándékosságot helyesen határoztam meg, s hogy az a vétkes könnyelműség fogalmát magában nem foglalja. Hogy erről meggyőződünk először is e kérdésre kell felelnünk: mi a szándék? Erre pedig alaposan csak akkor felelhettünk ha a bűnészme keletkezését a foganatosításig kísérjük.

Valamely törvényellenes tettet véghez vinni akaró agyában legelőbb is a gondolat fogamzik meg. — A gondolat megfogalmazása után az alany bensőleg önmagával tanácskozik; e benső tanácskozás eredménye lesz az elhatározás, vagy is akarat. — Az alany akarata az által ingereltetik tettelegességre, hogy valamely szükségletét szeretné kielégíteni. A szükséglet e kielégítése lesz az alany indoka és célja. Hogy az alany szükséglete kielégítését elérhesse: az akaratnak egy bizonyos tett elkövetésére kell irányulnia. — Az akaratnak a törvényellenes tett, vagy mulasztás foganatosítására irányzott elhatározása neveztetik szándéknak. (1. Hüberlin: Grundsätze des Criminalr. I. 32. 2. Berner: Lehrbuch d. deutschen Str. 94. §. 3. Handbuch des deutschen Strafr. II. Band 184.) (Dr. Holzendorf.)

Ime a szándéknak tiszta fogalmára eljutottunk, s én azt hiszem a szándékosságot helyesen határoztam meg midőn azt mondtam: „szándékosan cselekszik az, ki oly cselekvényre határozza el magát, melyről a cselekvés percében tudja, hogy törvényellenes“ nem lévén a szándék fogalmilag más, mint az alany akaratának elhatározása valamely törvénytelen tett (vagy mulasztás) elkövetésére.

Bíráló ur azt állítja, hogy a szándékosságról definícióm magában foglalja a könnyelmű vétkesség esetét is.

Nézetem szerint ezt nem foglalja magában, mert a hol a tettes akarata nem irányul azon eredményre, mely a tetteből következett: ott nincs szándék. Szándék nélkül a tett vétség. A vétkességéből cselekvő akart ugyan egy bizonyos tettet, de nem akarta azon eredményt, mely a tetteből következett. A szándékosan cselekvő pedig mind a tettet, mind az abból következőt eredményt akarja.

Ugy látszik bíráló ur közép helyen állani véli a luxuriát a dolus és culpa között. Szerintem ez nem lehet. — A hol a tettes tudva határozza el magát valamely törvénytelen tett elkövetésére: ott szándékosság forog fen. A hol a tudatos elhatározás hiányzik, de a cselekvő tette eredményét belátni tartozott, vagy beláthatta volna: ott vétség van jelen. E kettő közt én közép állapotot nem képelek.

A mennyiben azonban a tettei elhatározás nyugodtabb megfontolás, vagy indulatrohammal történhetik: a szándék lehet fokozatos, t. i. megfontolt, vagy meg nem fontolt; s ez állapot a büntetés kiszabásánál tekintetbe veendő.

A vétkesség (culpa) esetében a köteles gondosság kisebb vagy nagyobb foka állhat elő. Ha a véghezvinni nem szándékoló tett elkövetésénél a cselekvő tette eredményét beláthatta, akkor luxuria áll elő; ha be nem láthatta, vagy is az eredmény nem következett elkerülhetlenül a tetteből, akkor vigyázatlan vétkesség áll elő.

Ha már most az előadottak nyomán a csürben pipázott kérdéses bérés jogesetét elemezzük: úgy világos hogy azon bérés szándékos gyújtogatás büntetében nem lehetne elmarasztalható, mert hiányzott nála a gyújtogatási szándék. Valamely szándékos törvényellenes tett elkövetésénél kell hogy a tettes akarata egy meghatározott tett elkövetésére irányuljon. — A felhozott példában pedig a bérés akarata nem irányult a gyújtogatás elkövetésére, hanem csak a pipázást tiltó rendőri tilalom áthágására; nem is lehetne őt mint szándékos gyújtogatót marasztalni. — A mennyiben azonban tudta, hogy a csürben pipára gyújtani rendőrileg tiltva van, s e rendőri tilalmat tudatosan szegte meg, annyiban a rendőri tilalom áthágásában őt a szándékosság terheli. — Mivel pedig tudta, vagy egy kisebb gondos figyelem mellett tudhatta volna, miszerint a gyulékony anyagokkal töltött csürben pipára gyújtani tiltva van, s e tetteből tüzvész következhetik, őt a vétkes gyújtás súlya terheli. A példában felhozott bérést tehát a rendőri törvény áthágásában szándékosság, a tüzvész előidézése miatt vétkesség terheli, s reá a vétkes gyújtás büntetése — súlyosítva a rendőri tilalom szándékos áthágására mért büntetéssel — lenne kiszabandó.

Kifogás alá esőnek vélte bíráló ur a szándék azon osztályozását, melyet Büntetőjogtanomban tettem. Nem helyeselte, hogy a határozatlan szándék ismert subdivízióját, mely szerint az vagylagosra, vagy eshetőlegesen osztatik, kihagytam. Elismerem ebben igaza van. Magam sem vettem észre, hogy az a nyomtatás alkalmával kéziratomból kimaradt. E hiányt azonban előadásaimban pótolni szoktam, s nem lesz nehéz másoknak is, kik talán művemet használják, ugyanezt tenni. — De azt nem ismerem el, hogy a szándék osztályozásának nem lenne értelme. Szerintem az osztályozásnak igenis van értelme. — A szándék benső hosszabb vagy rövidebb lelki tusakodás eredménye; ezt megjelölni igen is hasznos a büntetés kiszabása miatt. Súlyosabban büntetetik az, kiben a tettei elhatározás jóval a tett elkövetése előtt meg volt, mint az kiben az elhatározás rögtönös indulat szüleménye. Hogy minden szándék tett előtti, azt tudom; művemben ki is jelentettem, hogy a régi osztályozásu dolus antecedens alatt a megfontolt szándékot (dolus praemeditatus) értjük.

A lelki állapot megjelölése, melyben a tettes a tettet megelőzőleg van, az akarat ingadozása, vagy szilárdságának kitüntetése, nézetem szerint, nemcsak most, de ezután is szükséges foglenni. — „Da, wo ausnahmsweise Unbestimmtheit in der Willensrichtung sich bis in die entscheidenden Augenblicke der That hineinreckt, sind die älteren Unterscheidungen der Wissenschaft immer noch von Nutzen, und von Wichtigkeit. — Insoweit werden die Unterscheidungsnamen keineswegs „bedeutungslose Formeln“ oder „Scholastiker Kram“ — mondja Zachariae (Gold. archiv. 3, 302.) — sobald schon Vorsatz vollen Dolus ausmacht.“ — Látszik, hogy oly tekintélyek, mint Zachariae is, nem tartják felesleges dolognak a dolus osztályozását.

Szólhatnék még azon észrevételekre, melyeket a bíráló ur a vétkesség definíciójára tesz; de nem akarok hosszadalmas lenni, s nem szándékom e tisztelt lapok terét tulságosan igénybe venni. — Nem mondom le azonban azon kellemes reményről, miszerint a büntetőjogtudomány terén mi még bíráló urral találkozandunk. Más alkalomra halasztom tehát azon kifogásaim elmondását, miket némely állításaira már most tehettem volna. Az igazság érzete ezuttal sem engedi elhallgatnom, miszerint bíráló ur észrevételeiben sok igazság is van, s művem esetleges újra dolgozásánál azokat figyelembe fogom venni. Annyit ez alkalommal is ki kell még jelentem, miszerint bíráló ur azon vádját, mintha a bűnkísérlet tanát röviden, s itt — ott felületesen tárgyaltam volna, el nem ismerhetem. — Nyelvünkön létező tankönyvek egyike sem tárgyalta azt — tudomásom szerint — bővebben. Hogy a bűnkísérlet tanáról többet irhattam volna, azt elismerem. Amde akkor művem az iskolai kézikönyv terjemét jóval túlhaladta volna. Aztán a nyomtatás költsége is igen terhes lett volna rám nézve. — Köztudomásu dolog nálunk, hogy nyelvünkön irt tudományos műveket kevesen olvassák, még kevesebben vásárolják meg. — Hazánk prókátorok országa és mégis oly kevés jogtudós sehol nincs mint nálunk. Főleg pedig a meg eddig kenyérkeresetet nem nyújtó büntetőjogtudománynak van kevés becse. — Nemcsak ügyvédek, de bíráink nagy része is alig bír e tudomány elemi ismeretével. Sőt még felső bíróságainknál is megszámlálhatni azokat, kik a büntetőjogtudomány mai előhaladt színvonalán állanak. A minek oka leginkább abban rejlik, hogy míg külföldön a legtekintélyesebb jogtudósok alkalmaztatnak a felsőbb bíróságoknál: addig nálunk a kormány a tudományos képzettséget kevésbé részesíti, és csak a mérvben veszi figyelembe, s így nincs meg az emberekben az ösztön, hogy magukat képezzék.

Ily viszonyok között ki merne arra vállalkozni, hogy egy oly kézikönyvet adjon ki, melyben a tudomány minden részét kellő terjedelemben dolgozza ki? Szaklapjaink is alig, vagy csak mellékesen foglalkoznak a büntetőjoggal, mint tudománnyal. Pedig azokban lenne helye például a bűnkísérlet, bűnrészség, beszámítás tanát stb. kimerítően tárgyalni. Azoknak lenne feladata az eljárásban létező különféle rendszereket megismertetni s az érveket megvitatni. — Helyesen mondta, illetőleg írta egykor egy francia jogtudós bíró „Theorie de la législation“ című művében e szavakat: „Magistrat civil et criminel, j'avais, en jugeant les hommes, cherché à étudier leurs faiblesses et leurs vices; — et j'avais pensé que la science de la législation ne Consiste pas seulement à connaître la loi, mais à rechercher comment elle pourrait être rendue meilleure, c'est à dire, plus propre à contenir, et à corriger les malfaiteurs, et à sauvegarder la sécurité publique.“ — Igaza van, a törvényhozás tudománya nemcsak a törvény ismeretében áll, hanem az ész-

közök keresésében mikép lenne az javítható. Ezen eszközök pedig csak a tudományos vitatkozások útján lennének felfedezhetők. Tegyük meg tehát a viszonyok közt tehetünk, s bizzunk egy jobb jövőben!

Pápán, november 30-án.

KÖRÖSY SÁNDOR,
jogtanár.

K ü l ö n f é l é k.

(Az igazságügyi miniszter programja.) Velünk együtt talán az egész jogász közönség megütközéssel tapasztalta, hogy az új kormányelnök a képviselőházban tartott program-beszédében egy árva szóval sem említette a legközelebbi kilátásba vett jogi reformokat. Nem vélünk indiscretiót elkövetni, ha az e tekintetben szerzett közvetlen felvilágosítást köz tudomásra hozzuk. E szerint Pauler igazságügyér ur legközelebb a közjegyzői és ügyvédi rendtartásról készen levő törvényjavaslatokat szándékozik a törvényhozás elé terjeszteni és pedig az előbbi illetve a jogászgűlés határozatának elfogadásával a tervben volt közjegyzői kényszer mellőzésével. Ezeket követné egy az örökösödési eljárást szabályozó novella. A codificatio terén mindenek előtt az anyagi büntető törvénykönyvet szándékozik létrehozni, melynek előadói tervezete (Referenten-Entwurf) már elkészült. A magánjog köréből pedig egyelőre a kötelmi jogot mint külön törvényt kívánja mielőbb létesíteni.

(A pesti kereskedelmi csarnok) mult szombaton rendezett társas estélye, a jogászgűlés népszerű kiadása volt. A rendezőség ugyanis felkérte dr. Hoffmann Pál tanár urat az e téli idényben tartandó tanulságos előadások megnyitására. Hoffmann e célból a jog mint tudomány és a társas élet viszonyai közti összefüggést választá tárgyal és előadását ép oly feszült figyelemmel hallgatá a meghívott számos jogtudó, mint a laicus kereskedői közönség; jutott is abból mindkét résznek. A laicus bepillantást nyert a jogelméletek kábitó rendszerébe, de nem veszíthet el egy perczre sem a reális talapzatot, mert nyomban feltárva látta maga előtt az elmélet és az élet viszonyai közti összefüggést. Csak is így képzelhető, hogy laicus közönség egy másfél órát meghaladó jogi előadást figyelmére méltasson. Hoffmann még a vagyonjog, illetőleg dologbeli és kötelmi jog elméletei iránt is lekötötte a figyelmet, pedig a célvagyon, társaság és az újabb fejleményű részvénytársaság közti distinctiók megértése még juristáknak is fejtörést okoz. Okvetlenül háládatosabb volt a családi jog fejtegetése, melyet Hoffmann a nasciturus személyjogától kezdve egész a holtánnyilvánításig szellemdusan és bírálólag illusztrált. De legérdekesebb volt az előadás azon része, melyben egy az egyes magán-személy, mint a családnak az államhoz viszonyát fejtegeté, melynél természetesen nem hagyható érintetlenül az állampolgárok és egyház, úgy szintén a hitfelekezetek és állam közti viszonyt, = miből a polgári házasság intézményének szükségét deducálta.

A közönség lelkesült tetszéssel fogadta az eszmedus előadást, mely igen alkalmas volt a polgári házasság intézményének valódi jelentőségét megértetni ép azon polgári középosztályal, melyre nézve a polgári házasság kiváló fontossággal bír. A jelen volt jogtudósokat pedig leginkább érdekelté az előadás azon egynemű részlete, mely a magánjogi törvénykönyv általános részéből több szakasz indoklására emlékeztetett, így péld. a jogilag vett „tárgy“ fogalomhatározása, a jogi személy definitiója, főleg azonban az oszt. polg. törvény nyomán hazai törvk. rendt.-ban foglalt holtánnyilvánítási szabályzatnak már Unger által is ad absurdum lett vezetése. — Az előadást követő kedélyes lakomán dr. Bróde ügyv. ur általános meglepetésre egy itéletet recapitulált, melyet Hoffmann még mint a pesti volt cs. k. járásbírósegédbírája hozott, s melyet ő akkor örök emlékül eltett, mert őt mint vádlottat (ki valakit ügyvédi irodájából kidobhatott) nemcsak felmenté, hanem az indoklásban úgy szólván a vádlót ítélte el.

(Leon Levi) statisztikus Anglia lakosságának számát legközelebb közzétett kimutatásában, 30 millióra teszi. Ebből ipa-

ros 22 millió, melynek évi jövedelme 418 millió font sterling. Földműveléssel foglalkozik 3 millió. Angliában 30 ezer földbirtokos van s Anglia földjének egy harmada 150 ember kezében van.

(A végrehajtási jog elévülése) mely utóbbi időben a hazai jogászörökben sokat vitatott kérdés, — még e héten a m. kir. semmitőszék egy plenaris ülési határozatában fogja megoldását találni, melyet lapunk jövő számában a rendes mellékletben közlendünk.

Előfizetési fölhívás

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-RE,

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-ral.

Szerkeszti:
dr. Dárdai Sándor.

Kiadja:
Heckenast Gusztáv.

Előfizetési föltételek:

Negyedévre (jan.—márcz. 1873) 3 frt.
Félévre (jan.—jun. 1873) 6 „

Az 1872-ki január—juniusi folyam néhány kifogyott száma újra fog nyomtatni, s rövid idő alatt teljes számban kapható leend.

Előfizetési ára egész évre (jan.—decz.) . 12 frt

A „Jogtudományi Közlöny“

kiadóhivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-dik szám alatt.)

 Naptár és Naplókönyv 1873-ra
minden könyvtárban kapható ezen cím alatt:

Határidő-naptár,

mindennemű hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdasztek, utazók és üzerek számára. Kötve 1 frt. 20 kr.

Uj fali naptár.

Egész ív, ára 20 kr.

Nemzeti nagy képes naptár.

Szépirodalmi és ismeretterjesztő tartalommal. Számos képpel. Szerkeszti: Áldor Imre. Ötödik évfolyam. (168 l., 37 kép, 12 fehér papir-oldal.) Igen diszes borítékba fűzve 1 frt.

 Megrendelések, melyek legalább 2 forintot tesznek, s egyenesen alulírt kiadó-hivatalához a járulék beküldésével intéztetnek, vagy pedig postai utánvétel mellett kívántatnak, pontosan s bérmentve küldetnek szét.

Heckenast Gusztáv, könyvkiadó-hivatala,
Pest, egyetem-utca 4. sz.

 Melléklet: Előfizetési felhívás a Jogtudományi Közlöny 1873. évi folyamára.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadótulajdonos: Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászytlés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A végrehajtási jog elévülése és a végrehajtás megújítása a ptr. 378. §-a szerint. — A részvénytársulatok s a törvényhozás. Dr. Matlekovits Sándor, egyet. m. tanár és magy. k. keresk. m. titkár. — A porosz orvosi egészségügyi szervezet. O. II.-től. — Az italmérési jog és a cégbejegyzések. Dr. Singer Ignác, kir. törvényszéki bíró. — Büntethető-e a párbajra való kihívás? Csorba Ákos, köz- és váltó-ügyvéd. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A végrehajtási jog elévülése és a végrehajtás megújítása a ptr. 378. §-a szerint.

Ezen §. értelmezése, különösen miután annak alkalmazása a polg. törvk. rendt. életbe léptétől számítandó 3 évi elévülési idő lejártá folytán beállott, s a feltett kérdés a bíróságoknál részben a végrehajtató fél javaira rendkívül veszedelmes megoldást nyert, igen élénken foglalkoztatja a jogászközönséget. A magasb bírói körökben ez iránt nyilvánult nézetek a kérdésnek több oldalról megkísérelt megoldására fontos adatokat szolgáltatnak, miért is az e tárgyra vonatkozó fontosabb két véleményt közöljük. *)

I.

Egyik vélemény a következő.

A p. t. r. 378. §. ha annak a szavakban rejlő értelmét veszszük, oly rendelkezést foglal magában, mely gyakran az anyagi törvények által biztosított jogok érvényesítését lehetetlenné tenné.

Minthogy e veszély leginkább azon jólelkű hitelezőket éri, kik adósaik iránt kiméletesek voltak, megérdemli, hogy azon kérdéssel foglalkozzunk, vajjon a 378. §-nak valóban az-e az értelme, mint annak szavai kifejezni látszanak, vagy hogy talán az anyagi törvények rendeleteivel s a perrendtartás szellemével inkább megegyez azon feltevés, hogy a 378. §-nak más értelme van, mint az, melyet annak szavai kifejezni látszanak, s melyet a gyakorlat elfogadott.

Hogy a 378. §. valódi értelmét kinyomozhassuk, szükséges figyelmünkben tartani a végrehajtási jog fogalmát.

A végrehajtási jog alatt értjük a nyertes félnek azon jogát, melynél fogva a jogérvényes ítéletben ellenfelére szabott, vagy ez által peregyezésben magára vállalt kötelezettség teljesítésére ellenfelét kényszerítő eszközök alkalmazásával is szoríttathatja; e jogát a nyertes fél kétségen kívül első sorban az ítélet vagy egyezés által nyeri, mert az őnhatalmu bíraskodás törvényeink által ki lévén zárva, a legerősebb magánjog is — ha az annak megfelelő kötelezettséget a kötelezettségben álló fél megtagadja — csak úgy érvénye-

sítható, ha a felek között a jogra nézve támadt vita egyezés által megszűnik, vagy ha a bíró a vitát ítélettel eldönti. — A végrehajtási jog tehát első sorban alapszik az ítéleten, vagy egyezésen; de perrendtartásunk szerint sem az ítélet, sem a per egyezés még magukban véve nem elegendők a végrehajtási jog azaz: a kényszerítő eszközök alkalmazásához való jognak megállapítására. Ha valaki ítéletet nyert, mely keresetbe vett jogát odaitélte, ha mindjárt ezen ítélet jogerőre emelkedik is, vagy ha az ítélet föltételes volt, ha mindjárt a feltétel, például: az eskü letétele által teljesül is, azért még nincs joga pusztán az ítéletre támaszkodva, a kényszerítő eszközök alkalmazásához; hanem szükséges még, hogy a perbírája végrehajtási engedélyt adjon, mit a mi perrendtartásunk végrehajtási végzésnek nevez. Ez áll a peregyezésre nézve is.

Ugy, hogy az ítélet vagy peregyezés csak akkor válik végrehajthatóvá, mikor a per bírája végrehajtási engedélyt ad, illetőleg ezen engedély a végrehajtó félnek kézbesítettik.

A végrehajtási végzés tehát második alapja a végrehajtási jognak.

A végrehajtási jog ezen két alapjának megkülönböztetése nézetem szerint döntő a p. t. r. t. 378. §. valódi értelmének meghatározásánál; mert a végrehajtási jog két különböző alapját figyelembe tartva, a 378. §. valódi értelme önként jelentkezik. Az ítélet vagy egyezés ugyanis csak jogcímet ad a végrehajtási végzés kieszközlésére épen úgy, mint az adásvevési szerződés csak jogcímet ad a tulajdonjoghoz; de sem az ítélet, sem az egyezés végrehajtási engedély nélkül nem válik végrehajthatóvá; és azzá csak a végrehajtási engedély, vagyis a végrehajtási végzés kinyerése által válik.

A 378. §. tehát midőn azt mondja, a végrehajtási jog elévül 3 év alatt azon naptól számítva, melyben a marasztaló ítélet, vagy az egyezés végrehajthatóvá vált, sem többet, sem kevesebbet nem akart kimondani, mint azt, hogy a végrehajtási jog elévül három év alatt azon naptól számítva, melyen a marasztaló ítélet vagy egyezés alapján a nyertes fél által kieszközölt végrehajtási engedély kézbesítettett; mert csak akkor vált az ítélet vagy egyezés végrehajthatóvá. Ebből ismét következik, hogy nem az ítéleten alapuló végrehajtási jog évül el három év alatt, hanem hogy a végrehajtási engedély vesztí el erejét három év alatt; miből végre következik, hogy azon esetben, ha a végrehajtási engedély alapján három év alatt a végrehajtás nem foganatosított, új végrehajtási engedélyt kell kieszközölni.

Hogy ez nem lehet másként, kitűnik abból is, hogy

*) Jegyzet. A mint épen értesülünk, a fentebbi kérdésre nézve a m. kir. semmitőszéknél e héten tartott teljes tanácsülésben elvi megállapodás jött létre, még pedig az itten közölt nézetekkel sok tekintetben egybehangzólag. Szerk.

— a mit nem szükséges bővebben bizonyítani — a jogok elévüléséről szóló rendeletek az anyagi jog körébe tartoznak; a peres eljárást szabályozó törvény az anyagi jog rendeletén nem változtathat; és a mi perrendtartásunk sem változtatott semmit az anyagi jognak a jogok elévüléséről szóló rendeletein. Ez így lévén, kétséget nem szenved, hogy a p. t. r. t. 378. §. mellett is magányosok között a jogok az anyagi jog szerint 32 év alatt évülnek el. Már most ha a p. t. r. t. 378. §-a oly értelemben vétetné, hogy az ítéleten vagy egyezsége alapuló végrehajtási jog évül el három év alatt a 378. §. nyílt ellenkezésbe jönne az anyagi jog rendeletével; ellenkezésbe jönne pedig azért, mert a nyertes félnek, dacára annak, hogy az ítélet vagy egyezségben foglalt joga az anyagi jog szerint még nem évült el, nem volna többé módja azt érvényesíteni.

Mit tehetne ily esetben a nyertes fél? ítélet felélesztési keresetet indítana? ezt nem tehetné, mert erről perrendtartásunk hallgat; a régi magyar törvénykezési eljárás szerint azt tehetné, de nem kell felejtenünk, hogy akkor az ítéletben egyszersmind a végrehajtás is elrendeltetett, úgy hogy az ítélet mindjárt a végrehajtási engedélyt is magában foglalta, és akkor az ítélet nem is elévülés alá esett, ha egy éven belül végre nem hajtattott, hanem végrehajtható erejét veszítette el, azaz: az ítéletben foglalt végrehajtási engedélyt veszítette el joghatályát. De ítélet felélesztési keresetnek perrendtartásunk szerint helye nincs, mi már maga világosan arra mutat, hogy az ítélet erejét nem vesztí el, ha három éven belül végre nem hajtatik; különben, hogy a 378. §. az anyagi jognak az elévülésről szóló rendeleteivel összeütközésbe ne jöjjön, az ítélet felélesztési keresetet meg kellett volna engedni; ha azonban a végrehajtási végzés veszti el végrehajtási erejét, ezen esetben azt megengedni szükséges nem volt, mert végrehajtási engedélyért az anyagi jog szerinti elévülési időn belül mindig lehet folyamodni.

De vizsgáljuk tovább mit tehetne a nyertes fél, ha a 378. §. szerint az ítéleten alapuló végrehajtási joga évülne el? Azt mondják indítson újra keresetet; ezt azonban nem tehetné, mert ellenfele mindjárt előállana és alaposan állana elő azon kifogással, hogy a kereset tárgya már ítélt dologgá vált; azt mondják, hogy ezen új per csak a körül forogna, hogy a nyertes fél jogára nézve nyert-e vagy nem nyert kielégítést; szerintem ez lényegileg annyi volna, mint az ítélet felélesztési kereset, mit azonban perrendtartásunk nem ismer.

Végre talán perújítással éljen a nyertes fél? szerintem ez szintén lehetetlen, mert a törvény szerint az elévülés esete nem tartozik a perújítás esetei közé.

Hogy tehát az anyagi jog, és a p. t. r. t. 378. §-a összeegyeztethető legyen, nem lehet a 378. §-nak más értelmet tulajdonítani, mint azt, hogy a végrehajtási végzésen alapuló végrehajtási jog elévül, azaz: a végrehajtási végzés veszti el hatályát három év alatt azon naptól számítva, melyen a marasztaló ítélet vagy egyezség végrehajthatóvá vált.

Ily rendelkezésre találunk az újabb német perrendtartásokban is, de olyanra, hogy a jogérvényes ítéleten vagy egyezsége alapuló végrehajtási jog három év alatt elévüljön, sehol sem találunk.

II.

Az előbbtől eltérő, de az abban kifejtett megoldást ép oly világosan körvonalozza a következő vélemény.

A 378. §. értelmében nem évül el az ítélet vagy az egyezség, hanem a végrehajtást rendelő végzés hatálya.

Ezen §. ugyan is zársoraiban világosan csak a végrehajtás megújításáról rendelkezik, következésképp felteszi, hogy a végrehajtás már elrendelve van, s csak teljesítése mulasztatott el: miután, a szavak közönséges értelme szerint is, csupán oly dolgok megújítása képzelhető, amelyek már léteztek: ellenben a nem létezettek csak eredeti megszerzés, de nem megújítás tárgyai lehetnek.

Ha a törvény célja az lett volna, hogy a végrehajtás elévülés már az ítéletnek jogérvényre emelkedésétől számíttassék, akkor nem a végrehajtás, hanem az ítélet megújítását tette volna a nyertes fél köteletségévé; tette volna pedig ezt annál is inkább, mivel az által nem létesített volna új intézményt, hanem inkább a régebbi magyar törvény azon intézkedését állította volna vissza hatályába, melynél fogva az egy év alatt végre nem hajtott ítéletek megújítandók.

Ha azonban a törvényhozás szándéka az előadottak után is még kétséges maradna, eloszlat minden kétséget a 355. §. tartalma; mert ezen §. a 378. §-sal a legtermészetesebb összefüggésben áll, mivel mind a kettő egyiránt a bizonyos idő alatt nem szorgalmazott végrehajtások fogantatására (következésképp nem elrendelésének kérelmezésére) nézve szabályokat állapít meg, s közöttük egyedül csak az a különbség, hogy az előbbi a három év tartamán belül, utóbbi pedig az ennél hosszabb idő alatt nem teljesített végrehajtások felelevenítéséről rendelkezik.

Valamint hogy tehát a 355. §. az ítélet keletkeztét tekinteten kívül hagyja, s csupán a végrehajtást rendelő végzés expeditióját (354. §.) veszi zsínórmértékül, és úgy a 378. §. sem vonatkozhatik egyébre, mint a végrehajtási végzésekre, miután mindkettőben világosan ugyan azon egy kitétel, t. i. a „végrehajtás“ szó (sürgetése vagy megújítása) használtatik.

A 378. §. értelmezése körül felmerült kételyekre leginkább azon körülmény szolgáltatott okot, hogy a 378. §. ban ezen szavak: „az ítélet vagy egyezség végrehajthatóvá vált“ fordulnak elő; ezek nem elég ovatosan azon külföldi perrendtartásokból vétettek át, melyek szerint külön végrehajtási kérelmezésnek nincs helye, hanem az ítélet az által válik végrehajthatóvá, hogy arra az ugynevezett „végrehajtási záradék“ (Vollstreckungs Clausel — Expedition exécutoire) vezettetik. Az ilyen záradékkal ellátott ítélet igen tekinthető végrehajthatóvá válnak, mert valóban végrehajtható is; de nem tekinthető olyannak az 1868. évi p. t. r. szerinti ítélet, melyek egymagában a végrehajtási cselekmény alapjául nem szolgálhatnak, s azért mindaddig, míg a bíró külön határozattal (végrehajtást rendelő végzéssel) végrehajthatóságát ki nem mondja, csak a végrehajtás kérelmezéséhez nyújt jogcímet.

Mindezeknél fogva a törvényhozás a „végrehajtható ítélet“ alatt nem érthetett általában véve minden jogérvényes ítéletet, hanem bizonyára csak olyant, melynek foganatosítása bíróilag már elrendeltetett; ebből pedig az következik, hogy csak az elrendelt végrehajtás évülhet el három év alatti nem foganatosítás miatt; ellenben pedig a végrehajtás kérelmezéséhez való jog a kérdéses §. által nem érintetik, hanem az a közönséges egész elévülési határidő alatt megszorítás nélkül érvényesíthető.

Kevésbé kedvező azok helyzete, kik a megnyert végrehajtást alapos ok nélkül három év alatt nem foganatosították; mert ezek végrehajtási joga elévülván, annak újbóli megszerzése végett kénytelenek lesznek új pert lefolytatni, melynek eredményét azonban az exceptio rei judicatae vagy transactae fenyegeti.

Végre azon esetben, melyekben a 378. §. a végre-

hajtás megújítását engedi meg, a végrehajtható ez iránybani kérvénye felett az ellenfél előzetes kihallgatása mutatkozik szükségessé, minthogy a nélkül a bíró azon kérvénybeli állítások valódisága tekintetében, hogy a törvény által meghatározott megújítási feltételek forognak-e fen? a 374. §. pedig alkalmazást nem találhat azért, mivel az a marasztalt fél részén okiratok lételetételezi fel, s egyébként is annak alapján az eljárást csak a foglalás befejezése után lehet megindítani, mi a 378. §. céljával egyenesen ellenkezik.

A részvénytársulatok s a törvényhozás.

(Folytatás.)

k) Választmány.

A francia törvény szerint „administrateurs” csak részvényesek lehetnek, (22.) és pedig egy vagy több részvényes képezi a választmányt; kell bizonyos — az alapszabályok által meghatározandó — számú részvényesnek lenniük, a mely részvények biztosítékul szolgálnak a választmány működése tekintetében. E részvények béklyeggel láttatnak el, mely azt mutatja, hogy el nem adhatók, s a társulat pénztárában őriztetnek. (26.) A választmányi tagok fizetés mellett, vagy ingyen működnek. (22.) A választmányi tagok közgyűlésen választatnak; az első választmány az alakuló közgyűlésen legfeljebb hat évre választható, az első választmányt az alapszabályokban is közgyűlési választás nélkül ki lehet nevezni, de csak három évre. (25.) A választmányi tag megbízását bármikor visszavonhatja a közgyűlés. (22.) A választmány hatáskörére nézve a törvény általában mondja: a társulat ügyeit kezeli a választmány (les sociétés anonymes sont administrées par un ou plusieurs mandataires), (22.) külön felemlítettik: ha a társulati tőkének három negyedrésze elvész, közgyűlést kell összehívnia. (37.) A választmány egyetemleg felelős minden tekintetben harmadik személyek irányában, ha a társulat nem alakul meg törvényszerűen, (42.) cselekvényeikért egyébiránt a választmányi tagok a köztörvény szerint részint egyetemleg, részint személyesen felelnek. (41.) A választmányi tagok, ha a társulat megalkakulása előtt a társulat nevében üzletet kötnek, 500—10.000 frankig büntetnek, (13.) ha hamis alapokon, vagy mérleg készítés nélkül osztalékot adnak, a code penal 405. §. szerint bünhődnek, azaz: 1—5 évi börtönnel és 50—3000 frank bírsággal. (16.) A választmányi tagoknak nem szabad közvetve vagy közvetlenül érdekelve lenniük valamely társulati üzletnél, ha csak erre nézve a közgyűlés mást nem határoz. (40.)

Az angol törvény az igazgatókra (directors) vonatkozólag csak azt mondja, hogy az alapszabályok meghatározhatják, vajjon korlátlanul, vagy csak bizonyos összegig feleljenek-e, (1867. oct. 4.) s így az igazgatókra nézve egészen az alapszabályok döntenek. A mérvadó alapszabályok (1. melléklet) az igazgatókra nézve következőket rendelik: az igazgatók számát az associations memorandum határozza meg, az első igazgatók nevei a memorandum aláírói által jelöltetnek ki, (52.) mindaddig míg igazgatók nincsenek kijelölve, a memorandum aláírói tekintetnek igazgatók; (53.) — nem lehet igazgató, ki más társulatnál igazgató vagy más nyereséges hivatalt visel, ki csődbe esett vagy fizetéseit beszünteti, ki a társulat valamely szerződésénél érdekelve van vagy másképp huzhat e tekintetben hasznot (ez utóbbi alól kivétel: ha az igazgató oly társulatnak

tagja, mely az illető társulattal szerződést köt). (57.) Az igazgatók díjazását a közgyűlés határozza meg. (54.) Minden évben az igazgatók egy harmada visszalép, s új választás történik; (58.) az igazgatók viszik az egylet ügyeit, (55.) számadást és könyveket kell vezetniök, a könyveket a rendes közgyűlés előtt három hóval le kell zárni, mérleget készíteni, s a mérleg nyomtatott példányát minden tagnak e közgyűlés előtt 7 nappal kézbesíteni. (78—82.)

A német kereskedelmi törvény szerint a „Vorstand” állhat egy vagy több tagból. Tagja lehet részvényes vagy más valaki. (227.) Kell-e részvényeket letennie, nem mondja a törvény; vajjon fizetés mellett vagy ingyen működnek-e, ezt az alapszabályok határozzák meg; (227.) a tagok választása iránt az alapszabályok intézkednek, (209.) meddig működnek, nincs a törvényben; az igazgatók megbízása visszavonható; (227.) az igazgatók azonnal megválasztásuk után a kereskedelmi lajstromba bejegyzendők (228.) és a netáni változtatások szintén bevezetnek; (233.) a társulat az igazgatók által szerez jogokat s vállal el kötelezettségeket; (230.) az igazgatók hatásköre a társulat által korlátozható, de e korlátozás harmadik személyek irányában nem bír hatással; (231.) a társulat nevében az esküt az igazgatók teszik, (232), ezek egybehívják a közgyűléseket és könyvek vezetéséről gondoskodni tartoznak. (239.) Az igazgatók, ha meghatalmazásukon túl foganasitanak valamit, személyesen és egyetemleg felelnek. (240.)

Az újabb törvény e határozatokon kívül még a következő új szabványokat tartalmazza: Az elnökség (Vorstand) köteles az üzleti év első hat havában a lefolyt üzleti évről mérleget készíteni, s azt a részvényesek elé terjeszteni; köteles az említett mérleget közhírré hozni. (239.) Az elnökség tagjai a társulattal szerződéseket s üzleteket nem köthetnek, ha csak ehhez a közgyűlés külön engedélyt nem ad. (235. b.)

Az olasz törvény szerint „gliamministratori” részvényesek vagy mások lehetnek, (129.) számuk nincs meghatározva. A választmány tagjai a közgyűlés által választatnak, az első választmány az alapszabályokban megnevezve lehet. (136.) A választmányi tagok mindig két évre választatnak, évenként a választmány fele visszalép, de újra választható. (138.) Választmányi tagok nem lehetnek a társulat bankárai, vagy a társulattal szerződési viszonyban állók. (138.) A választmányi tagok bármikor visszavonhatók a közgyűlés által; (129.) fizetés mellett vagy ingyen működnek. (129.) A választmány hatásköre csak általában van kijelölve, különösen csak a közgyűlés összehívása említettik azon esetre, ha a társulati tőke felére leszall. (142.) A választmány az egylet nevében tettekért nem vállal személyes felelősséget, a társulat irányában felhatalmazása értelmében felel, (130.) harmadik személyek irányában: a) az aláírt tőke s a befizetések magasságának valóságáért, b) az osztalék helyességeért, c) a könyvek pontos vezetéseért, d) és a társulat ügyeinek a törvény értelmében vezetéseért felelős.

l) Számvizsgáló vagy ellenőrző bizottság.

A francia törvény szerint minden részvénytársulat egy-egy évre ellenőrzőkül „commissaires”-ket választ közgyűlésen, (25.) számuk nincs meghatározva, a törvény csak azt mondja egy vagy több biztos, (32.) a biztos lehet részvényes vagy más valaki, (32.) ha a közgyűlés nem választana biztosokat, bármely érdekelt fél felszólítása folytán a kereskedelmi törvénytörök elnöke nevez biztosokat. (132.) A biztosok kötelesek az évi közgyűlésen az előbbi év üzleti helyzetéről, a mérlegről s az igazgatók által bemutatott számadásokról jelentést

tenni; a jelentés nélkül az említett tárgyak feletti határozat semmis. (32.) A közgyűlés előtti évnegyedben a biztosok fel vannak jogosítva a társulat könyveit és működését megvizsgálni, rendkívüli közgyűlést összehívni, (33.) és a közgyűlés előtt 40 nappal követelhetik, hogy az igazgatók a leltárt, a mérleget és a számadásokat átszolgáltassák nekik. (34.) A biztosokon kívül még egy ellenőrző közegről tesz említést e törvény, megengedi ugyanis, hogy az alaptőke huszadrészét képviselő részvényesek saját költségükön megbízottat választhatnak, s az igazgatók ellen így közösen pert kezdhetnek. (17.)

Az angol törvény rendes ellenőrzőkről mit sem tud, még magukban a mérvadó alapszabályokban sem fordul elő erre vonatkozó intézkedés. A részvényesek jogainak megvédése tekintetéből itt az u. n. „inspector”-okkal találkozunk. Ezen inspectorokat a kereskedelmi hivatal (board of trade) a részvénytőkének legalább egy ötödét képviselő részvényesek kívánatára nevezi ki (1862. 52.) a kérelmezők költségére. (57.) Ez inspectoroknak a társulat hivatalnokai a felügyeletük alatt levő könyveket s okmányokat felmutatni tartoznak; a hivatalnokokat eskü mellett kihallgatják, s a ki megtagad valami felvilágosítást, 5 font sterlingig bünhődik. (58.) Az inspectorok a társulat ügyeit megvizsgálván, a kereskedelmi hivatalnak jelentést tesznek. (59.) A közgyűlés külön végzés alakjában szintén rendelhet inspectorokat, a kik azután a közgyűlésnek tesznek jelentést. (60.)

A német keresk. törvény szerint nem szükséges de lehet felügyelő bizottságot megbízni a társulati ügyek ellenőrzésére (Aufsichtsrath), ez azután megvizsgáltatja a társulat könyveit, okmányait és pénztárait, meg kell vizsgálnia évenként a mérleget, a nyermény felosztását, s arról a közgyűlésnek jelentést tesz. Rendkívüli esetekben közgyűlést hivatkozhat egybe.

Az új német törvény a felügyelő bizottságra (Aufsichtsrath) főszólyt fektet. Minden társulatnál kell egy legalább 5 tagból álló választmányynak lennie, kiket a részvényesek kebeléből kell választani. (209. b.) E bizottság a társulat ügyeinek kezelésére mindenben ügyel. Köteles az évi számadásokat, mérleget és az osztalék felosztására vonatkozó terveket megvizsgálni, s erről évenként a közgyűlésnek jelentést tenni. Közgyűlést kell egybehívnia, mielőtt azt a társulat érdeke kívánja. (225. a.) A bizottság tagjai a társulattal sem közvetve, sem közvetlenül szerződési viszonyba nem léphetnek, ha csak az alapszabályok vagy a közgyűlés mást nem határoznak. (225. b.) A felügyelő bizottság tagjai személyesen és egyetemleg felelősek, ha tudtukkal és közbenjárásuk nélkül: 1) a részvények részben visszafizetnek, vagy ha a társulat saját részvényeit megvette vagy amortisálta volna; 2) ha a törvény ellenében osztalékok fizettettek volna; 3) ha törvényellenesen kölcsönök vétettek fel; 4) ha a liquidáció a törvény ellenében eszközöltetik. (225. c.) A bizottság tagjai három hónapig terjedhető fogsággal fenyegethetők, ha 1) a kereskedelmi jegyzékbe való bejegyzésnél hamis adatok mondatnak; 2) ha három hónapnál hosszabb ideig a bizottság tagjainak száma kevesebb, mint a törvény által előírt; 3) ha jelentésükben hamis adatok alapján helytelen osztalék kiszolgáltatásra alkalmat adtak. (249.)

Az olasz törvény ellenőrzőkről nem tesz említést.

m) Tartalékalap.

A francia törvény szerint az évi tiszta nyereségből legalább egy huszadrész egy tartalék alap képzésére fordítandó. Ha a tartalék alap az alaptőke tized-

részére emelkedett, az említett részt a nyereségből levonni nem szükséges. (36.) Mire fordítandó, vagy mikép kezelendő e tartalék alap, arról nem rendelkezik a törvény.

Az angol törvény mit sem említ fel a tartalék tőkéről. A mérvadó alapszabályok szerint az igazgatók belátásuk szerint a tiszta nyereségnek egy részét tartalék alap képzésére fordíthatják. E tartalék alap rendkívüli esetekre, vagy az osztalékok egyenlítésére vagy a társulat gépeinek stb. kiigazítására fordítható. Ez alapnak biztos elhelyezéséről az igazgatók gondoskodnak. (74.)

A német keresk. törvény szerint a tartalék alapról nincsen szó, s a tartalék alap képzése iránt az alapszabályok határoznak. (217.)

Az olasz törvény nem tesz említést tartalék alapról.

Dr. MATLEKOVIS SÁNDOR,
egyet. m. tanár és magy. k. keresk. m. titkár.

(Vége köv.)

A porosz orvosi és egészségügyi szervezet alkalmazása a mi viszonyainkhoz.

(Vége.)

Közegészségügyi tisztviselőknél kívánhatjuk, hogy ne csak a szakmájukba vágó törvényeket, illetőleg felsőbb intézményeket ismerjék, hanem hogy a hygienát is alaposan tudják, valamint az orvosi statisztikában, orvosi topographiában, sőt szükséges mértékben a mérnöki tudományokban is jártások legyenek. Igen nagy hiba, ha szemben azon nagy igényekkel, melyek a tudományos vívmányok és társadalmi szükségletek mai állása mellett a közegészségügyi tisztviselők irányában tételnek, úgy szólván egészen a pusztá véletlenre marad, hogy azok valamilyen önmaguktól, körülbelül a „generatio aequivoca” útján képződjenek. A közegészségügyi tisztviselők közönségesen népszerű gyakorló orvosokból kerülnek ki, kiknek ideje nagyobb részét — úgy, mint azelőtt, midőn még új tisztükre a közbizalom őket meg nem hívta — ismét az orvosi gyakorlat foglalja el, s legfeljebb azon időt fordíthatják az új állásuknak megfelelő ismeretek szerzésére, mit részükre terjedelmes és fáradságos gyakorlatuk fenhagy, s a társadalmi felfogás és viszonyok árama oda tereli őket, hogy megelégedjenek bizonyos kezelési ügyesség elsajátításával, melylyel a nap folyamában felmerülő dolgaikat végzik, anélkül hogy bizonyos alapelvek tekintetbevételével magukat terhelnék, vagy teendőik végzésénél rendszeres törekvéseik lennének. Mindez pedig másképpen lehetne, ha az közegészségügyi tisztviselők képzésénél oly rendszer követtetnék, hogy 1-ször mindazon ismereteket megszerezzék, melyekre teendőik egész terjedelmében szükségük van; 2-szor valóban köteleztetnének is ezen ismeretek megszerzésére; 3-szor pedig állásukban akként díjaztatnának, hogy egész idejüket annak szentelhetnék, s orvosi gyakorlattal se hivatalos, se magánosok kívánságára nem foglalkoznának.

Különösen a következő pontok azok, melyekben a lehető legnagyobb képzettség a közegészségügyi tisztviselőknél méltán megkívánható:

1. A körlevegőt, ennek vegyi összetételét, természettani tulajdonságait és változásait nemcsak alaposan kellene ismerniök, hanem egyszersmind képeseknek kellene lenniök az idevágó vegytani és természettani vizsgálatok megtevésére is.

2. Alapos ismereteiknek kellene lenniök azon eszközökre vonatkozólag, melyekkel az ember a körlevegő, ennek és a talaj nedvessége, nemkülönbben a különböző hőmérséki fokok és változatok irányában magát védelmezi, s így nemcsak a bőr ápolását és ruházatot illetőleg kellene ismeretekkel birniök, hanem alapos tanulmányok tárgyává tenni az építési anyagokat, különösen pedig azt, hogy miképen tartják ezek magukat a levegő, víz és a meleg irányában. Ezen pont alatt említhetjük meg az építkezésekre használt talajt, továbbá a szellőzést, fűtést és a világítást, melyek jelenleg a fejlettség oly fokán állanak, hogy részletes ismeretük az egészségügyi tisztviselőre nézve a legnagyobb fontosságu és beható tanulmányt igényel.

3. Ismereteink mai állása arra látszik mutatni, hogy némely betegségek terjedésére a talajviszonyok jelentékeny befolyást gyakorolnak, s hogy idevonatkozólag kutatások történessenek, a közegészségügyi tisztviselőnek terjedelmes földtani ismeretekkel kell bírnia. Ide csatolhatjuk még a földárjára, az úgynevezett talajvizre vonatkozó kutatásokat, hogy eldöntessék mennyiben van és mennyiben nincs az befolyással a váltó láz, cholera és a hasi hagymáz stb. keletkezésére.

4. Az ivóvíz vizsgálata, nemkülönben a vízvezetés, továbbá az ürülékek és hulladékok eltávolítása, s a csatornázás tárgyában a közegészségügyi tisztviselőnél nemcsak szorosan vett orvosi, hanem egyszersmind vegyi, illetőleg technikai ismereteket lehet és kell kívánni. Ezen ponttal kapcsolatban van a fertőztelenítés, melynek czélszerű eszközlése csak jelentékeny vegytani jártasság mellett történhetik meg.

5. A közegészségügyi tisztviselőnek alaposan kell ismerni a különböző élelmi szerek, különböző italok és fűszerek létrejöttét, azok fertőzését és hamisításait, s megfelelő gőrcsövészeti és vegytani jártasságának kell lennie, hogy azokat felismerni és kimutatni képes legyen. Ide tartozik a különböző néposztályok táplálása különböző körülmények között, nemkülönben szükség szerint ilyenemű szabályzatok készítése.

6. Ismeretek kívántatnak az egészségre ártalmas iparok, továbbá a gyárak és nyilvános épületek köréből.

7. A mérgekkel való kereskedésnél a szükségelt ovatossági rendszabályok.

8. A temetkezés egészségügyi tekintetben.

Mondhatnók, hogy a közegészségügyi tisztviselőnek szabadságában áll vegyészhez vagy mérnökhöz, illetőleg építészhez folyamodni, ki neki — szükség szerint — a megkívántató felvilágosításokat majd meg fogja adni; azonban mint nagy baj az, ha a vegyész, mérnök vagy építész az általuk végzett közegészségügyi jelentőségű munkálatoknál a megkívántató orvosi ismeretekkel nem bírnak, úgy másrésről nem csekélyebb baj, ha az illető orvosi tisztviselőknél hiányzanak a szükséges vegytani és technikai ismeretek. A közegészségügy érdekében elkerülhetlen követelmény, hogy az annak szolgálatában álló orvosok a megfelelő természettani, vegytani, élettani, egészségtani és technikai ismeretekkel bírjanak, hogy tudományosan és gyakorlatilag alaposan megtudjanak bírálni például valamely vízvezetési és csatornázási tervezetet, s erre indokolt kívánalmaik és tüzetes észrevételeik által befolyjni képesek legyenek. Ennek szükségét belátják az angolok, s beható vita tárgya, hogy az egészségügyi tisztaktól ne csak szorosan vett orvosi és statisztikai ismeretek követeltessenek, hanem azok egyszersmind szorítva legyenek a kellő természettani, vegytani, élettani és technikai ismeretek kimutatására. Ezen vita folytán az eszmék már annyira tisztultak, hogy valószínűleg nem fog eltelni sok év, s Nagy-Britanniában nem alkalmaztatik olyan egészségügyi tiszt, kinél a jelölt irányban nincs meg a megkívántató készség, s ennek kielégítő tanujelét nem adta.

Ha pedig a közegészségügyi tisztaktól annyit követelünk, mennyit a hygiéna mai állása szerint kívánnunk kell, azonkívül, hogy az egyetemen némely tárgyakat, mint a vegytant, természettant, orvosi statisztikát, egészségtant, orvosi rendőrséget, gyógyszerismét terjedelmesebben és behatóbban — mint sem ez a gyakorló orvosi pályára készülőknek szükséges — kell tanulmányozniok, még a műegyetemen is kell némely tantárgyakat hallgatniok, s ezek szinte a vizsga körébe tartozának, ha ennek létesítése eszközöltetni fog. Az ilyen vizsga tárgyai között az egészségtanon kívül, melybe az orvosi statisztikát és rendőrséget is bele lehet vonni, okvetlenül szerepelni kellene még a vegytannak, továbbá a földtanból a közegészségügygyel viszonyban álló fejezeteknek, a technikai tanokból pedig annyinak, mennyit a közegészségügy körébe tartozó építészeti és mérnöki munkálatok helyes megitélése megkíván; végül ha a gyógyszerárakra való felügyelet szinte az egészségügyi tisztak körében maradna a gyógyszerisme sem hiányozhatnék a vizsga tárgyai között.

A közegészségügyi vizsgákat ismét ott lehet legczélszerűbben szervezni, hol megvan az oda megkívántató tér és anyag, így az egyetemeken, nevezetesen ezek orvosi karánál, a bölcsészeti és a műegyetemi tanárok igénybevételével.

A vizsgálatoknak, hogy a céljának lehetőleg megfeleljenek nemcsak elméletieknek, hanem egyszersmind gyakorlatiaknak kellene lenniök, hogy kitűnjék az illetők ügyessége a szakmájukba vágó vegytani műveletekben, továbbá ügyességük a gőrcső használásában, mennyiben ezt különböző fertőző, illetőleg hamisítási anyagok felismerése igényli; ezenkívül kívánni le-

hetne annak előtűntetését máként tudnak bánni különböző természettani eszközökkel, melyek például a levegőtűneti észleltekélszükségesek; ki kellene tűntetniök elegendő jártasságukat a talajviszonyok földtani meghatározásában, nemkülönben tájékozottságukat a technikai rajzokban és orvosi statisztikai összehangoltságukat a képzetséget kellene tanusítaniok a szakmájukhoz tartozó jelentések megírására.

Természetes, hogy az ilyen vizsgák létesítésének csak akkor lehetne értelme, ha törvény határozná afelett, hogy egyedül az ilyen vizsga jósikerű kiállása adhat jogot bármely tiszt orvosi állás elnyerésére; továbbá ha ily képzettségű egészségügyi tisztak alkalmaztatnának, ezeknek minden esetre jobban kellene díjaztatniok mint az orvosi tisztviselőket az európai continensen általában fizetni szokták.

O. H.

Az italmérési jog és a cégbejegyzések.

Az italmérési jog, vagyis a bor és más szeszes italok (különösen sör és pálinka) kisebb mértékbeni árulásának joga nálunk az u. n. kisebb királyi haszonvételek közt foglal helyet. A kisebb királyi haszonvételek (Regalia minora), különösen pedig az u. n. földesuri haszonvételek (beneficia dominalia), melyek megszerzéséhez tudniillik privilegium meg nem kívántott, — s ide tartozik az italmérési jog is — hazai jogunk felfogása szerint az adomány útján hadi érdemek jutalmául nyert nemesi jószág tartozékainak tekintendők, és a nemesi ingatlan birtok tulajdonosát, a földesurat már birtokánál fogva, rendes jövedelmi forrásként illették, részben még most is illettik. — Mindamelllett, és habár a nem privilegium útján szerzett kisebb királyi haszonvételek a nemesi jószágokkal már eredeti alakulásuknál fogva valának összekötve, mégis téves volna azon nézet, mely azokat a nemesi földbirtok természetéből folyó jogosítványok, avagy annak lényegéhez tartozó appertinentiák-ként kívánná feltűntetni, mert a kisebb királyi haszonvételeknek a nemesi ingatlan birtokkal való kapcsolása csakis a régebb időben divatozott birtokviszonyokban, az akkori jog- és társadalmi élet sajátságos alakulásában, leginkább csak külső, nevezetesen közigazgatási tényezőkben lelte kiindulási pontját és belső indoklását; — ennél fogva csak addig birhatott jogosultsággal a kir. kisebb haszonvételek intézményének fenállása, míg azon viszonyok, melyek annak keletkezését eredményezték, valóban fennléteztek! — Mai napság azonban, a jog- és törvény előtti egyenlőség korában, midőn a személyek és javak nemesi, vagy nem nemesi minősége a magánjogok körében különbséget már nem szül, midőn az 1872. évi VIII. tczikkal életbeléptetett ipartörvényvel az iparszabadság meghonosítása által a szabad versenyt gátló minden akadályok elhárítottak; — a kisebb királyi haszonvételek jogát mint kizárólag a nemesi jószággal összekötött kiváltságos jogosítványt fentartani többé nem lehet! — Be is látta ezt a törvényhozás, mert az említett haszonvételekben foglalt jogok egyikét másikat a jelen kor jogi és gazdasági követelményeihez képest máris átalakította; az italmérési és korcsmáltatási jogot mint kisebb királyi haszonvételelt azonban, melyről itt tüzetesen akarunk szólni, ezen rendezés tökéletesen érintetlenül hagyta, és teljes épségében fentartotta. — Az ideig. törvénykezési szabályok által hatályban fentartott 1853. évi márcz. 2-án kelt urbéri patens 24. §-a ugyanis a földesurak korcsmáltatási jogára vonatkozó addigi törvényeket, tehát az 1836. 6. tcz. 2. §., nemkülönben az 1840. 7. tcz. 2. §-ban foglalt törvényes intézkedéseket, melyek a volt jobbágynak ugyan megengedték, bizonyos természetmennyekből pálinkát égetni, a pálinka kímérésétől azonban őket határozatlan kizárták, ezentul is zsinozmértékül szolgalandóknak nyilatkoztatta ki, és ép úgy fentartja az italmérési jogot az iparszabadság elvét megállapító 1872. évi VIII. tcz. is, mert 105. §-ának e) pontja szerint „az ipartörvény alá nem esik az italmérési üzlet, mennyiben az ahhoz való jog a kisebb királyi haszonvételek sorába tartozik, hanem arra nézve a törvényhozás további rendelkezéséig a fenálló törvények és rendszabályok szolgálnak zsinórmértékül.“ Bármennyire is óhajtanók tehát, hogy az italmérési jog gyakorlása az eddigittől eltérő alapon, az iparszabadság elveihez képest szabályoztassék, ez mindaddig, míg a fenebb omlított törvények törvényhozásiág érvényükből ki nem forgattatnak, mindig csak — ohajtás fog maradni. — De ha elismerjük azt, hogy az italmérési jog azon törvények értelmében még most is kizárólag a nemesi földbirtok tulajdonosát illeti,

akkor kétségtől állónak kell elismernünk az állam azon kötelezettségét is, mely szerint az italmérési jog birtokosait ezen törvénybiztosította joguk korlátlan gyakorlásában, erre hivatott közegei által megvédeni, őket minden, bármely oldalról jövő megtámadások, és e jog csonkítására irányuló cselekvények ellen megóvni tartozik; s azon meggyőződésből indulna ki, miszerint az italmérési jog gyakorlását, tulajdonosán, vagy ennek jogutódján kívül bárki másnak megengedni akarni, egyenlő volna ezen magánjogosítványnak, annak gyakorlására hivatott személyek kármentesítése nélküli megszüntetésével: — lehetetlen, hogy legmélyebb sajnálkozásunknak, legnagyobb megütözésünknek ne adjunk kifejezést azon, különösen újabb időben kifejlődött gyakorlat fölött, mely szerint törvény alapján arra nem jogosított személyeknek az italmérési jog, vagy annak tartalmát képező egyes jogosítvány — mint a pálinkamérési jog — mások megkárosításával járó igénybe vétele megengedettik, a helyett, hogy ezen jogbitorlásuk törvényes büntetéssel sújtatnék!

Ezen gyakorlat kiindulási pontját képezte az italmérési jog gyakorlásának szabályozása tárgyában 1868. évi jul. 7-én kibocsátott belügyminiszteri rendelet 1. pontjában b) alatt foglalt azon rendelkezés, mely szerint „bejegyzett czégű anyag-fűszer és vegyes kereskedők legalább 30 Beaumé fokot tartalmazó szeszt iparosoknak, kik azt mesterségük folytatására, vagy másoknak, kik házi czélokra szükséglik, kisebb mértékben árulhatnak.“

Ezen rendelet megalkotásának és kibocsátásának indokai kétségtől helyesek voltak, mert a régi törvények és a teljesen megváltozott viszonyok között támadt ellentétet kiegyenlíteni, egyrészt az italmérési jog tulajdonosai, másrészt pedig a fogyasztó közönség érdekeit megóvni, az italmérési jog gyakorlata, annak határai s megcsonkításai iránt felmerült vitás kérdésekre nézve, addig is, míg a törvényhozás által a kisebb kir. haszonvételek szabályozása iránti, tetemes előmunkálatokat és érett megfontolást igénylő kérdés tüzetesen és véglegesen megoldatnék, bizonyos elveket, egyenlő értelmezést és egyöntetű eljárást megállapítani igyekeznek; sőt abbéli rendelkezése is, mely szerint a bejegyzett czégű kereskedőnek a 30 Beaumé fokot tartalmazó szesznek kisebb mértékbeni árulhatását megengedi, igazoltnak tűnhetik fel annak tekintetbe vétele mellett, hogy a czégbejegyzések, feltéve, hogy a bejegyzett kereskedő rendes könyveket is vezet, a kereskedői hitel emelésére, az ingó vagyon forgalmának megkönnyebbitésére s így a kereskedelem érdekeinek előmozdítására szolgáló eszközt képeznek; — azonban, ha ezen a bejegyzett czégű kereskedőknek tulajdonított engedélyt közelebből vesszük fontolóra, s különösen, ha figyelmet fordítunk arra, hogy mily módon értelmeztetik az a gyakorlatban az italmérési jogcsonkítása iránti ügyekbeni eljárásra hivatott hatóságok részéről, akkor okvetlenül azon megismerésre jutunk, hogy ezen engedély, valamint egyrészt a kereskedelem érdekeit semmi tekintetben elő nem mozdítja, ugy másrészt csak az italmérési jogcsonkítására és a törvények kijátszására szolgált alapot és indokot!

A hivatkozott rendelet ugyanis, a szesz kisebb mértékbeni árulhatását a bejegyzett czégű anyag-fűszer és vegyes kereskedőknek általában megengedvén, és az itt előforduló „kereskedő“ kifejezés értelmének közelebbi meghatározását mellőzvé; — az ennek alapján indult praxis azt úgy értelmezi, hogy mihielyt valakinek kereskedői czége akár a váltótörvényszék akár pedig az 1840. XVI. tcz. 5. §-ának — most ugyan már fen nem álló — intézkedéséhez képest valamely törvényhatóságnál be lett jegyezve, attól a szesz kisebb mértékbeni árulására vonatkozó jog meg nem tagadható többé, szemelött tévesztve e mellett azon általános jogelvet, mely szerint valamely törvény aluli kivétel mindenkor legszorosabban magyarázandó, és nem tekintve azt, hogy a szeszárulhatási jognak ilyen kiterjesztése által, nemcsak, hogy az italmérési jog tulajdonosainak törvénybiztosította jogosítványa tetemesen csorbítottatik, hanem hogy ezáltal legtávolabbról sem mozdíthatnak elő a kereskedelem érdekei sem, mert ezen érdekek támogatása és a kereskedelmi hitel emelésére csak azon körülmény szolgálna, ha a rendes kereskedők száma szaporodnék, vagyis azoké, kik az 1840. XVI. tcz. 1. §-a szerint „kereskedési czimüket bejegyeztetik és kereskedésükről rendes könyveket vezetnek“; mert csak a rendes könyvvezetés emelheti a kereskedőhöz való bizalmat, terjesztheti ki az ő hitelét, és könnyíti az kereskedelmi forgalmat; mindez pedig az egyszerű czégbejegyzés által egyáltalában el nem érhető!

Az érintett téves értelmezés, mely szerint minden bejegy-

zett czégű fűszerkereskedő szeszt kisebb mértékben árulhat, következménye, hogy a czégbejegyzések száma roppant mérvben szaporodik, a nélkül, hogy ebből a rendes kereskedők számára szaporítására következtetni lehetne!

Boldog, boldogtalan folyamodik czégének bejegyzéséért, s ha csak nevét is képes aláírni, aláírási czimét váltótörvényszékeleg bejegyezteti. Nem vehető tulajdonnak azon állítás, hogy a trencsényi törvényszéknél előforduló czégbejegyeztetések két harmadának, ha nem három negyedének czélja nem más, mint azon jogosítványnak megszerzése, szeszt kisebb mértékben árulhatni, s statisztikai adatok alapján kimutatható tény, miszerint oly községekben, melyek alig birnak 60—70 lakossal, és melyekben alig kelhet el a fűszer vagy vegyes áruk logcsékélyebb része is két, sőt némelykor három bejegyzett czégű fűszer vagy vegyes áru kereskedő tanyáz, kiknek egyedüli fentartási eszközét a szeszárulás képezi. — Előfordult olyan eset is, hogy koros férfiak, kik soha irni nem tanultak, nevüket aláírni, csak néhány nappal czégük bejegyeztetésére kitűzött határnap előtt tanulták meg, hogy ily módon a bejegyzett czégű kereskedők sorába felvétetvén a szeszárulási kedvezményt igénybe vehessék!

S lehet-e valakit pusztán azon az alapon, mert tudatik, hogy neve aláírásánál egyebet irni nem tud, a czégbejegyeztetéstől elútni? Vagy lehet-e olyantól, kiről tudva van, (mert p. o. más által bejelentetik), hogy czégét nem rendes, vagy bármely más kereskedés — üzés czéljából, hanem csak azért jegyezteti be, hogy szeszt árulhasson kisebb mértékben, czégének bejegyzetését megtagadni? Azt hiszem, ezen kérdésekre, tekintettel az 1840. XVI. tczikkben, a czégbejegyzésekre vonatkozólag foglalt általános engedélyre, és tekintve különösen az 1864. évi jan. 21-én kibocsátott udvari rendelvény abbéli intézkedését, melylyel az általános czégbejegyzési kötelezettségtől csak a kufárokat, házalókat és zsibbárusokat felmenti, határozottan tagadólag kell válaszolnunk! — Így kétséget sem szenvedhet, hogy mindenki, ki az iparengedélyt illetőleg iparjegyet és nagykorúságról szólóbizonyítványt folmutatni képes, czégének bejegyeztetéséért folyamodhatik, és a váltótörvényszék annak czégét bejegyezni köteles. — Ennek következményei a már fennebb jelzett jelenségek, hogy t. i. a bejegyzett czégű fűszerkereskedők, vagy jobban mondva, a szesz kisebb mértékbeni árulása iránti jog gyakorlóinak száma napról napra növekszik, oly annyira, hogy az italmérési jog (értve annak részét, mely a szeszárulásra, illetve pálinkamérésre vonatkozik) annak tulajdonosára nézve bizonyon mondható értékvesztettnek.

Ennek ellenében ellenvetésül fel nem hozható az, hogy a szeszárulási jog eléggé volna korlátozva az említett rendelet abbéli megszorító intézkedése által, mely szerint a bejegyzett fűszerkereskedő 30 Beaumé fokot tartalmazó szeszt kisebb mértékben csak „iparosoknak“, kik azt mesterségük folytatására, vagy másoknak, kik házi czélokra szükséglik“, árulhatnak, mert a „házi czélok“ féle kifejezés oly tág és ruganyos, hogy alig lesz képes valaki megmondani, mi értendő tulajdonképen ezen „házi czélok“ alatt? Ezt tehát annál kevésbbé fogjuk a szeszárulási jogosítvány korlátaiként tekinteni, ha fontolóra vesszük, hogy sok megyében (mint p. o. Trencsénmegyében is) a köznépnek legfőbb házi czélja az ivás, és hogy az a szeszt mindig csak ezen házi czélra veszi; — eltekintve attól, hogy a gyakorlatban divó értelmezés szerint a szeszáruló nem is köteleztetik arra, hogy a szesz-vétel czélja után tudakozódjék, hanem ő csak akkor itéltetik vétkesnek az italmérési jogcsonkításában, ha daczára annak, hogy a vevő neki egyenesen megmondta, hogy a szeszt ivásra szükségli, azt kiszolgáltatta! — A szeszárulási jogosítvány korlátaiként ezek szerint egyetül az veendő, hogy a bejegyzett kereskedőnek csak a szesz — nem pedig egyszersmind a pálinka-árulás van megengedve, és hogy ezt korcsmaszerüleg nem üzheti; — a korlátlan italmérési és a bejegyzett fűszer kereskedőknek engedett szeszárulási jog között ezekben felállított különbség azonban, ha tekintetbe vétetik, hogy a köznép a szeszt csak pálinka-készítés és ivás czéljából veszi, oly csekélynek tűnik fel, hogy a mellett bátran elmondhatjuk, miszerint az italmérési jog, legalább a pálinka-árulást illetőleg gyakorlatilag minden bejegyzett czégű fűszerkereskedő által is igénybe vétetik.

Ez állapot tarthatlan! Nem lehet és nem szabad megengedni, hogy az állampolárok egyes osztályai más osztályok törvényben gyökeredző jogait akadálytalanul sértegensék; nem szabad egyeseknek módot nyújtani a törvény kijátszására! — Az italmérési, különösen szeszárulási joggyakorlása körül felmerült, most már mindennapi visszaélések megszüntetése tekintetében nézetem szerint több mód ajánlkozik. És ugyanis, vagy

mondjanak le a nemes földbirtok tulajdonosai még eddig fenálló ebbeli előjogokról, és tanusítsanak a haza gyarapodása érdekében oly nemes önfeláldozást, minőt a magyar nemesség már nem egyszer tanusított, vagy szüntesse meg a törvényhozás ez előjogot az illető jogosultak kármentesítése mellett, mely intézkedés által kétségek nélkül az ellentétek kiegyenlítése legbiztosabban éretnék el. — Ha pedig ezen megszüntetés törvény általi kimondása egyhamar nem volna reményelhető, akkor is lehetne az említett bajon legalább némiképen segíteni azáltal, ha a hivatkozott rendelet 1. pontjában foglalt engedély bővebb magyarázásul kimondatnék, hogy a szeszárulási jog csak a bejegyzett czégű „rendes” kereskedőket illeti meg, mi által a most oly gyakori visszaélések legalább némileg megakadályoztatnának, de semmi esetben sem tartható fen ezen vizsák helyzet továbbra is, hacsak a törvény iránti tiszteletet a népben megingatni, abból végkép kiirtani nem akarjuk.

Dr. SINGER IGNÁCZ,
kir. törvényszéki bíró.

Büntethető-e a párbajra való kihívás?

A temesvári m. kir. törvényszék, folyó é. november 21-én dr. Nagy Lajos orvostudor ellen, Pausz Nándor földbirtokos által, párbajra hívás, zsarolás és hamis okmányok kiállítás végett folyamatba tett bűnügyben hozott határozatot. A per érdeke ott fekszik, hogy a nevezett törvényszék határozata a vizsgálat, illetőleg tárgyalást beszüntet, s a panaszlottat teljesen felmenté. A tényálladék következő: Dr. Nagy Lajos, mint volt Vinga városi orvos, Pausz Nándor urat fülbajban gyógyítá, azonban kezelés alatt, ismeretlen indokból elhagyá betegét, ki ez iránt a város tanácsánál jelentést téve, az orvos, barátai felhívására sem ment azonnal betegéhez, hanem később, midőn már a beteg elhanyagoltsága folytán ingerült helyzetben volt, meglátogató, s itt köztük szóváltás keletkezvén, állítólag az orvos, keztyűjét dobva Pausz urat párbajra kihívá, ki azonban az orvost kiutasítá házából. Másnap e sorok írója és Thodorovits Máté földbirtokos ur, dr. Nagy kérelmére Pausz urhoz mentek, őt békés kiegyenlítésre híván fel, ki azonban párbaj kihívást vélve, oda nyilatkozott, hogy a párbajt mással igen, de dr. Nagygyal el nem fogadja most, hanem, e részben majd ő vagy helyette más felelend.

Ez ügyet aztán Pausz ur, mint bűnügyet a temesvári törvényszéknél feljelenté, és a kir. vingai járásbírósnál megtartott vizsgálat után, nov. 21-én a törvényszéki tárgyalás megkezdetvén, — a tanuk egybehangzó nyilatkozata szerint kihívás nem történt, mire a kir. ügyész Mály István ur azon indítványára, hogy: „a párbaj csak akkor tekinthető büntetésre méltó cselekvénynek, ha az tetteleg befejeztetett, és a kihívás, sőt a megkísérlés is, ha a vivásra kiállott felek között a végperczben jött is létre a békés kiegyenlítés, büntetésre méltó nem lehet”, a nevezett kir. törvényszék a „vizsgálat, illetőleg a további tárgyalást beszüntet, s panaszlottat, a vád alól felmenté.”

Az állítólagos zsarolás és hamis okmányok kiállítás iránti panasz beigazolván nem lévén, panaszlott e vádak alól is felmentetett.

Panaszos, mint két rendbeli határozatot megfelebbezte.

E sorok írója, bár a párbaj kérdésében mint elsőrendű tanu, s állítólagos első segéd érdekölve van, nem ezen specialis eset, hanem a jogi elv megvitatása végett közli ez esetet: mert azon jogi elvből indulva ki, hogy a bűntény, ha az bár tőlünk nem függő indokoknál fogva végrehajtásában megakadályoztatott is, — még is mint szándok már büntetendő, — nem tekintheti, teljesen indokoltnak a párbajok kérdésénél a kivitel döntő erejét, azon jogi megállapodásnál fogva, mert a párbaj bűntény:

A párbaj jogi meghatározása: sértő fegyverrel két egyén között megcsétt harc; ha ez bűntényt képez, bűntényt kell képeznie, vagy ha nyelvészeti tekintetből jobban tetszik, büntetendő már a szándok is,*) mert az ellenfelünknek éltetőli meg-

fosztása, vagy legalább megsértésére czéloz; már pedig minden bűntény szándoka, kisebb betudás mellett büntetendő, — s ez indokból, mi a fentebb érintett határozatot ily értelemben, indokainál fogva nem osztjuk.

CSORBA ÁKOS, ügyvéd.

K ü l ö n f é l é k.

(Értesítés.) A „Curiai Határozatok” czimű mellékletünk sorszámban a 8. és 23-ik sorszám tévedésből elmaradt. Értesítjük erről t. cz. előfizetőinket, nehogy az egész évfolyamnak bekötés alá rendezésénél ama hiányt észlelve, a 8. és 23-ik sorszám alatt nem létező mellékletek megküldését kérjék.

Kitűnik egyébiránt a közlött határozatoknak teljes volta, azoknak külön-külön vezetett s hiány nélküli sorszámból.

„A III. magy. jogászggyűlés közleményei” czimén szintén adtunk 1/2 ivre terjedő külön mellékleteket, nehogy a fölap tartalmát a jogászggyűlés évkönyvének tartalmával megtöltsük. E mellékletek nincsenek külön sorszámmal ellátva, hanem a fölap azon számaihoz tartoznak, melyeknek dátumát viselik t. i. jun. 18., 25.; julius 2., 9., 23. és aug. 6., 20. és 27-én megjelent számokhoz.

A „Rendeletek” gyűjteményét tartalmazó külön mellékletet az évfolyammal együttesen be nem fejezhetjük, mert közleményünk csak addig terjedhet, a meddig a „Rendeletek-Tára” hivatalos kiadása megjelent.

A törvénykezésre vonatkozó „Törvényjavaslatok”-at tartalmazó külön melléklet ez évfolyamban csak 4 számot foglal magában.

Végre a „Büntetőjogi Szemle” czimű melléklet tartalmát t. cz. olvasóink a fölap megfelelő szakbeli rovatában veendik.

(Az első esküdtszéki tárgyalás Erdélyben) folyó hó 23-án lesz a kolozsvári kir. törvényszéknél, Brassay Sámuelnek Pávai Vajnai Elek, a m. kir. geologiai társulat hivatalnoka ellen, becsületeérté miatt.

(Nőhallgató a kolozsvári egyetemen.) A pesti egyetem még nem dicsekedhetik nőhallgatóval, míg a kolozsvári egyetem bölcsészeti karának előadásaira Sziklai Mária urnó, az ottani tanítónő-képezde igazgatónője rendes hallgatónak beíratta magát.

(A szegedi várból.) Rózsa Sándor monstre pörében a napokban volt az első tárgyalás. A tárgyalás kezdetben a kisebb bűntényekre fog szorítkozni, s a súlyosabb vád alapját képező bűntények csak később fognak szőnyegre kerülni. A tárgyalás mintegy két hetet fog igénybe venni. A delegált bíróság a kir. biztostól 1506 bünessetett vett át, ehhez jött később 500, s midőn a kir. biztosság végleg feloszlatott, újabb 950, összesen tehát közel 3000. Eddigélé 1000 esetben lett a vétke ítélet kimondva. E hűnperbe mintegy 4000 ember van behelyonyolítva.

(Besze János) a pénzügyi főtörvényszék elnöke a legfőbb ítélőszék által, melyen Fábry István elnök maga elnökölt és Osztrovsky József ülnök mint előadó, Hlavács István mint jegyző működött, a éátor-alja-ujhelyi választás alkalmával megkísérelt megvesztegetés miatt a királyi főügyész indítványa és három egyenes tanuvallomás alapján vád alá helyezett. Ezzel egyszersmind a nyilvános tárgyalás is elrendeltetett, és az a ritka eset fog előfordulni, hogy a legfőbb törvényszék előtt a tanuk személyesen fognak megjelenni és azoknak vallomásai hitelesítettetni.

(A telepítvényesek) ügyében f. évi nov. 3-án Pauler igazságügyminiszter által benyújtott új törvényjavaslat hallgatólág a főrendek nézpontját foglalta el, s a meghatározott időre szóló telepítvényi szerződésekre vonatkozólag (4. §.) azon intézkedést tartalmazta, miszerint joga legyen a telepítvényesnek a telepítvényi belsőségeket, u. m. a ház helyet, ud-

*) A szándék egymagában büntethető nem lehet, a míg a bíróság lehetségeiben nem áll az emberek veséit megvizsgálni; de a kihívás nem is pusztán szándék, hanem cselekmény; de nem oly cselekmény, mely bírólág büntethető nem volna, habár a párbaj mint bűntény lehető elkövetéséhez legalább is megkívántatik az ellenfél beleegyezése. A czikkirónak homályos bűntetőjogi elméletét tehát nem értjük; de nem osztjuk a kir. ügyész álláspontját sem, mert a kihívás ténye önmagában képez egy önálló bűncselekményt.

vart, kertet tulajdonául megváltani; a belsőség térfogata, a mennyiben szerződés vagy az 1872. jan. 1-ji tényleges birtoklás még nem határozta, sem egy (1600 öles) holdnál nagyobb, sem félholdnál kisebb nem lehetvén. Minden egyéb a telepítvényes által használt birtok a telepítő tulajdona marad.

Ennek ellenében a központi bizottság törvényjavaslatában a belsőségen kívül négy kat. hold külsőséget is, megfelelő vételár mellett rendel a telepítvényesnek átengedtetni.

A kérdés története következő:

Még a múlt nyári szünetet megelőzőleg az alsóház vezér-férfiai által törvényjavaslatot adatott be, mely moratoriumot szabott ki a telepítvényeseknek ügyük végleges rendezéséig. E moratoriumot a főrendiház akkor két ízben visszautasította. A sarkalatos nézeteltérés a határozott időre telepített községeknél fordult elő.

A főrendek a beltelek s a kültelek jogi minősége között különbséget tettek; míg az első a telepítvényeseknél tulajdonul meghagyni kívánták, addig az utóbbinak visszaválthatlanságát s a tulajdonosok szabad rendelkezése alá tartozóságát vitatták. E nézeteltérés miatt a moratorium nem jött létre, sőt megakadt azon törvényjavaslat is, melyet a telepítvényesek ügyeinek végleges rendezésére nézve a ház a szünetek után tárgyalt. A képviselőház az ideiglenes szerződés mellett kötött telepítvényeknél 10 hold minimumot kötött ki, míg a felsőház megmaradt júniusban vitatott nézeténél.

A központi bizottság tehát most legújabbán 10 holdról 4 holdra szált le, a kormány pedig a felsőház álláspontját foglalta el. Tudvalevőleg a központi bizottság legújabb központi javaslata fogadtatott el az alsóház részéről. Kíváncsiak vagyunk vajjon a felsőház azt újból vissza fogja-e utasítani, de még kíváncsiabbak vagyunk arra, hogy Pauler igazságügyminiszter ur mikép fogja védeni az alsóház álláspontját.

A marosvásárhelyi Jogász-egylet

1872. évi közgyűlését báró Apórá Károly a következő emelkedett szellemű elnöki beszéddel nyitotta meg:

Tisztelt gyűlés!

Harmadik közgyűlése egyletünknek, melyet megnyitni szerencsés vagyok. A visszapillantás egyletünk életében a lefolyt másik évre kedvezőbb, a jövő reménye kecsgetőbb, mint egy évvel ezelőtt vala. A jelen közgyűlésnek szakosztályai nem kevés anyagot nyújtanak, s én szerencsésnek érzem magamat, hogy a midőn elnöki tisztemet a tisztelt jogász-egyleti gyűlés kezébe leteendő vagyok, belső örömmel nyújthatom át az ugy tartalomban, mint fontosságukban nem csekély becsű tárgyakat további feldolgozás végett.

Törekedésünk kezdetben kicsinyesnek tetszett, némelyek ábrándot vagy éppen utánczasi viszketeget kerestek benne, csaknem hasztalanul erősítették, hogy mi nem az alkotók magasabb szerepére, törekszünk, hanem csak is osztozni akarunk a közös munkába, az anyagok összehordásánál. — Maga az országos jogász-gyűlés hívta fel a vidéki egyleteket tevékenységre, s valóban nem tévesztette hatását, és pedig nem annyira a munkára serkentés, mint némely balítéleteknek elosztásával hatott arra, hogy ez év utolsó fele munkásságban folytonosan elévüljön s elismert tekintélyek is tartózkodás nélkül és melegen járuljanak hozzá a munka gyámolításához. Nemcsak biztatónak, de bizonyára lelkesítőleg hatott az a fiatalabbakra, midőn látták, hogy többen a királyi ítélő tábla már korosabb bírái közül és a férfiúi erély odaadottságával osztják meg velők a komoly munkát.

Törvényhozó testületünknek a magyar parlamentnek, valamint a bíróságok szervezetének új rendszere a bírákat a gyakorlat és tapasztalat s szakembereit kizárta a törvényhozás terméből. E praktikus elemek és erők annál fogva ott nem érvényesíthetők többé magukat. De vajjon következik-e abból, hogy azért már szunnyadásra és éppen tétlenségre kárhoztatva legye-nek? következik-e, hogy a törvényhozás nélkülözze azon tapasztalatokat mindenütt becses anyagát, melyeket a bírói kar gyűjthet egyedül logikai összefüggésbe össze; nézetem szerint éppen nem!

Az alkotmányos államéletnek azon előnye van, hogy a munkás erők társadalmilag is érvényesíthetők magukat és hatásuk az állam organikus tevékenységébe, azt gazdagítólag beolvad. Így tört magának utat az ország törvényhozó testületébe institutióinknak átalakulás folytán többé be nem illeszthetett gyakorlati elemek a bírói testületeknek tevékenysége is, részint az országos jogász-gyűlés, részint a vidéki jogász- és ügyvédi egyletek megalakulásában.

A bíró és az ügyvéd, midőn a fenálló törvények alkalmazására vannak kiküldve, annyi tanulmány és szakismeret mellett nem maradhatunk csak puszta, minden társadalmi érzék és észlelődéstől megfosztott gépezetei az alkalmazásnak. Tiszta öntudatosságra kell hogy jussanak azon eredményekre nézve, melyekben az általuk alkalmazott törvények a társadalom életére hatnak. Ezeknek buzgó és lelkiismeretes észlelése által ők tünethetik fel legbiztosabban azon hézagokat és hiányokat, melyek a megalkotott törvényekben a gyakorlati élettel szemben előfordulhatnak, és melyek gyakran a leg gondosabb törvényalkotás mellett sem kerülhetnek ki. Ők észlelhetik a nemzet jogéletének mezején azon szükségeket, melyek társadalmi életünkben átalakuló jogviszonyok folytán koronként kifejljenek s észlelhetik egyszersmind azon meggyőződéseket is, melyek amazokra nézve a nép szellemében alakulnak. Csak azon gyakorlati észlelődsé mentheti pedig meg törvényhozásunkat attól, hogy a midőn a modern institutióknak állami életünkbe bevezetésével haladásra törekszik, ezt a nemzet geniuszának megőrzésével eszközölhesse. Már pedig bizonyos, hogy csak is azon törvények és institutiók biztosíthatják egy nemzet előhaladásának állandóságát, melyek jellemével, meggyőződésével összhangzásban fejlesztetnek, nem megtörik vagy semmisítik, hanem megnevesítik azokat.

Munkásságunknak hazafi érzületünk egész hevével tovább folytatására, sőt minél intensívebbé fejtésére bizonyára eléggé buzditó ok! És soha sem volt erre nagyobb szükség, mint most! Társadalmi viszonyaink fejlődése, sebes átalakulása az új viszonyokból eredő jogoknak meghatározását követeli. Törvényeink és azoknak rendszere sok részben elmállottak. — A kodifikáció áll előttünk, még pedig nem annyira a meglévőnek, hanem a reformok után átalakítandóknak kodifikálása. Hogy ezen óriási művet mielőbb megalkotva lássa nemzetünk, a nemzet erőinek összes tevékenysége kíváncsodik; bírák és ügyvédek csak abban nyújthatják hazafiságuknak valódi bizonyítványait, ha mint a gyakorlati téren működő szakemberek a tevékenységhez tapasztalataiknak kifejtésével hordanak anyagot össze az országos jogász-gyűlésnek és ez által megkönnyítik a törvényhozás nagy munkáját, eszközlik jogfejlődésünk előrehaladását.

Az okmányokkal tanúsított bírói képesség eljuttathat mindenkit arra, hogy bírói hivaltal nyerhessen, de pályáján tovább haladásának emeltyűjét nem keresheti többé azokban, hanem azon tevékenységben, melyet szolgálata folytán kifejtett. A szolgálati kötelesség hűséggel teljesítése mellett a közreható munkásságnak odaáldozása nem maradhat méltó elismerésben részesülés nélkül, s így lehetetlen, hogy az igazságügy-miniszter figyelmét is elkerülje a fokozatos előléptetések, az hogy kik azok, kik áthatottan hivatásuknak öntudatától nemcsak elfoglalják a tért, de valóban lelkesülnek is annak műveléséért.

Az egylet tevékenysége az év utolsó felében mind ezen irányokban már nemcsak reményekre jogosít, hanem biztosít arról, hogy megfelelni törekszünk nemes feladatunknak. Csak ennyit mondhatok én is örömmel lelkesülten hozzá: előre! a munka sikere nemzetünk haladásában fogja megjutalmazni becsületet fáradozásunkat.

(Báró Apórá Károly kir. táblai elnöknek ezen tartalmas és lelkesült beszéde méltán hangos éljenzéssel fogadtatott s valóban mi alig ismertünk abban a nemes báró urra, ki ha ez uton halad, még kiengesztelheti a közvéleményt, mely előtt sok rovása van. — A közgyűlés további folyamatát lapunk legközelebbi számában közlendjük.)

Lapunk mai számához a Heckenast Gusztáv könyvkiadó hivatalában megjelent „Jog- és államtudományi munkák” árjegyzéke, valamint a „Magyar Ujság” előfizetési felhívása van csatolva 1873-ra.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászgylés” tartama alatt naponként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.	Szerkesztői iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A részvénytársulatok s a törvényhozás. Dr. Matlekovits Sándor, egyet. m. tanár és magy. k. keresk. m. titkár. — Az ágy- és asztaltól elválasztás jogi hatálya protestans egyházjogi szempontból. Sztehló Kornél, ügyvéd. — Bünyüi igazságszolgáltatásunk zavarai Mihályi József, pesti fenyítő járásbíró. — Különfélék.
MELLÉKLET: Rendeletek ; a jan.—júliusi tartalommal és borítékkal ellátva. — Az 1872-ki évfolyam szakszerinti tartalma.

(Értesítés.) A „Curiai Határozatok” című mellékletünk sorszámban a 8. és 23-ik sorszám tévedésből elmaradt. Értesítjük erről t. cz. előfizetőinket nehogy az egész évfolyamnak bekötés alá rendezésénél ama hiányt észelve, a 8. és 23-ik sorszám alatt nem létező mellékletek megküldését kérjék.

Kitűnik egyébiránt a közlött határozatoknak teljes volta, azoknak külön-külön vezetett hiány nélküli sorszámból.

„A III. magy. jogászgylés közleményei” címén szintén adtunk 1/2 ivre terjedő külön mellékleteket, nehogy a főlap tartalmát a jogászgylés évkönyvének tartalmával megtöltsük. E mellékletek nincsenek külön sorszámmal ellátva, hanem a főlap azon számaihoz tartoznak, melyeknek dátumát viselik t. i. jun. 18., 25.; július 2., 9., 23. és aug. 6., 20. és 27-én megjelent számokhoz.

A „Rendeletek” gyűjteményét tartalmazó külön mellékletet az évfolyammal együttesen be nem fejezhetjük, mert közleményünk csak addig terjedhet, a meddig a „Rendeletek-Tára” hivatalos kiadása megjelent.

A törvénykezésre vonatkozó „Törvényjavaslatok”-at tartalmazó külön melléklet ez évfolyamban csak 4 számot foglal magában.

Végre a „Büntetőjogi Szemle” című melléklet tartalmát t. cz. olvasóink a főlap tartalmának megfelelő szakbeli rovatában találják.

A részvénytársulatok s a törvényhozás.

(Vége.)

n) Osztalék.

A francia törvény az osztalékiránt csak annyiban rendelkezik, hogy a hamis osztalékokat szolgáltató igazgatókat megbünteti. (45.) Kamatokról nem szól a törvény.

Az angol törvény mitsem mond az osztalékról. A mérvadó alapszabályokban következő határozatokat látunk: az igazgatók a közgyűlés jóváhagyása mellett osztalékokat határozhatnak, (72.) az osztalék csak a társulat nyereseményéből adható, (73.) az igazgatók a dividendából levonhatják mindazon tartozásokat, melyekkel valamely részvényes még hátralékban van, (75.) az osztalék a társulat ellenében nem hozhat kamatot. (77.) Kamatokról itt sincs szó.

A német keresk. törvény szerint a részvényesek számára meghatározott kamatokat megállapítani nem lehet, hanem csak a tiszta nyereség osztható ki. Mind az által az alapszabályokban meg lehet határozni, hogy addig is míg a vállalat előkészületei folynak, a részvényesek kamatokat kaphassanak, (217.) a részvényesek a jóhiszemben nyert osztalékokat visszafizetni nem kötelesek. (219.)

Az új német törvény meghagyja az általános német keresk. törvény rendeleteit. Azonkívül még mondja: „hogy osztalékok mindaddig ki nem szolgáltatathatók, míg a veszteségek által megcsökkent alaptőke ki nincs egészítve. (217.) E törvény egyuttal meghatározza, mikép készüljön a mérleg; — a mérleg készítésénél szem előtt tartandók következő elvek: — 1) ingatlanokat csak a vételáron, ingókat ezen árak legalább 5%-nyi törlesztésével szabad felvenni; 2) oly papírok, melyeknek folyama változik, legfeljebb azon folyam mellett vehetők fel, mely a mérleg készítésekor volt; 3) a szervezés és kezelés költségei nem vehetők az activákba, hanem a passivákba veendő; 4) az alaptőke s a netáni tartalékalap a passivákba sorolandó; 5) az activák s passivákból eredményező különbség a mérleg végén külön említendő meg. (239. a.)

Az olasz törvény szerint az osztalék helyességéről (reale esistenza dei dividendi pagati) felelősek az igazgatók; (139.) az osztalék csak a tiszta nyereségből fizethető; (140.) kamatokat nem szabad fizetni, melyek az alaptőkéből vonatnának, kivéve azon időszakra, melyben a vállalat előkészületei folynak, s ekkor is csak a törvényes kamatnál nem nagyobb (l'interesse legale commerciale.) A részvényesek a nyert kamatokat és osztalékokat visszafizetni nem kötelesek. (141)

o) Liquidáció és a társulat megszűnése.

A francia törvény a liquidáció és a társulatok feloszlására mit sem rendel. Az egyedüli pont az, hogy a liquidáció tervét a kereskedelmi lajstromnál be kell jelenteni s a hírlapokban közzétenni. (61.)

Az angol törvény szerint a részvénytársulatoknál kétféle liquidáció fordulhat elő: bírósági és önkéntes. Bíróságilag rendeltetik el a liquidáció következő esetekben: a) ha közgyűlésileg el lett határozva bírósági liquidációt kérni, b) ha a társulat üzletét egy év alatt bejegyzésétől számítva meg nem kezdi, vagy ha egy évig üzletével szünetel, c) ha a tagok száma hétnél kevesebb, d) ha a társulat adósságait nem tudja fizetni, s végre e) ha bíróság czélszerűnek látja a liquidációt. (79.) — A

törvényszék a liquidáció kimondásával egyszersmind egy vagy több hivatalos liquidatort nevez ki (official liquidator). E liquidatoroknak jogai és kötelességei következők: — a társulat nevében pert kezdeni vagy elfogadni, a társulat üzletét a mennyiben szükséges, folytatni, a társulat mindennemű vagyonát árverésen vagy szabadkézből bárkinek is eladni, bármely jogügyletet a társulat nevében teljesíteni, valamely fizetni kötelesnek bukása esetén vele bármiféle egyezményt létesíteni, váltókat kiállítani vagy elfogadni, és minden mást megtenni, a mi a társulat ügyeinek lebonyolítására s vagyonának szétoztására vonatkozik. (95.)

Önkéntes liquidáció következik be, ha a tartam, melyre a társulat megalakult, lejárt, vagy a társulat célját elérte, ha azt a közgyűlés határozza, vagy ha rendkívüli közgyűlési határozat kívánja. (129.)

Önkéntes liquidáció esetén a következők tartandók figyelemmel: — a társulat vagyona a kötelmek fedezésére fordítandó, s ha az alapszabályok mást nem határoznak, a felesleg a tagok részvényeik arányában felosztandó, liquidatorok választandók, a liquidatorok megválasztásánál az igazgatók működése megszűnik, ha csak a közgyűlés vagy a liquidatorok maguk mást nem határoznak, a liquidatorok mind azt teljesítik, mit a hivatalos liquidatorok; a liquidatorok a fizetni kötelesek lajstromát elkészíthetik. (133.)

A német kereskedelmi jog szerint a részvénytársaság feloszlik: a) ha a társulat tartama lejár, b) közgyűlési határozat folytán, c) ha a közigazgatási hatóság a társulat felosztatását szükségesnek látja, d) csőd esetén; (242.) a felosztatási határozat a kereskedelmi lajstromba vezetendő és három ízben hirlapilag közzéteendő, e közzétételnél egyúttal a hitelezők felszólíthatnak jelentkezésre, (243.) ha az alapszabályok mást nem rendelnek, a liquidációt a választmány hajtja végre, (244.) a liquidatorok a keresk. lajstromba jegyzendők, ha több liquidator van, a liquidációra vonatkozó ügyeket csak is közösen teljesíthetik, (136.) a folyó üzletek befejezése tekintetéből a liquidatorok új üzleteket is létesíthetnek, (137.) az ingatlan vagyont valamennyi részvényes beleegyezése nélkül csak árverés útján adhatják el, (137.) a cégjegyzésnél világosan kiteendő a liquidationális cégjegyzés. (139.) Az adósságok törlesztése után fenmaradt vagyon a részvényesek közt részvényeik aránya szerint felosztatik. A felosztásnak azonban csak egy évvel a társulat megszüntetésének kihirdetése után szabad bekövetkeznie. (245.) A felosztatás után a társaságnak könyvei még tíz évig a kereskedelmi törvényszéknél őriztetnek. (246.)

Az olasz törvény szerint a társulat feloszlik: a) a társulat tartamára rendelt idő elteltével, b) ha a társulati célzt elérni nem lehet, c) ha a társulat célját elérte, d) ha a társulat csődbe esik. (166.) Ha a társulat feloszlik, az igazgatók a társulat nevében többé nem működhetnek. (167.) Ha az alapszabályokban a liquidáció iránt mi sincs meghatározva, a részvényesek választanak liquidatorokat (incaricati dello stralcio), ha meg nem tudnak egyezni a részvényesek, a kereskedelmi törvényszék választ liquidatorokat. Mig a liquidatorok nem választatnak, az igazgatók helyettesítik őket. (168.) A liquidatorok kötelesek azonnal a társulat cselekvő és szenvedő vagyon állapotáról mérleget készíteni. (169.) Csakis a liquidationnak foganatosítására szolgáló üzleteket végezhetnek. (170.) A részvényeseknek előbb mitsem fizethetnek ki, mig a hitelezők ki nincsenek elégitve. (170.)

p) Nyilvánosság.

A francia törvény szerint a részvénytársulat alakulásának hónapjában székhelyének békebíróségánál

és kereskedelmi törvényszékénél alakulási okmányát, az aláírási ívet, a befizetett alaptőke kimutatását, az alakuló közgyűlés határozatait és a részvényesek névjegyzékét köteles letenni, (55.) hasonlóan az alapszabályok módosítását, a társulat tartamának meghosszabbítását, felosztatását és leszámítolási tervét is be kell mutatni. (61.) Mindenki a nevezett hatóságoknál az említett okmányokat megtekintheti, és saját költségén másolatot készíthet, (62.) sőt a társulattól követelheti, hogy legfeljebb 1 frankért a társulat hiteles alapszabályait kiszolgáltassa. (62.) Meg kell egyébiránt jegyezni, hogy a keresk. törvényszék, illetőleg a békebíróság a társulatokat azonnal bejegyzi, mielőtt az említett okmányok közjegyző által hitelesítvők. Az állam hivatalnokai ennélfogva mi behatást sem gyakorolnak a társulatok alakulására, nem vizsgálják meg az alapszabályokat, nem nézik nincs-e megsértve általuk a törvény. A közjegyző megvizsgálja egyszerűen, rendben történt-e a szerződés megkötése, s az után hitelesíti az okmányokat. Az említett okmányok láthatólag felfüggesztendők a társulat irodájában. (62.) Egyúttal a társulat alakulását, az alapszabályok módosítását és a társulat megszüntét hirlapilag közzé kell tenni. (56.) Az ezen rendeletekkel ellenkező intézkedések 50—1000 frankig büntetnek. (64.)

Az angol törvény szerint a nyilvánosság eszközésére külön hivatal létezik (registrar of joint stock company). Az associations memorandum, s ha vannak alapszabályok ezek is e hivatalnál bemutatandók, itt meghatározott díjak fizettetnek, erre a registrar sajátkezüleg bizonyítja, hogy a társulat be van jegyezve.

Angolországban a registrar nem jár el úgy, mint Franciaországban. Itt a registrar az alapszabályokat, a memorandumot s a társulat által benyújtott minden okmányt megvizsgálja, s csak ha a törvény által követelt kellékek az alapszabályok által figyelembe vétettek, jegyeztetik be a társulat, ellenkező esetben a benyújtott okmányok visszautasíthatnak. Egyébiránt a praktikus angolok a bejegyzésre nézve lehetőleg biztosítják mind a hivatalt, mind a folyamodókat; a társulati bejegyzésnél előforduló minden egyes esetre külön nyomtatványok készülnek, és csak a nyomtatványokat kell kitölteni a bejegyzési folyamodványnál.

Minden részvénytársaság évenként legalább egyszer a közgyűlés után 15 nappal, részvényeseinek jegyzékét köteles elkészíteni. E jegyzékben fel kell említeni még a részvénytőkét és a részvények számát, azon részvényeket, melyek a társulat kezdetétől elkeltek, azon követelés nagyságát, mely minden egyes részvény után künáll, a még be nem fizetett követelést, az elévült részvények összegét, azon volt tagok neveit, lakását és foglalkozását, kik az utolsó jegyzék elkészítése óta a társulattól kiléptek, és a részvények számát, melyeket birtak. Ezen jegyzék az említett 14 nap után 7 nappal a registraránál bemutatandó, (26.) ellenkező esetben minden napért a társulat maga 5 frtot, s az igazgatók is 5—5 frtot fizetnek bírság fejében. (27.) Ha az alaptőke változik, ha külön határozatot hoz a közgyűlés, az a registraránál bemutatandó, (28.) ellenkező esetben az említett büntetés alkalmaztatik. — A registrar hivatalban bárki megtekintheti az itt őrzött okmányokat, s azért egy shillingnél többet nem fizet, mindenről másolatot készíthet magának és pedig egy-egy folióért 6 pencet fizet. (174.) Minden részvénytársaságnak legyen egy bejegyzett irodája, az irodának külrészen a társulat neve ki legyen téve, a részvényesek ezen irodában minden okmányt ingyen megnézhetnek, a nem részvényesek legfeljebb egy shillinget fizetnek ezért, egyszersmind lemásolhatnak tetszésük szerint bár mit. (32.) A ki ezt nem engedi, 5 font sterlinget fizet bírság fejében.

— Hírlapokban való közzétételről az angol törvény nem szól.

A német keresk. törvény szerint a nyilvántartásra szolgál a keresk. lajstrom (Handelsregister), mely a kereskedelmi törvényszéknél vezetetik. E lajstromban a társulati szerződés és a kormány engedély bevezettetik, (210.) azon közgyűlési határozatok, melyek a társulat tartamának meghosszabbítását vagy az alapszabályok megváltoztatását eszközlik előbb nem érvényesek, ha csak a keresk. lajstromba be nem vezetnek. (214.) A választmányi tagok megválasztásuk után szintén a lajstromba vezetnek, (228.) végre a társulat feloszlatása is belajstromozandó. (243.) — Minden a mi a lajstromba vezetendő, hírlapilag is közzéteendő, ha a választmány e tekintetben nem felel meg a törvénynek, a kereskedelmi törvényszék bírsággal megrohátja.

Az új törvény szerint a nyilvánosság ugyanazon alak szerint szabályoztatott; és a bejegyzésre a keresk. törvényszék továbbra is illetékes.

Az olasz törvény szerint az alapszabályok és a kormány engedély a kereskedelmi törvényszéknél lehetendő, (160.) s egyuttal az alapszabályok kivonata a hírlapokban közzéteendő. (161.) Egyéb határozatokat nem tartalmaz e törvény a nyilvánosság tekintetében.

g) Átmeneti intézkedések.

A francia törvény szerint a törvény életbelépte előtt alakult társulatok továbbra is alapszabályaik szerint ítélendők meg. De a társulatok a jelen törvény szerint kormány engedéllyel átalakulhatnak. (46.) Bizonyos törvényes határozatok azonban még a már létező társulatokra is kihatnak, ezek következők: a részvények kibocsátására nézve az új törvény döntő, a társulati közgyűlésen mesterségesen többséget alakítani nem szabad, részvények eladása család cíelokra, a részvényeknek a törvény ellen történő eladása, hamis osztaléknak adása (45.) tilos.

Az angol törvény szerint az 1862. törvény valamennyi az előbbi törvények alatt bejegyzett részvényvállalatokra kiterjed.

A mérvadó alapszabályok mind az által a régiebb társulatoknál nem alkalmazandók. (176.)

A német keresk. törvény határozatai szerint: a német keresk. törvény életbelépte (1862. márczius 1.) előtt alakult társulatok, ha nem is felelnek meg alapszabályaik a törvény rendeleteinek, a keresk. lajstromba vezetnek. (66.) Ha egy ily társulathoz az alapszabályok az elnökség hatáskörét korlátozzák, e korlátozás harmadik személyek irányában egyelőre még 5 évig bír hatállyal, azontul nem (68.)

Az új törvény szerint mindazon társulatok, melyek nem jegyezték be a keresk. lajstromba, a törvény életbelépte után három hónappal kötelesek magukat bejegyeztetni, s a törvény rendeleteinek eleget tenni.

Az olasz törvényben nincsenek átmeneti határozatok.

* * *

Hollandban 1838. okt. 1-én hozott kereskedelmi törvény (36. 56. §§.) érvényes.

Belgiumban a francia code de commerce érvényes; legújabbban itt is szükségesnek látták, hogy a code de commerce az újabb kor kívánalmai szerint átvizsgáltság; az átvizsgálással megbízott bizottság mind az által a c. d. e.-nek a részvénytársulatokon vonatkozó részét érintetlenül hagyta. Az utolsó évben azonban általánossá vált a kívánság, hogy a vállalkozó szellem az állami engedélyezés által ne gátoltassék, s most készül egy törvényjavaslat, melynek célja az állami engedé-

lyezést teljesen mellőzni, de a választmányt igen szigorú kötelezettségek alá vetni.

Spanyolország, Görögország, Románia szintén nagyjából csak a code de commerce-t fordították le.

Schweizban az egyes cantonok számára léteznek külön kereskedelmi törvények.

Oroszországban a részvénytársulatok viszonyait egy 1836-ban megjelent ukász szabályozta.

Dr. MATLEKOVIS SÁNDOR,
egyet. m. tanár és magy. k. keresk. m. titkár.

Az ág és asztaltóli elválasztás jogi hatalya protestáns egyházjogi szempontból.

Megengedem, hogy szokatlan és új tünemény hazánkban házasságjogi kérdéseket a czimfeliratban érintett szempontból vizsgálat alá venni, mert mindeddig e téren az elmélet és gyakorlat beérte azzal, a katolikus egyházjog és az igen hiányos állami törvényhozásra tekintettel lenni, protestáns házassági jog létele pedig, ha nem is épen tagadtatott, de nem is igen vétetett tekintetbe.

Már pedig ha kétségtelen ténynek tartozunk elismerni azt, hogy a legújabb ideig a házassági jog körüli törvényhozás és törvényes intézkedés hazánkban első sorban az egyházat illeti meg, miután ezen intézkedési terétől legalább ez ideig az állam az egyházat meg nem fosztotta, s ha másrészt következetesen akarjuk alkalmazni e téren is a bevett vallásfelekezetek között törvényileg megállapított teljes egyenlőséget és viszonyosságot, lehetetlen lesz megtagadnunk a protestáns egyháztól vagy bármely más vallásfelekezettől a jogosultságot, a házassági jog terén az állam által is elismerendő kötelező erejű intézkedéseket hozni, szóval az öntörvényhozási jogot e téren is gyakorolni.

Ezen öntörvényhozási jog jogosultsága elvileg alig fog valaki által megtagadtatni vagy kétségbe vonatni, nehézségekre csak ott akadunk, hol az katolikus egyházjogi cselekvények megbirálására kiterjeszkedik.

A katolika egyház eddig meg volt szokva nemcsak a saját kebelében létező intézmények és saját közegei által véghezvitt cselekmények jogi hatályát megszabni, hanem kiterjeszkedett más vallásfelekezetek intézményei és cselekedetei birálására is, és meghatározta, mennyiben tekinti azokat érvényeseknek, mennyiben nem, s kijelentette, mily jogi hatalyt tulajdonít azoknak. Az állam pedig megszokta a k. egyház ezen kijelentésével beérni, s a többi vallásfelekezetek nézetét meg sem kérdeztén, érvényt szerzett a katolika egyházjog elveinek.

Igy teszem a katolikus egyház érvénytelennek nyilváníja a házasságot elvált személylyel. A protestáns egyházjog ezen házasságot érvényesnek tartja, és mégis, ha arról volt szó, hogy protestáns elvált személy katolikkussal esketessék, a katolikus egyházjognak hódolt, és a protestáns pap nem merete az esketést véggezni, mert tudta, hogy az állam érvényt szerez a katolika egyház tilalmának.

Megszünnén a vallás egyenlőség irott malaszt lenni, mi sem volt természetesebb, mint az, hogy a protestáns egyház a katolika egyház ezen tulsulyának jogosultságát tagadván, a legújabb időben a házassági jog terén, mely épen ugy saját terrenuma, mint a katolika egyházé, független és önálló álláspontot kezd elfoglalni. Ezen törekvés egyelőre egy házasságjogi elv kijelentésében nyilatkozott, melyet a következőkben lesz szerencsém megismertetni.

*

Tekintve a vegyes házassági válóperekről intézkedő 1868. évi 48. t. cz. rendkívüli hűzagos voltát, mely leginkább abban nyilvánul, hogy ezen mindössze három szakaszból álló törvénycikk minden átmeneti intézkedések nélkül lett életbeléptetve, mi sem volt előreláthatóbb, mint az, hogy a gyakorlati életben számtalan kérdés fog felmerülni, melyekről a törvényhozás nem intézkedvén, azok megoldását a törvénykezési gyakorlatra, vagy az e részben jogalkotó hatáskörétől megfosztott egyházi öntörvényhozásra kellett bízni.

Az 1868. évi 48. tczikk különösen csak oly válási esetekre van tekintettel, melyekre nézve a válópör a törvény megalkotása után indíttatnék meg, s csak oly házasságokra vonatkozik, melyek a per megindításakor már vegyesek voltak, azon perekről pedig, melyek már előbb a szentszék előtt indíttattak, vagy ott már előbb jogérvényes ítélet által el lettek döntve, s azon esetekről, melyekben a házasság a szentszéki ítélet meghozatala után áttérés által vált vegyessé, egészen hallgat.

Kérdés támadván az iránt, mi történjék az itt érintett esetekben, megindítandó-e a per újból a szentszék, mint alperes bírósága előtt a házasság végleges felbontására célzó petitummal, miután a szentszék előbb nem ezen petitum, hanem az ágy és asztaltóli elválasztás petituma fölött határozott, vagy pedig ítélt dolognak lévén tekintendő a szentszék részéről az ügy, ez már most az eredetileg protestáns, vagy pedig időközben azzá lett fél bíróságához legyen átteendő az 1868. 48. tczikk értelmében továbbá alkalmaztassék-e ezen törvény azon házasságokra is, melyek a szentszéki ítélet hozatalakor tisztán katolikusok voltak, — a legkülönbözőbb nézetekkel találkoztunk, gyakran egy és ugyanazon bíróság majd a szentszéktől bekövetelt iratok alapján a házasságot a protestáns félre nézve felbontotta, majd pedig illetéktelenség okából azon indoknál fogva, hogy a házasság végleges felbontása iránt a szentszék még nem határozott, el- és a katolikus fél bíróságához utasította.

Ezen bizonytalan és zilált jogállapot mellett napról napra égetőbbé vált a kérdés a protestáns egyház közegei előtt, kik első sorban ostromoltattak annak megoldásával, mikép kelljen ezen hinárból kigázolni, s mikép lehetne a tanácsot kérő feleken segíteni.

„Miféle jogi hatályt tulajdonítson a protestáns egyház a katolika szentszék által kimondott ágy- és asztaltóli elválasztásnak?” ebben culminált a kérdés, mely megoldásra várt.

Egy Ujvidéken előfordult gyakorlati eset alkalmat szolgáltatott a bányai ágost. hitv. evang. egyház kerület még 1868. évi okt. 6-án tartott közgyűlésének először ez ügyben nyilatkozni. Az érintett közgyűlés jegyzőkönyvi kivonatának szóhangzása ez: „5.) Ezzel kapcsolatban — t. i. az 1868. 48. t. cz. megalkotására vonatkozó előterjesztéssel — fötisztelendő püspök ur bemutatta a m. kir. vallás és közoktatási miniszterium f. é. ápr. 22-én 5259. sz. a. kelt leiratát, melyben König Péter ujvidéki lakos folyamodása folytán oda nyilatkozik: hogy miután K. P. nejétől — mindketten r. kath. valláson lévén — az illető egyházi törvényszék ítélete folytán — asztaltól és ágytól elválasztatott, — később neje ó-hitü görög vallásra térvén újra férjhez ment, végre König Péter evang. vallásra tért; — törvényeink értelmében minden engedély nélkül szabadon házasodhatnak: ezen tájékozással szolgáló miniszteri leirást tudomásul vétetvén hason esetekbeni ahoztartás végett az esperességekkel közölni határozatott.” — A felhozott esetben követett eljárás jóváhagyása által a közoktatás és vallásügyminiszterium leiratára támaszkodván, elvéként mondotta ki hallgatag a kerületi közgyűlés, hogy

a katolikus szentszék által kimondott ágy- és asztaltóli elválasztásnak, legyen ez örökös vagy ideiglenes, ugyanazon hatályt tulajdonítja, mintha a házasság végleg felbontva lenne, és az ekkép elválasztott feleket akadálytalanul új házasságra bocsátja.

A mit a bányakerület közgyűlése így hallgatag 1868-ban enuntiaált, azt határozatilag kijelentette a folyó 1872-ik évi okt. hóban tartott ág. hitv. evang. egyetemes gyűlés, midőn is okt. hó 4-én tartott ülésében határozatba ment:

„Miszerint a katolikus szentszék által kimondott ágy- és asztaltóli elválasztás protestáns szempontból a házasság végleges felbontásával egyenerejűnek tekintetvén, az evangélikus lelkész mindazon esetekben, midőn a szentszék által elválasztott felek közül bármelyik új házasságra lépni akar, azt akadálytalanul eskesse; továbbá: miszerint ugyanazon elvből kiindulva az evangélikus lelkész bíróilag jogérvényesen elválasztott felet katolikus személylyel is, habár a katolikus lelkész a kihirdetést megtagadná, a kihirdetésrei jelenkezérről felmutatott bizonyítvány előmutatása mellett, akadálytalanul eskesse.”

Szándékosan mellőztetett ezen elvek formulázásánál a megkülönböztetés örökös és ideiglenes ágy- és asztaltóli elválasztás közt, még pedig azért, mert az ev. egyház ideiglenes elválasztást nem ismer és azon okok, melyek a szentszéki perben csak az ideiglenes ágy- és asztaltóli elválasztásra szolgáltatnak alapot, az ev. egyház tana szerint többnyire a házasság végleges felbontását vonják maguk után. Liberálisabbnak és következetesebbnek látszott tehát a kath. egyházjog ezen megkülönböztetésére tekintettel nem lenni és pedig annál inkább, minthogy a fenebb idézett miniszteri leiratban, ezen megkülönböztetés szinte hiányzik. Az evang. egyháznak pedig nem állhat érdekében az állam liberalismusát korlátozni akarni.

Határozattá emelkedvén az elv, azon kérdés merül fel, jogosítva volt-e annak felállítására az ág. hitv. ev. egyetemes gyűlés, és fog-e az elismerésre találni az állam és különösen a bíróságok részéről.

A kérdés első részére részben már a cikk elején feleltünk meg, hol arra utaltunk, hogy az állam az egyházat a házassági jog terén öntörvényhozási jogától meg nem fosztotta, és az egyenlőség és viszonyosság elvével fogva nem tilthatja meg az egyik hitfelekezetnek a házasság érvényességére vonatkozó szabályokat felállítani, ha a másik hitfelekezet által e részben felállított szabályokat kötelezőknek ismeri el.

Hozzájárul ehhez az 1868. évi 53. tczikk 8. §-a, mely szerint „az áttértnek áttérése utáni minden cselekményei azon egyház tanai szerint ítélandók meg, melybe áttért, s az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmiben sem kötelezők.”

Ha tehát a protestáns egyház tana szerint a házasság ágy- és asztaltól elválasztott feleknek akadálytalanul megengedtetik, s ily házasság protestáns szempontból érvényes, ebbe az államnak semmi beleszólása, s nincs is hivatva a katolika egyház ellenkező tanának, mely az áttért félre nézve megszűnt kötelező lenni, érvényt szerezni.

Tehetné valaki az ellenvetést, hogy egyik egyházfelekezet sincs jogosítva a másik egyház intézményeinek és cselekvényeinek jogi hatályát meghatározni, de ez csak részben áll, a mennyiben t. i. a meghatározó egyház nem saját hiveinek jogairól van szó, de nem akkor is, midőn az forog kérdésben, mily jogi hatálya legyen egy idegen egyház intézményeinek a meghatározó egyház saját hiveire.

A jogosultság kérdése tehát ezzel meg volna oldva,

a kérdés másik részének megoldása pedig, mily elismerésre fog találni a kimondott elv a bíróságok részéről, a gyakorlatra bízandó.

Ha egyebet nem értel az ágost. hitvallásnak egyetemes gyűlése az elmondott elvnek felállításával, mint azt, hogy élére állítván a dolgot a küszöbön álló házasságjogi reformoknak égető szükségét újból feltűntette, eleget tett s ha jól vagyunk értesülve, a vezérferfiaknak ezen elvek felállítása mellett egyik intentiója épen ez volt.

SZTEHLO KORNÉL,
ügyvéd.

Bűnügyi igazságszolgáltatásunk zavarai.

A magyar kir. miniszterium által az 1871. XXXII. t. cz. 1. §-ban foglalt felhatalmazás alapján 1871. jul. 10-én kiadott rendelet 2. §-a szerint a Pesten felállított ötödik járásbírói ságra Pestváros, Új-Pest és a Margit-sziget egész területén kizárólag a kihágások iránti eljárás bízott.

Az első folyamodásu bíróságok rendezését tárgyzó 1871. XXXI. t. cz. 16. §-a pedig a járásbírói hatáskörét következőleg állapította meg:

„Bűnvádi ügyekben a járásbírói eljárás és ítélt:

a) azon büntetendő cselekmények esetében, melyek felett a törvények és a törvényes gyakorlat szerint az eddig fenállott egyes bíróságok ítélték;

b) az 1848. XVIII. t. cz. 32. 35. 36. 39. 40. 41. 44. §-ai és az 1848. XXXI. t. cz. 1. és 3. §§-ai rendeleteinek megszegése esetében“;

továbbá:

Az 1871. LI. t. cz. 28. §-a szerint a bírósági végrehajtóknak hivatalos eljárás közbeni (szóvali vagy tettleges) bántalmaztatása esetében.

A fentebb idézett törvényekben van tehát körülírva a kir. járásbírói hatáskörének bűnvádi ügyekbeni hatásköre és illetősége.

Azonban a jogtudók s különösen a bűnügyi törvénykezés terén gyakorlatilag is jártas jogászok előtt ismeretes tény az: hogy hazánkban bűnügyi codex nem léte miatt a törvényes gyakorlat a különböző törvényhatóságokban különbözőleg fejlődött ki arra nézve is, hogy mely büntetendő cselekmények minősítendők kihágásokul? — s így a bírónak a törvényes gyakorlatot ismerni felette nehéz, noha multhatlanul szükséges, mert az 1871. XXXI. t. cz. 16. §-a szerint egy részben a törvényes gyakorlat szabja meg hatáskörét.

A fenállott pestvárosi törvényszék kebeléből a kihágások elítélésére kiemelve volt egyes bírói a törvényes gyakorlat szerint egyéb kihágási esetek közt a következő ügyekben is bírói hatáskörrel, u. m.:

a) tolvajlás esetében, ha a tolvajlás egyszerű, s az eltolvált tárgy értéke 25 forintot meg nem haladt. (A veszélyes tolvajságok az összegre tekintet nélkül a törvényszék hatásköréhez tartoztak.)

b) Magánosok közti csalás vagy sikkasztás esetében, ha az okozott kár 50 ftot meg nem haladt.

c) Bírói zártörés esetén, ha az elsikkasztott tárgyak értéke 25 ftot meg nem haladt.

A pestvárosi egyesbírói ságra a gyakorlatát a jelenleg fenálló pesti kir. fenytő járásbírói ságra annyival inkább követi és fen tartja, mert a pesti kir. törvényszék fenytő osztálya is ezen törvényes gyakorlatot elismeri, épségben tartja, és saját hatásköre megállapításánál is ahhoz alkalmazkodik.

Hazai törvényeink szerint a törvényes gyakorlat törvény erővel bír, mert törvényt pótol, — e pótlásra pedig a kihágásokat illetőleg abszolút szükség van, mert a hármas törvénykönyvben a kihágásokra vonatkozó törvények nem léteznek, az országbírói írt. által megállapított id. törvényszabályok bűnvádi eljárásra vonatkozó részében van ugyan szó rendőri kihágásokról és a kihágások minden egyéb nemeiről, s az elsők alatt a mező rendőriek, az utolsók alatt pedig a bíróilag fenytendő értéket, de ez utóbbiak meghatározva és minősítve egyáltalán nincsenek.

A fentebbiek után a szakember előtt kétségtelen az, hogy a kir. járásbírói ságra a kihágási bűnügyekbeni hatáskörük bizonytalansága miatt felette nehéz, még nehezebbé vált azonban e helyzet a legújabb időben, az által, hogy a magyar királyi Curia legfőbb ítélőszéki osztálya kimondta:

a) 1872. okt. 30-án 3130. sz. a. kelt végzésével, hogy a tolvajság elítélése a járásbírói ságra hatásköréhez nem tartozik, s a járásbírói és ezt helyben hagyó királyi táblai ítélet megsemmisítésével az ügyet a királyi törvényszékhez rendelte áttétetni.

b) 1872. okt. 28-án 3235 13.872. sz. a. kelt végzésével, hogy a zártörés elítélése a járásbírói ságra hatásköréhez nem tartozik s az egyenlő 1-ső- és 2-odbírói ítélet megsemmisítésével a kir. törvényszék illetőségét állapította meg, „mert a bíróilag lefoglalt tárgyaknak elidegenítése tekintet nélkül azok értékére sikkasztási büntényt képezvén, annak elítélése mindenkor a törvényszékhez illeti.“

c) A magyar kir. ítélőtábla 1872. nov. 18-án 13,624. sz. a. kelt végzésével szinte kimondta, hogy a csalásra, mint büntényre irányzott vád elintézésére a járásbírói ságra nem illetékes, eljárása megsemmisítetik, s az ügyiratok az illető királyi törvényszékhez illetékes elintézés végett áttétetni rendeltetnek.

Ezekből kitűnik, hogy a felsőbb bíróságok újabb időben a pestvárosi volt egyesbírói ságra és pestvárosi törvényszéknek jelenleg is fentartott törvényes gyakorlatát figyelembe nem veszik, hanem az elméleti jogtudomány és az újabbkori bűnügyi codexek elvei szerint a lopást, csalást, sikkasztást a kár összegére és e büntetendő cselekmények elkövetésének körülményeire tekintet nélkül a büntények közé sorozzák s e minősítés szerint ítélik meg.

Azon nézetben vagyunk ugyan, hogy hazánkban a felsőbb bíróságok ítéleteit is szabad — természetesen a tartozó tisztelet korlátai közt — nyilvános bírálat alá venni, azonban jelen esetben, tekintve hogy a fentebb idézett Curiai és kir. táblai végzések a jogtudomány által elfogadott helyes elveken alapulnak, azokat kritika tárgyává tenni a tudomány szempontjából felesleges volna; távol van azért tőlünk, hogy azok alaposságát és helyességét vitatni akarjuk, s csak azt óhajtuk megjegyezni, hogy „a mindennapi életben gyakorlatilag nem mindig és nem mindenütt alkalmazható és czélszerű az, a mi elméletileg helyes;“ s ennél fogva az adott Concret viszonyokkal nem számolva, kizárólag a tudomány által megállapított elveket alkalmazni akarni jelen viszonyaink közt, a valósíthatlanság birodalmába tartozik.

Ez állításunkat számokkal és okokkal fogjuk illusztrálni:

A pesti kir. fenytő járásbírói ságra által (melynek bírói hatásköre egész Pestre, Újpestre s a Margit-szigetre, tehát 1^{80/100} □ mértföldön 207, 398 lélekre terjed, kizárólag kihágási bűnügyekben) 1872. jan. 1-től nov. 30-ig „a fenálló törvényes gyakorlat alapján“ elintéztetett:

a) tolvajlás kihágás	783
b) csalás	72
c) bírói zártörés	8

összesen 863

Ugyanezen időszak alatt elintéztetett kihágási büneset (beértve a lopás, csalás és zártörési 863 esetet is) összesen 2412 tehát az összes $\frac{1}{3}$ részénél többre rugnak a tolvajlás, csalás és bírói zártörési esetek.

Ha e 863 büneset, mint büntény a pesti kir. törvényszék által vizsgáltatott és tárgyalatott volna, akkor hátrán el lehet mondanunk, hogy e kir. törvényszék jelenlegi bírói személyzetével, sőt nagy szaporítás nélkül, ezen ügyeket elintézni képes nem leendett volna; mert:

A pesti kir. törvényszék fenytő osztályánál 1872. január 1-től nov. 30-ig 568. ülésben 1249. tárgyalás tartatott, tehát egy ülésre átlag véve $2\frac{1}{3}$ bűnügy elintézése esett, s mert a vasár- és ünnepnapok leszámításával egy évben legfeljebb 300 munkanap van, (tehát 11 hónapban 275) — naponként két tanács ülésnél is több tartatott; a mi majd nem túlfeszített munkaságot bizonyít.

Ha tehát a kir. fenytő járásbírói ságra által elintéztetett 863 kihágási eset bünténynek canonizáltatván, törvényszéki tárgyalás alá kerülendett, s ezekből, tekintve hogy az ügyek egyszerűbbek (noha sokszor bonyolultak is), egy ülésre 5 elintézés számíthatik is, a törvényszék legjobb esetben 172 tanács ülésben intézhette volna el ez ügyeket, arra pedig, hogy egyszerre három tanácsban ülészen a pesti kir. törvényszék fenytő osztályának sem elegendő személyzete, sem helyiségei nincsenek.

De voessünk egy pillantást az ügy finansziális oldalára is, s látni fogjuk, hogy egy törvényszéki tanácsülés három bíróból, egy jegyzőből s egy ügyészből állván, ezek félévi fizetése 5250 ft, ehhez számítandó az illető teremre és hivatal szobákra eső házber, s a letartóztatott egyéneknek, hosszabb vizsgálati fog-

ságban léte által keletkezendett kiadási többlet, (mert az kétséget sem szenved, hogy a leggyorsabb törvényszéki eljárás nehézkesebb az egyesbíró eljárásánál) mely számításból kitűnik, hogy a 863 ügy elintézése az államnak legkevesebb 6000 ft-jába kerülendett, — míg ugyan ezen 863 ügyet a járásbírósnál — ha egyéb teendőikkel nem terhelhetik — egy 1800 ft fizetéses aljárásbíró, legfeljebb 200 ft-ba kerülő hivatal szobájában elintézi, — tehát nem is számítva azon tetemes összeget, mely a leartóztatottak ügyének gyors elintézése (különösen a felmentettek s így élmezési költségek megtérítésére nem kötelezettek gyors szabadon bocsátása) által a fogházi kiadásokban megkíméltetik, ugyanazon 863 ügy elintézése az államnak évenként legalább 4000 ft-tal kevesebbe kerül.

Tudjuk hogy létezik egy vélemény áramlat, mely indig-natióval utasítja el azon gondolatot, hogy az igazságszolgáltatás a kisebb vagy nagyobb költség szempontjából szabályoztassék; — mi is ellenei vagyunk annak, hogy az igazságszolgáltatásra s zükséges kiadásokban fukorkodás történjék, de másrészt meg vagyunk győződve arról, hogy jelenlegi pénzügyi helyzetünk mellett a takarékoság szigorú kötelesség, s midőn a czél kisebb költséggel épen oly jól, sőt gyorsabban és hatékonyabban elérhető, költségesebb eljárást választani való-ságos pazarlás volna.

Hogy a kisebb szerű s egyszerű lopásokat, csalásokat stb. az egyesbíró kevesebb apparatussal, kevesebb költséggel ítéli el, fentebbi számokkal mutattuk ki, de közérkölciségi szempontból is sikeresebb az egyesbíró eljárása, mert miből állnak a kihágásoknak nevezett esetek? csirke, lud, malacz, pokrócz, csizma, ruhanemű, élelemszer, néhány forint, — olykor néhány hatos, stb. a piacról, kirakatokból, cselédek által gazdáiktól stb. lopatik el, a tettesek többnyire tetten kapatnak, elfogatnak nem ritkán 12—16 éves gyermek, a lopott tárgy náluk vagy az orgazdánál sok esetben megtalálattik, — a tett elkövetését beismerik; — szükséges e az ily esetek elítélésére törvényszéki tárgyalás, kir. ügyészi vádbeszéd, törvényszék tanácskozárai visszavonulása stb.? Ennek láttára nem kelle arra gondolnunk, hogy a törvényszéki apparatus komoly méltósága nincs helyes arányban a tárgy parányiságával, s nem féltő-e, hogy az ily helyzet a tömegre az ohajtottól épen ellenkező hatást szül?, — ha valahol itt bizonyosan: „les extremes se touchent“; — egyébiránt, a fiatal s általában a kezdő bűnösre semmi sem hat annyira (nem mondom javítólag, mert börtön rendszertelenségünk mellett javításról beszélni utópia) mintha bűnös cselekvényét a büntetés lehető legnagyobb gyorsasággal és biztossággal sújtja, — kivált ha az egyesbíró, midőn ítél, egyszersmind az emberies bánásmódja által enyhébben hangolt bűnöst pár jól választott szóval a becsület útjára visszavertésre sarkalja, felbátorítja; — ezt nem pusztán elméleti okoskodás, ezt 22 évi kriminális praxis mondatja velünk. Különben ha tekintélyre kell hivatkoznunk, azt is megtehetjük, mert az 1843-i „Büntető törvénykönyvi javaslat“ II. részének „A rendőri eljárásról“ szóló 2. §-a szerint: a kisebb, 10 ftot felül nem haladó lopások „rendőri eljárás“ alá utaltattak, — pedig 1843-ban 10 pft több volt mint ma 25 ft; és azon bizottság bizonyosan ismerte viszonyainkat, s ismerte a jogtudomány elveit is épen úgy mint azokat ma a kir. Curia büntető tanácsa ismerheti.

Gondoljuk meg azonban még azt is, hogy a magyar nép legalsóbb rétegeiben még igen gyér a meggyőződés arra nézve, hogy mert a jogtudomány a lopást bűntényül minősíti, jó és helyes az: ha például a megye szélén a törvényszék székhelyétől 3—6 mértföldre elhelyezett járásbírónak nincs bírói hatalma arra: hogy azt a ki egy pár ludat, egy zsák tengerit, vagy gabonát ellopott, elítélhesse, hanem a káros, a tanuk, a tolvaj 3—6 mértföldre a törvényszék elébe beidéztenek, fuvarjuk és munkamulasztásuk, a lopott tárgy értékénél kétszeresen is többbe kerül, és mindez csak azért történik így, mert az elméleti jogtudomány ezt így követeli.

A ki a magyar népet ismeri, tudja azt is, hogy ez az igazságszolgáltatásban a gyorsaságot, olcsóságot, s a lehető legkevesebb idővesztést igénylő módozatot szereti,*) s ha az az egyesbíró értelmes, becsületes és igazságos, ítélőszéke előtt a nép megelégedve távozik, daczára annak, hogy a modern jogtudomány a társasbírókat mint az igazságszolgáltatás magasb tökélyének organumait mutatja fel, mely magasb tökély azonban nézetünk szerint nem a három tagból, hanem a legalább 5 tagból álló colegiumokban található fel.

A fentebb előadottakból mi azon következtetést vonjuk le, hogy itt volna valahára az ideje, hogy a törvényhozás a sokszor

gyümölcstelen politikai vitáktól egy kis időt elvonván, azt egy bűnügyi (alaki és anyagi) codex alkotására használna fel; századokon át — a corpus juris tanúsága szerint — vajmi kevés időt vont el törvényhozásunktól a bűnügyi törvények hozatala, pedig midőn minden ropog, minden szakadni készül a társadalomban, a bűnügyi igazságszolgáltatás azon tényező, mely a társadalmi rendet — mint abroncs a hordót — a lehetőségig fentartja; — ez fontosabb sokszor más igen fontosnak hitt törvényeknél, — de rendszerint mostoha gyermeke a törvényhozásnak, mert nem a vagyon szerzésre, nem a meggazdagodásra, s nem más anyagi vagy rangbeli előnyök elérésére, hanem csupán a meglevő és törvényesen szerzett vagyon biztosítására s a személy bátorság létrehozására hat.

Ha a magyar egyesbíró — ha felelősségét lelkiismeretében gyökeredzteti — aggódva járhat csak el az uralgó bizonytalanság közepette, — sőt már azon perczen, midőn az a törvényes gyakorlat alapján hozza ítéletét, azon kinos tudatban teszi azt, hogy ha ítélete felebbeztetik, meg fog semmisíttetni; az ily állapot a türethetlenséggel határos — ezt orvosolni kell.

Hogy mi is egy paránnyal járuljunk ezen állapot megszüntetéséhez, jövő cikkünkben elmondjuk nézeteinket arról:

a) hogyan lehetne gyorsan és jó bünt. törvényt alkotni;

b) hogy minő bírói hatáskör és szerkezet felelne meg a magyar viszonyoknak legtekélyesebben.

MIHÁLYI JÓZSEF,
pesti kir. fenyítő járásbíró.

A maros-vásárhelyi Jogász-egylet.

Báró Apór Károly lapunk előbbi számában közölt elnöki beszédnek elhangzása után a korelnökként felkért Dobolyi Sándor indítványára b. Apór Károly a jövő 1873-ik évre is rendes elnökké, utóbbinak felhívása folytán pedig dr. Soos Kálmán és Nemes Sámuel a következő egyleti évre is titkárokká közfelkiáltással megválasztattak, a többi tisztviselők választása későbbre halasztatván.

Ezután még alelnök Mikó Mihály mondott le állásáról, úgy maga, mint alelnök társa, Bodolla János nevében, s dr. Soos Kálmán olvasta fel titkári jelentését az egylet mult évi szellemi tevékenységéről és anyagi helyzetéről, mire megkezdett a rendes ülés határozati javaslatának érdemleges tárgyalása.

Legelőbb is dr. Székely József terjeszti elő, dr. Soos Kálmánnak a kihágási jogsértések és törvényszegések elintézési módja s az azok feletti kizárólagos hatósági illetékesség megállapítása iránt beadott indítványa folytán a rendes ülésben létrejött határozati javaslatot:

„A maros-vásárhelyi Jogász-egylet kívánatosnak tartja, hogy az 1858. jun. 20-iki császári nyilparanesban megjelent kihágási jogsérelmek és törvényszegések addiglan, míg az igazságszolgáltatásnak elválasztása a közigazgatástól rendszeres törvénykönyv alapján tétleg megtörténhetnék, elintézés végett késedelem nélkül a közigazgatási hatóságokhoz tétessenek vissza. Azon esetben pedig, ha a m.-vásárhelyi Jogász-egylet ezen kijelentett óhaja ellenére is a kihágások bármily okból továbbra is a királyi járásbírók hatáskörében hagyatnának, akkor ezek a közigazgatási és közbiztonsági hatóságokat teljesen kizáró illetékességgel ruháztassanak fel; s személyzetük annyira szaporíttassék, hogy a hatáskörükbe utalt kihágásokat ezen ügyek természetének megfelelő gyorsasággal elintézni képesek legyenek; s épen e célból mindenestre az idézett cs. nyilparanesban előszabott fenyítvényi eljárást tartozzanak követni.“

A szönyegen forgó kérdésnek hosszas és beható megvitatása után, az indítványnak ritkított betűkkel szedett első része egyhangulag a m.-vásárhelyi Jogász-egylet határozatává emeltetett; a második rész pedig szótöbbséggel mellőztetett. Az indoklással ellátandó határozatnak a bel- és igazságügyi miniszterekhez leendő felterjesztésével az igazgató választmány bízott meg.

Tárgyalás alá kerül Varga Györgynek ekkép hangzó indítványa: „a maros-vásárhelyi Jogász-egylet fejezze ki az iránti óhaját, miszerint a 468. §. utórésze akkép módosíttassék, hogy „az igényperек érdemében a bíró ítélet által határozzon.“ Szükségesnek tartjuk felemlíteni, hogy ezen indítványt az illető szakosztály határozatként elfogadta ugyan, de a rendes ülés elvetette, s így a közgyűlés elébe a kisebbség felhívása folytán

*) Alkalma ugyan nem igen volt ahhoz. szokni

Gyárfás József előadó által terjesztetett. Kellő megvitatás után ezen határozati javaslatot a közgyűlés is szótöbbséggel elvetette.

Eközben az idő előhaladottsága miatt elnök a gyűlést délután 5 óráig felfüggesztette, s a tagok a fényesen sikerült közebédre siettek.

A délutáni ülésben főlvetetett Csongvay Károlynak sem a szakosztály, sem a rendes ülés többsége által nem pártolt következő indítványa:

„Az ausztriai büntető perrendtartás (156. §. a) pontja oda módosítandó, miszerint annak feltétlen szabványa csak azon bűnesetekre vonatkozzék, melyekre nézve halált vagy élethossziglan fogságot mér ki a törvény büntetésül. Önként értetvén ezen módosítás mellett érintetlenül maradnak a b. p. r. t. 156. §. b) c) d) pontjai. Egyszersmind általános elvül kimondandó az is: hogy az előbb kijelölt eseteken kívül a feltétlen vizsgálati fogságnak helye soha sem lehet.

E tárggyal összefüggőleg Varga György és dr. Soos Kálmán előterjesztették indokaikkal együtt a következő módosítványt, illetőleg határozati javaslatot: „A m.-vásárhelyi Jogász-egylet az ország erdélyi részeiben tettleg érvénnyel bíró ausztr. bünt. perrendtartás 156. §-ában jelesen annak a) pontjában foglalt azon intézkedést, — melynél fogva, azon vádlott ellen, ki az őt terhelő büntett vagy vétségről kihallgatása után is gyanú marad, a vizsgáló bíró a tulajdonképeni vizsgálati fogságot köteles elrendelni: a) ha oly büntett forog fen, melyre legalább is öt évi börtön van szabva, — nem helyesli s kívánatosnak tartja, hogy a készülékben levő magyar büntető perrendtartás javaslatába hason intézkedés legfőbb azon bűncselekvényekre tétessék, melyekre életfogytiglani börtön vagy halálbüntetés van szabva; s ezzel kapcsolatban mondassék ki, hogy általában a vizsgálati fogoly szabad lábra helyezendő, ha a vizsgálat moghiúsítása tekintetében nem forog fen veszély, s ha vagy ő maga, vagy érte más valaki a törvényszék által meghatározott összegig biztosítékot nyújt.“ A közgyűlés az eredeti indítványt elvetette; a benyújtott módosítványt pedig új indítványnak tekintvén, azt bővebb megvitatás és szabályszerű tárgyalás végett a szakosztályhoz utasította, felkérvén nevezett kisebbségi előadókat, hogy ez irányban átdolgozandó indítványukat a III. szakosztályhoz nyújtsák be.

A december 5-iki gyűlésben Gyarmathy Sámuel előadta és indokolta a rendes ülésnek Illyés Károly indítványa folytán, de attól eltérőleg hozott következő határozati javaslatát:

„Addig is, míg a békebírói intézmény életbeléphetik, eszközölje a jogász-gyűlés, hogy a megyéknél a tettleges birtoklás megértéseérti panaszok a törvényrendtartás, 9-dik czim I. fejezetében meghatározott községi bíróság hatásköréhez utasítsassanak.“

A kisebbség részéről pedig dr. Soos Kálmán terjesztette elő annak az előbbtől lényegesen eltérő határozati javaslatát, mely ekkép szól: „A m.-vásárhelyi jogász-egylet kívánatosnak tartja, — hogy a birtokháborítási esetek kisebb fajai, névszerint a megye-igazítási és sommás visszahelyezési keresetek az értékösszegre való tekintet nélkül a községi békebíróságoknak egyeztető békebírói hatáskörébe utasítsassanak oly módon, hogy az ügyfelek említett tárggyu keresetökkel a királyi járásbíróságok előtt csak akkor léphessenek fel, ha községelöljárósági bizonyítvánnyal igazolják, miszerint a községi bíróság által megkísérlett békeegyezmény köztük nem jöhetett létre. A községi birtokokat tárgyzó és a községeknek egymásközi birtokháborításos keresetei, valamint a bonyolultabb és nevezetesebb értékösszeget képviselő határjáratai keresetek azonban a községi bíróságok hatásköréből jövőre is kizárva, s a kir. járásbíróságok illetékessége alatt maradjanak.“ A néhány óráig tartott s egész délelőttet igénybevett tanácskozás eredménye az lön, hogy szótöbbséggel a kisebbségi határozati javaslatnak ritkított betűikkel szedett első része fogadtatott el, s emeltetett határozattá, azon módosítással, hogy a közbeeső sorok a következő tétellel cseréltetett fel: „A p. törvénykezési rendtartás 93. §. i) pontjában megjelölt határjárás megye-igazítási és sommás visszahelyezési keresetek“; az utolsó rész pedig egyszerűen mellőztetett.

Egyszersmind elhatározott szótöbbséggel az is, hogy ezen egyleti kijelentés indítványképen a magyar országos jogász-gyűléshez be fog terjesztetni.

A máecznapi délutáni ülésben előbb dr. Soos Kálmán terjesztette elő Illyés Károlynak indítványa folytán, ugy a szakosztály, mint a rendes ülés által magáéva tett következő határozati javaslatot: „A bírói ügyvitel tárggyában 1869. évi ápril

hó 29-én kibocsátott igazságügyminiszteri rendeletnek 60., 68. és 223. §§-aiban megszabott perkivonatot az előadó bírák csakis azon nagy terjedelmű és bonyolult perekből legyenek kötelesek készíteni, melyeknél az említett ügyvitel 221. §-a értelmében az előadó mellé társelőadó is rendelendő; szabadságukban áll azonban az előadóknak, ha szükségesnek látják, más perekből is kivonatot készíteni, s az előadás kötelemét annak, illetőleg az eredeti ügyiratok elhatárhozó jelentőségű helyeinek felolvasása által is teljesíteni.“ Azonban megvitatás után a közgyűlés ezen határozati javaslatot egy-két szótöbbséggel elejtette.

Ezután dr. Soos Kálmánnak a szakosztály és rendes ülés által el nem fogadott indítványa került tárgyalás alá, mely így hangzik: „Mondja ki a m.-vásárhelyi jogász-egylet meggyőződéséeként, hogy a köteles főesküt — melynek letételére az ügyfelek valamelyike ajánlkozására vagy elfogadására való tekintet nélkül, bíróilag köteleztethetik — mint általános jogi elvekből nem védhető, czélszerűtlen, s a magyar perlekedési rendszer multjában sem gyökerező intézményt a törvénykezési eljárásban teljesen mellőztetni kívánja“; előadva Ferencz Károly által. Indítványozó felemlitvén, hogy indítványának lényege és célzata félreértetvén, azt kellő indokolással újabb szövegezésben is betérjeszti, a mint következik:

„Jelentse ki a m.-vásárhelyi jogász-egyleti az iránti óhaját, hogy addig is, míg az eskü alkalmazása minél szűkebb korlátok közé szoríthatatnék, a m. törvk. rendtartásnak a főesküről szóló szakaszai törvényhozásilag következőkép módosítsassanak.

230. §. A főesküvel való bizonyítás akkép történik, hogy a bizonyítani kívánó fél „de csak ha egyáltalában semmi más bizonyítéka nem létezik“ (221. §.) a döntő ténykörülmények iránt ellenfelét a főesküvel megkínálja.

231. §. Ha a főeskü feltételeken, a bizonyításnak más módja nem sikerülte esetére volt kínálva, a bíró először az eskükínálással kapcsolatos tanukihallgatás vagy bírói szemle általi bizonyítást köteles elrendelni, habár az eskü letétele iránt az ügyfelek már kölcsönösen megegyeztek volna is.

232. §. Általában ügydöntő főeskü megrendelésének csak a saját ügyökben forgó és a kérdéselt ténykörülményekről közvetlen tiszta tudomással bíró peresfelek kölcsönös szabad beleegyezésével lehet helye, s ekkor is csak ha az esküvel erősítendő állítás valószínűnek mutatkozik, vagy legalább ha annak valószínűségét semmi körülmény sem gyengíti.

233. §. Ha az ajánlott, illetőleg visszakinált főeskü elfogadására nézve a perben határozott és világos nyilatkozat nem történt, ugy tekintendő, mintha a fél, kinek a főeskü kínálta, illetőleg visszakináltatott, azt elfogadva, letenni kívánná; de az ekkép megjelölt ügyfélnek eskütételre bocsátása csak az előbbi §-ban irt feltételek világos létezése esetében történhetik.

Végül a 234. és 235. §§-sok, mint a kényszereskü folyamánai merőben kihagyandók a törv. rendtartásból.

A közgyűlés az eredeti indítványt elejtette, az újabb szövegezés tárgyalásába bocsátkozni pedig ez alkalommal nem kívánván, azt bővebb megfontolás végett a II. szakosztályhoz áttétetni határozta.

Ezzel a 2-ik nap déleesti ülése 9 óra felé végét is érte.

A december 6-iki gyűlésben legelőbb is Szilágyi Miklós adta elő és indokolta a rendes ülésnek dr. Székely József indítványa folytán szótöbbséggel hozott következő határozati javaslatát:

Azon elvet, hogy a büntett által károsultnak kártérítési és más magánjogi igényei már a bűnvádi eljárás folyama alatt és a büntető végítélet előtt előlegesen biztosítsassanak, a jogászegylet rendes ülés elfogadja és erre nézve az eljárást következőleg véli szabályzandónak.

A büntettel gyanúsítottak indokolt bevallásakor vagy tagadás esetén a személyes vizsgálatnak a vizsgáló bíró által lett elrendelésekor köteles a vizsgáló bíró a károsítottnak vagy jogutódainak kérelmére hivatalos bizonylatot állítani ki arról, hogy a bevallás megtörtént vagy a személyes vizsgálat bevezettetett és hogy az általa ezen időpontig kinyomozandó kár és egyéb magánjogi követelések minő összegre rugnak.

Ezen hivatalos bizonyítvány alapján károsult fél a polgári törvénykezési eljárás által megengedett biztosítási módokat bármelyikét is az illetékes polgári bíró előtt érvényesítheti, mely érvényesítése céljából a polgári törvénykezési eljárásban a biztosítás ezen esetre is felveendő, és annak módzata szabályzandó.

Ha a gyanúsított akár itéletesen, akár felhagyási határozat

által a bűnvizsgálat alól felmentetik, az eljáró törvényszék erről gyanúsítottak hivatalos bizonylatot állít ki, melynek alapján a magán kártérítési igények végett folyamatba vett bármilyen biztosítási lépések érvénytelenítése az illetékes polgári bíróságtól a fél kérelmére azonnal elrendelendő.

Ezen határozati javaslat hosszas eszmecsere és több rendbeli módosítvány bejelentését vonta maga után, melyek közül említésre méltóbbak, a biztosítás eszméjének elejtése; annak csak a jogerőre emelkedett vádhatározat alapján elrendelhetése; és a III-ik szakosztálynak az előbbiektől lényegesen különböző határozati javaslata, mely itten következik: „A büntett által károsult kártérítési és más magánjogi igényeinek előleges biztosíthatását a büntető végítélet előtt a marosvásárhelyi jogász-egylet szükségesnek tartván, annak kivételét az alábbi módon és eljárás szerint óhajtaná eszközölni.”

„A vizsgáló bíró köteles, ha a büntetett gyanúsított ellen a különös vizsgálat megindítása már elhatározott, vagy ha a gyanúval támogatott bevallás megtörtént káros vagy jogutódai kérelmére a vizsgálat rendjén kiderített magánjogi kártérítési igények erejéig gyanúsított vagyonában a biztosítást elrendelni, s annak a fennálló törvényekkel megegyező fogamatba vétele végett az illetékes polgári bíróságot megkeresi, mely a megkeresvény tartalmához képest az elrendelt birtosítási intézkedéseket foganatosítani tartozik.”

„Ezen előleges biztosítási intézkedés, gyanúsított ingatlanra a zálogjog előjegyzése vagy hol telekkönyvek nincsenek, a kár és költségtérítési igények betáblázása által; ingókra nézve pedig azoknak bírói zár alá vétele által eszközöltetik.”

„Ingóságokra azonban csak ingatlanok hiányában rendelhető el a biztosítás; de a biztosíték-nyújtásra kötelezettnek jogában áll ezen biztosítási intézkedések alkalmazása alól menekülni, vagy ha az már elrendelve és foganatosítva volna, lefoglalt javainak a biztosítás alól való felmentését eszközölni az által, hogy a kár és költség térítési igényeket teljes értékben fedező készpénz összeget, vagy letétbe vehető kézi zálogot tesz le a vizsgáló bíró kezeihez, vagy végül a biztosítást kérő által is elfogadott jótálló kezest állít.”

„Ha a gyanúsított ellen később a bűnvádi eljárás megszüntetik, a vagyonára elrendelt biztosítási intézkedéseket is az eljáró bíróság egyuttal érvényteleníti, s annak foganatba vétele végett az illetékes plg. bíróságot újból megkeresi, erről a felmentettné kívánságára hivatalos bizonylat adandó.”

Ezen módosítványok egyike sem nyerhetett szótöbbséget, azonban a határozati javaslat lényegét vagyis a biztosítás eszméjét a közgyűlés nagy többsége elfogadta, s miután egy kisebb jelentőségű módosítvány is társainál szerencsésebb volt, t. i. hogy a vizsgáló bíró által kiállítandó hivatalos bizonylatba kiemelve, hogy a bűncselekmény által okozott kár és egyéb magánjogi igények perrendszerüen tájékozott értékösszege mennyi? ezen a közgyűlés által is magáévá tett módosítás és a rendes ülésnek elől említett határozati javaslata nyomán létrejött közgyűlési határozat részleteit a következőkben gondoljuk a leghevesebben visszaadhatni.

Biztosítási lépések csak a károsult fél vagy jogutódai kérelme folytán a bevallás megtörténte, vagy a személyes vizsgálat bevezetése után — tekintet nélkül annak jogerejűvé váltára — tétethetnek. Az ez iránti kérés alapja a vizsgáló bíró által a fennebbi körülményekről kiadandó bizonyítvány, melynek magában kell foglalnia a bűncselekmény által okozott és perrendszerüen valószínűsített kár és egyéb magánjogi igények összegét. A biztosítást a polgári bíró rendeli el és foganatosítja. A vizsgálat felhagyása vagy felmentő ítélet esetében az eljáró törvényszék állít ki a vádlott részére a felől bizonyítványt, melynek alapján a biztosítási lépések érvénytelenítése az illető polgári bíró által a fél kérelmére rendeltetik el.

Ezen kellő indokolással ellátandó határozat is indítványképen a magyar országos jogász-gyűléshez be fog terjesztetni.

Végül még Istvánffy Pál terjesztette elő a rendes ülésnek Kuti Albert indítványa folytán hozott következő határozati javaslatát.

„Óhajta a maros-vásárhelyi jogász-egylet, hogy a m. pg. törvénykezési rendts 587. §-ában érintett perreutasító végzések ellen a perorvoslatok használhatása ne zárassék ki; ehhez képest tehát az idézett 587. §-nak utórésze, mely ekkép hangzik: „E

végzés ellen perorvoslatnak nincs helye“ hagyassék ki, s egyuttal a polg. törvk. rendts 294. §-ába a kérdéses 587. §. is vétesék fel.”

Mely határozati javaslat, minden hosszabb vita nélkül fogadtatott el, s határozatott ez előbbieken hasonlatára az országos m. jogászgyűléshez beterjesztetni. (Szék. Hir.)

K ü l ö n f é l é k.

 Felkérjük e t. előfizetőket, hogy megrendeléseiket szíveskedjenek idejekorán eszközölni, nehogy a lap szétküldése körül késedelem és zavar támadjon, miután az általános áremelkedés következtében csak csekély feles-számu példányt nyomathatunk.

A „Jogtudományi Közlöny“

kiadó-hivatala.

(Az új egyetemi törvényjavaslat) lényegileg már be van fejezve, s a középtanodai törvényjavaslattal együtt már január hóban az országgyűlés elé fog terjesztetni. A fensőbb tanodákról szóló törvényjavaslat két részre oszlik, melyek közül az egyik az állami, a másik a nem állami főiskolákról, ugyanint egyetemek, műegyetem és jogakadémiákról szól. Az egyetemen négy fakultás leendő: jog- és államtudományi, orvosi, bölcsész-történelmi és matematikai s természettudományi. A kath. theologiai fakultás az egyetemi alap végleges országgyűlési rendezéséig fentartatik. A tanszabadság elve ki van mondva, de a tanárok kötelesek bizonyos idő alatt egyes tantárgyak egész vázlatát előadni, s a tanulók vizsgatárgyak által vannak korlátozva. A tudományos vizsgák különben az államiaktól elkülönítetnek. Az egyetem tisztviselői az eddigiek, de rector és a tanács évenként a tanárok közül kivétel nélkül választatnak. A tanács csak az általános kérdésekben dönt, a többi esetekben a facultás tanárainak collegiuma, a tanárok személyes vitáiban vagy a tanulók kitiltása esetében, a tanárokból alakult esküdtszék. — A polytechnikum facultásai lesznek: általános osztály, mérnöki-, építészeti-, gépészeti és vegyészeti szakosztály, esetleg bányászati és erdészeti osztályok is. Különben az egyetemhez hasonló berendezéssel fog birni. A jogakadémiák az egyetem jogi facultásával egyenlőkké tételnek, de tudományos szigorlatok vezetésére s akadémiai fokozatok adására feljogosítva nincsenek. Magyarország jogakadémiái a pesti, az erdélyiek a kolozsvári egyetemhez számítottak. A nem állami jogakadémiák két év alatt kötelesek az államiakkal egyenlő színvonalra emelkedni, különben bizonyítványaik érvényessége szűnik meg. Minden nem állami főiskola felett az állam szigorú felügyeletet gyakorol.

(A kir. tábla elnökségét) figyelmeztetjük a táblai segédhivatalok abbeli hanyagságára, mely a feleknek gyakran ha egyéb kárt nem is, de mindenesetre felesleges költséget okoz. Az ügyvédek ugyanis nem ritkán valótlán értesülést nyernek aziránti tudakozódásukra, vajjon ügyük már referáltatott-e? s a valótlán értesítés alapján azután a bírák információjával fáradoznak, míg végre az előadótól nyerik azon felvilágosítást, hogy a kérdéses ügy már több nap előtt, illetőleg még a múlt heti ülésszakban elintéztetett! Bár részünkről legkevesebb sem istápoljuk a szokásos információkat, de kétségtelen, hogy a hivatalos uton nyert valótlán értesítés könnyen félremagyarázatra adhat okot, a mi könnyen meggátoltathatik a mennyiben netalán hiányos ügykezelés által okoztatnék.

(Szárnyaló hír) szerint Dessöffy pénzügyi főtörv. bírónak, — voltaképen pénzügyi tanácsosnak — kir. táblai bíróvá kineveztetése terveztetik, a mi többoldalú megütközésre szolgáltatna okul. Állítólag annak szakbeli jártassága hozatik fel indokul, holott a kir. táblánál már most is több volt pénzügyi főtörvényszéki bíró működik, s így legkevesebb sem szükséges, hogy a kir. táblánál talán még Besze János elnöksége alatt külön tanács alakitassék.

(A magyar jogászgyűlés) áll. bizottsága a visszalépett véleményező helyébe a bizonyítási rendszert tárgyzó kérdésre nézve véleményadásra dr. Neumann Armin székes-fehérvári ügyvéd és dr. Ziskay Antal győri jogtanár urakat; a jogorvoslatokat tárgyzó kérdésre nézve pedig dr. Groisz Nándor n.-szebeni jogtanár urat határozta felkérni.

A Jogtudományi Közlöny mellékletében

1871. év folyamában megjelent

SEMMITŐSZÉKI ÉS LEGFŐBB ITÉLŐSZÉKI

ELVI HATÁROZATOK

betürendes

TARTALOMJEGYZÉKE.

I. Semmitőszéki határozatok.

	Lajszám.	Sorszám.
Adóhátralékok végrehajtása	59	401
Árverés foganatosítása idegen bíróságok megkeresése folytán	87	448
Becsülés a terményeknél	13	346
„ telekkönyvezett ingatlanlál	9	343
Becsülő eskü módosítása l. eskü	—	—
Becsületsértési perekben felebbezésre jogosultság	59	400
Bérbeadó kártérítési keresetének illetősége	21	364
Bérlemény átadása iránti kereset l. illetőség	—	—
Bíróküldés a telekkönyvi hatóságot illető cselekményekre	83	443
Bíróválasztási jog kiterjedése	5	340
Bírság-behajtás	51	387
Biztosítás elleni kifogások l. kifogás	—	—
Biztosítás igazolása	21	358
Biztosítással lefoglalt ingók elárvereztetése igénykereset esetében	1	333
Biztosítás perújítás esetében	13	345
Biztosítás váltó-követelésre	21	361
Bűnfenyítő bíróság határozatának végrehajtása	39	378
Bűnvádi bíróságok közti illetőségi összeütközés l. illetékesség	91	487
Egyesbíróhatóság illetősége a községi bíróság elé tartozó ügyekre	—	—
Egyesség l. végrehajtás	1	331
„ megkísértése rendes eljárásban	—	—
Eljárás törvényszéknek sommás ügyekrei kiküldetésekor	79	436
Előadó mint végrehajtásra kiküldött	87	450
Elmarasztalás meg nem jelenés miatt	87	449
Elsőbbségi kérdésben hozott határozat l. perorvoslat	33	368
Elsőbbségi kötvények semmisítése	—	—
Eskütétel költségeinek hordozása	75	423
Eskütételi határidő mulasztás l. igazolás	83	441
Eskütételi határnap újbóli kitűzése	—	—
„ halasztása	43	410
Esküre jelentkezés határideje	5	339
Esku szövegének utólagos módosítása	75	426
Felebbezés meg nem jelenés miatti ítélet ellen	71	421
Felebbezésnél igazolás	21	359
Felebbezési jogosultság becsületsértési perben	39	376
Felebbezési határidő váltó-ügyekben	59	400
Felebbezési telekkönyvi ügyekben	1	334
Felebbezési bírósági utasítás érdemleges határozat hozatalra	55	399
Felhívási keresetnél bírói határozat külalakja	63	411
„ kereset l. illetékesség	21	365
„ keresetnél határozat külalakja s a költségek viselése	79	434
Felülfoglaltató értesítése a további végrehajtásról	75	425
Foglalás az adós kün lévő követeléseire	79	432
Gyámítás képviselői joga	5	341
Hagyatéki ügy l. illetékesség	39	373
Hagyaték leltározása	39	380
Halasztás zárlat-igazolási határidőnél	39	381
„ örökösödési eljárásnál a kereset beadására	43	381
„ l. határidő alatt	—	—
Határidő halasztás engedélyezhetése a bíróság által	1	132
„ semmiségi panasz headására l. sem. panasz.	75	426
„ az esküre jelentkezés iránt	79	434
Határozat külalakja felhívási keresetben	79	434
Házassági elválásnál az elbocsátó levél kiadása	17	355
Házasságon kívüli gyermek gyámja	55	397
Házassági elválási kereset l. illetőség	—	—
„ perekben a vagyoni kérdések feletti illetőség	87	453
Hivatalból megsemmisítés érdekeltisége miatt	17	353
„ megsemmisítés községi bíróság mellőzése miatt	39	375
„ visszautasítás fenyítésnél	55	395
„ semmiségi panasznál	91	460
Iddelölttség kérdésében bírósági határozat	63	411
„	87	452

	Lajszám.	Sorszám.
Igazolás biztosításnál	21	358
„ esküre jelentkezésnél	43	410
„ eskütételi határnap elmulasztása miatt	87	454
„ felebbezvény beadására	39	376
„ zárlati kifogások beadására	83	437
Igények bejelentése készpénz lefoglalásánál	1	329
Igénykereset hatálya a végrehajtató választási jogára	1	330
Igényper sommás visszahelyezési végrehajtásnál	1	335
Illetékesség adóhátralékok iránti végrehajtás elrendelésére egyáltalában	59	401
„ adó és illeték-hátralékok miatt ingatlanokra kért végrehajtás elrendelésére	71	419
„ bérlemény átadása iránti keresetre	67	416
„ bérbeadó kártérítési keresetere	21	364
„ bűnvádi bíróságok közötti illetőségi összeütközések elintézésére	87	451
„ házassági perekben együttesen tárgyalta vagyoni kérdésekre	87	453
„ házassági elválási keresetekre	91	456
„ imaszék iránti kesetre	51	392
„ ingatlan bérletére vonatkozó felhívási keresetnél	59	403
„ izraelita községek közös vagyona iránti intézkedésre	59	404
„ katonai bíróságok előtt folyt. polg. ügyek felülvizsgálatára	91	458
„ Két évnél régebb bér iránti keresetnél	75	427
„ kocsmárlási jog elleni kihágások büntetésére	88	438
„ községi jegyző fizetése iránti keresetnél	29	367
„ könyvkivonati követelésekre külföldiek irányában	79	430
„ mezei rendőri ügyekben	13	349
„ munkadíjak iránti keresetnekél	67	414
„ megállapítása tanu-bizonyíték alapján	71	418
„ országban kívül elhalt magyar polgár hagyatékára	79	431
„ örökösödési ügyekben	9	344
„ perfeljegyzési kérvényre nézve	55	393
„ szállóbirtnoknál a visszaváltási jog érvényesítésére	87	447
„ szállóbirtnok megválthatósága kérdésében	43	382
„ szállóidezsma váltási ügyekben	17	356
„ tartozatlan fizetés miatti keresetnél	63	408
„ urbéri kárpótlás kiküldési ügyben	55	394
„ urbéri perköltségek behajtására	39	377
„ ügyvédi kiadás iránti keresetnél	47	385
„ végrehajtás folyamában telekk. hatósági határozatok felülvizsgálatára	61	407
Illetékességi kifogás helye és határideje	67	413
Imaszék iránti kereset l. illetőség	—	—
Ingatlanok árverésénél telekk. nyomozás	51	391
„ jövedelmére végrehajtás	13	350
„ terményeinek becslése	13	346
Ingatlanra vonatkozó felhívási kereset	59	403
Ingatlan függő termésnek lefoglalása	63	412
„ árverése külföldi megkeresés folytán	87	448
Izraelita községek közös vagyona feletti intézkedés l. illetékesség	—	—
„ hitelnek elbocsátó levél kiadására	17	355
Ítélet végrehajthatatlansága fizetési képtelenség miatt	71	420
Katonai bíróságok előtt folyt polgári ügyekre a sem. szék illetősége	91	458

	Lajszám.	Sorszám.
Katonai törvényszékek ítéleteinek végrehajtása	33	370
Kereset visszautasítása időelőttiség miatt	87	452
Kereset visszautasítása ügyvéd hiánya miatt	39	379
Kézbesítés a képv. ügyvéd elhalálása esetében	83	440
Kifogások a fel nem talált ingók értékeig végrehajtás közben elrendelt biztosítás ellen	83	444
Kiküldetéstől az előadó elzárása	87	449
Költség l. eskütétel	—	—
„ megállapítása felhívási keresetnél	79	434
„ megállapítása zárlatnál	29	366
Könyvkivonati követelés l. illetékesség	79	432
Követelés lefoglalása	—	—
Közigazgatási hatóságok határozatainak végrehajtása	91	485
Községi bíróság általi elmarasztalás	33	368
„ „ elé tartozó ügyekre az egyesbíróhatóság illetősége	1	331
„ „ mellőzése következményei	39	375
„ előjárás előtt egyesség l. végrehajtás	29	367
„ jegyző fizetésének behajtása	91	459
„ számadási ügyekben való eljárás	—	—
Leltározás az örökhatyó intézkedése ellenére	39	378
Megyei számszékek bírói hatalma	6	338
Megválthatóság kérdése szállóbirtnoknál	43	382
Mezei rendőri ügyek iránti illetőség	13	349
Munkadíj iránti kereset l. illetékesség alatt	—	—
Nyomatvány megsemmisítése l. sajtó-ügy alatt	—	—
Örökösödési eljárásnál bírói illetékesség	9	344
„ kereset beadási határidejének halasztása	43	381
Ösiségi per folytathatóságának kérdése	17	357
Pénzbírság helyettesítése fogsággal	55	398
Perfeljegyzési kérvény elintézésének illetősége	55	393
Periratok kicsomózása	55	396
Perköltség fizetése a felperes társak által	1	336
„ megállapítására semmitőszéki illetékesség	17	351
Perorvoslat elsőbbségi kérdésben hozott végzés ellen	67	415
„ feloldó végzés ellen	51	390
„ községi számadási ügyekben	91	459
„ ingatlan függő termésnek lefoglalása miatt	63	412
„ perújítás kérdésében	43	388
Perújítási kereset hivatalból visszautasítása	55	396
Perújítás hatálya az alapper befejezésére	83	442
„ helytelen idéztetés miatti perletétel esetében	13	348
Perújításnál biztosítás	13	346
Perújítás tovább l. perorvoslat	—	—
Polgári eljárás felfüggesztése	51	388
Postai kincstár elleni végrehajtás	75	428
Rendes eljárásban az egyesség megkísértése	79	438
Sajtó-ügyekben nyomtatványok megsemmisítése	63	409
Semmiségi panasz beadási határideje sommás perben	71	422
„ ismétlése ugyanazon határozat ellen	1	337
„ visszautasítása hivatalból	91	460
Semmisítési eljárás lásd vasuti társulatok	—	—
Semmitőszék hatásköre az anyagi jog alkalmazása körül	59	405
„ végrehajtás folyamában keletkezett telekk. hatósági végzések felülvizsgálatára	63	407

	Lajszám.	Sorszám.
Semmitőszék bűnvádi bíróságok közti illetőségi összeütközés felett	87	481
„ katonai bíróságok előtt lefölt polgári perekre	91	458
Semmitőszék illetősége a perköltségek megállapítására l. illetőség alatt	17	351
„ „ Szerzetes rendek, szerzési képessége	51	389
Sommás bíróság alakulása a határozat hozatalnál	47	384
„ eljárás bér iránti keresetnél	75	427
„ „ kikötésének kellékei szőlőbirtok visszaváltósa iránti kereseteknél	79	429
„ „ szerződési kikötése	87	447
Számadási keresetnél a követelés megállapítása	47	386
„ ügyek l. községi számadás Számlakövetelés lásd illetékesség.	21	365
Számszékek birói hatalma	5	338
Szöllődézmavaltság ügyek illetősége Takarékpénztár lásd végrehajtás.	17	356
Tanukihallgatásra a bizonyító felidézése	17	352
Tanuk főhite a perben	59	406
Tanubizonyítók lásd illetékesség. Tartozatlan fizetés l. illetékesség.		
Társulati szabályok a ptr. ellenében	5	340
Telekkönyvezett ingatlan becslésére illetékesség	9	343
Telekkönyvi hatóság határozatainak felülvizsgálata	63	407

	Lejártak.	Sorsszám.
Telekkönyvi hatóság teendői. l. bíró-küld.		
„ nyomozás ingatlan árve- résénél	51	391
„ ügyekben felebbvitel	55	399
Törvényszék kiküldetése sommás ügyekben	87	450
Urbéri kárpótlás kiutalása iránti ügyek l. illetőség		
„ perek költségeinek végrehaj- tása	39	477
„ ügyek l. illetőség		
„ ügy eldöntése polgári tanács- ban	79	436
Ügygondnok kinevezése körüli eljárás	17	354
Ügyvéd elhalálzása esetébeni kézbe- sítés	83	440
Ügyvédi díjak iránti végrehajtás	21	363
„ kiadások iránti keresetek il- letősége	47	385
„ meghatalmazás nélküli kere- set visszautasítása	39	379
Ügyviteli szabályok meg nem tartásá- nak következményei	55	396
Vasuti társulatok elsőbbségi kötvé- nycinek semmisítése körüli eljárás	75	423
Váltó követelés biztosítása	{ 21	361
„ ügyekben igazolási határidő	{ 39	378
„ ügyekben igazolási határidő	83	446
Végrehajtás adóhatalékok iránt	59	401
„ a bérbe adott ingatlan jóvedelmére	39	374
„ a posta-kincstár ellen	75	428
„ elrendelése hűfenyítő úton hozott határozatra	91	457

	Lej. szám.	Sorszám.
Végrehajtás felebbezett elsőbírósági		
ítélet alapján	9	342
„ ingatlan jövedelmére	13	350
„ ingatlanok ar adó- és ille- ték hátralék miatt l. ille- téesség.		
„ katonai törvényszékek ítéleteire	33	370
„ korlátozási kereset kizá- rásánál	75	424
„ közigazgatási hatóságok határozataira	91	455
„ községi eljáróság előtti egység alapján	71	417
„ megszüntetési kereset visszautasításánál	59	402
„ takaré- k-pénztáraknál és hitelintézetek pénztárai- ban lévő összegekre	33	369
„ ügyvédi díjak iránt	21	353
„ zálogváltási perekben	13	347
Végrehajthatatlanság fizetési képtelen- ség miatt	71	421
Végrehajtási kérvény költségei	21	360
„ költségek megállapítása	21	362
Zálogváltási perekben a foglalhatóság kérdésének a per érdemével való eg- yüttes eldöntése	83	445
Zálogváltási perekben végrehajtás	13	347
Zárlat igazolásának határideje	39	580
Zárlati kérvény elintézése	83	439
Zárlat költségeinek megállapítása	29	366
„ tékozlás miatt	79	435

II. Legfőbb ítélőszéki határozatok.

Adósságok aránylagos levonása a köteles örökreszből	55	XXVII
Csőd alatti vagyon telekkönyvi átruházása	33	XVIII
Előjegyzés egyes földrészeket felére	33	XX
„ osztrák közjegyző által hitelesített könyvkivonat alapján	9	XII
Előjegyzett haszonbérleti jog igazolása iránti kereset az új tulajdonos ellen	13	XIII
Egyházi hatóságok ítéleteinek telekk. bekebelezése	33	XIX
Felebbezés sommás perekben	9	XI

Gondnokság alatt lévő egyén végrendelkezési joga	37	XXI
Házasság törsébből származott gyermekek örökösödési joga	5	VIII
Hitves társi öröklés	43	XXIV
Kártérítési kereset jövedöbéli kár miatt	29	XVI
Kiigazítási kereset a tényleges birtokos ellen	43	XXII
Köteles részböli levonások az örökhagyó adósságainak törlesztésére	55	XXVII
Maradvány földek váltásági összegének kiutalványozása	25	XIV
Nemes és nem nemes javak közti különbség az ösíségi nyílt p. szerint	29	XV

Örökösödés a nő által kiházasításul kapott tárgyakra	51	XXVI
Ösíségi nyílt parancs szabványaival ellenkező magán szerződések fennállta	47	XXV
Perbeszédben elkövetett becsületsértés megtorlása	33	XVII
Perorvoslat bányabíróság előtti sommás visszahelyezési perben	43	XXIII
Póteskü becsületsértési perben	9	X
Urbéri kárpótlás fenntartásának értelmezése	25	XIV
Telekkönyvi állapot meg nem támadhatósága	9	IX

III. Királyi táblai elvi határozatok.

Maradvány földek váltsága iránt kötött egyesség jellege	1	I

Törvényjavaslat

a törvényszékek illetőségéhez tartozó bünvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról.

I. FEJEZET.

Általános szabályok.

1. §.

A bünvádi eljárásban, ha a jelen törvény kivételt nem állapít meg: továbbra is a fenálló szabályok és a gyakorlat követendők.

2. §.

A bünvádi eljárás rendszerint hivatalból indítandó meg.

3. §.

Fel ségsértés vagy hűtlenség, — a marosvásárhelyi kir. tábla területén pedig felségárulás, a felség vagy az uralkodóház tagjainak megsértése vagy közcsendháborítás miatt, csak a királyi főügyész indítványa folytán indítható meg a bünvádi eljárás.

A pesti kir. tábla területén, az 1847/8 XVIII. t. cz. 6., 7., 8., 9. §§-ban körülírt büntetendő cselekmények miatt, a marosvásárhelyi kir. tábla területén pedig, felségárulás, a felség vagy az uralkodóház tagjainak megsértése vagy közcsendháborítás miatt, ha ezen büntetendő cselekmények sajtó útján követték el: szintén csak a kir. főügyész indítványa folytán indítható meg a bünvádi eljárás.

Az előnyomozások azonban a kir. főügyész indítványa nélkül is eszközölendők.

4. §.

Csupán a sértett fél feljelentése és kívánsága folytán indíthatatik meg a bünvádi eljárás:

a) A házasságtörés esetében;

b) ha a gyermek szülei, az unoka nagyszülei, a gondnokolt gondnoka ellen, a vő vagy meny, ipa vagy napa ellen követ el tolvajlást vagy sikkasztást, úgy szintén, ha a megjelölt büntettek valamelyikét a szülék vagy nagyszülék gyermekük, illetőleg unokájuk ellen, az ip, vagy nap veje, illetőleg menyé ellen követi el.

5. §.

A 3. §. eseteiben a kir. főügyész indítványa folytán megindított büntető eljárás megszüntetendő: ha az indítvány az első foku bíróságnak ítélete előtt a kir. főügyész által visszavonatot.

Hasonlóul megszüntetendő a bünvádi eljárás, ha a 4-ik §. eseteiben, a feljelentő, az első foku bíróság végítéletének hozatala előtt, feljelentését visszavonta.

A kir. főügyész indítványa, valamint a visszavonás is, a kir. ügyészség által közöltetik a törvényszékekkel.

Ha a magánvádló az ő feljelentése folytán (4. §.) megindított bünvádi eljárást meg akarja szüntetni: köteles ezen akaratát a kir. ügyésznél vagy a vizsgáló bírónál szóval vagy írásban bejelenteni. Ha a visszavonás szóbelileg jelentetett ki: erről jegyzőkönyv veendő fel, s szabályszerűen aláírandó; az

írásbeli beadmánynak azonban az 1868. 54. t. cz. 167. §-nak b) illetőleg e) pontjában meghatározott alakban kell kiállítva lennie; s ha a beadmány alakilag hiányos: az illető fél vagy a hiány pótlására hivatkozó fel, vagy pedig nyilatkozatának jegyzőkönyvi felvétele végett megidézendő.

II. FEJEZET.

Illetőség.

6. §.

Büntettek, a marosvásárhelyi kir. tábla területén pedig büntettek és vétségek iránt, az eljárás és az ítélet hozatala az, első foku kir. törvényszékek hatóságához tartozik.

7. §.

Tizonnégy éven aluli gyermekek ellen, bünvádi eljárás, a törvényszéknél nem indíthatatik meg.

8. §.

Az eljárásra és az ítélethozatalra azon törvényszék illetékes, a melynek területén követtetett el a törvényszék hatósága alá tartozó büntetendő cselekmény.

9. §.

Ha a törvényszék hatósága alá tartozó büntetendő cselekmény miatt, valamely vádlott ellen a bünvádi eljárás megindított: az eljárást megindító törvényszék válik illetékesé mindazon büntetendő cselekményekre nézve, melyek ugyanazon vádlott ellen az első foku bírósági ítélet meghozataláig felmerülnek, s addig büntetlenül maradtak, habár más törvényszék területén követtetett is el, vagy egyébként a járásbírószék illetőségéhez tartoznak. Ha azonban vádlott ellen más törvényszék által már azelőtt indított volna meg a vizsgálat: az illetőség azon törvényszékre száll, mely a vizsgálat elrendelésével a másikat megelőzte.

10. §.

Büntársak, bűnsegélyezők, bűnrészesek, valamint az orgazdák ellen, a tettesre nézve illetékes törvényszéket illeti az eljárás.

11. §.

Kivételt képeznek a 9—10. §§. határozatai alul az 1871. XXXI. t. cz. 25. §-ban megjelölt büntettek, valamint a sajtó útján elkövetett büntetendő cselekmények, melyekre nézve az 1871. XXXII. t. cz. 3-ik §-a alapján a sajtóügyi bírói hatósággal felruházott tvszékek külön illetősége változatlanul fenn tartatik.

Ha mindazonáltal valamely vádlott ellen a vizsgálat folyama alatt merülne fel az 1871. XXXI. t. cz. 25. §-ban megjelölt valamely büntetett elkövetésének gyanuja: az eljáró tvszék köteles arról a kir. ügyész meghallgatása után a pesti, illetőleg

a marosvásárhelyi kir. tvszéket értesíteni, a vizsgálat mindazonáltal az értesített tvszék intézkedéseig folytatandó.

A pesti, illetőleg a marosvásárhelyi tvszéknek illetősége ezen esetben, a 9. és 10-ik §§. értelmében mindazon büntetlenül maradott büntetendő cselekményre kiterjed, — melyek a vádlott ellen az ítélet hozataláig felmerülnek.

12. §.

A tvszék hivatalból tartozik illetőségét megvizsgálni; mindazonáltal azon okból, mert a cselekmény más tvszék területén követtetett el, vagy az eljárás a járásbírókat illeti: csak a vádi alá helyezési határozat meghozatala előtt tétethetik át az ügy más bírósághoz.

13. §.

Ha ugyanazon kir. tábla területén létező első foku bíróságok között illetőségi összeütközés, támadt, a határozati jog az illető kir. táblát, ha pedig oly bíróság között támadt illetőségi összeütközés, melyeknek székhelye nem ugyanazon kir. tábla területén létezik: a határozati jog a kuria legfőbb ítélőszék osztályát illeti.

14. §.

A bíróküldést mind a tvszékek, mind a járásbírók illetőségéhez tartozó ügyekre nézve, az 1868. 54. t. cz. 57., illetőleg 56. §§. eseteiben Ő csász. és apostoli királyi Felsége az igazságügyi miniszter által gyakorolja.

Ha egyedül járásbíróra nézve forog fenn a fentebbi szakaszban megjelölt valamelyik kizárási ok: emiatt bíróküldésnek csak az esetben van helye, ha az illető járásbírósnál aljárásbíró nincs alkalmazva.

15. §.

Az 1868. 54. t. cz. 56. §-ának hatálya: a bűnvádi eljárásra is kiterjesztetik.

Az érintett törvénycikkben meghatározott eseteken fölül kizárási okot képez még: ha a bíró bíróvá kineveztetése előtt a fenforgó ügyben mint a kir. ügyészség tagja működött.

A megjelölt kizárási okok a vizsgáló bírákra is kiterjednek.

Azon bíró, a ki valamely ügyben mint vizsgáló bíró járt el: a tvszéknek ugyanazon ügy fölötti tanácskozásában nem vehet részt.

16. §.

A magyar szent koronához tartozó honosok, büntető eljárás megindítása, folytatása, vagy a büntetés végrehajtása végett más országok bíróságainak vagy hatóságainak egyáltalán nem adhatók ki. Más országok alattvalóinak kiadatását tárgyzó megkeresések iránt a határozati jog az igazságügyminisztert illeti.

17. §.

A magyar szent koronához tartozó országok bíróságai vagy hatóságai által hozott büntető ítéletek Magyarországon nem hajthatnak végre.

Ha azonban valamely magyarországi honos, a magyar koronához tartozó területen kívül követett el a tvszék illetőségéhez tartozó büntetendő cselekményt, a bűnvádi eljárás azon belföldi tvszék által indítandó meg ellene, melynek a tettes személyes illetősége szerint van alávetve, vagy melynek területén létezik a hely, a hol Magyarországból volt eltávazása előtt lakott vagy tartózkodott, s ha előbbi lakása vagy tartózkodása nem volna meghatározható: azon tvszék, melynek területén elfogatott, vagy a melynél feljelentetett.

Ha az illetőség ezen szabályok szerint sem volna megállapítható: ez esetben az igazságügyminiszter által megbízandó tvszéket fogja illetni a bűnvádi eljárás.

Nem indítandó meg azonban a bűnvádi eljárás, — vagy ha megindított, megszüntetendő: ha az elkövetett cselekmény azon ország törvényei szerint, a hol az elkövetett, nem büntetendő vagy megszüntetendő büntetendő lenni.

Ezen szabály alul kivételt képez: ha a külföldön elkövetett büntett egyikét képezi az 1871. XXX. t. cz. 25-ik §-ban elősoroltaknak, habár az sajtó útján követtetett legyen el: mely esetben a bűnvádi eljárás még akkor is megindítandó az illetékes hazai bíróság által, ha a tettes ugyanazon büntett miatt a külföldi bíróság által elítéltetett, s a reá kimért büntetést ki is állotta, vagy ha felmentetett; úgy szintén, ha a büntett a kül-

földi törvények szerint elévült; vagy ha a büntetés, illetőleg annak valamely része, a külföldi hatóság által, kegyelem útján elengedtetett.

18. §.

A magyar koronához tartozó országoknak, valamint a monarchia másik felének bíróságaival és hatóságaival, a magyarországi bíróságok közvetlenül érintkeznek: külföldi bíróságokkal vagy hatóságokkal azonban, az érintkezés az igazságügyminiszter útján történik.

III. FEJEZET.

Az előnyomozás.

19. §.

Az állami, törvényhatósági és községi tisztviselők tartoznak a hivatalos tudomásukra jutott büntetéseket a kir. ügyésznek, vagy legközelebb levő kir. bíróságnak följelenteni.

A törvényhatósági vagy a városi közbiztonsági közegek, ide értve a szolgabirákat, alszolgabirákat, a jászkun, valamint a hajdukerületi alkapitányokat, a marosvásárhelyi kir. tábla területén a dulókat, továbbá a községi előljárók kötelesek a bármi uton tudomásukra jutott azon büntetéseket, melyekre nézve a bűnvádi eljárás, magánvádló feljelentése nélkül is megindítandó, a kir. ügyésznek, vagy a tvszéknek, sürgős esetekben azonban a legközelebbi járásbírósnak följelenteni, egyszersmind pedig a büntetett, valamint a tetteseket is nyomozni.

A 4-ik §-ban meghatározott büntettek csak az esetben nyomozandók, ha az, ki ellen ily büntett elkövetett, eziránt a hatóságnál jelentést tesz, és a tettes ellen a bűnvádi eljárás megindítását kívánja.

20. §.

Oly esetekben, melyekben tartani lehet, hogy a büntett nyomai, vagy az annak, illetőleg a tettesnek felfedezésére szolgáló nyomok eltávolíttatnak vagy megváltoztatnak: kötelessége a közbiztonsági közegeknek, a létező állapot változatlan fentartására szükséges intézkedéseket haladéktalanul megtenni; ha pedig alaposan lehetne tartani attól, hogy a büntett elkövetésének gyanújával terhelt egyén megszökik: kötelesek a közbiztonsági közegek annak letartóztatását, illetőleg feltartóztatását és elővezettetését sürgősen eszközölni.

21. §.

A fennmegjelölt közegek kötelessége: a büntettre és a tettesek felfedezésére vonatkozólag, mindazoktól, kik az esetről, vagy az azzal, illetőleg a tettes felfedezésével összefüggésben levő valamely körülményről tudomással bírnak, felvilágosítást szerezni, s e végett az illetőket előrendelni, szükség esetében különösen szándékos elrejtőzés vagy eltávazás esetében, az illetőket elővezettetni.

22. §.

Tartoznak a közbiztonsági közegek, a fennmegjelölt előnyomozási cselekményeket, a vizsgáló bíró, vagy a kir. ügyészség tagjának megkeresése folytán is foganatosítani.

23. §.

Ha a büntett színhelyén a kir. ügyészség tagja jelenik meg: az előnyomozási eljárás vezetése ezt — ha pedig a vizsgáló bíró jelenik meg (27. §.) ez utóbbit illeti.

A járásbíró részéről az előnyomozás eszközzésére megjelenő bírói tag, mint vizsgáló bíró jár el.

A közbiztonsági közegek kötelesek az előnyomozás folyama alatt, az azt vezetőnek rendeleteit pontosan teljesíteni.

24. §.

Ha a feljelentés a törvényszékhez adatott be: köteles az elnök az előnyomozással valamelyik törvényszéki bírót vagy járásbírókat, csekélyebb fontosságú esetekben pedig valamelyik jegyzőt megbízni.

Az előnyomozással megbízott bírói tag, köteles az eljárás megkezdése előtt megbízatásáról a kir. ügyészt értesíteni.

25. §.

A vizsgáló bíró a másik által tett előnyomozásokat kiegészíti, s a mennyiben szükséges vagy a kir. ügyészség tagja

által kívántatik, a már kihallgatott egyéneket újra kihallgatja, vagy másoknak kihallgatását, szemle megtartását, valamint szakértők meghallgatását, sürgős esetekben pedig a jelen törvényben foglalt szabályok megtartása mellett, a büntett elkövetésének gyanujával terhelt egyén letartóztatását, s ha az nem volna jelen — elfogatását, házkutatást, a büntett elkövetésénél használt, valamint a tettes felfedezésére vezethető tárgyak lefoglalását rendeli el, s ezen rendeletek foganatosítása iránt intézkedik.

Ha vádlott már azelőtt letartóztatott volna, annak további letartóztatása vagy a letartóztatás megszüntetése iránt, a vizsgáló bíró határoz.

26. §.

A kir. ügyésznek az előnyomozásnál jelen levő tagja a fentebbi szakaszban megjelölt előnyomozati intézkedésekre nézve indítványt tesz, s ha a vizsgáló bíró az ügyészégi indítványokat elmellőzné, a mennyiben attól az ügyészégi tag nem állana el: az előnyomozás befejezése után az iratok határozat hozatal végett a törvényszék elé terjesztendők, mely a fenforgó kérdések fölött azonnal — ünnepnapokon is — határozni tartozik.

27. §.

Az ügyészégi tag által, a vizsgálóbíró megérkezése előtt tett intézkedéseket a vizsgáló bíró nem szüntetheti meg, s a letartóztatott egyének szabadlábra helyeztetését csak az esetben rendelheti el, ha ehhez a jelenlevő ügyészégi tag hozzájárul; ellenkező esetben a szabadlábra helyezés iránt, a törvényszék határoz.

28. §.

Az előnyomozásról jegyzőkönyv vezetendő, melybe az eljárás alatt felmerült s a vizsgálatra vonatkozó minden körülmény pontosan beiktatandó.

Az ügyészégi tagnak indítványai is, ha azok külön jegyzékben nem terjesztetnek elő, a jegyzőkönyvbe foglalandók.

29. §.

Az előnyomozásról felvett jegyzőkönyv, valamint a lefoglalt bűnjelék és egyéb tárgyak az eljárás befejezte utáni napon, a kir. ügyészéghöz küldendők, mely az esetben, ha a vizsgálat megindítására elegendő okot lát, ez iránt indítványt tesz.

Ha azonban az előnyomozási cselekvényekre vonatkozólag, a 26., 27. §§-ban megjelölt eset forogna fenn: az iratok előbb a törvényszék elé terjesztendők.

IV. FEJEZET.

A vizsgálat.

30. §.

A vizsgálat megindítása iránt a kir. ügyész által előterjesztett vád folytán a vizsgáló bíró határoz s határozatát a kir. ügyészéggel rövid úton közli.

A vizsgálat megindítását rendelő határozatban egyszersmind a tett elkövetésének gyanujával terhelt egyén letartóztatása vagy szabadlábra helyeztetése iránt is kell intézkedni.

Vádlottal csak az esetben közöltetik a határozat: ha a vizsgálat ellene elrendeltetett, a vizsgálat el nem rendelése esetében csak akkor, ha ő az előnyomozás alatt letartóztatott.

A vizsgálóbíró határozata ellen a kir. ügyész, s az esetben, ha a vizsgálat vagy ezzel együtt a letartóztatás is elrendeltetett, a vádlott is folyamodhatik a tvszékhez.

Ha a tvszék nem találta a vizsgálatot megindítandónak: a kir. ügyész — ha pedig a tvszék vádlott letartóztatását rendelte el, ez utóbbi a kir. táblához felelbezzhet. A kir. tábla határozata ellen orvosltnak nincs helye.

31. §.

Vizsgálóbírákat rendszerint a tvszéki bírák sorából, csekélyebb fontosságú esetekben a jegyzők közül a tvszék elnöke nevez.

A járásbíróság egyszersmind vizsgálóbíróság is lévén, a tvszékhez beadott bűnvádi feljelentések esetében, az előnyomozással a tvszék elnöke által, az előnyomozás befejezte után azonban a vizsgálat, a tvszék által azon járásbíróság bízható meg,

a melynek területén belül követtetett el a tvszék illetősége alá tartozó büntetendő cselekmény.

32. §.

A vizsgálat tárgyát képezi minden a büntetettre, annak minőségére, a tettesre, a bűntársakra, bűnrészesekre, segélyezőkre és orgazdákra, ugyszintén a büntett által okozott kárra vonatkozó azon adatoknak kiderítése, melyek által a büntett és a bűnösség vagy a büntelenség, továbbá a súlyosító és enyhítő körülmények bebizonyíthatók.

Ez okból az előnyomozat eredményei a vizsgálatnál figyelembe veendő, s a közbiztonsági közegek által tett előnyomozás mind a lényeg, mind az alak tekintetében a vizsgálóbíró által megbírálandó, szükség esetében kiegészítendő, illetőleg ismétlendő.

33. §.

Minden vizsgálati cselekményről, mihelyt az foganatosítatik — s ha ez nem volna lehetséges, annak foganatosítása után azonnal jegyzőkönyv veendő fel.

A kihallgatott személyek nyilatkozatai mennyire lehetséges, ezeknek saját szavai szerint iktatandók a jegyzőkönyvbe.

A jegyzőkönyv egy felesketett jegyzőkönyvvezető által vezetendő, s tartalmának azon része, mely a kihallgatott egyén vallomását vagy nyilatkozatát foglalja magában, az illető egyén előtt felolvasandó és megmagyarázandó, a kihallgatott megkérdendő egyszersmind az iránt is: vajjon a jegyzőkönyv tartalma ellen nincs-e észrevétele?

Egyebekben a fenálló szabályok követendők.

34. §.

A kir. ügyész nem lehet jelen a vádlott kihallgatásánál: de joga van a bírói szemle, a személymotoszás, házkutatás, lefoglalás, valamint a hullabonczolás foganatosításánál jelen lenni, s az eljárás folyama alatt a neki szükségesnek látszó indítványokat tenni.

Joga van továbbá a kir. ügyésznek a neki szükségesnek látszó vizsgálati cselekmények elrendelését, kiegészítését vagy helyreigazítását indítványozni, mely indítványainak, a mennyiben nem törvényellenesek, a vizsgálóbíró tartozik helyt adni. A vizsgálati cselekmények egyébiránt a kir. ügyész indítványa nélkül is elrendelhetők: azok foganatosítása előtt azonban a kir. ügyész a vizsgálóbíró által értesítendő.

Ugyanazért joga van a kir. ügyésznek tagjának a vizsgálati iratokat bármikor megtekinteni, s köteles a vizsgálóbíró azokat, — átolvasás és megjegyzések tétele végett a kir. ügyészégi tagnak annyiszor, valahányszor ez kívánja, — haladéktalanul átadni.

35. §.

Vádlott a vizsgálóbíró elé rendszerint írásilag, sürgős esetekben azonban szóval idéztetik meg.

Ha az idézésre nem jelent meg, s elmaradását elegendően nem igazolta: a vizsgálóbíró elé vezettetik. Az elővezetés akként foganatosítatik: hogy a vizsgálóbíró írásbeli elővezetési rendeletet bocsát kis a vádlott kényszereszközök alkalmazása mellett állíttatik a vizsgálóbíró elé.

36. §.

Idézés nélkül is elővezethető a vádlott, ha a jelen törvény 41. §-ában meghatározott körülmények forognak fenn.

37. §.

A büntett elkövetésén kapott egyén mindenki által elfogathatnak: köteles azonban az elfogó azt haladéktalanul a legközelebbi község előjáróságának vagy közbiztonsági közegnek átadni.

38. §.

Az idézésre megjelent vagy elővezetett vádlott megjelenése vagy elővezetése után legfeljebb 24 óra alatt a vizsgálóbíró által kihallgatandó.

39. §.

Ha vádlott megidéztetvén — nem jelent meg, s a körülményekből alaposan vélelmezhető, hogy vagy megszökött, vagy elrejtőzik, s az elfogatási parancs eredménytelen maradt: a vizsgálóbíró körösvény által keresse meg az összes hatóság.

gokat vádlottnak letartóztatása és a vizsgálóbíróság elé állítása végett.

Ez esetben az elfogatási parancs a hivatalos lapban is közzéteendő.

Ha azonban alaposan vélelmezhető, hogy a büntett elkövetése után megszökött vádlott a monarchia másik felében vagy külföldön tartózkodik, s tartózkodási helye a vizsgálóbírónak tudomására jutott, jelenségekből vagy adatokból gyanítható: az elfogatási parancs vádlott kiadatásának kieszközölése végett a törvényszék által az igazságügyminiszterhez terjesztendő fel.

40. §.

A szökésben levő vádlott vagyona a tvszék határozata folytán zár alá veendő, s annak kezelése gondnokra bízandó.

Vádlottnak a zár alá vétel napjától a lefoglalt vagyona vonatkozó intézkedései, a gondnoki kezelés megszűntéig, a lefoglalt vagyont nem terhelik.

Vádlottnak egyéb vagyonnal nem bíró családja, a lefoglalt vagyon jövedelmének arányos részében részesítendő.

Az ezen szakasz értelmében elrendelt zár megszűnik, ha vádlott vagy önként megjelent, vagy előállított.

41. §.

Ha vádlottat vizsgálóbíró által kihallgattatása után is terheli a büntett elkövetésének gyanuja: ellene a vizsgálati fogság a következő esetekben rendelendő el:

a) ha a büntett, melynek elkövetésével vádoltatik: a fenálló törvények szerint halállal vagy a gyakorlat szerint legalább öt évi börtönnel büntetendő;

b) ha a vádlott intézkedései után annak megszökési szándoka alaposan vélelmezhető;

c) ha nem bír állandó lakással;

d) ha alaposan lehet tartani attól, hogy szabad lábon hagyása esetében a büntett nyomait elhárítja, vagy a vizsgálat eredményét, a büntéssakkal, bűnrészesekkel, segélyezőkkel, orgazdákkal, úgy a tanukkal való összebeszélés által meghiusítja, ugyesintén ha veszélyes fenyegetései folytán alaposan lehet tartani, vagy egyéb adatokból kitűnnék, hogy szabadlábban hagyatása esetében, más büntettet követne el.

42. §.

A vizsgálati fogság elrendelése írásba foglalt határozatban mondandó ki.

43. §.

A 41. §. a) pontjában meghatározott esetek kivételével, a többi esetekben azonnal megszüntetendő a vizsgálati fogság, mihelyt megszűnt az ok, mely miatt az elrendeltetett.

A vizsgálati fogság elrendelése, valamint annak megszüntetése iránti határozat a kir. ügyészszel rövid uton közlendő, s vádlottnak szóval kihirdetendő.

44. §.

A 41. §. b) c) és d) pontjainak esetében szabadlábba helyeztethetik a vizsgálati fogságban létező vádlott: ha a vizsgálat meghiusítása tekintetében nem forog fenn veszély, s ha ő vagy érte egy harmadik a törvényszék által meghatározott összegig biztosítékot vagy készpénzben vagy állampapírokban tett le a vizsgálóbíró kezei közé.

45. §.

A biztosíték mellett szabadlábba helyezett ismét vizsgálati fogságba helyezendő:

a) ha a vizsgálóbíró által megidézettvén, nem jelent meg, s elmaradását elegendőleg nem indokolta;

b) ha az általa tett készülétekből, vagy egyéb jelekből megszökési szándéka vélelmezhető;

c) ha a vizsgálóbíró által kijelölt tartózkodási községből, a vizsgálóbíró engedélme nélkül eltávozott.

46. §.

A biztosítékul letett összeg lefoglalandó: ha a vádlott megszökött, s a hivatalos lapban közzétett megidézttetése után a közzétételt követő 30 nap alatt nem jelent meg; vizs-

zaadandó azonban, ha azon idő alatt vagy megjelent ag elfogatott.

47. §.

A biztosíték első rendben a büntett által károsított vagy sértett félnek kártalanítására fordítandó; a fenmaradt összeg pedig az — állampénztár javára esik.

48. §.

Vádlottat nem szabad vallomásra vagy valamely állításra ígéret vagy csellel rábírni, sem e végett kényszereszközöket, vagy fenyegetést használni. Ily eszközök az esetben sem használhatók: ha vádlott egyáltalán nem akarna vallani, vagy ha siketséget, némaságot, örültséget, vagy betegséget színlené, s a vizsgálóbíró a színlelésről teljesen meggyőződnek.

Az utóbbi esetben mindazonáltal vádlott vizsgálati fogságba helyezendő.

49. §.

Ha vádlott vallomása eltérő a büntérsak vallomásától, vagy a sértett fél, vagy valamelyik tanu nyilatkozatától; a vizsgálóbíró a szembesítést rendeli el. A szembesítésnek azonban csak az esetben van helye: ha a vizsgálat sikeres folytathatása végett, különösen pedig, ha az valamely személy azonosságának megállapítása végett szükséges.

V. FEJEZET.

A birói szemle és a szakértők.

50. §.

A birói szemle minden esetben elrendelendő, ha ez által a vizsgálatra nézve fontos ténykörülmények felderítése remélhető.

51. §.

Oly esetekben, a melyekben a valóság megállapítására, különös szaktudomány, művészeti vagy iparképzettség szükséges: a biró a tárgy minőségéhez, fontosságához, valamint a vizsgálat ágaihoz képest egy vagy több szakértőt köteles alkalmazni.

Valamely hulla bonczolásánál rendszerint két orvos, vagy ha a mérgezés gyanuja forog fenn egy orvos, s egy vagy több vegyész alkalmazandó.

Ha nőszemély testének megtekintése, az általa vagy rajta elkövetett büntett miatt válik szükségessé, a szemle a biró belátásához képest, a szemérmi tekinteteknek lehető megóvása mellett, vagy orvos, vagy bába, avagy mindkettőjük által teljesítendő.

52. §.

A szakértőket a biró nevezi ki, s a kinevezettek helyett ismét másokat alkalmazhat.

A mennyire lehetséges nem alkalmazandó szakértő gyanánt a vádlottnak, vagy a sértett félnek, a vizsgálóbírónak, a kir. ügyésznek vagy valamelyik tanunak rokona.

Azok, a kik mint szakértők rendszeres hivatalban vannak alkalmazva, ugyesintén azok, a kik a tudomány, vagy művészet, illetőleg ipar azon ágát, melyre nézve oklevéllel bírnak, tényleg gyakorolják: kötelesek, egyes esetekben, a vizsgálóbíró felhívása folytán mint szakértők eljárni.

Ezen szabály alul csak fontos esetekben van kivételnek helye.

A vizsgálóbíró felhívásának alapos okok nélkül nem engedelmeskedő szakértő a vizsgálóbíró által 200 forintig terjedhető bírságban marasztalandó el.

Ha a vizsgálat már megindított s a késedelem nem jár veszélylyel: a kinevezett szakértők nevei, a vádlottal közlendők.

53. §.

A bíróságnál állandóul alkalmazott szakértők, a szemle teljesítése és véleményük előadása előtt, hivatali esküjükre figyelmeztetendők; az állandóul nem alkalmazott szakértők pedig a vizsgálóbíró által megeskütendők.

(Vége köv.)

Törvényjavaslat

a törvényszékek illetőségéhez tartozó bünvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról.

(Folytatás.)

54. §.

A szemle tárgyai, ha csak lehetséges, vádlottnak előmutatandók, s ez utóbbi nyilatkozatra hivatandó fel arra nézve: vajon elismeri-e azokat oly minőségűeknek, a minőknek lenni állíttatnak? A szakértők általi megtekintés és megvizsgálás a bíró jelenlétében történik, ha csak a közérkölciség tekintetei kivételt nem tesznek szükségessé. Azon esetben sem szükséges a bíró jelenléte, ha csupán csak szakértői véleményről van szó, vagy ha a vélemény csak hosszabb észlelet, vagy hosszabb időt igénylő kísérletek után állapítható meg.

Azon esetekben, a melyekben a szakértői vizsgálat által a megvizsgált tárgyak megsemmisíttetnek vagy megváltoztatnak: ha lehet, e tárgyaknak csak egy része engedendő át a kísérlet céljaira; a többi azonban mindaddig hivatalos zár alatt őrzendő meg: míg egy újabb vizsgálat szüksége teljesen nincs kizárva.

55. §.

A vizsgálóbíró megjelöli a tárgyakat, melyekre nézve a szakértők véleménye kívántatik, s e szerint teszi fel a szakértők által megfajtható kérdéseket.

56. §.

A vizsgálóbíró, ha szükségét látja fenforogni, akár hivatalból, akár pedig a szakértők kérelme folytán, ennek betekintést enged a vizsgálati iratokba, vagy pedig azokból kívánatokat ad.

A szakértő az elébe adatott kérdéseken kívül, még más kérdéseket is bevonhat vizsgálódása körébe, ha azokat tudománya, művészete vagy mesterségének utmutatása szerint, a fenforgó esetre nézve, döntő horderejűeknek találja.

57. §.

A szakértő köteles véleményét, vagy azonnal a szemlérelől felveendő jegyzőkönyvbe bemondani, vagy pedig azt különösen fontosabb esetekben, külön írásba foglalva, a vizsgálóbíró által kitűzendő határidő alatt ennek átadni.

58. §.

Ha a véleményben foglalt ténybeli állítások az ügyiratok tartalmával ellentétben állanak, vagy ha a ténykörülményekre vonatkozó elöadás hiányos, határozatlan, végre ha a szakértők a ténykörülményekre nézve ellenkezésben vannak egymással: az esetben a szakértők vagy újból meghallgatandók, vagy a szemle, a bíró belátása szerint, ugyanazon vagy más szakértők által ismételtethető.

59. §.

Ha a vélemény homályos, tökéletlen vagy határozatlan, vagy ha a bírónak arra nézve egyébként kételyei volnának: a vélemény szerzője nyilatkozatra hivatandó fel, s ha a nehézség ez

által sem hárítható el, vagy ha több szakértő meghallgattatván, azok véleménye a lényeges kérdésre nézve eltérő: a vizsgálóbíró egy vagy több szakértőt újabb véleményadásra hi fel.

Ha azonban, a jelen szakaszban megjelölt esetek valamelyike orvosi vagy vegyészeti vélemény tekintetében forog fenn: a felülvéleményezésre a kerületi orvos, illetőleg az országos vegyész hivatandó fel.

Orvosi vagy vegyészeti felülvéleményezés azonban csak a tvszék által rendelhető el; mi végre ily esetben, melyben a jelen szakaszban megjelölt hiányok következtében a vizsgálóbíró vagy a kir. ügyész a felülvéleményezést szükségesnek tartja: ez iránt a tvszék határozata kérendő ki.

Különösen fontos esetekben, főleg ha a felülvélemény lényegesen ellenkezik az előbbi véleménynyel: a kérdés végmegállapítása végett a tvszék által a kir. egyetem orvosi kara elé terjesztendő.

60. §.

Ha a szakértő nincs ezen minőségben a bíróságnál állandóul alkalmazva: részére kiadásainak és költségeinek megtérítésén felül, a bíróság által megállapítandó díjak ítélendők meg, s a megítélt összeg az állam pénztárából előlegezendő.

61. §.

Ha gyilkosság, vagy emberölés büntettének gyanuja forog fenn: a hulla az eltemetés előtt szemlélendő meg és ha idegen kéz által eszközölt erőszakos halál gyanuja a szemle által som hárítható el: a hulla felbonczolandó.

Ha pedig az eltemetés után merül fel az erőszakos kimúlás gyanuja, s a tényálladék tisztába hozatala még remélhető: a hulla ismét kiásatandó.

A hulla-szemlénél a bírón és az orvosokon, illetőleg vegyészeken fölül még két bírósági tanúnak jelenléte is szükséges.

A hulla felbonczolása nem bizható azon orvosokra, a kik az elhunytat, az elhalálozást közvetlenül megelőzőt betegségben gyógykezelték; mindazonáltal meghívhatnak a bonczoláshoz a végre: hogy a kórfolyamra nézve felvilágosításokat adjanak.

62. §.

Az orvosi véleménynek a halál okát illetőleg, határozott nyilatkozatot kell tartalmaznia arra nézve: vajon a tudomány szerint bizonyossággal vagy legalább valószínűséggel feltételezhető-e az: hogy a halál a hullán észlelt sértések következménye volt-e?

Ha újonaszülött gyermek kivégzése forog kérdésben: a sértések minőségén és hatásán fölül az is megvizsgálandó: vajon a gyermek élve született, s az anya testén kívül való tovább élésre képes volt-e?

63. §.

Mérgezés gyanujának esetében, megfelelően kell gondoskodni arról: hogy a mérég s az általa előidéztet hatások meg-

állapitassanak, s hogy a mérég minősége, ha lehetséges vegyészileg meghatározassék.

VI. FEJEZET.

Házkutatások, a személymotozás és lefoglalás.

64. §.

Vádlottnak lakásán, vagy egyéb helyiségeiben házkutatást eszközölhet a vizsgálóbíró, ha alaposan vélelmezhető, hogy vádlott ott tartózkodik, vagy abban oly tárgyak találtathatnak fel, melyek a tényálladék, vagy a vádlott bűnösségének bebizonyítására szolgálnak.

Mások lakásának vagy helyiségeinek azonban, a birlalónak beegyezése nélküli kikutatása csak az esetben eszközölhető: ha azok birlalója a kérdéses személy vagy tárgyak ottléte iránt megkérdezettvén, tagadólág válaszol, s e válasza által, az ellenkező iránti gyanu nem oszlattatik el, vagy ha a birlaló a kívánt tárgyak kiadását megtagadta, vagy azokat csak részben adta ki.

Ugyanezen szabályok állanak a személymotozás iránt is.

65. §.

A házkutatás iránti határozat írásba foglalandó, s a vizsgálóbíró által a kutatás megkezdése előtt annak, kinek lakásán történik a kutatás, távollétében pedig családja tagjának, s ha ilyenek nem volnának jelen, a szomszédnak felolvasandó.

66. §.

A kikutatandó helyiség tulajdonosa, vagy családjának 16 éven fölüli tagja, ha ez ellen alapos okok nem forognak fenn, jelen lehet a házkutatásnál. A házkutatás a lehető kimélettel, s mennyire lehetséges nappal, de minden esetben két tanu jelenlétében eszközözendő.

67. §.

A házkutatásnál vagy a személymotozásnál jegyzőkönyv veendő fel, s abba pontosan bejegyzendőek mindazon tárgyak, melyeket a vizsgálóbíró lefoglalt vagy elszállíttatni rendelt.

A jegyzőkönyv a jelenvolt tanuk által is aláírandó.

68. §.

Levelek, távsürgönyök, csomagok vagy egyéb küldemények, melyek vádlotthoz, vagy ennek számára érkeznek, vagy általa máshoz küldetnek, lefoglalhatók a vizsgálóbíró által: ha a vádlott vagy letartóztatott, vagy ellene elfogatási rendelet adatott ki, ugyszinte, ha ellene a vizsgálat elrendeltetett.

Ezen feltételek alatt mások által bárkihez intézett levelek, távsürgönyök, csomagok, vagy küldemények is lefoglalhatók: ha alaposan vélelmezhető, hogy e tárgyak vádlott által, vagy ennek részére küldettek, s a vizsgálat tárgyára vonatkoznak.

A posta-, távirda-vaspálya hivatalok, valamint egyéb közlekedési intézetek és vállalatok, s mindazok, a kik szállítással vagy szállított tárgyak őrzésével foglalkoznak: kötelesek az ezen szakaszban megjelölt tárgyakat a vizsgálóbíró rendeletére annak kiadni.

69. §.

A fentebbi szakaszban megjelölt tárgyak, ha azok vádlotthoz, vagy ennek számára érkeznek, azonnal felbonthatók és megvizsgálhatók a vizsgálóbíró által; azonban a mások által, nem vádlotthoz intézett ily küldeményekre nézve, köteles a vizsgálóbíró a lefoglalásról azt, a kihez a küldemény intéztetett, haladéktalanul értesíteni s őt megkérdezni: valjon beegyezik-e abba, hogy a küldemény felbontassék és megvizsgáltassék. A beegyezés megtagadása esetében, csak akkor bontható fel a küldemény: ha a lefoglalásnál fenállott alapos gyanu, a megkérdezett által azonnal nem oszlattatott el.

Ha a rendőri vagy közigazgatási tisztviselő nyilatkozatából kitűnnék, hogy oly nevű egyén, mint a kihez a küldemény intéztetett, nem ismertetik azon községben, a melynek területén eszközöltetett a lefoglalás, és a lefoglalástól számítandó 3 nap alatt sem jelentette magát senki a vizsgálóbírónál, a lefoglalt tárgy iránti jogának érvényesítése végett, vagy ha az, a kihez a küldemény intéztetett, megidéztetvén, a kitűzött napon nem jelent meg, a lefoglalt tárgyak a kérdéses mellőzésével is felbonthatók.

Kötelessége a vizsgálóbírónak azon tárgyakat, melyeknek

további letartóztatása a vizsgálat szempontjából nem szükséges: annak, a kihez azok küldettek, azonnal átadatni.

VII. FEJEZET.

A tanukról.

70. §.

Mindenki köteles a vizsgálóbíró idézésére, mint tanu megjelenni, s azt, a mit a vizsgálat tárgyára vonatkozólag tud, hiven előadni.

71. §.

Nem köteleztetnek a vallomásra a papok arra nézve, a mi nekik a gyónás alkalmával mondatott; valamint az ügyvédek arra nézve, a mit a vizsgálat tárgyát képező dologra vonatkozólag ügyvédi minőségükben tudtak meg.

Fel vannak mentve a tanuzási kötelezettség alul vádlottnak fel és lemenő ágbeli rokonai és sógorai, házastársa, testvérei és ezek házastársai, nagybátyai, nagynénjei, unokaöccserei és unokahugai, örökbefogadó — vagy tápszülei, ugy szintén örökbefogadott — vagy tápgyermekai, gyámja, gondnoka, vagy gyámoltja, illetőleg gondnokoltja.

Ha a vádlottnak az itt megjelölt foka valamely rokona mint tanu megidéztetett volna: köteles a vizsgálóbíró, mielőtt a vizsgálat tárgyára vonatkozó kérdést intézné hozzá, őt felvilágosítani az iránt, hogy a vallomást megtagadhatja.

72. §.

Ha a megidézett tanu a kitűzött időre nem jelent meg s elmaradását alaposan nem indokolta: elővezetés rendelő el.

Ha pedig megjelent volna a tanu, de a vallomást megtagadta: a 70. §-ban meghatározott esetet kivételével 100 ftig terjedhető bírsággal, s ha ez sem vezethetne célra: három hónapig terjedő fogsággal büntetetik.

A büntetés a vizsgálóbíró által állapittatik meg: a fogság azonban azonnal megszűnik, ha a tanu 69. §-ban foglalt kötelességének eleget tett.

73. §.

A tanuk nem eskethetők meg a vizsgálóbíró által, kivéve, ha valamelyik súlyosan beteg, vagy ha külföldi volna, vagy egyébként alaposan vélelmezhető, hogy a végtárgyaláson nem fog megjelenhetni; ugyszintén azon esetben, ha vádlott szökésben van s a tanuknak megeskete a büntett tényálladékának, valamint vádlott bűnösségének megállapítása végett vádlott előállításának bizonytalansága tekintetéből szükséges.

74. §.

A bizonyítékok bizonyító erejét a bíróság állapítja meg.

VIII. FEJEZET.

A vád alá helyezés.

75. §.

A vizsgálat befejezte után, az iratok átadatnak a vizsgálóbíró által a kir. ügyésznek s ez köteles vádlottnak vád alá helyeztetése, vagy a vizsgálat megszüntetése iránti indítványát 30 nap alatt, vagy pedig, a mennyiben a vizsgálatot hiányosnak tartja, 8 nap alatt, az iratokkal együtt a tvszék elé terjesztetni. Ha a kir. ügyész a vád alá helyeztetést indítványozza: indítványában határozottan és külön megjelölendő mindazon büntetendő cselekmény, melyekre a vád alá helyezési határozatot kiterjesztetni kívánja.

76. §.

A kir. ügyész részéről beterjesztett iratok az elnök által egy előadónak adatnak ki, s a tvszék az előadó meghallgatása után a vád alá helyezés, vagy a vizsgálat megszüntetése, esetleg annak kiegészítése iránt határozatot hoz.

A tvszék határozata írásba foglalandó, s vádlottnak — ha ez azon városban van, a hol a tvszék székhelye létezik — a tvszék ülésében az elnök által, más esetekben azonban vádlottnak a vizsgálóbíró által szóval hirdettetik ki. A kir. ügyész az iratokba való betekintés által szerez magának tudomást a tvszék határozatáról.

77. §.

Megszüntetési határozat hozandó: ha a cselekmény nem képez büntettet, illetőleg a marosvásárhelyi kir. tábla területén fenálló szabályok szerint büntettet vagy vétséget; megszüntetési határozat hozandó továbbá az esetben is, ha a cselekmény büntethetősége ki van zárva, vagy ha az a fenálló szabályok szerint megszünt büntethető lenni.

Megszüntetési határozat hozandó akkor is; ha a terhelő bizonyítékok nyomatékatlansága folytán előre látható, hogy vádlott a végtárgyaláson felmentetik, vagy ha elegendő ellenbizonyítékok léteznek.

78. §.

Ha a tvszék arról győződik meg, hogy az esetben, ha a tanuk a vizsgálat alkalmával tett vallomásaikra megesküdnének, a vizsgálat megszüntetendő lenne, a tanukat a tvszék elé idézteti, s ha vallomásaikat esküvel erősítik meg — megszüntetési határozatot hoz.

A tanuk megeskütésére kitűzött napról a kir. ügyész, valamint a magánvádló s a vádlott is értesítendő, s jogukban áll az eskü letételénél jelen lenni; a tvszéki elnök s a bírák, valamint a kir. ügyész jogosítva vannak a tanuknak szembesítését is kívánni s vallomásaikban netán előforduló határozatlanság, vagy ellenmondás eloszlatása végett a tanukhoz, valamint a vádlotthoz kérdéseket intézni.

79. §.

Ha valamelyik tanu nem tette le az esküt, vagy ha vallomását megváltoztatta, ugyasintén, ha a szembesítés vagy a kérdések folytán a dolog állása megváltoztatott: a tvszék az utóbbi eljárás eredménye szerint határoz.

80. §.

Ha a tvszék vádlottnak vád alá helyezettetését rendeli el: egyszersmind határozni kell az irántis, hogy a vizsgálati fogságban levő vádlott szabadlábra, vagy a szabadlábon létező vádlott vizsgálati fogságba helyeztessék-e?

A határozatban kitűzendő végre a nap és óra, melyben az ügy végtárgyalása felveendő.

81. §.

A megszüntetési határozat ellen a kir. ügyész, a vád alá helyezettetés határozat ellen pedig vádlott felelkezhet.

A kir. ügyész azon esetben is felelkezhet: ha az eljárása az 1871. évi XXXI. t. cz. 25. §. szerint, a pesti, illetőleg a marosvásárhelyi tvszéket tartja illetékesnek.

82. §.

Ha a kir. tábla a vád alá helyezés, vagy a megszüntetés kérdésére nézve, a tvszék határozatát helybenhagyta: további felbbezésnek nincs helye.

83. §.

A felelbezés által a tvszék határozatának hatálya felfüggesztetik, s a vád alá helyezettetés rendelő határozatnak a kir. tábla általi megerősítése, illetőleg a legfőbb ítélőszéknek a vád alá helyezettetés rendelő határozata folytán a végtárgyalásra új határrap tűzendő ki.

II. FEJEZET.

A közvetlen megidézttetés.

84. §.

Ha az előnyomozás által a büntett vagy vétség tényállás teljesen bebizonyított s annak elkövetését vádlott beismerte, vagy ha vádlott közvetlenül a büntett, illetőleg a vétség elkövetésén rajtakapott, s a cselekmény és a bűnösség ugyanazon tanuk által bizonyítottatik be, a kik őt a tett elkövetésén kapták, vagy a kik a büntett elkövetésének helyén vádlott közvetlen közelében voltak, s a büntetendő cselekmény elkövetését látták: ezen esetekben a kir. ügyész indítványt tehet, hogy vádlott a vizsgálat és vád alá helyezés mellőzésével, egyenesen a végtárgyalásra idéztessék.

Az indítvány, az előnyomozási iratokkal együtt, a vizsgálóbíró által a tvszék elé terjesztendő, mely a közvetlen megidézttetés elrendelése vagy mellőzése fölött határozatot hoz, vagy az ez

iránti határozathozatal előtt, az előnyomozás kiegészítését rendeli el.

85. §.

A közvetlen megidézttetés nem indítványozható, s ha indítványoztatott volna: nem rendelő el: ha egyike forog fen az 1871. évi XXXI. t. cz. 25. §-ban meghatározott büntetteknek, vagy pedig az elkövetett büntetttre halálbüntetés van rendelve; valamint azon esetben sem, ha a fennforgó büntett a fenálló szabályok és a gyakorlat szerint öt évi börtönnel büntetendő.

86. §.

A közvetlen megidézttetés iránti indítványra hozott határozat ellen orvoslatnak nincs helye. Ha azonban a 85-ik §-ban megjelölt büntettek egyikének fennforgása esetében rendeltetett volna meg a közvetlen megidézttetés: a határozat, a végítélet elleni felelbeztel folytán, vagy ha az iratok a jelen törvényben megengedett orvoslat folytán terjesztetnek a felsőbb bíróság elé, ez utóbbi által hivatalból semmisítendő meg.

87. §.

A közvetlen megidézttetést elrendelő határozat: a vád alá helyezettetés határozat helyét pótolja, s a további eljárásnál a következő fejezetben meghatározott szabályok tartandók meg.

X. FEJEZET.

A végtárgyalás.

88. §.

A végtárgyalásra kitűzött határrap előtt kötelessége az elnöknek vádlottat figyelmeztetni, hogy jogában áll magának ügyvédtet választani. Azon esetekben azonban, melyekben a törvény vagy a fenálló szabályok szerint hivatalból rendelő védő: az elnök megjelöli azon ügyvédtet, a ki azon esetre, ha vádlott nem választana mást, őtet a további eljárás alatt védeni fogja.

Ha vádlott vizsgálati fogságban volna, ügyvédtének megengedendő, hogy vele mások jelenléte nélkül, szabadon értekezessék.

89. §.

A kir. ügyész, a tvszékhez intézendő külön beadmányban előterjeszti azon tanuk és szakértők névjegyzékét, a kiknek kihallgatását szükségesnek találja; ezen beadmányban megjelölendő azon tanuk is, a kiknek vallomását a kir. ügyész felolvastatni kéri.

Oly tanuk és szakértők is foglalhatók a királyi ügyész jegyzékébe, a kikre a vizsgálati eljárás alatt nem történt hivatkozás.

A jegyzék vádlottnak hiteles másolatban kézbesítendő.

Vizsont jogában áll a vádlottnak is maga részéről is hasonló jegyzéket előterjeszteni.

Ha a vizsgálat alatt ki nem hallgatott tanuk vagy szakértők megidézttetése hozatik javaslatba: az előterjesztésben azon körülmények is megjelölendő, melyekre azoknak kihallgatása, illetőleg véleményöknek kivétele kívántatik.

E végett jogában áll vádlottnak, valamint ügyvédtének, a vizsgálati iratokat áttekinteni, s azokból magának kivonatokat készíteni.

A jegyzékbe foglalt, valamint azon tanuk és szakértők is, a kiknek megjelenését a végtárgyaláson az elnök szükségesnek tartja, az elnök által megidézttendők.

A kir. ügyész vagy vádlott által előterjesztett jegyzékben megnevezettek közül, csupán azok nem idéztendők meg: a kiknek vallomása, — vagy nyilatkozata jelentéktelennek mutatkoznék, vagy a kik már a vizsgálat alatt megesküdtettek és megjelenésük vagy lehetetlen, vagy csak nagy nehézségekkel lenne eszközlhető.

90. §.

A végtárgyalás csak mellőzhetetlen fontos okokból halasztható el az elnök által. Ha az elhalasztást az államügyész vagy a vádlott kívánnák: ez iránti kérelmüket az indokok megjelölése mellett, szóval vagy írásban az elnöknek terjesztik elő, a ki az elhalasztás fölött a legrövidebb idő alatt határoz, s határozatáról a feleket rövid uton értesíti.

Elhalasztás esetében új határnap tűzendő ki, s erről mind-azok, a kik a végtárgyalásra megidézendők, idézvények által értesítendők.

91. §.

A végtárgyalás nyilvános, ezen szabálytól csak erkölcsiség szempontjából van eltérésnek helye.

A határozat ez iránt az elnököt illeti.

A nyilvánosság a végtárgyalás folyama alatt is megszüntethető.

Ítélethozatal végett mindazonáltal a mellékterembe vonul vissza.

A végtárgyalás folyama alatt felmerülő s a bíróság által eldöntendő kérdések feletti határozathozatal végett csak az esetben vonul a mellékterembe a bíróság: ha ezt vagy az elnök rendelné el, vagy valamelyik bíró a kérdést bonyolódottabbnak nyilvánítaná, hogy sem a fölött kellő megvitatás nélkül határozni lehetne.

92. §.

A végtárgyalásra kitűzött napon és órában vádlott a tárgyalási terembe vezettetik, s a vádlottak részére a kijelölt helyen foglal helyet. Vádlott bilincs nélkül vezetendő elő, azonban a biztonság végett szükséges intézkedések az elnök rendelete szerint alkalmazandók.

A tanuk s a szakértők, valamint a védő is a részükre fentartott helyet foglalják el.

A kir. ügyész a védővel szemközt foglalt helyet.

93. §.

A bíróság és a jegyzőkönyvvezető megjelenvén, és helyeiket elfoglalván, az elnök a végtárgyalás tárgyát képező ügynek rövid megjelölése mellett az ülést megnyitottnak nyilvánítja, s a hallgatóságot figyelmezteti, hogy magát csendesen és a hely méltóságának megfelelően viselje: mert ellenkező esetben az illető kivezetetni, s ha szükséges lenne, a hallgatóság számára fentartott helyek kiüríthetnek, s a tárgyalás zárt ajtók mellett fog folytatattatni.

94. §.

Az elnök jogában áll, a hallgatóság közül azt, a ki magát illetlenül viseli, vagy a csendet megzavarja, a teremből kivezetetni, s ha többen zavarták volna meg a csendet: a hallgatóság által elfoglalt helyeket kiüríttetni.

Ha a hallgatóság közül valamelyik egyén az üléstermében vagy azonkívül a tanuk, illetőleg a szakértők, vagy a vádlott által elfoglalt helyen, s annak környékén kihágást követ el, ha az öröknek nem engedelmeskedik, vagy a hozzá intézett tilalom daczára a tanukhoz, szakértőkhöz vagy vádlotthoz szólna, vagy azokkal bárminemű jel által érintkeznék: a végtárgyalás tartama alatt az elnök által 48 óráig tartható fogságra ítéltető, s az ítélet minden orvoslat nélkül azonnal végrehajtandó.

Ha pedig az elkövetett visszaélés, súlyosabb beszámítás alá esnék, a tettes az elnök rendeletére azonnal letartóztatandó, s a végtárgyalás befejezte után, további eljárás ellene megindítandó.

95. §.

Ha a vádlott törvényes megidéztetése daczára nem jelent volna meg, sem elmaradását elháríthatlan okokkal nem igazolta: a mennyiben helyben tartózkodnék elővezetendő, ha pedig nem tartózkodnék a tisztek székhelyén, elővezetetésének elrendelése után a végtárgyalás elhalasztandó.

96. §.

Ha valamelyik megidézett tanu vagy szakértő nem jelent volna meg, s elmaradását fontos okokkal nem igazolta: az elnök belátása szerint 10 fttől 100 ftiig terjedhető bírsággal büntetendő, vagy elővezetetésére rendelendő el.

97. §.

Az előintézkedések megtétele után, az elnök felszólítja a kir. ügyészség tagját, hogy a vádat terjeszsze elő.

Erre a kir. ügyészség tagja állva és élőszóval előterjeszti a vádat, röviden megéri a vizsgálat alatt felmerült bizonyi-

tékokat, melyek által a vádlott a büntett elkövetésének gyanújával terheltetik, s indítványt tesz a végtárgyalás megindítására vagy a mennyiben valamely tanu vagy szakértő meg nem jelenése miatt a tárgyalás folytatását eredménytelennek tartaná, elnapolását indítványozza.

A védő és vádlott is tehetnek elnapolási indítványt. Az elnapolási indítvány felett a bíróság határoz.

98. §.

A végtárgyalás megindítása esetében az elnök a teremből való kilépésre hívja fel a tanukat és szakértőket, a kik kivonulván, külön helyre vezetendők, hogy a közönséggel ne érintkezessenek. A tanuknak és a szakértőknek nem szabad a bizonyításkérdésére vonatkozólag sem egymással, sem másokkal beszélni.

A tanuk és a szakértők eltávoztása után az elnök közli a vádlottal, s ha többen volnának valamennyivel a vád tárgyát, és felhívja őket: hogy a hozzájuk intézendő kérdésekre a való-sághoz híven feleljenek.

Erre, ha több vádlott volna, megnevezi az elnök azt, a ki a teremben maradjon, a többinek pedig kivezetetését rendeli el.

A kivezetett vádlottak, a közönségtől teljesen elkülönítve őrizendők, s nem szabad sem egymásközt, sem bárki mással beszélniök, vagy érintkezniök.

99. §.

Az elnök kihallgatja a vádlottat, s ha többen volnának, az általa megállapítandó sorrendben valamennyit, mindazon körülményekre nézve, melyek a büntetendő cselekvényre, annak minőségére s a bűnösségre, valamint a sujtó és enyhítő körülményekre, vonatkoznak, egyáltalában mindazon körülményekre, melyek a bűnösség vagy büntelenség megállapítására s első esetben a büntetés mértékére befolyással lehetnek.

Ha a vádlott tagadná az ellene vádul felhozott büntetendő cselekmény elkövetését, azonban tagadása ellentétben állana a vizsgálat eredményével: erre figyelmeztetendő az elnök által, s kiemelendők azon pontok, melyek vallomásaival ellentétben állanak.

100. §.

Ezután a tanuk, illetőleg a szakértők hallgattatnak ki. Az elnök mindazon körülményekre nézve, melyeknek világosságra hozatala szükséges, annyi kérdést intéz, hogy az ezekre adandó feleletekből, az ügy állása, s az ítéletre befolyással bíró minden körülmény a mennyire lehetséges, felderíthessék.

101. §.

Az elnök után a bírák, valamint a kir. ügyészségi tag, s a védő is intézhetnek kérdéseket, mind a vádlotthoz, mind pedig a tanukhoz és a szakértőkhöz, a tanukhoz és szakértőkhöz vádlott is intézhet az ügy felvilágosítására vonatkozó kérdéseket.

Ha az ügygyel összefüggésben nem álló kérdések intézetnének valamelyik kihallgatandóhoz, vagy ha a kérdésből, vagy a feleletből kiderülne, hogy mások becsületének a fenforgó tárggyal semmi összefüggésben nem álló megsértése céloztatik: az elnök jogában áll a kérdést vagy a feleletet félbeszakítani, s az illetőt a válaszádtól eltiltani.

Mindenik tanu, s a netalán még meg nem esketett szakértő megesketezése iránt, mind a kir. ügyészség, mind pedig vádlott észrevételei meghallgatandók. Az észrevételek felett a bíróság határoz.

102. §.

A végtárgyalás folyama alatt felmerült körülményeknek felderítésére, az elnök az ily tárgyalás alatt, s azonnali megjelenési kötelezettség mellett is, idézhet meg és rendelhet be, tanukat, illetőleg szakértőket.

103. §.

A tanuk és a szakértők kihallgatása után az okiratokban foglalt bizonyítékok olvastatnak fel, s ezt követi a szembesítés.

(Folyt. köv.)

Törvényjavaslat

a törvényszékek illetőségéhez tartozó bünvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról.

(Folytatás.)

104. §.

A bizonyítási eljárás befejezte után az államügyészségi tag, az eljárás eredményét összefoglalva, a mennyiben az eljárás eredménye által a büntetendő cselekményt bebizonyítva tartja, vádlott elítélését kéri a bíróság által kimondatni, s egyszersmind a súlyosító és az enyhítő körülmények kiemelésével, az alkalmazandó büntetést indítványba hozza.

A kir. ügyész után, ha az eljárás magánvádló feljelentése folytán volt csak megindítható, a magánvádlót, ha pedig a büntetendő cselekmény által valaki megkárosított, ezt illeti a szóbeli előterjesztés joga.

Ha a magánvádló vagy károsított nem volna jelen, sem magát ügyvéd által nem képviseltetné közvetlenül a kir. ügyész után, egyébként pedig amazok után, vádlott, illetőleg ügyvédnek védbeszéde hallgatandó meg.

A védbeszédre a kir. ügyész válaszolhat, mely esetben azonban az utolsó perbeszéd a vádlottat, illetőleg a védőt illeti.

105. §.

A perbeszéddek után, azok tartalmát röviden összefoglalva megmagyarázza az elnök a vádlottnak s megkérdezi őt, hogy nem akar-e még valamit védelmére előterjeszteni.

Vádlott netaláni észrevételeinek meghallgatása után a bíróság elnöke a tárgyalást befejezettnek nyilvánítja, a mire a bíróság s a jegyzőkönyvvezető ítélet vagy határozat hozatala végett külön terembo vonulnak.

106. §.

Ha a végtárgyalás eredménye szorint vádlott elítélésére vagy fülmentésére elegendő bizonyítékok léteznek, a tvszék ítéletet hoz.

Határozat csak az esetben hozható, ha a végtárgyalás folyama alatt felmerült valamely lényeges körülménynek bővebb felderítése válik szükségessé.

107. §.

Az ítélet által vádlott vagy elítélendő vagy felmentendő. Elítélés esetében a büntető eljárás költségei is megállapítandók, s ha börtönre vagy fogházra ítéltetett, egyszersmind kimondandó, hogy a rabtartási költségeket is tartozik viselni.

Ha a büntetendő cselekmény által valakinek kár okozott, s a kártérítést a büntető eljárás útján kéri megállapíttatni, a mennyiben a tvszék a kárnak valódiságát, valamint ennek a büntetendő cselekmény általi okozását, ugyszintén összegét is bebizonyítottak tartja, a kártérítés iránti kereset a polgári bíróság elé utasítandó.

108. §.

A jogérvényes büntető ítélet, az abban megállapított vagyoni teljesítésekre nézve az 1868. 54. t. cz. 345. §-ban meg-

állapított hatálylyal bír s végrehajtása a polgári bíróság által elrendelendő.

109. §.

A végtárgyalásról jegyzőkönyv vezetendő, melybe a végtárgyalásnál előforduló minden fontosabb körülmény hiven, ugyszintén vádlottnak, valamint a tanuknak és a szakértőknek nyilatkozatai mennyiben lehetséges, ezek szavaival bejegyzendő.

A bíróság tanácskozásáról külön jegyzőkönyv vezetendő.

110. §.

Az ítélet vagy határozat a végtárgyalási teremben az elnök által élőszóval hirdetendő ki s a lényegesebb indokok is megjelölendők.

A kihirdetés a bíróság, a jegyzőkönyvvezető, a királyi ügyész és vádlott jelenlétében, s ha a végtárgyalás nem is volt nyilvános, a kihirdetésre megjelent közönség előtt történik.

Ha az ítélet hozatala hosszabb időt venne igénybe, annak kihirdetése három napon elhalasztható, ez esetben azonban az elhalasztás, valamint a kihirdetésre kitűzött nap és óra, legfeljebb három órával a bíróság visszavonulása után a tárgyalási teremben a jegyzőkönyvvezető által közölteendő.

111. §.

A jelen törvényben külön meghatározott eseteken kívül felebbezésnek csak ítélet ellen van helye.

A felebbezés joga a kir. ügyészt és vádlottat a jelen törvény 4. §-ban meghatározott esetekben azonban egyszersmind a magán vádlót is illeti.

A károsított csupán az esetben felebbezhet, ha ő kárainak megtérítését a bünvádi eljárás folyama alatt követelte, s az ítéletben megállapított összeggel nem elégszik meg, ha azonban kártérítési igényeinek a polgári bíróság előtti érvényesítésére utasított, az ellen felebbezést nem használhat.

112. §.

A felebbezés az ítélet kihirdetése alkalmával vagy legfeljebb a kihirdetéstől számítandó 24 óra alatt jelentendő be.

Az ítélet hirdetésekor bejelentett felebbezés a végtárgyalási jegyzőkönyvbe iktatandó, különben pedig erről az elnök jelenlétében jegyzőkönyv veendő fel és ez az iratokhoz csatolandó.

A felebbezés indokolását a felebbezés bejelentésének napjától számítandó 8 nap alatt lehet beadni, mely időnek elteltével az iratok haladéktalanul a felsőbb bírósághoz terjesztetnek fel.

113. §.

A felebbezés által az ítélet hatálya felfüggesztetik.

Ha azonban vádlott halálra vagy öt évi börtönre ítéltetett, vagy pedig a 41. §. b) és c) pontjaiban meghatározott esetek valamelyike forog fenn, a mennyiben az ítélet hozataláig szabad lábon lett volna, az ítélet kihirdetése után letartóztatandó.

A vizsgálat folyama alatt letartóztatott, azonban az ítélet által felmentett vádlott, ha a kir. ügyész az ítélet ellen felebbezést használt, a kir. ügyész meghallgatása után biztosíték mellett vagy a nélkül szabad lábra teendő.

114. §.

Ha a bünvádi eljárás alatt hozott végérvényes ítéletben vádlott a károsított részére kártérítésben marasztaltatott el, köteles az első folyamodásu tvszék arról, hogy az ítélet végérvényessé vált, a károsítottnak hivatalból bizonyítványt adni.

Ezen bizonyítvány bélyegmentes.

115. §.

A kir. táblának és a Curia legfőbb ítélőszéke osztályának a büntető ügyek tekintetében, mind másod, illetőleg harmad-

foku bíróságnak hatósága, valamint a büntetések tekintetében, a fenálló szabályokon alapuló enyhítési joga, a jelen törvény által nem érintetik.

116. §.

A rögtönbírói szabályokra a jelen törvény hatálya nem terjed ki.

117. §.

A sajtóvétségek tárgyában követendő eljárás a jelen törvény által nem érintetik.

118. §.

A jelen törvény végrehajtásával s az e végett szükséges átmeneti intézkedéseknek rendeleti uton leendő kiadásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

P e s t, 1872. febr. 29.

Bittó István, s. k.

Indokok

a törvénszékek illetőségéhez tartozó bünvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról szóló törvényjavaslathoz.

A bünvádi eljárásnak szabályozása ma már a legégetőbb — halaszthatatlan feladatát képezi a törvényhozásnak.

Nincs ága a törvényhozási tevékenységnek, mely sürgetőbben követelné az intézkedést, mint épen ez. Nemcsak az állam és társadalom általános, legfontosabb érdekei: a személyes és a vagyon-biztonság helyezik ezen ügyet, a mulhatlanul megoldandó kérdések legelső vonalára, hanem azon nagyfontosságú törvények és organicus intézmények is, melyeket a törvényhozás bölcsessége, törvénykezésünk javításának céljából az utóbbi időkben létrehozott, csak azon feltétel alatt hathatnak üdvösen, a tényezők csak az esetben működhetnek zavartalanul, az új intézményeknek folytonos összeütközése az átszarmazott sokféle vidéki praxissal, csak úgy szüntethető meg: ha a bünvádi eljárás általános szabály által szabályoztatik, s azon cselekvések, melyek a vizsgálat és egyáltalán az egész eljárás folyama alatt, a birói és ügyészségi közegekre úgy mint a magánszemélyekre, a vádlottra, a tanukra, szakértőkre vonatkoznak, elvszerűleg s az egész országra kiterjedő hatálylyal részletesen állapítatnak meg.

Hogy mennyire szükséges a bünvádi eljárásnak rögtöni szabályozása: ez azon feladatok áttekintéséből, melyek ez által megoldandók, s a létező, igen szomorú állapot szemügyre vételéből azonnal felismerhető.

A bünvádi eljárás hazánkban — az erdélyi rész kivételével — csaknem kizárólag az ugynevezett gyakorlaton alapul. Ezen gyakorlat már a múlt század végén sem tartatott helyesnek és célszerűnek, s azon számos küldöttség között, melyeket az 1790-ik évi országgyűlés, a hazai állapotok javítását tárgyzó rendszeres munkálatok kiküldött, a „deputatio juridica“ is helyet foglalt. Ez utóbbi küldöttségnek egyéb feladatokon kívül meghagyatott az „Elaboratio codicis criminalis“ s munkálatának az 1792-ik évben megnyitandó országgyűlés elé leendő terjesztése.

Az 1827-ik évi országgyűlés megnyitotta a 36 évvel azelőtt, egy évi határidő kitűzésével adott utasítást, s a munkálat elkészítésére új küldöttséget nevezett ki; az 1840-ik évi országgyűlés kizárólag a büntető törvénykezés- és az ezzel kapcsolatos fogház-rendszer kidolgozása végett külön küldöttséget nevezett ki: mely küldöttség csak azáltal tartotta feladatát megoldhatónak: ha kitágítva megbízatásának szűk keretét, egy teljes és rendszeres, az anyagi és az alaki büntető törvénykönyveket átfoglaló javaslatot terjeszt az országgyűlés elé: mely feladatának a küldöttség az 1843-ik évi nagybecsű javaslatnak elkészítésével a legfényesebben meg is felelt.

E rövid visszapillantás magában elég arra nézve, hogy a szükség a legélénkebb valóságában jusson a törvényhozás felismerésére: s nem is kell ennek kimutatására egyéb, mint azon egyszerű tény constatalása: hogy azon praxis, mely már 1791-ben helytelennek és célszerűtlennek ismertetett fel, melynek egy év utáni megváltoztatása, és határozott, biztos törvény általi helyettesítése végett már akkor tett intézkedést a törvényhozás — legalább a törvény szerint, még ma — tehát csaknem egy század után is, uralkodik törvénykezésünkben, s ezen soha meg nem határozott, sehol egybe nem gyűjtött, vidékek és törvényhatósági területek szerint változtatott, hosszú időn át a hatályból kihelyezve volt, s ez alatt mind a bírák, mind az ügyvédek, mind pedig a nép emlékeiben mindinkább elmosódott, biztosan és tüzetesen nem körvonalozható gyakorlat, tartalmazza azon szabályok összegét, melyektől az álladalom egyik legfőbb céljának, a közrendnek és a biztonságnak föntartása, valamint a társadalom és az egyén legfőbb érdekeinek biztosítása, elválasztathatlanul föltételezve vannak.

Ha figyelembe vesszük, hogy ezen hosszú idő alatt e téren mi és mennyi történt más országokban, hogy a többi polgárosult nemzetek mint törekedtek és törekednek szakadatlanul az alkotmányba foglalt alaptételek, organicus törvények, novellák, egyes törvényhozási intézkedések által megállapítani,

kiegészíteni, vagy javítani azon szabályokat, melyek által a közérdek az egyéni biztonsággal inkább hozatik összhangzásba, mint az addig fennálló, s rövid idő előtt még joggal helyesnek tartott intézkedések által; ha figyelembe vesszük, mily nagy súlyt fektet az egész polgárosult világ a bűnvádi eljárás körüli hatósági cselekvések meghatározására, az itt közreműködő közegek körének, azok egymáshoz viszonyának, egyes intézkedések föltételeinek, s az ezek elleni orvoslásnak tüzetes meghatározására; hogy mily szakadatlan folytonosságban eredményez a buvárlat új törvényt, s vezet az új törvény újabb buvárlatra; ha mindez figyelembe vétetik, ha a szellemi élet e téren szüntelenül működő tevékenységének hordereje, a kérdések fontossága, közjogi, mint az egyéni jog létföltételét és központi-ját átfogló jelentősége kellőleg átértetnek, akkor valóban csodálkozni lehet, mint maradhatott Magyarország, alkotmánya mellett, oly viszonyok között, melyek megváltoztatását már 179ⁿ, -ben szükségesnek látta, melyek megváltoztatását 1827-ben az országgyűlés sürgette, s melyek dacára az 1843-ki operatumnak, mai napig is ugyanazok, a milyenek voltak 179ⁿ, előtt.

Habár ezen tekintetek már magukban is eléggé indokolják, a bűnvádi eljárás szabályozásának sürgős voltát, sőt elhalasztatatlanságát: a kormány mégis figyelemmel arra, hogy a jelen országgyűlés nagyon közel áll befejezéséhez, s hogy a még hátralevő alig néhány nap alatt több és szintén fontos törvényjavaslat várja elintézését, nem terjesztette volna jelenleg elé a törvényjavaslatot; ha erre nem kényszerítettett volna azon speciális viszonyok által, melyek az elsőfokú bíróságok szervezete teljes átalakításának, a kir. ügyészségi intézmény létrehozatalának, s az ezekre vonatkozó törvényeknek következtében már eddig is csoportosan felmerültek.

A kormány ismerve e viszonyokat, látva a bűnvádi eljárás körül létező zavart, sőt tapasztalva, hogy a büntető törvénykezés naponként inkább ki van téve a fennakadás veszélyének, felelősége érzetében, mellőzve minden alárendeltebb tekintetet, legfontosabb kötelességei egyikének felel meg, midőn a törvényhozás tevékenységét, egyen ügynek rögtöni, habár ideiglenes szabályozása végett, még ezen országgyűlés alatt felhívja.

Szabadjon az orvoslás sürgős voltának igazolására néhány tényt fölemlíteni:

1-ször. Az 1871. XXX. t. cz. hatálybalépte előtt a törvénykezés az első fokú bíróságokat illetőleg, néhány szak bíróság kivételével, alanyilag nem volt elválasztva a közigazgatástól. A bűnvádi eljárásra vonatkozólag tehát az előnyomozást részint azon közegek teljesítették, a melyek közigazgatási és egyszersmind bírói hatósággal is bírtak, részint azon közigazgatási alsóbb közegek, a melyek a bírói minőséggel is felruházott felsőbb tisztviselőnek közvetlenül alárendelve voltak, s az előnyomozás tekintetében felelősségük közvetlen rendeletét és utasítását tartoztak követni.

Az 1869. IV. t. cz. elválasztván a közigazgatást a törvénykezéstől, s a kizárólag bírói hatósággal bíró törvényeszek és járásbírók, az 1871. XXXI. és XXII. t. czikk értelmében felállítván: a közigazgatási hatóságoknak és közegeknek befolyása, a büntető ügyek körüli előnyomozást illetőleg nemcsak nem szüntettet meg, sőt azoknak ebbeli tevékenysége, az 1871. VIII. t. cz. 67-ik §-a és XXXIII-ik t. cz. 21. §-a által nyilván fenntartatván, netalán mulasztás vagy ellenszögölés esetére, vagyonilag felelőssékké tettek. Bármily üdvös és szükséges a törvénynek ezen intézkedése: a megváltozott viszonyok között — a hatósági körök bővebb szabályozása nélkül, egyrészt nem nyújt biztosítékot a visszaélések ellen, másrészt pedig nem tájékoztat sem a közigazgatási közeget, sem a bírót illetőségének terjedelme, beltartalma és határai iránt.

Mi értetik az elővizsgálat alatt? mit foglal ez magában? kizárólag a közigazgatási hatóság van-e hivatva annak teljesítésére? vagy concurrál-e az eljárás ezen stadiumában vele a bíróság, s illetőleg alá van-e rendelve az előnyomozás teljesítő közigazgatási közeg ezen eljárásában a bíróság vezetésének és rendelkezésének? Ezek és az ezekből számtalan kérdések megoldatlanul maradtak, s megoldásuk elmellőzhetetlen és sürgős; mert a gyakorlatban felmerült kételyek összeütközésekre vezetnek, s az ily természetű ügyek, a közrend végtelen kára nélkül nem várhatnak az 1869. 10. t. cz. 25. §-a szerinti elintéztettség.

Az előnyomozás beltartalma tekintetében mulhatlanul meghatározandó kérdések közül szabad legyen felemlíteni azt;

vajjon a büntett elkövetésének gyanújával terhelt egyén letartóztatása az előnyomozás körébe tartozik-e? s ha igen, meddig tarthat a közigazgatási hatóság által elrendelt letartóztatás?

Senki sem állíthatná, hogy a közigazgatási tisztviselő által elrendelt letartóztatás hetekig, hónapokig, vagy tovább tarthat; mindazonáltal az eljárás ezen igen lényeges, és tagadhatlanul a legnagyobb horderejű kérdését, a törvény nem intézte el.

Hová folyamodik vádlott, a közigazgatási tisztviselő által fogatosított letartóztatás ellen? hová a letartóztatás megszüntetése végett? De van-e joga a közigazgatási tisztviselőnek az általa elrendelt és fogatosított letartóztatást megszüntetni? továbbá köteles-e a közigazgatási közeg a bíró meghagyására az ügyet a bíróságnak az esetben is átadni, ha véleménye szerint az előnyomozás még nem fejeztetett be? Mind erre nincs szabály törvényeinkben, és a mi fokozza e bajt: nincs megállapodás a gyakorlatban sem. Az utolsó kérdés az 1871. VIII. t. cz. 67. és XXXIII. t. cz. 21. §-a által megoldottnak látszik; azonban az illetőség körvonaloazása előtt ez nincs megoldva; mert egészen más a megkeresések teljesítése, és más a közigazgatási hatóság által saját illetősége körébe tartozónak állított ügy áthelyezése a bíróság hatóság körébe.

Ha tehát csupán ezen mozzanatok taglaltatnak valódi fontosságuk szerint, s az ezekből származó consequentiák alapján vétetik szemügyre a helyzet: már ez maga igazolja a törvényjavaslat előterjesztését, és a kormány meggyőződése szerint a legélénkebb felhívást képezi a törvényhozó testület jogérzetéhez, arra nézve: hogy áldásos tevékenységét, haladéktalanul terjeszse ki ezen ügyre is, s a bajt, sőt a veszélyt, orvoslatlanul ne hagyja.

A mi vádoltak letartóztatására nézve mondatott; az csaknem egészen áll bizonyos tárgyaknak az előnyomozás alatti letartóztatására is; áll továbbá a büntett által elidegenített tárgyaknak, vagy a büntett elkövetésénél használt eszközöknek felkeresésére, valamint mindazon adatok, bizonyítékok gyűjtése körüli tevékenységre, melyek a büntett s a bűnösség felderítésének céljából sürgősen megszerezendők, s mely eljárás körül a tapasztalat igazolványai szerint, részletes törvény hiányában számtalan visszaélés fordul elő.

2-or. A bűnvádi eljárás legfontosabb és legbonyolódottabb részét képezvén a vizsgálat: okvetlenül szükséges, hogy azon mozzanat, mely által az előnyomozás átmegy a valóságos büntető vizsgálatba: tüzetesen meghatározassék.

A fennálló gyakorlat szerint nem határozható meg: hogy valamely büntető ügy az előnyomozás, vagy a szorosabb értelemben vett vizsgálat stádiumában van-e?

Az 1871. XXXIII. t. cz. 19-ik §-a megemlíti az előnyomozást, s 21-ik §-ának b) pontja a bűnvizsgálatot; sőt az 1871. XXXI. t. cz. 6. és 16. §§. megjelölik azon kizárólag bírói közegeket, melyek a bűnvizsgálat teljesítésére hivatva: míg a XXXIII-ik t. cz. 21. §-ból kitűnik, hogy az előnyomozást a bírói és a közigazgatási közegek is végezhetik. A törvény „előnyomozást” és „bírói vizsgálatot” említvén, e két különböző szó alatt kétségtelenül különböző eszmét értett s a törvényhozásnak félreismerhetlenül az volt az akarata: hogy az eljárás e két különböző mozzanata, egymástól felismerhetőleg elválasztassék. Az elválasztásnak tehát, egy már létező törvény szerint meg kell történnie s a bűnvádi eljárás körül közreműködő hatósági tagok a létező törvénynek nem is tehetnének elegendet, ha azt, a mit az előbbi törvény általánosságban kimondott, egy újabb törvény részletesen nem szabályozza.

Az előnyomozásból a vizsgálatra szóló átmenet felismerhetőleg lévén meghatározandó: ez nem történhetik másképp, mintha a vizsgálatnak elrendelése bírói határozattal által mondatik ki, s ekként a demarcationális vonal bírói cselekmény által vonatik. De másrészt a vizsgálat alá helyezésének nagy horderejű következményei is föltétlenül követelik: hogy az illető egyén a bírói határozattal szemközt védtelenül ne hagyassék; míg viszont a közrend érdeke követeli, hogy a kir. ügyésznek jogában álljon, az alsóbb bírónak netalán téves határozata ellen orvoslatot használni.

Különös figyelmet igényel, hogy a büntető vizsgálat alatt felmerülő bírói cselekmények a legmélyebben hatnak a társadalom, valamint a polgár viszonyaiba; az eljárás ezen szakában egyrészt a hatósági közegektől a legnagyobb lelkiismeretesség, erély, éberség és szakismeret követelendő, de másrészt

a vizsgálat alá vont egyén részére, főleg e stádiumban, szükséges a törvény kiváló oltalma. E két irányt szabályozni, a bírót erélyes, buzgó, de a törvény által körül írt eljárásra kényszeríteni, intézkedéseit azok föltételeit és módját a lehető tüzetességgel megállapítani: a jogállam első létföltétele. Mindazt a mi erre nézve szükséges, létrehozni, megadni, körülírni — oly föltétlen feladata a törvényhozásnak, hogy e nélkül rendszeres viszonyok, s a törvény oltalma nem képzelhetők.

Fölösleges említeni, hogy e tekintetben alig van szabály törvényeinkben, s megállapodás a gyakorlatban.

Az 1871. VIII. t. cz. 15. §-a az erőszak büntetnének büntetésével sújtja azon bírót, „a ki valakit a büntető törvényben és a büntető gyakorlatban, s illetőleg a büntető perrendtartásban meghatározott eseteken kívül, személyes szabadságától megfoszt, vagy a törvényesen elrendelt letartóztatást vagy fogságot, a törvény által meghatározott időn túl meghosszabbítja”: de nem mondja meg a törvény, hogy mely esetekben, szabad, és mely esetekben kell elrendelni a vizsgálati fogságot? hol van tehát a határ, a melynek átlépése az erőszak büntetést állapítja meg? Ott áll ugyan az országbírói értekezleten hozott szabályok második részének 3-ik §-ában: hogy a bűnvádi eljárás körül, a magyar törvények által nememesekre nézve megállapított szabályok alkalmazandók a nemnemesekre is, mely intézkedés a H. K. I. r. IX-ik czime 1-ső §-ának s az 1723: IV. és X-ik t. cz. 1-ső §-nak kiterjesztését jelenti a nemnemesekre is; azonban egy rövid visszapillantás az 1861-ik év óta követett gyakorlatra, mindenkit meggyőz: hogy ezen törvények nem alkalmaztattak; sőt hogy a gyakorlat az egyenlőséget nem és nem-nemes közt, a mi az országbírói értekezleten alkotott szabály idézett szakaszának kiindulási elvét képezte, nem az azon szabályban meghatározott, — hanem az annak ellentétét képező módon állította helyre. Mindenki a ki bűnvádi eljárásunkat némi figyelemmel kísérte, tudja: hogy a vizsgálati fogság elrendelése tekintetében — a főben járó büntettek kivételével — szabály nélkül vagyunk, s hogy e szomorú állapot, nemcsak a fogság elrendelése, hanem az elrendelés elleni orvoslát, és a fogság tartama tekintetében is fenáll.

Nem tartozik a ritka esetek közé, hogy valaki egy évnél tovább tartatik vizsgálati fogságban a nélkül, hogy a vizsgálati fogság formaszerű határozat által rendeltetett volna el; következőleg a nélkül, hogy az ok, a mely miatt a fogság elrendeltetett; vele közöltetnék. Ily helyzetben a fogságban szenvedő végkép megfosztatik a felelősség jogától, a mi a vizsgálati eljárás alatt egyébként is nem törvényesen egyenlő gyakorlat által nincs biztosítva.

Ily körülmények között az 1871. VIII. t. cz. 15-ik §-ának alig lehet gyakorlati jelentősége s a polgár személyes szabadsága, a bíró egyéni nézetére és belátására van bízva: a mi habár a legtisztább szándék által vezetettik, s mindig a kellő szakismeret, tapintat és gyakorlati avatottság által irányoztatik, a törvény hiányát még sem pótolhatja.

Forma nélküli vizsgálatot nem lehet továbbra feentartani, ez az önkény uralma, s veszélyes mind az államra, mind az egyénre, mind pedig a bíróra nézve. Nem lehet, nem szabad megengedni, hogy a bíró hozzászokjék más alkalmazni, mint a törvényt, hogy hajlamában, egyéni véleményében találja cselekvésnek elegendő és egyedül indokát; nem szabad, nem lehet megengedni, hogy a bíró hozzászokjék a törvényt pótolni: vagyis hogy a törvénykezés, törvényhozássá váljék. A veszély sokkal nagyobb — hogy sem a megszüntetést elnapolni lehetne!

De nem egyedül a vizsgálati fogság elrendelése és megszüntetése, nem csupán az e tekintetben okvetlenül szükséges orvoslát tüzetes meghatározása: hanem ezeken fölül, a házkutatás, a személymotosás, a gyanus levelek és küldemények lefoglalása is, mulhatlanul szükségessé teszik, a szabályozó intézkedést. Mindezen ágai a vizsgálati eljárásnak, egyrészt a közrend, másrészt egy egyéni jog szempontjából követelnek biztos, határozott formákat, a föltételek megállapítását, a melyek alatt, a közeg meghatározását, a ki által a mód szabályozását, a mely mellett mindenik vizsgálati cselekmény fogatosítható; de követeli egy nagy polgárosító és alkotmányos szempont, egyszersmind az orvoslát meghatározását is, a mely a netalán helytelen bírói intézkedés esetében, az illetőt a tévedés következményei ellen lehetőleg megoltalmazza.

3-or. Mellőzve a büntető eljárásnak azon sarkalatos részét, melyet a perbefogás, illetőleg a vád alá helyezés képez, s melyre nézve nálunk a legeltérőbb eljárások követtetnek, sőt sok helyen perbefogási határozat nem is hozatik: szükséges kiemelni, hogy az ország több részében a szóbeli nyilvános végtárgyalás, tényleg behozatott, s ez által azon abnormis helyzet állott elő: hogy a tényleg fenálló nyilvános és szóbeli végtárgyalás menetét, körét, hatályát, nem a törvény, hanem az előbbeni rendszer reminiscenciái alapján, a bíróság határozza meg; a mi által a végtárgyalás a legváltozatosabb alakokat ölti fel, míg ez ország tulnyomó nagy részben, szóbeli nyilvános tárgyalások egyáltalán nem is tartatnak.

Megszüntetni a nyilvános és szóbeli végtárgyalást csupán azért, hogy az eljárás az egész országban egyenlő legyen, annyi volna: mint némely vidéken a bűnvádi törvénykezést egyik legfőbb garanciájától megfosztani azért, mert az nem mindenütt alkalmaztatott; behozni pedig és általánosítani a tárgyalás e módját — a mi sokkal célszerűbb, rendelet útján nem lehet: minthogy az eljárás formáinak meghatározása sokkal fontosabb tárgyat képez, hogysen azt rendeleti uton eszközölni lehetne. De különben is a szóbeli és nyilvános végtárgyalásnak előfeltételei vannak, melyek a bűnvádi eljárás egész területén végig vonulnak, melyeket tehát, hogy a rendszer, jelentőségének és követelményeinek teljes tudatával fogadtassék el, az eljárás egész területén szabályozni szükséges.

E szabályozást nem lehet kikerülni, sőt elhalasztani nem; a gyakorlat tulszárnyalván a törvényhozást: ez utóbbinak halaszthatatlan feladata a mulasztást pótolni, egyenlő bűnvádi eljárást létrehozni, a garanciákat általánosítani, a szóbeli, a végtárgyalás létföltételeit az eljárás mindenik részében megállapítani, s ez által a hatályt, melylyel a végtárgyaláskor fölmerülő mozzanatok bírnak, a törvény által biztosítani.

4-er. A bűnvádi eljárás rögtöni szabályozását szükségessé tette, mindazokon fölül, a mik fontebb megérintettek: a kir. ügyészégi intézmény behozatala.

A tiszti ügyész ezelőtt vizsgálóbíró és előadó is volt egyszersmind; ő volt a központ, ő vezette, ő irányozta a vizsgálatot, ő rendelte meg a vizsgálat hiányainak pótlását, s a tiszti ügyész terjesztette az ügyet véleménye kíséretében a törvényszék elé, a melynek tanácskozáisaiban ő szintén részt vett.

Az 1871. XXXIII. t. cz. által a kir. ügyész intézmény behozatván, s a XXXI. t. cz. által a vizsgálat külön, bírói közege ruháztatván: a vizsgáló bíró és a kir. ügyész közötti viszony részletesen nem szabályoztatott.

Ott van ugyan a XXXIII. t. cz. 20-ik §-ában: hogy a vádlott és a tanúk kihallgatásán kívül az ügyész minden bűnvizsgálati cselekménynél jelen lehet: de ott van az is, hogy csupán a szemlék határnapjáról értesítendő. E szerint nem értesítendő előre a házkutatásról, a vizsgálat céljából szükséges tárgyak lefoglalásáról, egyáltalán nem értesítendő semmiféle vizsgálati cselekményről annak fogatosítása előtt, kivéve a szemlést.

Nincs megállapítva továbbá, hogy mely határozatok ellen felelbezzhet az ügyész? s nevezetesen, hogy a vizsgálati fogság elrendelése vagy megszüntetése körül illeti-e őt a felelbezés? végre, hogy a közbevetett felelbezés megakasztja-e a határozat fogatosítását?

Bűnvádi eljárásunk ezen hiányai, a helyzet tarthatlansága, a kir. törvényszékeknek rövid idő alatti fennállása óta, már eddig is föltűntek, s több helyen zavart idéztek elő.

Az ország nevezetes területén ugyanis úgy értelmeztetett az 1871. XXXIII. t. cz. 19. §-ának két utolsó alineája: hogy az ügyész csupán döntő határozatok hozatalánál nem lehet jelen a törvényszék ülésén; de az eljárás egyéb stádiumaiban, kötelessége jelenlenni, s indítványát az ülésben tartozik előterjeszteni.

Több helyen az idézett szakasz utolsó alineája a törvényszék által akképp értelmeztetett: hogy vizsgálat befejezése után az ügyész tartozik a pert előadni: csupán a tanácskozás megkezdése előtt köteles visszavonulni; máshol — a felterjesztett hivatalos jelentés szerint — előadók egyáltalán nem rendeltetnek.

(Vége köv.)

BÜNTETŐJOGI SZEMLE.

Melléklet a „Jogt. Közlöny“ 29-ik számához.

TARTALOM: Büntetőjogi szemle célja. Bauszner Józseftől. — Ideiglenes bűnvádi szabályrendelet. — Különfélék.

A „Büntetőjogi Szemle“ célja.

A kizárólag büntetőjogi szaklapok már nem tartoznak a ritkaságok közé. Németország több jelesen szerkesztett eféle lappal bír, ugyszinté Angol- és Franciaországban is eféle lapok léteznek. Igaz, hogy hazánk irodalmi tekintetben messze hátra van a nagy nemzetek irodalmától, minthogy azonban épen nálunk büntető törvények nem léteznek, másrésről a kir. bíróságok épen most szerveztettek, azt véltem, hogy egy büntetőjogi szaklap megjelenése viszhangra fog találni a nagyszamu bírói tisztikar körében. Sajnosan csalódtam, mennyiben alig akadt 30 előfizető.*) Én azért nem csüggedek, bár mennyi részvétlenség is létezik, mert erősen hiszem, hogy a magyar nemzet mégis kénytelen leend előrehaladni.

A „Jogtudományi Közlöny“ érdemes szerkesztője, Dr. Dárday Sándor ur, ki a hazai jogirodalomnak oly jelentékeny lendületet adott, — felszólításomra teljes készséggel engedett tért saját elterjedett lapjából egy büntetőjogi folyóirat kezdeményezésére, mely egyelőre „Büntetőjogi Szemle“ czime alatt csak mint a „Jogt. Közlöny“ melléklete kezdheti meg szerény pályafutását.

Legyen tehát szabad ez alkalommal néhány szóval a „Büntetőjogi Szemle“ célját és irányzatát körvonalozni.

Miután a „Jogt. Közl.“ csak egy kis részét szentelheti a fenyítő jogtudománynak, ezért azt e helyen terjedelmes tudományos alakban nem tárgyalhatjuk. Feladatunknak ismerem minél rövidebb tudományos fejtegetések mellett a bünyenyítő törvénykezés közegeinek főleg gyakorlati szempontból tájékoztatást nyújtani és illetőleg arra törekedni, hogy gyakorlatunk szünjék meg tudománytalan lenni.

Hiszen valóban szomorú helyzet az, melyben a fenyítő törvénykezés hazánkban sinlődik. A hazai bünyügyi gyakorlatra hivatkozni annyi értékkel bír, mintha egy polgári perbíró Verböcziben keresne szabályokat, melyek szerint ítéljen. De maga ezen fenyítő gyakorlat is egy sphinx, melyről nem tudjuk, minő az alakja. A hány megye, annyi usus, és curiai criminalis decisiók vagy elvi határozatok soha napvilágot nem láttak, de teljesen lehetetlen is volna azokat kikeresni és ha összegyűjtenének is még sem bírnának mai nap semmi gyakorlati értékkel.

Ezek után nem marad egyéb hátra mint a büntetőjogi tudományhoz folyamodni. Értem azon jogász urakat, kik eléggé lelkiismeretesek, hogy visszariadjanak oly felületes fenyítő hivatalnokodástól, hol csupán is a józan ész az irányadó. Igaz, hogy az esküdtek is nem a jogtudomány elveit követik, midőn a bűnösség fölött ítélnek. De nem szabad elfelejteni, hogy az egyes kérdéseket mindig a jogtudó elnök kifejti és az egész tárgyalási anyag előkészítése s a tárgyalás menetének vezetése ott is jogtudós bírakra van bízva.

*) A mennyiben a tiszt. előfizetők előfizetési pénzüket még vissza nem kapták volna, — azt a „Corvina“ című könyvkiadó társulattól követeljük.

B. J.

A bünyügyi tudomány épen legújabb időben meglepő fejlődésnek indult, és annak irodalma talán épmost fénykorát érte el a nagy kulturnemzeteknél. A nagy német nemzet ezen irodalmi szakban is óriási tevékenységet fejt ki. Azon 10—12 ezer jogirodalmi munka közül, melyek évenként Németországban megjelennek majd kétezer bünyügyi munka létezik. Amellett a német rendkívüli alaposággal dolgozik és nagy türelem kell hozzá, hogy egész eszmemenetét oly olvasó kövesse, ki nem barátja az alaposágnak. Talán annak lehet tulajdonítani, hogy nálunk a német tudományos könyvek nem olvastatnak. És ez okból tartom czélszerűnek a „Büntetőjogi Szemlét“ is csak oly alakban közölni, hogy az ment legyen oly merően tudományos elméleti fejtegetésektől, melyek az olvasó fokozottabb türelmét vennék igénybe.

Az egyes büntettek nemeinek magyarázatánál legfontosabbnak tartjuk azt, hogy az olvasó tiszta fogalmat szerezzen magának a büntett anyagi kellékeiről; az egyes kihágások tárgyalásánál pedig szükségesnek véljük, hogy a határvonal a büntett és kihágás között felismerhető legyen.

A bünper egyes cselekvényeinél pedig nemcsak a vizsgálati eszközök minőségét és alkalmazását, hanem a bizonyítékokat is tudományos bonczolás alá veendjük noha a miniszteri szabályrendelet szerint: „a bizonyítékok bizonyító erejét a bíróság állapítja meg“ — de helyesen és minden esetben kifogástalanul csak a tudomány elvei és követelményei szerint fogja megállapíthatni.

Közlendünk felsőbb bírói elvi határozatokat, és a külföldi bünyenyítő törvényhozás mozzanatait figyelemmel fogjuk kísérni mennyiben saját bünyügyi gyakorlatunkra értékkel bírnak.

Szívesen veendjük ha tiszt. olvasóink az érdekesebb hazai bünyiteleteket közlendik és részünkről nem fogunk tartózkodni bíróságaink eljárását szigorú bírálat alá vonni, mert bármely bírói ítélet tárgyilagó bírálatja oly szükséges s jogosított mint bármely más hivatalos cselekmény bírálata.

Legyen szabad reménylenem, hogy a tisztelt olvasó érdeklél fog viseltetni ezen bünyügyi szemle iránt.

Ifjú állami életünkben még annyi számtalan hiány van. A parlamentarizmus szabadság, a felelős miniszteri kormány csak akkor bírhatnak becszel, ha az államjólétet, kifejteni és gyarapítani képesek. Első sorban a szakirodalom a jogtudósi körök és egyletek vannak hivatva közvéleményt teremteni, mely közvélemény kétségkívül nagy befolyással van a kormányra úgy szintén az országos képviselőkre. Gyáva, kiskorú nemzet az, amely mindent a kormányra bíz és attól vár. Ez okból a sajtó hivatása mint úttörő működni. Büntető törvényalkotásunkat továbbra halasztani nem lehet. Mindnyájan érezzük, hogy minő szerencsétlen állapotban teng törvénykezésünk. Az új bírói szervezés semmit sem javított ezen bajon. Midőn az ország ezer évi alkotmányos jogáról, a szabad bírói választásról lemondott, tette azt azon reményben, hogy ezen korszerű átalakítás egy

tökéletes törvénykezési korszakot fog teremteni hazánkban. Ezért általában minden szaktudós és különösen minden bíró kötelessége közreműködni ezen cél elérésére.

Részemről csak annyit kérek a tisztelt bírói és ügyvédi kartól, hogy sziveskedjék ezen szemlélet és törekvésemet figyelmére méltatni, sziveskedjék ezen lapnak anyagot nyújtani, hogy a visszas fenyítő eljárás közzétételével és a hiányos és tévesztett gyakorlat kérlelhetlen megbírálása által a kitűzött célnak sikeresen megfelelhessünk.

Ne engedjük, hogy a lelkiismeretlenség a felületes könnyelműség és az üldözéssel egyszínvonalon álló alaptalan szigor, továbbra is a hazai fenyítő eljárásban uralkodjanak. — A közbiztonságnak legjobban szolgálnak, ha a személybiztonságot, a polgár legbecsesebb kincsét, tiszteletben tartják és olyan ítélettől óvakodnak, mely nem felel meg azon igazságnak, melyet a tudomány szentesít. Ne higgyen senki könnyelműen „egyéni igazsági érzetének.“ Ez nem egyéb, mint csalódás, ha az illető nem tudományosan képzett bíró. Ugyan honnan meritse az egyes büntettek és kihágások minősítő tettekörményeit, ha nem a tudomány szabályaiból? A józan ész, a lelkiismeret nem fogja őt utbagazítani, a magyar corpus juris pedig egyáltalában nem. A jogegyetemen szerzett tudomány legfeljebb csirája lehet tudományos képzettségének, és ha ezen tudományt később a bírói gyakorlatban érett ésszel nem ápolja, akkor csak hamar elpárolog a tudományos alap és „kaptafa“ módjára dolgozván a bíró, — oktalan és igazságtalan lesz ezen bíraskodása.

A tudomány azon szent tűz, melyből a bíró és ügyvéd hivatásában mindig ifjú életerőt nyer, mi őt buzdítja és folytonos szeretetet táplál lelkében nemes szakmája iránt. Ébredjen valahára a magyar nemzet, szeresse a tudományt, mely nélkül minden munka tökéletlen, mely maga a legnemesebb munka, mert tudomány nélkül nincs haladás és haladás nélkül okvetlenül elvesz minden nemzet és minden állam. Ez a természet örök törvénye!

BAUSZNER JÓZSEF.

Az ideiglenes bünvádi szabályrendelet.

Tudva van, hogy az igazságügyi minisztérium működésének ötödik évében midőn az országgyűlés már vége felé járt, törvényjavaslat alakjában egy rövid bünvádi szabályzatot terjesztett a képviselőház elé, mely addig is már többször ki volt dolgozva és a képviselőház bizottmánya által is módosítva lett. Ezen ekkép módosított bünvádi szabályrendelet illetőleg törvényjavaslat nem jöhetvén országgyűlési tárgyalás alá, az igazságügyminisztérium hivatva érezte magát ezen törvényjavaslatot az egyes bíróságoknak alkalmazkodás végett átküldeni. Halljuk hogy a kir. tábla is ezen szabályrendeletet illetőleg törvényjavaslatot mint ilyent alkalmazni elhatározta.

Oda jutottunk tehát, hogy alkotmányos életünk daczára egy törvényjavaslat szerint járunk el, mely még nem törvény sőt illetékes szabályrendeletnek sem mondható mennyiben a minisztérium eféle a törvényt pótló szabályrendeletre a törvényhozás fölhatalmazását ki nem kérte, holott az utóbbit még az utolsó órában könnyen kérhette és meg is nyerhette volna látván, hogy a kérdéses fenyítő törvényjavaslat az országgyűlés által már nem tárgyalathatik.

Bármennyire legyen egyébiránt ily eljárás által az alkotmányos elv megsértve célszerűségi és törvénykezési szempontból csak örvendeni lehet azon, hogy a rendszeres fenyítő tkönyv alkotásáig szabályrendeletet birunk, melynek alkalmazásával az eddigi kétséges fenyítő bírói gyakorlattal szakíthatunk. Közöljük ezen m. k. minisztérium javaslata alapján a volt országgyűlési bizottság által megállapított szabályzat egyes pontjait a végett, hogy egyuttal észrevételeinket megtehessek.

I. Fejezet.

Általános szabályok.

1. §.

A bünvádi eljárásban, a mennyiben a jelen törvény eltérőleg nem intézkedik, továbbra is a fenálló gyakorlat követendő.

2. §.

A bünvádi eljárás rendszerint hivatalból indítandó meg. Ha a tszék illetőségéhez tartozó valamely büntetendő cselekmény miatt a sértett fél a kir. ügyésznel tett feljelentést (19. §.) és ez utóbbi az eljárás megindítását indokoltan nem tartaná, vagy pedig, mint kihágást a járásbíróság illetőségéhez tartozónak vélné: köteles a feljelentést saját véleményével együtt legkésőbb 8 nap alatt a törvényszék elé terjesztetni, — s ez utóbbi akként jár el, mintha a feljelentés egyenesen a tszéknel tétetett volna.

3. §.

Felségsértés vagy hűtlenség, valamint az 1847/8. XVIII. t. cz. 6., 7., 8., 9. §§-ban körülírt büntetendő cselekmények miatt, csak a kir. főügyész indítványa folytán indítható meg a bünvádi eljárás.

Az előnyomozások azonban a kir. főügyész indítványa nélkül is eszközlendők.

4. §.

Csupán a sértett fél feljelentése és kívánsága folytán indíthatatik meg a bünvádi eljárás:

a) a házasságtörés esetében;
b) ha az egyik házastárs a másik ellen, a gyermek szülei, az unoka nagyszülei, a gondnokolt gondnoka ellen, a vő vagy meny, ipa vagy napa ellen követ el lopást, csalást vagy sikkasztást; ugy szintén, ha a megjelölt büntettek valamelyikét a szülék, vagy nagyszülék, gyermekük, illetőleg unokájuk ellen, az ip, vagy nap veje, illetőleg menyje ellen követi el.

5. §.

A 3. §. eseteiben a kir. főügyész indítványa folytán megindított büntető eljárás megszüntetendő: ha az indítvány az első foku bíróságnak ítélete előtt a kir. főügyész által visszavonatot.

A visszavonás következtében hozott megszüntetési határozat felmentő ítélet hatályaival bír.

Hasonlóul megszüntetendő a bünvádi eljárás, ha a 4-dik §. eseteiben, a feljelentő, az első foku bíróság végítéletének hozatala előtt, feljelentését visszavonta.

A kir. főügyész indítványa, valamint a visszavonás is, a kir. ügyész-ség által közöltetik a törvényszékkel.

Ha a magánvádló az ő feljelentése folytán (4. §.) megindított bünvádi eljárást meg akarja szüntetni: köteles ezen akarátát a kir. ügyésznel vagy a vizsgáló bírónál szóval vagy írásban bejelenteni. Ha a visszavonás szóbelileg jelentetett ki: erről jegyzőkönyv veendő fel, s szabályszerűen aláírandó; az írásbeli beadmánynak azonban az 1868: 54. t. cz. 167. §-nak b) illetőleg c) pontjában meghatározott alakban kell kiállítva lennie; s ha a beadmány alakilag hiányos: az illető fél vagy a hiány pótlására hivatandó fel, vagy pedig nyilatkozatának jegyzőkönyvi felvétele végett megidézendő.

6. §.

A bizonyítékok bizonyító erejét a bíróság állapítja meg.

1. §-hoz. Mennyiben lehessen a fenálló gyakorlatot követni ott, hol jelen szabályok nem határoznak és milyen ezen fenálló gyakorlat, — itt természetesen minden ugy szólna a bíró önkényétől függ. E tekintetben nézeteinket kifejtendjük.

2. §-hoz Kétségtelen, hogy bárki egyenesen a bíróságnál is jelenthet fel bünesetet. A névtelen följelentésről azonban említés nem tétetik, sem arról, ha valaki vizsgálatot kér maga ellen egy keletkezett köz hír ellenében. Ezen §. nem említi azt sem, vajjon az ügyész jogorvoslattal élhet-e, ha a tszék véleményét el nem fogadja, és a bünvádi eljárást megindíthatja. Nézetünk szerint nem élhet jogorvoslattal, minthogy ellenesetben ezen §. azt kiemelte volna.

3. §-hoz. Felségsértés vagy hűtlenség esetében politikailag érthető, ha a vizsgálat megindítása a főügyésztől függ, ki utasítását a kormánytól veszi, de alkotmányos fogalmakkal ösze nem fér ezen szabály, és az igazságszolgáltatást is compromittálja.

A királynak ugy is van „kegyelmi joga“, s így a hűtlenség mint legsúlyosabb büneset fenyítését a kormány engedelmétől föltételezni, „politikai motívumok miatt“ a régi abszolutismus korszakából származik.

4. §-hoz. Ezen §. nagyon szűktartalmu, mert nemcsak tolvajlást sikkantást csalást, hanem más büneseteket is (fajtalanság nyilvános erőszakoskodás több nemei, talán testi sértés is, stb.) melyek a család körében elkövetetnek ki lehetne zárni a közfenyítéstől, ha a sértett családtag azt kívánja. — Hát a házasságtörés büntet-e? Ha pedig kihágás, akkor mért nem említetnek azon többi kihágások is, melyek csakis a sértett fél kívánságára fenyíthetők? De hiszen ezen egész törvényjavaslat csak is a „büntettek“ vonatkozik, mennyiben csak ezek tartoznak a tszék illetőségéhez.

Ezen §-ban föl kellett volna venni továbbá azon szabályt is, hogy tolvajlás, sikkasztás és csalás esetében a tett fenyíthető-e, ha a hatósági följelentés előtt, t. i. mielőtt a tettes bejelentette, a tettes önszántából az egész kár megtérítették? Ha-

sonló elvből kiindulva, azon szabályt is kellene itt fölláttatni hogy bizonyos bűneseteknél, ha a tettes jókori bűnbánata folytán, általa az egész kár jóvátétel; a károsított beleegyezésével bűnvádi eljárásnak helye nincs.

5. §-hoz nincs észrevétel.

6. §-hoz. A törvényjav. szakit minden bizonyítéki szabályal. „Liber arbitrium judicis“ határozza a bűnösségre ugyszintén a tényálladéokra nézve. E szerint a bíró úgy ítél mint az esküdt. — Ebben azonban nem fekszik semmi garancia. Mert a kir. bíró nem bir azon bizalommal mint a népből választott esküdt. Az esküdtek egy harmad részét a vádlott minden ok nélkül visszautasíthatja, a bírót pedig nem. Elvégre a bíró nem is olyan független mint az esküdt, ki közvetlenül polgártársa fölött ítél. Azon (főleg politikai) érvek, melyek az esküdtszék mellett harcolnak, megszűnnének létezni, midőn álladalmi hivatalnokok minden bizonyítéki szabály nélkül csak benső meggyőződésük után ítélnek. Az esküdtek a közvéleményt képviselik, nagy számban vannak s rendszeren csak egyharmad vagy kétharmad többséggel ítélhetnek, ellenben a kir. bírák az első és második bíróságnál rendszeren csak hárman ítélnek, tehát egyetlen egy szavazattól függ a majoritás. A most alkotott új osztrak bűnperrend, mely szintén a bizonyítéki szabályokat elejti, legalább három bírót és az előlülöt rendeli szavazásra és így mindig 3 votum szükséges az ítéletre egy ellenében. Ha már az eddigi rossz bírói gyakorlat érvényben hagyott, mért nem gondoskodtak legalább arról, hogy az ítélő tanács négy tagból álljon. Mi elkerülhetlen szükségesnek tartjuk ezen intézkedést és ennek elmaradása nagy hiánya ezen rögtönzött törvényjavaslatnak, mely úgy is egy rendszer bűnperrendnek csak szomorú skelettje gyanánt tűnik elő; nagyon kíváncsok, hogy ezen hiány a törvényjavaslat tárgyalásakor pótolassék. Számtalanok nálunk az igazságtalan ítéletek, melyek kutforrása csakis a bizonyítéki szabályok hiánya, miután hazai bíráink nagy része egyáltalában nincsen biztosan tájékozva az iránt, vajjon minő feltételek alatt lehet az önvallomást a tanúaszt, a bűntársak feladását, vagy az összetett bizonyítékot elegendő elmarasztaló bizonyásznak elfogadni. — Az a bírói meggyőződés, mely egyébaránt a bizonyítéki szabályoknál is az első fő feltétel, nagyon is kétséges dolog. Rendszeren a bíró egyéniségétől függ. Az egyik bíró bátrabb, a másik féltékenyebb, az egyik higgadt, a másik heves; így a lelkiismeret is vajmi különböző, nemkülönben az eszméjéről is; vajmi gyakran bizonyos szenvedély működik közre, avagy bizonyos hibás előítélet, praesumptio nem ritkán főszerepet játszik ezen souverain bírói meggyőződésben. Sok függ a bírói pszichikai képzettségétől t. i., hogy mennyiben képes a vádlottak lelki állapotába behatni, mennyi emberismerettel, tapasztalással bír stb. És mégis azt kell észlelnünk, hogy nálunk rendszeren a fenytő osztályhoz a gyengébb bírák osztatnak be, holott éppen a fenytő szaknál a legképzettebb bírák kívántatnának, nem ugyan a §-ok tengerében képzettek, hanem képzettek az emberiség ismeretében, az élet és a társadalom számtalan viszonyaiban jártasak szóval „universalis“ miveltséget és élettapasztalást birjanak másrészt azon iszonyu fegyver, mely kezeikben fekszik és melylyel a társadalmi biztonságot védeni hivatva vannak kétélű fegyverré válik, mely éppen a személybiztonságon ejt fájós sebeket a nélkül, hogy a közbiztonságnak használna. Kimondom bátran, nem vagyunk még azon művelődés és tudományi képzettség fokán, hogy a hazai fenytő bírói kar a bizonyítéki szabályokat az igazságszolgáltatás érdekében nélkülözhetné. — Elég szomorú bizonyosságaink vannak, hogy gyakran minő felületes ítéletek hozatnak ezen szabályok hiánya miatt. Nem látom azon magasztos elvet nálunk uralkodni, mely szerint inkább tiz bűnös meneküljön mintsem egy ártatlan bűnhődjék. A felsőbb bíróságok pedig ugyis azon visszás és kényszerű helyzetben vannak, hogy az irományokból vajmi hiányosan láthatják a bűn eset valódi képét.

A kérdéses törvényjavaslat az egész vizsgálati anyagot a végtárgyalás működésére tartja fen. Ekkép az elsőbíróság kétség kívül sok előnyt nyer, mennyiben szemeláttára lofolják az egész vizsgálat, és a büntett teljes képét látja; de annál rosszabb helyzetbe fog jönni a felső bíró, a ki kénytelen leendő a végtárgyalás fölött készített sovány és hiányos jegyzőkönyvből ítélni, mennyiben gyorsírói följegyzések a végtárgyalás lefolyásáról nem léteznek. — Ilyen körülmények közt az elsőbíróság ítélete nagy fontossággal bír és e tekintetben egyáltalában nem látunk semmi kielégítő biztosítékot a személybiztonság érdekében, sem a kir. tázék fenytő osztályainak hiányos szervezésében, és még kevésbé a „bizonyítéki szabályok“ elejtésében, mert a souverain bírói

meggyőződés, melyet indokolni sem lehet, csak a hit dolga, mely hit az egész végtárgyalás lefolyásából meríthetetik, melyre ezer meg ezer titkos lelki rugók befolyanak, de a melyeket magyarázni nem lehet, és így a felsőbb bíróságok tökéletesen a homályban tapogatóznak. ¹⁾

II. Fejezet.

I l l e t ő s é g.

7. §.

Büntettek iránt az eljárás és az ítélet hozatala, az első foku kir. törvényszékek hatóságához tartozik.

8. §.

Az eljárásra és az ítélethozatalra azon törvényszék illetékes, a melynek területén követetett el a törvényszék hatósága alá tartozó büntett.

9. §.

Ha a törvényszék hatósága alá tartozó büntett miatt, valamely vádlott ellen a bűnvádi eljárás megindított: az eljárást megindító törvényszék válik illetékesé mindazon büntetendő cselekményekre nézve, melyek ugyanazon vádlott ellen az első foku bírósági ítélet meghozataláig felmerülnek, s addig büntetlenül maradtak, habár más törvényszék területén követetett is el, vagy egyébként a járásbírói illetőségéhez tartoznak. Ha azonban vádlott ellen más törvényszék által már azelőtt indított volna meg a vizsgálat: az illetőség azon törvényszékre száll, mely a vizsgálat elrendelésével a másikat megelőzte.

10. §.

Bűntársak, bűnségezők, bűnrészesek, valamint az orgazdák ellen, a tettesre nézve illetékes törvényszék illeti az eljárás.

11. §.

Kivételt képeznek a 9—10. §§. határozatai alul az 1871: XXXI. t. cz. 25. §-ban megjelölt büntettek, valamint a sajtó útján elkövetett büntetendő cselekmények, melyekre nézve az 1871: XXXII. t. cz. 3-dik §-a alapján a sajtóügyi bírói hatósággal felruházott törvényszékek külön illetősége változatlanul fentartatik.

Ha mindazonáltal valamely vádlott ellen a vizsgálat folyama alatt merülne fel az 1871: XXXI. t. cz. 25 §-ban megjelölt valamely büntett elkövetésének gyanúja: az eljáró törvényszék köteles erről a kir. ügyész meghallgatása után a pesti kir. törvényszéknek értesíteni, a vizsgálat mindazonáltal az értesített törvényszék intézkedéseig folytatandó.

A pesti törvényszéknek illetősége ezen esetben a 9. és 10-dik §§. értelmében mindazon büntetlenül maradt büntetendő cselekményre kiterjed, — melyek a vádlott ellen az ítélet hozataláig felmerülnek.

12. §.

A törvényszék hivatalból tartozik illetőségét megvizsgálni; mindazonáltal azon okból, mert a cselekmény más törvényszék területén követetett el, vagy az eljárás a járásbírói illetéket illeti: csak a vád alá helyezési határozat meghozatala előtt tétethetik át az ügy más bírósághoz.

13. §.

Ha ugyanazon kir. tábla területén létező első foku bíróságok között illetőségi összeütközés támadt, a határozati jog az illető kir. táblát, ha pedig oly bíróság között támadt illetőségi összeütközés, melyeknek székhelye nem ugyanazon kir. tábla területén létezik: a határozati jog a curia legfőbb ítélőszéki osztályát illeti.

14. §.

A bíróküldést mind a törvényszékek, mind a járásbírói illetőségéhez tartozó ügyekre nézve az 1868: 54. t. cz. 57., illetőleg 56. §§. eseteiben a kir. curia legfőbb ítélőszéki osztálya gyakorolja.

Ha egyedül járásbíróra nézve forog fen a fentebbi szakaszban megjelölt valamelyik kizárási ok: e miatt bíróküldésnek csak az esetben van helye, ha az illető járásbírói aljárásbíró nincs alkalmazva.

15. §.

Az 1868: 54. t. cz. 56. §-ának hatálya bűnvádi eljárásra is kiterjesztetik.

Az érintett törvényezikben meghatározott eseteken fölül kizárási okot képez még: ha a bíró bíróvá kineveztetése előtt a fenforgó ügyben, mint a kir. ügyész tagja működött.

A megjelölt kizárási okok a vizsgáló bírákra is kiterjednek.

Azon bíró, a ki valamely ügyben, mint vizsgáló bíró járt el, a törvényszéknek ugyanazon ügy fölötti tanácskozásában nem vehet részt.

16. §.

A magyar szent koronához tartozó honosok, büntető eljárás megindítása, folytatása, vagy a büntetés végrehajtása végett más országok bíróságainak vagy hatóságainak egyáltalán nem adhatók ki. Más országok alattvalóinak kiadatását tárgyzó megkeresések iránt a határozati jog az igazságügyminiszternek illeti.

17. §.

A magyar szent koronához nem tartozó országok bíróságai vagy hatóságai által hozott büntető ítéletek Magyarországon nem hajtathatók végre.

Ha azonban valamely magyarországi honos, a magyar koronához tartozó területen kívül követett el a törvényszék illetőségéhez tartozó

¹⁾ Tiszteljük mindenkinek tudományos meggyőződését, de részünk-ről határozottan a tjt. álláspontját foglaljuk el s ellenzük a bizonyítékok mérvelésének törvényes szabályozását. — A felsőbb bíróságok vizsgáló helyzetét ellenben már kiemeltük a „Jogt. Közl.“-ben és teljesen osztjuk csikíró urnak abbéli érveléseit is, melyek a törvényszékek fenytő osztályainak szervezetére vonatkoznak. Szerk.

büntetendő cselekményt: a bűnvádi eljárás azon belföldi törvényszék által indítandó meg ellene, melynek a tettes személyes illetősége szerint van alávetve, vagy melynek területén létez a hely, a hol Magyarországból való eltávazása előtt lakott vagy tartózkodott, s ha előbbi lakása vagy tartózkodása nem volna meghatározható: azon törvényszék, melynek területén elfogatott, vagy a melynél foljelentetett.

Ha az illetőség ezen szabályok szerint sem volna megállapítható, ezen esetben az igazságügyminiszter által megbízandó törvényszéket fogja illetni a bűnvádi eljárás.

Nem indítandó meg azonban a bűnvádi eljárás, — vagy ha megindított, megszüntetendő: ha az elkövetett cselekmény azon ország törvényei szerint, a hol az elkövetett, nem büntetendő vagy megszűnt büntetendő lenni.

Ezen szabály alul kivételt képez: ha a külföldön elkövetett büntett egyikét képezi az 1871. XXX. t. cz. 25-ik §-ban elősoroltaknak, habár az sajtó útján követetett legyen el, mely esetben a bűnvádi eljárás még akkor is megindítandó az illetékes hazai bíróság által, ha a tettes ugyanazon büntett miatt a külföldi bíróság által elítéltetett, s a reá kimért büntetést ki is állotta vagy ha fölmentetett; úgy szintén, ha a büntett a külföldi törvények szerint elévült; vagy ha a büntetés, illetőleg annak valamely része, a külföldi hatóság által, kegyelem útján elengedtetett.

18. §.

A magyar koronához tartozó országoknak, valamint a monarchia másik felének bíróságaival és hatóságaival, a magyarországi bíróságok közvetlenül érintkeznek; külföldi bíróságokkal vagy hatóságokkal azonban, az érintkezés az igazságügyminiszter útján történik.

Az illetőségi szabályok kevés megjegyzésre indítanak. A 7. §. határozottan kimondja, hogy a tszékek csak büntettekkel foglalkoznak és csak azon esetben, ha vádlott büntettért vád alá helyeztetett (bünperbe fogatott) de ha később kiderül, hogy a tett csak kihágás, a tszék illetékes marad. A hol a tett elkövetetett, azon tszék illetékes. Ezen illetőségi elv nem jöhet tudományos szempontból kifogás alá, és majd mindenütt el lett fogadva. A hol pedig több helyen elkövetett büntettek összejönnek, azon tszék marad illetékes, mely először vádlott ellen a bűnvizsgálatot megindította. Büntársak bűnsegélyezők, bűnrészesek valamint orgazdák tekintetében a büntettes elleni illetőség a mérvadó. Az 1871. évi XXXI. t. cz. 25. §-ban említett felségsértés, hűtlenség, pénz, pénzjegy és közhitelpapírok hamisítási büntettek fölötti bíráskodás ezentúl a pestvárosi kir. tszéket illeti (Erdélyben a marosvásárhelyi kir. tszéket.) Ugyazint a sajtóbűnügyekre a fenálló sajtóbíróságok illetékesek. Az előbbiekre nézve a pestvárosi (marosvásárhelyi) tszék illetékessége valóságos privilegium, mely az egyenlő foku bíróságok egyenjogúságával homlokegyenest ellenkezik. A kormány kényelme nem szolgálhat bírói kiváltságok indokául, mert könnyen adhat okot azon gyanúsításra, hogy a kormány egy bíróságnál könnyebben teremthet magának engedelmes bírakat mind száz bíróságnál. — Tisztelet becsület a pestvárosi törvszékeknek, de bírói monopoliumát semmiféle jogos indokkal támogatni nem lehet, mennyiben ezen monopolium azt látszik föltételezni, hogy a többi bíróságok nem érdemesek vagy nem képesek ezen büntettek fölött (hűtlenség, felségsértés, pénzhamisítás stb.) ítélni. — Azonkívül mily joggal lehet az embereket az ország minden hátulsó zugából Pestre a végtárgyalásra berendolni? — Reméljük, hogy ezen mint sok más az osztrák absolut rendszerből kölcsön vett bírói monopoliumot a kérdéses törvjavaslatból egy liberális képviselőház ki fogja küszöbölni.²⁾

Megjegyzésünk van azon szabály ellen is (15. §. vége), mely szerint a vizsgálóbíró nem vehet részt a tanácskozásban mint ítéelő bíró. Mivel indokolják ezt? Talán azzal, hogy az osztrák rendszerben volt és másutt is létezik. — A vizsgálóbíró mi okból elfogult a vádlott irányában? Talán azért, mert saját munkája fölött kell ítélni és nem lesz annyi lelki önmeztagadása a vizsgálati hiányokat beismerni avagy elfogultsága sem engedné, hogy más szempontokból is bírálja meg a tettet. Mind ezen föltevésnek alaptalanok. Ha a vizsgálóbíró mint olyan elfogult, akkor vizsgálata sem ér semmit, ha pedig nem elfogult, akkor leginkább ő van hivatva mint ítéelő bíró is szavazni, mert ő ismeri legjobban a ténykörülmenyeket, ő tanulmányozta a tárgyat, ő teremtette az anyagot, mint becsületes részre nem hajló objectiv vizsgálóbíró működött és most a szavazatból, midőn az ő szava leginkább szükségeltetnék, kizárassék? Mi okból nem fosztják meg az előadót is a szavazati jogtól? Avagy magát a vizsgálatot elsőfoku bíráskodásnak tekintik? Részemről nem látom indokolva ezen liberális színben tündöklő szabványt,

²⁾ Nem akarunk ezen kiváltságos bírói illetőség mellett kardoskodni, csak azt kívánjuk megjegyezni, hogy e szabvány nem az osztr. rendszerből kölcsönözött, hanem abban leli magyarázatát, hogy azon bűnesetek hazánkban a kir. it. tábla illetősége alá tartoztak.

Szerk.

avagy ha a felsorolt érvek eléggé nyomatékosoknak vétetnek, akkor következetességből az előadókat is úgy az első mint a felsőbb foku bíróságoknál szintén meg kellene fosztani a szavazati jogtól. — A 17. §. végpontjára végre megjegyezzük, hogy a külföldön elkövetett bűnténynek olyannak kell lenni mely saját hazánkra vonatkozik, másképp nem is volna semmi értelme ezen egész tételnek.

(Folyt. köv.)

K ü l ö n f é l é k.

(A kir. ítélőtábla) folyó hóban tartott teljes tanácsülésben az országgyűlési bizottmány által némileg módosított bűnvádi törvényjavaslatot zsinórmértékül elfogadta és a szerint fog büntető-ügyekben ítélni. A legfőbb törvényszék tudtunkkal meg nem határozott e tárgyban, ebbeli határozata azonban nem fog késni és alig hiszszük, hogy ezen határozat a kir. tábla határozatával ellentétes leend. A törvényszékek nem fognak vonakodni ezen bár hiányos bűnvádi tvjavaslat szabályai szerint eljárni. Így az írásbeli pert már országazerte elejték és minden bűnesetre végtárgyalást tűznek ki.

(Hullák bonczolatja.) Még folyvást akadunk azon visszaélésre, hogy a hullák bonczolata csak egy szakértő, illetőleg orvostudor által eszközöltetik. Már az eddigi gyakorlat is a fontosabb bűnesetekben mindig két szakértőt követelt. A legújabb bűnvádi törvjvt pedig határozottan két orvost követel. (55. §.)

(Fenyítő tárgyalások jegyzékének kifüggesztése.) A polgári tárgyalásokhoz hasonlatos a fenyítő tárgyalások jegyzéke is rendesen kifüggesztendő. Ezt követi is a pesti fenyítő tszék, de minthogy a legtöbb tszékek azt elmulasztja, igen kívánatos volna, ha a magyar igazságügyi miniszterium ezen eljárást a kir. tszéki elnökségeknek emlékeztetébe hozná.

(Új büntetőjogi munkák.) Pauler büntetőjogtana, mely egész a legújabb időig egyedül használható magyar tankönyvünk volt, — most újabb kiadásban jelent meg Pfeiffer Nándor könyvkereskedésében.

Megjelentek továbbá az Eggenberger-féle könyvkereskedésben: 1) A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve, különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire. Irta Kautcz Gusztáv győri jogtanár. — 2) A magyar büntetőjog és eljárás kérdések és feleletekben. Szerkesztette Knorr Alajos, kir. it. tábl. bíró.

Végre sajtó alatt van egy büntetőjogi munka Körösy Sándor pápai jogtanár urtól.

Örvendünk e termékenységnek, mely ez évben jogirodalmunk minden ágában oly áldásos volt. Az említett munkák beható bírálatát a fölapi kritikái rovatában közlendjük.

(Érdekes bünper.) A Kovács Sarolta-féle közfigyelmet ébresztő bűnesetre nézve kénytelenek vagyunk megjegyezni, hogy a pesti kir. törvényszék ítélete igen kegyes volt. Két évi börtön, midőn 40,000 ft eloroztatik a legsúlyosabb minősítő körülmények alatt, bárha enyhítő viszonyok is foroghattak fen, — mindenesetre igen kegyes büntetés. — Különös azonban, hogy a közvádló nem felebbezte ez ügyet; úgy látszik, hogy a ki jó kir. ügyész akar lenni, az miniszterének gyöngéd viszonyait is kellő számításba veszi.

(Wächter Frigyes) veterán jogtudós és a lipcei egyetem tanára ő Felsőge által a Ferencz-József-rend nagykeresztjével diszítettett föl.

(A londoni börtönügyi congressus) tárgyalásai még nem lévén befejezve, azokat figyelemmel kísérve, lapunk jövő számában kimerítően közlendjük. Egyelőre csak azt kívánjuk megjegyezni, hogy a congressusban a világ mind az öt részéből az összes civilizált államok képviselve voltak, csak Magyarország nem, és így igazságügyminiszterünk hazánkat a Tuhutu és Haiti szigetek niveaujára szorítja. Ily módon reprezentálja ő hazánk kulturái érdekében állami önállóságunkat. Az ellenzéki lapok pedig, melyek ugyan a miniszterium megbuktatását tűzték ki célul, — ott hol kulturái állam-érdekeinkön ily szégyenletes sérelem követtetik el, — azt észre sem veszik.

BÜNTETŐJOGI SZEMLE.

Melléklet a „Jogi. Közlöny” 31-ik számához.

TARTALOM: A büntett tényálladékról. Bauszner Józseftől. — Ideiglenes bűnvádi szabályrendelet. — Törvénykezés.

A büntett tényálladékról.

Midőn a följelentett és jól megvizsgált bűncselekvény egyes tettekörményeit egy bizonyos büntett fogalmához alkalmazzuk és meggyőződünk, miszerint ezen tettekörmények egy bizonyos büntett fogalmába teljesen beilleszthetők, midőn tehát ezen büntett fogalmához tartozó minden tettejeleket a följelentett és megvizsgált bűncselekvény tettekörményeiben megtaláljuk, ez esetben azt mondjuk, hogy a följelentett bűncselekvény ezen vagy azon büntettet képezi, hogy ezen vagy azon büntett tényálladéka be van bizonyítva; nem tekintve azt, ki követte legyen el ezen büntettet és vajjon a bevádolt egyén bűnösnek mondható-e ezen büntett elkövetésében avagy nem. A tényálladék bebizonyítása tehát a legfontosabb működés a bűnperben, nagy ovatosságot igényel és első föltétele, hogy a vizsgáló bíró tisztába legyen az egyes büntettek fogalmaival, hogy a hasonló büntetteket ne zavarja össze, hogy a büntett egész tényálladékat ismerje és ne csak egynehány tökéletlen tettejelekből állítson össze egy képzelte büntettet; ismerje jól és lássa tisztán azon hatásjeleket, melyek a büntetteket a kihágásoktól elválasztják, mert iszonyu (bárha nálunk gyakran előforduló) tévedés, ha egy kihágás büntett gyanánt vagy egy büntett kihágás gyanánt fenyittetik. A hol ilyesmi történik, ott a bűnfenyítő törvénykezés nem áldás, hanem átok a köz- és személybiztonságra nézve. Ha a vizsgáló és ítélő bíró az egyes büntettek és kihágások tényálladékat nem ismeri: ott a vizsgálat vajmi gyakran eredménytelen; nélkülözvén a biztos alapot, homokra való építés, mely a tudományos és képzett bíró első pillantására halomra dől. Ezen megczáfolhatlan igazságból kitűnik, hogy nálunk, hol az egyes büntettek és kihágások törvényszerűen meghatározva nincsenek, hol a büntetési és kihágási tényálladék mivoltát a „liber arbitrium iudicis” határozza meg; az egész bűnfenyítő eljárás oly ingatag alapon nyugszik, hogy a lelkiismeretes bíró uem is mer itelni, ha csak egy bizonyos idegen büntető codex szabályait nem alkalmazza. Azon híres országbírói értekezlet, mely politikai tekintetből kiindulván a hazai törvényeket visszaállította és a volt osztrák törvényeket hatályon kívül helyezte, kétségkívül jogéletünkön a legsúlyosabb sérelmeket okozta és tíz év óta olyan anarchiát teremtett, melynek nincs hasonló alakja bármely európai államban.

Minő kényszerhelyzetbe hozattak a bíróságok s főleg felsőbb bíróságaink tagjai, kik az eltörölt törvények szabványait kénytelenek alkalmazni, valahányszor hazai törvények hiányoznak (és ez tíz esetben kilencszer történik). Mi tagadás benne, hogy hazánkban jelenleg is az osztrák törvényekben jártas bírák a legtisztelendebbek s legügyesebbek, habár a §§-kat nem idézhetik.

Bocsánatot kell kérnünk ezen kis eltérésért a büntetési tényálladéki tárgyunktól; emliteni kellett mindezt, mert az öt évi alkotmányos kormányunk még nem volt ideje a büntettek és kihágások fogalmi szabályait alkotni, melyek nélkül hasztalan minden bűnperbeli szabályzat, minden illetékességi határozat, miután a bíró nem tudja, mi a büntett és mi a kihágás?

Nincsen tehát okunk megütközni azon, hogy a büntettek és kihágások megkülönböztetésére felsőbb bíróságaink tagjai főleg az osztrák büntetőjog fogalmi szabályait veszik igénybe, menyiben azok a hazai büntető gyakorlattal nem ellenkeznek. De ezen büntető gyakorlatról, melyet senki e hazában kimerítőleg kifejtteni nem képes, ne nagyon tartson a vizsgáló, ne engedje magát általa tévútra vezetetni, hanem kövesse bátran azon szabályokat és legyen tekintettel azon határjelekre, melyeket a tudomány a büntettek és a kihágások megkülönböztetésére fölállít.

Hogy minő ovatossággal kelljen eljárni a büntetési tényálladék kifejtésénél, arra szolgáljon következő példa. A följelent, hogy B más czimbarákkal B földére rohant és ott erőszakos határjeleket lerontotta. A följelentett bűncselekvény nyil-

vános erőszakoskodási büntettet látszik képezni. Azonban a ovatos bíró nem hisz mindjárt a földadónak, hanem előbb meg vizsgálja, hogy vajjon áll-e az, mit a földadó állított, bővebben vizsgálja a feladott büntethető cselekvény voltát és minőségét, hogy kifejlődjék, vajjon bir-e a földadott cselekvény, tárgyilag tekintve, az érintett büntett jeleivel? Ezen büntett fogalma azaz tényálladéka, következő cselekvényi jelekből van alkotva:

a) Szükséges, hogy a hatóság mellőztével történt legyen a beütés.

b) Szükséges, hogy másnak földbeli, vagy arra vonatkozó jogaiban való békés birtoka legyen háborított.

c) Szükséges, hogy több egyén segítségével történt legyen a beütés.

És midőn már a vizsgáló bíró ezen törvényszerű tényálladék megalapításán működik, kifejlődik, hogy épen a vádló B. egy harmadik által ezen földnek bitorlott birtalása miatt birtok háborítási perbe idéztetett, s e szerint B.-nél a békés birtok nem létezik; kiderül, hogy B. a falusi bíróság tilalma ellenére azon földön határjeleket húzott, és midőn ezen cselekvény által jogaiban megsértett A. és mások a falusi eljárásánál panaszt emeltek, a bírótól azon feleletet nyerték, hogy ha B. önkéntesen vissza nem állítja a határt, erőszakkal is lehet őt arra kényszeríteni, s így már a hatóság nem volt mellőzve; — midőn végre a vizsgáló tovább nyomozva, hogy vajjon B.-nek azon tette, hogy t. i. gonosz szándékból, azaz haszonvágyból, a határok kijelölésére rakott határjeleket eltávolítván, máshova rakta, nem képez-e csalási büntettet? valósággal ezen csalási tényálladékot találja éppen a földadó B. tettében. Ha már most egy hirtelenkedő vizsgáló bíró B-t azon feladására, hogy A. másokkal földére beütött és a határjeleket lerontotta, rögtön feleskötne volna, továbbá ezen eskü alapján (azon tévedésben, mintha már ez által a büntett tényálladék meg lenne alapítva) A. és cimborái ellen a rendes vizsgálatot megindította és félve, hogy vádlottak szabad lábón a vizsgálatot meghiusítanák, ezeket letartóztatta volna, milyen compramittáló volna a vizsgáló helyzete! miután a kározt meg gondolatlanul feleskötötte, azon kározt, ki állítólagos maga a vádlott. — Melegen ajánljuk tehát a vizsgálóknak, hogy már az elővizsgálatban, habár nem is tökéletes tényálladékot, legalább biztos büntett tényálladék-jeleket szerezzenek, és éppen kétséges, ingadozó, bizonytalan tényálladékkal ne indítsák meg vádlott ellen a rendes vizsgálatot, nehogy a büntetési tényálladék hiánya miatt a rendes vizsgálat felkellessen hagyni, nem tekintve, hogy mennyi jogtalan üldözést szenvedett a vádlott egy ily helytelen vizsgálat alatt, ki ellen nem is elegendő gyanuokok miatt, hanem épen a tényálladék hiányából, azaz mivel a feladott cselekvény nem olyan, hogy azt büntettnak tekinteni lehessen, a vizsgálatot felhagyni kellett, mi legtöbb esetben a vizsgáló hirtelenkedéséből, könnyelműségéből és szakképzettség hiányából származik. A káros vallomásának, noha ez az első lépés a perben, nem kell mindig vakon hinni. Ezért a vizsgáló mindazokat hallgassa ki, kik a tényálladék felől közvetlenül vallhatnak, közvetlen tudomással bírnak a felől, hogy a feladott büntethető cselekvény valósággal miképen és mi módon történt legyen, kik a tett minősége felől, az okozott kár, a használt eszközök, a büntett nyomai felől, szóval mindazon körülmények felől tanuskodhatnak, melyekből a büntett fogalma össze van alkotva, melyekben e szerint a büntett tényálladéka rejlik. Kétségkívül van, hogy a káros vallomása nagy bizonyossági erővel bír: ez okvetlenül szükséges is, mert ellenesetben ritkán lehetne a tényálladékot helyreállítani; de éppen azért kettőztetett ovatossággal kell megvizsgálni, vajjon a káros nem aggályos, személyes érdeke (főleg akkor, midőn egy bizonyos személyt vádol), nem festi-e károsodását oly módon, mi a valósággal össze nem egyeztetendő, nem tulzott, nem elhírtelenkedett-e? A káros, mélyen megfontolva a károsodása által, nem bír mindig higgadt, nyugodt megfontolással, számítással,

gondolkozással. Némelykor nincs is azon helyzetben, hogy a tényálladékokat jól ismerhesse; a kár felől vallhat, de a tény mi voltáról nem vallhat; máskor megint az egész tényálladékokat, visszatartóztatva bizonyos érdek által, elő nem adja. Emlékezőnk egy általunk tapasztalt esetre, midőn egy szemérmes leány valakit bevádolt, hogy ez őt súlyosan megsértette; látszottak is rajta némely sértési nyomok; és midőn a tettest gonosz szándéka felől nyomoznók, fáradságunk sikertelen maradt, nem létezett ok a sértésre, ellenben a szemle és más adatokból erős gyanu jött létre, hogy erőszakos nemi közönség történt; ügyelmeztetve erre, a sértett leányt újra kihallgattuk, a leány, kiről látszott, hogy szemérméből titkol, végre szorítólag kikérdezve, bevallotta, hogy vádlott rajta erőszakot tett, mit csak is szügyenből hallgatott el.

A mint mondánk, a vádlott jogos vádolására, illetőleg a rendszeres vizsgálat megindítására (min. szab. rend. 33. §.) nem kívántatik ugyan a tényálladéknak azon teljes megalapítása, mi az ítéletnél szükséges, elég ha oly közel álló és vádlottól származott gyanus viszonyok léteznek, melyek biztosan egy elkövetett bűntettre vonatkoznak p. o. vádlott két ló birtokában találtatott és elszökött, vádlott elfogatván, nem tudja igazolni, hogy honnan vette a lovakat, ismeretes tolvaj stb. ez még akkor is elegendő vádlott vádoltatására, ha a káros tudva nem is volna még, mert biztosan mutatnak a gyanus viszonyok egy elkövetett bűntettre. És ha talán a rendes vizsgálatból kifejlődnék is, hogy nem ugyan a lopás, hanem a lopásbani részesülés bűntetti tényálladéka forog fen, az mit sem tesz, elég, hogy vádlott bűntettet követett el. Gyakran történik az, hogy a bűntett a rendes vizsgálat folyama alatt, vagy éppen csak a végtárgyalásnál más bűntetté átválk, vagy ha az első, habár tárgyilag, megalapított bűntettre nézve elegendő elmarasztaló bizonyíték vádlott ellen nincsen, némelykor ezen bűntettből egy más bűntett lesz alkotható, és vádlott ellen bebizonyítható; p. o. noha vádlottat el nem lehetett ítélni a lopásban, hogy t. i. ő lopta legyen el a lovakat, mégis elegendő bizonyosság van arra, hogy vádlott ezen lovakat tudva mint lopottat magához vette, s így orgazda (lopásban részesülő), vagy bárha vádlott ellen nincsen meg az elmarasztaló bizonyosság, hogy a gyújtogató, mégis be van bizonyítva, hogy ő a tűzzeli fenyegetése által nyilvános erőszakoskodási bűntettet követett el stb. Így ovatosan egyszersmind ezen kisebb bűntett tényálladék helyreállítására terekedjék a vizsgáló a végett, hogy ha vádlottat a nagyobb bűntettben el nem lehetne marasztalni, legalább a kisebbben marasztaltassék el. Hasonlóképen némelykor a feladott büntethető cselekvénynek nem lévén bűntetti teljes tényálladéka, meglehet, hogy kihágást képez, mi felől szintén a törvényszék határoz, ha az csak a végtárgyaláskor fejlődnek ki.

A teljes tényálladék helyreállítása alatt értjük nemcsak a feladott büntethető cselekvény — mint valamely bűntett — minőségének, hanem azon tettekörmények fölfejtését is, melyek a bűntett nagyobb vagy kisebb törvényes büntetési mértékét stb., határozzák, és mely tettekörmények a bűntett tényálladékból és nem a bevádolt egyén viszonyából kifolynak s végre azony súlyosító vagy enyhítő körülmények fölfejtését is, melyek szintén a tényálladékból kifolynak és meghatározzák a bírói büntetést a törvényes büntetési mérték határain belül; de ezen teljes tényálladék helyreállítása nem kizárólag az elővizsgálat feladata.

Kétségkívül van, hogy minden bűntett főfeltétele a gonosz szándék; ez az ugynevezett alanyi bűntetti tényálladék, ellenben a bűnös cselekvény magában véve és nem tekintve a tettes gonosz szándékát a tárgyi tényálladékokat képezi. Alanyi tényállam nélkül, melyet minden bűntett törvényes fogalma követel, soha helyre nem lesz állítva valamely bűntett tényálladéka.

Ezen gonosz szándék a legtöbb esetben már a bűntettben fekszik, és ha csak a felől alapos aggodalom nem forogna fen, a vizsgáló bíró az elővizsgálatban rendszerint fel fogja tenni ezen gonosz szándék létét, és a tényálladék alapján, föltéve, hogy vádlott ellen törvényes gyanuokok léteznek, őt jogosan vádolni, azaz a rendes vizsgálatot ellene megindítani fogja, melyben, ha vádlott a gonosz szándék létét talán tagadná, vagy, ha más, később kifejtett tekintetek a gonosz szándék bővebb fölfejtését igénylenék, e felől további szükséges nyomozás eszközösség.

Némelykor azonban vádlott már az előleges kihallgatásában a gonosz szándékot határozattan tagadja. Ilyenkor a vizsgáló bíró kötelessége, hogy mielőtt vádlottat jogosan vádolná (§. 33.) ezen gonosz szándék létét az esetben kifejtse, ha az a kifejtett tényálladékokban okvetlenül nem fekédnék, és abból biztosan nem volna következtethető.

A tényálladék helyreállítása a vizsgálatban különböző lesz, mint vagy oly tényeket kell bebizonyítani, melyek nélkül a kérdés alatt levő büntethető cselekvény mint bűntett nem gondolható, és pedig azért, mivel a feladott cselekvény a bűntettnek valamely lényeges jelével nem bir, vagy ilyen jel be nem bizonyítható (gyanítások ily fontos dologban, mint a törvényes tényálladék, mit sem érnek), avagy midőn más esetekben a feladott tény csak alapot nyújt a bűntetti tényálladék fölkeresésére, a nélkül, hogy ebből szükségképp következtetni lehetne, hogy valamely bűntett történt legyen.

Némely esetben ismét a bűntett tényálladéka könnyen helyreállítható, egészen függetlenül ama vizsgálatról, mely a tettesre vonatkozik, és az elmarasztaló bizonyosság megszerzésével foglalkozik; más esetekben ellenben a tényálladékok csak is egy bizonyos vádlott személyre vonatkozólag lehet helyreállítani, nem lehet elválasztani a vádlottól, és így a tettes nélkül a tényálladékok sem tehet megalapítani; ez esetben a tényálladéki és vádlott elleni elmarasztaló bizonyosságok szorosan össze vannak kötve, elválaszthatlanok egymástól (p. o. a magzat-elhajtásnál stb.). A tényálladék helyreállításánál az elővizsgálat fokozatát működik, úgy hogy először is a bűntett alapját képező tények fejtetnek ki, azután a bűntett nyomai felkerestetnek, mint szintén azon körülmények is, melyektől függ, hogy a feladott cselekvény valaki bűnösségének beszámítható, végre megvizsgálják, vajjon a megalapított büntethető cselekvény bir-e mindazon cselekvényi jelekkel, melyekből valamely bűntett törvényes tényálladéka össze van alkotva, úgy hogy a feladott büntethető cselekvényt, mint ily bűntettet lehessen tekinteni.

A vádlott és tanuknak a tényálladék felőli vallomásai fel nem szabadítják a vizsgálat, hogy szemle által is a tényálladékokot ne vizsgálja, ha fontos a bűntett és a szemlétől eredmény várható, tehát a bűntett nyomai még el nem enyésztek. A vizsgáló bíró főkötelessége a tényálladékokat mindig sietőleg helyreállítani, és a cselekvény minden külső jeleit, a tett helyen maradt bűnyomokat, azok minőségét, és a tett elkövetéséből eredő tárgyakat (bűnjelket) kifürkészni. Együttal mindazon mellékkörülmények kifejlendők, melyek a tett elkövetésének módjára vonatkoznak (helyrajz szükséges fontosabb ügyekben, és valahányszor a tér tudata nélkül a bűnyűgyet megbírálni nem lehet).

Mielőtt tehát e cikket befejezném, azon alapigazság kifejezésére akarom észrevételeimet reducálni: hogy minél inkább behat a vizsgáló bíró minden egyes vizsgálatnál az illető bűntett fogalmának szellemébe, minél tisztábbak, elvenebbek előtte a bűntett tényálladékat képező egyes minősítő tettekörmények, és minél biztosabban képes azokat a vizsgálati bűncselekvényben feltalálni s helyre állítani, — annál biztosabb lesz az egész vizsgálat, mert a tényálladék a bűnper alapja, abban rejlik a vizsgálat egész ereje avagy ellenkező esetben annak gyengesége és kétséges volta.

Bauszner József.

Az ideiglenes bűnvádi szabályrendelet.

II.

Átme gyünk ezen törvényjavaslat III-ik fejezetére, mely az előnyomozásról szól. Az első nyomozás jellemzésére utaljuk a t. olvasót az „Elővizsgálatról“ szóló jelen számban megjelenő cikkre. Itt a törvényjavaslat egyes pontozatairól szólunk röviden, mennyiben a tér szűke a bővebb magyarázatot nem engedi. A törvényjavaslat pontozatai következők:

III-ik fejezet.

Az előnyomozásról.

19. §.

Az állami, törvényhatósági és községi tisztviselők tartoznak a hivatalos tudomásukra jutott bűntetteket a kir. ügyésznek, vagy legközelebb levő kir. bíróságnak feljelenteni.

A törvényhatósági vagy a városi közbiztonsági tisztviselők, ideértve a szolgabírákat, alszolgabírákat, a jászkun, valamint a hajdukerületi alkapi. tányokat, továbbá községi előjárók kötelesek a bármi uton tudomásukra jutott azon bűntetteket, melyekre nézve a bűnvádi eljárás a magánvádló feljelentése nélkül is megindítandó, a kir. bíróságnak vagy a kir. ügyésznek azonnal feljelenteni, egyszersmind pedig a bűntettet, valamint a tetteseket is nyomozni.

A 4-ik §-ban meghatározott bűntettek csak az esetben nyomozandók, ha az, ki ellen ily bűntett elkövetett, ez iránt a hatóságnál jelentést tesz, és a tettes ellen a bűnvádi eljárás megindítását kívánja.

20. §.

Oly esetekben, melyekben tartani lehet, hogy a bűntett nyomai, vagy az annak, illetőleg a tettesnek felfedezésére szolgáló nyomok eltávolítottak vagy megváltoztatnak, kötelessége a közbiztonsági közegeknek a le-

tező állapot változatlan fentartására szükséges intézkedéseket haladéktalanul megtenni; ha pedig alaposan lehetne tartani attól, hogy a büntett elkövetésének gyanújával terhelt egyén megszökik, kötelesek a közbiztonsági közegek annak letartóztatását, illetőleg feltartóztatását és elővezetetését sürögösen eszközölni.

21. §.

A közbiztonsági tisztviselő által letartóztatott egyén, ha időközben a vizsgáló bíró nem jelent volna meg a büntett elkövetésének színhelyén, — a letartóztatást követő 3 nap eltelté után okvetlenül azon járásbíróhoz elé állítandó, melynek területén letartóztatott.

A letartóztatottat továbbra is fogva tartani a közbiztonsági tisztviselőnek nincs joga.

22. §.

A fenn megjelölt közegek kötelessége: a büntetettre és a tettesek felfedezésére vonatkozólag mindazoktól, kik az esetről, vagy az azzal, illetőleg a tettes felfedezésével összefüggésben levő valamely körülményről tudomással bírnak, felvilágosítást szerezni, s e végett az illetőket előrendelni, és ha a felhívásban kitűzött időre meg nem jelennek, különösen szándékos elrejtőzés vagy eltávózás esetében, az illetőket elővezettetni.

23. §.

A közbiztonsági tisztviselők a fenn megjelölt előnyomozási cselekményeket a vizsgáló bíró, vagy a kir. ügyészség tagjának megkeresése folytán is tartoznak foganatosítani.

24. §.

Mihelyt a vizsgáló bíró a büntett színhelyén megjelenik, — az előnyomozási eljárás vezetése ötlet illeti.

A járásbíróhoz részéről az előnyomozás eszközzésére megjelenő bírói tag mint vizsgáló bíró jár el.

A közbiztonsági tisztviselők kötelesek az előnyomozás folyama alatt az azt vezetőnek rendeleteit pontosan teljesíteni.

25. §.

Ha a feljelentés a törvényszékhez adatott be, köteles az elnök az előnyomozással valamelyik törvényszéki bírót vagy járásbíróhoz, csekélyebb fontosságú esetekben pedig valamelyik jegyzőt megbízni.

Az előnyomozással megbízott bírói tag, köteles az eljárás megkezdése előtt megbízatásáról a kir. ügyészt értesíteni.

26. §.

A vizsgáló bíró a mások által tett előnyomozásokat kiegészíti, s a mennyiben szükséges, a már kihallgatott egyéneket újra kihallgatja, vagy másoknak kihallgatását, szemle megtartását, valamint szakértők meghallgatását, sürgős esetekben pedig a jelen törvényben foglalt szabályok megtartása mellett, a büntett elkövetésének gyanújával terhelt egyén letartóztatását, s ha az nem volna jelen, elfogatását, házkutatást, a büntett elkövetésénél használt, valamint a tettes felfedezésére vezethető tárgyak lefoglalását rendeli el, s ezen rendeletek foganatosítása iránt intézkedik.

Ha a vádlott már azelőtt letartóztatott volna, annak további letartóztatása, vagy a letartóztatás megszüntetése iránt a vizsgáló bíró határoz.

27. §.

Ha a vizsgáló bíró valakinek letartóztatását rendelte el, vagy a közigazgatási tisztviselő által eszközölt letartóztatást a letartóztatottnak kihallgatása után nem találta megszüntetendőnek, köteles ezt a kihallgatást követő 24 óra alatt határozatilag kimondani, s határozatának lényeges tartalmát a letartóztatottnak haladéktalanul kihirdetni; a határozat írásba foglalandó és annak fogalmazására a vizsgáló bírói iratokhoz csatolandó.

A kihirdetés alkalmával értesítendő a letartóztatott a vizsgáló-bíró által arról is, hogy a letartóztatás ellen e törvényszékhez folyamodhatik, s e végett jogában áll, panaszát vagy észrevételeit szóval vagy írásban előterjeszteni, vagy pedig erre nézve ügyvédet megbízni.

Ha a letartóztatott panaszát, illetőleg észrevételeit szóval terjeszti elő, ezen előterjesztésének lényeges tartalma jegyzőkönyvbe foglalandó.

A jegyzőkönyv a letartóztatott előtt felolvasandó és helybenhagyás esetében általa, valamint a vizsgáló bíró és a jegyzőkönyvvezető által aláírandó. Ha a letartóztatott nem tudna írni, vagy nevének aláírását megtagadná: ezen körülmény s az utóbbi esetben egyszersmind a megtagadás oka a jegyzőkönyvben megértesítendő.

Ha a letartóztatott maga kívánna folyamodványát szerkeszteni, az erre nézve szükséges írószerek neki átadandók ugyan, azonban kötelessége a vizsgáló bírónak különösen felügyelni, hogy ezekkel visszaélés ne követhessék el; s ha e tekintetben aggály merülne fel, az írószerek vagy elvonandók, vagy pedig intézkedni tartozik a vizsgálóbíró, hogy a letartóztatott az írás alatt közvetlenül és szorosan ellenőriztessék. A folyamodvány elkészülte után az írószerek tőle azonnal elvonandók.

Ha pedig a letartóztatott folyamodványát ügyvéd által akarná szerkeszteni, s az általa megbízandó ügyvédet a vizsgáló bíró előtt megnevezi, erről az illető ügyvéd haladéktalanul értesítendő. Az ügyvédnek joga van a letartóztatás megszüntetésére vonatkozó, s a vizsgálat célját nem veszélyeztető körülményekről a vizsgáló bíró vagy az ez által megbízandó bírói tag jelenlétében a letartóztatottal értekezni, kötelessége azonban a jelenlévő bírói tagnak az értekezést azonnal megszüntetni, mihielyt észreveszi, hogy az a vizsgálat eredményének meghiusítását célzó közlésekre terjesztetik ki, vagy egyáltalán oly jelenségeket vesz észre, melyek következtében az értekezés megszüntetését a vizsgálat eredményes folytathatása tekintetéből szükségesnek látja.

A jegyzőkönyv, illetőleg a folyamodás, haladéktalanul a törvényszékhez terjesztendő.

28. §.

Joga van a letartóztatottnak, a letartóztatás további tartama alatt is, ha magát a vizsgáló bíró cselekménye vagy mulasztása által törvényellenesen, vagy szükségtelenül megsértve találja, ez iránti panaszát a fennnebbi szakaszban meghatározott módon a törvényszék elé terjeszteni.

A törvényszék köteles a panasz valódiságáról, illetőleg az előnyomozás állásáról, esetleg a vizsgáló bírónak a további eljárásra vonatkozó

szándékáról magának tudomást szerezni, s egyáltalán a előnyomozás cél szerű és gyors vezetése végett a szükséges intézkedéseket haladéktalanul megtenni; sőt a mennyiben szükségesnek mutatkoznék, a vizsgáló bírót általában vagy különös cselekmények kijelölésével utasítani

29. §.

A kir. ügyészségnek az előnyomozásnál jelenlévő tagja a fennnebbi szakaszban megjelölt előnyomozati intézkedésekre nézve indítványokat tesz, s ha a vizsgáló bíró az ügyészségi indítványokat elmellőzné, a mennyiben attól az ügyészségi tag nem állana el, az előnyomozás befejezése után az iratok határozathozatal végett a törvényszék elé terjesztendők, mely a fennforgó kérdések fölött azonnal — ünnepnapokon is — határozni tartozik.

30. §.

Ha a vizsgáló bíró a letartóztatott egyént a letartóztatást követő nyolcz nap alatt stm szabad lábra nem helyezné, sem ezen idő alatt a vizsgálati fogságot nem rendelné el ellene, köteles a fenn megjelölt idő elteltével, a további letartóztatás iránt a törvényszék határozatát azonnal kikérni, s e végett indokolt jelentést — melyben a letartóztatás oka, valamint az annak megszüntetését gátló okok körülményesen előadandók, a törvényszék elé terjeszteni. Ezen eljárás a letartóztatás tartama alatt nyolcz napra ismétlődő.

A törvényszék köteles, a vizsgáló bíró előterjesztése iránt, a királyi ügyészségnek a legrövidebb uton eszközözendő meghallgatása mellett, legkésőbb 48 óra alatt határozatot hozni, s határozatát szintén a legrövidebb uton a vizsgáló bíróval közölni.

Ha a törvényszék, az eljárás gyorsítása végett czélszerűnek tarja a kir. ügyészt indítványának szóval leendő előterjesztése végett a törvényszék előtti személyes megjelenésre felhívni, ezen felhívásnak a kir. ügyész köteles megfelelni, mely esetben a törvényszék tanácskozásában részt vesz ugyan, de a szavazásnál nem lehet jelen.

Ha a törvényszék a vizsgáló bíró jelentését kimerítőnek nem találta: joga van a jelentés sürgős kiegészítését, s szükség esetében a vizsgálati iratoknak haladéktalan felterjesztését a vizsgáló bírónak meghagyni, s az esetben, ha a vizsgálatnak a járásbíróhoz általi eszközzése miatt az eljárásban vagy a vizsgálóbíró és a törvényszék közötti érintkezésben kesedelmet tapasztalna, köteles az 1871. XXXI. t. cz. 16. §. szerint, a vizsgálatnak a törvényszék elnöke által kirendelendő bíró általi folytatását elrendelni.

A törvényszék határozata csak a letartóztatás megszüntetése esetében közlendő a letartóztatottal.

31. §.

Az előnyomozásról jegyzőkönyv vezetendő, melybe az eljárás alatt felmerült, s a vizsgálatra vonatkozó minden körülmény pontosan beiktatandó.

Az ügyészségi tagnak indítványai is, ha azok külön jegyzékben nem terjesztetnek elő, a jegyzőkönyvbe foglalandók.

32. §.

Az előnyomozásról felvett jegyzőkönyv, valamint a lefoglalt bűnjelék és egyéb tárgyak az eljárás befejezte utáni napon a kir. ügyészséghez küldendők, mely az esetben, ha a vizsgálat megindítására elegendő okot lát, ez iránt legkésőbb 8 nap alatt indítványt tesz.

Ha azonban az előnyomozási cselekményekre vonatkozólag, a 29. §-ban megjelölt eset forogna fenn, az iratok előbb a törvényszék elé terjesztendők.

A büntető bíró nem működhet sikeresen „fenyítő rendőrség” nélkül. Ennek feladata a bűneseteket kifürkészni, a bűnyomokat és a tettest kinyomozni. Jelen tökéletlen állami szervezetünkben ezen a fenyítő rendőri hivatal a csendbiztosokra (városokban a kapitányi hivatalra) van bízva, kik a községi előljáróságok feljelentésére, avagy a nélkül is a legkisebb hirre, gyanura a büntetett és a bűnöst rögtön nyomozni kötelesek. — Mennyiben felelnek meg ezen fontos feladatuknak és mennyiben segítik elő a fenyítő eljárást, fölösleges kutatni. Ohajtandó volna, hogy a törvényhatóságok részéről oly egyének választassanak csendbiztosokká, kik nemcsak nyers erélyességgel bírnak, hanem az egyes bűneseteket (büntetteket és kihágásokat) megkülönböztetni és a bűnesetek kvalifikációját felismerni képesek. — A míg azt elérni nem lehet, a csendbiztos előnyomozásból nem sok hasznót lehetend huzni, mert a csendbiztos tudatlanul számtalan esetben fogja a vizsgáló bírót tévútra vezetni. Másrésztől igazságtalan üldözéseknek okozója is, mennyiben a téves csendbiztos kezdeményezés miatt a fenyítő apparatus egész szigora alkalmaztatván, később a vizsgálat alkalmával kiderül, hogy a fenyítő vizsgálat alapja vagyis a büntetett tényálladék hiányzik, és nem ritkán a bizonyos személy elleni gyanu egészen alaptalan. A vizsgáló eszerint az illető csendbiztos egyéniségéhez képest fogja igénybe venni a csendbiztos működését. Nem kevésbé fontos szerep a községi előljáróság, illetőleg a községi jegyzőé, a mennyiben falu helyen előforduló bűnesetnél a jegyző a községi bíróval együtt hivatnak az előnyomozást teljesíteni. Végre szomorú valóságként kell az alföldi bűnkronikára utalnunk, mely szerint kétségtelen, hogy sok helytelen előnyomozás mellett ép a közbiztonsági közegek részéről nem ritkán kedvezésből a bűnesetek avagy a tettesre vezető bűnyomok elhallgattatnak. Ily mulasztás a hivatali hatalommal való visszaélés büntetett képezi és mindenkorszigorúan fenyítendő. Elkerülhetlenül szükségesnek véljük ezért a csendbiztosok és községi jegyzők fölött ez irányban örködni, mert a vizs-

gáló bíró csak akkor járhat el pontosan és felelhet meg fontos hivatalának, ha a közbiztonsági közegek híven teljesítik kötelességüket, és azon kutforrás, melyből a vizsgáló bíró kénytelen a bűnanyagot meríteni, tiezta marad.

A közbiztonsági közegek az előnyomozás teljesítése céljából mind arra vannak jogosítva, mire a törvény a rendszeres vizsgáló bírakat fölhatalmazta, miután ezen közegek ez esetben a vizsgáló bírót helyettesítik. Főfeltétel azonban a késedelem miatti veszély. A kérdéses törvényjavaslat III-ik fejezete ezt világosan ki nem mondja és csak tanuk kihallgatásáról beszél, de az előnyomozás sikertelen volna, ha ki nem terjedhetne mindazon vizsgáló cselekvényekre, melyek elhalasztathatatlanok, és ha az előnyomozáskor nem teljesítenének a rendes vizsgálatban vagy a vizsgáló bíró által már nem lennének pótolhatók, avagy azok foganatosítása a történt késedelem miatt csak hiányos eredményt szülhetne. Ilyen a szemle (betörésnél, gyújtogatásnál sat. a hol a bűnyomok rögtön elenyésznek) a házkutatás, házmotozás, lefoglalás (V., VI. fejezet) sat. Mindezt teljesítsék rögtön a közbiztonsági közegek, ha veszély forog a késedelmén és attól lehet tartani, hogy a bűnyomok elenyésznek vagy megváltoznak addig, míg a vizsgáló bíró a szükséges intézkedéseket megtehetné. A vádlott letartóztatására nézve megjegyezzük, hogy azt elfogatása után azonnal hallgassák ki és igyekezzenek bárha minden erőszak nélkül öt vallomásra bírni, mert a bűnös a tett utáni rögtöni letartóztatásakor leginkább meg van rettenve s ilyenkor leghajlandóbb az igazat vallani. Ezen önvallo-más létesítése végett szembesítenessék vele azonnal az öt terhelő tanuk, és mindazon bűnjelek, melyek bűnössége mellett harczolnak. Ugyanakkor hozassék tisztába az alibi mentsége is (a tettekori másutt léte) még mielőtt t. i. ideje lett volna összeheszelés által ilyen hamis alibit felállítani.

A törvényjavaslat világosan mondja, hogy a vizsgáló bíró a közbiztonsági közegek által teljesített előnyomozásokat kiegészíti és a mennyiben szükséges a már kihallgatott tanukat újra kihallgatja. Ezen szabályból kiderül, mennyiben képesek a jártas közbiztonsági közegek a vizsgáló bíró teendőit elősegíteni, ha az általuk teljesített előnyomozások helyesek, kimerítőek és a vizsgáló bíró által elfogadhatók.

Ilyenkor ritkán fog történni, ha vizsgáló bíró maga kénytelen az előnyomozást teljesíteni. Fontos bűneseteknél azonban a vizsgáló bíró folytonos érintkezésben maradjon a közbiztonsági közegekkel, ha a tett körülményei még nincsenek teljesen kiderítve és rendőri utasításokat ad ezen közegeknek, ha a vizsgálat azt követeli (p. o. a gyanus személy fölötti örködés, pénzköltekezése, s a t.) Mind erre nemcsak a mint a 24. §. említi az előnyomozás folyama alatt, hanem a rendszeres vizsgálat alatt is jogosítva van a vizsgáló, mert maga a vizsgáló nem teljesítheti, tehát a közbiztonsági közegek hivatás köréhez tartozik.

A letartóztatás folytatására vonatkozó 27-ik §-ban örömmel üdvözljük azt, hogy a letartóztatott egyén védelmi joga kimondatott, a letartóztatás elrendelése és minden egyéb előnyomozási cselekvény ellenében is (28. §.). Csak attól lehet tartani, hogy a vizsgálók, kik a vizsgálat folyama alatt rendszerint irtóznak védő ügyvédtől, és semmiféle védelmi ellenörködést nem tőrnek, ezen szabályokat nem fogják pontosan megtartani. Szükséges tehát, hogy a 27-ik §-ban kimondassék, miszerint a jegyzőkönyvben figyelemztessék vádlott a 27. és 28. §§.-beli védelmi jogára.

Az előnyomozásra kiküldendő bírói tagot illetőleg a 25 §. szerkezetéből azt lehetne következtetni, hogy a törvényszék elnökétől függ ezen kiküldetés. Már pedig ez olyan hatalmat adna az elnök kezébe, hogy ez által az egész illetékességi kör megszűnnék létezni.

A törvényjavaslat ezen 25 §-a ellentétben is van a 1871. évi XXXI. törv. cz. 16. §-val. Ugylátszik, hogy a törvjavaslat szerkesztői ezen igen helyes és igazságos 16. §-ról már megfejtkeztek.

A 29. §. meghatározza, hogy az ügyész bármelyik előnyomozási cselekvénynél (vádlott kihallgatásán kívül) jelen lehet. Ha tehát jelen nem lehet, magától értetődik, hogy itt írásbeli uton sem gyakorolhat befolyást közvetlenül a vizsgáló bírora.

Hogy a 30. §. értelmében vádlott letartóztatása minden 8-ik nap után bejelentendő és a törvszék előtt indokolandó, — ez a személybiztonságra nézve igen üdvös intézkedés. Figyelemztetjük azonban a vizsgálókat, hogy az előleges letartóztatásnak is indokoltak kell lenni, mely indokolás csak is a rendszeres vizsgálati fogság föltételeiből merithető. Ha ezen föltételek nem léteznek, a letartóztatás nem egyéb, mint erőszak,

vaagy tévedés, tudatlanság vagy felületesség, és mind annyiszor a vizsgáló felelős marad efféle elfogatásokért, mely felelősséglől őt a megszabott 8 napi jelentési kötelezettség sem mentheti fel. A 31-iki §. világosan azt határozza, hogy az egész előnyomozásról egy jegyzőkönyv vezetendő, melybe a tanuzások is fölvétnének. Kitűnik ebből, hogy az egész eljárás sommás és nem szükséges úgy mint az eddig több helyen szokásban volt, minden tanuzásról külön jegyzőkönyvet készíteni. Igyekezzék a vizsgáló — ha maga teljesíti ezen előnyomozást — a nélkül, hogy az alaposság ellen vétkeznék, vagy felületes lenne — minél rövidebben az ügyet felvenni. Minden egyes tanu hosszú beszédének feljegyzése mellőzendő. Készítsen közös kérdéseket és hivatkozzék egyszerűen a kérdés számára. Ha az egyik tanu úgy vall mint a másik, olvastassék fel amannak vallomása és ne irassék újra, hanem a jegyzőkönyvben ekkép jegyeztessék fel. Tartsa szem előtt a vizsgáló, hogy a sok haszontalan írás a legtöbb időt elrabolja. — Minden a vizsgáló ügyességétől függ. Az egyik kevés sorban több lényeges és használható anyagot fog összegyűjteni, mint a másik tizszer több sorban. Tudni kell mindenekelőtt a lényegest a lényegteltől megkülönböztetni.

Törvénykezés.

— (A Löbl-féle bűnügy végtárgyalása.) (A szegedi bűnügyekből.) E hó 22-én érdekes tárgyalás volt a szegedi várbán a Löbl-féle bűnügy egyik része kerülvén a bíróság elé.

Az öreg Löbl postamester volt Szivacson s a pénzküldemények feltűnő szaporasággal tűntek el. Mig az öreg Löbl Illés lopott ökröket vásárolgatott, sikkasztott, s egyéb titkos, de jövedelmező üzletekbe bocsátkozott; a családanya pedig orgazdasággal foglalkozott: addig a két fiu: Jakab és Lipót leginkább a pénzes levelekre szerették tenni kezüket. Az öregebb fiu: Löbl Jakab posta-betörésért, sikkasztásért stb. ötötfélvére van már ítélve. E hó 22-ikén az ifjabb Lipótot állították az ítélő törvényszék elé. Még csak 20 éves, jól táplált legény, ki keresztbe font karokkal ült a bírák előtt. Nagyon jellemző, hogy 1870-ben Vojnics Zsiga szállásán a csépelés alkalmával öt zsák buzát tett el láb alól; erre maga sem fektet semmi súlyt, és bevallja. De mindenféleképen igyekezett szépíteni a következő esetet.

1870. nov. 3-án este a Cservenkáról érkezett cariolposta soká ott vesztegelt a szivacsi postaház udvarán, mert Theodorovits expeditor nem volt otthon, a kulcsot pedig elvitte magával. Theodorovits a kernyajai utban elakadt postakocsihoz ment segítségére. Löbl Lipót ez estén épen összeveszván atyjával, nagy durczásan járt — kelt az udvaron. Végre megjött Theodorovits s többek jelenlétében (de Lipót már akkor eltávozott valahova) fölnyitván a postakocsit, észrevették, hogy egy 997 frt 70 krt tartalmazó csomag elveszett. Ez már Löbl Illés postamesterkedése alatt a 7-ik eset lévén, a postaigazgatóság a szegedi kir. biztosnak tett jelentést. A vizsgálat az egész családot gyanusnak tüntetvén föl, a szegedi várba kerültek. Az ifju Lipót azt vallotta, hogy Theodorovits expeditor csábította a lopásra, s neki is adta át az összeget. A tárgyalásnál azonban oda módosította vallomását, hogy ő a pénzt nem lopta el, s első ízben is csak azért vallott magára, mert kirozták. Ezt azonban nem tudja bizonyítani. Ezek után Weisz királyi ügyész 4 évi börtönbüntetést kér az ifju Löblre. Védője Seregi Józsa volt. A törvényszék 3 évi börtönre és a kár megtérítésére ítélte. Ez ellen mind a vádlott, mind a királyi ügyész felebbezték.

Jött most az öreg Löbl. Különböztetvén őt már két bűnügyben elítélték: hivatalos hatalommal való visszaélés, csábítás és vesztegetés miatt. Jelenleg bűnperének utolsó ciklusát tárgyalják. Löbl Illés 1858 őszén Merkl Frigyes ó-szivacsi ismeretes tolvajtól 5 darab ökröt vett 120 frtéért, de csak 40 frtot adott meg, s a többivel maig is adós maradt. Merkl szintén fogva van, s beismerte, hogy ő az ökröket Becsén két előtte ismeretlen szerbtől vette. Kiderült, hogy az ökrök Csorogról valók, s Knezevics Illia és Iliu Miklós lopták s adták át Merklnek, sőt Knezevics vele ment egész Löbl házáig. A tárgyalásnál Merkl szemébe mondta Löblnek, hogy tudta, mikép az ökrök lopottak.

A kir. ügyész a tényt bizonyítottatnak tüntetvén fel, Löbl újabbán egy évre kéri elítéltetni, Knezevicsot 3 évre, Iliut 2 évre, Merklre pedig (kinek még több büne is lesz), a bűnöst kimondani s mindanyiókat 950 frtnyi kárban egyetemlegesen elmarasztalni.

A törvényszék csakugyan így is ítélte. Löbl és Knezevics felebbezték.

BÜNTETŐJOGI SZEMLE.

Melléklet a „Jogt. Közlöny“ 34-ik számához.

TARTALOM: Ideiglenes bünvádi szabályrendelet. — Az elővizsgálatról. Bauszner Józseftől. — A gyilkosság, az emberölés és a súlyos testi sértés tényálladékaról. Br.-tól.

Az ideiglenes bünvádi szabályrendelet.

III.

IV-ik fejezet.

A v i z s g á l a t.

33. §. A vizsgálat megindítása iránt a kir. ügyész vagy magánvádoló (4. §.) által előterjesztett indítvány folytán a vizsgáló bíró határoz, s határozatát a kir. ügyészszel, illetőleg a magánvádolóval rövid időn közli.

A vizsgálat megindítását rendelő határozatban egyszersmind a tett elkövetésének gyanújával terhelt egyén letartóztatása vagy szabadlábra helyeztetése iránt is kell intézkedni; ezzel azonban csak azon esetben közzöltek a határozat, ha a vizsgálat ellene elrendeltetett, ellenkező esetben pedig csak akkor, ha az előnyomozás alatt letartóztatott.

A vizsgáló bíró határozata ellen a kir. ügyész, s azon esetben, ha a vizsgálat, vagy ezzel együtt a vizsgálati fogság is elrendeltetett, a vádlott is folyamodhatik a törvényszékhez.

A törvényszék a vizsgálat és a vizsgálati fogság elrendelése ellen beadott folyamodások fölött azonnal határozni tartozik, és ha a vizsgálat vagy a vizsgálati fogság elrendelését indokoltak nem találja, a letartóztatott vádlottat haladéktalanul szabad lábra helyezetteti.

Ha a törvényszék nem találta a vizsgálatot megindítandónak, a kir. ügyész, ha pedig a vádlott letartóztatását rendelte el, ez utóbbi a kir. táblához fellebbezhet; ezen jogorvoslat azonban, akár a kir. ügyész, akár a vádlott által használtassék, felfüggesztő hatállyal nem bír. A kir. tábla határozata ellen orvosltnak nincs helye.

34. §. Vizsgáló bírákat rendszerint a törvényszéki bírák sorából, csekélyebb fontosságú esetekben a jegyzők közül a törvényszék elnöke nevez.

A járásbíró egyszersmind vizsgáló bíróság is levén, a törvényszékhez beadott bünvádi feljelentések esetében az előnyomozással a törvényszék elnöke által, az előnyomozás befejezte után pedig a vizsgálattal a törvényszék által azon járásbíróhoz bízható meg, a melynek területén belül követetett el a bűntett.

35. §. A vizsgálat tárgyát képezi a bűntettre, annak minőségére, a tettesre, a bűntársakra, bűnrészesekre, segélyezőkre és orgazdákra, egyszersint a bűntett által okozott kárra vonatkozó mindazon adatoknak kiderítése, melyek által a bűntett és a bűnösség vagy a bűntelenség, továbbá a súlyosító és enyhítő körülmények bebizonyíthatók.

Ez okból az előnyomozat eredményei a vizsgálatnál figyelembe veendő, s a közbiztonsági tisztviselők által tett előnyomozás mind a lényeg, mind az alak tekintetében a vizsgáló bíró által megbírálandó, szükség esetében kiegészítendő, illetőleg észrevétele.

36. §. Minden vizsgálati cselekményről, mihielyt az fogantatosítottik, — s ha ez nem volna lehetséges, annak fogantatosítása után, — azonnal jegyzőkönyv veendő föl.

A kihallgatott személyek nyilatkozatai, mennyire lehetséges, ezeknek saját szavai szerint iktatandók a jegyzőkönyvbe.

A jegyzőkönyv egy feleketett jegyzőkönyvvezető által vezetendő, s tartalmának azon része, mely a kihallgatott egyén vallomását vagy nyilatkozatát foglalja magában, az illető egyén előtt felolvasandó és megmagyarázandó; a kihallgatott megkérdendő egyszersmind az iránt is, vajjon a jegyzőkönyv tartalma ellen nincs-e észrevétele?

Egyebekben a fennálló szabályok követendők.

37. §. A kir. ügyész nem lehet jelen a vádlott kihallgatásánál: de joga van a bíró szemlé, a személymozgás, házkutatás, lefoglalás, valamint a hullabonczolás fogantatosításánál jelen lenni, s az eljárás folyamata alatt a neki szükségesnek látszó indítványokat tenni.

Joga van továbbá a kir. ügyésznek a neki szükségesnek látszó vizsgálati cselekmények elrendelését, kiegészítését vagy helyreigazítását indítványozni, mely indítványai a vizsgáló bíró által fontos okok nélkül nem mellőzhetők. A vizsgálati cselekmények egyébiránt a kir. ügyész indítványa nélkül is elrendelhetők, azok fogantatosítása előtt azonban a kir. ügyész a vizsgáló bíró által értesítendő.

Ugyanazért joga van a kir. ügyésznek tagjának a vizsgálati iratokat bármikor megtekinteni, s köteles a vizsgáló bíró azokat — átolvasás és megjegyzések tétele végett — a kir. ügyésznek tagnak annyiszor, valahányszor ez kívánja, haladéktalanul átadni.

38. §. Vádlott jogában áll a vizsgálat megindítása után védő ügyvéd segélyével élni, ki vádlottal, a mennyiben az letartóztatva lenne, a vizsgálat folyamában, a 27-ik §-ban megállapított módozatok mellett, csak egy bírói közeg jelenlétében érintkezhetik.

A védő ügyvéd jogosítva van a vádlott érdekében szükségelt beadványokat szerkesztetni, a bírói szemlére és a hullabonczolásánál jelen lenni és az eljárás iránti észrevételeit megtenni, melyek a vizsgáló bíró által jegyzőkönyvbe veendő. Jogában áll továbbá a vizsgálat folyamában szükségesnek talált előterjesztéseket a vizsgáló bírónál írásban foglalva vagy szóval megtenni; az írásbeli beadványok a bünvizsgálati iratokhoz csatolandók, a szóbeli előterjesztések a vizsgáló bíró által jegyzőkönyvbe iktatandók. Ezenkívül a 28. §. intézkedései a vizsgálatra is kiterjesztetnek.

39. §. Vádlott a vizsgáló bíró elé írásilag idéztetik meg.

Ha az idézésre nem jelent meg s elmaradását elegendően nem igazolta, a vizsgáló bíró elé vezetetik. Az elővezetés akként fogantatosítottik, hogy a vizsgáló bíró írásbeli elővezetési rendeletet bocsát ki, s a vádlott kényszereszközök alkalmazása mellett állíttatik a vizsgáló bíró elé.

40. §. Idézés nélkül is elővezethető a vádlott, ha a jelen törvény 45. §-ában meghatározott körülmények forognak fenn.

41. §. A büntett elkövetésén kapott egyén mindenki által elfogathatnak; köteles azonban az elfogó azt haladéktalanul a legközelebbi község előjáróságának vagy közbiztonsági közegnek átadni.

42. §. Az idézésre megjelent vagy elővezetett vádlott megjelenés-vagy elővezetése után legfőbb 24 óra alatt a vizsgáló bíró által kihallgatandó.

43. §. Ha vádlott megidézetté, nem jelent meg, s a körülményekből alaposan vélelmezhető, hogy vagy megszökött vagy elrejtőzik, s az elfogási parancs eredménytelen maradt, a vizsgáló bíró körözvény által keresse meg az összes hatóságokat vádlottnak letartóztatása és a vizsgáló bíróság elé állítása végett.

Ez esetben az elfogási parancs a hivatalos lapban is közzéteendő.

Ha azonban alaposan vélelmezethetik, hogy a büntett elkövetése után megszökött vádlott a monarchia másik felében vagy külföldön tartózkodik s tartózkodási helye a vizsgáló bírónak tudomására jutott jelenlétekből vagy adatokból gyanítható, az elfogási parancs vádlott kiadásának kieszközölése végett a törvényszék által az igazságügyminiszterhez terjesztendő fel.

44. §. A szökésben levő vádlott vagyona a törvényszék határozata folytán zár alá veendő, s annak kezelése gondnokra bízandó.

Vádlottnak a zár alá vétel napjától a lefoglalt vagyonra vonatkozó intézkedései, a gondnoki kezelés megszüntéig, a lefoglalt vagyont nem terhelik.

Vádlottnak egyéb vagyonnal nem bíró családja a lefoglalt vagyon jövedelmének arányos részében részesítendő.

A ezen szakasz értelmében elrendelt zár megszűnik, ha vádlott vagy önkényt megjelent, vagy előállított.

45. §. Ha vádlottat a vizsgáló bíró általi kihallgatása után is terheli a büntett elkövetésének gyanúja, ellene a vizsgálati fogság a következő esetekben rendelendő el:

a) ha a büntett, melynek elkövetésével vádoltatik, a fennálló törvények szerint hallálal vagy a gyakorlat szerint legalább öt évi börtönnel büntetendő;

b) ha a vádlott intézkedései után annak megszökési szándoka alaposan vélelmezhető;

c) ha nem bíró állandó lakással;

d) ha alaposan lehet tartani attól, hogy szabad lábon hagyása esetében a büntett nyomait elhárítja vagy a vizsgálat eredményét a bűntársakkal, bűnrészesekkel, segélyezőkkel, or. azdálkkal, egy a tanukkal való összebeszélés által meghiusítja, egyszersint, ha veszélyes fenyegetései folytán alaposan lehet tartani, vagy egyéb adatokból kitűnnék, hogy szabadlábon hagyatása esetében más büntettet követne el.

46. §. A vizsgálati fogság elrendelése írásba foglalt határozatban mondandó ki.

47. §. A 45. §. a) pontjában meghatározott esetek kivételével, a többi esetekben azonnal megszüntetendő a vizsgálati fogság, mihielyt megszünt az ok, mely miatt az elrendeltetett.

A vizsgálati fogság elrendelése, valamint annak megszüntetése iránti határozat a kir. ügyészszel rövid uton közlendő, s vádlottnak szóval kihirdetendő.

48. §. A 45. §. b), c) és d) pontjainak esetében szabad lábra helyeztethetik a vizsgálati fogságban lévő vádlott, ha a vizsgálat meghiusítása tekintetében nem forog fenn veszély, s ha ő vagy érte egy harmadik a törvényszék által meghatározott összegig biztosítékot ad.

49. §. A biztosíték mellett szabad lábra helyezett ismét vizsgálati fogságba helyezendő:

a) ha a vizsgáló bíró által megidézetté, nem jelent meg s elmaradását elegendően nem indokolta;

b) ha az általa tett készülétekből vagy egyéb jelekből megszökési szándéka vélelmezhető;

c) ha a vizsgáló bíró által kijelölt tartózkodási községből a vizsgáló bíró engedelmé nélkül eltávozott.

50. §. A biztosíték letét, illetőleg lekötött összeg lefoglalandó vagy behajtandó, ha a vádlott megszökött, s a hivatalos lapban közzétett megidézése után a közzétételt követő 30 nap alatt nem jelent meg; visszaadandó, azonban, ha azon idő alatt vagy megjelent, vagy elfogott.

51. §. A biztosíték első rendben a büntett által károsított vagy sértett félnek kártalanítására fordítandó; a fennmaradt összeg pedig az állampénztár javára esik.

52. §. Vádlottat nem szabad vallomásra vagy valamely állításra ígéret vagy csellel reábirni, sem e végett kényszereszközöket vagy fenyegetést használni. Ily eszközök az esetben sem használhatók, ha vádlott egyáltalán nem akarna vallani, vagy ha siketséget, némaságot, örültséget vagy betegséget színlelné, s a vizsgáló bíró a színlelésről teljesen meggyőződne.

Az utóbbi esetben mindazonáltal vádlott vizsgálati fogságba helyezendő.

53. §. Ha vádlott vallomása eltérő a bűntársak vallomásától, vagy a sértett fél vagy valamelyik tanu nyilatkozatától, a vizsgáló bíró a szembesítést elrendelheti ugyan, de csak azon esetben, ha ez a vizsgálat sikeres folytathatása végett, különösen pedig, ha az valamely személy azonosságának megállapítása végett szükséges.

A IV-ik fejezet a „rendszeres vizsgálatról” szól, miután a III-ik fejezetben megírt előnyomozás alatt az elővizsgálatot kell érteni. A rendszeres (specialis) vizsgálat megindítására szükséges, hogy egy bizonyos személy ellen jogos gyanu forogjon fenn aziránt, hogy az egy bizonyos bűntett tette vagy részese, és hogy a személy ezen vádoltatását a vizsgáló bírónak írásbeli végzésben kell kimondania; mindez a rendszeres, illetőleg specialis vizsgálat természetéből folyik.

Ez ellen tehát kifogásunk nem lehet. Más azonban a törvényjavaslat azon intézkedése, hogy ezen vizsgálatot a vizsgáló bíró csak a kir. ügyész indítványára folytán mondhatja ki határozatilag, és ezen határozatát a kir. ügyésszel közölni tartozik (33. §.). Ezen intézkedésnek csak azon vizsgáló bíró felelhet meg, ki a tvszék és így a kir. ügyészség székhelyén van, de a járásbíróknál működő vizsgálatoknál egészen impraktikus és a vizsgálatot csak akadályozza és ok nélkül késlelteti. Miután vádlottnak ugy is jogában áll, hogy a specialis vizsgálat megindítása ellen folyamodással élhet a törvényszékhez, főlősleges ezen ügyészi közreműködés annyival inkább, mert vádlott védőt is használhat (38 §.). Ha a törvényhozó a közzvádló hatáskörét a vizsgálók ellenében annyira kiterjeszteni akarja, úgy gondoskodjék arról is, hogy minden egyes járásbírósnál is egy ügyészi közeg lakjék, de ne akadályozza és ne késleltesse a vizsgálatokat oly intézkedéssel, minő a 33. §-beli, mely felesleges már azért is, mivel nem lehet a közzvádló hivatása a vizsgálat megindítását az igazság szempontjából akkor is akadályozni, ha azzal az illető vádlott megelégedve van és folyamodási jogával nem él. A minő tulzott itt az ügyészség hatásköre, annyival csekélyebb a törvényszék, mint illetékes bíróság befolyása. Ha ugyanis előnyomozás történik és a specialis vizsgálat meg nem indítatik a vizsgáló és ügyész által, ez esetben, nézetünk szerint, a törvényszék illetőségéhez tartoznék határozatilag kimondani: vajon az elővizsgálat egyszerűen megszüntessék-e avagy nem? Mert ez érdemleges határozat, erre csak a törvényszék lehet illetékes és nem a vizsgáló, a ki nem ítélő, hanem csak vizsgáló bíró. Megfoghatatlan tehát ezen törvényjavaslat azon intézkedése, mely szerint a vizsgáló és az ügyész, ha egyetértenek, a törvényszék egyszerű mellőzésével bármily elővizsgálatot megszüntethetik és egyszerűen — levéltárba tehetik. Ez ellen az igazságszolgáltatás érdekében annyival inkább óvást kell emelnünk, mivel sem a károsnak, sem másnak jog nem adatott, efféle, a vizsgáló bíró belátásától függő megszüntetések ellen felfolyamodással élni a törvényszékhez, sőt a tvszék hivatalból sem intézkedhetik ily esetben. A legnagyobb baj keletkezhetik ezen tévesztett intézkedésből, ha a vizsgáló bíró nem tökéletesen képzett és nem teljesen megbízható egyén. Ugy is tőle függ, hogy mikép eszközölje az elővizsgálatot. Cselekményei nem ellenőrizhetők, és ha szándékosan vagy véletlenül bizonyos bűnyomokat vagy bizonyságokat fel nem vesz, úgy a büntető igazság könnyen elnyomatik.

A mi ezen fejezet második, illetőleg 34. §-át illeti, arra nézve megjegyzéseinket már elébb kifejtettük, t. i. nem lehet és nem szabad a vizsgálók választását, (kivéve a kebelbelieket) a törvényszék elnökére bízni, a mi ugyis az 1871. évi XXXI. törv. cz. 16. §-ba ütközik.

Hogy mi legyen a vizsgálat tárgya és mikép történjék az, ezt a törvényjavaslat két egész §§-ban, t. i. a 35. és 36-ik §-ban törekszik kifejtetni. Ha ehhez még a VII-ik fejezetet csatoljuk, mely 4. mond négy §§-ban a tanukról szól, ugy a 6. §-ban kimerítette ezen törvényjavaslat az egész vizsgálatot, (a szemle és motozás az elővizsgálatnál is előfordulnak) maga ezen körülmény jellemző arra nézve, hogy minő szabályokat ad tulajdonképen ezen törvényjavaslat, mely hivatva látszik egy bűnperrendtartást pótolni és a „bűnvádi eljárást szabályozni” a mint czime azt mondja.

A 36-ik §. szerint „az előnyomozat eredményei a vizsgálatnál figyelembe veendő és a közbiztonsági tisztviselők által tett előnyomozás a vizsgáló bíró által megbírálandó, szükség esetében kiegészítendő, illetőleg ismétlendő.” Minden tehát a vizsgáló bíró belátásától függ. Minthogy azonban a spe-

cialis vizsgálat feladata a bűntényt és a tetteseket napfényre hozni és a vizsgálatot kimeríteni, szükséges, hogy a már teljesített vizsgálati cselekmények mindazon tárgyait, melyekről szólanak, egészen kifejtsek s ez okból a vizsgáló csak a legkritikább esetben elégedhetik meg az „előnyomozási cselekményekkel”, ha csak azt nem ő teljesítette akkép, hogy a vádlottnak a tanukkali szembesítésén kívül mi sem maradt hátra. Magától értetődik, hogy a vádlott szorító kihallgatása és annak szembesítése az őt terhelő tanukkal és bűnjelekkel csak a rendszeres vizsgálatához tartozik. Igaz ugyan, hogy ezen törvényjavaslat a tekintetben nem tesz különbséget.

A vizsgáló bíró azonban vonakodjék a vádlott személyt szorítólag kihallgatni, mielőtt ellene a rendszeres vizsgálatot meg nem indította és ezen határozata jogerőre nem emelkedett.

Am lássuk és elemezzük a rendszeres vizsgálat egyes alkatrészeit: A rendszeres vizsgálatnál minden a bűneset mivoltától függ. Általánosan csak annyit lehet mondani, hogy a rendszeres vizsgálat vonatkozik:

- a) a bevádolt egyén személyes viszonyaira;
- b) a tényálladéokra és pedig tárgyi és alanyira (gonosz szándék);
- c) a cselekmény elkövetésére minden tettekörülményeivel;
- d) az elmarasztaló vagy fölmentő bizonyági anyagra;
- e) a súlyosító vagy enyhítő tettekörülményekre;
- f) az okozott kár mivoltára.

Mindezen pontokra kiterjed vádlott szorító kihallgatása és nincs alkalmunk ezen szorító kihallgatást itt bővebben fejtegetni, főntartjuk magunknak ezen érdekes tárgyról egy külön cikkben szólni, itt csak azt jegyezzük meg, hogy a vizsgáló következő szabályokat tartsa szem előtt a vádlott rendszeres kihallgatásánál:

a) Legyenek a kérdések kimerítő, azaz összesen fejtsék ki egészen a gonosz szándék indokait, érettségét, bensőségét, terjedelmét, a bűntett elkövetését, az azt előkészítő, követett és következő cselekvényekkel, fejtsék ki a fenyegetésnek súlyosabb vagy könnyebb fokozatát határozó körülményeket, végre a kárpótlásra vonatkozó viszonyokat, és ne felejtse a vizsgáló, hogy vádlottnak annak kihallgatásakor minden egyes őt terhelő vagy mentő körülményt tudtára kell adni, hogy magát kellően védhesse, mire nézve a vizsgáló nékie segédkezet is nyújtson, mert a vádlott, különösen ha fogva van, nyomasztó lelki állapotban önmagára van hagyatva és rendesen képtelen önmagát kellően védeni. Kitűnik már ebből, hogy mennyire helytelen azon ellenkező irány, melyet oly gyakran kell tapasztalni, t. i. szenvedélyt és szívtelenséget. Igaz, hogy a sok „betyárral” való folytonos közlekedés káros befolyással van a lélekre és a magaviseletre, azonban figyelembe kell venni azt is, hogy a bevádolt egyén nem mindig bűnös. A törvényjavaslat 38. §. elismerésre méltó humanitással rendeli, hogy vádlott már a vizsgálat megindítása után védő ügyvéd segítségével élhet a vizsgálat egész folyamában. A vizsgáló kötelessége a vádlottnak a törvény ezen jótékonyosságát mindenkor tudtára adni és őt a szakképes védelem horderejére figyelmeztetni. Azon vizsgáló bíró megfélejtkezik magasztos hivatásáról, ki inkább szereti az üldöző szerepét vinni s a vádlottat úgy tekint, mint valami vadat; a helyett, hogy védelméért is gondoskodjék, őt mindinkább sújtani törekszik, sőt rosszul veszi, ha vádlott ellen marasztaló bizonyítékot nem gyűjthet. Ámde ezen állítólág nem ambíció a legveszedelmesebb és legbűnösebb tulajdonság, és figyelmeztetjük a törvényszéki elnök urakat, hogy a hol ilyen természetű vizsgálatot találnak, azt mozdítsák el azonnal és alkalmazzák más műkörben, mert — hacsak nem akarunk a „barbárság” jellemével kaczerkodni, úgy a vádlott mentő bizonyosságát ép úgy kell hivatalból összegyűjteni, mint a terhelőt, mert hiszen a fenyegető per csakis az igazságra törekszik és maga a közzvádló magasztos missioja nem lehet más, mint az igazság kifejtése. A vizsgáló bírónak a hivatali hatalommal visszaélési büntett sulya alatt nem szabad használni hivatalos működésében sem cselt, sem fenyegetést vagy erőszakot, hamis ígéretet vagy rábeszélést és árusítást.

Mind ezen nyomorult segédeszközök, melyek nálunk még sok helyen „more patrio” divatoznak, tilalmasak, mert gyalázzák és becstelennik a törvénykezes méltóságát és becslését és a vizsgáló tartsa szem előtt. Más efféle piszkos fegyverek használata, mennyiben a közbiztonsági előnyomo-

záskor az illető közegek által igénybe vétetett volna, magát az elővizsgálatot értéktelenné teszi. A vádlott szorító kihallgatásánál eszerint:

b) Tilalmas minden furfangos kérdés, mely tulajdonképp ravasz, és mint ilyen nemcsak törvényellenes, hanem illetlen is és a bírói méltósággal össze nem fér. A vizsgáló a furfangos kérdésnél vagy a kérdés igazi értelmét eltitkolja, vagy oly tényekről kérdez, melyeknek összeköttetését a főtárggyal vádlott mindjárt észre nem veheti és így feleletének horderejét át nem láthatja; vagy ámitólag úgy teszi föl a kérdést a vizsgáló, mintha vádlott más ténnyt már bevallott volna, mi vádlottat ekkép tévedésbe ejt, p. o. vádlott mindig tagadta, hogy ő ütötte a sértett fél; hosszas szorító kihallgatás után, mely vádlott esztét igen elfárasztotta, a vizsgáló rögtön meglepi vádlottat ezen furfangos kérdéssel: „No kend, itt a többszörös ütés okozta a halált, az egyszerű ütés nem tett volna semmi bajt, csak vallja be, hogy többször ütötte, úgy is már be van bizonyítva kend ellen, szelidebb lesz fenytése is, ha maga bevallja“, mire a vádlott elhírtelenkedve azt vallja: „Nem uram, én nem ütöttem többször, én csak egyszer ütöttem.“

Efféle vallomást a vádlott — miután furfangos kérdés által megcsalott — vissza is vonhatja és ekkép egész erejét elveszti.

c) Célyszerűtlen az utmutató kérdés is. A vizsgálónak csak fokozatonként szabad a tagadó vádlott ellen eljárni, ennek csak egyenként lehet a terhelő körülményeket tudtára adni, és pedig előbb a gyengébbeket és így átmenve az erősebben terhelőkre.

d) Minden kérdés csak egy körülményt foglaljon magában, mert több ténykörülményekre egyszerre felelni nehéz; e) a kérdések legyenek összefüggők, az egyik folyjon a máiból, a mint a logikai fogalmak és a tett körülményei egymás után következnek és keletkeztek.

A szombesítés a tanukkal célszerű mindannyiszor, ha ezáltal vádlott önvallomását megnyerni lehetséges, vagy ha vádlott maga ezt kívánja. A tanuk miképeni kihallgatásáról az illető fejezetnél szölandunk.

Az elővizsgálatról.

Az elővizsgálatot (előnyomozást) a rendes vizsgálattól meg kell különböztetni. Ez minden bünperrend-nél így van és annak természetében fekszik. Az elővizsgálat (bármelyik hatóság által történt legyen) anyagot nyújt, hogy megbíráltassék, ha valjon van e indok, hogy egy bizonyos személy ellen bizonyos büntett miatt rendszeres bünvizsgálat indítassék, t. i. hogy ezen személy büntett miatt jogosan vádoltassék?

Az elővizsgálat mind azon vizsgálati cselekvényekből áll, melyek a vádat vádlott ellen indokolják. A nélkül teljes lehetetlen valaki ellen a rendszeres vizsgálatot megindítani. Ha a vizsgáló ezt elmulasztja és anyag nélkül elhírtelenkedve rendszeres vizsgálatot indít valaki ellen pusztá gyanu alapján, bizonyos lehet, hogy igen gyakran eredmény nélkül dolgozik, hogy az általa vádolt személy ellen a képzelt büntetti tényálladék a későbbi nyomozások által nem igazoltatik. A vizsgáló bíró (törvényszéknél vagy járásbírósnál) leginkább a csendbiztosok által teljesített előnyomozást a szükséges figyelemmel fogja megvizsgálni, valjon mennyiben nyújtott elégséges anyag arra, hogy valaki ellen a rendszeres vizsgálat megindíttassék? Az elővizsgálat megindítására alapul szolgálhat:

a) a hír; mihelyt a vizsgáló bíró annak tudomására jön, ez följogosítja, sőt kötelezi őt, hogy annak nyomára akadjon, valjon az alapos vagy alaptalan? Némelykor a hír által gyanúsított egyén maga követeli a vizsgálatot, a mit a vizsgáló meg nem tagadhat, hogy az illető személy netaláni büntelensége bíróilag kimondassék;

b) a föladás (denunciatio). Itt óvatosan kell vizsgálni, mennyiben hitelre méltó a föladó egyén, (ki nem károsított) valjon aggálytalan vagy valami titkos ezándék által vezérelt-e. Névtelen föladás föl nem jogosítja a bírót, hogy bizonyos személy ellen azonnal föllépjen. Mindamellett rögtön intézkedjék, mennyiben késedelme a vizsgálatot veszélyeztethetné. A föladó — ha kívánja, vádlottnak meg nem nevezendő, netaláni hamis feladásáért úgy is felelős marad és rágalmozással vádolható. A föladó mindig csak mint utmutató tekintendő, ha pedig a vizsgálatból kiderül, hogy ő csakugyan közvetlen szemtanu volt a tett elkövetésénél, akkor mint szemtanu köteles bizonyosságot tenni;

c) a károsított egyén panasza. Ez fontos hat-

hatós indok a vizsgálat megindítására. Mindazon által némelykor óvatossággal veendő a károsított panasza, mennyiben megkárosíttatása következtében némelykor a bűneset valódi tényállását elferdíti, tulzó, elhírtelenkedve gyanúsít, mások oly zavart, hogy magával ellentétbe jön vagy a természetes gyanúokokat előadni is képtelen;

d) a vádlott önvádja, midőn valaki önkénytesen, csupán lelkiismerete által vezérelve, magát föladja. Miután ezen eset rendkívüli, ezért ilyen vádnak azonnal hitelt adni nem is lehet, hanem óvatosan kell vizsgálni, mennyiben igaz ezen önvád, mert ha az más független körülmények által nem támogatatik, nem alkalmas vádlott elleni ítéletre;

e) a tetten éretés, ha t. i. ez akkép történt, hogy vádlott bűnössége kétségtelen. Ilyen esetben vádlott rendesen be is vallja a bűn tettét, ezért őt azonnal ki is kell hallgatni.

Áttérve most az elővizsgálat miképeni eszközzésére, tekintetbe kell venni, hogy a bűnesetek oly különbözök, hogy általános szabályt arra nézve, hogy a vizsgálati cselekvények minden esetenél mily sorban történjenek, adni nem lehet. Itt a vizsgálót csak azon elv vezetheti, hogy mindenekelőtt a legfontosabb vizsgálati cselekvény vétessék foganatba, úgy szintén az, mi haladékat nem szenvedhet, és az, mi a vizsgálat alapja (a tényálladék káros kihallgatása). Legfontosabb, s anánlfogva először is vizsgálándó az, mi a vád valósága felől felvilágosítást ad, mi által bebizonyul, hogy valjon a bevádolt büntett megtörténhetett-e? szükséges lesz tehát az első vizsgálati cselekvényeket a legnagyobb sietséggel végrehajtani, hogy a bűnyomok (jelek) minden változtatásai, és a személyek közötti összebeszélések megakadályoztassanak. Ne induljon ki a vizsgáló egy bizonyos nézetből, hogy a büntett csak így vagy amugy történhetett, mert egy ilyen előítélet szabad nézetét ronthatná, elcsábíthatná őt egy bizonyos iránybani vizsgálatra, mi a pört veszélyeztetné. A vizsgáló ellenben a büntett elkövetésének vagy a vádlás magyarázatának minden lehetőségét képzelje magának, így a vizsgálatot mindenre fogja kiterjeszteni, mi annak megbírálására szükséges, és arra, valjon ama lehetőségek egyike forog-e fenn? A büntett tényálladékát mindenekelőtt föl kell keresni; ha pedig más vizsgálati cselekvény sürgetősebb volna — minthogy veszedelem forogna a késedelemben, — akkor, ha a büntett valószínűsége csakugyan létezik, nem tekintve a tényálladékot, ama sürgetősebbet kell mindenekelőtt megtenni (p. o. házmotozás, vádlott üldözése). Ha pedig a feljelentett tett még csak nem is valószínű, akkor mindenesetre ezen valószínűséget kellene előbb létre hozni, mielőtt vádlott ellen valami történhetnék. A tényálladék helyreállítása rögtön, sietőleg eszközöltessék, és ne késsek a vizsgáló az okból, mintha a tényálladék tökéletessége a vizsgálat gyorsaságát netalán gátolhatná.

A kihallgatandó tanuk választásánál az határoz, hogy először is azon tanuk hallgattassanak ki, kik mások kihallgatását már fölslegessé tennék, mint szinte azok is, kiket később nem lehetne kihallgatni. Habár némely vizsgálati cselekvény csak messziről látszik is eredményesnek, azért a vizsgáló ezt mégis végbeviendi azon tekintetből, hogy mindent, mi a terhelő és mentő bizonyosságra lényeges, felkutatni köteles. Az, hogy némely cselekvény különben sem bizonyíthatna (p. o. a kis gyermek kihallgatása), nem akadályozhatja a vizsgálat ezen cselekvény végrehajtásában, mi által új nyomra jöhetne. Minden vizsgáló cselekvényt két tekintetben kell használni t. i. a tényálladék és a vádlott elleni bizonyosságra nézve. E két bizonyosságnak kifejtése, ha csak lehetséges, mindig egyszerre történjék. Minden új nyom, új feladás legyen látható a vizsg. iratokban. Gyakran az eset kívánja, hogy ezakértők használtassanak a tényálladék, mint szinte némely gyanúokok bebizonyítására. Ha rendőri vagy más hatóságok teljesítik a pernek első cselekvényeit, a vizsgáló bírálja meg, valjon ily cselekvényekkel megelégedhetik-e, valjon bírnak-e a törvényszerű színnel, tökéletességgel és bizonyító erővel; ellen esetben meg kell azokat ujítani. Az időt, melyben a büntett történt, nagy pontossággal kell megállapítani, szóval az elővizsgálat kimerítő anyagot szerezzen a vádlott rendes kihallgatására, a perbefogatásra és a végtárgyalásra; ezért

a) Alapíttassék meg a tényálladék azon irányban, valjon a tett megtörtént-e?

b) Fejtessenek ki azon körülmények, melyek valószínűvé teszik, hogy a tett egy büntettel kapcsolatos.

c) Fejtessenek ki azon ténykörülmények, melyekből kitűnik, hogy a vizsgálat alatti bűnös cselekvény a büntett mi- csoda nemét képezi (p. o. emberölés, vagy gyilkosság-e)?

d) Fejtessenek ki a valószínűség, hogy a tettet ki követte el.

e) Fejtessenek ki a tényálladékból kifolyó mindazon körülmények, melyek a nagyobb vagy kisebb törvényes büntetést meghatározzák.

f) Fejtessenek ki azon mentő körülmények, melyek vádlottról minden gyanút elhárítanak, mintha ő a büntettet elkövette volna, hogy eként ezen büntett elkövetésével jogosan vádlottnak ne tekintethessék (ily körülmény p. o. az alibi, azaz vádlottnak a tett idején másutt léte).

A vizsgáló bíró e szerint már az elővizsgálatban jövődől használat végett semmit sem fog elmölgözni (mi bár később a bűneset megbírlására szükséges lenne), mire az elővizsgálatban akad, attól tartva, hogy ha ezt most föl nem használja, a rendes vizsgálatban arra talán nem fog akadni; ezért a vizsgáló már az elővizsgálatban minden utjában álló bizonyseági eszközt oly módon és kiterjedésben használja föl, mintha arra a rendszeres vizsgálatban akadt volna.

Bauszner József.

A gyilkosság, az emberölés és a súlyos testi sértés tényálladékaról.

(Br.) Az első két büntett tényálladékanak megállapításánál szükséges kifejteti:

a) Valjon azon tény, mely a vizsgálat indoka egy harmadik személy bűnös működéseinek jeleivel bír-e?

b) Mi módon történhetett az emberölés.

c) A halálnak okát biztosan és körülményesen kell megállapítani és felkutatni.

d) A tényálladék helyreállítására a szükséges anyagot kell megszerezni.

Az első tekintetben bajosak azon esetek, a hol kétséges, valjon a halál természetes és senki által létre nem hozott ok következtése-e, avagy öngyilkosság műve, vagy végre harmadik erőszak szüleménye? Szükséges tehát mindenekelőtt a vizsgáló szemle és a hulla bonczolása. A szemle, melyhez mindenkori az orvosokat meg kell hívni, hogy czélszerű legyen, terjeszkedjék ki minden helyi viszonyra, különös tekintettel arra, valjon más személyek azon helyre, hol a hulla találtatott, eljuthattak-e? fejtsék ki a hulla fekvése, a sebek volta, száma, a hullán látszó vérnyomoknak terjedése, helyzete, minősége, azon eszközök fekvése, melyekkel az ölés történt, fejtsék ki a hulla arczkifejezése, azon eszközök, vagy azok hatásának nyomai, melyek vagy a hullán, vagy ruházatan láthatók, tekintettel arra, hogy léteznek-e és mily körülmények, melyek csupán idegen erőszak közbejötté által magyarázhatók meg. Minél inkább kétséges a hullán látható jelenségeknél fogva, valjon a halál öngyilkosság vagy idegen erőszak által keletkezett, annál figyelmesebben kell a szemlének azon körülmények kifejtésével vagy leírásával foglalkoznia, melyekből megbírlható legyen, valjon nem maga a gyilkos idézte-e elő ravaszsággal a hullán az öngyilkosság színét? Szükséges továbbá mindazon körülmények vizsgálata, melyek arra vezetnek, miszerint a tett csak is egy bizonyos módon történhetett. — Különösen fontos lesz a hulla bonczolása, hogy a sebek helyéről, minőségéről, irányából, mélyéből lehessen következtetni az ön-, vagy egy harmadik általi gyilkosságra. A hulla bonczolását soha nem kellene elmölgözni, habár csak kevés kétely maradna is fenn, hogy az okozott halál erőszakos, és így valószínű lenne is az öngyilkosság vagy a véletlen halál. Fölösleges említeni, hogy a hulla felismerésének a bonczolás előtt kell történni. A hulla minden öltönyeire, takarójára, annak szakadásaira, pecsétjeire és más jeleire figyelmesen ügyelni kell, valamint arra is, mi a hulla közelében van, mi mint eszköz szolgálhatott, vagy a mi az eszköz, avagy az erőszak nyoma, jele, szóval: mi a tettel összeköttetésben van, és arra mutat. Fontos lehet, az időt, melyben a halál bekövetkezett, pontosan kifejteti és kiszámítani mennyi idő óta fekszik ott a hulla, milyen befolyással vannak a helybeli viszonyok a hulla állapotára, mert sok függ a hely, az idő és a fekvés viszonyaitól. Nem lehet pártolni azon vizsgálók eljárását, kik maguk szakértői kísérleteket tesznek, mi által csak a dolognak helyzetét (status quo) rontják, és a szakértők kísérleteit nehezítik; legjobb lesz, ha a bonczolásig a hulla a maga állapotában változtatlanul megtartatik, a mint az feltaláltatott. Ha a hullán változások történtek, midőn p. o. ezt felemelték stb., ez a vizsgálati iratokban mindenkor megemlítve legyen. A földolog azonban mindig a szakértői ügyes és kimerítő lelet ma-

rad. Tekintve a dolog fontosságát és a szükségelt mély tudományt, legalább egy szakértőnek, orvostudornak kell lennie, a másik sebész is lehet. Noha a vizsgáló bíró a test részeit szakértőileg nem ismerheti, mégis tudnia kell a bonczolás főpontjait, mivel a vizsgáló felelős marad a bonczolás czélszerűségéért, s kötelessége az orvosokat azon pontokra figyelmeztetni, melyek a tényálladékra lényegesek.

Az orvosi külső-lelet vonatkozik a hulla fekvésére, minden külsőleg látható sebzésekre és azok környékeire, vonatkozik az eszközök minőségére, melylyel a sebzés történt, mi okból a netalán talált vagy a gyanus szerszámok az orvosoknak előmutatandók, hogy ők nyilatkozzanak, valjon a felfedezett sebekre alkalmazhatók-e ezen szerszámok, és mennyiben valószínű, hogy a sebzések ezek által történtek. A holttest minden külső rendkívüliségei, külső nyomorékoságai, foltok, különös jegyek megérintendők. A bonczolásnál szükséges leendő, hogy a sebzéseknek hatásai s belső viszonyai is kifejtessenek, hogy megtudassék, mily más okok léteznek a holttestben, melyek már magukban, függetlenül az ejtett sebzésektől, a halált vagy okozták vagy azt csak eietették is. Nemcsak az, mi a halál okának megbírlására befolyással van, hanem mind az, miből a gyilkos állására, az ütések (szurások stb.) irányára, erejére, a meggyilkolttól távolságára, a meggyilkoltnak ellenállására, védelmére következtetni lehet, legyen a szemle tárgya. Habár az egyik főüregben a halál oka feltaláltatott is, azért mégis a másik két főüregreket is föl kell nyitni, az emberben három főüreg van, a fő, mell és has, minthogy ezek is lehettek befolyással a halálra. A talált sértéseknél ügyelni kell arra, valjon mind ezen sértések a még élön ejtettek-e vagy némelyek, és melyek közülök csak a halál után külső körülmények, dőfések vagy ütések által okoztattak.

A halál okának kipuhatolásánál a halál legközelebbi okát kell előbb vizsgálni és csak aztán a távolabbiakra átmeenni és így a halál és a sértések közti okozati összeköttetést kell megállapítani.

Különös óvatosság szükségeltetik a megfojtottak és felakasztottaknál, a hol ki kell fejteni, valjon az akasztás a halál előtt vagy után történt-e.

Ha a hulla a vízben találtatik, akkor vizsgálni kell, valjon a halál oka a vízbe fuladás-e? vagy pedig a hulla csak a halál után vettetett-e a vízbe?

A megfojtás által okozott halálesetet is igen óatosan kell vizsgálni, minthogy az ebbeli jelek is gyakran csalnak; tapasztaltak szerint a halál e neme sokszor minden erőszak nélkül, gutaütés miatt következik be, másrésről a gutaütés gyakran az erőszak következménye.

Lövés által okozott sebeknél szükséges a vizsgálat aziránt, valjon a golyó előlről vagy hátulról hatott-e be; a fölaltalt különböző sebzések miképen magyarázhatók, mily távolsághól történt a lövés, milyen a seb ott, hol a golyó a testbe hatott, és ott hol abból kiment? Mindezen tapasztalások igtassanak a leleti jegyzőkönyvbe.

A lelet után következik az orvosi vélemény, melyre nézve a vizsgáló bíró az esethez alkalmazott szükséges czélszerű kérdéseket teendő, egyszersmind nyilatkozzék az orvos, hogy a tettes a tett elkövetésekor a halálnak bekövetkezését a valószínűség vagy valószínűtlenség mily mértékében láthatta előre, „mert ez nagy befolyással van a büntettnak, mint emberölésnek vagy mint gyilkosságnak meghatározásánál.“ A vizsgáló bíró az orvosokhoz intézett kérdéseiben mindazon körülményekre tekintettel legyen, melyek a tényálladék megállapítására, mint szinte a tettes kipuhatolására, végre a gonosz szándék (valjon csak sértő vagy gyilkos) kifejtésére szükségeltetnek. Az orvosok véleményükben mindezen kérdésekre felelni fognak, de úgy, hogy az, mi kétségkívüli, különböztessék meg a valószínű, avagy kétségestől. A gyermekgyilkosságról más helyen szölandunk.

(Folyt. köv.)

BÜNTETŐJOGI SZEMLE.

Melléklet a „Jogt. Közlöny“ 34-ik számához.

TARTALOM: Ideiglenes bűnvádi szabályrendelet. — A gyilkosság, az emberölés és a súlyos testi sértés tényálladékaról. Br.-tól.

Az ideiglenes bűnvádi szabályrendelet.

IV. FEJEZET.

A vizsgálat. A bűnvádi eljárást szabályozó rendelet taglalásában egy fölötté fontos fejezethez értünk, mely a vizsgálati fogságról szól.

A vizsgálati fogság kétféle t. i. az előleges letartóztatás és a rendszeres vizsgálati fogság.

Tagadhatlanul a legtöbb jogsértés követtetik el a vizsgálati fogság helytelen alkalmazásával; gyakran azonban nem a szándékos üldözés, hanem vétkes tudatlanság, fölületesség és könnyelműség, jellemzi a vizsgálati fogság hibás alkalmazását. Ennek bizonyítékát nyújtja azon tapasztalás, hogy e jogsértés többnyire oly egyének irányában követtetik el, kik nem tartoznak az „uri“ osztályokhoz. Az átkozott feudális szellem még korántsem lett kiirtva, mert vajmi számosak azon vizsgáló bírák, kik a „paraszt“, a „misera et contribuens plebs“ személyi szabadságát, ha nem is a földesuri privilegiált zsarnokság önkényével, de könnyelmű és felületes eljárással sértve, — büntető törvénykönyvünket még mindig a vad és kegyetlen üldözés jellegével bélyegzik. Ez ellen pedig vajmi gyöngye védelmet képez a bírák felelősségéről szóló törvény. Az említett törvény (1871. VIII. t. cz.) 15. §. értelmében ugyanis minden bíró, (bárha ellenséges szándék nélkül) valakit a büntető törvényben (melyik az?) és a büntető gyakorlatban (hol van ez szabályozva?) s illetőleg büntető perrendtartásban (melyik az?) meghatározott eseteken kívül személyes szabadság által megfoszt, ugyszintén ki a törvényesen elrendelt letartóztatást vagy fogságot a törvény által meghatározott időn túl meghosszabbítja, az erőszak büntetést követi el. Kétséget nem szenvedhet, hogy kártérítésre is köteleztethető a bíró. Az előleges letartóztatás feltételeiről a törvényjavaslat hallgat, mintha e tekintetben a vizsgálónak szabad t. i. engedne, már pedig ezt föltenni nem lehet, és így csakis a törvényjavaslat egy újabb nagy hibáját látjuk abban, hogy az elővizsgálat feltételeit nem specifikálja. Ezen föltételek tehát nem lehetnek egyebek, mint a rendszeres vizsgálati fogságra szabályozottak (45. §.) kivéve azonban az a) alatti esetet (ha t. i. a fenforgó büntett legalább 5 évi börtönnel fenytendő). Miután az előleges letartóztatásnál a vádlott ellen a jogos gyanuokok rendszeren még nincsenek helyreállítva, és miután csak is a jogosan vádolt egyén ellen (törv. javas. 33. §.) alkalmazható a törvényjavaslatban szabályozott föltételek alatt a rendszeres vizsgálati fogság, önkényt következik, hogy minő nagy óvatosság kívántatik az előleges letartóztatás elrendelésénél. Az előleges vizsgálati letartóztatás iszonyu fegyver a vizsgáló kezében, melyhez igen közel áll a hatalmaskodás, mert ezen czim alatt bárkit elzárathat a vizsgáló (t. i. a 45. §. fölt. alatt) bárha még nincs azon helyzetben, hogy vádlottat jogos gyanuokok alapján végzésileg vádolhassa a büntett elkövetésével. Ez kényszerit bennünket az ügy behatóbb fejtegetésére.

Az előleges vizsgálati letartóztatás föltételei: 1) ha a vádolt intézkedései után annak megszökési szándoka alaposan vélelmezhető; 2) ha nincs rendes lakása; 3) ha szabad lábon hagyása esetében a vizsgálat meghiusításától alaposan tartani lehet.

Arra, hogy valaki mily büntetést követett el (45. §. lit. a.) az előleges letartóztatásnál tekinteni nem lehet, mivel a vádolt még nincsen végzésileg, tehát jogosan vád alá helyezve. Ezt pedig vizsgáló bíráink épen nem követik, és mihelyt valami nagyobb büntett előfordul, már azért is elrendelik az előleges letartóztatást, holott ez anomalia. A most említett 1) és 2) alatti esetek a szökési veszélyt tartalmazzák, ez okból együttesen tárgyaljuk. A szökés veszélyét eképp kellett volna szabályozni a törvényjavaslatban: „ha a vádolt elrejtetik, ha megszökött vagy

legalábbszökni készült, vagy mint a községben ismeretlen, igazolvány vagy állandó lakás nélküli egyén, kóbor életmódja, rossz hírneve miatt, vagy más alapos okoktól tartani lehet, hogy megszökik, vagy saját intézkedései után annak megszökési szándoka alaposan vélelmezhető.“

Mindenekelőtt szükséges az előleges letartóztatás elrendeléséhez, hogy a vádolt, bárha bírónak még nem lett vád alá helyezve, mégis okszerű gyanu által terheltessék. Nem lehet tagadni, hogy ily gyanu nagyon is szilárdul, ha az egyén a bűnvizsgálat elkerülése végett elrejtett, elszökött vagy szökni készült. Ha azonban csupán aggódni lehet, hogy vádolt elszököhetnék, ez esetben más okok határozzák el az előleges letartóztatást.

Ez esetben ugyanis az előleges letartóztatás csak akkor lehet igazságos, ha az eset viszonyainál fogva valószínűség létezik, hogy a vádolt az azon motivumok, melyek őt szökésre bírhatnák, sokkal erősebbek amazoknál, melyek őt arra indítanák, miszerint lakhelyén nyugodtan várja be a vizsgálat végét és a fenytető ítéletet. A vizsgáló bíró e tekintetben soha se határozza el magát általános és felületes gyanítások alapján, hanem minden egyes eset fenforgó viszonyait gondosan mérlegelje.

Midőn így a gondos vizsgáló bíró a szökés mellett és ellen harczoló okokat mérlegeli, tekintettel lesz:

a) a fenforgó büntett nagyságára, mert minél súlyosabb a várandó büntetés, annál igazoltabb lesz a vádolt letartóztatása. Nem a büntett általános sulya határoz tehát, hanem azon büntetés, mely a fenforgó sulyos viszonyok miatt vádlottat érheti, mert hiszen sulyos büntettnél is lehetnek rendkívüli enyhítő körülmények, melyek miatt enyhe fenytetés várható, mi természetesen a szökés veszélyét is háttérbe szorítja.

b) Továbbá: legyen tekintettel a vizsgáló bíró a vádolt ellen fenforgó gyanu nagyságára is. Így távoli, határozatlan gyanu nem indokolhatja az előleges letartóztatást.

Távollevő határozatlan gyanu rendszeren nem is alkalmas a vádlottat szökésre bírni.

c) Tekintettel lesz végre a vizsgáló a vádolt személyes viszonyaira, családi, vagyoni, üzleti körülményeire. Ha a vádolt a községben ismeretlen, ha nincs rendes lakása, ha kóborló egyén, letartóztatása indokolt lenni.

Ha pedig a vádlott a tetten éretik, vagy mindjárt a tett után sürgős gyanuokok miatt hivatalos üzöbevétel vagy közöztetés útján elfogatik, vagy oly tárgyak birtokában éretik, melyek bűnössége mellett erősen harcolnak, ilyenkor letartóztatása ugyan indokolt, de egyuttal és azonnal ellene — a ki ekkép jogosan vádolható, — a rendszeres vizsgálat végzésileg megindítandó. (33. §.) Megjegyezzük egyébiránt, hogy a tetten éretés legyen kétségtelen, mert némelykor az kétséges, midőn t. i. az egyén a tett elkövetésekor a tett helyen véletlenül is lehetett a nélkül, hogy épen ő követte legyen el a büntetett. Ugyan az értetendő a gyanus tárgyak birtokára is stb.

Hátra van még az előleges letartóztatás utolsó föltételéről szólani, t. i. „ha alaposan attól lehet tartani, hogy vádolt szabad lábon hagyása esetében a büntett nyomait elhárítja, vagy a vizsgálat eredményét a büntésakkal, bűnrészesekkel, segélyezőkkel, orgazdálkkal, úgy a tanukkal való összebeszélés által meghiusítja, ugyszintén, ha veszélyes fonyegetései folytán alaposan tartani lehet, vagy egyéb adatokból kitűnnék, hogy szabad lábon hagyatása esetében más büntetett követne el.“

Az összebeszélés veszélye leginkább azon természetű, hogy a vádlott hamis tanukat nevez, vagy a már levőket hamis vallomásra csábítja. Itt azonban tekintetbe kell venni, hogy

vérrokonnal rendesen úgy sem vallanak vádlott ellen, és hogy bizonyos esetekben nem is kötelezhetők a tanúzásra; (75. §.) idegen tanukat pedig csak áldozatok árán lehet hamis tanúzásra elcsábítani. Ki tehát képes sokat áldozni és a tanukat a célból megvesztegetheti, hogy meneküljön, helyesen letartóztatható, legalább addig, míg a terhelt tanuk kihallgattattak. Azonban nálunk rendesen épen a gazdag vádlottak hagyatnak szabad lábón és számos esetekben a vizsgálatot meg is hiúsítják, mert erre az önvédelmi ösztön hajtja őket, miután a gazdag megfenyítetése által nagyobb kárt szokott szenvedni, mint egy szegény ember.

A vizsgálat meghiusításának veszélye egyébiránt gyakran csak ürügyként szolgál a vizsgálónak azon célból, mivel a letartóztatott vádlottat könnyebben hiszi vallomásra bírhatni. Ezen eljárás azonban törvényellenes és nem egyéb erőszaknál, a vizsgáló részéről.

Többnyire községi vagy csendbiztosi hivatalok tartóztatják le a gyanu alatt levő személyeket, mert ezek a felelősséget nem akarják magukra vállalni azon következtetésekért, ha vádlott szabad lábón hagyatnék. Mennyi offéle elfogatás tévesztett és valóban alaptalan! És mégis hányszor nem lép a vizsgáló bíró könnyelműleg és gondtalanul a csendbiztos és falusi jegyző nyomába a helyett, hogy mindenekelőtt szigorúan megvizsgálná, vajjon a vizsgálati fogság indokolt-e, avagy nem? Az elhírtelenkedett s gondolatlan fogság sok szerencsétlenségnek kuforrása, mert a vizsgáló bíró, miután a letartóztatott egyének száma nagy, nem leend képes mindegyik fölött rögtön intézkedni, és így heteken és hónapokon át sok ember törvényellenes fogságban sínlődik.

Átmenvén a rendszeres vizsgálati fogságra, annak első feltétele: „ha a büntett, melynek elkövetésével az illető vádlottatik, a fenálló törvények szerint halállal vagy a gyakorlat szerint legalább öt évi börtönnel fenytendő.” A halálbüntetés esetei világosak, a mi pedig a gyakorlati öt évi büntetést illeti, a fenálló gyakorlat a mellett tanuskodik, hogy ilyen büntetés csak a legkritikább esetekben alkalmaztatik, mennyiben a jelen hazai gyakorlatunk a legszelidebb a föld kerekén, miután kivéve a gyilkosságot, a legsúlyosabb büntettek rendszerint öt éven aluli börtönnel fenytettek. A vizsgáló bírónak az említett gyakorlat alapján alig állana tehetségében száz esetben egyszer a vizsgálati fogságot elrendelni, holott a tapasztalás azt mutatja, hogy a vizsgáló jelenleg majd minden súlyosabb büntetést elrendeli a vizsgálati fogságot.

A rendszeres vizsgálati fogság alkalmazandó másodszor: ha a vádolt szökésétől lehet tartani; harmadszor: ha nincs rendes lakása, és negyedszer: ha a vizsgálat meghiusításától vagy attól lehet tartani, hogy szabad lábón hagyatása esetében más büntetett (rectius = újra büntetett) követne el. Mindezen feltételeket máris taglaltuk.

A vizsgálat meghiusításának veszélyére nézve csak azt kívánjuk még megjegyezni, hogy ezen veszély megszűnt, ha a vizsgálat már megtörtént, és így a vizsgálat meghiusításától akkor többé nem lehet tartani. Daczára annak azonban tapasztalhatni, hogy a vizsgálat megtörténte után az írományok a letartóztatott vádlottal együtt a törvényszék börtönébe szállítatnak, habár a vizsgálat meghiusítási veszélyétől tartani nem lehet, és így megszűnt azon törvényes ok, melynek alapján a letartóztatás elrendeltetett. Ily esetben tehát hacsak a vizsgálati fogság más törvényes alapon nem nyugszik, — a vádlott szabad lábra bocsátandó.

A vizsgáló bíró könnyelműsége nehéz felelősséggel van itt összekötve, mert bárha a vizsgáló az erőszak büntetében (1871. VIII. t. cz. 15. §.) nem lenne ily esetben bűnösnek mondható, mégis kártérítési igényeit a törvényellenes fogsággal sujtotott egyén a vizsgáló bíró ellen mindenkor érvényesítheti.

V-ik fejezet.

A bírói szemle és a szakértők.

54. §. A bírói szemle minden esetben elrendelendő, ha ez által a vizsgálatra nézve fontos ténykörülmények felderítése remélhető.

55. §. Oly esetekben, melyekben a valóság megállapítására különös szaktudomány, művészeti vagy iparképzettség szükséges, a bíró a tárgy minőségéhez, fontosságához, valamint a vizsgálat ágaihoz képest egy vagy több szakértőt köteles alkalmazni.

Valamely hulla boncolásánál rendszerint két orvos, vagy ha mérgezés gyanúja forog fenn, egy orvos s egy vagy több vegyész alkalmazandó.

Ha nőszemély testének megtekintése az általa vagy rajta elkövetett büntett miatt válik szükségessé, a szemle a bíró belátásához képest, a szemérmis tekinteteknek lehető megóvása mellett, vagy orvos, vagy bába, avagy mindkettőjük által teljesítendő.

56. §. A szakértőket a bíró nevezi ki, s a nevezettek helyett ismét másokat alkalmazhat.

A mennyire lehetséges, nem alkalmazandó szakértő gyanánt a vádlottnak, vagy a sértett félnek, a vizsgáló bírónak, a kir. ügyésznek vagy valamelyik tanúnak rokona.

Azok, kik mint szakértők közhivatalban vannak alkalmazva, ugyanazon szinten azok, a kik a tudomány vagy művészet, illetőleg ipar azon ágát, melyre nézve oklevéllel bírnak, tényleg gyakorolják, kötelesek egyes esetekben a vizsgáló bíró felhívása folytán mint szakértők eljárni.

Ezen szabály alul csak fontos esetekben van kivételnek helye.

A vizsgáló bíró felhívásának alapos okok nélkül nem engedelmessékedő szakértő a vizsgáló bíró által annyiszor, a mennyiszer 200 forint terjedhető bírságban marasztalandó el.

Ha a vizsgálat már megindított s a késedelem nem jár veszéllyel, a kinevezett szakértők nevei a vádlottal közlendők.

57. §. A bíróságnál állandóul alkalmazott szakértők a szemle teljesítése és véleményük előadása előtt hivatali esküjökre figyelmeztetendők, az állandóul nem alkalmazott szakértők pedig a vizsgáló bíró által előzetesen megeskütendők.

58. §. A szemle tárgyai, ha csak lehetséges, vádlottnak előmutatandók, s ez utóbbi nyilatkozatra hivatandó fel arra nézve, vajjon elismeri-e azokat oly minőségűeknek, a minőknek lenni állítatnak? A szakértők általi megtekintés és megvizsgálás a bírói jelenlétében történik, ha csak a közérkölciség tekinteti kivételt nem tesznek szükségessé. Azon esetben nem szükséges a bíró jelenléte, ha csupán csak szakértői véleményről van szó, vagy ha a vélemény csak hosszabb észlelet vagy hosszabb időt igénylő kísérletek után állapítható meg.

Azon esetekben, a melyekben a szakértői vizsgálat által a megvizsgált tárgyak megsemmisítenek vagy megváltoztatnak, ha lehet, e tárgyaknak csak egy része engedendő át a kísérlet céljaira; a többi azonban mindaddig hivatalos zár alatt őrzendő meg, míg egy újabb vizsgálat szükségé teljesen nincs kizárva.

59. §. A vizsgáló bíró megjelöli a tárgyakat, melyekre nézve a szakértők véleménye kívántatik, s e szerint teszi fel a szakértők által megtejtendő kérdéseket.

60. §. A vizsgáló bíró, ha szükségét látja felforogni, akár hivatalból, akár pedig a szakértők kérelme folytán ennek betekintést enged a vizsgálati iratokba, vagy pedig azokból kivonatokat ad.

A szakértő az eléje adatott kérdéseken kívül még más kérdéseket is vonhat be vizsgáldása körébe, ha azokat tudomány, művészet vagy mesterségének utmutatása szerint a fenforgó esetre nézve döntő horderejűeknek találja.

61. §. A szakértő köteles véleményét vagy azonnal a szemléről felveendő jegyzőkönyvbe bmondani, vagy pedig azt különösen fontosabb esetekben külön írásba foglalva, a vizsgáló bíró által kitűzendő határidő alatt ennek átadni.

62. §. Ha a véleményben folalt ténybeli állítások az ügyiratok tartalmával ellentétben állanak, vagy ha a ténykörülményekre vonatkozó előadás hiányos, határozatlan, végre ha a szakértők a ténykörülményekre nézve ellenkezésben vannak egymással, az esetben a szakértők vagy újból meghallgatandók, vagy a szemle a bíró belátása szerint, ugyanazon vagy más szakértők által ismételtető.

63. §. Ha a vélemény homályos, tökéletlen vagy határozatlan, vagy ha a bírónak arra nézve egybéként kételyei volnának, a vélemény szerzője nyilatkozatra hivatandó fel, s ha a nehézség ezáltal sem háriható el, vagy ha több szakértő meghallgattatván, azok véleménye a lényeges kérdésre nézve eltérő, a vizsgáló bíró egy vagy több szakértőt újabb véleményadásra hí fel.

Ha azonban a jelen szakaszban megjelölt esetek valamelyike orvosi vagy vegyész vélemény tekintetében forog fenn, a felülvéleményezésre a kerületi orvos, illetőleg az országos vegyész hivatandó fel.

Orvosi vagy vegyész felülvéleményezés azonban csak a törvényszék által rendelhető el; mi végre ily esetben, melyben a jelen szakaszban megjelölt hiányok következtében a vizsgáló bíró vagy a kir. ügyész a felülvéleményezést szükségesnek tartja, ez iránt a törvényszék határozata kérirendő ki.

Különösen fontos esetekben, főleg ha a felülvélemény lényegesen ellenkezik az előbbi véleménnyel, a kérdés végmegállapítása végett a törvényszék által a kir. egyetem orvosi kara elé terjesztendő.

64. §. Ha a szakértő nincs ezen minőségben a bíróságnál állandóul alkalmazva, részére kiadásainak és költségeinek megtérítésén felül a a bíróság által megállapítandó díjak ítélendők meg, s a megítélt összeg az állam pénztárából előlegezendő.

65. §. Ha gyilkosság vagy emberölés büntetnének gyanúja forog fenn, a hulla az eltemetés előtt szemléendő meg, és ha idegen kéz által eszközölt erőszakos halál gyanúja a szemle által sem háriható el, a hulla felboncolandó.

Ha pedig az eltemetés után merülne fel az erőszakos kimúlás gyanúja s a tényálladék tisztába hozatala még remélhető, a hulla kiásatandó.

A hullaszemlénél a bírón, jegyzőkönyvvezető és az orvosokon, illetőleg vegyészeken fölül még két bírósági tanúnak jelenléte is szükséges.

A hulla felboncolása nem bízható azon orvosokra, a kik az elhunytat az elhalálozást közvetlenül megelőző betegségekben gyógykezelték; mindazonáltal meghivatnak a boncoláshoz a végre, hogy a kórfolyamra nézve felvilágosításokat adjanak.

66. §. Az orvosi véleménynek a halál okát illetőleg határozott nyilatkozatot kell tartalmaznia arra nézve: vajjon a tudomány szerint bizonyossággal vagy legalább valószínűséggel feltételezhető-e az, hogy a halál a hullán észlelt sértések következménye volt-e?

Ha ujonszülött gyermek kivégzése forog kérdésben, a sértések minőségén és hatásán felül az is megvizsgálandó, vajjon a gyermek élve született, s az anya testén kívül való tovább-élésre képes volt-e?

67. §. Mérgezés gyanújának esetében megfelelően kell gondoskodni arról, hogy a mérgezés az általa előidézett hatások megállapíttassanak, s hogy a mérgezés minősége, ha lehetséges, vegyészileg meghatározassék.

A gyilkosság, az emberölés és a súlyos testi sértés tényálladékaról.

(Folytatás.)

Átmegegyünk az ember öletéséknél fenforgott gonosz szándék tárgyalására, miután attól függ, vajjon a tett gyilkosság vagy csupán emberölés, t. i. vajjon a szándék gyilkolás volt-e avagy csak sértés, hol a tett a sértett egyén megöletésére éppen nem volt irányozva.

A gonosz szándék minősége vagy a tettben, vagy egyes tettekörményekben, vagy a tettet megelőző előkészületekben, vagy az ellenséges szenvedély nyilatkozataiban rejlik. Egy rögtönzött verekezésnél alig találunk gyilkolási szándékot, habár valaki halálosan megsejtetett is. De itt is a gyilkos szándék gyakran a tett alatt érvényesül. Így ha valaki botjával addig üti másnak fejét, míg az szétzuzatik, vagy habár a sértett haladoklik, mégis ütését folytatja, stb. akkor ily cselekményben gyilkosságot látunk hasonlóképp akkor is, ha valaki más keresztül szur, vagy meglő, noha ezen cselekmények a pillanat, a rögtön felhevülés művei lennének is, mert itt a tettes oly módon működött, miből önmaga és mindenki más belátása szerint a halálnak okvetlenül be kellett következnie, a miért a bírónak fel is kell tenni, hogy vádlottnak gyilkossági szándéka volt; ellenben az emberölésnél a halál csupán véletlen és szerencsétlen következése a sértésnek a nélkül, hogy vádlotta halál bekövetkezését szándékosan előidézni akarta volna, minthogy csupán sérteni, de nem gyilkolni igyekezett. Azért nem is lehet állítani, hogy az emberölésnél kísérlet létezhetnék; így ha a halál a sértésből be nem következik, akkor csupán súlyos, vagy könnyű sértés bünténye forog fen.

Ki kell fejtenünk — az ebbeli tényálladék biztosabb helyreállítása tekintetéből — mit kelljen érteni az alatt, „hogy a halál a sértésből következett legyen? Itt a tudományos elvek alapján, melyekkel minden büntető codex egyezik, a gyilkosságot ekkép kell minősíteni: „ki valamely ember irányában oly eltökéléssel, hogy őt megölje, akképen cselekszik, hogy abból annak, vagy más embernek halála következett, gyilkosság büntetében teszi magát bűnössé, habár ezen következmény (a halál) csak a sértettnek személyi minőségéből, vtgy pusztán azon véletlen körülményeknél fogva, melyek között a cselekmény elkövetetett, avagy csak a véletlenül hozzájárult közbejövő okok miatt állott is be, a mennyiben ez utóbbiak maga a cselekmény által okoztattak.“

Ha pedig a tett nem gyilkos, de mégis ellenséges szándékból követetett el, akkor a tett emberölést képez, tehát mind a két büntettnél a felfejtett véletlen körülmények, és a hozzájárult véletlen közbejövő okok, melyek alatt a halál bekövetkezett, figyelembe veendő.

Nem szabad azonban elfelejteni, hogy az idézett véletlen körülmények és véletlenül hozzájárult közbejövő okok csupán azok lehetnek, melyek a tett elkövetésekor már léteztek, melyek alatt tehát a tett elkövetetett. Így ezek a bűnös cselekménnyel szoros összekapcsolatba jönnek, és a bűnös cselekmény miatt a halál hatást idéznek elő, mert magukban azon hatással nem bírnának, hacsak hozzá nem járulna a bűnös cselekmény. Innen kell tehát magyarázni, hogy a tudomány és törvény ily véletlen körülmények hatásait a bűnösre rója, habár ő ezeket előre nem látta. Kétségkívül, hogy a gyilkosnál, ki úgy is a sértett fél megölésére törekszik, ily véletlen a halált előidéző okokat a gyilkos ember szándékát, czélzatát, csak elősegítőkként lehet tartani, és így méltó, hogy ez azokért felelős is legyen. De másként van annál, ki csupán sértő és nem ölt szándékból sért. Ha az emberölésnél a halál csupán véletlen eset, és nem volt a tettes szándékában, akkor méltán lehet kívánni, hogy ezen véletlenség csupán a sértésből vegye eredetét, miért is az érintett véletlen okokat és körülményeket az emberölésnél igen ezük értelemben kell vonni, és óvatosan arra ügyelni, vajjon ezek a sértési cselekménnyel közvetlen összeköttetésben vannak-e? hozzájárultak-e a cselekményhez, vagy csupán a cselekmény után keletkeztek a nélkül, hogy a sértési cselekmény keletkezésüket előidézte volna? „mert ezen esetben azokat a tett minősítésénél ki kellene zárni“; p. o. egy verekezésnél

a megtámadott, ki már egy kis sebet kapott, ki akarván kerülni a támadtatást, elesik, és fejét összezuzza, úgy hogy meghal. Vajjon az emberölés-e? Semmiesetre sem, mert az elesés nem történt a sértési cselekmény által, hanem a megtámadott ügytelensége miatt; de a sértett egyén föbe üttetvén, ezért okvetlenül rögtön az ütés helyén elesik, és akkor a véletlenül ott létező hegyes köveken fejét úgy megsérti, hogy e miatt, és nem az ütés következtében hal meg; itt a halál egy közbejött okból eredt. Ezen ok a cselekmény által jött létre, minthogy az ütés következtében a sértettnek rögtön le kellett esnie; ezen esés már közvetlenül az ütésből eredett; de az esés magában nem halálos, és csupán úgy lett halálössé, hogy sértett a köre esett, mely véletlenül ott volt.

Ezen példakép előhozott tett emberölésnek látszik, a véletlen ok a sértőre háramlik éppen úgy, mintha egy nyílt hidon valaki más csupán sértő szándékból megüt, és ezen ütés miatt a sértett a vízbe esik, és befulad. A sértő mindkét esetben emberölést követett el, habár ezen véletlenül közbejött halál okát előre nem látta vádlott és arra nem is számolt.

Az emberölési büntett tényálladékaról a közvetlen halálokat a közvetettől szorosan kell megkülönböztetni. Az utóbbi, — ha szinte a sértéssel összeköttetésben van — nem tekinthető olyannak, a mely az emberölés tényálladékanak megalapítására elegendő volna. Ilyenkor a tett más büntethető cselekményt képez.

Annak megbirálásánál, ha vajjon a gonosz szándék sértésre vagy gyilkosságra irányul, főleg tekintetbe veendő az eszköz minősége és annak használati modora, melylyel a tett elkövetetett. Midőn már az eszközt tekintetbe vesszük, melylyel a tett elkövetetett, következő eseteket különböztetünk meg: ha a tett valamely halálos eszközzel a szokott halálos használati modorban követetett el, akkor a gyilkossági szándékot fölteszszük; — ha a tett csupán valamely véletlenül halálos eszközzel történt, melylyel éppen ily könnyedén más és nem halálos sértés is okoztatható volna, akkor a gyilkossági szándék kétséges; ha pedig okvetlen halálos eszköz használatot, de nem a szokott halálos használati modorban, úgy hogy a tettes könnyebb módon sértett, mint sérthetett volna, ha az eszköz valódi súlyát és annak használati módját követi, a gyilkossági szándék ekkor is kétséges, mint szinte akkor, ha valamely csak véletlenül halálos eszköz alkalmaztatott, melytől vagy már magában, vagy használati módjánál fogva halálos sértés még nem várható.

Természetes, hogy mindezen esetek módosíttatnak, ha más felfejtett viszonyok ellenkezőt mutatnak.

Ha az emberölésnél több tettesekvannak, akkor ki kell nyomozni, hogy ki ejtette a halálos sebet, vagy talán csak összes sebek okozták a halált?

Az esetek itt különbözök lehetnek, t. i. vagy csak egy halálos sebet létezik, és a többi sebek nem halálosak s ezek a halált közösen sem okozhatták volna, akkor ki kell fejteni vajjon a halálos seb egy vagy több ütések műve-e? ha az első, akkor azt, ki ezt ejtette, ki kell puhatolni, mert ez az emberölésben lesz bűnössé, a másik esetben pedig azokat kell kipuhatolni, kik az ütések ejtették, melyekből a halálos seb származott, ezek már csupán súlyos testi sértésben lesznek elmarasztandók (mint szinte azok is, kik a sértett egyént akár hogy megsebesítették). Ha több halálos sebek léteznek, ki kell tudni, hogy ezeket kik ejtették (mert azok mindegyike emberölésben leendő bűnös, és az, ki csak később ejtett egy halálos sebet, hiába hivatkoznék arra, hogy már akkor a káros halálosan meg volt sebesítve, mely miatt neki már meg kellett halni); avagy a sebek közt némelyek halálosak, egy kettő nem halálos, — akkor azok, kik bebizonyítottan a könnyű sebet ejtették, nem lesznek az emberölésben bűnösök, sem abban büntársak; avagy vannak némely halálos, és némely nem halálos sebek, és semmikép nem lehetett kifejtetni, hogy kiktől erednek ezen különböző sebek, vagy magában egy seb sem halálos, hanem közösen okozták a halált; ezen két esetben azok mindegyike, kik káros megsejtették, csupán súlyos testi sértés büntetében lesz bűnösök, azon büntársakkal együtt, kik talán a sértetten csak csekély sebet ejtettek.

De ezen felfejtett esetek némi változásokat szenvednek, ha az egyik vagy másk tettes a gyilkosság szándékát tisztán nyilvánította volna, mert ha ez halálos sebet ejtett, már gyilkos leendő; ezért egy ilyen többek által okozott emberölési vizsgálat nagy nehézséggel jár, ha a halálos sebek ejtését mindenki tagadja; minden egyes vádlottnál ki kell puhatolni, vajjon csak sértési és nem gyilkossági szándék vezette-e őt? sok függ attól, vajjon egyetértés volt-e közöttök, és mily szándékkal, vagy pedig nem létezett ily egyetértés, és csupán véletlenül vettek

többen is részt a sértésben? Kétségkívül emberölés vagy gyilkosság csupán akkor forog fenn, ha a sértés miatt a halál bekövetkezett. Ha tehát valaki (egyedül magában) gyilkoló szándékkal más halálos sebet ejt, és a vizsgálatból kifejlődnek, hogy a sértetten már az előtt más valaki által egy okvetlenül halálos seb ejtetett, úgy hogy a későbbi seb a halált csupán sietteté, vajjon akkor megkísértettnek, vagy végbevittnek nevezhető-e a gyilkosság? Nem kételkedünk a gyilkosságot végbevittnek tekinteni, mert a tett a halál bekövetkezésére, habár csak sietőleg, befolyással volt. Ha pedig ilyesmi sem tűnik ki, akkor a gyilkosság mindenestre csupán megkísértett, és mint ilyen fenytendő. Kísérlet az emberölésnél nem létezhetik, a mint ezt már mondánk (mert az emberölésnél a halál csupán a véletlen előre nem látott eset szüleménye, mire a gonosz szándék nem volt irányozva); de elkövetettnek tekintendő az emberölés a tettesek mindegyikére nézve akkor is, ha többen csupán sértő szándékból halálos sebeket ejtettek a károsan, ha szinte a legkésőbbi halálos seb a halál bekövetkezését csupán sietteté, mely halál már a más sebek következtében kikerülhetlen vala; ellenkezőleg van, ha valaki magában (azaz: nem társaságban másokkal, mert akkor büntársak volna), csupán sértő szándékkal egy sebet ejt, melyet az orvosok halálosnak nyilvánítanak, de miután a megsértett fél már az előtt halálos sebekben haldoklott, így az orvosok azt bizonyítják, hogy az utolsó seb, — noha magában képes lenne halált okozni, — miután azonban már az előbbi halálos sebek okozták a halált, ezért minden phisikai hatás nélküli volt, azaz: a halál bekövetkezésére még sietőleg sem folyt be; minek nevezzünk egy ily cselekvényt? mindenestre csupán sértésnek; — de vajjon súlyos vagy könnyű sértés-e? Nem hisszük, hogy valaki kételkedhetné, miszerint tekintve a sértés súlyát, ez súlyos sértés nem lehetne. Habár a könnyű és nehéz sértésnél csupán sértő szándék forog fenn, még sem lehet kételkednünk, hogy a súlyos sértésnél a sértő szándék sokkal súlyosabb bensőbb, mint a könnyűnél. Az, a ki valakit erősen pofon vág, úgy hogy orrán száján a vér megered, és az, a ki valakit bottal föbe üt, nem lesz egyenlő a sértő szándék minőségében.

Legyen szabad az emberölési büntett tényállam megállapítása érdekében kifejtenünk, vajjon az emberölésnél lehet-e büntársaságról szó?

A mint mondánk, az emberölés csupán a véletlen eset szüleménye, a tettes nem célzott az ölésre, következésképpen azok, kik a verekezésben résztvettek (habár a verekezésre nézve előre egyetértettek is), de halálos sebet nem ejtettek, nem lehetnek büntársai annak, ki a halálos sebet ejté, mely sértésben ezek részt nem vettek, habár a sértettet másképp megsérthették is, nem lehetnek büntársak az emberölésben azért, mert a véletlen halálos eset sulya csupán arra esik, ki azon sebet ejté, mely a tettes akaratán kívül halálössá vált.

De milyen cselekmény már az, melyet ily részesek elkövettek? Ez nézetünk szerint vagy súlyos, vagy könnyű sértés lesz, súlyos, ha ők már előre súlyos sértésre összebeszéltek, vagy ha ők oly módon és oly eszközökkel sértették, hogy az ejtett sebek súlyosaknak tarthatók, könnyű pedig lesz a részesek sértése, ha szándékuk és cselekményükben a súlyos sértésnek nyomai nem léteznek.

De itt is a súlyos sértés vagy végbevitt, vagy kísérlet lehet; az utolsó, p. o. ha többen a verekezésre összebeszélve valakire rámennek, és közülök csupán egy véletlenül föbe üti káros, midőn ez, hogy hátát mentse, véletlenül fejét az ütés körébe hozza; mielőtt már a többiek üthetnék, segítség jön, úgy hogy ezeknek el kell szaladniuk; itt tehát az, ki a káros véletlenül föbe ütötte, nem seb halálos volt, emberölés, a többiek pedig csekély nézetünk szerint kísérlet súlyos sértést követtek el.

Ezen nézetünk ellen lehetne vetni, hogy ha a végbevitt tett, mely fenforog, kétségkívül emberölés, hogy lehessen már a büntársakra nézve a súlyos sértési kísérletet, az az egy harmadik nem létező, hanem épen a létezőtől különböző és képzett büntettet felállítani, nem forogván fenn kísérlet tény. Vádloztak mindnyájan törekedtek a káros megveretésére, egyik közülök ezt véletlenül föbe is ütötte, minek következtében a káros meg is halt, és miután már meghalt, sem végbevitt, sem kísérlet súlyos sértésről nem lehet többé szó, hanem csak is elkövetett emberölésről. A történt cselekményben a vádloztak már tényleg büntársak is, mert abban, habár nem tettelegesen közvetlenül, de mégis közvetve vettek részt, ezért tehát jogosan az emberölésben büntársaknak tekintendő, és a büns cselekménynek halálos következtéseért (melyet mint könnyen lehető előre is

láthattak volna, vagy épen előre láttak), egyetemlegesen felölés alá vonandók, vagy ha nem, akkor az elkövetett tette nézve épen egészen ártatlanoknak nyilvánítandók, de egy képzelt tényben, milyen az állított kísérlet súlyos sértés, ők soha el nem lehet marasztalni.

Ily ellenvetések, megvalljuk, okszerűeknek látszanak, de nem oszthatjuk, és azok megczafolását ekkép megkísértjük: Tántorithatlanul ragaszkodunk azon elvhez, hogy az emberölésnél csupán a véletlen, mi által a sértett személy halála közbejött, uralg, hogy itten ölési szándék ki van zárva, és az ölésre nézve csupán culpa (nem dolus) forog fenn. Ezen véletlen eset sulyát a törvény csupán arra hárítja, ki a halálos sebet ejtette. Azt tehát, a ki tetteleg ezen halálos seb ejtésében nem vett részt, következett nem is érheti ezen véletlen eset sulya, így tehát büntárs sem lehet az emberölésben a fenforgó példában. De gonosz sértő szándéka volt, ezen szándék cselekménybe is átment (mi által a gonosz szándék büntetté válik), de a gonosz cselekményben véletlenül gátoltatott. Ez nem képzelt dolog, hanem tény; igaz, hogy az egyik a cselekményt végbevitte, de ebben, minthogy emberölés, a büntársak ártatlanok, nem lehetvén felelősök a véletlen halálért, mely felelősség csupán a halálos seb okozójára hárítható, ők a részesek, általuk célzott cselekményekben meggátoltatnak, a miért ezen célzott cselekményük csupán a kísérletnél maradt.

(Folyt. köv.)

Igazságügyminiszteri rendelet.

(Örömmel üdvözljük az igazságügyi miniszteriumnak alább közölt rendeletét, mely egy a lapunk „Büntetőjogi Szemle” című mellékletében ismételve említett hiány orvoslására törekszik).

KÖRRENDELET:

A büntető vizsgálatok teljesítése körül a legtöbb törvényszéknél azon gyakorlat állapított meg: hogy az 1871. XXXI. t. cikknek csupán 16. §-a tartatván szem előtt, a vizsgálatok legnagyobb részét a járásbírószágokra ruháztatnak, és csak kivételesen bizatnak meg azok teljesítésével a törvényszéki bírák, illetőleg jegyzők sorából az elnök által az 1871. XXXI. t. cz. 6. §-a értelmében kinevezendő vizsgálóbírák.

Az 1871. XXXI. t. cz. 16. §-a szerint a járásbírószágok hivatvák ugyan a büntető vizsgálatok teljesítésére, a mennyiben a törvényszék azok vezetését saját vizsgáló bíráira nem bizza, a törvény ezen rendeletéből korántsem következtethető, azonban az, hogy a törvényszék tetszése szerint minden vizsgálatot, vagy azoknak legnagyobb részét a járásbírószágokra bízhatja, saját vizsgáló bíráit pedig azok teljesítése alól felmentheti.

Sőt ellenkezőleg az 1871. XXXI. t. cz. 18-ik §-nak f) pontjában említett bünvádi ügyek a törvényszékek hatásköréhez tartozván: a 6. §. rendelete tekintendő általános szabálynak, a 16. §-é ellenben csak kivételnek annyival is inkább, mivel a büntető vizsgálatok teljesítése körül az 1871. XXXIII. t. cz. 18—20. §§-ai értelmében fontos teendők illetik meg a királyi ügyészt is, kinek közreműködése legnagyobb részét lehetetlenné tétetik, vagy felette megnehezítették, ha a bünvizsgálatok a járásbírószágok által teljesíttetnek.

Felhívom ennél fogva a kir. törvényszéket: hogy — a törvényszék székhelyén felmerülő bünesetek vizsgálata az 1871. XXXI. t. cz. 6. §-nak rendeleténél fogva is a törvényszéki vizsgálóbírákat illetvén, — azok vezetésével csak kivételes esetekben bizza meg a székhelyén lévő járásbírószágot, a székhelyen kívül előforduló bünvizsgálatokat pedig az 1871. XXXIII. t. cz. 22. §-nak szelleméhez képest a kir. ügyész közbenjöttének lehetővé tétele mellett, fontosabb bünesetekben szintén saját vizsgáló bírái által teljesíttesse.

Ezen eljárás követését teszi szükségessé nem csupán csak a bünvádi eljárásnak az 1871-ki XXXIII. t. cikk által az ügyészéi intézménnyel történt egybekapcsolása, de azon körülmény is, hogy a járásbírószágok a hatáskörükhöz tartozó polgári peres és peren kívüli, különösen pedig a hagyatéki ügyek-ke amugy is tulhalmozva lévén, feladatuk teljesítésében akadályoztatnak, ha a vizsgálatok teljesítése is legnagyobb részét reájuk ruháztatik.

Kelt Pesten, 1872. augusztus 7-én.

BÜNTETŐJOGI SZEMLE.

Melléklet a „Jogt. Közlöny“ 44-ik számához.

TARTALOM: Ideiglenes bünvádi szabályrendelet. — A gyilkosság, az emberölés és a súlyos testi sértés tényálladékaról. — A tolvajság, sikkasztás és rablás tényálladékaról.

Az ideiglenes bünvádi szabályrendelet.

V-ik fejezet.

A bírói szemle és a szakértők.

54—67. §§.

Ezen §-okat a „Büntetőjogi szemle“ 4-ik számában közöltük. A tárgy fontossága miatt legyen szabad a bírói szemlérről behatódobban értekezni.

A szemle vagy tulajdonképeni bírói szemle, vagy szakértői szemle, avagy ház- és személy-motozás lehet.

A bírói szemle azon bírói cselekvény, mely által a bíró bizonyos a büntető perre befolyással bíró, és minden különös szakértői tudomány nélkül is észlelhető ténykörmények létele és mivolta felől saját érzékei által meggyőződik, és szemléletének eredményét jegyzőkönyvbe foglalja. A szemlét tág értelemben véve, vagy az ítélőszék teszi, midőn valamely tárgyon a látható jeleket vizsgálja (p. o. az eszközt, melylyel a büntett elkövetett), a miért is a vizsgáló mindenkor köteles azon tárgyakat (corpora delicti), melyeken ily szemle történhetik, gondosan az ítélőszék számára összegyűjteni, és a perhez csatolni; vagy a vizsgáló által teljesítettik, a ki a kérdéses tárgyat szemléli, és a felől jegyzőkönyvet vesz fel. Ez utóbbi szemle a tulajdonképeni bírói szemle, melynek ereje részrehajlatlanságában, mindon tévedést elhárítani igyekvő gondoskodásában, mint szinte azon körülményben fekszik, hogy két megbírt szemtanu alkalmaztatik a szemlénél.

A szemle, vagy személyeken, vagy a büntettre vonatkozó tárgyakon, vagy bizonyos helyeken a helyszin leírása és felfejtése végett történik, és vagy a tényállam megállapítására, vagy a cselekmény büntetési minőségének kipuhatolására, vagy azon tényekre vonatkozik, melyekből jogos gyanuokok fejlődhetnek a tettes kipuhatolására, mint szinte azon lehetőségre, mely által bizonyos körülmények magyarázatukat lelhetik; vonatkozik gyakran a gonosz szándék kipuhatolására is, és azon körülmények kifejtésére, melyek súlyosbítólag, vagy enyhítőleg jönnek a büntetés mérlegénél tekintetbe; vagy bizonyos mentő körülmények felvilágosítására is szolgálhat.

A szemle mindenkor megtartandó, ha a büntető perre lényegesen ható körülmény szemle nélkül megbirálható nem lenne.

A szemle tehát mindenkor felveendő, a hol a bíró okszérűen reménylheti, hogy ez által oly tény fog felfedezni, mely a büntető perben lényeges, azaz, vagy a tárgyat feltalálhatja, melyen a büntett ejtetett, avagy a szerszámot, vagy eszközt, melylyel a büntett elkövetett (p. o. a pénzhamisításra szolgáló műszerek stb.), avagy más bünjeleket vagy hogy a büntett helyén oly nyomokat fog fellelni, melyek vagy a tényálladékra, vagy a tettesre vonatkoznak stb. Így a szemle nemcsak becses bizonyági eszköz a tényálladék megállapítására nézve, midőn t. i. megvizsgálattik, vajjon egy bizonyos bünös tény létezik-e (p. o. a tüzvészénél); vajjon a megszenlélt tárgy a bünös cselekményi jeleket bírja-e? (p. o. öngyilkosság történt-e, vagy egy harmadik általi megöletés); mily körülmények voltak befolyással a bekövetkezett eredményre (p. o. az emberölési tett helyén nem voltak-e veszélyes helyek, melyek a sértést ejtették) stb.; hanem a szemle gyakran becses kutforrás is, melyből a tettes kipuhatolására vezető jogos gyanu-okok folynak, mely gyanu-okokra, bünjelekre, bünnyomra másképp talán nem akadtunk volna. — Fontos lehet a szemle akkor is, midőn oly mellék-körülményeket puhatol ki a vizsgáló, melyek a gonosz szándék ellen, vagy mellett harcolnak.

Midőn a bíró szemlét tart, kövösee mindazon feltételeket, melyek a szemlénél szükségesek, mert ellenesetben a hiányos

szemle nem fog bírói teljes bizonyító erővel birni. Történjék tehát a szemle vizsgáló bírói személy által egy irtok segítségével, két hitelt bírósági tanu jelenlétében. Ha tehát más hatósági személy szemlét tartott, ily szemle nem lesz bizonyító erejű, hanem a szemléző ki fog hallgattatni, és mint más tanu tekintetni; ha pl. egy falusi bíró és jegyző, a dolog sürgős volta miatt szemlét tartottak, akkor (ha a szemlét nem lehetne megújítani, a történt változások miatt), ezeket hit alatt kellene kihallgatni, és ily két tanuvallomás teljes bizonytságot képezne, épen úgy, mint ha a szemle jogérvényes volna. A bírói szemle annál biztosabb lesz, ha rögtön a tett helyén a jegyzőkönyv is elkészítettik, midőn a benyomás még friss és ép; ellenkezőleg, ha a jegyzőkönyv későbbben készítettik, könnyen történhet, hogy bizonyos pontok elfeledtetnek, és mások pusztá képzelődés után jegyeztetnek fel. Legyen a szemlejegyzőkönyv és a helyrajz (ez gyakran szükséges) oly tisztán, oly érthetőleg, és körülményesen készítve, hogy azok, kik azt olvassák, az egésznek oly tiszta világos képét láthassák, mintha az egész tárgyat ők maguk szemlélték volna meg. A szemléző legelőször is azon tényt fogja szemlélni, mely miatt a szemle történik, de egyszerűsmind vezesse őt a tekintet is, hogy a szemle később sikerrel nem ismételhető, és ez okból egyuttal mindazon körülményeket is vegye szemügyre, melyek a vizsgálatra, vagy a büntény megbirálásánál befolyással lehetnek. Így a szemléző köteles az eset minden lehetőségeit feltenni, minden körülményeket tekintetbe venni, melyek a fenforgó bünosetnél befolyással lehetnek, és mindazon tényekre a szemlét kiterjeszteni, melyek egy ily föltehető irányban előfordulhatnak. A szemlének csak akkor lehet értelme s sikere, ha sietőleg történik, t. i. azon időben, midőn a dolognak tiszta állapota még észrevehető, midőn a dolgon még semmi változás nem történt. Szükséges azért ott, hol a szemle szakértők társaságában tartandó, gondoskodni, hogy öröklés mellett minden a maga állapotában addig meghagyassék, míg a szakértői szemlét meg lehet tartani, ha csak a vizsgáló nem véli tanácsosnak azt, mit szakértők nélkül is lehet szemlélni, rögtön megszemléli, és a többi a maga állapotában a szakértők számára fenhagyja, mely elválasztás egyébiránt ritkán történhetik. El ne felejtse a vizsgáló a szemlénél azon személyeket is kihallgatni, kik legelőször jöttek azon helyre, mely szemle alá jő, hogy mit találtak azon helyen, mit vettek észre, mily változásokat tettek a helyen stb. (pl. vajjon rontottak-e el vérnyomokat, mily fekvésben volt a hulla stb.). Ha a szemle oly időben történik, midőn már egy bizonyos személy vizsgálat alatt van, akkor a vádlott jelenléte a szemlénél tanácsos lehet, ha szükség forog fen, hogy az általa felhozott ténykörmények a helyszinén felvilágosittassanak (recognito). Akkor is tanácsos a vádlott jelenléte, midőn a vizsgáló reményli, hogy vádlottat a szemlénél sikeresebben vizsgálhatja, s azt a büntett bevallására indíthatja (a tett helyén a lelkiismeret felbredvén, leg-erősebben hat a bünösre). Egyébiránt óvakodni kell, nehogy a vádlott oly mellék-körülményeket megtudjon, melyek épen általa bevallandók lennének, hogy ha ő a tettes.

Ha személyen történik a szemle, akkor mindenekelőtt szükséges, hogy jogos gyanu létezzék. A szemlének mindenki köteles magát alávetni, a vizsgáló egyébiránt lehető kiméllettel fog föl/poni (pl. hir keletkezik, hogy egy leányon, ki talán szégyenből panaszt nem emel, erőszak követtetett el; vajjon ily hir alapján meg fogja-e rögtön vizsgáltatni a vizsgáló a szemérmes leány testét?).

Hogy miképen legyen minden egyes büntettnél a bírói szemle tartandó, arról az ideiglenes büntető szabályrendelet egészen hallgat. (54. §.) Ha a vizsgáló a büntett tényálladékát ismeri, akkor nem lesz kétségben, hogy az egyes esetben vajjon és hogy, és mit szemléljen; figyelemztetésünk csak oda terjed, hogy mindenkor, hol a helyismeret szükséges, a szemle-jegyzőkönyvvel egyszerűsmind helyrajzot készítsen a vizsgáló, felfejtven ebben mind azon körülményeket, melyek

befolyanak az eset és gyanus körülmények megbírálására, mely megbírálás ily rajz nélkül alig lehetséges, alig biztos.

Átmegyünk a szakértői szemlére.

Szakértők használata a büntető eljárásban szükséges, ha oly tényeket kell vizsgálni, melyeknek vizsgálatára csupán szakértői ismeretek képesek, ha továbbá ítéletet kell adni ily tények létezésére és minősége felől, hogy megtudassák, vajjon a vádlott vagy tanu bizonyos állítása, a művészet és tudomány szabályai szerint igaznak tartható-e (pl. vajjon egy bizonyos távolságban bizonyos viszonyok között történhetett-e), hogy továbbá az esetleg körülmények közötti összkapcsolat, és abból kifolyó következtetések felől a szakértők ítéljenek (asebek halálos minősége, az elmezavarodás felől stb.), hogy végre bizonyos ténynek mi volt a megállapíthatóság, melyből aztán következtetés útján gyanu folynék (pl. a vércseppek, vajjon emberi vércseppek-e? stb.).

Habár gyakran a bírói és szakértői szemle össze van kötve, és mind a kettő egy eredményre vezet közös szemlélet által, mégis a szakértő szemle nem mindig része a bírói szemlének, mivel a két szemle függetlenül egymástól is történhetik; a szakértőnél fődolog a véleményadás. — Helytelen volna azon nézet is, mintha a szakértő csak a bíró segédje lenne, mert azon esetekben is, melyekben a dologértők valamit szakértőileg vizsgálnak, a bíró ez által nem jön azon helyzetbe, hogy ő a szakértők segítségével, az általuk szemlélt tényeket maga szemlélhesse, mivel ők nem is a bíró társaságában adnak véleményt, és a vizsgálónak csak anyagot nyújtanak, hogy az ő véleményükön tovább építhessen; ők az ítélő-bíráknak egyes kérdéseit véleménynyol ellátják, mely kérdések megoldása nélkül az ítélőszék az esetet meg nem bírálhatja. Azon nézet is, mely a dologértőket mint szakértő bírákat tünteti fel, kiknek az ítélő-bírák hódolni kötelesek lennének, rossz következtésekre vezet. — Ha a dologértőket szemlélő, vizsgáló és bíráló működésükben tekintjük, midőn vizsgálatukat a bíróval közlik, akkor sok hasonlatosságot látunk közöttük és más tanuk között, — de ha arra tekintünk, hogy a dologértők a szemléletből tudományos szabályok alapján következtetéseket huznak és ítélnék, akkor megint nem lehet őket tanuknak tekinteni. Meg kell tehát valani, hogy a szakértői lelet egy különös, sajátos bizonyosság kutforrása; ők bizonyos tényeket bírálnak meg, melyek előkérdések a perben, melyeket a közönséges bírói szem minőségükre nézve nem láthat, meg nem bírálhat; így ők a tény bíráinak (judices facti) nevezhetők; mert a ténynek általuk leendő megbíráása nélkül a bíró nem volna képes tovább vizsgálni, nem tudván, hogy a tény mint büntett nyoma s jele tekinthető-e, avagy nem? p. o. hogy gyermekgyilkossági tényálladék létezik, arra szükséges a dologértők véleménye, vajjon a gyermek élt-e? Hogy magzat-elhajtási tényálladék létezzék, szükséges a dologértők véleménye, vajjon magzat elhajtattott-e? stb. Így aztán a bíró az ekkép megállapított tényből tovább biztosan indul ki. Ha pedig azon indokokat tekintjük, melyek miatt a vizsgáló és a bíró a dologértők lelete alapján bizonyos esetben teljes és erős meggyőződést nyer egy tény mivolta felől, ezeket abban látjuk, hogy oly személyek, kik a szükségelt szakértői tudományokkal, tapasztalt szemmel, mely rögtön a valóságos jeleket észreveszi, és azon művészettel bírnak, miszerint az igazság felfejtésére szolgáló célirányos művészeti eszközöket használhatják — valóban bizalmat gerjesztenek ítéletük iránt. Bizunk a mellett a szakértők becsületes őszinte akaratában, hogy hűn és igazságosan ítélendek, miután őket erre az eskű is kötelezi; bizunk, hogy ily szakértők könnyen és biztosan fogják a fenforgó esetet a tudomány szabályaira minden önkény nélkül alkalmazni, könnyen és biztosan feltalálандják azon szabályokat, melyek a fenforgó esetre alkalmazhatók, hogy biztosan és kétség nélkül fogják ily alkalmaztatásból a szükséges következtetéseket vonni, mihez járul, hogy okai egymással nagy összeköttetésben vannak, világosak és határozottak; végre, hogy több szakértő egyenlően ítélnek. Így hitességek és bizonyító erejük ily gyanítások láncolatán alapul, de csak a mennyiben ily feltevések a fenforgó esetben valóban léteznek, csak annyiban fog a vizsgáló és a bíró a szakértők véleményének hitelt adni, a miért is a bírónak joga van a szakértők véleményeit vizsgálni. Ha most már azt is megfontoljuk, hogy mily sok esetben alapítják a szakértők véleményüket oly tudományos szabályokra és törvényekre, melyek még vitatkozás alatt állnak, vagy olyan tapasztalásokra támaszkodnak, melyekben könnyen csalódás lehet (pl. egy bizonyos seb meggyógyíthatása), és azért ítéletük némelykor csakis hiedelmen alapul, akkor könnyen meggyőződünk a felől is, miszerint a szakértői leletibizonyosság nem ritkán csupán a gyanításokon alapuló bizonyosság körébe tartozik.

Az nem tesz különbséget, vajjon a szakértő álladalmi megítelt tisztviselő-e vagy nem, ez csak annyi hitelt érdemel, mint egy másik; az egyiknek lelete nem leendő hihetőbb, bizonyítóbb mint a másiké, ki a különös esetre feleskettetett.

A szakértők használata a vizsgálatban a vizsgálótól függ, de a vádlott is követelheti, hogy bizonyos mentőtények szakértőileg megvizsgáltassanak, mint szinte az ítélőszék is a végtárgyalás előtt, vagy a végtárgyaláskor elrendelheti az ily szakértői leletet. A vizsgáló az álladalmi szakértőket fogja használni, ha azok ellen nincsen okszerű aggodalom, és vádlott nem tesz ellenük elfogadható kifogást. Ha veszedelem forog a késelemben, akkor akárkit fog használhatni, ki alkalmas és agyálytalan. Ha csak lehet, igénybe kell venni azon orvost is, ki a sértettet gyógyította, ez úgy is legbiztosabb felvilágosítást adhat. A legalkalmasabb szakértők használata tanácsos, miután pl. az orvosi tudomány oly elágazott, hogy bizonyos orvosok csakis egyes részletre szorítkoznak (szemorvosok, stb.), melyben annál jártasabbak lesznek. Bábák csupán szükség esetben lehetnek kielégítőek, és akkor is később orvosnak kell megvizsgálni a bába véleményét.

A vádlottnak joga van, a szakértők ellen személyes kifogásokat tenni, melyek jolytán ezek úgy mint más tanuk aggályosak lehetnek.

Célirányos lesz, hogy a megholtak orvosa is a bonczolathoz meghívassék, csak arra kell ügyelni, hogy ha netalán rossz gyógymódja által, ő maga a nem halálos sebbel a halált eszközölte, most már tévedéseit el ne burkolja, a leletnek hamis irányt ne adjon, és ne tekintse a sebet halálosnak, vagy a halált a sebből következtettnék, midőn a seb még gyógyítható lett volna, s így nem függetlenül okozta a halált.

A lelkiismeretes szakértő ítéletének azon részét, hol csupán hiedelemből indul ki, és valamit valószínűnek tart, óvatosan különböztesse meg azon résztől, melyben tudományánál fogva alapos vizsgálat nyomán, valamely állításának igazságáról tökéletesen meg van győződve; úgy sem fog a szakértő ott — hol valamit tényileg szemlél — pusztá hiszemről szólni, hanem vallomása ilyenkor bizonyos tudásra fog vonatkozni.

A gyilkosság, az emberölés és a súlyos testi sértés tényálladékáról.

(Vége.)

Tovább fejtegetjük a súlyos sértés tényálladékát, tekintettel a bűnkisérlet tanára.

Igy pl. ha a tettesek közül az egyik a sértettet véletlenül olyképp sértette, hogy az rögtön meghalt, — miképp fenytendők a többi bünszövetségesek, kik azt tettegese nem bántalmazták? Emberölés büntényében bűntársaknak nem tekinthetők, és súlyos testi sértést sem követtek el, mert tettegese nem is bántalmazták az ellenfelet. De ebben csak annak rögtöni halála által gátoltattak. Itt tehát a kísérlet sulyos testi sértés esete forog fen.

Kisérlet? Kérdik elleneink; hogy lehet kísérletről szólni, midőn az előhozott példában soha sem lehetett volna a sértést végbeinni, miután a sértett fél már halálos sebet kapott és rögtön meghalt.

Erre azt feleljük: hogy az, ki halálos sebet ejt, emberölő; az, ki ugyanakkor csak súlyos sértést ejtett, a súlyos testi sértés büntényében vétke. Tehát az esetben is, ha többen követkét volna a sértéseket, csak az volna emberölésben bűnös, ki bizonyíthatólag a halálos sebet ejtette; a többiek pedig csak súlyos testi sértés büntényében vétkesek. Miután tehát a felhozott példában kétséget sem szenved, hogy ki ejtette a halálos sebet; emberölési szándékról pedig szólni sem lehet, mert az által a büntény gyilkossága fajul; — ennél fogva a bűnrészesek részéről csak súlyos testi sértés szándékáról lehetvén szó, ebeli bűnkisérletben vétkesek. „Nem létezik tehát bűntársaság az emberölés büntényénél, ha többen voltak a tényezők, de kizárólag csak egy ejté a halálos sebet.”

Azonban az eset viszonyaihoz képest az emberölésnél is lehetséges a bűntársaság, de nem tényleges, hanem értelmi (moralis=eszmebeli, erkölcsi). Pl. A. azt mondja B-nek, a ki verekedik C-vel: „üsd főbe őt,” mire B. C-t botjával megüti; C. sebe halálos volt, tehát (föltéve, hogy gyilkosszándék nélkül) emberölés forog fen. B. a tényező és A. az értelmi okozó a büntetben; ezen esetben A-t vagy mint ártatlant kellene felmenteni, vagy mint bűntárust az emberölésben elítélni. —

Nézetünk szerint a fenforgó esetben A. bűntárs az emberölésben, miután ő idézte elő értelmileg a ténny, ő reá is esik annak teljes sulya.

Végre megjegyezzük, hogy kétséget nem szenved, miszerint akkor is, ha talán a halálos ütés véletlenül nem azt, a kire a tettes sértő szándéka irányozva van, hanem mást ér, emberölés forog fen; pl. A. C-re céloz a fegyverrel, de a golyó véletlenül B-t a gyilkos legjobb barátját öli meg, A. tehát mégis gyilkosságot követett el. — Így van az emberölésnél és egyáltalában minden testi sértésnél is, miután azon véletlenség, mely a gonosztevő ütését nem a célzott, hanem más személyre irányozza, a bűnös tettes büntetethetőségét egyáltalában nem kevesebíti.

A sulyos sértésnél nem tekintve, hogy a sértő szándék sulyos, vagy könnyű-e (mit ritka esetben lehet meghatározni, mert a sértés hatása előre bajosan tudható), csupán a sértés sulyos következtetése határozza meg a büntetést.

Az újabb büntető törvénykönyvek tiszta és biztos szabályokat adnak, hogy mily sértést lehessen sulyosnak tartani, és mikor kelljen a sulyosabb büntetést alkalmazni. Ezen szabályok minden leletnél, mint szinte a tényálladék helyreállításánál irányadók. A sulyos sértésnél is szükséges, hogy ez csupán a bűnös cselekvényből eredjen, azért fontos lesz vizsgálni, vajjon nem képezték-e a sértést sulyossá oly körülmények, melyek nem a bűnös cselekvény szüleményei, hanem attól függetlenek, nem lévén vele közvetlen okozati-viszonyban, hanem épen véletlenségből, gondatlanságból, vagy más eseményekből a sértés után eredtek? Szükséges azért a sértett félnek a sértés utáni életmódját, ápolását stb. megvizsgálni; példák vannak arra, hogy egy magában nagyon egyszerű, könnyű seb oly sulyossá lett, hogy a káros nyomorékká vált, mert a sértéstől független viszonyok (hibás gyógyítás, gondatlanság, stb.) hozzájárultak és az eleinte nagyon kicsiny sértést roppant sulyossá tették; ki merné itt a tettést sulyos testi sértőnek tekinteni, és több évi sulyos börtönnel büntetni?

Némelykor a helyszínen szemle szükséges, hogy megbíráltathassék, monnyiben folytak be helybeli véletlen körülmények a sértésre (p. o. a sértett nem esett-e oly helyre, mely a sulyos sértést okozta) Ilyszemle az emberölésnél is ritkán lesz kikerülhető. Gyakran a rögtöni orvosi lelet vagy nem biztos, vagy nem kimerítő (nem látván előre az orvos a sértésből eredő sulyos következtetéseket, vagy halálosnak, sulyosnak tartván azt, mi kevés idő elteltével egészen más fordulatot vesz), azért fontosabb esetekben szükséges leendő idő folytával még vádlott elítéltetése előtt, új leletet az orvosoktól követelni. Vajjon sulyos testi sértési kísérletről lehet-e szó? Minthogy a sulyos sértés csupán véletlen következtetése a sértésnek, azért csak ritka esetekben lehet hebizonyítani biztosan, vajjon a sértő szándék sulyos volt-e? Itt főleg az határoz, hogy a tettes mily eszközzel akart sérteni, ellenséges szenvedélye nyilvánított szándéka milyen volt? mily előkészületeket tett? stb.

Kétségkívül, hogy azok, kik a sulyos sértésnél részt vettek, bűntársak lesznek a sulyos sértésben, minthogy ez már okvetlenül a szándékban ezen bűntársak osztoztak, és annak kivételére segédkezett is nyújtottak. A mi pedig az orvosi leletet és véleményt illeti, ez a bírót csupán felvilágosítja a sértés minősége, ennek extensiv és intensiv volta, káros következtetése és azon összeköttetése felől, melyben a sértés a bűnös cselekménnyel és annak mellékkörülményeivel áll, de az orvosi vélemény a bírót a tett minősítésénél és az ítélethozásnál szükségképp nem korlátozza, p. o. az orvos sulyosnak állítja a sértést, de azért a bíró mégis könnyűnek minősítheti a sértést és kihágásképp tárgyalhatja, ha annak sulyos volta felől meg nem győződik és megfordítva sulyosnak is veheti, habár az orvos könnyűnek minősíti a sértést.

A tolvajság, sikkasztás és rablás tényálladékaról.

A tolvajság a büntettek közt a főszerepet játsza, és biztosan lehet állítani, hogy három büntett közt kettő lopás. A mily egyszerűnek látszik a tolvajság fogalma, mégis vannak jelei, melyek arra csábítanak, hogy ez más rokonos büntettekkel, mint p. o. a sikkasztással, csalással stb. némelykor összezavarassék; ezért nem látjuk feleslegesnek e büntett felől bővebben szólni, és mindazon eseteket fejtegetni, melyekben a lopás büntetté válik, nem lévén más bűnös cselekvény, mely annyiszor és

oly könnyen majd kihágási, majd büntetési alakot vesz magára, mint épen a tolvajság.

A tolvajság fogalmát ekkép jelezzük: „ki önhaszna végett idegen ingó vagyont másnak birtokából annak beleegyezése nélkül elvon.”

Ezen fogalomnak egyes részei:
elvonása az idegen ingó vagyonnak,
másnak birtokából,
annak beleegyezése nélkül,
a tettes önhaszna végett.

a) Az elvonás itt oly physikai cselekmény, mi által a tettes az idegen ingó vagyont magáévá akarja tenni, és a felől rendelkezni, noha vádlott előtt tudva van, hogy ő az idegen vagyon felőli saját birtoklási jogot nem bírja; az elvonás által ezen jogot bitorolni szándékozik olyképp, hogy az idegen ingó vagyon birtokában jutván, ezt sajátjának tekintse, és e felől rendelkezessék; ebben fekszik a lopási gonosz szándék; így p. o. az, ki a rablótól elveszi annak tudtán kívül a rablott tárgyat, és a károsnak, vagy a hatóságnak átadja, nem követ el lopást, mint-hogy a felfejtett gonosz szándék hiányzik, de tolvaj volna, ha azt magának megtartaná. Némelykor történik, hogy valaki azon célzattal, hogy jogos igényét érvényesítse, önhatalmilag másnak vagyonát elveszi, p. o. a hitelező, ki adósától zálogot nem kap, és veszedelmestette látván követelését, adósától annak tudta nélkül valamit elvesz, mit aztán neki tudtára ad; ez zálog-jog-bitorlás, és ritkán lehet efféle esetben lopási szándékot feltalálni. Ilyen és hasonló esetekben szorosán kell vizsgálni, hogy tettes volt-e valóban igényénél fogva tévedésben, mi által a tettben lopást nem gyaníthatott.

Ingó vagyon alatt mindent kell érteni, mi elvihető, habár az még a földben volna is, p. o. a paraszt, ki lovaival más földre megy azért, hogy lovaival az idegen füvet leétesse, tulajdonképpen lopást követ el, mert itt a szándék haszonvágy, és mindegy akár lovaival ott a legelőn éteti meg a füvet, akár ő maga a füvet lekaszálja és elviszi.

b) „Másnak birtokából” de nem szükséges, hogy a káros egyuttal jogos tulajdonos lett legyen az ellopott tárgynak, és nem szükséges, hogy a physikai, hanem csak jogi (juridicai, civilis) birtokában legyen (mely jogi birtoklásban fekszik már, hogy a birtokos a physikai birtok felől is rendelkezik). Így a kocsis, ki gazdája által rábizott lovakat elhajtja, lopást követ el, és nem sikkasztást; ugyasintén a kereskedőlegény, ki bolti kelméket vesz el; ellenben a gazdatiszt, ki számadás terhe alatt üzérkedés végett neki átadott gabonából olcsaját, sikkasztásban lesz bűnös, mert itt a gazda a jogi (civilis) birtokot tisztjének átadta volt, csak a tulajdonosi jogot (jus proprietarium) tartván fen magának. Szükséges továbbá, hogy ezen birtokjog mint olyan észlelhető legyen és ne legyen azon okszerű gyanításnak kitéve, hogy a tárgy elhagyatott (res nullus); ha tehát a birtoklás nem vehető észre, akkor már nem lopás az elidegenítés, hanem csalás; p. o. az, ki lovakat a legelőről viszen el, annak tudnia kell, hogy a lovaknak gazdája van, ez utóbbi jogi birtokát azért még el nem vesztette, és így a lovak nem is tekinthetők gazdátlanoknak; ellenben ki pénzt lel az uton, biztosan ítél, hogy ha bár a tulajdonos tulajdonosi jogáról (jure proprietario) le nem mondott, mégis birtoklását (jus possessionis) elvesztette; a tettes tehát, ki ezen lelt pénzt magának tulajdonítja és be nem jelenti, csalást követ el. Ezen birtokjogról, melytől függ, vajjon a tett lopás, sikkasztás vagy csalás-e? a sikkasztásnál is szólandunk.

c) „Annak beleegyezése nélkül.” Ez alatt csak annyit kell érteni, hogy a káros vagyonának elvonásába bele nem egyezett. Közönyös, vajjon a lopás káros előtt (csak nem ellene használt erőszakkal, mert akkor rablás), vagy titkosan, káros tudtával, vagy a nélkül történt legyen.

d) „A tettes önhaszna végett.” Ezen jogtalan nyereségi vágy célja a lopásnak, ebben fekszik a gonosz szándék; nem tesz különbséget, hogy a nyereség anyagi vagy más; p. o. a szolgánál, ki valamit lop, és urának adja, hogy nekie kedvezzen, a nyereség ura hajlamának megszerzése stb. Ezen nyereségi vágy magában foglalja, hogy a lopás a káros kárával történik, legyen ez pénzben megbecsülhető avagy nem.

Az összeg büntetté teszi a tolvajságot, ha a vagyonnak értéke, mely ellopott, 25 ft-nál többre megy. E részben nem tesz különbséget, vajjon ezen összeg, vagy érték egy vagy több egy időbeni, vagy ismételt hozzányulásokból származik-e? vajjon egy vagy több tulajdonosoktól oroztatott-e el? vajjon a tolvajság egy vagy különböző tárgyakon vitetett-e végbe? Az érték pedig nem a tolvaj haszna szerint, hanem a meglopottnak kára szerint számítandó. Ezen az osztrák és egyéb törvény-

hozások büntető szaványaiból átvett minősítés nálunk rendszeren gyakoroltatik, miután saját büntető törvényünk nincsen.

Ha több egyszerű (nem minősített) lopás történt, az ellopott tárgyak értékét egyszerűen össze kell adni. De egészen más fordulatot vesz a dolog, ha egyszerű lopások, minősített lopásokkal, vagy csupán minősített lopások jönnek össze. Milyen legyen akkor az összeadás? p. o. B. nyílt helyről lop 10 ftot, ez egyszerű lopás, mivel 25 ftot meg nem halad, míg ha a lopott érték 25 ftot csak egy krajczárral is meghalad, a lopás büntetetté válnék. B. mindjárt ezután zárthelyről lop 4 ftot, ez minősített lopás, és ily lopás 5 fton felül, már büntetetté válnék; ezen két lopás most napfényre jön és el kell határozni, hogy a kettő összesen büntetett-e vagy csak kihágás? Összeadjuk ezen értékeket: vajjon 5 ft az egyszerű lopásnál nyom-e annyit azon mérlegben, mely az értékek összeadása által a lopást büntetetté minősíti, mint 5 ft a minősített lopásnál? Ez nézetünk szerint lehetetlen. Midőn a zárthelyről a lopás büntetett már akkor, ha a lopott érték 5 ftot meghalad, holott nyílt helyen csak akkor büntetett a lopás, ha az érték 25 ftnál többre megy, kétséget nem szenved, hogy ezen értékek nem egyenlőknek, hanem az elsőnek ötszörös — minősítő — fontossága van. Azt merjük tehát állítani, hogy a minősített lopásnál, mely büntetetté válik, ha az elorzott tárgy értéke 5 fton felül megy, értéke ötször többet tesz, mint az egyszerű lopásnál, hol a büntetettre 25 fton felüli érték kívánatik; ha tehát 4 ft zárt helyről ellopott, azt véljük, hogy ezen 4 ft az egyszerű lopásból eredett 20 fthoz képest, nemcsak négyet, hanem ötször négyet azaz huszat számít a büntető mérlegben, és így az adott példában vádlott két lopását úgy véljük megbírálandónak, mintha ez 40 ftot nyílt helyről lopott volna, s így tolvajági büntetett képezne.

Ha pedig több, csupán minősített lopás jön tekintetbe, akkor a lopott jószág értékét össze kell adni, mely ha 5 forintot meghalad, büntetett képezend; pl. vádlott két ízben zárthelyről mindenkor 3 forint, és így zárthelyről összesen 6 forint értékűt lopott, e szerint a két lopás büntetetté válik. A mit példakép a zárthelyről mondánk, azt érteni kell akkor is, ha egy más, minősítő körülményekből fordul elő, melyek mindegyikének azon hatása van, hogy azon lopást, melyben előfordul, már akkor, ha a lopott jószág értéke 5 forintot meghalad, büntetetté minősíti. Természetes, hogy nem beszélünk itt azon minősítő körülményekről, melyek a lopást büntetetté teszik a lopott jószág értékére minden tekintet nélkül, mert egy ily lopás már magában büntetett, és ha több ily lopások vannak, akkor ezek ép annyi lopási büntetett képeznek.

Meg kell még említenünk, hogy bárha a lopott jószág értéke nem a tolvaj haszna szerint, hanem a meglopottnak kára szerint számítandó, ezt távolról sem lehet úgy érteni, mintha ezen értéket a káros tetszése és önmaga által megbírált kára szerint határozhatná meg. Az ugynevezett pretium affectionis nem jöhet tekintetbe, annak nincs büntetőjogi értelme; lehet, hogy ellopott lovát a káros 300 forintért sem adta volna el, mert az nekie különösen kedves volt, azért azon lónak törvényes értéke csak az lesz, melyet az u. n. piaci árnak nevezünk, melyen azt más megvette volna. Van ugyan a pretium affectionisnak értelme és érvénye a polgári joguton kivivandó kárpótlási kérdésnél, de nem a büntető megbírálásnál. Ezért mindig csupán a lopás elkövetésének idejébeni piaci árt szabad zsinórmértékül venni, és nem minden káros aggálytalan ezen érték meghatározásánál; igen gyakran történik, hogy a káros a lopott jószágnak piaci ár után meghatározandó értékét tulzatosan adja elő, ezért őt figyelmeztetni kell a mérsékeltségre, s egyszersmind a valódi érték más uton is kipuhatólandó lesz. Meg kell vallanunk, hogy ily tulzottságot gyakran tapasztalhatni, miért is figyelmeztetjük a vizsgáló bírakat, hogy a káros megesketezése rögtön, ha még nincs semmi vizsgálat téve, ne eszközöltessék.

A lopást minősítő körülményekről.

A legtöbb büntető törvénykönyv szerint a tény mivolta szerint büntetett a tolvajság:

I. Az összegrei minden tekintet nélkül, ha a tolvaj fegyverrel, vagy más a személyi biztonságra nézve veszélyes eszközökkel volt felkészülve, vagy ha a tolvaj a tolvajságon éretésnél valamely személy ellen valóságos erőszakossággal vagy

veszélyes fenyegetődzéssel élt a végett, hogy a lopott tárgy birtokában megmaradjon.

Ha a tolvaj ily veszélyes eszközzel el volt látva, akkor fel lehet róla tenni, hogy szükség esetében erőszakot is használt volna; e szerint meg kell bírálni minden egyes esetben, ha vajjon az eszközök veszélyesek-e és mutatnak-e a személy ellen alkalmazandó erőszakos szándékra, vagy pedig csak olyanok, melyek a tett elkövetésére ugysis szükségesek, tehát csupán a jószág elorzására és nem más célra mutatnak. — Fölteszszük, hogy a tolvaj az érintett eszközökkel ellátva ment a tett elkövetésére, és azokat nem a tett helyén lelte, vagy éppen onnan vitte el. Nem tesz különbséget, ha csak némelyek is a tolvajok közül ily veszélyes eszközökkel voltak ellátva. A második esetben, ha a tolvaj erőszakkal, vagy veszélyes fenyegetődzéssel élt, hogy a lopott tárgy birtokában megmaradjon, arra kell ügyelni, vajjon a tolvaj ily tettleges vagy szóbeli erőszak alkalmazásakor a jószág physikai birtokában volt-e már, és így a tolvajság már el volt-e követve, bevégezve, vagy pedig ezen birtok még nem volt egészen megszerezve, s a tolvaj, habár a lopási tényt már megkezdte, azt még be nem végezhetette, nem lévén még a jószág az ő kezében (physikai birtokában); a lopás akkor lévén bevégezve, befejezve, ha a tolvaj az idegen jószágot már birtokába vette; a mi azután történik, az már nem tartozik a tolvajsághoz. Ezen finom vonal különbözteti a rablást az erőszakos lopástól; p. o. a tolvaj, midőn a szekrényt már felnyitotta, a fiókot kihuzta és éppen a pénz kivételéhez fogott, a káros által meglepetik, ki ellen most erőszakot használ, félre taszítván ezt, egy perc alatt a pénzt összegyűjti azzal elszökik, mielőtt még segítség érkezne. Ezen tény kétségkívül rablás, mert vádlott meglepetésekor még nem volt egészen a pénz birtokában, azaz: ezen birlalás még nem volt bevégezve; ha pedig vádlott azon perczen, midőn a pénzeszacskót már kezében tartotta, lepetett volna meg és akkor, a végett, hogy a pénzeszacskót megtartsa, erőszakkal, vagy veszélyes fenyegetődzéssel élt, ez esetben a tett csupán erőszakos lopást képez.

(Folyt. köv.)

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten egyetem-utca 4-ik sz. alatt megjelent és minden hiteles könyvkereskedésben kapható:

A törvénykezési rendtartáshoz tartozó

I R O M Á N Y P É L D Á K

gyűjteménye.

Közzéteszi a „Jagt. Közlöny“ szerkesztősége.

400 lap füzve ára 2 ft. 50 kr.

 Megrendelések, melyek a kiadóhivatalhoz intéz-
tetnek, bérmentve küldetnek el.

A törvénykezési rendtartásnak szükséges kiegészítéseül szolgál ezen irománypélda-gyűjtemény, mely a törv. rendtartás fejezeteinek és szakaszainak sorát követve, leggyakorlatibb és czélszerűbb alakban nyújtja mindazt, a mi a perrendtartás szabályainak példákkal való felvilágosítására s megértésére szükséges.

*Ezen példánytár ajánlatára elégségesnek tartom annak felemlítését, hogy ugyanazon módszert követte a volt eperjesi cs. kir. orsz. főtörvényszék által — az osztr. cs. kir. igazságügyminiszterium jóváhagyásával — közzétett irománypéldák gyűjteménye.

BÜNTETŐJOGI SZEMLE.

Melléklet a „Jogt. Közlöny“ 44-ik számához.

TARTALOM: A büntető cselekvények osztályozásáról. — Ideiglenes bűnvádi szabályrendelet. — A tolvajság, sikkasztás és rablás tényálladékaról.

A büntető cselekvények osztályozásáról.

Az idei magyar jogászggyűlés dr. Csacsó Imre legfőbb ítélőszéki bíró indítványa folytán akkép határozott: „miszerint a büntetőtörvénykönyvnek tárgyát képező büntetteknek bármely felosztása: büntettek, vétségek, felesleges és az alkotandó magyar büntetőtörvénykönyvben mellőzendő; elegendő a tettet általában megnevezni, mint gyilkosság, testi sértés, tolvajlás, csalás stb. és a büntetést fokozata szerint meghatározni.“

A kevés szótöbbséggel határozattá emelt indítvány behatódóbb diskussziójára idő nem volt és ez oka, hogy a jogászggyűlés által több oly, határozatok hozattak, melyek a gyakorlati jogéletre nem alkalmasak. Ha a magyar jogászggyűlés további működését biztosítani akarja, úgy okvetlen szükséges, hogy egész belservesztését alakítsa át, mert a jelen szervezet nem üdvös, sőt a jogászggyűlés lételetét komolyan veszélyezteteti, mert ezen gyűlés nem volt a jogászok gondos és beható tanácskozásainak terenuma, hanem a közgyűlés valóságos „hajtó-vadászat“ volt, hol egyik indítvány a másik után villámsebességgel következett, és a legszakavatottabb tagok nem voltak képesek az indítványhoz szólni, hanem néma resignatióval kellett a szakosztályok határozatait egyszerűen regisztrálni, holott a szakosztályokban az ügy behatódóbb megvizsgálására az idő szintén hiányzott.

Bátar vagyok ez okból e helyen az említett határozat ellen nézeteimet röviden előadni, miután a közgyűlésben kifejtett véleményem sem a napi sajtóban, sem a szaklapokban nem említettett, noha a tárgy rendkívüli fontos és komoly megvitatására érdemes.

Azon határozat, hogy a büntető cselekvények osztályozása szüntettetné meg a hozandó büntetőtörvénykönyvben, képes a jelen a büntető törvénykezést gyökeresen megváltoztatni. Ez nem volna nagy baj, miután a jelen büntető jogszolgáltatás a lehető legrosszabb és valóságos satyra a büntetőjogtudomány szempontjából.

Csak az a kérdés, milyen lenne a büntető törvénykezés, ha a bünesetek osztályozása megszűnik és a büntett, vétség és kihágás, ugyszólván egy kalapba vettetik? — Ugy látszik, hogy a csupán rendőri kihágásokat kivéve, melyek mindenütt a rendőri közegek hatásköréhez tartoznak, minden büntethető cselekvények, melyeket eddig büntettek, vétségek és kihágások szerint osztályozta a büntetőtörvénykezés, ezentul is a büntető bíróság hatásköréhez fognak tartozni, csak hogy a büntető bíróság ugyan egy volna, ugyszint a bűnvádi eljárás is ugyanegy az összes büncselekvényekre nézve. Sőt a büntető bíró ezentul ki sem mondhatná, hogy ezen cselekvény büntett, a másik csak kihágás, a harmadik talán vétség, hanem egyszerűen azt mondaná az ítéletben: vádlott bűnös a csalásban, a tolvajlásban, a testi sértésben; bűnös a szándékos vagy gondatlan gyújtogatásban stb. Hát azon számtalan kihágásokat, melyeket most a testi, az élet, a vagyonbiztonság, a közérköcsiesség elleni kihágásoknak minősítjük, mikép jelezne azo-

kat a büntető bíró; ki nem ismerne különbséget a büntettek és kihágások közt? Az indítványozó előtt kétségkívül az 1843-iki magyar büntető törvényjavaslat volt irányadó, mely szinte nem osztályozza a büncselekvényeket. Nem lehet tagadni, hogy a jogászggyűlés határozatának a törvényhozás által leendő elfogadása esetében nem maradna egyéb hátra, mint aféle büntetőtörvényt alkotni, milyen a most említett 1843-iki javaslat, és ezzel oly chaost alkotnánk, mely a népet és a fenytő törvénykezést a legnagyobb zavarba ejtené és a mellett büszkének lehetnénk oly criminalis statisztikára, mely felülmulna három eféle országok büntető eredményeit, mennyiben a számtalan apró büneset, melyek most a községi bírák, a járásbírák és csendbiztosok kezei közt elenyésznek, ezentul mind a büntető törvényszékek elé kerülnének, és mindegyik ellen a rendszeres büntető per egész terjedelmes szerkezete alkalmaztatnék, talán a legtöbb esetben „esküdt székek“ is itélnének, miután az osztályozás hiánya miatt a súlyos büneseteket az apró és csekély bünesetektől megkülönböztetni sem lehetne.

És így nem 102 törvényszék, hanem 3—400 törvényszék kívántatnék a büntetőtörvénykezésre, mi valóban nagyon kecségető kilátás számtalan hivatalnoki aspiránsaink számára és a divatozó nepotismusnak új bő anyagot nyujtana, de alig türhető új pénzügyi teher lenne oly országban, hol egy évi budgetben (mint a jövő évi) csak 75 millió forint hiányzik.

Ha pedig — mit az indítványozó indokolt véleménye feltenni nem is enged — különböző bíróságok, különböző fenytő eljárás mellett itélnének a büntetőcselekvények fölött, mikép lehetne ezen bíróságok különböző hatáskörét megszabni, miután a büntető cselekvények osztályozása megszűnt? Talán a kisebb vagy nagyobb büntetés szerint? Hiszen ez rendesen a súlyosító és enyhítő körülményektől függ! Ha a gonosz szándékból és az egyszerű gondatlanságból származott fenytethető cselekvények közti különbség, a kvalifikációra nézve az osztályozás megszűntével elenyészik, ha pl. azon emberölés közt, mely bár ha nem gyilkos, de mégis ellenséges sértő szándékból keletkezett és azon emberölés közt, mely csupa gondatlanságból származott (pl. elgázolás stb.), nincs osztályozás a tette nézve, hanem mind a kettő emberölés és csak a büntetés különböző, ugyan hova jutunk a bünfenyítő igazságszolgáltatással és mikép fogja ezt a nép jogérzelme türni ha látja, hogy pl. a gondtalan kocsis, ki valakit véletlenül elgázolt, ép úgy emberölésért elítéltetik, mint az, ki mást agyonütött, csak hogy az első fenytése csekély leendő a másikkhoz képest. — Könyveket lehetne írni azon consequentiákról, melyekre az osztályozás megszüntetése által jutnánk. Hossszu gyakorlat és a közönséges jogérzés által szentesítve van azon üdvös, igazságos és nélkülözhetetlen distinctio, hogy a hol gonosz szándék nincsen, ott büntettről sem lehet szó, bárha a gondatlanságból származott vétke cselekmény is bírói fenytés alá esik. A ki ezen distinctiót a nép jogérzetéből kitörülni igyekszik, az vétkezik a nép józan és üdvös jogérzete ellen, és megingatja ép úgy mint a vallástagadó azon alapot, melyen

a társadalom biztonsága nyugszik. Bocsánatot kérek ezen súlyos szavakért, megfontolt és meggondolt meggyőződéséből származnak és ki fogom mutatni a büntetőjogtudomány alapelveiből, hogy a büntető cselekmények osztályozása elkerülhetlen és hogy annak megszüntetése a jogtudomány alapelveinek nyílt megátadása.

A büntetőjogtudomány alapelve, hogy oly bűncselekvényeket, hol gonosz szándékból eredett a tett, s így a tettes, mielőtt a tettet elkövette, az általa okozandó jogsértést vagy a közbiztonság elleni merényletet, előre meggondolta, e szerint öntudatos gonosz szándékkal járt el, — mint bűntetteket bélyegzi és szorosán megkülönbözteti oly bűncselekvényektől, hol a tettes vétkes gondatlansággal ugyan, de nem eltökélt gonosz szándékkal követ el oly cselekvényt, mely a közbiztonságra veszélyes, és ekkép bíróságra fenyítendő bűncselekvényt képez. Már ezen nélkülözhetlen alapelv, mely a büntetőjogtudomány fundamentuma, a mellett harczol, hogy a bűntetteket nem szabad azon számos egyéb bűncselekvényekkel összezavarni, melyeknél a büntett alanyi tényálladéka t. i. az eltökélt gonosz szándék nem forog fenn; avagy büntetnek oly bűncselekvényt nevezni, hol a gonosz szándék hiányzik, és csupán vétkes gondatlanság terheli a tettet; ez tudományos szempontból is abszurditás. A jogtudomány itt hű tolmácsa azon jogérzésnek, mely a nép lelkiismeretében gyökeredzik.

A büntető bírói hatalmon kívül csak a rendőri fenyítő hatalom létezik az államban (illetőleg rendezett államban, melytől szegény hazánk még nagyon távol áll), de ezen rendőri fenyítő hatalom nem lehet hivatva bűncselekvények fölött itélni, és a rendőri kihágás, mely fölött a rendőri hatóság ítél, bűncselekvénynek is tekinthető. — Mind az tehát, hol a büntett alanyi tényálladéka hiányzik, nem is képezhet büntettet, hanem vagy vétség vagy kihágásnak minősítendő. Ez a tudomány és a közönséges jogérzés követelménye és ezen distinctiót megszüntetni, a jogtudomány elleni merénylet volna. — De a tudomány továbbá még azt is tanítja, hogy a bűnös cselekvény helyes minősítése a bűneset körülményeitől függ. A mint a gonosz szándék minősége ezer meg ezer különbségben mutatkozik, úgy a büntetti tárgyi tényálladék, illetőleg a bűncselekvény majd nagyobb majd csekélyebb, súlyos vagy könnyű jogsértést képezhet a gonosz szándék daczára. — A büntetőjogtudomány ennél fogva csak helyesen jár el, ha ezen tárgyi büntetti tényálladék mivoltát is figyelembe veszi és oly cselekvényeket, melyek bárha gonosz büntetti szándékból származtak, de igen csekély tárgyi tényálladék mellett könnyű jogsértést mutatnak, — a bűntettek sorából kivétetni engedi.

Ekkép tehát a vétségek és kihágások osztályába nemcsak a vétkes gondatlanságból származott bűncselekvények sorozandók, hanem azon gonosz szándékból származott bűncselekvények is, melyek csak azért nem vétethetnek fel a bűntettek sorába, mert a tárgyi tényálladék igen csekély sértést képez. Megengedjük azonban, hogy a vétségek és kihágások két osztálya, tudományos szempontból épen nem valami — noli me tangere. És valóban nehéz, sőt lehetlen mondani, hogy bizonyos bűncselekvények miért vétségek és nem kihágások és fordítva.

A „vétségek“ osztályozása leginkább azon indokból származik, hogy vannak oly nehéz bűncselekvények, oly súlyos tárgyi tényálladékkal, melyeket minthogy csak vétkes gondatlanságból származnak, bűntetteknek ugyan nevezni nem lehet, de súlyos tárgyi tényálladéka miatt egyszerű kihágásoknak sem vehetők. Ugyan ide tartoznak oly bűncselekvények is, melyek gonosz

szándékból származnak ugyan, de csekély tárgyi tényálladékkal bírnak, mégis a gonosz szándék minősége miatt a „kihágások“ közé fel nem vehetők.

Mindamellett ezen hármass felosztás nem a jogtudomány szigorú követelménye. Meg van felelve ezen utóbbinak, ha a bűntettek közé csak olyan bűncselekvények vétetnek fel, hol a tettes nem vétkes gondatlansággal, hanem egyenesen gonosz szándékkal vádolható, és ekkép a büntett alanyi tényálladéka fenforog. Nem is akadni minden büntetőtörvénykönyvben a hármass felosztásra. Nálunk is a büntető gyakorlat a decisiók és bizonyos törvényes intézkedések csak bűntetteket és kihágásokat ismernek. Az osztrák 1852-iki büntető codex a hármass osztályozást felállítja ugyan, de a vétségek igen határozatlanok, igen csekély számban vannak megállapítva, holott bizonyos bűntettek csekély tárgyi tényálladékkal (pl. nyilvános erőszakoskodási esetek stb.), a vétségek közé lettek volna felveendők. Az 1787. 1803-iki, ugyyszintén a legújabb osztrák büntetőtörvénykönyv nem a hármass, hanem a kettős osztályozást (bűntettek és kihágások) állította föl. Az új olasz büntetőtörvény a hármass osztályozást fogadta el akkép, hogy a kihágások rendőri bíróságképen az egyes bírák hatásköréhez tartoznak. — Érdekes azon véleményeket olvasni, melyeket az olasz főtörvényszékek és a legfőbbtörvényszék a bűncselekvények osztályozása fölött adtak. A hely szűke miatt azonban nem közölhetjük.

Az olaszok a jogtudományban a németek után talán az első helyen állanak, és az olasz felsőbb-bíróági ítéletek rendkívül éles és beható jogi felfogást tanusítanak. — Az összes olasz fő- és legfőbbtörvényszékek egyhangulag kimondták, hogy a bűntettek sorába csak azon bűncselekvények vehetők fel, hol gonosz szándék (dolus) forog fenn. A vétségek sorába pedig felvették azon bűntetteket, melyek kisebb tárgyi tényálladékkal bírnak, továbbá azon súlyos bűncselekvényeket, melyeknél csupán vétkes gondatlanság a tett indoka.

Az új osztrák büntetőtörvényjavaslat — mint emlitém — szintén az osztályozást fogadta el. Át nem láthatjuk tehát, hogy miért legyen Magyarország azon állam, mely osztályozás nélkül bíráskodjék, holott az osztályozás a fenyítő eljárást oly nagyon megkönnyíti, biztos irányt ad, és az illetékesség szempontjából is rendkívüli előnyökkel bír. Épen ott, hol a bírói kar tudományos képzettsége vajmi csekély, hol a bírói önkény a hiányzó büntető törvényt pótolván, ekkép irtóztató chaost teremtett, — ezen anarchia sikeres megszüntetésére okvetlen szükséges a büntető cselekvények szoros osztályozása a hozandó magyar büntetőtörvénykönyvben. — A mit a jogászgyűlés kevés szótöbbséggel határozott, az a chaos folytatása lenne, és ezt én bátran kimondom, mert ha a bíró a bűncselekvényt sem büntett, vétség vagy kihágás gyanánt nem minősítheti, hanem a bűncselekvényt a mint az 1843-iki magyar büntetőtörvényjavaslat tervezte, az egyes bűncselekvények fejezetei szerint megnevezi, akkor a tévedések, hibás felfogások és a büntetőjogelvek folytonos összezavarásából ki nem jöhetünk, a mellett a nép jogérzületét is folytonosan megzavarjuk, a mennyiben a súlyos és könnyű bűncselekvények közötti határvonalok el lévén törölve, a büntetés maga nem nyújthat biztos támaszpontot a bűncselekvény megbírálására, miután a büntetés többnyire a súlyosító vagy enyhítő körülményektől függ.

Osztályozás nélkül továbbá az illetékességi kérdés meg sem oldható. Már pedig ez igen fontos körülmény. — Az esküdtszékek sem ítélhetnek minden bűncselekvény fölött, de a törvényszékek sem. Az ugynevezett „kihágások“ az egyes bírák hatásköréből elvonni ép oly czélszerűtlen, mint a népre nézve nagyon terhes volna.

E helyen csak azt kívánom még megjegyezni, hogy e tekintetben az egyes bíró fenytő hatalma biztosan kezeltessék, nagyon kívánatos volna, hogy az egyes bíró mellett legalább két független népbíró is szavazzon a bűnösség és fenytés tárgyában. — Ez a személybiztonságra nézve igen becses ellenörködés lenne, mert jelenleg az egyes bíró fenytő körében egészen korlátlan, miután közvádó sincs jelen a tárgyalásnál. — Az osztályozás végre a büntetések nemei miatt is elkerülhetlen, miután súlyos és könnyű börtön, a fogság és a házi letartóztatás közti különbség, a bűncselekvények osztályozását feltételezi.

Mindezeknél fogva biztosan reményelem, hogy a jogászgűlés elhírtelenkedett határozata a bűncselekvények osztályozásának megszüntetése miatt ép úgy tudományos, mint praktikus tekintetek miatt nem fog viszhangra találni sem a törvényhozásnál, sem a kormánynál és meg vagyok győződve, ha ezen szerfelett fontos törvényhozási kérdés felett a törvényszékek meghallgattatnak, ezek majd egyhangulag az osztályozás megszüntetése ellen nyilatkoznak.

Bauszner József.

Az ideiglenes bűnvádi szabályrendelet.

V-ik fejezet.

A bírói szemle és a szakértők.

54—67. §§.

(Vége.)

Azon kérdésnél, vajjon a szakértők lelete mindenkor a bíró jelenlétében történjék, meg kell különböztetni, vajjon a szakértők lelete csupán egy része-e a bírói szemlének, úgy hogy a bíró ugyanazon tárgyon bizonyos jeleket, a szakértő pedig más jeleket szemlél, és így csak a két szemle közremunkálása által érthetik el a szemle szükséges célja (p. o. a hulláknál), vagy ily viszony nem létezik, és a dologértők csupán nekik átadott bizonyos ingó tárgyak felől tartanak szemlét és adnak véleményt. Az első esetben kétségkívül a bírói és szakértői szemlének egy ütt kell történnie, miután gyakran a vizsgáló legjobban jelölheti ki azon pontokat, melyeknek szakértői szemlélete a vizsgálat érdekében szükséges és lényeges. Ezen okok egyébiránt csak azt mutatják, hogy a bíró jelenléte gyakran célirányos, de nem mutatják azt, hogy az igazság kiszolgáltatására okvetlenül szükséges. A második esetben a bíró jelenléte nem szükséges, hanem az ily tárgyakat átküldi a vizsgáló a szakértőnek.

Az orvosok egyszerű kihallgatása nem mindig célirányos, miután gyakran hosszabb időt igénylő tudományos kísérleteket kell tenni; egyúttal pedig szükséges, hogy a vizsgáló azon pontokat, melyek felől felvilágosítást kíván, azon kérdéseket, melyekre feleleteit szükségeseknek tartja, határozottan a szakértőknek kijelölje, miután a szakértők véleménye csupán ezek köz a célra, és a vizsgáló, mint a per igazgatója legjobban bírálhatja meg mi szükséges a cél elérésére; ezen kérdéseket intézze úgy a vizsgáló, ne hogy azokra szűkkörűségük miatt a szakértők ki nem elégítőleg feleljenek, de ne is legyenek igan általánosak, határozatlanok, ne hogy a szakértők igan általános és határozatlan feleletekre indíttassanak. A szakértők fel vannak jogosítva a vizsgálótól mindazon adatokat kikérni, melyek nélkül a lelet nem lehet alapos, mint szinte azt is követelhetik, hogy bizonyos pontok felől tanuk hallgattassanak ki; nem lehet továbbá megtagadni a szakértőknek a tényre vonatkozó periratok kiadását.

Igaz ugyan, hogy a szakértők gyakran azon nehéz állapotukban, miszerint a halálnak okai felől nyilatkozzanak, a helyett, hogy őszintén megmondanák, hogy itten határozott felelet nem adható, és csupán több, vagy kevesebb gyanítás gondolható, most már a tanuk vallomásait veszik segítségül, azokból indulnak ki, és ezen vallomásokra, melyek még kétségesek is lehetnek, építik bizonyosnak állított véleményüket, a helyett, hogy az ily véleményt csupán a szemlélt tárgyból (hullából), a szemlélt tárgyi jelekből, annak változásaiból me-

ritnék; ebből az következik, hogy a vizsgálónak ilyenkor óvatosságnak kell lenni, és célirányosabb, ha a szakértő előbb azon pontokat kijelöli, melyekre nézve felvilágosítást igényel az irományokból, minek következtében a vizsgáló bíró kivonatot ad a szakértőknek, mely e pontokra szorítkozik; ha pedig történnék, hogy ily pontok felvilágosítására a vallomásoknak láncolata szükséges, és a pusztá kivonat által a vizsgáló könnyen nem kielégítő felvilágosítást adna, a szakértők pedig a vizsgálatot nem látva, azt teljesnek veszik, és tévesztett véleményt adnak, ez esetben a vallomásokat egészenben kell közölni a szakértőkkel. Az irományokat különben ily esetben ha felülvizsgálat szükségé forog fenn, az egyetemhez föl kell küldeni. — Magától értetik, hogy a szakértőkkel minden szükséges bűnjeleket is kell közölni.

Ha a szakértők a vizsgáló jelenlétében tartanak szemlét (p. o. a hulla boncolása) ekkor szükséges, hogy a szemle azonnal két meghitelt szemtanu jelenlétében, és aláírásával ellátott jegyzőkönyvbe foglaltassék, és hogy minden netaláni változtatás, igazítás ugyanakkor a vizsgáló jelenlétében történjék, s annak a jegyzőkönyvbe nyoma legyen. A vizsgáló győződjék meg saját szemével, hogy ez vagy amaz találtatott, a mennyiben mint nem szakértő azt észre veheti. De nem tanácsos, hogy a szakértők kényszeríttessenek mindjárt a szemle után véleményüket a leleti jegyzőkönyvhez csatolni; megtörténhetik, ugyan ha az eset egyszerű, ha semmi mély tudományos gondolkodás nem igényeltetik, de hol a véleményadás mély gondolkodást, nagyobb tudományos vizsgálatot kíván, ott a szakértők ne siesse- nek a véleményadással, gondolják és vizsgálják meg bővebben a szemle-jegyzőkönyv alapján az esetet, és küldjék be későbbben véleményüket. A vizsgálónak nincs joga rögtön véleményt követelni, úgy szintén át kell nekik engedni a készített és aláírt szemle-jegyzőkönyvet, hogy ennek alapján a vélemény általuk kidolgoztathassék, mely véleményadást csupán a szakértők írják alá. Ha a szakértők egymástól eltérnek véleményükben, akkor a vizsgáló, ha csak az eltérés ki nem egyenlíthető, egy harmadik szakértőt fog vélemény adásra felszólítani.

A szemléhez a népet nem szabad bocsátani, miután ez uton könnyen hamis hírek támadhatnak, hamis tanúasok is történhetnek, ha a tanuk már előbb a dolog állását megtudják.

A vizsgáló, mint a per igazgatója mindenkor fel van jogosítva, és köteles megvizsgálni, hogy mennyiben lehet a szakértői vélemény alapján biztosan ítéletet hozni, mert a vizsgáló köteles, az ítélszéknak tökéletes és kielégítő adatokatszerezni, melyek alapján biztos és igazságos ítélet hozható. Nem értjük itten azt, mintha a vizsgáló jogában állana a szakértői vélemény tudományos kifejtését vizsgálat alá vonni, és így nem szakértő léte felülvizsgálatot merészeln, hanem csak arról van szó, vajjon a szakértői vélemény megfelel-e a vizsgálat céljának; ez okból össze fogja hasonlítani a vizsgáló a vélemény formájáts indokait, a véleményt magát más vizsgált adatal összevetni fogja, hogy a vélemény mennyiben tökéletes, kielégítő, meggyőző; ha tehát ily tekintetben a vélemény ki nem elégíthető, igyekezni fog a vizsgáló, hogy a kétely, az ellentét elháríttassék. Ez történik, ha a szakértői vélemény indokok nélkül áll, vagy csak bizonyos pontok nincsenek indokolva, ha magával bensőleg ellenkezik, ha határozatlan, érthetetlen, ha fontos tényekre, melyek a perben előfordulnak, tekintet nélkül volt, ha az újabb tudományos vizsgálatokkal ellenkezik (p. o. a tüdő-próbát föl- tetlenül elfogadja); így ki fogja egészíttetni a vizsgáló véleményét, új meg új kérdéseket intézván a szakértőkhez, vagy más szakértőhöz folyamodván. Mind ezt maga az ítélszék is teheti, habár a vizsgáló kötelessége mindezeket teljesíteni, és az ítélszékhez tökéletes minden hiány nélküli szakértői leletet és véleményt beadni.

A tolvajlás, sikkasztás és rablás tényálladékaról.

(Folytatás.)

II.

II. „A tény mivolta szerint büntett a tolvajság, ha bizonyos törvényileg meghatározott összegben fölül mint p. o. az oszt. bünt. tkönyv szerint 5, más újabb bünt. törvények szerint 15 frton fölül egyszersmind:

- a) tüzvész, vízveszély-, vagy egyéb köz-, avagy különösen a meglóptatott ért csapás idején; vagy
- b) egy vagy több tolvajczimborá társaságában; vagy
- c) istenitiszlotro szentelt helyen; vagy
- d) elzárt vagyonton; vagy

e) fán vagy bekerített erdőségben, vagy az erdő tetemes rongálásával; vagy

f) halakon tóban; vagy

g) vadakon bekerített erdőségben, vagy különös merész-séggel, vagy ezt mintegy rendes mesterség gyanánt üző tettes által követtetett el.“

a) Ennek indoka az, hogy ilyen vagy általános vagy különös csapáskor nagy zavartság és ijedség uralkodik, mi által a vagyoni örökösre kellő figyelem nem fordíthatatik, mit épen a tolvaj ilyenkor fölhasznál.

E szerint ki fogja a vizsgáló bíró fejteni, hogy létezett-e károsnál ily zavar, ily ijedség, p. o. betegség, temetés, katonák beszállásolása stb.; nem kell ily eseményt olyannal össze-zavarni, hol a mulatságai nagy készülétek miatt a kellő figyelem hiányzik, (p. o. lakadalom stb.) ily valamit nem lehet csapásnak tekinteni.

b) Ennek indoka az, hogy többek által a vagyon inkább van veszélyeztetve, mint egy által; ezért szükséges, hogy többek a tett elkövetésénél physice segítséget nyújtottak; nem lesz tehát társaságban elkövetett lopás, ha valaki más a tette felingerelt vagy utasított, de a tett elkövetésénél nem volt jelen és annál nem segített. Természetes, miszerint ezen segítségre nem szükséges, hogy épen többek vitték legyen el a lopott jószágot, elég ha csak másképp tettelesen a tolvajsághoz hozzájárultak, azt elősegítették, pl. őrállás által stb. Minden, a mi ily körülmények közt ellopott, habár a tolvajok közt az eltolvajlandó jószág mennyiségére nézve nem is volt összebe-szélés és egyetértés, mégis mint társaságban és közösen ellopottnak tekintendő, és így minden egyes személy az egészre és nem csak arra nézve leendő felelős, mit ő lopott.

c) Nem szükségel magyarázatot.

d) „Zárt vagyonon.“ Ezen kifejezés „zárt“ valódi értelmét kifejteni annál szükségesebb, minthogy ezen szó valódi értelmének egészen meg nem felel, és tekintve, hogy a lopások nagyobb része betörés által történik, mivel mindenki vagyonát, félvén annak elorzását, a mennyiben csak lehet, nem nyitott helyen tartja, tekintve, hogy épen azon körülmény miatt, mivel a tolvajnak erőszakot kell használni (az az nem személy, hanem csak tárgy ellen), már 5, 10 vagy 15 forinton felüli értékben a lopás büntetetté válik, szükségesnek véljük ezen minősítő körülmény felfejtését, hogy a vizsgáló bírák ezen tényálladék helyreállításánál kétségben ne legyenek.

„Zárt“ szorosabb értelemben azt jelenti, hogy azon hely, hol a jószág van, zárral el van látva, mit csak is erőszak által lehet feltörni, vagy alkalmas kulccsal, vagy ahoz hasonló számmal felnyitni.

„Zárt“ tágabb értelemben azt jelenti, hogy a jószág nem nyitva áll, habár nincs ugynevezett zárral ellátva, hanem csakis erőszak, vagy azon anyagi akadály legyőzése által (mi többnyire a tartó hely kisebb vagy nagyobb rongálásával történik), mi physice gátolja, hogy a jószág szabadon elvitethessék, lehet hozzájutni.

A tudomány és bírói gyakorlat e szavakat „zárt vagyonon“ tág értelemben veszi, de ezen értelmet sem tudtuk oly határozott szabályban kifejezni, mely által minden kétség elhárítható volna; nézetünk szerint egy ily határozott szabály lehetetlen. Minden az egyes eset viszonyaitól függend, vajjon a vagyon zártnak vagy nyitva levőnek tekintessék; pl. ha valaki a kerítésen át (a nélkül, hogy ezt megsértené) be megyen az udvarra, melynek utca felőli ajtója be volt zárva és onnan lop, akkor zárt helyről lopott, minthogy az udvar ajtója be volt zárva, és így az udvar zártnak tekintendő; ha már ezen ajtó nyitva lenne, de vádlott hátulról a kerítésen át menne be, de úgy, hogy erőszakot használ, s pl. a kerítésből deszkát szed ki, akkor, habár az udvar ajtója nyitva volt, mégis a cselekvény zárt vagyonon elkövetett lopás azért, minthogy csupán a kerítés rongálása és a használt erőszak által mehetett be a tolvaj az udvarra. Hasonló az eset, ha pl. a tolvaj lajtorja segítségével mászik be valahova, vagy ablakot tört be, vagy csupán egy darab fával felfeszíti az ajtót, vagy hasonló módon erőszakot használ.

Az e. f. g. alatti tételek világosak.

Ha a tolvaj szokásos tolvaj, ez esetben tekintet nélkül a lopott jószág értékére, tette mindig büntetett képez. A mi a szokásos tolvajt illeti, ennél a lopás ebbeli hajlamából ered; a szokásos tolvaj nem lop sem szegénységből, sem elcsábítás végett, hanem azért, mert az nála szokássá vált, nem tudja azt elhagyni; alig, hogy a börtönből kibocsátott, ismét újra lop, holott tán másképp is megélhetne, s gyakran csekély értékűt lop.

A tolvajság több évi súlyos börtönnel lesz fenytendő, ha különös vakmerőség, erőszak vagy végre cialárdság, ezen súlyosabb fenytést maguk után vonják, azért minden egyes esetben a használt erőszak, ravaszság, vakmerőség mértékét, súlyát, minőségét, körülményesen ki kell fejteni. A vizsgáló bíró a káros vallomásában, minden egyes ellopott tárgyat fel fog jegeyezni, leírni, értékét hozzá tenni, ki fogja jelelni a tárgy különös jegyeit úgy, hogy ha a lopott tárgyakból valami feltaláltnék, ne legyen kétség ugyanazonossága, minősége, értéke felől. Ez leginkább szükséges ott, hol a tárgyak hasonlóak; ki kell fejteni a tolvajági tényálladék helyreállításánál a lopás idejét, mely napon és órában történhetett, vajjon egyszerre vagy több ízben (folytatólag) követtetett-e el, nem gondolható-e a vagyon hiánya másképpen és a nélkül, hogy az ellopott volna; fontosabb esetben, vagy a hol kétség van, meg kell vizsgálni, vajjon káros birta-e azon jószágot, mit tőle állítólag elloptak; ennek értékét ha csak lehet becsü által kell megállapítani. Gyakran a tett minőségéből kitűnik, hogy a lopás csupán társaságban történhetett, ezért figyelmeztetni kell, vajjon egy magában követhette-e el a lopást, mily erőfeszítéssel, mily készülékekkel? A gyanusnál rögtöni és meglepő házmotózást kell tartani, és ezen motozást későbbben is ismételni, ha csak siker remélhető.

Átmegyünk most a sikkasztási tényálladéokra: „sikkasztási büntetben teszi magát bűnössé, ki valamely rábizott vagyont az osztrák törv. szerint ötven (más büntető törvényekben nagyobb és kisebb összeg is határozatik) forintnál nagyobb összegig visszatartóztat vagy elsajátít.“ Ha valaki jószágát (ingatlan is lehet) másnak átadja, azaz jogi és physikai birtokát (jus possessionis) átengedi, a jószág gondviselése, földolgozása, tartása, eladása, használata és hasonló cél végett, fentartván egyébiránt magának tulajdonosi jogát (jus proprietarium), és ha az, kinek a jószág ily célból különösen átadatott, ezt magáénak tartja, azaz tulajdonosi jogot bitorol és mint tulajdonos bánik a jószággal, a tulajdonos jogát ez által megsérti, akkor az idegen jószág birtokosa, habár a tulajdonos előtt a jószág átvételét soha nem tagadná is el, mégis, ha csak a jószág 50 frtnál többet ért (a tisztviselőnél már 5 frton felül), sikkasztási büntetést követett el, ha kárpótlást adna is: pl. sikkasztó az, a ki a neki gondviselés végett átadott szekeret, bort eladja, a bevett pénzt elkölti stb. E szerint a ker. legény, ki a boltból portékát elsajátít, lopást követ el, mivel az áruczik jogi birtokában nincsen; ha pedig a kereskedést vezető, kire a bolt bízott, ilyesmit tesz, akkor már sikkasztás forog fen, mint akkor is, ha pl. a kereskedőlegény a vevőtől a vett portékákért átvett pénzt visszatartja.

A felfejtett elvek szerint kell megkülönböztetni a lopást a sikkasztástól. Az elválasztó vonal a jogi birtok, a meddig ez a tulajdonosé, addig nem lehet sikkasztásról szó.

A vizsgáló bíró tehát a tényállam megalapításánál azon főkörményt fejtsse ki tisztán, vajjon a physikai és jogi birtok át volt-e adva különösen másnak, ez birta-e már physice és jogilag az idegen jószágot, vagy talán csak cselédje volt a tulajdonosnak, és így a jószág, habár physikai de nem jogi birtokában volt, mert a lopásnál nem okvetlenül szükséges, hogy a tulajdonos physice bírja a jószágot, ha csak jogi (juridicai) birtokát másnak még át nem engedte; de a sikkasztásnál mindig szükséges, hogy a sikkasztó az elsikkasztott idegen jószágot már az elsikkasztás előtt juridice és physice birta legyen, ezen birtok felől rendelkezhetett legyen, nem maradván egyéb a tulajdonosnak, mint tulajdonosi (sajáti) jogi, mely jog erejénél fogva a jószág és annak értéke mindig őt illeti.

A lopás és sikkasztási büntetbeni részvételnél nem épen szükséges, hogy a részes a tettestől vegye át a lopott vagy sikkasztott jószágot, vagy hogy ez nekie elbeszélte legyen büntetést, hanem elég, ha oly körülmények közt történt az átvétel, melyekből szükségkép következtetni kellett az átvevőnek, hogy az átvett jószág lopott, rabolt vagy sikkasztott.

Ezért szükséges minden viszonyokat kimerítőleg kifejteni, melyek között az átvétel történt. Hol tolvajági kísérlet forog fen, ott mindenkor vizsgálni kell, hogy e tettes, ha tolvajsága sikerült volna, mit vihett volna el? hogy e szerint megbíráthatassék; vajjon a megkísérlett tett büntet-e vagy kihágás? Nem fogunk pl. kételkedni, hogy a tolvaj minden pénzt, mire akadhatott, és mit physice elvihetett volna, el is vitte volna, és ilyenkor hiába hivatkozik vádlott arra, hogy ő csak ezt vagy amazt akarta elvinni.